14 C. Garston Dickman - 1819 - 156

BIBLIA SACRA

John SIVE Rhymes

TESTAMENTVM VETVS,

Ab IM. TREMELLIO et FR. IVNIO ex Hebræo Latinè redditum.

Book Feby ET 12 · 1768

TESTAMENTVM NOVVM.

à THEOD. BEZA è Græco in Latinum versum.

Argumentis Capitum additis, versibusq; singulis distinctis, et seorsum expressis.

Londini

Excudebat R. Norton*us Reg. in Lat. Ling. Typ.*

Prostant Venalia apud

Nathanielem Ponder

Bibliopolam ad insigne Pavonis, *in loco vulgò vocato,* Poultrey 1680

Benjamin Puchmans 1780.

Johannes Stephanus Menochius Jeſuita, Inſtit. Polit. libro 1. cap. 1. pagina 13.

Scriptura à Patribus nonnunquam Inſtrumentum *vocatur: hujus autem vocis duplex eſt notio, & utraque in ſcripturas optime quadrat, & ad rem noſtram facit. Nam* Inſtrumentum *apud Latinos, idem ſignificat quod* σκεῦος *aut* ὄργανον *apud Græcos, qua ſignificatione, calamus graphiarius, inſtrumentum ſcriptoris eſt; trulla, cæmentarii. Hac vero ſignificatione* Scriptura *dici poteſt* inſtrumentum, *qua licet Deus nullis opus habeat inſtrumentis ad ſalutem noſtram procurandam, quæ tamen illius eſt in providendo ſuavitas, ut ſe captui noſtro accommodet, libros hoſce ſacros adhibere voluit, quibus tanquam inſtrumentis nos dirigeret, in eum finem quem ipſe nobis conſtituit. Altera ſignificatio eſt, ut vox iſta* inſtrumentum *preſſius accipiatur, & iis rebus accommodetur, quibus aliqua ratione inſtruimur: ex quo fit, ut quia ſacræ ſcripturæ nos inſtruunt, normam tradendo de Deo & Chriſto Domino recte ſentiendi, rationemque præſcribendo pie ſancteque vivendi, inſtrumenti nomen merito ſortiantur. Quare D. Paulus diſcipulum ſuum Timotheum ad ſacrarum litterarum ſtudium ſedulo capeſſendum cohortatur.* Quæ te *inquit*, poſſunt inſtruere ad ſalutem per fidem, quæ eſt in Chriſto Jeſu, *ac rurſus*, ut perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus. 2. Tim. 3. 15, & 17, *Quod vero præcipit Paulus Tim. hoc David habebat in votis cum orabat Dominum*, viam juſtificationum tuarum inſtrue me, & exercebor in mirabilibus tuis. Pſal, 118. 27. *Notandum autem eſt in Græco D. Pauli contextu, cum dicitur*, quæ te poſſunt inſtruere, *haberi* σοφίσαι ſapientem reddere, *quod nimirum* NULLUM *ſit* SAPIENTIÆ GENUS *quod à divina ſcriptura lumen non accipiat.* Habemus, *ait D. Petrus* firmiorem propheticum ſermonem, cui bene facitis, attendentes, quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco, donec dies illuceſcat, 2. Petr. 1. 19. *Dum enim caligine hujus mortalitatis involvimur, Egyptiorum more palpamus in tenebris, nec quo greſſum intendere ſatis intelligimus, ſi lucerna hujus, ut illam David appellat, ſplendore deſtituamur.* Lucerna, *inquit*, pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis: Pſal. 118. 105. *& alibi*, Præceptum Domini lucidum illuminans oculos. Pſal. 18. 9. *A qua parentis metaphora, filius Salomon non diſcedit, cum ait*, quia mandatum lucerna eſt, & lex lux, & via vitæ, increpatio diſciplinæ. Prov. 6. 23. *Cui ergo hac lampas fulſerit, perfectus erit homo Dei. Græcé* ἄρτιος *ita numeris omnibus abſolutus, ut nihil eorum deſit, quibus opus habere poſſit. Is enim à Gracio* ἄρτιος *dicitur, qui omnibus ſuis partibus ita conſtat, ut* NIHIL *deſideretur aut redundet.* Hæc Menochius.

Deut. XXXII. verſ. 31.

Non enim rupes noſtra rupes illorum eſt, ac inimici noſtri ſunt judices.

AN-

ANDREAS RIVETUS
LECTORI CHRISTIANO S.P.

NEminem eſſe fortunatum, niſi *ſua bona norit*, recte & prudenter vidit ille, qui cum *agricolarum* felicitatem laudaret, hanc conditionem, tanquam neceſſariam, adjunxit bonorum poſſeſſioni. Quemadmodum enim ignoti, quantumvis boni, nulla cupido; ſic etiam ejuſdem, quamvis adepti, nulla delectatio, nullus gaudii ſenſus. Hinc eſt quod infantes & pueri, etſi hæredes potentiſſimarum ditionum, aut ampliſſimarum divitiarum, vel pomum, vel puppas, vel crepitacula, & alia nihili, iis omnibus præferunt, in quibus alii fœlicitatem maximam conſtituunt. In multis certe infœliciſſima ſunt noſtra tempora, in quibus in peſſum omnia ruunt, & quaſi tranſverſum ire videntur. Concutiuntur regna & Reſpublicæ, tumultibus omnia perſtrepunt, & ſeditionibus; cædibus terra polluitur; & quod malum omnium malorum fons eſt, clamant peccata, & cœlum provocant, profligatis ferè moribus honeſtis, & vitiis latè, aperta porta, erumpentibus. Pruriunt ingenia multorum, & in rebus divinis ita ſe gerunt, & adeo licenter, ut quod olim in populo Ebræo, *quibus temporibus non erat Rex in Iſraele; quiſque quod rectum videbatur in oculis ſuis faciebant. Judic.* 17. *v.* 6. & 21. *v.* 25. Sic multi ſunt qui nullis repagulis continentur, & fidem in dies mutant, quam dum multiplicant, amittunt. Alios *vetuſta ſocordia* detentos dum nullam mutationem admittunt in bonum, ita dementat ſuperſtitio, ut in monitores inſurgant, ne dum ut eos patienter audiant. In tantis malis & deplorandis, hoc nobis reliquum eſt boni quod Deus ſingulari providentia, & admiranda benignitate, verbum ſuum, quod præteritis temporibus à *θεοπνεύστοις* viris, ſcriptis conſignatum, hucuſque conſervavit adverſus omnes ſatanæ & ejus emiſſariorum ſive technas, ſive tyrannidem, qui neque corruptelis ſuis clancularis, neque immiſſis ignibus quibus ſacros libros incinerarunt, impedire potuerunt, quominus caput extolleret, & per innumera exemplaria ſacer ille codex inter omnes fere nationes, quantumvis non ſolum linguis, ſed etiam moribus & profeſſione diſſidentes, conſervaretur; & ex una lingua, tanquam ex puro fonte. vetus Teſtamentum; ex alia, Novum, in plures diffunderetur; ut omnes populi, nationes & linguæ laudarent Dominum. Quamvis enim Judæorum gens velo obducto cæcutiat in Moſis lege & Prophetarum libris legendis, ita ut non immerito Judæi poſt Chriſtum, *Bajuli* tantum noſtri fuerint ab Auguſtino appellati. Admiranda tamen in eo fuit *Bajulorum* fidelitas, qui de lege quam portabant & ſcriptis Prophetarum, quod verba & voces ſpectat, adeo fuerunt ſolliciti, ut ne apicem quidem excidere paſſi ſint ſcientes & volentes. Quod quantumvis a nonnullis in dubium vocetur, qui ſacros illos fontes calumniis ſuis inficiunt; ut, ipſis autoribus, impuris rivulis cedant; multi ſunt tamen in iiſdem partibus, qui Ebræorum in eo fidem laudant & admirantur, gloriam tribuentes Deo qui induratis alioquin, eam mentem indidit ut theſaurum illum intactum nobis ſervarent. Nec minori providentia, inter varias Græcorum ſectas, Novi teſtamenti codex impollutus permanſit, varietate quidem lectionum aſperſus, ſed quæ religioſe etiam notatæ fuerunt, & diligentem ac ſedulum lectorem non morantur, collatæ cum iis quæ

præcedunt & ſubſequuntur. maximè in iis quæ ad regulam fidei pertinent; ut jure id etiam uſurpare poſſimus, ad quod initio alludebamus, *fortunatos nos eſſe, ſi bona noſtra norverimus*: præſertim, poſtquam effoſſo tanto & tali theſauro, qui diu velut in ſepulchro concluſus latuerat, omnibus communicatus eſt, quibus ſua ſalus curæ eſt, ut ex eo ſapere diſcant, & vitam ac mores ad exactam normam inſtituere. In eum certè finem magnam inierunt gratiam apud omnes pios, qui in ea linguarum confuſione & varietate in mundum invecta, induſtriam ſuam & vigilias contulerunt, tam olim, quàm patrum noſtrorum memoria in Bibliis transferendis, maximè in eo idiomate quod ferè apud omnes nationes Europæas in uſu eſt; in ſcholis autem præcipuè obtinet: qui etſi non omnes pari fœlicitate & ſucceſſu opus abſolverint, nemo tamen ſuâ laude fraudandus eſt, cum nullus ſit qui, cum aliis collatus, juvare non poſſit, ut quaſi pluribus oculis apertis, plus etiam videre poſſint, qui quod contulerunt omnes & ſinguli, inter ſe comparant. Inter alios autem qui egregiam ei rei navarunt operam & de Eccleſia Chriſtiana benè meriti ſunt, Immanuel Tremellius, origine Judæus, profeſſione Chriſtianus, & Franciſcus Junius Biturix, vir doctiſſimus & diligentiſſimus, conjunctis operis, donis ad id neceſſariis inſtructiſſimi, obſervata linguæ ſanctæ proprietate, & idiotiſmis ſedulò expenſis, eam verſionem Veteris Teſtamenti concinnarunt, quæ ſe doctis jamdiu probavit, maximè ſermonis puritate & proprietate linguæ Latinæ accommodata, quantum fieri potuit, ad rerum majeſtatem, quod idem à venerabili Beza, in Novi Teſtamenti verſione obſervatum fuit. Utriuſque cum hactenus, intra non nullorum annorum ſpatium, plurimæ editiones, variis in locis, excuſæ fuerint, & diverſis formis: quæ, non ita pridem, minutis characteribus, & manuali forma prodierunt: hoc emolumenti & commodi attulerunt, ut exiguo pretio, quiſque ſtudioſus poſſit ſibi comparare theſaurum textus ſacri, quem perpetuum in via comitem habeat, levem ſarcinam, infiniti tamen ponderis. Has cum intellexiſſet benè exceptas fuiſſe Typographus, hanc novam ſuſcepit typis publicandam; quæ, ne ſine auctario aliquo emptoribus utili & grato, in manus eorum veniret; curavit unicuique librorum capiti ſummulam & breviarium præponi præcipuarum quæ in eo habentur materiarum. quod in prioribus editionibus omiſſum, à multis jure deſideratum eſt, non inſciis, quantum adjumenti lectoribus afferat, ſi primo aſpectu Ideam quandam communem legendorum percipiant, priuſquam ulterius progrediantur, ut non ſolùm judicium præparet, ſed etiam memoriæ inſerviat. Tuum erit, benigne Lector, boni conſulere, quod ab eo bono animo ſuſceptum eſt, & abſolutum in bonum tuum; & iis favere qui in promovenda re literaria, ea notiſſimum eligunt, quæ veritati quæ eſt ſecundùm pietatem illuſtr[illegible] & propagandæ, ſunt uſui; atque adeo in uſum tuum converſ[illegible] eorum ſedulitatem, dum ſedulus eris in hoc volumine evolvendo, & juxta Chriſti præceptum, *Ioan. 5, verſ. 39.* SCRUTANDO; in quo non ſolùm cum Judæis *putare* debes, ſed firmiſſimè credere, *te vitam æternam habere*, ubi Chriſtus via, veritas, & vita, veram viam ad vitam, tibi commonſtrat; quam ſi inſiſtas, nunquam offendes ad lapidem, ſed in eo *radicatus, ſuperſtructus, ac confirmatus fide, ſicut edoctus es, abundabis cum gratiarum actione. Coloſ. 2, 7.* Id Deus in omnibus lectoribus impleat, cui honor & gloria in ſæcula AMEN.

PRI-

PRIMUS LIBER MOSCHIS, SIVE GENESIS.

CAP. I. *Creatio totius mundi ſex diebus abſoluta.*

IN PRINCIPIO creavit Deus Cœlum & terram.
2 Terra autem erat res informis & inanis, tenebræque *erant* in ſuperficie abyſſi : & ſpiritus Dei incubabat ſuperficiei aquarum.
3 Tum dixit Deus, eſto lux : & fuit lux.
4 Viditque Deus lucem hanc eſſe bonam : & diſtinctionem fecit Deus inter hanc lucem & tenebras.
5 Lucemque Deus vocavit diem, tenebras vero vocavit noctem : fic fuit veſpera, & fuit mane diei primi.
6 Deinde dixit Deus, eſto expanſum inter aquas ; ut ſit diſtinguens inter aquas unas & alteras.
7 Fecit ergo Deus hoc expanſum ; quod diſtinguit inter has aquas, quæ *ſunt* ab infera expanſi iſtius, & aquas illas quæ *ſunt* à regione ſupera expanſi : & fuit ita.
8 Expanſum autem hoc Deus vocavit cœlum : fic fuit veſpera, & fuit mane diei ſecundi.
9 Poſtea dixit Deus, confluant aquæ iſtæ *quæ* ſub hoc cœlo *ſunt* in locum unum, & conſpicua ſit arida : & fuit ita.
10 Aridam autem vocavit Deus terram, ſingula vero aquarum conceptacula vocavit maria : & vidit Deus id *eſſe* bonum.
11 Iterum dixit Deus, herbeſcat terra herbulas, herbas ſementanteis ſemen, arbores fructiferas edentes fructum in ſpecies ſuas, in quibus ſuum *ſit* ſemen ſuper terram : & fuit ita.
12 Nam produxit terra herbulas, herbas ſementantes ſemen in ſpecies ſuas, & arbores edentes fructum in quibus ſemen ſuum *eſt* in ſpecies ſuas : & vidit Deus id eſſe bonum.
13 Sic fuit veſpera, & fuit mane diei tertii.
14 Poſt dixit Deus, ſunto luminaria in expanſo cœli, ad diſtinctionem faciendum inter diem & noctem : ut ſint in ſigna cum tempeſtatibus, tum diebus & annis.
15 Sintque in luminaria in expanſo cœli, ad afferendum lucem ſuper terram : & fuit ita.
16 Fecit enim Deus duo illa luminaria magna : luminare majus ad præfecturam diei, & luminare minus ad præfecturam noctis, atque ſtellas.
17 Et collocavit ea Deus in expanſo cœli, ad afferendum lucem ſuper terram.
18 Et ad præſidendum diei ac nocti, & ad diſtinctionem faciendum inter lucem hanc & tenebras : viditque Deus id eſſe bonum.
19 Sic fuit veſpera, & fuit mane diei quarti.
20 Poſtea dixit Deus, abunde progignunto aquæ reptilia animalia : & volucres volanto ſupra terram, ſuperficiem verſus expanſi cœlorum.
21 Et creavit Deus cetos maximos : & animantia omnia repentia quæ abunde progenuerunt aquæ in ſpecies ipſorum, omneſque volucres alatas in ſpecies ſuas : viditque Deus id eſſe bonum :
22 Et benedixit eis Deus, dicendo : fœtificate, ac augeſcite, & implete aquas per maria, & volucres augeſcunto in terra.
23 Sic fuit veſpera, & fuit mane diei quinti.
24 Deinde dixit Deus, producat terra animantia in ſpecies ipſorum, pecudes & reptilia, beſtiaſque terrenas in ſpecies ſuas : & fuit ita.
25 Fecit enim Deus beſtias terrenas in ſpecies ſuas, & pecudes in ſpecies ſuas, omniaque reptilia terræ in ſpecies ſuas : & vidit Deus id eſſe bonum.
26 Poſtea dixit Deus, faciamus hominem ad imaginem noſtram, ſecundum ſimilitudinem noſtram : qui dominentur in piſces maris, & in volucreis cœli, & in pecudes, & in univerſam terram, atque in omnia reptilia reptantia ſuper terram.
27 Itaque creavit Deus hominem ad imaginem ſuam, ad imaginem, *inquam*, Dei creavit eum : marem & fœminam creavit eos.
28 Deinde benedixit eis Deus ; & dixit eis Deus, fœtificate, ac augeſcite & implete terram, eamque ſubjicite : & dominamini in piſces maris, & in volucres cœli & in omnes beſtias reptantes ſuper terram.
29 Præterea dixit Deus, ecce dedi vobis omneis herbas ſementantes ſemen quæ *ſunt* in ſuperficie totius terræ : omneſque arbores in quibus *eſt* fructus arboreus, ementanteis ſemen, veſtræ ad comedendum erunt.
30 Omnibus autem beſtiis terræ, & omnibus volucribus cœli, omnibuſque reptantibus ſuper terram, in quibus *eſt* anima vivens, *dedi* omnes herbas virides ad comedendum : & fuit ita.
31 Tum inſpexit Deus quicquid fecerat, ecce autem bonum *erat* valde : fic fuit veſpera, & fuit mane diei ſexti.

CAP. II. *Dies ſeptimus conſecratur. Conjugium inſtituitur.*

ITaque perfecti ſunt cœli & terra, omniſque exercitus illorum.
2 Quum autem perfeciſſet Deus die ſeptimo opus ſuum quod fecerat ; quievit ipſo die ſeptimo ab omni opere ſuo quod fecerat.
3 Et benedixit Deus diei ſeptimo, & ſancti-

ficavit ipſum: quum in eo quieviſſet ab omni opere ſuo, quod creaverat Deus, faciendo.

4 ISTÆ ſunt generationes cœli & terræ, quando creata ſunt: qua die Jehova Deus fecit terram & cœlum:

5 Et omnem ſtirpem agri, *qui* nondum fuiſſet futurus in terra, omnemque herbam agri, *quæ* nondum fuiſſet oritura: quum non demiſiſſet Jehova Deus pluviam ſuper terram, & nullus homo *fuiſſet* ad colendum terram,

6 Aut vapor aſcendens è terra: qui irrigaret univerſam ſuperficiem terræ.

7 Finxit vero Jehova Deus hominem de pulvere terræ, ſufflavitque in nareis ipſius halitum vitæ: ſic factus eſt homo anima vivens.

8 Ornaverat autem plantis Jehova Deus hortum in Hedene ab Oriente: ubi collocavit hominem illum quem finxerat:

9 Fecerat que Jehova Deus ut germinaret è terra illa quævis arbor deſiderabilis ad adſpectum, & bona ad cibum: arbor quoque vitæ in horto illo, & arbor ſcientiæ boni & mali.

10 Fluvius autem procedit ex Hedene ad irrigandum hunc hortum: & deinde ſeſe dividit, ferturque in quatuor capita.

11 Primus nomen *eſt* Piſchon: hic *eſt* qui alluit totam regionem Chavilæ, ubi *eſt* aurum,

12 Et aurum illius regionis præſtans: ibidem *eſt* Bdellium, & lapis Sardonyx.

13 Nomen vero fluvii ſecundi *eſt* Gichon: hic *eſt* qui alluit totam regionem Guſchi.

14 Et nomen tertii fluvii, Chiddekel, hic *eſt* qui labitur ad Orientem Aſſyriam verſus: fluvius autem quartus eſt Euphrates.

15 Accipiens itaque Jehova Deus hominem; collocavit ipſum in horto Hedenis, ad colendum eum ad cuſtodiendum eum:

16 Interdixitque Jehova Deus homini, dicendo: de fructu quidem omnis arboris hujus horti libere comedes:

17 De fructu vero arboris ſcientiæ boni & mali, de iſto ne comedas: nam quo die comederis de eo, utique moriturus es.

18 Dixerat autem Jehova Deus, non *eſt* bonum eſſe hominem ſolum: faciam ei auxilium commodum ipſi.

19 Nam quum formaviſſet Jehova Deus, terra omnes beſtias agri, omneſque volucres cœli, & adduxiſſet ad Adamum, ut videret quî vocaret ſingulas (etenim quocunque nomine vocavit illas Adam, animantem quamque; id nomen ejus *eſt*.)

20 Vocaviſſetque Adam nominibus pecudem quamlibet, & volucrem cœli, omnemque beſtiam agri: non aderat Adamo auxilium commodum.

21 Quapropter injecit Jehova Deus ſoporem altum in Adamum, quo obdormivit: & deſumpta una de coſtis ejus, incluſit carnem pro illa.

22 Exſtruxitque Jehova Deus ex coſta illa, quam ſumſerat de Adamo, mulierem: eamque adduxit ad Adamum.

23 Tum dixit Adam: hac *demum* vice adeſt os ex oſſibus meis, & caro ex carne mea: hæc vocabitur vira, eo quod hæc ex viro deſumpta eſt.

24 Idcirco relicturus eſt vir patrem ſuum & matrem ſuam: & adhærebit uxori ſuæ, eruntque in carnem unam.

25 Erant autem illi ambo nudi, Adam & uxor ejus: ac non erubeſcebant.

CAP. III. *Lapſus hominis, & promiſſio reparationis per ſemen mulieris.*

SErpens autem erat aſtutus, *aſtutior* quavis beſtia agri quam fecerat Jehova Deus: ille dixit mulieri, etiamne dixiſſe Deum, ne comedatis ex omni fructu arborum hujus horti?

2 Tum dixit mulier ſerpenti ille, de fructu *quidem* arborum hujus horti comedimus:

3 At de fructu arboris iſtius quæ *eſt* in horto hoc; dixit Deus, ne comedatis ex iſto, neque attingatis eum: ne moriamini.

4 Dixit vero ſerpens ille mulieri, non utique moriemini:

5 Novit enim Deus, quo die comederitis ex eo, apertures ſe oculos veſtros, & vos fore ſicut Deos ſcientes boni & mali.

6 Quum ergo videretur mulieri bonum eſſe fructum arboris illius in cibum, & gratiſſimam *eſſe* illam oculis, ac deſiderabilem eſſe arboris fructum ad habendum intelligentiam, accepit de fructu ejus & comedit: etiamque dedit *comedendum* viro ſuo ſecum, qui comedit.

7 Tunc aperuerunt ſeſe oculi amborum, noveruntque ſe nudos eſſe: & conſutis foliis ficulneis fecerunt ſibi ſubligacula.

8 Deinde audiverunt vocem Jehovæ Dei itantem per hortum ipſum ad ventum illius diei; quare abſcondit ſe Adam & uxor ejus à facie Jehovæ Dei, inter arbores illius horti.

9 Inclamavit autem Jehova Deus Adamum: & dixit ei, ubi es?

10 Qui dixit, vocem tuam audiebam in hoc horto: extimui autem, eo quod nudus ſim, & abſcondi me.

11 Dixit vero *Deus*, quis indicavit tibi nudum eſſe te? an de fructu illius arboris, de quo interdixeram tibi ne comedas ex eo, comederis?

12 Cui dixit Adam: mulier iſta quam poſuiſti mecum, ipſa dedit mihi de fructu illius arboris, & comedi.

13 Tum dixit Jehova Deus mulieri, quid hoc *eſt quod* feciſti? dixit autem mulier, ſerpens iſte ſeduxit me, & comedi.

14 Quapropter dixit Jehova Deus ſerpenti illi, cum feceris iſtud, maledictus eſto præ omni jumento, & præ omni beſtia agri: ſuper ventrem tuum ito, & pulverem comedito omnibus diebus vitæ tuæ.

15 Præterea inimicitiam pono inter te & mulierem hanc, ſimiliterq; inter ſemen tuum & ſemen hujus: hoc conteret tibi caput, tu autem conteres huic calcaneum.

16 Mulieri dixit, admodum multiplico dolorem tuum, etiam conceptus tui, in dolore paries liberos: quin erga virum tuum appetitus tuus *eſto*, & ipſe præſto tibi.

17 Adamo vero dixit, quia auſcultaviſti voci

voci uxoris tuæ, & comedisti de fructu arboris illius quo interdixeram tibi, dicendo, ne comedas ex isto: maledicta *esto* terra propter te, cum dolore comedito proventum ejus omnibus diebus vitæ tuæ.

18 Eaque spinam & carduum proferto tibi, tu vero comedito herbam agri.

19 In sudore vultus tui vescitor cibo, donec revertaris in humum, cum ex ea desumtus fueris: nam pulvis es, & in pulverem reverteris.

20 Vocavit autem Adam nomen uxoris suæ Chavvam: eo quod ipsa mater *sit* omnium *hominum* viventium.

21 Fecitque Jehova Deus Adamo & uxori ejus tunicas pelliceas, quibus vestivit eos.

22 Et dixit Jehova Deus, ecce homo est *ne*sicut unus ex nobis, cognoscendo bonum & malum? nunc igitur *videndum* ne extendens manum suam accipiat etiam de fructu arboris vitæ, ut comedat victurus in seculum.

23 Emisit itaque eum Jehova Deus ex horto Hedenis, ad colendum terram illam ex qua desumtus fuerat.

24 Quumque expulisset hominem; instituit à parte anteriore horti Hedenis Cherubos, flammamque gladii sese vibrantis, ad custodiendum viam *quæ ferebat* ad arborem vitæ.

CAP. IV. *Nativitas Kajini & Hebeli. diversa fratrum studia. Fratricidium. Fratricida progenies. Propagatio Sanctorum.*

DEinde Adam cognovit Chavvam uxorem suam: quæ concepit & peperit Kajinum, dixit, acquisivi virum à Jehova.

2 Postea pergens parere, *peperit* fratrem ipsius, Hebelum: fuitque Hebel pastor gregis, & Kajin fuit agricola.

3 Fuit autem post dies multos, quum obtulit Kajin de fructu terræ munus Jehovæ.

4 Et ipse quoque Hebel obtulit de primogenitis gregis sui & de adipe eorum: respexitque Jehova ad Hebelum & ad munus ejus.

5 Ad Kajinum vero & ad munus ejus non respexit: quapropter accensa est *ira* Kajini valde, & cecidit vultus ejus.

6 Tum dixit Jehova Kajino, quare accensa est *ira* tua? & quare cecidit vultus tuus?

7 Nonne si bene egeris, remissio; si vero non bene egeris, præ foribus *est* peccatum excubans? at erga te *est* appetitus illius, & tu præes illi.

8 Post colloquebatur Kajin cum Hebelo fratre suo: evenit autem quum essent in agro, ut insurgens Kajin in Hebelum fratrem suum interficeret eum.

9 Quamobrem dixit Jehova Kajino, ubi *est* Hebel frater tuus? qui dixit, non novi, an custos ego *sum* fratris mei?

10 Dixit vero *Deus*, quid fecisti? *ecce* vocem sanguinum fratris tui, me ab ipsa humo inclamantium.

11 Nunc itaque tu maledictus *esto* exsul ab ista terra, quæ aperuit os suum ad excipiendum sanguinem fratris tui è manu tua.

12 Quum humum ipsam coleveris, ne pergito edere vim suam tibi: vagus & infestus agitationibus esto in terra.

13 Tum Kajin dixit Jehovæ, major est pœna mea quam ut sustinere *possim*.

14 En expellis me hodie à superficie istius terræ, ut à facie tua abscondam me: eumque vagus sim & infestus agitationibus in terra, si illius fuerit qui me inveniat, interficiet me.

15 Dixit vero Jehova illi, propterea quisquis interfecerit Kajinum, septuplo vindicator: & imposuit Jehova Kajino signum, ne eum cæderet ullus qui foret inventurus eum.

16 Egressus itaque est Kajin à facie Jehovæ: & consedit in terra Nodi, ad Orientem Hedenum versus.

17 Et cognovit Kajin uxorem suam, quæ concepit & peperit Chanocum: quamobrem studebat ædificare civitatem, & vocavit nomē civitatis illius de nomine filii sui Chanoc.

18 Deinde Charoco natus est Hirad, & Hirad genuit Mechujaëlem: Mechujaël vero genuit Methuschaëlem, & Methuschaël genuit Lemecum.

19 Assumsit autem sibi Lemec uxores duas: prioris nomen fuit Hada, & nomen secundæ Tzilla.

20 Peperitque Hada Jabalum: hic fuit autor habitantium in tentoriis, & pecuariæ.

21 Nomenq; fratris ejus *fuit* Jubal: hic fuit autor omniū tractantiū citharam & organō.

22 Tzilla vero ipsa quoque peperit Thubal-Kajinum, qui erudivit omnem fabrum ærarium & ferrarium: sororemque Thubal-Kajini, Nahamam.

23 Tum dixit Lemec suis uxoribus, ô Hada & Tzilla audite vocem meam, uxores Lemeci auribus percipite sermonem meum: nam virum interfecero ad vulnus meum, etiam adolescentem ad tumicem meum.

24 Cum septuplo sit vindicandus Kajin, utique Lemec septuagies septies *tanto*.

25 Cognovit autem denuo Adam uxorem suam, quæ peperit filium, & vocavit nomen ejus Schethum: nam reposuit mihi Deus, *inquit*, semen alterum pro Hebelo, quum ipsum interfecit Kajin.

26 Sed & ipsi Schetho genitus est filius, cujus nomen vocavit Enoschum: tunc cœptum est invocari nomen Jehovæ.

CAP. V. *Vita Patrum ante Diluvium. Enoschi in cœlum ascensio.*

HIc liber *est* generationum Adami: quo die creavit Deus hominem, ad similitudinem suam fecit ipsum.

2 Marem & fœminam creavit eos: ac benedixit eis, vocavitque nomen eorum hominem, quo die creati sunt.

3 Adam autem vixerat triginta & centum annos, quum genuit *filium* ad similitudinem suam, ad imaginem suam, vocavitque nomen illius Schethum.

4 Fueruntque dies Adami, postquam genuit Schethum, octingentorum annorum: quibus genuit filios & filias.

5 Sic fuerunt omnes dies Adami, quibus vixit, nongentorum triginta annorum, ac mortuus est.

6 Scheth autem vixerat centum quinque annos, quum genuit Enoſchum.
7 Vixit vero Scheth, poſtquam genuit Enoſchum, octingentis ſeptem annis: quibus genuit filios & filias.
8 Sic fuerunt omnes dies Schethi, nongentorum duodecim annorum: ac mortuus eſt.
9 Vixerat autem Enoſch nonaginta annos, quum genuit Kenanem.
10 Vixit vero Enoſch, poſtquam genuit Kenanem, octingentis quindecim annis: quibus genuit filios & filias.
11 Sic fuerunt omnes dies Enoſchi, nongentorum quinque annorum: ac mortuus eſt.
12 Vixerat autem Kenan ſeptuaginta annos, quum genuit Mahalaleelem:
13 Vixit vero Kenan, poſtquam genuit Mahalaleelem, octingentis quadraginta annis: quibus genuit filios & filias.
14 Sic fuerunt omnes dies Kenanis, nongentorum decem annorum: ac mortuus eſt.
15 Vixerat autem Mahalaleel ſexaginta quinque annos, quum genuit Jeredum.
16 Vixit vero Mahalaleel, poſtquam genuit Jeredum, octingentis triginta annis: quibus genuit filios & filias.
17 Sic fuerunt omnes dies Mahalaleelis, octingentorum nonaginta quinque annorum: ac mortuus eſt.
18 Vixerat autem Jered centum ſexaginta duos annos, quum genuit Chanocum:
19 Vixit vero Jered, poſtquam genuit Chanocum, octingentis annis: quibus genuit filios & filias.
20 Sic fuerunt omnes dies Jeredi, nongentorum ſexaginta duorum annorum: ac mortuus eſt.
21 Vixerat autem Chanoc ſexaginta quinque annos, quum genuit Methuſchelachum:
22 Ambulavitque indefinenter Chanoc ſecundum Deum, poſtquam genuit Methuſchelachum, trecentis annis: quibus genuit filios & filias.
23 Sic fuerunt omnes dies Chanoci, trecentorum ſexaginta quinque annorum:
24 Quumque indefinenter ambulaviſſet Chanoc ſecundum Deum, non exſtitit *amplius*, quia aſſumſit eum Deus.
25 Vixerat autem Methuſchelach centum octoginta ſeptem annis, quum genuit Lemecum:
26 Vixit vero Methuſchelach, poſtquam genuit Lemecum, ſeptingentis octoginta duobus annis: quibus genuit filios & filias.
27 Sic fuerunt omnes dies Methuſchelachi, nongentorum ſexaginta novem annorum: ac mortuus eſt.
28 Vixerat autem Lemec centum octoginta duos annos, quum genuit filium:
29 Vocavitque nomen eius Noachum, dicendo: hic conſolabitur nos de labore noſtro, & de dolore manuum noſtrarum, de maledictione qua male dixit Jehova terræ.
30 Vixit vero Lemec, poſtquam genuit Noachum, quingentis nonaginta quinque annis: quibus genuit filios & filias.
31 Sic fuerunt omnes dies Lemeci ſeptingentorum ſeptuaginta ſeptem annorum: ac mortuus eſt.
32 Quum autem fuiſſet Noach natus quingentos annos, genuit Noach Schemum, Chamum, & Jephetum.

CAP. VI. *Defectio hominum. Diluvii prædictio. Mandatum de fabricanda arca.*

EVenit autem quum cœpiſſent homines multiplicari in ſuperficie terræ, & filiæ genitæ eſſent illis:
2 Ut videntes filii Dei filias hominum bona forma eſſe, acciperent ſibi à quibuſvis mulieres quas eligebant.
3 Quapropter dixit Jehova, non diſceptabit Spiritus meus pro hominibus iſtis in ſeculum, eo quod etiam iſti caro ſint: itaque dies hominis futuri ſunt, centum viginti annorum.
4 Gigantes erant in terra *diebus* illis; ac etiam *fuerunt* poſtea, quibus diebus congrediebantur filii Dei cum filiabus hominũ, quæ *liberos* pariebant illis: *ii ſunt* potentiſſimi illi, qui *fuerunt* jam olim viri celeberrimi.
5 Quum itaque videret Jehova augeſcere malitiam hominis in terra; & omne figmentum *ac* cogitationes cordis ejus, tantummodo malum eſſe omni tempore:
6 Pœnituit Jehovam quod feciſſet hominem in terra, & doluit apud animum ſuum.
7 Dixitque Jehova, delebo hominem quem creavi, de ſuperficie terræ, tum hominem tum jumenta reptiliaque & volucres cœli: nam pœnitet me quod fecerim ea.
8 Sed Noach invenit gratiam in oculis Jehovæ.
9 Hæ ſunt generationes Noach, *qui* Noach, vir juſtus, integer erat in ætatibus ſuis, ſecundum Deum indefinenter ambulabat Noach;
10 Genuit igitur Noach tres filios: Schemum, Chamum, & Jephetum.
11 Quumque terra corrupta eſſet coram Deo ipſo, & impleta eſſet terra violentia:
12 Aſpiciens Deus terram, ut ecce corrupta erat; quia corruperat omnis caro viam ſuam ſuper terram:
13 Dixit Deus Noacho, finis univerſæ carnis adventat coram me, quia plena eſt terra violentia ab iſtis: quamobrem ecce ego perditurus ſum iſtos cum *reliqua* terra.
14 Fac tibi arcam è lignis Gopher, manſionum *multarum* facito arcam: & picato eam intrinſecus & extrinſecus pice.
15 Atque hæc *forma* qua facies eam: trecentorum cubitorum *eſto* longitudo arcæ, quinquaginta cubitorum latitudo ejus, & triginta cubitorum altitudo ejus.
16 Clarum lumen efficito arcæ, & in cubiti longitudinem conſummato ejus tectum ſuperne, oſtiumque arcæ in latere ipſius ponito; infimarum, ſecundanarum, & tertianarum *manſionum* facito eam.
17 *De* me enim, ecce ego adducturus ſum aquas diluvio ſuper terram, ad perdendum omnem carnem in qua *eſt* ſpiritus vitalis ſub cœlo: quicquid *eſt* in terra, exſpirabit.
18 Stabilio autem fœdus meum tecum; ut in

ingrediaris in arcam, tu, & filii tui, cum uxore tua, uxoribusque filiorum tuorum tecum.

19 Prætcrea de omnibus viventibus, de omni carne, de omnibus *inquam* bina introducas in arcam, quæ in vita conserves tecum: mas & fœmina futura sunt.

20 Ex volucribus in ſpecies ſuas, & ex jumentis in ſpecies ſuas, ex omnibus reptilibus humi in ſpecies ſuas; ex omnibus bina ventura ſunt ad te, ut in vita conſerves *ipſa*.

21 Tu ergo accipe tibi de omni cibo qui comeditur, receptumque aſſerva penes te; ut ſit tibi & illis ad comedendum.

22 Quod fecit Noach: ſecundum omnia quæ præceperat ipſi Deus, ſic fecit.

CAP. VII. *Immiſſio diluvii, & conſeratio reliquiarum mundi.*

POſtea dixit Jehova Noacho, ingredere tu & univerſa familia tua in arcam hanc: te enim perſpexi juſtum coram me in ætate hac.

2 Ex omnibus pecudibus mundis accipito ſeptenas tibi, marem & fœminam ejus: ex iis vero beſtiis quæ non *ſunt* mundæ binas, marem & fœminam ejus.

3 Similiter ex volucribus cœli ſeptenas, marem & fœminam ejus; ad conſervandum in vita ſemen *eorum* in ſuperficie totius terræ.

4 Nam ante dies adhuc ſeptem, ego pluviam demiſſurus ſum ſuper terram quadraginta dies & quadraginta noctes: ut deleam omne corpus vivens quod feci è ſuperficie terræ.

5 Quod fecit Noach, ſecundum omnia quæ præceperat ei Jehova.

6 Noach autem natus *erat* ſexcentos annos, quum diluvium illud fuit, aquis *exundantibus* ſuper terram.

7 Et ingreſſus eſt Noach, & filii ejus, & uxor ejus, & uxores filiorum ejus cum eo in arcam; propter aquas diluvii.

8 Ex pecudibus mundis, & ex beſtiis quæ non *ſunt* mundæ, & ex volucribus, denique omnibus quæ reptant ſuper terram,

9 Bina ingreſſa ſunt ad Noachum in arcam, mas & fœmina: quemadmodum præceperat Deus Noacho.

10 Evenit autem ipſo die ſeptimo, ut aquæ diluvii exiſterent ſuper terram.

11 Anno ſexcenteſimo vitæ Noachi, menſe ſecundo, decimo ſeptimo die hujus menſis; hoc ipſo die diffiuderunt ſe omnes fontes abyſſi magnæ, & catarractæ cœli ſe aperuerunt.

12 Ut eſſet imber ille ſuper terram; quadraginta dies, & quadraginta noctes.

13 Eodem ipſo die, *quum* ingreſſus eſſet Noach, & Schem & Cham & Jephet filii Noachi; uxorque Noachi, & tres uxores filiorum ejus cum ipſis in arcam.

14 Ipſi & quævis beſtiæ in ſpeciem ſuam, & quævis pecudes in ſpeciem ſuam, & quævis reptilia reptantia ſuper terram in ſpeciem ſuam; & volucres quævis in ſpeciem ſuam, omnes aves cujuſcunque alæ.

15 Venerant enim ad Noachum in arcam, bina ex omni carne in qua *erat* ſpiratio vitæ.

16 Et quæ venerunt, mas & fœmina ex omni carne ingreſſa erant: ſicut præceperat ipſi *Noacho* Deus, occluſit Jehova pro eo.

17 Sic fuit diluvium hoc quadraginta dies ſuper terrâ: *quo* primum ita creverunt aquæ, ut ſuſtulerint arcam, & elevaretur è terra.

18 Deinde invaleſcentibus aquis & creſcentibus admodum ſuper terram, ambulavit arca in ſuperficie aquarum.

19 Tandem invaleſcentibus aquis quam plurimum ſuper terram; operti ſunt omnes montes altiſſimi qui *ſunt* ſub univerſo cœlo.

20 Quindecim cubitis ſurſum verſus invaluerunt aquæ; poſtquam operti fuerunt montes illi.

21 Expiravit itaque omnis caro quæ reptabat ſuper terram, volucrium, pecudumque & beſtiarum, & omnium reptilium quæ repunt ſuper terram: & omnis homo.

22 Omne cujus in naribus halitus *erat* ſpirationis vitæ, ex univerſis quæ *degunt* in ſicco, mortuum eſt.

23 Et deletum eſt omne corpus vivens quod *erat* in ſuperficie terræ, tum homines, tum pecudes, reptilia & volucres cœli, deleta inquam ſunt è terra, ſed ſuperſtes relictus eſt tantummodo Noach, & quæ cum eo *fuerant* in arca.

24 Prævaluerunt autem aquæ illæ ſuper terram, centum quinquaginta diebus.

CAP. VIII. *Remiſſio diluvii, & Noachi gratiarum actio.*

REcordatus autem Deus eſt Noachi, & omnium beſtiarum, omniumque pecudum quæ *erant* cum ipſo in arca: & transmiſit Deus ventum ſuper terram, ut ſedarentur aquæ.

2 Occluſis fontibus abyſſi & catarractis cœli, cohibitoque imbre è cœlo.

3 Sic recedentibus aquis è ſuperficie terræ, & *quidem* indefinenter recedentibus: defecerunt aquæ exactis centum quinquaginta diebus.

4 Adeo ut requieverit arca menſe ſeptimo, decimo ſeptimo die ejus menſis, ſuper *una* montium Ararati.

5 Deinde quum pergerent aquæ deficere ad menſem uſque decimum; ipſo menſe decimo, primo die illius menſis conſpecti ſunt vertices montium.

6 Fuit autem exactis quadraginta diebus, quum aperuit Noach feneſtram arcæ quam fecerat,

7 Et emiſit corvum: qui indefinenter ibat & redibat, uſque dum exaruiſſent aquæ ex ſuperficie terræ.

8 Quamobrem emiſit columbam à ſe, ut videret an eſſet levata aquis ſuperficies terræ.

9 Sed quum non inveniret columba hæc quietis locum plantæ pedis ſui, reverſa eſt ad eum in arcam, quia erant aquæ in ſuperficie totius terræ illius: *Noach* vero emiſſa manu ſua recepit eam, & intromiſit eam ad ſe in arcam.

10 Itaque exſpectavit adhuc ſeptem dies a-

lios; iterumq; emisit columbam illam exarca:

11 Et venit ad eum columba illa tempore vespertino, ecce autem folium olivæ decerptum in ore illius: sic cognovit Noach levatam esse aquis superficiem terræ.

12 Deinde quum expectavisset ad huc septem dies alios; emisit columbam illam, quæ non est denuo reversa amplius.

13 Fuitque uno & sexcentesimo anno, *mense* primo, *die* primo mensis, siccatis aquis illis è superficie terræ; quum removens Noach operculum arcæ circumspiceret, ecce autem siccata erat superficies terræ.

14 Mense autem secundo, vicesimo septimo die illius mensis; exaruerat terra.

15 Tunc edixit Deus Noacho, dicendo,

16 Egredere ex arca hac, tu, & uxor tua, & filii tui, uxoresq; filiorum tuorum tecum.

17 Omneis bestias quæ *sunt* tecum ex omni carnis genere, ex volucribus, & ex jumentis, & ex omnibus reptilibus quæ reptant super terram, tecum educito: ut abunde progignant in terra, fœtificentque, & augescant super terram.

18 Egressus itaque est Noach, & filii ejus; & uxor ejus, uxoresq; filiorum ejus cum eo.

19 Omnes bestiæ, omnia reptilia, omnesque volucres, quæcunque reptant super terram; per genera sua ex arca egressa sunt.

20 Postea exstruxit Noach altare Jehovæ: & accipiens ex omnibus mundis pecudibus, & ex omnibus volucribus mundis obtulit holocausta in altari illo.

21 Quumque odoratus esset Jehova odorem illum gratum; dixit Jehova cum animo suo, non iterum maledicturus sum amplius terræ propter hominem, eo quod figmentum cordis hominis *sit* malum à pueritia ipsius: iterumque non percutiam amplius omnia viventia, quemadmodum feci.

22 Deinceps quamdiu erit terra; sementis & messis, frigusque & æstus, & æstas & hiems, diesque & nox non cessabunt.

CAP. IX. *Benedicitur Deus Noachum consolatur. Iris statuit fœderis signum. Chami improbitas & maledictio.*

PRæterea benedixit Deus Noacho & filiis ejus: & dixit eis, fœtificate, & augescite; ac replete terram.

2 Et timor vestri terrorque vestri inesto omnibus bestiis terræ, omnibusque volucribus cœli: tum omnia quæ calcant humum, tum omnes pisces maris in manum vestram traditi sunt.

3 Omne reptile, quod *quidem* vivum est, vobis ad comedendum esto: ut viridem herbam, *illis*, sic illa omnia dedi vobis.

4 Veruntamen carnem cum sanguine ipsius, *qui* anima *est* ipsius, ne comeditote.

5 Quin etiam sanguinem vestrum, animarum vestrarum, reposcam, ab omni bestia reposcam illum: adeoque de manu ipsius hominis, de manu cujusque fratris ipsius, reposcam animam hominis.

6 Qui effundit sanguinem hominis, per hominem sanguis illius effunditor: quoniam ad imaginem suam hominem fecit Deus.

7 Vos ergo fœtificate & augescite: progignite abunde in terra, atque in ea augescite.

8 Deinde alloquutus est Deus Noachum & filios ejus cum eo, dicendo,

9 *De* me autem, ecce ego stabilio fœdus meum vobiscum, & cum semine vestro sequuturo vos,

10 Et cum omnibus animantibus quæ vobiscum *sunt*, de genere volucrium, pecudum, & omnium bestiarum terræ vobiscum: tum omnibus egressis ex arca, tum omnibus bestiis terræ:

11 Stabilio igitur fœdus meum vobiscum, quod non exscindetur amplius omnis caro ab aquis diluvii; neque futurum est amplius diluvium ad perdendam terram.

12 Dixitque Deus, hoc *est* signum illius fœderis quod ego dispono inter me & vos, omnemque animantem quæ *est* vobiscum; in *omneis* ætates seculi.

13 Arcum meum dispositi in nube, qui sit in signum fœderis inter me & terram.

14 Ita futurum est, quum nube terram obnubilavero, ut conspicuus sit arcus ille in nube:

15 Et recordabor fœderis mei quod *est* inter me & vos, omnemque animantem ex omni carne: & non erunt deinceps aquæ in diluvium, ad perdendum omnem carnem.

16 Nam quum erit arcus ille in nube; aspiciam ad illum, recordaturus fœderis perpetui inter Deum & omnem animantem *inter*, ex omni carne quæ *fuerit* super terram.

17 Denique dixit Noacho Deus; hoc illud *est* signum fœderis, quod statui inter me & omnem carnem quæ *est* super terram.

18 Erant autem filii Noachi qui egressi sunt ex arca, Schem, & Cham, & Japheth: Cham vero is pater *est* Cenahanis.

19 Tres isti *erant* filii Noachi; & ab istis respersa est *incolis* universa terra.

20 Quum autem cœpisset Noach vir agriculturæ deditus plantavit vineam:

21 Et bibens de vino illius inebriatus est, retexitque se in medio tentorii sui.

22 Respiciens vero Cham pater Cenahanis nuditatem patris sui, indicavit duobus fratribus suis foris.

23 Tum accepit Schem cum Japhetho pallium ejus: quod imposuerunt suo amborum humero, & accendentes retrorsum texerunt eo nuditatem patris sui: facie sua, inquam, retrorsum, adeo ut nuditatem patris sui non respexerint.

24 Sed quum evigilasset Noach è vino suo, rescivit quid fecisset ipsi filius suus minimus;

25 Et dixit, maledictus *erit* Cenahan; servus servorum erit fratribus suis.

26 Præterea dixit, benedictus Jehova Deus Schemi; eritque Cenahan servus illis.

27 Alliciet Deus Japhetum, ut habitet in tentoriis Schemi: eritq; Cenahan servus eis.

28 Vixit autem Noach post diluvium trecentis quinquaginta annis.

29 Sic fuerunt omnes dies Noachi, nongentorum quinquaginta annorum: postea mortuus est.

CAP.

CAP. X. *Trium filiorum Noachi poſteritas, & gentium origo.*

ISTÆ ſunt autem generationes filiorum Noachi, Schemi, Chami, & Jephethi : quibus filii poſt illud dilivium nati ſunt.

2 Filii Jephethi Gomer, & Magog, & Madai, Javanque, & Thubal, & Meſchec, & Thiras.

3 Filii autem Gomeri, Aſcheenaz, & Riphat, & Thogarma.

4 Filii vero Javanis, Eliſcha, & Tharſchiſch; Chitthim, & Dodanim.

5 Ab his diviſæ ſunt *poſtea* regiones gentium per terras earum, cuique ſecundum linguam ſuam : ſecundum familias ipſarum in gentibus ſuis.

6 Filii autem Chami : Chuſch, & Mizrajim, & Put, & Cenahan.

7 Et filii Cuſchi, Seba, & Chavila, & Sabbetha, & Rabma, & Sabtheca, filii vero Rahmæ, Scheba, & Dedan.

8 Præterea Cuſch genuit Nimrodum : iſte cœpit potens eſſe in terra.

9 Iſte fuit potens venatione coram Jehova : propterea dici ſolet, tanquam Nimrod potens venatione coram Jehova.

10 Erat enim principium regni ejus Babel & Erec, Accad, & Carne, in terra Schinharis.

11 E terra hac proceſſit *in* Aſſyriam : ubi ædificavit Nineven, & Rechobothas urbem, & Celachum,

12 Et Reſenum inter Nineven & Celachum : illa eſt urbs illa maxima.

13 Mitzrajim autem genuit Ludæos, & Hanamæos, & Lahabæos, & Naphthuchæos,

14 Pathroſæos quoque, & Caſſluchæos, unde egreſſi ſunt Peliſchthæi, & Caphthoræos.

15 Cenahan vero genuit Tzidonem primogenitum ſuum, & Chethum :

16 Jebuſæum quoque, & Emoræum, & Girgaſchæum.

17 Et Chivvæum, & Harkæum, Sinæumque,

18 Et Arvadæum, & Tzemaræum, & Chamathæum : poſteaque ſparſerunt ſeſe familiæ Cenahanæorum.

19 Fuitque terminus Cenahanæorum à Tzidone, qua venis Gerarum Hazzam uſque, & Hazza qua venis Sedomum & Hamoram, Admamque & Tzebojimam, Leſchaſium uſque.

20 Iſti ſunt filii Chami in familias ſuas ſecundum linguas ſuas ; in terris ipſorum per gentes ſuas.

21 Denique ipſi quoque Schemo edita eſt *proles;* patri omnium filiorum Heberi, fratri Jepheti *natu* maximi.

22 Filii Schem, Helam, & Aſchur, & Arpacſchad, & Lud, & Aram.

23 Filii autem Arami ; Hutz, & Chul, & Gether, & Meſch.

24 Arpaſchad vero genuit Schelachum, & Schelach genuit Heberum.

25 At Hebero editi ſunt duo filii : *quorum* unius nomen *eſt* Peleg, quia diebus hujus fuit diviſa terra, nomen vero fratris hujus Joktan.

26 Joktan autem genuit Almodadum, & Schelephum, & Chatzar-mavethum, & Jerachum,

27 Et Hadoramum, Uxalemq;, & Diklam,

28 Et Hobalem, & Abimaëlem, & Schebam,

29 Et Ophirum, & Chavilam, & Jobabum: hi *fuerunt* omnes filii Joktanis.

30 Fuitque horum habitatio à Meſcha, qua venis Sepharum, *ad* montes Orientis uſque.

31 Iſti ſunt filii Schemi in familias ſuas ſecundum linguas ſuas : in terris ipſorum per gentes ſuas.

32 Hæ familiæ filiorum Noachi, ſecundum generationes ipſorum in gentes ſuas ; atque ex his ſeſe diviſerunt gentes in terra poſt diluvium illud.

CAP. XI. *Turris Babylonica, linguarum confuſio. Schemi poſteri ad Abramum uſque.*

FUerat enim univerſa terra ſermone uno, & verbis eiſdem *uſa.*

2 Evenit autem, quum ab Oriente profecti eſſent : ut invenientes convallem in terra Schinharis confiderent illic.

3 Dicerentque alter alteri, agedum, formemus lateres, & excoquamus optime : ſic fuerunt eis lateres pro lapidibus, & bitumen illius fuit eis pro intrito.

4 Nam dixerant, agedum, exſtruamus nobis urbem & turrim, cujus faſtigium *aſſurgat* in cœlum, ut nobis faciamus nomen: *videamur* ne diſpergamur in ſuperficiem totius terræ.

5 Diſcendit vero Jehova ad videndum urbem illam & turrim, quam exſtruebant filii hominum.

6 Dixitque Jehova, en populum unum quibus omnibus ſermo *eſt* unicus, atque hoc *eſt quod* iſti cœperunt facere : jam autem non præcideretur iſtis quicquam eorum quæ cogitaverunt facere ?

7 Agedum, diſcendamus, & confundamus ibi ſermonem eorum : ut non intelligant alter ſermonem alterius.

8 Sic diſperſit illos Jehova inde in ſuperficiem totius terræ : & deſiverunt exſtruere urbem illam.

9 Propterea vocavit *quiſque* nomen illius Babel, quod ibi confudiſſet Jehova ſermonem totius terræ : & inde Jehova diſperſit eos in ſuperficiem totius terræ.

10 Hæ *ſunt* generationes Schemi. Schem natus *erat* centum annos, quum genuit Arpacſchadum ; biennio poſt diluvium.

11 Vixitque Schem, poſtquam genuit Arpacſchadum quingentis annis, quibus genuit filios & filias.

12 Arpacſchad autem vixerat triginta quinque annis, quum genuit Schelachum.

13 Vixitque Arpacſchad poſtquam genuit Schelachum, quadringentis tribus annis ; quibus genuit filios & filias.

14 Schelach autem vixerat triginta annis, quum genuit Hebrum.

15 Vixitque Schelach, poſtquam genuit Heberum, quadringentis tribus annis, quibus genuit filios & filias.

16 Heber autem vixerat triginta quatuor annis, quum genuit Pelegum.

17 Vixitque Heber, poſtquam genuit Pelegum, quadringentis triginta annis: quibus genuit filios & filias.

18 Peleg autem vixerat triginta annis quum genuit Rehu.

19 Vixitque Peleg, poſtquam genuit Rehu, ducentis novem annis: quibus genuit filios & filias.

20 Rehu autem vixerat triginta duobus annis, quum genuit Serugum.

21 Vixitque Rehu, poſtquam genuit Serugum, ducentis ſeptem annis: quibus genuit filios & filias.

22 Serug autem vixerat triginta annis, quum genuit Nachorem.

23 Vixitque Serug poſtquam genuit Nachorem, ducentis annis; quibus genuit filios & filias.

24 Nachor autem vixerat viginti novem annis, quum genuit Therachum:

25 Vixitque Nachor, poſtquam genuit Therachum, centum novendecim annis: quibus genuit filios & filias.

26 Therach autem vixerat ſeptuaginta annis; quum genuit Abramum, Nachorem, & Haranem.

27 Atque hæ generationes Therachi. Therach genuit Abramum, Nachorem, & Haranem: Haran vero genuit Lotum.

28 Poſtea mortuus eſt Haran in conſpectu Therachi patris ſui; in ſolo natali ſuo, Ure Chaldæorum *op do*.

29 Duxerunt quoque Abram & Nachor uxores ſibi: nomenque uxoris Abrami *fuit* Sarai; nomen vero uxoris Nachoris, Milca, filia Haranis patris Milcæ & patris Jiſcæ.

30 Eratque Sarai ſterilis: *ideoque* nulla *erat* ipſi proles.

31 Aſſumſit autem Therach Abramum filium ſuum & Lotum filium Haranis nepotem ſuum, & Sarain nurum ſuam uxorem Abrami filii ſui: & egreſſi una *opido* Chaldæorum Ure ad proficiſcendum in regionem Cenahanis, pervenerunt Charanem uſque, & conſederunt illic.

32 Quumque fuiſſent dies Therachi ducentorum quinque annorum, mortuus eſt Therach Charane.

33 Dixerat enim Jehova Abramo, abi à terra tua, & à cognatione tua, atque à familia patris tui; in eam terram quam oſtendam tibi.

34 Et efficiam te patrem gentis magnæ, ac benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum: Adeoque *jam* eſto benedictioni.

35 Nam benedicam iis qui benedicent tibi, & qui maledixerit tibi eum exſecrabor: & benedictæ erunt in te omnes familia terræ.

CAP. XII. *Abram vocatur, & ex Cananæa migrat in Ægyptum. Uxor ejus amittitur ad tempus, & recipitur.*

DEinde profectus eſt Abram *Charane*, ſicut edixerat ei Jehova, & Lot cum eo profectus eſt; *erat* autem Abram natus ſeptuaginta quinque annos, quum proficiſceretur Charane.

2 Aſſumſit enim Abram Sarain uxorem ſuam, & Lotum filium fratris ſui, cum univerſis facultatibus ſuis quas comparaverant, & animis quas acquiſiverant Charane; & profecti ut abirent in regionem Cenahanis, tandem pervenerunt in eam.

3 Et tranſivit Abram per regionem illam ad locum uſque Schecemi ad planitiem uſque Moræ: *erat* autem Cenahanæus tunc in regione illa.

4 Quamobrem apparuit Jehova Abramo & dixit, ſemini tuo daturus ſum regionem hanc: *Abram* vero exſtruxit ibi altare Jehovæ qui apparuerat ipſi.

5 Poſtea refigens inde ad montana profectus eſt, verſus Orientalem tractum Bethelis, & tetendit tentorium ſuum: Beth-el ab Occidente, & Hai ab Oriente *erat ipſi*, quum illic Jehovæ ædificaret altare, & invocaret nomen Jehovæ.

6 Deinde profectus eſt Abram indefinenter pergendo, in meridianum tractum.

7 Erat autem fames in regione illa: quapropter deſcendit Abram in Ægyptum, ut peregrinaretur illic, quia gravis *erat* fames in regione illa.

8 Fuitque quum prope eſſet ut ingrederetur Ægyptum; ut diceret Sarai uxori ſuæ, ecce nunc novi mulierem pulcram aſpectu eſſe te:

9 Itaque eventurum eſt, quum te viderint Ægyptii dixerintque, hæc uxor *eſt* illius; ut me interficiant, te vero in vita ſervent.

10 Dic quæſo ſororem meam *eſſe* te; ut bene ſit mihi propter te, & vivâ ego cauſa tua.

11 Sic autem evenit ingreſſo Abramo in Ægyptum; quum viderent Ægyptii mulierem illam, pulcram eſſe valde.

12 Nam viſa ea principes Parhonis, laudaverunt eam apud Parhonem: & capta mulier illa *in* Parhonis domum *perdulta* eſt:

13 Qui Abramo benefecit propter illam; adeo ut fuerint ei oves, boveſque & aſini, ſervi quoque & ancillæ, aſinæque & cameli.

14 Sed affecit Jehova plagis magnis Parhonem, & familiam ejus; propter Sarain uxorem Abrami.

15 Quamobrem accerſivit Parho Abramum & dixit, quod hoc *eſt quod* feciſti mihi? quare non indicaveras mihi uxorem tuam *eſſe* hanc?

16 Quare dixiſti ſoror mea eſt? adeo ut ducturus eam mihi fuerim uxorem: jam itaque ecce uxorem tuam, recipe *eam* & abi.

17 Tunc dedit mandata de eo Parho *certis* hominibus: qui dimiſerunt eum & uxorem ejus, & quicquid *erat* ei.

CAP. XIII. *Secunda Abrami vocatio, ejuſque à Loto ſeparatio. Promiſſio ſeminis innumerabilis.*

AScendit itaque Abram ex Ægypto, ipſe & uxor ipſius, & quicquid *erat* ipſi, Lot quoque cum ipſo in meridianum tractum.

2 (Erat autem Abram gravis valde; pecore, argento, & auro.)

3 Et

3 Et ivit ſuis itineribus à Meridiano tractu Beth-elem uſque, ad locum uſque illum, ubi fuerat tentorium ipſius ante, inter Bethelem & Harum :

4 Ad locum illius altaris quod fecerat illic prius : & ibi invocavit Abram nomen Jehovæ.

5 Quin etiam Loto qui ibat cum Abramo, erant greges & armenta & tentoria.

6 Itaque non ferebat eos terra illa ut habitarent ſimul : nam erant facultates eorum multæ, adeo ut non poſſent habitare ſimul,

7 Eſſetque contentio inter pecuarios Abrami & pecuarios Loti : Cenahanæus enim atque Perizzæus tunc habitabat in terra illa.

8 Dixit ergo Abram Loto, ne quæſo ſit contentio inter me & te, aut inter paſtores meos & paſtores tuos : nam viri fratres ſumus.

9 Nonne univerſa hæc terra tibi eſt expoſita ; ſepara te quæſo à me : quod ſi ſiniſtram *verſus diſceſſeris*, dexteram petam, ſin autem dexteram *verſus*, ſiniſtram petam.

10 Quum itaque Lot ſublatis oculis ſuis aſpiceret totam planitiem Jardenis, totam irriguam eſſe : ſimilem horto Jehovæ, ſimilem terræ Ægypti *eſſe totam*, qua venis Tzoharem, antequam perdidiſſet Jehova Sedomum & Hamoram :

11 Elegit ſibi Lot totam illam planitiem Jardenis, & profectus eſt Lot orientem verſus : & ſeparaverunt ſe alter ab altero.

12 Abram habitavit in regione Cenahanis ; Lot vero habitavit in civitatibus planitiei illius, movens tentoria Sedomum uſque :

13 Quamvis Sedomitæ *eſſent* mali & peccatores in Jehovam valde.

14 Jehova autem edixit Abramo, poſtquam ſeſe Lot ſeparaviſſet ab eo, attolle nunc oculos tuos, & circumſpice ab iſto loco ubi es : ad Septentrionem, & ad Meridiem, & ad Orientem, & Occidentem verſus.

15 Nam totam hanc regionem quam vides tibi daturus ſum ; & ſemini tuo uſque in ſeculum.

16 Et diſponam ſemen tuum, *ut ſit numeroſum* ſicut pulvis terræ : quem ſi poterit quiſquam numerare, pulverem, *inquam*, terræ, etiam numerari poterit ſemen tuum.

17 Surge, perambula regionem hanc in longitudinem ipſius, & in latitudinem ipſius : nam tibi daturus ſum eam.

18 Movit ergo Abram tentoria, venienſque habitavit in planitie Mamræ, quæ *eſt* ad Chebronem : & ibi exſtruxit altare Jehovæ.

CAP. XIV. *Lot captivus abducitur, & liberatur. Abram victor, benedictionem à Melchiſedeco accipit.*

FUit autem temporibus Amrapheli Regis Schinharis, Arioci Regis Ellaſaris, Cedor-lahomeri Regis Helami, & Tidhalis Regis Gentium.

2 Quum gererent *iſti* bellum contra Berahum Regem Sedomi, & contra Birſchaum Regem Hamoræ, Schineabum Regem Admæ, & Schemeeberum Regem Tzebojimorum, Regemque Belahi, quæ *jam dicitur* Tzohar.

3 Omnes hi junxerunt *copias* ad vallem Siddimorum, quæ *jam eſt* mare ſalſum.

4 Duodecim annos ſervierant Cedor-lahomero, tertio decimo autem anno rebellarant.

5 Qua propter decimoquarto anno veniens Cedor-lahomer, & Reges qui *erant* cum ipſo, percuſſerant Raphæos Haſcherothis Karnajimorum, & Zuzæos Hami, & Emæos in planitie *ad* Kiriathajima.

6 Choræos quoque in monte ſuo Schire uſque ad planitiem Paranis quæ ſecundum deſertum *eſt*.

7 Inde reverſi venerant Henmiſchpatum (ipſum *jam dicitur* Kadeſch) & ceciderant omnes incolas agri, *qui nunc eſt* Hamalekitarum, etiamque Emoræum illum qui habitabat Chatzatzone thamaris.

8 Quum procedens Rex Sedomi, & Rex Hamoræ, & Rex Admæ, & Rex Tzebojimorum, & Rex Belahi, quæ *eſt* Tzohar, inſtructi inierunt contra eos prælium in valle Siddimorum.

9 *Nempe* contra Cedor-lahomerum Regem Helami, & Tidhalem Regem Gentium, & Amraphelum Regem Schinharis, & Arioeum Regem Ellaſaris : quatuor hi reges *iniverunt* prælium contra illos quinque.

10 Vallis autem Siddimorum referta erat puteis bituminis ; itaque fugientes Rex Sedomi & Hamoræ ſe dejecerunt illuc : reſidui vero profugerunt in montanum tractum.

11 Et accipientes illi omnes facultates Sedomi & Hamoræ, omnemque commeatum horum ut abirent.

12 Ceperunt quoque Lotum filium fratris Abrami cum facultatibus ejus, & abierunt : nam ipſe habitabat Sedomi.

13 Venit autem quidam qui evaſerat ut nunciaret Abramo Hebræo, habitanti in planitie Mamræ Emoræi fratris Eſchcolis & fratris Haneri, qui erant fœderati Abrami.

14 Quum itaque audiſſet Abram captivum abduci agnatum ſuum, armavit vernas ſuos inſtructos à ſe trecentos octodecim, & perſequutus eſt *Reges illos* Danem uſque.

15 Ubi diſtribuens ſe invaſit eos noctu, ipſe cum ſervis ſuis, ac cecidit eos : & perſequutus eſt eos Chobam uſque, quæ à ſiniſtra Dammeſcheko *ſita eſt*.

16 Sic reducebat omnes facultates illas : etiamque Lotum agnatum ſuum cum facultatibus ejus reducebat, & mulieres quoque ac populum.

17 Quare egreſſus eſt Rex Sedomi obviam Abramo, poſtquam rediit à cæde Cedor-lahomeri & eorum Regum qui fuerant cum eo : ad vallem Schavæ quæ *jam dicitur* vallis Regis.

18 Malci-tzedek autem Rex Schalemi proferens panem & vinum : prout hic erat Sacerdos Deo forti excelſo,

19 Benedixerat illi, dicens : Benedictus Abram *Deo* forti excelſo, poſſeſſori cœli & terræ :

20 Et benedictus *Deus* fortis excelſus, qui tradidit hoſtes tuos in manum tuam : dabat-

que ei *Abram* decimam de *rebus* omnibus.

21 Quapropter dixit Rex Sedomi Abramo, da mihi animas, facultates vero tibi accipe.

22 Dixit vero Abram Sedomi Regi; Juravi elata manu mea ad Jehovam Deum fortem excelſum, poſſeſſorem cœli & terræ.

23 *Dira mihi imprecans* ſi vel filium vel corrigiam calceamenti *accepero*, ſi inquam accepero de re ulla quæ *ſit* tua: ut non dicas, ego ditavi Abramum.

24 Penes me nihil futurum eſt; tantum quod iſti pueri comederunt, & pars horum virorum qui profecti ſunt mecum, *ipſorum eſto*: Haner, Eſchcol, & Mamre, illi accipiunto partem ſuam.

CAP. XV. *Deus fœdus init cum Abramo & promiſſiones de numeroſa prole confirmat.*

HIs rebus tranſactis, fuit ſermo Jehovæ cum Abramo, per viſionem dicendo: ne timeas Abram, ego clypeus *ſum* tibi, merces tua ampla *eſt* valde.

2 Cui dixit Abram, Domine Jehovi, quid dares mihi, cum ego incedam liberis carens: & is cui relinquetur domus mea *ſit* Dammaſkenus Elihezer iſte?

3 Amplius dixit Abram, en mihi non dediſti ſemen: ecce itaque verna meus, is hæres meus futurus eſt.

4 Ecce autem ſermonem Jehovæ ad illum, dicendo, iſte non erit tuus hæres: ſed qui prodibit è viſceribus tuis, is hæres tuus futurus eſt.

5 Deinde quum eduxiſſet eum, dixit, intuere nunc cœlum verſus, & numera ipſas ſtellas, ſi poteris numerare eas: ſic, inquit ei, futurum eſt ſemen tuum.

6 Tunc credidit Abram Jehovæ, qui imputavit ei illud in juſtitiam.

7 Dixerat etiam ei, Ego *ſum* Jehova, qui eduxi te Ure Chaldæorum, ut dem tibi terram hanc quam poſſideas jure hæreditario.

8 Quumque dixiſſet Abram: Domine Jehovi, quo agoſcam me hæreditario jure poſſeſſurum eam?

9 Edixerat ei, ſumens offer mihi vitulam triennem, & capram triennem, & arietem triennem; turturemque cum pullo columbarum.

10 Abram itaque ſumta offerens ei omnia hæc, quum diſſecuiſſet ea per medium, poſuerat dimidiatam cujuſque partem è regione ſuæ alterius; aves vero non diſſecuerat.

11 Deſcendentibus autem volucribus in cadavera hæc, arcuerat eas Abram:

12 Donec fuit inclinante Sole, quum altus ſopor Abramum occuparet: ecce autem terror & tenebræ magnæ occupaverunt eum.

13 Dixitque *Jehova* Abramo, ſcito certo peregrinos fore poſteros tuos in terra aliena & ejus *incolis* ſervituros, qui affligent ipſos: idque quadringentos annos:

14 Atque etiam in gentem illam cui ſervierint, me judicia exerciturum eſſe; & poſtea egreſſuros ipſos cum facultatibus magnis:

15 Ac te quidem abiturum ad patres tuos cum pace, ſepultum iri in canitie bona;

16 *Ipſos* vero ætate quarta huc reverſuros: non enim completa eſt iniquitas Emoræi adhuc.

17 Fuit autem condito jam Sole, quum cæca nox eſſet: & ecce fumantem furnum, & ardentem lampada, tranſeuntem inter ſegmenta illa.

18 Hoc die pepigit Jehova cum Abramo fœdus, dicendo; Semini tuo dedi terram hanc, à flumine Ægypti ad flumen illud uſque magnum flumen Euphratis:

19 *Terram* Kenæorum, Kenizzæorumque, & Kadmonæorum,

20 Et Citthæorum, & Perizzæorum, Raphæorumque,

21 Et Emoræorum, & Cenahanæorum, Girgaſchæorumque, & Jebuſæorum.

CAP. XVI. *Hagar poſt conceptionem ſuperbit, ſubjicitur, humiliatur, & parit Iſmaelem.*

SArai autem uxor Abrami non pariebat ei *liberos*: (ſed erat ipſi ancilla Ægyptia, cujus nomen Hagar.)

2 Dixit ergo Sarai Abramo, Ecce nunc, occluſit me Jehova ne parerem; nunc congredere cum ancilla mea, forſtaſſis liberos conſequar ex ea: & auſcultavit Abram voci Sarai.

3 Accipiens enim Sarai uxor Abrami Hagaram Ægyptiam ancillam ſuam, exactis decem annis ex quo habitat Abram in regione Cenahanis, quum tradidiſſet eam Abramo viro ſuo, *ut eſſet* ei pro uxore:

4 Congreſſus eſt Abram cum Hagara, quæ concepit: quumque videret ſe concepiſſe, levis habita eſt hera ejus in oculis ejus.

5 Quapropter dixit Sarai Abramo, injuria *quæ ſit* mihi, in te *recidet*; ego poſui ancillam meam in ſinum tuum, quæ quum vidit ſe concepiſſe, levis habita ſum in oculis ejus: judicabit Jehova inter me & te.

6 Dixit autem Abram uxori ſuæ Sarai, ecce ancilla tua in manu tua, fac ei quod *videtur* bonum in oculis tuis; itaque afflixit eam Sarai, adeo ut profugeret à conſpectu ipſius.

7 Sed inveniens eam Angelus Jehovæ ad fontem aquarum in deſerto, ad fontem illum *qui eſt* in via Schurem *verſus*,

8 Dixit, Hagar ancilla Sarai, unde advenis, & quo itura es? quæ dixit, à conſpectu Sarai heræ meæ fugio.

9 Tum dixit ei Angelus Jehovæ, Revertere ad heram tuam; & te patere affligi ſub manibus ejus.

10 Iterum dixit ei Angelus Jehovæ, valde multiplicabo ſemen tuum: adeo ut non poſſit numerari præ multitudine.

11 Præterea dixit ei Angelus Jehovæ, ecce tu prægnans es, & propediem paritura filium: nomen vero illius vocabis Jiſchmahelem, eo quod attendit Jehova ad afflictionem tuam.

12 Ipſe autem erit ferus homo, cujus manus feretur contra omneis, & manus omnium contra eum: & coram omnibus fratribus ſuis habitabit.

13 Tum vocavit Hagar nomen Jehovæ alloquen-

loquentis ipſam, tu *es* fortis *Deus* viſionis: dicebat enim, etiamne jam video poſt videntem me?

14 Idcirco vocat *puiſque* puteum illum, puteum Lachai roi: ecce *eſt* inter Kadeſchum & Beredum.

15 Peperit itaque Hagar Abramo filium; vocavitque Abram nomen filii ſui, quem peperit Hagar, Jiſchmahelem.

16 Erat autem Abram natus octoginta ſex annos, quum pareret Hagar ipſi Jiſchmahelé.

CAP. XVII. *Mutatis nominibus* Abram & Sarai *inſtituitur circumciſio, & filius ex Sara Abrahamo promittitur.*

QUum autem Abram natus eſſet nonaginta novem annos; apparuit Jehova Abramo, & dixit ei, Ego *ſum Deus* fortis omnipotens, indefinenter ambula coram me, & eſto integer.

2 Et diſponam fœdus meum inter me & te: & multiplicabo te quamplurimum.

3 Tum procidente Abramo ſuper faciem ſuam; loquutus eſt cum ipſo Deus, dicendo:

4 De me, ecce fœdus meum tecum: quod pater futurus es multitudinis gentium.

5 Itaque non vocabitur amplius nomen tuum Abram: ſed erit nomen tuum Abraham, quia patrem multitudinis gentium conſtitui te:

6 Fœcundabo enim te quamplurimum, efficiens tibi gentes multas; & Reges prodibunt ex te.

7 Stabilio autem fœdus meum inter me, & te, ac ſemen tuum poſt te per ætates ſuas, ut fœdus ſit perpetuum: me eſſe tibi Deum & ſemini tuo poſt te:

8 Daturumque tibi & ſemini tuo poſt te terram peregrinationum tuarum, univerſam terram Cenahanis, in poſſeſſionem perpetuam; ut ſim illis Deus.

9 Deinde Abrahamo dixit Deus, tu ergo fœdus meum ſervato; tu *inquam* & ſemen tuum poſt te per ætates ſuas.

10 Hoc *eſt* fœdus meum inter me, & vos & ſemen tuum poſt te, quod ſervabitis; ut circumcidatur vobis omnis mas.

11 Circumcidetis igitur carnem præputii veſtri, ut ſit ſignum fœderis inter me & vos.

12 Natus autem dies octo vobis circumcidetur omnis mas per ætates veſtras; natus domi, & emtus pecunia de quibuſcunque alienigenis, qui non *erit* ex ſemine tuo.

13 Omnino circumciditor natus domi tuæ, & emtus pecunia tua: ſic erit fœdus meum in carne veſtra, in fœdus perpetuum.

14 Præputiatus autem mas qui non circumciderit carnem præputii ſui, utique exſcindetur homo ille è populis ſuis: *nam* irritum fecit fœdus meum.

15 Præterea dixit Deus Abrahamo, *quod ad* Sarain uxorem tuam, ne voces nomen ejus Sarai: nam Sara nomen ejus *eſt*.

16 Nam ita benedicam ei, ut etiam dem tibi ex ea filium: ita inquam, benedicam ei ut mater ſit multarum gentium, Reges populorum ex ea futuri ſunt.

17 Tum procidens Abraham ſuper faciem ſuam riſit: dixitque in animo ſuo, an nato centum annos naſcetur *proles*? an etiam Saræ? an nata nonaginta annos pariet?

18 Poſt dixit Abraham Deo, utinam Jiſchmahel vivat coram te.

19 Cui dixit Deus, imo Sara uxor tua paritura eſt tibi filium, cujus vocabis nomen Jitzchakum: ſtabiliamq; fœdus meũ cum eo, ut ſit fœdus perpetuum ſemini ejus poſt eum.

20 De Jiſchmahele quidem exaudivi te: ecce benedixi ei, ut fœcundem eum angeamque eum quamplurimum: duodecim principes generabit, & efficiam eum patrem gentis magnæ.

21 Fœdus vero meum ſtabiliam cum Jitzchako: quem pariet tibi Sara hoc eodem tempore, anno altero.

22 Quum autem abſolviſſet colloqui cum eo, aſcendit ab Abrahamo Deus.

23 Tunc accepit Abraham Jiſchmahelem filium ſuum, omneſque natos domi ſuæ, & quemcunq; emerat pecunia ſua, unumquemque marem é domeſticis ſuis: & circumcidit carnem præputii illorum eo ipſo die, quemadmodum loquutus fuerat cum ipſo Deus.

24 Erat autem Abraham natus nonaginta novem annos quum circumcideretur carne præputii ſui:

25 Jiſchmahel vero filius ejus natus tredecim annos, quum circumcideretur carne præputii ſui.

26 Eodem ipſo die circumciſus eſt Abraham, & Jiſchmahel filius ejus:

27 Omneſque domeſtici ejus, natus domi, & emtus pecunia ex alienigena; & circumciſi ſunt cum eo.

CAP. XVIII. *Abraham Angelos excipit; monetur de excidio urbium, quod deprecatur.*

APparuit porro ei Jehova in planitie Mamræ, quum ſederet ipſe ad oſtium tentorii ſui, æſtuante die.

2 Quum enim ſublatis oculis ſuis aſpexiſſet, ecce tres viros ſiſtentes ſe coram eo: quos videns accurrit obviam eis ex oſtio tentorii ſui, & incurvavit ſe in terram *honorem exhibens*:

3 Et dixit; Domini mei, ſi nunc inveni gratiam in oculis tuis, ne quæſo prætereas à ſervo tuo.

4 Sumetur jam parum aquæ, inde lavate pedes veſtros; atque initimini ſub iſta arbore.

5 Interim accipiens *afferam* fruſtum panis, & reficite animum veſtrum, poſtea progrediemini, quandoquidem tranſitis præter ſervum veſtrum. Qui dixerunt, ita facito ut loquutus es.

6 Itaque feſtinavit Abraham in tentorium ad Saram; & dixit, feſtina, tria ſata, farinam ſimilagineam depſe, & fac placentas.

7 Ad armentum vero cucurrit Abraham; & accipiens lactentem *vitulum* tenerum & bonum dedit *ferendum* ad puerum, qui feſtinavit apparare eum.

8 Deinde accepto butyro & lacte vitulo-

que

que lactente quem apparaverat, appoſuit illa coram eis : & ipſe adſtabat eis ſub illa arbore comedentibus.

9 Dicentibus autem, ubi *eſt* Sara uxor tua? dixit *Abraham*, ecce in tentorio illo *eſt*.

10 Et dixit *Jehova*, Certe revertar ad te quum vigebit hoc ipſum tempus, ecce autem filius erit Saræ uxori tuæ: Sara vero audiebat *ab* oſtio tentorii ſui, quod *erat* poſt tentorium illius.

11 Abraham autem & Sara ſenes *erant*, vergentes ætate : deſierat eſſe Saræ ſecundum conſuetudinem mulierum.

12 Quapropter ridebat Sara, apud ſe dicendo; poſtquam vetula facta ſum, foret mihi voluptas ? deinde dominus meus ſenex eſt.

13 Tum dixit Jehova Abrahamo, Quid ita riſit Sara, dicendo, an etiam vere paritura eſſem, quum ego conſenui ?

14 An poteſt occultari à Jehova quicquam? hac tempeſtate revertar ad te, quum hoc tempus vigebit, & Saræ *erit* filius.

15 Mentiens vero Sara quum negaret dicendo, non riſi, quia timebat : *Jehova* dixit, nequaquam *ita eſt*, nam riſiſti.

16 Poſtea ſurgentes inde viri illi proſpectabant Sodomum verſus : Abraham vero ibat cum eis, dimiſſurus eos.

17 Dixit autem Jehova, occultemne ego ab Abrahamo, quod ſum facturus ?

18 Cum Abraham prorſus futurus ſit gentis magnæ ac potentis pater, & in eo benedicendæ ſint omnes gentes terræ ?

19 Nam agnovi eum, ut quum præceperit filiis ſuis & familiæ ſuæ poſt ſe, etiam obſervent viam Jehovæ exercendo juſtitiam & jus : utque præſtet Jehova Abrahamo id quod promiſit ei.

20 Dixit ergo Jehova, Clamor Sodomi & Hamoræ cum multus ſit, & peccatum iſtorum cum grave ſit valde :

21 Deſcendam nunc, & videbo, an ſecundum clamorem iſtius qui pervenit ad me, omnino faciant : ſin autem minus cognoſcam.

22 Itaque reſpicientes aliorſum inde viri illi abibant Sodomum verſus : ipſe vero Abraham ſtetit adhuc coram Jehova.

23 Et accedens Abraham dixit an etiam perimes juſtum cum injuſto ?

24 Sunt fortaſſis quinquaginta juſti in civitate iſta : an etiam perimes, ac non parces iſti loco propter illos quinquaginta juſtos qui *fuerint* in ea ?

25 Abſit tibi ut facias tale quippiam, mortì tradendo juſtum cum injuſto, ut ita ſit juſto ſicut injuſto : abſit tibi : an judex totius terræ non exerceret jus ?

26 Cui dixit Jehova, ſi invenirem Sodomi quinquaginta juſtos in civitate ipſa, parcerem etiam toti illi loco propter eos.

27 Abraham vero ſubjecit, dicens ; Ecce nunc cuperem alloqui Dominum tametſi ego *ſim* pulvis & cinis.

28 Fortaſſis quinquaginta illos juſtos deficient quinque, an perditurus es propter hos quinq; totam civitatem iſtam? dixit, non perderem, ſi invenirem ibi quadraginta quinque.

29 Deinde pergenti denno alloqui eum accidenti, fortaſſis invenientur ibi quadraginta ; dixit, non eſſem facturus propter hos quadraginta.

30 Poſtea dicenti, ne quæſo accendatur *ira* Domini ſi loquar, fortaſſis invenientur ibi triginta : dixit *Jehova*, non eſſem facturus, ſi invenirem ibi triginta.

31 Rurſus dicenti, ecce nunc cuperem alloqui Dominum, fortaſſis invenientur ibi viginti : dixit, non eſſem perditurus propter illos viginti.

32 Poſtremo dicenti, ne quæſo accendatur *ira* Domini, ſi loquar tantum hac vice, fortaſſis invenientur ibi decem : dixit, non eſſem perditurus propter illos decem.

33 Tunc abiit Jehova, poſtquam abſolviſſet alloqui Abrahamum : Abraham vero reverſus eſt in locum ſuum.

CAP. XIX. *Evertitur Sedomum cum ſeroribus. Lot eripitur. Naſcuntur Moab & Ammon.*

PErvenientibus autem duobus illis Angelis Sedomum veſpere, Lot ſedebat ad portam Sedomi : quos quum videret Lot, ſurgens *ivit* eis obviam, & incurvavit ſe vultu *demiſſo* in terram *honorem exhibens*.

2 Et dixit, Ecce nunc domini mei, divertite quæſo in domum ſervi veſtri, atque pernoctate, & lavate pedes veſtros, deinde ſurgentes mane abibibitis viam veſtram : *illi* autem dixerunt, non *facimus*, nam in platea ipſa ſumus pernoctaturi.

3 Sed quum inſtitiſſet apud eos valde, divertentes ad eum ingreſſi ſunt domum ejus : qui fecit eis convivium, & infermentatos panes coxit, atque comederunt.

4 Nondum cubaverant, quum cives illi, Sedomitæ, obſederunt domum illam æque pueri atque ſenes : univerſus populus ab extremitate *civitatis una ad alteram*.

5 Et inclamaverunt Lotum dicentes ei, ubi ſunt viri illi qui ingreſſi ſunt ad te hac nocte ? fac prodeant illi ad nos, ut cognoſcamus eos.

6 Ad quos egreſſus Lot ad oſtium, quum januam clauſiſſet poſt ſe.

7 Dixit ; ne quæſo fratres mei, faciatis malum.

8 Ecce jam duas filias meas quæ non cognoverunt virum, jam producam illas ad vos, & facite illis prout bonum *videbitur* in oculis veſtris : tantummodo viris iſtis ne faciatis quicquam, quandoquidem venerunt in umbram tabulati mei.

9 Tum dixerunt illi, ſecede illuc, deinde dixerunt, hic unus venit ad hoſpitandum & judicem indeſinenter agit : nunc plus tibi quam illis faciemus mali : inſtiterunteque in virum illum, in Lotum valde, & accefferunt ut effringerent januam.

10 Quapropter emittentes viri illi manum ſuam introduxerunt Lotum ad ſe domum; & januam occluſerunt.

11 Viros vero illos qui erant ad oſtium domus percuſſerunt ſubito ſcotomate cum minimum, tum etiam maximum ; adeo ut deſeſſi

feſſi ſint *laborando* ad invenieṅdum oſtium.

12 Tum edixerunt viri illi Loto, quis præterea hic tibi eſt? *five* gener, ſive filii tui, ſive filiæ tuæ, deinde quicunque tibi *junctiſunt* in hac civitate : cura exeant ex iſto loco.

13 Nos enim perdituri mox ſumus locum hunc: eo quod magnus eſt clamor iſtorum in conſpectu Jehovæ, miſitque nos Jehova ad perdendum *civitatem* iſtam.

14 Egreſſus itaque Lot alloquutus eſt generos ſuos qui brevi fuerant ducturi filias ſuas, dixitque, ſurgite, egredimini è loco iſto, quia mox perditurus eſt Jehova civitatem iſtam : ſed fuit *habitus* tanquam jocabundus in oculis generorum ſuorum.

15 Quum autem aſcenderet aurora, urgebant Angeli ipſi Lotum, dicendo: ſurge, aſſumens uxorem tuam & duas filias tuas quæ adſunt *tibi*, ne perimaris in pœna civitatis iſtius.

16 Cunctabatur autem; quapropter prehenderunt viri illi manum ejus & manum uxoris ejus, manuſque duarum filiarum ejus, propterea quod Jehova clementer amplectebatur eum: ut educerent eum, & collocarent eum extra civitatem ipſam.

17 Fuitque dum educerent eos foras, ut *Jehova* diceret, Eripe te ad vitam tuam *attendens*, ne intuere poſt te, neque conſiſtas in tota hac planitie : ad montem illum *fuga* eripe te, ne perimaris.

18 Lot vero dicebat eis: ne quæſo Domine.

19 Ecce nunc invenit gratiam ſervus tuus in oculis tuis; quum amplificaſti benignitatem tuam quam exercuiſti erga me, incolumem ſervando vitam meam : ego autem non poſſum *fuga* me eripere ad montem illum, ne quod me aſſequatur malum & moriar.

20 Ecce nunc civitatem iſtam propinquitate ſua commodam ad fugiendum illuc, quæ eſt *res* perexigua : *fuga* eripiam me quæſo illuc (nonne res perexigua eſt:) & vivam.

21 Cui dixit ille, ecce rationem habeo tui etiam in hac re: ut non ſubvertam civitatem iſtam quam dixiſti.

22 Feſtina, *fuga* te eripe illuc, non enim potero facere quicquam uſque dum perveneris illuc : propterea vocavit *quiſque* nomen illius civitatis Tzoharem.

23 Sole prodeunte ſuper terram, quum Lot ingrederetur Tzoharem.

24 Jehova demiſit ſuper Sedomum & ſuper Hamoram, pluviam ſulphuris & ignis; à Jehova è cœlis :

25 Subvertitque civitates ipſas & planitiem illam totam; omneiſque incolas illarum civitatum, & fœtum terræ :

26 Sed quum intueretur uxor ejus ulterius poſt eum, ſtatua ſalis effecta eſt.

27 Mane ſurgens autem Abraham eodem matutino, *abiit* in locum illum, ubi ſteterat coram Jehova;

28 Proſpectanſque Sedomum & Hamoram verſus, & totam regionum verſus illius planitiei : vidit quum ecce aſcenderet fumus illius regionis tanquam fumus fornacis calcariæ.

29 Fuit itaque quum perderet Deus civitates illius planitiei, ut recordaretur Deus Abrahami : ideoque emiſit Lotum è medio illius ſubverſionis, quum ſubverteret civitates illas apud quas habitaverat Lot.

30 Lot vero aſcendens Tzohare, conſedit in monte illo, & duæ filiæ ejus cum eo, (quia metuebat habitare Tzohare) & conſedit in ſpelunca quadam ipſe cum duabus filiabus ſuis.

31 Dixit autem primogenita minori *natu*, pater noſter ſenex *eſt*: nec quiſquam *ſupereſt* in hac terra qui congrediatur nobiſcum, ſecundum conſuetudinem totius terræ.

32 Agedum, demus bibendum patri noſtro vinum, & cubemus cum eo; ut in vita ſervemus ex patre noſtro ſemen.

33 Quum itaque dediſſent bibendum patri ſuo vinum in nocte illa; accedens primogenita cubavit cum patre ſuo, qui non agnovit dum cubaret illa, aut dum exſurgeret.

34 Poſtridie vero evenit ut diceret primogenita minori *natu*, ecce cubavi præterita nocte cum patre meo: demus ei bibendum vinum etiam hac nocte, deinde veni concumbe cum eo, ut ſervemus ex patre noſtro ſemen.

35 Quumque dediſſent bibendum etiam in nocte illa patri ſuo vinum; ſurgens minor *natu* cubavit cum eo, qui non agnovit dum cubaret illa, aut dum exſurgeret.

36 Ita conceperunt duæ filiæ Loti ex patre ſuo.

37 Peperitque primogenita filium, & vocavit nomen ejus Moabum: *is eſt* pater Moabitarum in hunc uſque diem.

38 Et ipſa quoque minor *natu* peperit filium, & vocavit nomen ejus Ben-hammi: ipſe *eſt* pater Hammonitarum in hunc uſque diem.

CAP. XX. *Sara Abrahami ablata, reſtituitur invilata. Abimelech curatur precibus Abrahami.*

PRofectus autem inde Abraham ad regionem meridianam, ut habitaret inter Kadeſchum & Schurem, hoſpitatus eſt Gerari;

2 Ubi quum dixiſſet Abraham de Sara uxore ſua, ſoror mea eſt; mittens Abimelec rex Gerari *homines*, accepit Saram.

3 Sed venit Deus ad Abimelecum in ſomnio nocturno : & dixit ei, Ecce tu illico moriturus es propter hanc mulierem quam accepiſti, cum ſit marito juncta.

4 Abimelec autem non acceſſerat ad eam : quapropter dixit, Domine, an gentem etiam juſtam interficeres?

5 Nonne ipſe dixit mihi, ſoror mea eſt? & illa ipſa quoque dixit, frater meus eſt? cum integritate cordis mei & munditia manuum mearum feceram iſtud.

6 Tum dixit ei Deus in ſomnio, tum ego ſciebam cum integritate cordis tui te feciſſe iſtud, tum etiam cohibui ego te ne peccares in me : idcirco non ſivi te attingere eam.

7 Nunc itaque reſtitue uxorem illius viri, propheta enim eſt, quumque oraverit pro te, vivito: quod ſi non reſtitueris, ſcito te omni-

ne

no moriturum, te, *inquam*, & *tos* omnes qui tui *sunt*.

8 Mane itaque surgens Abimelec matutino ipso, quum vocavisset omneis servos suos, proloquutus est omnia verba hæc ipsis audientibus : timueruntque viri illi valde.

9 Deinde vocans Abimelec Abrahamum dixit ei, quid feci‌sti nobis, aut quid peccavi in te, quod induxi‌sti super me & super regnum meum noxam magnam : opera quæ non sunt facienda feci‌sti adversum me.

10 Præterea dixit Abimelec Abrahamo, quid videbatur tibi, quum faceres rem hanc?

11 Cui dixit Abraham, *feci* quia dicebam, dumtaxat vacuitas reverentiæ Dei *est* in loco isto : quare occident me causa uxoris meæ.

12 Sed etiam revera soror mea *est*, filia patris mei, non autem filia matris meæ : mihi vero nupta est.

13 Fuit autem quum faceret Deus ut errarem è domo patris mei, ut dicerem ei, hæc *esto*, benignitas tua quam exerceas erga me : ad quemcumque locum pervenerimus, dicito de me, frater meus est.

14 Tunc accipiens Abimelec greges & armenta & servos & ancillas, dedit Abrahamo, & restituit ei Saram uxorem ejus.

15 Dixitque Abimelec Abrahamo, ecce regio mea tibi exposita est : in *loco* qui tibi videbitur commodus habita.

16 Saræ vero dixit, ecce dedi mille *ficlos* argenteos fratri tuo, ecce is tibi *est* operimentum oculorum apud omneis qui tecum *futuri sunt* : atque hæc omnia, ut erudita fis.

17 Quum itaque oraſſet Abraham Deum, curavit Deus Abimelecum, & uxorem ejus & ancillas ejus ut parerent.

18 Nam plane occluſerat Jehova omnem vulvam familiæ Abimeleci ; causa Saræ uxoris Abrahami.

CAP. XXI. *Naſcitur Jitzchak ex Sara, circumciditur, ablactatur. Agar cum Jiſchmaele ablegatur.*

POſtea visitavit Jehova Saram quemadmodum dixerat, fecitque Jehova Saræ quemadmodum loquutus fuerat.

2 Concepit enim & peperit Sara Abrahamo filium senectuti ejus, ea ipsa tempeſtate quam dixerat Deus.

3 Vocavitque Abraham nomen filii sui qui natus est ipsi, quem peperit ipsi Sara, Jitzchakum.

4 Et circumcidit Abraham Jitzchakum filium suum natum octo dies ; sicut præceperat ei Deus.

5 *Erat* autem Abraham natus centum annos, quum naſceretur ei Jitzchak filius ejus.

6 Dixit vero Sara, risum fecit mihi Deus : quiſquis audiet arridebit mihi.

7 Præterea dixit, quis fuiſſet dicturus Abrahamo, *certo* lactabit filios Sara ? cum tamen pepererim filium senectuti ejus.

8 Quum autem creviſſet infans ut depelleretur à lacte : fecit Abraham convivium magnum, quo die a lacte pellebatur Jitzchak.

9 Et videns Sara filium Hagaræ Ægyptiæ, quem pepererat Abrahamo *Hagar*, irridentē.

10 Dixit Abrahamo, ejice ancillam istam & filium ejus : non enim futurus est hæres filius ancillæ istius cum filio meo, cum Jitzchako.

11 Mala autem videbatur hæc res valde in oculis Abrahami, propter filium suum.

12 Sed edixit Deus Abrahamo, ne malum videatur in oculis tuis de puero hoc & de ancilla tua, quicquid indixerit tibi Sara, anſculta voci ejus : nam in Jitzchako vocabitur tibi semen.

13 Attamen etiam filium ancillæ hujus efficiam patrem gentis *magnæ*, quia semen tuum est.

14 Quum ergo mane surrexiſſet Abraham eodem matutino, accipiens panem & utrem aquæ allatum ad Hagaram tradidit, imponens humero ejus, pueruinque ipsum, ac dimiſit eam : itaque profecta vagabatur per desertum *quod dicitur* Beer-schebahi.

15 Sed deficiente aqua ex utre, abjecit puerum sub unam arborum :

16 Abienſque subsedit è regione, procul abſcedendo ut qui jaculantur arcu : dicebat enim, ne videam quum moriatur puer : subsidenſque è regione voce sublata flebat.

17 Audivit autem Deus vocem ipsius pueri : qua propter inclamans Angelus Dei Hagaram è cœlo, dixit ei, quid tibi *est* Hagar ? ne timeas ; attendit enim Deus ad vocem ipsius pueri in *loco* ubi est.

18 Surge, tolle puerum istum, & apprehende manu tua ipsum : nam patrem gentis magnæ efficiam ipsum.

19 Tum aperuit Deus oculos illius, ut videret puteum aquæ : & abiens *illa* implevit utrem suum aqua, & dedit bibendum puero.

20 Deinde adfuit Deus isti puero ita ut creverit : habitabat autem in deſerto, eratque jaculator arcitenens.

21 Et habitanti in deſerto Paranis ; assumpſit ei mater ejus uxorem, è terra Ægypti.

22 Evenit autem illo tempore, ut alloqueretur Abimelec & Picol princeps militiæ ejus Abrahamum, dicendo ; Deus tecum *est* in omnibus quæ facis.

23 Nunc itaque jura mihi per Deum hic, *dira tibi imprecans*, si mentitus fueris mihi, aut filio meo, aut nepoti meo ; fore ut benignitatem parem huic quam exercui erga te, exerceas erga me, & erga regionem hanc in qua peregrinaris.

24 Cui dixit Abraham, ego jurabo.

25 Reprehendit vero Abraham Abimelecum, propter puteum aquæ illum, quem vi occupaverant servi Abimeleci :

26 Cui Abimelec, neſcio quis fecerit rem hanc, inquit : quin etiam neque tu indicaveras mihi, neque etiam ego audiveram præterquam hodie.

27 Et accipiens Abraham greges & armenta dedit Abimeleco : pepigeruntque ambo ipsi fœdus.

28 Statuerat autem Abraham septem agnas gregis seorsum.

29 Quamobrem Abimelec Abrahamo dixit, quor-

quorſum iſthic ſeptem agnæ iſtæ, quas ſtatuiſti ſeorſum?

30 Et ille, quia, inquit, has ſeptem agnas accepturus es è manu mea: quo ſit mihi *iſtud* in teſtimonium me fodiſſe puteum hunc.

31 Idcirco vocavit *quiſque* locum illum Beer-ſchebah, quia ibi juraverunt ambo.

32 Quumque pepigiſſent fœdus ad Beerſchebah; ſurgens Abimelec & Picol princeps militiæ ejus; reverſi ſunt in regionem Peliſchthæorum.

33 Plantavit vero *Abraham* nemus ad Beerſchebah, & invocavit illic nomen Jehovæ *Dei* fortis æterni.

34 Peregrinatus enim eſt Abraham in regione Peliſchthæorum diebus multis.

CAP. XXII. *Immolatio Jitzchaki imperatur. Obedit Abraham, Jitzchak liberatur.*

EVenit autem his rebus tranſactis, ut Deus ipſe tentaret Abrahamum: nam dixit ei, *ecce* Abraham; cui *ille*, ecce me, inquit.

2 Et dixit *Deus*, aſſume nunc filium tuum, unicum tuum, quem diligis, Jitzchakum, & abi in regionem Morijæ: & offer eum ibi in holocauſtum, ſuper uno illorum montium quem dixero tibi.

3 Mane itaque ſurgens Abraham eodem matutino, inſtravit aſinum ſuum, & aſſumpſit duos pueros ſuos ſecum, & Jitzchakum filium ſuum: & ſciſſis lignis ad holocauſtum, ſurrexit abiturus in locum illum quem dixerat ei Deus.

4 Tertio die attollens Abraham oculos ſuos, vidit locum illum è longinquo:

5 Edixitque Abraham pueris ſuis, vos conſiſtite hic cum aſino, ego vero & hic puer ibimus eouſque; quumque adoraverimus, revertemur ad vos.

6 Et accipiens Abraham ligna ad holocauſtum, impoſuit Jitzchako filio ſuo, accepit vero in manum ſuam ignem & cultrum: ſic abibant ambo ſimul.

7 Alloquens autem Jitzchak Abrahamum patrem ſuum dicebat, mi pater, qui dixit, ecce me, fili mi: tum dixit *Jitzchak*, ecce ignem & ligna, at ubi *eſt* parva pecus ad holocauſtum?

8 Cui dixit Abraham, Deus ipſe proſpiciet ſibi de parva pecude ad holocauſtum, fili mi: quum abirent ambo ſimul.

9 Ut autem pervenerunt ad locum illum quem dixerat ei Deus, exſtructo ibi altari Abraham diſpoſuit ligna: poſtea colligans artubus Jitzchakum filium ſuum, impoſuit eum altari ſupra ipſa ligna.

10 Et immittens Abraham manum ſuam accepit cultrum ad jugulandum filium ſuum.

11 Inclamans vero eum Angelus Jehovæ è cœlo, dixit, Abraham, Abraham: qui dixit, ecce me.

12 Tunc dixit *Angelus*, ne immittas manum tuam in puerum hunc; nec facias ei quicquam: nunc enim expertus ſum timentem Dei eſſe te, cum non ſubtraxeris filium tuum, unicum tuum, à me.

13 Quum autem Abraham ſublatis oculis ſuis aſpiceret, ecce arietem qui retrorſum detinebatur in perplexitate *veprium* cornibus ſuis: abiens itaque Abraham accepit arietem illum, obtulitque eum in holocauſtum loco filii ſui.

14 Propterea vocavit Abraham nomen loci illius, Jehova providebit: ex quo dici ſolet hodie, in monte Jehovæ providebitur.

15 Inclamavit porro Angelus Jehovæ Abrahamum ſecundò è cœlo:

16 Ac dixit, Per meipſum juro, dictum Jehovæ: quandoquidem feciſti rem hanc, & non ſubtraxiſti filium tuum, unicum tuum:

17 Me prolixe benedicturum tibi, & cumulatiſſime multiplicaturum ſemen tuum, *ut ſit numero* ſicut ſtellæ cœli, & ſicut arena quæ *eſt* in litore maris: & hæreditario jure poſſeſſurum ſemen tuum portam inimicorũ ſuorum,

18 Et benedictas fore in ſemine tuo omnes gentes terræ: quandoquidem auſcultaſti voci meæ.

19 Deinde reverſo Abrahamo ad pueros ſuos, ſurgentes abierunt ſimul in Beer-ſchebah: habitabat enim Abraham in Beer-ſchebah.

20 Evenitque his rebus tranſactis, ut nunciaretur Abrahamo, dicendo: ecce peperit ipſa quoque Milca filios Nachori fratri tuo:

21 Hutzum primogenitum ipſius, & Buzum fratrem ejus, & Kemuelem patrem Arami,

22 Ceſedumque, & Chazonem, & Pildeſchum, & Jidlaphum; etiamque Bethuelem:

23 Bethuel autem genuit Ribkam: octo iſtos peperit Milca Nachori fratri Abrahami.

24 Concubina vero illius uxor, cui nomen *eſt* Reüma, peperit igitur illa quoque Thebachum, & Gachamum, & Tachaſchum, & Mahacam.

CAP. XXIII. *Sara obitus & ſepultura.*

FUit autem vitæ Saræ centum viginti ſeptem annorum; *hi* anni vitæ Saræ.

2 Poſt mortua eſt Sara in urbe Arbah (ea *jam dicitur* Chebron) in regione Cenahanis: & ingreſſus eſt Abraham ad lugendum propter Saram, & ad deflendum eam.

3 Surgens vero Abraham *quum abiviſſet* à facie mortui ſui, alloquutus eſt filios Chethi dicendo,

4 Peregrinus & inquilinus ſum apud vos: date mihi poſſeſſionem ſepulcri apud vos, ut ſepeliam mortuum meum *ſublatum* è conſpectu meo.

5 Reſpondernnt autem filii Chethi Abrahamo, dicendo ei,

6 Audi nos domine mi, princeps Dei, tu inter nos, in lectiſſimo ſepulcrorum noſtrorum ſepeli mortuum tuum; nemo ex nobis ſepulcrum ſuum occludet tibi, quo minus tuum mortuum ſepelias.

7 Tum aſſurgens Abraham incurvavit ſe coram populo ejus regionis *honorem exhibens*, coram filiis Chethi:

8 Et loquutus eſt cum eis, dicendo: ſi eſt in animo vobis ut ſepeliam mortuum meum *ſublatum* à conſpectu meo; auſcultate mihi, & in-

& intercedite pro me apud Hephronem filium Tzocharis :

9 Ut det mihi ſpeluncam Macpelæ *loci* ſui, quæ *eſt* in extremitate agri ipſius ; juſta pecunia det illam mihi inter vos, in poſſeſſionem ſepulcri.

10 Hephron autem ſedebat inter filios Chethi : reſpondit vero Hephron Chitthæus Abrahamo, audientibus filiis Chethi, omnibus ingredientibus portam civitatis ſuæ, dicendo,

11 Nequaquam, domine mi, audi me : agrum illum dederim tibi, & ſpeluncam quæ in eo *eſt*, ipſam tibi dederim ; præſentibus popularibus meis dederim eam tibi, ſepeli mortuum tuum.

12 Tunc incurvavit ſe Abraham coram populo regionis illius *honorem habens* :

13 Et alloquutus eſt Hephronem audiente populo regionis illius, dicendo, ſed ſi tu *is es*, quæſo audi me : do pretium agri illius, accipe à me : tum ſepeliam mortuum meum illic.

14 Reſpondit autem Hephron Abrahamo, dicendo ei,

15 Domine mi, audi me, terra quadringentorum *ſiclorum* argenti, inter me & te, quid eſt ? tuum ergo mortuum ſepeli.

16 Auſcultavit itaque Abraham Hephroni ; & appendit Abraham Hephroni argentum illud, quod indicaverat audientibus filiis Chethi ; quadringentos *ſiclos* argenti commeantis ad mercatorem quemvis.

17 Ita ceſſit ager Hephronis qui *eſt* Macpelæ, quæ *eſt* è regione Mamræ ; ager cum ſpelunca ipſa quæ in eo *eſt*, omnique arbore quæ in agro *erat*, quod *denique* erat in toto termino ejus circumquaque,

18 Abrahamo in poſſeſſionem præſentibus filiis Chethi, omnibus ingredientibus portam civitatis ejus.

19 Poſtea demum ſepelivit Abraham Saram uxorem ſuam, *elatam* in ſpeluncam agri Macpelæ è regione Mamræ, ea *jam dicitur* Chebron, in regione Cenahanis.

20 Quum ceſſiſſet ager ille & ſpelunca quæ *eſt* in eo, Abrahamo in poſſeſſionem ſepulcri, à filiis Chethi *emtus*.

CAP. XXIV. *Ribkam ex Meſopotamia ab Eliezero adductam Iſaac uxorem accipit.*

ABraham autem erat ſenex vergens ætate, benedixeratque Jehova Abrahamo in *rebus* omnibus :

2 Quum edixit Abraham ſervo ſuo vetuſtiſſimo domeſticorum ſuorum, qui præerat omnibus, quæ *erant* ipſius, pone nunc manum tuam ſub femore meo :

3 Ut jurejurando obſtringam te per Jehovam Deum cœli, Deumque terræ ; te non accepturum uxorem filio meo ex filiabus iſtorum Cenahanæorum, inter quos habito :

4 Sed te in regionem meam & ad cognationem meam profecturum, & accepturum uxorem filio meo Jitzchako.

5 Dixit autem ille ſervus ei, fortaſſis nolet mulier illa ſequi me in regionem hanc : an vero reducam filium tuum in regionem illam ex qua egreſſus es ?

6 Cui edixit Abraham, Cave tibi ne reducas filium meum illuc.

7 Jehova Deus cœli, qui aſſumpſit me è domo patris mei & è terra cognationis meæ ; quique loquutus eſt mihi, & qui juravit mihi dicendo, ſemini tuo dabo regionem hanc : is mittet Angelum ſuum ante te, ut accipias uxorem filio meo inde.

8 Quod ſi nolet mulier illa ſequi te, tum inſons eris ab adjuratione hac mea : tantummodo filium meum ne reducas illuc.

9 Ponens itaque ſervus ille manum ſuam ſub femore Abrahami domini ſui juravit ei ſuper hac re.

10 Deinde accepit ſervus ille decem camelos è camelis domini ſui, profecturus, ut qui omneis opes domini ſui *habebat* in manu ſua : ſurgenſque profectus eſt in Syriam inter amnem ad civitatem Nachoris.

11 Tum curavit ut fleƈterent genua cameli extra civitatem ipſam, juxta puteum aquæ ; tempore veſpertino ; quo tempore *mulieres aquam* haurientes exire ſolent :

12 Et dixit, ô Jehova Deus Abrahami Domini mei, fac quæſo ut obveniat mihi hodie ; & exerce benignitatem *hanc* erga dominum meum Abrahamum.

13 Ecce ego conſiſto juxta fontem hunc aquæ, dum filiæ virorum civitatis iſtius egredientur ad hauriendum aquam.

14 Si qua puella erit, quum dixero ipſi, Inclina quæſo hydriam tuam, ut bibam, quæ dicat, bibe, etiamque camelis tuis bibendum dabo : hanc præſtiteris ſervo tuo Jitzchako, & in hac experiar te exercere benignitatem erga dominum meum.

15 Evenit autem idipſum, antequam abſolviſſet loqui ; ecce enim Ribkam egredientem, quæ nata fuerat Bethueli filio Milcæ uxoris Nachoris fratris Abrahami : cum hydria ſua humero ſuo impoſita.

16 (Puella autem iſta erat forma bona valde, virgo, quam vir non cognoverat) quæ deſcendit ad fontem illum, & impleta hydria ſua aſcendebat.

17 Accurrit ergo ſervus ille obviam ei ; & dixit, ſine me ſorbere quæſo parum aquæ ex hydria tua.

18 Et illa, bibe, inquit, domine mi : feſtinanterque dimittens hydriam ſuam ſuper manum ſuam, bibendum dedit ei.

19 Quumque abſolviſſet dare bibendum ei ; dixit, etiam camelis tuis hauriam, uſque dum abſolverint bibere.

20 Feſtinans itaque deplevit hydriam ſuam, *fundendo* in aqualiculum, & cucurrit denuo ad puteum ut hauriret ; hauſitque omnibus camelis ejus.

21 Interea vir ille ſtupebat ſuper ea, tacitus *obſervans* ut cognoſceret utrum ſecundaſſet Deus viam ſuam necne.

22 Factum eſt autem quum abſolviſſent cameli bibere, ut accipiens vir ille *imponeret naſo ejus* monile aureum, cujus pondus *erat* dimidii ſicli, & duas armillas imponeret manibus ejus, quarum pondus *erat* aureorum decem.

23 Poſt-

23 Poſtquam dixiſſet, cujus filia *es* tu? indica quæſo mihi: eſtne in domo patris tui nobis ad pernoctandum locus?

24 Et illa dixiſſet ei, filia ſum Bethuelis: filii Milcæ, quem peperit *hæc* Nachori.

25 Dixiſſet quoque, tum ſtraminis, tum pabuli multum *eſt* penes nos; tum ad pernoctandum locus.

26 Tum inclinans verticem vir ille *adoravit*, ſe incurvans Jehovæ.

27 Dixitque, Benedictus *ſit* Jehova Deus Domini mei Abrahami, qui non dereliquit benignitatem ſuam & fidem ſuam, quin *exteteret eam* erga dominum meum: me, me *in quam* hac eadem via deduxit Jehova in domum agnatorum domini mei.

28 Itaque currens puella nunciavit in domo matris ſuæ, ut *ſe* habebant iſta.

29 Ribkæ autem *erat* frater, cui nomen Laban: cucurrit ergo Laban ad virum illum foras ad fontem.

30 Hoc vero factum eſt, quum vidiſſet monile illud, & armillas impoſitas manibus ſororis ſuæ, & quum audiiſſet verba Ribkæ ſororis ſuæ dicentis, ita alloquutus eſt me vir ille: igitur venit ad virum illum; qui ecce adſtabat camelis prope fontem:

31 Et dixit *Laban*, ingredere benedicte à Jehova: quare maneres foris? nam ego expedivi domum, & locus *eſt* pro camelis iſtis:

32 Et ingreſſo viro illo domum, ſolvit camelos: deditque ſtramen & pabulum camelis, & aquam ad lavandum pedes illius, pedeſque virorum qui *erant* cum illo.

33 Sed quum apponeretur illi ut comederet, dixit, non comedam uſquedum eloquutus fuero res meas: cui dixit *Laban*, loquere.

34 Tum dixit, Servus Abrahami ego *ſum*.

35 Jehova autem benedixit Domino meo valde, adeo ut magnus effectus ſit: dedit enim ei greges & armenta & argentum & aurum, ſervoſque & ancillas, & camelos & aſinos.

36 Præterea peperit Sara uxor domini mei filium domino meo, poſtquam ſenuit ipſa: deditque *dominus meus* illi quicquid habet.

37 Jurejurando autem obſtrinxit me Dominus meus dicendo, ne accipias filio meo uxorem è filiabus Cenahanæorum, in quorum ego regione habito.

38 *Dira tibi imprecare*, niſi ad domum patris mei proficiſcaris & ad familiam meam; ut accipias uxorem filio meo.

39 Quum autem dixiſſem domino meo, fortaſſis mulier illa non eſt ſequutura me:

40 Dixit *ille* mihi; Jehova, in cujus conſpectu indefinenter ambulavi, mittit Angelum ſuum tecum, & ſecundabit viam tuam, ut accipias uxorem filio meo è familia mea, & è domo patris mei.

41 Tunc inſons eris ab exſecratione mea; quum veneris ad familiam meam: etſi non dabunt tibi, tamen eris inſons ab exſecratione mea.

42 Veniens ergo hodie ad fontem iſtum, dixi, Jehova Deus domini mei Abrahami, ſi tu nunc ſecundare pergis viam meam per quam ego ambulo.

43 Ecce ego conſiſto juxta fontem hunc aquæ: ſi qua virgo erit mox egreſſura ad hauriendum *aquam*, quæ ubi dixero ipſi, da mihi quæſo bibendum parum aquæ ex hydria tua,

44 Reſpondeat mihi, cum tu bibe tum etiam camelis tuis hauriam; ea ipſa *ſit* uxor, quam præſtituit Jehova filio domini mei.

45 Ego nondum abſolveram loqui cum animo meo, quum ecce Ribka egreſſa eſt *habens* hydriam ſuam ſuper humerum ſuum, deſcendenſque ad fontem hauſit: dixi autem ei, da mihi bibendum quæſo:

46 Illa vero feſtinanter demittens hydriam ſuam à ſe, dixit, bibe, etiamque camelis tuis bibendum dabo: & poſtquam biberam, etiam camelis bibendum dedit.

47 Quare rogavi eam dicens, filia cujus es? & illa, filia, inquit, Bethuelis filii Nachoris, quem peperit ei Milca: & impoſui monile iſtud naſo ejus, & armillas manibus ejus.

48 Et inclinato vertice *adoravi* incurvans me Jehovæ, ac benedixi Jehovæ Deo domini mei Abrahami, quod duxiſſet me per viam veram, ad accipiendum filiam fratris domini mei pro filio ipſius.

49 Nunc igitur ſi eſtis porro exercituri benignitatem & fidem erga dominum meum, indicate mihi: ſin autem minus, indicate mihi, ut convertam me ad dexteram vel ad ſiniſtram.

50 Cui reſpondens Laban & Bethuel dixerunt: à Jehova profecta eſt hæc res: non poſſumus eloqui tibi malum aut bonum.

51 Ecce Ribka tibi expoſita *eſt*, accipe & abi; ſitque uxor filio domini tui, quemadmodum loquutus eſt Jehova.

52 Itaque factum eſt, quum audiviſſet ſervus Abrahami verba eorum, ut *adorans* incurvaret ſe Jehovæ ad terram *uſque*:

53 Et depromens ſervus ille inſtrumenta argentea & inſtrumenta aurea ac veſtes, traderet Ribkæ; ſimiliter res pretioſas daret fratri ejus & matri ejus.

54 Deinde comederunt & biberunt ipſe & viri illi qui cū ipſo *erant*, ac pernoctaverunt, quum autem *poſtero* mane ſurrexiſſent, dixit *ſervus ille*, dimittite me ad dominum meum.

55 Dicente vero fratre ipſius *Ribkæ* & matri ipſius, Reſideat hæc puella nobiſcum *aliquot* dies ſaltem decem, poſtea abitura eſt:

56 *Ille* dixit eis, ne remoremini me, quum Jehova ſecundaverit viam meam: dimittite me ut abeam ad Dominum meum.

57 Tunc dixerunt, advocemus puellam ipſam, & interrogemus os ejus:

58 Et advocantes Ribkam dixerunt ei, viſne proficiſci cum hoc viro? quæ dixit, Proficiſcar.

59 Dimittentes itaque Ribkam ſororem ſuam & nutricem ejus; cum ſervo Abrahami ac viris ejus:

60 Benedixerunt Ribkæ, dicentes ei, tu ſoror noſtra mater eſto mille myriadum; & hæreditario jure poſſideat ſemen tuum portam inimicorum ſuorum.

61 Surgens vero Ribka & puellæ ejus inſederunt camelis ut ſequerentur virum illum;

lum : acceptaque ſervus ille Ribka abiit.

62 Jitzchak autem veniebat ex ambulatione ad puteum Lachai roi : (nam ipſe habitabat in regione meridiana *Canahanæa* :)

63 Quo egreſſus erat Jitzchak ad meditandum in agro, appetente veſpera : quumque ſublatis oculis ſuis reſpiceret, ecce cameios venientes.

64 Ribka vero ſublatis oculis ſuis quum videret Jitzchakum, dejecit ſe de camelo.

65 Quum illa dixiſſet ſervo, quiſnam eſt vir ille qui ambulat in agro obviam nobis ? ſervuſque dixiſſet, is *eſt* dominus meus, & accepto peplo operuit ſe.

66 Tunc enarravit ſervus ille Jitzchako omneis res quas fecerat.

67 Et introducens eam Jitzchak in tentorium illud *quod fuerat* Saræ matris ſuæ, accepit Ribkam ut eſſet ſibi uxor, & amavit eam : ſic conſolatus eſt ſe Jitzchak poſt *obitum* matris ſuæ.

CAP. XXV. *Liberi Abrahami ex Ketura. Ejus mors. Naſcuntur Iſaaco Heſau & Jahakob.*

PErgens vero Abraham accepit uxorem, cujus nomen Ketura.

2 Quæ peperit ei Zimranem, & Jokſchanem, & Medanem, & Midianem, Jiſchbakum quoque & Schuachum.

3 Jokſchan autem genuit Scebam & Dedanem : filii vero Dedanis fuerunt Achurim, & Letuſchim, & Leummim.

4 Filii autem Midianis Hepha, & Hepher, & Chanoc, & Abidah, & Edaha : omnes hi *fuerunt* filii Keturæ.

5 Dederat autem Abraham quicquid *erat* ſibi, Jitzchako :

6 Filiis vero concubinarum uxorum quas habuit, dedit Abraham dona, ac demiſit eos à Jitzchako filio ſuo dum adhuc viveret, Orientem verſus, ad regionem Orientalem *incolendam*.

7 Hoc autem *eſt* tempus annorum vitæ Abrahami, quibus vixit, centum ſeptuaginta quinque anni.

8 Poſtea exſpirans mortuus eſt Abraham in canitie bona, ſenio fatur : & aggregatus eſt ad populareis ſuos.

9 Nam ſepeliverunt eum Jitzchak & Jiſchmahel filii ejus *elatum* in ſpeluncam Macpelæ, in agrum Hephronis filii Tzocharis Chitthæi, qui *eſt* è regione Mamræ.

10 Agrum, *inquam*, illum quem emerat Abraham a filiis Cheti : ibi ſepultus eſt Abraham cum Sara uxore ſua.

11 Fuitque poſt mortem Abrahami, ut benediceret Deus Jitzchako filio ejus : habitabat autem Jitzchak juxta puteum Lachai roi.

12 Atque hæ *ſunt* generationes Jiſchmahelis filii Abrahami ; quem peperit Hagar Ægyptia ancilla Saræ Abrahamo.

13 Hęc inquam, nomina filiorum Jiſchmahelis de nominibus ipſorum *qua impoſita ſunt* generationibus ipſorum : primogenitus Jiſchmahelis Nebajoth, tum Kedar, & Adbeel, & Mibſan,

14 Et Miſchmah, & Duma, & Maſſa,

15 Chadar, & Thema, Jethur, Naphiſch, & Kedma.

16 Hi fuerunt filii Jiſchmahelis, & hæc nomina eorum indita villis & caſtellis ipſorum, duodecim principes per nationes ſuas :

17 Hi autem ſunt anni vitæ Jiſchmahelis centum triginta ſeptem anni : deinde exſpirans mortuus eſt, & aggregatus ad populareis ſuos :

18 Qui habitaverunt à Chaviſa Schurem uſque, quod *deſertum eſt* è regione Ægypti, *& inde* uſque qua venis in Aſſyriam : ex adverſo omnium fratrum ſuorum accidit ei *habitatio*.

19 Hæ vero *ſunt* generationes Jitzchaki, filii Abrahami : Abraham genuit Jitzchakum.

20 Erat autem Jitzchak natus quadraginta annos, quum acciperet Ribkam filiam Bethuelis Syri, ex Padane Syriæ ; ſororem Labanis Syri uxorem ſibi.

21 Poſtea ſupplex Jitzchak oravit Jehovam ob uxorem ſuam, eo quod ſterilis *eſſet* : & exoratus eſt illi Jehova, ita ut conceperit Ribka uxor ejus.

22 Quumque inter ſe conquaſſarent filii ejus in ea, dixit, ſi ſic *eſt*, quare *hac conditione ſum* egoritaq ; abiit ad conſulendum Jehovã.

23 Jehova autem dixit ei, duæ gentes *ſunt* in ventre tuo, & duæ nationes, *edita* ex viſceribus tuis ſeparabuntur, quarum natio una robuſtior erit altera, & major ſerviet minori.

24 Completis itaque diebus ejus ad pariendum, ecce geminos in ventre ejus.

25 Prodiit autem prior, rufus totus ſimilis togæ villoſæ : ideo vocarunt *omnes* nomen ejus Heſauum.

26 Poſtea vero prodiit frater ejus, cujus manus tenebat calcaneum Heſaui, ideo vocat *quiſque* nomen ejus Jahakobum. Erat autem Jitzchak natus ſexaginta annos, quum *Ribka* pareret eos.

27 Deinde quum creviſſent iſti pueri, fuit Heſau vir peritus venationis, vir agreſtis : Jahakob vero vir integer, habitabat in tentoriis.

28 Amabat itaque Jitzchak Heſauum, quia venatio *grata erat* in ore ipſius : Ribka vero amabat Jahakobum.

29 Coquente autem Jahakobo juſculum ; veniebat Heſau ex agro, ut erat feſſus :

30 Et dixit Heſau Jahakobo, ſine me haurire quæſo de iſto *edulio* admodum rufo, nam feſſus ſum. idcirco vocavit *quiſque* nomen ejus Edomum.

31 Dicenti vero Jahakobo, vende jam hodie tuum jus primogenitorum mihi :

32 Dixit Heſau, ecce ego propero ad mortem : quorſum ergo jus primogenitorum mihi ?

33 Et dicente Jahakobo, jura mihi jam hodie, juravit ei : ſic vendidit jus ſuum primogenitorum Jahakobo.

34 Jahakob vero dedit Heſauo panem & juſculum è lentibus, qui comedit ac bibit, deinde ſurgens abiit : ſic contemſit Heſau jus ipſum primogenitorum.

CAP.

CAP. XXVI. *Jitzchakus peregrinatur inter Peliſchthæos, Berſabeam ſecedit, & benedictionis confirmationem accipit.*

FUit autem fames in ea regione, præter famem illam priorem quæ fuerat tempore Abrahami: quapropter profectus eſt Jitzchak ad Abimelecum regem Peliſchthæorum Gerarum.

2 Apparuit autem ei Jehova, & dixit, ne deſcendas in Ægyptum; ſed habita in ea regione quam dixero tibi.

3 Peregrinare in hac regione, & ero tecum ac benedicam tibi: nam tibi & ſemini tuo dabo omneis regiones iſtas & præſtabo juramentum illud, quod juravi Abrahamo patri tuo.

4 Multiplicabo enim ſemen tuum, *ut ſit numero* ſicut ſtellæ cœli, & dabo ſemini tuo omneis regiones iſtas: & benedictas ſe reputabunt in ſemini tuo omnes gentes terræ:

5 Propterea quod auſcultavit Abraham voci meæ: & obſervavit obſervationem meam, præcepta mea, ſtatuta mea, & leges meas.

6 Conſedit itaque Jitzchak Gerari.

7 Ubi rogantibus viros loci illius de uxore ipſius, dicebat, ſoror mea eſt: nam metuebat dicere, uxor mea *eſt*, ne occidant me (*inquiens*) viri hujus loci propter Ribkam, quod bona forma ſit.

8 Fuit autem quum multos dies ibi tranſegiſſet, ut proſpectaret Abimelec Rex Peliſchthæorum per feneſtram: quumque reſpiceret, ecce Jitzchakum colludentem cum Ribka uxore ſua.

9 Quapropter vocans Abimelec Jitzchakum dixit, omnino ecce uxor tua eſt hæc; & quomodo dixiſti, ſoror mea eſt? cui dixit Jitzchak, *feci*, quia dicebam, *cavendum* ne moriar propter eam.

10 Tum dixit Abimelec, quid hoc *eſt quod* feciſti nobis? parum *abfuit* quin concubuerit unus ex hoc populo cum uxore tua, & nos in reatum induxeris.

11 Præcepitque Abimelec toti populo ſuo, edicendo; qui tetigerit hunc virum aut uxorem ejus, omnino morte plectetur.

12 Serens autem Jitzchak in terra illa adeptus eſt eodem anno centuplas menſuras: adeo benedicebat ei Jehova.

13 Sic creſcebat vir ille; & progrediebatur indefinenter creſcendo, uſque dum creviſſet valde.

14 Fuit enim ipſi poſſeſſio gregum, & poſſeſſio armentorum & familitium magnum: quamobrem Peliſchthæi inviderunt ei:

15 Et omneis puteos quos foderant ſervi patris ejus tempore Abrahami patris ejus; occluſerunt Peliſchthæi, implentes eos pulvere.

16 Et Abimelec indixit Jitzchako, diſcede à nobis, nam multo potentior nobis factus es.

17 Itaque diſceſſit inde Jitzchak; & caſtris poſitis in valle Gerari, conſedit illic.

18 Refodit autem Jitzchak puteos aquarum quos foderant *ſervi* tempore Abrahami patris ſui, quoſque occluſerant Peliſchthæi poſt mortem Abrahami: & indidit eis nomina, ſecundum nomina quæ indiderat eis pater ipſius.

19 Et fodientes ſervi Jitzchaki in ea valle, invenerunt ibi puteum viventis aquæ.

20 Sed contenderunt paſtores Gerari cum paſtoribus Jitzchaki, dicendo, noſtra *eſt* aqua hæc: quamobrem vocavit nomen putei illius Heſek, quia ſponte litem moverant cum ipſo.

21 Deinde cum fodiſſent puteum alterum, contenderunt etiam propter illum: quamobrem vocavit nomen ejus Sinam.

22 Reſigens vero inde temorium quum effodiſſet puteum alium, non contenderunt propter eum: quapropter vocavit nomen ejus Rechobothas: jam enim, inquit, dilatavit Jehova nobis *terminos*, ut fructuoſi ſimus in hac regione.

23 Poſtea inde aſcendit in Beer-ſchebah.

24 Ubi apparuit ei Jehova illa ipſa nocte, & dixit, Ego ſum Deus Abrahami patris tui: ne timeas, nam ego *ſum* tecum, & benedicam tibi & multiplicabo ſemen tuum propter Abrahamum ſervum meum.

25 Exſtructo itaque illic altari invocavit nomen Jehovæ, tetenditque ibi tentorium ſuum: & foderunt ibi ſervi Jitzchaki puteum.

26 Abimelec autem profectus eſt ad eum Geraro, cum Achuzatho amico ſuo, & Picole principe exercitus ſui:

27 Et dixit eis Jitzchak, cur veniſtis ad me? cum vos oderitis me, & dimiſeritis me à vobis?

28 Qui dixerunt, certo perſpeximus eſſe Jehovam tecum: ideo diximus, ſit nunc juſjurandum inter nos, *hoc eſt*, inter nos & te: pangamus itaque fœdus tecum.

29 *Dira tibi imprecare* ſi nos affeceris malo, quemadmodum non tetigimus te, & quemadmodum te dumtaxat bono affecimus, dimiſimuſque te cum pace. Ut tu nunc à Jehova benedictus *es*.

30 Quum itaque feciſſet eis convivium, comediſſentque & bibiſſent,

31 Surgentes mane juraverunt alter alteri: deduxitque eos Jitzchak, & abierunt ab eo cum pace.

32 Fuit autem eo ipſo die, ut venientes ſervi Jitzchaki nunciarent ei de puteo illo quem foderant, dicerentque ei, invenimus aquam.

33 Et vocavit illum Schibbam: idcirco nomen civitatis illius eſt Beer-ſchebah, ad hunc uſque diem.

CAP. XXVII. *Jahakob matris conſilio uſus, præripit Heſau benedictionem, inde odium Heſaui ad fratrem, eo filium de eo ablegando.*

QUum autem eſſet Heſau natus quadraginta annos, duxit uxorem Jehuditham filiam Beeri Chitthæi; & Baſmatham filiam Eloni Citthæi:

2 Quæ fuerunt amariſſimæ animis Jitzchaki & Ribkæ. *Caput* XXVII.

3 Deinde fuit quum ſenuiſſet Jitzchak, & caligarent oculi ejus adeo ut non videret, ut, vocans Heſaum filium ſuum majorem dixerit ei, fili mi; atque *hic* illi, ecce me, inquit:

4 Tum

4 Tum dixit *ille* : ecce nunc ſenui, non novi diem mortis meæ.

5 Jam itaque ſume quæſo inſtrumenta tua, pharetram tuam, & arcum tuum ; exienſque in agrum, venare mihi venationem :

6 Et para mihi cupedias quemadmodum diligo, & adfer ad me ut comedam : & benedicet tibi anima mea antequam moriar.

7 (Ribka vero audiebat quum alloqueretur Jitzchak Heſauum filium ſuum,) abiit ergo Heſau in agrum, ad venandum venationem quam afferret.

8 Interea Ribka alloquuta eſt Jahakobum filium ſuum, dicendo : ecce, audivi patrem tuum loquentem cum Heſauo fratre tuo, dicendo.

9 Affer mihi venationem, & para mihi cupedias, quas comedam ; poſt benedicam tibi coram Jehova, priuſquam moriar.

10 Nunc itaque fili mi, auſcultа voci meæ ; rei quam ego præcipio tibi.

11 Abi nunc ad gregem, & acceptos inde adfer mihi duos hœdos lactentes optimos ; ut ex eis parem cupedias patri tuo, quemadmodum diligit.

12 Sic adfer ad patrem tuum, & comedet : ut benedicat tibi antequam moriatur.

13 Sed dixit Jahakob Ribkæ matri ſuæ, En Heſau frater meus, vir piloſus eſt, ego vero *ſum* vir glaber :

14 Fortaſſis palpabit me pater meus, & videbor in oculis ejus tanquam planus : fic adducam ſuper me maledictionem, non autem benedictionem.

15 Cui dixit mater ejus, ſuper me *adveniat* maledictio tua fili mi : tantum auſculta voci meæ, & abi, accipe, *adfer* ad me.

16 Abiens ergo accepit, & attulit matri ſuæ : paravitque mater ejus cupedias, quemadmodum diligebat pater ejus.

17 Deinde acceptis Ribka veſtimentis Heſaui filii ſui majoris deſideratiſſimis, quæ *erant* apud ſe domi, induit Jahakobum filium ſuum minorem,

18 Pellibuſque hœdorum lactentium induit manus ejus, & glabritiem colli ejus :

19 Et poſuit cupedias illas quas paraverat, cum pane ; in manu Jahakobi filii ſui.

20 Sic veniens ad patrem ſuum dixit, pater mi : quo dicente, ecce me, quis es tu, fili mi ?

21 Dixit Jahakob patri ſuo, ego *ſum* Heſau primogenitus tuus, feci quemadmodum edixiſti mihi : ſurge nunc, ſede & comede de venatione mea, ut benedicat mihi anima tua.

22 Dixit vero Jitzchak filio ſuo, quam jam cito inveniſti, fili mi ? *& ille, certe*, inquit : quia fecit Jehova Deus tuus ut obveniret mihi.

23 Tum dixit Jitzchak Jahakobo, accede nunc ut palpem te, fili mi ; tune is *es* ? filius meus Heſau, necne ?

24 Acceſſit ergo Jahakob ad Jitzchakum patrem ſuum, qui palpavit eum, & dixit : hæc vox vox *eſt* Jahakobi, at hæ manus *ſunt* manus Heſaui.

25 Non tamen agnovit eum, eo quod eſſent manus ejus ſimiles manibus Heſaui fratris ejus, piloſæ : quare benedixit ei.

26 Quum enim dicenti tu is es ? filius meus Heſau ? reſpondiſſet Jahakob, ſum ;

27 Dixit admove mihi, & comedam de venatione filii mei, ut benedicat tibi anima mea ; & admovente eo *cibum* comedit, vinumque afferente bibit.

28 Poſtea edixit ei Jitzchak pater ejus : accede nunc & oſculare me, fili mi.

29 Accedente igitur eo & oſculante illum, odoratus *Jitzchak* odorem veſtimentorum ejus benedixit ei : ac dixit, vide, odor filii mei cui benedixit Jehova, *eſt* ſicut odor agri.

30 Det itaque Deus ipſe tibi de rore cœli, variaque pinguedine terræ, & copiam frumenti ac muſti.

31 Serviant tibi populi, & incurvent ſe tibi nationes honorem exhibentes, eſto herus fratribus tuis, & incurvent ſe tibi filii matris tuæ : maledicentium tibi quiſque maledictus *eſto*, & qui benedixerit tibi, eſto benedictus.

32 Fuit autem quum abſolviſſet Jitzchak benedicere Jahakobo ; fuit, inquam, vix dum egreſſo prorſus Jahakobo à facie Jitzchaki patris ſui : ut Heſau rediret à venatione ſua.

33 Itaque paravit ipſe quoque cupedias, & attulit patri ſuo : dixitque patri ſuo, ſurgat pater meus, & comedat de venatione filii ſui, ut benedicat mihi anima tua.

34 Dicente vero ei Jitzchako patre ejus, quis *es* tu ? dixit ego *ſum* filius tuus, primogenitus tuus, Heſau.

35 Tunc contremuit Jitzchak tremore magno admodum, & dixit, quis, ubinam ille *eſt*, qui venatus venationem attulit mihi, de qua tota comedi, antequam venires, & cui benedixi ? etiam benedictus erit.

36 Audiens autem Heſau verba patris ſui, exclamavit clamore magno & amaro admodum : dixitque patri ſuo, benedic mihi, mihi quoque, pater mi.

37 Qui dixit, venit frater tuus per fraudem, & abſtulit benedictionem tuam.

38 Quapropter dixit *Heſau*, an quia vocatum eſt nomen ejus Jahakob, ſupplantaverit me jam ſecundo ? primogeniti jus meum abſtulerat, & ecce modo abſtulit benedictionem meam : deinde dixit, an non penes te reſervaſti mihi benedictionem ?

39 Reſpondens autem Jitzchak dixit Heſauo, en, herum conſtitui eum tibi, & omneis fratres ejus tradidi ei ſervos, frumento quoque ac muſto fulcivi eum : tibi igitur jam quid facerem fili mi ?

40 Dicebat vero Heſau patri ſuo, an benedictio unica tibi eſt, pater mi ? benedic mihi quoque, pater mi : & ſublata Heſau voce ſua flebat.

41 Reſpondens itaque Jitzchak pater ejus dixit ei : ecce præpinguis ſoli *erit* habitatio tua, & rore cœli perfuſa ſuperne.

42 Sed gladio tuo vives, & fratri tuo ſervies : erit tamen quum planxeris, ut rumpendo excutias jugum ejus è collo tuo.

43 Inteſtino autem odio proſequutus eſt Heſau Jahakobum propter iſtam benedictionem

nem qua benedixerat ei pater ejus : & dixit Heſau cum animo ſuo, appropinquant dies luctus patris mei, tunc occidam Jahakobum fratrem meum.

44 Cumque nunciata eſſent Ribkæ verba Heſaui filii ſui majoris; mittens vocavit Jahakobum filium ſuum minorem, dixitque ei, ecce Heſau frater tuus ſe mox conſolaturus eſſet de te, occidendo te.

45 Nunc itaque fili mi, auſculta voci meæ; & ſurgens fuga te cripe ad Labanem fratrem meum Charanem :

46 Ut habites cum eo dies pauciſſimos, uſquedum avertatur excandeſcentia fratris tui.

47 Dum averſa ira fratris tui à te, oblitus fuerit ejus quod feciſti ipſi, poſtea mittens recipiam te inde: quare orbarer etiam utroque veſtrum die uno ?

48 Jitzchako vero dixit Ribka, tædet me vitæ meæ propter Chittæas : ſi accipiet Jahakob uxorem de Chittæis quales iſtæ *ſunt*, de filiabus regionis iſtius, quorſum mihi vita ?

CAP. XXVIII. *Jacobi peregrinatio in Meſopotamiam. Viſo ſcala cœleſtis in via, in qua confirmatur divinis promiſſionibus.*

VOcans itaque Jitzchak Jahakobum ut benediceret ei ; præcepit ei ac dixit ei, ne accipito uxorem de filiabus Cenahanæorum.

2 Surge, abi in Padanem Syriæ in domum Bethuelis avi materni tui, & accipe tibi inde uxorem de filiabus Labanis avunculi tui.

3 *Deus* autem fortis omnipotens benedicat tibi, fructuoſumque te reddat ac multiplicet, ut *pater* ſis cœtui populorum.

4 Detque tibi benedictionem Abrahami, tibi *inquam* & ſemini tuo tecum; ut hæreditario jure poſſideas terram peregrinationum tuarum, quam Deus dedit Abrahamo.

5 Sic dimiſit Jitzchak Jahakobum ut abiret in Padanem Syriæ ad Labanem filium Bethuelis Syrum, fratrem Ribkæ matris Jahakobi, & Heſaui.

6 Videns autem Heſau Jitzchakum benediciſſe Jahakobo; & dimiſiſſe eum in Padanem Syriæ ad accipiendum ſibi inde uxorem : quumque ei benediceret, interdixiſſe ei dicendo ; ne accipias uxorem de filiabus Cenahanæorum :

7 Jahakobum vero auſcultantem patri ſuo ac matri ſuæ, abiiſſe in Padanem Syriæ :

8 Videns quoque Heſau malas videri filias Cenahanæorum in oculis Jitzchaki patris ſui:

9 Abivit Heſau ad Jiſchmahelitas : & accepit Machalatham filiam Jiſchmahelis filium Abrahami, ſororem Nebajothi, præter *ſuperiores* uxores ſuas, uxorem ſibi.

10 Verum Jahakob profectus è Beer-ſchebah, ut iret Charanem,

11 Incidit in quendam locum, ubi pernoctavit quia occiderat Sol, & accipiens de lapidibus illius loci diſpoſuit cervical ſibi: ita cubavit in eo loco.

12 Eoque ſomniante, ecce ſcalam conſtitutam in terra, cujus ſummitas pertingebat ad cœlum : & ecce Angelos Dei aſcendentes & deſcendentes per eam.

13 Ecce autem Jehovam ſtantem ſupra eam, qui dixit, ego *ſum* Jehova Deus Abrahami patris tui, & Deus Jitzchaki : hanc ipſam terram in qua tu cubas, tibi dabo & ſemini tuo :

14 Eritque ſemen tuum *numero* ſicut pulvis terræ, adeo ut erumpas *multitudine* in Occidentem, & in Orientem, & in Septentrionem, & in Meridiem : & benedicentur in te omnes familiæ terræ, id eſt, in ſemine tuo.

15 Ecce autem ego *ſum* tecum, ut ſervem te quocumque iveris, & reducam te in hanc ipſam terram : non enim deſeram te uſque dum perfecero quæ eloquutus ſum tibi.

16 Quum itaque evigilaret Jahakob à ſomno ſuo ; dixit, certe *eſt* Jehova in hoc loco: attamen ego neſciveram.

17 Poſtea ductus reverentia, dixit, quam reverendus *eſt* hic locus ! nihil *eſt* hic *locus* niſi domus Dei, & hæc porta cœli *eſt*.

18 Et mane ſurgens Jahakob eodem matutino, accepit illos lapides quos diſpoſuerat pro cervicali ſibi, & diſpoſuit eos *in* ſtatuam; & effudit oleum in ſummitatem ejus.

19 Vocavitque nomen loci illius Bethelem : ſiquidem Luz *erat* nomen civitatis illius ante.

20 Præterea vovit Jahakob votum dicendo : Quum fuerit Deus mecum, & ſervaverit me in via iſta qua ego profecturus ſum, dederitque mihi panem ad comedendum, & veſtimentum ad induendum.

21 Reverſuſque fuero proſpere ad domum patris mei, denique fuerit mihi Jehova Deus;

22 Tum hæc ſtrues lapidum quam diſpoſui in ſtatuam, erit domus Dei : & quicquid dederis mihi, ejus decimas omnino ſum daturus tibi.

CAP. XXIX. *Jahakob ſervit Labani pro Rachele. Subſtituitur Lea ; hæc fœcunda, illa ſterilis.*

DEinde ſublatis Jahakob pedibus ſuis perrexit in regionem Orientalem.

2 Quum autem circumſpiceret, ecce puteum in quodam agro ; & ecce ibidem tres greges pecudum recubantes juxta illum, quia de illo puteo adquabantur greges ; & lapidem magnum ſuper os illius putei.

3 Congregari erim ſolebant illuc omnes greges, & devolventes *paſtores* lapidem illum ab ore illius putei adaquabant pecudes: poſtea reponebant eumdem lapidem ſuper os putei in locum ſuum.

4 Tum dicenti illis Jahakobo, fratres mei, unde eſtis ? dixerunt, ex Charane ſumus.

5 Et ille eis, noſtis ne, inquit, Labanem filium Nachoris ? qui dixerunt, novimus.

6 Deinde dixit eis, an ei recte *eſt* ? qui dixerunt, recte, & ecce Rachelam filiam ejus advenientem cum pecudibus.

7 Tunc dixit, en adhuc dies multus *eſt*, nec tempus congregandi pecoris : adaquate has pecudes, & abeuntes paſcite.

8 Illi autem dixerunt, non poſſumus, uſque

dum congregati fuerint omnes greges, & devolverint *pastores* istum lapidem ab ore putei : tum adaquabimus pecudes.

9 Ipso adhuc loquente cum illis : advenit Rachel cum pecudibus quæ *erant* patris sui ; nam pascebat illas.

10 Fuitque quum videret Jahakob Rachelam filiam Labanis avunculi sui, & pecudes Labanis avunculi sui *advenisse* : ut accedens Jahakob devolveret lapidem illum ab ore putei, & adaquaret pecudes Labanis avunculi sui.

11 Quumque osculatus Jahakob Rachelam, sublata voce sua flevisset,

12 Indicavit Jahakob Rachelæ se cognatum esse patris ipsius, & se esse Rebkæ filium : illa vero cucurrit, ut nunciaret patri suo.

13 Fuit itaque quum audiret Laban nunciam de Jahakobo filio sororis suæ, ut accurrens obviam ei amplexaretur atque oscularetur eum, introduceretque eum in domum suam : tunc enarravit Labani omnes res istas.

14 Et dixit ei Laban, profecto os meum & caro mea *es* : sic mansit apud eum mensem integrum.

15 Deinde dixit Laban Jahakobo, an quia cognatus meus es, ideo gratis mihi serviturus esses? indica mihi quæ merces tua *futura sit*.

16 *Erant* autem Labani duæ filiæ ; nomen majoris Lea, & nomen minoris Rachel :

17 *Erantque* oculi Leæ teneri ; sed Rachel erat pulcra forma & pulcra aspectu.

18 Amans itaque Jahakob Rachelam dixit, Serviam tibi septem annos pro Rachela filia tua minore.

19 Cui dixit Laban, melius fuerit me tradere eam tibi, quam ut tradam eam viro alteri : mane apud me.

20 Ita servivit Jahakob pro Rachela septem annos, qui visi sunt in oculis ejus tanquam dies pauciſſimi, propterea quod amabat eam.

21 Quum autem Labani dixisset Jahakob, Cedo uxorem meam, quoniam completi sunt dies mei, ut congrediar cum ea :

22 Congregatis Laban omnibus viris illius loci, fecerat convivium.

23 Sed fuerat vespere, ut accipiens Leam filiam suam, introduceret eam ad illum : qui congressus est cum ea :

24 Dederat autem illi Laban Zilpam ancillam suam, *ut esset* Leæ filiæ suæ ancilla.

25 Quapropter fuerat mane, quum ecce ista *ingeseretur* Lea ; ut diceret *Jahakob* Labani, quid hoc *est quod* fecisti mihi ? nonne pro Rachela servio apud te ? quare igitur decepisti me ?

26 Cui dixit Laban, non ita fieri solet in loco nostro, ut detur minor *natu* ante primogenitam.

27 Comple septimanam hujus : tum dabimus tibi etiam illam pro servitute qua servies apud me adhuc septem annos alteros.

28 Quum itaque sic faciens Jahakob complevisset septimanam hujus : dedit Laban ei Rachelam filiam suam, *ut esset* ei uxor.

29 Deditque Laban Rachelæ filiæ suæ Bilham ancillam suam, *ut esset* ei ancilla.

30 Itaque & congressus est Jahakob cum Rachela, & amavit Rachelam præ Lea ; servivitque apud illum, septem annos præterea alteros.

31 Videns autem Jehova exosam esse Leam, aperuit vulvam ejus : at Rachel *erat* sterilis.

32 Nam concepit Lea & peperit filium, cujus vocavit nomen Reubenem : dicebat enim *sic vocatus est* eo quod respexit Jehova ad afflictionem meam, nunc enim me amabit vir meus.

33 Postea iterum concepit peperitque filium ; & dixit, quia audivit Jehova me esse exosam, ideo dedit mihi etiam hunc ; itaque vocavit nomen ejus Schimhonem.

34 Deinde concepit rursus, peperitque filium, & dixit, nunc demum se adjunget mihi vir meus, cum filios treis ipsi pepererim : idcirco *ille* vocavit nomen ejus Levin.

35 Post concepit denuo, parientque filium dixit, celebrabo hac vice Jehovam, idcirco vocavit eius nomen Jehudam : tum vero desitit parere.

CAP. XXX. *Æmulatio sororum, varia Jahakobi cum Socero pactiones, in quibus Jahakob divinitus juvatur.*

QUum autem videret Rachel se non parere Jahakobo, æmulata est Rachel sororem suæ, dixitque Jahakobo, cedo mihi liberos sin minus, morior.

2 Sed accensa est ira Jahakobi in Rachelam : adeo ut diceret, an loco Dei *sum* ego ? qui prohibuit à te fructum ventris.

3 Quapropter dixit *Rachel*, ecce ancillam meam Bilham, congredere cum ea, ut pariat, super genua mea, & liberos consequar ego quoque ex ea :

4 Deditque ei Bilham ancillam suam pro uxore : & congressus est cum ea Jahakob.

5 Ita concepit Bilha, & peperit Jahakobo filium.

6 Tunc dixit Rachel, causam meam egit Deus, etiamque exaudivit vocem meam, dans mihi filium : idcirco vocavit nomen ejus Danem.

7 Deinde concepit iterum peperitq; Bilha ancilla Rachelæ ; filium secundum Jahakobo :

8 Et dixit Rachel, Luctationibus divinis luctata sum cum sorore mea etiamque valui ; quapropter vocavit nomen eius Naphthalim.

9 Videns autem Lea se destitisse parere ; similiter accepit Zilpam ancillam suam, & dedit eam Jahakobo pro uxore.

10 Peperitque Zilpa ancilla Leæ, Jahakobo filium :

11 Ideoque dixit Lea, venit turma : & vocavit nomen ejus Gadem.

12 Iterum pariente Zilpa ancilla Leæ, filium secundum Jahakobo :

13 Dixit Lea, beate *est* mihi, nam beatam prædicabunt me mulieres : idcirco vocavit nomen ejus Aſcherem.

14 Quum autem abiens Reuben temporibus messis triticeæ, invenisset amabiles *flores*

in

in agro, eosque attulisset ad Leam matrem suam: dixit Rachel Leæ, da quæso mihi de *floribus* amabilibus filii tui.

15 *Hæc* autem illi, an parum videtur, inquit, te recepisse virum meum? an etiam capias flores filii mei amabiles? cui dixit Rachel, propterea cubet ille tecum hac nocte pro amabilibus *floribus* filii tui.

16 Redeunte itaque Jahakobo ex agro vespere, egrediens Lea obviam ei dixit, congressurus es mecum, nam omnino mercede conduxi te pro amabilibus *floribus* filii mei: cubavitque cum ea nocte illa.

17 Deus vero exaudivit Leam: concepit enim peperitque Jahakobo filium quintum:

18 Et dixit Lea, Deus reddidit mercedem meam, postquam dedi ancillam meam viro meo: ideoque vocavit nomen ejus Jissacarem.

19 Deinde concepit rursus Lea, peperitque filium sextum Jahakobo:

20 Et dixit Lea, donavit me Deus, *me in quam* donatione bona; nunc tandem cohabitabit mecum vir meus, quia peperi ei sex filios: idcirco vocavit nomen illius Zebulonem.

21 Postremo vero peperit filiam, & vocavit nomen ejus Dinam.

22 Recordatus autem est Rachelæ Deus: & exaudiens eam Deus aperuit vulvam ejus.

23 Concepit enim peperitque filium: & dixit, recepit Deus opprobrium meum.

24 Vocavitque nomen illius Josephum, dicendo; addat mihi Jehova filium alterum:

25 Fuit autem quum peperisset Rachel Josephum; ut diceret Jahakob Labani dimitte me, ut abeam in locum meum, & ad regionem meam.

26 Da uxores meas pro quibus servivi tibi, & natos meos, ut abeam: tu enim nosti qua servitute servivi tibi.

27 Dixit vero ei Laban, si nunc inveni gratiam in oculis tuis (experimento didici, ut benedixerit mihi Jehova tua causa.)

28 Dixit igitur; definitam mercedem tuam impone mihi & dabo.

29 Cui *Jahakob*, tu novisti, inquit, quomodo servierim tibi; & quale fuerit pecus tuum apud me.

30 Nam exiguum quod erat tibi ante adventum meum, id erupit in multitudinem, quia benedixit Jehova tibi ad *illatum* pedem meum: jam vero quando rem facturus sum ego similiter pro familia mea?

31 Dicenti vero *Labani*, quid dabo tibi? dixit Jahakob, ne dederis mihi quicquam, si facturus es mihi rem hanc, iterum pascam gregem tuum *atque* custodiam.

32 Transeunte me per universum gregem tuum hodie remove inde omnem parvam pecudem punctulis respersam, & latis maculis interstinctam, omnemque parvam pecudem fuscam inter oves, & latis maculis interstinctam ac punctulis respersam inter capras: ut *talium posthac* sit merces mea.

33 Sic attestabitur mihi justitia mea in posterum coram te, quum accedes ad *inspiciendam* mercedem meam: quicquid non punctulis respersum, & latis maculis interstinctum, aut *præterea* fuscum inter oves fuerit apud me, id furtivum *esto*.

34 Cui dixit Laban, en: ô utinam, sit quemadmodum dixisti.

35 Quum itaque removisset *Laban* eodem die hircos varios cruribus & latis maculis interstinctos, omnesque capras punctulis respersas, & latis maculis interstinctas, omne in quo *erat* alba nota, præterea omne fuscum inter oves, tradidit ea in manum filiorum suorum.

36 Interposuitque iter trium dierum inter se & Jahakobum: pavitque Jahakob pecudes Labanis reliquas.

37 Accepit autem sibi Jahakob baculos ex alba populo virentes, coryloque, & platano: & decorticavit in eis spacia decorticationis alba, denudando alburnum quod *erat* in baculis illis.

38 Postea baculos illos quos *ita* decorticaverat collocabat in canalibus & in aqualiculis: quum venirent pecudes ad bibendum, è regione pecudem *collocabat*, ut incalescerent venientes ad bibendum.

39 Ita incalescebant pecudes ad baculos illos: pariebantque pecudes *partus* varios cruribus, punctulis respersos, & latis maculis interstinctos.

40 Deinde hos agnos separabat Jahakob, obvertebatq; ora pecudum, pecudum *inquam* Labanis, ad varias cruribus & ad omneis fuscas: sibi autem collocabat greges seorsim, nec obvertebat eas versus pecudes Labanis.

41 Evenit autem quandocunque incalescebant pecudes compactæ corpore, ut poneret Jahakob virgas illas ante oculos istarum pecudum in canalibus: ut incalescerent ipsæ ad baculos illos:

42 Sed quum sero coibant pecudes, non poneret: sic erant serotinæ Labanis, compactæ vero *corpore* Jahakobi.

43 Itaque erupit vir ille *in multitudinem* ou̇mplurimum: fuerantque ei greges multi, ancillæque & servi & cameli & asini.

CAP. XXXI. *Jahakob de reditu cogitat, quem persequitur Laban; qui tandem fœdere pacis inito, discedit.*

SEd quum audivisset Jahakob verba filiorum Labanis, dicentium, accepit Jahakob quicquid *erat* patris nostri: & ex eo quod *erat* patris nostri, acquisivit omnē istam gloriam:

2 Vidisset quoque Jahakob vultum Labanis, quod ecce non erat erga ipsum sicut antea:

3 Denique edixisset Jehova Jahakobo, revertere in regionem patrum tuorum & ad cognationem tuam, & ero tecum:

4 Mittens Jahakob accersivit Rachelam & Leam, in agrum ad gregem suum:

5 Et dixit eis, video ego vultum patris vestri non esse erga me sicut antea: tum Deus patris mei fuit apud me.

6 Atqui vos nostis, omni facultate mea *me* serviisse patri vestro:

7 Patrem autem vestrum illusisse mihi & mutasse mercedem meam decies; quamvis nō

perniſerit ei Deus ut damno afficeret me :
8 Quum ita diceret, punctulis reſperſorum *eſto* merces tua, tum peperiſſe pecudes omneis punctulis reſperſos fœtus : quum vero ſic diceret, variorum cruribus *eſto* merces tua, tum peperiſſe omneis pecudes varios cruribus :
9 Ita eripuiſſe Deum pecus patris veſtri, & tradidiſſe mihi.
10 Fuit enim quo tempore incaleſcunt pecudes, ut attollens oculos meos viderem per ſomnium, ecce autem hircos iſtos qui pecudes ineunt varios cruribus, punctulis reſperſos, & *quaſi* grandine guttatos.
11 Dixit autem mihi Angelus Dei ipſius per ſomnium, Jahakob, cui dixi, ecce me :
12 Et *ille*, attolle nunc, inquit, oculos tuos, & reſpice hircos omneis iſtos qui ineunt pecudes, *ſunt* cruribus varii, punctulis reſperſi, & *quaſi* grandine guttati : nam vidi quicquid Laban facit tibi.
13 Ego *ſum Deus* ille fortis, *Deus* Bethelis, ubi unxiſti ſtatuam, ubi voviſti mihi votum : nunc ſurge, exi è regione hac, & redi in regionem cognationis tuæ.
14 Tunc reſpondens Rachel & Lea, dixerunt ei, an adhuc nobis *eſt futura* pars & hæreditas *in* domo patris noſtri ?
15 Nonne extraneæ reputatæ fuimus ab ipſo, quum venderet nos ? etiamne exederit indeſinenter pecuniam noſtram ?
16 Nam omnes hæ divitiæ quas eripuit Deus *transferens* à patre noſtro, noſtræ *ſunt* & filiorum noſtrorum : quare nunc quicquid Deus edixit tibi fac.
17 Surgens itaque Jahakob, ſublatos filios ſuos & uxores ſuas impoſuit camelis :
18 Et abduxit univerſum pecus ſuum, omneſque facultates ſuas quas comparaverat, pecus acquiſitionis ſuæ, quæ comparaverat in Padane Syriæ, ut proficiſceretur ad Jitzchakum patrem ſuum in regionem Cenahanis.
19 Laban autem abierat ad tondendum oves ſuas; itaque furata eſt Rachel imagines quæ *erant* patris ſui ;
20 Jahakob vero ſurripiens ſe furtim fefellit animum Labanis Syri, eo quod non indicaviſſet ei *quiſquam* ipſum aufugere.
21 Sic fugit ipſe, cum omnibus quæ habebat, & ſurgens trajecit flumen ipſum : obverſaque facie contendit ad montem Gilhadis.
22 Sed quum renunciatum eſſet Labani die tertio, fugere Jahakobum.
23 Aſſumens cognatos ſuos ſecum, perſequutus eſt eum itinere ſeptem dierum : & aſſequutus eſt eum in monte Gilhadis :
24 Veniens autem Deus ad Labanem Syrum in ſomnio nocturno, dixerat ei, cave tibi ne loquaris cum Jahakobo ſive bonum ſive malum.
25 Itaque aſſequutus Laban Jahakobum ; prout Jahakob fixerat tentorium ſuum in monte illo, ſic Laban fixit cum cognatis ſuis in monte Gilhadis.
26 Tum dixit Laban Jahakobo, quid feciſti quod ſurripiens te, fefelliſti animum meum ? & abduxiſti filias meas quaſi mancipatas armis ?
27 Cur clam fugiſti, & furtim ſurripuiſti te à me? neque indicaſti mihi, ut dimitterem te cum lætitia, & cum canticis, inſtructus tympano, & cithara ?
28 Neque permiſiſti mihi ut oſculater filios meos & filias meas? nunc *vero* ſtulte feciſti.
29 Eſſet in poteſtate manus meæ malo vos afficere : ſed Deus patris veſtri heſterna nocte alloquutus eſt me, dicendo, cave tibi ne loquaris cum Jahakobo ſive bonum ſive malum.
30 Nunc autem *eſto*, omnino abieris, quia ſummo deſiderio tenebaris *eundi* in domum patris tui : quare furatus es Deos meos ?
31 Reſpondens vero Jahakob dixit Labani; *clam fugi* quia timui ; dicebam enim, *videndum eſſe mihi*, ne vi abriperes filias tuas à me.
32 Apud quem inveneris Deos tuos, non eſt victurus ; coram cognatis noſtris recognoſce quid tuum *ſit* apud me, & recipe tibi : non enim ſciebat Jahakob Rachelam furatam eſſe illos.
33 Ingreſſus itaque Laban in tentorium Jahakob, & in tentorium Leæ, & in tentorium duarum ancillarum, non invenit eos : egrediens autem è tentorio Leæ, venit in tentorium Rachelæ :
34 (Rachel vero acceptas imagines illas poſuerat in clitellis cameli ſui, ſedebatque ſuper illas *imagines* :) & contrectavit Laban totum tentorium illius, ac non invenit.
35 Dixit enim patri ſuo Rachel, ne diſpliceat in oculis domini mei, quod non poſſim aſſurgere tibi, quia *ſecundum* conſuetudinem mulierum *eſt* mihi : perſcrutatus itaque non invenit imagines ſuas.
36 Tunc accenſa eſt *ira* Jahakobi, adeo ut jurgaretur cum Labane : loquutus enim Jahakob Labani dixit, quid *eſt* quod ego amoverim ? quod peccatum meum, quod inſectatus es me fervide ?
37 Quandoquidem contrectaſti omnia ſupellectilia mea, quid inveniſti ex omnibus ſupellectilibus domus tuæ ? pone hic coram cognatis meis & cognatis tuis : ut dijudicent inter utrumque noſtrûm.
38 Hic *eſt* vigeſimus annus *ex quo* fui tecum, oves tuæ, & capræ tuæ non abortiverunt ; & arietes gregis tui non comedi.
39 Diſcerptam *pecudem* non retuli : ad te, ego illud luebam, de manu mea repoſcebas illam ; ferto mihi ſublatam interdiu, furtoque mihi ſublatam noctu.
40 Fui quum interdiu abſumeret me æſtus, & gelu noctu, profugeretque ſomnus meus ab oculis meis.
41 Hic *fuit* mihi vigeſimus annus in domo tua; ſervivi tibi quatuordecim annos pro duabus filiabus tuis, & ſex annos pro grege tuo, immutaſti autem mercedem meam decies.
42 Niſi Deus patris mei, Deus Abrahami & pavor Jitzchaki adfuiſſet mihi, quia nunc vacuum fuiſſes dimiſſurus me : *niſi* afflictionem meam & laborem manuum mearum reſpexiſſet Deus quum reprehendit *te* heſterna nocte.
43 Reſpondens vero Laban dixit Jahakobo, hæ filiæ *ſunt* filiæ meæ, & hi filii *ſunt* filii mei,

mei, & hoc pecus peens meum, denique quicquid vides meum eſt: filiabus autem meis iſtis quid facturus eſſem hodie, aut filiis earum quos pepererunt?

44 Nunc itaque age, pangamus fœdus ego & tu: quod ſit teſtimonio inter me & te.

45 Accepit ergo Jahakob lapides, ut erigeret ex eis ſtatuam.

46 Et dixit Jahakob cognatis ſuis, colligite lapides, & illi acceptis lapidibus fecerunt cumulum, poſtea comederunt ſuper illum cumulum:

47 Quem appellavit Laban Jegarem ſahaduthæ, Jahakob vero appellavit Galhedem.

48 Dixerat enim Laban, hic cumulus *ſit* teſtes inter me & te hodie: idcirco vocavit *Jahakob* nomen ejus Galhedem:

49 Etiamque Mitzpam, quia dixerat Laban, ſpeculetur Jehova inter me & te, quando abſconditi erimus alter ab altero.

50 Si affixeris filias meas, & ſi aſſumſeris mulieres præter filias meas, nemo homo *futurus eſt* inter hos: vide, Deus teſtis inter me & te *futurus eſt*.

51 Præterea dixit Laban Jahakobo; ecce cumulum hunc, & ecce ſtatuam iſtam, quam jeci inter me & te.

52 Teſtis cumulus iſte, & *teſtis* ſtatua illa eſt: ſive ego *prætergrediar*, me non prætergreſſurum ad te cumulum hunc, ſive tu *prætergrediaris*, te non prætergreſſurum ad me cumulum hunc & ſtatuam illam, ad malum.

53 Deus Abrahami & Dii Nachoris judicent inter nos, Dii patris eorum: ſed juravit Jahakob per pavorem patris ſui Jitzchaki.

54 Tunc mactavit Jahakob animalia in monte illo, & invitavit cognatos ſuos ad comedendum cibum: qui ubi comederunt cibum, pernoctaverunt in eodem monte.

55 Deinde mane ſurrexit Laban poſtero matutino, & oſculatus filios ſuos ac filias ſuas benedixit eis: abienſque reverſus eſt Laban in locum ſuum.

CAP. XXXII. *Jahakob obviam habet Angelos, fratrem metuit, luctatur cum Deo, & a metu liberatur.*

JAhakob vero abiit itenere ſuo, veneruntque ei obviam Angeli Dei.

2 Dixitque Jahakob quum videret eos, acies Dei hæc *eſt*: quapropter vocavit nomen loci illius Machanajima.

3 Poſtea Jahakob miſit nuncios ante ſe ad Heſauum fratrem ſuum in regionem Sehiris, agrum Edomæorum:

4 Mandavitque eis dicendo, ſic dicetis domino meo Heſauo: ſic ait ſervus tuus Jahakob, apud Labanem peregrinus fui, & moratus ſum uſque adhuc.

5 Sunt autem mihi boves, & aſini, greges ſervique & ancillæ: itaque miſi nunciatum *tibi* domino meo, ut inveniam gratiam in oculis tuis.

6 Sed quum reverſi nuncii illi ad Jahakobum eſſent, dicendo; venimus ad fratrem tuum, ad Heſauum, qui etiam procedit obviam tibi, & quadringenti viri cum eo:

7 Timuit Jahakob valde, & fuit anxius: quamobrem diſtribuit populum illum qui *erat* ſecum, & greges & armenta, & camelos in duas acies:

8 (Dicebat enim, ſi invaſerit Heſau aciem unam, & ceciderit eam, erit ſaltem acies illa quæ relicta fuerit, ſalva.)

9 Et dixit Jahakob, ô Deus patris mei Abrahami, & Deus patris mei Jitzchaki, Jehova qui edixiſti mihi, revertere in regionem tuam, & ad cognationem tuam, & beneficus ſum futurus erga te:

10 Impar ſum omnibus his beneficiis, totique illi fidei quam præſtitiſti ſervo tuo: etenim cum baculo meo ſolum tranſiveram Jardenem iſtum, nunc autem in duas acies dominus effectus ſum.

11 Eripe me quæſo è manu fratris mei, è manu Heſaui: nam timeo ab ipſo, ne veniens cædat me & matrem cum liberis:

12 Tu autem dixiſti, omnino beneficus ſum futurus erga te, reddamque ſemen tuum *numeroſum* ut arenam maris, quæ numerari non poteſt præ multitudine.

13 Deinde pernoctans ibi nocte illa, accepit ex eo quod veniebat ſibi ad manum munus offerendum Heſauo fratri ſuo.

14 Capras ducentas, cum hircis viginti, oves ducentas cum arietibus viginti.

15 Camelos *fœminas* lactantes cum pullis earum triginta, vaccas quadraginta cum juvencis decem, aſinas viginti cum aſellis decem.

16 Quumque traderet in manum ſervorum ſuorum quemque gregem ſeorſim; dixit ſervis ſuis, tranſite *torrentem* ante me, & ſpatium interponite inter gregem unum & alterum.

17 Præcepitque primo dicendo, quum occurrerit tibi Heſau frater meus, & interrogaverit te dicendo, cujus es? & quo abis? & cujus *ſunt* iſta quæ antecedunt te?

18 Tum dices, *ſum* ſervi tui Jahakobi, hoc *eſt* præmiſſum munus domino meo Heſauo, ecce autem ipſum quoque ſubſequentem nos.

19 Idem præcepit tum ſecundo, tum tertio, tum omnibus *aliis* proſequentibus greges illos, dicendo: in hanc ſententiam alloquimini Heſauum, quum inveneritis eum:

20 Sed dicetis etiam, ecce Jahakobum ſervum tuum ſubſequentem nos: dicebat enim *Jahakob*, placabo vultum ejus hoc munere quod procedit ante me, ut poſtea aſpiciam vultum ejus, fortaſſis ſuſcipiet vultum meum.

21 Sic tranſivit *torrentem* munus illud ante ipſum: & ipſe pernoctavit ea nocte in acie ſua.

22 Deinde ſurgens ea ipſa nocte, accepit duas uxores ſuas, cum duabus ancillis ſuis, & undecim natos ſuos; & trajecit vadum Jabboki;

23 Jiſque acceptis & tranſmiſſis trans torrentem illum, tranſmiſit etiam quicquid erat ipſi.

24 Sed quum reliquus eſſe Jahakob; ſolus quidam luctatus eſt cum eo, donec aurora aſcenderet.

25 Qui quum videret ſe non prævalere ei,

læsit acetabulum femoris ejus : ita pendebat acetabulum femoris Jahakobi, quando luctabatur cum eo.

26 Deinde dixit, dimitte me, nam ascendit aurora : cui Jahakob, non dimittam, inquit, te, quàm quum benedixeris mihi.

27 Quamobrem dixit ei, quod est nomen tuum ? qui dixit, Jahakob.

28 Tum dixit *Angelus*, non Jahakob *solum* dicetur amplius nomen tuum, sed Jisrael : nam ut principem te geris apud Angelos & apud homines, & potentia vales.

29 Roganti Jahakobo & dicenti, indica quæso nomen tuum, dixit, quorsum vero rogas de nomine meo ? & illic benedixit ei.

30 Quapropter vocavit Jahakob nomen illius loci Penuelem : nam Deum, *inquit*, vidi hisce oculis in os, & erepta est anima mea.

31 Exoriebatur autem Sol ipsi, quando prætergressus est Penuelem : & ipse claudicabat super femur suum.

32 Idcirco non comedunt filii Jisraelis nervos mutuos qui *sunt* ad acetabulum femoris, in diem usque hunc ; quia læserat *Angelus* mutuos nervos ad acetabulum femoris Jahakobi.

CAP. XXXIII. *Jahakob cum Hesau reconciliatur, Schemum venit, ubi agrum emit.*

QUum autem Jahakob sublatis oculis suis respiceret ; ecce Hesauum venientem & quadringentos viros cum eo : quamobrem distribuit natos juxta Leam & juxta Rachelam, & juxta duas ancillas suas :

2 Collocavitque ancillas & natos earum primo *loco*, deinde Leam & natos ejus posteriores, Rachelã vero & Josephum postremos.

3 Ipse autem transivit ante eos, & incurvavit se in terram septies, donec accederet ad fratrem usque suum.

4 Sed accurrens Hesau obviam ei, amplexatus est eum, & ruens in collum ejus deosculatus est eum : ita fleverunt.

5 Deinde Hesau sublatis oculis suis videns mulieres illas & natos illos, dixit, qui *sunt* isti tibi ? dixit vero *Jahakob*, hi *sunt* nati, quos largitus est servo tuo gratiose Deus.

6 Tum accedentes ancillæ, ipsæ cum natis suis, incurvaverunt se *honorem exhibentes*.

7 Deinde accedens etiam Lea & nati ejus incurvaverunt se : postremo vero jussus accedere Joseph & Rachel incurvaverunt se.

8 Dixit autem *Hesau*, quæ tibi *est* tota acies illa cui occurri ? & *ille*, *miſi*, inquit, inventurus gratiam in oculis domini mei.

9 Dicenti vero Hesauo, est mihi satis, mi frater, esto tibi quod tuum *est* :

10 Dixit Jahakob, ne quæso, si nunc inveni gratiam in oculis tuis, jam accepturus es munus meum de manu mea : quandoquidem aspexi faciem tuam ac si faciem Dei aspexissem, adeo placide excepisti me, *ne quæso reuſes*.

11 Accipe quæso donum meum quod adductum est ad te, cum gratiose mihi sit largitus Deus, cumque *ſit* mihi ex omnibus : & ita instituit apud eum ut tandem acceperit.

12 Postea dicente Hesauo, proficiscamur & pergamus, nam ego præibo tibi :

13 Dixit *Jahakob*, Dominus meus novit hos natos esse teneros, & gregis atque armenti lactantes *fœminas* incumbere mihi ; quas si pulsaverint *agentes pecuarii vel* diem unum, morituram totum gregem.

14 Transeat quæso Dominus meus ante servum suum : ego autem præcedam me ducem leniter pro commoditate meæ ducendis rebus istis quæ antecedunt me, & ducendis his natis, usquedum venero ad dominum meum in Sehirem.

15 Tandem dixit Hesau, constituam quæso tecum *aliquot* è populo hoc qui mecum *est* : & *ille*, quorsum hoc ? inquit, inveniam gratiam in oculis domini mei, *ne conſtituas quemquam*.

16 Revertit itaque eodem ipso die Hesau itinere suo, Sehirem versus.

17 Jahakob vero profectus est Succothas ubi exstruxit sibi domum : pecori autem suo fecit tuguria, idcirco vocavit nomen illius loci Succoth.

18 Deinde venit Jahakob incolumis ad civitatem Schecemum, quæ *est* in regione Cenahanis quum veniret ex Padane Syriæ, & castra posuit ad aspectum civitatis illius.

19 Emitque portionem illius agri in quo tetenderat tentorium suum, à filiis Chamoris patris Schecemi, centum numis :

20 Et statuit ibi altare ; quod appellavit *altare Dei* fortis Dei Jisraelis.

CAP. XXXIV. *Dina vitiatur. Schecemita à Jahakobi filiis circumventi, facinus morte luunt.*

EGressa autem est Dina filia Leæ, quam pepererat Jahakobo : ut spectaret puellas regionis illius :

2 Sed quum vidisset eam Schecem filius Chamoris Chivvæi principis in regione illa ; rapuit eam, & concumbens cum ea compressit eam :

3 Adhæsitque animus ejus ad Dinam filiam Jahakobi ; adeo ut deamaret puellam, & loqueretur *qua erant* puellæ cordi :

4 Et alloquutus est Schecem Chamorem patrem suum, dicendo : Accipe mihi puellam hanc in uxorem.

5 Interea Jahakob audiverat Dinam filiam suam ab illo vitiatam esse, dum ipsius filii in agro *essent* cum pecore suo : siluit tamen Jahakob donec advenissent.

6 Prodiit vero Chamor pater Schecemi ad Jahakobum, ut alloqueretur eum,

7 Venerunteq; filii Jahakobi ex agro, quum audivissent, & dolore affecti sunt homines illi : adeo ut accensa fuerit *ira* ipsorum valde ; quod flagitium feciſſet, concumbendo cum filia Jahakobi, cujusmodi non sit faciendum :

8 Itaque colloquutus est cum eis Chamor, dicendo ; Schecemi, filii illius mei animus amore propendet in filiam vestram ; date ipsam quæso uxorem illi :

9 Et affinitatẽ inite nobiscum ; filias vestras date nobis, & filias nostras accipite vobis :

10 Deni-

10 Denique nobiſcum manete: nam hæc regio expoſita vobis futura eſt, inhabitate & negotiamini ea, & poſſeſſores vos ipſi in ea conſtituite.

11 Præterea dixit Schecem patri puellæ & fratribus ejus, Inveniam gratiam in oculis veſtris; & quod mihi indixeritis dabo:

12 *Quamvis* magnam valde imponite mihi dotem *ſolvendam*, & domum, & dabo prout indixeritis mihi, tantum date mihi puellam ipſam in uxorem:

13 Reſponderunt vero filii Jahakobi per fraudem Schecemo & Chamori patri ejus, quum alloquerentur eos; quod vitiaviſſet Dinam ſororem ipſorum:

14 Et dixerunt eis, non poſſumus facere rem iſtam, dare ſororem noſtram viro *cui eſt* præputium: nam ipſum *præputium eſt* probroſum nobis.

15 Verumtamen hac lege acquieſcemus vobis; ſi eritis ſicut nos, & circumciſus fuerit vobis omnis mas:

16 Tunc dabimus filias noſtras vobis, & filias veſtras accipiemus nobis, habitabimuſque vobiſcum, & conveniemus in populum unum:

17 Quod ſi non auſcultabitis nobis ut circumcidamini; recipientes puellam noſtram abibimus.

18 Quum itaque bona *viderentur* verba eorum in oculis Chamoris & in oculis Schecemi filii Chamoris:

19 Non diſtulit ipſe adoleſcens rem iſtam facere, quia deamabat filiam Jahakobi (*erat* autem hic honoratiſſimus omnium domeſticorum patris ſui.)

20 Sed abiit Chamor & Schecem filius ejus ad portam civitatis ſuæ; & alloquuti ſunt cives ſuos, dicendo:

21 Homines iſti pacis colentes ſunt apud nos, ut habitent in hac regione, & negotientur ea, atque hæc regio (ecce ampla ſpatiis eſt) expoſita eſt eis; filias eorum accipiemus nobis uxores, & filias noſtras dabimus eis.

22 Verumtamen hac *lege* acquieſcent nobis homines iſti ut habitent nobiſcum, ut conveniamus in populum unum, ſi circumciſus fuerit nobis omnis mas, quemadmodum ipſi circumciſi ſunt.

23 Pecus eorum & poſſeſſio eorum, & omnia jumenta eorum nonne noſtra *futura* ſunt? tantum acquieſcamus eis, ut nobiſcum habitent.

24 Auſcultaverunt itaque Chamori & Schecemo filio ejus omnes egredientes porta civitatis ejus; & circumciſi ſunt omnes mares, omnes egredientes porta civitatis ejus.

25 Evenit autem die tertio, quum eſſent in dolore illi, ut accipientes duo filii Jahakobi Schimhon & Levi fratres Dinæ quiſque gladium ſuum, invaderent civitatem illam ſecure: ubi marem quemque occiderunt.

26 Chamorem quoque & Schecemum filium ejus occiderunt acie gladii, & accepta Dina è domo Schecemi, abiverunt.

27 *Deinde* filii Jahakobi ſupervenientes conſoſſis deprædati ſunt civitatem ipſam, eo quod vitium inde fuiſſet oblatum ſorori ipſorum.

28 Greges eorum & armenta eorum, aſinoſque eorum: tam quod *erat* in civitate, quam quod *erat* in agro, acceperunt.

29 Univerſas quoque opes eorum, & omnes parvulos eorum, uxoreſque eorum captivas abduxerunt & deprædati ſunt; denique quicquid *erat* in domo qualibet.

30 Quamobrem dixit Jahakob Schimhoni & Levi, perturbaſtis me, qui feciſtis ut fœteam apud incolas regionis hujus, apud Cenahanæum & apud Perizzæum: nam cum ego *ſim* hominibus paucis *inſtructus*, ſi congregaverint ſe adverſum me, cæſuri ſunt me, & exſcindar ego & familia mea.

31 Illi vero dixerunt, an tanquam cum ſcorto ageret *quiſquam* cum ſorore noſtra?

CAP. XXXV. *Jahakob Beth-elem venit. Benjamino naſcente moritur Rachel. Fit ſepulchrum patrem ſepelit.*

EDixit autem Deus Jahakobo, ſurge aſcende Beth-elem, & conſide ibi: & fac ibi altare *Deo* illi ſorti qui apparuit tibi quum fugeres metu Heſaui fratris tui.

2 Quapropter edixit Jahakob familiæ ſuæ & omnibus qui *erant* ſecum, removete Deos alieni *populi* qui *ſunt* inter vos, & mundate vos ac mutate veſtimenta veſtra.

3 Poſtea ſurgentes aſcendemus Beth-elem, ut faciam ibi altare *Deo* illi ſorti qui exaudit me in die anguſtiæ meæ, & adfuit mihi in via illa quâ profectus ſum.

4 Afferentes itaque dederunt Jahakobo omneis Deos alieni *populi*, qui *erant* in manu ſua, & inaureis quæ *erant* in auribus ſuis, abſconditque ea Jahakob ſub illa quercu quæ prope Schecemum *eſt*.

5 Deinde profecti ſunt (nam inerat terror Dei civitatibus illis quæ circumſtabant ipſos, adeo ut non perſequerentur abeuntes filios Jahakobi.)

6 Pervenitque Jahakob Luzum (quæ *civitas eſt* in regione Cenahanis, eaque *jam dicitur* Beth-el) ipſe & cunctus populus qui *erat* cum ipſo.

7 Et exſtruxit ibi altare *Deo* forti Bethelis, prout vocaverat locum illum: eo quod illic ſe ipſi revelaviſſet Deus, quum fugeret metu fratris ſui.

8 Mortua autem eſt Debora nutrix Ribkæ, ac ſepulta infra Beth-elem, ſub quadam quercu; ideo vocavit *Jahakob* nomen illius Allonbacuth.

9 Tum apparuit Deus Jahakobo rurſus in reditu ejus ex Padane Syriæ, & benedixit ei.

10 Nam dixit ei Deus, nomen tuum *eſt* Jahakob: non vocabitur de inceps nomen tuum *ſolum* Jahakob, ſed Iſrael *quoque* erit nomen tuum: ideo vocavit Jahakob nomen ſuum Iſraelem.

11 Præterea dixit ei Deus, Ego *ſum Deus* fortis omnipotens, fructuoſus eſto & multiplicator; gens imo cœtus gentium eſto ex te: etiam reges è lumbis tuis prodeunto.

12 Regionem vero hanc quam dedi Abra-

hamo & Jitzchako tibi daturus ſum : id eſt, ſemini tuo poſt te dabo regionem hanc.

13 Poſtea aſcendit ab illo Deus, in ipſo loco ubi loquutus fuerat cum illo.

14 Statuit autem Jahakob ſtatuam in eodem loco ubi loquutus eſt *Deus* cum ipſo, ſtatuam lapideam, inſperſitque eam liquore, & perfudit eam oleo.

15 Quamobrem vocavit Jahakob Bethelem, nomen illius loci ubi loquutus eſt cum ipſo Deus.

16 Deinde quum profectis Beth-ele ſupereſſet adhuc exiguum ſpatium itineris *conficiendum* ut pervenirent Ephratam ; pariens Rachel difficiliore partu utebatur.

17 Fuit vero quum difficili amplius partu uteretur ; ut diceret ei obſtetrix, ne timeas, nam etiam hic tibi filius *eſt*.

18 Exeunte itaque anima illius, quum moreretur, accidit ut vocaret nomen ejus Een-oni : ſed pater ejus vocavit eum Binjaminem.

19 Sic mortua eſt Rachel, ſepultaque in via *ſtellante* Ephratam, ea *jam eſt* Beth-lechem:

20 Statuitque Jahakob ſtatuam ſuper ſepulcrum ejus : ea *dicitur* ſtatua ſepulcri Rachelæ in hunc uſque diem.

21 Deinde profectus Jiſrael, tetendit tentorium ſuum ultra turrim Hederis.

22 Evenit autem quum habitaret Jiſrael in regione illa, ut abiens Reûben concumberet cum Bilha concubina uxore patris ſui : quod audivit Jiſrael : erant autem filii Jahakobi duodecim.

23 Filii Leæ, primogenitus Jahakobi, Reûben, poſtea Schimhon, & Levi, & Jehuda, & Jiſſacar, & Zebulun.

24 Filii Rachelæ, Joſeph, & Binjamin.

25 Filii autem Bilhæ, quæ ancilla fuit Rachelæ, Dan, & Naphthali.

26 Filii vero Zilpæ quæ fuit ancilla Leæ, Gad, & Aſcher : hi filii Jahakobi, qui editi ſunt ei in Padane Syriæ.

27 Tandem pervenit Jahakob ad Jitzchakum patrem ſuum Mamrem, in urbem Arbah ; ea *jam eſt* Chebron, ubi peregrinus fuerat Abraham & Jitzchak :

28 Fuerunt autem dies Jitzchaki, centum octoginta annorum.

29 Quum itaque exſpirans Jitzchak mortuus eſſet, aggregatuſque ad populos ſuos ſenex & ſatur diebus, ſepeliverunt eum Heſau & Jahakob filii ejus.

CAP. XXXVI. *Heſaui Conjugia, à quo Gens Idumæorum, cujus Reges enumerantur.*

HÆ autem *ſunt* generationes Heſaui, idem *eſt* Edom.

2 Heſau acceperat uxores ſuas è filiabus Cenahanæorum, Hadam filiam Elonis Chitthæi, & Aholibamam filiam Hanæ, filiam Tzibhonis Chivvæi :

3 Deinde Baſematham filiam Jiſchmahelis ; ſororem Nebajothi :

4 Peperit autem Hada Heſauo Eliphazum, Baſematha vero peperit Rehuelem :

5 Et Aholibama peperit Jehuſchum, Jahlamum, & Korachum : iſti *ſunt* filii Heſaui, qui editi ſunt ei in regione Cenahanis.

6 Aſſumſerat autem Heſau uxores ſuas & filios ſuos & filias ſuas, omneſque domeſticos ſuos ; pecus quoque ſuum & omnia jumenta ſua, denique omnem poſſeſſionem ſuam quam acquiſiverat in regione Cenahanis : & abierat in regionem *Sehiris* ante adventum Jahakobi fratris ſui.

7 Erant enim eorum facultates ampliores quam ut habitarent ſimul ; neque poterat terra peregrinationum eorum ferre eos propter pecora eorum.

8 Habitabat ergo Heſau in monte Schiris: Heſau is *eſt* Edom.

9 Hæ autem *ſunt* generationes Heſaui, patris Edomæorum in monte Schiris.

10 Hæc nomina poſterorum Heſaui ; Eliphaz filius Hadæ uxoris Heſaui, Rehuel filius Baſemathæ uxoris Heſaui.

11 Filii autem Eliphazi *ſunt* ; Theman, Omar, Tzepho, & Gahtham, & Kenaz.

12 Thimnah vero *fuit* concubina uxor Eliphazi filii Heſaui, quæ peperit Eliphazo Hamalekum : hi filii Hadæ uxoris Heſaui.

13 Hi vero filii Rehuelis, Nachath, & Zerach, Schamma, & Mizza : hi *ſunt* filii Baſemathæ uxoris Heſaui.

14 Hi denique filii Aholibamæ filiæ Hanæ, filiæ Tzibhonis, uxoris Heſaui : peperit enim Heſauo Jehuſchum, & Jahlamum, & Korachum.

15 Hi *ſunt* duces filiorum Heſaui ; filiorum Eliphazi, qui fuit Heſaui primogenitus, dux Theman, dux Omar, dux Tzepho, dux Kenaz.

16 Dux Korach, dux Gahtham, dux Hamalek ; hi duces Eliphazi *in* regione Edomæa, hi filii Hadæ.

17 Hi autem *duces* filiorum Rehuelis filii Heſaui ; dux Nachath, dux Zerach, dux Schamma, dux Mizza ; hi duces Rehuele orti in regione Edomæa, hi filii Baſemathæ, uxoris Heſaui.

18 Hi denique *duces* filiorum Aholibamæ uxoris Heſaui, dux Iehuſch ; dux Jahlam, dux Korach : hi duces nati Aholibama filia Hanæ, uxore Heſaui.

19 Iſti *ſunt* filii Heſaui, & iſti duces ex eis ; is *eſt* Edom.

20 Hi *ſunt* filii Schiris Choræi, incolentes eam regionem ; Lotan, & Schobal, & Tzibhon, & Hana.

21 Et Diſchon, & Etzer, & Diſchan : hi duces Choræorum filii Schiris in regione Edomæa.

22 Fuerunt autem filii Lotanis, Chori, & Heman ; ſororque Lotanis Thimnah.

23 Hi vero filii Schobalis, Halvan, & Manachath, & Hebal, Schepho, & Onam.

24 Et hi filii Tzibhonis, cum Aja, tum Hana : is *eſt* Hana qui invenit mulos in deſerto, quum paſceret aſinos Tzibhoni patri ſuo.

25 Hi autem filii Hanæ, Diſchon ; Aholibama quoque filia Hanæ.

26 Et hi filii Diſchanis ; Chemdan, & Eſchban, & Jithran, & Ceran.

27 Hi

27 *Higuque* filii Ettéris ; Bilhan, & Zahavan, & Hakan.

28 Item hi filii Diſchanis, Hutz, & Aran.

29 Hi duces Choræorum, dux Loran, dux Schobal, dux Tzibbon, dux Hana :

30 Dux Diſchon, dux Etzer, dux Diſchan ; hi duces Choræorum per ducatus eorum, in regione Sehiris.

31 Hi autem *ſunt* Reges qui regnaverunt in regione Edomæa, antequam regnaret Rex filiis Jiſraelis.

32 Primum regnavit in Edomæa Belah filius Behoris, cujus civitas *fuit* nomine Dinhaba.

33 Mortuo autem Bela, regnavit pro eo Jobab filius Zerachi è Botzra.

34 Item mortuo Jobabo, regnavit pro eo Chuſcham ex regione Themanæorum.

35 Item mortuo Chuſchamo regnavit pro eo Hadad filius Bedadi, qui cecidit Midjanitas in agro Moabitarum : cujus civitas nomine *erat* Havith.

36 Item mortuo Hadado, regnavit pro eo Samla è Maſreka.

37 Item mortuo Samla, regnavit pro eo Schaul ex Rechobothis ad flumen ſitis.

38 Item mortuo Schaüle, regnavit pro eo Bahal-chanan filius Hacboris.

39 Item mortuo Bahal-chanane filio Hacboris, regnavit pro eo Hadar, cujus civitas nomine *erat* Pahu : nomen vero uxoris ejus Mehetabeel, *quæ erat* filia Matredis, & Mezahabenſis.

40 Atque hæc *ſunt* nomina ducum Heſaui ſecundum familias ſuas per loca ſua, de nominibus illorum : dux Thimnah, dux Halva, dux Jetheth.

41 Dux Aholibama, dux Ela, dux Pinon,

42 Dux Kenaz, dux Theman, dux Mibtzar,

43 Dux Magdiel, dux Hiran : hi *fuerunt* duces Edomo nati ſecundum habitationes ſuas in regione poſſeſſionis ſuæ. hic *fuit* Heſau auctor Edomæorum.

CAP. XXXVII. *Joſephi ſomnia. Fratrum æmulatio, ejus venditio, & in Ægyptum abductio.*

ITaque habitavit Jahakob in regione peregrinationum patris ſui, in regione Cenahanis.

2 Illæ *ſunt* generationes Jahakobi ; Joſeph natus ſeptemdecim annos degebat paſcens cum fratribus ſuis gregem (erat enim puer) cum filiis Bilhæ & cum filiis Zilpæ uxorum patris ſui : referebatque Joſeph famam eorum malam ad patrem ipſorum.

3 Jiſrael autem diligebat Joſephum præ omnibus filiis ſuis, eo quod filius eſſet ipſi in ſenectute natus, feceratque ei tunicam verſicolorem :

4 Videntes vero fratres ejus à patre ſuo diligi eum præ omnibus fratribus ipſius, oderant eum ; adeo ut non poſſent alloqui eum placide.

5 Præterea quum ſomniaverat Joſeph *aliquod* ſomnium, narravit *illud* fratribus ſuis : quamobrem magis adhuc oderant eum.

6 Nam dixit eis ; audite nunc ſomnium hoc, quod ſomniavi :

7 Ecce ergo nobis colligantibus ſegetum faſces in quodam agro, ecce inquam ſurgebat faſcis meus etiamque ſtabat : ecce autem circuibant faſces veſtri, & incurvabant ſe faſci meo *honorem exhibentes*.

8 Tum dixerunt ei fratres ejus, ergone plane regnaturus es ſuper nos, aut plane dominaturus nobis ? quare adhuc magis oderunt eum propter ſomnia ejus, & propter verba ejus.

9 Deinde quum ſomniaſſet adhuc ſomnium alterum, narravit illud fratribus ſuis, & dixit, ecce ſomniavi adhuc ſomnium, ecce autem ipſe Sol & Luna ſtellæque undecim incurvabant ſe *honorem habentes* mihi.

10 Narrabat autem patri ſuo, & fratribus ſuis : ſed increpans eum pater ejus dicebat ei : quodnam *eſt* hoc ſomnium quod ſomniaſti ? an omnino venturi ſumus ego & mater tua & fratres tui, ut incurvemus nos in terram *habituri honorem* tibi ?

11 Invidebant itaque ei fratres ejus : pater vero ejus obſervabat rem ipſam.

12 Quum autè abiiſſent fratres ejus ad paſcendum gregem patris ſui apud Schecemum,

13 Dixit Jiſrael Joſepho, Nonne fratres tui paſcunt apud Schecemum ? adeſdum ut mittam te ad eos : qui dixit ei, ecce me.

14 Deinde dixit ei *Iahakob*, i nunc, cognoſce de incolumitate fratrum tuorum, & de incolumitate gregis, & refer ad me aliquid : ſic quum dimiſiſſet eum è valle Chebronis, abiit *is* Schecemum verſus.

15 Invenit autem eum vir quidam, quum ecce erraret per agrum ; & interrogavit eum vir ille, dicendo, quid quæris ?

16 Qui dixit, fratres meos quæro ; indica quæſo mihi, ubinam illi paſcant.

17 Dixit vero vir ille, profecti ſunt hinc, nam audivi dicentes, eamus Dothajina : inſequutus igitur Joſeph fratres ſuos invenit eos Dothanis.

18 Illi autem viderunt eum è longinquo ; quumque nondum acceſſiſſet ad ipſos, machinati fuerunt contra eum ut morti traderent eum.

19 Dixerunt enim alter alteri, ecce dominus ſomniorum iſte advenit.

20 Nunc igitur agite, interficiamus eum, & injiciamus eum in unam ex ciſternis iſtis ; poſtea dicemus, beſtia mala devoravit eum : tandem videbimus quid futura ſint ſomnia ejus.

21 Sed quum audiret Reüben, eripuit eum è manibus illorum ; dicens, non percutiemus eum lethaliter.

22 Nam dixit eis Reüben, ne effundite ſanguinem ; injicite eum in ciſternam iſtam, quæ *eſt* in hoc deſerto, & manum ne immittite in eum : ut eriperet eum è manu illorum, eumque reduceret ad patrem ſuum.

23 Itaque accidit, quum advenisſet Joſeph ad fratres ſuos, ut Joſephum tunicam ſuam, tunicam illam verſicolorem, qua erat indutus, juberent exuere :

24 Et assumentes eum projicerent in cisternam illam: cisterna autem illa vacua *erat*, non *erat* aqua in ea.

25 Deinde sedebant ad comedendum cibum; quum sublatis oculis suis viderunt, ecce autem cœtum commeantium Jischmahelitarum venientem ex Gilhade: quorum cameli ferebant myxaria & opobalsamum, & ladanum, pergentes ut deportarent *ea* in Ægyptum:

26 Dixitque Jehuda fratribus suis, quid lucri futurum est, quum interfecerimus fratrem nostrum, & occultaverimus sanguinem ejus?

27 Agite vendamus eum Jischmahelitis istis, & manus nostra ne sit infesta ei, quia frater noster, caro nostra est: cui auscultaverunt fratres ejus.

28 Itaque transeuntibus quibusdam Midjanitis mercatoribus extrahentes sustulerunt Josephum ex ipsa cisterna, vendideruntque Josephum Jischmahelitis viginti *siclis* argenteis; qui deduxerunt Josephum in Ægyptum.

29 Reverso autem Reubene ad ipsam cisternam, ecce non *erat* Joseph in ea cisterna: & laceravit vestimenta sua.

30 Quamobrem reversus ad fratres suos dixit; puer ille non adest, ego vero, quorsum iturus sum ego?

31 Tum acceperunt tunicam Josephi: & jugulantes hircum lactentem intinxerunt tunicam illam sanguine ejus.

32 Postea miserunt tunicam illam versicolorem, & curantes ut ferretur ad patrem suum, dixerunt, hanc invenimus: agnosce nunc utrum hæc tunica filii tui *sit* necne.

33 Ille vero agnoscens eam dixit; tunica filii mei *est*; bestia mala devoravit eum: omnino discerptus est Joseph.

34 Laceransque Jahakob vestimenta sua, imposuit cilicium lumbis suis: luxitque propter filium suum diebus multis.

35 Et quamvis surrexissent omnes filii ejus omnesque filiæ ejus ad consolandum eum, renuit consolationem admitterre, dicens, *non faciam*; nam descensurus sum ad filium meum lugens in sepulcrum: flevit etiam illum pater ejus.

36 Medanæi autem vendiderunt illum *abductum* in Ægyptum, Potiphari aulico Pharhonis, præfecto satellitum.

CAP. XXXVIII. *Jehuda filii ex uxore Cenahanæa eorum mali mores. Incestus cum Thamara, & liberi ex ea nati.*

EVenit autem per illud tempus, quum descendisset Jehuda *profectus* à fratribus suis; ut diverteret ad quendam Hadullamæum, cujus nomen *erat* Chira.

2 Et videns ibi Jehuda filiam cujusdam Cenahanæi cui nomen *erat* Schuah, duceret eam *uxorem*, & congrederetur cum ea.

3 Itaque concipiens illa peperit filium, cujus nomen *Jehuda* vocavit Herum.

4 Deinde concipiens iterum peperit *illa* filium, cujus nomen vocavit Onanem.

5 Post rursus peperit præterea filium, cujus nomen *illa* vocavit Schelam: erat autem Jehuda Cezibi, quum hunc illa pareret.

6 Accepit autem Jehuda uxorem Hero primogenito suo, cujus nomen *fuit* Thamar.

7 Sed factum est, quum Her primogenitus Jehudæ malus *visus* esset in oculis Jehovæ, ut morti traderet eum Jehova.

8 Tum edixit Jehuda Onani, congredere cum uxore fratris tui, & fratris nomine duc eam: sic exsuscita semen fratri tuo.

9 Sciebat autem Onan non fore suum semen illud: ideo evenit, si quando congressurus erat cum uxore fratris sui, ut corrumperet *semen effundens* in terram, ne suppeditaret semen fratri suo.

10 Sed malum visum est in oculis Jehovæ quod faciebat iste; & morti tradidit etiam istum.

11 Quamobrem dixit Jehuda Thamaræ nurui suæ, mane vidua in domo patris tui, donec adoleverit Schela filius meus, dicebat enim, *videndum* ne moriatur hic quoque sicut fratres ejus: sic abiens Thamar manebat in domo patris sui.

12 Quum autem dies multi elapsi essent, mortua est filia Schuhæ, uxor Jehudæ: & Jehuda se consolaturus ascendit ad tonsores gregis sui, ipse cum Chira amico suo Hadullamæo Thimnam.

13 Quod ut renunciatum est Thamaræ dicendo; ecce socer tuus ascendit Thimnam ad tondendum gregem suum:

14 Deponens *illa* vestes viduitatis suæ à se, operuit se peplo & obtexit se, conseditque in bivio quod *est* in via Thimnam versus: videbat enim adoleviſſe Schelam, se vero non fuisse datam ei uxorem.

15 Videns autem eam Jehuda existimavit eam esse scortum; operuerat enim faciem suam.

16 Divertens itaque ad eam in viam illam, dixit, age, quæso, congrediar tecum, non enim noverat nurum suam esse: quæ dixit, quid dabis mihi ut congrediaris mecum?

17 Et ille, ego, inquit, missurus sum hœdum lactentem è grege: cui dixit illa, *acquiesco* si des pignus donec miseris illum.

18 Tum dixit *ille*, quodnam *est* pignus quod dem tibi? & illa, sigillum tuum, inquit, sudarium tuum, & scipio tuus qui *est* in manu tua: itaque dans ei congressus est cum ea, & concepit ea ex illo.

19 Deinde surgens *Thamar* abiit, deposuitque peplum suum à se; ac induit vestes viduitatis suæ.

20 Misit autem Jehuda hœdum lactentem illum per amicum suum Hadullamæum illum, ut reciperet pignus suum è manu istius mulieris; sed non invenit eam:

21 Quumque rogaret viros loci ubi illa fuerat, dicendo, ubinam *est* meretrix illa, *quæ* erat in isto bivio ad hanc viam? dixerunt, non fuit hic *ulla* meretrix.

22 Quamobrem reversus ad Jehudam dixit, non inveni eam; quinetiam homines illius loci dixerunt, non fuit hîc *ulla* meretrix.

23 Et dixit Jehuda, acceptum retineat sibi,

bi, ne ſimus contemtui : ecce miſeram hœdum iſtum, tu autem non inveniſti eam.

24 Accidit vero, quum menſis quaſi tertius ageretur, ut nunciaretur Jehudæ dicendo, ſcortata eſt Thamar nurus tua, etiamque ecce gravida *eſt* ex ſcortatione : quare dicebat Jehuda, educite eam ut comburatur.

25 Educebatur illa, quum *hominem* miſit ipſa ad ſocerum ſuum qui diceret ; ex viro cujus hæc *ſunt*, ego ſum gravida : dicebatque, recognoſce, quæſo, cujus *ſint* iſta, ſigillum, ſudariumque, & ſcipio iſte.

26 Quæ agnoſcens Jehuda dixit, juſtior eſt me, quandoquidem *uxorem* non dedi eam Schelæ filio meo : neque amplius deinceps cognovit eam.

27 Fuit demum quo tempore pariebat illa (ecce autem gemellos in ventre ejus.)

28 Fuit, inquam, quum illa pareret, ut *eorum unus* exſeruerit manum : & acceptum obſtetrix coccineum *filum*, dibaphum alligavit manui ejus, dicendo, hic prodierit primum.

29 Sed fuit quum *hic* retraxiſſet manum ſuam, & ecce prodiret frater ejus, ut diceret illa, quam perrupiſti ! tua *eſt* eruptio ? ideo vocavit *quiſque* nomen ejus Peretzum.

30 Poſtea vero prodivit frater ejus ; ad cujus manum *erat* illud dibaphum : & vocavit *quiſque* Zerachum nomen ejus.

CAP. XXXIX. *Joſephi ſervitus, caſtitas, incarceratio, & in vinctos præfectura.*

JOſeph igitur deductus fuerat in Ægyptium : emeratque eum Potiphar aulicus Parhonis, præfectus ſatellitum, vir Ægyptius, è manu Iiſchmahelitarum illorum qui deduxerant eum illuc.

2 Adfuit autem Jehova Joſepho, ut rebus ſecundis uteretur, dum fuit in domo domini ſui Ægyptii.

3 Quum itaque videret Dominus ejus Jehovam adeſſe ei, & omnia quæ ipſe faciebat Jehovam ſecundare in manu ejus :

4 Invenit Joſeph gratiam in oculis ejus, adeo ut miniſtraret ei : poſtremo præfecit eum domui ſuæ : & quicquid *erat* ſibi, tradidit in manum ejus.

5 Fuitque ex quo præfecerat eum domui ſuæ & omnibus quæ *erant* ſibi, ut benediceret Jehova domui illius Ægyptii propter Joſephum : inerat enim benedictio Jehovæ omnibus quæ *erant* ei domi & rure.

6 Quapropter relinquebat omnia quæ *erant* ſibi in manu Joſephi, neque cognoſcebat cum eo de re ulla præterquam de cibo quo veſcebatur ipſe : erat autem Joſeph pulcer forma & pulcer aſpectu.

7 Accidit itaque his rebus geſtis, ut attolleret uxor domini ejus oculos ſuos in Joſephum, & diceret, concumbe mecum.

8 Qui renuens dicebat uxori domini ſui, dominus meus non cognoſcit mecum quid *ſit* in hac domo, ſed quicquid *eſt* ipſi, tradidit in manum meam :

9 Ne ipſe quidem *eſt* me major in hac domo : non enim ſubtraxit à me quicquam præter te, quatenus uxor ejus es : quomodo ergo facerem malum hoc maximum, & peccatum in Deum ?

10 Sic erat, quum alloqueretur ipſa Joſephum quotidie ; non acquieſcebat ei ut cubaret juxta eam, *aut* ut eſſet cum ea.

11 Evenit autem die quodam ejuſmodi, quum veniſſet *Joſeph* domum ad faciendum opus ſuum : ut non eſſet quiſquam ex domeſticis ibi intus.

12 Tum illa prehendit eum veſte ejus, dicendo, concumbe mecum : ſed *is* relicta veſte ſua in manu ejus, fugiens egreſſus eſt foras.

13 Fuit ergo quum illa videret eum reliquiſſe veſtem ſuam in manu ipſius, & fugiſſe foras ;

14 Ut inclamaret domeſticos ſuos, & loqueretur eis dicendo, videte, adduxit nobis virum Hebræum ad illudendum nobis : acceſſerat ad me ut concumberet mecum, ſed inclamavi voce magna.

15 Itaque accidit quum audiret ille me ſublata voce mea inclamantem, ut relicta veſte ſua juxta me, fugerit & foras diſceſſerit.

16 Depoſuit autem veſtem illius penes ſe, donec veniret dominus illius domum ſuam.

17 Tunc alloquuta eſt eum hujuſmodi verbis, dicendo, acceſſerat ad me ſervus iſte, Hebræus iſte quem adduxiſti nobis, ut illuderet mihi :

18 Accidit autem, quum ſublata voce mea inclamarem, ut relinquens veſtem ſuam juxta me, profugerit foras.

19 Fuit vero, quum audiret dominus illius verba uxoris ſuæ, quibus alloquebatur ipſum dicendo, omnino hæc fecit mihi ſervus tuus ; ut accenderetur ira ejus.

20 Quamobrem rapiens Dominus Joſephi eum, tradidit ipſum *abducendum* in rotundam turrim, in locum ubi vincti Regis captivi *erant* : ut eſſet ibi Joſeph in rotunda turri.

21 Sed adfuit Jehova Joſepho, extendens in eum benignitatem, & effecit eum gratioſum in oculis præfecti turri.

22 Itaque præfectus turri credidit Joſepho omneis vinctos qui *erant* in turri : & quidquid facere ſolent ibi, id faciebat ipſe.

23 Præfectus turri non inſpiciebat in rem ullam plane quæ *eſſet* in manu Joſephi, eo quod Jehova adeſſet ipſi : nam quæ faciebat ipſe, Jehova ſecundabat.

CAP. XL. *Somnia ſervorum Pharaonis interpretatur Joſephus, qua via fuit ad libertatem.*

FUit autem his rebus geſtis, quum peccaverunt à poculis regis & coquus, in dominum ſuum, in regem Ægypti.

2 Effervescens itaque Parho contra duos aulicos ſuos, contra præfectum à poculis, & contra præfectum coquis.

3 Tradidit eos in cuſtodiam *abducendos* in domum præfecti ſatellitum, in rotundam turrim, in locum ubi Joſeph vinctus erat.

4 Et commiſit præfectus ſatellitum Joſe-

phum cum eis, quò miniſtraret eis : fueruntque in cuſtodia *per multos* dies.

5 Somniaverunt autem ſomnium uterque illorum, quiſque ſomnium ſuum nocte eadem, conveniens interpretationi ſomnii quod ſomniavit quiſque ; à poculis ille & coquus qui *fuerant* Regis Ægypti, qui vincti *erant* in rotunda illa turri.

6 Quum itaque veniſſet ad eos Joſeph mane, reſpiciens eos animadvertit quod eccè mœſti eſſent.

7 Et interrogavit Satrapas Parhonis qui ſecum *erant* in cuſtodia *in* domo domini ſui, dicẽdo, quare vultus veſtri afflicti *ſunt* hodie?

8 Qui dixerunt ei, ſomnium ſomniavimus quiſque, ſed nemo *eſt* qui interpretetur illud : dixit vero eis Joſeph, an non Deo *ſunt* interpretationes ? narrate quæſo mihi *illa*.

9 Narravit ergo præfectus à poculis ſomnium ſuum Joſepho, & dixit ei, in ſomnio meo, quum ecce vitis coram me *eſſet*,

10 Quæ in vite tres *erant* palmites : ea tum quaſi germinavit, erupit flos ejus, maturas botri ejus protulerunt uvas.

11 Erat autem poculum Parhonis in manu mea : accipiens itaque illas maturas uvas exprimebam eas in poculum Parhonis, & porrigebam poculum ipſum in Parhonis manum.

12 Cui dixit Joſeph, hæc *eſt* interpretatio ejus : tres illi palmites tres *dies* ſunt.

13 Quum adhuc tertius futurus eſt dies, recenſebit te Parho, idque reſtituendo te in ſtatum tuum, porrigeſque poculum Parhonis in manum ejus : ſecundum rationem priſtinam, quum eſſes à poculis ejus.

14 Quod ſi memor eris mei apud te quum bene erit tibi, tunc exerceas quæſo erga me benignitatem, aut mentionem facias mei apud Parhonem, & facias ut exeam ex iſta domo.

15 Etenim omnino per plagium ſurreptus ſum è terra Hebræorum : quin etiam hic non feci quicquam cur ponerer in iſta fovea :

16 Quum autem videret præfectus coquis eum bonam interpretationem attuliſſe; dixit Joſepho, mihi quoque in ſomnio meo quum cece tria caniſtra crebris foraminibus ſuper caput meum *eſſent* ;

17 In caniſtro autem ſupremo ſtrues eſſet è quolibet cibo Parhonis, opere coquinario ? tum volucres comedebant ea è caniſtro illo *quod erat* ſupra caput meum.

18 Cui reſpondens Joſeph dixit, hæc *eſt* interpretatio ejus : tria caniſtra illa tres dies ſunt.

19 Quum adhuc tertius *futurus eſt* dies, recenſens Parho te, faciet ne ſit *deinceps retenſio* tui, & ſuſpendet te de ligno : comedentque volucres carnem tuam *ablatam* ex te.

20 Id autem factum eſt ipſo die tertio, quo die editus fuerat Parho, quum faceret convivium omnibus ſervis ſuis : recenſuit enim præfectum à poculis & præfectum coquis inter ſervos ſuos.

21 Et reſtituit præfectum à poculis in ſuum poculi miniſtrandi munus ; ut porrigeret poculum in manum Parhonis.

22 Præfectum vero coquis ſuſpendit : quemadmodum interpretatus fuerat eis Joſeph.

23 Non eſt autem præfectus à poculis recordatus Joſephi ; ſed oblivioni tradidit eum.

CAP. XLI. *Somnium Parhonis, quod interpretatur Joſeph, regno præficitur Ægypti providet.*

FUit autem exacto juſto biennii tempore ; quum Parho ſomniaret, quod ecce ſtabat juxta rivum quendam ;

2 Ecce autem ex illo rivo aſcendentes ſeptem vaccas pulcras ſpecie, & pingues carne ; quæ paſcebant in ulva :

3 Deinde ecce ſeptem vaccas alias aſcendentes poſt eas ex illo rivo, deformes ſpecie & tenues carne ; quæ ſtabant juxta vaccas illas ad ripam ipſius rivi :

4 Sed devorarunt iſtæ vaccæ deformes ſpecie & tenues carne ſeptem illas vaccas pulcras ſpecie & pingues ; tunc evigilavit Parho.

5 Redormiſcens vero ſomniavit ſecundo : ecce autem ſeptem ſpicas aſſurgentes culmo uno, pingues & bona *forma* :

6 Deinde ecce ſeptem ſpicas tenues & aduſtas Euro, provenientes poſt eas.

7 Sed deglutiverunt iſtæ ſpicæ tenues ſeptem illas ſpicas pingues & plenas : quumque evigilavit Parho, ecce ſomnium.

8 Quamobrem factum eſt ipſo mane, quum conſternatus eſſet animus ejus, ut mittens accerſeret omnes magos Ægypti, & omnes ſapientes ejus : quibus enarravit Parho ſomnium ſuum *utrumque*, ſed nemo *fuit* qui interpretaretur ea Parhoni.

9 Tunc alloquutus eſt præfectus à poculis Parhonem, dicendo : peccata mea ego recordaturus ſum hodie.

10 Parho effervеſcens contra ſervos ſuos, tradiderat me in cuſtodiam in domo præfecti ſatellitum, me & præfectum coquis.

11 Somniaveramus autem ſomnium nocte eadem ego & ille ; convenienter interpretationi ſomnii quod habuit quiſque ſomniaveramus.

12 Erat autem ibi nobiſcum puer Hebræus ſervus præfecti ſatellitum, cui ut narravimus, ſomnia noſtra interpretatus eſt nobis : cuique convenienter ſomnio ſuo interpretatus eſt.

13 Evenit enim, ut ſicut interpretatus eſt nobis ita eſſet : me reſtituit *Parho* in ſtatum meum, illum vero ſuſpendit.

14 Mittens itaque Parho accerſivit Joſephum, qui celeriter eductus eſt ex illa fovea : poſtea quum abraſiſſet caput & mutaſſet veſtes ſuas venit ad Parhonem :

15 Tunc Parho dixit Joſepho, ſomnium ſomniavi, & nemo *eſt* qui interpretetur illud ; ego autem audivi de te dicentem, te *eſſe* intelligentem ſomnii ut interpreteris illud.

16 Reſpondit vero Joſeph Parhoni dicendo, non *eſt* penes me : Deus reſpondendo enunciabit proſperitatem Parhonis.

17 Dixit itaque Parho Joſepho ; in ſomnio meo, ecce me adſtante ripæ cujuſdam rivi.

18 Ecce,

18 Ecce, inquam, ex illo rivo aſcendentes ſeptem vaccas pingues carne & pulcras forma; quæ paſcebant in ulva.

19 Deinde ecce ſeptem vaccas alias aſcendentes poſt eas, macilentas, & mala forma admodum, & exhauſtas carne: non vidi illis deformitate ſimiles in tota terra Ægypti.

20 Sed devoraruntque hæ vaccæ exhauſtæ & mala forma, ſeptem illas vaccas priores pingues:

21 Et quamvis perveniſſent in ventrem iſtarum, non animadvertebatur illas veniſſe in ventrem iſtarum; adeo *manebat* ſpecies iſtarum mala ſicut antea: tum evigilavi.

22 Iterum vidi eram in ſomnio meo: ecce autem ſpicas ſeptem quæ aſſurgebant culmo uno, plenas & bona *forma*:

23 Deinde ecce ſeptem ſpicas graciles, tenues, aduſtas Euro; provenientes poſt eas.

24 Sed deglutiverunt ſpicæ illæ tenues ſeptem illas ſpicas bona *forma*: atq; hæc dixi Magis, ſed nemo *fuit* qui exponeret mihi.

25 Tunc dixit Joſeph Parhoni, ſomnium Parhonis unum eſt: id quod Deus ille facturus eſt, exponit Parhoni.

26 Septem illæ vaccæ bona *forma*, ſeptem anni ſunt, & ſeptem illæ ſpicæ bona forma, ſeptem anni ſunt: ſomnium unum eſt.

27 Septem vero vaccæ iſtæ exhauſtæ & mala *forma* aſcendentes poſt illas, ſeptem anni erunt, & ſeptem ſpicæ exhauſtæ, aduſtæ Euro: *hi* erunt ſeptem anni famis.

28 Hoc *eſt* verbum quo alloquebar Parhonem: quod Deus ipſe facturus eſt, oſtendit Parhoni.

29 Ecce ſeptem anni venturi ſunt, ſaturitatis magnæ in tota terra Ægypti.

30 Sed exurgent ſeptem anni famis poſt illos, quibus oblivioni tradetur tota iſta ſaturitas in terra Ægypti: conſumet enim fames iſta hanc terram.

31 Neque animadvertetur ſaturitas illa in hac terra propter ipſam famem *eventuram* poſtea: eo quod gravis futura ſit valde.

32 Quod autem iteratum eſt ſomnium apud Parhonem bis; *factum eſt*, quia ſtata eſt hæc res à Deo ipſo, & feſtinanter facturus eſt illam Deus.

33 Nunc ergo provideat Parho *de* viro prudente & ſapiente; quem conſtituat ſuper terram Ægypti.

34 Incumbat in hanc rem Parho, & præficiat præfectos huic terræ: ut recipiat quintam *proventuum* terræ Ægypti ſeptem illis annis ſaturitatis:

35 Qui colligant omne cibarium iſtorum annorum bonorum qui adveniunt; & congerant commeatum ſub manu Parhonis: omne cibarium per civitates ſingulas, & aſſervent:

36 Ut ſit illud cibarium in depoſitum pro incolis hujus terræ ad ſeptem annos illos famis, qui futuri ſunt in terra Ægypti; ac non exſcindatur terra hæc fame illa.

37 Quum autem bona *videretur* hæc res in oculis Parhonis, & in oculis omnium ſervorum ejus,

38 Dixit Parho ſervis ſuis; an invenire poſſimus huic parem virum, in quo ſpiritus Dei *ſit*?

39 Deinde Parho dixit Joſepho, quandoquidem nota fecit Deus tibi omnia hæc; nemo *eſt* prudens & ſapiens ſicut tu.

40 Tu præeris domui meæ, & ad os te oſculabitur univerſus populus meus: tantummodo hoc ſolio major te futurus ſum.

41 Amplius Joſepho dixit Parho, vide, conſtituo te ſuper univerſam terram Ægypti:

42 Detrahenſque Parho annulum ſuum è manu ſua, indidit illum in manum Joſephi: juſſitque ipſum induere veſtes xylinas, & appoſuit torquem aureum collo ejus:

43 Et juſſit eum inſidere currui ſecundano, qui *ſecundus* à ſe futurus eſſet, ut proclamarent *præcones* ante eum flectenda eſſe genua, conſtituiſſe enim eum ſuper univerſam terram Ægypti.

44 Denique Parho Joſepho dixit, ego *ſum* Parho: attamen ſine te non attollet quiſquam manum ſuam aut pedem ſuum in univerſa terra Ægypti.

45 Vocavit autem Parho nomen Joſephi Tzophnathpahaneach, dedítque ei Aſenathan filiam Potipherahi Præſidis Oniorum uxorem: quando egreſſus eſt Joſeph ad *obeundam* terram Ægypti.

46 Eratque Joſeph natus triginta annos, quum ſtetit coram Parhone rege Ægypti; egreſſuſque Joſeph à conſpectu Parhonis, obivit univerſam terram Ægypti.

47 Produxit vero terra ſeptem illis annis ſaturitatis, manipulatim.

48 Collegit itaque ſeptem annis omne cibarium, quæcunque *erant* in terra Ægypti, repoſuitque per civitates cibarium: cibarium agri cujuſque civitatis, qui circumſtat ipſam, repoſuit in ea.

49 Sic congeſſit Joſeph commeatum multum valde, inſtar arenæ maris; adeo ut deſierit numerari, eo quod *eſſet* innumerus.

50 Joſepho autem nati ſunt duo filii, quum nondum adveniſſet *ullus* annus famis, quos peperit ei Aſenath filia Potipherahi Præſidis Oniorum:

51 Vocavitque Joſeph nomen primogeniti Menaſchen: nam facit Deus, *inquit*, ut obliviſcar omnem laborem meum, etiam *illum qui fuit* à tota familia patris mei.

52 Nomen autem ſecundi vocavit Ephrajimum, quia me, *inquit*, fructuoſum reddidit Deus in terra afflictionis meæ.

53 Sed abſolutis ſeptem illis annis ſaturitatis, quæ fuit in terra Ægypti;

54 Ubi cœperunt ſeptem illi anni famis venire, quemadmodum prædixerat Joſeph; fuit fames in omnibus regionibus *finitimis*, in tota vero terra Ægypti erat cibus.

55 Tandem vero quum tota terra Ægypti ex fame laboraret, inclamavit populus Parhonem cibi cauſa: ſed dixit Parho omnibus Ægyptiis, ite ad Joſephum, quod indixerit vobis facite.

56 Et quia fames illa erat in univerſa ſuperficie illius terræ, aperuit Joſeph omnia

promptuaria in quibus commeatus erat; vendidit*que* Ægyptiis, quum invaluiſſet fames in terra Ægypti.

57 Præterea cujuſque regionis *populi* veniebant in Ægyptum ad Joſephum, ut emerent; eo quod invaluiſſet fames in unaquaque regione.

CAP. XLII. *Fratrum Joſephi in Ægyptum adventus, Joſephi in eos icquiſitio, & mixta rigore humanitas.*

QUum itaque videret Jahakob eſſe annonam in Ægypto: dixit Jahakob filiis ſuis, quare aſpic tis alter in alterum?

2 Ecce, inquit, audivi eſſe annonam in Ægypto: deſcendite illuc, comparantes *apportate* nobis inde, ut vivamus ac non moriamur.

3 Deſcenderunt itaque fratres Joſephi decem ad comparandum commeatum & *apportandum* ex Ægypto.

4 (Binjaminem autem fratrem Joſephi non mittebat Jahakob cum fratribus ejus; quia dicebat, *videndum* ne obveniat ei exitium.)

5 Et venerunt filii Jiſraelis ad comparandum *annonam* inter alios advenientes; quia erat eadem fames in terra Cenahanis.

6 Joſeph autem is qui imperium habebat in ea regione, idem *erat* qui curabat vendi *annonam* toti populo terræ: advenientes itaque fratres Joſephi incurvaverunt ſe vultu *demiſſo* in terram ei *honorem exhibentes*.

7 Ac Joſeph *quidem* videns fratres ſuos, agnovit eos; ſed alienum ſe fingens eis, alloquutus eſt eos duriter & dixit eis, unde advenitis? cui dixerunt, è regione Cenahanis ad comparandum cibarium.

8 Agnovit ergo Joſeph fratres ſuos, licet ipſi non agnoſcerent eum.

9 Et recordatus Joſeph illorum ſomniorum quæ ſomniaverat de eis; dixit eis, exploratores eſtis, ad inſpiciendum nudas partes hujus terræ veniſtis.

10 Qui dixerunt ei, non, domine mi: &, ſervi tui venerunt ad comparandum cibarium.

11 Nos omnes filii unius viri ſumus: probi ſumus, nunquam fuerunt ſervi tui exploratores.

12 Hic autem dixit illis, nequaquam, nam ad inſpiciendum nudas partes hujus terræ veniſtis.

13 Tandem dicent bus, duodecim fratres ſuimus ſervi tui, filii viri unius in regione Cenahanis: quorum ecce mininus *eſt* cum patre noſtro hodie, unus vero non ſupereſt.

14 Dixit illis Joſeph; hoc illud *eſt* quo alloquutus ſum vos dicendo, exploratores eſtis.

15 Hac re probabimini: ita vivat Parho, ut exibitis hinc, niſi quum advenerit huc frater veſter minimus.

16 Mittite ex vobis unum qui recipiens *adducat* fratrem veſtrum; vos autem vincti eſtote, ut probentur verba veſtra, an veritas *ſit* penes vos: ſin autem minus, ita vivat Parho, *ut probatum fuerit* vos exploratores eſſe.

17 Itaque contraxit eos in cuſtodiam tribus dicbus.

18 Poſtea dixit eis Joſeph die illorum tertio, hoc facite & vivite; Deum illum ego timeo:

19 Si probi eſtis, frater unus ex vobis vinctus maneat in loco cuſtodiæ veſtræ: vos autem abite, exportate annonam, & ſi cujus rei fame tenentur familiæ veſtræ.

20 Deinde fratrem veſtrum minimum adducite ad me; ut vera probentur verba veſtra, & non moriamini: & illi fecerunt ita.

21 Tum dicebant alter alteri; imo rei ſumus de fratre noſtro, qui videbamus angustiam animæ ejus, quum deprecaretur nos, nec tamen auſcultavimus: idcirco anguſtia hæc obvenit nobis.

22 Et reſpondebat eis Reûben dicendo, nonne alloquebar vos dicendo, ne peccetis in iſtum adoleſcentem? ſed non auſcultaſtis: ideo etiam ſanguis ejus ecce repoſcitur.

23 Ipſi autem neſciebant Joſephum intelligere, eo quod interpres *fuerat* inter eos.

24 Sed divertens *Joſeph*, ab illis flevit: deinde reverſus ad eos alloquutus eſt eos, & accipiens ex eis Schimhonem, vinxit eum ante oculos ipſorum.

25 Et præcepit Joſeph ut implerent *miniſtri* inſtrumenta eorum commeatu, reſtituendo inſuper pecuniam eorum cuique in ſaccum ſuum, & dando illis viaticum ad iter: curavit denique agi cum illis recte.

26 Imponentes itaque annonam ſuam aſinis ſuis, abierunt inde.

27 Aperiens autem illorum unus ſaccum ſuum, ut daret pabulum aſino ſuo in quodam diverſorio; quum videret pecuniam ſuam quæ ecce *erat* in ore manticæ ſuæ:

28 Dixit fratribus ſuis, reſtituta eſt pecunia mea, etiamque ecce *illam* in mantica mea: quamobrem defecit animus illorum, & exterriti ſunt, dicendo alter alteri, quid hoc *eſt quod* fecit nobis Deus?

29 Sed ubi venerunt ad Jahakobum patrem ſuum in regionem Cenahanis, enunciaverunt ei omnia quæ acciderant ſibi, dicendo:

30 Loquutus eſt vir ille, dominus ejus terræ, nobiſcum duriter; & excepit nos tanquam exploratores illius terræ.

31 Quum vero dixiſſemus; probi ſumus, nunquam fuimus exploratores,

32 Duodecim fratres fuimus filii patris noſtri; unus non ſupereſt, & minimus hodie *eſt* cum patre noſtro in regione Cenahanis:

33 Dixit nobis vir ille, dominus ejus terræ: hac recognoſcam vos eſſe probos: fratrem ex vobis unum relinquite apud me; & id cujus fame tenentur familiæ veſtræ accipite atque abite.

34 Poſtea adducite fratrem veſtrum minimum ad me, ut cognoſcam vos non exploratores, ſed probos eſſe: fratrem veſtrum reddam vobis, & hac terra negotiari poteritis.

35 Accidit autem ipſis evacuantibus ſaccos ſuos, ut ecce cuique faſciculus pecuniæ ſuæ in ſacco ſuo *eſſet*: quamobrem videntes faſciculos pecuniæ ſuæ, ipſi & pater ipſorum timuerunt.

36 Dixitque illis Jahakob pater ipſorum, me orbatis; Joſeph non ſupereſt, & Schimhon

hon non ſupereſt, & Binjaminem intercipe-rētis? contra me ſunt hæc omnia.

37 Sed alloquutus eſt Reüben patrem ſuum, dicendo, hos duos filios meos morti tradito ſi non reduxero eum ad te: trade illum in manum meam, & ego reducam illum ad te.

38 Et ille, non deſcendet, inquit, filius meus vobiſcum: nam hujus frater mortuus eſt, atque hic ſolus eſt relictus, cui ſi obvenerit exitium in hoc itinere quod eſtis obituri, ſic demiſeritis canitiem meam mœrore in ſepulchrum.

CAP. XLIII. *Reditus fratrum cum Binjamine, quos Joſeph convivio excipit.*

INterea fames illa ingraveſcebat in terra. 2 Fuit ergo abſolventibus ipſis comedere annonam illam quam attulerant ex Ægypto; ut ediceret eis pater ipſorum, redite, comparate nobis paulum cibarii.

3 Jehuda vero alloquutus eſt eum dicendo; ſerio conteſtatus eſt nos vir ille dicendo, non eſtis viſuri faciem meam niſi frater veſter adfuerit vobiſcum.

4 Si miſſurus es fratrem noſtrum nobiſcum; deſcendemus & comparabimus tibi cibarium.

5 Quod ſi non miſſurus es, non deſcendemus; nam vir ille dixit nobis, non eſtis viſuri faciem meam, niſi frater veſter adfuerit vobiſcum.

6 Tum dixit Jiſrael, quare malo affeciſtis me? quod indicaſtis viro illi an vobis adhuc *eſſet* frater?

7 Qui dixerunt, diligenter percunctatus eſt vir ille de nobis & de cognatione noſtra, dicendo, an adhuc pater veſter vivit? an *eſt* vobis frater? & indicavimus ei pro ratione verborum iſtorum: poteramuſne ullo pacto cognoſcere dicturum illum fuiſſe, facite ut deſcendat frater veſter?

8 Poſtea dixit Jehuda Jiſraeli patri ſuo, mitte puerum hunc mecum, & ſurgentes abibimus: ut vivamus, ac non moriamur, & nos, & tu, & parvuli noſtri.

9 Ego ſpondeo pro eo, de manu mea repoſcito eum: ſi non reduxero eum ad te, & ſtitero eum coram te, omnino peccavero in te omnibus diebus.

10 Etenim niſi cunctati fuiſſemus, jam reverſi fuiſſemus bis *in* hoc *tempore*.

11 Dixit ergo eis Jiſrael pater ipſorum, ſi ita jam *faciendum eſt*, id facite; accipite de laudatiſſimis rebus hujus regionis in vaſis veſtris, & deferte ad virum illum munus: parum opobalſami & parum mellis, myxaria & ladanum, nuces terebinthinas, & amygdalas.

12 Pecuniæ quoque duplum accipite in manu veſtra: pecuniam vero illam quæ reſtituta fuit in ore manticarum veſtrarum acceptam referte in manu veſtra; fortaſſis error eſt.

13 Fratrem quoque veſtrum accipite; & ſurgite, redite ad virum illum.

14 *Deus* autem fortis omnipotens det vobis *conſequi* miſericordiam coram viro illo, ut dimittat vobis fratrem veſtrum alterum & Binjaminem: ego vero quum orbatus fuero, orbatus fuero.

15 Tum homines iſti accepto munere illo, duploque pecuniæ accepto in manu ſua cum Binjamine, ſurgentes deſcenderunt in Ægyptum, ſteteruntque in conſpectu Joſephi.

16 Videns autem Joſeph cum eis Binjaminem, dixit ei qui præerat domui ſuæ, duc homines iſtos intro: & macta animalia & para, mecum enim comedent homines iſti meridie.

17 Fecitque vir ille ſicut edixerat Joſeph: & introduxit vir ille homines iſtos in domum Joſeph.

18 Sed timuerunt homines iſti, quum ducerentur in Joſephi domum; quia dicebant, de cauſa illius pecuniæ quæ repoſita fuit in manticis noſtris prius, nos introducimur: ut volutetur ſupra nos, & irruat in nos, mancipetque nos *ſibi* ſervos & aſinos noſtros.

19 Et accedentes ad virum illum qui præerat domui Joſephi, alloquuti ſunt eum in oſtio domus ipſius.

20 Dixeruntque, *attende* ad me, domine mi: tantummodo deſcenderamus antea ad comparandum cibarium.

21 Accidit autem quum veniſſemus in diverſorium quoddam, ut aperientibus nobis manticas noſtras, ecce pecunia cujuſque *eſſet* in ore manticæ ſuæ, pecunia noſtra ſecundum pondus ſuum: eam itaque retulimus in manibus noſtris.

22 Præterea pecuniam alteram deſcendentes attulimus in manibus noſtris ad comparandum cibarium: neſcimus quis repoſuerit pecuniam noſtram in manticis noſtris.

23 Et *ille* pax, inquit, *ſit* vobis, ne timeatis, Deus veſter & Deus patris veſtri dedit vobis theſaurum in manticis veſtris, pecunia veſtra pervenit ad me: & eduxit ad eos Schimhonem.

24 Introduxit igitur vir ille homines iſtos in domum Joſephi: quumque dediſſet aquam ut lavarent pedes ſuos, dedit quoque pabulum aſinis ipſorum.

25 Interea parabant munus ſuum, dum veniret Joſeph ſub meridiem; ut audierunt ſe ibi ſumpturos cibum.

26 Quum vero Joſeph adveniſſet domum, attulerunt ad eum munus illud quod *habebant* in manu ſua intro: & *honorem exhibuerunt* illi incurvantes ſe in terram.

27 Et ille rogans eos de proſperitate dixit, an proſpere eſt patri veſtro, ſeni illi quem dicebatis? an adhuc vivit?

28 Qui dixerunt, proſpere eſt ſervo tuo patri noſtro, is adhuc vivit: & inclinato vertice incurvaverunt ſe *honorem exhibentes*.

29 Poſtea ſublatis oculis ſuis contemplatus Binjaminem fratrem ſuum filium matris ſuæ, dixit, hiccine *eſt* frater ille veſter minimus quem dixeratis mihi? & dixit, Deus gratioſus eſto tibi, fili mi.

30 Joſeph autem, quia æſtuabant viſcera miſericordiæ ipſius erga fratrem ſuum, feſtinavit quærere ubi fleret; & ingreſſus quoddam cubiculum flevit in eo.

31 Poſtea

31 Postea lota facie sua egressus; continebat se, & dixit, apponite cibum.

32 Itaque apposuerunt ei seorsim, & illis seorsim: Ægyptiis vero comedentibus apud eum seorsim, non enim poterant Ægyptii sumere cum Hebræis cibum, quia abominationi id *est* in Ægypto.

33 Sederunt autem coram eo, primogenitus secundum primogenita sua; & qui minor *erat* secundum minorem ætatem suam; adeo ut mirabundi *respicerent* homines illi alter ad alterum.

34 Et accipiens fercula de eo quod *erat appositum* in conspectu suo, *mittebat Joseph* ad eos, majusque fuit ferculum Binjaminis quam fercula singulorum illorum quintuplo: sic convivati sunt & affatim biberunt cum eo.

CAP. XLIV. *Joseph cum fratribus absute agit, eosque varie exagitat.*

DEinde præcepit *Joseph* ei qui præerat domui suæ, dicendo; imple manticas hominum istorum cibario, quantum poterunt ferre: & repone pecuniam cujusque in ore manticæ suæ.

2 Scyphum vero meum, scyphum argenteum ponito in ore manticæ minimi, & pecuniam annonæ ejus: itaque fecit secundum verbum Josephi quod loquutus fuerat.

3 *Posterum* mane illuxerat, quando homines isti dimissi sunt, ipsi cum asinis suis.

4 Ipsi egressi civitate illa non longe abscesserant, quum Joseph dixit ei, qui præerat domui suæ, surge, persequere homines istos: & ubi assequutus fueris eos, dices eis, cur rependitis malum pro bono?

5 Nonne ille est in quo solet dominus meus bibere? &, nonne ipse experimento certo didicerit per illum *qualesistis?* male egistis quod feceristis *illud.*

6 Assequutus itaque est eos, & alloquutus verbis ejusmodi.

7 Ii vero dixerunt illi, quare loquitur dominus meus talia verba? absit servis tuis, ut faciant rem ejusmodi.

8 En pecuniam quam inveneramus in ore manticarum nostrarum retulimus ad te è regione Cenahanis: quomodo ergo furati essemus è domo domini tui argentum vel aurum?

9 Apud quem ex servis tuis reperitur, is moriturus est: quin etiam nos erimus domino meo servi.

10 Qui dixit jam etiam prout loquuti estis, sic esto: apud quem reperietur, is esto mihi servus, vos autem estote innoxii.

11 Itaque festinaverunt dimittere quisque manticam suam in terram, & aperuerunt quisque manticam suam.

12 Et ille scrutatus est, à maximo incipiens & in minimo desinens: inventus autem est scyphus ille in mantica Binjaminis.

13 Tunc lacerarunt vestimenta sua; quumque imposuisset onus quisque asino suo; reversi sunt in civitatem illam.

14 Venit itaque Jehuda cum fratribus suis in domum Josephi, quum ipse adhuc esset illic: & prociderunt ante faciem ejus in terram.

15 Dixit autem eis Joseph, quodnam est facinus istud quod feceristis? an ignorabatis virum cujusmodi ego *sum* certo posse experimento discere?

16 Tum dixit Jehuda, quid diceremus domino meo? quid eloqueremur? aut quo purgaremus nos? Deus ipse deprehendit iniquitatem servorum tuorum, ecce nos servos domino meo, tam nos quam eum in cujus manu inventus est scyphus ille:

17 Et *ille*, absit mihi, inquit, ut faciam hoc, vir ille in cujus manu inventus est scyphus, is *esto* mihi servus, vos autem ascendite cum pace ad patrem vestrum.

18 Sed accedens ad eum Jehuda dixit, *Attende* ad me domine mi: loquatur quæso servus tuus verbum audiente domino meo, nec accendatur ira tua in servum tuum: nam tu *es* perinde ac Parho.

19 Dominus meus interrogaverat servos suos, dicendo; estne vobis pater aut frater?

20 Diximus vero domino meo, est nobis pater senex & natus senectutis *frater* minimus: frater autem ejus mortuus est, & relictus est ipse solus ex matre sua, ideo pater ejus deamat ipsum.

21 Dixisti servis tuis, facite ut descendat ad me; & oculis meis intuear illum.

22 Et quamvis diceremus domino meo, non poterit puer ille relinquere patrem suum: simulac reliquerit patrem suum, morietur pater:

23 Dixisti servis tuis, nisi descenderit frater vester minimus vobiscum, non amplius deinceps videbitis faciem meam.

24 Fuitque quum ascendissemus ad servum tuum, patrem meum; ut nunciaremus ei verba domini mei.

25 Postea dicente patre nostro; revertimini, comparate nobis parum cibarii:

26 Diximus, non possumus descendere: sed si fuerit frater noster minimus nobiscum, descendemus, quia non possumus videre faciem illius viri, si frater hic noster minimus non fuerit nobiscum.

27 Dixit autem servus tuus pater meus nobis, vos novistis duos perperisse mihi uxorem meam:

28 Digresso autem priore à me, dixisse me, profecto omnino discerptus fuerit: nec vidisse eum hactenus.

29 Quod si abduxeritis hunc quoque à facie mea, & obvenerit ei exitium; deduxeritis canitiem meam in sepulcrum malo.

30 Nunc igitur quum venero ad servum tuum patrem meum, si hic puer non fuerit nobiscum; prout anima illius animæ hujus devincta est:

31 Accidet ut moriatur, quum puerum hunc non adesse viderit: sic deduxerint servi tui canitiem servi tui patris nostri mœrore in sepulcrum.

32 Cum servus tuus sponponderit pro hoc puero *abducturus* à patre meo, dicendo; nisi reduxero eum ad te, utique peccavero in patrem meum omnibus diebus;

33 Ideo

33 Ideo nunc maneat quæſo ſervus tuus loco hujus pueri, ſervus domino meo: hic autem puer aſcendat cum fratribus ſuis.

34 (Nam quo modo aſcenderem ad patrem meum, cum hic puer non erit mecum?) ne videam illud malum quod deprehenſurum eſt patrem meum.

CAP. XLV. *Joſeph ſe fratribus patefacit, eoſque ſolatur & patrem accerſit.*

QUare quum non poſſet Joſeph ſe continere coram omnibus adſtantibus ſibi, exclamavit, facite ut exeat quiſque à me: ſic non remanſit quiſquam cum eo, quando ſe cognoſcendum præbuit Joſeph fratribus ſuis:

2 Tunc edidit vocem ſuam cum fletu; adeo ut audierint Ægypti, audierit etiam familia Parhonis:

3 Et dixit Joſeph fratribus ſuis, ego *ſum* Joſeph, an adhuc pater meus vivit? ſed non poterant fratres ejus reſpondere ei, quia perturbati erant ex conſpectu ejus.

4 Quapropter dixit Joſeph fratribus ſuis, accedite quæſo ad me, & acceſſerunt: tum dixit, ego *ſum* Joſeph frater veſter, quem vendidiſtis *deducendum* in Ægyptum.

5 Sed nunc ne vos dolore crucietis, neque diſpliceat in oculis veſtris, quod vendidiſtis me *adducendum* huc: nam victus cauſa miſit me Deus ante vos.

6 Jam enim biennium fames *eſt* in terra: *ſuperſunt* autem adhuc quinque anni, quibus non erit aratio aut meſſis.

7 Miſit itaque me Deus ante vos, ut efficiat vos ſuperſtites in hac terra; & ut in vita conſervet vos, liberatione maxima.

8 Nunc itaque nequaquam vos *eſtis*, *qui* miſiſtis me huc, ſed Deus ipſe: qui conſtituit me patrem apud Parhonem & dominum toti familiæ ejus, præfectumque in univerſa terra Ægypti.

9 Feſtinate, & aſcendite ad patrem meum, & dicite ei, ſic ait filius tuus Joſeph, conſtituit me Deus dominum toti Ægypto: deſcende ad me, ne ſubſiſtito:

10 Ut habites in terra Goſchenis, & ſis vicinus mihi tu & filii tui, & filii filiorum tuorum; gregeſque tui & armenta tua, & omnia quæ ſunt tibi.

11 Et te ſuſtentem ibi, quia adhuc quinque annos *futura eſt* fames: ne paupertate conſumaris tu, & familia tua, & omnia quæ *ſunt* tibi.

12 Ecce autem oculi veſtri vident, & oculi fratris mei Binjaminis; os meum *ipſum eſſe* quod alloquitur vos.

13 Nunciabitis igitur patri meo omnem gloriam meam in Ægypto, & quæcumque vidiſtis: ac feſtinantes deducetis huc patrem meum.

14 Tum ruens in collum Binjaminis fratris ſui flebat: Binjamin quoque flebat ad collum ejus.

15 Oſculatuſque omnes fratres ſuos flebat ſuper eos: Poſtea demum loquuti ſunt fratres ejus cum eo.

16 Quum itaque rumor iſte auditus eſſet in domo Parhonis dicendo, venerunt fratres Joſephi; bonum viſum eſt in oculis Parhonis, & in oculis ſervorum ejus.

17 Edixitque Parho Joſepho, dic fratribus tuis, hoc facite. onerate jumenta veſtra, & abeuntes redite in regionem Cenahanis.

18 Inde aſſumite patrem veſtrum, & familias veſtras, & redite ad me: daturus ſum vobis quod eſt præſtantiſſimum *in terra* Ægypti, ita veſcimini pinguedine hujus terræ.

19 Tu autem *Joſeph* mandato inſtructus es, hoc facite: ſumite vobis è terra Ægypti plauſtra pro parvulis veſtris, & pro uxoribus veſtris, & deportantes patrem veſtrum redite.

20 At oculum veſtrum ne tædeat propter ſupellectilia veſtra: nam quod eſt præſtantiſſimum in univerſa terra Ægypti veſtrum eſt.

21 Facientibus ergo ſic filiis Iſraelis, dedit eis Joſeph plauſtra ex mandato Parhonis; dedit etiam eis viaticum ad illud iter:

22 Ac eis quidem omnibus donavit viritim mutandas veſtes; Binjamini vero dedit trecentos ſiclos argenteos, & quinque veſtes mutandas:

23 Patri autem ſuo miſit conſimiliter, decem aſinos portantes de rebus præſtantiſſimis Ægypti; & decem aſinos portantes commeatum, panis & opſonii patri ſuo ad iter illud.

24 Tandem vero quum dimitteret fratres ſuos ut abirent; edixit eis, ne commoveamini in hoc itinere.

25 Sic aſcendentes ex Ægypto, venerunt in regionem Cenahanis ad Jahakobum patrem ſuum.

26 Cui quum renunciarent dicendo, adhuc Joſeph vivit, & ipſum præeſſe univerſæ terræ Ægypti: defecit animus ejus, quia non credebat eis.

27 Sed quum eloquuti eſſent apud eum omnia verba Joſephi quibus erat alloquutus ipſos, vidiſſetque plauſtra quæ miſerat Joſeph ad deportandum ipſum, revixit ſpiritus Jahakobi patris eorum.

28 Et dixit Iſrael, ſufficit, adhuc Joſeph filius meus vivit: ibo & videbo eum antequam moriar.

CAP. XLVI. *Jahakob in Ægyptum venit, quem Joſeph recreat, & univerſa ejus familia proſpicit.*

PRofectus itaque Iſrael cum omnibus quæ *erant* ipſi venit in Beer-ſchebah, ubi mactavit victimas Deo patris ſui Jitzchaki.

2 Et alloquens Deus Iſraelem in viſionibus nocturnis, dixit, Jahakob, Jahakob: quo dicente, ecce me,

3 Dixit, Ego *ſum Deus* ille fortis, Deus patris tui: ne timeas à deſcenſu in Ægyptum: nam patrem gentis magnæ efficiam te ibi.

4 Ego deſcendam tecum in Ægyptum, & ego faciam ut aſcendas, ſimiliter aſcendendo *tecum*: & Joſeph imponet manum ſuam oculis tuis.

5 Surrexit ergo Jahakob *proſectus* è Beer-ſchebah: deportaveruntque filii Iſraelis Jahakobum patrem ſuum, parvuloſque ſuos

ſuos & uxores ſuas plauſtris, quæ miſerat Parho ad deportandum eum.

6 Aſſumpſerunt quoque pecora ſua, & facultates ſuas quas comparaverant in regione Cenahanis, & pervenerunt in Ægyptum; Jahakob & univerſum ſemen ejus cum eo:

7 Filios ſuos & filios filiorum ſuorum ſecum, filias ſuas, & filias filiorum ſuorum, denique totum ſemen ſuum, deduxit ſecum in Ægyptum.

8 Hæc autem *ſunt* nomina Iſraelitarum venientium in Ægyptum, Jahakob & filii ejus: primogenitus Jahakobi, Reüben.

9 Filii autem Reübenis, Chanoc, & Pallu, & Chetzron, & Carmi.

10 Et filii Schimhonis, Jemuel, & Jamin, & Ohad, & Jachin, & Tzochar; Schaul quoque filius cujuſdam Cenahanitidis.

11 Et filii Levi, Gerſchon, Kehath, & Merari.

12 Et filii Jehudæ, Her, & Onan, & Schela, & Peretz cum Zeracho: etſi mortuus erat Her & Onan in regione Cenahanis, ſed erant filii Peretzi, Chetzron & Chamul.

13 Et filii Iſſacaris, Tholah, & Puva, & Job, & Schimron.

14 Et filii Zebulunis, Sered, & Elon, & Jachleel.

15 Hi *ſunt* filii Leæ, quos pepererat Jahakobo in Padane Syriæ, & una Dina filia ejus: omnes animæ, *ipſe*, filii ejus, filiæque ejus triginta tres.

16 Et filii Gadis, Tziphjon, & Chaggi, Schuni, & Etzbon; Heri & Arodi, & Areeli.

17 Et filii Aſcheris, Jimna, & Iiſchva, & Iiſchvi, & Beriha, & Serach ſoror eorum: filii autem Berihæ, Cheber & Malciel.

18 Hi ſunt filii Zilpæ, quam dederat Laban Leæ filiæ ſuæ: & illa peperit iſtos Jahakobo, ſexdecim animas.

19 Filii Rachelæ uxoris Jahakobi, Joſeph, & Binjamin.

20 Nati autem ſunt Joſepho in terra Ægypti, quos peperit ei Aſenath filia Potipherahi Præſidis Oniorum, Menaſche & Ephrajim.

21 Et filii Binjaminis Belah, & Bezer, & Aſchbel, Gera, & Nahaman, Echi & Roſch, Muppim, & Chuppim & Ard.

22 Hi *ſunt* filii Rachelæ, qui editi ſunt Jahakobo, omnes animæ quatuordecim:

23 Filii autem Danis Chuſchim.

24 Et filii Naphthali, Jachtzeel, & Guni & Jetzer & Schillem.

25 Hi *ſunt* filii Bilhæ, quam dederat Laban Rachelæ filiæ ſuæ: & *illa* peperit iſtos Jahakobo, omnes animæ ſeptem.

26 Omnes animæ quæ ingreſſæ ſunt *cum* Jahakobo in Ægyptum, egreſſi è femore ejus, exceptis uxoribus filiorum Jahakobi; omnes animæ ſexaginta ſex *erant*.

27 Filii autem Joſephi qui editi ſunt ei in Ægypto, *ſunt* animæ duæ: ſic omnes animæ familiæ Jahakobi, quæ venit in Ægyptum, *ſunt* ſeptuaginta.

28 Jehudam autem miſerat ante ſe ad Joſephum, qui præmoneret *eum* ut veniret obviam ſibi in Goſchenem: ut convenirent in terram Goſchenis.

29 Jungens itaque Joſeph currum ſuum aſcendit obviam Iſraeli patri ſuo in Goſchenem: quumque *Joſeph* ſe aſpiciendum obtuliſſet ei, irruit *Jahakob* in collum ejus, flevitque ad collum ejus diu.

30 Et dixit Iſrael Joſepho, moriar hac vice: quandoquidem vidi faciem tuam, quum tu adhuc vivis.

31 Deinde dixit Joſeph fratribus ſuis & familiæ patris ſui, aſcendam ut renunciem Parhoni: ſed dicam ei, fratres mei & familia patris mei quæ *erat* in regione Cenahanis venerunt ad me:

32 *Sunt* autem homines iſti paſtores gregis, nam homines pecuarii *ſemper* fuerunt: gregeſque ſuos & armenta ſua & quæcunque *erant* eis adduxerunt.

33 Erit autem quum vocaverit vos Parho, ut dicat, quæ ſunt opera veſtra?

34 Tunc dicetis, homines pecuarii fuerunt ſervi tui ab adoleſcentia noſtra; tum nos tum majores noſtri; ut habitetis in terra Goſchenis, quia abominationi *eſt* Ægypto omnis paſtor gregis.

CAP. XLVII. *Joſeph fratres primum, deinde patrem ſuum ad regem adducit, eiſque commodam habitationem obtinet.*

VEniens ergo Joſeph nunciavit Parhoni; ac dixit, pater meus & fratres mei cum gregibus ſuis, & armentis ſuis, & omnibus quæ *ſunt* ipſorum, advenerunt ex regione Cenahanis: ecce autem ipſos in terra Goſchenis.

2 Et partem fratrum ſuorum aſſumens, quinque *videlicet* homines, ſtitit eos coram Parhone.

3 Tum dixit Parho fratribus ejus, quæ *ſunt* opera veſtra? qui dixerunt Parhoni, paſtor gregis *eſt quiſque* ſervorum tuorum, tum nos, tum majores noſtri.

4 Dixerunt inſuper Parhoni, ad hoſpitandum in hac terra venimus, eo quod non *eſſet* paſcuum gregibus quos *habent* ſervi tui; gravis enim *eſt* hæc fames in regione Cenahanis: nunc itaque habitent quæſumus ſervi tui in terra Goſchenis.

5 Quamobrem alloquutus eſt Parho Joſephum, dicendo, pater tuus & fratres tui venerunt ad te,

6 Terra Ægypti expoſita eſt tibi, in optimo *loco* hujus terræ colloca patrem tuum & fratres tuos, habitent in terra Goſchenis: quod ſi noveris, & ſint inter eos homines ſtrenui, hos conſtitues magiſtros pecuariæ ſuper *illos* qui *ſunt* mihi.

7 Adducens quoque Joſeph Jahakobum patrem ſuum, ſtatuit eum coram Parhone, & benedixit Jahakob Parhoni.

8 Tum dixit Parho Jahakobo; quot *ſunt* dies annorum vitæ tuæ?

9 Dixit vero Jahakob Parhoni, dies annorum peregrinationum mearum *ſunt* centum triginta annorum: pauci & mali fuerunt dies annorum vitæ meæ, neque attigerunt dies annorum vitæ patrum meorum, quibus diebus illi peregrinati ſunt.

10 Quum-

10 Quumque benedixiſſet Jahakob Parhoni, egreſſus eſt à conſpectu Parhonis.

11 Collocans itaque Joſeph patrem ſuum & fratres ſuos, dedit eis poſſeſſionem in terra Ægyptii in optimo *loco* ejus terræ, in regione Rahmeſeſi: quemadmodum præceperat Parho.

12 Suſtentavitque Joſeph patrem ſuum, & fratres ſuos, & univerſam familiam patris ſui, cibo *quaſi* in os parvulorum *indito*.

13 Quum autem cibus non eſſet in tota terra, eo quod gravis *erat* fames illa valde, furebat terra Ægypti & regio Cenahanis propter famem iſtam.

14 Et collegit Joſeph totam pecuniam quæ inveniebatur in terra Ægypti & in regione Cenahanis pro annona quam illi comparaverant: intulitque Joſeph pecuniam illam in domum Parhonis.

15 Abſumpta itaque pecunia ſua è terra Ægypti & è regione Cenahanis; conveniebant omnes Ægyptii ad Joſephum, dicendo, dato nobis cibum; cur enim moreremur coram te? *dato*, nam defecit pecunia.

16 Dixit vero Joſeph, date pecora veſtra, & dabo vobis cibum pro pecoribus veſtris, ſi defecit pecunia.

17 Adducentibus itaque pecora ſua ad Joſephum, dedit eis Joſeph cibum pro equis, & pro poſſeſſo grege, & pro poſſeſſo armento, & pro aſinis: ita fecit ut tranſigerent cum cibo iſto pro omnibus pecoribus ſuis annum illum.

18 Sed quum abſolutus eſſet annus ille, redeuntes ad eum anno altero dixerunt ei: celare non poſſumus dominum meum, ſed *neceſſe habemus dicere* abſumptam eſſe pecuniam, & poſſeſſum pecus ad dominum meum *perveniſſe*: non eſt reliquum quod exponamus domino meo, præter corpora noſtra & agros noſtros.

19 Quare moreremur ante oculos tuos? tum nos, tum agros noſtros *exponimus*; eme nos & agros noſtros pro cibo: & ſimus nos cum agris noſtris ſervi Parhoni, & dato ſemen, ut vivamus ac non moriamur, & agri ipſi non deſolentur.

20 Emit itaque Joſeph totum agrum Ægypti Parhoni, quum venderent Ægyptii quiſque agrum ſuum, eo quod invaluiſſet ſupra eos hæc fames: ſic ceſſit terra ipſa Parhoni.

21 Ipſum vero populum tranſtulit in certas civitates: ab *una* extremitate limitis Ægypti, uſque ad *alteram* extremitatem ejus.

22 Tantummodo agros Præſidum non émit: nam portio attributa erat Præſidibus à Parhone, comedebantque portionem ſuam quam attribuerat ipſis Parho; idcirco non vendiderunt agros ſuos.

23 Edixit autem Joſeph populo; en, emi hodie vos & agros veſtros Parhoni: ecce vobis ſementem, ut ſeratis agros:

24 Sed quod erit in proventibus, *ejus* dabitis quintam Parhoni: quatuor autem partes erunt veſtræ ad ſementem agri, & ad cibum veſtrum, & eorum quæ *pertinent* ad familias veſtras, & ad cibum parvulorum veſtrorum.

25 Qui dixerunt, conſervaſti nobis vitam: inveniamus gratiam in oculis domini mei, ut ſimus ſervi Parhoni.

26 Itaque ſancivit Joſeph illud in ſtatutum ad diem uſque hunc de agris Ægypti, ut Parhoni tenerentur de quinta: tantummodo agri Præſidum ſolum non ceſſerunt Parhoni.

27 Habitantes vero Iſraelitæ in terra Ægypti in regione Goſchenis, conſtituerunt ſe poſſeſſores in ea, fœtificaruntque & auctі ſunt valde.

28 Vixitque Jahakob in terra Ægypti ſeptemdecim annos: ita fuerunt dies Jahakobi anni vitæ ejus, centum quadraginta ſeptem anni.

29 Quum autem prope eſſent dies Iſraelis ut moreretur, accerſens filium ſuum Joſephum dixit ei, ſi nunc inveni gratiam in oculis tuis, pone quæſo manum tuam ſub femore meo: prout exerciſti erga me benignitatem & fidem, ne quæſo ſepelito me in Ægypto.

30 Sed ubi occubuero cum patribus meis, reportabis me ex Ægypto, & ſepelies me in ſepulcro eorum: qui dixit, ego faciam ſecundum verbum tuum.

31 Dicente vero *Iſraele*, jura mihi, juravit ei; tunc incurvavit ſe Iſrael ad cervical lecti ſui.

CAP. XLVIII. *Jahakobi morbus, filiorum Joſephi adoptio, & benedictio.*

ACcidit autem his rebus geſtis, quum dixiſſet *quiſpiam* Joſepho, ecce pater tuus ægrotat, ut aſſumptis duobus filiis ſuis ſecum, Menaſche & Ephrajimo, *adveniret*.

2 Quod quum renunciaſſet *ille* Jahakobo, dicens, ecce filius tuus Joſeph venit ad te: confirmavit ſe Iſrael ut ſederet ſuper lectum ſuum.

3 Et dixit Jahakob Joſepho, *Deus* fortis omnipotens apparuit mihi Luzi in regione Cenahanis, & benedixit mihi:

4 Dicens mihi, ecce ego fœcundabo te & augebo te, patremque efficiam te cœtus populorum: & dabo terram hanc ſemini tuo poſt te, poſſeſſionem perpetuam.

5 Nunc itaque duo filii tui qui nati ſunt tibi in terra Ægypti ante adventum meum ad te in Ægyptum, mei ſunt: Ephrajim & Menaſche, tanquam Reuben & Schimhon, ſunto mei.

6 Progenies autem tua, *ſi* quos genueris poſt eos, tui ſunto: de nomine fratrum ſuorum vocantor, in poſſeſſione ipſorum.

7 Ego vero quum redirem ex Padane, mortua eſt apud me Rachel in regione Cenahanis in itinere, quum adhuc *ſupereſſet* exiguum ſpatium terræ ad perveniendum Ephratam: & ſepelivi eam in via ad Ephratam; ea *jam eſt* Beth-lechem.

8 Sed videns Iſrael filios Joſephi, dixit, qui *ſunt* iſti?

9 Dicente vero Joſepho patri ſuo, filii mei ſunt, quos dedit mihi Deus hic: dixit, aſſumens quæſo *admove* eos mihi, & benedicam eis.

10 Oculi

10 Oculi enim Iſraelis graves erant præ ſenio, non poterant cernere: ſic poſtquam eos admoviſſet illi, oſculatus eſt eos & amplexatus eos.

11 Tum dixit Iſrael Joſepho, me viſurum faciem tuam non judicaveram: ſed ecce, fecit Deus ut viderem etiam ſemen tuum.

12 Deinde abducens illos Joſeph à genibus ejus, incurvavit ſe in faciem ſuam ad terram uſque *honorem exhibens.*

13 Et aſſumptos *diſpoſuit* Joſeph illos ambos, Ephrajimum ad dextram ſuam à ſiniſtra Iſraelis, Menaſchen vero ad ſiniſtram ſuam, à dextera Iſraelis: ſic *illos* admovit ei.

14 Sed extendens Iſrael dexteram ſuam, ut imponeret capiti Ephrajimi (quamvis eſſet *natu* minor) & ſiniſtram ſuam capiti Menaſchis; cognoſcebat *palpando* manibus ſuis Menaſchen eſſe primogenitum:

15 Benedicebatque Joſepho dicens; Deus ille, ante cujus conſpectum indeſinenter ambularunt patres mei Abraham & Jitzchak, Deus ille qui paſcit me ex quo *die* ſum uſque in diem hunc.

16 Angelus ille qui vindicat me ab omni malo, benedicat pueris iſtis, & vocetur in eis nomen meum, & nomen patrum meorum Abrahami & Jitzchaki: & tanquam piſces multiplicentur in hac terra.

17 Quum autem videret Joſeph patrem ſuum impoſiturum eſſe manum dextram ſuam capiti Ephrajimi, malum viſum eſt illud in oculis ejus: quare ſuſtinuit manum patris ſui; ut averteret eam à capite Ephrajimi ad caput Menaſchis:

18 Dixitque Joſeph patri ſuo, non ita pater mi: quum iſte *ſit* primogenitus, impone dexteram tuam capiti illius.

19 Renuit vero pater ejus, dicens, novi fili mi, novi, tum pater *unius* populi iſte, tum etiam magnus futurus eſt: veruntamen frater ejus *natu* minor major erit iſto, & ſemen illius erit magna multitudo gentium.

20 Itaque benedixit eis die illo, dicendo, *propoſito* benedicent Iſraelitæ dicendo, conſtituat te Deus ſicut Ephrajimum & ſicut Menaſchen: ſic poſuit Ephrajimum ante Menaſchen.

21 Deinde Iſrael dixit Joſepho, ecce ego brevi moriturus ſum: eritq; Deus vobiſcum, & reducet vos in regionem patrum veſtrorũ.

22 Ego itaque do tibi partem unam ſupra fratres tuos; quam cepi è manu Emoræi gladio meo & arcu meo.

CAP. XLIX. *Jahakobi teſtamentum, continens varias prophetias, præceptum de ſepultura ſua.*

DEinde convocavit Jahakob filios ſuos; & dixit, colligimini, ut prænunciem vobis id quod eventurum eſt vobis ſequentibus temporibus.

2 Congregamini & audite filii Jahakobi: attendite, inquam, ad Iſraelem patrem veſtrum.

3 Tu Reuben, primogenitus meus *fuiſti*, vis mea, & principium potentiæ meæ, excellentia dignitatis, & excellentia roboris:

4 Rapiditate, aquarum inſtar *ruens* ne excellas, quia aſcendiſti cubilia patris tui: tunc prophanaſti *ea*, ſtratum meum aſcendit.

5 Schimhon & Levi; fratres: inſtrumenta violentiæ, conventionibus ipſorum.

6 In arcanum eorum ne ingreditor anima mea, in cœtum eorum ne adunator gloria mea: quia pro ira ſua occiderunt viros, & pro arbitrio ſuo avulſerunt boves.

7 Maledicta ira eorum, quia vehemens, & furor eorum, quia ſævus fuit: diſpertio eos per Jahakobi, & diſpergo eos per Iſraelis *poſteros.*

8 Jehuda, te, te *inquam* celebrabunt fratres tui, manu tua poſita cervici hoſtium tuorum: incurvabunt ſe tibi *honorem exhibentes* filii patris tui.

9 Catule leonis Jehuda; à præda fili mi aſcendiſti: *in* crura ſe demiſerit, cubuerit tanquam leo, & tanquam immanis leo, quis illum ſuſcitet?

10 Non deſiſtet tribus à Jehuda, neque Legiſlator è medio pedum ejus, uſquedum venturus erit filius ejus, & *erit* ei obedientia populorum.

11 Ligans ad vitem aſellum ſuum, & ad generoſam vitem pullum aſinæ ſuæ; lavat in vino veſtimentum ſuum, & in ſucco uvarum operimentum ſuum.

12 Rubicundus oculis ex vino, & albus dentibus ex lacte.

13 Zebulon ad portum marium habitabit; ipſe, *inquam*, ad portum navium, latuſque ejus verſus Tzidonem *erit.*

14 Jiſſacar aſinus oſſibus valens, cubans inter duas ſarcinas.

15 Quum videns quietem *rem* bonam eſſe & terram ſuam eſſe amœnam; inclinaverit humerum ſuum ad bajulandum, & factus fuerit tributarius.

16 Dan judicabit populum ſuum, tanquam una tribuum Iſraelis.

17 Erit Dan *ut* ſerpens juxta viam, aconitas juxta ſemitam, qui mordet calces equi, & *per quem* decidit ſeſſor ejus retrorſum.

18 In ſalutem tuam exſpectо Jehovam.

19 Gad, turma turmatim populabitur eum: ſed ipſe populabitur *alios* tandem.

20 Ex Aſchero pinguis *exſtabit* cibus ejus, & ipſe præbebit delicias regias.

21 Napthali, *eſt* cerva emiſſa: qui profert verba elegantia.

22 Ramus fœcundus Joſeph, ramus fœcundus ſecus fontem: *duobus* ramis *ſuis* procedit ultra murum.

23 Quamvis amaritudine affecerint eum & jaculati ſint, quamvis inteſtino odio proſequuti ſint eum ſagittarii:

24 Tamen permanſit in robore arcus ejus, roborataque ſunt brachia manuum ejus, à manibus robuſti Dei Jahakobi, unde *fuit* paſtor & lapis Iſraelis:

25 A forti *Deo* patris tui qui adjuvaturus eſt te, & ab omnipotente, qui benedicturus eſt tibi benedictionibus cœlorum ſuperne, benedictionibus abyſſi ſubjacentis, bene-

benedictionibus uberum & vulvæ.

26 Benedictiones patris tui, validæ ſunt cum benedictionibus progenitorum meorum uſque ad finem collium ſeculi, *ha* adſunto capiti Joſephi, & vertici ſeparati inter fratres ſuos.

27 Binjamin, lupus qui diſcerpit, mane comedit prædam, & ad veſperam dividit ſpolium.

28 Omnes iſtæ *ſunt* tribus Jiſraelis duodecim, & hoc *eſt* quod eloquutus eſt eis pater earum quum benediceret eis, eorum cuique prout benedictioni ipſius convenit benedicēs

29 Deinde præcepit eis ac edixit eis, me aggregato ad populum meum, ſepelite me cum patribus meis, *efferentes* in ſpeluncam illam quæ *eſt* in agro Hephronis Chitthæi.

30 In eam ſpeluncam quæ *eſt* in agro Macpelæ, qui *eſt* è regione Mamræ in terra Cenahanis: quam emit Abraham cum ipſo agro ab Hephrone Chitthæo in poſſeſſionem ſepulcri.

31 Ibi ſepelierunt *majores* Abrahamū & Saram uxorem ejus, ibi ſepelierunt Jitzchakum & Ribkam uxorem ejus, ibiq, ſepelevi Leam:

32 *In* poſſeſſione agri illius & ſpelunce quæ *eſt* in eo *empta* à filiis Chethi.

33 Quumque abſolviſſet Jahakob præcipere filiis ſuis, recepit pedes ſuos in lectum ſuum: ita exſpiravit, & aggregatus eſt ad populos ſuos.

CAP. L. *Jahakobi mors & corporis conditura. Joſeph fratres ſolatur & poſt præceptum de oſſibus ſuis transferendis, moritur.*

TUnc ruens Joſeph ſuper faciem patris ſui, flevit ſuper eum, & oſculatus eſt eum.

2 Quumque præcepiſſet Joſeph ſervis ſuis medicis, ut aromatibus condirent patrem ſuū, aromatibus condierunt medici Jiſraelem.

3 Et impletis ei quadraginta diebus (nam ita impleri ſolent dies eorum qui aromatibus condiuntur,) fleverunt eum Ægypti ſeptuaginta diebus:

4 Poſtquam autem præteriſſent dies fletus ejus, alloquutus eſt Joſeph familiam Parhonis, dicendo; ſi nunc inveni gratiam in oculis veſtris, loquimini quæſo apud Parhonem, dicendo,

5 Pater meus adjuravit me dicendo, ecce ego brevi moriturus ſum; in ſepulcro meo quod fodi mihi in regione Cenahanis, ibi ſepelito me: nunc itaque aſcendam quæſo; ut ſepeliam patrem meum, deinde revertar.

6 Cui dixit Parho, aſcende & ſepeli patrem tuum, quemadmodum adjuravit te.

7 Aſcendit itaque Joſeph ad ſepeliendum patrem ſuum: aſcenderuntque cum eo omnes ſervi Parhonis, Seniores familiæ ejus, & Seniores omnes terræ Ægypti:

8 Præterea tota familia Joſephi, & fratres ejus, ac familia patris ejus: tantummodo parvulos ſuos & greges ſuos & armenta ſua reliquerunt in terra Goſchenis.

9 Denique aſcenderunt cum eo tum currus tum equites; adeo ut eſſet exercitus ille numeroſus valde.

10 Quum autem veniſſet uſque ad aream quandam ſeptam cynosbatis, quæ *eſt* ad vadum Jardenis, planxeruot ibi planctu magno & gravi valde: inſtituit enim patri ſuo luctum ſeptem diebus.

11 Quapropter videns incola ejus regionis, *populus* Cenahanæus, luctum illum in area illa ſepta cynosbatis, dicebant, luctus gravis hic *eſt* Ægypto: idcirco vocavit nomen illius *areæ, aream* lugentis Ægyptii, quæ *eſt* ad vadum ſardenis.

12 Facientes ergo filii ejus ei, præciſe quemadmodum præceperat eis.

13 Extulerunt eum filii ejus in regionem Cenahanis, & ſepeliverunt eum in ſpelunca agri Macpelæ; quem agrum emerat Abraham in poſſeſſionem ſepulcri ab Hephrone Chitthæo, è regione Mamræ.

14 Deinde reverſus eſt Joſeph in Ægyptum, ipſe & fratres ejus, & omnes qui aſcenderant cum eo ad ſepeliendum patrem ejus; poſtquam ſepeliviſſet patrem ſuum.

15 Videntes autem fratres Joſephi mortuum eſſe patrem ſuum, dicebant, fortaſſis inteſtino odio proſequitur nos Joſeph; & omnino rependet nobis totum illud malum quod intulimus ipſi.

16 Ideoque amandarunt aliquos ad Joſephum, qui dicerent; pater tuus præcepit ante mortem ſuam, dicendo,

17 Ita dicetis Joſepho, obſecro, condona nunc defectionem fratrum tuorum & peccatum eorum, quod malum intulerunt tibi, nunc inquam condona quæſo defectionem ſervorum Dei patris tui: ſed flebat Joſeph quum illi alloquerentur ſe.

18 Deinde adeuntes etiam fratres ejus prociderunt ante faciem ejus; ac dixerunt, ecce nos tibi ſervos.

19 Dixit vero eis Joſeph, ne timeatis: nam an loco Dei *ſum* ego?

20 Vos quidem cogitaveratis contra me malum: *ſed* Deus cognovit illud in bonum *convertere*, ut faceret ſicut *eſt* die hoc, conſervando in vita populum multum.

21 Nunc itaque ne timeatis, ego ſuſtentabo vos & parvulos veſtros; ita conſolatus eſt eos, & loquutus quæ *erant* eis cordi.

22 Sic habitavit Joſeph in Ægypto, ipſe cum familia patris ſui: vixitque Joſeph centum decem annos.

23 Et vidit Joſeph ab Ephrajimo *natos* abnepotes: etiam filii Maciris filii Menaſchis nati ſunt, *& educati* ſuper genua Joſephi.

24 Tum dixit Joſeph fratribus ſuis, ego brevi moriturus ſum: Deus autem omnino viſitabit vos, & faciet ut aſcendatis ex hac terra in regionem illam quam juramento dedit Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo.

25 Adjuravitque Joſeph filios Jiſraelis dicendo; omnino viſitabit Deus vos, *adjure* ut deportetis oſſa mea hinc.

26 Deinde mortuus eſt Joſeph natus centum decem annos; & poſtquam eum condiviſſent *medici* aromatibus, in quadam arca repoſitus eſt in Ægypto.

Secun-

Secundus liber Moſchis, SIVE EXODUS.

CAP. I. *Parho imperat infanticidium ob multitudinem Iſraelitarum.*

ATque hæc *quidem ſunt* nomina filiorum Iſraelis qui venerant in Ægyptum (venerant *autem* cum Jahakobo, quiſque cum familia ſua.)

2 Reüben, Schimhon, Levi, & Jehuda,

3 Iſſacar, Zebulon, & Binjamin,

4 Dan, & Naphtali, Gad, & Aſcher.

5 Erantque omnes animæ, egreſſi è femore Jahakobi ſeptuaginta animæ, cum Joſepho *qui* erat in Ægypto.

6 Mortuus autem eſt Joſeph, omneſque fratres ejus & tota ætas illa:

7 Et filii Iſraelis fœtificaverunt, & abunde progenuerunt, atque adaucti ſunt & corroborati quamplurimum; adeo ut terra illa impleretur ipſis:

8 Quapropter exiſtens Rex novus ſuper Ægyptum, qui non agnoſcebat Joſephum,

9 Dixit populo ſuo; ecce populus Iſraelitarum numeroſior & potentior *ſit* nobis.

10 Agedum, ſapienter nos geramus adverſus illum; ne augeſcat, eveniatque ſi quando inciderint *occaſiones* belli, ut adjungat ſe ipſe quoque inimicis noſtris, vel pugnet contra nos, vel aſcendat ex hac terra.

11 Conſtituerunt itaque ſuper eum præfectos angariis, qui affligerent eum oneribus ſuis: & ædificavit *populus Iſraelis* urbes armamentariorum Parhoni, Pithomum & Rahamſeſum.

12 Sed prout affligebant eum, ita augeſcebat & ita erumpebat *in multitudinem*; adeo ut diſtæderet *Ægyptios* propter filios Iſraelis.

13 Coegerunt itaque Ægyptii filios Iſraelis ſervire per fœvitiam,

14 Et amaram effecerunt vitam eorum ſervitute dura, *occupanter* in luto, & in lateribus, & in omni ſervitute ruſtica; præter omnem ſervitutem ipſorum, quam exigebant ab iis per fœvitiam *domi*.

15 Præterea alloquens Rex Ægypti illas quæ obſtetricabantur Hebræis; quarum uni nomen *erat* Schiphra, nomen vero alteri Puha.

16 Edixit; obſtetricando *mulieribus* Hebræis, quum inſpicietis in ſellas parturientium: ſi filius fuerit, *edico* ut enecetis illum, ſin filia fuerit, ut vivat.

17 Sed timuerunt obſtetrices illæ Deum ipſum, neque fecerunt quemadmodum ediderat eis Rex Ægypti: nam vivos conſervabant natos.

18 Vocante autem Rege Ægypti obſtetrices illas, & dicente eis, quare feciſtis rem hanc? nam vivos conſervaſtis natos:

19 Dixerunt obſtetrices illæ Parhoni, quia Hebreæ non *ſunt* ſicut mulieres Ægyptiæ: ſunt enim vividæ, quum nondum venit ad ipſas ulla obſtetrix, jam peperierunt.

20 Idcirco benefecit Deus obſtetricibus illis, quum augeretur populus ille, & cõroborarentur valde.

21 Deinde factum eſt, quia timebant illæ obſtetrices Deum; & domos *natis* illis ſtatuebat Deus:

22 Ut præciperet Parho toti populo ſuo, edicendo; omnem horum filium qui naſcetur in rivum ipſum projicite, omnem vero horum filiam vivam conſervate.

CAP. II. *Moſchis educatio regia, ejus heroicus fuga & conjugium.*

ABiens autem quidam ex familia Levi; duxerat filiam Levi,

2 Concepitque mulier illa & peperit filium: & videns eum eſſe bona *forma*, abſcondit eum tribus menſibus.

3 Sed quum non poſſet amplius efficere ut eſſet abſconditus; accipiens ei arcam ſcirpeam oblivit illam bitumine & pice: & poſitum in ea puerulum expoſuit in alga juxta ripam cujuſdam rivi:

4 Stiterat autem ſeſe illius ſoror procul, cognitura quid fieret illo:

5 Quum deſcendit filia Parhonis ut lavaret ſe ad rivum illum, puellis ejus deambulantibus ſecundum rivum; & videns arcam illam in media alga, miſit ancillam ſuam quæ accepit eam.

6 Aperiens itaque vidit ipſum puerulum, ecce autem puer flebat: & miſerta illius dixit, ex natis Hebræorum illorum *eſt* hic.

7 Tunc dixit ſoror illius filiæ Parhonis; an ibo vocatum tibi mulierem nutricem ex Hebræis, quæ lactet tibi hunc puerulum?

8 Dicente vero filia Parhonis illi, i; abiens illa adoleſcentula vocavit matrem ipſius pueruli.

9 Cui dixit filia Parhonis, abduc puerulum hunc & lactato eum mihi, & ego dabo mercedem tuam: ſic accipiens mulier illa puerulum lactavit eum:

10 Quum autem creviſſet ille puerulus, adduxit eum ad filiam Parhonis, cui erat filii loco: vocavitque nomen ejus Moſchen, dicens, ex aquis enim extraxi eum.

11 Fuit autem diebus illis quum creviſſet Moſche, ut exiret ad fratres ſuos & aſpiceret onera eorum: & videret quemdam Ægyptium percutientem virum Hebræum è fratribus ſuis;

12 Quapropter ut reſpiciens huc illuc vidit neminem adeſſe; cecidit Ægyptium illum, & abſcondit eum in arena:

13 Deinde exiens die poſtero, quum ecce duo viri Hebræi contenderent; dixit iniquo; cur cædis proximum tuum?

14 Qui dixit, quis conſtituit te virum principem & judicem ſuper nos? an me interfecturus loqueris, ut interfeciſti illum Ægyptium? idcirco timuit Moſche, & dixit, profecto innotuit res iſta.

15 Audiens vero Parho rem iſtam, quærebat ut interficeret Moſchen: ſed fugit Moſche metu Parhonis, ut habitaret in terra Midjanis, & ſedit ad quendam puteum.

16 Præſidi autem Midjanitarum ſeptem

erant

erant, filiæ : quæ advenientes hauriebant *aquas*, & implebant aqualiculos illius *putei*, ut adaquarent greges patris ſui.

17 Supervenientibus vero paſtoribus quibuſdam & abigentibus eas, ſurgens Moſche defendit eas, & adaquavit greges earum.

18 Quum itaque rediiſſent ad Rehuelem patrem ſuum, dixit, quare tam cito rediſtis hodie?

19 Quæ dixerunt, quidam Ægyptius eripuit nos è manu paſtorum etiamque abunde hauſit nobis & adaquavit greges.

20 Tum dixit filiabus ſuis, at ubi ille *eſt*? quamobrem jam reliquiſtis virum illum? vocate eum ut ſumat cibum.

21 Atquievit tandem Moſche ut maneret cum hoc viro : qui dedit Tzipporam filiam ſuam Moſchi *uxorem*.

22 Quumque peperiſſet filium, vocavit *Moſche* nomen ejus Gerſchomum : dicebat enim, peregrinus ſum, in terram alienam *palſus*.

23 Fuit autem diebus illis, qui multi *fuerunt*; quum mortuus eſſet Rex Ægypti, ut ſuſpirarent filii Iſraelis præ ſervitute illa & vociferarentur : & eorum clamor de ſervitute illa aſcendit ad Deum ipſum.

24 Quamobrem ut audivit Deus gemitum eorum, recordatus eſt Deus fœderis ſui cum Abrahamo, cum Jitzchako, & cum Jahakobo.

25 Reſpexitque Deus filios Iſraelis, & cognovit Deus.

CAP. III. *Rubus ardens non conſumtus : vocatio, inveſtitura & inſtructio Moſchi.*

MOſche enim paſcebat gregem Jithronis ſoceri ſui Præſidis Midianitarum : quum abluſto grege illo poſt quoddam deſertum, venit ad montem ipſum Dei in Chorebum.

2 Tunc apparuit Angelus Jehovæ ei in flamma ignis è medio cujuſdam rubi : quumque aſpiceret, ecce rubus ille ardebat igne, nec tamen rubus conſumebatur.

3 Itaque dicebat Moſche, divertam nunc ut videam viſionem iſtam magnam, quare non comburatur rubus iſte.

4 Videns autem Jehova ipſum divertere ad aſpiciendum, inclamavit eum Deus è medio illius rubi, dicens, Moſche, Moſche, qui dixit, ecce me.

5 Tum dixit *Deus* : ne appropinques huc : extrahe calceamenta tua à pedibus tuis; nam locus in quo ſtas, terra ſancta eſt.

6 Deinde dixit, Ego *ſum* Deus patris tui, Deus Abrahami, Deus Jitzchaki, & Deus Jahakobi : abſcondit vero Moſche faciem ſuam, quia timebat, ne intueretur Deum.

7 Et dixit Jehova, probe vidi afflictionem populi mei qui *eſt* in Ægypto; & clamorem eorum ab exactoribus ejus audivi, quia cognovi doleres ei *allatos*.

8 Ideo deſcendi ut liberem eum è manu Ægyptiorum, & educam eum è terra illa; in regionem bonam & amplam, in regionem affluentem lacte & melle : in locum Cenahanæi, & Chitthæi, & Emoræi, & Perizzæi, & Chivvæi, & Jebuſæi.

9 Nunc itaque, ecce clamor filiorum Iſraelis pervenit ad me; atque etiam vidi oppreſſionem, qua Ægyptii opprimunt eos.

10 Nunc inquam adeſdum, ut mittam te ad Parhonem : deinde educito populum meum, filios Iſraelis ex Ægypto.

11 Sed dixit Moſche Deo, quis *ſum* ego, ut eam ad Parhonem; & ut educam filios Iſraelis ex Ægypto?

12 *Cui ille*, *fac*, inquit, nam ero tecum, & hoc ipſum *eſto* tibi ſignum, quod ego miſerim te : quum eduxeris populum illum ex Ægypto, ſervietis Deo juxta hunc montem.

13 Dixit autem Moſche Deo, ecce, me veniente ad filios Iſraelis, quum dixero eis, Deus patrum veſtrorum miſit me ad vos : ſi dicerent mihi, quod *eſt* nomen ejus, quid dicerem illis?

14 Dixit itaque Jehova Moſchi, Eheje, qui ſum : dixitque, ita dices filiis Iſraelis, Eheje miſit me ad vos

15 Edixitque iterum Deus Moſchi, ſic dicito filiis Iſraelis : Jehova Deus patrum veſtrorum, Deus Abrahami, Deus Jitzchaki, & Deus Jahakobi miſit me ad vos : hoc *eſt* nomen meum in ſeculum, & hoc memoriale meum, in omnem ætatem.

16 I, & congrega ſenioribus Iſraelis, dices eis, Jehova Deus patrum veſtrorum apparuit mihi, Deus Abraham, Jitzchaki, & Jahakobi, dicendo; omnino rationem habeo veſtri, & ejus quod fit vobis in Ægypto.

17 Quapropter dico; deducam vos ex afflictione Ægypti in regionem Cenahanæi, & Chitthæi, & Emoræi, & Perizzæi, & Chivvæi, & Jebuſæi : in regionem affluentem lacte & melle.

18 Sic auſcultabunt voci tuæ. Deinde accedens tu & Seniores Iſraelis ad Regem Ægypti, dicetis ei, Jehova Deus Hebræorum obviam factus eſt nobis, nunc itaque abire nobis liceat quæſumus itinere trium dierum in illud deſertum, ut ſacrificemus Jehovæ Deo noſtro.

19 Ego autem novi non eſſe vobis permiſſurum Regem Ægypti ut abeatis, ne quidem manu forti *preſſum*.

20 Sed quum extendens manum meam percuſſero Ægyptum omnibus mirabilibus meis quæ facturus ſum in ea; poſtea demum dimittet vos.

21 Reddam vero gratioſam populum illum in oculis Ægyptiorum : ſic fiet quum abibitis, *ut* non abeatis vacui;

22 Petet enim unaquæque à vicina ſua, & ab hoſpita domus ſuæ inſtrumenta argentea & inſtrumenta aurea & veſtimenta : quæ imponentes filiis veſtris & filiabus veſtris ſpoliabitis Ægyptum.

CAP. IV. *Moſches tandem aliquando vocationem divinam ſuſcipit & fit cancellarius Dei. Ipſe & Aharon ſunt Imago concordiæ inter magiſtratum & paſtores Eccleſiæ.*

TUnc reſpondens Moſche dixit, at ecce non crediturí ſunt mihi, neque auſcultaturi voci meæ; nam dicent, non apparuit tibi Jehova.

2 Dixit

2 Dixit autem ei Jehova, quidnam eſt in manu tua? coque dicente, baculus,

3 Dixit, abjice eum in terram, quumque abjeciſſet eum in terram, converſus eſt in ſerpentem: fugiebatque Moſche, metu ejus.

4 Poſtea dixit Jehova Moſchi, extendendam manum tuam prehende caudam ejus: quumque extenſa manu ſua prehendiſſet eum, converſus eſt in baculum in manu ejus.

5 Ut credant, *inquit*, apparuiſſe tibi Jehovam Deum patrum ſuorum; Deum Abrahami, Deum Jitzchaki, & Deum Jahakobi.

6 Deinde rurſus dicēte Jehova ei, infer nunc manum tuam in ſinum tuum, intulit manum ſuam in ſinum ſuum: quumque eduxiſſet eam, ecce manus ejus leproſa, *erat alba* ſicut nix.

7 Dicente vero, refer manum tuam in ſinum tuum, retulit manum ſuam in ſinum ſuum: quumque eduxit eam è ſinu ſuo, ecce reſtituta eſt ut *reliqua* caro ejus.

8 Hoc fiet, *inquit*, ſi non crediderint tibi, neque auſcultaverint voci & ſigno priori, ut credant voci & ſigno alteri.

9 Erit quoque, ſi non crediderint etiam duobus ſignis iſtis & non auſcultaverint voci tuæ, ſi accipiens de aquis alicujus rivi effundas *in* aridam; ut convertantur aquæ illæ quas acceperis è rivo, convertantur inquam in ſanguinem in ipſa arida.

10 Dixit vero Moſche Jehovæ, *attende* ad me Domine; non ſum vir facundus, neque unquam antea fui, ne quidem ex quo loquutus es cum ſervo tuo: ſed impedito ore & impedita lingua ſum.

11 Tum dixit Jehova illi, quis ſtatuit os homini? aut quis ſtatuere poteſt mutum aut ſurdum, aut ſenſibus valentem, aut cæcum? nonne ego *quiſque* Jehova?

12 Nunc itaque i; & ego adero ori tuo, & docebo te quæ loquuturus es.

13 Dicente autem *illo*, *attende* ad me Domine, mitte quæſo per eum *quem* miſſurus es:

14 Accenſus ira Jehova contra Moſchen, dixit, an non Aharonem Levitam fratrem tuum, hunc ſcio omnino valere eloquio? adeoque ecce ipſe prodit obviam tibi, & quando videbit te, lætabitur cum animo ſuo.

15 Quando alloquutus fueris eum, & inſerueris hæc verba in ore ejus; tum ego adero ori tuo & ori ejus, & docebo vos quæ facturi eſtis.

16 Nam alloquetur ipſe pro te populum: fietque ut ipſe ſit tibi vice oris, tu vero ſis ei vice Dei.

17 Baculum autem iſtum accipito in manu tua; quo edas ſigna illa.

18 Abiens igitur Moſche reverſus eſt ad Jetherum ſocerum ſuum, dixitque ei, eam quæſo, & revertar ad fratres meos qui *ſunt* in Ægypto, ut videam an adhuc vivant: & dixit Jithro Moſchi, abi cum pace.

19 Edixitque Jehova Moſchi apud Midjanitas, i, revertere in Ægyptum, mortui enim ſunt omnes homines illi qui quærebant animam tuam:

20 Itaque accipiens Moſche uxorem ſuam & filios ſuos, impoſuit eos aſino, ut reverterur in terram Ægypti: accepitque Moſche baculum Dei in manu ſua.

21 Tum edixit Jehova Moſchi; quandoquidem proficiſceris ut revertaris in Ægyptum, vide ut omnia illa prodigia quæ poſuero in manu tua, facias coram Parhone: ſed ego obfirmabo cor ejus, ut nolit dimittere populum illum.

22 Tandem dices Parhoni: ſic dicit Jehova, filius meus, primogenitus meus eſt Iſrael.

23 Sed quum edicerem tibi, demitte filium meum ut ſerviat mihi, renuiſti dimittere eum: ecce ego interfecturus ſum filium tuum, primogenitum tuum.

24 (Evenit autem in illo itinere, in diverſorio quodam; ut occurreret ipſi *Moſchi* Jehova *velut* quærens morte afficere eum.

25 Sed accipiens Tzippora *culirum* acutum, amputavit præpitium filii ſui, & admovit pedibus illius: nam, inquit illa, ſponſus ſanguinum es mihi:

26 Sic deſtitit *Jehova* ab illo: dixerat autem tunc ſponſum ſanguinum, propter circumciſionem.

27 Edixit item Jehova Aharoni, abi obviam Moſchi in deſertum: qui abiens occurrit ei juxta montem Dei, & oſculatus eſt eum.

28 Tum retulit Moſche Aharoni omnia negotia Jehovæ *ad* quæ mittebat ſe; & omnia ſigna illa quæ præceperat ſibi.

29 Abiens itaque Moſche & Aharon congregaverunt omnes Seniores filiorum Iſraelis.

30 Proloquente autem Aharone omnia verba illa quæ eloquutus fuerat Jehova Moſchi, & edente *Moſche* ſigna illa ante oculos ipſius populi:

31 Credidit populus: & poſtquam audiverunt Jehovam viſitaſſe filios Iſraelis, & vidiſſe afflictionem ipſorum, vertice inclinato incurvaverunt ſe *adorantes eum*.

CAP. V. *Parho, admonitus à Moſche & Aharone multiplicat preſſuram.*

POſtea vero accedentes Moſche & Aharon dixerunt Parhoni: ita ait Jehova Deus Iſraelis, dimitte populum meum ut feſtum celebrent mihi in deſerto.

2 Dicenti autem Parhoni, quis *eſt* Jehova, cujus voci auſcultem dimittendo Iſraelem? non novi Jehovam, ideo etiam Iſraelem non dimittam:

3 Dixerunt, Deus ipſe Hebræorum obviam factus eſt nobis: liceat quæſumus nobis abire itinere tridui in illud deſertum, ut ſacrificemus Jehovæ Deo noſtro, ne occurrens nos *cædat* peſte aut gladio.

4 Tum dixit eis rex Ægypti, Moſche & Aharon, quare abſtrahitis populum hunc ab operibus ſuis? abite ad onera veſtra.

5 Dicebat enim Parho, en multus nunc *eſt* populus hujus terræ, & ceſſare faceretis eos ab operibus ſuis?

6 Deinde præcepit Parho eodem die; illis qui exactores agebant in populum, & moderatoribus ejus, dicendo,

7 Ne pergatis dare huic populo ſtramen ad

ad faciendos lateres ſuos, ſicut antea; ipſi eant ut conquirant ſibi ſtramen.

8 Summam vero laterum quam ipſi faciebant antea imponite eis, ne minuite ex ea: nam deſides ſunt, idcirco clamant ipſi dicendo, abeamus, ſacrificemus Deo noſtro.

9 Aggravetur hæc ſervitus ſuper homines iſtos, & operentur in ea; neque attendunto verbis fallis.

10 Egreſſi itaque exactores ipſi populi & moderatores ejus alloquuti ſunt populum ipſum dicendo: ita ait Parho, ego non ſum daturus vobis ſtramen.

11 Vos ire, accipite vobis ſtramen undecunque inveneritis: etſi non deminutum eſt de ſervitute veſtra quicquam.

12 Ita diſperſus eſt populus ipſe per totam terram Ægypti, ad conquirendum ſtipulam pro ſtramine.

13 Exactores autem urgebant dicendo; perficite opera veſtra, penſum diei die ſuo, ut quum adeſſet ſtramen:

14 Et cædebantur moderatores filiorum Iſraelis, quos illis præfecerant exactores Parhonis, dicendo; quare non perfeciſtis demenſum veſtrum faciendo lateres ſicut antea nec heri nec hodie?

15 Quamobrem accedentes moderatores filiorum Iſraelis, clamaverunt ad Parhonem, dicendo; quare facis ita ſervis tuis?

16 Stramen non datur ſervis tuis, lateres autem, inquiunt nobis, perficite: ecce itaque cæduntur ſervi tui, culpa vero *eſt* populi tui.

17 Qui dixit: deſides eſtis, deſides: idcirco vos dicitis, abeamus ſacrificemus Jehovæ.

18 Nunc itaque abite, ſervite, ſtramen autem non dabitur vobis: ſummam tamen laterum datote.

19 Quum autem moderatores filiorum Iſraelis viderent ſe *loco* malo eſſe dicente *Rege*; ne deminuite de lateribus veſtris, demenſum diei die ſuo *date*:

20 Incidentes in Moſchen & Aharonem qui ſtabant è regione ipſorum, quum exirent à Parhone:

21 Dixerunt illis, Cognoſcat Jehova de vobis & judicet: qui feciſtis ut fœteat odor noſter ante oculos Parhonis & ante oculos ſervorum ejus, tradendo gladium in manum eorum ad interficiendum nos:

22 Reverſus itaque Moſche ad Jehovam dixit; Domine, quare malo affeciſti populum hunc: quamobrem jam miſiſti me?

23 Nam ex quo veni ad Parhonem & loquutus ſum nomine tuo, malo affecit populum hunc: & prorſus non liberaſti populum tuum. *Caput* VI.

24 Dixit vero Jehova Moſchi, nunc videbis quid facturus ſim Parhoni: nam per manum fortem *coactus* dimittet eos, & per manum fortem expellet eos è terra ſua.

CAP. VI. *Nomen* Jehova *manifeſtatur ipſe fatlo: Moſchis verecunda excuſatio: & metamorphoſis baculi Moſchis.*

ALloquens autem Deus Moſchen, dixit ei, ego *ſum* Jehova.

2 Apparueram quidem Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo nomine *Dei* fortis omnipotentis: at nomine meo Jehova non cognitus ſum illis.

3 Itaque etiam prout ſtabiliveram fœdus meum cum illis, me daturum illis terram Cenahanis; terram peregrinationum ipſorum, in qua peregrinabantur:

4 Etiam ego audivi gemitum filiorum Iſraelis quos Ægyptii ſervire cogunt: & recordor fœderis mei.

5 Idcirco dic filiis Iſraelis, ego *ſum* Jehova; itaque eximam vos ne ſubjecti ſitis oneribus Ægyptiorum, & eripiam vos à ſervitute eorum: redimamque vos brachio exſerto & judiciis magnis.

6 Et aſſumens vos mihi in populum, ero vobis Deus: ſic experiemini me eſſe Jehovam Deum veſtrum eximentem vos ne ſubjecti ſitis oneribus Ægyptiorum.

7 Denique introducam vos in eam terram quam ſublata manu mea *juravi* me daturum Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo: & dabo eam vobis *in* hæreditatem, ego *ſum* Jehova.

8 Hæc ita eloquutus eſt Moſche filiis Iſraelis, ſed non attenderunt ad Moſchen præ anguſtia ſpiritus & præ ſervitute dura.

9 Alloquutus item eſt Jehova Moſchen, dicendo;

10 I, alloquere Parhonem Regem Ægypti; ut dimittat filios Iſraelis è terra ſua.

11 Sed loquutus eſt Moſche coram Jehova, dicendo: en filii Iſraelis non attenderunt ad me, quomodo ergo attenderet ad me Parho; qui ſum præputiatus labiis?

12 Tamen alloquutus eſt Jehova Moſchen & Aharonem: & mandata dedit eis ad filios Iſraelis & ad Parhonem Regem Ægypti: ad educendum filios Iſraelis è terra Ægypti.

13 Hi *ſunt* primarii familiarum paternarum ipſorum: filii Reubenis, primogeniti Iſraelis, Chanoc, & Pallu, Chetzron, & Carmi, hæ *ſunt* familiæ Reubenis.

14 Et filii Schimhonis, Jemuel, & Jamin, & Ohad, & Jacin, & Tzochar, & Schaul filius cujuſdam Cenahanitidis: hæ *ſunt* familiæ Schimhonis.

15 Hæc autem *ſunt* nomina filiorum Levi per generationes ſuas, Gerſchon, & Kehath, & Merari: anni vero vitæ Levi, *fuerunt* centum triginta ſeptem anni.

16 Filii Gerſchonis, Libni & Schimhi per familias ſuas.

17 Filii vero Kehathi; Hamram, & Jitzehar, & Chebron, & Huzziel: anni autem vitæ Kehathi, *fuerunt* centum triginta anni:

18 Filii vero Merari; Machli, & Muſchi, hæ *ſunt* familiæ Leviticæ *tribus* per generationis ſuas.

19 Accepit autem Hamram Jocebedam amitam ſuam ſibi in uxorem, quæ peperit ei Aharonem & Moſchen: anni vero vitæ Hamrami *fuerunt* centum triginta ſeptem anni.

20 Filii vero Jitzcharis, Korach, & Nepheg, & Zicri.

21 Et filii Huzzielis, Miſchael, & Eltzaphan, & Sithri.

22 Poſtea accepit Aharon Eliſchebah filiam Hamminadabi ſororem Nachaſchonis ſibi in uxorem : quæ peperit ei Nadabum, & Abihu, & Elhazarem, & Ithamarem.

23 Filii autem Korachi, Aſſir, & Elkana, & Abiaſaph: hę *ſunt* familiæ *gentis* Korachęæ.

24 Elhazar quoque filius Aharonis accepit ſibi unam de filiabus Putielis, *ut eſſet* ſibi uxor, quæ peperit ei Pinchaſum: hi *ſunt* primarii patres Levitarum per familias ſuas.

25 Hic ille Aharon & Moſche; quibus edixit Jehova, educite filios Jiſraelis è terra Ægypti per exercitus ſuos.

26 Ipſi iidem *ſunt* qui alloquuti ſunt Parhonem Regem Ægypti ; ad educendum filios Jiſraelis ex Ægypto: *hic* ille *eſt* Moſche & Aharon.

CAP. VII. *Prima plaga Ægypti.*

FUit ergo, qua die alloquutus eſt Jehova Moſchen in terra Ægypti,

2 Quum alloqueretur Jehova Moſchen dicendo, ego *ſum* Jehova : eloquere apud Parhonem Regem Ægypti omnia quæ ſum eloquuturus tibi :

3 Ut diceret Moſche coram Jehova ; en, ego *ſum* præputiatus labiis, quomodo ergo attenderet ad me Parho? *Caput* VII.

4 Tum dixit Jehova Moſchi, vide, conſtitueram te vice Dei Pharoni; Aharonem vero fratrem tuum, ut eſſet interpres tuus.

5 Tu loquitor quæcunque præcepero tibi: Aharon vero frater tuus alloquitor Parhonem, ut dimittat filios Jiſraelis è terra ſua.

6 Ego vero obdurabo cor Parhonis ; ut multiplicem ſigna mea & prodigia mea in terra Ægypti :

7 Neque auſcultabit vobis Parho, quum appoſuero manum meam ad Ægyptum ; ſed educam exercitus meos, populum meum, filios Jiſraelis è terra Ægypti judiciis magnis.

8 Et experientur Ægyptii me eſſe Jehovam, quum extendero manum meam adverſus Ægyptum : nam educam filios Jiſraelis è medio ipſorum.

9 Fecit ergo Moſche & Aharon : quemadmodum præceperat Jehova eis, ſic fecerunt.

10 Moſche autem natus *erat* octoginta annos, & Aharon natus octoginta tres annos : quum alloquerentur Parhonem.

11 Alloquutus enim eſt Jehova Moſchen & Aharonem ; dicendo,

12 Quum alloquetur vos Parho dicendo, edite vobis prodigium ; ubi edixeris Aharoni, accipe baculum tuum & projice coram Parhone, vertetur in draconem.

13 Veniens itaque Moſche & Aharon ad Parhonem, fecerunt ita ut præceperat Jehova : projecit enim Aharon baculum ſuum coram Parhone & coram ſervis ejus, & converſus eſt in draconem.

14 Tum vocavit etiam Parho ſapientes & præſtigiatores; ut facerent ipſi quoque Magi Ægyptii ſuis incantationibus ſimiliter,

15 Et projecerunt quiſque baculum ſuum, & converſi ſunt *baculi* in dracones : ſed deglutivit baculus Aharonis baculos eorum.

16 Attamen obſirmatum eſt cor Parhonis, ita ut non auſcultaret illis ; quemadmodum prædixerat Jehova.

17 Deinde edixit Jehova Moſchi, aggravatum eſt cor Parhonis; renuit dimittere populum hunc ;

18 I ad Parhonem hoc mane, ecce egreditur ad aquam, ut conſiſtas è regione ejus ripam ipſius rivi : baculum vero qui verſus fuerat in ſerpentem accipe in manu tua :

19 Et dices ei, Jehova Deus Hebræorum miſerat me ad te ut dicerem, dimitte populum meum ut ſerviat mihi in deſerto : ſed ecce non auſcultaviſti adhuc.

20 Ita ait Jehova, hac *re* experieris me eſſe Jehovam : ecce ego percuſſurus ſum baculo hoc qui *eſt* in manu mea ſuperficiem aquę quæ *eſt* in hoc rivo, & convertetur in ſanguinem.

21 Et piſces qui *ſunt* in quovis rivo morientur, adeo ut fœteat rivus quiſque : & defetiſcentur Ægyptii aquam ex rivo quovis bibituri.

22 Dixit ergo Jehova Moſchi, edic Aharoni, accipe baculum tuum, & extende manum tuam *operaturam* in aquas Ægyptiorum, in flumina earum, in rivos earum, & in ſtagna earum, denique in omnem congregationem aquarum illorum, ut convertantur in ſanguinem : eritque ſanguis in tota terra Ægyptiorum, etiam in *vaſis* ligneis & in lapideis.

23 Fecerunt itaque ſic Moſche & Aharon, ut præceperat Jehova, & ſublato baculo ſuo *Aharon* percuſſit aquam quæ *erat* in eo rivo ante oculos Parhonis & ante oculos ſervorum ejus: & converſæ ſunt omnes aquæ quæ *erant* in unoquoque rivo in ſanguinem :

24 Et piſcibus qui erant in unoquoque rivo mortuis, fœtuit unuſquiſque rivus, adeo ut non potuerint Ægyptii bibere aquam ex ullo rivo : erat enim ſanguis ille per univerſam terram Ægyptiorum.

25 Sed fecerunt ſimiliter Magi Ægyptii incantationibus ſuis quapropter obſirmatum eſt cor Parhonis, adeo ut non auſcultaret eis. quemadmodum prædixerat Jehova.

26 Avertens enim ſe Parho rediit domum ſuam ; nec adjecit animum ſuum etiam ad iſtud.

27 Tum effodientes omnes Ægyptii *querebant* circa rivum quemque aquam ad bibendum : quia non poterant bibere ex aqua ullius rivi.

28 Ita completum eſt ſeptiduum, poſtquam percuſſit Jehova rivum illum.

CAP. VIII. *Secunda, tertia, & quarta plaga Ægypti.*

DEinde edixit Jehova Moſchi, i ad Parhonem : & dices ei, ita ait Jehova, dimitte populum meum, ut ſerviant mihi.

2 Quod ſi tu renues dimittere ; ecce ego verberaturus ſum totam oram tuam ranis.

3 Nam abunde producet rivus quiſque ranas ; quæ aſcendentes ingredientur domum tuam, & conclave cubilis tui, & in lectum tuum : in domos quoque ſervorum tuorum, & in

& in *domos* populi tui, etiam in furnos tuos & in mactras tuas.

4 Sic contra te, & contra populum tuum, & contra omneis ſervos tuos; hæ ranæ aſcenſuræ ſunt.

5 Dixitque Jehova Moſchi, edic Aharoni; extende manum tuam cum baculo tuo *operaturam* in ipſa flumina, in rivos, & in ſtagna: ita fac ut aſcendant ranæ ſuper terram Ægyptiorum.

6 Itaque extendit Aharon manum ſuam *operaturam* in aquas Ægyptiorum; & aſcendentes ranæ operuerunt terram Ægyptiorũ.

7 Sed fecerunt ſimiliter Magi ipſi incantationibus ſuis: fecerunt enim ut aſcenderent ranæ ſuper terram Ægyptiorum.

8 Accerſens autem Parho Moſchen & Aharonem, dixit, ſupplices orate Jehovam, ut amoveat ranas iſtas à me & à populo meo: & dimittam hunc populũ ut ſacrificent Jehovæ.

9 Dixit vero Moſche Parhoni, gloriam adſume ſupra me: intra quod *tempus* ſupplex orabo ipſum pro te; & pro ſervis tuis, & pro populo tuo, ut exſcindat ranas *iſtas* à te & à domibus tuis? tantum in unoquoque rivo relinquantur?

10 Quo dicente, intra craſtinum: dixit *Moſche*, ſecundum verbum tuum *fet*, ut experiaris neminem eſſe parem Jehovæ Deo noſtro.

11 Tunc recedent iſtæ ranæ à te, & à domibus tuis, & à ſervis tuis, & à populo tuo; tantum in unoquoque rivo relinquentur.

12 Sic exivit Moſche & Aharon à Parhone: inclamavitque Moſche Jehovam propter illas ranas quas impoſuerat Parhoni.

13 Fecit autem Jehova ſecundum ſermonem Moſchis; nam mortuæ ſunt ranæ è domibus, & ex vivariis & ex agris ipſis,

14 Quas colligebant *Ægyptii* acervatim, adeo ut fœteret ipſa terra.

15 Sed ubi vidit Parho aliquam eſſe reſpirationem, aggravans cor ſuum non auſcultavit eis; quemadmodum prædixerat Jehova.

16 Quamobrem dixit Jehova Moſchi, edic Aharoni, extende baculum tuum, & percute pulverem terræ: ut convertatur in pediculos per totam terram Ægyptiorum.

17 *Illis* ſic facientibus, quum extendens Aharon manum ſuam cum baculo ſuo percuſſiſſet pulverem terræ, exſtitit pediculorum copia in hominibus & in jumentis: totus pulvis terræ erant pediculi in univerſa terra Ægyptiorum.

18 Laborantes vero ſimiliter Magi incantationibus ſuis ut producerent pediculos non potuerunt; ſic fuit illa pediculorum multitudo in hominibus & in jumentis.

19 Et quamvis dicerent Magi Parhoni, digitus Dei hic *eſt*, obſirmatum tamen eſt cor Parhonis ut non auſcultaret illis, quemadmodum prædixerat Jehova.

20 Deinde edixit Jehova Moſchi, mature ſurge hoc mane, & te ſiſte coram Parhone, ecce egreditur ad aquam: ut dicas ei, ita ait Jehova, dimitte populum meum ut ſerviant mihi.

21 Nam niſi dimittas populum meum; ecce ego immiſſurus ſum in te & in ſervos tuos, & in populum tuum, & in domos tuas quandam colluviem *animalium*: adeo ut impleantur domus Ægyptiorum illa colluvie *animalium*, atque etiam tellus ipſa ſuper quam illi ſunt.

22 Sed excipiam in die illo terram Goſchenis in qua populus meus moratur, ut non ſit ibi colluvies *animalium*: quo cognoſcas me Jehovam eſſe in medio hujus terræ.

23 Sic ponam redemtionis indicium inter populum meum & populum tuum: in craſtinum futurum eſt ſignum hoc.

24 Sic igitur faciente Jehova, advenit colluvies *animalium* gravis in domum Parhonis & domum ſervorum ejus; adeo ut in tota regione Ægyptiorum corrumperetur terra ab illa colluvie *animalium*.

25 Tunc accerſens Parho Moſchen & Aharonem, dixit, ite, ſacrificate Deo veſtro in hac terra.

26 Dixit vero Moſche, non convenit ſic facere, quia quod abominationi eſt Ægyptiis *fortaſſis* ſacrificaturi ſumus Jehovæ Deo noſtro; ecce *ſi* ſacrificaremus id quod eſt abominationi Ægyptiis ante oculos eorum, nonne lapidaturi eſſent nos?

27 Itinere tridui liceat nobis ire in deſertum, ut ſacrificemus Jehovæ Deo noſtro, quemadmodum edixerit nobis.

28 Dicenti autem Parhoni, ego dimittam vos ut ſacrificetis Jehovæ Deo veſtro in deſerto, tantummodo ullo pacto ne longius abeatis: ſupplices orate pro me.

29 Dixit Moſche, ecce ego mox egreſſus abs te ſupplex orabo Jehovam ut recedat hæc colluvies *animalium* à Parhone, à ſervis ejus, & à populo ejus cras: tantummodo ne pergat Parho illudere, non dimittendo populum iſtum ad ſacrificandum Jehovæ.

30 Egreſſus ergo Moſche à Parhone, ſupplex oravit Jehovam:

31 Fecitque Jehovæ ſecundum verbum Moſchis, ut recederet colluvies iſta *animalium* à Parhone, à ſervis ejus, & à populo ejus: ne unum quidem relictum eſt.

32 Attamen aggravavit Parho cor ſuum etiam hac vice, neque dimiſit populum hunc.

CAP. IX. *Quinta, ſexta, & ſeptima plaga Ægypti.*

DEinde edixit Jehova Moſchi, i ad Parhonem, ut dicas ei, ita ait Jehova Deus Hebræorum, dimitte populum meum ut ſerviant mihi.

2 Nam ſi tu renues dimittere, & adhuc vi detinebis eos:

3 Ecce manus Jehovæ futura eſt in pecus tuum quod *erit* in agro, in equos, in aſinos, in camelos, in armenta, & in greges, peſte gravi valde.

4 Diſcrimen autem ponet Jehova inter pecus Iſraelitarum & pecus Ægyptiorum: non enim morietur ex omnibus *quæ ſunt* filiorum Iſraelis quicquam.

5 Conſtituitque Jehova certum tempus, dicendo, cras facturus eſt Jehova rem iſtam in hac terra.

6 Fecit itaque Jehova rem illam poſtero die, adeo ut moreretur omne pecus Ægyptiorum : de pecore vero filiorum Iſraelis ne unum quidem moriebatur.

7 Et quamvis mittens Parho *obſervaret* quod ecce non moriebatur è pecore Iſraelitarum vel unum, tamen aggravatum eſt cor Parhonis, neque dimiſit populum.

8 Quapropter edixit Jehova Moſchi & Aharoni; ſumite vobis plenos pugnos veſtros favilla fornacis : quam ſpargat Moſche cœlum verſus ante oculos Parhonis.

9 Et erit in pulviſculum *ſpargentem ſeſe* per omnem terram Ægypti : fietque ſuper homines & ſuper jumenta ulcus erumpens *multis* puſtulis in tota terra Ægyptiorum.

10 Accepta itaque favilla cujuſdam fornacis ſteterunt coram Parhone, ſpargitque illam Moſche verſus cœlum : ſic fuit ulcus, puſtulæ multæ, *quibus* erumpebat in hominibus & jumentis :

11 Adeo ut non poſſent ipſi Magi conſiſtere coram Moſche propter illud ulcus : erat enim ulcus illud in ipſis Magis ut in omnibus Ægyptiis.

12 Sed obfirmavit Jehova cor Parhonis, ut non auſcultaret eis ; quemadmodum prædixerat Jehova Moſchi.

13 Deinde edixit Jehova Moſchi, mature ſurgens hoc mane te ſiſte coram Parhone: ut dicas ei, ita ait Jehova Deus Hebræorum, dimitte populum meum ut ſerviant mihi.

14 Quoniam hac vice ego immiſſurus ſum omneis plagas meas in cor tuum, & in ſervos tuos, & in populum tuum ; ut experiaris non eſſe parem mihi in univerſa terra.

15 Modo enim *quum* extendi manum meam, percuſſiſſem etiam te & populum tuum peſte illa : ſic fuiſſes exciſus de terra.

16 Verumtamen propterea feci ut reſtares, ut oſtendam *in* te virtutem meam: & ut enarretur nomen meum in tota terra.

17 Adhuc tu te ipſum extollis in populum meum, ut non dimittas eos ?

18 Ecce ego dimittam pluviam ſub hoc tempus cras, & grandinem gravem valde ; cui par non fuit in Ægypto ex quo die fundata fuit uſque adhuc.

19 Nunc itaque mitte congregatum pecus tuum, & quicquid *eſt* tibi in agro : quicunque homo aut jumentum invenietur in agro, neque receptus fuerit in domum, ſimul ac deſcenderit ſuper eos hæc grando, morientur.

20 Quiſquis ex ſervis Parhonis timuit verbum Jehovæ: fecit ut confugerent ſervi ſui, & pecus ſuum in domos.

21 Quiſquis vero non adjecit animum ſuum ad verbum Jehovæ ; reliquit quoque ſervos ſuos & pecus ſuum in agro.

22 Edixit ergo Jehova Moſchi, extende manum tuam verſus cœlum, ut ſit grando in tota terra Ægyptiorum, ſuper homines, & ſuper jumenta, & ſuper omneis herbas agri *quæ ſunt* in terra Ægyptiorum.

23 Itaque extendit Moſche baculum ſuum verſus cœlum ; & Jehova edidit ſonos & grandinem adeo ut obiret ignis per terram : & dimiſit Jehova Deus pluviam cum grandine ſuper terram Ægyptiorum.

24 Fuitque grando, in qua permiſtus ignis ſeſe accendebat ; *grando* gravis admodum, cui par non exſtitit in tota terra Ægypti, ex quo fuit gentis *illius* :

25 Ceciditque illa grando in tota terra Ægyptiorum quicquid *exſtabat* in agro, tam homines quam jumenta: omnem quoque herbam agri læſit illa grando, & omnem arborem agri fregit.

26 Tantummodo in terra Goſchenis, ubi *erant* filii Iſraelis, non fuit grando.

27 Quapropter quum miſiſſet Parho qui *obſervarent*, accerſivit Moſchen & Aharonem, & dixit eis, peccavi hac vice : Jehova juſtiſſimus, ego vero & populus meus improbiſſimi *ſumus*.

28 Supplices orate Jehovam (nam ſatis eſt) ne pergant eſſe ſoni Dei & grando : tum dimittam vos, & non ultra manebitis.

29 Dixit vero ei Moſche, quum egreſſus hac civitate expandero manus meas ad Jehovam ; ſoni illi ceſſabunt, & grando non erit amplius, ut experiaris Jehovæ eſſe terram hanc.

30 Tu autem & ſervi tui ; novi quod nondum timebitis ob præſentiam Jehovæ Dei.

31 Linum autem & hordeum læſum erat, quia hordeo ſpica *erat* mutica, & lino culmus:

32 Triticum vero & zea non erant læſa, eo quod latentia erant *ſub terra*.

33 Itaque Moſche à Parhone egreſſus urbe, expandit manus ſuas ad Jehovam : ceſſaveruntque ſoni illi & grando, & pluvia non eſt effuſa in terram.

34 Parho autem videns ceſſaſſe pluviam illam & grandinem & ſonos, perrexit peccare : aggravavit enim cor ſuum, ipſe & ſervi ejus.

35 Adeo ut obfirmatus ſuo corde Parho non dimiſerit filios Iſraelis: quemadmodum prædixerat Jehova per Moſchen.

CAP. X. *Octava & nona plaga Ægypti.*

1 DEinde edixit Jehova Moſchi, i ad Parhonem : nam ego aggravavi cor ejus & cor ſervorum ejus, ut edam ſigna mea hæc in medio Ægypti.

2 Et ut enarres audiente filio tuo & filio filii tui, quæ præclare geſſero in Ægyptios, & ſigna mea quæ edidero in eis : ita cognoſcatis me eſſe Jehovam.

3 Itaque venit Moſche & Aharon ad Parhonem ; & dixerunt ei, ſic ait Jehova Deus Hebræorum, quouſque renuis abjicere te ob præſentiam meam ? dimitte populum meum, ut ſerviant mihi.

4 Nam ſi tu renues dimittere populum meum, ecce ego inducturus ſum cras locuſtas in oram tuam :

5 Quæ operient ſuperficiem terræ, ita ut non poſſit *quiſquam* videre terram: abſumentque reſiduum quod evaſit, quod relictum eſt vobis à grandine, & abſument omnem arborem, quicquid oritur vobis ex agro :

6 Præterea implebunt domos tuas, domoſque

que omnium ſervorum tuorum, deniq; domos omnium Ægyptiorum ; qualeis non viderunt patres tui, aut patres patrum tuorum, à die quo exſtiterunt per terram uſque in diem hunc : deinde avertens ſe exibat à Parhone.

7 Tum dixerunt ſervi parhonis ei, quouſque erit ille nobis in laqueum ? dimitte homines iſtos ut ſerviant Jehovæ Deo ſuo : an nondum cognoſcis periiſſe Ægyptum ?

8 Itaque reductus eſt Moſche & Aharon ad Parhonem ; qui dixit eis, ite ſervitum Jehovæ Deo veſtro : quinam *ſunt* illi qui abituri ſunt ?

9 Dicente vero Moſche, cum pueris noſtris & cum ſenibus noſtris abeundum eſt nobis ; cum filiis noſtris & cum filiabus noſtris, cum gregibus noſtris & cum armentis noſtris abeundum eſt nobis, quia feſtum Jehovæ nobis *indictum eſt*.

10 Dixit eis, Ita ſit Jehova vobiſcum, ut ſum dimiſſurus vos & parvulos veſtros : videte *verſari* malum ante faciem veſtram.

11 Non ita *fiet*, ite nunc qui viri *eſtis* & ſervite Jehovæ, nam id vos poſtulabatis : ſic expulit eos Parho à facie ſua.

12 Tunc edixit Jehova Moſchi, extende manum tuam contra terram Ægyptiorum pro locuſtis, ut aſcendant ſuper terram Ægyptiorum : & abſument omnem herbam ejus terræ, quicquid grando illa reliqui fecit.

13 Extendente ergo Moſche baculum ſuum contra terram Ægyptiorum Jehova adduxit Eurum in eam terram toto die illo & tota illa nocte ; mane erat, quum Eurus ille apportavit locuſtas.

14 Et aſcendentes locuſtæ illæ ſuper univerſam terram Ægyptiorum, reſederunt in ora tota Ægyptiorum : numeroſæ valde, ante quas non fuerant ſic locuſtæ pares iſtis, & poſt quas non ſunt futuræ ſic.

15 Operiebant enim ſuperficiem totius terræ illorũ, ita ut obſcuraretur terra : abſumebantque omnem herbam terræ illorum, & omnem fructum cujuſvis arboris, quicquid reſiduum fecerat grando illa ; neque reſidua facta eſt ulla viriditas in ulla arbore aut in herba agri per totam terram Ægyptiorum.

16 Quapropter feſtinavit Parho accerſere Moſchen & Aharonem, dixitque, peccavi in Jehovam Deum veſtrum & in vos.

17 Sed nunc ; condona quæſo peccatum meum tantum hac vice, & ſupplices orate Jehovam Deum veſtrum, ut amoveat à me tantummodo mortem iſtam.

18 Quamobrem *ille* egreſſus à Parhone, quum ſupplex oraſſet Jehovam ;

19 Immiſit ex adverſo Jehova ventum Occidentalem vehementem valde, qui exportans locuſtas illas deſixit eas in mare algoſum : non relicta eſt locuſta una in ora tota Ægyptiorum.

20 Sed obſirmavit Jehova cor Parhonis, ita ut non dimitteret filios Iſraelis.

21 Deinde edixit Jehova Moſchi, extende manum tuam verſus cœlum, ut ſint tenebræ ſuper terram Ægyptiorum, & *quivis* palpet tenebras.

22 Extendente itaque Moſche manum ſuam verſus cœlum, exſtiterunt tenebræ caliginoſæ in terra tota Ægyptiorum tribus diebus :

23 Non videbant alter alterum, neque ſurgebant ullus à loco ſuo tribus diebus : at omnibus filiis Iſraelis erat lux in habitationibus ipſorum.

24 Deinde accerſivit Parho Moſchen, ac dixit, abite, ſervite Jehovæ, tantum greges veſtri & armenta veſtra ſiſtuntor : etiam parvuli veſtri abeunto vobiſcum.

25 Sed dixit Moſche, cum tu permiſſurus es in manu noſtra victimas & holocauſta ; quæ faciamus Jehovæ Deo noſtro :

26 Tum etiam pecora noſtra eant oportet nobiſcum, non relinquetur *vel* ungula, quia ex eis accepturi ſumus ut ſerviamus Jehovæ Deo noſtro : nos autem ignoramus quo colere nos oportebit Jehovam, donec pervenerimus illuc.

27 Obſirmavit vero Jehova cor Parhonis, adeo ut nollet dimittere eos.

28 Nam dixit ei Parho, apage à me : cave tibi, ne deinceps intuetor faciem meam ; nam quo die intuitus fueris faciem meam, morieris.

29 Cui dixit Moſche, recte loquutus es : non amplius deinceps intuebor faciem tuam.

CAP. XI. *Decima plaga denuntiatur Parhoni.*

DIxerat enim Jehova Moſchi, adhuc plagam unam inducam ſuper Parhonem & ſuper Ægyptios, poſtmodum dimittet vos hinc : quum dimittet, ad unum celeriter expellet vos hinc.

2 Loquere nunc audiente **hoc populo**, ut petant quiſque ab amico ſuo, & **quæque ab** amica ſua, inſtrumenta argentea, & inſtrumenta aurea.

3 Reddideratque Jehova gratioſum populum illum in oculis Ægyptiorum : etiam virum illum Moſchen, magnum valde in terra Ægypti ante oculos ſervorum Parhonis & ante oculos ipſius populi)

4 Præterea dixit Moſche, ita ait Jehova, circiter medium hujus noctis ego egreſſurus ſum per medium Ægyptiorum :

5 Et morietur omne primogenitum in terra Ægyptiorum, tum primogenitus Parhonis qui ſeſſurus erat ſuper thronum ejus, tum primogenitus ancillæ quæ *eſt* poſt molas : etiam omne primogenitum jumenti.

6 Itaque erit clamor magnus in tota terra Ægyptiorum ; cujuſmodi non fuit *editus*, & cujuſmodi non deinceps erit :

7 At contra omneis filios Iſraelis non movebit canis linguam ſuam, contra ullum hominem aut jumentum : ut cognoſcatis quantum diſcrimen ponat Jehova inter Ægyptios & Iſraelitas.

8 Tunc deſcendent omnes ſervi tui iſti ad me, & incurvantes ſe *honorem habebunt* mihi dicendo ; exi tu & totus iſte populus qui tua veſtigia ſequitur, & poſtea exibo : ſic exivit à Parhone, accenſus ira.

9 Dixerat autem Jehova Moſchi, non auſcultabit vobis Parho, ut multiplicem prodigia mea in terra Ægypti:

10 Itaque Moſche & Aharone edentibus illa ipſa prodigia omnia coram Parhone, obduravit Jehova cor Parhonis, adeo ut non dimiſerit filios Jiſraelis è terra ſua.

CAP. XII. *Paſcha inſtituitur: decima plaga immittitur: ſexcentics mille viri exeunt ex Ægypto.*

ALloquutus autem fuerat Jehova Moſchen & Aharonem, in terra Ægypti, dicendo,

2 Hic menſis vobis principium *eſt* menſium: primus ille *eſto* vobis inter menſes cujuſque anni.

3 Alloquimini totam congregationem Jiſraelis: dicendo, in ipſo decimo *die* menſis hujus; ut accipiant ſibi quiſque parvam pecudem pro familia paterna, parvam pecudem pro quaque familia.

4 Si vero minor fuerit aliqua familia, quam ut ſit par edendæ parvæ pecudi: accipiet ipſe *paterfamilias* & vicinus ejus qui proximus *eſt* domui ejus *parvam pecudem* pro numero animarum: quiſque pro ratione cibi ſui numerabitis ad ipſam parvam pecudem *comedendam*.

5 Parva pecus integra, maſcula, annicula eſto vobis; *tam* ex ovibus aut ex capris accipitote.

6 Sitque apud vos in cuſtodia, uſque ad decimum quartum diem hujus menſis: quo jugulabunt eam totus cœtus congregationis Jiſraelis inter duas veſperas.

7 Deinde accipientes ex ipſius ſanguine, imponent duobus poſtibus & ſuperliminari, in domibus illis in quibus eſuri ſunt ipſam.

8 Comedent vero carnem illius ea ipſa nocte: eam aſſam igne, & azymos panes cum *herbis* amaris comedunto.

9 Ne comedatis ex ea crudum *quicquam* aut coctile coctum in aqua; ſed aſſum igne, caput ejus cum cruribus ejus, & cum inteſtinis ejus.

10 Neque reliquum faciatis ex ea *quicquam* in matutinum uſque: quod autem reliquum fuerit ex ea uſque mane, igne comburitote.

11 Ita vero comedite eam, lumbis veſtris ſuccinctis, calceamentis veſtris ad pedes veſtros, & baculo veſtro in manu veſtra; ſed comedetis eam cum feſtinatione, Paſcha eſt Jehovæ.

12 Tranſiturus enim ſum per terram Ægypti ea ipſa nocte; & percuſſurus omne primogenitum in terra Ægypti, tum homines, tum etiam jumenta: & in omneis Deos Ægyptiorum exerciturus judicia ego Jehova.

13 Erit autem ſanguis ille pro vobis in ſignum ſuper illas domos ubi eritis, ut videns ſanguinem illum tranſeam præter vos: ſic non erit in vobis plaga exitialis, quum cædam *primogenita* in terra Ægypti.

14 Quamobrem erit dies iſte vobis in monimentum, ut celebretis ipſum *diem* feſtum Jehovæ: per ætates veſtras ſtatuto perpetuo celebrate ipſum.

15 Septem dies panes azymos comeditote, verumtamen ipſo die primo *jam* amoveritis vetus fermentum è domibus veſtris: nam quiſquis comederit fermentatum à die illorum primo uſque ad ſeptimum diem, utique exſcindetur illa ipſa anima ex Jiſraele.

16 In primo autem illorum die convocatio ſancta, ſimiliter die ſeptimo convocatio ſancta eſto vobis: nullum opus fiat in eis, verumtamen quod comedendum erit unicuique animæ, illud ſolum parabitur vobis.

17 Obſervabitis igitur *diem* ipſum azymorum; quum eodem ipſo die eduxero exercitus veſtros è terra Ægypti: obſervabitis igitur illum ipſum diem per ætates veſtras ſtatuto perpetuo.

18 Primo ipſo *menſe*, quartodecimo ejus menſis, veſpere comeditote azymos; uſque ad diem vigeſimum primum ejuſdem menſis veſpere.

19 Septem dies vetus fermentum ne reperitor in domibus veſtris: nam quiſquis comederit fermentatum, utique exſcindetur illa ipſa anima ex congregatione Jiſraelis, tam peregrini, quam indigenæ ipſius regionis.

20 Nihil fermentati comeditote: in omnibus habitationibus veſtris comeditote *panes* azymos.

21 Convocatis itaque Moſche omnibus Senioribus Jiſraelis, edixit eis; extrahite, & accipite vobis parvam pecudem per familias veſtras, deinde jugulate ipſum Paſcha.

22 Tum acceptum faſciculum hyſſopi intingetis in ſanguine ipſius qui *erit* in pelvi, & admovebitis ſuperliminari, duobuſque poſtibus de ſanguine illo qui *erit* in pelvi: vos autem ne exitote ullus è porta domus ſuæ ad matutinum uſque.

23 Procedens enim Jehova ad percutiendum Ægyptum; quum viderit ſanguinem illum in ſuperliminari & in duobus poſtibus: tanſibit Jehova præter portam illam, nec ſinet interfectorem ipſum ingredi domos veſtras ad percutiendum.

24 Obſervate autem rem hanc, pro ſtatuto tibi & filiis tuis uſque in ſeculum.

25 Erit itaque quum veneritis in terram illam quam daturus eſt Jehova vobis, quemadmodum dixit; ut obſervetis hunc ipſum cultum.

26 Et erit, quando dicent filii veſtri vobis; quid hic cultus vobis *deſignat?*

27 Ut dicatis, victima paſchatis eſt Jehovæ, qui tranſiens præter domos filiorum Jiſraelis in Ægypto quum cæderet Ægyptios, familias noſtras eripuit: tunc verticem inclinavit populus ipſe & incurvaverunt ſe *honorem exhibentes*.

28 Abeuntes igitur id fecerunt filii Jiſraelis; quemadmodum præceperat Jehova per Moſchen & Aharonem, ſic fecerunt.

29 Fuit autem ſub mediam noctem, ut Jehova cæderet omnem primogenitum in terra Ægypti, tam primogenitum Parhonis qui ſeſſurus erat ſuper thronum ejus, quam primoge-

mogenitum captivi qui *erat* in ergastulo : & omne primogenitum jumentorum.

30 Quapropter surrexit Pharo nocte, ipse & omnes servi ejus, omnes deniq; Ægyptii, & exstitit clamor magnus in Ægypto ; eo quod nulla *erat* domus ubi non *esset* mortuus.

31 Inclamabatque Moschen & Aharonem nocu, dicens, surgite, exite è medio populi mei, tum vos, tum filii Jisraelis ; & abite, servite Jehovæ, sicut loquuti estis.

32 Greges quoque vestros & armenta vestra accipite, quemadmodum loquuti estis ; ac abite : ut benedicatis etiam mihi.

33 Etiam Ægyptii vehementer instabant apud populum festinando dimittere eos è sua regione ; dicebant enim, nos omnes jamjam morituri sumus.

34 Itaque accepit ipse populus massam suam, nondum fermentatam ; mactris suis super humerum suum *quisque* circumligatis ad vestes suas.

35 Filii autem Jisraelis fecerant secundum edictum Moschis : petierant enim ab Ægyptiis instrumenta argentea, & instrumenta aurea, & vestes :

36 Et Jehova reddiderat gratiosum populum hunc ante oculos Ægyptiorum, adeo ut dederint eis petentibus : ita spoliaverunt Ægyptios.

37 Profectique sunt filii Jisraelis Rahmesso Succothas ; ad sexcenta millia peditum virorum, præter parvulos.

38 Quin etiam miscellanea turba multa ascendit cum eis ; greges quoque & armenta, possessio gravis valde.

39 Tunc coxerunt è massa illa, quam extulerant ex Ægypto, placentas azymas, quum nondum fermentata esset : nam expulsi ab Ægyptiis, non potuerant cunctari, etiamque viaticum non comparaverant sibi.

40 Incolatus autem Jisraelitarum, quo commorati sunt in Ægypto, *fuit* quadringentorum triginta annorum.

41 Fuit vero exactis quadringentis triginta annis ; fuit, inquam, eodem ipso die, ut egrederentur omnes exercitus Jehovæ è terra Ægypti.

42 Nox plurimum observanda est Jehovæ, qua eduxit eos è terra Ægypti : hæc est illa nox Jehovæ, plurimum observanda omnibus Jisraelitis per ætates suas.

43 Quamobrem edixit Jehova Moschi & Aharoni, hoc *esto* statutum ipsius Paschatis nullus alienigena vescitor illo.

44 Omnis vero servus cujusque emtus pecunia ; quum circumcideris eum, tum vescitor illo.

45 Inquilinus, aut mercenarius ne vescitor illo.

46 In eadem domo editor, ne efferto ex ulla domo de carne illius foras : & os ne confringatis in illo.

47 Tota congregatio Jisraelis faciunto illud.

48 Quod si peregrinabitur apud te peregrinus, qui facere voluerit Pascha Jehovæ ; circumciditor ei omnis mas, tum demũ accedito ad faciendum ipsum, & esto sicut ipse indigena terræ : at nullus præputiatus vescitor illo.

49 Lex eadem esto indigenæ ipsi, & peregrino huic, qui peregrinatur inter vos.

50 Quod fecerunt omnes filii Jisraelis : quemadmodum præceperat Jehova per Moschen & per Aharonem, sic fecerunt.

51 Fuit autem hoc, eodem ipso die, *quo* eduxit Jehova filios Jisraelis è terra Ægypti per exercitus suos.

CAP. XIII. *Obligatio populi per varias leges, ejusque directio & protectio per columnam nubis & ignis.*

ALloquutus quoque est Jehova Moschen, dicendo,

2 Consecra mihi omne primogenitum, quicquid aperit vulvam ullam apud Jisraelitas, ex hominibus & ex jumentis : meum *enim* est.

3 Edixit itaque Mosche populo, mementote diei hujus, quo egressi estis ex Ægypto, è domo servorum, quod robusta manu eduxerit vos Jehova illinc : ne ergo comeditor fermentatum.

4 Hodie vos exitis ; in mense Abib.

5 Idcirco futurum est, quum introduxerit te Jehova in regionem Cenahanæi, & Chitthæi, & Emoræi, & Chivvæi, & Jebusæi, quam juravit majoribus tuis se daturum tibi, terram affluentem lacte & melle : ut obeas cultum istum hoc mense.

6 Septem diebus comedito panes azymos : etiam die septimo, *die* festo Jehovæ.

7 *Panes* azymi comeduntor septem illis diebus : neque conspicitor apud te fermentatum *quicquam*, neque conspicitor apud te vetus fermentum in toto termino tuo.

8 Et annunciabis filio tuo de illo, dicendo ; propter hoc fecit *ista* Jehova mihi, quum exirem ex Ægypto :

9 Ut sit tibi in signum ad manum tuam, & in monimentum inter oculos tuos, ut sit doctrina Jehovæ in ore tuo : quia manu forti eduxit te Jehova ex Ægypto.

10 Observabis itaque statutum hoc, constituto tempore suo, quotannis.

11 Item erit quũ introduxerit te Jehova in regionem Cenahanæi, quemadmodum juravit tibi ac majoribus tuis, dederitque eam tibi,

12 Ut emancipes quicquid aperit vulvam, Jehovæ : etiam quicunque aperuerit *vulvam* fœtus jumentorum eorum quæ tua erunt, masculos, Jehovæ.

13 Sed omnem asinum aperientem *vulvam*, parva pecude redimito ; quod si non redimes, decollabis ipsum : omnem vero primogenitum humanum ex filiis tuis redimito.

14 Eritque quum interrogaverit te filius tuus in posterum, dicendo, quid hoc *sibi vult?* ut dicas ei, robusta manu eduxit nos Jehova ex Ægypto è domo servorum.

15 Fuit enim quum durum se præbuisset Pharo in dimittendis nobis, ut occiderit Jehova omne primogenitum in terra Ægypti, tum primogenitum hominum, tum primogenitum jumentorum : idcirco ego irato Jehovæ ex omni *bestia* aperiente vulvam masculos,

los, omnem vero primogenitum filiorum meorum redimo.

16 Quod erit pro ſigno ad manum tuam, & pro frontalibus inter oculos tuos; manu robuſta eduxiſſe nos Jehovam ex Ægypto.

17 Fuit autem, quum dimiſiſſet Parho populum, ut non duceret eos Deus via regionis Peliſchthæorum, quod propinqua eſſet; dicebat enim Deus, *videndum* ne pœniteat hunc populum, quum viderint bellum, & revertantur in Ægyptum;

18 Sed circumduceret Deus populum viâ ipſâ deſerti, *ad* mare algoſum: militari autem ordine aſcendebant filii Jiſraelis è terra Ægypti.

19 Acceperat vero Moſche oſſa Joſephi ſecum: nam jurejurando obſtrinxerat filios Jiſraelis, dicendo, omnino viſitabit Deus vos, *adjuro* ut *tunc* deportetis oſſa mea hinc vobiſcum.

20 Profecti itaque Succothis, caſtra metati ſunt Ethami, in fine ipſius deſerti.

21 Jehova vero antecedebat eos interdiu in columna nubis, ad deducendum eos viâ illâ, & noctu in columna ignis, ad afferendum eis lucem, ut progrederentur interdiu ac noctu.

22 Non amovit columnam illam nubis interdiu, aut columnam illam ignis noctu, à conſpectu ipſius populi.

CAP. XIV. *Parho, perſequens Jiſraelitas per mare rubrum tranſeuntes, ſubmergitur.*

ALloquutus autem eſt Jehova Moſchen, dicendo,

2 Alloquere filios Jiſraelis, ut divertant, & caſtrametentur ante fauces *montium* Chirotharum, inter Migdolum & inter mare, ante Bahal-tzephonem, è regione ejus caſtrametamini ad mare.

3 Dicit autem Parho de filiis Jiſraelis, perplexi *ſunt* iſti in hac regione, concluſit eos deſertum illud.

4 Et obfirmabo cor Parhonis, ut perſequatur eos; quo glorificer in Parhone & omnibus copiis ejus, experianturque Ægyptii me eſſe Jehovam: & fecerunt ita.

5 Nam quum nunciatum eſſet Regi Ægypti fugere populũ hunc; mutatus eſt animus Parhonis & ſervorum ejus erga populum hunc, adeo ut dicerent, quid hoc *eſt quod* fecimus? quod dimiſimus Jiſraelitas ne ſervirēt nobis?

6 Junxit itaque currum ſuum, & populum ſuum aſſumens ſecum,

7 Aſſumſit ſexcentos currus delect. *militis*, & omnes currus Ægypti: quibus omnibus præerant duces.

8 Obfirmaverat enim Jehova cor Parhonis Regis Ægypti, ut perſequeretur filios Jiſraelis, quum filii Jiſraelis procederent ſublata manu.

9 Ita perſequentes eos Ægyptii aſſequuti ſunt eos caſtra habentes ad mare omnes equites ciſiarii Parhonis, & equites ejus, & copiæ ejus, ad fauces *montium* Chirotharum ante Bahal-tzephonem.

10 Et admovit *caſtra* Parho; ſublatis vero filii Jiſraelis oculis ſuis *aſpicientes*, ecce autem Ægyptium profectum poſt ipſos, timuerunt valde, & clamaverunt filii Jiſraelis ad Jehovam;

11 Dixeruntque Moſchi, an propterea quod nulla prorſus *ſint* ſepulcra in Ægypto, abduxiſti nos ut moreremur in hoc deſerto? quid hoc *eſt quod* feciſti nobis, educendo nos ex Ægypto?

12 An non hic ille ſermo *eſt*, quo alloquebamur te in Ægypto, dicendo, deſiſte à nobis, ut ſerviamus Ægyptiis? nam melius fuiſſet nobis ſervire Ægyptiis, quam nos mori in hoc deſerto.

13 Edixit autem Moſche ipſi populo, ne timeatis, conſiſtite & ſpectate ſalutem Jehovæ, quam edet vobis hodie: nam quos vidiſtis Ægyptios hodie, non pergetis videre eos poſthac uſque in ſæculum.

14 Jehova pugnabit pro vobis; vos ergo quieſcite.

15 Dixit vero Jehova Moſchi, quid clamas ad me? alloquere filios Jiſraelis, ut proficiſcantur.

16 Sed tu attolle baculum tuum, & extenſa manu tua verſus ipſum mare finde ipſum, ut ingrediantur filii Jiſraelis per medium maris in ipſa arida.

17 De me autem, ecce ego obfirmo cor Ægyptiorum ut ingrediantur poſt illos, & glorificabor in Parhone, & in omnibus copiis ejus, in curribus ejus, & in equitibus ejus.

18 Et experientur Ægyptii me eſſe Jehovam, quum glorificabor in Parhone, in curribus ejus, & in equitibus ejus.

19 Tum profectus Angelus ipſe Dei, qui antecedebat caſtra Jiſraelitarum, ivit à tergo eorum: & profecta columna illa nubis à conſpectu eorum, ſtabat à tergo eorum.

20 Procedenſque inter caſtra Ægyptiorum, & caſtra Jiſraelitarum, *illis* quidem fuit tenebræ nubes illa; *his* vero illuſtravit noctem ipſum: adeo ut non appropinquaverit alter ad alterum tota illa nocte.

21 Quum autem extendiſſet Moſche manum ſuam verſus illud mare; abigens Jehova mare ipſum Euro vehemente tota illa nocte, redegit mare in ſiccum, & diffidit ſe aqua illius.

22 Sic procedebant filii Jiſraelis in medio maris per ipſam aridam, quum aquæ eſſent eis murus à dextera eorum & à ſiniſtra eorũ.

23 Perſequentes quoque Ægyptii procedebant poſt eos, totus equitatus Parhonis, ciſiarii ejus, & equites ejus, in medium illius maris.

24 Fuit autem in vigilia matutina, quum proſpectaret Jehova ad caſtra Ægyptii in columna ignis & nubis, ut funderet caſtra Ægyptiorum.

25 Ablatiſque rotis curruum ejus duceret eum tarde: quamobrem dicebat Ægyptius, fugiam à conſpectu Jiſraelitarum, nam Jehova pugnat pro eis contra Ægyptium.

26 Tum dixit Jehova Moſchi, extende manum tuam verſus ipſum mare, ut revertantur aquæ ipſius ſuper Ægyptum, ſuper currus ejus, & ſuper equites ejus.

27 Extendente itaque Moſche manum ſuam verſus

versus ipsum mare, reversum est mare ipsum appetente mane ad vim suam, Ægyptii autem fugerunt obviam mari: Sic excussit Jehova Ægyptium in medium maris.

28 Nam revertentibus aquis illis, & operientibus illorum currus & equites cum omnibus copiis Parhonis, qui processerant post eos in ipsum mare, non est relictus ex eis vel unus.

29 Interea filii Jisraelis ibant per aridam in medio ipsius maris, & erant aquæ illæ eis murus à dextera eorum & à sinistra eorum.

30 Ita servavit Jehova in die illo Jisraelitas è manu Ægyptiorum, viderunteque Jisraelitæ Ægyptios morientes, in littore maris.

31 Quum autem vidissent Jisraelitæ opus illud maximum, quod edidit Jehova contra Ægyptios, timuerunt populus ipse Jehovam, crediderunteq; Jehovæ & Moschi servo ejus.

CAP. XV. *Epinicium Moschi, Jisraelis, & Mariæ: primaque populi murmuratio ad aquas Maræ.*

TUnc canens Mosche & filii Jisraelis canticum istud Jehovæ, loquuti sunt dicendo; Cantabo Jehovæ, eo quod admodum excelluit, equum & sessorem ejus dejecit in mare.

2 Robur meum & carmen Jah, qui fuit mihi saluti: hic *est Deus* fortis meus, cui habitaculum decorum ponam, Deus patris mei quem exaltabo.

3 Jehova *est* bellicosissimus, nomen ejus est Jehova.

4 Currus Parhonis & copias ejus præcipitavit in mare; delectusque præfectorum ejus demersi sunt in mare algosum.

5 Abyssi operuerunt eos, descenderunt in profunda velut lapis.

6 Dextera tua, ô Jehova, magnificat se mihi virtute illa: dextera tua, Jehova, confringis hostem:

7 Et magnitudine excellentiæ tuæ subvertis insurgentes *contra* te: furorem tuum immittis, consumit eos tanquam *ignis* stipulam.

8 Quum flatu narium tuarum coacervatæ sunt aquæ, constiterunt velut cumulus fluida: concreverunt abyssi in intima parte maris:

9 Dixerat hostis, persequar, assequar, dividam prædam: explebitur eis anima mea, exseram gladium meum, asseret eos in hereditatem manus mea.

10 Flavisti vento tuo, operuit eos mare; profunda petierunt tanquam plumbum, in aquis validis.

11 Quis *est* sicut tu inter fortissimos, Jehova? quis *est* sicut tu, magnificus sanctitate, reverendus laudibus? merificus?

12 Extendisti dexteram tuam, deglutivit eos terra.

13 Deducis benignitate tua populum quem redemisti: commode ducis robore tuo ad decorum habitaculum sanctitatis tuæ.

14 Ut audierint populi, commovebuntur: dolor corripiet incolas Pelischthææ.

15 Tunc turbabuntur duces Edomæorum, fortissimi Moabitarum, corripiet eos tremor: diffluent omnes incolæ Cenananææ.

16 Irruet super eos formido magna & pavor, magnitudine brachii tui conticescent *immoti* tamquam lapis; donec pertransierit populus tuus Jehova, donec pertransierit populus quem acquisivisti.

17 Introduces eos, & plantabis eos in monte possessionis tuæ, loco *quem* ad habitationem tuam operatus es Jehova; sanctuario, ô Domine, *quod* stabiliverunt manus tuæ.

18 Jehova regnabit in omnia secula.

19 Quum procederet equitatus Parhonis in curribus ejus & equitibus ejus per ipsum mare, reduxit Jehova super eos aquas illas maris; filii autem Jisraelis iverunt in arida per medium ejusdem maris.

20 Accepit quoque Prophetissa Mirjam, soror Aharonis, tympanum in manu sua; & egressæ sunt omnes fœminæ post eam cum tympanis & cum fistulis.

21 Sic illis autem respondebat Mirjam; Cantate Jehovæ, eo quod admodum excelluit, equum & sessorem ejus dejecit in mare.

22 Deinde proficisci jussit Mosche Jisraelitas à mari algoso, ut progrederentur in desertum Schuris: euntesque triduo per illud desertum, non inveniebant aquam.

23 Inde pervenientes Maram, non potuerunt bibere aquas è Mara, eo quod amaræ essent: idcirco *quisque* vocat nomen ejus *loci* Maram.

24 Tunc murmuravit populus contra Moschen, dicendo, quid bibemus?

25 Sed quum inclamasset *Moschi* Jehovam, ostendit Jehova ei lignum, quo injecto in aquas illas, dulces factæ sunt aquæ: ibi imposuit ei statutum & judicium, postquam ibi tentavit ipsum *Deus*:

26 Dixit enim, si sedulo attendens ad vocem Jehovæ Dei tui, quod rectum videtur in oculis ejus feceris, & si aurem accommodans ad præcepta ejus, observaveris omnia statuta ejus; nullum morbum quem imposui Ægypto, imponam tibi, sed ego Jehova ero curator tuus.

CAP. XVI. *Secunda populi murmuratio, ejusque cibatio per Coturnices & Mannam.*

DEinde venerunt Elima, ubi *erant* duodecim fontes aquarum & septuaginta palmæ: & castra metati sunt ibi ad aquas illas. *Caput XVI.*

2 Profecti vero Elimis, venerunt tota congregatio filiorum Jisraelis in desertum Sinis, quod *est* inter Elima & inter Sinai; quintodecimo die mensis secundi ab exitu eorum ex Ægypto.

3 Tunc murmurarunt tota congregatio filiorum Jisraelis contra Moschen & contra Aharonem, in deserto illo:

4 Dixeruntque eis filii Jisraelis, utinam mortui fuissemus manu Jehovæ in terra Ægypti, quum assidentes ollæ carnis comederemus panem ad saturitatem: nam eduxistis nos in desertum istud, ut mortem afferretis toti huic cœtui fame.

5 Dixit vero Jehova Moschi, ecce, ego faciã ut pluat vobis panis ex ipso cœlo: quare egrediatur hic populus, & colligat sunt de-

menſum cujuſq; diei quotidie, ut tentem eum, utrum ambulaturus ſit in lege mea, necne.

6 Erit autem unoquoque die ſexto, ut parent quod intulérint: *hoc* vero futurum eſt duplum ſupra quam collegerint quotidie.

7 Dixit ergo Moſche & Aharon omnibus filiis Iſraelis; veſpere, jam tum cognoſcetis Jehovam eduxiſſe vos è terra Ægypti:

8 Mane quoque, quum videritis gloriam Jehovæ, quandoquidem audit murmurationes veſtras contra Jehovam: nos enim quid *ſumus*, ut murmuretis contra nos?

9 Dixitque Moſche, *cognoſcetis*, quum dederit vobis Jehova hoc veſpere carnem ad edendum, & panem ipſo mane ut ſaturemini, quandoquidem audit Jehova murmurationes veſtras, quibus murmuratis contra ſe: nos enim quid *ſumus*? non *ſunt* contra nos murmurationes veſtræ, ſed contra Jehovam.

10 Deinde dixit Moſche Aharoni, edic toti congregationi filiorum Iſraelis, appropinquate ante conſpectum Jehovæ: nam audivit murmurationes veſtras.

11 Fuitque alloquuto Aharone totam congregationem filiorum Iſraelis, quum ſe convertiſſent ad ipſum deſertum; ut ecce gloria Jehovæ appareret in ipſa nube.

12 Et alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

13 Audivi murmurationes filiorum Iſraelis, alloquere eos dicendo, inter has duas veſperas comedetis carnem, & ipſo mane ſaturabimini pane: ita cognoſcetis me eſſe Jehovam Deum veſtrum.

14 Fuit itaque eodem veſpere, ut aſcendentes coturnices tegerent caſtra, mane vero, fuit ſtratus ros circa ipſa caſtra.

15 Quumque ſe elevaſſet ſtratus ille ros, ecce in ſuperficie ipſius deſerti tenue *quiddam* rotundum, tenue *inquam* ſicut ipſa pruina ſuper terram.

16 Quod videntes filii Iſraelis dicebant alter alteri, man eſt, non enim ſciebant quid eſſet: dixit vero Moſche eis, hic *eſt* panis ille quem dat vobis Jehova ad comedendum.

17 Hoc *eſt* verbum quod præcepit Jehova, colligite ex eo quiſque pro ratione cibi ſui: *menſuram* Homer in ſingula capita, *pro* numero animarum veſtrarum, quiſque pro iis qui *ſunt* in tentorio ſuo accipite.

18 Et fecerunt ſic filii Iſraelis: collegerunt enim alii plus, alii minus.

19 Poſt metiebantur menſura Homer, ita ut non abundaret qui plus collegerat, & qui minus, non laboraret penuria: quiſque pro ratione cibi ſui colligebant.

20 Sed quamvis Moſche edixiſſet eis, nemo reliquum faciat ex eo uſque in craſtinum,

21 Non auſcultantes Moſchi reliquum fecerunt quidam ex eo in craſtinum, quod produxit vermes, fœtuitque: quapropter efferbuit contra eos Moſche.

22 Sic colligebant illum quovis mane, quiſque pro ratione cibi ſui; nam incalefcente Sole, liqueſcebat.

23 Fuit autem ipſo die ſexto, quum colligerent cibum duplum, binas menſuras Homer in unumquemque; & venientes omnes duces congregationis renunciarunt Moſchi.

24 Qui dixit eis, illud *eſt* quod edixit Jehova, quies, ſabbathum ſanctum *eſt* Jehovæ cras: quod coƈturi effectis, coquite *hodie*, & quod elixaturi eſſetis, elixate, quicquid autem abundat, deponite vobis aſſervandum uſque in craſtinum.

25 Quum itaque depoſuiſſent uſque in craſtinum, ſicut præceperat Moſche; non fœtuit, nec *ullus* vermis in eo fuit.

26 Dixitque Moſche, comedite illud hodie, nam ſabbathum hujus diei *eſt* Jehovæ: hodie non invenietis illum *cibum* in agro.

27 Sex diebus colligetis eum, die vero ſeptimo, ſabbatho, non erit.

28 Fuit autem ipſo die ſeptimo, quum exiviſſent *aliquid* de populo ad colligendum, ſed non invenerunt.

29 Quamobrem dixit Jehova Moſchi, quouſque renuitis obſervare mandata mea, & leges meas?

30 Conſiderate, quia Jehova dedit vobis ipſum ſabbathum, idcirco idem dat vobis quovis die ſexto cibum bidui: manete quiſque in loco ſuo, ne exeat ullus è loco ſuo die ſeptimo.

31 Sic quieſcebant populus die ſeptimo.

32 Vocavit autem domus Iſraelis nomen ejus Man: quod erat quaſi ſemen coriandri album, & ejus ſapor velut epichyti ex melle.

33 Dixit etiam Moſche, hoc *eſt* verbum quod præcepit Jehova, plena *menſura* Homer aſſervanda eſt ex eo per ætates veſtras: ut videant panem illum, quo vos cibaverim in hoc deſerto, poſtquam eduxi vos è terra Ægypti.

34 Quare edixit Moſche Aharoni, accipe urnam unam, & repone illic plenam *menſuram* Homer manu: & colloca ipſam ante conſpectum Jehovæ aſſervandam per ætates veſtras.

35 Quemadmodum præcepit Jehova Moſchi, ſic collocavit eam Aharon coram teſtimonio ipſo aſſervandam.

36 Filii autem Iſraelis veſcebantur man iſto quadraginta annis, donec venirent in regionem habitabilem: hoc, *inquam*, man veſcebantur, donec pervenirent ad extremitatem regionis Cenahangæ.

37 Homer autem, decima eſt Ephæ.

CAP. XVII.

Tertia populi murmuratio: petra fundens aquas. preces Moſchis victrices contra Hamalekum.

DEinde profecti ſunt tota congregatio filiorum Iſraelis à deſerto Sinis itineribus ſuis ex præſtituto Jehovæ, & caſtra metati ſunt Rephidimis, ubi non erat aqua quam populus biberet.

2 Quapropter contendens populus cum Moſche, dicebant, date nobis aquam ut bibamus: quibus dixit Moſche, quid contenditis mecum: quid tentatis Jehovam?

3 Sed quum ſitiens ibi populus eſſet aquæ, & murmuraret populus ipſe contra Moſchen, dixit, quare jam feciſti ut aſcenderemus ex Ægypto? *an* ad mortem afferendum

dum mihi, filiis meis, & pecori meo ſiti ?

4 Quamobrem inclamavit Moſche Jehovam, dicendo, quid faciam populo huic ? adhuc pauliſper, tum eſſent lapidaturi me.

5 Edixit vero Jehova Moſchi, tranſi ante populum hunc, & accipe tecum de Senioribus Iſraelis : baculumque tuum, quo percuſſeras rivum illum, accipe in manum tuam, quum eris abiturus.

6 Ecce me ſtante coram te ibi ſuper illam rupem in Chorebo : ubi percuſſeris rupem ipſam, procedent ex ea aquæ ut bibat hic populus : fecitque ſic Moſche ante oculos Seniorum Iſraelis.

7 Vocavit autem nomen illius loci Maſſam & Meribam, propterea quod contenderant filii Iſraelis, & propterea quod tentaverant Jehovam dicendo ; eſtne Jehova inter nos, an non ?

8 Sed venientibus Hamalekitis, ut pugnarent contra Iſraelitas, Rephidima,

9 Edixit Moſche Jehoſchuhæ, delige nobis homines, & procede pugnatum contra Hamalekitas : cras, me conſiſtente in vertice iſtius collis cum baculo Dei in manu mea.

10 Fecit itaque Jehoſchuah quemadmodum dixerat ei Moſche, pugnando contra Hamalekitas : Moſche vero, Aharon, & Chur aſcenderunt verticem illius collis.

11 Eratque quum attollebat Moſche manum ſuam, ut prævalerent Iſraelitæ ; quum vero quieti dabat manum ſuam, prævalerent Hamalekitæ.

12 Quamobrem *quum* manus Moſchis graves *eſſent*, acceptum lapidem ſuppoſuerunt ei, ut inſideret illi : Aharon vero & Chur ſuſtentabant manus ejus, hinc unus & illinc alter ; fuitque utraque manus ejus firma uſque ad occaſum Solis.

13 Sic fregit Jehoſchuah Hamalekum, & populum ejus acie gladii.

14 Poſtea edixit Jehova Moſchi, *inſcribe* hoc monimentum libro, & *inſere* ipſum in aures Jehoſchuhæ : me omnino deleturum eſſe memoriam Hamalekitarum è terra ſub cœlo.

15 Tunc exſtruxit Moſche altare ; cujus vocavit nomen, Jehovæ vexilli mei :

16 Et dixit, quia manus *Hamaleki fuit* contra ſolium Jah, bellum Jehovæ in Hamalekum *erit* de ætate *in* ætatem.

CAP. XVIII. *Jithro invi ſit Moſehen, & dat ipſi conſilium ſalutare.*

AUdiens autem Jithro Præſes Midjanitarum ſocer Moſchis, quæcunque fecerat Deus Moſchi & Iſraeli populo ſuo, eduxiſſe Jehovam Iſraelem ex Ægypto :

2 Aſſumſit Jithro ſocer Moſchis Tzipporam uxorem Moſchis, poſtquam remiſit eam *Moſche*,

3 Duoſque filios ejus, quorum unius nomen *erat* Gerſchom, quia dixerat *Moſche*, peregrinus ſum, in terram alienam *pulſus*.

4 Nomen vero alterius Elihezer, *quia dixerat*, nam Deus patris mei auxilio *fuit* mihi, qui eripuit me è gladio Parhonis :

5 Et venit Jithro ſocer Moſchis cum filiis ejus & cum uxore ejus ad Moſchen in deſertum illud, ubi is caſtra habebat, *ad* montem Dei :

6 Dixitque Moſchi, ego ſocer tuus Jithro venio ad te, uxor quoque tua, & duos filii ejus cum ea.

7 Tunc proceſſit Moſche obviam ſocero ſuo, & incurvans ſe oſculatus eſt eum, rogaruntque alter alterum de proſperitate : poſtea ingreſſi ſunt in tentorium ipſius.

8 Ubi enarravit Moſche ſocero ſuo quæcunque fecerat Jehova Parhoni & Ægyptiis propter Iſraelem, omneſque moleſtias quæ obvenerant ipſis in via illa, unde eripuerat eos Jehova.

9 Et lætatus Jithro ſuper omnibus illis beneficiis quibus affecerat Jehova Iſraelem, quod eripuiſſet eum è manu Ægyptiorum ;

10 Dixit Jithro ; benedictus *ſit* Jehova qui eripuit vos è manu Ægyptiorum, & è manu Parhonis, qui eripuit hunc populum ne ſubjectus eſſet manui Ægyptiorum ;

11 Nunc agnoſco magnum eſſe Jehovam præ omnibus Diis, ea ipſa re qua ſuperbiunt, ſuperiorem *eſſe* illis.

12 Acceptumque *obtulit* Jithro ſocer Moſchis holocauſtum & victimas Deo : & venit Aharon & omnes ſeniores Iſraelis ad comedendum cibum cum ſocero Moſchis coram Deo ipſo.

13 Fuit autem poſtero die, ſedente Moſche ad judicandum populum, quum aſſtaret populus ipſe Moſchi, à mane illius *diei* uſque ad veſperam :

14 Ut aſpiciens ſocer Moſchis quicquid ipſe faciebat populo, diceret ; quid hoc *eſt quod* facis huic populo ? cur ſedes tu ſolus, & totus hic populus ſiſtit ſe coram te à mane uſque ad veſperam ?

15 Tum dixit Moſche ſocero ſuo, nam venit ad me hic populus ad conſulendũ Deum.

16 Quum eſt inter illos negotium, venit *quiſque* ad me, ut judicem inter utrumque : & nota facio ſtatuta Dei & leges ejus.

17 Dixit vero ſocer Moſchis ei, non *eſt* bona hæc res qualem tu facis.

18 Omnino decides, cum tu, tum populus hic qui *eſt* tecum ; nam gravis *eſt* hæc res ſupra te, non poteris eam præſtare ſolus.

19 *At* nunc auſculta voci meæ, conſulam tibi, & erit Deus tecum : eſto tu pro hoc populo erga Deum ipſum, ut tu referas eorum res ad Deum :

20 Et commonefaciens eos de ſtatutis ac legibus ejus, notam facias ei viam ipſam per quam ambulaturi ſunt, & opus ipſum quod ſint facturi.

21 Tu autem provideto ex toto hoc populo *& curato eligi* viros ſtrenuos, timentes Dei, viros veraces, oſores turpis lucri : quos conſtituas ſuper eos, præfectos millenis, præfectos centenis, præfectos quinquagenis, & decuriones.

22 Ut judicent populum hunc omni tempore ; ſitque ut omnem rem quæ magna *erit* referant ad te ; omnem vero rem quæ parva

erit judicent ipſi: ſic alleva te *onere* ut ferant tecum.

23 Quumque feceris hanc rem, & præceperit tibi Deus, poteris conſiſtere; etiamque totus populus hic ad locum ſuum redibit cum pace.

24 Auſcultans itaque Moſche voci ſoceri ſui, fecit quicquid dixerat.

25 Eligens enim Moſche viros ſtrenuos ex toto Iſraele, conſtituit eos primores in populo, præfectos millenis, præfectos centenis, præfectos quinquagenis, & decuriones:

26 Qui judicarunt populum ipſum omni tempore: rem quæ difficilis *erat* referebant ad Moſchen; rem vero quæ parva *erat* judicabant ipſi.

27 Poſtea deduxit Moſche ſocerum ſuum, qui rediit in regionem ſuam.

CAP. XIX. *Deus apparet in monte Sinai, & Moſchi mandat ut ſanctificet populum ad legem percipiendum.*

IN novilunio tertio ex quo exiverunt filii Iſraelis è terra Ægypti; eo ipſo die pervenerunt *in* deſertum Sinai.

2 Quum itaque profecti Rephidimis veniſſent in deſertum Sinai, & caſtra haberent in illo deſerto (caſtra autem fecerant ibi Iſraelitæ è regione ipſius montis.)

3 Moſche aſcendit ad Deum; clamavitque ad eum Jehova ex ipſo monte, dicendo, ſic dicito familiæ Jahakobi, & enunciato filiis Iſraelis:

4 Vos vidiſtis quæ fecerim Ægyptiis, ut ſuſtulerim vos *quaſi* alis aquilarum, & adduxerim vos ad me.

5 Nunc itaque, ſi ſedulo attendetis voci meæ, & ſervabitis fœdus meum, utique eritis mihi peculium præ omnibus aliis populis, nam mea *eſt* tota terra.

6 Voſque eritis mihi regnum ſacerdotale, & gens ſancta: hæc *ſunt* verba illa quibus alloquêris filios Iſraelis.

7 Veniens itaque Moſche vocavit ſeniores populi: & propoſuit eis omnia hæc verba quæ præceperat ei Jehova:

8 Cui reſpondentes totus ipſe populus una, dixerunt, quicquid dixerit Jehova faciemus: retulitq; Moſche verba populi ad Jehovam.

9 Tunc dixit Jehova Moſchi, ecce ego venturus ſum ad te in denſa hac nube, ut audiat hic populus quum alloquar te, etiamque tibi fidant in ſeculum: poſtquam renunciaſſet Moſche Jehovæ verba illa populi.

10 Et edixit Jehova Moſchi, ito ad ipſum populum, ut ſanctifices eos hodie & cras, & lavent veſtimenta ſua:

11 Ut ſint parati in diem tertium; nam ipſo die tertio deſcenſurus eſt Jehova ante oculos totius populi hujus, ſuper montem Sinai.

12 Pones autem terminum huic populo circumquaque, dicendo, cavete vobis ne aſcendatis in hunc montem, attingatiſve finem ejus: quicquid tetigerit hunc montem, omnino morte afficitor.

13 Ne attingito illud ulla manus; ſed lapidibus obruitor, aut jaculando confiditor, ſive jumentum ſive homo *fuerit*, ne vivito: quum tractim ſonuerit cornu, ea aſcendere poterunt in ipſum montem.

14 Deſcendit ergo Moſche ex monte illo ad populum: ſanctificavitque populum, ut lavarent veſtimenta ſua:

15 Edicens populo, eſtote parati in diem ipſum tertium, ne accedite *ullus* ad uxorem.

16 Fuit vero die illo tertio, quum cœpiſſet mane, ut eſſent ſoni & fulgura & nubes denſæ ſuper illum montem, ſonituſque tubæ vehemens valde; adeo ut trepidaret totus ipſe populus qui *erat* in caſtris.

17 Eduxit Moſche populum obviam Deo ipſi è caſtris ſuis; qui conſtiterunt ad imum illius montis.

18 Mons autem Sinai fumabat totus, propterea quod deſcendebat ſuper eum Jehova in ipſo igne: emittenſque fumum ſuum, tanquam fumum fornacis, tremebat totus ille mons valde.

19 Quumque ſonus ille tubæ pergeret & invaleſceret valde, Moſche loquebatur, Deus vero ipſi reſpondebat voce:

20 Tum deſcendit Jehova ſuper montem Sinai ad ipſum verticem montis: vocavitque Jehova Moſchen ad ipſum verticem montis, & aſcendit Moſche.

21 Edixque Jehova Moſchi, deſcende, conteſtare hunc populum, ne perrumpant *terminum*, *aſcendendo* ad Jehovam videndi animo, ut *non* cadant ex eo multi.

22 Etiamque ipſi ſacrorum adminiſtri, qui ad Jehovam appropinquant, ſeipſos ſanctificanto; ut non irrumpat in eos Jehova.

23 Dixit autem Moſche Jehovæ, non poterit *quiſquam* hujus populi aſcendere montem Sinai, quod tu conteſtatus es nos dicendo, terminum pone huic monti, ut ſanctifices illum?

24 Et reſpondit ei Jehova, abi deſcende, ut aſcendas tu & Aharon tecum: ipſi vero ſacrorum adminiſtri & populus ne perrumpunto *terminum* aſcendendo ad Jehovam, ut non irrumpat in eos.

25 Deſcendit ergo Moſche ad populum, atque *hæc* retulit eis.

CAP. XX. *Promulgatio legis ſolemniter & terribiliter facta.*

TUm eloquutus eſt Deus omnia hæc verba, dicendo:

2 Ego *ſum* Jehova Deus tuus; qui eduxi te è terra Ægypti, è domo ſervorum:

3 Ne eſto tibi *ullus* Deorum alienorum ante faciem meam.

4 Ne facito tibi ſculptile, aut ullam imaginem *eorum* quæ *ſunt* in cœlis ſupra, aut quæ in terra infra, aut quæ in aquis infra terram:

5 Ne incurvans te *honorem exhibeto* eis, neque colito ea: nam ego, Jehova Deus tuus *Deus* fortis zelotes *ſum*, viſitans iniquitatem patrum in filios, in nepotes, & in abnepotes, in eos qui odio proſequuntur me:

6 Exercens vero benignitatem in milleſimos, *à patribus*, qui diligunt me & qui obſervant mandata mea.

7 Ne aſſumito nomen Jehovæ Dei tui in vanum;

vanum: nam non relinquet impunem Jehova eum, qui aſſumſerit nomen ſuum in vanum.

8 Recordate diei ſabbathi, ut ſanctifices illum:

9 Sex diebus operaberis, & facies omne opus tuum:

10 Dies vero ſeptimus ſabbathum *eſt* Jehovæ Deo tuo: ne facito ullum opus tu, aut filius tuus, aut filia tua, ſervus tuus, aut ancilla tua, aut jumentum tuum, aut peregrinus tuus qui *eſt* intra portas tuas.

11 Nam ſex diebus perfecit Jehova cœlum ipſum, & terram mare, & quicquid *eſt* in eis, quievit vero die illo ſeptimo: idcirco benedixit Jehova diei ſabbathi, & ſanctificavit illum.

12 Honora patrem tuum, & matrem tuam, ut prolongent dies tuos ſuper terram illam, quam Jehova Deus tuus dat tibi.

13 Ne occidito.

14 Ne ſcortator.

15 Ne furator.

16 Ne proferto contra proximum tuum teſtimonium falſum.

17 Ne concupiſcito domum proximi tui: ne concupiſcito uxorem proximi tui, aut ſervum ejus, aut ancillam ejus, aut bovem ejus, aut aſinum ejus; denique quicquid *eſt* proximi tui.

18 Ipſe autem populus totus percipiebant illos ſonos, & fulgetra & ſonum tubæ, montemque ipſum fumantem: percipienſque populus, commoti ſunt *loco*, & ſteterunt procul.

19 Dixerunt itaque Moſchi, loquere tu nobiſcum, & audiemus: ſed ne loquatur nobiſcum Deus, ut non moriamur.

20 Edixit vero Moſche populo ipſi, ne timeatis; nam ut tentaret vos, venit Deus ipſe, & ut ſit timor ejus ante faciem veſtram, ne peccetis.

21 Stabat ergo populus ipſe procul, Moſche vero acceſſit ad illam caliginem ubi *erat* Deus.

22 Tunc edixit Jehova Moſchi, ſic dicito filiis Jiſraelis; vos vidiſtis, ex cœlis me loquutum eſſe vobiſcum.

23 Ne *facite Deos* mecum; Deos argenteos, aut Deos aureos ne facite vobis.

24 Altare terreum facito mihi, ut ſacrifices ſuper ipſum holocauſta tua, euchariſteream tua, greges tuos, & armenta tua: quocumque in loco jubebo celebrari memoriam nominis mei, & veniens ad te, benedicam tibi.

25 Quod ſi altare ex lapidibus facies mihi, ne exſtruito *ex* eis cæſis; nam quum primum cœlum tuum extuleris ſuper ipſos, profanaveris ipſos.

26 Neq; aſcendito per gradus ad altare meum; ut non detegantur pudenda tua ad illud.

CAP. XXI. *Leges forenſes, ſive judiciales incipiunt.*

HÆc autem *ſunt* judicia illa, quæ proponeis.

2 Quum emeris ſervum Hebræum, ſex annis ſerviet; ſeptimo autem exibit in libertatem gratis.

3 Si *ſolus* corpore ſuo venit, corpore ſuo exibit: ſi maritus uxoris eſt, exibit quoque uxor ejus cum eo.

4 Si dominus ejus dederit ei uxorem, peperitque illi filios aut filias; uxor ipſa cum natis ſuis erit domini ipſius, ille vero exibit *ſolus* corpore ſuo.

5 Quod ſi ingenue dixerit ille ſervus, amo dominum meum, uxorem meam, & filios meos, nolo exire liber:

6 Tum ſiſtens eum dominus ejus coram magiſtratibus ipſis, ſiſtet eum ad januam ſuam, aut ad alterutrum poſtem: ubi perforabit dominus ejus aurem ejus ſubula, ſicque ſerviet ei in ſeculum.

7 Quum autem vendiderit quis filiam ſuam ut ſit ancilla; ne exito ut hi ſervi exeunt.

8 Si mala videbitur in oculis domini ſui; ita ut non deſponſet eam ſibi, nec curet eam redimi: *alicui è* populo extero ne jus habeto vendendi eam, perfide agendo cum ea.

9 Quod ſi filio ſuo deſponſet eam, ſecundum jus ipſum puellarum facito ei.

10 Si alteram aeceperit ſibi, alimentum ejus, operimentum ejus, & habitationem ejus ne diminuito.

11 Quod ſi tria iſta non fecerit ei, tum exito gratis abſque pecunia.

12 Qui percutit quemquam ita ut moriatur, omnino morte plectitor.

13 Si quis tamen non quæſiverit, ſed Deus ipſe objecerit manui ejus, conſtituam tibi locum quo ille confugiat.

14 Quum autem quis arrogaverit contra proximum ſuum occidere eum aſtu; *etiam* ab altari meo rapito eum ad mortem.

15 Item qui percutit patrem ſuum aut matrem ſuam, omnino morte plectitor.

16 Item plagiarius, ſive vendiderit hominem, ſive deprehenſus fuerit in manu ejus, omnino morte plectitor.

17 Item qui maledicit patri ſuo aut matri ſuæ, omnino morte plectitor.

18 Item quum altercantibus hominibus percuſſerit unus alterum lapide aut pugno, ita ut non mortuus ſit, ſed decumbat in lecto:

19 Si ſurgens ambulaverit foras nixus ſcipione ſuo, tum impunis erit percuſſor: tantummodo ceſſationem ejus reddito, & plenam curationem ejus præſtato.

20 Item quum percuſſerit quiſpiam ſervum ſuum aut ancillam ſuam virgâ, ita ut moriatur ſub manu ipſius, omnino vindicator.

21 Sed ſi diem unum aut biduum ſuperſtes fuerit, ne vindicator, nam pecunia ejus eſt.

22 Item certantibus hominibus, ſi percuſſerit *unus* illorum mulierem gravidam, ita ut ejiciatur fœtus ejus, nec tamen ſit exitium: omnino mulctator prout impoſuerit ei maritus ipſe mulieris, per judices dato.

23 Sin autem exitium ſit, tum reddes vitam pro vita;

24 Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede:

25 Uſtionem pro uſtione, vulnus pro vulnere, tumicem pro tumice.

26 Item quum percuſſerit quis oculum ſervi

vi ſui aut oculum ancillæ ſuæ, ita ut corruperit eum, in libertatem dimittito eum pro oculo ejus.

27 Et ſi dentem ſervi tui aut dentem ancillæ ſuæ excuſſerit, in libertatem dimittito eum pro dente ejus:

28 Item quum cornu ferierit bos aliquis virum aut mulierem, ita ut moriatur: omnino lapidator bos ille, neque comeditor caro ejus; dominus vero bovis illius *erit* innocens.

29 Quod ſi bos petulcus fuerit antea, & quamvis denunciatum fuerit teſtibus adhibitis domino ejus, non aſſervaverit eum, itaque interfecerit virum aut mulierem: bos ille lapidator, etiamque dominus ejus morte plectitor.

30 Si redemtionis pretium impoſitum fuerit ei, tum dato pretium redemtionis vitæ ſuæ, omnino prout impoſitum fuerit ei.

31 Sive filium cornu petierit, ſive filiam cornu petierit, ſecundum hoc jus fiat ei.

32 Si ſervum cornu petierit bos ille aut ancillam, triginta argenteos ſiclos dato domino ejus, & bos ille lapidator.

33 Item quum retexerit quis foveam, aut quum foderit quis foveam, deinde non operuerit illam; itaque ceciderit illuc bos aut aſinus:

34 Dominus ille foveæ rependito, pecuniam reſtituito domino illius; quod autem mortuum fuerit, ejus eſto.

35 Item ſi ferierit bos unius bovem alterius ita ut moriatur; tum vendito eo qui vivit, partientur pecuniam pretii ejus, & ſimiliter mortuum partientur.

36 Aut *ſi* indicatum eſt bovem petulcum fuiſſe antea, nec tamen aſſervaverit eum dominus ejus: omnino rependito bovem pro illo bove; qui autem mortuus fuerit, ejus eſto.

CAP. XXII. *Leges forenſes continuantur.*

SI quis furatus bovem aut parvam pecudem mactaverit aut vendiderit eam, quinque boves rependito pro uno bove, & quatuor *pecudes* gregis pro una pecude.

2 Si in effoſſione deprehendatur fur *de nocte*, & percuſſus moriatur; reus cædis ne eſto *percuſſor*.

3 Si Sol ortus fuerit ei, cædis reus eſto: *fur vero* omnino rependito, ſi non *eſt* ei, venderur pro furto ſuo.

4 Sin autem totum furtum deprehenſum fuerit in manu ejus, ſive bos, ſive aſinus, ſive parva pecus, viventes; duplum rependito.

5 Si quis depaſcens agrum aut vineam immiſerit pecus ſuum quod paſcat in agro alterius, optimo agri ſui, & optimo vineæ ſuæ rependito.

6 Si egreſſus ignis invenerit ſpinas, abſumaturque meta frumenti aut ipſa ſeges, aut aliquis ager, omnino rependito is qui fecit ut incendium eſſet.

7 Si quis dederit proximo pecuniam aut ſupellectilia ad ſervandum, & id furto ablatum fuerit è domo illius: ſi deprehendetur fur ipſe, rependito duplum.

8 Si non deprehendetur fur ille, tunc ſiſtetur dominus illius domus coram ipſis magiſtratibus, *jurejurando ſe purgaturus*, ſi non extendit manum ſuam in rem proximi ſui.

9 De omni negotio rerum amotarum, de bove, de aſino, de parva pecude, de veſtimento, de omni re amiſſa, quum dixerit *ejus dominus* illud ipſum eſſe, ad ipſos magiſtratus venito negotium ambobrum, quem condemnabunt magiſtratus, rependito duplum proximo ſuo.

10 Si dederit quiſpiam proximo ſuo ex *conducto* aſinum aut bovem, aut parvam pecudem, aut ullum jumentum ad ſervandum; mortuum autem, vel fractum *aliquid*, vel vi abductum fuerit, nemine videnre;

11 Juramentum Jehovæ eſto inter utroſque, *quo ſe purget redemtor*; ſi non extendit manum ſuam in rem proximi: quod ubi acceperit dominus rei, ille ne rependito.

12 Quod ſi furto ablatum fuerit illi, rependito domino ejus.

13 Si omnino diſcerptum eſt, afferto illius *aliquid*, in teſtimonium: quod diſcerptum eſt, ne rependito.

14 Item quum quis quid à proximo ſuo acceperit *commodato*, quod corrumpatur aut moriatur, *ſi* dominus ejus *rei* non adfuerit ei, omnino rependito:

15 Si dominus ejus adfuerit ei, ne rependito: Si mercede conductum eſt, venerit pro mercede ſua.

16 Item ſi quis pellexerit virginem quæ non eſt deſponſata, & cubaverit cum ea, omnino conſtituens ei dotem *accipiat eam* in uxorem.

17 Si planè renuet pater ejus eam dare illi, pecuniam pendito, prout *eſt* dos virginum.

18 Præſtigiatricem ne ſinito vivere.

19 Quiſquis cubat cum jumento, omnino morte plectitor.

20 Qui ſacrificat diis aliis, ut anathema perditor: præterquam *qui ſacrificat* Jehovæ ſoli.

21 Item peregrino vim ne facito, nec opprimitio eum: nam peregrini fuiſtis in terra Ægypti.

22 Nullam viduam aut orphanum affligitote.

23 Si quâ afflictione afflixeris eum (nam ſi tantillum clamet ad me, utique exauditurus ſum clamorem ejus.)

24 Tum accenſâ irâ meâ occidam vos gladio: ſic erunt uxores veſtræ viduæ, & liberi veſtri orphani.

25 Si pecuniam mutuam dederis populo meo, pauperi ipſi qui *eſt* tecum, ne eſto ei tamquam fœnerator, ne imponito ei uſuram.

26 Si pignore ullo acceperis veſtem proximi tui; dum inclinat Sol reſtituito illam ei.

27 Nam id ſolum operimentum ejus *eſt*, illud *eſt* veſtimentum ejus ad cutem ejus *tegendam:* in quo cubaret? alioquin erit, quum inclamabit me ut exaudiam, quia clemens ſum.

28 Magiſtratus ne execrator; & principi in populo tuo ne maledicito.

29 Fru-

29 Frugum tuarum maturarum, & liquoris tui *primitias* ne differto *dare*: primogenitum filiorum tuorum dato mihi :

30 Sic facito bove tuo & pecore tuo : ſeptem dies eſto cum matre ſua, die autem octavo dato illud mihi.

31 Item homines ſancti eritis mihi : ideoque carnem in agro diſcerptam ne comeditote, cani proficite illam.

CAP. XXIII. *Leges forenſes abſolvuntur, additis auctario legum ceremonialium & moralium.*

NE efferto rumorem mendacii : ne apponito manum tuam cum improbo, agendo teſtem injurium.

2 Ne inſiſtito veſtigiis potentiorum ad mala ; neque loquitor de lite, declinando poſt potentiores ad pervertendum *eam*.

3 Attamen pauperem ne honorato in lite ejus.

4 Si offenderis bovem inimici tui aut aſinum ejus errantem, omnino reducito eum ad illum.

5 Si videris aſinum oſoris tui ſuccumbentem oneri ſuo dum abſtines à deponendo *onere* illius, omnino deponito cum eo *onus*.

6 Ne pervertito judicium egentis tui, in lite ejus.

7 A verbo mendacii procul abeſto, & innocentem ac juſtum ne occidito, quia non abſolvam improbum,

8 Et munus ne accipito, nam munus ipſum excæcat oculatos, & pervertit verba juſtorum :

9 Et peregrinum ne opprimito ; vos enim experti eſtis affectum peregrini, quum peregrini fuiſtis in terra Ægypti.

10 Item ſex annis conſeres terram tuam, & colliges proventum ejus :

11 Septimo autem quoque intermittito eam, & relinquito eam incultam, ut comedant egentes è populo tuo, reſiduum vero eorum comedant beſtiæ agreſtes : ſic facito vineæ tuæ & oliveto tuo.

12 Sex diebus facies opera tua, die autem ipſo ſeptimo ceſſato ; ut quieſcat bos tuus & aſinus tuus, & recreetur filius ancillæ tuæ & peregrinus.

13 Et in omnibus quæ edixero vobis continetote vos : nomen autem Deorum alienorum ne recordamini, ne auditor in ore tuo.

14 Tribus vicibus feriator mihi quotannis.

15 Feſtum azymorum obſervato ; ſeptem dies comedito azymos, quemadmodum præcepi tibi, conſtituto tempore, ipſe menſe Abib, quia in eo egreſſus es ex Ægypto : & ne *alii* comparento coram me vacui.

16 Item feſtum *anniverſarium* meſſis, primitiarum laborum tuorum quas ſeveris in agro tuo : feſtumque collectionis in exitu cujuſque anni, quum collegeris labores tuos ex agro.

17 Tribus vicibus quotannis, compareto omnis mas tuus in conſpectu Domini Jehovæ.

18 Ne mactando *fundito* ſanguinem ſacrificii mei cum fermentato : neque pernoctato adeps ſacrificii feſti mei uſque mane.

19 Prima *quæque*, primitias terræ tuæ afferto *in* domum Jehovæ Dei tui : ne coquito hœdum in lacte matris ſuæ.

20 Ecce, ego mitto Angelum ante te, ad ſervandum te in hac via, & ad introducendum te in locum illum quem præparavi.

21 Cave tibi ob præſentiam ejus, & auſculta voci ejus, ne exacerbes eum : quia non feret defectionem veſtram ; quia nomen meum eſt in eo.

22 Nam ſi ſedulo auſcultaveris voci ejus, & feceris omnia quæ edicam : plane inimicabor inimicos tuos, & hoſtiliter agam cum hoſtibus tuis.

23 Quum iverit Angelus meus ante te, & introduxerit te in terram Emoræi, & Chitthæi, & Pirizzæi, & Cenahanæi, & Chivvæi, & Jebuſæi ; & excidero eum :

24 Ne incurvando te *honorem habeto* diis eorum, neque colito eos, neque facito ſecundum opera eorum : ſed omnino demolitor eos, & omnino perfringito ſtatuas eorum :

25 Si coletis Jehovam Deum veſtrum, qui benedicet pani tuo & aquæ tuæ : & amovebo *quemvis* morbum è medio tui.

26 Non erit abortiens, aut ſterilis in terra tua ; numerum dierum tuorum complebo.

27 Terrorem mei præmittam ante faciem tuam, & fundam quemlibet populum in quos venies : & omnium inimicorum tuorum exponam tibi cervicem :

28 Mittam inquam *terrorem mei tanquam* crabronem ante te ; qui expellet Chivvæum, Cenahanæum, & Chitthæum à conſpectu tuo.

29 Non expellam eum à conſpectu tuo anno nno ; ne ſit terra ipſa deſolata, & potentior ſit beſtia agreſtis te :

30 Paulatim expellam eum à conſpectu tuo ; uſque dum fœtaveris, ut poſſideas terram illam.

31 Et ponam terminum tuum à mari algoſo uſque ad mare Peliſchthæorum, & à deſerto uſque ad illud flumen *Euphratis* : nam dabo in manum veſtram habitatores illius terræ, ut expellas eos à facie tua.

32 Ne pangito cum iis, & cum diis eorum fœdus.

33 Ne habitanto in terra tua, ut non inducant te ad peccandum in me : nam ſerviturus eſſes diis illorum, nam *id* eſſet tibi in tendiculam.

CAP. XXIV. *Moſchis vocatio, devotio, & vocatio in montem, & Quadrageſima ejuſdem.*

EDixit autem Moſche, aſcende verſus Jehovam tu & Aharon, Nadab & Abihu, & ſeptuaginta è Senioribus Iſraelis : & incurvantes vos è longinquo honorem exhibete.

2 Deinde accedet Moſche ſolus ad Jehovam, iſti vero ne accedunto : populus quoque ne aſcendunto cum eo.

3 Veniens ergo Moſche quum enarraviſſet populo omnia verba Jehovæ, & omnia illa jura : reſpondit populus una voce, dixeruntque, omnia hæc verba quę dixit Jehova faciemus :

4 Ita-

4 Itaque ſcripſit Moſche omnia verba Jehovæ, & ſurgens mane exſtruxit altare ſub ipſo monte, & duodecim ſtatuas pro duodecim tribubus Iſraelis.

5 Poſtea miſit pueros filiorum Iſraelis, qui obtulerunt holocauſta, & ſacrificaverunt ſacrificia euchariſtica Jehovæ, juvencos.

6 Et accipiens Moſche dimidium ſanguinis illorum, poſuit in crateribus: dimidium vero ſanguinis ſparſit ſuper altare illud.

7 Quumque acceptum librum illum fœderis legiſſet audiente populo; & dixiſſent *illi* quicquid edixerit Jehova, faciemus & auſcultabimus:

8 Accipiens Moſche reliquum ſanguinem, ſparſit ſuper ipſum populum, ac dixit; ecce ſanguis illius fœderis quod pepigit Jehova vobiſcum, ſecundum omnia verba hæc.

9 Deinde aſcendit Moſche & Aharon, Nadab & Abihu, & ſeptuaginta è Senioribus Iſraelis;

10 Aſpexeruntque Deum Iſraelis, & ſub pedibus ejus velut opus pavimentatum ſaphiro, & velut corpus ipſum cœli nitore.

11 Tamen in ſelectos filiorum Iſraelis non extendit manum ſuam: ſed poſtquam intuiti eſſent Deum ipſum, comederunt & biberunt.

12 Tum edixit Jehova Moſchi, aſcende ad me in hunc montem, & eſto ibi; & dabo tibi tabulas lapideas, id eſt, legem ac præcepta quæ ſcripſi ad docendum eos.

13 Quare ſurrexit Moſche cum Jehoſchuha miniſtro ſuo, & aſcendit Moſche ad montem Dei:

14 Senioribus autem illis edixit, ſedentes nos *exſpectate* hic, uſque dum revertamur ad vos: ecce autem Aharon & Chur vobiſcum, qui habebit aliquid dicendum, accedat eos.

15 Et aſcendit Moſche montem illum (operiebat autem nubes montem illum,

16 Habitabat enim gloria Jehovæ in monte Sinai) & operuit eum nubes illa ſex diebus; poſtea inclamavit Moſchen die ſeptimo è medio ipſius nubis.

17 Species autem gloriæ Jehovæ *erat* tanquam ignis conſumens in ſummitate illius montis; ante oculos filiorum Iſraelis.

18 Ita ingreſſus Moſche in medium ipſius nubis aſcendit montem: fuitque Moſche in ipſo monte quadraginta dies & quadraginta noctes.

CAP. XXV. *Spontanea oblatio ad ſtructuram tabernaculi divinitus imperata: itemque ſciagraphia arcæ, propitiatorii, &c.*

TUm alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

2 Edic filiis Iſraelis, ut accipientes *efferant* mihi oblationem: ab omni viro cujus animus ſponte moverit eum, accipite oblationem mihi.

3 Hæc autem *eſt* oblatio illa, quam accipietis ab eis: aurum, & argentum, & æs;

4 Et hyacinthina, & purpurea, & coccinea dibapha, & linum xylinum, & *lana* caprarum;

5 Pelles etiam arietum rubefactæ, & pelles melium, & ligna cedrorum lectiſſimarum:

6 Oleum ad luminare, odoramenta ad oleum unctionis, & ad ſuffitum aromata:

7 Lapides ſardonyches, & lapides infitivi; pro amiculo, & pro pectorali ſacro:

8 Ut faciant mihi ſacrarium, & habitem inter eos.

9 Omnino prout oſtendo tibi ſtructuram ipſius tabernaculi, & ſtructuram omnium inſtrumentorum ejus; ſic ergo curate fieri.

10 Primum facturi ſunt arcam è lignis cedrorum lectiſſimarum, longitudine ſua duûm cubitorum cum dimidio, & ſeſquicubiti latitudine ſua, ſimiliterque ſeſquicubiti altitudine ſua.

11 Et obducens eam auro puro intrinſecus & extrinſecus obduces eam: faciesque ſuper eam limbum aureum circumquaque

12 Et fundens ei quatuor annulos aureos, indes *eos* quatuor impagibus ejus, ut duo annuli ſint in latere ejus uno, & duo annuli in latere ejus altero.

13 Facies quoque vectes è lignis cedrorum lectiſſimarum, & obduces eos auro:

14 Et induces vectes illos in annulos ad latera illius arcæ, ad ferendum eis arcam illam.

15 In annulis illius arcæ ſunto vectes illi, ne amoventor inde.

16 Deinde collocabis in ea arca, teſtimonium ipſum quod daturus ſum tibi:

17 Faciesque operculum propitiatorium ex auro puro, duorum cubitorum cum dimidio longitudine ſua, & ſeſquicubiti latitudine ſua.

18 Et facies duos Cerubinos aureos; continente opere facito eos, è duabus extremitatibus operculi ipſius propitiatorii.

19 Fac autem Cerubinum unum ex extremitate *una* hinc, & Cerubinum alterum ex *altera* extremitate inde: ex operculo propitiatorio facitote Cerubinos in duabus extremitatibus ejus.

20 Sintque Cerubini illi paſſis alis ſuis ſurſum verſus, obtegentes alis ſuis operculum illud propitiatorium, & faciebus ſuis obverſis unius ad alterum: verſus ipſum operculum propitiatorium ſunto facies Cerubinorum.

21 Impones autem operculum hoc propitiatorium arcæ ipſi ſuperne, poſtquam in arca poſueris teſtimonium illud quod daturus ſum tibi:

22 Ubi conveniam tecum, & loquar tecum è ſuperiore parte operculi propitiatorii, è medio duorum Cerubinorum qui *erunt* ſuper arcam illam teſtimonii: quæcunque præcepero tibi *referenda* filiis Iſraelis.

23 Item facies menſam è lignis cedrorum lectiſſimarum, duûm cubitorum longitudine ſua, & unius cubiti latitudine ſua, & ſeſquicubiti altitudine ſua:

24 Et obduces eam auro puro, faciesque ei limbum aureum circumquaque.

25 Facies quoque ei tæniam palmarem circumquaque; & facies limbum aureum ad tæniam ejus circumquaque.

26 Tum facies ei quatuor annulos aureos, quos indes quatuor ejus angulis, qui *erunt* in quatuor pedibus ejus.

27 E regione illius tæniæ ſunto ipſi anguli, ut

ut ſint ſedes vectibus ad portandum menſam.

28 Facies autem vectes illos è lignis cedrorum lectiſſimarum, quos obduces auro; ut portetur eis hæc menſa.

29 Præterea facies ſcutulas ejus, & acerras ejus, & ſcutellas ejus, & ſcopulas ejus, quibus tegetur; ex auro, *inquam*, puro facias illas.

30 Et impones huic menſæ panem faciei, ante faciem meam jugiter.

31 Item facies lychnuchum *ex* auro puro: opere continente fiat lychnuchus ille, ſcapus ejus, & rami ejus, lances ejus, mala oblonga ejus, & calyculi ejus ex eo ſunto.

32 Sex autem rami egredientes *ſunto* è lateribus ejus, tres rami lychnuchi è latere ejus uno, & tres rami lychnuchi è latere ejus altero.

33 Tres lances, ſpeciem amygdalæ referentia in uno ramo *ſunto* malum oblongum & calyculis; & tres lances, ſpeciem amygdalæ referentia in uno ramo malum oblongum & calyculus: ſic *eſto* ſex illis ramis prodituris è lychnucho ipſo.

34 In ipſo vero lychnucho quatuor *ſunto* lances, amygdalæ ſpeciem referentibus malis oblongis ejus & calyculis ejus:

35 Malum autem oblongum ſub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*, & malum oblongum ſub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*, & malum oblongum ſub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*, *nimirum* ſub ſex illis ramis prodituris ex lychnucho ipſo.

36 Mala oblonga ramorum, & rami eorum ex eo ſunto: totus *eſto* continentis operis ejuſdem, *ex* auro puro.

37 Facies item lucernas ejus ſeptem, ut accendat *ſacerdos* lucernas ejus, ad lucem præbendum ab omni parte ejus:

38 Et forcipes ejus, & trullas ejus *ex* auro puro.

39 Talento auri puri faciat illum, cum omnibus inſtrumentis iſtis.

40 Vide igitur, & fac: ex ſtructura iſtorum, quæ tibi exhibita eſt videnda in hoc monte.

CAP. XXVI. *Sciagraphia tabernaculi & veli.*

IPſum vero tabernaculum facito decem aulæorum, *è* xylino internexo, & hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho; Cherubinis *referta* opere artificioſiſſimo facito ea.

2 Longitudo aulæi uniuſcujuſque vicenum octonum cubitorum, & latitudo quaternum cubitorum cujuſque aulæi: menſura eadem omnibus his aulæis *eſto*.

3 Quinque aulæa ſunto conjuncta unum ad alterum, & quinque aulæa conjuncta unum ad alterum.

4 Facies itaque loramenta hyacinthina in ora aulæi primi ad extremitatem in commiſſura: & ſimiliter facies in ora cujuſvis aulæi ulteriore in commiſſura ſecunda.

5 Quinquaginta loramenta facito in aulæo primo; & quinquagena loramenta facito in extremitate cujuſque aulæi, quæ *eſt* in commiſſura ſecunda: continentia hæc loramenta unum *aulæum* cum altero.

6 Et facies quinquaginta anſulas aureas; ut conjugas aulæa illa alterum alteri *inditis loramentis* in anſulas illorum, & ſit ipſum tabernaculum unum.

7 Deinde facies aulæa *è lana* caprina; ad *ſint* pro tentorio ſuper tabernaculum: undecim aulæa facito iſta.

8 Longitudo aulæi uniuſcujuſque tricenum cubitorum, & latitudo quaternum cubitorum: aulæi uniuſcujuſque menſura eadem *eſto* undecim aulæis.

9 Et conjunges quinque horum aulæorum ſeorſim, & ſex horum aulæorum ſeorſim: conduplicabiſque aulæum ſextum è regione anterioris partis ipſius tentorii.

10 Facies itaque quinquaginta loramenta ad oram aulæi primi ulteriorem in ipſa commiſſura; & quinquagena loramenta ad oram cujuſvis aulæi commiſſuræ ſecundæ.

11 Facies quoque anſulas æreas quinquagenas; ut inferas anſulas in loramenta conjungaſque ipſum tentorium, ut ſit unum.

12 Redundans autem quod ſuperfluum *erit* in aulæis tentorii: dimidium illud aulæi quod ſuperfluum erit, redundato verſus poſterionem partem tabernaculi.

13 Cubitus quoque unus hinc, & cubitus unus inde, ex eo quod ſuperfluum erit in longitudinem aulæorum ipſius tentorii; *eſto* redundans ad latera ipſa tabernaculi hinc & inde, ad tegendum ipſum.

14 Facies præterea tegmen ipſi tentorio *è* pellibus arietum rubefactis, & operimentum è pellibus melium ſuperne.

15 Item facies aſſeres ipſi tabernaculo, *è* lignis lectiſſimarum cedrorum arrectarios.

16 Decem cubitorum *eſto* longitudo cujuſque aſſeris, ſeſquicubiti vero latitudo aſſeris uniuſcujuſque.

17 Duo cardines *ſunto* aſſeri unicuique, ſcalari formâ compoſiti, unus cum altero: ſic facito omnibus aſſeribus iſtis tabernaculi.

18 Facies autem aſſeres iſtos huic tabernaculo: viginti aſſeres ad plagam Auſtralem dextrorſum.

19 Quadraginta vero ſtylobatas argenteos facies ſub viginti aſſeribus illis *ponendos*, duos ſtylobatas ſub aſſere uno ad duos cardines ejus, & duos ſtylobatas ſub aſſere altero ad duos cardines ejus.

20 Item lateri tabernaculi ſecundo ad plagam Aquilonalem, viginti aſſeres.

21 Cum quadraginta ſtylobatis eorum argenteis; duobus ſtylobatis ſub aſſere uno, & duobus ſtylobatis ſub aſſere altero:

22 Angulis vero ipſis tabernaculi ad Occidentem, facito ſex aſſeres:

23 Præterea duos aſſeres facito in antas ipſas angulares tabernaculi, in utroque angulo:

24 Qui ſint gemelliparæ inferne; pariterque ſint gemelliparæ ad verticem illius, inditi annulo uno: ſic eſto duobus illis, *qui* pro duabus antis angularibus futuri ſunt.

25 Sic erunt octo aſſeres cum ſtylobatis ſuis argenteis, ſexdecim ſtylobatis: duobus ſtylobatis ſub aſſere uno, & duobus ſtylobatis ſub aſſere altero.

26 Facies etiam tranſtilla è lignis cedrorum

rum lectiſſimarum quinque pro aſſeribus unius lateris ipſius tabernaculi.

27 Et quinque tranſtilla pro aſſeribus ſecundi lateris ipſius tabernaculi; & quinque tranſtilla pro aſſeribus lateris ipſius tabernaculi ad utrumque angulum *pertingentia* Occidentem verſus:

28 Ita ut tranſtillum medianum *ſit* in medio ipſo aſſerum, tranſcurrens ab uno extremo ad alterum.

29 Illos vero aſſeres obducito auro, annuloſque eorum facito ex auro; ut *ſint* ſedes tranſtillis ipſis: obduces quoque ipſa tranſtilla auro.

30 Sic eriges tabernaculum illud; ſecundum juſtam conſtitutionem ejus, quæ tibi exhibita eſt videnda in hoc monte.

31 Deinde facies velum *ex* hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo; opere artificioſiſſimo faciet illud Cerubinis *refertum artifex*.

32 Et appendes hoc ad quatuor columnas è cedris lectiſſimis obductas auro, uncis earum aureis, impoſitas quatuor ſtylobatis argẽteis:

33 Et collocato hoc velo illarum anſularum loco; inferes illuc intra hoc velum arcam teſtimonii; ut diſtinctionem faciat vobis illud velum inter ſanctum, & ſanctum ſanctorum.

34 Indes autem operculum propitiatorium ipſi arcæ teſtimonii, in ſancto ſanctorum:

35 Et pones menſam extra illud velum, & lychnuchum è regione ipſius menſæ, ad latus unum tabernaculi verſus meridiem; menſam autem collocabis ad latus Aquilonale.

36 Facies quoque tegumentum portæ hujus tentorii *ex* hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo; opere Phrygiano.

37 Et facies pro hoc tegumento quinque columnas è cedris lectiſſimis, quos obduces auro, uncis earum aureis: & fundes illis quinque ſtylobatas æneos.

CAP. XXVII. *Sciagraphia altaris & ſupellectilium ejus.*

ITem facies altare è lignis cedrorũ lectiſſimarum, quinque cubitorum longitudine, & quinque cubitorum latitudine, quadratum ſit altare illud, & trium cubitorũ altitudine ſua.

2 Facies autem illi cornua ſuper quatuor angulis ejus, ex ipſo ſunto cornua ejus: & obduces illud ære.

3 Facies etiam lebetes ejus ad excipiendos cineres ejus, & palas ejus, & crateras ejus, & fuſcinulas ejus, & forcipes ejus: omnia inſtrumenta ejus facito ex ære.

4 Et facies ei cribrum opus reticulatum æreum: facieſque ſecundum illud reticulum quatuor annulos æreos, in quatuor extremitatibus iſtius altaris:

5 Et pones illud ſub ambitu ipſo altaris inferne; ita ut ſit reticulum ad medium illius altaris.

6 Facies etiam vectes huic altari, vectes è lignis cedrorum lectiſſimarum; & obduces eos ære:

7 Inducenturque vectes hujus *altaris* in annulos; ut ſint vectes iſti in duobus lateribus illius altaris, quum portabitur.

8 Cavum è tabulis facito illud: quemadmodum oſtendit tibi *Dominus* in hoc monte, ſic faciunto.

9 Item facies atrium iſtius tabernaculi: ad plagam Meridianam dextrorſum, tapetes ocellatos atrii è xylino internexo, centum cubitorum longitudine, in latus unum;

10 Columnaſque ejus viginti, & ſtylobatas earum viginti æreos, uncos columnarum & faſcias illarum argenteas:

11 Similiter, ad plagam Aquilonalem in longitudinem, tapetes ocellatos centum *cubitorum* longitudine, columnas ejus viginti; & ſtylobatas earum viginti æreos, uncos columnarum, & faſcias illarum argenteas:

12 Latitudinis vero ipſius atrii ad plagam occidentalem, tapetes ocellatos quinquaginta cubitorum; columnas eorum decem, & ſtylobatas earum decem.

13 Similiter latitudo ejuſdem atrii ad plagam anteriorem Orientem verſus, *erit quadra* quinquaginta cubitorum:

14 Scd in quindecim cubitos tapetes ocellati in uno latere *ſunto*; columnæ eorum tres, & ſtylobatæ illarum tres:

15 Similiter in latere altero *in* quindecim *cubitos* tapetes ocellati *ſunto*; columnæ eorum tres, & ſtylobatæ illarum tres.

16 Denique in porta ipſa atrii tegumentum *eſto* viginti cubitorum *ex* hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo opere Phrygiano: columnæ eorum quatuor, & ſtylobatæ illarum quatuor.

17 Omnes columnæ iſtæ atrii circumquaque redimitæ faſciis argenteis, unci eorum argenteis; *illa vero* & ſtylobatæ illarum ænei.

18 Longitudo iſtius atrii centum cubitorũ, & latitudo quinquaginta ex omni parte, altitudo vero quinque cubitorum, è xylino internexo: *columna vero*, & ſtylobatæ illarum ænei.

19 Omnia inſtrumenta ipſius tabernaculi ad totum miniſteriũ ejus; tum omnes paxilli ejus, tũ omnes paxilli ipſius atrii, ex ære *ſunto*.

20 Item tu præcipito filiis Iſraelis, ut accipientes *afferant* ad te oleum olivæ purum, tuſum, pro luminari, ad accendendum lucernam quotidie.

21 In tentorio conventus extra illud velum, quod *erit* verſus ipſum teſtimonium, aptato illam Aharon aut filii ejus, *ut luceat* à veſpera uſque mane coram Jehova: ſtatutum perpetuum *eſto* generationibus eorum, à filiis Iſraelis *obſervandum*.

CAP. XXVIII. *Habitus Aharonis ſeu pontificalia ipſius præſcripta.*

TU autem jube accedere ad te Aharonem, fratrem tuum cum filiis ſuis ſecum, è medio filiorum Iſraelis; ut ſacerdotio fungatur mihi; Aharonem, Nadabum, & Abihu, Elhazarem, & Ithamarem filios Aharonis:

2 Ut facias veſtes ſacras Aharoni fratri tuo, ad gloriam, & ad ornatum.

3 Quapropter tu edicito omnibus induſtriis, cujuſcunque replevero animum ſpiritu ſapien-

ſapientiæ; ut faciant veſtes Aharonis, ad conſecrandũ eum, quo ſacerdotio fungatur mihi.

4 Hæ autem *ſunt* illæ veſtes quas facturi ſunt; pectorale ſacrum, & anniculum, & pallium, & tunica teſſellata, cidaris, & baltheus: facturi ſunt inquam *has* veſtes ſacras Aharoni fratri tuo & filiis ejus, ut *quiſque eorum* ſacerdotio fungatur mihi.

5 Ideoque illi accipiunto aurum illud, & hyacinthina, & purpurea, & coccinea dibapha, & *neſimum* illud xylinum.

6 PRIMUM facturi ſunt amiculum illud, *ex* auro, hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo, opere artificioſiſſimo.

7 Duo humeralia conjungentia ſunto illi in duabus extremitatibus, quibus conjungatur.

8 Cingula quoque amictus ejus quæ in ipſo *erit*, prout opus ejus fuerit, ex ipſo eſto; *ex* auro, hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo.

9 Tum accipiens duos lapides Sardonychas, inſculpes eis nomina filiorum Iſraelis.

10 Sex è nominibus eorum uno iſtorum lapidum; & nomina illa ſex quæ ſupererunt, iſtorum lapidum altero, prout illi nati ſunt.

11 Opere artificis lapidarii, ſculpturis *tanquam* ſigilli inſculpes duobus iſtis lapidibus nomina filiorum Iſraelis: circumcluſos fundis aureis aptato illos.

12 Et impones duos iſtos lapides humeralibus illius amiculi, lapides monimenti pro filiis Iſraelis; ut portet Aharon nomina eorum coram Jehova ſuper duos humeros ſuos in monimentum.

13 Facies itaque fundas ex auro:

14 Et duas catenas auri puri æquabiles facere curabis illos opere tortili: apponeſque illas catenas tortiles ad fundas.

15 ITEM facies ſacrum pectorale juris opere artificioſiſſimo, ſicut opus amiculi facito illud; *ex* auro, hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo facito illud.

16 Quadratum eſto, duplicatum: ſpithamæ unius longitudine ſua, & ſpithamæ unius latitudine ſua.

17 Et inſeres ei inſitivos lapides, lapides ordinibus quatuor: ORDO: pyropus, topazius, & ſmaragdus, hic ordo primus.

18 Hic autem ordo ſecundus, chryſoprаſus, ſapphirus, & adamas.

19 Et hic ordo tertius, cyanus, & achates, & amethyſtus:

20 Hic denique quartus ordo, beryllus, thalaſſius, & ſardius, & jaſpis: impacti fundis aureis ſunto inſitionibus ſuis.

21 Hi autem lapides ſunto cum nominibus filiorũ Iſraelis duodecim, ſecundum nomina eorum: ſculpturis *tanquam* ſigilli ſecundum cujuſq; nomen ſunto pro duodecim tribubus.

22 Et aptabis ad iſtud pectorale ſacrum catenas æquabiles, opere tortili, *ex* auro puro.

23 Factiſque pro illo ſacro pectorali duobus annulis aureis; pones duos illos annulos in duabus extremitatibus pectoralis illius ſacri;

24 Tunc indes duas illas *catenas* tortiles aureas duobus iſtis annulis, in extremitatibus pectoralis illius ſacri.

25 Duas vero alias extremitates illarum duarum tortilium *catenarum* indes duabus illis fundis, apponeſque humeralibus ipſis amiculi, verſus anteriorem partem ejus.

26 Facies quoque duos annulos aureos, & indes eos duabus extremitatibus illius ſacri pectoralis; intrinſecus, in ora ejus quæ *erit* ſecus amiculum.

27 Similiter facies duos annulos aureos; quos indes duobus humeralibus ipſius amiculi infernè, verſus anteriorem partem ejus, è regione *alterius* commiſſuræ ejus; à ſuperiore parte cingulæ ipſius amiculi.

28 Ita attollunto pectorale illud ſacrum annulis ſuis ad annulos illos amiculi vitta hyacinthina, ut incumbat ipſi cingulæ amiculi; neque ſeparator pectorale hoc ſacrum ab illo amiculo:

29 Ut portet Aharon nomina filiorum Iſraelis in ſacro illo pectorali juris ſupra cor ſuum, quum ingreditur in ſanctum; in monimentum coram Jehova jugiter.

30 Deinde pones in ſacro illo pectorali juris Urim & Tummim, & quæ ſint ſupra cor Aharonis quum ingreditur coram Jehova: ſic portabit Aharon jus filiorum Iſraelis ſupra cor ſuum coram Jehova jugiter.

31 Item facies pallium ipſius amiculi totum hyacinthinum:

32 In cujus medio ſit os *tranſmittendo* capiti ejus: limbus eſto ori illius circumquaq; opere textili, veluti os loricæ eſto illi, ne laceretur.

33 Et facies in fimbriis ejus malogranata hyacinthina, & purpurea, & coccinea dibapha, in fimbriis ejus circumquaque; & tintinnabula aurea inter illa circumquaque.

34 Tintinnabulum aureum, deinde malogranatum, tintinnabulũ aureum, deinde malogranatum; in fimbriis illius pallii circumquaque.

35 Hoc erit ſuper Aharonem quum miniſtrabit: ut audiatur ſonus ejus, quum ingredietur ipſum ſanctum coram Jehova, & quum egredietur, neque moriatur.

36 Item facies bracteam ex auro puro: & inſculpes ei ſculpturis *tanquam* ſigilli, SANCTITAS JEHOVÆ.

37 Quam appones cum vitta hyacinthina, ita ut ſit ſuper ipſam cidarin: è regione anterioris partis ipſius cidaris eſto.

38 Sic erit ſuper frontem Aharonis; ut auferat Aharon iniquitatem rerum ſacrarum quas conſecraverint filii Iſraelis, omnium donorum rerum conſecratarum ab illis: erit inquam ſuper frontem illius jugiter, ut ſit benevolentia erga illos coram Jehova.

39 Item teſſellatam facies tunicam illam è xylino, faciesque cidarin è xylino: baltheum vero facito opere Phrygiano.

40 Filiis autem Aharonis facies tunicas; & facies eis baltheos: tiaras quoque facies eis ad gloriam & ad ornatum.

41 Deinde indues illis Aharonem fratrem tuum & filios ejus cum eo: & ungens eos conſecrabis miniſterium eorum, ac ſanctificabis eos, ut ſacerdotio fungantur mihi.

42 Fac

42 Fac quoque eis femoralia linea ad tegendum carnem nudam, à lumbis usque ad *ima* femina sunto.

43 Hæc erunt super Aharonem & super filios ejus, quum ingredientur tentorium conventus, aut quum accedent ipsum altare ad ministrandum in sancto, ne ferentes iniquitatis pœnam moriantur, statuto perpetuo ei & semini ejus post eum.

CAP. XXIX. *Sanctificatio seu consecratio Sacerdotum.*

HOc autem illud *est* quod facies eis, sanctificando eos ut sacerdotio fungantur mihi: accipe juvencum unum subrunum, & arietes duos integros:

2 Et panes azymos, collyrasque azymas mistas oleo, & lagana azyma uncta oleo; è simila tritici facito ea.

3 Positisque iis in canistro uno admovebis ea in ipso canistro, cum juvenco illo & duobus arietibus.

4 Tum jubebis Aharonem & filios ejus accedere ad portam tentorii conventus, & lavabis eos aqua.

5 Deinde accipiens vestimenta illa, indues Aharonem tunica, & pallio amiculi, amiculoque, ac pectorali sacro; quæ accinges per cingulam amiculi:

6 Et imposita cidari capiti ejus, aptabis coronamentum sanctum super illam cidarim:

7 Acceptumque oleum unctionis fundes super caput ejus: sic unxeris eum.

8 Postea filios ejus jubens accedere, indues eos tunicis:

9 Et cingens eos baltheo, Aharonē & filios ejus, alligabis eis tiaras, ut sit eis sacerdotiū decreto perpetuo: sic consecraveris ministerium Aharonis, & ministerium filiorum ejus.

10 Tum admovebis juvencum illum ante tentoriū conventus, nitente Aharone & filiis ejus manibus suis super caput illius juvenci:

11 Et jugulabis juvencum illum coram Jehova, *ad* ostium tentorii conventus.

12 Deinde accipiens de sanguine illius juvenci, imponens cornibus altaris digito tuo: totum autem reliquum sanguinem effundito versus fundamentum altaris.

13 Accipiens quoque totum adipem qui operit intestina, & reticulum *quod est* super jecur; amboſque renes ejus, & adipem qui *erit* super illos, adolebis super illud altare.

14 Carnem vero illius juvenci, & pellem ejus, simumque ejus igne cumburito extra castra: oblatio est pro peccato.

15 Postea arietum illorum unum accipito, super caput cujus arietis nitentur Aharon & filii ejus manibus suis:

16 Jugulatoque ariete isto, accipiens sanguinem ejus insperges altari circumquaque.

17 Arietem vero ipsum divides in membra sua; quumque laveris intestina ejus, & crura ejus, appones membris ejus & capiti ejus.

18 Sic adolebis arietem istum totum in ipso altari, holocaustum est Jehovæ: odor gratus, igne absumendum, sacrificium Jehovę est.

19 Accipies quoque arietum illorum alterum, nitente Aharone & filiis ejus manibus suis super caput illius arietis.

20 Jugulatoque ariete isto; accipiens sanguinem ejus impones infimæ auriculæ, Aharonis, & infimæ auriculæ filiorum ejus dexteræ, & pollici manus eorum dexteræ, pollicique pedis eorum dexteri: insperges vero reliquum sanguinē altari ipsi circumquaque.

21 Tum accipiens de illo sanguine qui *erit* super altare, & de oleo illo unctionis, insperges Aharonem & vestimenta ejus, filiosque ejus & vestimenta filiorum ejus cum eo: ita sanctus erit ipse vestimentaque ejus, atque filii ejus & vestimenta filiorum ejus cum eo.

22 Deinde accipiens ex isto ariete adipem cum cauda, adipem quoque tegentem intestina, & reticulum jecoris, amboſque renes, & adipem qui *erit* super eos, & armum dexterum (nam aries consecrationum est.)

23 Tractam quoque panis unam, & collyram panis oleosi unam, laganumque unum, ex canistro illo azymorum quod erit coram Jehova:

24 Impones hæc omnia manibus Aharonis, manibusque filiorum ejus; & agitabis illa agitatione coram Jehova.

25 Postea accipiens illa è manu eorum, adolebis in ipso altari super holocaustum, in odorem gratum coram Jehova, sacrificium est igne absumendum Jehovæ.

26 Accipiens vero pectus ipsum ex ariete consecrationum qui *erit* pro Aharone, quum agitaveris illud agitatione coram Jehova, tibi in partem cessurum est.

27 Sic ubi sanctificaveris pectus illud agitationis armumque elationis, quod agitatur; & qui elevatur ex ariete consecrationum, ex *eo* qui *fuerit* pro Aharone, & ex *iis* qui *fuerint* pro filiis ejus:

28 *Utrumque* futurum est Aharonis & filiorum ejus statuto perpetuo à filiis Jisraelis, quia est elatio: quum erit elatio à filiis Jisraelis ex sacrificiis eucharisticis eorum, elatio eorum Jehovæ *erit*.

29 Vestes autem sacræ quæ *fuerint* Aharonis, sunto filiorum ejus post eum, ad ungendum indutos eis, & ad consecrandum in eis ministerium illorum.

30 Septem dies induito eas qui sacerdos *fuerit* pro eo ex filiis ejus, qui ingressurus erit in tentorium conventus ad ministrandum in sancto.

31 Arietem autem istum consecrationum accipiens, coques carnem ejus in loco sancto:

32 Et comedito Aharon & filii ejus carnem istius arietis, & panem illum qui *erit* in canistro, *ad* portam tentorii conventus:

33 Comedunto, *inquam*, ista ii pro quibus expiatio facta fuerit, ad consecrandum ministerium eorum, ad sanctificandum eos: extraneus autem ne comedito, nam res sanctę sunt.

34 Quod si reliquum fiet de ista carne consecrationum, aut de pane isto usque mane; tum combures quod reliquum factum fuerit igne, ne comeditor, nam res sancta est.

35 Faciens itaque Aharoni & filiis ejus sic, secundum omnia quæ præcepi tibi, septem

ptem diebus conſecrato miniſterium eorum.
36 Juvencum vero pro peccato parabis quolibet die ad expiationes, & pro peccato inſperges altare expiationem faciendo in eo, poſtquã unxeris illud ad ſanctificandũ illud.
37 Septem diebus expiato ſuper illo altari, ut ſanctifices illud: ſic erit illud altare res ſancta ſanctarum, quicquid tetigerit altare illud, ſanctum eſto.
38 Hoc quoque *eſt* quod offeres in iſto altari, agni anniculi bini unoquoque die jugiter.
39 Horum agnum unum offerto mane, & agnum alterum offerto inter duas veſperas:
40 Præterea decimam Ephæ ſimilæ, miſtæ quarta hinis olei tuſi, & libamen quartam hinis vini, in priorem agnum.
41 Agnum vero alterum offerto inter duas veſperas, ſecundum oblationem matutinam, & ſecundum libamen ejus facito ei, in odorẽ gratũ, ſacrificium igne abſumendum Jehovę.
42 Holocauſtum juge *eſto* generationibus veſtris, intra portam tentorii conventus coram Jehova, ubi conveniam vobiſcum alloquendo te ibi.
43 Conveniam autem illuc cum filiis Iſraelis, ut ſanctificetur gloriã meã.
44 Et ſanctificabo tentorium conventus & altare ipſum, Aharonem etiam & filios ejus ſanctificabo, ut ſacerdotio fungantur mihi:
45 Et habitabo inter filios Iſraelis, ac ero illis Deus.
46 Experienturque me eſſe Jehovam Deum ſuum; qui eduxi ipſos è terra Ægypti, ut habitẽ inter ipſos: ego *ſum* Jehova Deus ipſorũ.

CAP. XXX. *Capitatio Iſraelitarum.*

FAcies item altare, thymiaterium ſuffitus, è lignis cedrorum lectiſſimarũ facito illud.
2 *Unius* cubiti longitudine ſua, & cubiti latitudine ſua, quadratũ eſto, & duorum cubitorum altitudine ſua: ex ipſo cornua ejus *ſunto*.
3 Et obduces illud auro puro, tectum ejus, & latera ſtructuræ ejus circumquaque, & cornua ejus: facieſque ei limbum aureum circumquaque.
4 Deinde binos annulos aureos faciens ei, infra limbum ejus juxta binos angulos ejus, aptato eos ad duo latera ejus, quod erit in ſedes vectibus, ad portandum illud eis.
5 Facies autem ipſos vectes è lignis cedrorum lectiſſimarum, & obduces eos auro.
6 Et pones illud ante velum quod *erit* ante arcam teſtimonii, è regione operculi propitiatorii illius quod *erit* ſupra teſtimonium, quo conventurus ſum tecum:
7 Ut adoleat ſuper illud Aharon ſuffitum aromatum; unoquoque mane, quum aptaverit lucernas, adoleat illum;
8 Similiter quum accenderit Aharon lucernas inter duas veſperas, adoleat illum: ſuffitus jugis coram Jehova per generationes veſtras *eſto*.
9 Ne offeratis in eo ſuffitum exterum, aut holocauſtum, aut oblationem: neque libamen libatote ſuper illud.
10 Tantum expiationem faciet Aharon ſuper cornua ejus ſemel quotannis: è ſanguine ſacrificii pro peccato *diti* expiationum, ſemel quotannis expiationem faciet in eo per generationes veſtras, res ſancta ſanctarum eſt Jehovæ.
11 Præterea alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:
12 Quum recenſebis ſummam filiorum Iſraelis per numerandos eorum, tum dabunt quiſque redemturam vitæ ſuæ Jehovæ, numerando eos: ut non ſit in eis plaga quum numerabis eos.
13 Hoc danto quiſquis tranſit in numeratos, dimidium ſicli prout eſt ſiclus ſacer; (viginti obolorum *eſt* hic ſiclus) dimidium ſicli oblationem Jehovæ.
14 Quiſquis tranſit in numeratos à nato viginti annos & ſupra, dato oblationem Jehovę.
15 Qui dives eſt, ne augeto, & qui tenuis eſt, ne diminuito de dimidio ſicli, dando oblationem Jehovæ, ad expiandũ animas veſtras.
16 Accipiens autem pecuniam iſtam expiationum à filiis Iſraelis, repones eam ad miniſterium tentorii conventus: eritque pro filiis Iſraelis in monimentum coram Jehova, ad expiandum animas veſtras.
17 Item alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:
18 Facies etiam labrum æneum, & ſcapum ejus æneum ad lavandum: & pones illud inter tentorium conventus, & ipſum altare, ac pones ibi aquam;
19 Ut lavent Aharon & filii ejus ex eo manus ſuas & pedes ſuos.
20 Quum erunt ingreſſuri tentorium conventus, lavanto aqua ut non moriantur; aut quum erunt acceſſuri ad ipſum altare ad miniſtrandum, ut adoleant ſacrificium igne abſumendum Jehovæ:
21 Lavabunt, inquam, manus ſuas & pedes ſuos, ut non moriantur: hoc eſto illis ſtatutum perpetuum, ipſi, *Aharoni* & ſemini ejus per generationes eorum.
22 Item alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:
23 Tu autem accipe tibi aromatum præſtantiſſimum; myrrhæ ingenuæ quingenta *pondo*, & cinnamomi odorati dimidium ejus, ducenta quinquaginta: & calami odorati ducenta quinquaginta:
24 Et caſiæ quingenta, prout eſt pondus ſacrum, & olei olivæ hinem:
25 Et parabis ex illo oleum unctionis ſacræ, unguentum unguentariæ opere unguentarii: oleum unctionis ſacræ eſto.
26 Eoque unges tentorium conventus, & arcam ipſam teſtimonii,
27 Menſamque illam cum omnibus inſtrumentis ejus & lychnuchum ac inſtrumenta ejus, & altare ipſum ſuffitus:
28 Altare quoque holocauſti, & omnia inſtrumenta ejus, labrumque & ſcapum ejus:
29 Ut ſanctifices illa; fientq; res ſancta ſanctarum: quicquid tetigerit illa ſanctum eſto:
30 Aharonem quoque & filios ejus ungito: ita ſanctificaveris eos, ut ſacerdotio fungantur mihi.
31 Filios vero Iſraelis alloquitor, dicendo 3

do; oleum unctionis ſanctæ eſto hoc mihi per generationes veſtras.

32 Carnem hominis ne *quiſquam* eo ungito, aut ſecundum confecturam ejus ne facitote ſimile ei: res ſancta eſt, res ſancta eſto vobis.

33 Quiſquis conficiet ſimile ei, aut quiſquis imponet ex eo rei exteræ; propterea exſcindetur è populis ſuis.

34 Item edixit Jehova Moſchi, accipe tibi aromata, ſtacten & onychen & galbanum, nardi folia cum ſpicis & thus purum: *unumquodque* ſolum cum *altero* ſolo eſto.

35 Et parabis ex eo ſuffitum, pigmentum opus pigmentarii, ſalitum purum, ſanctum.

36 Contundenſque ex eo minutim, pones ex eo coram ipſo teſtimonio in tentorio conventus quo conventurus ſum tecum: res ſancta ſanctarum eſto vobis.

37 At ſecundum hujus ſuffitus quem feceris confecturam ne facitote vobis: res ſancta eſto tibi, Jehovæ *eſt*.

38 Quiſquis fecerit ei ſimilem ad odorandum eam, utique exſcindetur è populis ſuis.

CAP. XXXI. *Betzaleel princeps architectus, & ejus collega.*

DEinde alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo,

2 Vide nominatim vocavi, Betzaleelem filium Uri filii Churis è tribu Jehudæ:

3 Quem implevi ſpiritu Dei; peritia, & intelligentia, notitiaque, & omni arte:

4 Excogitandi res induſtrie inventas, & operandi in auro & in argento & in ære:

5 Et artificio gemmario inferendi, & artificio lignario; operandi opus quodlibet.

6 Præterea ego ecce addidi ei Aholiabum filium Achiſamaci è tribu Danis, & animo cujuſque induſtrii indidi peritiam: ut faciant quæcunque præcepi tibi.

7 Tentorium conventus, & arcam pro teſtimonio ipſo, & operculum propitiatorium quod *erit* ſuper eam, & omnia inſtrumenta ipſa tentorii;

8 Menſamque cum inſtrumentis ejus, & lychnuchum purum cum omnibus inſtrumentis ejus; & altare ſuffitus:

9 Et altare holocauſti cum omnibus inſtrumentis ejus, labrumque & ſcapum ejus:

10 Et veſtes miniſterii, & veſtes ſacras Aharonis ſacerdotis, ac veſtes filiorum ejus ad fungendum ſacerdotio:

11 Denique oleum unctionis, & ſuffitum aromatum pro ſanctuario: ſecundum omnia quæ præcepi tibi faciunto.

12 Præterea edixit Jehova Moſchi; dicendo,

13 Tu autem alloquere filios Iſraelis dicendo, veruntamen ſabbatha mea ſervatote: nam ſignum eſt inter me & vos per generationes veſtras, ad cognoſcendum me Jehovam eſſe qui ſanctifico vos.

14 Obſervabitis ergo ſabbathum, quia res ſancta eſt vobis: profanantium illud *quiſque* omnino morti traditor, nam quicumque fecerit in eo opus, utique exſcindetur anima illa è medio populorum ſuorum.

15 Sex diebus fiet opus; at die quovis ſeptimo ſabbathum requies *eſt*, res ſancta Jehovæ: quiſquis fecerit opus die ullo ſabbathi, omnino morti traditor.

16 Obſervabunt itaque filii Iſraelis ſabbathum ipſum; celebrando ſabbathum per generationes ſuas, fœdere perpetuo.

17 Inter me & filios Iſraelis ſignum eſt in perpetuum: quia ſex diebus fecit Jehova cœlum & terram, die autem ſeptimo quievit & recreavit ſe.

18 Tandem quum abſolveret alloqui eum in monte Sinai, dedit Moſchi duas illas tabulas teſtimonii; tabulas lapideas ſcriptas digito Dei.

CAP. XXXII. *Vituli aurei tragœdia.*

QUum autem videret populus admodum differre Moſchē deſcendere ex ipſo monte, congregatus populus ad Aharonem, dixerunt ei, age, fac nobis deos, qui anteeant nobis; jam enim Moſche viro illo, qui eduxit nos è terra Ægypti, quid factum ſit ignoramus:

2 Et dixit eis Aharon, rumpentes detrahite inaureis aureas quæ *ſunt* in auribus uxorum veſtrarum, filiorum veſtrorum, filiarumque veſtrarum, & afferte ad me.

3 Rumpentes ergo detraxerunt ſibi totus ille populus inaureis aureas, quæ *erant* in auribus ſuis, & attulerunt ad Aharonem.

4 Qui acceptam è manu eorum formavit illud cœlo, quum feciſſet ex eo vitulum fuſilem: tum dixerunt, hi *ſunt* dii tui Iſrael, qui eduxerunt te è terra Ægypti.

5 Quod videns Aharon, exſtruxit altare coram eo, proclamavitque Aharon dicendo, feſtum Jehovæ cras *eſto*.

6 Surgentes itaque poſtridie mane, obtulerunt holocauſta, & applicarunt euchariſteria: ſeditque populus ad edendum & bibendum, deinde ſurrexerunt ad ludendum.

7 Edixit vero Jehova Moſchi, abi deſcende, nam corrupit *ſe* populus tuus, quem eduxiſti è terra Ægypti:

8 Receſſerunt celeriter ab ea via quam præcepi illis fecerunt ſibi vitulum fuſilem: & incurvantes ſe ſacrificaverunt ei, ac dixerunt, hi *ſunt* dii tui Iſrael, qui eduxerunt te è terra Ægypti.

9 Dixit etiam Jehova Moſchi; vidi populum iſtum, quod ecce populus dura cervice eſt.

10 Nunc igitur ſine me, ut accenſa ira conſumam eos: efficiam vero te in gentem magnam.

11 Quamobrem deprecatus eſt Moſche faciem *iratam* Jehovæ Dei ſui; & dixit, quare Jehova accenderetur ira tua in populum tuum, quem eduxiſti è terra Ægypti, virtute magna & manu forti?

12 Quare loquerentur Ægyptii, dicendo, malo *animo* eduxit eos, ut occideret eos in iſtis montibus, & conſumeret eos è ſuperficie terræ? converte te ne accendatur ira tua, & pœniteat te iſtius mali *quod propoſuiſti* contra populum tuum.

13 Recordare Abrahami, Jitzchaki, & Iſraelis, ſervorum tuorum, te juraviſſe eis per te, & promiſiſſe eis, multiplicabo ſemen veſtrum tan-

tanquam ſtellas cœli: & totam hanc terram quam promiſi dabo ſemini veſtro, ut poſſideant in ſeculum.

14 Tum pœnituit Jehovam iſtius mali quod facturum ſe dixerat populo ſuo:

15 Et Moſche revertens deſcendit de monte illo eum duabus tabulis teſtimonii in manu ſua; tabulis ſcriptis à binis paginis ſuis, hinc & inde ſcriptis.

16 Eranteque tabulæ iſtæ opus Dei; & ſcriptura ſcriptura Dei erat, inſculpta tabulis.

17 Audiens autem Jehoſchuah ſonum ipſum populi dum vociferaretur, dicebat Moſchi, ſonum bellicum in caſtris *audio*.

18 Qui dixit, non *eſt* ſonus quod ſtrenui clamant, neque *eſt* ſonus quo debiles clamant: ſonum cantantium ego audio.

19 Fuitque quum appropinquans ad caſtra videret vitulum illum & choros; ut accenderetur ira Moſchis, & abjiciens è manibus ſuis tabulas frangeret *eas* ſub ipſo monte.

20 Deinde accipiens vitulum illum quem fecerant exuſit igne, commoluitque donec minutus eſſet: diſpergenſque in ſuperficiem aquarum, juſſit bibere filios Iſraelis.

21 Dixitque Moſche Aharoni, quid fecit tibi populus iſte, quod induxeris ſuper eum peccatum maximum?

22 Cui dixit Aharō, ne accendatur ira domini mei, tu noſti populū hunc in malo jacēre.

23 Nam dixerunt mihi, fac nobis Deos qui anteeant nobis: jam enim Moſche viro illo, qui eduxit nos è terra Ægypti quid factum ſit ignoramus:

24 Et dixit eis; cui *eſt* aurum? rumpentes itaq; detraxerunt ſibi, & dederunt mihi, quod ubi conjeci in ignem, prodiit vitulus iſte.

25 Quum ergo videret Moſche populum eſſe nudatum; quod nudaſſet eum Aharon ad ignominiam ſubeundam ab *inimicis* qui inſurrecturi fuiſſent in eos:

26 Subſiſtens Moſche in porta caſtrorum, edixit, quiſquis *eſt* Jehovæ, ad me *aggregatus ſit*: ſic aggregati ſunt ad eum omnes filii Levi.

27 Dixitque illis, ſic ait Jehova Deus Iſraelis; apponite quiſque gladium ſuum femori ſuo: tranſite & redite per caſtra de porta in portam, & occidite quiſque fratrem ſuum, & quiſque amicum ſuum, & quiſque propinquum ſuum.

28 Quod fecerunt filii Levi ſecundum edictum Moſchis; & ceciderunt de populo illo, eo ipſo die, ad tria millia virorum;

29 Dicebat enim Moſche, conſecrate miniſterium veſtrum hodie Jehovæ, quum quis filio ſuo, aut fratri ſuo aderit: & inditurus eſt vobis hodie benedictionem.

30 Fuit autem poſtridie, quum dixit Moſche populo, vos peccaſtis peccato maximo: nunc itaque aſcendam ad Jehovam, forte expiationem faciam pro peccato veſtro.

31 Ut reverſus Moſche ad Jehovam diceret, obſecro, peccavit populus iſte peccato maximo, quod fecerunt ſibi deos aureos.

32 Attamen nunc an condonaturus es peccatum eorum? nam ſi non ita *eſt*, dele me nunc de libro tuo quem ſcripſiſti.

33 Dixit vero Jehova Moſchi, eum qui peccaverit mihi, delerem de libro meo.

34 Sed nunc abi deduc populum iſtum quò dixi tibi, ecce angelus meus præibit tibi: & quo die viſitaturus ſum, utique viſitaturus ſum adverſus eos peccatum ipſorum.

35 Itaque percuſſit Jehova populum iſtum, propter *id* quod fecerat illi vitulo quem fecit Aharon.

CAP. XXXIII. *Reſpiſcentia Iſraelitarum, Deique indulgentia.*

EDixit igitur Jehova Moſchi, abi aſcende hinc tu & populus iſte quem eduxiſti è terra Ægypti; in terram quam juramento promiſi Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo; dicendo, ſemini tuo dabo illam.

2 Et mittam ante te Angelum: quo expellam Cenahanæum, Emoræum, & Chitthæum, & Perizzæum, & Chivvæum, & Jebuſæum:

3 In terram affluentem lacte & melle: nam non aſcendam in medio tui, quia populus durus cervice es, ne conſumā te in hoc itinere.

4 Et audiens populus verbum malum iſtud, luctui ſe dederunt, & non impoſuerunt ullus ſuum ornamentum ſibi:

5 Quia edixerat Jehova Moſchi, edic filiis Iſraelis, vos *eſtis* populus durus cervice, uno momento, ſi aſcendero in medio tui, conſumſero te: nunc itaque depone ornamentum tuum à te, & cognoſcam quid ſim facturus te:

6 Sed ſpoliaverunt ſe filii Iſraelis quiſque ornamento ſuo, *procul* à monte Chorebo.

7 Moſche vero acceptum tentorium ſuum tetendit ſibi extra caſtra procul recedendo à caſtris, vocavitque illud tentorium conventus: erat enim ut quiſquis conſulturus erat Jehovam, exiret verſus tentorium conventus quod *erat* extra caſtra.

8 Fuit autem quum prodibat Moſche in tentorium illud, ut ſurgentes totus populus ſtaret quiſque ad oſtium tentorii ſui; ſic intuebantur tergum Moſchis donec ingrederetur in tentorium illud.

9 Fuit vero, quum ingrederetur Moſche in tentorium illud, ut deſcendens columna illa nubis conſiſteret *ad* oſtium illius tentorii, ſic loqueretur cum Moſche.

10 Quamobrem videns totus populus columnam illam nubis conſiſtentem *ad* oſtium illius tentorii, ſurgebat totus populus ut incurvantes ſe *ad* oſtium tentorii ſui *honorem exhiberent*.

11 Alloquebatur autem Jehova Moſchen facie ad faciem, quemadmodum alloqui ſolet quis amicum ſuum: redeunte vero ad caſtra *Moſche* cum miniſtro ſuo Jehoſchuha filio Nunis puero, non recedebat è medio illius tentorii.

12 Tum dixit Moſche Jehovæ, vide tu edicis mihi, deduc populum hunc, interea tu non indicaſti mihi quem miſſurus fuiſti mecum: tu tamen dixiſti, agnoſco te nominatim, atque etiam inveniſti gratiam in oculis meis.

13 Nunc ergo, ſi modo inveni gratiam in oculis tuis, indica mihi quæſo vias tuas, & agnoſcam te ut inveniam gratiam in oculis tuis;

tuis : considera etiam gentem hanc populum tuum esse.

14 Quo dicente, facies mea præcederet, ut quietem darem tibi ?

15 Dixit ei *Moſche*, ſi facies tua non præcedet, ne jubeto nos hinc diſcedere :

16 Nam quanam recognoſcetur jam inveniſſe gratiam in oculis tuis me & populum tuum ? nonne quum ibis nobiſcum ? ita ſeparabimur ego & populus tuus ab omni populo qui *eſt* in ſuperficie terræ.

17 Dixit itaque Jehova Moſchi, etiam hanc rem quam dixiſti faciam, quia gratiam inveniſti in oculis meis, & agnovi te nominatim.

18 Amplius dicenti *Moſchi*, fac quæſo videam gloriam tuam :

19 Dixit, ego faciam ut tranſeat tota bonitas mea ante faciem tuam, & inclamabo nominatim Jehova ante faciem tuam : ſed gratioſus ero cui fuero gratioſus, & miſerebor cujus miſertus fuero :

20 At non poſſes, inquit, videre faciē meam; quia non poteſt me homo videre, & vivere.

21 Poſtea dixit Jehova, ecce locum apud me, conſiſtes igitur ſuper iſtam rupem.

22 Erit autem quum tranſibit gloria mea, ut ponam te in cavitate ipſa rupis, & obtegam te manu mea donec tranſivero :

23 Sed quum amovero manum meam, videbis poſteriora mea, facies autem mea videri non poteſt.

CAP. XXXIV. *Duæ tabulæ novæ : confeſſio & precatio Moſchis : leges variæ : quadrageſima & velamen Moſchis.*

DIxit autem Jehova Moſchi, dola tibi duas tabulas lapideas ſimiles illis prioribus, ut inſcribam iſtis tabulis eadem verba quæ fuerant in tabulis illis prioribus quas fregiſti ;

2 Et eſto paratus in craſtinum mane, ut aſcendas ipſo mane in montem Sinai, & ſiſtaris mihi illic in vertice iſtius montis.

3 Sed ne quiſquam aſcendito tecum, etiamque ne quiſquam conſpicitor in toto iſto monte : etiam pecudes aut armenta ne paſcunto è regione iſtius montis.

4 Quum igitur dolaſſet duas tabulas lapideas ſimiles illis prioribus, ſurgens Moſche ipſo mane aſcendit in montem Sinai, quemadmodum præceperat Jehova ipſi : acceptis in manu ſua duabus tabulis lapideis.

5 Tum deſcendens Jehova in ipſa nube conſtitit cum eo ibi ; inclamavitque nominatim, Jehova.

6 Tranſiens enim Jehova ante faciem ejus, inclamavit ; Jehova, Jehova, *Deus* fortis, miſericors, & gratioſus : longanimis & multus benignitate ac fide :

7 Cuſtodiens benignitatem millibus, condonans iniquitatem & defectionem & peccatum : & *qui* ullo pacto non abſolvis *ſontem*, viſitans iniquitatem patrum in filios, & in filios filiorum, in nepotes & in abnepotes.

8 Feſtinans autem Moſche, inclinato vertice in terram, incurvavit ſe *honorem habiturus :*

9 Et dixit, ſi nunc inveni gratiam in oculis tuis Domine, eat quæſo Dominus in medio noſtri : quia populus durus cervice eſt, ideo condones iniquitatem noſtram & peccatum noſtrum, & compares nos in hæreditatem.

10 Qui dixit, ecce ego pango fœdus, coram toto populo tuo facturus ſum mirabilia, quæ non fuerunt patrata in tota terra & in omnibus gentibus : adeo ut videat totus hic populus (in cujus medio es) opus Jehovæ reverendum eſſe, quod ego facturus ſum tecum.

11 Obſerva id quod ego præcipio tibi hodie ; ecce ego expulſurus ſum à facie tua Emoræum, & Cenehanæum, & Chittæum, & Perizzæum, & Chivvæum, & Jebuſæum :

12 Cave tibi, ne pangas fœdus cum habitatore illius terræ ad quam venturus es ; ut non ſit in laqueum in medio tui :

13 Sed altaria eorum demolimini, & ſtatuas eorum frangitote ; ac lucos eorum ſuccidito te.

14 Nam non convenit te incurvatum honorem exhibere Deo alieno ; Jehovæ enim nomen *eſt* zelotes, Deus fortis zelotes eſt.

15 *Cave tibi inquam*, ne pangas fœdus cum habitatore illius terræ : *ne* quum ſcortabitur ſectando Deos ſuos & ſacrificabit Diis ſuis, invitet te ; & comedas de ſacrificio ejus :

16 Et accipias de filiabus ejus pro filiis tuis; ſcortanteſque filiæ ejus ſectando Deos ſuos, efficiant ut ſcortentur filii tui ſectando Deos ipſarum.

17 Deos fuſiles ne facito tibi.

18 Feſtum azymorum obſervato ; ſeptem dies veſcitor azymis, quemadmodum præcepi tibi, conſtituto tempore, ipſo menſe Abib: quia ipſo menſe Abib egreſſus es ex Ægypto.

19 Omne *maſculum* aperiens vulvam, meum *eſt* : quare totius pecoris tui maſculum ſeparator, aperiens vulvam bovis aut parvæ pecudis.

20 Aſinæ autem aperientem vulvam redimes parva pecude, quod ſi non redimes ipſum, decollabis: omnem primogenitum filiorum tuorum redimito, neque comparento *ulli* coram me vacui.

21 Sex diebus operaberis, die autē ſeptimo ceſſato : in ipſa aratione, & in meſſe ceſſato:

22 Etiam feſtum ſeptimanarum feriator tibi, *feſtum* primitiarum meſſis triticeæ : & feſtum collectionis revolutionem cujuſq; anni.

23 Tribus vicibus quotannis comparento omnis mas tuus ante conſpectum Domini Jehovæ Dei Iſraelis.

24 Nam ejiciam gentes à conſpectu tuo, & dilatabo terminum tuum: neque concupiſcet quiſquam terram tuam, quum aſcendes comparaturus ante conſpectum Jehovæ Dei tui ternis vicibus quotannis.

25 Ne jugulando *fundito* cum fermentato ſanguinem ſacrificii mei : neque pernoctato uſque mane ſacrificium feſti Paſchatis.

26 Prima quæque, primitias terræ tuæ afferto in domum Jehovæ Dei tui : ne coquito hœdum in lacte matris ſuæ.

27 Tum edixit Jehova Moſchi, ſcribe tibi verba hæc: quia ex præſtituto horum verborum pango tecum fœdus, & cum Iſraele.

28 Ita-

28 Itaque fuit ibi cum Jehova quadraginta dies & quadraginta noctes, cibum non comedit, & aquam non bibit: inscripsitq; *Jehova* tabulis verba fœderis hujus, decem illa verba.

29 Fuit vero descendente Moſche è monte Sinai, quum essent duæ illæ tabulæ testimonii in manu Moſchis, descendendo ex monte illo; ut ignoraret Moſche splendidam esse factam cutem faciei suæ, quum ille loqueretur secum.

30 Videns autem Aharon & omnes filii Iſraelis Moſchen, quod ecce splendida facta esset cutis faciei ejus; timebant accedere ad eum:

31 Sed revocante eos Moſche, reversi sunt ad illum Aharon & omnes principes in eo cœtu: & alloquutus est eos Moſche.

32 Postea demum accesserunt omnes filii Iſraelis; quibus præcepit omnia quæ loquutus fuerat Jehova secum in monte Sinai.

33 Donec vero absolvisset Moſche loqui cum eis, imposuit faciei suæ velamen.

34 Quum autem veniret Moſche in conſpectum Jehovæ ad Jõquendum cum eo, amoveba illud velamen donec exiret: egressus vero *ſic* eloquebatur filiis Iſraelis id quod mandatum erat ſibi.

35 Reſpiciebant enim filii Iſraelis in faciem Moſchis, quod ſplendida facta esset cutis faciei Moſchis: quapropter reponebat Moſche velamen illud ſuper faciem ſuam, donec rediret loquutum cum eo.

CAP. XXXV. *Recapitulatio legum cæremonialium, & ſpontanea populi oblatio.*

COngregavit ergo Moſche totum cœtum filiorum Iſraelis, & dixit eis; hæ *ſunt* illæ res quas præcepit Jehova ut faciatis.

2 Sex diebus fiet opus, die autem ſeptimo, ſto vobis *die* ſanctus, ſabbathum quietis, Jehovæ: quiſquis fecerit in eo opus, morte lectitor.

3 Ne accenditote ignem in ullis habitationibus veſtris, die ſabbathi.

4 Præterea alloquutus eſt Moſche totum cœtum filiorum Iſraelis, dicendo, hæc *eſt* illa res quam præcepit Jehova, dicendo:

5 Accipite ex *iis quæ* penes vos *ſunt* oblationem Jehovæ, cujuſcunque animus ſponte moverit eum afferto hanc oblationem Jehovæ: aurum, & argentum, & æs;

6 Et hyacinthina, & purpurea, & coccinea bibapha, & linum xylinũ, & *lanam* caprarum:

7 Et pelles arietum rubefactas, pelleſque melium, & ligna cedrorum lectiſſimarum.

8 Et oleum ad luminare; odoramentaq; ad oleum unctionis, & ad ſuffitum aromata illa:

9 Et lapides ſardonychas, & lapides inſitivos, pro ipſo amiculo, & pectorali ſacro.

10 Induſtrius autem ex vobis quiſque, veniato ut faciant quicquid præcepit Jehova:

11 Tabernaculum, tentorium ejus, & tegmen ejus; anſulas ejus & aſſeres ejus, tranſilia ejus, columnas ejus, & baſylobatas ejus:

12 Arcam ipſam, vectesque ejus, cum operculo propitiatorio, & velum tegumenti:

13 Menſam, & vectes ejus, & omnia inſtrumenta ejus; & panis faciei *inſtrumenta*.

14 Lychnuchumque luminaris & inſtrumenta ejus, ac lucernas ejus, & oleum luminaris:

15 Item altare ſuffitus & vectes ejus, & oleum unctionis & ſuffitum aromaticum: & tegmentum portæ ad portam tabernaculi:

16 Altare holocauſti & cribrum æneum quod illi *erit*, vectes ejus, & omnia inſtrumenta ejus; labrum & ſcapum ejus.

17 Tapetes ocellatos atrii, columnas ejus, & ſtylobatas ejus, & tegmentum portæ atrii:

18 Paxillos tabernaculi, & paxillos atrii, cum funibus ſuis.

19 Veſtes miniſterii ad miniſtrandum in ſancto; veſtes ſanctas Aharoni ſacerdotis, & veſtes filiorum ejus ad fungendum ſacerdotio.

20 Poſtea egreſſi ſunt totus cœtus filiorum Iſraelis, à conſpectu Moſchis:

21 Et reverſi ſunt quiſque quem extulit animus ejus, & quemcunque ſpiritus ejus ſponte movit, attulerunt oblationem Jehovæ ad opus tentorii conventus, & ad totum miniſterium ejus, & ad veſtes ſanctas.

22 Venerunt itaque viri cum mulieribus: quemcunque ſponte movit animus afferebant fibulas; & monilia, & annulos, cingulaſq; pendulas, omnia inſtrumenta aurea, & quiſquis obtulit, *offerebat* oblationem auri Jehovæ.

23 Item unuſquiſque quicquid præſto fuit penes ſe, hyacinthinum, aut purpureum, aut coccineum dibaphum, & linum xylinum, & *lanam* caprarum; pelleſque arietum rubefactas, & pelles melium offerebant.

24 Quiſquis offerebat, oblationem argenti aut æris attulerunt *in* oblationem Jehovæ: & penes quoſcunque præſto *erant* ligna cedrorum lectiſſimarum pro toto opere illius miniſterii, attulerunt.

25 Præterea ſingulæ mulieres induſtriæ neverunt manibus ſuis, attulerunteque netum hyacinthinum, & purpureum, & coccineum dibaphum, & xylinum.

26 Omnes etiam mulieres quas extulit animus earum *ad nendum* induſtrie, neverunt *lanam* caprarum.

27 Principes vero attulerunt lapides ſardonychas & lapides inſitivos, pro amiculo & pectorali ſacro:

28 Et odoramentum & oleum, pro luminari & pro oleo unctionis, & pro ſuffitu aromata.

29 Omnes viri & mulieres, quos ſponte movit animus ipſorum, ad afferendum pro toto illo opere quod præceperat Jehova fieri per Moſchen: attulerunt filii Iſraelis voluntariam oblationem Jehovæ.

30 Tum dixit Moſche filiis Iſraelis, videte, vocavit Jehova nominatim, Betzaleelem filium Uri filii Churis, è tribu Jehudæ:

31 (Quem implevit ſpiritu Dei, peritia, intelligentia, & notitia, & omni arte;

32 Tum ut exco gitet res induſtrie inventas, & operetur in auro, & in argento, & in ære,

33 Et in artificio gemmario ad inſerendum, & in artificio lignario, operando opus quodlibet ingenioſiſſimum:

34 Tum animo ejus indidit ut docere poſſit) *vocavit, inquam*, ipſum & Aholiabum filium Achiſamaci è tribu Danis:

35 Implevit eos industria animi, ad faciendum omne opus fabri, & opificis artificiosissimi, phrygionisque, & textoris hyacinthinis, & purpureis, & coccineis dibaphis & xylino; facturos omne opus, & excogitaturos res industrie inventas. *Caput* XXXVI.

36 Faciet itaque totum opus *ad* ministerium sanctuarii Betzaleel & Aholiab, & omnis vir industrius, quibis indidit Jehova peritiam, & intelligentiam ut sciant facere secundum omnia quæ præcepit Jehova.

CAP. XXXVI. *Architectura tabernaculi inchoatur.*

VOcavit ergo Mosche Betzaleelem & Aholiabum, & omnem virum industrium, cujus animo indiderat Jehova peritiam; quemcunque extulerat animus ipsius, ut accederet ad opus illud, ad faciendum illud.

2 Qui quum accepissent à conspectu Moschis omnem illam oblationem, quam attulerant filii Jisraelis pro opere ministratorio sanctuarii ad faciendum illud; tamen adhuc *illi* asserebant ad eum voluntariam oblationem unoquoque mane.

3 Quapropter venientes periti illi omnes qui faciebant totum opus sanctuarii; quisque ab opere suo quod ipsi faciebant:

4 Alloquuti sunt Moschen dicendo, exedunt populus asserendo: plus satis *est* hujus administrationis, pro illo opere quod præcepit Jehova faciendum.

5 Tum præcepit Mosche ut proclamaretur in castris, dicendo, ullus aut ulla ne faciunto deinceps opus ad oblationem sanctuarii: sic cohibitus est populus ne afferret.

6 Nam illius rei erat satis illis pro toto hoc opere ad faciendum illud; adeoque supererat.

7 Fecerunt itaque industrius quisque inter facientes hoc opus, tabernaculum illud è decem aulæis, xylino internexo, & hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, Cerubinis *referta*, opere artificiosissimo fecit ea.

8 Longitudo aulæi uniuscujusque viginti octo cubitorum, & latitudo quatuor cubitorum cujusque aulæi; mensura eadem *fuit* omnibus his aulæis.

9 Et conjunxit quinque aulæa unum ad alterum; & quinque aulæa conjunxit unum ad alterum.

10 Nam fecit loramenta hyacinthina in ora aulæi primi ad extremitatem in commissura: similiter fecit in ora cujusvis aulæi ulteriore, in commissura secunda.

11 Quinquaginta loramenta fecit in aulæo primo, & quinquaginta loramenta fecit in extremitate cujusque aulæi quæ *erat* in commissura secunda: continuerunt hæc loramenta *aulæa* unum cum altero.

12 Factisque quinquagenis ansulis aureis; conjunxit ista aulæa alterum alteri *in ditis loramentis* in ipsas ansulas, ut esset tabernaculum unum.

13 Item fecit aulæa è *lana* caprina, ad tentorium super ipsum tabernaculum, undecim aulæa fecit illa.

14 Longitudo aulæi unius triginta cubitorum, & quatuor cubitorum latitudo aulæi uniuscujusque: mensura eadem *fuit* undecim aulæis.

15 Conjunxitque horum aulæorum quinque seorsum, & sex horum aulæorum seorsim.

16 Faciens enim loramenta quinquaginta *aptavit* oræ aulæi ulteriori in commissura secunda, & quinquaginta loramenta aptavit oræ aulæi cujusque commissura secunda.

17 Similiter fecit ansulas æreas quinquagenas, ad conjungendum ipsum tentorium, ut esset unum.

18 Præterea fecit tegmen ipsi tentorio è pellibus arietum rubefactis, & tegmen è pellibus melium superne.

19 Item fecit asseres huic tabernaculo è lignis cedrorum lectissimarum arrectarios.

20 Denū cubitorum longitudo asseris, sesquicubiti vero latitudo asseris uniuscujusque:

21 Binos cardines asseri unicuique scalæ forma compositos unum ad alterum: sic fecit omnibus asseribus ipsius tabernaculi.

22 Fecit autem asseres istos huic tabernaculo: viginti asseres ad plagam Australes dextrorsum:

23 Et quadraginta stylobatas argenteos fecit sub viginti illis asseribus, duos stylobatas sub assere uno ad duos cardines ejus: & duos stylobatas sub assere altero ad duos cardines ejus.

24 Similiter in latere tabernaculi secundo ad plagam Aquilonalem fecit viginti asseres:

25 Et quadraginta stylobatas eorum argenteos, duos stylobatas sub assere uno, & duos stylobatas sub assere altero.

26 Angulis autem ipsius tabernaculi ad Occidentem, fecit sex asseres:

27 Duos præterea asseres fecit ad antas angulares ipsi tabernaculo, in utroque angulo:

28 Qui erant gemelliparæ inferne, pariterque erant gemelliparæ ad verticem sum inditi annulo uno: sic fecit utrique illorum pro duabus antis illis angularibus.

29 Sic erant octo asseres, & stylobatæ eorum argentei sexdecim stylobatæ: bini stylobatæ sub assere unoquoque.

30 Fecit etiam transtilla è lignis cedrorum lectissimarum; quinque pro asseribus prioris lateris ipsius tabernaculi.

31 Et quinque transtilla pro asseribus secundi lateris tabernaculi, & quinque transtilla pro asseribus tabernaculi, ad utrumque angulum *pertinentid* occidentem versus.

32 Fecit autem transtillum horum medium; quod transcurreret in medio ipsorum asserum, ab uno extremo ad alterum.

33 Asseres vero ipsos obduxit auro, & annulos eorum fecit ex auro, *qui essent* sedes ipsis transtillis: obduxit quoq; ipsa transtilla auro.

34 Item fecit velum illud ex hyacinthino, & purpurco, & coccineo dibapho, & xylino internexo, opere artificiosissimo fecit illis Cerubinis *refertum*.

35 Et factis ei quatuor columnis è cedris lectissimis obduxit eas auro, uncis earum aureis; fuditque eis quatuor stylobatas argenteos.

36 Itē fecit tegumentum portæ ipsi tentorio ex hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho

bapho, & xylino internexo, opere phrygiano.
37 Et columnas ejus quinq; & uncos earum (obduxit tamen earum epiſtylia horumq; faſcias auro) & ſtylobatas earum quinq; ex ære.

CAP. XXXVII. *Continuatur architectura tabernaculi.*

ITem fecit Betzaleel arcam illam è lignis cedrorum lectiſſimarum: duûm cubitorum cum dimidio longitudine ſua, ac ſeſquicubiti latitudine ſua, & ſeſquicubiti altitudine ſua.
2 Eaque obducta auro puro intrinſecus & extrinſecus, fecit ei limbum auretum circumquaque.
3 Et fudit ei quatuor annulos aureos ad quatuor impages ejus; ita ut duo annuli *eſſent* in latere ejus uno, & duo annuli in latere ejus altero.
4 Fecit quoque vectes è lignis cedrorum lectiſſimarum, quos obduxit auro:
5 Et induxit vectes illos in annulos ad latera illius arcæ; ad ferendum arcam illam.
6 Deinde fecit operculum propitiatorium *ex* auro puro: duûm cubitorum cum dimidio longitudine ſua, & ſeſquicubiti latitudine ſua.
7 Fecit etiam duos Cherubinos aureos, contiuente opere fecit eos, è duabus extremitatibus ipſius operculi propitiatorii:
8 Cherubinû unum ab extremitate *una* hinc, & Cherubinum alterum ab extremitate *altera* inde: ex operculo propitiatorio fecit Cherubinos iſtos in duabus extremitatibus ejus:
9 Ita ut eſſent Cherubini illi paſſis alis ſurſum, obtegentes alis ſuis operculum ipſum propitiatorium, & facie ſua *obverſa* unius ad alterum, verſus ipſum operculum propitiatorium facies Cherubinorum eſſent.
10 Item fecit menſam illam è lignis cedrorum lectiſſimarum: duûm cubitorum longitudine ſua, & *unius* cubiti latitudine ſua, & ſeſquicubiti altitudine ſua:
11 Et obduxit eam auro puro, fecitque ei limbum aureum circumquaque.
12 Facta quoque ei tænia palmari circumquaque, fecit limbum aureum tæniæ ejus circumquaque.
13 Et fudit ei quatuor annulos aureos, indiditque annulos ipſos in quatuor angulos qui *erant* in quatuor pedibus ejus.
14 Et regione ipſius tæniæ fuerunt illi annuli, ſedes vectibus ad portandum menſam.
15 Fecitque vectes ipſos è lignis cedrorum lectiſſimarum, & obduxit eos auro; ad portandum menſam.
16 Fecit quoque inſtrumenta illa quæ imponerentur menſæ, ſcutulas ejus, & acerras ejus, & ſcopulas ejus, & ſcutellas quibus tegeretur, *ex* auro puro.
17 Item fecit lychnuchum illum *ex* auro puro: continente opere fecit lychnuchum illum, ſcapus ejus & *quiſque* ramus ejus, lances ejus, mala oblonga ejus, & calyculi ejus ex ipſo erant.
18 Sex autem rami egredientes è lateribus ejus; tres rami lychnuchi è latere ejus uno, & tres rami lychnuchi è latere ejus altero:
19 Tres lances, ſpeciem amygdalæ referentia in uno ramo malum oblongum, & calyculus: & tres lances, ſpeciem amygdalæ referentia in uno ramo malum oblongum, & calyculis; ſimiliter ſex illis ramis qui prodibant è lychnucho illo.
20 In ipſo vero lychnuchi *ſcapo* quatuor lances; amygdalæ ſpeciem referentia mala oblonga ejus & calyculi ejus:
21 Nempe malum oblongum ſub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*, & malum oblongum ſub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*, & malû oblongum ſub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*, ſex illos ramos prodeunteis ex ipſo:
22 Mala oblonga eorum & rami eorum ex ipſo erant; totus ille continente opere uno *ſuis* ex auro puro.
23 Et fecit lucernas ejus ſeptem: & forcipes ejus, & trullas ejus *ex* auro puro.
24 Talento auri puri fecit illum, & omnia inſtrumenta illius.
25 Item fecit altare ipſum ſuffitus è lignis cedrorum lectiſſimarum: unius cubiti longitudine ſua, & unius cubiti latitudine ſua, quadratum, & duûm cubitorum altitudine ſua, ex ipſo erant cornua ejus.
26 Et obduxit illud auro puro, tectum ejus, lateraque ejus circumquaque, & cornua ejus; fecitque ei limbum aureum circumquaque.
27 Et binos annulos aureos fecit ei infra limbum ejus juxta binos angulos ejus, in duobus lateribus ejus; ut *eſſent* ſedes vectibus ad portandum illud eis.
28 Fecit autem vectes ipſos è lignis cedrorum lectiſſimarum, quos obduxit auro.
29 Fecit quoque oleum ipſum unctionis ſanctum, & ſuffitum aromaticum purum, opere pigmentarii.

CAP. XXXVIII. *Conſummatur architectura Tabernaculi.*

ITem fecit altare holocauſti è lignis cedrorû lectiſſimarum: quinque cubitorum longitudine ſua, & quinq; cubitorum latitudine ſua, quadratum, & trium cubitorû altitudine ſua.
2 Factiſque cornibus ejus, ſuper quatuor angulos ejus (ex ipſo fuerunt cornua ejus) obduxit illud ære.
3 Fecit etiam omnia inſtrumenta ipſius altaris, lebetes, & palas, & crateras, & fuſcinulas, & forcipes; omnia inſtrumenta ipſius fecit ex ære.
4 Et fecit illi altari cribrum opere reticulato ærco; ſub ambitu illius ab ima parte uſque ad medium illius.
5 Et fundens quatuor annulos indidit quatuor extremitatibus illius ad cribrum æreum; *ut eſſent* ſedes vectibus illius.
6 Fecitque vectes illos è lignis cedrorum lectiſſimarum, quos obduxit ære.
7 Et induxit illos vectes in annulos ipſos in lateribus illius altaris ad portandum illud eis: cavum ex tabulis fecit illud.
8 Item fecit labrum illud chalybeum, & ſcapum ejus chalybeum, è ſpeculis mulierum turmatim convenientium, quæ turmatim conveniebant *ad* portam tentorii conventus.
9 Item fecit illud atrium: ad plagam meri-

dianam dextrorſum, tapetes ocellatos illius atrii è xylino internexo, centum cubitorum.

10 Columnas eorum viginti, & ſtylobatas earum viginti æneos; uncos illarum columnarum faſciaſque illarum argenteas:

11 Similiter ad plagam Aquilonalem, centum cubitorum, columnas eorum viginti & ſtylobatas earum viginti æneos; uncos columnarum faſciaſque illarum argenteas:

12 Ad plagam vero occidentalem, tapetes ocellatos *in* quinquaginta cubitos, columnas eorum decem, & ſtylobatas illarum decem, uncos columnarum faſciaſque illarum argenteas:

13 Et ad plagam anteriorem orientem verſus, quinquaginta cubitorum.

14 Tapetes ocellatos *in* quindecim cubitos ab uno latere, columnas eorum tres, & ſtylobatas illarum tres.

15 Et à latere altero, hinc & inde ad portam ipſius atrii, tapetes ocellatos *in* quindecim cubitos, columnas eorum tres, & ſtylobatas illarum tres.

16 Omnes tapetes ocellatos ipſius atrii circumquaque è xylino internexo;

17 Et ſtylobatas ad iſtas columnas æneos; uncos columnarum cum faſciis earum argenteos, & obductionem epiſtyliorum earum ex argento: erant eum omnes columnæ atrii redimitæ faſciis argenteis.

18 Tegumentum autem portæ ipſius atrii opere Phrygiano, ex hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo, cujus longitudo viginti cubitorum, altitudo vero in latitudine *tegumenti* quinque cubitorum, è regione tapetium ocellatorum cujuſque atrii:

19 Et columnas eorum quatuor cum ſtylobatis earum quatuor æneis; uncos earum argenteos, & obductionem epiſtyliorum earum cum faſciis earum ex argento:

20 Omnes autem paxillos ad tabernaculum & ad atrium circumquaque æneos.

21 Ita *ſunt* numerata ipſius tabernaculi, tabernaculi teſtimonii, quæ numerata ſunt ex præſtituto Moſchis, *ad* miniſterium Levitarũ opera Ithamaris filii Aharonis ſacerdotis.

22 E quibus Betzaleel filius Uri filii Churi de tribu Jehudæ, fecit omnia quæ præceperat Jehova Moſchi:

23 Et cum eo Aholiab filius Achiſamaci de tribu Danis, faber & ingenioſus artifex, phrygioque in hyacinthino, & in purcureo, & in coccineo dibapho, & in xylino.

24 Totum illud aurum quod factum eſt ad iſtud opus in toto opere ſanctuarii; fuit inquã aurum oblationis, viginti novem talenta, ſeptingenti triginta ſicli, prout *eſt* ſiclus ſacer.

25 Item argentum numeratorum è cœtu, centum talenta, cum mille ſeptingentis ſeptuaginta quinque ſiclis, prout *eſt* ſiclus ſacer.

26 Didrachma in ſingula capita, dimidium ſicli prout *eſt* ſiclus ſacer, in quemque tranſeuntem ad numeratos à nato viginti annos & deinceps, in ſexcentos ter mille quingentos quinquaginta.

27 Cujus argenti fuerunt centum talenta ad fundendum ſtylobatas ſanctuarii & ſtylobatas veli; centum ſtylobatæ in centum talenta, talentum in ſtylobatam:

28 *Ex* mille vero ſeptingentis ſeptuaginta quinque *ſiclis*, fecit uncos *ſingulis* columnis, & obduxit epiſtylia earum, redimivitque ea faſciis.

29 Item æs oblationis ſeptuaginta talenta, & bis mille quadringentorum ſiclorum *pondere*.

30 Ex quo fecit ſtylobatas portæ tentorii conventus, & altare æneum, & cribrum æneum quod ei *eſt*, & omnia inſtrumenta illius altaris.

31 Stylobatas quoque ipſos atrii circumquaque, & ſtylobatas portæ ipſius atrii: omnes præterea paxillos tabernaculi, & omnes paxillos atrii circumquaque.

CAP. XXXIX. *Habitus pontificalis perficitur.*

ITem ex illis hyacinthinis & purpureis & coccineis dibaphis fecerunt veſtes miniſterii, ad miniſtrandum in ſancto: fecerunt quoque veſtes ſacras quæ *eſſent* Aharonis, ſicut præceperat Jehova Moſchi.

2 Fecit itaque amiculum illud; ex auro, hyacinthino, & purpureo & coccineo dibapho, & xylino internexo.

3 Ductis enim bracteis illius auri, ſciderat *artifex* filamenta; ad inferendum inter hyacinthina ipſa, & inter purpurea, & inter coccinea dibapha, & inter illud xylinum, opere artificioſiſſimo.

4 Humeralia fecerunt ei conjungentia, ut duabus extremitatibus ejus conjungeretur.

5 Et cingula amictus ejus quæ in eo *erat*, prout *erat* opus ejus, ex ipſo fuit; ex auro, hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo; quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

6 Quumque aptaſſent lapides illos ſardonychas circumcluſos fundis aureis, inſculpti ſculpturis *tanquam* ſigilli, de nominibus filiorum Iſraelis:

7 Impoſuit eos humeralibus hujus amiculi, *ut eſſent* lapides monimenti pro filiis Iſraelis, quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

8 Item fecit ſacrum illud pectorale opere artificioſiſſimo, ſicut opus amiculi; ex auro, hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo.

9 Quadratum fuit duplicatum, *ſic* fecerunt pectorale illud ſacrum, ſpithamæ longitudine ſua, & ſpithamæ latitudine ſua, duplicatum.

10 Inſeruerunteque ei quatuor ordines lapidum. ORDO. pyropum, topazium, & ſmaragdum, hunc ordinem primum:

11 Et hunc ordinem ſecundum, chryſopraſum, ſapphirum, & adamantem.

12 Hunc quoque ordinem tertium, cyanum, achatem, & amethyſtum.

13 Hunc denique quartum ordinem, beryllum thalaſſium ſardium, & jaſpidem: circumcluſos fundis aureis inſitionibus ſuis.

14 Hi ergo lapides cum nominibus filiorum Iſraelis erant duodecim de nominibus eorum,

rum, & ſculpturæ *tanquam* figilli pro duodecim tribubus, unaquæque de nomine ipſius.

15 Et fecerunt in iſto pectorali ſacro, catenas æquabiles opere tortili, ex auro puro.

16 Factiſque duabus fundis aureis, & duobus annulis aureis, poſuerunt duos illos annulos in duabus extremitatibus pectoralis illius ſacri.

17 Indideruntque duas illas *catenas* tortiles aureas duobus iſtis annulis, in extremitatibus illius pectoralis ſacri:

18 Duas vero *alias* extrimitates iſtarum duarum tortilium catenarum apponentes duabus illis fundis, indiderunt humeralibus ipſius amiculi, *ut eſſet* ante faciem ejus.

19 Fecerunt quoque duos annulos aureos, quos appoſuerunt duabus extremitatibus pectoralis illius ſacri, intrinſecus, in ora ejus quæ *eſt* ad latus ipſius amiculi.

20 Similiter fecerunt duos annulos aureos, quos appoſuerunt duobus humeralibus illius amiculi infernè ante faciem ejus, è regione *alterius* commiſſuræ ejus: à ſuperiore parte cingulæ ipſius amiculi.

21 Ita ſuſtulerunt pectorale illud ſacrum annulis ſuis ad annulos illius amiculi vitta hyacinthina, ut eſſet ſuper cingulam ipſius amiculi, neque ſepararetur pectorale illud ſacrum ab ipſo amiculo: quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

22 Item fecit pallium illud amiculi, opere textili; totum hyacinthium:

23 Os vero illius pallii in medio ejus velut os loricæ, limbum ori ejus circumquaque, ne laceraretur.

24 Et fecerunt in fimbriis illius pallii malo granata hyacinthina, & purpurea, & coccinea dibapha: *filis* internexis.

25 Factiſque tintinnabulis ex auro puro; poſuerunt tintinnabula hæc inter malogranata, in fimbriis ipſius pallii circumquaque inter malogranata illa.

26 Tintinnabulum, deinde malogranatum, in fimbriis illius pallii circumquaque ad miniſtrandum, quemadmodum preceperat Jehova Moſchi.

27 Item fecerunt tunicas illas è xylino, opere textili; Aharoni & filiis ejus:

28 Et cidarin illam è xylino, & tiaras illas ornamentorum è xylino; & femoralia linea è xylino internexo.

29 Et Baltheum illum è xylino internexo, & hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, opere Phrygiano: quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

30 Item fecerunt bracteam coronamenti ſancti *ex* auro puro; cui inſcripſerunt inſcriptionem ſculpturis *tanquam* ſigilli, SANCTITAS JEHOVÆ.

31 Et indiderunt ei vittam hyacinthinam, imponendo eam cidari ipſi ſuperne, quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

32 Abſoluto itaque toto opere tabernaculi, tentorii conventus; quum facientes filii Jiſraelis, ſecundum omnia quæ præceperat Jehova Moſchi, ſic feciſſent.

33 Attulerunt tabernaculum illud ad Moſchen, tentorium ipſum, & omnia inſtrumenta ejus, anſulas ejus, aſſeres ejus, tranſtilla ejus, columnaſque ejus; & ſtylobatas ejus:

34 Et operimentum è pellibus arietum rubefactis, & operimentum è pellibus melium: & velum tegumenti:

35 Arcam ipſam teſtimonii, & veſtes ejus; & operculum illius propitiatorium:

36 Menſam cum omnibus inſtrumentis ejus, & panis faciei *inſtrumenta*;

37 Lychnuchum illum purum, lucernas ejus lucernas aptandas, & omnia inſtrumenta ejus, & oleum luminaris:

38 Et altare aureum, & oleum unctionis, & ſuffitum aromaticum, & tegumentum portæ ipſius tentorii.

39 Altare æneum, & cribrum æneum quod ei *eſt*, veſtes ejus, & omnia inſtrumenta ejus, labrum & ſcapum ejus:

40 Tapetes ocellatos atrii, columnas ejus, & ſtylobatas ejus, & tegumentum ad portam atrii, funes ejus & paxillos ejus; denique omnia inſtrumenta miniſtratoria ipſius tabernaculi: pro tentorio conventus.

41 Veſtes miniſterii ad miniſtrandum in ſanctuario, veſtes ſacras pro Aharone ſacerdote, & veſtes filiorum ejus ad fungendum ſacerdotio.

42 Secundum omnia quæ præceperat Jehova Moſchi, ſic fecerant filii Jiſraelis totum illud opus.

43 Quumque videret Moſche totum illud opus, ecce fecerant illud, & quemadmodum præceperat Jehova ſic fecerant: quapropter benedixit eis Moſche.

CAP. XL. *Tabernaculum trigitur & majeſtate Dei repletur.*

ALloquutus autem fuerat Jehova Moſchen, dicendo,

2 Tempore menſis primi, primo die ejus menſis, erigito tabernaculum, tentorium conventus.

3 Et pones ibi arcam ipſam teſtimonii, & obteges eam arcam illo velo.

4 Deinde inferes menſam, & ordinabis quæ ordinari oportet in ea: inferes quoque lychnuchum illum, & accendes lucernas ejus:

5 Et pones altare illud aureum ad ſuffitum, coram arca ipſa teſtimonii: tunc appones tegumentum portæ ipſi tabernaculo.

6 Poſtea pones altare holocauſti; ante portam tabernaculi tentorii conventus.

7 Pones vero labrum inter tentorium conventus & altare iſtud, ubi ponas aquam.

8 Poſtremo pones atrium circumquaque, & appones tegumentum portæ ipſi atrii.

9 Tunc accepto oleo unctionis unges tabernaculum ipſum & quicquid *erit* in eo; ſic ſanctificabis ipſum & omnia inſtrumenta ejus, ut ſit res ſancta.

10 Unges quoq; altare holocauſti & omnia inſtrumenta ejus: ſic ſanctificabis ipſum altare, ut ſit altare illud res ſancta ſanctarum:

11 Unges etiam labrum ipſum, & ſcapum ejus; ſic ſanctificabis ipſum.

12 Deinde jubens accedere Aharonem & filios

filios ejus ad portam tentorii conventus; lavabis eos aqua :

13 Et induto Aharone veſtibus ſacris, ungens eum ſanctificabis eum, ut ſacerdotio fungatur mihi.

14 Filios vero ejus jubebis accedere, induesque eos tunicis,

15 Et unges eos quemadmodum unxeris patrem eorum, ut ſacerdotio fungantur mihi: ſic fiet ut ſit illis hæc unctio eorum in ſacerdotium perpetuum, per generationes eorum.

16 Quod fecit Moſche, ſecundum omnia quæ præceperat ei Jehova, ſic fecit.

17 Fuit enim ipſo menſe primo anno ſecundo, primo die menſis, *ut* erigeretur tabernaculum.

18 Nam erexit Moſche tabernaculum, poſitiſq; ſtylobatis ejus, impoſuit aſſeres ejus, & appoſuit tranſtilla ejus, acerexit columnas ejus.

19 Deinde expandit tentorium in tabernaculo ipſo, cui impoſuit tegmen ipſius tentorii ſuperne, quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

20 Acceptumque ponens teſtimonium in arca illa, appoſuit vectes arcæ, & impoſuit operculum propitiatorium arcæ illi ſuperne.

21 Poſtea intulit arcam in tabernaculum, & appoſuit velum tegumenti, ut obtegeret arcam ipſam teſtimonii: quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

22 Item poſuit menſam in tentorio conventus, in latere tabernaculi Aquilonem verſus, extra velum illud :

23 Eamque inſtruxit inſtructione panis coram Jehova, quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

24 Similiter poſuit lychnuchum in tentorio conventus è regione illius menſæ, in latere altero tabernaculi Meridiem verſus :

25 Et accendit lucernas ejus coram Jehova, quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

26 Poſuit etiam altare aureum in tentorio conventus; ante velum ipſum :

27 Et adolevit in eo ſuffitum aromaticum; quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

28 Appoſuitque tegumentum portæ, ipſi tabernaculo :

29 Item altare holocauſti poſuit, *ad* portam tabernaculi, tentorii conventus : & obtulit in eo holocauſtum & munus; quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

30 Et poſuit labrum inter tentorium conventus & altare iſtud, ubi poſuit aquam ad lavandum :

31 Laveruntque ex eo Moſche, deinde Aharon & filii ejus; manus ſuas & pedes ſuos.

32 Quum ingreſſuri erant in tentorium conventus, & quum acceſſuri erant ad ipſum altare, lavaturi erant: quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

33 Denique erecto atrio ipſo circa tabernaculum & altare illud, appoſuit tegumentum portæ ipſius atrii : ſic abſolvit Moſche opus illud.

34 Tunc opernit nubes illa tentorium conventus; & gloria Jehovæ implevit tabernaculum :

35 Adeo ut non poſſet Moſche ingredi in tentorium conventus, quum incubuiſſet illi nubes : nam gloria Jehovæ implebat ipſum tabernaculum.

36 Quum autem ſuſtollebatur nubes illa è tabernaculo, proficiſcebantur filii Iſraelis; in omnibus profectionibus ſuis.

37 Sin autem non ſuſtollebatur nubes illa; neque ipſi proficiſcebantur, uſque ad diem quo ſuſtollebatur illa.

38 Nubes enim Jehovæ *erat* ſuper ipſum tabernaculum interdiu, ignis vero in ea nocte; in oculis totius domus Iſraelis, omnibus profectionibus eorum.

Tertius Liber Moſchis, SIVE LEVITICUS.

CAP. I. *Lex Holocauſti.*

INclamavit autem Moſchen, deinde alloquutus eſt Jehova eum è tentorio conventus, dicendo :

2 Alloquere filios Iſraelis & edicito eis, quiſque quum offeret è vobis oblationem Jehovæ ex jumentis, *hoc eſt*, ex bobus aut ex ovibus ſive capris offertote oblationem veſtram.

3 Si holocauſtum *erit* oblatio ejus è bobus, maris integri offerto illam : ad portam tentorii conventus offerto illam : pro voluntate ſua coram Jehova.

4 Et nitetur manu ſua ſuper caput holocauſti ſui, ut ſit acceptum pro ipſo ad expiandum ipſum :

5 Quando jugulabit *Sacerdos* ſubrumum illum *juvencum* coram Jehova, & offerentes filii Aharonis Sacerdotes ſanguinem illius, ſpargent ſanguinem illum circumquaq; ſuper illud altare quod *eſt ad* portam tentorii conventus.

6 Deinde nudans *pelle* illud holocauſtum, dividet illud in membra ſua.

7 Tunc componentes filii Aharonis ſacerdotes ignem ſuper altari, ſtruent ligna ſuper ignem illum.

8 Poſtea diſponent filii Aharonis ſacerdotes membra illa cum capite & inteſtinis, ſuper illa ligna quæ *fuerint* appoſita igni, qui *eſt* ſuper altare illud :

9 Quum exta ejus & crura ejus laverit aqua : ſic adolebit Sacerdos ea omnia in illo altari, holocauſtum, ſacrificium igne abſumtum, odoris grati Jehovæ.

10 Quod ſi è grege oblationem ſuam, ex ovibus aut ex capris *offeret* in holocauſtum; maris integri offerto eam.

11 Jugulabitque illam ad latus illius altaris verſus Aquilonem coram Jehova: & ſpargent filii Aharonis ſacerdotes ſanguinem ejus ſuper altare illud circumquaque.

12 Dividetque illa in membra ſua cum capite ejus & inteſtinis ejus, & diſponet ea ſacerdos ſuper illa ligna quæ *fuerint* appoſita igni, qui *eſt* ſuper illud altare :

13 Quum exta cruraque laverit aqua : ſic offerens ſacerdos ea omnia adolebit in ipſo altaria

altari, holocauſtum eſt, ſacrificium igne abſumtum, odoris grati Jehovæ.

14 Sin autem ex aliqua volucri holocauſtum oblationem ſuam *offeras* Jehovæ tum offeret è turturibus, aut è pullis columbæ oblationem ſuam :

15 Quam admovens ſacerdos ad ipſum altare, ungue ſecabit caput ejus, adolebitque in illo altari; quum expreſſius fuerit ſanguis ejus ad parietem ipſum altaris.

16 Deinde amovens ingluviem ejus, cum ſordibus ejus : projiciet eam juxta altare illud orientem verſus, ad locum cineris.

17 Findet autem ipſam cum alis, non ſeparabit *eas* ; ſic adolebit eam ſacerdos in ipſo altari ſuper ea ligna quæ *futrint* appoſita igni : holocauſtum eſt, ſacrificium igne abſumtum, odoris grati Jehovæ.

CAP. II. *Lex muneris voluntarii.*

CUjaſvis autem animæ, quum offeret oblationem muneris Jehovæ, è ſimila eſto oblatio; cui ſuper fundet oleū & imponet thus.

2 Sic afferet illud ad *aliquem* filiorum Aharonis, ſacerdotum, qui accipiet inde plenum pugillum ſuū è ſimila ejus *muneris* & ex oleo ejus cum toto thure ejus : adolebitque ſacerdos ſuffimentū memoriale ejus in ipſo altari, munus igne abſumptum odoris grati Jehovæ.

3 Quod autem remanſerit ex iſto munere, *eſto* Aharonis & filiorum ejus : res ſancta ſanctarum *eſt* ex igne abſumptis Jehovæ.

4 Quod ſi offeres oblationem muneris, coctum *aliquid* furno; *ſunto* è ſimila collyræ azymæ mixtæ oleo, aut lagana azyma uncta oleo.

5 Quod ſi munus ad ſartaginem coctum *ſit* oblatio tua, è ſimila azyma mixta oleo eſto.

6 Frangendo illam in fruſta, poſtquam effuderis ſuper eam oleum : munus eſt.

7 Sin autem munus cacabi ſit oblatio tua, è ſimila cum oleo conficitor.

8 Tum afferes munus ipſum quod fuerit confectum ex iſtis Jehovæ : eoque oblato ſacerdoti, admovebit *ſacerdos* illud ad altare :

9 Et tollens ſacerdos de munere iſto ſuffimentū memoriale ejus, adolebit in altari illo, igne abſumtum munus odoris grati Jehovæ.

10 Quod autem remanſerit ex iſto munere, *eſto* Aharonis aut filiorum ejus : res ſancta ſanctarum ex igne abſumptis Jehovæ.

11 Nullum munus quod offeretis Jehovæ conficitor fermentatum : nam ex nullo fermento, & ex nullo melle adolebitis, igne abſumendum munus Jehovæ.

12 *In* oblatione *quidem* primitiarum offeretis ea *fermentata* Jehovæ : ſed ad hoc altare ne offerunto in odorem gratum.

13 Omnem autem oblationem muneris tui ſale ſalito ; neque ceſſare finito ſalem fœderis Dei tui à munere tuo : cum omni oblatione tua offerto ſalem.

14 Quod ſi offeras munus primitiarum Jehovæ, ariſtas recentes toſtas igne, quod contuſum fuerit è ſpicis virentibus, offerto munus primitiarum tuarum :

15 Cui addes oleum, & impones thus ; munus eſt.

16 Sic adolebit ſacerdos memoriale ſuffimentum ejus ex eo contuſo, & ex oleo ejus cum toto thure ejus : munus igne abſumptum *eſt* Jehovæ.

CAP. III. *Lex ſacrificii euchariſtici.*

QUod ſi ſacrificium euchariſticum oblatio ejus *erit*, quum ex bobus offert ſive marem ſive fœminam, integram offerto eam coram Jehova

2 Et nitente *illo* manu ſua ſuper caput oblationis ſuæ, mactabit eam *Sacerdos* ad portam tentorii conventus : fundentque filii Aharonis ſacerdotes ſanguinem illius ſuper ipſum altare circumquaque.

3 Poſtea offeret *ſacerdos* de ſacrificio hoc euchariſtico igne abſumendum Jehovæ adipem illum qui operit exta ; & totum illum adipem qui adhæret extis :

4 Præterea ambos renes ejus, & adipem qui *erit* ſuper illos & qui ad ilia, & reticulum quod *erit* ſuper jecur, cum renibus auferet illud :

5 Et adolebunt filii Aharonis in eo altari, pro ratione holocauſti, quum *erit* ſuper illa ligna quæ *futrint* impoſita igni : igne abſumptum odoris grati Jehovæ.

6 Quod ſi è grege *erit* oblatio ejus in ſacrificium euchariſticum Jehovæ, marem aut fœminam, integram offerto eam.

7 Si ovem offert hic oblationem ſuam, tum offeret illam coram Jehova ;

8 Et nitente *illo* manu ſua ſuper caput oblationis ſuæ, jugulabit eam coram tentorio conventus; ſpargentque filii Aharonis ſanguinem ejus ſuper ipſum altare circumquaque.

9 Poſtea offeret de ſacrificio hoc euchariſtico igne abſumendum Jehovæ, adipem ejus, caudam ipſam integram, quam ad orthopygium auferet: & adipem illum qui operit exta, & totum illum adipem qui adhæret extis:

10 Præterea ambos renes eius, & adipem qui *erit* ſuper illos & qui ad ilia, & reticulum *quod erit* ſuper jecur, cum renibus auferet illud :

11 Et adolebit ſacerdos in eo altari: cibus *eſt* igne abſumtus Jehovæ.

12 Sin autem capra *erit* oblatio ejus, tum offeret illam coram Jehova :

13 Et nitente *illo* manu ſua ſuper caput ejus, jugulabit eam coram tentorio conventus: ſpargentque filii Aharonis ſanguinem ejus ſuper ipſum altare circumquaque.

14 Poſtea offeret de ea oblationem ſuam ; igne abſumendum Jehovæ, adipem illum qui operit inteſtina, & totum adipem qui adhæret inteſtinis :

15 Præterea ambos renes ejus, & adipem qui *erit* ſuper illos & qui ad ilia, & reticulum *quod erit* ſuper jecur, cum renibus auferet illud :

16 Et adolebit ſacerdos in eo altari : cibus igne abſumptus in odorem gratum, omnis adeps Jehovæ *eſt*.

17 Statuto perpetuo per generationes veſtras in omnibus habitationibus veſtris, nullum adipem, & nullum ſanguinē comeditote.

CAP. IV. *Lex ſacrificii pro peccato per ignorantiam commiſſo.*

ITem alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo,

2 Alloquere filios Iſraelis dicendo; quiſque quum peccaverit per errorem præter omnia mandata Dei *peccatis* quæ non ſunt facienda: & fecerit præter unum ex illis:

3 Si ſacerdos ille qui unctus eſt, peccaverit in reatum populi: tum offeret propter peccatum ſuum quo peccavit, juvencum ſubrumum integrum Jehovæ, in peccatum.

4 Adductoque juvenco illo ad portam tentorii conventus coram Jehova, nitetur manu ſua ſuper caput ipſius juvenci, & jugulabit juvencum illum coram Jehova:

5 Deinde accipiens ipſe ſacerdos unctus de ſanguine illius juvenci; inferet cum in tentorium conventus:

6 Et intinget ſacerdos ipſe digitum ſuum ſanguine illius: aſpergetque de ſanguine illo ſeptem vicibus coram Jehova, ante velum ſanctuarii.

7 Ponet quoque ſacerdos de ſanguine illo ſuper cornua altaris *ſuffitus* aromatici coram Jehova, quod *eſt* in tentorio conventus; totum vero *reliquum* ſanguinem juvenci effundet verſus fundamentum altaris holocauſti, quod *eſt ad* portam tentorii conventus:

8 Præterea totum adipem illius juvenci pro peccato auferet ab eo, adipem qui operit exta, & totum adipem qui adhæret extis.

9 Amboſque renes, & adipem qui *erit* ſuper illos & qui ad ilia, & reticulum *quod erit* ſuper jecur, cum renibus auferet illud.

10 Sicut aufertur ex bove ſacrificii euchariſtici: & adolebit ſacerdos in altari holocauſti.

11 Pellem vero juvenci illius, & totam carnem ejus cum capite ejus & cum cruribus ejus, extaque ejus, & fimum ejus,

12 Denique totum illum juvencum efferet extra caſtra ad locum mundum, ad locum ubi effunditur cinis: & comburet eum ſuper ligna igne: in loco ubi effunditur cinis comburitor.

13 Quod ſi totus cœtus filiorum Iſraelis erraverint, & abdita ſit res ab oculis ipſius Eccleſiæ; fecerintque aliquid præter ullum præceptorum Jehovæ, eorum quæ non ſunt facienda, ita ut rei ſint:

14 Quum innotuerit peccatum quo peccaverint contra *mandatum* illud; tunc offerent Eccleſia juvencum ſubrumum in peccatum, adducentque eum ante tentorium conventus:

15 Nitentibuſque Senioribus ipſis cœtus manibus ſuis ſuper caput illius juvenci coram Jehova, & jugulabit *ſacerdos* juvencum illum coram Jehova;

16 Deinde inferet ſacerdos ipſe unctus de ſanguine illius juvenci, in tentorium conventus:

17 Et intingendo ſacerdos ipſe digitū ſuum *accipiet* de illo ſanguine, aſpergetque ſeptem vicibus coram Jehova ante velum ipſum:

18 De eodem vero ſanguine ponet ſuper cornua illius altaris quod *eſt* coram Jehova, quod *eſt* in tentorio conventus; totum vero reliquum ſanguinem effundet verſus fundamentum altaris holocauſti quod *eſt ad* portam tentorii conventus:

19 Præterea totum adipem illius auferet ex illo adolebit in iſto altari.

20 Denique faciet juvenco illo quemadmodum facit juvenco pro peccato ſuo, ſic faciet eo: ita expiabit eos ſacerdos ille, & remittetur eis.

21 Efferet vero juvencum illum extra caſtra; & comburet illum quemadmodum comburit juvencum illum priorem: peccatum Eccleſiæ eſt.

22 Quum princeps peccaverit, & fecerit aliquid præter ullum mandatorum Jehovæ Dei ſui, eorum quæ non ſunt facienda, per errorem, ita ut reus ſit:

23 Ubi notum factum fuerit peccatum ejus quo peccavit contra illud; tunc adducet oblationē ſuam, hircum lactentem marē integrum.

24 Et nitente *ille* manu ſua ſuper caput illius hirci, jugulabit *ſacerdos* illum in loco ubi jugulat holocauſtum ipſum coram Jehova: peccatum eſt.

25 Deinde accipiens ſacerdos ipſe de ſanguine iſtius peccati digito ſuo, ponet ſuper cornua altaris holocaulti: *reliquum* vero ſanguinem effundet verſus fundamentum altaris holocauſti.

26 Præterea totum adipem ejus adoleto in iſto altari, ſicut adipem ſacrificii euchariſtici: ita expiabit eum ſacerdos à peccato ejus, & remittetur ei.

27 Quod ſi unus quiſpiam peccaverit per errorem ex vulgo; faciendo aliquid præter mandata Jehovæ eorum quæ non ſunt facienda, ita ut ſit reus:

28 Quum notum factum fuerit ei peccatum ejus quo peccavit; tum adducet oblationem ſuam capram lactentem integram, fœminam; pro peccato ſuo quo peccavit:

29 Et nitente *illo* manu ſua ſuper caput iſtius peccati, jugulabit *ſacerdos* peccatum iſtud in loco holocauſti.

30 Deinde accipiens Sacerdos de ſanguine ejus digito ſuo, ponet ſuper cornua altaris holocauſti; totum vero ſanguinem *reliquum* effundet verſus fundamentum iſtius altaris.

31 Præterea totum ejus adipem auferens, ſicut aufertur è ſacrificio euchariſtico adeps; adolebit eum ſacerdos in ipſo altari, in odorem gratum Jehovæ: ſic expiabit eum Sacerdos, & remittetur ei.

32 Sin autem ovem adducet oblationem ſuam pro peccato, fœminam integram adducito eam.

33 Et nitente *illo* manu ſua ſuper caput illius peccati; jugulabit illam pro peccato in loco ubi jugulat ſacerdos holocauſtum ipſum:

34 Deinde accipiens ſacerdos de ſanguine illius peccati digito ſuo, ponet ſuper cornua altaris holocauſti; totum vero ſanguinem *reliquum* effundet verſus fundamētū illius altaris.

35 Præterea totum ejus adipem auferens, ſicut aufertur adeps ovis è ſacrificio euchariſtico; adolebit eos Sacerdos in altari illo, prout igne conſumenda adolentur Jehovæ:

it

ita expiabit eum Sacerdos à peccato ejus quo peccavit, & remittetur ei.

CAP. V. *Casus variipeccatorum & modus illa expiandi.*

ITem quum peccaverit quiſpiam, & audierit vocem blaſphemiæ, cujus ipſe teſtis ſit, ſive viderit, ſive cognoverit; ſi non indicet, utique feret iniquitatem ejus.

2 Aut quum quiſpiam tetigerit rem ullam immundam, aut cadaver feræ immundæ, aut cadaver jumenti immundi, aut cadaver reptilis immundi: etſi abditum fuit ab eo, ipſe tamen immundus eſt & reus.

3 Aut quum tetigerit immunditiam hominis, ſecundum omnem immunditiam ejus qua fit immundus: ſive abditum fuerit ab eo ſive ipſe noverit, reus tamen eſt.

4 Aut quum quiſpiam juraverit effutiendo labiis ſuis ſe male aut bene facturum, ſecundum omnia quæ effutire ſolet homo juramento, & abditum fuerit ab eo; deinde cognoverit ſe reum eſſe unius ex iſtis:

5 Tum erit, quia reus eſt unius ex iſtis, ut id confiteatur in quo peccavit.

6 Et adducet reatum ſuum Jehovæ propter peccatum ſuum quo peccavit, fœminam lactentem ovem, aut capram lactentem in reatum: ita expiabit eum Sacerdos à peccato ſuo.

7 Quod ſi non adipiſcatur manus ejus, quod ſatis erit pro parva pecude *comparanda*, tunc afferet reatum ſuum quo peccavit, duos turtures aut duos pullos columbæ Jehovæ: unum in peccatum, & alterum in holocauſtum:

8 Et afferet eos ad Sacerdotem, qui offeret eum qui *eſt* in peccatum prius; & ungue ſcabit caput ejus è regione cervicis ejus ita ut non ſeparet.

9 Et aſperget de ſanguine illius peccati ſuper parietem altaris: quod vero remanſerit de illo ſanguine exprimetur verſus fundamentum illius altaris: peccatum eſt.

10 Ex altero autem conficiet holocauſtum pro more: ita expiabit eum Sacerdos à peccato ejus quo peccavit, & remittetur ei.

11 Quod ſi non aſſequatur manus ejus duos turtures aut duos pullos columbæ; tunc adferet oblationem ſuam qui peccavit, decimam Ephę ſimilę in peccatum: ne addito ei oleum, neque imponito ei thus; quia peccatum eſt.

12 Quam ubi attulerit ad ſacerdotem, accipiet ex ea Sacerdos plenum pugillum ſuum *in* ſuffimentum memoriale ejus, & adolebit in ipſo altari pro ratione igne abſumendorum Jehovæ: peccatum eſt.

13 Ita expiabit eum Sacerdos à peccato ſuo quo peccavit de aliquo ex iſtis, & remittetur ei: erit autem *reliquum* Sacerdotis; ſicut muneris *reliquum*.

14 Præterea alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

15 Quum quiſpiam fefellerit falſitate aliqua & peccaverit per errorem *minuens* è rebus ſacris Jehovæ: tunc afferet reatum ſuum Jehovæ, arietem integrum lactentem cum æſtimatione tua, ſiclis argenteis prout eſt ſiclus ſacer, pro reatu.

16 Sic quod peccavit *minuens* è re ſacra rependito, & quintam partem ejus ſuperaddito ei quam det Sacerdoti: ita Sacerdos expiabit eum per arietē illum reatus, & remittetur ei.

17 Quod ſi quiſpiam quando peccavit, fecit præter ullum mandatorum Jehovæ eorum quæ non ſunt facienda; & neſcivit ſe reum fieri laturumque iniquitatem ſuam:

18 Adducet arietē integrum lactentem cum æſtimatione tua pro reatu ad Sacerdotem: ita expiabit eum Sacerdos ab errore ſuo quo erravit quum ipſe neſciret, & remittetur ei.

19 Reatus eſt, omnino reum ſe fecit Jehovæ. *Caput* VI.

20 Item alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo,

21 Quum quiſpiam peccaverit & fefellerit falſitate contra Jehovam; mentitus contra proximum ſuum de depoſito, aut de ſocietate, aut de rapto, aut *de dolo quo* fraudavit proximum ſuum:

22 Sive inventa re illa mentitus erit de illa: aut juraverit de mendacio; de aliqua re ex omnibus quas facere poteſt homo peccando in eis:

23 Tum erit, quia peccavit & reus eſt: ut reſtituat rapinam ipſam quam rapuit, aut ipſam rem dolo interverſam, aut depoſitum ipſum quod apud ſe depoſitum fuerat: aut ipſam rem amiſſam quam invenit:

24 Aut de quocunque juraverit mendaciter, rependat illud quanti fuerit, & quintam ejus ſuperaddito ei: ei cujus eſt dato illud quo die reus peractus eſt:

25 Deinde reatum ſuum afferto Jehovæ: arietem integrum lactentem cum æſtimatione tua, in reatum, ad Sacerdotem.

26 Ita expiabit eum Sacerdos coram Jehova, & remittetur ei, pro aliquo ex omnibus quæ fecerit, reatum obeundo in eo.

CAP. VI. *Leges & ritus ſacrificiorum repetuntur.*

ITem alloquutus eſt Jehova Moſchen dicendo,

2 Præcipe Aharoni & filiis ejus dicendo, hæc *eſto* lex ipſius holocauſti: ipſum offertur in aduſtionem *quæ fit* in altari tota nocte uſque mane, ubi ignis ipſe altaris alendus eſt.

3 Indutus vero Sacerdos veſtimento ſuo lineo, & femoralibus lineis ſuperindutis carni ſuæ; tollet cinerem ubi conſumſerit ignis holocauſtum in iſto altari; & ponet illum ſecus ipſum altare:

4 Deinde mutans ſe veſtibus ſuis induet veſtes alias; efferetque cinerem ipſum extra caſtra in locum mundum.

5 Ignis autē *qui eſt* ſuper altare alitor in eo, ne extinguitor: ſed facito Sacerdos ut ardeant ligna ſuper illud quolibet mane: ut diſponat ſuper illud unumquodque holocauſtum, & adoleat ſuper illud adipes eucharifticorum.

6 Ignis jugiter alitor in eo altari, ne extinguitor.

7 Hæc autem *eſto* lex ipſius muneris: offerto illud *aliquis* filiorum Aharonis coram Jehova ante idem altare.

8 Et tollens ex eo pugillo ſuo, de ſimila illius muneris & de oleo ejus, totumque thus illud quod *erit* in eo munere, adolebit *in* altari; odor gratus eſt, ſuffimentum memoriale ejus Jehovæ.

9 Quod autem remanſerit ex eo comedent Aharon & filii ejus: azymis *facti* s comeditor in loco ſancto, in atrio tentorii conventus comedunto illud.

10 Nec quitor fermentatum, dedi illud *ut ſit* pars eorum ex meis igne abſumtis: res ſancta ſanctarum eſt, ſicut peccatum & ſicut reatus ipſe.

11 Omnis mas ex filiis Aharonis comedet illud, ſtatuto perpetuo per generationes veſtras de igne abſumptis Jehovæ: quicquid tetigerit ea, ſacrum eſto.

12 Item alloquutus eſt Jehova Moſchen dicendo,

13 Hæc *eſto* oblatio Aharonis & filiorum ejus, quam offerent Jehovæ ſemper, quo tempore ungetur eorum aliquis, decima Ephæ ſimilæ munus; dimidium ejus mane, & dimidium ejus veſpere.

14 In ſartagine cum oleo parator, bullatum afferto illud, cocta muneris fruſta, offerto odorem gratum Jehovæ.

15 Similiter ſacerdos ille è filiis ejus, qui unctus fuerit pro eo, facito idem, ſtatuto perpetuo, Jehovæ prorſus adoletor.

16 Sic eſto omni munere integro ſacerdotis, ne comeditor.

17 Item alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

18 Alloquere Aharonem & filios ejus dicendo, hæc *eſto* lex peccati: in loco ubi jugulari ſolet holocauſtum, jugulator peccatum coram Jehova, res ſancta ſanctarum eſt.

19 Sacerdos ille qui offert peccatum illud comedet ipſum: in loco ſacro comeditor, in atrio tentorii conventus.

20 Quicquid tetigerit carnem illius, ſanctum eſto: & quum quis aſperſerit de ſanguine illius ſuper ullum veſtimentum, illud veſtimentum ſuper quod aſperſerit lavato in loco ſancto.

21 Et vas teſtaceum in quo coctum fuerit frangitor: quod ſi in vaſe æneo coctum fuerit, tum defricabitur & immergetur in aquam.

22 Omnis mas in ſacerdotibus comedere poterit illud: res ſancta ſanctarum eſt.

23 Sed omne peccatum, de cujus ſanguine aliquid illatum fuerit in tentorium conventus ad expiandum in ſancto, ne comeditor, igne comburitor. *Caput* VII.

24 Item hæc *eſto* lex ipſius reatus, res ſancta ſanctarum eſt.

25 In loco in quo jugulare ſolent holocauſtum ipſum, jugulanto reatum: ſanguinem autem ejus ſpargito ſuper altare circumquaque.

26 Totum vero adipem ejus offerto ex eo caudam & adipem illum qui operit exta.

27 Amboſque renes & adipem qui *erit* ſuper illos, & qui ad ilia: & reticulum *quod erit* ſuper jecur, cum renibus auferet illud:

28 Et adolebit illa ſacerdos in ipſo altari, igne abſumendum Jehovæ, reatus eſt.

29 Omnis mas è ſacerdotibus comedere poteſt illum: in loco ſancto comeditor; res ſancta ſanctarum eſt.

30 Prorſus ſicut peccato, ſic reatui, lex eadem *eſto* utriſque; ſacerdotis illius qui eo expiationem fecerit, ipſius eſto.

31 Sacerdos autem quum offert holocauſtum alicujus; pellis holocauſti quod obtulerit, illius ſacerdotis eſto.

32 Item omne munus quod coquitur in furno, & quicquid paratur in cacabo aut in ſartagine, ſacerdotis qui offert illud, illius eſto.

33 Similiter omne munus mixtum oleo, vel aridum, omnium filiorum Aharonis eſto unius ſicut alterius.

CAP. VII. *Tria genera ſacrificii Euchariſtici: gratulatorium, votivum & voluntarium.*

ITem hæc *eſto* lex ſacrificii euchariſtici, quod *quis* offeret Jehovæ.

2 Si pro gratiarum actione offeret ipſum, tunc offeret cum ipſo ſacrificio gratiarum actionis collyras azymas miſtas oleo, & lagana azyma uncta oleo: *ſunto* autem hæ collyræ miſtæ oleo, è ſimila bullatæ.

3 Præter collyras panem fermentatum offerto in oblationem ſuam: cum ſacrificio gratiarum actionis, euchariſtico ſuo.

4 Et offeret ex ea panem *unum* ex tota oblatione Jehovæ in elationem; ſacerdotis qui ſpargit ſanguinem euchariſticorum, ipſius eſto.

5 Caro autem ſacrificii gratiarum actionis, euchariſtici ejus, die oblationis ejus comeditor, nemo relinquito ex illa quicquam uſque mane.

6 Si vero votivum, aut voluntarium *erit* ſacrificium oblationis ejus, quo die offeret ſacrificium ſuum comeditor: & poſtero die ſimiliter quod remanſerit ex eo comeditor.

7 Quod autem *diutius* remanebit è carne illius ſacrificii, ipſo die tertio igne comburitor.

8 Nam ſi quicquam comedetur de carne ſacrificii euchariſtici ejus die tertio, non erit acceptum; ei qui obtulit illud, non imputabitur, res abominabilis eſto: quamobrem is qui comederit ex ea, iniquitatem ſuam ferto.

9 Et horum caro quæ tetigerit ullam rem immundam ne comeditor, igne comburitor: quod autem *ad* carnem *reliquam*, quiſquis mundus eſt comedere poterit illam.

10 Quiſquis autem comederit carnem è ſacrificio euchariſtico quod *eſt* Jehovæ, cum immunditia ſua in ſe, utique exſcindetur homo ille è populis ſuis.

11 Quum autem quis tetigerit ullam rem immundam, ſive immundum hominem, ſive jumentum immundum, ſive quicquid *eſt* abominatio immunda, deinde comederit de carne ſacrificii euchariſtici quod *eſt* Jehovæ, utique exſcindetur homo ille è populis ſuis.

12 Item alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo,

13 Alloquere filios Iſraelis dicendo: nullum adipem bovis, aut ovis, aut capræ comeditote.

14 Adeps quidem cadaveris, & adeps diſcerpti adhiberi poterit ad omne opus, ſed omnino ne comeditote eum.

15 Nam

15 Nam quisquis comederit adipem ex iis jumentis è quibus offert *homo* igne absumendum; utique exscindetur homo ille qui comederit è populis suis.

16 Similiter nullum sanguinem comedite in ullus habitationibus vestris, ullius volucris, aut ullius bestiæ.

17 Quisquis homo comederit ullum sanguinem, utique exscindetur homo ille è populis suis.

18 Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

19 Alloquere filios Jisraelis, dicendo: qui offert sacrificium suum eucharisticum Jehovæ, afferto oblationem suam Jehovæ de sacrificio suo Eucharistico.

20 Manus ejus adferunto igne absumenda Jehovæ: ipsum adipem impositum pectori adferto, & pectus ad agitandum ipsum agitatione coram Jehova.

21 Tum adolebit sacerdos adipem illum in ipso altari; pectus vero ipsum erit Aharonis & filiorum ejus:

22 Armũ etiam dextrum date *in* elationem sacerdoti, ex vestris sacrificiis Eucharisticis.

23 Illius è filiis Aharonis qui obtulerit sanguinem & adipem illum eucharisticorum; ipsius esto armus hic dexter in partem.

24 Nam pectus ipsum agitationis, armumque elationis excepi à filiis Jisraelis è sacrificiis eucharisticis eorum, & dedi ea Aharoni sacerdoti & filiis ejus statuto perpetuo, à filiis Jisraelis *accipienda in partem*.

25 Hæc *est pars* unctionis Aharonis & unctionis filiorum ejus ex igne absumendis Jehovæ; qua die jussit eos accedere ad Sacerdotio fungendum Jehovæ:

26 Quam præcepit Jehova dari eis, quo die unxit eos, à filiis Jisraelis; statuto perpetuo per generationes eorum.

27 Hæc *est* lex de holocausto ipso, de munere, & de peccato, & de ærario: item de consecrationibus ac de sacrificio eucharistico:

28 Quam præcepit Jehova Moschi in monte Sinai, quo die præcepit ipse *Jehova* filiis Jisraelis; ut offerant sacrificia sua ipsi in deserto Sinai.

CAP. VIII. *Consecratio rerum & personarum ecclesiasticarum.*

ITem alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

2 Accipe Aharonem & filios ejus cum eo, vestesque illas, & oleum ipsum unctionis; juvencum quoque ipsum peccati, ac duos arietes, canistrumque illud azymorum:

3 Et totum hunc cœtum convoca ad portam tentorii conventus.

4 Quæ fecit Moschen sicut præceperat Jehova ei; & congregatus est cœtus ipse ad portam tentorii conventus.

5 Tunc dixit Moschen cœtui, hæc *est* res illa, quam præcepit Jehova facere.

6 Jubens ergo Moschen accedere Aharonem & filios ejus: lavit eos aqua.

7 Deinde imponens ei tunicam accinxit eum baltheo, induitoque ei pallio imposuit ei amiculum: & accingens illud cingula amiculi, eum amicivit illo:

8 Et apposuit ei pectorale sacrum: indiditque pectorali sacro Urim & Tummim:

9 Postea imposita cidari capiti ejus; imposuit cidari è regione faciei ejus bracteam auream coronamentum sacrum, sicut præceperat Jehova Moschi.

10 Quumque accipiens Moschen oleum unctionis unxisset tabernaculum ipsum, & quicquid in eo erat, ut sanctificaret illa;

11 Et aspergens eo altare ipsum septem vicibus, unxisset ipsum altare, & omnia instrumenta ejus, & labrum & scapum ejus, ad sanctificandum ea:

12 Effundens de illo oleo unctionis super caput Aharonis, unxit eum ad sanctificandum eum.

13 Similiter jussit Moschen accedere filios Aharonis, & induens eos tunicis cinxit eos baltheo, alligavitque eis tiaras, sicut præceperat Jehova Moschi.

14 Deinde admovit juvencum illum peccati, nitente Aharone & filiis ejus manibus suis super caput illius juvenci peccati:

15 Quem quum jugulasset; acceptum Moschen sanguinem illius posuit super cornua altaris circumquaque digito suo, & expiavit altare: *reliquum* vero sanguinem effudit versus fundamentum altaris, & sanctificavit ipsum ad expiandum in eo.

16 Postea accipiens totum illum adipem qui *est* super exta, & reticulum jecoris, amboque renes & adipem eorum, adolevit Moschen in ipso altari:

17 *Reliquum* vero juvencum, id est, pellem ejus, & carnem ejus, & fimum ejus combussit igne extra castra, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

18 Deinde admovit arietem holocausti; nitentibus Aharone & filiis ejus manibus suis super caput illius arietis:

19 Quem quum jugulasset; sparsit Moschen sanguinem ejus super altare circumquaque:

20 Et diviso ariete in membra sua; adolevit Moschen caput, & membra & intestina;

21 Postquam exta & crura ejus lavisset aqua: sic adolevit Moschen totum arietem hunc in eo altari, holocaustum fuit in odorem gratum, igne absumtum Jehovæ, quemadmodum præcepit Jehova Moschi.

22 Deinde admovit arietem illorum alterum, arietem consecrationum; nitentibus Aharone & filiis ejus manibus suis super caput illius arietis:

23 Quem quum jugulasset, accipiens Moschen de sanguine ejus imposuit infimæ auriculæ Aharonis dexteræ, & pollici manus ejus dexteræ; & pollici pedis ejus dexteri:

24 Similiter jubens accedere filios Aharonis imposuit Moschen de illo sanguine infimæ auriculæ eorum dexteræ, & pollici manus eorum dexteræ, ac pollici pedis eorum dexteri; deinde sparsit Moschen *reliquum* sanguinem super illud altare circumquaque:

25 Quumque accepisset illius adipem & caudam totumque adipem qui *erat* super ex-

ta ; & reticulum jecoris, amboſque renes, & adipem eorum, armumque dexterum :

26 De caniſtro vero illo azymorum quod *erat* coram Jehova, accepiſſet collyram unam azymam, & collyram panis cum oleo unam, & laganum unum, appoſuit adipibus illis armoque dextero :

27 Et imponens hæc omnia manibus Aharonis, & manibus filiorum ejus: agitavit illa agitatione coram Jehova.

28 Poſtea accepta Moſche illa è manibus eorum, adolevit in illo altari ſuper ipſum holocauſtum: conſecrationes fuerunt in odorem gratum, igne abſumta fuerunt Jehovæ.

29 Accepit autè Moſche pectus illius, quod agitavit agitatione coram Jehova: ex illo ariete conſecrationum Moſchi ceſſit in partem, quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

30 Tunc accipiens Moſche de illo oleo unctionis, & de ſanguine iſto qui *erat* ſuper altare ; aſperſit Aharonem, veſtes ejus, & filios ejus, & veſtes filiorum ejus cum eo : ſic ſanctificavit Aharonem & veſtes ejus, filioſque ejus & veſtes filiorum ejus cum eo.

31 Poſtea dixit Moſche Aharoni & filiis ejus, coquite iſtam carnem *ad* portam tentorii conventus ; & ibi comedite eam, panemque iſtum qui *eſt* in caniſtro conſecrationum : quemadmodum præcepi dicendo, Aharon & filii ejus comedunto illud :

32 Quod autem reliquum fiet de iſta carne, aut de iſto pane ; igne comburite.

33 Sed extra portam tentorii conventus ne exite ſeptem diebus, uſque ad diem complementi diebus conſecrationum veſtrarum: nam ſeptem diebus conſecrabit Jehova miniſterium veſtrum.

34 Sicut facit die hoc, præceperat Jehova facere ad expiandum vos.

35 Quapropter *ad* portam tentorii conventus manete interdiu & noctu ſeptem diebus, ut obſervetis obſervationem Jehovæ, ac non moriamini : ſic enim juſſus ſum.

36 Quod fecit Aharon & filii ejus ; ſecundum omnia verba quæ præceperat Jehova per Moſchen.

CAP. IX. *Miniſterium eccleſiaſticum inchoatur & divinitus approbatur.*

FUit autem die octavo, *quo* convocavit Moſche Aharonem & filios ejus, ac Seniores Iſraelis :

2 Ut ediceret Aharoni, accipe tibi vitulum ſubrumum in peccatum, & arietem in holocauſtum integros, & offer coram Jehova :

3 Filios vero Iſraelis alloquitor dicendo, accipite hircum lactentem in peccatum, vitulumque & agnum annicolos integros in holocauſtum :

4 Et bovem, & arietem in euchariſtia, ad ſacrificandum coram Jehova, munuſq; mixtum oleo: nam hodie Jehova appariturus eſt vobis.

5 Accipientes ergo quæ præceperat Moſche *adduxerunt* ante tentorium conventus, & accedentes totus cœtus ſteterunt coram Jehova.

6 Tum dixit Moſche, hanc, rem quam præcepit Jehova facitote, & apparebit vobis gloria Jehovæ.

7 Edixit Moſche Aharoni, accede ad hoc altare, & para peccatum tuum, & holocauſtum tuum, expiationem facturus pro te & pro populo hoc : deinde para oblationem ipſius populi, & expiationem fac pro eis, quemadmodum præcepit Jehova.

8 Accedens itaque Aharon ad altare, jugulavit illum vitulum qui *erat* pro ſe :

9 Et admoventibus filiis Aharonis ſanguinem illius ad eum, intingens digitum ſuum in illo ſanguine, poſuit ſuper cornua illius altaris : *reliquum* vero ſanguinem effudit verſus fundamentum altaris.

10 Adipem autem, & renes, & reticulum jecoris ex peccato ipſo adolevit in eo altari; quemadmodum præceperat Jehova Moſchi :

11 Carnem vero, & pellem ejus ; combuſſit igne extra caſtra.

12 Deinde jugulavit ſuum holocauſtum ; cui porrigentibus filiis Aharonis ſanguinem illius ſparſit eum in illo altari circumquaque:

13 Similiter holocauſtum porrigentibus ei per membra illius, & caput illius, quæ adoleret in ipſo altari :

14 Poſtquam lavit exta, & ambo crura illius ; adolevit *ea* cum *reliquo* holocauſto in illo altari.

15 Poſtea obtulit oblationem populi : primum accepit hircum peccati qui *erat* pro populo, quo jugulato paravit eum pro peccato, ritu ſui prioris :

16 Deinde obtulit holocauſtum ipſum ; & paravit illud pro ritu :

17 Obtulit quoque munus illius ; & implens manum ſuam illo, adolevit in ipſo altari ; præter holocauſtum matutinum.

18 Quumque jugulaſſet bovem, & arietem, *in* ſacrificium euchariſticum quod *erat* pro populo: porrigentibus ei filiis Aharonis ſanguinem illorum, ſparſit eum in ipſo altari circumquaque.

19 *Porrigentes* deinde adipes ex illo bove ; & ex illo ariete candam, & *adipem* operientem exta & renes, & reticulum jecoris,

20 Impoſuerunt illos adipes ad ipſa pectora : & adolevit adipes in ipſo altari.

21 Pectora vero ipſa & armum illorum dexterum agitavit Aharon agitatione coram Jehova, quemadmodum præceperat Moſche.

22 Tum attollens Aharon manus ſuas verſus populum benedixit eis ; ac deſcendit parato illo peccato, holocauſtoque, & euchariſtico.

23 Poſtea venit Moſche cum Aharone in tentorium conventus, egreſſique benedixerunt populo, quum apparuiſſet gloria Jehovæ toti populo.

24 Exiens enim ignis à conſpectu Jehovæ, conſumpſit in illo altari holocauſtum ipſum, & adipes: quod videns totus populus, acclamaverunt, & prociderunt ſuper faciem ſuam.

CAP. X. *Ignis peregrinus in ſanctuarium illatus accerſit pœnam ignis.*

SEd accipientes filii Aharonis Nadab & Abihu quiſque thuribulum ſuum, indito eis

eis igni impoſuerunt ſuffitum eis: ut offerrent coram Jehova ignem alienum, quod non præceperat eis.

2 Quapropter exiens ignis à conſpectu Jehovæ, exanimavit eos; ita mortui ſunt coram Jehova.

3 Tum dixit Moſche Aharoni, illud *eſt* quod loquutus erat Jehova dicendo, in propinquis meis ſanctificabor, & ante conſpectum totius populi glorificabor: ſed conticuit Aharon.

4 Et vocavit Moſche Miſchaelem & Elzaphanem filios Huzzielis patrui Aharonis; edixitq; eis, accedite, ſublatos deportate fratres veſtros à conſpectu ſanctuarii extra caſtra:

5 Qui acceſſerunt, ſublatoſque tunicis eorum deportaverunt eos extra caſtra, ſicut edixerat Moſche.

6 Edixit vero Moſche Aharoni, & Elhazari & Ithamari filiis ejus, capita veſtra ne nudate, neque veſtimenta veſtra diſcindite, ut non moriamini, & contra totum hunc cœtum efferveſcat *Jehova*; ſed fratres veſtri, tota familia Iſraelis deflebunt hoc incendium quod incendit Jehova.

7 Neque à porta tentorii conventus exite, ne moriamini, nam oleum unctionis Jehovæ ſuper vos *eſt*: qui fecerunt ſecundum verbum Moſchis.

8 Et alloquutus eſt Jehova Aharonem, dicendo,

9 Vinum aut potum inebriantem ne bibito tu aut filii tui tecum, quando ingreſſuri eſtis tentorium conventus, ut non moriamini: ſtatuto perpetuo per generationes veſtras:

10 Cum ad diſcernendũ inter ſacrũ & profanum, atque inter mundum & immundum,

11 Tum ad docendum filios Iſraelis omnia illa ſtatuta, quæ edixerit Jehova eis per Moſchen.

12 Edixit autem Moſche Aharoni, & Elhazari & Ithamari filiis ejus qui reliqui erant: accipite munus iſtud quod reliquum eſt ex igne abſumptis Jehovæ, & comedite illud *cum* azymis prope hoc altare; quia res ſancta ſanctarum eſt.

13 Ideo comedetis illud in loco ſacro, quia demenſum tuum & demenſum filiorum tuorum eſt ex igne abſumendis Jehovæ: ſic enim juſſus ſum.

14 Pectus autem agitationis & armum elationis comedetis in loco mundo, tu, & filii tui, & filiæ tuæ tecum: quia *in* demenſum tuum & demenſum filiorum tuorum data ſunt ex ſacrificiis euchariſticis filiorum Iſraelis.

15 Armum elationis & pectus agitationis, cum igne abſumendis adipus afferent ad agitandum agitatione coram Jehova: eritque tibi & filiis tuis tecum *in* demenſum perpetuum, quemadmodum præcepit Jehova.

16 Hircum autem illum peccati accurate per quiſivit Moſche, ſed ecce exuſtus erat: quapropter efferbuit contra Elhazarem & contra Ithamarem filios Aharonis qui reliqui erant, dicendo;

17 Quamobrem non comediſtis peccatum hoc in loco ſancto? nam res ſancta ſanctarum eſt: ad illud dederat vobis *Jehova* ad ferendum iniquitatem hujus cœtus, expiationem faciendo pro eis coram Jehova.

18 En; non eſt illatus ſanguis ejus in ſanctuarium intrinſecus: omnino comedere illud tenemini in *loco* ſancto, ſicut præceperam.

19 Tum dixit Aharon Moſchi, ecce, hodie obtulerunt peccatum ſuum & holocauſtum ſuum coram Jehova, acciderunt autem mihi res ejuſmodi: ſi comeduſſem peccatum hodie, an bonum videretur in oculis Jehovæ?

20 Quod quum audivet Moſche, bonum viſum eſt in oculis ejus.

CAP. XI. *Delectus animalium mundorum & immundorum.*

ITem alloquutus eſt Jehova Moſchen & Aharonem, edicendo eis:

2 Alloquimini filios Iſraelis, dicendo: hæc *ſunt* animalia quæ vos comedetis, ex omnibus beſtiis quæ *ſunt* ſuper terram.

3 Quicquid habet ungulam ſciſſam & biſidatum eſt figura ungularum, revocans ruminis *cibum* ex quavis beſtia, illud comedetis.

4 Veruntamen hoc ne comeditote, ex revocantibus *cibum* ruminis, aut ex habentibus ſciſſam ungulam ſolum; camelum, quia revocat quidem *cibum* ruminis, ſed ſciſſam ungulam non habet, immundus eſt vobis:

5 Et murem montanum, quia revocat quidem *cibum* ruminis, ſed ungulam ſciſſam non habet: immundus eſt vobis:

6 Et leporem, quia revocavit quidem *cibum* ruminis, ſed ungulam ſciſſam non habet: immundus eſt vobis:

7 Et ſuem, quia habet quidem ſciſſam ungulam, & biſidata eſt fiſſura ungulæ, ſed ruminis *cibum* non ruminat: immunda eſt vobis.

8 De carne iſtorum ne comedite, & cadaver eorum ne tangite, immunda *ſunt* vobis.

9 Hoc comedetis ex omnibus quæ *ſunt* in aquis: omne quod habet pinnas & ſquamas in aquis, tum per maria, tum in fluminibus, illa comedetis.

10 Quicquid vero non habet pinnas aut ſquamas tum per maria tum in fluminibus, ex omni reptili aquatico, deniq; ex omni animãte quæ *ſit* in aquis; abominationi ſunt vobis.

11 Itaque abominationi ſunto vobis: de carne eorum ne comedatis, ſed cadaver eorum abominemini.

12 Quicquid non habet pinnas aut ſquamas in aquis, abominationi eſto vobis.

13 Iſta autem abominamini ex volatilibus, ne comeduntor, abominationi ſunt: aquilam, & offifragam, & haliæctum.

14 Et milvum, & picam ſecundum ſpeciem ſuam,

15 Omnem corvum ſecundum ſpeciem ſuam.

16 Et ululam, & hirundinem, & æſalonem: & accipitrem ſecundum ſpeciem ſuam:

17 Et bubonem, & mergum, & noctuam;

18 Et monedulam, & plateam, & meropem:

19 Et ciconiam, ardeam ſecundum ſpeciem ſuam: & attagenem, & veſpertilionem.

20 Omne reptile volucre ambulans quatuor *pedibus*, abominationi eſto vobis.

21 Verun-

21 Veruntamen hoc comedetis ex omni reptili volucri quod ambulat quatuor *pedibus*; quod non habet crura ſupra pedes ſuos, quibus ſaliat ſuper terram.

22 Ex illis comedetis iſta, locuſtam ſecundum ſpeciem ſuam, & bombycem ſecundum ſpeciem ſuam; & cantharum ſecundū ſpeciem ſuam, & cicadam ſecundum ſpeciem ſuam.

23 Omne vero reptile volatile quatuor habens pedes, abominationi eſto vobis.

24 His autem polluemini: quiſquis tetigerit cadaver horum, immundus erit uſque ad veſperam.

25 Et quiſquis portaverit de cadavere horum, lavabit veſtimenta ſua, & immundus erit uſque ad veſperam.

26 *Cadavera* omnis beſtiæ quæ ſciſſam quidem habet ungulam, ſed fiſſura non *eſt* bifidata, aut *cibum* ruminis non revocat, immunda ſunt vobis: quicunque tetigerit ea, immundus erit:

27 Similiter omnis incedentis ſuper marculos ſuos ex omni animante quadrupede, immunda ſunt vobis: quiſquis tetigerit cadaver eorum, immundus erit uſque ad veſperam.

28 Quare qui portaverit cadavera eorum, lavabit veſtimenta ſua, & immundus erit uſque ad veſperam: immundata ſunt vobis.

29 Item hoc vobis immundum *eſt* ex reptilibus quæ reptant ſuper terram: muſtella & mus, & teſtudo ſecundum ſpeciem ſuam:

30 Et attelabus, & lacerta, & ſtellio: & chamæleon, & glis.

31 Iſta immunda ſunt vobis ex omnibus reptilibus: quiſquis tetigerit illa poſt mortem illorum, immundus erit uſque ad veſperam.

32 Et res omnis ſuper quam *aliquod* eorum poſt mortem ſuam ceciderit, immunda erit, ex quocunque *fit genere* inſtrumentorum, ligno, aut veſte, aut pelle, aut ſacco, denique inſtrumento quolibet eorum quibus fit aliquod opus: in aquam inferetur, & immundum erit uſque ad veſperam, deinde mundum futurum eſt.

33 In quodcunque autem vas teſtaceum aliquid illorū ceciderit, omne quod intra ipſum fuerit, immundum erit, ipſum vero frangite.

34 Cuicunque cibo qui comeditur ſupervenerit aqua, immundus eſto: & omnis potus qui bibi ſolet, in quocunque vaſe, immundus eſto.

35 Similiter ſuper quodcunque ceciderit de cadavere illorum, immundum eſto furnus & teſtus minuitor, immundi ſunt: ideo immundi ſunto vobis.

36 Veruntamen fons aut ciſterna, congregatio aquarum erit munda: ſed quod tetigit cadaver eorum immundum eſto.

37 Quod ſi ceciderit de cadavere eorum ſuper aliquod ſemen ſativum quod ſeminari ſolet; mundum erit.

38 Sed ſi impoſitā aquā ſemini, ceciderit de cadavere illorum ſuper ipſum; immundum eſto vobis.

39 Item ſi moriatur ex beſtiis *aliqua* quæ vobis *eſt* cibo; qui tetigerit cadaver ejus, immundus eſto uſque ad veſperam:

40 Qui autem comederit de cadavere ejus, lavabit veſtimenta ſua, & immundus erit uſque ad veſperam: ſimiliter qui aſportaverit cadaver ejus, lavabit veſtimenta ſua, & immundus erit uſque ad veſperam.

41 Item omne reptile quod reptat ſuper terram; abominationi eſto, ne comeditor.

42 Quicquid it ſuper ventrem, & quicquid it quatuor *pedibus*, & quicquid numeroſius eſt pedibus ex omni reptili quod reptat ſuper terrā, ne comedite ea, nam abominationi ſunt.

43 Ne abominabilis redditote vos ipſos ullo reptili quod reptat; neque polluitote vos illis, ut ſitis polluti illis.

44 Nam ego Jehova *ſum* Deus veſter; ut ſanctificetis vos, & ſitis ſancti, quia ego ſanctus ſum: ne ergo polluite vos ipſos ullo reptili, quod reptat ſuper terram.

45 Nam ego *ſum* Jehova qui educo vos è terra Ægypti, ut ſim vobis Deus: ut ſitis ſancti, quia ſanctus ego ſum.

46 Hæc *eſt* lex *de* beſtiis & volatilibus & omni animante quæ reptat in aquis; denique de omni anima quæ reptat ſuper terram:

47 Ad diſcernendum inter immundum & mundum; atque inter animal quod comeditur, & animal quod non comeditur.

CAP. XII. *Agenda puerperilia.*

ALloquutus etiam eſt Jehova Moſchen, dicendo:

2 Alloquere filios Iſraelis dicendo, Mulier quum edit ſemen, ſi pepererit maſculum, ut immunda eſſe ſolet ſeptem dies, ſecundum dies, quibus ſeparatur à ſanguore ſuo, immunda eſto.

3 Die autem octavo, circumciditor caro præputii ejus.

4 Deinde triginta tres dies maneto in ſanguinis purgatione: nullam rem ſacram tangito, & ad ſanctuarium ne venito, donec completi fuerunt dies purgationis ſuæ.

5 Quod ſi fœminam peperit, tunc impura erit duabus hebdomadibus, ſecundum *impuritatem* ſeparationis ſuæ: deinde ſexaginta ſex dies maneto in purgatione ſanguinis.

6 Quum autem impleti fuerint dies purgationis ejus, à filio aut filia, afferto agnum anniculum in holocauſtum, & pullum columbæ aut turturem in peccatum: ad portam tentorii conventus, ſacerdoti.

7 Qui offerens illum coram Jehova expiationem faciet pro ea, ſic purgata erit à profluvio ſanguinis ſui: hæc *eſto* lex puerperæ à mare aut à fœmina.

8 Quod ſi non aſſequatur manus ejus quantum ſatis eſt pro parva pecude, tum accipiet duos turtures aut duos pullos columbæ, unum in holocauſtum, & alterum in peccatum; & expiationem faciet pro ea ſacerdos, ſic munda erit.

CAP. XIII. *Lex & cognitio lepræ.*

PRæterea alloquutus eſt Jehova Moſchen & Aharonem, dicendo,

2 Homo quum erit in cute carnis ejus tumor, aut abſceſſus, aut papula, quorum aliquid erit in cute carnis ejus *vergens* ad plagam

gam lepræ : tum adducetur ad Aharonem ſacerdotem, aut ad unum è filiis ejus ſacerdotibus.

3 Quumque inſpexerit ſacerdos ipſe plagam illam in cute carnis ejus, ſi pilus in plaga illa mutatus fuerit *in* album; & ſpecies illius plagæ profundior fuerit cute carnis ejus, plaga lepræ eſt: quum ergo eam *eſſe* viderit ſacerdos, immundum illum pronunciabit.

4 Quod ſi papula alba erit in cute carnis illius, & profundior non erit ſpecies ejus ipſa cute, neque pilus ejus mutatus erit *in* album: tum recludet ſacerdos plaga illa *affectum* ſeptem diebus.

5 Poſtea inſpiciet eam idem ſacerdos die ſeptimo; ſi ecce plaga illa conſtiterit judicio ejus, nec diffuderit ſe plaga illa in ipſam cutem: tunc recludet eum ipſe ſacerdos ſeptem diebus ſecundo.

6 Deinde inſpiciet eam idem ſacerdos ſeptimo die ſecundo: ſi ecce contracta eſt plaga illa, neque diffudit ſe plaga illa in ipſa cute: tum mundum pronunciabit eum ſacerdos, abſceſſus eſt, itaque lavabit veſtimenta ſua, & mundus erit.

7 Sin autem omnino diffuderit ſe abſceſſus ille in cute ejus, poſtquam oſtenſus fuerit ſacerdoti ipſi ad purgationem ſui, & oſtenſus fuerit ſecundo ſacerdoti:

8 Si videbit ſacerdos, quod ecce diffudit ſe abſceſſus ille in cute ejus; tunc pronunciabit illum immundum ſacerdos ipſe, lepra eſt.

9 Plaga lepræ ſi erit in homine, adducetur ille ad ſacerdotem:

10 Si autem viderit ſacerdos ille, quod ecce tumor albus *eſt* in cute, & ipſa mutavit pilum in album; etiam ſi *aliqua* ſanitas carnis vivæ *ſit* in tumore illo:

11 Lepra inveterata eſt in cute carnis ejus, ideo immundũ pronunciabit eum ſacerdos ille: ne igitur recludito eũ, immundus enim eſt.

12 Quod ſi omnino efflorueſcet illa lepra in cute ejus, tegetque illa lepra totam cutem plaga *affectis* a capite ejus uſque ad pedes ejus, quacunque inſpicient oculi ſacerdotis.

13 Si viderit ſacerdos ipſe, quod ecce texit lepra illa totam carnem ejus, tum mundum declarabit plaga illa *affectum*: tota mutata eſt *in* albam, mundus eſt *igitur*.

14 Sed qua die apparebit in ea caro viva, immunda erit.

15 Quum itaq; inſpexerit ille ſacerdos carnem iſtam vivam, immundum pronunciabit illum: caro illa viva immunda eſt, lepra eſt.

16 Aut quum verſa fuerit caro illa viva & mutata *in* album, tum veniet ad ſacerdotem:

17 Si autem inſpiciens eum ſacerdos ille videbit, quod ecce verſa fuerit plaga ille in album; tum pronunciabit mundum ſacerdos illum plaga *affectum*, mundus eſt.

18 Item caro, cum fuerit in ipſa cute ejus ulcus; ſi ſanata eſt.

19 Deinde oboritur in loco ipſius ulceris tumor albus, aut papula alba ſubrubida, tum oſtendetur ſacerdoti.

20 Si autem viderit ſacerdos ille, quod ecce ſpecies ejus *eſt* depreſſior ipſa cute, & pilus ejus mutatus *in* album; tum immundum pronunciabit eum ſacerdos, plaga lepræ eſt, ulcere effloruit.

21 Quod ſi quum inſpicict eam ſacerdos, ecce non *eſt* in ea pilus albus, neque depreſſior eſt ipſa cute, ſed eſt contracta; tunc recludet eum ſacerdos ſeptem diebus.

22 Poſtea ſi omnino diffuderit ſe per ipſam cutem; tum ſacerdos pronunciabit eum immundum, plaga eſt.

23 Sin autem in loco ſuo conſtiterit papula illa, nec ſe diffuderit, cicatrix illius ulceris eſt: ideo mundum pronunciabit eum ſacerdos.

24 Item caro, quum fuerit in cute ejus aduſtio ignis; ſi erit pars ſanata ab illa aduſtione, papula alba, ſubrubida, aut alba *tantum*:

25 Quum inſpiciet eam ſacerdos, ſi ecce mutatus eſt pilus *in* album in ipſa papula, & ſpecies ejus eſt profundior ipſa cute, lepra eſt, in aduſtione effloruit: quapropter immundum pronunciabit eum ſacerdos, plaga lepræ eſt.

26 Quod ſi quum aſpiciet eam ſacerdos, ecce non erit in papula pilus albus, neque depreſſior erit ipſa cute, ſed ipſa contracta *erit*; tunc recludet eum ſacerdos ſeptem diebus.

27 Deinde aſpiciet eam ſacerdos die ſeptimo: ſi omnino ſe diffuderit per cutem, tum ſacerdos pronunciabit eum immundum, plaga lepræ eſt.

28 Sin autem in loco ſuo conſtiterit papula illa, nec diffuderit ſe per cutem, ſed contracta fuerit, tumor illius aduſtionis eſt: quapropter mundum pronunciabit eum ſacerdos, nam cicatrix illius aduſtionis eſt.

29 Item quum in viro aut muliere erit plaga; in capite, vel in barba;

30 Inſpiciente ſacerdote plagam illam, ſi ecce ſpecies ejus profundior *eſt* ipſa cute, & in ea *eſt* pilus fulvus tenuis: tum immundum pronunciabit eum ſacerdos, porrigo eſt, lepra capitis aut barbæ eſt.

31 Inſpiciente vero ſacerdote plagam illam porriginis, ſi ecce ſpecies ejus profundior non *erit* ipſa cute, & pilus nigricans non *erit* in ea: tum recludet ſacerdos *affectum* plagæ porriginis ſeptem diebus:

32 Deinde inſpicict ſacerdos plagam illam die ſeptimo; ſi ecce non diffudit ſe porrigo illa, neq; factus eſt in ea pilus fulvus, neq; ſpecies ipſa porriginis profundior *eſt* ipſa cute:

33 Tunc radet ille ſe, porriginem vero ipſam ne radito. & recludet ſacerdos porriginem illa *affectum* ſeptem diebus ſecundo.

34 Inſpiciente autem ſacerdote porriginem illam die ſeptimo, ſi ecce non diffudit ſe porrigo illa per cutem, & ſpecies ejus non *eſt* profundior ipſa cute: tunc mundum pronunciabit eum ſacerdos, & quum laverit veſtimenta ſua mundus erit.

35 Sin omnino diffudit ſe porrigo illa per ipſam cutem, poſt mundationem ejus;

36 Tunc inſpiciente eum ſacerdote, ſi ecce diffudit ſe porrigo illa per ipſam cutem: ne inquirito ſacerdos de pilo illo fulvo, immundus eſt;

37 Quod ſi judicio ejus conſtitit porrigo illa, & pilus nigricans effloruit in ea, ſanata eſt por-

porrigo illa, mundus eſt: quapropter mundum pronunciabit eum ſacerdos.

38 Item quum erunt in cute carnis viri aut mulieris papulæ, papulæ albæ;

39 Tunc inſpiciet ſacerdos, ſi ecce in cute carnis eorũ papulę erunt contractę albę; phlyzacium eſt, *quod* efflоruit in cute, mundus eſt.

40 Item quum alicujus caput glabrum fiet; calvus eſt, mundus eſt.

41 Et ſi *tantum* ex parte faciei ejus glabreſcet caput ejus; recalvaſter eſt, mundus eſt.

42 Quum autem erit in ipſo loco calvo aut in recalvo plaga alba ſubrubida, lepra efflореſcens eſt in loco calvo aut recalvo ejus.

43 Quare inſpiciente eum ſacerdote, ſi ecce tumor illius plagæ albus ſubrubidus *erit* in loco calvo aut recalvo ejus; ſecundum ſpeciem leprę in cute carnis:

44 Homo leproſus eſt, immundus eſt: omnino immundum pronunciabit eum ſacerdos, in capite ejus *eſt* lepra ejus.

45 Leproſi autem in quo plaga iſta eſt, veſtimenta ſunto ſciſſa, & caput ejus eſto retectum, & myſtacem obvelato, & immundus immundus clamato.

46 Omnibus diebus quibus ea plaga in ipſo fuerit, immundus habetur, immundus eſt; ſolus habitato, extra caſtra habitatio ejus *eſto*.

47 Item quum erit in aliqua veſte plaga leprę, in veſte lanea, aut in veſte linea:

48 Aut in trama, aut in licio, lineis laneiſve, aut in pelle, aut in quovis opere pelliceo;

49 Eritq; plaga illa ſubviridis aut ſubrubida in aliqua veſte, aut in pelle, aut in trama, aut in licio; aut in ullo inſtrumento pelliceo, plaga leprę eſt: oſtendetur itaque ſacerdoti.

50 Quumque inſpexerit ſacerdos plagam illam, recludet illud *affectum* plaga ſeptem diebus.

51 Deinde inſpiciente eo plagam illam die ſeptimo, quum diffuderit ſe plaga illa in ea veſte, aut in trama, aut in licio, aut in pelle, ad quodcunque opus aptata ſit pellis illa; lepra dolorifica *eſt* plaga illa, res immunda eſt.

52 Quamobrem comburet veſtem illam, aut tramam, aut licium è lana ſive è lino, aut omne illud inſtrumentum pelliceum in quo erit plaga iſta: nam lepra dolorifica eſt, igne comburitor.

53 Quod ſi inſpiciente ſacerdote; ecce non diffudit ſe plaga illa in ea veſte, aut in trama, aut in licio, aut in ullo inſtrumento pelliceo:

54 Tunc præcipiet ſacerdos ut lavent id in quo *eſt* plaga illa; deinde recludet id ſeptem diebus ſecundo.

55 Inſpiciente autem ſacerdote ubi ablutum fuerit illud plaga *affectum*, ſi ecce non mutaverit plaga illa colorem ſuum, etiam ſi plaga illa non diffudit ſe, res immunda eſt, igne comburito eam: res eſt diminuens, exteriore aut interiore parte ejus.

56 Quod ſi inſpiciente ſacerdote, ecce contracta eſt plaga illa poſtquam id lavatum eſt: tum rumpet illud ab ea veſte, aut ab ea pelle, aut à trama, aut à licio.

57 Sin apparebit adhuc in ea veſte, aut in trama, aut in licio, aut in quocunque inſtrumento pelliceo, reflореſcens eſt *lepra*, igne comburito illud, in quocunque *eſt* plaga iſta.

58 Illa autem veſtis aut trama, aut licium, aut quodcunque inſtrumentum pelliceum, quum laveris, ſi receſſerit ab eis plaga iſta, tunc lavabitur ſecundo, & mundum erit.

59 Hæc *eſto* lex plagæ lepræ, veſtis lanex, aut lineæ, aut tramæ, aut licii, aut cujuſcunque inſtrumenti pellicei, ad pronunciandum illud mundum aut immundum.

CAP. XIV. *Expiatio lepræ.*

PRæterea alloquutus eſt Jehova Moſchen dicendo:

2 Hæc eſto lex leproſi, die purgationis ejus: ut adducatur ſacerdotem verſus.

3 Exibit autem ſacerdos ipſe extra caſtra: inſpicietque ſacerdos, ſi ecce ſanata eſt plaga illa leprę à leproſo:

4 Tunc præcipiet ſacerdos ut accipiat *quaſpiam*, pro eo qui purgandus erit, duas aviculas vivas mundas, & lignum cedrinum, & dibaphum coccineum, & hyſſopum.

5 Deinde præcipiet ſacerdos ut jugulet aviculam unam; *ſanguinem fundens* in vaſ teſtaceum ſuper aquam vivam.

6 Aviculam *vero* vivam accipiet, lignumque cedrinum, & dibaphum coccineum, & hyſſopum: & intinget illa ſimul cum avicula viva in aviculæ ſanguinem jugulatæ ſuper aquam vivam.

7 Ita aſperget eum qui purgandus erit à lepra ſeptem vicibus: & pronuncians eum mundum, dimittet aviculam vivam in ſuperficiem agri.

8 Tum qui purgandus eſt, abluens veſtimenta ſua, & radens totum pilum ſuum, lavabitur aqua ut mundus ſit, & poſtea veniet in caſtra: ſed emanebit extra tentorium ſuum ſeptem dies.

9 Eritque die ſeptimo *ut* radat totum pilum ſuum, caput ſuum, & barbam ſuam, ſupercilia que oculorum ſuorum, deniq; totum pilum ſuum abradat: & ablutis veſtimentis ſuis lavabit carnem ſuam aqua, ut ſit mundus.

10 Die autem octavo accipito duos agnos integros, & agnam unam anniculam integram: & tres decimas *Epha* ſimilæ *in* munus miſtæ oleo & ſextarium unum olei.

11 Sacerdos autem ille qui purgat, ſtatuet virum iſtum qui purgatur, una cum iſtis, coram Jehova; *ad* oſtium tentorii conventus.

12 Et acceptum ſacerdos ille agnum unum offeret in reatum ſimul cum illo ſextario olei, & agitabit illa agitatione coram Jehova.

13 Deinde jugulabit agnum illum in loco ubi jugulare ſolet peccatum & holocauſtum, in loco ſancto; nam ſicut peccatum, *ſic* reatus ipſe *eſt* ſacerdotis, res ſancta ſanctarum eſt.

14 Tum accipiens ſacerdos de illo ſanguine reatus, imponet ſacerdos infimæ auriculæ dexteræ ejus qui purgatur; & pollici manus ejus dexteræ, ac pollici pedis ejus dexteri.

15 Similter accipiens ſacerdos de ſextario illo olei; infundet *unus* ſacerdos manui ſiniſtræ alterius:

16 Et intincto ſacerdos digito ſuo dextero, *acci-*

accipiens de oleo illo quod *erit* in manu ſua ſiniſtra ; aſperget de illo oleo digito ſuo ſeptem vicibus coram Jehova ;

17 De reſiduo autem illius olei quod *erit* in manu ſua, imponet ſacerdos infimæ auriculæ dexteræ ejus qui purgatur, & pollici manus ejus dexteræ, ac pollici pedis ejus dexteri, ſuper ipſum ſanguinem reatus :

18 Quod autem remanſerit de illo oleo quod *erit* ſuper manum ſacerdotis, imponet capiti ejus qui purgatur: ſic expiationem faciet pro eo ſacerdos coram Jehova.

19 Tum parans ſacerdos peccatum expiationem faciet pro eo qui purgatur ab immunditia ſua; poſtremo autem jugulabit holocauſtũ:

20 Et offeret ſacerdos holocauſtum illud & munus ejus in altari : ſic quum expiationem fecerit pro eo ſacerdos, mundus erit.

21 Quod ſi tenuis ſit, neque aſſequatur *iſta* manus ejus, tum accipiet agnum unum *in* reatum ad agitationem, quo expiationem faciat *ſacerdos* pro eo: & decimam *Epha* unam ſimilæ miſtæ oleo in munus, atque ſextarium olei:

22 Et duos turtures aut duos pullos columbæ quæ aſſequi poterit manus ejus, ut ſit unum *in* peccatum, & alterum *in* holocauſtum.

23 Quæ afferet die octavo purgationis ſuæ ſacerdoti, ad portam tentorii conventus, coram Jehova.

24 Tunc accipiet ſacerdos agnum reatus, & ſextarium olei, agitabitque illa ſacerdos agitatione coram Jehova.

25 Deinde jugulabit agnum reatus, & accipiens ſacerdos de ſanguine illius reatus, imponet infimæ auriculæ dexteræ ejus qui purgatur: & pollici manus ejus dexteræ, ac pollici pedis ejus dexteri.

26 De oleo quoque effundet ſacerdos, ſuper manum ſuam ſiniſtram :

27 Et aſperget ſacerdos digito ſuo dextero de illo oleo quod *erit* in manu ſua ſiniſtra, ſeptem vicibus coram Jehova.

28 Poſtea imponet ſacerdos de illo oleo quod *erit* in manu ſua, infimæ auriculæ ejus qui purgatur dexteræ, & pollici manus ejus dexteræ, ac pollici pedis ejus dexteri; in loco ſanguinis reatus ipſius.

29 Quod autem remanſerit ex illo, quod *erit* in manu ſacerdotis, imponet capiti ejus qui purgatur; ad expiationem faciendam pro eo coram Jehova.

30 Deinde parabit unum ex turturibus illis aut è pullis columbæ, ex *eis* quæ aſſequi potuerit manus ejus ;

31 Prout aſſequuta fuerit manus ejus, unum *in* peccatum & alterum *in* holocauſtum, cum ſuo munere: ſic expiationem faciet ſacerdos pro eo qui purgatur coram Jehova.

32 Iſta *eſto* lex *ejus* in quo *erit* plaga lepræ: cujus manus aſſequi *illa* non potuerit in purgatione ſui.

33 Alloquutus quoque eſt Jehova Moſchen & Aharonem dicendo :

34 Quum perveneritis in terram Cenahanis, quam ego daturus ſum vobis in poſſeſſionem, ſi indidero plagam lepræ *alicui* domui regionis quam poſſidebitis :

35 Tunc veniens is cujus *eſt* domus illa, indicabit ſacerdoti, dicendo ; velut plaga *eſſe* mihi videtur domi.

36 Et præcipiet ſacerdos ut expediant domum illam, antequã veniat ſacerdos ad aſpiciendum plagam illam, ut non polluatur quicquid *eſt* in ea domo : poſtmodum vero adveniet ſacerdos ad aſpiciendum domum illam.

37 Inſpiciens autem plagam illam, ſi ecce plaga illa in parietibus illius domus *conſtat* foſſulis ſubviridibus aut ſubrubidis ; quarum ſpecies *ſit* depreſſior ipſo pariete :

38 Egredietur ſacerdos illa domo ad januam ipſius domus, & recludet eam ſeptem diebus.

39 Poſtea redibit ſacerdos die ſeptimo : ſi autem viderit, quod ecce diffudit ſe plaga illa per parietes illius domus.

40 Tunc præcipiet ſacerdos, ut eruant lapides illos in quibus *erit* plaga iſta : & projicient eos extra civitatem in locum immundum.

41 Domum autem nudabit tectorio intrinſecus circumquaque : & effundet pulverem illum quem detraxerint, extra civitatem in locum immundum.

42 Deinde acceptos lapides alios inducet in locum illorum lapidum ; ſimiliter pulvere alio accepto ipſam domum inducturus eſt.

43 Quod ſi rediens eadem plaga efflorеſcet in iſta domo, poſtquam eruit lapides illius, & poſtquam detraxit *pulverem* ex ea domo, & poſtquam induxit :

44 Tunc adveniens ſacerdos ſi videat quod ecce diffuderit ſe plaga hæc per domũ illam; lepra dolorifica eſt in ea domo, immunda eſt.

45 Quapropter deſtruet domum illam, lapides ejus, & ligna ejus, omnemque pulverem illius domus, & educet extra ipſam civitatem in locum immundum.

46 Qui autem ingreſſus fuerit domum illam ullo dierum *quibus* reclauſit eam, immundus erit uſque ad veſperam :

47 Et qui cubaverit in ea domo, lavato veſtimenta ſua : ſimiliter qui comederit in ea domo, lavato veſtimenta ſua.

48 Sin autem omnino ingreſſus ſacerdos viderit, quod ecce non diffudit ſe plaga illa per domum, poſtquam inducta eſt domus illa : tunc mundam pronunciabit ſacerdos domum illam, quia ſanata eſt plaga.

49 Itaq; accipiet ad expurgandum domum illam, duas aviculas, item lignum cedrinum, & dibaphum coccineum, & hyſſopum :

50 Et jugulans aviculam unam, *ſanguinemque* infundens vaſi fictili ſuper aquam vivam,

51 Accipiet lignum illud cedrinum, & hyſſopum, & dibaphum coccineum, aviculamque alteram vivam; & intinget in ſanguine aviculæ jugulatæ, & in aqua viva : aſpergetque domum illam ſeptem vicibus.

52 Sic quum mundaverit domum illam ſanguine illius aviculæ, & aqua viva, avicula quoque altera viva, lignoque cedrino, & hyſſopo, & dibapho coccineo :

53 Dimittet alteram aviculam vivam extra civitatem in ſuperficiem agri : ſic expiationem fecerit pro domo illa, & erit munda.

54 Iſta *eſt* lex : de omni plaga lepræ, &

de

de porrigine,

55 De lepra quoque veſtimenti, & de *lepra* domus,

56 Item de tumore, & de abſceſſu, & de papula:

57 Ad docendũ qua die quis immundus ſit, & qua die quis ſit mundus: iſta *eſt* lex lepræ.

CAP. XV. *Immundities ſeminis & ſanguinis menſtrui.*

ITem alloquutus eſt Jehova Moſchen & Aharonem, dicendo:

2 Alloquimini filios Iſraelis, dicentes eis, unuſquiſque quum eſt gonorrhœa affectus a carne ſua, profluvio ſuo immundus eſt.

3 Hæc autem eſto immunditia ejus in profluvio ejus: *ſi* ſalivaverit caro ejus profluvium ejus, aut obſtruxerit ſe caro ejus a profluvio ejus, immunditia ejus eſt.

4 Omne cubile cui incubuerit gonorrhœa affectus, immundum eſto: & omne inſtrumentum cui inſederit, immundum eſto.

5 Et quiſquis tetigerit cubile ejus, ablutis veſtimentis ſuis lavabitur aqua, & immundus *erit* uſque ad veſperam.

6 Item qui inſederit inſtrumento ulli cui inſedit gonorrhœa affectus: ablutis veſtimentis ſuis lavabitur aqua, & immundus *erit* uſque ad veſperam.

7 Item qui tetigerit carnem gonorrhœa affecti, ablutis veſtimentis ſuis lavabitur aqua, & immundus *erit* uſque ad veſperam.

8 Item quum deſpuerit gonorrhœa affectus in *aliquem* mundum, is ablutis veſtimentis ſuis lavabitur aqua, & immundus *erit* uſque ad veſperam.

9 Item omne ſedile, cui inſidens vehetur gonorrhœa affectus, immundum eſto.

10 Item quiſquis tetigerit rem ullam quæ ſubſtrata fuerit ei, immundus eſto uſque ad veſperam: qui itaque portaverit illa, ablutis veſtimentis ſuis lavabitur aqua, & immundus *erit* uſque ad veſperam.

11 Item quemcunque tetigerit gonorrhœa affectus manibus ſuis non immerſis in aquam; is ablutis veſtimentis ſuis lavabitur aqua, & immundus *erit* uſque ad veſperam.

12 Item vas teſtaceum quod tetigerit affectus gonorrhœa, frangitor: omne vero vas ligneum immergitor in aquam.

13 Quum autem mundabitur affectus gonorrhœa a profluvio ſuo, primum numerabit ſibi ſeptem dies ad purgationem ſui, & abluet veſtimenta ſua: deinde lavabit carpem ſua aqua viva, ut ſit mundus:

14 Denique die octavo accipiet ſibi duos turtures, aut duos pullos columbæ: venienſque coram Jehova ad portam tentorii conventus, dabit illos ſacerdoti.

15 Quorum parabit ſacerdos unum *in* peccatum, & alterum *in* holocauſtum: ſic expiationem faciet pro eo ſacerdos coram Jehova a profluvio ejus.

16 Item quiſque quum exibit ex eo concubitus ſemen; is lavabit aqua totam carnem ſuam, & immundus *erit* uſque ad veſperam:

17 Et ſuper quocunq; panno, aut quacunque pelle fuerit concubitus ſemen; *id* abluetur aqua & immundum *erit* uſque ad veſperam:

18 Mulier etiam, quum vir concubuerit cum ea concubitus ſemine, *ambo* lavabuntur aqua, & immundi erunt uſque ad veſperam.

19 Mulier autem quum erit affecta profluvio, *quum* profluvium ſanguinis ejus erit in carne ejus; ſeptem dies eſto in ſeparatione ſua, & quiſquis tetigerit eam, immundus eſto uſque ad veſperam.

20 Et ſuper quodcunque cubaverit tempore ſe parationis ſuæ, immundum eſto: ſimiliter cuicunque inſederit, immundum eſto.

21 Et quiſquis tetigerit cubile ejus; ablutis veſtimentis ſuis lavabitur aqua, ac immundus erit uſque ad veſperam.

22 Quiſquis etiam tanget ullum inſtrumentum cui illa inſederit; ablutis veſtimentis ſuis lavabitur aqua, & immundus erit uſque ad veſperam.

23 Etiam ſi illud *quod quis tanget* erit ſuper cubile aut ſuper inſtrumentum illud, cui illa inſidebat quũm is tangeret illud; immundus eſto uſque ad veſperam.

24 Quod ſi omnino concubuerit quis cum ea, *ita* ut id cujus cauſa ſeparatur ea ſit ſuper ipſum, is immundus erit ſeptem diebus: ſimiliter omne cubile in quo cubaverit, immundum eſto.

25 Item mulier quum profluet profluvio ſanguinis diebus multis præter tempus ſeparationis ſuæ, aut quum profluet ultra ſeparationem ſuam: omnibus diebus profluvii immunditiæ ſuæ, ſicut diebus ſeparationis ſuæ, immunda ipſa futura eſt.

26 Omne cubile in quo cubaverit omnibus diebus profluvii ſui, ut cubile ſeparationis ſuæ eſto ei: & omne inſtrumentum cui inſederit immundum eſto, ſecundum immunditiam ſeparationis ejus.

27 Et quiſquis tetigerit illa, immundus eſt: quapropter ablutis veſtimentis ſuis lavabitur aqua, & immundus erit uſque ad veſperam.

28 Quum autem mundabitur a profluvio ſuo: numeratis ſibi ſeptem diebus poſtea mundabitur.

29 Itaque die octavo accipito ſibi duos turtures, aut duos pullos columbæ; quos afferat ſacerdoti ad portam tentorii conventus:

30 Et parabit ſacerdos unum *in* peccatum, & alterum *in* holocauſtum; & expiationem faciet pro ea ſacerdos coram Jehova a profluvio immunditiæ ejus.

31 Sic curabitis ut ſe ſeparent filii Iſraelis ab immunditia ſua; ut non moriantur in immunditia ſua, quum impuraverint tabernaculum meum quod *eſt* inter ipſos.

32 Iſta *eſt* lex affecti gonorrhœa, ejuſq; ex quo exit concubitus ſemẽ quo fit immundus,

33 Item languentis *multitis* in ſeparatione ſua, & *cujuſque* profluentis profluvio ſuo tam maris quam fœminæ: de viro quoque qui concubuerit cum immunda.

CAP. XVI. *Anniverſaria expiatio.*

QUamobrem alloquutus eſt Jehova Moſchen, poſtquam mortui ſunt duo filii Aharo-

Aharonis : (mortui autem ſunt quum appropinquaſſent ante conſpectum Jehovæ :)

2 Edixitque Jehova Moſchi : alloquere Aharonem fratrem tuum, ut ne ingrediatur quovis tempore in *locum* ſanctum intra velum : ante illud operculum propitiatorium, quod *eſt* ſuper arcam *conſiſtas*, ut non moriatur ; quia in nube apparco ſuper operculum illud propitiatorium.

3 Cum hoc ingreditor Aharon locum hunc ſanctum ; cum juvenco ſubrumo in peccatum, & ariete in holocauſtum :

4 Tunicam lineam ſanctam induito, & femoralia linea ſunto ſuper carnem ejus : balthеoque lineo accingitor, & cidari linea tegitor : veſtes ſacræ ſunt, ideo lavabit aqua carnem ſuam quum induet eas.

5 A cœtu vero filiorum Iſraelis, accipiet duos hircos è capris in peccatum, & arietem unum in holocauſtum.

6 Et offeret Aharon juvencum illum peccati qui *futrit* pro ſe ; & expiationem faciet pro ſe & pro familia ſua :

7 Deinde accipiens duos illos hircos, ſiſtet illos coram Jehova *ad* portã tentorii conventus.

8 Et imponet Aharon his duobus hircis ſortes ; ſortem unam Jehovæ, ſortem vero alteram Hazazelis.

9 Tunc offerens Aharon hircum cui obvenerit ſors pro Jehova, parabit illum in peccatum :

10 Hircus vero ille cui obvenerit ſors Hazazelis, ſiſt itor vivus coram Jehova ad faciendum expiationem ſuper eum ; ut dimittant eum *qui* Hazazelis *eſt* in deſertum.

11 Quum autem offerens Aharon juvencum illum peccati qui *erit* pro ſe, expiationem faciet pro ſe & familia ſua : jugulabit juvencum illum peccati qui *erit* pro ſe.

12 Et accipiens plenum thuribulum prunis ardentibus ex ipſo altari à conſpectu Jehovæ, plenoſque pugillos ſuos ſuffitu aromatum comminuto, inferet *ea* intra velum ipſum :

13 Et imponet ſuffitum illum igni coram Jehova, ut tegat nubes illa ſuffitus ipſum operculum propitiatorium quod *eſt* ſuper teſtimonium, & non moriatur.

14 Poſtea accipies de ſanguine illius juvenci inſperget digito ſuo ſuperficiẽ ipſius operculi propitiatorii orientem verſus : ante illud autem operculum propitiatorium inſpergito ſeptem vicibus de illo ſanguine digito ſuo.

15 Jugulato vero hirco illo peccati qui *erit* pro populo, inferet ſanguinem ejus intra ipſum velum ; & faciet ſanguine ejus ſicut fecit ſanguine illius juvenci, inſpergens eo ipſum operculum propitiatorium, & ante operculum propitiatorium.

16 Sic expiationem faciet pro loco ſancto ab immunditiis filiorum Iſraelis, & à defectionibus eorum, ex quibuſvis peccatis eorum, ſimiliterque faciet tentorio conventus, manente apud eos inter immunditias eorum.

17 (Nullus autem homo eſto in tentorio conventus quum ille ingredietur ad expiationem faciendam in loco ſancto, uſque dum egrediatur : quum expiationem faciet pro ſe & pro familia ſua, & pro tota congregatione Iſraelis.)

18 Poſtea exibit ad ipſum altare quod *eſt* coram Jehova, ut expiationem faciat pro eo, accipiensque de ſanguine illius juvenci, & de ſanguine illius hirci imponet cornibus ipſius altaris circumquaque :

19 Et inſperget ipſum ex illo ſanguine digito ſuo ſeptem vicibus : ſic mundabit ipſum, & ſanctificabit ipſum ab immunditiis filiorum Iſraelis.

20 Quumque finem fecerit expiandi *locum* ſanctum, & tentorium conventus, atque altare ipſum ; admovebit hircũ illum qui vivus erit :

21 Nitenſq; Aharon ambabus manibus ſuis ſuper caput illius hirci qui vivus *erit*, confitebitur ſuper ipſum omnes iniquitates filiorum Iſraelis, & omnes defectiones eorum ex quibuſque peccatis eorum, & poſtquam impoſuerit illa capiti iſtius hirci, emittet *eum* per hominem commodum in deſertum.

22 Nam portabit hircus ille ſuper ſe omnes iniquitates eorum in regionem inhabitabilem : quamobrem dimiſurus eſt hircum illum in deſertum.

23 Poſtea veniens Aharon in tentorium conventus exuet veſtes lineas quas induerat quum venturus eſſet in *locum* ſanctum : & relinquet eas ibi.

24 Deinde ubi laverit carnem ſuam aqua in *loco* ſancto, & induerit veſtimenta ſua ; exiens parabit holocauſtum ſuum & holocauſtum populi, & expiationem faciet pro ſe & pro populo.

25 Adipem vero cujuſque peccati adoleto in ipſo altari.

26 Qui autem dimiſerit hircum illum Hazazelis, ablutis veſtimentis ſuis lavabit carnem ſuam aqua, & poſtea ingredi poterit in caſtra.

27 Juvencum vero illum peccati & hircum peccati, quorum ſanguis illatus fuit ad expiationem faciendam in ſancto, efferto extra caſtra : & comburent igne pelles eorum, & carnem eorum, fimumque eorum.

28 Qui autem combuſſerit iſta, ablutis veſtimentis ſuis lavabit carnem ſuam aqua, poſtea demum ingredi poterit in caſtra.

29 Atque *hoc* erit vobis in ſtatutum perpetuum : menſe ſeptimo, *die* decimo illius menſis affligitote animas veſtras, & nullum opus facitote, indigena, aut peregrinus qui peregrinatur inter vos :

30 Quia iſto die expiationem faciet pro vobis, ad mundandum vos : ab omnibus peccatis veſtris coram Jehova mundabimini.

31 Ceſſatio, requies eſto vobis, qua affligatis animas veſtras, ſtatuto perpetuo.

32 Expiabit autem ſacerdos ille quem *Deus* unxerit, & cujus conſecraverit miniſterium ad fungendum ſacerdotio loco patris ſui, quũ induerit veſtimenta linea, veſtimenta ſacra :

33 Expiabit inquam ſanctuarium ſacrum, tentorium quoque conventus, & altare expiabit : etiam Sacerdotes ipſos, & totum populum hujus congregationis expiabit.

34 Eſt itaque futurum hoc vobis in ſtatutum perpetuum, ad expiationem faciendam pro

pro filiis Iſraelis ab omnibus peccatis eorum, ſemel quolibet anno: quod fecit *Aharon*, quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

CAP. XVII. *Sanguis non comedendus.*

PRæterea alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

2 Alloquere Aharonem & filios ejus omneſque filios Iſraelis, edicens eis, hoc illud *eſt* verbum quod præcepit Jehova dicendo:

3 Quicunque è familia Iſraelis jugulaverit bovem, aut agnum, aut caprum in caſtris; aut quiſquis jugulaverit extra caſtra;

4 Si ad portam tentorii conventus non adduxerit illam, oblaturus oblationem Jehovæ, ante tabernaculum Jehovæ: ſanguis imputator viro illi, ſanguinem effudit, quapropter exſcindetur vir ille è medio populi ſui.

5 Ut, quum adducent filii Iſraelis ſacrificia ſua, quæ ſacrificiant in ſuperficie cujuſvis agri; adducant illa Jehovæ verſus portam tentorii conventus ad ſacerdotem; & ſacrificent ſacrificia ipſa euchariſtica Jehovæ.

6 Et aſperget ſacerdos ipſe ſanguinem illorum ſuper altare Jehovæ *ad* portam tentorii conventus, adolebitque illorum adipem in odorem gratum Jehovæ.

7 Neque ſacrificando deinceps ſacrificia ſua dæmonibus, quos ſectantur iſti ſcortando: ſtatutum perpetuum hoc eſto eis per generationes eorum.

8 Quapropter eis edicito, quicunque è familia Iſraelis aut è peregrina *gente* qui peregrinatur inter eos; offeret holocauſtum aut *aliud* ſacrificium;

9 Ac ad portam tentorii conventus non adducet illud, ut paret illum Jehovæ: omnino exſcindetur vir ille è populis ſuis:

10 Et quicunque è familia Iſraelis aut è peregrina *gente* qui habitat inter eos veſcetur ullo ſanguine, utique illi ipſi opponam iratam faciem meam qui comederit ullum ſanguinem: & exſcindam illum è medio populi mei.

11 Nam anima cujuſque carnis in ſanguine eſt; ego vero deſtinavi eum vobis in altari ad expiationem faciendam pro animis veſtris: nam ſanguis is *eſt* qui pro anima expiationem facit.

12 Idcirco edico filiis Iſraelis, nulla anima ex vobis comedito ſanguinem: etiam peregrinus qui peregrinatur inter vos ne comedito ſanguinem.

13 Et quicunque è filiis Iſraelis aut è peregrina *gente* qui peregrinatur inter eos, venando ceperit capturam beſtiæ aut avis quæ comeditur; primum effundet ſanguinem ejus, & teget eum pulvere.

14 *Eſt* enim anima cujuſque carnis, ſanguis ejus pro anima ejus eſt; ideo edico filiis Iſraelis, ſanguinem ullius carnis ne comedite, nam cujuſque carnis anima ſanguis ejus eſt, comedentium eum quiſque exſciditor.

15 Quicunque autem comederit morticinum, aut diſcerptum, ſive indigena ſive peregrinus; is ablutis veſtimentis ſuis lavabitur aqua, & immundus erit uſque ad veſperam, poſt mundus erit.

16 Quod ſi non abluerit illa, & carnem ſuam non laverit; feret iniquitatem ſuam.

CAP. XVIII. *Gradus conjugii prohibiti.*

ITem alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

2 Alloquere filios Iſraelis, dicens eis; ego *ſum* Jehova Deus veſter.

3 Secundum opera terræ Ægypti in qua habitaſtis ne facitote: ſimiliter ſecundum opera terræ Cenahanæi, in quam duco vos, ne facitote, & in ſtatutis eorum ne ambulatote.

4 *Sed* judicia mea exercetote; & ſtatuta mea obſervatote ambulando in eis: ego *ſum* Jehova Deus veſter.

5 Si obſervabitis ſtatuta mea & judicia mea, homo qui fecerit ea vivet in eis: ego *ſum* Jehova.

6 Nemo homo ad ullum propinquum carnis ſuæ acceditote, ad retegendum nuditatem: ego *ſum* Jehova.

7 Nuditatem patris tui, aut nuditatem matris tuæ ne retegito: mater tua eſt, ne retegito nuditatem ejus.

8 Nuditatem novercæ tuæ ne retegito: nuditas patris tui eſt.

9 Nuditatem ſororis tuæ, filiæ patris tui aut filiæ matris tuæ, cognationis domeſtica aut exteræ cognationis, harum ne retegito nuditatem.

10 Nuditatē neptis tuæ ex filio filiave, harū ne retegito nuditatē: nam nuditas tua ſunt.

11 Nuditatem filiæ *natæ* ex noverca tua, cognata patris tui, ſoror tua eſt: hujus ne retegito nuditatem.

12 Nuditatem amitæ tuæ ne retegito, propinqua patris tui eſt.

13 Nuditatem materteræ tuæ ne retegito, nam propinqua matris tuæ eſt.

14 Nuditatem patrui tui ne retegito: ad uxorem ejus ne appropinquato, amita tua eſt.

15 Nuditatum nurus tuæ ne retegito: uxor filii tui eſt, ne retegito nuditatem ejus.

16 Nuditatem fratriæ tuæ ne retegito, nuditas fratris tui eſt.

17 Nuditatem mulieris & filiæ ejus ne retegito, filiam filii ejus, aut filiam filiæ ejus, ne accipito ad retegendam nuditatem ejus: proximæ ejus ſunt, ſcelus eſt.

18 Item mulierem *unam* ad alteram ne aſſumito; anguſtia affecturus *hanc*, retegendo turpitudinē illius *ductæ* ſuper hanc in vita ipſius.

19 Item ad mulierem in ſeparatione immunditiei ſuæ, ne accedito, ut retegas nuditatem ejus.

20 Item cum uxore proximi tui ne committito ut concumbas ad ſemen; polluendo te cum ea:

21 Item de ſemine tuo ne permittito traducendum Moleco: neque profanato nomen Dei tui, ego *ſum* Jehova.

22 Cum mare ne concumbito concubitu muliebri: abominatio eſt.

23 Item cum ulla beſtia ne comittito ut concumbas, polluendo *te* cum ea: mulier quoque ne conſiſtito coram beſtia ut incubet ſibi, confuſio eſt.

24 Ne polluitote vos ullo horum: quia omnibus his polluta ſunt gentes iſtæ quas ego dimitto à facie veſtra:

25 Nam quia polluta eſt terra, in ipſius iniquitatem animadverto in ea: evomitque terra habitatores ſuos.

26 Sed vos obſervaturi eſtis ſtatuta mea & judicia mea, neque facturi *ullam* ex omnibus iſtis abominationibus, indigena aut peregrinus qui peregrinatur inter vos.

27 (Nam omnes abominationes iſtas fecerunt homines iſtius terræ quæ vobis ex poſita eſt; unde polluta eſt ipſa terra.)

28 Ut non evomat eadem terra vos quum polluueritis eam; quemadmodum evomuerit gentem illam quæ vobis eſt expoſita.

29 Nam quiſquis fecerit *aliquâ* ex omnibus abominationibus iſtis, utique exſcindentur animæ quæ *illud* fecerint è medio populi ſui.

30 Obſervabitis igitur obſervationem meam, ut non faciatis ex iſtis inſtitutis abominandis quæ facta fuerunt inter vos, neq; polluatis vos illis: ego *ſum* Jehova Deus veſter.

Cap. XIX. *Explicatio Decalogi diviniſſima.*

PRæterea alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

2 Alloquere totum cœtum filiorum Iſraelis edicens eis, ſancti eſtote: quia ſanctus *ſum*, ego Jehova Deus veſter.

3 Quiſque matrem ſuam & patrem ſuum timetote, & ſabbatha mea ſervatote: ego *ſum* Jehova Deus veſter.

4 Ne convertatis vos ad idola, & deos fuſiles, ne facitote vobis: ego *ſum* Jehova Deus veſter.

5 Quum autem ſacrificabitis ſacrificium euchariſticum Jehovæ: pro voluntate quidem veſtra ſacrificabitis illud:

6 *Sed* quo die ſacrificabitis illud, comeditor, & poſtridie; quod autem remanſerit uſque ad diem tertium, igne comburitor.

7 Quod ſi ejus quicquam comedetur die tertio; res abominanda eſt, non erit acceptum.

8 Ideo comedentium illud *quiſque* iniquitatem ſuam ferto, quia *rem* ſanctam Jehovæ profanavit: ideo exſcindetur anima illa è populis ſuis.

9 Item quum metetis meſſem terræ veſtræ, ne prorſus demetito latus agri tui: neque ſpicilegium meſſis tuæ facito.

10 Similiter vineam tuam ne racemato, & deciduos acinos vineæ tuæ ne relegito: ipſi pauperi & peregrino relinquito iſta, ego *ſum* Jehova Deus veſter.

11 Ne furamini & ne mentimini, neque fallacia utimini ullus in proximum ſuum.

12 Neque jurate per nomen meum ad fallaciam ullam: ſic profanaveris nomen Dei tui, ego *ſum* Jehova.

13 Ne fraudem facito proximo tuo, neque rapito: ne pernoctare ſinito mercedem mercenarii apud te ad matutinum uſque.

14 Ne maledicito ſurdo, & ante cæcum ne ponito offendiculum: ſed timebis à Deo tuo, ego *ſum* Jehova.

15 Ne exercetote perverſitatem in judicio, ne accipito perſonam tenuis, neque honorem exhibeto perſonæ magni; juſte judicato proximum tuum.

16 Ne ambulato *cum* detractione per populareis ruos, ne inſtato contra ſanguinem proximi tui: ego *ſum* Jehova.

17 Ne odio habeto fratrem tuum in corde tuo: libere corripito proximum tuum, neque ferto in eo peccatum.

18 Ne ulciſcitor, neque *iram* aſſervato in populareis tuos, ſed diliges proximum tuum ſicut te; ego *ſum* Jehova.

19 Statuta mea obſervatote; jumentorum tuorum ne finito coire duo genera, in agro tuo ne ſerito duo ſeminum genera, & veſtimentum duorum generum varie commixtum ne obtegito te.

20 Item quum quis cubaverit cum ulla feminis concubitu, quæ ſit ancilla deſpecta cuique, *ut* quæ omnino non redimitur, aut libertas nõ datur ei; flagellatio adhibitor, ne morte afficiuntor, quia non fuit libertate donata:

21 Poſtea afferet *vir* reatum ſuum Jehovæ, ad portam tentorii conventus, arietẽ reatus:

22 Et expiatonem faciet pro eo ſacerdos illo ariete reatus coram Jehova, pro peccato ejus quo peccavit, & condonabitur ei *liberando eum* à peccato ejus quo peccavit.

23 Item quum veneritis in iſtam terram & plantaveritis quamvis arborem eſculenti *fructus*, omnino putabitis præputium ejus. *præputium* fructus ejus: tribus annis ſunto *ſingula* vobis præputiatæ; nihil *earum* comeditor.

24 Anno vero quarto eſto omnis fructus ejus, ſancta res laudationum Jehovæ.

25 Anno demum quinto comedetis fructum ejus, & augebit vobis proventum ejus: ego *ſum* Jehova Deus veſter.

26 Ne comeditote *quicquam* cum ſanguine; ne utimini conjectationibus, neque preſtigiis.

27 Ne circumcidite *pilos ad* latus capitis veſtri: neque corrumpito latus barbæ tuæ.

28 Neque cæſuram pro ullo mortuo inditote carni veſtræ, & inſcriptionem ſtigmatis ne imponitote vobis: ego *ſum* Jehova.

29 Ne profanato filiam tuam proſtituendo eam: ut non ſcortetur terra illa, & impleatur illa terra ſcelere.

30 Sabbatha mea obſervatote, & ſanctuarium meum reverebimini: ego *ſum* Jehova.

31 Ne vos convertite ad pythones, & ariolos ne conſulitote, polluendo vos eis: ego *ſum* Jehova Deus veſter.

32 Coram canitie aſſurgito, ut honorem habeas facici ſenis: & timebis à Deo tuo, ego *ſum* Jehova.

33 Item ſi peregrinatur apud te peregrinus in terra veſtra, ne injuria afficitote illum.

34 Tanquam indigena ex vobis, eſto vobis peregrinus qui peregrinatur apud vos, & diliges eum ſicut te, quia peregrini fuiſtis in terra Ægypti: ego *ſum* Jehova Deus veſter.

35 Ne exercetote perverſitatem in ullo munere; in dimenſione, in ponderẽ, aut in menſura.

36 Trutinæ juſtæ, pondera juſta, Epha juſtum, & hin juſtus eſto vobis: ego *ſum* Jehova Deus veſter, qui eduxi vos è terra Ægypti.

37 Ob-

37 Obſervabitis itaque omnia ſtatuta mea, omniaque judicia mea, facientes ea: ego *ſum* Jehova.

CAP. XX. *Sanctis decalogi per varias pœnas.*

PRæterea alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

2 Item filiis Iſraelis edicito; quiſquis è filiis Iſraelis, aut è peregrina gente qui peregrinatur in Iſrael, dederit de ſemine ſuo Moleco, omnino morte afficitor: populus ipſe terræ obruunto eum lapidibus:

3 Aut ego opponens iratam faciem meam viro illi, exſcindam illum è medio populi ſui; quia de ſemine ſuo dedit Moleco, ut pollueret ſanctuarium meum, & ut profanaret nomen ſanctum meum.

4 Quod ſi omnino occultaverint populus illius terræ oculos ſuos à viro iſto, quum dedit de ſemine ſuo Molco; ut non affiœrent eum morte:

5 Tunc opponam ego iratam faciem meam viro illi & familiæ ejus; & exſcindam eum, omneſque qui ſcortando ſectantur ipſum, aut ſcortentur ſectantes Molecum, è medio populi ſui.

6 Animam item quæ converterit ſe ad Pythones & ad ariolos, ut ſcortando ſectetur eos, utique opponens iratam faciem meam animæ illi, exſcindã illam è medio populi ſui:

7 Ut ſanctificetis vos, & ſitis ſancti; quia ego Jehova *ſum* Deus veſter:

8 Et obſervetis ſtatuta mea, & faciatis illa: ego Jehova *ſum* ſanctificator.

9 Nam quicunque maledixerit patri ſuo aut matri ſuæ, omnino morte afficiendus eſt: patri ſuo aut matri ſuæ maledixit, cædis ſuæ cauſa *eſt* in ipſo.

10 Similiter vir qui adulteravit cum uxore alicujus, qui adulteravit uxorem proximi ſui, omnino morte plectitor adulter ipſe & adultera.

11 Item is qui cubaverit cum uxore patris ſui nuditatem patris ſui retexerit; omnino morte afficiuntor ambo, cædis ipſorum cauſa *eſt* in ipſis.

12 Item is qui cubaverit cum nuru ſua, omnino morte afficiuntor ambo: confuſionem fecerunt, cædis ipſorum cauſa *eſt* in ipſis.

13 Item is qui cubaverit cum mare concubitu muliebri, rem abominandam fecerunt ambo: omnino morte afficiuntor, cædis ipſorum cauſe *eſt* in ipſis.

14 Item is qui duxerit mulierem & matrem ejus, ſcelus *eſt*: igne comburunto eum & eas, ut non ſit ſcelus in medio veſtri.

15 Item is qui ſibi arrogaverit cubare cum jumento, omnino morte afficitor: jumentum quoque ipſum occiditote.

16 Item mulier quum acceſſerit ad ullum jumentum ut incubet ſibi, occides mulierem & jumentum ipſum: omnino morte afficiuntor, cædis ipſorum cauſa *eſt* in ipſis.

17 Item is qui accipiens ſororem ſuam filiam patris ſui, aut filiam matris ſuæ viderit nuditatem ejus, viciſſim illa viderit nuditatẽ ipſius, probrum eſt, quapropter exſcindentur in oculis popularium ſuorum: nuditatem ſororis ſuæ retexit, iniquitatem ſuam ferto.

18 Item is qui cubaverit cum muliere laguente *è fluxu*, & retegens nuditatem ejus profluvium ejus nudaverit, ipſaque retexerit profluvium ſanguinis ſui: exſcinduntor ambo è medio populi ſui.

19 Item nuditatem materteræ tuæ, aut amitæ tuæ ne retegito: quia proximum ſuum nudaverit, iniquitatem ſuam ferunto.

20 Item quiſquis cubaverit cum amita ſua, nuditatem patrui ſui retexit: peccatum ſuum ferunto, ſine liberis moriuntor.

21 Item quiſquis acceperit uxorem fratris ſui, res exterminanda eſt: nuditatem fratris ſui retexit, ſine liberis ſunto.

22 Denique obſervabitis omnia ſtatuta mea & omnia judicia mea, & facietis illa; ut non evomat vos terra illa, ad quam ego deduco vos ut habitetis in ea.

23 Neque ambuletis in ſtatutis iſtius gentis quam ego ejecturus ſum à facie veſtra: quia omnia iſta fecerunt, ideo tæduit me eorum:

24 Et dixi vobis, vos hæreditario jure poſſidebitis terram iſtorum; & ego daturus ſum illam vobis ut hæreditario jure poſſideatis eam, terram affluentem lacte & melle: ego *ſum* Jehova Deus veſter, qui diſcrevi vos à *reliquis* populis.

25 Vos ipitur diſcernetis inter beſtiam mundam & immundam, & inter avem immundam & mundam: neque abominandas efficietis animas veſtras ulla beſtia, aut ulla ave, aut ullo quod premit terram, quæ diſcrevi vobis ut immunda habeatis;

26 Sed eritis mihi ſancti, quia ſanctus ego *ſum* Jehova; qui diſcrevi vos à *reliquis* populis, ut ſitis mei.

27 Viri autem aut mulieres, ſi erit ex eis pytho aut ariolus, omnino morte afficiuntor: lapidibus obruuntor, cædis eorum cauſa *eſt* in eis.

CAP. XXI. *Idea boni Sacerdotis.*

PRæterea edixit Jehova Moſchi, alloquere Sacerdotes filios Aharonis, edicens eis, pro mortuo ne pulluito ſe *Sacerdos* in populis ſuis:

2 Niſi pro proximo ſuo propinquo ſibi; pro matre ſua, aut pro patre ſuo, aut pro filio ſuo, aut pro filia ſua, aut pro fratre ſuo.

3 Aut pro ſorore ſua virgine propinqua ſibi, quæ non eſt *juncta* viro; pro ea polluet ſe.

4 Ne polluito ſe maritus *pro uxore ducta* in populus ſuis, ita ut profanet ſeſe.

5 Ne capillos evellendo calvitium capiti ſuo inducunto neque latus barbæ ſuæ radunto: neque in carne ſua cæſuram *ullam* incidunto.

6 Sancti ſunto Deo ſuo, neque profananto nomen Dei ſui: quia igne abſumenda Jehovæ, cibum Dei ſui ipſi offerunt, ideoque ſancti futuri ſunt.

7 Mulierem meretricem aut profanaram ne accipiunto, & mulierem repudiatam à viro ſuo ne accipiunto: nam ſanctus eſt eorum *quiſque* Deo ſuo.

8 Ita-

8 Itaque ſanctificabis illum, quia cibum Dei tui ipſe offert: ſanctus eſto tibi, quia ſanctus *eſt*, ego Jehova *ſum* ſanctificator veſter.
9 Filia autem alicujus Sacerdotis quum profanaverit ſe ſcortando; patrem ſuum profanat, igne comburitor.
10 Sacerdos autem ille qui maximus eſt fratrum ſuorum; cujus capiti infuſum eſt oleum illud unctionis, & conſecravit miniſterium ſuum ut induat veſtes illas; caput ſuum ne retegito, & veſtimenta ſua ne diſcindito:
11 Neque ad ulla cadavera mortui venito; ne pro patre quidem ſuo, aut pro matre ſua ſe polluito:
12 Neque è loco ſancto exito, ut non profanet ſanctuarium Dei ſui: nam coronamentum & oleum unctionis Dei ſui ſuper ipſum *eſt*, ego *ſum* Jehova.
13 Hic autem, uxorem in virginitate ejus ducito:
14 Viduam, aut repudiatam, aut profanatam meretricem, iſtiuſmodi ne ducito: ſed virginem è populis ſuis ducito uxorem.
15 Neque profanato ſemen ſuum in populis ſuis, quia ego Jehova *ſum* ſanctificator ejus.
16 Item alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:
17 Alloquere Aharonem, dicendo: in quocunque è ſemine tuo per generationes eorum fuerit corporis vitium, ne accedito ad offerendum cibum Dei ſui.
18 Nam nullus vir in quo *eſt* corporis vitium, acceſſurus eſt: vir cœcus, aut claudus, aut curtus, aut prælongus membra:
19 Aut vir in quo eſt fractura pedis, vel fractura manus;
20 Aut gibboſus, aut gracilis, aut in cujus oculo *eſt* ſuffuſio; aut *in quo eſt* pſora, aut ſanioſa ſcabies, aut thlibias teſte.
21 In quocunque fuerit aliquod corporis vitium è ſemine Aharonis ſacerdotis, ne appropinquato ad offerendum igne abſumenda Jehovæ: corporis vitium *eſt* in eo, cibum Dei ſui ut offerat ne appropinquato.
22 Cibum *quidem* Dei ſui è rebus ſanctis ſanctarum, & è rebus ſanctis comedet:
23 Veruntamen ad ipſum velum ne venito, & ad altare ne appropinquato, quia corporis vitium *eſt* in eo: non profanabit ergo loca mea, nam ego Jehova *ſum* ſanctificator eorū.
24 Quæ retulit Moſche ad Aharonem filioſque ejus, & ad omnes filios Jiſraelis.

CAP. XXII. *Qualitates rerum Deo offerendarum.*

ITem alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:
2 Alloquere Aharonem & filios ejus, ut ſeparent ſe *ineepti* à rebus ſanctis filiorū Jiſraelis, ut non profanent nomē ſanctum meum, *rebus* quas illi ſanctificant mihi, ego *ſum* Jehova.
3 Edic eis, quicunque è toto ſemine veſtro per generationes veſtras acceſſerit ad res illas ſacras, quas ſanctificaverint filii Jiſraelis Jehovæ, dum immunditia ejus in ipſo eſt; utique exſcindetur ille ipſe à facie mea, ego *ſum* Jehova.
4 Quiſquis è ſemine Aharonis eſt leproſus aut gonorrhœa laborans, de rebus ſacris ne comedito uſque dum mundus fuerit: ſimiliter qui tangit ullum immundum à mortuo, aut eum ex quo exiit concubitus ſemen:
5 Aut quicunq; tetigerit ullum reptile quo quis impuratur; aut hominem quo quis impuratur, ſecundum omnem immunditiam ejus.
6 Anima quæ tetigerit illud, immunda quoque erit uſque ad veſperam: ne itaque comedito de illis rebus ſacris, niſi laverit carnem ſuam aqua:
7 Poſtquam autem occubuerit Sol, mundus erit: & poſtea comedere poterit de rebus illis ſanctis, quia cibus ejus eſt.
8 Morticinum aut diſcerptum ne comedito, ut impuretur eo: ego *ſum* Jehova.
9 Sic obſervabunt obſervationem meam, ut non importent in illam *rem ſanctam* peccatū; ac moriantur in eo, quia profanaverint illam: ego Jehova *ſum* ſanctificator earum.
10 Nullus quoque alienus comedito rem ſanctum: inquilinus ſacerdotis, & mercenarius ne comedito rem ſanctam.
11 Quum autem ſacerdos emerit quempiam emtione pecuniæ ſuæ, is comedet eam: ſimiliter verna ejus, iſti comedent de cibo ejus.
12 Sed filia ſacerdotis quum fuerit *nuptæ* viro alieno; ipſa de oblatione illarum rerum ſanctarum ne comedito:
13 Filia vero ſacerdotis quum erit vidua aut repudiata, ſi ſemen non ſit ei; revertaturque ad domum patris ſui ſicuti *erat* in adoleſcentia ſua, de cibo patris ſui comedet: at nullus alienus comedito de illo.
14 Quod ſi quis comederit rem ſanctam per errorem, is addet ei quintam ejus, reddetque ſacerdoti rem ſanctam:
15 Ut non profanent res ſanctas filiorum Jiſraelis, quas obtulerunt Jehovæ:
16 Neque ſinant eos ferre pœnam reatus, comedendo res ſanctas ipſorum; quia ego Jehova *ſum* ſanctificator illarum.
17 Item alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:
18 Alloquere Aharonem filioſque ejus & omnes filios Jiſraelis, edicens eis: quicunque è domo Jiſraelis aut ex peregrino *qui erit* in Jiſraele oblaturus erit oblationem ſuam ſecundum omnia vota ſua & ſecundum omnia voluntaria munera ſua, quæ offerunt Jehovæ in holocauſtum:
19 Pro voluntate veſtra integrum marem ex bobus, ex agnis, aut ex capris.
20 Nullum in quo *ſit* corporis vitium, offertote: non enim acceptum eſſet pro vobis.
21 Etiam quum quis oblaturus erit ſacrificium euchariſticum Jehovæ, ſegregando votivum aut voluntarium munus ex bubili aut ex grege; integrum eſto ut ſit acceptum, nullum corporis vitium eſto in eo.
22 Cœcum, aut fractum, aut mutilum; aut fluxu, aut pſora, aut ſarioſa ſcabie *affectum*, ne offerte hujuſmodi Jehovæ: & igne abſumendum ne imponite ex iſtis altari Jehovæ.
23 Sed bovem aut pecudem prælongam curtamve membra; in voluntarium *quidem* munus

munus parabis eam, pro voto autem non erit accepta.

24 Compressum vero, aut contusum, aut avulsum, aut excisum ne offertote Jehovæ, & in regione vestra ne fieri sinatis istud:

25 Ne quidem è manu alienigenæ offertote cibum Dei vestri ex ullis hujusmodi; quia corruptio eorum in eis, in his corporis vitium *est*, non erunt accepta vobis.

26 Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

27 Bos, aut agnus, aut capra quum nata fuerit, fueritque septem dies sub matre sua: postmodum à die octava & deinceps accepta erit in oblationem igne absumendam Jehovæ.

28 Bovem vero, aut pecudem; ipsam cum fœtu suo ne jugulate eodem die.

29 Quumque sacrificabitis sacrificium laudis Jehovæ, pro voluntate vestra sacrificate.

30 Die eodem comeditor, ne reliquum facite ex eo *quicquam* usque mane: ego *sum* Jehova.

31 Observabitis itaque mandata mea & facietis illa: ego *sum* Jehova:

32 Neque profanabitis nomen sanctum meum, ut sanctificem me inter filios Israelis; ego Jehova *sum* sanctificator vester:

33 Qui deduco vos è terra Ægypti, ut sim vobis Deus ego *sum* Jehova.

CAP. XXIII. *Leges festales.*

ITem alloquutus est Johova Moschen, dicendo:

2 Alloquere filios Israelis, ut indicas eis solennitates Jehovæ quibus estis convocaturi eos, convocationes sanctas: hæ sunto solennitates meæ.

3 Sex diebus fiet opus: die vero septimo sabbathum cessationis, convocatio sancta *est*, nullum opus facite: sabbathum est Jehovæ in omnibus habitationibus vestris.

4 Hæ *sunt* solennitates Jehovæ, convocationes sanctæ; quibus convocabitis eos statuto tempore suo.

5 Primo mense, *die* quartodecimo illius mensis, inter duas vesperas, Pascha *est* Jehovæ.

6 Quintodecimo autem die ejusdem mensis, festum azymorum *est* Jehovæ: septem diebus panes azymos comeditote.

7 Die horum primo convocatio sancta esto vobis: nullum opus servile facitote.

8 Offeretis autem igne absumenda Jehovæ septem diebus: die illorum septimo convocatio sancta *esto*, nullum opus servile facitote.

9 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

10 Alloquere filios Israelis, edicens eis: quum ingressi in terram illam quam ego daturus sum vobis messuri eritis messem ejus; tunc afferetis manipulum frugum; primitias messis vestræ ad sacerdotem.

11 Qui agitabit manipulum istum frugum coram Jehova ad acceptionem vestri: postridie illius cessationis agitabit eum sacerdos.

12 Parabitis autem, quo die agitabitis manipulum illum *frugum*, agnum anniculum integrum in holocaustum Jehovæ;

13 Et munus ejus, duas decimas *Ephæ* similam mistam oleo, igne absumenda Jehovæ *in* odorem gratum: libamenque ejus vinum, quartam hinis.

14 Panem autem tostasve aristas, aut spicas virentes ne comeditote usq; ad illum ipsum diem, usque dum attuleritis oblationem Dei vestri: statuto perpetuo per generationes vestras, in omnibus habitationibus vestris.

15 Deinde numerabitis vobis à postero die istius cessationis, ex quo attuleritis manipulum istum *frugum* agitationis: septem septimanæ integræ sunto:

16 Usque ad posterum diem septimanæ septimæ numeratote quinquaginta dies; tunc offeretis munus novum Jehovæ.

17 Ex habitationibus vestris affertote panes agitationis duos, duarum decimarum *Ephæ* è simila sunto, fermentati coquuntor: primitiæ *sunt* Jehovæ.

18 Offeretis autem cum illo pane septem agnos anniculos integros, & juvencum unum subrumum, atque arietes duos: sunto holocaustum pro Jehova cum munere suo & libaminibus suis igne absumenda odoris grati Jehovæ.

19 Parabitis quoque hircum caprarum unum in peccatum, & duos agnos anniculos in sacrificium eucharisticum.

20 Quæ agitabit sacerdos cum pane primitiarum agitatione coram Jehova cum duobus agnis: res sancta sunto Jehovæ pro sacerdote.

21 Et convocabitis *omneis* eo ipso die, convocatio sancta esto vobis, nullum opus servile facitote: statuto perpetuo in omnibus habitationibus vestris per generationes vestras.

22 Quum autem metetis messem terræ vestræ, ne prorsus demetho latus agri tui, & spicilegium messis tuæ ne facito: ipsi pauperi & peregrino relinquito ista, ego *sum* Jehova Deus vester.

23 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

24 Alloquere filios Israelis dicendo, Mense quoquo septimo, primo *die* ejus mensis esto vobis cessatio, monimentum clangoris, convocatio sancta.

25 Nullum opus servile facitote; sed offeretis igne absumenda Jehovæ.

26 Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

27 Sed *die* decimo mensis hujus septimi dies expiationum est, convocatio sancta esto vobis, ut affligatis animas vestras: tum offeretis igne absumenda Jehovæ.

28 Quare nullum opus servile facitote illo ipso die: quia dies expiationum est ad expiationum faciendam pro vobis coram Jehova Deo vestro.

29 Omnis enim anima quæ non fuerit afflicta eo ipso die, omnino excindetur è populis suis:

30 Et omnem animam quæ fecerit ullum opus eo ipso die; omnino perdam animam istam è medio populi sui.

31 Nullum opus facitote, statuto perpetuo per generationes vestras in omnibus habitationibus vestris.

32 Sab-

32 Sabbathum ceſſationis eſto vobis quo affligatis animas veſtras: quum nonus dies ejus menſis fuerit veſpere, à veſpera uſque ad veſperam celebratote ceſſationem veſtram.

33 Item alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

34 Alloquere filios Iſraelis dicendo: decimo quinto die menſis hujus ſeptimi feſtum tabernaculorum ſeptem diebus *eſt* Jehovæ.

35 Die primo convocatio ſancta *eſto*: nullum opus ſervile facitote.

36 Septem diebus offertote igne abſumenda Jehovæ: die octavo convocatio ſancta eſto vobis, quo offeretis igne abſumenda Jehovæ, holocauſtum & munus, ſacrificium, & libamina, rem diei *cujuſque* die ſuo.

38 Præter ſabbatha Jehovæ; & præter dona veſtra, & præter omnia vota veſtra, & præter omnes voluntarias oblationes veſtras, quas dabitis Jehovæ.

39 Verumtamen quintodecimo die hujus menſis ſeptimi, quum collegeritis proventum terræ, celebratote feſtum Jehovæ ſeptem diebus: horum dierum primo ceſſatio, itemque die octavo ceſſatio *eſto*.

40 Sumptis itaque pro vobis ipſo die primo termitibus arborum ſpecioſarum, ſpathis palmarum, & ramis arborum denſarum cum ſalicibus torrentis; lætabimini coram Jehova Deo veſtro ſeptem diebus.

41 Et celebrabitis illud feſtum Jehovæ ſeptem dies unoquoque anno; ſtatuto perpetuo per generationes veſtras, quolibet menſe ſeptimo celebratote illud.

42 In illis tabernaculis manetote ſeptem diebus; quiſquis indigena eſt in Iſraele, maneto in tabernaculis:

43 Ut cognoſcant generationes veſtræ; me feciſſe ut in tabernaculis habitarent filii Iſraelis, quum educerem eos è terra Ægypti: ego *ſum* Jehova Deus veſter.

44 Ita edixit Moſche ſolennitates Jehovæ filiis Iſraelis.

CAP. XXIV. *Leges miſcellæ, & hiſtoria blaſphematoris.*

ITem alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo,

2 Præcipe filiis Iſraelis, ut accipientes *adferant* ad te oleum olivæ purum tuſum pro luminari; ad accendendum lucernas quotidie.

3 Extra velum ipſum teſtimonii in tentorio conventus, aptabit unamquemque illarum Aharon *ut lucerent* à veſpere uſque mane coram Jehova quotidie, ſtatuto perpetuo per generationes veſtras.

4 Super ipſum lychnuchum purum aptabit lucernas illas, coram Jehova quotidie.

5 Item accipiens ſimilam coques ex ea duodecim collyras, duarum decimarum *Epha* eſto unaquæque collyra.

6 Quas diſpones duobus ordinibus, ſenas *in* ordinem quemque; ſuper menſam puram coram Jehova.

7 Et impones cuique ordini thus purum; ut ſit unicuique pani in memoriale ſuffimentum, igne abſumendum Jehovæ.

8 Quolibet die ſabbathi aptato eum *ſacerdos* coram Jehova jugiter; *acceptum* à filiis Iſraelis fœdere perpetuo:

9 Poſtea erit Aharonis & filiorum ejus, qui comedent illum in loco ſancto: quia res ſancta ſanctarum eſt pro eo, ex abſumptis igne Jehovæ, ſtatuto perpetuo *eximenda*.

10 Egreſſus autem eſt filius cujuſdam Iſraelitidis, qui erat filius viri Ægyptii, inter filios Iſraelis: & concertaverunt in caſtris filius hic Iſraelitidis, & Iſraelita quidam.

11 Tunc exſecrans filius ille Iſraelitidis mulieris nomen illud *Dei* blaſphemavit, quapropter adduxerunt illum *judices* ad Moſchen (nomen autem matris ejus *erat* Schelomith filia Dibri de tribu Danis.)

12 Poſuerunt que illum in cuſtodia, ut exponeret eis *Moſche quid faciendum* ex præſtituto Jehovæ.

13 Alloquutus itaque eſt Jehova Moſchen, dicendo:

14 Educito blaſphemum iſtum extra caſtra, ut nitantur quicunque audiverunt manibus ſuis ſuper caput ejus: deinde lapidabunt eum totus cœtus.

15 Filios vero Iſraelis alloquitor dicendo; ullus quum blaſphemaverit Deum ſuum; omnino laturus eſt peccatum ſuum.

16 Itaque qui exſecratur nomen Jehovæ; omnino afficitor morte, omnino lapides conjiciunto in eum totus cœtus: tam peregrinus quam indigena, quum exſecratus fuerit nomen *Dei*, morte afficitor.

17 Item quum quis percuſſerit ullam animam hominis, omnino morte afficitor:

18 Qui autem percuſſerit animam jumenti, rependito illam; animam pro anima.

19 Quod ſi quis intulerit corporis vitium proximo ſuo; quemadmodum fecit, ſic fiat ei.

20 Fractura *eſto* pro fractura, oculus pro oculo; dens pro dente: prout intulerit corporis vitium homini, ita infertor ei.

21 Denique qui occiderit jumentum, rependito illud; ſed qui occiderit hominem, morte afficitor.

22 Jus idem eſto vobis, ut peregrini ita indigenæ *jus* eſto: nam ego Jehova *ſum* Deus veſter.

23 Quæ eloquutus eſt Moſche filiis Iſraelis; eduxerunt itaque blaſphemum illum extra caſtra, & obruerunt eum lapidibus: ſic filii Iſraelis fecerunt quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

CAP. XXV. *Sabbatiſmus annorum.*

ITem alloquutus eſt Jehova Moſchen ad montem Sinai, dicendo:

2 Alloquere filios Iſraelis, edicens eis, quum ingreſſi fueritis in eam terram quam ego do vobis; eum quieſcet terra, ſabbatho Jehovæ.

3 Sex annis ſeminabis agrum tuum, & ſex

annis putabis vineam tuam, & colliges proventum illius :

4 Anno vero ſeptimo ſabbathum ceſſationis eſto ipſi terræ, ſabbathum Jehova : agrum tuum ne ſeminato, & vineam tuam ne putato.

5 Sponte natum ex meſſe tua ne metito & uvas intermiſſæ tuæ *vineæ* ne vindemiato : annus ceſſationis eſto ipſi terræ.

6 Sed erit *fructus* ſabbathi ipſius terræ vobis ad comedendum, tibi, & ſervo tuo, & ancillæ tuæ ; mercenario etiam tuo, & inquilino tuo, qui peregrinantur apud te.

7 Jumenti etiam tui, & cujuſque beſtiæ quæ *eſt* in terra tua, eſto totus proventus illius ad comedendum.

8 Præterea numerabis tibi ſeptem ſeptimanas annorum, ſeptem annos ſeptem vicibus, ita ut tempus ſeptem ſeptimanarum annorum ſint tibi quadraginta novem anni.

9 Tunc facies ut ubique perſonet clangor tubæ menſe ſeptimo die decimo ejus menſis ; die expiationum facitote ut perſonet tuba in tota terra veſtra :

10 Ut ſanctificetis annum quinquageſimum, & proclametis libertatem in ipſa terra omnibus habitatoribus ejus : Jubilæi *annus* ille eſto vobis, ut revertamini quiſque ad poſſeſſionem ſuam ; & quiſque ad familiam ſuam revertamini.

11 Jubilæus hic eſt, annus quinquageſimus eſto vobis : ne ſeminate, neque metite ſponte naſcentia ejus *anni*, neque vindemiate uvas intermiſſarum *vinearum* ejus *vobis*.

12 Quum jubilæus eſt, ſanctus eſto vobis ; ex quovis agro comedetis proventum ejus.

13 Anno jubilæi iſto quiſque redibitis in poſſeſſionem ſuam.

14 Quare quum rem venalem vendideris quiſque proximo tuo, aut emeris è manu proximi tui ; ne fraudem facitote alter alteri.

15 Secundum numerum annorum è jubilæo emito à proximo tuo : ſecundum numerum annorum proventuum vendito ille tibi.

16 Pro multitudine annorum augebis pretium emtionis ejus, & pro paucitate annorum minues pretium emtionis ejus : nam numerum proventuum ille vendit tibi.

17 Ne igitur fraudem facitote alter alteri, ſed timebis à Deo tuo : quia ego Jehova *ſum* Deus veſter.

18 Quod ſi feceritis ſtatuta mea, & judicia mea obſervaveritis facientes ea ; habitabitis in ea terra ſecure :

19 Et terra illa edet fructum ſuum, quem comedetis ad ſaturitatem ut habitetis ſecure in ea.

20 Sin autem dicatis, quid comederemus anno illo ſeptimo ? ecce non ſumus ſeminaturi, neque collecturi proventum noſtrum.

21 At mandabo benedictionem meam vobis anno ſexto ; ita ut proferat in annos ternos proventum ſuum.

22 Nam ſeminabitis anno octavo, & comedetis de illo proventu veterem *fructum*, uſque ad nonum annum, uſque dum provenerit proventus ejus, comedetis veterem.

23 Terra autem ne venditor lege mancipii ; mea enim *eſt* illa terra : nam peregrini & inquilini vos *eſtis* apud me.

24 Itaque in tota terra poſſeſſionis veſtræ, redemturæ *legem* relinquite ipſi terræ.

25 Quum facultatibus attenuatus erit frater tuus, ita ut vendat de poſſeſſione ſua ; tunc accedens vindex ejus qui propinquus *eſt* ei, redimet rem venditam à fratre ſuo :

26 Quod ſi cui non erit vindex ; ſed conſequuta fuerit manus ejus & aderit ei quantum ſatis eſt redemturæ ſuæ :

27 Tunc ſupputatis annis venditionis ſuæ reſtituet quod ſupereſt viro cui vendiderat : ſic revertetur in poſſeſſionem ſuam.

28 Sin vero non adeſt manui ejus quantum ſatis erit ad reſtituendum ei, tunc erit res ejus vendita in manu illius qui emit ipſam, uſque ad annum jubilæi : deinde diſcedet *emtor* in ipſo jubilæo, & revertetur *venditor* in poſſeſſionem ſuam.

29 Item quum quis vendet domum habitabilem *in* civitate muro *cincta* : tum erit jus redemturæ ejus uſque ad complementum anni venditionis ejus : anno pleno eſto jus redemturæ ejus.

30 Quod ſi non fuerit redemta interea donec completur ei annus integer ; tunc cedet domus illa quæ *eſt* in civitate muro *cincta*, in manu cipium illi qui emit eam per generationem illius : non diſcedet in ipſo jubilæo.

31 Domorum autem in villis quibus non *ſunt* muri circumquaque, ſecundum agrum terræ fiat ſupputatio : redemturæ *jus* eſto ipſi *venditori*, aut in jubilæo *emtor* diſcedito.

32 Quod autem ad civitates Levitarum, domos civitatum poſſeſſionis eorum ; jus perpetuum redemturæ eſto Levitis.

33 Sed qui redimit *eſto* ex Levitis, aut diſcedet *emtor* à vendita domo & civitate poſſeſſionis illius in jubilæo : nam domus civitatum Levitarum *ſunt* poſſeſſio eorum inter filios Iſraelis.

34 Ager vero ſuburbanus civitatum illarum ne venditor ; quia poſſeſſio perpetua eſt eis.

35 Item ſi *facultatibus* attenuato fratre tuo apud te, vacillabit manus ejus ; tunc confortabis illum, *etiam* peregrinum aut inquilinum, ut vivat tecum :

36 Non accipias ab eo uſuram aut fœnus ; ſed timebis à Deo tuo ; ut vivat frater tuus tecum.

37 Pecuniam tuam ne dato ei in uſuram, nec in fœnus dato cibum tuum.

38 Ego *ſum* Jehova Deus veſter, qui eduxi vos è terra Ægypti ; ut dem vobis regionem Cenahanæi, & ſim vobis Deus.

39 Item quum *facultatibus* attenuatus frater tuus ſe vendiderit tibi ; ne exerceto in eo ſervitute ſervili.

40 Tamquam mercenarius, tamquam inquilinus eſto apud te, uſque ad annum jubilæi ſerviet apud te.

41 Tunc egredietur à te ipſe & filii ejus cum eo ; ut revertatur ad familiam ſuam, & in poſſeſſionem patrum ſuorum revertatur.

42 Quia ſervi mei ſunt quos eduxi è terra

Æg-

Ægypti, ne venduntor venditione servili.
43 Ne dominium exerceto in eum per sævitiam; sed timebis à Deo tuo.
44 Servum autem tuum aut ancillam tuam qui *sunt* tui, ex illis gentibus quæ *erunt* circa vos, ex illis acquiretis servum & ancillam.
45 Et filiis quoque inquilinorum qui peregrinantur apud vos ex eis acquiretis, & ex familia eorum qui *erunt* apud vos, quos gigenent in terra vestra, cedentque vobis in possessionem.
46 Itaque constituetis vos possessores illorum, cum filiis vestris post vos, obtinendo hæreditario jure possessionem *eorum*, in perpetuum eorum servitute utemini: at in fratres vestros filios Jisraelis, nemo in fratrem suum dominator per sævitiam.
47 Imo quum assequuta facultates manu peregrini aut inquilini apud te, iis attenuatus erit frater tuus apud eum, adeo ut vendiderit se peregrino habitanti apud te, aut indigenæ è familia peregrini:
48 Postquam vendidit se, redemturæ jus esto ei; unus è fratribus ejus redimet eum:
49 Aut patruus ejus, aut filius patrui ejus redimet eum, aut aliquis è propinquis carnis ejus ex familia ejus redimet eum; aut si assequuta erit *facultates* manus ejus, redimet sese.
50 Supputabit autem cum emtore suo ab anno quo vendidit se ei usque ad annum jubilæi, ut sit pecunia venditionis ejus pro numero annorum, sit *inquam* penes eum tanquam *pecunia* dierum mercenarii.
51 Si adhuc multi *superfunt* ex iftis annis *ante jubilæum*; pro numero illorum restituito redemturam suam de pecunia emtionis sui:
52 Sin autem parum supereſt ex illis annis usque ad annum jubilæi, ubi supputaverit cum eo, pro numero annorum ipsius *jubilæi* restimito redemturam suam.
53 Tamquam mercenarius annus esto apud eum; ne dominator in eum per sævitiam *emtor* ante oculos tuos.
54 Quod si non redemtus fuerit *ano* ex his; attamen discedet anno jubilæi, ipse & filii ejus cum eo.
55 Nam mihi *sunt* filii Jisraelis servi, servi mei sunt quos eduxi è terra Ægypti; ego sum Jehova Deus vester.

CAP. XXVI. *Obſignatio ſive ſanctio legis Dei, adeoque prognoſticum ſacrum de felicitate & infelicitate hominis.*

NE facite vobis idola, & sculptile, aut statuam ne erigitote vobis, neque lapidem figuratum ponite in terra vestra, ut incurvetis vos ante eum: nam ego Jehova *sum* Deus vester.
2 Sabbatha mea observatote, & sanctuarium meum reveremini: ego *sum* Jehova.
3 Si ambulaveritis in statutis meis, & mandata mea servantes feceritis ea;
4 Utique dabo pluvias vestras tempore suo; edetque terra proventum suum, & arbor agri edet fructum suum:
5 Et attinget vobis tritura vindemiam, & vindemia attinget sementem; comedetisque cibum vestrum ad saturitatem, & habitabitis securè in terra vestra.
6 Dabo enim pacem in illa terra, ita ut cubetis & non *sit* qui exterreat: & faciam ut cesset bestia mala ex illa terra, & gladius non transibit per terram vestram:
7 Sed persequemini inimicos vestros, & cadent ante vos gladio:
8 Et quini ex vobis persequentur centenos, & centeni ex vobis persequentur myriadas; ita cadent inimici vestri ante vos gladio.
9 Respicienſque ad vos faciam ut fœtificetis, atque augebo vos; & stabiliam fœdus meum vobiscum:
10 Et comedetis *cibarium* vetus, valde vetus, & vetus propter novum deprometis.
11 Et ponam tabernaculum meum inter vos; neque fastidiet anima mea vos:
12 Denique indesinenter ambulabo inter vos, ac ero vobis Deus, vos quoque eritis mihi populus.
13 Ego sum Jehova Deus vester, qui eduxi vos è terra Ægyptiorum ne essetis illis servi; & frangens temones jugi vestri feci ut ambulctis erecti.
14 Quod si non auscultabitis mihi, neque facietis omnia mandata ista:
15 Si inquam statuta mea spernetis; & si judicia mea fastidiet anima vestra; ut non faciatis omnia mandata mea, *sed* faciatis irritum fœdus meum:
16 Etiam ego hoc faciam vobis, præficiam vobis terrorem cum tabe & cum æstuante morbo, conficientes oculos & cruciantes animum: & seminabitis frustra semen vestrum, comedentque illud inimici vestri.
17 Et opponam faciem meam iratam vobis, ut cædamini coram inimicis vestris, dominiumque exerceant in vos osores vestri, & fugiatis nemine persequente vos.
18 Quod si adhuc non auscultaveritis mihi; tunc addam castigando vos septuplum propter peccata vestra.
19 Frangam enim excellentiam roboris vestri; & reddam cœlum vestrum tanquam ferrum, terramque vestram sicut æs:
20 Deficietque frustra virtus vestra, non enim edet terra vestra proventum suum, & arbores ipsæ terræ non edent fructum suum.
21 Quod si ambulaveritis mecum temerè, & non acquieveritis ut auscultetis mihi; tunc addam contra vos plagam septuplum secundum peccata vestra:
22 Nam immittam in vos bestias agri, ut orbent vos exscindentes jumenta vestra, & diminuentes vos; adeo ut desolatæ reddantur viæ vestræ.
23 Quod si istis non erudiemini *ut redeatis* ad me, sed ambulabitis mecum temere:
24 Utique ambulabo etiam ego vobiscum temerè; & percutiam ego vos quoque septuplo propter peccata vestra.
25 Nam inducam contra vos gladium ulciscentem ultionem fœderis, ita ut congregetis vos in civitates vestras: tum immittam pestem inter vos, & trademini in manum inimici;

26 Quum fregero vobis ſcipionem panis ; & coquentes decem mulieres panem veſtrum in furno uno retulerint panem veſtrum *diſtribuendum certo* pondere : ſi comederitis , non tamen ſaturabimini.

27 Quod ſi hac *ratione* non auſcultaveritis mihi, ſed ambulaveritis mecum temerè ;

28 Utique ambulabo vobiſcum excandeſcens , temerè ; & caſtigabo vos ego quoque ſeptuplo propter peccata veſtra :

29 Nam comedetis carnem filiorum veſtrorum , & carnem filiarum veſtrarum comedetis :

30 Et perdam excelſa veſtra , & ſuccidam ſubdiales ſtatuas veſtras , ponamque cadavera veſtra cum cadaveribus ſtercoreorum deorum veſtrorum : adeo faſtidiet anima mea vos.

31 Et redigens civitates veſtras in vaſtitatem deſolabo ſanctuaria veſtra ; neque odorabo odorem gratum à vobis.

32 Deſolabo inquam ego iſtam terram; adeo ut obſtupeſcant de ea inimici veſtri qui habitabunt in ea.

33 Vos autem ventilans diſpergam in gentes , faciamque ut perſequantur vos gladio ſtricto : ut ſit terra veſtra deſolata,& civitates veſtræ ſint ipſa vaſtitas.

34 Tum in ſabbathis ſuis acquieſcet terra omnibus diebus quibus deſolata manebit , quum eritis in terra inimicorum veſtrorum; tum quieſcens terra ipſa in ſabbathis ſuis acquieſcet.

35 Omnibus diebus quieſcet quibus deſolata manebit; quia non quieverit ſeptimanis veſtris, quum habitaretis in ea.

36 Quod autem ad eos qui remanſerint è vobis, inducam mollitiem in animum eorum in regionibus inimicorum ipſorum ; ita ut perſequente eos ſtrepitu folii agitati fugiant fuga *tamquam* à gladio , cadantque nemine perſequente.

37 Et impingent alter in alterum tamquam à gladio,nemine perſequente : nec erit vobis conſiſtendi facultas adverſus inimicos veſtros:

38 Sed peribitis in ipſis gentibus ; & abſumet vos terra inimicorum veſtrorum.

39 Qui autem reliqui fuerint è vobis, tabeſcent propter iniquitatem ſuam in regionibus inimicorum veſtrorum : etiamque propter iniquitates patrum ſuorum cum ipſis tabeſcent.

40 Sin autem confitebuntur iniquitatem ſuam , & iniquitatem patrum ſuorum , cum prævaricatione ſua qua prævaricati ſunt in me : & tum ſe ambulaſſe mecum temere :

41 Tum me quoque ambulantem cum ipſis temere, induxiſſe ipſos in terram inimicorum ſuorum : ſi tunc abjiciatur cor iſtud eorum præputiatum , & tunc acquieſcant in pœna iniquitatis ſuæ :

42 Utique recordabor fœderis mei *cum* Jahakobo ; adeoque fœderis mei *cum* Jitzchako, atque fœderis mei *cum* Abrahamo recordabor, ac terræ ipſius recordabor.

43 Quum terra deſerta ab illis acquieverit in ſabbathis ſuis dum eſſet deſolata illis , & illi acquieverint in pœna iniquitatis ſuæ : quia multis modis judicia mea ſpreverunt, & ſtatuta mea faſtidivit animis eorum :

44 Sed inſuper hujus etiam *recordabor*, quum erunt in terra inimicorum ſuorum , me non ſpreviſſe eos, neque faſtidiviſſe eos ad conſummendum eos , irritum faciendo fœdus meum cum eis; quia ego Jehova *ſum* Deus ipſorum:

45 Recordabor inquam, erga illos fœderis priſcorum ; quos eduxerim è terra Ægypti ante oculos gentium, ut eſſem ipſis Deus, ego Jehova.

46 Iſta *ſunt* ſtatuta illa judiciaque & leges, quas dedit Jehova inter ipſum & filios Jiſraelis, ad montem Sinai per Moſchen.

CAP. XXVII. *Vota & decima.*

ALloquutus quoque eſt Jehova Moſchen, dicendo :

2 Alloquere filios Jiſraelis edicens eis, quum quis nuncupaverit votum , pro æſtimatione tua, perſonæ *ſuæ* Jehovæ.

3 Erit autem æſtimatio tua maris , à natu viginti annos uſque ad ſexagenarium , erit inquam æſtimatio tua , quinquaginta ſicli argentei, prout *eſt* ſiclus ſacer.

4 Quod ſi fœmina erit , tunc erit tua æſtimatio triginta ſicli.

5 Sin autem à nato quinque annos uſque ad natum viginti annos , tunc erit æſtimatio tua *in* marem quinque ſicli argentei: in fœminam autem decem ſicli.

6 Quod ſi *erit* à nato uno menſe uſque ad natum quinque annos,tunc erit æſtimatio tua *in* marem quinque ſicli argentei: in fœminam vero erit æſtimatio tua tres ſicli argentei.

7 Quum autem à ſexagenario & deinceps, ſi *erit* mas, tunc erit æſtimatio tua quindecim ſicli : in fœminam vero decem ſicli.

8 Quod ſi tenuior ſit *facultatibus* quam pro æſtimatione tua, tunc ſiſtet eum coram ſacerdote , ut æſtimet eum ſacerdos : prout aſſequetur manus illius qui vovit , æſtimato eum ſacerdos.

9 Sed ſi beſtiam *vovit* ex cujus genere oblationem offerre ſolent Jehovæ ; quicquid ex eo dederit Jehovæ ; eſto ſanctum.

10 Ne aliam ſufficito pro ea , neque commutato illam , *ſubſtituens* bonum pro malo, aut malum pro bono: quod ſi ullo pacto commutet beſtiam beſtia, tunc erit illa & quæ ſubjecta eſt pro illa, erit inquam ſancta.

11 Si autem ullam beſtiam immundam *vovit*, ex cujus genere *Jiſraelitia* non poſſunt offerre oblationem Jehovæ ; tunc ſiſtet beſtiam illam coram ſacerdote ,

12 Et æſtimabit ſacerdos eam ſive bonam ſive malam : prout æſtimaveris, ô ſacerdos, ſic eſto.

13 At ſi plane volet redimere illam ; addet quintam ejus ſupra æſtimationem tuam.

14 Quum autem quis ſanctificaverit domum ſuam *ut ſit* ſancta Jehovæ, & æſtimaverit eam ſacerdos ; ſive bonam, ſive malam : prout æſtimabit eam ſacerdos, ſic ſtatum eſto.

15 Quod ſi qui ſanctificavit, redimere voluerit domum ſuam ; ſimiliter addita quinta pars

cuniæ æſtimationis tuæ ſupra eam, erit illius.
16 Sin vero de agro poſſeſſionis ſuæ ſanctificaverit quis Jehovæ, tunc erit æſtimatio tua ſecundum ſementem ejus: Corus ſementis hordeaceæ quinquaginta ſiclis argenteis.
17 Si ab anno jubilæi ſanctificaverit agrum ſuum, ſecundum æſtimationem tuam ſtatum eſto.
18 Sin poſt jubilæum ſanctificaverit agrum ſuum; tunc ſupputabit ei ſacerdos pecuniam illius pro numero annorum qui reliqui *ſunt* uſque ad annum jubilæi; & diminuetur de æſtimatione tua.
19 At ſi plane volet redimere agrum illum *is*, qui ſanctificavit eum; ſimiliter addita quinta pecunia æſtimationis tuæ ſupra eam cedet illi.
20 Quod ſi non redimet agrum illum, aut ſi vendet agrum illum viro alteri; ne redimitor amplius.
21 Eſt enim ager ille, poſtquam exiit *à jure ejus*, in jubilæo, res ſancta Jehovæ, ſicut ager devotus: penes ſacerdotem eſto poſſeſſio illius.
22 Si autem agrum emtum ſibi, qui non *eſt* ex agris poſſeſſionis ſuæ; ſanctificavit Jehovæ;
23 Tunc ſupputabit illi ſacerdos ſummam ipſam æſtimationis tuæ uſque ad annum jubilæi; & dabit illam æſtimationem tuam eo die, rem ſanctam, pro Jehova.
24 Anno jubilæi revertetur ager ille ad eum à quo emerat illum; ad eum cujus *eſt* poſſeſſio ipſius fundi.
25 Omnis autem æſtimatio tua eſto per ſidum ſacrum: viginti obolorum erit ſiclus.
26 Verumtamen primogenitum quod primum gignitur Jehovæ ex beſtiis, ne quis ſanctificato illud: ſive bos, ſive parva pecus, Jehovæ eſt.
27 Sed ſi ex beſtiis immundis *erit*, tunc redimet pro æſtimatione tua addens quintam ejus ſupra eam: quod ſi non redimetur, venderur pro æſtimatione tua.
28 Ulla autem res devota quam devoverit quis Jehovæ, ex omnibus quæ *ſunt* ei, ex hominibus aut beſtiis, aut ex agris poſſeſſionis ſuæ, ne venditor neque redimitor: omnis res devota ſancta ſanctarum eſt Jehovæ.
29 Omnis *beſtia* devota quæ devovetur ab homine, ne redimitor: omnino morte afficitor.
30 Omnes quoque decimæ illius terræ, ex ſemine terræ, ex fructu arborum, Jehovæ ſunt: res ſancta Jehovæ.
31 Quod ſi plane redimere volet quis de decimis ſuis; quintam illarum ſuperaddito illis.
32 Et omnium decimarum boum aut gregum, eorum quæ tranſeunt ſub virgam; decimum quodque eſto ſanctum Jehovæ.
33 Ne diſquirat inter bonum & malum, neque commutet ipſum: quod ſi ullo pacto commutabit ipſum, tum erit illud & quod ſuffectum eſt pro eo, res ſancta erit, ne redimitor.
34 Iſta *ſunt* mandata illa, quæ mandavit Jehova Moſchi ad filios Jiſraelis referenda, ad montem Sinai.

Quartus liber Moſchis, SIVE NUMERI.

CAP. I. *Recenſio populi: videl. virorum qui ex Ægypto exierunt, numero 603550, exceptis Levitis.*

ALloquutus autem eſt Jehova Moſchen in deſerto Sinai in tentorio conventus, primo *die* menſis ſecundi, anno ſecundo ab egreſſu eorum è terra Ægypti, dicendo:
2 Recenſete capita univerſi cœtus filiorum Jiſraelis per familias ipſorum ſecundum domos paternas eorum; per enumerationem nominum, omnem marem in ſingula capita eorum:
3 A nato viginti annos & deinceps, omneis aptos ad egrediendum in militiam in Jiſraele, recenſebitis eos per exercitus ipſorum, tu & Aharon.
4 Sunto autem vobiſcum vir unus ex unaquaque tribu: vir primarius in domo majorum ſuorum eſto.
5 Hæc itaque *ſunt* nomina virorum illorum qui adſtabunt vobis: ex Reübene, Elizur filius Schedeuris:
6 Ex Schimhone, Schelummiel filius Tzuriſchaddai:
7 Et Jehude Nachſchon filius Hamminadabi:
8 Ex Jiſſacare, Netheneel filius Tzuharis:
9 Ex Zebulune, Eliab filius Chelonis:
10 De filiis Joſephi, ex Ephrajimo Eliſchamah filius Hammi hudis: ex Menaſche, Gamliel filius Pedah-tzuris:
11 Ex Binjamine, Abidam filius Gidhoni:
12 Ex Dane, Achihezer filius Hammiſchaddai.
13 Ex Aſchere, Paghiel filius Hochranis:
14 Ex Gade, Eljaſaph filius Dehuelis:
15 Ex Naphthali, Achirah filius Henanis.
16 *Hi ſunt* convocati è cœtu, principes tribuum paternarum ſuarum; primarii ducum Jiſraelis ſunto.
17 Aſſumſit itaque Moſche & Aharon viros iſtos, qui expreſſi nominatim fuerant:
18 Et totum cœtum congregaverunt primo *die* menſis ſecundi; qui profeſſi ſunt natales ſuos per familias ſuas ſecundum domum majorum ſuorum: per enumerationem nominum ſuorum à nato viginti annos & deinceps, in ſingula capita ipſorum.
19 Sicut præceperat Jehova Moſchi; ſic recenſuit eos in deſerto Sinai.
20 Fuerunt itaque filii Reübenis primogeniti Jiſraelis, generationes eorum per familias eorum ſecundum domum majorum ipſorum; in enumeratione nominum *facta per ſingula capita* eorum, omnis maris a nato viginti annos & deinceps; quiſquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:
21 Numerati eorum ex tribu Reübenis, quadragies ſexies mille quingenti.
22 Ex filiis Schimhonis; generationes eorum per familias eorum ſecundum domum

majorum ipſorum, numerati ejus in enumeratione nominum *facta* per *ſingula* capita eorum, omnis maris à nato viginti annos & deinceps, quiſquis aptum *erat* ad egrediendum in militiam :

23 Numerati eorum ex tribu Schimhonis ; quinquagies novies mille trecenti.

24 Ex filiis Gadis, generationes eorum per familias eorum ſecundum domum majorum ipſorum ; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quiſquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam :

25 Numerati eorum ex tribu Gadis, quadragies quinquies mille ſexcenti quinquaginta.

26 Ex filiis Jehudæ, generationes eorum per familias eorum ſecundum domum majorum ipſorum ; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quiſquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam :

27 Numerati eorum ex tribu Jehudæ, ſeptuagies quater mille ſexcenti.

28 Ex filiis Jiſſacaris, generationes eorum per familias eorum ſecundum domum majorum ipſorum ; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quiſquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam :

29 Numerati eorum ex tribu Jiſſacaris ; quinquagies quater mille quadringenti.

30 Ex filiis Zebulunis, generationes eorum per familias eorum ſecundum domum majorum ipſorum ; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps ; quiſquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam :

31 Numerati eorum ex tribu Zebulunis, quinquagies ſepties mille quadringenti.

32 De filiis Joſephi ex filiis Ephrajimi, generationes eorum per familias eorum ſecundum domum majorum ipſorum ; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps ; quiſquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam :

33 Numerati eorum ex tribu Ephrajimi, quadragies mille quingenti.

34 Ex filiis Menaſchis, generationes eorum per familias eorum ſecundum domum majorum ipſorum ; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quiſquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam :

35 Numerati eorum ex tribu Menaſchis, tricies bis mille ducenti.

36 Ex filiis Binjaminis, generationes eorum per familias eorum ſecundum domum majorum ipſorum, in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quiſquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam :

37 Numerati eorum ex tribu Binjaminis, tricies quinquies mille quadringenti.

38 Ex filiis Danis, generationes eorum per familias eorum ſecundum domum majorum ipſorum, in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quiſquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam :

39 Numerati eorum ex tribu Danis, ſexagies bis mille ſeptingenti.

40 Ex filiis Acheris, generationes eorum per familias eorum ſecundum domum majorum ipſorum : in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps ; quiſquis *erat* aptus ad egrediendum in militiam :

41 Numerati eorum ex tribu Acheris, ſemel & quadragies mille quingenti.

42 Filiorum Naphthali, generationes per familias eorum ſecundum domum majorum ipſorum ; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quiſquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam :

43 Numerati eorum ex tribu Naphthali, quinquagies ter mille quadringenti.

44 Iſti *ſunt* numerati illi, quos recenſuit Moſche & Aharon cum ducibus Jiſraelis duodecim viris : vir unus pro unaquaque domo majorum ſuorum erant.

45 Ita fuerunt omnes numerati filiorum Jiſraelis ſecundum domum majorum ſuorum, à nato viginti annos & deinceps, quiſquis in Jiſraele aptus *erat* ad egrediendum in militiam :

46 Fuerunt inquam omnes iſti numerati, ſexcenties ter mille, cum quingentis quinquaginta.

47 At Levitæ per tribum majorum ſuorum non fuerunt recenſiti inter illos.

48 Alloquutus enim fuerat Jehova Moſchen, dicendo :

49 Veruntamen tribum Levi ne numerato & capita eorum ne recenſeto, inter filios Jiſraelis :

50 Sed tu præfice Levitas tabernaculo teſtimonii, & omnibus inſtrumentis ejus, ac omnibus quæ *ſunt* ejus, ipſi ferunto tabernaculum & omnia inſtrumenta ejus & ipſi miniſtrabunt ei ; ac circa tabernaculum caſtra habento :

51 Ut quum profecturum erit tabernaculum, deponant illud Levitæ ; & quum caſtrametaturum erit tabernaculum, erigant ipſum Levitæ : ſed quicunque extraneus acceſſerit, afficietur morte.

52 Quare caſtra habebunt filii Jiſraelis, quiſque in caſtris ſuis, & quiſque ad vexillum ſuum per exercitus ſuos :

53 Levitæ autem caſtra habebunt circa tabernaculum teſtimonii, ut non ſit ira fervens contra cœtum filiorum Jiſraelis ; & obſervabunt Levitæ obſervationem tabernaculi teſtimonii.

54 Quod fecerunt filii Jiſraelis, ſecundum omnia quæ præceperat Jehova Moſchi, ſic fecerunt.

CAP. II. *Ordo Caſtrorum.*

DEinde alloquutus eſt Jehova Moſchen & Aharonem, dicendo :

2 Filii Jiſraelis, quiſq; juxta vexillum ſuum cum ſignis, ſecundum domum majorum ſuorum, caſtra habento : ex adverſo *procul* circa tentorium conventus caſtra habento.

3 Caſtra habentium autem ab anteriori parte Orientem verſus, vexillum *eſto* caſtrorum Jehudæ per exercitus ſuos ; cum principe filiorum Jehudæ Nachſchone filio Haminadabi ;

4 Cujus exercitus, id eſt, numerati illorum, ſeptuagies quater mille ſexcenti.

5 Qui

5 Qui autem castra habebunt juxta eum *sunto* tribus Jissacaris, cum principe filiorum Jissacaris Nethaneele filio Tzuharis:

6 Cujus exercitus, id est, numerati ejus, quinquagies quater mille quadringenti:

7 Et tribus Zebulunis, cum principe filiorum Zebulunis, Eliabo filio Chelonis:

8 Cujus exercitus, id est, numerati ejus, quinquagies septies mille quadringenti.

9 Omnes numerati in castris Jehudæ, centies octogies sexies mille quadringenti per exercitus suos: in prima *acie* proficiscuntor.

10 Vexillum castrorum Reubenis *esto* Meridiem versus per exercitus suos; cum principe filiorum Reubenis Elitzure filio Schedeuris:

11 Cujus exercitus, id est, numerati ejus, quadragies sexies mille quingenti.

12 Qui autem castra habebunt juxta eum; *sunto* tribus Schimhonis, cum principe filiorum Schimhonis Schelummiele filio Tzurischaddai:

13 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, quinquagies novies mille trecenti:

14 Et tribus Gadis, cum principe filiorum Gadis Eljasapho filio Rehuelis:

15 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, quadragies quinquies mille sexcenti quinquaginta.

16 Omnes numerati in castris Reubenis, centies quinquagies semel mille quadringenti quinquaginta per exercitus suos: atque *hi* secundani proficiscuntor.

17 Tum proficiscetur tentorium conventus *cum* castris Levitarũ in medio *reliquorum* castrorum: sicut solent castrametari sic proficiscuntor, quisque ad latus illius ad vexilla sua.

18 Vexillum castrorum Ephrajimi per exercitus suos *esto* Occidentem versus; cum principe filiorum Ephrajimi Elischamaho filio Hammihudis:

19 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, quadragies mille quingenti.

20 Et juxta eum tribus Menaschis; cum principe filiorum Menaschis Gamliele filio Pedah-tzuris;

21 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, tricies bis mille ducenti.

22 Et tribus Binjaminis, cum principe filiorum Binjaminis Abidane filio Gidhoni:

23 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, tricies quinquies mille quadringenti.

24 Omnes numerati in castris Ephrajimi, centies octies mille centum per exercitus suos: atque *hi* tertiani proficiscuntor.

25 Vexillum castrorum Danis *esto* Aquilonem versus per exercitus suos; cum principe filiorum Danis Achihezere filio Hammischaddai;

26 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, sexagies bis mille septingenti.

27 Qui autem castra habebunt juxta eum, *sunto* tribus Aschēris; cum principe filiorum Aschēris Paghiele filio Hocranis:

28 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, semel & quadragies mille quingenti.

29 Et tribus Naphthali; cum principe filiorum Naphthali Achiraho filio Henanis:

30 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, quinquagies ter mille quadringenti.

31 Omnes numerati in castris Danis, centies quinquagies septies mille sexcenti; in postrema *acie* proficiscuntor per vexilla sua.

32 Illi *sunt* numerati filiorum Jisraelis secundum domum majorum suorum: omnes numerati castrorum per exercitus suos, sexcenties ter mille quingenti quinquaginta.

33 Levitæ autem non sunt numerati inter filios Jisraelis, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

34 Quod fecerunt filii Jisraelis: secundum omnia quæ præceperat Jehova Moschi, ita castrametabantur per vexilla sua, & ita proficiscebantur, quisque per familias suas, secundum domum majorum suorum.

CAP. III. *Recensio Levitarum numero 22000. & primogenitorum, numero 22273.*

HÆc autem *sunt* generationum Aharonis & Moschis, quo die loquutus est Jehova cum Mosche ad montem Sinai.

2 Et hæc nomina filiorum Aharonis, primogenitus Nadab, deinde Abihu, Elhazar, & Ithamar:

3 Hæc, *inquam*, nomina filiorum Aharonis sacerdotum qui uncti fuerunt; quorum consecraverat ministerium *Moschi* ad fungendum sacerdotio.

4 Sed mortuus est Nadab & Abihu coram Jehova, quum offerrent ignem extraneum coram Jehova, in deserto Sinai, & filii non essent illis: qua propter sacerdotio functus est Elhazar & Ithamar in conspectu Aharonis patris sui.

5 Alloquutus autem est Jehova Moschen, dicendo:

6 Jube appropinquare tribum Levi, ut sistas eam coram Aharone sacerdote, ac ministrent ei;

7 Observentq; observationem ejus, & observationem totius cœtus coram tentorio conventus, exercendo ministerium tabernaculi.

8 Et custodiant omnia instrumenta tentorii conventus, *nempe* custodiam filiorum Jisraelis; exercendo ministerium tabernaculi.

9 Dabis itaq; Levitas Aharoni ac filiis ejus: hi omnino donati sunt ei è filiis Jisraelis:

10 Aharonem vero & filios ejus præficito, ut observent sacerdotium suum: nam quicunque extraneus accesserit; morte plectetur:

11 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

12 Ego enim, ecce assumpsi Levitas è medio filiorum Jisraelis, loco omnis primogeniti aperientis vulvam ex filiis Jisraelis; ut sint mei Levitæ:

13 Nam meum *est* omne primogenitum; quo die percussi omne primogenitum in terra Ægypti, sanctificavi mihi omne primogenitum in Jisraele, tam hominum quam jumentorum; mea sunto, ego Jehova.

14 Præterea alloquutus est Jehova Moschen in deserto Sinai, dicendo:

15 Recenseto filios Levi secundum domum majorum suorũ per familias suas: omnes ma-

res à nato uno menſe & deinceps numerato.

16 Numeravit ergo eos Moſche ex præſtituto Jehovæ, quemadmodum præceptum fuerat ipſi.

17 Erant autem hi filii Levi nominibus ſuis, Gerſchon, & Kehath, & Merari.

18 Et hæc nomina filiorum Gerſchonis per familias eorum : Libni, & Schimhi :

19 Filii vero Kehathi per familias ipſorum; Hamram, & Jitzear, Chebron, & Huzziel :

20 Filii autem Merari per familias eorum, Machli & Muſchi : iſtæ *ſunt* familiæ Levitarum, ſecundum domum majorum ipſorum.

21 Gerſchoni *eſt* familia Libnitica familia Schimhitica ; hæ familiæ Gerſchonitarum.

22 Numerati eorum in enumeratione cujuſque maris à nato *uno* menſe & deinceps; numerati inquam eorũ, ſepties mille quingenti.

23 Familiæ Gerſchonitarum, poſt tabernaculum caſtrametabantur, Occidentum verſus.

24 Princeps autem paternæ domus Gerſchonitarum, Eljaſaph, filius Laëlis.

25 Cuſtodia vero filiorum Gerſchonis in tentorio conventus *eſt* tabernaculi, & ipſius tentorii ; operimenti ejus cum tegumento portæ tentorii conventus ;

26 Et tapetum ocellatorum atrii, cum tegumento portæ ipſius atrii, qui *ſunt* ante ipſum tabernaculum & ante altare circumquaque, & funium illius pro toto miniſterio ejus.

27 Kehatho autem familia Hamramæa, & familia Jithzeharitis, & familia Chebronitis, & familia Huzzielitica : iſtæ *ſunt* familiæ Kehathitarum.

28 In enumeratione cujuſque maris à nato *uno* menſe & deinceps, *erant* octies mille ſexcenti, cuſtodientes cuſtodiam ſanctuarii :

29 Familiæ filiorum Kehathi caſtrametabantur ad latus tabernaculi, Meridiẽ verſus :

30 Princeps autem domus paternæ in familiis Kehathitarũ, Elitzaphan filius Huzzielis.

31 Cuſtodia vero horum *eſt* arcæ, & menſæ, & lychnuchi, & altarium, inſtrumentorumque ſanctuarii, quibus miniſtrant ; & ipſum, tegumentum, totumque miniſterium ejus.

32 At princeps principum ordinis Levitici, Elhazar filius Aharonis ſacerdotis, *hæc* præfectura cuſtodientium cuſtodiam ſanctuarii.

33 Merari eſt familia Machlitica, & familia Muſchitica : iſtæ *ſunt* familiæ Merari :

34 Et numerati eorum in enumeratione cujuſque maris, à nato *uno* menſe & deinceps, *erant* ſexies mille ducenti.

35 Princeps autem domus paternæ in familiis Merari, Tzuriel filius Abichajilis : ad latus tabernaculi, caſtrametabatur Aquilonem verſus.

36 Præfectura vero cuſtodiæ filiorum Merari *eſt* aſſerum ipſorum tabernaculi, & transtillorum ejus, & columnarum ejus, ac ſtylobatarum ejus, & omnium inſtrumentorum ejus, ac totius miniſterii ejus :

37 Item columnarum ipſius atrii circumquaque, & ſtylobatarum illarum, & paxillorum, funiumque illarum.

38 Qui autem caſtrametantur ante tabernaculum ab anteriore parte ante tentorium conventus Orientem verſus, *ſunt* Moſche & Aharon cum filiis ipſius, cuſtodientes cuſtodiam ſanctuarii pro cuſtodia Iſrael itarum : extraneus vero qui acceſſerit, morte plectendus eſt.

39 Omnes numerati Levitarum, quos recenſuit Moſche & Aharon ex præſtituto Jehovæ per familias ipſorum : omnes mares à nato *uno* menſe & deinceps, vicies bis mille.

40 Deinde edixit Jehova Moſchi, recenſito omnem primogenitum marem ex filiis Iſraelis, à nato *uno* menſe & deinceps, & colli ge numerum nominum illorum :

41 Et accipies Levitas mihi (ego *ſum* Jehova) loco omnis primogeniti in filiis Iſraelis ; & jumenta Levitarum loco omnis primogeniti in jumentis filiorum Iſraelis :

42 Recenſente itaque Moſche, quemadmodum præceperat ei Jehova, omnem primogenitum in filiis Iſraelis ;

43 Fuerunt omnes primogeniti mares, in enumeratione nominum à nato *uno* menſe & deinceps per numeratos illorum ; vicies bis mille ducenti ſeptuaginta tres.

44 Quapropter alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo :

45 Accipe Levitas iſtos locos omnium primogenitorum in filiis Iſraelis, & jumenta Levitarum loco jumentorum illorum, ut ſint mei Levitæ ego *ſum* Jehova.

46 Quod autem ad redimendos illos, ducentos ſeptuaginta tres, qui redundant ſupra Levitas ex primogenitis filiorum Iſraelis ;

47 Accipies quinos ſiclos pro quoque capite : prout *eſt* ſiclus ſacer accipito, viginti obolorum *eſt* ſiclus ille :

48 Et da bis pecuniam illam Aharoni & filiis ejus ; pecuniam redemtorum qui redundaverint inter illos.

49 Accepit itaque Moſche pecuniam illam redemtionis ; ab iis qui redundabant, præter redemtos per Levitas.

50 Acceptaque à primogenitis filiorum Iſraelis hac pecunia ; mille trecentis ſexaginta quinque ſiclis, prout *eſt* ſiclus ſacer :

51 Dedit Moſche pecuniam redemtorũ iſtorũ Aharoni & filiis ejus, ex præſtituto Jehovæ, quemadmodũ præceperat Jehova Moſchi.

CAP. IV. *Miniſterium Leviticum.*

ALloquutus etiam eſt Jehova Moſchen & Aharonem, dicendo,

2 Recenſeto capita filiorum Kohathi inter filios Levi, ſecundum familias eorum per domum majorum ipſorum,

3 A nato triginta annos & deinceps uſque ad natum quinquaginta annos ; omnem aptum ad obeundum hanc militiam, ad faciendum opus in tentorio conventus.

4 Hoc *eſto* miniſterium filiorum Kohathi in tentorio conventus : res ſanctæ ſanctarum.

5 Prius accedet Aharon & filii ejus quum profectura ſunt caſtra, & deponent velum tegumenti, quo obtegent arcam teſtimonii.

6 Deinde imponentes ei tegmen è pellibus melium, poſtquam expanderint veſtem totam hyacinthinam ſuperne, apponent demum vectes ejus.

7 Simi-

7 Similiter ſuper menſam *panum* faciei expandunto veſtem hyacinthinam ; impoſitis ei ſcutulis ejus, & acerris, ſcapuliſque & ſcutellis tegumenti ; & panis jugis ſuper eam eſto.

8 Deinde expandentes ſuper hæc veſtem coccineam dibapham, tegent illam tegumento è pellibus melium : apponentque demum vectes ejus.

9 Accipientes quoque veſtem hyacinthinam tegent lychnuchũ luminaris, & lucernas ejus, & forcipes ejus, & trullas ejus, & omnia vaſa elearia ejus quibus miniſtrare ſolent in eo :

10 Eoque repoſito & omnibus inſtrumentis ejus in tegumento è pellibus melium, imponent eum palangæ.

11 Item ſuper altare aureum expanſa veſte hyacinthina ; tegent illud tegumento è pellibus melium ; deinde apponent vectes ejus.

12 Accipient quoque omnia inſtrumenta miniſterii quibus miniſtrare ſolent in ſanctuario, poſitaque in veſte hyacinthina tegent illa tegumento è pellibus melium : ſic imponent palangæ.

13 Præterea acceptis cineribus ex altari, expandent ſuper illud veſtem purpuream :

14 Et imponent ei omnia inſtrumenta ejus quibus miniſtrare ſolent in eo, forcipes fuſcinulas, & palas, & crateras, omnia inſtrumenta altaris : expanſoque ſuper illud tegumento è pellibus melium, apponent vectes ejus.

15 Denique quum abſolverit Aharon & filii ejus tegere ſanctuarium & omnia inſtrumenta ſanctuarii, quando profectura erunt caſtra ; poſtmodum accedunto filii Kohathi ad deportandum ea, ſed ne attingunto ullam rem ſanctam, ne moriantur, iſta *ſunto* onus filiorum Kohathi in tentorio conventus.

16 Præfectura autem Elhazaris filii Aharonis Sacerdotis *eſto* oleum luminaris & ſuffitus aromaticus, & munus ipſum jugis *ſacrificii*, oleumque unctionis : *hæc* præfectura totius tabernaculi, omnium quæ *ſunt* in eo, tum ſanctuarii, tum inſtrumentorum ejus.

17 Alloquutus vero eſt Jehova Moſchen & Aharonem, dicendo :

18 Ne committite ut exſcindatur tribus, *aut alla* familiarum Kehathitarum : è medio Levitarum :

19 Sed hoc facite eis, ut vivant ac non moriantur, quum accedent ad res ſanctas ſanctarum ; Aharon & filii ejus advenientes collocent eos, quemque in miniſterio ſuo & in onere ſuo.

20 Ut non inſpiciant veniendo, quum tegunt *Sacerdotes* rem ſanctam, & moriantur.

21 Alloquutus quoque eſt Jehova Moſchen, dicendo :

22 Recenſe capita etiam ipſorum filiorum Gerſchonis ; per domum majorum ipſorum ſecundum familias ipſorum :

23 A nato triginta annos & deinceps uſque ad natum quinquaginta annos recenſeto illos ; omnem aptum ad obeundum militiam, ad exercendum miniſterium in tentorio conventus.

24 Hoc *eſto* miniſterium familiarum Gerſchonitarum ; miniſtrandi & onus *portandi* :

25 Ut portent aulæa tabernaculi, & tentorium conventus, tegumentum ejus, & tegumentum melium quod imponitur ei ſuperne ; & tegmen portæ tentorii conventus :

26 Et tapetes ocellatos atrii, & tegumentum *in* janua portæ atrii quod *eſt* ante tabernaculum & ante altare circumquaque, & funes eorum, & omnia inſtrumenta miniſterii eorum : & quæcunque fiunt ad illa ut ſubſerviant *illis*.

27 Ex præſtituto Aharonis & filiorum ejus eſto miniſterium totum filiorum Gerſchonitarum in toto eorum onere, & in toto miniſterio eorum : committetis autem eis in cuſtodiem omnia onera ipſorum.

28 Hoc *eſt* miniſterium familiarum filiorum Gerſchonitarum in tentorio conventus : quorum obſervatio *eſto* in manu Ithamaris filii Aharonis Sacerdotis.

29 Filios Merari ; ſecundum familias ipſorum : per domum majorum ipſorum recenſeto.

30 A nato triginta annos & deinceps uſque ad natum quinquaginta annos recenſeto eos, quemque aptum ad obeundum hanc militiam, ad exercendum miniſterium tentorii conventus.

31 Hæc autem *eſto* obſervatio oneris eorum, præter omne miniſterium eorum in tentorio conventus ; *ut portent* aſſeres tabernaculi, & tranſtilla ejus, columnaſque ejus, & ſtylobatas ejus.

32 Columnas quoque atrii circumquaque & ſtylobatas earum, & paxillos earum, ac funes earum, cum omnibus inſtrumentis illorum, & cum omni miniſterio eorum : nominatim autem recenſetote omnia inſtrumenta obſervationis oneris eorum.

33 Hoc miniſterium familiarum filiorum Merari, præter omne miniſterium eorum in tentorio conventus : *eſto* in manu Ithamaris filii Aharonis Sacerdotis.

34 Recenſuit itaque Moſche cum Aharone & principibus cœtus filios Kehathitarum ; ſecundum familias ipſorum, per domum majorum ipſorum ;

35 A nato triginta annos & deinceps uſque ad natum quinquaginta annos ; quemque ad obeundum illam militiam, ad miniſterium in tentorio conventus.

36 Fuerunteque numerati eorum ſecundum familias eorum, bis mille ſeptingenti quinquaginta.

37 Hi *ſunt* numerati familiarum Kehathitarum, quiſque aptus adminiſtrandum in tentorio conventus : quos recenſuit Moſche cum Aharone ex præſtituto Jehovæ per Moſchen.

38 Numerati autem filiorum Gerſchonis, ſecundum familias ſuas per domum majorum ſuorum.

39 A nato triginta annos & deinceps uſque ad natum quinquaginta annos, quiſque aptus ad obeundum illam militiam, ad miniſterium in tentorio conventus :

40 Numerati inquam eorum ſecundum familias ſuas per domum majorum ſuorum fuerunt, bis mille ſexcenti triginta.

41 Hi *ſunt* numerati familiarum filiorum Gerſchonis, quiſque aptus ad miniſtrandum in tentorio conventus : quos recenſuit Moſ-

sche & Aharon ex præstituto Jehovæ.

42 Numerati vero familiarum filiorum Merari ; secundum familias suas per domum majorum suorum ;

43 A nato triginta annos & deinceps usque ad natum quinquaginta annos, quisque aptus ad obeundum militiam illam, ad ministerium in tentorio conventus :

44 Numerati inquam eorum secundum familias suas fuerunt ter mille ducenti.

45 Hi *sunt* numerati familiarum filiorum Merari ; quos recensuit Mosche & Aharon, ex præstituto Jehovæ per Moschen.

46 Levitæ omnes numerati, quos recensuit Mosche cum Aharone & principibus Jisraelis ; secundum familia suas & per domum majorum suorum ;

47 A nato triginta annos & deinceps usque ad natum quinquaginta annos, quisque aptus ad obeundum militiam *illam*, ad exercendum ministerium cultus, & ministerium oneris in tentorio conventus :

48 Numerati inquam eorum fuerunt, octies mille quingenti octoginta.

49 Ex præstituto Jehovæ per Moschen recensuit eos ; unumquemque ad ministerium suum, & ad onus suum : & numerati ab eo *fuerunt* quos præceperat Jehova Moschi.

CAP. V. *Munditiis Castrorum, & lex Zelotypiæ.*

ALloquutus quoque est Jehova Moschen, dicendo :

2 Præcipe filiis Jisraelis, ut ejiciant è castris omnem leprosum, & omnem gonorrhœa laborantem ; & omnem immundum ex cadavere.

3 Sive marem sive fœminam ejicite, extra castra ejicite eos, ut non polluant castra sua, in quorum medio ego habito.

4 Facientes ergo sic filii Jisraelis ejecerunt eos extra castra : quemadmodum edixerat Jehova Moschi, sic fecerunt filii Jisraelis.

5 Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo :

6 Edic filiis Jisraelis, quû vir aut mulier fecerint ullû ex peccatis humanis fallendo fallitate, contra Jehovã, ita ut rea sit anima illa:

7 Primum confitebuntur quisque peccatum suum quod fecerunt, deinde restituens reatum suum quanti est quintam ejus superaddet ei, dabitque illi in quem reus est.

8 Quod si non erit isti viro vindex ad restituendum ei reatum, reatus qui restituitur Jehovæ, Sacerdotis *esto*, præter arietem expiationum, quo expiationem faciet pro eo.

9 Similiter omnis oblatio omnium rerum sanctificatarum à filiis Jisraelis, quas attulerint ad *aliquem* Sacerdotem, illius esto ;

10 Et cujusque res sanctificatæ, illius sunto: quod quis ulli Sacerdoti dederit, illius esto.

11 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo :

12 Alloquere filios Jisraelis ut dicas eis ; quum ullius uxor declinans *ab eo* omnino fefellerit in eum *peccans*.

13 Et concumbente aliquo cum ea concubitu seminis ; absconditum sit ab oculis mariti ejus, eaque dissimulaverit se, quum tamen immunda facta sit : & nemo testis fuerit contra eam, neque fuerit deprehensa :

14 Si invaserit eum affectus zelotypiæ, ita ut sit zelotypus uxoris suæ, quæ immunda facta sit ; aut invaserit eum affectus zelotypiæ, ita ut zelotypus sit uxoris suæ, quamvis ipsa non sit facta immunda :

15 Tunc adducet vir ille uxorem suam ad Sacerdotem : & afferet oblationem ejus pro ea decimam Ephæ farinæ hordeaceæ : ne superfundito ei oleum, neque imponito ei thus, quia oblatio zelotypiarum est, munus monimenti revocans in memoriam iniquitatem.

16 Eamque jubens accedere Sacerdos, sistet eam coram Jehova.

17 Et accipiet Sacerdos aquam sanctam in vase fictili, & de pulvere qui *erit* in solo tabernaculi accipiens Sacerdos indet in aquam illam :

18 SistensqueSacerdos mulierem illam coram Jehova, reteget caput illius mulieris, & imponet manibus illius munus monimenti, *quod* munus zelotypiarum est : in manu vero Sacerdotis esto aqua illa amaritudinis quæ maledictionem importat.

19 Et adjurans eam Sacerdos dicet mulieri, si non concubuit ullus tecum, & si non declinasti *ad eum* in munditie loco mariti tui, insons esto ab aqua ista amaritudinis quæ maledictionem importat.

20 Sin autè tu *sic* declinasti loco mariti tui & immunda facta es ; si indiderit in te aliquis *semen* concubitus sui præter maritum tuum:

21 Adjurans inquam Sacerdos mulierem illum adjuratione dirarum ; dicet Sacerdos mulieri illi, ponat te Jehova in *formulam* dirarum & juramenti in medio populi tui: quum reddiderit Jehova femur tuum cadivum, & ventrem tuum tumidum.

22 Ingredietur itaque hæc ipsa aqua maledictionem importatura in viscera tua, ad tumidum reddendum ventrem & ad efficiendum femur cadivum : & dicet mulier ipsa, amen amen.

23 Deinde scribet Sacerdos diras istas in quodam libro ; & delebit eas aqua illa amaritudinis :

24 Curabitque ut bibat mulier illa aquam istam amaritudinis quæ maledictionem importat : ut ingrediatur in eam aqua ista quæ maledictionem importat, ad amaritudinem.

25 Accipiens autem Sacerdos è manu mulieris illius munus zelotypiarum ; agitabit munus illud coram Jehova, & offeret illud super altare.

26 Et pugillo acceptum Sacerdos de munere illo suffimentum memoriale ejus adolebit in altari ; & postea curabit ut mulier illa bibat aquam istam.

27 Quum enim curaverit eam bibere aquam istam, erit si immunda facta fuerit, *fidemque* omnino fefellerit in virum suum, ut intrante in eam aqua illa quæ maledictionem importat in amaritudinem, intumescat venter ejus, & cadat femur ejus : sic erit mulier illa in dirarum *formam* apud populareis suos.

28 Quod

28 Quod ſi non immunda facta fuerit mulier illa, ſed fuerit munda, tum inſons erit, & conſequetur ſemen.

29 Hæc *eſt* lex zelotypiarum: quum declinaverit mulier *ad allum* loco viri ſui, ita ut immunda facta ſit:

30 Aut quum invaſerit aliquem affectus zelotypiæ ita ut zelotypus ſit uxoris ſuæ, ut ſiſtat mulierem ipſam coram Jehovæ, & exſequatur erga eam Sacerdos totam legem hanc.

31 Sic inſons erit vir ille ab iniquitate; mulier vero illa feret iniquitatem ſuam.

CAP. VI. *Naziræatus.*

ITem alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

2 Alloquere filios Iſraelis, & edices eis: quum vir aut mulier nuncupaverit *votum*, vovendo votum Naziræi, ſe Naziræum fore Jehovæ:

3 A vino aut alio potu inebriante abſtineto, acetum vini & acetum ullius potus inebriantis non bibito: & nullum potum è maceratis uvis bibito, nec ullas uvas recentes aut ſiccas comedito.

4 Omnibus diebus Naziræatus ſui: de nulla re quæ ſit ex vite vinifera, vel *ipſis* nucleis acinorum & cute comedito.

5 Omnibus diebus voti Naziræatus ſui novacula ne tranſito ſuper caput ejus; uſque dum compleantur dies illi quibus voverit ſe Jehovæ Naziræum fore, ſanctus eſto, ſinendo creſcere comam, capillos capitis ſui.

6 Omnibus diebus quibus ſe Jehovæ Naziræum fore voverit, ad cadaver mortui ne accedito.

7 Propter patrem ſuum aut propter matrem ſuam, propter fratrem ſuum aut propter ſororem ſuam, ne ſe polluito propter illos, quum mortui ſunt: quia Naziræatum Dei ſui *gerit* in capite ſuo.

8 Omnibus diebus Naziræatus ſui, ſanctus eſt Jehovæ.

9 Quod ſi is qui mortuus eſt mortuus fuerit juxta eum repentino caſu; itaque polluerit Naziræatum capitis ejus; tunc radet caput ſuum die purgationis ſuæ, die ſeptimo radito illud:

10 Die autem octavo afferet duos turtures aut duos pullos columbæ ſacerdoti, ad portam tentorii conventus:

11 Quorum parans ſacerdos unum in peccatum & alterum in holocauſtum, expiationem faciet pro eo, ab eo quod peccavit circa illud cadaver: ſic ſanctificabit caput illius eo die.

12 Deinde ſeparans Jehovæ dies Naziræatus ſui, adducet agnum anniculum in reatum: dies autem illi priores irriti ſunto, quia polluta fuit Naziræatus ejus.

13 Hæc autem *eſto* lex Naziræi, quo tempore complentur dies Naziræatus ejus, afferto iſtud ad portam tentorii conventus.

14 Offeret ergo oblationem ſuam Jehovæ, agnum anniculum integrum unum in holocauſtum, & agnam unam anniculam integram in peccatum; arietemque unum integrum in *ſacrificium* euchariſticum;

15 Prætera caniſtrum azymorum, collyras è ſimilia miſtas oleo, & lagana azyma uncta oleo; cum munere eorum & libaminibus eorū:

16 Quæ offerens Sacerdos coram Jehova; parabit peccatum ejus & holocauſtum ejus:

17 Arietem autem ipſum parabit in ſacrificium euchariſticum Jehovæ cum caniſtro azymorum: ſimiliter parabit Sacerdos munus ejus & libamen ejus.

18 Tunc radet Naziræus in porta tentorii conventus Naziræatum capitis ſui, & acceptos capillos Naziræatus ſui imponet igni qui ſubeſt ſacrificio euchariſtico.

19 Deinde accipiens Sacerdos armum coctum ex illo ariete, & collyram azymam unam ex illo caniſtro cum lagano azymo uno; imponet ea manibus Naziræi, poſtquam ſibi raſerit Naziræatum ſuum:

20 Et agitabit ea Sacerdos agitatione coram Jehova; res ſancta eſt pro Sacerdote; præter pectus agitationis & armum elationis: & poſtmodum bibet Naziræus ille vinum.

21 Hæc *eſt* lex Naziræi qui voverit; oblatio Jehovæ pro Naziræatu ſuo, præter id quod aſſequetur manus ejus: prout fuerit votum ejus quod vovit, ſic facito, præter legem Naziræatus ſui.

22 Præterea alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

23 Alloquere Aharonem & filios ejus, dicendo, ſic benedicitote filiis Iſraelis; dicendo eis:

24 Benedicat tibi Jehova, & cuſtodiat te:

25 Faciat Jehova, ut luceat facies ſua tibi, & gratiam faciat tibi:

26 Attollat Jehova faciem ſuam erga te, & apponat tibi pacem,

27 Et imponentes manus filiis Iſraelis invocabunt nomen meum: & ego benedicam eis.

CAP. VII. *Oblationis Principum Iſraelis.*

FUit autem quo die abſolverat Moſche erigere tabernaculum, & ungens illud ſanctificaverat illud cū omnibus inſtrumentis ejus, & altare cum omnibus inſtrumentis ejus; quū inquam unxiſſet iſta & ſanctificaſſet iſta:

2 Ut offerrent principes Iſraelis primarii domus majorum ſuorum (hi *erant* principes tribuum, qui iidem præerant numeratis.)

3 Et adducerent oblationem ſuam coram Jehova, ſex plauſtra camerata, & duodecim boves, plauſtrum unum in binos principes, & bovem unum in unumquemque: & offerrant illa ante tabernaculum.

4 Alloquutus autem eſt Jehova Moſchen, dicendo:

5 Accipe *iſta* ab illis, ut ſint ad exercendum miniſterium tentorii conventus; & dabis ea Levitis, cuique prout eſt miniſterium ejus.

6 Accipiens itaque Moſche plauſtra illa & boves, dedit ea Levitis:

7 Duo plauſtra & quatuor boves dedit filiis Gerſchonis, prout erat miniſterium eorum:

8 Quatuor vero reliqua plauſtra & octo boves dedit filiis Merari: prout erat miniſterium eorum, penes Ithamarem filium Aharonis Sacerdotem.

9 Sed filiis Kehathi non dedit, quia ministerium rei sanctæ incumbebat illis, humero laturi erant.

10 Afferebant ergo principes illi cum dedicatione altaris, quo die illud ungebatur; afferebant inquam principes illi oblationem suam ante ipsum altare.

11 Edixit autem Jehova Moschi; principes singuli in singulos dies oblationem suam afferunto, in dedicatione altaris.

12 Itaque fuit qui obtulit die primo oblationem suam, Nachschon filius Hamminadabi pro tribu Jehudæ.

13 Oblatio autem ejus, scutula argentea una, centum triginta *siclorum* pondere; crater unus argenteus septuaginta siclorum prout est siclus sacer; ambo pleni simila mista oleo in munus:

14 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu:

15 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum:

16 Hircus è capris unus in peccatum:

17 In sacrificium vero eucharisticum boves duo; arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Nachschonis filii Hamminadabi.

18 Die secundo obtulit Nethaneel filius Tzuharis, princeps Jissacaris:

19 Obtulit oblationem suam, scutulam argenteam unam centum triginta *siclorum* pondere, craterem unum argenteum septuaginta siclorum prout est siclus sacer: ambos plenos simila mista oleo in munus.

20 Acerram unam decem *siclorum* aureorum plenam suffitu:

21 Juvencum unum subrumum, arietem unum, agnum unum anniculum in holocaustū:

22 Hircum è capris unum in peccatum:

23 In sacrificium vero eucharisticum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque: hæc *fuit* oblatio Nethaneelis filii Tzuharis.

24 Die tertio princeps filiorum Zebulunis, Eliab filius Chelonis.

25 Oblatio ejus; scutula argentea una centum triginta *siclorum* pondere: crater unus argenteus septuaginta siclorum prout est siclus sacer; ambo pleni simila mista oleo in munus:

26 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu;

27 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum:

28 Hircus è capris unus in peccatum:

29 In sacrificium vero eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Eliabi filii Chelonis.

30 Die quarto princeps filiorum Reübenis, Elitzur filius Schede-uris.

31 Oblatio ejus, scutula argentea una centum triginta *siclorum* pondere, crater unus argenteus septuaginta siclorum prout est siclus sacer: ambo pleni simila mista oleo in munus:

32 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu:

33 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum:

34 Hircus è capris unus in peccatum:

35 In sacrificium vero eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque; agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Elitzuris filii Schede-uris.

36 Die quinto princeps filiorum Schimhonis, Schelummiel filius Tzurischaddai.

37 Oblatio ejus, scutula una argentea centum triginta *siclorum* pondere; crater unus argenteus septuaginta siclorum prout est siclus sacer: ambo pleni simila mista oleo in munus;

38 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu:

39 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum:

40 Hircus è capris unus in peccatum:

41 In sacrificium vero eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Schelummielis filii Tzurischaddai.

42 Die sexto princeps filiorum Gadis, Eljasaph filius Dehuelis:

43 Oblatio ejus, scutula argentea una centum triginta *siclorū* pondere, crater argenteus unus septuaginta siclorum prout est siclus sacer: ambo pleni simila mista oleo in munus.

44 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu:

45 Juvencus unus subrumus aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum.

46 Hircus è capris unus in peccatum:

47 In sacrificium vero eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Eljasaphi filii Dehuelis.

48 Die septimo princeps filiorum Ephrajimi, Elischamah filius Hammihudis.

49 Oblatio ejus, scutula argentea una centum triginta *siclorum* pondere; crater unus argenteus septuaginta siclorum prout est siclus sacer: ambo pleni simila mista oleo in munus:

50 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu:

51 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum:

52 Hircus è capris unus in peccatum:

53 In sacrificium vero eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Elischamahi filii Hammihudis.

54 Die octavo princeps filiorum Menaschis, Gamliel filius Pedah-tzuris.

55 Oblatio ejus, scutula argentea una centum triginta *siclorum* pondere; crater unus argenteus septuaginta siclorum prout est siclus sacer, ambo pleni simila mista oleo in munus.

56 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu:

57 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum:

58 Hircus è capris unus in peccatum:

59 In sacrificium vero eucharisticum, boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque, hæc *fuit* oblatio Gamlielis filii Pedah-tzuris.

60 Die.

60 Die nono princeps filiorum Binjaminis, Abidan filius Gidhoni.

61 Oblatio ejus, ſcutula argentea una centum triginta *ſiclorum* pondere, crater argenteus unus ſeptuaginta ſiclorũ prout eſt ſiclus ſacer, ambo pleni ſimila miſta oleo in munus:

62 Acerra una decem *ſiclorum* aureorum plena ſuffitu:

63 Juvencus unus ſubrumus, aries unus, agnus anniculus unus in holocauſtum:

64 Hircus è capris unus in peccatum:

65 In ſacrificium vero euchariſticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Abidanis filii Gidhoni.

66 Die decimo princeps filiorum Danis, Achihezer filius Hammiſchaddai.

67 Oblatio ejus, ſcutula argentea una centum triginta *ſiclorum* pondere, crater argenteus unus ſeptuaginta ſiclorũ prout eſt ſiclus ſacer: ambo pleni ſimila miſta oleo in munus:

68 Acerra una decem *ſiclorum* aureorum plena ſuffitu.

69 Juvencus unus ſubrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocauſtum:

70 Hircus è capris unus in peccatum:

71 In ſacrificium vero euchariſticum boves duo; arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Achihezeris filii Hammiſchaddai.

72 Die undecimo princeps filiorum Aſcheris, Paghiel filius Hocranis.

73 Oblatio ejus, ſcutula argentea una centum triginta *ſiclorum* pondere; crater unus argenteus ſeptuaginta ſiclorum prout eſt ſiclus ſacer: ambo pleni ſimila miſta oleo in munus.

74 Acerra una decem *ſiclorum* aureõrum plena ſuffitu.

75 Juvencus unus ſubrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocauſtum:

76 Hircus è capris unus in peccatum;

77 In ſacrificium vero euchariſticum boves duo; arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Paghielis filii Hocranis.

78 Die duodecimo princeps filiorum Naphthali, Achitah filius Henanis.

79 Oblatio ejus, ſcutula argentea una centum triginta *ſiclorum* pondere; crater argenteus unus ſeptuaginta ſiclorũ prout eſt ſiclus ſacer: ambo pleni ſimila miſta oleo in munus:

80 Acerra una decem *ſiclorum* aureorum plena ſuffitu:

81 Juvencus unus ſubrumus, aries unus, agnus anniculus unus in holocauſtum:

82 Hircus è capris unus in peccatum:

83 In ſacrificium vero euchariſticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Achirahi filii Henanis.

84 Hæc *eſt oblatio* dedicationis altaris, poſt diem quo illud unctum fuit, *oblata* à principibus Iſraelis: ſcutulæ argenteæ duodecim, crateres argentei duodecim, acerræ aureæ duodecim:

85 Centenum tricenum *ſiclorum* ſcutula argentea una quæque, & ſeptuagenum crater unuſquiſque; totum argentum horum vaſorum, bis mille quadringenti *ſicli* prout eſt ſiclus ſacer:

86 Acerræ aureæ duodecim plenæ ſuffitu denum *ſiclorum* unaquæque acerra prout eſt ſiclus ſacer; totum aurum illarum acerrarum, centum viginti *ſiclorum*.

87 Omnium boum in holocauſtum *numerus*, duodecim juvenci; arietes duodecim, agni anniculi duodecim cum munere ſuo: & hirci è capris duodecim in peccatum:

88 Omnium vero boum ſacrificii euchariſtici *numerus* viginti quatuor juvenci, arietes ſexaginta, hirci ſexaginta, agni anniculi ſexaginta: hæc *fuit oblatio* dedicationis altaris, poſtquam illud unctum fuerat.

89 Deinde quum ingrederetur Moſche in tentorium conventus ut loqueretur cum *Deo* ipſo, tunc audiebat vocem ſermocinantem ſecum è ſuperiore parte illius operculi propitiatorii, quod *erat* ſuper arcam teſtimonii, è medio duorum Cherubinorum: ſic alloquebatur eum.

CAP. VIII. *Conſecratio Levitarum.*

ALloquutus autem eſt Jehova Moſchen, dicendo:

2 Alloquere Aharonem ut edicas ei, quando accendes lucernas, è regione faciei lychnuchi lucem præbento ſeptem illæ lucernæ.

3 Fecitque ſic Aharon, è regione faciei lychnuchi *lucem præbituras* accendit lucernas ejus: quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

4 Hoc autem opus lychnuchi erat continens ex auro uſque ad ſcapum ejus, uſque ad calyculum ejus opus *erat* continens: ſecundum ſpeciem illam quam oſtenderat Jehova Moſchi, ſic fecerat lychnuchum illum.

5 Alloquutus etiam eſt Jehova Moſchen, dicendo:

6 Aſſume Levitas è medio filiorum Iſraelis; ut purifices eos.

7 Sic autem facito eis ad purificandum eos, ſparge ſuper eos aquam expiationis: & novaculam ducentes ſuper totam carnem ſuam lavabunt veſtimenta ſua, & purificabunt ſe.

8 Poſtea accipient juvencum ſubrumum cum munere ejus, ſimila miſta oleo: & juvencum alterum ſubrumum accipito in peccatum.

9 Jubenſque Levitas accedere ante tentorium conventus, & congregari totum cœtum filiorum Iſraelis;

10 Admovebis Levitas coram Jehova, & nitentur filii Iſraelis manibus ſuis ſuper ipſos Levitas:

11 Ita offeret Aharon Levitas, oblatione coram Jehova *oblatos* à filiis Iſraelis; ut ſint ad exercendum miniſterium Jehovæ.

12 Quum autem Levitæ nixi fuerint manibus ſuis ſuper caput illorum juvencorum: para eorum unum *in* peccatum, & alterum *in* holocauſtum Jehovæ, ad expiationem faciendam pro ipſis Levitis.

13 Sic ſiſtes Levitas coràm Aharone & coram filiis ejus; offerens eos oblatione Jehovæ:

14 Et ſeparabis Levitas ipſos è medio filiorum Iſraelis, ut ſint mei Levitæ.

15 Poſtmodum vero veniunto Levitæ ad miniſtrandum tentorio conventus; quum purgaveris eos & obtuleris eos oblatione:

16 Nam omnino donati *ſunt* mihi è medio filiorum Iſraelis; pro omni aperiente vulvam, primogenito cujuſque è filiis Iſraelis, aſſumſi eos mihi:

17 Meum enim *eſt* omne primogenitum in filiis Iſraelis ex homine & jumento; quo die percuſſi omne primogenitum in terra Ægypti, ſanctificavi illa mihi:

18 Aſſumſi autem Levitas; pro omni primogenito, in filiis Iſraelis.

19 Et dedi Levitas ipſos dono Aharoni & filiis ejus è medio filiorum Iſraelis, ut exerceant miniſterium filiorum Iſraelis in tentorio conventus, & ut ſint pretium redemtionis pro filiis Iſraelis: ſic non erit in filiis Iſraelis plaga quum accedent filii Iſraelis ad ſanctuarium.

20 Quod fecit Moſche, & Aharon, & totus cœtus filiorum Iſraelis Levitis: ſecundum omnia quæ præceperat Jehova Moſchi *fieri* Levitis, ſic fecerunt eis filii Iſraelis.

21 Purificantes enim ſe Levitæ quum laviſſent veſtimenta ſua, obtulit eos Aharon oblatione coram Jehova; & expiationem fecit pro eis Aharon ad purgandum eos.

22 Poſtea demum acceſſerunt Levitæ ad exercendum miniſterium ſuum in tentorio conventus coram Aharone & coram filiis ejus: quemadmodum præceperat Jehova Moſchi de Levitis, ſic fecerunt eis.

23 Alloquutus quoque eſt Jehova Moſchen, dicendo:

24 Hoc *eſt* quod ad Levitas *pertinet*: à nato viginti quinque annos & deinceps, venito *Levita* ad militandum militiam in miniſterio tentorii conventus:

25 Ex quo vero natus fuerit quinquaginta annos, revertetur à militia hujus miniſterii, ut non miniſtret amplius.

26 Attamen ſervito fratribus ſuis *obeuntibus militiam* in tentorio conventus obſervando obſervationem, quamvis miniſterium ipſi non exerceant: ſic facito Levitis in obſervationibus eorum.

CAP. IX. *Paſcha celebratio.*

ALloquutus autem fuerat Jehova Moſchen in deſerto Sinai, anno ſecundo ab exitu eorum è terra Ægypti, menſe primo, edicendo:

2 Ut celebrarent filii Iſraelis Paſcha ipſum ſtato ſuo tempore.

3 Quartodecimo die menſe iſto, inter duas veſperas, eum celebrate ſtato tempore ſuo; ſecundum omnia ſtatuta ejus, & ſecandum omnes rationes ejus celebrate eum.

4 Edixit itaque Moſche filiis Iſraelis, ut celebrarent Paſcha:

5 Et celebrantes Paſcha primo *menſe*, quartodecimo die ejus menſis, inter duas veſperas, in deſerto Sinai; ſecundū omnia quæ præceperat Jehova Moſchi, ſic fecerunt filii Iſraelis.

6 Fuerunt autem quidam qui quum immundi eſſent ex cadavere hominis, non poterant celebrare Paſcha die illo: quapropter appropinquarunt ante Moſchen & ante Aharonem eo ipſo die.

7 Dixeruntque homines illi ei, nos immundi *ſumus* ex cadavere hominis: quare ſubtraheremur ne offeramus oblationem Jehovæ ſtatuto tempore ſuo inter filios Iſraelis?

8 Quibus dixit Moſche; conſiſtite, dum audiam quid præcepturus ſit Jehova vobis.

9 Alloquutus autem eſt Jehova Moſchen, dicendo:

10 Alloquere filios Iſraelis: dicendo; ſi ullus è vobis erit immundus propter cadaver, aut *ullus* è vobis aut ex generationibus veſtris in via remota fuerit: tamen celebrabit Jehovæ Paſcha.

11 Menſe ſecundo, decimoquarto die inter duas veſperas celebranto illud; cum azymis & herbis amaris comedunto illud.

12 Ne relinquunto *quicquam* ex eo uſque mane, & os ne frangunto in eo: ſecundum totum ſtatutum Paſchatis celebranto illud.

13 Sed vir ille qui *eſt* mundus, aut in itinere non eſt, ſi deſierit celebrare Paſcha, omnino exſcindatur anima illa è populis ſuis: quia oblationem Jehovæ non obtulit ſtato tempore ejus, pœnam peccati ſui ferto vir ille.

14 Et ſi habitet vobiſcum peregrinus, qui celebret Paſcha Jehovæ, ſecundum ſtatutum ipſius Paſchatis & ſecundum rationem ejus ſic celebrato: ſtatutum idem eſto vobis, tam peregrino quam indigenæ ipſi regionis.

15 Quo autem die erectum eſt tabernaculum, operuit nubes ipſa tabernaculum *interdiu* verſus tentorium teſtimonii: veſpere autem erat ſuper tabernaculum quaſi ſpecies ignis uſque mane.

16 Sic erat jugiter, nubes tegebat illud; ſed ſpecie ignis noctu.

17 Prout autem offerens ſe nubes illa ſupra tentorium illud *proficiſcebatur*, ita poſtmodum proficiſcebantur filii Iſraelis: & in loco ubi reſidebat eadem nubes, ibi caſtrametabantur filii Iſraelis.

18 Ex præſtituto Jehovæ proficiſcebantur filii Iſraelis, & ex præſtituto Jehovæ caſtrametabantur: omnibus diebus quibus reſidebat illa nubes ſuper tabernaculum, caſtra habebant:

19 Quumque continuabat nubes illa reſidere ſuper tabernaculum diebus multis; tum obſervabant filii Iſraelis obſervationem Jehovæ, & non proficiſcebantur:

20 Sive accideret ut eſſet illa nubes diebus paucis ſuper tabernaculum; ex præſtituto Jehovæ caſtra habebant, & ex præſtituto Jehovæ proficiſcebantur:

21 Sive accideret ut eſſet illa nubes à veſpere uſque mane, poſtea efferens ſe proficiſceretur nubes illa mane, tum proficiſcebantur: ſive per diem & noctem, quum efferens ſe proficiſcebatur nubes illa, tum proficiſcebantur.

22 Sive biduo, ſive menſe; ſive anno, prout continuabat nubes illa reſidere ſuper ipſum tabernaculum; caſtra habebant filii Iſraelis, & non

& non proficiſcebantur: & prout efferens ſe proficiſcebatur illa, proficiſcebantur:
23 Ex præſtituto Jehovæ caſtra habebant, & ex præſtituto Jehovæ proficiſcebantur: obſervationem Jehovæ obſervabant ex præſtituto Jehovæ per Moſchen.

CAP. X. *Uſus tubarum, Caſtrorum ordo, & qui voto deponeretur & elevaretur Arca.*

PRæterea alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:
2 Fac tibi duas tubas argenteas, opere continente facito illas; ut ſint tibi ad convocandum cœtum, & ad imperandum profectionem caſtrorum.
3 Quum clangent *Sacerdotes* illis; tunc congregabunt ſe ad te univerſus cœtus ad portam tentorii conventus:
4 Quum autem una clanxerint; tunc congregabunt ſe ad te principes, primarii millium Iſraelis:
5 Quum autem clangetis fracto ſono; tunc proficiſcentur caſtra illa quæ metantur verſus Orientem:
6 Quumque fracto ſono clangetis ſecundo, tunc proficiſcentur caſtra quæ metantur meridiem verſus: fracto ſono clangunto in profectionibus eorum:
7 Quum vero congregabitis congregationem; clangetis quidem, ſed non edetis fractum ſonum.
8 Et filii Aharonis ſacerdotes clangunto tubis: hæc erunt vobis in ſtatutum perpetuum per generationes veſtras.
9 Quum autem procedetis *ad* bellum in regione veſtra, contra oppugnatorem oppugnantem vos, ſimiliter fracto ſono clangetis tubis: & fiet veſtri memoria coram Jehova Deo veſtro, ac ſervabimini ad hoſtibus veſtris.
10 In die quoque lætitiæ veſtræ, & in ſolemnitatibus veſtris, & in principiis menſium veſtrorum, ſimiliter clangetis tubis illis ad holocauſta veſtra, & ad ſacrificia euchariſtica veſtra: eruntque vobis in monimentum coram Deo veſtro, ego *ſum* Jehova Deus veſter.
11 Fuit autem anno ſecundo, menſe ſecundo, vigeſimo *die* menſis, *ut* efferens ſe nubes illa à tabernaculo teſtimonii *proficiſceretur*.
12 Itaque profecti ſunt filii Iſraelis profectionibus ſuis à deſerto Sinai; reſeditque nubes illa in deſerto Paranis:
13 Sic profecti ſunt primum, ex præſtituto Jehovæ per Moſchen:
14 Nam profectum eſt vexillum caſtrorum filiorum Jehudæ primum per exercitus ſuos: cujus exercitui præerat Naſchon filius Hamminadabi:
15 Et exercitui tribui filiorum Iſſacaris, Nethaneel filius Tzuharis:
16 Exercitui vero tribui filiorum Zebulunis, Eliab filius Chelonis.
17 Tum depoſito tabernaculo; profecti ſunt filii Gerſchonis & filii Merari ferentes tabernaculum.
18 Poſtea profectum eſt vexillum caſtrorum filiorum Reübenis per exercitus ſuos; cujus exercitui præerat Elitzur filius Schedeuris:
19 Et exercitui tribui filiorum Schimhonis, Schelummiel filius Tzuriſchaddai:
20 Exercitui vero tribui filiorum Gadis, Eljaſaph filius Dehuelis.
21 Tunc profecti ſunt Kehathitæ ferentes ſanctuarium: ut erigerent *illi* tabernaculum, dum hi veniebant.
22 Poſtea profectum eſt vexillum caſtrorum filiorum Ephrajimi per exercitus ſuos; cujus exercitui præerat Eliſchamah filius Hammihudis:
23 Et exercitui tribui filiorum Menaſchis, Gamliel filius Peda-tzuris.
24 Exercitui vero tribui filiorum Binjaminis, Abidam filius Gidhoni.
25 Poſtremo profectum eſt vexillum caſtrorum filiorum Danis, extrema acies omnium illorum caſtrorum per exercitus ſuos; cujus exercitui præerat Achihezer filius Hammiſchaddai:
26 Et exercitui tribui filiorum Aſcheris, Paghiel filius Hocranis:
27 Exercitui vero tribui filiorum Naphthali, Achirah filius Henanis:
28 Hæ *erant* profectiones filiorum Iſraelis per exercitus eorũ, quando proficiſcebantur.
29 Dixerat autẽ Moſche Chobabo filio Rehuelis Midjanitæ ſocero Moſchis, profecturi ſumus ad locum de quo dixerat Jehova, illum dabo vobis: veni nobiſcum, & benefaciemus tibi, quia Jehova promiſit bona Iſraeli.
30 Qui dixit ei, non *jam* ibo, ſed quum ad terram meam & ad cognationem meã ivero.
31 Dixit vero Moſche, ne quæſo deſeras nos; quandoquidem noviſti metatones noſtras in hoc deſerto, eriſque nobis oculorum loco.
32 Eritque ſi iveris nobiſcum; quum fuerit bonum illud quo benefacturus eſt nobis Jehova, ut benefaciamus tibi.
33 Profecti itaque ſunt à monte Jehovæ itinere tridui: & arca fœderis Jehovæ profecta eſt in conſpectu illorum itinere tridui explorando eis locum quietis:
34 Et nubes Jehovæ ſupra eos fuit quotidie, quum proficiſcerentur ex caſtris.
35 Erat autem, quum profectura eſſet arca, ut diceret Moſche, ſurge Jehova, & diſpergantur inimici tui, fugiantque oſores tui à facie tua:
36 Quum vero conſiſteret illa, diceret, da quietẽ Jehova myriadibus, millibus Iſraelis.

CAP. XI. *Murmuris pœna plexi Jehudai coturnicum carnes impetrant. Sanhedrin inſtituitur ſive collegium 70 virorum.*

QUum autem populus plane queribundi eſſent, malũ viſum eſt audiente Jehova: quapropter audiens Jehova accenſus eſt ira, & exardeſcens in eos ignis Jehovæ conſumebat *eos qui erant* in extremitate caſtrorum:
2 Sed clamante populo ad Moſchen, ſupplicavit Moſche Jehovam, & compreſſus eſt ignis ille.
3 Idcirco vocavit *quiſque* nomen illius loci Tabherã, quia exarſerat in eos ignis Jehovæ.
4 Convenarum quoque turba quæ in medio ejus *erat* gravitẽ concupiverunt: quare rurſus

flevit

fleverunt etiam filii Iſraelis dicentes: *ô ſi* quis daret nobis comedendam carnem.

5 Recordamur piſcium quos edebamus in Ægypto gratis, cucumerum, & peponum, & porrorum, & cæparum, & alliorum.

6 Et nunc anima noſtra arida *eſt*, nihil quicquam *eſt*, tantum man ob oculos noſtros.

7 (Man autem ut ſemen coriandri erat, & color ejus ut color bdellii.

8 Itantes populus colligebant ac molebant molis, aut tundebant tudicula, coquebantque in cacabo, aut conficiebant ex eo placentas ſubcineritias: eratque ſapor ejus tanquam ſapor humoris præſtantiſſimi ex oleo.

9 Et quum deſcenderet ros ſuper caſtra nocte, deſcendebat cum eo.)

10 Audivit ergo Moſche populum ipſum flentem per familias ſuas, quemq; ad portam tentorii ipſius, quare accenſa eſt ira Jehovæ valde, & in oculis Moſchis malum viſum eſt.

11 Dixit itaque Moſche Jehovæ, quare malo affeciſti ſervum tuum? & quare non inveni gratiam in oculis tuis? quod impoſuiſti onus hujus populi totius mihi?

12 An ego concepi totum populum hunc? an ego peperi illum? quod dicis mihi, exporta eum in ſinu tuo, quemadmodum portat nutricius lactentem, ad illam terram quam juramento promiſiſti majoribus ejus.

13 Unde mihi *eſſet* caro quam dem toti populo huic? nam flent adverſum me dicendo, da nobis carnem ut comedamus.

14 Non poſſum ego ſolus ferre *onus* totius populi hujus, nam grave hoc *eſt* ſupra me.

15 Quod ſi tu ſic facturus es mihi, occide me jam, occide, ſi inveni gratiam in oculis tuis: & ne videam malum meum.

16 Dixit ergo Jehova Moſchi, congrega mihi ſeptuaginta viros è Senioribus Iſraelis; quos noſti eſſe ſeniores populi & moderatores ejus: & aſſumptos *adducito* eos ad tentorium conventus, ut ſiſtant ſe ibi tecum.

17 Tunc deſcendens loquar tecum ibi; & ſeponam de ſpiritu qui *eſt* ſuper te, ponamque in eis: ſic portabunt tecum onus populi, neque portabis tu ſolus.

18 Populo autem edicito, parate vos in craſtinum, ut comedatis carnem; quia fleviſtis audiente Jehova dicendo, *ô ſi* quis daret nobis comedendam carnem, nam bene *erat* nobis in Ægypto: dabit igitur vobis Jehova carnem & comedetis.

19 Non uno die comedetis, neque biduo; imo non quinque diebus, neque decem diebus, neque viginti diebus.

20 Uſque ad plenum menſem *comedetis*, uſq; dum exeat è naſo veſtro, & ſit vobis in ejectamentum: propterea quod ſpreviſtis Jehovam: qui *eſt* in medio veſtri, & fleviſtis coram illo, dicendo, quare jam exivimus ex Ægypto?

21 Dicente vero Moſche; ſexcenties mille peditum *eſt* populus hic in cujus medio ego *ſum*: & tu dicis, carnem daturus ſum eis ut comedant menſem plenum:

22 An greges & armenta jugulabuntur eis, ut ſatis ſit eis? an omnes piſces maris congregabuntur eis ut *ſatis* ſit eis?

23 Dixit Jehova Moſchi, an manus Jehovæ curta eſſet? jam videbis utrum eventurum ſit tibi verbum meum nec ne.

24 Egreſſus itaque Moſche eloquutus eſt ad populum verba Jehovæ; & congregavit ſeptuaginta viros è Senioribus populi, quos ſtetit circa tentorium *conventus*.

25 Tum deſcendens Jehova in nube illa alloquutus eſt eum; & ſeponens de illo ſpiritu qui *erat* ſuper eum, indidit ſeptuaginta illis viris ſenioribus: fuitque quum reſideret ſuper eos ſpiritus ille, ut *tum* prophetarent, & non amplius.

26 Remanſerant autem duo viri in caſtris, quorum uni nomen *erat* Eldad; nomen vero alteri Medad, ſuper quos reſedit quoque ſpiritus ille, quia ipſi *erant* inter conſcriptos, quamvis non prodiiſſent ad tentorium: ſic prophetarunt in caſtris.

27 Quare cucurrit puer & renunciavit Moſchi dicens, Eldad & Medad prophetant in caſtris.

28 Reſpondens vero Jehoſchuah filius Nunis miniſter Moſchis à juventute ſua, dixit; domine mi Moſche, cohibe eos.

29 Cui dixit Moſche, an invides tu meæ cauſæ? atqui utinam totus populus Jehovæ *eſſent* prophetæ, indente Jehova ſpiritum ſuum illis.

30 Poſtea recepit ſe Moſche ad caſtra, cum Senioribus Iſraelis.

31 Tum ventus profectus à Jehova abripuit coturnices à mari; & diſſevit ad caſtra, quaſi itinere unius diei hinc, & quaſi itinere unius diei illinc circa caſtra: idque ad duos cubitos in ſuperficie terræ.

32 Surgenſque populus toto die illo, & tota nocte illa, & toto die poſtero collegerunt coturnices, qui minimum, decem acervos collegit: & compoſite expanderunt eas ſibi circa caſtra.

33 Earum caro erat adhuc inter dentes illorum, nondum exeſa erat; quum ira Jehovæ accenſa eſt in populum, & percuſſit Jehova populum plaga magna valde.

34 Quamobrem vocavit quiſque nomen loci illius Kibrothas-thaavæ, quia ibi ſepeliverunt populum, eos qui concupierant.

35 Kibrothis-thaava profecti ſunt populus Chatzerothas; & ſubſtiterunt Chatzerothis.

CAP. XII. *Miriami lepra ſanatur.*

NAm obloquuta eſt Mirjam cum Aharone contra Moſchen, propter uxorem illam Cuſchidem quam duxerat; quod uxorem Cuſchidem duxiſſet:

2 Ac dixerunt, an tantummodo per Moſchen loquutus eſt Jehova? nonne etiam per nos loquutus eſt? quod audivit Jehova:

3 Vir autem ille Moſche manſuetus erat valde: præ omnibus hominibus qui *erant* in ſuperficie terræ.

4 Quapropter edixit Jehova repente Moſchi, & Aharoni, & Mirjamo, prodite vos tres ad tentorium conventus, & prodierunt ipſi tres.

5 Tum deſcendens Jehova in columna nubis, ſubſtitit *ad* portam ipſius tentorii:

Quum-

quamque vocaſſet Aharonem & Mirjamum, prodierunt ambo.

6 Quibus dixit, audite nunc verba mea, ſi *eſt* Propheta *ex* vobis, per viſionem meipſum Jehovam notum facio ei, *aut* per ſomnium alloquor eum:

7 Non ſic ſervus meus Moſche, qui *eſt* in tota domo mea fidelis:

8 In os alloquor eum, adeo ut ſpeciem, ſimilitudinemque Jehovæ intueatur, ac non per ænigmata: quare igitur non timuiſtis obloqui contra ſervum meum, contra Moſchen?

9 Accenſa itaque eſt in eos ira Jehovæ, & abiit.

10 Simulac vero nubes illa receſſit à ſuperiore parte tentorii, ecce Mirjam leproſa *erat*, *alba* ſicut nix: cumque reſpexiſſet Aharon ad Mirjamum, ecce leproſa *erat*.

11 Quamobrem dixit Aharon Moſchi: *attende* ad me domine mi, ne quæſo imponas nobis peccati pœnam, quo ſtulte egimus, & quo peccavimus:

12 Ne quæſo ſit *Mirjam* ſimilis mortuo; cujus dimidiata caro exeſa eſt quum egreditur ex utero matris ſuæ.

13 Inclamante ergo Moſche Jehovam, dicendo; *Deus* ſortis quæſo ſana nunc eam:

14 Edixit Jehova Moſchi, ſi pater ejus ſputum inſpuiſſet in faciem ejus, annon rubore ſuffuſa eſſet ſeptem dies? ſecluditor ſeptem dies extra caſtra, & poſtmodum aggregabitur.

15 Secluſa eſt itaque Mirjam extra caſtra ſeptem dies, ideo populus non eſt profectus donec aggregaretur Mirjam. *Cap.* XIII.

16 Poſtea vero profecti populus Chatzerothis, caſtrametati ſunt in deſerto Paranis.

CAP. XIII. *Exploratores mittuntur in terram promiſſam.*

POſtea alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

2 Mitte tibi viros qui explorent terram Cenahanis, quam ego daturus ſum filiis Iſraelis, virum unum pro unaquaque tribu majorum ſuorum mittite, quemque principem inter eos.

3 Miſit itaque illos Moſche à deſerto Paranis ex præſtituto Jehovæ: omnes viri illi, primarii filiorum Iſraelis erant.

4 Hæc autem *ſunt* nomina illorum: pro tribu Reübenis, Schammuah filius Zaccuris:

5 Pro tribu Schimhonis, Scaphat filius Chori.

6 Pro tribu Jehudæ, Caleb filius Jephunnæ:

7 Pro tribu Jiſſacaris, Jigeal filius Joſephi:

8 Pro tribu Ephrajimi, Hoſcheah filius Nunis:

9 Pro tribu Benjaminis, Palti filius Raphu:

10 Pro tribu Zebulunis, Gaddiel filius Sodi:

11 De tribu Joſephi, pro tribu Menaſchis, Gaddi filius Suſi:

12 Pro tribu Danis, Hammiel filius Gemalli:

13 Pro tribu Aſcheris, Sethur filius Micaelis:

14 Pro tribu Naphtali, Nachbi filius Vophſi:

15 Pro tribu Gadis, Geſuel filius Maci.

16 Hæc *ſunt* nomina virorum illorum quos miſit Moſche ad explorandum terram illam: appellabat autem Moſche Hoſcheham filium Nunis, Jehoſchuham.

17 Mittens ergo eos Moſche ad explorandum terram Cenahanis, edixit eis; aſcendite hac meridiana plaga, & conſcendetis iſtum montem:

18 Ut conſideretis terram illam qualis ſit: tum populum qui habitat in ea, utrum ſortis ſit, an debilis, utrum paucus ſit, an multus:

19 Tum qualis ſit ea terra in qua habitat, utrum bona ſit, an mala; id eſt, quales civitates illæ in quibus habitat, utrum in caſtris, an in munitis locis:

20 Rurſus qualis *ſit* ipſa terra, utrum pinguis ſit, an macilenta; utrum ſint in ea arbores, nec ne; confirmetiſque vos ut accipiatis de fructu illius terræ: dies autem ille dies erant præcocium uvarum.

21 Aſcendentes igitur exploraverunt terram illam à deſerto Sinis Rechobum uſque, qua venis Chamatham.

22 Aſcenderunt enim per meridianam plagam, & venit *Caleb* Chebronem uſque; ubi erant Achiman, Scheſchai, & Thalmai nati ex Hanako: Chebron autem exſtructa fuerat ſeptem annis ante Tzohanem Ægypti.

23 Deinde pervenerunt uſque ad vallem Eſcholis, unde exciſo uno palmite cum botro uvarum, deportaverunt eum palanga duobus *hominibus*: ſimiliter ex malogranatis & ficubus ejus *terra*.

24 Locum illum vocavit *quiſque* vallem Eſcholis; propter botrum illum quem exciderunt inde filii Iſraelis.

25 Reverſi autem ſunt ab exploratione illius terræ, exactis quadraginta diebus.

26 Et abeuntes pervenerunt ad Moſchen, & ad Aharonem, & ad totum cœtum filiorum Iſraelis, verſus deſertum Paranis in Kadeſchum, & relato illis ac toti cœtui negotio, oſtenderunt eis fructum illius terræ.

27 Narrantes itaque ei dixerunt; pervenimus ad terram illam quo miſeras nos: & certe affluens eſt lacte & melle, atque hic eſt fructus ejus.

28 Niſi quod robuſtus *eſt* populus qui habitat in ea terra; & civitates ipſas munitas magnas valde, etiamque natos ex Hanako vidimus ibi.

29 Hamalek habitat in regione auſtrali, Chitthæus vero & Jebuſæus & Emoræus habitat in ipſo monte, & Cenahanæus habitat ad mare & ad ripam Jardenis.

30 Et quamvis compeſceret Caleb populum *venientem* ad Moſchen (dicebat enim, imo aſcendamus ut hæreditario jure poſſideamus eam; nam omnino prævalebimus adverſus eam.)

31 Tamen alii viri qui aſcenderant cum eo dicebant; non prævalebimus aſcendendo ad iſtium populum; nam fortior eſt nobis:

32 Et induxerunt famam malam de terra illa quam exploraverant, in filios Iſraelis, dicendo: terra illa per quam tranſivimus ad explo-

explorandum eam, terra eſt quæ conſumit habitatores ſuos, & totus ille populus quem vidimus in ea, homines *ſunt* proceri.

33 Præterea ibi vidimus gigantes filios Hanaki; qui ſuperant reliquos gigantes, ita ut *videremur* in oculis noſtris *eſſe* ut cicadæ, & ſic eſſemus in oculis eorum.

CAP. XIV. *Populo murmurante Jehoſchuah & Caleb perſtant in pietate, ferunturque illius præmium ampliſſimum.*

QUa *fama* accepta totus cœtus ediderunt vocem ſuam, fleveruntque populus nocte illa.

2 Et murmurarunt contra Moſchen & contra Aharonem omnes filii Iſraelis: dicebant enim eis totus cœtus, utinam mortui eſſemus in terra Ægypti, aut in deſerto hoc utinam moreremur.

3 Nam quorſum Jehova adducit nos in terram iſtam? ut cadamus gladio? *quorſum* uxores noſtræ & parvuli noſtri ſint prædæ? an non melius eſſet nobis redire in Ægyptum?

4 Dicebantque alter alteri; conſtituamus ducem, & revertamur in Ægyptum.

5 Tum prociderunt Moſche & Aharon ſuper faciem ſuam, coram tota congregatione cœtus filiorum Iſraelis.

6 Jehoſchuah vero filius Nunis, & Caleb filius Jephunnæ: ex illis qui exploraverant terram, laceraverunt veſtimenta ſua:

7 Et alloquuti ſunt totum cœtum filiorum Iſraelis dicendo, terra perquam tranſivimus ad explorandum eam, terra *eſt* perquam optima.

8 Si delectatur nobis Jehova, introducet quoque nos in terram iſtam, & dabit eam nobis; terram quæ *eſt* affluens lacte & melle.

9 Tantummodo contra Jehovam ne rebellate; præterea vos ne timete populum iſtius terræ, nam cibus noſter ſunt: receſſit umbraculum eorum ab eis, & Jehova *eſt* nobiſcum, ne timete eos.

10 Tunc colloquebantur totus cœtus, ut obruerent eos lapidibus: ſed gloria Jehovæ apparuit in tentorio conventus, omnibus filiis Iſraelis.

11 Dixitque Jehova Moſchi; quouſque contemtim provocabunt me populus hic? & quouſque non credent in me ad omnia illa ſigna quæ feci in medio ejus?

12 Percutiam eum peſte & diſpellam eum; te autem efficiam in gentem magnam, & robuſtiorem hac.

13 Dixit vero Moſche Jehovæ, atqui audirent Ægyptii è quorum medio feciſti virtute tua ut aſcenderet hic populus;

14 Ac dicerent cum habitatore iſtius terræ, (audiverunt *enim* te Jehovam *eſſe* in medio populi hujus; quia tu Jehova oculo conſpiciendus appares, quod nubes tua reſidet ſuper eos ac in columna nubis antecedis eos interdiu, & in columna ignis noctu.)

15 Si inquam morte afficeres populum hunc, omnes ad unum loquerentur gentes iſtæ quæ audiverunt famam tuam, dicendo:

16 Propterea quod non poterat Jehova introducere populum hunc in terram illam, quam juramento promiſerat eis, ideo jugulavit eos in hoc deſerto.

17 Nunc igitur magnificetur quæſo virtus Domini, quemadmodum pronunciaſti, dicendo:

18 Jehova *eſt* longanimis & multus benignitate, condonans iniquitatem & defectionem, qui prorſus non abſolvit *ſontem*, viſitans iniquitatem patrum in filios, in nepotes & in abnepotes:

19 Condona quæſo iniquitatem populi hujus pro magnitudine benignitatis tuæ, & prout condonaſti populo huic ab Ægypto huc uſq;

20 Cui dixit Jehova, condono ſecundum verbum tuum:

21 Veruntamen *ne* vivam ego, aut implebitur gloriâ Jehovæ tota terra:

22 Quia omnes iſti homines qui viderunt gloriam meam & ſigna mea quæ feci in Ægypto & in deſerto hoc; tentarunt me jam decies, & non auſcultarunt voci meæ;

23 Si viderint terram illam quam juramento promiſi patribus eorum: nulli inquam qui provocaverunt me videbunt eam.

24 At ſervum meum Calebum, quia fuit ſpiritus alius cum eo, & plene ſequutus eſt me; ideo inducam ipſum in terram in quam venerat, & ſemem ejus hæreditario jure poſſidebit eam.

25 Sed Hamalekita & Cenahanæus conſiſtit in iſta valle: cras revertimini, & veſtro bono proficiſcimini in deſertum; via *ad* mare algoſum.

26 Deinde alloquutus eſt Jehova Moſchen & Aharonem, dicendo:

27 Quouſque cœtum iſtum malum eorum qui *ſum* murmuratores ad verſum me, obmurmurationes filiorum Iſraelis, quibus murmurant contra me audivero?

28 Dicito eis, *ne* vivam ego, dictum Jehovæ, niſi quemadmodum loquuti eſtis audiente me, ita fecero vobis:

29 *Niſi* in deſerto hoc ceciderint cadavera veſtra, & omnes numerati veſtri in toto numero veſtro à nato viginti annos & deinceps; qui murmuraſtis adverſum me:

30 Si vos ingreſſuri eſtis terram, in qua *juravi* tollens manum meam me collocaturum vos; præter Calebum filium Jephunnæ, & Jehoſchuham filium Nunis.

31 Parvulos autem veſtros, de quibus dixiſtis, prædæ erunt; utique introducam ipſos ut fruantur ea terra quam ſpreviſtis:

32 Cadavera ergo veſtra, veſtra, inquam, cadent in hoc deſerto.

33 Filii vero veſtri paſcentes in deſerto quadraginta annos, ferent pœnam ſcortationum veſtrarum, donec deficiant cadavera veſtra in deſerto.

34 Pro numero dierum quibus exploraſtis terram, quadraginta dierum; unoquoque die in annum *verſo*, feretis pœnam iniquitatum veſtrarum quadraginta annos: ut cognoſcatis abruptionem meam.

35 Ego Jehova loquutus ſum; *mentior* niſi hoc fecero toti cœtui malo iſti, qui congregati

gati fuerunt contra me, in deſerto iſto deficient, & ibidem morientur.

36 Quamobrem viri illi quos miſerat Moſche ad explorandum terram, propterea quod reverſi, ad murmurandum incitarunt contra eum totum cœtum, inducendo famam malam de terra illa:

37 Viri inquam illi qui induxerunt famam de terra illa malam, mortui ſunt plagâ illâ coram Jehova.

38 Jehoſchuah vero filius Nunis & Caleb filius Jehunnę, vivi remanſerunt ex viris illis, qui iverant ad explorandum terram illam.

39 Quum itaque eloqueretur Moſche omnia verba illa apud omnes filios Iſraelis, luxerunt populus valde.

40 Deinde mane ſurrexerunt ut aſcenderent verticem illius montis dicendo: præſto ſumus ut aſcendamus in locum illum de quo dixerat Jehova, nam peccavimus.

41 Sed dixit Moſche, quare jam tranſgredimini vos præſtitutum Jehovæ? atqui hoc non ſuccedet.

42 Ne aſcenditote; nam non *erit* Jehova in medio veſtri, ut non afficiamini plaga coram hoſtibus veſtris.

43 Hamalekita enim & Cenahanæus *ibi eſt* ante vos, cujus gladio caderetis: quandoquidem averſi eſtis à ſequendo Jehova, neque futurus eſt Jehova vobiſcum.

44 Nihilominus contenderunt in altum, ut aſcenderent verticem illius montis: ſed arca fœderis Jehovæ & Moſche non diſceſſerunt è medio caſtrorum.

45 Quapropter deſcendit Hamalekita & Cenahanæus qui conſiſtebat in monte illo, & percutientes contuderunt eos Chormâ uſque.

CAP. XV. *Ingreſſis terram quæ ſacrificia offerenda. Lapidatur qui Sabbathum profanarat.*

POſtea alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

2 Alloquere filios Iſraelis edicens eis; quum pervenerítis in terram habitationum veſtrarum, quam ego daturus ſum vobis;

3 Si facietis igne abſumendum Jehovæ holocauſtum, aut ſacrificium, nuncupando votum, aut in voluntaria oblatione, aut in ſolemnitatibus veſtris; parando odorem gratum Jehovæ ex armento aut ex grege:

4 Tunc qui offert oblationem ſuam, afferet Jehovæ; *in* munus decimam *Epha* ſimilæ commiſtam olei quarta hinis;

5 Et vini in libamen quartam hinis, parabis in holocauſta aut in ſacrificio, pro unoquoque agno.

6 Aut pro ariete parabis munus ſimilæ duas decimas, miſtæ olei tertia hinis;

7 Et vini in libamen tertiam hinis, offeres odorem gratum Jehovæ.

8 Quod ſi parabis juvencum ſubrumum *in* holocauſtum aut ſacrificium; nuncupando votum aut euchariſticum Jehovæ;

9 Tunc offeret cum *juvenco* ſubrumo munus tres decimas *Ephæ* ſimilæ, miſtæ olei dimidio hine;

10 Et vini offeres in libamen dimidium hinem, igne abſumendum odoris grati Jehovæ.

11 Sic fiat in bovem unumquemque, aut in arietem unumquemque, aut in parvam pecudem ex ovibus aut ex capris.

12 Pro numero quem parabitis, ſic facitote in unumquemque pro numero eorum.

13 Omnis indigena ſic parato iſta, offerendo igne abſumendum odoris grati Jehovæ.

14 Similiter ſi peregrinetur apud vos peregrinus aut inquilinus in generationibus veſtris, qui paret igne abſumendum odoris grati Jehovæ, quemadmodũ facturi eſtis, ita facito.

15 O congregatio, vobis & peregrino qui peregrinatur *apud vos*, ſtatutum idem *eſto*: ſtatuto perpetuo per generationes veſtras, ut vos, ita peregrinus erit coram Jehova.

16 Lex eadem & ratio eadem eſto vobis; & peregrino qui peregrinatur apud vos.

17 Item alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

18 Alloquere filios Iſraelis edicens eis; quum perveneritis in terram illam, quo ego ſum introducturus vos:

19 Tum erit comedentibus vobis de pane illius terræ, ut offeratis oblationem Jehovę.

20 Primitias cujuſque maſſæ veſtræ colyram offerte in oblationem; ſicut oblationem ex area, ſic offerte illam.

21 Ex primitiis cujuſque maſſæ veſtræ dato oblationem Jehovæ, per generationes veſtras.

22 Quum autem errabitis, non facientes omnia mandata iſta; quæ eloquutus eſt Jehova Moſchi:

23 Omnia *inquam* quæ præcepit vobis Jehova per Moſchen, ex quo die præcepit *illa* Jehova & deinceps per generationes veſtras;

24 Tum erit ſi non animadvertente ipſo cœtu commiſſum eſt *illud* per errorem, ut parent totus ille cœtus juvencum ſubrumum unum in holocauſtum, in odorem gratum Jehovæ, & munus libamenque ejus pro ratione ejus: præterea hircum lactentẽ unum in peccatum.

25 Et expiationem faciet ſacerdos pro unoquoque cœtu filiorum Iſraelis, ut condonetur eis, quia error eſt, & ipſi oblationẽ ſuam igne abſumendum Jehovæ; peccatumque ſuum adduxerunt coram Jehova pro errore ſuo:

26 Hoc condonabitur cuique cœtui filiorum Iſraelis, & peregrino qui peregrinatur inter eos; quia toti illi populo *accidit* per errorem:

27 Quod ſi anima una peccaverit per errorem, ea auferet capram anniculam in peccatum.

28 Et expiationem faciet ſacerdos pro anima quæ erravit peccato per erroré coram Jehova; expiando pro ea; ſic condonabitur ei.

29 Indigenæ ex filiis Iſraelis, & peregrino qui peregrinatur inter eos: lex eadem eſto vobis pro committente *peccatum* per errorem.

30 Anima vero illa quæ commiſerit elata manu, *ſive* ex indigenis ſive ex peregrinis, Jehovam afficit iſte probro: omnino exſcindetur anima illa è medio populi ſui.

31 Quia verbum Jehovæ ſprevit, & mandatum ejus irritum fecit, omnino exſcinditor anima illa, iniquitatas ejus in ea *eſt*.

32 Quum

32 Quum autem eſſent filii Iſraelis in deſerto illo, invenerunt quendam colligentem ligna in die ſabbathi:

33 Quem adducentes ii qui invenerant illum colligentem ligna, ad Moſchen, & ad Aharonem, & ad totum cœtum;

34 Poſuerunt eum in cuſtodia; quia non fuerat declaratum quid faciendum eſſet eo.

35 Edixit autem Jehova Moſchi, omnino morte afficitor vir ille; obruito eum lapidibus totus cœtus extra caſtra.

36 Educentes itaque totus cœtus illum extra caſtra, obruerunt eum lapidibus ita ut moreretur; quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

37 Item alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

38 Alloquere filios Iſraelis & edicas eis, ut faciant ſibi peniculamentum in oris veſtimentorum ſuorum per generationes ſuas; & adhibeant peniculamento ipſius oræ filum hyacinthinum.

39 Erit autem vobis peniculamentum, ut videntes illud recordemini omnium mandatorum Jehovæ, & faciatis ea; ac non attenta obſervatione ſequamini animum veſtrum & oculos veſtros, quę vos ſequentes ſcortamini.

40 Ut *inquam* recordemini & faciatis omnia mandata mea; & ſitis ſancti Deo veſtro.

41 Ego Jehova Deus veſter qui eduxi vos è terra Ægypti, ut ſim vobis Deus, ſum Jehova Deus veſter.

CAP. XVI. *Seditio Korach, Dathan, & Abiram, aliorumque 14700 murmur divinitus punitur.*

ASſumſit autem *homines* Korach filius Jitzeharis filii Kehathi filii Levi, ſimiliter Dathan & Abiram filii Eliabi, & On filius Pelethi filii Reubenis.

2 Et inſurgentes ſtiterunt ſeſe coram Moſche, *Korach* & homines ex filiis Iſraelis ducenti quinquaginta, principes cœtus, convocati è cœtu, homines celebres.

3 Et congregantes ſe adverſus Moſchen & adverſus Aharonem, dixerunt eis, ſatis eſto vobis; nam totus hic cœtus; hi omnes ſunt ſancti, & inter eos *eſt* Jehova: quare ergo effertis vos ſuper congregationem Jehovæ?

4 Quo audito Moſche procidit in faciem ſuam:

5 Deinde alloquutus eſt Korachum & totum cœtum ejus, dicendo; mane, *quum illuxerit*, plane notum faciet Jehova eum qui ipſius *eſt*, & qui ſanctus *eſt*, & quem admovit ad ſe: nam eum quem elegerit, admovebit ad ſe.

6 Hoc facite, ſumite vobis thuribula, Korach cum toto cœtu ſuo:

7 Et indite eis ignem, & imponite eis thus coram Jehova cras; eritque is quem elegerit Jehova ille ipſe ſanctus: ſatis eſto vobis, filii Levi.

8 Dixit vero Moſche Koracho, audite nunc filii Levi:

9 An parva res *eſt* præ vobis, quod ſeparavit Deus Iſraelis vos à cœtu Iſraelis, admovendo vos ad ſe; ut exerceatis miniſterium tabernaculi Jehovæ, ſtantes coram hoc cœtu pro miniſterio eorum?

10 Poſtquam admovit te & omnes fratres tuos filios Levi tecum, & quæratis etiam ſacerdotium?

11 Idcirco tu & totus cœtus tuus *ii eſtis* qui congregatis vos adverſus Jehovam: Aharon vero quid *eſt* quod murmuratis contra eum?

12 Quum autem miſiſſet Moſche vocatum Dathanem & Abiramum filios Eliabi; dixerunt, non aſcendemus:

13 An parum eſt quod fecifti ut aſcenderemus è terra affluente lacte & melle, ad mortem afficiendum nos in iſto deſerto: quod & indefinenter imperium tibi aſſumis in nos,

14 Et non introduxiſti nos in terram affluentem lacte & melle, nec dediſti nobis poſſeſſionem agri aut vineæ? an oculos iſtorum hominum fodies? non aſcendemus.

15 Tum accenſus ira Moſche valde, dixit Jehovæ; ne reſpicito ad munus eorum: ne aſinum quidem ullius ex eis uſurpavi, neque malo affeci ullum ex eis.

16 Edixitque Moſche Koracho, tu & totus cœtus tuus eſto coram Jehova, tu *inquam*, & illi cum Aharone cras:

17 Et accipite quiſque thuribulum ſuum, & indito illis ſuffitu admoveatis coram Jehova quiſque thuribulum ſuum, ducenta quinquaginta thuribula: tu quoque & Aharon quiſque thuribulum ſuum.

18 Acceperunt igitur quiſque thuribulum ſuum, & indito eis igne impoſuerunt eis ſuffitum; conſtiteruntque ad portam tentorii conventus cum Moſche & Aharone.

19 Ut autem congregavit contra eos Korach totum cœtum ſuum ad portam tentorii conventus, apparuit gloria Jehovę toti cœtui.

20 Et alloquutus eſt Jehova Moſchen & Aharonem, dicendo;

21 Separate vos è medio cœtus hujus, ut conſumam eos momento.

22 Qui procidentes in faciem ſuam dixerunt; *Deus* fortis Deus ſpirituum, *Deus* omnis carnis: hic vir unus peccaverit, & contra totum hunc cœtum effervefces?

23 Iterum alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

24 Alloquere cœtum dicendo; recedite à circuitu tabernaculi Korachi, Dathanis, & Abirami.

25 Surgens itaque Moſchi ivit Dathanem & Abiramum verſus; ſequentibus eum Senioribus Iſraelis.

26 Et alloquutus eſt cœtum, dicendo; recedite nunc à tentoriis iſtorum improborum hominum, & ne attingite quicquam quod illorum *ſit*: ne conſumamini in omnibus pœnis eorum.

27 Itaq; receperunt ſe *filii Iſraelis* à tabernaculo Korachi, Dathanis, & Abirami circumquaque; Dathan vero & Abiram egreſſi ſtabant quiſque *in* oſtio tentorii ſui cum uxoribus ſuis, filiiſque ſuis & parvulis ſuis.

28 Quibus dixit Moſche; hac re cognoſcetis Jehovam miſiſſe me ad faciendum omnia opera iſta: non autem ex me *facere ea*.

29 Si

29 Si ut moriuntur omnes *reliqui* homines morientur iſti, & animadverſione omnium *reliquorum* hominum animadvertetur in eos: ne Jehova miſerit me.

30 Sin autem aliquid novi patrabit Jehova, & aperiens humus os ſuum abſorbebit eos cum omnibus quæ eorum *ſunt*, deſcendentque vivi in ſepulchrum, tunc cognoſcetis homines iſtos contemtim provocaſſe Jehovam.

31 Fuit ergo quum abſolveret eloqui omnia verba hæc, ut findereturhumus quæ ſuberat illis;

32 Et aperiens terra os ſuum abſorberet eos & domos eorum: omnes etiam homines qui *erant* Korachi, & omnes facultates ejus.

33 Ita deſcenderunt illi cum omnibus quæ ipſorum *erant*, vivi in ſepulchrū: & operiente eos terra perierunt è medio congregationis.

34 Omnes vero Iſraelitæ qui *erant* circa illos; fugerunt ad vocem illorum: dicebant enim, *videndum* ne abſorbeat nos terra.

35 Præterea ignis egreſſus eſt à Jehova: & aſſumpſit ducentos quinquaginta illos viros qui offerebant ſuffitum.

CAP. XVII. *Virga florens Aharonis.*

TUm alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo;

2 Edic Elhazari filio Aharonis Sacerdotis, ut tollat thuribula iſta è medio incendii, ignem vero eorum diſperge illuc; ſancta enim ſunt.

3 Ex thuribulis iſtorum qui peccatores *fuerunt* in animas ſuas, ut faciant ductiles laminas obducendas altari, quia admoverunt illa coram Jehova, ut ſancta eſſent: & ſunto Iſraelitis ſigno.

4 Aſſumpſit itaque Elhazar ſacerdos thuribula illa ærea quę admoverant ii qui fuerunt exuſti, deduxeruntque ea obducenda altari,

5 In monimentum filiis Iſraelis, ne accedat quiſquam extraneus qui ex ſemine Aharonis non *eſt*, ad adolendum ſuffitum coram Jehova; ut non ſit ſicut Korach, & ſicut cœtus ejus, quemadmodum edixerat Jehova ipſi per Moſchen.

6 Sed murmurarunt totus cœtus filiorum Iſraelis poſtridie contra Moſchen & contra Aharonem, dicendo; vos morte affeciſtis populum Jehovæ:

7 Fuitque congregato cœtu contra Moſchen & contra Aharonem, ac reſpicientibus ad tentorium conventus, ut ecce operiret illud nubes ipſa: apparebat enim gloria Jehovæ.

8 Venit ergo Moſche & Aharon ante tentorium conventus.

9 Et alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

10 Recedite è medio hujus cœtus, ut abſumam eos momento: *hi* vero prociderunt in faciem ſuam.

11 Edixitque Moſche Aharoni, accipe thuribulum, inditoque ei igne ex altari, & impoſito thure, fac ut cito percurrat cœtum, & expiationem fac pro eis: exivit enim fervens ira à facie Jehovæ, *jam* incepit ipſa plaga.

12 Quo accepto Aharon, quemadmodum edixerat Moſche, quum accurreret in medium cœtus, ecce inceperat plaga illa in populo: quamobrem indidit *Aharon* ſuffitum, & expiationem fecit pro populo.

13 Stetitque inter mortuos & vivos: ſic cohibita eſt plaga illa.

14 Fuerunt autem qui mortui ſunt iſta plaga, quaterdecies mille ſeptingenti; præter mortuos ob negotium Korachi.

15 Deinde reverſo Aharone ad Moſchen verſus portam tentorii conventus, quum plaga jam cohibita eſſet: *Caput* XVII.

16 Alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

17 Alloquere filios Iſraelis, & accipe ab eis ſingulas virgas pro paterna familia ab omnibus ducibus eorum ſecundum paternam familiam ſuam, duodecim virgas, cujuſque nomen inſcribito virgæ ejus.

18 Nomen vero Aharonis inſcribito virgæ Levi: nam virga una *eſt* in quemque primarium familiæ paternæ ſuæ.

19 Et relinques illas in tentorio conventus, coram teſtimonio ubi convenire ſoleo vos:

20 Eritque *ut* ejus quem elegero, virga floreat; ſic ſedando *avertam* à me murmura filiorum Iſraelis, quibus murmurant contra vos.

21 Quæ quum eloquutus eſſet Moſche filiis Iſraelis, dederunt ei omnes duces eorum virgas ſingulas in duces ſingulos domus paternæ ſuæ, duodecim virgas: *eratque* virga Aharonis inter virgas illorum.

22 Reliquit autem Moſche virgas illas coram Jehova, in tentorio teſtimonii.

23 Et fuit poſtridie, ingreſſo Moſche in tentorium teſtimonii, ut ecce floruiſſet virga Aharonis pro familia Levi; producens enim germen emiſerat florem, & educebat amygdala.

24 Protulitque Moſche omnes virgas illas à conſpectu Jehovæ ad omnes filios Iſraelis; quas inſpexerunt, & receperunt quiſque virgam ſuam.

25 Edixit autē Jehova Moſchi, refer virgam Aharonis ante teſtimonium, obſervandam in ſignum contra deditos rebellioni: ut auferas à me murmura eorum, ac non moriantur.

26 Quod fecit Moſche; quemadmodum præceperat ipſi Jehova, ſic fecit.

27 Tunc alloquuti ſunt filii Iſraelis Moſchen, dicendo; en exſpiramus, periimus, omnes periimus.

28 Quicunque ſe temere ingerit acceſſurus ad tabernaculum Jehovæ, moriturus eſt: an vero omnes ad unum exſpirabimus?

CAP. XVIII. *Officia, & beneficia ſive ſtipendia Levitarum.*

QUapropter edixit Jehova Aharoni; tu & filii tui & familia patris tui tecum portabitis pœnam iniquitatis in ſanctuarium; tuque & filii tui tecum portabitis pœnam iniquitatis in ſacerdotio veſtro *commiſſa*.

2 Idcirco etiam fratres tuos tribum Levi tribum paternam tuam admove tecum, ut adjuncti tibi miniſtrent tibi: tu autem & filii tui tecum miniſtrabitis ante tentorium teſtimonii.

3 Ut obſervent obſervationem tui & obſervationem totius tentorii : veruntamen ad vaſa ſanctuarii & ad altare ne accedunto, ut non moriantur tum ipſi tum vos.

4 Adjungentur ergo tibi, ut obſervent obſervationem tentorii conventus in toto miniſterio tentorii : at nullus extraneus accedito vobiſcum.

5 *Vos* autem obſervabitis obſervationem ſanctuarii & obſervationẽ altaris: ſic non erit deinceps fervens ira contra filios Iſraelis.

6 Etenim ego, ecce deſumpſi fratres veſtros Levitas è medio filiorum Iſraelis ; vobis dono dantur pro Jehova, ad miniſtrandum miniſterium tentorii conventus :

7 Tu vero & filii tui tecum obſervate ſacerdotium veſtrum in omni negotio altaris, & *eorum* quæ *ſunt* intra ipſum velum, ut miniſtretis: dativo miniſterio dono ſacerdotium veſtrum, ideo extraneus qui prope acceſſerit morte plectetur.

8 Præterea dixit Jehova Aharoni ; ecce inſuper ego do tibi *ad* obſervationem oblationes meas : ex omnibus rebus ſanctis filiorum Iſraelis tibi do eas propter unctionem, & filiis tuis in ſtatutum perpetuum.

9 Hoc eſto tuum, è rebus ſanctis ſanctarum *ſervatis* ab igne : omnis oblatio eorum ex omni munere eorum, & ex omni peccato eorum, & ex omni reatu eorum quæ reſtituent mihi ; res ſancta ſanctarum, tua eſto & filiorum tuorum.

10 In ſanctiore loco comedito illud; omnis mas comedet illud, res ſancta eſto tibi.

11 Hoc quoque tuum *eſto*, elatio doni eorum cum omnibus *donis* filiorum Iſraelis quę agitantur, tibi do illa, & filiis tuis filiabuſque tuis, tecum ſtatuto perpetuo : quiſquis mundus *erit* in familia tua, comedet illud.

12 Quodvis optimum oleum, & quodvis optimum muſti ac frumenti; primitias eorum quas dederint Jehovæ, do tibi.

13 Primitiæ omnium quæ fuerint in terra illorum, quas attulerint Jehovæ, ſunto tuæ : quiſquis mundus erit in familia tua, comedet ex eis.

14 Omne devotum in Iſraele, tuum eſto.

15 Quicquid aperit vulvam ex omni carne quam oblaturi ſunt Jehovæ tam ex homine, quã ex jumentis; tuum eſto: ſed omnino redimi jubeto primogenitum hominis, primogenitum quoque jumenti immundi redimi jubeto:

16 Redimendos autem illorum à nato uno menſe redimi jubeto ſecundum æſtimationem tuam, argenti quinque ſiclis prout eſt ſiclus ſanctuarii : viginti obolorum eſt.

17 Primogenitum vero bovis, aut primogenitum ovis, aut primogenitum capræ, ne finito redimi, res ſancta ſunt : ſanguinem eorum ſpargito ſuper altare, & adipem illorum adoleto, *ut ſit* igne abſumtus in odorem gratum Jehovæ.

18 Et caro eorum tua eſto; ſicut pectus agitationis, & ſicut armus dexter, tua eſto.

19 Omnes oblationes rerum ſanctarum quas offerent filii Iſraelis Jehovæ; do tibi & filiis tuis, & filiabus tuis tecum in ſtatutum perpetuum : fœdus ſalis, perpetuum eſt coram Jehova, pro te & pro ſemine tuo tecum.

20 Edixit etenim Jehova Aharoni, in terra illorum ne habeto poſſeſſionem, & pars ne eſto tibi inter eos : ego *ſum* pars tua & poſſeſſio tua inter filios Iſraelis.

21 Filiis autem Levi ecce do omnes decimas ex Iſraele in poſſeſſionem; pro miniſterio ipſorum quo ipſi miniſtrant, miniſterio tentorii conventus.

22 Ut non accedant deinceps filii Iſraelis ad tentorium conventus, portaturi peccatum *atque* morituri :

23 Sed miniſtrent Levitæ ipſi miniſterium tentorii conventus, & ipſi ferant iniquitatem ſuam : ſtatuto perpetuo per generationes veſtras, ut inter filios Iſraelis non poſſideant poſſeſſionem.

24 Nam decimas filiorum Iſraelis quas afferent Jehovæ in oblationem, do Levitis in poſſeſſionem : idcirco edico de illis, inter filios Iſraelis ne poſſidento poſſeſſionem.

25 Alloquutus quoque eſt Jehova Moſchen, dicendo :

26 Levitas item alloquere & edicas eis ; quum acceperitis à filiis Iſraelis decimas quas do vobis ab illis pro poſſeſſione veſtra: tunc offeretis ex eis oblationem Jehovæ decimas ex illis decimis :

27 Ut imputetur vobis oblatio veſtra ; ſicut frumentum ex area, & ſicut maturus liquor ex torcularis lacu.

28 Sic offertote vos quoque oblationem Jehovæ de omnibus decimis veſtris quas acceperitis à filiis Iſraelis : ut detis ex illis ſingulis oblationem Jehovæ, Aharoni ſacerdoti.

29 Ex ſingulis quę dabuntur vobis offertote omnem oblationem Jehovæ ; ex ſingulorum opimo, ex eo *offerte* ſacram partem ejus.

30 Dices etiam eis ; quum offeretis ex eo opimum ejus, tum imputabitur Levitis tamquam proventus ex area, & tamquam proventus è lacu torcularis.

31 Tum comedetis ipſas *decimas* quovis in loco, vos & familiæ veſtræ : nam merces eſt vobis pro miniſterio veſtro in tentorio conventus.

32 Sic non portabitis illarum nomine peccatum, offerentes ex eis opimum earum ; & res ſacras filiorum Iſraelis non profanabitis, neque moriemini.

CAP. XIX. *De expiatione per Junicum rufam.*

ITem alloquutus eſt Jehova Moſchen & Aharonem, dicendo :

2 Hoc *eſt* ſtatutum legale, quod præcepit Jehova dicendo : edic filiis Iſraelis, ut accipientes *adducant* ad te junicem rufam, integram, in qua non *ſit* vitium, cui jugum nondum impoſitum ſit :

3 Et dabitis eam Elhazari Sacerdoti ; qui jubebit eam educi extra caſtra, ut jugulet eam *quis* coram ipſo.

4 Tum accipiens Elhazar de ſanguine ejus digito ſuo; aſperget verſus anteriorem partem tentorii conventus de ſanguine ejus ſepties.

5 Et

5 Et jubebit comburi junicem illam ante oculos ſuos ; pellem ejus, & carnem ejus, & ſanguinem ejus cum fimo ejus comburet.

6 Aſſumenſque ſacerdos lignum cedrinum, & hyſſopum, & dibaphum coccineum ; projiciet ea intra rogum illius junicis.

7 Deinde lotis veſtimentis ſuis ſacerdos, abluet carnem ſuam aqua, ac poſtmodum veniet in caſtra ; & immundus erit ſacerdos uſque ad veſperam.

8 Similiter qui combuſſerit eam, lavabit veſtimenta ſua aqua, & abluet carnem ſuam aqua ; & immundus erit uſque ad veſperam.

9 Tum colliget quiſpiam mundus cinerem illius junicis, & relinquet extra caſtra in loco mundo ; ut cœtui filiorum Iſraelis aſſervetur in aquam ſeparationis, *aqua* peccati eſt.

10 Deinde lavabit qui collegit cinerem illius junicis veſtimenta ſua, & immundus erit uſque ad veſperam : hoc erit filiis Iſraelis & peregrino peregrinanti inter eos ſtatutum perpetuum.

11 Qui tetigerit mortuum quodcunq; cadaver hominis ; is erit immundus ſeptem dies.

12 Ubi autem purgaverit ſe *aqua* illa die tertio & die ſeptimo, mundus erit : quod ſi non purgabit ſe die tertio & die ſeptimo, non erit mundus.

13 Quiſquis tacto mortuo ; cadaver hominis qui mortuus eſt, non purgaverit ſe, tabernaculum Jehovæ polluit, ideo exſcindetur anima illa è Iſraele : quia aqua ſeparationis non fuerit aſperſa ſuper eum, immundus eſto, deinceps immunditia ejus in eo *eſt*.

14 Hæc *eſto* lex, quum homo mortuus fuerit in tentorio : quiſquis accedet ad tentorium ipſum, & quiſquis eſt in ipſo tentorio, immundus eſto ſeptem dies.

15 Etiam omne vas apertum ſuper quo non fuerit pannus circumtortus, immundum eſt.

16 Et quicunque tetigerit in ſuperficie agri confoſſum gladio, aut mortuum, aut os hominis ; aut ſepulcrum ; immundus eſto ſeptem dies.

17 Accipient itaque pro illo immundo de pulvere iſtius exuſtæ *junicis* peccati : cui imponet aquam vivam in vaſe.

18 Et accipiens hyſſopum intinget aqua illa vir mundus ; & aſperget ea tentorium illud, & omnia illa vaſa, & animas quæ ibi fuerint : ſimiliter eum qui tetigerit aliquod os, aut confoſſum, aut mortuum, aut ſepulcrum ullū :

19 Aſperget inquam mundus ille immundum illum die tertio & die ſeptimo : quumque purgaverit eum die ſeptimo, lotis veſtimentis ſuis abluet *ille* ſe aqua, ſic mundus erit veſpere.

20 Quiſquis autem immundus fuerit, & non purgaverit ſe, omnino exſcindetur anima illa è medio hujus congregationis ; nam ſanctuarium Jehovæ polluit, aqua ſeparationis non fuit inſperſa illi, immundus eſt.

21 Hoc erit illis in ſtatutum perpetuum : tum qui ſpargit aquam ſeparationis lavato veſtimenta ſua, tum qui tangit aquam ſeparationis, immundus erit uſque ad veſperam.

22 Quicquid autem tetigerit is qui immundus *eſt*, immundum eſto : & anima quæ tetigerit *illud* immunda eſto uſque ad veſperam.

CAP. XX. *Murmur ad aquas contentionis.*

VEnientibus autem filiis Iſraelis, toto cœtu illorum in deſertum Tzinis, novilunio primo, conſedit populus ad Kadeſchum ; ubi mortua eſt Mirjam, & ſepulta ibi.

2 Quumque non eſſet aqua illi cœtui ; congregati ſunt adverſus Moſchen & adverſus Aharonem :

3 Et contendit populus cum Moſche : loquebantur enim dicendo ; at utinam exſpiraſſemus, quum exſpirarent fratres noſtri coram Jehova :

4 Nam cur adduxiſtis congregationem Jehovæ in deſertum iſtud ; ut moriamur ibi nos & jumenta noſtra ?

5 Et quare feciſtis ut aſcenderemus ex Ægypto ? ad adducendum nos in locum malum iſtum ? non *eſt* locus ſementis, aut ficuum, aut vitium, aut malogranatorum, ac ne aqua *quidem* adeſt ad bibendum.

6 Veniens itaque Moſche & Aharon metu illius congregationis ad portam tentorii conventus, prociderunt in faciem ſuam : & apparuit eis gloria Jehovæ.

7 Et alloquutus eſt Jehova Moſchē, dicendo :

8 Accipe virgam hanc, & congregate cœtum hunc tu & Aharon frater tuus, ut alloquamini petram iſtam ante oculos eorum, & edat aquā ſuam ; ita proferens eis aquam ex iſta petra, dabis bibendum iſti cœtui & jumentis eorum.

9 Quum itaque accepiſſet Moſche virgam illam à conſpectu Jehovæ ; quemadmodum præceperat ei :

10 Congregaverunt Moſche & Aharon congregationem iſtam verſus petram illam ; dixitque eis, audite nunc ô rebelles, an ex petra hac proferemus vobis aquam ?

11 Deinde Moſche attollens manum ſuam percuſſit petram illam virga ſua bis : tunc prodiit aqua multa, & bibit cœtus ille & jumenta illorum.

12 Quamobrem dixit Jehova Moſchi & Aharoni ; quia non credidiſtis mihi, ut ſanctificaretis me ante oculos filiorum Iſraelis : idcirco non introducetis congregationem iſtam in terram quam ego do eis ;

13 Illa *eſt* aqua contentionis, ubi contenderunt filii Iſraelis contra Jehovam ; & ſanctificavit ſeſe inter illos.

14 Tum miſit Moſche nuncios à Kadeſcho ad Regem Edomæorum : *qui dicerent*, ſic ait frater tuus Iſrael, tu noſti omnes moleſtias quæ obvenerunt nobis :

15 Ut deſcenderunt patres noſtri in Ægyptum, manſimuſque in Ægypto temporibus multis, ac malo affecerunt nos Ægyptii, ſicut patres noſtros :

16 Quumque clamaviſſemus ad Jehovam, ut exaudivit Jehova vocem noſtram, miſitque angelum qui eduxit nos ex Ægypto : & ecce *jam* ſumus ad Kadeſchum, civitatem ad finem termini tui *ſitam*.

17 Tranſeamus quæſumus per terram tuam, non tranſibimus per agrum aut per vineam

alias ;

ullius; neque bibemus aquam *ullius* putei: via regia ibimus, non declinabimus *ad* dextram aut ſiniſtram, uſque dum tranſiverimus terminum tuum.

18 Cui reſpondit Edomæus, ne tranſito per regionem meam; ut non prodeam cum gladio obviam tibi.

19 Rurſus dicentibus ei filiis Iſraelis, trita via aſcendamus, & ſi aquam tuam bibemus ego & pecora mea, ſimul dabo pretium venditionis ejus: tantummodo *iſtud*, nihil *aliud*, pedibus meis tranſeam.

20 Reſpondit, non tranſibis; prodiitque Edomæus obviam ei cum populo numeroſo & manu forti.

21 Renuente itaque Edomæo permittere Iſraeli ut tranſiret per terminum ſuum; deflexit Iſrael ab eo.

22 Profecti ſunt enim à Kadeſcho; & venerunt filii Iſraelis, totus cœtus illorum ad Horem montem.

23 Tum alloquutus eſt Jehova Moſchen & Aharonem ad montem Horem; juxta terminum terræ Edomæorum; dicendo:

24 Aggregandus eſt Aharon ad populos ſuos, non enim ingredietur in terram quam do filiis Iſraelis: eo quod rebellaſtis contra præſtitutum meum ad aquam contentionis.

25 Aſſume Aharonem & Elhazarem filium ejus: eoſque jube aſcendere in montem ipſum Horem.

26 Et exue Aharonem veſtibus ſuis, ut induas eis Elhazarem filium ejus: deinde Aharon aggregabitur & morietur ibi.

27 Fecit ergo Moſche quemadmodum præceperat Jehova: nam aſcenderunt in montem Horem ante oculos totius cœtus;

28 Et exuens Moſché Aharonem veſtibus ipſius induit eis Elhazarem filium ipſius, & mortuus eſt Aharon ibi in vertice montis: poſtea deſcendit Moſche cum Elhazare de monte illo.

29 Quumque viderent totus ille cœtus exſpiraſſe Aharonem: fleverunt Aharonem triginta diebus tota domus Iſraelis.

CAP. XXI. *Vincuntur Rex Cenahanæus, Rex Hog, & Rex Sichon, ſerpens æneus erigitur.*

QUum autem audiviſſet Cenahanæus Rex Haradi inhabitans Auſtralem partem adventare Iſraelitas via ipſa exploratorum; pugnavit contra Iſraelem, & captivam fecit ex eo captivorum multitudinem.

2 Quapropter vovens Iſrael votum Jehovæ, dixit; quum omnino tradideris populum iſtum in manum meam, tunc devotas efficiam civitates eorum.

3 Auſcultans ergo Jehova voci Iſraelis tradidit Cenahanæum *illi*, qui devotos effecit eos & civitates eorum, quamobrem vocavit nomen illius loci Chormam.

4 Deinde profecti ſunt ex illo monte Hore via *ad* mare algoſum, ut circumirent terram Edomæorum: ſed imminutus eſt animus populi propter viam illam.

5 Dicebat enim populus contra Deum & contra Moſchen; quare feciſtis ut aſcenderemus ex Ægypto? ad moriendum in hoc deſerto; nam non adeſt panis, nec adeſt aqua, & animam noſtram tædet hujus panis viliſſimi.

6 Tum immiſit Jehova in populum illum ſerpentes preſteres qui morderent populum: ita moriebatur populus multus ex Iſraele.

7 Veniens itaque populus ad Moſchen dixerunt, peccavimus, quod loquuti ſumus contra Jehovam &, contra te, ora Jehovam ut amoveat à nobis hos ſerpentes: oravitque ſupplex Moſche pro populo.

8 Edixit autem Jehova Moſchi, fac tibi preſterem & impone eum perticæ: eritque ut quiſquis morſus fuerit, quum aſpexerit eum, ſanitatem recipiat.

9 Et faciens Moſche ſerpentem æneum impoſuit eum perticæ: eratque quum momordiſſet ſerpens aliquem, ut intuens in ſerpentem illum æneum ſanitatem reciperet.

10 Profecti autem filii Iſraelis, caſtrametati ſunt Obothis.

11 Deinde profecti Obothis, caſtrametati ſunt ad cumulos *montium* Habarimorum in illo deſerto quod *eſt* ante conſpectum Moabitarum ab ortu Solis.

12 Inde profecti, caſtrametati ſunt in valle Zeredi.

13 Inde profecti, caſtrametati ſunt ad vadum Arnonis, quod *eſt* in ipſo deſerto, procedens à termino Emoræi: nam Arnon terminus Moabitarum inter Moabitas & Emoræos *eſt*.

14 Idcirco dici ſolet in recenſione bellorum Jehovæ; contra Vahebum in regione Suph & contra flumina, *fluminà* Arnonis.

15 Decurſus enim iſtorum fluminum qui divertit ad ſitum Haræ; is nititur termino Moabitarum.

16 Et inde *profecti ſunt* Beerum: is *eſt* ille puteus de quo edixerat Jehova Moſchi, congrega populum, & dabo eis aquam;

17 Tum cecinit Iſrael canticum hoc, aſcende putee, acclamate ei:

18 Putee, quem fodiunt principes, quem effodiunt ingenui è populo, cum Legiſlatore ſcipionibus ſuis: à deſerto vero Matthanam *ſunt profecti*.

19 Et Matthana Nachalielem, & Nachaliele Bamothas:

20 Bamothis vero ad illam vallem quæ *eſt* in agro Moabitarum ad initium collium; & reſpicit verſus ipſam ſolitudinem.

21 Tum miſit Iſrael nuncios ad Sichonem Regem Emoræorum, qui dicerent:

22 Tranſeam per terram tuam, non divertemus in *ullum* agrum aut vineam, neque bibemus aquam *ullius* putei: via regia ibimus uſque dum tranſiverimus terminum tuum.

23 Non permiſit autem Sichon Iſraeli transire per terminum ſuum; ſed congregato Sichon toto populo ſuo proceſſit obviam Iſraeli in ipſum deſertum, & venit ad Jahatzam: ubi pugnavit contra Iſraelem.

24 Percuſſit vero eum Iſrael acie gladii: & hereditario jure acquiſivit terram ejus ab Arnone

one Jabbokum uſque, uſque ad Hammonitas: nam munitus erat terminus Hammonitarum:
25 Occupavit ergo Iſrael omneis civitates illas: ideo habitat Iſrael in omnibus civitatibus Emoræi, Cheſchbone, & in omnibus opidis ejus.
26 Cheſchbon enim civitas erat Sichonis Regis Emoræi; qui pugnans contra Regem Moabitarum priorem admerat totam regionem ejus è manu ejus Arnonem uſque.
27 Idcirco dicere ſolent qui proverbiis utuntur, adite Cheſchbonem; ædificetur & firmetur civitas Sichonis.
28 Quum ignis egreſſus eſt Cheſchbone, flamma ex civitate Sichonis, abſumſit Haram Moabitarum, incolas excelſorum Arnonis.
29 Væ tibi Moab, periiſti populeCemoſchi: tradidit filios ejus qui evadebant & filias ejus in captivitatem, Regi Emoræo Sichoni.
30 Sed jaculis confecimus eos, pereunte Cheſchbone, Dibonem uſque: & deſolavimus Nophachum uſque *deſolatione* pertingente Medebam uſque.
31 Itaq; habitavit Iſrael in terra Emoræi.
32 Deinde miſit Moſche ad explorandum Jaazerem, quam ceperunt *eam* opidis ejus: ſic expulit Emoræum qui *erat* illic.
33 Poſtea converſi quum aſcenderent via *ad* Baſchanem? proceſſit Hog Rex Baſchanis obviam eis, ipſe cum toto populo ſuo in prælium Edrehin.
34 Edixit autem Jehova Moſchi, ne timeto eum, nam *in* manum tuam trado eum, totumque populum ejus, ac regionem ejus: ſed facies eo quemadmodum feciſti Sichone Regi Emoræorum qui habitabat Cheſchbone:
35 Percuſſerunt itaque eum, filioſque ejus, & totum populum ejus, adeo ut non reliquerent ei ſuperſtitem: ſic hæreditario jure conſequuti ſunt terram ejus.

CAP. XXII. *Aſina loquitur.*

DOſtea profecti ſunt filii Iſraelis, & caſtra poſuerunt in campeſtribus Moabitarum cis vadum Jerichuntinum Jardenis.
2 Quod videns Balak filius Tzipporis: cum omnibus quæ fecerat Iſrael Emoræo ipſi:
3 Timuit Moabita à præſentia iſtius populi valde, eo quod multus eſſet: tæduitque Moabitam ob præſentiam filiorum Iſraelis.
4 Quapropter dixit Moabita Senioribus Midjanis; nunc delingent hæc congregatio omnia quæ circa nos *ſunt*, ſicut delingit bos viridem herbam agri (erat autem Balak filius Tzipporis Rex Moabitarum tempore illo.)
5 Et miſit nuncios ad Bilhamum filium Beoris Petoram, quæ *eſt* impoſita ipſi fluminì, in regionem popularium ejus, accerſitum eum: dicendo, ecce populus egreſſus eſt ex Ægypto, ecce operit aſpectum hujus terræ, & ipſe conſidet è regione mei:
6 Nunc itaque veni quæſo, maledic mea cauſa populo huic, quia robuſtior eſt me, forſitan prævalebo, percutiemus eum, aut expellam eum ex hac terra: novi enim benedictum fore eum cui benedixeris, & cui maledixeris fore maledictum.
7 Iverunt ergo Seniores Moabitarum, & Seniores Midjanitarum cum divinationum honorariis in manibus ſuis: quumque perveniſſent ad Bilhamum, retulerunt ei verba Balaki.
8 Qui dixit eis, pernoctate hic nocte iſta, & reddam vobis reſponſum quemadmodum edixerit Jehova mihi, ſic manſerunt principes Moabitarum cum Bilhamo.
9 Venit autem Deus ad Bilhamum, & dixit; qui *ſunt* viri iſti apud te?
10 Et dixit Bilham Deo, Balak filius Tzipporis Rex Moabitarum miſit *eos* ad me.
11 *Dicens*, ecce populus egreſſus ex Ægypto, jam tegit aſpectũ hujus terræ; nunc veni, exſecrare mea cauſa illum, fortaſſe prævalebo pugnando adverſus eum, ut expellam eum:
12 Sed dixit Deus Bilhamo, ne ito cum illis; ne maledicito populo illi, nam benedictus eſt.
13 Quare ſurgens Bilham, eo mane dixit principibus Balaki, redite in terram veſtram; quia renuit permittere Jehova ut eam vobiſcum.
14 Et ſurgentes principes Moabitarum venerunt ad Balakum, dixeruntque *ei*; renuit Bilham ire nobiſcum.
15 Sed perrexit ulterius Balak, mittendo principes plures & honoratiores iſtis:
16 Qui quum veniſſent ad Bilhamum, dixerunt ei; ſic ait Balak filius Tzipporis, ne quæſo excuſes te interdicto, quo minus venias ad me.
17 Nam valde cumulabo te honore, & quicquid edixeris mihi efficiam: quare veni, quæſo, execrare populum hunc mea cauſa.
18 Reſpondens autem Bilham dixit ſervis Balaki, ſi daret mihi Balak domum ſuam plenam argento & auro, non poſſem tranſgredi præſtitutum Jehovæ Dei mei, faciendo *aliquid* parvum aut magnum.
19 Nunc tamen manete quæſo hic vos quoque hac nocte; ut cognoſcam quid perrecturus ſit Jehova loqui mecum.
20 Veniens autem Deus ad Bilhamum nocte; dixit *ei*, quandoquidem accerſitum te veniunt viri iſti, ſurge, abi cum eis: veruntamen rem quam edixero tibi, illam facies.
21 Surgens itaque Bilham ipſo mane ſtravit aſinam ſuam, abiitque cum principibus Moabitarum.
22 Sed accenſa eſt ira Dei quod ipſe abiret: & oppoſuit ſe Angelus Jehovæ in via ut eſſet adverſarius ei: is autem inſidebat aſinæ ſuæ, habens duos pueros ſuos ſecum.
23 Quum autem videret aſina illa Angelum Jehovæ ſtantem in via illa & gladium ejus eductum in manu ejus, declinavit aſina ab illa via ut iret in agrum: ſed percuſſit eam Bilham ut cogeret eam reflectere *ad* viam illam.
24 Tũ ſtetit Angelus Jehovę in tramite quodam vinearum maceriam utrinque habente.
25 Quumque videns aſina Angelum Jehovæ *ſtantem* comprimeret ſe ad alteram maceriem, compreſſit pedem Bilhami ad maceriem illam: quare denuo percuſſit eam.
26 Poſtea Angelus Jehovę perrexit tranſire: ſtetitque in loco anguſto, ubi nulla erat via ad declinandum dexterſum aut ſiniſtrorſum.

27 Itaque videns asina *stantem* Angelum Iehovæ, succubuit sub Bilhamo: & accensus ira Bilham percuticbat asinam baculo suo.

28 Aperuit autem Jehova os asinæ; quæ dixit Bilhamo, quid feci tibi, quod percussisti me jam ter?

29 Dicente vero Bilhamo asinæ, quia ludificata es me: utinam esset gladius in manu mea, jam enim occiderem te:

30 Dixit asina Bilhamo, nonne asina tua sum, qua vehi soles ex quo tua fui usque in diem hunc? an solita fui unquam tibi ita facere? qui dixit, non.

31 Tum detexit Jehova oculos Bilhami; qui vidit Angelum Iehovæ consistentem in ipsa via, gladium ejus eductum in manu ejus: quare inclinans verticem incurvavit se in faciem suam *honorem exhibens.*

32 Et dixit ei Angelus Iehovæ, quamobrem percussisti asinam tuam jam ter? ecce ego egressus sum ut sim adversarius, quia declinat hæc via in conspectu meo.

33 Quum vidit me asina, tum divertit à conspectu meo jam ter: fortasse divertit à conspectu meo; quia jam etiam te occidissem, & illam vivam conservassem.

34 Dixit itaque Bilhamo ad Angelum Iehovæ, peccavi, quia nesciebam te consistere obviam mihi in hac via: quare nunc si malum videtur in oculis tuis, revertar:

35 Dixit Angelus Iehovæ Bilhamo, abi cum istis viris, sed tantum verbum quod edixero tibi illud loquitor: ivitque Bilham cum principibus Balaki.

36 Quum autem audiret Balak adventare Bilhamum; processit obviam ei ad urbem Moabitarum quæ *erat* in termino Arnonis; qui *est* in extremitate ipsius termini:

37 Et dixit Balak Bilhamo, an non sedulo miseram ad te ad accersendum te? quare non veniebas ad me? an vero non possum honore afficere te?

CAP. XXIII. *Bilham semel atque iterum benedicit Jisraeli.*

DIxit vero Bilham Balako, ecce veni ad te, jam possemne ullo pacto aliquid loqui? illud ipsum verbum quod indiderit Jehova ori meo eloquar.

2 Ivitque Bilham cum Balako, & venerunt *in* urbem, finibus *adjacentem:*

3 Ubi mactâs Balak boves & percudes; misit ad Bilhamũ, & ad principes qui cum eo *erant.*

4 Fuit autem ipso mane, ut assumens Balak Bilhamum deduceret eum *ad* excelsa Bahalis: unde videbat extremam partem populi. *Caput* XXIII.

5 Tum dixit Bilham Balako, exstrue mihi hic septem altaria; & præpara hic mihi septem juvencos, & septem arietes:

6 Et fecit Balak quemadmodum loquutus erat Bilham, obtulitque Balak cum Bilhamo juvencum & arietem in unoquoque altari.

7 Dixit antem Bilham Balako, consiste juxta holocaustum tuum; dum abeo, fortasse obviam fiet Iehova mihi: & quamcunque rem ostenderit mihi indicabo tibi: & abiit *in* clivum.

8 Quumque obviam factus esset Deus Bilhamo, dixit ei *Bilham*, septem altaria disposui, & obtuli juvencum atque arietem in unoquoque altari.

9 Indens vero Iehova verbum ori Bilhami: dixit, revertere ad Balakum, & sic loquitor.

10 Est itaque reversus ad illum, quum ecce consisteret juxta holocaustum suum: ipse cum omnibus principibus Moabitarum.

11 Protulitq; sententiam suam dicens: è Syria jussit me adduci Balak Rex Moabitarum è montibus orientalibus *dicendo*, veni maledic mea causa Jahakobo, veni, detestare Jisraelè.

12 Quid exsecrater? non exsecratur *Deus* fortis illum: aut quid detestarer? non detestatur Iehova.

13 Quum è summitate rupium illum aspicio, & è collibus contemplor illum; en populus *qui* solus habitat, & aliis gentibus ipsum non annumerat.

14 Quis numeret pulverem Jahakobi? & *quis* numerum? *quis* quartam partem Jisraelis? moriar ego morte justorum, & sit finis meus sicut illius.

15 Tum dixit Balak Bilhamo, quid facis mihi? ad exsecrandum inimicos meos assumsi te, ecce autem indesinenter benedicis.

16 Qui respondens dixit, annon quod indidit Iehova ori meo; ipsum cum observantia eloquerer?

17 Deinde dixit ei Balak, veni quæso mecũ ad locum alterum ex quo videas eum, tantum extremitatem ejus vides, eum vero totum non vides: & exsecrare eum mea causa inde.

18 Sic assumens eum *deduxit* in agrum Tzophim ad initium collium; ubi exstructis septem altaribus obtulit juvencum & arietem in unoquoque altari.

19 Dixitque Balako, consiste hic juxta holocaustum tuum, ego vero obvius fiam illic *Jehovæ.*

20 Obviam itaque factus Iehova Bilhamo indidit verbum ori ejus; ac dixit, reverten ad Balakum; & sic loquitor.

21 Venit itaque ad illum, ecce autem consistebat juxta holocaustum suum & principes Moabitarum cum eo: & dixit Balak, quid loquutus est Iehova?

22 Tum protulit sententiam suam dicens: surge Balak & audi, aures attende ad me fili Tzipporis.

23 *Deus* fortis non *est* homo qui mentiatur, aut filius hominis quem pœniteat: an ipse dixerit & non faciet? an loquutus fuerit, & non præstabit illud?

24 Ecce recepi benedicendi onus: benedixit enim, nec revocabo illud.

25 Non intuetur iniquitatem in Jahakobo, nec aspicit perversitatem in Jisraele: Iehova Deus ejus cum eo *est*, & clangor regius *est* in eos:

26 *Deus* fortis eductor eorum ex Ægypto, *est* ei ut vires monocerotis.

27 Nam non est incantatio contra Jahakobum, neque divinatio contra Jisraelem: jam hoc tempore dicendum est de Jahakobo & de Jisraele, qui operetur *Deus* fortis.

28 Ec

28 En populus *qui* tanquàm immanis leo
assurget, & tanquam leo seipsum attollet:
non cubabit donec comederit prædam, &
sanguinem confossorum biberit.
29 Tum dixit Balak Bilhamo, nec *ulla*
execratione exsecrator cum; nec benedictione
benedicito ei.
30 Respondens vero Bilham dixit Balako;
an non alloquutus eram te dicendo, quicquid
loquutus fuerit Iehova, illud faciam?
31 Deinde dixit Balak Bilhamo, age quæso, assumens te *ducam* in locum alium; fortasse rectum videbitur in oculis Dei illius, ut istum inde mea causa exsecreris.
32 Et assumens Balak Bilhamum, *duxit* in verticem Pehoris, qui respicit solitudinem versus.
33 Ubi dixit Bilham Balako, exstrue mihi hic septem altaria; & præpara mihi hic septem juvencos, & septem arietes.
34 Et fecit Balak quemadmodum dixerat Bilham; obtulitque juvencum & arietem in unoquoque altari.

CAP. XXIV. *Bilham tertium benedicit Jisraeli & vaticinatur de Christo.*

VIdens autem Bilham bonum videri in oculis Iehovæ ut benediceret Jisraeli, hac vice ut antea non ivit ad captandas incantationes: sed convertit faciem suam versus desertum.
2 Quumque sublatis oculis suis videret Bilham Jisraelem commorantem per tribus suas, adfuit ei spiritus Iehovæ:
3 Et protulit sententiam suam dicens, dictum Bilhami filii Behoris, & dictum viri aperti oculis:
4 Dictum audientis sermones *Dei* fortis; qui visionem omnipotentis videt, excidens, sed retectus oculis.
5 Quam sunt bona tentoria tua: O Jahakob! tabernacula tua, ô Jisrael!
6 *Ut* valles extenduntur, ut horti juxta flumen; ut tamalos plantavit *vos* Iehova, ut cedros juxta aquas.
7 Fundet aquam è situlis suis, ut semen ejus *sit* in aquis multis: sic assurget supra Agagum Rex ejus, & attollet se regnum ejus.
8 *Deus* fortis eductor ejus ex Ægypto, ut vires monocerotis *erit* ei: consumet gentes inimicas sibi, & ossa eorum detrahet, aut sagittis suis franget.
9 Incurvavit se, jacet tamquam leo & tanquam immanis leo; quis excitet eum? benedicentium tibi *quisque* est benedictus, & maledicentium maledictus.
10 Tunc accensus ira Balak adversus Bilhamum complosit manibus suis: dixitque Balak Bilhamo, ad exsecrandum inimicos meos vocaveram te, & ecce benedixisti indesinenter tribus jam vicibus.
11 Nunc ergo effuge in locum tuum: dixeram, honore cumulabo te, sed ecce avertit te Iehova ab honore.
12 Sed dixit Bilham Balako, nonne etiam nuncios tuos quos miseras ad me alloquutus eram dicendo?
13 Si daret mihi Balak plenam domum suam argento & auro, non possem transgredi præstitutum Iehovæ, faciendo rem bonam aut malam ex me: quod loquetur Iehova, illud eloquar.
14 Nunc itaque ecce ego abiturus sum ad populum meum, age, consulam tibi *vos* quales facturus est hic populus populo tuo extremis temporibus.
15 Deinde proferens sententiam suam dixit: dictum Bilhami filii Behoris, dictum viri aperti oculis;
16 Dictum audientis sermones *Dei* fortis, & noscentis notionem excelsi, *qui* visionem omnipotentis videt, excidens, sed retectus oculis.
17 Video illud, non tamen nunc, contemplor illud, sed non propinquum: procedit stella ex Iahakobo, & exsurgit sceptrum ex Jisraele, quod franget latera Moabitarum, & destruet omnes eos qui pone sunt.
18 Et erit Edom possessio, erit inquam Sehir possessio hostibus suis; nam Jisrael faciet strenue:
19 Dominiumque obtinebit ex Jahakobo *natus*, qui perdet superstitem è civitate *quaque*.
20 Quumque aspiceret Hamalekum, proferens sententiam suam dixit: *at* principio gentium Hamalek, ita fine suo ad pereuntem *pertinet*.
21 Quum vero aspiceret Kenæum, proferens sententiam suam dixit: forte *est* habitaculum tuum, & ponere in petra nidum tuum:
22 Attamen erit quum depascetur Kajin; tantisper dum Assyrius captivum tenebit te.
23 Denique proferens sententiam suam dixit; ehcu, quis vivet ex quo disposuerit hoc *Deus* fortis?
24 Sed quum naves à litore Citthæorum *solventes* afflixerint Assyrios, & afflixerint Hebræos: tum etiam *populus* ille in perpetuum peribit.
25 Postea surgens Bilham abiit ut reverteretur in locum suum; atque etiam Balak abiit itinere suo.

CAP. XXV. *Scortatio carnalis & spiritualis Jisraelitarum, & zelus Pinhæ ob istud factum.*

TUm manebat Jisrael Schittimis, ubi cœpit populus scortari cum filiabus Moabitarum.
2 Nam invitaverunt populum ad sacrificia deorum suorum; comedebatque populus, ac incurvabat se diis illarum *honorem exhibens*.
3 Sic copulato Jisraele cum idolo Pehoris, accensa est ira Iehovæ in Jisraelem.
4 Et edixit Iehova Moschi, sume omnes primarios istius populi, & suspende eos Iehovæ coram isto Sole: ut avertatur furor iræ Iehovæ ab Jisraele.
5 Deinde edixit Mosche judicibus Jisraelis, occidite quisque homines suos qui copularunt se idolo Pehoris.

6 Ecce autem quidam è filiis Jisraelis veniens adduxit versus fratres suos Midjanitidem quandam, ante oculos Moschis & ante oculos totius cœtus filiorum Jisraelis; ipsis flentibus *ad* portam tentorii conventus.

7 Quod quum videret Pinchas filius Elhazaris filii Aharonis Sacerdotis, surgens è medio illius cœtus arripuit spiculum manu sua:

8 Venienſque post illum Jisraelitam in lupanar ipsum, transfixit ipsos ambos, virum Jisraelitam & mulierem illam in lupanari illius: tum coërcita est plaga illa ne *pergeret* in filios Jisraelis.

9 Fuerunt autem qui mortui sunt plaga illa, vicies quater-mille.

10 Et alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

11 Pinchas filius Elhazaris filii Aharonis Sacerdotis avertit excandescentiam meam à filiis Jisraelis, quum ageret zelotypia mei inter eos; ita ut non consumpserim filios Jisraelis zelotypia mea.

12 Idcirco dicito, ecce do ei meum fœdus, *fœdus* pacis.

13 Erit enim ei ac semini ejus post eum fœdere sacerdotium perpetuum; eo quod zelotypus fuit pro Deo suo, & expiationem fecit pro filiis Jisraelis.

14 Nomen autem viri Jisraelitæ illius percussi qui percussus *fuit* cum illa Midjanitide, *erat* Zimri filius Sallu; princeps paternæ familiæ ex Schimhonitis:

15 Nomen vero illius mulieris Midjanitidis percussæ, Cozbi filia Tzuris, *qui* primarius nationum paternæ familiæ inter Midjanitas erat.

16 Deinde alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

17 Hostiliter agite cum Midjanitis istis, ut cædatis eos.

18 Nam ipsi hostiliter agunt contra vos machinationibus suis; quas machinati sunt contra vos in negotio Pehoris, & in negotio Cozbi filiæ principis Midjanitarum gentilis suæ, quæ percussa fuit die ipso plagæ ob negotia Pehoris *impesita*.

CAP. XXVI. *Secunda recensio populi numero* 601730. *exceptis Levitis numero* 22000.

FUit autem post illam plagam; ut ediceret Jehova Moschi & Elhazari filio Aharonis Sacerdoti, dicendo:

2 Recensete capita totius cœtus filiorum Jisraelis à nato viginti annos & deinceps, per familias paternas eorum: omnem aptum ad egrediendum in militiam inter Jisraelitas.

3 Itaque alloquutus est eos Moschе & Elhazar Sacerdos in campestribus Moabitarum, secundum Jardenem *ex adverso* Jerichuntis, dicendo,

4 *Recensete* à nato viginti annos & deinceps, quemadmodum præceperat Jehova Moschi & filiis Jisraelis, qui egressi fuerant è terra Ægypti.

5 Reüben, primogenitus Jisraelis: filiorum Reübenis, Chanoci familia Chanocæa, Pallu familia Palluitis.

6 Chetzronis familia Chetzronitis; Carmi familia Carmitis.

7 Hi *sunt* è familiis Reübenitarum, quorum fuerunt numerati quadragies ter mille septingenti triginta.

8 Nati autem Pallu, Eliab:

9 Et filii Eliabi, Nemuel & Dathan & Abiram; hi *sunt* Dathan & Abiram convocati è cœtu, qui moverunt rixas contra Moschen & contra Aharonem per cœtum Korachi, quando motæ sunt rixæ contra Jehovam,

10 Quare aperiens terra os suum absorpsit eos & *quæ erant* Korachi, moriente cœtu illo: quum absumpsit ignis ducentos quinquaginta viros, fueruntque *omnes* in signum.

11 Filii vero Korachi non sunt mortui.

12 Filiorum Schimhonis per familias suas: Nemuelis familia Nemuelitica, Jaminis familia Jaminitica. Jacinis familia Jacinitica:

13 Zerachi familia Zerachæa; Schaulis familia Schaulitica:

14 Hi *sunt* è familiis Schimhonitarum, vicies bis mille ducenti.

15 Filiorum Gadis per familias suas, Tzephonis familia Tzephonitis; Chaggi familia Chaggitica: Schuni familia Schunitica;

16 Ozni familia Oznitica; Heri familia Heritica:

17 Arodis familia Arodica: Areeli familia Areelitis.

18 Hi *sunt* è familiis filiorum Gadis per numeratos eorum; quadragies mille quingenti.

19 Filii Jehudæ *fuerant* Her & Onam: sed mortuus est Her & Onam in terra Cenaanis.

20 Fuerunt autem filiorum Jehudæ per familias suas; Schelæ familia Schelanitis; Peretzi familia Peretzæa: Zerachi familia Zerachæa.

21 Fueruntque filiorum Peretzi, Chetzronis familia Chetzronitis, Chamulis familia Chamulitis.

22 Hi *sunt* è familiis Jehudæ per numeratos eorum, septuagies sexies mille quingenti.

23 Filiorū Jissacaris per familias suas, Tholahi familia Tholahæa; Puvæ familia Puvæa:

24 Jaschubi familia Jaschubæa, Schimronis familia Schimronitis.

25 Hi *sunt* è familiis Jissacaris per numeratos eorum, sexagies quater mille trecenti.

26 Filiorum Zebulunis per familia suas, Seredi familia Seredæa, Elonis familia Eloitis: Jachleelis familia Jachleelitis.

27 Hi *sunt* è familiis Zebulunitarum per numeratos eorum, sexagies mille quingenti.

28 Filii Josephi per familias suas; Menasche, & Ephrajim.

29 Filiorum Menaschis, Maciris familia Maciritis; Macir autem genuit Gilhadem: Gilhadis familia Gilhaditis:

30 Hi filii Gilhadis, Ihezeris familia Ihezeritis: Heleki familia Helekæa:

31 Et Asrielis familia Asrielitis, & Schechemi familia Schechemæa;

32 I

33 Et Schemidahi familia Schemidahæa; & Chepheris familia Chepheritis.

33 Tzelophchado autem ipſi filio Chepheris non fuerunt filii, ſed filiæ: & nomen filiarum Tzelophchadi *fuit* Machla, & Noha, Chogla, Milca, & Thirtza.

34 Hi *ſunt* è familiis Menaſchis; quorum numerati quinquagies bis mille ſeptingenti.

35 Hi *ſunt* filii Ephrajimi per familias ſuas: Schuthelachi familia Schuthelachæa: Becri familia Beceræa: Tacanis familia Tacanitis:

36 Atque hi *ſunt* filii Schutelachi, Heranis familia Heranitis.

37 Hi *ſunt* è familiis filiorum Ephrajimi per numeratos eorum tricies bis mille quingenti: hi *ſunt* filii Joſephi per familias ſuas.

38 Filiorum Binjamitis per familias ſuas; Belahi familia Belahæa, Aſchbelis familia Aſchbelitis: Achirami familia Achiramæa.

39 Schephuphami familia Schephuphamæa, Chuphami familia Chuphamæa.

40 Fueruntque filiis Belahi Ardi & Nahami; *illi* familia Arditis, Nahami familia Nahamitis:

41 Hi *ſunt* filii Binjaminis per familias ſuas; quorum numerati quadragies quinquies mille ſexcenti.

42 Hi *ſunt* filii Danis per familias ſuas, Schuchami familia Schuchamæa; hi *ſunt* è familia Danis per familias ſuas.

43 Omnes familiæ Schuchamæorum per numeratos eorum; ſexagies quater mille quadringenti.

44 Filiorum Aſcheris per familias ſuas, Jimnæ familia Jimnæa, Jiſchvi familia Jiſchvitis: Berihæ familia Berihæa;

45 Filiorum Berihæ, Cheberi familia Cheberæa, Malcielis familia Malcielitis:

46 Nomen vero filiæ Aſcheris; Serach.

47 Hi *ſunt* è familiis filiorum Aſcheris per numeratos eorum, quinquagies ter mille quadringenti.

48 Filiorum Naphthali per familias ſuas, Jachtzeelis familia Jachtzeelitis: Guni familia Gunitis;

49 Jetzeris familia Jetzeritis; Schillemi familia Schillemæa.

50 Hi *ſunt* è familiis Naphthalitarum per familias eorum; quorum numerati quadragies quinquies mille quadringenti.

51 Hi *ſunt* numerati filiorum Jiſraelis, ſexcenties mille cum mille uno, & ſeptingenti triginta.

52 Tum alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo;

53 Iſtis dividitor terra in poſſeſſionem, pro numero nominum;

54 Ei qui multus eſt multiplicato poſſeſſionem ſuam, ei vero qui paucus eſt pauciorem aſſignato poſſeſſionem ſuam, cuique ſecundum numeratos ſuos attributor poſſeſſio ſua.

55 Verumtamen ſorte dividitor terra: pro nominibus tribuum paternarum ſuarum poſſidento.

56 Per ſortem dividitor poſſeſſio ejus, inter multum & paucum.

57 Hi autem *ſunt* numerati Levitarum per familias ſuas, Gerſchonis familia Gerſchonitis, Kehathi familia Kehathæa, Merari familia Meraritis.

58 Hæ *ſunt* familiæ Levi, familia Libnitis, familia Chebronitis: familia Machlitis, familia Muſchitis, familia Korachæa: Kehath autem genuit Hamramum.

59 Et nomen uxoris Hamrami Jocebed filia Levi, quam peperit *uxor* Levi in Ægypto: peperitque Hamramo Aharonem & Moſchen atque Mirjam ſororem eorum.

60 Natus autem eſt Aharoni Nadab, & Abihu, Elhazar & Ithamar;

61 Sed mortuus eſt Nadab & Abihu, quum admoverunt ignem extraneum coram Jehova.

62 Fueruntque numerati illorum vicies ter mille, omnis mas à nato uno menſe & deinceps: non enim recenſiti ſunt inter filios Jiſraelis, quia non dabatur illis poſſeſſio inter filios Jiſraelis.

63 Hi *ſunt* numerati à Moſche & Elhazare Sacerdote, quum numerarunt filios Jiſraelis in campeſtribus Moabitarum, ſecundum Jardenem *ex adverſo* Jerichontis.

64 In iſtis autem non erat quiſquam ex numeratis à Moſche & Aharone Sacerdote, qui numerarent filios Jiſraelis in deſerto Sinai.

65 (Dixerat enim Jehova de illis, omnino morientur in iſto deſerto) neque reliquus erat ex illis quiſquam, niſi tantum Caleb filius Jephunnæ, & Jehoſchuah filius Nunis.

CAP. XXVII. *Prærogativa filiarum Tzelophchadi: Moſches moriturus jubet in locum ſuum Jehoſchuham ſubrogari.*

ACceſſerunt etiam filiæ Tzelophchadi filii Chepheris filii Gilhadis filii Maciris, filii Menaſchis, ad familias Menaſchis filii Joſephi; cujus filiarum hæc *ſunt* nomina, Machla, Noha, & Chlogla, & Milca, & Thirtza:

2 Steterunteque coram Moſche & coram Elhazare Sacerdote, & coram principibus ac toto cœtu; ad portam tentorii conventus, dicentes:

3 Pater noſter mortuus eſt in deſerto; ipſe tamen non fuit inter eorum cœtum qui convenerant contra Jehovam in cœtu Korachi; ſed in peccato ſuo mortuus eſt, quum filii non eſſent ei.

4 Quare ſubtraheretur nomen patris noſtri è medio familiæ ſuæ, eo quod non *ſit* ei filius? da nobis jus poſſeſſionis inter fratres patris noſtri.

5 Retulit itaque Moſche cauſam earum coram Jehova:

6 Et alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

7 Recte filiæ Tzelophchadi loquuntur; omnino dato illis jus poſſeſſionis hæreditariæ inter fratres patris earum: ut transferas poſſeſſionem patris earum in ipſas.

8 Ad filios autem Jiſraelis loquere, dicendo; quum quis moritur; ſi filius non erit ei tunc transferetis poſſeſſionem ejus ad filiam ejus:

9 Quod ſi filia non erit ei: tunc tradetis poſſeſſionem ejus fratribus ejus.

10 Quod ſi non erunt ei fratres, tunc tradetis poſſeſſionem ejus fratribus patris ejus.

11 Sin autem non *ſupererunt* fratres patris ejus; tunc tradetis poſſeſſionem ejus necceſſario ejus, propinquiori ei ex familia ejus, ut hæreditario jure poſſideat eam: atque hoc erit filiis Iſraelis in ſtatutum judiciale, quemadmodum præcepit Iehova Moſchi.

12 Deinde edixit Iehova Moſchi, aſcende iſtum montem Habarimorum; & aſpice terram quam do filiis Iſraelis:

13 Ut quum aſpexeris eam, aggregeris ad populos tuos tu quoque, quemadmodum aggregatus eſt Aharon frater tuus:

14 Quandoquidem rebellaſtis in deſerto Tzinis in contentione cœtus contra præſtitutum meum *quod erat* ut ſanctificaretis me ad aquas illas ante oculos eorum: iſtæ ſunt aquæ contentiones Kadeſchi, *in* deſerto Tzinis.

15 Alloquutus autem eſt Moſche Iehovam, dicendo,

16 Præficiat Iehova Deus ſpirituum *Deus* omnis carnis, virum huic cœtui:

17 Qui procedat ante eos & qui veniat ante eos, quique educat eos & qui reducat eos: ut non ſit cœtus Iehovæ ſicut pecudes quibus non *eſt* paſtor.

18 Edixit vero Iehova Moſchi, ſume tecum Jehoſchuham filium Numis, virum in quo *eſt* ſpiritus *meus*: ut imponas manum tuam illi:

19 Siſtenſque illum coram Elhazare Sacerdote & coram toto cœtu; mandatis inſtruas illum ante oculos eorum:

20 Et impertiaris ei de gloria tua; ut auſcultent ei totus cœtus filiorum Iſraelis.

21 Is coram Elhazare Sacerdote ſtato, ut eum conſulat de judicio Urim coram Iehova: ad ejus præſtitum exeunto, & ad ejus præſtitutum redeunto ipſe & omnes filii Iſraelis cum eo, denique totus cœtus.

22 Fecit ergo Moſche quemadmodum præceperat Iehova ipſi: aſſumens enim Jehoſchuham ſtitit eum coram Elhazare Sacerdote & coram toto cœtu:

23 Et imponens manus ſuas illi mandatis inſtruxit illum; quemadmodum edixerat Iehova *fieri* per Moſchen.

CAP. XXVIII. *Leges ſacrificiorum repetuntur.*

ITem alloquutus eſt Iehova Moſchen, dicendo:

2 Præcipe filiis Iſraelis edicens eis: oblationem meam cibi mei, in igne abſumenda mihi odorem gratum meum, obſervatote ut offeratis mihi, ſtato tempore ſuo.

3 Itaque dices illis, hoc *eſt* igne abſumendum quod offeretis Iehovæ: agni anniculi integri bini unoquoque die *in* holocauſtum jugiter.

4 Agnum illorum unum parato mane, agnumque alterum parato inter duas veſperas:

5 Et decimam Ephæ ſimilæ in munus, miſtæ olei contuſi quarta hinis.

6 Holocauſtum juge; quod paratum fuerat in monte Sinai in odorem gratum, igne abſumendum Iehovæ:

7 Et libamen ejus quartam hinis in agnum unumquemque in loco ſancto libato libamen generoſi vini Iehovæ:

8 Agnum vero alterum parato inter duas veſperas, ut munus matutinum, & ut libamen ejus parato, igne abſumendum odorem gratum Iehovæ.

9 Die autem ſabbathi bini agni anniculi integri; & binæ decimæ ſimilæ *in* munus miſtæ oleo cum libamine ſuo:

10 Holocauſtum ſabbathi *eſto* ſabbatho ſuo; præter ipſum holocauſtum juge cum libamine ſuo.

11 Item in initiis menſium veſtrorum offerote holocauſtum Iehovæ; juvencos ſubrumos binos, & arietem unum, agnos anniculos ſeptenos integros:

12 Et ternas decimas ſimilæ *in* munus miſtæ oleo, in juvencum unumquemque: binaſque decimas ſimilæ *in* munus miſtæ oleo, in arietem unumquemque:

13 Singulas vero decimas ſimilæ *in* munus miſtæ oleo in arietem unumquemque: holocauſtum, odorem gratum, igne abſumendum Iehovæ.

14 *De* libaminibus autem eorum, dimidium hinis eſto in juvencum, tertiaque hinis in arietem, & quarta hinis vini in agnum: hoc holocauſtum menſis ineuntis, *eſto* initio ſuo per ſingulos menſes anni.

15 Præterea hircus è capris unus in peccatum Iehovæ præter holocauſtum juge, perator cum libamine ſuo.

16 Item menſe primo, decimoquarto die illius menſis, Paſcha *eſto* Iehovæ:

17 Quintodecimo autem die ejus menſis, feſtum: ſeptem diebus azyma comedentor.

18 Horum dierum primo convocatio ſancta *eſto*; nullum opus ſervile facitote:

19 Sed offeretis igne abſumendum holocauſtum Iehovæ, juvencos ſubrumos binos & arietem unum: præterea ſeptenos agnos anniculos, integri ſunto vobis:

20 Munus vero illorum, ſimilam miſtam oleo; *nempe* ternas decimas in juvencum, & binas decimas in arietem paratote:

21 Singulas decimas parato in unumquemque agnum ex ſeptem illis agnis:

22 Præterea hircum peccati unum, ad expiationem faciendam pro vobis:

23 Præter holocauſtum illud matutinum quod *eſt* pro holocauſto jugi, paratote iſta.

24 Qualia hæc *ſunt* facitote in quemque diem ſeptem diebus, *in* cibum igne abſumendum odoris grati Iehovæ: præter holocauſtum juge parator cum libamine ſuo.

25 At die horum ſeptimo convocatio ſancta eſto vobis: opus ſervile nullum facitote.

26 Item die primitiarum, quum offeretis munus novum Iehovæ poſt ſeptimanas veſtras; convocatio ſancta eſto vobis, nullum ſervile opus facitote.

27 Sed offeretis holocauſtum, odorem gratum Iehovæ, juvencos ſubrumos binos, arietem unum, ſeptenos agnos anniculos:

28 Et

28 Et munus illorum, similam miſtam oleo; *nempe* ternas decimas in juvencum, binas decimas in arietem.

29 Singulas decimas in agnum unumquemque, ex ſeptem illis agnis :

30 Hircum lactentem unum ; ad expiationem faciendam pro vobis :

31 Præter holocauſtum & juge munus ejus facitote *iſta* ; integra ſunto vobis cum libaminibus ſuis.

CAP. XXIX. *Leges ſacrificiorum continuantur.*

MEnſe vero ſeptimo : primo *die* menſis, convocatio ſancta eſto vobis, opus ſervile nullum facitote ; dies clangoris eſto vobis :

2 Quo parabitis holocauſtum in odorem gratum Iehovæ, juvencum ſubrumum unum, arietem unum; agnos anniculos ſeptenos integros ;

3 Munus vero eorum ſimilam miſtam oleo; ternas decimas in juvencum, & binas decimas in arietem,

4 Et decimam unam in agnum unumquemque, ex ſeptem illis agnis :

5 Præterea hircum lactentem unum *in* peccatum, ad faciendum expiationem pro vobis.

6 Præter holocauſtum menſis illius ineuntis cum munere ſuo, & holocauſtum juge cum munere ſuo, & libaminibus ſuis pro ratione eorum; in odorem gratum igne abſumendum Iehovæ.

7 Item decimo *die* menſis hujus ſeptimi convocatio ſancta eſto vobis, ut affligatis animas veſtras ; nullum opus facitote.

8 Sed offeretis holocauſtum Iehovæ *in* odorem gratum, juvencum ſubrumum unum, arietem unum; agnos anniculos ſeptenos, integri ſunto vobis :

9 Et munus eorum ſimilam miſtam oleo ; ternas decimas in juvencum, binas decimas in arietem unumquemque :

10 Singulas decimas in agnum unumquemque, ex ſeptem illis agnis :

11 Hircum lactentem unum *in* peccatum : præter peccatum expiationum, & holocauſtum juge cum munere ſuo ac libaminibus ſuis.

12 Item decimo quinto die hujus menſis ſeptimi convocatio ſancta eſto vobis, opus ſervile nullum facitote : ut celebretis feſtum Iehovæ ſeptem diebus.

13 Offeretis igitur holocauſtum igne abſumendum odorem gratum Iehovæ, juvencos ſubrumos ternos denos, arietes binos; agnos anniculos quatuor denos, integri ſunto :

14 Et munus eorum ſimilam miſtam oleo ; ternas decimas in juvencum unumquemq; ex tredecim juvencis, binas decimas in arietem unumquemque ex duobus illis arietibus.

15 Et ſingulas decimas in agnum unumquemque ex quatuordecim agnis :

16 Præterea hircum lactentem unum peccati : præter holocauſtum juge, munus ejus & libamen ejus.

17 Deinde die illorum ſecundo juvencos ſubrumos duodenos, arietes binos, agnos anniculos quatuordenos integros.

18 Et munus eorum, ac libamina eorum in juvencos, in arietes, & in agnos quoſque ex numero eorum, pro eadem ratione :

19 Præterea hircum lactentem unum peccati : præter holocauſtum juge, & munus ejus, ac libamina eorum :

20 Die autem illorum tertio juvencos undenos, arietes binos ; agnos anniculos quatuordenos integros ;

21 Et munus eorum ac libamina eorum in juvencos, in arietes ; & in agnos quoſque ex numero eorum, pro eadem ratione ;

22 Præterea hircum peccati unum: præter holocauſtum juge, & munus ejus ac libamen ejus.

23 Die autem illorum quarto juvencos denos, arietes binos ; agnos anniculos quatuordenos integros.

24 Munus eorum ac libamina eorum in juvencos, in arietes, & in agnos quoſque, ex numero eorum, pro eadem ratione :

25 Præterea hircum lactentem unum peccati : præter holocauſtum juge, munus ejus & libamen ejus.

26 Die autem illorum quinto juvencos novenos, arietes binos; agnos anniculos quatuordenos integros ;

27 Et munus eorum, ac libamina eorum in juvencos, in arietes, & in agnos quoſque ex numero eorum, pro eadem ratione.

28 Præterea hircum peccati unum : præter holocauſtum juge, & munus ejus ac libamen ejus ;

29 Die autem illorum ſexto juvencos octonos, arietes binos ; agnos anniculos quatuordenos integros ;

30 Et munus eorum ac libamina eorum in juvencos, in arietes, & in agnos quoſque ex numero eorum, pro eadem ratione.

31 Præterea hircum peccati unum; præter holocauſtum ejus, munus ejus, ac libamen ejus ;

32 Die autem illorum ſeptimo juvencos ſeptenos arietes binos; agnos anniculos quatuordenos integros.

33 Et munus eorum ac libamina eorum in juvencos, in arietes, & in agnos quoſque ex numero eorum pro ratione eorum :

34 Præterea hircum peccati unum : præter holocauſtum juge, munus ejus, ac libamen ejus.

35 Die ipſo octavo, interdicti *dies* eſto vobis : opus nullum ſervile facitote.

36 Sed offeretis holocauſtum igne abſumendum odorem gratum Iehovæ, juvencum unum, arietem unum; agnos anniculos ſeptenos integros ;

37 Munus eorum cum libaminibus eorum in juvencum, in arietem, & in agnos quoſque ex numero eorum pro eadem ratione :

38 Præterea hircum peccati unum, præter holocauſtum juge, & munus ejus ac libamen ejus.

39 Hæc paratote Iehovæ in ſolennitatibus veſtris : præter votiva veſtra & voluntarias oblationes veſtras, cum holocauſtis veſtris, &

cum muneribus veſtris, & cum libaminibus veſtris, & cum euchariſticis veſtris.

Caput XXX.

40 Quæ retulit Moſche ad filios Iſraelis; ſecundum omnia quæ præceperat Jehova Moſchi.

CAP. XXX. *Lex voti & Juriſjurandi.*

ITem alloquutus eſt Moſche primarios tribuum, ut filiis Iſraelis dicerent; hoc *eſt* verbum quod præcepit Jehova:

2 Vir quum voverit votum Jehovæ, aut juraverit juramento, obligatione obligando ſe ipſum, ne profanato verbum ſuum, ſecundum omne verbum quod prodierit ex ore ſuo facito.

3 Fœmina vero quum vovit votum Jehovæ; aut obligavit ſe obligatione, domi patris ſui in adoleſcentia ſua:

4 Si quum audit pater ejus votum ejus aut obligationem qua obligavit ſeipſam, tacebit apud eam pater ejus; tunc ſtata erunt omnia vota ejus, & omnis obligatio qua obligavit ſeipſam ſtata erit.

5 Sin autem efficiet pater ejus ut ea infringat *illud* quo die audiverit; nullum ex votis ejus aut obligationibus ejus quibus obligavit ſeipſam, ſtatum eſto: & Jehova condonabit ei, quia pater ejus effecit ut ea infringeret illud.

6 Sed ſi omnino nubet viro votis ei incumbentibus; aut pronunciato labiorum ſuorum quo obligavit ſeipſam;

7 Audienſque maritus ejus, quo die audiverit illud tacebit apud eam: tum ſtata erunt vota ejus, & obligationes ejus quibus obligavit ſe ipſam, ſtatæ futuræ ſunt.

8 Sin quo die audivit maritus ejus, effecit ut ea infringeret; irritumque fecit votum ejus quod incumbebat ei, aut pronunciatum labiorum ejus quo obligaverat ſeipſam: ſimiliter Jehova condonabit illi.

9 *Quod* autem *ad* votum viduæ aut repudiatæ; quicquid *erit* quo obligaverit ſeipſam, ſtatum incumbet ei.

10 Sed ſi *in* domo viri ſui vovit; aut obligavit obligatione ſeipſam per juramentum;

11 Audienſque maritus ejus tacuerit apud eam; nec fecerit ut ea infringeret *illud*: tunc ſtata erunt omnia vota ejus, omniſque obligatio qua obligavit ſeipſam, ſtata futura eſt.

12 Sin vero omnino irrita fecerit illa vir ejus quo die audiverit; nihil prolatum labiis ejus, ex votis ejus aut ex obligatione ſui ipſius, ſtatum eſto: vir ejus irrita fecit illa, quapropter Jehova condonabit illi.

13 Omne votum, & omnem obligationem juramento confirmatam de ſeipſa affligenda; vir ejus ſtabilito illam, aut vir ejus irritam facito illam.

14 Quod ſi omnino taceat apud eam vir ejus de die in diem; tunc ſtabilierit omnia vota ejus, aut omneis obligationes ejus quæ incumbunt ei: ſtabilierit, *inquam*, ea cum tacuerit apud eam quo die audivit illud.

15 Sin omnino irrita fecit illa poſtquam audiverit, tunc ipſe ſuſtulerit iniquitatem ejus.

16 Hæc *ſunt* ſtatuta quæ præcepit Jehova Moſchi inter virum & uxorem ejus *ſervando* inter patrem & filiam ejus in adoleſcentia ipſius, dum *eſt* in domo patris ſui.

CAP. XXXI. *Spolia ex Midjanitis.*

ALloquutus autem eſt Jehova Moſchen dicendo:

2 Sume ultionem Iſraelitarum de Midjanitis iſtis; poſtmodum aggregaberis ad populos tuos.

3 Alloquutus itaque eſt Moſche populum dicendo, expedite ex vobis aliquos ad hanc militiam: ut ſint contra Midjanitas, ad edendum ultionem Jehovæ contra Midjanitas.

4 Millenos in ſingulas tribus, ex omnibus tribubus Iſraelis mittite ad hanc militiam.

5 Traditis itaque millenis è millibus Iſraelis in ſingulas tribus, duodecies mille expeditis ad militiam:

6 Miſit Moſche hos millenos in ſingulas tribus *delectos* ad hanc militiam; eos *inquam*, & Pinchaſum filium Elhazaris Sacerdotis in hanc militiam cum vaſis ſacris tubiſque clangoris in manu ejus.

7 Qui militantes contra Midjanitas, quemadmodum præceperat Jehova Moſchi; occiderunt omneis mares,

8 Reges quoque Midjanitarum occiderunt præter confoſſas *copias* eorum, Evim, & Rekemum, & Tzurem, & Churem, & Rebahum, quinque Reges Midjanitarum: etiam Bilhamum filium Behoris occiderunt gladio:

9 Et captivas fecerunt filii Iſraelis mulieres Midjanitarum ac parvulos eorum; omnia eam jumenta eorum, & omnia pecora eorum, omneiſque facultates eorum prædati ſunt;

10 Omneis vero civitates eorum per habitationes eorum, & omnes arces eorum; combuſſerunt igne.

11 Deinde acceptis omnibus illis ſpoliis & omni captura, tam hominum quam jumentorum:

12 Adducebant ad Moſchen, & ad Elhazarem Sacerdotem, & ad cœtum Iſraelitarum captivos, & reliquam capturam, ſpoliaque ad caſtra, in campeſtria Moabitarum, quæ ſunt ſecundum Jardenem *ex adverſo* Jerichuntis.

13 Sed egreſſi ſunt Moſche, & Elhazar Sacerdos; omneſque principes cœtus obviam eis; extra caſtra.

14 Efferveſcenſque Moſche contra præfectos illarum copiarum; chiliarchos & centuriones qui redibant ab illo militari prælio:

15 Dixit eis Moſche, an conſervaſtis vivas omnes fœminas?

16 En ipſæ fuerunt filiis Iſraelis ex ſermone Bilhami, quæ ſuppeditarunt prævaricationem contra Jehovam in negotio Pehoris: unde fuit plaga illa in cœtu Jehovæ:

17 Nunc itaque occidite omnes mares ex parvulis; omnem quoque mulierem quæ cognovit virum concubitu maris occidite:

18 Omnes vero parvulos ex fœminis quæ non cognoverunt concubitum maris, vivos conſervate vobis:

19 Vos autem caſtrametamini extra hæc caſtra

castra septem dies, *etiam* quisquis occidit *eorum* aliquem & quisquis tetigit cæsum, purgatote vos die illorum tertio & die septimo, vos *inquam* & captivos vestros :

20 Cum omni vestimento, & omni instrumento pelliceo, omniq; opere *è pellibus* caprarum, & omni instrumento ligneo ; purgatote vos.

21 Edixit quoque Eliazar Sacerdos omnibus viris illis militaribus, qui iverant in illud prælium, hoc *est* illud statutum legale, quod præcepit Jehova Moschi.

22 Tantummodo aurum & argentum, æs, ferrum, stannum, & plumbum :

23 Quicquid fert ignem, transmittite per ignem ut mundum sit, verumtamen aqua separationis purgator : quicquid autem non fert ignem transmittite per aquam.

24 Et lavabitis vestimenta die horum septimo, ut mundi sitis ; ac postmodum venietis in castra.

25 Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo :

26 Recense capita capturæ captivorum, tam hominum quam jumentorum ; tu & Elhazar Sacerdos ; & primarii paternarum *familiarum* cœtus :

27 Ut dividas capturam ipsam inter gestores hujus prælii, qui egressi sunt in militiam ; & totum cœtum.

28 Deinde auferens portionem pro Jehova ab istis præliatoribus qui egressi sunt in hanc militiam, animam unam è quingentenis ; ex hominibus, & ex bobus, & ex asinis, & ex gregibus :

29 E media parte ad *istos pertinente* accipitote ; ut des Elhazari sacerdoti oblationem Jehovæ.

30 At è media parte ad filios Jisraelis *pertinente*, accipe unum captum è quinquagenis, ex hominibus, ex bobus, ex asinis & ex gregibus, ex quibuscunque jumentis ; quos des Levitis observantibus observationem tabernaculi Jehovæ.

31 Quod fecit Moschе & Elhazar Sacerdos ; quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

32 Fuit autem captura illa, residuum prædæ quam prædati erant populus ille militaris, pecudum sexcenta septuaginta quinque millia ;

33 Item boum septuaginta duo millia ;

34 Item asinorum unum & sexaginta millia ;

35 Item animæ humanæ ex fœminis quæ non cognoverant concubitum maris, universæ animæ triginta bis mille :

36 Fuit autem hujus dimidium, pars eorum qui prodierant in hanc militiam : numerus pecudum, ter centies tricies septies mille quingentæ.

37 Fuitque portio pro Jehova ex pecudibus, sexcentæ septuaginta quinque :

38 Item boum trigesies sexies mille, portio eorum pro Jehova septuaginta duo :

39 Item asinorum tricies mille quingentorũ, portio eorum pro Jehova sexaginta unus ;

40 Item animarum humanarum sex decies mille, portio earum pro Jehova triginta duæ animæ.

41 Quam dedit Moschе portionem oblationis Jehovæ, Elhazari Sacerdoti ; sicut præceperat Jehova Moschi.

42 De dimidio autem ad filios Jisraelis *pertinente*, quod partitus Moschе *receperat* ab hominibus illis qui militaverant.

43 (Erat autem dimidium ad cœtum *pertinens* ex pecudibus, ter centies tricies septies mille quingentæ ;

44 Et ex bobus tricies sexies mille ;

45 Et ex asinis tricies mille quingenti ;

46 Et ex animis humanis sexdecies mille)

47 Sumens, inquam, Moschе de dimidio ad filios Jisraelis *pertinente* unum captum ex quinquagenis quibusque, ex hominibus & ex jumentis, dedit ea Levitis observantibus observationem tabernaculi Jehovæ, sicut præceperat Jehova Moschi.

48 Tum accedentes ad Moschen, ii qui præfecti *erant* millibus illius militiæ ; chiliarchi & centuriones,

49 Dixerunt Moschi, servi tui recensuerunt capita virorum hujus prælii qui fuerunt in manu nostra : & non deest ex nobis quisquam.

50 Quapropter offerimus oblationem Jehovæ quisque quod nactus est, instrumentum aureum, periscelidem, aut armillam, annulum, inaurem, aut cingulum pendulum ; ad faciendum expiationem pro animis nostris coram Jehova.

51 Accepit ergo Moschе & Elhazar sacerdos aurum ab illis, totum in instrumentis affabre factis.

52 (Erat autem totum illud aurum oblationis quod obtulerunt Jehovæ, sedecies mille septingentorum quinquaginta siclorum) à chiliarchis & centurionibus.

53 *Quod ad* viros militares, prædam habuerunt quisque sibi.

54 Quumque accepisset Moschе & Elhazar Sacerdos aurum illud à chiliarchis & centurionibus, intulerunt illud in tentorium conventus, monimentum pro filiis Jisraelis coram Jehova.

CAP. XXXII. *Filiis Reubenis & Gadis portio datur trans Jardenem, modo fratres in terram promissionis armati præcedant.*

ERat autem filiis Reubenis & filiis Gadis pecus multum, numerosum admodum ; ecce autem videbant terram Jahzeris & terram Gilhadis, locum illum esse locum pecuariæ.

2 Quapropter accesserunt filii Gadis & filii Reubenis ; & alloquuti sunt Moschen, Elhazarem que sacerdotem, ac principes cœtus, dicendo :

3 Hatarothæ, & Dibon, & Jahzer & Nimra, & Cheschbon, & Elhale ; cum Schebamo, & Nebunte, & Behone :

4 Horum regio quam percussit Jehova coram cœtu Jisraelis, regio pecuariæ est : & servis tuis *sunt* pecora.

5 Si invenimus, ajebant illi, gratiam in oculis tuis, detur regio ista servis tuis in possessionem : ne nos ducas trans Jardenem.

6 Sed dixit Moschе filiis Gadis & filiis Reubenis ; an fratres vestri procederent in bellum, & vos consisteretis hic ?

7 Imo quare rumpitis animum filiorum Iſraelis; ne tranſeant in terram illam quam dat eis Iehova?

8 Sic fecerunt patres veſtri; quum miſiſſem eos Kadeſchi-barnehæ ad conſiderandum illam terram.

9 Nam quum aſcendiſſent ad vallem Eſchcolis conſiderantes illam terram, ruperunt animum filiorum Iſraelis; ne venirent in eam terram quam dabit eis Iehova.

10 Idcirco accenſus ira Iehova die illo; juravit dicendo,

11 Ne *viram*, ſi viderint homines iſti qui aſcenderunt ex Ægypto à nato viginti annos & deinceps, terram illam quam juramento promiſit Abrahamo, Jitzchako & Jahakobo: eo quod non ſunt plene ſequuti me:

12 Præter Calebum filium Jephunnæ Kenizzæum, & Jehoſchuham filium Nunis: quia plene ſequuti ſunt Iehovam.

13 Et accenſus ira Iehova in Iſraelem, agitavit eos per hoc deſertum quadraginta annos; donec conſumeretur tota illa ætas quæ fecerat malum iſtud in oculis Iehovæ.

14 Ecce autem ſurrexiſtis loco patrum veſtrorum, turba hominum peccatis deditorum; ut addatis adhuc ad æſtum iræ Iehovæ contra Iſraelem.

15 Si vos avertetis ab obſequio ejus, omnino perget adhuc relinquere eum in hoc deſerto; ſic perdetis totum populum hunc.

16 Accedentes autem rurſus ad eum dixerunt, ſepta gregum ſtruemus hic pro pecore noſtro; & civitates pro parvulis noſtris.

17 Nos autem expediti erimus, celeres *ad procedendum* ante filios Iſraelis, uſquedum introduxerimus eos in locum ſuum: interea manebunt parvuli noſtri in civitatibus iſtis munitis, metu habitatorum iſtius terræ:

18 Non redibimus in domos noſtras donec adierint filii Iſraelis quiſq; poſſeſſionē ſuā;

19 Quin non erimus poſſeſſores cum illis trans vadum Jardenis; quum obvenerit poſſeſſio noſtra nobis cis vadum Jardenis Orientem verſus.

20 Tum dixit eis Moſche, ſi feceritis rem hanc; ſi expediti eritis ante Iehovam ad bellum:

21 Si tranſibit quiſque expeditus è vobis Jardenem iſtum coram Iehova, donec expulerit inimicos ſuos à facie ſua.

22 Quum domita fuerit terra illa coram Iehova, poſtea demum revertemini, eritiſque inſontes apud Iehovam & apud Iſraelem: ſic cedet terra hæc vobis in poſſeſſionem coram Iehova.

23 Quod ſi non ſic facietis, ecce peccaveritis Iehovæ: agnoſcite jam peccatum veſtrum, quod *eſt* obventurum vobis.

24 Ædificate vobis civitates pro parvulis veſtris, & ſepta pro gregibus veſtris: ſed quod prodiit ex ore veſtro facitote.

25 Tum alloquuta eſt *tribus* filiorum Gadis & filiorum Reūbenis Moſchen, dicendo: ſervi tui facient, quemadmodum dominus meus præcipit.

26 Parvuli noſtri, uxores noſtræ, pecus noſtrum, & omnia jumenta noſtra, ibi erunt in civitatibus Gilhadis:

27 Servi autem tui tranſibunt quiſque expeditus ad militiam coram Iehova in bellum, quemadmodum dominus meus loquitur.

28 Quapropter præcipiens Moſche de eis Elhazari ſacerdoti, & Jehoſchuhæ filio Nunis; primariis etiam paternarum familiarum in filiis Iſraelis;

29 Edixit Moſche illis, ſi tranſierint filii Gadis & filii Reūbenis vobiſcum Jardenē, quisque expeditus ad bellum coram Iehova, & domita fuerit terra illa coram vobis tum dabitis illis hanc terram Gilhadis in poſſeſſionem.

30 Sin autem non tranſierint expediti vobiſcum; tunc poſſeſſores fiant inter vos in terra Cenahanis.

31 Reſponderuntque filii Gadis & filii Reūbenis dicendo; quod edixit Iehova ſervis tuis, ſic faciemus:

32 Nos tranſibimus expediti coram Iehova *in* terram Cenahanis, & penes nos manebit jus poſſeſſionis noſtræ cis Jardenem.

33 Dedit itaque eis Moſche, filiis Gadis & filiis Reūbenis, ac dimidiatæ tribui Menaſchi filii Joſephi, regnum Sichonis Regis Emoræorum, & regnum Hogi Regis Baſchanis: regionem ipſam cum civitatibus per terminos ejus, civitates illius terræ circumquaque.

34 Et ædificarunt filii Gadis Dibonem, & Hatarothas; & Haroherem:

35 Item Hatrothas Schophanis, & Jahazerem, & Jogbeham,

36 Et Beth-nimram, & Beth-haranem; civitates munitas cum ſeptis gregum;

37 Filii vero Reūbenis ædificarunt Cheſchbonem, & Elhalen; & Kirjathajima:

38 Item Nebuntem, & Bahalmehonem mutatis nominibus, atque Sibmam; quibus indiderunt nomina, *mutatis* nominibus illis civitatum quas ædificarunt.

39 Profecti autem filii Maciris filii Menaſchis in Gilhadem, quum cepiſſent illum, expuliſſentque Emoræos qui habitabant in eo:

40 Dedit Moſche Gilhadem Macri filio Menaſchis; qui inhabitavit eum.

41 Jair enim filius Menaſchis profectus ceperat villas ipſorum *Gilhaditarum*; quas vocavit villas Jairis:

42 Similiter Nobach profectus ceperat Kenathum cum pagis ejus, quam vocavit Nobachum de nomine ſuo.

CAP. XXXIII. *Recenſentur manſiones Iſraelitarum in deſerto 42. Omnes Cenahanæi jubentur expelli.*

HÆ *ſunt* profectiones filiorum Iſraelis, quum egreſſi ſunt è terra Ægypti per exercitus ſuos; miniſterio Moſchi & Aharonis.

2 Scripſit autem Moſche progreſſus eorum in profectiones eorum ex præſtituto Iehovæ: hæ igitur ſunt profectiones eorum in progreſſibus eorum.

3 Primum proficiſcentes Rahmeſeſo, menſe primo, decimoquinto die menſis ipſius primi, poſtridie ipſo Paſchatis egreſſi ſunt Iſraelitæ manu ſublata ante oculos omnium Ægyptiorū:

4 Ægyptiis ſepelientibus omneis primogenitos, quos percuſſerat Iehova in eis : quum in deos etiam illorum exercuiſſet Iehova judicia.

5 Profecti autem filii Iiſraelis Rahmeſeſo, caſtra poſuerunt Succothis :

6 Deinde profecti Succothis, caſtrametati ſunt in Ethamo quod *eſt* in extremitate deſerti.

7 Deinde profecti ex Ethamo reverſi ſunt ad fauces Chirotharum quæ *ſunt* ante Baalzephonem, & caſtrametati ſunt ante Migdolum :

8 Deinde profecti ex adverſo Cirotharum tranſiverunt per medium ipſius maris in deſertum : pergenteſque itinere tridui per deſertum Etham, caſtrametati ſunt Maræ.

9 Deinde profecti Mara pervenerunt Elim : erant autem Elimis duodecim fontes aquæ, & ſeptuaginta palmæ, & caſtrametati ſunt ibi.

10 Deinde profecti Elimis, caſtrametati ſunt ad mare algoſum.

11 Deinde profecti à mari algoſo, caſtrametati ſunt in deſerti Sinis.

12 Deinde profecti à deſerto Sinis, caſtrametati ſunt Dophkæ.

13 Deinde profecti Dophka, caſtrametati ſunt Aluſchi.

14 Deinde profecti Aluſcho, caſtrametati ſunt Rephidimis, ubi non erat aqua populo quam biberet.

15 Deinde profecti Rephidimis, caſtrametati ſunt in deſerto Sinai.

16 Deinde profecti à deſerto Sinai, caſtrametati ſunt Kibrothis-thaavæ.

17 Deinde profecti Kibrothis-thaavæ, caſtrametati ſunt Chatezrothis.

18 Deinde profecti Chatezrothis, caſtrametati ſunt Rithmæ.

19 Deinde profecti Rithma, caſtrametati ſunt Rimmone-peretzi.

20 Deinde profecti Rimmone-peretzi, caſtrametati ſunt Libnæ.

21 Deinde profecti Libna, caſtrametati ſunt Riſſæ.

22 Deinde profecti Riſſa, caſtrametati ſunt ad Kehelam.

23 Deinde profecti à Kehela, caſtrametati ſunt ad montem Schepheris.

24 Deinde profecti à monte Schepheris, caſtrametati ſunt Charadæ.

25 Deinde profecti Charada, caſtrametati ſunt Makhelothis.

26 Deinde profecti Makehelothis, caſtrametati ſunt Thachathi.

27 Deinde profecti Thachatho, caſtrametati ſunt Therachi.

28 Deinde profecti Theracho, caſtrametati ſunt Mithkæ.

29 Deinde profecti Mithka, caſtrametati ſunt Chaſchmonæ.

30 Deinde profecti Chaſchmona, caſtrametati ſunt Moſerothis.

31 Deinde profecti Moſerothis, caſtrametati ſunt apud filios Jahakanis.

32 Deinde profecti à filiis Jahakanis, caſtrametati ſunt Chore-gidgadis.

33 Deinde profecti Chore-gidgadis, caſtrametati ſunt ad Jotbathan.

34 Deinde profecti à Jotbatha, caſtrametati ſunt Habronæ.

35 Deinde profecti Habrona, caſtrametati ſunt Hetzjone-geberi.

36 Deinde profecti Hetzjone-geberi, caſtrametati ſunt in deſerto Tzinis, quod *eſt* Kadeſch.

37 Deinde profecti Kadeſcho, caſtrametati ſunt ad Horem montem juxta fines terræ Edomæorum.

38 Aſcenditque Aharon ſacerdos Horem montem ex præcepto Iehovæ, & mortuus eſt ibi ; anno quadrageſimo ab exitu Iiſraelitarum è terra Ægypti, menſe quinto, primo die illius menſis.

39 *Erat* autem Aharon natus centum viginti tres annos ; quum moreretur in Hore monte.

40 Tunc audivit Cenahanæus Rex Haradi, qui inhabitabat Auſtralem partem in regione Cenahanis, quum adventarent filii Iiſraelis.

41 Deinde profecti ab Hore monte, caſtrametati ſunt Tzalmonæ.

42 Deinde profecti Tzalmona, caſtrametati ſunt Punone.

43 Deinde profecti Punone, caſtrametati ſunt Obothis.

44 Deinde profecti Obothis, caſtrametati ſunt ad cumulos Habarimorum *montium* ad terminum Moabitarum.

45 Deinde profecti è cumulis, caſtrametati ſunt Dibone-Gadis.

46 Deinde profecti Dibone-Gadis, caſtrametati ſunt Halmone ad Diblathajima.

47 Deinde profecti Halmone ad Diblathajima, caſtrametati ſunt ad montes Habarimorum ante Nebuntem.

48 Deinde profecti à montibus Habarimorum, caſtrametati ſunt in campeſtribus Moabitarum ſecundum Jardenem *ex adverſo* Jerichuntis.

49 Et caſtra habuerunt ſecundum Jardenem à Beth-jeſchimothis uſque Abel-ſchittimos ; in campeſtribus Moabitarum.

50 Alloquutus autem eſt Iehova Moſchen, in campeſtribus Moabitarum ; ſecundum Jardenem *ex adverſo* Jerichuntis, dicendo :

51 Alloquere filios Iiſraelis, edicens eis ; quandoquidem vos *nox* tranſituri eſtis Jardenem in terram Cenahanis :

52 Ejicietis igitur omneis habitatores ejus terræ à facie veſtra, & perdetis omnes effigies eorum ; & omnes imagines fuſas eorum perdetis, omniaque excelſa eorum deſtruetis.

53 Quumque expulſis *eis* è terra illa habitabitis in ea (nam vobis trado terram illam ut hæreditario jure poſſideatis eam.)

54 Tunc adibitis poſſeſſionem illius terræ ſorte per familias veſtras, ei qui multus eſt multiplicatote poſſeſſionem ejus, ei vero qui paucus eſt pauciorem aſſignato poſſeſſionem ejus, in quemcunque locum exierit quique ſors ſua, *is* illius eſto : per tribus paternas veſtras poſſeſſiones aditote.

55 Quod ſi non expulleritis habitatores iſtius terræ à facie veſtra ; utique erit quicquid re-

ſiquum feceritis ex eis in ſpinas oculis veſtris, & in aculeos lateribus veſtris; & hoſtiliter agent vobiſcum in illa terra in qua habitaturi eſtis:

36 Eritque *ut* quemadmodum cogitavi facere illis, faciam vobis.

CAP. XXXIV. *Geodaſia terræ Cenahanis.*

PRæterea alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

2 Præcipe filiis Iſraelis edicens eis, quandoquidem vos mox adituri eſtis terram quæ *eſt* Cenahanis: hæc *eſto* terra quæ accidet vobis in poſſeſſionem, terra Cenahanis per terminos ſuos.

3 Primum erit vobis plaga Auſtralis à deſerto Tzinis ſecundum ſedes Ædomæorum; eritque vobis terminus Auſtralis, extremitas maris ſalſi ad Orientem.

4 Et divertens vobis terminus hic ab Auſtro ad aſcenſum Hakrabbimorum pertranſibit Tzinem, eruntque exitus ejus ab Auſtrali plaga per Kadeſchum-barneham: unde procedet Chatzar-Adarem, & tranſibit Hatzmonem.

5 Poſtea divertet hic terminus Hatzmone ad vallem Ægypti; ubi ſunt ejus exitus ad ipſum Occidentem.

6 Terminus vero Occidentalis ut eſt vobis ipſum mare magnum ita terminus *eſto*: hic eſto vobis terminus Occidentalis.

7 Hic vero eſto vobis terminus Aquilonalis: à mari magno definitote vobis Horem montẽ.

8 Ab Hore monte definitote qua itur Chamethã: eruntq; exitus illius termini; Tzedadi.

9 Et procedente eodem termino Ziphronem erunt exitus ejus Chatzer-henanis: hic eſto vobis terminus Aquilonalis.

10 Item definietis vobis in terminum Orientalem, à Chatzer-henane Schephamum.

11 Et deſcendens hic terminus Schephamo Riblam verſus ab Orjente Hajini; deſcendere perget terminus, donec attingas litus maris Cinnereth Orientem verſus.

12 Et deſcendente termino ad ipſum Jardenem, erunt exitus ejus ad mare ſalſũ: iſta eſto vobis terra per terminos ſuos circumquaque:

13 Quæ præcepit Moſche filiis Iſraelis dicendo; hæc *eſto* terra, cujus poſſeſſionem adibitis per ſortem, quam præcepit Jehova dari novem tribubus & dimidiatæ tribui.

14 Nam acceperunt tribus filiorum Reũbenitarum per familias paternas ſuas, & tribus filiorum Gaditarum per familias paternas ſuas: dimidiataque tribus Menaſchis acceperunt poſſeſſionem ſuam.

15 Duæ hæ tribus cum dimidiatâ tribu; acceperunt poſſeſſionem ſuam cis vadum Jardenis Jerichuntinum anteriore parte orientem verſus.

16 Præterea alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo;

17 Hæc *ſunt* nomina virorum qui poſſidendam vobis diſtribuent iſtam terram; Elhazar Sacerdos & Jehoſchuah filius Nunis.

18 Et principem unum ex unaquaque tribu adhibitote ad diſtribuendam poſſeſſionem illius terræ.

19 Hæc autem nomina horum virorum *ſunt*: tribus Jehudæ, Caleb filius Jephunnæ:

20 Et tribus filiorum Schimhonis, Schemuel filius Hammihudis:

21 Tribus Binjaminis, Elidad filius Ciſſonis;

22 Et tribus filiorum Danis princeps, Bukki filius Jogli.

23 E filiis Joſephi, tribus filiorum Menſchis princeps, Channiel filius Ephodis:

24 Et tribus filiorum Ephrajimi princeps, Kemuel filius Schipthanis:

25 Et tribus filiorum Zebulunis princeps, Elitzaphan filius Parnaci:

26 Et tribus filiorum Iſſacaris princeps, Paltiel filius Hazzanis:

27 Et tribus filiorum Aſcheris princeps, Achihud filius Schelomi.

28 Denique tribus filiorum Naphthali princeps, Pedah-el filius Hammihudis.

29 Hi *ſunt* quibus præcepit Jehova; ut poſſeſſionem diſtribuerent filiis Iſraelis, in terra Cenahanis.

CAP. XXXV. *Civitates Levitarum 48, pro refugiis in homicidio non voluntario: item lex homicidii.*

ITem alloquutus eſt Jehova Moſchen in campeſtribus Moabitarum; ſecundum Jardenem *ex adverſo* Jerichuntis, dicendo;

2 Præcipe filiis Iſraelis, ut dent Levitis de poſſeſſione juris ſui civitates ad habitandum: ſuburbanum quoque prædium in ſingulas civitates circa ipſas datote Levitis:

3 Ut ſint illis civitates ad habitandum, ſuburbana vero prædia illarum ſint pro jumentis eorum, & pro facultatibus eorum, & pro omnibus animalibus eorum.

4 Suburbana autem prædia illarum civitatum quæ daturi eſtis Levitis; ſunto à muro civitatis cujuſque extrinſecus mille cubitorum circumquaque.

5 Ideoque metimini extra civitatem quamque; ad plagam Orientalem bis mille cubitos, & ad plagam Auſtralem bis mille cubitos, & ad plagam Occidentalem bis mille cubitos, & ad plagam Aquilonalem bis mille cubitos, ita ut quæque civitas ſit in medio eorum: hæc eſto illis *menſura* prædiorum ſuburbanorum ſingularum civitatum.

6 Civitatibus autem quas dabitis Levitis ſex civitatibus receptus, quas dabitis ut confugiat illuc qui *hominem* occidit, bis igitur additote quadraginta duas civitates.

7 Omnes civitates quas dabitis Levitis: *ſunto* quadraginta octo civitates: ipſæ cum prædiis ſuburbanis ſuis.

8 Iſtas autem civitates quas dabitis de poſſeſſione filiorum Iſraelis, de ejus *poſſeſſione* qui multus eſt multas datote, de ejus vero *poſſeſſione* qui paucus eſt datote pauciores: quiſque prout erit poſſeſſio ſua quam poſſeſſuri ſunt, dato de ſuis civitatibus Levitis.

9 Alloquutus quoque eſt Jehova Moſchen, dicendo:

10 Alloquere filios Iſraelis edicens eis: quandoquidem mox tranſituri eſtis Jardenem *& venturi* in terram Cenahanis:

11 Poſtea

11 Postquam sortiti eritis civitates obventuras vobis, civitates receptus sunto vobis, ut confugiat illuc occisor qui aliquem percussit per errorem.

12 Erunt autem vobis civitates istæ in receptum à vindice *occisi*: ut non moriatur qui occidit, tantisper dum stat coram cœtu *in* judicium.

13 Civitates autem illæ quas dabitis, sex civitates receptus sunto vobis.

14 Tres harum civitatum datote cis Jardenem, & tres reliquas civitates datote in terra Cenahanis: cevitates receptus sunto.

15 Filiis Jisraelis peregrinoque & inquilino inter eos sunto sex civitates istæ in receptum, ut fugiat illuc quisquis percussit aliquem per errorem.

16 Sed si instrumento ferreo percussit eum ita ut mortuus fit, occisor est: omnino morti traditor occisor ille:

17 Similiter si lapide manuali quo *quis* mori potest, percusserit eum ita ut mortuus fit, occisor est, omnino morti traditor occisor ille:

18 Aut *si* ligneo instrumento manuali, quo *quis* mori potest, percusserit eum ita ut mortuus fit, occisor est: omnino morti traditor occisor ille.

19 Vindex ipse illius sanguinis morti tradet occisorem illum: quum incidet in eum, ipse morti tradet eum.

20 Quod si ex simultate depulerit eum, aut projecerit *aliquid* in eum de industria ita ut mortuus fit,

21 Aut per inimicitiam percusserit eum manu sua ita ut mortuus fit, omnino morti traditor percussor ille, occisor est: vindex ipse sanguinis morti tradet occisorem illum quum incidet in eum.

22 Quod si derepente sine inimicitia depulit eum: aut projecit in eum ullum instrumentum non de industria,

23 Aut *percussit eum* inconsiderate ullo lapide, quo *quis* mori potest, faciens ut decidat in eum ita ut moriatur: quum ipse non *sit* inimicus ei, nec quærat malum eius:

24 Tunc jus dicent cœtus inter ipsum percussorem & vindicem illius sanguinis: secundum judicia ista:

25 Sic eripientes cœtus occisorum istum è manu vindicis illius sanguinis: remittent eum cœtus ad civitatum receptus sui quo confugerat: in qua manebit usque ad mortem Sacerdotis maximi, quem unxit *Deus* oleo sacro.

26 Quod si ullo pacto exibit occisor iste; termino civitatis receptus sui; quo cõfugerat;

27 Et inveniet eum vindex ille sanguinis extra terminum civitatis receptus ejus: quum occiderit vindex ille sanguinis occisorem istum, non est reus sanguinis.

28 Nam in civitate receptus sui manere debet usque ad mortem Sacerdotis maximi: post mortem vero Sacerdotis maximi revertetur occisor in terram possessionis suæ.

29 Erunt autem hæc vobis in statutum judiciale per generationes vestras, in omnibus habitationibus vestris.

30 Quicunque percussurus est aliquam, ex sermone testium occidet occisorem: sed testis unus non poterit testari contra aliquem ut moriatur.

31 At ne accipitote redemptionis pretium pro ullo occisore qui sons sit dignus morte: sed omnino morti traditor.

32 Ne quidem accipitote pretium redemptionis ab eo qui effugit in civitatē receptus tui; ut revertatur ad habitandum in suā terram, donec mortuus fuerit Sacerdos ille.

33 Ut non contaminetis terram ipsam in qua eritis, quia sanguis iste contaminaturus esset hanc terram: pro ea autem terra fieri non posset expiatio à sanguine qui effusus esset in ea, nisi per sanguinem effundentis eum:

34 Neque polluito terram ipsam in qua residebitis, in cujus medio habitaturus sum: nam ego Jehova habito in medio filiorum Jisraelis.

CAP. XXXVI. *Lex connubialis politiæ Mosaicæ.*

TUnc accedentes primores patrum ex familiis filiorum Josephi, cum familia filiorum Gilhadis filii Maciris filii Menaschis; loquuti sunt coram Mosche & coram principibus primoribus patrum inter filios Jisraelis:

2 Ac dixerunt, Domino meo præcepit Jehova, ut det ipsam terram in possessionem sorte filiis Jisraelis: & Dominus meus præceptum habet à Jehova, ut det possessionem Tzelophchadi fratris nostri filiabus ejus.

3 Si nubent alicui è tribulibus *aliis* filiorum Jisraelis, tum detrahetur possessio earum de possessione paterna nostra, & adjicietur ad possessionem tribus eorum quibus nupserint; utiq; de sorte possessionis nostræ detrahetur.

4 Etiam quum erit jubilæus filiis Jisraelis, tamen adjecta manebit possessio earum ad possessionem tribus *illorum* quibus nupturæ sunt; ita ut de possessione tribus paternæ nostræ detracta maneat possessio earum.

5 Præcepit itaque Mosche filiis Jisraelis ex præstituto Jehovæ, dicendo; rectè tribules filiorum Josephi loquuntur.

6 Hoc *est* verbum quod præcipit Jehova de filiabus Tzelophchadi, dicendo, cui bonum videbitur in oculis suis nubent: verumtamen in familia tribus paternæ suæ nubunto.

7 Nam nõ avertetur possessio in filiis Jisraelis à tribu in tribum: quum filii Jisraelis adhærebunt quisq; possessioni tribus paternæ suæ.

8 Quapropter quæcunque filia è tribubus filiorum Jisraelis hæres est possessionis: alicui è familia tribus paternæ suæ nubito; ut filii Jisraelis hæreditario jure possideant quisque possessionem paternam suam:

9 Sic non avertetur possessio à tribu *una* in tribum alteram; quando quisq; possessioni suæ adhærebunt tribulium filiorum Jisraelis.

10 Quemadmodum præceperat Jehova Moschi, sic fecerunt filii Tzelophchadi:

11 Nupserunt enim Machla, Thirtza, & Chogla, & Milca, & Noha filiæ Tzelophchadi, filiis patruorum suorum:

12 *Viris* è familiis filiorum Menaschis filii Josephi nupserunt: fuitque possessio earum conjuncta tribui *ac* familiæ paternæ earum.

13 Hæc *sunt* illa præcepta & judicia, quæ præcepit Iehova per Moſchen filiis Iſraelis, in campeſtribus Moabitarum ſecundum Jardenem *ex adverſo* Jerichuntis.

Quintus Liber Moſchis, SIVE DEUTERONOMIUM.

CAP. I. *Repetitio eorum quæ Iſraeli in deſerto contigerunt pœnaq; infideli populo inflicta.*

ISta *ſunt* verba quæ cloquutus eſt Moſche univerſo Iſraeli cis Jardenem; in deſerto, in campeſtribus *quæ ſunt* è regione Suph, inter Paranem & Thophelem & Libanum, & Chatzerotes, ac Dizahabum:

2 *Diſtantia* undecim dierum à Chorebo, *facto* itinere *per* montana Sehiris, ad Kadeſchum-barnehæ uſque.

3 Fuit igitur quadrageſimo anno, undecimo menſe, primo *die* menſis, *ut* alloqueretur Moſche filios Iſraelis, ſecundum omnia quæ præceperat ei Iehova *referenda* ad illos;

4 Poſtquam percuſſit Sichonem Regem Emoræorum, qui habitabat Cheſchbone: & Hogum Regem Baſchanis, qui habitabat Haſchtherothis, *percuſſit* in Edrehi.

5 Cis Jardenem in terra Moabitarum; placuit Moſchi declarare legem iſtam, dicendo:

6 Iehova Deus noſter alloquutus erat nos in Chorebo, dicendo: ſatis habitaſtis in monte iſto.

7 Convertite vos, & proficiſcentes ingredimini in montem Emoræorum & in omnia vicina ejus, in campeſtria, in montana, & in humilia loca, & in Auſtralem plagam, & in portus maris: *in* terram Cenahanæi & Libanum uſque ad flumen maximum, fluvium Euphratis.

8 Vide, expono vobis terram illam: ingredimini & hæreditario jure poſſidete illam terram, quam juramento promiſit Iehova majoribus veſtris, Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo daturum ſe illis, id eſt, ſemini eorum poſt eos.

9 Et alloquutus fueram vos tempore illo, dicendo; non poſſem ſolus ferre onus veſtri.

10 Iehova Deus veſter auxit vos; & ecce vos hodie ſicut ſtellas cœli multitudine.

11 Iehova Deus majorum veſtrorum augeat vos ſupra quam eſtis millecuplo, & benedicat vobis, quemadmodum dixit vobis.

12 Quomodo ferrem ego ſolus moleſtias à vobis, onera à vobis, & contentiones veſtras?

13 Exhibete homines ſapientes; & prudentes, & cognitos per tribus veſtras, ut conſtituam illos primores veſtros.

14 Tum reſpondiſtis mihi, dicentes, bonum eſt eam rem de qua dixiſti facere.

15 Accipiens itaque primores tribuum veſtrarum, homines ſapientes & cognitos, conſtitui iſtos primores vobis, chiliarchos, & centuriones, & præfectos quinquagenis, & decuriones, & moderatores per tribus veſtras:

16 Et præcepi judicibus veſtris tempore illo, dicendo; audiendo cauſas inter fratres veſtros, judicate juſte inter virum & fratrem ejus, etiamque peregrinum ei.

17 Ne ſuſcipite perſonam in judicio, æque parvum atque magnum auditote, ne metuitote à quoquam, nam judicium ipſum Dei eſt: rem autem quæ difficilis *erit* præ vobis, refertote ad me ut audiam eam.

18 Præcepi etiam vobis illo tempore, res illas omneis quas facturi eſtis.

19 Deinde quum profecti Chorebo obiiſſemus totum illud deſertum magnum & formidabile quod vidiſtis, via ad montem Emoræorum, quemadmodum præceperat Iehova Deus noſter nobis, & veniſſemus Kadeſchumbarnehæ uſque:

20 Edixi vobis, veniſtis uſque ad montem Emoræorũ quem Iehova Deus noſter dat nobis:

21 Vide, exponit Iehova Deus tuus iſtam terram tibi: aſcendens hæreditario jure poſſide, quemadmodum dixit Iehova Deus patrum tuorum tibi, ne timeto, neque conſternator.

22 Accedentes vero ad me vos omnes, dixiſtis, mittamus homines ante nos, qui nobis perveſtigent illam terram: & referant nobis aliquid de via per quam aſcenſuri ſumus, & civitatibus in quas perventuri ſumus.

23 Quæ res quum bona videretur in oculis meis; accepi è vobis duodecim homines, hominem unum in quamque tribum:

24 Qui convertentes ſe & aſcendentes montem iſtum, venerunt uſque ad vallem Eſchcolis: ita explorave runt illam;

25 Et accipientes in manu ſua de fructu illius terræ, deportarunt ad nos: retuleruntque nobis aliquid, dicentes, bona *eſt* illa terra quam Iehova Deus noſter dat nobis.

26 Noluiſtis tamen aſcendere; ſed maximo opere rebellaviſtis præſtituto Iehovæ Dei veſtri.

27 Murmuraſtis enim in tentoriis veſtris, dicentes, eo quod Iehova odio proſequitur nos eduxit nos è terra Ægypti: ut tradat nos in manum Emoræorum ad perdendum nos.

28 Quo aſcenderemus? fratres noſtri diſſolverunt animum noſtrum dicendo, populus *eſt* major & excelſior nobis, civitates magnæ & munitæ *aſſurgentes* in cœlum uſque: quin etiam filios Hanakitarum vidimus illic.

29 Me autem dicente vobis, ne expaveſcite, neque timete ab illis:

30 Iehova Deus veſter qui anteit vos, is pugnaturus eſt pro vobis, ſecundum omnia quæ exercuit pro vobis contra Ægyptios ante oculos veſtros;

31 Et quæ vidiſti in deſerto, Iehovam Deum tuum portaſſe te quemadmodum portat quis filium ſuum; in tota via per quam iviſtis donec perveniretis ad locum hunc:

32 Tamen propter hunc ſermonem, non credidiſtis Iehovæ Deo veſtro,

33 Qui anteit vobis in hac via ad explorandum vobis locum pro caſtrorum metatione veſtra, igne noctu, ut lucem vobis præbeat in via per quam ituri eſtis, & nube interdiu.

34 Quamobrem quum audiſſet Iehova vocem ſermonum veſtrorum; efferveſcens juravit, dicendo:

35 Ne

35 Ne *vivam*, ſi quis ex hominibus iſtis, ſ generatio prava iſta viſura eſt terram illam optimam, quam juramento promiſi me daturum patribus veſtris:

36 Solummodo Caleb filius Jephunnæ; ipſe videbit eam, & ei tradam illam terram quam calcavit ac filiis ejus, eo quod plene ſequutus eſt Iehovam.

37 (Etiam contra me ira percitus eſt Iehova occaſione veſtri, dicendo; neque tu ingredieris illuc:

38 *Sed* Jehoſchuah filius Nunis, qui adſtat in conſpectu tuo, ipſe ingredietur illuc: eum confirma, quia ipſe poſſidendam dividet eam Iſraelitis.)

39 Parvuli autem veſtri de quibus dixiſtis, prædæ erunt, & filii veſtri, qui non cognoſcunt hodie bonum aut malum, ipſi ingredientur illuc: nam eis tradam eam, & ipſi hæreditario jure poſſidebunt eam.

40 Vos igitur revertimini; & proficiſcimini in deſertum ipſum, via *ad* mare algoſum.

41 Tum reſpondentes dixiſtis mihi, peccavimus Iehovæ, nos aſcendemus, & pugnabimus ſecundum omnia quæ præceperat nobis Iehova Deus noſter; & accingentes vos quiſque armis bellicis ſuis obtuliſtis vos ad aſcendendum montem illum.

42 Edixit autem Iehova mihi, dicito eis, ne aſcenditote, neque pugnatote, quia non ſum in medio veſtri; ut non afficiamini plaga coram inimicis veſtris:

43 Et quamvis ediviſſem vobis, tamen non auſcultaſtis: ſed maximo opere rebellaviſtis præſtituto Iehovæ, quum arroganter aſcenderetis ipſum montem.

44 Egreſſi enim Emoræi qui inhabitant montem illum, obviam vobis, perſequuti ſunt vos ut facere ſolent apes: & contriverunt vos in Sehire Charmam uſque.

45 Reverſi itaque fleviſtis coram Iehova: ac non auſcultavit Iehova voci veſtræ, nec aurem præbuit vobis:

46 Sed conſediſtis Kadeſchi dies multos, ut *multi fuerunt* dies quibus conſediſtis ibi.

CAP. II. *Quam terram in deſerto non licebat invadere, & quam licebat.*

DEinde convertimus nos & profecti ſumus in ipſum deſertum via *ad* mare algoſum, quemadmodum edixerat Iehova mihi: & circum ivimus montana Sehiris diebus multis.

2 Tandem alloquutus eſt me Iehova, dicendo:

3 Satis circumiiſtis montem iſtum: convertite vos Aquilonem verſus.

4 Item populo præcipe dicendo; vos mox pertranſituri eſtis terminum fratrum veſtrorum, filiorum Heſaui inhabitantium Sehirem, quanquam metuant à vobis, tamen cavete vobis valde.

5 Ne bellum miſcete cum illis, non enim daturus ſum vobis de terra eorum vel veſtigium plantæ pedis: nam hæreditarium dedi Heſauo montem Sehiris.

6 Cibum comparate ab eis pecunia, quem comedatis; & ſimiliter aquam emitote ab eis pecunia quam bibatis.

7 Nam Iehova Deus tuus benedixit tibi in omni opere manus tuæ, agnovit iter tuum in deſerto maximo iſto: jam quadraginta annos Iehova Deus tuus tecum *fuit*, non eguiſti *ulla* re.

8 Prætergreſſi itaque fratres noſtros, filios Heſaui inhabitantes Sehirem à via campeſtrium, *quæ ſunt* ab Elatha & à Hetzjonegeberi, convertimus nos ut tranſiremus via deſerti Moabitarum.

9 Tum edixit Iehova mihi, ne hoſtiliter age cum Moabitis, neque miſceto cum eis bellum: quia non ſum daturus tibi de terra eius hæreditatem, nam filiis Loti dedi Harem in hæreditatem.

10 (Emæi antea inhabitabant eam; populus magnus, multuſque, & excelſus ut Hanakitæ:

11 Gigantes reputabantur etiam illi, ſicut Hanakitæ; ſed Moabitæ vocabant eos Emæos.

12 Sehirem inhabitabant quoque Choræi antea; in quorum hæreditatem filii Heſaui ſucceſſerunt quum perdidiſſent eos à facie ſua, & inhabitant loco eorum: quemadmodum faciunt Iſraelitæ terra hæreditatis ſuæ quam dedit Iehova eis.)

13 Nunc ſurgentes tranſite vallem Zeredi: quare tranſivimus vallem Zeredi.

14 Dies autem quibus iter fecimus, *eum. ſumti* à Kadeſcho-barnehæ uſque dum tranſivimus vallem Zeredi, fuerunt triginta octo annorum: donec conſecta eſſet tota ætas illa, viri illi militares, è medio caſtrorum ſicut juraverat Iehova de eis.

15 Nam etiam manus Iehovæ erat contra eos ad quaſſandum eos è medio caſtrorum donec conficerentur.

16 Fuit itaque, quum omnes viri illi militares moriendo confecti eſſent è medio populi;

17 Ut alloqueretur me Iehova dicendo;

18 Tu tranſiturus es hodie terminum Moabitarum, Harem.

19 Et appropinquaturus è regione Hammonitarum, ne hoſtiliter agito adverſus eos, neque bellum miſceto cum eis; quia non ſum daturus tibi de terra Hammonitarum hæreditatem; nam filiis Loti dedi eam in hæreditatem.

20 (Terra Gigantum reputatur ipſa quoque: Gigantes inhabitabant eam antea, quos Hammonitæ vocabant Zanzummæos:

21 Populus magnus multuſque & excelſus, ſicut Hanakitæ: ſed perdidit eos Iehova à facie iſtorum; ut ſuccedentes in hæreditatem eorum in habitarent *iſti* loco eorum:

22 Quemadmodum fecit filiis Heſaui inhabitantibus Sehirem; à quorum facie perdidit Choræos, ut ſuccedentes in hæreditatem eorum inhabitarent loco illorum uſque in hunc diem:

23 Havvæos quoque qui inhabitabant Chatzerima Hazzam uſque, Caphthorei qui prodierunt è Caphthore perdiderunt illos, & inhabitabant loco illorum.)

24 Surgite proficiſcimini & tranſite flumen Arnonis; vide, trado in manum tuam Sichonem Regem Cheſchbonis Emoræum & terram

ejus,

ejus, incipe adire hæreditatem, & misce cum eo bellum.

25 Die hoc incipiam imponere pavorem tui & timorem tui populis sub universo cœlo: qui audierint famam tuam, ii trepidabunt, & languescent à facie tua.

26 Itaque misi nuncios è deserto Kedemotharum; ad Sichonem Regem Cheschbonis; ad dicendum verbis pacis:

27 Transeam per terram tuam, indesinenter procedam eadem via; non recedam dextrorsum aut sinistrorsum.

28 Sine me comparare cibum pecunia ut comedam, & aquam pecunia dato mihi ut bibam; tantum transibo pedibus meis:

29 Quemadmodum fecerunt mihi filii Hesaui inhabitantes Sehirem, aut Moabitæ inhabitantes Harem; usque dum transiens Jardenem, *veniam* in eam terram quam Jehova Deus noster dat nobis.

30 Sed noluit Sichon rex Cheschbonis sinere ut transiremus per agrum suum: quia obduravit Jehova Deus tuus spiritum ejus, & obfirmavit animum ejus, ut traderet illum in manum tuam; sicut *est* hoc tempore.

31 Et dixit Jehova mihi, vide: cœpi exponere tibi Sichonem & terram ejus: incipe adire hæreditatem, ut hæreditario jure possideas terram ejus:

32 Quum egressus est Sichon obviam nobis, ipse cum toto populo suo in prælium ad Jahatzam.

33 Et exposuit eum Jehova Deus noster nobis: itaque percussimus eum; & filios ejus, & totum populum ejus.

34 Et cepimus omneis civitates ejus eodem tempore; devovimusque internecioni homines cujusque civitatis etiam fœminas & parvulos; non reliquum fecimus superstitem:

35 Tantummodo jumenta prædati sumus nobis; & spolia civitatū illarū quas cepimus.

36 A Harohere quæ *est* in ripa fluminis Arnonis & civitate ipsa quæ *est* in flumine; usque ad Gilhadem, nulla fuit urbs quæ superior esset nobis: omnia hæc exposuit Jehova Deus noster nobis.

37 Cæterum ad terram Hammonitarum non accessisti, totum tractum torrentis Jabboki, & civitates ipsius montis, denique omnia quibus interdixerat Jehova Deus noster.

CAP. III. *Subjugatur Hog rex Baschanis. Portio filiorum Reubenis & Gadis. Mosches non intrat terram.*

INde nos convertentes ascendebamus via ad Baschanem: quum processit Hog Rex Baschanis obviam nobis, ipse cum toto populo suo in prælium *ad* Edrehin.

2 Et edixit Jehova mihi, ne timeto eum, nam in manum tuam trado eum, cum toto populo ejus, ac terra ejus: ut facias eo, quemadmodum fecisti Sichone Rege Emoræorum qui habitabat Cheschbone.

3 Tradidit itaque Jehova Deus noster in manum nostram Hogum quoque Regem Baschanis cum toto populo ejus quem percussimus adeo ut non fecerimus ei reliquū superstitē.

4 Et cepimus omneis civitates illius tempore eodem; nulla *est* urbs quam non cepimus ab eis, sexaginta civitates, totum tractum Argobi, regnum Hogi in Baschane.

5 Omneis istas civitates munitas muro alto, portis, & vectibus; præter civitates paganorum multas admodum:

6 Devovimusque internecioni eos, quemadmodum feceramus Sichone Rege Cheschbonis: devovendo internecioni cujusque civitatis homines, fœminas, & parvulos:

7 Omnia vero jumenta & spolia singularum civitatum prædati sumus nobis.

8 Ita cepimus tempore illo terram hanc è manu duorum Regum Emoræorum, quæ *est* cis Jardenem; à flumine Arnonis usque ad montem Chermonis:

9 (Tzidonii Chermonem vocant Schirjonem; Emoræi vero illum vocant Schenirem.)

10 Omneis civitates planitiei totumque Gilhadem, & totum Baschanem, Salcam, & Edrehin usque; civitates regni Hogi in Baschane.

11 Nam tantum Hog, Rex Baschanis se reliquum servarat ex reliduo Gigantum; ecce sponda ejus sponda ferrea, nonne est Rabbathæ Hammonitarum? novem cubitorum *est* longitudo ejus, & quatuor cubitorum latitudo ejus cubito virili.

12 Quum itaque terram hanc hæreditario jure consequuti essemus tempore illo, à Harohere quæ *est* ad flumen Arnonis, & dimidium montis Gilhadis cum civitatibus ejus, dedi Reūbenitis & Gaditis:

13 Reliduum autem Gilhadis cum toto Baschane regnū Hogi dedi dimidiatæ tribui Manasschis (totus tractus Argobi per totū Baschanem, is ipse vocari solebat terra gigantum.

14 Jair filius Manasschis ceperat totum tractum Argobi usque ad terminum Gesschuritarum & Mahacathitarum: ideo vocavit eas cum Baschane de nomine suo, villas Jairis, usquè in diem hunc.)

15 Maciri autem dedi *reliquum* illud Gilhadis.

16 Sed Reūbenitis & Gaditis dedi à Gilhade, usque ad fluvium Arnonis, inter amnem *agrum* cum termino: ad Jabbokum torrentem usque, qui terminus *est* Hammonitarum:

17 Præterea campestria hæc & Jardenem cum termino; à Cinnereth usque ad mare campestrium, mare salsum, sub decursibus ipsius collis versus orientem.

18 Quamobrem præcepi vobis tempore illo, dicendo; Jehova Deus vester dat vobis terram hanc quam hæreditario jure possideatis, expediti transite ante fratres vestros filios Jisraelis, viri militares omnes.

19 Sed fœminæ vestræ, parvulique vestri, & pecora vestra (novi pecora multa esse vobis) manēto in civitatibus vestris quas dedi vobis.

20 *Transite igitur*, usque dum quietem largiatur Jehova fratribus vestris ut vobis; & possideant hæreditario jure ipsi quoque terram illam quam Jehova Deus vester dat eis trans Jardenem: tunc revertimini quisque ad hæreditatem suam quam dedi vobis.

21 Jehoschuhæ autem præcepi tempore illo,

lo, dicendo: oculi tui *sunt*, qui vident omnia quæ fecit Jehova Deus vester duobus regibus istis, sic facturus est Jehova omnibus regnis quo tu transiturus es.

22 Ne timetote illos: nam Jehova Deus vester, is est qui pugnabit pro vobis.

23 Quumque deprecaret Jehovam tempore illo dicendo;

24 Domine Jehovi, tu cœpisti ostendere servo tuo magnitudinem tuam, & manum tuam robustissimam; qua quis *est* Deus fortis in cœlo aut in terra, qui faciat secundum opera tua & secundum virtutes tuas?

25 Transeam quæso ut videam terram istam optimam, quæ *est* trans Jardenem; montem illum optimum, & Libanum:

26 Prout excanduerat Jehova contra me propter vos, sic non auscultavit mihi, sed edixit Jehova mihi; satis esto tibi, ne ultra deinceps alloquitor me de hac re.

27 Ascende verticem istius collis, & attolens oculos tuos Occidentem, Aquilonem, & Austrum, & Orientem versus prolpice oculis tuis: quia non es transiturus Jardenem hunc:

28 Mandatis vero instrue Jehoschuham, & confirma eum atque corrobora eum: is enim transiturus est ante populum hunc, & idem possidendam distributurus est eis terram, quam prospexeris.

29 Sic consedimus in hac valle è regione Beth-pehoris.

CAP. IV. *Exhortatur Moſches ad obſervationem mandatorum Dei: ab omni imagine deterret: ſuam pradicit mortem, treſque urbes reſugii ſeparat.*

NUnc ergo Jisrael, attende ad statuta judiciaque illa quæ ergo doceo vos facere, ut vivatis & ingressi hæreditario jure possideatis terram istam quam Jehova Deus majorum vestrorum dat vobis.

2 Ne addite ad verbum illud quod ego præcipio vobis, neque detrahite de eo; ut servet is præcepta Jehovæ Dei vestri quæ ego præcipio vobis.

3 Oculi vestri *sunt*, qui viderunt quæ fecit Jehova propter Bahal-pehorem: nam omnem virum qui sequutus est Bahal-pehorem perdidit Jehova Deus tuus è medio tui:

4 Vos autem qui adhæsistis Jehovæ Deo vestro, vos *inquam* omnes vivitis hodie.

5 Vide, docui vos statuta & judicia, quemadmodum præcepit mihi Jehova Deus meus: ut sic faciatis in medio illius terræ, quo mox ingressuri estis, ad possidendam eam jure hæreditario.

6 Observabitis ergo atque facietis, nam hæc *est* sapientia vestra & prudentia vestra ante oculos populorum: qui audientes omnia statuta ista dicent, tantum gens ista maxima populus sapiens est & prudens.

7 Nam quæ gens maxima *futura est*? cui *est* Deus propinquus ei, sicut Jehova Deus noster *est* quotiescunque invocamus eum.

8 Rursus quæ gens maxima *futura est*? cui *sunt* statuta & judicia justa, sicut *est* tota hæc lex quam ego propono vobis hodie.

9 Tantum cave tibi, & serva te ipsum valde ne obliviscaris rerum illarum quas viderunt oculi tui, neque recedant ab animo tuo ullo dierum vitæ tuæ, ut notas eas facias filiis tuis & nepotibus tuis:

10 Die *nimirum* quo stetisti coram Jehova Deo tuo in Chorebo, quum edixisset Jehova mihi, congrega mihi istum populum, ut audienda proponam eis verba mea: quibus discant timere me quibuscunque diebus victuri sunt super terram, & filios suos doceant:

11 Quo accedentes stabatis sub illo monte, quum mons ille arderet igne usque ad summum cœlum, cum tenebris, nube, & caligine:

12 Tunc alloquutum esse vos Jehovam è medio illius ignis: vocem verborum vos audivisse; at similitudinem nullam vos animadvertisse, præter vocem:

13 Et ipsum indicasse vobis fœdus suum, quo præcipiebat vos observare decem illa verba; & inscripsisse ea duabus tabulis lapideis.

14 Me autem præcepit Jehova tempore illo docere vos statuta & judicia, ut exercetis ea in ista terra, quo mox transituri estis ad possidendam eam jure hæreditario.

15 Quamobrem cavebitis vobis ipsis valde: nam non animadvertistis ullam similitudinem, quo die alloquutus est Jehova vos in Chorebo è medio istius ignis:

16 Ut non corrumpatis vos, & faciatis vobis sculptile similitudinem ullius simulacri; formam maris aut fœminæ.

17 Formam ullius animalis quod *sit* in terra, formam ullius avis alatæ quæ volat versus cœlum,

18 Formam ullius repentis in terra, formam ullius piscis qui *sit* in aqua sub terra:

19 Et ne sublatis oculis tuis versus cœlum, quum aspexeris solem aut Lunam aut stellas, ullam rem exercitus cœlestis, tum impellatis & incurvans te eis colas ea, quæ impertitus est Jehova Deus tuus reliquis omnibus populis sub universo cœlo.

20 Vos enim assumpsit Jehova, & eduxit vos è catino ferri ex Ægypto, ut essetis ei populus hæreditarius, sicut *estis* hodierno die.

21 Ac Jehova quidem percitus fuit ira contra me propter verba vestra: & juravit me non transiturum Jardenem, nec ingressurum terram illam optimam quam Jehova Deus tuus dat tibi *in* possessionem:

22 Itaque moriturus sum in hac terra, non sum transiturus Jardenem: vos autem estis transituri, & possessuri terram illam optimam jure hæreditario.

23 Cavete vobis, ne obliviscamini fœderis Jehovæ Dei vestri, quod pepigit vobiscum, aut faciatis vobis sculptile, similitudinem ullius rei, quia interdixit tibi Jehova Deus tuus:

24 Nam Jehova Deus tuus ignis consumens est *Deus* fortis zelotes.

25 Quum genueris filios & nepotes, & habitatores veteres facti fueritis in ea terra; si corrumpetis vos, & facietis sculptile similitudinem ullius rei, vel feceris aliquod malum in oculis Jehovæ Dei tui provocando eum:

26 Con-

26 Contestor contra vos hodie cœlum & terram, fore ut omnino pereatis quam celerrimè; è terra illa quo *ut veniatis* transituri estis Jardenem ad possidendum eam jure hæreditario: non prolongabitis dies in ea, sed omnino perdemini.

26 Aut dispergetet Iehova vos in alios populos, & reliqui fietis homines pauci in gentibus quo Iehova vos abduxerit:

28 Et servietis illic Deis, operi manuum hominis; ligno aut lapidi, qui non vident, neque audiunt, neque comedunt, neque odorantur.

29 Quod si requiretis inde *quisque* Iehovam Deum tuum, invenies, quum quæsiveris eum ex toto corde tuo, & ex toto animo tuo.

30 Quum angustia fuerit tibi, & obvenerint tibi omnes res istæ: in extremitate dierum: si conversus usque ad Iehovam Deum tuum, auscultaveris voci ejus:

31 Quandoquidem Iehova Deus tuus *est Deus* fortis misericors, non deseret te neque perdet te: nam non oblivisceetur fœderis majorum tuorum, quod juramento sarcivit illis.

32 Nam interroga nunc, *à* temporibus prisciis, quæ *fuerunt* ante te, inde ab eo die quo creavit Deus hominem super terram, ab *una* extremitate cœli usque ad *alteram* extremitatem cœli: num facta fuerit res cujusmodi hæc maxima, aut num audita fuerit similis ei:

33 Num audierit *ullus* populus vocem Dei loquentis è medio ignis ut tu audisti, & vixerit:

34 Aut num tentaverit *ullus* Deus veniens assumere sibi gentem *aliquam* è medio *alterius* gentis, probationibus, signis ac prodigiis, bello que & manu forti & brachio extento, denique terroribus maximis: qualia *sunt* omnia quæ fecit pro vobis Iehova Deus vester in Ægypto ante oculos tuos.

35 Tibi exhibita sunt videnda ut cognoscas Iehovam esse Deum ipsum: nullum amplius *esse* præter eum.

36 E cœlis audiendam proposuit tibi vocem suam, ut erudiret te: & in terra exhibuit tibi videndum ignem suum maximum, quum verba ejus audisti è medio ignis.

37 Et propterea quod dilexit majores tuos, elegitque semen *cujusque* eorum post eum, ideo eduxit te præsens virtute sua maxima ex Ægypto:

38 Ut expellat gentes majores & robustiores te à conspectu tuo, ut introducens te det tibi terram eorum in possessionem, sicut *est* hodie.

39 Agnoscas igitur hodie, & revoces in animum tuum, Iehovam Deum ipsum esse in cœlis supernè & in terra infernè: nullum amplius *esse*.

40 Et observes statuta ejus & præcepta ejus quæ ego præcipio tibi hodie, quibus bene sit tibi & filiis tuis post te: ut prolonges semper dies super terram illam quam Iehova Deus tuus dat tibi.

41 Tunc selegit Mosche tres civitates cis Jardenem, ad ortum Solis:

42 Ut confugeret illuc occisor qui occidisset proximum suum per imprudentiam, quum ipse non odisset eum antea: & fugiens in unam ex illis civitatibus viveret:

43 Betzerem in ipso deserto, in terra plana, Reubenitarum, & Ramothas in Gilhad Gaditarum, atque Golanem in Baschane Manaschitarum.

CAP. V. *Decalogus repetitur & explanatur, & de terrore quo à voce legislatoris perculsi fuerunt.*

HÆc autem illa *est* lex, quam proposuit Mosche filiis Jisraelis:

2 Hæ testificationes illæ, statutaque, & judicia, quæ eloquutus est Mosche apud filios Jisraelis, quum exivissent ex Ægypto:

3 Cis Jardenem in ipsa valle è regione Bethpehoris, in terra Sichonis Regis Emoræorum habitantis Cheschbone, quem percusserat Mosche, & filii Jisraelis quum abirent ex Ægypto:

4 Quum jam hæreditario jure possideret terram ejus & terram Hogi Regis Baschanis amborum Regum Emoræorum, quæ *est* cis Jardenem, ab ortu Solis;

5 A Harohere quæ *est* ad ripam fluminis Arnonis, usq; ad montē Sionis qui *est* Chermon:

6 Et omnia ipsa campestria cis Jardenem orientem versus usque ad mare campestrium, sub ipsis decursibus collis. *Caput V.*

7 Nam Mosche advocatis omnibus Jisraelitis edixit eis, audi Jisrael statuta & judicia illa quæ ego loquuturus sum hodie vobes audientibus: ut discatis illa & observantes faciatis illa.

8 Iehova Deus noster pepigit nobiscum fœdus in Chorebo.

9 Non cum patribus nostris pepigit Iehova fœdus istud, sed nobiscum, nobis *inquā*, iis qui hic *sumus* hodie, omnibus nobis qui vivimus.

10 In os loquutus est Iehova vobiscum in monte illo è medio ignis.

11 Me stante inter Iehovam & vos tempore illo, ad referendum vobis sermonem Iehovæ (timebatis enim propter ignem illum, neque ascendistis montem illum) dicendo:

12 Ego *sum* Iehova Deus tuus, qui eduxit te è terra Ægypti, è domo servorum,

13 Ne sit tibi *ullus* Deorum alienorum ante faciem meam.

14 Ne facias tibi sculptile, aut ullam imaginem *eorum* quæ *sunt* in cœlis supra, aut quæ *sunt* in terra infra, aut quæ *sunt* in aquis infra terram:

15 Ne incurvans te *honorem exhibeto* illis, neque colas ea, nam ego Iehova Deus tuus *sum Deus* fortis zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in nepotes, & in abnepotes, in eos qui odio prosequuntur me:

16 Exercens vero benignitatem in mille animos, *à patribus, eo* qui diligunt me id est, qui observant mandata ejus.

17 Ne assumas nomen Iehovæ Dei tui in vanum: nam non relinquet impunem Iehova eum, qui assumserit nomen ipsius in vanum.

18 Observa diem sabbathi, ut sanctifices illum, quemadmodum præcepit tibi Iehova Deus tuus.

19 Sex diebus operaberis, & facies omne opus tuum :

20 Dies vero ſeptimus ſabbathum *eſt* Iehovæ Deo tuo : ne facias ullum opus tu, aut filius tuus, aut filia tua, aut ſervus tuus, aut ancilla tua, aut bos tuus, aut aſinus tuus, aut ullum jumentum tuum, aut peregrinus tuus qui *eſt* intra portas tuas, ut quieſcat ſervus tuus & ancilla tua ſicut tu ;

21 Et memineris te ſervum fuiſſe in terra Ægypti, Iehovam vero Deum tuum eduxiſſe te inde manu forti & brachio extento : idcirco præcipit tibi Iehova Deus tuus ut obſerves diem ipſum ſabbathi.

22 Honora patrem tuum, & matrem tuam, quemadmodum præcepit tibi Iehova Deus tuus : ut prolongentur dies tui, & bene ſit tibi ſuper illam terram quam Iehova Deus tuus dat tibi.

23 Ne occidas :

24 Neque fœderis :

25 Neque fureris :

26 Neque proferas contra proximum tuum teſtimonium falſum.

27 Neque concupiſcas uxorem proximi tui, neque expetas domum proximi tui, agrum ejus, aut ſervum ejus, aut ancillam ejus, bovem ejus, aut aſinum ejus, denique rem ullam quæ *ſit* proximi tui.

28 Hæc verba edixit Iehova toti congregationi veſtræ in ipſo monte, è medio ignis nubis & caliginis, voce magna, neque *ulterius* perrexit : ſed inſcripſit illa duabus tabulis lapideis quas dedit mihi.

29 Fuit enim quum audiſſetis vocem illam è medio tenebrarum illarum & montis ardentis igne, ut accederetis ad me, omnes primores tribuum veſtrarum & ſeniores veſtri :

30 Et dixiſtis, en, oſtendit nobis Iehova Deus noſter gloriam ſuam & magnitudinem ſuam, & vocē ejus audivimus è medio ignis : hodierno die vidimus quando Deus cum homine loquutus eſt, *hominem* etiam vivere.

31 Nunc itaque quare moreremur ? nam abſumeret nos ignis ille maximus : ſi pergeremus deinceps audire vocem Dei noſtri, utique moreremur.

32 Nam quæ *eſt* ulla caro, quæ audita voce Dei viventis loquentis è medio ignis ſicut nos, deinde vixerit ?

33 Accede tu & audi quæcunque dicturus eſt Iehova Deus noſter : deinde tu eloquitor nobis quæcunque edixerit Iehova Deus noſter tibi, ut audiamus faciamuſque.

34 Audiegs itaque Iehova vocem verborum veſtrorum quum alloqueremini me, dixit Iehova mihi, audive vocem verborum populi hujus quibus alloquuti ſunt te, quæcunque loquuti ſunt, bene ſunt loquuti.

35 O ſi eſſet hic eorum animus illis, ad timendum me & obſervandum omnia præcepta mea omnibus diebus, ut bene eſſet eis & illis eorum in ſiculum.

36 I, Edic illis, revertimini ad tentoria veſtra.

37 Tu autem hic conſiſte apud me, & ediam tibi omnia præcepta ſtatutaque & judicia illa quæ docebis eos : ut exerceant *illa* in ea terra quam ego do eis poſſidendam hereditario jure.

38 Obſervabitis igitur ut faciatis quemadmodum præcepit Iehova Deus veſter vobis : ne recedatis dextrorſum aut ſiniſtrorſum.

39 Tota illa via quam præcepit Iehova Deus veſter vobis itote, ut vivatis, & bene ſit vobis, & prolongetis dies in ea terra quam hæreditario jure poſſeſſuri eſtis.

CAP. VI. *Ulterior explicatio Decalogi.*

HOc autem *eſt* præceptum, ſtatuta, judiciaque illa, quæ præcepit Iehova Deus veſter ut docerem vos, ut exerceatis *ea* in terra, quò mox tranſituri eſtis ad poſſidendum eam, jure hæreditario :

2 Ut timeas Iehovam Deum tuum, obſervando omnia ſtatuta ejus & præcepta ejus quæ ego præcipio tibi ; tu & filius tuus & nepos tuus omnibus diebus vitæ tuæ : & ut prolongent dies tuos :

3 Quum audies, ô Iſrael, & obſervans facies *id* quo bene erit tibi, quo augeſcetis valde, quemadmodum dixit Iehova Deus patrum tuorum tibi, *in* terra affluente lacte & melle.

4 Audi Iſrael : Iehova Deus noſter Iehova unus *eſt*.

5 Itaque diliges Iehovam Deum tuum, ex toto corde tuo, & ex toto animo tuo, & ex totis viribus tuis :

6 Et erunt verba iſta quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo :

7 Eaque acute ingeres filiis tuis, ac loqueris de eis quum ſedes domi tuæ, & quum ambulas per viam, quum cubas, & quum ſurgis ;

8 Etiam alligabis ea in ſignum manui tuæ, & erunt pro frontalibus inter oculos tuos :

9 Denique inſcribes ea poſtibus domus tuæ, & portis tuis.

10 Quum autem *hoc* evenerit, quum introduxerit te Iehova Deus tuus in terram quam juramento promiſit majoribus tuis, Abrahamo, Jitzchako, Jahakobo ſe daturum tibi, in civitates maximas & optimas quas non ædificaſti ;

11 Et *in* domos plenas omni bono quas non implevi ſti, & *ad* ciſternas effoſas quas non effodiſti, ad vineas & oliveta quæ non plantaſti : & comedens ſaturatus fueris :

12 Cave tibi ne obliviſcaris Iehovæ, qui eduxit te è terra Ægypti è domo ſervorum.

13 Iehovam Deum tuum timeto, & ipſum colito, ac per nomen ejus jurato.

14 Ne ſequimini deos alienos, è diis populorum qui circumſtant vos :

15 (Nam *Deus* fortis zelotes Iehova Deus tuus *eſt* in medio tui) ne accenſus ira Iehova Deus tuus in te, perdat te è ſuperficie terræ.

16 Ne tentatote Iehovam Deum veſtrum, quemadmodum tentaſtis Maſſæ.

17 Diligenter obſervatote præcepta Iehovæ Dei veſtri, & teſtimonia ejus ſtatutaque ejus quæ præcepit tibi.

18 Ut facias quod rectum & quod bonum videtur in oculis Iehovæ (ut bene ſit tibi, & in-

ingressus hæreditario jure possideas optimam illam terram quam juramento promisit Jehova majoribus tuis.)

19 Expellendo omnes inimicos tuos à facie tua ; quemadmodum loquutus est Jehova.

20 Quum autem interrogaverit te filius tuus posthac ; dicendo, quid *sibi velint* testimonia statutaque & judicia illa quæ præcepit Jehova Deus noster vobis ?

21 Dices filio tuo, servi eramus Parhoni in Ægypto : sed eduxit nos Jehova ex Ægypto manu forti.

22 Ediditque Jehova signa prodigiaque maxima & pessima contra Ægyptios , contra Parhonem & contra totam familiam ejus ante oculos nostros ;

23 Eduxit autem nos inde, ut introduceret nos & daret nobis terram hanc, quam juramento promiserit majoribus nostris :

24 Et præcepit nos Jehova exercere omnia statuta ista timendo Jehovam Deum nostrum ut pene sit nobis omnibus diebus, ut nos conservet in vita sicut hodie :

25 Et justitia sit nobis, si observantes fecerimus omnia hæc præcepta coram Jehova Deo nostro, quemadmodum præcepit nobis.

CAP. VII. *Cum gentibus non in eundum fœdus, quia sibi Deus redemit Israelem, sibique contra omne malum conservabit.*

QUum introduxerit te Jehova Deus tuus in eam terram, quo tu mox ingressurus es ad possidendum eam jure hereditario; & dejecerit gentes magnas à facie tua, Chitthæam, & Girgaschæam, & Emoræam, & Cenahanæam, & Perizzæam, & Chivvæam, & Jebusæam, septem gentes majores & robustiores te,

2 Exposueritque eas Jehova Deus tuus tibi ut percutias eas : omnino internecioni devoveto eas, ne pangito cum eis fœdus, neque gratiam facito eis ;

3 Neque conjungito te affinitate cum eis, filiam tuam ne dato filio ullius *earum*, & filiam ullius ne accipito pro filio tuo :

4 Abduceret enim filium tuum à sequendo me, & colerent Deos alienos ; quamobrem accensus iræ Jehova in vos, perderet vos celeriter.

5 Quin potius sic facitote eis , altaria earum diruitote , & statuas earum frangitote , etiam lucos earum succiditote , & sculptilia earum comburitote igne.

6 Nam populus sanctus es Jehovæ Deo tuo : te selegit Jehova Deus tuus, ut sis ei populus peculiaris præ omnibus populis qui *sunt* sub universo cœlo.

7 Non eo quod plures essetis omnibus reliquis populus, amore propendit Jehova in vos, ac selegit vos : vos enim *eratis populus* pauciſſimus omnium populorum :

8 Sed eo quod diligit Jehova vos , & eo quod servat juramentum illud quod juraverat majoribus vestris , eduxit vos Jehova manu forti : ac redemit te è domo servorum, è manu Parhonis regis Ægypti :

9 Ut agnoscas Jehovam Deum tuum esse Deum ipsum ; *Deum* fortissimum , fidelissimum , observantem fœderis sui & benignitatis suæ erga diligentes se & observantes mandata sua in mille generationes ,

10 Et rependentem odio habentibus se *eique* in faciem ejus perdendo eum ; qui non dilaturus est odio habenti se , in faciem ejus rependet ei :

11 Et observes mandatum statutaque & judicia illa, quæ ego præcipio tibi hodie ut facias ea :

12 Eritque propterea quod audientes judicia ista observaveritis ac feceritis ea; ut observet Jehova Deus tuus tibi fœdus illud & benignitatem , quum juramento promiserit majoribus tuis.

13 Diliget enim te, & benedicet tibi, atque augebit te; benedicet inquâ fructui ventris tui & fructui terræ tuæ, frumento tuo, musto tuo, & oleo tuo, fœtui boum tuarũ, & gregibus pecudum tuarum, in ea terra quam juramento promiserat majoribus tuis se daturum tibi.

14 Benedictus eris præ omnibus populis : non erit in te ullus ullave sterilis, etiam in jumentis tuis.

15 Et amovebit à te Jehova omnem morbum: & nullos languores Ægyptiorum pessimos quos nosti, imponet tibi, sed indet te omnibus odio habentibus te.

16 Quum autem absumturus es omneis illos populos quos Jehova Deus tuus dat tibi, non parcito oculus tuus illis : neque colito Deos eorum, quia tendicula id *esset* tibi.

17 Si dicas in animo tuo; majores *sunt* ista gentes me ; quomodo possem expellere eas?

18 Ne timeto ab eis : fideliter recordato eorum quæ fecit Jehova Deus tuus contra Parhonem & totam Ægyptum.

19 Probationum illarum maximarum quas viderunt oculi tui, & signorum prodigiorumque & manus illius fortis & brachii extenti, quibus eduxit te Jehova Deus tuus ; sic facturus est Jehova Deus tuus omnibus illis populis à quorum facie times.

20 Sed etiam *tamquã* crabronẽ immittet Jehova Deus tuus in eos; donec pereant qui reliqui fuerint, quiq; abscõderint se à facie tua.

21 Ne consternator metu illorum : nam Jehova Deus tuus in medio tui *est* , *Deus* fortis, magnus, & formidabilis.

22 Et quamquam dejiciet Jehova Deus tuus gentes illas à facie tua paulatim; non poteris consumere eas celeriter, ne numero superent te bestiæ agri :

23 Exponet tamen eas Jehova, Deus tuus tibi ; & divexabit eas vexatione maxima donec perdantur ,

24 Et tradet Reges earum in manum tuam, ut perdas nomen eorum sub cœlis; non consistet quisquam coram te donec perdideris eos.

25 Sculptiles deos earum comburite igne; ne concupiscas argentum vel aurum *quod sit* in eis , aut accipias tibi , ne illaqueeris eo, nam abominationi est Jehovæ Deo tuo :

26 Ut ne inferens rem abominabilem domum tuam sis anathema, sicut ea *est*: omnino detestator eam, & prorsus abominator eam, quia anathema est.

CAP.

CAP. VIII. *Commemorantur beneficia Dei in deserto præstita, ne illorum & Dei sui sint immemores.*

UNumquodque præceptum quod ego præcipio tibi hodie observantes facitote; ut vivatis & augeamini, ac ingressi possideatis hæreditario jure terram illam quam juramento promisit Jehova majoribus vestris.

2 Ideoque recordaberis totius itinis viæ, qua deduxit te Jehova Deus tuus jam quadraginta annos per ipsum desertum; ut affligeret te tentando te, ad cognoscendum id quod *erat*, in animo tuo, utrum observares præcepta ejus nec ne.

3 Afflixit enim te & fecit ut esurires; sed cibavit te man, quod non cognoveras neque cognoverant majores tui: ut notum faceret tibi non solo pane vivere hominem, sed omni eo quod prodit ex ore Jehovæ vivere hominem.

4 Vestimentum tuum non veteravit quin segumento sit tibi, & pes tuus non intumuit; ipsos quadraginta annos:

5 Ut agnoscas cum animo tuo; sicut erudit quis filium suum, Jehovam Deum tuum erudire te:

6 Et observes præcepta Jehovæ Dei tui, ambulando per vias ejus & timendo eum.

7 Quandoquidem Jehova Deus tuus mox introducturus est te in terram optimam; terram *irriguam* fluminibus aquarum, fontibus & voraginibus prodeuntibus in convalles & in montes singulos:

8 Terram *feracem* tritici, & hordei, & viris, & ficus, & malogranati; terram *feracem* olez oleosæ, & mellis;

9 Terram in qua non comedes cum penuria panem, neque egebis quoquam in ea; terram è cujus lapidibus ferrum, & è cujus montibus excides æs:

10 Quum comederis & saturatus fueris; benedices quoque Jehovæ Deo tuo in illa terra optima quam dederit tibi.

11 Cave tibi ne obliviscaris Jehovæ Dei tui: non observando præcepta ejus, judiciaque ejus, & statuta ejus quæ ego præcipio tibi hodie:

12 Ne, quum comedens saturatus fueris; & domos bonas exstruxeris ac inhabitaveris,

13 Armentaque tua & greges tui aucti fuerint, ac argentum & aurum auctum fuerit tibi; denique quicquid *est* tibi auctum fuerit;

14 Efferat se animus tuus; & obliviscaris Jehovæ Dei tui, qui eduxit te è terra Ægypti è domo servorum:

15 Qui duxit te per desertum illud maximum & formidabile, *abundans* anguibus, prestéribus, & scorpionibus, ac siticuloſum ubi non *sunt* aquæ; qui produxit tibi aquam è rupe ipsa adamantina:

16 Qui in eo deserto cibavit te man, quod non noverant majores tui; ut affligeret te, & ut tentaret te ad benefaciendum tibi ad extremum:

17 Neque dicas cum animo tuo; virtus mea & robur manus meæ paravit mihi opulentiam hanc.

18 Sed recordaberis Jehovæ Dei tui, quia ipse *est* qui dat tibi virtutem ad comparandum opulentiam; ut præstet fœdus suum quod juramento sanciverat majoribus tuis, sicut *est* hodie.

19 Erit enim si omnino oblitus Jehovæ Dei tui sequutus fueris Deos alienos, & colens eos incurvaveris te eis: contestor contra vos diem hunc *fore* ut omnino pereatis:

20 Sicut hæ gentes quas Jehova perdiderit a facie vestra, ita pereatis; propterea quod non auscultaveritis voci Jehovæ Dei vestri.

CAP. IX. *Reprimitur elatio, ne futuras victorias sibi adscribant, quum semper Deo adversati fuerint.*

AUdi Jisrael, tu transiturus es die hac Jardenem, ut ingressus hæreditario jure possideas gentes majores & robustiores te, civitates magnas & munitas *assurgentes* in cœlum usque:

2 Populum magnum & excelsum, filios Hanakitarum; quos tu novisti, & *de quibus tu* audivisti, quis consisteret coram filiis Hanaki?

3 Scias ergo hodie Jehovam Deum tuum ipsum qui transit ante te ignem *esse* consumentem, ipsum perditurum eos, & ipsum prostraturum eos ante te, ut expellas eos & perdas eos celeriter quemadmodū Jehova dixit tibi.

4 Ne loquitor cum animo tuo, quum expulerit Jehova Deus tuus eos à facie tua, dicendo, propter justitiam meam introduxit me Jehova ad hæreditario jure possidendum terram hanc, ut propter improbitatem gentium istarum Jehova expellat eas à facie tua.

5 Nequaquam propter justitiam tuam, aut propter rectum animum tuum ingressurus es ad possidendum hæreditario jure terram earum; sed propter improbitatem gentium istarum Jehova Deus tuus expellit eas à facie tua, & ut præstet verbum quod juramento promisit majoribus tuis, Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo.

6 Ut *autem* cognoscas non propter justitiam tuam Jehovam Deum tuum dare tibi terram istam optimam ad hæreditario jure possidendum eam, sed populum durum cervice *esse* te:

7 Recordare, ne obliviscitor eorum quibus effecisti ut irâ efferveſceret Jehova Deus tuus in ipso deserto, inde ab ipso die quo existi è terra Ægypti usque dum veniſtis in hunc locum, rebelles maximo opere fuistis contra Jehovam.

8 Etiam in Chorebo feciſtis ut efferveſceret irâ Jehova: nam percitus fuit irâ Jehova contra vos ad perdendum vos:

9 Quum ascendissem montem ipsum accepturus tabulas lapideas, tabulas ipsas fœderis quod pepigerat Jehova vobiscum, & consedissem in ipso monte quadraginta dies & quadraginta noctes, cibum non comedissem, nec aquam bibissem.

10 Et daret mihi Jehova duas illas tabulas lapideas scriptas digito Dei, quibus inerat secundum omnia illa verba quæ loquutus fuerat Jehova vobiscum in ipso monte è medio ignis, die congregationis.

11 Fuit

11 Fuit enim exactis quadraginta diebus & quadraginta noctibus quum daret mihi Iehova duas illas tabulas lapideas, tabulas ipsas fœderis;

12 Ut ediceret Iehova mihi, surge descende celeriter hinc, nam corrupit *se* populus tuus quem eduxisti ex Ægypto: recesserunt cito ab ea via quâ præstitui ipsis, fecerunt sibi fusile.

13 Præterea alloquutus est Iehova me, dicendo, consideravi populum hunc, ecce autem populus durus cervice est:

14 Desiste à me, ut perdam eos & deleam nomen eorum sub cœlis, efficiam autem te in gentem robustiorem & majorem ea.

15 Quamobrem convertens me descendi ex ipso monte (mons autem ille ardebat igne) cum duabus tabulis ipsis fœderis in ambabus manibus meis.

16 Quumque inspicerem, quod ecce peccaveratis Iehovæ Deo vestro, facientes vobis vitulum fusilem, recesseratis celeriter ab ea via quam præstituerat Iehova vobis:

17 Apprehendens duas illas tabulas, abjeci eas ab ambabus manibus meis, & confregi eas ante oculos vestros.

18 Deinde prorui coram Iehova sicut prius, quadraginta dies & quadraginta noctes, cibum non comedi & aquam non bibi: propter omnia peccata vestra quibus peccaveratis, faciendo quod malum *videtur* in oculis Iehovæ, provocando eum:

19 Metuebam enim ab ira illa & excandescentia qua efferbuerat Iehova contra vos ad perdendum vos: & auscultavit Iehova mihi etiam vice illa.

20 In Aharonem quoque irâ percitus est Iehova valde ad perdendum eum: sed supplex oravi etiam pro Aharone eodem tempore.

21 Peccatum autem vestrum, ipsum quem feceratis vitulum, accipiens combussi igne, & contrivi eum molendo optime, donec comminutus esset in pulverem, & projeci pulverem ejus in torrentem, qui descendit ex illo monte.

22 Etiam Tabheræ, & Massæ, & Kibrothi-thaavæ, feciſtis ut Iehova effervesceret irâ:

23 Item quum mitteret vos Iehova Kadesch-barnehæ, dicendo, ascendite & hæreditario jure possidete terram istam quam dedi vobis: rursus maximo opere rebellavistis in præstitutum Iehovæ Dei vestri, non credentes ei, neque auscultantes voci ejus.

24 Rebelles fuistis maximo opere in Iehovam, ex quo die cognovi vos.

25 Idcoque prorui coram Iehova quadraginta illos dies & quadraginta noctes quibus dixi me prorumpe, eo quod dixerat Iehova se perditurum vos:

26 Et supplex oravi Iehovam dicens, Domine Iehovi, ne perdito populum tuum, & *quidem* possessionis tuæ, quem redemisti magnitudine tua: quem eduxisti ex Ægypto manu forti.

27 Recordare servorum tuorum Abrahami, Jitzchaki, & Jahakobi, ne respicito ad duritiem populi hujus & ad improbitatem ejus, & ad peccatum ejus:

28 Ut non dicant *incolæ* illius terræ unde eduxisti nos, propterea quod non poterat Iehova introducere eos in illam terram, quam promiserat eis: & quia oderat eos eduxit eos ad morte afficiendum eos in deserto illo.

29 Sunt enim populus tuus, & *quidem* possessionis tuæ, quem eduxisti virtute tua maxima, & brachio tuo extento.

CAP. X. *Instaurantur meæ tabulæ & earum observantia spiritualis commendatur.*

(TEmpore illo edixerat Iehova mihi, dola tibi duas tabulas lapideas sicut illæ priores *erant*, & ascende ad me in montem) faciesque tibi arcam ligneam;

2 Ut inscribam istis tabulis eadem verba, quæ fuerant in tabulis illis prioribus quas fregisti, deinde ponas eas in arca illa.

3 Arcam itaque curavi fieri è lignis cedrorum lectissimarum, & dolavi duas tabulas lapideas sicut illæ priores *fuerant*, & ascendi montem cum duabus illis tabulis in manu mea.

4 Inscripsitque tabulis illis secundum scripturam priorem, eadem decem verba, quæ ediexerat vobis Iehova in monte è medio ignis, die congregationis: & dedit eas Iehova mihi.

5 Tunc convertens me descendi è monte, & posui tabulas illas in arca quam feceram, quæ sunt ibi quemadmodũ præcepit mihi Iehova.

6 Filii autem Jisraelis quum eo progredientes à puteis filiorum Jahakanis & Mosera, ubi mortuus est, & ubi sepultus Aharon, fructusq; sacerdotio Elhazar filius ejus in loco ejus;

7 Inde Gudgodum, & Gudgodo Jobathan regionem fluminibus aquarum *irriguam* progressi fuissent *Homer usque*:

8 Tempore illo separavit Iehova tribum Leviticam ad portandum arcam fœderis Iehovæ, ad standum coram Iehova ut ministraret ipsi, & ad benedicendum in nomine ipsius, usque in diem hunc.

9 Idcirco non *est* Levitæ pars aut possessio cum fratribus suis: Iehova *est* possessio ejus, quemadmodum loquutus est Iehova Deus tuus ei.)

10 Cum igitur ego stetissem in illo monte sicut diebus prioribus, quadraginta dies & quadraginta noctes, exaudivit me Iehova etiam vice illa, noluit Iehova perdere te:

11 Sed edixit Iehova mihi, surge, suscipe profectionem ante populum hunc, ut ingressi possideant hæreditario jure terram, quam juramento promisi majoribus eorum me daturum eis:

12 Nunc itaque Jisrael, quid Iehova Deus tuus petit abs te? nisi ut timeas Iehovam Deum tuum, ambules in omnibus viis ejus, & diligas eum, & colas Iehovam Deum tuum ex toto corde tuo, & ex toto animo tuo:

13 Observando præcepta Iehovæ & statuta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie, ut bene sit tibi;

14 En Iehovæ Dei tui *sunt* cœli & cœli cœlorum, terra & quicquid *est* in ea:

15 Tantum in majores tuos propensus fuit amore Iehova diligendo eos: unde selegit semen

men eorum post eos, vos *inquam* præ omnibus populis, sicut *est* hodie.

16 Circumcidetis ergo præputium cordis vestri, & cervicem vestram ne obduretis amplius.

17 Nam Iehova Deus vester, is *est* Deus Deorum & dominus dominorum, *Deus* fortissimus, maximus, potentissimus, summèque formidabilis; qui non accipit personam, neque recipit munus:

18 Agit causam pupilli & viduæ & amat peregrinum, dando ei cibum & vestimentum.

19 Itaque amabitis peregrinum, quia peregrini fuistis in terra Ægypti.

20 Iehovam Deum tuum timeto, eum colito, & ei adhæreto, ac per nomen ejus jurato.

21 Ipse *est* laus tua, idemque Deus tuus, qui fecit apud te *res* maximas & formidabiles illas, quas viderunt oculi tui.

22 Ad septuaginta animas descenderunt patres tui in Ægyptum: nunc autem disposuit te Iehova Deus tuus, *ut sis* sicut stellæ cœli multitudine.

CAP. XI. *Commentarius ad primum præceptum.*

ITaque diliges Iehovam Deum tuum, & observabis observationem ejus, & statuta ejus, judiciaque ejus, & præcepta ejus omnibus diebus.

2 Et agnoscetis hodie, non filios vestros, qui non noverunt neque sunt experti eruditionem Iehovæ Dei vestri: *vidisse* magnitudinem ejus, manum ejus fortem, & brachium ejus extentum:

3 Et signa ejus, & facta ejus quæ fecit in medio Ægypti, adversus Parhonem Regem Ægypti, & adversus totam terram ejus;

4 Quæque fecit exercitui Ægyptiorum, equis ejus, & curribus ejus, quod fecit ut aquæ maris algosi inundarent super faciem eorum quum persequerentur vos; ita ut perdiderit eos Iehova usque in diem hunc.

5 Et quæ fecit vobis in deserto, donec perveniretis ad locum hunc;

6 Et quod fecit Dathani & Abiramo filiis Eliabi filii Reübenis, quum aperiens terra os suum absorbuit eos, & domos eorum, & tentoria eorum, & omnia corpora viventia quæ sequebantur eos in medio totius Jisraelis:

7 Sed oculos vestros *fuisse*, qui viderunt quodque opus Iehovæ maximum quod fecit:

8 Ut observetis quodque præceptum quod ego præcipio tibi hodie, ut roboremini, & ingressi hæreditario jure possideatis terram, quo mox transituri estis ad possidendum eam jure hæreditario:

9 Et ut prolongetis dies super illam terram, quam juramento promisit Iehova majoribus vestris se daturum eis, id est, semini eorum: terram affluentem lacte & melle.

10 Terra enim quo mox ingressurus es ad possidendum eam jure hæreditario, non est ut terra Ægypti unde exivistis; ut semines semen tuum, deinde irriges *labore* pedis tui sicut hortum olitorium.

11 Sed terra illa quo mox transituri estis ad possidendum eam jure hæreditario, terra montium & convallium *est* ad pluviam cœli imbibit aquam:

12 *Est* terra quam Iehova Deus tuus curat: jugiter oculi Iehovæ Dei tui *intenti sunt* in eam, à principio anni usque ad finem ejus.

13 Erit itaque si serio auscultaveritis præceptis meis quæ ego præcipio vobis hodie, diligendo Iehovam Deum vestrum, & colendo eum ex toto corde vestro & ex toto animo vestro:

14 Ut dem pluviam terræ vestræ tempore suo, tempestivam & serotinam, sic colligas frumentum tuum, & mustum tuum, & oleum tuum:

15 Etiam dem herbam in agro tuo pro jumentis tuis: ut comedas & satureris.

16 Cavete vobis ne seducatur animus vester, ut recedentes colatis Deos alienos, & incurvantes vos *honorem habeatis* illis:

17 Unde accensus ira Iehova in vos ita claudat cœlos ut non sit pluvia, & terra non edat proventum suum: sic pereatis celeriter à terra illa optima quam Iehova daturus est vobis:

18 Sed reponetis hæc verba mea in corde vestro & in animo vestro; & alligabitis ea in signum manui vestræ, eruntque pro frontalibus inter oculos vestros:

19 Præterea docebitis ea filios vestros loquendo de eis, quum sedes domi tuæ, & quum incedis per viam, & quum jaces & quum surgis:

20 Etiam inscribes ea postibus domus tuæ, & portis tuis:

21 Ut tam multiplicentur dies vestri & dies filiorum vestrorum super terram illam, quam juramento promisit Iehova majoribus vestris se daturum eis; quam *multi sunt* dies cœli super terram.

22 Nam si diligenter observaveritis totum hoc præceptum quod ego præcipio vobis faciendum; diligendo Iehovam Deum vestrum, incedendo per omneis vias ejus, & adhærendo ei:

23 Utique expellet Iehova omneis gentes istas à facie vestra, & hæreditario jure possidebitis gentes majores & robustiores vobis.

24 Omnis locus quem calcaverit planta pedis vestri, vester erit; à deserto ad Libanum usque, ab ipso flumine, flumine Euphratis usque ad mare posterum erit terminus vester.

25 Non consistet quisquam ante faciem vestram: pavorem vestri timoremque vestri indet Iehova Deus vester super faciem totius terræ quam calcabitis, sicut loquutus est vobis.

26 Vide ego propono vobis hodie, benedictionem aut maledictionem:

27 Benedictionem, si auscultabitis præceptis Iehovæ Dei vestri quæ ego præcipio vobis hodie.

28 Maledictionem vero, si non auscultabitis præceptis Iehovæ Dei vestri, sed recedetis ab hac via quam ego præcipio vobis hodie, sequendo Deos alienos quos non nostis.

29 Erit autem cum introduxerit te Iehova Deus tuus in terram istam, quo tu mox ingressu-

greſſurus es ad poſſidendum eam jure hæreditario, ut edas benedictionem hanc in monte Gerizzimorum, & maledictionem iſtam in monte Hebalis :

30 Nonne ſunt trans Jardenem ſecundum viam ad occaſum Solis, in terra illius Cenahanæi qui inhabitat campeſtria, è regione Gilgalis juxta planitiem Moræ ?

31 Nam vos tranſituri eſtis Jardenem, ut ingredientes hæreditario jure poſſideatis terram, quam Jehova Deus veſter dat vobis : & hæreditario jure poſſeſſuri eſtis eam, ac habitaturi in ea.

32 Itaq; obſervantes facietis omnia hęc ſtatuta, & judicia, quę ego propono vobis hodie.

CAP. XII. *Commentarius ad ſecundum præceptum.*

HÆc *ſunt* illa ſtatuta & judicia, quæ obſervantes facturi eſtis, in ea terra, quam dat Deus majorum tuorum tibi ut hæreditario jure poſſideas eam : omnibus diebus quibus victuri eſtis ſuper terram.

2 Omnino perdite omnia illa loca, ubi gentes quas hæreditario jure poſſeſſuri eſtis, coluerunt deos ſuos ; in ſingulis montibus excelſis, & in ſingulis collibus, & ſub quaque arbore virente.

3 Diruetis igitur altaria earum, & confringetis ſtatuas earum, & lucos earum comburetis igne, ac ſculptiles deos illarum ſuccidetis, ſic perdetis nomen eorum è loco illo.

4 Ne facitote ſic Jehovæ Deo veſtro :

5 Sed in loco quem elegerit Jehova Deus veſter ex omnibus tribubus veſtris ; ad collocandum nomen ſuum ibi, in habitatione ejus exquiritote eum, quum veneris illuc.

6 Igitur adducetis eo holocauſta veſtra, & ſacrificia veſtra ; decimaſque veſtras, & oblationem manus veſtræ ; item votiva veſtra, & voluntarias oblationes veſtras, & primogenita armenti veſtri, ac gregis veſtri :

7 Ut comedatis ibi coram Jehova Deo veſtro, & lætemini vos & familiæ veſtræ *comedentes* ex omni re ad quam admoveritis manum ; qua benedixerit tibi Jehova Deus tuus.

8 Ne facitote ſecundum omnia quæ nos hic facimus hodie ; quiſque quicquid rectum videtur in oculis ejus :

9 Non enim adhuc ingreſſi eſtis, ad locum illum quietis, & ad poſſeſſionem illam, quam Jehova Deus tuus dat tibi.

10 Sed ubi trajecto Jardene, habitabitis terram quam Jehova Deus veſter poſſidendam dat vobis, & quietem dederit vobis ab omnibus inimicis veſtris circumquaque, ita ut habitetis ſecurè.

11 Erit *ut* eo loci quem elegerit Jehova Deus veſter ad collocandum nomen ſuum ibi, adducatis quæcunque ego præcipio vobis ; holocauſta veſtra, & ſacrificia veſtra, decimas veſtras, & oblationem manus veſtræ, & ſelectum quodque votum veſtrum quod voveritis Jehovæ :

12 Ut lætemini corem Jehova Deo veſtro ; vos, & filii veſtri, filiæque veſtræ, & ſervi veſtri, ancillæque veſtræ, Levita etiam qui intra portas veſtras *erit*, quia non *eſt* ei pars aut poſſeſſio vobiſcum.

13 Cave tibi, ne offeras holocauſta tua, in omni loco qui videbitur tibi :

14 ſed in eo loco quem elegerit Jehova in aliqua tribuum tuarum, ibi offerto holocauſta tua ; & ibi facito quæcunque ego præcipio tibi :

15 Veruntamen omnino prout deſiderat animus tuus mactare poteris & comedere carnem in omnibus portis tuis, ſecundum benedictionem Jehovæ Dei tui quam largitus fuerit tibi : immundus & mundus comedere poterit ex ea, ut capreæ & ut cervi *carnem*.

16 Tantum horum ſanguinem ne comedite, ſuper terram effunditote illum ſicut aquam.

17 Non poteris comedere intra portas tuas decimas frumenti tui, aut muſti tui, aut olei tui, vel primogenita armenti tui, aut gregis tui : neque ulla votiva tua quæ voveris, aut voluntarias oblationes tuas, denique *ullam* oblationem manus tuæ :

18 Sed coram Jehova Deo tuo comedito illam in loco quem elegerit Jehova Deus tuus, tu, & filius tuus, filiaque tua, & ſervus tuus, ancillaque tua, & Levita qui *eſt* intra portas tuas : ſic lætaberis coram Jehova Deo tuo *comedens* ex omni re ad quam admoveris manum.

19 Cave tibi ne deſeras Levitam, ullo dierum tuorum in terra tua.

20 Quum dilataverit Jehova Deus tuus terminum tuum, quemadmodum promiſit tibi, & dixeris, comedam carnem, eo quod deſiderat animus tuus comedere carnem, omnino prout deſiderabit animus tuus, comedes carnem.

21 Si procul aberit abs te locus ille, quem electurus eſt Jehova Deus tuus ad collocandum nomen ſuum illic ; & mactabis de armento tuo, aut de grege tuo quem dederit Jehova tibi, quemadmodum præcepi tibi : tum comedes intra portas tuas omnino prout deſiderabit animus tuus :

22 Verum quemadmodum comeditur aliqua caprea aut cervus, ſic comedes eam, mundus ſimul & immundus comedent eam.

23 Tantummodo perſta ut non comedas ullum ſanguinem, quia ſanguis cujuſque eſt ejus anima : ideo ne comedito ullius animam cum ipſius carne.

24 Ne comedito illum ; ſuper terram effundito illum, ſicut aquam.

25 Ne comedito illum ; ut bene ſit tibi & filiis tuis poſt te, quum feceris quod rectum videtur in oculis Jehovæ.

26 Sed res ſacras tuas quæ tuæ *erunt* & votiva tua ; ſumito ut venias ad locum quem elegerit Jehova ;

27 Et paratis holocauſtis tuis, carnem cum ſanguine eorum *adoleto* in altari Jehovæ Dei tui ; ſacrificiorum vero tuorum *aliorum* ſanguis effunditor in altari Jehovæ Dei tui, & carnem comedito :

28 Obſerva ut auſcultes omnibus verbis iſtis quæ ego præcipio tibi ; ut bene ſit tibi & filiis tuis poſt te uſque in ſeculum, quum feceris quod bonum & rectum videtur in oculis Jehovæ Dei tui.

29 Quum

o Quam exciderit Iehova Deus tuus à fa-
tua gentes illas quo mox ingreſſurus es
poſſidendum eas jure hæreditario; & hæ-
ditario jure poſſidens eas, habitabis in
ra earum:
o Cave tibi ne ſequendo eas illaqueeris,
ſtquam perditæ fuerint a facie tua; & ne
quiras de diis earum, dicendo, quomodo co-
erunt gentes iſtæ deos ſuos; ut ſic faciam
o quoque.
1 Ne facito ſic Iehovæ Deo tuo: nam quic-
id abominationi eſt Iehovæ, quicquid o-
,fuerunt diis ſuis, cum etiam filios ſuos &
ias ſuas comburant igne, *offerentes* diis ſuis.
2 Unamquamque rem quam ego præcipio
bis, eam obſervantes facite: ne addito ei,
que detrahito ex ea.

CAP. XIII. *Spiritus apoſtaſiæ quomodo
plectendus.*

QUum ſurgens in medio tui Propheta, aut
ſomnians ſomnium, ediderit tibi ſignum
t prodigium,
Quamvis eveniat ſignum illud aut prodi-
um quod prædixerat tibi dicendo; ſequa-
ur Deos alienos quos non noveras, & co-
mus eos:
Ne auſcultato verbis Prophetæ iſtius, aut
i ſomnianti ſomnium: quia tentat Iehova
eus veſter vos, ad cognoſcendum an ſitis a-
antes Dei veſtri ex toto corde veſtro, & ex
oto animo veſtro.
4 Iehovam Deum veſtrum ſequimini, & ip-
m timete: & mandata ejus obſervate, ac
ci ejus auſcultate, eumque colite, & ad-
rere ei.
5 Propheta autem iſte, aut ſomnians ſom-
um iſte plectitor morte, quia ſuaſit apoſta-
m contra Iehovam Deum veſtrum; qui e-
xit vos è terra Ægypti, & qui redemit vos
domo ſervorum, depulſurus te à via quam
æſtituit tibi Iehova Deus tuus ut ambules
ea: ita ſuſtuleris illud malum è medio tui.
Si clam incitet te frater tuus filius matris
æ, aut filius tuus, aut filia tua, aut uxor
riſſima tibi, aut amicus tuus qui *eſt* ſicut
ipſe, dicendo, eamus & colamus Deos alie-
s, quos non noveras tu aut majores tui,
E diis populorum qui ſunt circa vos, pro-
quorum tibi aut longi quorum abs te; ab
extremitate terræ uſque ad *alteram* ex-
mitatem ejus:
Ne acquieſcito illi, neque auſcultato illi;
que parcito oculus tuus illi, neque clemen-
utitor, neque celato illum:
Sed omnino occidito illum, manus tua pri-
m eſto contra illum ut morte afficias il-
m; poſtea vero manus totius populi:
Et obrues cum lapidibus ita ut moriatur;
a quæſivit te depellere è Iehova Deo tuo;
eduxit te è terra Ægypti è domo ſervorū:
Ut auditant omnes Iſraelitæ & timeant:
pergant *alli* facere ſecundum rem malum
æc in medio tui.
Si audiveris de aliqua civitatum tuarum,
as Iehova Deus tuus dat tibi ad habitan-
m illic, dicentes;
13 Egreſſi homines requiſſimi è medio tui
depulerunt habitatores civitatis ſuæ, dicendo, eamus & colamus Deos alienos quos
non noveratis.
14 Ubi inquiſiveris, & perveſtigaveris, ac
percunctatus fueris bene, ſi ecce vera certaque erit res illa, *ſi* commiſſa fuerit abominatio hæc in medio tui,
15 Omnino percutito habitatores civitatis
illius acie gladii: internecioni devoveto
eam, & omnes qui erunt in ea, jumentaque
ejus acie gladii:
16 Omnem vero prædam ejus comportato
in medium plateæ ejus; & combures igne
civitatem ipſam, omnemque prædam ejus
prorſus Iehovæ Deo tuo: ut ſit tumulus
perpetuus, ne ædificetur deinceps.
17 Neque adhæreſcito manui tuæ quicquam de *ullo* anathemate: ut convertat ſe Iehova,
ne accendatur ira ejus, & *ut* conferat tibi
miſericordiam, & miſereatur tui, atque augeat te, ſicut *ſe ſalluram* juramento promiſit
majoribus tuis:
18 Quum auſcultabis voci Iehovæ Dei tui,
obſervando omnia præcepta quæ ego præcipio tibi hodie, faciendo quod rectum *videtur* in oculis Iehovæ Dei tui.

CAP. XIV. *Gentium ritus ſuper mortuis fugiendus: animalium mundorum & immundorum delectus, & Decimarum modus & uſus.*

FIlii eſtis Iehovæ Dei veſtri: ne incidite
vos, neque inducite calvitium inter oculos veſtros propter mortuum:
2 Quia populus ſanctus es Iehovæ Deo
tuo; & te elegit Iehova ut ſis ei populus peculiaris præ omnibus populis qui *ſunt* in ſuperficie terræ.
3 Ne comedito ullam rem abominandam.
4 Hæ *ſunt* beſtiæ quas comedetis, boves, ex
pecudibus oves & capræ:
5 Cervi & capreæ, & damæ, & rupicapræ,
& ſtrepſiceroles, & bubali, & camelopardalides:
6 Denique omnem beſtiam habentem urgulam ſciſſam & bifidatam fiſſura *in* binas ungulas, revocantem ruminis *cibum* inter beſtias; ipſam comedetis.
7 Veruntamen hæc ne comeditote ex revocantibus ruminis *cibum*, & ex habentibus
ungulam ſciſſam bifidatam ſolum: camelos,
& lepores, & montanos mures, quia revocant *quidem cibum* ruminis ipſa, ſed ungulam ſciſſam non habent, immunda ſunto vobis.
8 Similiter ſuem, quia ungulam *quidem* ſciſſam habet, ſed non *revocat cibum* ruminis,
immunda eſto vobis: de carne eorum ne comeditote, & cadaver eorum ne tangite.
9 Hæc comedetis ex omnibus quæ *ſunt* in
aquis: quæcunque habent pinnas & ſquamas
comedetis.
10 Quæcunque vero non habent pinnas aut
ſquamas, ne comeditote: immunda ſunto vobis.
11 Omnem avem mundam comedetis:
12 Hæc autem *ſunt* ex quibus non comedetis: aquilæ, & offifragæ, & haliæeti:

13 Et cornices, & picæ, & milvi secundum speciem suam:
14 Et omnes corvi secundum speciem suam;
15 Et ululæ, & hirundines, & æsalones: & accipitres secundum speciem suam:
16 Et bubones, & noctuæ, & monedulæ;
17 Et plateæ, & merops, & mergi:
18 Et ciconiæ, & ardeæ secundum speciem suam, & attagenes, & vespertiliones.
19 At omne reptile volucre, immundum esto vobis: ne comeduntor.
20 Omne volucre mundum comedetis.
21 Ne comeditote ullum cadaver (peregrino qui *erit* intra portas tuas dabis illud, ut comedat illud, aut vendes alieno) nam populus sanctus es Iehovæ Deo tuo: ne coquito hœdum in lacte matris suæ.
22 Fideliter decimato omnem proventum sementis tuæ, qui provenit in agro, quotannis:
23 Et comedes coram Iehova Deo tuo, in loco quem elegerit ad collocandum nomen suum ibi; decimas frumenti tui, musti tui, & olei tui, & primogenita armenti tui, gregisque tui: ut discas timere Jehovam Deum tuum omnibus diebus.
24 Quod si magnum sit præter facultatem tuam iter ipsum, ut non possis ferre illas *decimas*, si differt præter facultatem tuam locus quem elegerit Iehova Deus tuus ad collocandum nomen suum ibi: eo quod benedixit tibi Iehova Deus tuus:
25 Tum commutabis pecuniâ; & colligabam pecuniam *habens* in manu tua, ibis ad locum quem elegerit Iehova Deus tuus:
26 Expensaque pecunia illa in omnia quæ desideraverit animus tuus, in boves, aut in pecudes, & in vinum, aut in alium potum inebriantem, denique in omnia quæ expetierit abs te animus tuus, comedes ibi coram Iehova Deo tuo, ac lætaberis tu cum familia tuæ:
27 Sed Levitam qui *erit* intra portas tuas ne derelinquito: non enim *est* ei pars aut possessio tecum.
28 A fine trium annorum depromito omneis decimas proventus tui *provenientis* illo anno, & relinques *eum* intra portas tuas:
29 Quem venientes Levitæ (quia non *est* ei pars aut possessio tecum) & peregrini, pupilliique, & viduæ, qui *sunt* intra portas tuas, comedant & saturentur, ut benedicat tibi Iehova Deus tuus in omni opere manus tuæ quod facies.

CAP. XV. *Sabbatismus annorum, & jus servorum.*

A Fine septem annorum facito intermissionem.
2 Hoc autem *esto* jus intermissionis; intermittito omnis creditor, jus habens vindicandi manu sua, id quod vindicaturus esset à proximo suo: ne exigito à proximo suo, & à fratre suo, quum indicta fuerit intermissio Iehovæ.
3 Ab alienigena exiges; sed ab eo quod *erit* tibi apud fratrem tuum intermittito manum tuam:
4 Tantum quia per te non debet esse egens; cum omnino benedicturus sit tibi Iehova in ea terra, quam Iehova Deus tuus dat tibi in possessionem, ut hæreditario jure possideas eam:
5 Si tamen diligenter auscultaveris voci Iehovæ Dei tui, observans ut facias totum præceptum hoc quod ego præcipio tibi hodie.
6 Nam Iehova Deus tuus benedicit tibi, quemadmodum locutus fuerat tibi: adeo ut poteris mutuare gentibus multis, & tu non habebis opus mutuari, & poteris dominari in gentes multas, neque in te dominatura sunt.
7 Si fuerit apud te egens quispiam è fratribus tuis intra aliquam è portis tuis, in terra tua quam Iehova Deus tuus dat tibi, ne obfirmato animum tuum, neq; occludito manum tuam adversus fratrem tuum qui egens sit:
8 Sed liberaliter aperito manum tuam ei, & liberaliter mutuato ei quantum satis est indigentiæ ejus, id cujus indiget.
9 Cave tibi ne sit quicquam in animo tuo nequam, ut dicas, appropinquat annus ille septimus, annus remissionis, & malignus sit oculus tuus in fratrem tuum qui egens *est*, ita ut non des ei: idcirco inclamet contra te Iehovam, & sit in te peccatum.
10 Liberaliter dato ei, neque malignus sit animus tuus quum das ei: nam hujus rei causa benedicit tibi Iehova Deus tuus in omni opere tuo, & in omni re ad quam admoveris manum tuam:
11 Quia non desinet egens è medio hujus terræ: idcirco ego præcipio tibi dicendo, liberaliter aperito manum tuam erga fratrem tuum, erga pauperem tuum, & erga egenum tuum in terra tua.
12 Si vendatur tibi frater tuus Hebræus aut Hebræa, is serviet tibi sex annis: anno vero illo septimo dimittito eum liberum abs te.
13 Quum autem dimittes eum liberum abs te, ne dimittito eum vacuum:
14 Liberaliter imponito collo ejus de grege tuo, & de area tua, & de torculari tuo; quo benedixerit Iehova Deus tuus, dato ei:
15 Et recordare te servum fuisse in terra Ægypti, ac redemisse te Iehovam Deum tuum: idcirco ego præcipio tibi rem hanc hodie.
16 Sed erit si dicat tibi, nolo exire à te, quia quod diligat te & familiam tuam, quia bene *est* ei apud te:
17 Ut acceptam subulam indas auri ejus, & ipsi januæ, sic erit tibi servus in seculum: & etiam ancillæ tuæ facito similiter.
18 Ne durum videtor in oculis tuis quum *si* dimittes eum liberum abs te (nam duplum *est* mercedis mercenarii, *qui* servivit tibi sex annis) ut benedicat tibi Iehova Deus tuus in omnibus quæ facies.
19 Omne primogenitum quod nascetur in armento tuo, & in grege tuo, quod mas erit, sanctificato Iehovæ Deo tuo: ne utitor primogenito bovis tui, neque tondeto primogenitum gregis tui.
20 Coram Iehova Deo tuo comedito illud quotannis in loco quem elegerit Iehova; tu & familia tua.

21 Si

21 Sin autem erit in eo vitium, ſi *erit* claudum aut cæcum, ullum *ſi erit ex* vitiis malis, ne mactato illud Jehovæ Deo tuo:

22 Intra portas tuas comedito illud; immundus & mundus pariter, tanquam capream & tanquam cervum.

23 Tantummodo ſanguinem ejus ne comedito: ſuper terram effundito eum ſicut aquam.

CAP. XVI. *De tribus feſtis cardinalibus, & de judicibus conſtituendis, vitandaque omni idololatriæ occaſione.*

OBſervato menſem Abib, ut celebres Paſcha Iehovæ Deo tuo, quia in menſe ipſo Abib eduxit te Iehova Deus tuus ex Ægypto noctu.

2 Tum mactabis Paſcha, pecudes & boves Jehovæ Deo tuo; in loco quem elegerit Jehova ad collocandum nomen ſuum ibi.

3 Ne comedito cum illo fermentum, ſeptem diebus comedito cum illo azyma, panem paupertatis: cum feſtinatione enim exiviſti è terra Ægypti, ut recorderis diei, exitus tui è terra Ægypti, omnibus diebus vitæ tuæ.

4 Neq; conſpicitor apud te vetus fermentum in toto termino tuo ſeptem dies: neq; pernotato quicquam de ea carne quam mactaveris veſpere die primo in matutinum uſque.

5 Non poteris mactare Paſcha; intra aliquam è portis tuis, quas Iehova Deus tuus dat tibi:

6 Sed ad locum illum quem Jehova Deus tuus elegerit, ad collocandum nomen ſuum *præſtitus*, ibi mactato Paſcha veſpere; quum occidit Sol, ſtato tempore exitus tui ex Ægypto.

7 Tum coques comedeſque illud in loco quem elegerit Jehova Deus tuus: deinde revertens mane ibis ad tentoria tua.

8 Sex diebus comedito azyma: die autem ſeptimo, *qui dies eſt* interdicti Jehovæ Deo tuo; ne facito ullum opus.

9 Septem ſeptimanas numerato tibi *ex* quo cœperit falx *immitti* in ſegetem, incipito numerare ſeptem ſeptimanas.

10 Tum celebrabis feſtum ſeptem ſeptimanarum Jehovæ Deo tuo; tributo & voluntaria oblatione manus tuæ quam dabis; prout benedixerit tibi Jehova Deus tuus.

11 Et lætaberis coram Jehova Deo tuo; tu, & filius tuus, & filia tua, ſervuſque tuus, & ancilla tua, & Levita qui *erit* intra portas tuas, peregrinus quoque, & pupillus, & vidua qui *erunt* in medio tui: in loco quem elegerit Jehova Deus tuus ad collocandum nomen ſuum ibi.

12 Ita recordaberis te ſervum fuiſſe in Ægypto, quum obſervabis & facies ſtatuta iſta.

13 Feſtum tabernaculorum celebrato ſeptem diebus; quum collegeris ex area tua, & ex torcular tuo.

14 Lætaberis autem celebrando feſtum; tu, & filius tuus, & filia tua ſervuſque tuus, & ancilla tua, Levita quoque & peregrinus, pupilluſque & vidua, qui *erunt* intra portas tuas.

15 Septem diebus feſtum celebrato Jehovæ Deo tuo in loco . uem elegerit Jehova; quum benedixerit tibi Jehova Deus tuus in toto proventu tuo, & in omni opere manuum tuarum, eriſque tantummodo lætus.

16 Tribus vicibus compareto quotannis omnis mas tuus ante conſpectum Jehovæ Dei tui in loco quem elegerit, in feſto azymorum, & in feſto ſeptimanarum, & in feſto tabernaculorum: ſed ne compareto ante conſpectum Jehovæ vacuus.

17 Quiſque prout donatum eſt manui ſuæ; pro benedictione Jehovæ Dei tui, qua donavit te, *afferto*.

18 Judices & moderatores conſtituito tibi, in ſingulis portis tuis quas Jehova Deus tuus dat tibi; per tribus tuas; qui judicent populum judicio juſto.

19 Ne pervertito judicium, ne accipito perſonam: neque ſuſcipito munus, quia munus excæcat oculos ſapientum, & pervertit verba juſtorum.

20 Juſtiſſimam juſtitiam ſectare; ut vivas & hæreditario jure poſſideas terram quam Jehova Deus tuus dat tibi.

21 Ne conſerito tibi lucum ullis arboribus; ſecundum altare Jehovæ Dei tui, quod feceris tibi:

22 Neque erigito tibi ſtatuam: quæ odit Jehova Deus tuus.

CAP. XVII. *Leges de integritate ſacrificiorum, de interficiendis idololatris, & conſulendis ſacerdotibus: de ſummo judice & jure Regio.*

NE mactato Jehovæ Deo tuo bovem aut pecudem in qua *ſit* vitium, res ulla mala, nam abominationi Jehovæ Deo tuo eſt:

2 Si inveniatur in medio tui, in aliqua è portis tuis quas Jehova Deus tuus dat tibi, ullus ullave qui fecerit quod malum videtur in oculis Jehovæ Dei tui, tranſgrediendo fœdus ejus:

3 Et abiens coluerit deos alienos ſe incurvans illis, aut Soli, aut Lunæ, aut ulli exercitui cœlorum, quod non præcepi;

4 Renuntiatumque fuerit tibi atque audiveris: quum inquiſiveris bene, ſi ecce vera certaque res illa *erit*, *ſi* commiſſa fuerit abominatio iſta in Iſraele?

5 Omnino producces virum illum, aut mulierem illam, qui commiſerint rem peſſimam hanc, ad portas tuas, virum *inquam* illum, & mulierem illam, ut obruas eos lapidibus, ac moriantur.

6 Ex ſermone duorum teſtium, aut trium teſtium, morte afficitor is qui moritur: ne aſſcitor morte ex ſermone teſtis unius.

7 Manus teſtium primum eſto contra eum ut morte afficiant eum; poſtea vero manus totius populi; ſic ſuſtuleris illud malũ è medio tui.

8 Si occulta erit res tibi in judicio *ferendo* inter cædem & cædem, inter litem & litem, aut inter plagam & plagam, è rebus controverſis intra portas tuas: tunc ſurgẽs aſcendes ad locum quem elegerit Jehova Deus tuus;

9 Et adibis ſacerdotes Leviticos, vel ad ſummum judicem qui erit diebus illis: ut conſulas eos, & indicent tibi ſtatum illius judicii.

10 Deinde facies ex præstituto illius sententię quam indicaverint tibi, *profectus* à loco illo quem elegerit Iehova, & observabis ut facias secundum omnia quæ docuerint te.

11 Ex præstituto legis quam docuerint te, & secundum judicium illud quod dixerint tibi, facito: ne recedito ab ea sententia quam indicaverint tibi, dextrorsum aut sinistrorsum.

12 Vir autem ille qui commiserit superbe; ut non auscultet Sacerdoti constanter ministranti ibi Iehovæ Deo tuo, aut *summo* judici; utique morietur vir ille, & tolles malum illud è Jisraele:

13 Ut omnis populus audiant, & timeant; neque superbiant deinceps.

14 Quum ingressus fueris in terram quam Iehova Deus tuus dat tibi, ut hæreditario jure possideas illam, & habitabis in illa; si dixeris, statuam super me regem, sicut omnes gentes quæ *sunt* circa me:

15 Tantum statuito super te Regem quem elegerit Iehova Deus tuus: è medio fratrum tuorum statuito super te Regem, non poteris tibi præficere virum extraneum qui non frater tuus sit.

16 Veruntamen ne multiplicato sibi equos; neque facito ut hic populus revertatur in Ægyptum ad multiplicandum equos: cum Iehova edixerit vobis, ne deinceps redeatis per viam hanc amplius:

17 Neque multiplicato sibi uxores, ut non recedat animus ejus *à me*: argentum quoque & aurum ne multiplicato sibi admodum.

18 Sed erit quum insidebit solio regni sui; ut describat sibi exemplum hujus Legis in libro, ex *eo qui erit* in conspectu Sacerdotum Leviticorum.

19 Eritque penes eum, & leget in eo omnibus diebus vitæ suæ; ut discat timere Iehovam Deum suum, observare omnia verba hujus Legis, & statuta ista faciendo ea:

20 Ne efferatur animus ejus præ fratribus suis, & ne recedat ab hoc præcepto dextrorsum aut sinistrorsum: ut prolonget dies in regno suo, ipse & filii ejus, in medio Jisraelis.

CAP. XVIII. *De jure tribus Leviticæ in oblationes, decimas & primitias. De Prophetæ mediatore, & pseudoprophetis.*

NE esto Sacerdotibus Leviticis, toti tribui Leviticæ, pars & possessio cum *reliquo* Jisraele: *ex* igne absumendis Iehovæ & *de* possessione ejus comedunto.

2 Quamobrem ne esto possessio ipsi inter fratres suos: Iehova *est* possessio ejus, quemadmodum dixit ei.

3 Hoc autem esto jus Sacerdotum à populo, à sacrificantibus aliquod sacrificium, sive bovem, sive pecudem; ut det *populus* Sacerdoti armum, & ambas maxillas, & ventriculum.

4 Primitias frumenti tui, musti tui, & olei tui, & primitias velleris ovium tuarum dato ei:

5 Quia cum selegit Iehova Deus tuus ex omnibus tribubus tuis; ut constanter ministret in nomine Iehovæ, ipse & filii ejus, omnibus diebus.

6 Item si adveniat Levita quispiam ab aliqua è portis tuis ex universo Jisraele, ubi habitabit; adveniat inquam omnino prone desideravit animus ejus ad locum quem elegerit Iehova:

7 Is ministrabit in nomine Iehovæ Dei sui, sicut omnes ejus fratres Levitæ, qui stant ibi coram Iehova.

8 Partem ex æquo comedent, præter pretium rerum quas quisque eorum vendiderit, secundum paternas familias.

9 Quum ingressus fueris in terram quam Iehova Deus tuus dat tibi; ne discito facere secundum abominationem gentium istarum:

10 Ne inveniatur in te qui traducat filium suum, aut filiam suam per ignem: utens divinationibus, planetarius, aut conjector, aut præstigiator:

11 Item utens incantatione, aut requirens pythonem, aut ariolus, aut necromantis:

12 Nam abominationi *est* Iehovæ quisquis facit ista: & propter abominationes istas Iehova Deus tuus expellit istas *gentes* à facie tua.

13 Integer esto cum Iehova Deo tuo.

14 Nam gentes istæ quarum tu hæres surrus es, planetariis & divinis auscultant: *at* te autem non ita *fuit*, *quos* dat tibi Iehova Deus tuus.

15 Prophetam è medio tui è fratribus *tuis*, sicut ego *sum*, suscitabit tibi Iehova Deus tuus; ei auscultate:

16 Secundum omnia quæ petiisti à Iehova Deo tuo in Chorebo, die congregationis, dicendo; ne pergam audire vocem Iehovæ Dei, & ignem maximum istum ne videam amplius, ut non moriar.

17 Quamobrem dixit Iehova mihi; bene loquuti sunt, quod loquuti sunt.

18 Prophetam suscitabo eis è medio fratrum ipsorum, sicut tu *es*: & indam verba mea os ejus, ut eloquatur eis quicquid præcepero ipsi.

19 Erit autem, ut quisquis non auscultaverit verbis meis quæ loquuturus est in nomine meo, ego reposcam ab illo.

20 Veruntamen propheta ille, qui sibi arrogarit eloqui aliquid in nomine meo quod non præcepero ei eloqui, aut qui eloquetur in nomine Deorum alienorum, omnino morietur propheta ille.

21 Quod si dicas cum animo tuo, quomodo cognoscemus verbum illud quod non eloquutus fuerit Iehova?

22 Quod fuerit loquutus ille Propheta in nomine Iehovæ, si non erit illud verbum, neque evenerit, hoc illud *est* verbum quod non eloquutus est Iehova: superbe eloquutus illud est Propheta ille, ne timeto ab eo.

CAP. XIX. *De jure Asyli. De non movendo termino. De jure testium & de pœna falsis testibus irroganda.*

QUum exscinderit Iehova Deus tuus gentes istas, quarum terram Iehova Deus tuus dat tibi; ita ut hæres sis earum, habiteſsi in civitatibus earum, & in domibus earum.

2 Treis civitates separato tibi; in medio terræ tuæ quam Iehova Deus tuus dat tibi ad

ad poſſidendum eam jure hæreditario.

3 Parato tibi viam ad eas; quum tripertitus fueris terminum terræ tuæ quam poſſidendam tradiderit tibi Iehova Deus tuus : eritque ut fugiat illuc omnis occiſor.

4 Hoc autem eſto jus occiſoris qui fugerit illuc, ut vivat; qui percuſſerit proximum ſuum imprudenter, quum ipſe non oderit eum antea.

5 Ut qui iverit cum proximo ſuo in ſilvam ad cædendum ligna, ſi vibrante ſe manu ejus cum ſecuri ad cædendum lignum, dejecerit ferrum è manubrio ejus, quod offendat proximum ejus ita ut moriatur : is ad unam harum civitatum fugito, ut vivat :

6 Ne perſequens vindex illius ſanguinis occiſorem, quum incaluit animus ipſius, aſſequatur eum ſi major erit via ad eas, & percutiat eum lethaliter : cum non ſit in eum judicium mortis, quia non oderat illum antea.

7 Idcirco ego præcepi tibi dicendo, tres civitates ſeparato tibi.

8 Quum vero dilataverit Iehova Deus tuus terminum tuum quemadmodum juramento promiſit majoribus tuis; & dederit tibi totam illam terram quam promiſit ſe daturum majoribus tuis.

9 Siquidem obſerves totum præceptum hoc faciendo illud quod ego præcipio tibi hodie; diligendo Iehovam Deum tuum, & ambulando per vias ejus omnibus diebus : tum adjicies tibi amplius tres civitates ad tres iſtas :

10 Ut non effundatur ſanguis innoxii, in medio terræ tuæ quam Iehova Deus tuus dat tibi in poſſeſſionem; neve ſit in te culpa cædis.

11 At ſi fuerit quiſpiam odio habens proximum ſuum, qui inſidiatus fuerit ei, & inſurgens in eum, percuſſerit eum lethaliter ita ut moriatur; deinde fugerit in aliquam harum civitatum :

12 Tunc mittentes Seniores illius accipient eum inde; & tradent eum in manum vindicis illius ſanguinis, ut moriatur.

13 Ne parcito oculus tuus ei : ſed tolles reatum ſanguinis innoxii ex Iſraele; ut bene ſit tibi.

14 Ne moveto terminum proximi tui, quem determinaverint priſci in poſſeſſione tua quam poſſidebis, in ea terra quam Iehova Deus tuus dat tibi ad poſſidendum eam jure hæreditario.

15 Ne ſurgito teſtis unicus in quemquam, pro ulla iniquitate, aut pro ullo peccato ex omnibus peccatis quibus quis peccat : ex ſermone duorum teſtium, aut ex ſermone trium teſtium ſtata res eſto.

16 Si ſurrexerit teſtis injurius in aliquem; ad teſtificandum in eum apoſtaſiam :

17 Tum ſiſtent ſe duo viri quorum *furit* controverſia iſta, coram Iehova; ante Sacerdotes aut judices qui erunt in diebus illis.

18 Quumque inquiſiverint judices illi bene, ſi ecce teſtis falſus *eſt* teſtis ille, falſum teſtatus eſt contra fratrem ſuum :

19 Omnino facietis ei, quemadmodum molitus fuerat facere fratri ſuo : ut tollas malum è medio tui;

20 Et qui reliqui ſunt, audientes timeant; neque pergant deinceps facere ſimile quicquam huic rei malæ in medio tui.

21 Ne igitur parcito oculus tuus : vita pro vita, oculus pro oculo, dens pro dente, manus pro manu, pes pro pede *eſto*.

CAP. XX. *Leges militares.*

QUum prodiens in prælium contra hoſtem tuum, videbis equos & currus, populum majorem te, ne timeto ab eis : nam Iehova Deus tuus tecum *eſt*, qui fecit ut adſcenderes è terra Ægypti.

2 Quapropter erit quum procedetis in prælium : ut accedens Sacerdos alloquatur populum :

3 Et dicat eis, audi Iſrael, vos proceditis hodie in prælium contra hoſtes veſtros : ne molleſcat cor veſtrum, ne timete, neque trepidate, neque expaveſcite metu eorum :

4 Nam Iehova Deus veſter ambulat vobiſcum, præliando pro vobis contra hoſtes veſtros ad ſervandum vos :

5 Deinde alloquentur moderatores populum, dicendo, quis *eſt* ille vir qui ædificavit domum novam, & nondum cœpit uti ea? abiens revertitor domum ſuam : ne moriatur in hoc prælio : & vir alius uti incipiat ea.

6 Item quis *eſt* ille vir qui plantavit vineam, necdum ea ſacris jam ſoluta uſus eſt? abiens revertitor domum ſuam : ne moriatur in hoc prælio : & vir alius illa ſacris ſoluta utatur.

7 Item quis *eſt* ille vir qui deſponſavit uxorem, necdum duxit eam? abiens revertitor domum ſuam : ne moriatur in hoc prælio, & vir alius ducat eam :

8 Et pergent moderatores illi aloqui populum, dicentes, quis *eſt* ille vir, qui timidus & mollis corde eſt? abiens revertitor domum ſuam : ut non liqueſcat cor fratrum ejus, ſicut cor ejus.

9 Tum erit definentibus moderatoribus alloqui populum, ut præficiant principes ordinum militarium in principiis populi.

10 Quum accedes ad aliquam civitatem ad belligerandum contra eam; primum invitabis eam ad pacem.

11 Erit autem ſi pacem tuam reſponſo probet, aperiatque tibi : erit inquam, *ut* populus totus qui aderit in ea ſint tibi tributarii, & ſervient tibi.

12 Quod ſi non ineat pacem tecum, ſed gerat contra te bellum; tum obſidebis eam :

13 Quumque tradiderit eam Iehova Deus tuus in manum tuam, percuties omnem marem ejus acie gladii :

14 Tantum fœminas, parvuloſque & jumenta & quidquid erit in ea civitate, omnia ſpolia ejus diripies tibi : fruerisque præda hoſtium tuorum quam dederit Iehova Deus tuus tibi.

15 Sic facito omnibus civitatibus longinquis à te valde, quæ è civitatibus gentium iſtarum non ſunt :

16 Sed è civitatibus populorum iſtorum, quas Iehova Deus tuus dat tibi in poſſeſſionem; ne ſinito vivere ullam rem halitu præditam.

17 Quin potius interneciori devoveto eos

Chittæum, & Emorræum, Cenahanæum, & Perizzæum, Chivvæum, & Jebuſæum: quemadmodum præcepit tibi Iehova Deus tuus.

18 Ut non doceant vos facere ſecundum omneis abominationes ſuas, quas exercuerunt erga Deos ſuos, neque peccatis Iehovæ Deo veſtro.

19 Quum obſidebis aliquam civitatem diebus multis, oppugnando eam ut capias eam, ne perdito arbores ejus vibrando in eas ſecurim, ſi ex eis comedere potes, eaſque ne exſcindito: nam agreſtis arbores cuivis *expoſita ſunt*, ut procedant ante te ad propugnaculum.

20 Verumtamen arbores quas noſti non eſſe eſculenti *fructus* arbores eas perdes & exſcindes, ut ædifices propugnaculum contra civitatem quæ gerit in te bellum, donec ea corruat.

CAP. XXI. *De expiatione cadis incerto auctore. De ducente uxorem captivam. De primogenitis. De filio contumace. De ſuſpendio.*

SI *quis* inveniatur confoſſus in terra quam Iehova Deus tuus dat tibi ut hæreditario jure poſſideas eam, jacens in agro; nec notum ſit quis percuſſerit eum:

2 Tunc egreſſi Seniores tui & judices tui; metientur *ſpatium inde* uſque ad civitates quæ *ſunt* circa confoſſum illum.

3 Eritque ut civitatis illius quæ proxima *erit* iſti confoſſo, civitatis ergo illius accipiant Seniores vitulam de armento quæ non ſit ad uſum adhibita, quæ non traxerit jugum:

4 Et deducentes Seniores illius civitatis vitulam illam in vallem horridam, in qua nihil colitur, neque ſeminatur, decollabunt ibi vitulam in illa valle.

5 Deinde accedentes Sacerdotes filii Levi; eos enim elegit Iehova Deus tuus ad miniſtrandum ſibi, & benedicendum in nomine Iehovæ: & ex eorum præſtituto agetur omnis controverſia & omnis plaga:

6 Omnes quoque Seniores civitatis illius qui ſunt proximi ad confoſſum iſtum, lavabunt manus ſuas ſuper vitulam decollatam in ea valle;

7 Et proteſtantes dicent: manus noſtræ non effuderunt ſanguinem hunc, & oculi noſtri *effundentem* non viderunt.

8 Expia populum tuum Iiſraelem, quem redemiſti Iehova, & ne impone reatum ſanguinis innoxii in medio populi tui Iiſraelis: ſic expiabitur illis reatus illius ſanguinis.

9 Tu ergo tollito reatum ſanguinis innoxii è medio tui: nam facturus es quod rectum *videtur* in oculis Iehovæ.

10 Quum egreſſus fueris in prælium contra hoſtes tuos: ſi dante eos Iehova Deo tuo in manum tuam, captivam feceris ex eis captivorum multitudinem:

11 Et videns in ea captivorum multitudine mulierem pulcram forma; amore propenderis in eam, ita ut accipias tibi in uxorem:

12 Ideoque introduxeris eam domum tuam: prius radet caput ſuum, & alet ungues ſuos:

13 Depoſitoque veſtimento captivitatis ſuæ à ſe, ſedebit domi tuæ, & deflebit patrem ſuum & matrem ſuam menſe pleno: poſtea vero congrediens cum ea maritus eris ejus, eritque illa tibi in uxorem.

14 Erit tamen ſi non delectaberis ea, ut dimittas eam arbitrio ſuo, at nequaquam pecunia vendito eam: ne utitor ea ad quæſtum, quandoquidem compreſſiſti eam.

15 Si fuerint alicui duæ uxores, una dilecta & altera exoſa, peperintque ei filios dilecta & exoſa: fuerit autem filius primogenitus, ejus quæ exoſa eſt:

16 Tum erit *ut* quo die poſſeſſores inſtituet filios ſuos eorum quæ *ſunt* ipſi; non poſſit primogenitum efficere filium dilectæ, in conſpectu filii exoſæ qui primogenitus eſt:

17 Sed cum qui primogenitus *eſt* filium exoſæ agnoſcito, dando ei portionem duorum ex omnibus quæ præſto ſunt ei: nam is *eſt* principium potentiæ ejus, ipſius eſt jus primogenitorum.

18 Si cui fuerit filius contumax & rebellis, qui non auſcultat voci patris ſui & voci matris ſuæ, quamvis caſtigaverint eum, tamen non auſcultat illis:

19 Ideoque prehendentes eum pater ejus & mater ejus; produxerint eum ad Seniores civitatis ſuæ, & ad portam loci ſui;

20 Dicentes Senioribus civitatis ſuæ, filius noſter iſte contumax & rebellis non auſcultat voci noſtræ: comeſſator & ebrioſus eſt:

21 Tunc obruent eum omnes cives ejus lapidibus ita ut moriatur, & tolles malum illud è medio tui; ut omnes Iiſraelitæ audiant & timeant.

22 Quum autem erit in aliquo peccatum adjudicandum morti, & tradetur morti; & ſuſpenderis eum de ligno:

23 Ne pernoctato cadaver ejus in ipſo ligno, ſed omnino ſepelito eum eodem die, nam ſuſpenſus exſecrationi eſt Deo: ut non polluas terram tuam quam Iehova Deus tuus dat tibi *in* poſſeſſionem.

CAP. XXII. *Leges charitatis & honeſtatis in veſtitu: item de caſibus matrimonialibus.*

VIdens bovem fratris tui aut pecudem ejus devios, non occultabis te ab illis: *ſed* omnino reducito eos ad fratrem tuum.

2 Quod ſi frater tuus non erit propinquus tibi, aut non noſces eum: tum recipies illum intra domum tuam, ut ſit apud te donec quærat frater tuus illum, & illum reſtituas ei.

3 Et ſic facito aſino ejus, ſic etiam veſtimento ejus; & ſic facito omni re amiſſa fratris tui, quum perierit ei & inveneris illam: non poteris te ipſum occultare.

4 Videns aſinum fratris tui aut bovem ejus jacentes in aliqua via, non occultabis te ab eis; omnino erigito cum illo.

5 Ne eſto inſtrumentum virile ſuper fœminam, neque induito vir veſtem fœminæ: nam abominationi *eſt* Iehovæ Deo tuo quiquis facit iſta.

6 Si obviam fiet tibi nidus avium in via, in ulla arbore aut humi, *nidus* pullorum aut ovorum, ubi mater incubet pullis aut ovis; ne accipito matrem cum pullis.

7 Pror-

7 Prorſus dimittito matrem, pullos vero accipies tibi; ut bene ſit tibi; & prolonges dies *tuos*.

8 Quum ædificas domum novam, tum facies loricam ad tectum tuum; ut non imponas reatum ſanguinis domui tuæ; ſi decidat aliquis ex eo.

9 Ne conſerito vineam tuam duobus generibus; ne ſanctus ſit illius fructus maturus, *nimirum* ſemen ipſum quod ſeveris, & proventus vineæ.

10 Ne arato bove & aſino ſimul.

11 Ne induito veſtimentum varie commixtum, lana & lino pariter.

12 Inſtitas facito tibi; in quatuor oris tegumenti, quo tegis *te*.

13 Quum duxerit quis uxorem; ſi poſtquam congreſſus eſt cum ea, odit eam;

14 Ideoque dedit occaſiones *habendorum* ſermonum de ea, proferens de ea famam malam; puta dixit, mulierem hanc duxeram, ſed congreſſus cum ea non inveni in ea virginitatem:

15 Tum accipiet pater puellæ aut mater ejus *eam*, & proferent *ſigna* virginitatis puellæ apud Seniores civitatis ſuæ ad portam:

16 Dicetque pater puellæ Senioribus; filiam hanc meam dederam viro huic in uxorem, qui odit eam:

17 Unde ecce ipſe dedit occaſiones *habendorum* ſermonum dicendo, non inveni in filia tua virginitatem, cum hæc *ſint* ſigna virginitatis filiæ meæ: & expandent pannum ejus coram Senioribus civitatis.

18 Tunc accipientes Seniores civitatis illius virum ejus; caſtigabunt eum:

19 Et mulctabunt eum centum *ſiclis* argenteis, quos dabunt patri puellæ, eo quod protulit famam malam contra virginem Iſraelis: & erit ei in uxorem, ne poteſto dimittere eam omnibus diebus ſuis.

20 Sed ſi vera fuerit res iſta; *ſi* non inventa fuerit virginitas in puella:

21 Tunc educent puellam ad portam patris ejus, & obruent eam cives ejus lapidibus ita ut moriatur, eo quod commiſit flagitium in Iſraele ſcortando domi patris ſui: ſic ſuſtuleris malum è medio tui.

22 Si quis deprehendatur cubans cum muliere maritata marito, omnino morientur pariter ambo, vir qui cubavit cum muliere, & mulier ipſa: ſic ſuſtuleris malum è medio tui.

23 Si puella virgo deſponſata eſt viro, quam invenieńs quis in civitate, concubuerit cum ea:

24 Omnino producti eis ambobus, ad portam ipſam civitatis, obruetis eos lapidibus ita ut moriantur; puellam, propterea quod non clamavit in civitate, virum autem, propterea quod compreſſit uxorem proximi ſui: ſic ſuſtuleris malum è medio tui.

25 Sed ſi in agro invenerit vir ille puellam deſponſatam, & vim faciens ei vir ille concubuerit cum ea; tunc morietur vir ille qui concubuerit cum ea ſolus:

26 Puellæ autem ne facito quicquam, non eſt in puella peccatum capitale; nam quemadmodum ſurgit quis in proximum ſuum & occidens *adimit* ei vitam, ſic *ſe habet* hæc res.

27 Quum in agro invenerit eam, clamaverit puella deſponſata, nec fuerit qui ſervaret eã.

28 Si inveniat quis puellam virginem quæ non eſt deſponſata, & prehendens eam concubuerit cum ea; & manifeſti fiant:

29 Tunc dabit vir ille qui concubuit cum ea, patri puellæ quinquaginta *ſiclos* argenteos: & eſto illi in uxorem; quod compreſſit eam ne poteſto dimittere eam omnibus diebus ſuis.

30 Ne ducito quiſquam uxorem patris ſui, neque retegito oram *veſtimenti* patris ſui.

CAP. XXIII. *Diſciplina militaris & civilis.*

NEc vulneratus teſte, neq; exſectus virilitate, venito in congregatione Jehovæ:

2 Spurius ne venito in congregatione Jehovæ: etiam decima ejus generatio ne venito in congregatione Jehovæ.

3 Ne venito Hammonita aut Moabita in congregatione Jehovæ; etiam decima generatio illorum, ne venito in congregatione Jehovæ uſque in ſeculum:

4 Propterea quod non occurrerunt vobis cum pane & aqua in iſta via, quum exiretis ex Ægypto; & quia mercede conduxit contra te Bilhamum filium Behoris è Pethore Meſopotamiæ, ad maledicendum tibi:

5 Quamquam noluit Jehova Deus tuus auſcultare Bilhamo, ſed convertit tibi Jehova Deus tuus maledictionem illam in benedictionem: eo quod diligeret te Jehova Deus tuus.

6 Ne quærito pacem illorum & bonum illorum, ullis diebus tuis unquam.

7 Ne abominare Edomæum, nam frater tuus eſt: ne abominare Ægyptium, nam peregrinus fuiſti in terra ejus.

8 Filiorum, qui naſcentur ex illis, generatio tertia, venito ex illis in cõgregatione Jehovæ.

9 Quum exibit exercitus contra hoſtes tuos, tum cavebis tibi ab omni re mala.

10 Si fuerit in te quiſpiam qui non *erit* mundus caſu nocturno; is exibit extra caſtra, ne ingreditor intra caſtra.

11 Sed erit appetente veſpera *ut* lavet ſe aqua, deinde quum occidit Sol, veniet intra caſtra.

12 Item ſpatium eſto tibi extra caſtra, ut egrediaris illuc foras:

13 Et paxillus eſto tibi præter arma tua: eritque quum ſeſſurus eris foris, ut eo fodias, & rurſus tegas excrementum tuum:

14 Nam Jehova Deus tuus indefinenter ambulat in medio caſtrorum tuorum eripiendo te, & exponendo inimicos tuos tibi, ut ſancta ſint caſtra tua: ideoque non eſt viſurus in te turpitudinem ullius rei, quamobrem avertat ſe à te.

15 Ne tradito ſervum domino ſuo; qui *confugiens* ad te eripuerit ſe à domino ſuo.

16 Tecum maneto in medio tui, in loco quem elegerit; in aliqua portarum tuarum, ubi bonum videbitur ei; ne opprimito eum.

17 Ne eſto meretrix è filiabus Iſraelis: neque eſto meritorius è filiis Iſraelis.

18 Ne inferto mercedem ſcorti, aut pretium canis *in* domum Iehovæ Dei tui, pro ullo voto: nam abominationi Iehovæ Deo tuo *ſunt* pariter ambo iſta.

19 Ne dato in uſuram fratri tuo, uſuram pecuniæ, uſuram cibi, uſuram ullius rei quæ in uſuram datur.

20 Extraneo itti dabis in uſuram, fratri autem tuo ne dato in uſuram: ut benedicat tibi Iehova Deus tuus in omni re ad quam admoveris manum tuam; ſuper terram quo tu mox ingreſſurus es ad poſſidendum eam jure hæreditario.

21 Si voveris votum Iehovæ Deo tuo, ne differto ſolvere illud: nam omnino repoſceret illud Iehova Deus tuus abs te, & eſſet in te peccatum:

22 Quod ſi abſtinueris à vovendo, non erit in te peccatum.

23 Quod prodiit è labiis tuis obſervato ut facias, quemadmodum voveris Iehovæ Deo tuo voluntariam oblationem, quod dixeris ore tuo.

24 Si ingrediaris vineam proximi tui, comedes quidem uvas pro deſiderio tuo ad ſaturitatem tuam: at inſtrumento tuo ne indito.

25 Si ingrediaris ſegetem proximi tui, decerpes quidem ſpicas manu tua: at falcem ne agitato in ſegetem proximi tui.

CAP. XXIV. *Libellus repudii, & praxis charitatis erga proximum.*

QUum ducta quis uxore maritus fuerit ejus, fueritque ſi non invenit gratiam in oculis illius (quia invenit in ea turpem rem aliquam) ut ſcribens ei libellum repudii tradenſque in manum ejus, dimiſerit eam è domo ſua:

2 Itaque egreſſa domo ejus, abierit; & nupſerit alteri viro:

3 Deinde odio habens eam hic vir poſterior, ſcriptumque ei libellum repudii tradens in manum ejus, dimiſerit eam è domo ſua: aut ſi moriatur vir ille poſterior, qui acceperat eam ſibi in uxorem.

4 Ne poteſto maritus ejus prior qui dimiſerat eam rurſus ducere eam, ut ſibi ſit in uxorem, poſteaquam *per eum* factum eſt ut polluereturque, quia res abominanda eſt coram Iehova: ne itaque permittito ut peccet *populus* terræ, quam Iehova Deus tuus dat tibi *in* poſſeſſionem.

5 Quum acceperit quis uxorem novam, non exibit in militiam, neque imponitor ei *onus* ullius rei: immunis eſto domi ſuæ annum unum, ut exhilaret uxorem ſuam quam duxit.

6 Ne pignori accipito *quiſquam* metam aut catillum nam is vitam acciperet.

7 Si inventus fuerit quis plagiarius alicujus è fratribus ſuis è filiis Iſraelis, & ad quæſtum abuſus fuerit eo, aut vendiderit eum: omnino morietur plagiarius ille, ſic ſuſtuleris illud malum è medio tui.

8 Cave tibi in plaga lepræ ut obſerves valde, & ut facias; ſecundum omnia quæ docuerunt vos ſacerdotes Levitici, quemadmodum præcepi eis, obſervate faciendo.

9 Recordare eorum quæ fecit Iehova Deus tuus Mirjamæ; in itinere quum exiretis ex Ægypto.

10 Quum mutaveris proximo tuo ullius rei mutuum; ne ingreditor, domum ejus ad pignerandum pignus ejus.

11 Foris ſubſiſtito; ut vir ille cui tu mutuas proferat ad te pignus ſuum foras:

12 Quod ſi vir pauper eſt, ne cubato habens pignus ejus:

13 Omnino reſtituito ei pignus ejus, quum occidit Sol, ut cubans in veſte ſua benedicat tibi: quod tibi erit juſtitiæ coram Iehova Deo tuo.

14 Ne fraudem facito mercenario, pauperi, & egeno, è fratribus tuis aut è peregrinis apud te, qui *eſt* in terra tua intra portas tuas.

15 Die ſuo dato mercedem ejus, neque occumbito ſuper eam Sol, nam pauper eſt, quare ad eam ipſe attollit animum ſuum: ut non invocet contra te Iehovam, & ſit in te peccatum.

16 Ne morte afficiuntor patres pro filiis, nec filii morte afficiuntor pro patribus: quiſque propter peccatum ſuum afficiuntor morte.

17 Ne pervertito judicium peregrini, & pupilli; neque pignori accipito veſtem viduæ:

18 Sed recordaberis te ſervum fuiſſe in Ægypto, redemiſſe autem te Iehovam Deum tuum inde: idcirco ego præcipio tibi ut facias rem hanc.

19 Quum metes meſſem tuam in agro tuo, ſi oblitus eris manipuli in agro ipſo, ne revertitor ad accipiendum illum, peregrini, pupilli, & viduæ eſto: ut benedicat tibi Iehova Deus tuus in omni opere manuum tuarum.

20 Quum excuties olivas tuas, ne ramos ſigillatim recognoſcito poſtquam excuſſeris: peregrini, pupilli, & viduæ eſto.

21 Quum vindemiabis vineam tuam, ne racemato poſtquam vindemiaveris: peregrini, pupilli, & viduæ eſto.

22 Recordabetis igitur te ſervum fuiſſe in terra Ægypti: idcirco ego præcipio tibi ut facias rem hanc.

CAP. XXV. *Modus puniendi ſontem; fratri ſemen ſuſcitandum: injuſtitia fugienda: Amalekita delendi.*

SI fuerit controverſia inter aliquos, ideoque acceſſerint ad judicium ut *judices* ſententiam de eis ferant; tum juſtum pronunciaturi ſunt eum qui juſtus eſt, & improbaturi eum qui improbus eſt.

2 Erit autem, ſi dignus eſt flagris improbus ille; ut dejiciendum curet eum judex & cædendum coram ſe, pro improbitate ejus certo numero.

3 Quadragenis *plagis* cædendum curabit eum, ne addito: *vide* ne pergat plaga numeroſiore his cædere eum, & frater tuus vilteſcat in oculis tuis.

4 Ne capiſtrato bovem triturantem.

5 Si habitantibus fratribus pariter moriatur primus ex eis, cui filius non *ſit*, ne nubito uxor mortui foris viro extraneo: levir ejus congreditor cum ea, & ducens eam ſibi in uxorem leviri officium præſtato ei.

6 Erit-

6 Eritque ut primogenitus quem pariet, succedat in nomen mortui fratris illius ; ut non deleatur nomen ejus ex Jisraele.

7 Quod si non placuerit viro illi ducere uxorem suam : tum ascendens glos ejus in portam ad Seniores, dicet, renuit levir meus excitare fratri suo nomen in Jisraele ; noluit leviri officium præstare mihi.

8 Quumque accersentes eum Seniores civitatis ejus *id* eloquuti fuerint ei ; si persistens dixerit, non placet mihi ducere eam :

9 Accedet glos ejus ad eum ante oculos Seniorum, exuensque calceum ejus è pede ejus, spuet ante faciem ejus ; & protestans dicet, sic fieri debet viro illo, qui non volet extruere domum fratris sui :

10 Et vocabitur nomen *familiæ* ejus in Jisraele, familia exuti calceo.

11 Si concertantibus hominibus inter se, viro cum fratre suo, accedat uxor viri unius illorum ad eripiendum maritum suum è manu percutientis ipsum ; & extendens manum suam, apprehendat pudendis eum :

12 Tunc amputabis manum illius ; ne parcito oculus tuus.

13 Ne esto tibi in loculo tuo diversum pondus, magnum & parvum.

14 Ne esto tibi domi tuæ diversum Epha, magnum & parvum.

15 Pondus integrum & justum esto tibi, Epha integrum & justum esto tibi ; ut prolongent dies tuos in ea terra quam Iehova Deus tuus dat tibi :

16 Nam abominationi *est* Iehovæ Deo tuo quisquis facit ista, quisquis facit iniquitatem.

17 Recordare eorum quæ fecit tibi Hamalek ; in itinere, quum exiretis ex Ægypto :

18 Qui occurrens tibi eo itinere, in postremo agmine tuo cecidit omnes qui debilitate affecti sequebantur te, quum tu *esses* lassus & fatigatus : nec reveritus est Deum.

19 Ideoq; futurum est, quum quietem dederit Iehova Deus tuus tibi ad omnibus inimicis tuis circumquaque in terra quam Iehova Deus tuus dat tibi *in* possessionem ad possidendum eam jure hæreditario, ut deleas memoriam Hamaleki sub cœlis : ne obliviscitor.

CAP. XXVI. *Primitiarum & decimarum lex.*

FRit autem quum ingressus fueris in terrã, quam Iehova Deus tuus dat tibi *in* possessionem, & hæres factus ejus habitabis in ea:

2 Ut accipiens de primitiis omnium fructuum illius terræ, quas oblaturus es de terra tua, quam Iehova Deus tuus dat tibi, imponas corbi ; easque ad locum quem elegerit Iehova Deus tuus ad collocandum nomen suum ibi.

3 Et accedens ad Sacerdotem qui erit diebus illis, dices ei, profiteor hodie Jehovæ Deo tuo me ingressum essa terram, quam juramento promiserat Iehova majoribus nostris se daturum nobis.

4 Tunc accipiens Sacerdos corbem è manu tua, statuet eum ante altare Jehovæ Dei tui.

5 Deinde protestaberis dicens coram Jehova, Deo tuo, Syrus miser *erat* pater meus, qui descendit in Ægyptum hominibus pancis ut peregrinaretur illic ; evasit autem illic in gentem magnam, robustam, & amplam.

6 Quumque malo nos afficientes Ægyptii, & affligentes nos ; imponerent nobis servitutem duram ;

7 Inclamavimus Iehovam Deum majorum nostrorum ; exaudiensque Iehova vocem nostram, respexit afflictionem nostram, molestiamque nostram, & oppressionem nostram.

8 Nam educens Iehova nos ex Ægypto manu forti, & brachio extento, & terrore magno ; signis etiam & prodigiis ;

9 Introduxit nos in locum hunc, deditque nobis terram hanc, terram affluentem lacte & melle.

10 Nunc itaq; ecce attuli primitias fructuũ terræ, quam dedisti mihi Iehova ; sic relinques illas coram Iehova Deo tuo, & incurvabis te coram Iehova Deo tuo *honorem exhibens.*

11 Postea lætaberis de omni bono quod dederit tibi Iehova Deus tuus, & familiæ tuæ, tu, & Levita, & peregrinus qui *erit* in medio tui.

12 Quum absolveris dare omneis decimas proventus tui anno tertio, *qui* annus decimarum *est* ; & dederis Levitæ, peregrino, pupillo, ac viduæ, ut comedant in portis tuis & saturentur :

13 Tunc dices coram Iehova Deo tuo, sustuli quod sanctum est è mea domo, etiamque illud dedi Levitæ, & peregrino, pupillo, & viduæ, omnino secundum præceptum quod præcepisti mihi : non sum digressus à mandatis tuis neque oblitus sum *eorum.*

14 Non comedi in luctu meo ex illo ; neque sustuli ex eo, ad rem immundam, neque dedi ex illo in mortuum : auscultavi voci Iehovæ Dei mei, feci secundum omnia quæ præcepisti mihi.

15 Prospice ex habitaculo sanctitatis tuæ è cœlis, & benedic populo tuo Jisraeli, & terræ illi quam dedisti nobis ; quemadmodum juramento promiseras majoribus nostris, terræ affluenti lacte & melle.

16 Hodierno die Iehova Deus tuus præcipit tibi, ut facias statuta hæc & judicia hæc : observabis igitur, & facies ea ex toto corde tuo, & ex toto animo tuo.

17 A Iehova stipulatus es sponsionem hodie ; fore tibi Deum, tum ut ambules tu viis ejus, tum ut observes statuta ejus, præceptaque ejus, & judicia ejus, & auscultes voci ejus :

18 Iehova vero stipulatus est sponsionem à te hodie, te fore ei populum peculiarem, quemadmodum edixit tibi, & observaturum omnia præcepta ejus :

19 Tum ut efficiat te sublimem supra omneis gentes quas fecit, laude & nomine & gloria ; tum ut sis populus sanctus Iehovæ Deo tuo, quemadmodum loquutus est.

CAP. XXVII. *Decalogus inscribitur lapidibus.*

PRæcepit autem Mosche cum Senioribus Jisraelis populo, dicendo : observate unumquodque præceptum quod ego præcipio vobis hodie.

2 Erit autem, qua die tranſiveritis Jardenem; ingreſſi terram quam Iehova Deus tuus dat tibi: ut erigas tibi lapides magnos, & linias eos calce:

3 Et inſcribas eis omnia verba Legis hujus, quum tranſieris: ut pervenias in illam terram quam Iehova Deus tuus dat tibi, terram affluentem lacte & melle; quemadmodum loquutus eſt Iehova Deus majorum tuorũ tibi.

4 *Hoc* ergo ubi fuerit, quum trajeceritis Jardenem, erigitote lapides iſtos, de quibus ego præcipio vobis hodie, in monte Hebalis: & oblines eos calce:

5 Et exſtrues ibi altare Iehovę Deo tuo: altare è lapidibus, ne agitato ſuper illos ferrũ.

6 Lapidibus integris ædificato altare Iehovæ Dei tui; ut offeras in eo holocauſta Iehovæ Deo tuo.

7 Mactabis etiam euchariſtica; quæ comedas ibi: & lętaberis coram Iehova Deo tuo:

8 Et inſcribes iſtis lapidibus omnia verba hujus legis bene perſpicue.

9 Tum alloquutus eſt Moſche & Sacerdotes Levitici totum Iiſraelem, dicendo; attende & audi Iiſrael, hodierno die effectus es populus Iehovæ Deo tuo.

10 Auſcultabis igitur voci Iehovæ Dei tui; & facies præcepta ejus ac ſtatuta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie.

11 Præcepitque Moſche in die illo populo, dicendo;

12 Hi ſtanto ad benedicendum populo in monte Gerizzimorum, quem tranſiveritis Jardenem, Schimhon, & Levi, & Jehuda, & Iiſſacar, & Joſeph, & Benjamin:

13 Hi vero ſtanto ad maledictionem in monte Hebalis, Reũben, Gad, & Aſcher, & Zebulun, Dan, & Naphthali.

14 Proteſtanteſque Levitæ dicent omnibus Iiſraelitis, voce alta:

15 Maledictus *eſt* vir ille qui fecerit ſculptile aut fuſile, rem abominandam Iehovæ, opus manuum artificis, qui etiam poſuerit in abſcito: & reſpondentes totus populus; dicent, Amen.

16 Maledictus qui vilipendit patrem ſuum aut matrem ſuam: & dicet totus populus, Amen.

17 Maledictus qui movit terminum proximi ſui, & dicet totus populus, Amen.

18 Maledictus qui facit ut cæcus erret in via; & dicet totus populus, Amen.

19 Maledictus qui pervertit jus peregrini, pupilli, aut viduæ: & dicet totus populus, Amen.

20 Maledictus qui cubat cum uxore patris ſui, quia retexit oram *veſtimenti* patris ſui: & dicet totus populus, Amen.

21 Maledictus qui cubat cum ulla beſtia: & dicet totus populus, Amen.

22 Maledictus qui cubat cum ſorore ſua, filia patris ſui aut filia matris ſuæ: & dicet totus populus, Amen.

23 Maledictus qui cubat cum ſocru ſua: & dicet totus populus, Amen.

24 Maledictus qui cædit proximum ſuum clam: & dicet totus populus, Amen.

25 Maledictus qui accipit munus ad percutiendum quemquam cæde innocentis: & dicet totus populus, Amen.

26 Maledictus qui non præſtiterit verba Legis hujus faciendo ea: & dicet totus populus, Amen.

CAP. XXVIII. *Prognoſticum ſacrum de felicitate & infelicitate hominis.*

ERit autem ſi fideliter auſcultaveris voci Iehovæ Dei tui, cum obſervantia faciendo omnia præcepta ejus quæ ego præcipio tibi hodie; ut diſponat te Iehova Deus tuus ſublimen ſupra omneis gentes terræ:

2 Et obvenientes tibi omnes benedictiones iſtæ aſſequantur te, quum auſcultabis voci Iehovæ Dei tui.

3 Benedictus eris in civitate, & benedictus eris ruri.

4 Benedictus *erit* fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, & fructus jumentorum tuorum; fœtus boum tuorum; & greges pecudum tuarum:

5 Benedictus corbis tuus, & mactra tua.

6 Benedictus eris in ingreſſu tuo, & benedictus eris in egreſſu tuo.

7 Exponet Iehova tibi inimicos tuos cæſos, qui inſurgent adverſum te: quum via una proceſſerint contra te, ſeptem viis fugient coram te.

8 Amandabit Iehova penes te benedictionem in horrea tua, & in quodcunque admovebis manum tuam: benedicetque tibi in terra quam Iehova Deus tuus dat tibi.

9 Stabiliet te Iehova ſibi in populum ſanctum, quemadmodum juramento promiſit tibi: quum obſervabis præcepta Iehovę Dei tui, & ambulabis in viis ejus.

10 Unde videntes omnes populi terræ, nomen Iehovę invocari in te, timebunt abs te.

11 Quum faciet Iehova ut excellas bonis in fructu ventris tui, & in fœtu jumentorum tuorum, & in fructu terræ tuæ; ſuper terram quam juramento promiſerat Iehova majoribus tuis ſe daturum tibi.

12 Aperiet tibi Iehova theſaurum ſuum optimum è cœlis, dando pluviam terræ tuæ tempore ſuo, & benedicendo cuique operi manus tuæ: ita ut mutuare poſſis gentibus multis, tu autem opus non habeas mutari.

13 Statuetque te Iehova in caput, non autem in caudam; ut ſit tantummodo ſuperior, non autem ſis inferior; quum auſcultabis præceptis Iehovę Dei tui; quę ego præcipio tibi hodie, ut obſerves & facias;

14 Et non recedes ab ullis verbis quę ego præcipio vobis hodie, dextrorſum aut ſiniſtrorſum, ſequendo deos alienos ad colendum eos.

15 Sed erit ſi non auſcultaveris voci Iehovæ Dei tui, cum obſervantia faciendo omnia præcepta ejus & ſtatuta ejus quæ ego præcipio tibi hodie; ut obvenientes tibi omnes maledictiones iſtæ aſſequantur te.

16 Maledictus eris in civitate, & maledictus eris ruri.

17 Maledictus corbis tuus, & mactra tua.

18 Male-

18 Maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ; fœtus boum tuorum, & greges pecudum tuarum.

19 Maledictus eris in ingressu tuo, & maledictus eris in egressu tuo.

20 Immittet in te Jehova ipsam maledictionem, vexationem, & exitium, in omnem rem ad quam admovebis manum tuam, quam facies: donec exscindaris, & donec pereas cito, propter malignitatem actionum tuarum, quia deserueris me:

21 Faciet Jehova ut adhæreſcat tibi pestis; donec consumserit te ex ea terra quo tu venturus es ad possidendū eam jure hereditario.

22 Percutiet te Jehova tabe, calidaque & æstuante ac adurente febre, & siccitate, & uredine, & morbo regio; quæ persequentur te donec pereas.

23 Præterea erunt cœli tui qui *sunt* supra caput tuum, ænei; & terra quæ subest tibi, ferrea.

24 Efficiet Jehova ut pluvia terræ tuæ sit pulviſculus aut pulvis; è cœlis descendet super te, donec exscindaris.

25 Faciet Jehova ut cæderis coram hostibus tuis; via una procedes contra exercitum eorum, ac septem viis fugies à facie ejus: eriſque in commotionem omnibus regnis terræ:

26 Et erit cadaver tuum in cibum omnibus volatilibus cœli & jumentis terræ: nec erit qui deterreat.

27 Percutiet te Jehova ulcere Ægypti, & hæmorrhoidibus, & scabie, & prurigine; quibus non poteris sanari.

28 Percutiet te Jehova amentia, & cæcitate; & stupore cordis:

29 Adeo ut palpes in meridie; quemadmodum palpat cæcus in caligine, neque prospereris viis tuis: eriſque tantummodo infestus fraudi & rapinæ omnibus diebus, neque erit qui servet *te*.

30 Uxorem desponsabis, sed vir alius cubabit cum ea: domum ædificabis, sed non inhabitabis eam: vineam conseres, sed ea sacris soluta non uteris.

31 Bove tuo mactato ante oculos tuos, nec tamen comedes ex eo, asinus tuus abreptus à conspectu tuo, non tamen redibit ad te: pecudes tuę tradentur inimicis tuis, nec erit tibi qui servet.

32 Filii tui filiæque tuæ tradentur populo extraneo, oculis tuis aspicientibus & deficientibus *assentione* ad eos tota die: tamen nihil erit in potestate manus tuæ.

33 Fructum terræ tuæ & omnem laborem tuum absumet populus, quem non novisti; eriſque tantummodo infestus fraudi & quassationi omnibus diebus:

34 Et fies amens; propter visum oculorum tuorum, quod videbis.

35 Percutiet te Jehova ulcere maligno in genibus & in cruribus; quo non poteris sanari, à planta pedis tui usque ad verticem tuum.

36 Abducet Jehova te & Regem tuum, quem præfeceris tibi, ad gentem quam non novisti tu aut majores tui; coleſque ibi deos alienos, ligna, aut lapides;

37 Eriſque in stuporem, in parabolam, & in dicterium; apud omnes populos quo abduxerit te Jehova.

38 Semen multum deferes rus; sed parum colliges, quia absumet illud locusta.

39 Vineas conseres & coles; sed vinum non bibes neque comportabis, quia absument illas vermes.

40 Oleæ erunt tibi in toto termino tuo; sed oleo non unges te, quia dejiciet *oleas* oliva tua.

41 Filios filiaſque gignes; non tamen erunt tui, sed abibunt in captivitatem.

42 Omneis arbores tuas & fructus terræ tuæ; hereditario jure obtinebit sideratio.

43 Peregrinus qui in medio tui *erit*, ascendet supra te perquam supreme, tu autem descendes perquam infime.

44 Ipse mutuabit tibi, tu vero non mutuabis ei: ipse evadet in caput, tu vero evades in caudam.

45 Venientes autem super te omnes maledictiones iſtę persequentur te, & assequentur te, donec exscindaris; quum non auscultaveris voci Jehovæ Dei tui, observando præcepta ejus & statuta ejus quæ præcepit tibi:

46 Eruntque in te pro signo & pro prodigie; atque in semine tuo usque in seculum:

47 Propterea quod non servieris Jehovæ Deo tuo in lætitia, & in hilaritate cordis; præ copia *rerum* omnium:

48 Propterea servies inimico tuo, quem mittet Jehova contra te; in fame, & in siti, & in nuditate, & in inopia *rerum* omnium; imponetque jugum ferreum collo tuo, donec exsciderit te.

49 Efferet Jehova contra te gentem è longinquo ab extremitate terræ, *involantem* quemadmodum volare solet aquila; gentem cujus linguam non intelliges:

50 Gentem impudentem: quæ ne *quidem* senis personam suscipiet, neque puero gratiam faciet:

51 Quæ absumet fœtum jumenti tui, & fructum terræ tuæ, donec exscindaris; quæ non reliquum faciet tibi frumentum, mustum, aut oleum, fœtum boum tuorum, aut greges pecudum tuarum: donec perdiderit te;

52 Quæ premet te in omnibus portis tuis, donec corruerint mœnia tua altiſſima & munitiſſima quibus tu confideris, in tota terra tua; premet inquam te in omnibus portis tuis, in tota terra tua quam dederit Jehova Deus tuus tibi;

53 Fructum ventris tui, carnem filiorum tuorum filiarumque tuarum, quas dederit tibi Jehova Deus tuus; in oppreſſione & in angustia qua anget te inimicus tuus.

54 Viri illius qui mollis *fuerat* in te & qui *fuerat* delicatus valde; maligne erit oculus in fratrem suum, & in uxorem sibi chariſſimam, atque in reſiduum filiorum suorum quos reliquos fecerit:

55 Adeo ut non det ulli ex eis de carne filiorum suorum quam comedet, adeo ut non reliquum faciat illi quicquam; in oppreſſione

& anguſtia, qua anget te inimicus tuus in omnibus portis tuis.

56 Mollis in te, & delicata, quæ non tentarat plantam pedis ſui figere ſuper terram præ deliciis & præ mollitie; oculus malignus erit in virum chariſſimum ipſi, & in filium ipſius, ac in filiam ipſius;

57 Etiam in ſecundas ipſius quæ prodeunt inter pedes ejus, & in filios ipſius quos pariet nam comedet eos clam præ inopia *rerum* omnium; in oppreſſione & in anguſtia, qua anget te inimicus tuus in portis tuis.

58 Niſi obſervans feceris omnia verba legis hujus, quæ ſcripta ſunt in libro hoc, timendo nomen gloriоſiſſimum & ſumme reverendum iſtud, *nempe* Ichovam Deum tuum.

59 Omnino mirabiles efficiet Iehova plagas tuas & plagas ſeminis tui; plagas magnas & conſtantes, morboſque malignos & conſtantes:

60 Et revocabit in te omneis languores Ægyptiorum, à quibus metuebas; ut adhæreant tibi.

61 Omnem etiam morbum, & omnem plagam quæ ſcripta non *eſt* in libro Legis hujus, inducet Iehova in te; donec exſcindaris.

62 Sic reliqui fictis hominibus paucis, pro eo quod fuiſtis ſicut ſtellæ cœli multitudine, eo quod non auſcultaveris voci Iehovæ Dei tui.

63 Eritque ut quemadmodum lætabatur Iehova de vobis, benefaciendo vobis & augendo vos: ſic lætetur Iehova de vobis perdendo vos & exſcindendo vos: quum convellemini è terra, quo tu ingreſſurus es ad poſſidendum eam jure hæreditario.

64 Nam diſperget te Iehova in omnes populos ab extremitate terræ *unæ* uſque ad *alteram* extremitatem ejus: ubi ſervies diis alienis quos non noveras, tu aut majores tui, lignis & lapidibus.

65 In gentibus vero illis non requieſces, neque erit quies plantæ pedis tui; ſed dabit Iehova tibi illic cor trepidum, & hebetationem oculorum, & mœrorem animi:

66 Eritque vita tua ſuſpenſa tibi è regione; pavebiſque noctu & interdiu, nec eris certus de vita tua.

67 Unoquoque mane dices, ô ſi eſſet veſpera, & unaquaque veſpera dices, ô ſi eſſet mane: præ pavore cordis tui quo pavebis, & præ viſo oculorum tuorum quod videbis.

68 Et reducet te Iehova *in* Ægyptum navibus; via ad eam *terram* de qua dixeram tibi, non deinceps amplius videbis eam: exponetiſque vos ibi venalès inimicis tuis in ſervos & in ancillas, ſed non *erit* ullus emtor.

CAP. XXIX. *Prærogativa populi Dei, fœduſque Dei renovatum.*

HÆc *ſunt* verba fœderis quod præcepit Iehova Moſchi, ut pangeret cum filiis Iſraelis, interra Moabitarum; præter fœdus illud quod pepigerat cum illis in Chorebo.

2 Convocans igitur Moſche omneis Iſraelitas, dixit eis; vos vidiſtis omnia quæ fecit Iehova ante oculos veſtros in terra Ægypti, Parhoni, & omnibus ſervis ejus, totique regioni ejus:

3 Probationes illas maximas quas viderunt oculi tui; ſigna & prodigia illa maxima.

4 Sed non*dum* dederat vobis Iehova mentem ad cognoſcendum & oculos ad videndū, & aures ad audiendum: uſque in diem hunc.

5 Deduxi autem vos quadraginta annos per deſertum: non inveteraverunt veſtimenta veſtra, quin tegumento eſſent vobis, neque calceus tuus inveteravit, quin tegumento eſſet pedi tuo.

6 Panem non comedebatis, nec vinum aut potum inebriantem bibebatis; ut cogno ſceretis me Iehovam eſſe Deum veſtrum.

7 Tandem pervenientibus vobis ad locum hunc; proceſſit Sichon Rex Cheſchbonis, & Hog Rex Baſchanis obviam nobis in prælium, & percuſſimus eos:

8 Occupataque terra eorum, dedimus eam in poſſeſſionem Reübeniticæ, Gaditicæque, & dimidiæ tribui Menaſchææ,

9 Quapropter obſervabitis verba fœderis hujus & facietis ea; ut ſecundetis quicquid facturi eſtis.

10 Vos ſtatis hodie omnes coram Iehova Deo veſtro; primores veſtri tribuum veſtrarum, Seniores veſtri, & moderatores veſtri, omnes viri Iſraelitæ:

11 Parvuli veſtri, fœminæ veſtræ, & peregrinus qui *eſt* in medio caſtrorum tuorum; tum is qui putat ligna tua; tum qui haurit aquam tuam.

12 Ad ineundum fœdus Iehovæ Dei tui cum adjuratione ejus: quod Iehova Deus tuus pangit tecum hodie:

13 Ut ſtatuat te hodie ſibi in populum, & ipſe ſit tibi Deus, quemadmodum dixit tibi; & quemadmodum juramento promiſit majoribus tuis Abrahamo, Jitzchako & Jahakobo.

14 Neque vobiſcum ſolis; ego pango fœdus meum hoc, cum adjuratione hac;

15 Sed cum eo qui adſtat hic nobiſcum hodie, coram Iehova Deo noſtro; & cum eo qui non *eſt* hic nobiſcum hodie.

16 (Quandoquidem vos noviſtis quomodo nos habitaverimus in terra Ægypti; & quomodo tranſiverimus per iſtas gentes, quas pertranſiviſtis:

17 Et vidiſtis abominandos & ſtercoreos deos illorum; ligna & lapides, argentum & aurum, quæ *ſunt* apud eos.)

18 Ne ſit in vobis vir, aut mulier, aut familia, aut tribus, cujus animus avertat ſe hodie à Iehova Deo noſtro, ut eat ad colendum deos gentium iſtarum: ne ſit in vobis radix proferens cicutam, aut abſinthium:

19 Neve ſit, quum audiverit verba adjurationi hujus, ut benedicat ſibi cum animo ſuo, dicendo, pax erit mihi, quum ex ſententia animi mei ambulabo, quo addat ebriam ſitienti.

20 Non acquieſcet Iehova ut condonet ei; ſed tunc fumante ira Iehovæ & zelo ejus contra virum illum, incumbet ei omnis adjuratio quæ ſcripta eſt in libro hoc: delebitque Iehova nomen ejus ſub cœlis.

21 Et

21 Et ſeparabit eum Iehova ad malum, ex omnibus tribubus Iſraelis ; ſecundum omneis adjurationes fœderis, quod ſcriptum eſt in libro hoc Legis :

22 Adeo ut dicat generatio ſequens, filii veſtri qui exſurgent poſt vos, & extraneus qui adveniet è terra longinqua (quum videbunt plagas iſtius terræ & morbos ejus, quibus affecerit Iehova eam :

23 Sulphure & ſalſilagine exuſtam totam terram ejus, non ſeri, neque pullare, neque provenire in ea ullam herbam : cujuſmodi *fuit* ſubverſio Sodomi, & Hamorę, Admę, & Tzebojimorum, quas ſubvertit Iehova ira ſua, & excandeſcentia ſua.)

24 Denique dicant omnes gentes, quamobrem affecit Iehova ſic terram iſtam ? quid *ſibi vult* æſtus iræ iſtius maximæ ?

25 Deinde dicant, quia deſeruerunt fœdus Iehovæ Dei majorum ſuorum ; quod pepigrat cum ipſis, quando educebat eos è terra Ægypti :

26 Abeuntes enim coluerunt dèos alienos, & incurvaverunt ſe *honorem habentes* eis : deos quos non noverant, neque impertitus fuerat eis *Deus*.

27 Ideo accenſa eſt ira Iehovæ in terram illam : ut inferret in eam totam maledictionem iſtam, quæ ſcripta eſt in libro hoc :

28 Exſtirpavitque eos Iehova è terra ipſorum, ira & excandeſcentia, ac fervore magno : & dijecit eos in terram aliam, ſicut *eſt* hodie.

29 Quæ occulta ſunt, penes Iehovam Deum noſtrum *ſunto* : at quæ revelata, nobis & filiis noſtris uſque in ſeculum *revelata ſunt*, ut faciamus omnia verba hujus Legis.

CAP. XXX. *Pœnitentiâ cordis feri converſionem, & prope nos eſſe quod exigit Deus.*

ERit tamen quum obvenerint tibi omnes res iſtæ, benedictio & maledictio hæc, quam propoſui tibi : ſi revocabis *ea* in animum tuum apud omnes gentes quo depulerit te Iehova Deus tuus :

2 Et converſus uſque ad Iehovam Deum tuum auſcultabis voci ejus ſecundum omnia quæ ego præcipio tibi hodie ; tu & filii tui ex toto corde tuo, & ex toto animo tuo :

3 Ut reducat Iehova Deus tuus, mutationem captivorum tuorum miſertus tui ; & ſe convertens colligat te ex omnibus populis quo diſperſerat te Iehova Deus tuus.

4 Etiam ſi quis ex tuis depulſus eſſet ad extremitatem cœli, inde colligit te Iehova Deus tuus, & inde recipiet te :

5 Reducetque te Iehova Deus tuus in eam terram quam hæreditario jure poſſederant majores tui, ut hæreditario jure poſſideas eam : & benefacit tibi, & augebit te ſupra quam majores tuos.

6 Et circumcidet Iehova Deus tuus animum tuum & animum ſeminis tui ; ad diligendum Iehovam Deum tuum ex toto corde tuo & ex tota anima tua, ut vivas.

7 Indet autem Iehova Deus tuus omneis adjurationes iſtas, inimicis tuis & oſoribus tuis, qui perſequuti fuerint te.

8 Tu vero converſus quum auſcultabis voci Iehovæ, & facies omnia præcepta ejus quæ ego præcipio tibi hodie ;

9 Excellentem efficiet te bonis Iehova Deus tuus in omni opere manus tuæ, in fructu ventris tui, & in fœtu jumentorum tuorum, ac in fructu terræ tuæ : nam rurſus Iehova lætabitur de te benefaciendo *tibi* : quemadmodum lætatus fuerat de majoribus tuis :

10 Si auſcultaveris voci Iehovæ Dei tui, obſervando præcepta ejus & ſtatuta ejus : *quicquid* ſcriptum *eſt* in libro hoc Legis ; ſi converſus fueris ad Iehovam Deum tuum ex toto corde tuo, & ex toto animo tuo.

11 Nam præceptum hoc quod ego præcipio tibi hodie, occultum non *eſt* a te, neque longinquum.

12 Non eſt in cœlis ; ut dicas, quis aſcendet nobis in cœlum, qui ſumens *afferat* illud nobis, & enunciet nobis illud, ut faciamus illud ?

13 Neque eſt ultra mare ; ut dicas, quis tranſibit nobis trans mare, qui ſumens illud *afferat* nobis, & enunciet nobis illud, ut faciamus illud ?

14 Sed propinquum *eſt* tibi verbum hoc valde ; in ore tuo & in animo tuo, ad faciendum illud.

15 Vide, propono tibi hodie vitam, & bonum ; item mortem, ac malum :

16 Qui præcipio tibi hodie, ut diligas Iehovam Deum tuum ambulando in viis ejus, & obſervando præcepta ejus, ſtatutaque ejus, & judicia ejus ; ut vivas & augearis ; ac benedicat tibi Iehova Deus tuus in terra, quo tu venturus es ad poſſidendum eam jure hæreditario.

17 Quod ſi avertente ſe animo tuo non auſcultabis ; ſed impulſus incurvabis te *honorem exhibens* diis alienis, & coles eos :

18 Denuncio vobis hodie vos omnino perituros : non prolongabitis dies ſuper terram, quo ut venias ad poſſidendum eam jure hæreditario tu tranſiturus es Jardenem.

19 Conteſtor hodie contra vos cœlum & terram, me vitam ac mortem propoſuiſſe tibi, benedictionem ac maledictionem : quare vitam electurus es, ut vivas tu cum ſemine tuo,

20 Diligendo Iehovam Deum tuum, auſcultando voci ejus, & adhærendo ei : nam ipſe *eſt* vita tua & longitudo dierum tuorum, ut habites ſuper terram, quam juramento promiſerat Iehova majoribus tuis Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo ſe daturum eis.

CAP. XXXI. *Valedictio Moſchis.*

DEinde veniens Moſche, quum eloquutus eſſet verba iſta apud omneis Iſraelitas,

2 Dixit eis, natus ſum hodie centum viginti annos, non poſſum deinceps procedere & venire : præterea Iehova dixit mihi, non es tranſiturus Jardenem hunc.

3 Iehova Deus tuus, is qui tranſit ante te, ipſe exſcindet gentes iſtas à conſpectu tuo ut hæreditario jure poſſideas eas ; Jehoſchuah, is tranſiturus eſt ante te, quemadmodum dixit Iehova.

4 Facietque Jehova illis, quemadmodum fecit Sichoni & Hogo Regibus Emorræi, terræque illorum: qui exscidit eos.

5 Nam exponet eas Jehova vobis; ut faciatis eis secundum quodque præceptum quod præcepi vobis.

6 Confirmamini & fortes estote, ne timete, neque expaveſcite metu eorum: nam Jehova Deus tuus is qui ambulat tecum, non deseret te, neque derelinquet te.

7 Postea evocans Mosche Jehoschuham, edixit ei ante oculos omnium Jisraelitarum, confirmare & fortis esto; nam tu ingressurus es cum populo hoc in terram quam juramento promiserat Jehova majoribus eorum se daturum eis: & tu eam possidendam divides eis.

8 Jehova autem, is qui antecedit te, ipse erit tecum, non deseret te, neque derelinquet te: ne timeto, neque consternator.

9 Quumque Mosche scripta hac Lege, dedisset eam Sacerdotibus filiis Levi qui portant arcam fœderis Jehovæ: & omnibus Senioribus Jisraelis:

10 Præcepit eis Mosche dicendo; à fine septem annorum, statо tempore, anno intermissionis, in festo tabernaculorum,

11 Quum veniens totus Jisrael comparebit ante faciem Jehovæ Dei tui in loco quem elegerit: legito *tu* legem hanc coram toto Jisraele, illis audientibus:

12 Congregando populum, viros, fœminasque, & parvulos, & peregrinum tuum qui *erit* in portis tuis: ut audiant, & ut discant, timeantque Jehovam Deum vestrum, & observantes faciant omnia verba Legis hujus.

13 Filii quoque ipsorum qui experti non fuerint, audientes discant timere Jehovam Deum vestrum: quibuscunque diebus vivetis in terra, quo ut *veniatis* hæreditario jure possessuri eam, mox transituri estis Jardenem.

14 Edixit vero Jehova Moschi, en prope sunt dies tui; quum moriendum est, voca Jehoschuham, & sistite vos ad tentorium conventus, ut mandatis instruam eum: qua propter iens Mosche & Jehoschuah stiterunt se ad tentorium conventus.

15 Apparuitque Jehova in tentorio per columnam nubis; stante columna nubis super portam ipsam tentorii.

16 Dixit quoque Jehova Moschi, ecce tu cubaturus es cum majoribus tuis: surgens vero populus iste scortabitur sequendo deos alienigenarum illius terræ in quam venturus est, & derelinquet me, irritumque faciet fœdus meum quod pepigi cum eo.

17 Quamobrem accensa ira mea contra eum die illa, derelinquam eos; & abscondam faciem meam ab eis, ut sit esui, & obveniant ei mala multa atque angustiæ: adeo ut dicant die illa, nonne eo quod Deus meus non *est* in medio mei, obvenerunt mihi mala hæc?

18 Ego vero prorsus abscondero faciem meam die illa, propter omne malũ quod commiserit, quod averterit se ad deos alienos.

19 Nunc itaque scribite vobis canticum istud, quod doceas filios Jisraelis indendo illud ori ipsorum; ut sit mihi hoc ipsum canticum loco testis contra filios Jisraelis.

20 Nam introducam eum in terram quam juramento promiseram majoribus ejus, affluentem lacte & melle, ubi comedens saturabitur, ac saginabitur: sed avertet se ad deos alienos & colent eos; me autem contemtim irritabunt, idque irritum faciendo fœdus meum.

21 Erit igitur, quum obvenerint ei mala multa atque angustiæ; ut testetur canticum hoc in faciem ejus loco testis (non enim oblivione tradendum est, quin versetur in ore seminis ejus,) me cognoviſſe figmentum ejus, quid is sit facturus jam hodie, antequam introducam eum in terram quam juramento promisi.

22 Scripsit igitur Mosche canticum istud die illo; quod docuit filios Jisraelis:

23 Et mandatis instruxit Jehoschuham filium Nunis, dicens, confirmator & fortis esto; nam tu introduces filios Jisraelis in terram quam juramento promisi eis: & ego ero tecũ.

24 Fuit autem quum absolviſſet Mosche scribere verba Legis hujus in libro, usque ad finem illorum;

25 Ut præciperet Mosche Levitis portantibus arcam fœderis Jehovæ, dicendo:

26 Accipientes librum hunc legis, ponite eum à latere arcæ fœderis Jehovæ Dei vestri; ut sit ibi contra te loco testis.

27 Nam ego novi rebellionem tuam, & cervicem tuam duriſſimam: en, dum adhuc ego vivo vobiscum hodie, rebelles fuistis contra Jehovam; quanto igitur magis post mortem meam?

28 Congregate ad me omnes Seniores tribuum vestrarum, & moderatores vestros: ut eloquar audientibus ipsis verba hæc, & contester contra eos cœlos & terram.

29 Novi enim fore post mortem meam; ut omnino corrumpatis & recedatis ab hac via quam præstitui vobis: unde obveniet vobis hoc malum extremis temporibus, quum feceritis quod malum videtur in oculis Jehovæ, provocando eum opere manum vestrarum.

30 Eloquutus itaque est Mosche audiente tota congregatione Jisraelis verba cantici hujus, usque ad finem eorum.

CAP. XXXII. *Canticum Moſchis.*

PRæbete aures cœli, & eloquar; & audito terra sermones oris mei.

2 Stillet tamquam pluvia disciplina mea, fluat tamquam ros sermo meus; ut tenues pluviæ super teneram herbam, & sicut imbres super adultam herbam.

3 Quandoquidem nomen Jehovæ prædicaturus sum, tribuite magnitudinem Deo nostro.

4 Rupis illius opus *est* perfectum, omnes enim viæ illius *sunt* jus: *Deus* fortis fidelis, expers iniquitatis, justus & rectus est.

5 Corrupit se, vitium ipsius non est filiorum ejus, generatio perversa & contorta *est*.

6 An estis Jehovæ repensuri istud, populе stulte & insipiens? nonne ipse *est* pater tuus, redemtor tuus? *nonne* ipse magnificavit te, & confirmavit te?

7 Re-

7 Recordare dierum ſeculi, animadvertite annos cujuſque generationis: interroga patrem tuum ut annuntiet tibi, ſeniores tuos ut dicant tibi.

8 Quum poſſeſſionem diſtribueret excelſus gentibus, quum diſpararet filios Adami; ſtatuit terminos populorum pro numero filiorum Iſraelis:

9 Quia pars Jehovæ *eſt* populus ejus, Jahakob funiculus poſſeſſionis ejus.

10 Invenit eum in terra deſerti, ac in inanitatis & ejulatus ſolitudine: circumduxit eum, erudivit eum, cuſtodivit eum tamquam pupillam oculi ſui.

11 Ut aquila excitat nidum ſuum pullis ſuis incubat; pandit alas ſuas, aſſumit eum, portat eum ſuper alas ſuas:

12 *Sic* Jehova ſolus duxit eum, nec fuit cum eo *Deus* fortis alienigena.

13 Vexit eum ſuper excelſa terræ, adeo ut comedat reditus agrorum: datque ei ſugendum mel *etiam* è petra, & oleum è rupe adamantina;

14 Butyrum ex armento, & lac è grege, cum adipe agnorum & ducum inter oves Baſchanæorum, & hircorum, cum adipe renum tritici: etiam ſanguinem uvarum bibiſti merum.

15 Sed ſaginatus Jeſchurun recalcitravit; ſaginatus es, obeſatus es, adipem obduxiſti: deſeruit enim Deum qui magnificaverat ipſum, & vilipendit rupem ſalutis ſuæ.

16 Ad zelotypiam commoverunt eum propter extraneos; propter abominationes provocarunt eum.

17 Sacrificaverunt dæmonibus, non Deo, diis quos non noverant: novis *qui* è propinquo advenerant, quorum *metu* non horruerant majores veſtri.

18 Rupis *quæ* genuit te oblitus es: & oblivioni tradidiſti *Deum* fortem formatorem tuum.

19 Quod quum vidit Jehova, ſprevit eos: præ indignatione à filiis ſuis & filiabus ſuis *commota:*

20 Et dixit, abſcondam faciem meam ab illis, videam quis *eris* finis illorum: ſunt enim generatio perverſitatibus dedita, filii in quibus non *eſt* fides.

21 Ipſi commoverunt me ad zelotypiam per ea quæ non *ſunt Deus* fortis, provocaverunt me vanitatibus ſuis: ego quoque ad zelotypiam commovebo eos per eum qui non *eſt* populus, per gentem ſtultam provocabo eos.

22 Nam ignis accenſus *eſt* ira mea, qui ardebit uſque ad imum ſepulcrum: abſumetque terram & proventum ejus, & inflammabit fundamenta montium.

23 Impendam in eos mala, ſagittas meas conſummam in eos:

24 *In* exhauſtos fame, & exeſos anthrace, ac lue amariſſima: dentes etiam beſtiarum immittam, cum veneno ſerpentum terreſtrium.

25 Foris orbabit gladius, & *inde* à conclavibus terror: tam adoleſcentulum quam virginem, lactentem cum viro cano.

26 Dixiſſem, angulatim profligem eos: faciam ut ceſſet è mortalibus memoria eorum:

27 Niſi indignationem ab inimico metuiſſem, ne ignorent hoſtes illorum: ne dicant, excelſa manus noſtra fuit, nec Jehova operatus eſt omnia hæc.

28 Nam gens perdita conſiliis ſunt; & nulla *eſt* in eis intelligentia.

29 Utinam ſaperent, intelligerent iſta: animum adverterent ad finem ſuum.

30 Quomodo proſequeretur unus mille, & duo fugerent myriadem? ſi non, *fieri* quia rupes eorum dedidit eos, & Jehova tradidit eos.

31 Non enim ut rupes noſtra rupes illorum *eſt*, ac inimici noſtri *ſunt* judices.

32 Nam ſuperat vitem Sedomi vitis eorum & ſuperat vites Hamoræ: uvæ eorum *ſunt* uvæ venenoſæ, botri amari ſunt eis.

33 Venenum draconum vinum eorum *eſt*, ac venenum aſpidum ſævum.

34 Nonne illud reconditum eſt penes me? obſignatum in theſauris meis?

35 Mea *eſt* ultio & tributio, tempore *ſuo* vacillabit pes eorum: nam propinqua *eſt* dies calamitatis eorum, & feſtina *dies* eventurorum illis.

36 Quum judicaverit Jehova populum ſuum, tunc propter ſervos ſuos pœnitebit ipſum; quum videbit abiiſſe vires, & concluſum cum derelicto nihil *eſſe:*

37 Et dicet, ubi *ſunt* dii eorum? rupes ad quam recipiebant ſe?

38 Qui victimarum adipe veſcebantur, & qui bibebant vinum libaminis, ſurgant & opitulentur vobis, ſit vobis latebra *rupes illa.*

39 Videte nunc me, meipſum *eſſe*, & nullum *eſſe* Deum mecum: me morte afficere & vitæ reſtituere, frangere me & ſanare, nec *eſſe* qui è manu mea eripiat:

40 Nam attollo ad cœlos manum meam, & dico, vivo ego in ſeculum:

41 Quum acuero coruſcantem gladium meum, & arripuerit manus mea *arma* judicii: reddam ultionem hoſtibus meis; & oſoribus meis rependam.

42 Inebriabo ſagittas meas ſanguine, & gladius meus abſumet carnem; *inebriabo* ſanguine confoſſorum & captivorum, inde à principio ultiones inimici *futuræ ſunt.*

43 Cantate gentes & populus ejus, nam ſanguinem ſervorum ſuorum ulciſcitur: & ultionem reddit hoſtibus ſuis, ac terram ſuam populum*que* ſuum expiat.

44 Venit itaque Moſche ut eloqueretur omnia verba cantici hujus audiente populo; ipſe & Hoſcheah filius Nunis.

45 Quumque abſolviſſet Moſche eloqui omnia hæc verba omnibus Iſraelitis:

46 Edixit eis, adjicite animum veſtrum ad omnia hæc verba quæ ego teſtificor contra vos hodie: quæ præcipitote filiis veſtris, ut obſervantes faciant omnia verba Legis hujus.

47 Nam non eſt res inanior quam ut ſuſcipiatis illam, ſed eſt, vita veſtra: & hac re prolongabitis dies ſuper terram, quo *ut* veniatis poſſeſſuri eam jure hæreditario, mox tranſituri eſtis Jardenem;

48 Poſtea alloquutus eſt Jehova Moſchen eo ipſo die, dicendo;

49 Aſcen-

49 Aſcende montem hunc Habarimorum, montem Nebuntis, qui *eſt* in terra Moabitarum, qui *eſt* in conſpectu Jerichuntis: & proſpice terram Cenahanis, quam ego do filiis Iſraelis in jus poſſeſſionis.

50 Deinde morere in eo monte quo tu adſcenſurus es, & aggregare ad populos tuos: quemadmodum mortuus eſt Aharon frater tuus in Hore monte, & aggregatus eſt ad populos ſuos:

51 Eo quod prævaricati eſtis contra me in medio filiorum Iſraelis; ad aquas contentionis Kadeſchi, in deſerto Tzinis: eo quod non ſanctificaſtis me in medio filiorum Iſraelis.

52 Nam ex adverſo proſpicere poteris terram illam; at illuc non es venturus, in terram illam quam ego do filiis Iſraelis.

CAP. XXXIII. *Teſtamentum Moſchis.*

HÆc autem benedictio *eſt*, qua benedixit Moſche vir Dei filiis Iſraelis; ante mortem ſuam:

2 Dixit ergo, Iehova è Sinai prodiens quum oriretur è Sehire iſtis, illuceſceret è monte Paranis, & adveniret *turba* è myriadibus ſanctorum: à dextera ejus ignis edictalis *fuit* ipſis.

3 Etiam valde diligis populos, omneis ſanctos hujus *habes* in manu tua: viciſſim ipſi medii inſerantur pedibus tuis, ſuſcipiat *quiſque* è verbis tuis, *dicens*;

4 Legem præcepit nobis Moſche, hæreditariam congregationi Jahakobi.

5 Fuit enim in Jeſchurune Rex quum ſe congregarent primores populi, ſimul tribus Iſraelis.

6 Vivat Reüben, & non moriatur; imo *non* ſit hominibus ejus numerus:

7 Idem quoque Jehudæ *precatus*; amplius dixit; exaudi Iehova vocem Jehudæ, & ad populum ſuum reduc eum: manibus ejus ſatis *ſit* ei, & auxilium ab hoſtibus ejus ſis.

8 De Levi autem dixit, Thummim tui & Urim tui penes virem tuum quem beneficio profeceris: quem probaſti probatione, cum quo contendiſti ad aquas Meribæ:

9 Dicenté de patre ſuo & de matre ſua, non reſpicio eum, qui fratres ſuos non agnoſcit, & filios ſuos non recognoſcit; quia obſervant ſermonem tuum, & fœdus tuum cuſtodiunt:

10 Docent judicia tua Jahakobum, & Legem tuam Iſraelem, apponunt ſuffitum ad faciem tuam, & prorſus conſumendum ad altare tuum.

11 Benedic Iehova copiis ejus, & opus manuum ejus grato animo ſuſcipe: frange lumbos inſurgentibus *in* eum & oſoribus ejus, ex *quo* inſurrexerint.

12 De Binjamine dixit, dilectus Iehovæ habitet ſecure cum eo: protegente eum quotidie, & inter humeros ejus habitante.

13 Et de Joſepho dixit, benedicta Iehovæ *ſit* terra ejus: à rebus pretioſis cœli, à rore, & ab abyſſo ſubjacente:

14 Item à rebus pretioſis, proventibus Solis; & à rebus pretioſis, quas quæque Luna protrudit;

15 Item à præſtantiſſimis rebus montium antiquiſſimorum; & à pretioſis rebus collium æternorum:

16 Denique à pretioſis rebus terræ cum plenitudine ejus, & beneplacito *Dei* mei inhabitantis rubum: veniant abundantur ad caput Joſephi, & ad verticem ſeparati è fratribus ſuis.

17 Primogeniti, bovis illius decor *eſt* ei, & *velut* cornua monocerotis duo cornua ejus *ſunt*, quibus populos feriet pariter, *populos* finium terræ: *ſunt* autem hæc, myriades Ephrajimi, & ſunt millia Menaſchis.

18 De Zebulune autem dixit, lætare Zebulun de exitu tuo; & Iſſacar de tentoriis tuis.

19 Populos *ad* montem invitent, ibi ſacrificent ſacrificia juſta: quia affluentiam marium ſugent, & occulta, *id eſt*, theſauros arenæ.

20 De Gade autem dixit, benedictus *eſt* qui dilatat Gadem: tamquam leo habitat, ut rapiat brachium & verticem:

21 Qui proſpexit de principiis ei, quia ibi in portione Legiſlatoris protectus eſt: ideo veniens *cum* primoribus populi, juſtitiam Iehovę facit, & judicia ejus cũ *reliquo* Iſraele.

22 De Dane autem dixit, Dan *ut* catulus leonis *ſit*: qui exſilit ex Baſchane.

23 De Naphthali quoque dixit, ô Naphthali, ſatur beneplacito, & plene benedictione Iehovæ: ad Occidentem & Meridiem hæreditatem obtine.

24 Denique de Aſchere dixit, benedictus à *reliquis* filiis Aſcher: ſit acceptus fratribus ſuis, intingat in pinguedine pedem ſuum.

25 Ferrum & ęs ſub calceo tuo: & quamdiu *durabunt* dies tui, ſermones *habeantur* de te.

26 Nullus *eſt* ſimilis huic *Deo* forti ô Jeſchurun: qui cœlis infidet in auxilium tuum, & magnificentia ſua ſuperioribus nubibus:

27 Protectio ut Deus ſempiternus, & inferne brachia æterna, expellat à facie tua inimicum, aut dicat perde:

28 Ut habitet Iſrael ſecure ſolus, fonte Jahakobi, in terra frumenti & muſti *ferace*, etiam cœlis ejus ſtillantibus rorem.

29 Beatus es Iſrael, qui *eſt* ſicut tu, populus ſervatus per Jehovam, clypeum auxiliarem tuum; & cujus gladius *eſt* excellentia tua? Sic reddentur abjecti inimici tui tibi, tu autem excelſa eorum conculcabis.

CAP. XXXIV. *Moſche mortuus ſepelitur à Deo, & deflętur ab Iſraelitis.*

POſtea aſcendit Moſche è campeſtribus Moabitarum in montem Nebuntis; in verticem collis qui eſt in conſpectu Jerichuntis: ubi oſtendit ei Jehova totam terram à Gilhade Danem uſque:

2 Nempe totam *terram* Naphthali, terramque Ephrajimi & Menaſchis; & totam terram Jehudæ, uſque ad mare poſterum:

3 Meridianam quoque, & planitiem ipſam, convallem Jerichuntis civitatis palmiferæ Tzoharem uſque.

4 Dixitq; Iehova ei, hæc *eſt* illa terra, quam juramento promiſeram Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo, dicendo, ſemini tuo dabo eam: oſtendo

ctendo eam tibi videndam oculis tuis, ſed eo non es tranſiturus:

5 Mortuus itaque eſt ibi Moſche ſervus Iehovæ in terra Moabitarum, ex præſtituto Iehovæ.

6 Qui ſepelivit eum in eadem valle in terra Moabitarum è regione Beth-pehoris: neque novit quiſquam ſepulcrum ejus uſque in diem hunc.

7 Erat autem Moſche natus centum viginti annos, quum moreretur: non caligaverat oculus ejus, neque fugerat viriditas ejus.

8 Et defleverunt filii Iiſraelis Moſchen in campeſtribus Moabitarum triginta diebus: quibus abſoluti ſunt dies fletus, *id eſt*, luctus Moſchis.

9 Erat autem Jehoſchuah filius Nunis plenus ſpiritu ſapientiæ, quum impoſuiſſet Moſche manus ſuas ei: quapropter auſcultantes ei filii Iiſraelis, fecerunt quemadmodum præceperat Iehova per Moſchen.

10 Sed non ſurrexit Propheta præterea in Iiſraele par Moſchi, quem cognoverit Iehova in os:

11 Tum omnibus ſignis & prodigiis, quæ miſerat eum Iehovæ facturum in terra Ægypti, contra Parhonem & contra omnes ſervos ejus totamque terram ejus:

12 Tum omnibus *operibus* manus fortis, & omnibus *operibus* terribilibus maximis; quæ fecit Moſche ante oculos totius Iiſraelis.

JEHOSCHUHÆ
LIBER UNUS.

CAP. I. *Inauguratio, inveſtitura, & inſtructio Jehoſchuhæ.*

FUit autem poſt mortem Moſchis ſervi Iehovæ; ut ediceret Iehova Jehoſchuhæ filio Nunis miniſtro Moſchis, dicendo;

2 Moſche ſervus meus mortuus eſt: jam itaque ſurge, tranſi Jardenem hunc tu & totus populus hic *venturus* in terram quam ego do ipſis, filiis Iiſraelis.

3 Omnem locum quem calcaverit planta pedis veſtri dedi vobis; quemadmodum alloquutus ſum Moſchen.

4 A deſerto illo & Libano iſto uſque ad flumen maximum, flumen Euphratis, totam terram Citthæorum uſque ad mare magnum, *ad* occaſum Solis, erit terminus veſter.

5 Non poterit conſiſtere quiſquam ante faciem tuam, ullis diebus vitæ tuæ: quemadmodum fui cum Moſche, ero tecum, non deſeram te neque derelinquam te.

6 Confirmare & fortis eſto: tu enim poſſidendam trades populo huic terram illam quam juramento promiſeram majoribus eorum, me daturum eis.

7 Tantummodo confirmare & fortis eſto valde, ut cum obſervantia facias prorſus ſecundum legem illam, quam præcepit tibi Moſche ſervus meus, ne recede ab eo dextrorſum aut ſiniſtrorſum: ut ſecunderis quocunque iveris.

8 Ne diſcedito liber iſte legis ex ore tuo, ſed meditaberis de eo interdiu ac noctu, ut cum obſervantia facias omnino prout ſcriptum eſt in eo: tunc enim proſperaberis *in* viis tuis; & tunc ſecundaberis.

9 Nonne præcepi tibi? confirmare & fortis eſto, ne expaveſcito neque conſternator: quia tecum eſt Iehova Deus tuus quocunq; iveris.

10 Præcepit itaque Jehoſchuah moderatoribus populi, dicendo:

11 Tranſite per caſtra, & præcipite populo, dicendo, parate vobis viaticum: nam intra tres dies vos trajecturi eſtis Jardenem hunc, ut ingrediamini ad poſſidendum jure hæreditario terram, quam Iehova Deus veſter dat vobis poſſidendam jure hæreditario.

12 Reübenitiçæ autem, & Gaditiçæ, ac dimidiæ tribui Menaſchitiçæ, edixit Jehoſchuah, dicendo;

13 Recordamini rei illius quam præcepit vobis Moſche ſervus Iehovæ, dicendo: Iehova Deus veſter quietem largitur vobis, quod dedit vobis terram hanc.

14 Fœminæ veſtræ, parvuli veſtri, & pecora veſtra; manebunt in hac terra, quam dedit vobis Moſche cis Jardenem: at vos tranſite militari ordine ante fratres veſtros, quotquot *eſtis* valentes robore, & adjuvate eos:

15 Uſque dum quietem largitus ſit Iehova fratribus veſtris, ut vobis, & jure hæreditario poſſideant etiam ipſi terram, quam Iehova Deus veſter dat eis; tunc revertemini in terram hæreditatis veſtræ, quam dedit vobis Moſche ſervus Iehovæ cis Jardenem ad ortum Solis, & hæreditario jure poſſidebitis eam.

16 Qui reſponderunt Jehoſchuhæ dicendo; quicquid præcepiſti nobis faciemus, & quocunque miſeris nos ibimus.

17 Omnino ſecundum ea quibus auſcultavimus Moſchi, ſic auſcultabimus tibi: tantummodo ſit Iehova Deus tuus tecum, quemadmodum fuit cum Moſche.

18 Quiſquis rebellaverit præſtituto tuo, & non auſcultaverit verbis tuis in omnibus quæ præceperis ei, morte plectitor: tantummodo confirmare & fortis eſto.

CAP. II. *Bene mertur Rachab de exploratoribus in urbem Jericho miſſis.*

MIſerat autem *prius* Jehoſchuah filius Nunis Schittimis duos viros exploratores clam dicendo, ite, inſpicite terram iſtam, adeoque Jerichuntem: qui abeuntes venerant in domum cujuſdam meretricis cauponæ, cujus nomen erat Rachab, ut cubarent ibi.

2 Sed quum renuntiatum fuiſſet Regi Jerichuntis, dicendo, ecce quidam venerunt huc per noctem é filiis Iiſraelis ad perveſtigandum hanc terram:

3 Miſit Rex Jerichuntis ad Rachabam, qui ediceret; produc viros illos venientes ad te, qui ingreſſi ſunt domum tuam, nam ad perveſtigandum totam hanc terram venerunt.

4 Aſſumens autem mulier illa duos viros illos, abſconderat utrumque: & ita reſpondit, venerunt quidem ad me viri, nec ſciebam unde eſſent:

5 Sed quum claudenda eſſet porta in ipſis tene-

tenebris, viri illi exierunt, non novi quo abiverint viri illi : persequimini eos celeriter, nam assequemini eos.

6 (Illa autem jusserat ipsos conscendere tectum suum : & absconderat eos in stipulis lini, quæ erant ipsi disposita super tectum.)

7 Quamobrem virorum illorum *alii* persequuti fuerunt eos viâ ad Jardenem per vada singula, *alii* autem portam clauserunt postea, quum egressi essent qui persequebantur illos.

8 Illi autem nondum cubaverant, quum ipsa ascendit ad istos super tectum :

9 Dixitque viris istis, novi Jehovam dedisse vobis terram hanc : cum quia irruit terror vestri super nos, tum quia diffluxerunt omnes habitatores istius terræ metu vestri.

10 Audivimus enim quomodo arefecit Jehova aquas maris algosi propter vos, quum exiretis ex Ægypto : & quæ fecistis duobus regibus Emorǫrum, qui *erant* trans Jardenem. Sichoni, & Hogo, quos internecioni devovistis.

11 Quod audientibus nobis liquefactum est cor nostrum ; neque constat animo quisquam amplius metu vestri : nam Jehova Deus vester, est Deus in cœlis supra, & in terra infra.

12 Nunc itaque jurate mihi, quæso, per Jehovam ; quia exercui benignitatem erga vos ; sic exercituros vos quoque erga familiam paternam meam benignitatem, & date mihi signum certum :

13 *Fore* ut vivos conservetis patrem meum, & matrem meam, & fratres meos, & sorores meas, & quicquid illorum est ; eripiatisque animas nostras à morte.

14 Responderuntque ei viri isti, anima nostra loco vestri ad moriendum *esto exposita*, si non enunciaveritis sermonem nostrum hunc : id futurum esse, quum dederit nobis Jehova terram hanc, ut exerceamus erga te benignitatem & fidem.

15 Tunc illa demisit eos funε per fenestram (nam domus ejus erat imposita parieti mœnium, ita ut in ipsis mœnibus habitaret illa.)

16 Dicens ipsis, ad istum montem ite, ne occurrant vobis qui persequuntur ; & latitate illic tribus diebus, donec revertantur persequentes, deinde ibitis viâ vestrâ :

17 Ei vero dixerunt viri isti, insontes erimus ab adjuratione tua hac, qua adjurasti nos :

18 Ecce nobis intrantibus in hanc terram : hunc funiculum fili dibaphi ligato in hac fenestra per quam nos demisisti, & patrem tuum cum matre tua, ac fratribus tuis, denique totam familiam patris tui jubeto convenire ad te in hanc domum.

19 Erit enim ut cujusque, qui egressus fuerit è foribus domus tuæ, cædis causa in caput ejus *recidat*, & nos simus insontes : cujusque vero qui erit tecum in hac domo, cædis causa *recidat* in caput nostrum, si manus fuerit in eum *injecta*.

20 Sed si enunciaveris sermonem nostrum hunc ; tunc erimus insontes ab adjuratione tua, qua adjurasti nos.

21 Qua dicente, secundum verba vestra sic esto, & dimittente eos abiverunt : postea alligavit *illa* funiculum dibaphum fenestrę illi.

22 Abeuntes ergo venerunt in montem illum, ac manserunt ibi tribus diebus, donec rediissent qui persequebantur *ipsos* : quæsierant enim eos qui persequebantur totâ illâ viâ, sed non invenerant.

23 Deinde revertentes duo viri isti quum descendissent è monte trajecto *Jardene*, pervenerunt ad Jehoschuham filium Nunis : & enarrarunt ei quæcunque obvenerant sibi.

24 Dixeruntque Jehoschuhę, *tamus*, nam tradet Jehova in manum nostram totam terram istam : atque etiam diffluent omnes habitatores istius terræ metu nostri.

CAP. III. *Transitus per Jardenem miraculose divisum.*

ITaque quum surrexisset Jehoschuah mane, profecti Schittimis, pervenerunt usque ad Jardenem, ipse & omnes filii Jisraelis, pernoctaruntque ibi, nondum trajecerunt.

2 Fuitque tertio post die, ut transirent moderatores per castra :

3 Et præciperent populo dicendo ; quum videbitis arcam fœderis Jehovę Dei vestri, & Sacerdotes Leviticos portantes eam *proficiscentes* : vos quoque proficiscimini è loco vestro, & sequimini eam.

4 Verumtamen longinquum *spacium* esto inter vos & eam, quasi bis mille cubitorum *mensura* : ne *propius* accedite ad eam, ut cognoscatis viam per quam ituri estis, non enim transivistis per viam hanc antea.

5 Edixitque Jehoschuah populo, sanctificate vos : nam cras facturus est Jehova in medio vestri mirabilia.

6 Deinde edixit Jehoschuah Sacerdotibus dicendo, portate arcam fœderis, & transite ante populum : qui portantes arcam fœderis iverunt ante populum.

7 Dixerat enim Jehova Jehoschuhæ, isto die incipiam magnificare te ante oculos totius Jisraelis : ut agnoscant, quemadmodum fui cum Moscheo, me futurum tecum.

8 Tu autem præcipito Sacerdotibus portantibus arcam fœderis dicendo ; quum perveneritis usque ad extremitatem aquarum Jardenis, in ipso Jardene consistite.

9 Edixit itaque Jehoschuah filiis Jisraelis ; accedite huc, & audite verba Jehovæ Dei vestri.

10 Deinde dixit Jehoschuah, hac *re* cognoscetis *Deum* fortem, vivum esse in medio vestri, & omnino expulsurum à facie vestra Cenahanæum, & Chittęum, & Chivvęum, & Perizzęum, & Girgaschæum, & Emoręum, & Jebusæum.

11 Ecce arca fœderis *arca* domini totius terrę, transit ante vos per Jardenem :

12 Nunc itaque sumite vobis duodecim viros è tribubus Jisraelis ; virum unum in unamquamque tribum.

13 Erit enim, quum primum quiescent plantę pedum Sacerdotum portantium arcam Jehovę, domini totius terræ, in aquis Jardenis, ut aquæ Jardenis discindantur, aquæ descendentes superne : quæ consistent acervo uno.

14 Fuit-

14 Fuitque quum proficiſceretur populus è tentoriis ſuis ad trajiciendum Jardenem; & Sacerdotes portantes arcam fœderis ante populum:

15 Dum pervenerunt portantes arcam uſque ad Jardenem, & pedes Sacerdotum portantium arcam cœperunt intingi in extremitate aquarum ejus: (eſt autem Jarden plenus, ſuperans omnes ripas ſuas omnibus diebus meſſis.)

16 Ut conſiſtentes aquæ, quæ deſcendebant ſuperne, conſurgerent in acervum unum, procul valde ab Adamo civitate quæ *eſt* à latere Tzarthanis, quæ autem deſcendebant ad mare campeſtrium, mare ſalſum, prorſus exſcinderentur: itaque tranſiverunt populus è regione Jerichuntis.

17 Stabant autem Sacerdotes portantes arcam fœderis Jehovæ in ipſo ſicco in alveo Jardenis firmi: dum omnes Iſraelitæ tranſirent per ſiccum, uſque dum abſolviſſent tota gens illa trajicere Jardenem.

CAP. IV. *Monimentum beneficii Dei trigitur.*

FUit autem quum abſolverent tota gens hæc trajicere Jardenem (quia edixerat Jehova Jehoſchuhæ, dicendo:

2 Sumite vobis è populo duodecim viros, virum unum ex unaquaque tribu:

3 Et præcipite eis dicendo; tollite vobis hinc ex medio Jardene, ex ipſo loco ubi ſtant Sacerdotum pedes firmi, duodecim lapides & tranſportantes eos vobiſcum, collocabitis eos in ſtatione in qua pernoctaturi eſtis hac nocte.)

4 Ut vocaret Jehoſchuah duodecim illos viros, quos ſtiterat è filiis Iſraelis; virum unum è quaque tribu:

5 Quibus edixit Jehoſchuah, tranſite in conſpectum arcæ Jehovæ Dei veſtri in medio Jardene: & tollentes vobis quiſque lapidem unum *imponite* humero ſuo, pro numero tribuum filiorum Iſraelis:

6 Ut ſit hoc ſignum in medio veſtri; ut quum interrogabunt filii veſtri poſthac, dicendo; quid lapides iſti vobis *deſignant*?

7 Dicatis eis, diſciſſas fuiſſe aquas Jardenis à præſentia arcæ fœderis Jehovæ quum tranſiret per Jardenem, diſciſſas manſiſſe aquas Jardenis: ideoque ſunt lapides iſti monimento filiis Iſraelis uſque in ſeculum.

8 Itaque facientes ſic filii Iſraelis, quemadmodum præceperat Jehoſchuah, ſuſtulerunt duodecim lapides è medio Jardene, quemadmodum edixerat Jehova Jehoſchuhæ; pro numero tribuum filiorum Iſraelis: quos tranſportarunt ſecum ad illam ſtationem, & collocarunt eos ibi.

9 Præterea duodecim lapides erexit Jehoſchuah in medio Jardene, *in* loco ubi ſtabant pedes Sacerdotum portantium arcam fœderis: fuerunt que ibi uſque in diem hunc.

10 Interea Sacerdotes portantes arcam ſtabant in medio Jardene; donec abſolutum eſſet id totum quod præceperat Jehova Jehoſchuhæ ut ediceret populo, ſecundum omnia quæ præceperat Moſche Jehoſchuhæ: dum feſtinantes populus trajicerent.

11 Fuitque quum abſolviſſet totus populus trajicere, ut trajiceret arca Jehovæ; & Sacerdotes in conſpectu populi.

12 Trajecerunt autem Reübenitæ & Gaditæ, & dimidiata tribus Menaſchis militari ordine ante filios Iſraelis: quemadmodum edixerat eis Moſche:

13 Quaſi quadragies mille expediti ad militiam; trajecerunt ante Jehovam in bellum, in campeſtria Jerichuntis.

14 Die iſto magnificavit Jehova Jehoſchuham ante oculos omnium Iſraelitarum, ut revererentur eum, quemadmodum erant reveriti Moſchen, omnibus diebus vitæ ejus.

15 Edixit ergo Jehova Jehoſchuhæ, dicendo:

16 Præcipe Sacerdotibus, portantibus arcam teſtimonii, ut aſcendant è Jardene.

17 Præcipitque Jehoſchuha Sacerdotibus, dicendo: aſcendite è Jardene.

18 Fuit autem quum aſcenderent Sacerdotes portantes arcam fœderis Jehovæ è medio Jardene in ſiccum, *tantum* avellebantur plantæ pedum Sacerdotum: ut reverſæ aquæ Jardenis in locum ſuum, irent ut antea, ſupra omneis ripas ejus.

19 Populus itaque aſcenderunt è Jardene decimo die menſis primi; & caſtra poſuerunt Gilgale, in extremitate, *ad* orientem Jerichuntis.

20 Illos autē duodecim lapides, quos acceperant è Jardene, erexit Jehoſchuah Gilgale.

21 Edixitque filiis Iſraelis, dicendo, quum interrogabunt poſthac filii veſtri patres ſuos, dicendo; quid *ſibi volunt* lapides iſti?

22 Tunc inſtruetis filios veſtros, dicendo; per aridam trajecit Iſrael Jardenem iſtum:

23 Nam arefecit Jehova Deus veſter aquas Jardenis propter vos, donec tranſiſſetis: quemadmodum fecerat Jehova Deus veſter mari algoſo, quod arefecit propter nos donec tranſiſſemus.

24 Ut cognoſcant omnes populi terræ manum Jehovæ robuſtam eſſe: ut timeatis Jehovam Deum veſtrum omnibus diebus. *Cap.* V.

25 Sic fuit quum audirent omnes Reges Emoræorum, qui erant in latere Jardenis verſus Occidentem, & omnes Reges Cenahangorum, qui accolebant mare, arefeciſſe Jehovam aquas Jardenis propter filios Iſraelis, donec trajeciſſemus; ut liquefieret cor illorum, nec eſſet amplius in iis animus metu filiorum Iſraelis.

CAP. V. *Circumciſionis reſtauratio, & Paſcha celebratio.*

TEmpore illo edixit Jehova Jehoſchuhæ, para tibi gladios acutos, & ſecundo repetens circumcide filios Iſraelis.

2 Paravit itaque Jehoſchuah ſibi gladios acutos: quibus circumcidit filios Iſraelis ad collem præputiorum.

3 Hæc autem eſt ratio cur circumcidit Jehoſchuah: totus populus ille qui exierant ex Ægypto mares, omnes viri ad bellum aptī mortui

mortui erant in deſerto, in ipſo itinere, poſtquam exiviſſent ex Ægypto :

4 Quum autem circumciſi fuiſſent totus iſte populus qui exierant : totum populum hunc tamen qui nati fuerant in deſerto, in ipſo itinere, poſtquam exiviſſent ex Ægypto, non circumciderant.

5 Quadraginta enim annis iverant filii Iſraelis per deſertum; donec conſumeretur tota gens illa, viri apti ad bellum egreſſi ex Ægypto, qui non auſcultaverant voci Iehovæ : eo quod juraſſet Iehova eis, ſe non permiſſurum eis ut viderent terram quam juramento promiſerat Iehova majoribus eorum ſe daturum nobis terram affluentem lacte & melle.

6 Illorum ergo filios ſtatuens loco ipſorum, hos circumcidit Jehoſchuah: quia præputiati erant, ac non circumciderant eos in ipſo itinere.

7 Fuitque quum omnino tota hæc gens circumciſa eſſet ; ut conſiderent loco ſuo in caſtris, donec ſanitatem recepiſſent.

8 Tum dixit Iehova Jehoſchuæ, hodie devolvi opprobrium Ægypti *à* vobis : vocavitque nomen loci illius Gilgalem uſque in diem hunc.

9 Quumque filii Iſraelis caſtra haberent Gilgale, celebrarunt Paſcha quartodecimo die illius menſis veſpere in campeſtribus Jerichuntis ;

10 Comederuntque ex annona ipſius terræ poſtridie Paſchatis, azymos panes, & toſtum igne ; eo ipſo die.

11 Quamobrem ceſſavit Man poſtridie *illius*, quum comederent de annona illius terræ ; neque fuit deinceps filiis Iſraelis Manna ſed comederunt de proventu terræ Cenahanis anno illo.

CAP. VI. *Princeps militiæ apparet Jehoſchuhæ, & Jericho expugnatur miraculoſe.*

FUit autem quum eſſet Jehoſchuah ad Jerichuntem, ut attollens oculos ſuos videret, quod, ecce vir *quidam* ſtaret ex adverſo ejus cum gladio ſuo ſtricto in manu ſua : hunc itaque adiens Jehoſchuah dicebat ei ; utrum noſter es, an hoſtium noſtrorum ?

2 Qui dixit neutrum, nam ego *ſum* princeps militiæ Iehovæ, modo veni : quamobrem procidens Jehoſchuah ſuper faciem ſuam in terram, incurvavit ſe, dixitque ei, quid dominus meus dicit ſervo ſuo ?

3 Tum edixit princeps militiæ Iehovæ Jehoſchuhæ, extrahe calceamentum tuum à pedibus tuis, nam locus in quo ſtas ſanctus eſt : fecitque ſic Jehoſchuah. *Caput* VI.

4 (Cives autem Jerichuntis occluſerant *eam*, & occluſam continebant metu filiorum Iſraelis : non *erat* qui exiret, nec qui intraret.)

5 Dixit deinde Iehova Jehoſchuhæ, vide trado in manum tuam Jerichuntem & regem ejus : valentes robore.

6 Circumbitis itaque civitatem ipſam, omnes viri apti ad bellum, circumdando civitatem ſemel : ſic facito ſex diebus.

7 Et ſeptem Sacerdotes portanto ſeptem buccinas arietinas ante arcam, die vero ſeptimo circuitote civitatem ſepties, Sacerdotes vero clangunto buccinis illis.

8 Erit autem quum tractim ſonabitur cornu arietino, quum primum audietis vocem buccinæ, ut vociferentur totus populus vociferatione magna : ſic concidet murus civitatis in loco ſuo, ut aſcendant populus quiſque ex adverſo ſui.

9 Vocavit itaque Jehoſchuah filius Nunis Sacerdotes, & edixit eis, portate arcam fœderis : ſeptem vero Sacerdotes portanto ſeptem buccinas arietinas ante arcam Iehovæ.

10 Populo autem edixerunt, tranſite & circuite civitatem iſtam : & expeditus *quiſque* tranſito ante arcam Iehovæ.

11 Fuit ergo quum *hæc* edixiſſet Jehoſchuah populo : ut ſeptem Sacerdotes portantes ſeptem buccinas arietinas ante Iehovam, tranſirent & clangerent buccinis illis : arca vero fœderis Iehovæ ſequeretur eos :

12 Expeditus autem *quiſque* ibat ante Sacerdotes illos clangentes buccinis : denique extrema acies ſequebatur arcam, pergentibus *Sacerdotibus* & clangentibus buccinis illis.

13 Populo autem præceperat Jehoſchuah dicendo, ne vociferemini neque facite ut audiatur vox veſtra, nec prodeat ex ore veſtro ullum verbum : uſque in diem quo edicam vobis, vociferamini, tunc vociferabimini.

14 Sic, quum circumduxiſſet arcam Iehovæ, circa civitatem ipſam circumeundo ſemel : reverſi in caſtra, pernoctarunt in caſtris.

15 Deinde quum ſurrexiſſet Jehoſchuah mane : rurſus portaverunt Sacerdotes arcam Iehovæ.

16 Et ſeptem alii Sacerdotes portantes ſeptem buccinas arietinas ante faciem Iehovæ ire pergebant, & clangebant buccinis illis : expeditus autem *quiſque* ibat ante eos, & extrema acies ſequebatur arcam Iehovæ, pergentibus *Sacerdotibus* & clangentibus buccinis illis.

17 Sic circuierunt civitatem die ſecundo ſemel, ac reverſi ſunt in caſtra : ita fecerunt ſex diebus.

18 Fuit autem die ſeptimo, ut ſurgerent quum aurora aſcendebat, & circuirent civitatem hac eadem ratione ſepties : tantum die illo circuiverunt civitatem illam ſepties.

19 Fuit autem vice ſeptima, buccinaturis Sacerdotibus ; ut ediceret Jehoſchuah populo, vociferamini, nam dedit Iehova vobis civitatem iſtam.

20 Erit autem civitas illa anathema, ipſa & quicquid eſt in ea, Iehovæ : tantum Rachab meretrix caupona vivat ipſa, & quicquid *eſt* cum ea domi ejus, quia fideliter abſcondit legatos illos quos miſeramus.

21 Verumtamen vos tantum ſervate *vos* ab anathemate, ne efficiatis *vos* anathema, accipientes de iſto anathemate : & ſubjicientes caſtra Iſraelis anathemati perturbetis ea.

22 Nam totum argentum, & aurum, & inſtrumenta ærea aut ferrea res ſancta ſunt Iehovæ : *in* theſaurum Iehovæ venito.

23 Vociferatus itaque eſt populus, quum *illi* clangerent buccinis : fuitque quū populis audiret

diret ſonum buccinæ & vociferarentur populus voce magna, ut corrueret murus loco ſuo, ita ut aſcenderet populus in civitatem, quiſq; ex adverſo ſui caperent que civitatem illam.

24 Devoverunt autem internecioni quicquid erat in ea civitate, tam fœminas, quam viros, tam pueros quam ſenes, & boves, & pecudes, aſinoſque acie gladii.

25 Duobus autem viris illis, qui exploraverant illam terram, edixit Jehoſchuah, ite in domum mulieris illius meretricis cauponæ: & educite inde ipſam mulierem & quicquid ejus eſt, quemadmodum juramento Promiſiſtis ei.

26 Quum itaque ingreſſi pueri illi exploratores eduxiſſent Rachabam, & patrem ejus, ac matrem ejus, atque fratres ejus, & quicquid *erat* ei, etiam omnes familias ejus eduxiſſent; collocarunt eos extra caſtra Iſraelis.

27 Ipſam autem civitatem combuſſerunt igni, & quicquid erat in ea: tantummodo argentum & aurum, inſtrumentaque ærea & ferrea, poſuerunt *in* theſauro domus Jehovæ.

28 Sed Rachabam meretricem cauponam, & familiam paternam ejus, cum omnibus quę erant ei, vivam conſervavit Jehoſchuah, qua habitavit inter Iſraelitas uſque in diem hunc: eo quod abſcondiſſet legatos illos, quos miſerat Jehoſchuah ad explorandum Jerichuntem.

29 Præterea adjuratione exſecratus eſt Jehoſchuah tempore illo, dicendo, maledictus *eſto* vir ille coram Iehova, qui ſurget ut ædificet civitatem hanc Jerichuntem, pretio primogeniti ſui fundet eam, & pretio minimi ſui ſtatuat fores ejus.

30 Erat autem Iehova cum Jehoſchuha, adeo ut eſſet fama ejus in tota illa terra.

CAP. VII. *Abuſus anathematis punitur in Hacane.*

SEd prævaricati ſunt Iſraelitæ prævaricatione in anathemate: accepit enim Hacan filius Carmi, filii Zabdi, filii Zerachi è tribu Jehudæ de illo anathemate, quapropter accenſa eſt ira Iehovæ in filios Iſraelis.

2 Quum itaque mittens Jehoſchuah quoſdam Jerichunte Hajum, quod erat prope Beth-Avenem ab oriente Beth-Elis, edixiſſet eis, dicendo; aſcendite & explorate terram iſtam: aſcendenteſque homines illi exploraſſent Hajum:

3 Reverſi ad Jehoſchuham dixerunt ei, ne aſcendat totus hic populus: quaſi bis mille viri, aut quaſi ter mille viri aſcendant, ut percutiant Hajum: ne fatiges *ducendo* illuc totum populum hunc, quum pauci ſint iſti.

4 Aſcenderunt ergo de populo illuc quaſi ter mille viri: & fugerunt à facie virorum Haji.

5 Ceciderunt que ex eis viri Haji ad triginta ſex viros, perſequentes eos *à loco qui* erat ante portam uſque ad Schebarimos, ceciderunt, inquam, eos in declivi illius: quamobrem liquefactum eſt cor populi, adeo ut in aquam abiret.

6 Jehoſchuah autem lacerans veſtimenta ſua, procidit ſuper faciem ſuam in terram; ante arcam Jehovæ uſque ad veſperam, ipſe & Seniores Iſraelis: impoſueruntque pulverem ſuis que capiti ſuo.

7 Dicebatque Jehoſchuah, Aha domine Iehovi, quare unquam traduxiſti populum hunc trans Jardenem? ut dedas nos in manum Emoræi ad perdendum nos? at utinam voluiſſemus morari trans Jardenem.

8 *Attende* ad me Domine: quid dicam, poſtquam obvertit Iſrael cervicem ante hoſtes ſuos?

9 Nam audientes Cenahanæi, & omnes habitatores iſtius terræ, circumvenient nos, & exſcindent nomen noſtrum ex hac terra: & quid facies nomini tuo maximo?

10 Dixit autem Iehova Jehoſchuhæ, ſurge, quorſum hoc? te manere dejectum in faciem tuam?

11 Peccavit Iſrael, atque etiam transgreſſi ſunt fœdus meum quod præceperam eis: nam & acceperunt de anathemate, & furati ſunt, & mentiti ſunt, & repoſuerunt denique illud inter inſtrumenta ſua.

12 Ideo non poterunt conſiſtere filii Iſraelis ante hoſtes ſuos, cervicem vertent ante hoſtes ſuos, quia ſunt rei anathematis: non pergam eſſe vobiſcum, niſi perdatis hoc anathema è medio veſtri.

13 Surge, ſanctifica populum hunc; dicens, ſanctificate vos in craſtinum: ſic enim ait Iehova Deus Iſraelis, anathema *eſt* in medio tui, Iſrael, non poteris conſiſtere ante hoſtes tuos, donec amoveritis anathema iſtud è medio veſtri.

14 Appropinquabitis ergo mane per tribus veſtras: eritque ut tribus illa quam prehenderit Iehova, appropinquet per familias ſuas, & familia illa quam prehenderit Iehova, appropinquet per domus ſuas, & domus quam prehenderit Iehova, appropinquet per viros ſuos.

15 Tum erit, ut deprehenſus cum hoc anathemate comburatur igni, ipſe & quicquid *eſt* ei: quia tranſgreſſus eſt fœdus Iehovæ, & quia commiſit flagitium in Iſraele.

16 Quum itaque ſurgens Jehoſcuah mane, juſſiſſet Iſraelem appropinquare per tribus ſuas; prehenſa eſt tribus Jehudæ.

17 Deinde quum juſſiſſet appropinquare *quamque* familiam Jehudæ, prehendit familiam Zerachæam: poſtea juſſit appropinquare familiam Zerachæum per viros ſuos, & prehenſus eſt Zabdi:

18 Denique juſſit appropinquare familiam ejus per viros ejus, & prehenſus eſt Hacan filius Carmi, filii Zabdi, filii Zerachi è tribu Jehudæ.

19 Tum dixit Jehoſchuah Hacani, fili mi, tribue nunc gloriam Iehovæ Deo Iſraelis, & ede ei confeſſionem: & enuncia nunc mihi quid feceris, ne celes me.

20 Reſpondit itaque Hacan Jehoſchuhæ dicens, verum *eſt*, ego peccavi Iehovæ Deo Iſraelis; & hoc & illud commiſi.

21 Quum enim viderem inter illa ſpolia togam Babyloricam unam præſtantem; & ducentos ſiclos argenti, & lingulam auream unam quinquaginta ſiclorum pondere, concupiſcens

piſcens accepi ea : ecce autem ſunt abſcondita in terra in medio iſtius tentorii mei, argentum autem *eſt* ſub ipſa *toga*.

22 Tunc miſit Jehoſchuah legatos, qui cucurrerunt in illud tentorium : & ecce *toga* abſcondita *erat* in tentorio ejus, & argentum illud ſubtùs ea.

23 Hi vero accipientes ea è medio illius tentorii, attulerunt ea ad Jehoſchuham & ad omnes filios Iſraelis : ſtatueruntque ea coram Jehova.

24 Tunc Jehoſchuah, & totus Iſrael cum eo, aſſumpto Hacane filio Zerachi, & argento & toga, & lingula aurea, & filiis ejus, ac filiabus ejus, & bobus ejus, aſinisque ejus, & gregibus ejus, & tentorio ejus, denique omnibus quæ *erant* ei : deduxerunt ea in convallem Hacoris.

25 Ubi dixit Jehoſchuah, quam perturbaſti nos ? perturbabit te Jehova hoc die : obrueruntque eum totus Iſrael lapidibus, & combuſſerunt eos igni ; quum obruiſſent eos lapidibus.

26 Poſtremo erexerunt ſuper eum acervum lapidum magnum *exſtantem* uſque in hunc diem, ſic averſus eſt Jehova à furore iræ ſuæ ; idcirco vocavit *quiſque* nomen loci illius convallem Hacoris uſque in hunc diem.

CAP. VIII. *Stratagema Jehoſchuhæ divinitus præſcriptum, & decalogus lapidibus inſculptus.*

TUm dixit Jehova Jehoſchuhæ, ne timeto neque conſternator, ſume tecum totum populum aptum ad bellum, & ſurgens aſcende adverſus Hajum : vide trado in manum tuam Regem Haji, & populum ejus, civitatemque ejus, & terram ejus.

2 Ut facias Hajo & Regi ejus, ſicut feciſti Jerichunti & Regi ejus, tantum ſpolia ejus & jumenta ejus diripietis vobis : diſpone tibi inſidias contra civitatem iſtam à poſteriore parte ejus.

3 Surrexit itaque Jehoſchuah & totus populus aptus ad bellum, ut aſcenderet verſus Hajum, & delegit Jehoſchuah triginta millia virorum valentium robore, ut præmitteret eos noctu :

4 Præcepitque eis dicendo, videte vos qui inſidiaturi eſtis huic civitati à poſteriore parte ipſius civitatis, ne procul collocetis *vos* ab ipſa civitate valde, ut ſitis vos omnes parati.

5 Ego autem totuſque hic populus qui mecum *erit*, appropinquabimus ad iſtam civitatem : eritque quum procedent obviam nobis, quemadmodum prius, ut fugiamus ante eos :

6 Itaque exibunt poſt nos, donec avellerimus eos ab ipſa civitate, dicent enim, fugiunt ante nos quemadmodum prius : quando fugiemus ante eos.

7 Tum vos ſurgitote ex inſidiis, ut expellatis reliquias ipſius civitatis : tradet enim Jehova Deus veſter eam in manum veſtram.

8 Erit autem, quum occupabitis ipſam civitatem, *ut* incendatis ipſam civitatem igni, ſecundum verbum Jehovæ facitote : videte, præcepi vobis.

9 Sic præmiſit eos Jehoſchuah, qui abeuntes ad locum inſidiarum, conſederunt inter Beth-Elem, & inter Hajum, ab occaſu Hajo : pernoctavit autem Jehoſchuah nocte illa in medio populi.

10 Deinde ſurgens Jehoſchuah mane, recenſuit populum : aſcendebatque ipſe cum Senioribus Iſraelis ante populum Hajum verſus.

11 Totus quoque populus, acies quæ erat cum eo aſcendentes appropinquarunt donec venirent è regione ipſius civitatis : poſueruntque caſtra ab Aquilone Hajo, valle quadam inter eos & Hajum *ſita* :

12 Præterea ſumpſit quaſi quinquies mille viros ; quos diſpoſuit inſidiis inter Beth-Elem, & Hajum, ab occaſu civitatis Haji.

13 Admovente itaque populo tota caſtra, quæ *erant* ab Aquilone civitati illi, & extremam partem eorum ab occaſu ipſius civitatis : perrexit Jehoſchuah ea nocte in medium illius convallis.

14 Unde fuit, quum *id* vidiſſet Rex Haji, ut mane feſtinanter ſurgentes procederent viri illius civitatis obviam Iſraeli in prælium, ipſe cum toto populo ſuo, eo ipſo tempore ante planitiem illam ; neſciebat autem ille ſibi inſidias eſſe à parte poſteriore civitatis.

15 Tunc finxerunt ſe plaga affici Jehoſchuah & totus Iſrael ante eos ; fugeruntque via ad deſertum.

16 Quapropter conclamati ſunt totus populus, qui remanſerat in civitate Haji ad perſequendum eos : qui perſecuti ſunt Jehoſchuham, ita ut avellerentur à civitate ſua.

17 Neque remanſit quiſquam Haji aut Beth-Ele qui non exirent ad perſequendum Iſraelem : reliqueruntque civitatem ſuam apertam, dum perſequebantur Iſraelem.

18 Poſtea quum edixiſſet Jehova Jehoſchuhæ, extende vexillum iſtud quod *eſt* in manu tua verſus Hajum, quia in manum tuam tradam ipſum : extendit Jehoſchuah vexillum illud quod *erat* in manu ſua verſus ipſam civitatem.

19 Tunc illæ inſidiæ ſurgentes cito è loco ſuo, accurrerunt, quum extendiſſet manum ſuam, & ingreſſæ civitatem ipſam ceperunt eam : & feſtinanter incenderunt civitatẽ igni.

20 Quumque reſpicientes viri Haji poſt ſe, viderent quod, ecce, aſcenderet fumus ipſius civitatis verſus cœlum, non erant eis vires ad fugiendum huc & illuc : populus vero qui fugiebat ad deſertum, convertit ſe contra eum qui perſequutus fuerat *ipſum*.

21 Etenim Jehoſchuah & totus Iſrael videntes ſuas inſidias cepiſſe civitatem, & aſcendere fumum ipſius civitatis ; reverſi percuſſerunt viros Haji :

22 Ipſæ vero *inſidiæ* exierunt ex ipſa civitate obviam illis, ita ut eſſent Iſraelitis in medio, iſtis hinc, & illis inde : & percuſſerunt illos adeo, ut non relinquerent illis ſuperſtitem aut effugientem.

23 Sed Regem Haji ceperunt vivum, quem obtulerunt Jehoſchuhæ.

24 Fuit autem quum abſolviſſent Iſraelitæ occidere omnes habitatores Haji in agro, in eo

eo deſerto ubi perſequuti fuerant ipſos, & cecediſſent omnes illi acie gladii, donec conſumerentur: ut reverſi omnes Iſraelitæ Hajum, percuterent *reliquias* ejus acie gladii.

25 Fueruntque omnes qui ceciderunt die illo, cum viri tum fœminæ, duodecies mille; omnes viri Haji.

26 Nam Jehoſchuah non retraxit manum ſuam, quam extenderat cum vexillo, uſque dum internecioni devoviſſet omnes habitatores Haji.

27 Tantum jumenta & ſpolia civitatis illius diripuerunt ſibi Iſraelitæ ſecundum verbum Jehovæ, quod præceperat per Jehoſchuham.

28 Deinde combuſſit Jehoſchuah Hajum, & diſpoſuit ipſum *in* tumulum perpetuum: *in* ſolitudinem uſque in diem hunc.

29 Denique Regem Haji ſuſpendit è ligno uſque ad tempus veſpertinum: quum autem occideret Sol, præcepit Jehoſchuah ut cadaver ejus dimitterent *Iſraelita* è ligno, quod projecerunt ad oſtium portæ civitatis ipſius & ſtatuerunt ſuper ipſum acervum lapidum magnum uſque in diem hunc.

30 Tunc exſtruxit Jehoſchuah altare Jehovæ Deo Iſraelis, in monte Hebalis:

31 Quemadmodum præceperat Moſche ſervus Jehovæ filiis Iſraelis, ſicut ſcriptum *eſt* in libro legis Moſchis, altare è lapidibus integris, ſuper quos non agitaverat ferrum; in quo obtulerunt holocauſta Jehovæ, & ſacrificaverunt euchariſtica.

32 Præterea inſcripſit ibi *aliis* lapidibus, exemplum legis Moſchis, quam præſcripſerat filiis Iſraelis.

33 Quumque totus Iſrael & Seniores ejus, moderatoreſque, & judices ejus adſtarent arcæ utrinque, coram Sacerdotibus Leviticis portantibus arcam fœderis Jehovæ, peregrinus æque ac indigena, dimidium ejus è regione montis Gerizzimorum, alterum vero dimidium ejus è regione montis Hebalis: quemadmodum prius præceperat Moſche ſervus Jehovæ populo ipſi Iſraeli:

34 Poſtmodum pronunciavit omnia verba ipſius legis, benedictionem ac maledictionem prorſus ut ſcriptum *erat* in ipſo libro legis.

35 Nullum fuit verbum ex omnibus quæ præceperat Moſche, quod non pronunciaverit Jehoſchuah coram tota congregatione Iſraelis; & fœminis, & parvulis, peregrino etiam qui ibat inter eos.

CAP. IX. *Dolus Gibhonitarum.*

FUitque quum *iſta* audiviſſent omnes Reges illi, qui erant cis Jardenem, in montanis, & in planitie, & in omnibus portubus maris magni uſque ad *regionem* ſubjectam Libano: Citthæus & Emoræus Cenahanæus, Perizzæus, Chivvæus, & Jebuſæus;

2 Ut congregarent ſe pariter ad pugnandum contra Jehoſchuham, & contra Iſraelem, animo uno.

3 Habitatores autem Gibhonis quum audiviſſent quæ fecerat Jehoſchuah Jerichunti & Hajo;

4 Ipſi quoque fieri curaverunt aſtu, ut *ſui* abeuntes fingerent ſe legatos veniſſe *è longinquo*: ſumentes enim ſaccos tritos *impoſuerunt* aſinis ſuis, & utres vini tritos, ruptoſque, & colligatos:

5 Et calceamenta trita & reſarta pedibus ſuis, ac veſtimenta trita ſibi induta omniſque panis viatici eorum aruerat, abierat in micas.

6 Sic adeuntes Jehoſchuham in caſtra Gilgalem, dixerunt ei, & *primoribus* viris Iſraelis, è terra longinqua advenimus, nunc ergo pangite nobiſcum fœdus.

7 Dixerunt autem *primores* viri Iſraelis Chivvæo, fortaſſis in medio mei habitas, & quomodo pangerem tecum fœdus?

8 Qui dixerunt Jehoſchuhæ, ſervi tui ſumus: dixitque eis Jehoſchuah, qui eſtis? & unde venitis?

9 Tum dixerunt ei, è terra longinqua valde venerunt ſervi tui ad nomen Jehovæ Dei tui: nam audivimus famam ejus, & omnia quæ fecit in Ægypto:

10 Omnia etiam quæ fecit duobus Regibus Emoræorum, qui *erant* trans Jardenem, Sichoni regi Cheſchbonis, & Hogo regi Baſchanis, qui *erat* Haſchtharotis.

11 Quapropter edixerunt nobis Seniores noſtri & omnes habitatores terræ noſtræ dicendo, ſumite in manu veſtra viaticum ad ipſum iter, & abite obviam eis? dicetis autem eis, ſervi veſtri ſumus, nunc ergo pangite nobiſcum fœdus.

12 Hic panis noſter *eſt*, calidum in viaticum accepimus illum è domibus noſtris, quo die eximus ut veniremus ad vos: nunc autem ecce aruit, & abiit in micas.

13 Et hi ſunt utres vini, quos impleveramus novos, jam ecce, rupti ſunt: ſimiliter hæc veſtimenta noſtra & calceamenta noſtra detrita ſunt, quia magnum eſt iter hoc valde.

14 Hæc quum accepiſſent viri illi *primores* ex viatico eorum, & os Jehovæ non conſuluiſſent,

15 Fecit cum eis Jehoſchuah pacem: pepigitque cum eis fœdus de illis in vita ſervandis: quod juramento promiſerunt eis principes cœtus.

16 Fuit autem tertio poſt die quam pepigiſſent cum eis fœdus; ut audirent eos propinquos eſſe ſibi, & in medio ſui eos habitare.

17 Profecti itaque filii Iſraelis venerunt ad civitates eorum tertio die, *erant* autem civitates eorum Gibhon, & Cephira, & Beerothæ, & Kiriath-Jeharim.

18 Sed non percuſſerunt eos filii Iſraelis, eo quod juramento, promiſiſſent eis duces cœtus per Jehovam Deum Iſraelis: quapropter murmuraverunt totus cœtus contra ipſos duces.

19 Dixerunt autem omnes duces toti cœtui, nos juramento promiſimus eis per Jehovam Deum Iſraelis: ideo nunc non poſſumus tangere eos.

20 Hoc faciamus eis, ut ſervemus in vita eos; ut non ſit ſuper nos indignatio, propter illud juramentum quo juravimus eis.

21 Quum ergo dixiſſent eis duces illi, ſinunt or vivere, fuerunt putatores lignorum, & han-

& hauricntes aquam pro toto cœtu, quemadmodum dixerunt ipſis duces.

22 Vocavit enim ipſos Jehoſchuah, & alloquutus eſt eos, dicendo; quare decepiſtis nos, dicendo, longinqui ſumus à vobis valde, cum vos in medio noſtri habitetis?

23 Nunc enim maledicti eſtis: quapropter ne deficiat ex vobis ſervus, & qui putent ligna, ac hauriant aquam pro domo Dei mei.

24 Qui reſpondentes Jehoſchuhæ dixerunt, quia certo nunciatum fuerat ſervis tuis, ad quod præcepit Iehova Deus tuus Moſchi ſervo ſuo, ut daret vobis totam hanc terram, & ut perderet omnes habitatores hujus terræ à facie veſtra: idcirco metuimus valde vitæ veſtræ à vobis, & fecimus rem hanc.

25 Nunc autem; ecce nos in manu tua, ut bonum & ut rectum *videtur* in oculis tuis facere nobis, fac.

26 Fecit ergo eis ſic, & eripuit eos è manu filiorum Jiſraelis, ut non occiderent eos.

27 Conſtituitque eos Jehoſchuah die illo putatores lignorum, & hauricntes aquam pro cœtu, idque pro altari Iehovæ uſque in diem hunc, *aſſerendam* in eum locum quem electurus eſſet.

CAP. X. *Siſtuntur à Jehoſchuah Sol & Luna ad perſequendum quinque Reges.*

FUit ergo, quum audiviſſet Adoni-Tzedek rex Jeruſchalaimorum cepiſſe Jehoſchuham Hajum, & exitio devoviſſe ipſum; quemadmodum fecerat Jerichunte, & rege ejus, ſic feciſſe Hajo & rege ejus: præterea pacem feciſſe habitatores Gibhonis cum Jiſraelitis, & *Jiſraelitas* eſſe in medio ipſorum:

2 Ut timerent valde, eo quod civitas magna eſſet Gibhon, ſicut una ex civitatibus regiis: imo quod etiam major eſſet Hajo, & omnes cives ejus eſſent ſtrenui.

3 Quapropter miſit Adoni-Tzedek rex Jeruſchalaimorum, ad Hohamum regem Chebronis, & ad Piramum regem Jarmuthi, & ad Japhiham regem Laciſchi, & ad Debirum regem Heglonis, qui dicerent:

4 Aſcendite ad me, & auxiliamini mihi, ut percutiamus Gibhonem: nam pacem fecit cum Jehoſchuah & cum filiis Jiſraelis.

5 Congregati itaque, aſcenderunt quinque reges Emoræorum, rex Jeruſchalaimorum, rex Chebronis, rex Jarmuthi, rex Laciſchi, rex Heglonis, ipſi cum omnibus copiis ſuis, & caſtra ponentes contra Gibhonem, bellum gerebant adverſus eam.

6 Sed miſerunt cives Gibhonis ad Jehoſchuham in Caſtra Gilgalem qui dicerent, ne remittas manus tuas à ſervis tuis: aſcende ad nos celeriter, & ſerva nos auxilians nobis, nam congregantur contra nos omnes reges Emoræorum habitantes in montanis.

7 Aſcendit itaque Jehoſchuah Gilgale, ipſe & totus populus aptus ad bellum cum ipſo, & omnes valentes robore:

8 (Dixerat enim Iehova Jehoſchuhæ, ne timeto ab eis, nam in manum tuam tradidi eos: non conſiſtet ex eis quiſquam in conſpectu tuo.)

9 Pervenitque ad illos Jehoſchuah repente: tota ipſa nocte aſcenderat Gilgale.

10 Et fudit illos Iehova coram Jiſraele, qui percuſſit eos cæde magna apud Gibhonem: deinde perſequutus eos via qua aſcenditur Bethchoronem, percuſſit eos Hazekam & Makkedam uſque.

11 Fuit autem quum fugerent à facie Jiſraelis, ipſis *verſantibus* in declivi Bethchoronis, ut dejiceret Iehova in eos lapides magnos è cœlis Hazekam uſque, quibus moriebantur: plures fuerunt qui moriebantur lapidibus illis grandinis, quam quos occiderunt filii Jiſraelis gladio.

12 Tunc alloquutus eſt Jehoſchuah Iehovam; quo die expoſuit Iehova hunc Emoræum filiis Jiſraelis: & dixit ante oculos Jiſraelis; Sol in Gibhone ſubſiſte, & Luna in convalle Ajalonis.

13 Subſtitit ergo Sol, & Luna ſtetit, donec vindicata eſſet gens *Jiſraelitica ab* hoſtibus ſuis, nonne hoc ſcriptum eſt in libro recti? ſtabat autem Sol in medio cœli, neque feſtinabat ad occaſum quaſi diem integrum.

14 Nec fuit ſimilis dici illi ante eum, vel poſt eum, auſcultante Iehova voci cujuſquam: nam Iehova pugnabat pro Jiſraele.

15 Tandem reverſus eſt Jehoſchuah, & totus Jiſrael cum eo ad caſtra Gilgalem.

16 Quum autem fugientes quinque reges illi; abſcondiſſent ſe in quadam ſpelunca Makkedæ.

17 Nunciatumque fuiſſet Jehoſchuhæ, dicendo; inventi ſunt quinque illi reges abſconditi in quadam ſpelunca Makkedæ:

18 Dixit Jehoſchuah, obvolvite lapides magnos ori illius ſpeluncæ; & præficite ei viros ad cuſtodiendum illos.

19 Vos autem ne conſiſtite, perſequimini hoſtes veſtros, & poſtremos quoſque eorum cædite: ne permittite eos ingredi in civitates ſuas; quandoquidem tradidit eos Iehova Deus veſter in manum veſtram.

20 Fuitque quum abſolviſſent Jehoſchuah & filii Jiſraelis percutere eos cæde magna valde, donec conſumerentur; ſuperſtites vero qui ſupererant ex eis ingreſſi eſſent in civitates munitas:

21 Et reverterentur totus populus in caſtra ad Jehoſchuham Makkedam incolumes: non movcrat in filios Jiſraelis *quiſquam* in ullum linguam ſuam.

22 Tum dixit Jehoſchuah, aperite os illius ſpeluncæ: & producite ad me quinque reges iſtos ex ipſa ſpelunca.

23 Qui facientes ſic, produxerunt quinque reges iſtos ad eum ex ipſa ſpelunca, regem Jeruſchalaimorum, regem Chebronis, regem Jarmuthi, regem Laciſchi, regem Heglonis.

24 Deinde fuit quum produxiſſent reges iſtos ad Jehoſchuham; ut vocaret Jehoſchuah omnes viros Jiſraelis, & ediceret ductoribus virorum militantium, qui venerant cum ipſo, appropinquate, imponite pedes veſtros cervicibus iſtorum regum: qui appropinquantes impoſuerunt pedes ſuos cervicibus eorum.

25 Tunc dixit eis Jehoſchuah, ne timete, neque

neque conſternamini; confirmamini, & fortes eſtote, nã ſic facturus eſt Iehova omnibus hoſtibus veſtris quibuſcum vos pugnaturi eſtis.

26 Percuſſitque eos Jehoſchuah poſtea, & morte affecit eos, ſuſpendens eos è quinque lignis: qui manſerunt ſuſpenſi è lignis illis uſque ad veſperam.

27 Fuit vero tempore occaſus Solis, ut præcipiente Jehoſchuah, demitterent eos ex lignis, ac projicerent eos in ſpeluncam illam ubi abſconderant ſe: & impoſuerunt lapides magnos ori illius ſpeluncæ uſque in hunc ipſum diem.

28 Makkedam autem cepit Jehoſchuah eodem die, cujus *incolas* percuſſit acie gladii, & cum rege ejus internecioni devovit ipſos, id eſt, omnem animam quæ *erat* in illa, non reliquum fecit ſuperſtite: ſed fecit rege Makkedę quemadmodum fecerat rege Jerichuntis.

29 Deinde progreſſus Jehoſchuah, & totus Iſrael cum eo Makkeda Libnãm: oppugnavit Libnam.

30 Quumque tradidiſſet ipſam quoque Iehova in manum Iiſraelis & regem ejus; percuſſit eam acie gladii, id eſt, omnem animam quæ *erat* in ea, non reliquum fecit in ea ſuperſtitem: ſed fecit rege ejus, quemadmodum fecerat rege Jerichuntis.

31 Deinde progreſſus eſt Jehoſchuah & totus Iiſrael cum eo Libna Laciſchum: & caſtris poſitis obſidens eam oppugnavit eam.

32 Tradiditque Iehova Laciſchum in manum Iiſraelis, qui cepit eam die ſecundo, & percuſſit eam acie gladii, id eſt, omnem animam quæ *erat* in ea, ſecundum omnia quæ fecerat Libnæ.

33 Tunc aſcendit Horam rex Gezeris ad auxiliandum Laciſcho: ſed percuſſit eum Jehoſchuah & populum ejus, adeo ut non faceret ei reliquum ſuperſtitem.

34 Deinde progreſſus eſt Jehoſchuah & totus Iiſrael cum eo Laciſcho Heglonem: & caſtris poſitis obſidentes eam oppugnaverunt eam.

35 Quam ceperunt eodem die, & percuſſerunt eam acie gladii, id eſt, omnem animam quæ *erat* in ea, eodem die internecioni devovit: ſecundum omnia quæ fecerat Laciſcho.

36 Deinde aſcendit Jehoſchuah & totus Iiſrael cum eo Heglone Chebronem; & oppugnaverunt eam;

37 Quam capientes percuſſerunt acie gladii, & regem ejus, & omnes civitates ejus, id eſt, omnem animam, quæ *erat* in unaquaque earum, non reliquum fecit ſuperſtitem, ſecundum omnia quæ fecerat Heglon: internecioni enim devovit eam, id eſt, omnem animam quæ *erat* in ea.

38 Deinde revertens Jehoſchuah & totus Iiſrael cum eo Debirum venit, & oppugnavit eam.

39 Quumque cepiſſet eam, & regem ejus, & omnes civitates ejus, percuſſerunt eos acie gladii, & internecioni devoverunt omnem animam quæ *erat* in unaquaque earum, non reliquum fecit ſuperſtitem: quemadmodum fecerat Chebroni, ſic fecit Debiro & regi ejus, & quemadmodum fecerat Libnæ & regi ejus.

40 Denique percuſſit Jehoſchuah totam regionem, montanam, & auſtralem, & planam; & decurſibus *irriguam*, & omnes reges earum, non reliquum fecit ſuperſtitem: ſed omnem animam humanam internecioni devovit, quemadmodum præceperat Iehova Deus Iiſraelis:

41 Sic percuſſit eos Jehoſchuah inde à Kadeſcho-Barnehæ Hazzam uſque; totam etiam terram Goſchenis Gibhonem uſque.

42 Omnes autem iſtos reges & terram eorum cepit Jehoſchuah una expeditione: nam Iehova Deus Iiſraelis pugnabat pro Iiſraele.

43 Tum demum reverſus & Jehoſchuah & totus Iiſrael cum eo ad caſtra Gilgalem.

CAP. XI. *Bellis imponitur finis, & populus in terram promiſſam immittitur.*

FUitque, quum audiviſſet *iſta* Jabin rex Chatzoris: ut mitteret ad Jobabum regem Madonis, & ad regem Schimronis, & ad regem Acſchaphi.

2 Ad reges quoque qui *erant* ab Aquilone *regionis*, in montanis, & in campeſtribus, in auſtralibus partibus Cinnerottanis, & in planitie, & in tractibus Dori verſus mare.

3 *Ad* Cenahanæum ab Oriente & Occidente, & Emoræum, & Chitthæum, Perizzæumque, & Jebuſæum in montanis, Chivvæum etiam ſubjacentem Chermoni, in regione Mitzpæ:

4 Qui prodierunt ipſi, & omnes copiæ eorum cum eis, populus multus, ſicut arena quæ *eſt* in litore maris, in multitudine; & equi ac currus multi admodum:

5 Et ex condicto convenerunt omnes reges iſti; deinde venientes caſtra poſuerunt ſimul ad aquas Meromi, ut pugnarent contra Iiſraelem.

6 Dixit autem Iehova Jehoſchuhæ: ne time à facie eorum; nam cras hoc eodem tempore traditurus ſum omneis illos confoſſos coram Iiſraele: equis eorum ſuffragines ſuccidito, & currus eorum comburito igni.

7 Venit itaque Jehoſchuah & totus populus militaris cum eo contra illos ad aquas Meromi repente, & irruerunt in eos.

8 Quos tradidit Iehova in manum Iiſraelis, ita ut percuterent eos, & perſequuti ſunt eos uſque ad magnam Tzidonem, & uſque ad fornaces vitrarias, ac uſque ad convallem Mitzpæ verſus orientem: percuſſerunt autem eos adeo, ut non reliquum facerent eis ſuperſtitem.

9 Fecitque Jehoſchuah quemadmodum ipſi edixerat Iehova: equis eorum ſuffragines ſuccidit, & currus eorum combuſſit igni.

10 Reverſus deinde Jehoſchuah, tempore illo cepit Chatzorem, cujus regem percuſſit gladio: Chatzor enim antea erat caput omnium regnorum iſtorum.

11 Percuſſerunt autem omnem animam quæ *erat* in ea, acie gladii interrecioni devoventes, non reliqua fuit ulla anima *humana*, Chatzorem vero combuſſit igne.

12 Similiter omnes civitates regum iſtorum & omnes reges earum cepit Jehoſchuah, percuſſitque eos acie gladii, internecioni devovendo eos : quemadmodum præceperat Moſche ſervus Jehovæ.

13 Veruntamen nullam earum civitatum quæ manſerunt cum aggere ſuo combuſſit Iſrael : præter Chatzorem ſolam ; *quam* combuſſit Jehoſchuah.

14 Omnia autem ſpolia iſtarum civitatum, & jumenta diripuerunt ſibi filii Iſraelis : tantum omnes homines percuſſerunt acie gladii adeo ut perderent eos, non fecerunt reliquam ullam animam *humanam*.

15 Quemadmodum præceperat Jehova Moſchi ſervo ſuo, ſic præceperat Moſche Jehoſchuhæ : & ſic fecit Jehoſchuah, nihil detraxit ex omnibus quæ præceperat Jehova Moſchi :

16 Cepit ergo Jehoſchuah totam regionem iſtam ; montanam, & totam auſtralem, & totam terram Goſchenis ; & planitiem, atque campeſtria : id eſt, montana Iſraelis, & planitiem ejus.

17 A monte glabro quo aſcenditur Sehirem, uſque Bahal-Gadem in convalle Libani, ſub monte Chermonis ; quorum omnes reges cepit, & percutiens morti tradidit eos.

18 Diebus multis geſſit Jehoſchua contra omnes reges iſtos bellum.

19 Nulla fuit civitas quæ pacem fecerit cum filiis Iſraelis, præter Chivvæos habitatores Gibhonis : omnia iſta ceperunt bello.

20 A Jehova enim fuit quod obfirmabant cor ſuum, ad occurrendum bello Iſraeli, ut internecioni devoveret illas, nec fieret illis gratia, ſed ut perderent eas, quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

21 Tempore autem illo veniens Jehoſchuah exſcidit Hanakæos è montanis, è Chebrone, è Debiro, è Hanabo, & ab omnibus montanis Jehudæ, & ab omnibus montanis Iſraelis : cum civitatibus illorum internecioni devovit eos Jehoſchuah.

22 Nullus Hanakæorum reliquus factus eſt in terra filiorum Iſraelis : tantum Hazzæ, Gathi, & Aſchdodi ſuperfuerunt.

23 Sic cepit Jehoſchuah totam illam terrã, quemadmodum edixerat Jehova Moſchi ; deditque eam Jehoſchuah in poſſeſſionem Iſraelitis, ſecundum partitiones eorum per tribus eorum : quum terra quieta fuit à bello.

CAP. XII. *Reges 33 victi : à Moſche duo, à Jehoſchuah reliqui.*

HI autem *ſunt* reges iſtius terræ, quos percuſſerunt filii Iſraelis & hæreditario jure poſſiderunt terram eorum, trans Jardenem ad ortum Solis : à flumine Arnonis, uſque ad montem Chermonis, & omnia campeſtria ad orientem.

2 Sichon Rex Emoræorum habitans Cheſchbone : qui dominabatur à Harohere, quod *eſt* ad ripam fluminis Arnonis, & interamni ipſium fluminis, ac dimidio Gilhadis, uſque ad Jabbokum torrentem, terminum Hammonitarum :

3 Et à campeſtribus uſque ad mare Cinnereth ab oriente, & uſque ad mare campeſtrium, mare ſalſum ad orientem, *ubi eſt* via Beth-jeſchimothas : & ab auſtro ſub ipſis decurſibus collis.

4 Et conterminus Hog rex Baſchanis, è reliquis Raphæorum : qui habitaverant Haſchtharothis Edrehi :

5 Dominabaturque in monte Chermonis, & Salcæ, & in toto Baſchane, uſque ad terminum Geſchurgorum, & Mahachathgorum ; & *in* dimidio Gilhadis, contermino Sichoni regi Cheſchbonis.

6 Hos Moſche ſervus Iehovæ & filii Iſraelis percuſſerunt, deditque illam Moſche ſervus Iehovæ hæreditariam poſſeſſionem Reubeniticæ & Gaditicæ, ac dimidiæ tribui Menaſchiticæ.

7 Hi vero *ſunt* reges iſtius terræ ; quos percuſſit Jehoſchuah cum filiis Iſraelis cis Jardenem ad occidentem, à Bahalgade in convalle Libani uſque ad montem glabrum, qua adſcenditur Schirem : deditque eam Jehoſchuah tribubus Iſraelis hæreditariam poſſeſſionem ſecundum partitiones eorum :

8 In montanis, ac in planitie, & in campeſtribus, & in decurſibus, & in deſerto, ac in auſtrali plaga : *terram* Citthæi, Emoræi, & Cenahanæi, Perizzæi, Chivvæi, & Jebuſæi.

9 Rex Jerichuntis unus : rex Haji, quæ à latere *erat* Beth-Elis, unus.

10 Rex Jeruſchalaimorum unus : rex Chebronis unus.

11 Rex Jarmuthi unus : rex Laciſchi unus.

12 Rex Heglonis unus : rex Gezeris unus.

13 Rex Debiri unus : rex Gederis unus.

14 Rex Chormæ unus : rex Haradi unus.

15 Rex Libnæ unus : rex Hadullam unus.

16 Rex Makkedæ unus : rex Beth-Elis unus.

17 Rex Tappuachi unus : rex Chepheris unus.

18 Rex Apheki unus : rex in Scharon unus.

19 Rex Madonis unus : rex Chatzoris unus.

20 Rex Schimronis Meronis unus : rex Aeſchaphi unus.

21 Rex Thahanachi unus : rex Megiddonis unus.

22 Rex Kedeſchi unus : rex Joknehami in Carmelo unus.

23 Rex Dori cum tractu Dori unus : rex gentium ad Gilgalem unus.

24 Rex Thirtzæ unus : omnes reges triginta unus.

CAP. XIII. *Sors Reubenis, Gadis, & dimidiæ tribus Menaſchis.*

IEhoſchuah autem quum ſenex eſſet, & vergens ætate ; dixit Jehova ei ; tu ſenuiſti vergens ætate es, & terra relinquitur multa admodum, poſſidenda jure hæreditario.

2 Hæc terra *eſt* quæ relinquitur ; omnes limites Peliſchthæorum, & tota Geſchuræa.

3 A Schichore, qui *eſt* ante Ægyptum, usque ad terminum Hekronis verſus Aquilonem, Cenahanæis accenſetur : *regio* quinque ſatrapiarum Peliſchthæorum, Hazzathæi, & Aſch-

Aſchdodæ, & Eſchkeloniticæ, Gatthæ, & Ekroniticæ, & quæ Havvæorum *eſt*.

4 Ab Auſtro tota terra Cenahanæi, & Mahora quod *eſt* Tzidoniorum Aphekum uſque, uſque ad terminum Emoræi.

5 Terra etiam Giblæa, & totus Libanus ad ortum Solis, à Bahal-Gade ſub monte Chermonis, uſque ad ingreſſum Chamathæ.

6 Omnes habitatores illius montis à Libano uſque ad fornaces vitrarias, omnes Tzidonios ego expellam à conſpectu filiorum Iſraelis: tantum fac ut *ſortiſione* accidat Iſraeli in poſſeſſionem, quemadmodum præcepi tibi.

7 Nunc itaque divide terram iſtam in poſſeſſionem novem his tribubus, & dimidiæ tribui Menaſchiticæ.

8 Cum *altera dimidia* ejus Reübenitica & Gaditica acceperunt poſſeſſionem ſuam; quam dederat eis Moſche trans Jardenem ad Orientem; quemadmodum dedit eis Moſche ſervus Iehovæ.

9 A Harohere quod *eſt* ad ripam fluminis Arnonis, & civitate quæ *eſt* in teramnis, tum totam planitiem Medebæ Dibonem uſque;

10 Id eſt, omnes civitates Sichonis regis Emoræi, qui regnabat Cheſchbone: uſque ad terminum Hammonitarum.

11 Tum Gilhadem & terminum Geſchuræum & Mahachathæum: totumque montem Chermonem, ac totum Baſchanem, Salcam uſque.

12 Totum regnum Hogi in Baſchane, qui regnabat Haſchtharothis & Edrehi: hic reſiduus erat è reliquiis Raphaæorum, quum percuſſit eos Moſche & expulit eos:

13 Quamvis non expulerint filii Iſraelis Geſchuræum & Mahacathæum, ſed inhabitet Geſchuræus & Mahacathæus in medio Iſraelitarum, uſque in diem hunc.

14 Tantum tribui Leviticæ non dedit poſſeſſionem: igni conſumenda Jehovæ Dei Iſraelis ſunt poſſeſſio ejus, quemadmodum dixit ei.

15 Dederat autem Moſche tribui filiorum Reübenis per familias eorum *in poſſeſſionem*.

16 Fuitque eis terminus à Harohere, quod eſt ad ripam fluminis Arnonis, tum civitas quæ *eſt* interamnis, tum tota planities uſque Medebam:

17 Cheſchbonem cum omnibus civitatibus ejus quæ *ſunt* in illa planitie; Dibonem & Bamoth-Bahalem, & Beth-bahal-mehonem:

18 Item Jahatzam, & Kedemothas, & Mephahatham:

19 Item Kiriathajima, & Sibmam, & Tzereth-Schacharam in montanis illius convallis.

20 Item Beth-pehorem, & Aſchdothas Piſgæ, & Beth-Jeſchimothas:

21 Denique omnes civitates illius planitiei & totum regnum Sichonis regis Emoræorum, qui regnarat Cheſchbone, quum percuſſiſſet Moſche eum, & principes Midjanitarum Evin, & Rekemum, & Tzurem, & Churem, & Rebahum, Toparchas Sichonis, inhabitantes eam terram:

22 Bilhamum quoque filium Behoris divinum, occidiſſent filii Iſraelis gladio ad cæſas copias eorum.

23 Fuitque terminus filiorum Reübenis; Jarden cum termino *ejus*: hæc *eſt* poſſeſſio filiorum Reübenis per familias eorum, civitates cum villis earum.

24 Item dederat Moſche tribui Gadis, pro filiis Gadis per familias eorum *in poſſeſſionem*.

25 Fuitque illis terminus Jahzer cum omnibus civitatibus Gilhadis, & dimidia terra Hammonitarum, Haroherem uſque, quæ *eſt* ante conſpectum Rabbæ.

26 Item à Cheſchbone uſque Ramatham Mitzpæ, & Betonimos, & à Machanajimis uſque ad terminum Debiri.

27 In convalle autem Beth-Haramum, & Beth Nimram, & Succothas, & Aquilonalem tractum reſiduum regni Sichonis regis Cheſchbonis, Jardenem cum termino *ejus* uſque ad extremitatem maris Cinnerethæ, trans Jardenem ad orientem.

28 Hæc *eſt* poſſeſſio filiorum Gadis per familias eorum, civitates cum villis earum.

29 Denique dederat Moſche dimidiæ tribui Menaſchis *in poſſeſſionem*, fuitque dimidiæ tribus filiorũ Menaſchis per familias eorum:

30 Fuit, inquam, terminus eorum à Mathanajimis totus Baſchan, totum regnum Hogi regis Baſchanis, & omnes villæ Jairis, quæ *erant* in Baſchane, ſexaginta civitates.

31 Item dimidium Gilhadis cum Haſchtharothis, & Edrehi civitatibus regni Hogi in Baſchane: *fuit* filiorum Maciris filii Menaſchis, pro dimidia parte filiorum Maciris per familias eorum.

32 Iſta *ſunt*, quæ poſſidenda tradiderat Moſche in campeſtribus Moabitarum: trans Jardenem *è regione* Jerichuntis orientem verſus:

33 Tribui autem Leviticæ non dederat Moſche poſſeſſionem: Iehova Deus Iſraelis eſt poſſeſſio eorum, quemadmodum dixit eis.

CAP. XIV. *Sors Caleb.*

ISta vero *ſunt* quæ poſſidenda acceperunt filii Iſraelis in terra Cenahanis: & quæ poſſidenda tradiderunt Elhazar Sacerdos, & Jehoſchuah filius Nunis, ac primores paternarum familiarum per ſingulas tribus filiis Iſraelis.

2 Sortitione poſſeſſionis ſuæ (quemadmodum præceperat Iehova per Moſchen) novem tribubus & dimidiæ tribui:

3 Quum dediſſet Moſche poſſeſſionem duabus illis tribubus, & dimidiæ tribui trans Jardenem: Levitis autem non dediſſet poſſeſſionem inter eos.

4 Erant enim filiorum Joſephi duæ tribus, Menaſche & Ephrajim; Levitis vero non dederunt partem in ipſa terra, ſed civitates ad habitandum, & ſuburbana prædia earum, pro pecoribus eorum, & pro facultatibus eorum.

5 Quemadmodum præceperat Iehova Moſchi, ſic fecerunt filii Iſraelis, & partiti ſunt terram.

6 Accedentibus autem filiis Jehudæ ad Joſchua-

hoſchuham Gilgalem, dixerat ei Caleb filius Jephunnæ Kenizzæus : tu noviſti verbum quod edixit Jehova Moſchi viro illi Dei mei cauſa, & tui cauſa Kadeſchi-Barnehæ :

7 Quadraginta annos natum fuiſſe me quum mitterit Moſche ſervus Iehovæ me Kadeſcho-Barnehæ ad explorandum hanc terram ; & retuliſſe ei reſponſum, quemadmodum *erat* in animo meo :

8 Fratres quidem meos, qui aſcenderant mecum liquefeciſſe animum populi : me vero plene ſequutum eſſe Iehovam Deum meum :

9 Ideoque juraſſe Moſchen die illo, dicendo ; *mentiar* niſi terra illa per quam inceſſit pes tuus, tibi cedat in poſſeſſionem, filiiſque tuis uſque in ſeculum : eo quod plene ſequutus es Iehova Deum meum.

10 Nunc autem, ecce, vivum conſervavit Iehova me, quemadmodum dixerat, jam quadrageſimus quintus annus eſt, ex quo edixit Iehova edictum hoc Moſchi, quum rediret Iſrael in deſertum : nunc ergo, ecce, ego hodie natus ſum octoginta quinque annos ;

11 Adhuc hodie robuſtus ſum, ut quo die miſit me Moſche, ut vires meæ tunc *fuerunt* ſic etiam vires meæ nunc *ſunt*, ad bellum, & ad procedendum, atque veniendum.

12 Quapropter nunc da mihi montem iſtum, id quod edixerat Iehova die illo, quod tu audiviſti illo die Hanakæos eſſe ibi, & civitates eſſe maximas & munitiſſimas, fortaſſis Iehova *erit* mecum ut expellam eos, quemadmodum prædixit Iehova.

13 Benedixit ergo ei Jehoſchuah, deditque Chebronem Calebo filio Jephunnæ in poſſeſſionem.

14 Idcirco ceſſit Chebron Chalebo filio Jephunnæ Kenizzæi in poſſeſſionem, uſque in diem hunc : propterea quod plene ſequutus eſſet Iehovam Deum Iſraelis.

15 Nomen autem Chebronis antea fuerat urbs Arbahi, is homo ille maximus inter Hanakæos fuit : tum terra, quieta fuit à bello.

CAP. XV. *Sors tribus filiorum Jehudæ, & civitates à Calebo filiæ Hacſæ datæ.*

FUit autem ſors pro tribu filiorum Jehudæ per familias eorum *iſta* : ad terminum Edomæorum, deſertum Tzinis meridiem verſus *erat* extremitas auſtralis *ab Occidente*.

2 Fuitque eis terminus *ab oriente* meridianus, extremitas maris ſalſi, ab eo ſinu qui ſpectat meridiem verſus.

3 Unde procedens in *tractum* ſecundum meridiem ad aſcenſum Hakrabbimorum, pertranſit Tzinem, aſcenditque à meridie Kadeſchum-Barnehæ : ac tranſiens Chetzrone, aſcendit Adarem, & divertit Karkahum.

4 Inde tranſiens Hatzmonem, procedit ad vallem Ægypti, cujus termini exitus ſunt in mare : hic eſto vobis terminus meridianus.

5 Terminus autem *meridianus* orientem verſus, *eſt* mare ipſum ſalſum, uſque ad extremitatem Jardenis : terminus vero ad latus Aquilonare, à ſinu iſtius maris, pars Jardenis.

6 Unde aſcendens hic terminus Beth-Choglam, tranſit ab Aquilone Beth-Harabæ ; deinde aſcendit idem terminus ad lapidem Bohanis Reübenitæ.

7 Unde aſcendit idem terminus Debirum à convalle Hacoris ; & Aquilonem verſus ſpectat Gilgalem, qui *eſt* è regione aſcenſus Adummimorum, qui ipſi valli à meridie *ſitus eſt* : tum tranſit terminus ipſe ad aquas Henſchemeſchi ; ſuntque progreſſus ejus ad fontem Rogelis.

8 Inde aſcendit idem terminus per vallem filiorum Hinnomi ad latus *urbis* Jebuſæorum à meridie, ipſa eſt Jeruſchalaima : unde aſcendit idem terminus ad verticem montis qui *eſt* in conſpectu vallis Hinnomi verſus occidentem, qui *que eſt* in extremitate convallis Raphaæorum verſus Aquilonem.

9 Poſt definit terminum iſtum mons à vertice *ſuo* ad fontem aquarum Nephthoachi, & procedit ad civitates montis Hephronis : definit etiam terminum iſtum Bahala, *iſta* eſt Kirjath-Jeharim.

10 Deinde divertens terminus ipſe à Bahalo occidentem verſus, ad montem Sehiri, tranſit ad latus montis Jeharimorum ab Aquilone, hoc *jam eſt* Ceſalon : tum deſcendens Beth-Schemeſchum tranſit Thimnam.

11 Poſtea procedit iſte terminus ad latus Hekronis Aquilonem verſus, & definit ipſum terminum ad Schicceronem, & tranſiens montem Bahale procedit Jabneelem ; & ſunt exitus illius termini in mare.

12 Denique terminus occidentalis *eſt*, quod *eſt* ad mare magnum & terminum *ipſius* : hic *eſt* terminus filiorum Jehudæ circumquaque per familias eorum.

13 Calebo autem filio Jephunnæ dederat partem Jehoſchuah inter filios Jehudæ ex præſtituto Iehovæ ſibi *indicto*, urbem Arbahi, *qui fuit* pater Hanakitarum, ea *eſt* Chebron.

14 Expuleratque inde Caleb tres Hanakitas, Scheſchajum, & Achimanem, & Thalmajum, Hanakitas.

15 Poſtea aſcendens inde ad habitatores Debiri (nomen autem Debiri antea *fuerat* urbs Sephiri.)

16 Dixerat Caleb, qui percuſſerit urbem Sephiri & ceperit eam, viciſſim dabo ei Hacſam filiam meam in uxorem.

17 Quumque cepiſſet eam Hothniel filius Kenazi agnatus Calebi ; dedit ei Hacſam filiam ſuam in uxorem.

18 Fuitque dum conventura eſſet ; ut *ea* perſuaderet illi de petendo à patre ſuo agro, deſiliitque de aſino : cui dixit Caleb, quid tibi *eſt* ?

19 Tum dixit illa, da mihi munus, quandoquidem terram ſiccam dediſti mihi, des mihi quoque ſcaturigines aquarum : dedit itaque ei ſcaturigines ſuperiores, & ſcaturigines inferiores.

20 Hæc *eſt* poſſeſſio tribus filiorum Jehudæ per familias eorum.

21 Suntque civitates iſtæ, extremitatis *pertinentis* ad tribum filiorum Jehudæ, conterminæ Edomæis, ad meridiem : Kabzeel, & Heder, & Jagur :

22 Et

22 Et Kina, & Dimona, & Hadhada.
23 Et Kedesch, & Chatzor, & Jithnan.
24 Ziph, & Telem, & Belothæ.
25 Et Chatzor, Chadattha, & Kerijothæ (Chetzron ea *est* Chatzor.)
26 Amam, & Schemah, & Molada.
27 Et Chatzar-Gadda, & Cheschmom, & Beth-Pelet.
28 Et Chatzar Schuhal, & Beer-Schebah, & Bizjothja.
29 Bahala, & Hijima, & Hetzem:
30 Et Eltholad, & Cesil, & Chorma.
31 Et Tziklag, & Madmanua: & Sansanna.
32 Et Lebaothæ, & Schilchima, & Hajin, & Rimmon: omnes civitates viginti novem, & villæ earum.
33 In humili loco, Eschthaol, & Tzotha, & Aschna,
34 Et Zanoach, & Hen-Gannima, Tzappuach, & Henam,
35 Jarmuth, & Hadullam, Soco, & Hazeka,
36 Et Schaharajima, & Hadithajima, & Gedera sive Gederothajima: civitates quatuordecim, & villæ earum.
37 Tzenam, & Chadascha, & Migdal-Gadis,
38 Et Dilhan, & Mitzpe, & Jokteel.
39 Lacisch, & Botzkath, & Heglon.
40 Et Cabbon, & Lachmas, & Cithlisch.
41 Et Gederothæ, Beth-Dagon, & Nahama, & Makkeda, civitates sexdecim & villæ earum.
42 Libna, & Hether, & Haschan:
43 Et Jiphthach, & Aschna, & Netzib.
44 Et Kehila, & Aczib, & Marescha: civitates novem & villæ earum.
45 Hekron cum pagis ejus & villis ejus.
46 Ab Hekrone usque ad mare, omnes *civitates* quæ sunt juxta Aschdodum, & villæ earum.
47 Aschdod, pagi ejus & villæ ejus, Hazza, pagi ejus & villæ ejus, usque ad vallem Ægypti, & mare magnum, ac terminus *ejus*.
48 In montanis autem Schamir, & Jatthir, & Soco.
49 Et Danna, & urbs Sannæ, ea *est* Debir.
50 Et Hanab, & Eschthemo, & Hanimæ.
51 Et Choschen, & Cholon, & Gillo: civitates undecim, & villæ earum.
52 Arab, & Duma, & Eschehan.
53 Et Janum, & Beth-thappuach, & Apheka.
54 Et Chumta, & urbs Arbahi, ea *est* Chebron, & Tzihor, civitates novem & villæ earum.
55 Mahon, Carmel, & Ziph, & Juta.
56 Et Jizrehel, & Jokdeham, & Zanoach.
57 Kajin, Gibha, & Thimma: civitates decem & villæ earum.
58 Chalchul, Beth-Tzur, & Gedor,
59 Et Maharath, & Beth-Hanothæ, & Elthekon: civitates sex & villæ earum.
60 Kirjath-Baal, ea *est* Kirjath-Jeharima, & Rabba: civitates duæ & villæ earum.
61 In deserto, Beth Harabæ, Middin, & Secaca.
62 Et Nibschan, & civitates salis, & Hen-Gedi: civitates sex & villæ earum.
63 Jebusæos autem inhabitantes Jeruschalaima, non potuerunt filii Jehudæ expellere: sed habitabat Jebusæus cum filiis Jehudæ Jeruschalaimis usque in diem hunc.

CAP. XVI. *Sors filiorum Ephrajimi, inter quos Cenahanæus tributarius.*

1 Deinde prodiit sors pro filiis Josephi, à Jardene è *regione* Jerichuntis, inde ab aquis Jerichuntis ad orientem: desertum illud, quod ascendit Jerichunte per montana Beth-Elem.
2 Inde progreditur Beth-Ele Luzem: & transit ad terminum Arczi-Hatarothas.
3 Postea descendit occidentem versus per terminum Japhletæi usque ad terminum Beth-Choronis inferios & Gezerum usque: suntque exitus ejus in mare.
4 Itaque possessionem acceperunt filii Josephi, Menasche, & Ephrajim.
5 Fuit autem terminus filiorum Ephrajimi per familias eorum, fuit, inquã, terminus possessionis eorum orientem versus, Hatarothæ-Adaris Beth-Choronem superiorem usque.
6 Et procedit terminus iste occidentem versus Michmethatham ab Aquilone, tum divertit terminus orientem versus Thaanatham-Schiluntis; quam pertransit ab oriente ad Janoachum.
7 Tum descendit à Janoacho Hatarothas & Naharam: & incurrens in Jerichuntem exit ad Jardenem.
8 A Thappuacho procedit terminus versus occidentem ad flumen Canæ, suntque exitus ejus in ipsum mare: hæc *est* possessio tribus filiorum Ephrajimi per familias eorum.
9 Hæ autem civitates limitares *fuerunt* pro filiis Ephrajimi inter possessionem Menaschitarum; omnes civitates cum villis earum.
10 Sed non expulerunt Cenahanæum qui habitabat Gezere: quapropter habitavit Cenahanæus inter Ephrajimitas usque in diem istum, fuitque tributo serviens.

CAP. XVII. *Sors dimidiæ tribus Menaschis & filiarum Tzelophchadi.*

1 Fuit vero sors tribui Menaschis, quia ipse primogenitus erat Josephi: Maciri quidem primogenito Menaschis, principi Gilhaditidos, eo quod ipse *erat* vir bellicosus, ideo fuit ejus Gilhaditis & Baschan.
2 Filiis vero Menaschis reliquis fuit *sors* per familias suas, filiis Abihezeris, & filiis Chelcki & filiis Africlis, & filiis Schecemi, & filiis Chepheris, & filiis Schemidahi: *nam* hi *sunt* filii Menaschis, filii Josephi, mares per familias suas.
3 Tzelophchado autem filio Cepheris, filii Gilhadis, filii Maciris, filii Menaschis, non fuerant filii sed filiæ: atque hæc *sunt* nomina filiarum ejus, Machla, & Noha, Chogla, Milca, & Thirtza.
4 Quæ accesserunt coram Elhazare Sacerdote, & coram Jehoschuha filio Nunis, & coram principibus, dicendo, Jehova præcepit Moschi dari nobis possessionem inter fratres nostros: quapropter dedit eis *Jehoschuah* ad

præſtitutum Iehovæ poſſeſſionem inter fratres patris earum.

5 Acciderunt igitur partes Menaſchis decem: præter terram Gilhaditicam & Baſchanem, quæ *ſunt* trans Jardenem.

6 Nam filiæ Menaſchis *illa* poſſederunt poſſeſſionem inter filios eius: terra autem Gilhaditica fuit filiorum Menaſchis reliquorum.

7 Fuit vero terminus Menaſchis verſus Aſcherem Micinethatha, quæ eſt in conſpectu Schecemi: proceditque terminus dexteram verſus ad habitatores Hen-Thappuachi.

8 Menaſchis *quidem eſt* regio Thappuachi: ſed Thappuach inter terminos Menaſchis, *eſt* filiorum Ephraimi.

9 Unde deſcendit terminus ad flumen Kanæ ad meridiem ipſius fluminis, civitates iſtæ Ephrajimi *ſunt* inter civitates Menaſchis: terminus autem Menaſchis *eſt* ab Aquilone ipſius fluminis, ſuntque exitus ejus in mare.

10 Quæ ad Auſtrum, Ephraimi *ſunt*, ad Aquilonem vero Menaſchis, eſtque mare terminus ejus: & in Aſcherem incidunt ab Aquilone, in Iſſacarem vero ab oriente.

11 Eſt enim Menaſchis in Iſſacare & in Aſchere, Beth Schean cum pagis ejus & Jibleham cum pagis ejus, & habitatores Dori cum pagis ejus, & habitatores Hen-dori cum pagis ejus, & habitatores Thahanaci cum pagis ejus, & habitatores Megidduntis cum pagis ejus: tres illi tractus.

12 Sed non potuerunt filii Menaſchis expellere à civitatibus iſtis *Cenahanæum*; nam voluit habitare Cenahanæus in terra iſta.

13 Fuit quidem quum fortes evaſiſſent filii Iſraelis, ut redderent Cenahanæum tributarium: ſed omnino non expulerunt eum.

14 Quapropter alloquuti ſunt filii Joſephi Jehoſchuham, dicendo, quare dediſti mihi *in* poſſeſſionem ſortem unicam, & partem unicam, cum ego ſim populus multus, adeo ut hucuſque benedixerit mihi Iehova?

15 Sed dixit eis Jehoſchuah, quandoquidem populus multus es, aſcende in iſtam ſylvam, & præcide tibi illic, & in terram Perizzæi & Raphaæorum: ſiquidem anguſtus eſt tibi mons Ephrajimi.

16 Dixerunt autem filii Joſephi, non eſſet ſatis nobis iſte mons, præterea currus ferrati ſunt apud omnes Cenahanæos, qui habitant in terra convallis illius, apud eos qui ſunt Beth-Scheane & in pagis ejus, & apud eos qui ſunt in convalle Jizrchelis.

17 Rurſus alloquutus eſt Jehoſchuah domum Joſephi, Ephraiimum & Menaſchen, dicendo: populus multus es, & robur magnum eſt tibi, ne ſit tibi ſors unica.

18 Quia mons tuus eſt, ſi ſylva eſt, at præcidito eam, ut ſint tui exitus ejus: nam expelles Cenahanæum, quamvis currus ferrati ſint ei, quamvis robuſtus ſit.

CAP. XVIII. *Comitia in Schilo: tabula geographica terræ Cenahan: Sors Binjaminis in qua Jeruſchalaima.*

COngregati autem ſunt totus cœtus filiorum Iſraelis Schiluntem, collocaveruntque ibi tentorium conventus: poſtquam terra domita fuit coram eis.

2 Quumque reliquæ eſſent è filiis Iſraelis quarum poſſeſſionem non diviſerant ſeptem tribus:

3 Dixit Jehoſchuah filiis Iſraelis, quouſque vos remiſſe agetis, quo minus progrediamini ad hæreditario jure poſſidendum terram, quam dedit vobis Iehova Deus majorum veſtrorum?

4 Date ex vobis ternos viros ex quaque tribu: ut mittam eos, & ſurgentes obambulent terram, ac deſcribant eam ſecundum poſſeſſionem ſuam, deinde redeant ad me.

5 Sic partientur eam ſibi in ſeptem partes: Jehuda manebit in termino ſuo ab Auſtro, & domus Joſephi manebunt in termino ſuo ab Aquilone.

6 Vos autem quum deſcripſeritis terram ſeptem partibus, adferetis ad me huc: ut jaciam pro tribubus veſtris ſortem, hic coram Iehova Deo noſtro.

7 Nam non *eſt* pars Levitis inter vos, quia miniſterium Iehovæ *eſt* poſſeſſio ejus: Gad vero & Reüben, ac dimidia tribus Menaſchis, acceperunt poſſeſſionem ſuam trans Jardenem ab oriente, quam dedit eis Moſche ſervus Iehovæ.

8 Surrexerunt itaque viri illi ut abirent: præcepitque Jehoſchuah abituris, ut deſcriberent ipſam terram dicendo, ite & obambulate iſtam terram, ac diſcribite eam, deinde revertimini ad me, ut hic jaciam pro tribubus veſtris ſortē coram Iehova Schiluntē.

9 Abeuntesque viri iſti tranſiverunt per ipſam terram, & deſcripſerunt eam opidatim in ſeptem partes in libro: deinde venerunt ad Jehoſchuham in caſtra Schiluntem.

10 Jecitque pro tribubus illorum Jehoſchuah ſortem Schilunte coram Iehova: ſic partitus eſt ibi Jehoſchuah terram iſtam filiis Iſraelis, ſecundum partitiones illorum.

11 Eduxit enim ſortem tribus filiorum Binjaminis per familias eorum: & prodiit terminis ſortis illorum inter filios Jehudæ & filios Joſephi.

12 Fuit autem illis terminus in angulo verſus Aquilonem à Jardene: & aſcendit terminus ipſe ad latus Jerichuntis ab Aquilone, deinde aſcendit per montem occidentem verſus, ſuntque exitus ejus in deſertum Beth-Avenis.

13 Unde tranſit terminus Luzum, ad latus Luzi verſus meridiem, illa eſt Beth-El: poſtea deſcendit terminus Hatarothas-Adaris, ſecundum montem qui *eſt* ab Auſtro Beth-Choroni inferiori.

14 Unde definiens terminus ille, divertit in angulo occidentali meridiem verſus, à monte qui *eſt* in conſpectu Beth-Choronis ad meridiem: & ſunt exitus ejus ad Kirjath-Baalem, (ea eſt Kirjath-Jeharima) civitatem filiorum Jehudæ: hoc *eſt* latus occidentale.

15 Latus autem verſus meridiem ab extremitate Kirjath-Jeharimorum: hoc exiens à termino occidentali progreditur ad fontem aquarum Nephtoachi.

16 Tum

16 Tum deſcendit idem terminus ad extremitatem montis qui *eſt* in conſpectu vallis filii Hinnomi, qui*que eſt* in convalle Raphæorum in aquilonali parte *ejus*: deſcenditque *per* vallem Hinnomi ad latus Jebuſæi meridiem verſus, deſcendii *inquam* ad fontem Rogelis.

17 Et definiens verſus Aquilonem procedit Hen-Schemeſchum, inde procedit Gelilothas, quæ *ſunt* è regione aſcenſus Adummorum: ac deſcendit *ad* lapidem Bohanis Reübenitæ.

18 Inde tranſiens ad latus *quod eſt* è regione Harabæ aquilonem verſus, deſcendit Harabam.

19 Poſtea tranſit terminus ad latus Beth-Choglæ verſus Aquilonem, ſuntque exitus ipſius termini in ſinum maris ſalſi Aquilonarem, in extremitatem Jardenis meridianam: hic *eſt* terminus meridianus.

20 Denique Jarden terminat ipſum in latere orientem verſus: hæc *eſt* poſſeſſio filiorum Binjaminis per terminos ejus circumquaque, pro familiis eorum.

21 Sunt autem civitates pro tribu filiorum Binjaminis per familias eorum; Jericho, & Beth-Chogla; & Hemek-Ketziz.

22 Item Beth-Haraba, & Tzemarajima, & Beth-El.

23 Et Havvim, & Para, & Hophra.

24 Item Cephar-Harmonai, & Hophni, & Gebah, civitates duodecim & villæ earum.

25 Gibhon, & Rama, & Beerothæ,

26 Et Mizpe, & Cephira, & Motza,

27 Et Rekem, & Jirpeel, ac Thareala,

28 Et Tzelah, Eleph, & Jebuſæi *civitas*, (ea *eſt* Jeruſchalaima,) Gibbath, & Kirjath, civitates quatuordecim & villæ earum: hæc *eſt* poſſeſſio filiorum Binjaminis per familias eorum.

CAP. XIX. *Sors Schimhonis, Zebulunis, Iſſacaris, Aſcheris, Naphthali, & Danis. Item hæreditas Jehoſchuhæ.*

DEinde prodiit ſors ſecunda Schimhoni, pro tribu Schimhonitarum per familias eorum: fuitque poſſeſſio eorum intra poſſeſſionem filiorum Jehudæ.

2 Fuit enim eis in poſſeſſione illorum; Beer-Schebah, & Schebah, & Molada,

3 Item Chatzar-Schuhal, & Bala, & Hetzem,

4 Et Eltholad, & Bethul, & Chorma,

5 Et Tziklag, & Beth-Marcabothæ, & Chatzar-Suſa,

6 Et Beth-Lebaothæ, & Scharuchen: civitates tredecim & villæ earum.

7 Hajin, Rimmon, & Hether, & Haſchen: civitates quatuor & villæ earum:

8 Omneſque villæ quæ *erant* circa civitates iſtas uſque ad Bahalath-Beerem, *ſive* Ramatham meridianam: hæc *eſt* poſſeſſio tribus filiorum Schimhonis per familias ſuas.

9 Ex portione filiorum Jehudæ, *eſt* poſſeſſio filiorum Schimhonis: quia fuit major pars filiorum Jehudæ quam eis conveniret, ideo poſſeſſionem acceperunt filii Schimhonis intra poſſeſſionem eorum.

10 Poſtea aſcendit ſors tertia pro filiis Zebulunis per familias eorum: eſtque terminus poſſeſſionis eorum Saridum uſque.

11 Unde aſcendit terminus eorum ſecundum mare, etiam Malhalam, & incurrit Dabbeſchetham poſtea incurrit etiam in torrentem, qui *eſt* in conſpectu Jokneham.

12 Convertitur autem Sarido antrorſum, verſus ortum Solis ad terminum Ciſſoth-Thaboris; & procedit Dabratham, ac aſcendit Iaphiham:

13 Indeque tranſit antrorſum, orientem verſus Githam-Chepheris, *alias* Hittam-Katzinis: proceditque Rimmonem-Methoarum, *alias* Nehan.

14 Unde divertit terminus ille aquilonem verſus, Channathonem: ſuntque exitus ejus *in* vallem Iiphthach-Elis.

15 Cum Kattatha, & Nahalale, & Schimrone, & Iideala, & Beth-Lechemo: civitates ſunt duodecim & villæ earum.

16 Hæc eſt poſſeſſio filiorum Zebulunis per familias eorum, hæ civitates & villæ earum.

17 Iiſſacari prodiit ſors quarta, pro filiis Iſſacaris per familias eorum.

18 Eſtque termini eorum: ad Iizrhelem & Ceſſullothas, & Schunem,

19 Et Capharajima, & Schion, & Anacharatha:

20 Præterea Rabbith, & Kiſchjon, & Ebetz,

21 Et Remeth, & Hen-Gannim, & Hen-Chadda, & Beth-Patzetz.

22 Unde incurrit terminus in Thaborem, & Schachatzima, & Beth-Schemeſchum, ſuntque exitus termini eorum *in* Iardenem, civitates ſexdecim & villæ earum.

23 Hæc *eſt* poſſeſſio tribus Filiorum Iiſſacaris per familias eorum: hæ civitates & villæ earum.

24 Tum prodiit ſors quinta pro tribu filiorum Aſcheris per familias eorum:

25 Eſtque termini eorum, Chelkath & Chali, & Bethen, & Aſchaph:

26 Et Alammelec, & Hamhad, & Miſcheal: incurritque in Carmelum in occidente, & in Schichorem *ad* Libnatham.

27 Inde convertitur verſus orientem Solis Beth-Dagonem; & incurrit in Zebulunem, & *in* vallem Iiphtach-Elis, ad Aquilonem, Beth-Hemeki, & Nehielis: procediitque ad Cabulem ſiniſtrorſum.

28 Item Hebron, & Rechob, & Chammon, & Kana, uſque ad Tzidonem magnam.

29 Unde convertitur terminus Ramam, uſque ad civitatem munitam Tzor: convertitur quoque terminus Choſam, ſuntque exitus ejus in mare à tractu ad Aczibum *pertinente*.

30 Præterea Humma, & Aphek & Rechob: civitates viginti duæ & villæ earum.

31 Hæc *eſt* poſſeſſio tribus filiorum Aſcheris per familias eorum: civitates iſtæ & villę earum.

32 Filiis Naphthali prodiit ſors ſexta: pro filiis Naphthali per familias eorum:

33 Eſtque termini eorum à Chelepo, & abquerceto in Tzahananimis, & ab Adamæi

foſſa, & Jabneele, Lakkumum uſque : ſuntque exitus ejus *in* Jardenem.

34 Unde convertitur terminus verſus occidentem Aznothas-Thaboris; & procedit inde Chukkokum verſus : incurritque in Zebulunem à meridie; in Aſcherem vero incurrit ab occidente, & in Jehudam *ad* Jardenem ab ortu Solis.

35 Urbes autem munitæ, *ſunt* Tziddim, Tzer, & Chammath, Rakkath, & Cinnereth,

36 Et Adama, & Rama, & Chatzor,

37 Et Kedeſch, & Edrehi, & Hen-Chatzor,

38 Et Jircon, & Migdal-El, Chorem & Beth-Hanath, ac Beth-Schemeſch : civitates novemdecim & villæ earum.

39 Iſta *eſt* poſſeſſio tribus filiorum Naphthali *per* familias eorum : hæ civitates & villæ earum.

40 Pro tribu filiorum Danis per familias eorum, prodiit ſors ſeptima.

41 Eſtoue terminus poſſeſſionis eorum ; Tzorha & Eſchthaol, & Hir-Schemeſch,

42 Et Schana-Jabbin, & Ajalon, & Jithla,

43 Et Elon, & Thimnatha, & Hekron :

44 Et Etheke, & Gibbethon, & Bahalath,

45 Et Jehud, & Bene-Berak, & Gath-Rimmon,

64 Et Me-Jarkon, & Rakkon ; cum termino *ſuo* è regione Japhuntis.

47 Prodierat autem terminus filiorum Danis minor quã illis ſufficeret : quapropter aſcendentes filii Danis pugnaverunt contra Leſchemum, & capientes eam percuſſerunt eam acie gladii, & hæreditario jure poſſidentes eam habitaverunt in ea, vocaveruntque Leſchemum Danem de nomine Danis patris ſui,

48 Iſta *eſt* poſſeſſio tribus filiorum Danis per familias eorum ; hæ ipſæ civitates & villæ earum.

49 Quumque abſolviſſent poſſeſſionem accipere ipſius terræ per terminos ejus : dederunt filii Iſraelis poſſeſſionem Jehoſchuhæ filio Nunis in medio ſui ;

50 Ex præſtituto Iehovæ dederunt ei civitatem quam petierat, Thimnath-Serachum in monte Ephrajimi : exſtruxit deinde ipſam civitatem & gabitavit in ea.

51 Iſtæ *ſunt* poſſeſſiones quas poſſidendas dederunt Elhazer Sacerdos, & Jehoſchuah filius Nunis, ac primores paternarum familiarum tribubus filiorum Iſraelis per ſortem, Schilunte, coram Iehova *ad* portam tentorii conventus : ſic abſolverunt partiri terram.

CAP. XX. *Sex civitates refugii, earumque jus.*

DEinde alloquutus eſt Iehova Johoſchuham, dicendo :

2 Alloquere filios Iſraelis, dicendo ; date *ex* vobis civitates illas receptus, de quibus edixi vobis per Moſchen :

3 Ut confugiat illuc occiſor, qui percuſſerit quempiam errore : per imprudentiam : ut ſint vobis receptui à vindice ſanguinis illius.

4 Is, ubi confugiens ad unam ex civitatibus iſtis, ſteterit *ad* oſtium portæ civitatis illius, & expoſuerit audientibus Senioribus illius civitatis rationes ſuas : tum recipient illum in eam civitatem ad ſe, & dabunt ei locum, ut habitet cum ipſis.

5 Et quum perſequetur illum vindex illius ſanguinis, tum non tradent occiſorem in manum ejus, quia per imprudentiam percuſſit proximum ſuum, cum non odiſſet hic illum antea :

6 Sed manebit in civitate illa, donec ſtet coram cœtu ad judicium ſuum, uſque ad mortem Sacerdotis maximi, qui erit in diebus illis : tunc reverters occiſor ille veniet in civitatem ſuam & in domum ſuam, *etiam* in civitatem unde fugerat.

7 Quapropter ſanctificaverunt Kedeſchum in Galilæa, in monte Naphthali, & Scheecmum in monte Ephrajimi, & urbem Arbahi ea *eſt* Chebron, in monte Jehudæ.

8 Trans Jardenem autem è regione Jerichuntis orientem verſus, dederunt Betzerum in deſerto, in planitie, è tribu Reübenis ; & Ramothas in Gilhade è tribu Gadis, & Golanem in Baſchane è tribu Menaſchis.

9 Hæ *ſunt* civitates conventus omnibus filiis Iſraelis & peregrino peregrinanti inter eos *aſſignatæ*, ut confugiat illuc quiſquis percuſſerit quempiam per errorem : & non moriatur manu vindicis illius ſanguinis ; donec ſteterit coram cœtu.

CAP. XXI. *Aſſignantur Levitis civitates 48, & completa Dei promiſſione pax datur & requies Iſraelitis.*

TUm acceſſerunt primores paternarum *familiarum* è Levitis ad Elhazarem Sacerdotem, & ad Jehoſchuham filium Nunis, & ad primores paternarum *familiarum* tribum è filiis Iſraelis :

2 Et alloquuti ſunt eos Schilunte in *terra* Cenahanis, dicendo, Iehova præceperat per Moſchen dari nobis civitates ad habitandum ; & prædia ſuburbana earum pro jumentis noſtris.

3 Dederunt itaque filii Iſraelis Levitis de poſſeſſione ſua, ex præſtituto Iehovæ ; civitates iſtas & ſuburbana prædia earum.

4 Quum enim prodiret ſors pro familiis Kehathitarum, fuerunt filiis Aharonis Sacerdotis è Levitis, à tribu Jehudæ, & à tribu Schimhonitica, & à tribu Binjaminis ſorte, civitates tredecim.

5 Filiis autem Kehathi reliquis ex familiis tribus Ephrajimi, & ex tribus Danis, & ex dimidia tribu Menaſchis, ſorte, civitates decem :

6 Filiis autem Gerſchonis, ex familiis tribus Iſſacaris, & ex tribu Aſcheris, & ex tribu Naphthali, ac ex dimidia ttibus Menaſchis in Baſchane, ſorte civitates tredecim.

7 Filiis Merari per familias eorum, ex tribu Reübenis, & ex tribu Gadis, & ex tribu Zebulunis, civitates duodecim.

8 Dederunt, inquam, filii Iſraelis Levitis civitates iſtas, & ſuburbana prædia earum ; quemadmodum præceperat Iehova per Moſchen ſorte.

9 Dederunt itaque ex tribu filiorum Jehu-

dæ, & ex tribu filiorum Schimhonis civitates istas, quas legere poterit *Iehoi* nominatim:
10 Ut essent filiorum Aharonis è familiis Kehathitarum de filiis Levi, nam illis fuit sors primum.
11 Dederunt, inquam, eis urbem Arbahi patris Hanokitarum, ea *est* Chebron, in monte Iehudæ, & suburbana prædia ejus circa eam.
12 Agrum vero ejus civitatis, & villas ejus, dederunt Calebo filio Jephunnæ, in possessionem ejus.
13 Filiis ergo Aharonis Sacerdotis dederunt civitatem receptus occisoris, Chebronem cum suburbanis prædiis ejus, & Libnam cum suburbanis ejus:
14 Et Jatthirem cum suburbanis ejus: & Eschtemoham cum suburbanis ejus.
15 Et Cholonem cum suburbanis ejus, & Debirum cum suburbanis ejus.
16 Et Hajinem cum suburbanis ejus, & Juttam cum suburbanis ejus, Beth-Schemeschum cum suburbanis ejus: civitates novem ex duabus tribubus istis.
17 Ex tribu autem Binjaminis, Gibbonem cum suburbanis ejus; Gebalum cum suburbanis ejus:
18 Hanathothas cum suburbanis ejus, & Halmonem cum suburbanis ejus: civitates quatuor.
19 Omnes civitates filiorum Aharonis Sacerdotum, tredecim civitates cum suburbanis earum.
20 Familiis autem filiorum Kehathi Levitarum, qui reliqui erant à filiis Kehathi, fuerunt quoque civitates sortis eorum ex tribu Ephrajimi.
21 Nam dederunt eis civitatem receptus occisoris, Schecemum cum suburbanis ejus in monte Ephrajimi, & Gezerum cum suburbanis ejus.
22 Item Kibtzajima cum suburbanis ejus, & Beth-Choronem cum suburbanis ejus, civitates quatuor.
23 Ex tribu autem Danis, Eltheken cum suburbanis ejus, Gibbethonem cum suburbanis ejus.
24 Ajalonem cum suburbanis ejus, Gath-Rimmonem cum suburbanis ejus, civitates quatuor.
25 A dimidia autem tribu Menaschis, Thanacum cum suburbanis ejus, & Gath-Rimmonem cum suburbanis ejus, civitates duas.
26 Omnes civitates decem cum suburbanis earum, pro familiis filiorum Kehathi reliquorum.
27 At filiis Gerschonis ex familiis Levitarum, à dimidia tribu Menaschis civitatem receptus occisoris, Golanem in Baschane cum suburbanis ejus, & Beheschtheram cum suburbanis ejus, civitates duas.
28 Item ex tribu Jissacaris, Kischjonem cum suburbanis ejus, Daberatham cum suburbanis ejus.
29 Jarmuthum cum suburbanis ejus, Hen-Gannima cum suburbanis ejus, civitates quatuor.
30 Et ex tribu Aschæris, Mischealem cum suburbanis ejus, Habdonom cum suburbanis ejus.
31 Chelkatam cũ suburbanis ejus, & Rechobum cum suburbanis ejus, civitates quatuor.
32 Et ex tribu Naphthali, civitatem receptus occisoris, Kedeschum in Galilæa cum suburbanis ejus, & Chammothas-Dori cum suburbanis ejus, & Katthanem cum suburbanis ejus, civitates tres.
33 Omnes civitates Gerschonitarum per familias eorum, tredecim civitates cum suburbanis earum.
34 Denique familiis filiorum Merari Levitarum reliquorum, ex tribu Zebulunis, Jokneham cum suburbanis ejus, Kartham cum suburbanis ejus.
35 Dimnam cum suburbanis ejus, Nahalalem cum suburbanis ejus; civitates quatuor.
36 Ex tribu autem Reübenis, Betzerum cum suburbanis ejus, & Jahatzam cum suburbanis ejus.
37 Kedemothas cum suburbanis ejus Mephahatham cum suburbanis ejus, civitates quatuor.
38 Ex tribu autem Gadis, civitatem receptus occisoris, Ramothas in Gilhade cum suburbanis ejus, & Machanajima cum suburbanis ejus.
39 Cheschbonem cum suburbanis ejus: Jahzerem cum suburbanis ejus, omnes civitates quatuor.
40 Omnes civitates istas *dederunt* filiis Merari per familias eorum, reliquis ex familiis Levitarum: fueruntque sortis eorum civitates duodecim.
41 Omnes civitates Levitarum intra possessionem filiorum Jisraelis civitates quadraginta octo cum suburbanis earum:
42 Sunt autem civitates istæ unaquæque cum suburbanis suis circa ipsam: sic de singulis civitatibus istis.

CAP. XXII. *Dimissio honorifica tribuum Reübenis, Gadis, & dimidiæ tribus Menaschis, postea altare symbolum communionis sit pomum Iehoi.*

QUum autem dedisset Iehova Jisraelitis totam terram, quam juramento promiserat se daturum majoribus eorum, & hæreditario jure possidentes eam, habitarent in ea,
2 Et quietem largitus esset Iehova illis circumquaque secundum omnia quæ juramento promiserat majoribus eorum: neque consisteret quisquam ante faciem eorum ex omnibus hostibus eorum, omnes hostes eorum tradidisset Iehova in manum eorum,
3 Non excidisset quicquam ex ullis rebus bonis, quas eloquutus fuerat Iehova domui Jisraelis, cuncta evenissent. *Caput* XXII.
4 Tunc Jehoschuah convocavit Reübeniticam, & Gaditicam, ac demidiam tribum Menaschis:
5 Dixitque eis, vos observastis omnia quæ præcepit vobis Mosche servus Iehovæ, & auscultastis voci meæ in omnibus quæ præcepi vobis.

6 Non deseruistis fratres vestros jam diebus multis, usque in diem hunc, & observastis observationem; & præceptum Jehovæ Dei vestri.

7 Nunc autem quietem largitus est Jehova Deus vester fratribus vestris, quemadmodum dixerat eis: nunc igitur conversi abite in tentoria vestra in terram possessionis vestræ, quam dedit vobis Mosche servus Iehovæ trans Jardenem.

8 Tantum observantes admodum facite præceptum & legem illam, quam præcepit vobis Mosche servus Iehovæ, diligentes Iehovam Deum vestrum, & ambulantes in omnibus viis ejus, & observantes præcepta ejus, & adhærentes ei, denique colentes eam ex toto corde vestro, & ex toto animo vestro.

9 Benedixitque Jehoschuah eis, ac dimisit eos, ut abirent in tentoria sua.

10 Nam dimidiæ tribui Menaschiticæ dederat Mosche *possessionem* in Baschane, alteri vero dimidiæ ejus dedit Jehoschuah cum fratribus ipsorum cis Jardenem ad occidentem: insuper etiam quum dimitteret eos Jehoschuah in tentoria eorum, muneratus est eos:

11 Et alloquutus est eos dicendo, cum opibus multis redite in tentoria vestra, rimirum cum pecore numeroso admodum, cum argento, & auro, & ære, & ferro, & vestimentis multis admodum: participes estote prædæ hostium vestrorum cum fratribus vestris.

12 Revertentes itaque abiverunt Reübenitæ, & Gaditæ, & dimidia tribus Menaschitica à *filiis* Jisraelis Schilunte, quæ *est* in terra Cenahanis, ut venirent in terram Gilhadis, in terram possessionis suæ, in qua constituti fuerant possessores ex præstituto Iehovæ per Moschen.

13 Quumque perveniſſent ad limites Jardenis, qui *sunt* in terra Cenahanis; exstruxerunt Reübenitæ cum Gaditis, & dimidia tribu Menaschitica illic altare prope Jardenem; altare magnum ad aspectum.

14 Quare audientes filii Jisraelis dicentem, ecce, exstruxerunt Reübenitæ cum Gaditis & dimidia tribu Menaschitica altare illud è regione terræ Cenahanis, in limitibus Jardenis, in latere filiorum Jisraelis.

15 Audientes, inquam, filii Jisraelis; congregati sunt totu: cœtus filiorum Jisraelis Schilunte, ut ascenderent contra eos in militiam.

16 Interim miserunt filii Jisraelis ad Reübenitas, & ad Gaditas, & ad dimidiam tribum Menaschis in terram Gilhadis, Pinchasum filium Elhazaris Sacerdotis:

17 Ac decem principes cum eo, principem unum ex unaquaque domo paterna, ex singulis tribus Jisraelis: *erat* autem eorum quisque primarius domus paternæ suæ in millibus Jisraelis.

18 Qui venerunt ad Reübenitas, & ad Gaditas, & ad dimidiam tribum Menaschis, in terram Gilhadis, & alloquuti sunt eos, dicendo;

19 Sic dicunt totus cœtus Iehovæ, quæ *est* prævaricatio hæc, qua prævaricati estis in Deum Jisraelis, avertendo vos hodie à Iehova; quum exstruxistis vobis altare, ut rebelletis hodie contra Iehovam?

20 An parum est nobis, quod nondum purificavimus nos ipsos ab iniquitate Peboris usque in diem hunc? unde fuit illa plaga in cœtu Iehovæ.

21 Et vos avertamini hodie à Iehova? unde futurum est vobis rebellantibus hodie contra Iehovam, ut cras adversus totum cœtum Jisraelis efferveſcat.

22 Quod si immunda *videtur* terra possessionis vestræ, transite in terram possessionis Iehovæ, in qua habitat tabernaculum Iehovæ, & possessores constituimini inter nos, modo contra Iehovam ne rebelletis, & contra nos ne sitis rebelles, exstruentes vobis altare præter altare Iehovæ Dei nostri:

23 An non Hacan filius Zerachi prævaricatus est prævaricatione in anathemate, unde in totum cœtum filiorum Jisraelis fuit ira fervens? ipse autem vir unicus non exspiravit propter iniquitatem suam.

24 Respondentes autem Reübenitæ cum Gaditis & dimidia tribu Menaschitica, sic alloquuti sunt primores millium Jisraelis:

25 Fortis, Deus, Iehova *Deus* fortis, Deus, Iehova ipse scit, & Jisrael ipse sciat, si rebellione, sive prævaricatione in Iehovam, ne servato nos hodierno die.

26 Si ut exstrueremus nobis altare, averſuri nos à Iehova, sive ut offerremus in eo holocaustum cum muncre, sive ut pararemus in eo sacrificia eucharistica, Iehova ipse requirat.

27 Imo si non ex solicitudine de *hac* re fecimus istud, dicentes; in posterum alloquturi essent filii vestri filios nostros dicendo, quid vobis cum Iehova Deo Jisraelis?

28 Et, terminum posuit Iehova inter nos & vos, Reübenitæ & Gaditæ, Jardenem hunc, non *est* vobis portio in Iehova: & effecturi essent filii vestri, ut filii nostri cessarent, quominus timerent Iehovam.

29 Quapropter diximus, exstruentes facimus jam nobis altare istud; non ad holocaustum, neque ad sacrificium:

30 Sed testis sit inter nos & vos, & generationes nostras post nos, de exercendo cultu Iehovæ coram eo holocaustis nostris, & sacrificiis nostris, eucharisticisque nostris: ut non dicant filii vestri in posterum filiis nostris, non *est* vobis portio in Iehova.

31 Diximus enim, sic erit quum alloquentur nos aut generationes nostras in posterum; ut dicamus, Respicite similitudinem altaris Iehovæ quam fecerunt patres nostri, non ad holocaustum, neque ad sacrificium, sed ut testimonium sit inter nos & vos.

32 Absit nobis illud, ut rebellemus contra Iehovam, & ut avertamus nos hodie à Iehova, ædificando altare ad holocaustum, ad munus, aut ad sacrificium: excepto altari Iehovæ Dei nostri, quod *est* ante tabernaculum ejus.

33 Quumque audiviſſet Pinchas Sacerdos & principes cœtus, id est, primores millium Jisraelis qui *erant* cum eo, verba ista, quæ loquuti

quuti fuerant Reübenitæ cum Gaditis & Menaſchitis, viſum eſt bonum in oculis eorum.

34 Quapropter dixit Pinehas filius Elhazaris ſacerdotis Reübenitis & Gaditis & Menaſchitis, hodie novimus in medio noſtri eſſe Iehovam, ut qui non fitis prævaricati contra Iehovam prævaricatione iſta: tunc eripuiſtis filios Iiſraelis à manu Iehovæ.

35 Reverſus itaque eſt Pinehas filius Elhazaris ſacerdotis cum ipſis principibus, a Reübenitis & à Gaditis, è terra Gilhadis in terram Cenahanis ad filios Iiſraelis; & retulerunt eis rem.

36 Quumque bona videretur res illa in oculis filiorum Iiſraelis, benedixerunt Deo filii Iiſraelis: nec amplius loquuti ſunt ut aſcenderent contra illos in militiam, ad perdendum terram illam in qua Reübenitæ & Gaditæ habitabant.

37 Sic indiderunt Reübenitæ & Gaditæ altari iſti nomen *teſtis, dicentes*; nam teſtis eſt inter nos, Iehovam eſſe *nobis* Deum.

CAP. XXIII. *Jehoſchuha ſenex hortatur ad ſervanda Dei præcepta & cavendam ſocietatem cum gentibus.*

FUit autem exactis diebus multis, poſtquam dedit Iehova quietem Iiſraelitis ab omnibus hoſtibus eorum circumquaque; quum Jehoſchuah ſenex eſſet, vergens ætate:

2 Ut vocaret Jehoſchuah totum Iiſraelem, ſeniores ejus & primores ejus, judiceſque ejus, ac moderatores ejus, diceretque eis, ego ſenui, vergo ætate.

3 Vos autem vidiſtis quæcunque fecit Iehova Deus veſter omnibus iſtis gentibus propter vos: Iehova enim Deus veſter is *eſt*, qui pugnat pro vobis.

4 Videte, jactis ſortibus attribui vobis gentes iſtas reliquas in poſſeſſionem per tribus veſtras; à Jardene, cum omnes gentes quas excidi, tum *gentes* maris magni ad occaſum ſolis.

5 Nam Iehova Deus veſter ipſe diſpellet eas à facie veſtra, & expellet eas à facie veſtra; ut hæreditario jure poſſideatis terram earum, quemadmodum loquutus eſt Iehova Deus veſter vobis.

6 Confirmabimini igitur valde, ut obſervetis & faciatis quidquid ſcriptum eſt in libro legis Moſchis: ne recedatis ab eo dextrorſum aut ſiniſtrorſum:

7 Ne conveniatis cum gentibus iſtis, iſtis quæ reliquæ ſunt vobiſcum: & nomen deorum earum ne recordemini, neque adjuretis, neque colatis eos, neque incurvetis vos *bonum habentes* eis.

8 Nam ſi adhæreſcatis Iehovæ Deo veſtro, quemadmodum feciſtis in hunc uſque diem:

9 Ut expulit à facie veſtra Iehova gentes magnas & robuſtas (nam *quod ad* vos, non conſtitit quiſquam in conſpectu veſtro in diem uſque hunc.)

10 *Ita* vir ex vobis perſequetur mille, quia Iehova Deus veſter is *eſt* qui pugnat pro vobis; quemadmodum loquutus eſt vobis.

11 Attendetis igitur valde animis veſtris; ut ametis Iehovam Deum veſtrum.

12 Quod ſi omnino averteritis vos, & adhæſeritis reſiduo gentium iſtarum, iſtarum quæ reliquæ ſunt vobiſcum; & affinitatem contrahentes cum eis, conveneritis cum eis, eæque vobiſcum:

13 Certo ſcitote non perrecturum Iehovam Deum veſtrum, expellere omnes gentes iſtas à facie veſtra; ſed *eas* fore vobis in laqueum, & in tendiculam, & in flagellum lateribus veſtris, ac in ſpinas in oculis veſtris, donec pereatis è terra optima hac quam dedit vobis Iehova Deus veſter:

14 (Ecce autem ego deceſſurus ſum brevi pro conſuetudine totius terræ; poſtquam cognoviſtis toto corde veſtro, & toto animo veſtro, non excidiſſe rem ullam ex omnibus rebus bonis quas promiſerat Iehova Deus veſter vobis, omnia eveniſſe vobis, non excidiſſe ex eis rem ullam.)

15 Et fore, ut quemadmodum evenit vobis unaquæque res bona, quam promiſerat Iehova Deus veſter vobis; ſic inducat contra vos Iehova unamquamque rem malam, donec perdiderit vos è terra optima hac, quam dedit vobis Iehova Deus veſter:

16 Quandoquidem tranſgreſſi fueritis fœdus Iehovæ Dei veſtri quod præcepit vobis, & abeuntes coluerit is deos alienos, & incurvaveritis vos eis: ideo accenſa ira Iehovæ in vos, perituros vos eſſe celeriter è terra hac optima, quam dedit vobis.

CAP. XXIV. *Comitia Jehoſchuha, ejuſque mors: oſſium Joſephi ſepultura; mors Eleazari ſacerdotis.*

DEinde congregavit Jehoſchuah omneis tribus Iiſraelis in agrum Schecemitarum; poſtquam convocaſſet ſeniores Iiſraelis & primores ejus, & judices ejus, & moderatores ejus, ut ſiſterent ſe coram Deo.

2 Tum dixit Jehoſchuah toti populo, ſic dicit Iehova Deus Iiſraelis, ultra flumen *Euphratem* habitabant majores veſtri olim; *utpote* Therach pater Abrahami & pater Nachoris: colebantque deos alienos.

3 Sed aſſumſi patrem veſtrum Abrahamum, *è regione quæ eſt* trans illud flumen, & deduxi eum per totam terram Cenahanis: auxique ſemen ejus, quum dediſſem ei Jitzchakum.

4 Dedi enim Jitzchako Jahakobum & Heſauum: dedi autem Heſauo montem Sehiris; ut hæreditario jure poſſideret eum, ſed Jahakob & filii ejus deſcenderunt in Ægyptum.

5 Quo mittens Moſchen & Aharonem, plagis afeci Ægyptum, prout feci in medio ejus: & poſtea eduxi vos.

6 Deducente autem me patres veſtros ex Ægypto, advenerunt ad mare; & perſequuti ſunt Ægyptii patres veſtros curribus & equitibus *ad* mare algoſum.

7 Quumque clamarent *illi* ad Iehovam, poſuit caliginem inter vos & Ægyptios, deinde induxit ſuper eos mare illud quod operuit eos, viderunt que oculi veſtri id quod feci contra

Ægyptios : poſtea manſiſtis in ipſo deſerto diebus multis.

8 Tandem adduxi vos in terram Emoræorum habitantium trans Jardenem, qui pugnaverunt contra vos : tradidi autem eos in manum veſtram, ita ut hæreditario jure poſſideat is terram eorum, & perdidi eos à facie veſtra.

9 Surrexit quoque Balak filius Tzipporis rex Moabitarum, ut certaret contra Iſrael-lem : ideoque mittens vocaverat Bilhamum filium Behoris, ut malediceret vobis.

10 Sed nolui auſcultare Bilhamo : quin potius indefinenter benedixi vobis, & eripui vos è manu ejus.

11 Quumque trajeciſſetis Jardenem, & veniſſetis ad Jerichuntem : pugnaverunt contra vos Jerichuntini, Emoræi, & Perizzæi, & Cenahanæi, & Chitthæi, & Gargaſchæi, & Chivvæi, & Jebuſæi, quos tradidi in manum veſtram.

12 Mittebam enim ante vos crabronem, qui expellebat eos à facie veſtra, *ut* duo reges Emoræi : non gladio tuo, neque arcu tuo *expuliſti eos.*

13 Dedi itaque vobis terram in qua non laboraveras, & civitates quas non exſtruxeratis, in quibus habitatis : vinetis & olivetis, quæ non plantaveratis, fruimini.

14 Quare nunc timete Iehovam, & colite eum integre & fideliter : & amovete deos quos coluerunt majores veſtri in *regione* trans flumen illud, & in Ægypto, & colite Iehovam.

15 Quod ſi malum *videtur* in oculis veſtris colere Iehovam, eligite vobis hodie quem colatis, ſive deos quos coluerunt majores veſtri qui habitabant trans flumen illud, ſive deos Emoræorum in quorum terra habitatis, ego vero & familia mea colemus Iehovam.

16 Cui reſpondens populus dixit, abſit à nobis ut relinquamus Iehovam ad colendum deos alienos :

17 Nam Iehova Deus noſter, is *eſt* qui eduxit nos & patres noſtros è terra Ægypti è domo ſervorum : & qui edidit ante oculos noſtros ſigna maxima iſta, conſervavitq; nos tota illa via per quam ivimus, & in omnibus populis per quorum medium tranſivimus.

18 Expulit etiam Iehova omnes populos iſtos, & Emoræum inhabitantem illam terram à facie noſtra : nos quoque colemus Iehovam, quia eſt Deus noſter.

19 Dixit autem Jehoſchuah populo, non poteſtis colere Iehovam, quia Deus ſanctiſſimus eſt : Deus fortis zelotes eſt, non feret defectionem veſtram & peccata veſtra.

20 Quum deſeretis Iehovam & colétis deos alienigenarum ; tum converſus malo afficiet vos, & conſumet vos, poſtquam benefecerit vobis.

21 Tum dixit populus Iehoſchuhæ ; nequaquam, ſed Iehovam colemus.

22 Dixit itaque Jehoſchuah populo, teſtes eſtis ipſi de vobis, vos elegiſſe vobis Iehovam ad colendum eum ; qui dixerunt, teſtes ſumus.

23 Nuncigitur, *inquit*, amovete deos alienigenarum qui *ſunt* in medio veſtri, & inclinate animum veſtrum ad Iehovam Deum Iſraelis.

24 Tum dixerunt populus Jehoſchuhæ, Iehovam Deum noſtrum colemus, & voci ejus auſcultabimus.

25 Sic pepigit Jehoſchuah fœdus cum populo die illo, propoſuitque ei ſtatuta & judicia in Schecemo.

26 Deinde ſcripſit Jehoſchuah verba iſta in libro legis Dei : & accipiens lapidem magnum, erexit illum ibi ſub quercu illa, quæ erat in ſanctuario Iehovæ ;

27 Dixitque Jehoſchuah toti populo, ecce lapis ille eſto inter nos teſtimonium, quia ipſe interfuit, conteſtando omnes ſermones Iehovæ quibus loquutus eſt nobiſcum : ut ſit vobis in teſtimonium, ne mentiamini in Deum veſtrum.

28 Tum dimiſit Jehoſchuah populum, quemque in poſſeſſionem ſuam.

29 Fuit autem poſt res iſtas, ut moreretur Jehoſchuah filius Nunis ſervus Iehovæ : natus centum decem annos :

30 Sepeliverunt que eum *Jiſraelita* in termino poſſeſſionis ejus Thimnath-Serachi, quæ *eſt* in monte Ephrajimi, ab Aquilone monti Gahaſcho.

31 Coluit autem Jiſrael Iehovam omnibus diebus Jehoſchuhæ ; omnibus etiam diebus ſeniorum, qui prolongarunt dies poſt Jehoſchuham, quique experti erant omne opus Iehovæ quod fecit Jiſraeli.

32 Tum oſſa Joſephi, quæ deportaverant filii Jiſraelis ex Ægypto, ſepeliverunt in Schecemo, in illa portione agri, quam emerat Jahakob à filiis Chamoris patris Schecemi centum numis : ita fuerunt apud filios Joſephi in poſſeſſione *eorum.*

33 Elhazar quoque filius Aharonis quum eſſet mortuus eum ſepeliverunt in colle Pinchaſi filii ejus, qui datus fuerat ei in monte Ephrajimi.

JUDICUM
LIBER UNUS.

CAP. I. *Tribus Jehuda & Schimhonis prærogativa & victoria.*

FUit autem poſt mortem Jehoſchuhæ, ut conſulerent filii Jiſraelis Iehovam, dicendo, quis aſcendet *ex* nobis contra *reliquum* Cenahanæum in principio, ad pugnandum contra eum ?

2 Quibus dixit Iehova, Jehuda aſcendito ; ecce tradidi iſtam terram in manum ejus.

3 Dixit autem Jehuda Schimhoni fratri ſuo, aſcende mecum in ſortem meam, ut pugnemus contra Cenahanæum iſtum, viciſſim ibo ego quoque tecum in ſortem tuam : ivitque cum eo Schimhon.

4 Sic aſcendit Jehuda, tradiditque Iehova Cenahanæum & Perizzæum illum in manum eorum : qui percuſſerunt eorum in Bezeko decies mille viros :

5 Invenientes enim Adoni-Bezekum in Bezeko, pugnaverunt contra eum : & percuſſerunt Cenahanæum & Perizzæum illum.

6 Quum

6 Quum autem fugeret Adoni-bezek perſequuti ſunt eum: & prehendentes eum, amputarunt pollices manuum ejus, ac pedum ejus.

7 Tum dixit Adoni-Bezek, ſeptuaginta reges, pollicibus manuum ſuarum & pedum eorum mutilati colligebant ſub menſa mea, quemadmodum feci, ſic rependit mihi Deus, & adduxerunt eum Jeruſchalaima, ubi mortuus eſt.

8 Expugnaverant enim filii Jehudæ Jeruſchalaima, & capientes eam percuſſerant *incolas* ejus acie gladii: civitati vero ipſi immiſerant ignem.

9 Deinde autem deſcenderant filii Jehudæ ad pugnandum contra Cenahanæum, inhabitantem montana, & auſtralem plagam, & humilem regionem.

10 Proceſſerat enim Jehuda ad Cenahanæum inhabitantem Chebronem, nomen autem Chebronis antea *erat* urbs Arbahi: percuſſerantque Scheſchajum, & Achimanem, & Thalmajum.

11 Ac inde proceſſerat adverſus incolas Debiri: nomen autem Debiri antea *erat* urbs Sepheri.

12 Ubi quum dixiſſet Caleb, qui percutiens urbem Sepheri ceperit eam; utique dabo ei Hacſam filiam meam in uxorem.

13 Cepit eam Hothniel filius Kenazi agnatus Calebi minimus ex illo: quamobrem dedit ei Hacſam filiam ſuam in uxorem.

14 Fuit autem quum conventura eſſet, ut perſuaderet illi de petendo à patre ſuo agro quodam, quare *ea* deſiliit de aſino: cui dixit Caleb, quid tibi *eſt*?

15 Tum dixit ei illa, cedò mihi munus quandoquidem terram ſiccam dediſti mihi, des mihi quoque ſcaturigines aquarum: dedit itaque ei ſcaturigines ſuperioris & ſcaturigines inferioris *trahur*.

16 Filii quoque Kenæi ſoceri Moſchis adſcenderant è civitate palmarum, cum filiis Jehudæ in deſertum Jehudæ, quod *eſt* ad auſtralem plagam Heradi: profectus enim fuerat ut habiteret cum populo.

17 Viciſſim procedente Jehuda cum Schimhone fratre ſuo, percuſſerant Cenahanæum inhabitantem Tzephatham, quod quum devoviſſent: vocavit *Schimhon* nomen civitatis illius Chormam.

18 Deinde cepit Jehuda Hazzam cum termino ejus, & Aſchkelonem cum termino ejus atque Hekronem cum termino ejus.

19 Aderat enim Iehova Jehudæ, ita ut expelleret montanæ regionis *incolas*: ſed *pertæſit* expellere habitatores ipſius convallis, eo quod currus ferrati eſſent illis.

20 Dederunt autem Calebo Chebronem, quemadmodum edixerat Moſche: qui expulit inde tres illos filios Hanaki.

21 Jebuſæum quoque habitantem Jeruſchalaimis non expulerunt filii Binjaminis: ſed inhabitabat Jebuſæus cum filiis Binjaminis Jeruſchalaima uſque in diem hunc.

22 Aſcenderant etiam familia Joſephi ipſi quoque Beth Elem: & Iehova *fuerat* cum eis.

23 Curaverant enim familia Joſephi explorari Beth-Elem: nomen autem illius civitatis antea *erat* Luz.

24 Videntes autem obſervatores illi quemdam exeuntem è civitate illa dixerant ei, oſtende nobis jam ingreſſum illius civitatis, & exercebimus erga te benignitatem.

25 Sic quum oſtendiſſet ipſis ingreſſum ipſius civitatis, percuſſerant civitatem acie gladii: virum autem illum cum tota familia ejus dimiſerant.

26 Abiitque vir ille in terram Chitthæorum: ubi ædificavit civitatem & vocavit nomen ejus Luzum, id *eſt* nomen ejus uſque in diem hunc.

27 Sed non expulerat Menaſche *incolas* Beth-Scheanis, & pagorum ejus, & Thahanaci pagorumque ejus, & incolas Dori ac pagorum ejus, & *incolas* Jibleham pagorumque ejus, & incolas Megidduntis pagorumque ejus: placebat enim Cenahanæo habitare in terra iſta.

28 Fuit autem quum fortis evaderet Jiſrael, ut redderet Cenahanæum tributarium: ſed omnino non expulit eum.

29 Similiter Ephrajim non expulit Cenahanæum illum, qui habitabat Gezeri: ſed habitabat Cenahanæus in medio ejus Geſeri.

30 Zebulun non expulit habitatores Kitronis & habitatores Nahalolis; ſed habitabat Cenahanæus in medio ejus, & erant tributarii.

31 Aſcher non expulit habitatores Haccuntis, & habitatores Tzidonis, item Achlabi, & Aczibi, & Chelbæ, & Aphiki, & Rechobi:

32 Sed habitavit Aſcherita in medio Cenahanæi, habitatorum illius terræ: quia non expellebat eum.

33 Naphthali non expulit habitatores Beth-Schemeſchi, & habitatores Beth-Hanathæ, ſed habitabat in medio Cenahanæi, habitatorũ illius terræ: & habitatores Beth-Schemeſchi, & Beth-Hanathæ erant eis tributarii.

34 Comprimebant autem Emoræi filios Danis intra montana: nam non permittebant eis deſcendere in ipſam convallem.

35 Placebat enim Emoræo habitare Harcheresi, Ajalone, & Schahalbimis: ſed quum ingraveſceret manus familiæ Joſephi, facti ſunt tributarii.

36 Terminus itaque Emoræi *erat* ab aſcenſu Hakrabbimorum, ab ipſa petra quod ſupra *ſitum eſt*.

CAP. II. *Perfidia populi ab Angelo exprobrata defletur: poſt mortem tamen Jehoſchuha aliquoties ittratur.*

AScenderat autem nuntius Jehovæ Gilgale Bocimos: dixeratque, fecero ut vos aſcenderetis ex Ægypto, & introduxero vos in hanc terram, quam juramento promiſeram majoribus veſtris, ac dixero; non irritum faciam fœdus meum vobiſcum in ſeculum:

2 Viciſſim vos ne pangitote fœdus cum habitatoribus terræ hujus, altaria eorum demolimini: & non auſcultetis voci meæ? quid eſt hoc *quod* feciſtis?

3 Quamobrem etiam dico, non expellam

eos à facie veſtra : ſed erunt vobis ad latera : & dii eorum vobis in tendiculam futuri ſunt.

4 Fueratque quum eloqueretur nuntius Iehovæ verba hæc apud omnes filios Iiſraelis ; ut attollentes populus vocem ſuam flerent.

5 (Quare vocarunt nomen loci illius Bocimos) & ſacrificarent Iehovæ.

6 Poſtea dimiſerat Jehoſchuah populum : & abierant filii Jiſraelis quiſque in poſſeſſionem ſuam , ad poſſidendum ipſorum terram jure hæreditario.

7 Coluerant quidem populus Iehovam omnibus diebus Jehoſchuhæ , omnibus etiam diebus Seniorum, qui prolongarunt dies poſt Jehoſchuham , qui viderant totum opus Iehovæ maximum quod fecerat Jiſraeli.

8 Sed quum mortuus eſſet Jehoſchuah filius Nunis ſervus Jehovæ , natus centum decem annos :

9 Et ſepeliviſſent eum *Iiſraelita* in termino poſſeſſionis ſuæ Thimnath-Chereſi, in monte Ephrajimi, ab Aquilone monti Gahaſcho:

10 Præterea tota etiam illa ætas aggregati eſſent ad majores ſuos, & ſurrexiſſet ætas altera poſt illos, qui non agnoſcebant Jehovam, nec etiam opus illud quod fecerat Iiſraeli ;

11 Fecerunt filii Jiſraelis quod malum *videtur* in oculis Iehovæ , coluerunt que Bahalimos.

12 Et relinquentes Iehovam Deum majorũ ſuorum, qui eduxerat ipſos è terra Ægypti, ſequuti ſunt deos alienos è diis populorum qui erant circa eos, & incurvantes ſe *honorem habuerunt* illis : ſic provocaverunt Iehovam.

13 Quapropter quum dereliquiſſent Iehovam, & ſervirent Bahali & Haſchtharothis,

14 Accenſa eſt ira Iehovæ in Jiſraelem, ut traderet eos in manum diripientium , qui diripuerunt eos : dediteque eos in manum inimicorum eorum circumquaque , adeo ut non poſſent amplius conſiſtere ante inimicos ſuos.

15 Quocunque egrediebantur, manus Iehovæ erat contra eos in malum, quemadmodum loquutus fuerat Iehova , & quemadmodum juraverat Iehova illis, & angũſtiis afficiebat eos valde.

16 Poſtea excitabat *quidem* Iehova vindices , qui ſervabant eos è manu diripientium eos :

17 At neque vindicibus ſuis auſcultabant , ſed ſcortabantur ſequentes deos alienos , & incurvabant ſe *honorem exhibenter* illis : recedebant celeriter ab ea via, qua ambularant majores eorum auſcultando præceptis Iehovæ, non ſic faciebant.

18 Nam quum excitaverat illis Iehova vindices fuerat quidem Iehova cum unoquoque vindice , & ſervabat eos è manu inimicorum eorum omnibus diebus cujuſque vindicis : quia pœnitebat Iehovam propter gemitum eorum, ab opprimentibus eos , & depellentibus eos :

19 Sed erat mortuo vindice, ut reverſi corrumperent ſe ſupra patres ſuos , ſequendo deos alienos ad colendum eos & incurvandum ſe illis , non remitterent de actionibus ſuis, & de via ſua obdurata *quicquam*.

20 Quapropter accenſa eſt ira Iehovæ in Jiſraelem, & dixit, propterea tranſgreſſi ſunt gens iſta fœdus meum, quod præceperam majoribus eorum, neque auſcultarunt voci mea.

21 Etiam ego non pergam expellere quemquam à facie eorum , ex gentibus quas reliquit Jehoſchuah, quum moreretur :

22 Ad probandum per eas Jiſraelem, an obſervaturi ſint viam *mandatorum* Iehovæ ambulando in eis , quemadmodum obſervaverant majores eorum, nec ne.

23 Itaque fecit Iehova ut manerent gentes iſtæ, ne expellerent eas celeriter : quum non tradidiſſet eas in manum Jehoſchuhæ.

CAP. III. *Triplex populi defectio, oppreſſio & liberatio.*

ISTæ autem *ſunt* gentes , quæ ut manerent fecit Iehova , ad probandum eis Jiſraelitas , eos omneis qui ignorabant omnia bella Cenahanææ.

2 Saltem ut noſcerent ætates filiorum Jiſraelis docere eos bellum , ſaltem *eos* qui res ante geſtas ignorabant.

3 *Nempe* , quinque Satrapæ Peliſchthæorum, & totus Cenahanæus, Tzidoniuſque, & Chivvæus inhabitantes montem Libanum : à monte Bahal-Chermone uſque ad ingreſſum Chamathæ :

4 Fueruntque ad probandum per ipſas Jiſraelem , ad cognoſcendum an auſcultaturi eſſent præceptis Iehovæ , quæ præceperat majoribus eorum per Moſchen.

5 Filii autem Jiſraelis habitabant in medio Cenahanæi, Chitthæi, & Emoræi, ac Perizzæi, Ghivvæique, ac Jebuſæi.

6 Et accipiebant filias eorum ſibi in uxores, & filias ſuas dabant filiis eorum, denique colebant deos eorum.

7 Quum itaque facerent filii Jiſraelis quod malum *videtur* in oculis Iehovæ , obliti Iehovæ Dei ſui , colerentque Bahalimos , & *idola* lucorum ;

8 Accenſa eſt ira Iehovæ in Jiſraelitas, & dedidit eos in manum Cuſchanis Riſchhathaimorum regis Syriæ interamnis : ſerviveruntque filii Jiſraelis Cuſchani Riſchhathaimorum octo annis.

9 Deinde clamaverunt filii Jiſraelis ad Iehovam, quare excitavit Iehova ſervatorem filiis Jiſraelis, ut ſervaret eos : Hothnielem filium Kenazi, agnati Calebi, minimum ex illo.

10 Cui quum inſideret ſpiritus Iehovæ , vindicavit Jiſraelem ; nam egreſſus eſt ad bellum , tradiditque Iehova in manum ejus Cuſchanem Riſchhathajimorum regem Syriæ : & robuſta fuit manus ejus ſupra Cuſchanem Riſchhathajimorum.

11 Ita quieſcebat terra *ad* annum quadrageſimum *aſque* , quum mortuus eſt Hothniel filius Kenazi.

12 Denuo autem filii Jiſraelis fecerunt quod malum *videtur* in oculis Iehovæ : & fortiorem reddidit Iehova Heglonem regem Moabitarum ſupra Jiſraelitas, eo quod facerent quod malum *videtur* in oculis Iehovæ.

13 Congregavit enim ad ſe Hammonitas & Hama-

Hamalekitas; & abiens percussit Israelem, possederuntque civitatem palmarum.

14 Servierunt autem filii Israelis Hegloni regi Moabitarum octodecim annis.

15 Deinde clamantibus filiis Israelis ad Iehovam; excitavit eis Iehova servatorẽ, Ehudem filium Geræ Binjaminitam, virum percussum manu dextera sua: per quem miserunt filii Israelis munus Hegloni regi Moabitarũ.

16 Paraverat autem sibi Ehud gladium bipennem cubitalem longitudine sua: quo accinxerat se sub vestibus suis, ad femur dextrum suum.

17 Obtulit itaque ipsum munus Hegloni regi Moabitarum (Heglon autem vir *erat* pinguis valde.)

18 Fuitque quum absolvisset offerre munus illud; ut deduceret populum illum qui attulerant munus.

19 Ipse vero reversus è lapicidinis, quæ *sunt* prope Gilgalem, dicebat, aliquid arcani habeo ad te ô Rex, qui dixit, sile, & exierunt ab eo quicunque adstabant ei.

20 Ehud ergo accessit ad eum (is autem sedebat in cœnaculo æstivo suo solus) dixitque Ehud, aliquid divini habeo ad te: quapropter surrexit è solio.

21 Extendens autem Ehud manum sinistram suam, accepit gladium illum à femore suo dextro, & infixit eum ventri illius:

22 Ita ut ingrederetur etiam capulus ipse post mucronem suum, & occluderet adeps mucronem ipsum (non enim extraxit gladium suum è ventre ejus) & exiret ad podicẽ ejus.

23 Postea exivit Ehud ad ipsum procœtonem: quum occlusisset fores cœnaculi circa illum, & pessulo obseraſſet.

24 Ipso autẽ exeunte servi illius venerunt, & aspexerunt quod ecce fores ipsius cœnaculi *essent* obseratæ: quare dixerunt; profecto purgat alvum in conclavi æstivi *cœnaculi*.

25 Quumque exspectassent dudum, & ecce non aperiret fores ipsius cœnaculi: accepta clave aperuerunt, ecce autem dominus eorum eciderat in terram mortuus.

26 Interea Ehud sese recipiebat, dum cunctarentur illi: & ipse prætergrediens lapicidinas illas sese recepit Sehiram.

27 Fuitq; quum adveniens clanxisset buccina in monte Ephrajimi; ut descenderent cum eo filii Israelis ex eo mõte, ipso præeunte eis.

28 Nam dicebat eis, sequimini me, nam tradidit Iehova inimicos vestros Moabitas in manum vestram: quapropter descenderunt post eum, & præoccupantes vada Jardenis Moabitis, non siverunt quemquam transire;

29 Sed percusserunt Moabitarum tempore illo quasi decies mille viros, quemque opulentum, & quemque virum strenuum: neque recepit se quisquam.

30 Sic depressi sunt Moabitæ die illo sub manu Israelitarum, & quievit terra *ad* annum octuagesimum *usque*.

31 Post eum vero fuit Schamgar filius Hanathi, qui percussit Philisthæos sexcentos viros stimulo bovis, servavitque ipse quoque Israelem.

CAP. IV. *Alia populi defectio, oppressio & liberatio.*

DEinde rursus filii Israelis fecerant quod malum *videtur* in oculis Iehovæ, Ehude mortuo.

2 Et dedit eos Iehova in manum Jabinis regis Cenahanæi, qui regnabat in Chatzore: cujus militiæ princeps erat Sisera, qui habitabat Charoschethæ gentium.

3 Quapropter clamaverunt filii Israelis ad Iehovam: nongenti enim currus ferrati erant ei, & ipse oppressrat filios Israelis violentia, viginti annis.

4 Debora autem fœmina prophetissa Lappidothana; hęc judicabat Israelẽ tempore illo.

5 Atque hæc *quidem* habitabat sub palma Deboræ; inter Ramam & Beth-Elem in monte Ephrajimi: ascendebantque ad eam filii Israelis in judicium.

6 Mittens vero illa advocavit Barakum filium Abinohami Kedescho Naphthalitarum: dixitque ei, nonne præcepit Iehova Deus Israelis? I, & trahens in montem Thaboris assumes tecum decies mille viros è filiis Naphthali & è filiis Zebulunis.

7 Nam traham adversum te ad torrentem Kischonis Siseram principem militiæ Jabinis, currusque ejus & multitudinem ejus: quem tradam in manum tuam.

8 Dixit vero ei Barak, si iveris mecum, utique iturus sum: sin autem non iveris mecum, non ibo.

9 Quæ dixit, omnino itura sum tecum, nisi quod non erit gloria tua, secundum hanc viam qua tu ambulas, in manum enim mulieris dedet Iehova Siseram: sic surgens Debora ivit cum Barako Kedeschum.

10 Quum itaque accersivisset Barak Zebulunitas & Naphthalitas Kadeschum, deduxit ad vestigia sua decem millia virorum: ibatque cum eo Debora.

11 (Cheber autem Kenæus separaverat se à Kenæa gente, de filiis Chobabi soceri Moschis: tetenderatque tentorium suum usque ad quercetum in Tzahanajimis, quod *est* prope Kedeschum.)

12 Ut autem fuit renunciatum Siseræ, adscendisse Barakum filium Abinohami montem Thaboris,

13 Accersivit Sisera omnes currus suos, nongentos currus ferratos, & totum illum populum qui *fuerat* cum ipso: Charoschethagentium ad torrentem Kischonis.

14 Tum edixit Debora Barako, surge, nam hic ille dies est quo tradit Iehova Siseram in manum tuam, nonne Iehova procedit ante te? quare descendit Barak è monte Thaboris, & decies mille viri post eum:

15 Fuditque Iehova Siseram, & omnes illos currus, totumque illum exercitum *stupendum* acie gladii ante Barakum: itaque descendens Sisera de suo curru aufugit pedibus:

16 Barak vero persequutus est currus illos, & exercitum usque Charoschetham gentium: ceciditque totus exercitus Siseræ acie gladii, non relictus est ne unus quidem.

17 Si-

17 Sisera autem fugit pedibus ad tentorium Jahelis uxoris Cheberi Kenæi: erat enim pax inter Jabinem regem Chatzoris & familiam Cheberi Kenæi.

18 Et prodiens Jahel obviam Siseræ; dixit ei, diverte domine mi, diverte ad me, ne timeto: sic divertit ad eam in tentorium, quæ texit eum stragula amphitapa.

19 Dixerat autem illi, da mihi, quæso, bibendum parum aquæ, nam sitio, & illa aperiens utrem lactis, dederat ipsi bibendum, antequam tegeret eum.

20 Post dixit illi, sta *in* porta tentorii: & erit, si quis adveniens interroget te, & dicat, est ne istic aliquis? ut dicas, nemo *est*.

21 Deinde Jahel uxor Cheberi accipiens paxillum tentorii, & apponens manum suam ad malleum quendam, accessit ad eum sensim, ac infixit paxillum in tempora ejus, ita ut permearet in terram (nam ipse fessus & somno sopitus erat) ita mortuus est.

22 Ecce autem Barako persequente Siseram; prodiit Jahel obviam ei, dixitque ei, veni ut ostendam tibi virum illum quem tu quæris: qui ingressus est ad eam, ecce autem Siseram prostratum mortuum, cum paxillo in temporibus suis.

23 Sic depressit Deus die illo Jabinem regem Cenahanæum ante filios Jisraelis.

24 Et perrexit manus filiorum Jisraelis in desinenter durior esse contra Jabinem regem Cenahanæum, usque dum exscidissent Jabinem regem Cenahanæum.

CAP. V. *Epinicium Deboræ & Baraki.*

CEcinit autem Debora, & Barak filius Abinohami; die illo dicendo:

2 Quandoquidem sumit ultiones per Jisraelem, sponte se offerente populo, benedicite Iehovæ.

3 Audite reges, aurem præbete dominatores; ego, ego Iehovæ canam, psallam Iehovæ Deo Jisraelis.

4 Iehova quum procederes à Sehire, quum gradereris ab agro Edomæorum, terra mota est, etiam cœli stillaverunt: etiam densæ nubes stillaverunt aquas.

5 Montes diffluxerunt à præsentia Iehovæ: ipse Sinai à præsentia Iehovæ Dei Jisraelis:

6 Diebus Schamgaris filii Hanathi, diebus Jahelis desierant *recta* itinera, & ambulantes semitis, ibant itineribus tortuosis.

7 Desierant pagani in Jisraele, desierant: usquedum surrexi Debora, dum surrexi mater in Jisraele.

8 *Quum* elegit deos novos, tunc debellator *fuit in* portis: clypeus an conspiciebatur, aut spiculum in quadraginta millibus, in Jisraele?

9 Animus meus *provocat eos* qui mandata habent in Jisraele, qui se sponte offerunt in populo: benedicite Iehovæ.

10 Equitantes asinas nitidas, residentes in judicio, & qui proficiscimini per viam, confabulamini.

11 *Liberati* à strepitu sagittariorum inter hausta, ibi confabulentur de justis operibus Iehovæ, justis operibus ergà paganos suos in Jisraele ex quo descendunt ad portas populus Iehovæ.

12 Expergiscere, expergiscere Debora, expergiscere, expergiscere, eloquere canticum, surge Barak, & captivam fac multitudinem captivorum tuorum, filii Abinohami.

13 Ex quo dominium retidui tradit magnificis *in* populo, Iehova dominium mihi in fortissimos tradit.

14 Ex Ephrajimo, ex iis *quorum* radix ad Hamalekitas *protenditur*, ex sequentibus te Binjaminitis inter populos tuos; è Macire legislatores, & è Zebulune convocantes stylo scribæ, descenderunt.

15 Etiam principes in Jissacare cum Debora *futuri sunt*, sicut Jissacar Barak, *& qui in* convallem missus est ad vestigia ipsius: magni institutis animi in patribus Reübenis.

16 Cur desideres inter duas sarcinas audiendo sibila gregum, ô magni profundis cogitationibus animi ad patres Reübenis?

17 Gilhad ultra Jardenem habitans, & Dan quare degeret *apud* naves? Ascher *quare* desideret ad portum marium, & in præruptis suis habitaret?

18 Zebulun & Naphthali populus *est qui* abjecit se ipsum ad moriendum in editis locis agri.

19 Venerunt reges, pugnaverunt: tunc pugnaverunt reges Cenahanæi Thahanaci ad aquas Megidduntis: ne frustulum *quidem* argenti acceperunt.

20 E cœlis pugnarint; fidera ipsa è suis aggeribus pugnaverunt contra Siseram.

21 Torrens Kischonis everrit eos, torrens occursuum, torrens Kischonis: *dixi*, proculcato anima mea robur.

22 Tunc obtuderunt calces equorum, præcitatis cursibus *suis* fortis illorum.

23 Maledicite Merozo, inquit angelus Iehovæ, indesinenter maledicite habitatoribus ejus: quia non advenerunt ad auxilium Iehovæ, ad auxilium Iehovæ inter fortes.

24 Benedicitor præ fœminis Jahel uxor Cheberi Kenæi: præ fœminis in tentorio *degentibus* benedicitor.

25 Aquam petierat *ille*, lac *ipsa* dedit: simpulo magnificorum obtulit lac pingue.

26 Manus finistra ejus ad paxillum, dextera autem ejus ad tuditem laborantium *sese* extenderunt: & tudit Siseram, abrasit caput ejus, & fregit ac transverberavit tempora ejus.

27 Inter pedes ejus incurvavit se, cecidit, jacuit: inter pedes ipsius incurvavit se, cecidit, ubi incurvaverat se, ibidem cecidit *vita* spoliatus.

28 Per fenestram prospectabat & minuriebat mater Siseræ, per fenestellam: cur tardat currus ejus redire? cur differunt incessus curruum ejus?

29 Sapientes principum fœminarum *ejus* respondebant: etiam ipsa referebat sermones suos sibi.

30 An non assequuti sunt? partiuntur prædam? puellam unam, puellas duas in virum quem-

quemque ? præda verſicolorium *eſt* Siſeræ, præda verſicolorium, phrygionicum opus : verſicolor operis phrygionici utrinque ad colla prædantium.

31 Sic pereant omnes inimici tui Iehova, at diligentes eum *ſint* ut quum procedit ſol in robore ſuo : ſic quievit terra *ad* annum quadrageſimum.

CAP. VI. *Nova populi defectio, oppreſſio ſub Midjanitis, & liberatio.*

DEinde quum facerent filii Iſraelis quod malum *videtur* in oculis Iehovæ, tradidit eos Iehova in manum Midjanitarum ſeptem annis.

2 Quum itaque roborata eſſet manus Midjanitarum ſuper Iſraelem, metu Midjanitarum faciebant ſibi filii Iſraelis ſpecus illas quæ *ſunt* in montibus, & ſpeluncas, ac munitiones.

3 Erat enim quum ſeverat Iſrael ; ut aſcendens Midjan, & Hamalek ; Orientalesque aſcenderent adverſus illum :

4 Et caſtra ponentes contra eos perdebant proventum terræ uſque qua venis Hazzam : neque reliquum faciebant victum in Iſraele, aut parvam pecudem, aut bovem, aut aſinum.

5 Nam ipſi & pecora eorum aſcendebant cum tentoriis ſuis, & veniebant quaſi locuſtæ multitudine, ipſi & cameli eorum innumeri : veniebantque in eam terram ad perdendam eam.

6 Quum ergo depauperatus eſſet valde Iſrael ob præſentiam Midjanitarum ; clamaverunt filii Iſraelis ad Iehovam.

7 Fuitque quum inclamaviſſent filii Iſraelis Iehovam, propter Midjanitas ;

8 Ut mitteret Iehova virum prophetam ad filios Iſraelis : qui dixit eis, ſic ait Iehova Deus Iſraelis : ego feceram ut aſcenderetis ex Ægypto, & eduxeram vos è domo ſervorum,

9 Et eripueram vos è manu Ægyptiorum, & è manu omnium opprimentium vos, expulseramque eos à facie veſtra, & dederam vobis terram eorum :

10 Denique dixeram vobis, ego *ſum* Iehova Deus veſter, ne timete deos Emoræorum, in quorum terra habitatis : at non auſcultaſtis voci meæ.

11 Poſtea veniens angelus Iehovæ, conſedit ſub quercu illa quæ *eſt* Hophræ, pertinente ad Joaſchum Abi-Hezeritam, cujus filius Gidhon decutiebat triticum in quadam area, ut fugiens deportaret à conſpectu Midjanitarum.

12 Quumque appareret ei angelus Iehovæ, dixit ei, Iehova *eſt* tecũ, valentiſſime robore.

13 Cui dixit Gidhon, *attende* ad me domine, ſi eſt Iehova nobiſcum, at quare obvenit nobis totum hoc ? & ubi ſunt omnia mirabilia ejus, quæ enarrabant nobis patres noſtri dicendo, nonne fecit ut ex Ægypto aſcenderemus Iehova ? nunc enim deſeruit nos Iehova ac tradidit nos in manum Midjanitarum :

14 Tum reſpiciens ad eum Iehova dixit, in virtute illa tua, & ſervabis Iſraelem è manu Midjanitarum : nonne mitto te ?

15 Cui ille dixit, *attende* ad me Domine, quanam re ſervabo Iſraelem ? Ecce dux meus pauperrimus *eſt* inter Menaſchitas, & ego minimus in domo patris mei.

16 Tum dixit ei Iehova, *faciet*, nam ero tecum : ideo percuties Midjanitas tanquam virum unum.

17 Dixit autem *Gidhon* ei, ſi nunc inveni gratiam in oculis tuis ; edes igitur mihi ſignum te illum eſſe qui loqueris mecum.

18 Ne, quæſo, moveas te hinc, donec redeam ad te, & prolatum munus meum collocem ante te : qui dixit, ego conſidebo donec revertaris.

19 Deinde Gidhon rediit, quum paraſſet hœdum lactentem, & ex Epha farinæ azymos panes, carne poſita in caniſtro & jure poſito in cacabo, protulitque ad eum ſub quercum illam, & admovit.

20 Edixit autem ei angelus ille Dei, accipe iſtam carnem & azymos panes, & colloca in petra illa, jus autem effunde : qui fecit ſic :

21 Tum extendens angelus Iehovæ extremitatem ſcipionis illius qui *erat* in manu ipſius, tetigit illam carnem & panes azymos : aſcenditque ignis è rupe illa, qui abſumſit carnem & azymos panes illos, & angelus Iehovæ abiit à conſpectu ejus.

22 Quapropter animadvertit Gidhon angelum Iehovæ eum eſſe ; & dixit Gidhon, Aha, domine Iehovi, quandoquidem vidi angelum Iehovæ in os.

23 Dixit vero ei Iehova, pax *eſt* tibi ; ne time : non morieris.

24 Exſtruxit autem ibi Gidhon altare Iehovæ ; quum proclamaviſſet ipſi Iehova pacem : (uſque in diem hunc adhuc exſtat Hophræ Abi-Hezeritarum.)

25 Fuitque hoc ea ipſa nocte, quum dixiſſet ei Iehova, accipe juvencum adultiorem qui *eſt* patris tui, nempe juvencum illum ſecundum ſeptennem : & poſtquam deſtruxeris altare illud Bahalis, quod *eſt* patri tuo, & lucum qui *eſt* juxta illud ſuccideris :

26 Exſtrues altare Iehovæ Deo tuo in ſummitate illius ipſius arcis, cum ſtrue : tunc accipiens juvencum illum ſecundum, offeres holocauſtũ in lignis illius luci quem exciderís.

27 Accipiens enim Gidhon decem viros è ſervis ſuis, fecit quemadmodum edixerat ei Iehova : fuit autem, quia timebat à familia patris ſui & hominibus civitatis illius ſi feciſſet interdiu, ut faceret noctu.

28 Quum autem ſurrexiſſent homines illius civitatis mane, ecce dirutum erat altare Bahalis, & lucus qui *fuerat* juxta illud, excisus : juvencus autem ſecundus ille oblatus in holocauſtum *erat* ſuper illud altare quod *erat* exſtructum.

29 Quamobrem dixerunt alter alteri, quis fecit rem hanc ? quumque inquiſiviſſent, & percunctati eſſent, dixerunt, Gidhon filius Joaſchi fecit rem hanc :

30 Dixerunt autem homines illius civitatis Joaſcho, produc filium tuum, ut moriatur : quia diruit altare Bahalis, & quia ſuccidit lucum qui *erat* juxta illud.

31 Dixit

31 Dixit vero Joaſch omnibus qui inſtabant apud ipſum, vos ne contendetis pro Bahale: an vos ſervabitis eum? qui contenderit pro eo, hoc ipſo mane morti tradetur: ſi Deus eſt, contendet in eum, quia diruit altare ipſius.

32 Vocavit itaque illum die illo Jerubbahalem: eo quod dixiſſet, contendet contra eum ipſe Bahal, quia diruit altare ipſius.

33 Omnes autem Midjanitæ & Hamalekitæ ac orientales erant congregati ſimul, & trajecto *Jordane* caſtrametati erant in convalle Jizrehelis.

34 Sed ſpiritus Iehovæ induit Gidhonem: qui ubi clanxiſſet buccina, convocati Abi-Hezeritæ cum ſequuti ſunt.

35 Præterea nuncio miſit per totum Menaſcen, qui convocatus ipſe quoque *ſequutus* eſt eum: nuncios etiam miſit ad Aſcherem, & ad Zebulunem, & ad Nephthalin, qui adſcenderunt obviam iſtis.

36 Dixerat autem Gidhon Deo; ſi tu ſervaturus es manu mea Iſraelem, quemadmodum loquutus es:

37 Ecce ego ſtatuo vellus lanæ in hac area: ſi ros fuerit in ipſo vellere ſolo, & in tota terra ſiccitas; ſic novero te ſervaturum manu mea Iſraelem, quemadmodum loquutus es.

38 Et fuit ita, nam quum ſurrexiſſet poſtero mane, aſperſerat *Jehova* vellus: & expreſſit rorem ex illo vellere, plenum ſimpulum aquæ.

39 Rurſus dixit Gidhon Deo, ne accendatur ira tua in me, & loquar tantum hac vice: probem, quæſo, ſolummodo hac vice hoc vellere, ſit, quæſo, ſiccitas in hoc vellere ſolo, & ſuper totam terram ſit ros.

40 Fecit itaque Deus ſic nocte illa: erat enim ſiccitas in illo vellere ſolo, ac in tota terra erat ros.

CAP. VII. *Gidhon luſtrat milites, & ſtrategemate terret & fugat inimicos.*

SUrgens itaque mane Jerubbahal (is eſt Gidhon) totuſque populus qui erat cum eo, caſtrametati ſunt ad fontem Charodi: caſtra autem Midjanitarum *erant* ei ab Aquilone cis collem Moræ in ipſa convalle.

2 Sed dixit Iehova Gidhoni, numeroſior *eſt* hic populus qui *eſt* tecum, quam ut tradam Midjanitas in manum eorum: ne gloriam aſſumat ſibi Iſrael ſupra me, dicendo, manus mea ſalutem attulit mihi.

3 Nunc itaque proclama jam audiente hoc populo dicendo, is qui timidus eſt & trepidus, revertens evolato verſus montem Gilhadis: ſic reverſa ſunt ex eo populo viginti duo millia, decies autem mille remanſerunt.

4 Iterum dixit Iehova Gidhoni, populus iſte adhuc eſt numeroſior: deducito eos ad iſtas aquas, & diſparabo tibi eum illic: tum futurum eſt ut de quocunque dixero tibi, hic *ito* tecum, is eat tecum, de quocunque autem dixero tibi hic ne ito tecum, is ne eat.

5 Deducto itaque populo ad iſtas aquas edixit Iehova Gidhoni, quicunque lambet lingua ſua ex iſta aqua, quemadmodum lambere ſolet canis, ſtatuito eum ſeorſum, ſimiliter quicunque incurvabit ſe in genua ſua ad bibendum.

6 Fuitque numerus eorum qui lamberant ſua manu ad os ſuum *injicientes aquam*, trecentorum virorum: totum autem reliquum illius populi incurvaverunt ſe in genua ſua ad bibendum aquam.

7 Tum dixit Iehova Gidhoni, trecentis iſtis viris lambentibus ſervabo vos, & tradam Midjanitas in manum tuam: quam ob rem totus iſte populus abeunto quiſque in locum ſuum.

8 Quum itaque accepiſſent hic populus commeatum in manu ſua, & buccinas illorum, & omnes viros Iſraelitas illos dimiſiſſet quemque in tentoria ſua, trecentos iſtos viros retinuit: caſtra vero Midjanitarum infra eum *erant* in illa convalle.

9 Fuit autem illa ipſa nocte ut ediceret ei Iehova, ſurge, deſcende ad iſta caſtra; nam trado ea in manum tuam.

10 Quod ſi times deſcendere, deſcende tu & Iura puer tuus, ad ipſa caſtra:

11 Et audies quid loquantur, ut poſtea confirmentur manus tuæ, ac deſcendas contra iſta caſtra: deſcendit itaque ipſe & Pura puer ejus ad extremitatem militarium ordinum, qui *erant* in caſtris.

12 Midjanitæ autem & Hamalekitæ cum omnibus orientalibus diffuſi erant in ea convalle tamquam locuſtæ multitudine: camelique eorum non *erat* numerus, *erant* ſicut arena quæ *eſt* in littore maris multitudine.

13 Quumque adveniſſet Gidhon, ecce quidam narrabat proximo ſuo ſomnium: & dicebat, ecce ſomnium ſomniavi, quod ecce tortus panis hordeacens obvertebat ſe in caſtris Midjanitarum, & perveniens in tentoria, concutiebat ipſa ita ut caderent, ſubvertebatque ipſa, ita ut lapſa jacerent tentoria.

14 Reſpondens autem proximus ejus dicebat, non *eſt* hoc *aliud* niſi gladius Gidhonis filii Joaſchi viri Iſraelitæ: tradidit Deus in manum ejus Midjanitas & tota hæc caſtra.

15 Fuit ergo quum audiſſet Gidhon narrationem illius ſomnii & explicationem ejus, ut incurvaveret ſeſe *honorem Deo exhibens*; & reverſus ad caſtra Iſraelitarum dixerat, ſurgite, tradit enim Iehova in manum veſtram caſtra M[illegible]arum:

16 Tum diſtribuit trecentos illos viros in tria agmina; tradiditque buccinas in manum cujuſque eorum, & hydrias vacuas, faceſque in medio illarum hydriarum:

17 Et dixit eis, me verſus reſpicitote, & ſic facitote: quum ecce ego veniam ad extremitatem iſtorum caſtrorum, erit ut quemadmodum faciam ſic faciatis.

18 Clangam enim buccina ego & quicunque *erunt* mecum; quare clangetis vos quoque buccinis circum tota iſta caſtra, & dicetis, Iehovæ & Gidhonis *gladius*.

19 Adveniens itaque Gidhon & centum viri qui *erant* cum ipſo ad extremitatem illorum caſtrorum principio vigiliæ mediæ (tantummodo demum ſtatuebant cuſtodes) clangerunt

rant buccinis simul comminuendo hydrias, quæ *erant* in manu ipsorum;

20 Clanxerunt itaque tria illa agmina buccinis, & fregerunt hydrias: nam tenebant manu sinistra sua faces, manu vero dextera sua buccina ad clangendum: deinde clamarunt, gladius Iehovæ & Gidhonis.

21 Subsistebant autem quisque in loco suo circum castra ipsa: discurrentia vero tota illa castra vociferabantur & fugiebant.

22 Rursus clanxerunt trecentis illis buccinis; & obvertit Iehova gladium unius in alterum, idque per tota illa castra; adeo ut fugerit exercitus ille usque Beth-Schittam per Tzereram usque ad ripam Abel-Mechol-zam supra Tabbatham.

23 Quapropter convocati sunt viri Israelitæ è Naphthali, & ex Aschere atque ex toto Menasche; qui persequuti sunt Midjanitas.

24 Præterea nunicos misit Gidhon per totum montem Ephrajimi, qui ediverent, descendite obviam Midjanitis, & præoccupate illis aquas Beth-Baran usque, nempe Jardenis *aquas*: itaque convocati omnes viri Ephrajimi præoccupaverunt aquas illas Beth-Baram usque, id est, Jardenis *aquas*.

25 Ceperuntque duos principes Midjanitarum, Horebum & Zeebum, & occiderunt Horebum in rupe Horebi, Zeebum vero occiderunt in torculari Zeebi, quum persequerentur Midjanitas: caput autem Horebi & Zeebi attulerunt ad Gidhonem trans Jardenem.

CAP. VIII. *Ephrajim insurgit contra Gidhonem, & monimentum quod posuerat victoriæ evadit in idolum.*

SEd dixerunt ei viri Ephrajimitæ, quæ est hæc res *quam* fecisti nobis, non vocando nos quum proficiscereris ad pugnam contra Midjanitas? contenderuntq; cum eo valide.

2 Qui dixit eis, quid feci nunc cujusmodi vos? nonne meliores sunt raccmationes Ephrajimitarum, vindemia Abihezeritarum?

3 In manum vestram tradidit Deus principes Midjanitarum, Horebum & Zeebum, quid ergo potui facere cujusmodi vos? tunc destitit iratus illorum animus ab eo, quum eloquutus esset verbum hoc.

4 Quum autem venisset Gidhon ad Jardenem; trajiciens ipse cum trecentis viris qui erant cum eo fessi, persequentes tamen:

5 Dixit viris Succothanis, date quæso, tractas panis huic populo qui sequitur vestigia mea: fessi enim sunt, & confestim persequor Zebachum & Tzalmunahum Reges Midjanitarum.

6 Dixit vero principum Succothanorum *vdo*, an manus Zebachi & Tzalmunahi nunc *est* in manu tua; ut tradamus exercitui tuo panem?

7 Quibus dixit Gidhon: propterea quum tradiderit Iehova Zebachum & Tzalmunahum in manum eam: utique triturando cædam carnem vestram, spinis iftius deserti & oxyacanthis.

8 Et ascendens inde Penuelem alloquutus eſt eos in eandem sententiam: sed responderunt ei viri Penuelitæ, quemadmodum responderant viri Succothani.

9 Quare etiam alloquutus est viros Penuelitas dicendo, quum revertar incolumis, destruam turrim istam.

10 Zebach autem & Tzalmunah *erant* Kerkore, & exercitus eorum cum ipsis quasi quindecim millium, quicunque residui *erant* è toto exercitu orientalium: qui autem ceciderant, centum viginti millia virorum *erant* stringentium gladium.

11 Ascendit itaque Gidhon via degentium in tentoriis, ab oriente Nobachc & Jogbehe: percussitque exercitum illum, dum exercitus ille degebat secure.

12 Sed fugientes Zebachum & Tzalmunahum persequutus est: cepitque duos reges Midjanitarum Zebachum & Tzalmunahum, & totum exercitum illum perculit.

13 Postea revertens Gidhon filius Joaschi, ab illo prælio, ante ascensum solis:

14 Cepit puerum è viris Succothanis: & percunctatus est eum: qui descripsit ei principes Succothanos & seniores ejus, septuaginta septem viros.

15 Quumque ingressus esset ad viros Succothanos dixit, ecce Zebach & Tzalmunah: de quibus exprobrastis mihi dicendo, an palma Zebachi & Tzalmunahi *est* nunc in manu tua? ut tradamus viris tuis fessis panem?

16 Et assumtis Senioribus civitatis illius; spinisque deserti, & oxyacanthis, documentum in eis dedit viris Succothanis.

17 Deinde turrim Penuelis destruxit, ac interfecit viros illius civitatis.

18 Postea dixit Zebacho & Tzalmunaho, quales *erant* viri quos interfecistis in Thabore? qui dixerunt, qualis tu, tales illi *erant*, idem *erant*, forma quasi filii Regis.

19 Tunc dixit, fratres mei, filii matris meæ erant: *ita ut* vivit Iehova, si vivos servasſetis eos, non fueram occisurus vos.

20 Itaque dixit Iethero primogenito suo, surge occide ilios: sed non strinxit puer gladium suum eo quod timeret, nam adhuc puer erat.

21 Tum dixit Zebach cum Tzalmunaho, surge tu & incurre in nos, nam qualis *est* vir, tale *est* robur ejus: quapropter surgens Gidhon interfecit Zebachum & Tzalmunahum, accepitque lunulas illas, quæ *erant* ad colla camelorum ipsorum.

22 Postea dixerunt Israelitæ *singuli* Gidhoni, dominium habe in nos, tum tu, tum filius tuus, tum nepos tuus, quia servasti nos è manu Midjanitarum.

23 Sed dixit eis Gidhon, non habebo ego dominium in vos, neque filius meus habebit dominium in vos: Iehova habiturus est dominium in vos.

24 Præterea dixit eis Gidhon, petam à vobis petitionem, ut detis mihi quisque monile prædæ suæ: monilia enim aurea *fuerant* illis, quia Ismahelitæ erant.

25 Et *illi* dixerunt, lubentissime dabimus; explicantesque pannum quemdam conjecerunt illuc quisque monile prædæ suæ.

26 Fuit

26 Fuit autem pondus monilium aureorum quæ petierat, mille ſeptingentorum *ſiclorum* auri : præter lunulas, & myrothecidia, & veſtes purpureas, quibus induti erant reges Midjanitarum, & præter torques qui *erant* ad colla camelorum illorum.

27 Aptavitque Gidhon illud *aurum* in amiculum, ſtatuitque ipſum in ſua civitate Hophræ, ubi ſcortati ſunt omnes Iſraelitæ poſt *mortem* ipſius : fuitque Gidhoni, id eſt, familiæ in tendiculam.

28 Tum depreſſi Midjanitæ ante filios Iſraelis, non perrexerunt attollere caput ſuum: ſic quievit terra diebus Gidhonis *in* annum *uſque* quadrageſimum.

29 Et abiens Jerubbahal filius Joaſchi, manſit domi ſuæ.

30 Fuerunt autem Gidhoni ſeptuaginta filii, egreſſi è femore ejus, nam uxores multæ erant ei.

31 Concubina vero ejus quæ *erat* Schecemi, peperit ei ipſa quoque filium; cui nomen indidit Abimeleco.

32 Sed quum mortuus Gidhon filius Joaſchi in canitie bona ; ſepultus eſſet in ſepulchro Joaſchi patris ſui Abihezerite, Hophræ.

33 Quum, inquam, mortuus eſſet Gidhon, fuit ut denuo filii Iſraelis ſcortantes ſequerentur Bahalimos, proponerentque ſibi Bahalberithum in Deum.

34 Ita non ſunt recordati filii Jiſraelis Iehovæ Dei ſui, qui eripuerat ipſos è manu omnium inimicorum ipſorum circumquaque.

35 Neque exercuerunt benignitatem erga familiam Jerubbahalis, Gidhonis, ſecundum omne illud bonum quo affecerat Jiſraelem.

CAP. IX. *Parabola arborum creantium regem denunciatur Abimeleco, & Schecemitis ſua perfidia in Jerubahalem puna.*

ABiens enim Abimelec filius Jerubbahalis Schecemum ad cognatos matris ſuę ; alloquutus eſt eos, & totam familiam paternæ domus matris ſuæ, dicendo :

2 Eloquimini, quæſo, audientibus omnibus Schecemitis, utrum melius *eſt* vobis ? an ut dominium habeant in vos ſeptuaginta viri, omnes filii Jerubbahalis, an vera ut dominium habeat in vos vir unus ? recordemini autem me eſſe os veſtrum, & carnem veſtram.

3 Eloquuti ſunt igitur cognati matris ejus pro eo, audientibus omnibus Schecemitis, omnia verba iſta ; inclinavitque animus eorum ad ſequendum Abimelecum, eo quod dicerent, cognatus noſter eſt.

4 Quapropter dederunt ei ſeptuaginta *ſiclos* argenti ex æde Bahalberithi, quibus conduxit Abimelec viros inaneis & inſtabiles, qui ſequuti ſunt ipſum.

5 Ita venit in domum patris ſui Hophram, & interfecit fratres ſuos filios Jerubbahalis, *qui erant* ſeptuaginta viri, ſuper lapidem unum, ſed ſuperſtes relictus eſt Jotham filius Jerubbahalis minimus, quia abſconderat ſeſe.

6 Tum congregarunt ſe omnes Schecemitę, & omnes incolę munitionis, abeunteſq; conſtituerunt Abimelecum in regem ; apud plani-tiem ſtatuæ, quæ *eſt* in *agro* Schecemitarum.

7 Quod quum nunciaſſent Jothamo *qui* abiens conſtitit in vertice montis Gerizzimorũ, & ſublata voce ſua clamavit; dicens illis, audite me Schecemitæ, ita audiat vos Deus.

8 Aliquando iverunt arbores ut crearent ſibi regem; dixeruntq; olivæ, regna ſuper nos.

9 Sed dixit eis oliva, cogererne deſiſtere cum pinguedine mea ego, per quam honorantur Deus & homines ; ut irem vagatum propter *alias* arbores ?

10 Deinde dixerunt arbores ficui, veni tu, regna ſuper nos :

11 Sed dixit eis ficus, cogererne deſiſtere cum dulcedine mea, & cum reditu meo optimo; ut irem vagatum propter *alias* arbores ?

12 Tum dixerunt arbores viti, veni tu, regna ſuper nos.

13 Sed dixit eis vitis, cogererne deſiſtere cum muſto meo, quod lętificat Deum & homines; ut irem vagatum propter *alias* arbores ?

14 Denique dixerunt omnes arbores cynoſbato ; veni tu, regna ſuper nos.

15 Tum cynoſbatus dixit arboribus, ſi ſerio vos creatis me in regem ſuper vos, venite, obtegite vos umbra mea : ſin minus exeat ignis ex cynoſbato, & abſumat cedros ipſas Libani.

16 Similiter nunc, ſi ſerio & integrè feciſtis, quod regem conſtituiſtis Abimelecum ? & ſi bonum exerciuiſtis erga Jerubbahalem & erga familiam ejus, & ſi ſecundum beneficium manuum ejus affeciſtis eum :

17 (Pugnavit enim pater meus pro vobis, & abjiciens animam ſuam procul, eripuit vos è manu Midjanitarum.

18 Vos autem inſurrexiſtis contra familiam patris mei hoc tempore, & interfeciſtis filios ejus, *qui erant* ſeptuaginta viri ſuper lapidem unum : regemque conſtituiſtis Abimelecum filium ancillæ ejus ſuper Schecemitas, quod cognatus veſter eſt.)

19 Si, inquam, ſerio & integrè feciſtis erga Jerubbahalem & erga familiam ejus hoc tempore, lætamini de Abimeleco, & lætetur ipſe etiam de vobis :

20 Sin vero minus, exeat ignis ex Abimeleco, & abſumat Schecemitas, & incolas munitionis : & exeat ignis ex Schecemitis & incolis munitionis, qui abſumat Abimelecum.

21 Tum aufugit Jotham, & fugiens abiit Beerum, manſitque ibi metu Abimeleci fratris ſui.

22 Tenuit ergo Abimelec principatum ſuper Iſraelem tribus annis.

23 Immiſit autem Deus affectum malum inter Abimelecum & Schecemitas ; adeo ut prævaricarentur Schecemitæ contra Abimelecum :

24 Ut rediret injuria ſeptuaginta filiis Jerubbahalis *illata*, id eſt, cædes eorum reponeretur Abimeleco fratri eorum qui interfecerat eos, & Schecemitis qui confirmaverant manus ejus, ut interficeret fratres ſuos.

25 Ponentes enim adverſus eum Schecemitæ inſidiatores in verticibus illorum montium rapiebant quicquid tranſibat ſecundum eos

via

via illa : quod renunciatum eſt Abimeleco.
26 Deinde veniens Gahal filius Hebedi & fratres ejus, quum perveniſſent Schecemum, confiſi ſunt ei Schecemitæ :
27 Adeo ut exeuntes in agrum vindemiarent vineas ſuas, & calcarent *uvas*, facerentque laudativa carmina; deinde ingreſſi ædem dei ſui comederent ac biberent, ac maledicerent Abimeleco.
28 Quare dixit Gahal filius Hebedi, quis *eſt* Abimelec. & quæ Schecem, ut ſerviamus ſibi? nonne filius *eſt* Jerubbahalis? aut *quis* Zebul præfectus ejus? ſervite viris *natis* Chamore principe Schecemi, cur enim ſerviremus ipſi nos?
29 At utinã populus hic eſſet in manu mea, ut tollerem Abimelecum : poſtea dixit Abimeleco, multiplica exercitum tuum & prodi.
30 Audiens itaque Zebul præfectus ipſius civitatis verba Gahalis filii Hebedi, quibus accenſa eſt ira ejus :
31 Miſit nuncios ad Abimelecum Thormam, qui dicerent, ecce Gahal filius Hebedi & fratres ejus ingreſſi ſunt Schecemum, qui ecce cum civitate oppugnaturi ſunt te.
32 Nunc igitur ſurge de nocte tu & populus qui *eſt* tecum; & inſidiare in agro :
33 Erit autem ipſo mane quum orietur Sol, ut ſurgas irruiturus in civitatem, nam ecce ipſe & populus qui *eſt* cum eo exituri ſunt ad te, ſic facies ei prout obvenerit manui tuæ.
34 Surrexit itaque Abimelec & totus populus qui *erat* cum eo noctu; inſidiatique ſunt in Schecemitas quatuor agminibus.
35 Gahal vero filius Hebedi quum exiviſſet, ſubſtitit *in* foribus portæ civitatis : ſurgebat enim Abimelec & populus qui *erat* cum eo ex inſidiis.
36 Videns autem Gahal populum illum, dicebat Zebuli, ecce populus deſcendens è verticibus iſtorum montium : ſed reſpondit ei Zebul, umbram ipſorum montium vides quaſi homines.
37 Deinde iterum loquutus Gahal, amplius dixit, ecce populus deſcendentes ex editiore loco terræ : nam agmen unum veniebat à via planitiei Mehonenimorum.
38 Cui dixit Zebul, ubi nunc *eſt* os tuum, quo dicebas, qui *eſt* Abimelec ut ſerviamus ei? an non iſte *eſt* populus ille quem ſprevi-ſti? egredere, quæſo, nunc, & pugna contra eum.
39 Sic egreſſus Gahal ante Schecemitas, pugnavit contra Abimelecum :
40 Sed perſequutus eſt eum Abimelec fugientem à facie ſua : ceciderunt que confoſſi multi, uſque ad fores ipſius portæ.
41 Reſidebat autem Abimelec Arumæ : expulitque Zebul Gahalem cum fratribus ejus, ne habitarent Schecemi.
42 Fuit etiam poſtridie, quum exiret populus in agrum; ut renunciarent *quidam* Abimeleco :
43 Qui aſſumens populum ſuum partitus eſt eos in tria agmina, & inſidiatus eſt in agro : quumque videret quod ecce populus exibat è civitate, inſurgens in eos percuſſit eos.
44 Nam Abimelec & agminum *illud* quod *erat* cum ipſo irruentes inſtabant *ad* fores portæ ipſius civitatis; duo vero *reliqua* agmina irruentia in omnes qui erant in agro percuſſerunt eos.
45 Itaque Abimelec oppugnans ipſam civitatem, toto illo die cepit civitatem, & populum qui *erat* in ea interfecit : deſtructaque civitate conſevit eam ſale.
46 Quæ quum audirent omnes cives arcis Schecemitanæ; ingreſſi ſunt propugnaculum, ædem Dei Berithi.
47 Sed ubi nunciatum eſt Abimeleco, ſe congregaſſe omnes cives arcis Schecemitanæ :
48 Aſcendit Abimelec montem Tzalmonis ipſe & totus populus qui *erat* cum eo; ubi accipiens Abimelec ſecurim bipennem in manu ſua, amputavit ramos arborum, quos ſublatos impoſuit humero ſuo; edixitque populo qui *erat* ſecum, quod vidiſtis me facere, feſtinanter facite ſicut ego.
49 Quapropter amputarunt totus quoque populus quiſque ramos ſuos, & ſequuti Abimelecum circumpoſuerunt propugnaculo, & incenderunt illis propugnaculum igni; ſic mortui ſunt etiam omnes cives arcis Schecemitanæ, quaſi mille viri & mulieres.
50 Deinde profectus Abimelec Thebetzum; caſtra poſuit contra Thebetzum, & cepit illud.
51 Arx autem munita erat intra civitatem illam; quo confugientes omnes viri & mulieres, denique omnis cives illius civitatis, occluſerant circa ſe, & aſcenderant ad tectum arcis.
52 Sed veniens Abimelec uſque ad arcem ut pugnaret contra eam, quum accederet uſque ad portam arcis, ad comburendum eam igni;
53 Dejecit mulier quædam fragmen molæ ſuper caput Abimelecij & confregit cranium ejus.
54 Quare inclamans celeriter puerum armigerum ſuum edixit ei, ſtringe gladium tuum, & morti trade me, ne dicant de me, mulier interfecit eum : tum confodit eum puer ejus, ita ut mortuus ſit.
55 Videntes autem Iſraelitæ mortuum eſſe Abimelecum, abiverunt quiſque in locum ſuum.
56 Sic fecit Deus ut rediret maleficium Abimeleci; quo affecerat patrem ſuum, interficiendo fratres ſuos, *qui erant* ſeptuaginta;
57 Et totum maleficium Schecemitarum fecit Deus ut rediret in caput illorum : evenitq; illis maledictio Jothami filii Jerubbahalis.

CAP. X. *Thola ſuccedit Jair, quo mortuo ſit populus idololatricus & punitur.*

SUrrexit autem poſt Abimelecum ad conſervandum Iſraelem, Tholah filius Puæ filii Dodonis Iſſacharita : qui reſidebat Schamire in monte Ephrajimi.
2 Is judicavit Iſraelem viginti tribus annis; & moriens ſepultus eſt Schamire.
3 Deinde ſurrexit poſt eum Jair Galhadita, qui judicavit Iſraelem viginti duobus annis.

4 Erant

4 Erant autem ei triginta filii equitantes triginta asellos, ac triginta civitates erant eis; quas vocant villas Jairis usque in diem istum; quæ *sunt* in terra Gilhadis.

5 Deinde mortuus Jair, sepultus est Kamone.

6 Tum rursus faciebant filii Jisraelis quod malum *videtur* in oculis Iehovæ; colebant enim Bahalimos & Haschtharotas, deosque Syriæ, & deos Tzidonis, & deos Moabitarum, deosque Hammonitarum, & deos Pelischthæorum: denique dereliquerant Iehovam, nec colebant eum.

7 Quapropter accensa est ira Iehovæ contra Jisraelitas, adeo ut dederet eos in manum Pelischthæorum, & in manum Hammonitarum.

8 Hi autem confregerant & conquassaverant Jisraelitas anno hoc, anno *inquam* decimo octavo omnes Jisraelitas qui *erant* ultra Jardenē in terra Emorēi, quæ *est* in Gilhade:

9 Et trajiciebant Hammonitæ Jardenem ad pugnandum etiam contra Jehudam, & contra Binjaminem, & contra familiam Ephrajimi; adeo ut anguſtia eſſet Jiſraelitis valde:

10 Clamaverunt itaque Jiſraelitæ ad Iehovam, dicendo; peccavimus tibi, tum quia dereliquimus Deum noſtrum, tum *quia* coluimus Bahalimos.

11 Sed dixit Iehova Jiſraelitis; an non ex Ægyptiis, & ex Emoræis, & ex Hammonitis, & ex Peliſchthæis,

12 Tzidoniis quoque & Hamalekitis, & indigenis opprimentibus vos; quum clamaretis ad me, tum ſervavi vos è manu eorum?

13 Attamen relinquentes me coluiſtis deos alienos: idcirco non pergam ſervare vos.

14 Abite, & inclamate deos iſtos, quos elegiſtis: ipſi ſervent vos tempore anguſtiæ veſtræ.

15 Dixerunt autem Jiſraelitæ Iehovæ, peccavimus, fac tu nobis omnino prout bonum *videtur* in oculis tuis: veruntamen libera nos quæſumus hoc tempore:

16 Et removentes deos alienigenarum è medio ſui, coluerunt Iehovam: ita imminutus eſt animus ejus propter laborem Jiſraelitarum.

CAP. XI. *Jiphthachi victoria & votum.*

COnvocati igitur Hammonitæ caſtra habebant in Gilhade: & congregati Jiſraelitæ caſtra fecerunt in Mizpa;

2 Dixerunt autem populis, principes Gilhadis alter alteri, quis ille vir *erit* qui incipiet pugnare contra Hammonitas? *is* eſto primarius omnibus habitatoribus Gilhadis. *Caput* XI.

3 (Jiphthach vero Gilhadites erat valens robore, eratque filius mulieris meretricis, ex qua genuerat Gilhad Jiphthachum.

4 Pepererat etiam uxor Gilhadis ei filios: & quum adoleviſſent filii ipſius uxoris, expulerunt Jiphthachum dicentes ei, non es habiturus poſſeſſionem in domo patris noſtri, quia filius mulieris exteræ es.

5 Aufugiens itaque Jiphthach metu fratrum ſuorum, conſidebat in terra Tobi: (& collegerunt ſe ad Jiphthachum homines inanes, & exierunt cum illo.)

6 Fuit autem poſt annos *illos* cum bellum gererent Hammonitæ contra Jiſraelitas;

7 Fuit inquam, pugnaturis Hammonitis contra Jiſraelitas; ut abirent Seniores Gilhadis ad aſſumſendum Jiphthachum é terra Tobi:

8 Et dicerent Jiphthacho, veni & ſis nobis ductor; ut pugnemus contra Hammonitas.

9 Dixit vero Jiphthach Senioribus Gilhadis, nonne vos odiſtis me, & expuliſtis me è domo patris mei? cur ergo venitis ad me nunc, quum anguſtia eſt vobis?

10 Dixerunt vero Seniores Gilhadis Jiphthacho, idcirco nunc reverſi ſumus ad te, ut veniens nobiſcum pugnes contra Hammonitas: ſic eris nobis primarius, omnibus habitatoribus Gilhadis.

11 Dixit ergo Jiphthach Senioribus Gilhadis; quandoquidem reducitis me ad pugnandum contra Hammonitas, ſi expoſuerit eos Iehova mihi, ego futurus ſum vobis primarius?

12 Tum dixerunt Seniores Gilhadis Jiphthacho; Iehova cognoſcet inter nos, niſi ſecundum verbum tuum ſic fecerimus.

13 Ita profectus eſt Jiphthach cum Senioribus Gilhadis, conſtituerunt que populus ipſum ſuper ſe primarium & ductorem: & eloquutus eſt Jiphthach omnia verba ſua coram Iehova in Mizpa.

14 Deinde miſit Jiphthach nuncios ad regem Hammonitarum qui dicerent; quid mihi tecum, quod veniſti ad me ut pugnes in terra mea?

15 Dixit autem rex Hammonitarum nunciis Jiphthachi: quia cepit Jiſrael terram meam, quum aſcenderet ex Ægypto, ab Arnone uſque ad Jabbocum, & ad Jardenem uſque: nunc ergo reſtitue illa *loca* cum pace.

16 Quapropter perrexit rurſus Jiphthach, miſitque nuncios ad regem Hammonitarum:

17 Et dixit ei, ſic ait Jiphthach: non cepit Jiſrael terram Moabitarum, aut terram Hammonitarum.

18 Nam aſcendentibus illis ex Ægypto; quum perrexiſſet Jiſrael per deſertum uſque ad mare algoſum, & perveniſſet Kadeſchum:

19 Miſit Jiſrael nuncios ad regem Edomæorum, dicendo; tranſeam, quæſo, per terram tuam; ſed non auſcultavit rex Edomæorum: etiamque ad regem Moabitarum miſit, qui non acquievit: ſic conſedit Jiſrael Kadeſchi.

20 Poſtea pergens per deſertum illud, & circumiens terram Edomæorum, & terrā Moabitarum, caſtrauit; metati ſunt trans Arnonem: ſed non ingreſſi ſunt terminum Moabitarum, Arnon enim terminus Moabitarum *erat*.

21 Inde miſit Jiſrael nuncios ad Sichonem regem Emoræorum, regem Cheſchbonis dixitque eis Jiſrael; liceat nobis, quæſo, tranſire per terram tuam uſque ad locum meum.

22 Sed non fidens Sichon Jiſraeli ut tranſiret per terminum ſuum; congregavit Sichon totum populum ſuum, & caſtrametati ſunt ad Jahatzam, pugnavitque contra Iiſraelem.

23 Tra-

23 Tradidit autem Iehova Deus Iisraelis Sichonem & totum populum ejus in manum Iisraelitarum, qui percusserunt eos: sic hæreditario jure possedit Iisrael totam terram Emoræi habitatoris terræ illius.

24 Hæreditario, inquã, jure possederunt totam terminum Emoræorum, ab Arnone usque ad Iabbokum, & à deserto usque ad Iardenem.

25 Nunc autem Iehova Deus Iisraelis ejecit Emoræum à facie populi sui Iisraelis; & tu hæres illius esses?

26 Nonne ejus hæredem institueret te Cemoschdeus tuus illius hæres esses? sic quemcunque expulit Iehova Deus noster à facie nostra, illius hæreditatem obtinebimus.

27 Jam vero an ullo pacto melior es Balako filio Tzipporis rege Moabitarum? an unquam contendit cum Iisraele? num pugnavit unquam contra nos?

28 Dum habitavit Iisrael Cheschbone & in villis ejus, & Harhore & in villis ejus, atque in omnibus civitatibus quæ sunt secundum Arnonem, trecentos annos: & quare non eripuistis eas tempore illo?

29 Quam ob rem ego non peccavi in te, sed tu afficis me malo pugnando contra me: Iehova qui judex est, judicet hoc tempore inter Iisraelitas & Hammonitas.

30 Attamen non auscultavit rex Hammonitarum verbis Iephthaci, quum misisset ad eum.

31 Itaque adfuit spiritus Iehovæ Iiphthacho, ut pertransiret Gilhadem & Menaschen: pertransivit enim Mitzpen Gilhadis, & Mitzpe Gilhadis transivit ad Hammonitas.

32 Vovens autem Iiphthach votum Iehovæ, dixit; quum omnino tradideris Hammonitas in manum meam;

33 Utique erit, quodcunque *primum* egredietur foribus domus meæ obviam mihi, quando revertar cum pace ab Hammonitis; erit, inquam, Iehovæ, ut offeram illud holocaustum.

34 Quumque transivisset Iiphthach ad Hammonitas ut pugnaret contra eos; tradidit eos Iehova in manum illius.

35 Percussit enim eorum à Harohere, usque qua venis Minnitham viginti civitates, & usque ad Abelum vinearum, plaga magna admodum: sic depressi sunt Hammonitæ à facie Iisraelitarum.

36 Deinde redeunte Iiphthacho Mitzpam in domum suam; ecce filia ejus exibat obviam ei cum tympanis & cum choris. & tantum ipsa unica *erat*, non *erat* illi ex se *alius* filius aut filia.

37 Quam ob rem fuit quum videret eam, ut lacerans vestes suas, diceret, Ah, ah filia mea, omnino depressisti me, quia es inter turbatores meos: ego enim pandi os meum Iehovæ, ita ut non possim repetere.

38 Quæ dixit ei; pater mi, pandisti os tuum Iehovæ? fac mihi quemadmodum exivit ex ore tuo: postquam præstitit tibi Iehova ultiones de hostibus tuis, de Hammonitis.

39 Deinde dixit patri suo; fiat mihi hæc res: desiste à me duobus mensibus, ut abeam descendens in istos montes, & defleam virginitatem meam, ego cum puellis amicis meis.

40 Qui dicens, abi, dimisit eam duobus mensibus: sic abiens illa cum puellis amicis suis, deflevit virgimtatem suam per illos montes.

41 Fuit vero exactis duobus mensibus, quum reversa esset ad patrem suum, ut exequeretur in ea votum suum quod voverat: nam ipsa non novit virum, fuitque ritus in Iisraele:

42 De anno in annum ibant filiæ Iisraelitarum ad confabulandum cum filia Iiphthachi Gilhaditæ quatuor diebus quotannis.

CAP. XII. *Ephrajimita insurgunt contra Iiphthacum, & cæduntur quotquot* Scibboleth *pronunciare non poterant.*

ITaque convocati Ephrajimitæ transiverunt Aquilonem versus; dixeruntque Iiphthacho, quare transivisti ad pugnandum contra Hammonitas nobis non vocatis, ut iremus tecum? domum tuam comburemus tecum igne.

2 Dixit autem Iiphthach eis, in controversia eram ego & populus meus contra Hammonitas gravi: quumque inclamarem vos, non servabatis me è manu eorum.

3 Itaque videns te non servare, exposui vitam meam in manu mea, transivique ad Hammonitas, quos tradidit Iehova in manum meam: & quare ascenditis ad me hoc tempore ad pugnandum contra me?

4 Tum contrahens Iiphthach omnes Gilhaditas pugnavit contra Ephrajimitas: deinde percusserunt viri Gilhaditæ Ephrajimitas, dicebant enim Gilhaditæ medii inter Ephrajimitas & Menaschen, perfugæ Ephrajimitarum estis.

5 Occupaverunt namque Gilhaditæ vada Iardenis contra Ephrajimitas: ita erat quum dicerent perfugæ Ephrajimitarum, transeam, ut dicerent illorum cuique Gilhaditæ, esne Ephratæus? qui dicebat, non:

6 Tum *illis* dicentibus huic; dic jam schibboleth, si *hic* diceret, siboleth, nec compararet se ad loquendum rectè, apprehensum eum jugulabant ad vada Iardenis; sic ceciderunt tempore illo ex Ephrajimitis quadraginta duo millia.

7 Judicavit autem Iiphthach Iisraelem sex annis: deinde mortuus Iiphthach Gilhadita, sepultus est in *aliqua* civitatum Gilhaditarum.

8 Post eum vero judicavit Iisraelem Ibtzan è Beth-Lechemo.

9 Eratque ei triginta filii, ac triginta quidem filias locavit foras, triginta vero filias introduxit pro filiis suis foris, judicavitque Iisraelem septem annis.

10 Deinde mortuus Ibtzan, sepultus est Beth-Lechemi.

11 Et post hunc judicavit Iisraelem Elon Zebulonita: qui judicavit Iisraelem decem annis.

12 Postea mortuus Elon Zebulonita, sepultus est Ajalone in terra Zebulonitarum.

13 Et post eum judicavit Iisraelem Habdon filius Hillelus Pirhathonites.

14 Erant

14 Erant autem ei quadraginta filii & triginta nepotes equitantes septuaginta asellos : judicavitque Israelem octo annis.

15 Deinde mortuus Habdon filius Hillelis Pirhathonites : sepultus est Pirhathone in terra Ephrajimi in monte Hamalekitarum.

CAP. XIII. *Israelitis à Philisthæis oppressis Schimschon promittitur, & mittitur.*

QUum autem rursus filii Israelis fecissent quod malum *videtur* in oculis Iehovæ : tradidit eos Iehova in manum Philisthæorum quadraginta annis :

2 Fuit autem vir quidem è Tzorha, è familia Danitarum, nomine suo Manoach ; cujus uxor sterilis erat, ut quæ non peperisset.

3 Huic mulieri apparuit Angelus Iehovæ, & dixit ei, ecce nunc sterilis es ut quæ nondum pepereris, sed conceptura es & paritura filium.

4 Jam ergo cave tibi nunc, & ne bibito vinum aut potum inebriantem : neque comedito quicquam immundi.

5 Nam ecce tu concipies & brevi paritura es filium, ad cujus caput *nemo* admoveto novaculam, quia Neziræus Dei erit puer ipse inde ab utero ; & ipse incipiet servare Israelem è manu Philisthæorum.

6 Tunc veniens mulier illa alloquuta est virum suum dicendo ; vir quidam Dei venit ad me, cujus aspectus *erat* veluti aspectus angeli Dei, reverendus valde : sed non interrogavi eum undenam esset, & nomen suum non indicavit mihi :

7 Dixit autem mihi, ecce tu concipies & brevi paritura es filium : jam ergo ne bibito vinum aut potum inebriantem, neque comedito quicquam immunditiæ ; quia Neziræus Dei erit puer ipse inde ab utero, usque ad tempus mortis suæ.

8 Quapropter supplex orans Manoach Iehovam dixit : *attende* ad me Domine, vir ille Dei quem miseras, veniat quæso rursus ad nos, doceatque nos quid faciamus puero illi qui natus fuerit.

9 Et auscultavit Deus voci Manoachi : venit enim ille angelus Dei rursus ad mulierem, quum sederet ipsa in quodam agro, & Manoach vir ejus non esset cum ea.

10 Quare festinans mulier illa cucurrit, ut indicaret viro suo : dixitque ei, ecce apparuit mihi vir idem qui venerat die illo ad me.

11 Quapropter surgens Manoach sequutus est uxorem suam : veniensque ad virum illum dixit ei, tune vir ille *es*, qui alloquutus fueras istam mulierem ? qui dixit, sum.

12 Tum dixit Manoach, nunc evenit unumquodque verborum tuorum : quæ ratio erga puerum illum ; & opera *præstanda* erit ei ?

13 Edixit autem angelus Iehovæ Manoacho ; ab omni re quam indicavi mulieri huic, *ipsa* caveto sibi.

14 De nulla re quæ exit è vite venifera comedito *illa*, & vinum aut potum inebriantem ne bibito, neque immunditiæ quicquam comedito : quicquid præcepi ei observato.

15 Postea dixit Manoach angelo Iehovæ : detineamus quæso te, ut parantes *apponamus* tibi hœdum lactentem.

16 Sed dixit angelus Iehovæ Manoacho, si detineres me, non comederem de cibo tuo ; sin autem parare vis holocaustum, Iehovæ offeres illud, non enim sciebat Manoach eum esse angelum Iehovæ.

17 Rursus dixit Manoach angelo Iehovæ, quis *es de* nomine tuo, ut quum evenerit quodque verborum tuorum, honore afficiamus te ?

18 Cui dixit angelus Iehovæ, ecquid interrogas de nomine meo ? fuitque mirificus,

19 Nam quum Manoach assumens hœdum lactentem & ejus munus, offerret in rupe quadam Iehovæ, tum is mirabiliter egit, Manoacho & uxore ejus videntibus.

20 Fuit enim quum ascenderet flamma ab altari cœlum versus, ut ascenderet angelus Iehovæ in flamma illa altaris : quod Manoach & uxor ejus videntes, prociderunt super faciem suam in terram :

21 Neque deinceps amplius angelus Iehovæ apparebat Manoacho & uxori ejus : tunc novit Manoach eum angelum Iehovæ esse.

22 Quapropter dixit Manoach uxori suæ, omnino morituri sumus, nam Deum vidimus.

23 Sed dixit ei uxor ejus, si delectaretur Iehova morte afficiendo nos, non accepisset è manu nostra holocaustum cum munere, neque ostendisset nobis omnia hæc : quinetiam hoc tempore non feciſſet ut audiremus *rem* hujusmodi.

24 Peperit itaque mulier illa filium, cujus nomen vocavit Schimschonem : adolevitque puer ille, & benedixit ei Iehova.

CAP. XIV. *Schimschon leonem discerpit, deque eo parabolam proponit, quæ occasio fuit Philisthæos impugnandi.*

COEpit autem spiritus Iehovæ agere eum in castris Danis, inter Tzorham & Eschaolem. *Caput* XIV.

2 Quum enim descendisset Schimschon Thimnatham : & vidisset fœminam Thimnathæ è filiabus Philisthæorum :

3 Ascendens indicavit patri suo & matri suæ, ac dixit ; aspexi fœminam Thimnathæ è filiabus Philisthæorum, nunc itaque accipite eam mihi in uxorem.

4 Dicente autem ei patre & matre ejus, an non est inter filias agnatorum tuorum, aut in toto populo meo uxor, quod tu abis ad accipiendum uxorem è Philisthæis illis præputiatis ? respondit Schimschon patri suo, istam accipe mihi, ea enim recta videtur in oculis meis.

5 Pater autem & mater ejus ignorabant à Iehova id esse, occasionem ipsum quærere à Philisthæis ; nam tempore illo Philisthæi dominium habebant in Israelitas.

6 Quum ergo descenderet Schimschon cum patre & matre sua Thimnatham ; perveneruntque usque ad vineas Thimnatæ, ecce adultus leo rugiens occurrebat ei.

7 Tum incessit eum spiritus Iehovæ, adeo ut discinderet illum, acsi discidisset aliquem hœdum a

hœdum, quamvis nihil *esset* in manu ejus: non autem indicavit patri aut matri suæ *id* quod fecerat.

8 Interea descendit *pater*, & alloquutus est fœminam illam, quæ recta videbatur in oculis Schimschonis.

9 Revertens autem post aliquot dies *Schimschon* ut duceret eam, recessit ad videndum cadaver illius leonis; ecce autem examen apium in corpore leonis illius cum melle.

10 Quod quum eduxisset in manus suas, pergebat ire comedendo, & perveniens ad patrem suum & matrem suam dedit eis, qui comederunt: sed non indicavit eis se é corpore leonis eduxisse mel illud.

11 Itaque descendit pater ejus ad illam fœminam, fecitq; ibi Schimschon convivium: sic enim solebant facere juvenes.

12 Fuit autem quum *Pelischthæi* viderent eum; ut assumerent triginta sodales, qui essent cum eo.

13 Et dixit eis Schimschon, proponam vobis nunc ænigma: quod si plane explicaveritis mihi *intra* septem dies hujus convivii, & inveneritis, utique dabo vobis triginta sindones, & triginta mutandas vestes.

14 Sed si non potueritis explicare mihi; vicissim vos dabitis mihi triginta sindones, & triginta mutandas vestes: qui dixerunt ei, propone ænigma tuum, & intelligemus illud.

15 Tum dixit eis: ab edente prodiit edulium, & ab acri prodiit dulce: qui non potuerunt explicare ænigma illud tribus diebus.

16 Fuit autem die illorum septimo, ut dicerent uxori Schimschonis, pellice virum tuum ut explicet nobis hoc ænigma, ne cõburamus te & familiã patris tui igne: an ad hæreditatẽ nostram consequendam invitasti nos, nec ne?

17 Ac fleverat quidem uxor Schimschonis apud eum, & dixerat, tantum odisti me ac non amas me, istud ænigma proposuisti populariibus meis, & mihi non explicasti: qui dicebat ei, ecce patri aut matri meæ non explicavi, & tibi explicarem?

18 Sic fleverat apud eum septem illis diebus, quibus fuit illis convivium: sed fuit die illorum septimo ut explicaret ei; quia premebat ipsum, & illa explicaret ænigma istud popularibus suis.

19 Dixerunt ergo ei cives illius civitatis die septimo, quum nondum occumberet Sol, quid dulcius *est* melle, & quid acrius leone? qui dixit eis, nisi arasseris vitula mea, non invenisseris ænigma meum.

20 Tum incessit eum spiritus Iehovæ, & descendens ad Aschkelonitas, percussit ex eis triginta viros, & acceptis exuviis eorum dedit illas mutandas *vester* eis qui explicaverant ænigma illud: postmodum accensa ira sua adscendit in domum patris sui.

21 Quapropter nupsit uxor Schimschonis, sodali ejus quem sibi in sodalem asciverat.

CAP. XV. *Schimschon vulpeculas in segetem immittit, & mille Pelischthæos asini maxilla prosligat.*

FUit autem post *aliquot* dies tempore messis triticeæ, ut visitaturus Schimschon uxorem suam cum hœdo lactente, diceret, ingrediar ad uxorem meam in ipsum conclave, sed non permisit ei pater illius ingredi.

2 Dixit enim pater illius: planè cogitavi te prorsus odisse eam, ideo tradidi eam sodali tuo: nonne soror ejus minor elegantior *est* ea? nubat nunc tibi loco ejus.

3 Quamobrem dixit de eis Schimschon, insons fuero hac vice à Pelischthæis, quum ego affecero eos malo:

4 Et abiens Schimschon cepit trecentas vulpes: acceptisque facibus obvertit caudam unam ad alteram, & posuit facem unamquamque mediam inter binas caudas:

5 Sic accendens ignem in facibus, immisit *eas* in segetes Pelischthæorum: qui succendit cum metas tum segetes, vineasque & oliveta.

6 Interrogantibus autem Pelischthæis, quis fecit istud? quum dixissent; Schimschon gener illius Thimnæi: eo quod acceptam uxorem ejus dederit sodali ejus: ascenderunt Pelischthæi, & eam cum patre ejus combusserunt igni.

7 Sed dixit eis Schimschon, siccine facturi estis? at quum ultionem sumsero de vobis, postmodum desistam:

8 Percussitque eos crure *vibrato* in femora *eorum* plaga magna: & descendens consedit in scopulo petræ Hethami.

9 Quamobrem ascendentes Pelischthæi castra posuerunt contra Jehudam: fuderuntque se in *loco* Lechi.

10 Dixerunt autem viri Jehudæ: cur adscendistis contra nos? qui dixerunt, ad vinciendum Schimschonem ascendimus, ut faciamus ei quemadmodum fecit nobis.

11 Tum descendentes ter mille viri ex Iehuda ad scopulum petræ Hethami, dixerunt Schimschoni; an nescisbas Pelischthæos dominium habere in nos? quid ergo est, *quod* fecisti nobis? qui dixit eis, quemadmodum fecerant mihi ita feci eis.

12 Qui dixerunt ei; ad vinciendum te descendimus, ut tradamus te in manum Pelischthæorum: quibus dixit Schimschon, jurate mihi; *nam timeo* ne incurratis vos in me.

13 Tum alloquuti sunt eum dicendo, nequaquam *incurremus*, sed bene vinciemus te, ut tradamus te in manum eorum, ac nullo modo morte afficiemus te: vinxerunt autem eum duobus funibus novis, & deduxerunt eum ab illa petra.

14 Ipse pervenerat usque ad *locum* Lechi, & Pelischthæi vociferabantur *præ gaudio* ad occursum ejus: quum incessit eum spiritus Iehovæ, fueruntq; funes illi qui *erant* ad brachia ejus tanquã filã linea quę arserunt igni, & dissoluta sunt vincula ejus è manibus ejus.

15 Quumque invenisset maxillam asini humentem; extensa manu sua accepit eam, & mille viros percussit ea.

16 Quapropter dicebat Schimschon; ista maxilla asini acervum, acervos duos: ista maxilla asini percussi mille viros.

17 Fuitque quum absolvisset loqui, & projecisset maxillam è manu sua, ut vocaret locum illum Ramath-Lechi.

18 Sitiebat autem valde, ideoque invocavit Iehovam, ac dixit; tu effecisti per manum servi tui salutem hanc maximam: nunc autem morerer *ne* siti, aut inciderem in manum istorum præputiatorum.

19 Quapropter fidit Deus cavum quoddam quod *est* in *loco* illo Lechi ita ut prodirent ex eo aquæ, de quibus bibit: sic restituto animo ejus revixit: idcirco vocavit nomen ejus *fontis*, fontem invocantis, qui *est* in loco Lechi, usque in hunc diem.

20 Vindicavit autem Jisraelem temporibus Pelischthæorum viginti annis.

CAP. XVI. *Schimschon portas urbis transferens custodes sui evadit: postea ab uxore hosti traditur tandem moriens morti sua aliquot millia hostium involvit.*

VEnit enim Schimschon Hazzam; ubi videns quandam meretricem, congressus est cum ea.

2 Hazzæis quum diceretur, venit Schimschon huc, circumeuntes insidiati sunt ei tota illa nocte in porta civitatis suæ: conticescebantque tota illa nocte dicendo, *conticescamus* usque ad lucem matutinam, tum interficiemus eum.

3 Sed quum cubasset Schimschon usque ad medium noctis, surgens ipso medio noctis arripuit fores portæ civitatis una cum duobus postibus earum, profectusque est *cum* eis *conjunctis* vecte, imponens humeris suis: ac deportavit in verticem montis illius, qui *est* in conspectu Chebronis.

4 Quapropter fuit postea quum adamaret mulierem in valle Soreki, cujus nomen Delila:

5 Ut ascenderent ad eam Satrapæ Pelischthæorum, dicerentque ei; pellice eum & cognosce in quo *consistat* vis ejus magna, & quo pacto prevaleamus ei, ut vinciamus eum, ad affligendum eum: nos autem dabimus tibi quisque millenos centenos *sicles* argenti.

6 Dixit ergo Delila Schimschoni, indica mihi quæso in quo *consistat* vis tua magna, & quo vinciri posses ad affligendum te?

7 Cui dixit Schimschon, si vincirer septem restibus virentibus quæ nondum exsiccatæ fuerint, tum infirmarer, & essem sicut unus *aliquis* homo.

8 Curaverunt ergo ei adferri Satrapæ Pelischthæorum septem restes virentes, quæ nondum fuerant exsiccatæ: quibus illa vincivit eum.

9 Et insidiis manentibus apud ipsam in conclavi, dixit ei, Pelischthæi invadunt te Schimschon: qui disrupit restes illas, quemadmodum disrumpitur filum stupeum quum sentit ignem; sic non est agnita vis ejus.

10 Postea dixit Delila Schimschoni, ecce delusisti me; nam eloquutus es mihi mendacia: nunc indica mihi quæso quo vinciri possis.

11 Qui dixit ei; si valide vincirer funibus densis recentibus, quibuscum nullum opus esset factum, tum infirmarer, & essem sicut unus *aliquis* homo.

12 Sed cum accipiens Delila funes densos recentes vinxisset eum illis, dixissetque ei, Pelischthæi invadunt te Schimschon (manebant autem insidiæ in quodam conclavi) dirupit illos à brachiis suis tanquam filum.

13 Quapropter dixit Delila Schimschoni; hactenus delusisti me, & eloquutus es mihi mendacia, indica mihi quo vinciri posses: qui dixit ei, si attexueris septem cincinnos capitis mei ad jugum textoris.

14 *Illa* itaque impacto paxillo dixit ei; Pelischthæi invadunt te, Schimschon: qui expergefactus à somno suo, profectus est cum paxillo ipso texturæ, & cum ipso jugo.

15 Deinde dixit ei, quomodo dicis, amo te, cum animus tuus non sit penes me? jam tribus vicibus illusisti mihi, dum non indicasti mihi in quo *consistat* vis tua magna.

16 Fuit itaque quum premeret eum verbis suis quotidie, & artificio se urgeret eum, denique imminueretur animus ejus, ac si moriturus esset;

17 Ut indicaret ei totum animum suum, & diceret ei, novacula nunquam fuit admota ad caput meum, eo quod Neziræus Dei sum inde ab utero matris meæ: quod si raderer, recederet à me vis mea, & infirmarer, & essem ut quivis homo.

18 Quum ergo animadverteret Delila eum indicasse sibi totum animum suum, misit & accersivit Satrapas Pelischthæorum dicendo, ascendite hac vice, nam indicavit mihi totum animum suum: sic ascenderunt ad eam Satrapæ Pelischthæorum, afferentes ipsam pecuniam in manu sua.

19 Illa autem quum somnum ei induxisset super genua sua; accersivit quendam, curavitque ut abraderet septem cincinnos capitis ejus: deinde cœpit affligere eum, quum recessisset vis ejus ab eo.

20 Dixit enim, Pelischthæi invadunt te, Schimschon: qui expergefactus à somno sui dicebat, hac vice ut antea exibo, quum excussero me; nam ipse ignorabat Iehovam recessisse à se.

21 Itaque apprehendentes eum Pelischthæi, effoderunt oculos ejus; & eum deduxerunt Hazzam vinxerunt duobus vinculis chalybeis, ubi erat molens in carcere.

22 Inceperant autem capilli capitis ejus reflorescere, ut quum abraderetur:

23 Quando Satrapæ Pelischthæorum congregati sunt ad celebrandum sacrificium magnum Dagoni deo suo, & ad lætitiam: dicebant enim, tradidit deus noster in manus nostras Schimschonem inimicum nostrum.

24 Videntes eum quoque populus laudabant deum suum: dicebant enim, tradidit deus noster in manus nostras inimicum nostrum, & vastatorem terræ nostræ, quique multos è nobis confodit.

25 Fuitque quum hilaris esset animus illorum, ut dicerent; vocate Schimschonem, & ludat coram nobis: sic evocantes Schimschonem è carcere ut luderet coram ipsis, statuerunt eum inter columnas:

26 Et dixit Schimschon puero illi qui tenebat manum ejus, sine me, tantum fac pe-

per

pem illas columnas, quibus hæc domus ſuſtentatur: & innitar illis.

27 Erat autem ea domus plena viris & mulieribus, & ibi erant omnes Satrapæ Peliſchthæorum: ſuper tectum autem quaſi tria millia virorum ac mulierum qui ſpectabant quando luderet Schimſchon.

28 Invocans vero Schimſchon Iehovam, dicebat; Domine Iehovi, recordare mei obſecro, & confirma me obſecro tantum hac vice, ô Deus, ut ſumam de Peliſchthæis ultionem ſemel propter ambos oculos meos.

29 Tum complexus Schimſchon duas columnas medianas quibus domus illa ſuſtentabatur, nixus eſt eis; uni dextera ſua, alteri vero ſiniſtra ſua.

30 Deinde dicens Schimſchon, moriar ego cum Peliſchthæis inclinavit ſe vi, deciditque domus illa ſuper ipſos Satrapas, & ſuper totum populum qui *erat* in ea: ita fuerunt mortui illi, quos morti tradidit quum moreretur, plures quam quos morti tradiderat in vita ſua.

31 Poſtea deſcendentes cognati ejus & tota familia paterna ejus, deportaverunt eum, & aſcendentes ſepeliverunt eum inter Tzorham & Eſchthaolem in ſepulcro Manoachi patris ejus: vindicaverat autem Iiſraelem viginti annis.

CAP. XVII. *Hiſtoria Micæ turbato Eccleſiaſtæ.*

FUerat autem quidam è monte Ephrajimi cujus nomen *erat* Micajehu.

2 Qui dixit matri ſuæ, argentum illud mille centum *ſiclorum* quod captum fuerat tibi, quia tu exſecrata es, ſicut etiam dixiſti me audiente, ecce argentum illud penes me *eſt*, ego ceperam illud: & dixit mater ejus, benedictus ſit filius meus Iehovæ.

3 Deinde reſtituit argentum illud mille centum *ſiclorum* matri ſuæ, ſed dixit mater ejus, omnino ſanctificavi iſtud argentum Iehovæ *dimiſſurae* è manu mea filio meo ad faciendum ſculptile & fuſile; quapropter jam reſtituam tibi.

4 Reſtituit tamen argentũ illud matri ſuæ: unde accipiens mater ejus ducentos *ſiclos* argenti dedit illud fuſori, qui fecit ex eo ſculptile & fuſile, quod fuit in domo Micajehu.

5 Huic igitur viro Micæ erat ædes deorum: quamobrem facto amiculo & imaginibus conſecravit miniſterium unius è filiis ſuis, ut eſſet ipſi in Sacerdotem.

6 Temporibus illis non erat rex in Iiſraele; quiſque quod rectum *videbatur* in oculis ſuis faciebant.

7 Fuit autem puer è Beth-Lechemo Iehudæ, è familia Iehudæ *oriundus*, qui erat quidem Levita, ſed fuerat peregrinatus illic.

8 Diſcedens ergo vir ille ab ea civitate Beth-Lechemo Iehudæ, ad peregrinandum ubicunque inveniret *commodum*; pervenit in montem Ephrajimi uſque ad domum Micæ conficiendo iter ſuum.

9 Cui dicente Mica, unde venis? dixit ei, Levita ſum, *venio* Beth-Lechemo Iehudæ; ego autem vado ad peregrinandum ubicunque *commodum* invenero.

10 Tum dixit ei Mica, mane apud me, & eſto mihi in patrem & in Sacerdotem, & ego dabo tibi denos ſiclos argenti quotannis, & ſyntheſin veſtium & victum tuum; ſic ivit Levita:

11 Et cum placuit Levitæ iſti manere apud virum illum, fuit iſte puer ei quaſi unus è filiis ejus.

12 Conſecravit enim Mica miniſterium iſtius Levitæ, ut eſſet ſibi puer ipſe in Sacerdotem: ſic erat in domo Micæ.

13 Dicebat enim Mica, nunc novi Iehovam benefacturum eſſe mihi: eo quod eſt mihi hic Levita in Sacerdotem.

CAP. XVIII. *Idololatria tribus Danis.*

TEmporibus illis non erat rex in Iiſraele: quibus temporibus Danitica tribus quærebat ſibi poſſeſſionem ubi habitaret, quia *ſatis* ipſi non acciderat uſque in diem illum inter tribus Iiſraelis in poſſeſſione ejus.

2 Quapropter miſerunt filii Danis ex familia ſua, quinque viros è finibus ſuis, homines ſtrenuos Tzorha & Eſchthaole, ad explorandam terram quandam, & ad perveſtigandum eam, dicentes eis, ite, perveſtigate illam terram: qui pervenientes in montem Ephrajimi ad domum uſque Micæ pernoctarunt ibi.

3 Ipſi erant apud domum Micæ, quum agnoverunt vocem illius pueri Levitæ quapropter divertentes illuc dixerunt ei, quis adduxit te hûc? & quid agis hic? quidve tibi hic *eſt*?

4 Qui dixit eis, hæc & talia fecit mihi Mica, & mercede conduxit me, ut ſim ei in Sacerdotem:

5 Tum dixerunt ei, conſule Deum quæſumus, ut ſciamus an ſecundum erit iter noſtrum, cujus cauſa imus.

6 Quibus dixit Sacerdos ille, ite cum pace, coram Iehova *eſt* iter veſtrum quo ituri eſtis.

7 Abeuntes ergo quinque viri illi pervenerunt Laiiſchum: ubi animadverterunt populum qui *erat* in ea (*ut erat* ſita in tuto ſecundum rationem Tzidoniorum) quietum & ſecurum *eſſe*, nec *eſſe* quemquam qui *de re ulla* pudore afficeret in ea terra hæredem imperii, præterea eos remotos *eſſe* à Tzidoniis, & rem non eſſe eis cum quoquam.

8 Redeuntibus itaque ipſis ad fratres ſuos Tzorham & Eſchthaolem, dixerunt fratres ipſorum, quid vos?

9 Qui dixerunt, ſurgite ut aſcendamus contra illos; nam conſideravimus terram illam quod ecce bona *ſit* valde, & vos ſileretis? ne pigramini properare eundo ad poſſidendum iſtam terram jure hæreditario;

10 Quum advenietis, adveneritis ad populum ſecurum, & *in* terram *quæ eſt* ampla ſpaciis, nam tradidit Deus eam in manum veſtram, locus *eſt* ubi nulla *eſt* penuria ullius rei quæ *ſit* in terra.

11 Itaque profecti inde ex familia Danitica Tzorha & Eſchthaole, ſexcenti viri accincti armis bellicis.

12 Aſcendentes caſtra fecerunt ad urbem Jaharimorum in Iehuda: idcirco vocarunt

locum illum, Castra Danis, usque in hunc diem, ecce *est* post urbem Jaharimorum.

13 Deinde transeuntes illuc *ad* montem Ephrajimi, pervenerunt usque ad domum Micæ.

14 Ubi loquentes quinque viri illi qui iverant ad explorandum Lajischum *cum* terra ejus; dixerunt fratribus suis, nostisne in domibus istis esse amiculum & imagines, & sculptile, & fusile? nunc igitur cognoscite quid facturi sitis.

15 Qui divertentes illuc venerunt in domum illius pueri Levitæ, domum Micæ, & interrogaverunt illum de prosperitate.

16 Sexcenti autem viri accincti armis bellicis suis, substiterant *ad* fores portæ; qui *erant* è filiis Danis.

17 Interea ascendentes quinque viri illi, qui iverant ad explorandum illam terram, ingressi illuc acceperunt sculptile, & amiculum, & imagines, & fusile ipsum, dum ipse Sacerdos substisteret *ad* fores portæ cum sexcentis viris illis, qui accincti erant armis bellicis.

18 Quumque illi *qui* ingressi fuerant domum Micæ accipientes *afferrent* sculptile, amiculum, & imagines, ac ipsum fusile; dixit eis Sacerdos ille, quid facitis?

19 Qui dixerunt ei, sile, impone manum tuam ori tuo, & veni nobiscum, & esto nobis in patrem & in Sacerdotem: utrum melius est te esse Sacerdotem domui unius viri, an te esse Sacerdotem tribui & familiæ in Israele?

20 Tum lætatus est animus ipsius Sacerdotis, & recepit amiculum ipsum, & imagines, & sculptile: & profectus est in medio illius populi.

21 Ita conversi abibant; positis parvulis, & pecoribus: & impedimentis ante se.

22 Ipsi procul aberant à domo Micæ; quum viri illi qui inhabitant domos, quæ *erant* junctæ domui Micæ, convocati sunt & assequuti filios Danis.

23 Nam inclamantes filios Danis fecerunt ut converterent faciem suam: qui dixerunt Micæ, quid tibi *est*, quod convocatis comitatus es?

24 Qui dixit, deos meos quos feceram accepistis, & Sacerdotem ipsum, & abitis, & quid mihi amplius *est*? quid igitur *est* cur dicatis mihi, quid tibi *est*?

25 Sed dixerunt ei filii Danis, ne facito ut audiatur vox tua apud nos, ne si incurrant in vos viri amarulenti animo, perdas vitam tuam, & vitam familiæ tuæ.

26 Deinde perrexerunt filii Danis itinere suo; Mica vero quum videret eos fortiores esse se, conversus rediit domum suam.

27 Sic isti acceptis quæ fecerat Mica, & Sacerdote qui *fuerat* ei; supervenerunt Lajischo; populo quieto & securo, quos percusserunt acie gladii: postquam incenderunt civitatem ipsam igne.

28 Nemo autem *fuit* qui eriperet, quia remota erat à Tzidone, & res non *erat* illis cum quoquam, est enim in illa convalle quæ *adjacet* regioni Rechobi: postea exstruentes civitatem habitarunt in ea.

29 Vocarunt autem nomen illius civitatis Danem, de nomine Danis patris sui, qui natus fuerat Jisraeli: si quidem Lajisch nomen erat civitatis illius primo.

30 Tum statuerunt sibi filii Danis illud sculptile; Jehonathan vero filius Gerschomi, filii Menaschis, ipse & filii ejus fuerunt Sacerdotes tribui Daniticæ, usque ad tempus quo migravit è terra;

31 Et constitutum habuerunt sibi sculptile quod fecerat Mica, omnibus diebus quibus fuit domus Dei Schilunte.

CAP. XIX. *Scortatio Binjaminitarum horrenda.*

FUit quoque temporibus illis, quum rex non esset in Jisraele, fuit inquam *atquidam* Levita peregrinatus per latera montis Ephrajimi, acciperet sibi mulierem concubinam è Beth-Lechemo Jehudæ.

2 Quæ concubina ejus scortata cum eo, tandem discessit ab eo in domum patris sui Beth-Lechemum Iehudæ, ubi fuit plenis quatuor mensibus.

3 Quapropter surgens vir ejus abiit post eam ad loquendum quæ illi essent cordi, ut reduceret eam, cum puero suo & pari asinorum: *illa* vero introduxit eum *in* domum patris sui, & ipse pater puellæ videns eum, lætatus est de occursu ejus.

4 Sic retinente eum socero ejus patre ipsius puellæ, mansit apud illum tribus diebus: ubi comedebant, & bibebant, ac pernoctabant.

5 Fuit autem die quarto, ut surgentibus illis mane, consurgeret ad proficiscendum: sed dixit pater ipsius puellæ genero suo, fulci animum tuum fructulo cibi, deinde abibitis.

6 Itaque sedentes comederunt ambo una & biberunt: dicebatque pater puellæ viro ipsi, acquiesce quæso & pernocta, ut bene sit animo tuo.

7 Sed surrexit vir ille ad proficiscendum, insistente vero apud eum socero ejus, rursus pernoctavit ibi.

8 Postea surrexit mane die quinto ut abiret, dicente autem patre puellæ, fulci quæso animum tuum, cunctati sunt donec declinaret dies nam comedebant ambo.

9 Tandem surrexit vir ille ad proficiscendum, ipse, & concubina ejus, & puer ejus: quumque diceret ei socer ejus pater puellæ; ecce nunc remissus est dies adeo ut advesperascat, pernoctate quæso, ecce hospitium hodiernum, pernocta hic ut bene sit animo tuo, deinde surgentibus vobis cras ad iter vestrum, perges ad tentorium tuum.

10 Noluit vir ille pernoctare, sed surgens abivit & pervenit ex adverso Iebusi, *id est*, Ieruschalaimorum: & cum eo par asinorum instratorum, concubina quoque ejus cum eo *erat*.

11 Ipsi *erant* prope Iebusum, quum dies declinasset valde: quapropter dicebat puer domino suo, propera quæso ut divertamus in istam civitatem Iebusæi, & pernoctemus in ea.

12 Cui dixit dominus ejus, non divertemus in

in allem civitatem alienigenæ, *ex iis* quæ non sunt filiorum Jisraelis, sed transibimus Gibham usque.

13 Præterea dixit puero suo, perge ut appropinquemus ad alterum istorum locorum & pernoctemus Gibhæ aut Ramæ.

14 Prætereuntes igitur properabant: sed accubuit illis sol prope Gibham quæ *est* Binjaminis.

15 Quapropter diverterunt illuc, ingredientes ad pernoctandum Gibhæ: & ingressus consedit in platea civitatis, quia non *fuit* quisquam qui reciperet eos in domum suam ad pernoctandum.

16 Ecce autem vir senex veniens ab opere suo ex agro vespere (erat autem vir ille è monte Ephrajimi, qui peregrimabatur Gibhæ, viri autem loci illius, Binjaminitæ.)

17 Qui cum sublatis oculis, suis videret virum illum viatorem in platea civiatis, dixit vir ipse senex, quo abis? & unde venis?

18 Qui dixit ei, transimus Beth-Lechemo Jehudæ usque ad latera montis Ephrajimi, inde ego *veneram*, & iveram usque Beth-Lechemum Iehudæ, *ad* domum autem Iehovæ abeo, & non *est* quisquam qui recipiat me in domum suam:

19 Quamvis tum stramen, tum pabulum sit penes servos tuos pro asinis nostris, tum etiam panis & vinum sit pro me & pro ancilla tua & hoc puero *qui est* cum servis tuis: nullius rei *sit* penuria:

20 Sed dixit vir ille senex, pax *esto* tibi, quicquid deficit te, incumbat tantum mihi, tantummodo in hac platea ne pernoctato;

21 Eumque introducens in domum suam, pabulum dedit asinis: deinde lotis pedibus suis comederunt & biberunt.

22 Ipsi exhilarabant animos suos; quum ecce viri civitatis illius, viri nequam circumstaterunt domum illam, pulsantes ad ejus januam: & alloquuti sunt virum illum, dominum ejus domus, senem illum, dicendo, produc virum illum qui ingressus est domum tuam, ut cognoscamus eum.

23 Ad quos egressus vir ille dominus domus illius, dixit eis, ne fratres mei, ne malefaciatis quæso: postquam ingressus est vir iste domum meam, ne faciatis flagitium istud.

24 Ecce filiam meam quæ virgo *est*, & concubinam illius, producam nunc eas & comprimite eas, aut facite eis quod bonum *videtur* in oculis vestris: viro autem isti ne faciatis quicquam hujus flagitii.

25 Sed nolentibus viris illis auscultare ei; prehendens ipse vir concubinam suam produxit ad eos foras: qui cognoscentes eam quum indesinenter abusi essent ea tota nocte usque mane, dimiserunt eam quum ascenderet aurora.

26 Tum rediit mulier illa appetente mane, & collapsa *jacebat ad* portam domus illius viri, ubi dominus ipsius *erat* ad lucem usque.

27 Quum autem surgens dominus ejus mane, apertis januis domus exiret ad pergendum itinere suo: ecce mulier illa concubina ejus jacens *ad* portam domus, cum manibus suis in limine.

28 Et quum dixit ei, surge ut abeamus, nec *esset* qui responderet, acceptam eam *imposuit* asino, & surgens vir ille abiit in locum suum:

29 Deinde ingressus domū suam; accipiensq; gladium prehendit concubinam suam, quam divisit per ossa ejus in duodecim membra, misitque eam per totum terminum Jisraelis.

30 Eratque ut quisquis videbat diceret, non fuit factum neque fuit visum *quisquam* hujusmodi inde à tempore *quo* ascenderunt filii Jisraelis è terra Ægypti usque ad diem hunc: adhibete vos ad istud, consilium inite, & colloquimini.

CAP. XX. *Binjaminita bis victores tandem vincuntur.*

ITaque exiverunt omnes Jisraelitæ: congregatusque est totus cœtus unanimis, à Dane Beer-schebahun & terram Gilhadis usque: ad Iehovam Mitzpam:

2 Ubi constiterunt *usque ab* extremitatibus totius populi, omnes tribus Jisraelis, in congregatione populi Dei; quadringenta millia virorum peditum stringentium gladium.

3 Audiverunt autem Binjaminitæ ascendere Jisraelitas Mitzpam, dicebant enim Jisraelitæ, eloquimini, quomodo factum est malum illud?

4 Tum protestatus vir ille Levita, vir mulieris illius occisæ, dixit: Gibham illam quę *est* Binjaminis veni ego & concubina mea ad pernoctandum.

5 Insurrexerunt autem in me Gibhani, & circumsederunt contra me ipsam domum nocte: sibi propoluerant me occidere, & concubinam meam ira compresserunt ut mortua sit.

6 Quapropter prehendens concubinam meam membratim divisi eam, ac misi eam per totum agrum possessionis Jisraelitarum, eo quod fecissent scelus & flagitium in Jisraele.

7 Ecce vos omnes Jisraelitæ *estis*, communicate inter vos sermonem & consilium hic?

8 Surrexit ergo totus populus unanimis, dicendo, non sumus ituri ullus in tentorium suum, neque secessuri in domum suam.

9 Sed nunc *est* hæc res quam facturi sumus contra Gibham: oppugnabimus eam sorte.

10 Accipiemus enim denos viros è centenis per omnes tribus Jisraelis, & centenos è millenis, ac millenos è decies millenis ad comparandum commeatum pro hoc populo, ut invadendo Gibham Binjaminitarum faciant omnino prout meritum est flagitium illud quod fecit in Jisraele.

11 Sic congregati sunt omnes Jisraelitæ, *venturi* contra illam civitatem unanimes conjuncti.

12 Tum miserunt tribus Jisraelis viros ad omnes tribus Binjaminis, qui dicerent quod *est* malum istud, quod factum est in vobis?

13 Nunc igitur date istos viros nequam, qui *sunt* isthic Gibhæ, ut morti tradamus eos & tollamus malum ab Jisraele: sed noluerunt auscultare Binjaminitæ voci fratrum suorum Jisraelitarum.

14 Congregaverunt enim ſe Binjaminitæ è ſuis civitatibus Gibham : ut prodirent in prælium contra Iſraelitas.

15 Numeraveruntque ex ſe Binjaminitæ tempore illo è ſuis civitatibus viginti ſex millia virorum ſtringentium gladium præter habitatores Gibhæ, *qui* numeraverunt ſe ſeptingentos viros lectiſſimos.

16 E toto populo iſto erant ſeptingenti viri lectiſſimi præcludentes manum dexteram ſuam ; iſtorum quiſque funda mittens lapidem ad capillum, ſine erratione mittebat.

17 Iſraelitæ quoque numeraverunt *ex* ſe præter Binjaminitas, quadringenta millia virorum ſtringentium gladium : quorum quiſque vir *erat* bellicoſus.

18 Deinde ſurgentes aſcenderunt in domum Dei fortis, ut conſulerent Deum, dixeruntque Iſraelitæ, quis ex nobis primum aſcendet ad hunc pugnam contra Binjaminitas ? quibus dixit Jehova ; Jehuda primum.

19 Surgentes itaque Iſraelitæ, mane caſtra poſuerunt contra Gibham.

20 Et exeuntes Iſraelitæ in prælium contra Binjaminitas, inſtruxerunt contra eos Iſraelitæ aciem apud Gibham.

21 Exeuntes vero Binjaminitæ Gibha ; proſtraverunt ex Iſraelitis die illo viginti duo millia virorum humi.

22 Confirmavit tamen ſe populus, Iſraelitæ ; ita ut iterum inſtruerent aciem in eodem loco ubi inſtruxerant die illo prior :

23 Quum aſcendentes Iſraelitæ fleviſſent coram Iehova uſque ad veſperam, coluiſſentque Iehovam dicendo, an iterum accedam in prælium contra filios Binjaminis fratris mei, dixiſſetque Iehova, aſcendite contra illum.

24 Appropinquaverunt itaque Iſraelitæ ad Binjaminitas die iſto ſecundo :

25 Exeuntes quoque Binjaminitæ obviam eis Gibha eo ipſo ſecundo die ; proſtraverunt ex Iſraelitis iterum octodecim millia virorum humi : omnes hos ſtringentes gladium.

26 Quapropter aſcendentes omnes Iſraelitæ, totus, inquam, populus ille venerunt ad domum Dei fortis & flentes conſederunt ibi coram Jehova, ac jejunaverunt die illo uſque ad veſperam : obtuleruntque holocauſta & euchariſtica coram Jehova :

27 Et conſuluerunt Iſraelitæ Jehovam (nam ibi erat arca fœderis Dei temporibus illis.)

28 *Ipſi* & Pinchas filius Elhazaris filii Aharonis, qui ſtabat coram eo temporibus illis dicendo : utrum pergam adhuc exire in prælium contra filios Binjaminis fratris mei, an deſinam ? quibus dixit Jehova, aſcendite, cras enim traditurus ſum eum in manum tuam.

29 Diſpoſuit autem Iſrael inſidias apud Gibham circumquaque.

30 Deinde aſcendentes Iſraelitæ contra Binjaminitas die tertio, inſtruxerunt *aciem* apud Gibham ſicut antea :

31 Unde exeuntes Binjaminitæ obviam iſti populo avellebantur ab ipſa civitate ; cœperant enim percutiendo confodere ex iſto populo ut antea per vias illas tritas, quarum altera aſcendit ad domum Dei fortis, altera vero Gibham in agro *ſuam*, quaſi triginta viros ex Iſraele.

32 Quapropter dicebant Binjaminitæ, cæduntur iſti ante nos ut prius : at Iſraelitæ dixerant, fugiemus, ut avellamus eum à ſua civitate ad iſtas vias tritas.

33 Tunc omnes Iſraelitæ ſurgentes quiſq; è loco ſuo, inſtruxerunt aciem Bahal-Thamaræ : inſidiæ quoque Iſraelitarum eruperunt è loco ſuo poſt denudationem Gibhæ.

34 Venerunt que Gibhæ ex adverſo decies mille viri lectiſſimi ex toto Iſraele, quum prælium ingraveſceret, illis ignorantibus ad ſe pertingere malum illud.

35 Sic affecit Jehova Binjaminem plaga coram Iſraele ; adeo ut proſternerent Iſraelitæ, ex Binjamine die illo vicies quinquies mille centum viros : hos omnes ſtringentes gladium :

36 Viderunt autem Binjaminitæ ſe plaga affici ; quum Iſraelitæ ceſſiſſent loco Binjaminitis, quia confidebant inſidiis quas poſuerant contra Gibham ;

37 Poſtquam inſidiæ illæ feſtinantes irruerant in Gibham ; & ſigno dato inſidiæ percuſſerant totam civitatem illam acie gladii.

38 Fuerat enim conſtitutum tempus Iſraelitis cum inſidiis iſtis ; quando excitaturæ eſſent illæ multam elationem fumi è civitate illa.

39 Tunc converterunt ſe Iſraelitæ ad prælium : quum Binjaminitæ incepiſſent percutiendo confodere quaſi triginta viros, eo quod dicerent, utique plaga omnino afficitur coram nobis, ſicut bello priore.

40 Elatio illa, columna *inquam* fumi cœperat aſcendere è civitate, quum reſpicientes Binjaminitæ retrorſum, *viderunt* quod ecce aſcenderet incendium civitatis in cœlum.

41 Quum autem Iſraelitæ *anteverſum* ſe converterunt, turbati ſunt Binjaminitæ : videbant enim pertingere ſe malum illud.

42 Averterunt itaque ſe ante Iſraelitas in viam *ad* deſertum, ſed prælitatores aſſequuti ſunt eos, & qui *prodibant* è civitatibus alii, proſternebant eos in medio ſui.

43 Cinxerunt Binjaminitas, perſequendo curaverunt quemque, proculcaverunt quemque ſine *magno* labore ; uſque ex adverſo Gibhæ ab ortu ſolis.

44 Nam ceciderunt è Binjaminitis octodecies mille viri ; hi omnes viri ſtrenui.

45 Deinde *eorum* qui averſi fugiebant verſus deſertum ad petram Rimmonis racemarunt quemq; per tritas illas vias quinquies mille viros : poſtea aſſequuti eos à tergo Gidhomum uſque, percuſſerunt ex eis bis mille viros.

46 Ita fuerunt omnes qui ceciderunt è Binjaminitis, vicies quinquies mille viri ſtringentes gladium eodem die ; omnes iſti viri ſtrenui.

47 *Eorum* autem qui averſi erant, effugerunt verſus deſertum ad petram Rimmonis ſexcenti viri, qui conſederunt in petra Rimmonis quatuor menſibus.

48 Iſraelitæ autem reverſi ad Binjami-

tas,

tas, percuſſerunt eos acie gladii; tam homines civitatis cujuſque, quam jumenta, denique quicquid inventum eſt: etiam omnibus civitatibus illis, quæ ſupererant, immiſerunt ignem.

CAP. XXI. *Tribus Binjamin inſtauratur.*

ISraelitæ autem juramento ſe obſtrinxerant Mitzpæ, dicendo, quiſquam noſtrum non dabit filiam ſuam Binjaminitæ in uxorem.

2 Quam ob rem populus ingreſſi domum Dei fortis conſederunt ibi uſque ad veſperam coram Deo, & ſublata voce ſua fleverunt fletu magno:

3 Ac dixerunt, quare, ô Iehova Deus Iſraëlis fieret iſtud in Iſraele; ut deſideraretur hodie ex Iſraele tribus una?

4 Fuitque poſtridie, quum mane ſurgentes populus exſtruxiſſent illic altare; ut offerrent holocauſta & euchariſtica.

5 Et dixerunt Iſraelitæ, quis *eſt* qui non aſcendit cum hac congregatione ex omnibus tribubus Iſraelis ad Iehovam? nam juramentum maximum interceſſerat contra eum qui non aſcenderat Mitzpam ad Iehovam dicendo, omnino morti tradetur.

6 Quum itaque pœniteret Iſraelitas de Binjamine fratre ſuo, & dicerent, exſcinderemus *ne* hodie tribum unam ex Iſraele?

7 Quid facturi ſumus iſtis, reliquis iſtis quod ad uxores? nos enim juramento obſtrinximus per Iehovam, ut non daremus illis de filiabus noſtris in uxores.

8 Dixerunt, quis ullus *eſt* è tribu Iſraelis qui non aſcendit Mitzpam ad te Iehovam? ecce autem non venerat quiſquam in caſtra, Jabeſcho Gilhadis ad congregationem.

9 Numeravit enim ſe populus; & ecce non *erat* ibi quiſquam ex habitatoribus Jabeſchi Gilhadis.

10 Quapropter miſerunt illuc cœtus duodecies mille viros è ſtrenuiſſimis; & mandatis inſtruxerunt eos dicendo, ite ut percutiatis habitatores Jabeſchi Gilhadis acie gladii, etiam mulieres & parvulos:

11 Hoc enim illud *eſt* quod facturi eſtis: omnem marem & omnem fœminam expertam concubitum maris internecioni devovebitis.

12 Hi autem invenerunt ex habitatoribus Jabeſchi Gilhadis quadringentas puellas virgines, quæ non fuerant expertæ virum concubitu maris: adduxeruntque eas Schiluntem ad caſtra, qui *manſerant* in terra Canahanis.

13 Tum mittentes totus ille cœtus, qui alloquerentur Binjaminitas qui *erant* in petra Rimmonis; promulgaverunt illis pacem.

14 Sic reverſi ſunt Binjaminitæ tempore illo, quibus dederunt fœminas illas, quas vivas conſervarant è fœminis Jabeſchi Gilhadis: ſed *ſic* non fuerunt ſatis illis.

15 Quumque *adhuc* populum pœniteret de Binjamine, eo quod feciſſet Iehova rupturam in tribubus Iſraelis:

16 Dixerunt Seniores cœtus ipſius, quid facimus reliquis iſtis quod ad mulieres; cum perditæ ſunt è Binjamine fœminæ?

17 Amplius dixerunt, hæreditaria horum qui evaſerunt poſſeſſio pro Binjaminæ *futura eſt*: non enim delenda eſt tribus ex Iſraele.

18 Nos autem non poſſumus dare eis uxores è filiabus noſtris: obſtrinxerunt enim ſe juramento Iſraelitæ dicendo, maledictus *ſit* qui dederit uxorem Binjaminitis.

19 Tandem dixerunt, ecce feſtum Iehovæ *eſt* Schilunte de anno in annũ, quod *celebratur* ab Aquilone domus *Dei* fortis, verſus ortum ſolis, ad tritam viam, quæ aſcendit à domo *Dei* fortis Schecemum; & à meridie Lebonæ.

20 Et præceperunt Binjaminitis dicendo, ite ut inſidiemini in vineis:

21 Et animadvertetis, ut ecce quum exibunt puellæ Schiluntinæ ad ſaltandum choreis; prodeuntes è vineis illis rapiatis ſtatim vobis quiſque uxorem ſuam è puellis Schiluntinis: deinde abibitis in terram Binjaminitarum.

22 Erit autem quum venient parentes earum aut agnati earum ad litigandum apud nos, ut dicamus eis, gratificamini nobis illas, qui non excepimus cuique uxorem ſuam in iſto bello: nam vos non dediſtis illis, *neque* jam rei eritis.

23 Facientes itaque ſic Binjaminitæ, perduxerunt uxores pro numero ſuo, è ſaltantibus illis quas rapuerant: abeunteſque reverſi ſunt ad poſſeſſionem ſuam, & inſtauraverunt civitates ſuas in quibus habitarunt.

24 Receperunt quoque ſe inde Iſraelitæ tempore illo quiſque ad tribum ſuam: & ad familiam ſuam: unde exiverunt quiſque in poſſeſſionem ſuam.

25 Temporibus illis non *erat* rex in Iſraele; quiſque quod rectum *videbatur* in oculis ſuis faciebat.

RUTH

LIBER UNUS.

CAP. I. *Rutha neceſſitudo cum Socru.*

FUit autem quo tempore judicabant judices, quum eſſet fames in terra, ut abiret quidam Beth-Lechemo Jehudæ ad peregrinandum in agris Moabitarum, ipſe cum uxore ſua & duobus filiis ſuis.

2 Hujus viri nomen *erat* Elimelec, nomen vero uxoris ejus Nahomi, & nomina duorum filiorum ejus Machlon & Ciljon Ephrathæi è Beth-Lechemo Jehudæ; pervenienteſque in agros Moabitarum ſubſtiterunt ibi:

3 Mortuo autem Elimeleco viro Nahomi, ſuperſtes relicta eſt ipſa cum duobus filiis.

4 Hi duxerunt ſibi uxores Moabitidas, nomen unius *erat* Horpa, & nomen alterius Ruth; conſederuntque ibi quaſi decem annos.

5 Deinde mortuis quoque utriſque, Machlone & Ciljone; ſuperſtes relicta mulier illa à duobus natis ſuis & à viro ſuo;

6 Surrexit ipſa cum nuribus ſuis, ut reverteretur ex agris Moabitarum; quia audierat in agro Moabitarum Iehovam viſitaſſe populum ſuum dando eis panem.

7 Et egressa est è loco illo ubi fuerat, & duæ nurus ejus cum ea, ingressæque sunt iter ad revertendum in terram Iehudæ.

8 Sed dicebat Nahomi duabus nuribus suis, abite revertimini quæque in domum matris suæ, exerceat erga vos Iehova benignitatem, quemadmodum exercuistis erga mortuos & erga me.

9 Det Iehova vobis ut inveniatis requiem quæque in domo viri sui: quumque oscularetur eas, sublata sua voce flebant;

10 Dicebantque ei, *non abibimus*; nam tecum revertemur ad populum tuum.

11 Sed dicebat Nahomi, revertimini filiæ meæ, cur veniretis mecum? num adhuc *sunt* mihi filii in visceribus meis, qui vobis viri futuri sint.

12 Revertimini filiæ meæ, abite, nam senior sum quam ut nubam; si dicerem, est mihi spes, essem etiam hac nocte cum viro, aut etiam parerem filios;

13 An propter hęc exspectaretis, usque dum adolescerent? an propter hæc differretis ita ut non nuberetis cuiquam? nequaquam filiæ meæ, nam mihi multo amarius est quã vobis, verum exseruit se contra me manus Iehovę.

14 Tum sublata voce sua fleverunt iterum: & Horpa osculata socrum suam *abiit*, Ruth autem adhærebat ei.

15 Quam ob rem dixit *socrus*, ecce reversa est fratria tua ad populum suum & ad Deos suos; revertere post fratriam tuam.

16 Sed dixit Ruth, ne adversa esto mihi, ut derelinquam te recedendo à te: nam quocunque iveris ibo, & ubicunque diversata fueris diversabor, populus tuus populus meus; & Deus tuus Deus meus est.

17 Ubicunque morieris, moriar, & ibidem sepeliar; ita faciat Iehova mihi, & ita pergat, *sola* mors separatura est inter me & te.

18 Itaque videns illam fortiter instare, ut pergeret secum; destitit *sic* alloqui eam.

19 Ita profectæ sunt ambæ donec pervenirent Beth-Lechemum: fuit autem quum ingrederentur Beth-Lechemum, ut fusæ omnes cives *accurrerent* ad eas ac dicerent, hæccine *est* Nahomi?

20 Quæ dicebat eis, ne vocate me Nahomin, vocate me Maram, eo quod amaritudine affecit me omnipotens valde.

21 Ego plena abieram, at vacuam reducit me Iehova: cur vocaretis me Nahomin, cum Iehova testificatus sit contra me, & omnipotens malis affecerit me?

22 Sic quum reversa esset Nahomi, & Ruth Moabitis nurus ejus cum ea, rediens ex agris Moabitarum: ingressæ sunt Beth-Lechemum in principio messis hordeaceæ.

CAP. II. *Spicilegium Rutha.*

ERat autem Nahomi *huic* affinis à marito ejus, vir valens facultatibus, è familia Elimeleci: cujus nomen *erat* Bohaz.

2 Quum ergo dicente Rutha Moabitide *socrui* Nahomi, eam quæso *in* agrum, ut legam spicas post eum in cujus oculis invenero gratiam; dixisset *illa* ei, abi filia mea:

3 Et abiens venisset ut legeret in agro post messores, accidit casu ei possessio agri *pertinentis* ad Bohazum, qui *erat* è familia Elimeleci.

4 Ecce autem Bohaz veniens Beth-Lechemo dixit messoribus, Iehova *sit* vobiscum: cui dixerunt, benedicat tibi Iehova.

5 Tum dixit Bohaz puero suo qui præerat illis messoribus, cujus *est* puella hæc?

6 Cui respondens puer, qui præerat illis messoribus dixit, puella Moabitis est, quæ rediit cum Nahomi ex agris Moabitarum:

7 Dixit autem, legam quæso, & colligam inter manipulos post messores: sic accedens perstitit, ex quo *fuit* mane usque adhuc; modo sedit paulisper domi suæ.

8 Tum dixit Bohaz Ruthæ, nonne audis filia mea? ne abito ad legendum in agrum alterum, neque etiam discedito hinc: sed hic hæreto cum puellis meis.

9 Oculi tui *intenti sunto* in agrum illum quem metent, ut sequaris eas, annon præcepi pueris iftis ne attingant te? quum autem sities, ito ad ista vasa, & bibito ex eo quod pueri isti hauserint.

10 Quare procidens in faciem suam, *humumque exhibens* incurvavit se in terram; ac dixit ei, quare inveni gratiam in oculis tuis ut agnoscas me, quum sim alienigena?

11 Sed respondens Bohaz dixit ei, plane indicatum est mihi quicquid egisti cum socru tua, post mortem viri tui: ut deseruisti patrem tuum, & matrem tuam, & solum natale tuum, & venisti ad populum quem non cognoveras antea.

12 Rependet Iehova opus tuum, & erit merces tua perfecta à Iehova Deo Iisraelis, quod sub ejus alas venisti ut te obtegeres.

13 Quę dixit, invenio gratiam in oculis tuis, domine mi, quod consolatus es me, & quod loquutus es quæ sunt cordi ancillæ tuæ: at ego non sum futura ut una ancillarum tuarū.

14 Dixit vero ei Bohaz tempore cibi, accede ut comedas ex hoc cibo, & intingas buccam tuam in acetum istud: & sedenti ei à latere messorum porrexit *aristas* rostas, adeo ut comedens saturaretur, & reliquum faceret.

15 Deinde surrexit ad legendum *spicas*: præcepit autem Bohaz pueris suis dicendo, etiam inter manipulos legentę ipsam ne pudefacite:

16 Atque etiam de industria omittite ei ex fasciculis manualibus, sinetisque *eos* ut legat, nec increpate eam.

17 Legit itaque in eo agro usque ad vesperam: adeo ut quum excussisset quod legerat, esset quasi Epha hordei:

18 Quumque deferens ipsa venisset in civitatem, & vidisset socrus ejus quod legerat, præterea proferens dedisset ei quod reliquum fecerat ex quo saturata fuerat:

19 Dixit ei socrus ejus, ubi legisti hodie, & ubi fecisti *opus*? sit qui te agnovit benedictus: indicavitque socrui suæ apud quem *opus* fecerat, dicens, nomen viri illius apud quem *opus* feci hodie *est* Bohaz.

20 Tum dixit Nahomi nurui suæ, benedictus sit à Iehova, ut qui non destitit *exercere* beni-

benignitatem ſuam erga vivos & erga mortuos: deinde dixit ei Nahomi, propinquus noſter vir ille, ex vindicibus noſtris eſt.

21 Dixit vero Ruth Moabitis, etiam *benedixit*, quia edixit mihi, cum iſtis pueris qui mei ſunt hæreto, donec abſolverint totam meſſem que mea eſt.

22 Quapropter dixit Nahomi Ruthæ nuru ſuæ; bonum eſt, filia mea, ut exeas cum puellis ejus, ac non adverſi ſint tibi *metentes* in agro altero.

23 Itaq; hærebat cum puellis Bohazi legendo, donec abſoluta eſſet meſſis hordei, & meſſis tritici: deinde manſit apud ſocrum ſuam.

CAP. III. *Conjugium Ruthæ cum Bohazo procuratur.*

POſtea dixit ei Nahomi ſocrus ejus; filia mea, an non quærerem tibi requiem, qua bene ſit tibi?

2 Jam vero annon Bohaz *eſt* affinis noſter, cum cujus puellis fuiſti? ecce ipſe ventilaturus eſt hordeum *in* area nocte hac.

3 Lavans itaque te unges te, & impoſitis tibi veſtibus tuis deſcendes in aream ejus: ne innoteſcito ipſi viro, donec abſolverit comedere & bibere.

4 Sed eſto quum cubabit, ut cognoſcas locum ubi cubaturus eſt, deinde accedens, retegas pedaleis ſtragulas ejus & cubes: & ipſe indicabit tibi quid ſis factura.

5 Quæ dixit ei, quicquid edixeris mihi faciam.

6 Deſcendit itaque *in* aream; & fecit omnino prout præceperat ſibi ſocrus ipſius:

7 Quum enim comediſſet Bohaz, ac bibiſſet, & hilaris animo iviſſet cubitum in extremam partem cujuſdam acervi; venit illa clam, & retectis ſtragulis pedalibus ejus cubavit.

8 Fuit autem ipſa media nocte, ut contremiſceret vir ille, & huc illuc ſe verteret quum ecce mulier cubaret *ad* ſtragulas pedaleis ejus.

9 Cui dixit, quæ *es* tu? & *illa*, ſum Ruth, inquit, ancilla tua, ut expandas alam tuam ſuper ancillam tuam, quia vindex es.

10 Qui dixit, benedicta eſto filia mea Iehovæ, meliorem præſtas benignitatem tuam hanc poſteriorem illa priore, non ſequendo illum juvenum, ſive pauperem ſive divitem.

11 Nunc ergo filia mea, ne timeto, quicquid dicis efficiam tibi: novit enim quiſque intra portas populi mei, te fœminam eſſe ſtrenuam.

12 Nunc inquam, quia verum eſt, etſi vindex ego *ſum*; tamen præterea eſſe vindicem propinquiorem me:

13 Pernocta hac nocte, eritque mane, ſi vendicabit te; bene, vendicet, ſin autem noluerit vendicare te, tum vendicabo te ego, *ut* vivit Iehova; cuba uſque mane.

14 Itaque cubavit ad ſtragulas pedaleis ejus uſque mane, deinde ſurrexit quum nondum agnoſceret alter alterum: dicebat enim Bohaz ne innoteſcat ingreſſam eſſe *ullam* mulierem in hanc aream.

15 Quumque dixiſſet, cedò ventrale quo tegeris, & tene illud, eaque tenuiſſet illud: tunc demenſus ſex *menſuras* hordei impoſuit ei, deinde ingreſſus eſt civitatem.

16 Illa vero venit ad ſocrum ſuam, quæ dicebat, quæ es filia mea? indicavitque ei quidquid fecerat ſibi vir ille.

17 Dixit etiam, ſex *menſuras* hordei iſtas dedit mihi: dicebat enim mihi, ne venito vacua ad ſocrum tuam.

18 Tum dixit *illa*, conſide filia mea, uſque dum reſciſcas quomodo caſura ſit res: non enim quieturus eſt vir ille, niſi abſolverit hanc rem hodie.

CAP. IV. *Conjugium Ruthæ conſummatur, & exinde naſcitur Hobed avus Davidis.*

BOhaz autem aſcendens ad portam conſidebat ibi, quum ecce vindex ille tranſiret de quo loquutus fuerat Bohaz, cui dixit adeſdum, ſede hic, heus tu, N; qui accedens ſedit.

2 Tum aſſumens *Bohaz* decem viros è Senioribus civitatis dixit, ſedete hic, qui ſederunt.

3 Poſtea dixit vindici illi, partem agri, qui *fuerat* cognati noſtri Elimeleci, alienavit Nahomi, quæ reverſa eſt ex agro Moabitarum.

4 Quam ob rem ego ſtatui revelare te audiente, dicendo, compara coram his aſſidentibus, & coram Senioribus populi mei; ſi vendicaturus es, vendica, quod ſi non vendicaturus es, indica mihi ut cognoſcam, nam nullus *eſt* præter te qui vendicet, & ego *ſecundus* ſum à te: qui dixit, ego vendicaturus ſum.

5 Sed dixit Bohaz, quo die comparabis agrum illum *alienatum* à manu Nahomi, omnino à Rutha Moabitide uxore demortui compraveris, ut excites nomen demortui in poſſeſſionem ejus.

6 Tum dixit vindex ille, non poſſum vendicare mihi, ne perdam poſſeſſionem meam: vendica tu tibi id cujus meæ erant vindiciæ, nam non poſſum vendicare.

7 (Hoc autem antiquitus in Iſrael *obtinebat* in vindiciis & in permutatione ad ſtabiliendam unamquamque rem, detrahebat vir *ille* calceum ſuum, & dabat proximo ſuo: & hoc *erat* ejus *rei* teſtimonium in Iſrael.)

8 Quum ergo dixiſſet vindex ille Bohazo; compara tibi, extraxit calceum ſuum.

9 Tum dixit Bohaz Senioribus illis & totî populo, teſtes *eſtis* hodie me comparare quæcunque *fuerunt* Elimeleci, & quæcunque fuerunt Ciljonis & Machlonis, *alienata* à manu Nahomi;

10 Præterea etiam Rutham Moabitidem uxorem Machlonis comparo mihi in uxorem, ad excitandum nomen demortui in poſſeſſionem ejus, ut non exſcindatur nomen demortui à fratribus ſuis, & à porta loci ſui: teſtes eſtis hodie.

11 Cui dixerunt totus populus qui *erat* in porta, & Seniores, teſtes *ſumus*: reddat Iehova hanc mulierem quæ ventura eſt domum tuam, ſimilem Rachelæ & Leæ, quæ exſtruxerunt ambæ domum Iſraelis, & compara opes

Ephrathæ, & fac prædicetur nomen Beth-Lechemi:

12 Sitque domus tua ut domus Peretzi, quem peperit Thamar Jehudæ; ex illo semine quod daturus est tibi Jehova de puella hac.

13 Accepit itaque Bohaz Rutham nubentem sibi, & congressus est cum ea, deditque ei Jehova ut conciperet & pareret filium.

14 Tum dicebant mulieres *socrui* Nahomi, benedictus *sit* Jehova, qui non destituit te vindice hodie, ut celebretur nomen ejus in Jisraele.

15 Hic erit tibi instaurator vitæ, idque sustentando canitiem tuam: quia nurus tua, quæ diligit te, peperit eum, quæ*que* est melior tibi septem filiis.

16 Accipiensque Nahomi natum illum, apposuit eum sinui suo: fuitque ei vice nutricis.

17 Indiderunt autem ei vicinæ nomen, dicentes, natus est filius Nahomi: vocaverunt enim nomen ejus Hobedum, is *est* pater Jischai, patris Davidis.

18 Atque hæ *sunt* generationes Peretzi: Perets genuit Chetzronem.

19 Chetzron autem genuit Ramum: & Ram genuit Hamminadabum.

20 Hamminadab autem genuit Nachschonem: & Nachschon genuit Salmon.

21 Salmon autem genuit Bohazum: & Bohaz genuit Hobedum.

22 Hobed autem genuit Jischajum: & Jischai genuit Davidem.

SCHEMUELIS LIBER PRIMUS.

CAP. I. *Channæ sterilitas commutatur cum fœunditate, & Schemuel nascitur.*

ERat autem vir quidam è duplici Rama Tzophæorum, è monte Ephrajimi, cujus nomen Elkana, filius Jerochami, filii Elihu, filii Thochu, filii Tzuphi, Ephrathæus:

2 Et *erant* ei duæ uxores, nomen unius Channa, nomen vero alterius Peninna: erantque Peninnæ nati, Channæ vero non *erant* nati.

3 Ascendebat autem vir ille è civitate sua de anno in annum, ad incurvandum se & ad sacrificandum Jehovæ exercituum, Schiluntem: ubi duo filii Heli, Chophni, & Pinchas, sacerdotio fungebantur Jehovæ.

4 Eratque quo die sacrificabat Elkana: ut daret Peninnæ uxori suæ, & omnibus filiis ejus ac filiabus ejus partes:

5 Channæ vero daret partem unam duplam; eo quod Channam diligeret, & Jehova occlusisset vulvam ejus.

6 Nam ipsam valde provocabat æmula ejus, ut commoveret eam; quia occluserat Jehova vulvam ejus.

7 Sic autem faciente eo quotannis, quum illa ascenderet in domum Jehovæ, ita *æmula* provocabat eam; ut fleret ac non comederet.

8 Quamvis diceret ei Elkana vir ejus, Channa quare fles? & quare non comedis? & quare male se habet animus tuus? an non melior sum tibi quam decem filii?

9 Surrexit itaque Channa, postquam comedisset ille Schilunte, & postquam bibisset; quum Heli Sacerdos sederet in solio ad postem templi Jehovæ:

10 Quumque esset amaro animo, supplicavit Jehovam, & vehementer flevit:

11 Vovitque votum dicens, Jehova exercituum, si omnino respiciens ad afflictionem ancillæ tuæ recordaberis mei, & non obliviscaris ancillæ tuæ, sed dabis ancillæ tuæ semen masculum; utique dabo ipsum Jehovæ omnibus diebus vitæ ejus, & novacula non admovebitur capiti ejus.

12 Erat autem quum illa multis supplicaret coram Jehova: ut Heli observaret os ejus:

13 Nam Channa loquebatur cum animo suo, tantum labia ejus movebantur, vox autem ejus non audiebatur; quapropter reputabat eam Heli ebriam:

14 Eique dixit Heli, quousque ages ebriam? amove vinum tuum à te.

15 Sed respondens Channa dixit, nequaquam domine mi, mulier ægra animo sum, & vinum aut potum inebriantem non bibi: sed effundo desiderium animi mei coram Jehova.

16 Ne compares ancillam tuam cum ulla fœmina nequam: nam præ magnitudine meditationis meæ & indignationis meæ *fe* loquuta sum hactenus.

17 Tum respondens Heli dixit, abi cum pace: Deus autem Jisraelis det petitionem tuam quam petiisti ab eo.

18 Quæ dixit, inveniat ancilla tua gratiã in oculis tuis: sic abiens mulier illa itinere suo comedit, & facies non erat amplius ei *trista*.

19 Quumque surgentes mane incurvavissent se coram Jehova, & revertentes pervenissent domum suam Ramam; cognovit Elkana Channam uxorem suam, & Jehova recordatus est ejus.

20 Fuit enim post revolutiones temporis ex quo concepit Channa, ut pareret filium: vocavitque nomen ejus Schemuelem, nam *inquit*, à Jehova petivi illum.

21 Deinde ascendente ipso viro Elkana cum tota familia sua; ad sacrificandum Jehovæ sacrificium illud anniversarium, & votum suum *persolvendum*:

22 Channa non ascendit: dicebat enim viro suo, *non ascendam*, donec educatus fuerit puer iste, tunc adducam eum ut comparens in conspectu Jehovæ, maneat ibi usque in seculum.

23 Cui dixit Elkana vir ejus, fac quod bonum *videtur* in oculis tuis, mane donec educaveris eum, tantummodo præstet Jehova verbum suum: Sic mansit mulier illa ut lactaret filium suum, donec educasset eum.

24 Deinde abduxit eum secum, postquam educavit eum, cum juvencis tribus, & Epha uno farinæ, & utre vini, introduxitque eum *in* domum Jehovæ Schilunte (puer autem *erat admodum* puer.

25 Mactáveruntque juvencum, quum adducerent puerum ad Helin.

26 Cui

16 Cui dixit *Channa*, *attende* ad me domine mi, *ut* vivit anima tua domine mi; ſum mulier illa quæ ſtabat tecum hic ſupplicando Jehovam.

17 Pro puero iſto ſupplicabam; præſtititque mihi Jehova petitionem meam, quam petebam ab eo.

18 Quam ob rem ego quoque precario datum iſto eum Jehovæ omnibus diebus quibus fuerit, ipſe rogatus precario *eſt* Jehovæ: incurvavitque ſe *Schemuel* ibi Jehovæ: *honorem exhibens.*

CAP. II. *Canticum Channæ, quæ iterum parit. Heli indulgentia in filios punienda.*

1 TUnc orans Channa dixit, exultat animus meus in Jehova, elevatur cornu meum in Jehova: dilatatur os meum contra hoſtes meos, nam lætor de ſalute tua.

2 Nullus *eſt* ſanctus ut Jehova, nam nullus *eſt* præter te: & nulla *eſt* rupes ut Deus noſter.

3 Ne multis loquimini admodum elate, *ne* prodeat ſuperbum *quicquam* ex ore veſtro: nam Deus fortis omni notitia præditus *eſt* Jehova, & non diſponuntur actiones.

4 Arcu valentes conteruntur; & collapſi accinguntur robore.

5 Saturi ob panem operam ſuam locant, famelici autem deſinunt: adeo ut ſterilis ſeptem pariat, & abundans filiis elanguescat.

6 Jehova morte afficit, & in vitam reſtituit; demittit in ſepulcrum, & educit.

7 Jehova depauperat, & ditat; deprimit, etiam extollit.

8 Erigit è pulvere tenuem, è ſterquilinio extollit egenum; collocando cum ingenuis, & facit ut ſolium gloriæ poſſideant: nam Jehovæ *ſunt* cardines terræ, quibus impoſuit orbem habitabilem.

9 Pedes eorum quos benigne accepit conſervabit, improbi vero in tenebris conticeſcent: quia viribus *ſuis* non obtinebit quiſquam.

10 *Singuli* contendentes in Jehovam conterentur, contra quemque in cœlis intonabit, Jehova judicabit fines terræ: nam dabit fortitudinem regi ſuo, & extollet cornu uncti ſui.

11 Deinde abiit Elkana Ramam in domum ſuam; puer autem miniſtrabat Jehovæ in conſpectu Heli Sacerdotis:

12 Quamvis filii Heli nequam eſſent, nec agnoſcerent Jehovam.

13 Ratio enim Sacerdotum iſtorum cum populo *hæc erat:* quum ullus quiſpiam ſacrificabat ſacrificium, veniebat puer Sacerdotis dum coqueret carnes, habens fuſcinam tridentem in manu ſua:

14 Incutiensque in labrum, aut in lebetem, aut in ahenum, aut in cacabum, quicquid depromebat fuſcina illa, accipiebat Sacerdos ex eo: ſic faciebant Schilunte, omnibus Iſraelitis venientibus illuc.

15 Etiam quum nondum adoleviſſent illius adipem, veniens puer Sacerdotis dicebat viro qui ſacrificabat, da carnem aſſandam pro Sacerdote: non enim accepturus eſt abs te carnem coctam, ſed crudam.

16 Quod ſi dicebat ei vir ille, potius jam adoleant ipſum adipem, tum accipe tibi prout deſiderabit animus tuus, dicebat hic illi, imo jam nunc dabis, ſin autem minus, accepturus ſum vi.

17 Sic erat peccatum iſtorum puerorum magnum valde in conſpectu Jehovæ; quia ſpernebant homines munus Jehovæ.

18 At Schemuel miniſtrabat in conſpectu Jehovæ, puer cinctus amiculo lineo:

19 Pallium autem parvum faciebat ei mater ejus, quod adferebat ei de anno in annum quum aſcenderet cum viro ſuo ad ſacrificandum ſacrificium anniverſarium.

20 Benedixit autem Heli Elkanæ & uxori ejus dicendo, reponat tibi Jehova ſemen ex muliere hac, pro *ſemine* illo precario, quod exoratum *reſtituerat* Jehovæ, quum abirent in locum ſuum.

21 Nam viſitavit Jehova Channam, concipiensque peperit tres filios & duas filias, dum puer Schemuel creſceret apud Jehovam.

22 Heli autem ſenex erat valde: qui audiens quæcunque faciebant filii ſui toti Iſraeli, & ut concumbebant cum mulieribus quæ turmatim conveniebant ad portas tentorii conventus:

23 Dicebat eis, quare facitis res hujuſmodi? ut ego audiam ſermones malos *de* vobis, à toto populo, *ſermones* iſtos.

24 Nequaquam filii mei: non enim bona eſt iſta fama quam ego audio, vos avertere populum Jehovæ.

25 Si peccaverit ullus in alterum, judicabit eum magiſtratus: ſed ſi in Jehovam ullus peccat, quis oret illum? non tamen auſcultarunt voci patris ſui, quia volebat Jehova morte afficere eos.

26 Interea puer Schemuel pergebat creſcere & gratus eſſe; tum apud Jehovam, tum etiam apud homines.

27 Venit autem vir Dei ad Helin: dixitque ei, ſic ait Jehova, an *idem* plane me ipſum revelavi domui patris tui, quum eſſent in Ægypto *ſubditi* domui Pharonis?

28 Deinde eligendo illum ex omnibus tribus Iſraelis mihi in Sacerdotem, ad offerendum ſuper altare meum, ad adolendum ſuffitum, ad geſtandum amiculum coram me, etiam dedi familiæ patris tui *reliquias* omnium igne abſumendorum à filiis Iſraelis.

29 Cur recalcitratis in ſacrificium meum, & in munus meum quod præcepi *in hac* habitaculo: & honoraſti filios tuos ſupra me, ut ſaginaretis vos è primario cujuſque muneris Iſraelis, populi *mei?*

30 Idcirco dictum Jehovæ Dei Iſraelis, dixeram quidem, domus tua, ut domus patris tui, indefinenter ibunt coram me uſque in ſeculum, at nunc, dictum Jehovæ, abſit mihi, nam honorantes me honorabo, contemtores autem mei leves fient.

31 Ecce dies venturi ſunt, quum amputabo brachium tuum, & brachium domus patris tui; ne ſit ſenex è domo tua.

32 Nam poſtquam fueris intuitus angustiam habitaculi, pro omni eo quo benefacturus

fuiſſet Deus Iſraeli, non eſt futurus ſenex in familia tua omnibus diebus his.

33 Is autem quem non exſcindam tibi ab altari meo, *eſſet* ad conſumendum oculos tuos, & ad cruciandum animum tuum, nam tota foboles domus tuæ *reliqua* morientur virili ætate.

34 Atque hoc tibi *eſto* ſignum, quod eventurum eſt duobus filiis tuis Chophni & Pinchaſo: die uno morientur ambo.

35 Statuam vero mihi Sacerdotem firmum, *qui* quemadmodum *eſt* in corde meo & in animo meo faciet: & ædificabo ei domum firmam, ut indeſinenter ambulet coram uncto meo omnibus temporibus.

36 Eritque *ut* quicunque reliquus fuerit in familia tua veniat incurvatum ſe *honorem exhibendo* illi pro nummulo argenteo, & ſegmento panis, ac dicat, coopta me quæſo in unam è functionibus ſacerdotalibus, ut comedam fructum panis.

CAP. III. *Schemuel quater à Domino vocatur, & revelationem contra Helia refert.*

DUm enim puer Schemuel miniſtrabat Iehovæ coram Heli, ſermo Iehovæ fuerat rarus temporibus illis, nec *fuerat* viſio aperta.

2 Sed fuit die illa, Heli cubante in loco ſuo (oculi autem ejus cœperant caligare, non poterat videre.)

3 Schemuele quoque cubante, quum nondum lucerna Dei exſtingueretur; in templo Iehovæ ubi *erat* arca Dei:

4 Ut vocaret Iehova Schemuelem, qui dixit, ecce me:

5 Et accurrens ad Helin dixit, ecce me, vocaſti enim me: ſed dixit, non vocavi, revertere cubitum, qui abiens cubavit.

6 Iterum autem Iehova amplius vocavit Schemuelem; quare ſurgens Schemuel abiit ad Helin ac dixit, ecce me, nam vocaſti me: qui dixit, non vocavi fili mi, revertere cubitum.

7 At Schemuel nondum agnoſcebat Iehovã; necdum revelatus fuerat ei ſermo Iehovæ.

8 Deinde Iehova vocavit amplius Schemuelem tertio, qui ſurgens abiit ad Helin ac dixit, ecce me, nam vocaſti me: tum intellexit Heli Iehovam *eſſe* qui vocaverat puerum.

9 Quapropter dixit Heli Schemueli, abi cubitum; erit autem ſi vocaverit te, ut dicas, loquere Iehova, quia audit ſervus tuus: ſic abiens Schemuel cubavit *in* loco ſuo.

10 Veniens autem Iehova ſubſtitit, quum vocaſſet ut antea Schemuel, Schemuel, dixiſſetque Schemuel, loquere, quia audit ſervus tuus.

11 Ac dixit Iehova Schemueli, ecce ego facturus ſum rem in Iſraelem, quam quiſquis audiverit, tinnient ambæ aures ejus.

12 Die illa præſtabo Heli quicquid loquor contra familiam ejus, incipiendo & perficiendo.

13 Indico enim ei me vindicaturum eſſe familiam ejus uſque in ſeculum; propter iniquitatem quam novit, quia maledictionem inferentibus ſibi filiis ſuis, non tamen repreſſit eos.

14 Ideoque juro familiæ Heli, *ne vivam*, ſi expiabitur iniquitas familiæ Heli *ullo* ſacrificio & munere uſque in ſeculum.

15 Quum itaque cubuiſſet Schemuel uſque mane, aperiebat valvas domus Iehovæ, Schemuel enim timebat indicare Heli iſtam viſionem.

16 Sed vocavit Heli Schemuelem dicens, Schemuel fili mi, qui dixit, ecce me:

17 Et dixit, quis *eſt* ſermo ille quo alloquutus eſt te? ne quæſo celes me: ita faciat tibi Deus & ita pergat, ſi celaveris me quicquam ex toto ſermone quo alloquutus eſt te.

18 Itaque indicavit ei Schemuel omnes illos ſermones, nec celavit eum: qui dixit, Iehova eſt, quod bonum *videtur* in oculis ſuis faciat.

19 Quum autem creviſſet Schemuel, Iehova erat cum eo, adeo ut non ſineret decidere ullum ex omnibus ſermonibus ejus in terram:

20 Unde cognovit totus Iſrael à Dane uſque Beerſchebahum, Schemuelem ſtabilitum eſſe prophetam Iehovæ.

21 Nam pergebat Iehova apparere Schiluntæ, poſtquam revelaſſet ſe Iehova Schemueli Schilunte in ſermone Iehovæ.

CAP. IV. *Arca amittitur & filii Heli occiduntur in prælio: quibus auditis Heli & nurus concidunt.*

EVenit autem ſermo Schemuelis toti Iſraeli, quum egreſſi Iſraelitæ obviam Peliſchthæis in bellum caſtrametarentur ad illum *locum* qui *dicitur* Eben-Hezer, & Peliſchthæi caſtra haberent Apheki.

2 Nam quum acie inſtructa Peliſchthæi *irent* obviam Iſraeli, & conſereretur prælium, plaga affectus eſt Iſrael coram Peliſchthæis: & percuſſerunt ipſo conflictu in eodem agro quaſi quatuor millia virorum.

3 Quamobrem veniente populo in caſtra, dixerunt Seniores Iſraelis, quare plaga affecit nos hodie Iehova coram Peliſchthæis? aſſumamus ad nos Schilunte arcam fœderis Iehovæ, ut procedens in medio noſtri, ſervet nos è manu inimicorum noſtrorum.

4 Miſit itaque populus Schiluntem, ut deportarent inde arcam fœderis Iehovæ exercituum, inſidentis Cerubinis: *erant* autem ibi cum arca fœderis Dei duo filii Heli, Chophni & Pinchas.

5 Fuit autem quum veniret arca fœderis Iehovæ in caſtra, ut vociferarentur omnes Iſraelitæ vociferatione magna, adeo ut perſtreperet terra.

6 Audientes autem Peliſchthæi ſonum illius vociferationis dicebant, quid *ſibi vult* ſonus vociferationis maximæ iſtius in caſtris Hebræorum? & intellexerunt arcam Iehovæ veniſſe in caſtra eorum.

7 Quapropter timentes Peliſchthæi, quum diceretur Deus veniſſe in caſtra eorum, dicebant, væ nobis, quia non fuit tale quidpiam ante hac.

8 Væ nobis, quis nos eripiet è manu iſtorum deorum magnificentiſſimorum? hi ſunt illi dii

dii qui percuſſerunt Ægyptios ſingulis plagis, in deſerto:

9 Confirmate vos, & eſtote viri, ô Peliſchthæi, ne ſerviatis Hebræis quemadmodum ſervierunt vobis: ſitis igitur viri & pugnetis.

10 Pugnantibus itaque Peliſchthæis, iterum plaga affecti Iſraelitæ fugerunt quiſque ad tentoria ſua; fuitque plaga illa magna valde: nam ceciderunt ex Iſraële trîginta millia peditum:

11 Et arca Dei capta eſt, duoque filii Heli mortui ſunt, Chophni & Pinchas.

12 Tum currens quidam Binjaminita ex ipſa acie, venit Schiluntem eodem die, veſtibus ſuis laceris, & terra capiti ſuo inſperſa

13 Quo ingrediente ecce Heli ſedebat in ſolio, latus viæ obſervans, erat enim animus ejus trepidus propter arcam Dei: quumque vir ille ingreſſus eſt nunciando per civitatem, exclamavit tota civitas.

14 Audiens vero Heli ſonum iſtius clamoris dixit, quid *ſibi vult* ſonus ipſius multitudinis? tum vir ille feſtinans venit, ut nunciaret Heli.

15 (Heli autem natus *erat* nonaginta octo annos, & oculorum ejus *acies* caligaverat ita ut non poſſet videre.)

16 Dixitque vir ille *Sacerdoti* Heli, ego *ſum* qui venio ab ipſa acie, nam ego ex ipſa acie effugi hodie: cui dixit, quid fuit rei, fili mi?

17 Tum reſpondens nuncius ille dixit, fugit Iſrael coram Peliſchthæis, & etiam magna plaga fuit in populo: quin etiam duo filii tui mortui ſunt, Chophni & Pinchas, & arca Dei capta eſt.

18 Fuit ergo quum mentionem faceret ille arcæ Dei, ut caderet Heli è ſolio retrorſum ante latus portæ, ita ut fracta vertebrarum cervicis ſuæ compage moreretur, ſenex enim *erat* vir ille & gravis: judicaverat autem Iſraelem quadraginta annis.

19 Præterea nurus ejus uxor Pinchaſi prægnans proxima partui, quum audiret hanc famam de capta arca Dei, & mortuo ſocero ſuo ac viro ſuo: incurvavit ſe ut pareret, quia irruerant in eam dolores ejus:

20 Quumque quo tempore moriebatur, dicerent quæ aſtabant ei, ne timeto, nam filium peperiſti, non tamen reſpondit, neque apposuit animum ſuum.

21 Indiderat autem nomen puero ipſi I-Cabodem, dicendo, emigravit gloria ab Iſraele, *audiens* de capta arca Dei, & de mortuo ſocero ſuo ac viro ſuo.

22 Dicebat enim, emigravit gloria ab Iſraele, propterea quod capta eſſet arca Dei.

CAP. V. *Dagon concutitur, & Peliſchthæi percutiuntur mariſcis.*

PEliſchthæi autem ceperunt arcam Dei, abduxeruntque Eben-Hezere Aſchdodum:

2 Ubi Peliſchthæi acceptam arcam Dei induxerunt *in* ædem Dagonis: collocaveruntque eam prope Dagonem.

3 Sed quum ſurrexiſſent Aſchdodæi poſtridie manè, ecce Dagon collapſus *jacebat* facie ſua in terram coram arcæ Iehovæ, & accipientes Dagonem, reſtituerunt eum in locum ſuum.

4 Surgentibus vero mane poſtridie, rurſus ecce Dagon collapſus *jacebat* facie ſua in terram coram arca Iehovæ: caput autem Dagonis & ambæ palmæ manuum ejus abſciſſæ *erant* in ipſo limine infero, tantum quod referebat piſcem remanſerat in eo.

5 Idcirco non calcant Sacerdotes Dagonis, aut ulli ingredientes in ædem Dagonis, limen inferum Dagonis Aſchdodi, uſque in hunc diem.

6 Præterea ingraveſcens manus Iehovæ contra Aſchdodæos deſolabat eos: percutiebat enim eos hæmorrhoidibus, Aſchdodum & terminos ejus.

7 Videntes autem Aſchdodæi ſic *rem habere*, dicebant, non manebit arca Dei Iſraelis apud nos, nam dura eſt manus ejus contra nos, & contra Dagonem Deus noſtrum.

8 Mittentes itaque congregaverunt omnes ſatrapas Peliſchthæorum ad ſe, quibus dixerunt, quid facturi ſumus arca Dei Iſraelis? dixerunt vero illi, Gathum circumducitor arca Dei Iſraelis: & circumduxerunt illuc arcam Dei Iſraelis.

9 Sed fuit poſtquam circumduxiſſent eam, ut eſſet manus Iehovæ contra civitatem illam vexatione magna valde, qua percuſſit cives illius civitatis à minimo uſque ad maximum: nam occultæ invaleſcebant in eos hæmorrhoides.

10 Quapropter miſerunt arcam Dei Hekronem: fuitque quum intraret arca Dei Hekronem, ut clamarent Hekronitæ dicendo, circumduxerunt ad me arcam Dei Iſraelis: ad morte afficiendum me & populum meum.

11 Proinde mittentes congregaverunt omnes ſatrapas Peliſchthæorum, quibus dixerunt, dimittite arcam Dei Iſraelis, ut revertatur in locum ſuum, neque morte afficiat me & populum meum: erat enim vexatio lethalis in tota ea civitate, gravis erat ibi valde manus Dei.

12 Homines enim qui ſupervivebant, manebant affecti hæmorrhoidibus: ita ut aſcenderet exclamatio civitatis in cœlum.

CAP. VI. *Peliſchthæi arcam remittunt.*

FUerat autem arca Iehovæ in agro Peliſchthæorum ſeptem menſes:

2 Quum vocantes Peliſchthæi ſuos ſacerdotes & divinos dicerent eis, quid facturi eſſemus arca Iehovæ? inſtruite nos qua ratione remittamus eam in locum ſuum.

3 Qui dixerunt, ſi remiſſuri eſtis arcam Dei Iſraelis, ne remittite eam *donis* vacantem, ſed omnino reddite ei reatum: tunc ſanabimini, aut innoteſcet vobis quare non recedat à vobis manus ejus.

4 Dicentibus autem *Peliſchthæis*, quis eſt ille reatus quem reddemus ei? dixerunt, *de* numero ſatraparum Peliſchthæorum quinque hæmorrhoides aureæ; & quinque mures aurei, quia plaga eadem *eſt* omnibus iſtis & ſatrapis veſtris.

5 Nam quum feceritis imagines hæmorrhoidum veſtrarum, & imagines murium veſtrorum qui corrumpunt hanc terram, & dederitis Deo Iſraelis gloriam: fortaſſis allevabit manum ſuam à vobis, & à diis veſtris, & à terra veſtra.

6 Et quare aggravaretis cor veſtrum, quemadmodum aggravarunt Ægyptii & Pharo cor ſuum? nonne poſtquam præclara geſſit in eos, tandem dimiſerunt iſtos ita ut abierint?

7 Nunc itaque facie unum plauſtrum novum, & accipite duas vaccas fœtas, quibus nunquam eſt impoſitum jugum: ut jungatis eas vaccas illi plauſtro, pullos vero earum reducetis domum ne eas ſequantur.

8 Tum accipientes arcam Iehovæ imponetis eam plauſtro, & inſtrumenta iſta aurea quæ reddideritis ei *in* reatum ponetis in capſula à latere illius: ſic dimittetis eã ut abeat.

9 Conſiderabitis autem, ſi via *ferente ad* terminum ejus, aſcenderit Beth-Schemeſchum, ipſe affecerit nos hoc malo maximo; ſin autem minus, utique cognoſcemus nequaquam manum ejus attigiſſe nos, caſum eſſe *qui* accidit nobis.

10 Fecerunt itaque viri illi ſic, nam accipientes duas vaccas fœtas junxerunt eas illi plauſtro; quum pullos earum recluſiſſent domi:

11 Impoſueruntq; arcam Iehovæ plauſtro illi; & capſulam ſuam una cum muribus anteis, & cum imaginibus mariſcarum ſuarum.

12 Ita recta contendentes vaccæ per viam ullam, per viam Beth-Schemeſchi, ſtrata via unica ibant indeſinenter mugientes, neque declinabant ad dexteram vel ſiniſtram, ſatrapæ vero Peliſchthæorum ſequebantur eas uſque ad terminum Beth-Schemeſchi.

13 Beth-Schemeſchitæ autem metebant meſſem triticeam in convalle: qui ſublatis oculis ſuis videntes arcam gaviſi ſunt inſpiciendo.

14 Quumq; perveniens plauſtrum in agrum Jehoſchuhæ Beth-Schemeſchitæ ſubſtitiſſet ibi, ubi *erat* lapis magnus, fiderunt ligna plauſtri, & ipſas vaccas obtulerunt holocauſtum Iehovæ.

15 Levitæ enim depoſuerunt arcam Iehovæ, & capſulam illam quæ *erat* prope eam, in qua *erant* inſtrumenta aurea, & impoſuerunt lapidi illi magno: Beth-Schemeſchitæ autem offerebant holocauſta, & ſacrificabant ſacrificia die illo Iehovæ.

16 Quod quinque ſatrapæ Peliſchthæorum quum vidiſſent: reverſi ſunt Hekronem eodem die.

17 Hæ autem *ſunt* mariſcæ aureæ quas reddiderunt Peliſchthæi Jehovæ in reatum, pro Aſchdodo una, pro Hazza una, pro Aſchkelone una, pro Gatho una, pro Hekrone una.

18 Et mures aurei *de* numero omnium civitatum Peliſchthæorum, per quinque ſatrapias illas, *nomine* tam civitatum munitarum, quam vicorum paganorum, uſque ad lapidem illum magnum ſuper quem collocarant arcam Iehovæ, *it eſt* uſque in diem hunc in agro Jehoſchuhæ Beth-Schemeſchitæ.

19 Percuſſit autem ex Beth-Schemeſchitis, quia inſpexerant arcam Iehovæ, & percuſſit ex populo quinquagies mille ſeptuaginta homines: quapropter luxerunt populus, eo quod percuſſiſſet Iehova populum plaga magna:

20 Dixeruntque Beth-Schemeſchitæ, quis poſſet conſiſtere coram Iehova Deo ſanctiſſimo iſto? & ad quem aſcendet à nobis?

21 Miſerunt ergo nuncios ad habitatores urbis Jeharimorum qui dicerent; reduxerunt Peliſchthæi arcam Iehovæ; deſcendite, abducite eam ad vos. *Caput* VII.

22 Venerunt itaque cives urbis Jeharimorum, & abducentes arcam Iehovæ, intulerunt eam in domum Abinadabi in ipſo colle: Elhazarem autem filium ejus ſanctificaverunt ad obſervandum arcam Iehovæ.

CAP. VII. *Schemuel concionatur populo, & reformat cum fructu.*

FUit autem, ex quo tempore reſedit arca in urbe Jeharimorum, multis diebus elapſis, quum jam eſſet vigeſimus annus ut lamentantes tota familia Iſraelis *inclamarent* Iehovam.

2 Edixit autem Schemuel toti familiæ Iſraelis, dicendo; ſi ex toto animo veſtro vos convertimini ad Iehovam, auferte deos alienigenæ *gentis* è medio veſtri, & Haſchtharothas: & comparantes animum veſtrum ad Iehovam, colite eum ſolum, & eripiet vos è manu Peliſchthæorum.

3 Et amoverunt filii Iſraelis Bahalimos & Haſchtharothas, & coluerunt Iehovam ſolum.

4 Deinde edixit Schemuel, congregate totum Iſraelem Mitzpam, ut ſupplicem pro vobis Iehovam.

5 Congregaveruntque ſe Mitzpam, ubi haurientes aquam effuderunt coram Iehova, jejunantesque illo die dixerunt illic, peccavimus Iehovæ: ita judicavit Schemuel filios Iſraelis Mitzpæ.

6 Fuit vero audientibus Peliſchthæis Iſraelitas congregare ſe Mitzpam, ut aſcenderent Satrapæ Peliſchthæorum verſus Iſraelem: quod quum audirent Iſraelitæ timuerunt ab adventu Peliſchthæorum.

7 Quapropter dicebant Iſraelitæ Schemueli, ne ſileto pro nobis, quin inclames Iehovam Deum noſtrum; ut ſervet nos è manu Peliſchthæorum.

8 Et accipiens Schemuel agnum lacteum unum obtulit eum holocauſtum totum Iehovæ: inclamavitque Schemuel Iehovam pro Iſraele, & exaudivit eum Iehova.

9 Fuit enim Schemuele offerente holocauſtum, quum Peliſchthæi appropinquaſſent ad prælium contra Iſraelem, ut intonaret Iehova ſono magno eodem die contra Peliſchthæos, & funderet eos, ita ut plaga afficerentur coram Iſraele.

10 Egreſſi autem Iſraelitæ Mitzpa, perſequuti ſunt Peliſchthæos; quos percuſſerunt uſque ad *locum* ſubjacentem Beth-Cari.

11 Tunc accipiens Schemuel lapidem quendam, collocavit eum inter Mitzpam & ſcopulum illum, cujus nomen vocavit Eben-Hezerum;

rerum: dicebat enim, uſque huc adjuvit nos Iehova.

12 Sic depreſſi ſunt Peliſchthæi neque perrexerunt deinceps invadere terminum Iſraelitarum: erat enim manus Iehovæ contra Peliſchthæos omnibus diebus Schemuelis.

13 Et reductę ſunt civitates illæ ad Iſraelem, quas ceperant Peliſchthæi ab Iſraele, ıode à Hekrone Gathum uſque, & terminum earum eripuit Iſrael è manu Peliſchthæorum: fuitq; pax inter Iſraelitas & Emoræos.

14 Judicavit autem Schemuel Iſraelem, omnibus diebus vitæ ſuæ:

15 Profectus enim de anno in annum obibat domum Dei fortis, & Gilgalem, & Mitzpam; ut judicaret Iſraelem in omnibus locis iſtis.

16 (Erat vero regreſſio ejus Ramam, quia ibi erat domus ejus, & ibidem judicabat Iſraelem) & exſtruxit illic altare Iehovæ.

CAP. VIII. *Filiis Schemuelis ad avaritiam declinantibus petitur Rex, cujus jus à Schemuele prædicitur.*

SEd fuit quum ſenuiſſet Schemuel, ut præponeret filios ſuos judices Iſraeli.

2 (Erat autem nomen primo-geniti filii ejus Joel, & nomen ſecundi ab eo Abija) judices *inquam uſque* ad Beerſchebahum:

3 At non ambulabant filii ejus in viis ejus, ſed ſectabantur lucrum: & accipentes munus pervertebant judicium.

4 Quamobrem congregantes ſe omnes Seniores Iſraelis, venerunt ad Schemuelem Ramam.

5 Et dixerunt ei, ecce tu ſenuiſti, & filii tui non ambulant in viis tuis: nunc præpone nobis regem ad vindicandum nos, ut *habeant* omnes iſtæ gentes.

6 Malum autem viſum eſt iſtud verbum in oculis Schemuelis, quum dicerent, da nobis regem ad vindicandum nos: quapropter ſupplicavit Schemuel Iehovam.

7 Sed dixit Iehova Schemueli, auſculta voci populi hujus in omnibus quæ indicant tibi: non enim te ſpreverunt *ſolum*, ſed me ſpreverunt, ne regnem ſuper ipſos.

8 Secundum omnia illa facta quæ fecerunt à die quo deduxi eos ex Ægypto uſque in hunc diem, quibus dereliquerunt me & coluerunt deos alienos, ſic ipſi faciunt etiam tibi.

9 Nunc itaque auſculta voci illorum: verumtamen quum ſedulo contęſtatus fueris contra eos, & indicaveris eis rationem iſtam regis qui regnaturus eſt ſuper eos.

10 Itaque indixit Schemuel omnia verba Iehovæ populo, petentibus à ſe regem.

11 Ac dixit, hæc *erit* ratio ipſa regis qui regnabit ſuper vos: filios veſtros accipiet ut ſibi diſponat in curribus ſuis & in equitibus ſuis, & currant ante currum ſuum:

12 Et ad diſponendum ſibi chiliarchos, & præfectos quinquagenis; & ad arandum arva ſua, & ad metendum meſſem ſuam, & ad faciendum inſtrumenta bellica ſua, & inſtrumenta curruum ſuorum.

13 Similiter, filias veſtras accipiet; in unguentarias, in coquas, & in piſtrices;

14 Etiam agros veſtros, & vineas veſtras, ac oliveta veſtra optima accipiet; & dabit ſervis ſuis.

15 Semina quoque veſtra, & vineas veſtras decimabit; & dabit aulicis primoribus ſuis & ſervis ſuis.

16 Servoſque veſtros, & ancillas veſtras, ac juvenes veſtros præſtantiſſimos, & aſinos veſtros accipiet; adhibebitque ad opus ſuum.

17 Greges veſtros decimabit, denique vos eritis ei ſervi:

18 Adeo ut clamaturi ſitis die illa propter regem veſtrum, quem elegeritis vobis, ſed non exaudiet vos Iehova die illa.

19 Renuerunt tamen populus auſcultare voci Schemuelis, & dixerunt, nequaquam, ſed rex præerit nobis.

20 Ut ſimus nos quoque ſicut omnes iſtæ gentes; & vindicet nos rex noſter, & procedens ante nos gerat bella noſtra.

21 Audiens itaque Schemuel omnia verba populi, eloquutus eſt ea apud Iehovam.

22 Et edixit Iehova Schemueli, auſculta voci eorum, ut præficias eis regem: quapropter dixit Schemuel Iſraelitis, ite quiſque in civitatem ſuam.

CAP. IX. *Schaulis genealogia, phyſiognomia, & deſignatio in regem.*

ERat autem quidam è Binjamine cujus nomen Kiſch, filius Abielis, filii Tzeroris, filii Becorathi, filii Aphiachi, filii viri Binjaminitæ; valens robore:

2 Huic vero erat filius nomine ſuo Schaul, juvenis & elegans, adeo ut nemo eſſet è filiis Iſraelis elegantior eo: ab humero ſuo ſurſum verſus altior *erat* toto populo.

3 Quumque amiſſæ eſſent aſinæ Kiſcho patris Schaulis; edixit Kiſch Schauli filio ſuo, accipe nunc tecum unum ex iſtis pueris, & ſurgens abi, aſinas iſtas quære.

4 Itaque tranſivit in montem Ephraïmi; quum pertranſiviſſet terram Schaliſchæ, neque inveniſſent: pertranſiviſſent etiam terram Schahalimorum, neque *illic eſſent*, denique pertranſiviſſet terram Binjaminitarum, neque inveniſſent.

5 Ipſis venientibus in terram Tzuphi, Schaul dicebat puero ſuo qui cum ipſo *erat*, agedum revertamur; ne ceſſans pater meus de aſinis iſtis, ſolicitus ſit de nobis.

6 Qui dixit ei, ecce jam vir Dei *eſt* in civitate iſta, & quidem vir honoratiſſimus, quicquid prædicit omnino evenit: eamus nunc illuc, forte indicabit nobis viam noſtram *ad* id cujus cauſa profecti ſumus.

7 Dixit vero Schaul puero ſuo, ecce ergo eamus, ſed quid afferemus viro iſti? nam panis defecit ex inſtrumentis noſtris, & donarium nullum eſt quod adferamus ad virum hunc Dei, quid *eſt* penes nos?

8 Tum pergens puer ille reſpondere Schauli, dixit, ecce præſentem in manu mea quadrantem ſicli argentei, hunc ergo dabo viro iſti Dei, ut indicet nobis viam noſtram.

9 Antiquitus in Iſraele ſic dicebat quiſque, quum profecturus eſſet ad conſulendū Deum,

agite

agite eamus ad Videntem : nam qui Prophe-
ta hodie, antiquitus vocabatur Videns.

10 Quum itaque dixiſſet Schaul puero ſuo, bonus eſt ſermo tuus, agedum eamus, iverunt illam civitatem verſus, ubi *erat* vir ille Dei.

11 Ipſi aſcendebant per clivum civitatis, quum invenerunt puellas egredientes ad hauriendum aquam ; & dixerunt illis, eſtne illic Videns ?

12 Quæ reſpondentes eis dixerunt, eſt, ecce ante te : feſtina jam nam hodie venit in civitatem, quia convivium *eſt* huic populo in iſto excelſo.

13 Simul ac ingreſſi eritis civitatem, invenietis eum, quum nondum aſcenderit excelſum iſtud ad comedendum ; nam non comedet populus uſque dum advenerit, quum ipſe benedixerit convivio poſtmodum comedent invitati : nunc ergo aſcendite, nam hoc ipſo tempore inventuri eſtis eum.

14 Aſcenderunt itaque in civitatem : ipſis pervenientibus in mediam civitatem, ecce Schemuel prodibat obviam illis, deducturus ad excelſum illud.

15 (Iehova enim revelarat in aurem Schemueli ; die uno antequam adveniret Schaul, dicendo :

16 Hoc ipſo tempore cras miſſurus ſum ad te quemdam è terra Binjaminis ut ungas eum in anteceſſorem ſuper populum meum Jiſraelem, & ſervet populum meum è manu Peliſchthæorum : nam reſpexi populum meum, quia pervenit clamor ejus ad me.)

17 Quumque Schemuel videret Schaulem ; Iehova dixit ei, ecce hic *eſt* vir quem dixeram tibi, hic imperium obtinebit in populo meo.

18 Quapropter Schauli accedenti ad Schemuelem intra portam, & dicenti ; indica quæſo mihi ubinam ſit domus Videntis ?

19 Reſpondit Schemuel Schauli dicens, ego *ſum* ille Videns, aſcende ante me in iſtud excelſum, ut comedatis mecum hodie : & dimittam te mane, quicquid autem *eſt* in animo tuo *jam* indico tibi.

20 Nempe quod ad aſinas, quæ amiſſæ erant tibi ab hinc tertio die, ne adhibeto animum tuum ad illas, nam inventæ ſunt : erga quem autem *eſt* totum deſiderium Jiſraelis ? nonne erga te, & erga totam familiam patris tui ?

21 Reſpondens autem Schaul dixit : an non Binjaminita ſum, minimus è tribubus Jiſraelis, & familia mea infima eſt omnium familiarum in tribubus Binjaminis ? & quamobrem alloquutus es me ſermone hujuſmodi ?

22 Aſſumſit tamen Schemuel Schaulem & puerum ejus, quos introduxit in cœnaculum ; deditque eis locum in ſummo invitatorum, qui *erant* quaſi triginta viri.

23 Tum dixit Schemuel coquo, cedò partem illam quam dederam tibi, de qua dixeram tibi, repone eam apud te.

24 Quumque depromſiſſet coquus armum quemdam, & quæ hærebant ei, appoſuit *Schemuel* ante Schaulem dicens, ecce quod reliquum factum fuerat ponens ante te, comede, nam in hoc tempus reſervatum fuit tibi, *ex* quo dixi, populum invitavi : ſic comedit Schaul cum Schemuele illo die.

25 Poſtea deſcenderunt ex illo excelſo in civitatem ; ubi loquutus eſt *Schemuel* cum Schaule : tectum ſuum verſus.

26 Illis autem mane ſurgentibus, fuit quum aſcenderet aurora, ut vocaret Schemuel Schaulem verſus tectum ſuum, dicens, ſurge ut dimittam te : quumque ſurrexiſſet Schaul, egreſſi ſunt ambo, ipſe & Schemuel foras.

27 Ipſi deſcendebant ad extremum civitatis, quam Schemuel edixit Schauli, dic huic puero ut tranſeat ante nos, (tranſivit itaque) tu autem ſta jam, & enunciabo tibi ſermonem Dei.

CAP. X. *Schaulis inauguratio & confirmatio publica quæ à bonis bene, à malis male interpretatur.*

TUm accepta Schemuel lenticula olei, perfundens caput ejus oſculatus eſt eum ; & dixit, annon *facturus eſſem*, nam unxit te Iehovam in anteceſſorem ſuper poſſeſſionem ſuam.

2 Quum abieris hodie à me, invenies duos viros apud ſepulcrum Rachelis, in termino Binjaminis Tzelzachi, qui dicent tibi, inventæ ſunt aſinæ quas quæ litum abieras, & ecce omiſſis pater tuus rebus iſtis aſinarii, ſollicitus eſt de vobis dicendo, quid faciã filio meo ?

3 Et inde progreſſus ulterius, quum veneris uſque ad planitiẽ Thaboris, invenient te illic tres viri aſcendentes ad Deum *in* domum Dei fortis, unus ferens tres hœdos, & alter ferens tres tractas panis, & alius ferens utrem vini.

4 Qui interrogabunt te de proſperitate, dabuntque tibi duas *tractas* panis, quas accipies è manu eorum.

5 Poſtmodum pervenies ad collem ipſum Dei, ubi *ſunt* ſtationarii *milites* Peliſchthæorum : eritque ibi quum ingreſſus fueris civitatem, ut occurras turbæ Prophetarum deſcendentium de illo excelſo, cum nablio, & cum tympano, & tibia, & cithara ante ſe, qui prophetabunt :

6 Irruetq; ſuper te ſpiritus Iehovæ, ut prophetes cum eis, & mutaberis in virum alium.

7 Quod quum erit, quum evenerint ſigna iſta tibi, fac quod obvenerit manui tuæ, quia Deus ipſe tecum erit.

8 Poſtea deſcendens ante me Gilgalem, quo ecce ego deſcendam ad te, ad offerendum holocauſta, & ad ſacrificandum ſacrificia euchariſtica : ſeptem diebus exſpectato uſque dum venero ad te, & notum faciam tibi id quod facturus es.

9 Itaque fuit quum avertiſſet humerum ſuum abeundo à Schemuele, ut mutaret ei Deus cor *in* aliud : & evenerunt omnia iſta ſigna die eodem.

10 Quum autem veniſſent illuc ad collem illum ; ubi ecce turba prophetarum obviam *facta eſt* ei, irruente ſuper eum ſpiritu Dei prophetabat inter eos ;

11 Fuitque quum omnes qui noverant eum ante, viderent quod ecce cum prophetis prophetaret, ut diceret populus alter alteri, quid hoc

hoc *eſt quod* accidit filio Kiſchi? an etiam Schaul *eſt* inter prophetas?

12 Reſpondens autem quidam ex eo loco dixit, at quis *eſt* pater iſtorum? idcirco abiit in proverbium, an etiam Schaul *eſſet* inter prophetas?

13 Quum autem abſolviſſet prophetare, ingreſſus eſt ipſum excelſum.

14 Dixit autem patruus Schaulis ei & puero ejus, quo abieratis? qui dixit; ad quærendum aſinas, quum autem videremus nuſquam eſſe, venimus ad Schemuelem.

15 Dicente vero patruo Schaulis; indica quæſo mihi quid dixerit vobis Schemuel:

16 Dixit Schaul patruo ſuo, certo indicavit nobis inventas eſſe aſinas: ſed negotium regni non indicavit ei, quod edixerat Schemuel.

17 Schemuel autem convocato populo Mitzpam ad Iehovam.

18 Dixit filiis Iiſraelis, ſic ait Iehova Deus Iiſraelis, ego deduxi Iiſraelem ex Ægypto, & tripui vos è manu Ægyptiorum, & è manu omnium regnorum, *ab* opprimentibus vos.

19 Vos vero hodie ſpreviſtis Deum veſtrum, qui ipſe ſervat vos ab omnibus malis veſtris & anguſtiis veſtris, quũ dixiſtis ei, regem præpones nobis: nunc ergo ſiſtite vos coram Iehova per tribus veſtras, & per duces veſtros.

20 Fecitque Schemuel ut accederent omnes tribus Iiſraelis, & deprehenſa eſt tribus Binjaminis.

21 Deinde quum faceret ut tribus Binjaminis accederet per familias ſuas, deprehenſa eſt familia Matreæ *gentis*; denique deprehenſus eſt Schaul filius Kiſchi, qui perquirentibus *illis* non inveniebatur.

22 Quam ob rem quum rogarent iterũ Iehovam, an adhuc adventaturus eſt huc ille? dixit Iehova, ecce ipe latitat ad impedimenta.

23 Tum accurrentes aſſumſerunt eum inde, qui ſtitit ſe in medio populi: erat autem altior toto populo ab humero ſuo ſurſum verſus.

24 Tum dixit Schemuel toti populo, videtiſne quem elegit Iehova? non eſſe ei ſimilem in toto populo? tunc vociferantes totus populus dixerunt, vivat Rex.

25 Quumque eloquutus eſſet Schemuel apud populum jus regni, & deſcripſiſſet in quodam libro, collocavit eum coram Iehova: dimiſitque Schemuel totum populum quemque domum ſuam.

26 Et etiam Schaul abiit domum ſuam Gibham, comitantibus eum copiis quorum tetigerat Deus animos.

27 At homines nequam dicebant, quid ſervaret nos iſte? contemnentes eum, ut ne afferrent quidem ei munus: tamen plane conticuit.

CAP. XI. *Exercitus Schaulis ter centies millium, & victoria contra Hammonitas.*

NAm quum aſcenderet Nachaſch Hammonita caſtra haberet contra Jabeſchum Gilhadis; tandem dixerant omnes cives Jabeſchi Nachaſcho, pange nobiſcum fœdus ut ſerviamus tibi.

2 Quibus dicebat Nachaſch Hammonita, hac *lege* pangam vobiſcum, effodiendo vobis oculum dexterum cujuſque, ut imponam hoc ipſum probrum toti Iiſraeli.

3 Dixerunt autem ei ſeniores Jabeſchi, deſiſte à nobis ſeptem dies, ut mittamus nuncios per totum terminum Iiſraelis: quod ſi nemo fuerit qui ſervet nos, tum exibimus ad te.

4 Quum itaque veniſſent iſti nuncii Gibham Schaulis, & eloquuti eſſent verba illa audiente populo: totus populus ſublata voce ſua flebant.

5 Ecce autem Schaul ſequebatur armentum ſuum ex agro, dixitque Schaul, quid *eſt* huic populo quod flent? qui narrarunt ei verba civium Jabeſchi.

6 Tum irruente ſpiritu Dei ſuper Schaulem, dum audiret verba iſta, accenſa eſt ira ejus valde.

7 Et acceptum par boum membratim diviſit illud, & tranſmiſit in totum terminum Iiſraelis per eoſdem nuncios dicendo; quiſquis non exibit poſt Schaulum & poſt Schemuelem, ſic fiet armento ejus: Unde incidit pavor Iehovæ in populum, ita ut exirent unanimes.

8 Quos quum recenſeret in Bezeko, fuerunt Iiſraelitarum trecenta millia, virorum autem Jehudæ triginta millia.

9 Tunc dixerunt nuncii illis qui reverenter, ſic dicetis civibus Jabeſchi Gilhadis, cras aderit vobis ſalus quum incaleſcet Sol: quod redeuntes nuncii illi quum indicaſſent civibus Jabeſchi, lætati ſunt.

10 Itaque dixerunt cives Jabeſchi *Hammonitis*, cras exibimus ad vos, ut faciatis nobis omnino prout bonum *videbitur*, in oculis veſtris.

11 Fuit autem poſtridie, ut diſponeret Schaul populum tribus agminibus, & pervadentes media caſtra in vigilia matutina, percuterent Hammonitas uſque ad æſtum diei: fuitque *ut* qui reſidui erant diſpergerentur, neque relinquerentur ex eis duo ſimul.

12 Tum dixit populus Schemueli, quis *eſt* qui dicebat, Schaul *ne* regnaret ſuper nos? date iſtos homines, ut morti tradamus eos.

13 Sed dixit Schaul, non tradetur morti quiſquam die hoc, quandoquidem hodie effecit Iehova ſalutem in Iiſraele.

CAP. XII. *Comitia Schemuelis, ejuſque proteſtatio.*

TUm dixit Schemuel populo, agite: eamus Gilgalem, ut renovemus ibi regnum hoc.

2 Abeuntes itaque totus ille populus Gilgalem, regem conſtituerunt ibi Schaulem coram Iehova Gilgale, & ſacrificarunt ibi ſacrificia euchariſtica coram Iehova: quamobrem lætatus eſt ibi Schaul & omnes Iiſraelitæ pervalde. *Caput* XII.

3 Præterea dixit Schemuel toti Iiſraeli, Ecce auſcultavi voci veſtræ in omnibus quæ dixeratis mihi, & conſtitui ſuper vos regem.

4 Nunc autem ecce regem ipſum pergentem ante vos, quum ego ſenui & incanui, & filii mei ecce ſunt inter vos: ego vero continenter ambulavi coram vobis à pueritia mea in diem hunc.

5 Ecce

5 Ecce me, teſtificamini contra me coram Jehova & coram uncto ejus, cujus bovem acceperim, aut cujus aſinum acceperim, aut quem fraudaverim, *aut* quem concuſſerim, aut è cujus manu acceperim redemtionis pretium, ut abderem oculos meos propter illud; & reddam vobis.

6 Qui dixerunt, non fraudaſti nos, neque concuſſiſti nos, neque accepiſti quicquam è manu ullius.

7 Tum dixit eis, teſtis *eſt* Jehova contra vos, & teſtis *eſt* unctus ejus hodie, vos non inveniſſe in manu mea quicquam, dixitque *populus* teſtis *eſt*.

8 Poſtea dixit Schemuel populo, Jehova *teſtis eſt*, qui magnificavit Moſchen & Aharonem, & qui deduxit majores veſtros è terra Ægypti.

9 Nunc itaque ſiſtite vos, & contendam vobiſcum coram Jehova, de omnibus juſtis factis Jehovæ quæ fecit vobiſcum & cum majoribus veſtris.

10 Poſtquam veniſſet Jahakob in Ægyptum, clamantibus majoribus veſtris ad Jehovam, miſit Jehova Moſchen & Aharonem, qui eduxerunt majores veſtros ex Ægypto, & collocaverunt eos in loco iſto.

11 Deinde quum obliviſcerentur Jehovæ Dei ſui, dedidit eos in manum Siſeræ principis militiæ Chatzoris, & in manum Peliſchthæorum, & in manum Regis Moabitarum, qui oppugnaverunt eos.

12 Sed quum clamarent ad Jehovam dicentes, peccavimus quod deſerentes Jehovam coluimus Bahalimos & Haſchtharothas, at nunc eripe nos è manu hoſtium noſtrorum, ut ſerviamus tibi:

13 Miſit Jehova Jerubbahalem, & Bedanem, & Jiphthachum, & Schemuelem, eripuitque vos è manu hoſtium veſtrorum circumquaque, ita ut habitaretis ſecurè.

14 Denique videntes Nahaſchum regem Hammonitarum invaſiſſe vos, dixiſtis mihi, nequaquam, ſed rex regnaturus eſt ſuper nos: quum Jehova Deus veſter, *ſit* rex veſter.

15 Nunc igitur ecce regem illum quem elegiſtis, quem petiiſtis, ecce inquam præfecit vobis Jehova regem.

16 Si timentes Jehovam colueritis eum, & auſcultaveritis voci ejus, neque rebellaveritis præſtituto Jehovæ, utique permanebitis tum vos, tum etiam rex ipſe qui regnat ſuper vos, ſequentes Jehovam Deum veſtrum.

17 Sed ſi non auſcultaveritis voci Jehovæ; ſed rebellaveritis præſtituto Jehovæ: utique erit manus Jehovæ contra vos, ut contra patres veſtros.

18 Etiam nunc conſiſtite; & reſpicite hanc rem maximam, quam facturus *eſt* Jehova ante oculos veſtros.

19 Nonne *dies* meſſis triticeæ *eſt* hodie? ubi invocavero Jehovam, edet ſonos & pluviam: itaque agnoſcite, & videte malum veſtrum quod feciſtis magnum eſſe in oculis Jehovæ, petendo vobis regem.

20 Quumque clamaret Schemuel ad Jehovam, edidit Jehova ſonos & pluviam eodem die; timuitque totus populus valde Jehovam & Schemuelem.

21 Quamobrem dixerunt totus populus Schemueli, ſupplica pro ſervis tuis apud Jehovam Deum tuum, & ne moriamur: adjecimus enim ad omnia peccata noſtra malum, petendo nobis regem.

22 Tum dixit Schemuel populo, ne timete, vos feciſtis totum malum hoc, verumtamen ne recedite averſi à Jehova, quin colatis Jehovam ex toto animo veſtro.

23 Ne inquam recedite: nam ſequeremini ipſam inanitatem, quæ non proſunt, neque eripiunt, quia ſunt inanitas.

24 Non enim deſeret Jehovam populum ſuum, propter nomen ſuum maximum: quia placuit Jehovæ vos ſibi efficere populum.

25 Etiam quod ad me, abſit mihi ut peccem Jehovæ, ut deſinam ſupplicare pro vobis, imo inſtituam vos in via optima & rectiſſima.

26 Verumtamen timite Jehovam ut colatis eum vere; ex toto animo veſtro: nam conſiderare res magnas quas fecit erga vos.

27 Quod ſi ultro malefeceritis, tum vos, tum rex veſter conſumemini.

CAP. XIII. *Peliſchthæorum copiæ, ob quas Schaul territus ultra commiſſa præſumit, ob quod rejicitur.*

AGens primum annum Schaul in regno ſuo (duobus autem annis regnavit ſuper Jiſræelem.

2 Elegit ſibi Schaul tria millia ex Jiſraelitis; ut eſſent cum Schaule bis mille in Micmaſcho, & in monte Beth-Elis, mille autem eſſent cum Jehonathane Gibhæ Binjaminis: reliquum autem populi dimiſerat, quemque in tentoria ſua.

3 Percuſſit autem Jehonathan ſtationarios melites Peliſchthæorum, qui erant Gebahi, quod audiverunt Peliſchthæi: quapropter Schaul clanxit buccina per totam eam terram dicendo, audiant Hebræi.

4 Omnes itaque Jiſraelitæ audiverunt dicentes, percuſſit Schaul ſtationarios milites Peliſchthæorum, unde etiam fœtidus factus eſt Jiſrael inter Peliſchthæos: & convocati ſunt populus ad ſequendum Schaulem Gilgalem.

5 Peliſchthæi vero congregaverunt ſe ut bellarent contra Jiſraelem, triginta millibus curruum, & ſex millibus equitum, ac populo in multitudinem ſicut arena quæ *eſt* in littore maris: & aſcendentes caſtrametati ſunt in Micmaſcho ad orientem Beth-Avenis.

6 Itaque Jiſraelitæ videntes anguſtiam eſſe ſibi, eo quod coarctaretur populus; abſcondebant ſeſe populus *alii* in ſpeluncis, & in ſpinetis, & in petris, & in arcibus, & in ciſternis:

7 Et Hebræi *alii* tranſiciebant Jardenem in terram Gadis & Gilhadis, Schaule vero hærente adhuc Gilgale, totus ille populus trepidi accurrunt poſt eum:

8 Quumque expectaſſet ſeptem dies, ſecundum illud conditum tempus quod *condixerat* Schemuel, neque veniret Schemuel Gilgalem; diſpergebatur populus ab eo.

9 Quapropter dixit Schaul, admovete mihi iſtud

ipſud holocauſtum & euchariſtica; & obtulit holocauſtum.

10 Sed fuit quum abſolveret offerre holocauſtum illud, ut ecce Schemuel adveniret: & exivit Schaul obviam ei ad benedicendum ei.

11 Cui dixit Schemuel, quid feciſti? Dixit autem Schaul, quum viderem diſpergi populum à me, & te non adveniſſe condicto tempore dierum, Peliſchthæos vero congregatos eſſe *in* Micmaſcho:

12 Dicebam, jam deſcendent Peliſchthæi contra me Gilgalem, quum faciem Iehovæ nondum deprecatus fuero: quumque continuiſſem me, tandem obtuli holocauſtum.

13 Tum dixit Schemuel Schauli, ſtulte geſiſti te: non obſervaſti mandatum Iehovæ Dei tui quod mandavit tibi, jam certe ſtabiliviſſet Iehova regnum tuum apud Iiſraelitas uſque in ſeculum.

14 Nunc autem regnum tuum non ſtabit; quæſivit ſibi Iehova virum ſecundum animum ſuum, quem mandavit Iehova eſſe antecceſſorem in populo ſuo, quia non obſervaſti id quod præceperat tibi Iehova.

15 Deinde ſurgens Schemuel aſcendit Gilgale Gibham Binjaminitarum, ubi recenſuit Schaul populum, qui præſto erant ſecum, quaſi ſexcentos viros.

16 Schaule itaque, & Jehonathane filio ejus, & populo qui præſto aderat eis, conſidentibus Gebahi Binjaminitarum; Peliſchthæis vero caſtra habentibus in Micmaſcho.

17 Egreſſus eſt *miles* populator è caſtris Peliſchthæorum tribus agminibus: agmen unum vertens ſe ad viam *verſus* Hophram, *in* terram Schuhalis:

18 Et agmen unum obvertens ſe via Beth-Choronem *ſpectante*: & agmen unum obvertens ſe via ejus termini qui ſpectat verſus vallem Tzebohimorum in deſertum.

19 Faber autem non aderat in tota terra Iiſraelitarum: dixerant enim Peliſchthæi, *cavemus* ne faciant Hebræi gladium: aut haſtam.

20 Adeo ut deſcenderent omnes Iiſraelitæ *ad* Peliſchthæos; ad poliendum quiſque vomerem ſuum, aut ligonem ſuum, aut ſecurim ſuam, & rutrum ſuum.

21 Alioquin adhibebatur lima pro rutris, & pro ligonibus, & pro tridente, & pro ſecuribus; etiam ad aptandum ſtimulum.

22 Ita fuit tempore belli, ut non adeſſet gladius aut haſta penes totum populum qui *erat* cum Schaule & Jehonathane: tantum aderat penes Schaulem & Jehonathanem filium ejus.

CAP. XIV. *Jehonathan cum armigero Peliſchthæos diſpergit: verum poſt victoriam, ob juramentum patris, vix mortem evadit.*

PRogreſſa autem ſtatione Peliſchthæorum ad anguſtias Micmaſchi: *Caput* XIV.

2 Fuit quodam die ut ediceret Jehonathan filius Schaulis puero armigero ſuo, agedum tranſeamus ad ſtationem Peliſchthæorum, quæ *eſt* à latere illo; quum patri ſuo non indicaviſſet.

3 Schaul vero conſidebat in extremitate collis ſub malo punica, quæ *eſt* in Migrone; & populus qui aderat ei quaſi ſexcenti viri:

4 Et Achija filius Achitubi frater Icabodis filii Pinchaſi, filii Heli Sacerdotis Iehovæ Schilunte geſtans amiculum: populus autem ignorabat abiiſſe Jehonathanem.

5 (Inter anguſtias autem illas quibus quærebat Jehonathan tranſire ad ſtationem Peliſchthæorum, ſcopulus *erat* ab altero latere hinc, & ſcopulus ab altero latere inde: nomenque unius Bötzetz, & nomen alterius Sene.

6 Scopulus illorum unus *erat* ſitus ab Aquilone contra Micmaſchum, alter vero à meridie contra Gebahum.)

7 Quum ergo dixiſſet Jehonathan puero armigero ſuo, agedum tranſeamus ad ſtationem præputiatorum iſtorum, forte faciet Iehova pro nobis: non enim *eſt* Iehovæ impedimentum, quin ſervet multis aut paucis.

8 Dixit ipſi armiger ejus, fac quicquid *eſt* in animo tuo: diverte, ecce me tecum *futurum ex ſententia* animi tui.

9 Et dixit Jehonathan, ecce nos tranſituri ſumus ad viros iſtos; & retegemus nos eis.

10 Si dicent ita nobis, ſubſiſtite donec pervenerimus ad vos; tum ſtabimus in loco noſtro, & non aſcendemus ad eos:

11 Sin autem ita dicent, aſcendite ad nos, utique aſcendemus, nam tradiderit eos Iehova in manum noſtram: hoc igitur *eſto* nobis ſignum.

12 Itaque retegentibus ſe ambobus ſtationi Peliſchthæorum, dicebant Peliſchthæi, ecce Hebræi prodeunt è foraminibus ubi ſeſe abſconderant.

13 Deinde alloquentes homines iſtius ſtationis Jehonathanem & armigerum ejus dixerunt, aſcendite ad nos, ut notam faciamus vobis rem: quamobrem dixit Jehonathan armigero ſuo, aſcende poſt me, nam tradidit eos Iehova in manum Iiſraelis.

14 Quum itaq; aſcendiſſet Jehonathan nixus manibus & pedibus ſuis, & armiger ejus poſt eum, cadebant ante Jehonathanem; armiger quoque ejus morte afficiebat poſt eum.

15 Fuitque plaga illa prior, qua percuſſit Jehonatham & armiger ejus quaſi viginti viros, ferme in dimidio jugero, *id eſt*, *boum* jugatorum actu.

16 Quapropter fuit trepidatio in illis caſtris, in agro, in toto illo populo, ſtationarii & populatores *milites* trepidaverunt ibi quoque: adeo ut commoveret ſe ipſa terra & evaderet in trepidationem maximam.

17 Videntes autem ſpeculatores ubi *retulerunt* ad Schaulem Gibham Binjaminitarum: quod ecce multitudo illa colliqueſceret & pergeret indeſinenter tundere ſe:

18 Dixit Schaul populo qui *erat* ſecum, recenſete jam, & videte quis abiit à nobis: qui quum recenſuiſſent, ecce non aderat Jehonathan & armiger ejus.

19 Dixit ergo Schaul Achijæ, admove arcam Dei: (nam erat arca Dei illa die cum filiis Iiſraelis.)

20 Sed fuit adhuc alloquente Schaule Sacer-

cerdotem illum, quum multitudo illa quæ *erat* in caſtris Peliſchthæorum pergeret indeſinenter conflictari; ut diceret Schaul ipſe Sacerdoti, recipe manum tuam.

21 Et congregati Schaul totuſque populus ille qui *erat* cum eo, venerunt ad pugnam illam; ubi ecce erat gladio cujuſque *ſtricto* in alterum, ſtrepitus magnus valde.

22 Hebræi autem quidam *erant* iſtis Peliſchthæis ut antea, qui aſcenderant cum ipſis ad ea caſtra circumquaque: iſti etiam fuerunt ab Iſraelitis, qui Schauli & Iehonathani aderant.

23 Præterea omnes Iſraelitæ qui abſconderant ſeſe in monte Ephrajimitarum, audientes fugere Peliſchthæos: aſſequuti ſunt ipſi quoque eos à tergo in prælio.

24 Sic ſervavit Iehova die illo Iſraelem; & exercitus tranſivit Beth-Avenem.

25 Ubi Iſraelitæ preſſi ſunt eodem die, quia exſecratione obſtrinxit Schaul populum dicendo, maledictus *eſto* vir ille qui comederit cibum uſque ad veſperam, uſquedum ultionem ſumſero de inimicis meis, neque guſtavit totus ille populus cibum.

26 Et quamvis totius regionis populus veniſſent in quandam ſilvam, ubi erat mel in ſuperficie agri:

27 Tamen adveniente populo ad eam ſilvam, ubi ecce fluxus mellis *erat*, nemo fuit qui admoverat manum ſuam ad os ſuum, timebat enim populus illam adjurationem.

28 Sed Iehonathan non audiverat quum adjuraret pater ſuus populum; hic extendens extremitatem baculi; qui *erat* in manu ipſius, intinxit eam in illum favum mellis: & quum advertiſſet manum ſuam ad os ſum, lumen receperunt oculi ejus.

29 Reſpondenti autem cuidam de populo & dicendo, omnino adjuravit pater tuus populum dicendo, maledictus *eſto* vir ille qui comederit cibum hodie, ita ut fatigatus eſt populus:

30 Dixit Iehonathan, turbavit pater meus terram: videte quæſo ut illuminati ſunt oculi mei, quum guſtavi parum mellis hujus:

31 Etiam quia (utinam libere comediſſet hodie populus de præda hoſtium ſuorum quod ſuffeciſſet) quia *inquam* jam non infertur in Peliſchthæos plaga amplior.

32 Percuſſerunt itaque die illo Peliſchthæos à Micmaſcho, Ajalonem uſque: ubi fatigatus erat populus valde.

33 Quamobrem contendens populus ad prædam, accipiebant quidem pecudes, & boves, & *juvencos* ſubrumos, quos jugulantes *fundebant ſanguinem* humi: ſed comedebat populus cum ipſo ſanguine.

34 Quod quum nunciatum eſſet Schauli dicendo, ecce hic populus peccant Iehovæ comedendo cum ſanguine; dixit perfide egiſtis; devolvite ad me hodie lapidem magnum.

35 Deinde dixit Schaul, diſcurrite per populum edicentes eis, admovete ad me quiſque bovem ſuum, & quiſque parvam pecudem ſuam, & jugulate hic, ut comedatis, & non peccetis Iehovæ comedendo *quicquam* cum ſanguine; admoventes ergo totus populus quiſque bovem ſuum, *qui erat* in manu ſua, *illa nocte*, jugulaverunt ibi.

36 Ita exſtruxit Schaul altare Iehovæ; hoc primum exſtruxit altare Iehovæ.

37 Poſtea dixit Schaul, deſcendentes perſequamur Peliſchthæos noctu, & prædemur eos, uſque ad lucem matutinam, ut non reliquum faciamus ex eis quemquam, qui dixerunt, quicquid bonum *videtur* in oculis tuis fac: ſed dixit Sacerdos, accedamus hic ad Deum.

38 Conſulente itaque Schaule Deum, an deſcendens perſequar Peliſchthæos? an traditurus es eos in manum Iſraelis? non reſpondit ei die illo.

39 Quapropter dixit Schaul, accedite huc, *uſque ad* omnibus extremitatibus populi, & cognoſcite, ac videte qua in re fuerit peccatum hoc hodierno die.

40 Nam *ut* vivit Iehova, qui ſervat Iſraelem, etiam ſi illud fuerit in Iehonathane filio meo, omnino morietur: nec *erat* qui reſponderet ei ex toto populo.

41 Tum edixit toti Iſraeli, vos eſtote à latere uno, ego autem & Iehonathan filius meus erimus à latere altero: dixeruntque populus Schauli, quod bonum *videtur* in oculis tuis fac.

42 Quum itaque dixiſſet Schaul Iehovæ Deo Iſraelis, cedò integrum, & deprehenſus eſſet Iehonathan cum Schaule, populus autem abſoluti eſſent:

43 Dixit Schaul, ſortimini inter me & Iehonathanem filium meum; deprehenſuſque eſt Iehonathan.

44 Quare dixit Schaul Iehonathani, indica mihi quid feciſti? quod indicans ei Iehonathan, dixit, tantummodo guſtavi extremitate baculi qui *eſt* in manu mea, parum mellis, ecce me, *an* moriturus ſum?

45 Cui dixit Schaul, ita faciat *mihi* Deus, & ita pergat; nam omnino moriturus es, Iehonathan.

46 Sed dixit populus Schauli, an Iehonathan moreretur, qui comparavit ſalutem hanc maximam in Iſraele? abſit, *ut* vivit Iehova, an cadere debet ullus è capillis capitis ejus, quandoquidem Deo duce operatus eſt hoc hodie? ſic redemerunt populus Iehonathanem ut non moreretur.

47 Deinde aſcendit Schaul à perſequendis Peliſchthæis: Peliſchthæi vero abierunt in locum ſuum.

48 Schaul autem acceptum obtinuit regnum ſuper Iſraelem: & bellavit circumquaque contra omnes inimicos ſuos, contra Moabitas, & contra Hammonitas, & contra Edomæos, & contra reges Tzobæ, & contra Peliſchthæos, & in quoſcunque ſe vertebat inquietabat *eos*.

49 Comparavit etiam copias quibus percuſſit Hamalekitum: denique eripuit Iſraelem è manu diripientium eum.

50 Erant autem filii Schaulis Iehonathan, & Iiſchvi & Malciſchuah: nomina vero duarum filiarum ejus, nomen *quidem* primogenitæ Merab, nomenque minoris Mical.

51 Et

51 Et nomen uxoris Schaulis, Achinoham filia Achimahazi: nomen vero principis exercitus ejus, Abner filius Neri patrui Schaulis.
52 Nam Kiſch pater Schaulis, & Ner pater Abneri filius *erat* Abi-Elis.
53 Sed quia erat validum bellum contra Peliſchthæos omnibus diebus Schaulis; proſpiciebat *ſibi* Schaul de omni viro forti, & omni ſtrenuo, quem recipiebat ad ſe.

CAP. XV. *Schaulis inobedientia, ob quam reprobatur à Deo.*

DIxit autem Schemuel Schauli, me miſerat Iehova ad ungendum te in regem ſuper populum ſuum, *nempe* ſuper Iiſraelem: idcirco nunc auſcultа voci verbiſque Iehovæ.
2 Sic ait Iehova exercituum, viſitavi id quod feci Hamalek Iiſraeli: qui oppoſuit ei *ſciem* in itinere quum aſcenderet ex Ægypto.
3 Nunc abi ut percutias Hamalekum, & anathemati devoveatis quicquid *eſt* ei, neque clementia utaris erga eum: ſed occidas cum virum tum mulierem, cum puerum tum lactentem, cum bovem tum parvam pecudem, cum camelum tum aſinum quemque.
4 Hoc promulgato Schaul apud populum, recenſuit eos in Telajimis, ducenta millia peditum; & decem millia virorum Iehudæ.
5 Quumque Schaul perveniſſet uſque ad civitates Hamaleki, ut contenderet *cum eo*, in vallem ejus;
6 Edixit Schaul Kenæis, abite, recedite, deſcendite è medio Hamalekitæ, ne faciam ut tollaris cum eo, tu enim exercuiſti benignitatem erga omnes Iiſraelitas, quum aſcenderent ex Ægypto: receſſit *itaque* Kenæus è medio Hamaleki.
7 Et percuſſit Schaul Hamalekum inde à Chavila *uſque* qua venis Schurem, qui *eſt* è regione Ægypti.
8 Sed capit Agagum regem Hamaleki vivum: & totum ejus populum interneccioni devovit acie gladii.
9 Itaque clementia uſus Schaul cum populo ergo Agagum, & erga opimos gregum & armentorum, etiam ſecundarios, & erga ovium duces, & erga quicquid bonum erat, noluerunt interneccioni devovere ea: tantum omnem rem contemtibilem & tabeſcentem, eam interneccioni devoverunt.
10 Quapropter fuit verbum Iehovæ ad Schemuelem, dicendo:
11 Pœnitet me conſtituiſſe Schaulem regem, quia averſus eſt à ſequendo me, & verba mea non præſtitit: quod diſplicuit Schemueli adeo ut clamaret ad Iehovam tota illa nocte.
12 Deinde ſurgente Schemuele, *ut iret* obviam Schauli mane: nunciatum eſt Schemueli dicendo, venerat Schaul Carmelum, ubi ecce conſtituerat ſibi ſtationem, ſed deflectens tranſivit ac deſcendit Gilgalem.
13 Quo veniente Schemuele ad Schaulem; dixit ei Schaul, benedictus eſto Iehovæ, præſtiti verbum Iehovæ.
14 Cui dixit Schemuel, quid ergo *ſibi vult* vox pecudum iſtarum *perſonans* aures meas? & vox iſta armentorum quam ego audio?
15 Dixit vero Schaul, ab Hamalekitis adduxerunt ea, quia clementia uſus eſt populus erga opimos gregis & armenti, ad ſacrificandum Iehovæ Deo tuo, reſiduum autem internecioni devovimus.
16 Tum dixit Schemuel Schauli, deſine, ut renunciem tibi quod eloquutus eſt mihi Iehova hac nocte: qui dixit ei, loquere,
17 Dixit ergo Schemuel, nonne quum parvulus *videbaris* in oculis tuis, caput tribuum Iiſraelis fuiſti, & unxit te Iehova in regem ſuper Iiſraelem?
18 Et quum mitteret te Iehova in expeditionem hanc; dixit, abi, ut internecioni devoveas peccatores iſtos Hamalekū, & oppugnes eum, uſque adeo ut *tui* iſti conſumant eos?
19 Quare ergo non auſcultaſti voci Iehovæ? ſed contendens ad prædam, feciſti quod malum *videtur* in oculis Iehovæ?
20 Dixit vero Schaul Schemueli, imo auſcultavi voci Iehovæ, & ambulavi in via quo miſit me Iehova: adduxi quidem Agagum regem Hamaleki, ſed Hamalekum interneccioni devovi.
21 Accepit vero populus de præda illorum greges & armenta, præſtantiſſimum illius anathematis, ad ſacrificandum Iehovæ Deo tuo Gilgale.
22 At dixit Schemuel, an delectatur Iehova holocauſtis & ſacrificiis, ut quum auſcultatu voci Iehovæ? ecce auſcultare *eſt* melius ſacrificio, attendere, adipe arietum.
23 Quin *ſicut* peccatum divinationis *eſt* rebellio, & *ſicut* ſuperſtitio & idola *eſt* repugnantia: quia ſpreviſti verbum Iehovæ, ſprevit ſimiliter te ne ſis rex.
24 Tum dixit Schaul Schemueli, peccavi quod tranſgreſſus ſum præſtitutum Iehovæ & verba tua: quia timui populum, ideo auſcultavi voci eorum.
25 Nunc autem, condona, quæſo, peccatum meum, & revertere mecum, ut incurvem me Iehovæ *honorem habiturus*.
26 Dixit vero Schemuel Schauli, non revertar tecum: nam ſpreviſti verbum Iehovæ, ideo ſprevit te Iehova, ne ſis rex ſuper Iiſraelem:
27 Itaque divertit Schemuel ut abiret: ſed apprehendit *Schaul* alam pallii ejus, ita ut lacerraretur.
28 Tum dixit ei Schemuel, laceravit Iehova regnum Iiſraelis à te hodie, ut det ipſum proximo tuo, qui melior *eſt* te.
29 Quin etiam qui *eſt* æternitas Iiſraelis non comittet mendaciter, neque pœnitebit eum: non enim homo *eſt* ut pœniteat eum.
30 Tandem eo dicente, peccavi, jam honora quæſo me coram Senioribus populi mei & coram Iiſraele: & revertere mecum, ut incurvem me Iehovæ Deo tuo *honorem habiturus*.
31 Reverſus Schemuel ſequutus eſt Schaulem & incurvavit ſe Schaul Iehovæ *honorem exhibens*.
32 Deinde dicente Schemuele, admovete ad me Agagum regem Hamaleki, ivit ad eum Agag delicate *cultus*: dicebat enim Agag, certe receſſit amaritudo mortis.

33 Sed

33 Sed dixit Schemuel, quemadmodum orbavit mulieres gladius tuus, ſic orbabitur inter mulieres mater tua; dilaniavitque Schemuel Agagum coram Iehova Gilgale.

34 Tum abiit Schemuel Ramam: Schaul vero aſcendit in domum ſuam Gibham Schaulis.

CAP. XVI. *David rex deſignatur, & ad Schaulem adductas citharæ pulſu fugat ab eo malignum ſpiritum.*

POſtea non perrexit Schemuel inviſere Schaulem uſque ad diem mortis ſuæ, quum luxiſſet Schemuel de Schaule, quia Iehovam pœnitebat regem conſtituiſſe Schaulem ſuper Iiſraelem. *Caput* XVI.

2 Nam dixit Jehova Schemueli, quouſque lugeres de Schaule, cum ego ſpreverim eum ne regnet ſuper Iiſraelem? imple cornu tuum oleo, & abi *quo* mitto te, ad Iiſchajum Beth-Lechemitam, nam proſpexi inter filios ejus mihi *de* rege.

3 Cui dicente Schemuele, quomodo irem? audiens enim Schaul occideret me: dixit Jehova, vitulam armenti accipito in manu tua, & dices, ad celebrandum convivium Jehovæ veni.

4 Et invitabis *Iiſchajum* ad illud convivium: ego autem oſtendam tibi id quod facturus es, ut ungas mihi quem dixero tibi.

5 Quum itaque Schemuel faciens quod ediſſerat Iehova adveniret Beth-Lechemum, trepidi accurrunt Seniores civitatis obviam ei, & dicebat *quiſque*, proſperè*ne* advenis?

6 Qui dixit, proſpere, ad celebrandum convivium Iehovæ veni, comparate vos ut veniatis mecum ad illud convivium: ſimiliter juſſit comparare ſe Iiſchajum & filios ejus, & invitavit illos ad illud convivium.

7 Fuit autem ingredientibus illis quum videret Eliabum, ut diceret utique coram Iehova *eſt* unctus ejus.

8 Edixit vero Jehova Schemueli, ne reſpicito ad ſpeciem ejus; aut ad altitudinem ſtaturæ ejus, nam reſpui eum: non enim *ſpectat* quod ſpectare ſolet homo, nam homo ſpectat *quod eſt* ob oculos, ſed Iehova ſpectat *quod eſt* in animo.

9 Deinde vocans Iiſchai Abinadabum, juſſit eum tranſire ante Schemuelem, qui dixit, neque hunc elegit Iehova.

10 Tunc juſſit Iiſchai tranſire Schammam, qui dixit, neque hunc elegit Iehova.

11 Sic juſſit Iiſchai tranſire ſeptem filios ſuos coram Schemuele; ſed dicebat Schemuel Iiſchajo, non elegit Jehova iſtos.

12 Denique dixit Schemuel Iiſchajo, an abſolverunt *tranſire* pueri? qui dixit, adhuc reliquus *eſt* minimus qui ecce paſcit gregem: dixit ergo Iiſchajo Schemuel, mitte & aſſume eum, non enim deflectemus donec venerit huc.

13 Mittens itaque adduxit eum (erat autem rufus cum pulchritudine oculorum & decoro aſpectu) & dixit Jehova, ſurge, unge eum, quia hic ille eſt.

14 Schemuel itaque accepto cornu olei, unxit eum in medio fratrum ejus; & irruens ſpiritus Jehovæ in Davidem, *egit eum* à die illo & deinceps: Poſtea ſurgens Schemuel abiit Ramam.

15 Nam ſpiritus Jehovæ receſſerat à Schaule; perturbabatque eum ſpiritus malus à Jehova.

16 Quapropter dicentibus ſervis Schaulis ei; ecce, jam ſpiritus Dei malus perturbat te:

17 Edicat, quæſumus, dominus noſter ſervis tuis adſtantibus tibi, *ut* perquirant aliquem ſcientem, pulſantem citharam; eritque quum inerit tibi ſpiritus Dei malus, ut eo pulſante manu ſua, bene ſit tibi:

18 Edixit Schaul ſervis ſuis; proſpicite mihi jam de aliquo bene pulſante, quemeducatis ad me.

19 Tum reſpondens unus ex ejus pueris dixit, ecce proſpexi, filius *eſt* Iiſchai Beth-Lechemitæ; ſciens pulſare, & valens robore, & vir bellicoſus, rerumque intelligens, ac vir formoſus: denique Jehova *eſt* cum eo.

20 Quapropter Schaul miſſis nunciis ad Iiſchajum; edixit, mitte ad me Davidem filium tuum, qui *eſt* cum grege.

21 Accipiens vero Iiſchai aſinum *cum* pane & utrem vini, hœdumque lactentem unum: miſit per Davidem filium ſuum ad Schaulem.

22 Quumque veniſſet David ad Schaulem, ſtabat coram eo: dilexitque eum valde, adeo ut eſſet ei armiger.

23 Miſitque Schaul ad Iiſchajum, qui diceret, ſtet, quæſo, David coram me, nam invenit gratiam in oculis meis.

24 Erat enim quum ineſſet ſpiritus Dei Schauli, ut David accipiens citharam pulſaret manu ſua; unde reſpirabat Schaul, & bene erat ei, recedente ab eo ſpiritu illo malo.

CAP. XVII. *David Goliathum devincit, & partâ victoriâ ad Schaulem deducitur.*

QUum enim congregaviſſent Peliſchthæi caſtra ſua ad bellum, congregaverunt ſe ad Socuncem, quæ *eſt* Jehudæ; & metati ſunt inter Socuntem & Hazzekam, in termino Dammæorum.

2 Schaul vero & Iiſraelitæ congregati caſtris poſitis ad convallem querceti; inſtruxerunt aciem contra Peliſchthæos.

3 Conſiſtentibus itaque Peliſchthæis in monte hinc, Iiſraelitis vero conſiſtentibus in monte inde; ubi vallis *erat* inter eos:

4 Egreſſus erat quidem duellator è caſtris Peliſchthæorum, Goliath nomine, Gathe*orundus*: cujus altitudo *erat* ſex cubitorum cum ſpithama.

5 Galea autem chalybæa ſuper caput ejus, & lorica ſquamata erat indutus; cujus loricæ pondus *erat* quinquies mille ſiclorum, è chalybe:

6 Et tibialia chalybea *erant* ſuper pedes ejus: & humerale chalybeum inter humeros ejus:

7 Haſtile autem haſtæ ejus ſimile *erat* jugo textorum, & mucro ferreus haſtæ ejus ſexcentorum ſiclorum *erat*: & qui ſcutum ferebat antecedebat eum.

8 Is ſubſiſtens clamabat ad acies Iiſraelitarum,

rum, & dicebat eis, quare prodiretis inſtruendo aciem? an non ego ſum Peliſchthæus unus? vos ergo ſervi Schaulis eligite vobis virum qui deſcendat ad me.

9 Si prævalebit pugnando contra me ita ut percutiat me, utique erimus vobis ſervi: ſin autem ego prævaluero ei ita ut percutiam eum, viciſſim eritis nobis ſervi: omnino ſervietis nobis.

10 Dicebat præterea Peliſchthæus ille, ego probro affecero acies Iſraelitarum hodie: date mihi virum ut pugnemus ſimul.

11 Quumque audiſſet Schaul & totus Iſrael verba illa Peliſchthæi; conſternati timebant valde.

12 David autem, ille filius viri Ephrataei, Beth-Lechemo Jehudæ: (huic nomen Iſchai, erantque ei octo filii: & vir ille temporibus Schaulis ſenuerat, provectus inter homines *ſenes*.

13 Abeunteſque tres filii Iſchai maximi ſequebantur Schaulum in iſto bello: nomenque trium filiorum ejus qui iverant in iſtud bellum *erat* Eliab primogeniti, ſecundi autem ab eo Abinadab, & tertii Schamma.

14 David autem erat minimus: tres vero maximi ſequebantur Schaulum.

15 David, inquam, ibat & redibat à comitatu Schaulis; ad paſcendum gregem patris ſui, Beth-Lechemum.

16 Appropinquaverat autem Peliſchthæus ille mane & veſpere; & ſtiterat ſe quadraginta diebus:

17 Quum dixit Iſchai Davidi filio ſuo, accipe nunc pro fratribus tuis epham hanc ariſtarum toſtarum, & decem hos panes; & celeriter deportato in caſtra ad fratres tuos.

18 Decem vero caſeos iſtos lacteos deferto ad Chiliarchum *eorum*: & fratres tuos viſitans *cognoſcito* de proſperitate *eorum*, & arram ab eis accipito.

19 Schaul autem cum ipſis, & omnes Iſraelitæ in convalle quærebant *erant*, bellantes contra Peliſchthæos.

20 Itaque ſurgens David mane, deſerto grege penes cuſtodem, aſſumſit *ea* & abiit quemadmodum præceperat ei Iſchai: pervenitque ad plauſtrorum ambitum, quum exercitus prodiret in aciem, & vociferarentur ad prælium.

21 Nam inſtruxerat ſe Iſraelitarum & Peliſchthæorum acies altera adverſus alteram.

22 Quapropter David deſerens impedimenta à ſe in manu cuſtodis impedimentorum, cucurrit in ipſam aciem, & adveniens interrogavit fratres ſuos de proſperitate:

23 Ipſo autem loquente cum eis, ecce vir ille duellator aſcendebat, Goliath Peliſchthæus nomine, oriundus Gatho, ex aciebus Peliſchthæorum, & loquebatur hujuſmodi verba: quæ audivit David:

24 Singuli autem Iſraelitæ quum viderent iſtum virum, fugiebant à facie ejus, adeo metuebant valde:

25 Et dicebat quiſque Iſraelita, nonne vidiſtis hunc virum qui aſcendit ad probro afficiendum Iſraelem aſcendere? erit tamen *ut* virum illum qui percuſſerit eum, ditet rex divitiis magnis, & filiam ſuam det ei, & domum paternam ejus efficiat immunem in Iſraele.

26 Tunc alloquutus eſt David homines qui adſtabant ſic dicendo, quid fieret viro qui percuteret Peliſchthæum illum, & auferret opprobrium ab Iſraele? quis enim *eſt* Peliſchthæorum præputiatus iſte, qui probro afficit acies Dei viventis?

27 Cui loquutus eſt populus ille in eandem ſententiam, dicendo, ita fiet viro illi qui percuſſerit eum.

28 Audiebat autem Eliab frater ejus maximus, quum alloquerentur viros illos: quare Eliab accenſus ira in Davidem dixit, quorſum deſcendiſti? aut penes quem deſeruiſti paucula illas pecudes in deſerto? ego novi arrogantiam tuam & nequitiam animi tui, te ad inſpiciendum hoc bellum deſcendiſſe.

29 Dixit vero David, quid feci nunc? nonne negotium fuit?

30 Deinde deflectens ab eo verſus alium, loquutus eſt in eandem ſententiam: reſponderuntque populus in ſententiam priorem.

31 Quumque auditi fuiſſent ſermones quos loquebatur David; indicati ſunt præſente Schaule, qui accivit eum.

32 Dixit vero David Schauli, ne concidat animus ullius propter iſtum: ſervus tuus iturus eſt & pugnaturus contra Peliſchthæum iſtum.

33 Sed dixit Schaul Davidi, non prævales res eundo ad Peliſchthæum iſtum, ut pugnes contra eum: puer enim es, ipſe vero vir bellicoſus à pueritia ſua.

34 Tum dixit David Schauli, paſcente ſervo tuo patri ſuo gregem, quum accedens leo aut urſus, auferret parvam pecudem è grege;

35 Egreſſus perſequebar illum ut percuterem eum, aut eriperem ex ore ejus; inſurgentem vero in me prehendebam eum barba, & percutiens morte afficiebam eum:

36 Tum leonem, tum urſum percuſſit ſervus tuus: & Peliſchthæus præputiatus iſte ut unus ex eis futurus eſt, cum probro affecerit acies Dei viventis.

37 Dixitque David, Iehova qui eripuit me à leone & ab urſo, idem eripiet me è manu Peliſchthæi iſtius: tum dixit Schaul Davidi, abi & Iehova ſit tecum.

38 Jufferat autem Schaul Davidem indui armis ſuis, & impoſuerat galeam chalybeam capiti ejus, jufferatque eum indui lorica.

39 Quum itaque David accinctus gladio ſuo ſuper arma ſua vellet incedere, qui non expertus eſſet, dixit David Schauli, non poſſum incedere cum iſtis; quia non ſum expertus: amovitque ea David à ſe:

40 Et accepto baculo ſuo in manu ſua elegit ſibi quinque læves lapides ex valle, quos impoſuit inſtrumento paſtorali quod habebat, id eſt, pera, funda autem ejus *erat* in manu ejus: ſic appropinquabat ad Peliſchthæum.

41 Similiter Peliſchthæus indeſinenter pergebat appropinquare ad Davidem; viro illo, qui ferebat ſcutum, præcedente eum.

42 Quum-

42 Quumque intuitus Philiſchthæus videret Davidem, ſpernebat eum; eo quod eſſet puer & rufus cum pulchritudine aſpectus.

43 Quamobrem dicebat Philiſchthæus ille Davidi: an canis ſum quod venis contra me cum baculis? maledicebatque Philiſchthæus ille Davidi per deos ſuos.

44 Deinde quum dixiſſet Philiſchthæus Davidi: accede ad me, ut tradam carnem tuam volatilibus cœli & beſtiis agri:

45 Dixit David illi Philiſchthæo, tu venis ad me cum gladio, & cum haſta, & cum humerali: ego vero venio ad te in nomine Iehovæ exercituum, Dei acierum Iſraelitarum quem probro affeciſti.

46 Hoc ipſo die dedet te Iehova in manum meam, ut percutiens te amoveam caput tuum à te, & tradam cadavera exercitus Philiſchthæorum hoc ipſo die volatilibus cœli & beſtiis terræ: ita cognoſcent *incolæ* totius terræ Deum eſſe pro Iſraele:

47 Et cognoſcent tota congregatio hæc, non gladio aut haſta Iehovam ſervare, nam Iehovæ *eſt* hoc bellum, ideo tradet vos in manus noſtras.

48 Fuit autem quum ſurgens Philiſchthæus pergeret appropinquare obviam Davidi, & feſtinans David procurrere in aciem obviam Philiſchthæo.

49 Ut extendens David manum ſuam ad ſuum inſtrumentum, acceptum inde lapidem intorqueret funda, & percuteret Philiſchthæum in fronte ejus: ita ut immerſo lapide in frontem ejus caderet pronus in terram.

50 Quum itaque robuſtior fuiſſet David Philiſchthæo funda & lapide, & percuſſiſſet Philiſchthæum morti traditurus eum; quia gladius non *eſſet* in manu Davidis:

51 Accurrens David, ſtetit ſuper Philiſchthæum, deinde arrepto gladio ejus, quem eduxit è vagina ſua ut morte afficeret eum, amputavit illo caput ejus: quapropter videntes Philiſchthæi mortuum eſſe fortiſſimum ſuum, aufugerunt.

52 Surgentes vero viri Iſraelis & Jehudæ, vociferando perſequuti ſunt Philiſchthæos uſque qua is per vallem, & uſque ad portas Hekronis: ceciderunt que conſoſſi Philiſchthæorum per viam *ad* Schaarajima Gathum & Hekronem uſque.

53 Deinde reverſi Iſraelitæ ab inſectando Philiſchthæos, diripuerunt caſtra eorum.

54 Poſtea accipiens David caput Philiſchthæi, detulit ipſum Jeruſchalaima: arma vero ejus depoſuit in tentorio ſuo.

55 Quum autem videret Schaul Davidem viam procedentem Philiſchthæo illi, dicebat Abnero principi militiæ, cujus filius *eſt* ille puer, Abner? cui dicebat Abner, *ut* vivit anima tua Rex, non novi.

56 Dicebat vero Rex: interroga tu, cujus filius ſit *iſte* adoleſcens.

57 Quapropter quum reverteretur David à cæde Philiſchthæi, aſſumens eum Abner adduxit eum in aſpectum Schaulis, caput Philiſchthæi habentem in manu ſua:

58 Cui dicente Schaule, cujus filius es, ô puer? dixit David, filius ſervi tui Jiſchai Beth-Lechemitæ. *Cap.* XVIII.

59 Fuitque quum abſolveret alloqui Schaulem; ut anima Jehonathanis devinciretur cum anima Davidis, adeo ut amaret eum Jehonathan tanquam ſeipſum.

CAP. XVIII. *Jehonathan cum David, amicitiam iniit: Schaul autem ſit ei invidus & inimicus.*

1 ITaque aſſumſit eum Schaul die illa: nec permittebat ei redire domum patris ſui.

2 Deinde pepigit Jehonathan cum Davide fœdus; eo quod amaret eum tanquam ſeipſum:

3 Et exuens ſe Jehonathan pallio quo erat indutus, tradidit illud Davidi, & veſtes ſuas, & tum gladium ſuum, tum arcum ſuum, tum denique zonam ſuam.

4 Quumque prodiens David ad quæcunque mittebat eum Schaul, ſecundaretur, præpoſuit eum Schaul viris militaribus, bonuſque videbatur in oculis totius populi: etiamque in oculis ſervorum Schaulis.

5 Sed fuit redeuntibus illis, quum reverteretur David à cæde Philiſchthæorum, ut prodirent fœminæ ex omnibus civitatibus Iſraelis ad cantandum, & earum choreæ obviam Schauli Regi; cum tympanis præ lætitia, & cum panduris.

6 Reſpondebant autem fœminæ ludentes, & dicebant, percuſſit Schaul millia ſua; at David myriadas ſuas.

7 Quapropter accenſa *eſt ira* Schaulis valde, mala enim videbatur in oculis ejus hæc res, ac dicebat, tribuerunt Davidi Myriadas, mihi vero tribuerunt millia: & amplius ei regnum tantum modo ipſum *acceſſerit*.

8 Et configebat Schaul oculos in Davidem ab eo die & deinceps.

9 Fuit enim poſtride, quum irruente ſpiritu Dei malo in Schaulem, prophetico more ageret domi ſuæ, & David pulſaret manu ſua eo die ut antea (erat autem haſta in manu Schaulis.

10 Ut jacularetur Schaul haſtam, dicens, percutiam Davidem uſque ad parietem: ſed deflexit David metu illius bis.

11 Deinde metuens Schaul propter Davidem, eo quod eſſet Iehova cum illo, & à Schaule receſſiſſet;

12 Amovit eum Schaul à ſe; conſtituitque eum ſibi Chiliarchum; ut procederet & veniret ante populum.

13 David autem in omnibus viis ſuis ſecundabatur; quia Iehova *erat* cum eo.

14 Quumque videret Schaul eum ſecundari valde, formidabat ab eo.

15 Totus vero Iſrael & Jehuda amabat Davidem, quia ipſe procedebat & veniebat ante eos.

16 Itaque dixit Schaul Davidi; ecce filia mea major Merab, ipſam daturus ſum tibi uxorem, tantum eſto mihi ſtrenuus, & gere bella Iehovæ: Schaul enim dicebat, ne ſit manus mea contra eum, ſed ſit contra eum manus Philiſchthæorum.

17 Dixit

17 Dixit vero David Schaulî, quis *sum* ego, aut quis *auctor* vitæ meæ? *aut* familia patris mei in Jisraele, quod futurus sim gener regis?

18 Fuit autem quo tempore daturus erat Merabam filiam Schaulis Davidi, ut ipsa daretur Hadrieli Mecholathæo in uxorem.

19 Sed amabat Mical filia Schaulis Davidem: quod quum nuntiatum esset Schauli, rectum visum est in oculis ejus.

20 Dicebat enim Schaul, dem eam illi ut sit ei in tendiculam, & sit contra eum manus Peliſchthæorum: dixitque Schaul Davidi, per alteram teaffinitate conjunge me cum iſta die.

21 Præceperat autem Schaul ſervis ſuis, alloquimini Davidem clam dicendo, ecce delectatur te rex, & omnes ſervi ejus amant te: nunc ergo junge te affinitate cum rege.

22 Ut autem eloquuti ſunt ſervi Schaulis in aures Davidis ſermones iſtos; dixit David, an *videtur* leve in oculis veſtris affinitate jungi cum rege, cum ego ſim vir pauper & vilis?

23 Quod quum renunciaſſent ſervi Schaulis ei, dicendo; hujuſmodi ſermonibus loquutus eſt David.

24 Edixit Schaul, ſic dicite Davidi, non delectatur rex dote, niſi ex centum præputiis Peliſchthæorum, ut ultio ſumatur de inimicis regis: Schaul autem cogitabat efficere ut David caderet manu Peliſchthæorum.

25 Renunciantibus igitur ſervis ejus Davidi ſermones iſtos, recta *viſa* eſt res in oculis Davidis, ut affinitate conjungeret ſe regi: necdum impleti erant dies illi;

26 Quum ſurgens David abiit ipſe cum viris ſuis, & percuſſit è Peliſchthæis ducentos viros; quorum præputia attulit David, pleneque exhibuerunt ea regi, quo affinitate ſe jungeret regi: quapropter dedit ei Schaul Micalem ſuam filiam in uxorem.

27 Videns autem Schaul & cognoſcens Iehovam eſſe cum Davide; & Micalem filiam Schaulis amare illum;

28 Perrexit Schaul metuere à Davide amplius: ſic fuit Schaul infeſtus Davidi omnibus diebus ſuis.

29 Prodeuntibus enim præfectis Peliſchthæorum, erat quotieſcunque prodibant, ut ſecundaretur David præ omnibus ſervis Schaulis, & in pretio eſſet nomen ejus valde.

CAP. XIX. *Schaulis erga Davidem odium & occidendi animus: & hujus exilium*

1 Tanque alloquutus eſt Schaul Jehonathanem filium ſuum, & omnes ſervos ſuos, de morte afficiendo Davide: ſed Jehonathan filius Schaulis delectabatur Davide valde.

2 Quapropter indicavit Jehonathan Davidi dicendo, quærit Schaul pater meus morte afficere te: nunc ergo cave tibi quæſo, mane, & conſidens in occulto abſconde te.

3 Ego autem exiens conſiſtam ad latus patris mei in eodem agro ubi tu eris, & ipſe alloquar de te patrem meum, & ubi percepero aliquid, nunciabo tibi.

4 Alloquens ergo Jehonathan de Davide bonis verbis Schaulem patrem ſuum; dicebat ei, ne peccet rex in ſervum ſuum, in Davidem, quia non peccavit in te, quinimo facta ejus bono ſunt tibi valde.

5 Nam quum exponens vitam ſuam in manu ſua percuſſit Peliſchthæos, & comparavit Iehova ſalutem magnam toti Jiſraeli, vidiſti & lætatus es; & quare peccares contra ſanguinem innoxum, morte afficiendo Davidem immerito?

6 Tum auſcultavit Schaul voci Jehonathanis; ita ut juraret Schaul, *ut* vivit Iehova non afficietur morte.

7 Quapropter vocavit Jehonathan Davidem, & indicavit ei Jehonathan omnia verba iſta: & reduxit Jehonathan Davidem ad Schaulem, ut eſſet coram eo ſicut antea.

8 Perrexit autem bellum eſſe: & prodiens David ad pugnandum contra Peliſchthæos, percuſſit eos plaga magna, & fugerunt à facie ejus.

9 Deinde quum *ineſſet* ſpiritus Iehovæ malus Schauli, (erat autem domi ſuæ deſidens, tenens haſtam ſuam manu ſua, pulſante Davide manu)

10 Quæſivit Schaul percutere haſta Davidem *uſque* ad parietem, ſed ea declinante à facie Schauli, percuſſit haſta parietem; ſic David aufugiens eripuit ſe nocte illa.

11 Miſit autem Schaul legatos verſus domum Davidis ad obſervandum eum, ut morte afficeret eum mane: quod nunciavit David Mical uxor ejus, dicendo, ſi non eripis te ipſum hac nocte, eras morte afficieris.

12 Quumque dimiſiſſet Mical Davidem per feneſtram; abiens aufugit, & eripuit ſe.

13 Mical vero aſſumtam quandam imaginem imoſuit lecto, & pulvinar caprinum cervicali ejus: quam texit veſte *ſtragula*.

14 Mittente vero Schaule legatos ad capiendum Davidem: dicebat illa, ægrotus eſt.

15 Tum remiſit Schaul legatos illos ad inviſendum Davidem, dicens; adducite eum in lecto ad me, ut morte afficiam eum.

16 Sed quum ingreſſi ſunt legati, ecce quædam imago *erat* in lecto, & pulvinar caprinum in cervicali ejus.

17 Dixitque Schaul Micali, quare ita decepiſti me, & dimiſiſti inimicum meum, ut eriperet ſe? & dixit Mical Schauli, ipſe dixerat mihi, dimitte me, quamobrem morte afficerem te?

18 David ergo fuga eripiens ſe venit ad Schemuelem Ramam, indicavitque ei quicquid feciſſet ſibi Schaul; & abiit ipſe cum Schemuele ut conſiderent Najothis.

19 Quumque nunciaretur Schauli dicendo, ecce David *eſt* Najothis in Rama:

20 Miſit Schaul legatos ad capiendum Davidem, & vidit *quiſque* congregationem prophetarum prophetantium, & Schemuelem ſtantem, qui præerat illis: tunc invaſit legatos Schaulis ſpiritus Dei, ut more prophetico agerent ipſi quoque.

21 Quod quum eſſet nunciatum Schauli, miſit legatos alteros qui more prophetico egerunt ipſi quoque: ideo remiſit Schaul legatos tertios, qui more prophetico egerunt ipſi quoque.

22 Tandem abiens etiam ipſe Ramam quum perveniſſet uſque ad ciſternam magnam quæ *eſt* in Schecu, interrogabat dicens, ubi *eſt* Schemuel & David? cui dixit *quiſpiam*, ecce Najothis in Rama.

23 Tum abibat illuc Najothas in Rama: ſed invaſit eum quoque ipſum ſpiritus Dei, ita ut indeſinenter pergens prophetico more ageret, uſque dum perveniret Najothas in Rama.

24 Ubi exuens etiam ipſe veſtes ſuas prophetico more agebat ipſe quoque coram Schemuele, ita excidit nudatus toto die illo & tota nocte: ideo dicere ſolent, an etiam Schaul *eſt* inter Prophetas?

CAP. XX. *Amicitia Jehonathanis & Davidis confirmatur, & facto probatur.*

INterea fugit David Najothis in Rama: & veniens dixit coram Jehonathane, quid feci? quæ *eſt* iniquitas mea? & quod *eſt* peccatum meum coram patre tuo, quod quærit vitam meam?

2 Qui dixit ei, abſit, non morieris; ecce non ſolet pater meus facere quicquam magnum aut quicquam parvum, quin revelet mihi in aurem: cur ergo celaret me pater meus rem hanc? non *eſt* hoc.

3 Deinde vero juravit David, dicens, certo novit pater tuus me inveniſſe gratiam in oculis tuis, ideo dixit, ne cognoſcat hoc Jehonathan, ut non afficiatur dolore: at certe *ut* vivit Iehova & vivit anima tua, quaſi paſſus inter me & mortem *eſt*.

4 Dixit vero Jehonathan Davidi: eloquere quod ſit deſiderium tuum, & efficiam tibi.

5 Tum dixit David Jehonathani, ecce novilunium *eſt* cras, quo ego omnino ſedere ſoleo cum rege ad comedendum: dimittas ergo me, & abſcondam me in illo agro dum erit veſpera tertiana.

6 Si recenſendo deſideraverit me pater tuus: tum dices, obnixe excuſavit ſe apud me David, ut percurreret Beth-Lechemum in civitatem ſuam, nam convivium ibi *eſſe* anniverſarium toti ejus familiæ.

7 Si ita dixerit, Bene, pax *erit* ſervo tuo: ſin autem plane accendetur ei *ira*; ſcito, definitum eſſe malum hoc ab eo.

8 Hanc exercebis benignitatem erga ſervum tuum, quandoquidem in fœdus Iehovæ induxiſti ſervum tuum, tecum, quod ſi *eſt* in me iniquitas, tu me affice morte, nam uſque ad patrem tuum quare adduceres me?

9 Cui dixit Jehonathan, abſit tibi, nam ſi plane novero definitum eſſe hoc malum à patre meo, ut obveniat tibi, annon illud indicarem tibi?

10 Dixit autem David Jehonathani, quis indicabit mihi; ſi quid reſponderit tibi pater tuus duri?

11 Dixit vero Jehonathan Davidi, age exeamus in iſtum agrum: egreſſique ſunt ambo in agrum illum.

12 Tum dixit Jehonathan Davidi, ô Iehova Deus Iſraelis, quum perveſtigavero à patre meo ſecundum hoc tempus cras *aut* poſtridie, ſi ecce bonus fuerit erga Davidem, annon tunc mitterem ad te, & revelarem tibi in aurem?

13 Ita faciat Jehova Jehonathani & ita pergat, ſi bonum videbitur patri meo hoc malum inferre tibi, ut revelaturus ſum tibi in aurem, & dimiſſurus ſum te ut abeas cum pace; quo ſit Iehova tecum, ſicut fuit cum patre meo.

14 Et non*ne*, tantiſper dum vixero? non*ne* *inquam*, tu viciſſim exerciturus es erga me benignitatem Iehovæ *hanc*, quod non moriturus ſum?

15 Neque præciſurus es benignitatem tuam à familia mea uſque in ſeculum? ne tunc quidem quum exſcindet Iehova inimicos Davidis quemque a ſuperficie terræ.

16 Sic pepigit Jehonathan cum familia Davidis fœdus, ut requireret Iehova de manu inimicorum Davidis.

17 Similiter de integro adjuravit Jehonathan Davidem pro amore ſuo erga eum: nam amore ſui ipſius amabat eum.

18 Poſtea dixit ei Jehonathan, cras *eſt* novilunium; & deſideraberis, quum vacabit ſedes tua.

19 Quumque ad triduum abfueris, deſcendito diligenter, ut venias ad locum illum ubi abſconderas te, quo die illud negotium geſtum *eſt*: & conſidebis juxta ſpeculam hanc lapideam.

20 Ego autem tres ſagittas *ad* latus ejus jaculabor; emittendo ad ſcopum.

21 Ecce autem mittens puerum quendam *dicendo*, abi, inveni ſagittas; ſi plane dixero puero, ecce ſagittæ ſunt præter te citerius, aſſume eum ut venias, nam pax tibi *erit*, & non *erit* quicquam, *ut* vivit Iehova;

22 Sed ſi ita dixero adoleſcenti, ecce ſagittæ *ſunt* præter te ulterius; abi, quia dimiſerit te Iehova.

23 Hujus autem verbi quod loquuti ſumus ego & tu; ecce Iehova *teſtis* inter me & te *eſto* uſque in ſeculum.

24 Itaque abſcondit ſe David in illo agro: fuitque in novilunio; quo feſſurus erat rex ad cibum, ut comederet;

25 Ut feſſuro rege in ſede ſua ſicut antea in ſede ad parietem, aſſurgeret Jehonathan ſederetque Abner à latere Schaulis, & vacaret locus Davidis.

26 Attamen non eſt loquutus quicquam Schaul illo die: dicebat enim, caſus eſt, non eſt mundus, quia non eſt mundus *non purificatus*.

27 Sed fuit poſtridie à novilunio, quum vacaret locus Davidis, ut diceret Schaul Jehonathani filio ſuo, quare non venit filius Jiſchai tum heri tum hodie ad cibum?

28 Reſpondit autem Jehonathan Schauli obnixe excuſavit ſe David apud me, *ut percurreret* Beth-Lechemum uſque:

29 Et dixit, dimitte me, quæſo, quia convivium familiæ nobis eſt in ea civitate, & ipſe frater meus præcepit mihi, nunc itaque ſi inveni gratiam in oculis tuis, proripiam quæſo me, & inviſam fratres meos: idcirco non venit ad menſam regis.

30 Tum accenſa eſt ira Schaulis in Jonathanem, adeo ut diceret ei, fili perverſiſſimæ con-

contumaciſſime ; nonne novi te ſeligere filium Jiſchai ad pudorem tuum , & ad pudorem nuditatis matris tuæ ?

31 Nam quibuſcunque diebus filius Jiſchai vixerit ſuper terram , non ſtabilieris tu & regnum tuum : quare nunc mitte, & captum *adduc* eum ad me, quia reus mortis eſt.

32 Reſpondens vero Jehonathan Schauli patri ſuo, dixit ei : quare morte afficeretur ? quid fecit ?

33 Tum jaculatus eſt Schaul haſtam ſuam in eum , ut percuteret eum : unde cognovit Jehonathan definitum hoc eſſe à patre ſuo, ut morte afficeret Davidem.

34 Quapropter ſurrexit Jehonathan à menſa, accenſus ira, neque comedit in die novilunii ſecundo cibum , dolore enim afficiebatur propter Davidem , quum ignomina affeciſſet ipſum pater ipſius.

35 Fuitque ipſo mane , ut exiens Jehonathan in agrum illum ad tempus conſtitutum Davidi, cum puero parvo ſecum :

36 Diceret puero ſuo , curre , inveni jam ſagittas , quas ego jaculaturus ſum : itaque currente puero ipſe jaculando ſagittam ulterius tranſmiſit.

37 Quum autem veniſſet puer uſque ad ſcopum *ad* quem jaculabatur Jehonathan, inclamavit Jehonathan poſt puerum dicens , nonne ſagitta præter te ulterius eſt ?

38 Præterea inclamavit Jehonathan poſt puerum , cito , feſtina, ne conſiſtito : quare collectis puer Jehonathanis ſagittis , rediit ad dominum ſuum.

39 Ipſe autem puer neſciebat quicquam ; tantum Jehonathan & David conſcii erant hujus rei.

40 Et dedit Jehonathan arma ſua puero illi, qui erat ſecum , dixitque ei , abi, refer in civitatem :

41 Puer ille abibat, quum David ſurgens è latere meridiano, procidit pronus in terram, incurvans ſe tribus vicibus : & oſculati ſunt alter alterum , fleveruntque alter cum altero ; donec Davidem erexiſſet.

42 Diceretque Jehonathan Davidi, abi cum pace : *ejus* quod juravimus nos ambo in nomine Jehovæ, dicendo, Jehova eſto inter me & te, atque inter ſemen meum & ſemen tuum *ipſis* uſque in ſeculum.

CAP. XXI. *David comedit panes propoſitities, idemque exul ſimulat amentiam.*

ITaque ſurgens abiit ; quum Jehonathan rediret in civitatem. *Cap.* XXI.

2 Adveniente autem Davide Nabum ad Achimelecum Sacerdotem, trepidus accurrens Achimelec obviam Davidi ; dicebat ei, quare tu ſolus *es* ? & an nemo *eſt* tecum ?

3 Dixit vero David Achimeleco Sacerdoti, Rex præcepit mihi aliquid, edixitque mihi, ne quis ſciat quicquam de hac re ad quam mitto te, & quam præcipio tibi : ipſis autem pueris condixit locum cujuſdam N.

4 Nunc igitur quid eſt penes te ? quinque panes tradito in manum meam ; aut quod præſto eſt.

5 Reſpondit vero Sacerdos Davidi dicens, non *adeſt* panis communis penes me : ſed panis ſacer adeſt, ſi caverint ſibi pueri ipſi, utique à muliere.

6 Tum reſpondens David Sacerdoti , dixit ei , imo vero mulier intercepta eſt nobis, ut heri nudiuſtertius, quum egrederer, jam erant inſtrumenta ipſa puerorum ſancta : eſt autem ratione communis *penes Sacerdotes*, præſertim quum eo die ſanctificatur *alius* in vaſe ſuo.

7 Itaque dedit ei Sacerdos ſanctum : eo quod non *eſſet* ibi panis , niſi panis facti amoti à conſpectu Jehovæ , ad apponendum panem calidum, quo die ille tollitur.

8 (*Erat* autem ibi quidam è ſervis Schaulis eo die , nomine Doeg Adomæus detentus coram Jehova : ampliſſimus paſtorum qui *erant* Schauli.)

9 Præterea dixit David Achimeleco, an non eſt hic penes te haſta, aut gladius ? nam nec gladium meum, nec arma mea accepi in manum meam, quia *erat* verbum regis urgens.

10 Cui dixit Sacerdos poſtquam applicuiſſet amiculum gladius Goliathi Peliſchthæi , quem percuſſiſti in convalle querceti, ecce is *eſt* involutus panno ; ſi illum accepturus es tibi, accipe, nam non *eſt* alius præter ipſum hic : cui dixit David , non *eſt* ei ſimilis , da eum mihi.

11 Itaque ſurgens David aufugit die illo metu Schaulis, & venit ad Aciſchum regem Gathi.

12 Dicentibus autem ſervis Aciſchi ei , nonne hic *eſt* David Rex iſtius terræ? annon de hoc reſpondebant in choreis dicendo, percuſſit Schaul millia ſua , David autem ſuas myriadas ?

13 Repoſuit David verba iſta in animo ſuo; timebatque valde ab Aciſcho rege Gathi.

14 Quapropter mutavit ſibi ſpeciem ſuam in oculis eorum , & agebat inſanum in manu eorum : & ſignabat valvas portæ ; demittebatque ſalivam ſuam in barbam ſuam.

15 Et dixit Aciſch ſervis ſuis; ecce videtis hominem amentem, quare adduxiſtis eum ad me ?

16 Carco*ne* amentibus ego , quod adduxiſtis hunc ut amentum agat apud me ? hiccine ingrederetur domum meam ?

CAP. XXII. *David profugus , monitu prophetæ, redit in Jehudaam. Schaul cauſa Davidis ſavit erga Sacerdotes Dei.*

ITaque abiens David inde, proripuit ſe ad ſpeluncam Hadullami : quo audito fratres ejus & tota familia patris ejus deſcenderunt ad eum illuc.

2 Congregaverunt quoque ſe ad eum quilibet preſſus angustia , & cuicunque *erat* exactor , & quiſquis amaro erat animo , ut eſſet ipſis præfectus : ita fuerunt cum ipſo quaſi quadringenti viri.

3 Poſtea abiens David inde Mitzpam Moabitarum ; dixit regi Moabitarum , egreſſi, quæſo, *maneant* pater meus & mater mea vobiſcum tantiſper dum cognoſcam quid facturus ſit me Deus :

4 Et deduxit eos in conſpectum regis Moabitarum, manſeruntque apud eum omnibus diebus quibus fuit David in eo propugnaculo.

5 Edixit autem Propheta Gad Davidi, ne maneto in iſto propugnaculo; abi ut redeas in terram Jehudæ: abiens itaque David venit in ſylvam Cherethæ.

6 Tum audiens Schaul recognitum eſſe Davidem & homines qui *erant* cum eo: Schaul, inquam, conſidens Gibhæ ſub nemore in excelſo, cum haſta ſua in manu ſua, omnibus ſervis ejus adſtantibus ei:

7 Dixit Schaul ſervis ſuis qui adſtabant ſibi, audite jam Binjaminitæ: etiam*ne* vobis omnibus daturus eſt filius Jiſchai agros & vineas? omnes*ne* vos diſpoſiturus eſt chiliarchos & centuriones:

8 Quod conjuraſtis vos omnes contra me, neque eſt qui revelaverit mihi in aurem, quum pangeret *fœdus* filius meus cum filio Jiſchai, neque eſt è vobis qui ægre tulerit mea cauſa, & revelaverit mihi in aurem, quod excitaverit filius meus ſervum meum contra me inſidiatorem, ſicut *eſt* hodie.

9 Reſpondit autem Doeg Adomæus, qui adſtabat cum ſervis Schaulis dicens, vidi filium Jiſchai venientem Nobum ad Achimelecum filium Achitubi.

10 Qui conſuluit pro eo Iehovam, & viaticum dedit ei: etiam gladium Goliathi Peliſchthæi dedit ei.

11 Tum miſit rex vocatum Achimelecum filium Achitubi Sacerdotem, & totam familiam paternam ejus, Sacerdotes qui *erant* Nobi: veneruntque omnes ad Regem.

12 Et dixit Schaul, audi jam fili Achitubi. quo dicente, ecce me, domine mi:

13 Dixit ei Schaul, quare conjuraſtis contra me tu & filius Jiſchai? cum dederis ei panem & gladium, & conſulueris pro eo Deum, ut inſurgeret contra me inſidiator, ſicut *eſt* hodie.

14 Reſpondens vero Achimelec regi dixit, at quis *eſt* inter omnes ſervos tuos ſicut David fidus, & gener regis, & incedens in tui obedientia, ac honorabilis in domo tua?

15 *An* eo die cœpi conſulere pro illo Deum? abſit mihi: ne imponat rex ſervo ſuo quicquam, *aut* ulli è familia patris mei, nam non fuit conſcius ſervus tuus in toto hoc negotio rei parvæ aut magnæ.

16 Attamen dixit Rex, omnino moriturus es Achimelec, tu & tota familia patris tui.

17 Dixitque Rex curſoribus qui adſtabant ſibi, divertite & morte afficite Sacerdotes Iehovæ, quia etiam manus eorum adjuncta eſt Davidi; & quia ſcientes eum fugere, non revelarunt mihi in aurem: ſed noluerunt ſervi regis extendendo manum ſuam irruere in Sacerdotes Iehovæ.

18 Quapropter dixit rex Dojego, diverte tu & irrue in Sacerdotes iſtos: divertens ergo Dojeg Adomæus irruit ipſe in Sacerdotes, & morte affecit eodem die octoginta quinque viros, geſtantes amiculum lineum.

19 Nobum quoque civitatem iſtorum Sacerdotum percuſſit acie gladii, tam viros quam fœminas, tam pueros quam lactentes; etiam boves, & aſinos, ac parvas pecudes acie gladii.

20 Tamen proripuit ſe filius unus Achimeleci filii Achitubi, nomine Ebjathar: & fugit poſt Davidem.

21 Tum nunciante Ebjathare Davidi, Schaulem occidiſſe Sacerdotes Iehovæ:

22 Dixit David Ebjathari, ſciebam eo die, quum ibi eſſet Dojeg Adomæus, omnino indicaturum eſſe Schauli; ego in cauſa fui, *cur ſæviretur* in omnes animas familiæ patris tui.

23 Mane mecum, ne time, nam qui quærit vitam meam quærit vitam tuam: ſed in cuſtodia tu *es* apud me.

CAP. XXIII. *David à perſecutore Schaule divinitus liberatur.*

QUum autem indicatum eſſet Davidi, dicendo: ecce Peliſchthæi bellum gerunt contra Kehilam, & ipſi diripiunt areas *illius*:

2 Conſuluit David Iehovam dicendo, an iturus ſum & percuſſurus Peliſchthæos illos? & dixit Iehova Davidi, i, & percutiens Peliſchthæos illos ſervato Kehilam.

3 Dicentibus vero hominibus Davidis ei, ecce nos hic in Jehuda timemus: quanto igitur magis euntes Kehilam in acies Peliſchthæorum.

4 Amplius iterum conſuluit David Iehovam, reſponditque ei Iehova; dicens, ſurge, deſcende Kehilam, quia ego illico traditurus ſum Peliſchthæos in manum tuam.

5 Itaque abiens David cum viris ſuis Kehilam, debellavit Peliſchthæos & abegit pecora eorum; quum percuſſiſſet eos plaga magna: ſic ſervavit David habitatores Kehilæ.

6 Fuit autem quando fugit Ebjathar filius Achimeleci ad Davidem Kehilam, *ut* deſcenderet *cum* amiculo in manu ſua.

7 Tum nunciatum eſt Schauli Davidem venſſe Kehilam: quare dicebat Schaul, concluſit eum Deus in manu mea, quandoquidem venit incluſum ſe in civitate *munita* foribus & vectæ:

8 Et promulgavit Schaul toti populo bellum ut deſcendendo Kehilam, obſideret Davidem & homines ejus.

9 Sed reſciſcens David Schaulem fabricari contra ſe hoc malum, edixit Ebjathari Sacerdoti, applica amiculum.

10 Dixitque David, ô Iehova Deus Iſraelis, certo audivit ſervus tuus Schaulem quærere ut invadat Kehilam: ad perdendum civitatem mea cauſa.

11 An dedituri eſſent me Kehilæi in manum ejus: an deſcenſurus eſt Schaul, quemadmodum audivit ſervus tuus? ô Iehova Deus Iſraelis indica quæſo ſervo tuo: cui dixit Iehova, deſcenſurus eſt.

12 Deinde dixit David, an dedituri eſſent Kehilæi me & homines meos in manum Schaulis? cui dixit Iehova, dedituri eſſent.

13 Quapropter ſurgens David cum bonis ſuis, quaſi ſexcentis viris, egreſſi ſunt Kehila

lila, ut indefinenter itarent, quo itare poſſent: quod quum nunciatum eſt Schauli, Davidem ſe proripuiſſe Kehila, deſtitit procedere.

14 Conſidens autem David per deſertum in propugnaculis, tandem conſedit in monte, in deſerto Ziphi: & quamvis quæreret eum Schaul omnibus illis diebus, non tradidit eum Deus in manum illius.

15 Percipiebat enim David, quum Schaul procederet ad quærendum vitam ſuam, quandoerat David in deſerto Ziphi, ſilveſtri loco.

16 Et ſurgens Jehonathan filius Schaulis, adivit Davidem in ſilveſtrem locum, & confirmavit manum ejus in Deo.

17 Dixit enim ei; ne timeto, quia non eſt inventura te manus Schaulis patris mei, ſed tu regnaturus es ſuper Iſraelem, & ego futurus ſum ſecundus à te: quin etiam Schaul pater meus novit ita *fore*.

18 Pepigeruntque ambo fœdus coram Iehova: & conſidente Davide in ſilveſtri loco, Jonathan abiit domum ſuam.

19 Tum aſcenderunt Ziphæi ad Schaulem Gibham ejus, dicentes: an non David latitat apud nos in propugnaculis, ſilveſtri loco, in colle Chacilæ, qui eſt à meridie ſolitudinis?

20 Nunc ergo prout deſiderat omnino animus tuus deſcendere, deſcende: noſtrum autem *eſto*, dedere eum in manum regis.

21 Quibus dixit Schaul, benedicti eſtote Iehovæ, quod clementia utimini erga me.

22 Ite jam, informate *vos* certius adhuc, & cognoſcite ac diſpicite locum ejus, ubi erit pes ejus, quis viderit eum ibi: nam dicebat mihi ipſe, ſe aſtu admodum ſolere uti.

23 Diſpicite ergo & cognoſcite ex omnibus illius latebris ubi *jam* latitet, & revertemini ad me cum certitudine, ut eam vobiſcum: eritque ſi ipſe fuerit in hac terra, ut perſcruter eum in omnibus millibus Jehudæ.

24 Itaque ſurgentes redierunt Ziphum ante Schaulem: quum David & homines ejus *eſſent* in deſerto Mahonis, in campeſtribus, ad meridiem illius ſolitudinis.

25 Nam abiveniente Schaule & viris ejus ad quærendum; quum indicaſſet Davidi *quidam*, deſcendit è petra illa, & conſedit in deſerto Mahonis: quod audiens Schaul perſequutus eſt Davidem *in* deſerto Mahonis.

26 Ibatque Schaul à latere montis hinc, David autem cum hominibus ſuis à latere montis inde: Sed fuit Davide accelerante abitum metu Schaulis, ut Schaul & homines ejus circumcluderent Davidem & homines ejus ad deprehendendum eos.

27 Sed nuncius venit ad Schaulem dicens, feſtina & abi, quia irruerunt Peliſchthæi in hanc terram.

28 Quapropter revertens Schaul à perſequendo Davide, abiit obviam Peliſchthæis: idcirco vocaverunt locum illum, Petram diremtionum.

CAP. XXIV. *David in ſpelunca perſecutoris ſui animum pietatis ſuæ evidentia devincit.*

POſtea aſcendens David inde; conſidebat in propugnaculis ad Hen-Gedin.

2 Fuit autem quum reverſo Schaule à perſequendis Peliſchthæis, *quidam* nunciarent ei dicendo, Ecce David in deſerto Hen-Gedi:

3 Ut accipiens Schaul tria millia virorum delectorum è toto Iſraele, iret ad quærendum Davidem & homines ejus verſus rupes rupicaprarum.

4 Quumque perveniens ad caulas ovium prope viam, ubi *erat* ſpelunca, ingrederetur Schaul ad purgandum alvum; Davide & hominibus ejus confidentibus ad latera illius ſpelunæ:

5 Dicebant homines Davidis ei, ecce hic dies *eſt* quo dicit Iehova tibi, ecce ego trado inimicum tuum in manum tuam, ut facias ei quemadmodum bonum *videbitur* in oculis tuis, quare ſurgens David abſcidit alam *pallii* quod *erat* Schauli, clam.

6 Sed fuit poſtmodum, ut afficeret animus Davidis ipſum; eo quod abſcidiſſet alam *pallii* quod *erat* Schauli.

7 Quamobrem dixit hominibus ſuis, abſit mihi à Iehova; an faceremem rem hanc domino meo, uncto Iehovæ, extendendo manum meam contra eum? nam unctus Iehovæ eſt:

8 Et diſpeſcuit homines ſuos David verbis, nec ſivit eos inſurgere in Schaulem: ſic Schaul ſurgens ex ea ſpelunca, ibat itinere ſuo.

9 Poſtea demum David egreſſus eſt è ſpelunca, & clamavit poſt Schaulem dicendo, domine mi Rex: quumque intueretur Schaul poſt ſe, verticem inclinans David facie in terram *demiſſa*, incurvavit ſe *honorem exhibens*:

10 Dixitque David Schauli, quare auſcultas verbis cujuſquam dicentis; ecce David quærit malum tuum?

11 Ecce hoc die viderunt oculi tui Iehovam tradidiſſe te hodie in manum meam in iſta ſpelunca, ac ſi dixiſſet ut occiderem te; at pepercit *oculus meus* tibi, dixi enim, non extendam manum meam in dominum meum, nam unctus Iehovæ eſt.

12 Imo pater mi, etiam atq; etiam vide alam pallii tui in manu mea: ex eo quod exſcindendo alam pallii tui non interfeci te, agnoſce & vide non eſſe in manu mea malum aut defectionem, neque peccaſſe me in te; quamvis te venëris vitam meam, ut intercipias eam.

13 Judicabit Iehova inter me & te, & ulciſcetur me Iehova de te; at manus mea non erit contra te.

14 Quemadmodum dicitur ſententia illa antiquorum, ab improbis prodeat improbitas: at manus mea non erit contra te.

15 Poſt quem proceſſit rex Iſraelis? quem tu perſequeris? perſequeris canem mortuum, perſequeris pulicem unum.

16 Sed erit Iehova judex, & jus dicet inter me, & te: cognoſcet, inquam, ageque cauſam meam, & vindicabit me è manu tua.

17 Fuit autem quum abſolviſſet David alloqui verbis iſtiis Schaulem, ut diceret Schaul, an vox tua hæc *eſt*, fili mi David? & ſublata Schaul voce ſua fleret,

18 Dicens Davidi, juſtior es me: nam tu rependis mihi bonum, quum ego affecerim te malo.

19 Tu enim indicasti hodie, te afficire me bono; qui quamvis dederet me Jehova in manum tuam, tamen non occidisti me.

20 Quum autem quis invenit inimicum suum, an dimittit eum cum beneficio? itaque Jehova rependat tibi beneficium, pro eo quod fecisti mihi hodie.

21 Sed nunc, ecce novi te omnino regnaturum; & stabile fore in manu tua regnum Jisraelis.

22 Nunc, inquam, jura mihi per Jehovam, *diram tibi imprecans* si exscideris semen meum post me; & si perdideris nomen meum è familia patris mei:

23 Quod juravit David Schauli: tum abiit Schaul domum suam, David vero & homines ejus ascenderunt ad propugnaculum quoddam.

CAP. XXV. *Schemuelis mors & exequiæ: Abigajil inhibet Davidem à cæde, ad quam maritus ejus eum irritaverat.*

TUm mortuo Schemuele, quum se congregarent omnes Jisraelitæ, ut plangerent eum & sepelirent eum in domo ejus Ramæ, surgens David descendit versus desertum Paranis.

2 Quidam autem Mahone agebat, cujus opus *erat* Carmeli, & quidem vir magnus valde, nam erant ei ovium tria millia, & mille capræ: erat quum tonderentur oves suæ Carmeli.

3 Hujus viri nomẽ Nabal, & uxoris ejus nomen Abigajil: mulier quidem ipsa præstante mente & pulcra forma, sed vir illius durus, & malis actionibus deditus, eratque Calebita.

4 Quum ergo audivisset David in deserto illo, Nabalem tondere oves suas:

5 Misit David decem pueros; edixitque David pueris illis, ascendite Carmelum, & ingressi ad Nabalem, interrogabitis eum nomine meo de prosperitate.

6 Ac ita dicetis *ei*, si incolumis est; & tu pace, & domus tua pace, & quicquid est tibi pace *fruitur*.

7 Nunc autem audivi tibi esse ovium tonsores: jam pastores tuos quum essent nobiscum non affecimus injuria, neque desideratum est illis quicquam omnibus diebus quibus fuerunt in Carmelo.

8 Interroga pueros tuos qui indicabunt tibi, ut inveniant pueri isti gratiam in oculis tuis, quandoquidem die læto venimus: da quæso quod obvenerit manui tuæ servis tuis, & filio tuo Davidi.

9 Advenientes itaque pueri Davidis allocuti sunt Nabalem omnibus verbis istis, nomine Davidis, & quiete se continuerunt.

10 Sed respondens Nabal servis Davidis dixit, quis *est* David? aut quis *est* filius Jischai? hodie multi sunt servi qui erumpentes deficiunt quisque à domino suo.

11 Scilicet acciperem panem meum, & aquas meas, & mactatas carnes meas, quas mactavi pro tonsoribus *ovium* mearum, & darem hominibus quos non novi undenam sint?

12 Et converterunt se pueri Davidis in viam suam: reversique venerunt, & nunciaverunt ei secundum omnia verba ista:

13 Quapropter dixit David hominibus suis, accingite quisque gladium suum, quibus accingentibus singulis gladium suum, accinxit quoque David gladium suum: ita ascenderunt post Davidem quasi quadringenti viri, ducenti vero consederunt ad impedimenta.

14 Interea Abigajilæ uxori Nabalis indicaverat puer unus è suis pueris dicendo; ecce misit David nuncios à deserto ad benedicendum domino nostro, & abegit eos:

15 Cum tamen homines illi boni *fuerint* erga nos valde: neque fuerimus injuria affecti, nec desideravimus quicquam quibuscunque diebus itavimus cum eis, dum essemus in agro.

16 Muri loco fuerunt nobis tum nocte, tum interdiu; quibuscunque diebus fuimus cum eis pascentes gregem.

17 Nunc ergo cognosce & dispice quid factura sis, nam definitum est malum contra dominum nostrum, & contra totam familiam ejus: ipse autem nequior est, quam ut alloquar eum.

18 Ideo festinans Abigajil accepit ducentos panes & duos utres vini, quinque pecudes paratas, & quinque sata ariditæ rostæ, & centum uvas passas, & ducentas palathas ficuum, quæ imposuit asinis.

19 Dixitque pueris suis, transite ante me, ecce post vos ventura sum: viro autem suo Nabali non indicaverat.

20 Fuit vero ea insidente asino, & descendente per abditum montis, ut ecce David & homines ejus descenderent obviam illi; & illa occurreret eis.

21 Dixerat enim David, utique frustra conservavero quicquid *erat* isti in deserto, ita ut non desideretur ex omnibus quæ sunt ei quicquam: reddidit enim mihi malum pro bono.

22 Ita faciat Deus hostibus Davidis, & ita perga; *ut* non reliquum faciam ex omnibus quæ *sunt* ei usque ad lucem crastinam, mingentem ad parietem.

23 Itaque quum videret Abigajil Davidem, festinans descendit de asino; & procidens ante Davidem in faciem suam, incurvavit se terram *versus honorem exhibens*.

24 Quumque procidisset ad pedes ejus dixit, in me, me inquam, domine mi, *sit* hæc iniquitas: sed loquatur, quæso, ancilla tua ad aures tuas, & audi verba ancillæ tuæ.

25 Ne, quæso, apponat dominus meus animum suum ad virum istum nequissimum, ad Nabalem: nam prout *est* nomen ejus, ita est, Nabal *est* nomen ejus, & penes eum *est* stultitia: ego vero ancilla tua non videram pueros domini mei quos miseras.

26 Nunc ergo domine mi, *per* viventem Jehovam, & *per* vitam tuam, quandoquidem cohibet te Jehova ne ineas cædes, vindicet manus tua te; nunc inquam, sint sicut Nabal inimici tui, & qui quærunt malum contra dominum meum.

27 Jam vero hoc donum illud *est* quod adduxit ancilla tua domino meo, ut detur pueris istis qui itant ad vestigia domini mei.

28 Co-

28 Condona quæſo, defectionem ancillæ tuæ: nam plane parabit Jehova domino meo domum firmam, ſi bella Jehovæ domini mei gerat, & malum non inveniatur in te in diebus tuis.

29 Ut ſurgat homo ad perſequendum te, & ad quærendum vitam tuam; erit tamen vita domini mei ligata in fasciculo viventium apud Jehovam Deum tuum, at vitam inimicorum eorum ejaculabit è medio cavo fundæ.

30 Sic erit quum faciet Jehova domino meo bonum illud, ſecundum omnia quæ promiſit tibi; & mandato inſtituet te antecеſſorem ſuper Iſraelem;

31 Ut tibi hoc non ſit titubationi, aut offenſioni animi domino meo, qua effundat ſanguinem immerito, aut vindicet dominus meus ſe: quumque benefecerit Jehova domino meo, recordaberis ancillæ tuæ.

32 Tum dixit David Abigajilæ: benedictus ſit Jehova Deus Iſraelis, qui miſit te hoc ipſo die obviam mihi:

33 Et benedictum conſiliū tuum, benedictaque tu ipſa; quæ continuiſti me hoc ipſo die ne inirem cædes, & vindicaret me manus mea.

34 Nam certe *ut* vivit Jehova Deus Iſraelis, qui cohibuit me ne malo afficerem te: niſi feſtinans veniſſes obviam mihi, certe non relictus fuiſſet Nabali uſque ad lucem matutinam, mingens ad parietem.

35 Ita accepit David è manu ejus id quod adduxerat ſibi, & dixit ei, aſcende cum pace, domum tuam, vide, auſcultavi voci tuæ, & ſuſcipio vultum tuum.

36 Quum autem veniret Abigajil ad Nabalem, ecce ei convivium *erat* domi ſuæ, quaſi convivium regium, in quo animus Nabalis lætus erat, adeo ut pervalde ebrius eſſet: quamobrem illa non indicavit ei quicquam parvi aut magni uſque ad lucem matutinam.

37 Sed fuit mane, quum abiiſſet crapula à Nabale, & indicaret ei uxor ejus res iſtas, ut obſtupuerit animus ejus in eo, & ipſe fuerit veluti lapis.

38 Quumque fuiſſent quaſi decem dies, plaga affecit Jehova Nabalem, & mortuus eſt.

39 Audiens autem David Nabalem eſſe mortuum, dixit; benedictus Jehova, qui egit cauſam opprobrii mei à Nabale, & ſervum ſuum ſubtraxit à re mala, malum autem Nabalis convertit Jehova in caput ejus: miſitque David per quos alloqueretur Abigajilam ad ducendum eam uxorem ſibi.

40 Venientes itaque ſervi Davidis ad Abigajilam Carmelum: alloquuti ſunt eam dicendo, David miſit nos ad te, ut ducat te uxorem ſibi.

41 Tum ſurgens illa incurvavit ſe facie *deinſſa* ad terram, & dixit, ecce ancilla tua in famulam, ad lavandum pedes ſervorum domini mei.

42 Deinde feſtinanter ſurgens Abigajil inſedit aſino, & quinque puellæ ejus, quæ ibant ad veſtigia ejus: & ſequuta legatos Davidis, fuit ei uxor.

43 Quamvis Achinohamā duxiſſet David è Jizrehele, fueruntq; etiā hæ ambę uxores ei.

44 Nam Schaul dederat Micalem filiam ſuam uxorem Davidis; Palti filio Lajiſchi, qui *erat* è Gallimis.

CAP. XXVI. *David ſecundo pietatis & innocentiæ ſuæ experimento Schaulem convincit.*

RUrſus venerunt Zipheī ad Schaulem Gibham, dicendo; nonne David latitat in eodem colle Chacilæ ex adverſo ſolitudinis?

2 Et ſurgens Schaul deſcendit verſus deſertum Ziphi, & cum eo ter mille viri delecti Iſraelitæ, ad quærendum Davidem in deſerto Ziphi.

3 Itaque caſtra poſuit Schaul in colle ipſo Chacilæ, qui *eſt* ex adverſo ſolitudinis prope viam: David autem conſidens in deſerto, animadvertit venire Schaulem poſt ſe in deſertum.

4 Miſerat enim David exploratores; per quos cognovit pro certo adventare Schaulem.

5 Quare ſurgens David venit in locum ubi caſtra habebat Schaul; ut inſpiceret David locum ubi cubabat Schaul, & Abner filius Neri princeps militiæ ejus: Schaul autem cubabat in ambitu plauſtrorum; populus vero caſtra habebat circa eum.

6 Quod referens David alloquutus eſt Achimelecum Chitthæum, & Abiſchajum filium Tzerujæ fratrem Joabi, dicendo, quis deſcenſurus eſt mecum ad Schaulem in ipſius caſtra? cui dixit Abiſchai, ego deſcendam tecum.

7 Veniente ergo Davide & Abiſchajo ad populum illum nocte, ecce Schaul cubabat dormiens in plauſtrorum ambitu, & haſta ejus infixa erat humi *verſus* cervical ejus: Abner vero & populus cubabant circa eum.

8 Tum dixit Abiſchai Davidi, dedit hodie Deus inimicum tuum in manum tuam: quare nunc percutiam quæſo eum haſta uſque in terram ictu uno, utique non iterabo ei.

9 Sed dixit David Abiſchajo, ne perimito eum: quis enim immiſſa manu ſua in unctum Jehovæ inſons eſſet?

10 Præterea dixit David, ut vivit Jehova *non finam*, ſed Jehova plaga afficiet eum: aut dies ejus adveniet ut moriatur, aut in bellum deſcendet ut conſumatur.

11 Abſit mihi à Jehova, ut extendam manum meam in unctum Jehovæ: ſed nunc, quæſo; accipe haſtam quæ *eſt* verſus cervical ejus, & ampullam iſtum aquæ, deinde abeamus.

12 Accepit itaque David haſtam & ampullam illam aquæ à cervicali Schaulis; & abierunt: nec fuit qui videret, neque qui noſſet, neque qui evigilaret, omnes enim dormiebant, quia altus ſopor Jehovæ irruerat ſuper eos.

13 Quumque tranſiviſſet David ipſorum aditum, ſubſtitit in vertice cujuſdam montis è longinquo, *interjecto* amplo ſpatio inter eos:

14 Unde inclamavit David populum & Abnerum filium Neri dicendo, an non reſpondes Abner? tandem reſpondens Abner dixit, quis *es qui* inclamas regem?

15 Tum dixit David Abnero, an non vir egregius es? & quis *eſt* tibi ſimilis in Iſraele?

quare ergo non obſervaſti *adſtans* domino tuo regi? nam veniret unus è populo ad perimendum regem dominum tuum.

16 Non eſt bona hæc res quam feciſti; ut vivit Iehova, rei mortis eſtis, qui non obſervaſtis circa dominum veſtrum, circa unctum Iehovæ: nunc enim aſpice, ubi *eſt* haſta regis, & ampulla aquæ quæ *erat ad* cervical ejus?

17 Tum agnoſcens Schaul vocem Davidis dixit, an vox tua hæc *eſt*, fili mi David? cui dixit David, vox mea *eſt*, domine mi rex.

18 Ad hæc dixit, quamobrem perſequitur dominus meus ſervum ſuum? quid enim feci? & quid mali *eſt* in manu mea?

19 Nunc ergo, audiat, quæſo, dominus meus rex verba ſervi ſui: ſi Iehova incitavit te contra me, odoretur munus, ſin autem homines, maledicti *ſunt* coram Iehova, quia expellunt me hodie ne cooptatus hæream poſſeſſioni Iehovæ dicentes, abi, cole deos alienos.

20 At nunc, ne cadat ſanguis meus in terram procul à conſpectu Iehovæ, nam procedit rex Iſraelis ad quærendū pulicem unum, ac ſi perſequerctur perdicem in montibus.

21 Dixit vero Schaul, peccavi, revertere fili mi David, non enim malefaciam tibi amplius, propterea quod pretioſa viſa eſt vita mea in oculis tuis hoc ipſo die: ecce ſtulte egi & erravi quamplurimum.

22 Cui reſpondens David dixit, ecce haſtam regis: tranſeat jam unus ex iſtis pueris qui accipiat eam.

23 Iehova autem reddet unicuique juſtitiam ſuam, & fidem ſuam: quandoquidem tradiderat te Iehova hodie *mihi* in manum, ſed nolui immittere manum meam in unctum Iehovæ.

24 Ideoque ecce, quemadmodum vita tua magni fuit in oculis meis; ita magni erit vita mea in oculis Iehovæ, & eripiet me ab omni anguſtia.

25 Tum dixit Schaul Davidi, benedictus es, fili mi David, & confectes plane, & omnino prævalebis: ſic abeunte Davide itinere ſuo, Schaul reverſus eſt in locum ſuum.

CAP. XXVII. *David ludificatur regem Aciſchum.*

TAndem dixit David cum animo ſuo, jam conſumar alioquo die manu Schaulis: nihil mihi melius eſt, quam ut omnino proripiam me in terram Peliſchthæorum, ut ſpem abjiciat Schaul mei *prehendendi*, quærendo me amplius in ullo termino Iſraelis, quum eripuero me è manu ejus.

2 Itaque ſurgens David transfugit ipſe & ſexcenti viri qui *erant* cum eo, ad Aciſchum filium Mahuci, regem Gathi:

3 Manebatque David cum Aciſcho Gathi, ipſe & viri ejus, quiſque cum familia ſua; David cum duabus uxoribus ſuis, Achinohama Jizrehelitide, & Abigajila uxore Nabalis Carmelitide.

4 Sic quum enunciatum eſſet Schauli Davidem fugiſſe Gathum; non perrexit amplius quærere eum.

5 Dixit autem David Aciſcho, quæſo, ſi jam inveni gratiam in oculis tuis, detur mihi locus in aliqua civitatum hujus agri, & reſideam ibi: nam cur reſideret ſervus tuus in civitate regia tecum?

6 Quamobrem dedit ei Aciſch die illa Tziklagum; hoc pacto fuit Tziklag regum Iehudæ uſque in hunc diem.

7 Fuit autem numerus dierum quibus manſit David in agro Peliſchthæorum, anni *unius* & quatuor menſium.

8 Et aſcendebant David & viri ejus, irruentes in Geſchuræum & Girzeum & Hamalekitam; illæ enim *ſunt gentes* quæ olim habitaverant ipſam terram, qua venis Schurem uſque ad terram Ægypti.

9 Et percutiens David regionem iſtam, non conſervabat vivum marem aut fœminam: ſed acceptis gregibus & armentis, & aſinis, & camelis, & veſtibus, revertebatur & veniebat ad Aciſchum.

10 Quumque diceret Aciſch, in quem irruiſtis hoc tempore? dicebat David, in meridianum tractum Iehudæ, aut in meridianum tractum Jerachmeelis, aut in meridianum tractum Kenæi.

11 Marem autem vel fœminam non conſervabat vivum David, *quem* adduceret Gathum dicens, *cavendum* ne indicent nos dicendo; ſic fecit David, & ita eſt ratio ejus; omnibus diebus quibus manſit in agro Peliſchthæorum.

12 Credenſque Aciſch Davidi dicebat; plane fœtidum ſe reddidit populo ſuo Iſraeli, ideo erit mihi ſervus perpetuus.

CAP. XXVIII. *Schaul deſperabundus Pythonem conſulit.*

FUit autem diebus illis, quum congregarent Peliſchthæi caſtra ſua ad militiam, ad bellandum contra Iſraelem, ut ediceret Aciſch Davidi, omnino ſcito te mecum proditurum in caſtra, te cum hominibus tuis.

2 Dixit vero David Aciſcho, hoc pacto tu experieris id quod facturus eſt ſervus tuus; & Aciſch Davidi, propterea, inquid, cuſtodem capitis mei ponam te omnibus diebus.

3 Schemuel autem mortuus erat, & planxerant eum omnes Iſraelitæ, quum ſepeliviſſent eum Ramæ, id eſt, in civitate ſua: & Schaul amoverat Pythones & ariolos è terra.

4 Quum ergo congregantes ſe Peliſchthæi veniſſent & caſtra haberent Schunemi, congregavit Schaul omnes Iſraelitas ut caſtra haberent Gilbohæ.

5 Videnſque Schaul caſtra Peliſchthæorum: timuit trepidavitque animus ejus valde.

6 Et conſuluit Schaul Iehovam, ſed non reſpondebat ei Iehova; nec per ſomnia, nec per Urimos, nec per Prophetas.

7 Quare dixit Schaul ſervis ſuis, quærite mihi mulierem præditam Pythone, ut adeam eam, conſulturus per eam: cui ſervi ejus dixerunt, ecce mulier prædita Pythone, *eſt* Hen-Dori.

8 Quum itaque ſe diſſimulaſſet Schaul indutus veſtibus aliis, ivit ipſe & duo viri cum eo, & ve-

& venerunt ad iſtam mulierem noctu: cui dixit, divina, quæſo, mihi per Pythonem, & evoca mihi eum quem dixero tibi.

9 Sed dicente muliere ei, ecce tu noſti quid fecerit Schaul, & excidit Pythones & ariolos ex hac terra: cur ergo te ponis in tendiculam vitæ meæ ad morte afficiendum me?

10 Juravit ei Schaul per Iehovam dicendo; ſi vivit Iehova, non obveniet tibi pœna propter hanc rem.

11 Tum dixit mulier, quem evocabo tibi? qui dixit, Schemuelem evoca mihi.

12 Quum autem videret mulier Schemuelem, clamavit voce magna: & alloquuta eſt mulier Schaulum dicendo; quare decepiſti me, quum tu ſis Schaul?

13 Dixit vero ei Rex, ne timeto, nam quid vidiſti? & dixit mulier Schauli, deos vidi adſcendentes é terra.

14 Tum dicente ei *Rege*, quæ *eſt* forma hujus? dixit illi, vir ſenex aſcendit, qui *eſt* amictus pallio: tunc agnoſcens Schaul Schemuelem eſſe, verticem inclinavit facie *demiſſa* in terram, & incurvavit ſe *honorem exhibens ei*.

15 Dixit autem Schemuel Schauli, quare commoviſti me evocando me? cui dixit Schaul, anguſtia *eſt* mihi valde, nam Peliſchthæi bellum gerunt contra me, Deus autem receſſit à me, nec exaudit me amplius, ſive per Prophetas, ſive per ſomnia, quapropter inclamavi te ut doceas me quid ſim facturus.

16 Cui dixit Schemuel, quare ergo conſulis me; cum Iehova receſſerit à te, & ſit inimicus tuus?

17 Fecit enim Iehova ſibi quemadmodum loquutus eſt per me: quia laceravit Iehova regnum iſtud è manu tua, ut tradat illud proximo tuo Davidi.

18 Cum non auſcultaveris voci Iehovæ, neque exequutus ſis iram ejus accenſam in Hamalekum; idcirco rem hanc facit tibi Iehova hoc die.

19 Præterea traditurus eſt Iehova Iſraelem quoque tecum in manum Peliſchthæorum, ita ut cras tu & filii tui *futuri ſitis* mecum; etiam caſtra Iſraelitarum traditurus eſt Iehova in manum Peliſchthæorum.

20 Tum Schaul confeſtim cecidit tota ſtatura ſui in terram, adeo timebat valde à verbis Schemuelis: vis etiam non inerat ei, quia non comederat cibum toto die & tota nocte illa.

21 Quapropter accedens mulier illa ad Schaulem, quum videret eum turbatum eſſe valde; dixit ei, ecce auſcultavit ancilla tua voci tuæ, & expoſui vitam meam in manu mea: ut auſcultarem verbis tuis quæ edixiſti mihi.

22 Nunc itaque auſculta tu quoque voci ancillæ tuæ, & quum appoſuero tibi fruſtum panis, comede: ut inſit tibi vis, quum proficiſceris in viam.

23 Renuente vero ac dicente eo, non comedam, inſtiterunt apud eum ſervi ejus, etiamque mulier, ita ut auſcultaret voci eorum, & ſurgens è terra recubuit in lecto.

24 Mulieri autem illi *erat* vitulus ſaginatus domi, quem feſtinanter mactavit, & accipiens farinam depſit, & ex ea coxit azymos panes.

25 Deinde admovit ad Schaulem & ad ſervos ejus, qui comederunt: & ſurgentes abiverunt nocte illa.

CAP. XXIX. *Peliſchthæi agreſſuri Schaulem abdicant Davidem.*

QUum itaque congregaſſent Peliſchthæi omnes copias ſuas Aphekum: Iſraelitis caſtra habentibus ad fontem qui *eſt* in Jizrehele;

2 Satrapæ Peliſchthæorum tranſibant cum centenis & millenis; David vero & homines ejus tranſibant in extrema *acie* cum Aciſcho.

3 Quamobrem dixerunt principes Peliſchthæorum, quid *ſibi volunt* Hebræi iſti? dixit vero Aciſch principibus Peliſchthæorum, an non hic *eſt* David ſervus Schaulis regis Iſraelitarum, qui fuit apud me jam aliquot diebus, imo jam aliquot annis, neque deprehendi in eo quicquam ex quo die defecit uſque in hunc diem?

4 Sed efferbuerunt contra eum principes Peliſchthæorum, dixeruntque ei principes Peliſchthæorum, remitte virum iſtum, ut revertatur in locum ſuum ubi præfeciſti eum, ut non deſcendat nobiſcum in hoc prælium, neque ſit nobis adverſarius in hoc prælio: qua enim re benevolentiam ſibi conciliabit apud dominum ſuum? an non capitibus iſtorum hominum?

5 An non hic *eſt* David de quo reſpondebatur in choreis, dicendo: percuſſit Schaul millia ſua, David vero myriadas ſuas?

6 Quapropter Aciſch advocans Davidem edixit ei, *ut* vivit Iehova, tu rectus es, & bonum *videtur* in oculis meis egredi te & ingredi te mecum in caſtra, quia non deprehendi in te malum ex *quo* die veniſti ad me uſque in diem hunc: ſed in oculis iſtorum ſatraparum non *videris* bonus.

7 Nunc ergo revertere & abi cum pace: ut non facias *quod videtur* malum in oculis ſatraparum Peliſchthæorum.

8 Dixit vero David Aciſcho, at quid feci? quidve deprehendiſti in ſervo tuo, ex quo die fui coram te uſque in diem hunc? quod non iturus ſum ut pugnum contra hoſtes Domini mei regis;

9 Reſpondens vero Aciſch, dixit Davidi, ſcio, certe bonus *videris* in oculis meis ſicut angelus Dei: veruntamen principes Peliſchthæorum, dixerunt, non eſt aſcenſurus nobiſcum in hoc prælium.

10 Quare nunc mane ſurge cum ſervis Domini tui, qui advenerunt tecum: quumque ſurrexeritis mane, & illuxerit vobis, abite.

11 Itaque ſurgens mane David ipſe cum hominibus ſuis, abiit matutino illo, ut reverteretur in terram Peliſchthæorum, quum Peliſchthæi aſcenderent in Jizrehelem.

CAP. XXX. *Hamalekita depradantur Tziklagum; David autem eis prædam eripit & inter ſuos dividit.*

ERat vero quando venit David cum hominibus ſuis Tziklagum, tertius dies: Hama-

Iekitæ autem irruentes in meridianum *tractum* & in Tziklagum, percusserant Tziklagum & combusserant illud igne :

2 Et captis fœminis quæ erant in eo à minimo ad maximum, neminem morte affecerant : sed abducebant abeuntes itinere suo.

3 Itaque veniente Davide cum hominibus suis in civitatem, quum ecce combusta esset igne; & uxores eorum filiique eorum ac filiæ eorum capti essent :

4 Sustulit David & populus qui *erat* cum eo vocem suam, & fleverunt : usque dum non superesset ipsis vis flendi.

5 Et quamvis duæ uxores Davidis captivæ essent; Achinoham Jizrchelitis, & Abigajil uxor Nabalis Carmelitæ ;

6 Et angustia esset Davidi valde; quod loquerentur populus de ipso lapidando (erat enim amarus animus totius populi, cujusque propter filios suos vel propter filias suas) tamen confirmavit se David in Iehova Deo suo ?

7 Edixitque David Ebjathari Sacerdoti filio Achimeleci, apolica, quæso, mea causa amiculum : applicavitque Ebjathar amiculum Davidis causa.

8 Tum consulente Davide Jehovam dicendo, persequar turmam hanc? assequarne eam? dixit ei, persequere, nam omnino assequuturus es & omnino erepturus es.

9 Quapropter abiens David ipse & sexcenti viri qui *erant* cum ipso, venerunt usque ad torrentem Besoris : ubi reliqui isti subsiteterunt.

10 Inde persequutus est David ipse cum quadringentis viris, subsistentibus ducentis viris, qui ita defecti erant viribus, ut non possent trajicere torrentem Besoris :

11 Illi inventum virum Ægyptium in agro capientes, *duxerunt* ad Davidem; quum dedissent ei panem ut comederet, & bibendam dedissent ei aquam ;

12 Dedissentque ei fragmen palathæ, & duas uvas passas ut comederet, itaque restitutus esset ei animus; non enim comederat cibum, neque biberat aquam tribus diebus & tribus noctibus.

13 Tum dixit ei David cujus *es* tu ? & undenam es ? qui dixit, puer Ægyptius sum servus viri Hamalekitæ, dereliquit autem me dominus meus, eo quod ægrotarem *ab hinc* die tertio.

14 Nos irrueramus *ad* meridianum tractum Cerethæi, & in *eum* qui *est* Jehudæ, & in meridianum Calebi; denique Tziklagum combussimus igne.

15 Quamobrum dixit ei David, possesne deducere me ad turmam istam ? qui dixit, jura mihi per Deum, te non affecturum me morte, neque dediturum me in manum domini mei, & deducam te ad turmam istam.

16 Quumque deduxisset eum, ecce dissiti erant in tota superficie illius terræ; comedentes & bibentes & tripudiantes de tota præda magna illa quam ceperant è terra Pelischthæorum, & è terra Jehudæ.

17 Tum percussit eos David à crepusculo usque ad vesperam postridie *expeditionis* in eos : nec proripuit se ex eis quisquam, nisi quadringenti homines pueri, qui insidentes camelis aufugerunt.

18 Sic eripuit David quicquid ceperant Hamalekitæ; etiam duas uxores suas eripuit David.

19 Neque defuit eis quicquam parvum aut magnum, tum è filiis aut filiabus, tum è præda, denique quicquam quod accepissent eis : hæc omnia reduxit David.

20 Præterea cepit David totum reliquum gregem & armentum ; *quod* abducentes ante pecora sua dicebant, hæc *est* præda Davidis.

21 Redeunte itaque Davide ad ducentos illos homines, qui defecti viribus non potuerant sequi Davidem, quosque jusserat residere ad torrentem Besoris, egressi sunt obviam Davidi & obviam populo, qui *erat* cum eo; & accedens David ad illum populum, interrogabat eos de prosperitate.

22 Deinde respondens quisque pravus & nequam ex hominibus illis qui iverant cum Davide ; dicebant, propterea quod non sunt profecti mecum, ne domus eis de hac præda quam eripuimus ; sed cuique uxorem suam & filios suos, ut abducentes abeant.

23 Dixit vero David; ne facitote sic fratres mei, præterquam quod tradidit nobis Jehova *hæc*, servans nos & tradens turmam quæ venerat contra nos in manum nostram :

24 Præterea quis auscultet vobis in re hac? nam prout *est* pars descendentis in prælium, ita etiam *est* pars residentis ad impedimenta, pariter partiuntor.

25 Quod fuit à die illo & deinceps : nam imposuit illud statutum & judicium Jisraeli usque in hunc diem.

26 Deinde quum venisset David Tziklagum, misit de ea præda Senioribus Jehudæ amicis suis, dicendo ; ecce vobis donum de præda hostium Jehovæ :

27 Nempe iis qui *erant* in domo Dei : & iis qui *erant* Ramothis meridianis, & iis qui *erant* Jatthire.

28 Et iis *erant* Harohere, & iis qui *erant* Siphmotis, & iis qui *erant* Eschthemohæ.

29 Et iis qui *erant* Racali, & iis qui *erant* in civitatibus Jerachmeelitæ, & iis qui *erant* in civitatibus Kenæi.

30 Item iis qui *erant* Chormæ, & iis qui *erant* Cor-Haschane, & iis qui *erant* Hataci.

31 Denique iis qui *erant* Chebrone; & omnibus locis quo itaverat David, ipse cum hominibus suis.

CAP. XXXI. *Schaul vitlus sibi ipsi manus infert : corpus ejus de muro Beth-schanis suspensum, à Jabeschitis abreptum sepelitur.*

PElischthæis autem præliantibus contra Jisraelem ; fugerunt Jisraelitæ à conspectu Pelischthæorum, cecideruntque confossi in monte Gilbohæ.

2 Ubi assequuti sunt Pelischthæi Schaulem cum filiis ejus ; percusserunt Pelischthæi Jehonathanem, & Abinadabum, ac Malchi-Schuham filios Schaulis.

3 Io-

3 Ingravescente vero prælio in Schaulem, invenerunt eum homines arcu jaculantes; timuit que valde ab ipsis jaculatoribus.

4 Quapropter dixit Schaul armigero suo, stringe gladium tuum, & transfode me illo, ne venientes præputiati isti transfodiant me, & illudant mihi, sed noluit armiger ejus, reverebatur enim valde *eum*: & abrepto Schaul gladio suo irruit in eum.

5 Tum videns armiger ejus mortuum esse Schaulem; irruit ipse quoq; in gladium suum, ut moreretur cum ipso.

6 Sic mortuo Schaule cum tribus filii suis & armigero suo, & etiam omnibus hominibus suis eo die pariter:

7 Videntes Jisraelitæ qui *habitabant* circa convallem illam, & qui *habitabant* citra Jardenem fugisse Jisraelitas, & mortuos esse Schaulem ac filios ejus, derelictis civitatibus suis fugerunt, & venientes Pelischthæi habitarunt in eis.

8 Fuit autem postridie, quum venissent Pelischthæi ad spoliandum confossos; ut invenirent Schaulem & tres filios ejus prostratos in monte Gilbohæ.

9 Cujus caput abscideruntet detraxerunt arma ejus: miseruntque in terram Pelischthæorum, & circumquaque, ad nunciandum in æde terriculorum suorum, & populo:

10 Et deposuerunt arma ejus *in* æde Hasch-tharotharum; corpus vero ejus affixerunt ad murum Beth-schanis.

11 Sed audientes de eo habitatores Jabeschi Gilhadis, quod fecerant Pelischthæi Schauli:

12 Surgentes omnes viri strenui, abierunt tota nocte, & assumserunt corpus Schaulis & corpora filiorum ejus à muro Beth-schanis: reduntesque Jabeschum combusserunt ea ibi.

13 Deinde accipientes ossa eorum sepelierunt sub nemore ad Jabeschum, & jejunaverunt septem diebus.

SCHEMUELIS LIBER II.

CAP. I. *Epicedium Schaulis & Jehonathanis dictum à Davide.*

FUit autem post mortem Schaulis, quum David reversus esset à cæde Hamalekitarum, & consedisset David Tziklagi duobus diebus:

2 Fuit, inquam, die tertio, ut ecce quidam veniret è castris à Schaule, vestibus suis laceris & terra impositi capiti suo: fuitque eo veniente ad Davidem, quum procidens in terram incurvasset se:

3 Ut diceret ei David, undenam venis? qui dixit ei, è castris Jisraelitarum proripui me.

4 Dixit vero ei David, quid fuit rei; indica quæso mihi: qui dixit, nempe fugit populus à prælio, ubi cum multi è populo ceciderunt & mortui sunt, tum etiam Schaul & Jehonathan filius ejus mortui sunt.

5 Dicente autem Davide puero qui nunciabat ei, quî scis mortuum esse Schaulem & Jehonathanem filium ejus?

6 Dixit puer qui nunciabat ei casu incidi in montem Gilbohæ, quum ecce Schaul incumberet hastæ suæ: ecce autem currus & magistri equitum assequebantur eum:

7 Quumque respiciens à tergo suo videret me; inclamavit me, & dixi ei, ecce me.

8 Eo autem dicente mihi, quis es? quum dixissem ei, Hamalekita sum;

9 Dixit mihi, insta, quæso, in me, & morte affice me, quia detinuit me hæc ocellata chlamys: nam adhuc tota vita mea in me *est*.

10 Instans itaque in eum morte affeci eum, quia sciebam eum non victurum, postquam cecidisset, & accepi coronamentum quod *erat* in capite ejus, & armillã quæ *erat* in brachio ejus, ut afferrem ea ad dominum meum huc.

11 Tum David corripiens vestimenta sua laceravit ea, similiter etiam omnes homines qui *erat* cum eo;

12 Et plangentes fleverunt, jejunaruntque usque ad vesperam: propter Schaulem, & propter Jehonathanem filium ejus, & propter populum Jehovæ, denique propter familiam Jisraelis, quod cecidissent gladio.

13 Et dixit David puero qui nunciabat ei, undenam es? quo dicente, filius cujusdam peregrini Hamalekitæ sum;

14 Dixit ei David, quo modo non timuisti extendere manum tuam ad perimendum unctum Jehovæ?

15 Vocansque David unum è pueris suis dixit, accede, incurre in eum: qui percussit eum ita ut moreretur:

16 Quum dixisset ei David, cædis tuæ *causa est* super caput tuum; nam os tuum testatum est contra te dicendo, ego morte affeci unctum Jehovæ.

17 Lamentatus autê est David lamentatione hac; de Schaule & de Jehonathane filio ejus.

18 Quam protulit ad docendum filios Jehudæ *tradare* arcum: ecce scripta est in libro recti.

19 O decus Jisraelis, in excelsis tuis confossi: quomodo ceciderunt robusti!

20 Ne indicetis Gathi, neque annuncietis in plateis Aschkelonis: ut non lætentur filiæ Pelischthæorum, ut non exsultent filiæ præputiatorum.

21 O montes Gilbohæ, ne ros, neve pluvia *decidat* super vos, ô agri ebiti; quia illic fastidio fuit clypeus robustorum, clypeus Schaulis *per* consumtionem ejus qui unctus erat oleo.

22 A sanguine confossorum, ab adipe fortium arcus Jehonathanis non retrocedebat; & gladius Schaulis non revertebatur vacuus.

23 Schaul & Jehonathan dilectissimi & jucundissimi in vita sua, in morte quoque sua non separati sunt: aquilis leviores, leonibus robustiores erant.

24 Filiæ Jisraelis de Schaule fleti; qui vestiebat vos dibapho cum deliciis, qui inducebat ornamenta aurea super vestimenta vestra.

25 Quomodo ceciderunt robusti in isto prælio; Jehonathan in excelsis tuis confossus?

26 Anguſtia eſt mihi propter te, frater mi, Jehonathan, jucundus fuiſti mihi valde : admirabilior fuit amor tuus mihi amore fœminarum.

27 Quomodo ceciderunt robuſti, & perierunt arma bellica!

CAP. II. *David rex eligitur, & contra eum Iſchboſchetus.*

FUit autem poſt hæc, ut David conſuleret Iehovam, dicendo, ſumne aſcenſurus in aliquam civitatem Jehudæ? cui dixit Iehova, aſcende : Et dicenti Davidi, quo aſcenſurus ſum? dixit, Chebronem.

2 Itaque aſcendit illuc David etiamque duæ uxores ejus : Achinoham Jizrehelitis, & Abigajil, antea uxor Nabalis Carmelitæ :

3 Homines quoque ſuos, qui ſecum *erant* deduxit David, quemque cum familia ſua, & habitaverunt in civitatibus Chebronis ;

4 Quo advenientes homines Jehudæ, unxerunt ibi Davidem in regem ſuper familiam Jehudæ : & indicaverunt Davidi dicendo, homines Jabeſchi Gilhadis *ſunt* qui ſepelierunt Schaulem.

5 Quamobrem David miſſis legatis ad homines Jabeſchi Gilhadis, dixit eis, benedicti eſtis Iehovæ : qui exerciuiſtis benignitatem hanc erga dominum veſtrum, erga Schaulem quod ſepeliviſtis eum.

6 Propterea nunc exerciturus eſt Iehova erga vos benignitatem & fidem : & ego quoque reponam vobis beneficium hoc, qui feciſtis rem hanc.

7 Nunc itaque confirmentur manus veſtræ & eſtote ſtrenui, quum mortuus eſt dominus veſter Schaul : nam ſimiliter unxerunt me domus Jehudæ in regem ſuper ſe.

8 Abner autem filius Neri princeps militiæ, quæ *fuerat* Schaulis ; aſſumtum Iſchboſchetum filium Schaulis, traduxit Machanajima :

9 Conſtituitque eum regem ſuper Gilhadem, ſuper Aſcheræos, & Jizrehelem, & Ephrajimum, & Binjaminem, denique ſuper Jiſraelem totum.

10 Quadraginta annos natus *erat* Iſchboſcheth filius Schaulis, quum regnare cœpit ſuper Jiſraelem, & duobus annis regnaverat (tantum domus Jehudæ erant qui ſequebantur Davidem.

11 Fuit autem numerus dierum, quibus erat David rex Chebrone ſuper domum Jehudæ, ſeptem annorum & ſex menſium.)

12 Quando egreſſus eſt Abner filius Neri, & ſervi Iſchboſchethi filii Schaulis, Machanajimis Gibhonem.

13 Joab quoque filius Tzerujæ & ſervi Davidis egreſſi occurrerunt eis apud piſcinam Gibhonis ſimul : conſederuntque hi ſecundum piſcinam hinc, illi vero ſecundum piſcinam inde.

14 Ubi dicebat Abner Joabo, ſurgant jam pueri iſti ut ludant coram nobis ; & dixit Joab; ſurgant.

15 Surgentes itaq; tranſiverũt *pari* numero; duodecim à Binjamine & ab Iſchboſchetho filio Schaulis, & duodecim à ſervis Davidis.

16 Quorum quiſque apprehenſo capite proximi ſui, gladium ſuum *infixit* lateri proximi ſui, ſic ceciderunt ſimul : quapropter vocat *quiſque* locum illum, portionem fortium quæ *eſt* Gibhone.

17 Deinde fuit prælium durum admodum die illo : & plaga affectus eſt Abner & homines Jiſraelis ante ſervos Davidis.

18 Erant autem ibi tres filii Tzerujæ, Joab & Abiſchai, & Haſa-El : eratque Haſa-El celer pedibus ſuis, ut caprearum aliqua quæ *degit* in agro.

19 Quapropter perſequebatur Haſa-El Abnerum ; nec declinabat eundo ad dexteram aut ad ſiniſtram, à perſequendo Abnero.

20 Reſpiciens vero poſt ſe Abner dixit, eſne tu Haſa-El? qui dixit, ſum.

21 Dicente vero ei Abnero ; declina tu ad dexteram tuam, aut ad ſiniſtram tuam, & prehendens tibi unum ex iſtis pueris ; accipe tibi exuvias ejus ; noluit Haſa-El divertere ab eo perſequendo.

22 Quare rurſus adhuc dixit Abner Haſa-Eli, diverte tu à me perſequendo : quare percutiens *ſternerem* te in terram? & quomodo ſublaturus eſſem faciem meam apud Joabum fratrem tuum?

23 Quum itaque renueret divertere percuſſit eum Abner ſtylo poſteriore haſtæ ad quintam coſtam, ita ut exeunte haſta à tergo ejus caderet ibi, & moreretur in loco ſuo : eratque *ut* quiſquis venicbat ad locum illum ubi cadens Haſa-El mortuus erat, ſubſiſterent.

24 Sed perſequuti ſunt Joab & Abiſchai Abnerum : qui quum Sol occumberet venerunt ad collem Ammæ, qui *eſt* in conſpectu Giachi, via ad deſertum Gibhonis.

25 Tunc congregaverunt ſe Binjaminitæ ſequentes Abnerum, ita ut eſſent cuneus unus; ſubſiteruntque in vertice collis unius.

26 Unde inclamans Abner Joabum dixit, an in æternum conſumet gladius? an neſcis amaritudinem fore in fine? quouſque ergo non edices populo iſti, ut avertantur à perſequendis fratribus ſuis?

27 Cui dixit Joab, ut vivit Deus ipſe, niſi loquutus fuiſſes, *nihil feciſſemus* : nam inde à matutino tempore abductus fuiſſet populus, quiſque à perſequendo fratre ſuo.

28 Tum clangente Joabo buccina ut ſubſiſteret totus populus, neque amplius perſequerentur Jiſraelitas ; non perrexerunt amplius bellum gerere.

29 Ita Abner & homines ejus abierunt per campeſtria tota nocte illa : & trajecto Jardene obeuntes totum tractum ſeparatum *Jardene*, pervenerunt Machanajima.

30 Joab vero reverſus à perſequendo Abnero congregavit totum populum ; deſideratique ſunt è ſervis Davidis novemdecim viri & Haſa-El.

31 Servi autem Davidis percuſſerant è Binjaminitis, *id eſt*, ex hominibus Abneri *multos* : trecenti ſexaginta viri mortui ſunt.

32 Tollentes autem Haſa-Elem ſepeliverunt eum in ſepulcro patris ſui, quod *erat* Beth-Lechemi : quum pergentibus tota nocte

& Joabo & hominibus ejus, illuxiſſet ipſis Chebrone.

CAP. III. *Abner parces Schaulis deſerens, ad Davidem tranſit adducta ſecum Micale: ſed perfidè occiditur à Joabo, & deflетur à Davide.*

DEinde fuit bellum diutinum inter domum Schaulis, & domum Davidis; ſed Davidis pergens invaleſcebat, domus vero Schaulis pergentes attenuabantur.

2 Nati enim ſunt Davidi filii Chebrone: fuitque primogenitus ejus Amnon ex Achinohama Jizrehelitide:

3 Et ſecundus ab eo Cileab ex Abigajila, uxor *antea* Nabalis Carmelitæ: & tertius Abſchalom filius Mahacæ filiæ Thalmai regis Geſchuris:

4 Et quartus Adonia filius Chaggithæ; & quintus Schephatja filius Abitalæ.

5 Denique ſextus; Jithream ex Hegla, *quoque* uxore Davidis: hi nati ſunt Davidi Chebrone:

6 Fuit etiam quum eſſet bellum inter domum Schaulis & domum Davidis, & Abner ſe confirmaſſet in domo Schaulis.

7 (Fuerat autem Schauli concubina nomine Ritzpa filia Ajæ) ut diceret *Iſchboſcheth* Abnero, quare congreſſus es cum concubina patris mei?

8 Tum accenſus *ira* Abner valde propter verba Iſchboſchethi dixit, an perſona canina ſum? qui fuerim Jehudæ? hodie exercuero benignitatem erga domum Schaulis patris tui, erga cognatos ejus, & erga proximos ejus, quod non exhibuerim te in manum Davidis: & imputes mihi iniquitatem iſtius mulieris hodierno die?

9 Ita faciat Deus Abnero, & ita pergat *facere* ei; ut quemadmodum juravit Jehova Davidi, ut *inquam* ſic facturus ſum ei:

10 Transferendo hoc regnum à domo Schaulis, & ſtabiliendo ſolium Davidis ſuper Jiſraelem & ſuper Jehudam, à Dane Beerſchebahum uſque.

11 Qui non potuit amplius reſpondere Abnero quicquam, præ *timore* quo timebat eum.

12 Itaque miſit Abner legatos ad Davidem propter hoc, qui dicerent, cujus *eſt* regio? & dicerent, pange fœdus tuum mecum, & ecce manus mea affutura eſt tibi ad avertendum ad te totum Jiſraelem.

13 Qui dixit, bene *eſt*, ego pacturus ſum tecum fœdus: veruntamen rem unam ego peto abs te dicendo, non viſurus es faciem meam, niſi antequam introducant te, cum Micale filia Schaulis adveneris ad videndum faciem meam.

14 Miſitque David nuncios ad Iſchboſchethum filium Schaulis, qui dicerent; da uxorem meam Micalem, quam deſpondi mihi centum præputiis Peliſchthæorum.

15 Itaque mittens Iſchboſcheth aſſumſit eam à viro, à Paltiele filio Laviſchi.

16 Pergente autem cum ea viro ejus indefinenter flendo poſt eam Bachurima uſque; edixit ei Abner, abi, revertere, & reverſus eſt.

17 Sermo autem Abnero fuerat cum Senioribus Jiſraelis, dicendo; antea plane quærebatis Davidem in regem ſuper vos:

18 Nunc ergo efficite: nam Iehova loquutus eſt de Davide dicendo, per Davidem ſervum meum ſervaturus ſum populum meum Jiſraelem è manu Peliſchthæorum, & è manu omnium hoſtium ipſorum.

19 Præterea loquutus erat ſimiliter Abner audientibus Binjaminitis: quum abiit etiam Abner ad eloquendum in aures Davidis Chebronem, omnia quæ bona *videbantur* in oculis Jiſrachitarum, & in oculis totius familiæ Binjaminis.

20 Quum autem veniſſet Abner ad Davidem Chebronem comitatus viginti hominibus; fecit David Abnero & hominibus qui *erant* cum eo convivium.

21 Deinde dicente Abnero Davidi, ſurgens abeam, ut congregem ad dominum meum regem omnes Jiſraelitas, qui pangant tecum fœdus, ut regnes prorſus prout deſiderabit animus tuus; dimiſit David Abnerum, ut abiret cum pace.

22 Ecce autem ſervi Davidis cum Joabo, venientes à *perſequenda* aliqua turma, prædam magnam ſecum adducebant: ſed Abner non *erat* amplius cum Davide Chebrone, eo quod dimiſiſſet eum ut abiret cum pace:

23 Joabo itaque & toto exercitu qui *erat* cum eo ingreſſis: poſtquam nunciatum eſt Joabo dicendo, venit Abner filius Neri ad regem, qui dimiſit eum ut abiret cum pace.

24 Veniens Joab ad regem dixit, quid feciſti? ecce venerat Abner ad te, quare dimiſiſti eum ut abeat libere?

25 Noſti*ne* Abnerum filium Neri? nam ad pellicendum te venit; tum ad cognoſcendum egreſſum tuum, & regreſſum tuum, tum ad cognoſcendum quæcunque facis.

26 Tum egreſſus Joab à Davide, miſit legatos poſt Abnerum, qui revocaverunt eum à ciſterna Siſeræ: ſed David non erat conſcius.

27 Reverſoque Abnero Chebronem, ſeorſum duxit eum Joab intra portam, ut loqueretur tum eo, imprudentem: percuſſitque eum ibi quinta coſta, adeo ut moreretur, propter ſanguinem Haſa-Elis fratris ejus.

28 Quod quum poſtea audiſſet David, dixit, inſons ego *ſum* & regnum meum apud Jehovam uſque in ſeculum, à ſanguinibus Abneri filii Neri:

29 Maneant ſuper caput Joabi, & ſuper *caput* totius domus paternæ ejus: neque deficiat è domo Joabi fluxum patiens, aut leproſus, aut qui nitatur ſcipione, aut cadens gladio, aut carens cibo.

30 Joab enim & Abiſchai frater ejus occiderunt Abnerum; eo quod morte affeciſſet Haſa-Elem fratrem ipſorum Gibhone in illo prælio.

31 Poſtea edixit David Joabo & toti populo qui *erat* cum eo, lacerate veſtimenta veſtra, & accingite vos ciliciis, ac plangite ante Abnerum: & rex ipſe David ſequebatur feretrum illius.

32 Ipſis autem ſepelientibus Abnerum Chebrone; rex ſublata voce ſua flebat ad ſepulcrum Abneri, flebantque totus populus.

33 Et lamentatus rex Abnerum dixit; ergone ut moritur ſtultus, & mortuus fuerit Abner?

34 Manus tuæ non *fuiſſent* ligatæ, & pedes tui æreis compedibus non fuiſſent admoti, ut cadit *quis* ante iniquiſſimos, cecidiſti: pergebantque totus populus deflere eum.

35 Veniente autem toto populo ut reficeret Davidem cibo, quum adhuc *erat* dies; juravit David dicendo, ita faciat mihi Deus, & ita pergat, ut non ante occaſum ſolis guſtaturus ſum panem aut prorſus quicquam.

36 Quod quum totus populus cognoviſſet, bonum *viſum* eſt in oculis eorum, omnino prout fecerat rex, *videbatur* in oculis totius populi bonum.

37 Agnoſcebant enim totus populus ejus, & totus Iſrael die illo, non *profectum* fuiſſe à rege, ut *quis* morte afficeret Abnerum filium Neri.

38 Nam dixerat rex ſervis ſuis, an neſcitis principem, & quidem magnum, cecidiſſe die hoc in Iſraele?

39 Ego autē hoc tempore infirmus ſum, utpote unctus rex, homines vero iſti filii Tzeruiæ firmiores ſunt me: rependet Jehova ei qui fecit hoc malum ſecundum maleficium ejus.

CAP. IV. *David plectit Interfectores Iſchboſcheti.*

AUdiente vero filio Schaulis mortuum eſſe Abnerum Chebrone, remiſſæ ſunt manus ejus; & omnes Iſraelitæ conturbati ſunt.

2 Duo autem homines principes turmarum erant filio Schaulis, nomen unius Bahana, nomen vero alterius Recab, filii Rimmonis Beerothæi è Binjaminitis: nam Beerothæ quoque annumerabantur Binjamini.

3 Fugerantque Beerothæ Githhajima, ubi fuerunt peregrini in diem uſque hunc.

4 Quumque è Jchonathane filio Schaulis filius eſſet affectus pedibus (natus quinque annos erat, quum perverit fama de Schaule & de Jehonathane è Jizrehele, quo aſſumto nutrix ejus fugit, fuitque ea accelerante fugam ut cadens claudus redderetur) cujus nomen *erat* Mephiboſcheth;

5 Iverunt filii Rimmonis Beerothæi Recab & Bahana, intraverunteque æſtu diei in domum Iſchboſchethi; ipſo meridiante.

6 Perveneruntque autem illuc uſque ad intimum domus, bajulantes triticum, & percuſſerunt eum quinta coſta: deinde Recab & Bahana frater ejus proripuerunt ſe.

7 Itaque ingreſſi domum illam ipſo cubante in lecto ſuo, in cubiculo ſuo, quum percutientes morte affeciſſent eum, amoverunt caput ejus: & aſſumpto capite ejus abiverunt via campeſtrium tota illa nocte.

8 Et afferentes caput Iſchboſchethi ad Davidem Chebronem, dixerunt regi, ecce caput Iſchboſchethi filii Schaulis inimici tui, qui quærebat vitam tuam: ſic edidit Jehova pro domino meo rege ultiones hodie de Schaule & de ſemine ejus.

9 Sed reſpondens David Recabo & Bahanæ fratri ejus, filiis Rimmonis Beerothæi, dixit eis; vivit Jehova, qui redimit me ab omni anguſtia:

10 Cum eum qui nunciabat mihi dicendo, ecce mortuus eſt Schaul, qui tamen *videbatur* in oculis ſuis quaſi læta nuncians, apprehenſum occiderim Tziklagi; quod *oportebat* me ei præſtare præmium nuncii:

11 Quanto magis *oportet* hominibus improbis, *qui* occiderunt virum juſtum, domi ejus, in cubili ejus: jam ergo an non repoſcerem ſanguinem ejus è manu veſtra, & tollerem vos è terra?

12 Præcepit itaque David pueris ſuis, qui occiderunt eos, amputaruntque manus eorum & pedes eorum, & ſuſpenderunt ad piſcinam Chebrone: caput vero Iſchboſchethi aſſumentes, ſepeliverunt in ſepulcro Abneri Chebrone.

CAP. V. *David accurſu Iſraelitarum & victoriis variis auget ſe & ſtabilitur in regno.*

TUnc venientes omnes tribus Iſraelis ad Davidem Chebronem loquutæ ſunt dicendo, ecce nos, os tuum & caro tua ſumus.

2 Plane antehac quum Schaul nobis præeſſet rex, tu eras qui educebas & reducebas Iſraelem: denique dixit Jehova tibi, tu paſturus es populum meum Iſraelem, & tu præfuturus es anteceſſor Iſraeli.

3 Venerunt quoque omnes Seniores Iſraelis ad regem Chebronem, quibuſcum pepigit rex David fœdus Chebrone coram Jehova, & unxerunt Davidem in regem ſuper Iſraelem:

4 Natus triginta annos David quum regnare cœpit; quadraginta annis regnavit.

5 Chebrone regnavit ſuper Jehudam ſeptem annis & ſex menſibus; Jeruſchalaimis vero regnavit triginta tribus annis ſuper totum Iſraelem & Jehudam.

6 Profecto autem rege cum hominibus ſuis Jeruſchalaima contra Jebuſæum inhabitantem eam terram, alloquutus eſt *ille* Davidem dicendo, non ex *vivus* huc venturus, ſed quum *quis* ſuſtulerit te, cæcis ipſis & claudis dicentibus, non eſt venturus David huc.

7 Attamen cepit David propugnaculum Tzijonis, ea *jam eſt* civitas Davidis.

8 Dixerat enim David die illo, quiſquis pertingens ad illud emiſſarium percuſſerit Jebuſæum, & iſtos cæcos & clauſos exoſos animo Davidis, *primarius & princeps futurus eſt*: ideoque dici ſolet, cæcus & claudus non introgreſſurus eſt in hanc domum.

9 Et habitans David in eo propugnaculo, vocavit illud civitatem Davidis; quia ædificavit David circumquaque à munitione ipſa introrſum.

10 Sic pergebat David indeſinenter creſcere, quia Jehova Deus exercituū erat cum eo.

11 Miſit enim Chiram rex Tyri legatos ad Davidem; lignaque cedrina, & fabros lignarios & latomos, qui exſtruxerunt domum Davidis;

12 Et expertus eſt David Jehovam ſtabiliviſſe ſe in regem ſuper Iſraelem, & extoliſſe

lore regnum ſuum propter populum ipſius Iſraelem.

13 Accepit autem David adhuc concubinas & uxores è Jeruſchalaimis, poſtquam venit Chebrone; natique ſunt Davidi filii & filiæ.

14 Atque hæc *ſunt* nomina eorum qui nati ſunt ei Jeruſchalaimis: Schammuah, & Schobab, & Nathan, & Schelomo:

15 Item Jibchar, & Eliſchuah, & Nepheg, & Japhiah:

16 Et Eliſchamah, & Eljadah, & Eliphelet.

17 Audientes autem Peliſchthæi *Iſraelitas* unxiſſe Davidem in regem ſuper ſe, aſcenderunt omnes Peliſchthæi, ad quærendum Davidem: quod audiens David deſcendit ad propugnaculum.

18 Quum enim Peliſchthæi veniſſent; & diffiti eſſent per convallem Raphæorum:

19 Conſuluerat David Jehovam dicendo, an aſcenſurus ſum contra Peliſchthæos? an traditurus es eos in manum meam? & dixerat Iehova Davidi, aſcende, nam omnino traditurus ſum Peliſchthæos iſtos in manum tuam.

20 Veniens itaque David Bahal-Perazima, percuſſit eos ibi David, ac dixit, rupit Iehova inimicos meos coram me, tanquam irruptione aquarum; idcirco vocavit *quiſque* nomen loci illius Bahal-Peratzima.

21 Nam dereliquerunt ibi terricula ſua quę ſuſtulit David & viri ejus.

22 Iterum autem adhuc Peliſchthæi aſcendentes, diffiti erant in convalle Raphæorum:

23 Quum conſulenti Davidi Iehovam dixit, ne aſcendito: diverte à perſequendis eis, ut agrediaris eos ex adverſo mororum.

24 Et eſto quum audieris ſonum inceſſus in cacuminibus mororum, *ut* tunc moveas te: nunc enim prodierit Iehova ante te ad percutiendum caſtra Peliſchthæorum.

25 Itaque David ſic fecit quemadmodum præceperat ei Iehova; & percuſſit Peliſchthæos à Gebaho uſque qua venis Gezerum.

CAP. VI. *Zelus Davidis, & Huzza error in deportatione arcæ; Mical Davidis zelum contemnens ſterilitate plectitur.*

POſtea congregavit iterum David quoſque delectos ex Iſraele, triginta millia.

2 Surgente autem Davide & toto illo populo qui *erat* cum eo, ut abiret Bahalibus Jehudæ; ad deducendum inde arcam Dei, ad quam invocabatur nomen, nomen Iehovæ exercituum inſidentis Cerubinis:

3 Impoſuerunt arcam Dei plauſtro novo, ut deportarent eam è domo Abinadabi, quę *erat* in ipſo colle: Huzza & Achio filiis Abinadabi ducentibus plauſtrum illud novum.

4 Deportaverunt itaque eam è domo Abinadabi quæ *erat* in ipſo collo Dei, comitantes arcam Dei: Achio autem ibat ante arcam.

5 David vero & tota domus Iſraelis geſtiebant *prælatitia* coram Iehova, cum quovis *inſtrumento* è lignis abiegnis; nempe cum citharis, & cum nabliis, & cum tympanis, & cum ſiſtris, & cum cymbalis.

6 Sed quum veniſſent uſque ad aream Naconis; Huzza extenſa ad arcam Dei *manu*, prehendit eam, quia dimoverant eam boves.

7 Quamobrem accenſus ira Iehova in Huzzam, percuſſit ibi Deus eum propter hoc imprudens factum; ita ut moreretur ibi, prope arcam Dei.

8 Diſplicuit autem Davidi, eo quod irrupiſſet Jehova irruptione in Huzzam: quapropter vocat *quiſque* locum illum rupturam Huzzæ, uſque in diem hunc.

9 Et timens David Iehovam die illo, dixit, quomodo intraret ad me arca Iehovæ?

10 Noluitque abducere David ad ſe arcam Iehovæ in civitatem Davidis; ſed curavit David ut ea diverteret in domum Hobed-Edomi Gitthæi.

11 Conſidente autem arca Iehovæ in domo Hobed-Edomi Gitthæi tres menſes, quum benediceret Iehova Hobed-Edomo & toti domui ejus:

12 Et nunciaretur regi Davidi dicendo, benedixit Iehova domui Hobed-Edomi, & omnibus quæ ei *ſunt* propter arcam Dei: abiens David deduxit arcam Dei è domo Hobed-Edomi in civitatem Davidis cum lætitia.

13 Erat autem, quum progreſſi eſſent portantes arcam Iehovæ ſex greſſibus, ut ſacrificaret boves & pinguia *ſacrificia*.

14 David vero ſaltabat omnibus viribus coram Iehova, eratque David accinctus amiculo lineo.

15 Ita David & tota domus Iſraelis adduxerunt arcam Iehovæ, cum clangore & cum ſono tubæ.

16 Fuit autem, arca Iehovæ intrante in civitatem Davidis: quum Mical filia Schaulis proſpectans per feneſtram, videret regem Davidem contentiſſime ſaltantem coram Iehova, ut ſperneret eum cum animo ſuo.

17 Quumque introducta arca Iehovæ ſtatuiſſent eam in loco ſuo, intra tentorium quod tetenderat ei David; obtulit David holocauſta coram Iehova & euchariſtica.

18 Deinde ut abſolvit David offerre holocauſtum & euchariſtica; benedixit populo in nomine Iehovæ exercituum:

19 Et impertitus eſt toti illi populo, toti multitudini Iſraelitarum, tam viris quam mulieribus; cuique tractam panis unam, & fruſtum unum carnis, & lagenam *vini* unam: poſtea abiit totus populus ille quiſque domum ſuam.

20 Tum revertente Davide ad benedicendū domui ſuæ; egreſſa Mical filia Schaulis obviam Davidi, dixit, quam glorioſus fuit hodie rex Iſraelis; qui retexit ſe hodie ante oculos ancillarum ſervorum ſuorum, prorſus ut retegit ſe unuſquiſpiam è vaniſſimis *hominibus!*

21 Dixit vero David Micali; coram Jehova, qui elegit me præ patre tuo, & præ tota familia ejus, præcepto inſtituens me anteceſſorem ſuper populum Jehovæ, ſuper Iſraelem *geſtivi*: & egreſſam coram Jehova.

22 Quo autem abjecero me adhuc amplius, & fuero humilior ante oculos meos; eo apud iſtas ancillas, de quibus loquuta es, & apud illos glorioſior ero. *Caput* VII.

23 Ita-

23 Itaque Micali filiæ Schaulis ipſi non fuit proles ; in diem uſque mortis ſuæ.

CAP. VII. *Exſtructis templi à Davide propoſita deſertur ad filium ejus.*

FUit autem quum deſideret rex domi ſuæ, & Jehova dediſſet ei quietem circumquaque ab omnibus inimicis ejus :

2 Ut diceret rex Nathani prophetæ ; vide quæſo, ego habito in domo cedrina ; dum arca ipſa Dei habitat inter aulæa.

3 Dixit vero Nathan regi, quicquid *eſt* in animo tuo, abi, fac : nam Jehova tecum *eſt*.

4 Sed fuit nocte illa ; ut ederetur verbum Jehovæ ad Nathanem, dicendo :

5 Abi, ut dicas ſervo meo Davidi, ita ait Jehova ; tune ædificares mihi domum quam inhabitem ?

6 Quum non habitarem in æde *ulla*, inde à tempore quo deduxi filios Iſraelis ex Ægypto uſque in diem hunc ; ſed itarem cum tentorio & cum tabernaculo :

7 Quocunque itabam cum filiis Iſraelis : loquutusne ſum quicquam ulli moderatorum Iſraelis, quibus præceperam ut paſcerent populum meum Iſraelem, dicendo ; quare non ædificaſtis mihi domum cedrinam ?

8 Nunc ergo, ſic dicito ſervo meo Davidi, ita ait Jehova exercituum, ego aſſumſi te ex ipſa caula, à ſequendo grege ; ut anteceſſor præeſſes populo meo Iſraeli :

9 Et fui tecum quocunque iviſti, exſcidique omnes inimicos tuos à facie tua ; ut compararem tibi nomen magnum, par nomini maximorum qui *ſunt* in terra,

10 Diſponens loco populo meo Iſraeli, & plantans eum, ut habitet in loco ſuo, & non commoveatur amplius ; neque pergant iniquitati dediti affligere eum, quemadmodum prius.

11 Verum ex quo die mandatis inſtruxi judices ſuper populum meum Iſraelem, & quietem dedi tibi ab omnibus inimicis tuis : jam indicavit tibi Jehova, domum paraturum eſſe tibi Jehovam :

12 Quando completis diebus tuis, occubueris cum patribus tuis, me excitaturum eſſe ſemen poſt te, quod prodierit è viſceribus tuis ; & ſtabiliturum regnum ejus.

13 Ipſe ædificabit domum nomini meo ; & ſtabiliam ſolium regni ejus uſque in ſeculum.

14 Ego ero illi pater, & ipſe erit mihi filius : qui quum perverſe egerit, corripiam eum virga hominum, & plagis humanis :

15 At benignitas mea non amovebitur ab eo, quemadmodum amovi à Schaule, quem amovi à facie tua :

16 Sed firma *erit* domus tua, & regnum tuum uſque in ſeculum, tibi erit expoſitum : ſolium tuum erit ſtabile uſque in ſeculum.

17 Secundum omnia verba hæc & ſecundum totam viſionem hanc ; ſic alloquutus eſt Nathan Davidem.

18 Itaque ingreſſus rex David, reſtitit coram Jehova ; ac dixit, quis *ſum* ego, domine Jehovi, & quæ *eſt* familia mea quod deduxis me eouſque ?

19 Et parum adhuc viſum eſt hoc in oculis tuis, domine Jehovi, adeo ut loquutus ſis etiam de familia ſervi tui in longinquum : idque ratione humana, domine Jehovi.

20 Sed quid pergat adhuc David loqui apud te ? tu enim noſti ſervum tuum, domine Jehovi ?

21 Propter ſermonem tuum, & ſecundum animum tuum ; præſtas has omneis res maximas, notas faciendo ſervo tuo.

22 Propterea magnus exiſtis, ô Jehova Deus : quin non *eſt* par tibi ; imo non *eſt* Deus præter te, omnino prout audivimus auribus noſtris.

23 Quæ enim *eſt* ſicut populus tuus, ſicut Iſrael, gens ulla in terra ? ad quam redimendam ſibi in populum iverit Deus ; & ad comparandum ſibi nomen, & ad præſtandum vobis has res maximas & reverenter ſuſpiciendas terræ tuæ, *expellendo* à facie populi tui, quem redemeras tibi ex Ægypto, gentes & deos earum.

24 Nam ſtabiliviſti tibi populum tuum Iſraelem, ut tibi *ſit* populus uſque in ſeculum ; & tu Jehova Deus es eis.

25 Nunc ergo Jehova Deus, verbum illud quod promiſiſti ſervo tuo & familiæ ejus, præſta in ſeculum : & fac quemadmodum dixiſti.

26 Ut magnificetur nomen tuum uſque in ſeculum dicendo, Jehova exercituum Deus *eſt* ſuper Iſraelem ; & domus ſervi tui Davidis ſtabilis ſit coram te.

27 Tu enim Jehova exercituum Deus Iſraelis revelaſti in aurem ſervi tui dicendo : domum ædificaturus ſum tibi : idcirco judicavit ſervus tuus cum animo ſuo orandum te eſſe oratione hac.

28 Quapropter nunc, domine Jehovi, tu Deus ille *es*, & verba tua ſunt veritas : quum promiſeris ſervo tuo bonum iſtud :

29 Nunc inquam, placeat tibi benedicere domui ſervi tui, ut ſit in ſeculum coram te : quia tu domine Jehovi dixiſti, benedictione ergo tua benedicatur domus ſervi tui in ſeculum.

CAP. VIII. *Victoria Davidis ; extorum ad eum congratulationes, & conſecrationes ad Jehovam recenſentur.*

FUit enim poſt hæc, ut David percutiens Peliſchthæos deprimeret eos ; & acciperet David frænum Amgaris è manu Peliſchthæorum.

2 Percuſſit etiam Moabitas, quumque metiretur eos funiculo dejiciendo eos in terram, metiebatur duobus funiculis quos morte afficeret ; integro autem funiculo quos in vita conſervaret : fueruntque Moabitæ Davidi ſervi, afferentes munus.

3 Percuſſit quoque David Hadad Hezerem filium Rechobi regem Tzobæ : quum proficiſceretur *David* ad repellendum manum ejus, verſus flumen Euphratem.

4 Cepitque David ex eis mille *currus*, & ſeptingentos equites, & viginti millia virorum peditum : & ſuccifis David ſuffraginibus omnium

nium curulium equorum, reliquum fecit ex eis *ad* centum currus.

5 Venerant autem Syri Damaſceni ad juvandum Hadad-Hezerem regem Tzobæ: quapropter percuſſit David è Syris viginti duo millia virorum:

6 Impoſuitque David ſtationarios Syriæ Damaſcenæ, & fuerunt Syry Davidi ſervi adferentes munus: ſervabat enim Jehova Davidem quocunque ibat.

7 David autem acceptos umbones aureos qui *erant* penes ſervos Hadad Hezeris; attulit Jeruſchalaimam.

8 E Betacho quoque, & Berathai civitatibus Hadad-Hezeris, accepit rex David æris quamplurimum.

9 Quumque audiret Tohi rex Chamatæ, Davidem percuſſiſſe totas copias Hadad-Hezeris;

10 Miſit Tohi Joramum filium ſuum ad regem Davidem ad rogandum eum de proſperitate, & ad benedicendum ei, eo quod præliatus contra Hadad Hezerem, percuſſiſſet eum, nam Hadad Hezer bella gerebat contra Tohin: eruntque in manu illius inſtrumenta argentea, & inſtrumenta aurea, & inſtrumenta ænea.

11 Hæc quoque conſecravit rex David Jehovæ; cum argento & auro quod conſecraverat, *ablatum* ab omnibus gentibus quas ſubegerat.

12 A Syris & à Moabitis, & ab Hammonitis: & à Peliſchthæis, & ab Hamaleketis; etiam de præda Hadad Hezeris filii Rechobi regis Tzobæ.

13 Comparavit etiam David nomen, quum reverteretur à cæde Syrorum, in valle ſalis, *percutiens* octodecim millia:

14 Adeo ut diſponens in Edomæum ſtationarios, in tota Edomæa poneret ſtationarios, & eſſent omnes Edomæi ſervi Davidis: ſervabat enim Jehova Davidem quocunque ibat.

CAP. IX. *Officiari Davidis, ejuſque pietas erga Mephiboſchethum.*

REgnabat itaque David ſuper totum Iſraelem; eratque David exercens judicium & juſtitiam in toto populo.

2 Joab autem filius Tzerujæ præerat militiæ; & Jehoſchaphat filius Achiludis à memoria *erat*:

3 Et Tzadok filius Achitubi, ac Achimelec filius Ebjatharis Sacerdotes; Seraja autem Scriba:

4 Et Benaja filius Jehojadahi præerat Cerethæis & Pelethæis; filii denique Davidis, præſides erant. *Caput* IX.

5 Dixit vero David, an nullus eſt adhuc qui relictus ſit de familia Schaulis, ut exerceam erga eum benignitatem propter Jehonathanem?

6 Erat autem ſervus familiæ Schaulis nomine Tziba, quem vocarunt *miniſtri* ad Davidem: cui dicente rege, Tune *es* Tziba? dixit *ſum*, ſervus tuus.

7 Dicente vero rege, an nullus amplius *ſuperſit* familiæ Schaulis, erga quem exerceam benignitatem Dei? Dixit Tziba regi, *ſupereſt* adhuc filius Jehonathanis, affectus pedibus.

8 Tum dixit ei rex: ubinam eſt? dixit Tziba regi: ecce eſt in domo Maciris, filii Hammielis, Lodebari.

9 Mittens ergo rex David; aſſumpſit eum è domo Maciris filii Hammielis, Lodebaro.

10 Quumque ingreſſus eſſet Mephiboſcheth filius Jehonathanis filius Schaulis ad Davidem, procidens in faciem ſuam incurvavit ſe; & dicenti Davidi, Mephiboſcheth, dixit, ecce ſervum tuum.

11 Tum dixit ei David, ne timeto, nam omnino exerciturus ſum erga te benignitatem, propter Jehonathanem patrem tuum, & reſtituam tibi totum agrum Schaulis patris tui: tu vero ſumturus es cibum in menſa mea ſemper.

12 Qui incurvans ſe dixit, quid *eſt* ſervus tuus, ut reſpexeris ad canem mortuum, qualis *ſum* ego?

13 Quum ergo vocaſſet rex Tzibam puerum Schaulis, edixit ei, quicquid *erat* Schaulis & toti familiæ ejus, do filio domini tui.

14 Quapropter coles ei terram, tu, & filii tui, & ſervi tui, deinde afferes, ut ſit filio domini tui cibus quem comedat, ſed Mephiboſcheth filius domini tui, ſumpturus eſt ſemper cibum in menſa mea: Tzibæ autem quindecim *erant* filii & viginti ſervi.

15 Dixitque Tziba regi, omnino prout præceperit dominus meus rex ſervo ſuo, ſic facturus eſt ſervus tuus: quamquam Mephiboſcheth comedens in menſa mea, *furet* ut unus è filiis regiis.

16 *Erat* autem Mephiboſchetho filius parvus, nomine Mica; & quotquot habitabant domi Tzibæ, ſervi erant Mephiboſchetho.

17 Ita Mephiboſcheth reſidebat Jeruſchalaimis, quia in menſa regis ſemper comedebat; quamvis eſſet claudus utroque pede.

CAP. X. *Hammonita jus gentium circa legatos Davidis violant, ejuſque pœnam luunt.*

FUit quoque poſtea, mortuo rege Hammonitarum; ut regnaret Chanun filius ejus pro eo.

2 Quapropter dixit David, exerceam benignitatem erga Chanunem filium Nachaſchi, quemadmodum exercuit pater ejus erga me benignitatem, & miſit David conſolatum eum per ſervos ſuos de patre ejus: veneruntque ſervi Davidis *in* regionem Hammonitarum.

3 Dicentibus autem principibus Hammonitarum Chanuni domino ſuo, David ne honore afficere patrem tuum in oculis tuis *videtur*, quia miſit tibi conſolatores? an non ut perſcrutetur hanc civitatem, & ad explorandum eam, denique ad evertendum eam miſit David ſervos ſuos ad te?

4 Accipiens Chanun ſervos Davidis, abraſit dimidium barbæ eorum, & præcidit veſtes eorum per medium, uſque ad nates eorum: ſic remiſit eos.

5 Quod quum indicaſſent Davidi, miſit obviam eis, erant enim homines illi rubore ſuffuſi valde; edixitque rex, conſidere Jerichun-

te,

te, donec resloreſcat barba veſtra, ut revertamini.

6 Videntes itaque Hammonitæ ſe fœtidos factos Davidi: miſerunt Hammonitæ qui mercede conducerent è Syris Rechobæis & è Syris Tzobæis viginti millia peditum, & à rege Mahacæ mille viros, & è viris Tobi, duodecim millia virorum.

7 Quod audiens David, miſit Joabum cum toto exercitu ſuo, robuſtiſſimos quoſque.

8 Egreſſi itaque Hammonitæ inſtruxerunt aciem ad oſtium portæ: Syri vero Tzobæ, & Rechobi, & viri Tobi, ac Mahacæ ſeorſim *erant* in agro.

9 Quam ob rem videns Joab; obverſam eſſe contra ſe aciem à fronte & à tergo; ſelectos ex omnibus lectiſſimis Iſraelis inſtruxit adverſus Syros:

10 Reſiduum autem populi tradidit in manum Abiſchai fratris ſui, quod inſtrueret adverſus Hammonitas:

11 Ac dixit, ſi Syri robuſtiores fuerint me, ut ſis mihi auxilio; quod ſi Hammonitæ robuſtiores fuerint te, viciſſim ibo, ut auxilio ſim tibi.

12 Confirmare, imo confirmemus nos pro populo noſtro, & pro civitatibus Dei noſtri: Ichova autem faciet quod bonum *videbitur* in oculis ſuis.

13 Tum accedente Joabo & populo qui *erat* cum eo, in prælium contra Syros, fugerunt à facie ejus:

14 Hammonitæ vero videntes fugiſſe Syros, fugerunt à facie Abiſchai, & ingreſſi ſunt civitatem ſuam: deinde revertens Joab ab *expeditione* in Hammonitas ingreſſus eſt Jeruſchalaima.

15 Sed videntes Syri ſe plaga affectos fuiſſe coram Iſraele; rurſus congregaverunt ſe ſimul:

16 Et mittens Hadarhezer, eduxit Syros qui *degunt* trans flumen, venerunt que Chelamum; Schobaco principe militiæ Hadarhezeris præeunte illis.

17 Quod quum nunciaretur Davidi, congregato toto Iſraele, trajecit Jardenem, venitque ad Chelamum; ubi Syri inſtruentes *aciem* adverſus Davidem prælïati ſunt contra eum.

18 Sed fugerunt Syri à facie Iſraelis; & occidit David è Syris ſeptingentorum currum *equites*, & quadraginta *peditum* millia: Schobacum quoque principem militiæ illius percuſſit, ita ut moreretur ibi.

19 Quam ob rem ut viderunt omnes reges ſervi Hadarhezeris plaga affectos eſſe ante Iſraelitas, pacem ineuntes cum Iſraelitis ſervierunt eis: metuebant enim Syri amplius auxilio eſſe Hammonitis.

CAP. XI. *David ſt polluit adulterio & homicidio.*

SEd fuit vertente anno, quo tempore prodeunt reges, quum miſiſſet David Joabum & ſervos ſuos cum eo, ac totum Iſraelem, qui perderent Hammonitas & obſiderent Rabbam: ut David deſideret Jeruſchalaimis.

2 Fuiſſet autem veſpertino tempore, quum ſurrexiſſet David à cubili ſuo, & obambulans in tecto domus regiæ, mulierem lavantem ſe vidiſſet ex ipſo tecto; quæ quidem mulier pulcra aſpectu erat valde:

3 Ut mitteret David ſciſcitans de ipſa muliere; (dixerat enim *quiſpiam*, an non *eſt* Bath-Schebah filia Elihami, uxor Uriæ Chitthæi?)

4 Mitteret, inquam, David nuncios ut aſſumeret eam, eaque ingreſſa ad ipſum cubaret cum ea (ipſa autem purgabat ſe ſe ab immunditia ſua) poſtea reverſa eſt domum ſuam.

5 Concepit autem mulier, quapropter mittens indicavit Davidi dicens, gravida ſum.

6 Tunc mittens David *edixit* Joabo; mitte ad me Urijam Chitthæum, miſitque Joab Urijam ad Davidem.

7 Ingreſſum autem Urijam ad ſe; interrogavit David de proſperitate Joabi, & de proſperitate populi, & de proſperitate belli.

8 Deinde dixit David Urijæ, deſcende domum tuam, & lava pedes tuos: ſic egreſſo Urija è domo regia, egrediebatur poſt eum ferculum regium.

9 Sed cubavit Urija *ad* oſtium domus regiæ, cum omnibus ſervis domini ſui; neque deſcendit domum ſuam.

10 Quod quum nuntiatum eſſet Davidi dicendo, non deſcendit Urija domum ſuam: dixit David Urijæ, nonne ex itinere advenis? quare non deſcendiſti domum tuam?

11 Dixit vero Urija Davidi, arca ipſa, & Iſrael, ac Jehuda, manent in tuguriis, & Joab dominus meus, ac ſervi domini mei in ſuperficie agri caſtra habent, & ego ingrederer domum meam ad comedendum, & ad bibendum, & ad cubandum cum uxore mea? ut vivis & ut vivit anima tua, non ſum facturus rem hanc.

12 Num edixit David Urijæ, ſubſide hic etiam hodie & cras dimittam te: ſic ſubſedit Urija Jeruſchalaimis die illo & poſtridie.

13 Accerſivit autem eum David, ut comederet ante ſe & biberet, & inebriaret eum: attamen egreſſus eſt veſpere ad cubandum in cubili ſuo cum ſervis domini ſui, neque domum ſuam deſcendit.

14 Fuit itaque mane, ut David ſcriberet epiſtolam ad Joabum, mitteretque per Urijam.

15 Scribebat autem in ea epiſtola, dicendo: adhibete Urijam ex adverſo prælïatorum fortiſſimorum, deinde avertite vos ab eo, ut percuſſus moriatur.

16 Fuit ergo, Joabo obſervante civitatem: ut poneret Urijam verſus locum illum, ubi ſciebat eſſe viros ſtrenuos.

17 Egreſſiſque viris civitatis, & pugnantibus contra Jehudam, ceciderunt è populo, è ſervis Davidis: & mortuus eſt etiam Urija Chitthæus.

18 Quare mittens Joab; qui indicaret Davidi ſingulas res hujus prælii:

19 Præcepit nuncio, dicendo; quum abſolveris ſingulas res hujus prælii eloqui apud regem:

20 Tum erit, ſi augeatur excandeſcentia regis,

gis, ita ut dicat tibi, quare acceſſiſtis ad civitatem expugnaturi? an non ſciebatis quam ejaculentur è muro *obſeſſi*?

21 Quis percuſſit Abimelecum filium Jerubbeſchethi? an non mulier dejecit ſuper eum fragmen molæ è muro, ita ut mortuus ſit Thebetzi? quare acceſſiſtis ad murum? *tu itaque inquam* ut dicas, etiam ſervus tuus Urija Chitthæus mortuus eſt.

22 Sic abivit nuncius ille: qui veniens indicavit Davidi omnia *ad* quæ miſerat eum Joab.

23 Dixitque nuncius ille Davidi, quum fortiter ſe gerentes contra nos homines illi, prodirent ad nos in agrum; & inſtaremus illis uſque ad oſtium portæ:

24 Jaculati ſunt jaculatores contra ſervos tuos è muro, & mortui ſunt è ſervis regis: ac etiam ſervus tuus Urija Chitthæus mortuus eſt.

25 Edixit vero David nuncio, ſic dicito Joabo, ne mala videatur in oculis tuis hæc res, nam hujuſmodi *ratione* & hujuſmodi *homines* conſumere ſolet gladius: confirma militiam tuam contra iſtam civitatem, ut deſtruas eam, ſic confirma ipſum.

26 Audiens vero uxor Urijæ, mortuum eſſe Urijam virum ſuum: planxit de marito ſuo.

27 Sed quum tranſiſſet luctus, mittens David recepit eam in domum ſuam, & fuit ei uxor, & peperit ei filium: mala autem viſa eſt hæc res, quam fecit David, in oculis Jehovæ.

CAP. XII. *Nathan Davidem peccati redarguit, & humiliato peccati remiſſionem & ſcandali pœnam denuntiat.*

QUapropter miſit Jehova Nathanem ad Davidem: qui ingreſſus ad eum dixit ei, duo homines erant in civitate quadam, unus dives, alter vero pauper.

2 Diviti erant greges & armenta multa admodum:

3 Pauperi autem nihil quicquam, niſi agna una parva, quam emerat, quam alebat, ut educaretur ſecum & cum filiis ſuis pariter: de fruſto *panis* ejus comedebat, & de poculo ejus bibebat, & in ſinu ejus cubabat, denique erat ei tamquam filia.

4 Sed adveniente viatore ad virum illum divitem; pepercit accipere de grege ſuo, aut de armento ſuo, quod pararet viatori qui venerat ad ſe: accipiens vero agnam viri illius pauperis, paravit eam illi viro qui venerat ad ſe.

5 Tunc David accenſus ira in virum illum valde; dixit Nathani, ut vivit Jehova, reus mortis *eſt* vir ille qui fecit hoc.

6 Agnam quoque ipſam rependito quadruplam; eo quod fecit rem hanc, & eo quod non pepercit.

7 Tum dixit Nathan Davidi, tu vir ille *es*: ſic ait Jehova Deus Iſraelis, ego unxi te in regem ſuper Iſraelem, & ego te eripui è manu Schaulis:

8 Præterea tradidit tibi domum dominorum tuorum, etiam uxores dominorum tuorum ad votum tuum, denique tradidi tibi domum Iſraelis & Jehudæ; & ſi parum eſt, additurus fui tibi hæc & talia.

9 Quare ſpreviſti verbum Jehovæ faciendo quod malum *videtur in* oculis ejus? Urijam Chitthæum percuſſiiti gladio, ut uxorem ejus aſſumeris tibi in uxorem: nam occidiſti eum gladio Hammonitarum.

10 Nunc itaque non amovebitur gladius à domo tua, uſque in ſeculum: eo quod ſpreviſti me, ut acciperes uxorem Urijæ Chitthæi, quæ eſſet tibi uxor.

11 Sic ait Jehova, ecce ego ſuſcitaturus ſum contra te malum è domo tua, & accipiens uxores tuas ante oculos tuos tradam proximo tuo: qui cubabit cum uxoribus tuis coram iſto ſole.

12 Quia tu feciſti clam; etiam ego facturus ſum rem hanc coram toto Iſraele, & coram ſole.

13 Tum dixit David Nathani, peccavi Jehovæ: quapropter dixit Nathan Davidi, etiam Jehova tranſtulit peccatum tuum, non es moriturus.

14 Tantummodo quia plane occaſionem dediſti irritandi contemtim Jehovam inimicis ejus in hac re; ſimiliter iſte filius, qui natus eſt tibi, omnino moriturus eſt.

15 Deinde abiit Nathan domum ſuam: & Jehova plaga affecit infantem illum, quem pepererat uxor Urijæ Davidi, adeo ut conficeretur morbo.

16 Quam ob rem requiſivit David Deum propter puerum; & utens David jejunio, quum rediiſſet, pernoctavit, & cubavit humi.

17 Et quamvis ſeniores domus ejus inſtarent apud eum, ut erigerent eum à terra; noluit tamen, neque refecit ſe cum eis cibo.

18 Fuit autem die ſeptimo, ut moreretur infans: quapropter timuerunt ſervi Davidis nunciare ei mortuum eſſe infantem, dicebant enim, ecce quum eſſet infans vivus alloquebamur eum, ſed non auſcultabat voci noſtræ, quomodo ergo dicentibus nobis ei, mortuus eſt infans, id afficiet *eum* malo?

19 Sed videns David ſervos ſuos inter ſe muſſitantes, intellexit David mortuum eſſe infantem: dixitque David ſervis ſuis, mortuuſne eſt infans? qui dixerunt, mortuus eſt.

20 Tum ſurgens David è terra lavit ſe, ac unxit ſe, & mutatis veſtimentis ſuis, ingreſſus domum Jehovæ incurvavit ſe *honorem habens*: poſtea rediens domum ſuam, petiit ut apponerent ipſi cibum, & comedit.

21 Dicebant autem ſervi ejus ei, quæ *eſt* hæc res quam feciſti? propter iſtum infantem viventem jejunans flebas, poſtquã vero mortuus eſt infans, ſurgens comediſti cibum:

22 Qui dixit, dum infans viveret, jejunans flebam: quia dicebam, quis ſcit? gratiam eſt facturus mihi Jehova, ut vivat infans.

23 At nunc mortuus eſt, quorſum ego jejunarem? poſſemne revocare eum denuo? ego ſum abiturus ad ipſum, at ipſe non eſt reverſurus ad me.

24 Itaque David conſolatus Bath-Schebaham uxorem ſuam, & accedens ad eam cubavit cum ea: peperitque filium, cujus nomen voca-

vocavit *David* Schelomonem & Iehova dilexit eum :

25 Ideoque mittens *Jehova* per Nathanem prophetam, vocavit etiam nomen ejus Jedidjam ; propter Iehovam.

26 Bellum autem gerens Joab contra Rabbam Hammonitarum, capiebat ipſam civitatem regiam.

27 Sed mittens Joab legatos ad Davidem : dixit, oppugnavi Rabbam, etiam intercepi à civitate aquam.

28 Quare nunc congrega reſiduum populi, & caſtrametare contra hanc civitatem ut capias eam : ne ſi cepero civitatem, prædicetur nomen meum de ea.

29 Itaque David congregato toto populo, profectus eſt Rabbam ; quam expugnavit & cepit :

30 Et aſſumſit coronam regis eorum à capite ejus, cujus pondus erat talenti auri cum lapidibus pretioſis, impoſitaque fuit capiti Davidis : & prædam civitatis detulit multam valde.

31 Populum vero, qui erat in ea, eductum ſubjecit ſerræ, & tribulis ferreis, ac ſecuribus ferreis : traduxitque eos in fornacem Moleci, & ſic fecit omnibus civitatibus Hammonitarum : deinde reverſus eſt David cum toto populo Jeruſchalaima.

CAP. XIII. *Abſchelom inceſtum ſororis vindicans Amnon occidit, & ab iraſo patre fit profugus.*

FUit autem poſt hæc, quum Abſchalomo filio Davidis ſoror pulcra *eſſet* nomine Thamar, ut deamaret eam Amnon filius Davidis.

2 Adeo ut præ anguſtia Amnon conflictaretur morbo, propter Thamaram ſororem ſuam, quia virgo erat : unde occulta videbatur *ratio* in oculis Amnonis faciendi ei quicquam.

3 *Erat* autem Amnoni amicus nomine Jonadab filius Schimhæ fratris Davidis, *erat que* Jonadab vir aſtutus valde.

4 Qui dixit ei, quare ſic attenuatus es, fili regis, ſingulo quoque mane ? annon indicares mihi ? cui dixit Amnon, Thamarum ſororem Abſchalomi fratris mei ego deamo.

5 Dixit vero ei Jehonadab, cuba in cubiluo, & age ægrotum : ut veniente patre tuo ad inviſendum te, dicas ei, veniat, quæſo, Thamar ſoror mea ut reficiat me cibo, & paret ante oculos meos cibum, quem quum videro comedam è manu ejus.

6 Decumbens itaque Amnon, agebat ægrotum, quumque veniſſet rex ad inviſendum eum, dixit Amnon regi, veniat quæſo, Thamar ſoror mea, ut paret ante oculos meos duas mattyas, & reficiar de manu ejus.

7 Quapropter miſit David ad Thamaram domum, qui diceret : i jam in domum Amnonis fratris tui, & para ei cibum illum.

8 Tum abiens Thamar in domum Amnonis fratris ſui, ipſo decumbente : aſſumtam maſſam quam depſerat, paravit eam in mattyas ante oculos illius, & coxit mattyas.

9 Poſtea accipiens ſartaginem effudit coram eo, quod tenuit comedere : dixerat autem Amnon, facite ut exeat quiſque à me, & exiverat quiſque ab eo.

10 Thamaræ vero dixit Amnon, afferto cibum iſtum in conclave, ut reficiar è manu tua : & accipiens Thamar mattyas illas quas paraverat, attulit ad Amnonem fratrem ſuum in ipſum conclave.

11 Quum autem admoveret ſibi ut comederet ; prehendens eam dixit ei, accede, cuba mecum, ſoror mea.

12 Quæ dixit ei, ne frater mi, ne comprimito me, nam non eſt ita faciendum in Iſrael : ne committito flagitium hoc.

13 Ego enim, quo derivarem opprobrium meum : tu autem eſſes ut unus è flagitioſiſſimis in Iſrael : nunc itaque, alloquere, quæſo, regem ut non interdicat me tibi.

14 Qui renuit auſcultare voci ejus ? & quum robuſtior eſſet ea, compreſſit eam cubando cum ea.

15 Deinde odit eam Amnon odio magno valde, majus enim *erat* odium quo odit eam, quam amor quo deamarat eam : dixitque ei Amnon, ſurge abi.

16 Illa vero dicente ei non *eſt* occaſio mali maximi hujus, majoris altero quo affeciſti me, quod pellis me : noluit auſcultare ei :

17 Sed inclamans puerum miniſtrum ſuum ; dixit, emittite jam iſtam à me foras ; & obde peſſulum foribus poſt eam.

18 Erat autem induta tunica verſiculore, ſic enim veſtiebantur filiæ regis virgines pallis, quando emiſit eam miniſter illius foras, & peſſulum obdidit foribus poſt eam.

19 Tum Thamar aſſumptum cinerem impoſuit capiti ſuo, tunicamque verſicolorem qua erat induta laceravit : & impoſita manu ſua capiti ſuo abiens indeſinenter vociferabatur.

20 Cui dixit Abſchalom frater ejus, an Amnon frater tuus fuit apud te ? ſed nunc ſoror mea, tace, frater tuus eſt, ne apponas animum tuum ad hanc rem : itaque conſedit Thamar, idque deſolata, in domo Abſchalomi fratris ſui.

21 Rex quoque David audivit omnes res iſtas ; & diſplicuit ei valde.

22 Sed non loquebatur Abſchalom cum Amnone ſive malum, ſive bonum : quamvis odiſſet Abſchalom Amnonem, propterea quod compreſſerat Thamaram ſororem ſuam.

23 Deinde fuit poſt biennium integrum, quum eſſent tonſores *ovium* Abſchalomo in planitie Chatzoris, quæ *eſt* contermina Ephrajimo ; ut invitaret Abſchalom omnes filios regis.

24 Nam ingreſſus Abſchalom ad regem dixerat, ecce jam *ſunt* tonſores *ovium* ſervo tuo : veniat quæſo, rex & ſervi ejus cum ſervo tuo.

25 Dixit autem rex Abſchalomo, ne fili mi, ne nunc veniamus omnes, ut non prægravemus te : & quamvis urgente eo, noluit tamen ire, ſed benedixit ei.

26 Cui dixit Abſchalom : ſaltem veniat quæſo, nobiſcum Amnon frater meus : dixit vero ei Rex, quorſum iret tecum ?

27 Sed urgente ipſum Abſchalomo : dimiſit

sit cum eo Amnonem, & omnes filios regis.

28 Præceperat autem Abschalom pueris suis dicendo, videte quæso, quum lætus fuerit animus Amnonis vino, & edixero vobis, percutite Amnonem, ut morte afficiatis eum; ne timetote: nonne quia ego præcepero vobis? confirmamini & strenui estote.

29 Itaque fecerunt pueri Abschalomi Amnoni, quemadmodum præceperat Abschalom: quapropter surrexerunt omnes filii regis, & insidentes quisque mulo suo aufugerunt.

30 Fuit autem *dum adhuc* essent in via, ut rumor quidam perveniret ad Davidem dicendo; percussit Abschalom omnes filios regis, neque relictus est ex eis unus.

31 Quapropter surgens rex laceravit vestimenta sua, & cubabat humi cum omnibus servis adstantibus, laceratis vestibus.

32 Cui loquutus Jonadab filius Schimhæ fratris Davidis, dixit, ne dicat dominus meus; omnes pueri filii regis affecti sunt morte, cum Amnon solus mortuus sit; Nam ex præstituto Abschalomi factum *est* id quod proposuerat, ex quo die compressit ille Thamaram sororem ipsius.

33 Nunc ergo ne statuat dominus meus rex apud animum suum quicquam dicendo, omnes filios regis mortuos esse: *non omnes*, sed Amnon solus mortuus est.

34 Interea fugiebat Abschalom: puer autem speculator sublatis oculis suis, vidit quod ecce populus multus veniebant à via ad illum, *via* à latere montis:

35 Et dixit Jonadab regi, ecce filii regis veniunt: secundum verbum servi tui sic factum est.

36 Fuitque quum absolvisset eloqui, ut ecce filii regis advenirent, & sublata voce sua flerent: tum rex quoque & omnes servi ejus fleverunt fletu magno valde.

37 Abschalom autem fugit, & profectus est ad Thalmajum filium Hammichuris regem Geschuris: luxitque *David* de filio suo omnibus diebus illis.

38 Quumque Abschalom venisset Geschurem, fuit ibi tribus annis.

CAP. XIV. *Abschalom mulieris solertia revocatur, sed faciem patris non videt, donec messem Joabi incendi jusserit.*

QUum autem consumeret Davidem regem *desiderium* exeundi ad Abschalomum (consolationem enim ceperat de Amnone, quia mortuus esset. *Caput* XIV.

2 Cognoscens Joab filius Tzerujæ, animum regis hærere Abschalomo:

3 Misit Joab Thekoham, & assumsit inde mulierem astutam, dixitque ei, age quæso lugentem, & indue te jam vestibus lugubribus, neque ungitor oleo, sed esto sicut mulier jam dies multos lugens de mortuo.

4 Ita veniens ad regem alloqueris eum in hanc sententiam; indiditque Joab ipsa verba ori ejus.

5 Itaque alloquuta est mulier illa Thekohæa regem, quum procidens super faciem suam in terram incurvasset se: dixitque, serva ô Rex.

6 Cui dicente rege, quid tibi *est*? dixit illa: at mulier vidua sum, & mortuus est vir meus.

7 Ancillæ autem tuæ duo *erant* filii, qui dum rixarentur ambo in agro, nec esset dirimens inter eos, percussit alter hunc, qui unicus est: hic vero morte affecit illum.

8 Tunc ecce surgens tota familia contra ancillam tuam, dixerunt, da percussorem fratris sui, ut morte afficiamus eum pro vita fratris sui quem interfecit, & perdamus etiam ipsum hæredem: ita exstinxerint prunam meam quæ remansit, non relinquendo viro meo nominis superstitem in superficie terræ.

9 Dixit vero rex mulieri illi, abi domum tuam: & ego mandabo de te.

10 Sed dixit mulier illa Thekohæa regi, in me, domine mi Rex, *esto* hæc iniquitas & in familiam patris mei: nam rex cum solio suo erit innoxius.

11 Cui dixit rex: eum qui loquitur contra te, adducito ad me, ut non pergat amplius attingere te.

12 Iterum dicente, recordetur, quæso, rex Iehovæ Dei tui, ne plus vindex sanguinis perimat, neque perdant filium meum: dixit *rex, ut* vivit Iehova, non cadet è capillis filii tui in terram.

13 Tum dixit mulier illa, eloquatur quæso ancilla tua apud dominum meum regem aliquid: quo dicente, eloquere:

14 Dixit mulier, & quare cogitasti rem hujusmodi contra populum Dei? ex eo enim quod loquitur Rex hanc rem ipsam, quasi reus *est*, dum non revocat rex depulsũ illius.

15 Nam omnino morituri sumus, & *futuri* veluti aquæ diffluentes in terram, quæ non recipiuntur: quia non sustulit Deus vitam illius, etiam inivit cogitationes, ut non maneat depulsus ab illo is qui depulsus est:

16 Nunc autem quod veni alloquutum dominum meum regem de hac re, *veni* quia metum mihi incusserunt populus quapropter dixit ancilla tua, alloquar jam regem, fortassis facturus est rex verbum ancillæ suæ:

17 Quum auscultaverit rex eripiendo ancillam suam è manu viri; perdituri me & filium meum pariter à possessione Dei.

18 Dixit ergo ancilla tua, jam erit verbum Domini mei regis ad quietem: nam ut angelus Dei, ita *est* dominus meus rex quum audit bonum aut malum: & Iehova Deus tuus erit tecum.

19 Respondens vero Rex, dixit mulieri illi, ne quæso celato me rem, de qua interrogaturus sim te: cui dixit mulier illa, loquatur, jam dominus meus rex.

20 Itaque dicenti regi, an opera Joabi adfuit tibi in tota hac re? respondens mulier dixit, *ut* vivit anima tua, domine mi Rex, non est flectendum ad dexteram vel ad sinistram ab omnibus quæ loquutus est dominus meus rex, nam ipse servus tuus Joab præcepit mihi, & ipse indidit ori ancillæ tuæ omnia verba hæc.

21 Ut circumduceret speciem hujus sermonis, fecit servus tuus Joab rem hanc: dominus autem meus sapiens est, quasi sapientia

tia angeli Dei, ad cognoſcendum quicquid ſit in hac terra.

22 Quamobrem dixit rex Joabo, ecce feci-ſti jam rem hanc: abi ergo, reduc puerum illum Abſchalomum.

23 Tum procidens Joab in faciem ſuam ver-ſus terram, incurvavit ſe, & benedixit regi: dixitque Joab, hodie experitur ſervus tuus, me inveniſſe gratiam in oculis tuis; domine mi Rex, quod effecit rex verbum ſervi ſui.

24 Deinde ſurgens Joab abiit Geſchurem; reduxitque Abſchalomum Jeruſchalaima.

25 Dicente vero rege, divertito domum ſuam, & faciem meam ne videto; divertit Abſchalom domum ſuam, & faciem regis non vidit.

26 Non erat autem vir pulcher ut Abſcha-lom in toto Jiſraele, laudabilis valde: à plan-ta pedis ejus, uſque ad verticem ejus, non erat in eo vitium.

27 Et quum tondebat *capillos* capitis ſui (fiebat autem exactis ſingulis annis ut ton-deret, quia prægravabant eum, tondebat eos) ut penderet capillos capitis ſui ducentis ſi-clis pondere regio.

28 Et nati ſunt Abſchalomo tres filii, & fi-lia una nomine Thamar: hæc erat fœmina pulcra ſpecie.

29 Itaque manſit Abſchalom Jeruſchalai-mis biennium integrum; quum faciem re-gis nondum vidiſſet.

30 Quapropter mittenre Abſchalomo ad Joabum, ut mitteret eum ad regem, quum nollet venire ad ipſum: & mittente adhuc ſecundo, iterum nollet venire:

31 Edixit ſervis ſuis, videte poſſeſſionem Joabi adjacentem meæ, ubi ei *eſt* hordeum, ite & ſuccendite eam igni: ſuccenderuntque ſervi Abſchalomi poſſeſſionem illam igne.

32 Tum ſurgens Joab venit ad Abſchalo-mum in domum ejus; dixitque ei, quare ſuc-cenderunt ſervi tui poſſeſſionem iſtam, quæ mea *eſt*, igne?

33 Dixit Abſchalom Joabo, ecce miſeram ad te dicens, veni huc & mittam te ad re-gem, ut dicas, quare veni Geſchure? melius eſſet mihi me adhuc ibi eſſe: quamobrem nunc videam faciem regis, quod ſi eſt in me iniquitas, morte afficiat me.

34 Veniens itaque Joab ad regem indica-vit ei; qui vocavit Abſchalomum, iſque ve-niens ad regem incurvavit ſe ſuper faciem ſuam in terram coram rege: & oſculatus eſt rex Abſchalomum.

CAP. XV. *Abſchalom reſtitutur regnum affectat, qutm pater cum paucis fugit.*

FUit autem aliquanto poſt, ut pararet ſibi Abſchalom currum cum equis; & quin-quaginta viros præcurrentes ſibi.

2 Præterea mane ſurgens Abſchalom, ſta-bat ſecundum viam ipſius portæ: erat que ut cuicumque eſſet lis venienti ad regem in jus, inclamans Abſchalom eum diceret, ex qua-nam civitate es? quo dicente, ex aliqua tri-buum Jiſraelis *ſum* ſervus tuus:

3 Diceret ei Abſchalom: conſidera rationes tuas, bonæ *ſunt* & rectæ: ſed qui audiat ne-mo *eſt* tibi a rege.

4 Et dicebat Abſchalom, utinam poneret me judicem in hac terra: ut ad me veniret cuicunque eſt lis aut cauſa, & juſtum pro-nunciarem iſtum.

5 Erat etiam quum quis appropinquaret qui incurvando ſe honorem exhiberet ei, ut extenſa manu ſua, eum apprehenſum de-oſcularetur.

6 Quumque faceret Abſchalom omnibus Jiſraelitis hac ratione, qui veniebant in jus ad regem; ſuffurabatur Abſchalom animum Jiſraelitarum.

7 Tandem fuit exactis quadraginta annis; ut diceret Abſchalom regi, abeam quæſo, ut perſolvam votum meum quod vovi Iehovæ, Chebronem.

8 Nam votum vovit ſervus tuus, quum re-ſiderem Geſchure in Syria, dicendo; ſi om-nino reduxerit me Iehova Jeruſchalaima, ita colam Iehovam.

9 Cui dicente rege, abi cum pace; ſurgens abiit Chebronem.

10 Miſerat autem Abſchalom exploratores per omnes tribus Jiſraelis, qui dicerent: quum audietis ſonum buccinæ Chebrone, tum dicetis, regnat Abſchalom.

11 Cum Abſchalomo vero abierant ducenti viri Jeruſchalaimis, vocati *quidem*, ſed eun-tes integro animo: non enim conſcii erant ullius rei.

12 Miſerat etiam Abſchalom *accerſitum* Achithophelem Giluntinum, conſiliarium Davidis, à civitate ejus Gilunte, quum ma-ctaturus eſſet animalia: fuitque conjuratio firma, populo indefinenter augeſcente cum Abſcalomo.

13 Tum venit index quidam ad Davidem dicens; animus Jiſraelitarum ſectatur Ab-ſchalomum.

14 Quamobrem dixit David omnibus ſervis ſuis, qui cum ipſo *erant* Jeruſchalaimis, ſur-gite & fugiamus ante adventum Abſchaloni, alioquin non eſſet nobis effugium, feſtinate-ter properate, ne feſtinans aſſequatur nos, & impellat in nos iſtud malum, aut percutiat hanc civitatem acie gladii.

15 Dicentibus ergo regi ſervis regis; om-nino prout elegerit dominus meus rex, ecce ſervos tuos.

16 Egreſſus eſt rex cum tota familia ſua ſequente veſtigia ipſius: tantum reliquit rex decem fœminas concubinas, ad cuſtodien-dum domum ſuam.

17 Egreſſus autem rex & totus populus ſe-quens veſtigia ejus, ſubſtiterunt in quodam loco remoto.

18 Quumque omnes ſervi ejus tranſirent ad latus ejus, cum omnibus Cerethæis & omni-bus Pelethæis: omnes quoque Gitthæi ſex-centi viri, qui Gattho ad veſtigia ipſius vene-rant, tranſirent ante faciem regis:

19 Dixit rex Itthajo Gitthæo; quare ires tu quoque nobiſcum? revertere & mane cum rege, nam extraneus es, & etiam remigratu-rus es in locum tuum.

20 Nuper-

20 Nuperrime veniſti, & hodie abducerem te ad vagandum nobiſcum, quum ego abeam, quo me ire contigerit? revertere, & redde fratribus tuis tecum benignitatem & fidem.

21 Reſpondens vero Itthai regi dixit, *ut* vivit Iehova, & vivit dominus meus rex, tantummodo in loco ubi erit dominus meus rex, ſive ad mortem ſive ad vitam; ibi futurus eſt ſervus tuus.

22 Dixit itaque David Itthajo, veni & tranſi; tranſivitque Itthai Gitthæus cum omnibus viris ſuis, & omnibus parvulis qui *erant* ſecum.

23 Et omnes incolæ terræ flebant voce magna, dum populus totus tranſiret: rex itaque pertranſivit torrentem Kidronem, totuſque populus tranſibant verſus viam *ad* deſertum.

24 Quum autem ecce Tzadok quoque & omnes Levitæ cum eo ferentes arcam fœderis Dei, collocaſſent arcam Dei, aſcendente etiam Ebjathare; donec abſolveret totus populus ille tranſire è civitate:

25 Edixit rex Tzadoko, reduc arcam Dei in civitatem: ſi invenero gratiam in oculis Iehovæ, utique reducet me, & faciet ut reviſam ſe & habitaculum ſuum.

26 Quod ſi ita dixerit, non delector te; ecce me, faciat mihi prout bonum *videtur* in oculis ſuis.

27 Præterea dixit rex Tzadoko ſacerdoti, ipſe es videns, revertere in civitatem cum pace: & Achimahatz filius tuus, & Jehonathã filius Ebjatharis, duo filii veſtri vobiſcum.

28 Videte, ego cunctaturus ſum in campeſtribus iſtius deſerti; donec venerit à vobis qui annunciet mihi aliquid.

29 Itaque reduxit Tzadok cum Ebjathare arcam Dei Jeruſchalaima; & conſederunt ibi.

30 David autem aſcendebat per clivum montis olivarum indefinenter flens, operto capite ſuo, & pergens diſcalceatus: ſimiliter totius populi qui *erant* cum eo operuerant quiſque caput ſuum, & aſcendebant indefinenter flendo.

31 Quumque Davidi nunciaret dicendo, Achithophel *eſt* inter conjuratos cum Abſchalomo, dixit David, ſtultum redde, quæſo, conſilium Achithophelis, ô Iehova.

32 Deinde fuit quum David perveniſſet uſque ad illius verticem, ubi incurvando ſe erat *honorem habiturus* Deo; ut ecce Chuſchai Arcæus obviam veniret ei lacerata tunica ſua, & terra impoſita capite ſuo.

33 Cui dixit David; ſi tranſieris mecum, utique eris mihi oneri:

34 Sin autem in civitatem reverſus, dixeris Abſchalomo, ſervus tuus, ô rex, futurus ſum, ſervus equidem patris tui fui jamdiu, nunc autem ſimiliter ſum ſervus tuus; utique irritum facies mea cauſa conſilium Achithophelis.

35 Et an non tecum *erunt* ibi Tzadok & Ebjathar Sacerdotes? erit igitur, ut quamcumque rem audiveris è domo regis, indices Tzadoko & Ebjathari Sacerdotibus.

36 Ecce ibi cum eis *ſunt* duo filii eorum, Achimahatz Tzadoki, Jehonathan autem Ebjatharis; per quos mittentes ad me *indicetis* quamcunque rem audiveritis.

37 Itaque venit Chuſchai amicus Davidis in civitatem: quum Abſchalom venturus eſſet Jeruſchalaima.

CAP. XVI. *Tziba confert David bona Mephiboſcheti, & maledictionem Simei tolerat. Abſchalom palam cum Patris concubinis congreditur.*

DAvid autem tranſierat paullulum præter verticem *montis*, quum ecce Tziba puer Mephiboſchethi *venit* obviam ei, & par aſinorum inſtratorum, quibus impoſiti *erant* ducenti panes, & centum uvæ paſſæ, centumque poma, & uter vini.

2 Dixit ergo rex Tzibæ, quid *ſibi volunt* hæc tua? cui dixit Tziba, hi aſini pro familia regis *ſunt* ad inſidendum, hi vero panes & poma, ut comedant pueri, & vinum, ut bibant qui feſſus fuerit in deſerto.

3 Tum dicente rege, at ubi *eſt* filius domini tui? dixit Tziba regi, ecce reſidet Jeruſchalaimis; dicit enim, hodie reddituri ſunt mihi domus Iſraelis regnum patris mei.

4 Quam ob rem dixit rex Tzibæ, ecce tuum *eſto* quicquid *erat* Mephiboſchethi: cui dixit Tziba, incurvans me *honorem habeo*, inveniam gratiam in oculis tuis, domine mi rex.

5 Deinde progrediebatur rex David Bachurina verſus: ecce autem inde quidam prodiens è familia domeſtica Schaulis, nomine Schimhi filius Geræ procedebat indefinenter maledicens.

6 Et appetebat lapidibus Davidem, & omnes ſervos regis Davidis; quamvis totus populus & robuſtiſſimi quique, à dextera ejus, & à ſiniſtra ejus *eſſent*.

7 Sic autem dicebat Schimhi maledicendo ei, exi, exi vir ſanguinarie, & vir nequiſſime.

8 Convertit in te Iehova omnes cædes familiæ Schaulis, cujus loco regnaſti; traditque Iehova regnum ipſum in manum Abſchalomi filii tui: jam ecce te in malo tuo, quia vir ſanguinarius es.

9 Tum dicenti Abiſchajo filio Tzerujæ regi, quare maledicteret canis iſte mortuus domino meo regi? Tranſeam, quæſo, ut auferam caput ejus.

10 Dixit rex, quid mihi vobiſcum, fili Tzerujæ? ſi maledicit, atque ſi Iehova edixit ei, maledic Davidi, ecquis dicat, quare ſic facis?

11 Deinde dixit David Abiſchajo & omnibus ſervis ſuis, ecce filius meus, qui prodiit è viſceribus meis, quærit vitam meam: quanto igitur magis nunc Binjaminita iſte: ſinite eum ut maledicat, quia edixit ei Iehova.

12 Fortaſſe reſpiciet Iehova ad afflictionem meam, & reddet Iehova mihi bonum loco maledictionis ejus; hodierno die.

13 Itaque progrediebatur David cum hominibus ſuis, itinere ſuo: quamvis Schimhi pergens in latere montis ex adverſo ejus indefinenter malediceret, & appeteret lapidibus ex adverſo ejus, & injiceret pulverem.

14 Sic advenit rex & totus populus qui

erat

erat cum eo festi; & recreavit se ibi:

15 Abschalom vero & totus populus ejus Jisraelitæ, ingressi sunt Jeruschalaima; & Achitophel cum eo.

16 Fuit autem quum venisset Chuschai Arcæus amicus Davidis ad Abschalomum, & dixisset Chuschai Abschalomo, vivat rex, vivat rex;

17 Ut diceret Abschalom Chuschajo, hæccine *est* benignitas tua erga amicum tuum? quare non ivisti cum amico tuo?

18 Dixit vero Chuschai Abschalomo; nequaquam; quem enim elegit Iehova & populus hic, ac omnes Jisraelitæ, non essem *ejus*, ac cum eo manerem?

19 Secundo, cui ego serviero? nonne coram filio ejus? quemadmodum servivi coram patre tuo, sic futurus sum coram te.

20 Dixit autem Abschalom Achitopheli; da consilium quid faciamus.

21 Dixit vero Achitophel Abschalomo, congredere cum concubinis patris tui, quas reliquit ad servandum domum suam; ut audiente toto Jisraele fœtidum te redditum esse patri tuo, confirmentur manus omnium qui tecum *sunt*.

22 Quapropter quum tetendissent Abschalomo tentorium super tectum illius; congressus est Abschalom cum concubinis patris sui ante oculos totius Jisraelis.

23 Consilium enim Achitophelis, quod consulebat diebus illis, *erat*, ac si quis consuluisset verbum ipsum Dei: ita *erat* quodque consilium Achitophelis tum Davidi tum Abschalomo.

CAP. XVII. *Achitophelis consilium & αὐτοφονία.*

DIxit præterea Achitophel Abschalomo; deligam, quæso, duodecim millia virorum, ut surgens persequar Davidē hac nocte:

2 Et invadens eum dum est lassus & remissis manibus, ita perterrefaciam eum, ut fugiat totus populus qui cum eo *est*: sic percutiam regem ipsum solum.

3 Tum reducam totum illum populum ad te: quasi restituto rerum omnium *est* is quem tu quæris, toti populo erit pax.

4 Et recta videbatur res illa in oculis Abschalomi, & in oculis omnium seniorum Jisraelis.

5 Sed dixit Abschalom, voca jam etiam Chuschajum Arcæum; ut audiamus quid sit in ore etiam ipsi.

6 Quum ergo venisset Chuschai ad Abschalomum; alloquutus est eum Abschalom dicendo; in hanc sententiam loquutus est Achitophel; an facturi sumus verbum ejus? si non *facturi sumus*, tu loquere.

7 Dixit vero Chuschai Abschalomo; non *est* bonum consilium illud quod consuluit Achitophel hac vice.

8 Deinde dixit Chuschai, tu novisti patrem tuum & homines ejus esse robustos, præterea amaro animo sunt, tanquam ursus orbatus per agrum: quumque pater tuus bellicosus sit, non pernoctabit cum populo.

9 Ecce nunc ipse delitescit in aliqua è foss, aut in aliquo è locis *suis*: erit autem quum ceciderint ex iſtis *aliquot* in principio, ut audiens quisque dicat, fuit plaga in populo qui sequitur Abschalomum:

10 Et ipsi etiam strenui, quorum animus *est* ut animus leonis, omnino colliquescent: novit enim totus Jisrael robustum esse patrem tuum, & strenuos qui *sunt* cum eo.

11 Sed consulo, ut prorsus congregato ad te toto Jisraele à Dane Beer schebahum usque, sicut arena quæ *est* ad mare in multitudinem; & te ipso procedente in hanc expeditionem:

12 Aggrediamur eum ubicunque locorum reperietur, & cum more ingruamus ei, quemadmodum cadit ros super terram: sic non relinquetur ex eo, id est, ex hominibus qui *sunt* cum eo vel unus.

13 Quod si in civitatem se receperit eurabunt omnes Jisraelitæ attolli in civitatem illam funes: & trahemus illam usque ad torrentem, adeo ut ne lapillus quidem inveniatur ibi.

14 Tum dixit Abschalom & omnes Jisraelitæ melius *est* consilium Chuschai Arcæi consilio Achitophelis: Iehova autem præstituerat irritum facere consilium Achitophelis quod melius *fuisset*, ut induceret Iehova in Abschalomum malum suum.

15 Deinde dixit Chuschai Tzadoko & Ebjathari sacerdotibus; ista & talia consuluit Achitophel Abschalomo & senioribus Jisraelis: hæc vero & talia consului ego.

16 Nunc itaque mittite festinanter, & indicate Davidi dicendo; ne pernoctato hac nocte in campestribus istius deserti, quin imo omnino trajicito: ne absorbeatur rex & totus populus qui cum eo *est*.

17 Jehonathan autem & Achimahatz constiterant ad fontem Rogelis, ad quos profecta quædam ancilla, indicavit eis, ut ipsi euntes indicarent regi Davidi: non enim poterant comparere *aut* ingredi in civitatem.

18 Videns tamen eos puer, indicavit Abschalomo: quapropter abeuntes ambo festinanter venerunt in domum cujusdam Bachurima, cui puteus *erat* in atrio ipsius, quo descenderunt.

19 Quumque accipiens mulier ipsa explicasset tegumentum in superficie illius putei, & expandisset super illud molam; non innotuit res.

20 Venientibus enim servis Abschalomi ad eam mulierem domum ejus, & dicentibus, ubi *est* Achimahatz & Jehonathan? dixit eis ipsa mulier, transiverunt rivulum istum aquæ: quapropter quum quæsiviſſent, ac non invenissent, reversi sunt Jeruschalaima.

21 Fuit autem postquam abiissent illi, ut hi ascendentes è puteo pergerent nunciaturi regi Davidi: dixeruntque Davidi, surgite & transite festinanter hanc aquam; sic enim consuluit contra vos Achitophel.

22 Surgens itaque David & totus populus qui *erat* cum eo, trajecerunt Jardenem: dum illucesceret mane, ne unus quidem deerat, qui non transisset Jardenem.

23 Achi-

23 Achitophel autem videns non fieri consilium ſuum ; inſtrato aſino ſuo ſurgens abiit domum ſuam, & præceptis datis in familiam ſuam, ſtrangulavit ſe : ſicque mortuus eſt & ſepultus in ſepulcro patris ſui.

24 David vero venerat Machanajima, quum Abſchalom trajiceret Jardenem, ipſe & omnes Iſraelitæ cum eo.

25 Tunc Hamaſam poſuit Abſchalom loco Joabi qui præeſſet militiæ : Hamaſa autem filius *erat* cujuſdam nomine Jithræ Iſraelitæ, qui congreſſus fuerat cum Abigale filia Nachaſchæ ſorore Tzerujæ matris Joabi.

26 Et caſtra poſuit Iſrael cum Abſchalomo *in* terra Gilhadis.

27 Fuit autem quum veniret David Machanajima ; ut Schobi filius Nachaſchi è Rabba Hammonitarum ; & Macir filius Hammielis è Lodebaro, ac Barcillai Gilhadita è Rogelimis :

28 Cubilia, & pelves, & vaſa fictilia, & triticum, & hordeum, & farinam, etiam ſpicam toſtam, & fabas, & lentes, etiam toſtas,

29 Et mel, & butyrum, & parvas pecudes, & caſeos armentitios afferrent ad Davidem & ad populum qui *erat* cum eo, ut comederent : dicebant enim, populus iſte famelicus, & laſſus, & ſitibundus *eſt* in hoc deſerto.

CAP. XVIII. *Abſchalom victus & per comam ab arbore dependens à Joabo transfoditur.*

QUum autem David luſtrato populo qui *erat* ſecum, præpoſuit chiliarchos & centuriones eis ;

2 Et commiſiſſet David populum, tertiam manu Joabi, & tertiam manu Abiſchai filii Tzerujæ fratris Joabi, ac tertiam manu Itthai Gitthæi ; dicebat rex populo, omnino proceſſurus ſum ego quoque vobiſcum.

3 Sed dixit populus, non ea proceſſurus, nam ſive plane fugeremus, non apponerent ad nos animum, ſive morerentur dimidium noſtri, non apponerent ad nos animum, jam ut ſumus, decies mille *eſſemus* : quare nunc melius erit, ſi fueris noſtrâ cauſâ pervigil ad ferendum opem.

4 Dicens itaque eis rex, quod bonum viſum fuerit in oculis veſtris faciam ; ſubſtitit rex in ſpatio ipſius portæ, dum totus iſte populus procederent per centenos & millenos.

5 Præcepit autem rex Joabo & Abiſchajo & Itthajo, dicendo ; leniter propter me erga puerum iſtum, erga Abſchalomum : & totus populus audiverant, quum præciperet rex omnibus præfectis de Abſchalomo.

6 Egreſſo itaque populo in agrum obviam Iſraeli ; fuit prælium ad ſilvam Ephrajimitarum :

7 Ubi cæſi ſunt populus Iſraelis ante ſervos Davidis ; adeo ut eſſet ibi plaga magna in die illo, viginti millium.

8 Nam quum eſſet ibi ſparſum prælium in ſuperficiem totius terræ ; plures conſumſit ſilva illa de populo, quam conſumſerit gladius die illo.

9 Obviam autem factus eſt Abſchalom ſervis Davidis : & Abſchalomo inſidente mulo, venit mulus ſubter perplexam quercum magnam, cui quercui ita hæſit caput ejus ut penderet inter cœlum & terram, & mulus qui ſub eo *erat* prætergrederetur.

10 Quod videns quidam nunciavit Joabo, ac dixit ; ecce vidi Abſchalomum ſuſpenſum de quercu.

11 Dixit vero Joab viro illi qui nunciabat ſibi, quum ecce videris, quare ergo non percuſſiſti eum ibi *dejicienti* in terram ? nam penes me *erat* dare tibi decem *ſiclos* argenteos & cingulum unum.

12 Sed dixit vir ille Joabo, etiamſi ego appenderem manibus meis mille *ſiclos* argenteos, non extenderem manū meam in filium regis : nam nobis audientibus, præcepit rex tibi, & Abiſchajo, & Itthajo, dicendo ; obſervate quicunque *eſtis* de puero iſto, de Abſchalomo :

13 Aut ſi commiſero ex me ipſo falſitatem cum nulla res celari poſſit a rege ; an tu ſtiturus es te ex adverſo ?

14 Dixit vero Joab, non ita morabor coram te : & aſſumens tria tela in manum ſuam, infixit ea in cor Abſchalomi adhuc viventis, per mediam quercum.

15 Deinde circumdantes decem pueri armigeri Joabi, percuſſerunt Abſchalomum ita ut morte afficerent eum.

16 Tum clangente Joabo buccina reverſus eſt populus ejus à perſequendis Iſraelitis ; quia ſubtraxit Joab populum.

17 Aſſumſeruntque Abſchalomum, & projicientes eum in ea ſilva in quandam foſſam magnam, ſtatuerunt ſuper eum cumulum lapidum magnum valde : omnes vero Iſraelitæ fugerunt quiſque ad tentoria ſua.

18 Abſchalom autem aſſumtam ſtatuerat ſibi in vita ſua ſtatuam in convalle regis (dicebat enim, non *eſt* mihi filius) ut monimentum ſtatuam nominis mei : quapropter vocavit ſtatuam illam de nomine ſuo, quæ vocatur, locus Abſchalomi uſque in diem hunc.

19 Quumque Achimahatz filius Tzadoki diceret, excurram quæſo & nunciem regi ; Jehovam vindicaſſe eum è manu hoſtium ejus :

20 Dixit ei Joab ; tu non is es, qui *perferas* nuncium hoc die, ſed nunciabis die alio : hodie autem non es nunciaturus, quandoquidem filius regis mortuus eſt.

21 Dixit vero Joab cuidam Æthiopi ; abi, nuncia regi quod vidiſti : qui Æthiops incurvans ſe *coram* Joabo, cucurrit.

22 Pergens autem adhuc Achimahatz filius Tzadoki, dicebat Joabo, quicquid tandem ſit, excurram ego quoque poſt ipſum Æthiopem : ut ut diceret Joab quamobrem tu curſurus eſſes, fili mi, cum tibi non ſit nuncius conveniens ?

23 Quicquid ſit, *inquit*, excurram ; cui dixit *Joab*, excurre : excurrens itaque Achimahatz via planitiei, prætergreſſus eſt Æthiopem illum.

24 Conſederat autem David inter duas portas : & iverat ſpeculator in tectum portæ ad ipſum murum, qui ſublatis oculis ſuis vidit quod ecce quidam accurrebat ſolus.

25 Quamobrem inclamante ſpeculatore, & indicante regi; dixit rex, ſi ſolus eſt, nuncius eſt in ore ejus: ita veniendo indefinenter appropinquabat.

26 Deinde vidit ſpeculator quendam alium accurrentem; & inclamans ſpeculator janitorem dixit; ecce quidam accurrit ſolus: tum dixit rex, nuncium allaturus eſt etiam hic.

27 Dicente vero ſpeculatore, ego video curſum prioris quaſi curſum Achimahatzi filii Tzadoki; dixit rex, vir bonus eſt, & propter nuncium bonum venit.

28 Tandem exclamans Achimahatz regi dixit, Pax, & regi *honorem habuit* ſeſe incurvans facie ſua verſus terram: dixitque, benedictus Iehova Deus tuus, qui dedidit homines illos, qui extulerant manum ſuam contra dominum meum regem.

29 Dicenti autem regi: pax *ne eſt* puero Abſchalomo? dixit Achimahatz, vidi multitudinem aliquam magnam, quum mitteret Joab ſervum regis, & *me* ſervum tuum, ſed non novi quid eſſet.

30 Cui dixit rex, diverte, conſiſte iſthic: qui divertens ſtetit.

31 Tum ecce Æthiops ille venit: dixitque Æthiops, nuncium accipiat dominus meus rex, quod vindicavit te Iehova hodie è manu omnium inſurgentium contra te.

32 Dixit itaque rex Æthiopi, an pax *eſt* puero Abſchalomo? cui dixit Æthiops, ſint ſicut puer iſte inimici domini mei regis, & quicunque inſurgunt contra te ad malum.

CAP. XIX. *David deplorat Abſchalomum, ignoſcit offenſoribus ſuis, & amicis beneficum oſtendit animum.*

TUm commotus rex, aſcendens in cœnaculum illius portæ flebat; & ita dicebat cundo, fili mi Abſchalom, fili mi, fili mi Abſchalom, utinam mortuus eſſem ego, *utinam* eſſem loco tuo, Abſchalom fili mi, fili mi. *Caput* XIX.

2 Quum autem nunciatum eſſet Joabo; ecce rexiſſet, ac luget de Abſchalomo:

3 Fuit illa ſalus eo die *converſa* in luctum toti populo, quod audiret populus eo die diſcentes, dolore afficitur rex de filio ſuo.

4 Et furtim populus ille eo die veniebat in civitatem; quemadmodum furtim ſe ſurripturus fuiſſet populus rubore ſuffuſus, ſi fugiſſent in prælio.

5 Rex vero obvolverat faciem ſuam, & clamabat rex voce magna; fili mi Abſchalom, Abſchalom fili mi, fili mi.

6 Quum veniens Joab ad regem intro; dixit, pudefeciſti hodie vultum omnium ſervorum tuorum qui eripuerunt vitam tuam hodie, & vitam filiorum tuorum filiarumque tuarum, & vitam uxorem tuarum, & vitam concubinarum tuarum:

7 Amando oſores tuos, & odio proſequendo amantes tui: ut qui indicaſti hodie non eſſe tibi principes aut ſervos *ullo in pretio*, cum experiar hodie ſi Abſchalom viveret, & nos omnes hodie mortui eſſemus, tunc rectum *fore* in oculis tuis.

8 Nunc ergo ſurge, exi & loquere quæ ſint cordi ſervis tuis; nam per Iehovam juro, ſi non exieris, non pernoctaturum quemquam apud te hac nocte, & pejus tibi futurum hoc omni malo quod obvenit tibi ab adoleſcentia tua uſque nunc.

9 Surgens itaque rex conſedit in porta: quod quum toti populo nunciaſſent dicendo, ecce rex conſidet in porta, venit totus populus ante regem, Iſraelitæ vero fugeram quiſque in tentoria ſua.

10 Erat autem totus populus iſte diſceptans apud ſe in omnibus tribubus Iſraelis, dicendo; hic rex eripuerat nos è manu omnium inimicorum noſtrorum, & idem liberaverat nos è manu Peliſchthæorum, modo autem fugit ex hac terra ab Abſchalomo.

11 Abſchalom vero quem unxeramus *regnaturum* ſuper nos, mortuus eſt in hoc prælio: nunc ergo quare quieſcetis à revocando rege?

12 Quapropter rex David miſit ad Tzadokum & ad Ebiatharem Sacerdotes, qui dicerent; alloquimini Seniores Iehudæ dicendo, quare eſſetis poſtremi ad reducendum regem domum ſuam: cum ſermo totius Iſraelis pervenerit ad regem *de reducendo* in domum ſuam?

13 Fratres mei eſtis, os meum & caro mea eſtis: quare ergo poſtremi eſſetis ad reducendum regem?

14 Hamaſæ quoque dicitote an non os meum & caro mea es? ita faciat mihi Deus & ita pergat, ſi non princeps militiæ futurus es coram me omnibus diebus loco Joabi.

15 Sic quum inflexiſſet animum omnium virorum Iehudæ, quaſi viri unius; miſerunt ad regem, *qui dicerent*, revertere tu & omnes ſervi tui.

16 Revertens igitur rex venit uſque ad Jardenem: Iehuda autem venit Gilgalem, ut iret obviam regi, ad traducendum regem cis Jardenem:

17 Quum feſtinans Schimhi filius Geræ Binjaminita, qui *erat* è Bachurimis, deſcendit cum viris Iehudæ obviam regi Davidi:

18 Et mille viri cum eo è Binjamine; Tziba quoque miniſter familiæ Schaulis, & quindecim filii ejus, & viginti ſervi ejus cum eo: qui tranſmiſerunt Jardenem ante regem.

19 Quum ergo tranſiviſſet ponto ille ad tranſvehendum familiam regis, & ad faciendum quod bonum *videretur* in oculis ejus: Schimhi filius Geræ procidit coram rege, quando trajecturus erat per Jardenem.

20 Et dixit regi, ne imputet mihi dominus meus iniquitatem: neque recorderis quæ inique egit ſervus tuus, quo die egreſſus eſt dominus meus rex Ieruſchalaimis: ut rex reponat in animo ſuo.

21 Agnoſcit enim ſervus tuus, ego enim peccavi: ſed ecce veni hodie prior tota domo Joſephi, ut deſcenderem obviam domino meo regi.

22 Reſpondente vero Abiſchajo filio Tzerujæ ac dicente; an propterea morte non afficeretur Schimhi, cum maledixerit unctio Iehovæ?

23 Dixit

23 Dixit David ; quid mihi vobiſcum filii Tzerujæ, quod eſtis mihi hodie adverſarii ? hodiene afficeretur morte quiſquam in Iſraele ? nam nonne agnoſco hodie me eſſe regem ſuper Iſraelem ?

24 Dixitque rex Schimbi *iſti*, non es moriturus ; & juravit ei rex.

25 Mephiboſcheth quoque nepos Schaulis deſcenderat obviam regi : non curaverat autem pedes ſuos, neque curaverat myſtacem ſuum, & veſtes ſuas non laverat ex quo die abierat rex, uſque ad diem quo venit cum pace.

26 Fuitque obvius regi, quum rediret rex Ieruſchalaima : cui dixit rex, quare non proficiſcebaris mecum, Mephiboſcheth ?

27 Qui dixit, domine mi rex, ſervus meus deçepit me ; nam dixerat ſervus tuus, inſternam mihi aſinam, ut inſidens ei abeam cum rege, quia claudus *eſt* ſervus tuus.

28 Et traduxit ſervum tuum apud dominum meum regem : dominus autem meus rex *eſt* ſicut angelus Dei, quare fac quod bonum *videtur* in oculis tuis.

29 Nam non erant omnes è familia patris mei niſi rei mortis apud dominum meum regem, quum poſuiſti ſervum tuum inter comedentes *cibum* menſæ tuæ : & quid *eſt* mihi amplius juris *poſtulandum*, aut expoſtulandum amplius apud regem :

30 Cui dixit rex, quare eloquereris ultra verba tua ? edixeram ut tu & Tziba partiamini agrum.

31 Dixit vero Mephiboſcheth regi, vel omnia accipiat : poſtquam venit dominus meus rex cum pace domum ſuam.

32 Barzillai quoque Gilhadita deſcenderat Rogelimis ; quare trajecit cum rege Jardenem proſequendo eum per Jardenem.

33 (Erat autem Barzillai ſenex valde, natus octoginta annos ; qui ſuſtentaverat regem dum reſedit Machanajimis, nam vir magnus erat valde.

34 Dixit itaque rex Barzillajo ; tu progredere mecum, & ſuſtentabo te apud me Ieruſchalaimis.

35 Sed dixit Barzillai regi : quantum *eſt* tempus annorum vitæ meæ, ut aſcendam cum rege Ieruſchalaimam ?

36 Natus ſum octaginta annos hodie : an dignoſcere poſſim inter bonum & malum ? num guſtare poterit ſervus tuus quod comedam & bibam ? num audire potero amplius vocem cantorum & cantatricum ? & quare eſſet ſervus tuus amplius oneri domino meo regi ?

36 Perparum tranſierit ſervus tuus Jardenem cum rege : quare ergo retribueret mihi rex retributionem hanc ?

37 Revertatur, queſo ſervus tuus, ut moriar in civitate mea, apud ſepulcrum patris mei & matris meæ : Sed ecce ſervus tuus Cimeham tranſiturus eſt cum domino meo rege, ei fac quod bonum *videtur* in oculis tuis.

39 Quam ob rem dixit rex, mecum tranſeat Cimeham, cui ego faciam quod bonum *videtur* in oculis tuis : præterea quicquid optaveris à me efficiam tibi.

40 Quumque trajeciſſet totus populus Jardenem, & rex quoque trajeciſſet ; oſculatus rex Barzillajum benedixit ei, qui reverſus eſt in locum ſuum.

41 Deinde progreſſo rege Gilgalem, & Cimehane progrediente cum eo, quum totus populus Iehudæ proſequerentur regem, ac etiam pars populi Iſraelis ;

42 Ecce omnes Iſraelitæ venientes ad regem ; & dixerunt regi, quare furtim abduxerunt te fratres noſtri viri, Iehudæ, traducentes regem cum familia ejus cis Jardenem, & omnes homines Davidis cum eo ?

43 Reſponderunt autem omnes viri Iehudæ contra viros Iſraelis, quum ſit rex propinquus mihi, cur ergo accenſa eſt *ira* tibi de hac re ? an quicquam comedimus à rege ? an donativum donavit nobis ?

44 Reſpondentes vero viri Iſraelis viris Iehudæ dixerunt ; decem partes mihi *ſunt* in rege, atque adeo pro Davide potior ſum te ; quare ergo vilipendiſti me ? an non fuit ſermo meus prior apud me de reducendo rege meo ? ſed durior fuit ſermo virorum Iehudæ ſermone virorum Iſraelis.

CAP. XX. *Schebah ſeditionem movet contra Davidem, Hamaſa fraudulenter perimitur à Joabo : Schebah capite mulctatur.*

IBi autem caſu aderat vir nequam, nomine Schebah filius Bicri Binjaminita : qui clangens buccina dicebat : non *eſt* nobis pars cum Davide, neque *eſt* nobis poſſeſſio cum filio Iſchai, quiſque ad tentoria ſua, ô Iſraelitæ.

2 Sic aſcendens à Davide quiſque Iſraelita ſequutus eſt Schebahum filium Bicri : homines vero Iehudæ adhæſerunt regi ſuo à Jardene uſque Ieruſchalaima.

3 Ingreſſus autem ut fuit David domum ſuam Ieruſchalaimis, aſſumtas rex decem feminas concubinas, quas reliquerat ad cuſtodiendum domum ſuam, tradidit eas in cuſtodiam, ubi ſuſtentabat eas, & cum eis non congrediebatur : ſed fuerunt vinctæ uſque ad diem mortis ipſarum, viduitate in vitam.

4 Edixit autè rex Hamaſæ, convoca mihi viros Iehudæ, in diem tertium ; & tu hic te ſiſte.

5 Itaque abiit Hamaſa ad convocandum Iehudam ; ſed ſivit *iſte* ut tardarent ultra tempus illud quod conſtitutum erat ipſi.

6 Quapropter dixit David Abiſchajo : nunc magis nobis nocitурus eſſet Schebah filius Bicri quam Abſchalom : tu aſſume ſervos domini tui, & perſequere eum, ne inveniat ſibi civitates munitas, & eripiat *ſe ex* oculis noſtris.

7 Itaque prodeuntes poſt eum homines Joabi, & Cerethæi, ac Pelethæi, & robuſtiſſimi quique ; prodierunt Ieruſchalaimis ad perſequendum Schebahum filium Bicri.

8 Ipſis *agentibus* apud lapidem illum magnum, qui *eſt* in Gibhone, Hamaſa obvenit eis : Joab autem *erat* accinctus chlamyde ſua veſtimenti ſui, ſuper quam *erat* zona cum gladio copulato lumbis ejus in vagina ſua, ut ipſo eunte caderet *gladius*.

9 Tum dixit Joab Hamaſæ, tu ne proſpere

agis frater mi? apprehenditq; manus dextera Joabi barbam Hamasæ, ut oscularetur eum.

10 Quumque Hamasa non caveret sibi à gladio qui *erat* in manu Joabi, percussit eum illo in quinta costa, & effudit viscera ejus in terram, adeo ut non iterato ei *ictu* moreretur: deinde Joab cum Abischajo fratre suo persequutus est Schebahum filium Bicri.

11 Quidam autem stabat juxta illum è pueris Joabi, qui dicebat, quisquis est bene affectus erga Joabum, & quisquis *est* pro Davide, sequatur Joabum.

12 Interea Hamasa volutabat se in suo sanguine in medio tritæ viæ: quam ob rem videns vir ille subsistere totum populum, avertit Hamasam ab ipsa trita via *in* agrum, & conjecit super eum pannum, quum vidisset quemvis venientem ad illum consistere.

13 Quum amotus esset à trita via; progrediebatur unusquisque post Joabum ad persequendum Schebahum filium Bicri.

14 Erat autem progressus per omnes tribus Jisraelis Abelum, nimirum Beth-Mahacæ cum omnibus Beræis, qui congregantes se etiam sequebantur eum.

15 Venientes igitur illi, obsederunt eum Abeli-Beth-Mahacæ, & straverunt aggerem ad civitatem, adeo ut staret *solo* instructa muro: & totus populus qui *erat* cum Joabo, perdebant dejicientes murum.

16 Tum inclamavit mulier sapiens de civitate: audite, audite, dicite quæso Joabo, appropinqua huc usque, ut alloquar te.

17 Quumque appropinquasset ad eam, dixit mulier; tune es Joab? qui dixit, sum: & ea dicente audi verba ancillæ tuæ, dixit, ego audio.

18 Itaque loquuta est dicendo? omnino loquebantur principio, dicendo; haud dubie interrogabunt Abelæos, & ita absolverint.

19 Ego ex pacem colentibus, è fidelibus Jisraelis *sum*: tu quæris morte afficere incolas civitatis, & quidem metropolis in Jisraele, quare absorberes possessionem Jehovæ?

20 Respondit vero Joab dicens; absit, absit mihi ut absorbeam, & ut perdam.

21 Non ita se habet res, sed quidam è monte Ephrajimi Schebah filius Bicri nomine suo, extulit manum suam contra regem Davidem; tradite eum solum, & abibo ab obsidione hujus civitatis: quapropter dixit mulier illa Joabo, ecce caput ejus mox projicietur ad te per murum.

22 Et ita incessit mulier illa apud populum sapientiâ suâ, ut amputantes caput Schebahi filii Bicri, projicerent ad Joabum, qui quum clanxisset buccina, dispersi sunt ab obsidione civitatis quisque in tentoria sua: Joab vero reversus est Jerusalaima ad regem.

23 Sic Joab præerat toti militiæ in Jisraele: Benaja autem filius Jehojadahi præerat Cerethæis & Pelethæis.

24 Et Adoram præerat tributo: & Jehoschaphat filius Achiludis *erat* à memoria.

25 Scheja autem scriba: Tzadok vero & Ebjathar sacerdotes.

26 Et etiam Hira Jairites erat præses pro Davide.

CAP. XXI. *Fames triennalis, ejusque causa & remedium. Quatuor bella Davidis in Philisthæos.*

FUerat autem fames temporibus Davidis tribus annis continuis; deinde requisivit David faciem Jehovæ: cui dixit Jehova, propter Schaulem & domum illius sanguinariam *est*, eo quod morte affecit Gibhonitas.

2 Itaque rex accersitis Gibhonitis alloquutus est eos: Gibhonitæ autem non è filiis Jisraelis erant, sed è residuo Emoræi, quibus etsi filii Jisraelis juramento caverant, tamen quæsiverat Schaul percutere eos, affectus zelo pro filii Jisraelis & Jehudæ.

3 Et dixit David Gibhonitis, quid faciam vobis? & quanam re expiabo, ut benedicant possessioni Jehovæ?

4 Cui dixerunt Gibhonitæ, non *agitur* mihi de argento aut de auro cum Schaule & cum familia ejus, neque *agitur* nobis *de* ullo morte afficiendo in Jisraele: quibus dixit, id quod vos dicetis facturus sum vobis.

5 Tum dixerunt regi, viri illius qui absumpsit nos, & qui cogitavit contra nos; *per quem* exterminati sumus, ne consisteremus in ullo termino Jisraelis:

6 Ex illius *ergo* filiis dentur nobis septem homines quos suspendamus Jehovæ apud Gibham Schaulis, ô electæ Jehovæ: quibus dixit rex, ego daturus sum.

7 Sed clementia usus *est* rex erga Mephiboschethum filium Jehonathanis filii Schaulis; propter juramentum Jehovæ quod *fuerat* inter ipsos, inter Davidem, & Jehonathanem filium Schaulis.

8 Et accepit rex duos filios Ritzpæ filiæ Ajæ, quos pepererat Schauli, Armonin & Mephiboschetum; & quinque filios *sororis* Micalæ filiæ Schaulis, quos pepererat Hidrieli filio Barzillai Mecholano:

9 Tradiditque eos in manum Gibhonitarum, qui suspenderunt eos in monte coram Jehova? sic ceciderunt hi septem simul: sunt autem affecti morte ipsis primis diebus messis in principio messis hordeaceæ.

10 Accepit autem Ritzpa filia Ajæ quoddam cilicium, quod tenderet sibi ad rupem illam à principio messis, donec effunderetur aqua super eos è cœlis: ut non sineret volatilia cœli quiescere super eos interdiu, aut bestias agri noctu.

11 Et renunciatum est Davidi, quod fecerat Ritzpa filia Ajæ concubina Schaulis.

12 Et abiens David accepit ossa Schauli & ossa Jehonathanis filii ejus à civibus Jabeschi Gilhadis: qui furtim erant ea è platea Beth-Schanis, ubi suspenderant eos Philisthæi: quo tempore percusserant Philisthæi Schaulem in Gilboha.

13 Quumque deportasset inde ossa Schaulis, & ossa Jehonathanis filii ejus; collegerunt ossa *eorum* qui supensi fuerant:

14 Sepeliverunteque cum ossibus Schaulis & Jehonathanis filii ejus in terra Binjaminitarum Tzelahi, in sepulcro Kischi patris illius, feceruntque omnino prout præceperat rex: sic

ſic exoratus eſt Deus ipſi terræ poſt illud.

15 Quum autem adhuc eſſet bellum Peliſchthæis contra Iſraelitas; deſcendens David & ſervi ejus cum eo, pugnaverunt contra Peliſchthæos, ita ut de feſſus eſſet David.

16 Tum Iiſchbi Benob, qui *erat* è natis cujuſdam gigantis, cujus mucronis pondus *erat* trecentorum ſiclorum pondus, ex chalybe, *atque* accinctus novo *gladio*, cogitabat percutere Davidem:

17 Sed opem tulit ei Abiſchai filius Tzeruja: & percutiens Peliſchthæum morte affecit eum: tunc jurarunt homines Davidis ei dicendo, non ex prodicturus ultra nobiſcum in prælium, ut non exſtinguas lucernã Iſraelis.

18 Fuit quoque poſtea quum adhuc eſſet prælium Gobi contra Peliſchthæos; ut tunc percuteret Sibbai Chuſchathæus Saphum, qui *erat* è natis ejuſdem gigantis.

19 Item fuit adhuc prælium Gobi cum Peliſchthæis: ubi percuſſit Elchanam filius Jahare-Oregim Beth-Lechemita, Goliathi Gitthæi *fratrem*, cujus haſtile *erat* ut jugum textorum.

20 Fuit item adhuc bellum ad Gathum: eratque quidam procerus, cujus manum & pedum digiti erant ſeni, viginti quatuor numero, & ipſe quoque natus erat eidem giganti.

21 Quem quum probro afficeret Iſraelem percuſſit Jehonathan filius Schimhai fratris Davidis.

22 Quatuor iſti editi ſunt eidem giganti Gathi; qui ceciderunt manu Davidis, & manu ſervorum ejus.

CAP. XXII. *Pſalmus Davidis* 18, *conſtans epinicio euchariſtia & prophetia.*

ELoquutus autem eſt David Jehovæ verba cantici hujus; qua die eripuerat eum Jehova è manu inimicorum ipſius, ut è manu Schaulis:

2 Et dixit: Jehova petra mea, & propugnaculum meum, & liberator meus, à me *eſt*.

3 Deus rupis meæ, *in* quem me recipiam: clypeus meus & cornu ſalutis meę, editus locus meus, & perfugium meum, ſervator meus, à violentia ſervas me.

4 Laudatum invoco Jehovam; & ab inimicis meis ſervor.

5 Quum circumdant me irrumpentes fluctus mortis; torrentes *hominum* nequam perterrent me,

6 Dolores ſepulcri circumeunt me, occurrant mihi tendicula mortis:

7 In ipſa angustia mea invoco Jehovam, & Deum meum inclamo: qui exaudit è templo ſuo vocem meam, & clamorem meum auribus ſuis.

8 Et concutitur ac movetur terra: fundamenta cœlorum commoventur: concutiuntur autem, quum ira accenditur ei:

9 Quum aſcendit fumus per naſum ejus & ignis ex ore ejus conſumit; prunæ ardent ab eo:

10 Et demittens cœlum deſcendit cum caligine ſub pedibus ſuis:

11 Et inſidet Cerubinis & volat, ac conſpicuus eſt ſuper alas venti:

12 Et circum ponit ſibi tenebrarum tuguria: atrorem aquarum, denſitates ſuperiorum nubium.

13 Splendore *qui eſt* ante eum, ardent prunæ igneæ.

14 Tonat è cœlis Jehova; & excelſus edit vocem ſuam:

15 Et emittit ſagittas, *quibus* diſpergit illos; fulgur, quo fundit illos:

16 Conſpiciuntur etiam imi alvei maris, revelantur fundamenta orbis habitabilis, increpatione Jehovæ, à flatu ſpiritus naſi ejus.

17 Mittens ex edito aſſumit me; extrahit me ex aquis multis.

18 Eripit me ab inimico meo valentiore; ab oſoribus meis, quum robuſtiores ſunt me.

19 Occurrunt mihi in tempore calamitatis meæ; eſt autem Jehova ſcipio mihi:

20 Et educit in latum me; liberat me, quia delectatur me.

21 Tribuit mihi Jehova ſecundum juſtitiam meam: ſecundum puritatem manuum mearum reſtituit mihi.

22 Quum obſervo vias Jehovæ, neque improbe averto me à Deo meo:

23 Sed omnia judicia ejus in conſpectu meo ſunt; & ab ullo ſtatuorum ejus non recedo:

24 Denique quum ſum integer illi, & caveo mihi ne inique agam:

25 Reſtituit mihi Jehova ſecundum juſtitiam meam; ſecundum puritatem meum coram oculis ſuis.

26 Cum benigno benignum te exhibes; cum *viro* forti integro integrum te exhibes:

27 Cum puro purum te præbes; at cum perverſo eluctaris.

28 Populum autem afflictum ſervas; & oculos tuos contra elatos dejicis.

29 Quin imo tu *es* lucerna mea, ô Jehova; & Jehova illuſtrat tenebras meas:

30 Per te enim tranſcurro turmam, per Deum meum tranſilio murum.

31 Hujus *Dei* fortis integra *eſt* via: ſermo Jehovæ purgatiſſimus *eſt*, clypeus eſt omnibus qui ſe recipiunt ad eum.

32 Nam quis *eſt Deus* fortis præter Jehovam? & quis rupes præter Deum noſtrum?

33 Hic *Deus fortis* robur *eſt* meum, *meæ* ſtrenuitas: & expeditam reddit integre viam meam.

34 Diſponit pedes meos, ut cervarum; ut in excelſis meis ſtatuat me.

35 Docens manus meas prælium; adeo ut frangatur arcus chalybeus brachiis meis.

36 Nam das mihi clypeum ſalutis tuæ; & manſuetudo tua adaugeat me.

37 Dilatas greſſui meo locum meum, neque vacillant malleoli pedum meorum.

38 Perſequor inimicos meos, ut perimam eos: neque revertor donec conſumam eos:

39 Et conſumo eos ac frango eos; adeo ut non exſurgant, ſed cadant ſub pedes meos.

40 Accingis enim me robore ad bellum; proſternis ſub me inſurgentes in me:

41 Et inimicorum meorum exponis mihi

cervicem; odio habentium me, ut excindam eos.

42 Circumſpectant, ſed non *eſt* qui ſervet; ad Iehovam, ſed non exaudit eos.

43 Contundo itaque eos tamquam pulverem terræ; ut lutum platearum comminuo eos, diſpando eos.

44 Sic liberas me ab iis, qui contendunt in populum meum: conſervas me in caput gentium: populus *quem* non noveram ſerviunt mihi.

45 Alienigenæ mendaciter ſe dedunt mihi: ad auditionem auris obediunt mihi.

46 Alienigenæ decidunt, & horreſcunt è conclavibus ſuis.

47 Vivit Iehova, & benedicta rupes mea: quapropter exaltetur Deus rupes ſalutaris meæ:

48 *Deus* ille fortis, qui præſtat ultiones mihi; & deturbat populos ſubter me:

49 Qui exitum dediſti mihi ab inimicis meis; & ſupra inſurgentes in me exaltaſti me à viro violentiſſimo eripuiſti me.

50 Idcirco celebrabo te, Iehova, in gentibus; & nomini tuo pſallam:

51 *Diceris ipſum eſſe* turrim, omnimodam ſalutem regis ſui; & exercere benignitatem erga unctum ſuum, Davidem & ſemen ejus uſque in ſeculum.

CAP. XXIII. *Verba noviſſima Davidis, & catalogus virorum ipſius illuſtrium.*

DEnique hæc *ſunt* verba Davidis poſtrema: Dictum Davidis filii Iiſchai, dictum inquam, viri qui conſtitutus eſt excelſus, unctus Dei Jahakobi, & amœnus pſalmis Iiſraelitarum.

2 Spiritus Iehovæ loquutus eſt in me; & ſermo ejus per linguam meam.

3 Dixit Deus Iiſraelis, mihi locuta eſt rupes Iiſraelis: qui dominatur hominibus iſtis juſtus *eſto*, dominans *in* timore Dei.

4 Et *erunt*, ut quum lucente mane oritur Sol: *ut* mane non nubilo herba tenera è terra *exiſtit* à ſplendore poſt pluviam.

5 Quamvis non *ſit* ita domus mea erga *Deum* fortem: quandoquidem fœdus perpetuum diſpoſuit mihi, ordinatum *perſtat* in *rebus* omnibus atque conſervatum, quum tota ſalus mea totumque deſiderium *ſit* quando non facit ut pullulet.

6 At *homines* nequam ut ſpinæ remotæ erunt omnes, quia non capiuntur manu:

7 Sed qui attrectaturus eſt eas munitur ferro & haſtili: ut igne prorſus comburantur in eadem ſede.

8 Iſta *ſunt* nomina robuſtiſſimorum qui *erant* Davidi: Joſcheb Baſchebeth Tachcemonita primarius tribunorum: huic gratum *fuit* haſtato una vice invadere octingentos confodiendos.

9 Poſt hunc Elhazar filius Dodonis Achochæi: inter hos tres robuſtiſſimos comites Davidis *fuit* quum exponerent vitam ſuam contra Peliſchthæos congregatos illuc ad bellum abeuntibus Iiſraelitis.

10 Is ſurgens percuſſit Peliſchthæos, uſque dum defatigata eſſet manus ipſius, & adhæreret manus ipſius gladio ſuo, præſtante Iehova ſalutem magnam illo die: poſt quem reverſus eſt populus tantum ad ſpoliandum.

11 Poſt hunc autem Schamma filius Agæ Hararites: quum congregarentur Peliſchthæi in catervam, ubi erat portio agri plena lentibus, & populus fugeret à facie Peliſchthæorum;

12 Stitit ſe in medio illius portionis ut liberaret eam, percuſſitque Peliſchthæos; ita præſtitit Iehova ſalutem magnam.

13 Præterea deſcendentes tres iſti ſupra triginta primarii convenerunt in meſſe ad Davidem, ad ſpeluncam Hadullami; quum caterva Peliſchthæorum caſtra haberent in convalle Raphaæorum.

14 (Nam David tunc *agebat* in ſuo propugnaculo, & ſtatio Peliſchthæorum tunc erat *ad* Beth-Lechemum.)

15 Et deſiderio motus dixit David: ô ſi quis bibendam daret mihi aquam è ciſterna Beth-Lechimi, quæ *eſt* ad portam.

16 Quapropter perruperunt tres iſti potentiſſimi per caſtra Peliſchthæorum, & hauſtam aquam è ciſterna Beth-Lechemi, quæ *eſt* ad portam, deportantes attulerunt ad Davidem: qui noluit bibere eam, ſed effudit eam Iehovæ.

17 Dicebat enim; abſit mihi, Iehova, ut faciam hoc, an ſanguinem iſtorum hominum, qui iniverunt periculum vitæ ſuæ *biberem*? ſic noluit bibere illam: hæc fecerunt tres illi potentiſſimi.

18 Deinde Abiſchai frater Joabi filius Tarujæ erat primarius horum trium, qui vibravit haſtam ſuam in trecentos, quos confodit: *erat* que nominatiſſimus inter hos tres.

19 Horum trium, nonne quia honoratiſſimus *erat*, fuit illis princeps? attamen uſque ad illos tres non pervenit.

20 Et Benaja filius Iehojadahi filius viri ſtrenui, magnus rebus geſtis, è Kabzeele: is percuſſit duos valentiſſimos Moabitas, & idem deſcendens percuſſit quendam leonem in medio ciſternæ tempore nivis.

21 Idem quoque percuſſit quendam Ægyptium ſpectabilem *magnitudine*, quum eſſet in manu Ægyptii haſta, deſcendit ad eum baculo, & arripiens haſtam è manu Ægyptii, interfecit eum haſta ipſius.

22 Hæc fecit Benaja filius Iehojadahi: qui *erat* nominatus inter hos tres potentes;

23 Honoratus ſupra triginta, quamvis ad tres illos non pervenerit: quam ob rem præpoſuit eum David ſatellitio ſuo.

24 Haſael frater Ioabi ſupra triginta iſtos: Elchananem filium Dodonis Beth-Lechemitam:

25 Schammam Charoditam: Elikam Charoditam:

26 Cheletzum Paltitam: Hiram filium Hikeſchi Tekohæum;

27 Abihezerem Hanathothanum; Mebunajum Chuſchathæum:

28 Tzalmonem Achochæum: Maharim Netophathæum;

29 Che-

29 Chelebum filium Bahanæ Netophathæum : Itthajum filium Ribbai è Gibha Binjaminitarum :

30 Benajam Pirhathonæum : Hiddajum ex *una* vallium Gahaſchi :

31 Abi Halbonem Harbathæum : Hazmaveth um Barchumæum :

32 Eljachbam Schahalbonæum : *è* filiis Iaſchenis Iehonathanem :

33 Schammam Hararitam : Achjamum filium Schararis Araritam :

34 Elipheletum filium Achasbai Mahachatthæi : Elihamum filium Achitophelis Giluntinum :

35 Chezranum Carmelitam : Paharajum Arbæum :

36 Jigealem filium Nathanis è Tzoba : Banin Gaditam :

37 Tzelekum Hammonitam : Nacharajum Beerothitam armigerum Ioabi filii Tzerujæ :

38 Hiram Jithræum: Garebum Jithræum:

39 Urijam Chitthæum : omnes ſunt triginta ſeptem.

CAP. XXIV. *Peſtis triduana, ejuſque cauſa & remedium.*

PErrexit autem ira Iehovæ accendi in Iſraelitas; quum inciteſſet *adverſarius* Davidem in eos, dicendo, age numera Iſraelem & Iehudam.

2 Edixit enim rex Ioabo principi copiarum ſuarum, diſcurre jam per omnes tribus Iſraelis à Dane Beerſchebahum uſque; & recenſete populum : ut ſciam numerum populi.

3 Et quamvis diceret Ioab regi, ad adjiciat Iehova Deus tuus ad populum quotquot ſunt centuplum, idque oculis domini mei regis videntibus : dominus autem meus rex quare delectaretur re hac ?

4 Tamen confirmatum eſt verbum regis apud Ioabum, & apud præfectos copiarum : quapropter egreſſus eſt Ioab, & præfecti copiarum à conſpectu regis ad recenſendum populum Iſraelem.

5 Et trajicientes Iardenem; caſtra poſuerunt ad Haroherem, à dextera civitatis, quæ *eſt* in medio torrentis Gaditarum Iahzerem uſque.

6 Deinde venerunt Gilhadem, & in terram inferiorem recens comparatam : poſtea venerunt Dan Iahanum. & circa Tzidonem.

7 Et venientes *ad* urbem munitam Tyri, & omnes civitates Chivvæi, & Cenahanæi; proceſſerunt ad meridianum tractum Iehudæ Beerſchebahum.

8 Denique quum diſcurriſſent per totam terram; venerunt exactis novem menſibus & viginti diebus Jeruſchalaima :

9 Ubi dedit Ioab numerum cenſus populi regi : erant autem Iſraelitarum octingenta millia virorum ſtrenuorum ſtringentium gladium, virorum autem Iehudæ quingenta millia.

10 Tum animus Davidis affecit eum, poſtquam numeraſſet populum : quapropter dixit David Iehovæ; peccavi valde *in* eo quod feci, ſed nunc Iehova, tranſfer quæſo iniquitatem ſervi tui, nam ſtulte egi valde.

11 Quumque ſurrexiſſet David mane, verbum Iehovæ fuit ad Gadem prophetam videntem Davidis, dicendo :

12 Abi ut alloquaris Davidem, ita ait Iehova, tria ego propono tibi : delige unum ex his quod faciam tibi.

13 Veniens ergo Gad ad Davidem renunciavit ei : dixit enim ei; an eveniet tibi ſeptem annorum fames in terra tua ? an vero ut fugias tribus menſibus, à facie opprimentium te, ita ipſe perſequetur te ? an denique ut ſit tribus diebus peſtis in terra tua ? nunc cognoſce, & vide quid rei reſponſurus ſim ei qui miſit me.

14 Dixit vero David Gadi, anguſtia eſt mihi valde : incidamus quæſo in manum Iehovæ, nam magnæ ſunt miſerationes ejus, in manum autem hominis ne cadam.

15 Itaque poſuit Iehova peſtem in Iſraele ab eo mane uſque ad tempus conſtitutum : qua mortui ſunt de populo à Dane uſque Beerſchebahum ſeptuaginta millia virorum.

16 Extenderatque manum ſuam angelus *contra* Ieruſchalaima ad perdendum ea; ſed pœnitens Iehova iſtius mali, edixit angelo qui perdebat de populo, ſatis *eſt*, jam remitte manum tuam (angelus autem Iehovæ erat juxta aream Araunæ Iebuſæi.)

17 Quum alloquutus David Iehovam, videndo angelum qui percutiebat populum dixiſſet, ecce ego peccavi, & ego inique feci, hi autem, hæ oves quid fecerunt ? ſit, quæſo, manus tua contra me & contra domum paternam meam.

18 Deinde rediit Gad ad Davidem die illo: & dixit ei, aſcende, ſtatue Iehovæ altare in area Araunæ Iebuſæi.

19 Et aſcendente Davide ſecundum verbum Gadis, qu. mandatum præceperat Iehova :

20 Quum proſpectans Arauna videret regem & ſervos ejus tranſeuntes ad ſe; egreſſus Arauna incurvavit ſe *habens honorem* regi facie ſua *demiſſa* in terram.

21 Dixitque Arauna, quare venit dominus meus rex ad ſervum ſuum ? cui dicente David, emturus à te iſtam aream, ad ædificandum altare Iehovæ, ut cohibeatur hæc plaga à populo.

22 Dixit Arauna Davidi, accipiat & offerat dominus meus rex quod bonum *videtur* in oculis ejus : vide hos boves pro holocauſto & has tribulas & inſtrumenta boum in ligna.

23 Hæc omnia dabit Arauna regulus regi; dicebatque Arauna regi, Iehova Deus tuus acceptum te habeat.

24 Dixit vero rex Araunæ, nequaquam, ſed omnino emam abs te pretio, neque offeram Iehovæ Deo meo holocauſta gratis : quapropter emit David aream illam, & illos boves argenti ſiclis quinquaginta.

25 Deinde exſtruens ibi David altare Iehovæ, obtulit holocauſta & euchariſtica : ſic exoratus eſt Iehova terræ, & cohibita plaga hæc ab Iſraele.

REGUM
LIBER PRIOR.

CAP. I. *Adonija regnum affectans frustratur, & Schelomo inauguratur.*

REX autem David senuerat, vergebat ætate : & quamvis operirent eum pannis, non tamen calebebat.

2 Quapropter dixerunt ei servi ejus, quæratur domino meo regi puella virgo, quæ stet coram rege, & sit ei adjutrix, ut cubante ea in sinu tuo, calefiat dominus meus Rex.

3 Quærentes itaque puellam pulcram in toto termino Jisraelitarum; invenerunt Abischagam Schunammitidem, quam adduxerunt ad regem.

4 *Erat* autem puella hæc pulcra admodum: eratque regi adjutrix, & ministrabat ei, rex vero non cognovit eam.

5 Adonija porro filius Chaggithæ, efferens se dicendo, ego regnaturus sum; paraverat sibi currum, & equites, & quinquaginta viros præcurrentes sibi.

6 Quem pater ejus nunquam dolore afficiebat dicendo; quare ita facis? & ipse quoque bona forma *erat* valde, pepereratque eum *Chaggitha* post Abschalomum *natum*.

7 Tandem fuerunt ei sermones cum Joabo filio Tzerujæ, & cum Ebjathare sacerdote: qui Adonijam sequuti adjuverunt:

8 Tzadok vero sacerdos, & Benaja filius Jehojadahi, & Nathan propheta, & Schimhi ac Rehi, & *reliqui* potentes qui *erant* Davidi; non aderant Adonijæ.

9 Quumque Adonija mactatis pecudibus ac bobus, iisque pinguibus apud lapidem Zocheleth, qui *est* juxta fontem Rogelis: invitasset omnes fratres suos filios regis, & omnes homines Jehudæ, servos regis:

10 Nathanem vero Prophetam, & Benajam, & reliquos potentes, ac Schelomonem fratrem suum non invitasset:

11 Alloquutus est Nathan Bath-Schebaham matrem Schelomonis, dicendo, an non audivisti regnare Adonijam filium Chaggithæ: domino nostro Davide ignorante?

12 Nunc ergo age, daturus jam sum tibi consilium; sic libera vitam tuam, & vitam filii tui Schelomonis.

13 Abi & ingredere ad regem Davidem dictura ei, nonne tu, domine mi rex, jurasti ancillæ tuæ dicens, Schelomo filius tuus regnaturus est post me, & ipse sessurus est super solium meum? cur ergo regnat Adonija?

14 Ecce te adhuc loquente ibi cum rege; ego quoque ingrediar post te, & confirmabo verba tua.

15 Itaque ingressa est Bath-Schebah ad regem in conclave, (rex enim *erat* senex valde) ubi Abischag Schunammitis ministrabat regi.

16 Et inclinato vertice Bath-Schebah incurvavit se *honorem habens* regi: & dicente rege, quid tibi *est*?

17 Dixit ei, domine mi, tu jurasti per Jehovam Deum tuum ancillæ tuæ, Schelomo filius tuus regnaturus est post me; & ipse sessurus est in solio meo.

18 Nunc autem, ecce Adonija regnat; te, domine mi rex, ignorante.

19 Mactatis enim bobus, iisque pinguibus & pecudibus multis; invitavit omnes filios regis, etiam Ebjatharem sacerdotem, & Joabum principem militiæ, Schelomonem vero servum tuum non invitavit.

20 At jam, domine mi rex, oculi omnium Jisraelitarum id te conversi sunt, ut indices eis, quis sessurus sit in solio domini mei regis post ipsum.

21 Alioquin erit, quum occubuerit dominus meus rex cum patribus suis; ut sim ego & filius meus Schelomo peccatores.

22 Ecce autem ipsa adhuc loquebatur cum rege: quando Nathan propheta venit.

23 Quumque nunciassent regi dicendo, ecce Nathan propheta; ingressus in conspectum regis, incurvavit se *honorem habens* regi facie sua *demissa* versus terram.

24 Dixitque Nathan, domine mi Rex, *tu* dixisti, Adonija regnaturus est post me: & ipse sessurus est in solio meo?

25 Nam descendit hodie, & mactatis bobus, iisque pinguibus, & pecudibus multis; invitavit omnes filios regis, & principes militiæ, & Ebjatharem sacerdotem, qui ecce comedunt & bibunt coram eo; & dixerunt, vivat rex Adonija.

26 Me vero, me servum tuum, & Tzadokum sacerdotem, & Benajam filium Jehojadahi, ac Schelomonem servum tuum non invitavit.

27 An à domino meo rege facta est hæc res? quod non notum feceris servo tuo, quis sessurus sit in solio domini mei regis post ipsum?

28 Cui quum respondisset rex David, dixit, vocate mihi Bath-Schebaham: quæ ingressa in conspectum regis, stabat coram rege.

29 Juravitque rex dicens: *ut* vivit Jehova, qui redemit animam meam de omni angustia:

30 Quemadmodum juraveram tibi per Jehovam Deum Jisraelis dicendo, Schelomonem filium tuum regnaturum post me eumque sessurum in solio meo pro me, ita facturus sum hoc die.

31 Tum inclinans verticem Bath-Schebah, facie *demissa* in terram, incurvavit se *habens honorem* regi; ac dixit, vivat dominus meus rex David in seculum.

32 Deinde dixit rex David, vocate mihi Tzadokum sacerdotem, & Nathanem prophetam, & Benajam filium Jehojadahi: venerantque in conspectum regis.

33 Quibus dixit rex, sumite vobiscum servos dominorum vestrorum, & facite ut Schelomo filius meus insideat mulæ meæ: ita deducite eum ad Gichonem;

34 Ut ungat eum Tzadok sacerdos, & Nathan propheta in regem super Jisraelem, & clangentes buccina, dicatis, vivat rex Schelomo.

35 Deinde ascendetis post eum, & ingressus sedebit in solio meo, & ipse regnabit pro me: nam præcepi eum esse antecessorem in Jisraele & in Jehuda.

36 Tum

36 Tum respondens Benaja filius Jehojadahi regi, dixit, Amen: ita dixerit Jehova Deus domini mei regis.

37 Quemadmodum fuit Jehova cum domino meo rege, ita sit cum Schelomone: amplificetque solium ejus, supra solium domini mei, regis Davidis.

38 Descendens ergo Tzadok sacerdos, & Nathan propheta, & Benaja filius Jehojadahi, Cerethæusque, & Pelethæus, quum fecissent ut insideret Schelomo mulæ regis Davidis deduxerunt eum ad Gichonem.

39 Et Tzadok sacerdos accepto cornu olei è tentorio unxit Schelomonem, & clangentes buccina dicebant totus populus, vivat rex Schelomo.

40 Ascendebant autem totus populus post eum, & ipse populus canebant tibiis, lætabanturque lætitia magna; adeo ut finderetur terra præ voce eorum.

41 Et audivit Adonija, & omnes invitati qui *erant* cum eo, quum ipsi absolvernnt comedere: audiensque Joab sonum buccinæ dixit: quare vox ista urbis perstrepentis *editur*?

42 Quum adhuc ipse loqueretur, ecce Jonathan filius Ebjatharis sacerdotis advenit: cui dicente Adonija, accede, vir enim strenuus es, & bonum nuncium affers:

43 Respondens Jonathan dixit Adonijæ, at dominus noster rex David regem constituit Schelomonem.

44 Misit enim cum eo rex Tzadokum sacerdotem, & Nathanem prophetam; ad Benajam filium Jehojadahi, Cerethæumque, & Pelethæum, qui fecerunt ut ipse insideret mulæ regis:

45 Et unxerunt eum Tzadok sacerdos, & Nathan propheta regem apud Gichonem, & ascenderunt inde læti, adeo ut perstreperet urbs: hæc illa *est* vox quam audivistis.

46 Quin etiam insidet Schelomo ipsi solio regni:

47 Et etiam ingressi sunt servi regis ad benedicendum cum domino nostro rege Davide, dicendo; præstantibus reddat Deus tuus nomen Schelomonis nomine tuo, & amplificet solium ejus super solium tuum: ac incurvavit se rex in suo cubili:

48 Atque adeo ita dixit rex; benedictus Jehova Deus Jisraelis, qui dedit hodie sedentem in solio meo, idque oculis meis videntibus.

49 Quare trepidantes surrexerunt omnes illi invitati, qui *aderant* Adonijæ; & abiverunt quisque itinere suo.

50 Adonija vero metuebat à Schelomone: quare surgens abiit, & prehendit cornua altaris.

51 Quumque nunciaretur Schelomoni dicendo, ecce Adonija timet regem Schelomonem: ideoque ecce prehendit cornua altaris dicendo: juret mihi rex Schelomo se non affecturum morte servum suum gladio:

52 Dixit Schelomo, si futurus est strenuus, non cadet *ullus* è capillis ejus in terram: sed si malum deprehendetur in eo, utique morietur.

53 Itaque misit rex Schelomo qui deducerent eum ab altari, unde veniens incurvavit se *honorem habens* regi Schelomoni: cui dixit Schelomo, abi domum tuam.

CAP. II. *Ultima voluntas Davidis, ejusque executio; & confirmatio Schelomonis in regno, morsque Abdonijæ.*

QUumque prope essent dies Davidis ut moreretur: præcepit Schelomoni filio suo, dicendo:

2 Ego decessurus sum brevi pro consuetudine totius terræ: tu vero confirmaberis & vir futurus es:

3 Et observabis observationem Jehovæ Dei tui, ambulando in viis ejus, servando statuta ejus: & præcepta ejus, judiciaque ejus, & testimonia ejus, sicut scriptum est in lege Moschis; ut secundes quicquid feceris, & quocunque te verteris.

4 Ut præstet Jehova verbum suum quod promisit mihi dicendo; si observabunt filii tui viam suam, ambulando coram me in fide, ex toto corde suo, & ex toto animo suo: dicendo, *inquam*, non excindetur tibi vir à solio Jisraelis.

5 Adhæc tu nosti quid fecerit mihi Joab filius Tzerujæ, quid fecerit duobus principibus exercituum Jisraelis, Abnero filio Neri, & Hamasæ filio Jetheri, quos occidit, designans cædem bellicam in pace; ut reposuit sanguinem bellicæ *cadis* in zona sua, quæ *adhærebat* lumbis ipsius, & in calceamento suo quod *habebat* ad pedes suos.

6 Quam ob rem facies; pro sapientia tua: ne ergo finito descendere canitiem ejus cum pace in sepulcrum.

7 Erga filios vero Barzillai Gilhaditæ exerceto benignitatem, ut sint inter comedentes *cibum* mensæ tuæ: quia similiter appropinquarunt ad me quum fugerem propter Abschalomum fratrem tuum.

8 Denique ecce apud te Schimhi filius Gerę Binjaminita è Bachurimis *est*; qui quidem maledixit mihi maledictione acerrima, quo die ibam Machanajima: quo descendente obviam mihi ad Jardenem juravi ei per Jehovam dicendo, morte non afficiam te gladio.

9 Nunc autem cum sontem ne absolvito, cum vir sapiens sis: sed cognosce quid sis facturus eo, ut deducas canitiem ejus cum sanguine *in* sepulcrum.

10 Postea occubuit David cum patribus suis, & sepultus est in civitate Davidis.

11 Dies autem quibus regnavit David super Jisraelem, *fuerunt* quadraginta annorum: Chebrone regnavit septem annos, Jerusschalaimis vero regnavit triginta tres annos.

12 Quum itaque Schelomo sederet in solio Davidis patris sui, & confirmaretur regnum ejus valde:

13 Venit Adonija filius Chaggithæ ad Bath-Schebaham matrem Schelomonis: quę dixit, an cum pace advenis? & *ille*, cum pace, inquit.

14 Et dixit, aliquid mihi est *dicendum* tibi: qua dicente, loquere:

15 Dixit, tu nosti meum fuisse hoc regnum,

& in me convertiſſe omnes Iſraelitas faciem ſuam ut regnarem: ſed devolutum eſſe ipſum regnum ut eſſet fratris mei, eo quod a Iehova ejus ſit.

16 Nunc autem ego petitionem unam peto abs te, ne avertito faciem meam: quæ dixit ei, loquere:

17 Dic quæſo, *inquit*, Schelomoni regi, (non enim averſutus eſt faciem tuam,) ut det mihi Abiſchagam Schunammitidem in uxorem.

18 Cui dixit Bathſchebah, bene; ego pro te alloquar regem.

19 Itaque quum veniſſet Bathſchebah ad regem Schelomonem ut loqueretur ei pro Adonija: aſſurgens rex obviam ei, incurvavit ſe *honorem habens* ei, & ſedens in ſolio ſuo apponi juſſit ſolium matri regis, quæ ſedit ad dexteram ejus.

20 Et dixit, petitionem unam parvam ego peto abs te, ne avertito faciem meam: cui dicente rege, pete mater mea, non enim avertam faciem tuam: •

21 Dixit illa, detur Abiſchag Schunammitis, Adonijæ fratri tuo in uxorem.

22 Reſpondens vero rex Schelomo dixit matri ſuæ, & quare tu petis Abiſchagam Schunammitidem pro Adonija? imo pete pro eo regnum ipſum, cum ipſe ſit frater meus major me: at illius, & Ebjatharis ſacerdotis, ac Joabi filii Tzerujæ *petitio eſt*.

23 Et juravit rex Schelomo per Iehovam dicendo, ita faciat mihi Deus: & ita pergat; ut contra vitam ſuam loquutus eſt Adonija verbum iſtud.

24 Quapropter nunc *ut* vivit Iehova qui ſtabilivit me, & collocavit me in ſolio Davidis patris mei, quique paravit mihi domum, quemadmodum loquutus eſt: hodie morte afficietur Adonija.

25 Mittens igitur rex Schelomo *juſſit eum* occidi per Benajam filium Iehojadahi, qui irruit in ipſum ita ut moreretur.

26 Ebjathari autem ſacerdoti edixit rex, Hanathothas abi ad agrum tuum, nam reus mortis es: attamen hoc die non afficiam te morte, quia portaſti arcam domini Iehovi, coram Davide patre meo: & quia afflixiſti te in omnibus quibus afflictus eſt pater meus.

27 Sic ejecit Schelomo Ebjatharem ne eſſet ſacerdos Iehovæ, ut impleret verbum Iehovæ, quod loquutus fuerat contra domum Heli Schilunte.

28 Rumore autem hoc perveniente uſque ad Joabum (Joab enim declinabat poſt Adonijam, quamvis poſt Abſchalomum non declinaſſet) fugiens Joab ad tentorium Iehovæ, prehendit cornua altaris:

29 Quumque nunciaretur regi Schelomoni, fugit Joab ad tentorium Iehovæ, & ecce *eſt* prope altare: miſit Schelomo Benajam filium Iehojadahi, dicens, abi irrue in eum:

30 Nam poſtquam venienti Benajæ ad tentorium Iehovæ, & dicenti ei, ſic edicit rex, egredere, dixiſſet, nequaquam, ſed hic moriar, & retuliſſet Benaja regi rem dicens, ita loquutus eſt Joab & ita reſpondit mihi:

31 Dixit ei rex, fac quemadmodum loquutus eſt, & irruc in eum, poſt ſepelies eum: ut amoveas culpam ſanguinis immeriti quem effudit Joab, a me & a domo patris mei.

32 Et retorquebit Iehova ſanguinem ejus in caput ejus, qui irruit in duos homines juſtiores & meliores ſe, & occidit eos gladio, patre meo Davide ignorante; Abnerum filium Neri principē militiæ Iſraelis, & Hamaſam filium Ietheri principem militiæ Iehudæ.

33 Sic reverſis cædibus eorum in caput Joabi, & in caput ſeminis ejus in ſeculum; Davidi, id eſt, ſemini ejus & domui ejus ac ſolio ejus erit pax uſq; in ſeculum à Iehova:

34 Itaque aſcendens Benaja filius Iehojadahi irruit in eum & morte affecit eum: deinde ſepultus eſt domi ſuæ in deſerto.

35 Tum præpoſuit rex Banajam filium Iehojadahi loco ejus exercitui: Tzadokum vero poſuit rex loco Ebjatharis.

36 Deinde mittens rex accerſivit Schimhin, & dixit ei, exſtrue tibi domum Ieruſchalaimis ut habites ibi: neque egreditor inde huc aut illuc.

37 Erit enim quo die egreſſus tranſieris torrentem Kidronē, certo ſcito te omnino moriturum: & cauſa cædis tuæ erit in capite tuo.

38 Dixit autem Schimhi regi, bona *eſt* res iſta, quemadmodum loquutus eſt dominus meus rex, ita facturus eſt ſervus tuus, & conſedit Schimhi Ieruſchalaimis diebus multis.

39 Fuit autem exactis tribus annis, quum fugiſſent duo ſervi Schimhi ad Aciſchū filium Mahacæ regem Gathi, & indicaſſent Schimhi *quidam* dicendo, ecce ſervi tui *ſunt* Gathi,

40 Ut ſurgens Schimhi ſtrato aſino ſuo abiret Gathum ad Aciſchum, quæſitum ſervos ſuos: redieniſque Schimhi reduceret ſervos ſuos Gatho.

41 Quum itaque nunciatum eſſet Schelomoni, abiviſſe Schimhin Ieruſchalaimis Gathum, & reverſum eſſe;

42 Mittens rex accerſivit Schimhin, & dixit ei, nonne juramento aſtrinxi te per Iehovam, & conteſtatus ſum te dicendo, quo die exiens abieris huc aut illuc, certo ſcito te omnino moriturum: dixeraſque ad me, bona *eſt* hæc res *quam* audio?

43 Quare ergo non obſervaſti juramentum Iehovæ, & præceptum quod præceperam tibi?

44 Deinde dixit rex ipſi Schimhi, tu noſti totum illud malum cujus conſcius eſt animus tuus, quo affeciſti Davidem patrem meum: retorquet ergo Iehova malum tuum in caput tuum:

45 Rex vero Schelomo benedictus; & ſolium Davidis erit ſtabile coram Iehovæ uſque in ſeculum:

46 Tum præcipiente Rege Benajæ filio Iehojadahi, egreſſus irruit in eum, ita ut moreretur: ſic regnum ſtabilitum eſt in manu Schelomonis.

CAP. III. *Schelomo petit à Deo ſapientiam præ divitiis & honoribus, eamque obtinet, & hæc inſuper.*

JUnxit autem ſe affinitate Schelomo cum Parhone rege Ægypti, & accipiens filiam Patho-

Parhonis duxit eam in civitatem Davidis, donec abſolviſſet ædificare domum ſuam, & domum Iehovæ, ac murum Ieruſchalaimorum circumquaque.

2 Tantummodo populus ſacrificabant in excelſis : quia nondum ædificata fuerat domus nomini Iehovæ, ad hos uſque dies.

3 Amabat enim Schelomo Iehovam, ambulando in ſtatutis Davidis patris ſui : tantummodo in illis excelſis ipſe ſacrificabat & adolebat.

4 Quum itaque abiens rex Gibhonem ad ſacrificandum ibi, eo quod eſſet excelſum magnum, mille holocauſta obtuliſſet Schelomo in altari illo :

5 Gibhone apparuit Iehova Schelomoni per ſomnium eadem nocte : dixitque Deus, pete, quid daturus ſum tibi ?

6 Cui dixit Schelomo, tu exercuiſti erga ſervum tuum Davidem patrem meum benignitatem magnam, quum ambularet coram te fideliter ac juſte & recto corde erga te ? ſervaſtique ei benignitatem hanc maximam, quod dederis ei filium ſedentem in ſolio ejus, ut *eſt* hodierno die.

7 Nunc enim Iehova Deus mi tu conſtituiſti *me* ſervum tuum regem loco Davidis patris mei : quamvis ego puer parvus neſciam procedere & redire :

8 Servum, inquam, tuum in medio populi *tui* quem elegiſti : populi multi, qui neque numerari neque ſupputari poteſt præ multitudine.

9 Des igitur ſervo tuo animum intelligentem ad judicandum populum tuum, diſcernendo inter bonum & malum : quis enim poſſet judicare hunc populum tuum numeroſiſſimum ?

10 Qui ſermo quum bonus videretur in oculis Iehovæ, quod petiiſſet Schelomo rem hanc :

11 Dixit Deus illi, eo quod petiiſti rem iſtam, & non petiiſti tibi dies multos, neque petiiſti tibi divitias, neque petiiſti vitam inimicorum tuorum ; ſed petiiſti tibi diſcretionem ad intelligendum judicium :

12 Ecce facio ſecundum ſermonem tuum : ecce do tibi animum ſapientem & intelligentem, adeo ut par non fuerit tibi ante te, & poſt te non ſurrecturus ſit par tibi.

13 Inſuper etiam, quod non petiiſti do tibi, tum divitias, tum gloriam ; adeo ut non *ſit* par tibi ullus inter reges omnibus diebus tuis.

14 Quod ſi ambulaveris per vias meas, obſervando ſtatuta mea, & præcepta mea, quemadmodum ambulavit David pater tuus ; etiam prolongabo dies tuos.

15 Deinde expergefacto Schelomone, quum ecce *adeſſet* ſomnium, venit Ieruſchalaimam ubi ſtans coram arca fœderis Iehovæ obtulit holocauſta, & fecit euchariſtica, deinde fecit convivium omnibus ſervis ſuis.

16 Tum venientes duæ mulieres cauponæ ad regem ; ſteterunt coram eo :

17 Dixitque mulier illarum una, *attende* ſi me domine mi, ego & mulier hæc habitamus in domo eadem : & peperi apud eam in eadem domo.

18 Fuit autem die tertio à partu meo, quum peperiſſet etiam mulier hæc, & eſſemus una, nullus extraneus *eſſet* nobiſcum in eadem domo, præterquam nos duæ in eadem domo ;

19 Ut moreretur filius mulieris hujus nocte, eo quod incubuiſſet ei.

20 Quapropter ſurgens media nocte, accepit filium meum à latere meo, ancilla tua dormiente, & collocavit eum in ſinu ſuo : filium autem ſuum mortuum collocavit in ſinu meo.

21 Quumque ſurgerem mane ad lactandum filium meum, ecce mortuus erat : ſed animadverti de eo mane, quod ecce non *eſſet* filius meus quem pepereram.

22 Dixit vero mulier illarum altera, nequaquam, ſed filius meus *eſt* qui vivit, filius vero tuus qui mortuus eſt, illa vero dicebat, quinimo filius *eſt* tuus qui mortuus eſt, & filius meus qui vivit : ſic loquebantur coram rege.

23 Tum dixit rex, hæc dicit, hic *eſt* filius meus qui vivit, filius autem tuus qui mortuus eſt : ſed illa dicit, quinimo *eſt* filius tuus qui mortuus eſt, filius autem meus qui vivit.

24 Quare edixit rex, accipientes mihi gladium *afferte* : & attulerunt *miniſtri* gladium ante regem.

25 Quibus dixit rex, ſcindite natum iſtum qui vivit in duas partes ; & date ejus dimidium uni, dimidiumque alteri :

26 Sed mulier illa, cujus *erat* filius qui vivebat, alloquuta eſt regem, quia æſtuabant viſcera ejus erga filium ſuum, ac dixit, *attende* ad me domine mi, date huic natum iſtum qui vivit, & minime afficite eum morte ; illa vero dicebat, neque mihi, neque tibi eſto, ſcindite.

27 Tunc pronunciavit rex dicens, date illi natum iſtum qui vivit, & minime eum morte afficite : illa mater ejus *eſt*.

28 Quumque audirent omnes Iſraelitæ judicium hoc quod judicaverat rex, timuerunt à facie regis, videbant enim ſapientiam Dei in eo eſſe ad exercendum judicium.

CAP. IV. *Politia & ſapientia Schelomonis.*

ERat autem rex Schelomo rex ſuper totum Iſraelem.

2 Et hi *ſunt* principes qui erant ei : Hazaria filius Tzadoki præſes :

3 Elichoreph & Achaija filii Schiſchæ ſcribæ ; Iehoſchaphat filius Achiludis à memoria.

4 Benaja filius Iehojadahi præfectus militiæ ; Tzadok vero & Ebjathar ſacerdotes.

5 Et Hazaria filius Nathanis præfectus ſitarchis, & Zabud filius Nathanis præſes, amicus regis :

6 Et Achiſchar præfectus domui ; & Adoniram filius Habdæ præfectus delectui.

7 Erantque Schelomoni duodecim ſitarchæ ſuper totum Iſraelem, qui ſuſtentabant regem & familiam ejus : menſem quotannis erat uniuſcujuſque ſuſtentare *eam*.

8 Quorum hæc ſunt nomina ; filius Churis in monte Ephrajimi :

9 Filius Dekeri in Makatzo, & Schahalbimis & Bethſchemeſcho : Elone quoque, Bethchanane.

10 Filius Cheſedi in Arubbothis : ipſius erat Soco & tota terra Chepheri.

11 Filii Abinadabi, totus tractus Dori: Taphath filia Schelomonis erat ei uxor :

12 Bahanæ filii Achiludis *erat* Tahanac & Megiddo, & tota Beth-Schean quæ *eſt* prope Tzarthanem infra Jitzrehelem à Beth-Scheane uſque Abel-Mecholam, uſque ultra Jokmehamum.

13 Filii Geberiin Ramothis Gilbadis *erant* villæ Jairus filii Menaſchis quæ *ſunt* in Gilhade, ejus *erant* tractus Argobi qui *eſt* in Baſchane ſexaginta civitates magnæ, *munita* muro & vecte chalybeo.

14 Achinadab filius Hiddonis *erat* in Machanajimis :

15 Achimahatz in Naphthali : ipſe quoque acceperat Baſematham filiam Schelomonis in uxorem.

16 Bahana filius Chuſchai in Aſchere & in ſuperioribus *partibus*.

17 Jehoſchaphat filius Parnachi in Jiſſacare.

18 Schimhi filius Elæ in Binjamine :

19 Geber filius Uri in terra Gilhadis; terra Sichonis regis Emoræi & Hogi regis Bachanis, *hic* ſitarchus unus qui præerat illi terræ.

20 Jehuda & Jiſrael multi, ut arena quæ *eſt* ad mare in multitudinem ; comedebant & bibebant & lætabantur.

21 Schelomo autem erat dominans in omnia regna ab ipſo flumine ad terram Peliſchthæorum, & uſque ad terminum Ægyptiorum : offerebant munus & ſerviebant Schelomoni omnibus diebus vitæ ejus.

22 Erat que cibarium Schelomonis in diem unum, triceni Cori ſimilæ, & ſexageni Cori farinæ :

23 Deni boves pingues, & viceni boves paſcuales, & centenæ pecudes : præter cervos, & capreas, damas, denique lectiſſima quæque altilia.

24 Nam ipſe dominabatur in tota citeriore parte fluminis à Thiphſacho ad Hazzam, in omnes reges *qui erant* citra ipſum flumen: & pax erat ei ab omnibus lateribus ſuis circumquaque :

25 Adeo ut conſideret Jehuda & Jiſrael ſecure quiſque ſub vite ſua & ſub ficu ſua, à Dane Beerſchebahum uſque, omnibus diebus Schelomonis.

26 Erant que Schelomoni quadraginta millia præſepiorum equilium, ad equitarum ejus: & ad duodecies mille equites.

27 Suſtentabantque ſitarchi illi regem Schelomonem, & omnes qui appropinquabant ad menſam regis Schelomonis, quiſque menſe ſuo : non ſinebant deſiderari quicquam.

28 Hordeum autem & ſtramen in equos, & in angarios ; afferebant ad locum ubi erant, quiſque pro ratione ſua.

29 Præterea indidit Deus ſapientiam Schelomoni, & intelligentiæ multum admodum: & amplitudinem animi, ſecundum *amplitudinem* arenæ quæ *eſt* in litore maris.

30 Erat enim ſapientia Schelomonis major, quam ſapientia omnium orientalium, & quam omnis ſapientia Ægyptiorum.

31 Sapientior etiam fuit omnibus hominibus, Ethane Ezrachæo, & Hemane, & Calcole, & Dardaho filiis Macholis: pervaſitque nomen ejus in omnes gentes circumquaque.

32 Et eloquutus eſt ter mille ſententias; fuerunt que cantica ejus quinque ſupra mille.

33 Eloquutus etiam eſt de plantis, à cedro quæ *eſt* in Libano uſque ad hyſſopum quæ prodit è pariete : denique eloquutus eſt de jumentis, & de volucribus, & de reptilibus, & de piſcibus.

34 Quam ob rem *homines* veniebant ex omnibus populis ad audiendam ſapientiam Schelomonis ; ab omnibus regibus terræ, qui audierant de ſapientia ejus.

CAP. V. *Fœdus Schelomonis cum Chiram, qui ligna & operarios ei conceſſit ad exſtructionem templi.*

MIſerat autem Chiram rex Tyri ſervos ſuos ad Schelomonem, quum audiret *Iſraelitas* unxiſſe eum in regem loco patris ejus, amicus enim fuerat Chiram Davidi omnibus diebus ejus.

2 Quapropter miſit Schelomo ad Chiramum qui dicerent :

3 Tu noviſti Davidem patrem meum non potuiſſe ædificare domum nomini Jehovæ Dei ſui propter bella quibus circumdederunt eum *hoſtes* ; donec poneret Jehova illos ſub plantis pedum ejus.

4 At nunc quietem dedit Jehova Deus meus mihi circumquaque : non *eſt* adverſarius, neque *eſt* occurſus mali.

5 Quam ob rem ecce cogito ædificare domum nomini Jehovæ Dei mei : quemadmodum prædixit Jehova Davidi patri meo, dicendo, filius tuus quem ponam pro te in ſolio tuo, ipſe ædificaturus eſt iſtam domum nomini meo.

6 Nunc ergo præcipe ut ſuccidant mihi cedros è Libano, & ſervi mei erunt cum ſervis tuis, mercedem autem ſervorum tuorum daturus ſum tibi prorſus ut dixeris : tu enim noſti non eſſe inter nos quemquam peritum ad cædendum ligna ut *ſunt* Tzidoni.

7 Fuit autem quum audiret Chiram verba Schelomonis, *ut* lætaretur valde: & diceret, benedictus Jehova hoc tempore, qui præfecit pro Davide filium ſapientem populo multo iſti.

8 Et miſit Chiram ad Schelomonem qui dicerent, audivi quorum cauſa miſiſti ad me: ego effecturus ſum omnem voluntatem tuam, quod ad ligna cedrina, & quod ad ligna abiegna.

9 Servi mei deducent à Libano ad mare, & ego diſponens ea ratibus per mare *mittam* uſque ad locum quem miſeris *ſignificatum* mihi, ut ibi diſparem ea & tu auferas ; tu viciſſim facito voluntatem meam dando cibum familiæ meæ.

10 Ita

10 Itaque dabat Chiram Schelomoni ligna cedrina & ligna abiegna prorſus ut volebat :
11 Schelomo autem dabat Chiramo vicies millenos coros tritici *in* cibum pro familia ejus, & vicies coros olei tuſi, ita dabat Schelomo Chiramo de anno in annum.
12 Quum ergo dediſſet Jehova ſapientiam Schelomoni, quemadmodum promiſerat ei : & eſſet pax inter Chiramum & Schelomonem, ita ut paciſcerentur fœdus ambo ipſi :
13 Indixit rex Schelomo delectum in toto Iſraele ; fuitque delectus triginta millium virorum :
14 Quorum mittebat ad Libanum decies millenos in menſem alternis, menſem erant in Libano, duos autem menſes *quiſque* domi ſuæ : Adoniram autem præerat iſti delectui.
15 Erant quoque Schelomoni ſeptuagies mille bajuli, & octuagies mille putatores in illo monte :
16 Præter principes curatorum Schelomonis qui præerant illi operi, ter mille trecentos : qui dominabantur populo, facientibus opus illud.
17 Et præcipiente rege devexerunt lapides magnos, lapides pretioſos, ad fundandum domum illam, lapidos cæſos :
18 Dolabantque ſtructores Schelomonis, & ſtructores Chirami, atque Giblæi : ſic præparabant ligna & lapides ad ædificandum domum.

CAP. VI. *Figura & fabrica templi.*

DEinde fuit quadringenteſimo octuageſimo anno ab egreſſu Iſraelitarum è terra Ægypti, anno quarto, menſe Zivo (is menſis *eſt* ſecundus) regni Schelomonis ſuper Iſraelem ; ut ædificare inciperet domum Jehovæ.
2 Domus autem quam ædificavit rex Schelomo Jehovæ, *fuit* longitudine ſua ſexaginta cubitorum, & viginti latitudine ſua ; triginta vero cubitorum altitudine ſua.
3 Et porticus erat ante templum domus, viginti cubitorum longitudine ſua ſecundum frontem latitudinis domus ; decem cubitorum latitudine ſua ante domum.
4 Fecit autem domui feneſtras proſpectui accommodas clauſas.
5 Et ædificavit ad murum domus ſubſtructionem circumquaque, ad muros ipſius domus circumquaque, templo & adyto : fecitque alas circumquaque.
6 Subſtructio ima *erat* quinque cubitorum latitudine ſua, & mediana ſex cubitorum latitudine ſua, tertiana vero ſeptem cubitorum latitudine ſua : nam contracturas indiderat domui circumquaque extrinſecus, ne hærerent muris domus.
7 Domus autem quum ædificabatur, lapide integro, ut fuerat advectus, ædificabatur : neque mallei aut ſecuris, *aut* ullum inſtrumentum ferreum audiatum eſt in illa domo quum ædificaretur.
8 Porta, *ad* alæ medianum erat in latere domus dextero : quaper cochleas aſcendebant ad mediánum, & à mediano ad tertianam *cubicula*.
9 Ædificata itaque domo illa atque abſoluta ; obtexit domum ipſam cantheriis & coaxationibus cedrinis.
10 Ædificavit autem ſubſtructionem quamque circa totam domum, quinis cubitis altitudine ſua ; quam adjecit domui lignis cedrinis.
11 Tum fuit verbum Jehovæ ad Schelomonem, dicendo :
12 Hæc, quam tu ædificas, domus illa eſt, ſi ambulaveris in ſtatutis meis, & judicia mea exercueris, ac obſervaveris omnia præcepta mea ambulando in eis : utique præſtabo verbum meum erga te, quod eloquutus ſum Davidi patri tuo :
13 Et habitabo inter Iſraelitas ; neque derelinquam populum meum Iſraelem.
14 Quum itaque ædificaſſet Schelomo domum iſtam, & abſolviſſet eam :
15 Contabulavit muros ipſius domus intrinſecus tabulis cedrinis, à ſolo domus uſque ad tegmen murorum obduxit ligno intrinſecus : obduxit etiam ſolum ipſum domus tabulis abiegnis.
16 Contabulavit vero viginti cubitos ad latera ipſius domus tabulis cedrinis, à ſolo uſque ad ipſos muros ; contabulavit, inquam, ipſi intra adytum in ſancto ſanctorum :
17 Quadraginta autem cubitorum erat domus illa : illud templum anterius.
18 Et ad cedros domus intrinſecus erant inciſæ colocynthides & aperti flores, omnia erant cedrina, nullus lapis conſpiciebatur.
19 Sic adytum intra domum intrinſecus paravit, ad collocandum ibi arcam fœderis Jehovæ.
20 Quod autem ad anteriorem partem adyti, viginti cubitorum *erat* longitudo, & viginti cubitorum latitudo, ac viginti cubitorum altitudo ejus, quam obduxit auro aſſervato : obduxit etiam altare cedrinum.
21 Quumque obduxiſſet Schelomo hanc domum intrinſecus auro aſſervato : fecit interjectum *parietem* præter funes aureos ante adytum, quem ſimiliter obduxit auro.
22 Ita totam domum ipſam obduxit auro donec abſolveretur tota domus : ſimiliter totum altare illud quod erat ad adytum obduxit auro.
23 Fecit autem in ipſo adyto duos Cerubinos è lignis oleoſis : decem cubitorum altitudo utriuſque *eorum*.
24 Et quinque cubitorum *erat* ala Cerubini una, ſimiliter quinque cubitorum ala Cerubini altera : decem cubiti *erant* ab extremitate alæ cujuſque, uſque ad extremitatem alæ ſuæ *alterius*.
25 Sic decem cubitorum Cerubinus alter *erat* : menſura eadem & proportio eadem ambobus Cerubinis.
26 Altitudo Cerubini unius decem cubitorum, & ſimiliter Cerubini alterius.
27 Diſpoſuit autem iſtos Cerubinos intra domum intimam, ita ut expanderent alas Cerubini ; & attingeret ala unius murum hunc, & ala Cerubini alterius attingeret murum alterum ; alæ vero eorum verſus

medium domus attingerent altera alteram.

28 Et obduxit iſtos Cerubinos auro :

29 Omnes autem muros iſtius domus circuitu inciſo ; ſculpturis inciſurarum Cerubinorum & palmarum, & apertorum florum: intrinſecus & extrinſecus ;

30 Solum quoque domus obduxit auro, intus & extra.

31 Et *in* porta adyti fecit fores è lignis oleoſis : ſuper liminare *cum* poſtibus quinta *parietis*.

32 *In* his autem binis foribus è lignis oleoſis, incidit cæſuras Cerubinorum, & palmarum, & aportes flores, quos obduxit auro ; diduxit etiam ſuper Cerubinos & ſuper palmas aurum.

33 Et ſimiliter fecit portæ templi poſtes è lignis oleoſis : è quarta *parietis*.

34 Et binas fores è lignis abiegnis : duæ valvæ foribus unis verſatiles, ac duæ valvæ inciſæ foribus alteris verſatiles *erant*.

35 Incidit etiam Cerubinos & palmas ac apertos flores : quæ obduxit auro, adaptato ad earum ſcalpturam :

36 Poſtea ædificavit atrium interius tribus ordinibus *lapidum* cæſorum ; & ordine ſectarum cedrorum :

37 Anno quarto cœpta eſt fundari domus Iehovæ, menſe Zivo.

38 Anno vero undecimo, menſe Bule (is menſis *eſt* octavus) abſolvit domum hanc cum omnibus rebus ejus, & ſecundum omnes rationes ejus: ita ædificavit eam ſeptem annis.

CAP. VII. *Regia Schelomonis, & ornamenta templi.*

POſtea domum ſuam ædificavit Schelomo tredecim annis : quibus abſolvit totam domum ſuam.

2 Deinde ædificavit domum ſaltus Libani centum cubitorum longitudine, & quinquaginta cubitorum latitudine, & triginta cubitorum altitudine : ſuper quatuor ordines columnarum cedrinarum, & trabes cedrinas impoſitas columnis :

3 Et tectum cedrinum ſuperne ſupra contabulationes quod *erat* ſupra columnas, quadraginta quinque, quindenas ordine :

4 Et proſpectuum tres ordines; quorũ aſpectum ad aſpectum *dirigebatur*, triplici ſerie :

5 Et omnes portas cum poſtibus quadratas jugumento : & directuram aſpectus ad aſpectum triplici ſerie.

6 Præterea porticum columnarum fecit, quinquaginta cubitorum longitudine, & triginta cubitorum latitudine : ita ut porticus *eſſet* ſecundum aſpectum illarum, id eſt, columnæ & columen ſecundum aſpectum illarum.

7 Item porticum tribunalis ubi judicabat, porticum judicii fecit, quod obtectum *erat* cedro à ſoli parte una ad alteram.

8 Poſtea domui ſuæ ubi habitabat, atrium alterum interius iſta porticu, opere huic ſimile erat : domum quoque filiæ Parhonis fecit quam duxerat Schelomo, ſimilem porticui iſti.

9 Omnia hæc *erant* è lapidibus pretioſis ſecundum dimenſiones *unius* cæſi lapidis, ſectis ſerra intrinſecus & extrinſecus : idque à fundamento uſque ad præcinctiones, etiam extrinſecus uſque ad atrium magnum.

10 Fundatio quoq; *erat* è lapidibus pretioſis, lapidibus magnis : lapidibus denum cubitorum, & lapidibus octonum cubitorum :

11 Similiter ſuperne è lapidibus pretioſis, ſecundum dimenſiones *unius* lapidis cæſi, & cedro.

12 Denique atrio magno circumquaque, tres *erant* ordines lapidis cæſi, & ordo trabium cedrinarum : ſimiliter atrio domus Iehovæ interiori, & porticui ejuſdem domus.

13 Miſit quoque rex Schelomo, ut aſſumeret Chiramum è Tyro.

14 (Is *erat* filius mulieris viduæ è tribu Naphthali, cujus pater vir Tyrius fuerat faber ærarius eo quod plenus eſſet peritia & intelligentia ac notitia ad faciendum omne opus ex ære : qui veniens ad regem Schelomonem fecit totum opus ejus.

15 Formavit enim duas columnas æreas: octodecim cubitorum erat altitudo columnæ unius, quam filum duodecim cubitorum cingebat, ut columnam ſecundam.

16 Et duo coronamenta fecit ad imponendum ſummitatibus columnarum à fuſo ære : quinque cubitorum altitudo coronamenti unius, & quinque cubitorum altitudo coronamenti alterius.

17 Encarpi opere implexo, faſciæ opere catenato ipſis coronamentis, quæ *erant* in ſummitate columnarum : ſeptem coronamento uni *erant* & ſeptem coronamento alteri.

18 Quæ aptavit ad ipſas columnas: deinde duos ordines circumquaque ſuper encarpum unum, ad tegendum coronas quæ imponendæ erant ſummitati malogranatorum, ut etiam fecit coronæ alteri.

19 Ita ut coronæ, quæ *erant* ſuper capitulum columnarum opere liliacco, *collocandi-rum* in porticu ; quatuor cubitorum *eſſent*.

20 Coronæ autem impoſitæ duabus iſtis columnis etiam ſurſum verſus *ſita erant* è regione projecturæ, quæ *erat* in latere encarpi : & malogranata ducentena *binis* ordinibus circumquaque, *etiam* ad coronamentum alterum.

21 Deinde erexit columnas ipſas in porticu templi : erectamque columnam dexteram vocavit nomine ejus Jacin ; poſtea erectam columnam ſiniſtram vocavit nomine ejus Boaz.

22 Quum itaque impoſitum eſſet capitulo columnarum opus liliaceum, abſolutum eſt opificium columnarum.

23 Item fecit ipſum lacum fuſum : decem cubitorum erat à labri parte una ad alteram, rotundum circumquaque, cujus altitudo quinque *erat* cubitorum, & filum triginta cubitorum cingebant eum circumquaque.

24 Colocynthides autem ſubter labium ejus circumquaque cingebant ipſum, denæ in cubitum ambiebant lacum circumquaque: duobus ordinibus colocynthides fuſæ in fuſura ejus.

25 Sta-

25 Stabat impoſitus duodecim bobus, tribus reſpicientibus ad aquilonem, & tribus reſpicientibus ad occidentem, & tribus reſpicientibus ad meridiem, ac tribus reſpicientibus ad orientem: quibus lacus *erat* impoſitus ſuperne: ita eorum omnium poſteriora intus *latebant*.

26 Craſſitudo autem ejus palmaris erat, & labium ejus ſimile operi labii calicis, *aut* floribus lilii: bis mille bathos continebat.

27 Item fecit baſes decem æreas: quaternum cubitorum longitudo baſis uniuſcujuſque; & quaternum cubitorum latitudo ejus, ternorumque cubitorum altitudo ejus.

28 Erat autem hujuſmodi opus cujuſque baſis, zophori *erant* eis; erantque zophori inter denticulatos toros.

29 Ipſis autem zophoris qui *erant* inter denticulatos toros, ineraut leones, boves, & Cerubini, & ſuper denticulatos toros fulcrum ſuperne: infra leones vero & boves adjectiones opere ducto.

30 Erantque quaternæ rotæ æneæ baſi unicuique, & tabulæ æreæ, quibus *erant* ſcapulæ in quaternis impagibus ſuis; ſubter labrum quodque ſcapulæ illæ *erant* fuſæ è regione adjectionum cujuſque *labri*.

31 Deinde illius *labri* os ab interiore parte ambitus coronarii ſurſum verſus *exſtabat* uno cubito, cujus *ambitus* os rotundum *erat* opere fulcri, ſeſquicubitale: circa cujus os ſimiliter *inerant* cæſura, & zophori earum quadrati; non rotundi.

32 Quaternæ autem rotæ illæ ſubter zophoros illos, & axes rotarum *affixi erant* baſi: & altitudo rotæ uniuſcujuſque erat ſeſquicubiti.

33 *Eratque* opus rotarum iſtarum ſimili operi rotæ currus: axes earum, & modioli earum, & canthi earum, & radii earum, omnia fuſa.

34 Similiter quaternæ ſcapulæ ad quaternos angulos baſis uniuſcujuſque: ex ipſa baſi *erant* ſcapulæ ejus:

35 Ita ut in ſummo ipſius baſis, dimidii cubiti altitudo rotunda *exſtaret* circumquaque: nam in ſummo baſis manus illius, ut zophori illius, ex ipſa erant.

36 Inſculpſit autem tabulis illius, manibus illius, & zophoris illius Cerubinos, leones, & palmas: prout cælaturis cujuſque & adjectionibus circumquaque *convenirent*.

37 In hanc *formam* fecit decem baſes: fuſura eadem, menſura eadem, proportio eadem *erat* ipſis omnibus.

38 Item fecit decem labraærea: quadragenos bathos continebat labrum unumquodque, quaternum cubitorum *erat* labrum unumquodque, labrum unum impoſitum baſi ſuæ uni, in decem baſes.

39 Et diſpoſuit harum baſium quinque ad latus ipſius domus dextrorſum, & quinque ad latus domus ſiniſtrorſum: lacum vero poſuit verſus latus domus dexterum, ad orientem è regione meridiei.

40 Quum itaque Chiram feciſſet labra, & lamas ac crateras eorum, abſolvit Chiram facere totum opus, quod fecit regi Schelomoni *pro* domo Iehovæ.

41 Columnas duas, & orbes coronarios, qui erant impoſiti capitulo columnarum duos: & encarpos duos, ad tegendum duos orbes coronarios qui *erant* impoſiti capitulo columnarum:

42 Et malogranata quadringenta pro duobus encarpis: duobus ordinibus malogranata pro encarpo unoquoque, ad tegendum duos orbes coronarios, qui *erant* in ſuperficie columnarum:

43 Item baſes decem, & labra decem impoſita baſibus:

44 Item lacum unum, & boves duodecim ſub ipſo lacu:

45 Item ollas, & hamas, & crateras, denique omnia vaſa illa quæ fecit Chiram regi Schelomoni *pro* domo Iehovæ, ex ære purgato.

46 In planitie Jardenis fudit ea rex in terra argilloſa, inter Succothas, & Tzarthaem.

47 Et omiſit Schelomo *pondere* omnia vaſa iſta præ multitudine quamplurima: non perveſtigatum eſt æris eorum pondus.

48 Fecit vero Schelomo omnia inſtrumenta iſta, quæ *erant* domui Iehovæ; nempe altare aureum, & menſam ſuper quam erant panes faciei, auream:

49 Item lychnuchos, quinque à dextera, & quinque à ſiniſtra ante ipſum adytum, *ex* auro aſſervato: flores etiam, & lucernas, & forcipes aureos.

50 Item pelves, & inſtrumenta muſica, & crateras, & acerras, & trullas *ex* auro aſſervato: etiam cardines fœminas cum foribus domus interioris ſancti ſanctorum, & cum foribus domus templi ipſius, aureas.

51 Perfecto demum toto opere illo, quod fecit Rex Schelomo *pro* domo Iehovæ; inferens rex Schelomo res conſecratas à Davide patre ſuo, argentum & aurum, & vaſa, poſuit in theſauris domus Iehovæ.

CAP. VIII. *Dedicatio Templi.*

TUnc congregari juſſit Schelomo Seniores Iſraelis, & omnes primarios tribuum, principes paternarum familiarum cum Iſraelitis ad regem Schelomonem Ieruſchalaima: ut deducerent arcam fœderis Iehovæ è civitate Davidis, ea *eſt* Tzijon.

2 Congregatis itaque ad regem Schelomonem omnibus Iſraelitis menſe horridorum *agrorum*, in ipſo feſto (is *eſt* menſis ſeptimus.)

3 Et convenientibus omnibus Senioribus Iſraelis deportarunt ſacerdotes arcam:

4 Et deduxerunt arcam Iehovæ & tentorium conventus, & omnia vaſa ſacra, quæ erant in tentorio, deduxerunt, inquam, ea ſacerdotes & Levitæ.

5 Rex autem Schelomo & totus cœtus Iſraelitarum qui convenerant ad eum, cum ipſo *euntes* coram arca: ſacrificabant pecudes & boves, quæ nec numerabantur nec ſupputabantur; præ multitudine.

6 Intulerunt autẽ ſacerdotes arcam fœderis Iehovæ in locum ipſius, in adytum domus, in

ſanc

ſanctum ſanctorum; ſub alas Cerubinorum.

7 Nam Cerubini pandebant alas ſuper locum arcæ; & obtegebant Cerubini arcam & vectes ejus ſuperne.

8 Deinde protenderunt ejus vectes; ita ut conſpicerentur ſummitates vectium è ſancto verſus partem anteriorem ipſius adyti; non autem conſpicerentur foris: fueruntque ibi uſque in diem hunc.

9 Nihil *erat* in Arca præter duas tabulas lapideas, quas collocaverat ibi Moſche in Chorebo; quando pepigit *fœdus* Jehova cum filiis Iſraelis egredientibus ipſis è terra Ægypti.

10 Fuit autem quum exirent ſacerdotes è ſancto ipſo; ut nubes impleret domum Jehovæ:

11 Adeo ut non poſſent ſacerdotes conſiſtere ad miniſtrandum propter ipſam nubem; quum impleviſſet gloria Jehovæ domum Jehovæ.

12 Tum dixit Schelomo: Jehova dixit ſe habitare in caligine.

13 Planè ædificavi tibi domum habitaculi; ſtationem in qua reſideas *in* ſecula.

14 Poſtea rex converſa facie ſua benedixit cum tota congregatione Iſraelis; tota congregatione Iſraelis ſtante:

15 Ac dixit, benedictus Jehova Deus Iſraelis, qui alloquutus eſt ore ſuo Davidem patrem meum; prout manu ſua implevit, dicendo:

16 Ex quo die eduxi populum meum Iſraelem ex Ægypto; non elegeram civitatem ex ullis tribubus Iſraelis, ad ædificandum domum ubi eſſet nomen meum: ſed elegi Davidem ut præeſſet populo meo Iſraeli.

17 Quam ob rem fuit in animo Davidis patris mei; ædificare domum nomini Jehovæ Dei Iſraelis.

18 Sed dixit Jehova Davidi patri meo, eo quod fuit tibi in animo ædificandi domum nomini meo; bene feciſti quod fuiſti eo animo.

19 Verumtamen tu non es ædificaturus iſtam domum: ſed filius tuus qui egreſſurus eſt è lumbis tuis, is ædificabit domum iſtam nomini meo.

20 Itaque præſtitit Jehova verbum ſuum quod loquutus fuerat: ſurrexi enim loco Davidis patris mei, & ſedens in ſolio Iſraelis quemadmodum loquutus eſt Jehova, ædificavi domum hanc nomini Jehovæ Dei Iſraelis:

21 Ubi diſpoſui locum pro arca, in qua *eſt* fœdus Jehovæ; quod pepigit cum patribus noſtris, quum educeret eos è terra Ægypti.

22 Deinde ſubſtitit Schelomo ante altare Jehovæ, coram tota congregatione Iſraelis: & expandit manus ſuas verſus cœlum:

23 Ac dixit, Jehova Deus Iſraelis, nullus *eſt* ſimilis tibi Deus, in cœlis ſuperne, aut in terra inferne, ſervans fœdus & benignitatem ſervis tuis, qui ambulant coram te ex toto animo ſuo:

24 Qui ſervaſti Davidi patri meo ſervo tuo id quod eloquutus fueras ei: ut eloquutus fueras ore tuo, ita manu tua impleviſti, ſicut *eſt* hoc die.

25 Nunc ergo, Jehova Deus Iſraelis, ſerva Davidi ſervo tuo, patri meo, id quod eloquutus fueras ei dicendo, non exſcindetur tibi vir à conſpectu meo ſedens in ſolio Iſraelis: ſi tamen obſervabunt filii tui viam ſuam ambulando coram me, & quemadmodum ambulaſti coram me.

26 Nunc etiam Deus Iſraelis; confirmetur, quæſo, verbum tuum quod eloquutus es ſervo tuo Davidi patri meo:

27 Etenim an revera habitaret Deus in terra? ecce cœli ipſi, & cœli cœlorum non capiunt te, quanto minus domus hæc quam ædificavi?

28 Reſpicias igitur ad orationem ſervi tui, & ad deprecationem ejus, Jehova Deus mi; auſcultando clamori & orationi qua ſervus tuus orat coram te hodie.

29 Ut ſint oculi tui aperti erga domum hanc noctu & interdiu, erga locum illum de quo dixiſti, futurum eſt nomen meum ibi; auſcultando orationi qua orabit ſervus tuus verſus locum hunc:

30 Et auſcultes deprecationi ſervi tui, & populi tui Iſraelis, qua orabunt verſus locum hunc: tu, inquam, auſcultes in loco habitationis tuæ in cœlis, & auſcultans condones.

31 Quum peccaverit ullus in proximum ſuum, qui detulerit ei juramentũ exſecrationis, exſecratione adjurando eum, (nam veniet exſecratio ante altare tuum in domum hanc:)

32 Tunc tu audito è cœlis, & conficiens judicato ſervos tuos, improbando improbum, reddendo viam ejus in caput ejus; & juſtificando juſtum, reddendo ei ſecundum juſtitiam ejus.

33 Quum plaga affectus fuerit populus tuus Iſrael coram hoſte, eo quod peccaverint in te: ſi converſi ad te celebrabunt nomen tuum, & orabunt ac deprecabuntur te verſus domum hanc:

34 Tunc tu exaudito è cœlis condonans peccatum populi tui Iſraelis: ut reducas eos in terram hanc, quam tradidiſti majoribus eorum.

35 Quum clauſum fuerit cœlum ita ut non ſit pluvia, eo quod peccaverint in te: ſi orantes verſus locum hunc celebrabunt nomen tuum, & à peccato ſuo revertentur, quia teſtatus fueris *contra* eos:

36 Tunc tu exaudito è cœlis condonans peccatum ſervorum tuorum, & populi tui Iſraelis, quum docueris eos viam optimam per quam ambulent: ut des pluviam ſuper terram tuam quam dediſti populo tuo in poſſeſſionem.

37 Fames quum erit in hac terra, peſtis quum erit, uredo, rubigo, locuſta, bruchus quum erit, quum anget eum inimicus ejus in terra ditionis ejus; quæcunque plaga, quæcunque ægritudo:

38 Omnem orationem, omnem deprecationem quæ erit à quocunque homine, *aut* à toto populo tuo Iſraele; quum agnoſcentes quiſque plagam animi ſui, expandet manus ſuas verſus domum hanc.

39 Tum tu exaudito è cœlis, ſtatione habitatio-

tationes tuæ, ut condonans facias aut des unicuique ſecundum omnes vias ejus, quas agnoſces apud animum ejus : tu enim noſti ſolus animum omnium filiorum hominis.

40 Ut revereantur te omnibus diebus quibus ſunt victuri in ſuperficie hujus terræ, quam dediſti majoribus noſtris.

41 Quin etiam extraneo ipſi, qui non è populo tuo Iſraele *fuerit* ; ſed venerit è terra longinqua propter nomen tuum :

42 (Audient enim de nomine tuo magno, & manu tua robuſta, ac brachio tuo extento) quum adveniens orabit verſus domum hanc :

43 Tu auſcultato è cœlis, ſtatione habitationis tuæ, ut facias omnino prout clamaverit ad te extraneus ipſe : ut experiantur omnes populi terræ nomen tuum, ad reverendum te, ſicut populus tuus Iſrael, & ad cognoſcendum nomen tuum invocari ſuper domum hanc quam ædificavi.

44 Quum procedet populus tuus in bellum contra inimicum ſuum, via qua mittes eos : ſi orabunt Jehovam via civitatis hujus quam elegiſti, & hujus domus quam ædificavi nomini tuo :

45 Tum exaudies è cœlis orationem eorum & deprecationem eorum ; ut peragas cauſam eorum.

46 Quum peccaverint in te (nam nemo *eſt* qui non peccet,) & iratus contra *eos* expoſueris eos inimico ; ita ut captivos abduxerint eos *illi* à quibus capti ſunt, in terram inimici, longinquam aut propinquam :

47 Si reducent in animum ſuum in ea terra ubi captivi detinebuntur, ut converſi deprecentur te in terra eorum quorum ſunt captivi, dicendo, peccavimus, & perverſe egimus, improbe fecimus :

48 Et revertentur ad te ex toto corde ſuo, & ex toto animo ſuo, in terra inimicorum ſuorum qui captivos detinebunt eos : & orabunt te via terræ ſuæ quam dediſti majoribus ipſorum, hujus civitatis quam elegiſti, & hujus domus quam ædificavi nomini tuo :

49 Tum exaudies è cœlis, ſtatione habitationis tuæ, orationem eorum & deprecationem eorum ; ut peragas cauſam eorum :

50 Ut condones populo tuo quæ peccaverint contra te, & omnes defectiones eorum quibus defecerint à te : & concilies eis miſericordiam coram captivos detinentibus eos, ut miſereantur eorum.

51 (Populus enim tuus & poſſeſſio tua ſunt quos eduxiſti ex Ægypto, è medio catino ferri)

52 Oculis tuis apertis exiſtentibus ad deprecationem ſervi tui, & ad deprecationem populi tui Iſraelis, auſcultando eis quandocunque invocabunt te.

53 Tu enim diſtinxiſti eos tibi in poſſeſſionem ab omnibus populis terræ : quemadmodum loquutus es per Moſchen ſervum tuum, quum educeres majores noſtros ex Ægypto, Domine Jehovi.

54 Deinde fuit quum abſolviſſet Schelomo orate Jehovam tota oratione & deprecatione iſta ; *ut* ſurgens ab anteriore parte altaris Jehovæ, ab inflexione ſua in genua, manibuſque ſuis paſſis verſus cœlum,

55 Staret ac benediceret *Deo* cum tota congregatione Iſraelis ; voce magna dicendo :

56 Benedictus Jehova qui dedit quietem ſuo populo Iſraeli, prorſus ut loquutus fuerat, non excidit res ulla ex omnibus bonis ſermonibus ejus, quos loquutus fuerat per Moſchen ſervum ſuum.

57 Sit Jehova Deus noſter nobiſcum quemadmodum fuit cum majoribus noſtris : ne derelinquat nos, neque deſerat nos :

58 Inclinando animum noſtrum ad ſe ; ut ambulemus in omnibus viis ejus, ut obſervemus præcepta ejus, & ſtatuta ejus, ac judicia ejus quæ præcepit majoribus noſtris.

59 Et ſint verba mea iſta, quibus deprecatus ſum coram Jehova, propinqua Deo noſtro interdiu & noctu ; ut peragat cauſam ſervi ſui, & cauſam populi ſui Iſraelis, cujuſque temporis tempore ſuo :

60 Ut cognoſcant omnes populi terræ Jehovam eſſe Deum ipſum, neminem eſſe amplius.

61 Quum erit cor veſtrum integrum erga Jehovam Deum noſtrum ; ambulando in ſtatutis ejus ; & obſervando præcepta ejus, ſicut hodierno die.

62 Deinde rex & omnes Iſraelitæ cum eo, ſacrificarunt ſacrificia coram Jehova.

63 Sacrificavit enim Schelomo in ſacrificium euchariſticum quod ſacrificavit Jehovæ ; boves vicies bis mille, & pecudes centies vicies mille ; quum dedicarent domum Jehovæ rex & omnes filii Iſraelis.

64 Eo ipſo die conſecravit rex internam partem atrii quæ *erat* ante domum Jehovæ, eo quod paraſſet ibi holocauſta & munera ac adipes euchariſticorum : nam altare æreum, quod *erat* coram Jehova, minus erat quam ut caperet holocauſta & munera, ac adipes euchariſticorum.

65 Celebravit etiam Schelomo tempore illo illud feſtum, & totus Iſrael cum eo, congregatio magna, inde ab ingreſſu Chamathæ uſque ad torrentem Ægypti, coram Jehova Deo noſtro ſeptem diebus, deinde ſeptem diebus : *hoc eſt*, quatuordecim diebus.

66 Die octavo dimiſit populum, & benedixerunt regi : ita abierunt ad tentoria ſua, læti & hilares animo de toto illo bono, quo affecerat Jehova Davidem ſervum ſuum, & Iſraelem populum ſuum.

CAP. IX. *Deus ſecundò apparet Schelomoni. Schelomo plures civitates ædificat & claſſem Ophirum ablegat.*

FUit autem quum abſolviſſet Schelomo ædificare domum Jehovæ & domum regis, idque pro toto deſiderio Schelomonis quo delectatus fuerat faciendo :

2 (Apparuerat enim Jehova Schelomoni ſecundò ; quemadmodum apparuerat ei Gibhone ;

3 Et dixerat Jehova ei, exaudivi orationem tuam, & deprecationem tuam qua deprecatus

tus es coram me; conſecravi domum iſtam quam ædificaſti, ut collocem nomen meum ibi uſque in ſeculum, eruntque oculi mei & animus meus ibi omnibus diebus.

4 Tu autem ſi ambulaveris coram me ſicut ambulavit David pater tuus, integro animo & recto, faciendo omnino prout præcepi tibi, ſtatuta mea & judicia mea obſervaveris;

5 Utique ſtabiliam ſolium regni tui ſuper Iſraelem in ſeculum: quemadmodum eloquutus fueram Davidi patri tuo dicendo, non exſcindetur tibi vir à ſolio Iſraelis.

6 Si omnino averſi fueritis vos & filii veſtri à ſequendo me, & non obſervaveritis præcepta mea & ſtatuta mea quæ propoſui vobis; ſed abeuntes colueritis deos alienos, & incurvaveritis vos *honorem habentes* eis:

7 Utique exſcindam Iſraelem à ſuperficie hujus terræ quam dederam eis, & iſtam domum quam conſecravi nomini meo dimittam à facie mea; eritque Iſrael in parabolam & dicterium inter omneis populos.

8 Et domus iſta *aiut* fuerit excelſa, quiſquis tranſibit juxta eam obſtupeſcet aut ſibilabit: dicent enim, quamobrem fecit Iehova ita terræ iſti, & domui iſti?

9 Ac dicent eo quod dereliquerunt Iehovam Deum ſuum, qui eduxerat majores ipſorum è terra Ægypti, & prehenderunt deos alienos, & incurvantes ſe eis coluerunt eos, idcirco induxit Iehova in eos totum malum iſtud.)

10 Fuit inquam, exactis viginti annis quibus ædificavit Schelomo duas illas domos; domum Iehovæ, & domum regis:

11 *Quia* Chiram rex Tyri donaverat Schelomonem lignis cedrinis, & lignis abiegnis, ac auro, pro toto deſiderio ejus: *ut* tunc daret rex Schelomo Chiramo viginti civitates ad regionis limitem.

12 Itaque egreſſus Chiram Tyro ad viſendum civitates illas quas dabat ipſi Schelomo; quum non placerent in oculis ejus:

13 Dixit, quid *ſunt* civitates iſtæ, quas das mihi, frater mi? ideo vocat eas *quiſque* terræ Cabul *civitates* uſque in diem hunc.

14 Miſerat enim Chiram regi centum viginti talenta auri.

15 Hæc porro cauſa *eſt* delectus quem indixerat rex Schelomo, ut ædificaret domum Iehovæ, & domum ſuam, & munitionem ipſam, murumque Ieruſchalaimorum: item Chatzorem, & Megidduntem, & Gezerum.

16 (Parho rex Ægypti aſcendens ceperat Gezerum: & combuſſerat eam igne, Cenabanæum autem qui inhabitabat civitatem interfecerat, dederatque eam in munus filiæ ſuæ, uxori Schelomonis.

17 Ædificavit autem Schelomo Gezerum) & Bethchoronem inferiorem:

18 Item Bahalatham, & Thadmorem in deſerto in illa terra:

19 Omnes quoque civitates armentariorum, quæ *erant* Schelomoni, & civitates curruum, & civitates equitum, denique pro deſiderio Schelomonis *id* quod deſideraverat ædificare Ieruſchalaimis, & in Libano, & in tota terra dominatus ſui:

20 Totius populi qui relictus fuerat ex Emoræo, Chitthæo, Perizzæo, Chivvæo, & Iebuſæo, qui non *erant* è filiis Iſraelis:

21 Horum filios qui relicti fuerant poſt eos in ipſa terra, quos non potuerant Iſraelitæ internecioni devovere, adegit eos Schelomo in tributum ſervile uſque in hodiernum diem.

22 Ex Iſraelitis vero neminem reddidit Schelomo ſervum: ſed erant viri militares, & ſervi ejus, & principes ejus, & tribuni ejus, & præfecti curruum ac equitum ejus.

23 *Ex* his erant principes curatorum, qui præfecti erant operi pro Schelomone quingenti quinquaginta: qui dominabantur populo, facientibus opus illud.

24 Veruntamen filia Parhonis aſcenderat è civitate Davidis ad domum ſuam quam ædificaverat ei *Schelomo*: tunc ædificavit munitionem iſtam.

25 Et offerebat Schelomo ter quotannis holocauſta & euchariſtica ſuper altare quod exſtruxerat Iehovæ, & ſuffitum adoleri curabat in eo quod *erat* coram Iehova; quum perfeciſſet domum.

26 Præterea claſſem paravit rex Schelomo Hetzjone Geberi, quæ *eſt* prope Elothas ad litus maris algoſi in terra Edomæorum.

27 Miſit vero Chiram in ea claſſe ſervos ſuos, nautas, peritos maris, cum ſervis Schelomonis:

28 Qui profecti Ophirum, acceperunt inde auri quadringenta viginti talenta, quæ attulerunt ad regem Schelomonem.

CAP. X. *Regina Scheba Schelomonem inviſit.*

AUdiens autem regina Schebæ famam Schelomonis, & nominis Iehovæ; venit ad probandum eum ænigmatibus:

2 Et ingreſſa Ieruſchalaima cum exercitu numeroſo admodum; camelis ferentibus aromata, & aurum multum admodum, ac lapides pretioſos: acceſſit ad Schelomonem, & eloquuta eſt ei quicquid *erat* in animo ſuo.

3 Cui indicavit Schelomo omnia verba ejus: non fuit abſconditum quicquam regi, quin indicaverit ei.

4 Quapropter quum videret regina Schebæ omnem ſapientiam Schelomonis, & quamque domum quam ædificaverat;

5 Cibum etiam menſæ ejus, & conſeſſum ſervorum ejus, & ſtatum miniſtrorum ejus, & veſtitum eorum, ſimiliter à poculis ejus, & aſcenſum ejus quo aſcendebat in domum Iehovæ: non *erat* amplius in ea ſpiritus.

6 Tandem dixit regi, verum *eſt* verbum illud quod audiveram in terra mea; de rebus tuis & de ſapientia tua.

7 Tamen non credidi verbis illis uſquedum venirem, & viderent oculi mei, ſed ecce non indicatum fuerat mihi ejus dimidium; ſuperas ſapientia & bonitate famam illam quam audiveram.

8 Beati homines tui, beati ſervi tui iſti, qui ſtantes coram te, jugiter audiunt ſapientiam tuam.

9 Sit Iehova Deus tuus benedictus, qui delecta-

lectatus eſt te, ut collocaret te in ſolio Iſraelis; eo quod diligit Iehova Iſraelem in ſeculum, ideo impoſuit te regem, ut exerceres judicium & juſtitiam.

10 Et dedit regi centum viginti talenta auri, & aromata multa valde, ac lapides pretioſos: non ſunt advecta hujuſmodi aromata amplius tanta multitudine, quanta dedit regina Schebæ regi Schelomoni.

11 (Nam etiam claſſis Chirami quæ afferebat aurum ex Ophiro; advexerat ex Ophiro ligna thyina multa admodum, & lapides pretioſos:

12 Et paraverat Rex ex illis lignis thyinis repalagum ad domum Iehovæ, & ad domum regis, & citharas, & nablia pro cantoribus: non fuerant advecta talia ligna thyina, neque viſa uſque in diem illum.)

13 Rex vero Schelomo dedit reginæ Schebæ pro toto deſiderio ejus quicquid petivit, præter id, quod rependit ei pro facultate regis Schelomonis: ita revertens abiit in terram ſuam, ipſa cum ſervis ſuis.

14 Erat autem pondus auri quod obveniebat Schelomoni quolibet anno; ſexcentorum ſexaginta ſex talentorum auri:

15 Præter *id quod obvenitbat* à publicanis negotiatorum & mercaturæ aromatariorum: & omnibus regibus Arabiæ, & proceribus ejus regionis.

16 Itaque fecerat rex Schelomo ducentos clypeos ex auro malleato: ſexcentos aureos imponebat clypeo unicuique.

17 Item trecenta ſcuta ex auro malleato, tria pondo auri imponebat ſcuto unicuique: quæ poſuit rex in domo ſaltus Libani.

18 Fecerat præterea rex ſolium eburneum magnum; & obduxerat illud auro depuratiſſimo.

19 Sex gradus *erant* huic ſolio, & faſtigium rotundum ipſi ſolio à poſteriore parte ejus, & fulcra manuaria hinc & inde ad locum ſeſſionis; ac duo leones ſtantes juxta ipſa fulcra manuaria:

20 Duodecim quoque leones ſtantes ibi ad ſex gradus ejus, hinc & inde: non fuerat factum tale in ullis regnis.

21 Inſuper omnia vaſa potoria regis Schelomonis *erant* aurea, & omnia vaſa domus ſaltus Libani ex auro aſſervato: nihil *inerat* argenti, non æſtimabatur temporibus Schelomonis ullius *pretii*.

22 Nam claſſis Oceani pro rege, cum claſſe Chirami *erat*: ſemel ternis annis veniebat claſſis ex Oceano afferens aurum & argentum, ebora, & ſimias, & pavones.

23 Sic major erat rex Schelomo omnibus regibus terræ, divitiis & ſapientia.

24 Et totius terræ *reges* quærebant aſpectum Schelomonis, ut audirent ſapientiam ejus, quam indiderat Deus animo ejus.

25 Iſti quoque afferebant quiſque munus ſuum, inſtrumenta argentea, & inſtrumenta aurea, & veſtimenta, & arma, & aromata, equos & mulos; rem annuam quotannis:

26 Ita ut congregaret Schelomo currus & equites; eſſentque ei mille quadringenti currus, & duodecies mille equites: quos abduci juſſit in civitates curruum, & apud regem Ieruſchalaima.

27 Et reddidit rex argentum Ieruſchalaimis ut lapides: cedros autem reddidit ut ſycomoros quæ *creſcunt* in loco depreſſo, multitudine.

28 Et vectigal equorum ex Ægypto; quod *erat* Schelomoni, id eſt, *vectigal* necti, mercatores regis accipiebant netum pro pretio.

29 Nam aſcendens ex Ægypto exibat currus ſexcentenis ſiclis argenti, & equus centenis quinquagenis: & ita pro omnibus regibus Chitthæorum, & pro regibus Syriæ in manu ſua educebant.

CAP. XI. *Polygamia & idolatria Schelomonis, atque inde ſubſequens pœna.*

POſtea rex Schelomo adamavit mulieres alienigenas multas *idque* præter filiam Parhonis; Moabitidas, Hammonitidas, Edomæas, Tzidonias, & Chitthæas:

2 E gentibus de quibus edixerat Iehova filiis Iſraelis, ne convenitote cum eis, nec ipſi conveniunto vobiſcum, profecto inclinarent animum veſtrum poſt deos ſuos: iiſdem adhæſit rex Schelomo amore:

3 Adeo ut eſſent ei fœminæ principes ſeptingentæ, & concubinæ trecentæ: quapropter inclinaverunt fœminæ ejus animum ejus.

4 Fuit ergo tempore ſenectutis Schelomonis, fœminis inclinantibus animum ejus poſt deos alienos: quum non eſſet animus ejus integer erga Iehovam Deum ſuum, ſicut *fuerat* animus Davidis patris ejus:

5 Ut ſequeretur Schelomo Haſchtoretham deam Tzidoniorum, & Milcomum abominationem Hammonitarum.

6 Sic faciebat Schelomo quod malum *videtur* in oculis Iehovæ: neque plene ſequebatur Iehovam ſicut David pater ejus.

7 Tunc ædificavit Schelomo excelſum Cemoſcho abominationi Moabitarum, in eo monte qui *eſt* in conſpectu Ieruſchalaimorum; & Moleco abominationi Hammonitarum.

8 Itidem fecit omnibus ſuis fœminis alienigenis; adolentibus & ſacrificantibus diis ſuis.

9 Itaque ira percitus eſt Iehova in Schelomonem, eo quod declinaſſet animus ejus à Iehova Deo Iſraelis, qui apparuerat ei bis:

10 Et interdixerat ei hanc ipſam rem, ne ſequeretur deos alienos: nec tamen obſervaſſet id quod præceperat Iehova.

11 Et dixit Iehova Schelomoni, eo quod fuit hoc apud te, quod non obſervaſti fœdus meum & ſtatuta mea quæ præcepi tibi: omnino lacerabo hoc regnum à te, & tradam ſervo tuo.

12 Veruntamen diebus tuis non faciam hoc propter Davidem patrem tuum: è manu filii tui lacerabo illud.

13 Sed totum hoc regnum non lacerabo, tribum unam dabo filio tuo, propter Davidem ſervum meum, & propter Ieruſchalaima quæ elegi.

14 Itaque ſuſcitavit Iehova adverſarium Schelomoni Hadadum Edomæum: is *erat* è ſe-

è ſemine regis, *qui regnaverat* in Edomæa.

15 Fuerat enim, quum eſſet David contra Edomæos, aſcendente Joabo principe militiæ ad ſepeliendum confoſſos; ut percuteret omnes mares in Edomæa.

16 Nam ſex menſes manſit ibi Joab cum toto Iſraele; donec excidiſſet omnes mares in Edomæa.

17 Fugerat vero Hadad ipſe, & homines Edomæi è ſervis patris ejus cum eo, ad proficiſcendum in Ægyptum: *erat* autem Hadad puer parvus.

18 Quumque ſurgentes è Midjane veniſſent Paranem; aſſumſerunt ſecum homines Paranæ, & venerunt in Ægyptum ad Parhonem regem Ægypti, qui dedit ei domum, & cibum condixit ei, terram quoque dedit ei.

19 Ubi invenit Hadad gratiam in oculis Parhonis permagnam: adeo ut daret ei uxorem ſororem uxoris ſuæ, ſororem Tachpeneſæ Auguſtæ.

20 Peperit autem ei ſoror Tachpeneſæ Genubathum filium ejus, quem educavit Tachpenes intra domum Parhonis; ita ut eſſet Genubath domi Parhonis inter filios Parhonis.

21 Audiens autem Hadad in Ægypto occubuiſſe Davidem cum patribus ejus, & mortuum eſſe Joabum principem militiæ, dixit Hadad Parhoni, dimitte me, ut eam in terram meam.

22 Dicente vero ei Parhone, *mane*, nam quid deficit te apud me, quod ecce quæris abire in terram tuam? dixit, non, ſed omnino dimitte me.

23 Suſcitavit præterea Deus illi adverſarium Rezonem filium Eljadahi, qui fugerat ab Hadar-Hezere rege Tzobæ domino ſuo:

24 Et congregatis ad ſe hominibus factus fuerat princeps turmæ, quum occideret David illos: deinde euntes Damaſcum habitarunt in ea, & regnarunt Damaſci.

25 Fuitque adverſarius Iſraeli omnibus diebus Schelomonis idque præter malum illud quod *inferebat* Hadad: nam tædebat eum Iſraelis quum regnaret in Syria.

26 Jarobhamum quoque *excitavit* filium Nebati Ephrathæum è Tzereda (cujus matri nomen Tzeruhæ fœminæ viduæ) ſervum Schelomonis; ita ut attolleret manum ſuam contra regem.

27 Hæc autem occaſio *eſt* qua ſuſtulit manum contra regem: Schelomo ædificabat munitionem, obſtruebat rupturam civitatis Davidis patris ſui.

28 Vir autem iſte Jarobham valentiſſimus *erat* robore: quare videns Schelomo puerum ipſum negotio eſſe intentum, præfecit eum toti oneri familiæ Joſephi.

29 Fuit autem eodem tempore, Jarobhamo egreſſo Jeruſchalaimis, ut inveniret eum Achija Schilonites propheta in via, quum ille induiſſet veſtimentum novum, & eſſent ambo ſoli in agro.

30 Ubi prehendens Achija veſtimentum novum quo tegebatur, laceravit illud in duodecim fragmenta:

31 Ac dixit Jarobhamo, accipe tibi decem fragmenta: nam ſic ait Jehova Deus Iſraelis, ecce ego laceraturus ſum regnum hoc è manu Schelomonis, & daturus tibi decem tribus.

32 Tribus autem una erit ejus propter ſervum meum Davidem, & propter Jeruſchalaima civitatem quam delegi, ex omnibus tribubus Iſraelis.

33 Eo quod dereliquerunt me, & incurvarunt ſe *honorem habentes* Haſchtharothæ deæ Tzidoniorum, & Cemoſcho deo Moabitarum, ac Milcamo deo Hammonitarum: neque ambularunt in viis meis: faciendo quod rectum videtur in oculis meis videlicet ſtatuta mea & judicia mea, ſicut David pater hujus.

34 Non tamen auferam quicquam iſtius regni de manu hujus, ſed principem diſpono eum omnibus diebus vitæ ejus propter Davidem ſervum meum quem elegi, qui obſervavit præcepta mea & ſtatuta mea:

35 Sed accipiens illud regnum è manu filii ejus; dabo tibi ex illo decem tribus:

36 Filio vero ejus dabo tribum unam; ut ſit lucerna Davidi ſervo meo omnibus diebus coram me Jeruſchalaimis, in civitate quam delegi mihi ad ponendum nomen meum ibi.

37 Te itaque aſſumam ut regnes ſecundum omnia quæ deſiderabit animus tuus; & eris rex ſuper Iſraelem.

38 Erit autem ſi auſcultaveris omnibus quæ præcepero tibi; & ambulaveris in viis meis, ac feceris quod rectum *videtur* in oculis meis, obſervando ſtatuta mea & præcepta mea, quemadmodum fecit David ſervus meus: ut adſim tibi, & ædificem tibi domum firmam quemadmodum ædificavi Davidi, ac tradam tibi Iſraelem.

39 Affligam quidem ſemen Davidis propter hoc; veruntamen non omnibus diebus.

40 Quam ob rem quærebat Schelomo mortem afficere Jarobhamum: ſed ſurgens Jarobham fugit in Ægyptum ad Schiſchakum regem Ægypti; fuitque in Ægypto donec mortuus eſſet Schelomo.

41 Reliquæ autem res Schelomonis, & quicquid fecit, ac ſapientia ejus; nonne ſunt ſcripta in libro rerum Schelomonis?

42 Dies autem quibus regnavit Schelomo Jeruſchalaimis ſuper totum Iſraelem, *fuerunt* quadraginta annorum.

43 Deinde occubuit Schelomo cum patribus ſuis, & ſepultus eſt in civate Davidis patris ſui: regnavitque Rechabham filius ejus, loco ejus.

CAP. XII. *Regni diviſio inter Rechabhamum & Jarobhamum.*

TUm abiit Rechabham Schecemum; nam Schecemum conveniebat totus Iſrael ad conſtituendum eum regem.

2 Fuit autem quum audiviſſet Jarobham filius Nebati qui *erat* adhuc in Ægypto, quo fugerat metu regis Schelomonis, ut deſideret Jarobham in Ægypto.

3 Sed mittentes *Iſraelita* accerſiverunt eum,

eum, venerunt que Jarobham & tota congregatio Jiſraelis ; & alloquuti ſunt Rechabhamum, dicendo,

4 Pater tuus durum impoſuit jugum nobis: tu ergo nunc leva *nos* ſervitute patris tui dura, & jugo ejus gravi quod impoſuit nobis, & ſerviemus tibi.

5 Qui dixit eis, abite uſque ad diem tertium, tum revertimini ad me : fic abiverunt populus.

6 Interea iniit conſilium rex Rechabham cum ſenioribus, qui ſteterant ante Schelomonem patrem ipſius quum eſſet in vivis, dicendo : quomodo vos conſilium initetis ad reſpondendum populo huic aliquid ?

7 Qui alloquuti ſunt eum dicendo, ſi hodie fueris ſervus populo huic ut ſervias eis, id eſt, reſpondens eis alloquutus fueris eos verbis bonis ; utique erunt tibi ſervi omnibus diebus.

8 Sed reliquit conſilium ſeniorum quo conſuluerant ei ; & iniit conſilium cum eis qui à pueris educati fuerant ſecum, & qui ſtabant coram ipſo :

9 Dixitque eis, quod vos conſilium initetis, ut reſpondeamus aliquid populo huic ; qui alloquuti ſunt me dicendo, leva nos jugo illo quod impoſuerat pater tuus nobis ?

10 Tum alloquuti ſunt cum iſti qui à pueris educati fuerant cum eo, dicendo, ſic dices populo illi qui alloquuti ſunt te dicendo, pater tuus grave effecit jugum noſtrum, tu ergo leva *illud* nobis : ſic alloqueris eos, minimus *digitus* meus denſior eſt lumbis patris mei.

11 Jam vero pater meus oneravit vos jugo gravi, ego autem ſuperaddam jugo veſtro : pater meus caſtigavit vos ſcuticis, ego autem caſtigabo vos flagellis aculeatis.

12 Quum ergo veniſſet Jarobham & totus populus ad Rechabhamum die tertio, quemadmodum edixerat rex dicendo, revertimini ad me die tertio :

13 Reſpondit rex populo duriter, derelicto conſilio ſeniorum quo conſuluerant ei.

14 Alloquutus eſt enim eos ex conſilio puerorum ſuorum dicendo, pater meus grave reddidit jugum veſtrum, ego autem ſuperaddam jugo veſtro : pater meus caſtigavit vos ſcuticis, ego autem caſtigabo vos flagellis aculeatis.

15 Quum itaque non auſcultaſſet rex populo (erat enim cauſa à Jehova, ut præſtaret verbum ſuum quo alloquutus fuerat Jehova per Achijam Schilonitem Jarobhamum filium Nebati.)

16 Videns totus Jiſrael regem non auſcultaſſe ſibi ; retulerunt populus regi reſponſum dicendo, quæ nobis portio *eſſet* cum Davide ? utique non *eſt nobis* poſſeſſio cum filio Jiſchaji, ad tentoria tua Jiſrael, jam vide domui tuæ David : fic abiit Jiſrael ad tentoria ſua.

17 Tantum ſuper filios Jiſraelis qui habitant inter civitates Jehudæ, regnavit Rechabham.

18 Quumque miſiſſet rex Rechabham Adoramum qui præerat tributo, obruerunt omnes Jiſraelitæ eum lapidibus ita ut moreretur : rex vero Rechabham totis viribus conſcenſo curru fugit Jeruſchalaima.

19 Sic defecerunt Jiſraelitæ à domo Davidis uſque in hunc diem.

20 Fuitque quum audiſſent omnes Jiſraelitæ reverſum eſſe Jarobhamum (quem mittentes accerſiverant ad cœtum) ut conſtituerent eum regem ſuper totum Jiſraelem : nemo ſequutus eſt domum Davidis, præter tribum Jehudæ ſolam.

21 Quum autem Rechabham veniſſet Jeruſchalaima : congregavit ex tota domo Jehudæ & tribu Binjaminis centum octoginta millia delectorum *hominum* gerentium bellum ; pugnaturos contra domum Jiſraelis, ut reducerent regnum illud ad Rechabhamum filium Schelomonis.

22 Sed fuit verbum Dei ad Schemahjam virum Dei, dicendo :

23 Edic Rechabhamo filio Schelomonis regi Jehudæ & toti domui Jehudæ & Binjaminis ; & reſiduo populi, dicendo :

24 Sic ait Jehova, ne aſcendite, neve pugnate contra fratres veſtros filios Jiſraelis, revertimini quiſque domum ſuam, nam à me facta eſt res iſta : qui auſcultarunt verbo Jehovæ, & reverſi abiverunt ſecundum verbum Jehovæ.

25 Poſtea ædificavit Jarobham Schecemum in monte Ephrajimi, & habitavit in eo : & procedens inde ædificavit Penuelem.

26 Dicebat autem Jarobham cum animo ſuo ; mox reverſurum eſſet regnum hoc ad domum Davidis ;

27 Si aſcenderet populus iſte ad parandum ſacrificia in domum Jehovæ Jeruſchalaima, & rediret animus populi iſtius ad dominum ſuum, ad Rechabhamum regem Jehudæ : utique occiderent me, & reverterentur ad Rechabhamum regem Jehudæ.

28 Quapropter inito conſilio rex fecit duos vitulos aureos : & edixit Jiſraelitis, ſatis *ſint* vobis, ut non aſcendatis Jeruſchalaima, ecce dii tui ô Jiſrael, qui eduxerunt te è terra Ægypti.

29 Horum unum poſuit Beth-Ele, alterum vero collocavit Dane.

30 Sic fuit res iſta in *cauſa* peccati, cur irent populus coram hoc Danem uſque.

31 Paravit enim domum excelſorum, & fecit ſacerdotes è populo, qui non erant è filiis Levi :

32 Et conſtituit Jarobham feſtum menſe octavo, quintodecimo die ejus menſis, ſimile feſto quod *celebrabatur* in Jehuda, & *ſacrificia* obtulit in altari, ſimiliterque fecit Beth-Ele ſacrificando vitulis quos fecerat : etiam Beth-Ele conſtituit ſacerdotes excelſorum quæ fecerat.

CAP. XIII. *Manus Jarobhami extenſa contra Prophetam exaruit & reſtituitur : ipſeque propheta ſeductus devoratur à leone.*

QUum autem offerret in altari quod fecerat Beth-Ele, quintodecimo die, menſe octavo, menſe illo quem commentus fuerat animo

animo ſuo,& celebrans feſtum cum filiis Iſraelis, offerret in illo altari adolendo :

Caput XIII.

2 Ecce vir Dei veniens è Iehuda cum verbo Iehovæ Beth-Elem ; Iarobhamo adſtante altari ad adolendum ;

3 Clamavit contra altare illud per verbum Iehovæ, dicens, altare, altare, ſic ait Iehova : ecce filius naſciturus eſt domui Davidis nomine Ioſchija, qui mactabit ſuper te ſacerdotes excelſorum adolentes ſuper te, & oſſa hominum comburent ſuper te :

4 Et edidit illo ipſo die prodigium dicendo, hoc *eſt* prodigium ejus quod dixit Iehova : ecce altare hoc findetur, & effundetur cinis, qui *eſt* ſuper ipſum.

5 Fuit autem quum audito rex verbo viri Dei quo clamabat contra altare Beth-Ele,extendiſſet Iarobham manum ſuam ab altari dicendo, prehendite eum : ut exareſceret manus ejus quam extenderat contra illum, ita ut non poſſet retrahere eam ad ſe.

6 Altare autem fiſſum eſt,& effuſus cinis ab altari : ſecundum prodigium quod ediderat vir Dei ex verbo Iehovæ.

7 Tunc loquutus rex dixit illi viro Dei,deprecare, quæſo, iratam faciem Iehovæ Dei tui, & ora pro me, ut redeat *reſtituta* manus mea ad me ; quumque deprecatus eſſet vir ille Dei iratam faciem Iehovæ, *reſtituta* manus regis rediit ad ipſum,& fuit ſicut antea.

8 Quapropter dixit rex illi viro Dei, veni mecum domum, & refice te : deinde dabo tibi domum.

9 Dixit vero vir ille Dei regi,ſi dares mihi dimidiam domum tuam ; non irem tecum ; neque comederem panem, neque biberem aquam in hoc loco.

10 Sic enim præcepit mihi verbo ſuo Iehova dicendo, ne comedito panem,neque bibito aquam : neque revertitor per eam viam qua iveris.

11 Itaque abiit via alia:ac non eſt reverſus via illa qua venerat Beth-Elem.

12 Propheta autem quidam ſenex habitabat Beth-Ele : cui veniens filius ejus enarravit totum hoc factũ quod fecerat vir Dei illo die Beth-Ele,cum verbis quibus alloquutus fuerat regem, quæ enarraverunt *filii* patri ſuo.

13 Quibus dicente patre eorum, quanam via abiit ? conſiderarunt filii ejus viam qua ibat vir ille Dei, qui venerat è Iehuda.

14 Deinde edixit filiis ſuis, inſternite mihi aſinum, qui inſtraverunt ei aſinum, & inſedit ei.

15 Sequutus itaque virum illum Dei invenit eum ſedentem ſub quadam quercu: & dixit ei, eſne vir ille Dei qui veneras è Iehuda ? qui dixit, ſum.

16 Tum dixit ei, veni mecum domum, & comede panem.

17 Qui dixit, non poſſum reverti tecum, aut ingredi tecum : neque comedam panem, neque bibam tecum aquam in iſto loco.

18 Verbum enim *edixit* mihi ex verbo Iehovæ, ne comedito panem, neque bibito ibi aquam ; neque redito via qua iveris.

19 Sed eo dicente illi, etiam ego propheta *ſum* ut tu ; & angelus alloquutus eſt me ex verbo Iehovæ dicendo, reduc eum tecum domum tuam, ut comedat panem & bibat aquam (mentiebatur *autem* ei.)

20 Reverſus eſt cum eo, & comedit panem domi ejus, & bibit aquam.

21 Fuit vero illis affidentibus menſæ ; fuit inquam,verbum Iehovæ ad prophetam illum quem reduxerat.

22 Inclamavit enim virum Dei qui venerat è Iehuda dicendo, ſic ait Iehova ; propterea quod rebellaſti contra præſtitutum Iehovæ, neque obſervaſti præceptum illud quod præceperat tibi Iehova Deus tuus ;

23 Sed reverſus es & comediſti panem ; & bibiſti aquam in loco in quo edixerat tibi, ne comedito panem, neque bibito aquam : non eſt venturum cadaver tuum in ſepulcrum majorum tuorum.

24 Fuitque poſtquam comediſſet panem & poſtquam bibiſſet : inſtraviſſetque ei aſinum, *nimirum* ei prophetæ quem reduxerat.

25 Ut eum abeuntem inveniret leo in via, & morte afficeret eum : ſic erat cadaver ejus abjectum in via, & adſtabat aſinus juxta ipſum, leo quoque adſtabat juxta cadaver ipſum.

26 Tum ecce quidam tranſeuntes viderunt cadaver illud abjectum in via, & leonem adſtantem juxta cadaver : qui venientes retulerunt in ea civitate in qua propheta ille ſenex habitabat.

27 Quod quum audiret propheta ille qui reduxerat eum de via, dixit, vir ille Dei *eſt*; qui rebellavit contra præſtitutum Iehovæ : ideo tradidit Iehova eum leoni iſti, ut frangens eum morte afficeret eum,ſecundum verbum Iehovæ quo loquutus fuerat ei.

28 Deinde edixit filiis ſuis dicendo, inſternite mihi aſinum, qui inſtraverunt.

29 Tum abiens invenit cadaver illus abjectum in via, & aſinum ac leonem adſtantes juxta cadaver : non comederat leo cadaver, neque fregerat aſinum.

30 Suſtulit itaque hic propheta cadaver viri Dei,& impoſitum aſino reduxit illud: & ingreſſus eſt civitatem propheta ille ſenex ad plangendum & ſepeliendum illum.

31 Et collocante eo cadaver illius in ſepulcro ſuo ; plangebant ſuper eum, eheu frater mi.

32 Fuit vero poſtquam ſepeliviſſet eum;ut ediceret filiis ſuis, dicendo, quum mortuus fuero, ſimiliter ſepelite me in hoc ſepulcro, in quo vir ille Dei ſepultus eſt : juxta oſſa ejus collocate oſſa mea.

33 Nam omnino futura eſt res quam prædicavit ex verbo Iehovæ, contra altare quod *eſt* Beth-Ele ; & contra omnes domus excelſorum, quæ *ſunt* in civitatibus Schomronis.

34 Hoc facto non eſt reverſus Iarobham à via ſua mala ; ſed rurſus fecit è populo ſacerdotes excelſorum, ejus qui volebat conſecrabat miniſterium, ut eſſent ſacerdotes excelſorum :

35 Fuitque hac re in *cauſa* peccati domui Iarob-

Iarobhami; & ut exſcinderet ac perderet *eam Deus* à ſuperficie terræ.

CAP. XIV. *Achija prædicit uxori Iarobhami, extirpationem è regno & mortem filii: & Rechabam affligitur à rege Ægypti.*

1 In tempore illo ægrotabat Abija filius Jarobhami:

2 Quapropter dixit Iarobham uxori ſuæ, ſurge jam & diſſimula te, ut non agnoſcant te eſſe uxorem Iarobhami; ſic itura es Schiluntem, ecce ibi *eſt* Achija propheta, qui promiſerat mihi me fore regem ſuper populum hunc.

3 Accipiens autem in manu tua decem panes, & buccellata, & lagenam mellis, adibis eum: *is* indicabit tibi quid futurum ſit iſto puero.

4 Et faciens ita uxor Iarobhami ſurrexit, & abiens Schiluntem ingreſſa eſt domum Achijæ: Achija autem non poterat videre, nam oculi ejus caligaverant præ ſenio ejus.

5 Sed Iehova dixerat Achijæ, ecce uxor Iarobhami ventura eſt, ut requirat aliquid abs te de filio ſuo quia ægrotus eſt, his & talibus alloquitor eam: futurum autem eſt quum ingredietur, ut ipſa agat extraneam.

6 Fuit itaque quum audiret Achija ſtrepitum pedum ejus ingredientis januam, ut diceret, ingredere uxor Iarobhami: ecquid tu agis extraneam? ego vero miſſus ſum ad te *ad indicandum* durum.

7 I, dic Iarobhamo, ſic ait Iehova Deus Iſraelis, propterea quod te extuli è medio hujus populi; & impoſui te anteceſſorem populo meo Iſraeli;

8 Et laceratum regnum à domo Davidis tradidi tibi, neque fuiſti ſicut ſervus meus David, qui obſervavit præcepta mea, & qui ſequutus eſt me ex toto animo ſuo, faciendo tantummodo quod rectum *videtur* in oculis meis:

9 Sed pejus egiſti omnibus qui fuerunt ante te; & abiens feciſti tibi deos alienos, etiam fuſiles ad provocandum me, denique abjeciſti me poſt eergum tuum:

10 Idcirco ecce ego inducturus ſum malum in domum Iarobhami, & exciſurus ſum Iarobhamo mingentem ad parietem, concluſumque & derelictum in Iſraele: & tollam aſſeclas domus Iarobhami, quemadmodum tollit quis ſtercus, donec defecerit.

11 Morientem Iarobhamum in civitate comedent canes, morientem vero in agro comedent volatilia cœli: nam Iehova locutus eſt.

12 Tu autem ſurge, abi domum tuam: quum intrabunt pedes tui in civitate *domum*, illico morietur infans:

13 Quem plangent omnes Iſraelitæ ſepelientes *eum*, is enim ſolus perveniet Iarobhamo in ſepulcrum, eo quod ineſt huic *ſoli* è domo Iarobhami aliquid boni erga Iehovam Deum Iſraelis.

14 Itaque ſuſcitabit ſibi Iehova regem ſuper Iſraelem, qui excidet domum Iarobhami eadem die; quid autem? etiam nunc *ſuſcitavit*.

15 Præterea percutiet Iehova Iſraelem *agitans* quemadmodum agitatur arundo in aqua, & convellens Iſraelem à terra hac optima quam dederat majoribus eorum, diſpergetque eos procul ultra ipſum flumen: eo quod fecerunt lucos ſuos, provocantes Iehovam.

16 Denique exponet Iſraelem, propter peccata Iarobhami quibus peccavit, & quibus ad peccandum induxit Iſraelem.

17 Tum ſurgens uxor Iarobhami abiit, & pervenit Thirtzam: qua veniente ad limen domus ſuæ, puer mortuus eſt.

18 Et ſepelientes eum planxerunt eum omnes Iſraelitæ, ſecundum verbum Iehovæ quod loquutus fuerat per ſervum ſuum Achijam prophetam.

19 Reliquæ autem res Iarobhami, ut bellavit & ut regnavit; ecce ſcriptæ ſunt in libro Chronicorum regum Iſraelis.

20 Dies autem quibus regnavit Iarobham *fuerunt* viginti duorum annorum: & poſtquam occubuit cum patribus ſuis, regnavit Nadab filius ejus pro eo.

21 Rechabham vero filius Schelomonis regnavit in Iehuda: natus unum & quadraginta annos Rechabham quum iniret regnum, ſeptendecim annos regnavit Ieruſchalaimis, in civitate quam elegerat Iehova ad ponendum nomen ſuum ibi ex omnibus tribubus Iſraelis, & nomen matris ejus Nahama Hammonitis.

22 Fecit etiam Iehuda quod malum *videtur* in oculis Iehovæ: & ad zelotypiam moverunt eum peccatis ſuis quibus peccarunt, ſupra quam omnia quæ fecerant majores eorum.

23 Nam inſtruxerunt etiam ſibi excelſa, & ſtatuas, ac lucos; ſuper omnem collem altum, & ſub omni arbore virente.

24 Inſuper etiam meritorii erant in terra ipſa: faciebant ſecundum omnes abominationes gentium, quas ejecerat Iehova à facie Iſraelitarum.

25 Quapropter fuit anno quinto regis Rechabhami; ut aſcendens Schiſchak rex Ægypti contra Ieruſchalaimam;

26 Acciperet theſauros domus Iehovæ, & theſauros domus regis, illa, inquam, omnia acciperet: acciperet etiam omnia ſcuta aurea quæ fecerat Schelomo.

27 Pro quibus fecit Rex Rechabham ſcuta ærea: quæ depoſuit in manum præfectorum curſoribus, qui obſervabant portam domus regis.

28 Eratque ex quo veniebat rex in domum Iehovæ, ut afferrent ea curſores: poſtea referrent ea ad procœtonem curſorum.

29 Reliquæ autem res Rechabhami, & omnia quæ fecit; nonne ſunt ſcripta in libro Chronicorum regum Iehudæ?

30 Etiam bellum *quod* fuit inter Rechabhamum & Iarobhamum omnibus diebus eorum.

31 Quumque occubuiſſet Rechabham cum patribus ſuis, ſepultus eſt cum patribus ſuis in civitate Davidis, cujus matri nomen Nahama Hammonitis; & regnavit Abijam filius ejus pro eo.

CAP.

CAP. XV. *Abija impio succedit Asa pius in regno Jehudæ: Bahasscha erasa domo Jarobhami regnat in Jisraele & contra Asam præliatur.*

ANno autem decimo octavo regis Jarobhami filii Nebati: regnavit Abijam super Jehudam.

2 Tribus annis regnavit Jeruschalaimis; cujus matri nomen Mahaca filia Abischalomi:

3 Et ambulavit in omnibus peccatis patris sui, quæ fecerat coram ipso; nec fuit animus ejus integer erga Jehovam Deum suum, ut animus Davidis patris sui.

4 Sed propter Davidem dedit Jehova Deus illius illi lucernam Jeruschalaimis suscitando filium ejus post eum, & stabiliendo Jeruschalaima:

5 Eo quod fecisset David quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ; neque recessisset ab omnibus quæ præceperat ei omnibus diebus vitæ suæ, præterquam in re Urijæ Chitthæi.

6 Bellum autem fuerat inter Rechabhamum & Jarobhamum omnibus diebus vitæ ejus.

7 Sed cum reliquæ res Abijami, & omnia quæ fecit nonne sunt scripta in libro Chronicorum regum Jehudæ; tum bellum confectum inter Abijamum & Jarobhamum?

8 Postea occubuit Abijam cum patribus suis, quem sepeliverunt in civitate Davidis: & regnavit Asa filius ejus pro eo.

9 Anno itaque vigesimo *completo* Jarobhami regis Jisraelis; regnavit Asa super Jehudam.

10 Uno & quadraginta annis regnavit Jeruschalaimis: cujus aviæ nomen Mahaca filia Abischalomi.

11 Et fecit Asa quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ; sicut David pater ipsius.

12 Nam abstulit meritorios è terra; & amovit omnes deos stercoreos quos fecerant majores sui:

13 Quin etiam ipsam Mahacam aviam suam amovit ne esset Augusta, eo quod fecerat horrendam statuam cum luco: & succisam Asa horrendam statuam ejus, combussit ad torrentem Kidronem.

14 Excelsa quidem non amota sunt: sed animus Asæ fuit integer erga Jehovam omnibus diebus ejus:

15 Et retulit res consecratas patris sui, & res consecratas *à se* in domum Jehovæ; argentum, & aurum, & instrumenta.

16 Quam ob rem bellum fuit inter Asam & Bahasscham regem Jisraelis omnibus diebus eorum.

17 Nam ascendens Bahascha rex Jisraelis contra Jehudam, ædificabat Ramam: ne sineret ad Asam regem Jehudæ egredi aut regredi *quemquam*.

18 Sed accipiens Asa totum argentum & aurum quæ reliqua erant in thesauris Jehovæ, etiam thesauros domus regiæ, tradidit in manum servorum suorum: quos misit rex Asa ad Ben-Hadadum filium Tabrimmonis filii Chezjonis regem Syriæ, qui habitabat Damasci, ut dicerent:

19 Fœdus *est* inter me & te, inter patrem tuum & patrem meum: ecce mitto ad te munus argentum & aurum, age fac irritum fœdus tuum cum Bahasscha rege Jisraelis, ut abscedat à me.

20 Et auscultans Ben-Hadad regi Asæ, misit principes copiarum suarum contra civitates Jisraelis, & percussit Hijonem, & Danem, & Abelum Beth Mahacæ; & totum tractum Cinnereth, & totam terram Naphthali.

21 Unde fuit audiente Bahascha, & desisteret ab ædificanda Rama; & resideret Thirtzæ.

22 Tunc rege Asa promulgante in toto Jehuda (nemo erat immunis) deportarunt lapides Ramæ, & ligna ejus quibus ædificabat Bahascha, & ædificavit ex illis rex Asa Gebahum Binjaminitarum & Mizpam.

23 Reliquæ autem omnes res Asæ, & omnis fortitudo ejus, & quæcumque fecit, & civitates quas ædificavit, nonne sunt scripta in libro Chronicorum regum Jehudæ? verumtamen tempore senectutis suæ, ægrotavit ex pedibus suis.

24 Postea quum occubuisset Asa cum patribus suis, sepultus est cum patribus suis in civitate Davidis patris sui; & regnavit Jehoschaphat filius ejus pro eo.

25 Nadab vero filius Jarobhami regnare cœpit super Jisraelē anno secundo Asæ regis Jehudæ; ac regnavit super Jisraelem biennio.

26 Fecitque quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, ambulans in viis patris sui, & in peccato ejus quo ad peccandum induxit Jisraelem.

27 Quapropter conspirationem fecit contra eum Bahascha filius Achiję è domo Jissacaris, & percussit eum Bahascha ad Gibbethonem; qui Pelischthæorum *erat*: quum Nadab & omnes Jisraelitæ obsiderent Gibbethonem.

28 Itaque morte afficiens eum Bahascha anno tertio Asæ regis Jehudæ; regnavit pro eo.

29 Fuitque quum cœpit regnare, *ut* percuteret totam domum Jarobhami donec perdidisset eam, non reliquam faceret ullam animam Jarobhamo: secundum verbum Jehovę quod loquutus fuerat per servum suum Achijam Schilonitem:

30 Propter peccata Jarobhami quibus peccavit, & quibus ad peccandum induxit Jisraelem; propter indignationem ejus, qua provocavit Jehovam Deum Jisraelis.

31 Reliquæ autem res Nadabi & omnia quæ fecit, nonne sunt scripta in libro Chronicorum regum Jisraelis?

32 Itaque bellum erat inter Asam & Bahasscham regem Jisraelis omnibus diebus illorum.

CAP. XVI. *Jehu contra Bahaschæm prophetia; ejus executio, & schisma in Jisraele.*

ANno tertio Asæ regis Jehudæ; regnavit Bahascha filius Achijæ super totum Jisraelem Thirtzæ, viginti quatuor annis.

2 Et fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ; ambulans in via Jarobhami, & in peccato ejus, quo ad peccandum induxerat Jisraelem.

3 Quam

Caput XVI.

3 Quam ob rem fuit verbum Jehovæ ad Jehu filium Chanani contra Bahaſcham, ut diceret:

4 Quia quum exaltavi te ex ipſo pulvere, & poſui te antecefſorem in populo meo Iſraele; ambulaſti in viis Jarobhami, & ad peccandum induxiſti populum meum Iſraelem, ut provocarent me peccatis ſuis:

5 Ecce ego mox ſublaturus ſum aſſeclas Bahaſchæ & aſſeclas domus ejus, & redditurus domum tuam ſicut domum Jarobhami filii Nebathi.

6 Morientem Bahaſchæ in civitate comedent canes; & morientem ei in agro comedent volatilia cœli.

7 Reliquæ autem rex Bahaſchæ, & quæ fecit, fortitudoque ejus; nonne ſunt ſcriptæ in libro Chronicorum regum Iſraelis?

8 Poſtea occumbens Bahaſcha cum patribus ſuis, ſepultus eſt Thirtzæ; & regnavit Ela filius ejus pro eo.

9 Quemadmodum etiam per Jehu filium Chanani prophetam verbum Jehovæ fuerat contra Bahaſcham & contra domum ejus, idque propter totum malum illud quod fecerat in oculis Jehovæ, quod provocaſſet eum operibus manuum ſuarum, quod eſſet ſimilis domui Jarobhami: & eo quod percuſſiſſet eum.

10 Anno vigeſimo ſexto Aſæ regis Jehudæ *completo*; regnabat Ela filius Bahaſchæ ſuper Iſraelem Thirtzæ ſecundo anno.

11 Quum fecit conſpirationem in eum ſervus ejus Zimri princeps dimidiæ partis curruum; dum *is* Thirtzæ biberet ad ebrietatem in domo Artzæ, qui præerat domui ipſius Thirtzæ:

12 Et veniens Zimri percuſſit eum, & mortе affecit eum anno vigeſimo ſeptimo Aſæ regis Jehudæ; ac regnavit pro eo.

13 Fuit autem quum primum iſte regnaret, dum inſedit ſolio ſuo, *ut* percuteret totam familiam Bahaſchæ, non reliquum faceret ei mingentem ad parietem: etiam vindices ejus & amicos ejus percuſſit.

14 Itaque perdidit Zimri totam familiam Bahaſchæ; ſecundum verbum Jehovæ quod locutus eſt contra Bahaſcham, per Jehu prophetam:

15 Propter omnia peccata Bahaſchæ & peccata Elæ filii ejus; quibus peccaverunt, & quibus ad peccandum induxerunt Iſraelem, provocando Jehovam Deum Iſraelis vanitatibus ſuis.

16 Reliquæ autem res Elæ, & quæcunque fecit; nonne ſunt ſcripta in libro Chronicorum regum Iſraelis?

17 Anno vigeſimo ſeptimo Aſæ regis Jehudæ regnavit Zimri ſeptem diebus Thirtzæ cum populus caſtra haberent contra Gibbethonem qui *erat* Peliſchthæorum.

18 Sed qui caſtra habebant, populus ille audiens dicentes, conſpiravit Zimri, & etiam percuſſit regem; conſtituerunt omnes Iſraelitæ regem Homrin principem militiæ ſuper Iſraelem eodem die, in ipſis caſtris.

19 Poſtea aſcendens Homri, & omnes Iſraelitæ cum eo Gibbethone; obſederunt Thirtzam.

20 Fuit autem quum videret Zimri captam eſſe civitatem, ut ingrederetur palatium domus regiæ; & combuſta ſecum domo regis igne moreretur.

21 Propter peccata ſua quibus peccaverat, faciendo quod malum *videtur* in oculis Jehovæ; ambulando in via Jarobhami, & in peccato ejus quod fecerat inducendo Iſraelem ad peccandum.

22 Reliquæ autem res Zimri, & conſpiratio ejus qua conſpiraverit; nonne ſunt ſcriptæ in libro Chronicorum regum Iſraelis?

23 Tunc diviſus eſt populus ille Iſrael in partes? pars una populi ſequebatur Thibnin filium Ginathi; ut conſtitueret eum regem, pars vero altera ſequebatur Homrin.

24 Quumque firmior eſſet populus qui ſequebatur Homrin populo qui ſequebatur Thibnin filium Ginathi; mortuo Thibni regnavit Homri.

25 Anno trigeſimo primo *completo* Aſæ regis Jehudæ (regnavit *enim* Homri ſuper Iſraelem duodecim annis) Thirtzæ regnabat ſexto anno.

26 Quum emit montem Schomronis a Schemero duobus talentis argenti: & ornato ædificiis monte, vocavit nomen civitatis illius quam ædificavit de nomine Schemeri domini illius montis, Schomronem.

27 Et fecit Homri quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, ac pejus fecit quam ullus qui *fuerat* ante eum.

28 Nam ambulavit in tota via Jarobhami filii Nebati, & in ſingulis peccatis ejus, quibus ad peccandum induxerat Iſraelem, ut provocaret Jehovam Deum Iſraelis vanitatibus illorum.

29 Reliquæ autem res Homri quas fecit, & fortitudo ejus qua fecit; nonne ſunt ſcriptæ in libro Chronicorum regum Iſraelis?

30 Poſtea occubuit Homri cum patribus ſuis, & ſepultus eſt Schomrone; regnavitque Achab filius ejus pro eo.

31 Achab autem filius Homri regnare cœpit ſuper Iſraelem anno trigeſimo octavo Aſæ regis Jehudæ: regnavitque Achab filius Homri ſuper Iſraelem Schomrone viginti duobus annis.

32 Fecitque Achab filius Homri quod malum *videtur* in oculis Jehovæ plus quam omnes qui fuerant ante ipſum.

33 Fuit enim (nonne leve habebatur ei ambulare in peccatis Jarobhami filii Nebati) ut acciperet uxorem Izebelem filiam Eth-Bahalis regis Tzidoniorum; & abiens coleret Bahalem illorum, ac incurvans ſe *honorem haberet* ei:

34 Et ſtatueret altare Bahali iſti in æde illa Bahalis, quam exſtruxerat Schomrone.

35 Præterea conſevit Achab lucum; denique amplius Achab fecit ad provocandum Jehovam Deum Iſraelis, quam omnes reges Iſraelis qui *fuerant* ante ipſum.

36 Diebus ejus ædificavit Chiel Beth-Elita Jerichuntem: pretio Abirami primogeniti ſui fundavit eam, & pretio Segubi natu

 mini-

minimi sui statuit fores ejus, secundum verbum Iehovæ quod loquutus erat per Ieho-schuham filium Nunis.

CAP. XVII. *Elija triennio cœlum claudit, à vidua nutritus miraculosè expensa restituit, & mortuum excitat.*

DIxit autem Elija Thischbites ex inquilinis Gilhadis Achabo, *ut* vivit Iehova Deus Jisraelis ante quem adsto, non est futurus annis istis ros aut pluvia: nisi ex verbo meo.

2 Postea fuit ad eum verbum Iehovæ dicendo:

3 Abi hinc, ut convertas te orientem versus, & abscondes te ad torrentem Cerithi, qui *est* è regione Jardenis.

4 Eritque *ut* ex illo torrente bibas: corvis autem præcepi, ut te sustentent ibi.

5 Qui abiens fecit secundum verbum Iehovæ: veniens enim consedit ad torrentem Cerithi, qui *est* è regione Jardenis:

6 Quo corvi afferebant ei panim & carnem quolibet mane, similiter panem & carnem quolibet vespere: & è torrente bibebat.

7 Sed fuit exacto anno; quum exsiccatus esset torrens ille; quia non fuerat pluvia in illa terra:

8 Ut esset verbum Iehovæ ad eum dicendo:

9 Surge, abi Tzarphatham quæ *est* Tzidonis, ut consideas ibi: ecce præcepi ibi mulieri viduæ ut sustentet te.

10 Tunc surgens abiit Tzarphatham, quumque pervenisset ad portam civitatis, ecce mulier vidua colligebat ligna: itaque advocavit eam & dixit: accipiens da, quæso mihi paululum aquæ in hoc vase ut bibam.

11 Abiit ergo ut acceptam daret: postea advocans eam dixit, accipiens da quæso mihi fruſtrum panis *prout est* in manu tua.

12 Quæ dixit, *ut* vivit Iehova Deus tuus non *est* mihi placenta, sed plena vola farinæ in cado, & paululum olei in ampulla: & ecce colligo duo ligna, ut veniens parem illam mihi & filio meo, ut comedamus illud, deinde moriemur.

13 Dixit vero ei Elija, ne timeto, abi, para secundum verbum tuum: veruntamen fac mihi de ea placentam parvam prius, quam afferas mihi, tibi vero & filio tuo facito postea.

14 Nam sic ait Iehova Deus Jisraelis, cadi istius farina non consumetur, & ampullæ istius oleum non deficiet; usque ad diem quo daturus est Iehova pluviam in superficie terræ.

15 Abiens ergo illa, fecit secundum verbum Elijæ; ita comedit ipsa & ipse, idque domi ejus per annum.

16 Cadi farina illa non consumebatur, & ampullæ illius oleum non deficiebat; secundum verbum Iehovæ quod loquutus fuerat per Elijam.

17 Fuit autem his rebus gestis, *ut* ægrotaret filius mulieris illius dominæ domus: quumque esset ægritudo ejus valida admodum, adeo ut non reliqua esset in eo respiratio,

18 Dixit illa Elijæ, quid mihi tecum, vir Dei? venisti ad me ad recordandum iniquitatem meam, & afficiendum morte filium meum?

19 Qui dixit ei, da mihi filium tuum: & acceptum eum è sinu ejus, detulit eum in cœnaculum ubi ipse habitabat, deposuitque eum super lectum suum.

20 Tum inclamans Iehovam dixit: ô Iehova Deus mi, etiamne viduam hanc apud quam ego hospitor, malo affeceris, mortem afferendo filio ejus?

21 Et admensus se super puero ter, inclamavit Iehovam dicens, Iehova Deus mi, revertatur quæso anima pueri hujus in medium ejus.

22 Et auscultavit Iehova voci Elijæ; ita ut reversa anima pueri in medium ejus, revixerit.

23 Tum acceptum Elija puerum deduxit è suo cœnaculo domum, & reddidit eum matri ejus: dixitque Elija, vide, vivit filius tuus.

24 Dixit vero mulier Elijæ, jam hoc experior virum Dei te esse; & verbum Iehovæ in ore tuo verum.

CAP. XVIII. *Elija Achabo se sistit, & proponit solennem probam inter se & Babalitas, quis à Deo sit.*

POstea elapsis diebus multis post annum tertium hunc, fuit verbum Iehovæ ad Elijam dicendo; i, ostende te Achabo, & dabo pluviam in superficie terræ.

2 Itaque abiit Elija ut ostenderet se Achabo: erat autem fames valida in Schomrone:

3 Quapropter advocaverat Achab Hobadjam qui præerat domui ipsius (erat autem Hobadja timens Iehovæ valde;

4 Nam fuit quum exscinderet Izebel prophetas Iehovæ; ut accipiens Hobadja centum prophetas absconderet eos, quinquagenos viros in una spelunca, & sustentaret eos pane & aqua)

5 Et edixerat Achab Hobadjæ, perambula hanc terram ad fontes aquarum, & ad omnes torrentes: si forte inveniamus fœnum, ut vivos conservemus equos & mulos, & non simus exscindi nobis jumenta.

6 Itaque partiti terram inter se quam obirent; Achab profectus est una via ipse seorsim, & Hobadja profectus est via altera seorsim.

7 Fuit autem Hobadja *versante* in itinere quum ecce Elija obvius ei *fieret*: ut agnoscens eum procideret in faciem suam ac diceret, tune ille *es* dominus meus Elija?

8 Qui dixit ei, sum: i, dic domino tuo, ecce Elijam:

9 Dixit vero *Hobadja*, quid peccavi; quod tradis servum tuum in manum Achabi ut morte afficiat me?

10 Ut vivit Iehova Deus tuus, non *est* gentis aut regni *locus* quo non miserit dominus meus ad quærendum te, qui dixerunt, non *adest*: etiam adjuravit regnum & gentem, quia non potest invenire te.

11 Et nunc tu dicis: i, dic domino tuo, ecce Elijam.

12 A-

12 Atqui erit me abeunte abs te ut ſpiritus Iehovæ deferat te neſcio quo, quumque venero indicatum Achabo, ſi non inveniat te occidet me: tamen ſervus tuus timet Iehovam ab adoleſcentia mea.

13 Nonne indicatum eſt domino meo quid fecerim, quum occideret Izebel prophetas Iehovæ? ut occultavi è prophetis Iehovæ centum viros, quinquagenos viros in una ſpelunca, & ſuſtentavi eos pane & aqua?

14 Nunc autem tu dicis, i, dic domino tuo, ecce Elijam: atqui occideret me.

15 Dixit vero Elija, *ut* vivit Iehova exercituum coram quo adſto; hodie oſtendam me ei.

16 Abiens itaque Hobadja obviam Achabo indicavit ei: quapropter ivit Achab obviam Elijæ.

17 Fuitque quum videret Achab Elijam, ut diceret Achab ei, tune ille es, perturbator Iſraelis?

18 Qui dixit, non perturbo Iſraelem, ſed tu & domus patris tui: dum derelinquitis præcepta Iehovæ & ſequeris Bahalimos.

19 Sed nunc mitte, congrega ad me totum Iſraelem in montem Carmelum: & prophetas Bahalis quadringentos quinquaginta, prophetas quoque luci illius quadringentos comedentes è menſa Izebelæ.

20 Itaque mittens Achab ad omnes Iſraelitas, congregavit prophetas illos in montem Carmeli.

21 Tum accedens Elija ad totum populum illum dixit, quouſque claudicaturi eſtis in duabus iſtis cogitationibus? ſi Iehova *eſt* Deus ipſe, ſequimini eum, ſin autem iſtorum Bahal, ſequimini eum: ſed non reſponderunt ei populus ille quicquam.

22 Præterea dixit Elija populo illi, ego relictus ſum propheta Iehovæ ſolus; prophetæ autem iſti Bahalis quadringenti quinquaginta viri.

23 Itaque dentur nobis duo juvenci, & eligentes ſibi juvencum unum, in membra dividant eum ac imponant lignis, ſed ignem ne apponunto: ego quoque parabo juvencum alterum, quem imponam lignis, ſed ignem non apponam.

24 Tum invocabitis nomen deorum veſtrorum, ego vero invocabo nomen Iehovæ, eritque Deus ille qui teſtabitur igne, ipſe Deus: cui reſpondens totus populus ille dixerunt, bona *eſt* hæc res.

25 Deinde dicente Elija prophetis Bahalis eligite vobis juvencum unum, & parate primum; nam *eſtis* plures, & invocate nomen deorum veſtrorum, ſed ignem ne apponite.

26 Acceperunt juvencum quem conceſſerat eis, & paraverunt eum; quumque invocaſſent nomen Bahalis à mane uſque ad meridiem dicendo, ô Bahal exaudi nos, & nulla *eſſet* vox & nullus exaudiens: inſultarunt in altare quod fecerat *Elija*.

27 Fuit enim ipſo meridie, ut ludificans eos Elija diceret, clamate voce magna quandoquidem Deus eſt; nam colloquium, aut nam inſectatio *eſt* ei, aut nam iter *eſt faciendum* ei: fortaſſis dormit, ut evigilet.

28 Qui clamabant voce magna, & incidebant ſeſe pro ratione ipſorum gladiis & ſpiculis; uſque adeo ut perfunderent ſe ſanguine.

29 Fuit vero quum præteriiſſet meridies ut prophetas agerent uſque dum offertur munus: ſed nulla *erat* vox; & nullus exaudiens, nullaque attentio.

30 Elija autem edixit toti populo illi, accedite ad me, & acceſſit totus populus ad eum: tum curavit altare Iehovæ quod dirutum erat.

31 Nam accepit Elija duodecim lapides pro numero tribuum filiorum Jahakobi; ad quem fuerat verbum Iehovæ dicendo, Iſrael eſto nomen tuum.

32 Quumque exſtruxiſſet lapidibus iſtis altare in nomine Iehovæ; paravit aquæ ductum *capientem* quaſi duo ſata ſementis circa illud altare.

33 Deinde diſpoſuit ligna: & diviſum in membra juvencum impoſuit lignis.

34 Tum edixit; implete quatuor cados aqua, & effundunto ſuper ipſum holocauſtum & ſuper ligna: iterum edicente ſecundo facite, ſecundo fecerunt, rurſus edicente tertio facite, tertio fecerunt.

35 Adeo ut fluerent aquæ circa altare; atque etiam aquæ ductum impleret aqua.

36 Fuit autem quum offertur munus, ut accedens Elija propheta diceret, ô Iehova Deus Abrahami, Jitzchaki, & Iſraelis, hodie innoteſcat te Deum eſſe in Iſraele, & me ſervum tuum: qui ex verbo tuo feci omnes res iſtas.

37 Exaudi me Iehova, exaudi me, ut agnoſcant populus hic te Iehovâ Deum illum eſſe; quum tu averteris animum eorum retrorſum.

38 Tunc ignis Iehovæ decidens, conſumſit holocauſtum, & ligna, & lapides, & pulverem ipſum: etiam aquam quæ *erat* in aquæ ductu delinxit.

39 Quod quum videret totus ille populus, procideruntin faciem ſuam: & dixerunt, Iehova ipſe Deus eſt, Iehova ipſe Deus eſt.

40 Deinde dicente Elija eis, prehendite prophetas iſtos Bahalis; nemo ſe proripiat ex eis, prehenderunt eos: quos deducens Elija ad torrentem Kiſchonis, ibi jugulavit eos.

41 Et dixit Elija Achabo, aſcende, comede & bibe: nam *ecce* ſtrepitû multitudinis pluviæ.

42 Sic aſcendit Achab ad comedendum & bibendum: Elija autem aſcendit in verticem Carmeli, & pronum ſe abjecit in terram, deinde poſuit faciem ſuam inter genua ſua.

43 Edixerat autem puero ſuo, aſcende jam, intuere via maris, qui aſcendens intuitus eſt ac dixit, non *eſt* quicquam: & ſepties edixit, revertere.

44 Fuitque ſeptima *vice* ut diceret, ecce nubes parva ſicut vola hominis aſcendit à mari: tum dixit: aſcende, dic Achabo, junge equos & deſcende, ne intercludat te pluvia.

45 Itaque fuit interea, quum cœli obſcurarentur nubibus & vento, unde fuit pluvia magna; jut equitans Achab abiret Jizrehelem.

46 Manus autem Iehovæ adfuit Elijæ, ut confirmaret lumbos ejus: ita præcurrit Achabo uſque qua venis Jizrehelem.

CAP. XIX. *Elija fugiens à Izebela, pascitur à Deo in deserto, & consolatur de Ecclesiæ statu.*

INdicavit autem Achab Izebelæ quicquid fecerat Elija, & eum occidisse prorsus omnes prophetas ejus gladio.

2 Quapropter misit Izebel nuncium ad Elijam qui diceret, sic faciant dii & sic pergant, ut hoc ipso tempore cras reddatura sum vitam tuam ut *est* vita uniuscujusque illorum.

3 Quod quum intelligeret, surgens abiit, consulens vitæ suæ, pervenitque Beer-Schebahum quod *est* Jehudæ; ubi reliquit puerum suum.

4 Ipse vero perrexit in illud desertum itinere unius diei, & veniens consedit sub junipero quadam: ubi expetebat apud se mori, ac dicebat, satis *est*, nunc Jehova accipe animam meam, non enim sum melior majoribus meis.

5 Ita recumbens obdormivit sub junipero quadam: quum ecce quidam angelus tangens eum dixit ei, surge, comede.

6 Eo intuente, ecce *ad* locum capitis ejus placenta carbonibus *tosta*, & ampulla aquæ: unde comedit ac bibit, postea rursus recubuit.

7 Reversus autem angelus Jehovæ secundo, tetigit eum dicens, surge, comede: nam majus esset hoc iter quam ut conficeres.

8 Surgens ergo comedit ac bibit: deinde progressus est vi cibi illius quadraginta dies & quadraginta noctes *sustentante eum*, usque ad montem Dei Chorebum.

9 Ubi quum ingressus quandam speluncam pernoctaret ibi; ecce verbum Jehovæ ad eum; quo dixit ei, quid tibi *rei* hic est, Elija?

10 Quo dicente, plane zelo affectus sum pro Jehova Deo exercituum, eo quod dereliquerunt fœdus tuum Jisraelitæ, altaria tua destruxerunt, & prophetas tuos occiderunt gladio: cumque ego relictus sim solus, etiam quærunt vitam meam ut auferant eam:

11 Edixit *Deus*, exi & consiste in isto monte coram Jehova; ecce autem Jehova transibat, & ventus magnus ac vehemens perfringens montes ac perrumpens petras ante Jehovam, non *erat* in eo vento Jehova: post ventum autem illum concussio, non *erat* in concussione illa Jehova:

12 Et post concussionem illam, ignis, non *erat* in eo igne Jehova: denique post ignem illum, vox silentio tenuis.

13 Fuitque ut audiens Elija obvolveret faciem suum toga sua, & exiens consisteret in porta ipsius speluncæ: quum ecce ad eum *fuit* vox, quæ dixit, quid *rei* tibi hic est Elija?

14 Cui dixit *ille*, plane zelo affectus sum pro Jehova Deo exercituum, eo quod dereliquerunt Jisraelitæ fœdus tuum, altaria tua destruxerunt, & prophetas tuos occiderunt gladio: cumque ego relictus sim solus, etiam quærunt vitam meam ut auferant eam.

15 Tum edixit ei Jehova, abi, revertere itinere tuo versus desertum Damasci, & veniens ungito Chazaelem in regem super Syriã:

16 Jehu autem filium Nimschi ungito in regem super Jisraelem: denique Elischahum filium Schaphati Abel-Mecholanum ungito in prophetam loco tuo.

17 Erit enim ut qui proripuerit se à gladio Chazaelis, eum morte afficiat Jehu: eum vero qui proripuerit se à gladio Jehu morte curabit affici Elischah.

18 Reliquos autem feci ex Jisraele septies mille: quorum omnium genua non curvaverunt se Bahali, & *quorum* omnium os non osculatum est illum.

19 Itaque abiens inde quum inveniisset Elischahum filium Schaphati, qui arabat duodecim jugis antecedentibus eum, & ipse *erat* cum duodecimo; transivit Elija ad eum & injecit togam suam illi.

20 Tum relictis bobus accurrens post Elijam dixit, osculer quæso patrem meum & matrem meam ut sequar te; cui dixit, abi, revertere, nam quid feci tibi?

21 Itaque divertit ab eo, & acceptum par boum mactavit, & instrumento boum coxit illorum carnem, quam dedit populo suo, & comederunt: postea surgens sequutus est Elijam, & ministravit ei.

CAP. XX. *Syri ab Achabo semel iterumque cæduntur; sed malè Ben-hadadi vita parcitur.*

BEn-hadad autem rex Syriæ congregatis omnibus copiis suis, & triginta duobus regulis secũ, cum equis & curribus, ascendens obsedit Schomronem, ut oppugnaret eam.

2 Et misit nuncios ad Achabum regem Jisraelis in civitatem:

3 Per quos dixit ei, sic ait Ben-hadad; argentum tuum & aurum tuum meum est: etiam fœminæ tuæ & filii tui præstantissimi mei sunt.

4 Respondens autem rex Jisraelis dixit, secundum verbum tuum, domine mi Rex; tuus sum & quæcunque *sunt* mihi.

5 Rursus autem redeuntes nuncii dixerunt, sic ait Ben-hadad dicens: quia miseram ad te qui dicerent, argentum tuum, & aurum tuum, & fœminas tuas, & filios tuos mihi dato, *amplius non dicam*:

6 Sed hoc ipso tempore cras mittam servos meos ad te, ut scrutentur domum tuam & domos servorum tuorum: eritque ut quicquid desiderabile *est* oculis tuis, positum in manu sua accipiant.

7 Itaque rex Jisraelis vocatis omnibus senioribus regionis dixit, agnoscite quæso & videte istum quærere malum: miserat enim ad me pro fœminis meis & pro filiis meis, & pro argento meo, ac pro auro meo, neque denegaveram ei.

8 Dixerunt vero omnes illi seniores & totus populus ei; ne auscultato, neque acquiescito.

9 Dixit ergo nunciis Ben-hadadi, dicite domino meo regi, quicquid mandabas servo tuo primum, facturus sum, rem vero hanc non possum facere: sic abeuntes nuncii retulerunt ei rem.

10 Qua-

10 Quapropter mittens ad eum Ben-hadad dixit, ſic faciant mihi dii & ſic pergant: non ſufficeret pulvis Schomronis pugillis, toti populo huic qui ſequitur veſtigia mea.

11 Sed reſpondens rex Jiſraelis dixit, eloquimini, ne jactet ſe qui accingit ſe ut qui diſcingit.

12 Fuit autem audito verbo hoc, quum biberet ipſe & reges illi in tuguriis, ut ediceret ſervis ſuis, admovete, qui admoverunt contra civitatem.

13 Tum ecce propheta quidam accedens ad Achabum regem Jiſraelis; dixit, ſic ait Jehova, videsne totam multitudinem maximam iſtam? ecce ego traditurus ſum in eam manum tuam hodie, ut cognoſcas me eſſe Iehovam.

14 Dicenti vero Achabo, per quos? dixit, ſic ait Iehova, per pueros præfectorum provinciis: iterum dicenti, quis componet aciem? dixit, tu.

15 Itaque recenſuit pueros præfectorum provinciis, qui *erant* ducenti triginta duo; & poſt hos recenſuit totum populum, omnes Jiſraelitas ſepties mille.

16 Et ergeſſi ſunt ipſo meridie: quum Ben-hadad biberet ad ebrietatem in tuguriis, ipſe cum regulis illis triginta duobus auxiliaribus ejus.

17 Egreſſis autem pueris præfectorum provinciis primum; miſit Ben-hadad quum renunciaſſent ei *quidam* dicendo, homines egreſſi ſunt Schomrone:

18 Ac dixit, ſive ad pacem egreſſi ſint, prehendite eos vivos; ſive ad bellum egreſſi ſint, vivos prehendite eos.

19 Iſti autem egreſſi é civitate, pueri præfectorum provinciis; & copiæ quæ ſequebantur eos:

20 Percuſſerunt quiſque virum ſuum, adeo ut fugientes Syros perſequerentur Jiſraelitæ: proripuit autem ſe Ben-hadad rex Syriæ in equo cum equitibus.

21 Tum egreſſus rex Jiſraelitarum percuſſit equos & currus; denique percuſſit Syros plaga magna.

22 Accedens autem propheta ille ad regem Jiſraelis dixit ei, abi, confirma te, & cognoſce ac vide quid ſis facturus: nam revertente anno rex Syriæ aſcenſurus eſt contra te.

23 Servi vero regis Syriæ dicebant ei, dii montium *ſunt* dii eorum, idcirco, firmiores fuerunt nobis: at certe pugnemus contra vos in ipſa planitie, ſi non firmiores erimus eis.

24 Itaque rem hanc facito: amove regulos iſtos quemque à loco ſuo; & ſubſtitue proceres loco eorum.

25 Tu tamen numerato tibi copias ex tuis, prout *erant* copiæ illæ quæ ceciderunt, & equos prout *erant* illi equi, & currus prout illi currus *erant*, ſic pugnemus contra illos in ipſa planitie, ſi non firmiores erimus eis: qui auſcultans voci eorum ſic fecit.

26 Fuit enim revertente anno, quum recenſuiſſet Syros Ben-hadad, ut aſcenderet Aphekum in bellum contra Jiſraelitas.

27 Jiſraelitæ quoque recenſiti & commeatu inſtructi proceſſerunt obviam eis; & caſtra habentes Jiſraelitæ è regione eorum, ſimiles *erant* duobus parvis gregibus caprarum, Syri autem replebant illam terram.

28 Quapropter accedens vir ille Dei alloquutus eſt regem Jiſraelis: ac dixit, ſic ait Iehova, eo quod dixerunt Syri Deum montium Iehovam ac non Deum convallium eſſe: ideo traditurus ſum totam multitudinem maximam iſtam in manum tuam, ut cognoſcatis me eſſe Iehovam.

29 Itaque caſtra habebant hi ex adverſo illorum ſeptem dies: fuit vero die ſeptimo, ut appropinquante acie, percuterent Jiſraelitæ è Syris centum millia peditum uno die.

30 Fugientibus deinde reliquis Aphekum in ipſam civitatem; corruit ejus murus ſuper viginti ſeptem millia virorum qui reliqui erant: ſed Ben-hadad fugiens ingreſſus eſt civitatem in intimum conclave.

31 Ubi dixerunt ei ſervi ejus ecce jam audivimus reges domus Jiſraelis, reges benignos eſſe; imponamus quæſo cilicia lumbis noſtris, & funes indamus capitibus noſtris, & exeamus ad regem Jiſraelis, fortaſſis vitam tuam ſervabit.

32 Itaq; accingentes ciliciis lumbos ſuos, & funes indentes capitibus ſuis, venerunt ad regem Jiſraelis dicentes, ſervus tuus Ben-hadad dicit, vivat quæſo anima mea: qui dixit, eſtne adhuc vivus? frater meus eſt.

33 Homines autem iſti experimento diſcere feſtinabant & præciſe cognoſcere an ex ipſo *eſſet*, dixerunt itaque, frater tuus *ergo eſt* Ben-hadad? qui dixit, redite, aſſumentes *adducite* eum: egreſſus itaq; eſt ad ipſum Ben-hadad, quem juſſit aſcendere in currum ſuum.

34 Ei autem dicente *Ben-hadado* civitates illas quas acceperat pater meus à patre tuo reſtituam, & limitanea conſtitues tibi in Damaſco, quemadmodum conſtituerat pater meus in Schomrone, *dixit*, & ego cum hoc fœdere dimittam te: ſic pacto cum eo fœdere dimiſit eum.

35 Vir autem quidam è filiis prophetarum dixit proximo ſuo ex verbo Iehovæ, percute me quæſo: ſed renuit vir ille percutere eum.

36 Ideoque dixit ei, propterea quod non auſcultaſti voci Iehovæ, ecce abeuntem te à me percuſſurus eſt leo: quumque abiiſſet ab eo, inveniens eum leo percuſſit eum.

37 Iterum invento viro alteri dixit, percute me quæſo, quare percutiebat vir ille indefinenter ac vulnerabat.

38 Tum abiens propheta ille ſtetit *eram* rege in via, diſſimulaverat autem ſe cinere inſperſo oculis ſuis.

39 Fuitque rege tranſeunte, ut ipſe inclamaret regem ac diceret, ſervus tuus proceſſerat in medium prælii, quum ecce quidam accedens adduxit ad me virum & dixit, ſerva virum hunc, ſi ullo pacto deſiderabitur, utique erit vita tua pro vita ejus, vel talentum argenti pendes.

40 Fuit autem ſervo tuo agente hic & illic, ut ille non *adeſſet*: tum dixit ei rex Jiſraelis: rectum *eſt* judicium tuum, tu decidiſti.

41 Tum feſtinans amovit cinerem ab ocu-

lis ſuis, ut agnoſceret ipſum rex Iſraelis è prophetis eſſe :

42 Et dixit illi : ſic ait Iehova, eo quod virum à me anathemati devotum demiſiſti è manu : ideo erit vita tua pro vita ejus, & populus tuus pro populo ejus.

43 Quamobrem abiit rex Iſraelis domum ſuam faſtidioſus & indignabundus, & ingreſſus eſt Schomronem.

CAP. XXI. *Achabi ergà Nabothum impietas.*

FUit autem his rebus geſtis, quum vinea Nabotho Iizrehelitæ agenti Iizrehele eſſet, juxta palatium Achabi regis Schomronis;

2 Ut alloqueretur Achab Nabothum dicens, cedò mihi vineam tuam, ut ſit mihi in hortum olitorium, nam propinqua eſt juxta domum meam, & dabo tibi pro ea vineam meliorem ea : ſin melius *videtur* in oculis tuis, dabo tibi pecuniam pretium hujus.

3 Dixit vero Naboth Achabo, abſit mihi à Iehova, ut cedam poſſeſſionem majorum meorum tibi.

4 Quam ob rem venit Achab domum ſuam faſtidioſus & indignabundus, propter verbum quo alloquutus fuerat ipſum Naboth Jizrehelita dicens, non cedam tibi poſſeſſionem majorum meorum : & jacens in lecto ſuo, avertebat faciem ſuam, ne comederet cibum.

5 Sed veniente ad ipſum Izebela uxore ipſius ; & dicente ipſi, ecquid ſpiritus tuus faſtidioſus eſt ut non comedas cibum ?

6 Dixit ei, quia alloquutus Nabothum Jizrehelitam dixeram ei, cedò mihi vineam tuam pecunia, aut ſi mavis dabo tibi vineam pro ea : ſed dixit, non ſum daturus tibi vineam meam.

7 Tum dixit ei Izebel uxor ejus, tune nunc exerceres regnum ſuper Iſraelem ? ſurge, comede cibum, & bono animo eſto, ego dabo tibi veneam Nabothi Jizrehelitæ.

8 Itaque ſcribens illa literas nomine Achabi, obſignavit ſigillo eius : & miſit literas ad ſeniores & clariſſimos qui *erant* in civitate illius, cives Nabothi.

9 Scripſerat autem in illis literis edicens; indicite jejunium, & collocate Nabothum in principiis populi.

10 Et collocate duos homines nequam ex adverſo ejus, qui teſtificentur contra eum dicendo, maledixiſti Deo & regi : deinde educentes eum lapidatote eum, ita ut moriatur.

11 Fecerunt que homines civitatis illius, ipſi ſeniores & clariſſimi, qui iidem cives *erant* in civitate illius, quemadmodum mandaverat eis Izebel : quemadmodum ſcriptum *erat* in literis quas miſerat ad eos.

12 Indicto jejunio, collocaverunt Nabothum in principiis populi.

13 Tum venientes duo illi homines nequam, conſederunt ex adverſo ejus ; teſtatique ſunt contra eum homines iſti nequam, contra Nabothum, coram populo dicentes, maledixit Naboth Deo ac regi : ſic eduxerunt eum extra civitatem ſuam, & lapidibus obruerunt eum ita ut moreretur.

14 Deinde miſerunt ad Izebelam qui dicerent : lapidatus eſt Naboth, & mortuus.

15 Fuit autem quum audiviſſet Izebel lapidatum Nabothum ac mortuum eſſe ; ut diceret Izebel Achabo, ſurge, hæreditario jure poſſide vineam Nabothi Jizrehelitæ, quam renuerat dare tibi pecunia, non enim vivus *eſt* Naboth, ſed mortuus.

16 Sic fuit audiente Achabo mortuum eſſe Nabothum, ut ſurgeret Achab deſcenſurus ad vineam Nabothi Jizrehelitæ ut hæreditario jure poſſideret eam.

17 Fuit autem verbum Iehovæ ad Elijam Thiſchbitem, dicendo :

18 Surge, deſcende obviam Achabo regi Iſraelitarum habitanti Schomrone : ecce in vinea Nabothi *eſt*, quo deſcendit ut hæreditario jure poſſideat eam :

19 Et alloqueris eum dicens, ſic ait Iehova, an occideris, ac etiam hæreditario jure poſſideas ? alloqueris etiam eum dicendo, ſic ait Iehova pro eo quod linxerunt canes ſanguinem Nabothi, lincturi ſunt canes tuum ſanguinem etiam tibi.

20 Dixit vero Achab Elijæ, tene invenire me inimice mi ? qui dixit, inveni, eo quod dediſti te ad faciendum quod malum *videtur* in oculis Iehovæ.

21 Ecce inducturus ſum in te malum, & tollam poſteros tuos, & exciſurus ſum Achabo mingentem ad parietem, & concluſum ac derelictum in Iſraele :

22 Et reddam domum tuam ſicut domum Iarobhami filii Nebati, & ſicut domum Baaſchæ filii Achijæ ; propter indignationem qua provocaſti *me*, quod ad peccandum induxiſti Iſraelem.

23 Atque etiam contra Izebelam loquutus eſt Iehova dicendo ; canes comedent Izebelam ad præmunitionem Jizrehelis.

24 Morientem Achabum in civitate comedent canes ; & morientem in agro comedent volatilia cæli.

25 Enimvero non fuit ſimilis Achabo ; qui dediderit ſe ad faciendum quod malum *videtur* in oculis Iehovæ : quia ſeducebat eum Izebel uxor ipſius.

26 Nam commiſit res valde abominandas ſequendo ſtercoreos deos ; prorſus ut fecerant Emoræi quos expulit Iehova à facie Iſraelitarum.

27 Fuit vero quum audiſſet Achab verba iſta, ut laceratis veſtibus ſuis, & impoſito cilicio carni ſuæ jejunaret, cubaret etiam cum cilicio, & ambularet lente.

28 Quapropter fuit verbum Iehovæ ad Elijam Thiſchbitem, dicendo :

29 Videſne Achabum ſe abjeciſſe ante faciem meam ? eo quod abjecit ſe ante faciem meam, non inducam malum illud diebus ejus, diebus filii ejus inducam malum illud ſuper domum ejus.

CAP. XXII. *Achabo impio ſuccedit pius filius Jehoſchaphat, & huic impius filius Jehoram.*

QUum autem manſiſſent tres annos, ſine bello inter Syriam & Iſraelem.

2 Fuit

2 Fuit anno tertio *completo* ; ut deſcenderet Jehoſchaphat rex Jehudæ ad regem Iſraelis.

3 Dixerat vero rex Iſraelis ſervis ſuis : noviſtiſne noſtras eſſe Ramothas Gilhadis ? & nos quieſcimus à recipiendis illis è manu regis Syriæ ?

4 Itaque dixit Jehoſchaphato, iturusne es mecum in iſtud bellum Ramothas Gilhadis ? & dixit Jehoſchaphat regi Iſraelis, ſicut ego ſic tu, ſicut populus meus ſic populus tuus, ſicut equi mei ſic equi tui *ſint*.

5 Dixit præterea Jehoſchaphat regi Iſraelis : conſule quæſo hoc ipſo die verbum Iehovæ.

6 Tunc congregatis rex Iſraelis prophetis ſuis quaſi quadringentis viris, dixit eis, utrum iturus ſum contra Ramothas Gilhadis in bellum, an deſtiturus ? qui dicebant, aſcende, traditurus enim eſt dominus in manum regis.

7 Dicente vero Jehoſchaphato : an non *eſt* hic propheta Iehovæ amplius, ut conſulamus ex eo ?

8 Dixit rex Iſraelis Jehoſchaphato, amplius vir quidam *eſt* ex quo conſulas Iehovam, ſed ego odi eum, quia non propheтat de me bonum, ſed malum, Micajehu filius Jimlæ : dixit vero Jehoſchaphat, ne loquatur rex ita.

9 Itaque advocato rex Iſraelis aulico uno ; edixit, feſtinanter adduc Micajehu filium Jimlæ.

10 Interea rex Iſraelis & Jehoſchaphat rex Jehudæ ſedebant quiſque in ſolio ſuo, induti veſtibus *regiis* in area *ad* oſtium portæ Schomronis : & omnes prophetæ illius prophetabant coram eis.

11 Fecerat enim ſibi Tzidkija filius Cenahanæ cornua ferrea, & dicebat, ſic ait Iehova, his feries Syros, adeo ut conſumas eos.

12 Omnes quoque prophetæ illi prophetabant ſimiliter, dicendo, aſcende Ramothas Gilhadis & proſperare, traditurus enim eſt Iehova in manum regis.

13 Nuncius autem ille qui iverat vocatum Micajehu alloquebatur eum, dicendo, ecce nunc verba iſtorum prophetarum uno ore bonum *prophetant* regi : ſit quæſo verbum tuum ut verbum unius illorum, ut eloquaris bonum.

14 Cui dixit Micajehu ; *ut* vivit Iehova, quod edixerit mihi Iehova id eloquar.

15 Quum ergo ingreſſus eſſet ad Regem ; dixit rex ei, Micajehu utrum ituri ſumus in bellum contra Ramothas Gilhadis, an deſtituri ? qui dixit ei, aſcende & proſperare, ſcilicet tradet Iehova in manum regis.

16 Dicente vero ei regi, quoties tandem ego adjuraturus ſum te, ut non eloquaris mihi, niſi veritatem in nomine Iehovæ ?

17 Dixit, video omnes Iſraelitas diſperſum iri per illos montes, ut oves quibus non *eſt* paſtor : nam dixit Iehova, non *erit* dominus iſtis, revertantur quiſque domum ſuam cum pace.

18 Tum dixit rex Iſraelis Jehoſchaphato, nonne dixeram tibi fore ut non prophetaret de me bonum, ſed malum ?

19 Qui dixit, propterea audi verbum Iehovæ : vidi Iehovam inſidentem ſolio ſuo, & totum exercitum cœli aſſtantem ei, à dextera ejus & à ſiniſtra ejus.

20 Ubi dicente Iehova, quis pelliciet Achabum, ut aſcendat & corruat apud Ramothas Gilhadis ? hic dixit hoc modo, & ille dixit illo modo.

21 Tandem prodiit quidam ſpiritus, quí conſiſtens coram Iehova dixit, ego pelliciam eum : dicente vero Iehova ei, quo pacto ?

22 Dixit, egreſſus ero ſpiritus mendacii in ore omnium prophetarum ejus : tum dixit *Iehova* pellicies, etiamque prævalebis, exi & fac ita.

23 Quare nunc ecce indidit Iehova ſpiritum mendacii ori omnium iſtorum prophetarum tuorum : interea loquutus eſt Iehova contra te malum.

24 Tunc accedens Tzidkija filius Cenahanæ percuſſit Micajehu in maxillam ; dicens, quanam tranſivit ſpiritus Iehovæ à me, ut alloqueretur te ?

25 Cui dixit Micajehu, ecce tu videris illo ipſo die, quum ingredieris intimum conclave ad abſcondendum te.

26 Dixit vero rex Iſraelis, prehende Micajehu, & reduc eum ad Amonem præfectum civitati ; & ad Joaſchum filium regis.

27 Quibus dices, ſic edicit rex, ponite iſtum in carcere ; & alite eum pane anguſte, & aqua anguſte, donec rediero cum pace.

28 Dixit vero Micajehu, ſi plane reverſus fueris cum pace, non loquutus fuerit Iehova per me : dixitque audite populi quotquot ſunt.

29 Itaque aſcendit rex Iſraelis cum Jehoſchaphato rege Jehudæ *contra* Ramothas Gilhadis :

30 Ubi dixit rex Iſraelis Jehoſchaphato, quum diſſimularet ſe proceſſurus in prælium tu vero induere veſtimentis tuis : ſic diſſimulans ſe rex Iſraelis proceſſit in prælium.

31 Rex autem Syriæ præceperat ſuis curruum præfectis triginta duobus, dicendo, ne pugnatote contra parvum aut contra magnum : ſed contra regem Iſraelis ſolum.

32 Fuit itaque quum videntes præfecti curruum Jehoſchaphatum ipſi dicerent, utique rex Iſraelis eſt, ut accederent contra eum ad pugnandum ; & exclamaret Jehoſchaphat.

33 Quamobrem fuit quum viderent præfecti curruum regem Iſraelis non eſſe ; ut reverterentur à perſequendo eo.

34 Sed quidam jaculans arcu ſimplici animo, percuſſit regem Iſraelis inter commiſſuras & loricæ *partes* : quapropter dixit aurigæ ſuo, deflecte manu tua, & educ me ex caſtris, quia ægrotus factus ſum.

35 Quoniam autem invaleſcebat prælium eo die, rex diſtinebatur propter currus ſuos contra Syros : quare mortuus eſt veſpere, quum effluxiſſet ſanguis è plaga ejus in capſum currus.

36 Quapropter transivit præco per castra occumbente sole, dicens, quisq; in civitatem suam, & quisque in regionem suam *redito*.

37 Rex vero mortuus pervenit Schomronem; & sepeliverunt *Jisraelita* regem Schomrone.

38 Quumque immergeret *auriga* illius currum in piscina Schomronis, lingebant canes sanguinem ejus, quando ipsius arma lavarunt, secundum verbum Jehovæ quod loquutus fuerat.

39 Reliquæ autem rex Achabi, & omnia quæ fecit, domusque eburnea quam ædificavit, omnes item civitates quas ædificavit; nonne sunt scripta in libro Chronicorum regum Jisraelis?

40 Deinde quum occubuisset Achab cum patribus suis, regnavit Achazja filius ejus pro eo.

41 Jehoschaphat porro filius Asæ regnare cœpit super Jehudam: anno quarto Achabi regis Jisraelis.

42 Jehoschaphat natus triginta quinque annos quum regnare inciperet, viginti quinque annis regnavit Jeruschalaimis; cujus matri nomen *erat* Hazuba filia Schilchi.

43 Et ambulavit prorsus in via Asæ patris sui, non recessit ab ea: faciendo quod rectum *videtur* in oculis Iehovæ.

44 Verumtamen excelsa non desistebant; adhuc populus sacrificabant & adolebant in excelsis:

45 Et pacem inivit Jehoschaphat cum rege Jisraelis.

46 Reliquæ autem res Jehoschaphati, & fortitudo ejus qua fecit, & qua pugnavit; nonne sunt scriptæ in libro Chronicorum regum Jehudæ?

47 Is reliquos meritorios, qui relicti fuerant temporibus Asæ patris sui, sustulit è sua terra.

48 In Edomæa tunc non erat rex, *sed* prorex.

49 Jehoschaphato decem *fuerunt* naves Oceani quæ proficiscerentur Ophirum auri causa, sed non ivit: quia fracta est classis Hetzjone-Geberi.

50 Tunc dixerat Achazja filius Achabi ad Jehoschaphatum, eant servi mei cum servis tuis in ista classe: sed non acquieverat Jehoschaphat.

51 Postea quum occubuisset Jehoschaphat cum patribus suis, & sepultus esset cum majoribus suis in civitate Davidis patris sui, regnavit Jehoram filius ejus pro eo.

52 Achazja filius Achabi regnare cœpit super Jisraelem Schomrone anno decimo septimo Jehoschaphati regis Jehudæ *completo*; & regnavit super Jisraelem biennio:

53 Fecitque quod malum *videtur* in oculis Iehovæ: nam ambulavit in via patris sui, & in via matris suæ, ac in via Jarobhami filii Nebati, qui ad peccandum induxit Jisraelem:

54 Et colens Bahalem incurvabit se ei: sic provocavit Iehovam Deum Jisraelis, prorsus ut fecerat pater ipsius.

REGUM
LIBER II.

CAP. I. *Elija, Achazja mortem denunciat; persecutores ejus ignis cœlestis consumit.*

DEfecit autem Moab ab Jisracle post mortem Achabi.

2 Quumque cecidisset Achazja per quemdam clathrum in cœnaculo suo quod *erat* Schomrone, ægrotavit: quamobrem mittens nuncios edixit eis, ite, consulite Bahal-Zebubum deum Hekronis an sanitatem recepturus sim ex morbo hoc.

3 Interea angelus Ichovæ alloquutus est Elijam Thischbitem, surge, ascende obviam nunciis regis Schomronis; & eloquere eis, an propterea quod non *est* Deus in Jisraele, vos itis consultum Bahal-Zebubum deum Hekronis?

4 At propterea sic ait Iehova, ex illo lecto quo ascendisti non es descensurus, sed omnino moriturus: deinde abiit Elija.

5 Reversis itaque nunciis istis ad illum; dixit eis, quid jam revertimini?

6 Qui dixerunt ei, quidam ascendit obviam nobis, qui edixit nobis abite, revertimini ad regem qui misit vos; & eloquimini *ei*, sic ait Iehova, an propterea quod non *est* Deus in Jisraele tu mittis consultum Bahal-Zebubum Deum Hekronis? propterea ex illo lecto quo ascendisti non es descensurus, sed omnino moriturus.

7 Rursus dixit eis, quis habitus *est* viri illius qui ascendit obviam vobis; & eloquutus est vobis verba ista?

8 Quibus dicentibus ei, vir est pilosus, & cingulo pelliceo accinctus lumbos suos; dixit, Elija Thischbites est.

9 Tum misit ad eum præfectum quinquaginta *hominibus* cum quinquaginta suis: qui ascendens ad eum (ecce enim considebat in vertice cujusdam montis) dixit ei, ô vir Dei, rex edixit, descende.

10 Respondens vero Elija alloquutus est illum præfectum quinquaginta: quod si vir Dei sum, descendat ignis è cœlo & consumat te & quinquaginta tuos: illico descendens ignis è cœlo consumsit eum cum quinquaginta ejus.

11 Rursus itaque *rex* misit ad eum præfectum quinquaginta alterum cum quinquaginta suis: qui clamans dicebat ei, ô vir Dei, sic edixit rex, cito descende.

12 Respondens vero Elija eloquutus est eis; si vir Dei sum, descendat ignis è cœlo & consumat te cum quinquaginta tuis: illico descendens ignis Dei è cœlo consumsit illum cum suis quinquaginta.

13 Itaque rex rursus misit præfectum quinquaginta tertianis cum suis quinquaginta: adscendensque venit præfectus quinquaginta iste tertius, & procidens in genua sua coram Elija deprecabatur eum, ac dicebat ei, ô vir Dei pretiosa habeatur quæso vita mea & vita servorum tuorum quinquaginta horum in oculis tuis.

14 Ecce descendens ignis è cœlo consum-

sit

sit duos præfectos quinquagenis priores cum quinquagenis eorum: sed nunc prætiosa habeatur vita mea in oculis tuis.

15 Edixerat autem angelus Iehovæ Elijæ, descende cum isto, ne timeto à facie ejus: quapropter surgens descendit cum eo ad regem.

16 Dixitque ei, sic ait Iehova, eo quod misisti nuncios consultum Bahal-Zebubum deum Hekronis; an propterea quod non *est* Deus in Jisraele ad consulendum verbum ejus? idcirco è lecto illo quo ascendisti non es descensurus sed omnino moriturus.

17 Mortuus itaque est secundum verbum Iehovæ quod loquutus fuerat Elija, ac regnavit Jehoram pro eo, anno secundo Jehorami filii Jehoschaphati regis Jehudæ: quia non erat illi filius.

18 Reliquæ autem res Achazjæ quas fecit; nonne sunt scriptæ in libro Chronicorum regum Jisraelis?

CAP. II. *Elija in cælum sublatus, Elischaho togam & spiritum suum dimisit.*

DEinde fuit quum sublaturus esset Iehova Elijam turbine *in* cœlum; & proficisceretur Elija cum Elischaho Gilgale:

2 Ut diceret Elija Elischaho, conside quæso hic, quia Iehova mittit me Beth-Elem usque, cui dixit Elischah, *ut* vivit Iehova & vivit anima tua, non derelinquam te; ita descenderunt Beth-Elem.

3 Tunc egressi filii prophetarum qui *agebant* Beth-Ele ad Elischahum, dixerunt ei, nostine hodie Iehovam assumturum dominum tuum à te? qui dixit, etiam ego novi, silete.

4 Rursus dicente ei Elija, conside quæso hic Elischah, nam Iehova mittit me Jerichuntem, dixit, *ut* vivit Iehova & vivit anima tua, non derelinquam te: ita venerunt Jerichuntem.

5 Accedentes autem filii prophetarum qui *agebant* Jerichunte ad Elischahum, dixerunt ei, nostine hodie Iehovam assumturum dominum tuum à te? qui dixit, etiã ego novi, silete.

6 Amplius dicente ei Elija, conside quæso hic, nam Iehova mittit me ad Jardenem, dixit, *ut* vivit Iehova & vivit anima tua, non derelinquam te: ita abibant ambo.

7 Quinquaginta quoque viri è filiis prophetarum, euntes constiterunt è regione procul; istis ambobus consistentibus ad Jardenem:

8 Quum Elija assumta toga sua & convoluta percuteret aquas illas, & divisæ *cederent* huc & illuc: ita transiverunt ipsi ambo per siccum.

9 Fuit tandem ipsis transeuntibus, ut Elija diceret Elischaho, pete, quid faciam tibi, quum nondum assumor abs te? cui dixit Elischah, sit ergo, quæso, portio dupla de tuo spiritu penes me.

10 Cui dixit, rem difficilem petisti: si videris me assumi à te, futurum est tibi sic, sin vero minus, non est futurum.

11 Fuit itaque ipsis pergentibus ambulando colloqui, ut ecce currus igneus & equi ignei separationem facerent inter utrosque: & ascendit Elija turbine in cœlum.

12 Quod Elischah videns ipse clamavit, pater mi, pater mi, currus Jisraelis & equites ejus, donec non videret eum amplius. Postea accipiens vestes suas laceravit eas in duo fragmenta:

13 Sublataque toga Elijæ quæ ceciderat ab eo; reversus constitit ad ripam Jardenis.

14 Ubi quum accipiens togam Elijæ quæ ceciderat ab eo: percussisset aquas illas dicens, ubi *es* Iehova Deus Elijæ? etiam iste quum percussisset aquas, divisæ *cesserunt* huc & illuc, & transivit Elischah.

15 Quod ex adverso videntes filii prophetarum qui *agebant* Jerichunte dixerunt, quievit spiritus Elijæ super Elischahum: quare venientes obviam ei, incurvaverunt se in terram usque *honorem exhibentes* ei.

16 Et dixerunt ei, ecce jam *sunt* cum servis tuis quinquaginta homines strenui, eant quæso ut quærant dominum tuum: *videndum* ne forte sustulerit eum spiritus Iehovæ, & conjecerit eum in aliquem montium, aut in aliquam vallium: qui dixit, non estis missuri.

17 Tandem instantibus apud eum dum differebat, dixit, mittite: miserunt itaque quinquaginta viros, qui quærentes tribus diebus non invenerunt eum.

18 Itaque reversis ad eum, quum ipse consideret Jerichunte, dixit eis, nonne edixeram vobis, ne eatis?

19 Tum dicentibus hominibus illius civitatis Elischaho, ecce jam habitatio hujus civitatis bona *est*, quemadmodum dominus meus videt: sed aquæ malæ sunt, quapropter regio facit abortum.

20 Dixit, sumite mihi paropsidem novam, & ponite ibi salem: qui sumtam *attulerunt* ei.

21 Tum egressus ad scaturiginem illius aquæ, injecit illuc salem: ac dixit, sic ait Iehova, sano aquam hanc, ut non sit inde deinceps mors, aut abortus.

22 Sic sanata est illa aqua usque in hodiernum diem: secundum verbum Elischahi quod loquutus fuerat.

23 Postea ascendebat inde Beth-Elem: ipso autem ascendente via illa, pueri parvi egressi è civitate illa illudebant ei, dicentes ei, ascende calve, ascende calve.

24 Qui cum retrospiciens videret eos, maledixit eis in nomine Iehovæ: quapropter egressæ duæ ursæ è silva illius, discinderunt ex eis quadraginta duos pueros.

25 Unde abiit ad montem Carmeli; & inde reversus est Schomronem.

CAP. III. *Elischah regibus Jisraelis, Jehuda & Edomæorum descendentibus contra Moabitas miraculum & victoriam prædicit.*

IAque Iehoram filius Achabi regnare cœpit super Jisraelem Schomrone, anno decimo octavo Iehoschaphati regis Jehudæ: regnavitque duodecim annis.

2 Et fecit quod malum *videtur* in oculis Iehovæ, sed non sicut pater ipsius & sicut mater ipsius: nam abstulit statuam Bahalis quam fecerat pater ipsius.

3 Verumtamen peccatis Jarobhami filii Nebathi, quibus ad peccandum induxit Iſraelem, adhæſit: non receſſit ab ullo eorum.

4 Meſchah autem rex Moabitarum erat pecuarius: pendebatque regi Iſraelis centena millia agnorum, & centena millia arietum lanatorum.

5 Sed fuerat quum moreretur Achab, ut deficeret rex Moabitarum à rege Iſraelis.

6 Quapropter egreſſus rex Iehoram die illa Schomrone, recenſuit totum Iſraelem:

7 Et abiens miſit ad Iehoſchaphatum regem Iehudæ qui dicerent, Rex Moabitarum defecit à me, profecturuſne es mecum contra Moabitas in prælium? qui dixit aſcendam, ſicut ego ſic tu, ſicut populus meus ſic populus tuus, ſicut equi mei ſic equi tui *ſint*.

8 Dicenti vero, quanam via aſcenſuri ſumus? dixit, via deſerti Edomæorum.

9 Profecto itaque rege Iſraelis cum rege Iehudæ & rege Edomæorum, circumiverunt itinere ſeptidui: deinde non erat aqua pro exercitu, & pro jumentis quæ ſequebantur veſtigia eorum.

10 Quapropter dixit rex Iſraelis; eheu, quod vocavit Iehova tres hos reges, ut traderet eos in manum Moabitarum.

11 Dixit vero Iehoſchaphat, an non *eſt* hic propheta Ichovæ, ut conſulamus Iehovam ex eo? cui reſpondens unus ex ſervis regis Iſraelis dixit, eſt hic Eliſchah filius Schaphati qui infundebat aquam manibus Elijæ.

12 Dicente vero Ichoſchaphato, eſt apud eum verbum Iehovæ: deſcenderunt ad eum rex Iſraelis, & Iehoſchaphat, ac rex Edomæorum.

13 Sed dixit Eliſchah regi Iſraelis, quid mihi tecum *eſt*? abi ad prophetas patris tui & ad prophetas matris tuæ: cui dixit rex Iſraelis, ne *ita dicito*, quandoquidem vocavit Iehova tres reges hos, ut tradat eos in manum Moabitarum.

14 Tum dixit Eliſchah, *ut* vivit Iehova exercituum ante quem adſto, niſi perſonam Iehoſchaphati regis Iehudæ ſuſcipierem, non intuerer te, neque aſpicerem te.

15 Sed nunc aſſumentes *adducite* mihi fidicinem: ſic fuit quum pulſaret fidicen, ut adeſſet ei manus Iehovæ:

16 Et dixit, ſic ait Iehova; faciendæ *ſunt* in valle hac multæ foſſæ.

17 Nam ſic ait Iehova, non ſenſuri eſtis ventum, neque viſuri eſtis pluviam, tamen vallis iſta implebitur aqua, unde bibatis vos, pecoraque veſtra, & jumenta veſtra.

18 Et leve hoc *viſum eſt* in oculis Iehovæ; nam traditurus eſt Moabitas in manum veſtram:

19 Quorum percutietis omnem civitatem munitam, & omnem civitatem lectam, omnemque arborem bonam dejicietis, & omnes fontes aquæ obturabitis: omnem denique poſſeſſionem bonam afficietis lapidibus.

20 Fuit autem mane, quum tempus eſſet efferendi munus, ut ecce aqua veniret à via Edomæa; & impleretur terra illa aqua.

21 Moabitæ vero omnes audierant aſcendere iſtos reges ad pugnandum contra ſe: quapropter convocati fuerant ab omni accingente ſe *primum* cingulo & deinceps, ſtabantque in termino ſuo.

22 Itaque ſurgentes mane, ſole jam orto ſuper aquam illam, quum viderent Moabitæ ex adverſo illam aquam rubentem ut ſanguinem:

23 Dixerunt, ſanguis eſt; omnino deſolaverunt ſe reges iſti, & percuſſerunt alter alterum: quapropter nunc ad prædam, ô Moabitæ.

24 Quumque perveniſſent ad caſtra Iſraelis; ſurgentes Iſraelitæ percuſſerunt Moabitas, ita ut fugerint è facie ipſorum: & perrexerunt percutere Moabitas etiam in ipſa *regione eorum*.

25 Nam civitates eorum deſtruxerunt, & quamque poſſeſſionem bonam injectis quiſque lapidibus ſuis impleverunt, & quemque aquæ fontem obturarunt, ac quamque arborem bonam dejecerunt, donec Kir-Chareſethæ reliquos facerent *Moabita* lapides ejus: quapropter divertentes ſunditores quotiebant eam.

26 Videns autem rex Moabitarum prævalere ſibi hos bellatores; accepit ſecum ſeptingentos viros ſtringentes gladium, ut perrumperent per regem Edomæorum, neque potuerunt.

27 Sed cepit filium ejus primogenitum qui regnaturus erat pro eo, & obtulit eum in holocauſtum ſuper murum ipſum, unde exſtitit fervor magnus contra Iſraelitas: quare profecti ab eo reverſi ſunt in regionem ſuam.

CAP. IV. *Quinque inſignia miracula Eliſchæi.*

MUlier autem quædam ex uxoribus filiorum prophetarum clamabat ad Eliſchæum dicens, ſervus tuus vir meus mortuus eſt, tu vero noſti ſervum tuum timuiſſe Iehovam: creditor autem venit ad rapiendum duos natos meos ſibi in ſervos.

2 Cui dixit Eliſchah, quid facturus ſum tibi? indica mihi, quid *eſt* tibi domi? quæ dixit, non *eſt* ancillæ tuæ quicquam domi, niſi lecythus olei.

3 Qui dixit, abi, pete tibi vaſa foris ab omnibus vicinis tuis; vaſa vacua, nepauca petito.

4 Tum ingreſſa occludes fores tibi & filiis tuis, deinde infundes in omnia vaſa illa, & quod plenum fuerit amoveri jubeto.

5 Itaque abiens ab eo, quum occluſiſſet fores ſibi & filiis ſuis: ipſis admoventibus ad illam, infundebat illa.

6 Fuitque quum plena eſſent vaſa illa, & edicente ea filio ſuo, admove mihi adhuc vas; dixiſſet ei, nullum præterea *eſt* vas; ut conſiſteret oleum.

7 Tunc illa veniens indicavit viro Dei, qui dixit, abi, vende iſtud oleum & repende creditori tuo: tu vero cū filiis tuis, vivito è reliquo.

8 Præterea fuit quodam die, quum pertranſiret Eliſchah Schunemum, ut ibi mulier *quædam* magna prehenderet eum *invitans* ad ſumendum cibum: unde fuit quoties tranſibat, ut diverteret eodem ad ſumendum cibum.

9 Di-

9 Dixit enim illa viro ſuo, ecce jam novi virum Dei ſanctum hunc eſſe; qui tranſit per nos jugiter.

10 Faciamus, quæſo, cœnaculum parvum muro, ubi ponamus illi lectum & menſam, ſellam quoque & lucernam: eritque quum venerit ad nos *ut* divertat eo.

11 Fuit deinde quodam die, quo venerat illuc; quum divertens ad cœnaculum illud cubaſſet ibi:

12 Ut ediceret Gechazi puero ſuo, voca Schunammitidem iſtam: quam ille vocavit, ut ſiſteret ſe coram illo.

13 (E dixerat autem illi, dic jam ei, ecce ſollicita fuiſti erga nos tota ſollicitudine iſta, quid faciendum eſt tua cauſa? eſtne loquendum tua cauſa ad regem, aut ad præfectum militiæ? quæ dixerat, in medio populi mei ego habito.

14 Dicenti vero *Eliſchaho*, quid ergo faciendum eſt ejus cauſa? dixerat Gechazi, at filius non *eſt* ei, & vir ejus *eſt* ſenex.)

15 Dicenti ergo, advoca eam; quum vocaſſet eam, ſtitit illa ſe ad portam illius.

16 Et dixit ille, hac ipſa tempeſtate, quum hoc tempus vigebit: tu amplexatura es filium: quæ dixit, ne domine mi vir Dei, ne mentiaris ancillæ tuæ.

17 Itaque concepit mulier illa, ac peperit filium ea ipſa tempeſtate: quum vigeret illud tempus quo alloquutus fuerat eam Eliſchah.

18 Deinde crevit infans ille: fuitque quodam die, quum egreſſus eſſet ad patrem ſuum apud meſſores;

19 Ut diceret patri ſuo, caput meum, caput meum: qui edixit puero, refer illum ad matrem ſuam.

20 Is referens eum, adduxit ad matrem ejus: ſuper cujus genua quum ſediſſet uſque ad meridiem, mortuus eſt.

21 Tunc ſurſum deportans illa, collocavit eum ſuper lectum viri Dei, & includens eum, egreſſa eſt.

22 Deinde accerſivit virum ſuum dicens, mitte mihi quæſo unum è pueris, & unam aſinarum; ut excurram uſque ad virum Dei, & revertar.

23 Qui dixit, quare iturа es ad eum hodie, cum non *ſit* novilunium, neque ſabbathum? quæ dixit, quieto animo *eſto*.

24 Deinde inſtrata aſina edixit puero ſuo, duc & abi: equitando ne inhibeto mea cauſa, niſi edixero tibi.

25 Sic abiens illa pervenit ad virum Dei in montem Carmeli: fuit autem quum videret eam vir Dei procul, ut ediceret Gechazi puero ſuo, ecce Schunammitis illa:

26 Nunc curre quæſo obviam ei; & dic ei, *eſtne* pax tibi? *eſtne* pax viro tuo? *eſtne* pax nato? quæ dixit, quieto animo *eſto*.

27 Quumque perveniſſet ad virum Dei in montem, prehendit pedes ejus: accedenti autem Gechazi ad depellendum eam edixit vir Dei, ſine eam, nam animus ejus amaritudine affectus eſt in ea, quod Iehova celavit me, neque indicavit mihi.

28 Dicente vero illa, an petieram filium à domino meo? an non dixeram, ne fallas me?

29 Edixit Eliſchah Gechazi, accinge lumbos tuos, & ſumpto ſcipione meo in manum tuam abi; ſi quem inveneris, ne ſalutato eum, & ſi quis te ſalutaverit, ne reſpondeto ei: & ponito ſcipionem meum ſuper faciem pueri.

30 Sed dixit mater pueri, ut vivit Iehova & vivit anima tua, non derelinquam te: quare ſurgens ſequutus eſt eam.

31 Gechazi autem anteceſſerat eos, & poſito ſcipione ſuper faciem pueri, nulla *erat* vox neque ulla attentio: quapropter revertens obviam illi, indicavit illi dicens, non evigilavit puer.

32 Tum ingreſſus eſt Eliſchah domum illius: ecce autem puer mortuus, collocatus *erat* ſuper lectum ipſius.

33 Quo ingreſſus occluſit fores poſt utrumque: & ſupplicavit Iehovam.

34 Deinde conſcendens *lectū* incubuit puero, & imponens os ſuum ori ejus, & oculos ſuos oculis ejus, & volas ſuas volis ejus, extendit ſe ſuper eum: ut incaleſceret caro pueri.

35 Poſtea rurſus ibat per domum modo huc modo illuc, & conſcendens extendebat ſe ſuper illum: tandem ſternutavit puer uſque ſepties, & aperuit puer oculos ſuos.

36 Tum inclamans Gechazin edixit, advoca Schunammitidem iſtam, qui quum advocaſſet eam, venit ad illum: & dixit *Eliſchah* defer filium tuum.

37 Itaque ingreſſa eſt, & procidens ad pedes ejus incurvavit ſe verſus terram; deinde deferens filium ſuum exivit.

38 Eliſchaho autem reverſo Gilgalem, quum fames eſſet in ea terra, & filii prophetarum ſederent coram eo, edixit puero ſuo, diſpone ollam iſtam magnam, & coque pultem pro filiis prophetarum.

39 Egreſſus vero quidam in agrum ad colligendum olera; invenit vitem agreſtem, collegitque ex ea colocynthidum agreſtium plenam veſtem ſuam: & veniens conſciſſas poſuit in olla pultis, non enim noverant.

40 Poſtea infuderunt hominibus ut comederent: ſed fuit comedentibus illis ex ea pulte, ut clamantes ipſi dicerent, mors *eſt* in olla iſta, vir Dei, & non poſſent comedere.

41 Qui dixit, at ſumentes *afferte* farinam, projecitque in ollam: poſtea dixit, infunde huic populo & comedant, nec fuit quicquam mali in olla.

42 Interea quidam veniens è planitie Schaliſchæ attulit ad virum Dei panes primitiarum, viginti panes hordeaceos, & ſpicas recentes cum gluma ſua, itaque edixit, appone huic populo ut comedant.

43 Dixit vero miniſter ejus, quid apponerem hoc centum viris? rurſus edixit, appone huic populo, ut comedant (ſic enim edixit Iehova) abunde & reliquum faciant.

44 Quo apponente eis comederunt, & reliquum fecerunt ſecundum verbum Jehovæ.

CAP. V. *Eliſchah ſanat lepram Nahamanis.*

NAhaman autem præfectus militiæ regis Syriæ erat vir magnus apud dominum

ſuum, & acceptus, quia per eum ediderat Iehova ſalutem Syriæ: ſed vir iſte valens robore erat leproſus.

2 Quumque Syri turmales egreſſi captivam abduxiſſent è terra Iſraelis puellam parvam; quæ fuit adminiſtra uxori Nahamanis:

3 Dixit illa hæræ ſuæ, utinam dominus meus *eſſet* coram propheta illo qui *habitat* in Schomrone, tum reſtitueret eum à lepra ejus.

4 Itaque veniens *quidam* indicavit domino ſuo, dicendo; hæc & talia loquuta eſt puella iſta, quæ *eſt* è terra Iſraelis.

5 Cui dicente rege Syriæ, age, abi, & mittam literas ad regem Iſraelis; abiens accepit in manu ſua decem talenta argenti, & ſex millia aureorum, ac decem mutandas veſtes:

6 Et attulit literas ad regem Iſraelis, quibus dicebat: nunc ergo, quum pervenerint hæ literæ ad te, ecce mitto ad te Nahamanem ſervum meum, ut reſtituas eum à lepra ejus.

7 Fuit vero quum legiſſet rex Iſraelis illas literas, ut lacerans veſtimenta ſua, diceret, an Deus ſum ad morte afficiendum, & ad reſtituendum vitæ, quod iſte mittit ad me ut reſtituam virum à lepra ſua? at profecto cognoſcite, quæſo, ac videte, iſtum fabricari ſibi occaſionem contra me.

8 Sed fuit ubi audivit Eliſchah vir Dei regem Iſraelis laceraſſe veſtimenta ſua, ut mitteret indictum regi, quare laceraſti veſtimenta tua? veniat jam ad me, & experietur prophetam eſſe in Iſrael.

9 Venit itaque Nahaman cum equis ſuis & cum curru ſuo; ac ſubſtitit ad portam domus cauſa Eliſchahi.

10 Sed miſit ad eum Eliſchah nuncium, dicentem; abi & lavato te ſepties in Jardene, ſic reſtituetur caro tua tibi, & mundus eris.

11 Tum efferveſcens Nahaman abibat: dicebat enim, ecce dicebam, procul dubio exiturus eſt ad me, & conſiſtens invocaturus nomen Iehovæ Dei ſui, & agitaturus manum ſuam in ipſo loco, ut reſtituat leproſum.

12 An non melior *eſt* Abana & Pharphat flumina Damaſci omnibus aquis Iſraelis? an non poſſem lavare me illis ut mundus eſſem? ſic converſus abibat cum æſtuante ira.

13 Accedentes vero ſervi ejus alloquuti ſunt eum; ac dixerunt, domine mi, *ſi* rem magnam iſte propheta edixiſſet tibi, an non facturus fuiſſes? quanto igitur magis quum edicit tibi, lava te & mundus eſto?

14 Itaque deſcendens immerſit ſe in Iardenem ſepties, ſecundum verbum viri Dei: & reſtituta eſt caro ejus, ut caro pueri parvi, & mundus factus eſt.

15 Tum reverſus ad virum Dei, ipſe cum omnibus copiis ſuis, venit & ſtitit ſe coram eo, dicens: ecce jam novi nullum eſſe Deum in tota terra niſi in Iſraele: quare nunc accipe quæſo munus à ſervo tuo.

16 Dixit vero *Eliſchah*; *ut* vivit Iehova ante quem ſto, non ſum accepturus: & quamvis inſtaret apud eum ut acciperet, renuit.

17 Cui dixit Nahaman, ſaltem detur quæſo ſervo tuo duorum mulorum onus è terra: non enim eſt facturus amplius ſervus tuus holocauſtum aut ſacrificium diis alienis, ſed Iehovæ.

18 Hac in re condonet Iehova ſervo tuo: quum ingreditur dominus meus ædes Rimmonis ut incurvet ſe ibi (nam is nititur manu mea) ſi incurvavero me in æde Rimmonis, Hoc incurvare meum in æde Rimmonis condonet quæſo Iehova ſervo tuo, in hac re.

19 Sed dixit ei Eliſchah, abi cum pace; ita abiit ab eo exiguum ſpatium terræ.

20 Dixit vero Gechazi miniſter Eliſchahi viri Dei; ecce cohibuit ſe dominus meus apud Nahamanem Syrum iſtum, ne acciperet è manu ejus id quod adduxerat: ſed ut vivit Iehova curram poſt eum ut accipiam ab eo aliquid.

21 Itaque perſequutus eſt Gechazi Nahamanem: quem videns Nahaman accurrentem poſt ſe, deſiliit è curru ſuo obviam ei, ac dixit; proſperene?

22 Qui dixit proſpere, dominus meus mittit me ad dicendum; ecce jam modo venerunt ad me duo pueri à monte Ephrajimi è filiis prophetarum: da quæſo pro eis talentum argenti & duas mutandas veſtes.

23 Cui dixit Nahaman, acquieſce, cape duo talenta: inſtititque apud eum ut ligaret duo talenta argenti in duobus loculis, & duas mutandas veſtes, quæ tradidit duobus pueris ſuis ut ferrent ante illum.

24 Sed quum pervenit ad clyvum, accipiens è manu eorum depoſuit in quadam domo; poſtquam dimiſiſſet homines illos & abiviſſent.

25 Deinde ipſe ingreſſus ut ſtitit ſe domino ſuo dixit ei Eliſchah, undenam Gechazi? qui dixit, non ivit ſervus tuus huc aut illuc.

26 Dixit vero ei *Eliſchah*, non abierat animus meus, quum converteret ſe vir à curru ſuo obviam tibi? an tempus *erat* accipiendi argentum, aut accipiendi veſtes, aut oleas, aut vineas, aut greges, aut armenta, aut ſervos, aut ancillas?

27 Idcirco lepra Nahamanis adhæreto tibi, & ſemini tuo in ſeculum: ſic egreſſus eſt à conſpectu ejus, affectus lepra *alba* ſicut nix.

CAP. VI. *Syri Eliſchahum inſequentes, abeo in manus hoſtium traduntur, poſtea & Eliſchah à Rege Iſraelis occidi jubetur.*

DIxerunt autem filii prophetarum Eliſchaho; ecce jam hic locus, ubi nos conſidemus coram te, anguſtior eſt, quam ut nobis ſit ſatis.

2 Abeamus quæſo uſque ad Iardenem, ut accipientes inde quiſque tignum unum, paremus nobis illic locum ubi habitemus: qui dixit, abite.

3 Dicente vero uno illorum, acquieſce quæſo & i cum ſervis tuis, dixit, ego iturus ſum.

4 Itaque ivit cum eis: & quum veniſſent ad Iardenem, cædebant ligna.

5 Fuit autem illorum uno dejiciente tignum, ut *tignum* cum ferro caderet in aquam: quapropter exclamabat dicens, Eheu domine mi: eſt enim commodatum.

6 Cui dixit vir Dei, quo cecidit? quumque oſtẽ-

oſtendiſſet ei locum, præcidens lignum injecit illuc, ita fecit ut enataret ferrum.

7 Deinde dixit: tolle tibi: ita extendens manum ſuam recepit illud.

8 Præterea quum rex Syriæ gereret bellum contra Iſraelitas; & conſilium iniret cum ſervis ſuis dicendo, apud locum cujuſdam N. *erit* metatio mea.

9 Mittebat vir Dei ad regem Iſraelis dicendo, cave tibi ne tranſeas per locum illum; nam ibi Syri inſidiantur.

10 Quare mittebat rex Iſraelis ad locum de quo dixerat ipſi vir Dei, & monuerat ipſum ut caveret ſibi illic; non ſemel neque bis.

11 Perturbato itaque animo regis Syriæ ſuper re hac: inclamans ſervos ſuos dixit eis, an non indicaretis mihi, quis ex noſtris ad regem Iſraelis *retulit?*

12 Cui dixit unus è ſervis ejus, non *facit illud*, domine mi rex: nam Eliſchah propheta ille qui *eſt* in Iſraele, indicat regi Iſraelis verba ipſa quæ loqueris in conclavi cubilis tui.

13 Tum dixit, ite & videte ubinam eſt, ut mittens capiam eum: nunciatumque eſt ei, dicendo, ecce *eſt* Dothane.

14 Miſit itaque illuc equos & currus, ac copias numeroſas, quæ venientes noctu, cinxerunt obſidione civitatem illam.

15 Mane autem miniſter viri Dei ſurgens, quum exiret, ecce copiæ circumdabant civitatem, & equi & currus; dixitque ei puer ejus, eheu domine mi, quomodo faciemus?

16 Cui dixit, ne metuito; nam plures *ſunt* qui nobiſcum quam qui cum illis *ſunt*.

17 Et orans Eliſchah dixit, ô Iehova aperi quæſo oculos ejus ut videat: & aperiente Iehova oculos pueri illius, vidit quod ecce mons ille plenus *erat* equis & curribus igneis circa Eliſchahum.

18 Quumque deſcenderent ad eum, oravit Eliſchah Iehovam ac dixit, percute quæſo gentem iſtam ſubito ſcotomate, qui percuſſit eos ſubito ſcotomate ſecundum verbum Eliſchahi.

19 Tum dixit eis Eliſchah, non *eſt* hæc via, neque hæc eſt civitas illa; ſequimini me, & ducam vos ad virum illum quem quæritis: ſic duxit eos Schomronem.

20 Fuit autem quum ingreſſi eſſent Schomronem; dicente Eliſchaho, ô Iehova aperi oculos iſtorum, ut videant: ut aperiret Iehova oculos eorum, & viderent quod ecce eſſent in medio Schomronis.

21 Dicebat vero rex Iſraelis Eliſchaho quum videret eos, percutiamne? percutiam, pater mi?

22 Qui dixit: ne percutito, an quos captivos abduceres gladio tuo & arcu tuo, *eos* percuteres? propone panem & aquam illis, ut comedant & bibant, deinde abeant ad dominum ſuum.

23 Itaque apparavit eis apparatum magnum, quumque comediſſent & bibiſſent, dimiſit eos, & abierunt ad dominum ſuum: neque perrexerunt deinceps turmæ Syrorum invadere terram Iſraelis.

24 Sed fuit poſtea, ut congregans Ben-hadad rex Syriæ totum exercitum ſuum, aſcenderet & obſideret Schomronem.

25 Ideoque exſtitit fames magna Schomrone, dum ecce obſidebant eam: adeo ut eſſet caput aſini octogenûm *ſiclorum* argenti, & quarta pars, venter ipſe *qui eſt* in cavo columbarum quinûm *ſiclorum* argenti.

26 Fuitque rege Iſraelis tranſeunte ſecundum murum, ut mulier *quædam* clamaret ad eum dicens, ſerva, domine mi rex.

27 Qui dixit, ne ſervet te Iehova, unde ſervarem te? an ex area? aut ex torculari;

28 Dixit præterea ei rex: quid tibi *eſt?* quæ dixit, mulier iſthæc dixerat mihi; da filium tuum ut comedamus eum hodie, filium autem meum comedemus cras.

29 Coximus itaque filium meum, & comedimus eum: ſed quum dicerem ei die alio, da filium tuum ut comedamus eum, abſcondit filium ſuum.

30 Fuit vero quum audiſſet rex verba mulieris illius, ut laceraret veſtimenta ſua, dum tranſiret ſecundum murum: quod quum vidit populus *intra civitatem*, ecce cilicium *impoſuit* carni ſuæ.

31 Quapropter dixit *rex*, ita faciat mihi Deus & ita pergat; ſi manſerit caput Eliſchahi filii Schaphati in eo hodie:

32 Eliſcha autem ſedebat domi ſuæ, & ſeniores ſedebant cum eo: & mittente *Rege* quemdam ex iis qui adſtabant ſibi, quum nuncius ad eum nondum perveniſſet, ipſe jam dixerat ſenioribus, pervidetiſne ut mittit filius occiſoris iſte qui auferat caput meum? videte quum ingredietur nuncius iſte, occludite fores, & comprimite eum in ipſis foribus: an non ſtrepitus pedum domini ejus ſequitur eum?

33 Adhuc ipſo loquente cum illis, ecce nuncius ille deſcendit verſus eum: & dixit, ecce hoc malum *ſit* à Iehova, quid conſiderem Iehovæ amplius? *Caput* VII.

34 Dixit vero Eliſchah, audite verbum Iehovæ: ſic ait Iehova, hoc tempore cras ſatum ſimilæ ſiclo, & bina ſata hordei *venient* ſiclo, in porta Schomronis.

35 Reſpondit autem viro Dei tribunus ille cujus manu rex nitebatur, ac dixit: ecce ſi Iehova faceret cataractas in cœlis, an poſſet eſſe res iſta? cui dixit *Eliſchah*, ecce tu id viſurus es oculis tuis, ſed ex eo non es eſurus.

CAP. VII. *Syri calitus ab obſidione Schomronis fugantur.*

ERant autem quatuor homines leproſi ad januam portæ *Schomronis*: qui dicebant alter alteri, quid deſidemus hic donec moriamur?

2 Si dicamus ingrediamur civitatem, at fames *eſt* in civitate, ideo moriemur ibi, ſive deſideamus hic, itidem moriemur: nunc itaque agite, deficiamus ad caſtra Syrorum, ſi nos vivere ſinent vivemus, ſin vero morte affecerint nos etiam moriemur.

3 Quare ſurgentes ipſo crepuſculo ut venirent in caſtro Syrorum, venerunt uſque

ad finem caſtrorum Syrorum, ubi ecce nemo *erat*.

4 Nam dominus effecerat ut audirent caſtra Syrorum ſtrepitum curruum & ſtrepitum equorum, ſtrepitum copiarum magnarum: adeo ut dicerent alter alteri, ecce mercede conduxit rex Iſraelis contra nos reges Chitthæorum & reges Ægypti, ut invadant nos.

5 Itaque ſurgentes aufugerant ipſo crepuſculo; & dereliquerant tentoria ſua, & equos ſuos, & aſinos ſuos, ipſa caſtra quemadmodum erant: denique fuga conſuluerant vitæ ſuæ.

6 Quum ergo venientes leproſi iſti uſque ad finem caſtrorum, & ingreſſi in tentorium unum comediſſent & bibiſſent, deportarunt inde argentum aurumque & veſtes, quæ abeuntes abſconderunt: rurſus venientes in tentorium aliud ſimiliter deportarunt inde, & abeuntes abſconderunt.

7 Tunc dixerunt alter alteri, non recte facimus, dies iſte dies boni nuncii *eſt*, & nos taceremus? ſi exſpectaverimus uſque ad lucem matutinam, utique obventura eſt nobis culpa: quare nunc agite, & euntes indicemus domui regis.

8 Venientes itaque inclamaverunt janitorem civitatis: & indicaverunt illis dicendo, ingreſſi ſumus caſtra Syrorum, ubi ecce nemo *eſt*, ne vox quidem hominis *auditur*: ſed equi ligati & aſini ligati, & tentoria, quemadmodum erant.

9 Hoc inclamante reliquos janitores; indicarunt illi domui regis intus.

10 Surgens itaque rex noctu dicebat ſervis ſuis, indicabo jam vobis id quod faciant nobis Syri: ſciunt famelicos nos eſſe, ideo exiverunt excaſtris, ut abſconderent ſeſe in agro dicentes, quum egreſſi fuerint è civitate, capiemus eos vivos, & civitatem invademus.

11 Reſpondens autem unus è ſervis ejus dixit, ergo accipiantur quæſo quinque ex equis reliquis, qui relicti ſunt in ea; ecce ita ſunt *equi* totius multitudinis Iſraelitarum qui reliqui ſunt in ea, ecce, *inquam*, ſunt ut *equi* totius multitudinis Iſraelitarum, qui defecerunt: & mittentes videamus.

12 Itaque acceperunt duos equos vectarios; quos miſit rex poſt caſtra Syrorum dicendo, ite & videte.

13 Ita perſequuti ſunt eos uſque ad Jardenem; ecce autem tota illa via plena erat veſtibus, & inſtrumentis, quæ projecerant Syri inter feſtinandum: quod reverſi nuncii indicarunt regi.

14 Quare egreſſus populus diripuerunt caſtra Syrorum; fuitque ſatum ſimilæ *venale* ſiclo, & bina ſata hordei ſiclo ſecundum verbum Iehovæ.

15 Rex autem præfecerat portæ tribunum illum cujus manu nitebatur, quem proculcaverunt populus in porta, ita ut moreretur: quemadmodum loquutus fuerat vir Dei, quum loqueretur deſcendente rege ad ipſum.

16 Fuerat enim quum alloqueretur vir Dei regem dicendo; bina ſata hordei ſiclo, & ſatum ſimilæ ſiclo *venale* erit hoc tempore cras in porta Schomronis:

17 Ut reſponderent tribunus iſte viro Dei, dicens; ecce ſi faceret Iehova cataractas in cœlis, an eſſe poſſet ſecundum verbum hoc? dixeratque *Eliſchah*, tu id viſurus es oculis tuis, ſed ex eo non eſurus.

18 Fuit ergo illic ſic: nam proculcarunt eum populus in porta, ita ut moreretur.

CAP. VIII. *Vaticinatur Eliſchah ſeptennem famem, mortem Ben-hadadi, & Chazaelis in regem adoptionem.*

ELiſchah autem edixerat mulieri illi cujus filium vitæ reſtituerat, dicendo, ſurge & abi tu cum familia tua, & peregrinare ubicunque peregrinari poteris: nam proclamavit Iehova famem, quæ etiam advenit in hanc terram ad ſeptennium.

2 Surgens itaque mulier illa fecerat ſecundum verbum viri Dei: abierat enim ipſa cum familia ſua; & peregrinata fuerat in terra Peliſchthæorum ſeptem annos.

3 Fuit vero exactis ſeptem annis, quum reverſa eſſet mulier è terra Peliſchthæorum; ut prodiret ad implorandum regem pro domo ſua, & pro agro ſuo;

4 Interea rex alloquebatur Gechazin puerum viri Dei, dicendo; narra, quæſo mihi omnes res magnas quas fecit Eliſchah.

5 Itaque fuit illo narrante regi, quo modo vitæ reſtituiſſet mortuum, ut ecce mulier illa cujus filium reſtituerat vitæ, imploraret regem pro domo ſua & pro agro ſuo: quapropter dixit Gechazi, domine mi rex, hæc illa *eſt* mulier, & hic filius ejus, quem vitæ reſtituit Eliſchah.

6 Interrogante autem rege mulierem illam, quum enarraſſet ipſi; dedit illi rex aulicum unum dicens, cura reſtitui quidquid *eſt* illius, etiam omnes proventus agri, ex *quo* die dereliquit hanc terram ad hoc uſque tempus.

7 Poſtea venit Eliſchah in Damaſcum, quum Ben-hadad rex Syriæ ægrotaret: indicatumque eſt ei dicendo, venit vir Dei huc uſque.

8 Itaque edixit rex ille Chazaeli, accipe in manu tua munus, & i obviam viro Dei; ut conſulas Iehovam ex eo, dicendo, an revaleſcam ex morbo hoc?

9 Tum abiturus Chazael obviam ei, accepit munus in manu ſua, & ex quavis re præſtante Damaſci, onus quadraginta camelorum: & veniens ſubſtitit coram eo, ac dixit, filius tuus Ben-hadad rex Syriæ miſit me ad te, dicendo, an revaleſcam ex morbo hoc?

10 Cui dixit Eliſchah, abi, dic, non omnino revaleſces: nam oſtendit mihi Iehova eum omnino moriturum.

11 Et quamvis contineret vultum ſuum ac componeret dudum; tandem flevit vir Dei.

12 Cui dicente Chazaele, quare dominus meus flet? dixit, quia novi illud malum quo affecturus es filios Iſraelis, munitiones eorum committes igni, & juvenes eorum gladio occides, & infantes illorum allides, ac prægnantes eorum diſſindes.

13 Dixit vero Chazael, *non faciam*, nam quid

quid *eſt* ſervus tuus hic canis, ut faciat rem magnam hanc? cui dixit Eliſchah, oſtendit mihi Iehova te *fore* regem ſuper Syriam.

14 Tum abiens ab Eliſchaho venit ad domi num ſuum, qui dixit ei, quid dixit Eliſchah? dixit mihi, inquit, omnino revaleſces.

15 Sed fuit poſtridie quum acceptam ſtragulam intingens in aquam extenderet ſuper faciem illius, ut moreretur *ille*; ſic regnavit Chazael pro illo.

16 Anno autem quinto Joramı filii Achabi regis Iſraelis, quum Jehoſchaphat *eſſet* rex Jehudæ; regnare cœpit Jehoram filius Jehoſchaphati, rex Jehudæ.

17 Natus triginta duos annos erat quum regnare inciperet; & octo annis regnavit Jeruſchalaimis:

18 Ambulavitque in via regum Iſraelis, quemadmodum faciebant domus Achabi; nam filia Achabi erat ei uxor, & fecit quod malum *videtur* in oculis Iehovæ:

19 Tamen noluit Iehova perdere Jehudam, propter Davidem ſervum ſuum: quemadmodum dixerat de eo, ſe daturum illi lucernam in filios ejus omnibus diebus.

20 Diebus hujus defecit Edom ne ſubjectus eſſet Jehudæ; & conſtituerunt ſuper ſe regem.

21 Quapropter profectus eſt Joram Tzahirem, & omnes currus cum eo: fuitque ipſo ſurgente nocte, ut percuteret Edomæos circumjacentes ſibi, & præfectos curruum, fugeretque populus iſte ad tentoria ſua.

22 Attamen perſtitit in defectione Edom, ne ſubjectus eſſet Jehudæ, in hunc uſque diem: tunc defecit Libna eodem tempore.

23 Reliquæ autem res Jorami & quidquid fecit; nonne ſunt ſcripta in libro Chronicorum Regum Jehudæ?

24 Quumque occubuiſſet Joram cum patribus ſuis, & ſepultus eſſet cum patribus ſuis, in civitate Davidis; regnavit Achazja filius ejus pro eo.

25 Anno duodecimo *ineunte* Jorami filii Achabi regis Iſraelis, regnare cœpit Achazja filius Jehorami, rex Jehudæ.

26 Natus viginti duos annos Achazja quum regnare inciperet, anno uno regnavit Jeruſchalaim is: cujus matri nomen Hatalja nata Homri rege Iſraelis.

27 Et ambulavit in via domus Achabi, fecitque quod malũ *videtur* in oculis Iehovæ ſicut domus Achabi; quia gener domus Achabi erat.

28 Quapropter ivit cum Joramo filio Achabi in bellum contra Chazaelem regem Syriæ ad Ramothas Gilhadis; ubi percuſſerunt Syri Joramum.

29 Et reverſus eſt Joram rex, ut curaret ſe Jizrehele à plagis quibus percuſſerant cũ Syri Ramæ inter prælianduũ cum Chazaele rege Syriæ: Achazja vero filius Jerohami rex Jehudæ deſcendit ad inviſendum Joramum filium Achabi Jizrehelem, eo quod ægrotus eſſet.

CAP. IX. *Jehu malltus & flagellum impietatis Achabi.*

ELiſchah autem propheta, vocato uno è filiis prophetarum; edixit ei, accinge lumbos tuos & accipiens lenticulam olei hanc in manu tua, abi Ramothas Gilhadis.

2 Et ubi perveneris illuc; deſpiciens *quære* illic Jehu filium Jehoſchaphati filii Nimſchi, & ingreſſus facies ut ſurgat è medio fratrum ſuorum, & introduces eum in intimum conclave.

3 Tunc accepta lenticula olei infundes capiti ejus, ac dices, ita ait Iehova, ungo te in regem ſuper Iſraelem: deinde aperiens fores fugies, neque differto.

4 Itaque abiit puer ille, puer propheta ille Ramothas Gilhadis.

5 Qui ingreſſus, quum ecce principes copiarum conſidebant, dixit, verbum mihi *eſt* ad te, ô princeps: cui dicente Jehu, ad quem ex omnibus nobis? dixit, ad te, ô princeps.

6 Quum ergo ſurgens ingreſſus eſſet intro, infudit oleum capiti ejus: ac dixit ei, ita ait Iehova Deus Iſraelis, ungo te in regem ſuper populum Iehovæ, ſuper Iſraelem:

7 Ut percutias domum Achabi domini tui: ſic ulciſcar cædem ſervorum meorum prophetarum, & cædem omnium ſervorum Iehovæ à manu Izebelæ;

8 Pereunte tota familia Achabi; quum exſcindam Achabo mingentem ad parietem, concluſumque & relictum in Iſraele.

9 Et reddam domum Achabi, ſicut domum Jarobhami filii Nebati, & ſicut domum Bahaſchæ filii Achijæ.

10 Etiam Izebelam comedent canes, in portione Jizrehelitana, nec *erit* qui ſepeliat: deinde aperiens fores, aufugit.

11 Jehu vero regreſſo ad ſervos domini ſui, dicebat *quiſque*, proſperene? quare venit demens iſte ad te? quibus dixit, vos noviſtis hominem & ſermonem ejus.

12 Tandem dicentibus, falſum *eſt*, indica quæſo nobis, dixit, his & talibus alloquutus eſt me dicendo, ita ait Iehova, ungo te in regem ſuper Iſraelem.

13 Tunc feſtinanter accipientes quiſque veſtem ſuam, ſuppoſuerunt ei in faſtigio graduum; & clangentes buccina dicebant, regnat Jehu.

14 Deinde conjuravit Jehu filius Jehoſchaphati filii Nimſchi contra Joramum (Joram autem cuſtodiam poſuerat Ramothis Gilhadis ipſe cum toto Iſraele, adverſus Chazaelem regem Syriæ:

15 Et reverſus erat Jehoram rex, ut curaretur Jizrehele à plagis quibus percuſſerant eũ Syri, quum pugnaret contra Chazaelem regem Syriæ) & dixit Jehu; ſi eſt vobis in animo, ne exito *quiſquam* proripiens ſe ex hac civitate, ut abeat renunciatum Jizrehelem.

16 Tum equitans Jehu ivit Jizrehelem, quia Joram decumbebat ibi: Achazja vero rex Jehudæ deſcenderat ad inviſendum Joramum.

17 Speculator autem ſtans in turri Jizrehele, quum videret agmen Jehu intervenien dum dixit; alicujus agmen video: tum dixit Jehoram, accipe equitem; & mitte illis obviam, qui dicat, proſperene?

18 Abiens itaque eques obviam ei dixit, ita ait rex, proſperene? cui dixit Jehu, quid

tua

tua de proſperitate ? diverte ad aſſeclas meos : quam ob rem indicavit ſpeculator dicendo ; pervenit nuncius ille ad eos uſque, ſed non revertitur.

19 Et miſit equitem alterum ; qui veniens ad eos dixit, ita ait rex, proſperene ? cui dixit Jehu, quid tua de proſperitate ? diverte ad aſſeclas meos.

20 Quod indicavit ſpeculator, dicendo, pervenit uſque ad eos, ſed non revertitur : & ductus iſte, *eſt* quaſi ductus Jehu filii Nimſchi, nam præcipitanter ducere ſolebat.

21 Tum dicente Iehoramo, junge, junxit *auriga* currum ejus : ſic egreſſus Iehoram rex Iſraelis & Achazja rex Iehudæ quiſque in curru ſuo, proceſſerunt obviam Iehu, quem invenerunt in portione Nabothi Jizrehelitæ.

22 Fuit autem quum videret Iehoram Iehu, ac diceret ; proſperene Iehu ? ut is diceret, quid iſtud proſpere dum ſcortationes Izebelæ matris tuæ, & præſtigiæ ejus quam plurimæ *durant* ?

23 Itaque avertens Iehoram manus illius, fugiebat ; dicens Achazjæ, dolus *eſt* Achazja :

24 Sed Iehu vehementiſſime adducto manu ſua arcu percuſſit Iehoramum interſcapilia ejus, ita ut exiret ſagitta ex corde ejus : ſic corruit in curru ſuo.

25 Deinde edixit Bidkari tribuno ſuo, tolle, projice eum in portionẽ agri Nabothi Jizrehelitæ : nam recordare, me & te pariter equitantibus binis poſt Achabum patrem iſtius, Iehovam protuliſſe adverſus eum onus hoc ;

26 *Nempe*, *ne vivam* niſi cædem Nabothi, & cædem filiorum ejus, videre hesterna veſpera, dictum Iehovæ, & rependero tibi in hac ipſa portione, dictum Iehovæ : quare nunc tolle, projice eum in hanc portionem, ſecundum verbum Iehovæ.

27 Quod Achazja rex Iehudæ videns, aufugit via domus hortenſis : ſed perſecutus eum Iehu, edixit, etiam ipſum percutite in ſuo curru. *ſic percuſſerunt eum* in aſcenſu Guris qui *eſt* ad Jiblehamum, unde fugit Migiddunten, ubi mortuus eſt.

28 Poſtea currui imponentes eum ſervi ejus *abduxerunt* Ieruſchalaima : ſepeliverunteque eum in ſepulcro ejus cum patribus ejus in civitate Davidis.

29 Anno autem undecimo *completo* Ioramo filio Achabi ; regnare cœperat Achazja ſuper Iehudam.

30 Præterea adveniente Ichu Jizrehelem ; audiens Izebel appoſito fuco oculis ſuis, & aptato capite ſuo, proſpiciebat per feneſtrã.

31 Quumque Iehu ingrederetur portam ; dixit illa, proſperene ô Zimri occiſor domini ſui ?

32 Ille vero ſublata facie ſua ad feneſtram illam : dixit, quis *ſacit* mecum ? quis ? & reſpicientibus ad eum duobus *vel* tribus aulicis ;

33 Dixit, deturbate eam, qui deturbarunt eam : & aſperſa eſt pars ſanguinis ejus parieti & equis, & conculcavit eam *Jehu*.

34 Deinde ingreſſus comedit & bibit : edixitque, reviſite jam maledictam iſtam, & ſepelite eam, nam filia regis eſt.

35 Abierunt ergo ad ſepeliendum eam : ſed non invenerunt ex ea, niſi calvariam, & pedes ; ac volas manuum.

36 Quod quum reverſi indicaviſſent ei ; dixit, verbum Iehovæ eſt, quod loquutus fuerat per ſervum ſuum Elijam Thiſchbitem dicendo : in portione Jizrehelitica comedent canes ipſi carnem Izebelæ.

37 Itaque ſit cadaver Izebelæ tanquam ſtercus in ſuperficie agri ; in portione Jizrehelis : ut non dicant, hæc *eſt* Izebel.

CAP. X. *Jehu pergit in ſuo zelo ; quia tamen non receſſit à peccatis Jarobhami caditur Iſrael à Chazaele.*

ERant autem Achabo ſeptuaginta filii Schomrone : quamobrem ſcripſit Iehu literas quas miſit Schomronem ad principes Jizrehelis, ſeniores & nutricios Achabi, edicendo,

2 Nunc ergo, quum pervenerint literæ iſtæ ad vos, quandoquidem apud vos *ſunt* filii domini veſtri ; & penes vos currus & equi, civitas quoque munita, & arma :

3 Diſpicietis optimum & rectiſſimum è filiis domini veſtri quem collocetis in ſolio patris ſui : & pugnabitis pro domo domini veſtri.

4 Qui timentes vehementiſſime dicebant ecce duo iſti reges non ſubſtiterunt coram eo, & quomodo ſubſiſteremus nos ?

5 Quapropter miſit præfectus domui & præfectus civitatis, ſeniores etiam & nutricii ad Iehu dicendo, ſervi tui ſumus, ideoque quidquid edixeris nobis faciemus : non præficiemus ullum regem, quod bonum *videtur* in oculis tuis facito.

6 Tum ſcripſit ad eos literas ſecundo, dicens, ſi mei eſtis & voci meæ auſcultatis, aſſumtis capitibus ſingulorum filiorum domini veſtri venite ad me hoc ipſo tempore cras Jizrehelem : filii autem regis, ſeptuaginta viri *erant* apud magnates illius civitatis, qui educabant eos.

7 Fuit itaque, quum perveniſſent iſtæ literæ ad ipſos, ut accipientes filios regis jugularent ſeptuaginta viros : & imponentes capita eorum ſportis, mitterent ad eum Jizrehelem.

8 Tum veniens nuncius indicavit ei dicendo, attulerunt capita filiorum regis : qui dixit, componite illa duobus acervis ad januam portæ uſque mane.

9 Fuit deinde mane quum egreſſus ſubſtitiſſet, ut diceret toti populo, juſti eſtis : ecce ego conſpiravi contra dominum meum, & occidi eum, & quis percuſſiſſet omnes iſtos ?

10 Agnoſcite jam non oportere ut excidat *quicquam* in terram de verbo Iehovæ, quod loquutus eſt Iehova contra domum Achabi : ſed Iehovam efficere quod loquutus erat per ſervum ſuum Elijam.

11 Deinde percuſſit Iehu omnes qui reliqui erant de domo Achabi Jizrehele & omnes magnates ejus, & neceſſarios ejus, & ſacerdotes ejus : donec non relinqueret ei ſuperſtitem :

12 Nam ſurgens abivit, profecturus Schomronem ;

ronem: quumque eſſet Beth-Hekedi paſtorum in itinere.

13 Jehu inventis agnatis Achazjæ regis Jehudæ dixit, qui eſtis: qui dixerunt, agnati Achazjæ ſumus, & deſcendimus ad ſalutandum filios regis & filios Auguſtæ:

14 Quamobrem edixit *Jehu*: prehendite illos vivos, qui prehenderunt eos vivos: & jugularunt eos apud ciſternam Beth-Hekedi, quadraginta duos viros, ita ut non reliquum faceret quemquam ex eis.

15 Poſtea abiens inde quum inveniſſet Jehonadabum filium Recabi, occurrentem ſibi & bene precantem ſibi, dixit illi, an ineſt animo tuo rectum *erga me*, quemadmodum animo meo erga animum tuum? cui dicente Jehonadabo, eſt. ſi eſt, *inquit*, cedò manum tuam: & ubi dediſſet manum ſuam, juſſit eum conſcendere ad ſe in currum:

16 Dicens, veni mecum, & vide zelũ meum pro Jehova: ſic impoſuerunt cũ currui illius.

17 Quumque veniſſet Schomronem, percuſſit omnes qui reliqui fuerant Achabo Schomrone, donec perderet eum, ſecundum verbũ Jehovæ quo alloquutus fuerat Elijam.

18 Poſtea Jehu congregato toto populo dixit eis, Achab coluit Bahalem parum; Jehu colet eum multum.

19 Quare nunc omnes prophetas Bahalis, omnes ſervos ejus, & omnes ſacerdotes ejus vocate ad me, ullusne deſiderator, nam ſacrificium magnum mihi *ſacrificandum eſt* Bahali, quiſquis deſiderabitur ne vivito: Jehu autem faciebat fraude, ut perderet ſervos Bahalis.

20 Et dixit Jehu, ſanctificate diem interdicti Bahali, quem proclamaverunt.

21 Miſit enim Jehu per totum Jiſraelem, ut venirent omnes ſervi Bahalis, neque relinqueretur quiſquam qui non veniret: quibus ingreſſis in ædem Bahalis, plena erat ædes Bahalis confertim.

22 Tum edixit ei qui præerat veſtiario, prome veſtimentum in quoſque ſervos Bahalis, qui promſit eis veſtimentum.

23 Et ingreſſus Jehu cum Jehonadabo filio Recabi in ædem Bahalis; edixit ſervis Bahalis, perveſtigate & videte ne ſit hic vobiſcum è ſervis Jehovæ *quiſquam*, ſed ſervi Bahalis ſoli.

24 Quum itaque veniſſent ad faciendum ſacrificia & holocauſta: Jehu diſpoſitis ſibi foris octoginta viris, ejus viri anima *à* quo proripuerit ſe *quis* ex hominibus iſtis quos ego committo manibus veſtris, pro anima illius futura eſt.

25 Deinde fuit quum abſolveret *ſacerdos* facere holocauſtum: ut ediceret Jehu curſoribus & tribunis, ingredimini, percutite eos, ne exito quiſquam, qui percuſſerunt eos acie gladii; tum abjecerunt curſores & tribuni eos, deinde perrexerunt in ædem Bahalis *per* civitatem quamque.

26 Et educentes ſtatuas ædis Bahalis comburebant eam:

27 Deſtruebantque ſtatuam Bahalis: & deſtructa æde Bahalis diſponebant eam in latrinas uſque in hodiernum diem.

28 Sic perdidit Jehu Bahalem ex Jiſraele.

29 Verumtamen à ſequendis peccatis Jarobhami filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Jiſraelem, non receſſit Jehu: à vitulis aureis qui Beth-Ele, & qui Dane *erant*.

30 Quamobrem dixit Jehova Jehu eo quod bene feciſti quod rectum *videtur* in oculis meis, omnino quod *erat* in animo meo feciſti domui Achabi: abnepotes tui ſedebunt in ſolio Jiſraelis.

31 Sed Jehu non obſervavit ut ambularet in lege Jehovæ Dei Jiſraelis ex toto animo ſuo: non receſſit à peccatis Jarobhami quibus ad peccandum induxit Jiſraelem.

32 Temporibus illis cœpit Jehova truncare Jiſraelem, percutiente eos Chazaele in toto termino Jiſraelis:

33 A Jardene ad ortum ſolis, totam terram Gilhadis, Gaditarum, & Reũbenitarum, & Menaſchitarum; à Harohere quæ *eſt* ad torrentem Arnonis, tum Gilhadum, tum Baſchanem.

34 Reliquæ autem res Jehu, & quicquid fecit, & tota fortitudo ejus; an non ſunt ſcripta in libro Chronicorum regum Jiſraelis?

35 Denique quum occubuiſſet Jehu cum patribus ſuis, & ſepeliviſſent eum *Jiſraelitæ* Schomrone; regnavit Jehoachaz filius ejus pro eo.

36 Dies autẽ quibus regnavit Jehu ſuper Jiſraelem Schomrone, fuerunt viginti octo anni.

CAP. XI. *Hathalja regnum uſurpans à Jehojadah occiditur, & reſtituitur ſtirps regia.*

HAthalja autem mater Achazjæ quum videret mortuum eſſe filium ſuum, ſurgens perdidit totum ſemen regium.

2 Sed accipiens Jehoſchebah filia regis Jorami ſoror Achazjæ Joaſchum filiam Achazjæ, & furtim ſurripiens è medio filiorum regis qui afficiebantur morte, ipſum & nutricem ejus *abdidit* in conclave lectorum: deinde abſconderunt eum metu Hathaljæ, ita ut non afficeretur morte.

3 Ita fuit cum illa *in* domo Iehovæ latitans ſex annos: quibus Hathalja regnavit ſuper eam terram.

4 Anno autem ſeptimo mittens Jehojadah aſſumſit centuriones, primores, & curſores, ac ingredi juſſit eos ad ſe *in* domum Iehovæ: quibuſcum pepigit fœdus, ac jurejurando obſtringens eos in domo Iehovæ oſtendit eis filium regis.

5 Præcepitque eis dicendo, hæc *eſt* res quam facturi eſtis: tertia pars veſtrum ingredientium ſabbatho & obſervantium obſervationem, *adeſto* domui regis:

6 Et tertia altera in porta Suris, reliqua vero tertia in porta poſt curſores ut obſervetis obſervationem domus hujus *ab* irruptione.

7 Ex vobis vero omnibus exituris ſabbatho binæ laterales cuſtodiæ, quum obſervaverint obſervationem domus Iehovæ, adſunto regi.

8 Ita cingetis regem circumquaque quiſque cum armis ſuis in manu ſua, ut qui invaſerit hos ordines morte afficiatur: & eſtote cum rege quando exibit & quando ingredietur.

9 Ita-

9 Itaque fecerunt centuriones omnino prout præceperat Jehojadah ſacerdos; aſſumſerunt etiam quiſque homines ſuos ingredientes ſabbatho cum egredientibus ſabbatho: veneruntque ad Jehojadahum ſacerdotem.

10 Deditque ſacerdos centurionibus haſtas & umbones qui *fuerant* regis Davidis, qui *erant* in domo Iehovæ.

11 Quumque adſtarent curſores quiſque cum armis ſuis in manu ſua; à latere domus dextero uſque ad latus domus ſiniſtrum verſus altare, & verſus domum; apud regem circumquaque,

12 Produxit *Jehojadah* filium regis, & impoſito ei coronamento, idque cum teſtimonio, conſtituerunt eum regem ungentes eum & complodentes volis dicebant, vivat rex.

13 Quum autem audiret Hathalja ſtrepitum concurſantium, populi; ingreſſa eſt ad populum *in* domum Iehovæ.

14 Ubi videns quod ecce rex ſtabat in columna ſua pro more, & principes & tubæ aderant regi, totuſque populus terræ lætus clangebat tubis: laceravit Hathalja veſtimenta ſua, clamans, conjuratio, conjuratio.

15 Præcepit autem Jehojadah ſacerdos centurionibus illis præfectis copiarum, & edixit eis, *ſinite* iſtam exire intra ordines, etiam eum qui ſequetur iſtam morte afficientes gladio: dicebat enim ſacerdos, ne morte afficiatur *in* domo Iehovæ.

16 Quum itaque diſponeret ei cuſtodias laterales, abiit via aditus equorum *verſus* domum regis; ubi morte affecta eſt.

17 Tunc pepigit Jehojadah fœdus inter Iehovam & regem ac populum, ipſos fore populum Iehovæ, & inter regem & populum.

18 Poſtea ingreſſus eſt totus populus regionis ædem Bahalis, & demoliti ſunt eam, altaria ejus & imagines ejus fregerunt bene: Mathanem vero ſacerdotem Bahalis occiderunt ante ipſa altaria: repoſuit ſacerdos præfecturas in domo Iehovæ.

19 Quumque aſſumſiſſet centuriones, & primores, curſoreſque & totum populum terræ, deduxerunt regem è domo Iehovæ, ingreſſiq; ſunt via portæ curſorum in domum regis: ubi ſedit *Joaſch* ſuper ſolium regum.

20 Et lætatus eſt totus populus terræ, ac civitas conquievit; poſtquam Hathaljam morti tradidiſſent gladio, *in* domo regis.

CAP. XII. *Jehoaſch degenerat à ſua pietate, & regi Syriæ ſacras mittit.*

NAtus annos ſeptem Jehoaſch quum regnare inciperet: *Caput* XII.

2 Anno ſeptimo Jehu regnare cœpit Jehoaſch, & quadraginta annis regnavit Jeruſchalaimis, cujus matri nomen Tzibja è Beer-Schebaho.

3 Fecitque Jehoaſch quod rectum *videtur* in oculis Iehovæ omnibus diebus ſuis; quibus docebat eum ſacerdos Jehojadah.

4 Veruntamen excelſa non amota ſunt: adhuc populus ſacrificabant & adolebant in excelſis.

5 Edixit autem Jehoaſch ſacerdotibus, omnem pecuniam ſacrorum quæ inferetur in domum Iehovæ, pecuniam tranſeuntis, pecuniam æſtimationis animarum cujuſque: omnem pecuniam quam venerit in animum cujuſque offerendi *in* domo Iehovæ:

6 Sumunto apud ſe ſacerdotes quiſque à noto ſibi; & ipſi curanto labem ipſius domus ubicunque inventa fuerit labes.

7 Deinde fuit anno vigeſimo tertio regis Jehoaſchi; nondum curantibus ſacerdotibus labem domus.

8 Ut rex Jehoaſch vocato Jehojadaho ſacerdote, & reliquis ſacerdotibus diceret eis, quare non curatis labem domus? nunc ergo ne accipitote pecuniam ab iis qui noti ſunt vobis, ſed ad labem domus *curandam* redditote illam.

9 Cui acquieverunt ſacerdotes; ne acciperent pecuniam à populo, neque curarent labem domus.

10 Quare accipiens Jehojadah ſacerdos arcam alicujus, excavato foramine in operculo ejus; poſuit eam juxta altare dextrorſum, qua ingreditur quiſque domum Iehovæ, & collocarunt ibi ſacerdotes obſervantes limen, totam pecuniam quæ inferebatur *in* domum Iehovæ.

11 Eratque videntibus illis multum eſſe pecuniæ in arca; ut aſcenderet ſcriba regis & ſacerdotis maximi, & ligarent quam numeraverant pecuniam inventam *in* domo Iehovæ.

12 Poſtea tradebant pecuniam iſtam certa ſumma compoſitam in manus curatorũ illius operis, præfectorum *operi* domus Iehovæ; qui expendebant illam in fabros lignarios, & inſtructores, reficientes domum Iehovæ.

13 Nempe in cæmentarios & in lapicidas, & ad comparanda ligna & lapides cæduos, ut curarent labem domus Iehovæ; & ad omnia quæ in ſumenda erant in domum ad curandam eam.

14 Veruntamen non fiebant domui Iehovæ pelves argentei, inſtrumenta muſica, crateres, tubæ, ullum inſtrumentum aureum aut inſtrumentum argenteum; ex iſta pecunia quæ inferebatur *in* domum Iehovæ.

15 Nam curatoribus operis tradebant illam; ut curarent eã domum Iehovæ.

16 Neque rationes exigebant ab hominibus illis in quorum manus tradebant pecuniam, tradendam curatoribus operis; nam fide illi agebant.

17 Pecunia pro delicto & pecunia propeccatis non inferebatur *in* domum Iehovæ; ſacerdotibus cedebant.

18 Tunc aſcendens Chazael rex Syriæ oppugnavit Gathum, & cepit illud: & convertebat Chazael faciem ſuam, ut aſcenderet contra Jeruſchalaima.

19 Sed Jehoaſch rex Jehudæ accipiens omnia illa ſacra quæ conſecraverant Jehoſchaphat, & Jehoram, & Achazja majores ipſius reges Jehudæ, & ſacra ſua, totumque aurum quod inveniebatur in theſauris domus Iehovæ & domus regis; miſit ad Chazaelem

regem

regem Syriæ, ita divertit à Jeruſchalaimis.

20 Reliquæ autem res Joaſchi, & omnia quæ fecit, nonne ſunt ſcripta in libro Chronicorum regum Jehudæ?

21 Tandem inſurgentes ſervi ejus quum feciſſent conſpirationem; percuſſerunt Joaſchum in loco munitionis qui vergit Sillam verſus:

22 Jozachar, inquam, filius Schimhatæ, & Jehozabad filius Schomeri ſervi ejus, percuſſerunt eum ita ut moreretur, & ſepeliverunt eum cum majoribus ſuis in civitate Davidis: regnavitque Amatzja filius ejus pro eo.

CAP. XIII. *Joaſch à Syris afflictus liberatur: ejus filius ter Syros devincit. Oſſa Eliſchahi contacta mortuum reſuſcitant.*

AB anno vigeſimo tertio Joaſchi filii Achazjæ regis Jehudæ, regnavit Jehoachaz filius Jehu ſuper Jiſraelem, Schomrone ſeptemdecim annis:

2 Et fecit quod malum *videtur* in oculis Iehovæ: ſequutus enim eſt peccata Jerobhami filii Nebati quibus ad peccandum induxit Jiſraelem, non receſſit ab ullo eorum.

3 Quapropter accenſus ira Iehova in Jiſraelem; tradebat eos in manum Chazaelis regis Syriæ, & in manum Benhadadi filii Chazaelis omnibus illis diebus.

4 Sed deprecante Jehoachazo iratam faciem Iehovæ; auſcultavit ei Iehova, quum videret oppreſſionem Jiſraelitarum, quod opprimeret eos rex Syriæ.

5 Itaque dedit Iehova Jiſraelitis ſervatorem, ut exirent è manu Syrorum; & conſiderent filii Jiſraelis in tentoriis ſuis ſicut antea.

6 Verumtamen non receſſerunt à peccatis domus Jerobhami, quibus ad peccandum induxit Jiſraelem, in unoquoque eorum ambulavit: quin etiam lucus ipſe manebat Schomrone.

7 Quum non reliquum feciſſet Jehoachazo populum, niſi quinquaginta equites, & decem currus, ac decies mille pedites; ſed perdidiſſet illos rex Syriæ, & redegiſſet eos tanquam pulverem, triturando.

8 Reliquæ autem res Jehoachazi, & omnia quæ fecit, ac fortitudo ejus, nonne ſunt ſcripta in libro Chronicorum regum Jiſraelis?

9 Poſtea quum occubuiſſet Jehoachaz cum majoribus ſuis, & ſepeliviſſent eum Schomrone: regnavit Joaſch filius ejus pro eo.

10 Anno trigeſimo ſeptimo Joaſchi regis Jehudæ *completo*: regnavit Joaſch filius Jehoachazi ſuper Jiſraelem, Schomrone ſexdecim annis.

11 Et fecit quod malum *videtur* in oculis Iehovæ: non receſſit ab omnibus peccatis Jerobhami filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Jiſraelem, in unoquoque eorum ambulavit.

12 Reliquæ autem res Joaſchi, & quicquid fecit, ac fortitudo ejus, quod pugnavit contra Amatzjam regem Jehudæ, nonne ſunt ſcripta in libro Chronicorum regum Jiſraelis?

13 Poſtea occubuit Joaſch cum majoribus ſuis, & Jerobham ſedit in ſolio ejus: ſepultuſque eſt Joaſch Schomrone cum regibus Jiſraelis.

14 Quum enim Eliſchah ægrotaret morbo ſuo, quo mortuus eſt: deſcendit ad eum Joaſch rex Jiſraelis, & flens ante faciem ejus dicebat, pater mi, pater mi, currus Jiſraelis & equites ejus.

15 Cui dicente Eliſchaho, ſume arcum & ſagittas; ſumens *attulit* ad eum arcum & ſagittas.

16 Tum dixit regi Jiſraelis; appone manum tuam ad arcum, qui appoſuit manum ſuam: impoſuit vero Eliſchah manus ſuas manibus regis:

17 Ac dixit, aperi feneſtram iſtam antrorſum, quam aperuit: quumque dicente Eliſchaho, jaculare, jaculatus eſſet, dixit Eliſchah, ſagitta ſalutis *erit* Iehovæ, ſagitta, inquam, ſalutis contra Syros: quare percuties Syros fortiter uſque ad conſumptionem.

18 Deinde edicente, accipe reliquas ſagittas, accepit *Joaſch*: iterum edicente regi Jiſraelis, percutiendo impete *illis* terram, quum percuſſiſſet ter, deſtitit.

19 Quam ob rem effervescens contra eum vir Dei dixit, percutiendum fuiſſet quinquies aut ſexies, tunc percuſſiſſes Syros uſque ad conſumtionem: nunc vero *tantummodo* ter percuſſurus es Syros.

20 Poſtea quum mortuum Eliſchahum ſepeliviſſent: turmæ Moabitarum invaſerunt illam terram ineunte anno.

21 Fuit vero ipſis ſepelientibus quemdam, quum ecce videntes turmam illorum, projeciſſent virum illum in ſepulcrum Eliſchahi; ut ingens attingeret vir ille oſſa Eliſchahi, & reviviſcens ſtaret erectus in pedes ſuos.

22 Chazael ergo rex Syriæ opprimebat Jiſraelitas, omnibus diebus Jehoachazi.

23 Sed gratiam faciens eis Iehova, miſertus eorum reſpexit ad eos, propter fœdus ſuum cum Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo: neque voluit perdere eos, neque abjecit eos à facie ſua hactenus.

24 Itaque mortuo Chazaele rege Syriæ; & regnante Ben-hadado filio ejus pro eo:

25 Recepit Jehoaſch filius Jehoachazi civites illas è manu Ben-hadadi filii Chazaelis, quas ceperat *ille* è manu Jehoachazi patris ipſius, bello: ter percuſſit eum Joaſch, quum reſtitueret civitates Jiſraelis.

CAP. XIV. *Amatzja percuſſores patris & Edomæos peremit; inviſunt ſe invicem ille & Rex Jiſraël: Jerobham amplificat regnum Jiſraël.*

AB anno ſecundo Joaſchi filii Joachazi regis Jiſraelis; regnavit Amatzja filius Joaſchi, rex Jehudæ.

2 Natus viginti quinque annos erat quum regnare inciperet, & viginti novem annis regnavit Jeruſchalaimis: cujus matri nomen Jehodaddan è Jeruſchalaimis.

3 Qui fecit quod rectum *videtur* in oculis Jeho-

Jehovæ, ſed non ſicut David pater ejus: prorſus ut fecerat Joaſch pater ejus, fecit.

4 Verumtamen excelſa non ſunt remota: adhuc populus ſacrificabant & adolebant in excelſis.

5 Fuit autem quum confirmatum eſſet regnum in manu ejus; ut percuteret ſervos ſuos, qui percuſſerant regem patrem ſuum:

6 Filios vero percuſſorum non affecit morte: ſicut ſcriptum eſt in libro legis Moſchis præcepiſſe Jehovam dicendo: ne afficiuntor morte patres pro filiis, & filii ne afficiuntor morte pro patribus, ſed quiſque propter peccatum ſuum morte afficitor.

7 Is percuſſit Edomæorum in valle ſalis decem millia, & occupavit Petram in eo bello: ujus nomen vocat *quiſque* Jokthеelem uſque ea diem hunc.

8 Tunc miſit Amatzja nuncios ad Jehoaſchum filium Jehoachazi filii Jehu regem Jiſraelis qui dicerent; age videamus alter faciem alterius.

9 Miſit vero Jehoaſch rex Jiſraelis ad Amatziam regem Jehudæ qui dicerent, quædam ſpina quæ in Libano *erat*, miſit ad cedrum quæ *erat* in Libano ad dicendum, da filiam tuam filio meo in uxorem: interea præteriens beſtia agreſtis, quæ in Libano *erat*, conculcavit ſpinam illam.

10 Egregie percuſſiſti Edomæos, ideo extulit te animus tuus: fruere gloria & conſide domi tuæ, nam quare miſceres bellum malo *tuo*? ut cadas tu & Jehuda tecum?

11 Sed non auſcultante Amatzja, aſcendit Jehoaſch rex Jiſraelis, & viderunt alter alterius faciem, ipſe & Amatzja rex Jehudæ, apud Beth-Schemeſchum quod *eſt* Jehudæ.

12 Plaga autem affectus eſt Jehuda coram Jiſraele; ita ut fugerent quiſque ad tentoria ſua.

13 Amatziam vero regem Jehudæ filium Jehoaſchi filii Achatziæ, prehendit Jehoaſch rex Jiſraelis apud Beth-Schemeſchum: deinde veniens Jeruſchalaima perrupit in muro Jeruſchalaimorum, à porto Ephrajimi uſque ad portam anguli, quadringentos cubitos.

14 Denique aſſumto toto auro & argento, omnibuſque vaſis quæ inventa ſunt *in* domo Jehovæ, & in theſauris domus regis, etiam obſidibus; reverſus eſt Schomronem.

15 Reliquæ autem res Jehoaſchi quas fecit, fortitudoque ejus, utque pugnavit contra Amatziam regem Jehudæ; nonne ſcripta ſunt in libro Chronicorum regum Jiſraelis?

16 Quumque occubuiſſet Jehoaſch cum patribus ſuis, & ſepultus eſſet Schomrone cum regibus Jiſraelis; regnavit Jerobham filius ejus pro eo.

17 Vixit vero Amatzja filius Joaſchi rex Jehudæ, poſt mortem Joaſchi filii Jehoachazi regis Jiſraelis, quindecim annus:

18 Reliqua autem res Amatziæ; nonne ſunt ſcriptæ in libro Chronicorum regum Jehudę?

19 Tandem quum feceſſent contra eum conſpirationem Jeruſchalaimis, fugit Laciſchum: quamobrem miſerunt poſt eum Laciſchum ubi morte affecerunt eum.

20 Et deportaverunt eum equis: ſepultuſque eſt Jeruſchalaimis cum patribus ſuis in civitate Davidis.

21 Tum aſſumentes totus populus Jehudæ Hazarjam, qui *erat* natus ſexdecim annos, conſtituerunt eum regem pro patre ejus Amatzja.

22 Ipſe ædificavit Elatham, quam recuperaverat Jehudæ: poſtquam occubuiſſet rex cum patribus ſuis.

23 Ab anno quintodecimo Amatziæ filii Joaſchi regis Jehudæ, regnavit Jerobham filius Joaſchi rex Jiſraelis Schomrone, uno & quadraginta annis.

24 Fecitque quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: non receſſit ab omnibus peccatis Jerobhami filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Jiſraelem.

25 Hic recuperavit terminum Jiſraelis, ab aditu Chamathæ uſque ad mare campeſtrium: ſecundum verbum Jehovæ Dei Jiſraelis, quo loquutus fuerat per ſervum ſuum Jonam filium Amitthai prophetam, qui *erat* è Gatho Cepheris.

26 Nam viderat Jehova afflictionem Jiſraelis jactati valde: & nihil eſſe concluſum, nihilque eſſe derelictum, denique neminem *eſſe* adjutorem Jiſraeli.

27 Et nondum dixerat Jehova ſe deleturum nomen Jiſraelitarum ſub cœlo: ſervavit itaque eos per Jerobhamum filium Joaſchi.

28 Reliqua autem res Jerobhami, & quicquid fecit, fortitudoque ejus qua pugnavit, utque recuperaverit Damaſchum & Chamatham Jehudæ pro Jiſraele, nonne ſunt ſcripta in libro Chronicorum regum Jiſraelis?

29 Poſtea occumbente Jerobhamo cum patribus ſuis, cum regibus Jiſraelis; regnavit Zecarja filius ejus pro eo.

CAP. XV. *Hazarja Jothan ſucceßit in regno Jehuda, Zecarja v. in regno Jiſraelis Schallum, huic Menachem, huic Pekachja, huic Pekach, huic Hoſcheah.*

ANno vigeſimo ſeptimo Jerobhami regis Jiſraelis; regnabat Hazarja filius Amatziæ, rex Jehudæ.

2 (Natus fuerat annos ſexdecim quum regnare inciperet, & quinquaginta duobus annis regnavit Jeruſchalaimis; cujus matri nomen Jecolja è Jeruſchalaimis:

3 Fecerat que quod rectum *videtur* in oculis Iehovæ, omnino prout fecerat Amatzja pater ejus:

4 Sed excelſa non amota fuerant; adhuc populus ſacrificabant & adolebant in excelſis)

5 Quum plaga affecit Iehova regem, qua fuit leproſus uſque ad diem mortis ſuæ, ideoque habitabat in domo ſemota: Jotham vero filius regis præerat domui, jus dicens populo regionis.

6 Reliquæ autem res Hazarjæ, & omnia quæ fecit, nonne ſunt ſcripta in libro Chronicorum regum Jehudæ?

7 Poſtea quum occubuiſſet Hazarja cum patribus ſuis, ſepeliviſſentque eum cum patribus ejus in civitate Davidis; regnavit Jotham filius ejus pro eo.

8 Anno

8 Anno trigeſimo octavo Hazarjæ regis Jehudæ, regnavit Zecarja filius Jerobhami ſuper Iſraelem Schomrone ſex menſibus:

9 Et fecit quod malum *videtur* in oculis Iehovæ, quemadmodum fecerant majores ejus: non receſſit à peccatis Jerobhami filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Iſraelem.

10 Contra hunc conſpirans Schallum filius Jabeſchi, & percutiens eum coram populo, morte affecit eum; & regnavit pro eo.

11 Reliquæ autem res Zecarjæ; ecce ſunt ſcriptæ in libro Chronicorum Regum Iſraelis.

12 Illud *eſt* verbum Iehovæ quo alloquutus fuerat Jehu dicendo, abnepotes tui ſeſſuri ſunt ſuper ſolium Iſraelis: & ita accidit.

13 Schallum filius Jabeſchi regnavit anno trigeſimo nono Huzzijæ regis Jehudæ: regnavit autem menſem integrum Schomrone.

14 Aſcendens enim Menachem filius Gadi è Thirtza, & ingreſſus Schomronem, percuſſit Schallumum filium Jabeſchi Schomrone & eo morte affecto regnavit pro eo.

15 Reliquæ autem res Schallumi, & conſpiratio ejus qua conſpiravit, ecce ſunt ſcriptæ in libro Chronicorum regum Iſraelis.

16 Tunc percuſſit Menachem Thiphſachum, id eſt, quicquid in ea erat, & omnes terminos ejus à Thirtza, qui non aperuerat ideo percuſſit: ipſas prægnantes ejus diſſilit omneis.

17 Ab anno trigeſimo nono Hazarjæ regis Jehudæ regnavit Menachem filius Gadi ſuper Iſraelem decem annis, Schomrone.

18 Et fecit quod malum *videtur* in oculis Iehovæ: non receſſit à peccatis Jerobhami filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Iſraelem, omnibus diebus ſuis.

19 Invadente autem Pule rege Aſſyriæ regionem illam, dedit Menachem Puli mille talenta argenti, ut eſſet adjumento ſibi, ad confirmandum regnum in manu ipſius.

20 Exegit vero Menachem iſtam pecuniam à Iſraele, ob omnibus qui valebant facultatibus; quam daret regi Aſſyriorum, quinquagenos ſiclos argenti in virum unumquemque: deinde reverſus eſt rex Aſſyriorum, nec ſubſtitit ibi in ea regione.

21 Reliquæ autem res Menachemi, & quæcunque fecit, nonne ſunt ſcripta in libro Chronicorum regum Iſraelis?

22 Poſtea occubuit Menachem cum majoribus ſuis; & regnavit Pekachja filius ejus pro eo.

23 Ab anno quinquageſimo Hazarjæ regis Jehudæ, regnavit Pekachja filius Menachemi ſuper Iſraelem Schomrone biennio:

24 Et fecit quod malum *videtur* in oculis Iehovæ: non receſſit à peccatis Jerobhami filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Iſraelem.

25 Conſpirans autem contra eum Pekach filius Remaljæ tribunus ejus cum Argobo, & cum eo qui *dicebatur* Leo, percuſſit eum Schomrone in palatio domus regiæ, habens ſecum quinquaginta viros è Gilhaditis, quum que morte affeciſſet eum regnavit pro eo.

26 Reliquæ autem res Pekachjæ, & quæcunque fecit; ecce ſunt ſcripta in libro Chronicorum regum Iſraelis.

27 Ab anno quinquageſimo ſecundo Hazarjæ regis Jehudæ, regnavit Pekach filius Remaljæ ſuper Iſraelem Schomrone, viginti annis:

28 Et fecit quod malum *videtur* in oculis Iehovæ: non receſſit à peccatis Jerobhami filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Iſraelem.

29 Diebus Pekachi regis Iſraelis invadens Tiglath Pileſer rex Aſſyriorum; cepit Hijonem, & Abelum domus Mahacæ, & Janoachum, & Kedeſchum, & Chatzorem, & Gilhadem, denique Galilæam ipſam, totam terram Naphthali: ac harum *incolas* deportavit in Aſſyriam.

30 Facta autem conſpiratione contra Pekachum filium Remaljæ, Hoſcheah filius Elæ ita percuſſit eum ut morte afficeret eum, regnavitque pro eo, anno vigeſimo à *regno capto* Jothami filii Huzzijæ.

31 Reliquæ autem res Pekachi, & quæcunque fecit, ecce ſunt ſcripta in libro Chronicorum regum Iſraelis.

32 Ab anno ſecundo Pekachi filii Remaljæ regis Iſraelis; regnare cœpit Jotham filius Huzzijæ, rex Jehudæ.

33 Natus viginti quinque annos erat quum regnare inciperet, & ſexdecim annis regnavit Jeruſchalaimis; cujus matri nomen Jeruſcha, filia Tzadoki:

34 Et fecit quod rectum *videtur* in oculis Iehovæ; omnino prout fecerat Huzzija pater ejus, fecit.

35 Verumtamen excelſa non ſunt amota, adhuc populus ſacrificabant & adolebant in excelſis: hic ædificavit portam domus Iehovæ ſupremam.

36 Reliquæ autem res Jothami, & quæcumque fecit; nonne ſcripta ſunt in libro Chronicorum regum Jehudæ?

37 Diebus iſtis cœpit Iehova immittere in Jehudam Retzinem regem Syriæ, & Pekachum filium Remaljæ.

38 Quumque occubuiſſet Jotham cum patribus ſuis, & ſepultus eſſet cum patribus ſuis in civitate Davidis patris ſui; regnavit Achaz filius ejus pro eo.

CAP. XVI. *Achaz rex Jehuda à rege Syriæ obſeſſus, liberatur ab Aſſyrio, & diis Aſſyriorum litat.*

ANno decimo ſeptimo Pekachi filii Remaljæ, regnare cœpit Achaz filius Jothami, rex Jehudæ.

2 Natus viginti annos erat Achaz, quum ille regnare inciperet, & ſexdecim annis regnavit Jeruſchalaimis: ſed non fecit quod rectum *videtur* in oculis Iehovæ Dei ſui, ſicut David pater ejus.

3 Ambulavit enim in via regum Iſraelis: atque etiam filium tranſmiſit per ignem, ſecundum abominationes gentium quas expulerat Iehova à facie Iſraelitarum.

4 Et ſacrificabat ſtudioſe, adolebatque in excelſis, & in collibus: & ſub omni arbore virente.

5 Tunc

5 Tunc ascendit Retzin rex Syriæ; & Pekach filius Remaljæ rex Jisraelis Jerusch-ałaima in bellum: qui obsederunt Achazum, sed non potuerunt debellare.

6 (Tempore illo averterat Retzin rex Syrię Elatham ad Syros, & excusserat Jehudæos ex Elothis: Syri vero venientes Elatham habitaverunt ibi usque in diem hunc.)

7 Misit enim Achaz nuncios ad Tiglath-Peleserum regem Assyriæ dicendo, servus tuus & filius tuus sim: ascende & serva me è manu regis Syriæ, & è manu regis Jisraelis, qui insurrexerunt contra me.

8 Et accipiens Achaz aurum & argentum quod inveniebatur *in* domo Jehovæ, & in thesauris domus regiæ, misit ad regem Assyriæ munus.

9 Cui auscultavit Rex Assyriæ, & ascendens rex Assyriæ Damascum cepit eam, & deportavit *incolas* ejus in Kirum; Retzinem vero morte affecit.

10 Profectus autem rex Achaz obviam Tiglath-Pilesero regi Assyriæ Damasci, quum vidisset altare quod *erat* Damasci; misit rex ad Urijam sacerdotem similitudinem illius altaris, & structuram ejus secundum totum artificium ejus:

11 Et exstruxit Urija sacerdos altare: omnino prout miserat rex Achaz Damasco, ita fecit Urija sacerdos, dum rediret rex Achaz Damasco.

12 Deinde quum rediisset rex Damasco, & vidisset rex illud altare; accedens rex ad ipsum altare obtulit in eo:

13 Et adolevit holocaustum suum, munusq; suum, & libavit libamen suum: insperstque sanguinem eucharisticorum suorum altari.

14 Altare vero æneum quod fuerat coram Iehova; longius amovit ab anteriore parte ipsius domus, ne esset inter suum altare, & domum Iehovæ: posuitque illud ad latus sui altaris aquilonem versus.

15 Præcepitque rex Achaz Urijæ sacerdoti dicendo, in hoc altari magno adole holocaustum matutinum, & munus vespertinum, holocaustumque regis & munus ejus etiam holocaustum totius populi terræ, munusq; eorum, & libamina eorum, ac sanguinem holocausti, omnemque sanguinē sacrificii ei inspergito: altare vero æneum erit penes me inquirere.

16 Quod fecit Urija sacerdos, omnino prout præceperat rex Achaz.

17 Præterea truncavit rex Achaz zophoros & bases, & amovit ab illis singulis suum labrum, lacum quoque deposuit à bobus æreis qui suberant ei: ac imposuit illum pavimento lapideo.

18 Tegmen quoq; sabbathi, quod ædificaverant in ipsa domo, & accessum regis extimū, amovit à domo Iehovæ, metu regis Assyriæ.

19 Reliquæ autem res Achazi, quas fecit, nonne sunt scriptæ in libro Chronicorum regum Jehudæ?

20 Deinde occubuit Achaz cum patribus suis, sepultusque est cum patribus suis in civitate Davidis: & regnavit Chizkija filius ejus pro eo.

CAP. XVII. *Jisrael in Assyriam transfertur: & Assyrii terram Jisraelis incolunt, & ope Sacerdotum Jisraelitarum cultum ibi Dei instituunt.*

ANno duodecimo Achazi regis Jehudæ; regnabat Hoscheah filius Elæ Schomrone, super Jisraelem nono anno:

2 Et faciebat quod malum *videtur* in oculis Iehovæ; sed non sicut reges Jisraelis qui fuerant ante eum.

3 Contra eum ascendit Schalmanesar rex Assyriæ; factusque est illi Hoscheah servus, & pendebat ei munus.

4 Postea invenit rex Assyriæ in Hoscheha conspirationem, eum misisse nuncios ad Soum regem Ægypti, & non obtulisse munus regi Assyrię ut quotannis, quare coercuit eum rex Assyriæ, & vincivit eum in carcere.

5 Nam pervasit rex Assyriæ totam ejus regionem, & ascendens Schomronem obsedit eam tribus annis.

6 Anno nono Hoschehæ cepit rex Assyriæ Schomronem, & deportavit Jisraelem in Assyriam: collocavitque eos in Chalacho, & in Chabore, Nehargozane, & in civitatibus Mediæ.

7 Sic fuit, eo quod peccaverant filii Jisraelis contra Iehovam Deum suum, qui eduxerat eos è terra Ægypti, ne subesset manui Parhonis regis Ægypti; & reveriti fuerant deos alienos.

8 Ambulaverantque in statutis gentium; quas expulerat Iehova à facie filiorum Jisraelis, & quæ fecerant reges Jisraelis:

9 Et mussantes filii Jisraelis res quæ rectæ non *sunt*, contra Iehovam Deum suum, ædificaverant sibi excelsa in omnibus civitatibus suis, à turri custodum usque ad civitatem munitam:

10 Statuerantque sibi statuas ac lucos; in omni colle excelso, & sub omni arbore virente:

11 Et adoleverant ibi in omnibus excelsis, sicut gentes quas deportaverat Iehova à facie eorum, fecerantque res malas provocando Iehovam:

12 Et coluerant stercoreos deos; de quibus edixerat Iehova eis, ne facitote rem istam:

13 Quumque contestaretur Iehova in Jisraelem & in Jehudā per omnes prophetas cujuscunque visionis, dicendo, revertimini à viis vestris pessimis, & observate præcepta mea & statuta mea, omnino secundum legem illam, quā præcepi majoribus vestris: quæque commisi vobis per servos meos prophetas.

14 Non auscultaverant; sed obduraverant cervices suas, ut majores cervices suas, qui non crediderant Iehovæ Deo suo:

15 Et spernentes statuta ejus, ac fœdus ejus, quod pepigerat cum majoribus ipsorum, & testimonia ejus; quibus contestatus est eos: sectati fuerant ipsam vanitatem, adeo ut vani effecti fuerint, & *sectati* fuerint gentes circumstantes ipsos, de quibus præceperat Iehova eis, ne facerent sicut illæ:

16 Et derelictis omnibus præceptis Iehovæ Dei

Dei ſui, fecerant ſibi ſuſile, duos vitulos : fecerant etiam lucum, & incurvaverant ſe exhibentes honorem toti exercitui cœlorum, coluerant quoque Bahalem :

17 Præterea tranſmiſerant filios ſuos & filias ſuas per ignem, & uſi erant divinationibus & conjectores fuerant : denique ſe ipſos dediderant ad faciendum quod malum *videtur* in oculis Iehovæ provocando eum :

18 *Fuit, inquam,* ut ira percitus Iehova valde in Iſraelem, amoverit eos à facie ſua : non reliqua fuit niſi tribus Jehudæ ſola.

19 Etiam Jehuda non obſervabat præcepta Iehovæ Dei ſui ; ſed ambulabant in ſtatutis Iſraelitarum, quæ fecerant.

20 Ideo ſpernens Iehova totum ſemen Iſraelis, & affligens eos, tradiderat eos in manum diripientium : donec abjiceret eos à facie ſua :

21 (Poſtquam laceravit Iſraelitas à domo Davidis, quum regem conſtituiſſent Jarobhamum filium Nebati ; depulit enim Jarobham Iſraelitas à ſequendo Iehovam, & induxit eos ad peccandum peccato magno :

22 Et ambularunt filii Iſraelis in omnibus peccatis Jarobhami quæ fecerat : non receſſerunt ab ullo eorum.

23 Donec amoveret Iehova Iſraelem à facie ſua, quemadmodum loquutus fuerat per omnes ſervos ſuos prophetas : ita demigravit Iſrael à terra ſua in Aſſyriam uſque in hunc diem.

24 Deinde adduxit rex Aſſyriæ è Babele, & è Cutha, & è Hava, & è Chamatha, & Sepharvajimis *colonos* quos collocaverat in civitatibus Schomronis loco Iſraelitarum : & hæreditario jure poſſidentes Schomronem habitabant in civitatibus ejus.

25 Fuit autem quum principio habitantes ibi non revererentur Iehovam ; ut immitteret Iehova in illos leones, qui interficiebant eos.

26 Itaque alloquuti ſunt regem Aſſyriæ dicendo, gentes iſtæ quas deportans collocaſti in civitatibus Schomronis, ignorant ritum Dei regionis iſtius : ideo immiſit in eos leones, qui ecce morte afficiunt eos, quandoquidem ignorant ritum Dei illius regionis.

27 Præcepit vero rex Aſſyriæ dicendo, ducite illuc unum ex iſtis ſacerdotibus, quos deportaſtis inde, & abeuntes reſidento ibi, ut doceat eos ritum Dei illius regionis.

28 Veniens itaque unus ex illis ſacerdotibus quos deportaverant è Schomrone ; conſedit Beth-Ele : & docebat eos quo modo reveriturі eſſent Iehovam.

29 Attamen faciebant quæque gens deos ſuos : quos collocabant in æde excelſorum, quæ fecerant Schomronitæ, quæque gens in civitatibus ſuis ubi habitabant.

30 Nam homines Babelis fecerunt Succoth-Benoth, & homines Cuthi fecerunt Nergalem : homines vero Chamathæ fecerunt Aſchimam :

31 Havæi autem fecerunt Nibchanem & Tharthakum : & Sephravæi comburebant filios ſuos igne Adrameleco & Hanammeleco diis Sepharvajimorum.

32 Sic reverebantur Iehovam : & faciebant ſibi è numero ſuo ſacerdotes excelſorum, qui *ſacra* faciebant eis in æde excelſorum.

33 Iehovam reverebantur, & deos ſuos colebant ex ritu gentium quas deportaverant inde.

34 Uſque in hunc ipſum diem iſti faciunt ex ritibus priſcis : non reverentur Iehovam, neque faciunt ſecundum ſtatuta ipſorum, & ſecundum ritum ipſorum, id eſt, ſecundum legem & ſecundum præceptum quod præceperat Iehova filiis Jahakobi, cui impoſuit nomen Iſraelis :

35 Et quibuſcum pepigerat Iehova fœdus, præceperatq; eis dicendo, ne reveremini deos alienos ; neque incurvate vos *honorem habentes* eis : neque colite eos, neque ſacrificate eis :

36 Sed Iehovam, qui eduxit vos è terra Ægypti virtute magna & brachio extento, ipſum reveremini ; eique incurvate vos, ac ſacrificate ei :

37 Et ſtatuta ac judicia, legemque & præceptum, quæ ſcripſit vobis, obſervantes facite omnibus diebus ; ac ne reveremini deos alienos :

38 Et fœderis quod pepigi vobiſcum ne obliviſcamini ; ut non revereamini deos alienos :

39 Sed Iehovam Deum veſtum revereamini : & ipſe eripiet vos è manu omnium inimicorum veſtrorum.

40 Non tamen auſcultarunt : ſed ſecundum priſcum ritum ſuum faciunt :

41 Quamvis gentes iſtæ reveritæ ſint Iehovam ; & cum idolis ſuis coluerint : etiam filii eorum & nepotes eorum, ut fecerant majores eorum, ſic faciunt uſque in diem hunc.

CAP. XVIII. *Chizkija reformat Dei cultum ab Aſſyrio Ieruſchalaimis obſidetur : Rabſchahi probris & blaſphemiis eum inſectatur.*

FUit autem anno tertio Hoſcheæ filii Elæ regis Iſraelis ; ut regnaret Chizkija filius Achazi, rex Jehudæ.

2 Natus vigintiquinque annos erat quum regnare inciperet, & viginti novem annis regnavit Jeruſchalaimis : cujus matri nomen Abi filia Zecarjæ :

3 Et fecit quod rectum *videtur* id oculis Iehovæ ; omnino prout fecerat David pater ipſius.

4 Ipſe amovit excelſa, fregitque ſtatuas, & excidit lucum : contudit etiam ſerpentem æneum quem fecerat Moſche, eo quod uſque ad dies illos Iſraelitæ adolerent ei quem vocavit Nechuſchthanem.

5 In Iehova Deo Iſraelis fiduciam habuit : & non fuit ei ſimilis inter omnes reges Jehudæ qui poſt eum, aut qui ante eum *fuerunt*.

6 Adhæſit enim Iehovæ, non receſſit ab eo ſequendo : ſed obſervavit præcepta ejus, quæ præceperat Iehova Moſchi.

7 Et aderat Iehova ei, quocunque prodibat ſecundabatur : rebellavitque in regem Aſſyriæ ut non ſerviret ei.

8 Ipſe percuſſit Peliſchthæos uſque Hazzam, & terminos ejus : à turri cuſtodum uſque ad civitatem munitam.

9 Fuit

9 Fuit autem anno quarto regis Chizkijæ, is *est* annus ſeptimus Hoſchehæ filii Eliæ regis Iſraelis; *ut* aſcendens Schalmaneſer rex Aſſyriæ contra Schomronem, obſideret eam.

10 Deinde cepit eam ſub finem tertii anni, anno ſexto Chizkijæ, is annus *erat* nonus Hoſchehæ regis Iſraelis, *quo* capta fuit Schomron.

11 Et deportavit rex Aſſyriæ Iſraelitas in Aſſyriam quos collocavit in Chalacho, & Chabore Nehar-gozane, & in civitatibus Mediæ?

12 Propterea quod non auſcultaverunt voci Iehovæ Dei ſui: & tranſgreſſi fuerant fœdus ejus, quicquid præceperat Moſche ſervus Iehovæ: neque auſcultaverant, neque fecerant.

13 Deinde decimoquarto anno regis Chizkijæ aſcendit Sancherib rex Aſſyriæ contra omnes civitates Iehudæ munitas, & occupavit eas.

14 Quam ob rem miſit Chizkija rex Jehudæ ad regem Aſſyriæ Laciſchum qui dicerent, peccavi, diverte à me, id quod impoſueris mihi, feram: impoſuit autem rex Aſſyriæ Chizkijæ regi Iehudæ trecenta talenta argenti, & triginta talenta auri, *quæ penderet.*

15 Quam omnem pecuniam dedit rex Chizkija, quæ *eſt* inventa *in* domo Iehovæ, & in theſauris domus regiæ.

16 Tempore illo truncavit Chizkija fores templi Iehovæ, & antas quas obduxerat Chizkija rex Iehudæ; tradiditque *aurum* illarum regi Aſſyriæ.

17 Sed miſit rex Aſſyriæ Tharthanem, & Rabſariſum, & Rabſchakem Laciſcho ad regem Chizkijam, cum copiis numerolis Ieruſchalaima: qui aſcendentes quum proficiſcerentur Ieruſchalaima, aſcendentes venerunt & ſubſtiterunt ad aquæ ductum piſcinæ ſuperioris, qui *eſt* in aggere agri ſullonis.

18 Quumque inclamaſſent regem, egreſſus eſt ad eos Eljakim filius Chilkijæ, qui præerat domui, & Schebna ſcriba, & Joacn filius Aſaphi à memoria.

19 Quibus dixit Rabſchake, dicite jam Chizkijæ, ſic ait rex maximus, rex Aſſyriæ, quæ *eſt* fiducia iſta qua confidis?

20 Dixeris (verumtamen verba futilia) *adeſſe* conſilium & fortitudinem ad bellum: nunc cui confidis quod rebellas contra me?

21 Nunc ecce fiduciam tuam habueris in ſcipione arundinis iſtius quaſſatæ, in Ægyptio, quo ſi quis innixus fuerit, intrans volam ejus perforabit eam, ita *eſt* Parao rex Ægypti omnibus fiduciam habentibus in ipſo.

22 Quod ſi dixeritis mihi, in Ichova Deo noſtro fiduciam habemus: an non is *eſt* cujus abſtulit Chizkija excelſa & altaria, edicens Iehudæ & Ieruſchalaimis, coram altari hoc *adorantes* incurvate vos Ieruſchalaimis?

23 Sed nunc miſce bellum cum domino meo rege Aſſyriæ; & dabo tibi bis mille equos, ſi poteris ſuppeditare qui equitent eos pro te.

24 Quomodo ergo averteres faciem ducis unius è ſervis domini mei minimis? ſed fiduciam tuam habes in Ægyptio propter currus & propter equites.

25 *At* nunc, an abſque Iehova aſcendi contra locum hunc, ad perdendum eum? Iehova edixit mihi: aſcende contra regionem iſtam & perde eam.

26 Dixit vero Eljakim filius Chilkijæ, & Schebna ac Joach Rabſchaki, alloquere quæſo ſervos tuos Syre, intelligimus enim: neque alloquitor nos Judaice, audiente populo hoc qui *eſt* ſuper murum.

27 Quibus dixit Rabſchake, an ad dominum tuum, aut ad te miſit me dominus meus ut loquerer verba hæc? nonne ad homines iſtos qui ſedent ſuper murum, ut comedant excrementa ſua, & bibant lotium ſuum vobiſcum?

28 Itaque ſubiſtens Rabſchake exclamavit voce magna Judaice; & loquutus eſt dicens, audite verbum regis maximi, regis Aſſyriæ:

29 Ita ait rex, ne vos decipiat Chizkija; non enim poterit vos eripere è manu ejus:

30 Neque adducat vos Chizkija ut fiduciam habeatis in Iehova dicendo, certo eripiet nos Iehova; neque tradetur civitas hæc in manum regis Aſſyriæ.

31 Ne auſcultetis Chizkijæ: nam ſic ait rex Aſſyriæ, tranſigite mecum munere, & prodite ad me, ſic comedite quiſque *fructum* vitis ſuæ, & quiſque *fructum* ficus ſuæ, ac bibite quiſque aquas ciſternæ ſuæ.

32 Utquedum veniens aſſumam vos, *deducendos* in terram ſimilem terræ veſtræ, terram frumenti & muſti *feracem*, terram panis & vineis *abundantem*, terram olivæ oleoſæ & mellis, & vivite, ac non moriamini, neque auſcultate Chizkijæ, quia ſeducit vos dicendo, Iehova eripiet nos.

33 An ullo modo eripuerunt dii gentium quiſque terram ſuam, è manu regis Aſſyriæ?

34 Ubi *ſunt* dii Chamathæ, & Arpadi? ubi *ſunt* dii Sepharvajimorum, Henahi & Hivvæ? quin eripuerunt *ne* Schomronē è manu mea?

35 Qui *ſunt* inter omnes deos iſtarum regionum, qui eripuerint regionem ſuam è manu mea: ut eripiat Iehova Ieruſchalaima è manu mea?

36 Obticuerunt autem populus, neque reſponderunt ei quicquam: præceptum enim regis fuerat edicentis, ne reſpondeatis ei.

37 Venit itaque Eljakim filius Chilkijæ qui præerat domui, & Schebna ſcriba, ac Joach filius Aſaphi à memoria ad Chilkijam laceris veſtibus: & indicaverunt ei verba Rabſchakis.

CAP. XIX. *Jeſchaja conſolatur Chizkijam & angelus una nocte cædit 185000 Aſſyriorum.*

FUit autem quum audiret rex Chizkija, ut laceraret veſtimenta ſua; & tegens ſe cilicio ingrederetur domum Iehovæ:

2 Et mitteret Eljakimum qui præerat domui, & Schebnam ſcribam, ac ſeniores ſacerdotum tectos ciliciis; ad Ieſchahjam prophetam filium Amotzi.

3 Qui dixerunt ei, ſic ait Chizkija, dies anguſtiæ & increpationis & irritationis dies hic; quum venerint filii uſque ad os matricis, & vis non adſit ad partum.

4 For-

4 Fortaſſe auditurus eſt Iehova Deus tuus omnia verba Rabſchakis, quem miſit rex Aſſyriæ dominus ejus ad afficiendum probro Deum viventem, & arguet verba iſta quæ audierit Iehova Deus tuus; quum extuleris precationem tuam pro hoc reſiduo quod præſens eſt.

5 Quum itaque veniſſent ſervi regis Chizkijæ ad Jeſchahjam:

6 Dixit eis Jeſchahja, ſic dicite domino veſtro: ſic ait Iehova, ne timeto propter verba iſta quæ audiviſti, quibus blaſphemarunt pueri regis Aſſyriæ me:

7 Ecce ego indam ei ſpiritum, ut audito rumore revertatur in terram ſuam, tandem dejiciam eum gladio in terra ejus.

8 Itaque reverſus Rabſchake invenit regem Aſſyriæ oppugnantem Libnam, audierat enim eum profectum eſſe Laiſcho;

9 Audiens autem de Thirhaka rege Cuſchi dicentes, ecce procedit ut pugnet contra te; rurſus miſit nuncios ad Chizkijam, edicendo:

10 Sic alloquimini Chizkijam regem Jehudæ; dicendo, ne decipiat te Deus tuus in quo tu fiduciam habes, dicendo; non tradentur Jeruſchalaima in manum regis Aſſyriæ.

11 Ecce tu audiviſti id quod fecerunt reges Aſſyriæ omnibus aliis regionibus internecioni devovendo *incolas* earum: & tu eripereris?

12 An dii gentium quas perdiderunt majores mei eripuerunt eas? Gozanem & Charanem, & Retzephum, & Hedenitas qui *fuit* in Telaſaro?

13 Ubi eſt rex Chamath, & rex Arpadi, & rex civitatis illius Sepharvajimorum, Henahi & Hivæ?

14 Quumque accepiſſet Chizkija litteras è manu nunciorum, & legiſſet eas; aſcendens in domum Iehovæ, explicavit eas Chizkija coram Iehova:

15 Et precatus eſt Chizkija coram Iehova, dicens, Iehova Deus Iſraelis, inſidens Cerubinis, tu es Deus ſolus omnibus regnis terræ; tu feciſti cœlum & terram.

16 Inclina Iehova aurem tuam, & audi, aperi Iehova oculos tuos, & vide: audi, inquam, verba Sancheribi, illius quem miſit ad probro afficiendum Deum viventem.

17 Verum eſt Iehova; vaſtaverunt reges Aſſyriæ gentes illas, & regionem earum;

18 Et tradiderunt deos earum igni, quia dii non erant, ſed opus manuum hominis, lignum aut lapis, ideo perdiderunt eos.

19 Itaque nunc Iehova Deus noſter ſerva nos, quæſo, è manu illius: ut cognoſcant omnia regna terræ, te Iehovam Deum eſſe ſolum.

20 Tum miſit Ieſchahja filius Amotzi ad Chizkijam qui diceret; ſic ait Iehova Deus Iſraelis, quæ precatus es me contra Sanchebum regem Aſſyriæ exaudivi.

21 Hoc eſt verbum quo edicit Iehova, *reſpuderi* ei: contemnit te, ſubſannat te Virgo filia Tzijonis, poſt te caput movet filia Jeruſchalaimorum.

22 Quem probro afficiſti ac blaſphemaſti? contra quem extuliſti vocem? quod attollis *in* ſublime oculos tuos, contra ſanctum Iſraelis.

23 Per nuncios tuos probro affeciſti Dominum, quum diceres, multitudine curruum meorum ego aſcendi ſummitatem montium, latera Libani: & ſuccidam proceras cedros ejus lectiſſimas abietes ejus, ingrediar etiam extremum diverſorium ejus, ſilvas, arva ejus.

24 Ego effodio ut bibam aquas exteras: nam exſicco planta pedum meorum omnes rivos locorum obſeſſorum.

25 An non audiviſti inde à longe *tempore* me id facere? inde à diebus priſcis ut formavirim illud? nunc adduco illud, ut ſis ad deturbandū *in* acervos vaſtos civitates munitas.

26 Ideo habitatores earum contracti manu, territi ſunt, & erubuerunt: fuerunt *ut* herba agri, & oleracea herba tenera, ut fœnum tectorum; & *arvum* tactum uredine, antequam in culmum aſſurgat,

27 Utique ſeſſionem tuam, & profectionem tuam, & inceſſum tuum movi; etiam furorem tuum contra me.

28 Quoniam tu furis contra me, & tumultuatio tua aſcendit ad aures meas: ideo ponam hamum meum in naſo tuo, & frænum meum inter labia tua, ac perducam te via illa per quam veniſti.

29 Illud autem eſto tibi hujus *rei* ſignum, comedere vos anno uno ſponte natum, & anno altero ſponte renatum: anno demum tertio ſerite, & metite, ac plantate vineas, & comedite fructum earum.

30 Nam reſiduum domus Jehudæ quod relictum fuerit, rurſus radicabitur inferne; & fructum proferet ſuperne:

31 Quum Jeruſchalaimis prodibit reliquum & reſiduum è monte Tzijonis: zelus Iehovæ exercituum facturus eſt iſtud.

32 Propterea ſic ait Iehova de rege Aſſyriæ, non eſt ingreſſurus in civitatem hanc, neque jacularus huc ſagittam; neque oppoſiturus ei ſcutum, neque diffundet contra eam miſſilia catapultaria.

33 Via qua venerit, eadem revertetur: *in* civitatem vero hanc non ingredietur, dictum Iehovæ.

34 Nam protegam civitatem hanc ad ſervandum eam; propter me & propter Davidem ſervum meum.

35 Itaque fuit nocte eadem, ut prodiret angelus Jehovæ percuteret in caſtris Aſſyriorum centum octoginta quinque millia, quumque ſurrexiſſent mane, ecce omnia illa erant cadavera mortuorum.

36 Quare profectus abivit, & reverſus eſt Sancherib rex Aſſyriæ; conſeditque Nineves.

37 Ubi fuit, ipſo ſe incurvante *in* æde Niſroci Dei ſui, ut Adrammelac & Scharetzer filii ejus percuterent eum gladio, ipſi vero propriperunt ſe in terram Ararati; & regnavit Eſar-Chaddon filius ejus pro eo.

CAP. XX. *Chizkija morti proximus, prolongationem vitæ impetrat; ſanatus oſtentatione peccat, & peccati pœnam auribus humilitatis excipit.*

IN Diebus illis ægrotavit Chizkija lethaliter; & veniens ad eum Jeſchahja filius

Amotzi propheta dixit ei; ſic ait Iehova, da præcepta familiæ tuæ, nam tu brevi morieris, ac non vives.

2 Quapropter advertens faciem ſuam ad parietem, oravit Iehovam dicendo:

3 Obſecro Iehova, recordare jam me indeſinenter ambulaſſe coram te fideliter & animo integro, & quod bonum *videtur* in oculis tuis feciſſe, flevitque Chizkija fletu magno.

4 Tum fuit, Ieſchahja nondum egreſſo in civitatem medianam, ut verbum Iehovæ eſſet ad eum, edicendo:

5 Revertere, ut dicas Chizkijæ antecеſſori populi mei; ſic ait Iehova Deus Davidis patris tui, audivi precationem tuam, vidi lacrymas tuas; ecce ſano te, die tertio aſcenſurus es *in* domum Iehovæ.

6 Et addam diebus tuis quindecim annos, & è manu regis Aſſyriæ eripiam te, & civitatem hanc, protegamque civitatem hanc propter me, & propter Davidem ſervum meum.

7 Tum edixit Ieſchahja, ſumite palatham ficuum: quam ſumentes impoſuerunt ulceri illius; ita revaluit.

8 Dicente vero Chizkija Ieſchahjæ, quod *eſt* ſignum Iehovam ſanaturum eſſe me? & me aſcenſurum die tertio *in* domum Iehovæ?

9 Dixit Ieſchahja, hoc ipſum tibi *eſto* ſignum à Iehova, facturum eſſe Iehovam rem quam loquutus eſt: abeat *ne* iſta umbra decem gradibus, an retrocedat decem gradibus?

10 Cui dixit Chizkija, levius *eſſet* umbram declinare decem gradibus: non *hoc*, ſed retrocedat umbra iſta decem gradibus.

11 Quapropter quum inclamaſſet Ieſchahja propheta Iehovam; reduxit umbram illam iſtidem gradibus, quibus deſcenderat in ſolario Achazi decem gradibus.

12 Tempore illo miſit Berodac Baladan filius Balaadanis rex Babyloniæ literas cum munere ad Chizkijam: audierat enim ægrotaſſe Chizkijam.

13 Ad quos intentus Chizkija; oſtendit *eis* totum gazophylacium ſuum, argentum, & aurum, & aromata, ac oleum præſtantiſſimum, & domum vaſorum ſuorum, denique quicquid inveniebatur in theſauris ſuis: non fuit quicquam quod non oſtenderit eis Chizkija in domo ſua, & in tota ditione ſua.

14 Quapropter ingreſſus Ieſchahja propheta ad regem Chizkijam; dixit ei, quid dixerunt homines illi, & unde venerunt ad te? cui dixit Chizkija, è terra longinqua venerunt Babylone.

15 Iterum dicenti, quid viderunt domi tuę? dixit Chizkija, quicquid *eſt* domi meæ viderunt: non fuit quicquam quod non oſtenderim eis in theſauris meis.

16 Tunc dixit Ieſchahja Chizkijæ; audi verbum Iehovæ.

17 Ecce dies venturi ſunt, quibus deportabitur quicquid *eſt* domi tuæ, & quod recondiderunt majores tui uſque in hunc diem in Babyloniã: non relinquetur quicquam ait Iehova.

18 De filiis etiam tuis, qui prodibunt ex te, quos genituras es, aſſument: ut ſint aulici in palatio regis Babyloniæ;

19 Dixit vero Chizkija Ieſchahjæ, bonum *eſt* verbum Iehovæ quod loquutus es: præterea dixit, nonne? quandoquidem pax & ſtabilitas futura eſt diebus meis.

20 Reliquæ autem res Chizkijæ, & tota fortitudo ejus, utque fecit piſcinam, & aquæ ductum, quo induxit aquam in civitatem: nonne ſunt ſcripta in libro Chronicorum regum Iehudæ?

21 Tandem quum occubuiſſet Chizkija cum patribus ſuis, regnavit Menaſche filius ejus pro eo.

CAP. XXI. *Menaſche impie regnat, ut & Amon, qui per conſpirationem ſublatus, regnat Ioſchija.*

NAtus duodecim annos Menaſche quum regnare inciperet, quinquaginta quinque annis regnavit Ieruſchalaimis: cujus matri nomen Chephtzi-Ba.

2 Qui fecit quod malum *videtur* in oculis Iehovæ; ſecundum abominationes illarum gentium quas expulerat Iehova à conſpectu Iiſraelitarum.

3 Nam rurſus ædificavit excelſa quæ perdiderat Chizkija pater ipſius, erexitque altaria Bahali, ac fecit lucum quemadmodum fecerat Achab rex Iiſraelis, & incurvans ſe toti exercitui cœlorum coluit ea.

4 Etiam exſtruxit altaria in domo Iehovæ: de qua dixerat Iehova, Ieruſchalaimis collocabo nomen meum.

5 Exſtruxit, inquam, altaria toti exercitui cœlorum in duobus atriis domus Iehovæ.

6 Præterea traduxit filium ſuum per ignem: præſtigiiſque & conjectationibus uſus eſt, & inſtituit pythonem & ariolos: plurimum fecit quod malum *videtur* in oculis Iehovæ provocando *eum*.

7 Et collocavit ſculptile luci quod paraverat; in domo de qua dixerat Iehova Davidi & Schelomoni filio ejus, in domo hac & Ieruſchalaimis quæ elegi præ omnibus *locis* tribuum Iiſraelis, collocabo nomen meum in ſeculum:

8 Neque deinceps faciam ut erret pes Iiſraelitarum ab hac terra quam tradidi majoribus eorum; ſi modo obſervantes fecerint omnino prout præcepero eis, & ſecundum totam legem quam præcepit eis ſervus meus Moſche.

9 At non auſcultarunt; nam fecit Menaſche ut aberrarent faciendo quod malum eſt amplius quam gentes quas perdiderat Iehova à conſpectu Iiſraelitarum.

10 Quamvis loqueretur Iehova per ſervos ſuos prophetas, dicendo:

11 Propterea quod fecit Menaſche rex Iehudæ abominationes iſtas, pejora egit omnibus quæ fecerunt Emorei qui antecеſſerunt eum: & ad peccandum induxit etiam Iehudam in ſtercoreis diis ſuis.

12 Idcirco ſic ait Iehova Deus Iiſraelis, ecce ego inducturus ſum malum ſuper Ieruſchalaima & Iehudam: quod quiſquis audierit, tinnient ambæ aures ejus.

13 Extenſurus enim ſum ſuper Ieruſ-

laima regulam Schomronis, & perpendiculum domus Achabi: & abſtersurus ſum Jeruſchalaima, ut qui abſtergere ſolet gabatam, abſtergit, deinde ſubvertit eam in os:
14 Et deſerens reſiduum poſſeſſionis meæ, tradam eos in manum hoſtium eorum, ut ſint prædæ & conculcationi omnibus hoſtibus ſuis.
15 Quandoquidem fecerunt quod malum *videtur* in oculis meis, & provocarunt me, inde à die quo egreſſi ſunt majores eorum ex Ægypto uſque in diem hunc.
16 Inſuper etiam ſanguinem innoxium fudit Menaſche quam plurimum, uſque adeo ut impleret Jeruſchalaimæ confertim: præter peccatum ſuum, quoad peccandum induxit Iehudam, ut faceret quod malum *videtur* in oculis Jehovæ.
17 Reliquæ autem res Menaſchis, & quicquid fecit, peccatumque ejus quo peccavit, nonne ſunt ſcripta in libro Chronicorum regum Iehudæ?
18 Tandem quum occubuiſſet Menaſche cum patribus ſuis, ſepultus eſt in horto domus ſuæ, in horto Huzzæ: regnavitque Amon filius ejus pro eo.
19 Natus viginti duos annos Amon quum regnare inciperet, duobus annis regnavit Jeruſchalaimis: cujus matri nomen Meſchullemeth filia Charutzi è Iotba.
20 Hic fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ; quemadmodum fecerat Menaſche pater ejus.
21 Ambulavit enim in tota illa via, qua ambulaverat pater ejus; & colens ſtercoreos deos quos coluerat pater ipſius, incurvavit ſe *adorans honorem* eis.
22 Et derelinquens Iehovam Deum majorum ſuorum, non ambulavit in via Jehovæ.
23 Conſpiraverunt autem ſervi Amonis contra eum, & morte affecerunt regem ſuum in domo ejus.
24 Percuſſit vero populus regionis omnes qui conſpiraverant contra regem Amonem: & regem conſtituerunt populus regionis Joſchijam filium ejus pro eo.
25 Reliquæ autem res Amonis quas fecit, nonne ſunt ſcriptæ in libro Chronicorum regum Jehudæ?
26 Quem ſepelivit in ſepulcro illius in horto Huzzæ; & regnavit Ioſchija filius ejus pro eo.

CAP. XXII. *Ioſchija incipit reformare cultum Dei.*

NAtus octo annos Ioſchija quum regnare inciperet, uno & triginta annis regnavit Jeruſchalaimis: cujus matri nomen Iedida filia Hadajæ Botzkathæa.
2 Hic fecit quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ; ambulans omnino in via Davidis patris ſui, neque recedens dextrorſum aut ſiniſtrorſum.
3 Fuit autem anno decimo octavo regis Joſchijæ; *ut* mitteret rex Schaphanem filium Atzalijæ filii Meſchullami ſcribam, *in* domum Jehovæ, dicendo:
4 Aſcende ad Chilkijam ſacerdotem ſummum, ut abſolvat *aptare* pecuniam inferendam *in* domum Iehovæ; quam collegerunt cuſtodes liminis ejus à populo:
5 Et tradant eam in manum curatorum operis, qui præfecti ſunt in domo Iehovæ; ut tradant eam opificibus qui *ſunt* in domo Iehovæ, ad curandum labem domus.
6 Fabris & ſtructoribus & cæmentariis; item ad comparandum ligna, & lapides cæduos ad curandum domum.
7 Verumtamen non ſubducebatur cum illis ratio pecuniæ in manum illorum: nam fide illi agebant.
8 Tum dixit Chilkija ſacerdos ſummus Schaphani ſcribæ; librum legis inveni in domo Iehovæ; tradiditque Chilkija librum ipſum Schaphani, qui legit illum.
9 Quumque veniens Schaphan ſcriba ad regem, retuliſſet regi rem, ac dixiſſet, conflaverunt ſervi tui pecuniam illam quæ inventa fuit in domo, & tradiderunt eam in manum curatorum operis, qui præfecti ſunt *in* domo Iehovæ:
10 Judicavit Schaphan ſcriba regi dicendo, librum tradidit mihi Chilkija ſacerdos: legitque eum Schaphan coram rege.
11 Fuit autem quum audiret rex verba libri legis, ut laceraret veſtimenta ſua:
12 Et præciperet rex Chilkijæ ſacerdoti, & Achikamo filio Schaphanis, & Hachbori filio Mikajæ, & Schaphani ſcribæ, ac Haſajæ ſervo regis, dicendo:
13 Ite conſulite Iehovam pro me & pro populo, nempe pro toto Iehuda, ſuper verbis libri hujus qui inventus eſt: nam magna *eſt* excandeſcentia iræ Iehovæ quæ accenſa eſt in nos, eo quod non auſcultarunt patres noſtri verbis legis hujus, ut facerent omnino prout præſcriptum eſt nobis.
14 Itaque abiit Chilkija ſacerdos, & Achikam, & Hacbor, & Schaphan, & Haſaja, ad Chuldam prophetiſſam uxorem Schallumi filii Thikvæ filii Charchaſi veſtiarii; ea enim habitabat Ieruſchalaimis in parte ſecunda ab eo: & alloquuti ſunt eam.
15 Quibus dixit, ſic ait Iehova Deus Iiſraelis, dicete viro qui miſit vos ad me:
16 Sic ait Iehova, ecce inducturus ſum malum contra locum hunc, & contra habitatores ejus; omnia verba iſtius libri, quem legit rex Iehudæ:
17 Propterea quod dereliquerunt me, & adoleverunt diis alienis, ut irritarent me omni opere manuum ſuarum: ideo accenſa manebit æſtuans ira mea in locum hunc, & non exſtinguetur.
18 De rege vero Jehudæ, qui miſit vos ad conſulendum Iehovam, ſic dicitote ei: ſic ait Iehova Deus Iiſraelis, quod audiviſti verba iſta.
19 Quia mollitus eſt animus tuus, & demiſiſti te à facie Iehovæ, quum audiviſſes ea quæ loquutus ſum contra locum hunc, & contra habitatores ejus, fore in deſolationem & in maledictionem, & lacerans veſtimenta tua fleviſti coram me; ideo etiam ego audivi dictum Iehovæ.

20 Propterea ecce ego faciam ut aggregeris ad patres tuos, & aggregeris ad ſepulcra tua in pace, ut non videant oculi tui totum iſtud malum quod ego inducturus ſum contra locum hunc: qui retulerunt regi rem.

CAP. XXIII. *Iehoſchija pergit reformare.*

QUum itaque miſiſſet rex, qui congregarent adſe omnes ſeniores Jehudæ & Jeruſchalaimorum.

2 Aſcendit rex *in* domum Jehovæ & omnes viri Jehudæ, omneſque habitatores Jeruſchalaimorum cum eo, cum ſacerdotes tum prophetæ, ac totus populus à minimo uſque ad maximum: & legit ipſis audientibus omnia verba libri fœderis, qui inventus fuerat in domo Jehovæ.

3 Deinde ſtans rex ad columnam ſuam pepigit fœdus coram Jehova, ſe ſequuturos Jehovam, & obſervaturos præcepta ejus, & teſtimonia ejus ac ſtatuta ejus ex toto corde & ex toto animo, præſtando verba fœderis illius quæ ſcripta ſunt in libro iſto, cui adſtabat totus populus in ipſo fœdere.

4 Tunc præcepit rex Chilkijæ ſacerdoti ſummo, & ſacerdotibus ſecundanis, ac cuſtodibus liminis, ut efferrent è templo Jehovæ omnia illa inſtrumenta quæ parata fuerant Bahali, & luco, totique exercitui cœlorum: quæ combuſſit extra Jeruſchalaima in agris Kidronis, quorum pulverem deportari curavit Beth-Elem.

5 Præterea abolevit atratos, quos conſtituerant reges Jehudæ, ut *eorum quiſque* adoleret in excelſis per civitates Jehudæ & ambitum Jeruſchalaimorum: ſimiliter eos qui adolebant Bahali, Soli, & Lunæ, ac planetis, denique toti exercitui cœlorum.

6 Exportavit etiam lucum è domo Iehovæ extra Ieruſchalaima ad torrentem Kidronem, quem comburens ad torrentem Kidronem, comminuit in pulverem: & projecit pulverem ejus ſuper ſepulchrum illorum popularium.

7 Et deſtruxit lupanaria quæ *erant* in domo Iehovæ; ubi mulieres texebant ædiculas ac lucum.

8 Inſuper adductis omnibus ſacerdotibus è civitatibus Jehudæ, polluit excelſa ubi adoleverant ſacerdotes iſti à Gebaho Beerſchebahum uſque, & deſtruxit etiam excelſa portarum, *etiam* quod *erat ad* oſtium portæ Jehoſchuhæ præfecti urbis, quod *erat* ad ſiniſtram cujuſque *intrantis* portam civitatis.

9 Veruntamen non offerunt Sacerdotes illi excelſorum in altari Iehovæ Jeruſchalaimis; ſed commedunt azymos panes inter fratres ſuos.

10 Polluit etiam Thophetum quod eſt in valle filiorum Hinnomi: ne traduceret quiſquam filium ſuum aut filiam ſuam per ignem Moleco.

11 Abolevit quoque equos illos quos poſuerant reges Jehudæ Soli ab ingreſſu in domo Iehovæ ad domum Nethan-Meleci aulici, quæ *erat* in ipſis ſuburbiis: currus autem Solis combuſſit igni.

12 Et altaria quæ *erant* ſuper tectum cœnaculi Achazi quæ fecerant reges Jehudæ, etiam altaria quæ fecerat Menaſche in duobus atriis domus Iehovæ deſtruxit rex: quibus abruptis inde, projecit pulverem eorum in torrentem Kidronem.

13 Item excelſa quæ *erant* in conſpectu Jeruſchalaimorum, quæ *erant* ad dexteram montis corrumpentis, quæ ædificaverat Schelomo rex Iſraelis Haſchtherothæ abominationi Tzidoniorum, & Cemoſcho abominationi Moabitarum, & Milcomo abominationi Hammonitarum; polluit rex.

14 Et confractis ſtatuis ac ſuccifis lucis earum, implevit loca earum oſſibus hominum.

15 Quin etiam altare illud quod *erat* Beth-Ele, excelſum illud quod fecerat Jerobbiam filius Nebati quo ad peccandum induxit Iſraelem, etiam altare illud & excelſum illud deſtruxit, & comburens excelſum illud comminuit in pulverem, & combuſſit lucum.

16 Quum aſpiciens Joſchija vidiſſet ſepulcra illa quæ ibi *erant* in monte, & mittens accepiſſet oſſa ex ipſis ſepulcris, & comburens in illo altari polluiſſet ipſum; ſecundum verbum Jehovæ, quod proclamaverat vir ille Dei, qui prædixerat res iſtas.

17 Dicente autem, quid *ſibi vult* monumentum hoc quod ego video? dixerunt ei homines illius civitatis, hoc ſepulcrum *eſt* illius viri Dei, qui veniens è Jehuda prædixerat res iſtas quas feciſti contra hoc altare Beth-Ele.

18 Qui dixit, ſinite illud, ne quis commoveto oſſa ejus: ſic eripuerunt oſſa ejus, cum oſſibus illius prophetæ qui venerat è Schomrone.

19 Atque adeo omnes domos excelſorum quæ *erant* in civitatibus Schomronis, quæ fecerant reges Iſraelis irritando *Iehovam*, amovit Joſchija: ac fecit illis ſecundum omnia facta quæ fecerat Beth-Ele.

20 Et mactavit omnes ſacerdotes excelſorum qui *erant* ibi, ſuper ipſa altaria, combuſſitque oſſa hominum in eis: deinde reverſus eſt Jeruſchalaima.

21 Tum præcepit rex toti populo, dicendo; celebrate Paſcha Jehovæ Deo veſtro; prout ſcriptum eſt in libro fœderis hujus.

22 Quamvis non celebratum fuerit par huic Paſchati à diebus judicum qui judicarunt Iſraelem; & ullis diebus regum Iſraelis aut regum Jehudæ;

23 Ut decimo octavo anno regis Joſchijæ, celebratum eſt Paſcha illud Jehovæ Jeruſchalaimis.

24 Atque etiam pythones, & ariolos, & imagines, ac ſtercoreos deos, & omnes abominationes quæ conſpiciebantur in terra Jehudæ & Jeruſchalaimis ſuſtuliſſet Joſchija: ut præſtaret verba legis ſcripta in libro quem invenerat Chilkija ſacerdos *in* domo Jehovæ:

25 Et par eis non fuiſſet ante ipſum rex qui reverteretur ad Jehovam ex toto corde ſuo, & ex toto animo ſuo totiſque viribus ſuis, omnino ſecundum legem Moſchis; nec poſt eum exſtiterit par ei:

26 Attamen non eſt reverſus Jehova à furore iræ ſuæ maximo, quo accenſa erat ira ejus

ejus in Jehudam, propter omnia irritamenti quibus irritaverat eum Menasche.

27 Sed dixit Jehova, etiam Jehudam amovebo à facie mea, quemadmodum amovi Jisraelem, & spernam civitatem hanc quam elegeram, Jeruschalaima, etiam domum hanc de qua dixeram, erit nomen meum ibi.

28 Reliquæ autem res Ioschijæ, & omnia quæ fecit, nonne sunt scripta in libro Chronicorum regum Iehudæ?

29 Diebus ejus ascendebat Parho Neco rex Ægypti contra regem Assyriæ ad flumen Euphratis: quumque processisset rex Joschija obviam illi, morte affecit eum Megiddunte, quando vidit ipsum.

30 Eumque mortuum imponentes currui servi ejus, Megiddunte adduxerunt eum Jeruschalaima, & sepeliverunt eum in sepulcro ipsius: accipiensque populus terræ Jehoachazum filium Joschijæ unxerunt eum, constituentes eum regem loco patris sui.

31 Natus viginti tres annos Jehoachaz quum regnare inciperet, tribus mensibus regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Chamutal filia Jirmejæ è Libna.

32 Hic fecit quod malum videtur in oculis Jehovæ, omnino prout fecerant majores ejus.

33 Quem vinciri jussit Parho Neco Rible in regione Chamathæ, ne regnaret Jeruschalaimis: & imposuit mulctã regioni ejus centenûm talentorum argenti, & talenti auri.

34 Et regem constituit Parho Neco Eljakimum filium Joschijæ pro Joschija patre ejus, immutans nomen ejus Jehojakimum: Jehoachazo vero assumto abiit in Ægyptum, ubi mortuus est.

35 Deinde illud argentum & aurum dabat Jehojakim Parhoni, sed taxabat habitatores terræ, ut daret pecuniam illam ex præstituto Parhonis; ab unoquoque pro æstimatione sua exigebat argentum illud & aurum, à populo *inquam* terræ, ut daret Parhoni Neconi.

CAP. XXIV. *Præludium captivitatis Babylonicæ.*

NAtus viginti quinque annos Jehojakim quum regnare inciperet, undecim annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Zebudda filia Pedajæ è Ruma.

2 Quum autem faceret quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, omnino prout fecerant majores ipsius: *Caput* XXIV.

3 Diebus ejus ascendit Nebucadnetzar rex Babyloriæ: cui quum fuisset Jehojakim servus tribus annis, postea aversus rebellavit contra eum.

4 Quam ob rem immisit Jehova contra eum turmas Chaldeorum, & turmas Syrorum, turmasque Moabitarum, ac turmas Hammonitarum, immisit inquam eas contra Jehudam ad perdendum eum: secundum verbum Jehovæ quod loquutus fuerat per servos suos prophetas.

5 Enimvero ex præstituto Jehovæ *id* fiebat contra Jehudam, ut amoveret *eum* à facie sua, propter peccata similia omnino iis quæ fecerat Menasche.

6 Nam etiam sanguinem innoxium effundebat, adeo ut impleret Jeruschalaima sanguine innoxio; adeo noluit Jehova condonare.

7 Reliquæ autem res Jehojakimi, & omnia quæ fecit, nonne sunt scripta in libro Chronicorum regum Jehudæ?

8 Tandem occumbente Jehojakimo cum patribus suis; regnavit Jehojacin filius ejus pro eo.

9 Postea non perrexit ultra rex Ægypti procedere è regione sua; quum cepisset rex Babyloniæ à flumine Ægypti, usque ad fluvium Euphratis quicquid fuerat regis Ægypti.

10 Natus octodecim annos Jehojacin quum regnaret, tribus mensibus regnarat Jeruschalaimis (cujus matri nomen Nehuschta filia Elnathanis è Jeruschalaimis.)

11 Et fecerat quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, omnino prout fecerat pater ejus.

12 Quo tempore ascenderunt servi Nebucadnetzaris regis Babyloniæ Jeruschalaimæ; ut veniret civitas in obsidionem.

13 Quumque veniisset Nebucadnetzar rex Babyloniæ ad ipsam civitatem; servis ejus obsidentibus eam.

14 Prodiit Jehojacin rex Jehudæ ad regem Babyloriæ, ipse cum matre sua, servi quoque ejus, & præfecti ejus cum aulicis ejus: quem cepit rex Babyloniæ anno octavo regni sui.

15 Et depromptis inde omnibus thesauris domus Jehovæ, & thesauris domus regis; decerpsit omnia instrumenta aurea quæ fecerat Schelomo rex Jisraelis pro templo Jehovæ, quemadmodum prædixerat Iehova:

16 Et deportavit rex è totis Jeruschalaimis cum omnes præfectos, tum omnes valentes robore, decies mille captivos, omnesque fabros lignarios, & fabros ferrarios: nihil relictum est præter tenuem populum terræ.

17 Deportavit enim Iehojacinem in Babylonem; & matrem regis, & fœminas regis, & aulicos ejus, & potentiores regionis, relegavit Jeruschalaimis in Babyloniam.

18 Omnes quoque viros strenuos septies mille, & fabros lignarios ac ferrarios mille, omnes robustos bellatores, deduxit rex Babylonia captivos in Babyloniam.

19 Constituitque rex Babyloniæ Matthanjam patruum illius regem loco illius; cujus nomen immutavit Tzidkijam.

CAP. XXV. *Captivitas Babylonica 70 annorũ.*

NAtus unum & viginti annos Tzidkija quum regnare inciperet, undecim annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Chamuta: filia Jirmejæ è Libna.

2 Qui fecit quod malum *videtur* in oculis Iehovæ, omnino prout fecerat Jehojakim:

3 Nam secundum iram Jehovæ fiebat Jeruschalaimis, & in Jehuda, adeo ut abjiceret eos à facie sua: & rebellavit Tzidkija contra regem Babyloniæ. *Caput* XXV.

4 Quapropter fuit anno nono regni illius, mense decimo, die decimo mensis, ut adveniens Nebucadnetzar rex Babyloniæ; ipse cum omnibus copiis suis contra Jeruschalaima, castra facerent juxta ea: exstruentes

contra ea propugnacula circumquaque.

5 Sic venit civitas in obſidionem; uſque ad undecimum annum regis Tzidkijæ.

6 Cujus nono *die quarti* menſis, quum invaluiſſet fames in civitate, adeo ut non eſſet panis populo regionis:

7 Et perrupta eſſet civitas, omnibus bellatoribus *âbeuntibus* nocte illa, via portæ inter duplicem murum; quæ *erat* juxta hortum regis; Chaldæis contra obſidentibus civitatem circumquaque: abiit etiam *rex* via campeſtrium.

8 Sed perſequutæ copiæ Chaldęorum regem, aſſequutæ ſunt eum in campeſtribus Ierichuntis; quum omnes copiæ ejus diſperſæ eſſent ab eo.

9 Et prehendentes regem deduxerunt eum ad regem Babyloniæ Riblam; ubi tulerunt de eo ſententiam.

10 Ex qua filios Tzidkijæ jugularunt ante oculos ejus, deinde oculos Tzidkijæ excæcavit, & vinctum numellis duabus chalybæis deduxerunt in Babyloniam:

11 Deinde menſe quinto ſeptimo *die* menſis, ipſo decimo nono anno regis Nebucadnetzari regis Babyloniæ, ingreſſus Nebuzar-Adan præfectus ſatellitum ſervus regis Babyloniæ Ieruſchalaima:

12 Combuſſit domum Ichovæ & domum regis; etiam omnes domos Ieruſchalaimorum, & omnes domos magnatum combuſſit igne:

13 Et muros Ieruſchalaimorum circumquaque, deſtruxerunt omnes copiæ Chaldæorum, quæ *erant cum* præfecto ſatellitum.

14 Reliquum autem populum, eos, qui relicti fuerant in civitate, & defectores qui defecerant ad regem Babyloniæ, & reliquum vulgi, deportavit Nebuzar-Adan præfectus ſatellitum.

15 Tantum è tenui *populo* terræ reliquos fecit præfectus ſatellitum: ut eſſent vinitores & foſſores.

16 Præterea columnas æreas quæ *erant in* domo Ichovæ, & baſes, & lacum æreum qui *erat* in domo Ichovæ, fregerunt Chaldæi; referentes æs eorum in Babyloniam.

17 Item ollas, & hamas, & inſtrumenta muſica, & acerras, & omnia inſtrumenta ærea quibus miniſtraverant, acceperunt.

18 Item trullas, & crateras, quæcunque aurea, & quæcunque argentea; accepit præfectus ſatellitum:

19 Columnas duas, lacum unum, & baſes quas fecerat Schelomo pro domo Ichovæ nō fuit pondus æri omnium vaſorum iſtorum.

20 Octodecim cubitorum *erat* altitudo columnæ unius; cui impoſita *erat* corona ærea, & altitudo ipſius coronæ *erat* trium cubitorum, & encarpus ac malogranata ad coronam circumquaque, omnia ex ære: & his ſimilia *erant* columnæ alteri cum encarpo.

21 Item cepit præfectus ſatellitum Serajam ſacerdotem primarium, & Tzephanjam ſacerdotem ſecundanum; ac tres cuſtodes liminis.

22 E civitate vero cepit aulicum unum qui erat præfectus bellatoribus, & quinque homines ex intimis regis qui inventi ſunt in civitate, & ſcribam primarium exercitus, qui exercitum conſcribebat è populo terræ, ac ſexaginta viros è populo terræ qui inventi ſunt in civitate.

23 Hos captos Nebuzar-Adan præfectus ſatellitum, deduxit ad regē Babylonię Riblam.

24 Quos percutiens rex Babyloniæ, morte affecit Riblæ in terra Chamathæ: ſic migravit Ichuda è terra ſua.

25 Populo autem illi qui relictus fuerat in terra Ichudæ, quem reliquerat Nebucadnetzar rex Babyloniæ, illis præfecit Gedaljam filium Achikami filii Schaphanis.

26 Quumque audiviſſent omnes præfecti copiarum ipſi & homines ipſorum, regem Babyloniæ præfeciſſe Gedaljam, venerunt ad Gedaljam Mitzpam: nempe Iiſchmahel filius Nethanjæ, & Iochanan filius Kareachi, & Seraja filius Thanchumethi Nethophathitæ, & Iaazanja filius Mahacathitæ, ipſi cum hominibus ſuis.

27 Quibus jurans Gedalja & hominibus eorum, dixit eis; ne timeatis ut ſitis ſervi Chaldæorum; reſidete in hac terra, & ſervite regi Babyloniorum, ſic bene erit vobis.

28 Fuit vero menſe ſeptimo, ut accederet Iiſchmahel filius Nethanjæ, filii Eliſchamahi è ſemine regio, & decem homines cum eo, percuterent Gedaliam ita ut moreretur, una cum Ichudæis & Chaldæis qui *erant* cum eo Mitzpæ.

29 Tum ſurgentes totus populus à minimo uſque ad maximum, etiam præfecti copiarum, abierunt in Ægyptum: metuebant enim à Chaldæis.

30 Poſtea fuit trigeſimo ſeptimo anno deportatione Iehojaciris regis Ichudæ, duodecimo menſe, vigeſimo ſeptimo die menſis: *ut* efferret Evil-Merodac rex Babyloniæ, quo anno regnare cœpit, caput Iehojaciris regis Ichudæ, *è* carcere.

31 Cum quo loquutus eſt bonis *verbis*: & poſuit ſolium ejus ſupra ſolium reliquorum regum qui *erant* in Babylonia.

32 Et mutatis veſtimentis carceris ſui; comedebat cibum jugiter coram illo, omnibus diebus vitæ ſuæ:

33 Nam cibarium ejus, cibarium juge diſpoſitum fuit ei à rege, demenſum diei cujuſque in diem quemque, omnibus diebus vitę ejus.

CHRONICORUM LIBER PRIOR.

CAP. I. *Generavit ab Adamo uſque ad Jahakobum inclusive.*

ADam, Scheth, Enoſch.
2 Kenan, Mahalaleel, Iered.
3 Chanoc, Methuſchelach, Lemec.
4 Noach, Chem, Cham, & Iepheth.
5 Filii Iephethi, Gomer, & Magog, & Madai, & Iavan, & Thubal, & Meſchec, & Thiras.
6 Filii autem Gomeri; Aſchenatz, & Diphath, & Thogarma.
7 Filii vero Iavanis, Eliſcha, & Tharſchiſcha, Cittim, & Rodanim.

8 Filii Chami ; Chuſch , & Mitzrajim , Put, & Cenahan.
9 Et filii Chuſchi ; Seba , & Chavila , & Sabtha , & Rahema & Sabtheca ; filii vero Rahemæ ; Scheba & Dedan.
10 Præterea Chuſch genuit Nimrodum: is cœpit eſſe potens in terra.
11 Mitzrajim autem genuit Ludæos , & Hanamæos,& Lehabæos, & Naphthuchæos:
12 Patruſæos quoque; & Caſluchæos,unde egreſſi ſunt Peliſchthæi, & Caphthoræos.
13 Cenahan vero genuit Tzidonem primogenitum ſuum, & Chethum.
14 Jebuſæum quoque , Emoræum , & Girgaſchæum.
15 Et Chivvæum,& Harkæum, & Sinæum,
16 Et Arvadæum,& Tzemaræum, & Chamathæum.
17 Filii Schemi ; Helam, & Aſchur,& Arpaſchad,& Lud,& Aram : hujus *filii*, Hutz , & Chul, & Gether, & Meſchec.
18 At Arpaſchad genuit Schelachum : Schelach vero genuit Heberum :
19 Hebero autem editi ſunt duo filii, quorum unius nomen Peleg, quia temporibus ejus divita fuit terra; nomen vero fratris ejus Joktan.
20 Qui Joktan genuit Almodadum,& Schelephum,& Chatzar-mavethum,& Jerachum;
21 Et Hado-ramum,& Uzalem, & Diklam,
22 Et Hebaelem, & Abimaelē,& Schebam,
23 Et Ophirem,& Chavilam,& Jobabum ; hi omnes *fuerunt* filii Joktanis.
24 Schem, Arpaſchad , Schelach ,
25 Heber, Peleg, Rehu ,
26 Seruch, Nachor , Therach ,
27 Abram is *eſt* Abraham.
28 Filii Abrahami, Iitzchak,& Iiſchmahel.
29 Hæ *ſunt* generationes eorum : primogenitus Iiſchmahelis Nebajoth , deinde Kedar, & Adbeel, & Mibſam.
30 Miſchmach, & Duma , Maſſa , Chadad, & Thema.
31 Jetur, Naphiſch, & Kedma : hi *ſunt* filii Iiſchmahelis :
32 Filii autem Keturæ concubinæ uxoris Abrahami,*ea* peperit Zimranem, & Jokſchanem, & Medanem, & Midjanem , & Jiſchbakum , & Schuachum : filii autem Jokſchanis, Scheba, & Dedan.
33 Filii vero Midjanis, Hepha,& Hepher, & Chanoc, & Abidah , & Eldaha : omnes hi *fuerunt* filii Keturæ.
34 Genuit ergo Abraham Iitzchakum: filii vero Iitzchaki. Heſau, & Jiſrael.
35 Filii Heſaui , Eliphaz, Rehuel , & Jehuſch, & Jahlam, & Korach.
36 Filii Eliphazi, Theman, & Omar, Tzephi,& Gahtham, Kenaz, & Timnabæ *filius* nempe Hamalek.
37 Filii Rchuelis,Nachath,Zerach,Schamma, & Mizza.
38 Filii autem Sehiris; Lotan,& Schobal, & Tzibhon,& Hana,& Diſchhon,& Etzer,& Diſchan.
39 Filii autem Lotanis Chori & Homam : ſoror vero Lotanis Thimnah.
40 Filii Schobalis, Haljan, & Manachath, & Hebal,Schephi, & Onan : filii vero Tzibhonis, Aja , & Hana.
41 Filii Hanæ;Diſchon: & filii Diſchonis Chamran, & Eſchban , & Jithran, & Ceran.
42 Filii Etzeris,Bilhan,& Zahavan, Iahakan : filii Diſchanis , Hutz , & Aran.
43 Hi autem *ſunt* reges qui regnaverunt in Edomæa, antequam regnaret rex è filiis Jiſraelis : Belah filius Behoris,cujus civitas nomine *erat* Dinhaba :
44 Quumque mortuus eſſet Belah ; regnavit loco ejus Jobab filius Zerachi è Botzra.
45 Quumque mortuus eſſet Jobab , regnavit loco ejus Chuſchā è regione Themanæi.
46 Quumque mortuus eſſet Chuſcham,regnavit loco ejus Hadar filius Bedadis , qui percuſſit Midianem in agro Moabitarum: cujus civitas nomine *erat* Hajith.
47 Quumque mortuus eſſet Hadad; regnavit loco ejus Samla è Maſrecka.
48 Quumque mortuus eſſet Samla: regnavit loco ejus Schaul è Rechobothis fluminis.
49 Quumque mortuus eſſet Schaul; regnavit loco ejus Bahal-Chanan filius Hacboriæ.
50 Quumque mortuus eſſet Bahal-Chanan, regnavit loco ejus Hadad , cujus civitas nomine Pahi : nomen vero uxoris ejus Mehetabeel filia Matredis , filia Me-Zahabi.
51 Quumque mortuus eſſet Hadad; fuerunt duces Edomæorum, dux Thimnan, dux Halja, dux Jetheth.
52 Dux Aholibama, dux Ela, dux Pinon.
53 Dux Kenaz,dux Theman,dux Mibtzar.
54 Dux Magdiel , dux Hiram : hi *fuerunt* duces Edomæorum.

CAP. II. *Genealogia Iehuda uſque Iiſchai patrem Davidis.*

HI *ſunt* filii Jiſraelis; Reſiben,Schimhon, Levi,& Jehuda, Jiſſacar,& Zebulun,
2 Dan , Joſeph , & Benjamin , Naphthali , Gad, & Aſcher.
3 Filii Jehudæ,Her,& Onan,& Schela;tres editi ſunt ei à filia Schuhæ Cenahanitidis : quumq; *viſus* eſſet Her primogenitus Iehudæ malus in oculis Jehovæ , morte affecit eum.
4 Thamar vero nurus illius peperit illi Peretzum , & Zerachum : omnes filii Jehudæ quinque :
5 Filii Peretzi Chetzron, & Chamul.
6 Filii autem Zerachi ; Zimri, & Ethan,& Heman,& Calcol, & Derach: hi omnes quinque.
7 Et filii *Zimri* , Carmi : *nepos* Hacar turbator Jiſraelis,qui prævaricatus fuit in anathemate.
8 Filii autem Ethanis, Hazarja.
9 Filii vero Chetzronis , qui editi ſunt ei Ierachmeel, & Ram, & Celubai.
10 Ram vero genuit Hamminadabum ; & Hamminadab genuit Nachſchonem principem filiorum Jehudæ.
11 Nachſchon autem genuit Salman , & Salma genuit Bohazum.
12 Et Bohaz genuit Hobedum , & Hobed genuit Jiſchajum.

13 Jiſchai autem genuit primogenitum ſuum Eliabum; & Abinadabum ſecundum, & Schimham tertium,

14 Nethaneelem quartum, Raddajum quintum,

15 Otzemum ſextum, Davidem ſeptimum:

16 Et ſorores eorum; Tzerujam & Abigajilam: filii autem Tzerujæ *fuerunt* Abſchai, & Joab, & Haza-El, tres.

17 Abigajil vero peperit Hamaſam: pater autem Hamaſæ fuit Jether Jiſchmahelita.

18 Caleb autem filius Chetzronis genuerat ex Hazuba uxore, & ex Jerihotha: ac hujus filii *erant* Jeſcher, & Schobab, & Ardon.

19 Mortua vero Hazuba; accepit ſibi Caleb Ephratham, quæ peperit ei Churem.

20 Et Chur genuit Urin, & Uri genuit Betzaleelem.

21 Poſtmodum congreſſus eſt Chetzron cum filia Maciris patris Gilhadis, quam ipſe duxit quum eſſet natis ſexaginta annos, quæ peperit ei Segubum.

22 Segub autem genuit Jairem; cui fuerunt viginti tres civitates in terra Gilhadis:

23 Nam accepit ab ipſis Geſchuræis & Syris villas Jairis cum Kenatha & villis ejus ſexaginta civitates. Hæc omnia *ceperunt* filii Maciris patris Gilhadis.

24 Etiam poſt mortem Chetzronis quum duxiſſet Caleb Ephratham; uxor Chetzronis Abija peperit ei quoque Aſchchurem patrem Thekohæorum.

25 Fuerunt autem filii Jerachmeelis primogeniti Chetzronis, primogenitus Ram, deinde Buna, & Oren, & Otzem *ex* Achija.

26 Fuit quoque uxor altera Jerachmeeli, nomine Hatara: ea eſt mater Onami.

27 Fuerunt vero filii Rami primogeniti Jerachmeelis; Maharz, & Jamin, & Heker.

28 Item fuerunt filii Onami, Schammai, & Jadah: filiiq; Schammai, Nadab, & Abiſchur.

29 Nomen vero uxoris Abiſchuris Abihajil; quæ peperit ei Achbanem, & Molidum.

30 Et filii Nadabi; Seled, & Appajim: ſed mortuus eſt Seled ſine liberis.

31 Filii vero Appajimi; Jiſchehi: & filii Jiſchehi Scheſchan, & filia Scheſchanis Aſchlai.

32 Filii autem Jadahi fratris Schammai, Jether, & Jonatham: ſed mortuus eſt Jether ſine liberis.

33 Filii vero Jonathanis, Peleth & Zaza: iſti fuerunt filii Jerachmeelis.

34 Non fuerunt autem Scheſchani filii, ſed filiæ: eratque Scheſchani ſervus Ægyptius nomine Jarchah.

35 Quamobrem dedit Scheſchan filiam ſuam Jarchaho ſervo ſuo in uxorem, quæ peperit ei Hatthajum.

36 Hatthai autem genuit Nathanem, & Nathan genuit Zabadum:

37 Zabad autem genuit Ephlalem, & Ephlal genuit Hobedum:

38 Hobed autem genuit Jehu, & Jehu genuit Hazarjam:

39 Hazarja autem genuit Cheletzum, & Cheletz genuit Elhaſam:

40 Elhaſa autem genuit Siſmajum, & Siſmai genuit Schallumum:

41 Schallum autem genuit Jekamjam: & Jekamja genuit Eliſchamuhum.

42 Item filii Calebi fratris Jerachmeelis, Meſchah primogenitus ejus, ipſe pater *fuit* Ziphæorum: & poſteri Mareſchæ patris Chebronis.

43 Filii autem Chebronis, Korach & Thappuach, & Reken, & Schemah.

44 Schemah vero genuit Rachamum patrem Jorkehami: & Reken genuit Schammajum.

45 Filius autem Schammai, Mahon: qui Mahon pater *fuit* Beth-Tzuritarum.

46 Hepha quoque uxor concubina Calebi peperit Charanem & Motzam & Gazezum: Charan enim genuit Gazezum.

47 Filii vero *Motzæ* Johedai: *ex quo* Regem, & Jotham, & Geſchan, & Peleth, & Hepha, & Schahaph.

48 *Ex* uxore concubina Mahaca, Caleb genuit Scheberum & Thirchanam.

49 Peperit autem *uxor* Schahaphi patris Madmanæorum, Schevam patrem Macbenæorum, & patrem Gibhæorum: denique filia Calebi Hacſa.

50 Iſti fuerunt filii Calebi, filii Churis primogeniti Ephratæ: Schobal pater Kirjath-Jeharimanorum;

51 Salma pater Beth-Lechemitarum, Chareph pater familiæ Gaderitarum.

52 Fueruntque filii Schobali patri Kirjath-Jeharimanorum; Haroe *pater incolarum* patris Menuchotarum:

53 Et familiæ Kirjath-Jeharimanorum, Jithritarum, Puthæorum, & Schumatæorum, & Miſchraïtarum: ex his prodierunt Tzorhatæi, & Eſchthaolitæ.

54 Filii Salmæ, Beth-Lechemitæ, & Netophatæi, Hatharothari è familia Joabi: & Tzorhani, *qui fruebatur* parte Menuchotharum:

55 Et familiæ ſcribarum incolentium Jabetzum, Thirhatæorum, Schimhatæorum, Suchatæorum: hi ſunt Kinæi advenæ, orti Chamatho, patre familiæ Recabi.

CAP. III. *Genealogia Davidis & poſterorum ejus.*

HI autem fuerunt filii Davidis qui editi ſunt ei Chebrone; primogenitus Amnon, Achinchamæ Jizrehelitidis, ſecundus Danijel Abigajilæ Carmelitidis:

2 Tertius Abſchalom filius Mahacæ filiæ Thalmai regis Geſchuris: quartus Adonija filius Chaggithæ:

3 Quintus Schephatja Abitalæ: ſextus Jithreham Heglæ, *cujuſque* uxoris ejus.

4 Sex editi ſunt ei Chebrone, ubi regnavit ſeptem annos & ſex menſes: triginta vero tribus regnavit Jeruſchalaimis.

5 Hi autem editi ſunt ei Jeruſchalaimis, Schimha & Schobab, & Nathan, Schelomo, quatuor Bathſchubæ filiæ Hammielis.

6 Item Jibchar, & Eliſchamah, & Eliphelet,

7 Et Nogah, & Nepheg, & Japhiah,

8 Et Eliſchamah, & Eljadah, & Eliphelet, novem:

9 Omnes filii Davidis; præter filios uxorum concubinarum, & Thamaram ſororem illorum.

10 Filius vero Schelomonis Rechabham: Abija filius ejus, Aſa filius ejus, Jehoſchaphat filius ejus.

11 Joram filius ejus, Achazja filius ejus, Joaſch filius ejus,

12 Amatzja filius ejus, Hazarja filius ejus, Jotham filius ejus,

13 Achaz filius ejus, Chizkija filius ejus, Menaſche filius ejus,

14 Amon filius ejus, Joſchija filius ejus.

15 Filii autem Joſchijæ, primogenitus Jochanan, ſecundus Jehojakim, tertius Tzidkija, quartus Schallum.

16 Filii vero Jehojakimi, Jeconja filius ejus, Tzidkija filius ejus.

17 Filii autem Jeconjæ vincti, Schealthiel filius ejus.

18 *Hujus* autem Malciram, & Pedaja, & Schenatzar; Jekamja, Hoſchamah, & Nedabja.

19 Filii vero Pedajæ, Zerubbabel, & Schimhi: & filius Zerubbabelis, Meſchullam, & Chananja, & Schelomith ſoror eorum.

20 *Illius* vero Chaſchuba, & Ohel, & Bereçja, & Chaſadja, Juſchab, Cheſeć, quinque.

21 Filius vero Chananjæ Pelatja, & Jeſchaja: filii Rephajæ, filii Arnanis, filii Hobadjæ, filii Schecanjæ,

22 Filii, inquam, Schecanjæ Schemahja: & filii Schemahjæ, Chatthuſch, & Jigeal, & Bariach, & Neharja, & Schaphat, ſex.

23 Et filius Neharjæ, Eljohenai, & Chizkija, & Hazrikam, tres.

24 Denique filii Eljohenai, Hodajeva, & Eljaſchib, & Pelaja, & Hakkub, & Jochanan, & Delaja, & Hanani, ſeptem.

CAP. IV. *Genealogia Jehuda nova, & genealogia Schimeonis.*

FIlii Jehudæ, Peretz, Chetzron, & Carmi, & Chur, & Schobal,

2 Reaja autem filius Schobalis, genuit Jachatum, & Jachath genuit Achumajum & Lahadum: horum *ſunt* familiæ Tzorhatæorum.

3 Item hi *ex* patre Hetamæorum; Jizreel, & Jiſchma, & Jidbaſch, quorum ſorori nomen Hatzileſponi.

4 Et Penuel pater Gedoræorum, & Hezer pater Chuſchæ; hi *ſunt* filii Churis primogeniti Ephratæ patris Beth-Lechemitarum.

5 Aſchchuri vero patri Tekohæorum fuerunt duæ uxores; Chelea & Nahara.

6 Peperitque ei Nahara Achuzamum, & Chepherum, & Themenin, & Haachaſchtharin: hi *ſunt* filii Naharæ.

7 Filii autem Chelea, Tzereth, Jetzochar, & Ethnan, *& Koiz.*

8 Kotz autem genuit Hanabum, & Hatzobebam; & familias Acharchelis filii Harumi.

9 Sed fuit Jahbetz honoratior fratribus ſuis: cui mater indidit nomen Jahbetz dicendo, *eo quod peperi cum dolore, ita vocandus eſt.*

10 Nam invocabit Jahbetz Deum Iſraelis dicendo, ſi plane benedicens mihi ampliaveris terminum meum, & aderit manus tua mihi, denique feceris ut malum non afficiat me dolore, fecitq; Deus ut eveniret quod petierat.

11 Celub autem frater Schuchæ genuit Mechirum (is *fuit* pater Eſchthonis.

12 Et Eſchthon genuit familiam Raphæ, & Paſeachi, & Techinnæ patris Hir-Nachaſchi; hi *fuerunt* homines Recæ.)

13 Item poſteros Kenazi, Hothnielem & Serajam (filii autem Hothnielis Chathath, *& Meonothai*:

14 Mehonothai vero genuit Hophram: & Seraja genuit Joabum patrem *degentium in* valle fabrorum, nam fabri erant.)

15 Et filios Calebi filii Jephunnæ, Hiru, Elam, & Nahamum (filii autem Elæ, ſecundus Kenaz)

16 Et filios Jehallelelis, Ziphum & Ziphami, Thirjam, & Aſarelem:

17 Et filios Hezræ Jetherum, & Meredum, Hepherumque & Jalonem: (concipiens autem *uxor Meredi peperit* Mirjamum, & Schammajum, & Iſchbachum patrem Eſchthemohæorum.

18 Uxor vero ejus Jehudæ peperit Jeredum patrem Gedoræorum, & Cheberum patrem Socuntinorum, & Jekuthielem patrem Zanoachitarum: illi quidem filii *erant* Bithiæ filiæ Parhonis, quam duxerat Mered.

19 *Hi* vero filii uxoris Judææ ſororis Nachami Garmæi patris Kehilæorum: & Eſchthemohæ Mahacathitæ)

20 Item filios Schimonis, Ammonem, & Rimnam, Ben-Chananem, & Thilonem: filios quoque Iſchhi, Zochetum, & Ben-Zochethum;

21 Filii Schelæ filii Jehudæ, Her pater Lecanorum, & Lahda pater Marcſchanorum, & familiæ gentis artificis in byſſo, gentis Aſchbehæ:

22 Item Jokim, homines Cozebæ, & Joaſch, & Saraph, qui dominium habuerunt in Moabitas, & Jaſchubi-Lechem; ſed res iſtæ *ſunt* obſoletæ.

23 Iſti ſunt figuli illi, deſidentes ad plantas & macerias: cum rege in opere ejus manſerunt illic.

24 Filii Schimhonis, Nemuel, & Jamin, Jarib, Zerach, Schaul.

25 Schallum filius ejus, Mibſam filius ejus, Miſchmah filius ejus:

26 Et filii Miſchmahi: Chammuel filius ejus, Zaccur filius ejus; Schimhi filius ejus.

27 *Fuerunt* autem Schimhi filii ſexdecim, & filiæ ſex, quum fratribus ejus non eſſent filii multi; itaque tota familia ſua; non fuerunt tam multi, ut filii Jehudæ;

28 Habitaveruntque Beer Schebahi, & Moladæ, & Chatzar Schuhale,

29 Et Bilhæ, & Hetzemi, & Tholadi,

30 Et Bethuele, & Chormæ, & Tziklagi:

31 Et Beth-Marcabothis, & Chatzar Suſimis, & Beth-Birei, & Schaharaimis: hæ *fuerunt* civitates eorũ, quamdiu regnavit David.

32 Pagi autem eorum, Hetam, & Hajin,

Rimmon, & Thocen, & Haſchan : civitates quinque.

33 Præterea omnes pagi eorum qui *erant* circa civitates illas Bahalem uſque : hæ habitationes eorum *fuerunt*, prout per gentes ſe diſtribuendo adierunt illas.

34 Meſchobab autem, & Jamlec, & Joſcha filius Amatzjæ :

35 Et Joel ; & Jehu filius Joſchibjæ, filii Serajæ, filii Haſielis.

36 Et Eljohenai, & Iahakoba, & Ieſchohaja, & Haſaja, & Hadiel, & Ieſimiel, & Benaja :

37 Et Ziza filius Schiphhi filii Allonis, filii Iedajæ, filii Schimri, filii Schemahjæ :

38 Hi quorum adducta ſunt nomina, principes in familiis ſuis, quum paternæ familiæ eorum erupiſſent in multitudinem :

39 Abiverunt in aditum Gedoris uſque ad orientalem tractum ipſius vallis ; ad quærendum paſcuum gregi ſuo.

40 Quumque inveniſſent paſcuum pingue & bonum, & terram amplam ſpatiis, & quietam ac tranquillam ; quia ex Chamo *oriti erant* qui habitabant ibi antea.

41 Venientes iſti ſcripti de nominibus, temporibus Iechizkijæ regis Iehudæ, percuſſerunt tentoria eorum & habitacula quæ inventa ſunt ibi, & internecioni devoverunt eos uſque in diem illum, habitaveruntque loco eorum : eo quod paſcuum eſſet gregi ſuo ibi.

42 Præterea ex illis, *nempe* è filiis Schimhonis profecti ad montem Sehiris homines quingenti : Pelatja, & Nehatja, & Rephaja, & Huzziele filiis Jiſchhi præcuntibus eis :

43 Percuſſerunt reſiduum quod evaſerat Hamalekitarum : ubi habitaverunt uſque in diem illum.

CAP. V. *Genealogia Reubenitarum, Gaditarum & partis Menaſchitarum.*

FIlii autem Reübenis primogeniti Jiſraelis, erat enim primogenitus, ſed quum prophanaſſet ſtrata patris ſui, tradita ſunt primogenita ejus filiis Ioſephi filii Jiſraelis : non autem ut ſibi attribueret *univerſum* jus primogenitorum :

2 Nam Iehuda prævaluit fratribus ſuis, & anteceſſor *eſt* ex co : *reliqua* vero primogenita *fuerunt* Ioſephi :

3 Filii *inquam* Reübenis primogeniti Jiſraelis ; Chanoc, & Pallu, Chetzron, & Carmi.

4 Filii Joelis : Schemahja filius ejus, Gog filius ejus, Schimhi filius ejus ;

5 Mica filius ejus, Reaja filius ejus, Baal filius ejus :

6 Beera filius ejus, quem deportavit Thilgath-Pilneceſer rex Aſſyriæ : is princeps *erat* Reübenitarum :

7 Fratrum autem illius per familias ſuas quique quum diſtribuerunt ſe per generationes ſuas, primarius Iehiel, deinde Zecarja :

8 Et Bela filius Hazazi, filii Schemahi, filii Joelis : hic habitabat à Harohere Nebunem, & Baal Mehonem uſque.

9 Deinde orientem habitavit uſque ad aditum in deſertum inde à flumine Euphrate ; nam pecora eorum multiplicata erant in terra Gilhadis.

10 Quapropter temporibus Schaulis bellum geſſerunt contra Hagarenos, qui ceciderunt manu ipſorum : ita habitaverunt in tentoriis eorum, in toto tractu anteriore *qui eſt* ad orientem Gilhadi.

11 Filii vero Gadis ex adverſo eorum habitabant, in terra Baſcharis Salcam uſque.

12 Joel eorum primarius & Schaphan ſecundus *ab eo* : deinde Iahnai, & Scaphat in Baſcane *manſerunt*.

13 Fratres vero eorū per paternas familias ſuas, Micael, & Meſchullam, & Schebah, & Iorai, & Iahecan, & Ziah, & Heber ſeptem.

14 (Hi *erant* filii Abichajilis filii Churi, filii Iaroachi, filii Gilhadis, filii Micaelis, filii Ieſchiſchai, filii Iachdonis, filii Buzi.)

15 Achi filio Habdielis filii Guni primario per paternas familias eorum.

16 Quum habitarent in Gilhade, in Baſchane, & villis ejus : & in omnibus municipiis Scharonis, ſecundum fines ſuos.

17 Hi omnes per genera diſtribuendo ſe, temporibus Iothami regis Iehudæ : & temporibus Ierobhami regis Iiſraelis :

18 E filiis Reübenis, & Gaditis, & dimidiata tribu Menaſchis, ſtrenui homines ferentes ſcutum & gladium, & tendentes arcum ac periti belli ; quadragies quater mille ſeptingenti ſexaginta prodeuntes in militiam.

19 Geſſerunt bellum contra Hagarenos ; nimirum Ieturem, & Naphiſchum, & Nodabum.

20 Quumque adjuvarentur contra illos, traditi ſunt in manu eorum ipſi Hagareni & quæcumque *erant* penes illos : nam ad Deum clamaverant in prælio, & exoratus fuerat eis quia fiduciam collocaverant in eo.

21 Itaque ceperunt pecora eorum, camelos eorum quinquagies mille, & pecudum ducenta quinquaginta millia, ac aſinorum duo millia, animarū autem humanarū centum millia.

22 Poſtquam confoſſi multi cecidiſſent, nam à Deo ipſo *exciſum eſt* hoc prælium ; ita habitaverunt loco illorum uſque ad deportationem ſuam.

23 Filii eorum dimidiæ tribus Menaſchis habitantes in ea terra : à Baſchane Bahal-Chermonem & Senirem, id eſt, montem Chermonem uſque ipſi *queque* aucti fuerant.

24 Quorum primores paternarum familiarum hi *ſunt* : Hepher, & Jiſchhi, & Eliel, & Hazriel, & Jirmeja, & Hodavja, & Jachdiel viri valentes robore, vire nominati, primores per paternas familias ſuas.

25 Sed quum prævaricati eſſent in Deum majorum ſuorum, & ſcortati eſſent ſectando deos populorum ejus regionis, quos perdiderat Deus à facie eorum :

26 Suſcitavit Deus Jiſraelis animum Pul regis Aſſyriæ, & animum Thilgath Pilneceris regis Aſſyriæ, ut deportaret ipſos Reübenitas, & Gaditas, ac dimidiam tribum Menaſchis ; itaque abduxit eos in Chelchum, & Chaborem, & Haram, & Nehar-gazanem, uſque in diem hunc.

Ca

CAP. VI. *Genealogia & politia tribus Levi.*

FIlii Levi; Gerſchon, Kehath, & Merari.
2 Filii autem Kehathi; Hamram, Jitzehar, & Chebron, & Huzziel.
3 Filii vero Hamrami; Aharon, & Moſche, & Mirjam: ac filii Aharonis, Nadab, & Abihu, Elhazar, & Ithamar.
4 Elhazar genuit Pinchaſum; Pinchas genuit Abiſchuham.
5 Abiſchuha autem genuit Bukkin; & Bukki genuit Huzzin.
6 Et Huzzi genuit Zerachjam; & Zerachja genuit Merajothum.
7 Merajoth genuit Amarjam; & Amarja genuit Achitubum.
8 Et Achitub genuit Tzadokum; & Tzadok genuit Achimahatzum.
9 Et Achimahatz genuit Hazarjam; & Hazarja genuit Jochananem.
10 Et Jochanan genuit Hazarjam; is *eſt* qui egit ſacerdotem in domo illa quam ædificaverat Schelomo Jeruſchalaimis.
11 Genuit autem Hazarja, Amarjam; & Amarja genuit Achitubum.
12 Et Achitub genuit Tzadokum; & Tzadok genuit Schallumum.
13 Et Schallum genuit Chilkijam; & Chilkija genuit Hazarjam.
14 Et Hazarja genuit Serajam; & Seraja genuit Jehotzadakum.
15 Qui Jehotzadak abiit, quum efficeret Jehova ut deportarentur Jehudæi & Jeroſolymitani; per Nebuchad-Netzarem.
16 Filii Levi, Gerſchom, Kehath & Merari.
17 Hæc autem *ſunt* nomina filiorum Gerſchomi, Libni & Schimhi:
18 Et filiorum Kehathi; Hamram, & Jitzehar, & Chebron, & Huzziel:
19 Filiorum Merari, Machli & Muſchi: atqui hæ familiæ Levitarum per majores ſuos.
20 Gerſchomo, Libni filius ejus, Jachath filius ejus, Zimma filius ejus:
21 Joaſch filius ejus, Hiddo filius ejus, Zerach filius ejus, Jeatherai filius ejus.
22 Filii Kehathi, Hamminadab filius ejus, Korach filius ejus, Aſſir filius ejus:
23 Elkana filius ejuſdem, & Ebjaſaph filius ejuſdem, Aſſir filius hujus.
24 Tachath filius ejus, Uriel filius ejus, Huzzija filius ejus, & Schaul filius ejus, & *Elkana filius ejus.*
25 Et filiæ Elkanæ, Hamaſai, & Achimoth.
26 *Filius Hamaſai* Elkana: filius hujus, Elkana, Tzophai filius ejus, & Nachath filius ejus.
27 Eliab filius ejus, Jerocham filius ejus, Elkana filius ejus, *Schemuel filius ejus.*
28 Filii vero Schemuelis, primogenitus Vaſchni, deinde Abija.
29 Filii Merari, Machli; Libni filius ejus, Schimhi filius ejus, Huzza filius ejus.
30 Schimha filius ejus, Chaggija filius ejus, Haſaja filius ejus.
31 *Hi autem ſunt* quos conſtituit David ad miniſterium muſicum in domo Iehovæ; ex quo quievit arca;
32 Ut eſſent adminiſtri coram tabernaculo tentorii conventus muſica, donec ædificaret Schelomo domũ Jehovæ Jeruſchalaimis; ubi perſtiterunt pro munere ſuo in miniſterio ſuo:
33 Hi, inquam, qui perſtiterunt cum filiis ſuis è Kehathitarum poſteris, Heman muſicus filius Joelis, filii Schemuelis,
34 Filii Elkanæ, filii Jerochami, filii Elielis, filii Toachi.
35 Filii Tzuphi, filii Elkanæ, filii Machati, filii Hamaſai,
36 Filii Elkanæ, filii Joelis, filii Hazarjæ, filii Tzephanjæ.
37 Filii Thachathi, filii Aſſiris, filii Ebjaſaphi, filii Korachi,
38 Filii Jitzeharis, filii Kehathi, filii Levi, filii Iſraelis.
39 Et cognatus ejus Aſaph, qui ſtabat ad dexteram ejus; Aſaph filius Berecjæ, filii Schimhæ.
40 Filii Micaelis, filii Bahaſeję, filii Maciję,
41 Filii Ethni, filii Zerachi, filii Hadajæ,
42 Filii Ethanis, filii Zimmæ, filii Schimhi,
43 Filii Jachathi, filii Gerſchomi, filii Levi.
44 Filii vero Merari cognati eorum ad ſiniſtram illius: Ethan filius Kiſchi, filii Habdi, filii Malluci.
45 Filii Chaſchabjæ, filii Amatzjæ, filii Chilkijæ,
46 Filii Amtzi, filii Bani, filii Schemeris,
47 Filii Machli, filii Muſchi, filii Merari, filii Levi.
48 Cognati autem eorum *reliqui* Levitæ: inſtituti ad totum miniſterium tabernaculi domus Dei:
49 Aharon vero & filii ejus, adolebant in altari holocauſti, & in altari ſuffitus, præter omne opus ſancti ſanctorum: iique ad expiationem faciendam pro Iſraele, omnino prout præceperat Moſche ſervus Dei.
50 Atque hi ſunt filii Aharonis: Elhazar filius ejus, Pinchas filius ejus, Abiſchuah filius ejus.
51 Bukki filius ejus, Huzzi filius ejus, Zerachja filius ejus.
52 Merajoth filius ejus, Amarja filius ejus, Achitub filius ejus,
53 Tzadok filius ejus, Achimahatz filius ejus.
54 Hæ autem *ſunt* habitationes eorum, per caſtella eorum, in termino eorum: filiis Aharonis è familia Kehathitarum, quia illorum *fuit* hæc ſors:
55 Ideo dederunt illis Chebronem in terra Jehudæ; & ſuburbana prædia ejus circa eam:
56 Agrum vero civitatis & pagos ejus; dederunt Calebo filio Jephunnæ.
57 Filiis ergo Aharonis dederunt civitates Jehudæ, *civitatem* receptus Chebronem, præterea Libnam & ſuburbana prædia ejus, & Jatthirum cum Eſchthemoha & ſuburbana ejus.
58 Item Chilenem & ſuburbana ejus, Debirem & ſuburbana ejus,
59 Et Haſchanem ac ſuburbana ejus, & Beth-Schemeſchum ac ſuburbana ejus,
60 E tribu autem Binjamin is, Gebahum &

ſuburbana ejus ; & Halemetham ac ſuburbana ejus , & Hanathotas ac ſuburbana earum : horum omnes civitates tredecim per familias eorum.

61 Item filiis Kehathi reliquis à familia unius tribus & à dimidia tribu, dimidio Menaſchis, ſorte civitates decem :

62 Et filiis Gerſchomi, per familias eorum, à tribu Jiſſacaris , & à tribu Aſcheris , & à tribu Naphthali , & à tribu Menaſchis in Baſchane civitates tredecim :

63 Filiis Merari per familias eorum à tribu Reübenis , & à tribu Gadis , ac à tribu Zebulunis ſorte civitates duodecim.

64 Dederunt , inquam , filii Iſraelis ipſis Levitis ; iſtas civitates & ſuburbana prædia earum.

65 Quum *Sacerdotibus* dediſſent ſorte à tribu filiorum Jehudę ; & à tribu Schimhonitarum , ac à tribu Binjaminitarum : *dederunt* civitates iſtas quas lecturi ſunt nominatim *lectores*.

66 Primum reliquis è familiis Kehathitarum ; quorum termini civitates à tribu Ephrajimi :

67 Dederunt , inquam , ipſis è civitatibus receptus , Schecemum cum ſuburbanis prædiis ejus in monte Ephrajimi , & Gezerum ac ſuburbana ejus ;

68 Et Jokmehamum ac ſuburbana ejus , & Bethchoronem & ſuburbana ejus :

69 Similiter Ajalonem ac ſuburbana ejus , & Gath-Rimmonem ac ſuburbana ejus.

70 Item à dimidia tribu Menaſchis Hanerem , ac ſuburbana ejus , Bilhamumque ac ſuburbana ejus : familiæ Kehathitarum reliquorum.

71 Filiis Gerſchomi ; à familia dimidiæ tribus Menaſchis Golanem in Baſchane & ſuburbana ejus : & Haſchtharothas ac ſuburbana ejus.

72 Item à tribu Jiſſacaris Kedeſchũ ac ſuburbana ejus : Dobratham ac ſuburbana ejus.

73 Et Ramothas ac ſuburbana earum , & Hanenum ac ſuburbana ejus :

74 Item à tribu Aſcheris, Maſchalum ac ſuburbana ejus: & Habdonem ac ſuburbana ejus:

75 Et Chukkokum ac ſuburbana ejus , & Rechobum ac ſuburbana ejus.

76 Item à tribu Naphthali , Kedeſchum in Galilæa ac ſuburbana ejus , & Chammonem ac ſuburbana ejus , & Kirjathajima ac ſuburbana eorum.

77 Filiis Merari, qui reliqui erant, à tribu Zebulunis , Rimmonuntem ac ſuburbana ejus : Thaborem ac ſuburbana ejus :

78 Trans Jardenem autem Jerichuntis ab oriente Jardenis , à tribu Reübenis , Betzerum in deſerto ac ſuburbana ejus : & Jahewam ac ſuburbana ejus ;

79 Et Kedemothas ac ſuburbana earum, & Mephahatham ac ſuburbana ejus.

80 Item à tribu Gadis , Ramothas in Gilhade ac ſuburbana earum : & Machanajima ac ſuburbana eorum :

81 Et Cheſel bonem ac ſuburbana ejus , & Jahzerum ac ſuburbana ejus.

CAP. VII. *Genealogia Jiſſacaris, Binjaminis, Naphthali, Menaſchis & Ephrajimi.*

ET filii Jiſſacaris, Tholah, & Pua, & Jaſchub, & Schimron, quatuor.

2 Filii vero Tholahi , Huzzi , & Rephaja , & Jeriel, & Jachmai, & Jibſam, & Schemuel, primores paternę familię ſuę Tholahitidis, valentes robore per generationes ſuas : quorum numerus temporibus Davidis , viginti duorum millium ſexcentorum.

3 Et filii Huzzi Jizrachja ; cum filiis Jizrachjæ , Micaele , & Hobadja , & Joele, & Jiſchja ; quinque primores omnes :

4 Quibuſcum per generationes ſuas , per paternas familias ſuas , turmarii militiæ bellicæ tricies ſexies mille : nam multas habuerunt uxores atque liberos :

5 Cum reliquis fratribus eorum , per omnes familias Jiſſacaris valentiſſimi robore ; octuagies ſepties mille, cenſu omnium ipſorum.

6 Binjaminis, Belah, & Bezer, & Jedihael, tres.

7 Ac filii Belahi , Etzbon , & Huzzi , & Huzziel, & Jerimoth, & Hiri , quinque primores paternarum familiarum valentiſſimi robore : quorum cenſus viginti duorum millium triginta quatuor.

8 Filii autem Beceri ; Zemira, & Johaſch, & Elihezer, & Eljohenai, & Homri, & Jeremoth, & Abija, & Hanathoth , & Halemeth, omnes hi filii Beceri :

9 Quorum cenſus per generationes eorum, per primores paternæ familiæ ſuæ , valentium robore ; vicies mille ducentorum.

10 Filii vero Jedihaelis , Bilhan ; & filii Bilhanis, Jehuſch, & Binjamin ; & Ehud, & Cenahana , & Zethan , & Tharſchiſch , & Achiſchachar.

11 Omnes hi filii Jedihaelis per primores paternarum *familiarum* valentiſſimi robore decies ſepties mille, ducenti ; apti ad procedendum in militiam bellicam.

12 Præter Schuppæos & Chuppæos civeſ urbis, & Chuſchæos natos in *agro* extero.

13 Filii Naphthali, Jachtziel, & Guni, & Jetzer, & Schallum, *cum* natis Bilhæ.

14 Filii Menaſchis *Gilhad* , Aſriel , quem peperit *uxor Gilhadis* (concubina uxor illius Syra pepererat Machirem patrem Gilhadis ;

15 Machir autem acceperat uxorem nomine Mahacam ſororem Chuppimi & Schuppimi) & nomen ſecundi Tzelophchad ; fueruntque Tzelophchado filiæ.

16 Peperit autem Mahaca uxor Machiris, filium, quæ vocavit cum nomine Pereſchum, fratrem vero ejus nomine Schereſchum : cujus filii Ulam & Rekem.

17 Et filii Ulami, Bedan : hi *ſunt* in filiis Gilhadis, filii Machiris, filii Menaſchis.

18 Soror autem ejus Hammoleceth ; peperit Iſchobum , & Abihezerem, & Machlam, & *Schemidahum*.

19 Denique fuerunt filii Schemidahi ; Achjam, & Schecem, & Likohi, & Aniham.

20 Filii autem Ephrajimi, Schuthelach : & Bered filius ejus, & Thachath filius ejus, & Elhada

Elhada filius ejus, & Thachath filius ejus :
21 Et Zabad filius ejus, & Schuthelach filius ejus, & Hezer & Elihad : quos occiderunt homines Gathi indigenæ illius terræ, quum descendissent ut caperent pecora illorum.
22 Quapropter luctu afflixit se Ephraim pater illorum diebus multis : sed venerunt fratres ejus ad consolandum eum.
23 Tum congressus est cum uxore sua, quæ concipiens peperit filium : & vocavit nomen ejus Beriha, quod in afflixione fuisset propter familiam suam.
24 Et filiam ejus Scheeram, quæ ædificavit Beth-Choronem inferiorem & superiorem, & Uzenscheeram.
25 Item Rephachum filium ejus, & Reschephum, & Thelachum filium ejus, & Thachanem filium ejus.
26 Illius filio Hadani, Hammihud filius ejus, Elischamah filius ejus.
27 Non filius ejus, Jehoschuah filius ejus.
28 Horum autem possessio, & habitationes *fuit* Bethel & villæ ejus : & ab oriente Naharan, ab occasu vero Gezer & villæ ejus, & Schecem cum villis ejus, usque ad Hazzam & villas ejus.
29 In locis vero Menaschitarum *erant* Beth-Schean & villæ ejus, Thahanac & villæ ejus, Megiddo & villæ ejus, Dor & villæ ejus : in istis habitabant filii Josephi filii Israelis.
30 Filii Ascheris, Jimna, & Jischva, & Jischvi, & Beriha, ac Serach soror horum.
31 Filii autem Berihæ, Cheber, & Malchiel : hic pater *fuit* Birzavithæ.
32 Et Cheber genuit Japhletum, & Schomerum & Chothamum, & Schuham sororem horum.
33 Filii autem Japhleti, Pasach, & Bimhal, & Hasvath : hi *fuerunt* filii Japhleti.
34 Et filii Schameri, Achi, & Rohega, Jehubba : & Aram, & *Helem*.
35 Filius autem Helemi fratris hujus; Tzophach, & Jimnah, & Schelesch, & Hamal.
36 Filii Tzophachi : Suach, & Carnepher, & Schuhal, & Beri, & Jimra :
37 Betzer, & Hod, & Schamma, & Schilscha, & Jithran, & Beera.
38 Filii autem Jetheri; Jephunne, & Pispa, & Ara, *& Hulla*.
39 Filii denique Hullæ ; Arach, & Channiel, & Ritzja.
40 Omnes hi filii Ascheris primores familiarum paternarum lectissimi, valentissimi robore, primores principum : quorum census ad militiam bellicam, numeros virorum istorum vicies sexies mille.

CAP. VIII. *Genealogia Binjaminis continuatur.*

BInjamin autem genuit Belahum primogenitum suum ; Aschbelem secundum, & Achrachum tertium :
2 Nocham quartum, & Rapham quintum.
3 (Fuerunt que filii Belaho; Addar, & Gera, & Abihud.
4 Et Abischuah, & Naheman, & Achoach)
5 Et Gera, & Schephuphan, & Churam.
6 Atque hi filii Echudis : hi *sunt* primores paternarum *familiarum* habitatoribus Gebahi, qui curaverunt istos migrare in Manachatham.
7 Nam Nahamanem, & Achijam & Geram migrare jussit : quum genuisset Huzzam, & Achichudem & *Schacharajimum*.
8 Qui Schacharajim genuit in agro Moabitarum ex *quo is* dimisit illos : *ex* Chuschima & Bahara uxoribus suis :
9 Genuit inquam, *ex* Chodescha uxore sua : Jobabum, & Tzibjam, & Meschum, & Malcamum,
10 Et Jehutzum, & Schobjam & Mirmam : hi filii ejus, primores paternarum *familiarum* erant.
11 Ex Chuschima autem genuit Abitubum & Elphalem.
12 Filii vero Elphalis, Heber, & Mischeham, & Schemed ; is ædificavit Onum, & Lodum, ac villas ejus.
13 Item Beriha & Schemah fuerunt primores paternarum *familiarum* habitatoribus Ajalonis : hi fugaverunt habitatores Gathi.
14 Achjo autem, & Schaschak & Jeremoth :
15 Et Zebadja, & Harad, & Heder ;
16 Et Micael, & Jischpa, & Jocha filii Berihæ :
17 Item Zebadja, & Meschullam, & Chizki, & Cheber :
18 Et Jischmerai, & Jizlija, & Jobab, filii Elphalis :
19 Item Jakim, & Zicri, & Zabdi :
20 Et Elihenai, & Tzilthai, & Eliel,
21 Et Hadaja, & Beraja, & Schimhrath filii Schimhi :
22 Item Jischpan, & Heber, & Eliel :
23 Et Habdon, & Zicri, & Chanan :
24 Et Chananja, & Helam, & Hanthothija,
25 Et Jiphdeja, & Penuel filii Schaschaki :
26 Et Schamscherai, & Schecharja, & Hathalja.
27 Et Jahareschja, & Elija, & Zicri filii Jerochami :
28 Hi primores paternarum *familiarum* per generationes suas primores ; hi *inquam* habitabant Jerusalaimis.
29 Gibhone autem habitabant pater Gibhonis, cujus uxori nomen Mahaca :
30 Et filius ejus primogenitus Habdon, deinde Tzur, & Kisch, & Bahal, & Nadab.
31 Et Gedor, & Achjo, & Zeker,
32 Et Mikloth, *qui* genuit Schimeam : hi etiam ex adverso fratrum suorum, habitarunt Jerusalaimis cum fratribus suis.
33 Ner autem genuerat Kischum, & Kisch genuit Schaulem ; & Schaul genuit Jehonathanem, & Malci Schuham, & Abinadabum, & Eschbahalem.
34 Filius autem Jehonathanis, Merib-Bahal ; & Merib-Bahal genuit Micam.
35 Et filii Micæ, Pithon, & Melec, & Thaareah & Achaz.
36 Achaz autem genuit Jehohaddam, & Jehohadda genuit Halemethum, & Hazmavethum, & Zimrin : Zimri vero genuit Motzam.
37 Et Motza genuit Binham, cujus filius

Rapha, cujus filius El-Hasa, cujus filius Atzel.

38 Atzeli autem *fuerunt* sex filii: quorum hęc nomina, Hazrikam, Bocru, & Iischmahel, & Schenarja, & Hobadja, & Chanam; omnes hi filii Atzelis.

39 Filii vero Heschekí fratris ejus: Ulam primogenitus ipsius, Jehusch secundus, & Eliphelet tertius:

40 Erant autem filii Ulam viri valentes robore, tendentes arcum, & abundantes filiis & nepotibus, centum quinquaginta: omnes hi ex filiis Binjaminis.

CAP. IX. *Officia Sacerdotum & Levitarum recenſentur, & ad Schaulis genus reditur.*

AC omnes quidem Iisraelitæ recenſiti ſunt ut ecce ſcripti erant in libro regum Iisraelis: Iehudęi vero *ut quum* deportati ſunt in Babyloniam, propter prævaricationem ſuam.

2 Habitatores autem primi, *qui inhabitant* poſſeſſionem ſuam, per civitates ſuas, Iisraelitæ, Sacerdotes, Levitæ, & Nethinæi;

3 Jeruſchalaimis inquam habitarunt è filiis Jehudæ, & è filiis Binjaminis, & è filiis Ephrajimi, ac Menaſchis;

4 Huthai filius Hammihudis, filii Homri, filii Imri, filii Banię filiis Peretzi filii Jehudę:

5 Et ex *familia* Schelanæa Haſaja primogenitus & filii ejus:

6 Et è filiis Zerachi, Jehuel, quorum agnati ſexcenti nonaginta.

7 E filiis vero Binjaminis, Sallu filius Meſchallami: filii Hodaviæ filii Haſſennæ.

8 Et Jibneja filius Jerochami, ac Ela filius Huzzi filii Micri; & Meſchullam filius Schephatjæ, filii Rehuelis, filii Jibnijæ.

9 Quorum agnati per generationes ſuas nongenti quinquaginta ſex: omnes hi viri primores paternarum *familiarum* per familias paternas ſuas.

10 Item ex ſacerdotibus; Jedahja, & Iehojarib, & Iacin:

11 Et Hazaria filius Chilkiję filii Meſchullami filii Tzadoki, filii Marajothi: filii Achitubi, anteceſſor in domo Dei.

12 Et Hadaja filius Ierochami, filii Paſchchuris, filii Malcijæ; & Mahſai, filius Hadielis, filii Iachzeræ, filii Meſchullami, filii Meſchillemithi, filii Immeris.

13 Quorum agnati primores familiarum paternarum ſuarum, mille ſeptingenti, ſexaginta: valentes robore *ad* opus miniſterii domus Dei.

14 Item ex Levitis: Schemanja filius Chaſchubi, filii Hazrikami, filii Chaſchabjæ, è filiis Merari.

15 Et Bakbakkar, Chereſch, & Galal: & Matthanja filius Micę, filii Zicri, filii Aſaphi.

16 Et Hobatja filius Schemahjæ filii Galalis, filii Ieduthunis: & Berecja filius Aſę, filii Elkahæ qui habitabat in villis Netophatæorum.

17 Et janitores, Schallum, & Hakkub, & Thalmon, & Achiman: in quorum agnatis Schallum primarius *erat:*

18 (Is hactenus in porta regis verſus orientem *ſtationem habet*) illi ſunt Ianitores ſecundum caſtra Levitarum.

19 Schallum vero filius Korę filii Ebjaſaphi filii Korachi, & agnati ejus è familia patris ejus Korachitæ in opere miniſterii, obſervant limina ad tentorium: ut patres eorum juxta caſtra Iehovæ obſervaverant adytum.

20 Quum Pinchas filius Elhazaris anteceſſor præeſſet olim eis, cui Iehova adfuerat.

21 Zecarja filius Mechelemjæ, janitor *eſt* oſtii ad tentorium conventus.

22 Hi omnes qui electi fuerant in janitores per limina ducenti duodecim, iſtos per villas ſuas recenſitos, iſtos *ordines inquam* ſtatuerat David, & Schemuel videns, in ſtato munere ipſorum:

23 Ut ipſi & filii eorum adſtantes portis ad domum Iehovæ, ad domum tentorii per cuſtodias.

24 In quatuor plagas eſſent janitores; orientem, occidentem, aquilonem, & auſtrum verſus:

25 Et agnati eorum per villas ſuas *habitantes* venirent ſeptimo quoque die in ſua tempora cum illis.

26 Nam in ſtato munere ſunt, quatuor potentiſſimi janitorum illi Levitæ, & præſunt cubiculis ac theſauris domus Dei:

27 Et circa domum Dei pernoctant: nam illis incumbit cuſtodia, & præſunt aperturæ: & quidem ſingulo quoque mane.

28 Ex his quoque præſunt inſtrumentis miniſterii: nam *certo* numero inferunt ea, ut *certo* numero depromunt ea.

29 Nam ex illis *alii* conſtituti ſunt ſuper inſtrumenta illa, etiam ſuper omnia inſtrumenta ſacra: alii ſuper ſimilam, & vinum, & oleum, & thus, & aromata.

30 (Quamvis ex filiis ſacerdotum ſint artifices unguerti ex ipſis aromatibus.)

31 Et Matthithja ex Levitis, is *eſt* primogenitus Schallumi Korachæi: ex ſtato munere præeſt operi rerum ex cacabo.

32 Item è filiis Kehathithis agnatis ipſorum præſunt pani diſpoſitionis; adaptando unoquoque ſabbatho.

33 Horum quoque ipſi ſunt muſici; primores paternarum *familiarum* inter Levitas in cubiculis *degentes* immunes: quia interdiu & noctu illorum *eſt verſari* in ſuo opere.

34 Iſti primores paternarum *familiarum* inter Levitas, per generationes ſuas primores: iſti *inquam* habitant Ieruſchalaimis.

35 Gibhone ergo habitaverant pater Gibhonitarum Iehiel, cujus uxori nomen Mahacar

36 Et filius ejus primogenitus Habdi, deinde Tzur, & Kiſch, & Bahal, & Ner, & Nadab.

37 Et Gedor, & Achjo, & Zecarja, & Mikloth,

38 (Qui Mikloth genuit Schimamum) hi etiam ipſi ex adverſo fratrum ſuorum habitarunt Ieruſchalaimis cum fratribus ſuis.

39 Ner autem genuerat Kiſchum; & Kiſch genuit Schaulem: & Schaul genuit Iehonathanem, & Malci-Schuham, & Abinadabum, & Eſchbahalem.

40 Filius

40 Filius autem Iehonathanis Merib-Baal : & Merib-Bahal genuit Micam.

41 Et filii Micæ, Pithon, & Melec, & Tachreah, & Achaz.

42 Achaz autem genuit Iahram, & Iahra genuit Halcmethum, & Hazmavethum, & Zimrin : Zimri autem genuit Motzam.

43 Et Motza genuit Binham ; cujus filius Rephaja, cujus filius Elhasa, cujus filius Atzel.

44 Atzeli autem *fuerunt* sex filii ; quorum hæc nomina, Hazrikam, Bocru, & Iischmahel, & Scheharja, & Hubadja, & Chanan : hi filii Atzelis.

CAP. X. *Schaul propria manu occidit ; & caput ejus ex æde Dagonis ereptum à Jabeschitis sepelitur.*

PEliſchthæis autem prœliantibus contra Iisraelem ; fugerunt Iisraelitæ meru Peliſchthæorum, ceciderunteque confoſſi in monte Gilbohæ :

2 Ubi aſſequuti Peliſchthæi Schaulem & filios ejus ; percuſſerunt Peliſchthæi Ionathanem, & Abinadabum, & Malciſchuham filios Schaulis.

3 Ingraveſcente vero prœlio in Schaulem, invenerunt eum jaculantes arcu ; timuitque à jaculatoribus.

4 Quapropter quum edixiſſet Schaul armigero ſuo, ſtringe gladium tuum, & transfode me illo, ne venientes præputiati iſti illudant mihi, & noluiſſet armiger ejus (reverebatur enim valde *eum*) arrepto Schaul gladio ſuo irruit in eum.

5 Tum videns armiger ejus mori Schaulem ; irruit ipſe quoque in ſuum gladium ut moreretur.

6 Sic mortuo Schaule & tribus filiis ejus, & omnibus domeſticis eius pariter mortuis :

7 Videntes omnes Iisraelitæ qui *habitabant* circa convallem illam, fugiſſe *Iisraelitas*, & mortuos eſſe Schaulem ac filios ejus ; derelictis civitatibus ſuis fugerunt, & venientes Peliſchthæi habitarunt in eis.

8 Fuit autem poſtridie, quum veniſſent Peliſchthæi ad ſpoliandum confoſſos ; ut invenirent Schaulem & filios ejus proſtratos in monte Gilbohæ.

9 Quem ubi ſpoliaſſent, deportarunt caput ejus & arma ejus : miſeruntque in terram Peliſchthæorum circumquaque, ad nunciandum apud terricula ſua, & apud populum.

10 Et depoſuerunt arma ejus *in* æde deorum ſuorum ; caput vero ejus affixerunt *in* æde Dagonis.

11 Sed audientes omnes *habitatores* Iabeſchi Gilhadis, quicquid fecerant Peliſchthæi Schauli :

12 Surrexerunt omnes viri ſtrenui : & aſſumptum corpus Schaulis & corpora filiorum ejus, intulerunt Iabeſchum : & ſepelientes oſſa eorum ſub quadam quercu Iabeſchi, jejunarunt ſeptem diebus :

13 Itaque mortuus eſt Schaul propter prævaricationem ſuam qua prævaricatus eſt contra Ichovam, eo quod non obſervaſſet verbum Ichovæ ; atque etiam quod conſulere Pythonem quæſiiſſet.

14 Quod non requiſiviſſet Ichovam, ideo morte affecit eum ; & avertit regnum ipſum ad Davidem filium Iiſchai.

CAP. XI. *Inauguratio, & heroes Davidis, ejuſque abſtinentia.*

NAm congregati ſunt omnes Iisraelitæ ad Davidem Chebronem, ut dicerent, ecce os tuum & caro tua ſumus.

2 Plane antehac, etiam quum eſſet Schaul rex, tu *eras* qui educebas & reducebas Iisraelem : denique dixit Iehova Deus tuus tibi, tu paſturus es populum meum Iisraelem, & tu præfuturus es anteceſſor populo meo Iisraeli.

3 Venerunt quoque omnes ſeniores Iisraelis ad regem Chebronem, quibuſcum pepigit David fœdus Chebrone coram Iehova : & unxerunt Davidem in regem ſuper Iisraelem, ſecundum verbum Iehovæ per Schemuelem.

4 Profecto autem Davide cum toto Iisraele Ieruſchalaima, ea *erat* Iebus (nam ibi Iebuſæi *erant* ex habitatoribus terræ.)

5 Dixerunt habitatores Iebuſi Davidi, non es venturus huc : ſed cepit David arcem Tziionis, ea *eſt* civitas Davidis.

6 Dixerat enim David, quiſquis percuſſerit Iebuſæum primum, futurus eſt primarius & princeps : quare cum aſcendiſſet primum Ioab filius Tzerujæ, factus eſt primarius.

7 Poſtea habitabat David in ea arce : idcirco vocarunt eam, civitatem Davidis.

8 Nam exſtruxit civitatem ipſam circumquaque, tam munitionem quam circuitum ejus : Ioab vero inſtauravit reliquum civitatis.

9 Sic pergebat David continenter creſcere ; quia Iehova exercituum erat cum eo.

10 Hi autem *ſunt* primares robuſtiſſimorum qui *fuerunt* Davidi, qui fortiter ſe geſſerunt cum eo pro regno ejus & cum toto Iisraele ad efficiendum ut regnaret : ſecundum verbum Iehovæ quod promiſerat Iisraeli.

11 Et ex his numerus robuſtiſſimorum, qui *erant* Davidi : Iaſchobham filius Chachmonæi primarius tribunorum : hic vibravit haſtam ſuam in trecentos quos confodit, vice una.

12 Poſt hunc vero Elhazar filius Dodonis Achochæi : hic *erat* inter hos tres robuſtiſſimos.

13 Ipſe erat cum Davide Paſ-Dammimis, quum eſſent Peliſchthæi congregati illuc ad bellum, ubi *erat* portio agri plena hordei, & populus fugerentnem Peliſchthæorum.

14 Stiterunt autem ſe in medio illius portionis ut liberarent eam, ac percuſſerunt Peliſchthæos ſic ſervavit Iehova conſervatione magna.

15 Præterea deſcendentes tres iſti ſupra triginta primarii è quadam rupe ad Davidem, ad ſpeluncam Hadullami : quum caſtra Peliſchthæorum metarentur in convalle Raphaæorum ;

16 Nam David tunc *agebat* in ſuo propugnaculo : ſtatio autem Peliſchthæorum tunc ad Beth-Lechemum.

17 Quumque deſiderio motus David diceret : *O ſi* quis bibendam daret mihi aquam, *è* ciſterna Beth-Lechemi quæ *eſt* ad portam:

18 Perruperunt tres iſti per caſtra Peliſchthæorum, & hauſtam aquam è ciſterna Beth-Lechemi quæ *eſt* in porta, deportantes attulerunt ad Davidem : quam noluit bibere David, ſed effudit eam Jehovæ.

19 Dicebat enim, abſit mihi à Deo meo ut faciam hoc, an ſanguinem virorum iſtorum biberem, incuntium periculum vitæ ſuæ ? nam periculo vitæ ſuæ attulerunt eam, ideo noluit bibere illam : hæc fecerunt tres illi potentiſſimi.

20 Deinde Abiſchai frater Joabi ipſe erat primarius horum trium, hic quoque vibravit haſtam ſuam contra trecentos quos confodit: ſed non *fuit ei* nomen inter illos tres :

21 Horum trium ſupra alios duos honoratiſſimus, ideo fuit illis princeps : at uſque ad illos tres non pervenit.

22 Benaja filius Jehojadahi, filius viri ſtrenui, magnis rebus geſtis è Kabtzeele : hic percuſſit duos valentiſſimos Moabitas, & idem deſcendens percuſſit quemdam leonem in medio ciſternæ, tempore nivis.

23 Idem quoque percuſſit virum quemdam Ægyptium virum procerum quinque cubitorum, quum in manu ipſius Ægyptii *eſſet* haſta, par jugo textorum, deſcendit ad eum baculo : & arripiens haſtam è manu Ægyptii, interfecit eum haſta ipſius.

24 Hæc fecit Benaja filius Jehojadahi: qui *erat* nominatus inter hos tres robuſtiſſimos.

25 Supra triginta ecce honoratus erat, quamvis ad illos tres non pervenerit : quamobrem præpoſuit eum David ſatellitio ſuo.

26 Item *è* robuſtiſſimis copiarum ; Haſael frater Joabi, Elchanan filius Dodonis è Beth-Lechemo.

27 Schammoth Harorita, Heletz Peloneus,

28 Hira filius Hikkeſchi Tekohæus, Abiezer Hanathothæus.

29 Sibcai Chuſchathæus, Hilai Achocheus:

30 Maharai Netophatæus, Heled filius Bahanæ Netophatæus.

31 Ithai filius Ribai è Gibha Binjaminitarum : Benaja Pirhathonites.

32 Churai ex *una* vallium Gahaſchi, Abiel Harbatæus,

33 Hazmaveth Bachurimanus, Eljachba Schahalbonites.

34 E filiis Haſchemi Gizonitæ Jonathan, filius Schagæ Hararitæ,

35 Achajam filius Sacaris Hararita, Eliphal, filius Uris,

36 Chepher Mecerathæus, Achija Peloneus,

37 Chetzro Carmelita, Naharai filius Ezbai,

38 Joel frater Nathanis, Mibchar filius Hagri.

39 Tzelek Hammonita: Nachrai Berothita armiger Joab filii Tzeruiæ,

40 Hira Jithræus, Gareb Jithræus.

41 Urija Chitthæus, Zabad filius Achlai,

42 Hadina filius Schizæ Reubenita primarius Reubenitarum : attamen ſuperiores eo triginta.

43 Chanan filius Mahacæ, & Joſchaphat Mithnæus,

44 Huzzija Haſchtheratæus, Schamah & Jehiel filii Chothami Haroheritæ.

45 Jedihael filius Schimri, & Jocha frater ejus Thitzæus.

46 Eliel Hammachavim, & Jeribai, & Joſchavia filii Elnahami, & Jithma Moabita :

47 Eliel, & Hobed, & Jahaziel Metzobajani.

CAP. XII. *Copia Davidem ſequuta.*

HI vero *ſunt* qui venerant Tziklagum ad Davidem, adhuc excluſum metu Schaulis filii Kiſchi : qui cum illis robuſtiſſimis *fuerunt* adjutores bellorum ejus.

2 Armati arcu, dextrorſum & ſiniſtrorſum *petentes* lapidibus, ſagittis *jaculantes* arcu: ex agnatis Schaulis è Binjaminitis.

3 Primarius Achihezer, deinde Joaſch filii Schemahæ Gibhami, & Jeziel & Pelet filii Hazmavethi, & Beraca & Jehu Hanathotanus.

4 (Iiſchmahja vero Gibhonita robuſtiſſimus inter hos triginta erat, ideoque præerat his triginta) & Jirmeja & Jachaziel, & Johanan, & Jozabad Gederanus.

5 Elhuzai, & Jerimoth, & Behalja, & Schemarja, & Schephatja Charuphæus :

6 Elkana, & Iiſchija, & Hazareel, & Johezer, & Jaſchobham Korachæi :

7 Et Johela, & Zebadja filii Jerochami è Gedore.

8 Etiam è Gaditis ſeceſſerunt ad Davidem ad propugnaculum illud in deſertum, valentes robore ; viri militares ad bella ejus, inſtructi clypeo & ſcuto : quorum facies ut facies leonis *erant*, & ſimiles erant capreis in montibus pernicitate.

9 Hezer primus, Hobadja ſecundus, Eliab tertius.

10 Miſchmanna quartus, Jirmeja quintus,

11 Harthai ſextus, Eliel ſeptimus,

12 Johanan octavus, Elzabad nonus ;

13 Jirmeja decimus, Macbannai undecimus.

14 Hi è Gaditis primores militiæ unuſquiſque in centenos qui minimus, & qui maximus in millenos.

15 Hi *inquam* ſunt qui trajecerunt Jardenem menſe primo, quamvis exundaret ſupra omnes ripas ſuas : & fugaverunt omneis *incolas* convallium ad orientem & ad occidentem.

16 Quum autem venirent è filiis Binjaminis & Jehudæ uſque ad iſtam munitionem ad Davidem :

17 Egreſſus eſt David obviam eis ; & loquutus dixit eis, ſi pacis animo venitis ad me ut juvetis me, erit mihi vobiſcum animus adunatus : ſed ſi ad decipiendum me *prodituri* hoſtibus meis, quum non ſit injuria in manibus meis, reſpiciat Deus majorum noſtrorum & reprehendat.

18 Tunc ſpiritus induit Hamaſajum primarium horum trium : *ut dicerets* tibi David, & omnibus tuis filii Jiſchai *ſit* pax, pax tibi & pax adjuvantibus te, adjuvat enim te

Deus

Deus tuus : ſic ſuſcepit eos David, & conſtituit eos inter primores turmarios.

19 E Menaſchitis autem defecerunt ad Davidem, quando venit cum Peliſchthæis contra Schaulem ad prælium, ſed non juverunt illos ; nam de conſilio dimiſerant eum Satrapæ Peliſchthæorum dicendo : periculo capitum noſtrorum deficeret ad dominum ſuum Schaulem.

20 Quum rediiſſet Tziklagum, defecerunt ad eum è Menaſchitis Haduach, & Jozabad, & Jedihael, & Micael, & Jozabad, & Elihu, & Tzillethai, qui erant Chiliarchi apud Menaſchitas :

21 Hi quoque fuerunt adjumento Davidi adjunctæ turmæ ejus, nam valentes robore erant omnes : quapropter fuerunt præfecti in ejus militia.

22 Quin etiam oportuno quoque die veniebant ad Davidem ut juvarent eum : donec exercitus *redderetur* magnus ut exercitus Dei.

23 Hi vero numeri primariorum inter expeditos ad militiam venerunt ad Davidem Chebronem ; ut averterent regnum Schaulis ad eum, ſecundum præſtitutum Jehovæ.

24 Filii Jehudæ ferentes clypeum & ſpiculum, ſexies mille octingenti, expediti ad militiam :

25 E filiis Schimhonis valentes robore ad militiam ſepties mille centum.

26 E Levitis quater mille ſexcenti :

27 Et Jehojadah qui anteceſſor erat Aharonitis : & cum eo ter mille ſeptingenti :

28 Et Tzadok adoleſcens valens robore ; & familiæ paternæ ejus principes viginti duo :

29 Item è Binjaminitis agnatis Schaulis ter mille : nam adhuc multi illorum obſervabant obſervationem domus Schaulis ;

30 Et ex Ephrajimitis, vicies mille octingenti, valentes robore, viri nominati per familias paternas ſuas.

31 Et e dimidia tribu Menaſchis, octodecies mille : qui expreſſi erant nominibus, ut venirent ad conſtituendum regem Davidem.

32 Et è filiis Jiſſacaris noſcentes ſcite tempora, ut noſcerent Iſraelitæ quid *ſibi* faciendum eſſet : primores illorum ducenti, quorum omnium fratres ex præſtituto eorum *agebant*.

33 E Zebulunitis prodeuntes in militiam, inſtructi ad bellum omnibus armis bellicis, quinquagies mille : etiam ordinibus ſervandis *exerciti* integro animo.

34 Et è Naphthalitis præfecti mille : quibuſcum clypeati & haſtati vicies ſepties mille.

35 Et è Danitis inſtructi ad bellum, vicies octies mille ſexcenti.

36 Et ex Aſcheritis prodeuntes in militiam, ordinem ſervando bellicum, quadragies mille.

37 Et ex transjardenanis, ex Reubenitis, & Gaditis, atque ex dimidia tribu Menaſchis, cum omnibus armis militiæ bellicæ, centies vicies mille.

38 Omnes hi viri bellatores ordines aciei ſervantes ; animo integro venerunt Chebronem ad regem præficiendum Davidem toti Iſraeli : quinetiam totius reſidui Iſraelitarum animus unus *erat* ad regem conſtituendum Davidem.

39 *Hi* fuerunt ibi cum Davide diebus tribus, comedentes & bibentes : quia præparaverunt ei fratres eorum.

40 Atque etiam propinqui illorum uſque ab Iſſacare, & Zebulune, & Naphthali advehebant panes aſinis, & camelis & mulis & bobus, cibum, farinam, palathas, & uvas paſſas, vinumque & oleum, boves, pecudeſque copioſe : quia lætitia *erat* in Iſraele.

CAP. XIII. *Deportatio arcæ partim felix, partim infelix.*

DEinde iniit conſilium David cum chiliarchis & centurionibus, omnibuſque anteceſſoribus :

2 Et dixit David toti congregationi Iſraelis, ſi vobis bonum & à Jehova Deo noſtro *videtur eſſe*, paſſim dimittamus ad fratres noſtros qui reliqui ſunt per omnes regiones Iſraelitarum, & cum eis *ad* ſacerdotes & Levitas per civitates & ſuburbana eorum, ut congregentur ad nos.

3 Ita divertamus arcam Dei noſtri ad nos : nam non requiſivimus eam diebus Schaulis.

4 Dixerunt autem tota congregatio illa, faciendum eſſe ita : nam recta *videbatur* res illa in oculis totius populi.

5 Congregavit ergo David ex toto Iſraele à Schicore Ægypti, uſque qua venis Chamatham ; ad deducendum arcam Dei è Kirjath-Jearimis.

6 Quumque aſcendiſſet David cum toto Iſraele Bahalam *ſive* Kirjath-Jearima quæ *ſunt* Jehudæ, ad deducendum inde arcam Dei Jehovæ inſidentis Cerubinis, cujus invocatur nomen :

7 Impoſuerunt arcam Dei plauſtro novo *deportandam* è domo Abinadabi : Huzza & Achjo ducentibus plauſtrum.

8 David autem, & omnes Iſraelitæ, præ lætitia geſtiebant coram Deo totis viribus, tam canticis quam citharis, & nabliis, & tympanis, & cymbalis atque tubis.

9 Sed quum veniſſent ad aream Cidonis uſque, extendit Huzza manum ſuam ad prehendendum arcam : quia dimoverant *eam* boves.

10 Quam ob rem accenſus ira Jehova in Huzzam percuſſit eum, eo quod extenderet manum ſuam ad arcam ; ita ut moreretur ibi coram Deo.

11 Diſplicuit autem Davidi, quod irrupiſſet Jehova irruptione in Huzzam : quapropter vocat *quiſque* locum illum, rupturam Huzzæ uſque in hunc diem.

12 Et timuit *ſibi* David à Deo die illo, dicens ; quo modo introducerem ad me arcam Dei ?

13 Neque abduxit David arcam ad ſe in civitatem Davidis ; ſed curavit ut ea divertereteret in domum Hobed Edomi Gitthæi.

14 Conſidente autem arca Dei apud familiam Hobed-Edomi in domo ejus tres menſes : benedixit Jehova familiæ Hobed-Edomi, & omnibus quæ *erant* ei.

CAP.

CAP. XIV. *Amicitia Davidis cum Chirame, ejus fil. is, & victoria contra Philisthæos.*

MIsit autem Chiram rex Tyri legatos ad Davidem; lignaque cedrina, & latomos, ac fabros lignarios, ad exstruendum ipsi domum:

2 Quum expertus esset David à Jehova stabiliri se in regem super Israelem: quia sursum extollebatur regnum ejus, propter populum ipsius Israelem.

3 Accepit deinde David adhuc uxores Jeruschalaimis, genuitque David adhuc filios & filias.

4 Atque hæc *sunt* nomina eorum qui nati sunt ei Jeruschalaimis: Schammuah, & Schobab, Nathan & Schelomo:

5 Item Jibchar, & Elischuah, & Elpelet,

6 Et Nogah, & Nepheg, & Japhiah,

7 Et Elischamah, & Beheljada, & Eliphelet.

8 Audientes autem Philisthæi unctum esse Davidem in regem super totum Israelem, ascenderunt omnes Philisthæi ad quærendum Davidem: quod audiens David processit ante eos.

9 Quum enim Philisthæi venissent, & diffusi essent per convallem Raphaæorum:

10 Consuluerat David Deum dicendo; an ascensurus sum contra Philisthæos & traditurus es eos in manum meam? & edixerat ei Jehova, ascende, nam traditurus sum eos in manum tuam.

11 Ascendentibus itaque illis Bahal-Peratzima, percussit eos ibi David; ac dixit David; rupit Deus inimicos meos manu mea, ut eruptione aquarum: idcirco vocant nomen loci illius Bahal-Peratzim.

12 Nam dereliquerant ibi deos suos: qui edicente Davide, exusti sunt igne.

13 Pergentes autem iterum Philisthæi, diffusi erant in ea convalle:

14 Quum consulenti iterum Davidi Deum, edixit ei Deus, ne ascendito post eos: diverte ab eis, postea aggredieris eos ex adverso mororum.

15 Et esto, quum audieris sonum quendam incessus in cacuminibus mororum, *ut* tunc prodeas in prælium: prodierit enim Deus ante te ad percutiendum castra Philisthæorum.

16 Itaque fecit David quemadmodum præceperat ei Deus: & percusserunt castra Philisthæorum inde à Gibhone Gezerum usque.

17 Sic abiit fama Davidis per omnes regiones; & Jehova indidit metum ejus omnibus gentibus.

CAP. XV. *David exultabundus arcam comitatur, & à Micula contemnitur.*

QUum autem fecisset sibi David domos in civitate sua; & parato loco arcæ Dei, tetendisset ei tentorium:

2 Tum dixit David, non sunt laturi arcam Dei nisi Levitæ: quia ipsos elegit Jehova ad ferendum arcam Dei, & ministrandum ei usque in seculum.

3 Itaque congregans David omnes Israelitas Jeruschalaima: ad deducendum arcam Jehovæ, in locum ejus quem paraverat ei:

4 Collegit David filios Aharonis & Levitas istos.

5 E filiis Kehathi; Urielem principem, & agnatos ejus centum viginti.

6 E filiis Merari; Hasajam principem, & agnatos ejus ducentos viginti:

7 E filiis Gerschomi; Joelem principem, & agnatos ejus centum triginta:

8 E filiis Elitzaphanis; Schemahjam principem, & agnatos ejus ducentos:

9 E filiis Chebronis; Elielem principem, & agnatos ejus octoginta.

10 E filiis Huzzielis; Hamminadabum principem, & agnatos ejus centum duodecim.

11 Tunc vocavit David Tzadokum & Ebjatharem Sacerdotes; ac Levitas istos Urielem, Hasajam, & Joelem, & Schemahjam, & Elielem, & Hamminadabum:

12 Et edixit eis, vos primarii paternarum familiarum inter Levitas: sanctificate vos ipsos & agnatos vestros, ut deportetis arcam Jehovæ Dei Israelis in *locum quem* præparavi ei.

13 Quia principio vos non *fecistis hæc*: irrupit Jehova Deus noster in nos, quum non requiremus eum rite.

14 Itaque sanctificaverunt se Sacerdotes ac Levitæ, ad deportandum arcam Jehovæ Dei Israelis:

15 Et tulerunt Levitæ arcam Dei, quemadmodum præceperat Mosche ex verbo Jehovæ, humero suo vectibus sibi impositam.

16 Edixit quoque David principibus Levitarum; ut instituerunt agnatos ipsorum musicos cum instrumentis musicis, nabliis, citharisque ac cymbalis: resonaturos extollendo vocem cum lætitia:

17 Instituerunt ergo Levitæ illi Hemanem filium Joelis, & ex cognatis ejus Asaphum filium Berechjæ, & è Meraritis cognatis suis Ethanem filium Kuschajæ:

18 Et cum ipsis cognatos ipsorum secundanos, Zecarjam-Benem, & Jahazielem, & Schemiramothum, & Jechielem, & Hunnim, Eliabum, & Benajam & Mahasejam, & Matthithjam, & Eliphelem, & Miknejam, & Hobed-Edomum, ac Jehielem janitores.

19 Ac musici quidem isti, Heman, Asaph & Ethan; cymbalis chalybeis resonabant:

20 Et Zecarja, & Hazziel, & Schemiramoth, & Jechiel, & Hunni, & Eliab, & Mahasja, & Benaja, cum nabliis acutæ symphoniæ:

21 Matthithja vero, & Eliphele, & Miknja, & Hobed-Edom, & Jehiel, & Hazazja; cum citharis gravi symphoniæ præerant.

22 Et Cenanja princeps Levitarum quibus *incumbebat* munus portandi, erudiebat de munere portandi, quia peritus erat.

23 Berecja autem, & Elkana janitores adstantes arcæ:

24 Et Schebanja, & Joschaphat, & Nethaneel, & Hamasai, & Zecarja, & Benaja, ac Eliezer Sacerdotes clangentes tubis, anteibant arcæ

arcæ Dei: poſtea Hobed-Edom, & Jechija janitores *ſequebantur* arcam.

25 Deinde erat David cum ſenioribus Iſraelis & Chiliarchis; procedentibus ad deducendum arcam fœderis Iehovæ è domo Hobed-Edomi cum lætitia.

26 Erat autem cum levaret Deus Levitas geſtantes arcam fœderis Iehovæ, ut ſacrificarent ſeptenos juvencos & ſeptenos arietes.

27 Ita David paludatus pallio byſſino, & omnes Levitæ geſtantes arcam, & muſici, atque Cenanja qui princeps erat muneris portandi muſicam exercentes (Davidi autem impoſitum *erat* auriculum lineum.)

28 Denique omnes Iſraelitæ deducebant arcam fœderis Iehovæ cum clangore, & ſono buccinæ, tubiſque, ac cymbalis: reſonantes nabliis & citharis.

29 Fuit autem arca fœderis Iehovæ intrante in civitatem Davidis, quum Michal filia Schaulis proſpectans per quandam feneſtram videret regem Davidem ſaltantem & geſtientem, ut ſperneret eum animo ſuo.

CAP. XVI. *Arca in tabernaculo fœderis conſtituta, canitur Pſalmus* 115. *&* 69.

QUum itaque intuliſſent arcam Dei, & ſtatuiſſent eam intra tentorium illud, quod tetenderat ei David: obtulerunt holocauſta & euchariſtica coram Deo.

2 Deinde poſtquam abſolviſſet David offerre holocauſtum & euchariſtica, benedixit populo in nomine Iehovæ.

3 Et impertitus eſt unicuique Iſraelitæ tam viris quam mulieribus: viritim tractam panis unam, & fruſtrum carnis, & lagenam *vini*.

4 Tunc diſpoſuit coram arca Jehovæ é Levitis miniſtros; tam ad prædicandum, quam ad celebrandum & laudandum Jehovam Deum Iſraelis:

5 Aſaphum primarium, & ſecundum ab eo Zecarjam; Jehielem, & Schemiramothum, & Jechielem, & Matthithjam & Eljabum, & Benajam, & Hobed-Edomum & Jehielem cum inſtrumentis nabliorum & cum citharis (Aſaph autem cymbalis reſonabat.)

6 Benajam vero & Jachazielem Sacerdotes; cum tubis jugiter coram arca fœderis Dei.

7 Tunc eodem die tradidit David primum *hunc pſalmum* ad celebrandum Jehovam; in manum Aſaphi & cognatorum ejus.

8 Celebrate Jehovam, proclamate nomen ejus, notas facite in populis actiones ejus.

9 Canite ei, pſallite ei, conſabulamini de omnibus mirabilibus ejus.

10 Laudibus vos efferte in nomine ſancto ejus, lætetur animus quærentium Jehovam.

11 Requirite Jehovam & robur ejus: quærite faciem ejus jugiter.

12 Recordamini mirabilium ejus quæ fecit, prodigiorum ejus, & judiciorum oris ejus.

13 O ſemen Iſraelis ſervi ejus: filii Jahakobi electi ejus.

14 Hic *eſt* Jehova Deus noſter: in tota terra judicia ejus *ſunt*.

15 Recordamini in ſeculum fœderis ejus; in mille ætates verbi *quod* præcepit;

16 Quod pepigit cum Abrahamo, & juramenti ejus *cum* Jitzchako:

17 Quod ſtabilivit etiam Iahakobo in ſtatutum, Iſraeli in fœdus perpetuum;

18 Dicens, tibi daturus ſum terram Cenahanis, funiculum poſſeſſionis veſtræ:

19 Quum eſſetis homines pauci, plane panci, & inquilini in ea.

20 Nam itabant à gente in gentem, & à regno in populum alium.

21 Non permiſit cuiquam opprimere eos; etiam reprehendit propter eos reges, *dicens*:

22 Ne attingitote unctos meos, & prophetas meos ne afficitote malo.

23 Canite Iehovæ tota hæc terra: annunciate de die in diem ſalutem ejus:

24 Narrate in gentibus gloriam ejus, in omnibus populis mirabilia ejus.

25 Nam magnus Iehova, & laudandus valde, & reverendus *eſt* ſupra omnes deos.

26 Quia omnes dii populorum ſunt idola: Iehova vero cœlos fecit;

27 Decor & majeſtas coram eo, robur & gaudium in loco ejus.

28 Cedite Iehovæ familiæ populorum: cedite Iehovæ gloriam & robur:

29 Cedite Iehovæ gloriam nominis ejus: afferte munus & venite in conſpectum ejus: incurvate vos *honorem habentes* Iehovæ in decore ſanctitatis.

30 Formidite à conſpectu ejus tota terra: Etiam ſtabilietur orbis habitabilis ne dimoveatur.

31 Lætabuntur cœli & exſultabit terra; ac dicent in gentibus, Iehova regnat.

32 Perſtrepet mare & quod ipſum implet, exſultabit ager & quicquid in eo *eſt*.

33 Tunc canrabunt arbores ſilvæ ob præſentiam Iehovæ, quum advenerit ad judicandum terram.

34 Celebrate Iehovam, quoniam bonus *eſt*; quoniam in ſeculum benignitas ejus.

35 Et dicite, ſerva nos Deus ſalutis noſtræ, & congrega nos & libera à gentibus; ad celebrandum nomen ſanctum tuum, & laudationibus commendandum nos in laude tua.

36 Benedictus Jehova Deus Iſraelis à ſeculo uſque in ſeculum: tum dixerunt totus populus, Amen, & laudem Iehovæ.

37 Reliquit autem ibi *David* coram arca fœderis Jehovæ Aſaphum & cognatos ejus; ad miniſtrandum coram arca jugiter, prout opus erat in diem quotidie.

38 Et Hobed-Edomum & *Choſam* cum fratribus ipſorum ſexaginta octo; Hobed-Edomum, inquam, filium Jedithunis & Choſam in janitores.

39 Tzadokum vero Sacerdotem, & cognatos ejus Sacerdotes coram tabernaculo Jehovæ in excelſo quod *erat* Gibhone:

40 Ad offerendum holocauſta Jehovæ in altari holocauſti jugiter, & quolibet mane & veſpere: & ad *præſtandum* quicquid ſcriptum *eſt* in lege Jehovæ quod imperavit Iſraeli:

41 Et cum eis Hemanem, & Jeduthunem, & reliquos ſelectos qui expreſſi ſunt nominibus;

bus; ad celebrandum Iehovam, quoniam in ſeculum eſt benignitas ejus;

42 Penes ipſos autem Hemanem, & Jeduthunem: tubas & cymbala pro reſonantibus, & inſtrumenta muſica Dei: filios vero Jeduthunis ad januam.

43 Denique abierunt totus populus quiſque domum ſuam: reverſus autem eſt David ad benedicendum domui ſuæ.

CAP. XVII. *Cogitanti Davidi ædificare domum Domino promittitur filius qui illam ædificabit, unde gratias agit.*

FUit autem, quum deſideret David domi ſuæ, ut diceret David Nathani prophetæ, ecce ego habito in domo cedrina, dum arcâ fœderis *habitat* ſub aulæis.

2 Dixit vero Nathan Davidi, quicquid *eſt* in animo tuo fac; nam Deus ipſe tecum *eſt*.

3 Sed fuit nocte illa, ut ederetur verbum Dei ad Nathanem, dicendo:

4 Abi ut dicas Davidi ſervo meo, ita ait Iehova: tu non ædificaturus es mihi domum illam quam inhabitem.

5 Quum non habitarem in æde ulla, inde à tempore quo adduxi Iſraelem uſque in diem hunc, ſed eſſem de tentorio in tentorium *itans*, etiam extra tabernaculum.

6 Quocunque itabam in toto Iſraele; an quicquam loquutus ſum ulli judicum Iſraelis, quibus præceperam ut paſcerent populum meum dicendo; quare non ædificatis mihi domum cedrinam?

7 Nunc ergo ſic dicito ſervo meo Davidi, ita ait Jehova exercituum, ego aſſumſi te ex ipſa caula, à ſequendo grege, ut præſſes antecellor populo meo Iſraeli:

8 Et fui tecum quocunque iviſti, excidique omnes inimicos tuos à facie tua: ut compararem tibi nomen par nomini maximorum qui *ſunt* in terra;

9 Diſponens locum populo meo Iſraeli, & plantans eum, ut habitet in loco ſuo, ac non commoveatur amplius: neq; pergant iniquitati dediti terere eum quemadmodum prius.

10 Verum ex quo tempore mandatis inſtruxi judices ſuper populum meum Iſraelem, & depreſſi omnes inimicos tuos, indicavi tibi, domum ædificaturum tibi Jehovam:

11 Et fore completis diebus tuis, ad abeundum cum patribus tuis; ut excitem ſemen tuum poſt te, quod erit è filiis tuis; & ſtabiliturum regnum ejus.

12 Ipſe ædificabit mihi domum: & ſtabiliam ſolium ejus uſque in ſeculum.

13 Ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in filium: benignitatem vero meam non amovebo ab illo, quemadmodum amovi ab eo qui fuit ante te:

14 Sed conſtituam eum in domo mea & in regno meo uſque in ſeculum; & ſolium ejus erit ſtabile uſque in ſeculum.

15 Secundum omnia verba hæc, & ſecundum totam viſionem hanc: ſic alloquutus eſt Nathan Davidem.

16 Itaque ingreſſus rex David reſtitit coram Jehova, ac dixit, quis *ſum* ego Jehova Deus, & quæ *eſt* familia mea, quod deduxiſti me eo uſque?

17 Et parum viſum eſt hoc in oculis tuis Deus, adeo ut loquutus ſis de familia ſervi tui in longinquum: & proſpexeris mihi ſecundum rationem humanam *de* hac excellentia, Jehova Deus.

18 Quid perget adhuc David *loqui* apud te de honore *quo honoras* ſervum tuum: cum tu ſervum tuum cognoſcas?

19 Jehova propter ſervum tuum, & ſecundum animum tuum præſtas totam hanc rem maximam; notas faciendo omnes res iſtas maximas.

20 (Jehova non *eſt* par tibi, imo non *eſt* Deus præter te) omnino prout audiveramus auribus noſtris.

21 Quæ ergo *eſt*, ſicut populus tuus Iſrael, gens ulla in terra: ad quam redimendam ſibi in populum iverit Deus, ad comparandum nomen tibi rerum maximarum, & reverenter ſuſpiciendarum, expellendo à facie populi tui, quem redemiſti ex Ægypto, gentes?

22 Nam reddidiſti populum tuum Iſraelem tibi populum uſque in ſeculum: & tu Jehova *es* illis in Deum.

23 Nunc ergo Jehova verbum illud quod promiſiſti ſervo tuo & familiæ ejus, ſtatum ſit uſque in ſeculum: & fac quemadmodum dixiſti:

24 Ut quum ſtatum erit, magnificetur nomen tuum uſque in ſeculum, dicendo, Jehova exercituum Deus Iſraelis *eſt* Deus Iſraeli: & domus Davidis ſervi tui ſtabilis *ſit* coram te.

25 Tu enim, Deus mi, revelaſti in aurem ſervi tui, te ædificaturum ipſi domum: idcirco judicavit ſervus tuus orandum eſſe coram te.

26 Quapropter nunc Jehova tu ipſe *es* Deus: & promiſiſti ſervo tuo bonum iſtud:

27 Nunc, inquam, *quum* placuerit tibi benedicere domui ſervi tui, ut ſit in ſeculum coram te; quia tu Jehova benedixiſti, *ſit* igitur benedicta in ſeculum.

CAP. XVIII. *Prælia Davidis & tributa gentibus impoſita, ejuſque officiarii.*

FUit autem poſt hæc, ut percutiens David Peliſchthæos deprimeret eos; & acciperet Gathum & villas ejus è manu Peliſchthæorum.

2 Percuſſit etiam Moabitas; fueruntque Moabitæ Davidi ſervi, afferentes munus.

3 Percuſſit quoque David Hadar-Hezerem regem Tzobæ in Chamatha: quum proficiſceretur *David* ad injiciendam manum ſuam verſus flumen Euphratem:

4 Cepitque David ab eo mille currus, ſepties mille equites, & vicies mille viros pedites: & ſucciſis David ſuffraginibus omnium curulium equorum, reliquum fecit ex eis ad centum currus.

5 Venerant autem Syri Darmaſceni ad juvandum Hadar-Hezerem regem Tzobæ: quapropter percuſſit David è Syris viginti duo millia virorum.

6 Impoſuitque David *ſtationarios* Syriæ Darmaſce-

maſcenæ,& fuerunt Syri Davidi ſervi, afferentes munus : ſervabat enim Iehova Davidem quocunque ibat.

7 David autem accepit umbones aureos, qui *erant* penes ſervos Hadar-Hezeris, & attulit Jeruſchalaimæ.

8 E Tibchatha quoque & è Cune civitatibus Hadar-Hezeris accepit David æris quamplurimum : ex quo fecit Schelomo lacum æneum, & columnas cum inſtrumentis æneis :

9 Quumque audiret Tohu rex Chamathæ; Davidem percuſſiſſe totas copias Hadar-Hezeris regis Tzobæ :

10 Miſit Hadoramum filium ſuum ad regem Davidem, ad rogandum eum de proſperitate, & ad benedicendum ei,eo quod præliatus contra Hadar-Hezerem percuſſiſſet eum (nam Hadar-Hezer bella gerebat contra Tohu) cum quibuſlibet inſtrumentis aureis, argenteiſque, ac æreis.

11 Etiam hæc conſecravit Rex David Iehovæ, cum argento & auro quod abſtulerat ab omnibus gentibus illis; ab Edomæis,& à Moabitis, & à Hammonitis, & à Peliſchthæis, & à Hamalekitis.

12 Abſchai etiam filius Tzerujæ percuſſit Edomæorum,in valle Salis,octodecim millia:

13 Adeo ut diſponeret in Edomæa ſtationarios, & eſſent omnes Edomæi ſervi Davidi : ſervabat enim Iehova Davidem quocunque ibat.

14 Regnabat itaque David ſuper totum Jiſraelem, eratque exercens judicium & juſtitiam in toto populo ſuo.

15 Joab autem filius Tzerujæ præerat militiæ : & Jehoſchaphat filius Achiludis à memoria :

16 Et Tzadok filius Achitubi atque Abimelec filius Ebjatharis Sacerdotes, Schaveſcha autem ſcriba :

17 Et Benaja filius Jehojadahi præerat Cerethæis & Pelethæis: filii denique Davidis primarii ad manum regis.

CAP. XIX. *David ulciſcitur injuriam ſibi illatam à rege Hammonitarum.*

FUit quoque poſtea, mortuo Nachaſcho rege Hammonitarum;quum regnaret filius ejus pro eo :

2 Ut diceret David, exerceam benignitatem erga Chanunem filium Nachaſchi, quia exercuit pater ejus erga me benignitatem, & mitteret David legatos ad conſolandum eum de patre ejus : venirentque ſervi Davidis in regionem Hammonitarum ad Chanunem, ut conſolarentur eum.

3 Dicentibus autem principibus Hammonitarum Chanuni, an honore afficere *videtur* David patrem tuum in oculis tuis:quia miſit tibi conſolatores? an non ad perſcrutandum, & ad exercendum,& ad explorandum terram hanc venerunt ſervi illius ad te?

4 Accipiens Chanun ſervos Davidis, raſit eos,& præcidit veſtes eorum per medium uſque ad ſummas coxendices : ſic remiſit eos.

5 Quod quum abeuntes *quidam* indicaſſent Davidi de hominibus iſtis; miſit obviam eis, erant enim homines illi rubore ſuffuſi valde: edixitque rex, conſidete Jerichunte, donec reſloreſcat barba veſtra ut revertamini.

6 Videntibus itaque Hammonitis ipſos ſe fœtidos reddidiſſe apud Davidem,miſit Chanun cum Hammonitis mille talenta argenti ad mercede conducendum ſibi è Syria interamni & è Syria Mahaca,& è Tzoba currus & equites.

7 Itaque mercede conduxerunt ſibi triginta duo millia *peditum*,currus & regem Mahacæ cum populo ſuo, qui venientes caſtrametati ſunt in conſpectu Medebæ: Hammonitæ quoque congregati è civitatibus ſuis, venerunt in bellum.

8 Quod audiens David, miſit Joabum cum toto exercitu, robuſtiſſimos quoſque.

9 Egreſſi autem Hammonitæ inſtruxerant aciem *ad* portam civitatis illius: reges vero qui venerant, erant ſeorſim in agro.

10 Quamobrem videns Joab obverſam eſſe contra ſe aciem à fronte & à tergo; ſelectos ex omnibus lectiſſimis in Jiſraele inſtruxit adverſus Syros.

11 Reſiduum vero populi tradidit in manum Abſchai fratris ſui, quod inſtruxerunt adverſus Hamonitas :

12 Ac dixit, ſi robuſtiores erunt me Syri, ut ſis mihi auxilio : quod ſi Hammonitæ robuſtiores erunt te, viciſſim auxilio ero tibi.

13 Confirmare, imo confirmemus nos pro populo noſtro,& pro civitatibus Dei noſtri : Iehova autem quod bonum *videtur* in oculis ſuis faciet.

14 Tum accedente Joabo & populo qui *erat* cum eo contra Syros in prælium ; fugerunt à facie ejus :

15 Hammonitæ vero videntes fugiſſe Syros, fugerunt ipſi quoque à facie Abſchai fratris illius,& ingreſſi ſunt civitatem ſuam: deinde venit Joab Jeruſchalaima.

16 Sed videntes Syri ſe plaga affectos fuiſſe coram Jiſraele;miſſis legatis eduxerunt Syros qui degunt trans flumen: Schophaco principe militiæ Hadar-Hezeris præeunte illis.

17 Quod quum nunciaretur Davidi, congregato toto Jiſraele, trajecit Jardenem,venitque ad eos, ut inſtrueret contra eos *aciem*: & poſtquam inſtruxiſſet David contra Syros aciem, præliati ſunt contra eum.

18 Sed fugerunt Syri à facie Jiſraelis ; & occidit David è Syris ſepties mille equites curules, & quadragies mille viros pedites : Schophacum quoque principem militiæ illius affecit morte.

19 Quapropter ut viderunt ſervi Hadar-Hezeris ſe plaga affectos eſſe ante Jiſraelitas,pacem ineuntes cum Davide ſerviverunt ei : neque voluerunt Syri auxilio eſſe Hammonitis amplius.

CAP. XX. *David cædit Hammonitas, Peliſchthæos & gigantum quendam ſenis habentem digitos.*

DEinde fuit tempore vertentis anni, quo tempore proſeunt reges, ut duceret

Joab

Joab copias militares, & perderet regionem Hammonitarum, venienſque obſideret Rabbam: deſidente David Jeruſchalaimis: tandem percuſſit Ioab Rabbam; & deſtruxit eam:

2 Et aſſumſit David coronam regis eorum à capite ejus, quam invenit *eſſe* pondere talenti aurei, & lapides pretioſos in ea, quæ impoſita fuit capiti Davidis; prædamque civitatis detulit multam valde:

3 Populum vero qui in ea *erat* eductum diſſecuit ſerra, & tribulis ferreis, ac ſecuribus, & ſic fecit David omnibus civitatibus Hammonitarum: deinde reverſus eſt David cum toto populo Ieruſchalaima.

4 Fuit quoque poſtea quum præſtaret prælium ad Gezerem, contra Peliſchthæos: *ut* tunc percuteret Sibecai Chuſchathæus Sippajum è natis cujuſdam gigantis, & deprimerentur *illi*.

5 Ibidem fuit adhuc prælium contra Peliſchthæos; ubi percuſſit Elchanam filius Iahiris Lachmio fratrem Goljathi Gitthæi, cujus haſtile *erat* par jugo textorum.

6 Item fuit adhuc bellum ad Gathum: eratque quidam procerus, cujus digiti ſeni erant, viginti quatuor, & ipſe quoque natus erat eidem giganti.

7 Quem, quum probro afficeret Iſraelem, percuſſit Ichonathan filius Schimhæ fratris Davidis.

8 Iſti editi ſunt giganti eidem Gathi: qui ceciderunt manu Davidis, & manu ſervorum ejus.

CAP. XXI. *David autore diabolo numerans populum, punitur divinitus peſte triduana, quam præ gladio & fame ſi legerat.*

INſtans autem adverſarius contra Iſraelem; incitavit Davidem ad numerandum Iſraelem.

2 Quamobrem edixit David Ioabo & præfectis populi: ite numerate Iiſraelitas à Beerſchebaho Danem uſque, deinde afferte ad me ut cognoſcam numerum eorum.

3 Et quamvis diceret Ioab, adjiciat Iehova populo ſuo quotquot ſunt centuplum, annon, domine mi rex, omnes *ſunt* domino meo ſervi? cur quæreret iſtud dominus meus? cur eſſet ad dandum reatum Iiſraeli?

4 Tamen verbum regis prævaluit apud Ioabum: quare egreſſus Ioab obivit totum Iiſraelem, deinde venit Ieruſchalaima.

5 Ubi dedit Ioab numerum cenſus populi Davidi; erant autem omnium Iiſraelitarum undecies centies mille viri ſtringentes gladium, Iehudæ vero quadringentics ſeptuagies mille viri ſtringentes gladium.

6 Levin autem & Binjaminem non numeravit inter illos; quod abominandum videretur verbum regis Ioabo.

7 Quam ob cauſam quum videretur malum in oculis Dei, percuſſit Iiſraelem.

8 Et dixit David Deo, peccavi valde, quod feci rem iſtam: ſed nunc anfer quæſo iniquitatem ſervi tui, nam ſtulte egi valde.

9 Alloquutus autem eſt Iehova Gadem videntem Davidis, dicendo:

10 Abi ut alloquaris Davidem dicendo, Ita ait Iehova; tria ego propono tibi: deligе tibi unum ex eis quod faciam tibi.

11 Veniens ergo Gad ad Davidem, dixit ei, ſic ait Iehova, accipe tibi;

12 An triennii famen, aut trimeſtre quo conſumaris ob præſentiam hoſtium tuorum, gladio inimicorum aſſequente; aut triduum, quo gladius Iehovæ ac peſtis in terra hac & angelus Iehovæ perdat in toto termino Iiſraelis *accipe*: nunc itaque vide quid rei ſim reſponſurus ei qui miſit me.

13 Dixit vero David Gadi, anguſtia *eſt* mihi valde: incidam quæſo in manum Iehovæ, nam magnæ *ſunt* miſerationes ejus valde, in manum autem hominis ne incidam.

14 Itaque poſuit Iehova peſtem in Iiſraele; qua ceciderunt ex Iiſraelitis ſeptuagies mille viri.

15 Miſerat autem Deus angelum Ieruſchalaima ad perdendum ea; ſed quum eo perdente reſpiceret Iehova, & pœniteret eum iſtius mali, edixit angelo perdenti, ſatis *eſt*, jam remitte manum tuam: angelus vero Iehovæ ſtabat apud aream Ornanis Iebuſæi.

16 Tum David ſublatis oculis ſuis vidit angelum Iehovæ ſtantem inter terram & cœlum, cum gladio ſuo ſtricto in manu ſua, extenſo contra Ieruſchalaima: ideoque procidit David, & ſeniores tecti ciliciis in faciem ſuam:

17 Et dixit David Deo, an non edixi numerari populum, & ego is ſum qui peccavi & omnino male feci? hæ autem oves quid fecerunt? Iehova Deus mi, ſit quæſo manus tua contra me, & contra domum paternam meam, at contra populum tuum ne *ſis* ad *afficiendum* plaga.

18 Tum angelus Iehovæ edixit Gadi, dicendum Davidi; ut aſcenderet David ad ſtatuendum altare Iehovæ in area Ornanis Iebuſæi.

19 Aſcendit itaque David ſecundum verbum Gadis, quod edixerat nomine Iehovæ.

20 Quumque adverſus Ornan viſo angelo & quatuor filii ejus cum eo ſe continerent abditos (Ornan autem triturabat triticum.)

21 Venit David uſque ad Ornanem: ſed intuitus Ornan ubi vidit Davidem, egreſſus ex area ſua incurvavit ſe *habens honorem* Davidi facie in terram *demiſſa*.

22 Dixit vero David Ornani, da mihi locum hujus areæ, ut exſtruam in eo altare Iehovæ: pecunia juſta da illum mihi, ut cohibeatur plaga hæc à populo.

23 Dicente vero Ornane Davidi, accipe tibi, & faciat dominus meus rex quod bonum *videtur* in oculis ſuis, vide, dono hos boves ad holocauſta, & has tribulas ad ligna, & triticum hoc ad munus, & hoc totum dono;

24 Dixit rex David Ornani, nequaquam, nam omnino emturus ſum juſta pecunia: quia non offeram quod tuum *eſt* Iehovæ, aut offeram holocauſtum gratis.

25 Appendit itaque David Ornani pro loco illo, ſiclos aureos pondere *juſto* ſexcentos.

26 Deio-

26 Deinde exſtruens ibi David altare Iehovæ, obtulit holocauſta & euchariſtica, & invocato Iehova, exaudivit eum igne cœlitus *demiſſo* ſuper altare holocauſti.

27 Edixitque Iehova angelo; qui repoſuit gladium ſuum in vaginam ejus.

CAP. XXII. *David inſtruit Schelomonem & proceres.*

TEmpore illo videns David Iehovam exaudiviſſe ipſum in area Ornanis Iebuſæi, quum ſacrificaſſet ibi;

2 (Tabernaculum autem Iehovæ quod fecerat Moſche in deſerto, & altare holocauſti tempore illo; *erat* in excelſo Gibhone:

3 Neq; potuerat David ire ante ipſum ad requirendum Deum; eo quod territus eſſet metu gladii angeli Jehovæ.) *Caput* XXII.

4 Dixit David, hic *eſt* locus Jehovæ Dei, & hic *locus* altaris ad holocauſtii pro Iiſraele.

5 Quapropter edixit David, ut congregarent peregrinos qui *erant* in terra Jiſraelis; quos conſtituit latomos, ut cæderent lapides cæduos ad ædificandum domum Dei.

6 Ferrum quoque copioſe in clavos, in valvas portarum, & in catenationes paravit David, atque æs copioſe *adeo ut* non *eſſet* pondus.

7 Denique ligna cedrina adeo ut non *eſſet* numerus: nam adducebant Tzidonii & Tyrii ligna cedrina copioſe ad Davidem.

8 Dicebat enim David, Schelomo filius meus puer *eſt* ac tener; domus vero illa, ædificanda Jehovæ & magna facienda eſt ſumme, ad nomen & quidem ornatiſſimum *obtinendum* apud omnes terras, comparabo jam ei: comparavit itaque David copioſe *illa* ante mortem ſuam.

9 Deinde vocavit filium ſuum Schelomonem; ut præciperet ei de ædificanda domo Jehovæ Deo Jiſraelis:

10 Dixitque David Schelomoni; fili mi, *quod ad* me, erat mihi in animo ædificandi domum nomine Jehovæ Dei mei:

11 Sed editum eſt mihi verbum Jehovæ, dicendo, ſanguinem copioſum effundis, & bella magna geris; non es ædificaturus domum nomini meo, quia ſanguinem multum effundis in terram coram me.

12 Ecce filius editus tibi, is futurus eſt quietus, quum quietem dedero ei ab omnibus inimicis ejus circumquaque: nam Schelomo erit nomen ejus, etiam pacem & tranquilitatem diſponam in Jiſraele diebus ejus.

13 Is ædificaturus eſt domum nomini meo, idemque mihi futurus in filium, & ego ei in patrem; & firmabo ſolum regni ejus ſuper Jiſraelem uſque in ſeculum.

14 Nunc fili mi, futurus eſt Jehova tecum: quandoquidem proſperaberis ut ædifices domum Jehovæ Dei tui, quemadmodum loquutus eſt de te.

15 Veruntamen det tibi Jehova intellectum & prudentiam, quum mandatis inſtruet te ſuper Jiſraelem: idque ut obſerves legem Jehovæ Dei tui.

16 Tunc proſperaberis; ſi obſervando facies ſtatuta & judicia quæ præcepit Iehova Moſchi de Jiſraele: confirmare & fortis eſto, ne timeto, neque conſternator.

17 Ecce autem in afflictione mea paravi ad domum Jehovæ auri talenta centies mille, & argenti decies centies mille talenta, æri autem & ferro non *eſt* pondus, quia copioſum eſt; ligna etiam & lapides paravi, ſupra quæ adjecturus es.

18 Penes te vero ſunt copioſe opifices cæſores & artifices ex lapide & ligno, & quidem omnes periti in unaquaque arte.

19 Auro, argento, & æri, ac ferro non *eſt* numerus: agedum fac, nam futurus eſt Jehova tecum.

20 Deinde præcepit David omnibus principibus Jiſraelis, ut juvarent Schelomonem filium ſuum, *dicens*,

21 An non Jehova Deus veſter vobiſcum *eſt*, qui dedit vobis quietem circumquaque? nam tradidit in manum meam habitatores hujus terræ; & ſubjecimus ipſam terram coram Jehova, & coram populo ejus.

22 Nunc adhibete cor veſtrum & animum veſtrum ad requirendum Iehovam Deum veſtrum: ideoque agite ædificate ſanctuarium Iehovæ Dei, ad inferendum arcam fœderis Iehovæ, & inſtrumenta ſacra Dei in domum quæ ædificata fuerit nomini Iehovæ.

Caput XXIII.

23 Nam quum David ſenuiſſet, & ſatur eſſet dierum: conſtituit regem Schelomonem filium ſuum ſuper Jiſraelem.

CAP. XXIII. *David ſenex, deſignato in regem Schelomone, numeratorum Levitarum officia deſignat.*

QUum autem congregaſſet *David* omnes principes Iiſraelitarum, & Sacerdotes ac Levitas:

2 Numerati ſunt Levitæ à nato triginta annos & deinceps: quorum fuit numerus per capita eorum, triginta octo millia virorum.

3 Ex his, qui præeſſent operi domus Jehovæ vicies quater mille *erant*; & moderatores ac judices ſexies mille.

4 Et quater mille janitores; ac quater mille laudantes Jehovam, inſtrumentis quæ feci, *inquit*, ad laudandum.

5 Diſtribuit autem eos David diſtributionibus, ſecundum filios Levi, in Gerſchonitas, Kehathitas, & Meraritas:

6 E Gerſchonitis erant Lahdan & Schimhi.

7 Poſterorum Lahdanis, quiſque primarius Iechiel, & Zetham, & Joel, tres:

8 *Et* poſterorum Schimhi, Schelomith, & Chaziel, & Haram, tres: hi erant primores paternarum familiarum Lahdanis.

9 Poſteri autem Schimhi, Jachad, Zina, & Jehuſch ac Beriha: hi quatuor *erant* poſteri Schimhi.

10 Erat vero Jachad primarius & Ziza ſecundanus; at Jehuſch & Beriha, quia non multos habebant liberos, fuerunt in familia paterna recenſionis unius.

11 Filii Kehathi, Hamram, Iitzehar, Chebron & Huzziel quatuor.

12 Filii Hamrami, Aharon & Moſche: ſeparatus autem fuit Aharon ad ſanctificandum rem ſanctam ſanctarum ipſe & filii ejus uſque in ſeculum, ad adolendum coram Jehova ad miniſtrandum ei, & ad benedicendum in nomine ejus uſque in ſeculum.

13 Ipſius vero Moſchis viri Dei, filii accenſentur tribui Leviticæ.

14 Filii Moſchis, Gerſchom, & Elihezer.

15 Filiorũ Gerſchomi, Schebuel primarius.

16 Fuerunt autem poſteri Elihezeris *ſub* Rechabja primario: neque erant Elihezeri filii alii, ſed poſteri Rechabjæ multiplicati ſunt ſumme.

17 Filii Jitzeharis, Schelomith primarius.

18 Filiorum Chebronis: Jerija primarius, Amarja ſecundanus, Jachaziel tertianus, & Jekamham quartanus.

19 Filiorum Huzzielis Mica primarius, & Jiſchija ſecundanus.

20 Filii Merari, Machli & Muſchi: poſteri Machli, Elhazar & Kiſch.

21 Quum autem morienti Elhazari non eſſent filii, ſed filiæ; duxerunt eas filii Kiſchi cognati earum.

22 Filiorum Muſchi; Machli, & Heder, ac Jeremoth tres *primarii*.

23 Hi ſunt Levitæ per familias paternas ſuas, primarii paternarum familiarum cum numeratis ipſorum, pro numero nominũ viritim, exercentes opus in miniſterio domus Iehovæ: à nato viginti annos & deinceps.

24 Quum dixiſſet David, quietem dedit Iehova Deus Jiſraelis populo ſuo; ut habitet Jeruſchalaimis uſque in ſeculum:

25 Atque etiam Levitis; non eſt portandum tabernaculum & ulla inſtrumenta ejus ad miniſterium ejus.

26 Nam in actis Davidis poſterioribus numerus Levitarum fuit horum, *nempe* à nato viginti annos & deinceps.

27 Conſtitutio autem eorum erat, ut *eſſent* ad manum filiorum Aharonis in miniſterio domus Iehovæ, præfecti atriis & apothecis, & purgationi cujuſque rei ſanctæ, ac operi miniſterii domus Dei:

28 Id eſt, pani diſpoſitionis, & ſimilæ in munus, & in lagana azyma, & in ea quæ fiunt cacabo, & in bullata: item cuique menſuræ & dimenſioni:

29 Item ut ſtarent unoquoque mane ad celebrandum & ad laudandum Iehovam: & ſimiliter veſpere:

30 Item omni oblationi holocauſtorum Jehovæ, in ſingula ſabbatha, in novilunia, & in ſtata tempora; numero *certo*, prout ratio incumbebat illis jugiter coram Iehova:

31 Deniq; obſervarent obſervationem tentorii conventus, & obſervationem rei ſanctæ, obſervationemque filiorum Aharonis cognatorum ſuorum; in miniſterio domus Iehovæ.

CAP. XXIV. *Claſſes Sacerdotum numero 24 recenſentur.*

FIliorum vero Aharonis diſtributiones: filii Aharonis *fuerant* Nadab & Ahihu, Elhazar & Ithamar.

2 Sed mortuo Nadabo & Abihu coram patre ipſorum, quum filii non eſſent ipſis: ſacerdotio fungebantur Elhazar & Ithamar.

3 Diſtribuit igitur eos David, & Tzadok è filiis Elhazaris, atque Achimelec è filiis Ithamaris; in præfecturam ſuam ad miniſterium ſuum.

4 Et inventi ſunt poſteri Elhazaris plures, quod ad primarios virorum, quam poſteri Ithamaris, quum diſtribuerent eos: poſteris Elhazaris primores in paternas familias *erant* ſex decim, poſteris vero Ithamaris in familias paternas ipſorum octo.

5 Diſtribuerunt autem eos ſortibus alios cum aliis: quamvis eſſent principes ſacrorum, & principes Dei è poſteris Elhazaris, etiam in filios Ithamaris.

6 Et deſcripſit eos Schemahja filius Nethaneelis ſcriba è Levitis, coram rege, & principibus ipſis, & Tzadoko ſacerdote, atque Achimelco filio Ebjatharis, primoribuſque paternarum *familiarum* inter ſacerdotes & inter Levitas: familiam paternam *unamquamque* captam ex Elhazare, & ſimiliter captam quamque ex Ithamare.

7 Nam prodiit ſors prima Jehojaribo, Jedahjæ ſecunda:

8 Charimo tertia, Sehorimo quarta:

9 Malcijæ quinta, Mijamini ſexta:

10 Cotzo ſeptima, Abijæ octava:

11 Jeſchuhæ nona, Schecanjæ decima:

12 Eljaſchibo undecima, Jakimo duodecima:

13 Chuppæ decimatertia, Jeſchebeabo decimaquarta:

14 Bilgæ decimaquinta, Immeri decimaſexta:

15 Cheziri decimaſeptima, Pitzetzo decimaoctava.

16 Petachjæ decimanona, Jechezkeli vigeſima.

17 Jachini vigeſimaprima, Gamuli vigeſimaſecunda:

18 Delajæ vigeſimatertia, Mahazjæ vigeſimaquarta.

19 Horum *fuit* præfectura illorum in miniſterio ſuo, ut ingrederentur in domum Iehovæ ſecundum officium illorum: ſub manu Aharonis patris illorum: quemadmodum præceperat ei Iehova Deus Jiſraelis.

20 Quod autem ad filios Levi reliquos; è filiis Hamrami Schubael, filiorum Schubaelis Jechdeja.

21 De Rechabja *vero*; filiorum Rechabjæ primarius Jiſchija:

22 E Jitzeharitis Schelomoth: filiorum Schelomothi Jachath:

23 E *Chebronitis Ierija*, & filii Jeriæ; Amarja ſecundanus, Jachaziel tertianus, Jecamham quartanus:

24 Filiorum Huzzielis, Mica, ex filiis Micæ Schamir.

25 *Et* frater Micæ Jiſchija, è filius Jiſchijæ Zecarja:

26 Filii Merari, Machli & Muſchi: filii Jahaziæ filii illius, *primarii erant*.

27 Filii Merari ex Jahazija filio ejus, rum Schoham & Zaccur, tum Hibri;

28 Ex

28 Ex Machli Elhazar, cui non *erant* filii:
29 Ex Kiſcho, filiorum Kiſchi, Jerachmeel:
30 Filiorum vero Muſchi, Machli, & Heder, & Jerimoth: hi Levitæ *primores* per domos paternas ipſorum.
31 Quos conjecerunt etiam ſortibus ex adverſo fratrum ſuorum Aharonitarum coram Davide rege, & Tzadoko cum Achimeleco, & primoribus paternarum familiarum ex Sacerdotibus & Levitis; paternarum familiarum primarium quemque *cum* cognatis ſuis minoribus ex adverſo *illorum*.

CAP. XXV. *Cantores ſacri recenſentur.*

DIſtinxit quoque David cum principibus militiæ, ad miniſterium in filio Aſaphi, & Hemanis, & Jeduthunis, eos qui prophetabant citharis, nabliis, & cymbalis: fueruntque de numero illorum viri functionis *ſuæ* ad miniſterium ſuum.
2 In filios Aſaphi, Zaccur, & Joſeph, & Nethanja, & Aſcharela filii Aſaphi: ad manum Aſaphi, qui prophetabat ex præſcripto regis.
3 In Jeduthunem: filii Jeduthunis, Gedalja, & Tzeri, & Jeſchahja, Chaſchabja, & Matthithja, *& Schimhi* ſex ad manus patris ſui Jeduthunis cum cithara, qui prophetabat de celebrando & laudando Jehova.
4 In Hemanem: filii Hemanis, Bukkija, Matthanja, Huzziel, Schebuel, & Jerimoth, Chananja, & Chanani, Eliatha, Giddalthi, & Romanth-Hezer, Joſchbekaſcha, Mallothi, Hothir, & Machazioth.
5 Omnes hi filii Hemanis, *qui erat* videns regis in verbis Dei de extollendo cornu: dederat enim Deus Hemani, filios quatuordecim, & filias tres.
6 Omnes iſti ad manus patris ipſorum incumbebant muſicæ in domo Jehovæ, cum cymbalis, nabliis & citharis ad miniſterium domus Dei: ex præſcripto regis, Aſaph, & Jeduthum, & Heman *incumbebant*.
7 Fueruntq; numero illi cum cognatis ſuis doctis muſicam *canendam* Jehovæ, omnes doctores ducenti octoginta octo.
8 Quorum conjecerunt ſortes *ad* obſervationem ex adverſo illorum æque parvi atque magni, doctorum cum diſcipulis.
9 Et prodiit ſors prima in Aſaphum Joſephi: Gedaljæ ſecunda, qui cum cognatis ſuis & filiis ſuis *erant* duodeni.
10 Tertia Zaccuri, filiis ejus & cognatis ejus duodecim.
11 Quarta Jitzri, filiis ejus & cognatis ejus duodecim.
12 Quinta Nethanjæ, filiis ejus & cognatis ejus duodecim.
13 Sexta Bukkijæ, filiis ejus & cognatis ejus duodecim.
14 Septima Jeſcharelæ, filiis ejus & cognatis ejus duodecim.
15 Octava Jeſchahjæ, filiis ejus & cognatis ejus duodecim.
16 Nona Matthanjæ, filiis ejus & cognatis ejus duodecim.
17 Decima Schimhi, filiis ejus & cognatis ejus duodecim.
18 Undecima Hazareli, filiis ejus & cognatis ejus duodecim.
19 Duodecima Chaſchabjæ, filiis ejus & cognatis ejus duodecim.
20 In decimatertia Schubaeli, filii ejus & cognati ejus duodecim.
21 In decimaquarta Matthithjæ, filii ejus & cognati ejus duodecim.
22 In decimaquinta Jeremotho, filii ejus & cognati ejus duodecim.
23 In decimaſexta Chananjæ, filii ejus & cognati ejus duodecim.
24 In decimaſeptima Joſchbekaſchæ, filii ejus & cognati ejus duodecim.
25 In decimaoctava Chanani, filii ejus & cognati ejus duodecim.
26 In decimanona Mallothi, filii ejus & cognati ejus duodecim.
27 In vigeſima Elijathæ, filii ejus & cognati ejus duodecim.
28 In vigeſimaprima Hothiri, filii ejus & cognati ejus duodecim.
29 In vigeſimaſecunda Giddalthi, filii ejus & cognati ejus duodecim.
30 In vigeſimatertia Machaziotho, filii ejus & cognati ejus duodecim.
31 In vigeſimaquarta Romanthi-Hezeri, filii & cognati ejus duodecim.

CAP. XXVI. *Janitores & theſaurarii ſacri.*

QUod ad diſtributiones in janitores: ex Korachæis, Meſchelemja filius Koræ ex filiis Aſaphi.
2 Meſchelemjæ autem filii *erant*; Zecarja primogenitus, Jedihael ſecundus, Zebadja tertius, Jathniel quartus:
3 Helam quintus, Jehochanam ſextus, Eljehohenai ſeptimus.
4 Hobed-Edomo quoque *erant* filii: Schemahja primogenitus, Jeliozabad ſecundus, Joach tertius, & Sacar quartus, & Nethaniel quintus:
5 Hammiel ſextus, Jiſſacar ſeptimus, Pehulluthai octavus: nam benedixerat ei Deus.
6 Etiam Schemahjæ filio ejus editi erant filii, qui præſidebant in familia paterna ipſorum: eo quod valentes robore eſſent.
7 Filii Schemahjæ, Hothni cum Rephaele & Hobedo, Elzabado fratribus ipſius ſtrenuis: Elihu & Semacja.
8 Iſti omnes è filiis Obed-Edomi *ipſi* cum filiis ſuis ac fratribus ſuis quiſque ſtrenuus pro ſua facultate ad miniſterium; *erant* ſexaginta duo Hobed-Edomo:
9 Meſchelemjæ vero filii ac cognati ſtrenui erant octodecim.
10 Item Choſæ è Meraritis filii: Schimri horum primarius, quamvis non eſſet primogenitus, tamen conſtituit eum pater ejus primarium.
11 Chilkija ſecundus, Tebalja tertius, Zecarja quartus: omnes filii & cognati Choſæ tredecim.
12 In hos *facta ſunt* diſtributiones janitorum per primarios viros, *ad* cuſtodias ex adverſo fratrum ipſorum, ad miniſtrandum in domo Jehovæ.

13 Nam conjecerunt fortes æque parvi atque magni, in domos paternas ipſorum, ad quamque portam.

14 Accidit autem ſors verſus orientem Schelemjæ: Zecarjæ vero filii ejus conſiliarii prudentis, quum jacerent ſortes, prodiit ſors ad ſeptentrionem:

15 Hobed-Edomo ad meridiem; filiis vero ejus *obvenit* ærarium.

16 Schuppimo & Choſe ad occidentem, cum porta injectus in aggeſto aſcenſu; cuſtodia ex adverſo cuſtodiæ *agente*.

17 Ad orientem Levitæ erant ſeni; ad ſeptentrionem in diem quaterni, ad meridiem in diem quaterni: & ad ærarium bini.

18 In parte exteriore & ad occidentem: quaterni ad aggerem: bini ad partem exteriorem.

19 Hæ diſtributiones janitorum, in Korachæos & Meraritas.

20 Hi quoque Levitæ; Achija præerat theſauris domus Dei, theſauris, inquam, rerum ſacrarum.

21 In Lahdanitas & in Gerſchonitas, è Lahdane (primores paternarum familiarum *erant* è Lahdane Gerſchonita) Iechieli.

22 Filii Iechieli; Zetham & Ioel frater ejus, præerant theſauris domus Iehovæ.

23 In Hamramitas, in Jitzeharitas, in Chebronitas, in Hozzielitas.

24 Similiter Schebuel filius Gerſchomi filii Moſchis antecceſſor præerat theſauris eorum.

25 Cognati autem eorum ex Elihezere; Rechabja filius ejus: cujus filius Ieſchaja, cujus filius Joram, cujus filius Zicri, cujus filius Schelomith.

26 Hic Schelomith; cum fratribus ſuis præerat omnibus theſauris rerum ſacrarum, quas conſecravit David rex, & primores paternarum familiarum cum chiliarchis & centurionibus ac præfectis militiæ:

27 Ex bellis & ex præda conſecrarunt; ad curandum domum Iehovæ;

28 Item omnibus quæ conſecravit Schemuel videns, & Schaul filius Kiſchi, ac Abner filius Neri, & Ioab filius Tzerujæ: quiſquis conſecrabat *deponebat* in manum Schelomithi, ac fratrum ejus.

29 Ex Jitzeharitis, Cenanja & filii ejus operi externo *præerant* apud Iſraelitas, moderatores & judices.

30 E Chebronitis, Gaſchabja & cognati ejus ſtrenui, mille ſeptingenti in profectura Iſraelitarum, ſecundum Iardenem occidentem verſus; omni operi Iehovæ & miniſterio *imperato* à rege.

31 E Chebronitis, Jerija primarius in Chebronitarum generationibus in paternas *familias* (anno quadrageſimo regni Davidis quæ ſunt, ita inventi in eis valentes robore Jahzere Gilhaditarum.)

32 Et cognati ejus ſtrenui, bis mille ſeptingenti primores paternarum familiarum: quos præfecit David rex apud Reübenitas & Gaditas & dimidiam tribum Menaſchitarum, omni negotio Dei, & negotio regio.

CAP. XXVII. *Principes & Præfecti in theſauris tribuum, regiaque ſubſtantia.*

FIliorum autem Iſraelis, ſecundum numerum ipſorum, in primores paternarum familiarum, & chil archos, centurioneſque, moderatores eorum, miniſtrantes regi in omni negotio ſuarum diſtributionum, quarum quæque procedebat & redibat *de* menſe in menſem omnibus menſibus anni: diſtributio unaquæque *erat* vicenum quaterum millium.

2 Diſtributioni primæ in menſem primum, præerat Iaſchobham filius Zabdielis, in cujus diſtributione *erant* viginti quatuor.

3 E filiis Peretzi primarius omnibus præfectis exercituum, in menſem primum.

4 In diſtributione autem menſis ſecundi erat Dodai Achochæus, & diſtributio ejus, deinde Mikloth antecceſſor: in cujus diſtributione *erant* vigintiquatuor millia.

5 Præfectus militiæ tertius in menſem tertium Benaja filius Iehojadahi ſacerdotis primarius: in cujus diſtributione *erant* vigintiquatuor millia.

6 Hic Benaja potens inter triginta, præerat etiam ipſis triginta: & diſtributioni ejus Hammizadab filius ejus.

7 Quartus in menſem quartum Haſael frater Ioabi, & Zebadja filius ejus poſt eum: in cujus diſtributione *erant* viginti quatuor millia.

8 Quintus in menſem quintum princeps Schamhuth Zerachæus, in cujus diſtributione *erant* viginti quatuor millia.

9 Sextus in menſem ſextum Hira filius Hakeſchi Tekohæus: in cujus diſtributione *erant* vigintiquatuor millia.

10 Septimus in menſem ſeptimum Ghelez Pelonita è poſteris Ephrajimi: in cujus diſtributione *erant* vigintiquatuor millia.

11 Octavus in menſem octavum Sibbechai Chuſchatæus è Zerachæis: cujus diſtributione *erant* vigintiquatuor millia.

12 Nonus in menſem nonum Abihezer Hanathothanus è Binjaminitis: in cujus diſtributione *erant* vigintiquatuor millia.

13 Decimus in menſem decimum Maherai Nethophathita à Zerachæis: in cujus diſtributione *erant* vigintiquatuor millia.

14 Undecimus in undecimum menſem Benaja Pirhathonita è poſteris Ephrajimi: in cujus diſtributione *erant* vigintiquatuor millia.

15 Duodecimus in duodecimum menſem Heldai Nethophathita ex Hothniele: in cujus diſtributione *erant* vigintiquatuor millia.

16 In tribubus autem Iſraelis, Reübenitis antecceſſor erat Elihezer filius Zicri: Schimeonitica Schephatja filius Mahazæ:

17 Levitica Chaſchabja filius Kemuelis: Aharonis Tzadok:

18 Iehudæ Elihu è fratribus Davidis, Iſſacaris Homri filius Micaelis:

19 Zebulunis Iiſchmahja filius Hobadjæ: Naphthali Ierimoth filius Hazrielis:

20 Filiis Ephrajimi Hoſcheah filius Hazaziæ: dimidiæ tribui Menaſchis, Ioel filius Pedajæ;

21 D

21 Dimidio Menaſchis ad Gilhadem Jiddo filius Zecarjæ : Binjamini Jahaſiel filius Abneri :

22 Dani Hazareel filius Jerochami : hi *erant* principes tribuum Iſraelis.

23 Non recenſuit autem David numerum eorum infra natum viginti annos ; eo quod dixiſſet Jehova ſe multiplicaturum Iſraelitas tanquam ſtellas cœli :

24 Joab filius Tzerujæ cœperat numerare, ſed non abſolvit, quod eſſet ob hanc cauſam ira fervens contra Iſraelem : neque relatus eſt eorum numerus, in numerum Chronicorum regis Davidis.

25 Theſauris vero regis præerat Hazmaveth filius Hadielis : & theſauris qui *erant* in agro, in reliquis civitatibus, & in pagis ac in turribus, Jehonathan filius Huzzijæ :

26 Item exercentibus opus ruſticum in agricultura, Hezri filius Celubi.

27 Item vinitoribus Schimhi Ramatæus : ſed proventui vinearum, theſauris vini, Zabdi Schiphmæus.

28 Item cultoribus olearum, ſycomororum quæ *erant* in humili loco, Bahal-Chanan Gederita ; theſauris autem olei Johaſch.

29 Item armentis paſcentibus in Scharone, Schittai Scharonita : armentis autem *paſcentibus* per convalles, Schaphat filius Hadlai.

30 Item camelis Obil Iſchmahelita, & aſinis, Iechdeja Meronothæus.

31 Item pecudibus Jaziz Hagarenus : omnes hi præfecti facultatum quæ *erant* regi Davidi.

32 Iehonathan vero patruus Davidis, conſiliarius vir prudens, & juris peritus erat : & Iechiel filius Chachmonæi erat cum filiis regis.

33 Achitophel quoque conſiliarius *erat* regi ; & Chuſchai Arcita amicus regis.

34 Poſt Achitophelem vero Jchojadah filius Benajæ & Ebjathar, denique princeps militiæ regis *erat* Ioab.

CAP. XXVIII. *Comitia Davidis, in quibus ad obedientiam mandatorum hortatur, & præſcribit ideam templi ædificandi.*

COngregavit itaque David omnes præfectos Iſraelis, præfectos tribubus, & præfectos diſtributionibus miniſtrantes regi, & chiliarchos centurioneſque, atque præfectos omnibus facultatibus & pecuariæ regis, filios quoque ſuos cum aulicis & robuſtiſſimis, denique quemque valentem robore, Jeruſchalaima.

2 Et ſurgens David rex in pedes ſuos, dixit, audite me fratres mei & populi mi : ego, quam *eſſet* mihi in animo ædificandi locum quietis pro arca fœderis Jehovæ, & pro ſcabello pedum Dei noſtri, comparaveram quibus ædificarem.

3 Sed Deus dixit mihi, non es ædificaturus domum nomini meo ; quia vir bellis *occupatus* es & ſanguinem fundis.

4 Elegit autem Jehova Deus Iſraelis me ex tota familia paterna mea, ut eſſem rex ſuper Iſraelem in ſeculum, nam Iehudam elegerat in anteceſſorem, & è familia Jehudæ familiam patris mei ; inter filios vero patris mei, me voluit quem conſtitueret regem ſuper totum Iſraelem.

5 Similiter autem ex omnibus filiis meis (multos enim filios dedit mihi Jehova) elegit Schelomonem filium meum, ut inſideret ſolio regni Jehovæ ſuper Iſraelem.

6 Nam dixit mihi, Schelomo filius tuus ipſe ædificaturus eſt domum meam & atria mea : nam elegi ipſum mihi in filium, & ego futurus ſum ei in patrem :

7 Et ſtabiliturus ſum regnum ejus uſque in ſeculum, ſi firmus fuerit in exercendis præceptis meis, & judiciis meis, ſicut hoc tempore.

8 Nunc ergo ante oculos totius Iſraelis congregationis Jehovæ, & audiente Deo noſtro, obſervate & exquirite omnia præcepta Jehovæ Dei veſtri, ut hæreditario jure poſſideatis terram hanc optimam, & poſſidendam tradatis filiis veſtris poſt vos uſque in ſeculum.

9 Tu quoque Schelomo fili mi ; agnoſce Deum patris tui, & cole eum corde integro, & animo ſtudioſo, quia omnia corda exquirit Iehova, & quodque figmentum cogitationem intelligit : ſi exquiſiveris eum, præſto erit tibi, ſed ſi dereliqueris eum, rejiciet te in perpetuum.

10 Vide jam, quandoquidem Iehova elegit te ad ædificandum domum pro ſanctuario : confirmare & fac.

11 Tunc tradidit David Schelomoni filio ſuo ſtructuram porticus, & domiciliorum ejus, & gazophylaciorum ejus, cœnaculorumque ejus, ac cubiculorum ejus interiorum, etiam loci operculi propitiatorii :

12 Denique ſtructuram omnium quæ *erant* penes eum *informata* per ſpiritum, de atriis domus Jehovæ, & de omnibus domibus circumquaque, pro theſauris domus Dei, & pro theſauris rerum ſacrarum :

13 Item pro diſtributionibus ſacerdotum, & Levitarum, & pro omni opere ad miniſterium domus Jehovæ, ac pro omnibus inſtrumentis ad miniſterium domus Jehovæ *pertinentibus*.

14 Aurum certo pondere ad aurea ; ad ſingula inſtrumenta cujuſque miniſterii : *argentum* ad omnia inſtrumenta argentea *certo* pondere, ad ſingula inſtrumenta cujuſque miniſterii :

15 Id eſt, pondus pro lychnuchis aureis, & lucernis eorum aureis ; ex pondere cujuſque lychnuchi & lucernarum ejus, & pro lychnuchis argenti ex pondere lychnuchi & lucernarum ejus, ſecundum miniſterium cujuſque lychnuchi :

16 Et aurum pondere pro menſis diſpoſitionis in quamque menſam ; ſimiliter argentum pro menſis argenteis :

17 Item pro fuſcinulis, & crateribus, & ſcutelis aurum purum : & pro pelvibus aureis certo pondere in quamque pelvim, & pro pelvibus argenteis argentum *certo* pondere in quamque pelvim :

18 Item pro altari ſuffitus aurum purgatiſſi-

mum *certo* pondere, & ad ſtructuram ſedilis, *id eſt* cerubinorum aurum, ut pandentes *alas* tegerent arcam fœderis Iehovæ.

19 Hæc omnia de ſcripto, à manu Iehovæ incumbere mihi inſtruxit me; omnia opera hujus ſtructuræ.

20 Itaque dixit David Schelomoni filio ſuo, confirmare, eſtoque fortis, & fac, ne timeto neque conſternator: nam Iehova Deus, Deus meus tecum erit, non deſeret te: neque derelinquet te, donec abſolveris totum opus ad miniſterium domus Iehovæ.

21 Ecce autem diſtributiones Sacerdotum & Levitarum ad unumquodque miniſterium domus Dei: & penes te *ſunt* ad omne opus omnes voluntarii *inſtructi* peritia ad omne miniſterium, denique principes & totus populus *parati* ad omnia verba tua.

CAP. XXIX. *Donaria Davidis ad templi exſtructionem, ejuſque noviſſimia verba.*

PRæterea dixit David rex toti illi congregationi, Schelomonem filium meum unum elegit Deus, puerum & tenellum: opus autem hoc magnum *eſt*, non enim homini iſtud palatium, ſed Iehovæ Deo *paratur*.

2 Atque omnibus *quidem* viribus meis præparavi pro domo Dei mei, aurum ad aurea, & argentum ad argentea, & æs ad ærea, ferrum ad ferrea, & ligna ad lignea: lapides ſardonychos & inſitivos, lapides ad ornatum, & ad opus phrygianum, denique quoſvis lapides pretioſos, & lapides marmoreos copioſe.

3 Et amplius, quandoquidem propendeo voluntate erga domum Dei mei, *quod* eſt mihi peculium, aurum, & argentum, trado pro domo Dei mei, ſupra quam omnia quæ præparavi in domum ſanctam:

4 Ter mille talenta auri ex auro Ophiris & ſepties mille talenta argenti purgatiſſimi ad obducendum parietes domorum:

5 Aurum pro aureis, & argentum pro argenteis, & pro omni opificio manu artificum: quis ergo ſponte ſe offert, ut conſecret miniſterium ſuum hodie Iehovæ?

6 Itaque ſponte obtulerunt principes paternarum *familiarum*, & principes tribuum Iiſraelis, & chiliarchi, centurioneſque, & præfecti operi regis:

7 Dederuntque ad opus domus Dei auri talenta quinquies mille, & drachmarum myriadem, & argenti talenta decies mille, æriſque octodecies mille talenta: & ferri centies mille talenta:

8 Denique lapidum quicquid erat præſto penes unumquemque dederunt in theſaurum domus Iehovæ: in manum Jechielis Gerſchonitæ.

9 Et lætabatur populus quum ſponte offerrent, nam animo integro offerebant Iehovæ; etiamque David rex lætabatur lætitia magna.

10 Quam ob rem benedixit David Jehovæ ante oculos totius congregationis: & dixit David, benedictus es Jehova Deus Iiſraelis patris noſtri à ſeculo uſque in ſeculum.

11 Tua *eſt*, ô Jehova, magnitudo, & potentia, & gloria, & æternitas, ac majeſtas, imo omnia in cœlo & in terra: tuum *eſt* Iehovæ regnum, ut qui te extollis ſupra omnia in caput.

12 Nam divitiæ & gloria à facie tua *ſunt*, & tu dominium habes in omnia, in manu tua vis & potentia: in manu, inquam, tua magnificandi & confirmandi rem quamlibet.

13 Itaque nunc Deus noſter, celebramus te; & laudamus nomen tuum glorioſum.

14 Etenim quis ſum ego, aut quis populus meus, ut obtineamus vim ſponte offerendi hujuſmodi? nam ex te *ſunt* omnia, & à manu tua *acceptum* reddimus tibi.

15 Peregrini enim ſumus coram te, & inquilini, ſicuti omnes majores noſtri: velut umbra *ſunt* dies noſtri ſuper terram, quæ non conſiſtit.

16 Iehova Deus noſter, tota hæc rerum multitudo quam paravimus ad ædificandum tibi domum pro nomine ſancto tuo, é manu tua *eſt*, & tua *ſunt* hæc omnia.

17 Sed novi, Deus mi, te eſſe ſcrutatorem cordis, & quæ recta ſunt velle: ego recto corde meo ſponte obtuli omnia iſta, nunc quoque populum tuum qui præſentes ſunt hic, vidi cum lætitia ſponte offerentem tibi.

18 Iehova Deus Abrahami, Jitzchaki & Iiſraelis majorum noſtrorum, ſerva hoc in ſeculum, figmentum cogitationum cordis populi tui: & conſtitue animum eorum erga te.

19 Schelomoni quoque filio meo da animum integrum ad obſervandum præcepta tua, teſtimonia tua, & ſtatuta tua: tum faciendo omnia illa, tum ædificando palatium iſtud quod præparavi.

20 Deinde edixit David toti congregationi, benedicite nunc Iehovæ Deo veſtro: & benedixerunt tota illa congregatio Jehovæ Deo majorum ſuorum, & inclinato vertice incurvaverunt ſe *honorem habentes* Jehovæ ac regi.

21 Ac ſacrificaverunt Jehovæ ſacrificia, obtuleruntque Jehovæ holocauſta poſtridie diei illius: juvencos mille, arietes mille, agnos mille & libamina eorum: & ſacrificia copioſe pro toto Iiſraele:

22 Et comederunt ac biberunt coram Jehova die illo cum lætitia magna: regemque ſecundo inſtituerunt Schelomonem filium Davidis, quem unxerunt Iehovæ in antiſtitem, & Tzadokum in ſacerdotem.

23 Inſidens autem Schelomo ſolio Iehovæ in regem pro David patre ſuo, proſperabatur: nam auſcultabant ei omnes Iiſraelitæ.

24 Omneſque principes & robuſti, ac etiam omnes filii regis Davidis; dederunt manum *ſe fore* ſubditos regi Schelomoni.

25 Magnificabat enim Jehova Schelomonem ſumme ante oculos totius Iiſraelis; indens ei majeſtatem regiam, qualis non fuerat in ullo rege ante ipſum, ſuper Iiſraelem.

26 David autem filius Iiſchai quum regnaſſet ſuper totum Iiſraelem;

27 (Dies vero quibus regnavit ſuper Iiſraelem fuerunt quadraginta annorum, Chebrone regnaverat ſeptem annis, deinde Jeruſchalaim

ruſchalaimis regnavit triginta tribus.)

28 Mortuus eſt in canitie bona, ſatur dierum, divitiarum, & gloriæ: & regnavit Schelomo filius ejus pro eo.

29 Res autem Davidis regis priores & poſteriores: ecce ſunt ſcriptæ in verbis Schemuelis videntis, & in verbis Nathanis prophetæ, & in verbis Gadis videntis:

30 Cum tota regni ejus gubernatione & potentia ejus: ac temporibus quæ inciderunt ei & Iſraeli, ac omnibus regnis *finitimarum* regionum.

CHRONICORUM
LIBER SECUNDUS.

CAP. I. *Schelomo donatur divinitus ſapientia, divitiis & honore.*

QUum autem ſe confirmaſſet Schelomo filius Davidis in regno ſuo; & Jehova Deus ejus adſiſtens ei magnificaret eum ſummè:

2 Indixit Schelomo toti Iſraeli, chiliarchis & centurionibus, judicibuſque & unicuique duci in toto Iſraele, primoribus paternarum familiarum:

3 Abieruntque Schelomo & tota illa congregatio cum eo in excelſum quod *erat* Gibhone, quia ibi erat tentorium conventus Dei, quodfecerat Moſche ſervus Jehovæ in deſerto.

4 Sed arcam Dei deduxerat David ex urbe Jeharimorum, in *locum* quem paraverat ei David: quum tetendiſſet ei tentorium Jeruſchalaimis.

5 Altare quoque æreum quod fecerat Betaleel filius Uri filii Churis ibi *erat* coram tabernaculo Jehovæ: ubi requiſivit eum Schelomo & ipſa congregatio.

6 Obtulitque ibi Schelomo in altari æreo coram Ichova, quod aderat tentorio conventus; obtulit, inquam, in eo holocauſta mille.

7 Eadem nocte apparuit Deus Schelomoni, dixitque ei, pete, quid daturus ſum tibi?

8 Dixit autem Schelomo Deo, tu exerciſti ergaDavidem patrem meum benignitatem magnam; & feciſti ut regnem loco ejus.

9 Nunc Iehova Deus (ſtatum eriz verbum tuum, *habitum* cum Davide patre meo) quum in feceris ut regnem ſuper populum multum, ut pulvis terræ:

10 Nunc, *inquam*, ſapientiam & notitiam da mihi, qua procedam ante populum hunc & redeam: quis enim poſſet judicare populum tuum hunc maximum?

11 Tum dixit Deus Schelomoni, eo quod fuit hoc in animo tibi, & non petiiſti divitias, opes, aut honorem, aut vitam oſorum morum, etiamque dies multos non petiiſti: ſed petiiſti tibi ſapientiam & notitiam qua judices populum meum cui regem te præfeci:

12 Sapientia illa & notitia datur tibi: divitias inſuper ac opes, honoremque daturus tum tibi cujuſmodi non fuit regibus qui *fuerunt* ante te; & cujuſmodi poſt te non erit.

13 Quum itaque rediret Schelomo Ieruſchalaima à *profectione* ad excelſum quod *erat* Gibhone, à conſpectu tentorii conventus; ſic regnabat ſuper Iſraelem.

14 Congregavit etiam Schelomo currus & equites; erantque ei mille quadringenti currus, & duodecies mille equites: quos collocavit in civitatibus curruum, & apud regem Jeruſchalaimis.

15 Et reddidit rex Jeruſchalaimis argentum & aurum, ut lapides: cedros autem reddidit ut ſycomoros, quæ in depreſſo loco *creſcunt*, multitudine.

16 Et vectigal equorum ex Ægypto quod *erat* Schelomoni, id eſt, neti, mercatores regis netum accipiebant pro pretio.

17 Nam deducebant & exportabant ex Ægypto currum ſexcentenis *ſiclis* argenti, equum vero centenis quinquagenis: & ita pro omnibus regibus Chitthæorum & regibus Syriæ in manu ſua educebant.

CAP. II. *Præparatoria ad ſtructuram templi Schelomonis.*

COgitans autem Schelomo ædificare domum nomini Jehovæ, & domum regiam ſuam;

2 Numeravit Schelomo ſeptuagies mille viros bajulos, & octuagies mille viros putatores in illo monte: & qui præeſſent illis ter mille ſexcentos.

3 Miſerat enim Schelomo ad Churamum regem Tyri, dicendo: quemadmodum feciſti cum Davide patre meo, cui miſiſti cedros, ad ædificandum ſibi domum in qua habitaret.

4 Ecce ego ædificaturus ſum domum nomini Jehovæ Dei mei, ad ſanctificandum eum, ad adolendum coram eo ſuffitum aromatum, *ad* diſpoſitionem *panum* jugem holocauſtaq; in matutinum quodque & veſpertinum tempus, in quæque ſabbatha & novilunia, & in ſtata tempora Jehovæ Dei noſtri: in ſeculum hoc incumbit Iſraeli.

5 Domus autem illa quam ædificaturus ſum, magna *erit*: nam major *eſt* Deus noſter omnibus diis.

6 Sed quis obtineat vim ædificandi ei domum, quum cœli ipſi & cœli cœlorum non capiant eum? & quis *ſum* ego ut ædificem ei domum, niſi ut adoleatur coram eo?

7 Ita nunc mitte mihi virum peritum operandi ex auro, & ex argento, & ex ære, & ex ferro, & ex purpureo, & ex coccineo, & ex hyacinthino, & ſcientem ſculpere ſculpturas: *operaturum* cum peritis qui penes me *ſunt* in Jehuda & Jeruſchalaimis, quos comparavit David pater meus.

8 Mitte etiam mihi ligna cedrina, abiegna, & thyina è Libano; novi enim ſervos tuos scientes eſſe cædendi arbores Libani: ecce autem ſervi mei *erunt* cum ſervis tuis:

9 Idque ad comparandum mihi ligna cedrina quam plurima: nam domus illa quam ædificaturus ſum, magna *futura eſt*, & quidem mirifice.

10 Viciſſim ecce, putatoribus illis, cæſoribus arborum do tritici excuſſi ſervis tuis coros vicies mille, & hordei coros vicies mil-

le, & vini bathos vicies mille, ac olei bathos vicies mille.

11 Dixit vero Churam rex Tyri scripto, quod misit ad Schelomonem; præ amore Iehovæ erga populum suum, constituit te super eos regem.

12 Deinde dicebat Churam: benedictus Iehova Deus Israelis, qui fecit cœlum & terram: quod dedit Davidi regi filium sapientem, scientem, prudentem & intelligentem, qui ædificaturus est domum Iehovæ, & domum regiam suam.

13 Nunc itaque mitto virum peritum, scientem & intelligentem, *qui erat* Churamo patri meo:

14 Filium mulieris è posteris Danis, & patrem ejus virum Tyrium, scientem operari ex auro & ex argento, ex ære, ex ferro, ex lapidibus, & ex lignis, ex purpureo, ex hyacinthino, & ex byssino, & ex coccineo, & sculpere quamlibet sculpturam, & excogitate quodvis industrie inventum: quicquid proponetur ei cum peritis tuis; & peritis domini mei Davidis patris tui.

15 Vicissim nunc triticum illud & hordeum, oleum & vinum quod dixit dominus meus, mittat servis suis.

16 Nos vero cædemus arbores ex Libano ad omnem necessitatem tuam, quas devehemus tibi ratibus per mare, Japhuntem: unde tu deportabis eas Ierusalaima.

17 Numeravit itaque Schelomo omnes homines peregrinos qui *erant* in terra Israelis, post numerationem qua numeraverat eos David pater ipsius: inventique sunt centies quinquagies ter mille sexcenti.

18 E quibus effecit septuagesies mille bajulos, & octuagies mille putatores in monte illo: ter vero mille sexcentos ut præessent adigendo huic populo.

CAP. III. *Structura Templi.*

DEinde incepit Schelomo ædificare domum Iehovæ Ierusalaimis in monte Morijæ, ubi apparuerat *Jehova* Davidi patri ipsius: in loco quem paraverat David in area Ornanis Iebusæi.

2 Incepit autem ædificare mense secundo, die secundo, anno quarto regni sui.

3 Atque harum *dimensionem erat* fundatio Schelomonis in ædificanda domo Dei, longitudo cubitorum ex mensura primaria cubitorum sexaginta, & latitudo cubitorum viginti.

4 Porticus autem quæ *erat* ante longitudinem, secundum frontem latitudinis ipsius domus, cubitorum viginti, altitudo vero centum viginti: quam obduxit intrinsecus auro puro.

5 Domum quoque magnâ obtexit lignis abiegnis, deinde obtexit eam auro præstante; ubi fecerat ut eminerent in ea palmæ & catenæ.

6 Et obduxit ipsam domum lapidibus pretiosis ad ornatum; aurum autem ipsum *erat* aurum Parvajimorum.

7 Obtexit vero domus trabes, postes, & parietes ejus, & valvas ejus auro, quum insculpsisset Cerubinos parietibus.

8 Fecit etiam domum sancti sanctorum, longitudine secundum latitudinem domus cubitorum viginti, & latitudine cubitorum viginti: quam obtexit auro præstante ad talentorum sexcentorum *pondus*.

9 Pondus vero in clavos siclorum quinquaginta auri, denique cœnacula obtexit auro.

10 Fecit quoque in domo sancti sanctorum Cerubinos duos opere exemtili, quos obduxerunt auro.

11 Quorum Cerubinorum alæ longitudine sua in cubitos viginti *protendebantur*: ala una cujusque in cubitos quintos pertingens parietem domus, ala simíliter altera cubitorum quinque pertingens alam Cerubini alterius.

12 Sic ala Cerubini una cubitorum quinque pertingebat parietem domus: & ala ejus altera cubitorum quinque hærebat alæ Cerubini alterius.

13 Alæ Cerubinorum istorum expandebant se in cubitos viginti: ipsi autem stabant pedibus suis, facie sua introrsum *versa*.

14 Fecit quoque velum hyacinthinum, & purpureum, & coccineum, & byssinum: in quo expressit Cerubinos.

15 Item fecit ante domum ipsam columnas duas, cubitorum tricenum quinûm longitudine; & coronamentum quod *erat* in summitate cujusque, cubitorum quinûm.

16 Ut fecerat catenas in adyto, ita posuit in summitate columnarum: fecitque malogranata centena, quę interposuit catenis illis.

17 Deinde erexit columnas ante templum: unam à dextera, & alteram à sinistra ejus: vocavitque nomen dexteræ Jacin; & nomen sinistræ Bohaz.

CAP. IV. *Ornamenta & vasa templi.*

FEcit præterea altare æreũ, viginti cubitorum longitudine, & viginti cubitorum latitudine, decem autem cubitorum altitudine.

2 Item fecit lacum fusum; decem cubitorum à labii parte una ad alteram, rotundum circumquaque, & quinque cubitorum altitudine, quem filum triginta cubitorum cingebat circumquaque.

3 (Similitudo autem boum sub eo, undequaque circunstantium eum in decem cubitos, cingentium lacum ipsum circumquaque *erat*, *qui* boves *per* duos ordines *erant*, fusi in fusura ejus)

4 Stantem super duodecim boves tres respicientes ad aquilonem, & tres respicientes ad occasum, & tres respicientes ad meridiem, & tres respientes ad orientem, ita lacus eis impositus erat superne: quorum omnium posteriora intus *latebant*.

5 Crassitudo vero ejus palmaris *erat*, & labium ejus simile operi labii calicis, *aut* floris lilii: quod capax erat bathorum *mille*, ter mille continebat.

6 Item fecit labra decem; quorum dispersuit quinque à dextera, & quinque à sinistra ad lavandum ex eis; opus holocausti ablue bant ex eis; sed lacus *erat* sacerdotibus ad lavandum se ex eo.

7 Item

7 Item fecit lychnuchos aureos decem eadem ratione inter ſe : poſuitque in templo quinque à dextera, & quinque à ſiniſtra.

8 Item fecit menſas decem, quas collocavit in templo, quinque à dextera & quinque ſiniſtra : fecitque crateras aureos centum.

9 Item fecit atrium ſacerdotum, & atrium maximum : & valvas atrio cuique, quorum valvas obduxit ære.

10 Lucum vero poſuit verſus latus dexterum ad orientem, è regione meridiei.

11 Item fecit Huram ollas, & hamas, & crateras : ita abſolvit Huram facere opus iſtud : quod faciebat regi Schelomoni pro domo Dei ;

12 Columnas duas; & orbes cum coronis in ſummitate columnarum duos, & encarpos duos ad tegendum duos orbes coronarios qui *erant* in ſummitate columnarum ;

13 Et malogranata quadringenta ad duos encarpos: binis ordinibus malogranata in encarpo unoquoque, ad tegendum duos orbes coronarios qui *erant* in ſuperficie columnarum.

14 Baſes quoque fecit ; & labra fecit impoſita baſibus :

15 Lacum unum; & duodecim boves ſub eo:

16 Item ollas, & hamas, & fuſcinas: ac omnis inſtrumenta illorum fecit Huram pater ejus, regi Schelomoni pro domo Iehovæ ; *ex ære* terſo :

17 In planitie Jardenis fudit ea rex in terra argilloſa : inter Succothas & Tzeredanum *agrum*.

18 Itaque fecit Schelomo omnia iſta inſtrumenta numeroſa valde : non enim perveſtigatum eſt pondus æris eorum.

19 Fecit enim Schelomo omnia inſtrumenta illa quæ *erant* domus Dei: & altare aureum, & menſas quibus imponebatur panis faciei :

20 Et lychnuchos cum lucernis eorum, ut arderent pro ritu ſuo ante adytum, ex auro aſſervato :

21 Flores etiam, & lucernas, & forcipes *ex* auro: quod erat perfectiſſimum aurum :

22 Inſtrumentaque muſica, & crateras, & acerras, & trullas *ex* auro aſſervato : portæ domus valvas interiores ſancti ſanctorum, valvaſque domus, *valvas* templi ex auro.

CAP. V. *Solennis donariorum ſacrorum & arcæ in templum introductio, Deique ſanctificatio.*

PErfecto autem toto opere quod fecit Schelomo pro domo Iehovæ ; inferens Schelomo res conſecratas à Davide patre ſuo & argentum, & aurum, & omnia inſtrumenta poſuit in theſauris domus Dei.

2 Tunc congregati juſſit Schelomo Seniores Iſraelis, & omnes primarios tribuum, principes paternarum *familiarum* cum Iſraelitis Jeruſchalaima; ut deducerent arcam fœderis Iehovæ è civitate Davidis, *eſt* Tzijon.

3 Congregatis itaque ad regem omnibus Iſraelitis in ipſo feſto (hoc *feſtum eſt* menſis ſeptimi.)

4 Et convenientibus omnibus Senioribus Iſraelitis ; deportarunt Levitæ arcam :

5 Et deduxerunt arcam & tentorium conventus, omniaque vaſa ſacra quæ *erant* in tentorio, deduxerunt *inquam* ea Sacerdotes & Levitæ.

6 Rex autem Schelomo & totus cœtus Iſraelitarum qui convenerant ad eum præeuntes arcæ, ſacrificabant pecudes & boves, quæ nec numerabantur nec ſupputabantur præ multitudine.

7 Intulerunt autem ſacerdotes arcam fœderis Iehovæ in locum ipſius, in adytum domus, in ſanctum ſanctorum, ſub alas Cerubinorum.

8 Erant enim Cerubini pandentes alas ſuper locum arcæ : & obtegebant Cerubini arcam & vectes ejus ſuperne.

9 Deinde protenderunt vectes ejus ; ita ut conſpicerentur ſummitates vectium ex arca *produſtorum* verſus partem anteriorem ipſius adyti, non autem conſpiciebantur foris : fuit que *arca* ibi uſque in diem iſtum.

10 Nihil *erat* in ea arca, præter duas illas tabulas quas collocaverat Moſche in Chorebo : quando pepigit Jehova *fœdus* cum filiis Iſraelis, egredientibus ipſis ex Ægypto.

11 Fuit autem quum exirent ſacerdotes è ſancto ipſo (nam omnes ſacerdotes qui aderant ſanctificaverant ſe, non fuerant obſervandæ diſtributiones :

12 Similiter Levitæ muſici omnes ex Aſapho, ex Hemane, ex Ieduthune, tam filii eorum quam cognati eorum, induti byſſo, cum cymbalis, & cum nabliis ac citharis adſtabant *ad* orientem altari : & cum illis ſacerdotes ad centum viginti, clangentes tubis.)

13 Fuit, inquam, pariter clangentibus & muſicis edentibus concentum unum laudando & celebrando Iehovam, quum efferrent concentum tubis & cymbalis ac inſtrumentis muſicis, quumque laudarent Jehovam quia bonus *eſt*, quia in ſeculum benignitas ejus : ut intus domum Iehovæ impleret nubes :

14 Adeo ut non poſſent Sacerdotes conſiſtere ad miniſtrandum propter illam nubem ; quod impleviſſet gloria Iehovæ domum Dei.

CAP. VI. *Dedicatio templi facta.*

TUm dixit Schelomo : Iehova dixit ſe habitare in caligine.

2 At ego ædificavi domum habitaculi tibi & ſtationem in qua reſideas *in* ſecula.

3 Poſtea rex converſa facie ſua benedixit cum tota congregatione Iſraelis ; tota congregatione Iſraelis ſtante.

4 Ac dixit benedictus Iehova Deus Iſraelis, qui alloquutus eſt ore ſuo Davidem patrem meum ; prout manibus ſuis implevit, dicendo :

5 Ex quo die eduxi populum meum è terra Ægypti ; non elegeram civitatem ex ullis tribubus Iſraelis, ad ædificandum domum ubi eſſet nomen meum : neque elegeram virum qui præfuturus eſſet antecelſor populo meo Iſraeli :

6 Sed elegi Ieruſchalaima ut ſit nomen meum illic ; & elegi Davidem ut præſit populo meo Iſraeli.

7 Quam ob rem quum esset in animo Davidis patris mei; ædificandi domum nomini Iehovæ Dei Jisraelis.

8 Dixit Iehova Davidi patri meo, quandoquidem fuit tibi in animo ædificandi domum nomini meo bene feciſti quod fuiſti eo animo.

9 Veruntamen tu non es ædificaturus iſtam domum; ſed filius tuus qui egreſſurus eſt è lumbis tuis, is ædificabit domum iſtam nomini meo.

10 Itaque præſtitit Iehova verbum ſuum quod loquutus fuerat: ſurrexi enim loco Davidis patris mei, & inſidens ſolio Jisraelis quemadmodum loquutus eſt Iehova, ædificavi hanc domum nomini Iehovæ Dei Jisraelis:

11 Ubi diſpoſui arcam in qua *eſt* fœdus Iehovæ, quod pepigit cum filiis Jisraelis.

12 Deinde ſubſtitit *Schelomo* ante altare Iehovæ coram tota congregatione Jisraelis & expandit manus ſuas.

13 (Nam fecerat Schelomo ſuggeſtum æreum, poſueratque ipſum in medio atrii quinque cubitorum longitudine, & quinque cubitorum latitudine, triumque cubitorum altitudine) ſubſtitit igitur in eo, & flexus in genua ſua coram tota congregatione Jisraelis expandit manus ſuas verſus cœlum:

14 Ac dixit, Iehova Deus Jisraelis, nullus *eſt* ſimilis tibi Deus in cœlo aut in terra: ſervans fœdus & benignitatem illam ſervis tuis, qui ambulant coram te ex toto animo ſuo:

15 Qui ſervaſti ſervo tuo Davidi patri meo, id quod eloquutus fueras ei: ut eloquutus fueras ore tuo, ita manu tua implevifti, ſicut *eſt* hodie.

16 Nunc ergo Iehova Deus Jisraelis, ſerva ſervo tuo Davidi patri meo, id quod eloquutus fueras ei, dicendo, non exſcindetur tibi vir à conſpectu meo ſedens in ſolio Jisraelis: ſi tamen obſervabunt filii tui viam ſuam, ambulando in lege mea, quemadmodum ambulaſti coram me.

17 Nunc etiam Iehova Deus Jisraelis, confirmetur verbum tuum, quod eloquutus es ſervo tuo Davidi.

18 (Quamvis, an revera habitaret Deus cum homine in terra? ecce cœli, & cœli cœlorum ipſi non capiunt te, quanto minus domus hæc quam ædificavi?)

19 Ut reſpicias ad orationem ſervi tui & ad deprecationem ejus, Iehova Deus mi; auſcultando clamori & orationi qua ſervus tuus orat coram te:

20 Ut ſint oculi tui aperti erga domum hanc interdiu ac noctu, erga locum hunc ubi *te* dixiſti poſiturum nomen tuum; auſcultando orationi qua orabit ſervus tuus verſus locum hunc.

21 Et auſcultes deprecationibus ſervi tui, & populi tui Jisraelis, quibus orabunt verſus locum hunc: tu inquam auſcultes è loco habitationis tuæ è cœlis, & auſcultans condones.

22 Quum peccaverit ullus in proximum ſuum, qui detulerit ei juramentum exſecrationis, exſecratione adjurando eum, (nam veniet exſecratio ante altare tuum in domum hanc)

23 Tunc tu audito è cœlis, ut conficiens judices ſervos tuos, rependendo improbo, reddendo viam ejus in caput ejus: & juſtificando juſtum, reddendo ei ſecundum juſtitiam ejus.

24 Item quum plaga affectus fuerit populus tuus Jisrael coram hoſte, eo quod peccaverint in te: ſi converſi celebrabunt nomen tuum, orabuntque & deprecabuntur coram te verſus domum hanc:

25 Tum tu exaudito è cœlis, condonans peccatum populi tui Jisraelis: ut reducas eos in terram hanc quam tradidiſti eis, ut majoribus eorum.

26 Quum clauſum fuerit cœlum, ita ut non ſit pluvia, eo quod peccaverint in te: ſi orantes verſus locum hunc celebrabunt nomen tuum, & à peccato ſuo revertentur, quia teſtatus fueris contra eos:

27 Tunc tu exaudito è cœlis condonans peccatum ſervorum tuorum, & populi tui Jisraelis, quum docueris eos viam optimam per quam ambulent: ut des pluviam ſuper terram tuam, quam dediſti populo tuo in poſſeſſionem.

28 Fames quum erit in hac terra, peſtis quum erit, uredo aut rubigo, locuſta aut bruchus quum erit, quum anget eum inimicus ejus *quiſque* in terra ditionis ejus; quæcunque plaga aut quæcunque ægritudo:

29 Omnem orationem, omnem deprecationem quæ erit à quocunque homine, aut à toto populo tuo Jisraele: quum agnoſcentes quiſque plagam ſuam & dolorem ſuum expandet manus ſuas verſus domum hanc:

30 Tunc tu exaudito è cœlis ſtatione habitationis tuæ condonans, & dans unicuique ſecundum vias ejus, quod agnoſces apud animum ejus (tu enim ſolus noſti animum filiorum hominis)

31 Ut revereantur te ambulando in viis tuis, omnibus diebus quibus victuri ſunt in ſuperficie hujus terræ; quam dediſti majoribus noſtris.

32 Quin etiam extraneo ipſi, qui non è populo tuo Jisraele fuerit, ſed venerit è terra longinqua propter nomen tuum magnum, manumque tuam robuſtam, & brachium tuum extentum: quum advenientes orabunt verſus domum hanc.

33 Etiam tu auſcultato è cœlis, è ſtatione habitationis tuæ; ut facias omnino prout clamaverit ad te extraneus ipſe: ut experiantur omnes populi terræ nomen tuum, tum ad reverendum te, ſicut populus tuus Jisrael; tum ad cognoſcendum nomen tuum invocari ſuper domum hanc quam ædificavi.

34 Quum procedet populus tuus in bellum contra inimicos ſuos, via qua mittes eos: ſi orabunt via civitatis hujus quam elegiſti, & hujus domus quam ædificavi nomini tuo:

35 Tunc exaudias è cœlis orationem eorum, & deprecationem eorum: ut peragas cauſam eorum.

36 Quum peccaverint in te (nam nemo *eſt* qui non peccet) & iratus contra eos expoſueris eos inimico: ita ut captivos abduxerint

rint eos illi à quibus captivi sunt, in terram longinquam aut propinquam :

37 Si reducent in animum suum in ea terra ubi detinebuntur captivi : ut conversi deprecentur te in terra captivitatis suæ dicendo, peccavimus, perverse egimus, & impróbi fuimus :

38 Et revertentur ad te ex toto corde suo, & ex toto animo suo in terra captivitatis suæ, ubi captivos detinebunt eos; & orabunt via terræ suæ quam dedisti majoribus ipsorum, hujusque civitatis quam elegisti, & hujus domus quam ædificavi nomini tuo :

39 Tum exaudias è cœlis, é statione habitationis tuæ, orationem eorum & deprecationes eorum, ut peragas causam eorum : & condones populo tuo quæ peccaverint contra te.

40 Nunc Deus mi, sint quæso oculi tui aperti, & aures tuæ intentæ : ad orationem, *qua orabitur versus* locum hunc.

41 Nunc, inquam, surge Jehova Deus ad requiem tuam, tu & arca roboris tui : Sacerdotes tui, Jehova Deus, induantur salute, & quos benigne accipis lętentur de eodem bono.

42 Jehova Deus, ne avertas faciem uncti mi; recordare benignitatum *erga* Davidem servum tuum.

CAP. VII. *Dedicatio templi divinitus approbata.*

QUumque absolvisset Schelomo orare, illico ignis descendens è cœlis absumsit holocaustum & sacrificia, gloria Jehovæ implente domum illam :

2 Adeo ut non possent Sacerdotes ingredi domum Jehovæ : quum implevisset gloria Jehovæ domum Jehovæ.

3 Omnes autem Jisraelitæ videntes quum descenderet ignis ille, & gloria Jehovæ in domum; inflexerunt se facie in terram versus pavimentum, & incurvaverunt se, celebraveruntque Jehovam, quoniam bonus *est* quoniam in seculum benignitas ejus.

4 Rex vero & totus populus : sacrificarunt sacrificia coram Jehova.

5 Sacrificavit enim rex Schelomo sacrificium boum; vicies bis mille, & pecudum centies vicies mille : quum dedicarent domum Dei Rex & totus populus.

6 Interea Sacerdotes in observationibus suis consistebant, & Levitæ cum instrumentis musicis Jehovæ, quæ fecerat David rex ad celebrandum Jehovam, quoniam in seculum benignitas ejus, per hymnum Davidis *traditum* in manum ipsorum: Sacerdotes vero alii clangebant tubis è regione eorum, omnibus Jisraelitis adstantibus.

7 Consecraverat autem Schelomo internam partem atrii quæ *erat* ante domum Jehovæ, eo quod parasset ibi holocausta & adipes eucharisticorum : nam altare æreum quod fecerat Schelomo non poterat capere holocausta illa, munera que, & adipes illorum.

8 Celebravit etiam Schelomo festum illud tempore illo septem diebus, & totus Jisrael cum eo, congregatio magna valde : inde ab ingressu Chamathæ, usque ad torrentem Ægypti.

9 Celebraruntque die octavo interdictum : quum dedicationem altaris celebrassent septem diebus, & festum illud septem diebus.

10 Die autem vigesimo tertio mensis septimi, dimisit populum in tentoria ipsorum; lætos & hilares animo de illo bono, quo affecerat Iehova Davidem, Schelomonemque, ac Jisraelem populum suum.

CAP. VIII. *Politia & œconomia Schelomonis.*

POstquam autem absolvisset Schelomo domum Jehovæ & domum regiam; & quicquid venerat in animum Schelomoni faciendi in domo Jehovæ & in domo sua, *in eo* prosperatus esset :

2 Apparuit Jehova Schelomoni nocte illa : & dixit ei, exaudivi orationem tuam, & elegi locum hunc mihi pro domo sacrificiorum.

3 Si clausero cælos ita ut non sit pluvia, aut si præcepero locustæ ut exedat terram : aut si immisero pestem in populum meum :

4 Et deprimentes se populus meus super quos invocatur nomen meum, oraverint & requisiverint faciem meam, revertentes à viis suis malis : vicissim ego exaudiens è cœlis condonabo peccatum eorum, & curabo terram eorum.

5 Jam nunc oculi mei futuri sunt aperti, & aures meæ intentæ ad orationem *qua orabitur versus* locum hunc.

6 Jam enim elegi & consecravi domum istam, ut sit nomen meum ibi usque in seculum : eruntque oculi mei & animus meus ibi omnibus diebus.

7 Tu autem si ambulaveris coram me sicut ambulavit David pater tuus, idque faciendo omnino prout præcepi tibi, statutaque mea & judicia observaveris :

8 Utique stabiliam solium regni tui: quemadmodum pactus sum Davidi patri tuo dicendo : non excindetur tibi vir dominans in Jisrael :

9 Sin autem averti fueritis vos, & dereliqueritis statuta mea, & præcepta mea quę proposui vobis; & abeuntes colueritis deos alienos, & incurvaveritis vos *honorem habentes* eis.

10 Utique exstirpabo istos é terra mea quam dederam eis & istam domum quam consecravi nomini meo projiciam à facie mea : & efficiam eam in parabolam & in dicterium inter omnes populos :

11 Et de domo ista quę fuerit excelsa, omni transeunti juxta eam stupor obveniet : dicet enim, quamobrem fecit Jehova sic terræ isti, domuique isti ?

12 Ac dicent, eo quod dereliquerunt Iehovam Deum majorum suorum, qui eduxerat eos è terra Ægypti; prehenderuntque deos alienos, & incurvantes se eis coluerunt eos; idcirco induxit in eos totum malum illud.

Caput VIII.

13 Fuit vero exactis viginti annis, quibus ædificavit Schelomo domum Iehovæ & domum suam :

14 Ut civitates illas quas reddiderat Churam Schelomoni, ædificaret Schelomo, & habitatores collocaret ibi Jisraelitas.

15 Pergens quoque Schelomo in Chamatham Tzobæ; quum fortior fuisset ea,

16 Ædificavit Thadmorem in deserto; & omnes civitates armamentariorum, quas ædificavit in Chamatha:

17 Ædificavit etiam Beth-Choronem superiorem & Beth-Choronem inferiorem, civitates munitas, *instructas* muris, portis & vectibus:

18 Item Bahalatham & omnes civitates armamentariorum quę *erant* Schelomoni, & omnes civitates curruum, ac civitates equitum: denique pro toto desiderio Schelomonis *id* quod desideraverat ædificare Jeruschalaimis, & in Libano, & in tota terra dominatus sui.

19 Totius populi qui relictus fuerat ex Chitthæo, & Emoræo, & Perizzæo, Chivvæoque & Iebusæo, qui non *erant* è Jisraele:

20 Ex horum filiis, eos qui relecti erant post hos in ipsa terra, quos non consumserant filii Jisraelis: eos adegit Schelomo in tributum, usque in diem istum.

21 Ex Jisraelitis autem, quos non reddidit Schelomo servos in opus suum (nam erant viri militares, & principes tribunorum ejus, præfectique currum & equitum ejus)

22 Ex illis, inquam, *erant* principes curatorum, qui pro rege Schelomone *curabant* ducenteni quinquageni; qui dominabantur illi populo.

23 Filiam vero Parhonis deduxit Schelomo è civitate Davidis in illam domum quam ædificaverat ei: dixerat enim, non posset habitare uxor mecum in domo Davidis regis Jisraelis, nam sancta sunt ista, in quæ ingressa est arca Iehovæ.

24 Tunc offerebat Schelomo holocausta Iehovæ, super altare Iehovæ quod exstruxerat ante porticum:

25 Idque rem diei quotidie offerendo secundum præceptum Moschis, quibusque sabbathis & noviluniis, statisque temporibus, ter quotannis: in festo azymorum, & in festo septimanarum, ac in festo tabernaculorum.

26 Et constituit secundum rationem Davidis patris sui, distributiones sacerdotum in ministerio eorum, & Levitarum in custodiis ipsorum, ad laudandum & ministrandum coram sacerdotibus, ad *quodque* officium diurnum die suo, janitores quoque per distributiones eorum in unamquamque portam: nam sic præceptum *fuerat* Davidis viri Dei.

27 Neque recesserunt à præcepto regis imposito Sacerdotibus & Levitis, in omni officio & thesauris *administrandis*.

28 Ita constitutum est totum opus Schelomonis usque in istum diem, *inde à* fundatione domus Iehovæ usque dum absolvisset eam perfecta domo Iehovæ.

29 Tunc profectus est Schelomo Hezjonem Geberis & prope Elothas ad litus maris, in terram Edomæorum.

30 Misit vero ei Churam per servos suos naves, & servos peritos maris; qui abeuntes cum servis Schelomonis Ophirum, acceperunt inde quadringenta quinquaginta talenta auri: & attulerunt ea ad regem Schelomonem.

CAP. IX. *Regina Scheba invisit Schelomonem.*

1 REgina autem Schebæ audiens famam Schelomonis, venit ad probandum Schelomonem ænigmatibus Jeruschalaima, cum exercitu numeroso admodum, & camelis ferentibus aromata, aurumque plurimum, & lapides pretiosos: & accedens ad Schelomonem, eloquuta est apud eum quicquid erat in animo suo.

2 Cui indicavit Schelomo omnia verba ejus; neque fuit absconditum quicquam Schelomoni, quin indicaret ei.

3 Quapropter quum videret regina Schebæ sapientiam Schelomonis; & quamque domum quam ædificaverat:

4 Cibum etiam mensæ ejus, & consessum servorum ejus, statumque ministrorum ejus, & vestimenta eorum, similiter à poculis ejus cum vestimentis eorum, & ascensum ejus quo ascendebat in domum Iehovæ: non erat in ea amplius spiritus.

5 Tandem dixit regi, verum *est* verbum illud quod audiveram in terra mea; de rebus tuis & de sapientia tua.

6 Tamen non credidi verbis illorum usquedum venirem, & viderent oculi mei, sed ecce non indicatum fuerat mihi dimidium amplitudinis sapientiæ tuæ: superas famam illam quam audiveram.

7 Beati homines tui & beati servi tui isti; qui stant coram te jugiter, & audiunt sapientiam tuam.

8 Sit Iehova Deus tuus benedictus, qui delectatus est te, ut collocaret te in solio suo regem pro Iehova Deo tuo; eo quod diligit Deus tuus Jisraelem quem statuat in seculum, ideo imposuit te illis regem, ut exerceres judicium & justitiam.

9 Et dedit regi centum viginti talenta auri aromataque multa valde, & lapides pretiosos: nam non sunt *advecta* amplius aromata hujusmodi, quanta dedit regina Schebæ regi Schelomoni.

10 (Nam etiam servi Churami, & servi Schelomonis qui attulerant aurum ex Ophire, advexerant ligna thyina, & lapides pretiosos:

11 Et paraverat rex è lignis illis thyinis aggestam viam in domum Iehovæ & in domum regis, citharasque & nablia pro cantoribus: non fuerunt visa talia ante in terra Iehudæ.)

12 Rex vero Schelomo dedit reginæ Schebæ pro toto desiderio ejus quod petivit, præter *compensationem eorum* quæ attulerat ad regem: tum revertens abiit in terram suam ipsa cum servis suis.

13 Erat autem pondus auri quod obveniebat Schelomoni, anno unoquoque, sexcentorum sexaginta sex talentorum auri.

14 Præter *id quod* publicani negotiatorum & mercatorum afferebant: etiam omnes reges Arabiæ, & proceres ejus regionis afferebant aurum & argentum Schelomoni.

15 In-

15 Itaque fecerat rex Schelomo ducentos clypeos ex auro malleato: ſexcentorum *ſiclorum* aurum malleatum, imponebat clypeo unicuique.

16 Item trecenta ſcuta ex auro malleato, trecentos *ſiclos* aureos imponebat ſcuto unicuique quę poſuit rex in domo ſaltus Libani.

17 Fecerat præterea rex ſolium eburneum magnum; & obduxerat illud auro puro.

18 Sex autem gradus erant huic ſolio cum clivulo ex auro, huic ſolio cohærentes, & fulcra manuaria hinc & inde ad locum ſeſſionis: & duo leones ſtantes juxta fulcra hæc manuaria.

19 Duodecim quoque leones ſtantes ibi ad ſex gradus ejus hinc & inde: non fuit factum tale in ullo regno.

20 Inſuper omnia vaſa potoria regis Schelomonis *erant* aurea, & omnia vaſa domus ſaltus Libani ex auro aſſervato: nihil *enim* erat argenti, æſtimabatur temporibus Schelomonis nullius pretii.

21 Nam naves regis obibant Oceanum cum ſervis Churami: ſemel ternis annis veniebant naves Oceani afferentes aurum & argentum, ebora, & ſimias, & pavones.

22 Sic major erat rex Schelomo omnibus regibus terræ; divitiis & ſapientia.

23 Et omnes reges terræ quærebant aſpectum Schelomonis; ut audirent ſapientiam ejus, quam indiderat Deus animo ejus.

24 Iſti quoque afferebant quiſque munus ſuum; inſtrumenta argentea, & inſtrumenta aurea; veſtimentaque, arma, & aromata, equos & mulos: rem annuam quotannis.

25 Ita ut eſſent Schelomoni quater mille præſepia equorum, & currus, & duodecies mille equites: quos collocavit in civitatibus curruum, & apud regem Ieruſchalaimis.

26 Eratq; dominium habens in omnes alios reges, inde à flumine *Euphrate* uſque ad terram Peliſchthæorum, & uſque ad terminum Ægypti.

27 Et reddidit rex argentum Ieruſchalaimis ut lapides; cedros autem reddidit ut ſycomoros, quæ in loco depreſſo *creſcunt* multitudine.

28 Pendebant enim vectigal equorum ex Ægypto *mercatores* Schelomoni, & ex omnibus aliis regionibus.

29 Reliquæ autem res Schelomonis priores & poſteriores; nonne ſunt ſcriptæ in verbis Nathanis Prophetæ, & in prophetia Achijæ Schiluntini; & in viſione Iehdonis videntis de Iarobhamo filio Nebati?

30 Regnavit vero Schelomo Ieruſchalaimis ſuper totum Iiſraelem quadraginta annis.

31 Quumque occubuiſſet Schelomo cum patribus ſuis, & ſepeliviſſent eum in civitate Davidis patris ejus; regnavit Rechabham filius ejus pro eo.

CAP. X. *Rechabham juvenile potius quam ſenile conſilium ſecutus, ſcidit regnum in 2 partes, quarum maximam obtinet Iarobham.*

TUnc abiit Rechabham Schecemum: nam Schecemum convenerant omnes Iiſraelitæ ad conſtituendum eum regem.

2 Fuerat autem quum audiviſſet Iarobham filius Nebati, qui erat *adhuc* in Ægypto, quo fugerat metu Schelomonis regis; ut reverteretur Iarobham ex Ægypto.

3 Nam *Iiſraelitæ* miſerant accerſitum eum: venitque Iarobham & totus Iiſrael; & alloquuti ſunt Rechabhamum, dicendo:

4 Pater tuus durum impoſuit jugum nobis: nunc ergo leva *nos* ſervitute iſta patris tui dura, & jugo ejus gravi quod impoſuit nobis, & ſerviemus tibi.

5 Qui dixit eis adhuc triduum *differte*, tum revertimini ad me: ſic abiit populus.

6 Interea iniit conſilium rex Rechabham cum ſenioribus qui ſteterant ante Schelomonem patrem ipſius, dum eſſet in vivis, dicendo; quo modo vos conſilium iniretis ad reſpondendum populo huic aliquid?

7 Qui alloquuti ſunt eum, dicendo, ſi fueris facilis populo huic gratificando eis, & alloquutus fueris eos verbis bonis: utique erunt tibi ſervi omnibus diebus.

8 Sed reliquit conſilium ſeniorum quo conſuluerant ei: & iniit conſilium cum iis qui à pueris educati fuerant ſecum ſtantibus coram ipſo:

9 Dixitque eis, quod vos conſilium iniretis ut reſponderemus aliquid populo huic? quod alloquuti ſunt me, dicendo, leva *nos* jugo iſto quod impoſuit pater tuus nobis.

10 Tum alloquuti ſunt eum iſti, qui à pueris educati fuerant cum eo, dicendo: ſic dices populo iſti, qui alloquuti ſunt te dicendo: pater tuus grave effecit jugum noſtrum, tu ergo leva *illud* à nobis: ſic alloqueris eos, minimus *digitus* meus denſior eſt lumbis patris mei.

11 Jam vero pater meus oneravit vos jugo gravi, ego autem ſuperaddam jugo veſtro: pater meus caſtigavit vos ſcuticis, ego autem flagellis aculeatis.

12 Quum ergo veniſſet Iarobham & totus populus ad Rechabhamum die tertio; quemadmodum edixerat rex dicendo, revertimini ad me die tertio:

13 Reſpondit eis rex duriter: nam dereliquerat rex Rechabham conſilium ſeniorum.

14 Et alloquutus eſt eos ex conſilio puerorum ſuorum dicendo, pater meus grave effecit jugum veſtrum, ego autem ſuperaddam illi: pater meus caſtigavit vos ſcuticis, ego autem flagellis aculeatis.

15 Quum itaque non auſcultaſſet rex populo (erat enim cauſa à Deo, ut præſtaret Iehova verbum ſuum quo alloquutus fuerat per Achijam Schiluntinum Iarobhamum filium Nebati.)

16 Omnes Iiſraelitæ, quia non auſcultaverat rex ipſis; reſponderunt populus regi dicendo, quæ nobis portio *eſſet* cum Davide? utique non *eſt nobis* poſſeſſio cum filio Iiſchaji, quiſque ad tentoria tua, ô Iiſrael, jam proſpice domui tuæ, David: ſic abiit totus Iiſrael in tentoria ſua.

17 Tantum ſuper filios Iiſraelis qui habitabant inter civitates Iehudæ, regnavit Rachabham,

18 Quumque misisset rex Rechabham Hadoramum qui præerat tributo, obruerunt eum Israelitæ lapidibus, ita ut moreretur: quamobrem rex Rechabham totis viribus conscenso curru fugit Jerusalaima.

19 Sic defecerunt Israelitæ à domo Davidis usque in hunc diem.

CAP. XI. *Rechabham divertitur ab oppugnandis Israelitis, urbes exstruit, Levitarum & piorum occursu fortificatur.*

QUum autem venisset Rechabham Jerusalaima; congregavit ex domo Jehudæ & Binjaminis centum octoginta millia delectorum *hominum* gerentium bellum: ad pugnandum contra Israelem, ut reduceret regnum illud ad Rechabhamum.

2 Sed fuit verbum Iehovæ ad Schemahjam virum Dei, dicendo:

3 Edic Rechabhamo filio Schelomonis regi Jehudæ; & omnibus Israelitis in Jehuda & Binjamine, dicendo:

4 Sic ait Jehova, ne ascendite, neque pugnate contra fratres vestros, revertimini quisque domum suam, nam à me facta est res ista: qui auscultantes verbis Jehovæ, aversi sunt ne proficiscerentur contra Jarobhamum.

5 Itaque resedit Rechabham Jerusalaimis; & ædificavit civitates ad munitionem in Jehuda:

6 Ædificavit, inquam, Beth-Lechemum, & Hetamum, & Thekoham:

7 Item Beth-Tzurem, & Socuntem, & Hadullamum:

8 Gathum quoque, & Maresçham, & Ziphum:

9 Et Adorajima, & Lacischum, & Hazekam:

10 Et Tzorham, & Ajalonem, & Chebronem quæ *sunt* in Jehuda & in Binjamine: civitates munitionum.

11 Confirmavitque has munitiones; disponens in eis antecessores, & apothecas cibi, & olei, & vini.

12 Et in unaquaque civitate clypeos & spicula, denique confirmavit eas quamplurimum: ita fuit ejus Jehuda & Binjamin.

13 Sacerdotes quoque & Levitæ, qui *erant* in toto Jisraele; stiterunt se ei è toto termino suo.

14 Nam derelinquentes Levitæ prædia suburbana sua & possessionem suam, abiverunt ad Jehudam & Jerusalaima: quum rejiceret eos Jarobham & filii ejus, ne sacerdotio fungerentur Jehovæ;

15 Statueretque sibi sacerdotes pro excelsis & pro dæmonibus; & pro vitulis quos fecerat.

16 Et sequti illos ex omnibus tribubus Jisraelis, qui dedebant animum suum ad requirendum Jehovam Deum Jisraelis; venerunt Jerusalaima ad sacrificandum Jehovæ Deo majorum suorum.

17 Qui confirmarunt regnum Jehudæ, & fortificarunt Rechabhamum filium Schelomonis, ad triennium: nam ambulaverunt in via Davidis & Schelomonis triennio.

18 Acceperat autem sibi Rechabham uxorẽ præter Mochalatham filiam Jerimothi filii Davidis; Abihajilã filiã Eliabi filii Jischaji.

19 Quæ peperit ei filios; Jehuschum, & Schemarjam, & Zehamum.

20 Post hanc vero duxit Mahacam filiam Abschalomi; quæ peperit ei Abijam, & Hatthajum, & Zizam, & Schelomithum.

21 Amabat autem Rechabham Mahacam filiam Abschalomi præ omnibus uxoribus suis, & concubinis suis, nam uxores octodecim duxerat & concubinas sexaginta: unde genuit viginti octo filios & sexaginta filias.

22 Idcoque Rechabham constituit primarium Abijam filium Mahacæ antecessorem inter fratres ipsius, quia *erat* constituturus eum regem.

23 Et prudentiam adhibens, dispersit de omnibus filiis suis per singulas regiones Jehudæ & Binjaminis, in omnes civitates munitionum, quibus indebat commeatum copiosum: & procuravit *eis* multitudinem uxorum.

CAP. XII. *Rechabham ejusque subditi peccant & puniti resipiscunt.*

FUit autem quum stabilivisset Rechabham regnum, quumque confirmatus esset, ut relinqueret legem Jehovæ; & totus Jisrael cum eo.

2 Unde fuit anno quinto regis Rechabhami, *ut* ascenderet Schischak rex Ægypti contra Jerusalaima; quia prævaricati erant contra Jehovam:

3 Cum mille ducentis curribus, & cum sexaginta millibus equitum: innumeroque populo qui venicbant cum ipso ex Ægypto, Lubæis, Succæis, & Æthiopibus:

4 Caperetque civitates ipsas munitionum quæ *erant* Jehudæ: & veniret Jerusalaima usque.

5 Schemahja vero propheta ille, veniens ad Rechabhamum ac principes Jehudæ, qui congregati erant Jerusalaimis metu Schischaki: dixit eis, sic ait Jehova, vos dereliquistis me, ideo ego quoque derelinquo vos *tradendos* in manum Schischaki.

6 Tum deprimentes se principes Jisraelis & rex, dixerunt, justus *est* Jehova.

7 Quos quum videret Jehova se ipsos depressisse, fuit verbum Jehovæ ad Schemahjam dicendo, depresserunt se ipsos, non perdam eos: sed præstabo eis mox libertationem, neque effundetur excandescentia mea super Jerusalaima per Schischakum:

8 Sed erunt ei servi; ut experiantur servitutem mei, & servitutem regnorum reliquarum regionum.

9 Ascendens itaque Schischak rex Ægypti Jerusalaima; accepit thesauros domus Jehovæ, & thesauros domus regis, omnia, inquam, illa accepit: accepit etiam scuta aurea quę fecerat Schelomo.

10 Pro quibus fecit rex Rechabham scuta ærea: quę deposuit in manum præfectorũ cursoribus, qui observabant portam domus regis.

11 Eratque ex quo veniebat rex in domum Jehovæ; *ut* venientes cursores afferrent ea, deinde referrent ea ad procœtonẽ cursorum.

12 Quam

12 Quum itaque se depressisset, aversa est ab eo ira Jehovæ, ut non perderet omnino; etiamque erga Jehudam *ursus* est verbis bonis.

13 Confirmavit ergo se rex Rechabham Jerusalem, & regnavit: nam natus unum & quadraginta annos Rechabham quum regnare inciperet, septemdecim annis regnavit Jerusalem, civitate quam elegerat Jehova ad collocandum nomen suum ibi ex omnibus *civitatibus* tribuum Jisraelis, & nomen matris ejus Nahama Hammonitis.

14 Fecit autem malum; nam non comparavit animum suum ad quærendum Jehovam.

15 Res vero Rechabhami priores & posteriores an non sunt scriptæ in verbis Schemahjæ prophetæ & Hiddonis videntis in genealogiis? etiam bella Rechabhami contra Jerobhamum omnibus eorum diebus?

16 Denique quum occubuisset Rechabham cum patribus suis, & sepultus esset in civitate Davidis; regnavit Abija filius ejus pro eo.

CAP. XIII. *Abija Deo confisus feliciter pugnat contra Jerobhamum.*

ANno decimo octavo regis Jarobhami; regnare cœpit Abija super Jehudam.

2 Tribus annis regnavit Jerusalem, cujus matri nomen Micaja filia Urielis è Gibha: bellumq; fuit inter Abijam & Jarobhamum.

3 Quamobrem junxit Abija copias, robore valentes bellatores, quadringenties mille viros delectos; Jarobham vero instruxit contra eum aciem cum octingenties mille viris delectis valentibus robore.

4 Tum surgens Abija è summo monte Tzemarajimorum, qui *est* in montanis Ephrajimi; dixit, audite me Jarobham, & totus Jisrael.

5 An non vestrum *erat* agnoscere Jehovam Deum Jisraelis tradidisse regnum Davidi super Jisraelem in seculum; ipsi & filiis ejus fœdere salis?

6 Attamen surrexit Jarobham filius Nebati servus Schelomonis filii Davidis; & rebellavit contra dominum suum.

7 Deinde congregati sunt ad eum homines vani, nequissimi, qui fortificarunt se contra Rechabhamum filium Schelomonis: quum Rechabham esset puer ac mollis animo; neque confirmaret se adversus illos.

8 Et nunc vos cogitatis confirmare vos adversus regnum Jehovæ, *quod est* in manu filiorum Davidis, quamvis sitis multitudo magna, tamen penes vos vituli aurei *sunt*, quos fecit vobis Jarobham in deos.

9 An non depulistis Sacerdotes Jehovæ filios Aharonis & Levitas? & fecistis vobis Sacerdotes, ut populi reliquarum regionum, quemlibet venientem ad consecrandum ministerium suum juvenco subrumo & arietibus septem, estque Sacerdos iis qui non *sunt* dii?

10 Nos autem *habemus* Jehovam Deum nostrum, quem non dereliquimus: Sacerdotes autem ministrantes Jehovæ *sunt* filii Aharonis, & Levitæ *sunt* in opere suo:

11 Et adolent Jehovæ holocausta quolibet mane & quolibet vespere, suffitum quoque aromatum, & dispositionem panum super mensam mundam, & lychnuchum aureum cum lucernis ejus *curant* accendendo quolibet vespere, observamus enim observationem Jehovæ Dei nostri: vos autem dereliquistis eum.

12 Quare ecce nobiscum *est* in principiis Deus ipse; & Sacerdotes ejus cum tubis clangoris ad clangendum contra vos; filii Jisraelis, ne pugnetis contra Jehovam Deum majorum vestrorum, non enim secundaremini.

13 Interea Jarobham jusserat divertere insidias, ut invaderent eos à tergo: ita erant *Jisraelita* à fronte Jehudæis, insidiæ vero à tergo eorum.

14 Adspicientes autem Jehudæi quod ecce sibi instabat bellum à fronte & à tergo, inclamarunt Jehovam: Sacerdotes vero clangebant tubis.

15 Clanxerunt etiam viri Jehudæ: fuitque clangentibus viris Jehudæ, ut Deus plaga afficeret Jarobhamum, & totum Jisraelem coram Abija & Jehuda.

16 Quamobrem fugerunt Jisraelitæ metu Jehudæ; tradiditque illos Deus in manum horum.

17 Percusserunt enim eos Abija & populus ejus percussione magna: ita ut caderent confossi ex Jisraelitis quingenties mille viri delecti.

18 Ita depressi sunt Jisraelitæ tempore illo; & fortificati filii Jehudæ, quia nitebantur Jehova Deo majorum suorum.

19 Nam persequutus Abija Jarobhamum, cepit ab eo civitates, Beth-Elem cum villis ejus, & Jeschanam cum villis ejus: Hephrâvin quoque cum villis ejus.

20 Neque obtinuit vim Jarobham amplius diebus Abijæ: sed quum plaga affecisset eum Jehova, mortuus est.

21 Confirmatus ergo est Abija: qui duxerat sibi uxores quatuordecim: unde genuit viginti duos filios, & sexdecim filias.

22 Reliquæ autem res Abijæ, & viæ ejus ac verba ejus; scripta sunt in commentario prophetæ Hiddonis.

CAP. XIV. *Asa cultum Dei restituit, urbes Jehuda ædificat, & Æthiopes devincit.*

QUum autem occubuisset Abija cum patribus suis, & sepelivissent eum in civitate Davidis, regnavit Asa filius ejus pro eo: diebus ejus quievit terra decem annis.

2 Et fecit Asa quod bonum & rectum *videtur* in oculis Jehovæ Dei sui.

3 Amovit enim altaria alienigenarum, atque excelsa; & confregit statuas eorum, succiditque lucos eorum;

4 Et dicens Jehudæis, ut requirerent Jehovam Deum majorum ipsorum; & ut facerent legem & præceptum ejus:

5 Amovit ab omnibus civitatibus Jehudæ excelsa & subdiales statuas: quum quiesceret regnum coram eo.

6 Ædificavit quoque civitates munitionis in Jehuda, quum quiesceret ea terra, & nullum gereretur secum bellum annis illis, nam quietem dederat Jehova ei.

7 Dicebat enim Jehudæis, ædificemus civi-

tates has,& circumdemus muro,& turribus, valvis & vectibus ; tantisper dum hæc terra nobis expolita eſt, quandoquidem requiſivimus Jehovam Deum noſtrum, requirentibus dedit quietem nobis circumquaque: quapropter ædificarunt & proſperati ſunt.

8 Fuerunt autem Aſæ copiæ ferentes clypeum & ſpiculum ; è Jehuda trecentorum millium, è Binjamine autem ferentium ſcutum & tendentium arcum ducentorum octoginta millium : omnes hi valentes robore :

9 Quũ prodiiſſet contra eos Zerach Æthiops cum copiis decies centies millium,& curribus tercenties: veniſſetq; Mareſcham uſq;.

10 Quo procedens Aſa adverſus eum;inſtructis aciebus in valle Tzephitæ ad Mareſcham:

11 Invocavit Aſa Jehovam Deum ſuum, dicens ; ô Jehova, nihili *eſt* apud te, opem ferre deſtituto viribus intercedendo abundanti *viribus*, opem fer nobis, Jehova Deus noſter, nam tibi innitimur, & in nomine tuo venimus contra multitudinem iſtam : ô Jehova, Deus noſter *es*, ne obtineat *vires* contra te mortalis.

12 Tum plaga affecit Jehova Æthiopes illos coram Aſa & coram Jehuda, fugeruntque Æthiopes.

13 Quos perſequutus eſt Aſa, & populus qui cum eo erat ad Gerarum uſque ; ceciderunt Æthiopes *tot* ut non eſſet illis inſtauratio, quia fracti erant coram Jehova & coram exercitu ejus : ita deportarunt iſti prædam multam valde.

14 Percuſſerunt etiam omnes civitatum *in*-*colas* circa Gerarum, nam invaſerat eos metus Jehovæ : ſpoliaruntque omnes civitates illas in quibus ſpolia multa erant.

15 Atque etiam *habitatores* tentoriorum pecuariorum percuſſerunt ; & captivos abducendo greges quamplurimos & camelos, reverſi ſunt Jeruſchalaima.

CAP. XV. *Hazarja concione motus, removeat Aſa reliquas abominationes, & populus ſolemni juramento obedientiam Deo vovet.*

TUm Hazarjam filium Hobedi inceſſit ſpiritus Dei :

2 Quo procedens ante Aſam, dixit ei,audite me Aſa,totuſque Jehuda & Binjamin : Jehova fuit vobiſcum dum fuiſtis cum eo, & ſi requiretis eum, præſto erit vobis, ſin derelinquetis eum, derelinquet vos.

3 Dies enim multi aguntur Iſraelitis, ſine Deo vero, & ſine Sacerdote docente, ac ſine lege.

4 Quod ſi converſus fuiſſet, quum anguſtia eſſet ſibi,ad Jehovam Deum Iiſraelis,requirentibus ipſum præſto fuiſſet illis.

5 Sed temporibus iſtis non *eſt* pax exeunti & redeunti; verum vexationes magnæ ſuper omnes habitatores regionum illarum :

6 Adeo ut contundantur gens gente, & civitas civitate : quia Deus vexat eos omni anguſtia.

7 Vos ergo confirmamini,neq; ſint remiſſæ manus veſtræ : eſt enim merces operi veſtro.

8 Quare quum audiret Aſa verba iſta, & prophetiã illam *ſcriptam* à Hodedo prophetã;confirmans ſe abſtulit reliquos abominandos deos è tota terra Iehudæ & Binjaminis, atque ex illis civitatibus quas ceperat de montanis Ephrajimi : renovavitque altare Iehovæ, quod *erat* ante porticum Iehovæ.

9 Et congregavit totum Iehudam & Binjaminem, & illos qui peregrinabantur apud eos ex Ephrajimo & Menaſche, etiam è Schimhone : nam defecerant ad eum ex Jiſraelitis plurimi, quum vidiſſent Jehovam Deum ejus eſſe cum eo.

10 Itaque congregati Jeruſchalaima menſe tertio ; anno quintodecimo regni Aſæ ;

11 Sacrificaverunt Jehovæ die illa, *qua* de præda attulerant; boves ſeptingentos, & pecudum ſeptem millia :

12 Iniveruntque fœdus de requirendo Jehova Deo majorum ſuorum, ex toto corde ſuo, & ex toto animo ſuo :

13 Adeo ut quiſquis non requiſiturus eſſet Jehovam Deum Jiſraelis morte afficiendus eſſet : ſive parvus ſive magnus, ſive vir ſive fœmina.

14 Et jurarunt Jehovæ,cum ſono magno & clangore, tubiſque ac buccinis.

15 Lætabantur enim omnes Jehudæi de iſto juramento (nam ex toto animo ſuo juraverant) quod quum toto ſtudio ſuo requiſiviſſent eum, præſto fuiſſet ipſis : dederat enim Jehova quietem ipſis circumquaque.

16 Quinetiam Mahacam aviam Aſæ regis amovit ne eſſet Anguſta,eo quod fecerat eam luco horrendam ſtatuam ; & ſuccifam Aſa horrendam ſtatuam ejus comminuit,ac combuſſit ad torrentem Kidronem.

17 Excelſa quidem non amota ſunt ex Iiſraele ; ſed animus Aſæ fuit integer omnibus diebus ejus.

18 Et retulit res conſecratas à patre ſuo & res conſecratas à ſe *in* domum Dei argentum, & aurum, & inſtrumenta ;

19 Bellum enim non fuerat ; uſque ad annum trigeſimum quintum regni Aſæ.

CAP. XVI. *Aſa peccat, & peccatiſi cenſorem Chanani in vincula conjicit : tandem ex pedibus ægrotans moritur.*

ANno trigeſimo ſexto regni Aſæ,aſcendem Baheſcha rex Jiſraelis contra Jehudam, ædificavit Ramam : ne fineret egredi aut regredi *quemquam* ad Aſam regem Jehudæ.

2 Sed depromens Aſa argentum & aurum ex theſauris domus Jehovæ & domus regis, miſit ad Ben-Hadadum regem Syriæ qui habitabat Darmaſci, dicendo ;

3 Fœdus *eſt* inter me & te, ut inter patrem meum & patrem tuum : ecce mitto ad te argentum & aurum, age irritum fac fœdus tuum cum Baheſcha rege Jiſraelis, ut abſcedat à me.

4 Et auſcultans Ben-Hadad regi Aſæ miſit principes copiarum ſuarum contra civitates Iiſraelis, quæ percuſſerunt Hijonem,& Danem, & Abel-Majima : omneſque civitates armamentariorum Naphthali.

5 Unde fuit audiente Baheſcha, ut deſiſteret

ret ab ædificanda Rama, quia faciebat *Syrus* ut ceſſaret ab opere ſuo.

6 Tunc Aſa rege aſſumente totum Jehudam deportarunt lapides Ramæ & ligna ejus, quibus ædificabat Baheſcha: & ædificavit ex illis Gebahum & Mitzpam.

7 Quamobrem illo tempore venit Chanani videns ad Aſam regem Jehudæ: & dixit ei, quandoquidem innixus es rege Syriæ, ac non innixus es Jehova Deo tuo, idcirco proripiunt ſe copiæ regis Syriæ, ne ſint ad manum tibi.

8 An non Æthiopum illorum & Lybium erant copiæ numeroſæ curribus & equitibus quam plurimum? tamen quum innitereris Jehova, tradidit eas in manum tuam.

9 Quum Jehovæ oculi diſcurrant per totam terram ut firmum ſe exhibeat erga eos *quorum* animus integer *eſt* erga ipſum, ſtulte egiſti in hac re: nam porro futura ſunt contra te bella.

10 Tunc indignatus Aſa contra videntem illum, tradidit eum in carcerem Cippi, quia indignatione *percitus erat* contra eum de hac re: & conquaſſabat Aſa *quoſdam* ex populo tempore illo.

11 Sed ecce res Aſæ priores & poſteriores; ecce ſunt ſcriptæ in libro regum Jehudæ & Iſraelis.

12 Ægrotavit autem Aſa anno trigeſimonono regni ſui, ex pedibus ſuis, uſque eo ut morbus ejus ſumme *invaleſceret:* tamen ne in morbo quidem ſuo requiſivit Jehovam, ſed hæſit medicis.

13 Denique occumbens Aſa cum patribus ſuis, mortuus eſt anno quadrageſimo primo ex quo regnare cœpit.

14 Quem ſepeliverunt in ſepulcris ejus, quæ foderat ſibi in civitate Davidis; deponentes eum in cubili quod impleverat aromaticis ſpeciebus paratis unguentario opere: & combuſſerunt ei uſtionem *ſuorum* perquam maximam.

CAP. XVII. *Jehoſchaphat reformat eccleſiam & politiam.*

REgnavit itaque Jehoſchaphat filius ejus pro eo; & confirmavit ſe ſuper Iſraelem.

2 Nam diſpoſuit copias per omnes civitates Jehudæ quæ munitæ erant; & diſpoſuit ſtationarios per regionem Jehudæ, & per civitates Ephraimi quas ceperat Aſa pater ejus.

3 Eratque Jehova cum Jehoſchaphato: qui ambulabat in viis Davidis patris ſui prioribus, & non requirebat Bahalimos:

4 Quia Deum patris ſui requirebat, & in præceptis ejus ambulabat: ac non imitabatur factum Iſraelitarum.

5 Ideo confirmavit Jehova iſtud regnum in manu ejus, ita ut darent omnes Jehudæi munus Jehoſchaphato: ſic fuerunt ei divitiæ & gloria copioſæ.

6 Elato itaque animo ſuo ad vias Jehovæ; amplius adhuc amovit excelſa & lucos ex Jehuda.

7 Et anno tertio ex quo regnare cœpit, miſit cum præfectis ſuis, cum Ben-Chajile, & cum Hobadja, & cum Zecarja, & cum Nethaneele, & cum Micaja; ad docendum per civitates Iehudæ:

8 Cum illis, inquam, hos Levitas, Schemahjam, & Nethanjam, Zebadjam, & Haſaelem, & Schemiramothum, & Jehonathanem, & Adonijam, & Tobijam, & Tob-Adonijam Levitas: quibuſcum *erant* Eliſchamah & Jehoram ſacerdotes:

9 Qui docuerunt in Jehuda, habentes ſecum librum legis Jehovæ; & obiverunt omnes civitates Jehudæ docentes populum.

10 Pervaſerat autem metus Jehovæ omnia regna regionum quæ *erant* circa Jehudam, ut non gererent bellum contra Jehoſchaphatum.

11 Quinimo à Peliſchthæis adferebant ad Jehoſchaphatum munus, & pecuniam indictionis: etiam Arabes adducebant ei greges, arietes ſepties millenos ſeptingentenos, & hircos ſepties millenos ſeptingentenos.

12 Ita Jehoſchaphat pergebat creſcere uſque ad ſummum; & ædificavit in Jehuda arces, & civitates armamentariorum:

13 Et res multæ erant ei per civitates Jehudæ; ac homines bellatores, valentes robore Jeruſchalaimis.

14 Quorum numeratio per paternas familias eorum: ex Jehuda chiliarchorum Hadna princeps, quicum *erant* valentium robore trecenta millia:

15 Et ſecundũ hunc Jehochanam princeps; quicum *erant* ducenta octoginta millia.

16 Et ſecundum hunc Hamasja filius Zicri, ſponte ſe offerens Jehovæ; quicum *erant* ducenta millia valentium robore:

17 Ex Binjamine vero valens robore Eljadah; quicum *erant* armati arcu aut ſcuto ducenties mille:

18 Et ſecundum hunc Jehozabad; quicum *erant* centum octoginta millia expeditorum ad militiam.

19 Hi *erant* qui miniſtrabant regi: præter eos quos diſpoſuerat rex per civitates munitas in tota Jehuda.

CAP. XVIII. *Jehoſchaphat impie & infeliciter ſe conjungit Achabo.*

QUum autem eſſent Jehoſchaphato divitiæ & gloria copioſæ; affinitate ſe junxit Achabo.

2 Deinde deſcendit exactis *aliquot* annis ad Achabum Schomronem, cui mactavit Achab pecudes & boves copioſe, populoque qui *erat* cum eo: & incitavit eum ut aſcenderet contra Ramothas Gilhadis.

3 Dixit enim Achab rex Iſraelis Iehoſchaphato regi Jehudæ, iturusne es mecum Ramothas Gilhadis? qui dixit ei, ſicut ego ſic tu, & ſicut populus tuus populus meus, ut tecum *ſimus* in iſto bello.

4 Dixit præterea Iehoſchaphat regi Iſraelis; conſule, quæſo, hoc ipſo die verbum Iehovæ.

5 Tunc congregatis rex Iiſraelis prophetis ſuis quadringentis viris, dixit eis, utrũ ituri ſumus contra Ramothas Gilhadis in bellum iſtud, an deſiturus ſum? qui dicebant, aſcende, traditurus enim eſt Deus in manum regis.

6 Dixit

6 Dicente vero Jehoschaphato, an non *est* hic propheta Jehovæ amplius; ut consulamus ex eo?

7 Dixit rex Jisraelis Jehoschaphato; amplius vir quidam *est* ex quo consulas Jehovam, at ego odi eum, quia non prophetat de me bonum, sed omnibus diebus suis malum, is *est* Micajehu filius Jimlæ: dixit vero Jehoschaphat, ne loquatur rex ita.

8 Itaque advocans rex Jisraelis aulicum unum, edixit, festinanter adduc Micajehu filium Jimlæ.

9 Interea rex Jisraelis & Jehoschaphat rex Jehudæ sedentes quisque in solio suo, induti vestibus *regiis* considebant in area *ad* ostium portæ Schomronis; & omnes prophetæ illius prophetabant coram eis.

10 Fecerat enim sibi Tzidkija filius Cenahanæ cornua ferrea: & dicebat, sic ait Jehova, his feries Syros adeo ut consumas eos.

11 Omnes quoque prophetæ illi prophetabant similiter dicendo: ascende Ramothas Gilhadis & prosperare, traditurus enim est Jehova in manum regis.

12 Nuncius autem ille qui iverat vocatum Micajehu, allo jubatur eum dicendo, ecce verba prophetarum istorum ore uno bonum *prophetant* regi: sit, quæso, verbum tuum ut unius illorum, ut eloquaris bonum.

13 Cui dixit Micajehu; *as* vivit Jehova, quod edixit Deus meus id eloquar.

14 Quum ergo ingressus esset ad regem; dixit rex ei, Mica, utrum ituri sumus contra Ramothas Gilhadis in bellum, an desistemus? qui dixit, ascendite & prosperamini, scilicet tradentur in manum vestram.

15 Dicente autem ei rege, quoties ego tandem adjuraturus sum te, ut non eloquaris mihi nisi veritatem in nomine Jehovæ?

16 Dixit, video omnes Jisraelitas dispersum ire per montes illos, ut oves quibus non *est* pastor: nam dixit Jehova; non *erit* dominus istis, revertantur quisque domum suam cum pace.

17 Tum dicente rege Jisraelis Jehoschaphato, nonne dixeram tibi, fore ut non prophetaret de me bonum, sed malum?

18 Dixit, propterea audite verbum Jehovæ: vidi Jehovam sedentem in solio suo, & totum exercitum cælorum adstantes à dextera ejus & sinistra ejus.

19 Ubi dicente Jehova, quis pelliciet Achabum regem Jisraelis, ut ascendat & corruat apud Ramothas Gilhadis? præterea dicente, hic dicit hoc modo & ille dicit illo modo:

20 Tandem prodiit quidam spiritus, qui consistens coram Jehova dixit, ego pelliciam eum: dicente vero Jehova ei, quo pacto?

21 Dixit, egressus ero spiritus mendacii in ore omnium prophetarum ejus: tum dixit, Pellicies, etiamque prævalebis, exi & fac ita.

22 Quare nunc ecce indidit Jehova spiritum mendacii ori tuorum prophetarum istorum: interea Jehova loquutus est contra te malum.

23 Tunc accedens Tzidkija filius Cenahanæ percussit Micajehu in maxillam, & dixit, quanam via transivit spiritus Jehovæ à me, ut alloqueretur te?

24 Cui dixit Micajehu, ecce tu videris illo ipso die; quo ingredieris intimum conclave ad abscondendum te.

25 Dixit vero rex Jisraelis, prehendite Micajehu, & reducite eum ad Amonem præfectum civitati, & ad Joaschum filium regis:

26 Quibus dicetis, sic edicit rex, ponite istum *in* carcere; & alite eum pane angusto & aqua angusto, donec rediero cum pace.

27 Dixit vero Micajehu, si plane reversus fueris cum pace, non loquutus fuerit Jehova per me: præterea dixit, audite populi quotquot estis.

28 Itaque ascendit rex Jisraelis cum Jehoschaphato rege Jehudæ contra Ramothas Gilhadis.

29 Ubi dixit rex Jisraelis Jehoschaphato, quum dissimularet se processurus in prælium, tu vero induere vestimentis tuis: sic dissimulante se rege Jisraelis processerunt in prælium.

30 Rex autem Syriæ præceperat præfectis curruum suorum dicendo, ne pugnatote contra parvum *aut* contra magnum, sed contra regem Jisraelis solum.

31 Fuit itaque quum videntes præfecti curruum Jehoschaphatum, ut ipsi dicerent, rex Jisraelis est; & diverterent contra eum ad pugnandum: sed exclamanti Jehoschaphato Jehova auxiliatus est, & avertit illos Deus ab eo.

32 Nam fuit quum viderent præfecti curruum eum non esse regem Jisraelis, ut reverterentur à persequendo eum.

33 Sed quidam jaculatus arcu simplici animo percussit regem Jisraelis inter commissuras & loricæ *partes*: quapropter dixit aurigæ suo, deflecte manu tua, ut educas me è castris, quia ægrotus factus sum.

34 Quoniam autem invalescebat prælium eo die, rex Jisraelis destinebat currus suos adversus Syros usque ad vesperam: quam ob rem mortuus *est* quo tempore occidit sol.

CAP. XIX. *Jehoschaphat à prophetæ exceptus reprehensione.*

REvertente autem Jehoschaphato rege Jehudæ domum suam, cum pace Jeruschalaima:

2 Prodiens in conspectum ejus Jehu filius Chanani videns; dixit regi Jehoschaphato, an improbo auxiliari & odores Jehovæ diligere te? at propter hæc tibi incumbit fervens ira à Jehova.

3 Veruntamen res bonæ inventæ sunt apud te: quod removisti lucos è terra, & constituisti animum tuum ad quærendum Deum.

4 Deinde resedit Jehoschaphat Jeruschalaimis: postquam conversus obvisset per populum, à Beerschebaho usque ad montana Ephrajimi, & revocasset eos ad Jehovam Deum majorum ipsorum:

5 Constituisse que judices in ea regione per omnes civitates Jehudæ munitas, cuique civitati:

6 Edi-

6 Edicens judicibus; videte quid facturi sitis, non enim pro homine judicaturi estis sed pro Jehova: qui vobiscum *futurus est* in rebus judiciariis.

7 Quare nunc insit pavor Jehovæ vobis: observate & facite, non enim *est* apud Jehovam Deum nostrum iniquitas, aut acceptio personarum, aut sumtio muneris.

8 Atque etiam Jerusalaimis constituit Jehoschaphat è Levitis & sacerdotibus, & ex primoribus paternarum familiarum Israelis, ad judicia Jehovæ, & ad lites, quum reverterentur *illi* Jerusalaima.

9 Et præcepit eis dicendo, sic facitote cum timore Jehovæ, cum fide, & cum animo integro:

10 Ut quæcunque lis pervenerit ad vos, à fratribus vestris residentibus in civitatibus suis, *de discrimine* inter cædem & cædem, inter legem & præceptum, statuta & judicia; admoneatis eos, ne rei fiant Jehovæ, & incumbat fervens ira vobis & fratribus vestris: sic facitote ut non sitis rei.

11 Ecce autem Amarja Sacerdos primarius inter vos, in omni negotio Jehovæ, Zebadja vero hi us Jisemaelis antecessor in domo Judæ in omni negotio regio, cum moderatoribus & Levitis expositi sunt vobis: confirmate vos & facite, & Jehova aderit æquo.

CAP. XX. *Triumphus Jehoschaphati super Syros, sed ob fœdus cum impio Achazia corripitur.*

FUit autem postea, venientibus Moabitis & Hammonitis, & *aliis qui* trans Hammonitas *habitabant*, cum eis, contra Jehoschaphatum in bellum:

2 Venerunt qui indicarent Jehoschaphato, dicendo, invadit te multitudo magna è trasmarina *regione*, ex Syria; qui ecce sunt ad Chatzatzonem Thamaris, ea *est* Hen Gedi.

3 Timens vero composuit Jehoschaphat faciem suam ad quærendum Jehovam, & indixit jejunium toti Judææ.

4 Itaque congregati sunt Judæi ad requirendum *opem* à Jehova: etiam ex omnibus civitatibus Judææ convenerunt ad requirendum Jehovam.

5 Tunc stans Jehoschaphat in congregatione Judææ & Jerusalaimorum: apud domum Jehovæ, ante atrium novum:

6 Dixit, Jehova Deus majorum nostrorum; nonne tu *es* Deus in cælis, & tu dominaris in omnia regna gentium; ita ut in manu tua *sit* vis & potentia, ac nemo tibi possit obsistere?

7 Nonne tu, Deus noster, expulisti habitatores terræ hujus à conspectu populi tui Israelis; & tradidisti eam semini Abrahami diligenti te, in seculum?

8 In qua habitantes; ædificaverunt tibi in ea sanctuarium pro nomine tuo, dicendo:

9 Si obvenerit nobis malum, puta gladius, judicium, aut pestis, sive fames, consistemus ante domum hanc & coram te, nam nomen tuum *est* in domo hac: quare inclamantes te ex angustia nostra, exaudias & serves.

10 Nunc autem ecce Hammonitæ & Moabitæ, & montana Sehiris, in quæ non permisisti Jisraelitis ingredi quum venirent è terra Ægypti: quamvis recesserint ab illis, & non perdiderint illos:

11 Tamen ecce ipsi rependunt nobis; adveniendo ut expellant nos ab hæreditate tua, quam hæreditario jure possidendam tradidisti nobis:

12 Deus noster, an non judicia exercituras esses in eos? nam non *est* in nobis vis obsistendi multitudini magnæ isti invadenti nos: & nos ne scimus quid facturi simus, sed in te *defixi sunt* oculi nostri.

13 Interea omnes Jehudæi stabant coram Jehova; etiam parvuli eorum, uxores eorum, & filii eorum.

14 Tunc Jachazielem filium Zecarjæ, filii Benajæ, filii Jehielis, filii Matthanjæ, Levitam è posteris Asaphi, incessit spiritus Jehovæ in medio ipsius congregationis:

15 Et dixit, attendite omnes Jehudæi, & habitatores Jerusalaimorum, & rex Jehoschaphat: sic ait Jehova vobis, vos ne timetote, neque consternamini metu multitudinis magnæ istius nam non vestrum *erit* hoc prælium, sed Dei.

16 Cras descendite versus eos, ecce ascensuri sunt per clivum Tzitzi, & invenietis eos in extremitate vallis, in fronte deserti Jeruelis.

17 Non *erit* vestrum pugnare in hoc *prælio*: sistite vos, constitisite & videte salutem Jehovæ erga vos Jehudæi & Jerusalaimani, ne timetote, neque consternamini, cras exite ante eos, nam Jehova aderit vobis.

18 Tunc inclinavit Jehoschaphat verticem facie *demissa* in terram: omnes quoque Jehudæi & habitatores Jerusalaimorum prociderunt coram Jehova, incurvando se *honore exhibentes* Jehovæ:

19 Et surrexerunt Levitæ è posteris Kehathitarum, & è posteris Korachæorum; ad laudandum Jehovam Deum Jisraelis voce magna summe.

20 Deinde surgentes mane, exiverunt in desertum Thekohæ: cu bus exeuntibus, consistens Jehoschaphat dixit, audite me Jehudæi & habitatores Jerusalaimorum; firmè credite Jehovæ Deo vestro & confirmabimini, firmè credite prophetis ejus, & prosperabimini.

21 Ita consilio habito cum populo, constituit muscos Jehovæ, & laudantes decorum sanctitatis: qui procedendo ante expeditum *exercitum* dicerent, celebrate Jehovam, quoniam in seculum benignitas ejus *est*.

22 Quando autem inceperunt cantum & laudem, dispositi Jehova insidiatores contra Hammonitas, Moabitas, & montanos Sehiris procedentes in Jehudam, ita ut afficerentur plagis.

23 Nam institerunt Hammonitæ & Moabitæ contra habitatores montis Sehiris, ad internecionem devovendum & perdendum *eos*: & quum absolvissent contra habitatores Sehiris, inverunt *inter se* ut alter esset alteri perditor.

24 Inte-

24 Interea Jehuda veniebat ad ipſam ſpeculam verſus deſertum illud: quumque reſpicerent ad multitudinem illam, ecce erant cadavera proſtrata humi, nec *erat* ſuperſtes.

25 Quapropter advenit Jehoſchaphat cum populo ſuo ad diripiendam prædam eorum, invenerunteque inter eos copioſe tum facultates cum cadaveribus, tum inſtrumenta deſiderabilia, quæ ſpoliaverunt ſibi, adeo ut non eſſent ferendo: fueruntque per triduum diripientes prædam illam, magna enim erat.

26 Die autem quarto congregaverunt ſe in convallem benedictionis, ubi benedixerunt Jehovæ: idcirco vocant nomen loci illius, convallem benedictionis uſque in hunc diem.

27 Poſtea reverſi omnes viri Jehudæ & Jeruſchalaimorum cum Jehoſchaphato in principiis ipſorum, ut reverterentur Jeruſchalaimam cum lætitia: nam lætitia affecerat eos Jehova ab hoſtibus eorum:

28 Venerunt Jeruſchalaimam cum nabliis & cum citharis, & cum tubis: ad domum Iehovæ.

29 Et inceſſit pavor Dei omnia regna illarum regionum, quum audirent pugnaſſe Jehovam contra hoſtes Jiſraelis.

30 Ita quievit regnum Jehoſchaphati; quietem largiente illis circumquaque Deo illius.

31 Regnavit igitur Jehoſchaphat ſuper Jehudam: natus triginta quinque annos quum regnare inciperet, viginti quinque annis regnavit Jeruſchalaimis, cujus matri nomen Hazuba filia Schilchi.

32 Et ambulavit in via patris ſui Aſæ, neque receſſit ab ea; faciendo quod rectum *videtur* in oculis Iehovæ.

33 Veruntamen excelſa non amota ſunt: nam adhuc populus non comparaverant animum ſuum erga Deum majorum ſuorum.

34 Reliquæ autem res Jehoſchaphati priores & poſteriores; ecce ſunt ſcriptæ in verbis Jehu filii Chanani, qui juſſus eſt referre in librum regum Jiſraelis.

35 Poſtmodum vero conſociavit ſe Jehoſchaphat rex Jehudæ cum Achatzja rege Jiſraelis: is *autem* improbiſſimu agebat.

36 Eum autem conſociavit ſibi, ad faciendum naves quibus obirent Oceanum; feceruntque naves Hetzjone-Geberis.

37 Quapropter prophetavit Elihezer filius Dodavæ Mareſchanus contra Jehoſchaphatum dicendo; quandoquidem conſociaſti te cum Achazja, diſrumpit Ichova opera tua, ita confractæ ſunt naves, neque obtinuerunt *vim* obeundi Oceanum.

CAP. XXI. *Jehoramo ſanguinario prædicitur ab Elija & evenit mors ex morbo fœdiſſimo.*

QUum autem occubuiſſet Jehoſchaphat cum patribus ſuis, ſepultuſque eſſet cum patribus ſuis in civitate Davidis: regnavit Jehoram filius ejus pro eo.

2 Huic *erant* fratres filii Jehoſchaphati, Hazarja, & Jechiel, & Zecarja, & Hazarja, & Micael, & Schephatja; omnes hi filii Jehoſchaphati regis Jiſraelis:

3 Quibus dederat pater eorum dona multa argenti & auri & rerum pretioſarum, cum civitatibus munitis in Jehuda: regnum vero dedit Jehoramo, quia erat primogenitus.

4 Surgens autem Jehoram ut confirmaret ſe in regno patris ſui, interfecit omnes fratres ſuos gladio: etiamque *aliquos* è principibus Jiſraelis.

5 Natus triginta duos annos Jehoram quum regnare inciperet; octo annos regnavit Jeruſchalaimis:

6 Quibus ambulavit in via regum Jiſraelis, quemadmodum faciebant familia Achabi, nam filia Achabi erat ei uxor: fecitque quod malum *videtur* in oculis Iehovæ.

7 Noluit tamen Iehova perdere domum Davidis, propter illud fœdus quod pepigerat cū Davide; & quemadmodum dixerat ſe daturum lucernam ei & filiis ejus omnibus diebus.

8 Temporibus hujus defecit Edom, ne ſubjectus eſſet Jehudæ: & conſtituerunt ſuper ſe regem.

9 Quapropter profectus eſt Jehoram cum præfectis ſuis & omnibus curribus ſuis ſecum: fuitque ipſo ſurgente nocte, ut percuteret Edomæum circumjacentem ſibi, & præfectos curruum ejus.

10 Perſiſtente autem Edomo in defectione, ne ſubjectus eſſet Jehudæ uſque in diem iſtum, tunc defecit Libna eodem tempore ne ſubjecta eſſet ei: quia derelequerat Iehovam Deum majorum ſuorum.

11 Etiam ipſe fecit excelſa in montibus Jehudæ: effecitque ut ſcortarentur habitatores Jeruſchalaimorum, imo impulit cum Jehuda.

12 Quam ob rem pervenit ad eum ſcriptum ab Elija propheta dicente; ſic ait Jehova Deus Davidis patris tui, propterea quod non ambulaſti in viis Jehoſchaphati patris tui, & in viis Aſæ regis Jehudæ:

13 Sed ambulaſti in via Regum Jiſraelis, & effeciſti ut ſcortarentur Jehuda & habitatores Jeruſchalaimorum, ſicut effecit domus Achabi ut ſcortaretur *Jiſrael*: inſuper etiam fratres tuos, domeſticos patris tui meliores te interfeciſti:

14 Ecce Jehova affecit *te* plaga magna in populo tuo; & in filiis tuis, & in uxoribus tuis, atque in omnibus facultatibus tuis.

15 Tu quoque *agitaberis* morbis magnis, morbo inteſtinorum tuorum; per duos annos continuos, donec exeant inteſtina tua præ morbo illo.

16 Excitavit itaque Jehova contra Jehoramum animum Peliſchthæorum & Arabum, qui *ſunt* finitimi Æthiopum.

17 Qui aſcendentes contra Jehudam, irruperunt in *regionem* ejus, & abduxerunt captivas omneis facultates quæ inventæ ſunt in domo regis, etiamque filios ejus, & uxores ejus, ita ut non relinqueretur ei filius niſi Jehoachaz minimus filiorum ejus.

18 Deinde poſt omnia hæc; affecit eum Jehova in inteſtinis ejus morbo illo, adeo ut nulla *eſſet* medicina.

19 Perrexit enim de anno in annum, adeo ut quo tempore exibat terminus ille, completis annis duobus, exirent inteſtina ejus, cum morbo

morbo ejus & mororetur morbis graviſſimis: neque fecerunt ei populus ejus uſtionem *ſicut* ſimilem uſtioni majorum ſuorum.

20 Natus triginta duos *annos* erat quum regnare inciperet, & octo annis regnavit Jeruſchalaimis: quos tranſegit ſine voluptate, & ſepelierunt eum in civitate Davidis, ſed non in ſepulcris Regum.

CAP. XXII. *Achazjam regem Jehudæ & Jehoramum regem Iſraelis occidit Jehu: occidente autem Hathalja ſemen regium, reſervatus fuit Joaſch.*

CONſtituerunt autem habitatores Ieruſchalaimorum regem Achazjam filium ejus, minimum pro eo, nam omnes priores interfecerat turma quædam quę venerat cum Arabibus in caſtra: ita regnavit Achazja filius Ichorami rex Iehudæ.

2 Cujus matri nomen Hathalja nata Homri, agentis quadrageſimum ſecundum annum quum Achazja regnaret: qui anno uno regnavit Ieruſchalaimis.

3 Hic etiam ambulavit in viis domus Achabi; nam mater ejus erat conſiliaria ejus ad improbe agendum.

4 Itaque fecit quod malum *videtur* in oculis Iehovæ, ſicut domus Achabi: ipſi enim erant ei conſiliarii poſt mortem patris ejus, adeo ut perdiderint eum.

5 Etiam in conſilio eorum ambulavit; profectus cum Iehoramo filio Achabi rege Iſraelis in bellum contra Chazaelem regem Syriæ ad Ramothas Gilhadis; ubi percuſſerunt Syri Ioramum.

6 Quum autem reverſus eſſet ut ſe curaret Jizrehele, quia *afflictabant eum* plagæ quibus percuſſerant eum apud Ramam: quando prœliabatur cum Chazaele rege Syriæ: Hazarja filius Jehorami rex Jehudæ deſcendit ad viſendum Jehoramum filium Achabi Jizrehelem, eo quod ægrotus eſſet.

7 Sed à Deo fuit proculcatio Achazjæ veniendo ad Joramum: nam proceſſit cum Iehoramo ad Iehu filium Nimſchi venientem; quem unxerat Iehova ad exſcindendum domum Achabi.

8 Fuit enim quum judicia exerceret Iehu contra domum Achabi; ut inveniens principes Iehudæ, & filios cognatorum Achazjæ miniſtrantes Achazjæ, interficeret eos.

9 Deinde quæſivit Achazjam, ceperuntque eum (is autem ſe abſconderat in Schomrone) & adductum eum ad Iehu morte affecerunt eum; ac ſepeliverunt eum, quia dicebant, filius eſt Jehoſchaphati, qui quæſivit Iehovam ex tota anima ſua: ita non *erat* domui Achazjæ, qui obtineret vires ad regnandum.

10 Quapropter Hathalja mater Achazjæ, quum videret mortuum eſſe filium ſuum ſurgens perdidit totum ſemen regium domus Jehudæ.

11 Sed accipiens Jehoſchabbath filia regis Joaſchum filium Achazjæ, furtim ſubreptum eum è medio filiorum regis qui afficiebantur morte, abdidit ipſum & nutricem ejus in conclave lectorum: abſcondit autem eum Jehoſchabbath filia regis Jehoram uxor Jehojadai Sacerdotis, quia ipſa erat ſoror Achazjæ, metu Hathaljæ, ut ea non afficeret eum morte.

12 Ita fuit cum ipſis in domo Dei latitans ſex annis, dum Hathalja regnaret ſuper terrã.

CAP. XXIII. *Iehojadah conſtituit regem Joaſcham: Hathaljam curat occidi, & reformat eccleſiam.*

ANno autem ſeptimo confirmans ſe Jehojadah aſſumſit centuriones, Hazarjam filium Jerochami, & Jiſchmaelem filium Jehochananis, & Hazarjam filium Hobedi, & Mahaſejam filium Hadajæ, ac Eliſchaphatum filium Zicri ſecum in fœdus:

2 Qui circumeuntes per Jehudam congregaverunt Levitas ex omnibus civitatibus Jehudæ, & primarios paternarum *familiarum* Iſraelis: qui venerunt Ieruſchalaima.

3 Dum pepigit tota illa congregatio fœdus in domo Dei cum rege: quum dixiſſet eis *Iehojadah*, ecce filius regis regnaturus eſt, quêadmodum promiſit Jehova poſteris Davidis.

4 Hęc *eſt* res quam facturi eſtis: tertia pars veſtrum ingredientium ſabbatho ex Sacerdotibus & Levitis; *ſunto* janitores liminum:

5 Et tertia altera adeſto domui regis, reliqua vero tertia in porta præcipua: totus autem populus in atriis domus Jehovæ.

6 Sed ne ingreditor domum Jehovæ, niſi Sacerdotes & qui miniſtrant ex Levitis, ipſi ingreſſuri ſunt, quia ſancti ſunt: at totus populus obſervanto obſervationem Jehovæ.

7 Sed cingent Levitæ regem circumquaque quiſque cum armis ſuis in manu ſua, ut quiſquis venturus eſt in domum iſtam, morte afficiatur: adeſte igitur regi quum ingredietur & quum egredietur.

8 Itaque fecerunt Levitæ & totus Jehuda, omnino prout præceperat Jehojadah Sacerdos, aſſumſerunt etiam quiſque homines ſuos ingredientes ſabbatho cum egredientibus ſabbatho: non enim exemerat Jehojadah Sacerdos ullas diſtributiones.

9 Deditque Jehojadah Sacerdos centurionibus haſtas, & ſcuta, & umbones, qui *fuerant* regis Davidis; qui *erant in* domo Dei.

10 Quumque conſtituiſſet totum populum cum miſſili cujuſque in manu ipſius à latere domus dextero uſque ad latus domus ſiniſtrum, verſus altare & verſus domum, apud regem circumquaque;

11 Produxerunt filium regis, & impoſito ei coronamento idque cum teſtimonio, conſtituerunt eum regem: & ungentes eum Jehojadah & filii ejus dicebant, vivat rex.

12 Quum autem Hathalja audiret ſtrepitum populi concurſantium & faventium regi, ingreſſa eſt ad populum *in* domum Jehovæ.

13 Ubi videns quod ecce rex ſtabat in ſua columna in ingreſſu, & principes ac tubæ aderant regi, totuſque populus terræ lętus clangebat tubis & muſici inſtrumentis muſicis, qui exemplo præibant ad favendum regi: laceravit Hathalja veſtimenta ſua, dicens, conjuratio, conjuratio.

14 Jussit autem Jehojadah Sacerdos exire centuriones, præfectos copiarum: edicens eis, jubete istam exire intra ordines, & qui sequetur istam, morti traditor gladio: dicebat enim sacerdos, ne afficitote eam morte *in* domo Jehovæ.

15 Itaque disposuerunt ei custodias laterales, & abiit per aditum portæ equorum versus domum regis; ubi morte affecerunt eam.

16 Tunc pepigit Jehojadah fœdus inter illum & totum populum ac regem; ipsos fore populum Jehovæ.

17 Postea ingressi totus populus ædem Bahalis demoliti sunt eam, & altaria ejus, imaginesque ejus perfregerunt: Matthanem vero Sacerdotem Bahalis occiderunt ante ipsa altaria.

18 Et reposuit Jehojadah præfecturas in domo Jehovæ commissas Sacerdotibus Levitis quos distribuerat David in domo Jehovæ; ad offerendum holocausta Jehovæ, sicut scriptum est in lege Moschis, cum lætitia & cum musica: secundum dispositionem Davidis.

19 Restituit quoque janitores in portis domus Jehovæ, ut non ingrederetur immundus ulla re.

20 Quumque assumsisset centuriones & magnificos, dominantesque in populo, ac totum populum terræ, deduxit regem é domo Jehovæ, ingressique sunt per portam summam domũ regis; & collocarunt regem in solio regni.

21 Et lætati sunt totus populus terræ, ac civitas conquievit; postquam Hathaljam morti tradiderunt gladio.

CAP. XXIV. *Joasch vivente Jehojada bonus, postea degenerat & punitur.*

NAtus septem annos Joasch quum regnare inciperet, quadraginta annis regnavit Jerusalaimis: cujus matri nomen Tzibja è Beer-Schebaho.

2 Fecitque Joasch quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ; omnibus diebus Jehojadahi sacerdotis.

3 Quum autem accepisset ei Jehojadah uxores duas; genuit filios & filias.

4 Fuitque postea, quum esset Joascho in animo instaurare domum Jehovæ:

5 Ut congregatis sacerdotibus ac Levitis, ediceret eis, exite per civitates Jehudæ, & congregate à toto Jisraele pecuniam ad curandum domum Dei vestri de anno in annum, vos itaque festinate in hoc negotio: sed non festinarunt Levitæ.

6 Quapropter vocans rex Jehojadahum primarium, dixit ei, quare non habuisti quæstionem de Levitis, ut afferrent à Jehuda & Jerusalaimis collectam Moschis servi Dei, & congregationis Jisraelis; ad tentorium conventus?

7 Hathalja enim improbissime se gerente, filii ejus perruperant *in* domum Dei: etiamque omnes res consecratas domui Jehovæ, aptaverant Bahalimis.

8 Itaque edicente rege, aptaverunt arcam alicujus; posueruntque eam in porta domus Jehovæ, foris.

9 Promulgaveruntq; in Jehuda & Jerusalaimis, ut afferrent Jehovæ collectam Moschis servi Dei, imperatam Jisraeli in diserto.

10 Tunc lætantes omnes principes & totus populus; attulerunt & injecerunt in arcam, donec absolvissent *instaurare*.

11 Eratque quo tempore exportaturus erat arcam ad delegatos regis per Levitas, ut quum viderent multam esse pecuniam, conveniret scriba regis cum delegato sacerdotis primarii, & evacuarent arcam illam, postea deportantes reponerent eam in loco suo: sic facientes de die in diem, colligebant pecuniam copiosè.

12 Quam tradebat rex & Jehojadah curatori operis ministerii domus Jehovæ, quæ mercede conducebant putatores & fabros ad instaurandum domum Jehovæ; etiamque fabros ferrarios & æratios ad curandum domum Jehovæ;

13 Sic facientibus curatoribus operis, assurrexit in justam constitutionem opus illud per manum eorum; ita ut restituerent domum Dei in formã ipsius, confirmantes eam.

14 Quumque absolvissent, attulerunt coram rege & Jehojadaho reliquum pecuniæ, unde fecit instrumenta ad domum Jehovæ, instrumenta ministrandi & offerendi cum acerris; & quidem instrumenta aurea, & argentea: fuerunt offerentes holocausta in domo Jehovæ jugiter omnibus diebus Jehojadahi.

15 Senio autem confectus Jehojadah & satur dierum mortuus est; natus centum triginta annos quum moreretur.

16 Quem sepeliverunt in civitate Davidis cum regibus, eo quod exercuisset bonum in Jisraele, tum erga Deum, tum erga domum illius.

17 Post mortem vero Jehojadahi venientes principes Jehudæ incurvaverunt se *honore habentes* regi; tunc ausculavit rex eis.

18 Ita derelinquentes domum Jehovæ Dei majorum suorum, coluerunt lucos & idola; fuitque fervens ira contra Jehudam & Jerusalaima propter reatum illorum hunc:

19 Quum misisset ad eos Prophetas, ad revocandum eos ad Jehovam, iisque contestantibus contra eos non præbuisset aurem.

20 Quinimo quum spiritu Dei induesset Zecarjam filium Jehojadahi sacerdotis ipsius, constitisset ex editiori loco in populo: dixissetque eis, sic ait Deus, quare transgredimini præcepta Jehovæ, ut non prosperemini? quia dereliquistis Jehovam, vicissim dereliquit vos:

21 Conjurantes contra eum, obruerant eum lapidibus ex præcepto regis, in atrio domus Jehovæ.

22 (Non enim recordabatur Joasch rex illius benignitatis quam exercuerat Jehojadah pater ejus erga se, quum interficeret filium ejus) qui quum moreretur dixi, videbit Jehova, & requiret.

23 Fuit ergo vertente anno, ascendentibus contra eum copiis Syriæ; ut invadentes Jehudam & Jerusalaima perderent omnes populi principes de populo; & omnem prædam

dam eorum mitterent ad regem Damaſci.

24 Quamvis paucis hominibus veniſſent copiæ Syriæ, tamen Jehova tradidit in manum eorum copias numeroſas valde, quia dereliquerant Jehovam Deum majorum ſuorum: ita in Joaſchum exercuerunt judicia.

25 Quum autem diſceſſiſſent ab eo, nam reliquerant eum in morbis graviſſimis *verſantem*; conjuraruntque inter ſe contra eum ſervi ejus propter cædes filiorum Jehojadahi ſacerdotis, & interfecerunt eum in lecto ipſius, ita mortuus eſt, ſepeliveruntque eum in civitate Davidis, ſed non ſepeliverunt eum in ſepulcris regum.

26 Atque hi *ſunt* qui conjurarunt inter ſe contra eum; Zabad filius Schimhathæ Hammonitidis: & Jehozabad filius Schimrithæ Moabitidis.

27 Filii autem ejus, & magnitudo oneris impoſiti ei, & fundatio domus Dei, ecce ſunt ſcripta in commentario libri regum: regnavitque Amatzja filius ejus pro eo.

CAP. XXV. *Amatzja ex bono fit peſſimus.*

NAtus viginti quinque annos regnare cœpit Amatzja, & viginti novem annis regnavit Ieruſchalaimis: cujus matri nomen Iehohaddan é Ieruſchalaimis.

2 Fecitque quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ; ſed non animo integro.

3 Fuit autem quum confirmatum eſſet regnum penes ipſum, ut interficeret ſervos ſuos, qui percuſſerant regem patrem ſuum:

4 Filios vero eorum non affecit morte: ſed *fecit* ſicut ſcriptum *eſt* in lege, in libro Moſchis, præcepiſſe Jehovam dicendo, ne moriuntor patres pro filiis, & filii ne moriuntor pro patribus, ſed quiſque propter peccatum ſuum moriuntor.

5 Præterea Amatzja congregatis Iehudæis, conſtituit eos per familias paternas chiliarchos, & centuriones in toto Jehuda & Binjamine: & recenſens eos à nato viginti annos & deinceps, invenit eorum trecenta millia delectorum, *aptorum* ad prodeundum in militiam, prehendentium ſpiculum aut clypeum.

6 Inſuper mercede conduxit ex Iſraelitis, centies mille valentes robore, centum talentis argenti.

7 Quare vir Dei venit ad eum dicendo, Ô rex, ne venito tecum exercitus Iſraelitarum; non enim *eſt* Jehova cum Iſraelitis, allo Ephrajimitarum.

8 Sed procede tu, age, confirma te ad hoc bellum: facturus eſſet Deus ut impingas coram hoſte, nam *eſt* vis in Deo ad auxiliandum, & ad faciendum ut impingas.

9 Dicente vero Amatzja viro Dei, quid ergo faciendum centum talentis quæ dedi turmæ Iſraelitarum? dixit vir Dei, eſt Jehovæ dare tibi amplius eo.

10 Separavit itaque eos Amatzja, nempe turmam illam quæ venerat ad ipſum ex Ephrajimo, ut abirent in locum ſuum: quapropter accenſa eſt ira ipſorum valde contra Jehudam, & revertebantur in locum ſuum accenſi ira.

11 Interea Amatzja confirmans ſe deduxit populum ſuum, & abiit in vallem ſalis, ubi percuſſit filiorum Sehiris decem millia.

12 Et decem millia virorum captivos abducentes Jehudæi, duxerunt ad faſtigium Petræ: & dejecerunt eos è faſtigio Petræ, ita ut omnes diſrumperentur.

13 Turmarii vero illi quos remiſerat Amatzja ne procederent ſecum in bellum, tunc irruerunt in civitates Iehudæ à Schomrone Beth-Choronem uſque: & percutientes ex eis tria millia, diripuerûnt direptione magna.

14 Fuit autem poſtquam rediiſſet Amatzja à percutiendo Edomæos, ut adducens deos filiorum Sehiris, conſtitueret illos ſibi deos; & coram illis incurvaret ſe, atque adoleret illis.

15 Quam ob rem accenſus ira Iehova in Amatzjam: miſit ad eum prophetam qui diceret ei, cur quæris deos iſtius populi, qui non eripuerunt populum ſuum è manu tua?

16 Fuit autem quum alloqueretur ipſum, ut diceret illi *rex*, an conſiliarium regi tradiderunt te? deſiſte, quare percuterent te? itaque deſtitit propheta, dicens, agnoſco Deum iniſſe conſilium de perdendo te, quandoquidem facis hoc, ac non auſcultas conſilio meo.

17 Tunc inito conſilio Amatzja rex Iehudæ, miſit ad Ioaſchum filium Iehoachazi filii Iehu regem Iſraelis, qui dicerent; age, videamus alter faciem alterius.

18 Miſit vero Ioaſch rex Iſraelis ad Amatzjam regem Iehudæ, qui dicerent; quædam ſpina quæ in Libano *erat*, miſit ad cedrum quæ *erat* in Libano ad dicendum, da filiam tuam filio meo in uxorem: interea præteriens beſtia agreſtis quæ in Libano *erat*, conculcavit ſpinam illam.

19 Cogitaſti, ecce percuſſiſti Edomæos, ideo extulit te animus tuus ut tibi arroges gloriam: nunc conſide domi tuæ, quare miſceres bellum malo tuo, ut cadas tu & Iehuda tecum?

20 Sed non auſcultavit Amatzja, quia à Deo id erat, ut traderet eos in manum *horum*, eo quod quæſiviſſent deos Edomæorum.

21 Et aſcendente Ioaſcho rege Iſraelis, viderunt alter faciem alterius, ipſe & Amatzja rex Iehudæ, apud Beth-Schemeſchum quod *eſt* Iehudæ.

22 Plaga autem affectus eſt Iehuda coram Iſraele; ita ut fugerent quiſque in tetoria ſua.

23 Amatzjam vero regem Iehudæ filium Ioaſchi, filii Iehoachazi prehendit Ioaſch rex Iſraelis apud Beth-Schemeſchum: deinde adducens eum Ieruſchalaima, perrupit in muro Ieruſchalaimorum à porta Ephrajimi uſq; ad portam angularem, quadringentos cubitos.

24 Denique toto auro & argento omnibuſque vaſis quæ inventa ſunt in domo Dei penes Hobed-Edomum, & theſauris domus regiæ obſidibuſque *acceptis*; reverſus eſt Schomronem.

25 Vixit vero Amatzja filius Ioaſchi rex Iehudæ, poſt mortem Ioaſchi filii Iehoachazi regis Iſraelis, quindecim annis.

26 Reliquæ autem res Amatzjæ priores & poſterio-

posteriores ; nonne ecce sunt scriptæ in libro regum Jehudæ & Jisraelis ?

27 Nam ex quo tempore recessit Amatzja à sequendo Jehova, quum fecissent contra eum conspirationem Jeruschalaimis, fugit Lacischum : quam ob rem miserunt post eum Lacischum, ubi morte affecerunt eum.

28 Inde deportaverunt eum equis, & sepeliverunt eum cum patribus ejus in civitate Jehudæ.

CAP. XXVI. *Huzzija pius prosperatus est, sed, cum se efferret, lepra percussus est.*

TUm assumentes totus populus Jehudæ Huzzijam, qui erat natus sexdecim annos, constituerunt eum regem pro patre ejus Amatzja.

2 Ipse ædificavit Elotham, quam recuperaverat Jehudæ ; postquam occubuisset rex cum patribus suis.

3 Natus sexdecim annos Huzzija quum regnare inciperet, quinquaginta duobus annis regnavit Jeruschalaimis : cujus matri nomen Jecolja è Jeruschalaimis.

4 Fecitque quod rectum *videtur* in oculis Iehovę, omnino prout fecerat Amatzja pater ejus.

5 Fuit enim *intentus* quærendo Deo diebus Zecarjæ, informantis in rebus pertinentibus ad timorem Dei : & quibus diebus quæsivit Iehovam, secundavit eum Deus.

6 Nam procedens oppugnavit Pelischthęos, & perrupit murum Gathi, & Murum Jabnes, & murum Aschdodi ; ædificavitque civitates in Aschdodæa, & in Pelischthæorum *regione*.

7 Et auxiliatus est ei Deus contra Pelischthæos, & contra Arabas qui habitabant in Guris planitie, & indigenas.

8 Dederunt quoque Hammonitæ munus Huzzijæ, adeo ut abiret nomen ejus usque ad ingressum Ægypti, quia confirmabat se summe.

9 Nam ædificavit Huzzija turres Jeruschalaimis ad portam anguli, & ad portam vallis, & ad Miktzoham, & firmavit eas.

10 Ædificavit etiam turres in deserto, & fodit cisternas multas tamin depresso loco quam in planitie, eo quod pecoris multum esset ipsi : & agricolæ ac vinitores in montibus, & in arvis, nam amator agriculturæ erat.

11 Erant autem Huzzijæ copiæ gerentium bellum, aptorum ad prodeundum in militiam turmatim pro numero recensionis eorum, *factæ* per Iehielem scribam & Mahasejam moderatorem ; commissæ manui Chananjæ ex principibus regis ;

12 Totus numerus primorum paternarum *familiarum* inter valentes robore, bis mille sexcentorum :

13 Quorum manui commissi copiarum militarium ter centies septies mille quingenti, gerentes bellum virtute militari, ad auxiliandum regi contra hostem.

14 Quibus paravit Huzzija pro toto exercitu scuta & spicula, galeasque, & loricas, & arcus ; usque ad lapides fundarum.

15 Fecit præterea Jeruschalaimis machinas ingeniosissime excogitatas, ut essent super turres & super angulos, ad jaculandum sagittis & lapidibus magnis : exivitque nomen ejus usque in longinquum, quia mirifice adjuvabatur, usque dum confirmatus esset.

16 Sed ubi confirmatus est, extulit se animus ejus usque adeo ut se corrumperet, & prævaricaretur contra IehovamDeum suum : ingressus enim est in templum Iehovæ, ut adoleret super altare suffitus.

17 Ingressus vero post eum Hazzarja sacerdos ; & cum eo sacerdotes Iehovæ octoginta robusti :

18 Obstiterunt Huzzijæ regi dicentes ei, non *est* tuum, ô Huzzija, adolere Jehovæ, sed sacerdotum filiorum Aharonis qui consecrati sunt ad adolendum : exi è sanctuario, nam prævaricatus es, neque futurum est tibi gloriæ à Jehova Deo.

19 Tum indignatus est Huzzija, habens in manu sua suffimentum ad adolendum : quumque indignaretur contra sacerdotes, lepra exorta est in fronte ejus coram ipsis sacerdotibus in domo Jehovæ ab altari suffitus.

20 Respiciens itaque ad eum Hazarja sacerdos primarius cum omnibus reliquis sacerdotibus, quod ecce esset leprosus in fronte sua, deturbaverunt eum inde : etiamque ipse impellebatur ad exeundum, quia plagi afficiebat eum Jehova.

21 Sic fuit Huzzija rex leprosus usque ad diem mortis suę, habitans in domo semota leprosus, quum abscissus esset à domo Jehovę : interea Jotham filius ejus præerat domui regis, judicans populum terrę.

22 Reliquas autem res Huzziiæ priores & posteriores, scripsit Jeschaja filius Amoti propheta.

23 Tandem occumbente Huzzija cum patribus suis, sepelierunt eum cum patribus ejus in agro sepulcrali qui *erat* regum, dicebant enim, leprosus est : & regnavit Jotham filius ejus pro eo.

CAP. XXVII. *Jotham piè regnat atque succedit F. Achaz.*

NAtus viginti quinque annos Jotham quum regnare inciperet, sexdecim annis regnavit Jeruschalaimis : cujus matri nomen Jeruscha filia Tzadoki.

2 Et fecit quod rectum *videtur* in oculis Iehovæ, omnino prout fecerat Huzzija pater ipsius, tantummodo non est ingressus templum Iehovæ : sed adhuc populus corrumpebant *se*.

3 Hic ædificavit portã domus Iehovę supremam ; & in muro clivi ædificavit plurimum.

4 Civitates etiam ædificavit in montanis Jehudę ; & in saltibus ædificavit palatia & turres.

5 Hic etiam pugnans contra regem Hammonitarum prævaluit eis ; ita ut darent ei Hammonitæ anno illo centum talenta argenti, & decies mille coros tritici, similiter hordei decies mille : hoc rependerunt ei Hammonitæ etiam anno secundo & tertio.

6 Ita

6 Itaque confirmavit ſe Iotham; quia compararat vias ſuas coram Iehova Deo ſuo.

7 Reliquæ autem res Iothami, & omnia bella ejus, viæque ejus; ecce ſunt ſcriptæ in libro regum Iiſraelis & Iehudæ.

8 Natus vigintiquinque annos erat quum regnare inciperet: & ſexdecim annis regnavit Ieruſchalaimis:

9 Quando occubuit Iotham cum patribus ſuis, & ſepeliverunt eum in civitate Davidis: ita regnavit Achaz filius ejus pro eo.

CAP. XXVIII. *Achaz impius rex variè affligitur, & inſuper auget impietatem.*

NAtus viginti annos Achaz quum ille regnare inciperet, ſexdecim annis regnavit Ieruſchalaimis: ſed non fecit quod rectum *videtur* in oculis Iehovæ, ſicut David pater ipſius.

2 Ambulavit enim in viis regum Iiſraelis, atque etiam fuſiles *imagines* fecit Bahalimis.

3 Præterea ipſe adoleuit in valle filii Hinnomi: & arſit filios ſuos igne, ſecundum abominationes gentium quas expulerat Iehova à facie Iiſraelitarum.

4 Et ſacrificabat ſtudioſe, adolebatque in excelſis, & in collibus, & ſub omni arbore virente.

5 Quam ob rem tradidit eum Iehova Deus ejus in manum regis Syrorum; qui percutientes eum captivam abduxerunt ab eo multitudinem magnam, quam deduxerunt in Darmaſcum: etiamque in manum regis Iiſraelitarum traditus eſt, ita ut percuteret eum percuſſione magna.

6 Interfecit enim Pekach filius Remaljæ ex Iehudæis centies vicies mille de uno, omnes robuſtos; eo quod dereliquiſſent Iehovam Deum majorum ſuorum.

7 Interfecit quoque Zicri potens Ephrajimita Maaſejam filium regis, & Hazrikam anteceſſorem domus ejus, atque Elkanam ſecundum à rege.

8 Itaque captivos ducebant Iiſraelitæ è cognatis ſuis ducenta millia mulierum, puerorum & puellarum, ac etiam prædam multam diripuerant ex eis: ducebantque iſta ſpolia in Schomronem:

9 Quum ibi exiſtens propheta Iehovæ Hoded nomine: prodiit ante exercitum illum qui veniebat in Schomronem, ac dixit eis, ecce propter iram Iehovæ Dei majorum veſtrorum æſtuantem contra Iehudæos, tradidit eos in manum veſtram: & interfeciſtis ex eis cum indignatione *quæ* ad cœlos uſque pertigit.

10 Et nunc filios Iehudæ & Ieruſchalaimorum cogitatis ſubjicere ut ſint ſervi & ancillæ vobis? an non penes vos, vos *inquam ſunt* duntaxat reatus contra Iehovam Deum veſtrum?

11 Quare nunc auſcultate mihi, & reſtituite hanc captivorum multitudinem, quam abducitis captivam à fratribus veſtris: nam æſtus iræ Iehovæ *exundaret* in vos.

12 Tunc ſurgentes homines è primoribus Ephrajimitarum, Hazarja filius Iehoſchanaris, Berecja filius Meſchillemothi, & Iechizkija filius Schallumi, & Hamaſa filius Chadſai, adverſus venientes ab illa militia:

13 Dixerunt eis, non eſtis adducturi hanc captivorum multitudinem huc, quia in reatum graviſſimum cederet nobis *quod* vos dicitis, ſuperaddendo peccatis noſtris & reatui noſtro: quia magnus reatus incumbit nobis, & æſtus iræ contra Iiſraelem.

14 Ita dereliquit expeditus quiſque multitudinem illam captivam & prædam ſuam, ante iſtos principes & totam congregationem.

15 Et ſurgentes homines, quidam qui ex preſſi fuerant nominatim prehenderunt multitudinem illam captivam, & omnes nudos eorum induerunt ex ipſa præda; quumque induiſſent & calceaſſent, cibumque & potum dediſſent atque unxiſſent eos, deduxerunt aſinis quemque labantem eorum, adduxeruntque eos Ierichuntem, *in* civitatem palmarum, juxta fratres eorum: deinde reverſi ſunt in Schomronem.

16 Tempore illo miſit rex Achaz ad reges Aſſyriæ, ut auxiliarentur ſibi.

17 Nam adhuc Edomæi venientes percuſſerant Iehudam, & abduxerunt captivos.

18 Peliſchthæi quoque irruerant in civitates depreſſi agri & meridianas Jehudæ; ceperantque Beth-Schemeſchum, & Ajalonem, & Gederothas, & Socuntem ac villas ejus, Thimnamque & villas ejus, Gimzuntem ac villas ejus, & habitabant illic.

19 Deprimebat enim Jehova Jehudam propter Achazum regem Iiſraelis: quia abſtraxerat Jehudam, ut omnino prævaricaretur contra Jehovam.

20 Veniens itaque ad eum Thilgath Pilneeſer rex Aſſyriæ; angustia affecit eum, non autem confirmavit eum.

21 Nam accipiens Achaz partem ex domo Jehovæ & domo regis ac principum; dedit regi Aſſyriæ, nec tamen fuit auxilio ei.

22 Quocunque autem tempore angustia afficiebat ipſum *Iehova*, pergebat prævaricari contra Jehovam: idem *erat* rex Achaz.

23 Sacrificavit enim diis Darmaſcenorum percutientium ipſum; dicens, quia dii regum Syriæ ſunt auxilio eis, illis ſacrificaturus ſum ut auxilientur mihi: at illi fuerunt *obices* in quos impingeret, ipſi & toti Iiſraeli.

24 Adeo ut congregans Achaz inſtrumenta domus Dei, truncaret inſtrumenta domus Dei, & occluderet fores domus Jehovæ, faceretque ſibi altaria in unoquoque angulo Jeruſchalaimis:

25 Etiam in ſingulis civitatibus Jehudæ faceret exceſſa ad adolendum diis alienis: ita provocavit Jehovam Deum majorum ſuorum.

26 Reliquæ autem res ejus, & omnes viæ ejus priores & poſteriores, ecce ſunt ſcriptæ in libro regum Jehudæ & Iiſraelis.

27 Denique quum occubuiſſet Achaz cum patribus ſuis, ſepeliverunt eum in ipſa civitate, Jeruſchalaimis, non enim intulerunt eum in ſepulcra regum Iiſraelis: regnavitque Jechizkija filius ejus pro eo.

CAP.

CAP. XXIX. *Jechizkija incipit reformationem.*

1 IEchizkija regnare cœpit natus viginti quinque annos, & viginti novem annis regnavit Jeruſchalaimis: cujus matri nomen Abija filia Zecarjæ.

2 Et fecit quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ; omnino prout fecerat David pater ejus.

3 Hic ipſo anno primo regni ſui, menſe primo, aperuit fores domus Jehovæ, & confirmavit ipſos *Sacerdotes*.

4 Juſſit enim convenire Sacerdotes & Levitas, & congregavit eos in platcam orientalem:

5 Ac dixit eis, auſcultate mihi, ô Levitæ: jam ſanctificate vos, & ſanctificate domum Jehovæ Dei majorum veſtrorum, & efferte quod ſeparandum eſt è ſancto.

6 Nam prævaricati ſunt patres noſtri, & facientes quod malum *videtur* in oculis Dei noſtri dereliquerunt eum: & avertentes faciem ſuam à tabernaculo Jehovæ oppoſuerunt cervicem:

7 Etiam occluſerunt fores porticus, extinxerunt que lucernas, & ſuffitum non adoleverunt: denique holocauſtum non obtulerunt in Sancto, Deo Jiſraelis.

8 Quamobrem fuit fervens ira Jehovæ contra Jehudam & Ieruſchalaima; adeo ut tradiderit eos commotioni, deſolationi & ſibilo, quemadmodum videtis oculis veſtris.

9 Nam ecce ceciderunt patres noſtri gladio; & filii noſtri, filiæque noſtræ, ac uxores noſtræ in captivitate *fuerunt* propter illud.

10 Nunc *eſt* mihi in animo pangendi fœdus cum Jehova Deo Jiſraelis, ut avertat ſe à nobis æſtus iræ ejus.

11 Filii mei, nunc ne erretis: vos enim elegit Jehova, ut ſtantes coram ipſo miniſtretis ipſi, & ut ſitis ipſi miniſtrantes & adolentes.

12 Tum ſurgentes hi Levitæ, Machat filius Hamaſai, & Joel filius Hazarjæ è poſteris Kehathitarum; ex Meraritis vero Kiſch filius Habdi, & Hazarja filius Iehalleleelis: atque è Gerſchonitis Joach filius Zimmæ: & Heden filius Joachi:

13 Et è filiis & Elitzaphanis, Schimri & Jehiel, ac è filiis Aſaphi, Zecarja & Matthanja:

14 E filiis quoque Hemanis Jechiel & Schimhi; & è filiis Jeduthunis Schemaja & Huzziel:

15 Congregarunt cognatos ſuos & ſanctificaverunt ſe, veneruntque ſecundum præceptum regis ex verbis Jehovæ, ad purgandum domum Jehovæ.

16 Nam ingreſſi Sacerdotes in interiorem partem domus Jehovæ ad purgandum, extulerunt omnem immunditiem, quam invenerant in templo Jehovæ, in atrium domus Jehovæ: recipiebant vero Levitæ expordam in torrentem Kidroris foras.

17 Cœperant autem primo *die* menſis primi ſanctificare; & die octavo ejuſdem menſis ingreſſi porticum Jehovæ, ſanctificaverunt domum Jehovæ diebus octo: ita ut die ſextodecimo menſis primi abſolverint.

18 Tum venientes intro ad Jechizkijam regem, dixerunt, purgavimus totam domum Jehovæ, & altare holocauſti cum omnibus inſtrumentis ejus, & menſam diſpoſitionis cum omnibus inſtrumentis ejus:

19 Denique omnia inſtrumenta illa quæ abjecerat rex Achaz quum regnaret prævaricatione ſua, comparavimus & ſanctificavimus; ecce autem ſunt ante altare Jehovæ.

20 Itaque mane ſurgens Jehizkija rex congregavit præfectos civitati; & aſcendit in domum Jehovæ.

21 Quumque adduxiſſent juvencos ſeptem, & arietes ſeptem, agnoſque ſeptem, & hircos lactentes ſeptem in peccatum pro regno, & pro ſanctuario, ac pro Jehuda: edixit filiis Aharonis ſacerdotibus, ut offerrent in altari Iehovæ,

22 Tum jugularunt boves, & accipientes ſacerdotes illorum ſanguinem inſperſerunt in ipſum altare: ſimiliter jugulantes arietes inſperſerunt illorum ſanguinem in altare, & jugulantes agnos inſperſerunt illorum ſanguinem in altare.

23 Poſtremo admoverunt hircos peccati ante regem, & congregationem; qui manibus ſuis nixi ſunt eis.

24 Jugulanteſque eos ſacerdotes expiaverunt ſanguine eorum in altari, ad expiationem faciendam pro toto Jiſraele: quia toti Jiſraeli indixerat rex holocauſtum & peccatum illud.

25 Reſtituerat autem Levitas *in* domo Jehovæ cum cymbalis, cum nabliis, & cum citharis, ex præcepto Davidis, & Gadis videntis regii, & Nathanis prophetæ: nam à Jehova præceptum illud erat per prophetas ejus.

26 Itaque adſtantibus Levitis cum inſtrumentis Davidis, ſacerdotibus verocum tubis:

27 Edixit Chizkija ut offerrent holocauſtum in altari: & quo tempore cœpit holocauſtum, cœpit muſica Iehovæ cum ipſis tubis, idque cum canticis traditis & inſtrumentis Davidis regis Jiſraelis.

28 Interea tota congregatio incurvabant ſeſe, quum muſici canerent & tubicines tubis clangerent: omnia hæc, uſque dum abſolutum eſſet holocauſtum.

29 Quum autem abſolviſſent offerre; procidentes rex, & omnes qui præſentes erant cum eo, incurvaverunt ſe *adorantes*:

30 Edixitque Iechizkija rex & principes Levitis, ut laudarent Iehovam verbis Davidis & Aſaphi videntis: qui cum laudaſſent, dum agitaretur lætitia illa, inclinato vertice incurvaverunt ſe *honorem exhibentes*.

31 Tunc loquutus Iechizkija dixit, jam conſecraſtis miniſtrium veſtrum Iehovæ accedite & adducite ſacrificia & euchariſtica in domum Iehovæ: adduxerunt itaque congregatio illa ſacrificia & euchariſtica, & omnis voluntarius animo holocauſta:

32 Adeo ut eſſet numerus holocauſtorum quæ adduxerunt congregatio; bovum ſeptuaginta, arietum centum, agnorum ducentorum: ad holocauſtum Iehovæ omniæ hæc:

33 Aliorum autem conſecratorum: bovum ſexcentorum, & pecudum ter mille.

34 Verum

34 Veruntamen ſacerdotes erant pauciores, neque poterant nudare *pelles* omnia illa holocauſta: quare confirmarunt eos cognati eorum Levitæ, donec abſolutum eſſet illud opus, & donec ſanctificaſſent ſe reliqui ſacerdotes, nam Levitæ rectiores *fuerant* animo ad ſanctificandum ſe ſacerdotibus.

35 Nam etiam imponendum erat copioſe de adipibus euchariſticorum, & de libaminibus præter illa holocauſta ita conſtitutus eſt cultus domus Iehovæ.

36 Lætatuſque eſt Jechizkija totuſque populus, de *eo* quod reſtituerat Deus populo: nam repente fuerat hæc res.

CAP. XXX. *Iechizkija continuat reformationem.*

DEinde miſit Iechizkija per totum Iiſraelem & Iehudam, & etiam faſciculos literarum ſcripſit ad Ephrajimitas & Menaſchitas, ut venirent in domum Iehovæ Jeruſchalaima; ad celebrandum Paſcha Iehovæ Deo Jiſraelis.

2 Nam inierat conſilium rex & principes ejus cum tota congregatione Jeruſchalaimis, de celebrando Paſchate menſe ſecundo:

3 Non enim potuerant celebrare illud tempore eodem: quum ſacerdotes non ſanctificaſſent ſe ad ſufficientem numerum, & populus non congregaſſent ſe Jeruſchalaima.

4 Quumque recta videretur hæc res in oculis regis, & in oculis totius congregationis illius:

5 Conſtituerant rem *hanc* ut promulgarent per totum Jiſraelem à Beer-Schebaho Danem uſque, ut venirent celebratum Paſcha Iehovæ Deo Jiſraelis, Jeruſchalaima, nam jam diu non celebraverant ex præſcripto.

6 Abiverunt itaque curſores cum faſciculis literarum à rege & principibus per totum Jiſraelem, & Iehudam, & ex præcepto regis dicebant, filii Jiſraelis, convertimini ad Iehovam Deum Abrahami, Jitzchaki & Jiſraelis, ut convertat ſe ad reliquias, quæ reliquæ factæ ſunt vobis è manu regum Aſſyriæ:

7 Neque eſtote ut patres veſtri, & ut fratres veſtri, qui prævaricati ſunt contra Iehovam Deum majorum ſuorum: quos tradidit deſolationi, quemadmodum videtis.

8 Nunc ne obduratote cervices veſtras, ut patres veſtri: cedite manum Iehovæ, & ingreſſi ſanctuarium ejus, quod ſanctificavit in ſeculum, colite Iehovam Deum veſtrum, ut avertat ſe à vobis æſtus iræ ejus.

9 Nam converſis vobis ad Iehovam, fratres veſtri & filii veſtri conſequentur miſericordiam coram illis, qui captivos detinent ipſos, adeo ut revertantur in terram hanc: nam gratioſus & miſericors *eſt* Iehova Deus veſter; neque avertet faciem à vobis, ſi convertamini ad ipſum.

10 Quum autem curſores illi tranſirent de civitate in civitatem per regionem Ephrajimi, & Menaſchis, ac Zebulunem uſque, deridebant eos ac ſubſannabant eos.

11 Veruntamen quidam ex Aſchere, & Menaſche, & è Zebulune; deprimentes ſe, venerunt Jeruſchalaima.

12 Etiam in Judæis erat manus Dei, indens eis animum unum; ad faciendum præceptum regis, ac principum ex verbo Jehovæ.

13 Et congregati ſunt Jeruſchalaima populus multus ad celebrandum feſtum azymorum menſe ſecundo, congregatio quamplurima.

14 Qui ſurgentes amoverunt altaria quæ erant Jeruſchalaimis; & omnes aras thuraarias amoventes, projecerunt in torrentem Kidronis.

15 Deinde jugularunt Paſcha quarto decimo *die* menſis ſecundi: quum reliqui Sacerdotes & Levitæ rubore ſuffuſi ſanctificaſſent ſe, & obtulerunt holocauſta *in* domo Jehovæ.

16 Ita ſteterunt in ſtatione ſua ſecundum officium ſuum ex lege Moſchis viri Dei, Sacerdotes ſpargentes ſanguinem *acceptum* è manu Levitarum.

17 Quia multitudo in eo cœtu *erat* qui non ſanctificaverant ſe: ideo Levitæ incumbebant jugulationi Paſchatum pro omni immundo, ad ſanctificandum *ea* Jehovæ.

18 Nam magna pars illius populi, multitudo ex Ephrajimo & Menaſche, Iſſacare & Zebulune non mundaverant ſe quum comederent Paſcha, ſecus quam præſcriptum eſt: ſed oravit Jechizkija pro eis dicendo, Jehova optimus expiationem faciat pro *eo*,

19 Quiſquis animum ſuum comparaverit ad quærendum Deum Jehovam, Deum majorum ſuorum: quamvis non *ſit* prout mundicies ſacra *poſtulat*.

20 Et auſcultans Jehova Jechizkijæ, curavit populum.

21 Itaque celebrarunt Jiſraelitæ qui præſentes erant Jeruſchalaimis, feſtum azymorum ſeptem diebus cum lætitia magna: laudabantque Jehovâ de die in diem Levitæ ac Sacerdotes *inſtrumentis concinentibus* robur Jehovæ.

22 Loquutus enim fuerat Jechizkija quæ erant cordi omnibus Levitis, informantibus in intelligentia ejus quod *videtur* bonum Jehovæ: ideo comederunt ſtato illo tempore ſeptē diebus, ſacrificantes ſacrificia euchariſtica, & confitentes Jehovæ Deo majorum ſuorum.

23 Quumque conſilium iniviſſent tota congregatio illa de celebrandis ſeptem diebus aliis; celebrarunt ſeptem dies *cum* lætitia.

24 Nam Chizkija rex Jehudæ obtulit congregationi mille juvencos, & ſepties mille pecudes, & principes obtulerunt congregationi juvencos mille, pecudeſq; decies millea ſe vero ſanctificaverant Sacerdotes copioſe.

25 Ita lætati ſunt tota congregatio Jehudæ & Sacerdotes ac Levitæ, totaque congregatio eorum qui venerant ex Jiſraele, tam peregrini qui venerant è terra Jiſraelis, quam habitantes in Jehuda.

26 Fuitque lætitia magna Jeruſchalaimis: quia inde à diebus Schelomonis filii Davidis regis Jiſraelis, hujuſmodi non *fuerat* Jeruſchalaimis.

27 Denique ſurgentes Sacerdotes Levitici benedixerunt populo, & exaudita eſt vox eorum; pervenit enim oratio eorum in habitaculum ſanctum illius, in cœlum.

CAP. XXXI. *Jechizkija absolvit reformationem.*

QUum autem absolvissent omnia ista, egressi sunt omnes Israelitæ qui præsentes fuerant, per civitates Jehudæ, & fregerunt statuas, & succiderunt lucos, destruxerruntque excelsa ac altaria è toto Jehuda & Binjamine, etiam *per* Ephrajimum & Menasschen, usque dum absolvissent: deinde reversi sunt omnes Israelitæ quisque in possessionem suam per civitates suas.

2 Restituit vero Jechizkija distributiones Sacerdotum ac Levitarum per distributiones eorum, quemque secundum ministerium ipsius, Sacerdotes & Levitas, in holocausta & in eucharistica; ad ministrandum, & ad celebrandum, atque ad laudandum in portis castrorum Jehovæ.

3 Portionem quoque regis è facultatibus suis ad quæque holocausta, ad holocausta matutina & vespertina, & holocausta pro sabbathis, ac pro noviluniis, & pro solennitatibus: ut præscriptum est lege Jehovæ.

4 Similiter edixit populo, habitatoribus Jerusschalaimorum, ut darent portionem Sacerdotum & Levitarum; ut confirmarent se in lege Jehovæ *exsequenda*.

5 Tum simulac erupit hoc verbum, plurimas contulerunt Israelitæ primitias frumenti, musti, oleique ac palmæ, denique omnis proventus agri; decimas quoque omnium copiose attulerunt.

6 Filii quoque Israelis & Jehudæ qui habitabant in civitatibus Jehudæ; ipsi etiam decimas armenti & gregis, & decimas sacras, *id est*, sacratas Jehovæ Deo ipsorum: asserentes deposuerunt acervatim.

7 Mense tertio cœperunt acervorum illotum fundamenta ponere: mense vero septimo absolverunt.

8 Quumque venientes Jechizkija & principes vidissent acervos illos; benedixerunt Jehovæ & populo ejus Israeli.

9 Percunctatusque est Jechizkija Sacerdotes & Levitas de illis acervis.

10 Alloquens vero eum Hazarja Sacerdos primarius in familia Tzadokij dixit, ex quo cœptum est istam oblationem afferre in domum Jehovæ, comedimus & saturati sumus, ac supersit quam plurimum: quia Jehova benedixit populo suo, ita ut quod supersit *sit* multitudo hæc.

11 Quapropter edixit Jechizkija, ut compararent cellas in domo Jehovæ; & comparrarunt.

12 Quo inferebant oblationem illam, & decimas, & res consecratas constanter: præerantque illis antecessor Conanja Levita, & Schimbi frater ejus secundus ab eo:

13 Jechiel vero & Hazarja, & Nachath, & Masael, & Jerimoth, & Jozabad, & Eliel, & Jsmacja, & Machath, ac Benaja; præfecti *erant* sub manu Conaniæ & Schimbi fratris ejus, institutione Jechizkijæ regis, & Hazarjæ antecessoris domus Dei.

14 Kore vero filius Jimnæ Levitæ janitor versus orientem, præerat voluntariis oblationibus Dei, ut distribueret oblationem Jehovæ, & res sanctas sanctarum.

15 Ad manum autem ejus, Heden, & Minjamin, & Jeschuah, ac Schemaja, Amarja, & Schecanja per civitates sacerdotum in statu munere; dando cognatis suis per distributiones tam magno quam parvo,

16 (Præter generis ipsorum mares, à nato tres annos & deinceps) omni ingredienti domum Jehovæ ad officium diurnum; pro ministerio eorum in observationibus eorum, secundum distributiones eorum:

17 Et cum recensione generis sacerdotum per familias paternas eorum, etiam Levitis à nato viginti annos, & deinceps; in observationibus eorum per distributiones eorum:

18 Etiam generi ipsorum in omnes parvulos eorum, uxores eorum, filiosq; eorum ac filias eorum toti congregationi: quum in statu munere suo rerum sanctarum sanctificassent se.

19 Tum posteris Aharonis sacerdotibus per agros suburbanos civitatum eorum, in unaquaque civitate *præerant* homines, qui expressi sunt nominibus, ad dandum portiones cuique mari inter sacerdotes, similiter singulis recensitis genere inter Levitas.

20 Itaque fecit talia Jechizkija in toto Jehuda: fecitque quod bonum, & rectum, statumque *videtur* cum Jehova Deo suo.

21 In omni vero opere quod cœperatis ministerio domus Dei, & in lege ac in præcepto, quærendo Deum suum; ex toto animo suo exercuit se, & secundatus est.

CAP. XXXII. *Jechizkija agrotat, & sanationem impetrat: peccat & resipiscit.*

POst res istas & firmam constitutionem earum, venit Sancherib rex Assyriæ; & invadens Jehudam castra ponebat contra civitates ejus munitas, cogitans illas discindendo sibi adjungere.

2 Videns autem Jechizkija adveniſſe Sancheribum; & faciem ejus *obversam esse* ad oppugnandum Jerusschalaima:

3 Iniit consilium cum principibus suis & dynastis suis, de obturandis aquis fontium qui *erant* extra civitatem; & auxilio fuerunt ei.

4 Nam congregantes se populus multus obturarunt omnes illos fontes, & torrentem inundantem per medium regionis, dicendo; cur venientes reges Assyriæ invenirent aquas multas.

5 Præterea confirmans se, exstruxit totum murum illum perruptum, quem perduxit usque ad turres, foris vero murum alterum, & confirmavit munitionem civitatem Davidis: paravitque missilia copiose & scuta.

6 Et impositis præfectos militares populo: congregatisque eis ad se in plateam portæ civitatis, loquutus est quæ erant eis cordi, dicendo:

7 Confirmamini & fortes estote: ne timete, neque consternamini metu regis Assyriæ, & metu totius multitudinis quæ *est* cum eo, nam nobiscum major *est*, quam cum eo.

8 Cum eo *est* brachium carneum, nobiscum vero Jehova Deus noster ad auxiliandum

bis & ad gerendum bella noſtra : ſic innixi ſunt populus verbis Jechizkiję regis Jehudę.

9 Poſtea miſit Sancherib rex Aſſyriæ ſervos ſuos Jeruſchalaima, dum ipſe obſideret Lacischum, & totus dominatus ejus cum ipſo; ad Jechizkijam regem Jehudę, & ad omnes Jehudæos qui *erant* Jeruſchalaimis, ut dicerent :

10 Sic ait Sancherib rex Aſſyriæ ; cui rei confiditis, quod deſidetis in munitione, Jeruſchalaimis ?

11 Annon Jechizkija incitat vos, ut exponat vos morti per famen & per ſitim, dicendo; Jehova Deus noſter eripiet nos è manu regis Aſſyriæ ?

12 Annon ipſe Jechizkija abſtulit excelſa ejus & altaria ejus? edixitque Jehudæ & Jeruſchalaimis dicendo, coram altari unico incurvatote vos, & in eo adoletote ?

13 An neſcitis quid fecerim ego & majores mei omnibus populis terrarum ? an ullo modo potuerunt dii gentium terrarum eripere terram ſuam è manu mea ?

14 Quis fuit inter omnes deos gentium illarum quas internecioni devoverunt majores mei, qui potuerit eripere populum ſuum è manu mea ? ut poſſit Deus veſter eripere vos è manu mea ?

15 Nunc itaque ne ſeducat vos Chizkija, neque incitet vos *incitatione* hujuſmodi, neq; credite ei, nam non poteſt ullus Deus ullius gentis aut regni eripere populum ſuum è manu mea, ut è manu majorum meorum: quanto minus dii veſtri eripient vos è manu mea ?

16 Amplius etiam loquuti ſunt ſervi illius contra Jehovam Deum ipſum : & contra Jechizkijam ſervum ejus.

17 Etiam literas ſcripſerat ad probro afficiendum Jehovam Deum Jiſraelis; & ad obloquendum ei dicendo, ſicut dii gentium terrarum, qui non eripuerunt populum ſuum è manu mea, ſic non eſt erepturus Deus Jechizkijæ populum ſuum è manu mea.

18 Quæ proclamabant voce magna Judaice populo Jeruſchalaimorum qui *erat* ſuper murum, ad metum incutiendum eis, & ad turbandum eos, ut caperent civitatem.

19 Ita loquuti ſunt de Deo Jeruſchalaimorum, ut de diis populorum terræ, opere manuum hominis.

20 Oravit vero Jechizkija rex, & Jeſchaja filius Amotzi propheta propter iſta, & clamaverunt cœlum *verſus*.

21 Quapropter mittens Jehova angelum, exſcidit omnem valentem robore & antecеſſorem ac principem in caſtris regis Aſſyriæ : qui reverſus eſt cum pudore vultus in terram ſuam, ubi ingreſſum ædem Dei ſui, egreſſi è viſceribus ejus *filii* proſtraverunt eum gladio.

22 Ita ſervavit Jehova Jechizkijam & habitatores Jeruſchalaimorum è manu Sancheribi regis Aſſyriæ, & è manu omnium : deduxitque eos *liberatos* undequaque :

23 Adeo ut multi afferrent munus Jehovæ Jeruſchalaima, & res pretio ſas Jechizkijæ regi Jehudæ ; nam elatus erat ante oculos omnium gentium poſtea.

24 Diebus illis ægrotavit Jechizkija lethaliter : quapropter oravit Jehovam, qui alloquens eum prodigium edidit ei.

25 At non pro beneficio erga ſe rependit Jechizkija, nam extulit ſe animus ejus : quapropter fuit contra eum fervens ira, & contra Jehudam ac Jeruſchalaima.

26 Sed quum ſe depreſſiſſet Jechizkija pro elatione animi ſui, ipſe & habitatores Jeruſchalaimorum ; non obvenit eis fervens ira Jehovæ diebus Jechizkijæ.

27 Erat enim Jechizkijæ divitiarum & honoris quamplurimum : theſauroſque comparaverat ſibi ad argentum & ad aurum & ad lapides pretioſos, & ad aromata, & ad ſcuta, ac ad omnia inſtrumenta deſiderabilia.

28 Apothecas quoque ad proventum, muſti ac olei, & ſtabula ad omnia jumenta, & greges per ſtabula.

29 Civitates etiam curaverat ſibi, & poſſeſſionem gregum ac armentorum copioſe : dederat enim ei Deus facultates multas valde.

30 Et ipſe Jechizkija obturaverat alveum aquæ Gichonis ſuperiorem, quam recta deduxerat inferne ad occidentem civitati Davidis : denique ſecundatus fuerat Jechizkija in toto opere ſuo.

31 Itaque *agentem* cum oratoribus principum Babyloniæ, qui miſerant ad eum ut inquirerent de prodigio illo ; quod fuerat in terra, dereliquit eum Deus : tentando eum, ut experiretur quicquid erat ei in animo.

32 Reliquæ autem rex Jechizkijæ & benignitates ejus : ecce ſunt ſcriptæ in viſione Jeſchajæ filii Amotzi prophetæ, præter librum regum Jehudæ & Jiſraelis.

33 Tandem quum occubuiſſet Jechizkija cum patribus ſuis, ſepelientes eum in ſuperiore parte ſepulcrorum poſterorum Davidis, honore affecerunt eum in morte ejus totus Jehuda & habitatores Jeruſchalaimorum : regnavitque Menaſche filius ejus pro eo.

CAP. XXXIII. *Menaſches ſpeculum peccatoris magni & ſeriò reſipiſcentis.*

NAtus duodecim annos Menaſche, quum regnare inciperet, quinquaginta quinque annis regnavit Jeruſchalaimis.

2 Qui fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ ; ſecundum abominationes illarum gentium, quas expulerat Jehova à conſpectu Jiſraelitarum.

3 Nam rurſus ædificavit excelſa quę demolitus fuerat Jechizkija pater ipſius, & erexit altaria Bahalimis, fecitque lucos, & incurvans ſe toti exercitui cœlorum, coluit eos.

4 Etiam exſtruxit altaria in domo Jehovæ ; de qua dixerat Jehova, Jeruſchalaimis erit nomen meum in ſeculum :

5 Exſtruxit, inquam, altaria toti exercitui cœlorum; in duobus atriis domus Jehovæ.

6 Præterea idem traduxit filios ſuos per ignem in valle filii Hinnoni, & divinationibus, & conjectationibus, & præſtigiis uſus eſt, inſtituitque pythonem & ariolos : plurimum fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, provocando eum.

7 Et collocavit ſculptile, ſimulacrum quod paraverat, in domo Dei; de qua dixerat Deus Davidi & Schelomoni filio ejus, in domo hac & Jeruſchalaimis, quæ elegi præ omnibus *locis* tribuum Iſraelis, collocabo nomen meum in ſeculum;

8 Neq; deinceps amovebo pedem Iſraelitarum ab hac terra, quam conſtitui majoribus veſtris: ſi modo obſervantes fecerint quæcunque præcepero eis, ſecundum totam legem, & ſtatuta ac judicia *edita* per Moſchen.

9 Itaque fecit Menaſche ut aberrarent Jehuda & habitatores Jeruſchalaimorum; faciendo malum amplius quã gentes quas perdiderat Iehova à conſpectu Iiſraelitarum.

10 Et quamvis alloqueretur Iehova Menaſchen & populum ejus, non tamen attenderunt.

11 Quam ob rem adduxit Iehova contra eos principes exercitus qui *erat* regi Aſſyriæ, & ceperunt Menaſchen in ſpinis quibuſdam; quem vincientes chalybæis duobus vinculis deduxerunt Babylonem.

12 Ubi quum anguſtia afficeret eum, deprecatus eſt faciem Iehovæ Dei ſui, depreſſitque ſe valde coram Deo majorum ſuorum.

13 Poſtquam autem oraſſet eum, exoratus ei exaudivit deprecationem ejus, reduxitque eum Ieruſchalaima in regnum ipſius: ita agnovit Menaſche Iehovam eſſe Deum.

14 Poſtea autem ædificavit murum exteriorem civitati Davidis *ad* occidentem Gichonis, ab ipſo torrente uſque ad ingreſſum per portam piſcium, quem circumduxit clivo, extollens eum valde: ac præpoſuit præfectos copiarum omnibus civitatibus munitis in Jehuda.

15 Et amovens deos alienigenarum, & ſimulacrum illud à domo Jehovæ, omniaque altaria quę exſtruxerat in monte domus Jehovæ & Jeruſchalaimis: projecit extra civitatem.

16 Comparavit vero altare Jehovæ, ſacrificans in eo ſacrificia euchariſtica & laudis; ac edixit Jehudæ ut coleret Jehovam Deum Iiſraelis.

17 Sed adhuc populus ſacrificabant in excelſis; veruntamen Jehovæ Deo ſuo.

18 Reliquæ autem res Menaſchis, uſque ad orationem ejus ad Deum ſuum; verbaque videntium qui alloquuti ſunt eum in nomine Jehovæ Dei Iiſraelis: ecce ſunt inter verba regum Iiſraelis.

19 Oratio autem ejus, quum exoratus eſt illi Deus, & totum peccatum ejus, ac prævaricatio ejus, & loca in quibus exſtruxit excelſa, ac conſtituit lucos, & ſculptilia, antequam ſe deprimeret: ecce ſunt ſcripta inter verba Chozai.

20 Tandem occubuit Menaſche cum patribus ſuis, & ſepeliverunt eum in domo ejus: regnavitque Amon filius ejus pro eo.

21 Natus viginti duos annos Amon, quum regnare inciperet; duobus annis regnavit Jeruſchalaimis.

22 Qui fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, quemadmodum fecerat Menaſche pater ipſius: nam omnibus ſculptilibus quę fecerat Menaſche pater ipſius, ſacrificabat Amon, & colebat ea.

23 Sed non depreſſit ſe coram Jehova ſicut depreſſerat ſe Menaſche pater ipſius: quin ipſe Amon auxit reatum.

24 Conſpiraverunt autem contra eum ſervi ejus, & morte affecerunt eum in domo ejus.

25 Percuſſerunt vero populus regionis, omnes qui conſpiraverant contra regem Amonem: & regem conſtituerunt populus regionis Joſchijam filium ejus pro eo.

CAP. XXXIV. *Joſchija ideaboni principis.*

NAtus octo annos Joſchija, quum regnare inciperet; uno & triginta annis regnavit Jeruſchalaimis.

2 Qui fecit quod rectum *videtur* in oculis Jehovę, ambulans in viis Davidis patris ſui, neque recedens dextrorſum aut ſiniſtrorſum.

3 Nam octavo anno regni ſui, quum eſſet adhuc puer, cœpit quærere Deum Davidis patris ſui: duodecimo autem anno cœpit mundare Jehudam & Jeruſchalaima ab excelſis, & lucis, ſculptilibuſque ac fuſilibus.

4 Deſtruebant enim coram eo altaria Bahalimorum, & ſubdiales ſtatuas, quæ impoſitæ erant eis ſuccidit: & lucos ſculptiliaque ac fuſilia perfringens & comminuens, ſparſit in ſuperficiem ſepulcrorum *hominum* qui ſacrificaverant in eis.

5 Oſſa vero Sacerdotum combuſſit ſuper altaria illorum: ſic mundavit Jehudam & Jeruſchalaima.

6 Etiam in civitatibus Menaſchis, & Ephrajimi, ac Schimhonis uſque ad Naphthali, rutris ipſorum circumquaque.

7 Quumque demolitus eſſet altaria illa, & lucos ſculptiliaque contudiſſet comminuendo, omneſque ſubdiales ſtatuas ſuccidiſſet per totam terram Iiſraelis, reverſus eſt Jeruſchalaima.

8 Anno autem decimo octavo quo regnabat, purgando regionem & domum: miſit Schaphanem filium Arzaljæ, & Mahaſejam præfectum civitati, & Joachum filium Joachazi à memoria, ad confirmandum domum Jehovæ Dei ſui.

9 Qui quum veniſſent ad Chilkijam Sacerdotem ſummum, tradiderunt pecuniam inferendam *in* domum Dei, quam collegerant è manu Menaſchitharum, & Ephrajimitarum, & à toto reſiduo Iiſraelis, atque à toto Jehuda & Binjamine, *tradiderunt* Levitæ cuſtodes liminis: quando fuerant reverſi Jeruſchalaima.

10 Tradebant autem in manum curatorum operis, qui præpoſiti erant in domo Jehovę: hi vero tradebant illam opificibus, qui operabantur in domo Jehovæ ad curandum labem, & ad confirmandum domum.

11 Tradebant enim fabris & ſtructoribus ad comparandum lapides cęduos, & ligna ad catenationes; etiam ad contabulandum domos quas perdiderant reges Jehudæ.

12 Homines vero illi agebant fide in illo opere, nempe præpoſiti illis *opificibus* Jachath & Hobadja Levitæ ex Meraritis, & Zecarja

ac Melchullam è posteris Kehathitarum dum præessent: quorum Levitarum quisque doctor erat in instrumentorum musicorum *tractatione*.

13 At bajulis (nam præerant *Levitæ* omnibus opificibus utrique ministerio) ex Levitis quoque iisque janitoribus præerant scribæ & moderatores.

14 Quumque proferrent pecuniam illam illatam *in* domum Jehovæ; invenit Chilkija Sacerdos librum legis Jehovæ, *traditum* per Moschen.

15 Et loquutus Chilkija dixit Schaphani scribæ, librum hunc legis inveni in domo Jehovæ: tradiditque Chilkija ipsum librum Schaphani.

16 Itaque afferens Schaphan librum illum ad regem, quum adhuc referret regi verbum, dicendo; quicquid traditum est in manum servorum tuorum faciunt.

17 Nam constantes pecuniam inventam in domo Jehovæ, tradiderunt eam in manum præpositorum, & in manum opificum:

18 Indicavit Schaphan scriba regi dicendo; *librum* dedit mihi Chilkija sacerdos: legitque ex eo Schaphan coram rege.

19 Quamobrem fuit audiente rege verba illa legis; ut laceraret vestimenta sua.

20 Præcepitque rex Chilkijæ, & Achikamo filio Schaphanis, ac Abdont filio Micæ, & Schaphani scribæ, atque Hasajæ servo regis, dicendo:

21 Ite consulite Jehovam pro me, & pro reliquo in Israele & Iehuda super verbis libri hujus qui inventus est: nam magnus *est* æstus iræ Jehovæ, quæ effusa est in nos, eo quod non observarunt patres nostri verbum Jehovæ, ut facerent omnino prout præscriptum est in libro hoc.

22 Itaque abiit Chilkija & qui *erant* regis, ad Chuldam prophetissam uxorem Schallumi filii Thokehathi filii Chasiæ vestiarii, ea enim habitabat Ieruschalaimis in parte secunda *ab eo*: & alloquuti sunt eam *verbis* ejusmodi.

23 Quæ dixit eis, sic ait Iehova Deus Israelis; dicite viro illi qui misit vos ad me:

24 Sic ait Iehova; ecce inducturus sum malum contra locum hunc, & contra habitatores ejus; omnes exsecrationes scriptas in libro illo quem legerunt coram rege Iehudæ:

25 Propterea quod dereliquerunt me; & adoleverunt diis alienis, ut irritarent me omnibus operibus manuum suarum: ideo effusa manebit æstuans ira mea in locum hunc, & non extinguetur.

26 De rege vero Iehudæ qui misit vos ad consulendum Iehovam, sic dicitote ei: sic Iehova Deus Israelis: *tu* qui audivisti verba ista:

27 Quia mollitus est animus tuus, & depressisti te à facie Dei, quum audivisses verba ejus contra locum hunc & contra habitatores ejus, deprimens te coram me, laceraltí vestimenta tua, ac flevisti coram me: ideo etiam ego exaudivi, dictum Iehovæ.

28 Ecce ego faciam ut aggregeris ad patres tuos, & aggregeris ad sepulcra tua *in* pace, ut non videant oculi tui totum istud malum quod ego in ducturus sum contra locum hunc, & contra habitatores ejus qui retulerunt regi rem.

29 Quum itaque misisset rex; & congregasset omnes seniores Iehudæ & Ieruschalaimorum:

30 Ascendit rex *in* domum Iehovæ, omnesque viri Iehudæ, & habitatores Ieruschalaimorum, cum Sacerdotes & Levitæ, tum totus populus a maximo usque ad minimum, & legit *ipsis* audientibus omnia verba libri fœderis, qui inventus fuerat *in* domo Iehovæ.

31 Deinde stans rex in statione sua; pepigit fœdus ipsum coram Iehova, se sequuturum Iehovam, & observaturum præcepta ejus testimoniaque ejus, & statuta ejus ex toto corde suo, & ex toto animo suo, præstando verba fœderis illius, quæ scripta sunt in libro illo.

32 Stiterat autem quemque qui inventus est Ieruschalaimis, & in Binjamine; ut facerent habitatores Jeruschalaimorum secundum fœdus Dei, Dei majorum suorum.

33 Tunc amovit Joschija omnes abominationes ex omnibus regionibus, quæ *erant* Jisraelitarum; & adduxit quemque inventum in Jisraele, ad colendum Jehovam Deum ipsorum: omnibus diebus ejus non recesserunt à sequendo Jehova Deo majorum suorum.

CAP. XXXV. *Ioschija exorbitat, & idem punitur divinitus.*

CElebravit autem Joschija Jeruschalaimis Pascha Jehovæ; jugulaveruntque Pascha quartodecimo *die* mensis primi.

2 Et constituens Sacerdotes in custodiis suis confirmavit eos in ministerio domus Jehovæ:

3 Edixit vero Levitis præparantibus pro toto Iisraele *res* sanctas Jehovæ, ponite *eas* coram arca sancta in ista domo, quam ædificavit Schelomo filius Davidis rex Jisraelis, non incumbit vobis onus deportandi humero: Nunc servite Jehovæ Deo vestro, & populo ejus Jisraeli.

4 Et præparate per familias paternas vestras, secundum distributiones vestras; ex præscripto Davidis regis Jisraelis, & ex scripto Schelomonis filii ejus:

5 Et assistite in sancto classibus familiarum paternarum, fratribus vestris popularibus; prout *est* partitio *cujusque* familiæ paternæ Levitarum.

6 Ita jugulate Pascha: quumq; sanctificaveritis vos, præparate pro fratribus vestris, facientes secundum verbum Jehovæ per Moschen.

7 Obtulit autem Joschija popularibus ex grege agnorum & hœdorum lactantium quosque in sacrificia Paschalia, secundum omnia quæ præsto erant, ad numerum tricies mille, & armentalia ter mille: hæc de facultatibus regis.

8 Similiter principes ejus pro liberalitate, populo suo, Sacerdotibus, & Levitis obtulerunt: Chilkija *quidem*, & Zecarja, & Jechiel antecessores domus Dei Sacerdotibus dede-

runt in ſacrificia Paſchalia bis mille ſexcentas *pecudes*, & armentalia trecenta.

9 Conanja vero cum Schemanja & Nethaneele cum fratribus ſuis, Chaſchabja quoque, & Jehiel, ac Jozabad principes Levitarum obtulerunt Levitis in ſacrificia paſchalia, quinquies mille *pecudes*, & armentalia quingẽta.

10 Itaq; præparato hoc cultu, ſteterunt Sacerdotes in ſtatione ſua, & Levitæ per diſtributiones ſuas, ſecundum præceptum regis.

11 Jugulantibus autem illis Paſcha, Sacerdotes ſpargebant *ſanguinem effuſum* manu illorum, & Levitæ nudabant *pelle*:

12 Et amovebant quod abſumendum erat oblaturi Jehovæ, ut redderent illa claſſibus familiæ paternæ *cujuſque*, popularibus ſuis, ſicut præſcriptum eſt in libro Moſchis: ſimilter quoque de bobus.

13 Tum coquebant Paſcha igne pro ritu: reliqua vero ſacra coquebant in ollis, & in lebetibus, & in gabatis, quũ celeriter tranſmiſſent ad omnes populares *ſacrificia ipſorum*.

14 Poſtmodum præparaverunt ſibi & Sacerdotibus, quum Sacerdotes poſteri Aharonis *incumberent* offerendo ei quod abſumendum erat, & adipibus, ad noctem uſque: ideo Levitæ parabant ſibi & Sacerdotibus poſteris Aharonis.

15 Similiter muſici poſteri Aſaphi in ſtatione ſua *erant* ſecundum præceptum Davidis, tum Aſapho, tum Hemani, & Jeduthuni videnti regis *datum*, janitores quoque ad unamquamque portam: non *erat* illis recedendum à miniſterio ſuo, ſed cognati eorum reliqui Levitæ parabant eis.

16 Ita conſtitutus eſt totus cultus Jehovæ die illo, celebrando Paſcha, & offerendo igne abſumenda in altari Jehovæ; ſecundum præceptum regis Joſchijæ:

17 Celebraruntque filii Iſraelis qui præſentes erant, Paſcha tempore illo; & feſtum azymorum, ſeptem diebus.

18 Neque celebratum fuit Paſcha par huic in Iſraele à diebus Schemuelis prophetæ: nec ulli regum Iſraelis celebrabant Paſcha par ei quod celebravit Joſchija cum Sacerdotibus & Levitis, totoq; Jehuda & Iſraele præſente, & habitatoribus Jeruſchalaimorum.

19 Decimo octavo anno, regnante Joſchija, celebratum fuit Paſcha iſtud.

20 Poſt omnia hæc, quum Joſchija conſtituiſſet domum, aſcendebat Neco rex Ægypti ad oppugnandum Carcemiſchum ad Euphratem: cui procedebat obviam Joſchija.

21 Et quamvis mitteret ad ipſum legatos, dicendo; quid mihi tecum, rex Jehudæ? non contra te; *heus* tu, hac die, ſed contra domum belligerantem adverſum me, quo Deus edixit accelerare me: abſtine te à Deo qui mihi adeſt, & ne perdat te:

22 Tamen non avertit Joſchija faciem ſuam ab illo, ſed ut pugnaret contra eum, diſſimulavit ſe, neque auſcultavit verbis Neconis ex verbo Dei, venit autem ad pugnandum, in convallem Megidduntis.

23 Ubi quum jaculati eſſent jaculatores in regem Joſchijam, edixit rex ſervis ſuis, devehite me, quia ægrotus factus ſum valde.

24 Devehentes itaque ſervi ejus, à curru ejus *demiſſum* impoſuerunt currui ſecundario quem habebat; & deduxerunt eum Jeruſchalaima, ubi mortuus eſt, & ſepultus in ſepulcris majorum ſuorum: toto Jehuda & Jeruſchalaimis lugentibus propter Joſchijam.

25 Lamentatus eſt etiam Jirmeja propter Joſchijam; dixeruntque omnes muſici & muſicę in lamentationibus ſuis de Joſchija *dicta*, uſque in hunc diem, quæ dederunt pro ſtatuto in Iſraele: & ecce ſcripta ſunt in lamentationibus.

26 Reliquę autem res Joſchijæ, & benignitates ejus, ſicut ſcriptum eſt in lege Jehovæ:

27 Res, inquam, ejus priores & poſteriores; ecce ſunt ſcriptæ in libro regum Iſraelis & Jehudæ.

CAP. XXXVI. *Iehoachaz adducitur in Ægyptum, & Iehojakim in regem conſtituitur ejus loco: hic ſimiliter in Babylonem abducitur, & Tzidkija ejus loco conſtituitur: illo autem rebellante omnis Jehuda in Babylonem deducitur.*

ACcipientes itaque populus terræ Jehoachazum filium Joſchijæ, conſtituerunt eum regem loco patris ipſius Jeruſchalaimis.

2 Natus viginti tres annos Jehoachaz quum regnaret; tribus menſibus regnavit Jeruſchalaimis.

3 Quem amovit rex Ægypti Jeruſchalaimis; & impoſuit mulctam regioni ejus, centenum talentorum argenti, & talenti auri:

4 Conſtituitque regem rex Ægypti Eljakimum fratrem ejus ſuper Jehudam & Jeruſchalaima, immutans nomen ejus Jehojakimum: Joachazum vero fratrem ejus aſſumens Neco deduxit in Ægyptum.

5 Natus viginti quinque annos Jehojakim quum regnare inciperet; undecim annis regnavit Jeruſchalaimis: & fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ Dei ſui:

6 *Quamobrem* aſcendit contra eum Nebucadnetzar rex Babyloniæ: & vincivit eum catenis duabus chalybeis, ut abduceret eum in Babyloniam.

7 Etiam ex inſtrumentis domus Jehovæ deportavit Nebucadnetzar Babylonem, quæ indidit templo ſuo in Babylonia.

8 Reliquæ autem res Jehojakimi, & abominationes ejus quas fecit, & quod deprehenſum eſt in eo; ecce ſunt ſcripta in libro regum Iſraelis & Jehudæ: regnavitque Jehojacin filius ejus pro eo.

9 Natus octo annos Jehojacin, quum ille regnare inciperet; tribus menſibus & decem diebus *poſtea* regnavit Jeruſchalaimis: & fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ.

10 Itaque vertente anno, mittens rex Nebucadnetzar deportavit eum in Babyloniam, cum inſtrumentis deſiderabilibus domus Jehovæ: conſtituitque regem Tzidkiam cognatum ejus ſuper Jehudam & Jeruſchalaima.

11 Natus unum & viginti annos Tzidkija quum

quum regnare inciperet; undecim annis regnavit Jeruſchalaimis.

12 Qui fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ Dei ſui; non depreſſit ſe à facie Jirmejæ prophetæ ex verbo Jehovæ.

13 Contra etiam in regem Nebucadnetzarem rebellavit, qui adjuraverat ipſum per Deum: & obdurans cervicem ſuam, obfirmavit animum ſuum, ne converteretur ad Jehovam Deum Iiſraelis.

14 Etiam omnes principes ſacerdotum & populi quam plurima prævaricati ſunt prævaricatione, ſecundum omnes abominationes gentium; polluentes domum Jehovæ quam ſanctificaverat Jeruſchalaimis.

15 Quumque mitteret Jehova Deus majorum ipſorum ad ipſos per nuncios ſuos inde à diluculo continenter; eo quod clementer amplecteretur populum ſuum & habitaculum ſuum:

16 Subſannabant nuncios Dei, & ſpernentes verba ejus: diebant ſe circumduci per prophetas ejus: donec accenſus eſt æſtus iræ Jehovæ in populum ſuum, adeo ut non *eſſet* curatio.

17 Itaque induxit contra eos regem Chaldæorum, qui interfecit juvenes eorum gladio in loco ſanctuarii eorum, neque clementia uſus eſt erga juvenem aut virginem, ſenem aut decrepitum; omnes tradidit in manum ejus.

18 Et omnia inſtrumenta domus Dei, majora & minora, theſauroſque domus Jehovæ, & theſauros regis ac principum ejus, hæc omnia deportavit in Babylonem.

19 Et combuſſerunt domum Dei, ac demoliti ſunt murum Jeruſchalaimorum: quorum omnia palatia comburentes igne, & omnia inſtrumenta deſiderabilia perdiderunt:

20 Et deportavit qui reliqui erant à gladio, in Babyloniam, ubi fuerunt illi & filiis illius ſervi, uſque dum obtineret Monarchia Perſidis:

21 Ad implendum verbum Jehovæ *dictum* ore Jirmejæ, donec acquieviſſet terra ſabbathis ſuis: omnibus diebus deſolationis quievit, complendo ſeptuaginta annos.

22 Anno autem primo Cyri regis Perſidis, ut compleretur verbum Jehovæ *dictum* ore Jirmejæ; excitavit Jehova ſpiritum Cyri regis Perſidis, ut promulgaret per totum regnum ſuum, idque etiam ſcripto, dicendo:

23 Sic ait Cyrus rex Perſidis, omnia regna terræ tradidit mihi Jehova Deus cœli, & ipſe commiſit mihi ut ædificem ſibi domum Jeruſchalaimis quæ *ſunt* in Jehuda; quis inter vos de toto populo ejus eſt *adificaturus*? Jehova Deus ejus *ſit* cum eo, & aſcendito.

HEZRÆ

LIBER UNUS.

CAP. I. *Cyrus divinitus inſpiratus mandat reædificationem templi.*

ANno autem primo Cyri regis Perſidis: ut compleretur verbum Iehovę *dictum* ore Jirmejæ: excitavit Iehova ſpiritum Cyri regis Perſidis, ut promulgaret per totum regnum ſuum, idque etiam ſcripto, dicendo:

2 Sic ait Cyrus rex Perſidis, omnia regna terræ tradidit mihi Iehova Deus cœli; & ipſe commiſit mihi ut ædificem ſibi domum Jeruſchalaimis quæ *ſunt* in Jehuda.

3 Quis inter vos de populo ejus *eſt*? ſit Deus ejus cum eo, & aſcendito Jeruſchalaimam quæ *ſunt* in Iehuda: & ædificato domum Iehovæ Dei Iiſraelis, illius Dei qui *habitat* Ieruſchalaimis.

4 Et quiſquis reliduus fuerit ex omnibus locis ubi peregrinatur; ſublevanto eum homines loci ipſius argento, & auro, & facultatibus, atque jumentis: cum voluntaria oblatione in domum Dei qui *habitat* Ieruſchalaimis *impertanda*.

5 Tunc ſurrexerunt primores paternarum familiarum Iehudæ & Binjaminis, Sacerdotum quoque & Levitarum: & cujuſcunque excitavit Deus ſpiritum, ut aſcenderent ad ædificandum domum Iehovæ qui *habitat* Ieruſchalaimis.

6 Quos omnes vicini eorum confirmarunt manibus ſuis, inſtrumentis argenteis, auro, facultatibus, jumentiſque, ac rebus pretioſis; ſeorſim præter id omne quod voluntarię oferebatur.

7 Etiam ipſe rex Cyrus produxit inſtrumenta domus Iehovæ, quæ eduxerat Nebucadnetzar Ieruſchalaimis, indideratque domui deorum ſuorum.

8 Et producta ea Cyrus rex Perſidis per Mithredatem præfectum ærario; numeravit Scheſchbatzari principi Iehudæorum.

9 Quorum hic erat numerus: pelves aureæ triginti, pelves argenteæ mille, ſeceſpitæ viginti novem:

10 Crateres aurei triginta, crateres argentei ſecundarii quadringenti decem: inſtrumenta alia *per* millia.

11 Omnia inſtrumenta ex auro & ex argento, quinquies mille quadringenta: omnia iſta deportavit Scheſchbatzar, quum deportata multitudo deduceretur è Babylone Ieruſchalaima.

CAP. II. *Recenſio populi reducis ex Babylone.*

ATque hi *ſunt* homines illius provinciæ, aſcendentes è captivitate illius deportationis, quam deportaverat Nebucadnetzar rex Babyloniæ in Babyloniam; ut reverterentur Ieruſchalaimam in Iehudæam, quiſque in civitatem ſuam:

2 Qui profecti ſunt cum Zerubbabele, Ieſchua, Nechemja, Seraja, Rehelaja, Mordecajo, Bilshane, Miſpare, Bigvajo, Rechumo, Bahana: numerus hominum popularium Iiſraelis.

3 Poſteri Parhoſchi, bis mille centum ſeptuaginta duo:

4 Poſteri Schephatjæ, trecenti ſeptuaginta duo:

5 Poſteri Arachi, ſeptingenti ſeptuaginta quinque:

6 Posteri Pachath-Moabi, ex posteris Jeschuhæ & Joabi, bis mille octingenti duodecim:

7 Posteri Helami, mille ducenti quinquaginta quatuor.

8 Posteri Zatthu, nongenti quadraginta quinque:

9 Posteri Zaccai, septingenti sexaginta:

10 Posteri Bani, sexcenti quadraginta duo:

11 Posteri Bebai, sexcenti vigintitres:

12 Posteri Hazgadis, mille ducenti vigintiduo:

13 Posteri Adonikami, sexcenti sexagintasex:

14 Posteri Bigvai, bis mille quinquagintasex:

15 Posteri Hadinis, quadringenti quinquagintaquatuor:

16 Posteri Ateris ex Jechizkija, nonagintaocto:

17 Posteri Betzai, trecenti vigintitres:

18 Posteri Joræ, centum duodecim:

19 Posteri Chaschum, ducenti vigintitres:

20 Posteri Gibbaris nonagintaquinque:

21 Beth-Lechemitæ, centum vigintitres:

22 Netophatæi, quinquagintasex:

23 Hanathotani, centum vigintiocto:

24 Hazmavethani, quadragintaduo:

25 Kirjath-Harimam, Cephirani, & Becrothani; septingenti quadragintatres:

26 Ramani, & Gebahæi, sexcenti vigintiunus:

27 Micmasæi, centum vigintiduo:

28 Beth-Elitæ, & Hajani, ducenti vigintitres:

29 Nebuntini, quinquagintaduo:

30 Posteri Magbischi, centum quinquagintasex:

31 Posteri Helami alterius, mille ducenti quinquagintaquatuor:

32 Posteri Charimi, trecenti viginti:

33 Lodæi, Charidæi, & Onuntini, septingenti vigintiquinque:

34 Jerechuntini, trecenti quadraginta quinque:

35 Senaani, ter mille sexcenti triginta:

36 Sacerdotes: posteri Jedahjæ è familia Jeschuhæ, nonginti septuaginta tres:

37 Posteri Imineris, mille quinquagintaduo:

38 Posteri Paschchuris, mille ducenti quadraginta septem.

39 Posteri Charimi, mille septemdecim:

40 Levitæ: Posteri Jeschuhæ & Kadmielis è filiis Hodavjæ, septuaginta quatuor.

41 Musici: posteri Asaphi, centum viginti octo.

42 Posteri janitorum, posteri Schallumi, posteri Ateris, posteri Talmonis, posteri Hakkubi, posteri Chattitæ, posteri Schobai: hi omnes centum triginta novem.

43 Nethinæi: posteri Tzichæ, posteri Chaschuphæ, posteri Tabbahothi:

44 Posteri Kerosi, posteri Sihahæ, posteri Padonis:

45 Posteri Lebanæ, posteri Chagabæ, posteri Hakkubi:

46 Posteri Chagabi, posteri Schamlai, posteri Chananis:

47 Posteri Giddelis, posteri Gacharis, posteri Rehajæ:

48 Posteri Retzinis, posteri Nicodæ, posteri Gazami:

49 Posteri Huzzæ, posteri Paseaschi, posteri Besai:

50 Posteri Asnæ, posteri Mehunimi, posteri Nephusimi:

51 Posteri Bakbuki, posteri Chakuphæ, posteri Charchuris:

52 Posteri Batzluthi, posteri Mechidæ, posteri Charschæ:

53 Posteri Barkosi, posteri Sisræ, posteri Themachi:

54 Posteri Netziachi, posteri Chatiphæ:

55 Posteri servorum Schelomonis: posteri Sotai, posteri Sophereti, posteri Perudæ:

56 Posteri Jahalæ, posteri Darkonis, posteri Giddelis:

57 Posteri Schephatjæ, posteri Chatillis, posteri Pocereth-Hatzebajimi, posteri Ami.

58 Omnes Nethinæi & posteri servorum Schelomonis, trecenti nonaginta duo.

59 Hi quoque fuerunt ex ascendentibus à Thelmelacho, Thel-Charscha, Cerub, Addan & Immer: sed non potuerunt indicare familiam majorum suorum & semen eorum, utrum ex Jisraelitis essent.

60 Posteri Delajæ, posteri Tobijæ, posteri Nekodæ, sexcenti quinquaginta duo:

61 E posteris vero Sacerdotum, posteri Chabajæ, posteri Kotzi, posteri Barzillai, qui accepta è filiabus Barzillai Gilhaditæ uxore, vocatus est de nomine illorum.

62 Isti quæsiverunt *quisque* scripturam suam qui suum genus prædicabant; sed non inventæ sunt; quapropter ut polluti abstenti sunt à sacerdotio.

63 Edixit enim legatus regis eis, ne comederent de re sancta sanctarum: donec existeret Sacerdos cum Urimis & Tummimis.

64 Tota hæc congregatio universè; quadragies bis mille, trecentorum sexaginta:

65 Præter servos eorum & ancillas eorum istos, septies mille, trecentos triginta septem: in quibus *erant* cantores & cantatrices ducentæ:

66 Equi eorum septingenti triginta sex: muli eorum ducenti quadraginta quinque:

67 Cameli eorum quadringenti triginta quinque; asini sexies mille, septingenti viginti.

68 Ex primoribus autem paternarum *familiarum* quum pervenissent ad domum Jehovæ qui *habitat* Jeruschalaimis; quidam sponte se offerentes ad domum Dei statuendam in sede ipsius:

69 Pro facultate sua dederunt in thesaurum ipsius operis, auri drachmas semel & sexagies mille, & argenti pondo quinquies mille, & tunicas Sacerdotum centum.

70 Ita habitaverunt Sacerdotes ac Levitæ, ex quorum populo tum cantores tum janitores *erant*, & Nethinæi in civitatibus suis: similiter omnes Jisraelitæ in civitatibus suis.

CAP.

CAP. III. *Religio populi reducis in cultu Dei instaurando.*

QUum autem advenisset mensis septimus, Israelitis *versantibus* in civitatibus suis ; convenerunt populus unanimiter Jerusalaima.

2 Ubi surgens Jeschuah filius Iotzadaki cum cognatis suis Sacerdotibus ac Zerubbabel filius Schealthielis cum cognatis suis, exstruxerunt altare Dei Israelis, ad offerendum in eo holocausta, sicut scriptum est in lege Moschis viri Dei.

3 Cumq; statuissent altare in sede sua; quamvis incuteretur ipsis terror à populis *aliarum* gentium, obtulerunt in eo holocausta Iehovæ, holocausta unoquoque mane & vespere.

4 Et celebrarunt festum tabernaculorum, sicut præscriptum est; cum holocausto suo in diem *quemque* pro numero, secundum ritum officii diurni die suo.

5 Et postmodum holocaustum juge & in noviluniis, ac in omnibus statis feriis Iehovæ, res sacras; denique omnis offerentis voluntariam oblationem, *obtulerunt* Iehovæ.

6 A die primo mensis septimi cœperunt offerre holocausta Iehovæ : quum templi Iehovæ non esset jactum fundamentum :

7 Dederuntque pecuniam putatoribus ac fabris; cibumque & potum ac oleum Tzidonii ac Tyriis, ut adveherent ligna cedrina ex Libano in mare Japhontis ; secundum facultatem à Cyro rege Persidis ipsis datam.

8 Anno autem secundo ex quo venerant ad domum Dei Jerusalaima, mense secundo ; cœperunt Zerubbabel filius Schealtielis, & Jeschuah filius Iotzadaki, cæterique cognati eorum Sacerdotes ac Levitæ, & omnes qui venerant è captivitate Jerusalaima, constituerunt que Levitas à nato viginti annos & deinceps, ut præessent operi domus Iehovæ.

9 Assistebatque Jeschuah, filii ejus & cognati ejus, Cadmiel & filii ejus posteri Jehudæ simul ut præessent opificibus in domo Dei: & posteri Chenadadi filii eorum & cognati eorum Levitæ.

10 Itaque fundantibus structoribus templum Iehovæ, constituerunt Sacerdotes indutos cum tubis, & Levitas posteros Asaphi cum cymbalis ad laudandum Iehovam, cum *tanticis* traditis à Davide rege Israelis.

11 Qui exclamabant laudando & celebrando Jehovam, quoniam bonus *est*, quoniam in seculum benignitas ejus erga Israelem: totus vero populus vociferebantur vociferatione magna laudando Jehovam, eo quod fundaretur domus Jehovæ :

12 Multi autem ex Sacerdotibus & Levitis, primoribusque paternarum *familiarum*, senes qui viderant domum priorem in fundatione sua, hac domo *versante* ante oculos eorum, flebant voce magna: multi quoque vociferatione ex lætitia efferebant vocem.

13 Ita ut populus non internosceret sonum vociferationis ex lætitia, à voce fletus populi ; quia populus vociferabantur vociferatione magna, & vox illa audiebatur inde usque à longinquo.

CAP. IV. *Structura Templi impeditur.*

AUdientes autem hostes Jehudæ & Binjaminis, istos deportatos ædificare templum Jehovæ Deo Israelis ;

2 Accesserunt ad Zerubbabelem, & ad primores paternarum *familiarum*, & dixerunt eis; ædificemus vobiscum, nam sicut vos requisituri sumus Deum vestrum: non enim *alteri* sacrificamus *inde* à diebus Ezar-Chaddonis regis Assyriæ, qui deduxit nos huc.

3 Dixit vero eis Zerubbabel, & Jeschuah cum reliquis primoribus paternarum *familiarum* Israelis, non *est* vestrum nobiscum ædificare domum Deo nostro : sed nos *qui* una *sumus* ædificabimus Jehovæ Deo Israelis, sicut præcepit nobis rex Cyrus rex Persidis.

4 Attamen populus illius regionis debilitabant manus populi Jehudæ ; & turbabant eos in ædificando :

5 Præterea mercede conducebant consiliarios contra eos ad dissolvendum consilium eorum; omnibus diebus Cyri regis Persidis, usque ad regnum Darii regis Persidis.

6 In regno autem Assueri, principio regni ejus ; scripserunt accusationes contra habitatores Jehudæ & Jerusalaimorum :

7 Et diebus Artaxerxis scripsit Bischlam, Mithredates, Tabeel, & reliqui collegæ ejus ad Artaxerxem regem Persidis : cum exemplari decreti scripto Syrè, & exposito Syrè,

8 Rechum præses consilii, & Scimschai legis peritus scripserunt literas unas contra Jerusalemum ; Artaxerxi regi in eandem sententiam.

9 Tunc Rechum præses consilii, & Schimschai legis peritus, & reliqui è collegio eorum, Dinæi, & Aparsathchæi, Tapelæi, Apharsæi, Acervæi, Babylonii, Schuschancæi, Dehavæi, Helamæi :

10 Et reliquæ nationes, quas deduxit Osnappar magnus & glorioſus, ac collocavit in urbe Samariæ, & reliqui transfluvialis regionis *incolæ*, & quidem eodem tempore :

11 Hoc *est* exemplum literarum quas miserunt ad ipsum, ad Artaxerxem regem : servi tui, homines transfluviales, & tali tempore.

12 Notum sit regi, Jehudæos qui ascenderunt abs te, ad nos venisse Jerusalemum : urbem ipsam rebellem & malam ædificare, muros que perficere, ac fundamenta ipsa conjungere.

13 Jam vero notum sit regi, si urbs ista exædificetur, & muri perficiantur : canonem veterem, & vectigal non daturos ; ita thesauro regum damnum attuleris.

14 Jam propterea quod salarium de *regis* palatio percipimus, & spoliationem regis non est integrum nobis, videre : idcirco mittimus ut notum faciamus regi.

15 Nam inquirat in libro commentariorum majorum tuorum, & inventurus es in libro commentariorum, & cogniturus; urbem istam urbem fuisse rebellem & damnosam regibus, provinciisque, ac conspirationem facere in

medio ſui inde à diebus ſeculi, propterea urbem iſtam devaſtatam fuiſſe.

16 Notum facimus regi, ſi urbs iſta exædificabitur, & muri perficientur; propterea partem in transfluviali regione non amplius fore tuam.

17 Reſponſum miſit rex Rechumo præſidi conſilii, & Schimſchajo legis perito, ac reliquis è collegio eorum qui habitabant in Samaria, & reliquis *in* regione transfluviali, Pax, & tali tempore.

18 Decretum quod miſiſtis ad nos; explicatè lectum eſt coram me.

19 Et à me conſtituto conſilio, inquiſiverunt & invenerunt urbem iſtam inde à diebus ſeculi contra reges ſeſe extuliſſe, rebellionemque & conſpirationem factam fuiſſe in ea.

20 Etiam reges potentes præfuiſſe Jeruſchelemi: & dominatos *fuiſſe* in tota regione transfluviali: quibus canon vetus & vectigal dabatur.

21 Jam conſtituite conſilium ad impediendum viros iſtos; ut urbs iſta non ædificetur, donec à me conſilium conſtitutum fuerit.

22 Et cavete errorem committere hac in re: ne creſcat ruina in damnum regum.

23 Tunc ex quo exemplum decreti Artaxerxis regis lectum eſt coram Rechumo, & Schimſchajo legis perito, ac collegio eorum: profecti ſunt celeriter Jeruſchelemum contra Jehudæos, quos impediverunt armata manu.

24 Tunc impeditum eſt opus domus Dei qui habitat Jeruſchelemi: & manſit impeditum uſque ad annum ſecundum regni Darii regis Perſidis.

CAP. V. *Chaggai & Zecarja exhortatione repetitur templi ædificatio.*

QUo *anno* prophetavit Chaggai propheta & Zecarja filius Hiddonis prophetæ, *mandantes* Jehudæis qui erant in Jehudæa & Jeruſchelemi; nomine inquam Dei Iſraelis *mandantes* eis.

2 Tunc ſurgentes Zerubbabel filius Schealthielis, & Jeſchuah filius Jotzadaki, redorſi ſunt ædificare domum Dei qui *habitat* Jeruſchalaimis: & cum ipſis prophetæ Dei juvantes eos.

3 Eo tempore venit ad eos Thathnai princeps trans flumen, & Schethar-Boznai cum collegio ſuo; qui ſic dixerunt eis, quis contulit vobis jus domum iſtam ædificandi, & murum hunc perficiendi?

4 Tunc hujuſmodi reſpondimus eis: & quę eſſent nomina virorum qui hoc ædificium ædificarent.

5 Oculis autem Dei eorum aderat reducibus Jehudæis, ita ut non impediverint eos dum cauſa ad Darium perveniret: cujus tunc retulerunt decretum ſuper hac re.

6 Exemplum literarum quas miſit Thathnai princeps trans flumen, cum Schethar-Boznaio & collegio ſuo, Perſici qui erant trans flumen, ad Darium regem.

7 Narrationem miſerunt ad eum: in qua ſic ſcriptum erat, Dario regi pax omnis.

8 Notum ſit regi nos profectos eſſe in Jehudæam provinciam, ad domum Dei magni quæ ædificatur lapidibus maximis, & ligna apponuntur parietibus: denique opus illud celeriter fit, & proſperatur in manibus eorum.

9 Tunc interrogavimus reduces iſtos, hujuſmodi dicentes eis; quis contulit vobis jus domum iſtam ædificandi, & murum ejus perficiendi?

10 Atque etiam nomina eorum petivimus ab eis, ut nota faceremus tibi; quo ſcriberemus nomen virorum qui *ſunt* inter primarios eorum.

11 Qui hujuſmodi ſermone reſponderunt nobis, dicendo: nos ſumus ſervi Dei cœli & terræ, & reædificamus domum quæ ædificata fuerat antehac inde à multis annis, quam rex Iſraelis magnus ædificaverat & perfecerat.

12 Sed ex quo procaverunt majores noſtri Deum cœli, tradidit eos in manum Nebucadnetzaris regis Babyloniæ Chaldæi; qui domum hanc deſtruxit, & populum deportavit in Babylôniam.

13 Verum anno primo Cyri regis Babyloniæ, Cyrus rex contulit jus domum Dei iſtam ædificandi:

14 Inſuper etiam inſtrumenta domus Dei, aurea & argentea; quæ Nebucadnetzar depromſerat è templo quod *erat* Jeruſchelemi, & abduxerat in templum Babylonicum: depromſit eadem Cyrus rex è *templo* Babylonico, traditaque ſunt *cuidam* Scheſchbatzari nomine, quem principem conſtituerat:

15 Edicens ei, inſtrumenta hæc ſuſcipe abiens deduc ea in templum quod *eſt* Jeruſchelemi; domuſque Dei ædificator in loco ſuo.

16 Tunc Scheſchbatzar ille veniens poſuit fundamenta Domus Dei qui *habitat* Jeruſchelemi: atque ex eo tempore huc uſque ædificatur, necdum eſt abſoluta.

17 Nunc itaque ſi regi bonum videtur, perquiratur in tabulario regis illic quod *eſt* in Babylonia, an ita ſit, quod à Cyro rege collatum ſit jus ædificandi domum Dei iſtam Jeruſchelemi: deinde voluntatem ſuam rex ſuper hoc mittat ad nos.

CAP. VI. *Auſpiciis Darii Nothi abſolvitur & ſanctificatur templum.*

TUnc Darius rex conſtituit legem: quam perquiſiviſſent in chartophylacio, ubi tabulæ repoſitæ fuerant de Babylonia:

2 Et inventum eſſet Achmethæ, in regia quæ *eſt* in provincia Mediæ volumen quoddam, in quo ſic ſcriptum erat: Memoriale.

3 Anno primo Cyri regis, Cyrus rex conſtituit legem; domus Dei Jeruſchelemi ictus ædificator; ut ſit locus ubi ſacrificent ſacrificia, & fundamenta ejus attolluntor: altitudine ſua cubitorum ſexaginta, amplitudine cubitorum ſexaginta:

4 Ordinibus lapidum maximorum ternis, & ordine lignorum novorum: & impenſæ è domo regia traduntor.

5 Inſuper etiam inſtrumenta domus Dei, aurea & argentea, quæ Nebucadnetzar depro-

promſerat è templo quod *erat* Jeruſchelemi, & deduxerat in Babyloniam, reſtituunto: ut perveniat *unumquodque* in templum quod *erit* Jeruſchelemi in locum ſuum, & collocetur in domo Dei.

6 Jam *itaque* Thathnai princeps trans flumen, Schethar-Boznai cum collegio ſuo, Perſici, qui *eſtis* trans flumen, remoti eſtote inde.

7 Sinite opus domus Dei illius: princeps Jehudæorum, & reduces Jehudæorum, domum Dei hujus ædificanto in loco ſuo.

8 Præterea à me conſtituitur lex de eo quod facturi eſtis erga reduces Jehudæorum illos, in ædificanda domo Dei illius: ut de facultatibus regiis, de canone transfluviali illico impenſa tradatur viris illis, ne impediatur.

9 Etiam quæ opus ſunt, ut juvenci ſubrumi, & arietes & agni ad holocauſta pro Deo cœli, triticum, ſal, vinum, & oleum, prout edixerint Sacerdotes qui *ſunt* Jeruſchelemi tradendum eſſe ſibi quotidie, error ne *committitor*:

10 Ut offerant res odoris grati Deo cœli, & orent pro vita regis & filiorum ejus.

11 Præterea à me conſtituitur lex; ut quiſquis mutaverit rem hanc, amoveatur lignum à domo ejus, quo erecto aboleatur in eo: domuſque ejus ſterquilinium fiat hanc ob *cauſam*.

12 Deus vero cujus nomen habitat illic, dejiciet omnem regem & populum, qui extenderit manum ſuam ad mutandum, quo deſtruat domũ Dei hujus, quę *eſt* Jeruſchelemi: ego Darius conſtitui legem, illico efficitor.

13 Tunc Thathnai princeps trans flumen, Schethar-Boznai, & collegium eorum: propterea quod mandaverat Darius rex hujuſmodi, illico effecerunt.

14 Reduces vero Jehudæorum ædificantes proſperabantur ex prophetia Chaggai prophetæ, & Zecariæ filii Hiddonis: donec ædificantes perfeciſſent de ſententia Dei Iſraelis, & de ſententia Cyri, & Darii, & Artaxerxis regis Perſidis.

15 Finita autem domo iſta ad diem tertium menſis Adar; quum eſſet annus ſextus Darii Regis:

16 Celebrarunt Iſraelitæ, Sacerdotes ac Levitæ, & reliqui reduces deportationis, dedicationem domus Dei hujus cum gaudio;

17 Obtuleruntque in dedicatione domus Dei hujus, juvencos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, & hircos lactentes in peccata pro toto Iſraele duodecim, pro numero tribuum Iſraelis.

18 Ubi conſtituiſſent Sacerdotes ex partitione eorum, & Levitas ex diſtributione eorum, in miniſterio Dei qui *habitat* Jeruſchelemi: ſecundum præſcriptum libri Moſchis.

19 Deinde celebrarunt reduces deportationis Paſcha, *die* quartodecimo menſis primi.

20 Nam mundaverant ſe Sacerdotes ac Levitæ pariter, omnes mundi erant: ideo jugularunt Paſcha pro omnibus reducibus deportationis, & pro cognatis ſuis Sacerdotibus, ac pro ſeipſis.

21 Quod comederunt Iſraelitę qui reduces erant ex deportatione, & quiſquis ſeparatus ab immunditia gentium regionis adjunxerat ſe illis; quærendo Jehovam Deum Iſraelis.

22 Denique celebrarunt feſtum azymorum ſeptem diebus cum lætitia: quoniam exhilaraverat eos Jehova, & converterat animum regis Aſſyrię erga eos, ad confirmandum manus eorum in opere domus Dei, Dei Iſraelis.

CAP. VII. *Hezra venit Jeruſchalaima populum inſtructurus.*

DEinde his rebus geſtis, regnante Artaxerxe rege Perſidis: Hezra filius Serajæ, filii Hazarjæ, filii Chilkijæ,

2 Filii Schallumi, filii Tzadoki, filii Achitubi,

3 Filii Amarjæ, filii Hazarjæ, filii Merajothi,

4 Filii Zerachjæ, filii Huzzi, filii Bukki,

5 Filii Abiſchuhæ, filii Pinchaſi, filii Elhazaris, filii Aharonis Sacerdotis primarii:

6 Hic *inquam* Hezra aſcendit è Babylonia (erat autem legis peritus promptus in lege Moſchis, quã dederat Jehova Deus Iſraelis) quum dediſſet ei rex, prout manus Jehovæ Dei ejus aderat ei, omnem petitionem ejus.

7 Aſcenderuntque ex Iſraelitis, & è Sacerdotibus ac Levitis, tam muſicis quam janitoribus Nethinæiſque Jeruſchalaima: anno ſeptimo Artaxerxis regis.

8 Pervenit vero Jeruſchalaima menſe illius quinto: qui annus ſeptimus erat regi.

9 Siquidem primo *die* menſis primi ipſe *fuit* auctor aſcendendi è Babylonia: primo autem *die* menſis quinti pervenit Jeruſchalaima, prout manus Dei ejus optima adfuerat ei.

10 Nam Hezra comparaverat animum ſuum ad quærendum legem Jehovæ & ad præſtandum eam; & ad docendum Iſraelem ſtatua ac judicia.

11 Hoc autem *eſt* exemplum decreti quod dedit rex Artaxerxes Hezrę Sacerdoti legis perito; perito rerum quas præcepit Jehova, & ſtatutorum ejus in Iſraele.

12 Artaxerxes rex regum; Hezræ Sacerdoti perito legis Dei cœleſtis, incolumitatem, & tali tempore.

13 A me conſtituitur lex; ut quicunque ſponte ſe obtulerit in regno meo è populo Iſraelis, Sacerdotibuſque ejus, ac Levitis, ad proficiſcendum Jeruſchelemum tecum, proficiſcatur.

14 Quandoquidem à rege & ſeptem conſiliariis ejus mitteris ad quæſtionem habendam in Jehudæa & Jeruſchelemi, de lege Dei tui, quæ *eſt* tibi ad manum:

15 Et ad deferendum argentum & aurum *ſ* & quod rex & conſiliarii ejus ſponte obtulerunt Deo Iſraelis, cujus Jeruſchelemi *eſt* habitaculum:

16 Cum toto argento & auro quod inveneris in tota provincia Babyloniæ, cum voluntaria oblatione populi & Sacerdotum ſponte offerentium pro domo Dei ſui, quæ *eſt* Jeruſchelemi.

17 Ut illico emas pecunia iſta, juvencos, arietes, agnos cum munere eorum & libami-

nibus eorum : & offeras ea in altari domus Dei veſtri, quæ *eſt* Jeruſchelemi.

18 Quod autem tibi & cognatis tuis bonum videbitur reliquo argento & auro facere ; pro voluntate Dei veſtri facitote :

19 Et inſtrumenta quæ traduntur tibi ad miniſterium domus Dei tui ; reddito coram Deo Jeruſchelemi.

20 Reliqua vero neceſſaria domui Dei tui, quæ acciderint tibi tradenda ; tradito ex ærario regis.

21 Præterea à me, me Artaxerxe rege, conſtituitur lex omnibus quæſtoribus qui *eſtis* trans flumen : ut quicquid poſtulaverit à vobis Hezra Sacerdos peritus legis Dei cœleſtis, illico efficiatur.

22 Uſque ad argenti talenta centum; & ad tritici coros centum, & ad vini bathos centum, ac uſque ad bathos olei centum ; ſalis vero quantum non poteſt præſcribi.

23 Quicquid *eſt* ex ſententia Dei cœli, perficito diligenter in domo Dei cœli : ut non ſit fervens ira contra regnum, regem, aut filios ejus.

24 Item notum vobis facimus, ullis Sacerdotibus aut Levitis, muſicis, janitoribus, Nethinæis & miniſtris domus Dei iſtius; canonē veterē aut vectigal non licere imponere.

25 Tu autem Hezra, pro ſapientia Dei quæ tibi ad manum *eſt*, conſtitue judices & cauſarum cognitores, qui cauſas cognoſcant in toto populo qui *eſt* trans flumen, ex omnibus ſcientibus legis Dei tui : & qui neſciverit, eum docetote.

26 Quicunque vero non fecerit legem Dei tui, & legem regis, illico judicatum fiat de eo: ſive morti, ſive exſilio, ſive mulctæ facultatum, ſive vinculis *adjudicetur*.

27 Benedictus *ſit* Jehova Deus majorum noſtrorum ; qui indidit rem talem animo regis, ad ornandum domum Jehovæ quæ *eſt* Jeruſchalaimis ;

28 Et erga me advertit benignitatem coram rege conſiliariiſque ejus, ac omnibus principibus regis potentibus : ego itaque confirmatus me, prout manus Jehovæ Dei mei aderat mihi, congregavi ex Iſraele primarios qui aſcenderent mecum.

CAP. VIII. *Comites Hezræ & dona quæ aſportarunt Ieruſchalaima.*

HI autem *ſunt* primores paternarum *familiarum* & genus eorum, qui aſcenderunt mecum regnante Artaxerxe rege, ex Babylonia.

2 E poſteris Pinchaſi, Gerſchon, è poſteris Ithamaris, Danijel: è poſteris Davidis, Chatuſch.

3 E poſteris Schecanjæ, è natis Paroſchi, Zecarja : & cum eo *viri* generis recenſione per mares centum quinquaginta *erant*.

4 E poſteris Pachat-Moabi, Eljehohenai filius Zerachjæ ; & cum eo ducenti mares.

5 E poſteris Schecanjæ filii Jachazielis ; cum quo trecenti mares.

6 Et è poſteris Hadiois, Hebed filius Jonathanis; & cum eo quinquaginta mares.

7 Item è poſteris Halama; Jeſchahja filius Hathaljæ : & cum eo ſeptuaginta mares.

8 Item è poſteris Schephatjæ, Zebadja filius Micaelis : & cum eo octoginta mares.

9 E poſteris Joabi, Hobadja filius Jechielis: & cum eo ducenti octodecim mares.

10 Item è poſteris Schelomithi, filius Joſiphjæ : & cum eo centum ſexaginta mares.

11 Item è poſteris Bebai, Zezarja filius Bebai ; & cum eo viginti octo mares.

12 Item è poſteris Hazgadis Jochanan filius Katanis: & cum eo centum decem mares.

13 Item è poſteris Adonikami poſterioribus: quorum hæc *ſunt* nomina, Eliphelet, Jehiel, & Schemahja, & cū eis ſexaginta mares.

14 Denique è poſteris Bigvai, Huthai & Zabbud : & cum eis ſeptuaginta mares.

15 Quum autem congregaſſem eos ad flumen quod alluit Ahavam, & caſtra haberemus ibi diebus tribus, animum adverti ad populum & ad ſacerdotes : at è Levitis neminem inveni ibi.

16 Quapropter amandavi Elihezerem, Ariesem, Schemahjam, cum Elnathane, & Jaribo, ac Elnathane, atque Nathane, & Zecarjam, ac Meſchullamum primores ; Jojaribum quoque & Elnathonem doctores :

17 Et dimiſi eos, ad Iddonem primarium in Caſiphja loco : indens ori eorum verba quibus alloquerentur Iddonem, Achivum, & Nethinæos in Caſiphja loco, ut adducerent ad nos miniſtros pro domo Dei noſtri.

18 Qui adduxerunt ad nos, prout manus Dei noſtri optima aderat nobis, virum intelligentem è poſteris Machli, filii Levi, filii Iſraelis; nempe Scherebjam cum filiis ejus & cognatis ejus octodecim.

19 Item Chaſchabjam, & cum eo Jeſchahjam è poſteris Merari ; cognatos illius & filios eorum viginti.

20 Ex Nethinæis autem, quos dediderat David ac principes miniſterio Levitarum, Nethinæos ducentos viginti : omnes exprimebantur nominibus :

21 Tum proclamavi ibi jejunium ad flumen Ahavæ, quo affligeremus nos coram Deo noſtro ; quærentes ab eo viam rectam pro nobis, ac parvulis noſtris, omnibuſque facultatibus noſtris.

22 Nam puduerat me petere à rege copias aut equites, ut auxilio eſſent nobis ab hoſte in hoc itinere : quia alloquuti fueramus regem dicendo, manus Dei noſtri omnibus quærentibus ipſum adeſt ad bonum, robur vero ejus & *quidem* iræ ejus contra omnes derelinquentes eum.

23 Quum itaque jejunantes quæſiviſſemus à Deo noſtro hanc rem ; exoratus eſt nobis.

24 Tunc diſparavi è principibus Sacerdotum duodecim, cum Scherebja, Chaſchabja, & cum eis ex cognatis eorum decem :

25 Quibus appendi argentum iſtud, & aurum, & inſtrumenta : oblationem domus Dei noſtri, quam obtulerant rex & conſiliarii ejus ac principes ejus, & omnes Iſraelitæ qui præſto fuerant :

26 Appendi, inquam, ad manum eorum argenti

genti talenta sexcenta quinquaginta, & instrumenta argentea centum talentorum; auri centum talenta:

27 Item crateras aureos viginti, drachmarum millenum; & instrumenta ex orichalco præstante duo, pretiosa ut aurum:

28 Et edixi illis, vos *estis* sancti Jehovæ, hæc quoque instrumenta *sunt* sancta: argentum etiam ac aurum *sunt* voluntaria oblatio Jehovæ Deo majorum vestrorum.

29 Sedulo observate donec *ea* appendatis coram principibus Sacerdotum ac Levitarum; principibusque paternarum *familiarum* Jisraelis Jeruschalaimis, *in* cellis in domo Jehovæ *reponenda*.

30 Ita receperunt Sacerdotes ac Levitæ pondus illud argenti & auri ac instrumentorum, deferendum Jeruschalaima in domum Dei nostri.

31 Tunc profecti sumus à flumine Ahavæ duodecimo *die* mensis primi ad eundum Jeruschalaima: & manus Dei nostri adfuit nobis qua liberavit nos è manu hostis, & insidiantis in hoc itinere.

32 Denique postquam pervenimus Jeruschalaima; & consedimus ibi diebus tribus;

33 Die quarto expensum est illud argentum, & aurum, ac instrumenta in domo Dei nostri, ad manum Meremothi filii Urijæ Sacerdotis, & collegæ ejus Elhazaris filii Pinchasi, quibuscum *erat* Jozabad filius Jeschuhæ, & Nohadja filius Binnui Levitæ.

34 Ex numero, ex pondere cuique *attributo*: inscriptumque est totum illud pondus tempore eodem.

35 Qui venerant à captivitate reduces deportationis obtulerunt holocausta Deo Jisraelis, juvencos duodecim pro toto Jisraele, arietes nonaginta sex, agnos septuaginta septem, hircos peccati duodecim: hæc omnia *in* holocaustum Jehovæ.

36 Postea tradiderunt edicta regis satrapis regiis & principibus trans flumen: qui sublevarunt populum & domum Dei.

CAP. IX. *Hezra luget peccata Iehudæorum, qua illi confitentur.*

HIs autem completis, accesserunt ad me principes, dicendo, non separaverunt se hic populus Jisraelitæ & Sacerdotes ac Levitæ à populis aliarum regionum, secundum abominationes illorum Cenahanæorum, Citthæorum, Perizzæorum, Jebusæorum, Hammonitarum, Moabitarum, Ægyptiorum, & Emoræorum *fecerunt*.

2 Nam assumserunt de filiabus illorum; sibi & filiis suis, ita ut commiscuerint se semen sanctum cum populis illarum regionum: etiam manus ipsorum principum & antistitum prima fuit in prævaricatione ista.

3 Itaque audiens rem hanc laceravi vestem meam & pallium meum; & vellens de capillis capitis mei, & barbæ meæ sedebam desolatus.

4 Tunc ad me congregaverunt se quisquis trepidabat ad verba Dei Jisraelis, propter prævaricationem deportatæ multitudinis, dum ego sedebam desolatus, usque ad *tempus* muneris vespertini.

5 *Tempore* autem muneris vespertini surrexi ab afflictione mei, idque laceratam habens vestem meam & pallium meum; & flectens in genua mea, expandi manus meas ad Jehovam Deum meum:

6 Ac dixi: Deus mi, pudet me & erubesco attollere, Deus mi, faciem meam ad te: nam iniquitates nostræ creverunt supra caput, & reatus noster magnus est in cœlum usque.

7 Inde à diebus majorum nostrorum sumus in reatu magno usque in diem hunc, adeoque propter iniquitates nostras traditi fuerimus nos, reges nostri, & Sacerdotes nostri in manum regum istarum regionum gladio, captivitati, & prædæ, ac pudori vultus, sicut *est* hodierno die.

8 At nunc quum ex minimo momento facta est gratia à Jehova Deo nostro, relinquendo nobis residuum, & ponendo nobis clavum in loco sancto ejus: quum illustrans oculos nostros Deus noster dedit nobis restitutionem aliquantulam in servitute nostra:

9 Quum exsistentes servos, tamen in servitute nostra non dereliquit nos Deus noster: sed advertit erga nos benignitatem coram regibus Persidis, dando nobis restitutionem, ut extollamus domum Dei nostri, & restituamus vastitates ejus, denique dando nobis macerlam in Jehuda & Jeruschalaimis:

10 Nunc, inquam, quid dicemus, Deus noster, post hoc, quum dereliquerimus præcepta tua?

11 Quæ præcepisti per servos tuos prophetas, dicendo; terra illa quam ingressuri estis ad hæreditario jure possidendam eam, terra impura est ab impuritate populorum regionum ejus: propter abominationes eorum, quibus impleverunt eam confertim & passim immunditia sua.

12 Nunc ergo filias vestras ne traditote filiis illorum, & filias illorum ne assumitote filiis vestris, nec quæritote pacem illorum & bonum illorum usque in seculum: ut confirmemini, & comedatis præstantiam terræ illius, & hæreditario jure possidendam tradatis filiis vestris usque in seculum.

13 Etiam post totum id quod evenit nobis propter facta nostra pessima, & propter reatum nostrum maximum: quum tu Deus noster cohibuisti infra peccata nostra; & dedisti nobis residuum hujusmodi:

14 An rursus irrita faceremus præcepta tua, & quidem affinitatem jungentes cum populis abominandis istis? an non percellereris ira contra nos, donec consumeres, ut non esset superstes aut residuum?

15 Jehova Deus Jisraelis justus es, quod facti sumus residui sicut *est* hodierno die: ecce nos coram te in reatibus nostris, quamvis non sit consistendum coram te cum hoc.

CAP. X. *Ad expiationem delicti repudiantur uxores alienigenæ, ejusque facti auctores recensentur.*

QUum autem oraret Hezra & confiteretur flens ac se prosternens ante domum

Dei: congregati ſunt ad eum ex Iſraele congregatione multa valdè, viri mulieresque & pueri, quum flerent populus ille permulto fletu:

2 Et loquutus Schecanja filius Jechielis è poſteris Helami, dixit Hezræ, nos prævaricati ſumus in Deum noſtrum, quod conſociavimus domo uxores alienigenas è populis terræ: ſed nunc eſt quod Iſrael ſperet hac in re.

3 Nunc ergo pangamus fœdus cum Deo noſtro, ejiciendo omnes uxores & natos ex eis, ex conſilio domini & eorum qui trepidant ad præceptum Dei noſtri: denique ſecundum legem efficitor.

4 Surge, nam tibi incumbit hæc res, & nos aderimus tibi: confirmare & effice.

5 Itaque ſurgens Hezra adjuravit principes Sacerdotum; Levitas & totum Iſraelem, ut facerent ſecundum rem hanc, & jurarunt.

6 Poſtea ſurrexit Hezra ab anteriore parte domus Dei ut abiret in cellam Jehochananis filii Eljaſchibi: & abivit illic, cibum non dum comederat, nec aquam biberat, quia lugebat propter prævaricationem deportatæ multitudinis.

7 Ita promulgarunt per Jehudam, & Jeruſchalaima, omnibus reducibus deportationis, ut congregarent ſe Jeruſchalaima.

8 Et quiſquis non venturus eſſet intra triduum ex conſilio principum ac ſeniorum, anathema fore omnes facultates ejus; ipſum vero ſeparatum iri à congregatione deportatæ multitudinis.

9 Quamobrem congregati omnes homines Jehudæ & Binjaminis Jeruſchalaima tertio die ipſius menſis noni, *die* vigeſimo menſis: conſidebant totus ille populus in platea domus Dei, trementes propter hanc rem, & ex pluviis.

10 Tunc ſurgens Hezra Sacerdos edixit eis, vos prævaricati eſtis quod conſociaſtis domo uxores alienigenas; ſuperaddentes reatui Iſraelis:

11 Nunc ergo edite confeſſionem Jehovæ Deo majorum veſtrorum, & facite voluntatem ejus: & ſeparate vos à populis iſtis terræ, & ab uxoribus alienigenis.

12 Cui reſpondentes tota illa congregatio, dixerunt voce magna; ſecundum verbum tuum, ſic noſtrum eſt facere.

13 Verum populus multus *eſt*: & tempus hoc pluvioſum *eſt*, nec *eſt* vis conſiſtendi foris: hoc autem opus non *eſt* dici unius neque duorum, quia plurimi defecimus in hac re.

14 Conſiſtant quæſumus, principes noſtri totius hujus congregationis, & quiſquis *eſt* in civitatibus noſtris, qui conſociaverit domo uxores alienigenas, veniet temporibus deſignatis, & cum ipſis ſeniores cujuſque civitatis, ac judices ejus: uſquedum avertamus æſtuantem iram Dei noſtri, uſquedum hæc res *confecta ſit*.

15 Tantum Jonathan filius Haſaelis, & Jachzeja filius Thikvæ conſtiterunt ad iſtud: Meſchullam vero & Schabbethai Levitæ adjuverunt eos.

16 Facientibus itaque ſic reducibus ex deportatione; ſeparati ſunt Hezra Sacerdos; homines primarii paternarum *familiarum* pro familiis paternis ſuis, & hi omnes nominibus expreſſi: ſederuntque die primo menſis decimi, ad quæſtionem habendam ejus rei:

17 Perfeceruntque cum omnibus illis hominibus qui conſociaverant domo uxores alienigenas: uſque ad diem primum menſis primi.

18 Deprehenſi autem ſunt è filiis Sacerdotum, qui conſociaverant domo uxores alienigenas; è filiis Jeſchuhæ filii Jotzadaki & cognatis ejus, Mahaſeja, & Elihezer, & Jarib, & Gedalja:

19 Qui adhibuerunt manum ſuam ad ejiciendum uxores ſuas: & reatum confitentes, arietem ex grege pro reatu ſuo *obtulerunt*.

20 Item è poſteris Immeris, Chanani, & Zebadja.

21 Item è poſteris Charimi; Mahaſeja, & Elija, & Schemahja, & Jechiel, & Huzzija.

22 Item è poſteris Paſchchuris, Eljohenai, Mahaſeja, Iſchmahel, Nethaneel, Jozabad, & Elhaſa.

23 Ex Levitis autem; Jozabad, & Schimhi, & Kelaja, item Kelita, Petachja, Jehuda, & Elieſer.

24 Item è muſicis, Eljaſchib: & ex janitoribus, Schallum, & Telem, & Uri.

25 De Iſraelitis vero; è poſteris Parhoſchi, Ramja, & Jizzija, & Malcija, & Minjamin, & Elhazar, & Malcija, & Benaja.

26 Item è poſteris Helami: Matthanja, Zecarja, & Jechiel, & Habdi, & Jeremoth, & Elija.

27 Item è poſteris Zatthu; Eljohenai, Eljaſchib, Matthanja, & Jeremoth & Zabad, & Haziza.

28 Item è poſteris Bebai; Jehochanan, Chananja, Zabbai, Hathlai.

29 Item è poſteris Bani; Meſchullam, Malluc, & Hadaja, Jaſchub, Scheal, & Ramoth.

30 Item è poſteris Pachath-Moabi, *ex* Hadna & Celale: Benaja, Mahaſeja, Matthanja, Betzaleel, & Binnui, ac Menaſche.

31 Item è poſteris Charimi; Elihezer, Jiſchija, Malcija, Schemahja, Schimhon:

32 Binjamin, Malluc, Schemarja.

33 E poſteris Chaſchumi, Matthenai, Matthattha, Zebad, Eliphelet, Jeremai: Menaſche, Schimhi.

34 E poſteris Bani, Mahadai, Hamran, & Uël:

35 Benaja, Bedeja, Celuhu:

36 Vanja, Meremoth, Eljaſchib;

37 Matthanija, Matthenai, & Jahaſan:

38 Et Bani, & Binnui, Schimhi:

39 Et Schelemja, & Nathan, & Hadaja:

40 Mabnadbai, Schaſchai, Scharai:

41 Hazareel, & Schelemja, Schemarja:

42 Schallum, Amarja, Joſeph.

43 E Nebuntinis: Jehiel, Matthithja, Zabad, Zebina, Jaddan, & Joel, Benaja.

44 Omnes iſti duxerant uxores alienigenas: & erant *quibuſdam* ex iſtis uxores unde ſuſceperant liberos.

NE-

NECHEMIÆ
LIBER UNUS.

CAP. I. *Preces & jejunium Nechemiæ.*

VErba Nechemiæ filii Chacaliæ. Fuit autem menſe Ciſleu anno vigeſimo, quum eſſem Schuſchane in regia:

2 Ut veniente Chanani uno è cognatis meis, ipſo cum viris quibuſdam è Jehudæa; interrogarem eos de Jehudæis, de reſiduo illorum qui relicti fuerant ex captivitate, & è Jeruſchalaimis.

3 Qui dixerunt mihi; reliqui illorum qui relicti fuerant ex captivitate ibi in ea provincia, in malo magno & in opprobrio *ſunt*; & murus Jeruſchalaimorum diruptus & portæ eorum manent ſuccenſæ igne:

4 Fuit vero quum audirem verba iſta: ut ſedens flerem ac lugerem *aliquot* dies: quibus jejunavi & oravi coram Deo cœli:

5 Ac dixi obſecro, Jehova Deus cœli, Deus fortiſſime, maxime, & ſummè reverende; obſervans fœdus & benignitatem diligentibus ſe, & obſervantibus præcepta ſua:

6 Sit, quæſo, auris tua intenta, & oculi tui aperti ad auſcultandum orationi ſervi tui, qua oro coram te hoc tempore interdiu ac noctu, pro Iſraelitis ſervis tuis; & confiteor peccata Iſraelitarum, quibus peccavimus tibi, ego quoque & familia patris mei peccavimus.

7 Nexu obſtrinximus nos ipſos tibi; qui non obſervavimus præcepta, ſtatutaque ac judicia illa quæ præcepiſti per Moſchen ſervum tuum.

8 Recordare, quæſo, verbi quod præcepiſti Moſchi ſervo tuo, ut diceret: vos prævaricaturi eſtis, ego diſpergam vos in populos:

9 Quum autem converſi ad me obſervabitis præcepta mea, & facietis ea; ſi fuerint depulſi ex vobis ad extremitatem cœli, inde colligam eos, & reducam eos in locum quem elegi ad collocandum nomen meum ibi.

10 At hi *ſunt* ſervi tui & populus tuus; quem redemiſti virtute tua maxima, & manu tua validiſſima.

11 Obſecro Domine, ſit jam auris tua intenta in orationem ſervi tui, & in orationem ſervorum tuorum, qui ſtudent revereri nomen tuum, & ſecunda, quæſo, ſervum tuum hodie, dans ei miſericordiam *conſequi* coram viro iſto: ego enim eram à poculis regi.

CAP. II. *Nechemiæ, acceptis à rege literis, venit Jeruſchalaimam.*

FUit vero menſe Niſane, anno vigeſimo Artaxerxis regis, quum *afferendum eſſet* vinum in conſpectum ejus: ut afferens vinum porrigerem regi, qui *ante* non fueram triſtis in conſpectu ejus.

2 Quapropter dixit mihi rex, quare vultus tuus afflictus eſt, quum non ſis ægrotus? non eſt hæc niſi afflictio animi: nam timebam quamplurimum.

3 Itaque dixi regi, rex in ſeculum vivat: quare non eſſet afflictus vultus meus, quum civitas ipſa, locus ſepulcrorum majorum meorum, vaſtata, & portæ ejus maneant conſumtæ igne?

4 Tum dicente mihi rege, quid illud *eſt* ſuper quo requiris? ſupplex oravi Deum cœli:

5 Et dixi regi, ſi regi bonum videtur, & ſi gratus *eſt* ſervus tuus coram te; ut mittas me in Jehudæam, in civitatem ſepulcrorum majorum meorum, & ædificem eam.

6 Dixit vero mihi rex, & conjux aſſidens ei, quouſque eſſet *duratura* profectio tua, & quando revertereris? Itaque bonum viſum eſt coram rege ut dimitteret me, quum expoſuiſſem ei tempus.

7 Deinde dixi regi, ſi regi bonum videtur, literæ tradantur mihi ad principes trans flumen: ut tranſmittant me uſque dum venero in Jehudæam.

8 Literæ quoque ad Aſaphum cuſtodem ſaltus qui *eſt* regi, ut det mihi ligna ad contignandum portas caſtri adjuncti ædi, & ad murum civitatis; & ad domum quam ingreſſurus ſum: quas dedit mihi rex, prout manus Dei mei optima aderat mihi.

9 Veni itaque ad principes trans flumen, & tradidi eis literas regis: miſerat autem rex mecum præfectos copiarum & equites.

10 Quod cum audiret Sanballat Choronites & Tobija ſervus Hammonites, diſpliciut eis maxime; adveniſſe hominem ad procurandum bonum Iſraelitis.

11 Denique perveni Jeruſchalaima: ubi quum fuiſſem diebus tribus:

12 Surrexi noctu, ego & homines pauci mecum, neque indicavi cuiquam quid Deus meus inderet animo meo faciendum Jeruſchalaimis: & jumentum non erat mecum præter jumentum illud cui inſidebam.

13 Et egreſſus ſum per portam vallis noctu, tum verſus fontem ſerpentis, tum ad portam ſterquiliniorum: ubi effringebam de muris Jeruſchalaimorum qui fuerant perrupti, & portæ eorum abſumptæ igne.

14 Inde tranſivi ad portam fontis, & ad piſcinam regis: ſed non erat locus jumento quo tranſveheret me.

15 Quamobrem aſcendi ſecundum torrentem noctu, quum effregiſſem de muro: & revertens veni ad portam vallis, ita reverſus ſum.

16 Antiſtites vero neſciebant quo irem aut quid facerem: nam Jehudæis aut Sacerdotibus, aut clariſſimis, aut antiſtitibus, aut reliquis curatoribus operis adhuc non indicaveram.

17 Dixi itaque eis, videtis malum in quo verſamur, Jeruſchalaima vaſtata eſſe, & portas eorum ſuccenſas igne: agite ædificemus murum Jeruſchalaimorum, ut non ſimus amplius opprobrio.

18 Et ubi indicavi eis manum Dei mei quæ *eſt* optima, adfuiſſe mihi, & etiam verba regis quæ dixerat mihi; dixerunt, ſurgamus ut ædificemus, confirmarunt que manus ſuas ad hoc bonum.

19 Audiens vero Sanballat Choronites & Tobija ſervus Hammonites, & Geſchem Arabs,

rabs, ſubſannabant nos & ſpernebant nos: dicentes, quæ *eſt* res iſta quam facitis? an contra regem rebellatis?

20 Quibus reſpondi rem, ac dixi eis, Deus cœli ſecundabit nos, & nos ſervi ejus ſurgentes ædificabimus: vobis vero non eſt pars, aut jus, aut monimentum Jeruſchalaimis.

CAP. III. *Mœnia & porta urbis inſtauranter.*

SUrgens igitur Eljaſchib ſacerdos ſummus, & cognati ejus Sacerdotes, ædificarunt portam gregis, ipſi ſanctificaverunt eam ſtatuentes valvas ejus: unde uſque ad turrim centenariam ſanctificaverunt eam, uſque ad turrim Chananeelis,

2 Et ad latus ejus *eum* ædificarunt Jerechuntini: & ad *alterum* latus ejus ædificavit Zaccur filius Imri.

3 Portam autem piſcium ædificarunt Senaani: ipſi contignaverunt eam, & ſtatuerunt valvas ejus, ſeras ejus, & vectes ejus.

4 Ad quorum latus inſtauravit Meremoth filius Urijæ filii Kotzi, & ad horum latus inſtauravit Meſchullam filius Berecjæ filii Meſchezabeelis: & ad horum latus inſtauravit Tzadok filius Bahanæ:

5 Et ad latus horum inſtaurarunt Tekohęi: ſed magnifici eorum non ſubmiſerunt collum ſuum ad opus domini ipſorum.

6 Portam autem veterem inſtaurarunt Jojadah filius Paſeachi, & Meſchullam filius Beſodejæ: ipſi contignaverunt eam, & ſtatuerunt valvas ejus, & ſeras ejus, ac vectes ejus.

7 Et ad latus horum inſtauravit Melatja Gibhonita, & Jadon Meronothanus, Gibhonitæ, & Mitzpani, uſque ad ſolium principis cis flumen.

8 Ad cujus latus inſtauravit Huzziel filius Chathojæ *cum* auri fabris, & ad latus ejus inſtauravit Chananja filius *unius* è pigmentariis: reliquerunt autem Jeruſchalaima, quaquaverſum murus latus *erat*.

9 Poſtea ad latus horum inſtauravit Rephaja filius Churis, præfectus dimidio tractui Jeruſchalaimorum.

10 Et ad latus horum inſtauravit Jedaja filius Charumaphi, atque è regione domus ſuæ, ad cujus latus inſtauravit Catthuſch filius Chaſchabnejæ.

11 Menſura altera inſtauravit Malcija filius Charimi & Chaſchub filius Pachath-Moabi: una cum turri furnorum.

12 Et ad hujus latus inſtauravit Schallum filius Locheſchi, præfectus dimidio tractui Jeruſchalaimorum; ipſe & filii ejus.

13 Portam vallis inſtauravit Chanum cum habitatoribus Zanoachi; ipſi ædificaverunt eam, ſtatueruntque valvas ejus, ſeras ejus, & vectes ejus: ac mille cubitos in muro, uſque ad portam ſterquiliniorum.

14 Portam vero ſterquiliniorum inſtauravit Malchija filius Rechabi, præfectus tractui, Beth-Ceremi: ipſe ædificavit eam, ſtatuitque valvas ejus, ſeras ejus, & vectes ejus.

15 Item portam fontis inſtauravit Schallum filius Col-Chozæ; præfectus tractui Mitzpę, ipſe ædificavit eam & contexit eam, ſtatueruntque valvas ejus, ſeras ejus, & vectes ejus: murum quoque piſcinæ Schelachi inde ab horto regis uſque ad gradus deſcendentes è civitate Davidis.

16 Poſt eum inſtauravit Nechemja filius Hazbuki præfectus dimidio tractui Bethtzuris: uſque ex adverſo ſepulcrorum Davidis, & uſque ad piſcinam factam, & ad locum potentiorum uſque.

17 Poſt eum inſtauraverunt Levitę, Rechum filius Bani: ad cujus latus inſtauravit Chaſchabja præfectus dimidio tractui Kehilæ cum tractu ſuo.

18 Poſt eum inſtaurarunt cognati eorum; Bavvai filius Chenadadi; præfectus dimidio tractui Kehilæ.

19 Inſtauravit vero ad latus ejus Hezer filius Jeſchuhæ præfectus Mitzpę menſuram alteram: è regione aſcenſus *ad* armamentarium Miktzohum.

20 Poſt eum flagrante animo inſtauravit Baruc filius Zabbai menſuram alteram: *inde* à Miktzoho uſque ad portam domus Eljaſchibi Sacerdotis ſummi.

21 Poſt eum inſtauravit Meremoth filius Urijæ filii Cotzi menſuram alteram; *inde* à porta domus Eljaſchibi uſque ad finem domus Eljaſchibi.

22 Poſt hunc vero inſtauraverunt Sacerdotes viri planitiei.

23 Poſt hoc inſtauravit Binjamin & Chaſchub è regione domus ſuæ: poſt quem inſtauravit Hazarja filius Mahaſejæ filii Hananjæ juxta domum ſuam.

24 Poſt hunc inſtauravit Binnui filius Chenadadi menſuram alteram: inde à domo Hazarję uſque ad Miktzohum & angulum uſque.

25 Palal filius Uzai *inſtauravit* è regione Miktzohi; & turris prominentis, à domo regis ſuperiore quæ adjacet atrio cuſtodiæ: poſt hunc Pedaja filius Parhoſchi.

26 Nethinæi autem habitabant in clivio uſque ex adverſo portæ aquarum ad orientem, & turris prominentis.

27 Poſt hoc inſtaurarunt Tekohani menſuram alteram; ex adverſo turris magnę prominentis uſque ad murum clivi.

28 Supra portam equorum inſtaurarunt Sacerdotes, quiſque è regione domus ſuæ.

29 Poſt illud inſtauravit Tzadok filius Immeris è regione domus ſuæ: poſt quem inſtauravit Schemahja filius Schecanjæ cuſtos portæ orientalis.

30 Poſt me inſtauravit Chananja filius Schelemjæ, & Chanun filius Tzalaphi ſextus menſuram alteram: poſt eum inſtauravit Meſchullam filius Berecjæ è regione cubiculi ſui.

31 Poſt me inſtauravit Malcija filius aurifabri uſque ad locum Nethinæorum & aromatariorum, è regione portæ mandati, uſque ad aſcenſum anguli.

32 Inter aſcenſum autem anguli & portam gregis, inſtaurarunt aurifabri & aromatarii.

CAP.

CAP. IV. *Iehudæi altera manu ædificantes, & altera gladium tenentes pergunt in ædificando.*

FUerat autem, quum audiviſſet Sanballat nos ædificare murum iſtum, ut accenſus ira indignaretur plurimum : & ſubſannaret Iehudæos.

2 Loquebatur enim coram cognatis ſuis & copiis Samariæ & dicebat, quid iſti Iehudæi languidi facturi eſſent ? an ſinerent eos ? an ſacrificaturi eſſent ? an abſolverent hoc tempore ? an redivivos ſtatuerent lapides è ruderibus, poſtquam exuſti ſunt ?

3 Tobija vero Hammonita aſſiſtens ei ; dixit, etiam ut ædificent ; ſi aſcendat vulpes, utique perrumpet murum lapideum eorum.

4 Audi ô Deus noſter, nos eſſe contemtui, & converte probrum eorum in caput eorum ; & expone eos prædæ in terra captivitatis :

5 Neque obtegas iniquitatem eorum, & peccatum eorum à facie tua ne deleatur : quia irritaverunt te reſpectu ædificantium.

6 Ita ædificavimus murum iſtum, adeo ut conſtructus fuerit totus murus uſque ad dimidium ipſius : nam populo erat animus ad agendum.

7 Fuit vero quum audiret Sanballat, & Tobija, Arabeſque, & Hammonitæ, atque Aſchdodæi aſſurrexiſſe ad juſtam conſtitutionem muros Jeruſchalaimorum, & cœpiſſe *loca* perrupta occludi : accenſa eſt ira eorum valde.

8 Quare conſpiraverunt omnes ſimul, ut venientes oppugnarent Jeruſchalaima ; aut facerent ei impedimentum.

9 Quapropter oravimus Deum noſtrum ; & conſtituimus cuſtodiam adverſus eos interdiu & noctu metu eorum.

10 Dicebant autem Jehudæi, debilitata eſt vis bajulorum, & pulveris multum *ſupereſt* : nos autem non prævaluiti eſſemus ædificando murum :

11 Et dixerant hoſtes noſtri, ne animadvertant, neque videant, donec pervadentes medium eorum interficiamus eos : aut ceſſationem afferamus iſti operi.

12 Fuit vero quum adveniſſent Jehudæi habitantes apud illos : & dixiſſent nobis decies, *cavete vobis* ab omnibus locis per quæ redire poteſtis ad nos :

13 Ut conſtituerem ab imis partibus cujuſque loci *aliquos* à poſterioribus partibus muri, in locis arduis, conſtitui etiam populum per familias cum gladiis ſuis, ſpiculis ſuis, & arcubus ſuis.

14 Quumque luſtraſſem ſurgens, dixi clariſſimis & antiſtitibus & reſiduo populi, ne timetote ab iſtis : Dominum maximum & ſumme reverendum recordamini, & pugnate pro fratribus veſtris, filiis veſtris, & filiabus veſtris, uxoribus veſtris, & domibus veſtris.

15 Deinde fuit quum audiviſſent inimici noſtri innotuiſſe nobis, & irritum feciſſe Deus conſilium eorum ; ut reverteremur omnes ad murum, quiſque ad opus ſuum.

16 Erat tamen inde ab eo die pars puerorum meorum agens in opere, pars vero eorum tenens cum ſpiculis ſcuta, & arcus, & loricas : principes autem ſequebantur quamque familiam Jehudæorum.

17 Eorum qui ædificabant, & qui ferebant onus *cum* onerantibus ; una manu ſua *quiſque* agebat in opere, altera tenente miſſile.

18 Structores autem iſti, quiſque gladio ſuo accincti erant ad lumbos ſuos, quum ædificarent : tubicen vero erat apud me :

19 Dixi enim clariſſimis, & antiſtitibus, reſiduoque populi, opus hoc multum & amplum *eſt* : ideoque nos diſparati in muro, longinqui ſumus alter ab altero.

20 In locum ubi audietis ſonum tubæ, illuc congregamini ad nos : Deus noſter pugnaturus eſt pro nobis,

21 Sic faciebamus opus ; dum eorum pars tenebant ſpicula ab aſcenſu auroræ, uſque ad exortum ſtellarum.

22 Etiam tempore illo edixi populo, quiſque cum puero ſuo pernoctanto intra Jeruſchalaima ; ut ſint nobis noctu *ad* cuſtodiam, & interdiu *ad* opus.

23 Ne ego quidem, & cognati mei, & pueri mei, denique cuſtodes qui ſequuntur me exuturi ſumus veſtes noſtras : cuique gladius ſuus *&* aqua *eſto*.

CAP. V. *Nechemja in magna fame divitum avaritiam & uſuras increpat, ſua indigentibus ſponte elargiens.*

ERat autem clamor populi cum uxoribus ſuis magnus ; contra cognatos ſuos Jehudæos.

2 Nam erant qui dicerent, filiis noſtris & filiabus noſtris ſumus numeroſi ; ut *eorum pretio* accipiamus frumentum, & comedentes vivamus.

3 *Alii* erant qui dicerent, agros noſtros, vineaſque noſtras & domus noſtras oppigneramus ; ut accipiamus frumentum in ipſa fame.

4 Denique erant qui dicerent, mutuamur pecuniam pro canone regis : *oppigneratis* agris noſtris & vineis noſtris.

5 Jam vero ut caro cognatorum noſtrorum caro noſtra eſt, ſicut filii eorum filii noſtri *ſunt* : ecce autem nos ſubjicimus filios noſtros & filias noſtras in ſervos, ſuntque de filiabus noſtris *quadam* ſubjectæ, quarum *redemptio* non *eſt* in facultate manuum noſtrarum, quum agri noſtri & vineæ noſtræ penes alios *ſint*.

6 Itaque diſplicuit mihi valde ; quum audirem clamorem eorum & verba iſta.

7 Quumque conſilium iniiſſet animus meus apud me, contendi cum clariſſimis & antiſtitibus, dixique eis, onus uniuſcujuſque impoſitum alteri vos exigitis : & indixi illorum cauſa congregationem magnam.

8 Ubi dixi eis, nos comparamus fratres noſtros Jehudæos, qui venditi ſunt gentibus, prout eſt in nobis ; & etiam vos venderetis fratres veſtros, aut venderentur nobis ? qui ſiluerunt, nec invenerunt, quod reſponderent.

9 Tum dixi, non *eſt* bona hæc res quam facitis ; an non in timore Dei noſtri ambulatu-

turi estis; potius quam *in* probro istarum gentium inimicarum nobis?

10 At etiam ego, cognati mei, & pueri mei exacturi essemus ab eis pecuniam aut frumentum; remittamus, quæso, onus istud.

11 Restituite, quæso, eis hoc ipso die agros eorum; vineas eorum, oliveta eorum, ac domos eorum, præterea centesimam pecuniæ, aut frumenti, multique, aut olei, quam exacturi essetis ab eis.

12 Quidixerunt, restituimus, & ab eis non repetemus, sic facturi sumus quemadmodum dicis: tum convocavi sacerdotes, *per quos* adjuravi illos ut facerent secundum verbum istud.

13 Etiam lacertum meum excussi, dicens, sic excutiat Deus omnem virum qui non præstiterit verbum hoc, à domo ejus, & à labore ejus, & ita sit excussus ac vacuus: dixeruntque tota congregatio, Amen, laudantes Jehovam, fecitque populus secundum verbum istud.

14 Etiam ex quo tempore præceperat mihi ut essem princeps in terra Jehuda; ab anno vigesimo usque ad annum trigesimum secundum Artaxerxis regis, duodecim annis: ego cum cognatis meis cibarium principis non comedi.

15 Nam principes priores qui antecesserant me prægravabant populum, accipientes ab eis de pane & vino, præter argenti siclos quadragenos, etiam pueri eorum dominabuntur in populo: ego vero non feci ita propter reverentiam Dei.

16 Etiamque in opere muri istius *instaura*vi, & agrum non comparavimus: omnesque pueri mei congregati erant ibi ad opus.

17 Quin ipsi Jehudæi & antistites centum quinquaginta viri, & qui veniebant ad nos ex gentibus quæ *erant* circa nos; mensæ meæ assidebant.

18 Ita ut quod parabatur unoquoque die, bos unus, pecudes senæ selectæ cum avibus pararentur mihi, & intra diem denum ex quovis vino plurimum: nihilominus tamen cibarium principis non petebam, eo quod gravis fuisset servitus ille imposita ipsi populo.

19 Recordare mei, Deus mi, in bonum, quicquid fecerim erga populum istum.

CAP. VI. *Impedimenta objecta ab hostibus, pseudoprophetis, & falsis fratribus.*

FUit autem quum auditum esset à Sanballato & Tobija, & Geschemo Arabe; reliduoque inimicorum nostrorum; me exædificasse murum, neque esse residuam in eo rupturam: etiam ad hoc usque tempus valvas me non statuisse in portis:

2 Ut mitteret Sanballat cum Geschemo ad me, dicendo, age ineamus consilium pariter in *aliquo* vicorum in valle Onuntis: illi autem cogitabant afficere me malo:

3 Sed misi ad eos nuncios qui dicerent, opus magnum facio, ideoque non possum descendere: quam ob rem cessaret hoc opus, quum desisterem *ab* eo descendens ad vos?

4 Et remittentibus ad me in eandem sententiam quater; respondi eis in eandem sententiam.

5 Tandem misit ad me Sanballat in hanc sententiam quinto per puerum suum; cum literis in manu ejus apertis.

6 Scriptum erat in eis, per gentes auditur, ut Gaschmu ait, te & Jehudæos cogitare rebellionem, idcirco te ædificare istum murum: teque fore illis regem, prout res istæ *sunt*.

7 Insuper etiam prophetas te constituisse, qui prædicent de te Jerusalaimis, dicendo, rex *est* in Jehuda, adeo ut mox fama perferenda sit ad regem hujusmodi rerum: quare nunc age ineamus consilium pariter.

8 Tum misi ad eum dicendo, non *est* factum hujusmodi rerum *quicquam* quas tu dicis: sed ex animo tuo commiscris eas.

9 Nam omnes isti timorem studebant injicere nobis, dicendo, remissæ erunt manus eorum ab isto opere, ita ut non perficiatur: nunc itaque *ô Deus* confirma manus meas.

10 Præterea quum ego veniissem in domum Schemahjæ orti Delaja filio Mehetabeelis, qui detentus erat: dixit, conveniamus in domum Dei intra ipsum templum, & occludamus valvas templi, venturi enim sunt ad interficiendum te, noctu, inquam, venturi sunt ad interficiendum te.

11 Cui dixi, an vir qualis *sum* ego fugeret? aut quis *est* qualis ego, qui ingrediatur in templum ut vivat? non ingrediar.

12 Tunc agnovi quod ecce nequaquam miserat eum Deus: sed istam prophetiam indixerat mihi, quia Tobija & Sanballat mercede conduxerant eum:

13 Ut conductitius esset, ut timens & ita faciens peccarem: quod fuisset illis argumentum infamiæ, ut probro exponerent me.

14 Recordare, Deus mi, Tobijæ & Sanballati secundum opera ejus ista: atque etiam Nohadjæ prophetissæ & residui illorum prophetarum, qui timorem studebant injicere mihi.

15 Tandem perfectus est murus vigesimoquinto *die* Elulis: ad quinquagesimum secundum diem.

16 Fuit itaque quum audirent omnes inimici nostri, & viderent omnes gentes quæ *erant* circa nos, ut conciderent valde in oculis suis: quia agnoscebant à Deo nostro confectum fuisse opus istud.

17 Etiam diebus illis frequentarunt clarissimi Jehudæ literas suas missas ad Tobijam: & quæ *erant* Tobijæ, afferebantur ad ipsos.

18 Nam multi in Jehuda conjurati erant ei, quia gener erat Schecanjæ filio Arachi: & Jehochanan filius ejus duxerat filiam Meschullami filii Berecjæ.

19 Etiam benefacta ejus prædicabant coram me, & res meas prodebant ei: literas *vero* mittebat Tobija ad injiciendum mihi timorem.

CAP. VII. *Politia instauratur & reditus recensentur.*

DEinde fuit, quum exædificato muro instituissem valvas ejus; & recensiti essent janitores, musicique, & reliqui Levitæ:

2 Ut

2 Ut mandatis inſtruerem Chanan in fratrem meum, & Chananjam præfectum caſtro ſuper Jeruſchalaima: nam erat vir plane fidus, & timebat Deum præ multis.

3 Itaque edixi eis, ne aperiuntor portę Jeruſchalaimorum uſquedum iucaleſcat ſol, & dum ipſi adſtantes occludent valvas, etiam tractate: idque conſtitutis cuſtodiis habitantium Jeruſchalaimis, unoquoque in cuſtodia ſua, & unoquoque ex adverſo loci ſui.

4 Urbs autem ipſa ampla *erat* ſpatiis & magna, populus vero paucus intra eam: nec erant domus ædificatæ.

5 Quapropter indente Deo meo in animum meum, congregavi clariſſimos, antiſtitesque, & populum, ut fieret generis recenſio: & inveni libellum recenſionis eorum qui adſcenderant primum, in quo inveni ſcriptum.

6 Hi *ſunt* homines illius provinciæ, qui aſcenderunt è captivitate illius deportationis quam deportaverat Nebucadnetzar rex Babyloniæ: qui reverſi ſunt Jeruſchalaima & in Jehudæam, quiſque in civitatem ſuam.

7 Qui venerunt cum Zerubbabele, Jeſchua, Nechemja, Hazarja, Rahamja, Nachamani, Mordecajo, Bilſchane, Miſperetho, Bigvajo, Nechumo, Bahana, numerus hominum popularium Iſraelis.

8 Poſteri Parhoſchi, bis mille centum ſeptuagintaduo.

9 Poſteri Schephatjæ, trecenti ſeptuagintaduo.

10 Poſteri Arachi, ſexcenti quinquagintaduo.

11 Poſteri Pachath-Moabi, ex poſteris Jeſchuæ & Joabi, bis mille octingenti octodecim.

12 Poſteri Helami, mille ducenti quinquaginta quatuor.

13 Poſteri Zattlu, octingenti quadragintaquinque.

14 Poſteri Zaccai, ſeptingenti ſexaginta.

15 Poſteri Binnui, ſexcenti quadragintaocto.

16 Poſteri Bebai, ſexcenti vigintiocto.

17 Poſteri Hazgadis, bis mille trecenti vigintiduo.

18 Poſteri Adonikami, ſexcenti ſexagintaſeptem.

19 Poſteri Bigvai, bis mille ſexagintaſeptem.

20 Poſteri Hadinis, ſexcenti quinquagintaquinque.

21 Poſteri Ateris, ex Chizkija nonagintaocto.

22 Poſteri Chaſchumi, trecenti vigintiocto.

23 Poſteri Betzai, trecenti vigintiquatuor.

24 Poſteri Chariphi, centum duodecim.

25 Gibhonitæ nonagintaquinque.

26 Beth-Lechemitæ & Netophathæi centum octogintaocto.

27 Hanathothani centum vigintiocto.

28 Hazmavethani quadragintaduo.

29 Kirjath-Jeharimani, Cephirani, & Beerothani, ſeptingenti quadragintatres.

30 Ramani & Gebahæi ſexcenti viginti duo.

31 Michmaſæi, centum vigintiduo.

32 Bethelitę & Hajani, centum vigintitres.

33 Nebontini alteri, quinquagintaduo.

34 Poſteri Helami alterius, mille ducenti quinquagintaquatuor.

35 Poſteri Charimi trecenti viginti.

36 Jerechuntini trecenti quadragintaquinque.

37 Lodæi, Chadidæi & Onontini ſeptingenti vigintiunus.

38 Senaani ter mille nongenti triginta.

39 Sacerdotes: poſteri Jedahjæ è familia Jeſchuhæ, nongenti ſeptuagintatres.

40 Poſteri Immeris, mille quinquaginta duo.

41 Poſteri Paſchchuris, mille ducenti quadraginta ſeptem.

42 Poſteri Charimi mille ſeptemdecim.

43 Levitæ: poſteri Jeſchubę cum Kadmiele è filiis Hodevæ, ſeptuagintaquatuor.

44 Muſici: poſteri Aſaphi, centum quadragintaocto.

45 Janitores: poſteri Schallumi, poſteri Ateris, poſteri Talmonis, poſteri Hakkubi, poſteri Chatitæ, poſteri Schobai: centum trigintaocto.

46 Nethinæi: poſteri Tzichæ, poſteri Chaſchuphæ, poſteri Tabbahothi.

47 Poſteri Keroſi, poſteri Sihæ, poſteri Padonis.

48 Poſteri Lebanæ, poſteri Chagabæ, poſteri Schalmai.

49 Poſteri Chananis, poſteri Giddeli, poſteri Gachadis.

50 Poſteri Reajæ, poſteri Retzinis, poſteri Nekodæ.

51 Poſteri Gazami, poſteri Huzzæ, poſteri Paſeachi.

52 Poſteri Beſai, poſteri Mehunimi, poſteri Nephiſcheſimi.

53 Poſteri Bakbuki, poſteri Chakuphæ, poſteri Charchuris.

54 Poſteri Batzelithi, poſteri Mechidæ, poſteri Charſchæ.

55 Poſteri Barkoſi, poſteri Siſeræ, poſteri Themachi.

56 Poſteri Netziachi, poſteri Chatiphæ.

57 Poſteri ſervorum Schelomonis: poſteri Sotai, poſteri Sopherethi, poſteri Peridæ.

58 Poſteri Jahalæ, poſteri Darkonis, poſteri Giddeli.

59 Poſteri Schephatjæ, poſteri Chatilis, poſteri Pocereth-Hatzebajimi, poſteri Ammonis:

60 Omnes Nethinæi, & poſteri ſervorum Schelomonis, trecenti nonaginta duo.

61 Hi quoque *fuerunt* qui aſcenderunt è Thel-Melacho & Thel-Charſcha, Cerub, Adon, & Immer: ſed non potuerunt indicare familiam majorum ſuorum, & ſemen eorum, utrum ex Iſraelitis eſſent.

62 Poſteri Delajæ, poſteri Tobijæ, poſteri Nekodæ; ſexcenti quadragintaduo.

63 E Sacerdotibus vero, poſteri Chabajæ, poſteri Kotzi: poſteri Barzillai, qui accepta è filiabus Barzillai Gilhaditæ uxore, vocatus eſt de nomine illorum.

64 Iſti quæſiverunt quiſque ſcripturam ſuam,

suam, qui suum genus prædicabant, sed non inventa est: quapropter ut polluti abstenti sunt à Sacerdotio.

65 Edixit enim Regis legatus eis, ut non comederent de re sancta sanctarum, donec exsisteret Sacerdos cum Urimis & Tummimis.

66 Tota hæc congregatio universe, quadragies bis mille trecentorum sexaginta:

67 Præter servos eorum & ancillas eorum istos, septies mille trecentos triginta septem: quibuscum erant cantores & cantatrices, ducentæ quadragintaquinque.

68 Equi eorum, septingenti triginta sex: muli eorum ducenti quadragintaquinque:

69 Cameli quadringenti triginta quinque, asini sexies mille septingenti viginti.

70 Tum pars primorum paternarum *familiarum* contulerunt ad ipsum opus, regis legato conferente in thesaurum, auri drachmas mille, crateras quinquaginta, tunicas Sacerdotum quingentas triginta.

71 E primoribus, inquam, paternarum *familiarum* contulerunt in thesaurum ipsius operis auri drachmas vicies mille; & argenti pondo bis mille ducenta.

72 Quod vero contulerunt reliquum populi, *fuit* auri drachmæ vicies mille, & argenti pondo bis mille: ac tunicæ Sacerdotum sexaginta septem.

CAP. VIII. *Liber legis prælegitur populo ab Hezra: populus plorat, sed jubetur festum agere.*

NAm habitaverant Sacerdotes & Levitæ janitoresque & musici & populares, ac Nethinæi, denique omnes Israelitæ in civitatibus suis: adveniente autem mense septimo, dum Israelitæ *inhabitarent* civitates suas:

2 Congregati sunt totus populus unanimis in plateam quæ *est* ante portam aquarum; dicentes Hezræ legis perito, ut afferret librum legis Moschis, quam præceperat Jehova Israeli.

3 Adferens itaque Hezra Sacerdos legem coram congregatione tam virorum quam mulierum, & omnium aptorum ad intelligenter audiendum, die primo mensis septimi.

4 Legit in illo ante plateam illam quæ *est* ante portam aquarum, à luce usque ad meridiem, coram viris mulieribusque ac intelligentibus; auribus totius populi *attentis* ad librum legis.

5 Stabat autem Hezra legis peritus in suggestu ligneo quem fecerant ad hanc rem; adstante ei Matthithja & Schemaho, & Hanaja, & Urija, & Chilkija, & Mahaseja ad dexteram ejus: à siniſtra vero ejus Pedaja, & Mischaele, & Malcija, & Chaschumo, & Chaschbaddana Zecarja, Meschullamo:

6 Quum aperuit Hezra librum ante oculos totius populi (nam superior toto populo erat) & dum apertum habuit eum, consistebat totus populus.

7 Deinde benedixit Hezra Jehovæ Deo maximo: cui respondentes totus populus Amen, Amen, cum elatione manuum suarum, verticem inclinarunt & incurvarunt se *honorem exhibentes* Jehovæ facie *demissa* terram versus.

8 Similiter Ieschuah & Bani, & Scherebja, Jamin, Hakkub, Schabbethai, Hodija, Mahaseja, Kelita, Hazarja, Iozabad, Chanan, Pelaja, & ali Levitæ docebant populum legem, populo *manente* in statione sua.

9 Legebant enim librum illum, legem Dei explanatè; & exponendo sensum, dabant intelligentiam per scripturam ipsam.

10 Deinde dixit Nechemja, is *est* legatus regis, & Hezra Sacerdos legis peritus, ac Levitæ docentes populum, toti populo, hic dies sanctus *est* Jehovæ Deo vestro: ne lugete neque flete: flebant enim totus populus quum audirent verba legis.

11 Sed inquit eis, abite, comedite pinguia, & bibite dulcia, ac mittite portiones cuicunque nihil *est* paratum, nam sanctus *est* hic dies Domino nostro: & ne dolore afficiamini, quum gaudium Iehovæ sit robori vobis.

12 Quum itaque Levitæ repressissent totum populum, dicendo, silete; quia hic dies sanctus est: & ne dolore afficiamini;

13 Abiverunt totus populis ad comedendum & ad bibendum, & mittendum portiones & ad agitandum lætitiam magnam: quod intellexissent verba illa, quæ nota fecerant ipsis.

14 Postridie vero congregati sunt primores paternarum *familiarum* totius populi, Sacerdotes ac Levitæ ad Hezram legis peritum, idque ad intellectum habendum in verbis legis.

15 Quumque invenissent scriptum in lege, præcepisse Iehovam per Moschen, ut considerent Israelitæ in tabernaculis, in festo eorum mense septimo:

16 Et ut promulgarent ac proclamarent in omnibus civitatibus suis & Jeruschalaimis, dicendo; exite *in* montana, & afferte ramos olivarum, & ramos arborum oleosarum; ramosque myrti, & spathas palmarum, cum ramis arborum densarum; ad faciendum tabernacula, prout scriptum est:

17 Egressi populus attulerunt, & fecerunt sibi tabernacula quisque in tecto suo aut in atriis suis, ac in atriis domus Dei; etiam in platea portæ aquarum, & in platea portæ Ephrajimi.

18 Sic quum fecissent tota congregatio illa, reduces à captivitate, tabernacula, & considerent in ipsis tabernaculis: etsi non fecerant inde à temporibus Jeschuhæ filii Nunis ita filii Israelis usque in diem istum, esseteque lætitia magna valde:

19 Legebat *Hezra* in libro legis Dei quotidie, inde à die primo usque ad diem ultimum: celebraruntque festum septem diebus, die vero octavo diem interdicti pro ritu.

CAP. IX. *Jehudai speculum pœnitentiæ.*

POstea die vigesimo quarto mensis ejusdem, congregatis Israelitis in jejunio & ciliciis; & terra ipsis impositа:

2 Disparati sunt nati Israele ab omnibus alienigenis: & confitentes confessi sunt peccata sua, & iniquitates majorum suorum.

3 Nam illis erectis in statione sua legerunt *Levita*

Levitæ in libro legis Jehovæ Dei ſui per quadrantem diei: & per quadrantem confitentes incurvaverunt ſe Iehovæ Deo ſuo.

4 Conſcenſoque ſuggeſtu Levitarum, Jeſchuah & Bani, Kadmiel, Schebanja, Bunnai, Scherebja, Bani, Cenani, inclamaverunt voce magna Jehovam Deum ſuum.

5 Dixerunt enim Levitæ Jeſchuah, & Kadmiel, Bani, Chaſchab-neja, Scherebja, Hodija, Schebanja, Petachja: ſurgite, benedicite Jehovæ Deo veſtro à ſeculo uſque in ſeculum: & benedicunto nomini glorioſo tuo, atque exaltato ſupra omnem benedictionem ac laudem.

6 Tu ille Jehova ſolus es: tu feciſti cœlos, cœlos cœlorum, & omnem exercitum eorum, terram & quicquid *eſt* in ea, maria & quicquid *eſt* in eis, & tu conſervas hæc omnia: etiam exercitus cœlorum tibi ſe incurvant *honorem exhibentes*.

7 Tu es Jehova Deus, qui eligens Abramum eduxiſti eum Ure Chaldæorum, & impoſuiſti ei nomen Abraham:

8 Et inveniens animum ejus fidelem coram te; etiam pepigiſti cum eo fœdus, te daturum terram Cenahanæi, Chitthæi, Emorei, Perizzæique, ac Jebuſæi, & Girgaſchæi; daturum, *inquam*, ſemini ejus: & præſtitiſti verba tua; quia juſtus es.

9 Nam aſpiciens afflictionem majorum noſtrorum in Ægypto, & clamorem eorum exaudiens ad mare algoſum:

10 Edidiſti ſigna & prodigia contra Parhonem, & contra omnes ſervos ejus, & contra totum populum terræ ejus, noveras enim hos ſuperbiviſſe in illos; & comparaſti tibi nomen ſicut *eſt* hodierno die.

11 Et mare diffidiſti coram eis, ita ut penetraverint mare per aridam: perſequentes vero eos projeciſti in profunda, tanquam lapidem in aquas valentes.

12 Præterea columna nubis duxiſti eos interdiu; & columna ignis noctu, illuſtrando eis viam qua ituri erant.

13 Deinde ſuper montem Sinai ita deſcendiſti ut alloquereris eos è cœlis: & dediſti eis judicia recta & leges veras, ſtatuta ac præcepta bona.

14 Sabbathum quoque ſanctum tuum notum feciſti eis: quum præcepta ſtaturaq; & legem præciperes eis per Moſchen ſervum tuum.

15 Item panem è cœlo dediſti eis ad famem eorum, & aquam è petra eduxiſti eis ad ſitim eorum: & edixiſti eis ut venirent ad hæreditario jure poſſidendum terram quam ſubita manu tua *juraveras* te daturum eis.

16 Ipſi vero & patres noſtri ſuperbè egerunt; & obdurantes cervicem ſuam, non auſcultaverunt præceptis tuis:

17 Renuerunt, inquam, auſcultare, immemores mirabilium tuorum quæ exercueras erga ipſos, & obdurata cervice ſua conſtituebant ducem, ut redirent ad ſervitutem ſuam rebellione ſua: attamen tu Deus condonationum *es*, gratioſus & miſericors, longanimis, & multus benignitate, qui non dereliqueris eos.

18 Etiam quum feciſſent ſibi vitulum fuſilem, & dicerent, hic *eſt* Deus tuus, qui eduxit te ex Ægypto; denique afficerent *te* contumeliis magnis:

19 Tamen tu miſerationibus tuis maximis non dereliquiſti eos in ipſo deſerto: columna nubis non receſſit ab eis interdiu, ut deduceret eos per viam, aut columna ignis noctu, ut illuſtraret eos, & viam per quam ituri erant.

20 Spiritum etiam tuum optimum dediſti ad intelligentiam tribuendum eis, & Manna tuum non cohibuiſti ab ore eorum, & aquas dediſti eis ad ſitim eorum.

21 Ita quadraginta annis ſuſtentaſti eos in deſerto, non eguerunt: veſtimenta eorum non veterarunt, & pedes eorum non intumuerunt.

22 Et dediſti eis regna & populos, quos diſpertitus es angulatim: nam hæreditario jure poſſederunt regionem Sichonis cum regione regis Cheſchbonis, & regionem Hogi regis Baſchanis.

23 Quumque filios eorum multiplicaſſes ſicut ſtellas cœli, & introduceres eos in terram illam, quo edixeras patribus eorum, ut venirent ad hæreditario jure poſſidendum eam:

24 Ingreſſi illorum filii hæreditario jure poſſederunt terram illam, quum deprimeres coram eis habitatores ipſius terræ, Cenahanæos, & hos traderes in manum eorum: nempe reges horum & populos regionis, ut facerent eis pro voluntate ſua.

25 Itaque ceperunt civitates munitas & ſolum pingue, poſſederuntque hæreditario jure domos plenas omni bono, ciſternas effoſſas, vineas, & oliveta, & arbores eſculenti fructus plurimas: quibus comedentes ſaturati & ſaginati ſunt, oblectaruntque ſe bonitate tua maxima.

26 Quum vero mutantes ſe rebellarunt contra te, rejicientes legem tuam poſt tergum ſuum, & prophetas tuos interficientes, qui conteſtabantur ipſos ut reducerent ipſos ad te, denique afficerent *te* contumeliis magnis:

27 Tradebas eos in manum hoſtium ipſorum, qui angerent eos, quum autem tempore anguſtiæ ſuæ inclamarent te, tu è cœlis exaudiebas, & pro miſerationibus tuis maximis dabas eis ſervatores, qui ſervabant eos è manu hoſtium ipſorum.

28 Sed ſimulac quies erat eis, rurſus faciebant malum coram te: quapropter relinquebas eos in manu inimicorum eis, qui dominarentur in eos; quumque converſi inclamarent te, tu è cœlis auſcultans eripiebas eos pro miſerationibus tuis, multis temporibus.

29 Conteſtabaris quidem eos revocando eos ad legem tuam, ſed ipſi ſuperbè agebant, neque auſcultabant præceptis tuis, & in ipſa judicia tua peccabant, in quibus, ſi ea faceret homo, victurus eſſet: exhibebant armum refractarium, cervicemque ſuam obdurabant, neque auſcultabant.

30 Quumque protrahens erga eos annos multos, conteſtatus eſſes eos ſpiritu tuo per prophetas tuos, neque præbuiſſent aurem: tandem tradidiſti eos in manum populorum regionum.

31 Sed

31 Sed propter miserationes tuas magnas non feciſti eorum conſumtionem, neq; dereliquiſti eos: quia *Deus* fortis, gratioſus & miſericors es.

32 Nunc ergo Deus noſter, *Deus* fortis maxime, potentiſſime, & ſummè reverende, ſervans fœdus & benignitatem, ne parum eſto coram te obvenisse nobis totam hanc moleſtiam, regibus noſtris, principibus noſtris & ſacerdotibus noſtris, prophetiſque noſtris ac majoribus noſtris, totique populo tuo: inde à diebus regum Aſſyriæ uſque in diem hanc.

33 Quamvis tu juſtus *ſis* in omnibus quæ obveniunt nobis; nam veritatem exercuiſti, quia improbe egimus:

34 Et cum regibus noſtris principes noſtri ac majores noſtri non fecerunt legem tuam: neque attenderunt ad præcepta tua & ad teſtimonia tua, quibus conteſtatus es eos.

35 Nam ipſi in regno ſuo, & in beneficio tuo plurimo quod contuleras eis, & in regione ampliſſima & pinguiſſima quam expoſueras eis, non coluerunt te; neque reverſi ſunt à factis ſuis peſſimis.

36 Ecce nos hodie ſervos: & in terra hac ipſa quam tradideras majoribus noſtris, ut fruerentur fructu ejus & bonitate ejus, ecce nos ſervos *in* ea.

37 Nam proventum ſuum effert regibus, quos præpoſuiſti nobis propter peccata noſtra: etiam in corpora noſtra dominantur & in jumenta noſtra pro voluntate ſua, adeo ut in anguſtia magna ſimus.

CAP. X. *Obſignatio fœderis & obligatio populi ad cultum Dei.*

PRo hoc autem toto, pepigimus conſtitutionem *fœderis* & ſcripſimus; idque cum obſignatione principum noſtrorum, Levitarum noſtrorum, Sacerdotum noſtrorum.

Caput X.

2 Fuerunt que in iſtis, obſignationibus: Nechemja legatus regis filius Chacaljæ, & Tzidkija.

3 Seraja, Hazarja, Tzidkija,
4 Paſchur, Amarja, Malcija,
5 Chattuſch, Schebanja, Malluc,
6 Charim, Meremoth, Hobadja,
7 Danijel, Ginnethon, Baruc,
8 Meſchullam, Abija, Mijamin.
9 Mahozja, Bilgai, Schemahja: iſti Sacerdotes.
10 Levitæ autem: Jeſchuah filius Azanjæ, Binnui è poſteris Chenadadi, Kadmiel:
11 Et cognati eorum; Schebanja, Hodija, Kelita, Pelaja, Chanan,
12 Milca, Rechob, Chaſchabja,
13 Zaccur, Scherebeja, Schebanja,
14 Hodija, Bani, Beninu.
15 Primores populi; Parhoſch, Pachath-Moab, Helem, Zattu, Bani,
16 Bunni, Hazgad, Bebai,
17 Adonija, Bigvai, Hadin,
18 Ater, Chizkija, Hazzur,
19 Hodija, Chaſchum, Betzai,
20 Chariph, Hanathoth, Nebai.
21 Magpiaſch, Meſchullam, Chezir,
22 Meſchezabeel, Tzadok, Jadduah,
23 Pelatja, Chanan, Hanaja,
24 Hoſcheah, Chananja, Chaſchub,
25 Lochefch, Piſcha, Schobek,
26 Rechum, Chaſchabna, Mahaſeja:
27 Item Achija, Chanan, Hanan,
28 Malluc, Charim, Bahana.

29 *Pepigimus ergo nos* & reliquum populi, Sacerdotes, Levitæ, Janitores, Muſici, Nethinæi, & quiſquis diſparatus fuit à populis regionum in legem Dei, uxores eorum, filii eorum, & filiæ eorum: quiſque notitia præditus & intelligentia:

30 Firme adjungentes ſe fratribus ſuis, magnificis eorum, & ineuntes exſecrationem & juramentum nos ambulaturos in lege Dei, quæ tradita fuit per Moſchen ſervum Dei: nempe obſervaturos & facturos omnia præcepta Jehovæ Domini noſtri, judiciaque ejus, & ſtatuta ejus:

31 Et non daturos filias noſtras populis regionis; & filias eorum non aſſumpturos pro filiis noſtris:

32 Et à populis regionis afferentibus merces, & quamlibet annonam die ſabbathi ad vendendum, nos non accepturos ullo ſabbatho aut die ſacro: & nos deſerturos *cultum* anni ſeptimi, & omne jus vendicandi manu:

33 Inſtituimus nobis præcepta, imponentes nobis trientem ſicli quotannis, ad cultum domus Dei noſtri:

34 Ad panes diſpoſitionis, munuſque juge, & holocauſtum juge ſabbathorum, noviluniorum, ad ſolennitates & ad res ſacras, atque ad peccata ut expietur Iſrael: denique *ad* totum opus Dei noſtri.

35 Item ſortes conjecimus Sacerdotum, Levitarum & populi pro lignis oblationum; ut afferrent in domum Dei pro familiis paternis noſtris, temporibus conditis de anno in annum: ad accendendum ſuper altare Jehovæ Dei noſtri, ſicut ſcriptum eſt in lege.

36 Item *Inſtituimus* nos allaturos primitias terræ noſtræ, & primitias omnis fructus cujuſque arboris de anno in annum; ad domum Jehovæ:

37 Primogenita quoque filiorum noſtrorum & jumentorum noſtrorum, ſicut ſcriptum eſt in lege; & primogenita boum noſtrorum, & pecudum noſtrarum allaturos in domum Dei noſtri ad Sacerdotes, miniſtrantes in domo Dei noſtri:

38 Primitias cujuſque maſſæ noſtræ, & oblationes noſtras, & fructum cujuſque arboris, muſtum & oleum nos allaturos Sacerdotibus in cubicula Domus Dei noſtri, decimas vero terræ noſtræ *daturos* Levitis; qui ipſi Levitæ decimaturi ſunt in quibuſcunque civitatibus *fuerit* cultura noſtra.

39 Et adfore Sacerdotem filium Aharonis Levitis, quando dabunt decimas Levitæ: ipſoſque Levitas abducturos decimas ſuarum decimarum ad domum Dei noſtri, in cubicula, in theſaurum ejus.

40 Nam ad illa cubicula afferre debent Iſraelitæ & Levitæ oblationem frumenti, muſti & olei; ubi *ſunt* inſtrumenta ſanctuarii, & Sacer-

Sacerdotes, & ministri, janitoresque & musici: ut non derelinquamus domum Dei nostri.

CAP. XI. *Urbis habitatio. Gentis sanctæ.*

CONsederunt autem principes ísti populi Jerusalem: quum reliquus populus conjecíssent sortes, ut educerent unum è decem qui inhabitaret Jerusalem civitatem sanctam, novem autem reliquæ partes civitates suas:

2 Et benedixerunt populus omnibus hominibus illis, qui sponte se obtulerunt ad inhabitandum Jerusalem.

3 Isti, inquam *sunt* primarii provinciæ qui inhabitarunt Jerusalem: alias civitates Iehudæ inhabitantibus quibusque in possessione sua per civitates suas, Israelitis, Sacerdotibus, & Levitis, Nethinæisque, ac posteris servorum Schelomonis.

4 Jerusalem itaque inhabitarunt è Iehudæis & è Binjaminitis: è Iehudæis, Hataja filius Huzzijæ, filii Zecarjæ, filii Amarjæ, filii Schephatjæ, filii Mahalaleelis, è posteris Peretzi:

5 Item Mahasæja filius Baruci, filii Col-Chozæ, filii Chazajæ, filii Hadajæ, filii Iorabi, filii Zecarjæ, filii Schiloni:

6 Omnes posteri Peretzi inhabitantes Jerusalem; quadringenti sexaginta octo viri strenui.

7 Hi vero posteri Binjaminis: Sallu filius Meschullami, filii Iohedi, filii Pedajæ, filii Kolajæ, filii Mahasejæ, filii Ithielis, filii Ieschabjæ:

8 Et post eum Gabbai, Sallai; nongenti viginti octo.

9 Joel autem filius Zicri præfectus erat illis; & Iehuda filius Senuæ secundarius in civitate.

10 E Sacerdotibus: Iedahja filius Iojaribi, Iacin.

11 Seraja filius Chilkijæ, filii Meschullami, filii Tzadoki, filii Merajothi, filii Achitubi, anteccessor in domo Dei:

12 Et cognati eorum facientes opus in ipsa domo, octingenti viginti duo: cum Hadaja filio Ierochami, filii Pelaljæ, filii Amtzi, filii Zecarjæ, filii Paschchuris, filii Malcijæ.

13 Item fratres istius primores in paternis *familiis*, ducenti quadraginta duo: cum Hamaschesajo, filio Hazareelis, filii Achzai, nepotis Meschillemothi, filii Immeris:

14 Et cognati eorum valentes robore, centum viginti octo, quibus præfectus Zabdiel filius Gedolimi.

15 E Levitis quoque: Schemahja filius Chaschubi, filii Hazrikami, filii Chaschabjæ, filii Bunni.

16 Item Schabbethai & Iozabad, præfecti operi externo pro domo Dei è primoribus Levitarum.

17 Item Matthanja filius Micæ, filii Zabdi, filii Asaphi, primarius, primum celebrabat in ipsa oratione, aut Bakbukja secundarius è cognatis ejus: & Habda filius Schammuhæ filii Galalis, filii Geduthunis;

18 Omnes Levitæ in civitate sancta, ducenti octoginta quatuor.

19 Janitores vero, Hakkub, Talmon, & cognati eorum observantes in portis; centum septuaginta duo.

20 Reliquum autem Israelitarum, Sacerdotum, Levitarum in omnibus civitatibus Jehudæ quisque possessionem suam:

21 Nethinæi vero inhabitabant clivum; & Tzicha ac Cischpa præerant Nethinæis.

22 Præfectus autem Levitarum Jerusalemis, Huzzi filius Bani, filii Chaschabjæ, filii Matthanjæ, filii Micæ: è posteris Asaphi musicis, è regione operis domus Dei.

23 Nam præceptum regis *datum fuerat* de eis; & constitutio pro musicis, demensum cujusque diei quotidie.

24 Petachja vero filius Meschezabeelis è posteris Zerachi filii Jehudæ, erat administrator regis in omni negotio erga populum.

25 In villis autem cum agris earum: è posteris Jehudæ inhabitabant Kirjath-Arbahum cum pagis ejus, & Dibonem cum pagis ejus, & Jekabtzeelem cum villis ejus:

26 Item Jeschuham, & Moladam, & Beth-Pelethum:

27 Et Chatzar Schuhalem, & Beerschebahum cum pagis ejus:

28 Et Tziklagum, Meconamque cum pagis ejus:

29 Et Hen-Rimmonem, Tzorhamque, & Jarmuthum:

30 Zanoachum, Hadullamum cum villis eorum, Lacischum cum agris ejus, Hazekam cum pagis ejus: ita commorabantur à Beerschebaho ad vallem Hinnomi usque.

31 Posteri vero Binjaminis, a Gebaho: Michmaschum, & Hajam, & Beth-Elem cum pagis ejus.

32 Hanathotas, Nobum, Hananjam:

33 Chatzorem, Ramam, Gitthajima:

34 Chadidum, Tzebohima, Neballatum:

35 Lodum, & Omntem cum valle fabrorum.

36 De Levitis autem distributiones Jehudæ & Binjaminis *inhabitabant.*

CAP. XII. *Encænia urbis.*

ATque isti *sunt primores* Sacerdotum & Levitarum, qui ascenderant cum Zerubbabele filio Schealthielis & Jeschuha: Seraja, Jirmeja, Hecra:

2 Amarja, Malluc, Chattusch:

3 Schecanja, Rechum, Meremoth:

4 Hiddo, Ginnethoi, Abija:

5 Mijamin, Mahadja, Bilga:

6 Schemahja, Jojarib, Jedahja:

7 Sallu, Hamock, Chilkija, Jedahja: hi primores Sacerdotum, & cognatorum suorum temporibus Jeschuhæ.

8 Levitæ vero: Jeschuah, Binnui, Kadmiel, Scherebja, Jehuda, Matthanja, præfectus celebrationibus, ipse cum cognatis suis:

9 Deinde Bakbukja, & Hunni cognati illorum, è regione illorum per observationes.

10 Jeschuah autem genuit Jojakimum, & Jo-

Jojakim gennit Eljaſchibum, & Eljaſchib gennit Jojadahum.

11 Jojadah vero genuit Jonathanem, & Jonathan genuit Jadduham.

12 Temporibus autem Jojakimi erant Sacerdotes primarii paternarum *familiarum*: ex Seraja Meraja, ex Jirmeja Chenanja:

13 Ex Hezra Meſchullam; ex Amarja Jehochanan:

14 Ex Melicu Jonathan; ex Schebanja Joſeph:

15 Ex Charimo Hadna; ex Merajotho Chelkai:

16 Ex Hiddone Zecarja; ex Ginnethone Meſchullam:

17 Ex Abija Zicri; ex Minjamine ex Mohadja, Piltai:

18 Ex Bilga Schammuah, ex Schemaja Jehonathan:

19 Ex Jojaribo autem; Matthenai; ex Jedahja, Huzzi;

20 Ex Sallajo, Kellai: ex Hamoko, Hebar:

21 Ex Chilkija, Chaſchabja: ex Jedahja Nethaneel.

22 Levitarum, temporibus Eljaſchibi, Jojadahi, Jochananiſque, & Jadduhæ, conſcripti ſunt primores paternarum *familiarum*: itemque Sacerdotum; uſque ad regnum Darii Perſæ.

23 Levitarum primores paternarum *familiarum*, conſcripti in libro Chronicorum, uſque ad tempora Jochananis nepotis Eljaſchibi:

24 Primores, inquam, Levitarum *ſunt* Chaſchabja, Scherebja, & Jeſchuah filius Kadmielis, & cognati eorum è regione eorum ad laudandum, ad celebrandum ex præcepto Davidis viri Dei: obſervatio ex adverſo obſervationis:

25 Matthanja, & Bakbukja, Hobadja, Meſchullam, Talmon, Hakkub, cuſtodientes janitorum cuſtodiam, in ærariis portarum.

26 Iſti *jam erant* temporibus Jojakimi filii Jeſchuhæ, filii Jotzadaki: temporibus quoque Nechemjæ principis, ac Hezræ Sacerdotis legis periti.

27 Ad dedicationem autem muri Jeruſchalaimorum requiſiti ſunt Levitæ ex omnibus locis eorum, qui reducerentur Jeruſchalaimam, ad celebrandum dedicationem & lætitiam, idque gratiarum actionibus & muſica, cymbalis, nabliis, & citharis.

28 Itaque congregati ſunt poſteri muſicorum, tum ex planitie circum Jeruſchalaimam, & ex villis Netophathæi:

29 Tum ex loco Gilgalis, & ex campis Gebahi, & Hazmavethi: nam villas ædificabant ſibi muſici circum Jeruſchalaimam.

30 Quumque mundaſſent ſe Sacerdotes & Levitæ; mundaverunt populum, portaſque & murum.

31 Deinde jubens aſcendere principes Jehudææ verſus ſuperiorem partem muri; conſtituique duas claſſes celebrantium magnas, quarum progreſſiones *erant*, *unius* ad dexteram à ſuperiore parte muri ad portam ſtercoriorum.

32 (Sequebatur autem iſtos Hoſchahja, & dimidium principum Jehovæ:

33 Nempe Hazarja, Hezra, & Meſchullam,

34 Jehuda, & Binjamin, & Schemahja, ac Jirmeja:

35 Et præter Sacerdotes cum tubis; Zecarja filius Jonathanis, filii Schemahjæ, filii Matthanjæ, filii Micajæ, filii Zaccuri, filii Aſaphi:

36 Et cognati ejus, Schemahja, & Hazareel, Milalai, Gilalai, Mahai, Nethaneel, Jehuda quoque, & Chanani cum inſtrumentis muſicis Davidis viri Dei; & Hezra legis peritus antecedebat illos.)

37 Deinde ad portam fontis, & *tractum* ex adverſo ipſorum, aſcenderunt per gradus civitatis Davidis in aſcenſum muri: inde à *muro qui eſt* ſupra domum Davidis, uſque ad portam aquarum orientem *verſus*.

38 Claſſis vero celebrantium altera procedebat ex adverſo, quam ego ſequebar; dimidiumque populi, à ſuperiore parte ejuſdem muri, ab *ea quæ eſt* ſupra turrim furnorum, ad murum latum uſque:

39 Deinde à *parte quæ eſt* ſupra portam Ephrajimi, & ſupra portam veterem, & ſupra portam piſcium, turrimque Chananeelis, & turrim centenariam ad portam gregis uſque: & ſubſtiterunt in porta cuſtodiæ.

40 Deinde ſubſtiterunt duæ illæ laudantium claſſes in domo Dei: ego quoque, & dimidium antiſtitum mecum.

41 Sacerdotes quoque Eljakim, Mahaſeja, Minjamin, Micaja, Eljohenai, Zecarja, Chananja cum tubis:

42 Item Mahaſeja, & Schemahja, & Eleazar, & Huzzi, & Jehochanan, & Malcija, Helamque, & Hezer; reſonabant etiam muſici cum Jizrachja præfecto ſuo.

43 Et ſacrificarunt die illo ſacrificia magna atque lætati ſunt; nam Deus affecerat eos lætitia magna, etiam fœminæ & pueri lætati ſunt; adeo ut audiretur lætitia Jeruſchalaimorum uſque è longinquo.

44 Profecti ſunt etiam eo die homines cubiculi ad theſauros, ad oblationes, ad primitias, & ad decimas; ut colligerent in ea ex agris civitatum portiones legales pro Sacerdotibus & pro Levitis: nam lætitia Jehudæorum *erat* de Sacerdotibus & de Levitis conſiſtentibus:

45 Qui obſervaturi erant obſervationem Dei ſui, & obſervationem munditiei, muſicorumque, & janitorum; ſecundum præceptum Davidis & Schelomonis filii ejus.

46 Nam temporibus Davidis & Aſaphi à priſcis temporibus; primores muſicorum, cum muſica laudationis & celebrationum, Deo *aſſiſtebant*.

47 Quare omnes Iſraelitæ temporibus Zerubbabelis, & temporibus Nechemjæ, dabant portiones muſicorum & janitorum dimenſum cujuſque diei quotidie: & conſecrabant Levitis, Levitæ vero conſecrabant poſteris Aharonis.

CAP.

CAP. XIII. *Reformatio in politia, ecclesia & œconomia per Nechemjam.*

TEmpore illo lectum est in libro Moschis, audiente populo: in quo inventum est scriptum, ut non veniat Hammonita aut Moabita in congregationem Dei usque in seculum:

2 Propterea quod non occurrerant Jisraelitis cum pane & aqua, sed conduxerant contra eos Bilhamum ad maledicendum eis, quamquam convertit Deus noster maledictionem illam in benedictionem.

3 Itaque fuit quum audirent istam legem, ut dispararent omnem miscellaneam turbam à Jisraele.

4 Antea autem Eljaschib Sacerdos præpositus cubiculo domus Dei nostri; affinis *factus fuerat* Tobijæ:

5 Paraveratque ei cubiculum magnum ubi prius reponebant munus, thus, instrumentaque, & decimas frumenti, musti & olei, præceptas pro Levitis, musicisque ac janitoribus; & oblationem Sacerdotum.

6 Sed quum totum hoc fieret, non eram Jeruschalaimis: nam anno trigesimo secundo Artaxerxis regis Babyloniæ, redieram ad regem, tantum exactis *aliquot* annis exorata et mihi venia à rege.

7 Quumque venissem Jeruschalaima, intellexi malum istud quod fecerat Eljaschib pro Tobija, parando ei cubiculum in atriis domus Dei.

8 Malum autem visum est mihi valde: quam ob rem ejeci omnia instrumenta domestica Tobijæ foras extra illud cubiculum.

9 Quumque edicente me, mundavissent illa cubicula; retuli illuc instrumenta domus Dei, munus, & thus.

10 Deinde cognoscens portionum Levitarum nihil fuisse datum: ideoque diffugisse quemque in agrum suum, Levitas & musicos, curatores operis:

11 Contendi cum antistitibus, ac dixi, quam ob rem derelicta fuit domus Dei? & congregans illos, restitui illos in statione sua:

12 Omnesque Jehudæi attulerunt decimas frumenti, mustique, & olei in thesauros.

13 Et quæstores dedi super thesauros, Schelemjam Sacerdotem, & Tzadokum scribam, & Pedajam ex Levitis, atque ad manum eorum Chananem filium Zaccuris filii Matthanjæ; quia fidi reputabantur, quorum erat distribuere cognatis suis.

14 Recordare mei, Deus mi, in hac re; & ne finito deleri benignitates meas, quas exercui erga domum Dei mei, & erga observationes ejus.

15 Temporibus iisdem videns in Jehudæa calcantes torcularia ipso sabbatho, & affectes manipulos quibus onerabant asinos, itemque vinum, uvas, & ficus, ac quodvis onus, & adducentes die sabbathi Jeruschalaima: contestatus sum, quo die vendebant cibaria.

16 Tyrii quoque habitabant in ipsa *urbe*, afferentes pisces, & omnes res venales: quas vendebant ipso sabbatho Jehudæis, & quidem Jeruschalaimis.

17 Quapropter contendi cum clarissimis Jehudæorum, & dixi eis; quæ *est* res pessima hæc quam facitis, quod prophanatis diem sabbathi?

18 An non quum ita fecissent majores vestri, induxit Deus noster super nos totum malum istud, & super civitatem hanc? & vos augere æstum iræ contra Jisraelem profanando sabbathum:

19 Fuit itaque quum obumbrarentur portæ Jeruschalaimorum ante sabbathum, ut edicente me clauderentur fores, quas edixi ne aperirent usque postridie sabbathi: præterea ex pueris meis constitui in portis, ne ingrederetur onus die sabbathi.

20 Sed quum pernoctassent aromatarii & propolæ omnium rerum venalium, extra Jeruschalaima semel ac iterum:

21 Contestatus sum eos, dicens eis, cur estis pernoctes è regione muri? si iterabitis, manum immittam in vos: ex tempore illo non veniebant sabbatho.

22 Edixi vero Levitis, ut mundarent se, & venientes observarent portas, sanctificando diem sabbathi: etiam hoc recordare mei, Deus mi, & parce mihi pro multitudine benignitatis tuæ.

23 Etiam diebus illis vidi Jehudæos habitatione consociasse sibi fœminas Aschdodæas, Hammonitidas, Moabitidas:

24 Et filios eorum ex parte loqui Aschdodaë, neque scientes loqui Jehudaicè; sed ex lingua cujusque populi sui.

25 Ideo contendi cum eis, maledicens eis, & percutiens ex eis aliquos glabravi eos; & jurejurando obstrinxi eos per Deum *dicens; dica imprecamini vobis*, si dederitis filias vestras filiis illorum, aut si assumseritis filiis vestris aut vobis de filiabus illorum.

26 An non cum istis peccavit Schelomo rex Jisraelis, quamvis in gentibus multis non fuerit rex par ei; & dilectus Deo suo esset, adeo ut constituerit cum Deus regem super totum Jisraelem? etiam ipsum ad peccandum induxerunt fœminæ alienigenæ.

27 Et vobis an auscultabimus, faciendo totum malum maximum istud, prævaricando contra Deum nostrum; ut habitatione consocietis fœminas alienigenas?

28 Etiam è posteris Jojadahi filii Eljaschibi Sacerdotis summi, gener erat Sanballato Choronitæ, quem fugavi à me.

29 Recordare horum, Deus mi, secundum pollutiones sacerdotii, & fœderis sacerdotalis, atque Levitici.

30 Itaque mundavi illos ab omni extero; & restitui observationes Sacerdotibus & Levitis, quemque in opere suo;

31 Tum ad ligna oblationis temporibus condictis, tum ad primitias: Recordare mei, Deus mi, in bonum.

ESTHERÆ
LIBER UNUS.

CAP. I. *Vaſchthi ſpeculum uxoris ſuperbæ.*

FUit autem temporibus Aſſueri (is eſt Aſſuerus qui regnum obtinebat ab India uſque ad Æthiopiam, centum viginti ſeptem provinciarum)

2 Temporibus illis, quum ſederet rex Aſſuerus in ſolio regni ſui, quod *erat* Suſis in urbe regia;

3 Ut anno tertio regni ſui faceret convivium omnibus principibus ſuis ac ſervis ſuis, *principibus* copiarum Perſiæ & Mediæ, regulis & præfectis provinciarum coram ſe:

4 Oſtentando divitias, gloriam regni ſui, & honorem, decorem magnitudinis ſuæ; diebus multis, *nempe* centum octoginta diebus.

5 Completis etiam diebus iſtis, fecit rex toti populo qui præſto erant Suſis in urbe regia à maximo uſque ad minimum, convivium ſeptem diebus, in atrio horti palatii regii.

6 *Aulæa* alba, viridia, & hyacinthina *erant* appenſa funiculis byſſynis & purpureis, ad annulos argenteos & columnas marmoreas: lectos aureos & argenteos ſuper pavimentum è porphyrite & marmore, cum *in* ſolo, tum *in* ambitu:

7 Et potum præbebant *miniſtri* in vaſis aureis, & vaſis inter ſe variis; vinumque regium plurimum, pro facultate regis.

8 Potum autem ex jure nemo exigebat: ſic enim conſtituerat rex unicuique Magiſtro domus ſuæ, ut facerent pro voluntate uniuſcujuſque.

9 Vaſchthi quoque Regina fecit convivium fœminarum, *in* domo regia quæ *erat* regi Aſſuero.

10 Die illorum ſeptimo, quum hilaris eſſet animus regis vino; edixit Mehumani, Biztha, Charbona, Bigtha, & Abagtha, Zethari, & Carcaſo, ſeptem aulicis miniſtrantibus coram rege Aſſuero:

11 Ut adduceret reginam Vaſchthin in conſpectum regis, cum corona regia, ad oſtentandum populis & principibus pulchritudinem ejus, quod bona ſpecie eſſet.

12 Sed quum renuiſſet regina Vaſchthi venire ad verbum regis, quod per aulicos illos *afferebatur*; efferbuit rex valde, & excandeſcentia ejus exarſit in eo.

13 Quapropter dicente rege ſapientibus noſcentibus tempora (nam ſic negotium regis exponebatur omnibus noſcentibus jus & judicia)

14 Et propinquo ſibi Charſchenæ, Schethari, Admathæ, Tharſchiſcho, Mereſo, Marſenæ, Memucani; ſeptem principibus Perſidis & Mediæ, videntibus faciem regis, ſedentibus primis in regno:

15 Ex jure quid faciendum reginâ Vaſchthi: eo quod non fecit edictum regis Aſſueri per aulicos *imperatum*?

16 Dixit Memucan coram rege & principibus, non contra regem ſolum perverſe egit Vaſchthi regina; ſed contra omnes principes & contra omnes populos *qui ſunt* in omnibus provinciis regis Aſſueri.

17 Nam prodibit factum reginæ ad omnes fœminas, ut ſpernant maritos ſuos in oculis ſuis dicendo, ipſe rex Aſſuerus edixerat adduci Vaſchthin reginam in conſpectum ſuum, tamen non advenit.

18 Et hoc ipſo die dicturæ ſunt principes *fœminæ* Perſidis & Mediæ, quæ audiverint factum reginæ, omnibus principibus regis: ita plus ſatis contemtus & excandeſcentiæ *nobis erit*.

19 Si regi bonum videtur, prodeat edictum regium à conſpectu ejus, & ſcribatur inter jura Perſidis & Mediæ, ut non pereat: quia non venit Vaſchthi in conſpectum regis Aſſueri, ideo regnum ejus tradet rex proximæ ejus, quæ melior *erit* ea.

20 Ita audito edicto regis quod promulgabit in toto regno ſuo, ut ut magnum eſt; omnes fœminæ tribuent honorem maritis ſuis, à maximo uſque ad minimum.

21 Quumque bona videretur hæc res in oculis regis & principum, fecit rex ſecundum ſententiam Memucanis.

22 Nam miſit literas ad omnes provincias regis; ad unamquamque provinciam ſecundum ſcripturam ejus, & ad unumquemque populum ſecundum linguam ejus: ut eſſet quiſque vir dominator domi ſuæ, quod edixit *quiſque* lingua populi ſui.

CAP. II. *Eſthera ſpeculum humilitatis gloriosæ.*

HIs rebus geſtis, quum ſedatus eſſet æſtus regis Aſſueri, mentionem fecit Vaſchthi, & ejus quod fecerat, quodque decretum fuerat in eam.

2 Quapropter dixerunt pueri regis, miniſtri ejus: quærant *aliqui* regi puellas virgines bona ſpecie:

3 Et conſtituat rex procuratores in omnibus provinciis regni ſui, qui congregent quamque puellam virginem bona ſpecie, Suſa in urbem regiam; in gynæceum, ad manum Hegæ aulici regis cuſtodis fœminarum; qui adhibeat mundum earum.

4 Deniq; puella quę bona videbitur in oculis regis, regnet loco Vaſchthi: quumque bona viſa eſſet hæc res in oculis regis, ſic fecit.

5 Vir Jehudæus erat Suſis in urbe regia: cujus nomen Mordecai filius Jairi, filii Schimhi, filii Kiſchi Binjaminitæ:

6 Qui deportatus fuerat Jeruſchalaimis cum deportatione quæ deportata fuit cum Jeconja rege Jehudæ: quem deportavit Nebucadnetzar rex Babyloniæ.

7 Is nutriebat Hadaſſam (ea *eſt* Eſther filia patrui ejus) eo quod non *eſſet* illi pater aut mater: *eratque* puella illa pulcra forma & bona ſpecie, quam moriente patre ejus & matre ejus, aſſumſerat Mordecai ſibi in filiam.

8 Fuit itaque quum audito verbo regis & decreto ejus, congregarentur puellæ multæ Suſa in urbem regiam ad manum Hegai; & aſſumeretur Eſther in domum regis ad manum Hegai cuſtodis gynæcei.

9 Et

9 In cujus oculis quum bona videretur puella, & obtineret benignitatem ab eo, celeriter dedit ei mundum ejus, & portiones ejus, ſeptemque puellas quas viſum fuerat dare ei é domo regis: denique dedit ei puelliſque ejus conditionem optimam *in* gynæceo.

10 Non indicaverat Eſther populum ſuum aut genus ſuum: nam Mordecai interdixerat ei ut non indicaret:

11 Sed quolibet die Mordecai obambulabat ante atrium gynæcei; ut cognoſceret de proſperitate Eſtheræ, & quid fieret ea.

12 Quum autem perveniſſet terminus cujuſque puellæ ut ingrederetur ad regem Aſſuerum, poſtquam fuerat ipſi *factum* pro jure fœminarum duodecim menſes (ſic enim complebantur dies mundi earum: ſex menſes oleo myrrhino, & ſex menſes aromatibus mundoque mulierbri)

13 Tunc cum eo puella veniebat ad regem, quicquid indicebat dabatur ei, ut proſederet cum ea, à gynæceo uſque ad domum regis.

14 Veſpere ingrediebatur illa & mane revertebatur in gynæceum alterum ad manum Schahaſchazi aulici regis, cuſtodis concubinarum: non redibat amplius ad regem, ſed ſi delectabatur ea rex, vocabatur nominatim.

15 Quum itaque perveniſſet terminus Eſtheræ filiæ Abichajilis patrui Mordecai, quam aſſumſerat ſibi in filiam, ingredienti ad regem, non quæſivit quicquam, niſi quod dicturus eſſet Hegai aulicus regis cuſtos gynæcei: obtinebatque Eſther gratiam in oculis omnium videntium eam.

16 Ita aſſumta Eſther ad regem Aſſuerum, *adducta eſt* in domum regiam ejus, menſe decimo, is *eſt* menſis Tebeth; anno ſeptimo regni ejus.

17 Dilexit enim rex Eſtheram præ omnibus aliis mulieribus, & obtinuit gratiam & benignitatem coram eo præ omnibus aliis virginibus, adeo ut imponeret coronam regiam capiti ejus, & reginam conſtitueret eam loco Vaſchthi.

18 Poſtea fecit rex convivium magnum omnibus principibus ſuis & ſervis ſuis, convivium Eſtheræ: & immunitatem provinciis conceſſit, deditque munus ſecundum facultatem regiam.

19 Dum autem eſſent aggregatæ virgines ſecundo, & Mordecai conſideret ad portam regis:

20 Non indicabat Eſther genus ſuum aut populum ſuum, quemadmodum interdixerat ei Mordecai: ſed ſermonem Mordecaji Eſther faciebat, ut quum eſſet alumna apud eum.

21 Diebus illis, quum Mordecai conſideret ad portam regis: efferveſcens Bigthan & Thereſch; duo aulici regis ex cuſtodibus liminis, quæſiverunt immittere manum in regem Aſſuerum:

22 Et innotuit res iſta Mordecajo, quam indicavit Eſtheræ reginæ: Eſther vero dixit regi nomine Mordecaji.

23 Quumq; res quæſtione habita deprehenderetur, ſuſpenſi ſunt illi ambo de ligno: & ſcriptum eſt in libro Chronicorũ coram rege.

CAP. III. *Haman ſpectatum aulici ſuperbi & ſanguinarii.*

His rebus geſtis magnificavit rex Aſſuerus Hamanem filium Hammedathæ Agagæum, & extulit eum; adeo ut poneret ſolium ejus ſupra *ſolium* omnium principum qui *erant* apud ipſum.

2 Et omnes ſervi regis qui ingrediebantur portam regis, flectentes incurvaverunt ſe Hamani, quia ſic præceperat de eo rex: ſed Mordecai non flectebat, neque incurvabat ſe *honorem exhibens.*

3 Quamobrem dicebant ſervi regis qui ingrediebantur portam regis, Mordecajo: quare tranſgrederis præceptum regis?

4 Fuit itaque quum dixiſſent ei quotidie, & non auſcultaſſet eis, ut indicarent Hamani, ad videndum an conſtituta eſſent verba Mordecaji, nam indicaverat eis ſe eſſe Jehudæum.

5 Vidit ergo Haman Mordecajum non flectere ſe aut incurvare ipſi: & impletus eſt Haman æſtu.

6 Sed quum ſperneret in oculis ſuis mittere manum in Mordecajum ſolum: (nam indicaverant ipſi populum Mordecaji) quæſivit Haman perdere omnes Jehudæos qui *erant* in toto regno Aſſueri, populares Mordecaji.

7 Menſe primo, is *eſt* menſis Niſan, anno duodecimo regis Aſſueri: juſſit conjici pur, id eſt, ſortem coram ſe, de die in diem & de menſe *in menſem*, uſque ad menſem duodecimum, is *eſt* menſis Adar.

8 Dixerat enim Haman regi Aſſuero, eſt populus quidam diſperſus ac diſſipatus inter populos, in omnibus provinciis regni tui: quorum jura diverſa ſunt à *jure* omnium populorum, jura autem regis non exſequuntur, ideoque regi non eſt utile ſinere eos.

9 Si apud regem bonum videtur, ſcribatur ut perdant eos, & decies mille talenta argenti perdam ad manus præfectorum huic operi, ut inferant in theſauros regis.

10 Tum amovens rex annulum ſuum è manu ſua, tradidit illum Hamani filio Hammedathæ Agagæo, oppreſſuro Jehudæos.

11 Et dixit rex Hamani, iſtud argentum traditum eſto tibi: & ut facias in iſtum populum ſicut bonum *videtur* in oculis tuis.

12 Itaque vocatis ſcribis regis, menſe ipſo primo, tertiodecimo die illius, ſcriptum eſt omnino prout præceperat Haman ad ſatrapas regis, & ad duces qui *erant* in unaquaque provincia, & ad principes ſingulorum populorum, cuique provinciæ ſecundum ſcripturam ejus, & cuique populo ſecundum linguam ejus, nomine regis Aſſueri ſcriptum, & obſignatum annulo regis.

13 Miſſæ autem ſunt literæ per curſores in omnes provincias regis, ad perimendum, ad interficiendum, & ad perdendum omnes Jehudæos; tam pueros quam ſenes, parvulos & fœminas uno die, decimo tertio menſis duodecimi, is menſis *eſt* Adar: & ad prædandum ſpolia eorum.

14 Exemplo iſtius ſcripti, ut conſtitueretur

jus in unaquaque provincia, patente omnibus populis; ut essent parati in diem istum.

15 Cursores exiverunt citati, cum verbo regis, postquam jus datum est Susis in urbe regia: rex vero & Haman sedebant ad bibendum, quum cives Susorum perplexi essent.

CAP. IV. *Mordecai fraudem Hamanis in Iehudæos luges, cujus Esthera certiorem facit.*

QUum itaque Mordecai cognovisset quicquid factum erat, lacerans Mordecai vestimenta sua induit cilicium cum cinere: & exiens per civitatem clamabat clamore magno & amaro.

2 Ita venit usque ante portam regis: non enim erat ingrediendum in portam regis cum indumento ciliciì.

3 Et in qualibet provincia, in quemcunque locum verbum regis & edictum ejus pervenerat, luctus magnus erat Iehudæis, jejuniumque, & fletus, ac planctus; cilicium cum cinere stratum erat multis.

4 Quam ob rem venientes puellæ Estheræ, & aulici ejus quum indicarent ei, dolens exhorruit regina valde: & misit vestimenta ad induendum Mordecajum, & ad amovendum cilicium ejus ab eo, quæ non admisit.

5 Deinde advocans Esther Hathacum ex aulicis regis, quem constituerat administrum ipsi, mandata dedit ei de Mordecajo, ut sciret quid & quare hoc esset.

6 Egressus itaque Hathaco ad Mordecajum; in plateam civitatis quæ *est* ante portam regis:

7 Indicavit ei Mordecai quicquid obtigerat sibi: præstitutam pecuniæ summam, quam dixerat Haman se pensurum in thesauros regis contra Iehudæos, ad perdendum eos.

8 Præterea exemplum scripti juris quod positum fuerat Susis ad perimendos ipsos dedit ei, ut ostenderet Estheræ, & indicaret ei: atque præceptum daret ei veniendi ad regem ad deprecandum eum, & ad rogandum in conspectu ejus pro populo suo.

9 Rediens itaque Hathac, indicavit Estheræ verba Mordecaji.

10 Dixit vero Esther Hathaco, & mandavit ei *referre* ad Mordecajum.

11 Omnes servi regis, etiam populus provinciarum regis sciunt, quicunque vir aut mulier ingressus fuerit ad regem in atrium interius qui non fuerit vocatus, unum esse jus de eo morte afficiendo, præterquam cui extenderit rex sceptrum aureum, eum vivere: ego vero non fui vocata ut ingrederer ad regem, hic *est* trigesimus dies.

12 Sed quum indicassent Mordecajo verba Estheræ;

13 Dixit Mordecai referendum ad Estheram: ne putes apud animum tuum te ereptum iri *in* domo regis, ex omnibus Iehudæis.

14 Nam si omnino silueris tempore isto; respiratio & liberatio constabit Iehudæis aliunde, tu vero & domus patris tui peribitis: & quis novit an propter tempus ejusmodi perveneris ad istud regnum?

15 Tum edixit Esther referri ad Mordecajum.

16 I, congrega omnes Iehudæos, qui præsto sunt Susis & jejunate pro me: & ne comedatis, neque bibatis tribus diebus noctu & interdiu, similiter ego quoque cum puellis meis jejunabo: ita demum ingrediar ad regem, quod non *est* secundum jus, & quum perierim periero.

17 Abiit itaque Mordecai, & fecit omnino prout præceperat ei Esther.

CAP. V. *Estheræ intercessio pro Iehudaïs apud Regem.*

DEinde fuit completo die tertio, ut induta Esther *indumentis* regiis, consisteret in atrio domus regis interiore ex adverso domus regis, rex autem insidebat solio regni sui in domo regia ex adverso portæ domus.

2 Fuit vero quum videret rex Estheram reginam consistentem in eo atrio (obtinebat gratiam in oculis ejus) ut extenderet rex ad Estheram sceptrum aureum quod *erat* in manu ipsius, & accedens Esther tangeret summitatem sceptri.

3 Tum dicente ei rege; quid tibi Esther regina *est*? aut quæ *est* petitio tua? etiam usque ad dimidium regni, dabitur tibi.

4 Dixit Esther, si apud regem bonum videtur; veniat rex cum Hamane hodie ad convivium quod paravi ei.

5 Quum itaque edixisset rex, accelerate Hamanem ad faciendum verbum Estheræ: venit rex cum Hamane ad convivium quod paraverat Esther.

6 Dixit autem rex Estheræ quum bibisset vinum, quod *est* postulatum tuum? & dabitur tibi: aut quæ *est* petitio tua; etiam usque ad dimidium regni fiet.

7 Cui respondens Esther dixit; *hoc* postulatum meum & petitio mea:

8 Si inveni gratiam in oculis regis, & si apud regem bonum *videtur* concedere postulatum meum, & facere petitionem meam; veniat rex & Haman ad convivium quod paravero eis, & cras factura sum secundum verbum regis.

9 Itaque egressus est Haman die illo lætus & hilari animo: sed quum videret Haman Mordecajum in porta regis, ut neque assurgebat neque movebat se propter ipsum, impletus est Haman contra Mordecajum æstu.

10 Continuit tamen se Haman, dum rediret domum suam: deinde mittens accersivit amicos suos, cum Zerescha uxore sua.

11 Quibus enarrans Haman gloriam divitiarum suarum, & amplitudinem filiorum suorum, & quibuscunque rebus magnificaverat ipsum rex, & quibus extulerat eum supra principes & servos regis:

12 Dicebat Haman; etiam non introduxit Esther regina cum rege ad convivium quod fecit, nisi me: quin etiam in crastinum invitatus sum apud eam cum rege.

13 Sed totum hoc non prodest mihi; quocunque tempore video Mordecajum istum Iehudæum considentem in porta regis.

14 Cui

14 Cui dixit Zereſch uxor ejus, & omnes amici ejus; paretur patibulum altum quinquaginta cubitos; & mane dic regi ut ſuſpendatur Mordecai ex eo, & ingredere cum rege ad convivium lætus: quæ res quum bona videtur coram Hamane, paravit illud patibulum.

CAP. VI. *Haman exactus inimicum ſuum Mordecajum, honorare, conſternitur.*

NOcte illa fugiente ſomno regis; edixit afferri librum commentariorum Chronica, quæ fuerunt lecta coram eo.

2 Quumque inveniretur ſcriptum indicaſſe Mordecajum de Bigthana & Thereſcho duobus aulicis regis ex cuſtodibus liminis, quod quæſiviſſent mittere manum in regem Aſſuerum:

3 Dixit rex; quid honoris aut magnificentiæ collatum eſt in Mordecajum propter hoc? dixerunt autem pueri regis miniſtri ejus, non eſt collatum ei quicquam.

4 Tum dixit rex; quis *eſt* in atrio? Haman autem venerat in atrium domus regis exterius, ut diceret regi ſuſpendendum eſſe Mordecajum de patibulo quod paraverat illi.

5 Dicentibus vero pueris regis ei, ecce Haman ſtat in atrio: edixit rex, ingrediatur.

6 Deinde ingreſſo Hamane, dixit rex ei; quid faciendum viro illo cujus honore rex delectatur? (dicebat vero Haman cum animo ſuo, quem magis delectaretur rex afficere honore quam me?)

7 Tum dixit Haman regi; viro cujus rex delectatur honore;

8 Adferant indumentum regium quali induitur rex; & equo cui *rex* inſidet *adducto*, quum impoſitum fuerit diadema regium capiti ejus;

9 Tradentes indumentum & equum in manum alicujus è principibus regis qui reguli ſunt, induunto virum illum, cujus honore delectatur rex: & tranſvehunto eum equo illo per plateam civitatis, proclamantes coram eo, ita faciendum eſt viro illo, cujus honore delectatur rex.

10 Edixit itaque rex Hamani, feſtina, ſume indumentum illud & equum quemadmodum dixiſti, & fac ita Mordecajo Jehudæo qui conſidet in porta regis; ne omittito quicquam ex omnibus quæ loquutus es.

11 Quam ob rem aſſumens Haman indumentum & equum induit Mordecajum: & tranſvexit eum per plateam civitatis, proclamans coram eo, ita faciendum eſt viro illo cujus honore delectatur rex.

12 Poſtea reverſus eſt Mordecai ad portam regis: Haman vero proripuit ſe domum ſuam lugens, & opertus capite.

13 Ubi quum enarraſſet Haman Zereſchæ uxori ſuæ, & omnibus amicis ſuis, quicquid obvenerat ſibi; dixerunt ei ſapientes ejus & Zereſch uxor ejus, quandoquidem è ſemine Jehudæorum *eſt* Mordecai, ante cujus conſpectum cœpiſti concidere, non prævalebis ei, ſed omnino concides ante faciem ejus.

14 His adhuc loquentibus cum eo, aulici regis advenerunt; qui feſtinanter abduxerunt Hamanem ad convivium quod paraverat Eſther.

CAP. VII. *Hamanis tragica cataſtrophe.*

ITaque venit rex & Haman, convivatum cum Eſthera regina:

2 Et dixit rex Eſtheræ etiam die ſecundo, poſtquam bibiſſet vinum, quod *eſt* poſtulatum tuum Eſther regina? & dabitur tibi: aut quæ *eſt* petitio tua? etiam uſque ad dimidium regni fiet.

3 Tum reſpondens Eſther regina dixit, ſi inveni gratiam in oculis tuis, ô rex, & ſi apud regem bonum videtur, concedatur mihi vita mea ad poſtulatum meum, & populus meus ad petitionem meam.

4 Nam venditi ſumus ego & populus meus, quos perimant, interficiant, & perdant: quod ſi in ſervos & ancillas venditi fuiſſemus, ſiluiſſem: quum nihil hoſtis iſte proponat ſibi, ad *avertendum* damnum regis.

5 Eloquutus vero rex Aſſuerus dixit Eſtheræ reginæ, quis *eſt* iſte? & ubi iſte *eſt*, quem provexit eo audaciæ animus ipſius ut faceret ita?

6 Cui dixit Eſther, vir hoſtis & inimicus Haman peſſimus, iſte *eſt*: quapropter Haman terrefactus eſt à conſpectu regis & reginæ.

7 Tum rex ſurgens in æſtu ſuo à bibendo vino, *abiit* in hortum palatii: Haman vero ſubſtitit ad requirendum pro vita ſua ab Eſthera regina, videbat enim definitum eſſe contra ſe malum à rege.

8 Rex autem rediens ex horto palatii in domum ubi biberat vinum, Hamane procidente ſuper lectum cui accumbebat Eſther, dixit rex, an etiam ſubacturus eſſet reginam apud me in ipſa domo? ſimulatque verbum hoc prodiit ex ore regis, faciem Hamanis operuerunt *fatellites*.

9 Et dicente Charbona uno ex aulicis coram rege, etiam ecce patibulum quod paravit Haman Mordecajo; qui loquutus fuerat bonum pro rege, ſtat ad domum Hamanis altum quinquaginta cubitos: edixit rex, ſuſpendite iſtum ex eo.

10 Itaque ſuſpenderunt Hamanem ex eo patibulo quod paraverat Mordecajo: & æſtus regis ſedatus eſt.

CAP. VIII. *Annuntiatur Iehudæis ſecuritas, quam Eſthera impetraverat à rege.*

DIe illa dedit rex Aſſuerus Eſtheræ reginæ domum Hamanis hoſtis Jehudæorum: Mordecai vero veniebat in conſpectum regis, quum indicaſſet Eſther quid is ſibi *eſſet*.

2 Nam amovens rex annulum ſuum quam transferri juſſerat ab Hamane, tradidit eum Mordecajo: præpoſuitque Eſther Mordecajum domui Hamanis.

3 Deinde rurſus Eſther eloquuta eſt coram rege, procidens ante pedes ejus; & flens deprecabatur eum, ut averteret malum Hamanis Agagæi & cogitationem ejus quam cogitaverat contra Jehudæos.

4 Nam extendente rege ad Eſtheram ſceptrum

ptrum aureum; ſurgens Eſther conſtitit coram rege:

5 Et dixit; ſi apud regem bonum videtur, & ſi inveni gratiam coram eo, ſi inquam recta videtur res hæc coram rege, & grata videor in oculis ejus, reſcribatur ad revocandum literas illas, cogitationem Hamanis filii Hammedathæ Agagæi, quas ſcripſerat ad perdendum Jehudæos qui *ſunt* in omnibus provinciis regis.

6 Nam quomodo potero aſpicere illud malum quod obventurum eſſet populo meo? & quomodo potero aſpicere perditionem cognationis meæ?

7 Dixit vero rex Aſſuerus Eſtheræ reginæ & Mordecajo Jehudæo: ecce domum Hamanis tradidi Eſtheræ, quum eum ſuſpendiſſent ex patibulo, propterea quod miſſurus fuerat manum ſuam in Jehudæos:

8 Vos itaque ſcribite pro Jehudæis ut bonum *videtur* in oculis veſtris, nomine regis: & obſignate annulo regis: ſed ſcriptura quæ reſcripta fuerat nomine regis & obſignata annulo regis non eſt revocabilis.

9 Tum convocatis ſcribis regis tempore illo menſe ipſo tertio, *is eſt* menſis Siyan, vigeſimo tertio *die*; reſcriptum eſt omnino prout præcepit Mordecai ad Jehudæos, & ad ſatrapas, principeſque ac præfectos provinciarum quæ *ſunt* ab India uſque ad Æthiopiam, centum viginti ſeptem provinciæ, ſecundum ſcripturam cujuſque provinciæ, & ſecundum linguam cujuſque populi: ad Jehudæos autem ſecundum ſcripturam ipſorum, & ſecundum linguam ipſorum.

10 Quumque ſcripſiſſet nomine regis Aſſueri, & obſignaſſet annulo regis: miſit literas per curſores celeres, equitantes in equis angariis, regios curſores, natos angariis.

11 Conceſſiſſe regem Jehudæis qui ſunt in unaquaque civitate ut congregati reſiſtant pro vita ſua; ut perimant, occidant, & perdant omnes copias populi aut provinciæ quæ hoſtiliter invadent ipſos parvulos & fœminas: & ut prædentur ſpolia eorum:

12 Die eodem in omnibus provinciis regis Aſſueri, tertio decimo menſis duodecimi, *is eſt* menſis Adar.

13 Exemplo iſtius ſcripturæ ad conſtituendum jus in unaquaque provincia, patente omnibus populis; idque ut ſint Jehudæi parati in diem iſtum ad ulciſcendum ſe de inimicis ſuis.

14 Curſores equitantes in equis angariis, regii curſores prodierunt celere & citato curſu cum verbo regis; poſtquam jus datum eſt Suſis in urbe regia.

15 Ita Mordecai egrediebatur à conſpectu regis cum indumento regio; hyacinthino & albo, coronaque aurea magna, & ſtola byſſina aut purpurea: & cives Suſorum luce perfuſi lætabantur:

16 Jehudæis erat lux & lætitia, gaudiumque ac gloria.

17 Etiam in unaquaque provincia, & in unaquaque civitate, in quemcumque locum edictum regis & jus illius perveniebat, lætitia & gaudium erat Jehudæis, convivium & hilaria: multique ex populis terræ Jehudæi fiebant, nam irruerat in eos metus Jehudæorum.

CAP. IX. *Jehudæi paſſim hoſtes ſuos trucidant, & ſuſpenſis decem filius Hamanis celebrant feſtum Phurim.*

ITaque duodecimo menſe, is *eſt* menſis Adar, ipſo die tertio decimo, quo prope erat ut verbum regis & jus ejus fieret; quo die ſperabant inimici Jehudæorum ſe dominium exercituros in eos: ac potius è converſo quo dominium exercituri erant Jehudæi ipſi in oſores ſuos:

2 Congregaverunt ſe Jehudæi in civitatibus ſuis per omnes provincias regis Aſſueri ad mittendum manum in quærentes malum ipſorum: & ante eos non conſtitit quiſquam, quia irruit metus eorum in omnes populos.

3 Omnes autem præfecti provinciarum, ſatrapæque, & principes, & curatores operum quæ *erant* regi ſublevabant Jehudæos: quia irruerat metus Mordecaji in eos.

4 Nam magnus *erat* Mordecai in domo regis, & fama ejus obibat omnes provincias: quia vir ille Mordecai pergebat magnus eſſe.

5 Itaque percuſſerunt Jehudæi omnes inimicos ſuos percuſſione gladii, & cæde, ac perditione: feceruntque contra oſores ſuos pro voluntate ſua.

6 Etiam Suſis in urbe regia interfecerunt Jehudæi, & perdiderunt quingentos viros:

7 Et Parſchandatham, Dalphonemque, & Aſphatam,

8 Et Poratham, Adaljamque, & Adridatham,

9 E Parmaſchtam, Ariſajumque & Aridajum, ac Vajezatham;

10 Decem filios Hamanis filii Hammedathæ hoſtis Jehudæorum interfecerunt: ſed ad prædam non miſerunt manum ſuam.

11 Die illo quum perveniſſet numerus interfectorum Suſis in urbe regia, in conſpectum regis:

12 Dixit rex Eſtheræ reginæ, Suſis in urbe regia interfecerunt & perdiderunt Jehudæi quingentos viros ac decem filios Hamanis, in reliquis provinciis regis quid fecerint? jam quod *eſt* poſtulatum tuum? & dabitur tibi, aut quæ petitio tua amplius? & fiet.

13 Cui dixit Eſther, ſi apud regem bonum videtur, concedatur etiam cras Jehudæis qui *ſunt* Suſis facere ſecundum jus hodiernum: & decem filios Hamanis ſuſpendant è patibulo.

14 Edicente ergo rege ut fieret *ita*, conſtitutum eſt jus Suſis, & decem filios Hamanis ſuſpenderunt.

15 Et congregantes ſe Jehudæi qui *erant* Suſis etiam die quartodecimo menſis Adaris, interfecerunt Suſis trecentos viros: ſed ad prædam non miſerunt manum ſuam.

16 Reliqui autem Jehudæi qui *erant* in provinciis regis congregarunt ſe, ut reſiſtentes pro vita ſua quieſcerent ab inimicis ſuis, & interfecerunt oſorum ſuorum ſeptuaginta quinque millia (ſed ad prædam non miſerunt manum ſuam.)

17 Die

17 Die decimo tertio menſis Adaris: & quieverunt quarto decimo ipſo, & celebrarunt illum diem convivii & lætitiæ.

18 Jehudæi vero qui *erant* Suſis congregarunt ſe ipſo decimo tertio & quartodecimo ipſo; quieverunt autem quintodecimo ipſo, celebrantes eum diem convivii & lætitiæ.

19 Idcirco Jehudæi pagani habitantes in pagis civitatum, celebrarunt diem quartumdecimum menſis Adaris, lætitia & convivio ac hilariis, & miſſu portionum alterius ad alterum.

20 Nam reſcripſit Mordecai res iſtas: & miſit literas ad omnes Jehudæos qui *erant* in omnibus provinciis regis Aſſueri, propinquos & longinquos:

21 Inſtituendo eis, ut celebrarent diem quartumdecimum menſis Adaris, & diem quintumdecimum in ipſo, quotannis.

22 Pro ratione dierum quibus quieverunt Jehudæi ab inimicis ſuis, & menſis qui converſus eſt eis à mœrore in lætitiam, & à luctu in hilaria: celebrando eos dies convivii & lætitiæ, tum miſſu portionum alterius ad alterum, tum donis erga gentes.

23 Ita receperunt quique Jehudæi ſe facturos quod inceperant: & quod ſcripſerat Mordecai ad ipſos.

24 Quoniam Haman filius Hammedathæ Agagæus hoſtis omnium Jehudæorum cogitationem iniverat contra Jehudæos ad perdendum eos, & conjecti jufſerat Pur (id eſt, ſortem) ad fundendum eos & ad perdendum eos:

25 Sed quum illa veniſſet coram rege; edixerat rex cum literis, revertatur cogitatio ejus peſſima, quam cogitavit contra Jehudæos, in caput ipſius: ideo ſuſpenderant eum filioſque ejus ex patibulo.

26 Propterea vocantes dies iſtos Purim de nomine pur *ſive ſortis* illius: nempe propter omnia verba epiſtolæ iſtius, & *propter* id quod viderant hujus rei, & *propter* id quod pervenit ad ipſos.

27 Inſtituerunt & receperunt Jehudæi in ſe, & in ſemen ſuum, & in omnes qui eſſent ſt adjuncturi eis, ut non pereat, ſe celebraturos duos dies illos, ſecundum reſcriptum eorum, & ſecundum conditum tempus eorum, quotannis.

28 Et dies iſtos memoratos & celebres *fore* in unaquaque ætate, familia, provincia, & civitate; denique dies Purim iſtos non perituros è medio Jehudæorum, & memoriam eorum non interiturum à ſemine ipſorum.

29 Scripſit quoque Eſther regina filia Abichajilis, ut Mordecai Jehudæus *ſcripſerat*, omnem ratihabitionem; ad ſtabiliendum epiſtolam *dierum* Purim iſtam, altera *epiſtola*.

30 Quas literas miſit *Mordecai* ad omnes Jehudæos per centum viginti ſeptem provincias regni Aſſueri, verbis proſperitatis & firmitatis *præmiſit*:

31 Ut inſtituant dies Purim iſtos conditis temporibus eorum quemadmodum ſtabilivit apud eos Mordecai Jehudæus, & Eſther regina, & quemadmodum ſtabiliverunt apud ſeipſos, & apud ſemen ipſorum: documenta jejuniorum & clamoris ſui.

32 Itaque edictum Eſtheræ ſtabilivit res iſtas *dierum* Purim: & perſcriptum eſt in libro.

CAP. X. *Eximia dignitas Mordecaji.*

POſtea impoſuit rex Aſſuerus tributum regioni, & inſulis maris.

2 Omnia autem facta auctoritatis ejus & potentiæ ejus, & explicatio amplitudinis Mordecaji, qua magnificavit eum rex; an non ſum ſcripta in libro Chronicorum regum Mediæ & Perſidis?

3 Nam Mordecai Jehudæus ſecundus à rege Aſſuero magnuſque apud Jehudæos, & acceptus multitudini fratrum ſuorum *erat*: procurans bonum populo ſuo, & proloquens proſperitatem toti ſemini ſuo.

IJOB.

CAP. I. *Ijob vir juſtus, ab calumniis Satanæ, facultatum & liberorum jactura examinatur.*

VIr erat in regione Hutzi, Ijob nomine: eratque vir ille integer & rectus, timenſque Dei, & recedens à malo.

2 Et huic editi fuerunt ſeptem filii & tres filiæ:

3 Eratque poſſeſſio ejus ſepties mille pecudes, & ter mille cameli, & quingenta juga boum, quingentæque aſinæ, & famulitium permultum: denique erat vir ille maximus omnium orientalium.

4 Euntes autem filii ejus faciebant convivium domi *ſuæ* quiſque die ſua; & mittentes invitabant tres ſorores ſuas, ad comedendum & bibendum ſecum.

5 Deinde erat quum circumegiſſent dies convivii, ut mittens Ijob ſanctificaret eos, & ſurgens mane offerret holocauſta *de* numero illorum omnium; nam dicebat Ijob, fortaſſe peccaverint filii mei, aut maledixerint Deo apud animum ſuum: ita faciebat Ijob ſingulis diebus illis.

6 Quum itaque eſſet dies hujuſmodi, advenientibus filiis Dei ut ſiſterent ſe coram Jehova, ſimiliter advenit etiam Satan inter eos.

7 Dicente autem Jehova Satanæ, unde venis? reſpondens Satan Jehovæ dixit, à peragrando terram, & à perambulando in ea.

8 Dicente porro Jehova Satanæ, advertiſtine animum tuum ad ſervum meum Ijobum; quod non ſit par ei in terra, vir integer, ac rectus, timens Dei, & recedens à malo?

9 Reſpondens Satan Jehovæ, dixit; an gratis timet Ijob Deum?

10 Nonne tu obſepiviſti eum, domumque ejus, & quicquid *eſt* ei circumquaque? operique manuum ejus ita benedixiſti, ut pecus ejus *in multitudinem* eruperit in terra?

11 Enimvero mitte, quæſo, manum tuam, & attinge quæcunque *ſunt* ei; niſi in os tuum maledicturus ſit tibi.

12 Itaque dixit Jehova Satanæ, ecce quæcunque *ſunt* ei, in manu tua *ſunto*, tantum-

modo in ipſum ne mittito manum tuam: & exivit Satan à conſpectu Iehovæ.

13 Quum,inquam,eſſet dies hujuſmodi; quo filii illius & filiæ illius comedebant & bibebant vinum in domo fratris ſui primogeniti:

14 Nuncius veniens ad Ijobum dixit; quum boves ararent, & aſinæ paſcerent ſecundum eos;

15 Irruens Sabæorum gens cepit ea & pueros percuſſerunt acie gladi: proripui autem me tantummodo ego ſolus, ad indicandum tibi.

16 Adhuc iſto loquente, alter adveniens dixit; ignis Dei cecidit de cœlo, qui exardeſcens in pecudes & pueros conſumſit eos: proripui autem me tantummodo ego ſolus, ad indicandum tibi.

17 Adhuc iſto loquente, alius adveniens dixit; Chaldæi diſpoſitis tribus agminibus, irruerunt in camelos & ceperunt eos, pueroſque percuſſerunt acie gladii: proripui autem me tantummodo ego ſolus, ad indicandum tibi.

18 Dum iſte loquebatur, etiam alius veniens dixit; filii tui filiæque tuæ comedebant ac bibebant vinum in domo fratris ſui primogeniti:

19 Quum ecce ventus magnus venit à plaga deſerti, quo impetente quatuor angulos domus,corruit illa ſuper pueros ita ut mortui ſint: proripui autem me tantummodo ego ſolus, ad indicandum tibi.

20 Tunc ſurgens Ijob lacraverit pallium ſuum, & totondit caput ſuum; procidenſque in terram incurvavit ſe;

21 Dicens, nudus exivi ex utero matris meæ, & nudus redibo illuc, Iehova dedit, & Iehova recepit:ſit nomenIehovæ benedictũ.

22 In hoc toto non peccavit Ijob, neque attribuit inſulſitatem Deo.

CAP. II. *Ijobum in juſtitia perſiſtentem adhuc dum Satanas calumniatur: quocirca adhuc in majus & extremum examen traditur.*

ITerum fuit dies,convenientibus filiis Dei ad ſiſtendum ſe Iehovæ; quum veniret etiam Satan inter eos,ad ſiſtendum ſe Iehovæ.

2 Dixit autem Iehova Satanæ, undenam venis? reſponditque Satan Iehovæ dicens,à peragrando terram,& à perambulando in ea.

3 Dicente vero Iehova Satanæ,advertiſtine animum tuum ad ſervum meum Ijobum,quod non *ſit* par ei in terra,vir integer,ac rectus, timens Deũ & recedens à malo; ut adhuc retinet integritatem ſuam; poſtquam incitaſti me ad perdendum *res* ejus fruſtra?

4 Reſpondet Satan Iehovæ,dicens; pellem pro pelle, & quicquid eſt viro, daturus eſſet proſeipſo.

5 Verum mitte,quæſo, manum tuam, & attinge oſſa ejus & carnem ejus;niſi in os tuum maledicturus ſit tibi.

6 Tum Iehova Satanæ, ecce eum inquit in manu tua: verumtamen vitam ejus ſerva.

7 Egreſſus igitur Satan à conſpectu Iehovæ: percuſſit Ijobum ulcere peſſimo,à planta pedis ejus uſque ad verticem ejus:

8 Adeo ut aſſumeret ſibi teſtam ad ſcabendum ſe ea, & conſideret ipſe in cinere.

9 Tum dicebat ei uxor ejus, adhuc tu retines integritatem tuam; benedicendo Deo atque moriendo?

10 Cui ille; ut loqui ſolet, inquit, aliqua ſtultarum loqueris; ſcilicet bonum accipiemus à Deo,& malum non accipieremus;in toto hoc non peccavit Ijob labiis ſuis.

11 Quum autem audiviſſent tres amici Ijobi totum malum iſtud quod obvenerat ei, profecti ſunt quiſque è loco ſuo, Eliphaz Themanites, & Bildad Schuchites, ac Tzophar Nahamathites: & convenerunt pariter, ut venirent ad condolendum ei, & ad conſolandum eum.

12 Sed ubi ſublatis oculis ſuis è longinquo, non agnoviſſent eum, poſtea vociferantes fleverunt: & lacerantes quiſque pallium ſuum inſperſerunt pulverem capitibus ſuis,*vociferantes* in cœlum uſque.

13 Ita ſedebant cum eo humi ſeptem diebus & ſeptem noctibus: neque *erat* qui alloqueretur eum *ullo* verbo, quia videbant magnum eſſe dolorem illum valde. *Caput* III.

14 Poſtea aperiens Ijob os ſuum, maledixit diei ſuo.

CAP. III. *Ijob in angustiis ſuis natali ſuæ maledicit.*

NAm proloquens Ijob, dixit:

2 *Utinam* periiſſet dies quo naſciturus eram; & nox *qua parens* dixit, conceptus eſt mas:

3 Dies ille fuiſſet tenebricoſus, ne requiviſſet eum Deus ſuperne; neque illuxiſſet ei ſplendor:

4 Vindicaſſent eum ſibi terebræ & umbra lethalis, incubuiſſet ei nubes: perturbaſſent eum atrores diurni:

5 Noctem illam ipſam occupaſſet caligo ne fuiſſet gaviſa in diebus anni; in numerum menſium ne veniſſet.

6 O ſi illa ipſa nox fuiſſet ſolitaria; ne eveniſſet cantus in ea:

7 Exſecrati fuiſſent illam qui illuſtrant diem, qui parati ſunt excitare balænam:

8 Tenebroſæ fuiſſent ſtellæ diluculi ejus: dum exſpectaret lucem,non adfuiſſet: neque vidiſſet palpebras auroræ:

9 Quoniam non clauſit fores uteri mei;nec abſcondit moleſtiam ab oculis meis.

10 Cur non inde à vulva fui moriturus? ex utero exiens *non* expiravi?

11 Quam ob rem exceperunt me genua? & quare ubera, quæ fugerem?

12 Nam nunc jacerem & quieſcerem; dormirem, tunc quies eſſet mihi:

13 Cum regibus & conſiliariis terræ, qui ædificabant *in* vaſtitatibus ſibi:

14 Aut cum principibus quibus *erant* aurum; qui implebant domos ſuos argento:

15 Aut ſicut abortus abditus non *amplius* eſſem; ut infantes,qui non viderunt lucem.

16 Illic improbi deſiſtunt à commotione, ac ibi quieſcunt defeſſi viribus;

17 Pari-

17 Pariter vincti tranquillè agunt; non audiunt vocem exactoris :

18 Parvus ac magnus illic est; servusque liber à domino suo.

19 Quare dat *Deus* ærumnoso lucem? & vitam amaris animo?

20 Quibus præstolantibus mortem, non *adest* illa; quamvis perscrutentur eam plusquam thesauros abditissimos :

21 Qui lætantur cum exultatione; gaudent, quum inveniunt sepulcrum.

22 Viro cujus via est abdita, & quem obtexit Deus :

23 Nam ante cibum meum gemitus meus advenit, & effunduntur velut aquæ rugitus mei.

24 Etenim pavor quo expaveram accessit me; & quod formidaveram, obvenit mihi.

25 Non quiescebam, nec eram tranquillus, nec requiescebam, tamen advenit commotio.

CAP. IV. *Eliphaz Jobum arguit impatientiæ & quod propter peccata sua flagellatur.*

CUi respondens Eliphas Themanites, dixit :

2 An proferentibus *nobis* verba apud te, ægre feres? sed continere sermones quis possit?

3 Ecce erudiebas multos, & manus remissas confirmabas :

4 Labantem confirmabant sermones tui, & fortificabas genua se incurvantia.

5 Quum *autem* nunc evenit *hoc* tibi, defatiscris? quum attingit te, perturbaris?

6 Annon *ut* religio tua, spes tua, exspectatio tua, ut integritas viarum tuarum futura est?

7 Recordare, quæso, quis unquam innocens periit, aut ubi recti exciti sunt?

8 Quemadmodum vidi, arantes afflictionem; & seminantes molestiam; metunt eam.

9 Ab halitu Dei pereunt; & à flatu nasi ejus consumuntur.

10 Rugitu leonis, & voce ferocis leonis, dentibusque juvenum leonum commoluntur.

11 Veteris leonis perituri sine præda, & catulorum immanis leonis *dentibus* dissipantur.

12 Præterea ad me verbum clanculum perlatum est, ex quo percepit auris mea pauxillum :

13 Inter cogitationes à visionibus nocturnis; quum irruit altus sopor in homines.

14 Pavor occurrit mihi, & tremor; quis plurimum ossa mea expavefecit :

15 Quum spiritus ante faciem meam transmeans, horrificaret pilos carnis meæ.

16 Dum constitit, non agnovi aspectum ejus, imagine *ejus* oculis meis observante, & silendo vocem *illam* audivi.

17 An mortalis Deo justior esset? num opifice suo mundior esset vir?

18 En servis suis non crediturus esset *firmitatem*, angelis, inquam, suis appositurus lucem.

19 Quanto minus inhabitantibus domos argillaceas? quibus in isto pulvere est fundamentum suum : qui conteruntur antequam tinea?

20 *Qui* à mane ad vesperam contunduntur nemine disponente in æternum perituri.

21 Nonne proficiscitur excellentia illorum, *quæ* inerat illis? moriuntur, ac non *vivunt* sapientia?

CAP. V. *Eliphaz disputat de providentia Dei erga justos & injustos.*

IAm advoca, estne qui attestetur tibi? ad quem vero è sanctis te convertes?

2 Si ad stultum, interficiet indignatio; & fatuum morte afficiet zelus.

3 Ego vidi stultum radicatum : cujus exsecratus sum habitaculum repente.

4 Procul absunt filii ejus à salute, & conteruntur in porta, nec *est* qui eripiat :

5 Nam ejus messem famelicus commedit, quam è medio spinarum receperit : denique exhaurit horridus facultatem eorum.

6 Quum non prodeat è pulvere afflictio, & ex humo non efflorescat molestia;

7 Sed homo ad molestiam edatur, ut scintillæ prunarum in altum evolant :

8 Profecto ego requirerem *Deum* sortem : & in Deo reponerem causam meam :

9 Faciente res magnas quarum non *est* pervestigatio, mirabiles adeo ut sint innumeræ.

10 Qui edit pluviam in superficie terræ; & immittit aquas in superficiem agrorum :

11 Ut ponat depressos in excelso : & pulsati extollantur salute.

12 Qui irritas facit cogitationes astutorum; ut non perficiant manus eorum quicquam :

13 Qui deprehendit sapientes in astutia ipsorum; adeo ut consilium reluctantium præcipitetur;

14 Interdiu offendant tenebras; & quasi de nocte palpent in ipso meridie.

15 Qui servat à gladio, ab ore illorum; denique à manu fortis egentem.

16 Ita adest tenui spes, & nequitia obdit os suum.

17 Ecce beatus *est* mortalis quem arguit Deus : quapropter castigationem omnipotentis ne spernas.

18 Nam idem dolore afficit, & obligat; vulnerat, & manus ejus medicantur.

19 In sex angustiis eriperet te; etiam in septem non attingeret te malum.

20 In fame redimeret te à morte; & in bello à manibus armatis :

21 Quum flagellat lingua, absconderēris : neque timeres à vastatione ut veniat.

22 Ad vastationem & ad famem rideto, & à bestiis terræ ne timeto :

23 Nam cum lapidibus agri *erit* fœdus tuum, & bestiæ agri erunt pacatæ tibi :

24 Et experieris pacem *inesse* tentorio tuo, reviseseque habitaculum tuum, si noa peccabis :

25 Experieris etiam multiplicari semen tuum, & prognatos te ficut teneram herbam terræ *virescere*.

26 Pervenies cum senio ad sepulcrum; sicut abit meta frugum tempore suo.

27 Ecce hoc, pervestigavimus hoc, ita est: auscultа huic, & tu cognosce bono tuo.

CAP. VI. *Ijob animam suam angores & conscientia suæ puritatem attestans, conatur amicos ad compassionem provocare.*

REspondens vero Ijob, dixit:

2 Utinam accurate penderetur indignatio mea, & ærumnæ meæ lancibus attollerentur pariter.

3 Nam nunc *quidem* arena marina gravior est *indignatio*: idcirco verba mea deglutiuntur.

4 Sed sagittæ omnipotentis in me *graviores sunt*, quarum virus ebibit spiritum meum: conturbationes Dei, acie instructa oppugnantes me.

5 An rudit onager apud teneram herbam? boatne bos ad faraginem suam?

6 An comeditur insulsum, absque sale? est ne sapor in albumine vitelli?

7 Renuit attingere animus meus: ista sunt plane languores cibi mei.

8 O si quis daret evenire petitionem meam, ut exspectationem meam daret Deus.

9 Et placeret Deo conterere me; solveret manum suam, ut conficeret me.

10 Est enim adhuc consolatio mea, dum exæstuo dolore, nec parcit *Deus*; quod non celaverim sermones sancti.

11 Quæ *est* vis mea ut durem? aut quis finis meus, ut prorogem vitam meam?

12 An vis lapidea *est* vis mea? an caro mea chalybea?

13 An vero nulla *est* defensio mea penes me? aut quod res est, depulsum est à me?

14 Contra *eum* cujus liquescit erga amicum suum benignitas: & *qui* timorem omnipotentis dereliquit?

15 Fratres mei fefellerunt, sicut torrens, ut validissimi torrentes transiverunt:

16 Qui tetri sunt à glacie, in quibus abscondit se nix.

17 Quo tempore æstu diffluunt *homines*, *torrentes* exscinduntur: dum calet quisque, dispereunte loco suo:

18 Huc illuc averruntur à semitis suis consuetis; abeunt in nihilum, & pereunt.

19 *Quod* intuenteis cœtus commeantium ex Thema, turbas Sabæorum *qui* exspectationem habuerant in illis:

20 Pudet fiduciam habuisse: venientes eousque erubescunt.

21 Nunc enim *qui* fuistis, non *estis*: videntes consternationem; timetis.

22 An quia dixerim, date mihi? aut ex facultatibus vestris munera exhibete propter me?

23 Aut liberate me è manu hostis? & è manu violentorum redimite me?

24 Docete me, & ego silebo: & quid erravi intelligendum date mihi.

25 O quam acres sunt sermones recti! sed quid reprehendit reprehensio à vobis?

26 An reprehendere verba cogitatis? & ventilare sermones *hominis* animo abjectissimi?

27 Etiam in pupillum irruitis, quum foditis *foveam* contra amicum vestrum.

28 Sed nunc acquiescite, respicite ad me: & expositum *erit* vobis, si mentiar.

29 Revertimini quæso, ne esto iniquitas; revertimini inquam iterum, justitia mea sibi *constet*.

30 An erit in lingua mea iniquitas, an palatum meum non dabit intelligendas ærumnas?

CAP. VII. *Contendit Ijob afflictiones esse sortem vitæ humanæ, & se Deo confitetur.*

NOnne militiæ *dies* mortali in terra; & ut dies mercenarii *sunt* dies ejus?

2 Sicut servus adspirat ad umbram; & sicut mercenarius exspectat dum fecerit:

3 Sic effectum est mihi ut possideam menses vanitatis, etiam noctes molestiæ constitutæ sunt mihi:

4 Si quando decumbo, dico; ecquando surgam, & *spatium suum* emensus fuerit vesper: adeo satior jactationibus usque ad diluculum:

5 Induit caro mea vermes, & ramentum pulveris: cutis mea disrumpit se, & lique fit.

6 Dies mei velociores fuerunt radio *texteris*, & consumti sunt cum inopia spei.

7 Recordare ventum esse vitam meam, oculum meum iterum non visurum bonum,

8 Nec contemplaturum esse me oculum perspicacissimum, etiam oculis tuis ad me respicientibus me non *fore amplius*.

9 Ut consumitur nubes & abit: ita qui descendit *in* sepulcrum, non ascensurum *amplius*;

10 Nec reversurum amplius domum suam; neque agniturum eum amplius locum ipsius.

11 Proinde ego non cohibeo os meum, loquor in angustia spiritus mei; queror in amaritudine animi mei.

12 An mare sum? an cete? quod disponis circa me custodiam?

13 Quum dico, solabitur me sponda mea; levabit querelam meam cubile meum:

14 Tum consternas me somniis, & prævisionibus conturbas me:

15 Adeo ut eligat strangulationem animus meus, mortem *eligas* ex ossibus meis.

16 Aspernor, ne in seculum vivam: desiste à me; nam vanitas sunt dies mei.

17 Quid *est* mortalis, ut magni facias eum? & ut apponas ad eum animum tuum?

18 Ut visites eum temporibus matutinis? momentis explores eum:

19 Quamdiu non respicis *aliorsum* à me? non deseris me, dum deglutiã salivam meam?

20 Peccavi, quid agerem tibi, ô custos hominum? quare proposuisti me scopum tibi: adeo ut *ipse* mihi sim oneri?

21 Imo quid non condonas defectionem meam, & aufers iniquitatem meam, cum jam in isto pulvere decumbam? aut *quid non* tempestive requisivisti me, ut non essem?

CAP. VIII. *Bildad Ijobum graviter reprehendit quasi obloquentem justitiæ Dei: indeque ipsum terret & hortatur.*

TUnc respondens Bildad Schuchites, dixit:

2 Quousque effaberis ista? & ventus validus sermones oris tui *futuri sunt*?

3 An *Deus* fortis perverteret judicium? aut an omnipotens perverteret justitiam?

4 Si filii tui peccaverunt ei; ideo dimisit eos in potestatem defectionis ipsorum.

5 Si tu sedulo requireres *Deum* fortem, & omnipotentem deprecareris;

6 Modo purus & rectus sis: certe jam expergisceretur tua causa; & perficeret habitationem justitiæ tuæ.

7 Essentque priora tua perexigua; adeo posteriora tua augerentur valde.

8 Nam consule quæso ætatem priscam; & compara *te* ad pervestigationem majorum illorum:

9 Quandoquidem hesterni sumus, neque experti sumus; nam umbra *sunt* dies nostri super terram.

10 An non illi docturi sunt te? dicturi tibi? & ex animo suo prolaturi verba?

11 An attollit se juncus absque cœno? augetur ulva absque aquis?

12 Adhuc existens in virore suo, *quum* nondum decerpitur; tamen ante omne gramen aresci.

13 Ita sunt semitæ omnium oblivisc entium *Dei* fortis: nam exspectatio hypocritæ perit,

14 Quem fastidit spes sua; cujus fiducia est domus aranei.

15 Innitentis domui suæ, quæ non consistit, apprehendentis eam quæ stare non potest.

16 Succosus *fuerit* iste, ante solem, & supra hortum suum tener ramus ejus prodierit:

17 In acervo radices ejus implexæ fuerint; domum lapideam inspexerit.

18 Quum perdit eum à loco ejus; adeo ut ementiatur eum *locus dicens*, non vidi te:

19 En illa lætitia viæ ejus: quum ex pulvere faciunt ut alter effloresçat.

20 Ecce *Deus* fortis non spreturus est integrum: sed non confirmat manum malefactorum;

21 Donec impleverit risu os tuum, & labia tua jubilo:

22 Osores tui induantur pudore; & tentorium improborum nusquam *sit*.

CAP. IX. *Deo respondere aut rebelli non posse concedit Ijob, tamen asseris se innocentem affligi.*

REspondens vero Ijob, dixit:

2 Verum *est*, novi ita esse: nam quî justus esset mortalis *comparatus* cum Deo forti?

3 Si volet ligitare cum eo, non poterit respondere ei *ad* unum ex mille.

4 *Est* sapiens animo, & fortis viribus: quis obdurans *animum* adversus eum prosperitate utitur?

5 Qui refigit montes ita ut non animadvertant *homines*: qui subvertit eos in ira sua.

6 Qui commovet terram è loco; adeo ut columnæ ejus contremiscant:

7 Quo interdicente Soli, non oritur; qui ante stellas obsignat viam:

8 Qui extendit cœlos solus: & calcat excelsa maris:

9 Qui facit Arcturum, Orionem & Plejadas; ac penetralium Austri *sidera*:

10 Qui facit res magnas adeoque impervestigabiles; & mirabilia, adeoque innumera.

11 Ecce, transit præter me, tamen non possum videre: si transmeat, tamen non animadverto eum.

12 Ecce, rapuerit, quis cogat eum restituere? quis dicat ei, quid facis?

13 Deo non revocante iram suam: sub ipso incurvantur adjutores superbiæ.

14 Quanto minus ego responsarem ei? electurus verba mea *quibus uterer* contra eum?

15 Cui si justus sim, non respondebo; *sed* judicem meum deprecabor.

16 Si invocantem exaudivit me; non crederem auribus percepturum vocem meam?

17 Qui turbine contereret me; & multiplicaret vulnera mea impune.

18 Non sineret me revocare spiritum meum; sed saturaret me amaritudinibus.

19 Si viribus *experiretur*, fortissimum ecce: sin judicio, quis vadimonium constitueret mihi?

20 Si justum me assererem, os meum condemnaret me: si integrum me, perverteret me.

21 Integer sum, non habui rationem animæ meæ, sprevi vitam meam.

22 Una est, propterea dico; integrum, ut improbum ipse consumit.

23 Quandoquidem flagello mortem affert repente; ad probationem innocentium ridet.

24 Terra traditur in manum improbi, faciem judicum ejus obtegit: si non *ille facit*, quisnam est?

25 Nam dies mei velociores fuerunt cursore: aufugerunt, non sunt experti bonum:

26 Transmearunt cum navibus velocibus, sicut aquila involans in escam.

27 Si dico, oblivisc ar queremoniæ meæ; derelinquam iram meam, & recreabo me:

28 Formido omnes dolores meos; recognosco fore ut non purges me;

29 *Sed* me tanquam improbum fore, quare jam in vanum laborarem?

30 Si lavero me aquis nivalibus: & emundavero smegmate manus meas:

31 Tum in foveam demerges me, & abominabuntur me vestes meæ.

32 Quamvis non sit vir sicut ego; *ut* respondeam ei; *ut* conveniamus pariter in judicium:

33 Neque sit inter nos arbiter, interpositurus manum suam inter utrumque nostrum;

34 Amoveat à me virgam suam, & terror ejus ne perturbet me:

35 Eloquar, quum non timebo ab eo: nam non ita sum conscius mihi.

CAP. X. *Ijob conteſtatur cum Deo, quare in tam vilem homuncionem tam graviter animadvertat.*

FAstidit anima mea vitam meam; deponam à me querimoniam meam, loquar in amaritudine animæ meæ;

2 Dicam Deo, ne condemnes me; notum fac mihi quam ob rem contendas mecum.

3 An bonum eſt tibi, quod opprimis? quod ſpernis laborem manuum tuarum? & conſilium improborum illuſtras?

4 An oculi carnei ſunt tibi? an ut videt mortalis vides?

5 An ſimiles diebus mortalium dies tui *ſunt?* aut anni tui ſimiles diebus viri?

6 Ut inquiras iniquitatem meam, & de peccato meo quæras?

7 In notitia tua *eſt* me non eſſe improbum, nec tamen eſt quod eripiat à manu tua.

8 Manus tuæ dolore afficiunt me, quæ fecerunt me: una circumquaque *ſunt* quibus exſorbeas me.

9 Recordare, quæſo, quod ſicut argillam feciſti me: & in pulverem reduceres me?

10 Nonne ſicut lac fudiſti me? & tanquam caſeum coagulaſti me?

11 Cute & carne induiſti me? oſſibuſque & nervis texuiſti me?

12 Cum vita benignitatem exercuiſti erga me? & viſitatio tua conſervavit ſpiritum meum?

13 At iſta recondidiſti in animo tuo: novi hoc eſſe apud te.

14 An ſimulac pecco, obſerves me? & ab iniquitate mea non purges me?

15 Si improbus ſim, hei mihi, ſi juſtus ſim, non poſſum attollere caput meum: ſatiare ignominia, & reſpice afflictionem meam.

16 Quum attollit ſeſe, ut ferox ſco venaris me; & rurſus mirificum te exhibes contra me.

17 Renovas teſtes tuos contra me; augens indignationem tuam adverſus me: vices & exercitus ſunt contra me.

18 At quare è vulva eduxiſti me? *ô ſi* exſpiraſſem, & oculus non vidiſſet me:

19 Eſſem ac ſi nunquam fuiſſem: ex utero in ſepulcrum elatus fuiſſem.

20 Annon pauliſper diebus meis ceſſabit? deponet *exercitus ſuos* procul à me, ut recrem me pauliſper?

21 Quum nondum abivero unde non ſum rediturus; in terram tenebroſam & umbræ lethalis;

22 Terram obſcuriſſimam, ſimilem caligini, umbræ lethalis, & expertem viciſſitudinum, quum *maxime* ſplendet, ſimilem caligini.

CAP. XI. *Tzophar ſuſpicans occultam Ijobo ineſſe iniquitatem, confidentiam ejus redarguit, & ad pœnitentiam exhortatur.*

CUi reſpondens Tzophar Nahamathites, dixit:

2 An multitudini verborum non reſponderetur? aut an vir loquax juſtus haberetur?

3 Ad mendacia tua homines ſilerent? & te ſubſannantem nemo pudore ſuffunderet?

4 Dixiſti enim, pura eſt diſciplina mea; & mundus ſum ante oculos tuos.

5 At certe, *ô ſi* quis daret Deum loqui, ô ſi aperiret labia ſua adverſus te:

6 Et indicaret tibi myſteria occulta ſapientiæ duplo majora eſſe iis quæ exiſtunt: agnoſce ſaltem exigere abs te Deum *aliquid* de iniquitate tua.

7 An profunditatem *ſapientiæ* Dei invenias, aut ad perfectionem *ſapientiam* omnipotentis invenias?

8 *Altior eſt* altiſſimis cœlis, quid agas? profundior ſepulcro *imo*, quid cognoſcas?

9 Longior terra menſura ejus: & latior mari.

10 Si tranſmeabit ut dedat, ſive ut congreget; quis vero avertet eum?

11 Nam ipſe novit homines vanos, & videns nequitiam, an non conſideraret?

12 Ut vir vacuus fiat cordatus; & pullus onagri efficiatur homo?

13 Si tu comparans animum tuum; expanſurus es ad eum manus tuas:

14 Si nequitia eſt in manu tua, procul amove eam; & ne ſinito habitare in tentoriis tuis iniquitatem.

15 Tunc enim extuleris faciem tuam è vitio: eriſque validus, & non timebis.

16 Nam tu moleſtiæ obliviſceris: ſicut aquarum *quæ* præterierunt recordaberis:

17 Et ſupra meridiem exſurget tempus; evolabis, ſimilis matutino eris,

18 Confides igitur, dum eſt ſpes: ſi perſcrutatus fueris, ſecure cubabis:

19 Et recubantem nemo exterrebit: imo precabuntur faciem tuam multi.

20 Oculi vero improborum deficient; perfugiumque peribit ab eis, & ſpes eorum exſpiratione animæ.

CAP. XII. *Ex liberrima poteſtate, qua facit quod vult Deus, probat Ijob ipſum etiam juſtos affligere.*

REſpondens vero Ijob, dixit:

2 Scilicet vos eſſe populum; & vobiſcum morituram ſapientiam.

3 Etiam mihi eſt animus ut vobis; non inferior ſum vobis: & apud quem non *ſunt* hujuſmodi?

4 Ut *qui* deriſui *eſt* amico ſuo ſum, quem clamantem ad *ſe* exaudit Deus: deriſui *eſt* juſtus, integer.

5 Tæda contemta *eſt* ad cogitationem tranquilli, is qui conſtitutus eſt in nudationibus pedis.

6 Tranquilla ſunt tentoria vaſtatoribus, & ſecuritates provocantibus iram *Dei* fortis, cuicumque efficit Deus ut eveniat *optatum* ad manum.

7 Enimvero interroga, quæſo, jumenta, & docebit te *illorum quodque*, aut volucrem cœli, & indicabit tibi:

8 Aut confabulare cum terra, & docebit te: etiam enarrabunt tibi piſces maris.

9 Quis non cognovit ex omnibus iſtis, manum Jehovæ facere illud?

10 In cujus manu *eſt* anima omnis viventis, & ſpiritus totius carnis humanæ.

11 An non auris verba probabit, ut palatum cibi guſtum aſſumit ſibi?

12 In decrepitis erit ſapientia? & *in* longitudine dierum intelligentia?

13 Penes illum *eſt* ſapientia & fortitudo: illius *eſt* conſilium & intelligentia.

14 En *ita* deſtruit ut non ædificetur: oc-

cludit

cludit viro *ita* ut non aperiatur.
15 Et ita cohibet aquas ut areſcant: aut ita emittit eas ut ſubvertant terram.
16 Apud illum *eſt* robur & ſubſtantia: ejus *eſt* errans & in errorem inducens.
17 Qui facit ut conſulti deveniant *in* dementiam, & judices ſtultos reddit:
18 Vinculum regum diſſolvit, & cingulum alligat lumbis eorum.
19 Qui facit ut præſides deveniant *in* dementiam, & valentiſſimos pervertit:
20 Qui amovet ſermonem eloquentibus; & judicium ſenum recipit:
21 Qui effundit contemptum ſuper ingenuos; & zona validos deſtituit:
22 Qui revelat profunda è tenebris; & educit in lucem umbram lethalem:
23 Qui auget gentes & perdit eas; qui expandit gentes & abducit eas:
24 Qui amovet animum primoribus populi terræ; & facit ut aberrent in loco inanitatis avio.
25 Palpantes in tenebris deficiente luce, quum facit ut errent ſicut *errat* ebrius.

CAP. XIII. *Conqueritur de προσωποληψία in Dei gratiam habita; & cum Deo ipſo cauſam agit.*

EN omnia vidit oculus meus, audivit auris mea, & percepit ſibi.
2 Utique quod ſcitis, ſcio ego quoque: non ſum inferior vobis.
3 Profecto ego pro omnipotente loquar & diſceptare pro Deo forti volo.
4 Etenim vos concinnatores mendacii, medici nihili omnes eſtis.
5 O *ſi* quis daret ut omnino ſileretis: nam eſſet vobis pro ſapientia:
6 Audite jam diſceptationem meam: & ad contentiones labiorum meorum attendite.
7 An pro Deo forti loqui debetis iniquitatem? aut pro eo loqui debetis fraudem?
8 An perſonam ejus accipere debetis; quum pro Deo forti contenditis?
9 An bonum *futurum eſt* cuum perveſtigabit vos, ſi ut illuditur mortali, illuſeritis ei?
10 Omnino reprehendet vos, *etiam* ſi clam perſonam accipiatis.
11 An non excellentia ejus perturbat vos, & pavor ejus, irruit in vos?
12 Memoriæ veſtri *ſunt* ſimiles cineri; tumulis luti altiora veſtra.
13 Silentes deſiſtite à me, ut eloquar ego: & obveniat mihi quidvis.
14 Quam ob rem auferrem carnem meam dentibus meis, & animam meam ponerem in manibus meis?
15 Si enecaret me, non ſperarem? verumtamen vias meas ante faciem ejus probo.
16 Etiam ipſe mihi *erit* ſaluti: quamvis in conſpectum ejus hypocrita non veniat.
17 Audite indeſinenter ſermonem meum, & enunciationem meam auribus veſtris.
18 Ecce jam diſpono judicium; ſcio me fore juſtum.
19 Quis *eſt* qui contendat mecum? Si nunc ſilerem, exſpirarem.
20 Tantummodo duo ne facias contra me; tunc à facie tua non abſcondam me.
21 Manum tuam procul amove à me: & terror tuus ne perturbet me.
22 Deinde inclama, ut ego reſpondeam, aut eloquar, ut reddas reſponſum mihi.
23 Quot mihi iniquitates & peccata *ſint*: defectionem meam & peccatum meum notum fac mihi.
24 Quare faciem tuam abſcondas, & reputes me inimicum tibi?
25 An folium impulſum exagitares? aut ſtipulam aridam perſequereris?
26 Quod reſcribis contra me amaritudines, & efficis ut poſſideam hæreditario jure iniquitates pueritiæ meæ.
27 Ac ponis in compede pedes meos, & obſervaneres omnes ſemitas meas; ſuper radices pedum meorum imprimeris?

CAP. XIV. *Vita humana vanitas deſcribitur.*

NAtus iſte velut putredo veteraſcit, ut veſtis quam edit tinea.

Caput XIV.

2 Homo natus muliere, brevis ætate, & ſatur commotione.
3 Ut flos ſimulac egreſſus eſt, ſuccidituri; & fugit velut umbra, neque conſiſtit:
4 Etiam contra iſtum aperias oculum tuum? & me adducas in judicium tecum?
5 Quis edat mundum ex immundo? ne unus *quidem*.
6 Quandoquidem præciſi ſunt dies ejus, numerus menſium ejus penes te *eſt*: determinationes ejus feciſti, quas non tranſgrediatur:
7 Reſpice *aliorſum* ab eo, donec deſiſtat: uſque dum exſolverit, ut mercenarius, diurnum ſuum.
8 Nam eſt de arbore ſpes, ſi exſcindatur, adhuc repullulaturam; & tenerum ramum ejus non deſtiturum.
9 Quum valde ſenuerit in terra radix ejus, & in pulvere jam moriturus eſt pes ejus *ſuccifa*.
10 Ex odore aquarum regerminat: & agit ramum velut planta.
11 At vir moritur debilitate fractus: quumque exſpiravit homo ubinam eſt?
12 Abeuntibus aquis è lacu, ut flumen exſiccatum exareſcit:
13 Ita vir quum occubuit, non reſurgit uſquedum non *erunt* cœli: non excitabuntur *viri*, neque expergiſcentur à ſomno ſuo.
14 Utinam in ſepulcro occultares me, abſconderes me donec averſa eſſet ira tua; diſponeres mihi determinationem, recordatus mei.
15 Quum moritur vir, an reviſturus eſt? omnibus diebus præfiniti temporis mei ſperarem, donec rediret immutatio mei:
16 Revocares, & ego reſponderem tibi? opus manuum tuarum expeteres.
17 An nunc greſſus meos numeras; *at* me non ſervas, propter peccatum meum?
18 *Et* obſignata *ut* in faſciculo defectione mea, conſuis *eam* ob iniquitatem meam?

19 Enimvero mons ruens decideret : & rupes refigeretur è loco ſuo :

20 Lapides exterunt aquæ ; inundatione abripis è pulvere terræ ſponte naſcentia ejus : ita ſpem mortalis perdis.

21 Prævales ei in æternum, ita ut abeat ; & mutans vultum ejus dimittis eum.

22 Si augeantur filii ſui, ignorat : ſin diminuantur, non animadvertit ad eos.

23 Tantummodo caro ejus dolore in ipſo afficitur, & animus ejus de ipſo luget.

CAP. XV. *Eliphaz Ijobum irreverentiæ in Deum redarguit, & juſtitiæ divinæ demonſtratione eum terrere conatur.*

CUi reſpondens Eliphaz Themanites, dixit :

2 An ſapiens reſponderet ſcientiam ventoſam ? aut impleret Euro ventrem ſuum,

3 Diſceptando verbo *quod* non prodeſt ; & ſermonibus quibus non proficit ?

4 Etiam tu irritam facies reverentiam ; & detrahis confabulationem cum *Deo* forti.

5 Nam docet iniquitatem tuam os tuum ; cum eligas *adhibere* linguam aſtutorum.

6 Condemnat te os tuum, non autem ego ; & labia tua teſtantur contra te.

7 An primus hominum genitus es ? aut ante colles formatus es ?

8 An arcanum Dei intelligis ? & contrahis ad te ſapientiam ?

9 Quid noſti quod neſciamus ? *quid* intelligis quod non *ſit* apud nos ?

10 Et canus, & decrepitus *eſt* inter nos, grandior quam pater tuus ætate.

11 An parvæ *ſunt* præ te conſolationes *Dei* fortis ? aut aliquid obvolvit *eas* apud te ?

12 Quid abripit tibi animum tuum ? aut quid collimant oculi tui ?

13 Quod convertis contra Deum fortem ſpiritum tuum, quum depromis ex ore tuo ſermones ?

14 Quid *eſt* mortalis ut mundus ſit ? & ut juſtus ſit, *qui* natus muliere ?

15 En, ſanctis ſuis non crediturus eſſet firmitatem : & cœlites non ſunt mundi in oculis ejus :

16 Quanto magis abominabilis & fœtidus ; vir imbibens ut aquam iniquitatem ?

17 Indicabo tibi, audi me : nam id vidi quod enarrabo,

18 Quod ſapientes nunciant ; & non celant *acceptum* à majoribus ſuis :

19 Quibus ſolis tradita fuit terra : ac non tranſibat alienum *quicquam* per mediũ corũ.

20 Omnibus diebus improbi, ipſe doloribus ſe conficit & pauci anni reconditi ſunt violento.

21 Sonus pavorum *eſt* in auribus ejus, in ipſa pace vaſtatorem invaſurum eum.

22 Non credit ſe rediturum è tenebris ; ſed explorari ſe *ut exponatur* gladio.

23 Vagatur propter cibum, *dicens*, ubinam *inveniam* ? ſcit paratum, ad manum ei eſſe diem tenebrarum.

24 Perturbant eum oppreſſio & anguſtia : prævalet ei, ut rex paratus cum pilata acie.

25 Quia intendit adverſus *Deum* fortem manum ſuam : & contra omnipotentem ſe exhibuit virum ;

26 Incurret ei in collum, in toroſum *opus*, crepidines ſcutorum ejus.

27 Quia operuit vultum ſurum adipe ſuo ; & efficit ſtrigas ad ilia :

28 Et inhabitavit civitates exciſas, domos quæ non inhabitabantur ; quæ comparaturæ fuiſſent ſe in acervos.

29 Non diteſcet, neque ſtabunt opes ejus, neque extendet ſe in terra perfectio iſtorum :

30 Non recedet à tenebris, tenerum ramum ejus arefaciet flamma : denique recedet ſpiritu oris illius.

31 Ne credat vanitati qui ſeducitur : nam vanitas futura eſt compenſatio ejus.

32 Ante diem ejus complebitur : nam ramus ejus non vireſcet.

33 Violenter auferet *Deus* omphacem ejus ut vitis : & abjiciet ſicut oleæ florem ejus.

34 Nam congregatio hypocritarum erit ſolitaria ; & ignis abſumet tentoria *corruptorum* munere :

35 Concipiendo moleſtiam ac pariendo laborem, dum venter eorum comparat dolum.

CAP. XVI. *Conqueritur de amicis & doloris ſui acerbitate, tamen in conſcientia integritate reſpirat.*

REſpondens vero Ijob, dixit :

2 Audivi hujuſmodi multa : conſolatores moleſti omnes eſtis.

3 An finis *eſt* verbis ventoſis ? aut quid exacerbat te ; ut reſpondeas ?

4 Etiamne ego ſicut vos eloquere ? ſi eſſet anima veſtra loco animæ meæ, accumularem contra vos verba ? aut moverem contra vos caput meum ?

5 Fortificarem vos ore meo : & motus labiorum meorum cohiberet *dolorem veſtrum* :

6 Si loquar, non cohibetur dolor meus : ſi deſiſtam, quid à me abit ?

7 Tantum nunc fatigat me : deſolaſti me toto cœtu meo.

8 Quod rugas obduxiſti mihi, pro teſte eſt : & exſurgens in me macies mea, in facie mea teſtatur.

9 Ira ſua rapit, quaſi inteſtino odio proſequatur me, frendit contra me dentibus ſuis : *quaſi* hoſtis meus, aciem oculorum ſuorum vibrat in me.

10 Diſtendunt contra me os ſuum, probroſe percutiunt maxillas meas : una contra me congregantur.

11 Dedidit me Deus fortis iniquo : & in manus improborum inclinavit me.

12 Tranquillus eram & diſrupit me, & prehendens cervice mea diſſipavit me ; & erexit me ſibi in ſcopum.

13 Circumſtant adverſum me jaculatores ejus, diſſecat renes meos nec parcit ; effundit in terram fel meum.

14 Irrumpit in me irruptione alia ad aliam ; incurrit in me ut robuſtus.

15 Cilicium conſui ad ulceroſam cutem meam : redactus ſum in pulverem cornu meo.

16 Facies

16 Facies mea lutulenta effecta est præ fletu: denique palpebris meis *adest* umbra lethalis.

17 Propterea quod non *est* violentia in manibus meis; ideo oratio mea pura *est hæc*.

18 O terra, ne tegas sanguinem meum, & ne sit locus clamori meo.

19 Etiam nunc ecce in cœlis testem meum, & conscium meum in excelsis.

20 In iudibrium traducunt me amici mei: apud Deum stillat oculus meus:

21 Ut disceptet *causam* viri cum Deo; sicut filius hominis *causam* amici sui.

22 Nam anni pauciſſimi evenerunt, & itinere *unde* non sum reversurus, abeo.

Caput XVII.

23 Spiritus meus corruptus est, dies mei extinguntur, sepulcra mea *sunt*.

CAP. XVII. *Consolantur justi, eo quod brevi præsidebunt populis, utcunque depressi; cito eo præterire tentationum dies.*

QUandoquidem non sunt ludificationes apud me; sed in exacerbatione istorum pernoctat oculus meus:

2 Dispone, quæso, consponsorem mihi tecum: quis est? manui meæ plaudatur.

3 Nam animum istorum abscondisti ab intellectu: idcirco non exaltaturus es.

4 Incumbere adulationi indicabit amicos; oculos vero deditorum ei defecturos.

5 Nam fore ut instituat me ad præsidendum populis, quamvis tympanotribarum materia ante fuerim.

6 Caligetque præ indignatione oculis meus, & membra mea velut umbra *sint* omnia.

7 Obstupescant recti super hac *re*; & innocens contra hypocritam sese excitet.

8 Et contineat justus viam suam; mundusque manibus amplius fortificetur.

9 Enimvero quotquot estis revertimini, & venite quæso: nam non invenio inter vos sapientem.

10 Dies mei præterierunt: cogitationes meæ avulsæ sunt; quas possidere solebat animus meus.

11 Noctem disponunt diei; luci propinquæ, ob tenebras.

12 Si expectem, sepulcrum domus mea *est*: in tenebris instruo strata mea:

13 Foveam appello, pater meus es: matrem meam & sororem meam, vermes.

14 Et ubi jam *est* expectatio mea? aut ipsam expectationem meam quis contempletur?

15 Vectibus sepulcralibus descendent; siquidem pariter in pulvere descensus *earum futurus est*.

CAP. XVIII. *Bildad gravissimè Ijobum arrogantiæ increpat, & allegorice improborum statum percurrit.*

CUi respondens Bildad Schuchites, dixit:

2 Quousque imponetis fines sermonibus? *quousque* instruetis, ut postea loquamur?

3 Quare reputamur ut jumenta? sordemus in oculis vestris?

4 O qui discerpit animam suam ira sua, an propter te derelinquetur terra, & refigetur rupes è loco suo:

5 Imo lux improborum exstinguitur; neque splendet scintilla ignis ejus:

6 Lux tenebricosa fit in tentorio ejus; & lucerna ejus in eo extinguitur.

7 Angunter gressus roboris ejus; & dejicit eum consilium suum.

8 Nam immittitur in rete pedibus suis; & in cassem indesinenter ambulat:

9 Prehendit *eum* calcaneo laqueus; constringens prævalet ei horridus:

10 Absconditus est in terra funiculus ejus; & decipula ejus in semita.

11 Circumquaque perturbant eum terrores & disjiciunt eum ad pedes ejus.

12 Fit famelicum robur ejus: & calamitas comparatur ad latus ejus.

13 Comedit vectes cutis ejus, comedit vectes ejus primogenitus mortis:

14 Avulsa à tentorio ejus fiducia ejus, adigit eum *terror* ad regem terrorum:

15 Habitat in tentorio ejus ut non *sit fiducia* ei; spargitur super habitaculum ejus sulphur.

16 Inferne radices ejus exarescunt; & superne succiditur ramus ejus.

17 Memoria ejus perit è terra; neque nomen *est* ei in plateis.

18 Depellitur à luce in tenebras; & à terra habitabili deturbatur.

19 Neque filius ei, neque nepos in populo ejus; neque superstes ullus *est* in habitationibus ejus.

20 De die ejus stupent posteri; & præsentes apprehendunt horrorem.

21 Profecto ista sunt tabernacula iniqui & iste locus *viri* non agnoscentis *Deum* fortem.

CAP. XIX. *Ijob amicos iterum ad compassionem provocat, fidem & innocentiam suam palam fieri optat, & beneficio resurrectionis se consolatur.*

REspondens vero Ijob, dixit:

2 Quousque mœrore afficietis animum meum & atteretis me sermonibus?

3 Jam decies ignominia affecestis me: non erubescitis *quod* obfirmatis vos contra me.

4 Enimvero esto, erraverim; mecum pernoctet error meus.

5 An vero contra me amplius debetis disceptare? an disceptare contra me probro meo?

6 Agnoscite jam quod Deus subvertit me, & rete suum circumegit mihi.

7 En exclamans violentiam, non tamen exaudior: vociferanti non *adest* judicium.

8 Viam meam sepsit ut non possim transire; & semitis meis tenebras appositit:

9 Gloria mea me nudavit; & amovit coronam capitis mei.

10 Demolitus est me circumquaque ut abeam; & amovit tanquam arboris exspectationem meam:

11 Et accendens contra me iram suam, reputavit me sibi sicut hostes suos,

12 Simul advenientes turmæ ejus, aggerarunt

runt contra me viam suam; & castra fecerunt circa tentorium meum.

13 Fratres meos procul à me abegit; & familiares mei tantum abalienant se à me:

14 Desinunt propinqui mei, & noti mei obliviscuntur mei:

15 Inquilini domus meæ, & ancillæ meæ extraneum reputant me; alienigena sum in oculis eorum.

16 Servum meum inclamo, sed non respondet; dum ore meo deprecor eum:

17 Spiritus meus alienus est uxori meæ; utcumque supplicem per filios ventris mei;

18 Etiam parvuli spernunt me; quum surgo: obloquuntur mihi:

19 Abominantur me omnes homines intimi mihi, & quos diligo aversantur mei.

20 Cuti meæ ut carni meæ adherent ossa mea; denique ereptus sum cum cute dentium meorum.

21 Miseremini mei, miseremini mei, vos amici mei, quia manus Dei plagis afficit me.

22 Quare persequimini me, sicut *Deus* fortis? & carne mea non saturamini?

23 O si quis jam daret ut scriberentur sermones mei: *ô si* quis daret ut in libro exsculperentur:

24 Stylo ferreo atque plumbo, in perpetuum in rupe inciderentur.

25 Equidem ego novi redemptorem meum vivere; & posteriorem super pulverem resurrecturum:

26 Et postquam *vermes* confoderint istud, evigilante me; tum carne mea me visurum esse Deum.

27 *Idem* qui sum, ac non alienus visurus sum mihi, & oculi mei aspecturi: *tamen* consumuntur renes mei in sinu meo.

28 Quia dicitis; quid persequimur eum? cum radix rei insit mihi.

29 Metuite vobis à gladio: nam æstum iræ *excitant* iniquitates cruentæ, ut cognoscatis quod ex jure *est*.

CAP. XX. *Tzophar eandem propositionem de improborum exitio repetit & à justitia, exemplis & auctoritate confirmat.*

CUi respondens Tzophar Nahamathites, dixit:

2 Propterea cogitationes me reducunt *ut loquar*: propter *illud* inquam festinatio mea *est* in me.

3 Castigationem ignominiosam mihi audio: sed spiritus ex intelligentia mea jubet me respondere.

4 An hoc nosti? ab æterno, ex quo posuit *Deus* hominem super terram;

5 Cantum improborum à propinquo, & lætitiam hypocritæ usque ad momentum *esse*?

6 Si ascenderit in cœlos excellentia ejus: & caput ejus nubem ipsam attigerit:

7 Sicut stercus ipsius, in perpetuum peribit: qui viderant eum, dicent, ubi est?

8 Tamquam somnium avolat quod non inveniunt; & fugatur ut visum nocturnum.

9 Oculus qui contuebatur eum non perget; neque amplius contemplabitur eum *in* loco ipsius.

10 Filii ejus studeant gratificari tenuibus, etiam manus ipsius coguntur restituere substantiam suam.

11 Ossa ejus implentur *peccato* adolescentiæ ejus: donec cum eo in pulvere jaceat.

12 Quum dulce fuerit in ore ipsius malum celaverit illud sub lingua sua;

13 Parcens ei non dereliquerit illud, sed continuerit illud intra palatum suum;

14 Cibus ejus in viscera ejus conversus, fel aspidum in ipso *fiet*.

15 Opes absorpsit & evomit illas: è ventre ejus depellit eas *Deus* fortis.

16 Venenum aspidum suxerit, occiderit eum lingua viperæ.

17 Ne spectet rivos, flumina, torrentes mellis & butyri.

18 Repetens laborem, non absorbebit tamen: vel compensationem opum suarum, non exsultabit tamen:

19 Quia quassavit, dereliquit tenues, domos diripuit, non exstruxit eas.

20 Nam nihil experitur tranquilli in ventre suo: cum re desiderabili sua non proripit *se*.

21 Non *est* residuum cibo ejus: propterea non manet prosperitas ejus.

22 Quum plena est sufficientia ejus, angustia est ei: omnis manus molesti invadit eum.

23 *Quum* est impleturus ventrem suum, immittit in eum *Deus* æstuantem iram suam: *quam* depulit in eum loco cibi ejus.

24 Fugientem ab armis ferreis, transverberat eum arcus chalybeus.

25 Stringentis *gladius* exit è corpore, & coruscus è felle ejus: abeuntem invadunt terrores.

26 Omnes tenebræ reconditæ sunt in repositis ei, consumit eum ignis non accensum flatu: conteritur superstes in tentorio ejus.

27 Retegunt cœli iniquitatem ejus, & terra insurgens in eum.

28 Demigrat proventus domus ejus, defluunt *omnia* in die iræ illius.

29 Hæc *est* portio hominis improbi à Deo, & possessio sermonis ejus à Deo sorti.

CAP. XXI. *Propositionem amicorum de infelicitate improborum Ijob confutat.*

REspondens vero Ijob, dixit:

2 Audite indesinenter sermonem meum, & sit istud *loco* consolationum vestrarum.

3 Ferte me dum ego loquutus fuero; postmodum vero eloquium meum subsannato.

4 An ego apud hominem querimoniam meam *instituo*? & si est cur *conquerar*, non angustaretur spiritus meus?

5 Respicite ad me: & stupore corripiamini, & apponite manum ad os.

6 Certe si recordarer, confestim conturbarer, & apprehenderetur caro mea horrore.

7 Cur improbi vivunt? veterascunt? etiam valent viribus?

8 Semen eorum firmum est ante eos cum eis; & prognati eorum in oculis eorum.

9 Domi-

9 Domibus eorum pax à pavore *eſt*: neque virga Deus inſtat eis.

10 Bos ejus init, nec ejicit ſemen, enititur vacca ejus; neque abortit.

11 Emittunt ut gregem parvulos ſuos; & nati eorum ſaltitant:

12 Vociferantur ad tympanum & citharam, & lætantur ad ſonum organi.

13 Inveterant in bono dies ſuos; & deinde momento *in* ſepulcrum deſcendunt.

14 Dicunt itaque *Deo* forti, recede à nobis; nam notitia viarum tuarum non delectamur:

15 Quid eſt omnipotens, ut colamus eum? aut quid proficiemus, quum intercedemus apud eum?

16 En non *eſt* in manu eorum bonum eorũ: conſilium improborum procul abeſt à me.

17 Quoties lucerna improborum exſtinguitur, & ſupervenit eis interitus ipſorum? dolores impertitur *Deus* ira ſua?

18 *Quoties* ſunt ut palea coram vento, & ut gluma, quam furripit turbo?

19 *Quoties* Deus reponit filiis illius iniquitatem illius? rependit illi, & cognoſcit?

20 *Quoties* vident oculi illius perniciem ſuam, & de æſtuante ira omnipotentis bibit?

21 Nam quod *eſt* ſtudium illius de familia ſua poſt ſe, quum brevi menſes illius truncabuntur?

22 An Deum fortem *quiſquam* docebit ſcientiam, qua ipſe excelſos judicet?

23 Hic moritur in robore perfectionis ſuæ: totus tranquilliſſimus & quietus;

24 Cujus mulctralia plena fuerunt lactæ; & medulla oſſium ejus irrigua:

25 Ille vero moritur animo amaro; qui non fruitus eſt bono:

26 Pariter in pulvere jacent; & vermis obtegit eos.

27 En novi cogitationes veſtras; & commenta *quæ* de me inique commiſciminí.

28 Vos dicere, ubi *eſt* domus ingenui? & ubi tentorium habitationum improborum?

29 An non interrogaſti tranſeuntes via? & ſigna eorum non agnoſcetis?

30 Nam in die calamitatis ſubtrahitur malus; in die indignationum exportantur *mali*.

31 Quis indicat ei in faciem viam ejus? quum ipſe *male* fecit, quis rependit ei?

32 Tandem ipſe in ſepulcra effertur; & apud tumulum aſſiduus eſt.

33 Dulceſcunt ei glebæ vallis; & poſt ſe omnes homines trahit, ut ante eum *fuerunt* innumeri.

34 Quo modo ergo conſolaremini me vanitate; cum reſponſionibus veſtris reliqua ſit prævaricatio?

CAP. XXII. *Propoſitionem amicorum de infelicitate improborum Ijob confutat.*

CUi reſpondens Eliphaz Themanites, dixit:

2 An *Deo* forti prodeſſe poteſt vir? quum prodeſt, ex eo proſperatur *Deus*?

3 An oblectationi *eſt* omnipotenti, quod juſtificas te? aut an lucro, quod integras aſſeris vias tuas?

4 An de religione tua argueret te? veniret tecum in judicium?

5 Nonne malitia tua multa *eſt*? neque eſt finis iniquitatibus tuis?

6 Nam pignus acceperis à fratribus tuis immerito; & nudos nudaveris veſtibus ſuis.

7 Non aquam bibendam laſſo dederis; & à famelico prohibueris panem:

8 Præterea viri lacerto ſi fuerit terra hęc; & acceptus perſona habitaverit in ea:

9 Viduas dimiſeris vacuas, & lacertus *utrorumque* pupillis contritus fuerit:

10 Ideoque circumſtant te laquei; & perturbat te pavor repentinus:

11 Aut tenebræ, ne videas; & agmen aquarum obtegit te.

12 An non Deus *eſt*, *inquis*, in altitudine cæli? & aſpice ſummitatem ſiderum, ut excelſa ſunt.

13 Ideo dicis, quid noſceret Deus fortis? an per caliginem judicaret?

14 Denſæ nubes latibulum *ſunt* ei; ut non aſpiciat; & ambitum cœlorum obambulat:

15 An ſemitam priſcam obſervaſti, quam triverunt homines vani?

16 Qui corrugati ſunt quum nondum *eſſet* tempus, fluvio effuſo *in* fundamentum eorũ?

17 Qui dicebant *Deo* forti, recede à nobis: & quid facturus fuiſſet omnipotens illis?

18 Horum quidem domos ipſe impleverat bono: at conſilium improborum procul *abeſt* à me.

19 Videntes juſti lætantur, & innocens ſubſannat eos.

20 Quum nondum exſcinditur ſubſtantia noſtra; & reſiduum illorum abſumit ignis:

21 Aſſueſce, quæſo, cum illo, & pacem habe: in his obveniet tibi bonum.

22 Recipe, quæſo, ex ore ejus legem; repone dicta ejus in animo tuo.

23 Si reverteris uſque ad omnipotentem, inſtauraberis; procul amovebis iniquitatem à tentoriis tuis?

24 Idque ponendo pro pulvere lectiſſimum aurũ; & pro rupe Ophirinũ *aurum* fluviatile.

25 Eritque omnipotens lectiſſimum aurum tuum; & argentum vireſque tibi.

26 Nam tum in omnipotente te ipſum oblectabis; quum attolles ad Deum faciem tuam.

27 Supplex orabis eum; & exaudiet te; & vota tua perſolves.

28 Quum primum decernes ſermonem, præſtabitur tibi; & in viis tuis reſplendebit lux.

29 Quum deprefferint *quemquam*, & cogitabis exaltationem *ejus*; tum demiſſum oculis ſervabit *Deus*:

30 Liberabit noxium: eritque liberatus puritate manuum tuarum.

CAP. XXIII. *Ijob amicorum pertæſus optat cum Deo exuſſam agere.*

CUi reſpondens Ijob, dixit:

2 Etiam hodie rebellionem *haſteri* querimoniam meam? *quum* plaga mea gravis exſiſtit ſupra gemitum meum?

3 O *ſi* quis daret *ut* ſcirem invenire eum; pervenirem uſque ad ſedem ejus.

4 Diſpo-

4 Differerem coram eo causam; & os meum implerem argumentis.

5 Cognoscerem *quibus* verbis responderet mihi: & intelligerem quid diceret mihi.

6 An pro amplitudine virum litigaret mecum? non; sed ipse apponeret ad me *animum*.

7 Illic rectus disceptat cum eo; & liberarem me in perpetuum à judice meo.

8 (Et si antrorsum ivero, non aderit: si vero retrorsum, non animadvertam eum:

9 Quum agat ipse *ad* finistram, non tamen videbo: operiet dexteram *plagam*, nec tamen respiciam)

10 Quum recognovisset viam quæ *est* apud me, probavisset me; sicut aurum exirem.

11 Gressus ejus retinuit pes meus: viam ejus observavi; ut non declinarem.

12 Præceptum labiorum ejus, ut non dimoverem: supra quam penum meam recondidi sermones oris ejus.

13 Sed si ipse contra unum *agit*, quis revocet eum? quod animus ejus cupit, id efficit.

14 Nam perficit statutum de me; & hujusmodi multa sunt penes eum.

15 Propterea à facie ejus perturbor, dum consídero, expavesco ab eo:

16 Quia *Deus* fortis emollit animum meum; & omnipotens perturbat me:

17 Cum nondum excisus sim à conspectu tenebrarum, aut à conspectu meo operiat caliginem.

CAP. XXIV. *Mysteria providentiæ circa improbos enarrat.*

CUr ab omnipotente non essent abscondita tempora? & noscentes eum non prævident dies ab eo *præstitutos*?

2 Terminos movent *impii*, gregem quem rapuerunt pascunt:

3 Asinum pupillorum abigunt; pignore capiunt bovem viduæ:

4 Avertunt egentes à via; simul occultantur pauperes terræ:

5 Ecce *ut* onagri in deserto prodeunt ad opus ipsorum, inde à diluculo pervestigantes prædam: in campestri loco panem sibi & pueris suis:

6 In agro farraginem ejus demetunt; & vineam improbi vindemiant;

7 Nudum pernoctare cogunt absque veste, quibus non *est* operimentum in ipso frigore;

8 *Qui* ab inundatione montium madent, & absque perfugio amplectuntur rupem:

9 Abripiunt ab uberibus pupillum: & *quo* indutus est pauper, pignori accipiunt:

10 Nudum ire cogunt absque vestitu; & famelicos *qui* portant manipulos.

11 Intra muros ipsorum oleum exprimentes, & torcularia calcantes sitiunt.

12 E civitate homines gemunt, & anima confossorum vociferatur; & tamen insulsitatem non designat Deus.

13 Isti *sunt* inter rebellantes adversus lucem, non agnoscunt vias ejus; nec sedent in semitis ejus.

14 In ipsa luce surgens occisor interficit pauperē & egentem, noctu vero est sicut fur.

15 Et oculos scortatoris observat crepusculum dicendo; ne contempletur me oculus; & larvam faciei apponit.

16 Perfodit in tenebris domos, *quas* interdiu designaverant sibi: nesciunt lucem.

17 Nam pariter mane *est* illis lethalis umbra: quum *quis* cognoscit, terrores *sunt* lethalis umbræ:

18 Levis est in superficie aquarum, maledicta est portio istorum in terra, non refluet, secundum consuetudinem altarum *ruet*.

19 Ut siccitas, etiam æstus arripiunt aquas nivales, *ita* sepulcrum *eos qui* peccarūt.

20 Obliviscitur illius vulva, suaviter depascit eum vermis, amplius non commemoratur: ita confringitur velut arbor iniquitati *dedita*.

21 Consociat ei sterilem; non parituram; & viduam non afficit bono:

22 Trahitque robustos vi sua: si consistit *ullus*, diffidit vitæ suæ.

23 *Si* dat ei securitatem qua nitatur; tamen oculi ejus intenti sunt viis istorum:

24 *Si* attollunt se aliquantulum, *mox* nemo *superest*, adeo deprimuntur, plane omnes decutiuntur; & velut frit spicæ succiduntur.

25 An non igitur ita *est*? quis ementietur me? & rediget in nihilum sermonem meum?

CAP. XXV. *Bildad Ijobo justitia conscientiam detrectat.*

TUm respondens Bildad Schuchites, dixit:

2 Dominatus & *quidem* formidabilis *est* penes illum; colit pacem *in* excelsis suis.

3 An est numerus turmariis ejus: & supra quem non exsurgit lux ejus?

4 Quid ergo justus esset mortalis *comparatus* cum Deo forti? aut quid purus esset natus muliere?

5 En usque ad lunam, non tamen splenderet: etiam sidera non pura essent in oculis ejus.

6 Quanto minus mortalis, vermis? & filius hominis, lumbricus?

CAP. XXVI. *Ijob rejectis sermonibus Bildadis, amplius prædicat omnipotentiam & sapientiam Dei.*

CUi respondens Ijob, dixit:

2 Quam adjuvisti destitutum virtute? servasti brachium destitutum robore!

3 Quam consoluisti insipienti! & quod res est, plurimum fecisti notum!

4 Apud quem enunciasti sermones? & cujus anima prodiit ex te?

5 Ipsi expertes vitæ reformarentur; inde ab aquis etiam habitatores earum.

6 Nudum est sepulcrum coram illo; neque *est* tegumentum perditioni.

7 Qui extendit Aquilonem super inane; suspendit terram super nihilum.

8 Ligat aquas in densis nubibus suis; adeo ut non fundatur nubes sub eis.

9 Continet superficiem solii, expandit ad illud nubem suam:

10 Decreto circinavit superficiem aquarum;

ruin; uſque ad conſumationem lucis cum tenebris;

11 *Uſquedum* columnæ cœli concutiantur, & obſtupeſcant ab increpatione ejus.

12 Virtute ſua diſrupit mare; & intelligentia ſua diſcidit pelagus.

13 Spiritu ſuo cœlos ornavit: formavit manus ejus ſerpentem oblongum.

14 En iſte *ſunt* partes viarū ejus: ſed quantam particulam rei audimus de eo? tonitru ergo ſummæ potentiæ ejus quis intelligat?

CAP. XXVII. *Perſtat Ijob in aſſertione ſuæ integritatis, & anthitheſin impiorum & impiorum facit.*

DEinde pergens Ijob proferre ſententiam ſuam, dixit:

2 Ut vivit *Deus* fortis, *qui* ſummovit cauſam meam, & omnipotens, *qui* amaritudine afficit animam meam:

3 Quamdiu anima mea in me erit; & ſpiritus Dei in naſo meo.

4 Non ſunt loquutura labia mea iniquitatem; neque lingua mea effabitur dolum.

5 Abſit à me, ut juſtificem vos: quoad exſpiravero, non amovebo integritatem meam à me.

6 Juſtitiam meam retineo; neque deſeram eam: non abjiciet *eam* animus meus unquam.

7 Erit ut improbus inimicus meus; & inſurgens in me ut iniquus.

8 Nam quæ *eſſet* exſpectatio hypocritæ, quam expleverit; quum decutit Deus deſiderium ejus?

9 An clamorem ejus exauditurum *Deum* ſortem, quum ſupervenit ei anguſtia?

10 An in omnipotente ſeſe oblectat? invocat Deum omni tempore?

11 Doceo vos in plaga *Dei* fortis *verſans*: *eum* qui *ſibi conſtat* cum omnipotente, non ementior.

12 En, vos omnes videtis: & quare jam vanitate vaneſcitis?

13 Hæc *eſt* portio hominis improbi à *Deo* forti; & poſſeſſio violentorum, *quam* ab omnipotente accipiunt.

14 Si multiplicantur filii ejus, *multiplicantur* ad gladium: & prognati ejus non ſaturantur pane.

15 Superſtites ejus in ipſa morte ſepeliuntur; & viduæ ejus non flent.

16 Si coacervaverit, ut pulverem argentum, & velut lutum comparaverit veſtem:

17 Quod comparaverit, juſtus induet; & argentum innocens partietur.

18 Ut ædificaverit quaſi Arcturi domum ſuam; *erit* velut tugurium *quod* fecit cuſtos.

19 Dives cubat, quum nihildum interverſum eſt: ubi oculos ſuos aperit, nihil adeſt.

20 Aſſequitur eum velut aquæ, terrorum *multitudo*: noctu furtim abripit eum turbo.

21 Aſportat ipſum Eurus, ut abeat; & in morem procellæ corripit eum è loco ſuo.

22 Ita projiciente in ipſum & non parcente *Deo*, ab ejus manu contentiſſime fugit;

23 At explodit eum manibus ſuis; & exſibilat eum è loco ejus.

CAP. XXVIII. *Diſcurrit Ijob de abditis in naturalibus Creatoris ſapientia.*

NAm eſt *quidem* argento eductio; & locus auro *quod* liquant *metallarii*:

2 Ferrum è pulvere ſumitur; & lapide funditur æs:

3 Terminum impoſitum tenebris, & omnem perfectionem *mortalis* ipſe perveſtigat; lapidem caliginis & umbræ lethalis.

4 *Quum* erumpit torrens dimiſſo accola, *aqua* oblivioni traditæ à pede, exhauriuntur mortalis opera, abſcedunt.

5 Terræ ex qua prodit cibus; quamvis ſub ea diverſum fiat, velut ignis *ardeat*;

6 *Terra inquam* ejus lapides loco Sapphiri; pulveres vero aurum *ſunt* illi:

7 *In* ſemita quam non novit volucris, neque contuitus eſt oculis cornicis;

8 Quam non inſtituerunt ad iter juvenes feræ; neque tranſivit per eam immanis leo.

9 In ſaxum adamantinum mittit manum ſuam: evertit radicitus montes:

10 In rupibus diffundendo efficit rivos; & quicquid rarum eſt, videt oculus eius.

11 A fletu fluminis obligat: denique abſconditum prodit luci.

12 At illa ſapientia unde inveniretur? & ubinam *eſſet* locus intelligentiæ?

13 Non novit mortalis æſtimationem ejus, neque invenitur in terra viventium.

14 Abyſſus dicit, non eſt in me, & mare dicit, non *eſt* penes me.

15 Non poſſet dari aurum aſſervatum pro ea, neque appendi argentum *in* pretium ejus.

16 Non poteſt taxari inſigni auro Ophirio, Sardio pretioſo, aut Sapphiro.

17 Non poteſt *ullus* æſtimare eam auro aut nitidiſſima gemma; nec permutationem ejus vaſe auri purgatiſſimi.

18 Sandaſtri aut unionis nulla fiat mentio: nam acquiſitio ſapientiæ præit carbunculis:

19 Non poteſt *quiſquam* æſtimare eam Topazio Æthiopico: inſigni auro puro taxari non poteſt.

20 Illa igitur ſapientia unde adveniret? & ubinam *eſſet* locus intelligentiæ?

21 Cum occulta ſit ab oculis omnis viventis; etiam à volatili cœli abſcondita:

22 Perditio & mors dicant, auribus noſtris audivimus famam ejus.

23 *Solus* Deus intelligit viam ejus; & ipſe ſcit locum ejus.

24 Nam ipſe in extremitates terræ intuetur; ſub omnibus cœlis videt.

25 Aptando pondus aëri, & appendendo aquas ex menſura:

26 Faciendo pluviæ ſtatutum; & viam fulgetro toniruum;

27 Jam tum videbat eam, & recenſebat eam; comparabat eam, etiamque perveſtigabat eam.

28 Dixit vero homini; En reverentia domini eſt ſapientia, & recedere à malo, intelligentia.

CAP.

CAP. XXIX. *Ijobi ſtatus florens.*

AMplius perrexit Ijob proferre ſententiam ſuam dicens :
2 O ſi quis daret mihi *ut* tamquam menſibus præcedentibus, tamquam diebus *præcedentibus* Deus conſervaret me :
3 Quum efficeret ut ſplenderet lucerna ſua ſuper caput meum ; ad cujus lumen ambulabam *per* tenebras :
4 Ut eram diebus hibernorum meorum, arcano Dei in tentorio meo :
5 Quum adhuc omnipotens *erat* mecum ; circumſtantibus me pueris meis :
6 Quum lavabam veſtigia mea butyro ; & rupes fundebat apud me rivos olei ;
7 Quum egrediebar *ad* portam per urbem ; in platea comparabam ſedem meam :
8 Videntes me pueri occultabant ſeſe ; etiam decrepiti ; aſſurgentes ſtabant :
9 Principes continebant ſermones ; & manum imponebant ori ſuo :
10 Eloquentes anteceſſores occultabant ſe ; eorumque lingua palato eorum adhærebat.
11 Nam auris audiens beatum prædicabat me ; & oculus videns teſtificabatur mihi ;
12 Me eripere pauperem vociferantem, pupillumque, & cui adjutor non *eſt*.
13 Benedictio pereuntis veniebat ſuper me, & animum viduæ ad cantum excitabam.
14 Juſtitiam induebam, & induebat me ; velut pallium & cidarin judicium meum.
15 *Ut* oculi eram cæco ; & *velut* pedes claudo eram.
16 Pater eram egentibus & litem *ejus quam* non cognoveram, ipſam perveſtigabam :
17 Perfringebamque molares iniqui, & è dentibus ejus ejiciebam prædam.
18 Itaque dicebam, apud nidum meum exſpirabo, & ſicut arena, multis diebus utar :
19 Radice mea explicata ad aquas, ros pernoctabit in ramo meo :
20 Gloria mea *erit ut* novella apud me, & arcus meus in manu mea innovabit *ſe*.
21 Mihi auſcultantes exſpectabant, & conticeſcebant ad conſilium meum.
22 Poſt verbum meum non iterabant, ita ſuper eos ſtillabat ſermo meus.
23 Exſpectabant enim tamquam pluviam me ; & os ſuum diſtendebant, *ut* ad pluviam ſerotinam.
24 *Si* jocabar cum eis, non credebant, & lumen vultus mei non dejiciebant.
25 *Si* eligebam viam eorum, ſedebam primarius ; denique habitabam ut Rex inter turmarios *ſuos* : quando lugentes conſolatur.

CAP. XXX. *Ijobi ſtatus flacceſcens.*

NUnc autem rident me minores me tempore, qui ſpreviſſem parentes eorum apponere canibus gregis mei.
2 Etiam vires manuum eorum quorſum mihi *profuiſſent* ? in illis perierat ſenium.
3 Qui in inopia & fame *erant* ſolitarii : fugiebant *per* ſiccaneum, heſterna nocte vaſtatum & pervaſtatum *locum* :
4 Qui decerpebant herbas è ſalſilagine cum ſtirpibus : etiam radices juniperorum cibo *erant* illis.
5 E corpore expellebantur : vociferabantur *homines* contra eos, ut *contra* furem :
6 In concavitate vallium habitando, foraminibus pulveris & petrarum.
7 Inter ſtirpes rudebant, ſub urtica pungebantur :
8 Homines flagitioſiſſimi, etiam homines ignominioſiſſimi ; afflictiſſimi erant, extorres.
9 Nunc, inquam, modulatio iſtorum ſum, & ſum eis ſermonis argumentum.
10 Abominantur me, longe recedunt à me ; & à facie mea non cohibent ſputum.
11 Nam chordam meam ſolvit, & afflixit me *Deus* : ideo habenas à præſentia mea dimiſerunt.
12 Ad dexteram puberes inſurgunt, pedes meos impellunt : aggerant contra me ſemitas exitiales ſuas.
13 Deſtruunt iter meum, ad calamitatem meam conferunt, nemine opem ferente ipſis.
14 Quaſi irruptione lata, invadunt *me* : ſubvaſtata labe devolvunt ſeſe.
15 Obverſa eſt in me *irruptio cum* terrorum multitudine, perſequitur quaſi ventus ingenuitatem meam : & tanquam nubes prætériit ſalus mea.
16 Et jam in me ſe ipſam effundit anima mea : obtinent me dies afflictionis meæ.
17 Nocte oſſa mea perfodiuntur à *flagula* impoſita mihi, & arteriæ meæ cubantis non quieſcunt.
18 Præ magna vi *morbi* mutat ſe veſtitus meus, ut ora tunicæ meæ cingit me :
19 Projecit me in lutum, adeo ut comparare me poſſim pulveri & cineri.
20 Vociferor ad te, ſed non exaudis me : conſiſto, ſed *non* advertis te ad me.
21 Convertis te in crudelem contra me, pro robore manus tuæ inteſtinum odium exerces adverſum me.
22 Extollis me in ventum, *et* imponis me, & efficis ut diffluam ſubſtantia.
23 Nam experior, mors avocat me, & domus conſtituta omni viventi.
24 Enimvero *an* non poſtulatio *fiebat quum* immitteret manum ? non vociferatio propter iſta in oppreſſione ejus ?
25 An non flebam pro eo cui dura erant tempora ? anxia erat anima mea pro egente ?
26 Quod bonum exſpectanti mihi evenit malum, & ſperanti lucem evenit caligo :
27 Viſcera mea effervefacta ſunt, adeo ut non quieſcant : prævenerunt me dies afflictionis :
28 Ater ambulo non à ſole, ſurgens in congregatione vociferor.
29 Frater factus ſum draconibus : & ſocius pullis ululæ.
30 Cutis mea denigrata eſt ſuper me ; & oſſa mea exarſerunt me præ ficcitate.
31 Proinde ad luctum reducta eſt citharа mea ; & organum meum ad vocem fletûs.

CAP.

CAP. XXXI. *Justitia bona conscientia in Ijobo notabilis.*

Foedus pepigeram cum oculis meis: & quid advertissem animum ad virginem ?
2 Nam quæ *est* portio à Deo superne ? aut possessio ab omnipotente de excelsis :
3 Nonne exitium iniquo, & quidem monstrosum operariis iniquitatis ?
4 An non ipse videt vias meas ? & omnes gressus meos numerat ?
5 Si ambulavi cum vanitate ; aut festinavit ad dolum pes meus :
6 Examinet me lancibus justitiæ ; & cognoscat Deus integritatem meam.
7 Si declinavit gressus meus à via illa ; & oculos meos sequutus est animus meus, aut manibus meis adhæret quicquam :
8 Quod seminavero, alius comedat ; & propagines meæ eradicentur.
9 Si pellectus fuit animus meus ad mulierẽ, aut ad ostium proximi mei insidiatus sum :
10 Molat alteri uxor mea, & super eam incurvent se alii.
11 Nam illud flagitium *est* ; & ea *est* iniquitas à judicibus animadvertenda
12 Ignis enim iste ad perditionem usque consumturus esset ; & omnem proventum meum eradicaturus.
13 Si sprevi causam servi mei, aut ancillæ meæ, litigantium mecum :
14 (Quid enim facerem, si surgeret Deus fortis ? & si visitaret, quid respondere mei ?
15 Nonne in utero, qui fecit me, fecit eum? & disposuit nos in ipsa vulva idem ?)
16 Si cohibui me ab optato tenuium, aut oculos viduæ confeci ;
17 Et comedi fructum cibi mei solus ; ac non comedit pupillus ex eo :
18 (Nam à pueritia mea adolevit *apud* me tamquam patrem : & ab utero matris meæ ductavi illam.)
19 Si aspexi pereuntem quod non *esset* vestimentum, & non *fuit* tegumentum egenti :
20 Si non benedixerunt mihi lumbi ejus : quod de vellere agnorum meorum incaleceret :
21 Si agitavi contra pupillum manum meam, quod viderem in porta auxilium meum :
22 Humerus meus de scapula sua decidat ; & brachium meum ab acetabulo defringatur.
23 Nam pavori *erat* mihi exitium à *Deo* forti, cujus excellentiæ non prævaluissem.
24 Si posui *in* auro spem meam ; aut insigni auro dixi, fiducia mea :
25 Si lætatus sum quum multæ essent opes meæ ; & quum ingentes *opes* invenit manus mea :
26 Si aspiciendo lucem quum splenderet ; aut lunam, pretiosum ambiens ;
27 Pellectus est in occulto animus meus, & osculatum est os meum, & manus mea :
28 Etiam hoc *fuisset* iniquitas à judicibus animadvertenda: nam abnegassem *Deum* fortem superne.
29 Si lætatus sum de oppressione osoris mei ; & excitavi me quum obvenit ei malum :
30 (Non enim permisi peccare palatum meum ; petendo exsecratione animam ejus.)
31 Si non dixerunt contubernales mei, ô si quis daret de carne illius : non saturamur :
32 *Quia* foris non pernoctabat peregrinus ; fores meas viatori aperiebam ;
33 Si texi more hominum defectiones meas ; abdendo ex dilectione mei iniquitatem meam ;
34 Quod violentia usus sim in multitudinem magnam : si contemtus familiarum exterruit me ; ita ut conticescerem, non exirem porta :
35 Quis det mihi auscultantem mihi ? en scopum meum Omnipotens faciet ut enunciem, si librum scripserit adversarius meus.
36 *Dispergam* si non super scapulam meam portarem eum ; annectercm eum *pro* diademate mihi.
37 Numerum gressuum meorum indicarem illi, ut antecessor appropinquarem ad illum.
38 Si contra me terra mea clamaverit, & pariter porcæ ejus fleverint :
39 Si vim ejus comederim absque pecunia ; & animam dominorum ejus defatigaverim :
40 Loco tritici prodeat spina, & loco hordei vitium frugum: absoluta sunt verba Ijobi.

CAP. XXXII. *Elihu offensus taciturnitate seniorum irrumpit in acrem contentionem cum Ijobo.*

Cessantibus quoque tribus illis hominibus respondere Ijobo, quod ipse justus *videretur* in oculis suis :
2 Accensa est ira Elihu filii Baraceelis Buzitæ è familia Syra, in Ijobum *quidem* accensa est ira ejus, propterea quod justam assereret animam suam præ Deo :
3 In tres vero amicos illius accensa est ira ejus; eo quod non haberent præsto quod responderent, & tamen condemnabant Ijobum.
4 Elihu autem præstolatus fuerat Ijobum in verbis ; quia seniores essent ipso ætate.
5 Sed videns Elihu nullum esse responsum in ore trium istorum hominum, accensa est ira ejus.
6 Itaque respondit Elihu filius Baraceelis Buzita, dicens : minimus sum ætate, vos autem decrepiti ; idcirco veritus sum ac timui ostendere sententiam meam vobis.
7 Dicebam, provecti ætate loquentur ; & annosi notam facient sapientiam.
8 Profecto spiritus ille in mortali ; & afflatus omnipotentis efficit eos intelligentes :
9 Non magni sapiunt ; & senes intelligunt judicium.
10 Idcoque dico, auscultа mihi: ostendam sententiam meam ego quoque.
11 En exspectavi verba vestra, aurem præbens *attendi* usque ad sensa vestra ; eousque *unde* pervestigatis sermones.
12 Denique ad vos *attendens*, confideravi quod ecce nemo Ijobum reprehendat, respondeat sermonibus ejus è vobis.
13 Ut non dicatis, inveniemus sapientiam; *Deus* fortis impellet eum, non vir.
14 Quia nec contra me disseruit sermones, nec dictis vestris sum responsurus ei.

15 Con-

15 Conſternati ſunt, non reſpondent amplius, tranſtulerunt à ſe ſermones.

16 Nam exſpectavi quum loquerentur: quia deſiſtunt, nec reſpondent amplius.

17 Reſpondebo ego quoque partem meam; oſtendam ſententiam meam ego quoque.

18 Nam plenus ſum ſermonibus: coarctat me ſpiritus ventris mei.

19 Ecce venter meus ut vinum, *cui* non aperitur; ſicut utres novi finderetur.

20 Eloquar, ut reſpiratio ſit mihi; aperiens labia mea reſpondebo.

21 Ne, quæſo, accipiam perſonam ullius; & apud hominem non utar præfatione.

22 Non enim novi præfationibus uti: paululum *utentem*, tolleret me qui fecit me.

CAP. XXXIII. *Arguit confidentiam Ijobi & ad reſpiſcentiam ſuadet.*

VErumenimvero audi quæſo Ijob ſermones meos; & omnia verba mea auribus percipe.

2 Ecce jam aperio os meum; loquiter lingua mea cum palato meo.

3 Rectum animum meum ſermones mei; & ſententiam labiorum meorum clare eloquentur.

4 Spiritus *Dei* fortis fecit me; & afflatus omnipotentis vitam indidit mihi.

5 Si poteris reſpondere mihi, diſſere coram me, reſiſte.

6 En ego ſecundum ſermonem tuum *agam* pro Deo forti: è luto deciſus ſum etiam ego.

7 Ecce formido mei non perturbabit te; & manus mea ſuper te non erit gravis.

8 Tantummodo dixiſti me audiente; dum vocem ſermonum audivi.

9 Purus ſum, ſine defectione; nitidus ſum, nec iniquitas *eſt* in me.

10 En abruptiones *quas* contra me invenit; reputat me ut inimicum ſibi:

11 Ponit in compede pedes meos; obſervat omnes ſemitas meas.

12 En hoc, non es juſtus, reſpondeo tibi: quia major eſt Deus mortali.

13 Quare adverſus eum litigas; quod *de* omnibus rebus ſuis non reſpondeat?

14 Quum ſemel loquitur *Deus* fortis, etiam bis; non cernit illud *mortalis*.

15 Per ſomnium, viſionem nocturnam, quum irruit altus ſopor in homines: in dormitationibus ſuper cubile:

16 Tunc revelat auri hominum; & eruditionem eorum obſignat:

17 Ut amoveat homo opus; ut ſuperbiam à viro obtegat:

18 Cohibeat animam ejus à fovea, & vitam ejus, ne trajiciat eam miſſile.

19 Et corripitur dolore ſuper cubile ſuum: etiam multitudo oſſium ejus *dolore* forti;

20 Adeo ut abhorreat vita ejus ipſum cibum; & anima ejus eſcam deſiderabilem:

21 Conſumatur caro ejus à conſpectu; & promineant oſſa ejus quæ non videbantur:

22 Denique propinqua ſit foveæ anima ejus; & vita ejus lethalibus *malis*.

23 Si adſit ei nuncius, interpres unus ex mille; qui indicet homini æquitatem illius:

24 Et de gratia eum alloquutus dixerit; redime eum, nec deſcendat in foveam, expiatione *quam* inveni:

25 Recreatur caro ejus plus quam *in* puritia, revertitur ad dies adoleſcentiæ ſuæ.

26 Quum ſupplex oraverit Deum, benigne recipit eum, ut aſpiciat faciem ejus cum jubilo; & reſtituit mortali juſtitiam ejus.

27 Contemplatur homines dicens; peccaveram & rectum perverteram, quod non profuerat mihi.

28 Redemit animam meam ne tranſiret in foveam; ut vita mea lucem reſpiciat.

29 En omnia hæc operatur *Deus* fortis; bis*que* ter*que* cum viro.

30 Reducendo animam ejus à fovea; ut illuſtretur lumine hujus vitæ.

31 Attende Ijob, auſculta mihi: file ut ego loquar.

32 Si adſunt ſermones *ad* reſpõdendũ mihi; loquere, quia deſiderio teneor juſtificandi te.

33 Sin minus, tu auſculta mihi: file, & docebo te ſapientiam.

CAP. XXXIV. *Ijobi Speculum providentiæ Dei verbis Elihu opponit.*

ITerum reſpondens Elihu, dixit:

2 Audite ſapientes, ſermones meos; & ſcientes aurem præbete mihi.

3 Nam auris ſermones probat; ut palatum guſtat eſcam,

4 Cauſſam *agendam* eligamus nobis: cognoſcamus inter nos quid ſit bonum.

5 Dixit enim Ijob, juſtus ſum, & *Deus* fortis ſummovit cauſſam meam.

6 *An* in cauſſam meam mentiar? mortifera *eſt* ſagitta mea, ſine defectione.

7 Quis vir par Ijobo, imbiturus eſſet ſannam ut aquam?

8 Et iter facturus eſſet in ſodalitio cum operariis iniquitatis; & ambulaturus cum hominibus improbis?

9 Quod dixit, non prodeſt viro; ſi velit *ambulare* cum Deo.

10 Idcirco homines cordati, auſcultate mihi: abſit à *Deo* forti improbitas, & ab omnipotente iniquitas.

11 Nam opus hominis rependit ei, & ſecundum iter cujuſque facit ut obveniat ei.

12 Etiam vere *Deus* fortis non damnat perperam; & omnipotens non pervertit judicium.

13 Quis commiſit ei terram? & quis diſpoſuit orbem habitabilem univerſum?

14 Si apponens ad eum animum ſuum, ſpiritum ejus & animam ejus ad ſe reciperet:

15 Exſpiraret omnis caro ſimul; & homo in pulverem reverteretur.

16 Si itaque eſt intelligentia, audi hoc: aurem præbe voci ſermonum meorum.

17 An etiam odio habentis judicium obligaret *vulnus*? imo an juſtum validum condemnares?

18 An dicentem regi, ô nequam, ô improbe, ingenuis, *condemnaret*?

19 Qui non accipit perſonam principum, neque agnoſcitur *apud ipſum* nobilis præ-

sui; nam opus manuum ejus sunt omnes.
20 Momento morientur, etiam media nocte; commoventur populus ac prætereunt, & amovetur fortis sine manu:
21 Quia oculi ejus *attendunt* ad vias cujusque, & omnes gressus ejus respicit:
22 Nullæ *sunt* tenebræ, nullaque umbra lethalis, ubi se abscondant operarii iniquitatis.
23 Nam non est dispositurus contra ullum amplius *tenebrarum*, quando ambulat contra *Deum* fortem in judicium.
24 Infinite conterit validos, & constituit alias in locum eorum.
25 Hoc pacto recognoscit facta eorum; & simulatque mutavit noctem, conteruntur.
26 In loco improborum complodit eos, in statione videntium;
27 Quandoquidem recesserunt à sequendo eum; & ullas vias ejus non animadverterunt.
28 Inducendo super eorum quemque clamorem tenuis, quum clamorem pauperum exaudit.
29 (Nam quum ipse tranquillat, quis inquietabit? & quum abscondit faciem, quis contemplabitur eum?) tum super gentem, tum super homines pariter:
30 Ne regnet homo hypocrita, ne sint tendiculæ populi.
31 *An* enim apud *Deum* fortem; qui dicit, condonavi, non sum destructurus.
32 Præterquam *quod* video, ut doce me: si iniquitatem operatus sum, non pergam:
33 An ergo *hæc oratio proficua est* à te? rependet illud, si spreveris, tu tu eligas, profecto non ego: jam quod sentis eloquere.
34 Homines cordati dicent mecum; & vir sapiens auscultans mihi.
35 Ijob non scite loquitur, & verba sua imprudenter.
36 Pater mi, probetur Ijob usque ad victoriam, propter responsiones *qualES* hominibus iniquis in sunt.
37 Nam additurus esset ad peccatum suum defectionem, inter nos complosurus esset, & multiplicaturus sermones suos in Deum.

CAP. XXXV. *Elihu iterum Ijobum ad agnitionem sui & spem in Deum hortatur.*

AMplius respondens Elihu, dixit:
2 An hoc ratiocinabaris in causam *tuam*; quum diceres, justitia mea major *est* quam *Dei* fortis?
3 Si roges, quid profuturum sit tibi, *dicens*; quid proficerem supplicio meo?
4 Ego respondeo tibi sermones; & sociis tuis tecum.
5 Intuere cœlum & respice: & contemplare superiores nubes, *ut sunt* altæ supra te.
6 Si peccas, quid operaris illi? sive multæ sunt defectiones tuæ, quid facis illi?
7 Si justus es, quid das illi? aut quid è manu tua accipit?
8 Viro cujusmodi es, improbitas tua, & filio hominis justitia tua *aliquid efficiet*.
9 Ereti magnitudine efficiunt ut oppressi clament; vociferantur propter brachium magnatum.
10 Si non dicit *oppressus*, ubi est Deus qui fecit me? qui dat Psalmorum argumentum de nocte:
11 Qui docet nos præ bestiis terræ, & prævolatilibus cœli sapientes nos facit:
12 Ibi clamant propter superbiam malorum, sed non exaudit.
13 Meram vanitatem non exaudit Deus fortis, & omnipotens non contemplatur eam.
14 Multo minus si dicas, non contemplaris istud, *exauditurus est*; judica coram eo, & exspecta eum.
15 Nunc enim quia nihil *istorum* est, visitat ira ejus; quia non agnoscit *Deum* hac recreatione admodum:
16 Sed Ijob vanitate dilatat os suum; absque scientia sermones multiplicat.

CAP. XXXVI. *Elihu Ijobum excitat ad comparandum ignorantiam & infirmitatem suam cum infinita notitia potentiaque Dei, & revocat eum ad gratiam Dei.*

POstremo pergens Elihu, dixit:
2 Sustine me paulisper, ut ostendam tibi: nam *sunt* adhuc pro Deo sermones.
3 Proferam sententiam meam è longinquo; & opifici meo tribuam justitiam.
4 Nam revera non *erunt* mendaces sermones mei, integer sententiis *ero* apud te.
5 En *Deus* fortis validus *est*, nec tamen spernit: validus est, virtus *est* animi:
6 Non servat vitam improbo; sed jus pauperum edit:
7 Non subtrahit à justo oculos suos; potius cum regibus solio *adest*; ut collocet illos in æternum atque exaltentur.
8 Quod si vincti compedibus, captivi detineantur funibus afflictionis.
9 Postquam indicavit eis opus eorum; & defectiones eorum invaluisse;
10 Et revelavit illis in aurem hujusmodi eruditione; indicens ut revertantur ab iniquitate:
11 Si auscultem & colant *eum*; consumunt dies suos in bono, & annos suos in *rebus* amœnis.
12 Sin autem non auscultaverint, missili transmittuntur: & exspirant in ignoratione.
13 Hypocritarum vero ex animo, *qui* apponunt iram, nec vociferantur quum vincit eos:
14 Noritur cum juventa illa anima eorum: & vita eorum cum meritoriis.
15 Liberat afflictum in afflictione ejus; & revelat oppressione in aurem eis.
16 Sic etiam averterat te ab ore angustiæ, *in* latitudinem cui non suberat pressura: & ferculum mensæ tuæ plenum erat pinguedine:
17 Dum judicium improbi compleres; judicium & jus obtinerent.
18 Quum æstuans ira *obvenit*, *cave* ne avertat te explosione; & magnum pretium redemtionis ne abducat te.
19 An æstimabit nobilitatem tuam? non lectissimum aurum; ne *quidem* omnia fortificarent vires.

20 Ne aſpires ad illam noctem, qua abeunt populi *in* locum ſuum.

21 Cave tibi, ne reſpicito ad vanitatem; ut hoc eligas præ afflictione.

22 En Deus fortis extollit virtute ſua: quis ſicut ipſe docet?

23 Quis commiſit ei viam ejus? aut quis dicit, operatis iniquitatem?

24 Recordare ut amplifices opus ejus; quod contemplati ſunt mortales.

25 *Quod* omnes homines viderunt; mortalis intuetur è longinquo, *& dicas;*

26 En Deus fortis ita amplus *eſt* ut non cognoſcamus; cujus annorum numero non *eſt* perveſtigatio.

27 Nam ſubtrahit ſtillas aquarum, *qua* fundebant pluviam ad calamitatem ejus;

28 Quum fluerent ſuperiores nubes; ſtillarent ſuper homines multos.

29 Si etiam conſideret *homo* extenſiones denſarum nubium; fragores in tugurio illius;

30 En extendit ſuper eum lucem ſuam; & radices maris tegit:

31 Quum illis judicaturus eſt populos: *aut* daturus cibum abunde.

32 Manibus obtegit lucem; & interdicit ipſi propter intercedentem:

33 Indicans in eum benevolentiam ſuam; *in* pecora, etiam in proventum *terra.*

Caput XXXVII.

34 Etiam ad hoc trepidat animus meus; & ſubſilit è loco ſuo.

CAP. XXXVII. *Vide præcedens argumentum.*

AUdite diligenter conjunctam commotionem vocem ejus; & loquelam ex ore ejus prodeuntem.

2 Sub omnes cœlos dirigit eam, & lucem ſuam ad oras terræ.

3 Poſt eam rugit ſonus, tonat voce excellentiæ ſuæ, neque differt illa, quum audienda eſt vox ejus.

4 Tonans Deus fortis voce ſua *facit* mirabiliter; facit *res* adeo magnas ut non poſſimus cognoſcere.

5 Quum nivi edicit, eſto in terra, aut imbri, *ac* pluviæ: mox imber pluviæ*que* roboris ejus *adſunt.*

6 Manum cujuſque hominis obſignat; ut recognoſcat omnes operarios ſuos.

7 Tum ingreditur beſtia in latibulum, & in antris ſuis degit.

8 E ſuo penetrali prodit turbo; & à diſpergentibus frigus.

9 A flatu ſuo *Deus* fortis edit glaciem; & latitudinem aquarum coarctat.

10 Etiam *pro* irrigatione fatigat denſam nubem; diſpergit nubem lucis ſuæ.

11 Denique ipſe *Deus per* viciſſitudines verſat ſecum ſapientia conſilia ſua de opere iſtorum; quodcunque præcipit iſtis *faciendum* in ſuperficie orbis, in terra:

12 Sive ad flagellum, ſive ad terram ſuam; ſive ad beneficentiam, efficit ut præſto ſit.

13 Auribus percipe iſtud Ijob, conſiſte & conſidera mirabilia *Dei* fortis.

14 Noſti-ne quum diſponit Deus de illis; ut ſplendeat lux nubis ſuæ?

15 Noſti-ne de libramentis denſæ nubis, mirabilia *Dei* perfecti ſcientiis,

16 Quibus veſtimenta tua calent; à meridie, quum tranquilla eſt terra?

17 *An* expanderes cum eo *cœlos* junctos ſuperioribus nubibus, firmos, ut ſpeculum fuſum?

18 Notum fac nobis quid diceremus ei? non poſſumus differere *ſermones* propter tenebras.

19 An in acta referetur ei ſi loquar? an diceret quis? nam abſorberetur.

20 Jam enim non reſpiciunt *homines* lucem *quum* nitida eſt in ſuperioribus nubibus; quas ventus tranſiens purgavit;

21 Per Aquilonem aurea *lux* advenit: in Deo reverenda *eſt magis* gloria.

22 Omnipotens quem non aſſequimur, amplus *eſt* virtute: ſed judicio & magnitudine juſtitiæ non affligit:

23 Idcirco reverentur eum mortales: non reſpectat ullos ſapientes animo.

CAP. XXXVIII. *Deus arbiter inter Ijobum & amicos ejus.*

TAndem reſpondit Jehova Ijobo è turbine, dicens:

2 Quis *eſt*, qui obtenebrat conſilium ſermonibus inſcite?

3 Accinge nunc ut vir lumbos tuos; & *quod* interrogabo te, notum fac mihi.

4 Ubinam eras quum fundarem terram? judica, ſi novifti intelligentiam.

5 Quis diſpoſuit menſuras ejus, quandoquidem ſcitus es? aut quis extendit in ea regulâ?

6 Cui rei baſes ejus demerſæ incumbunt? aut quis jecit lapidem angularem ejus,

7 Quum canerent ſimul ſtellæ matutinæ; & *cui* vociferati ſunt omnes filii Dei?

8 Aut *quis* occluſit valvis mare; quum ederem ipſum *tamquam* è vulva exiens?

9 Quum ponerem nubem indumentum ejus: & caliginem cunabula ejus?

10 Quum diffregi pro eo *terram* decreto meo; & appoſui vectem & valvas;

11 Dicens, hucuſque venies, & ne procedito: &, hic opponet ſe *litus* ſuperbiæ fluctuum tuorum?

12 An unquam præcepiſti matutino tempori? notum feciſti auroræ locum ſuum,

13 Ut carperet oras terræ; quum excutiuntur improbi ex ea?

14 Ut ea mutata ſicut argilla ſigillari; ſiſterentur *illi* velut indumento *obducto?*

15 Ut prohiberetur ab improbis lux eorum, & brachium elatum frangeretur?

16 Perveniſti-ne uſque ad profunditates maris; aut in penetrali abyſſi inambulaſti?

17 An revelatæ ſunt tibi portæ mortis, aut portas umbræ lethalis vidiſti?

18 Conſideraſti-ne uſque ad latitudines terræ? indica, ſi noſti eam totam.

19 Quanam via *itur ubi* habitat lux, & tenebrarum ubi *eſt* locus?

20 Quum perceperis horum unumquodque

ſuum

usque ad terminum ſuum; & quem intellexeris ſemitas domus ejus :

21 Noveris te jam tum natum fuiſſe ; & numero dies tuos eſſe multos.

22 Perveniſti-ne ad theſauros nivis ; aut in theſauros grandinis inſpectionem habes ?

23 Quæ cohibeo ad tempus anguſtiæ ; ad diem confli&us & belli.

24 Quænam *eſt* via , *qua* in partes diſſilit lux ; diſpergente Euro ſuper terram ?

25 Quis dividit inundationi aquæ ductum? & viam nimbo ſonoro.

26 Demittendo pluviam in terram vacuam viro ; *in* deſertum in quo non *eſt* homo :

27 Ut ſatiet vaſtatum & pervaſtatum *locum*, efferatque productionem teneræ herbæ ?

28 Eſt-ne pluviæ pater ? aut quis genuit guttas roris ?

29 E cujus utero egreſſa eſt glacies ? aut pruinam cœli quis genuit ?

30 Tamquam lapide aquas abſcondentes ſe ; quum ſuperficies abyſſi concreſcit ?

31 An conſtringes delicias Plejadum ? aut lora Orionis diſſolves ?

32 Educes-ne remotiora ſigna *quoque* tempore ſuo? aut Arcturum cum filiis ſuis ducet?

33 An cognoſcis de ſtatutis cœli? an diſponere potes dominatum ejus in terra ?

34 An tollere potes ad denſam nubem vocem tuam ; ut affluentia aquarum tegat te ?

35 An emittere potes fulgura ut abeant ? an dicent tibi , ecce nos ?

36 Quis indidiſſet præcordiis ſapientiam ? aut quis dediſſet menti intelligentiam ?

37 Quis ſapphirinas efficit nubes ſapientia ? & utres cœli quis proſternat.

38 Ut perfuſio ſit fermentandæ terræ ; ut conglutinentur glebæ ?

CAP. XXXIX. *Ad Dei magnificentiam obſtupeſcit Ijob.*

AN venari potes immanibus leonibus prædam? aut catervam juvenum leonum explere potes ,

2 Quum incurvant ſe in atriis ſuis ; confident in tugurio ad inſidias ?

3 Quis comparat corvis eſcam ipſorum , quum pulli eorum ad *Deum* fortem vociferantur ; aberrantibus penuria cibi ?

4 Poſſis-ne noſcere tempus quo pariunt rupicapræ ? *quo* eniituntur cervæ, obſerves ?

5 Numeres menſes *quos* complent ? noſcas tempus partus earum ?

6 Ut incurvent ſeſe , pullos ſuos edendo diſſecent ſe : dolores ſuos emittant ?

7 Revaleſcant nati earum , creſcant per agrum : egreſſi non revertantur ad eas ?

8 Quis dimiſit ferum animal liberum : & lora onagri quis ſolvit ?

9 Cui diſpoſui campeſtria *pro* domo ejus ; & *pro* habitaculis ejus ſalſuginoſam *terram*.

10 Ridet multitudinem urbis, fragores exactoris non exaudit.

11 Exploratum in montibus eſt paſcuum ejus : & poſt omnem viriditatem inquirit.

12 An volet unicornis ſervire tibi ? pernoctabitne ad præſepia tua ?

13 An ligares unicornem ad arationem denſo fune ejus ? occaretne convalles poſt te ?

14 An fides ei , quia multa eſt vis ejus? aut relinquas ei laborem tuum ?

15 Credeſne ei relaturum eſſe ſementem tuam ; & *in* aream tuam collecturum ?

16 Alam*ne* pavonum exſultabundam ; an pennam ciconiæ , aut ſtruthiocamelo *dares*?

17 Qui relinquit terræ ova ſua : & in pulvere calefacit ea :

18 Oblitus pedem compreſſurum eſſe illud; & beſtiam agreſtem proculcaturam illud.

19 *Deus* torrefaciens excludit pullos ejus alliena opera; propter vanitatem laboris ejus ex incuria :

20 Quia deſtituit eam Deus ſapientia ; neque impertiturus eſt ei iſtam intelligentiam.

21 Quo tempore in excelſum extollit ſe ; ridet equum & ſeſſorem ejus.

22 Dareſne equo robur ? an indueres collum ejus tonitru ?

23 An tremefaceres eum ſicut locuſtam ? gloriam ronchi ejus terrore ?

24 Fodiunt *pedes* in convalle , & lætatur præ virtute , prodiens obviam armis.

25 Ridet pavorem, neque conſternatur; neque revertitur metu gladii.

26 Contra ſe ſonante pharetra; ſplendente haſta & lancea.

27 In fremitu & commotione fodit terram, neque conſiſtit firmus , quum ſonus tubæ *editur* :

28 Ad ſonum tubæ dicit , Ha ha he , quum è longinquo odoratur bellum ; tonitru principum , & vociferationem.

29 An ex intelligentia tua pennis utitur accipiter ? pandit alas ſuas verſus auſtrum ?

30 An ad præſtitutum tuum altùm petit aquila ? An certe attollit nidum ſuum ?

31 Rupem inhabitat & immoratur ; in ſcopulo rupis & munitione :

32 Unde perveſtigat cibum, in longinquum oculis ejus intuentibus.

33 Etiam pulli ejus ſorbent ſanguinem; & ubi ſunt confoſſi , ibi eſt.

34 Deinde reſpondens Jehova Ijobo, dixit:

35 Satiſne ? contra omnipotentem contumacem eſſe *quemquam* ? increpator Dei reſpondeat ad iſtud.

36 Itaque reſpondens Ijob Jehovæ, dixit:

37 En, vilis ſum , quid reſponſarem tibi? manum meam appono ad os meum.

38 Semel loquutus ſum ; ſed non reſpondebo : aut iterum ; ſed non pergam.

CAP. XL. *Behemoth ſpeculum providentiæ & majeſtatis ſuæ inter beſtias proponit Deus.*

ITaque reſpondens Jehova è turbine Ijobo, dixit :

2 Accinge nunc ut vir lumbos tuos : quod interrogabo te , notum fac mihi.

3 An etiam irritum facies judicium meum? condemnabis me , ut juſtus ſis ?

4 Aut an brachium ut *Dei* fortis eſt tibi? & voce ut ipſe intonabis ?

5 Orna *te* jam excellentia & ſublimitate ; gloriaque & decore indue te.

6 Disperge indignationes iræ tuæ ; & aspice quicquid est excellens , ac dejice illud.

7 Aspice quicquid est excellens , deprime illud ; & contunde improbos loco suo.

8 Absconde eos in ipso pulvere pariter ; faciem eorum obliga in abscondito.

9 Tunc etiam ego celebrabo te; quod servet te dextera tua.

10 Jam ecce elephantem quem feci tecum; *qui* fœnum ut bos comedit :

11 Ecce jam , *inquam* , vis ejus in lumbis ejus *est* : est robur ejus in umbelico ventris ejus.

12 Arrigit candam suam similem cedro : nervis testium ipsius in ramos abeuntibus.

13 Ossa ejus *sunt* viribus chalybeis; artus ejus vecti ferreo similes.

14 Huic primario operi viarum Dei fortis; qui fecit ipsum, adhibuit gladium ipsius ;

15 Quamvis proventum montes proferant ei ; & omnes bestiæ agri ludant ibidem.

16 Sub umbrosis cubat; in occulto arundinum & cœni :

17 Tegunt eum umbrosa ; *quodque* umbra sua ; cingunt ipsum salices torrentis.

18 En comprimit flumen, *ut* non festinet : confideret se editurum esse Jardenem *ingressum* in os suum.

19 *An* in oculis ejus capiet eum *quisquam*: tendiculis perforabit nasum ?

CAP. XLI. *Leviathan speculum providentiæ & majestatis suæ inter aquatilia.*

AN extrahas balænam hamo ; aut fune *quem* demerserit lingua ejus ?

2 An appones juncum naso ejus : aut spina perforabis maxillam ejus ?

3 An multis utetur apud te deprecationibus ? aut alloquetur te mollibus ?

4 An panget fœdus tecum ? assumes eam servum perpetuum ?

5 Ludesne ea tamquam avicula ? aut ligabis eam pro puellis tuis ?

6 Apparabuntne convivium propter eam socii ? divident eam inter mercatores ?

7 An implebis harpagonibus cutem ejus ? aut fascina piscaria caput ejus ?

8 Pone super eam manum tuam: meminisse belli ne pergito.

9 En spes ejus *capienda* mendax est: an etiam ad aspectum ipsius *hominis* dejicietur ?

Caput XLII.

10 Non *est* ferox, qui excitet eam: quis ergo est, *qui* sistat se coram me ?

11 Quis prævenit me , & rependam ? *quicquid* subest toto cœlo, meum est.

12 Non silebo membra ejus ; & sermonem de viribus , & gratia dispositionis ejus.

13 Quis retegit superficiem vestis ejus: cum geminis habenis suis quis accedat ?

14 Fores faciei ejus quis aperiat ? circa dentes ejus *est* terror.

15 Excellentia, viribus scutorum; circumclusa *est* sigillo arctissimo.

16 Unum alteri tam prope sunt ; ut ventus non possit intervenire illis.

17 Quodque proximo suo cohærent ; continentia sunt ita ut non sejungantur.

18 Sternutationibus ejus splendet lux ; & quidem oculorum ejus ; velut palpebræ auroræ.

19 Ex ore ejus *velut* tædæ prodeunt; scintillæ ignis propriunt sese ;

20 E naribus ejus prodit fumus ; ut aheni ferventis & cortinæ :

21 *Quasi* halitus ejus carbones incenderet; & flamma ex ore ejus prodiret.

22 In collo ejus commoratur robur ; & ante eam exsilit mœror.

23 Melandrya carnis ejus cohærent, firma *est* in se, non dimovetur.

24 Cor ejus firmum *est* ut lapis ? firmum , inquam, ut fragmen metæ.

25 Ab excellentia ejus timent fortes: metu confractionum se purgant.

26 Assequentis eam gladius non consistet ; hasta, telum, aut lotica.

27 Reputat ut paleam ferrum ; ut lignum putre chalybem.

28 Non fugat eam sagitta; in stipulam conversuntur ei lapides fundæ.

29 Ut stipula reputantur ballistæ *lapides*, & ridet ad vibrationem lanceæ.

30 Subduntur ei *ut* acumina testacea ; substernit excisum in luto.

31 Fervefacit tamquam ollam profundum; & mare disponit ut mortarium unguentarii

32 Post se lucidam reddit semitam; putaret *videns* abysso canitiem esse.

33 Non *sunt* in pulvere comparanda ei? quæ agant intrepide.

34 Quicquid altum est, despicit; estque regina super omnes feras.

CAP. XLII. *Ijobi confessio & lata catastrophe, adeoque peccatoris respiscentis gloria.*

RESpondens vero Ijob Jehovæ, dixit :

2 Novi te omnia posse; neque averti ut posse à cogitatione *perficienda*.

3 Quis iste est , *inquis*, qui occultat consilium inscité ? idcirco indico me non intellexisse : mirabilia sunt supra me , adeo ut nequeam cognoscere.

4 Exaudi, quæso , dum ego eloquar : quod rogabo te, notum fac mihi.

5 Auditione auris audieram *de* te: nunc autem oculus meus videt te.

6 Idcirco aspernor *illa*, atque pœnitet me ; in pulvere & cinere.

7 Fuit autem postquam eloquutus esset Jehova verba ista apud Ijobum, ut ediceret Jehova Eliphazo Themanitæ, accensa est ira mea in te & in duos amicos tuos , quia non estis loquuti de me rectè , ut servus meus Ijob.

8 Quam ob rem nunc sumite vobis septem juvencos, septemque arietes, & adite servum meum Ijobum ; ut offerendum curetis holocaustum pro vobis, & servus meus Iob orat pro vobis: nam verè personam ejus accipiam; ut non afficiam vos pœna flagitii , quia non estis loquuti recte de me, ut servus meus Ijob.

9 Itaque abeuntes Eliphaz Thamanites & Bildad

Bildad Schuchites, & Tzophar Nahamatites fecerunt quemadmodum edixerat ipſis Jehova: accepitque Jehova perſonam Ijobi.

10 Deinde Jehova reſtituit quod captũ fuerat Ijobo, quum oraſſet pro amicis ſuis, etiam auxit Jehova quicquid fuerat Ijobo duplo:

11 Et convenientes ad eum omnes cognati ejus, & omnes cognatę ejus, & omnes familiares ejus antea, comederunt cum eo cibum in domo ejus; & condolentes ei conſolati ſunt eum, de toto illo malo quod induxerat Jehova ſupra eum: ac dederunt ei quiſque numum unum, & quiſque monile unum aureum.

12 Jehova ergo benedixit fini Ijobi magis, quam principio ejus: nam fuerunt ei quatuordecim millia pecudum, & ſex millia camelorum, & mille paria boum, milleque aſinæ.

13 Fuerunt etiam ei ſeptem filii & tres filiæ:

14 Quarum primæ indidit nomen Jemimę; nomen autem ſecundæ Ketzihæ; & nomen tertiæ Keren-Happuc.

15 Neque inveniebantur fœminæ pulcræ, ut filiæ Ijobi in tota illa regione; quibus dedit pater earum poſſeſſiones inter fratres earum.

16 Quumque vixiſſet Ijob poſtea centum quadraginta annis; & vidiſſet filios ſuos, & nepotes ſuos quatuor generationibus;

17 Mortuus eſt Ijob ſenex, & ſatur dierum.

PSALMORUM

LIBER PRIMUS.

PSAL. I. *Summum hominis bonum: partitio hominum in duas claſſes: piorum & impiorum nota & ſtatus.*

BEATUS *eſt* vir ille, qui non ambulat in conſilio improborum, & viæ peccatorum non inſiſtit; ac in conſeſſu deriſorum non deſidet:

2 Sed cujus oblectatio *eſt* in lege Jehovæ, & *qui* de lege illius meditatur interdiu ac noctu.

3 Eſt enim ſicut arbor plantata ad rivos aquarum, quæ fructum ſuum edidit in tempore ſuo, & cujus folium non decidit: ideo quicquid faciet, proſperabitur.

4 Non ita improbi *ſunt*; ſed ſicut gluma quam diſpellit ventus.

5 Idcirco non exſurgent improbi in illo judicio, aut peccatores in cœtu juſtorum.

6 Nam agnoſcit Jehova viam juſtorum: at via improborum peritura eſt.

PSAL. II. *Chriſti hoſtes, dignitates, officium & ſubditi.*

QUare tumultuantur gentes: & nationes meditantur inane;

2 Siſtunt ſe reges terræ, & proceres conſultant ſimul; contra Jehovam, & contra Chriſtum ejus.

3 *Dicentes*, diſrumpamus lora iſtorum; & projiciamus à nobis denſos funes iſtorum?

4 Sedens in cœlis ridet; dominus ſubſannat eos:

5 Tunc alloquetur eos in ira ſua, & in ira ſua perturbabit eos:

6 *Dicit*; atque ego inungens regem meum, præfeci Tzijone monti ſanctitatis meæ.

7 Decretum enarraturus ſum: Jehova dixit mihi, filius meus es, ego hodie genui te.

8 Pete à me, & donabo gentes in poſſeſſionem tuam, & fines terræ jus poſſeſſionis tuę.

9 Confringes iſtos virga ferrea, ut vas figlinum diſſipabis eos.

10 Nunc ergo reges, animadvertite; eruditionem percipite, ô judices terræ:

11 Colite Jehovam cum reverentia, & exſultate cum tremore.

12 Oſculamini filium ut non iraſcatur, & pereatis *in* via; quum exarſerit vel minimum ira ejus: beati omnes qui ſe recipiunt adeum.

PSAL. III. *Juſtos dormire ſecurè inter medios hoſtes.*

PSalmus Davidis, *quum fugeret* coram Abſcalomi filii ſui.

2 Jehova, quam multi ſunt hoſtes mei; *quam* multi inſurgunt contra me!

3 *Quam* multi dicunt de anima mea, non *eſt* ulla ſalus iſti in Deo plane!

4 At tu Jehova clypeus *es* circa me, gloria mea, & extollens caput meum.

5 Voce mea ad Jehovam clamanti, reſpondit mihi è monte ſanctitatis ſuæ maxime.

6 Ego cubui & dormivi, expergefeci me; quia Jehova ſuſtentat me.

7 Non timebo à myriadibus populi; quas circumdiſpoſuerint *metatores* contra me.

8 Surge Jehova, fac ſalvum me Deus mi, qui percuſſiſti omnes inimicos meos maxillam; dentes improborum confregiſti.

9 Jehovæ eſt ſalus: ſuper populum tuum ſit benedictio tua maxime.

PSAL. IV. *Quem proceſſum Deus ſervet cum ſuis, & ſacrificia juſtitiæ.*

MAgiſtro ſymphonię fidium, pſalmus Davidis.

2 Invocantem me exaudi, Deus juſtitiæ meæ, in angusto dilataſti mihi *locum*: gratioſus eſto mihi, & audi orationem meam.

3 Filii virorum, quouſque gloria mea ignominiæ *futura eſt*? dilecturi eſtis inanitatem? procuraturi mendacium ſumme?

4 At agnoſcite ſeparatum aſſerniſſe Jehovam ſibi eum quem benigne accipit: Jehovam exauditurum, quum inclamavero ipſum.

5 Commovemini, & ne peccetis; cogitate eum animo veſtro, in cubili veſtro, & quieſcite *ut qui* maxime.

6 Sacrificate ſacrificia juſtitiæ: & fiduciam habete in Jehova.

7 Multi dicunt, *ô ſi* quis efficiat ut fruamur bono: attolle ſuper nos lucem faciei tuæ Jehova.

8 Indideris lætitiam animo meo: majorem quam temporis, *quo* frumentum iſtorum & muſtum iſtorum percipiuntur *ab ipſis* copioſè.

9 In pace ſimul cubabo & dormiam: cum tu Jehova ſolus facias ut ſecure habitem.

PSAL. V. *Precatur contra hostes justitia ad quam contendit.*

MAgistro symphoniæ ad pneumatica *instrumenta*, psalmus Davidis.

2 Dicta mea auribus percipe, Jehova; considera meditationem meam:

3 Attende voci clamoris mei, rex mi & Deus mi; nam apud te orationem habeo.

4 Jehova, mane auditurus es vocem meam: mane disserturus sum coram te, & speculaturus.

5 Nam non es Deus fortis qui delectetur improbitate: non est commoraturum *apud* te malum.

6 Non consistunt insani è regione oculorum tuorum: odisti omnes qui operam dant iniquitati.

7 Perditurus es loquentes mendacium; virum sanguinarium & dolosum abominatur Jehova.

8 Ego autem instructus amplitudine benignitatis tuæ ingrediar domum tuam: incorvabo me versus templum sanctitatis tuæ cum reverentia tui.

9 Jehova, deduc me in justitia tua propter observatores meos: complana coram me viam tuam.

10 Nam non *est* in ore illius rectum, intimum illorum ærumnæ; sepulcrum apertum guttur illorũ: lingua sua doloſę blandiuntur.

11 Reos fac istos; ô Deus, decidant de consiliis suis: amplitudine defectionum istorum depelle istos, quia rebellant in te.

12 Et lætabuntur omnes se recipientes ad te, in seculum canent quos protecturus es: & exsultabunt in te amantes nominis tui:

13 Quia tu benedicis justo, Jehova: facis ut benevolentia, tamquam umbo, circumtegat eum.

PSAL. VI. *Primus Psalmus pœnitentialis.*

MAgistro symphoniæ fidium, ad gravem *symphoniam*: Psalmus Davidis.

2 Jehova, ne in ira tua reprehendas me, neque in excandescentia tua castiges me.

3 Gratiosus esto mihi Jehova, quia languefactus sum: cura me Jehova, quia conturbata sunt ossa mea.

4 Et anima mea conturbata est valde: tu ergo Jehova quousque?

5 Revertere Iehova; expedi animam meam: salvum fac me propter benignitatem tuam.

6 Nam non *est* in ipsa morte recordatio tui; in sepulcro quis celebrare te?

7 Defatigatus sum in gemitu meo, feci ut natet totam noctem lectus meus: lacrymis meis spondam meam liquefeci.

8 Depastus est, ab indignatione oculus meus; consenuit inter omnes oppressores meos.

9 Recedite à me omnes qui datis operam iniquitati: nã audit Jehova vocem fletus mei?

10 Audit Jehova deprecationem meam: Jehova orationem meam acceptam habet.

11 Erubescant & conturbentur valde omnes inimici mei: revertantur, erubescant mento.

PSAL. VII. *Ab anima inimicis ad Dei tutelam confugit.*

ODe mixta Davidis: quam cecinit Jehovæ ad verba Cuschi Binjaminitæ.

2 Jehova Deus mi, ad te recipio me: salvum me fac ab omnibus persequentibus me & libera me:

3 Ne abripiat tanquam leo animam meam: dilaceret, nemine liberante.

4 Jehova Deus mi, si feci istud: si est iniquitas *ista* in manibus meis:

5 Si intuli malum colenti pacem mecum qui expedire solutus sum *quemjus* opprimentem me immerito:

6 Persequatur inimicus animam meam & assequatur; conculcetque in terra *asserens* vitam meam: & faciat ut gloria mea in pulvere habitet *ut qui* maxime.

7 Surge Jehova in ira tua, extolle te gravissimo furore percitus in eos qui me opprimunt: & invigilans *attende* ad me; judicium præcepisti.

8 Ergo cœtus nationum circumdet te; & supra hunc in altum revertere.

9 Jehova jus dicit populis: judica me Jehova, secundum justitiam meam & secundum integritatem meam *pronuncia* pro me.

10 Deficiat quæso malum improborum, & stabilito justum: prout explorator *es* animorum & renum, Deus juste.

11 Clypeus meus *est* in Deo, qui dat salutem rectis corde.

12 Deo vindice justi; & Deo forti detestante quotidie.

13 Si non convertatur *improbus*, gladium suum acuet; arcum suum adduxit, & *sagittas* aptavit ei:

14 Denique in eum aptavit arma lethifera: sagittas suas; in fervidos occupaturus est.

15 Ecce perturiet vanitatem; ut concepit laborem, ita mendacium pariet.

16 Cisternam fodit & excavavit eam: dejecit eo se, in fovea operaturus *opus suum*:

17 Redibit labor ejus in caput ejus: & super verticem ejus injuria ejus descẽsura est.

18 Celebrabo Jehovam secundum justitiam ejus, & psallam nomini Jehovæ excelsi.

PSAL. VIII. *Dei beneficentia in hominem prædicatur.*

MAgistro symphoniæ ad *flationem* Gitthæam, Psalmus Davidis.

2 Jehova domine noster, quam magnificum *est* nomen tuum in universa terra, cui exponis super cœlestem decorem tuum.

3 Ab ore infantium & lactantium fundatam dispositi laudem, propter hostes tuos, ad compescendum inimicum & ultorem sui.

4 Quum respicio cœlos tuos, opus digitorum tuorum: lunam & stellas quas statuisti.

5 Quid *est* mortalis, quod memor sis ejus? aut filius hominis, quod visites eum?

6 Minorem quidem fecisti eum paulisper Angelis: sed gloria & majestate coronasti eũ;

7 Præfecisti eum operibus manuum tuarum omnia posuisti sub pedibus ejus:

8 Ge-

8 Greges & armenta quotquot ſunt: etiamque beſtias agreſtes;
9 Aves cœli & piſces maris: quicquid permeat ſemitas marium.
10 Jehova domine noſter, quam magnificum *eſt* nomen tuum in univerſa terra.

PSAL. IX. *Pſalmus euchariſticus pro Tzijone in victoria adeptione.*

MAgiſtro ſymphoniæ acutæ ad mediana, Pſalmus Davidis.
2 Celebrabo, Jehova, ex toto animo meo, enarrabo omnia mirabilia tua *opera*.
3 Lætabor & exultabo in te; pſallam nomini tuo excelſe:
4 Revertentes inimicos meos retrorſum, corruere & perire à facie tua.
5 Nam exercuiſti jus meum & cauſam meam; ſediſti in ſolio, ô vindex juſtitiæ.
6 Increpaſti gentes, perdidiſti improbum; nomen iſtorum deleviſti in ſecula ſempiterna.
7 O inimici, conſummatæ ſunt vaſtitates in æternum, & civitates exſtirpaſti *ſcilicet*: iſtorum, iſtorum *inquam* memoria periit.
8 At Jehova in ſeculum ſedebit, comparans ad judicium ſolium ſuum:
9 Et ipſe judicaturus orbem juſtè; jus dicturus nationibus rectiſſime:
10 Eritque Jehova edita arx tenui; edita arx temporibus *quibus eſt* in anguſtia.
11 Itaque fiduciam habebunt in te qui noverunt nomen tuum: quia non derelinquis quærentes te Jehova:
12 Pſallite Jehovæ qui ſedet Tzijone: nunciate in populos res geſtas ejus.
13 Eum qui repoſcit ſanguinem cæde fuſum, horum recordari; non obliviſci clamoris pauperum afflictorum;
14 *Clamantium*, gratiam fac mihi Jehova, reſpice afflictionem meam *illatam* ab oſoribus meis; exaltans me è portis mortis:
15 Ut enarrem univerſam laudem tuam in portis filiæ Tzijonis: exſultem in ſalute tua, *dicens*;
16 Demerſæ ſunt gentes in foveam *quam* fecerant; ad rete quod abſconderant captus eſt pes earum.
17 Notum ſe fecit Jehova judicio *quod* exercuit *quum* ſuo ipſius facto illaqueatus eſt improbus: rem meditandam ſumme.
18 Retro agentur improbi ad ſepulcrum uſque; omnes gentes oblitæ Dei.
19 Non enim oblivioni unquam tradendus eſt egens; exſpectatio pauperum *non* peritura eſt in perpetuum.
20 Surge Jehova, ne roboret ſe mortalis; judicium ſubeant gentes coram facie tua.
21 Incute Jehova timorem eis: vehementiſſime agnoſcant gentes ſe mortales eſſe.

PSAL. X. *Contra malitia fraudem & vim precatio, liberationiſque confidentia.*

QUare Jehova abſiſtis in longinquo? *quare* te occultas temporibus *quibus ſumus* in anguſtia?
2 Superbia ſua improbus fervide perſequitur pauperem afflictum: deprehendantur in cogitationibus quas comminiſcuntur.
3 Nam laudat improbus animam ſuam in deſiderio ipſius; & quæſtum facienti benedicit, irritat Jehovam.
4 Improbi in elatione vultus ſui, non inquirere; nullum *eſſe* Deum, hæ *ſunt* omnes cogitationes ejus.
5 Munitæ ſunt viæ ejus quocunque tempore, altiſſime *abſunt* judicia tua à conſpectu ejus: quicunque ſunt hoſtes ejus, in eos favilla incendium facit.
6 Dicit cum animo ſuo, non dimovebor; ulla ætate ſe non *fore* in malo.
7 Exſecratione os ejus plenum eſt, fraudibuſque & dolo; ſubeſt linguæ ejus moleſtia & vanitas.
8 Deſidet in ſpecu villarum, in latebris, occiſurus innocentem: oculi ejus contra deſectum viribus deliteſcum.
9 Inſidiatur in latibulo, ſicut leo in tugurio ſuo, inſidiatur ad rapiendum pauperem afflictum; rapturus pauperem afflictum, trahendo eum in rete ſuum.
10 Atterit ſe, incurvat ſe: & procidit *membris* robuſtis ſuis, *tanquam ſi eſſent* defecta viribus.
11 Dicit cum animo ſuo, oblitus eſt *Deus* fortis; abſcondit faciem ſuam, non reſpicit unquam.
12 Surge Jehova, *Deus* fortis attolle manum tuam: ne obliviſcaris pauperum afflictorum.
13 Quam ob rem irritat improbus Deum? dicit cum animo ſuo; te non repoſciturum eſſe?
14 Viſum eſt tibi, quum tu moleſtiam & indignationem intueris, reponere manu tua: tuæ fidei committit ſe defectus viribus: pupilli tu es adjutor.
15 Frange brachium improbi, & mali: inquire in improbitatem ejus, *donec* non invenias amplius.
16 Jehova rex ſempiternus eſt, perierunt gentes è terra ipſius.
17 Deſiderium manſuetorum exaudiviſti Jehova: confirma animum horum, adverte aurem tuam:
18 Vindicando pupillum & attritum; ut non pergat amplius cum violenter exagitare mortalis è terra.

PSAL. XI. *Ad improborum conſortia non exeundum, quia male pereunt.*

MAgiſtro ſymphoniæ, *Ode* Davidis: Ad Jehovam me recipio, quomodo dicitis animæ meæ, emigra è monte veſtro avicula?
2 Nam ecce iſti improbi adducunt arcum, aptant ſagittam ſuam nervo; ad jaculandum in caligine contra *homines* rectos corde.
3 Quum fundamenta ipſa deſtruentur, quid fuerit operatus juſtus?
4 Jehova in templo ſanctitatis ſuæ; Jehova cujus ſolium *eſt* in cœlis, cujus oculi vident, cujus palpebræ explorant filios hominum:
5 Jehova juſtum explorat; improbum vero & amantem violentiæ odit animus ipſius.
6 Depluet ſuper improbos prunas, ignem, & ſulphur:

ſulphur: ventuſque procelloſiſſimus portio ſcalicis eorum *futurus eſt*.

7 Nam juſtus Jehova quæ juſta ſunt diligit; rectum aſpicit vultus ipſius.

PSAL. XII. *Hominum verba immunda eſſe, Dei vero verbum purgatiſſimum.*

MAgiſtro ſymphoniæ ad gravem *ſymphoniam*, Pſalmus Davidis.

2 Da ſalutem Jehova, nam defiit beneficus: nam defecerunt veraces ex filiis hominum.

3 Vanum loquuntur alter cum altero; labio blanditiarum *artifice*, duplice corde loquuntur.

4 Exſcindet Jehova omnia labia blanda; linguam grandiloquam:

5 Eos qui dicunt, linguæ noſtræ jus obtinebimus, labia noſtra penes nos *ſunt*: quis *eſſet* dominus nobis?

6 A vaſtatione pauperum afflictorum, ab exclamatione egentium jam exſurgam, dicit Jehova: locabo in ſalute *illum* in quem favilla incendium *improbus* fecerit.

7 Dicta Jehovæ dicta pura *ſunt*: argentum purgatum in catino teſtiſſimo terræ, defæcatum ſepties.

8 Tu Jehova ſervato eos: cuſtodito eorum quemque à generatione iſta in ſeculum;

9 *In qua* circumquaque improbi obambulant; quum extollitur res vilis inter filios hominum.

PSAL. XIII. *Precatio hominis luctantis contra peccata.*

MAgiſtro ſymphoniæ, Pſalmus Davidis.

2 Quouſque Jehova? obliviſcereris mei in æternum? quouſque abſcondes faciem tuam à me?

3 Quouſq; repoſiturus ſum conſilia in animo meo, mœrorem in corde meo de die? quouſque attollet ſe inimicus meus contra me?

4 Intuere, exaudi me Jehova Deus mi: illuſtra oculos meos: ut non dormiam *dormitione* mortis:

5 Ut non dicat inimicus meus, prævalui ei: hoſtes mei exſultent, quum dimotus fuero.

6 Ego enim in benignitate tua fiduciam habeo, exſultet animus meus in ſalute tua: cantabo Jehovæ, quum bono affecerit me.

PSAL. XIV. *Gemitus Tzijonis ſuper humani generis corruptionem.*

MAgiſtro ſymphoniæ, *Ode* Davidis: Dicit ſtultus cum animo ſuo, non *eſt* Deus: corrumpunt, abominandam *quamque* actionem perpetrant, non *eſt* qui faciat bonum:

2 Jehova è cœlis proſpectat ſuper filios hominum; ut videat an ſit *ullus* qui intelligat, qui exquirat Deum.

3 Unuſquiſque receſſit, *omnes* ſimul putidi facti ſunt, non *eſt* qui faciat bonum, non *eſt* vel unus.

4 An non ſibi ſunt conſcii omnes qui operã dant iniquitati, quod exedentes populum meum edunt panem, Jehovam non invocant?

5 Ibi expaveſcunt pavore: Quia Deus adeſt generationi juſtæ, *dicent*;

6 Conſilium pauperis afflicti pudefacietis ſcilicet, quia Jehova *eſt* receptus ejus.

7 O ſi quis det è Tzijone ſalutem Iſraelis: reducente Jehova reducem turbam populi ſui; exſultabit Jahakob; lætabitur Iſrael.

PSAL. XV. *Vera Eccleſia ſempiterna membra deſcribuntur.*

PSalmus Davidis: Jehova, quis commoratus eſt in tentorio tuo? quis habitaturus in monte ſanctitatis tuæ?

2 Qui ambulat integre, exercetque juſtitiam: ac loquitur veritatem ex animo ſuo:

3 Non obtrectat lingua ſua, non afficit proximum ſuum malo; & opprobrium non effert in propinquum ſuum:

4 In cujus oculis contemtus *eſt* reprobus; timentes vero Jehovæ honorat: juratus in damnum ſuum, non tamen mutat.

5 Pecuniam ſuam non exponit fœnori, & munus contra innocentem non accipit; qui facit iſta, nunquam dimovebitur.

PSAL. XVI. *Juſti confugium, conſortium & portio.*

INſignis *ode* Davidis: Serva me, *Deus* fortis nam me recipio ad te:

2 Dicis Jehovæ, dominus meus es: bonum meum non *es conditurus* penes te:

3 Sanctis qui in terra *ſunt* & magnificis *collaturus es*; iis in *quibus eſt* tota oblectatio mea.

4 Horum multiplicant dolores, *qui* alium dotant: non ſum libaturus libamina iſtorum ex ſanguine; neque aſſumturus nomina eorum in labiis meis.

5 Jehova portio prædii mei, & poculi mei: tu ſuſtentas ſortem meam.

6 Fumiculi acciderunt mihi in locis amœniſſimus, etiam peſſeſſio eſt elegantiſſima, *quæ* obtigit mihi.

7 Benedicam Jehovæ qui dedit conſilium mihi: *quo auctore* etiam per noctes erudiunt me renes mei.

8 Propono mihi Jehovam jugiter: quia à dextera mea *eſt*, non dimovebor.

9 Idcirco lætatur animus meus, & exultat gloria mea: etiam caro mea habitat ſecure:

10 Quia non es dereliciturus animam meam in ſepulcro: neque expoſiturus eum quem benignitate proſequeris ut videat corruptionem.

11 Notam facis mihi ſemitam vitæ: ſatietatem gaudiorum in conſpectu tuo amœniſſimorum: dextera tua, in æternitatem.

PSAL. XVII. *David imago hominis pii contendentis cum hoſtibus.*

ORatio Davidis: Exaudi Jehova Juſtitiam, attende ad clamorem meum; aurem præbe orationi meæ *quam habeo* abſque labiis doloſis.

2 A facie tua jus meum prodeat: oculi tui videant quæ recta ſunt.

3 Quum exploraveris animum meum, viſitaveris de nocte; probaveris me: non invenies; *quod* cogito, non tranſgreditur os meum.

4 Ad

4 Ad opera humana *instituenda*, ex verbo labiorum tuorum, ego obſervo ſemitas effractoris.

5 Contine greſſus meos in orbitis tuis; ne dimoveantur pedes mei.

6 Ego invoco te, quia exaudis me Deus fortis: inclina aurem tuam ad me, auſculta ſermonem meum.

7 Separa benignitates tuas, ô qui ſervas recipientes ſe ad dexteram tuam ab inſurgentibus.

8 Serva me tanquam nigrum pupillæ oculi, umbra alarum tuarum abſconde me:

9 Propter improbos qui vaſtant me; inimicos meos capitales *qui* cingunt me.

10 Adipem ſuum obſtant; ore ſuo loquuntur ſuperbè:

11 Greſſum noſtrum nunc circumdant nobis: oculos ſuos adjiciunt declinãdo in terrã.

12 Similitudo cujuſque *eſt* tanquam leonis appetentis rapere; & velut juvenis leonis reſidentis in latibulis.

13 Surge Jehova, anticipa faciem ejus; proſterne eum, eripe animam meam gladio tuo ab improbo:

14 Ab hominibus *eripe* manu tua, Jehova, ab hominibus è mundo quorum portio *eſt* in hac vita, quorum ventrem imples recondito *theſauro* tuo: ſatiantur filii, & relinquunt excellentiam ſuam infantibus ſuis.

15 Ego in juſtitia videbo vultum tuum: ſatiabor quum expergiſcar ſimilitudine tua.

PSAL. XVIII. *Carmen Davidis laudativum ſub finem vitæ editum, conſtans epinicio, euchariſtia & prophetia.*

MAgiſtro ſymphoniæ, ſervi Jehovæ, Davidis: qui eloquutus eſt Jehovæ verba cantici hujus, qua die eripuerat Jehova eum è manu omnium inimicorum ipſius, ut è manu Schaulis:

2 Et dixit; ex intimis viſceribus diligam te, Jehova firmitas mea.

3 Jehova, petra mea, & propugnaculum meum, & liberator meus; Deus fortis meus rupes mea, ad quem me recipiam; clypeus meus, & cornu ſalutis meæ; editus locus meus.

4 Laudatum invoco Jehovam, & ab inimicis meis ſervor.

5 Circumdantibus me doloribus mortis; & torrentibus *hominum* nequam perterrentibus me:

6 Doloribus ſepulcri circumeuntibus me; occurrentibus mihi tendiculis mortis:

7 In ipſa anguſtia mea invoco Jehovam, & ad Deum meum vociferor: exaudit è templo ſuo vocem meam, & vociferatio mea coram eo pervenit ad aures ejus:

8 Et concutitur ac movetur terra, fundamentaque montium commoventur; concutiuntur autem, quum *ira* accenditur ei.

9 Aſcendit fumus per naſum ejus, & ignis ex ore ejus conſumens, prunæ ardentes ab eo *ſunt*:

10 Et demittens cœlum deſcendit; cum caligine ſub pedibus ſuis:

11 Et inſidens Cerubinis volat, volitatque ſuper alas venti:

12 Diſponit tenebras latibulum ſuum, circa ſe tugurium ſuum; tenebroſas aquas, denſitates ſuperiorum nubium.

13 A ſplendore *qui eſt* ante eum nubes ejus denſæ tranſeunt; grando & prunæ igneæ.

14 Tonante in cœlis Jehova, & excelſo edente vocem ſuam; grando & prunæ igneæ:

15 Ita emittens ſagittas ſuas, diſpergit illos: & fulgura jaculans fundit illos.

16 Conſpiciuntur etiam imi alvei aquarum, & revelantur fundamenta orbis habitabilis; increpatione tua Jehova, flatu ſpiritus naſi tui.

17 Mittens ex edito aſſumit me, extrahit me ex aquis multis:

18 Eripit me ab inimico meo valentiore; & ab oſoribus meis, quum robuſtiores ſint me.

19 *Quum* occurrunt mihi *in* tempore calamitatis meæ; tum *eſt* Jehova pro ſcipione mihi.

20 Et educit me in latum; liberat me, quia delectatur me.

21 Tribuit mihi Jehova ſecundum juſtitiam meam; ſecundum puritatem manuum mearum reſtituit mihi.

22 Quum obſervo vias Jehovæ, neque improbe averto me a Deo meo;

23 Quum omnia judicia ejus in conſpectu meo ſunt, & ſtatuta ejus non amoveo à me.

24 Denique quum ſum integer coram eo: & caveo mihi ne inique agam;

25 Reſtituit Jehova mihi ſecundum juſtitiam meam; ſecundum puritatem manuum mearum coram oculis ſuis.

26 Cum benigno benignum te exhibes; cum viro integro integrum te exhibes;

27 Cum puro purum te præbes, at cum perverſo eluctaris:

28 Quia tu populum afflictum ſervas; oculos vero elatos dejicis:

29 Quin tu illuſtras lucernam meam: Jehova Deus meus ſplendentes efficit tenebras meas.

30 Per te enim tranſcurro turmam; & per Deum meum tranſilio murum.

31 Hujus Dei ſortis integra *eſt* via, ſermo Jehovæ purgatiſſimus *eſt*: clypeus eſt omnibus qui ſe recipiunt ad eum.

32 Nam quis *eſt* Deus præter Jehovam? & quis rupes præterquam Deus noſter?

33 Hic *Deus* fortis *eſt* qui accingit me robore, & reddit integram viam meam:

34 Diſponens pedes meos tamquam cervarum; ut in excelſis meis ſtatuat me:

35 Docens manus meas prælium; adeo ut frangatur arcus chalybeus brachiis meis.

36 Nam das mihi clypeum ſalutis tuæ, dexteraque tua ſuſtentat me; & manſuetudo tua adauget me.

37 Dilatas greſſui meo locum meum; neque vacillant malleoli pedum meorum.

38 Perſequor inimicos meos, & aſſequor eos: neque revertor donec conſumſero eos.

39 Frango eos adeo ut non poſſint exſurgere; cadentes ſub pedibus meis.

40 Accingis enim me robore ad bellum, profternis insurgentes in me sub me.
41 Et inimicorum meorum exponis mihi cervicem; ut osores meos exscindam.
42 Vociferantur, sed non *est* qui servet, ad Jehovam, sed non exaudit eos.
43 Itaque contundo eos tanquam pulverem coram vento; ut lutum platearum frio eos.
44 Liberas me à contentionibus populi; disponis me in capur gentium; populus quem non noveram serviunt mihi.
45 Ad auditionem auris obediunt mihi; alienigenæ mendaciter se dedunt mihi:
46 Alienigenæ decidunt, & horrescunt è conclavibus suis.
47 Vivit Jehova, & benedicta rupes mea: quapropter exaltetur Deus salutis meæ.
48 *Deus* ille fortis qui præstat ultiones mihi; & adducit populos subter me.
49 Liberans ab inimicis meis: etiam supra insurgentes in me exaltasti me; à viro violento eripuisti me.
50 Idcirco celebrabo te in gentibus, Jehova; & nomini tuo psallam:
51 Magnificam præstare salutem omnimodam regi suo: & exercere benignitatem erga unctum suum; erga Davidem & erga semen ejus usque in seculum.

PSAL. XIX. *Schola naturæ & gratiæ.*

MAgistro symphoniæ, psalmus Davidis.
2 Cœli enarrant gloriam *Dei* fortis, & opus manuum ejus indicat expansum eorum.
3 Dies ad diem eructat sermonem; & nox ad noctem ostendit scientiam.
4 Non *est* sermo, neque verba *eis*; & sine *his* intelligitur vox eorum.
5 In totam terram prodeunte delineatione eorum, simul *prodierunt* in extremitatem orbis habitabilis sermones eorum; *ex quo* Soli disposuit tentorium in eis.
6 Nam est tanquam sponsus prodiens è thalamo suo; lætatur tanquam robustus decursurus viam.
7 Ab extremitate cœlorum exortus ejus, & revolutio ejus ad extremitates eorum *est*: nec *est* quod absondatur à calore ejus.
8 Doctrina Jehovæ integra *est*, restituens animam; testimonium Jehovæ verax, sapientiam afferens imperito.
9 Mandata Jehovæ *sunt* recta lætificantia animum: præceptum Jehovæ purum, illustrans oculos.
10 Reverentia Jehovæ munda, consistens in sempiternum; judicia Jehovæ *sunt* ipsa veritas, justa sunt pariter:
11 Desideratissima, *desiderabiliora* auro, & quidem auro purgatissimo quamplurimo; ac dulciora melle, & quidem acæto melle.
12 Tum *me* servum tuum commonefactum istis; in horum observatione *esse* emolumentum magnum.
13 (*Nam* errores quis intelligat?) me, *in-quam*, ab occultis absolve:
14 Tum à contumaciis subtrahe servum tuum, ne dominentur in me; tunc integer & insons ero à defectione magna.
15 Sint accepti sermones oris mei, & meditatio animi mei coram te: Jehova rupes mea & redemtor mi.

PSAL. XX. *Precatio pro rege in expeditionem proficiscente.*

MAgistro symphoniæ, psalmus Davidis.
2 Exaudiat te Jehova tempore angustiæ; te in edite collocet nomen Dei Jahakobi:
3 Mittat auxilium tuum è sancto, & è Tzijone fulciat te.
4 Odoretur omnia munera tua, & holocaustum tuum in cinerem redigat ut quam maximè.
5 Det tibi ex animo tuo, & totum tuum consilium impleat.
6 Canamus de salute tua, & in nomine Dei nostri vexillis utamur: impleat Jehova omnes petitiones tuas.
7 Jam agnosco Jehovam servare unctum suum, exaudire eum de cœlis sanctitatis suæ; ex summa fortitudine, salute dexteræ suæ.
8 Hi curruum, & illi equorum; nos vero nominis Jehovæ Dei nostri recordamur.
9 Illi incurvant se & cadunt: nos vero surgimus & consistimus.
10 Jehova serva; rex ipse exaudiat nos quo tempore invocabimus.

PSAL. XXI. *Gloria Regis quem Deus constituit.*

MAgistro symphoniæ, psalmus Davidis.
2 Jehova, de robore tuo lætatur rex, & de salute tua quam exsultat valde!
3 Desiderium animi ejus das ei; pronunciatum labiorum ejus non avertens, maximè:
4 Quin prævenis eum benedictionibus boni, imponis capiti ejus coronam auri purgatissimi.
5 Vitam petiit abs te, dedisti ei, *etiam* longitudinem dierum in seculũ & sempiternum.
6 Magna *est* gloria ejus per salutem tuam; decus & majestatem posuisti in eo.
7 Nam disposuisti illi benedictiones in sempiternum, exhilaravisti eum lætitia à facie tua.
8 Quoniam ipse rex confidit Jehovæ, *ideo* fretus benignitate excelsi non dimovebitur.
9 Assequeris manu tua omnes inimicos tuos, dextera tua assequeris osores tuos.
10 Disponis eos *ut* fornacem ignis tempore faciei iratæ tuæ; Jehova ira sua absorbet eos, quasi consumat eos ignis.
11 Fructum eorum è terra perdis, & semen eorum è filiis hominum:
12 Quoniam intenderunt tibi malum; commenti sunt cogitationem, non possunt *perficere*.
13 Nam ponis eos *velut* tumulum; nervis tuis aptatas *sagittas* jacularis contra faciem eorum.
14 Ex altare Jehova robore tuo; cantemus & psallamus fortitudinem tuam.

PSAL. XXII. *Passionale propheticum.*

MAgistro symphoniæ ad primam auroram, psalmus Davidis.
2 Mi *Deus* fortis, mi *Deus* fortis, quare dereli-

reliquisti me, longinquus à salute mea, à verbis rugitus mei?

3 Deus mi, *quare* invocantem me interdiu non exaudis? & noctu *invocanti*, non *est* silentium mihi?

4 Atqui sanctus es permanens, perfecta laus Jisraelis:

5 Tibi confisi sunt majores nostri: confisi sunt & liberasti eos.

6 Ad te clamaverunt, & erepti sunt; tibi confisi sunt, nec puduit eos.

7 At ego *sum* vermis, ac non vir; opprobrium hominum, & contemtus populo.

8 Omnes videntes me subsannant me; diducunt labium, movent caput.

9 Devolvit se ad Jehovam (*inquiunt*) liberet eum: eripiat eum, quandoquidem delectatur eo.

10 Cum tu *sis* qui eduxisti me ex utero: faciens ut securus agerem ad ubera matris meæ.

11 In te rejectus sim ex vulva; inde ab utero matris meæ *Deus* fortis meus sis:

12 Ne procul absis à me, dum angustia propinqua est, dum nemo *est* adjutor.

13 Circumdant me juvenci multi; robusti *juvenci* Baschanis cingunt me.

14 Dilatant contra me os suum: *tamquam* leo rapiens & rugiens.

15 Sicut aqua effundor, & disparant se omnia ossa mea: est cor meum simile ceræ, liquefit in visceribus meis.

16 Aresçit ut testa vis mea, & lingua mea adhæret faucibus meis: & in pulvere lethali collocas me:

17 Nam circumdederunt me canes, cœtus maleficorum circumvenerunt me; foderunt manus meas & pedes meos.

18 Enumerare possem omnia ossa mea: ipsi inventur, respiciunt in me.

19 Partiuntur vestimenta mea inter se, & pro indumento meo projiciunt sortem.

20 Tu ergo Jehova, ne procul absis: virtus mea ad auxilium meum festina.

21 Eripe à gladio animam meam, à cane unicam meam.

22 Serva me ab ore leonis; & à cornibus unicornium, exaudiens me.

23 Enarrabo nomen tuum fratribus meis; in media congregatione laudabo te:

24 *Dicens*, timentes Jehovæ laudate eum, totum semen Jahakobi honorate eum: & timete ab eo totum semen Jisraelis.

25 Quia non spernit, neque abominatur afflictionem afflicti, neque abscondit faciem suam ab eo; sed quum vociferatur ad ipsum, exaudit.

26 De *bonis obventuris* à te *futura est* laus mea in congregatione multa: vota mea persolvam coram reverentibus eum.

27 Comedent mansueti, & saturabuntur, laudabunt Jehovam quærentes eum: vivet animus vester in sempiternum.

28 Recordabuntur & convertentur ad Jehovam omnes fines terræ; & incurvabunt se coram te *honorem exhibentes* omnes familiæ gentium.

29 Quoniam Jehovæ *est* regnum ipsum, & dominium habet in gentes.

30 Comedentes incurvabunt sese omnes pingues terræ, coram eo procumbent quicumque descendunt in pulverem; *qui* animam suam in vita non conservaverit.

31 *Horum* semen colet eum, accensebitur Domino in quaque ætate.

32 Advenientes annunciabunt justitiam ejus; populo nascituro, ipsum exercere *eam*.

PSAL. XXIII. *Deus pastor educens oves in pascua, ibique eas custodiens, & inde domum reducens.*

PSalmus Davidis: Jehova pastor meus *est*, non possum egere.

2 In caulis herbidis facit ut recubem, secundum aquas lenes deducit me:

3 Animam meam quietam efficit, ducit me per orbitas justitiæ; propter nomen suum.

4 Etiam quum ambulavero per vallem lethalis umbræ, non timebo malum, quia tu mecum *es*: virga tua & pedum tuum ipsa consolantur me.

5 Instruis coram me mensam è regione hostium meorum: delibutum reddis unguento caput meum, poculum meum exuberans.

6 Nihil nisi bonum & benignitas prosequentur me omnibus diebus vitæ meæ: & quietus ero in domo Jehovæ, quamdiu longa erunt tempora.

PSAL. XXIV. *Incola montis Dei.*

DAvidis psalmus, Jehovæ *est* terra & quod implet eam; orbis habitabilis, & habitantes in eo.

2 Nam ipse super maria fundavit illam, & super flumina stabilivit illam.

3 Quis ascensurus est in montem Jehovæ, & quis staturus in loco sanctitatis ejus?

4 Innocens manibus & purus animo; qui non effert ad vanitatem animam suam, neque jurat ad fraudem:

5 *Is* reportat benedictionem à Jehova, & justitiam à Deo salutis suæ.

6 Hæc *est* generatio requirentium eum: quærentium faciem tuam, *generatio* Jahakobi summè *quærentium*.

7 Attollite portæ capita vestra, & attollite vos ostia seculi; ut ingrediatur rex gloriæ.

8 Quis *est* iste rex gloriæ? Jehova robustissimus & potentissimus; Jehova potentissimus bellator.

9 Attollite portæ capita vestra, attollite inquam, ostia seculi, ut ingrediatur rex gloriæ.

10 Quis *est* iste rex gloriæ? Jehova exercituum: is *est* rex gloriæ summe.

PSAL. XXV. *Institutio ad beatitudinem.*

De Davidis; ad te, Jehova animam meam attollo.

2 Deus mi, in te confido, ne erubescam: ne exsultent inimici mei de me.

3 Etiam ulli expectantes te, ne erubescant: erubescant qui perfide agunt immerito.

4 Vias tuas, Jehova, notas fac mihi; semitas tuas doce me.

5 Fac ut incedam per veritatem tuam, &

doce me; nam tu es Deus ſalutis meæ; te exſpecto totum diem.

6 Recordare miſerationum tuarum, Jehova, & benignitatum tuarum; eas à ſeculo eſſe.

7 Peccatorum pueritiæ meæ & defectionum mearum ne recorderis: pro benignitate tua recordare mei tu, propter bonitatem tuam Jehova.

8 Bonus & rectus Jehova eſt, idcirco docet peccatores viam:

9 Facit ut incedant manſueti ex jure, & docet manſuetos viam ſuam:

10 Omnes ſemitæ Jehovæ benignitas & fides ſunt, cuſtodientibus fœdus ejus & teſtimonia ejus.

11 Propter nomen tuum, Jehova, condonabis igitur iniquitatem meam: nam magna eſt.

12 Qualis futurus eſt vir ille qui reveretur Jehovam, docentem ipſum quam viam eligat?

13 Anima ejus in bono pernoctabit, & ſemen ejus hæreditario jure poſſidebit terram.

14 Arcanum Jehovæ adeſt reverentibus ipſum, & fœdus ejus, ut experimento teſtetur eis.

15 Oculi mei igitur ad Jehovam reſpiciunt; quia ipſe educit è reti pedes meos.

16 Reſpice ad me, & gratiam fac mihi; quia ſolitarius & pauper ſum.

17 Oppreſſiones animi mei dilatant ſe: ab anguſtiis meis deduc me:

18 Aſpice afflictionem meam & laborem meum; & condona omnia peccata mea.

19 Aſpice inimicos meos, quia potentiores ſunt, & odio violento oderunt me.

20 Serva animam meam & eripe me, ne erubeſcam, quia recipio me ad te.

21 Integritas & rectum cuſtodiant me; quia expecto te.

22 Redime, Deus, Iſraelem ab omnibus oppreſſionibus ejus.

PSAL. XXVI. *Gloria bonæ conſcientiæ.*

DE Davidis. Judicem meum age Jehova, quoniam ego in integritate mea ambulo; & Jehovæ confido, me non vacillaturum.

2 Proba me Jehova & tenta me; examina renes meos, & animum meum:

3 Nam benignitas tua coram oculis meis eſt, & indeſinenter ambulo in veritate tua:

4 Non ſedeo cum hominibus vanis, & cum diſſimulatis non convenio:

5 Odi congregationem malefactorum, & cum improbis non ſedeo.

6 Lavo in innocentia manus meas, & circumeo altare tuum Jehova:

7 Perſonando voce gratiarum actionis, & enarrando omnia mirabilia tua.

8 Jehova, diligo habitaculum domus tuæ; & locum, tabernaculum gloriæ tuæ.

9 Ne aggreges penes peccatores animam meam, & penes viros ſanguinarios vitam meam:

10 Quorum in manibus ſcelus, quorum dextera plena eſt corruptionis muneribus.

11 At ego in integritate mea ambulo: redime me, & gratiam fac mihi.

12 Pede meo conſiſtente in plano, in congregationibus benedicam Jehovæ.

PSALM. XXVII. *Studium unius neceſſarii proponitur imitandum.*

DE Davidis. Jehova lux mea & ſalus mea eſt, à quo timerem? Jehova robur vitæ meæ eſt, à quo expaveſcerem?

2 Belligerantibus contra me maleficis ad exedendum carnem meam, hoſtibus meis, & inimicis meis in me; ipſi corruunt & concidunt.

3 Si metarentur contra me caſtra, non timeret animus meus: ſi inſurgeret contra me bellum, hac re ego ſecurus eſſem.

4 Unum petii à Jehova, id ipſum requiro; ut conſideam in domo Jehovæ omnibus diebus vitæ meæ, ad videndum amœnitatem Jehovæ, & inquirendum in templo ejus.

5 Nam abſcondit me in tugurio ſuo tempore adverſitatis; abdit me in abdito tentorii ſui, in rupem attollit me:

6 Jam vero extollitur caput meum ſupra inimicos meos, circumſtantes me; ut ſacrificem in tentorio ejus ſacrificia clangoris, canam & pſallam Jehovæ.

7 Audi Jehova me voce mea clamantem; gratiamque fac mihi, & exaudi me.

8 Tuum illud, requirite faciem meam, cogitat animus meus: faciem tuam, Jehova, requiro.

9 Ne abſcondas faciem tuam à me, ne avertas in ira ſervum tuum: auxilium meum fuiſti, ne deſeras me, neque derelinquas me, Deus ſalutis meæ.

10 Nam pater meus & mater mea dereliquunt me, ſed Jehova recipiet me.

11 Docet me, Jehova, viam tuam, & deduc me per ſemitam planam; propter obſervantes me.

12 Ne tradas me deſiderio hoſtium meorum; nam conſiſtunt contra me teſtes mendaces, & qui ſpirat violentiam:

13 *Abreptus eſſem*, niſi crederem me fruiturum bonitate Jehovæ, in terra viventium.

14 Exſpecta Jehovam; confirmare, & fortificabit animum tuum: itaque exſpecta Jehovam.

PSAL. XXVIII. *Retributionem impiorum vaticinatur.*

DE Davidis. Te, Jehova, inclamo, rupes mea, ne ſurdum agas *averſus* à me: ut non ſi mutus eris & *averſus* à me, conſimilis ſiam deſcendentibus in ſepulcrum.

2 Audi vocem deprecationum mearum, dum vociferor ad te; dum attollo manus meas ad adytum ſanctitatis tuæ.

3 Ne trahas me penes improbos, & penes operarios iniquitatis; loquentes pacem cum proximis ſuis, malitia *obtinente* in animo eorum.

4 Da iſtis ſecundum opus ipſorum, & ſecundum malignitatem actionum ipſorum: ſecundum opus manuum ipſorum da eis, redde retributionem ſuam eis.

5 Quia non animadvertunt ad opera Jehovæ,

væ, & ad factum manuum ejus: deſtructurus eſt eos, non autem exſtructurus eos.

6 Benedictus *ſit* Jehova, quia exaudivit vocem deprecationum mearum;

7 Jehova robur meum & ſcutum meum, cui confidente animo meo, adjuvor: idcirco exſultat animus meus, ut cantico meo celebrem eum.

8 Jehova robur iſtis, & robur maxime ſalutare eſt Chriſtus illius.

9 Serva populum tuum, & benedic poſſeſſioni tuæ: paſceque eos ac extolle eos uſque in ſeculum.

PSAL. XXIX. *Vocis Dei efficacitas prædicatur.*

PSalmus Davidis. Cedite Jehovæ, filii fortium; cedite Jehovæ gloriam & laudem.

2 Cedite Jehovæ gloriam nominis ejus, incurvate vos honorem exhibentes Jehovæ in decoro ſanctitatis.

3 Vox Jehovæ ſupra aquas, *vox Dei* fortis glorioſi intonat, vox Jehovæ ſupra aquas multas:

4 Vox Jehovæ potenter, vox Jehovæ decore.

5 Vox Jehovæ confringit cedros, perfringit etiam Jehova cedros Libani:

6 Et fecit ut exſiliant ſicut vitulus, Libanus & Schirjon, ut pullus unicornium.

7 Vox Jehovæ cædit flammas ignis.

8 Vox Jehovæ dolore afficit deſertum, dolore afficit Jehova deſertum Kadeſchi.

9 Vox Jehovæ facit ut pariant cervæ, & denudat ſilvas: verum in templo ſuo eloquitur totam gloriam ſuam.

10 Jehova in diluvio ſedebat: & ſedet Jehova rex in ſeculum.

11 Jehova robur populo ſuo dat, Jehova benedicit populo ſuo cum pace.

PSALM. XXX. *Triſtitiam verti in gaudium.*

PSalmus Davidis, canticum dedicationis domus illius.

2 Extollam te Jehova; quoniam evexiſti me, neque lætitia affeciſti inimicos meos de me.

3 Jehova Deus mi, vociferantem ad te, curaſtime:

4 Jehova, edixiſti è ſepulcro animam meam; conſervans me vivum, ne deſcenderem in ſepulcrum.

5 Pſallite Jehovæ, quos ipſe benignitate proſequitur; & celebrate ad memoriam ſanctitatis ejus.

6 Quum momento *fuit* in ira ſua, vita *adeſt* benevolentia ejus: veſpere ſi diverſetur fletus, mane *adeſt* cantus.

7 Nam ego dicebam in tranquillitate mea, non dimovebor in ſeculum:

8 Jehova, benevolentia tua conſtitueras in monte meo robur, te abſcondente faciem tuam, fui conturbatus.

9 Ad te, Jehova, clamavi; & Jehovam deprecatus ſum, *dicens*;

10 Quid lucri *erit* in ſanguine meo, quum deſcendam in foveam; an celebrabit te pulvis? nunciabitne veritatem tuam?

11 Audi Jehova, & gratiam fac mihi; Jehova, eſto adjutor mihi:

12 Convertiſti planctum meum in choream mihi; ſolviſti cilicium meum, & accinxiſti me lætitia:

13 Ut pſallat tibi gloria, ac non conticeſcat, Jehova, Deus mi, in ſeculum celebrabo te.

PSAL. XXXI. *Ex præcedenti liberatione ſpem concipit afflictus futuri redemptionis.*

MAgiſtro ſymphoniæ, pſalmus Davidis.

2 Ad te, Jehova, me recipio, ne erubeſcam in ſeculum: juſtitia tua libera me.

3 Inclina ad me aurem tuam, cito eripe me: eſto mihi rupes robuſta; locus munitiſſimus ad ſervandum me.

4 Nam petra mea & munitio mea es; itaque propter nomen tuum agito me & deducito me.

5 Educito me è reti quod abſconderunt adverſum me: quia tu robur meum *es*.

6 In manum tuam depono ſpiritum meum: redemiſti me, Jehova *Deus* fortis, verax.

7 Odi eos qui obſervant venitates vaniſſimas: nam ego in Jehova confido.

8 Me exſultaturum & lætaturum benignitate tua; quando aſpexeris afflictionem meam, agnoveris anguſtias animæ meæ:

9 Ac non tradideris me in manum inimici; *ſed* ſtatueris in lato pedes meos.

10 Gratiam fac mihi, Jehova, nam anguſtia *eſt* mihi; contabeſcit præ indignatione oculus meus, anima mea, & venter meus:

11 Nam deficit mœrore vita mea, & anni mei gemitu: labefactatur pœna iniquitatis quam patior: virtus mea, & oſſa mea contabeſcunt.

12 Apud omnes hoſtes meos ſum probro, & apud vicinos meos valde, pavorique notis meis: aſpicientes me foris, evagantur à me.

13 Oblivione ſepelior ab animo, ut mortuus: ſum ut inſtrumentum perditum.

14 Nam audio infamiam à multis, metum circumquaque; conſultando ſimul adverſus me, de intercipienda anima mea cogitant.

15 Ego vero in te confido, Jehova; dicens, Deus meus es.

16 In manu tua tempora mea ſunt; eripe me è manu inimicorum meorum, & à perſequentibus me.

17 Fac ut luceat facies tua ſupra ſervum tuum, ſerva me benignitate tua.

18 Jehova, ne erubeſcam, quandoquidem invoco te: erubeſcant improbi, exſcindantur *deſcenſuri* in ſepulcrum.

19 Muta reddantur labia mendacia: quæ loquuntur contra juſtum duriter, cum elatione & contemtu.

20 Quam multa eſt bonitas tua, quam recondis reverentibus te! operatis erga eos qui ſe recipiunt ad te, coram filiis hominum!

21 Abdis eos *in* abdito præſentiæ tuæ, ab elationibus virorum: abſcondis eos in tugurio à contentione linguarum.

22 Benedictus *ſit* Jehova; quia mirificam

reddit benignitatem ſuam erga me, *ut* in civitate munita *collocans me.*

23 Ego quidem dixeram in feſtinatione mea, exciſus ſum à conſpectu oculorum tuorum: veruntamen audiſti vocem deprecationum mearum, quum vociferarer ad te.

24 Diligite Jehovam omnes quos benignitate proſequitur; fideles cuſtodientem Jehovam, & rependentem excellentiſſime, facientem res magnificas.

25 Confirmamini, & fortificabit animum veſtrum; omnes qui ſperatis Jehovam.

PSAL. XXXII. *Pſalmus pœnitentialis ſecundus.*

DAvidis *ode* didaſcalica. Beatus levatus à defectione, cujus tectum eſt peccatum:

2 Beatus homo, cui non imputat Jehova iniquitatem, & cujus ſpiritui non ineſt dolus.

3 Quum ſilerem inveteraſcebant oſſa mea; in rugitu meo toto die.

4 Nam interdiu & noctu gravis erat ſuper me manus tua; convertebatur præſtantiſſimus humor meus in ſiccitates æſtivas maximè.

5 Peccatum meum notum faciam tibi, & iniquitatem meam non tegam; (inquiebam) Confitebor defectiones meas Jehovæ; & tu ſuſtuliſti pœnam peccati mei maximè.

6 Propter hoc oraturus eſt te, quemcunque benignitate proſequeris quo tempore obvenerit (in inundatione aquarum multarum, ad eum non pertingent tantum) *dicens:*

7 Tu latibulum es mihi, ab anguſtia cuſtodito me: cantionibus liberationis circumdato me maximè.

8 Erudiam te & docebo te qua via ambulaturus ſis, conſilium dabo, *attento* in te oculo meo.

9 Ne eſtote ut equus, ut mulus, expertes intelligentiæ: cujus os fræno & habena conſtringendum *eſt*, ne appropinquet ad te.

10 Magni dolores *ſunt* improbo: qui autem fiduciam habet in Jehova, benignitas circumdat eum.

11 Lætamini in Jehova, & exſultate juſti; & cantate omnes recti animo.

PSAL. XXXIII. *Catalogus operum S. S. Trinitatis, & lætitia Spiritualis.*

CAntate juſti in Jehova; rectos decet laudatio.

2 Celebrate Jehovam cithara; nablio & decachordo pſallite ei.

3 Canite ei canticum novum, optimè pulſate cum clangore.

4 Quia rectum *eſt* verbum Jehovæ, & omne opus ejus conſtans:

5 Amat juſtitiam & judicium: benignitate Jehovæ plena eſt terra.

6 Verbo Jehovæ cœli facti ſunt, & ſpiritu oris ejus totus exercitus eorum:

7 Congerit quaſi cumulum aquas maris, diſponit in theſauris abyſſos.

8 Timeant à Jehova omnes *incolæ* terræ: ab ipſo metuant omnes habitatores orbis.

9 Nam ipſo dicente eſt *quicquid eſt*: ipſo præcipiente exſiſtit.

10 Jehova irritum facit conſilium gentium, infringit cogitationes populorum:

11 Conſilium *vero* Jehovæ in ſeculum conſiſtit; cogitationes animi ejus in ætates ſingulas.

12 Beata gens illa, cujus Jehova Deus *eſt*: populus, *quem* elegit in poſſeſſionem ſibi.

13 E cœlis intuetur Jehova, videt omnes filios hominis:

14 E loco habitationis ſuæ, proſpicit in omnes habitatores terræ:

15 Formator pariter cordis eorum, animadvertit ad omnia opera eorum.

16 Non *eſt* rex qui ſervetur multitudine copiarum, potens non eripitur multitudine virium:

17 Mendax *eſt* equus ad ſalutem, & multitudine roboris ſui non liberat *ſeſſorem.*

18 Ecce oculus Jehovæ *attendit* ad timentes ſui: ad exſpectantes benignitatem ipſius:

19 Ut eripiat à morte animam eorum, & vivos conſervet eos in fame.

20 Anima noſtra præſtolatur Jehovam: auxilium noſtrum & ſcutum noſtrum eſt.

21 Nam in eo lætatur animus noſter, quia nomini ſancto ejus confidimus.

22 Sit benignitas tua, Jehova, ſuper nos; prout exſpectamus te.

PSAL. XXXIV. *Alphabetum dogmaticum ad juſtitiæ amantes.*

De Davidis, quum mutaſſet ſpeciem ſuam coram Abimeleco; eoque ipſum expellente, abiiſſet.

2 Benedicam Jehovæ omni tempore; jugiter laus ejus *erit* in ore meo.

3 In Jehova jactabit ſe anima mea; audient manſueti, & lætabuntur;

4 *Dicam*, magnificate Jehovam mecum, & extollamus nomen ejus pariter.

5 Quæſivi Jehovam, & exaudivit me; ac ex omnibus pavoribus meis eripuit me.

6 Qui intuentur in eum & confluunt; vultus eorum ne erubeſcat, *ſed dicant:*

7 Iſte pauper invocavit, & Jehova exaudivit; ac ab omnibus anguſtiis ejus ſervavit eum.

8 Caſtra metantur angeli Jehovæ circa timentes ejus; & eripit eos.

9 Guſtate & videte bonum eſſe Jehovam: beatus vir ille, *qui* ſe retipit ad eum.

10 Timete Jehovam ſancti ejus: quia non *eſt* penuria timentibus eum.

11 Juvenes leones pauperantur atque eſuriunt: quærentes autem Jehovam, non indigent ullo bono.

12 Agite filii, auſcultate mihi: reverentiam Jehovæ docebo vos.

13 Quis *eſt* vir ille, qui delectatur vita; amat dies, *amat* frui bono?

14 Cuſtodi linguam tuam à malo; & labia tua ne loquantur fraudem.

15 Recede à malo, & fac bonum: require pacem, & ſectare eam.

16 Oculi Jehovæ ad juſtos, & aures ejus ad vociferationem eorum *attendunt:*

17 Irata *vero* facies Jehovæ ad facientes malum,

malum, ut exscindat è terra memoriam eorũ.
18 Clamantes *illos* Jehova audit, & ex omnibus angustiis ipsorum eripit illos.
19 Propinquus *est* Jehova fractis animo: & contritos spiritu servat.
20 Multæ *sunt* afflictiones justi; sed ex omnibus illis eripit eum Jehova,
21 Servans omnia ossa ejus; unum ex illis non frangitur:
22 At morte afficit improbum afflictio, & qui oderunt justum disperduntur.
23 Redimit Jehova animam servorum suorum; neque disperduntur ulli recipientes se ad eum.

PSAL. XXXV. *Psalmus precatorius pro imperanda à Deo ope contra hostes.*

DE Davidis. Contende Jehova, adversus contendentes mecum; impugna impugnantes me
2 Prehende scutum aut clypeum; ac surge in auxilium meum:
3 Et exsere hastam, & præclude persequentibus me; dic animæ meæ, salus tua sum.
4 Pudefiant & rubore perfundantur, quærentes animam meam: agantur retrorsum, & erubescant machinantes malum meum.
5 Sint sicut gluma coram vento, angelo Jehovæ impellente:
6 Sit via eorum tenebrosa & lubricissima; & angelus Jehovæ persequatur eos.
7 Quandoquidem immerito absconderunt mihi *in* fovea rete suum, immerito fodiunt *foveam* contra animam meam:
8 Eveniat ei vastatio nescienti, ut rete ipsius quod abscondit, capiat eum: *ad* vastationem decidat in illam.
9 Sic anima mea exsultet in Jehova; gaudeat in salute ejus.
10 Omnia ossa mea dicant; Jehova, quis *est* par tibi? eripiens pauperem à valentiore eo; pauperem, inquam, & egentem à diripiente eum?
11 Insurgunt testes injurii, quorum non sum conscius *ea* repetunt à me:
12 Rependunt mihi malum pro bono, orbitatem animæ meæ:
13 Quamvis ego, ægrotantibus illis, *utens pro* veste mea cilicio; affligerem jejunio animam meam, & oratio mea in sinum meum rediret:
14 Tamquam *ad* proximum, tamquam *ad* fratrem mihi indesinenter itarem, tamquam lugens matrem atratus curvarem me.
15 Quum vero claudico, lætantur congregantes se; congregant se apud me loripedes ut non animadvertam; lacerant, ac non silent:
16 Inter hypocritas *facetos* sanniones facetî; frendentes contra me dentibus suis.
17 Domine, quamdiu aspicies? reduc animam meam à vastationibus eorum, à juvenibus leonibus unicam meam.
18 Celebrabo te in congregatione multa, in populo frequenti laudabo te.
19 Ne lætentur de me, qui mihi sunt inimici falsis de causis: qui oderunt me immerito, ne nictent oculo;
20 Non enim pacem loquuntur: sed contra quietos terræ res fraudulentissimas excogitant:
21 Et dilatant contra me os suum: dicentes, euge, euge, videt oculus noster.
22 Vides Jehova, ne sileas; Domine, ne longe absis a me.
23 Evigila & expergiscere ad judicium meum: Deus mi & Domine mi, ad contentionem meam.
24 Judica me secundum justitiam tuam, Jehova, Deus mi; & ne lætentur de me.
25 Ne dicant cum animo suo, euge, anima nostra; ne dicant, absorbuimus eum.
26 Pudefiant & erubescant simul, gaudentes de malo meo: induantur pudore & ignominia, qui magnificant *se* contra me.
27 Cantabunt & lætabuntur, qui delectantur justitia mea; dicentque jugiter; magnificetur Jehova; qui delectatur pace servi sui:
28 Et lingua mea enunciabit justitiam tuam, toto die laudem tuam.

PSAL. XXXVI. *Quam in se homo miser sit, & quam beatus quando ad Deum se recipit.*

MAgistro symphoniæ: *Ode* servi Jehovæ, Davidis.
2 Dictum defectionis ad improbum, in intimo cordis mei *est*, coram oculis ejus non *esse* pavorem Dei.
3 Blandiri eum sibi in oculis suis, quum assequitur iniquitatem suam, *qua* odio habenda *esset*.
4 Verba oris ejus vana & dolosa *sunt*: desinit adhibere intelligentiam ad benefaciendum.
5 Vanitatem cogitat in cubili suo; fistit sese in via non bona: malum non spernit.
6 Jehova, in cœlis *est* benignitas tua, fides tua usque ad superiores nubes:
7 Justitia tua instar montium maximorum; judicia tua *instar* abyssi magnæ: homines & jumenta conservas, Jehova.
8 Quam pretiosa *est* benignitas tua, Deus; quum filii hominum ad umbram alarum tuarum sese recipiunt.
9 Uberrime explentur pinguedine domus tuæ, & de torrente deliciarum tuarum bibendum das eis:
10 Quandoquidem penes te *est* fons vitæ, in luce tua fruamur luce.
11 Protende benignitatem tuam erga cognoscentes te, & justitiam tuam erga rectos animo.
12 Ne aggrediatur me pes superbi, & manus improborum ne inducat me ad aberrandum *eo*:
13 Ubi cadunt operarii iniquitatis, ita impelluntur ut non possint surgere.

PSAL. XXXVII. *Prosperitas impiorum cum sorte justorum confertur.*

DE Davidis. Ne accendaris ira propter maleficos; ne invidcas facientibus iniquitatem:
2 Nam sicut fœnum cito succidentur, & sicut viriditas teneræ herbæ decident.
3 Confide in Jehova & fac bonum; inhabita terram, & pascere fide:

4 Et oblecta te in Jehova ; qui dabit tibi petitiones animi tui.

5 Devolve ſuper Jehovam viam tuam, & confide in eo ; nam ipſe efficiet :

6 Proferens tamquam lucem juſtitiam tuam, & jus tuum tanquam meridiem.

7 Acquieſce Jehovæ, & indefinenter exſpecta eum : ne accendaris ira propter proſperantem via ſua, propter virum efficientem cogitata.

8 Abſiſte ab ira, & derelinque excandeſcentiam ; ne accendaris ira ; ſaltem ad malefaciendum.

9 Nam malefici exſcindentur; exſpectantes vero Jehovam, ipſi hæreditario jure poſſidebunt terram.

10 Et adhuc paululum; plane non *erit* improbus, quod ſi conſideraveris locum ejus, non exſtabit :

11 Manſueti vero hæreditario jure poſſidebunt terram, & oblectabunt ſe in multitudine pacis.

12 Cogitante improbo contra juſtum, & frendente adverſus eum dentibus ſuis.

13 Dominus ridet eum; quia videt advenire diem ſuum.

14 Gladium eduxerint improbi, & adduxerint arcum ſuum, ad dejiciendum pauperem & egentem, ad mactandum rectos via :

15 Gladius eorum intrabit in cor eorum, & arcus eorum confringentur.

16 Bonum *eſt* parum cuique juſto, plus quam copia *ſua* improbis multis.

17 Nam brachia improborum confringuntur : ſuſtinet autem juſtos Jehova.

18 Agnoſcit Jehova tempore integrorum ; adeo ut poſſeſſio eorũ in ſeculum futura ſit.

19 Non erubeſcant tempore malo, ſed diebus famis ſaturentur :

20 Dum improbi pereunt & inimici Jehovæ, ut quæ præcioſa ſunt in agnis : *ut hæc* conſumuntur in fumum *abeuntia*, conſumuntur *iſti*.

21 Mutuo accipit improbus, ſed non poteſt reddere : juſtus vero gratiam facit & donat:

22 Quia benedicti ab illo hæreditario jure poſſident terram : maledicti vero ab illo, exſcinduntur.

23 A Jehova greſſus viri ſtatuuntur, cujus delectatur via.

24 Quum cadit, non dejicitur ; quia Jehova ſuſtentat manum ejus.

25 Puer fui, etiam conſenui : ſed non vidi juſtum ita derelictum, ut ſemen ejus quæreret panem.

26 Toto die gratiam facit, & mutuat, & ſemen ejus in benedictione *eſt*.

27 Recede à malo, & fac bonum : ſic habita in ſeculum :

28 Nam Jehova amat jus, neque derelinquit quos benevolentia proſequitur: in ſeculum conſervatur, ſemen vero improborum exſcinditur.

29 Juſti hæreditario jure poſſidebunt terram, & habitabunt in æternum ſuper eam.

30 Juſti *cujus* os meditatur ſapientiam, & cujus lingua loquitur jus.

31 In cujus animo *eſt* lex Dei ſui, *per ejus* non labaſcit greſſibus ſuis.

32 Speculante improbo adverſus juſtum & quærente morte illum afficere,

33 Jehova non derelinquit illum in manu ipſius ; neque ſinit eum condemnari, quum judicatur.

34 Attende ad Jehovam, & obſerva viam ejus, tum extollet te ad poſſidendum terram jure hæreditario, excidium improborum videbis.

35 Vidi improbum magna vi erumpentem; & ſeſe explicantem, tamquam arbor indigena virens.

36 Deinde præteriit, & ecce non *erat* amplius: nam quæſivi eum, ſed non inventus eſt.

37 Obſerva integrum, & aſpice rectum, finem *iſtius* viri eſſe pacem :

38 Defectores vero perdi pariter, finem improborum exſcindi ;

39 Nam ſalus juſtorum à Jehova *eſt*, robur eorum tempore anguſtiæ :

40 Et adjuvat eos Jehova, ac liberat eos : liberat eos ab improbis ac ſervat eos, quia recipiunt ſe ad ipſum.

PSAL. XXXVIII. *Pſalmus tertius pœnitentialis.*

PSalmus Davidis ad recordandum.

2 Jehova, ne in fervente ira tua arguas me, aut in excandeſcentia tua caſtiges me.

3 Nam ſagittæ tuæ *alte* infixæ ſunt in me, & demiſiſti ſuper me manum tuam.

4 Non *eſt* integritas in carne mea, propter deteſtationem tuam : non *eſt* pax in oſſibus meis propter peccatum meum.

5 Nam iniquitates meæ tranſcendunt caput meum ; ut onus grave, praviores ſunt quam perferre queam.

6 Putruerunt, contabuerunt tumices mei, propter ſtultitiam meam.

7 Diſtorquor, incurvor pervalde; tota die atratus pergo :

8 Quia ilia mea plena ſunt vilitate, adeo ut non *ſit* ulla integritas in carne mea.

9 Debilitatus & attritus ſum pervalde, rugio præ fremitu animi mei.

10 Domine, coram te *eſt* totum deſiderium meum ; & ſuſpirium meum à te non eſt abſconditum.

11 Cor meum palpitat, derelinquit me virtus mea ; & lux oculorum meorum, etiam ipſi non *ſunt* penes me.

12 Amici mei & proximi mei è regione plagæ meæ ſubſiſtunt, & propinqui mei è longinquo abſiſtunt.

13 Tendunt vero laqueos, qui quærunt animam meam : & qui requirunt malum meam, loquuntur ærumnas, & dolos toto die meditantur.

14 Quos ego tamquam ſurdus non audio, & tamquam mutus non aperiens os ſuum ;

15 Sed ſum tamquam is qui non audit, & in cujus ore non *ſunt* argumenta :

16 Quia te Jehova expecto, *ut* tu exaudias, Domine Deus mi :

17 Quia dico, *videndum* ut non lætentur de

de me; nutante pede meo, contra me magnificentse:

18 Si ego ad claudicationem comparatus *fuero*; & dolor meus *furrit* coram me jugiter.

19 Quandoquidem iniquitatem meam indico, sollicitus sum de peccato meo:

20 Inimici autem mei vivi roborantur, & multiplicantur qui oderunt me falsis de causis,

21 Et reddentes malum pro bono, adversantur mihi; eo quod sector bonum;

22 Ne derelinquas me; Jehova, Deus mi, ne longe abſis à me.

23 Festina ad auxilium meum, Domine salus mea.

PSAL. XXXIX. *Studium linguæ frænanda adducit ad cognitionem ſui ipſius, unde confeſſio & oratio.*

MAgiſtro ſymphoniæ Jeduthuni; pſalmus Davidis.

2 Dixeram; obſervabo vias meas, ne peccem lingua mea: ſervabo circa os meum capiſtrum, tantiſper dum improbus *erit* coram me.

3 Obmutueram taciturnus, ſilebam *etiam* à bono; ſed dolor meus incrudeſcebat.

4 Incaleſcente vero animo meo in me, in meditatione mea exardeſcente igne, loquutus ſum lingua mea, *dicens*;

5 Fac ut experiar, Jehova, finem meum, menſura dierum meorum, quid ſit; experiar quam durabilis ſum.

6 Ecce, palmares diſpoſuiſti dies meos, & tempus meum ut nihil *eſt* coram te: profecto omnimoda vanitas omnis homo *eſt*, *quantumvis* conſtituras maximè.

7 Profecto per imaginem præterit vir, profecto *in* vanum perſtrepunt: congregat *quiſpiam*, ſed neſcit quis recepturus ſit ea.

8 Sed jam quid expecto Domine? ſpes mea in te eſt.

9 Ab omnibus defectionibus meis eripe me, probro ſtultis ne exponas me.

10 Obmuteſco, non aperio os meum: quia tu feciſti.

11 Remove à me plagam tuam, à conflictu manus tuæ ego deficio.

12 Si reprehenſionibus pro iniquitate caſtigares quempiam, diſſolveres ſicut tineam quod inſit ei deſiderabile: profecto vanitas *eſt* omnis homo maxime.

13 Audi orationem meam, Jehova, & clamorem meum; aurem adverte ad lacrymas meas, ne ſurdum agas: quia peregrinus ſum coram te, inquilinus ut omnes majores mei.

14 Deſiſte à me, ut recreem me; quum nondum abeo, ut non amplius *ſim*.

PSAL. XL. *Pſalmus propheticus juſtitiam Chriſti ab illa quæ ex lege eſt deſtinguens.*

MAgiſtro ſymphoniæ, Davidis pſalmus.

2 Conſtanter exſpectavi Jehovam, qui inclinans ad me audivit vociferationem meam:

3 Et educens me è lacu tumultuoſo, è luto cænoſo; ſtatuit ſuper petram pedes meos, firmavit greſſus meos:

4 Denique indidit ori meo canticum novum, laudationem Deo noſtro: videntes multi reverebuntur, & confident in Jehova, *dicentes*.

5 Beatus *eſt* vir ille, qui ponit in Jehova fiduciam ſuam; neque reſpicit ad ſuperbos aut declinantes *ad* mendacium.

6 Tu multa præſtas Jehova, Deus mi, mirabilia tua & cogitationes tuas erga nos: nemo recenſendis *iis* par tibi; *ſi* indicabo & eloquar, numeroſiora ſunt quam ut enarremus.

7 Sacrificio, *inquis*, & munere non delectatus es, aures perfodiſti mihi: holocauſtum & oblationem pro peccato non expetiviſti.

8 Tum dixi, ecce venio: in volumine libri ſcriptum eſt de me:

9 Facere voluntatem tuam, Deus mi, delector: & lex tua *eſt* in viſceribus meis.

10 Prædico juſtitiam in congregatione multa: ecce labia mea non cohibeo; Jehova, tu noſti.

11 Juſtitiam tuam non tego in animo meo, fidem tuam & ſalutem tuam dico: non celo benignitatem tuam & veritatem tuam congregationi multæ.

12 Tu Jehova, ne cohibeas miſerationes tuas à me: benignitas tua & veritas tua jugiter cuſtodiant me.

13 Nam circumdantia invadunt me mala innumerabilia: aſſequuntur me iniquitates meæ adeo ut nequeam diſpicere, numeroſiores ſunt capillis capitis mei; animus etiam meus derelinquit me.

14 Velis, Jehova, eripere me; Jehova, ad auxilium meum feſtina.

15 Pudefiam & rubore perfundantur pariter quærentes animam meam ad perdendum eam: agantur retrorſum & ignominia afficiantur, qui delectantur malo meo.

16 Deſolentur pro mercede pudoris ſui; qui dicunt de me, euge, euge.

17 Gaudeant & lætentur in te omnes quærentes te, *ac* dicant jugiter, magnificetur Jehova, amantes ſalutis tuæ.

18 Sum quidem pauper & egens, ſed Dominus cogitat de me: auxilium meum & liberator meus es, Deus mi, ne tardes.

PSAL. XLI. *Beneficus in pauperes expertur Deum beneficum, & ab hoſtibus vindicatur.*

MAgiſtro ſymphoniæ, pſalmus Davidis.

2 Beatus qui attendit ad attenuatum *dicens*, tempore mali liberabit eum Jehova:

3 Jehova ſervabit eum & vitæ reſtituet eum, beatus reddetur in terra; item, ne tradas eum deſiderio inimicorum ejus:

4 Jehova ſuſtentet eum, *decumbentem* in ſponda languoris: totum cubatum ejus ex morbo ejus mutaveris.

5 Me dicente, Jehova, gratiam fac mihi, ſana animam meam, quia peccavi tibi:

6 Inimici mei dicebant malum de me, quando morietur, & perierit nomen ejus?

7 Quod ſi quis veniebat ut inviſeret, mendacium loquebatur animus ejus congregabat iniquitatem ſibi, egreſſus foras, eloquebatur.

8 Si-

8 Simul contra me muſſitabant omnes oſores mei, contra me cogitabant quod *eſſet* malo mihi, *dicentes*.

9 Res nequiſſima tenaciter inhæret ei, & quod decumbit, non amplius exſurget.

10 Etiam vir colens pacem mecum, in quo confidebam, comedens cibum meum, ſuſtulit adverſum me calcem.

11 At tu Jehova, gratiam fac mihi, & exſuſcita me, ut rependam illis:

12 Hac re expertus fuero quod delectaris me, quum non clanget inimicus meus de me;

13 Sed me, *me iniquum* ſuſtentabis in integritate mea, & reſtitues me coram te in ſeculum.

14 Benedictus Jehova Deus Iſraelis, à ſeculo uſque in ſeculum, amen, iterum amen.

PSALMORUM LIBER SECUNDUS.

PSAL. XLII. *Zelus erga Deum, collatione ſenſus præſentis ad præteritum, effervescens.*

MAgiſtro ſymphoniæ in poſteris Korachi, *ode* didaſcalica.

2 Sicut cervus glocitat *aſpirans* ad alveos aquarum, ſic anima mea glocitat *aſpirans* ad te, Deus:

3 Sitiens *eſt* anima mea Dei, *Dei* fortis viventis; *dicens*: quando accedam, ut appaream *in* conſpectu Dei?

4 Sunt mihi lacrymæ meæ cibo interdiu & noctu; dum dicitur mihi quotidie, ubi *eſt* Deus tuus?

5 Hæc recordans effundo in me animam meam: me fuiſſe tranſiturum in turba, greſſurum *eum* illis ad domum uſq; Dei cum voce cantus & laudationis, multitudine feriante.

6 Quid dejicis te, anima mea, & perſtrepis in me? ſpera in Deo; nam adhuc celebraturus ſum eum, *&* ſalutem omnimodam faciei ejus.

7 Deus mi, in me anima mea dejicit ſe; propterea recordar tui è terra Jardenis, & Cherironitarum, è monte exiguo.

8 Abyſſus abyſſum inclamat ad ſonum emiſſariorum tuorum, omnes irrumpentes fluctus tui & undæ tuæ ſuper me tranſeunt;

9 Interdiu *tamen* mandaturus eſt Jehova benignitatem ſuam, & noctu canticum ſuum ad me; oratione mea ad *Deum* fortem vitæ *meæ perſtabo*:

10 Dicam *Deo* forti petræ meæ, quare obliviſceris mei? quare atratus incedo propter oppreſſionem inimici?

11 Sica invadunt oſſa mea, probro afficientes me hoſtes mei; dum dicunt mihi quotidie, ubi *eſt* Deus tuus?

12 Quid dejicis te, anima mea, & quid perſtrepis in me? ſpera in Deo; nam adhuc celebraturus ſum eum, omnimodam ſalutem faciei meæ, & Deum meum.

PSAL. XLIII. *Vindex à malo & exſultationis auctor Deus.*

VIndica me Deus: & ſuſcipe contentionem meam; à gente non benigna, à viro doloſo & iniquo libera me.

2 Nam tu *es* Deus roboris mei, quare rejiceres me? quare atratus indefinenter irem propter oppreſſionem inimici?

3 Mitte lucem tuam & veritatem tuam; ipſæ deducant me: adducant me in montem ſanctitatis tuæ, & in tabernacula tua:

4 Ut accedens ad altare Dei; ad *Deum* fortem auctorem lætiſſimæ exſultationis meæ; celebrem te cithara, ô Deus, Deus mi.

5 Quid dejicis te, anima mea, & quid perſtrepis in me? ſpera in Deo, nam adhuc celebraturus ſum eum, omnimodam ſalutem faciei meæ, & Deum meum.

PSAL. XLIV. *Eccleſia majorum documentis confirmata expoſtulat cum Deo de præſenti ſtatu.*

MAgiſtro ſymphoniæ in poſteris Korachi: *ode* didaſcalica.

2 O Deus, auribus noſtris audivimus, majores noſtri narraverunt nobis *quod* opus operatus ſis temporibus eorum, temporibus priſcis;

3 Tu manu tua gentes expuliſſe, & plantaſſe ipſos: malo affeciſſe nationes, & propagaſſe ipſos.

4 Non enim gladio ſuo hæreditario jure poſſederunt terram, & brachium eorum non dedit ſalutem eis: ſed dextera tua, brachiumque tuum, & lux facici tuæ; quia eras benevolus eis.

5 Tu ipſe *es* rex meus, ô Deus: præcipe omnimodam ſalutem Jahakobi.

6 Per te hoſtes noſtros cornu feriemus: per nomen tuum conculcabimus inſurgentes in nos;

7 Nam arcui meo non confido, aut gladius meus non eſt ſervaturus me.

8 Quum ſervaveris nos ab hoſtibus noſtris, & oſores noſtros pudefeceris;

9 Deum laudantes toto die, nomen tuum in ſeculum celebrabimus ſumme.

10 Atqui rejeciſti & ignominia affeciſti nos, quod non proceſſeris cum exercitibus noſtris.

11 Feciſti ut retro cederemus ab hoſte, & oſores noſtri diripiunt ſibi:

12 Tradidiſti nos ut pecudes cibarias, & in gentes ſparſiſti nos:

13 Vendidiſti popu'um tuum pro re vili, & non auxiſti *rem* pretiis eorum.

14 Expoſuiſti nos probro vicinis noſtris, ſannæ & ludificationi circumſtantibus nos.

15 Poſuiſti nos parabolæ argumentum in gentibus, agitationis capitis in nationibus.

16 Toto die ignominia mea obverſatur mihi; & pudor faciei meæ obtegit me;

17 Propter vocem probro afficientis, & blaſphemi; propter inimicum & ultorem ſul.

18 Totum hoc evenit nobis, nec tamen obliviſcimur tui, neque mendaciter agimus contra fœdus tuum.

19 Non agitur retrorſum animus noſter, aut declinat greſſus noſter à ſemita tua.

20 Quamvis contriveris nos *conjectus* in locum cetorum, & obtexeris nos lethali umbra.

11 Si obliti fuiſſemus nominis Dei noſtri, aut expandiſſemus manus noſtras ad *Deum* fortem extraneum:

12 Nonne Deus perveſtigaſſet iſtud? quum ipſe cognoſcat abſcondita animi.

13 Sed propter te occidimur quotidie; æſtimamur ut pecudes mactandæ.

14 Evigila, quare dormires Domine? expergiſcere, ne rejicias in æternum.

15 Quare faciem tuam abſconderes? obliviſcereris afflictionis noſtræ, & oppreſſionis noſtræ?

16 Nam dejecta eſt in pulverem vita noſtra, adhæret terræ venter noſter.

17 Surge ad auxilium nobis, & redime nos propter benignitatem tuam.

PSAL. XLV. *Epithalamium Chriſti & Sponſæ ejus.*

MAgiſtro ſymphoniæ in poſteris Korachi ad hexachorda, didaſcalicum canticum amicarum.

2 Ebullit animus meus verbum bonum; dicturus ſum ego poëmata mea de rege; lingua mea *&* ſtylo, *ut* ſcriba promptus.

3 Multo pulchrior effectus eſt filiis hominum: infuſa eſt gratia labiis tuis; propterea benedixit tibi Deus in ſeculum.

4 Accinge gladium tuum ſuper femur, ô robuſtiſſime; *gladium* gloriæ tuæ & decoris tui:

5 Et decore tuo proſpere equita cum verbo veritatis, & proloquere juſtitiam: & edocumenta tui terribilibus *geſtis* dexteræ tuæ.

6 Sagittis tuis acutis populi ſub te procident, ex animo *procidens* inimici regis.

7 Solium tuum, ô Deus, in ſeculum & ſempiternum, ſceptrum rectum *eſt* ſceptrum regni tui.

8 Dilexiſti juſtitiam, & odiſti improbitatem, propterea unxit te, ô Deus, Deus tuus oleo gaudii præ conſortibus tuis.

9 Myrrha & ſantalis, caſiaque omnia veſtimenta tua: *prodeuntis* è templis eburneis, præ *iis qui* lætificant te.

10 Filiæ regum inter charas tuas: collocata eſt conjux ad dexteram tuam cum inſigni auro Ophirio.

11 Audi filia, ac vide, & inclina aurem tuam; obliviſcereque populi tui & domus paternæ tuæ:

12 Et delectabitur rex pulcritudine tua: cumque ſit Dominus tuus, incurva te *habens honorem* ei.

13 Tunc filiæ Tyri cum munere faciem tuam precabuntur, divites in populo.

14 Tota honorata filia regis intro, fundis aureis veſtita.

15 Cum phrygianis deportatur ad regem; virgines poſt eam amicæ ejus adducuntur ad te:

16 Deportantur cum ſumma lætitia & exſultatione, intrant in palatium regis.

17 Loco parentum tuorum erunt filii tui: præpones eos principes in tota terra.

18 Memorabo nomen tuum in unaquaque ætate; idcirco populi celebrabunt te in ſeculum & ſempiternum.

PSAL. XLVI. *Deus turris fortiſſima & bellator opt. max.*

MAgiſtro ſymphoniæ in poſteris Korachi ad acutam ſymphoniam, canticum.

2 Deus nobis *eſt* receptus & robur; auxilium in anguſtiis præſentiſſimum.

3 Idcirco non timeremus, ſi commutaretur terra *locum*; aut ſi demoverentur montes *depulſi* in ima maria:

4 Fremerent, lutoſæ fierent aquæ cujuſque illorum; commoverentur montes elatione ejus maxime.

5 Flumen, rivi ejus, lætificant civitatem Dei, ſanctiſſimum *locum*, habitacula excelſi.

6 Deus *eſt* in medio illius, non dimovetur *illa*; adjuvat illam Deus ab appetente matutino.

7 Frementibus gentibus, moventibus ſe regnis, edit vocem ſuam, liquefit terra.

8 Jehova exercituum nobiſcum *eſt*, locus editus *eſt* nobis Deus Jahakobi maxime.

9 Agite, videte opera Jehovæ, ut diſponat deſolationes in terra.

10 Faciens ut ceſſent bella uſque ad extremitatem terræ; arcum perfringat, & truncet haſtam, currus comburat igne;

11 *Dicens*, deſiſtite & agnoſcite me eſſe Deum, me exaltatum iri in gentibus, exaltatum iri in terra.

12 Jehova exercituum nobiſcum *eſt*, locus editus nobis Deus Jahakobi maxime.

PSAL. XLVII. *Deus Rex Jehudæorum & gentium.*

MAgiſtro ſymphoniæ in poſteris Korachi, pſalmus.

2 Omnes populi plaudite manu, clangite Deo voce canora.

3 Nam Jehova excelſus reverendus, rex magnus *eſt* ſuper totam terram.

4 Cogit in caulam populos in locum noſtrum, nationeſque in locum pedum noſtrorum.

5 Seligit nobis poſſeſſionem noſtram, excellentiam Jahakobi quem diligit maxime.

6 Aſcendit Deus cum clangore, Jehova cum ſono buccinæ.

7 Pſallite Deo, pſallite: pſallite regi noſtro pſallite.

8 Nam rex totius terræ *eſt* Deus: pſallite *pſalmo* didaſcalico.

9 Regnat Deus ſuper gentes, Deus inſidet ſolio ſanctitatis ſuæ.

10 Voluntarii populorum congregantur, populus Dei Abrahami; quia Dei *ſunt* protectiones terræ, valde excelſus eſt.

PSAL. XLVIII. *Hieroſolyma Eccleſia catholica typus, urbs glorioſa.*

CAnticum & Pſalmus poſteris Korachi.

2 Magnus *eſt* Jehova, & laudatus valde, in civitate Dei noſtri, monte ſanctitatis ejus:

3 Ornamento tractus, gaudio totius terræ monte Tzijonis, lateribus Aquilonis, urbe regis magni.

4 Deus in palatiis ejus, agnoſcitur pro loco edito.

5 Nam

5 Nam ecce reges convenerunt, progressi sunt pariter.

6 Ipsi viderunt, similiter admirati sunt, conturbati sunt, acceleraverunt *abitum*.

7 Tremor prehendit eos illic, dolor ut parturientis.

8 Euro perfringis naves Oceani.

9 Quemadmodum audiveramus, ita vidimus in civitate Jehovæ exercituum, in civitate Dei nostri, Deus stabilit eam in seculum usque maxime.

10 Cogitamus ô Deus benignitatem tuam in medio templo tuo:

11 Sicut nomen tuum ô Deus, sic laudem tuam *esse* usque ad extremitates terræ: justitiæ plenam esse dexteram tuam.

12 Lætetur mons Tzijonis, exsultent filiæ Jehudæ propter judicia tua.

13 Circuite Tzijonem, & cingite eam, numerate turres ejus;

14 Apponite animum vestrum ad præmunitionem; attollite *oculos* ad palatia ejus, ut enarretis generationi posteræ.

15 Nam hic Deus Deus noster *est* in seculum, & sempiternum; hic nos deducturus est ad mortem usque.

PSAL. XLIX. *Divitum & sensualis hominis vanitas.*

MAgistro symphoniæ in posteris Korachi, psalmus.

2 Audite hæc omnes populi: auribus percipite omnes habitatores mundi.

3 Tum nati *plebejo* homine, tum nati *præstante* viro: simul dives & egens.

4 Os meum loquuturum est variam sapientiam, & meditatio animi mei multiplicem prudentiam.

5 Inclinans ad parabolam aurem meam, pandam in cithara ænigma meum.

6 Cur timerem temporibus mali *ut* iniquitas vestigiorum meorum circumdet me?

7 Eorum qui confidunt in opulentia sua, & in multitudine divitiarū suarum gloriantur;

8 Fratrem nullo modo redimere poterit quisquam, non dare Deo redemturam ejus:

9 (Est enim cara redemtio vitæ eorum; imo cessat in seculum)

10 Ut vivat adhuc in æternum, non experiatur corruptionem.

11 Nam videt, sapientes mori; pariter stultum & brutum perire, ac relinquere aliis opulentiam suam.

12 Animus *fuit* illis domos suas in seculum, habitacula sua in quamque generationem *statui*; *quum ea* vocarent de nominibus suis per terras.

13 Neque tamen homo *qui* in honore *est*, commoratus est, similis fit jumentis *quæ* intereunt.

14 Hæc *quum sit* via istorum, exspectatio *est* eis; & posteri eorum os eorum approbant maxime.

15 Tamquam pecudes, in sepulcro disposito mors depascet eos: donec dominentur *eis* recti illo mane, & formam eorum consumat infernus *receptam* ex habitaculo ejus.

16 Enimvero Deus redemturus est animam meam à sepulcro, quum recepturus me sit potentissimè.

17 Ne timeto, quum dives evaserit quispiam; quum aucta fuerit gloria domestica ejus.

18 Non enim in morte sua assumturus est illius quicquam, non descensura est post eum gloria ejus.

19 Quum animę suę in vita sua benedixerit, atque celebraverint te quod benefacias tibi:

20 Ut perveniæ usque ad ætatem majorum ejus, in æternum *tamen* non sunt fruiturr luce.

21 Homo *qui est* in pretio, neque est intelligens, similis fit jumentis *quæ* intereunt.

PSAL. L. *Psalmus didacticus; veram religionem à simulata discernens.*

PSalmus, Asapho. *Deus* fortis, Deus Jehova eloquitur & inclamat terram, ab ortu solis usque ad occasum ejus.

2 E Tzijone, perfectissimæ pulcritudinis *loco*, Deus illucescit.

3 (Veniat Deus noster, & ne surdum agat) ignis ante ipsum consumit; & circa ipsum procellosus valde.

4 Inclamat cœlos supernè, & terram *inclamat*, jus populo suo dicturus:

5 Congregate mihi quos benignitate prosequutus sum, qui icerunt fœdus mecum per sacrificium,

6 Quando indicarunt cœli justitiam ejus, Deum judicem esse summe:

7 Audi populc mi, *inquit*, & eloquar: Israel, & contestabor te: Deus Deus tuus sum:

8 Non propter sacrificia tua arguam te, ut holocausta tua sint coram me jugiter.

9 Non accipiam è domo tua juvencum, è caulis tuis hircos:

10 Quum mea sit omnis bestia silvestris, jumenta in montibus mille,

11 Agnoscam omnes volucres montium, denique animalia agrestia sint penes me.

12 Si esurirem, non dicerem tibi: nam mea *est* terra habitabilis, & plenitudo ejus.

13 An vescor carne robustorum *juvencorum*, aut sanguinem hircorum bibo?

14 Sacrifica Deo laudem, & redde excelso vota tua:

15 Atque invoca me tempore angustiæ; eripiam te ut honore afficias me.

16 Improbo autem dicit Deus: Quid tua ut enarres decreta mea, & assumas fœdus meum in ore tuo:

17 Cum tu oderis disciplinam: & projeceris verba mea post te?

18 Simulac vides furem, acquiescis ei, & cum adulteris *est* portio tua:

19 Os tuum adhibes ad malum, & lingua tua concinnas dolum:

20 Sedens fratri tuo obloqueris, in filium matris tuæ edis infamiam.

21 Hæc te faciente quia agebam surdum, cogitas me prorsus esse similem tui: arguo te, & differo in oculis tuis.

22 Animadvertite iam hoc oblivioſi Dei, ne rapiam, nec sit qui eripiat.

23 Qui sacrificat laudem, honore afficit me: & qui

& qui componit viam, faciam ut is fruatur ſalute Dei.

PSAL. LI. *Pſalmus quartus pœnitentialis.*

MAgiſtro ſymphoniæ, pſalmus Davidis:
2 Quum veniſſet ad eum Nathan prophęta, poſtquam congreſſus fuiſſet cum Bath Schebaha.

3 Gratiam fac mihi, ô Deus, ſecundum benignitatem tuam: ſecundum amplitudinem miſerationum tuarum, dele defectiones meas.
4 Multum ablue me ab iniquitate mea, à peccato meo munda me:
5 Nam defectiones meas ego agnoſco, & peccatum meum obſervatur mihi jugiter.
6 Tibi, tibi ſoli peccaveram, & quod malum *videtur* in oculis tuis feceram: *agnoſco*, ut juſtificeris in ſermonibus tuis, purus ſis quando tu judicas.
7 En, in iniquitate formatus ſum, & in peccato fovit me mater mea.
8 En, veritate delectaris in prædordiis; & in occulto ſapientiam notam feceras mihi.
9 Expiato me hyſſopo, ut mundus ſim; abluito me, ut præ nive albeſcam.
10 Facito ut audiam gaudium & lætitiam, exſultent oſſa *quæ* contriveris.
11 Abſconde iratam faciem tuam à peccatis meis; & omnes iniquitates meas dele.
12 Animum mundum crea mihi Deus, & ſpiritum firmum renova intra me.
13 Ne abjicias me à facie tua, & ſpiritum ſanctum tuum ne recipias à me.
14 Redde mihi gaudium ſalutis tuę, & ſpiritu ingenuitatis ſuſtentato me.
15 Docebo defectores vias tuas, ut peccatores ad te convertantur.
16 Libera me à ſanguine, ô Deus, Deus ſalutis meæ: cantet lingua mea juſtitiam tuam.
17 Domine labia mea aperias, & os meum annunciabit laudem tuam.
18 Nam non delectaris ſacrificio; ut dem: holocauſtum non vis.
19 Sacrificia Dei *ſunt* ſpiritus fractus: animum fractum & contritum, ô Deus, non ſpernis.
20 Benefac pro bona voluntate tua Tzijoni, ædifica muros Jeruſchalaimorum.
21 Tunc delectaberis ſacrificiis juſtitiæ; holocauſto, & prorſus conſumendo: tunc *pii* offerent juvencos ſuper altare tuum.

PSAL. LII. *Speculum vitæ aulicæ & ſuperbæ.*

MAgiſtro ſymphoniæ, *ode* didaſcalica Davidis:
2 Quum veniens Doëg Adomæus nunciaſſet Schauli, & dixiſſet ei, adivit David domum Achimeleci.
3 Quid te jactas in malo, ô potens? benignitas *Dei* fortis omni die *perdurat*.
4 Ærumnas excogitatas depromis lingua tua; ſimilis *eſt* novaculę acutę, ô artifex doli.
5 Diligis malum potius quam bonum, mendacium quam loqui juſtitiam, *diligis* vehementiſſimè.
6 Dilexiſti omnia verba pernicioſa, linguam doloſam.
7 Etiam *Deus* fortis demoliturus eſt te in æternum, abripiet te, & avellet te à tentorio, eradicabitque te è terra viventium vehementiſſimè.
8 Quod videntes juſti, reverebuntur, & de iſto ridebunt, *dicentes*:
9 Ecce virum illum, qui non poſuerat Deum robur ſuum; ſed confidebat amplitudini divitiarum ſuarum, roborabat ſe in ſubſtantia ſua.
10 Ego vero ut oliva virens in domo Dei, confido benignitati Dei in ſeculum & ſempiternum.
11 Celebrato te in ſeculum quod feceris *iſta*: & exſpectabo nomen tuum, quia bonus *es*, coram eis quos benignitate proſequeris.

PSAL. LIII. *Speculum Epicuriſmi.*

MAgiſtro ſymphoniæ ad pneumaticum inſtrumentum, *ode* didaſcalica Davidis.
2 Dicit ſtultus cum animo ſuo, non *eſt* Deus: corrumpunt, & abominandam perpetrant iniquitatem: non *eſt* qui faciat bonum.
3 Deus è cœli, proſpectat ſuper filios hominum, ut videat an ſit ullus qui intelligat, qui requirat Deum.
4 Quicunque eſt, retroceſſit, ſimul putidi facti ſunt: non *eſt* qui faciat bonum, non *eſt* vel unus.
5 An non ſibi ſunt conſcii qui dant operam iniquitati, quod exedentes populum meum edunt panem; Deum non invocant?
6 Ibi expaveſcunt pavore, *ubi* non *eſt* pavor: quia Deus diſſipat oſſa *cujuſque* caſtra habentis contra te: pudefacis, quia Deus ſpernit eos.
7 O ſi quis det è Tzijone omnimodam ſalutem Jiſraelis: reducente Jehova reducem turbam populi ſui, exſultabit Jahakob, lætabitur Jiſrael.

PSAL. LIV. *Pius afflictus expetito opem Dei.*

MAgiſtro ſymphoniæ fidium, *ode* didaſcalica Davidis.
2 Quum venientes Ziphæi dixiſſent Schauli, an non David latitat apud nos?
3 Deus propter nomen tuum ſerva me, & fortitudine tua cauſam meam age.
4 Deus audi orationem meam, aurem adverte ad ſermones oris mei.
5 Nam exteri inſurgunt in me, & violenti quærunt vitam meam: non proponunt Deum ſibi maxime.
6 Ecce Deus adjuvat me: Dominus *eſt* inter eos qui ſuſtentant vitam meam.
7 Redde iſtud malum obſervatoribus meis, per veritatem tuam ſuccide eos.
8 Liberaliter ſacrificando tibi; celebrabo nomen tuum Jehova, quia bonum eſt,
9 Quia ab omni anguſtia liberat me, & inimicos meos aſpicit oculus meus.

PSAL. LV. *Contra domeſticos inimicos precatur & ſe fortificat in Deo.*

MAgiſtro ſymphoniæ fidium, *ode* didaſcalica Davidis.

2 Auri-

2 Auribus percipe, ô Deus: orationem meam, & ne abſcondas te à deprecatione mea:
3 Attende ad me, & exaudi me; plango in meditatione mea & perſtrepo:
4 Propter vocem inimici, propter angorem improbi: quia avertunt in me iniquitatem, & irati inteſtino odio proſequuntur me.
5 Animus meus dolet in me, & terrores mortis accidunt mihi:
6 Timor & tremor invadit me, & obtegit me horror:
7 Adeo ut dicam, *ô ſi* quis daret mihi alam velut columbæ; evolatem ubi habitare poſſem.
8 Ecce, quam longiſſime evagarer, commoratus in deſerto, vehementiſſime.
9 Maturarem effugium mihi; à vento rapidiſſimo, à turbine.
10 Perde, Domine, divide linguam eorum; nam video violentiam & contentionem in civitate:
11 Interdiu & noctu circumdant eam *verſantes* in muris ejus; iniquitaſque & perverſitas in medio ejus *ſunt*:
12 Ærumnæ *ſunt* in medio ejus, & non recedunt à platea ejus frans & dolus.
13 Non enim inimicus probro afficit me, quod ferrem; non oſor meus adverſum me ſe attollit, à quo me abſconderem:
14 Sed tu mortalis par mihi, dux meus & familiaris meus,
15 Qui pariter dulce inibamus conſilium, in domum Dei ibamus cum frequentia.
16 Aget exactorem mors invadens eos, deſcendent *in* ſepulcrum vivi: nam mala *ſunt* in commoratione ipſorum, in medio ipſorum.
17 Ego Deum inclamabo, & Jehova ſervabit me.
18 Veſpere & mane atque meridie meditabor & perſtrepam, donec audiverit vocem meam:
19 Redemit vitam meam ne belligerent in me, *collocans* in pace: quando *multis copiis belligerabant*, fuerunt penes me.
20 Audiet Deus fortis, & corteſtabitur iſtos, ut permanet in æternum, vehementiſſime; quibus non *ſunt* mutationes, neque timent Deum:
21 *Quorum quiſque* extendit manus ſuas in colentes pacem ſecum, profanat fœdus ſuum:
22 Cujus blanda ſunt butyrina verba, dum bellum *infidet* animo ejus: cujus molliora *quidem* verba oleo, ſed ſtricti gladii ſunt.
23 Rejice in Jehovam *quicquid* dat tibi, & ipſe ſuſtentabit te: non permittet unquam juſto ut dimoveatur.
24 Tu itaque Deus, detrudes iſtos in puteum corruptionis: homines ſanguinarii & doloſi non perducent ad dimidium dies ſuos: ego vero confidam tibi.

PSAL. LVI. *Lacrymas piorum reſervari & clamorem exaudiri.*

MAgiſtro ſymphoniæ, de *anima* vim patiente à manipulo longinquorum, inſignis *ode* Davidis: quum prehenderent eum Philiſthæi Gathi.

2 Gratiam fac mihi, Deus, nam anhelus perſequitur me mortalis; toto die oppugnator opprimit me.
3 *Nam* anhelant obſervatores mei toto die, quia multi *ſunt*: *è* ſublimi propugnatores *adſunto* mihi.
4 *Qua* die timebo, ego in te confidam.
5 In Deo laudabo verbum ejus; in Deo confidam, non timebo: quid faciat caro mihi?
6 Toto die rebus meis dolorem afferunt, contra me omnes cogitationes eorum ad malum *ſpectant*.
7 Conveniunt, delitescunt ipſi: veſtigia mea obſervant; ut qui expetunt vitam meam.
8 Pro iniquitate parito eis, in ira populos dejice Deus.
9 Tu vagationes meas in numerato habes: pone *quamque* lacrymam meam in utre tuo: an non *eſſent* in numerato tibi?
10 Tunc revertentur inimici mei retrorſum, qua die clamabo; hoc ſcio, Deum *aſſe-re mihi*.
11 In Deo laudabo verbum, in Jehova laudabo verbum.
12 In Deo confido, non timebo: quid faciat homo mihi?
13 Mecum *erunt* ô Deus vota tua; perſolvam gratiarum actiones tibi.
14 Nam eripis animam meam à morte, annon pedes meos à lapſu *eriperes*? ut indefinenter ambulem coràm Deo in luce hujus vitæ.

PSAL. LVII. *Inter Leones ad Deum clamatur.*

MAgiſtro ſymphoniæ, ne perdas; Davidis ode inſignis: quum fugeret metu Schaulis in ſpeluncam.
2 Gratiam fac mihi Deus, gratiam fac mihi, nam ad te ſe recepit anima mea; & ad umbram alarum tuarum me recepturus ſum donec tranſiverint ærumnæ.
3 Invocabo Deum excelſum, *Deum* fortem perficientem erga me.
4 Mittet è cœlis ut ſervet me, afficiens eum probro, qui me anhelus perſequitur vehementiſſime: Mittet Deus benignitatem ſuam, & veritatem ſuam.
5 Ego inter immanes leones *ſum*, jaceo *inter* incendiarios; *inter* homines, quorum dentes haſtæ & ſagittæ *ſunt*, & quorum lingua *eſt* gladius acutus.
6 Exaltare ſupra cœlos, ô Deus, ſuper totam terram gloria tua.
7 Rete aptaverant greſſibus meis, curvaverat animam meam; *quam* foderant ante me foſſam, cadunt in eam vehementiſſime.
8 Erecto animo meo, ô Deus, erecto animo meo, canam & pſallam, *dicens*:
9 Evigila gloria mea: evigila nablium & cithara; expergefaciam *inde ab* aurora:
10 Celebrabo te in populis Domine, pſallam te in nationibus:
11 Magnam *eſſe* uſque ad cœlos benignitatem tuam, & ad ſuperiores uſque nubes veritatem tuam.
12 Exaltare ſupra cœlos, ô Deus; ſuper totam terram gloria tua.

PSAL.

PSAL. LVIII. *Malitiam aspidis esse in homine, ad cujus interitum gaudebunt pii.*

MAgistro symphoniæ, ne perdas; Davidis *ode* insignis.

2 An re vera, ô manipule; justitiam loquimini? quæ *recta sunt* judicatis filii hominis?

3 Quin etiam ex animo iniquitates operamini; in hac terra violentiam manuum vestrarum appenditis.

4 Abalienant se improbi inde à vulva, aberrant inde ab utero loquentes mendacium.

5 Venenum *est* illis simile veneno serpentis, sicuti aspidis surdæ obturantis aurem suam,

6 Quæ non auscultat voci mussitantium; utentis incantationibus peritissimi.

7 O Deus, destrue dentes eorum inore ipsorum; molares juvenum leonum demolire Jehova.

8 Liquefiant sicut aqua, indesinenter abeant: intentantes sagittas suas, tamquam in spicas abeant *sagittæ*.

9 Sicut limax liquescens abeat *quisque*, ut abortus mulieris, *ut qui* non viderunt solem.

10 Quum nondum sentiantur spinæ vestræ, *spina* cinosbati, tam redivivam, quam aduftam procellet quamque.

11 Lætabitur justus, quum viderit ultionem, pedes suos lavabit in sanguine improbi.

12 Dicetque homo, utique *est* fructus justo; utique est Deus, *est* judex in terra.

PSAL. LIX. *David in propria domo obsessus prece & confidentia eluctatur.*

MAgistro symphoniæ, ne perdas; Davidis ode insignis: quum misisset Schaul qui observarunt domum illius, ut morte afficerent illum.

2 Libera me ab inimicis meis, Deus mi, supra erigentes se contra me extolle me.

3 Libera me ab iis qui operam dant iniquitati, & ab hominibus sanguinariis serva me.

4 Nam ecce, insidiantur vitæ meæ, conveniunt contra me robusti, nulla defectione mea, nulloque peccato meo, Jehova.

5 Nulla iniquitate *mea* concurrunt & comparant se: evigila *venturus* obviam mihi, & respice.

6 Tu ergo Jehova, Deus exercituum, Deus Israelis, expergiscere ad visitandum omnes gentes istas: ne gratiam facias ullis perfide agentibus iniquitatem summe.

7 Revertuntur vespere, ganniunt ut canis; & circumdant civitatem.

8 Ecce, eructant ore suo, gladios *adhibent* ad labia sua; nam quis audit? *inquiunt*.

9 At tu Jehova ridebis eos, subsannabis omnes istas gentes.

10 Robur obtinente illo, te observabo; nam Deus *est* editus locus meus.

11 Deus benignitatis meæ præveniet me: Deus faciet ut aspiciam observatores meos:

12 Ne occidas eos, ut non obliviscantur populares mei; exagita eos virtute tua, & dejice eos, clypeus noster Domine.

13 Peccatum oris sui, verbum labiorum suorum, quando fuerint deprehensi in superbia sua; tum præ exsecratione, tum præ macie enarrent.

14 Consume æstu, consume, donec non sint *amplius*; ut sciant Deum summè deminari in Jahakobo, usque ad fines terræ.

15 Quum revertuntur vespere, ganniant ut canis, & circumdent civitatem.

16 Seipsos exagitent ad comedendum, quum non fuerint saturati, tum cogantur pernoctare.

17 Ego vero canam robur tuum, & cantabo in matutinum quodque benignitatem tuam; te fuisse locum editum mihi & perfugium *quo die fuit* angustia mihi.

18 O robur meum, tibi psallam; Deum esse locum editum meum, Deum benignitatis meæ.

PSAL. LX. *Psalmus eucharisticus post victoriam.*

MAgistro symphoniæ, in hexachordis testimonii, *ode* insignis Davidis, ad docendum:

2 Quum certaret contra Syros Mesopotamienses, & contra Syros Tzobæ; & reversus Joab percussisset Edomæos in valle Salis duodecies mille.

3 O Deus, rejeceras nos, disruperas nos, iratus fueras, restitue *te* nobis.

4 Commoveras terram, diffregeras eam; cura fragmenta ejus, nam vacillat.

5 Fecerat ut sentiret populus tuus *rem* duram, dederas bibendum nobis *tanquam* vinum horrorem.

6 Dedisti timentibus te vexillum, quo utantur: propter veritatem potentissime:

7 Ut liberentur dilecti tui, serva dextera tua, & exaudi me.

8 Deus loquutus est per sanctitatem suam, exsultabo: in partem obtinco Schecemum, & convallem Succotharum metior:

9 Meus Gilhad, & meus Menasche; Ephrajimque, robur capitis mei; Jehuda legislator meus,

10 Moab pollubrum meum; supra Edomæum projiciam calceum meum: contra me, Palæstina, clangentem age.

11 Quis deduceret me *in* civitatem munitam? quis duceret me Edomæam usque?

12 An non tu, Deus, rejecras nos, ut non procederes, Deus, inter exercitus nostros?

13 Cedò nobis auxilium *tuum* ab hoste: alioqui vanitas *est* auxiliatio humana.

14 In Deo faciamus strenuè, & ipse conculcabit hostes nostros.

PSAL. LXI. *Expertus Dei auxilium confidentius erat, & acquiescit in sua fide.*

MAgistro symphoniæ fidium, *ode* Davidis.

2 Audi, Deus, clamorem meum; attende orationi meæ:

3 Ab extremitate terræ te inclamo, quum obruitur animus meus: in rupem *qua* sit editior me deducito me:

4 Nam fuisti receptus mihi, turris robusta adversus inimicum.

5 Com-

5 Commorabor in tentorio tuo *per* ſecula, recipiam me in occultum alarum tuarum maxime.

6 Cum tu, Deus, auſcultaveris votis meis, dederis hæreditatem *ſuam* reverentibus nomen tuum :

7 Dies diebus regis ſuperaddito, anni ejus *ſint* ut multarum generationum.

8 Maneat in ſeculum coram Deo; benignitatem & fidem præpara *quæ* cuſtodiant eum.

9 Sic pſallam nomini tuo in perpetuum, rependendo vota mea quotidie.

PSAL. LXII. *In Deo ſolo quieſcendum eſſe.*

MAgiſtro ſymphoniæ in Jeduthune, pſalmum Davidis.

2 Tantummodo in Deo conquieſcit anima mea : ab eo ſalus mea *eſt*.

3 Tantummodo ipſe rupes mea *eſt* & ſalus mea ; locus editus meus, non dimovebor *motione* magna.

4 Quouſque machinabimini ærumnas in virum ? occidemini vos omnes, *teſtis* ſimiles muro pando, maceriæ impulſæ.

5 Tantummodo de excellentia ejus conſilia ineunt depellendi *eum*, delectantur mendacio : ore ſuo benedicunt, intra ſe vero maledicunt vehementiſſimè.

6 Tantummodo in Deo conquieſce anima mea ; nam ab eo *eſt* exſpectatio mea.

7 Tantummodo ipſe rupes mea *eſt* & ſalus mea : locus meus editus, non dimovebor.

8 In Deo *eſt* ſalus mea & gloria mea ; rupes robuſta mea ; receptus meus *eſt* in Deo.

9 Confidite ei omne tempore, ô populi, effundite coram eo animum veſtrum : Deus receptui nobis *eſt* maxime.

10 Tantummodo vanitas *ſunt* nati plebejo homine, mendacium *ſunt* nati præſtante viro : lancibus illi ſimul impoſiti, aſcenſuri *eſſent* ſupra vanitatem.

11 Ne confidatis oppreſſioni, & rapina ne evaneſcatis ; opulentia ſi abundet, ne apponatis animum.

12 Semel loquutus eſt Deus, bis idem audivi, robur eſſe Dei,

13 Et tuam *eſſe* Domine benignitatem, te repenſurum cuique ſecundum opus ſuum.

PSAL. LXIII. *Sitiens & areſcens anima petit ſalutari.*

PSalmus Davidis, quum eſſet in deſerto Jehudæ.

2 O Deus, *Deus* fortis meus es, tempeſtivè requiro te ; ſitiens eſt tui anima mea, areſcit ad te *ſpectans* caro mea, in terra ficca & feſſa ſine aquis :

3 Ad videndum robur tuum & gloriam tuam, ſicut in loco ſancto videbam te :

4 (Nam benignitas tua melior eſt vita) *ut* labia mea laudent te.

5 Sic benedicam tibi in vita mea, in nomine tuo attollam manus meas :

6 Quaſi adipe & pinguedine ſaturabitur anima mea, & labiis canoris laudabit *te* os meum.

7 Quum recordor tui ſuper ſtrata mea, in vigiliis meditor de te :

8 Te fuiſſe ſummo auxilio mihi, ita ut in umbra alarum tuarum canerem :

9 *Quum* adhæreſcens anima mea ſequitur te, ſuſtentat me dextera tua.

10 Quamobrem iſti *qui* vaſtationem quærunt animæ meæ, pervenient ad imas partes terræ.

11 Facient ut diffluat eorum quiſque per gladium, portio vulpium futuri ſunt.

12 Rex vero ipſe lætabitur in Deo, gloriabitur quiſquis jurat per eum, quum obturabitur os loquentium mendacium.

PSAL. LXIV. *Indoles & plaga hoſtium à quibus liberari petit.*

MAgiſtro Symphoniæ, pſalmus Davidis.

2 Audi, ô Deus, vocem meam dum meditor ; à pavore inimici cuſtodi vitam meam :

3 Abſconde me ab arcano *conſilio* maleficorum, à tumultuatione operam dantium iniquitati :

4 Qui exacuunt ſicut gladium linguam ſuam ; intentant *ut* ſagittam ſuam, verbum amarulentum,

5 Jaculis petendo ex latebris integrum, repente jaculis petunt eum, neque timent :

6 Confirmant ſibi rem malam : narrant de abſcondendis laqueis ; dicunt, Quis videret illos ?

7 Perſcrutantur iniquitates ; conficimur iis quæ callidiſſime ſunt perſcrutati : adeo intimum viri & cor profundum *eſt*.

8 Sed ubi jaculis petierit eos Deus, *à* ſagitta repentina fuerint plagæ eorum,

9 Fecerintque ut ipſa lingua ſua in ſeipſos impingant : vagi ſe infugam dabunt quiſquis viderit eos.

10 Quicunque autem homines reverentur, nunciabunt opus Dei, & factum ejus intelligendum proponent :

11 Lætabitur juſtus in Jehova, & recipiet ſe ad eum, denique gloriabuntur omnes recti animo.

PSAL. LXV. *Pſalmus ἐκκλησιαστικὸς circa diverſa providentiæ divinæ opera.*

MAgiſtro ſymphoniæ Pſalmus, Davidis canticum.

2 Tibi *debetur* certa laus ô Deus, *qui es* in Tzijone ; & tibi rependendum eſt votum.

3 O qui exaudis orationem, ad te uſque omnis caro ventura eſt.

4 Res iniquæ prævaluerant mihi, defectiones noſtras tu expias.

5 Beatus *quem* eligis, & admoves, inhabiturum atria tua : ſaturamur bono domus tuæ, rebus ſanctis templi tui.

6 Res reverendas in juſtitia proloqueris nobis, ô Deus ſalutis noſtræ, fiducia omnium extremitatum terræ & maris longinquarum.

7 Stabiliens montes virtute ſua, accinctus potentia.

8 Compeſcens ſtrepitum marium, ſtrepitum fluctuum eorum, & fremitum nationum.

9 Qui

9 Qui facis ut canant exortus matutinos & vespertinos, incolæ extremitatum reverentes à signis tuis.

10 Visitas hanc terram & appetis eam: plurimum ditas eam: rivo Dei pleno aquæ; paras frumentum illorum, quum ita præparaveris eam.

11 Porcas ejus irrigando, deprimendo liras ejus; imbribus dissolvis eam, germini ejus benedicis.

12 Coronas annum bonitatis tuæ, & orbitæ tuæ stillant pinguedinem:

13 Stillant *in* caulas deserti, & exsultatione colles accinguntur.

14 Vestiuntur pascua gregibus, & convalles obteguntur tritico, clangentes agunt, *atque* etiam canunt.

PSAL. LXVI. *Psalmus ἀναστασιμὸς circa opera redemptionis.*

MAgistro symphoniæ, canticum & psalmus. Clangite Deo, omnes *incolæ* terræ:

2 Psallite gloriam nominis ejus, apponite gloriam laudi ejus:

3 Dicite Deo, quam reverendus *es* factis tuis: propter amplitudinem roboris tui mendaciter se dedunt tibi inimici tui.

4 Omnes *incolæ* terræ incurvent se tibi, & psallant tibi; psallant nomini tuo, *ut quum* maxime.

5 Venite & videte opera Dei; reverendus *est* actione erga filios hominis.

6 Convertit mare in aridam: per flumen transiverunt pedes, illic lætati sumus in eo.

7 Dominatur potentia sua in seculum: oculi ejus gentes speculantur: qui rebelles sunt ne efferantur apud se ipsos admodum.

8 Benedicite populi Deo nostro; & facite ut resonet vox laudis ejus:

9 Qui restituit animam nostram in vitam, neque permittit dimoveri pedes nostros.

10 Postquam probasti nos Deus, conflasti nos ut conflatur argentum:

11 Induxisti nos in rete ipsum, imposuisti singulam *afinariam* lumbis nostris:

12 Fecisti ut insideret mortalis in caput nostrum, ingressi sumus per ignem & per aquam; tandem eduxisti nos ad hanc saturitatem.

13 Ingrediens domum tuam cum holocaustis, rependam tibi vota mea.

14 Quæ *nuncupaverint* aperta labia mea, & eloquutum fuerit os meum in angustia mea.

15 Holocausta pinguium arietum offeram tibi cum suffitu: parabo boves cum hircis potentissime.

16 Agite, audite, quicunque timetis Deum; ut enarrem quæ fecit animæ meæ.

17 Eum ore meo inclamavi, & *fui* elatus pro *sermonibus* linguæ meæ:

18 Ad iniquitatem si spectassem animo meo, non exaudivisset Dominus.

19 At certè exaudivit Deus, attendit ad vocem orationis meæ.

20 Benedictus *est* Deus, qui non avertit orationem meam *à se*, & benignitatem suam à me.

PSAL. LXVII. *Vaticinium de vocatione gentium.*

MAgistro symphoniæ fidium, psalmus & canticum.

2 Deus gratiam faciat nobis, & benedicat nobis; illustret faciem suam erga nos maxime:

3 Ut agnoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutem tuam.

4 Celebrent te populi Deus, celebrent te populi omnes.

5 Lætentur & cantent nationes; quum judicabis populos recte, & nationes ipsas in terra deduces potentissime.

6 Celebrent te populi Deus; celebrent te populi omnes.

7 Terra dante proventum suum; benedicat nobis Deus, Deus noster.

8 Benedicat nobis Deus, & revereantur eum omnes fines terræ.

PSAL. LXVIII. *Canticum triumphale super victoriam & regnum Christi.*

MAgistro symphoniæ, Davidis Psalmus & canticum.

2 Surgente Deo dispersguntur inimici ejus, & fugiunt infesti osores ejus à conspectu ejus.

3 Quasi impellas fumum, impellis *eos*; ut liquefit cera ab igne, pereunt improbi à conspectu Dei.

4 Justi vero lætantes exultant coram Deo, & gaudent in lætitia.

5 Cantate Deo, psallite nomini ejus; extollite cum qui insidet arcæ nitatibus de nomine ejus Jah, ac exultate coram eo.

6 Pater pupillorum & defensor viduarum *est*, Deus in habitaculo sanctitatis suæ.

7 Deus collocat solitarios in familia, educit vinctos compedibus: at rebelles inhabitant locum aridissimum.

8 O Deus quum procederes coram populo tuo; quum gradereris per solitudinem excellentissime:

9 Terra movebatur, etiam cœli destillabant à præsentia Dei: ipse Sinai, à præsentia Dei, Dei Jisraelis.

10 Pluviam liberalissimam stillabas, Deus: possessionem tuam, eamque defessam tu instaurabas.

11 Tui catervatim habitabant in ea; te parante per bonitatem tuam pauperi illi afflicto, Deus.

12 Dominus dabat sermonem; ex quæ annunciabant, exercitu magno *dicebant*,

13 Reges exercituum fugiunt, fugiunt: & quæ commoratur domi, partitur spolia.

14 Etiamsi jacueritis inter duas strues lapideas, *eritis similes* alis columbæ, tectæ argento; cujus pennæ *sunt* ex fulvo auro effosso.

15 Quum expanderit omnipotens reges in hac *terra*, niveus eris in Tzalmone.

16 Monte maximo, monte Baschanis; monte frequente gibbis, monte Baschanis.

17 Quare dejiceretis vos, montes frequentes gibbis? hæc montana desiderat Deus ad sedem suam, etiam Jehova inhabitabit in æternum.

18 Currum Dei duæ *sunt* myriades, millia multiplicia: Dominus cum illis *est*, *Dominus* Sinai in sanctuario *habitans*.

19 Ascendens in sublime, captivam fecisti captivorum multitudinem, accipiens *dedisti* dona hominibus: etiam rebelles habitando *captivos feceris*, Jah Deus.

20 Benedictus Dominus, *qui* quotidie onerat nos *donis*; *Deus* ille fortis salus nostra excellentissime.

21 *Deus* ille fortis nobis *est Deus* fortis, ad salutem omnimodam: & Jehovi Domino *sunt* exitus contra ipsam mortem.

22 Tantummodo Deus frangit caput inimicorum suorum, verticem comatum indesinenter ambulantis in reatibus suis.

23 Dixerat Dominus, ex Baschane reduco, reduco ex profunditatibus maris.

24 Ut frangens *immergas* pedem tuum in sanguine; linguam canum tuorum, *sanguine fluente* ab inimicis, ab unoquoque eorum.

25 *Quum* viderent incessus tuos, ô Deus; incessus Dei fortis mei, regis mei, *qui est* in sanctuario:

26 Præcedebant cantores, post fidicines, inter puellas tympana pulsantes.

27 In congregationibus benedicite Deo, Domino, *qui estis* è scaturigine Jisraelis.

28 Illic *fit* Binjamin parvus & dominator eorum: principes Jehudæ & cœtus eorum: principes Zebulunis, principes Naphthali.

29 Præcepit Deus tuus robustum esse te, corrobora, ô Deus, quod operatus es in nobis.

30 E templo tuo propter Jeruschalaima, tibi afferent reges donarium.

31 Perde catervam arundiseram, cœtum robustorum juvencorum cum vitulis populorum, fingentem subjicere se cum fragminibus argenti; dissipat populos, *qui* bellis delectantur.

32 Veniant magnates ex Ægypto, Æthiopia celeriter transmittat manuum suarum *donum* ad Deum.

33 Regna terræ cantate Deo; psallite Domino vehementissime;

34 Insidenti cœlis cœlorum antiquorum; en edit voce sua vocem robustam.

35 Tribuite robur Deo, cujus excellentia *est* super Jisraelem, & cujus robur in superioribus nubibus.

36 Formidabilis es, ô Deus, è sanctuariis tuis: *Deus* fortis Jisraelis ipse dat robur & vires huic populo, benedictus *sit* Deus.

PSAL. LXIX. *Precatio oppressi contra oppressores, ejusque votum.*

MAgistro symphoniæ ad hexachorda, Davidis *ode*.

2 Serva me Deus, quia perveniunt aquæ usque ad animam:

3 Demergor in cœnum profundissimum, ubi non *est* consistendi locus: ingredior profunditates aquarum, & fluentum inundans abripit me:

4 Fatigor clamando, exsiccatur guttur meum, deficiunt oculi mei sperantis in Deum meum.

5 Plures sunt quam capilli capitis mei qui oderunt me immerito; potentiores sunt qui conantur me succidere, qui mihi sunt inimici injuria; tunc quod non rapui, rependere cogor.

6 O Deus, tu novisti stultitiam meam; & reatus mei non sunt celati tibi.

7 Ne erubescant de me exspectantes te, Domine Jehovi *Deus* exercituum, ne rubore suffundantur mea causa qui quærunt te, Deus Jisraelis.

8 Nam propter te sustineo opprobrium, operit ignominia faciem meam:

9 Extraneus effectus sum fratribus meis, & alienus filiis matris meæ:

10 Quia zelus domus tuæ exedit me, & opprobria probris afficientium te accidunt mihi.

11 Quum flens *affligo* jejunio animâ meam, tum hoc vertitur in summum probrum mihi.

12 Quum statuo vestimentum meum cilicium, tum sum illis in parabolam.

13 Confabulantur de me sedentes in porta, & *canunt* odas lyricas bibentes potum inebriantem.

14 *De* me itaque, oratio mea ad te *est hac*; Jehova, tempus *est* benevolentiæ: Deus, pro amplitudine benignitatis tuæ exaudi me pro fide salutari tua.

15 Eripe me è luto, & ne immergar; eripiar ab osoribus meis, & à profunditatibus aquarum:

16 Ne inundans abripiat me fluentum aquarum, neque absorbeat me profundum: & ne præcludat mihi puteus os suum.

17 Exaudi me Jehova, quia bona *est* benignitas tua: secundum amplitudinem miserationum tuarum respice ad me,

18 Et ne abscondas faciem tuam à servo tuo; quia *est* angustia mihi: festina, exaudi me,

19 Appropinqua ad animam meam, vindica eam, propter inimicos meos redime me.

20 Tu nosti opprobrium meum, pudoremque meum, & ignominiam meam: coram te *sunt* omnes hostes mei.

21 Opprobrium frangit animum meum, adeo ut afficiar ægritudine: quumque exspecto qui condoleat, nemo adest; aut consolatores, tamen non invenio:

22 Quin *potius* dant pro alimento meo amarorem; & in siti mea bibendum dant mihi acetum.

23 Sit mensa eorum ante eos pro laqueo; & pro retributionibus, pro tendicula *ipsis*.

24 Obtenebrentur oculi eorum, ut non videant: & fac ut lumbi eorum jugiter nutent.

25 Effunde super eos indignationem tuam, & æstus iræ tuæ assequatur eos.

26 Sint castella eorum desolata, in tentorii eorum ne sit habitator:

27 Quia quem tu percussisti persequuntur, & secundum dolorem confossorum tuorum narrationes contexunt.

28 Appone pœnam ad pœnam iniquitatis eorum, & ne veniant in justitiam tuam.

29 Deleantur de libro viventium, & cum justis ne conscribantur.

30 Ego

30 Ego vero pauper & dolens ; *quum* ſalus tua, Deus, in edito collocaverit me,

31 Laudabo nomen Dei cantico, & magnificabo eum gratiarum actione.

32 Quæ melior videbitur Jehovæ, bove, juvenco, cornuto, *aut* ungulam ſciſſam habente *quoquam*.

33 *Quod ubi* viderint manſueti, lætabuntur : & reviviſcet animus veſter, ô quærentes Deum :

34 Quod attendat ad egentes Jehova, & vinctos ſuos non ſpernat.

35 Laudabunt eum cœli & terra ; maria, & quicquid repit in eis :

36 Quia Deus ſervat Tzijonem, & inſtaurat civitates Jehudæ ; ut habitent ibi, & hæreditario jure poſſideant eam *terram* ;

37 Poſteri, inquam, ſervorum ejus poſſideant eam, & amantes nominis ejus habitent in ea.

PSAL. LXX. *Argumentum idem cum ſtat Pſal.* 40.

MAgiſtro ſymphoniæ, *ode* Davidis, ad recordandum.

2 Deus ad eripiendum me ; Jehova, ad auxilium meum feſtina.

3 Pudefiant & rubore perfundantur quærentes animam meam : agantur retrorſum & ignominia afficiantur qui delectantur malomeo.

4 Retrocedant pro mercede pudoris ſui, qui dicunt, euge, euge.

5 Gaudeant & lætentur in te omnes quærentes te : ac dicant jugiter, magnificetur Deus, amantes ſalutis tuæ.

6 Ego vero ſum pauper & egens, ô Deus, feſtina mea cauſa : auxilium meum & liberator meus es, Jehova, ne tardes.

PSAL. LXXI. *Perceptam gratiam profeſſus, ulteriorem petit, & gratitudinem vovet.*

AD te, Jehova, me recipio, ne erubeſcam unquam.

2 Juſtitia tua eripe me & libera me, inclina ad me aurem tuam, ac ſerva me.

3 Eſto mihi rupes quam inhabitem, quo veniam jugiter ; præceptum poſuiſti de ſervando me, quia petra mea & munitio mea es.

4 Deus mi, libera me è manu improbi, è manu iniqué & præfractè agentis.

5 Nam tu *es* exſpectatio mea, Domine Jehovi, fiducia mea à pueritia mea.

6 Tibi innitor inde ab utero, à viſceribus matris meæ tu abripuiſti me : in te *eſt* laus mea jugiter.

7 Tanquam oſtentum fui multis : adeo es mihi receptus robuſtus.

8 Impleatur os meum laude tua, toto die gloria tua.

9 Ne abjicias me tempore ſenectutis : quum deficit virtus mea, ne derelinquas me :

10 Quia loquuntur inimici mei de me, & obſervantes animam meam conſultant ſimul :

11 Dicendo, Deus dereliquit eum, perſequimini & prehendite eum : quia nemo *eſt* qui eripiat.

12 Deus, ne longe abeſto à me : Deus mi, ad auxilium meum feſtina.

13 Pudefiant, deficiant adverſantes animæ meæ : operiantur opprobrio & ignominia quærentes malum meum.

14 Ego vero jugiter in expectatione ſum, de tota laude tua ; & perrecturus ſum.

15 Os meum narraturum eſt juſtitiam tuam, quotidie ſalutem tuam : quamvis ignorem numeros *ejus* :

16 Aggrediar omnimodam fortitudinem Domine Jehovi : commemorabo juſtitiam tuam ſolius.

17 Deus, docuiſti me à pueritia mea, & huc uſque indicavi imirabilia tua.

18 Quare etiam tantiſper dum ſenex & canus ſum, Deus, ne derelinquas me, donec indicavero brachium tuum *huic* generationi, omni venturæ *generationi* fortitudinem tuam :

19 Nam juſtitia tua, Deus, in altum uſque *aſſurgit* : quia facis res magnas ; Deus quis *eſt* par tibi ?

20 Quia poſtquam feciſti ut experirer anguſtias magnas & malas ; rurſus vitæ reſtituis me, & ex abyſſis terræ rurſus facis ut aſcendã.

21 Auges magnitudinem meam, & divertens conſolaris me.

22 Etiam ego celebraturus ſum te inſtrumento nablii, fidemque tuam Deus mi : pſallam tibi cithara, ô ſancte Jiſraelis.

23 Cantabunt labia mea, quando pſallam tibi, & anima mea quam redemeris ;

24 Etiam lingua mea quotidie eruncabit juſtitiam tuam : quod erubuerint, quod pudore perfuſi fuerint quærentes malum meum.

PSAL. LXXII. *Schelomo typus Chriſti.*

PRo Schelomone. O Deus, judicia tua regi da, & juſtitiam tuam filio regis :

2 Judicet populum tuum juſtè, & pauperes tuos jure.

3 Proferant montes pacem populo, & colles propter juſtitiam.

4 Vindicabit pauperes populi, ſervabit filios egentis, conteret vero oppreſſorem.

5 Reverebuntur te quamdiu erit Sol ; & durante Luna in generationem æternam.

6 Ut quum deſcendit pluvia ſuper ſectam herbam ; quum imbres, irrigatio terræ :

7 Florebit temporibus ejus juſtus, & amplitudo pacis, donec non ſit Luna :

8 Et dominabitur à mari uno ad alterum, & à flumine quacua *ſunt* fines terræ.

9 Coram eo honorem exhibentes incurvabunt ſe barbari, & inimici ejus pulverem lingent.

10 Reges occani *accola* & inſulani munus reddent ; reges Schebæ & Sebæ donarium offerent :

11 Denique incurvabunt ſe *honorem exhibentes* ei omnes reges, omnes gentes ſervient ei.

12 Quoniam eripiet egentem vociferantem, & pauperem cui non fuerit adjutor :

13 Parcet attenuato & egenti, animaſque egentium ſervabit :

14 A dolo & à violentia vindicabit animam eorum : adeo pretioſus *eſt* ſanguis eorum in oculis ejus.

15 Ideo quamdiu vivet, dabit ei de auro

Schebæ ; & orabit pro eo jugiter, toto die benedicet ei.

16 *Ubi* fuerit pugillus tritici in terra, in vertice montium, commovebit ſe ut Libanus fructus ejus, & florebũt cives ut herba terræ.

17 Erit nomen ejus in ſeculum, durante Sole ſoboleſcet nomen ejus : & benedicentes ſibi in eo, omnes gentes beatum prædicabunt eum.

18 Benedictus *ſit* Jehova Deus ; Deus Iſraelis, qui facit mirabilia ſolus :

19 Et benedictum nomen gloriæ ejus in ſeculum : impleaturque gloria ejus tota terra, amen, iterum amen.

20 Finiuntur orationes Davidis filii Jiſchai.

PSALMORUM

LIBER TERTIUS.

PSAL. LXXIII. *Proſperitas impiorum perpenditur, & concluditur in Deo ſolo ſecuritatem invenire.*

PSalmus Aſaphi. Atqui bonus *eſt* Iſraeli Deus, puris animo.

2 Equidem *quod ad* me, pene declinaverant pedes mei ; nihil fere *aberat quin* effunderentur greſſus mei.

3 Quum inviderem inſanientibus, proſperitatem improborum aſpicerem.

4 Nam non *ſunt* nexus uſque ad mortem eorum, ſed pingue *eſt* robur eorum.

5 In labore mortalium non ſunt, & cum *reliquis* hominibus non afficiuntur plagis.

6 Idcirco cingit eos torques ſuperbiæ, operit *velut* ornamentum violentia eos.

7 Emicat præ pinguedine uterque oculus eorum, ſuperant cogitationes animi.

8 Tabifici ſunt, & loquuntur maligne oppreſſionem : & è ſublimi loquuntur.

9 Opponunt cœlis os ſuum, & lingua eorum pervadit terram.

10 Ideoque redit populus ejus huc, quum aquæ pleni *populi* exprimuntur ipſis,

11 Ut dicant, quomodo cognoſceret Deus ſortis ? aut eſſet notitia in excelſo ?

12 Ecce iſtos improbos, ut tranquilli *in* ſeculo augeant vires.

13 Utique inaniter purifico animum meum, & lavo in munditia manus meas :

14 Quum ſim plaga affectus quotidie, & caſtigatio mea *præſto ſit* matutinis ſingulis,

15 Si dixerim, narrabo talia ; ecce generationi filiorum tuorum perfidus fuero :

16 Si cogitem cognoſcere hoc, laborioſum *viſum* eſt in oculis meis :

17 Donec ingreſſus eſſem in ſanctuaria *Dei* ſortis, animadvertiſſem finem iſtorum.

18 Utique in lubricis ponis eos, dejicis eos in vaſtitates.

19 Quomodo abeunt in deſolationem quaſi momento : deſinunt, conſumuntur terroribus ?

20 Tanquam ſomnium, poſtquam evigilavit *quiſpiam* ? Domine, quum expergiſceris, imaginem eorum contemnis.

21 Quum exacerbatur animus meus, & *in* renibus meis me ipſum exacuebam.

22 Tum eram brutus, qui ignorarem : *velut* jumenta eram apud te.

23 Itaque ego jugiter *futurus ſum* tecum : prehendiſti manum dexteram meam.

24 Conſilio tuo deduc me, ut poſtmodum *in* gloriam recipias me.

25 Quis *eſſet* mihi in cœlis *præter te* ? & præter te nullo delector in terra.

26 Deficiente carne mea & animo meo ; rupes animi mei & portio mea Deus *eſt* in ſeculum.

27 Nam ecce longinqui à te pereunt, exſcindis, qui cunque adulterando *deficit* à te.

28 De me itaque, propinquum eſſe Deo mihi bonum *eſt* ; pono in Domino Jehovi receptum meum, ut enarrem omnia opera tua.

PSAL. LXXIV. *De deſolatione Eccleſiæ conqueritur zelotypiam Dei provocat.*

O Deo didaſcalica, Aſapho. Quare Deus rejicis in æternum ? fumare pergit ira tua in gregrem paſtus tui ?

2 Recordare cœtus tui, te acquiſiviſſe antea, vendicaſſe tribum poſſeſſionis tuæ ; montem Tzijonis hunc *eſſe* in quo habitabas.

3 Attolle pedes tuos ad vaſtitates æternas, *ad* omnia mala *quæ* facit inimicus in loco ſancto.

4 Rugientes hoſtes tui in medio ſynagogarum tuarum, poſuerunt inſignia ſua *pro* inſignibus.

5 Nobilis habitus eſt *eorum quiſque*, prone efferebat ſurſũ contra implexa ligna ſecures.

6 Etiam nunc ſculpturas ejus ſimul, vecte & tuditibus tundunt.

7 Immiſerunt ignem in ſanctuaria tua ; *dejicientes* in terram profanarunt tabernaculum nominis tui.

8 Dixerunt cum animo ſuo, vim inferamus eis pariter : incenderunt omnes ſynagogas *Dei* fortis *dejicientes* in terram :

9 Inſignia noſtra non videmus, non *eſt* amplius propheta, neque *eſt* apud nos qui ſciat uſque quo.

10 Quouſque ô Deus, probro afficiet hoſtis ? irritabit inimicus nomen tuum in æternum ?

11 Quare avertis manum tuam, & *quidem* dexteram tuam ? è medio ſinus tui cohibe.

12 Atqui Deus rex meus *eſt* jam olim, operans omnimodam ſalutem in medio terræ.

13 Tu diſrupiſti robore tuo mare, perfregiſti capita cetorum in aquis.

14 Tu conquaſſaſti capita balænæ, dediſti cibum ipſi populo per deſerta *proficiſcenti*.

15 Tu fidiſti fontem & torrentem ; tu arefacis fluvios validos.

16 Tuus *eſt* dies ; etiam tua nox : tu paraſti lumen *hujus* & Solem.

17 Tu ſtatuiſti omnes terminos terræ : ipſam æſtatem & hyemem tu formaſti.

18 Recordare *ſaltem* hujus, inimicum probro afficere, ô Jehova, & populum ſtultum *irritare* nomen tuum.

19 Ne tradas *iſti* catervæ vitam turturis tuæ, catervæ pauperum tuorum affli ctorum ne obliviſcatis in æternum.

20 Intuere in fœdus: nam repleta ſunt obſcuriſſima loca terræ, caulæ *ſunt* violentiæ.
21 Qui attritus eſt, ne redeat confuſus, pauper & egens laudent nomen tuum.
22 Surge ô Deus, age cauſſã tuam; recordare opprobrii tui *quo afficeris* à ſtulto quotidie.
23 Ne obliviſcaris vocis hoſtium tuorum; ſtrepitus inſurgentium in te, augeſcentis jugiter.

PSAL. LXXV. *A Deo eſſe quod unius cornu deprimatur & alterius exaltetur.*

MAgiſtro ſymphoniæ, ne perdas; pſalmus Aſapho, & canticum.
2 Celebramus te Deus, celebramus: nã propinquũ nomen tuum, enarrant mirabilia tua.
3 Quum excepero conventum, ego rectiſſimè judicabo.
4 Solutas terræ omniumque habitatorum ejus; ego aptabo columnas maxime:
5 Dicens inſanientibus, ne inſaniatis; & improbis, ne attollatis cornu:
6 Ne attolatis contra excelſum cornu veſtrum, *ne* loquamini collo duro;
7 Non enim ab exortu aut ab occaſu, neque à deſerto *eſt* exaltatio:
8 Sed Deus judex; hunc deprimit, & illum extollit.
9 Nam poculum in manu Jehovæ, & vinum turbidum eſt, plenum mixtione, ex quo fudit; veruntamen fæces ejus *quas* expreſſerint, bibent omnes improbi terræ.
10 Ego itaque annunciam in ſeculum, pſallam Deo Jahakobi:
11 Et omnia cornua improborum ſuccidam; exaltentur cornua juſti.

PSAL. LXXVI. *Deus Eccleſiæ patronus celebratur.*

MAgiſtro ſymphoniæ fidium; pſalmus Aſapho, & canticum.
2 Nobilis *eſt* in Jehuda Deus, in Jiſraele magnum nomen ejus:
3 Cujus tugurium *eſt* Schalemi, & habitaculum Tzijone.
4 Ibi confregit coruſcos arcus; ſcutum, gladiumque, & bellum vehementiſſime.
5 Illuſtris factus es, magnificus, ex montibus direptionis.
6 Dediderunt ſe in prædam robuſti animo, dormitaverunt ſomnum ſuum: adeo ut non invenerint ulli viri bellatores manus ſuas.
7 Præ increpatione tua, ô Deus Jahakobi: conſopitus eſt & currus & equus.
8 Tu, tu *inquam* formidabilis *es*: ecquis conſiſteret coram te, ex quo iraſceris?
9 E cœlis facis ut audiatur ſententia; terra timet, & quieta ſidit:
10 Quum ſurgit ad judicium Deus, ad ſervandum omnes manſuetos terræ maxime.
11 Nam æſtus hominum celebrat te, reſiduo æſtuum accingis *tuos*.
12 Vovete & *vota* reddite Jehovæ Deo veſtro: quicunque circumſtant illum, afferant munus illi formidabili.
13 *Qui* vindemiat ſpiritum anteceſſorum, formidabili regibus terræ.

PSAL. LXXVII. *Variis cogitationibus fluctuans, mirabilium Dei recordatione ſtabilitur.*

MAgiſtro ſymphoniæ, præfecto *poſteris* Jeduthunis; Aſaphi pſalmus.
2 Vox mea ad Deum *fertur*, quum exclamo: vox mea ad Deum, ut aurem advertat ad me.
3 Tempore angustiæ meæ Dominum requiro: manu mea noctu perfuſa, & non intermittente: renuente conſolationem admittere anima mea.
4 Recordor Dei, quum fluctuando perſtrepo: meditor, quum obruit ſe ſpiritus meus vehementiſſime.
5 *Quum* tenes vigiles oculos meos; concutior, ita ut non poſſim eloqui.
6 Reputo tempora inde ab antiquitate, annos *ſuperiorum* ſeculorum.
7 Recordor muſicæ pulſationis meæ nocte: cum animo meo meditor, & perſcrutatur ſpiritus meus, *dicens*:
8 An in ſecula repelleret Dominus? aut non pergeret bene velle amplius?
9 An deficeret in æternum benignitas ejus? deſineret ſermo in quamque generationem?
10 An oblitus eſſet gratiã facere *Deus* fortis? an occluderet ira miſerationes ſuas ſummæ?
11 Tandem dico; infirmare me iſtud, mutata dextera excelſi?
12 *Imo* recordabor actionum Jah: quin recordabor inde ab antiquitate quodque mirabilium tuorum:
13 Et meditabor de unoquoque opere tuo; de actionibus tuis confabulabor, *dicens*:
14 O Deus, in ſanctitate via tua *eſt*; quis *Deus* fortis magnus *eſt* ut Deus?
15 Tu, ô *Deus* fortis mirifice, oſtendiſti in populis robur tuum.
16 Vindicaſti brachio populum tuum: poſteros Jahakobi, etiam Joſephum maxime.
17 Videntes te aquæ, Deus, videntes te aquæ formidarunt: etiam commotæ ſunt abyſſi.
18 Exundarunt aquas nubes, ſonum ediderunt ſuperiores nubes: etiam pervaſerunt ſagittæ tuæ.
19 Sonante tonitru tuo in iſto orbe, illuſtrarunt fulgura orbem habitabilem: commota eſt & tremuit terra.
20 Per mare via tua, & ſemita tua per aquas amplas; ubi veſtigia tua non ſunt cognita.
21 Duxiſti ut gregem populum tuum, Moſchis & Aharonis opera.

PSAL. LXXVIII. *Myſteria antiquitatum.*

ODe didaſcalica, Aſaphi. Auribus percipe, populе mi, doctrinam meam; inclinate aurem veſtram ad ſermones oris mei.
2 Aperiam per parabolam os meum, eructabo occulta inde à priſco *tempore*:
3 Quæ audivimus ac novimus, ut majores noſtri narraverunt nobis.
4 Non celabimus filios eorum, generationem poſteram narraturos laudes Jehovæ, roburq; ejus, & mirabilia ejus opera quæ fecit.
5 Nam ſtatuit teſtimonium in Jahakobo, & legem poſuit in Jiſraele; quum præcepit

majoribus noſtris nota facere filiis ipſorum.
6 Ut ſciant generatio poſtera, filii naſcituri, ſurgenteſque, enarrent filiis ſuis ;
7 Et ponant in Deo ſpem ſuam, neque obliviſcantur actionum Dei fortis ; ſed præcepta ejus cuſtodiant :
8 Ac non ſint ut majores eorum, generatio contumax & rebellis ; generatio quæ non comparavit animum ſuum, & cujus ſpiritus non fuit conſtans erga *Deum* fortem.
9 *Ut* poſteri Ephrajimi armati jaculantes arcu, vertentes *terga* tempore prælii :
10 *Quia* non ſervaverunt fœdus Dei, & in lege ejus renuerant ambulare :
11 Obliti actionum ejus, & mirabilium ejus operum quæ oſtenderat ipſis.
12 Coram majoribus eorum fecerat miracula, in terra Ægypti, agro Tanitico.
13 Diſſiderat mare ut traduceret eos, ſtatuens aquas tamquam acervum :
14 Deduxeratque eos nube interdiu, & totam noctem lucente igne.
15 Fiderat rupes in diſerto, ut potum præberet in abyſſis plurimum,
16 Educens fluenta è petra, & demittens tamquam flumina aquas.
17 Perrexerunt tamen adhuc peccare in eum, exacerbando excelſũ in ipſa *terra* ſicca:
18 Et tentantes *Deum* fortem cum animo ſuo, petiverunt cibũ pro deſiderio animi ſui :
19 Ac obloquentes contra Deum dixerunt, an poſſet *Deus* fortis inſtruere menſam in hoc deſerto ?
20 En ita percuſſit rupem, ut fluxerint aquæ, & torrentes exundaverint : an etiam cibum poſſet dare ? an pararet carnem populo ſuo ?
21 Idcirco audiens Jehova, exanduerat : & ignis ſuccenſus erat in Jahakobum, ac etiam ira aſcerat in Jiſraelem.
22 Quia non crediderant in Deum, neque confiſi erant *in* ſalute ejus :
23 Quamvis præcepiſſet ſuperioribus nubibus ſuperne, & januas cœlorum aperuiſſet;
24 Depluenſque ſuper eos Mani ad comedendum, frumentum cœlorum daret illis :
25 Panem robuſtiſſimorum comederet quiſque, viaticum mitteret eis ad ſaturitatem.
26 Impellens Eurum in cœlis, & inducens robore ſuo Auſtrum.
27 Quum depluiſſet ſuper eos carnem tanquam pulverem, & ſicut arenam marinam volucres alatas,
28 Dejiciens intra caſtra ſua, circa tabernacula ſua :
29 Et comedentes ſaturati eſſent valde, & quod concupiverant illi attuliſſet illis :
30 Nondum alienati erant à concupiſcentia ſua, adhuc cibus eorum in ore eorum *erat*,
31 Quum ira Dei ardens in eos, interfeceret è pinguiſſimis eorum ; & juvenes Jiſraelis proſterneret.
32 Poſt totum hoc peccaverunt amplius, neque crediderunt propter mirabilia ejus opera.
33 Quamobrem conſumebat vanitate dies illorum, & annos illorum terrore.
34 Quum occidebat eos, ſi requirebant eum, & converſi mane quærebant *Deum* fortem,
35 Recordantes Deum fuiſſe rupem ſuam, & *Deum* fortem excelſum *fuiſſe* vindicem ſuum;
36 Quamvis conarentur eum decipere ore ſuo, & lingua ſua mentirentur ei,
37 Et animus ipſorum non eſſet comparatus erga eum, neque conſtantes eſſet in fœdere ejus :
38 Tamen ille miſericors expiabat iniquitatem, ita ut non perderet ; & plurimum avertebat iram ſuam, neque excitabat totum æſtum ſuum ;
39 Recordans carnem eos eſſe, ventum abeuntem qui non revertitur.
40 Quoties exacerbaverunt eum in deſerto ? dolore affecerunt eum in ſolitudine ?
41 Qui ſubinde tentarunt *Deum* fortem, & ſanctum Jiſraelis circumſcripſerunt,
42 Immemores manus ejus, diei quo redemerat ipſos ab hoſte :
43 Quo diſpoſuit in Ægypto ſigna ſua, & prodigia ſua in agro Tanitico :
44 Quum mutavit in ſanguinem rivos eorum, fluentaque eorum ne bibere poſſent :
45 Immiſit in eos colluviem animalium quæ conſumeret eos, ac ranas quæ perderent eos:
46 Et dedit brucho proventum eorum, ac laborem eorum locuſtæ :
47 Occidit grandine vites eorum, & ſycomoros eorum *igni* qui quacunque inſidebat conſumeret :
48 Dedidit etiam eidem grandini bruta eorum, & pecora eorum pruniis ignitis :
49 Immiſit in eos æſtum iræ ſuæ, excandeſcentiam, indignationemque, & angustiam, mittendo nuncios malorum :
50 Liberavit iter ad iram ſuam, non cohibuit à morte vitam illorum : & beſtias eorum peſti dedidit :
51 Et percuſſit omne primogenitum in Ægypto, principiũ virium in tentoriis Chami:
52 Et tranſtulit tamquam pecudes populum ſuum, direxitque eos tanquam gregem per deſertum :
53 Et educens eos ſecurè ita ut non metuerent, poſtquam inimicos eorum operuiſſet mare,
54 Adduxit eos in terminum ſanctitatis ſuæ, montem hunc *quem* acquiſivit dextera ejus,
55 Expellens à facie eorum gentes, facienſq; ut acciderent funiculo poſſeſſionis : & habitaverũt in tentoriis earum tribus Jiſraelis.
56 Attamen tentarunt & exacerbarunt Deum excelſum, & teſtimonia ejus non obſervarunt :
57 Sed averſi perfidè egerunt, ut majores eorum : converſi ſunt, ut arcus fallax.
58 Nam provocarunt eum per excelſa ſua, & per ſculptilia ſua ad zelotypiam concitarunt eum.
59 *Quod* audiens Deus excanduit, ſprevitque valdè Jiſraelem :
60 Adeo ut deſerens tabernaculum Schiluntis, tentorium *quod* collocaverat inter homines :
61 Traderet in captivitatem robur ſuum, & glo-

& gloriam ſuam in manum hoſtis :
62 Dederetque gladio populum ſuum; quia in poſſeſſionem ſuam excanduerat :
63 Juvenes ejus abſumeret ignis, & virgines ejus non laudarentur :
64 Sacerdotes ejus gladio conciderent, & viduæ ejus non flerent.
65 Deinde evigilavit Dominus, *qui viſus fuerat* tamquam dormiens; ſicut robuſtus, cantillans ex vino :
66 Et percuſſit hoſtes ſuos retro, opprobrium perpetuum indidit eis.
67 Tandem ſprevit tentorium Joſephi, & tribum Ephrajimi non elegit.
68 Eligens vero tribum Jehudæ, montem Tzijonis quem diligat;
69 Ædificavit ſimile excelſis *palatiis* ſanctuarium ſuum; utpote *in* terra quam ſtatuit in ſeculum.
70 Eligenſque Davidem ſervum ſuum, & aſſumens eum ex caulis gregis :
71 A tergo fœtarum duxit eum, ad paſcendum Jahakobum populum ſuum & Jiſraelem poſſeſſionem ſuam :
72 Qui pavit eos pro integritate animi ſui, & ſumma prudentia manuum ſuarum deduxit eos.

PSAL. LXXIX. *Aſaph pro Jeruſchalaimis intercedit, ut iram Deus inde in hoſtium capita divertat.*

PSalmus Aſapho. O Deus, ingreſſæ ſunt gentes in poſſeſſionem tuam; polluerunt templum ſanctitatis tuæ, diſpoſuerunt Jeruſchalaima in cumulos.
2 Dederunt cadaver ſervorum tuorum cibo volucribus cœlis; carnem eorum quos benignitate proſequeris, beſtiis terræ.
3 Effuderunt ſanguinem eorum velut aquam circa Jeruſchalaima, nec *erat* qui ſepeliret.
4 Sumus opprobrio vicinis noſtris, ſannæ & ludificationi circumſtantibus nos.
5 Quouſque Jehova? iraſceris in æternum? ardebit velut ignis zelus tuus?
6 Effunde æſtum tuum in eas gentes quæ non agnoſcunt te, & ſuper regna quæ nomen tuum non invocant.
7 Nam *conſumtor* conſumſit Jahakobum, & habitaculum ejus deſolavérunt.
8 Ne recorderis adverſus nos iniquitates præcedentium *temporum* : feſtinantes prævéniant nos miſerationes tuæ, nam attenuati ſumus valde.
9 Auxiliare nobis Deus ſalutis noſtræ propter honorem nominis tui : & eripe nos, expiationemque fac de peccatis noſtris propter nomen tuum.
10 Cur dicturæ eſſent iſtæ gentes, ubinam *eſt* Deus iſtorum? innoteſcat in iſtis gentibus ante oculos noſtros, ultione ſanguinis ſervorum tuorum effuſi.
11 Perveniat ante faciem tuam gemitus vincti; pro magnitudine brachii tui fac ut reliqui ſint qui jam traduntur morti
12 Redde ergo vicinis noſtris ſeptuplo in ſinum ipſorum : opprobrium ipſorum quo affecerunt te, Domine.
13 Et nos populus tuus & grex paſtus tui celebrabimus te in ſeculum, in quamque generationem enarrabimus laudem tuam.

PSAL. LXXX. *Vitem devaſtatam Deus cura eſſe.*

MAgiſtro ſymphoniæ, ad hexachorda; pſalmus teſtimonii Aſapho.
2 O paſtor Jiſraelis auribus percipe, ductor Joſephi tanquam gregis, inſidens Cerubinis illuceſce.
3 Coram Ephrajimo, Binjamineque, & Menaſche excita potentiam tuam; & veni ad plenam ſalutem *afferendam* nobis.
4 O Deus, reſtitue nos, & fac ut luceat facies tua : ita ſervabimur.
5 Jehova Deus exercituum, quouſque fumaturus es contra orationem populi tui ?
6 Cibas eos pane lacrymarum, & bibendum præbes eis de lacrymis triental.
7 Exponis nos contentioni vicinis noſtris, & inimici noſtri ſubſannant *nos*.
8 O Deus exercituum reſtitue nos, & fac ut luceat facies tua : ita ſervabimur.
9 Vitem ex Ægypto tranſtuleras; expuleras gentes ut plantares eam :
10 Expediveras ante eam, feceraſque ut ageret radices ſuas, & impleverat terram.
11 Operiebantur montes umbra ejus, & palmitum ejus cedri maximæ.
12 Emittebat ramos ſuos uſque ad mare, & ad flumen teneros ramos ſuos.
13 Quare perrupiſti macerias ejus, adeo ut carpant eam omnes viatores;
14 Suffodiat eam porcus ſylveſtris, & animal agreſte depaſcat eam ?
15 O Deus exercituum, revertere jam, intuere è cœlis & reſpice : ac viſita vitem hanc.
16 Et ſurculum quem plantaverat dextera tua; idq; propter filium *quem* fortificaſti tibi.
17 Incenſa igne, ſucciſa *eſt*, ab increpatione facie tuæ percunt.
18 Adſit manus tua viro dexteræ tuæ : filio hominis quem fortificaſti tibi :
19 Ac non retrocedemus à te : in vita conſerva nos, ut nomen tuum invocemus.
20 Jehova Deus exercituum, reſtitue nos, fac ut luceat facies tua : ita ſervabimur.

PSAL. LXXXI. *Canticum docens, quæ mala ingratitudo afferat, & quæ bona inhibeat.*

MAgiſtro ſymphoniæ ad Gitthæa *inſtrumenta ede*, Aſapho.
2 Cantate Deo robori noſtro, vociferamini Deo Jahakobi.
3 Sumite pſalmodica inſtrumenta, & apponite tympanum, citharam amœnam cum nablio.
4 Clangite in novilunio buccina, ſtativis quibuſque feriis, diebus feſtis noſtris.
5 Nam ſtatutum in Jiſraele eſt, ritus à Deo Jahakobi :
6 Qui teſtimonium in Joſepho impoſuit ipſum; quum proceſſiſſet contra terram Ægypti, *ubi* ſermonem ignotum audiebam.
7 Amovi, *inquit*, ab onere humerum ejus; manus ejus à lacuſculo *intrita* abierunt.
8 Quum in anguſtia illa exclamares, liberavi

ravi te: exaudivi te in latebris tonitru: probavi te, *usque* ad aquas Meribæ ſummæ.

9 Audi populo mi, & conteſtabor te; ô Iſrael, ſi auſcultaveris mihi,

10 *Si* non erit in te *Deus* fortis extraneus, neque incurvabis te *Deo* forti alienigenæ *honorem exhibens.*

11 Ego *ſum* Jehova Deus tuus, qui feci ut aſcenderes è terra Ægypti: dilata os tuum, & impleturus ſum illud.

12 Sed non auſcultavit populus meus voci meæ, & Iſrael non acquievit mihi.

13 Quapropter dimiſi eos *ambulaturos* ex ſententia animi ſui, *dicens*, abeant cum pravis conſiliis ſuis.

14 O ſi populus meus auſcultaſſet mihi, *ſi* Iſraelitæ in viis meis ambulaſſent:

15 Vel momento inimicos eorum fuiſſem depreſſurus quum in hoſtes eorum converſiſſem manum meam.

16 Oſores Jehovæ mendaciter ſe dediſſent ei; & futurum fuiſſet tempus iſtorum in ſeculum:

17 Denique cibaturum fuiſſet eum adipe tritici, etiâ ex rupe melle fuiſſem ſatiaturus te.

PSAL. LXXXII. *Magiſtratus officium.*

PSalmus Aſapho. Deus aſtat in cœtu *Dei* fortis, inter magiſtratus judicat.

2 Quouſque judicabitis inique, & perſonam improborum ſuſcipietis ſumme?

3 Judicate *ſecundum* tenuem & pupillum; affictum & pauperem juſtum pronunciate:

4 Liberate tenuem & egentem, è manu improborum eripite.

5 Ignorantibus & non animadvertentibus, *in* tenebris indefinenter ambulantibus illis; dimoventur omnia fundamenta terræ.

6 Ego dico, Dii *quidem* eſtis, & filii excelſi vos omnes:

7 *At* certe ut plebeius homo morituri eſtis, etiâ ſicut unus aliorũ principum caſuri eſtis.

8 Surge, ô Deus, judica terram: tu enim poſſeſſionem habes *judicierum* in omnibus gentibus.

PSAL. LXXXIII. *Aſaphus impiorum liga exitium precatur.*

CAnticum & pſalmus, Aſapho.

2 O Deus, ne agas ſilentium; ne ſurdum agas, neque quieſcas, ô *Deus* fortis.

3 Nam ecce inimici tui perſtrepunt, & oſores *tui* extollunt caput.

4 Contra populum tuum callide ineunt conſilium, & conſultant contra abditos tuos,

5 Dicentes, agite exſcindamus iſtos, ne ſint gens: ut non memoretur nomen Iſraelis amplius.

6 Nam conſilium inierunt animis paribus, contra te fœdus pepigerunt.

7 Tertoria Edomæorum & Iſchmahelitarum, Moabitæ & Hagareni,

8 Gebalitæ, Hammonitæque, & Hamalekitæ, Palæſtini cum habitatoribus Tyri:

9 Etiam Aſſyrius adjunxit ſe iſtis; ſunt brachium poſteris Loti maxime.

10 Fac iſtis ut Midianitis; ut Siſeræ, ut Jabini in torrente Kiſchonis;

11 *Qui* exciſi fuerunt ad Hendorum, fa-ſunt ſimus terræ.

12 Redige ipſos ingenuos iſtorum ut Horebum, & ut Zeebum, ut Zebachum, & Tzalmunahum, omnes Toparchas iſtorum:

13 Qui dicunt, hæreditario jure poſſideamus nobis habitacula Dei.

14 Deus mi, pone eos velut rotam; ut ſtipulam coram vento.

15 Ut ignis exurit ſiſvam, & ut flamma accendit montes,

16 Ita profequere eos procella tua, & turbine tuo conturba eos.

17 Reple faciem eorum ignominia; ut requiratur nomen tuum, ô Jehova.

18 Pudore perfundantur, & conturbentur uſque in ſeculum; erubeſcantque & pereant:

19 Ut cognoſcatur, te, cui ſoli nomen *eſt* Jehova, excelſum eſſe ſupra univerſam terram.

PSAL. LXXXIV. *Domus Dei quam expetenda & qua via ad illam ducit.*

MAgiſtro ſymphoniæ ad Gitthæa *inſtrumenta* poſteris Korachi, pſalmus.

2 Quam amabilia *ſunt* tabernacula tua, ô Jehova exercituum.

3 Deſiderio afficitur, etiamque deficit anima mea *veniendi* ad atria Jehovæ: cor meum & caro mea exclamant *veniendi* ad Deum fortem viventem *deſiderio.*

4 Etiam paſſer invenit domum, & hirundo nidum ſibi, *in* quo ponat pullos ſuos: altaria tua, ô Jehova exercituum, rex mi & Deus mi.

5 Beati qui inhabitant domum tuam, *qui* adhuc laudant te ſummè.

6 Beatus homo, cui facultas *eſt* in te ſemitas *tuas inſtituendi* ex animi ſui *ſententia*:

7 *Qui* tranſeuntes per vallem mori fontem conſtituunt eum, *quos* etiam benedictionum operit pluvia:

8 Qui pergunt ab acie ad aciem, comparet *quiſque* apud Deum Tzijone.

9 Jehova Deus *Deus* exercituum, audi orationem meam; auribus percipe, ô Deus Jahakobi maxime.

10 Scutum noſtrum aſpice, ô Deus; & intuere faciem Chriſti tui.

11 Nam melior *eſt* dies *unus* in atriis tuis, quam mille *alibi*: eligo frequentare limen in domo Dei mei, magis quam habitare in tentoriis improbitatis:

12 Quia ſol & ſcutum *eſt* Jehova Deus, gratiam & gloriam dat Jehova: non cohibet bonum *ab* ambulantibus in integritate.

13 O Jehova exercituum, beatus homo, qui fiduciam habet in te.

PSAL. LXXXV. *Reſtitui petens ſubmittit ſe auditui Verbi, à quo magnas concipit promiſſiones.*

MAgiſtro ſymphoniæ in poſteris Korachi, pſalmus.

2 Benevolus fueras, ô Jehova, terræ tuæ: reduxeras turbam captivam Jahakobi:

3 Condonaveras iniquitatem populi tui, texeras omne peccatum eorum ſumme:

4 Receperas omnem excandeſcentiã tuam; aver-

averteras, quo minus æstuaret, iram tuam.

5 Restitue nos, ô Deus salutis nostræ; & irritam fac indignationem tuam contra nos.

6 An in seculum irascereris contra nos? protraheres iram tuam in quamq; generationem?

7 An non tu reversus, vitæ restitueres nos; ut populus tuus lætentur in te?

8 Ostende nobis Jehova benignitatem tuam; & salutem tuam da nobis.

9 Audiam quid loquatur *Deus* ille fortis Jehova: nam eloquitur pacem erga populum suum & erga eos quos benignitate prosequitur: sed ne revertantur ad stultitiam.

10 Utique propinqua *est* timentibus eum salus ejus, habitatura est gloria in terra nostra.

11 Benignitas & fides occurrent inter se, justitia & pax osculabuntur se.

12 Fides è terra germinabit, & justitia è cœlis prospectabit.

13 Etiam Jehova dabit quod bonum est, ut terra nostra edat proventum suum:

14 Faciet ut justitia præcat sibi, dum conferet ad iter pedes suos.

PSAL. LXXXVI. *Psalmus merè deprecatorius.*

ORatio Davidis: inclina Jehova aurē tuam, exaudi me; nam pauper & egens sum.

2 Serva animam meam; nam is sum quem benignitate prosequeris: serva tuum servum, tu Deus mi, fiduciam habentem in te.

3 Gratiam fac mihi Domine: quia te inclamo toto die.

4 Lætifica animam servi tui: quia ad te, Domine, animam meam attollo.

5 Tu enim Domine bonus es & condonans, multusq; benignitate omnibus invocātibus te.

6 Auribus percipe, Jehova, orationē meam; & attende ad vocem deprecationum mearum.

7 Tempore angustiæ meæ invoco te, quia exaudis me.

8 Non *est* par tibi inter ullos Deos, ô Domine, neque *sunt* paria operibus tuis *opera*.

9 Omnes gentes quas *eis* afficis venientes, incurvant se coram te, Domine; & honorem habent nomini tuo:

10 Quia magnus es atque mirificus, tu Deus solus es.

11 Doce me, Jehova, viam tuam, pergam in veritate tua, aduna animum meum ad timendum nomen tuum.

12 Celebrabo te Domine, Deus mi, ex toto animo meo; & honore prosequar nomen tuum in seculum:

13 Quum benignitas tua magna *sit* erga me, & eripueris animam meam à sepulcro imo.

14 O Deus, superbi insurgunt contra me, & cœtus violentorum quæsunt vitam meam, qui non proponunt te sibi.

15 Tu autem, Domine, *Deus* fortis, misericors, & gratiosus *es*, longanimis, & multus benignitate ac fide.

16 Respice ad me, & gratiā fac mihi; da robur tuum servo tuo, & serva filiū ancillę tuę.

17 Effice erga me signū *quod* bono *sit*; ut videntes osores mei pudore perfundātur, quòd tu Jehova adjuveris me, & cōsolatus fueris me.

PSAL. LXXXVII. *Gloria Tzijonis.*

POsteris Korachi, psalmus & canticū. Fundationem suam inter montes sanctitatis.

2 Diligit Jehova portas Tzijonis, suprà quam ulla tabernacula Jahakobi.

3 Honorificentissima *sunt* quæcunq; prædicantur de te, ô civitas Dei summe *honorifica*.

4 Memoro Ægyptium, & Babylonium apud noscentes me: ecce, Palæstinum, & Tyrium cum Æthiope, hunc genitum esse ibidem:

5 Ideo de Tzijone fore ut dicatur, hic & ille vir genitus est in ea, ipsumque stabilieturum eam excelsum:

6 Jehovam annumeraturum conscribendo populos, hic genitus est ibidem excellentissime.

7 Quapropter canunt æque ac exsultant: omnes fontes vitæ meæ de te.

PSAL. LXXXVIII. *Pauperis & moribundi oratio.*

CAnticum & psalmus in posteris Korachi, magistro symphoniæ, ad pneumaticum instrumentum canendus: didascalicus Hemanis Ezrachitæ.

2 O Jehova, Deus salutis meæ; interdiu clamo & *nocte* coram te.

3 Veniat in conspectum tuum oratio mea; inclina autem tuam ad clamorem meum.

4 Nam saturata est malis anima mea, & vita mea ad sepulcrum pertingit.

5 Reputor cum descendentibus in sepulcrum, sum similis viro quem deficit virtus.

6 *Reputor* inter mortuos, semotus; ut confossi, jacentes *in* sepulcro, quorum non recordaris amplius, qui manu tua excisi sunt.

7 Ponis me in sepulcro omnium infimo; in tenebrosissimis, in profundis locis.

8 Super me incumbit excandescentia tua, adeo omnibus irrumpentibus tuis fluctibus affligis vehementissimè.

9 Procul amoves notos meos à me, proponis me in summam abominationem eis; ita inclusum ut non possim evadere.

10 Oculus meus mœret præ afflictione: invoco te Jehova totum diem, pando ad te manus meas.

11 An mortuis efficies opus mirabile? aut expertes vitæ celebraturi te exsurgent potentissime?

12 An enarraretur in sepulcro benignitas tua? fides tua in perditione?

13 An cognosceretur in tenebris mirabile *opus* tuum, & justitia tua in terra oblivionis?

14 Atqui ego ad te, Jehova, vociferor; & unoquoque mane oratio mea prævenit te.

15 Quare, ô Jehova, abjicis me? abscondis faciem tuam à me?

16 Pauper sum & moribundus à concussione, perferens terrores tuos animi pendeo.

17 Super me transeuntibus æstibus tuis, conturbationes tuæ rescindunt me.

18 Circumdantes me sicut aquæ toto die, cingentes me pariter.

19 Procul amoves à me amicum & socium, notis meis *sum* tenebroso loco.

PSAL. LXXXIX. *Benignitas & veritas Dei ſub cruce.*

DIdaſcalica *ode*, Ethanis Ezrachitæ.

2 Benignitates Jehovæ *in* ſeculum canam: in quamque generationem notam faciam fidem tuam ore meo.

3 Nam ſtatuo fore ut in ſeculum benignitas ædificetur; in cœlis ipſis ſtabilias fidem tuam, *qua dixiſti*;

4 Pepigi fœdus cum electo meo, juravi Davidi ſervo meo:

5 Uſque in ſeculum me ſtabiliturum ſemen tuum, & ædificaturum in quamque generazionem ſolium tuum ſummè.

6 Quapropter celebrant cœli mirabile *opus* tuum, Jehova; etiam fidem tuam in congregatione ſanctorum.

7 Quis enim in ſuperiore nube par æſtimetur Jehovæ? aſſimiletur Jehovæ inter filios fortium?

8 Deus fortis *eſt* formidabilis in conſilio ſanctorum plurimum, & reverendus ſupra omnia quæ circumſtant eum.

9 O Jehova, Deus exercituũ, quis *eſt* par tibi robuſtus Jah! nam fides tua circumveſtit te.

10 Tu dominaris in ſuperbiam maris, quum attollunt ſe fluctus ejus, tu reprimis eos.

11 Tu contriviſti tamquam confoſſum Ægyptium; brachio roboris tui diſperſiſti inimicos tuos.

12 Tui *ſunt* cœli, etiam tua *eſt* terra; orbem habitabilem & ea quę ipſum implent, tu fundaſti.

13 Aquilo & Auſter quos tu creaſti, Thabor & Chermon de nomine tuo cantant.

14 Tibi brachium *eſt* cum potentia, robuſta *eſt* manus tua, elata dextera tua.

15 Juſtitia & judicium habitaculo ſolii tui, benignitas & fides præeunt faciei tuæ.

16 Beatus *eſt* populus, qui agnoſcunt clangorem, *qui* in luce faciei tuę pergunt, Jehova:

17 In nomine tuo exſultant toto die, & in juſtitia tua attollunt ſe:

18 Nam decus roboris eorum es: & pro benevolentia tua attollitur cornu noſtrum.

19 Jehovæ enim *eſt* ſcutum noſtrum, & ſancti Iſraelis Regis noſtri.

20 Tunc alloquutus per viſionem eum quem benignitate proſequebaris, dixiſti; diſpoſui auxilium contra robuſtum, extuli electum è populo.

21 Inveni Davidem ſervum meum, oleo ſancto meo unxi eum;

22 Qui cum manus mea ſit ſtabilis, etiam brachium meum fortificet eum.

23 Non aget exactorem inimicus contra eum, & deditus iniquitati non affliget eum:

24 Sed contundam à facie ejus hoſtes ejus, & oſores ejus plaga afficiam.

25 Adeo fides mea & benignitas mea affutura eſt ei, ut in nomine meo extollatur cornu ejus.

26 Nam imponam mari manum ejus, & fluminibus dexteram ejus.

27 Ipſe inclamabit me, tu pater mi, mi *Deus* fortis, & rupes ſalutis meæ:

28 Etiam ego primogenitum conſtituam eum, excelſum ſupra reges terræ.

29 In ſeculum ſervabo ei benignitatem meam, & fœdus meum fidum erit ei:

30 Diſponamque in æternum ſemen ejus, & ſolium ejus ut *ſunt* dies cœlorum.

31 Si dereliquerint filii ejus legem meam, & in judiciis meis non ambulaverint:

32 Si ſtatuta mea prophanaverint, & præcepta mea non obſervaverint:

33 Viſitabo quidem virga defectionem eorum, & plagis iniquitatem eorum:

34 Sed benignitatem meam non irritam faciam ab eo, neque mentiar contra fidem meam.

35 Non prophanabo fœdus meum, & pronunciatum labiorum meorum non mutabo.

36 Semel juravi per ſanctitatem meam, Davidi non mentiar:

37 Semen ejus in ſeculum fore, & ſolium ejus ut ſolem coram me:

38 Ut luna ſtabile fore in ſeculum, & ut teſtes in ſuperiore nube fideles ſummè.

39 At tu abjeciſti, & ſpreviſti, exanduiſti contra unctum tuum.

40 Deteſtatus es fœdus ſervi tui, prophanaſti *dejiciens* in terram coronamentum ejus.

41 Dirupiſti omnes macerias ejus: expoſuiſti munitiones ejus contritioni.

42 Diripuerunt eum omnes viatores, eſt probro vicinis ſuis.

43 Extuliſti dexteram hoſtium ejus, lætificaſti omnes in inimicos ejus.

44 Etiam retudiſti acumen gladii ejus, neque ſtabiliviſti eum in bello.

45 Feciſti ut ceſſet nitor ejus, & ſolium ejus in terram detruſiſti.

46 Curtaſti dies adoleſcentiæ ejus, operuiſti eum pudore ſummè.

47 Quouſque Jehova? abſcondes te in æternum? ardebit tanquam ignis excandeſcentia tua?

48 Recordare mei, quam temperarius ſim: quorſum in vanum creaſſes omnes filios hominis?

49 Quis vir ita vivat ut non experiatur mortem? eripiat ſe ipſum à ſepulcro excellentiſſimè?

50 Ubi *ſunt* benignitates illę priſtinę, Domine, quas juraveras Davidi per fidem tuam?

51 Recordare, Domine, opprobrii ſervorum tuorum: me geſtare in ſinu meo *opprobrium* omnium maximorum populorum;

52 Quo affecerunt inimici tui, Jehova; quo affecerunt veſtigia Chriſti tui.

53 Benedictus *ſit* Jehova in ſeculum: amen, iterumque amen.

PSALMORUM LIBER QUARTUS.

PSAL. XC. *Canticum Moſchis virtutem meditantis.*

ORatio Moſchis viri Dei. O Domine, tu habitaculum fuiſti nobis, in quaque generatione.

2 Quum

2 Quum nondum montes editi essent, aut formasses terram, orbemque habitabilem; denique inde à seculo & usque in seculum tu *Deus* fortis *es*.

3 Redigis mortalem eo usque ut sit contritus; dicens, revertimini filii hominum.

4 Nam mille annos si prætereat, *sunt* in oculis tuis ut dies hesternus, vigiliaq; nocturna.

5 Inundatione abripis eos, somnus sunt: ipso mane *sunt* ut fœnum transiens:

6 Ipso mane quo efloruit transiens, ipso vespere excisus, atque exarescens.

7 Quando consumimur ira tua, & tuo æstu conturbamur:

8 Proponis iniquitates nostras tibi, occulta nostra lumini faciei tuæ.

9 Nam omnes dies nostri divertunt excandescentia tua; consumimus annos nostros, similes sermoni *sunt*.

10 In diebus ipsis annorum nostrorum *sunt* septuageni anni, aut (ut *simus* valentissimi) octogeni anni; etiam excellentissimum eorum laboriosum *est* & molestum, quo festinè exciso, avolamus.

11 Quis agnoscit robur iræ tuæ, aut excandescentiæ tuæ secundum timorem tuum?

12 Numerare dies nostros ita doce *nos*; ut inducamus animum sapientem.

13 Revertere Jehova, quousque? & pœniteat te propter servos tuos.

14 Satia nos unoquoque mane benignitate tua, ut cantemus & lætemur omnibus diebus nostris.

15 Lætifica nos, ut dies *multos* afflixisti nos; annis *multis* experti sumus malum.

16 Perspicuum sit erga servos tuos opus tuum; & decor tuus in filiis eorum.

17 Denique adsit amœnitas Jehovæ Dei nostri nobis: & opus manuum nostrarum institue in nobis; ipsum, inquam, opus manuum nostrarum institue.

PSAL. XCI. *Protectio omnipotentis, præsidium Angelorum & invocatio, ab omni malum præservat fideles.*

COnsidens in latibulo excelsi, in umbra omnipotentis indesinenter pernoctans,

2 Dico, in Jehova *est* receptus meus, & propugnaculum meum, Deus meus *est*, cui confido.

3 Quandoquidem ipse erepturus est te à laqueo aucupantis, à peste æruminosissima:

4 Ala sua protecturus te, quū sub alas ipsius te receperis; clypeus & parma *est* fides ipsius:

5 Ne timeto à pavore nocturno, à sagitta volitante interdiu:

6 A peste in caligine pervadente, à lue vastante in meridie.

7 Cadentibus ab *altero* latere tuo mille, & decies mille à dextera tua; ad te non accedet.

8 Tantum oculis tuis intueberis, & retributionem improborum videbis.

9 Quum tu Jehovam, *Deum* receptus mei; excelsum statueris habitaculum tuum:

10 Non dabitur occasio ut attingat te malum, & plaga non appropinquabit ad tentorium tuum.

11 Nam angelis suis præcipiet de te, ut conservent te in omnibus viis tuis:

12 Ambabus palmis sustineant te, ne offendas ad lapidem pedem tuum.

13 Super ferocem leonem & aspidem incedes, conculcabis juvenē leonem & draconem.

14 Quia in me (*inquit Deus*) amore propendet, ideo liberabo eum; in edito collocabo eum, quia agnoscit nomen meum:

15 Simulac invocaverit me, exaudiam eum; ipsi adero in anguſtia: eripiam eum, & honore afficiam eum:

16 Longitudine dierum satiabo eum, denique efficiam ut fruatur salute mea.

PSAL. XCII. *Quam differat justorum ab injustorum prosperitas.*

PSalmus & canticum, in diem sabbathi.

2 Bonum *est* celebrare Jehovam, & psallere nomini tuo, ô excelse;

3 Annunciare unoquoque mane benignitatem tuam, & fidem tuam quibusque noctibus:

4 Ad decachordum & ad nablium, ad citharam cum meditatione.

5 Quia lætitia afficis me, Jehova, opere tuo: de factis manuum tuarum cantabo.

6 Quam magna sunt facta tua, Jehova! valde profundæ sunt cogitationes tuæ.

7 Vir brutus non agnoscit, & stultus non animadvertit istud.

8 Quum germinant improbi velut herba, florentque omnes qui operam dant iniquitati; *fieri* ut perdantur usque in æternum.

9 Te autem, ô excelse, in seculum *esse* Jehovam.

10 Nam ecce inimici tui, Jehova, nam ecce inimici tui pereunt: dissiliunt omnes qui operam dant iniquitati:

11 Attollis vero tamquam monocerotis cornu meum perfundendo me oleo virente.

12 *Illa* intuente oculo meo in observatoribus meis; de insurgentibus contra me maleficis, audientibus auribus meis.

13 Justus ut palma germinabit, ut cedrus in Libano crescet.

14 Plantati in domo Jehovæ, in atriis Dei nostri germina profundent.

15 Adhuc abundabunt in canitie, pingues & virentes erunt,

16 Ad annunciandum rectum esse Jehovam, rupem meam; neque *esse* ullam iniquitatem in eo.

PSAL. XCIII. *Regni Christi firmitudo.*

IEhova regnat celsitate indutus; indutus Jehova, robore se accingit: etiam stabilitur orbis habitabilis, ne dimoveatur.

2 Stabile *est* solium tuum ab illo tempore, inde à seculo tu *regnas*.

3 *Vim* attollant flumina, ô Jehova, attollant flumina sonum suum; attollant flumina fragorem suum:

4 Sonis aquarum multarum, magnificis fluctibus irrumpentibus maris; magnificentior *est* in alto Jehova.

5 Testimonia tua firma *sunt* valde: domui tuæ decora sanctitas, ô Jehova, in longitudinem dierum *est*.

ravi te: exaudivi te in latebris tonitru: probavi te, *usque* ad aquas Meribæ ſummæ.
9 Audi populo mi, & conteſtabor te; ô Iſrael, ſi auſcultaveris mihi,
10 *Si* non erit in te *Deus* fortis extraneus, neque incurvabis te *Deo* forti alienigenæ *honorem exhibens.*
11 Ego *ſum* Jehova Deus tuus, qui feci ut aſcenderes è terra Ægypti: dilata os tuum, & impleturus ſum illud.
12 Sed non auſcultavit populus meus voci meæ, & Iſrael non acquievit mihi.
13 Quapropter dimiſi eos *ambulaturos* ex ſententia animi ſui, *dicens*, abeant cum pravis conſiliis ſuis.
14 O ſi populus meus auſcultaſſet mihi, *ſi* Iſraelitæ in viis meis ambulaſſent:
15 Vel momento inimicos eorum fuiſſem depreſſurus, quum in hoſtes eorum convertiſſem manum meam.
16 Oſores Jehovæ mendaciter ſe dediſſent ei; & futurum fuiſſet tempus iſtorum in ſeculum:
17 Denique cibaturum fuiſſet eum adipe tritici, etiã ex rupe melle fuiſſem ſatiaturus te.

PSAL. LXXXII. *Magiſtratus officium.*

PSalmus Aſapho. Deus aſtat in cœtu *Dei* fortis, inter magiſtratus judicat.
2 Quouſque judicabitis inique, & perſonam improborum faſciepietis ſumme?
3 Judicate *ſecundum* tenuem & pupillum; affictum & pauperem juſtum pronunciate:
4 Liberate tenuem & egentem, è manu improborum eripite.
5 Ignorantibus & non animadvertentibus, in tenebris indeſinenter ambulantibus illis; dimoventur omnia fundamenta terræ.
6 Ego dico, Dii *quidem* eſtis, & filii excelſi vos omnes:
7 *At* certe ut plebejus homo morituri eſtis, etiã ſicut unus aliorũ principum caſuri eſtis.
8 Surge, ô Deus, judica terram: tu enim poſſeſſionem habes *judiciorum* in omnibus gentibus.

PSAL. LXXXIII. *Aſaphus impiorum liga exitiam precatur.*

CAnticum & pſalmus, Aſapho.
2 O Deus, ne agas ſilentium; ne ſurdum agas, neque quieſcas, ô *Deus* fortis.
3 Nam ecce inimici tui perſtrepunt, & oſores tui extollunt caput.
4 Contra populum tuum callide ineunt conſilium, & conſultant contra abditos tuos,
5 Dicentes, agite exſcindamus iſtos, ne ſint gens: ut non memoretur nomen Iſraelis amplius.
6 Nam conſilium inierunt animis paribus, contra te fœdus pepigerunt.
7 Tentoria Edomæorum & Iſchmahelitarum, Moabitæ & Hagareni,
8 Gebalitæ, Hammonitæque, & Hamalekitæ, Palæſtini cum habitatoribus Tyri:
9 Etiam Aſſyrius adjunxit ſe iſtis; ſunt brachium poſteris Loti maxime.
10 Fac iſtis ut Midjanitis; ut Siſeræ, ut Jabini in torrente Kiſchonis;
11 *Qui* exciſi fuerunt ad Hendorum, *facti* ſunt ſimus terræ.
12 Redige ipſos ingenuos iſtorum ut Horebum, & ut Zeebum, ut Zebachum, & Tzalmunahum, omnes Toparchas iſtorum:
13 Qui dicunt, hæreditario jure poſſideamus nobis habitacula Dei.
14 Deus mi, pone eos velut rotam; ut ſtipulam coram vento.
15 Ut ignis exurit ſilvam, & ut flamma accendit montes,
16 Ita proſequere eos procella tua, & turbine tuo conturba eos.
17 Reple faciem eorum ignominia; ut requiratur nomen tuum, ô Jehova.
18 Pudore perfundantur, & conturbentur uſque in ſeculum; erubeſcantque & pereant:
19 Ut cognoſcatur, te, cui ſoli nomen *eſt* Jehova, excelſum eſſe ſupra univerſam terram.

PSAL. LXXXIV. *Domus Dei quam expetenda & qua via ad illam ducit.*

MAgiſtro ſymphoniæ ad Gitthæa *inſtrumenta* poſteris Korachi, pſalmus.
2 Quam amabilia *ſunt* tabernacula tua, ô Jehova exercituum.
3 Deſiderio afficitur, etiamque deficit anima mea *veniendi* ad atria Jehovæ: cor meum & caro mea exclamant *veniendi* ad Deum fortem viventem *deſiderio.*
4 Etiam paſſer invenit domum, & hirundo nidum ſibi, *in* quo ponat pullos ſuos: altaria tua, ô Jehova exercituum, rex mi & Deus mi.
5 Beati qui inhabitant domum tuam, *qui* adhuc laudant te ſummè.
6 Beatus homo, cui facultas *eſt* in te ſemitas *tuas ineſtiendi* ex animi ſui *ſententia*:
7 *Qui* tranſeuntes per vallem mori fontem conſtituunt eum, *quos* etiam benedictionum operit pluvia:
8 Qui pergunt ab acie ad aciem, comparet *quiſque* apud Deum Tzijone.
9 Jehova Deus *Deus* exercituum, audi orationem meam; auribus percipe, ô Deus Jahakobi maxime.
10 Scutum noſtrum aſpice, ô Deus; & iuere faciem Chriſti tui.
11 Nam melior *eſt* dies *unus* in atriis tuis, quam mille *alibi*: eligo frequentare limen in domo Dei mei, magis quam habitare in tentoriis improbitatis:
12 Quia ſol & ſcutum *eſt* Jehova Deus, gratiam & gloriam dat Jehova: non cohibet bonum *ab* ambulantibus in integritate.
13 O Jehova exercituum, beatus homo, qui fiduciam habet in te.

PSAL. LXXXV. *Reſtitui petens ſubmittit ſe auditui Verbi, à quo magnas concipit promiſſiones.*

MAgiſtro ſymphoniæ in poſteris Korachi, pſalmus.
2 Benevolus fueras, ô Jehova, terræ tuæ: reduxeras turbam captivam Jahakobi:
3 Condonaveras iniquitatem populi tui, texeras omne peccatum eorum ſumme:
4 Receperas omnem excandeſcentiã tuam; aver-

averteras, quo minus æstuaret, iram tuam.
5 Restitue nos, ô Deus salutis nostræ; & irritam fac indignationem tuam contra nos.
6 An in seculum iraſcereris contra nos? protraheres iram tuam in quamq; generationem?
7 An non tu reversus, vitæ restitueres nos; ut populus tuus lætentur in te?
8 Ostende nobis Jehova benignitatem tuam; & salutem tuam da nobis.
9 Audiam quid loquatur *Deus* ille sortis Jehova: nam eloquitur pacem erga populum suum & erga eos quos benignitate prosequitur: sed ne revertantur ad stultitiam.
10 Utique propinqua *est* timentibus eum salus ejus, habitatura est gloria in terra nostra.
11 Benignitas & fides occurrent inter se, justitia & pax osculabuntur se.
12 Fides è terra germinabit, & justitia è cœlis prospectabit.
13 Etiam Jehova dabit quod bonum est, ut terra nostra edat proventum suum:
14 Faciet ut justitia præeat sibi, dum conferet ad iter pedes suos.

PSAL. LXXXVI. *Psalmus mercè deprecatorius.*

ORatio Davidis: inclina Jehova aurē tuam, exaudi me; nam pauper & egens sum.
2 Serva animam meam; nam is sum quem benignitate prosequeris: serva tuum servum, tu Deus mi, fiduciam habentem in te.
3 Gratiam fac mihi Domine: quia te inclamo toto die.
4 Lætifica animam servi tui: quia ad te, Domine, animam meam attollo.
5 Tu enim Domine bonus es & condonans, multusq; benignitate omnibus invocātibus te.
6 Auribus percipe, Jehova, orationē meam; & attende ad vocem deprecationum mearum.
7 Tempore angustiæ meæ invoco te, quia exaudis me.
8 Non *est* par tibi inter ullos Deos, ô Domine, neque *sunt* paria operibus tuis *opera*.
9 Omnes gentes quas *eis* afficis venientes, incurvant se coram te, Domine; & honorem habent nomini tuo:
10 Quia magnus es atque mirificus, tu Deus solus es.
11 Doce me, Jehova, viam tuam, pergam in veritate tua, aduna animum meum ad timendum nomen tuum.
12 Celebrabo te Domine, Deus mi, ex toto animo meo; & honore prosequar nomen tuum in seculum:
13 Quum benignitas tua magna *sit* erga me, & eripueris animam meam à sepulcro imo.
14 Ô Deus, superbi insurgunt contra me, & cœtus violentorum quærunt vitam meam, qui non proponunt te sibi.
15 Tu autem, Domine, *Deus* fortis, misericors, & gratiosus *es*, longanimis, & multus benignitate ac fide.
16 Respice ad me, & gratiā fac mihi; da robur tuum servo tuo, & serva filiū ancillę tuę.
17 Effice erga me signū *quod* bono *sit*; ut videntes osores mei pudore perfundātur, quòd tu Jehova adjuveris me, & cōsolatus fueris me.

PSAL. LXXXVII. *Gloria Tzijonis.*

POsteris Korachi, psalmus & canticū. Fundationem suam inter montes sanctitatis.
2 Diligit Jehova portas Tzijonis, supra quam ulla tabernacula Jahakobi.
3 Honorificentissima *sunt* quæcunq; prædicantur de te, ô civitas Dei summe *honorifica*.
4 Memoro Ægyptium, & Babylonium apud noscentes me: ecce, Palæstinum, & Tyrium cum Æthiope, hunc genitum esse ibidem:
5 Ideo de Tzijone fore ut dicatur, hic & ille vir genitus est in ea, ipsumque stabilieturum eam excelsum:
6 Jehovam annumeraturum conscribendo populos, hic genitus est ibidem excellentissime.
7 Quapropter canunt æque ac exsultant: omnes fontes vitæ meæ de te.

PSAL. LXXXVIII. *Pauperis & moribundi oratio.*

CAnticum & psalmus in posteris Korachi, magistro symphoniæ, ad pneumaticum instrumentum canendus: didascalicus Hemanis Ezrachitæ.
2 O Jehova, Deus salutis meæ; interdiu clamo & *noctu* coram te.
3 Veniat in conspectum tuum oratio mea, inclina autem tuam ad clamorem meum.
4 Nam saturata est malis anima mea, & vita mea ad sepulcrum pertingit.
5 Reputor cum descendentibus in sepulcrum, sum similis viro quem deficit virtus.
6 *Reputor* inter mortuos, semotus; ut confossi, jacentes *in* sepulcro, quorum non recordaris amplius, qui manu tua excisi sunt.
7 Ponis me in sepulcro omnium infimo; in tenebrosissimis, in profundis locis.
8 Super me incumbit excandescentia tua, adeo omnibus irrumpentibus tuis fluctibus affligis vehementissimè.
9 Procul amoves notos meos à me, proponis me in summam abominationem eis; ita inclusum ut non possim evadere.
10 Oculus meus mœret præ afflictione: invoco te Jehova totum diem, pando ad te manus meas.
11 An mortuis efficies opus mirabile? aut expertes vitæ celebraturi te exsurgent potentissime?
12 An enarraretur in sepulcro benignitas tua? fides tua in perditione?
13 An cognosceretur in tenebris mirabile *opus* tuum, & justitia tua in terra oblivionis?
14 Atqui ego ad te, Jehova, vociferor; & unoquoque mane oratio mea prævenit te.
15 Quare, ô Jehova, abjicis me? abscondis faciem tuam à me?
16 Pauper sum & moribundus à concussione, perferens terrores tuos animi pendeo.
17 Super me transeuntibus æstibus tuis, conturbationes tuæ rescindunt me.
18 Circumdantes me sicut aquæ toto die, cingentes me pariter.
19 Procul amoves à me amicum & socium, notis meis *sum* tenebroso loco.

PSAL. LXXXIX. *Benignitas & veritas Dei ſub cruce.*

DIdaſcalica *ode*, Ethanis Ezrachitæ.

2 Benignitates Jehovæ *in* ſeculum canam: in quamque generationem notam faciam fidem tuam ore meo.

3 Nam ſtatuo fore ut in ſeculum benignitas ædificetur; in cœlis ipſis ſtabilias fidem tuam, *qua dixiſti*;

4 Pepigi fœdus cum electo meo, juravi Davidi ſervo meo:

5 Uſque in ſeculum me ſtabiliturum ſemen tuum, & ædificaturum in quamque generationem ſolium tuum ſummè.

6 Quapropter celebrant cœli mirabile *opus* tuum, Jehova; etiam fidem tuam in congregatione ſanctorum.

7 Quis enim in ſuperiore nube par æſtimetur Jehovæ? aſſimiletur Jehovæ inter filios fortium?

8 Deus fortis *eſt* formidabilis in conſilio ſanctorum plurimum, & reverendus ſupra omnia quæ circumſtant eum.

9 O Jehova, Deus exercituũ, quis *eſt* par tibi robuſtus Jah! nam fides tua circumveſtit te.

10 Tu dominaris in ſuperbiam maris, quum attollunt ſe fluctus ejus, tu reprimis eos.

11 Tu contriviſti tamquam confoſſum Ægyptium; brachio roboris tui diſperſiſti inimicos tuos.

12 Tui *ſunt* cœli, etiam tua *eſt* terra; orbem habitabilem & ea quę ipſum implent, tu fundaſti.

13 Aquilo & Auſter quos tu creaſti, Thabor & Chermon de nomine tuo cantant.

14 Tibi brachium *eſt* cum potentia, robuſta *eſt* manus tua, elata dextera tua.

15 Juſtitia & judicium habitaculo ſolii tui, benignitas & fides præeunt faciei tuæ.

16 Beatus *eſt* populus, qui agnoſcunt clangorem, *qui* in luce faciei tuę pergunt, Jehova:

17 In nomine tuo exſultant toto die, & in juſtitia tua attollunt ſe:

18 Nam decus roboris eorum es: & pro benevolentia tua attollitur cornu noſtrum.

19 Jehovæ enim *eſt* ſcutum noſtrum, & ſancti Iſraelis Regis noſtri.

20 Tunc alloquutus per viſionem eum quem benignitate proſequebaris, dixiſti; diſpoſui auxilium contra robuſtum, extuli electum è populo.

21 Inveni Davidem ſervum meum, oleo ſancto meo unxi eum;

22 Qui cum manus mea ſit ſtabilis, etiam brachium meum fortificet eum.

23 Non aget exactorem inimicus contra eum, & deditus iniquitati non affliget eum:

24 Sed contundam à facie ejus hoſtes ejus, & oſores ejus plaga afficiam.

25 Adeo fides mea & benignitas mea affutura eſt ei, ut in nomine meo extollatur cornu ejus.

26 Nam imponam mari manum ejus, & fluminibus dexteram ejus.

27 Ipſe inclamabit me, tu pater mi, mi *Deus* fortis, & rupes ſalutis meæ:

28 Etiam ego primogenitum conſtituam eum, excelſum ſupra reges terræ.

29 In ſeculum ſervabo ei benignitatem meam, & fœdus meum fidum erit ei:

30 Diſponamque in æternum ſemen ejus, & ſolium ejus ut *ſunt* dies cœlorum.

31 Si dereliquerint filii ejus legem meam, & in judiciis meis non ambulaverint:

32 Si ſtatuta mea prophanaverint, & præcepta mea non obſervaverint:

33 Viſitabo quidem virga defectionem eorum, & plagis iniquitatem eorum:

34 Sed benignitatem meam non irritam faciam ab eo, neque mentiar contra fidem meam.

35 Non prophanabo fœdus meum, & pronunciatum labiorum meorum non mutabo.

36 Semel juravi per ſanctitatem meam, Davidi non mentiar:

37 Semen ejus in ſeculum fore, & ſolium ejus ut ſolem coram me:

38 Ut luna ſtabile fore in ſeculum, & ut teſtes in ſuperiore nube fideles ſummè.

39 At tu abjeciſti, & ſpreviſti, excanduiſti contra unctum tuum.

40 Deteſtatus es fœdus ſervi tui, prophanaſti *dejiciens* in terram coronamentum ejus.

41 Dirupiſti omnes macerias ejus: expoſuiſti munitiones ejus contritioni.

42 Diripuerunt eum omnes viatores, eſt probro vicinis ſuis.

43 Extuliſti dexteram hoſtium ejus, lætificaſti omnes in inimicos ejus.

44 Etiam retudiſti acumen gladii ejus, neque ſtabiliviſti eum in bello.

45 Feciſti ut ceſſet nitor ejus, & ſolium ejus in terram detruſiſti.

46 Curtaſti dies adoleſcentiæ ejus, operuiſti eum pudore ſummè.

47 Quouſque Jehova? abſcondes te in æternum? ardebit tanquam ignis excandeſcentia tua?

48 Recordare mei, quam temperarius ſim: quorſum in vanum creaſſes omnes filios hominis?

49 Quis vir ita vivat ut non experiatur mortem? eripiat ſe ipſum à ſepulcro excellentiſſimè?

50 Ubi *ſunt* benignitates illę priſtinę, Domine, quas juraveras Davidi per fidem tuam?

51 Recordare, Domine, opprobrii ſervorum tuorum: me geſtare in ſinu meo *opprobrium* omnium maximorum populorum;

52 Quo affecerunt inimici tui, Jehova; quo affecerunt veſtigia Chriſti tui.

53 Benedictus *ſit* Jehova in ſeculum: amen, iterumque amen.

PSALMORUM LIBER QUARTUS.

PSAL. XC. *Canticum Moſchis Dei hominis meditantis.*

ORatio Moſchis viri Dei. O Domine, tu habitaculum fuiſti nobis, in quaque generatione.

2 Quum

2 Quum nondum montes editi eſſent, aut formaſſes terram, orbemque habitabilem; denique inde à ſeculo & uſque in ſeculum tu *Deus* fortis *es*.

3 Redigis mortalem eo uſque ut ſit contritus; dicens, revertimini filii hominum.

4 Nam mille annos ſi prætereat, *ſunt* in oculis tuis ut dies heſternus, vigiliaq; nocturna.

5 Inundatione abripis eos, ſomnus ſunt: ipſo mane *ſunt* ut fœnum tranſiens:

6 Ipſo mane quo efflоruit tranſiens, ipſo veſpere exciſus, atque exareſcens.

7 Quando conſumimur ira tua, & tuo æſtu conturbamur:

8 Proponis iniquitates noſtras tibi, occulta noſtra lumini faciei tuæ.

9 Nam omnes dies noſtri divertunt excandeſcentia tua; conſumimus annos noſtros, ſimiles ſermoni *ſunt*.

10 In diebus ipſis annorum noſtrorum *ſunt* ſeptuageni anni, aut (ut *ſimus* valentiſſimi) octogeni anni; etiam excellentiſſimum eorum laboriоſum *eſt* & moleſtum, quo feſtinè exciſo, avolamus.

11 Quis agnoſcit robur iræ tuæ, aut excandeſcentiæ tuæ ſecundum timorem tuum?

12 Numerare dies noſtros ita doce *nos*; ut inducamus animum ſapientem.

13 Revertere Jehova, quouſque? & pœniteat te propter ſervos tuos.

14 Satia nos unoquoque mane benignitate tua, ut cantemus & lætemur omnibus diebus noſtris.

15 Lætifica nos, ut dies *multos* afflixiſti nos; annis *multis* experti ſumus malum.

16 Perſpicuum ſit erga ſervos tuos opus tuum; & decor tuus in filiis eorum.

17 Denique adſit amœnitas Jehovæ Dei noſtri nobis: & opus manuum noſtrarum inſtitue in nobis; ipſum, inquam, opus manuum noſtrarum inſtitue.

PSAL. XCI. *Protectio omnipotentis, præſidium Angelorum & invocatio, ab omni malum præſervat ſanctos.*

COnſiders in latibulo excelſi, in umbra Omnipotentis indeſinenter pernoctans,

2 Dico, in Jehova *eſt* receptus meus, & propugnaculum meum, Deus meus *eſt*, cui confido.

3 Quandoquidem ipſe ereпturus eſt te à laqueo aucupantis, à peſte ærumnoſiſſima:

4 Ala ſua protectura te, quũ ſub alas ipſius te receperis; clypeus & parma *eſt* fides ipſius:

5 Ne timeto à pavore nocturno, à ſagitta volitante interdiu:

6 A peſte in caligine pervadente, à lue vaſtante in meridie.

7 Cadentibus ab *altero* latere tuo mille, & decies mille à dextera tua; ad te non accedet.

8 Tantum oculis tuis intueberis, & retributionem improborum videbis.

9 Quum tu Jehovam, *Deum* receptus mei; excelſum ſtatueris habitaculum tuum:

10 Non dabitur occaſio ut attingat te malum, & plaga non appropinquabit ad tentorium tuum.

11 Nam angelis ſuis præcipiet de te, ut conſervent te in omnibus viis tuis:

12 Ambabus palmis ſuſtineant te, ne offendas ad lapidem pedem tuum.

13 Super ferocem leonem & aſpidem incedes, conculcabis juvenẽ leonem & draconem.

14 Quia in me (*inquit Deus*) amore propendet, ideo liberabo eum; in edito collocabo eum, quia agnoſcit nomen meum:

15 Simulac invocaverit me, exaudiam eum; ipſi adero in anguſtia: eripiam eum, & honore afficiam eum:

16 Longitudine dierum ſatiabo eum, denique efficiam ut fruatur ſalute mea.

PSAL. XCII. *Quam differat juſtorum ab injuſtorum proſperitas.*

PSalmus & canticum, in diem ſabbathi.

2 Bonum *eſt* celebrare Jehovam, & pſallere nomini tuo, ô excelſe;

3 Annunciare unoquoque mane benignitatem tuam, & fidem tuam quibuſque noctibus:

4 Ad decachordum & ad nablium, ad citharam cum meditatione.

5 Quia lætitia afficis me, Jehova, opere tuo: de factis manuum tuarum cantabo.

6 Quam magna ſunt facta tua, Jehova! valde profundæ ſunt cogitationes tuæ.

7 Vir brutus non agnoſcit, & ſtultus non animadvertit iſtud.

8 Quum germinant improbi velut herba, florentque omnes qui operam dant iniquitati; *fieri* ut perdantur uſque in æternum.

9 Te autem, ô excelſe, in ſeculum *eſſe* Jehovam.

10 Nam ecce inimici tui, Jehova, nam ecce inimici tui pereunt: diſſiliunt omnes qui operam dant iniquitati:

11 Attollis vero tamquam monocerotis cornu meum perfundendo me oleo virente.

12 *Illa* intuente oculo meo in obſervatoribus meis; de inſurgentibus contra me maleficis, audientibus auribus meis.

13 Juſtus ut palma germinabit, ut cedrus in Libano creſcet.

14 Plantati in domo Jehovæ, in atriis Dei noſtri germina profundent.

15 Adhuc abundabunt in canitie, pingues & virentes erunt,

16 Ad annunciandum rectum eſſe Jehovam, rupem meam; neque *eſſe* ullam iniquitatem in eo.

PSAL. XCIII. *Regni Chriſti firmitudo.*

IEhova regnat celſitate indutus; indutus Jehova, robore ſe accingit: etiam ſtabilitur orbis habitabilis, ne dimoveatur.

2 Stabile *eſt* ſolium tuum ab illo tempore, inde à ſeculo tu *regnas*.

3 *Utut* attollant flumina, ô Jehova, attollant flumina ſonum ſuum; attollant flumina fragorem ſuum:

4 Sonis aquarum multarum, magnificis fluctibus irrumpentibus maris; magnificentior *eſt* in alto Jehova.

5 Teſtimonia tua firma *ſunt* valde: domui tuæ decora ſanctitas, ô Jehova, in longitudinem dierum *eſt*.

PSAL. XCIV. *Conqueſtus de injuſtis, tandem invitat eos ad Chriſtum.*

O Fortis *Deus* ultionum, Jehova; ô *Deus* fortis ultionum, illuceſce:
2 Attollere, ô judex terræ; redde retributionem ſuperbis.
3 Quouſque improbi, ô Jehova; quouſque improbi exultabunt?
4 Eructantes loquentur ſuperbè, ſeſe prædicabunt omnes qui operam dant iniquitati?
5 Populum tuum, Jehova, conterent, & poſſeſſionem tuam affligent?
6 Viduam & peregrinum interficient, ac pupillos occident,
7 Dicentes, non reſpicit Jah; neque animadvertit Deus Jahaboki?
8 Animadvertite, ô bruti ſſimi in populo; & ſtulti ſſimi, quando intelligentes eritis?
9 An plantator auris, an non audiat? aut formator oculi an non intueatur?
10 An caſtigator gentium, an non reprehendat? qui docet homines ſcientiam, *an non agnoſceret?*
11 Jehova cognoſcit cogitationes hominum, eſſe vanitatem ipſam.
12 Beatus ille vir quem caſtigas Jah, & quem ex lege tua doces.
13 Ad præſtandum quietem ei à diebus adverſitatis, dum foditur improbo fovea.
14 Non enim deſerit Jehova populum ſuum, & poſſeſſionem ſuam non derelinquit:
15 Sed uſque ad juſtitiam reverſurum eſt judicium, & poſt illud omnes recti corde.
16 Quis ſurrecturus fuiſſet pro me contrà maleficos? quis ſe ipſum ſtitiſſet pro me contra eos qui operam dant inquitati?
17 Niſi Jehova pleno auxilio fuiſſet mihi, parum abeſt quin habitaſſet *in* loco ſilentii vita mea.
18 Quum dico, dimovetur pes meus, benignitas tua, ô Jehova, ſuſtentat me.
19 Quum multæ ſunt cogitationes meæ apud me, conſolationes tuæ oblectant animam meam.
20 An conſociaretur tibi ſolium ærumnarum, formantis moleſtiam præter ſtatutum.
21 Turmatim convenientium contra animam juſti, & ſanguinem innoxium condemnantium;
22 Imo *eſt* Jehova mihi pro edito loco, & Deus meus pro rupe receptus mei:
23 Qui convertit contra eos iniquitatem ipſorum, & malitia ipſorum exſcindit ipſos; exſcindit ipſos Jehova, Deus noſter.

PSAL. XCV. *Pſalmus exhortatorius, ne exemplo majorum in die tentationis decidamus.*

A Gite, cantemus Jehovæ; clangamus rupi ſalutis noſtræ.
2 Eamus ante faciem ejus cum gratiarum actione, cum pſalmis clangamus ei.
3 Nam Deus *fortis* magnus *eſt* Jehova, & rex magnus ſupra omnes Deos.
4 In cujus manu *ſunt* ima veſtigia terræ, penes quem *ſunt* vires montium;
5 Cujus eſt ipſum mare, ut qui fecit illud; & arida, *quam* manus ejus formarunt.
6 Venite, incurvemus nos & procumbamus, flectamus genua coram Jehova qui fecit nos.
7 Cum ipſe *ſit* Deus noſter, nos vero populus paſtus ejus, & grex ductus ejus; hodie, ſi vocem ejus audieritis,
8 Ne obduretis animum veſtrum, ut *in* contentione, ut die tentationis in deſerto:
9 Ubi tentaverunt me majores veſtri; probaverunt me, etiam experti ſunt opus meum.
10 Quadraginta annis faſtidio habui generationem *illam*; dicens, populus ſunt errabundi animo, & ſunt ignorantes viarum mearum.
11 Quibus juravi in ira mea, eos non ingreſſuros in requiem meam.

PSAL. XCVI. *Exaltandum eſſe Jehovam ab omnibus, quia omnes ſit judicaturus.*

C Anite Jehovæ canticum novum, canite Jehovæ tota terra.
2 Canite Jehovæ, benedicite nomini ejus; prædicate de die in diem ſalutem ejus.
3 Narrate in gentibus honorem ejus, in omnibus populis mirabilia ejus opera:
4 Magnum Jehovam & laudatum valde, reverendum eſſe ſupra omnes deos.
5 Nam omnes dii populorum *ſunt* idola, Jehova vero cœlos fecit.
6 Gloria & decor coram eo, robur & ornatus in ſanctuario ejus *ſunt*.
7 Cedite Jehovæ familiæ populorum, cedite Jehovæ honorem & laudem.
8 Cedite Jehovæ honorem nominis ejus; afferte munus, & venite ad atria ejus.
9 Incurvate vos Jehovæ *honorem exhibentes* in decore ſanctitatis, formidate à conſpectu ejus tota terra.
10 Dicite in gentibus, Jehova regnat, etiam ſtabilietur orbis habitabilis, ne dimoveatur: judicaturus eſt populos rectiſſime.
11 Lætabuntur cœli, & exſultabit terra, perſtrepet mare, & quæ ipſum implent.
12 Exſultabit ager & quicquid *eſt* in eo, tunc cantabunt omnes arbores ſilvæ:
13 Ante faciem Jehovæ quum venerit, nam venit ad judicandum terram: judicaturus eſt orbem habitabilem per juſtitiam, & populos per fidem ſuam.

PSAL. XCVII. *Gloria regnantis Dei idololatras pudefieri, & exhilarari juſtos.*

J Ehova regnat, exſultat terra; lætentur regiones plurimæ.
2 Nubes & caligo circumſtant eum: juſtitia & judicium locum ſolii ejus.
3 Ignis ante eum procedit, & inflammat circumquaque hoſtes ejus.
4 Perluſtrant fulgura ejus orbem habitabilem, videns formidat terra.
5 Montes ut cera liquefiunt à præſentia Jehovæ, à præſentia domini totius terræ.
6 Judicant cœli juſtitiam ejus, adeo ut videant omnes populi honorem ejus.
7 Pudore ſuffundantur, omnes colentes ſculptile, qui ſe jactant de idolis: incurvantoſe *honorem exhibentes* ei omnes angeli.

8 Audiens lætatur Tzijon, exſultantque filiæ Jehudæ, propter judicia tua, ô Jehova.
9 Tu enim es Jehova, excelſus ſupra omnem terram; valdè elatus es ſupra omnes angelos.
10 Amantes Jehovæ, odio habete malum: ſervans animas ſuorum quos benignitate proſequitur, è manu improborum eripit eos.
11 Lux ſata eſt juſto, & rectis animo lætitia.
12 Lætamini juſti in Jehova, & celebrate memoriam ſanctitatis ejus.

PSAL. XCVIII. *Tuba adventantis judicis.*

PSalmus. Cantate Jehovæ canticum novum, quia opera mirabilia fecit: ſalutem attulit ei dextera ipſius, & brachium ſanctitatis ipſius.
2 Notam fecit Jehova ſalutem ſuam, ante oculos ipſarum gentium revelavit juſtitiam ſuam.
3 Recordatus eſt benignitatis ſuæ, & ſuæ fidei erga domum Jiſraelis: vident omnes fines terræ ſalutem Dei noſtri.
4 Clangite Jehovæ tota terra; fragore edito cantate & pſallite.
5 Pſallite Jehovæ cithara, cithara & pſalmodia.
6 Tubis & ſono buccinæ clangite coram rege Jehova.
7 Perſtrepat mare, & quæ implent ipſum; orbis habitabilis & habitantes in eo.
8 Flumina complodant manu, pariter montes cantent,
9 Coram Jehova, quia advenit ad judicandum terram, judicaturus eſt orbem habitabilem juſte, & populos rectiſſime.

PSAL. XCIX. *Laudes magnitudinis, roboris, juſtitiæ, & fidelitatis Dei erga ſervos ſuos.*

JEhova regnat, commoveantur populi: inſidens Cerubinis *regnat*, nutet terra.
2 *Regnat* Jehova Tzijone magnus, etiam altus *eſt* ſupra omnes populos.
3 Celebrent nomen tuum magnum & reverendum ſanctum eſſe.
4 *Tu* quoq; robuſtiſſime rex judiciũ amans: tu, *inquam*, conſtituis quod eſt rectiſſimum, judicium & juſtitiam in Jahakobo tu perficis.
5 Exaltate Jehovam Deum noſtrum, & incurvate vos *honorem exhibentes* ad ſcabellum pedum ejus; *quia* ſanctus eſt.
6 Moſchen & Aharonem cum Sacerdotibus ipſius, Schemuelemque cum invocantibus nomen ipſius; inclamantes Jehovam, ipſe illico exaudivit eos:
7 In columna nubis alloquutus eſt eos: obſervantes teſtimonia ipſius, & ſtatutum *quod* dederat eis.
8 Jehova Deus noſter, tu exaudiviſti eos: *Deus* fortis condonans fuiſti eis, etiam quum ultionem ſumeres de actionibus eorum.
9 Exaltate Jehovam Deum noſtrum, & incurvate vos *honorem exhibentes* ad montem ſanctitatis ejus: quia ſanctus *eſt* Jehova Deus noſter.

PSAL. C. *Pſalmus euchariſticus ad omnes incolas terræ.*

PSalmus pro gratiarum actione: Clangite Jehovæ omnes *incolæ* terræ.
2 Colite Jehovam cum lætitia, venite in conſpectum ejus cum cantu.
3 Agnoſcite Jehovam eſſe Deum, ipſum effeciſſe nos (non autem nos *ipſos*) populum ſuum & gregem paſtus ſui.
4 Ingredimini portas ejus cum gratiarum actione, atria ejus cum laude: gratias agite ei, benedicite nomini ejus.
5 Nam bonus *eſt* Jehova, in ſeculum *eſt* benignitas ejus; & uſque ad generationem quamque fides ejus.

PSAL. CI. *Votum Regis.*

DAvidis pſalmus. Benignitatem & jus canam: tibi, ô Jehova, pſallam.
2 Animadvertam via integra, quando venturus ſis ad me: indeſinenter ambulabo in integritate animi mei, intra domum meam.
3 Non proponam mihi ob oculos rem nefariam: factum declinantium odi, non adhærebit mihi.
4 Animus perverſus recedet à me; malum non agnoſcam.
5 Lingua lædentem *apud* me elam proximum ſuum, ipſum exſcindam: elatum oculis, & tumentem animo, ipſum non potero *ferre*.
6 Oculi mei *attendent* ad veraces terræ, ut conſideant mecum: ambulans via integra, is miniſtrabit mihi.
7 Non habitabit intra domum meam faciens dolum; loquens mendacia non ſtabilietur coram oculis meis.
8 Singulis matutinis exſcindam omnes improbos terræ, ad reſcindendum à civitate Jehovæ omnes qui operam dant iniquitati.

PSAL. CII. *Pſalmus quintus pœnitentialis.*

ORatio pro paupere; quum obruitur, & ante Jehovam effundit meditationem ſuam.
2 Jehova, audi orationem meam; & vociferatio mea ad te perveniat.
3 Ne abſcondas faciem tuam à me, quo die *eſt* anguſtia mihi: inclina ad me aurem tuam, quo die inclamo; feſtinanter exaudi me.
4 Nam conſumuntur ut fumus dies mei, & oſſa mea ut focus exardeſcunt.
5 Percuſſum tamquam herba exareſcit cor meum, quia obliviſcor comedere cibum meũ.
6 Præ voce gemitus mei, adhæreſcit os meum carni meæ.
7 Similis ſum plateæ deſerti; ſum tamquam bubo vaſtitatum.
8 Aſſidue ſum ſimilis paſſeri, ſolitario in tecto.
9 Toto die probro afficiunt me inimici mei, inſanientes contra me, per me jurant.
10 Nam cinerem tamquam panem comedo, & potiones meas cum fletu miſceo,
11 Propter indignationem tuam, & ferventem iram tuam; quia ſuſtuliſti me & abjeciſti me.
12 Dies mei ſimiles *ſunt* umbræ inclinatæ: & ego ſicut herba exarui.
13 Tu autem Jehova in ſeculum permanes, & recordatio tui in quamque generationem.

14 Tu ſurgens miſereberis Tzijonis : quia tempus eſt faciendi gratiam ei, quia advenit ſtatum tempus ,

15 Quo delectentur ſervi tui lapidibus ejus , & pulveri ejus gratiam faciant ,

16 Ut revereantur gentes nomen Jehovæ, & omnes reges terræ honorem tuum ;.

17 Quum ædificans Jehova Tzjionem, apparuerit in honore ſuo ,

18 Reſpexerit ad orationem nudatiſſimi,& non ſpreverit orationem eorum:

19 Conſcribatur hoc in generationem poſteram , ut populus recreatus , laudet Jah:

20 Quod proſpectaverit ex alto *loco* ſanctitatis ſuæ, Jehova è cœlis in terrã intuitus ſit,

21 Ad exaudiendum ſuſpirium vincti , ad ſolvendum eos qui jam traduntur morti ;

22 Ut enarrent Tzijone nomen Jehovæ, & laudem ejus Jeruſchalaimis :

23 Congregantibus ſe populis ſimul,& regnis ad colendum Jehovam ,

24 Affligit *quidem* in hac via vires meas, curtat dies meos :

25 *Sed* dico, mi Deus fortis,ne auferas me mediis diebus meis;per generationem æternam *ſunt* anni tui ;

26 Ante*quam* terram fundaſſes , & opus manuum tuarum *eſſent* cœli.

27 Iſta peritura ſunt , tu autem permanes; iſta, inquam, omnia ut veſtimentum veteraſcent, ut indumentum mentabis ea atque mutabuntur :

28 Tu vero idẽ *es*,& anni tui non finiuntur.

29 Filii ſervorum tuorum habitabunt , & ſemen eorum ſtabilietur coram te.

PSAL. CIII. *Anima exultans in regno gratiæ.*

De Davidis, Benedic anima mea Jehovæ, & omnia inteſtina mea nomine ſanctitatis ejus.

2 Benedic anima mea Jehovæ , & ne obliviſcaris ullius beneficiorum ejus :

3 Qui condonat omnes iniquitates tuas,qui medetur omnibus morbis tuis :

4 Qui vindicat à fovea vitam tuam , qui circumtegit te benignitate & miſerationibus.

5 Quo ſatiante bonis quibuſque os tuum : ſervas te recentem tanquam aquila,*tanquam* pueritia tua.

6 Facit quæ juſta ſunt Jehova , & judicia omnibus oppreſſis.

7 Notas fecit vias ſuas & Moſchi, poſteris Jiſraelis actiones ſuas.

8 Miſericors & gratioſus Jehova, longanimis & multus benignitate.

9 Non in æternum litigat , neque in ſeculum *iram* aſſervat :

10 Non ſecundum peccata noſtra facit nobis ; neque ſecundum iniquitates noſtras refert nobis ;

11 Sed quam alti ſunt cœli ſupra terram, prævalet benignitas ejus erga timentes eum:

12 Quam longe abeſt oriens ab occidente , longe amovet à nobis defectiones noſtras.

13 Ut miſeretur pater filiorum, miſeretur Jehova timentium ipſum.

14 Nam ipſe novit figmentum noſtrum , memor pulverem nos eſſe.

15 Ipſius mortalis ſimiles fœno dies eſſe ; ſicut flos agri , ſic florere *ipſum*.

16 Quum ventus pervadit ipſum , mox non eſſe, neq; agnoſci ipſum amplius à loco ſuo.

17 At benignitas Jehovæ inde à ſeculo uſque in ſeculum *eſt* erga timentes ipſum , & juſtitia ejus erga nepotes :

18 Erga obſervantes fœdus ipſius , & erga memores mandatorum ejus ad faciendum ea.

19 Jehova in cœlis ſtabilivit ſolium ſuum, & regnum ipſius omnibus præſidet ,

20 Benedicite Jehovæ, angeli ejus ; valentiſſimi robore , efficientes verbum ejus , auſcultantes voci verbi ejus.

21 Benedicite Jehovæ omnes exercitus ejus, miniſtri ejus facientes placitum ejus.

22 Benedicite Jehovæ omnia opera ejus in omnibus locis dominationis ejus ; benedic anima mea Jehovæ.

PSAL. CIV. *Schola naturæ & ſpeculum providentiæ Dei.*

BEnedic anima mea Jehovæ, Jehova Deus me, magnus es valde : decorem & majeſtatem induiſti ,

2 Amiciens te luce tanquam panno, extendens cœlos tanquam aulæum.

3 Qui contignat in aquis cœnacula ſua;qui diſponit denſas nubes *in* vehiculum ſuum, qui itat ſuper alas venti.

4 Qui facit angelos ſuos ventos, miniſtros ſuos ignem flammantem.

5 Fundavit terram ſuper baſes ejus, ne dimoveretur in ſeculum & perpetuum.

6 Abyſſo ut indumento operueras eam,ſupra montes ſtantibus aquis :

7 Ex increpatione tua diffugerunt, à voce tonitrus tui acceleraruntfugam.

8 Conſcenderunt *per* montes,deſcenderunt *per* convalles ; in locum quem fundaveras ipſis.

9 Terminum oppoſuiſti , ne tranſeant ; ne revertantur ad operiendum terram.

10 Qui emittis fontes per valles , *ut* inter montes ambulent ,

11 Potum præbeant omnibus animantibus agri, frangant onagri ſitim ſuam.

12 Juxta illos volatilia cœli habitent , è media frondium edentia vocem.

13 Qui irrigat montes è cœnaculis ſuis, ut à fructu operum tuorum ſatietur terra.

14 Faciens ut germinet fœnum ad jumentum, & herba ad hominis uſum ; ut depromant cibum è terra :

15 Qui vino lætificat cor mortalis , nitidam efficit faciem oleo, & cibo cor mortalis fulcit :

16 Satiantur arbores Jehovæ,cedri Libani quas plantavit :

17 (Ubi aviculæ nidificent) abietes domicilia ciconiæ ,

18 Montes excelſiſſimi rupicaprarum , petræ montanorum murium perfugium.

19 Statuit Lunam in ſtata tempora, Solum agnoſcentum occaſum ſuum.

20 Diſpo-

20 Diſponis tenebras ut ſit nox : qua erepunt omnia animantia ſilvæ :
21 Juvenes leones rugientes ad prædam, & quidem quærendo à *Deo* forti eſcam ſuam.
22 Exorto ſole recipiunt ſe, & in luſtris ſuis recubant.
23 Prodit homo ad opus ſuum, & ad culturam ſuam uſque ad veſperam.
24 Quam ampla ſunt opera tua, ô Jehova! *quam* ea omnia ſapienter feciſti! quam plena eſt terra poſſeſſione tua!
25 *In* ipſo mari magno & ſpatioſo ; illic reptilia *ſunt* atque innumera, animantia parva cum magnis.
26 Illic naves ambulant ; balæna quam formaſti, ludendo in eo.
27 Omnia iſta in te expectationem habent, ut des eſcam ipſorum tempore ſuo :
28 Te dante ipſis colligunt, aperiente manum tuam ſatiantur bono :
29 Abſcondente faciem tuam conturbantur, recipiente ſpiritum eorum exſpirant, & in pulverem ſuum revertuntur :
30 Emittente ſpiritum tuum recreantur : denique renovas faciem terræ.
31 Sit honor Jehovæ in ſeculum, lætetur Jehova in operibus ſuis :
32 Quo intuente in terram tremit illa, attingente ipſos montes, fumant.
33 Canam Jehovæ in vita mea, pſallam Deo meo quantiſper ero.
34 Suavis erit de eo meditatio mea, ego lætabor in Jehova.
35 Deficiant peccatores à terra, & improbi amplius non ſint : benedic anima mea Jehovæ, halelu-Jah.

PSAL. CV. *Chronicon Exodi ad recordationem mirabilium Dei.*

CElebrate Jehovam, proclamate nomen ejus; notas facite in populis actiones ejus.
2 Canite ei, pſallite ei ; confabulamini de omnibus mirabilibus ejus operibus.
3 Laudibus vos efferte in nomine ſancto ejus, lætetur animus quærentium Jehovam.
4 Requirite Jehovam & robur ejus ; quærite faciem ejus jugiter.
5 Recordamini mirabilium ejus operum quæ fecit ; prodigiorum ejus, & judiciorum oris ejus.
6 O ſemen Abrahami ſervi ejus, ô electi ejus filii Jahakobi.
7 Hic *eſt* Jehova Deus noſter, in tota terra judicia ejus *ſunt*.
8 Recordatur in ſeculum fœderis ſui; verbi *quod* præcepit, in mille generationes,
9 Quod pepigit cum Abrahamo, & juramenti ſui *præſtitit* Jitzchako.
10 Quod præſtitit Jahakobo in ſtatutum ; Jiſraeli *in* fœdus perpetuum :
11 Dicendo, tibi daturus ſum terram Cenahanis : funiculum poſſeſſionis veſtræ.
12 Quamvis eſſent homines pauci ; plane pauci & inquilini in ea ;
13 Itarentque à gente in gentem, à regno in populum alium :
14 Non permiſit cuiquam opprimere eos, etiam reprehendit propter eos reges :
15 Ne attingitote (*inquiens*) unctos meos, & prophetas meos ne afficitote malo.
16 Quum advocans famem ſuper terram, omnem ſcipionem panis fregit ;
17 Miſerat ante eos virum præſtantem? *qui* ad ſervitutem venditus erat, Joſephum.
18 Cujus pedes afflixerunt compede, ferrum ſubivit ipſe ;
19 Uſque ad tempus quo erat adventurum, verbum ipſius: ſermo Jehovæ probavit eum.
20 Mittens rex expediri juſſit eum, & dominator populorum idem ſolvit eum :
21 Præpoſuit eum dominum familiæ ſuæ, & dominatorem in totam poſſeſſionem ſuam:
22 Ut vinciret principes ejus ex animo ſuo, & ſeniores ejus informaret.
23 Deinde venit Jiſrael in Ægyptum, & Jahakob peregrinatus eſt in regione Chami.
24 Ubi quum feciſſet *Deus* ut fœtificaret populus ſuus valde, & potentiorem eum effeciſſet hoſtibus ſuis ;
25 Mutavit animum illorum ut odio haberent populum ſuum ; ut machinarentur contra ſervos ſuos.
26 Miſit Moſchen ſervum ſuum, Aharonem quem elegerat :
27 *Qui* expoſuerunt apud eos verba ſignorum ejus, & prodigiorum in regione Chami.
28 Miſit tenebras, & obtenebrarunt eam, neque rebellarunt *ſigna* contra verbum ejus.
29 Mutaverat aquas illorum in ſanguinem, & morte affecerat piſces eorum.
30 Abunde produxerat terra illorum ranas, invadentes penetralia regum illorum.
31 Simulac edixit, advenerat colluvies *animalium*, pediculi in totum terminum eorum.
32 Reddiderat pluvias eorum grandinem, ignem maxime flammantem in regione illorum :
33 Quibus percuſſit vites illorum, & ficus illorũ ; confrẽgitque arbores termini illorũ.
34 Simulac edixit advenerat locuſta, & melolontha, eaque innumera.
35 Quæ comedit omnem herbam regionis eorum, comeditque fructum terræ illorum.
36 Tandem percuſſit omne primogenitum in regione illorum, principium omnis potentiæ illorum.
37 Tum eduxit eos cum argento & auro, nec fuit in tribubus ejus qui labaret.
38 Lætati ſunt Ægyptii quum exirent hi, quia irruerat pavor horum ſuper ipſos.
39 Expandit nubem pro tegumento, & ignem ad illuſtrandum noctem.
40 Petente *populo*, adduxit coturnices ; & pane cœlorum ſatiavit eos.
41 Aperuit rupem, & effluxerunt aquæ, ambulantes per ſiticuloſa *loca, ut* fluvius.
42 Quia recordabatur verbi ſanctitatis ſuæ, cum Abrahamo ſervo ſuo *habiti*.
43 Ideo eduxit populum ſuum cum gaudio, cum cantu electos ſuos.
44 Deditque eis regiones gentium, & laborem nationum poſſident hæreditario jure :
45 Ut obſervent ſtatuta ejus, & leges ejus cuſtodiant. Halelu-Jah.

14 Tu ſurgens miſereberis Tzijonis : quia tempus eſt faciendi gratiam ei, quia advenit ſtatum tempus ,

15 Quo delectentur ſervi tui lapidibus ejus , & pulveri ejus gratiam faciant ,

16 Ut revereantur gentes nomen Jehovæ, & omnes reges terræ honorem tuum ;.

17 Quum ædificans Jehova Tzjionem, apparuerit in honore ſuo ,

18 Reſpexerit ad orationem nudatiſſimi,& non ſpreverit orationem eorum:

19 Conſcribatur hoc in generationem poſteram , ut populus recreatus , laudet Jah:

20 Quod proſpectaverit ex alto *loco* ſanctitatis ſuæ, Jehova è cœlis in terrâ intuitus ſit,

21 Ad exaudiendum ſuſpirium vinčti , ad ſolvendum eos qui jam traduntur morti ;

22 Ut enarrent Tzijone nomen Jehovæ, & laudem ejus Jeruſchalaimis :

23 Congregantibus ſe populis ſimul,& regnis ad colendum Jehovam,

24 Affligit *quidem* in hac via vires meas, curtat dies meos :

25 *Sed* dico, mi Deus fortis,ne auferas me mediis diebus meis;per generationem æternam *ſunt* anni tui ;

26 Ante*quam* terram fundaſſes , & opus manuum tuarum *eſſent* cœli.

27 Iſta peritura ſunt , tu autem permanes; iſta, inquam, omnia ut veſtimentum veteraſcent, ut indumentum mentabis ea atque mutabuntur :

28 Tu vero idē *es*,& anni tui non finiuntur.

29 Filii ſervorum tuorum habitabunt , & ſemen eorum ſtabilietur coram te.

PSAL. CIII. *Anima exultans in regno gratiæ.*

De Davidis, Benedic anima mea Jehovæ, & omnia inteſtina mea nomine ſanctitatis ejus.

2 Benedic anima mea Jehovæ , & ne oblivi ſcaris ullius beneficiorum ejus :

3 Qui condonat omnes iniquitates tuas,qui medetur omnibus morbis tuis :

4 Qui vindicat à fovea vitam tuam , qui circumtegit te benignitate & miſerationibus.

5 Quo ſatiante bonis quibuſque os tuum : ſervas te recentem tanquam aquila, *tanquam* pueritia tua.

6 Facit quæ juſta ſunt Jehova , & judicia omnibus oppreſſis.

7 Notas fecit vias ſuas & Moſchi, poſteris Jiſraelis actiones ſuas.

8 Miſericors & gratioſus Jehova, longanimis & multus benignitate.

9 Non in æternum litigat , neque in ſeculum *iram* aſſervat :

10 Non ſecundum peccata noſtra facit nobis ; neque ſecundum iniquitates noſtras refert nobis ;

11 Sed quam alti ſunt cœli ſupra terram, prævalet benignitas ejus erga timentes eum:

12 Quam longe abeſt oriens ab occidente , longe amovet à nobis defectiones noſtras.

13 Ut miſeretur pater filiorum, miſeretur Jehova timentium ipſum.

14 Nam ipſe novit figmentum noſtrum , memor pulverem nos eſſe.

15 Ipſius mortalis ſimiles fœno dies eſſe ; ſicut flos agri , ſic florere *ipſum*.

16 Quum ventus pervadit ipſum , mox non eſſe, neq; agnoſci ipſum amplius à loco ſuo.

17 At benignitas Jehovæ inde à ſeculo uſque in ſeculum *eſt* erga timentes ipſum , & juſtitia ejus erga nepotes :

18 Erga obſervantes fœdus ipſius , & erga memores mandatorum ejus ad faciendum ea.

19 Jehova in cœlis ſtabilivit ſolium ſuum, & regnum ipſius omnibus præſidet ,

20 Benedicite Jehovæ, angeli ejus; valentiſſimi robore , efficientes verbum ejus , auſcultantes voci verbi ejus.

21 Benedicite Jehovæ omnes exercitus ejus, miniſtri ejus facientes placitum ejus.

22 Benedicite Jehovæ omnia opera ejus in omnibus locis dominationis ejus ; benedic anima mea Jehovæ.

PSAL. CIV. *Schola naturæ & ſpeculum providentiæ Dei.*

BEnedic anima mea Jehovæ, Jehova Deus me, magnus es valde : decorem & majeſtatem induiſti ,

2 Amiciens te luce tanquam panno, extendens cœlos tanquam aulæum.

3 Qui contignat in aquis cœnacula ſua;qui diſponit denſas nubes *in* vehiculum ſuum, qui itat ſuper alas venti.

4 Qui facit angelos ſuos ventos, miniſtros ſuos ignem flammantem.

5 Fundavit terram ſuper baſes ejus, ne dimoveretur in ſeculum & perpetuum.

6 Abyſſo ut indumento operueras eam,ſupra montes ſtantibus aquis :

7 Ex increpatione tua diffugerunt, à voce tonitrus tui accelerarunt *fugam*.

8 Conſcenderunt *per* montes,deſcenderunt *per* convalles ; in locum quem fundaveras ipſis.

9 Terminum oppoſuiſti , ne tranſeant ; ne revertantur ad operiendum terram.

10 Qui emittis fontes per valles , *ut* inter montes ambulent ,

11 Potum præbeant omnibus animantibus agri, frangant onagri ſitim ſuam.

12 Juxta illos volatilia cœli habitent , è media frondium edentia vocem.

13 Qui irrigat montes è cœnaculis ſuis, ut à fructu operum tuorum ſatietur terra.

14 Faciens ut germinet fœnum ad jumentum, & herba ad hominis uſum ; ut depromant cibum è terra :

15 Qui vino lætificat cor mortalis , nitidam efficit faciem oleo, & cibo cor mortalis ſulcit :

16 Satiantur arbores Jehovæ,cedri Libani quas plantavit :

17 (Ubi aviculæ nidificent) abietes domicilia ciconiæ ,

18 Montes excelſiſſimi rupicaprarum , petræ montanorum murium perfugium.

19 Statuit Lunam in ſtata tempora, Solum agnoſcentem occaſum ſuum.

20 Diſpo-

20 Disponis tenebras ut sit nox: qua crepunt omnia animantia silvæ:
21 Juvenes leones rugientes ad prædam, & quidem quærendo à *Deo* forti escam suam.
22 Exorto sole recipiunt se, & in lustris suis recubant.
23 Prodit homo ad opus suum, & ad culturam suam usque ad vesperam.
24 Quam ampla sunt opera tua, ô Jehova! *quam* ea omnia sapienter feciſti! quam plena est terra possessione tua!
25 *In* ipso mari magno & spatioso; illic reptilia *sunt* atque innumera, animantia parva cum magnis.
26 Illic naves ambulant; balæna quam formasti, ludendo in eo.
27 Omnia *ista* in te expectationem habent, ut des escam ipsorum tempore suo:
28 Te dante ipsis colligunt, aperiente manum tuam saciantur bono:
29 Abscondente faciem tuam conturbantur, recipiente spiritum eorum exspirant, & in pulverem suum revertuntur:
30 Emittente spiritum tuum recreantur: denique renovas faciem terræ.
31 Sit honor Jehovæ in seculum, lætetur Jehova in operibus suis:
32 Quo intuente in terram tremit illa, attingente ipsos montes, fumant.
33 Canam Jehovæ in vita mea, psallam Deo meo quantisper ero.
34 Suavis erit de eo meditatio mea, ego lætabor in Jehova.
35 Deficiant peccatores à terra, & improbi amplius non sint: benedic anima mea Jehovæ, halelu-Jah.

PSAL. CV. *Chronicon Exodi ad recordationem mirabilium Dei.*

CElebrate Jehovam, proclamate nomen ejus; notas facite in populis actiones ejus.
2 Canite ei, psallite ei; confabulamini de omnibus mirabilibus ejus operibus.
3 Laudibus vos efferte in nomine sancto ejus, lætetur animus quærentium Jehovam.
4 Requirite Jehovam & robur ejus; quærite faciem ejus jugiter.
5 Recordamini mirabilium ejus operum quæ fecit; prodigiorum ejus, & judiciorum oris ejus.
6 O semen Abrahami servi ejus, ô electi ejus filii Jahakobi.
7 Hic *est* Jehova Deus noster, in tota terra judicia ejus *sunt*.
8 Recordatur in seculum fœderis sui; verbi *quod* præcepit, in mille generationes,
9 Quod pepigit cum Abrahamo, & juramenti sui *præstitit* Jitzchako.
10 Quod præstitit Jahakobo in statutum; Jisraeli *in* fœdus perpetuum:
11 Dicendo, tibi daturus sum terram Cenahanis: funiculum possessionis vestræ.
12 Quamvis essent homines pauci; plane pauci & inquilini in ea;
13 Itarentque à gente in gentem, à regno in populum alium:
14 Non permisit cuiquam opprimere eos, etiam reprehendit propter eos reges:
15 Ne attingitote (*inquiens*) unctos meos, & prophetas meos ne afficitote malo.
16 Quum advocans famem super terram, omnem scipionem panis fregit;
17 Miserat ante eos virum præstantem? *qui* ad servitutem venditus erat, Josephum.
18 Cujus pedes afflixerunt compede, ferrum subivit ipse;
19 Usque ad tempus quo erat adventurum, verbum ipsius: sermo Jehovæ probavit eum.
20 Mittens rex expediri jussit eum, & dominator populorum idem solvit eum:
21 Præposuit eum dominum familiæ suæ, & dominatorem in totam possessionem suam:
22 Ut vinciret principes ejus ex animo suo, & seniores ejus informaret.
23 Deinde venit Jisrael in Ægyptum, & Jahakob peregrinatus est in regione Chami.
24 Ubi quum feciſſet *Deus* ut fœtificaret populus suus valde, & potentiorem eum effeciſſet hostibus suis;
25 Mutavit animum illorum ut odio haberent populum suum; ut machinarentur contra servos suos.
26 Misit Moschen servum suum, Aharonem quem elegerat:
27 *Qui* exposuerunt apud eos verba signorum ejus, & prodigiorum in regione Chami.
28 Misit tenebras, & obtenebrarunt eam, neque rebellarunt *signa* contra verbum ejus.
29 Mutaverat aquas illorum in sanguinem, & morte affecerat pisces eorum.
30 Abunde produxerat terra illorum ranas, invadentes penetralia regum illorum.
31 Simulac edixit, advenerat colluvies *animalium*, pediculi in totum terminum eorum.
32 Reddiderat pluvias eorum grandinem, ignem maxime flammantem in regione illorum:
33 Quibus percussit vites illorum, & ficus illorũ; confregitque arbores termini illorũ.
34 Simulac edixit advenerat locusta, & melolontha, eaque innumera.
35 Quæ comedit omnem herbam regionis eorum, comeditque fructum terræ illorum.
36 Tandem percussit omne primogenitum in regione illorum, principium omnis potentiæ illorum.
37 Tum eduxit eos cum argento & auro, nec fuit in tribubus ejus qui labaret.
38 Lætati sunt Ægyptii quum exirent hi, quia irruerat pavor horum super ipsos.
39 Expandit nubem pro tegumento, & ignem ad illustrandum noctem.
40 Petente *populo*, adduxit coturnices; & pane cœlorum satiavit eos.
41 Aperuit rupem, & effluxerunt aquæ, ambulantes per siticulosa *loca*, *ut* fluvius.
42 Quia recordabatur verbi sanctitatis suæ, cum Abrahamo servo suo *habiti*.
43 Ideo eduxit populum suum cum gaudio, cum cantu electos suos.
44 Deditque eis regiones gentium, & laborem nationum possident hæreditario jure:
45 Ut observent statuta ejus, & leges ejus custodiant. Halelu-Jah.

PSAL. CVI. *Chronicon deserti ad exprobrationem defectionum populi.*

HAlelu-Jah. Celebrate Jehovam, quia bonus *est*; quia in seculum benignitas ejus.
2 Quis eloquatur summam potentiam Jehovæ? efferat totam laudem ejus?
3 O beatos qui observarent rationem *hanc*, qui exerceret justitiam quovis tempore.
4 Recordare me Jehova, pro benevolentia qua prosequeris populum tuum, visita me salute tua:
5 Ut fruar bono electorum tuorum, ut lætet lætitia gentis tuæ; ut me laudibus efferam cum possessione tua.
6 Peccavimus cum majoribus nostris; inique fecimus, improbe egimus.
7 Majores nostri in Ægypto non intellexerant mirabilia tua opera, non recordati fuerant amplitudinis benignitatum tuarum, sed occasionem cederant mutandi *eas* ad mare, ingressuri mare algosum.
8 Attamen servavit eos propter nomen suum ut notam faceret potentiam suam.
9 Nam ipso increpante mare algosum, exsiccatum est; & deduxit eos per abyssos ejus, quasi *per* desertum.
10 Ita servans eos à manu osoris, vindicavit eos à manu inimici.
11 Operuerunt vero aquæ hostes eorum, unus ex illis non est relictus *superstes*.
12 Quamvis credidissent verbis ejus; cecinissent laudem ejus:
13 Festinanter obliti sunt operum ejus, non perdurarunt ad consilium ejus.
14 Sed ducti concupiscentia in deserto tentaverunt *Deum* fortem in solitudine:
15 Adeo ut traderet illis quod petebant, immitteret macium in illos ipsos.
16 Postea invidentibus Moschi in castris, Aharoni sancto Jehovæ;
17 Aperiens se terra deglutivit Dathanem: & operuit cœtum Abirami:
18 Exardescensque ignis in cœtum illorum, flamma incendit improbos.
19 Fecerunt vitulum Chorebi, & incurvaverunt se *exhibentes honorem* fusili:
20 Et mutantes honorem suum, in formam bovis comedentis herbam.
21 Obliti sunt Dei fortis servatoris ipsorum; qui fecerat *res* magnas in Ægypto.
22 Mirabilia opera in regione Chami, terribilia ad mare algosum.
23 Quamobrem dixerat se perditurum eos: nisi Mosche electus ipsius constitisset in irruptione illa coram ipso, ad avertendum excandescentiam ipsius, ne perderet.
24 Spreverunt quoque terram desiderabilem, non credentes verbo ejus:
25 Et murmurantes in tentoriis suis, non auscultarunt voci Jehovæ.
26 Quapropter sublata manu sua *juravit* eis, se dejecturum eos in ipso deserto;
27 Etiam dejecturum semen eorum in gentibus, & dispersurum eos in regionibus.
28 Præterea copulaverunt se etiam cum idolo Pehoris, & comederunt sacrificia mortuorum;
29 Adeo provocantes *Deum* ad indignationem factis suis, ut irrumperet in eos plaga;
30 Donec consistente Pinchaso & judicium exercente; coercita esset plaga illa:
31 Quod reputatum est ei ad justitiam, per quamque generationem usque in seculum.
32 Item ferventem iram concitarunt ad aquas contentionis; ita ut male fuerit Moschi propter ipsos:
33 Quum exacerbantibus illis spiritum ipsius, pronunciasset labiis suis *exacerbationem suam*.
34 Non perdiderunt populos illos, de quibus edixerat Jehova ipsis:
35 Sed commiscentes se cum illis gentibus, didicerunt opera earum;
36 Coluerunt que terricula earum, quæ ipsis fuerunt in tendiculam.
37 Nam sacrificaverunt filios suos: filiasque suas dæmonibus:
38 Et effuderunt sanguinem innoxium, sanguinem filiorum suorum, filiarumque suarum quas sacrificabant, terriculis Canahanæorum; adeo ut contaminata esset terra cædibus istorum.
39 Et polluerunt se operibus suis, actionibus suis, scortantes.
40 Quapropter accensus ira Jehova in populum suum, abominatus est possessionem suã;
41 Adeo ut traderet eos in manum gentium, ut dominarentur in eos osores eorum:
42 Et opprimentibus ipsos inimicis suis, deprimerent se sub manu eorum.
43 Multoties eripuit eos, quamvis ipsi exacerbassent eum consilio suo, & attenuati essent propter iniquitatem suam:
44 Respiciens ad angustiam eorum, audito clamore eorum.
45 Et recordantem pro eis fœderis sui, pœnituit ipsum pro amplitudine benignitatum suarum:
46 Adeo ut conciliaret illis misericordiam, coram omnibus qui captivos detinebant eos.
47 Serva nos Jehova, Deus noster, & congrega nos ex istis gentibus; ad celebrandum nomen sanctum tuum, & laudationibus commendandum nos in laude tua.
48 Benedictus Jehova Deus Jisraelis inde à seculo usque in seculum: & dicat totus populus, amen, halelu-Jah.

PSALMORUM LIBER QUINTUS.

PSAL. CVII. *Formula gratiarum actionis ob omnimodam gratiæ divinæ experimentam.*

CElebrate Jehovam, quoniam bonus *est*; quoniam in seculum benignitas ejus.
2 Prædicent redemti Jehovæ, quos redemit ab angustia;
3 *Quos* ex regionibus congregavit, ab oriente, & ab occidente, ab aquilone, & à mari:
4 *Qui* errarunt per desertum, per solitudinem viæ; civitatem habitabilem non invenientes.
5 Famelici etiam sitibundi; in quibus animus ipsorum sese obruebat;

6 Quum

6 Quum clamantes ad Jehovam in oppreſſione ipſorum, ex anguſtiis ipſorum eripuerit ipſos.
7 Et deduxerit ipſos per viam rectam; ut pervenirent ad civitatem habitabilem:
8 Celebrent apud Jehovam benignitatem ejus: & opera mirabilia ejus apud filios hominum:
9 Eum ſatiare animam appetentem, & animam famelicam explere bono.
10 Qui deſident in tenebris & lethali umbra, vincti afflictione & ferro;
11 Quia dederunt occaſionem mutandi ſermones *Dei* fortis; & conſilium excelſi ſpreverunt;
12 Quorum deprimit iſta moleſtia animum, *qui* labant, nemine adjuvante:
13 Quum clamantes ad Jehovam in oppreſſione ipſorum, ab anguſtiis ipſorum ſervaverit ipſos,
14 Eduxerit ipſos ex tenebris & umbra lethali, vincula ipſorum diruperit:
15 Celebrent apud Jehovam benignitatem ejus, & opera mirabilia ejus apud filios hominum:
16 Eum frangere valvas chalybeas: & vectes ferreos ſuccidere.
17 Stulti *qui* propter viam defectionis ſuæ, & propter iniquitates ſuas afflictantur,
18 Quorum animus omnē cibum abominatur, qui pertingunt uſque ad portas mortis:
19 Quum clamantes ad Jehovam in oppreſſione ipſorum, ab anguſtiis ipſorum ſervaverit ipſos,
20 Mittens verbum ſuum curaverit ipſos, & liberaverit à foveis ipſorum:
21 Celebrent apud Jehovam benignitatem ejus, & opera mirabilia ejus apud filios hominum;
22 Et ſacrificantes ſacrificia gratiarum actionis enarrent, opera ejus cum cantu.
23 Qui deſcendunt *in* mare navibus, exercentes artem in aquis amplis.
24 Ipſi *qui* vident opera Jehovæ, & mirabilia ejus in profundo:
25 Quemadmodum edicens conſtituat ventum procelloſum, qui attollat fluctus illius:
26 *Quemadmodum* aſcendant *ad* cœlos, deſcendant *ad* abyſſos; anima ipſorum malo ſe ipſam diſſolvat.
27 Titubent, ſeſe moveant tanquam ebrius, & tota peritia eorum abſorbeatur:
28 Quum clamantes ad Jehovam in oppreſſione ipſorum, ex anguſtiis ipſorum eduxerit ipſos,
29 Reſtituerit procellam malaciæ, ſilentibus fluctibus illarum *aquarum*.
30 Et lætantes ipſos; poſtquam conticuerunt *fluctus*, deduxerit ad portum optatum:
31 Celebrent apud Jehovā benignitatē ejus, & opera mirabilia ejus apud filios hominum,
32 Exaltentque eum in congregatione populi, & in conſeſſu ſeniores laudent eum.
33 Redigit flumina in deſertum, & proceſſus aquarum in ſiticuloſum ſolum:
34 Terram fructuoſam in ſalſuginoſam, propter malitiam habitantium in ea,
35 Redigit deſertum in ſtagnum aquarum, & terram ſic caneam in proceſſus aquarum.
36 Efficiens ut habitent ibi famelici, & conſtituant civitatem habitabilem.
37 Et conſitis agris ac plantatis vineis, comparent proventum fructuoſum.
38 Qui ita benedicit eis, ut multiplicentur valde, & jumenta eorum non minuit.
39 Ut *contra* minuuntur atque incurvantur, præ coarctatione mali & mœrore:
40 Quum effundens contemtum ſuper ingenuos, facit ut errent per inanitatem aviam:
41 Collocatque in edito egentem ab afflictione, & diſponit tanquam gregem familias.
42 Videant recti & lætentur, omnis vero nequitia obdat os ſuum.
43 Quotus quiſque ſapiens eſt qui obſervet iſta, ut animadvertātur benignitates Jehovæ.

PSAL. CVIII, *Benignitatis & promiſſi Dei memor, ſtrenuus evadit.*

CAnticum & pſalmus Davidis.
2 Erecto animo meo, ô Deus, canam & pſallam, etiam gloria mea.
3 Evigila nablium & cithara: ex pergiſcar *inde ab* aurora:
4 Celebrabo te in populis, Jehova, & pſallam tibi in nationibus:
5 Magnam eſſe ſupra cœlos benignitatem tuam, & ad ſuperiores uſque nubes veritatem tuam.
6 Exaltare ſupra cœlos, ô Deus, & ſuper totam terram gloria tua:
7 Ut liberentur dilecti tui, ſerva dexterā tuā, & exaudi me.
8 Deus loquutus eſt per ſanctitatem ſuam, exſultabo, in partem obtinco Schecemum, & convallem Succotharum metior:
9 Meus Gilhad, meus Menaſche; & Ephrajim robur capitis mei, Jehuda legiſlator meus *eſt*.
10 Moab pollubrum meum; ſupra Edomæum proiiciam calceum meum; contra Palæſtinam clangentem agam.
11 Quis deduceret me *in* civitatem munitam? quis deduceret me Edomæam uſque?
12 An non *tu*, ô Deus rejeceras nos, ut non procederes, ô Deus, inter exercitus noſtros?
13 Cedò nobis auxilium *tuum* ab hoſte, alioquin vanitas *eſt* auxiliatio humana.
14 In Deo faciamus ſtrenuè, & ipſe proculcabit hoſtes noſtros.

PSAL. CIX. *Pauperis & contriti animi querela & in hoſtes imprecatio.*

MAgiſtro ſymphoniæ, Davidis pſalmus.
O Deus laudis meæ, ne ſurdum agas.
2 Nam os improbi, & os doloſum contra me aperuerunt ſe, obloquuta ſunt mihi lingua mendace:
3 Et verbis odioſis circumvenerunt me, oppugnantia me immerito,
4 Adverſati ſunt mihi loco dilectionis meæ qua eram *in* oratione;
5 Reponentes mihi malum pro bono, & odium pro dilectione mea.
6 Præfice illi improbum, qui adverſans inſiſtat ad dexteram illius:

7 Quum

7 Quum in jus venerit, abeat damnatus; & oratio illius illi ſit crimini:
8 Sint dies illius pauci, curationem illius accipiat alter:
9 Sint filii illius pupilli, & uxor illius vidua:
10 Et indeſinenter vagantes filii illius, mendicent, quærantque *ſtipem* è locis deſolatis ſuis:
11 Illaqueet fœnerator quicquid *eſt* illi, & diripiant extranei laborem illius:
12 Ne ſit illi qui protendat benignitatem, neque ſit qui gratiam faciat pupillis illius:
13 Sit poſteritas illius excidio *addicta*, in generatione altera deleatur nomen eorum;
14 In memoria ſit iniquitas majorum illius apud Jehovam, & peccatum matris illius ne deleatur.
15 Sint coram Jehova jugiter, ut exſcindat è terra memoriam eorum.
16 Propterea quod non eſt recordatus exercere benignitatem; ſed perſequutus eſt virum pauperem, egentemque, & affectum ægritudine animi, ad afficiendum morte.
17 Et optavit ut maledictio obveniret ei, neque oblectatus eſt benedictione, ſed *ut* procul eſſet ab eo.
18 Ut indueretur maledictione velut chlamyde ſua; & ingrederetur velut aqua intra eum, & velut oleum in oſſa ejus:
19 Adſit illi, tanquam panno amiciat ſe; & pro zona jugiter ſe accingat ea.
20 Hoc *eſto* præmium adverſantium mihi à Jehova, & obloquentium malum contra animam meam.
21 Tu autem, ô Jehovi Domine, exerce *benignitatem* erga me propter nomen tuum; quia bona *eſt* benignitas tua, cripe me.
22 Nam pauper & egens ſum; & cor meum confoſſum eſt in medio mei:
23 Ut umbra quum declinat, abire cogor, exagitor ut locuſta:
24 Genua mea labant præ jejunio, & caro mea emaciatur exhauſta pinguedine:
25 Inſuper ego probro ſum illis; videntes me movent caput ſuum.
26 Auxiliare mihi, ô Jehova Deus mi; ſerva me pro benignitate tua:
27 Ut agnoſcant manum tuam hanc eſſe, te Jehovam feciſſe hoc:
28 Utut maledicant ipſi, tu benedicito: qui inſurrexerunt quum erubuerint, lætetur ſervus tuus.
29 Induantur adverſarii mei ignominia, & amiciant ſe, tanquam pallio, pudore ſuo.
30 Celebrabo Jehovam valde ore meo, & in medio multorum laudabo eum.
31 Quod aſſiſtat ad dexteram egentis; ut *ipſum* conſervet ab iis qui abjudicant vitam illi.

PSAL. CX. *Regnum & ſacerdotium Chriſti.*

DAvidis pſalmus. Dixit Jehova Domino meo, ſede ad dexteram meam: donec diſpoſuero inimicos tuos in ſcabellum pedum tuorum.
2 Scipionem robuſtum tuum emiſſurus eſt Jehova Tzijone, *dicens*, dominare in medio inimicorum tuorum.
3 Populi tui oblationes voluntariæ die copiarum tuarum in decoris *locis* ſanctitatis inde ab utero, *futura* ſunt; tibi *aderit* ros juventæ tuæ accuratiſſime.
4 Juravit Jehova & non pœnitebit *eum*; tu *es* ſacerdos in ſeculum ſecundum ordinem Malcitzedeki.
5 Dominus, *qui ſedet* ad dexteram tuam; frangens die iræ ſuæ reges,
6 Judicium exercebit in gentes, complens corporibus, frangens caput, in regionibus plurimis.
7 De torrente in via bibet, idcirco attollet caput.

PSAL. CXI. *Carmen paſchale.*

HAlelu-Jah. Celebrabo Jehovam ex toto animo, in conſilio rectorum & cœtu;
2 Magna opera Jehovæ, expoſita omnibus qui delectantur illis.
3 Glorioſum & decorum opus ejus, & juſtitiam ejus perſtantem in æternum.
4 Memoriam comparavit mirabilibus ſuis, gratioſus & miſericors Jehova.
5 Eſcam dedit timentibus ſe, recordatus in ſeculum fœderis ſui.
6 Vim operum ſuorum indicavit populo ſuo, dando eis poſſeſſionem gentium.
7 Opera manuum ejus *ſunt* veritatis & judicii, conſtantia omnia mandata ejus:
8 Fulta in æternum, in ſeculum, factaque fideliter & recte.
9 Redemptionem mittens populo ſuo, præcepit in ſeculum fœdus ſuum, ſanctum & reverendum *haberi* nomen ſuum.
10 Caput ſapientiæ *eſt* reverentia Jehovæ, ſucceſſus optimus omnibus facientibus iſta: laus ejus perſtat in æternum.

PSAL. CXII. *Alphabetum hominis Deum timentis.*

HAlelu-Jah. Beatus quiſquis reveretur Jehovam, in mandatis ejus delectatur valde.
2 Potens in terra futurum eſt ſemen ejus, generationi rectorum benedicitur:
3 Opes & divitiæ in domo ejus, & juſtitia ejus perſtat in æternum.
4 Micat in tenebris lux juſtorum; gratioſus *eſt*, & miſericors & juſtus.
5 Bonus quiſque gratioſe largitur, & mutuo dat, moderatur res ſuas ex officio.
6 Quia in ſeculum non dimovetur, in memoria perpetua *eſt* juſtus.
7 A rumore malo non timet, erecto animo ſuo confiſus Jehovæ:
8 Fultus animo ſuo non timet, donec videat *malum* in hoſtibus ſuis.
9 Diſpergit, dat egentibus, juſtitia ejus perſtat in æternum: cornu ejus elevatur honore.
10 Improbus autem videns indignatur, dentibus ſuis frendens contabeſcit, deſiderium improborum periturum eſt.

PSAL.

PSAL. CXIII. *Deus ut erigens inopem & fœcundans ſterilem, celebratur.*

HAlelu-Jah. Laudate ſervi Jehovæ, laudate nomen Jehovæ.
2 Sit nomen Jehovæ benedictum, deinceps uſque in ſeculum:
3 Ab ortu ſolis uſque ad occaſum ejus, *ſit* laudatum nomen Jehovæ.
4 Elatus ſupra omnes gentes Jehova *eſt*, ſupra ipſos cœlos gloria illius.
5 Quis *eſt* par Jehovæ Deo noſtro? qui altiſſime habitat:
6 Qui demiſſiſſime perſpicit, in cœlis & in terra:
7 Erigens è pulvere tenuem, è ſterquiliniis elevans egentem,
8 Faciendo ut conſideat cum ingenuis, cum ingenuis populi ſui:
9 Faciens ut quæ ſterilis erat in familia, ſedeat mater liberorum læta. Halelu-Jah.

PSAL. CXIV. *Celebratur exitus ex Ægypto.*

EXeunte Iſracle ex Ægypto, familia Jahakobi à populo peregrini ſermonis:
2 Fuit Jehuda ſanctitatis illius, Iſrael dominiorum illius.
3 Ipſum mare videns profugit, ipſe Jarden divertit retrorſum:
4 Ipſi montes ſubſiluerunt velut arietes, colles ut ſubrumæ pecudes.
5 Quid tibi *erat* ô mare, cur fugeres, ô Jarden, *cur* diverteres retrorſum:
6 O montes, *cur* ſubſiluiſtis velut arietes, colles, velut ſubrumæ pecudes?
7 A præſentia Domini intremit terra, à præſentia Dei Jahakobi:
8 Qui mutat ipſam rupem in ſtagnum aquarum, ſaxum adamantinum in fontẽ aquarum.

PSAL. CXV. *Celebratur Jehovæ omnipotentia & benedictio, idolorumque vanitas depingitur.*

NOn nobis Jehova, non nobis: ſed nomini tuo da honorem, propter benignitatem tuam, propter fidem tuam.
2 Quare dicerent gentes, ubi *eſt* nunc Deus iſtorum?
3 Atqui Deus noſter in ipſis cœlis *eſt*; quicquid placet facit.
4 Terriculis illarum argenteis & aureis, operi manum humanarum,
5 Os *eſt* eis, ſed non loquuntur; oculi *ſunt* eis, ſed non vident:
6 Aures *ſunt* eis, ſed non audiunt; naſus *eſt* eis, ſed non odorantur:
7 Manus eis, ſed non palpant: pedes eis, ſed non ambulant, non mutiunt gutture ſuo.
8 Similes illis ſunt qui faciunt illa, quiſquis confidit illis.
9 Iſrael confide Jehovæ, auxilium horum & ſcutum horum eſt.
10 *Vos* è familia Aharonis confidite Jehovæ, auxilium horum & ſcutum horum eſt.
11 Timentes Jehovam confidite Jehovæ, auxilium horum & ſcutum horum eſt.
12 Jehova recordatus noſtri benedicet: benedicet familiæ Iſraelis, benedicet familiæ Aharonis:
13 Benedicet timentibus Jehovam, parvulis ſimul ac magnis.
14 Augebit Jehova vos, & filios veſtros.
15 Benedicti critis Jehovæ, qui fecit cœlos & terram:
16 Ipſi cœli, cœli *ſunt* Jehovæ: terraque, *quam* dedit filiis hominum.
17 Non qui mortui ſunt laudant Jah, neque quicunque deſcendent in locum ſilentii:
18 Sed nos benedicemus Jah, deinceps uſque in ſeculum. Halelu-jah.

PSAL. CXVI. *Celebratur miſericordia Jehovæ, ſacrificiumque gratiarum actionis, & votum ei perſolvitur.*

SAt habeo, quod Jehova exaudit vocem meam, deprecationes meas.
2 Quia inclinavit aurem ſuam mihi, idcirco diebus meis invocabo ipſum.
3 Circumdantibus me doloribus mortis, angoribuſque ſepulcri obvenientibus mihi; angoſtiam & mœrorem inveniens,
4 Si nomen Jehovæ invoco, *dicendo;* obſecro Jehova, libera animam meam:
5 Gratioſus Jehova & juſtus, Deus, inquam, noſter miſericors,
6 Servans ſimplices Jehova; quum attenuatus ſum, mihi confert ſalutem.
7 Redi anima mea in requiem tuam, quum Jehova beneficus ſit erga te.
8 Quandoquidem eripuiſti me ipſum à morte, oculos meos à lacrymis, pedem meum à lapſu:
9 Indefinenter ambulabo coram Jehova, in regionibus viventium.
10 Credidi quum *hæc* loquuturus eſſem, ego fatus fueram ſupra modum,
11 Ego dixeram accelerando; omnis homo *eſt* mendax.
12 Quid rependerem Jehovæ? omnia beneficia ejus ſuperant me.
13 Poculum omnis ſalutis acceptum *exhibebo*, & nomen Jehovæ prædicabo.
14 Vota mea Jehovæ rependens, mox coram toto populo ejus, *dicendo:*
15 Pretioſa *eſt* in oculis Jehovæ, mors intentata iis quos ipſe benignitate proſequitur.
16 Obſecro Jehova, quum ego *ſim* ſervus tuus, ſim ſervus tuus filius ancillæ tuæ; ſolveris vincula mea:
17 Tibi ſacrificem ſacrificium gratiarum actionis, & nomen Jehovæ prædicem:
18 Vota mea Jehovæ perſolvam, mox coram toto populo ejus,
19 In atriis domus Jehovæ in medio veſtri, Jeruſchalaima. Halelu-jah.

PSAL. CXVII. *Vocatio gentium.*

LAudate Jehovam omnes gentes, laudationibus commendate eum omnes nationes:
2 Quia invaluit erga nos benignitas ejus, & fides Jehovæ in ſeculum. Halelu-jah.

PSAL.

PSAL. CXVIII. *Psalmus eucharisticus celebrans mirabilia benignitatis Dei.*

CElebrate Jehovam, quia bonus *est*; quia in ſeculum benignitas ejus.

2 Dicat nunc Jiſrael, eſſe in ſeculum benignitatem ejus.

3 Dicant nunc qui ſunt ex familia Aharonis, eſſe in ſeculum benignitatem ejus.

4 Dicant nunc timentes Jehovæ, eſſe in ſeculum benignitatem ejus.

5 Ex ipſo angore invocavi Jah, reſpondens *collocavit* me in lato Jah.

6 Jehova *adeſt* mihi, non timebo, quid faciat mihi homo.

7 Jehova adeſt mihi cum auxiliatoribus meis: ideo ego deſpicio oſores meos.

8 Melius *eſt* recipere ſe ad Jehovam, quam fiduciam habere in ullo homine.

9 Melius *eſt* recipere ſe ad Jehovam, quam fiduciam habere in ingenuis.

10 Omnes gentes circumdederant me; ſed in nomine Jehovæ enervavi eas:

11 Etiam atque etiam circumdederant me; ſed in nomine Jehovæ enervavi eas.

12 Circumdederant me tamquam apes, extinctæ ſunt ut ignis ſpinarum: nam in nomine Jehovæ enervavi eas.

13 Graviter impuleras me ut caderem, ſed Jehova auxilio fuit mihi.

14 Robur meum & carmen Jah, is fuit mihi ſaluti.

15 Vox cantus & ſalutis *eſt* in tentoriis juſtorum; *dicens*, dextera Jehovæ agit ſtrenuè:

16 Dextera Jehovæ elata, dextera Jehovæ agit ſtrenuè.

17 Non moriar, ſed vivam, ut enarrem opera Jah.

18 Severè caſtigavit me Jah; ſed morti non tradidit me.

19 Aperite mihi portas juſtitiæ, *ut* ingreſſus per eas celebrem Jah.

20 Hæc ipſa porta ad Jehovam, per quam juſti intrant.

21 Celebrabo te; quia exaudiens me, fuiſti mihi ſaluti.

22 Quem lapidem ſpreverant ſtructores, is eſt in caput anguli.

23 A Jehova eſt hic, *eſque* mirabilis in oculis noſtris.

24 Hac ipſa die effecit Jehova; exſultemus & lætemur in ea.

25 Obſecro Jehova, ſerva nunc; obſecro Jehova, proſpera nunc.

26 Benedictus *eſt* qui venit in nomine Jehovæ; benedicimus vobis è domo Jehovæ.

27 *Deus* fortis Jehovæ, qui illuſtravit nos, ligate ſacrificia feſti funibus, uſque ad cornua altaris.

28 *Deus* fortis meus es, ideo celebrabo te; Deus meus, exaltabo te.

29 Celebrate Jehovam, quia bonus *eſt*; quia in ſeculum benignitas ejus.

PSAL. CXIX. *Alphabetum aureum.*

ALEPH.

BEati integri viâ, qui ambulant in lege Jehovæ;

2 Beati cuſtodientes teſtimonia ejus, ex toto animo quærentes eum:

3 *Qui* etiam non operantur iniquitatem, *ſed* in viis ejus ambulant.

4 Tu præcepiſti mandata tua, obſervari valdè:

5 Utinam comparentur viæ meæ, ad obſervandum ſtatuta tua:

6 Tunc non erubeſcam, quum intuebor in omnia præcepta tua.

7 *Sed* celebrabo te recto animo, dicendo jura juſtitiæ tuæ:

8 Statuta tua obſervabo, ne derelinquas me admodum.

BETH.

9 Quomodo purificabit puer ſemitam ſuam; obſervando *eam* ſecundum verbum tuum.

10 Ex toto animo meo quæro te, ne ſinas me errare à præceptis tuis.

11 In animo meo recondo ſermonem tuum, ut non peccem in te.

12 Tu benedicte Jehova, doce me ſtatuta tua.

13 Labiis meis recenſeo omnia jura oris tui.

14 De via teſtimoniorum tuorum gaudeo, ut ſuperiorum omnibus opibus:

15 De mandatis tuis meditor, & intueor ſemitas tuas:

16 In ſtatutis tuis me ipſum oblecto, non obliviſcor verbi tui.

GIMEL.

17 Beneficium confer in ſervum tuum; ut dum vivo, obſervem verbum tuum.

18 Retege oculos meos, ut intucar mirabilia ex lege tua.

19 Peregrinante me in hac terra, ne abſcondas à me præcepta tua.

20 *Nam* comminuor ipſe, ob deſiderium erga jura tua omni tempore.

21 *Tu qui* perdis ſuperbos, maledictos; qui errant à præceptis tuis.

22 Devolve à me opprobrium & contemtum, quia teſtimonia tua cuſtodio:

23 Tum confidentibus principibus, de me ſermones frequentantibus, ſervus tuus meditatur de ſtatutis tuis:

24 Tum teſtimonia tua oblectationes meæ *ſunt*, conſiliarii mei.

DALETH.

25 Adhæret pulveri vita mea; vivum ſerva me ſecundum verbum tuum.

26 Vias meas recenſentem exaudiviſti me; doce me ſtatuta tua.

27 Fac ut viam mandatorum tuorum intelligam, ut mediter de mirabilibus tuis.

28 Stillat anima mea præ mœſtitia, erige me ſecundum verbum tuum.

29 Viam falſitatis amove à me, & legem tuam gratioſe largire mihi.

30 Viam veritatis eligo, judiciorum tuorum propono *mihi*.

31 Inhæreo teſtimoniis tuis Jehova, ne ſinas me erubeſcere.

32 Viam præceptorum tuorum percurram, quum dilataveris animum meum.

HE.

HE.

33 Doce me Jehova, viam ſtatutorum tuorum ; quam cuſtodiam *in* finem *uſque*.

34 Fac ut intelligam, ut cuſtodiam legem tuam ; obſervemque eam ex toto animo.

35 Fac ut incedam itinere præceptorum tuorum ; nam eo delector.

36 Flecte animum meum ad ſtatuta tua, neque *finas deflecti* ad quæſtum,

37 Averte oculos meos, ne reſpiciant vanum : in viis tuis fac ut vivam.

38 Præſto ſervo tuo ſermonem tuum, qui *addictus eſt* reverentiæ tui.

39 Averte opprobrium meum, quod reformido ; quia jura tua bona *ſunt*.

40 Ecce deſidero mandata tua, in juſtitia tua fac ut vivam.

VAU.

41 Quumque obvenerint mihi benignitates tuæ Jehova, ſalus tua ſecundum ſermonem tuum :

42 Reſpondebo probro afficienti me rem, quia fiduciam habeo in verbo tuo.

43 Sed ne abripe ab ore meo verbum verum admodum : quandoquidem jura tua exſpecto.

44 Et obſervabo legem tuam jugiter, in ſeculum & ſempiternum :

45 Indefinenterque ambulabo in ipſa latitudine, quia mandata tua quæro :

46 Et loquar de teſtimoniis tuis coram regibus, neque erubeſcam :

47 Et me oblectans in præceptis tuis, quæ diligo,

48 Attollam manus meas ad præcepta tua quæ diligo, & meditabor de ſtatutis tuis.

ZAJIN.

49 Recordare verbi cum ſervo tuo *habiti*, de quo ſpem feciſti mihi.

50 Hæc *eſt* conſolatio mea in afflictione mea : ſermonem tuum vivificare me ;

51 Superbis deridentibus me admodum, à lege tua me non declinare

52 Recordari judiciorum tuorum inde à ſeculo Jehova, & me ipſum conſolari :

53 Procella prehendente me ab improbis, deſertoribus legis tuæ.

54 Pſallendi argumenta eſſe mihi ſtatuta tua in loco peregrinationum mearum :

55 Recordari me nocte nominis tui Jehova, & obſervare legem tuam :

56 Hæc *conſolatio* eſt mihi, me mandata tua cuſtodire.

CHETH.

57 Portio mea *es* Jehova, dico, ut obſervem verba tua.

58 Deprecor faciem tuam ex toto animo, gratiam fac mihi ſecundum ſermonem tuum.

59 Reputo vias meas, ut referam pedes meos ad teſtimonia tua.

60 Feſtino ac non cunctor, obſervare mandata tua.

61 Turbis improborum diſpoliantibus me, legis tuæ non obliviſcor.

62 Media nocte ſurgo ad celebrandum te, propter jura juſtitiæ tuæ.

63 Socius ſum omnibus qui reverentur te & obſervantibus mandata tua.

64 Benignitatis tuæ, ô Jehova, plena eſt terra ; ſtatuta tua doce me.

TET.

65 Bono affeciſti ſervum tuum Jehova, ſecundum verbum tuum.

66 Præſtantiam rationis & ſcientiæ doce me : nam præceptis tuis credo.

67 Quum nondum loquerer, ego errabam : nunc autem ſermonem tuum obſervo.

68 Bonus es & beneficus, doce me ſtatuta tua.

69 Concinnantibus contra me falſitatem ſuperbis, ego ex toto animo cuſtodio mandata tua.

70 Obeſatur quaſi adipe cor illorum, ego lege tua oblecto me.

71 Bono mihi fuit me affligi, ut diſcerem ſtatuta tua.

72 Melior *eſt* mihi lex oris tui, multis millibus *nummûm* aureorum & argenteorum.

JOD.

73 Manus tuæ fecerunt me & aptaverunt me : redde me intelligentem, ut diſcam præcepta tua.

74 Timentes tui videant me & lætentur, quod in verbo tuo exſpectationem habeam.

75 Agnoſco Jehova, juſta eſſe judicia tua ; & te in fide afflixiſſe me.

76 Adſit jam benignitas tua, ut conſoletur me, ſecundum ſermonem tuum *habitum* cum ſervo tuo.

77 Obveniant mihi miſericordiæ tuæ ut vivam : quia lex tua *eſt* omnis oblectatio mea.

78 Erubeſcant ſuperbi, quod falſis de cauſis pervertant me ; meditante me de mandatis tuis.

79 Convertantur ad me timentes tui, & cognoſcentes teſtimonia tua.

80 Eritque animus meus integer in ſtatutis tuis ut non erubeſcam.

CAPH.

81 Conſumitur *deſiderio* ſalutis tuæ anima mea, in verbo tuo exſpectationem habeo.

82 Conſumuntur oculi mei *deſiderio* ſermonis tui, dicendo, Quando conſolaberis me ?

83 Quamvis ſim ſimilis utri ad fumum, ſtatutorum tuorum non oblitus ſum.

84 Quanti *erunt* dies ſervi tui ? quando exercebis in perſequentes me judicium ?

85 Fodiunt mihi ſuperbi foſſas, qui ſe non conformant legi tuæ.

86 Omnia præcepta tua *ſunt ipſa* veritas : falſis de cauſis perſequuntur me, auxiliare mihi.

87 Propemodû conſumſerunt me *dejectum* in terrâ : ego vero non dereliqui mandata tua.

88 Pro benignitate tua vivum ſerva me, ut obſervem teſtimonium oris tui.

LAMED.

89 In ſeculum ô Jehova, verbum tuum conſiſtit in cœlis :

90 In unaquaque generatione fides tua ; quum ſtatueres terram, illa conſtabat.

91 Ad judicia tua perſtant hodie, quia illa omnia *ſunt* ſervi tui.

92 Niſi

92 Niſi lex tua *eſſet* omnis oblectatio mea, jam diu periiſſem in afflictione mea.

93 In ſeculum non obliviſcar mandatorum tuorum : nam illis vivum conſervas me.

94 Tuus ſum, conſerva me ; quia mandata tua quæro.

95 Me exſpectantibus improbis ad perdendum me, teſtimonia tua conſidero :

96 Omni perfectioni video eſſe finem: latum *vero eſſe* mandatum tuum valde.

MEM.

97 Quam diligo legem tuam ! toto die eſt meditatio mea ;

98 Inimicis meis ſapientiorum me reddit præceptis tuis : nam in ſeculum adeſt mihi.

99 Omnibus doctoribus meis intelligentior fio, quia teſtimonia tua meditatio mea *ſunt*.

100 Senibus prudentior ſum, quia mandata tua cuſtodio.

101 Ab omni ſemita mali cohibeo pedes meos, ut obſervem verbum tuum.

102 A judiciis tuis non recedo, quia tu docès me.

103 Quam ſuavia ſunt palato meo *judicia* ſermonis tui ! ſuaviora melle ori meo.

104 Mandatis tuis prudens ſum : idcirco odi omnem ſemitam falſitatis.

NUN.

105 Lucerna pedi meo verbum tuum *eſt*, & lux itineri meo.

106 Juravi quod præſtabo, me obſervaturum jura juſtitiæ tuæ.

107 Afflictus ſum admodum: Jehova, vivum conſerva me ſecundum verbum tuum.

108 Voluntarias oblationes oris mei accepta quæſo Jehova, & jura tua doce me.

109 Anima mea in manu mea jugiter *verſante*, tamen legis tuæ non obliviſcor :

110 Ponentibus improbis laqueum mihi, à mandatis tuis non aberro.

111 Poſſideo teſtimonia tua in ſeculum : quia gaudium animi mei ſunt.

112 Inclino animum meum ad faciendum ſtatuta tua ; in ſeculum, *in* finem *uſque*.

SAMEC.

113 Cogitationes *alias* odi, legem autem tuam diligo.

114 Latebra mea, & ſcutum meum es, in verbo tuo exſpectationem habeo.

115 Recedite à me malefici, ut cuſtodiam præcepta Dei mei.

116 Suſtenta me ſecundum ſermonem tuum, ut vivam, neque pudefacias me ab exſpectatione mea.

117 Suffulci me ut ſalvus ſim, & reſpiciam ad ſtatuta tua jugiter.

118 Conculcas omnes errantes à ſtatutis tuis : quia falſus *eſt* dolus eorum.

119 *Tamquam* ſcoriæ, facis ut ceſſent omnes improbi terræ; idcirco diligo teſtimonia tua.

120 Horret pavore tui caro mea, jadeo à judiciis tuis timeo.

HAJIN.

121 Exerceo judicium & juſtitiam: ne permittas me oppreſſoribus meis.

122 Obi vadimonium pro ſervo tuo in bonum ; ne opprimant me ſuperbi.

123 Oculi mei conſumuntur *deſiderio* ſalutis tuæ, & ſermonis juſti tui.

124 Fac erga ſervum tuum ſecundum benignitatem tuam, & ſtatuta tua doce me.

125 Servus tuus ſum, prudentem me redde; ut cognoſcam teſtimonia tua.

126 Tempus eſt ut faciat Jehova ; irritam faciunt legem tuam.

127 Propterea amplius diligo præcepta tua, quam aurum & *quidem* aurum purgatiſſimum :

128 Propterea *quod* omnia mandata de omnibus recta agnoſco, omnem ſemitam falſitatis odi.

PE.

129 Mirabilia *ſunt* teſtimonia tua: idcirco cuſtodit ea anima mea.

130 Aditus verborum tuorum illuminat, prudentia inſtruit ſimplices.

131 Os meum diſtendo, & anhelo: quia præceptorum tuorum cupidus ſum.

132 Reſpice ad me, & gratiam fac mihi ; prout *eſt* jus erga amantes nomen tuum.

133 Pedes meos inſtitue in ſermone tuo, & ne finas dominari in me ullam iniquitatem.

134 Redime me ab oppreſſione hominum, ut obſervem mandata tua.

135 Fac ut præluceat facies tua ſervo tuo, & doce me ſtatuta tua.

136 Rivi aquarum deſcendunt *ex* oculis meis, propter eos *qui* non obſervant legem tuam.

TZADE.

137 Juſtus es Jehova, & recius judiciis tuis.

138 Præcepiſti juſta teſtimonia tua, & fidelia valde.

139 Conficit me zelus meus, quod obliviſcantur verbi tui hoſtes mei.

140 Purgatus *eſt* ſermo tuus valdè; quapropter ſervus tuus diligit ipſum :

141 Parvus ego & contemtus mandatorum tuorum non obliviſcor.

142 Juſtitiæ tuæ, juſtitiæ perpetuæ; & legis tuæ veracis.

143 Oppreſſione & anguſtia obvenientibus mihi, præcepta tua *ſunt* oblectationes meæ.

144 Juſtitia teſtimoniorum tuorum *eſt* in ſeculum : prudentem me effice ut vivam.

KOPH.

145 Invocantem ex toto animo exaudi me Jehova, *ut* ſtatuta tua cuſtodiam.

146 Invocantem te ſerva me, *ut* obſervem teſtimonia tua.

147 Veniens ante *te* in ipſo crepuſculo ut vociferer, in verbo tuo ſpem habeo.

148 Præveniunt oculi mei excubias, ad meditandum de ſermone tuo.

149 Voci meæ auſculta ſecundum benignitatem tuam, Jehova : ſecundum judicia tua vivum conſerva me.

150 Appropinquantibus ſectatoribus ſceleris, *qui* à lege tua longe abſunt ;

151 Propinquus es Jehova, & omnia præcepta tua *ſunt* veritas.

152 Pridem novi de teſtimoniis tuis, te in ſeculum fundaſſe ea.

RESCH.

RESCH.

153 Reſpice afflictionem meam, & libera me; quia legis tuæ non obliviſcor.

154 Suſcipe cauſam meam, & vindica me; pro ſermone tuo vivum conſerva me.

155 *Ita ut* procul ſit ab improbis ſalus; quia ſtatuta tua non quærunt:

156 Miſerationes tuæ amplæ *ſunt* Jehova, ſecundum judicia tua vivum conſerva me.

157 *Ut* multi ſint perſequentes me & hoſtes mei, à teſtimoniis tuis non declino.

158 Simul ac video perfidè agentes, faſtidio me ipſum torqueo; quod ſermonem tuum non obſervent.

159 Vide me mandata tua diligere, Jehova; ſecundum benignitatem tuam vivum conſerva me.

160 Præſtantiſſimum verbum tuum *eſt* ipſa veritas: & in ſeculum *eſt* quodque judicium juſtum tuum.

SCHIN.

161 Principibus perſequentibus me immerito, à verbo tuo pavet animus meus.

162 Gaudeo de ſermone tuo, ut qui invenit prædam amplam:

163 Falſitatem odi & abominor, legem tuam diligo.

164 Septies quotidie laudo te, de judiciis juſtis tuis:

165 Facem multam eſſe diligentibus legem tuam, neque eſſe eis offendiculum.

166 Exſpecto ſalutem tuam Jehova, & præcepta tua facio.

167 Obſervat anima mea teſtimonia tua, diligoque ea valdè.

168 Obſervo mandata tua ac teſtimonia tua; quia omnes viæ meæ coram te ſunt.

THAU.

169 Appropinquet clamor meus ante faciem tuam, Jehova; ſecundum verbum tuum prudentem redde me.

170 Perveniat deprecatio mea ante faciem tuam, ſecundum ſermonem tuum eripe me.

171 Eructabunt labia mea laudem; quum docueris me ſtatuta tua.

172 Cantabit lingua mea ſermonem tuum, omnia præcepta tua juſtiſſima eſſe.

173 Adſit manus tua ad auxiliandum mihi; quia mandata tua eligo:

174 Deſidero ſalutem tuam Jehova, & lex tua *eſt* omnis oblectatio mea.

175 Vivat anima mea, ut laudet te; & judicia tua auxilientur mihi.

176 Erro ut pecus quæ perit, require ſervum tuum: nam præceptorum tuorum non obliviſcor.

PSAL. CXX. *Lingua doloſa quam tædeat.*

CAnticum excellentiſſimum. Ad Jehovam in maxima anguſtia mea clamavi, & exaudivit me.

2 Jehova, eripe me à labio falſo, à lingua doloſa.

3 Quid datura eſt tibi, quidve adjectura tibi lingua doloſa.

4 Verba *ſimilia* ſagittis robuſti acutis, comparanda prunis juniperorum?

5 Hei mihi, quia peregrinor tam diu, habito tanquam ſcenitæ Kedareni.

6 Plurimum habitaſſe videtur ſibi anima mea, apud oſorem pacis.

7 Ego pacem *diligo*: at quum loquor, ipſi ad bellum *conclamant*.

PSAL. CXXI. *Surſum corda, ubi cuſtos maximè idoneus & tutus.*

CAnticum excellentiſſimum. Attollerem oculos meos ad iſtos montes? unde veniet auxilium meum?

2 Auxilium meum *ſit* à Jehova, qui fecit cœlos & terram.

3 Ne permittat dimoveri pedem tuum, ne dormitet cuſtos tuus.

4 Ecce non dormitat, neque dormit cuſtos Iſraelis.

5 Jehova cuſtos tuus; Jehova umbra tua *eſt* ad manum dexteram tuam.

6 Interdiu ſol non percutiet te, aut luna noctu.

7 Jehova ſervabit te ab omni malo, ſervabit animam tuam.

8 Jehova ſervabit proceſſum tuum & reditum tuum, ex hoc tempore uſque in ſeculum.

PSAL. CXXII. *Canticum ſuper Jeruſchalaima.*

CAnticum excellentiſſimum Davidis. Lætor de eo quod dicitur mihi, domum Jehovæ adeamus:

2 *Quod* conſiſtunt pedes noſtri intra portas veſtras, ô Jeruſchalaima.

3 Jeruſchalaima optimè conſtructa, civitas quæ plane coagmentata eſt inter ſe pariter:

4 Quo aſcendunt tribus, tribus Jah, *ad* teſtimonium Iſraelitarum, ut celebrent nomen Jehovæ:

5 Quia ibi conſident throni juris, throni domus Davidis.

6 Expetite pacem Jeruſchalaimorum, *dicentes*; tranquilli ſint amantes tui:

7 Sit pax in præmunitione tua, tranquillitas in palatiis tuis.

8 Propter fratres meos & amicos meos; eloquor nunc, pax *ſit* in te.

9 Propter domum Jehovæ Dei noſtri, procurabo bonum tibi.

PSAL. CXXIII. *Surſum oculos, ubi ſalus noſtra.*

CAnticum excellentiſſimum. Ad te attollo oculos meos, ô *tu* qui ſedes in cœlis.

2 Ecce ut oculi ſervorum *ſpectant* ad manum dominorum ſuorum, ut oculi ancillæ ad manum heræ ſuæ; ita oculi noſtri ad Jehovam Deum noſtrum; donec gratiam fecerit nobis.

3 Gratiam fac nobis Jehova, gratiam fac nobis; quia ſatis *eſt*, ſaturi ſumus contemtu.

4 Plurimum ſaturata eſt anima noſtra: iſta ſanna tranquillis ipſis, iſte contemtus *obveniat* ſuperbis.

PSAL. CXXIV. *Impotentia eccleſiæ gementis, & potentia Dei protegentis.*

CAnticum excellentiſſimum Davidis. Niſi Jehova adfuiſſet nobis, dicat nunc Iſrael;

2 Niſi

2 Nisi Jehova adfuisset nobis, quum insurgerent contra nos homines;

3 Tunc vivos absorbuissent nos, exardescente ira eorum in nos:

4 Tunc illæ aquæ inundassent nos, torrens superavisset nos:

5 Tunc superavissent nos *torrens* aquæ superbissimæ.

6 Benedictus Jehova, qui non exposuit nos prædæ dentibus eorum.

7 Anima nostra ut avicula erepta est à laqueo aucupantium, laqueo effracto nos erepti sumus.

8 Auxilium nostrum in nomine Jehovæ, qui fecit cœlos & terram.

PSAL. CXXV. *Stabiles fore qui Deo confidunt, instabiles qui iniquitati.*

CAnticum excellentissimum. Qui confidunt Jehovæ, similes *sunt* monti Tzijonis: *qui* non dimovetur, in seculum permanet.

2 *Ut* Jeruschalaima montes circumstant, ita Jehova circumstat populum suum; ex hoc tempore usque in seculum.

3 Nam non quiescit virga improbitatis, super sortem justorum; ut non extendant justi ad ullam iniquitatem manus suas.

4 Benefac Jehova bonis, & rectis ex animis suis:

5 Qui autem inclinant *animos suos* ad *itinera* tortuosa sua, amandet eos Jehova cum iis qui dant operam iniquitati, pax *sit* super Jisraelem.

PSAL. CXXVI. *Tristitia in gaudium vertenda.*

CAnticum excellentissimum. Quum reduceret Jehova multitudinem captivorum Tzijonis, eramus velut qui somniant.

2 Tunc impletum est risu os nostrum, & lingua nostra cantu; tum dictum est inter gentes, magnifica Jehova efficit *opera* erga istos.

3 Magnifica Jehova efficit erga nos, sumus læti.

4 Reduc Jehova, multitudinem captivorum nostrorum; tanquam validissimas *aquas reducens* in regionem siccam.

5 Qui seminarunt cum lacrymis, cum cantu metant.

6 *Qui* portans acquisitum semen, indesinenter ibat flendo; *is* omnino redeat cum cantu, reportans manipulos suos.

PSAL. CXXVII. *Oeconomia & Politia quomodo felix.*

CAnticum excellentissimum pro Schelomone. Nisi Jehova ædificet domum, frustra laborent ædificatores ejus de ea: nisi Jehova custodiat civitatem, frustra sedulus sit custos:

2 Frustra *fiat* vobis qui summo diluculo surgant, qui tarde sedeant, qui vescantur cibo dolorum: ita dat dilecto suo somnum.

3 Ecce possessio Jehovæ *sunt* filii? merces *est* fructus ventris.

4 Ut sagittæ ad manum robusti, ita sunt pueri.

5 Beatus vir ille qui impleverit pharetram suam illis: non erubescent, sed periment inimicos in porta ipsorum.

PSAL. CXXVIII. *Justi conjugium & proles benedicta.*

CAnticum excellentissimum. Beatus quisque timens Jehovæ, qui ambulat in viis ejus.

2 Labore enim manuum tuarum frueris: beatus eris, & bene erit tibi.

3 Uxor tua ut vitis fructifera ad latera domus tuæ; filii tui ut plantæ olearum, circumstabunt mensam tuam.

4 Ecce quum ita benedicatur vir timens Jehovæ:

5 Benedicit tibi Jehova è Tzijone: fruere igitur bono Jeruschalaimorum omnibus diebus vitæ tuæ.

6 Et respice natos filiis tuis, pax *est* super Jisraelem.

PSAL. CXXIX. *Crux virtutis.*

CAnticum excellentissimum. Multum affecerunt me angustiis inde à pueritia mea, dicat nunc Jisrael.

2 Multum affecerunt me angustiis inde à pueritia mea; etiam non prævaluerunt mihi.

3 Super tergum meum araverunt aratores, produxerunt quamque strigarum suarum.

4 Jehova justus, truncavit pensos funes improborum.

5 Erubescent & agantur retrorsum, omnes osores Tzijonis.

6 Erunt tanquam fœnum tectorum, quod antequam exseratur *falx*, exaruit.

7 Quo non implet manum suam messor; aut lacertum suum, qui manipulos facit:

8 Neque dicent qui transeunt; benedictio Jehovæ adsit vobis, benedicimus vobis in nomine Jehovæ.

PSAL. CXXX. *Psalmus sextus pœnitentialis.*

CAnticum excellentissimum. Ex profunditatibus inclamavi te Jehova, *indicens*;

2 Domine, auscultа voci meæ: sint aures tuæ intentæ ad vocem deprecationum mearum.

3 Si iniquitates observaveris, Jah, Domine, quis possit consistere?

4 Nam apud te *est* condonatio; ut reverenter colaris.

5 Exspectavi Jehovam, exspectavit anima mea: etiã in verbo ejus exspectationẽ habeo.

6 Animus meus erga Dominum *studiosior est*; quam excubiarum erga matutinum, excubantium ad matutinum usque.

7 Exspectationem habeat Jisrael in Jehova; quia apud Jehovam *est* benignitas, & plurimum apud eum redemtionis:

8 Et ipse redimet Jisraelem, ab omnibus iniquitatibus ejus.

PSAL. CXXXI. *Speculum humilis & demissi animi.*

CAnticum excellentissimum Davidis. Jehova, non fuit altus animus meus, neq; elati oculi mei; ac non aggressus sum *res* magnas aut arduas supra quam conveniat mihi.

2 An

2 An non compoſui & ſedavi animum meum, ſimilis depulſo à lacte apud matrem ſuam? ſimilis depulſo à lacte apud me *fuit* animus meus.

3 Exſpectationem habeat Iſrael in Jehova, ex hoc tempore uſque in ſeculum.

PSAL. CXXXII. *Precatio pro electo Dei tabernaculo ejuſque miniſtris.*

CAnticum excellentiſſimum. Memor eſto, Jehova, Davidis; cum tota afflictione ejus:

2 Juraſſe Jehovæ, voviſſe ampliſſimo *Deo* Jahakobi, *dicendo*;

3 *Diſpeream*, ſi ingrediar tentorium domus meæ, ſi conſcendam ſpondam ſtratorum meorum;

4 Si dem ſomnum *ſuum* oculis meis; palpebris meis dormitationem:

5 Donec invenero locum pro Jehova, *locum* tabernaculorum pro ampliſſimo *Deo* Jahakobi.

6 Ecce audiveramus eam *fuiſſe* in Ephrathæa regione, inveneramus eam in agris Jaharis:

7 Accedimus ad tabernacula ejus; incurvamus nos *honorem exhibentes* ante ſcabellum pedum ejus.

8 Surge Jehova, additurus requiem tuam, tu & arca roboris tui.

9 Sacerdotes tui induantur juſtitia, & quos benigne accipis cantent;

10 Propter Davidem ſervum tuum, ne avertas faciem uncti tui.

11 Juravit Jehova Davidi veritatem, à qua non avertet ſe, *dicens*; De fructu ventris tui ponam in ſolio tuo.

12 Si obſervaverint filii tui fœdus meum & teſtimonia mea ſingula quæ docebo eos, etiam filii illorum uſque in ſempiternum, ſeſſuri ſunt in ſolio tuo.

13 Nam elegit Jehova Tzijonem, expetivit pro habitatione ſua, *dicens*:

14 Hæc *eſt* requies mea uſque in ſempiternum; hic habitaturus ſum, quia hoc expetiveram.

15 Viatico ejus affatim benedicam, egentes ejus ſaturabo cibo:

16 Sacerdotesque ejus induam ſalute, & quos in ea benigne accipio, omnino cantabunt *illi*.

17 Ibi efficiam ut germinet cornu Davidis, *ubi* aptavi lucernam uncto meo.

18 Inimicos ejus induam pudore; ſuper ipſum vero florebit coronamentum ejus.

PSAL. CXXXIII. *Concordia fraterna Deo grata, hominibus utilis.*

CAnticum excellentiſſimum Davidis. Ecce quam bonum & quam amœnum *eſt*, habitare fratres etiam una.

2 *Eſt* ut unguentum illud optimum ſuperfuſum capiti, deſcendens ſuper barbam, barbam Aharonis; quod deſcendit uſque ad oram veſtium ejus.

3 Ut ros Chermonis, *ut* qui deſcendit ſuper montes Tzijonis: nam illic mandat Jehova benedictionem ſuam, vitam uſque in ſeculum.

PSAL. CXXXIV. *Officium Paſtorum eccleſiæ.*

CAnticum excellentiſſimum. Ecce benedicite Jehovæ omnes ſervi Jehovæ; qui perſtatis in domo Jehovæ ſingulis noctibus:

2 Attollite manus veſtras ſancte, & benedicite Jehovæ.

3 Benedicet tibi Jehova è Tzijone, qui fecit cœlos & terram.

PSAL. CXXXV. *Officium Paſtorum & auditorum eccleſiæ: Deique cum idolis collatio.*

HAllelu-Jah. Laudate nomen Jehovæ, laudate ſervi Jehovæ:

2 Qui ſtatis in domo Jehovæ, in atriis domus Dei noſtri.

3 Laudate Jah, quia bonus *eſt* Jehova; pſallite nomini ejus, quia amœnum *eſt*:

4 Quia Jahakobum ſibi elegit Jah, Iſraelem in peculium ſuum.

5 Nam ego novi magnum eſſe Jehovam, & Dominum noſtrum ſuperiorem omnibus diis.

6 Quicquid placet ſibi, Jehova facit: in cœlis ac in terra, per maria & omnes abyſſos.

7 Faciens ut aſcendant vapores ab extremitate terræ; fulgura cum pluvia facit, depromit ventum è theſauris ſuis.

8 Qui percuſſit primogenita Ægypti, tam hominum quam jumentorum:

9 *Quum* immiſiſſet ſigna & prodigia in medium tui, Ægypte; contra Pharaonem & contra omnes ſervos ejus.

10 Qui percuſſit gentes amplas, & interfecit reges robuſtos:

11 Sichonem regem Emoræorum, & Hogum regem Baſchanis; omniaque regna Chanæorum.

12 Et dedit terram eorum poſſeſſionem, poſſeſſionem Iſraeli populo ſuo.

13 O Jehova nomen tuum *eſt* in ſeculum, Jehova memoria tui in quamque generationem.

14 *Quod* ſi judicat Jehova populum ſuum, mox de ſervis ſuis pœnitet ipſum.

15 Terriculis gentium argenteis & aureis, operi manuum humanarum.

16 Os illis *eſt*, ſed non loquuntur; oculi *ſunt* illis, ſed non vident:

17 Aures *ſunt* illis, ſed non audiunt; etiam nullus *eſt* ſpiritus in ore illorum.

18 Similes illis futuri ſunt qui faciunt illa, quiſquis confidit illis.

19 Domus Iſraelis benedicite Jehovæ: domus Aharonis benedicite Jehovæ:

20 Domus Leviticæ *tribus* benedicite Jehovæ; timentes Jehovæ benedicite Jehovæ, *dicendo*:

21 Benedictus *ſit* Jehova è Tzijone, inhabitans Jeruſchalaimis. Halelu-Jah.

PSAL. CXXXVI. *Celebratur benignitas Dei ſuper vari a ejus magnalia.*

CElebrate Jehovam, quia bonus *eſt*; quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus.

2 Celebrate Deum Deorum; quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus.

3 Celebrate Dominum dominorum; quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus;

4 Eum qui facit mirabilia opera magna solus ; quia in seculum *est* benignitas ejus :
5 Qui fecit cœlos intelligentia, quia in seculum *est* benignitas ejus:
6 Qui expandit terram super aquas ; quia in seculum *est* benignitas ejus :
7 Qui fecit lumina magna ; quia in seculum *est* benignitas ejus :
8 Solem ad dominium *obtinendum* interdiu ; quia in seculum *est* benignitas ejus :
9 Lunam cum stellis ad dominia *obtinenda* noctu ; quia in seculum *est* benignitas ejus :
10 Qui percussit Ægyptios in primogenitis illorum ; quia in seculum *est* benignitas ejus :
11 Et eduxit Jisraelem è medio illorum, quia in seculum *est* benignitas ejus :
12 Manu robusta & brachio extento ; quia in seculum *est* benignitas ejus :
13 Qui secuit mare algosum in segmenta ; quia in seculum *est* benignitas ejus :
14 Et transmisit Jisraelem per medium illius ; quia in seculum *est* benignitas ejus :
15 Excussitque Parhonem & copias illius in mare algosum ; quia in seculum *est* benignitas ejus :
16 Qui duxit populum suum per desertum ; quia in seculum *est* benignitas ejus :
17 Qui percussit reges magnos ; quia in seculum *est* benignitas ejus :
18 Et interfecit reges magnificos ; quia in seculum *est* benignitas ejus :
19 Sichonem regem Emoræorum ; quia in seculum *est* benignitas ejus :
20 Et Hogum regem Baschani ; quia in seculum *est* benignitas ejus :
21 Deditque terram istorum in possessionem ; quia in seculum *est* benignitas ejus :
22 Possessionem Jisraeli servo suo ; quia in seculum *est* benignitas ejus :
23 Qui in abjectione nostra recordatur nostri ; quia in seculum *est* benignitas ejus:
24 Et asserit nos ab hostibus nostris ; quia in seculum *est* benignitas ejus :
25 Qui dat cibum omni carni, quia in seculum *est* benignitas ejus :
26 Celebrate *Deum* fortem cœlorum ; quia in seculum *est* benignitas ejus.

PSAL. CXXXVII. *Captivitas Babylonica.*

AD flumina Babyloniæ ibi sedentes etiam *atque etiam* flevimus, quum recordaremur Tzijonis :
2 Ad salices in ea, suspendimus citharas nostras :
3 Quamvis ibidem peterent à nobis cantiones lætas qui captivos abducebant nos, & qui contumulabant nos ; *dicenter*, canite nobis de canticis Tzijonis.
4 Quomodo fuissemus cantaturi canticum Jehovæ, in solo alienigenarum ?
5 Si oblivisear vestri, ô Jeruschalaima ; obliviscatur *sui* dextera mea.
6 Adhæreat lingua mea palato meo, si non recorder tui : si non eveham Jeruschalaima supra caput lætitiæ meæ.
7 Recordare Jehova, contra Edomæos dicti Jeruschalaimorum : qui dicebant, nudate, nudate : quantisper fundamentum ejus *erit* in ea.
8 Gens Babylonica vastanda ; beatus *fit*, qui rependet tibi maleficium tuum quo affecisti nos :
9 Beatus, qui prehendit, & dissipabit parvulos tuos *allidens* ad petram.

PSAL. CXXXVIII. *Gratulatio populi redempti.*

De Davidis. Celebrabo te ex toto animo meo, coram potestatibus psallam tibi.
2 Incurvabo me *honorem exhibens* versus templum sanctitatis tuæ, & celebrabo nomen tuum, propter benignitatem tuam & propter fidem tuam : quia magnificas cum toto nomine tuo sermonem tuum.
3 Quo die clamavi, eodem exaudisti me ; fecisti ut efferret me animo meo robur.
4 Celebrabunt te Jehova, omnes reges terræ ; quum audierint sermones oris tui :
5 Et canent de viis Jehovæ, magnam esse gloriam Jehovæ :
6 Quamvis elatus sit Jehova, tamen depressum aspicere ; quamvis altus, è longinquo pernoscere.
7 Si ambulo in media angustia, vivum conservas me : in faciem inimicorum meorum extendis manum tuam ; & servat me dextera tua.
8 Jehova perficiat pro me : Jehova benignitas tua in seculum *est* ; *ab* operibus manuum tuarum ne desistas.

PSAL. CXXXIX. *Mirabilia providentiæ divinæ admiratus, protestatur se Deum venerari & hostes Dei odisse.*

MAgistro symphoniæ, Davidis psalmus. Jehova, pervestigas me & cognoscis.
2 Tu cognoscis sedere meum & surgere meum, intelligis cogitationem meam è longinquo.
3 Iter meum & accubitum meum circumplecteris, & omnium viarum mearum peritus es :
4 Quum nondum *est* sermo in lingua mea ; en, ô Jehova, nosti ipsum totum ;
5 Retro & ante obsides me, & imponis mihi manum tuam.
6 Mirabilior *est* scientia *tua* quam ut fallam ; edita est, non possum prævalere illi.
7 Quo irem à spiritu tuo ? aut quo à facie tua fugerem ?
8 Si scanderem cœlos, illic es ; aut stratum ponerem in sepulcro, ecce ades.
9 *Si* assumerem alas auroræ, habitaturus in extremitate maris ;
10 Etiam illuc manus tua deduceret me, & prehenderet me dextera tua.
11 *Sin* autem dicerem ; utique tenebræ velut crepusculo obvolvent me : atqui nox lux *est* circa me :
12 Ne tenebræ quidem ita obtenebrare possunt quin tu pervideas : sed nox ut dies illustrat, perinde *sunt* tenebræ atque ipsa lux.
13 Tu enim possides renes meos, *ex quo* obtegebas me in utero matris meæ.

14 Cele-

14 Celebro te, eo quod ſuſpiciendis *ſperibus iſtis* in admirationem traducor : *celebro* mirabilia opera tua, quam maxime novit animus meus.

15 Non celata *eſt* vis mea tibi, *ex* quo factus ſum in abdito, artificioſe confectus, *velut* in imis partibus terræ.

16 Maſſam meam vident oculi tui, & in libro tuo hæc omnia ſcripta ſunt ; *ex quibus* diebus formabantur, quum nondum ullum ex eis *exſtaret*.

17 Quamobrem apud me, ô quam pretioſæ ſunt cogitationes tuæ, ô *Deus* fortis quam numeroſæ ſunt ſummæ earum !

18 Narrarem illas, *ſed* arena plures ſunt : invigilo ut adhuc ſim tecum.

19 *Quod* ſi interemturus es, ô Deus, improbum, & viros ſanguinarios *dicendo*, recedite à me ;

20 Qui obloquuntur tibi ſcelerate ; *qui* extollunt vane inimicos tuos.

21 An non oſores tuos, ô Jehova, odio habeo ? & de inſurgentibus in te faſtidio me ipſum torqueo ?

22 Perfecto odio odi illos ? inimicorum loco ſunt mihi ?

23 Perveſtiga me *Deus* fortis, & cognoſce animum meum ; proba me, & cognoſce cogitationes meas.

24 Denique vide an ego ingrediar via moleſta tibi : & deduc me via perpetua.

PSAL. CXL. *A violentia & fraude peccati liberationem petit.*

MAgiſtro ſymphoniæ, pſalmus Davidis.

2 Libera me, Jehova, ab hominibus malis ; à viris violentiſſimis cuſtodi me :

3 Qui cogitant mala cum animo : quotidie conveniunt *ad* bella :

4 Ex acuunt linguam ſuam ſimilem ſerpentis, venenum ptyados ſubeſt labiis eorum maxime.

5 Serva me Jehova à manibus improborum, à viris violentiſſimis cuſtodi me ; qui cogitant impellere pedes meos.

6 Abſcondentibus ſuperbis laqueum mihi, funeſque ; pandentibus rete ad orbitam, tendiculas ponentibus mihi, maxime ;

7 Dixi Jehovæ, *Deus* fortis meus es ; auribus percipe Jehova vocem deprecationum mearum :

8 Jehovi Domine, robur ſalutis meæ ; obtexiſti caput meum tempore pugnæ.

9 Ne concedat, Jehova, quæ concupit improbus ; ſceleratam cogitationem ejus ne provehas, efferrent ſe maxime :

10 Venenum circundantium me, moleſtia labiorum ipſorum obtegat eos.

11 Demittantur ſuper eos prunæ ; in ignem dejiciat eos, in ſcrobes *unde* non ſurgant.

12 Vir maledicus ne ſtabiliatur in terra ; viri *dediti* violentiæ malum venando impellat ipſum *variis* impulſionibus.

13 Novi acturum eſſe Jehovam cauſſam afflicti, jus egentium.

14 Utique juſti celebrabunt nomen tuum ; conſidebunt recti in conſpectu tuo.

PSAL. CXLI. *Suffitus orationis & animi ſubmiſſione Deum contra inimicos invocat.*

PSalmus Davidis. O Jehova inclamo te, feſtina ad me ; auribus percipe vocem meam, quum invoco te.

2 Statuatur oratio mea, *ut* ſuffitus coram te ; elatio manuum mearum, *ut* munus veſpertinum.

3 Compone Jehova, obſerva os meū ; cuſtodiens *moderare* quicquid efferunt labia mea.

4 Ne ſinas inclinari animum meum ad rem malam, ad agitandum actiones per improbitatem cum ſtrenuis operam dantibus iniquitati : etiam ne ineſcer rebus amœnis eorum.

5 Retundat me juſtus, benignitas *erit* ; & corripiat me, unguentum *erit* præſtantiſſimum ; ne irritum faciat *à* capite meo : quo amplius *fecerit*, eo *amplius* oratio mea *erit* in malis eorum.

6 At dimovent ſe per latera petrarum judices iſtorum, quamvis intelligant ſermones meos amœnos eſſe :

7 Quaſi diſſecaret quis & diffinderet in terra ; diſperguntur oſſa noſtra, *nudenda* in os ſepulcri.

8 Quum ad te Jehovi Domine, *reſpiciant* oculi mei ; ad te recipiam me, ne nudes animam meam.

9 Serva me à laqueo *quem* tenderunt mihi, & tendiculis eorum qui operam dant iniquitati.

10 Cadant in retia jacula *quiſque* ſua improbi ; una ego dum tranſiturus ſum.

PSAL. CXLII. *Ejulatus afflicti.*

ODe didaſcalica Davidis : quum eſſet in ſpelunca, oratio.

2 Voce mea ad Jehovam clamo : voce mea apud Jehovam deprecor.

3 Effundo coram eo meditationem meam, anguſtiam meam coram eo indico.

4 Quum obrueret ſe in me ſpiritus meus, totics tu agnoviſti ſemitam meam : *quum* quocumque itinere pergerem, abderent laqueum mihi.

5 Intuere *ad* dexteram & reſpice *ad ſiniſtram* : ut non *eſt* mihi qui recognoſcat *me* : periit effugium à me, non *eſt* qui curet vitam meam.

6 Clamo ad te Jehova ; dicens, tu *es* receptus meus, portio mea in terra viventium.

7 Attende ad clamorem meum, nam attenuatus ſum valde, eripe me à perſequentibus me, quia fortiores ſunt me.

8 Educ è clauſtro vitam meam ad celebrandum nomen tuum, me cingent juſti, quum beneficium contuleris in me.

PSAL. CXLIII. *Pſalmus ſeptimus pœnitentialis.*

PSalmus Davidis. O Jehova, audi orationem meam, aures adhibe ad deprecationes meas ; pro fide tua exaudi me, pro juſtitia tua.

2 At ne congrediaris judicio cū ſervo tuo ; nam non eſſet juſtus coram te ullus vivens.

3 Perſequitur enim inimicus animam meam: atterit *dejiciens* in terram catervam meam: facit ut reſideam in tenebricoſis *locis ſ. ſumus* quaſi mortui olim:

4 Adeo ut obruat ſe in me ſpiritus meus; in medio mei deſolatus videatur ſibi animus meus.

5 Recordans dierum priſcorum, meditans totum opus tuum; factum manuum tuarum recolens.

6 Pando manus meas ad te; anima mea, ut *terra* ſeſſa, *ſit ante* tui maxime.

7 *Dicens:* Feſtina, exaudi me Jehova, conſumitur ſpiritus meus; ne abſcondas faciem tuam à me, nam conſimilis fio deſcendentibus in ſepulcrum.

8 Fac ut audiam mane benignitatem tuam, quia in te fiduciam habeo: notam fac mihi viam qua ambulaturus ſum, quia ad te attollo animum meum.

9 Eripe me ab inimicis meis, Jehova: apud te tectum contineo *illum.*

10 Doce me facere placitum tuum, quia tu Deus meus *es*, tuo ſpiritu bono deduc me per terram planam.

11 Propter nomen tuum Jehova, vivum conſerva me: propter juſtitiam tuam educ ex anguſtia animam meam:

12 Et propter benignitatem tuam exſcinde inimicos meos, perdens omnes affligentes animam meam; quia ego *ſum* ſervus tuus.

PSAL. CXLIV. *Epinicium Davidis & benedictionis erga poſteros comprecatio.*

De Davidis. Benedictus *ſit* Jehova rupes mea: qui docet manus meas prælium, digitos meos bellum:

2 Benignitas mea & propugnaculum meum, arditus locus meus & liberator meus, *aſſiſtens* mihi, ſcutum meum, ad quem me recipio, qui ſubſternit populum meum mihi.

3 Jehova, quid *eſt* homo, ut agnoſcas eum? filius mortalis, ut rationem habeas ejus?

4 Homo, vanitati ſimilis *eſt*, dies ejus *ſunt* ut umbra prætereuntis.

5 Jehova, inclina cœlos tuos & deſcende: tange iſtos montes, & fument.

6 Immitte fulgur, & diſperge eos; emitte ſagittas tuas, & funde eos:

7 Extende manum tuam ex alto; libera me & eripe me ex aquis multis, è manu alienigenarum,

8 Quorum os loquitur vanum, & quorum dextera *eſt* dextera falſitatis.

9 Deus, canticum novum canam tibi; nablio, decachordo pſallam tibi:

10 Danti ſalutem regibus, liberanti Davidem ſervum ſuum à gladio malefico.

11 Libera me, & eripe me è manu alienigenarum, quorum os loquitur vanum, & quorum dextera *eſt* dextera falſitatis:

12 Ut filii noſtri tanquam plantæ bene educatæ *in* tenera ætate ſua; filiæque noſtræ ſicut antarii lapides excifi, *ſint* ſtructura templi:

13 Promptuaria noſtra plena proferant juge alimentum: pecudes noſtræ milenis pariant, myriadibus auctæ *ſint* in chortibus noſtris.

14 Boves*que* noſtræ præpinges: nulla irruptio, nullaque eruptio; denique nulla *ſit* querela in plateis noſtris:

15 Beatus ille populus cui ita *eſt*; beatus *ergo* populus, cujus Jehova *eſt* Deus.

PSAL. CXLV. *Alphabetum Euchariſticum.*

LAudatio Davidis. Exaltabo te Deus mi, Rex; & benedicam nomini tuo in ſeculum & ſempiternum:

2 Quotidie benedicam tibi, & laudabo nomen tuum in ſeculum & ſempiternum:

3 Magnum eſſe Jehovam & laudandum valde, imo magnitudini ejus non eſſe perveſtigationem.

4 Generatio generationi laudibus commendet opera tua, prout *hæc* indicant omnimodam potentiam tuam.

5 *Et* decorem gloriam*que* majeſtatis tuæ; & res mirabiles tuas eloquuturus ſum:

6 Et robur mirabilium tuorum operum prædicent; prout ſingula magna *geſta* tua enarraturus ſum.

7 Memoriam amplæ bonitatis tuæ eructent; & juſtitiam tuam cantent:

8 Gratioſum & miſericordem Jehovam *eſſe*, longanimem & magnum benignitate.

9 Bonum eſſe Jehovam omnibus, & miſericordiam ejus in omnibus operibus ejus.

10 Celebrent te Jehova omnia opera tua, & quos benignitate profequeris benedicant tibi:

11 Gloriam regni tui prædicent, & potentiam tuam eloquantur;

12 Ut notas faciant filiis hominum potentias ejus, & gloriam decoremque regni ejus.

13 Regnum tuum, regnum *eſt* omnium ſeculorum; & dominium tuum in unamquamque generationem.

14 Suſtentat Jehova omnes cadentes, & erigit omnes incurvatos.

15 Oculi omnium ad te ſpectant; quibus tu das eſcam ſuam tempore ſuo:

16 Aperis manum tuam, & ſaturas quicquid vivit ex beneplacito.

17 Juſtus Jehova in omnibus viis ſuis *eſt*, & benignus in omnibus operibus ſuis.

18 Propinquus *eſt* Jehova omnibus invocantibus ipſum, omnibus qui invocant ipſum fide.

19 Placitum timentium ſe efficit, & vociferationem eorum audiens ſalutem dat eis.

20 Servat Jehova omnes amantes ipſum, omnes vero improbos perdit.

21 Laudationem Jehovæ eloquatur os meum: & benedicat omnis caro nomini ſancto ejus, in ſeculum & ſempiternum.

PSAL. CXLVI. *Non in filio Adæ, ſed in Deo ſolo fiduciam habendam.*

HAlelu-Jah. Lauda anima mea Jehovam.

2 Laudabo Jehovam in vita mea; pſallam Deo meo, quam diu futurus ſum.

3 Ne fiduciam habitote in ingenuis in *ullo* filio hominum, penes quem nulla *eſt* ſalus.

4 Exit ſpiritus ejus, revertitur in terram ſuam: die eodem pereunt cogitationes ejus.

5 Beatus, cui auxilio *eſt Deus* fortis Jahakobi,

bi cujus exſpectatio *eſt* in Jehova Deo ſuo :
6 Qui fecit cœlos & terram, mare & quicquid *eſt* in eis ; qui ſervat fidem in ſeculum;
7 Qui exercet judicium erga oppreſſos: dat cibum famelicis, Jehova ſolvit vinctos :
8 Jehova aperit *oculos* cæcorum; Jehova erigit incurvatos, Jehova amat juſtos :
9 Jehova ſervat peregrinos, pupillum & viduam ſtatuminat; viam vero improborum ſubvertit.
10 Regnabit Jehova in ſeculum: Deus tuus, ô Tzijon, *in* unamquamque generationem. Halelu-Jah.

PSAL. CXLVII. *Providentia Dei generalis & ſpecialis.*

LAudate, Jah quia bonum *eſt* pſallere Deo noſtro: quia amœnum *eſt*, decens *eſt* laudatio :
2 Ædificator Jeruſchalaimorum Jehova, depulſos Jiſraelitas congregat :
3 Qui ſanat fractos animo, ac *velut* obligat in doloribus eorum.
4 Supputans numerum ſtellarum, quotquot ſunt nominibus vocans.
5 Magnus *eſt* Dominus noſter, & multus viribus, cujus intelligentia eſt innumerabilis.
6 Statuminat manſuetos Jehova, deprimit improbos in terram uſque.
7 Acclamate Jehovæ gratiarum actione, pſallite Deo noſtro cithara :
8 Qui obtegit cœlos denſis nubibus ; qui comparat terræ pluviam, qui facit ut proferant montes fœnum :
9 Dat jumentis cibum ſuum, pullis corvorum qui crocitant.
10 Non potentia equi delectatur, non crura præſtantis viri accipit ;
11 *Sed* acceptos habet Jehova timentes ſui, qui exſpectationem *ſuam* habent in benignitate ipſius.
12 Laudibus commendate Jeruſchalaima, Jehovam; lauda Deum tuum, ô Tzijon :
13 Nam confirmat vectes portarum tuarum, benedicit filiis tuis in medio tui :
14 Diſponens termino tuo pacem, adipe tritici ſatiat te :
15 Quo emittente ſermonem ſuum in terram, quam celerrime excurrit verbum ejus :
16 Qui edit nivem ſicut lanam, pruinam quaſi cinerem diſpergit :
17 Dejicit gelu ſuum tanquam fruſta, coram frigore ejus quis conſiſtat ?
18 Emittens verbum ſuum, liquefacit iſta : ſimulac efflat ventum ſuum effluunt aquæ.
19 Indicat verba ſua Jahakobo, ſtatuta ſua & jura ſua Jiſraeli.
20 Non fecit ita ulli genti ; ideoque jura iſta non noverunt. Halelu-Jah.

PSAL. CXLVIII. *Tres chori creaturarum nempe cœleſtium, elementarium & hominum, Deum laudantes.*

HAlelu-Jah. Laudate Jehovam cœlites ; laudate eum in excelſis.
2 Laudate eum omnes angeli ejus, laudate eum omnes exercitus ejus.
3 Laudate eum ſol & luna, laudate eum omnes ſtellæ lucidæ.
4 Laudate eum cœli cœlorum, & aquæ quæ ſupra hoc cœlum *ſunt*.
5 Laudent nomen Jehovæ quæ ipſo præcipiente illico creata ſunt.
6 Quæ ſtabilivit in ſempiternum, in ſeculum : *quibus* decretum dedit quod nullum tranſgrediatur.
7 Laudate Jehovam terreſtria ; cete, & omnes abyſſi :
8 Ignis & grando, nix; & exhalatio: ventus turbinem efficiens verbum ejus :
9 Ipſi montes, & omnes colles, arbores fructiferæ, omneſque cedri :
10 Ipſæ beſtiæ, & omnia jumenta : reptilia & aves alatæ.
11 Reges terræ, omneſque nationes, principes & omnes judices terræ:
12 Juvenes, etiamque virgines ; ſenes cum pueris.
13 Laudent nomen Jehovæ : quia editum *eſt* nomen ejus ſolius, decor ejus ſupra terram & cœlum :
14 Et effert cornu populi ſui, laudem omnium quos benignè accipit Jiſraelitarum, populi propinqui ſibi. Halelu-Jah.

PSAL. CXLIX. *Canticum triumphale Beatorum.*

HAlelu-Jah. Cantate Jehovæ canticum novum ; laudem ejus in congregatione eorum quos benignè accipit.
2 Lætetur Jiſrael in eo qui fecit ipſum, filii Tzijonis exultent in rege ſuo.
3 Laudent nomen ejus tibia : tympano & cithara pſallant ei :
4 Quia benevolus *eſt* Jehova erga populum ſuum, ornat manſuetos ſalute.
5 Geſtiant benignè accepti præ gloria, cantent in cubilibus ſuis ?
6 Laudationes exaltantes *Deum* ſortem in gutture ſuo ; & gladium bipennem in manu ſua *habentes*.
7 Ad exercendum vindictam in gentes, increpationes in nationibus :
8 Ad vinciendum reges eorum catenis, & honoratos eorum compedibus ferreis :
9 Ad exercendum in eos jus ſcriptum: *quod* decus eſt omnibus iis quos benignè accipit, Halelu-Jah.

PSAL. CL. *Deum omnibus modis & tota anima laudandum.*

HAlelu-Jah. Laudate *Deum* ſortem de ſanctitate ejus, laudate eum de expanſo laudato ejus.
2 Laudate eum de omnimoda potentia ejus, laudate eum ſecundum amplitudinem maximam ejus.
3 Laudate eum clangore buccinæ, laudate eum nablio & cithara.
4 Laudate eum tympano & tibia, laudate eum hydraulis & organo ;
5 Laudate eum cymbalis ſonoris, laudate eum ſiſtris.
6 Tota ipſa anima laudet Jah. Halelu-Jah.

PROVERBIA.

CAP. I. *Timor Dei A & Ω sapientiæ.*

PRoverbia Schelomonis filii Davidis, regis Jisraelitarum :
2 Ad sciendum sapientiam & eruditionem, ad intelligendum dicta prudentiæ :
3 Ad percipiendum eruditionem intelligentiæ, justitiæ, juriſque, & omnia recti :
4 Ad dandum fatuis astutiam, puero scientiam & solertiam :
5 *Quibus* auditis sapiens adjiciat disciplinã, & intelligens industria consilia comparet:
6 Ad docendum proverbium & interpretationẽ, verba sapientum, & ænigmata eorum.
7 Reverentia Jehovæ *est* caput scientiæ: sapientiam ac eruditionem stulti spernunt.
8 Audi, fili mi, eruditionem patris tui, neque deseras doctrinam matris tuæ :
9 Nam adjectio gratiosa erunt capiti tuo, & torques faucibus tuis.
10 Fili mi, si pellicere volent te peccatores, ne acquiescito.
11 Si dixerint, veni nobiscum, insidiemur sanguini ; abscondamus *nos* contra innocentem impune :
12 Absorbebimus eos velut sepulcrum vivos, & integros ut descendentes in foſſam :
13 Omnem substantiam pretiosam consequemur, implebimus domos nostras spoliis :
14 Sortem tuam conjicies inter nos : marsupium idem esto nobis omnibus :
15 Fili mi ne ambulato via *communi* cum filis ; cohibe pedem tuum à semita illorum.
16 Quia pedibus suis ad malum concurrunt, & festinant ad effundendum sanguinem :
17 Frustra enim panditur rete, ante oculos omnis alitis ;
18 Præterea ipsi in sanguinem suum insidiantur, *quod* abscondunt se, in animas ipsorum *est*.
19 Ita *se habent* cœtus omnium deditorum quæstui ; *quæstus* animam eorum qui dediti sunt ipsi, intercipit.
20 Summa sapientia foris recantat ; in plateis edit vocem suam :
21 In summo turbarum proclamat ; ad fores portarum, in civitate quaque sermones suos eloquitur, *dicens :*
22 Quousque ô fatui amabitis fatuitatem, & derisores derisionem deüderabunt tibi: & stolidi odio habebunt scientiam ?
23 Revertimini ad correctionem meam: ecce, eructabo vobis spiritum meum, nota faciam verba mea vobis.
24 Quandoquidem invito & renuites, extendo manum meam & nemo advertit :
25 Sed abstrahitis vos ab omni consilio meo, & correctioni meæ non acquiescitis :
26 Ego quoque in calamitate vestra ridebo, subsannabo quum advenerit id quod expavescitis :
27 Quum advenerit tamquam fremebunda vastatio id quod expavescitis, & calamitas vestra tanquam turbo adventaverit ; quum venerit in vos oppressio & angustia.
28 Tunc invocabunt me, sed non exaudiam; mane quærent me, sed non invenient me ;
29 Propterea quod oderunt scientiam, & reverentiam Jehovæ non elegerunt ;
30 Non acquieverunt consilio meo, sed contempserunt omnem correctionem meam.
31 Sic comedent de fructu viæ suæ, & ex consiliis suis pravis saturabuntur.
32 Nam quies fatuorum interficiet eos, & tranquillitas stolidorum perdet eos.
33 Qui vero auscultat mihi habitabit secure, ut tranquillus à pavore mali.

CAP. II. *Sapientia κλῆσις, & χρῆσις.*

FIli mi, si acceperis dicta mea, & præcepta mea recorderis apud te.
2 *Si* attendendo ad sapientiam aures tuas, inclinaveris animum tuum ad intelligentiã :
3 Quin etiam si prudentiam inclamaveris, ad intelligentiam ediderit vocem tuam ;
4 Si quæsieris eam velut argentum, & tanquam abditos thesauros scrutatus fueris eã :
5 Tunc intelliges reverentiam Jehovæ, & agnitionem Dei consequeris.
6 Nam Jehova dat sapientiam, ex ore ejus scientia & intelligentia *procedit :*
7 Repositum habet pro rectis quicquid revera est: scutum pro ambulantibus integre.
8 Custodiendo itinera juris: & viam eorum quos benigne accepit conservat.
9 Tunc intelliges justitiam, & jus; & quicquid rectum *est*, omnem orbitam bonam :
10 Quum veneris sapientia in animum tuum, & scientia menti tuæ amœna erit :
11 Solertia observabit te, intelligentia custodiet te.
12 Eripiendo te à via mali, à viris loquentibus perversitates,
13 Qui derelinquunt itinera recti, ut ambulent per vias tenebrarum ;
14 Qui lætantur faciendo malum, exsultant in perversitatibus pessimis,
15 Qui itineribus suis perversi sunt, & prefracti orbitis suis.
16 Eripiendo te à muliere extranea, ab alienigena *quæ* dictis suis blanditur,
17 Quæ derelinquit ducem adolescentiæ suæ, & fœderis Dei sui obliviscitur :
18 (Nam propendet ad mortem domus ejus, & ad expertes vitæ orbitæ ejus ;
19 Quicunque adeunt eam, non revertuntur, neque assequuntur itinera vitæ.)
20 Ut ambules per viam bonorum, & itinera justorum observes.
21 Nam recti inhabitabunt terram, & integri reliqui fient in ea :
22 Improbi vero è terra exscindentur, & perfidè agentes avellentur ex ea.

CAP. III. *Observantia legis Dei.*

FIli mi, doctrinæ meæ ne obliviscaris; sed præcepta mea custodiat animus tuus :
2 Nam longitudinem dierum, annosamque vitam ; cum pace adjicient tibi.
3 Benignitas & fides ne derelinquant te, alliga eas faucibus tuis, inscribe eas tabulæ cordis tui ;

4 Ita

4 Ita conſequere gratiam, & ſucceſſum optimum; ante oculos Dei & hominum.

5 Fiduciam habe in Jehova ex toto animo tuo: intelligentiæ vero tuæ ne inititor.

6 In omnibus viis tuis agnoſce eum, & ipſe diriget itinera tua.

7 Ne eſto ſapiens judicio tuo; revercre Jehovam, & recede à malo.

8 Salutare *id* erit umbilico tuo, & irrigatio oſſibus tuis.

9 Honora Jehovam de ſubſtantia tua, & de præcipuo totius proventus tui:

10 Ita implebuntur horrea tua ſaturitate, & muſto lacus torcularii tui perumpent.

11 Eruditionem Jehovæ, fili mi, ne ſpernito; neque tædeat te correctionis ejus;

12 Nam quem diligit Jehova corrigit; & quidem ut pater filium, *cui* bene vult.

13 Beatus homo *qui* conſequitur ſapientiam, & homo *qui* provehit intelligentiam:

14 Melior enim *eſt* negotiatio ejus negotiatione argenti, & auro effoſſo proventus ejus:

15 Pretioſior eſt carbunculis, & omnia oblectamenta tua non poſſunt æquari ei.

16 Longitudo dierum in dextera ejus *eſt*, in ſiniſtra ejus divitiæ & honor:

17 Viæ ejus viæ *ſunt* amœnitatis, & omnes ſemitæ ejus, pacis:

18 Arbor vitæ eſt prehendentibus eam, denique tenentium eam beatus *quiſque*.

19 Jehova ſapientia fundavit terram, ſtatuit cœlos intelligentia:

20 Scientiâ ejus abyſſi diffiſſæ ſunt, & ſuperiores nubes deſtillant rorem.

21 Fili mi, ne decedant ab oculis tuis cuſtodi eam quæ vere eſt *ſapientia*, & ſolertiam.

22 Eruntque vita animæ tuæ, & gratia faucibus tuis:

23 Tunc obibis ſecure viam tuam, & pedem tuum non offendes:

24 Quum cubabis, non expaveſces, ſed cubanti ſuavis erit ſomnus tuus.

25 Ne timeto a pavore repentino; & à vaſtatione improborum, ut adveniat:

26 Nam Jehova aderit fiduciæ tuæ, & ſervabit pedem tuum à captura.

27 Ne cohibeto bonum ab eis qui opus habent, quum eſt in poteſtate manus tuæ efficere *illud*:

28 Ne dicito proximo tuo, abi, deinde revertere, cras enim daturus ſum; quum fuerit penes te.

29 Ne fabricator contra proximum tuum rem malam, qui confidet ſecure tecum;

30 Ne contendito cum ullo homine inmerito, niſi affecerit te malo.

31 Ne invideto ulli violento, neque eligito ullas vias ejus:

32 Nam abominationi *eſt* Jehovæ præfractus; apud rectos autem arcanum ejus *eſt*.

33 Exſecratio Jehovæ incumbit domui improbi; at habitaculo juſtorum benedicitur.

34 Quandoquidem deriſores ipſe deridet, manſuetis autem dat gratiam:

35 Honorem ſapientes poſſident; ſtolidos vero tollit ignominia.

CAP. IV. *Sapientia, Cuſtodia membrorum, &c.*

AUdite filii eruditionem patris, & attendite ad cognoſcendum prudentiam:

2 Nam diſciplinam bonam trado vobis: doctrinam meam ne derelinquite.

3 Quum filius eſſem apud patrem meum, tener & unicus coram matre meum.

4 Docens ille me dicebat mihi; retineat verba mea animus tuus; obſervans præcepta mea vive.

5 Acquire ſapientiam, acquire prudentiam; ne obliviſcitor, neque declinato à ſermonibus oris mei.

6 Ne derelinquito illam, & conſervabit te; dilige illam, & cuſtodiet te.

7 Quæ caput eſt ſapientiæ, *eam* acquire ſapientiam; & tota acquiſitione tua acquire prudentiam.

8 Extolle eam, & exaltabit te; honorabit te, quum amplexaberis eam.

9 Indet capiti tuo adjectionem gratiæ, coronam ornatiſſimam tradet tibi.

10 Audi fili mi, & percipe ſermones meos ita multiplicabuntur tibi anni vitæ.

11 Viam ſapientiæ docco te, deduco te per orbitas recti.

12 Quum ambulabis, nihil arctabit greſſum tuum: etiamſi cucurreris, non offenderis.

13 Prehende eruditionem illius, ne deſiſtito; cuſtodi illam, quia eſt vita tua.

14 Iter improborum ne ingreditor, neque incedito per viam malorum.

15 Abſtrahe te ab ea, ne tranſito per eam, declina ab ea, & præteri.

16 Nam non dormiunt *illi*, niſi malefecerint; & eripitur ſomnus illorum, niſi fecerint ut impingat *quiſpiam*:

17 Quia veſcuntur cibo improbitatis, & vinum omnimodæ violentiæ bibunt.

18 Iter enim juſtorum ſimile *eſt* luci ſplendidæ, pergenti lucere; adeo ut *eorum quiſque ſit* ſtabilis die:

19 Via *vero* improborum ſimilis *eſt* caligini: neſciunt in quid impacturi ſint.

20 Fili mi, ad verba mea attende: ad ſermones meos inclina aurem tuam:

21 Ne efficiant *illi* ut recedant ab oculis tuis, ſerva hæc in animo tuo:

22 Nam *verba* vitæ ſunt iis qui conſequuntur ipſa, & toti carnii cujuſque eorum ſalutaria.

23 Supra omnem obſervationem cuſtodi cor tuum: nam ex eo prodeunt actiones vitæ.

24 Remove abs te perverſitatem oris, & pravitatem labiorum procul amove abs te.

25 Oculi tui è regione intucantur, & palpebræ tuæ ſpectent recta coram te.

26 Expende orbitam pedis tui; ut omnes viæ tuæ ſtabiles ſint:

27 Ne declinato detrorſum aut ſiniſtrorſum, amove pedem tuum à malo.

CAP. V. *Abextranea cavendum.*

FIli mi, ad ſapientiam meam attende; ad intelligentiam meam inclina aurem tuam:

2 Ut obſerves omnimodam ſolertiam, & ſcientiam labia tua cuſtodiant.
3 Quamvis favum ſtillent labia extranea, & mollius oleo *ſtillet* palatum ejus:
4 Attamen poſterius ejus amarum eſt ut abſinthium; acutum ut gladius bipennis:
5 Pedes ejus deſcendunt *ad* mortem, *ad* ſepulcrum greſſus ejus pertinent.
6 Iter vitæ ne expendas, moventur orbitæ ejus te imprudente.
7 Nunc itaque filii auſcultate mihi, & ne recedite à ſermonibus oris mei.
8 Procul facito ab illa iter tuum, & ne appropinquato ad oſtium domus illius:
9 Ut non cedas aliis decorem tuum, & annos tuos crudeli:
10 Ut non ſatientur extranei facultatibus tuis; & labores tui *maneant* in domo alieni:
11 Gemaſque tandem conſumta carne tua & corpore tuo.
12 Ac dicas, quomodo odi eruditionem, & correctionem ſprevit animus meus,
13 Neque auſcultavi voci doctorum meorum, & ad docentes me non inclinavi aurem meam?
14 Fermè verſor in omni malo, in medio congregationis & cœtus.
15 Bibe aquam è ciſterna tua, & fluenta è medio putei tui.
16 Spargant ſe fontes tui foras, in plateis rivi aquarum:
17 Sint tibi ſeorſim, ac non extraneis tecum.
18 Erit ſcaturigo tua benedicta, ſed lætare de uxore adoleſcentiæ tuæ.
19 *Sit* cerva amiciſſima, & rupicapra gratioſa: ubera ipſius uberent te omni tempore, in amore ejus errato jugiter.
20 Et quare errares fili mi cum extranea, & amplecteris pectus alienæ;
21 Cum coram oculis Jehovæ viæ cujuſque *ſint*, & omnes orbitas ejus expendat?
22 Iniquitates ſuæ capient ipſum, improbum iniquam iſtum, & funibus peccati ſui tenebitur:
23 Ipſe morietur expers eruditionis; & in amplitudine ſtultitiæ ſuæ oberrabit.

CAP. VI. *A ſponſionibus, pigritia & adulterio dehortatio.*

FIli mi, ſi ſpopondiſti amico tuo; complo-liſti extraneo manum tuam:
2 Illaqueaſti te ſermonibus oris tui, captus es ſermonibus oris tui.
3 Fac iſtud jam, fili mi, & eripe te, quandoquidem conveniſti in manum proximi tui: age, ſubjice te, & interpella proximum tuum.
4 Ne concedito ſomnum oculis tui, aut dormitationem palpebris tuis:
5 Eripe te ut caprea è manu *venatoris*, & ſicut avis è manu aucupis.
6 Abi ad formicam, ô piger; aſpice vias ejus, & ſape.
7 Cum non ſit illi ductor, moderator, aut dominator;
8 Comparat æſtate cibum ſuum, comportat per meſſem eſcam ſuam.
9 Quouſque piger jacebis? quando ſurges à ſomno tuo?
10 Pauculis ſomnis, pauculis dormitationibus; paucula complicatione manuum cubando:
11 Interea advenit tanquam viator expeditus paupertas tua, & ægeſtas tua tanquam vir clypeatus.
12 Homo nequam, vir nihili; ambulat perverſo ore:
13 Nictat oculis ſuis, verba facit pedibus ſuis, docet digitis ſuis:
14 Omnimoda perverſitate inſidente animo ſuo, fabricatur omne malum omni tempore: contentiones immittit.
15 Idcirco repente adveniet calamitas ejus: ita ſubito diffringetur, ut non *ſit* curatio.
16 Sex iſta odit Jehova, imo ſeptem abominationi *ſunt* animæ ejus:
17 Oculi elati; lingua fallax; manuſque effundentes ſanguinem innocentem:
18 Animus qui fabricatur cogitationes iniquas: pedes feſtinanter currentes ad malum:
19 Conflans mendacia teſtis falſus, denique immittens contentiones inter fratres.
20 Cuſtodi, fili mi, præceptum patris tui, neque deſerito doctrinam matris tuæ.
21 Alliga ea cordi tuo jugiter, annecte ea faucibus tuis.
22 Quocunque itabis, *illa* deducet te, quum cubabis, obſervabit te: quum experrectus fueris, illa confabulabitur tecum:
23 (Nam lucerna præceptum *eſt*, & doctrina lux; viaque vitæ correctiones erudientes.)
24 Ad ſervandum te à muliere malefica, à blanditia linguæ alienæ.
25 Ne deſiderato pulchritudinem ejus cum animo tuo, neque capiat te palpebris ſuis:
26 Nam propter mulierem meretricem *devenitur* uſque ad fruſtum panis: etiam uxor viro *juncta* animam pretioſam venatur.
27 An acceptarus eſſet quiſquam ignem in ſinum ſuum, & veſtes ejus non adurerentur?
28 An ambulaturus eſſet quiſquam ſuper prunas, & pedes ejus non cremarentur?
29 Ita *eſt* qui congreditur cum uxore proximi ſui: non relinquetur impunis quiſquis tetigerit eam.
30 Non afficitur contemtu fur; qui furatur ad explendum animum ſuum, quum eſurit:
31 Sed deprehenſus, rependit ſepties: qualibet ſubſtantia domus ſuæ reddit.
32 Adulterans *autem* mulierem *eſt* demens: perditurus ſe ipſum, ipſe faciet iſtud.
33 Plagam & ignominiam conſequetur, probrumque ejus non delebitur:
34 Nam zelotypiæ *ineſt* æſtus viri; ideo non utitur clementia die ultionis:
35 Non habebit rationem ullius redemtionis; neque acquieſcit, quamvis multa adhibeas munera.

CAP. VII. *Sapientiæ præcepta & præmonita de negligendis lethalibus. Extranea blanditiis.*

FIli mi, obſerva ſermones meos, & præcepta mea reconde apud te:

2 Ob-

2 Observans præcepta mea vive, doctrinamque meam ut pupillam oculorum tuorum.
3 Alliga ea digitis tuis: inscribe ea tabulæ cordis tui:
4 Dic sapientiæ, soror mea es; & affinem prudentiam voca:
5 Ut servet te à muliere exterâ; ab aliena sermonibus suis blandiente.
6 Nam per fenestram domus meæ, ex fenestella prospectans.
7 Vidi inter fatuos, animadverti inter filios; puerum dementem:
8 *Qui* transiens per vicum juxta angulum illius, via ad domum illius gradiebatur.
9 Crepusculo, vespere diei, nigra nocte, & caliginosa *animadverti*.
10 Quum ecce mulier *processit* obviam ei; ornatu meretricio, & circumspecta animo.
11 (*Qua* strepera est & contumax, in cujus domo non hærent pedes ejus:
12 Modo foris, modo in plateis; aut prope quemque angulum insidiatur.)
13 Et prehendens eum osculata est eum; obfirmansque vultum suum, dixit ei;
14 Sacrificia eucharistica apud me *sunt*; hodie reddidi vota mea:
15 Idcirco prodii obviam tibi, studiosè quærendo faciem tuam, commode invenio te.
16 Cadurcis instruxi sponsam meam, *variam* emblematis, linteis Ægypti.
17 Suffivi cubile meum, myrrha, santalis, & cinnamomo.
18 Age, incumbamus ubertim amoribus ad matutinum usque; nos ipsos exhilaremus amatoriis.
19 Nam non *est* vir domi suæ, abiit via longinqua:
20 Loculum pecuniæ accepit in manum suam: die statò redebit domum suam.
21 Flexit eum multitudine disciplinæ suæ, blanditia labiorum suorum impulit eum.
22 Sequitur eam subito; tanquam bos ad mactationem abit, & velut compeditus ad eruditionem stultorum.
23 Donec dissecet culter jecur ipsius, quemadmodum festinat avis ad laqueum, nesciens contra vitam suam illum esse.
24 Itaque nunc filii, auscultate mihi, & attendite ad sermones oris mei.
25 Ne declinato ad vias illius animus tuus, ne aberrato in semitas illius:
26 Nam multos confossos dejecit, & numerosi *sunt* omnes interfecti ab illa.
27 Viæ ad sepulcrum *sunt viæ ad* domum ejus, descendentes ad penetralia mortis.

CAP. VIII. *Sapientiæ æternæ pictura.*

NOnne sapientia clamat, & intelligentia edit vocem suam.
2 In fastigio editorum locorum; per viam, in loco multarum semitarum consistens,
3 Ad latus portarum, in aditu urbis, in ingressu ostiorum recantant? dicendo,
4 Vos, ô viri præstantes, inclamo; & vox mea *plebeos* filios hominum.
5 Intelligite fatui astutiam, & stolidi animum advertite.
6 Audite, nam præstantia eloquar; & apertura labiorum meorum *eloquar* recta.
7 Nam veritatem meditatam effert palatum meum; & abominationi labiis meis *est efferre* improbitatem.
8 Justi *sunt* omnes sermones oris mei, nihil *est* in eis contortum aut perversum.
9 Illi omnes *sunt* obvii prudenti; & recti iis qui consequuntur scientiam.
10 Accipite eruditionem meam, ac non pecuniam; & scientiam potius quam *aurum* effossum lectissimum.
11 Nam melior *est* sapientia carbunculis, & omnia oblectamenta non possunt æquari ei.
12 Ego *sum* sapientia, cohærco astutiæ, & scientiam summæ solertiæ præsentem habeo.
13 Reverentiam Jehovæ, odium mali: fastum & elationem, viamque mali, denique os perversitatibus deditum odi.
14 Meum *est* consilium, & quicquid est; mea *est* prudentia, meum robur.
15 Per me reges regnant, & dominatores decernunt justitiam.
16 Per me principes gerunt principatum, & ingenui omnes judices terræ.
17 Ego amantes mei amo, & studiosè quærentes me inveniunt me.
18 Divitiæ & honor penes me *sunt*, substantia perdurans & justitia.
19 Melior *est* fructus meus *auro* effosso, & quidem purgatissimo; & proventus meus argento lectissimo.
20 Periter justitiæ deduco, per medias semitas juris.
21 Efficiendo ut possideant amantes mei id quod est, denique thesauros eorum implco.
22 Jehova possidebat me principio viæ suæ, ante opera sua, ante ullum tempus.
23 Ante seculum inuncta fui; ante principium, ante primordia terræ.
24 Quum nullæ essent abyssi, edita eram; quum nulli essent fontes graves aquis.
25 Quum nondum factum esset ut monte demersi incumberent *terræ*, ante colles edita eram.
26 Adhuc non fecerat terram; aut rura: imo principium, pulveres orbis habitabilis.
27 Quum aptaret cœlos, ibi eram; quum statueret ambitum in superficie abyssi.
28 Quum fortificaret superiores nubes superne, quum roboraret fontes abyssi,
29 Quum imponeret mari statutum suum, & aquis, ne transgrediantur *præstitutum* oris ipsius; quum statueret fundamenta terræ.
30 Quum itaque fm apud eum, educans, & fm delitiæ quotidianæ; lætificans coram eo omni tempore,
31 Lætificans in orbe habitabili terram ejus, atque deliciis meis filios hominum:
32 Nunc igitur filii auscultate mihi: beati enim *sunt qui* vias meas observant.
33 Audite eruditionem, & sapite, & ne *eam* abstrahite.
34 Beatus homo qui auscultat mihi, sedulo insistendo foribus meis quotidie, observando postes ostiorum meorum.

35 Nam qui conſequitur me, conſequitur vitam; ut provehit benevolentia à Jehova.
36 At qui peccat in me, vim facit animæ ſuæ: omnes oſores mei amant mortem.

CAP. IX. *Sapientia invitat filios ſuos, & mulier fatua ſtultos ſuos.*

SUmma ſapientia ædificavit domum ſuam, excisis columnis ſuis ſeptem.
2 Macta vit animalia ſua: miſcuit vinum ſuum, etiam inſtruxit menſam ſuam:
3 Et miſſis puellis ſuis, invitat per collegia, & loca excelſa urbis.
4 Quiſquis fatuus, divertito huc; *quiſquis eſt* demens, dicit ei.
5 Venite, veſcimini cibo meo, & bibite de vino *quod* miſcui.
6 Relinquite fatuos, & vivite, ac incedite per viam prudentiæ.
7 Qui erudit deriſorem, recipit ſibi ignominiam: & qui corripit improbum, *recipit* convicium ſibi.
8 Ne corripito deriſorem, ut non odio proſequatur te: corripe ſapientem, & amabit te.
9 Da ſapienti, ut ſapiat amplius; notum fac juſto, ut augeat diſciplinam.
10 Principium ſapientiæ reverentiam Jehovæ, & agnitionem ſanctorum prudentiam.
11 Nam per me multiplicabuntur dies tui, & adjicientur tibi anni vitæ.
12 Si ſapias, ſapies tibi: ſin deriſor eris, ſolus reportabis.
13 Mulier ſtolida ſtrepera *eſt*: fatua, etſi neſcit quicquam.
14 Tamen ſedet ad oſtium domus ſuæ; ſuper ſolium, in locis excelſis urbis,
15 Ad advocandum viatores, qui *etiam* recta eunt itineribus ſuis:
16 Et quiſquis fatuus, divertito huc, & *quiſquis eſt* demens, dicit ei,
17 Aquæ furtivæ ſuaves *quidem* ſunt, & cibus latebrarum amœnus;
18 Sed ignorat ille expertes vitæ illic eſſe; in profundiſſimo ſepulcro, invitatos ab ea.

CAP. X. *Decem antitheſes in genere morali.*

PRoverbia Schelomonis. Filius ſapiens lætitia affcit patrem, filius vero ſtolidus mœſtitiæ *eſt* matri ſuæ.
2 Non proſunt theſauri improbitatis, ſed juſtitia eripit à morte.
3 Non ſinit eſurire Jehova animam juſti, ſubſtantiam vero improborum depellit.
4 Pauper *fit* qui agit manu doloſa: manus autem ſedulorum ditat *ipſos*.
5 Comportat in æſtate filius intelligens: ſomno ſopitus *eſt* in meſſe filius pudefaciens.
6 Benedictiones *adſunt* capiti juſti, at os improborum obtegit violentia.
7 Memoria juſti *eſt* benedicta, nomen autem improborum putridum eſt.
8 Sapiens animo accipit præcepta, ſtultus vero labiis ſe ipſum conturbat.
9 Qui ambulat in integritate, ambulat ſecure; qui autem pervertit vias ſuas, documento erit.
10 Qui nictans oculo dat moleſtiam: & ſtultus labiis ſe ipſum conturbat.
11 Scaturigo vitæ *perfundit* os juſti: at os improborum obtegit violentia.
12 Odium excitat contentione: omnes vero defectiones obtegit charitas.
13 Labiis prudentis adeſt præſens ſapientia, ut virga corpori dementis.
14 Sapientes recondunt ſcientiam: ori autem ſtulti contritio propinqua *eſt*.
15 Subſtantia divitis *eſt tanquam* urbs munita ejus; contritioni *eſt* tenuibus paupertas eorum.
16 Quod opere ſuo comparat juſtus, *comparat* in vitam: proventus improbi in peccatum.
17 Iter ad vitam *eſt* ſervantis eruditionem: derelinquentis vero correptionem *iter* errorem affert.
18 Qui tegit odium, labiis eſt fallacibus, & qui profert infamiam, eſt ſtolidus.
19 Multitudine verborum non ceſſabit defectio: ſed cohibet labia ſua intelligens.
20 *Velut* argentum lectiſſimum *eſt* lingua juſti, animus improborum parvi *eſt*.
21 Labia juſti paſcunt multos, ſtulti vero dementia moriuntur.
22 Benedicto Jehovæ ipſa ditat, neque addit moleſtiam ſecum.
23 Prout ludus *fuerit* ſtolido facere ſcelus; & *exercere* ſapientiam, viro intelligenti:
24 Quod formidat improbus, id eveniet ei, quod autem deſiderant juſti, dabit *Deus*:
25 Ut tamquam tranſeunte turbine non *exſtet* improbus: juſto vero ſit fundamentum perpetuum.
26 Ut acetum dentibus, & velut fumus oculis, ita *eſt* piger mittentibus ipſum.
27 Reverentia Jehovæ adjicit dies, anni vero improborum decurtantur.
28 Spes juſtorum *eſt* lætitiæ, exſpectatio vero improborum perit.
29 Robori eſt cuique integro via Jehovæ, contritioni vero operam dantibus iniquitati.
30 Juſtus nunquam dimovetur, improbi vero non inhabitabunt terram.
31 Os juſti abunde profert ſapientiam: at lingua vero perverſitatum reſciſſa eſt.
32 Labia juſti experientur benevolentiam, os vero improborum pœnam perverſitatum.

CAP. XI. *Encomium juſtitiæ & beneficentiæ, collatione contrariorum illuſtratum.*

LAnces doloſæ abominationi *ſunt* Jehovæ; pondus vero integrum acceptum eſt ei.
2 Advenienti ſuperbiæ evenit ignominia: apud modeſtos autem *eſt* ſapientia.
3 Integritas rectorum deducit eos: at perverſitas perfidioſorum devaſtat eos.
4 Non prodeſt ſubſtantia die furoris: juſtitia autem eripit à morte.
5 Juſtitia integri dirigit viam ejus, at improbitate ſua toncidit improbus.
6 Juſtitia juſtorum eripit ipſos, at ærumna *ſua* perfidioſi capiuntur.
7 Quum moritur homo improbus, perit exſpectatio; etiam ſpes valentiſſima perit.

3 Ju-

8 Justus ex angustia liberatur, & devenit improbus in locum ejus.

9 Ore hypocrita corrumpit proximum suum: at scientia justi liberantur.

10 De bono justorum exsultat urbs; & quum pereunt improbi, cantus *exercetur*.

11 Benedictione rectorum effertur urbs: ore autem improborum destruitur.

12 Spernente proximum suum demente, vir prudentissimus surdum agit.

13 Ambulans *cum* detractione revelat arcanum: at fidus animo tegit rem.

14 Ubi non *sunt* prudentia consilia corruit populus; salus autem *est* in amplitudine consiliarii.

15 Omnino confringitur, qui spondet pro extraneo: qui autem odit complodentes, securus *est*.

16 Mulier gratiosa continet honorem, ut potentiores continent divitias.

17 Beneficus *est* sibi ipsi vir benignus, turbat autem carnem suam crudelis:

18 Improbus comparat præmium falsum, ferentis vero justitiam merces *est* fida:

19 Probe adhærens justitiæ *ferit* ad vitam; sectans vero malum, ad mortem suam.

20 Abominationi *sunt* Jehovæ perversi animo: accepti vero integri via.

21 Conjunctis operis non sequitur impunitatem malus; semen vero justorum liberat se.

22 *Velut* monile aureum ad rostrum porci, *est* mulier pulcra & aversans rationem.

23 Desiderio justorum tantummodo bonum, exspectationi improborum *obvenit* furor.

24 Est qui dispergens, tamen augetur amplius, sed qui cohibet se a recto, tantummodo ad egestatem *cohibet*.

25 Animus beneficus pinguis efficitur; & qui ubertim communicat, idem amplius profunder.

26 Comprimentem triticum, exsecrabuntur populares: benedictio autem *incumbet* capiti venum dantis.

27 Studiose quærens bonum *alus* conquirit benevolentiam: querenti vero malum, ipsi eventurum est.

28 Qui confidit in divitiis suis, ipse decidet: at tanquam ramus justi efflorescent.

29 Qui conturbat domum suam, possidebit ventum; & stultus, servus *efficietur* sapienti animo.

30 Fructus justi *est fructus* arboris vitæ, quum disciplina imbuit animas sapiens.

31 En justum, in terra hac reperditur *ei*; quanto magis in probo & peccatori?

Caput XII.

32 Qui amat eruditionem, amat scientiam; qui vero odit correptionem, brutus *est*.

CAP. XII. *Opponuntur inter se cogitata, verba & praxis diversa pii rum & impiorum.*

BOnum provehit benevolentia a Jehova: at virum sceleratum condemnat.

2 Non stabilitur homo improbitate, radix autem justorum non dimovetur.

3 Uxor strenua corona est mariti sui; sed tamquam putredo in ossibus ejus est ea quæ pudefacit.

4 Cogitationes justorum *sunt* justæ; astuta consilia improborum dolosa.

5 Verba improborum insidiantur sanguini; os autem rectorum eripit illos.

6 Evertunt se improbi ita ut non sint; familia autem justorum stabit.

7 Pro ratione intellectus sui laudabitur vir: sed perversus animo erit contemtui.

8 Melior *est* qui agnoscit se vilem & servum habet, eo qui se extollit honore & deficitur cibo.

9 Curat justus vitam jumenti sui: miserationes autem improborum sunt *miserationes* crudelis.

10 Qui colit tellurem suam, satiatur cibo; qui vero sectatur vana, *est* demens.

11 Desiderat improbus præsidium malorum, sed radix justorum dat *illud*.

12 In defectione labiorum *est* tendicula mali, at egreditur ab angustia justus.

13 Ex fructu oris *sui* vir satiatur bonus, etiam retributionem operum suorum homo recipit sibi.

14 Via stulti recta *videtur* in oculis ipsius: at qui auscultat consilio, sapiens est.

15 Sultii ipsius indignatio eodem die agnoscitur, tegit vero ignominiam astutus.

16 Effiat veritatem *qui* indicat quod justum est, testis autem falsissimus *efflat* dolum.

17 Est qui pronunciat similia transfodienti gladio; at lingua sapientum, medicinæ.

18 Labium verax stabilitur in æternum, donec momentum transigam, lingua falsa.

19 Dolus *recidit* in cor fabricantium malum, in consiliarios autem pacis lætitia.

20 Non abiicietur justus in ullam molestiam, improbi autem pleni erunt malo.

21 Abominationi *sunt* Jehovæ labia fallaciæ, qui autem agunt fideliter, accepti sunt ei.

22 Homo callidus tegit scientiam, animus autem stoliorum proclamat stultitiam.

23 Manus sedulorum dominabitur, dolosa autem erit tributaria.

24 Sollicita anxietas in animo viri deprimit illam, res autem bona lætificat illam.

25 Excellentior *est* proximo suo justus, at via improborum seducit eos.

26 Non assabit dolosus quod venando ceperit, substantia autem hominis pretiosa sedulus *fruitur*.

27 In itinere justitiæ *est* vita, & via semitæ ejus immortalis est.

CAP. XIII. *Varii generis aurea dicta.*

FIlius sapiens *auscultat* eruditioni patris; at derisor ne ulli *quidem* auscultat increpationi.

2 Fructu oris *sui* quisque fruitur bonus, anima vero perfidiosorum, *fraitu* violentiæ.

3 Qui custodit os suum: conservat se ipsum; qui divaricat labia sua, contritio *evenit* ei.

4 Desiderio permovetur anima ipsius pigri, sed nihil *aderit*: anima vero sedulorum efficietur pinguis.

5 Rem falſam odit juſtus, improbum vero *illa* reddit fœtidum atque pudefacit.

6 Juſtitia cuſtodit integrum via, improbitas vero pervertit peccatorem.

7 Eſt qui divitem ſe jactat, quum deſint omnia, *item* qui pauperem ſe fingit, cui ſubſtantia *eſt* ampla.

8 Redemtura vitæ viri divitiæ ſuæ: at pauper non audit increpationem.

9 Lux juſtorum clara erit; at lucerna improborum exſtinguetur.

10 Merâ ſuperbiâ *vir* edit jurgium, at penes conſultos *eſt* ſapientia.

11 Subſtantia ex vanitate, diminuetur: qui autem congregat manu, augebit *eam*.

12 Spes protracta ægrum efficit animum: arbor autem *eſt* vitæ, deſiderium adveniens.

13 Contemtor verbi, corrumpetur ille: qui autem reveretur præceptum, ipſe donatur pace.

14 Doctrina ſapientis *eſt* ſcaturigo vitæ, ad recedendum à tendiculis mortis.

15 Succeſſum bonum dat gratia, via autem perfidiſorum *eſt* aſpera.

16 Omnis aſtutus agit ſcientia, ſtolidus autem pandit ſtultitiam.

17 Nuntius improbus incidit in malum, legatus autem optimæ fidei, medicinam facit.

18 Paupertas & ignominia *erit* abſtrahenti ſe *ab* eruditione: qui autem ſervat correptionem honorabitur.

19 Deſiderium effectum ſuave erit animæ *hujus*; at abominationi *eſt* ſtolidis recedere à malo.

20 Qui ambulat cum ſapientibus, ſapientior fiet: qui vero ſe conſociat ſtolidis, efficietur pejor.

21 Peccatores inſectatur malum, juſtos autem compenſat bonum.

22 Bonus poſſeſſionem tradit nepotibus, ſuntque reconditæ juſto opes peccatoris.

23 Multus *eſt* cibus novellantibus pauperibus: ſed eſt qui conſumit ſe inertia.

24 Qui cohibet virgam ſuam: odit filium ſuum: qui autem amat eum, tempeſtivè procurat eruditionem ei.

25 Juſtus comedit ad ſatietatem animæ ſuæ, venter autem improborum eget.

CAP. XIV. *Sapientia & ſtultia variæ conditiones, &c.*

SApientum fœminarum *quæque* ædificat domum ſuam, ſtulta autem manibus ſuis deſtruit eam.

2 Qui ambulat rectè, reveretur Jehovam: præfractus vero viis ſuis, ſpernit eum.

3 Ori ſtulti ineſt baculus ſuperbiæ; labia vero ſapientum conſervatio ipſorum.

4 Quum deſunt boves, præſepe mundum *eſt*, amplitudito autem proventuum, eſt viribus bovis.

5 Teſtis optimæ fidei non mentitur; efflat autem mendacia teſtis falſus.

6 Quærenti deriſori ſapientiam, ea non exſtat; ſcientia autem prudenti facilis eſt.

7 Abi à conſpectu viri ſtolidi, & *quem* noſti non *eſſe præditum* verbis ſcientiæ.

8 Sapientia aſtuti, *eſt* advertere ad viam ſuam; ſtultitia autem ſtolidorum *ad* dolum.

9 Stultos conciliat reatus: inter rectos autem, quod acceptum eſt *conciliationem facit*.

10 Animus agnoſcit ſuam ipſius amaritudinem; & in lætitia ipſius non intermiſcet ſe extraneum *quicquam*.

11 Domus improborum perdetur: tentorium autem rectorum florebit.

12 Eſt via *quæ* recta *videtur* in conſpectu virorũ, cujus finis *eſt* via multiplex ad mortem.

13 Etiam ex riſu dolet animus; & tandem lætitia *ſit* mœror.

14 Viis ſuis ſatiabitur *vir* averſo animo, *abſtitit* autem à conſortio ejus vir bonus.

15 Fatuus credit omnibus rebus, aſtutus autem advertit ad greſſum ſuum.

16 Sapiens timet ac recedit à malo; ſtolidus vero infert ſe, adeo prævidens eſt.

17 Præceps ira efficit ſtultitiam, ſed viro circumſpectiſſimo eſt odio.

18 Poſſident fatui ſtultitiam, aſtuti autem coronamentum texunt ſcientiæ.

19 Incurvant ſe mali coram bonis, improbi ad portus juſti.

20 Etiam proximo ipſius odio eſt pauper, amici autem divitis multi *ſunt*.

21 Qui contemnit proximum ſuum futurus eſt peccator: qui autem gratiam facit pauperibus, ô beatum illum.

22 Nonne erant qui fabricant malum? benignitas vero & fides *eſt* fabricantium bonum.

23 In omni labore *eſt* emolumentum; at in verbo labiorum tantum egeſtas *eſt*.

24 Corona ſapientum *ſunt* divitiæ ipſorum, ſtultitia ſtolidorum ſtultitia *manet*.

25 Liberat animas teſtis verax, conflat autem mendacia doloſus.

26 In reverentia Jehovæ *eſt* fiducia valida, qui filiis ſuis eſſe ſolet receptui.

27 Reverentia Jehovæ *eſt* ſcaturigo vitæ, ad recedendum à tendiculis mortis.

28 In multitudine populi *eſt* decor regis: at defectu nationis contritio dominatoris *advenit*.

29 Tardus ad iram abundat intelligentia: præceps autem excitat ſtultitiam.

30 Vita carnium *eſt* animus ſanans; putredo vero oſſium, invidentia.

31 Qui opprimit tenuem, probro afficit opificem ejus: hunc autem honorat, qui gratiam facit egenti.

32 In malum ſuum impellit ſe improbus: recipit ſe etiam in morte ſua juſtus.

33 In animo prudentis requieſcit ſapientia: *quod* autem *eſt* in ſtolidis, ſe congnoſcendum exhibet.

34 Juſtitia exaltat gentem, probro autem *eſt* nationibus peccatum.

35 Benevolentia regis erga ſervum intelligentem, furor autem ejus *erit* contra pudefacientem.

CAP. XV. *Linguæ ſapientis, bonum correctionis, ἀυταρκείας, manſuetudinis, conſilii & humilitatis.*

REſponſio mollis avertit excandeſcentiã: verbum autem moleſtum excitat iram.

2 Lingua

2 Lingua ſapientum bonam profert ſcientiam: os autem ſtolidorum eructat ſtultitiam.
3 In omni loco oculi Jehovæ *ſunt*, ſpeculantes malos & bonos.
4 Curatio linguæ, arboris vitæ *eſt*; perverſitas autem ex ea, *velut* confractio à vento.
5 Stultus ſpernit eruditionem patris ſui; qui autem obſervat correptionem, valde aſtutus *eſt*.
6 In domo juſti robur *eſt* magnum: at proventus improbi, conturbatur ex ſeſe.
7 Labia ſapientum ſpargunt ſcientiam: animus autem ſtolidorum, quod abeſt à recto.
8 Sacrificium improborum abominationi *eſt* Jehovæ: oratio autem rectorum, accepta *eſt* ei.
9 Abominationi *eſt* Jehovæ via improbi; eum autem qui ſectatur juſtitiam, diligit.
10 Eruditio *videtur* mala deſerenti iter; qui odit correptionem, morietur.
11 Infernus & perditio coram Jehova *ſunt*, quanto magis animi hominum?
12 Non diligit deriſor corripientem ſe, ſapientes non adit.
13 Animus lætus bene afficit vultum: & dolore animi ſpiritus frangitur.
14 Animus prudentis quærit ſcientiam: os autem ſtolidorum paſcitur ſtultitia.
15 Omnes dies pauperis mali *ſunt*; læti autem animo, *ſunt* convivium juge.
16 Melius *eſt* parum cum reverentia Jehovæ, quam theſaurus amplus ubi *eſt* vexatio.
17 Melius *eſt* cibarium oleris ubi *eſt* dilectio, quam bovis ſaginati ubi *eſt* odium.
18 Vir iracundus miſcet contentionem, longanimis autem ſedat litem.
19 Via pigri *eſt* velut ſepimentum ſpinoſum; iter autem rectorum aggeſtum *eſt*.
20 Filius ſapiens lætificat patrem, ſtolidus autem homo ſpernit matrem ſuam.
21 Stultitia, lætitiæ *eſt* dementi; at vir intelligens recte ambulaturus eſt.
22 Irritæ fiunt cogitationes, quum deeſt conſilium: at in amplitudine conſiliariorum aſſurgit *cogitatio*.
23 Lætitia huic viro *eſt ex* ſermone oris ſui: nam res tempore ſuo, ô quam bona *eſt*!
24 Iter vitæ ſurſum *eſt* intelligenti, ut recedat à ſepulcro deorſum.
25 Domum ſuperborum evellit Jehova, conſtituit autem terminum viduæ.
26 Abominationi *ſunt* Jehovæ cogitationes mali; mundorum autem *ſermones ſunt* ſermones amœni.
27 Conturbat domum ſuam, qui deditus eſt quæſtui; qui vero odit dona victurus eſt.
28 Animus juſti meditatur ad loquendum: os autem improborum eructat mala;
29 Procul *abeſt* Jehova ab improbis, orationem autem juſtorum exaudit.
30 Ut lumen oculorum lætificat animum, *ita* auditio bona pinguefacit oſſa.
31 Auris auſcultans correptioni vitæ, inter ſapientes commorabitur.
32 Qui abſtrahit *ſe ab* eruditione, ſpernit animam ſuam: qui autem auſcultat correptioni, poſſidet animum.
33 *Anteit* reverentiam Jehovæ eruditio ſapientiæ, & ante honorem abjectio.

CAP. XVI. *Occulta providentia & benignitatis Dei opera: item ſapientia, caniticiei & longanimitatis commendatio.*

PEnes hominem *ſunt* acies *cogitationum* animi, ſed à Jehova *eſt* ſermo linguæ.
2 *Ut* omnibus viis *ſuis* vir purus videatur in oculis ſuis; tamen perpendit ſpiritus Jehova.
3 Devolve in Jehovam facta tua, & comparabuntur cogitationes tuæ.
4 Omnes operatus eſt Jehova propter ſe, etiamque improbum ad diem mali.
5 Abominationi *eſt* Jehovæ omnis altus animo; conjunctis operis non conſequitur impunitatem.
6 Benignitate & veritate expiatur iniquitas: & reverentia Jehovæ, recedit à malo.
7 Quum benevolentia proſequitur Jehova vias alicujus, etiam inimicos ejus pacatos reddit ei.
8 Melius *eſt* parum cum juſtitia, quam ampliſſimus proventus cum injuria.
9 Animus hominis excogitat viam ſuam, ſed Jehova ſtatuit greſſum ejus.
10 Sagacitas *inſideat* labiis regis, in judicio ne prævaricetur os ejus.
11 Scapus & lances judicii Jehovæ *ſunt*, opus ejus *ſunt* omnia pondera loculi.
12 Abominationi *ſit* regibus committere improbitatem: nam juſtitia ſtabilitur ſolium.
13 Accepta *ſunt* regibus labia juſta; & loquentem recta, *rex* diligito.
14 *Nuncii* excandeſcentiæ regis *ſunt* nuncii mortis; ſed vir ſapiens expiabit eam.
15 In lucida facie regis vita *eſt*, ejuſque benevolentia *eſt* velut denſa nubes pluviæ ſerotinæ.
16 Comparare ſapientiam, ô quam melius *eſt* auro effoſſo; & comparare prudentiam, optatius argento!
17 Agger rectorum *eſt* recedere à malo; conſervat ſeipſum, quicuſtodit viam ſuam.
18 Ante confractionem ſuperbia, & ante lapſum alti *ſunt* ſpiritus.
19 Melius *eſt* ſubmiſſum eſſe ſpiritu cum manſuetis, quam partiri ſpolium cum ſuperbis.
20 Qui attendit ad verbum, conſequitur bonum; & qui confidit Jehovæ, ô beatum illum!
21 Sapiens animo vocandus eſt prudens, ſuavitas autem labiorum addit diſciplinam.
22 Scaturigo vitæ *eſt* intelligentia poſſidentis ipſam: at eruditio ſtultorum *ſcaturigo* ſtultitiæ.
23 Animus ſapientis intelligenter moderatur os ſuum; & per labia ſua addit diſciplinam.
24 *Ut* favus mellis *ſunt* ſermones amœni; res dulcis animæ, & ſanans oſſa.
25 Eſt via *quæ videtur* recta in conſpectu hominis, cujus finis *eſt* via multiplex ad mortem.
26 Ipſe moleſtus moleſtiam affert ſibi: nam reflectitur in ipſum os ejus.
27 Vir nequam effodit malum; ejuſque labiis inſidet; velut ignis adurens.

28 Vir perverſitatibus deditus immittit contentionem, & ſuſurro diſjungit ducem.

29 Vir violentus pellicit proximum ſuum, ut deducat eum via iniqua.

30 Connivens oculis ſuis *connivet* dum cogitat res perverſas, concidens ſermones ſuos perficit malum.

31 Corona ornatiſſima *eſt* canities, *quæ* in via juſtitiæ inveniturr.

32 Melior eſt longanimus robuſto; & qui dominatur in animum ſuum, eo qui capit civitatem.

33 In gremium conjicitur ſors: à Jehova autem *eſt* tota ratio ejus.

CAP. XVII. *Αὐτάρκεια cordis probatur, corona ſenum, continentia linguæ, &c.*

MElior eſt buccea *cibi* ſicci, qui cum *eſt* tranquillitas; quam domus plena mactatis animalibus, in qua *ſit* contentio.

2 Servus intelligens dominatur in filium pudefacientem, & inter fratres partitur poſſeſſionem.

3 Fuſorium vas argento *adhibetur*, & catinus auro: qui autem probat corda, *eſt* Jehova.

4 Maleficus attendit ad ſermonem moleſtum, fallax autem advertit ad linguam ærumnoſam.

5 Qui ſubſannat pauperem probro afficit opificem ejus; qui delectatur calamitate, non impuris erit.

6 Corona ſenum *ſunt* nepotes, & ornamentum filiorum *ſunt* patres ipſorum.

7 Ingratus *eſt* ſtulto ſermo excellentiæ, multo magis ingenuo ſermo vanus.

8 *Velut* gemma gratiſſima, *eſt* munus in oculis dediti ei; quocumque ſpectat, proſperatur.

9 Qui tegit defectionem, quærit dilectionem: qui vero renovat rem, diſjungit ducem.

10 Urit increpatio prudentem, magis quam ſi percutias ſtolidum centies.

11 Tantum rebellionem quærit malus: tandem nuncius crudelis mittetur in eum.

12 Occurrat urſa orba in virum, ac non ſtolidus in ſtultitia ſua.

13 Qui reddit malum pro bono, non amovetur malum à domo illius.

14 Laxat aquas, *qui eſt* caput contentionis; quare antequam ſeſe immiſcat, litem ipſam deſere.

15 Qui abſolvit improbum, & qui condemnat juſtum; abominationi Jehovæ *ſunt* æque ambo.

16 Ecqua re pretium *eſt* in manu ſtolidi? ad poſſidendum ſapientiam? at deeſt animus *illi*.

17 Omni tempore diligit, qui amicus eſt; & frater in anguſtia enaſcitur.

18 Homo demens complodit manum, ſpondens ſponſionem ante amicum ſuum.

19 Diligit defectionem, qui diligit jurgium: ampliat januam ſuam, qui quærit fracturam.

20 Perverſus animo non conſequetur bonum, & verſutus lingua ſua incidet in malum.

21 Qui gignit ſtolidum, *gignit* ad mœrorem ſibi; neque lætaturus eſt pater ſtulti.

22 Animus lætus bene medicinam facit, ſpiritus autem fractus exſiccat oſſa.

23 Munus è ſinu improbus accipit, ad pervertendum itinera juris.

24 Adeſt faciei prudentis ſapientia, oculi autem ſtolidi *vagantur*, ad extremitatem terræ.

25 Indignationi *eſt* patri ſuo filius ſtolidus & amaritudini genetrici ſuæ.

26 Mulctare etiam juſtum, non *eſt* bonum; percutere ingenuos præter rectum.

27 Cohibet ſermones ſuos vir ſcitus, & frigidus *eſt* ſpiritu, vir intelligens.

28 Etiam ſtultus quiete conſiſtens, ſapiens reputatur; obturans labia ſua, prudens.

CAP. XVIII. *Amor proprii ſenſus, verba ſapientis & ſtolidi, Jehova turris, animus elatus, & contra, &c.*

PRo deſiderio quærit cerebroſus, omnibus quæ ſunt immiſcet ſe.

2 Non delectatur ſtolidus intelligentia, ſed *iis* quæ exſiſtunt in animo ipſius.

3 Adveniente improbo advenit etiam contemtus, & cum ignominioſo probrum.

4 *Velut* aquæ profundæ *ſunt* verba ore viri præſtantis *ebulliata*; torrens eructans, *eſt* ſcaturigo *præditi* ſapientia.

5 Accipere perſonam improbi non *eſt* bonum, pervertere juſtum in judicio.

6 Sermones ſtolidi incunt contentionem, & os ejus contuſiones advocat.

7 Os ſtolidi contritioni *eſt* ei, & labia ejus tendicula vitæ ejus.

8 Verba ſuſurronis ſimilia *ſunt verbis* eorum qui ſæpe numero contuſi ſunt: attamen ea deſcendunt in penetralia ventris:

9 Etiam ſe gerens remiſſe in opere ſuo, frater eſt diſperdenti.

10 Turris robuſta *eſt*, nomen Jehovæ, quo accurrens juſtus, in edito collocatur.

11 Subſtantia divitis *eſt tanquam* urbs munita ejus, & tamquam murus editus in cogitatione ipſius.

12 Ante confractionem attollit ſe animus viri: anteit vero honorem abjectio.

13 Reſpondenti aliquid, quum nondum audierit, *id eſt* ſtultum *eſt* ei & ignominioſum.

14 Spiritus viri ſuſtentat ægritudinem ipſius, ſpiritum autem fractum quis attollat?

15 Animus prudentis poſſidet ſcientiam, & auris ſapientum quærit ſcientiam.

16 Donum hominis in lato collocat eum, & ante faciem magnatum adducit eum.

17 Juſtus *videtur* qui primus eſt in lite ſua, donec adveniente proximo ejus, perveſtiget illum *judex*.

18 Contentiones ſubmovet ſors, & inter robuſtos dirimit.

19 Frater defectione provocatus *firmior eſt* urbe munita, & contentiones *horum ſunt* ut vectis arcis.

20 Fructu oris ejus ſatiatur venter ejus, proventu labiorum ſuorum *quiſque* ſatiatur.

21 Mors & vita *ſunt* in poteſtate linguæ: prout *quiſque* amat uti ea, comedet fructum ejus.

22 Conſequitur bonum *qui* conſequitur uxorem, ut provehit benevolentia à Jehova.

23 Sup-

23 Supplicationes eloquitur pauper, dives autem loquitur asperè.
24 Vir cui sunt amici, colenda *est* amicitia: Est enim amicus conjunctior fratre.

CAP. XIX. *Integritatis laus, inconsideratæ vitæ reprehensio, divitiarum, paupertatis, falsitatis, elationisque accidentia, &c.*

MElior *est* pauper ambulans integrè, *divite* perverso labiis suis qui *quidem* est stolidus.
2 Æquè cujus non dignoscit animus quod non est bonum, at præceps pedibus peccat.
3 Stultitia hominis pervertit viam ipsius & adversus Jehovam indignatur animus ejus.
4 Substantia addit amicos multos, tenuis autem ab amico suo disjungitur.
5 Testis falsitatis non impunis erit, & conflator mendaciorum non proripiet se.
6 Multi precantur faciem ingenui, & quisque amicus adhæret viro munifico.
7 Omnes fratres pauperis odio habent eum, quanto magis socii ejus procul absunt ab eo: persequente verbis, non sunt ii.
8 Possidet animum, qui diligit scipsum; qui observat intelligentiam, est consequuturus bonum.
9 Testis falsitatum non erit impunis, & conflator mendaciorum peribit.
10 Non decet stolidum oblectatio, multo minus servum dominari in principes.
11 Intellectus hominis longanimem efficit eum; & ornamento *est* ei, præterire defectionem.
12 Ut rugitus leonis juvenis, *est* indignatio regis, utros autem super herbam, benevolentia ejus.
13 Æruminarum causa *est* patri suo filius stolidus, & stilla continua jurgia mulieris.
14 Domus & substantia possessio *est* patria, à Jehova autem *est* uxor intelligens.
15 *Dedita* pigritiæ, quæ injicit altum soporem, & dolosa anima esuriet.
16 Qui observat præceptum, servat scipsum, qui spernit vias suas, supplicio affectus morietur.
17 Mutuat Jehovæ, qui gratiosè largitur tenui, & beneficium ipsius rependet ipsi.
18 Castiga filium tuum, dum est spes; & ad perniciem ejus ne condonato animus tuus:
19 Magnus esto excandescentia condonans multam: *dicas* te, si eripias deinde amplius mulctaturum.
20 Auscultа consilio, & accipe eruditionem; ut sapias tandem.
21 Multæ cogitationes insunt animo cujusque, sed consilium Jehovæ ipsum stabit.
22 Quod summè desideret homo, *est* benignitas ipsius: at melior est pauper viro mendace.
23 Reverentia Jehovæ vitalis est: nam satur *præditus ea* commorabitur, nec visitatur malo.
24 Abditam habet piger manum suam in sua manica, etiam ad os non reducit eam.
25 Si deriforem percutias, fatuus fiet astutus; & corripiendo prudentem, intelliget scientiam.
26 Devastat patrem, fugat matrem; filius pudefaciens, & afficiens probris.
27 Desine, fili mi, ut auscultes eruditioni, aberrare à sermonibus scientiæ.
28 Testis nequam deridet jus: adeo os improborum absorbet iniquitas:
29 *Sed* parata sunt in derisores istos judicia, & contusiones tergo stolidorum.

CAP. XX. *Vini effecta, regis terror, fugalitium, pigritiæ malum, &c.*

DErisor *est* vinum, tumultuosus potus inebrians: ideo quisquis obertat in eo, non sapit.
2 Ut rugitus leonis juvenis, *est* terror regis in quem, furore percitus fuerit, peccaverit in vitam suam.
3 Honorificum viro *est* supersedere à lite: quisquis autem stultus *est*, immiscebit se.
4 *Qui* propter hyemen piger, non arat: mendicabit in æstate, quum nihil *aderit*.
5 *Ut* aquæ profundæ, consilium *est* in animo viri: attamen vir intelligens haurit illud.
6 Maxima pars hominum, prædicat quisque benignitatem suam: virum autem usque quaque veracem quis inveniat?
7 Indefinenter ambulans in integritate sua justus, *beatus est*: beati filii ejus post eum.
8 Rex insidens solio judiciali, ventilat in oculis suis omne malum.
9 Quis dicere possit, purificavi animum meum: mundus sum à peccato meo?
10 Diversa pondera, diverseque mensuræ: abominationi *sunt* Jehovæ æque utraque.
11 Actionibus suis præbeat se cognoscendum etiam puer, an purum & an rectum *sit* opus ejus.
12 Aurem audientem & oculum videntem, Jehova fecit æquè utrumque.
13 Ne diligito somnum, ut non efficiaris pauper; aperi oculos tuos, satiare cibo.
14 Pessimum *est*, ait emtor, sed quum digressus fuerit; se ipsum laudat:
15 Est aurum & copia carbunculorum *pretiosa*: at instrumentum pretiosissimum *est* labiorum scientiæ.
16 Cape vestem ejus, qui spopondit *pro* extraneo; & pro aliena *spondentem*, pignerare eum.
17 Suavis *est* viro cibus falsitatis, sed postea impletur os ejus scrupis.
18 Cogitationibus in consilio confirmator, & prudentibus consiliis gere bellum.
19 Revelantia arcanum, qui ambulat cum detractione; & ei qui seducitur labiis suis, ne adhæseris te.
20 Maledicentis patri suo aut matri suæ, exstinguetur lucerna in nigris tenebris.
21 Possessioni accelerata in principio, etiam fini illius non benedicetur.
22 Ne dicas, te pendam malum, exspecta Jehovam, & servabit te.
23 Abominationi *sunt* Jehovæ diversa pondera; & lances dolosæ non *sunt* res bonæ:
24 A Jehova *sunt* gressus viri: homo autem quid intelligit viæ illius?

25 Tendicula *eſt* homini deglutire ſacrum, & poſt vota requirere.

26 Ventilat improbos rex ſapiens, poſtquam convertit in eos rotam.

27 *Velut* lucerna Jehovæ *eſt* anima hominis, *qua* perveſtigat omnia penetralia ventris.

28 Benignitas & fides cuſtodiunt regem, & ſuſtentat benignitate ſolium ſuum.

29 Ornamento juvenibus *ſunt* vires ipſorum, & decori ſenibus canities.

30 Tumices, vulneraque ſtrigiles *ſunt* pro malo, & plagæ *pervadentes* penetralia ventris.

CAP. XXI. *Cor regis & viam rectí in manu Dei eſſe cui juſtitia magis quam victima placet, elatio diſplices, &c.*

UT rivi aquarum, *ſic* animus regis *eſt* in manu Jehovæ, quocunque vult, inclinat eum.

2 Unaquæque via *ſua* vir rectus *videtur* in oculis ſuis; ſed perpendit animos Jehova.

3 Exercere juſtitiam & jus, magis dilectum *eſt* Jehovæ quam ſacrificium:

4 Elatio *vero* oculorum: & amplitudo animi, aratio *denique* improborum, peccatum *eſt*.

5 Cogitationes ſeduli, tantum emolumento *ſunt*: omnes autem præcipites, tantum ad egeſtatem *pertinent*.

6 Comportati theſauri lingua falſitatis; vanitas impulſa *ſuis hominum* quærentium mortem.

7 Vaſtitas improborum diſſecabit ipſos, quia renuunt exercere jus.

8 Quiſquis via *ſua* volubilis eſt, is alienus *eſt*: purus autem, cujus rectum *eſt* opus.

9 Melius eſt habitare in angulo recti, quam *cum* muliere contentioſa, & domo communi *habitare*.

10 Animus improbi deliberat malum non gratioſus videtur in oculis ejus proximus ipſius.

11 Quum mulctatur deriſor, reſipiſcit fatuus, & quum intelligentia imbuitur ſapiens, percipit ſcientiam.

12 Intelligentia imbuit juſtum ad domum improbi, qui pervertit improbos in ipſorum malum.

13 Qui obturat aurem ſuam à clamore tenuis; etiam ipſe clamabit ſed non exaudietur.

14 Donum in abdito, evertit iram; & munus in ſinu, excandeſcentiam vehementem.

15 Lætitiæ *eſt* juſto facere jus, contritioni vero operam dantibus iniquitati.

16 Homo aberrans à via intelligentiæ, in cœtu vitæ expertium quieſcet.

17 Vir egen *erit*, qui amat lætitiam; qui amat vinum & unguentum, non *erit* dives.

18 Redemptio pro juſto *erit* improbus, & loco rectorum perfidus.

19 Melius eſt habitare in terra deſerti, quam *cum* muliere contentioſa & indignabunda.

20 Theſaurus deſideratiſſimus & unguentum *eſt* in habitaculo ſapientis, ſtolidus autem homo abſorbet illud.

21 Qui ſectatur juſtitiam & benignitatem; conſequetur vitam, juſtitiam, & honorem.

22 Civitatem potentium conſcendit ſapiens, ac dejicit robur fiduciæ ejus.

23 Qui obſervat os ſuum & linguam ſuam, conſervat ab anguſtiis animam ſuam.

24 Superbi, contumacis, deriſoris nomen *eſt* illi; qui exercet furore *ſuo* ſuperbiam.

25 Deſiderium pigri morte afficit eum; quia renuunt manus ejus facere *quidquam*.

26 Totum diem afficitur deſiderio; juſtus vero dat neque cohibet *manum*.

27 Sacrificium improborum abominationi *eſt*; quanto magis, *quum* ſceleratè offert illud?

28 Teſtis mendaciorum peribit; vir autem qui auſcultat, in æternum loquetur.

29 Obfirmat vir improbus faciem ſuam, rectus autem, ipſe aptat viam quamque ſuam.

30 Nulla *eſt* ſapientia, nullaque intelligentia, & nullum conſilium, ex adverſo Jehovæ.

31 Equus aptatur ad diem prælii, ſed Jehovæ *eſt* ipſa ſalus.

CAP. XXII. *Laus famæ, præmium manſuetudinis, bonum diſciplinæ, & ſapientiæ ad filios ſuos inſtructio.*

OPtatius *eſt* nomen divitiis amplis, argento & auro gratia melior.

2 Dives & pauper inter ſe occurrunt, efficiente hos omnes Jehova.

3 Aſtutus prævidens malum abſcondit ſe, fatui autem tranſeuntes mulctantur.

4 Præmium manſuetudinis *cum* reverentia Jehovæ; *ſunt* divitiæ & honor, & vita.

5 Aculei, laquei *ſunt* in via perverſi: qui obſervat animam ſuam, procul erit ab eis.

6 Inſtrue puerum pro ratione viæ ipſius; etiam quum valde ſenuerit, non recedet ab illa.

7 Dives in pauperes dominatur: & ſervus *ſit* qui mutuatur viro danti mutuum.

8 Qui ſeminat iniquitatem, metet moleſtiam: & virga furoris ſui deficiet.

9 Bonus oculo, ipſe benedicetur; quum dederit de pane ſuo tenui.

10 Ejiciendo deriſorem, ſimul exibit contentio: caſſabitque litigium & ignominia.

11 Qui amat munditiem animi; *pro* gratia labiorum ejus, Rex amicis ejus *futurus eſt*.

12 Oculi Jehovæ cuſtodiunt ſcientiam, pervertit autem res perfidioſi.

13 Dicit piger, Leo foris *eſt*, in medio platearum occiderer.

14 *Ut* foſſa profunda, *eſt* os extranearum; qui deteſtationi *eſt* Jehovæ, corruet illuc.

15 Stultitiam alligatam animo pueri, eam virga eruditionis amovebit procul ab ipſo.

16 Qui opprimit tenuem, ut amplificet rem ſuam: & qui dat divitibus, tantum ad egeſtatem *deveniet*.

17 Inclina aurem tuam, & auſcultа verbis ſapientum, & animum tuum adhibe ad ſcientiam meam:

18 Nam amœnum erit, ſi ſervaveris hæc in ventre tuo, *ſi* comparentur pariter in labiis tuis:

19 *Si* fuerit in Jehova fiducia tua, & *quod* notum facio tibi hodie, etiam tu *feceris*.

20 Nonne ſcripſi tibi præſtantiſſima *documenta*, *poſita* in conſiliis & ſcientia,

21 Ut

21 Notum faciendo tibi quod certum eſt, ſermones veraces; ut referas ſermonibus veritatem, miſſuris ad te?

22 Ne deripias tenuem, eo quod tenuis ſit; neque conteras pauperem in porta.

23 Nam Jehova agit cauſam eorum, & rapiet rapientium eos animam.

24 Ne colas amicitiam cum iracundo, & cum furibundo ne congrediaris:

25 Ut non diſcas itinera ejus, & aſſumas tendiculam tibi ipſi.

26 Ne ſis ex complodentibus manu, ex ſpondentibus debita:

27 Si non ſit tibi quod reddas, quare acciperet *creditor* cubile tuum à te?

28 Ne moveto terminum antiquum, quem aptarunt majores tui.

29 Vidiſti virum diligentem in opere ſuo? ante reges conſiſtet, non conſiſtet ante obſcuros.

CAP. XXIII. *Quomodo edendum cum principe, non appetendas divitias nec cibos invidorum; ſed querendam ſapientiam & fugiendam ebrietatem, &c.*

QUando ſedebis ad veſcendum cum dominante, diligenter conſidera quid propoſiturus ſis tibi:

2 Alioquin inderes cultellum faucibus tuis, ſi prædituſ appetentiâ eſſes.

3 Ne afficiaris deſiderio cupediarum ejus: eſt enim cibus mendax.

4 Ne fatiges te ut diteſcas; à prudentia tua deſiſte.

5 An facies ut involent oculi tui in ea quæ *nisi* non futura ſunt? nam omnino comparant ſibi alas; ut aquila avolat cœlum verſus, *avolantia.*

6 Ne veſcitor cibo maligni oculo, neque afficitor deſiderio cupediarum ejus:

7 Nam ut æſtimat *te*, cum animo ſuo, ita ille *cibus* eſt: comede & bibe, dicet tibi: ſed animus ejus non adhæret tibi:

8 Bucceam tuam *quam* comederis ipſam evomes; ubi corruperis res tuas amœniſſimas.

9 Audiente ſtolido ne loquaris, nam ſpernet *te* cum prudentia dictorum tuorum.

10 Ne moveas terminum antiquum, & agros pupillorum ne invadas:

11 Nam vindex eorum fortis, ipſe aget cauſam illorum contra te.

12 Adhibe ad eruditionem animum tuum, & aures tuas ad ſermones ſcientiæ.

13 Ne ſubtrahas à puero caſtigationem; quum percuſſeris eum virga, non morietur:

14 Tu virga percutito eum: & animam ejus à ſepulcro eripies.

15 Fili mi, ſi ſapit animus tuus; lætabitur animus meus, etiam ego *lætabor*;

16 Et exſultabunt renes mei, loquentibus labiis tuis recta.

17 Ne æmuletur animus tuus peccatores, ſed reverentes Jehovæ toto die:

18 Quum enim ſit merces, utique exſpectatio tua non ſuccidetur.

19 Auſculta tu fili mi, & ſape: ac dirige *in* hac via animum tuum.

20 Ne ſis ex ebrioſis vino, & comeſſatoribus *ingurgitantibus* carne ſeſe:

21 Nam ebrioſus & comeſſator pauper fiet, & pannunculos induit dormitator.

22 Auſculta patri tuo qui genuit te; neque contemnas, quum ſenuerit, matrem tuam:

23 Veritatem compara; ac non vendito; ſapientiæ eruditionique & prudentiæ.

24 Valde exultat pater juſti, genitor ſapientes lætatur de eo.

25 Lætetur pater tuus & mater tua, exultetque genitrix tua.

26 Cedò fili mi, animum tuum mihi; & oculi tui vias meas ſtudioſe cuſtodiant:

27 Nam foſſa profunda meretrix *eſt*, & puteus anguſtus aliena.

28 Etiam ipſa ut prædator inſidiatur, & perfidos inter homines adjicit.

29 Cui væ? cui eheu? cui contentiones? cui loquacitas? cui vulnera impune? cui rubor oculorum *eſt*?

30 Immorantibus apud vinum, euntibus ad inveſtigandum *vinum* miſtum.

31 Ne reſpicito vinum, quum rubeſcit: quum exhibet in poculo colorem ſuum, inde ſinenter movetur rectiſſimè:

32 Tandem velut ſerpens mordebit, & ut hæmorrhois punget.

33 Oculi tui reſpicient alienas, & animus tuus eloquetur perverſitates:

34 Et eris ut qui jacet in medio mari, & ut qui jacet in corona carcheſii.

35 Percutientibus me, *inquies, aliis* non ægrotavi, tundentibus me non ſenſi: quando expergiſcar, pergam, requiram iſtud amplius.

CAP. XXIV. *Malefcorum aversatio, ſapientiæ procuratio & uſus, diligentia in difficultatibus alienis levandis & ſapientiâ comparanda imperatur.*

NE æmulator malignos, neque deſiderato eſſe cum eis:

2 Nam vaſtationem meditatur animus eorum, & moleſtiam labia eorum proloquuntur.

3 Sapientia ædificator domus, & intelligentia ſtabilitor:

4 Et ſcientia penetralia implebuntur, omni ſubſtantia pretioſa & amœna.

5 Vir ſapiens *eſt* cum robore, & vir ſciens fortificat vires:

6 Nam prudentibus conſiliis geres tibi bellum, & ſalutem *comparabis* amplitudine conſiliariorum.

7 *Nimis* altæ *ſunt* ſtulto ſapientiæ, in porta non aperit os ſuum.

8 Cogitans malefacere, is vocatur ſceleratiſſimus.

9 Sceleſtus ſtulti *eſt* damnabile, abominandum vero cuique, deriſoris.

10 *Si* remiſſe te geras, tempore anguſtiæ anguſta *erit* virtus tua.

11 Eripe rapitos ad mortem: nam à declinantibus ad necem an cohiberes te?

12 Si dicas, en, ignoramus hoc: nonne expendens animos ipſe intelliget, & qui cuſtodit animam tuam ipſe cognoſcet, & reddet cuique ſecundum opus ipſius?

13 Come-

13 Comede, fili mi, mel, quia bonum *est*, & favum, dulcem palato tuo.

14 Ita sapientiæ cognitio *est* animæ tuæ: si assequutus fueris; utique erit merces, & exspectatio tua non exscindetur.

15 Ne insidiator, ô improbe, habitaculo justi; ne devastato accubitum ejus:

16 Nam *ut* septies cadat justus, exsurgit tamen: improbi vero corruunt malo.

17 Quum cadit inimicus tuus, ne lætator; quumque corruit, ne exsultato animus tuus:

18 Ut aspiciat Jehovæ in oculis non videatur malum & convertat ab eo iram suam *in te*.

19 Ne accendaris ira propter maleficos, ne invideas improbis:

20 Nam non erit finis malo, *sed* lucerna improborum exstinguetur.

21 Reverere Jehovam, fili mi, & regem; cum variis ne commisceto te:

22 Nam repente consurget calamitas eorum, & oppressionem istorum amborum quis novis?

23 Etiam hæc ad sapientes *pertinent*; agnoscere personam in judicio non *est* bonum.

24 Dicentem improbo, justus es; exsecrabuntur populi, detestabuntur nationes:

25 Corripientibus vero erit amœnitas, & obveniet eis benedictio *cujusque* boni:

26 Labia osculabitur ejus qui respondet verba recta.

27 Apta foris opus tuum, & para illud in agro tibi: postea etiam exstruies domum tuam.

28 Ne sis testis temerè contra proximum tuum, aut fatuum agito labiis tuis:

29 Ne dicito, quemadmodum fecit mihi, ita faciam ei; reddam isti viro secundum opus ipsius.

30 Juxta agrum viri pigri transivi, & juxta vineam hominis dementis:

31 Ecce autem, assurrexerant in eo toto chamæleones, tegebatur superficies ejus urticis; & maceria ejus lapidea destructa erat.

32 Quod videns ego, apposui animum meum; respiciens percepi eruditionem.

33 Pauculis somnis, pauculis dormitationibus, pauxula complicatione manuum cubando,

34 Interea advenit, *ut* viator expeditus, paupertas tua; & egestas tua, tamquam vir clypeatus.

CAP. XXV. *Officium regis in suos & horum in regem, litigiorum modus, &c.*

ETiam hæc proverbia Schelomonis *sunt*, quæ contulerunt homines Chizkiæ regis Jehudæ.

2 Honor Dei *est* abscondere rem, honor autem regum perscrutare rem.

3 Ut cœlo altitudine terræque profunditate; ita animo regum non *est* perscrutatio.

4 Ut auferendo scorias ab argento, prodit conflatori vas:

5 *Ita* auferendo improbum à conspectu regis, stabilitur justitia solium ejus.

6 Ne arrogato tibi decorem coram rege, & in loco magnatum ne stato:

7 Nam melius est dici tibi, ascende huc, quam deprimi te coram ingenuo: quod vident oculi tui.

8 Ne prodito ad litigandum festinanter: adspice quid sis facturus tandem, afficiente ignominia te proximo tuo.

9 Causam tuam age cum proximo tuo; sed arcanam alterius ne retegito:

10 Ne probro afficiat te qui audit, & infamia tua sit irrevocabilis.

11 *Velut* mala aurea cum figuris argenteis, *est* verbum dictum commode.

12 *Velut* monile aureum, & ornamentum ex insigni auro *est* reprehensor sapiens apud aurem auscultantem.

13 Ut frigus nivale tempore messis, *est* legatus fidus mittentibus ipsum: nam animam dominorum suorum restituit.

14 *Velut* vapores & ventos, quibus non *adest* pluvia; *est* vir qui se jactat de dono falso.

15 Longanimitate pellicitur ductor, & lingua mollis frangit osseum.

16 Mel inveniens comedis quod satis est tibi ne saturatus illo evomas illud:

17 Studiose contine pedem tuum à domo proximi tui, ne saturatus tui odio habeat te.

18 *Ut* marculus, gladiusque ac sagitta acuta; *est* vir testans contra proximum suum testimonium falsum.

19 *Ut* dens fractus, & pes laxatus; *est* fiducia in perfidum die angustiæ.

20 *Ut* qui imponit *sibi* vestem tempore frigoris, aut acetum nitro; ita *est* qui canit cantica apud animum malè affectum.

21 Si esuriat osor tuus, ciba eum pane; & si sitiat, da ei bibendam aquam:

22 Nam *velut* prunas coacervabis super caput ejus, & Jehova rependet tibi.

23 Ut cæcias gignit pluviam, ita vultum indignabundum lingua simulantis.

24 Melius est habitare in angulo tecti: quam *cum* muliere contentiosa, & domo communi? *habitare*.

25 *Ut* aquæ frigidæ erga animam fessam, ita auditio bona è terra longinqua *est*.

26 *Ut* fons calcibus conturbatus, aut scaturigo corrupta *est* justus qui dimovetur coram improbo.

27 Comedere mellis plurimum, non est bonum: ita perscrutari honorem suum, inhonestum.

28 *Ut* civitas disrupta absque muro: ita *est* cuicumque non *est* imperium in spiritum suum.

CAP. XXVI. *Similitudines variæ, speculum pigritiæ, & malæ linguæ, &c.*

UTI nix æstati, & ut pluvia messi: ita non convenit stulto honor.

2 Ut avicula errando, ut hirundo volitando: ita maledictio immerita non adventura est.

3 Ut flagellum *adhibetur* equo, frænum asino; ita virga tergo stultorum.

4 Ne respondeto stulto secundum stultitiam ejus, ne adæqueris ei tu quoque.

5 Respondeto stulto secundum stultitiam ejus, ne sit sapiens in oculis suis.

6 Ut

6 *Ut* qui *sibi* detruncat pedes; ita violentiæ pœnam ebibet, qui mittit verba per stolidum:
7 Tollite cothurnos à claudo, & sententiam *quæ est* in ore stolidorum.
8 Ut qui applicat lapidem baliſtæ; ita qui præbet stolido honorem *facit*.
9 *Ut* spina veniens in manum ebrii, ita *est* sententia in ore stolidorum:
10 Ut plurimum dolore afficit omnes *ebrios*; ita mercedem dans ſibi stolidus, etiam mercedem dat transeuntibus.
11 Ut canis redit ad vomitum ſuum, ita stolidus iterat ſtultitiam ſuam.
12 Vidiſti virum ſapientem in oculis ſuis? exſpectatio *est* de stolido *melior* quam de illo.
13 Dicit piger, immanis leo *est* in via: leo *est* inter plateas.
14 *Ut* janua circumagitur in cardine ſuo, ita piger in lecto ſuo:
15 Abditum habet piger manum ſuam in ſua manica, defetiſcitur reducendo eam ad os ſuum:
16 Sapientior *videtur* piger in oculis ſuis, quam ſeptem revocantes ad rationem *ipſum*.
17 Qui [illegible]hendit aures canis, qui tranſiens furens irgit in lite non ſua.
18 *Ut* furiens, qui jaculatur malleolos, ſagittas, & letalia:
19 Ita *est* quiſquis decipit proximum ſuum; & dicit, nonne ridebam?
20 *Ut* deficientibus lignis extinguitur ignis; ita quum non *eſt* ſuſurro, ſilet contentio.
21 *Ut* carbo ardentibus, & ligni ad ignem; ita vir contentioſus *eſt* ad accendendum litem.
22 Verba ſuſurronis ſimilia ſunt *verbis* eorum qui ſæpenumero contuſi ſunt; tamen ea deſcendunt in penetralia ventris.
23 *Ut* argenti ſcoria obducta teſtæ, *ita* ſunt labia proſequentia, & animus malus.
24 Labiis ſuis alium ſe ſimulat oſor, quum in medio ſui diſponit dolum.
25 Quando gratioſam præbebit vocem ſuam, ne fidito ei: nam ſeptem abominationes inſunt animo ejus.
26 Tegit odium deceptionem; *ſed* revelabitur malitia ejus in congregatione.
27 Qui fodit foveam, in eam decidet; & qui devolvit lapidem, in ipſum revertetur *lapis*.
28 *Vir* linqua fallace odit quos atteriturus eſt, & ore blando perficit impulſionem.

CAP. XXVII. *De ſpe vana, ſui laude, ira, correctione manifeſta, fraternitate, &c.*

NE glorieris de die craſtino, quia neſcis quid pariturus ſit dies.
2 Laudet te *&* extranei, non autem os tuum; alieni, non autem labia tua.
3 Gravitas lapidi *eſt*, & pondus arenæ; ſed indignatio ſtulti gravior *eſt* duobus illis.
4 Crudelitas excandeſcentiæ *eſt* & exundatio iræ; at quis conſiſtat coram invidentia?
5 Melior *eſt* correptio manifeſta, amore occulto.
6 Fidelia *ſunt* vulnera amici, deprecanda vero oſcula oſoris.
7 Anima ſatura calcat favum; animæ vero famelicæ omne amarum dulce *eſt*.
8 Ut avicula *quæ* errat à nido ſuo, *ita eſt* vir qui errat à loco ſuo.
9 *Ut* unguentum & ſuffitus lætificat animum: ita dulcedo amici ſui *quemque* magis quas conſilium proprium.
10 Amicum tuum & amicum paternum tuum ne derelinquito, domumque fratris tui ne ingreditor tempore calamitatis tuæ: melior *eſt* vicinus propinquus fratre longinquo.
11 Sape fili mi, lætifica animum meum: ut reſpondere poſſim ei qui exprobraturus eſſet mihi rem *aliquam*.
12 Aſtutus prævidens malum abſcondit ſe, fatui tranſeuntes mulctantur.
13 Cape veſtem ejus qui ſpopondit *pro* extraneo & pro aliena ſpondentem pignerare eum.
14 Ei qui benedicit amico ſuo voce magna mane, tempeſtivè ſurgendo; maledictio imputabitur ei.
15 Stilla continua tempore imbris vehementiſſimi, & mulier contentioſa æquæ ſunt inter ſe.
16 Abſcondentium eam *quiſque* abſconderit ventum: ut unguentum dexteræ ipſius ſeſe prodit *illa*.
17 Ut ferrum ferro acuit *vir*, ita virum acuit facies amici ſui.
18 *Ut* qui cuſtodit ficum, comedet fructum ejus: ita qui obſervat dominum ſuum, honorabitur.
19 Ut *in* aquis facies faciei *obverſatur*, ita animus hominis unius alteri.
20 *Ut* ſepulcrum & perditio non ſatiantur, ita oculi hominis non ſatiantur.
21 Fuſorium vas argento, & catinum auro, denique *adhibetur* res quæque ex præſcripto laudationis ejus:
22 *Sed* ſi contunderes ſtultum in mortario cum mola piſtillo, non recederet ab eo ſtultitia ejus.
23 Diligenter cognoſce præſentes pecudes tuas, appone animum tuum ad greges:
24 Nam num *eſt* in ſeculum robur, & an coronamentum *futurum eſt* in quamque generationem?
25 Simulac prodit fœnum, & conſpicua eſt tenera herba, colliguntur herbæ montium;
26 Agni *erunt* ad veſtitum tuum, & pretium agri hirci:
27 Inſuper quantum ſatis *erit* lactis caprini ad cibum tuum, ad cibum familiæ tuæ, & victum puellis tuis.

CAP. XXVIII. *De terrore mala conſcientiæ, multitudine principum, paupere calumniante, obſervantia legis, &c.*

FUgiunt improbus *quiſque*, nemine perſequente: juſti autem *ſunt* ſimiles juveni leoni confidenti.
2 Ubi defectione laborat regio, multi *ſunt* principes ejus: ubi autem homo *eſt* prudens & peritus, prorogat ſtatum.
3 Vir pauper qui opprimit tenues, *ſimilis eſt* pluviæ everrenti, adeo ut deſit panis.
4 Qui derelinquunt legem, laudant improbos; at qui obſervant legem, miſcent *prælia* cum illis.

5 Homi-

5 Homines dediti malo non animadvertunt jus, quærentes autem Jehovam animadvertunt omnia.

6 Melior est pauper ambulans integrè; quam perversus huc illuc se flectens, quamvis sit dives.

7 Qui custodit legem, filius *est* prudens, qui autem se consociat comessatoribus, ignominia afficit patrem suum.

8 Qui auget substantiam suam usura & fœnore, gratiosè largituro tenuibus congregaverit eam.

9 Qui avertit aurem suam ab audienda lege, etiam oratio ejus abominationi *est*.

10 Qui seducit rectos in viam malam, in foveam suam ipse decidit, integri vero possidebunt bonum.

11 Sapiens *videtur* in oculis suis vir dives; sed tenuis prudens perscrutatur eum.

12 Exsultantibus justis amplus est ornatus; erectis autem impiis probus pervestigatur homo.

13 Qui tegit defectiones suas, non prosperabitur; qui vero fatetur & derelinquit, afficietur misericordia.

14 Beatus homo, qui admodum pavet jugiter, qui autem obdurat animum suum, ruet in malum.

15 Ut leo rugiens & ursus discursans, *est* dominator improbus in populum tenuem.

16 Antecessor carens omni intelligentia, & multus oppressionibus *decurtabit*; qui *autem* odit quæstum prolongabit dies.

17 Homo oppressus propter sanguinem hominis; ad foveam usque fugiat, ne sustentanto eum.

18 Qui ambulat integrè, servabitur: qui vero perversus est altera viarum, corruit in cā.

19 Qui colit tellurem suam, satiatur cibo: qui vero sectatur *homines* vanos, satiatur paupertate.

20 Vir optimæ fidei amplus *est* benedictionibus; at præceps ad ditescendum non erit impunis.

21 Agnoscere personam non est bonum: nam propter bucceam panis deficeret vir.

22 Accelerat ad substantiam *parandam* vir malignus oculo; sed ignorat inopiam obventuram sibi.

23 Qui corripit hominem ut sequatur me; gratiam consequetur potius, quam qui blanditur linguâ.

24 Qui diripiens patrem suum, aut matrem suam dicit, non *est* defectio; socius est viro interfectori.

25 Amplus animo suo miscet contentionē: qui autē confidit Jehovæ, pinguis efficietur.

26 Qui confidit animo suo, est stolidus; qui autem ambulat sapienter, is eripiet se.

27 Ei, qui dat pauperi non *erit* egestas; occultans vero oculos suos, amplus *erit* maledictionibus.

28 Erectis improbis abscondit se homo; sed pereuntibus illis augentur insti.

CAP. XXIX. *De contemtu disciplinæ, amore sapientiæ, rege justo, homine adulatore, &c.*

VIr qui sæpius correptus obdurat cervicem, repente confringetur ita ut non *sit* curatio.

2 Quum augentur justi, lætatur populus: quum autem dominatur improbus, suspirat populus.

3 Vir amans sapientiam, lætificat patrem suum: qui autem consociat se meretricibus, perdit substantiam.

4 Rex judicio stabilit regionem; vir autem oblatis muneribus serviens destruit eam.

5 Vir qui blanditur amico suo, rete pandit contra pedes ejus.

6 Defectioni viri mali ineſt tendicula, justus autem cantat & lætus *est*.

7 Cognoscit justus causam tenuium, improbus non animadvertit ut cognoscat.

8 Homines derisores inflammant urbem; at sapientes avertunt iram.

9 Vir sapiens si disceptat cum viro stulto; sive commoveatur, sive rideat, nulla tamen *est* quies.

10 Homines sanguinarii oderunt integrum; recti autem quærunt ipsum.

11 Totum spiritum suum profert stolidus: at sapiens pone reprimit eum.

12 Dominatoris attendentis verbo falsitatis omnes ministri *sunt* improbi.

13 Rudis & industrius inter se occurrunt; illuminat oculos amborum Jehova.

14 Regis qui judicat fideliter tenues, ipsius solium in perpetuum stabilitur.

15 Virga & correptio dat sapientiam, at puer permissus *sibi* pudefacit matrem suam.

16 Quum crescunt improbi, crescit defectio: justi vero casum eorum vident.

17 Castiga filium tuum, & quietem afferet tibi; dabit etiam delicias animæ tuæ.

18 Quum non *est* visio, nudatur populus: qui autem observat legem, ô beatum illum!

19 Verbis non castigatur servus, quum intelligit tamen non respondet.

20 Vidisti virum præcipitem verbis suis, exspectatio *est* de stolido *melior* quam de illo.

21 Qui delicate educat à puerita servum suum, tandem erit orbus liberis.

22 Iracundus miscet contentionem: & furibundus multus *est* defectione.

23 Elatio hominis deprimit eum, depressum autem spiritu sustentat honor.

24 Qui partitur cum fure, odit se ipsum, & qui exsecrationem audiens, non indicat.

25 Trepidus homo *sibi* ponit tendiculā: qui autem confidit Jehovæ, in edito collocatur.

26 Multi quærunt faciem dominantis: verum à Jehova *est* jus uniuscujusque.

27 Abominationi *est* justis vir iniquus, & abominationi improbo rectus via.

CAP. XXX. *Precatio Schelomonis, item de tribus insatiabilibus, tribus occultis, tribus terram moventibus, quatuor humilibus terræ, & tribus bene gradientibus.*

VErborum Aguris filii Jake comportatio: dictum viri de Ithiele, de Ithiele *inquam* & Ucale *sit*.

2 Nam brutus sum ego ex *quo* vir *sum*, nec *est* intelligentia hominis mihi:

3 Neque didici sapientiam, aut scientiam sanctorum novi.

4 Quis

4 Quis aſcendat cœlos & deſcendat? quis colligat ventum pugillis ſuis? quis liget aquas ſuo pallio? quis ſtabiliat ullos fines terræ? quod *eſt* nomen hujus, & quod nomen filii ipſius? ſi noveris?

5 Totus ſermo Dei purgatiſſimus *eſt*, ſcutum eſt recipientibus ſe ad ipſum.

6 Ne adjicito ad verba ejus; ut non corripiat te, & efficiaris mendax.

7 Duo peto abs te: ne prohibeas à me, antiſper dum vivo.

8 Vanitatem & rem mendacem longe amove à me: paupertatem aut divitias ne des mihi; ale me cibo dementi mei:

9 Ne ſaturatus ementiar ac dicam; quis *eſt* Jehova? neve pauper factus, furer; denique abutar nomine Dei mei.

10 Ne inſimules ſervum apud dominum ſuum; ne maledicat tibi, & reus peragaris.

11 Generatio *eſt quæ vel* patri ſuo maledicit, & matri ſuæ non benedicit:

12 Generatio munda in oculis ſuis, quamvis à ſorde ſua non ſit abluta:

13 Generatio cujus oculi quàm elati ſunt! & cujus palpebræ extollunt ſeſe:

14 Generatio cujus dentes *ſunt* gladii, & cujus molares cultri; ad conſumendum pauperes è terra, & egentes ab hominibus.

15 Præter hirudinem *cui* duo ſunt rami, præbe præbe; tria ſunt inſatiabilia, *imo* quatuor non dicentia ohe:

16 Sepulcrum, & occluſa vulva; terra non ſaturatur aquis, & ignis non dicit ohe.

17 Oculum *qui* ſubſannat patrem, aut ſpernit obedientiam matris, hunc effodient corvi vallis, aut comedent eum juvenes aquilæ.

18 Tria iſta occulta à me, imo quatuor hæc non novi:

19 Viam aquilæ in cœlo, viam ſerpentis in rupe, viam navis in alto mari, & viam viri in virgine.

20 Ita *eſt* via mulieris ſcortantis: comedit, deinde abſtergit os ſuum; tum dicit, non ſum operata iniquitatem.

21 Sub tribus commovetur terra, imo ſub quatuor, *quæ* non poteſt ferre;

22 Sub ſervo, quum regnat; & ſtulto quum ſatur eſt cibo:

23 Sub exoſa, quum maritatur; denique *ſub* ancilla, quum hæres efficitur heræ ſuæ.

24 Quatuor iſta parva *ſunt* humilia; tamen ſunt ſapientia, apprimè ſapientia:

25 Formicæ populus infirmus; quæ comparant æſtate cibum ſuum:

26 Mures montani, populus invalidus; diſponunt in petra domum ſuam.

27 Rex non *eſt* locuſtis, tamen procedunt cohortes omnes;

28 Aranea manibus prehendit, quæ *eſt* in palatiis regalibus.

29 Tria iſta bene procedunt, imo quatuor benè ambulant:

30 Vetus leo robuſtiſſimus inter beſtias, qui non retrogreditur metu cujuſquam:

31 Accinctus lumbis *equus*, aut caper: & rex, in quem nemo inſurgit.

32 Si ſtultus fuiſti efferendo te; ſive cogitaſti, manum ori imponito:

33 Nam *ut* preſſura lactis educit butyrum, & preſſura naſi educit ſanguinem, ita preſſura irarum educit litem.

CAP. XXXI. *Inſtitutio ad Regem; laus & varitas uxoris ſtrenuæ.*

VErborum Lemuelis regis comportatio, quibus erudiverat ipſum mater ipſius.

2 Quid *dicam* fili mi? ecquid fili uteri mei? & quid fili votorum meorum?

3 Ne dedito fœminis robur tuum, & vias tuas facientibus ut deleantur reges.

4 Abſit regibus, ô Lemuel, abſit regibus bibere vinum; & dominatoribus deſiderium potus inebriantis.

5 Ut non cum biberit, obliviſcatur ſtatuti, & mutet jus ullorum afflictorum.

6 Date potum inebriantem perituro, & vinum amaris animo:

7 Bibat ut obliviſcatur paupertatis ſuæ, & moleſtiæ ſuæ non ſit memor amplius.

8 Aperi os tuum pro muto, in cauſa omnium qui jam traduntur excidio.

9 Aperi os tuum, judica juſtè; cauſam age pauperis & egentis.

10 Fœminam ſtrenuam quis inveniet, quia longe ſuperet carbunculos pretium ejus?

11 Confidit ei animus mariti ejus, & ſpolia non deficiunt.

12 Afficit eum bono, non autem malo, omnibus diebus vitæ ſuæ.

13 Quærit lanam aut lina, conficitque pro voluntate manuum ſuarum.

14 Eſt ſimilis navibus negotiatoriis, è longinquo advehit cibum ſuum.

15 Et ſurgens dum adhuc nox *eſt*, dat eſcam domui ſuæ, & penſum puellis ſuis.

16 Cogitat agrum, & accipit eum; de fructu manuum ſuarum plantat vineam.

17 Accingit robore lumbos ſuos, & confirmat brachia ſua.

18 Ipſius guſtantis bonum eſſe mercimonium ſuum, non exſtinguitur noctu lucerna.

19 Manus ſuas immittit ad verticulum, & manus ejus tenent fuſum.

20 Volam ſuam pandit pauperi, & manus ſuas extendit egenti.

21 Non timet familiæ ſuæ à nive: nam tota familia ipſius veſtitur *penulis* duplicibus.

22 Cadurca parat ſibi, xylinum & purpureum *eſt* veſtimentum ipſius.

23 Notus eſt in portis maritus ejus, conſidens cum ſenioribus regionis.

24 Sindonem conficit ac vendit, & cingulum tradit negotiatori.

25 Robur & decor *eſt* veſtitus ejus, & ridet ad tempora ſequentia.

26 Os ſuum aperit ſapienter, & doctrina benignitatis inſidet linguæ ejus.

27 Speculatur rationes familiæ ſuæ, cibumque pigritiæ non comedit.

28 Aſſurgentes filii ejus beatam prædicant eam, maritus ejus ſimiliter laudat eam,

29 *Dicens*, multæ fœminæ fecerunt ſtrenuè, tu vero ſuperas omnes illas.

30 Fallax *eſt* gratia, & vana pulcritudo; mulier

mulier reverentia Jehovæ *prædita*, Ipſe laudem comparat ſibi.

31 Date ei de fructu manuum ejus, & laudent eam in portis facta ejus.

ECCLESIASTES.

CAP. I. *Vanitas ſtudiorum & ſcientiarum humanarum.*

VErba Eccleſiaſtæ filii Davidis, regis, Jeruſchalaimis.

2 Vanitas vaniſſima, inquit Eccleſiaſtes, vanitas vaniſſima: iſta omnia *ſunt* vanitas.

3 Quid emolumenti *eſt* homini ex toto labore ſuo quo laborat, ſub ſole?

4 Generatio una abit, & altera advenit: quamvis terra in ſeculum permaneat.

5 Oritur Sol, & occidit ſol: iterumque ad locum aſpirat ubi oriatur:

6 Properat ad meridiem & circumit ad Aquilonem: converſatione ſua circumiens properat aër, & ſecundum circuitus ſuos revertitur aër:

7 Omnia flumina properant ad mare, nec tamen mare impletur; quocumque loci flumina properant, eodem revertuntur properè.

8 Singulæ res iſtæ fatigantur, non poſſet quiſquam eloqui; non ſatiaretur oculus videndo, neque impleretur auris auditu.

9 Id quod fuit, idem *eſt* quod futurum eſt, & id quod fit, idem *eſt* quod fiet, neque *eſt* quidquam novi ſub ſole.

10 Eſtne aliquid *de* quo dicitur, aſpice hoc, novum eſt? *quod* jam fuit per ſecula, quod fuit ante nos.

11 Non *eſt* memoria de prioribus: etiamque de poſterioribus quæ futura ſunt, non erit de ipſis memoria apud *illos* qui erunt in poſterum.

12 Ego Eccleſiaſtes, quum eſſem rex ſuper Iſraelem Jeruſchalaimis;

13 Applicans animum meum ad diſquirendum & ad explorandum ſapientiam de omni eo quod fit ſub cœlis (hanc occupationem malam dedit Deus filiis hominum, ut occuparent ſe in ea.)

14 Vidi omnia facta quæ fiunt ſub ſole; quod ecce, iſta omnia *ſunt* vanitas & afflictio ſpiritus:

15 Perverſum non poſſe corrigi, & defectum non poſſe in numerum venire.

16 Loquutus ego cum animo meo dicendo; ecce, ego amplificavi & adjeci ſapientiam ſupra omnes qui præfuerunt ante me Jeruſchalaimis, & animus meus percepit multum ſapientiæ & ſcientiæ.

17 Adjeci quoque animum meum ad cognoſcendum ſapientiam, & ſcientiam omnis inſaniæ, & ſtoliditatis; cognovi etiam hoc eſſe afflictionem ſpiritus.

CAP. II. *Vanitas lætitiarum, divitiarum, ædificiorum, & omnium quæ in manibus ſunt.*

DEinde quia multitudini ſapientiæ ineſt multum indignationis, & qui auget ſcientiam, auget dolorem.

Caput II.

2 Dixi ego cum animo meo, agedum, probem te lætitia, fruere igitur bono: ſed ecce etiam illud *eſt* vanitas.

3 De riſu dico, inſanus *eſt*; & de lætitia, ecquid iſta facit?

4 Exploravi animo meo, continuando potationem in carne mea, idque animum meum ducens in ſapientiâ ipſâ *exploravi* amplectendo ſtoliditatem, uſquedum viderem utrum *hoc* bonum ſit filiis hominum, quod facturi ſint ſub cœlis numero dierum vitæ ſuæ.

5 Maxima opera feci; ædificavi mihi domos, plantavi mihi vineas:

6 Paravi mihi hortos & pomaria, in quibus conſevi arbores quaſque fructiferas:

7 Paravi mihi piſcinas aquarum, ad irrigandum illis nemus ferax arborum:

8 Comparavi ſervos & ancillas, & vernæ fuerunt mihi, etiam poſſeſſio armentorum & gregum multa fuit mihi præ omnibus qui fuerunt ante me Jeruſchalaimis:

9 Congeſſi mihi etiam argentum & aurum, & peculium regum ac provinciarum; comparavi mihi cantores & cantatrices; denique delicias filiorum hominis, ſymphoniam & quidem omnimodam:

10 Ita magnus fui & auxi *iſta* plus quam ullus qui fuerit ante me Jeruſchalaimis; etiam ſapientia mea perſtante mihi.

11 Quum autem omnquid expetiverant oculi mei non ſepoſuiſſem ab eis; non cohibuiſſem animum meum ab ulla lætitia: ſed animus meus lætaretur ex omni labore meo, & hoc ceſſiſſet in partem meam ex omni labore meo:

12 Reſpexi ego ad omnia opera mea quæ fecerant manus meæ; & ad laborem quem laborioſe feceram: ecce autem, iſta omnia *ſunt* vanitas & afflictio ſpiritus; ut non *eſt* emolumentum ſub ſole.

13 Quamobrem converti me ego ut aſpicerem ſapientiam, & omnem inſaniam ac ſtoliditatem: (quid enim *fatturus eſſet* homo qui ſequeretur eum regem? id quod jam factum eſt.)

14 Vidi quidem ego eſſe emolumentum ſapientiæ præ ſtoliditate, ut *eſt* emolumentum lucis præ tenebris:

15 Sapientem ipſum *ut* cui *ſunt* oculi in capite; ſtolidum autem in tenebris ambulare: ſed agnovi ſimiliter ego eventum eumdem evenire omnibus iſtis.

16 Propterea dixi ego cum animo meo, ſecundum eventum ſtolidi etiam mihi, mihi eventurum eſt, cur ergo ſapiero ego tum amplius? & dixi cum animo meo hoc quoque eſſe vanitatem.

17 Nam non erit memoria tum ſapientis, tum ſtolidi in ſeculum, quandoquidem quæ jam *ſunt*, diebus adventuris ea omnia oblivioni traduntur: ut quî moritur ſapiens ipſe cum ſtolido?

18 Itaque odi hanc vitam, quia malum videtur mihi hoc opus quod fit ſub Sole: nam hæc omnia *ſunt* vanitas & afflictio ſpiritus.

19 Odi etiam ego omnem laborem meum quem ego laboro ſub ſole; quod relicturus ſim cum homini qui futurus eſt poſt me.

20 Et quis ſcit utrum ſapiens futurus ſit an ſtolidus, qui dominaturus eſt in omnem laborem meum quem elaboravero, & quem ſapienter comparavero ſub ſole? etiam hoc vanitas *eſt*.

21 Quapropter ego averti me, deſtituendo ſpe animum meum, de iſto omni labore quem elaboravi ſub ſole:

22 Si quidem eſt homo cujus labor *confeſtim ſit* ſapientia, ſcientiaque, & æquitate: homini autem qui non laboraverit in illo, traditurum eſſe illum *in* partem ipſius, hoc quoque vanitas *eſt*, & malum magnum.

23 Nam quid ſupereſt illi homini ex omni labore ſuo, & ex afflictione animi ſui, qua ille laboravit ſub ſole:

24 Quum omnibus diebus illius dolores, & indignatio occupaverint eum, ne nocte quidem quieverit animus ejus: etiam hoc vanitas *eſt*.

25 Non *eſt* bonum penes hominem; ut comedat, bibat, efficiatque ut animus ſuus fruatur bono ex labore ſuo: etiam hoc vidi ego a manu Dei ipſius eſſe.

26 (Nam quis eſſet fruiturus *ea*, & quis conſeſtim fruiturus præterquam ego?)

27 Homini enim qui bonus *videtur* in conſpectu ipſius, *Deus* dat ſapientiam & ſcientiam cum lætitia: peccatori autem dat occupationem ad congregandum & ad congerendum, ut tradat ei qui bonus *videbitur* in conſpectu ſuo. Etiam illud vanitas *eſt*, & afflictio ſpiritus.

CAP. III. *Vanitas rerum omnium probatur ex viciſſitudine, quodque in nullis his fluxis ſit mentis quies, & unus ſit hominis ac jumentorum interitus.*

CUique ſua *eſt* tempeſtas, & tempus cuique voluntati ſub cœlo:

2 Tempus pariendi, & tempus moriendi; tempus plantandi, & tempus exſtirpandi *quod ſuit* plantatum:

3 Tempus occidendi, & tempus curandi; tempus rumpendi, & tempus ædificandi:

4 Tempus flendi, & tempus ridendi, tempus plangendi, & tempus ſaltandi:

5 Tempus projiciendi lapides, & tempus congerendi lapides; tempus amplectendi, & tempus longe recedendi ab amplexu:

6 Tempus acquirendi, & tempus perdendi; tempus ſervandi, & tempus abjiciendi:

7 Tempus lacerandi, & tempus conſuendi; tempus ſilendi, & tempus loquendi:

8 Tempus amandi, & tempus odio habendi; tempus belli & tempus pacis.

9 Quid emolumenti *eſt* ei qui facit, *in eo* in quo ipſe laborat?

10 Vidi hanc *eſſe* occupationem; quam dedit Deus filiis hominum ut occupent ſe in ea:

11 *Ipſum* unumquodque facere pulcrum ſuo tempore, etiam quamdiu ſeculum eſt, exponere animo illorum (excepto eo quod non aſſequitur homo) opus quod facit *ipſe* Deus; a principio ad finem uſque.

12 Novi non eſſe bonum penes illos; niſi ut lætetur *quiſque*, & ut faciat bonum in vita ſua.

13 Quin etiam quicumque homo comedit, & bibit, fruiturque bono ex toto labore ſuo; *id* donum Dei eſſe.

14 Novi quicquid facit Deus, *id* eſſe ſempiternum: illud nihil poſſe addi, & de illo nihil poſſe detrahi: Deumque *ipſum* facere, ut timeant *homines* a facie ipſius:

15 Id quod fuit jam eſſe, & quod futurum eſt jam fuiſſe: Deum ipſum denique repetere inter ſe conſequentia.

16 Nam adhuc reſpiciens ſub ſole; loco juris ibi improbitatem, loco inquam juſtitiæ ibi improbitatem eſſe:

17 Dixi ego cum animo meo, juſtum & improbum ipſum judicaturus eſt Deus: quia tempus *quidem* eſt cuique voluntati; *ſed qui* præeſt toti iſti, facto, ibidem eſt.

18 Dixeram ego cum animo meo ſecundum rationem humanam, quum declararet eos ipſe Deus; & viderem hos beſtias eſſe illis:

19 Eventum filiorum hominis ſimilem eſſe eventui ipſius beſtiæ, & eventum eumdem illis eſſe; ut moritur hæc, ita mori illum; & ſpiritum eundem omnibus ipſis eſſe: itaque præſtantiam hominis præ beſtiis nullam *eſſe*, nam omnia iſta eſſe vanitatem:

20 Horum unumquodque ire in locum eundem: ut unumquodque eſſe ex pulvere, & unumquodque redire in pulverem.

21 Quis animadvertit ſpiritum humanum qui aſcenderit ſurſum; & ſpiritum beſtiæ qui deſcenderit infra terram?

22 Quapropter videbamur mihi nihil eſſe bonum, quam ut lætaretur homo in operibus ſuis, eo quod *ilta ſit* pars ejus: quis enim adducat eum ut videat id quod futurum eſt poſt ipſum? *Caput* IV.

23 Sed rurſus ego quum viderem omnes oppreſſos qui afficiuntur ſub ſole: ecce quidem lacrymas eorum qui opprimuntur, ſed nullus *eſt* conſolator eis, aut *evadendi* è manu opprimentium ſe virtus; denique nullus *eſt* conſolator eis:

24 Laudabam primum ego mortuos ipſos qui jam ſunt mortui, præ vivis qui vivunt adhuc:

25 Sed melior poſtea utriſque viſus eſt qui adhuc non fuit, qui non vidit factum illud peſſimum quod fit ſub ſole.

26 Videbam enim ego omnem laborem & omnem æquitatem factorum ſuorum ipſam eſſe invidiæ homini à proximo ſuo. Etiam hoc vanitas *eſt*, & afflictio ſpiritus.

CAP. IV. *Vanitatem hujus vitæ arguit ex innocentis oppreſſione, invidiæ malo & divitiarum incertitudine: item ſocietatem & eleemoſynam commendat.*

STolidus complicat manus ſuas, & conſumit carnem ſuam.

2 Melior eſt *inquit*, plena vola quietis, plenis pugnis moleſtiæ & afflictionis ſpiritus.

3 Sed rurſus ego vidi hoc *eſſe* vanitatem ſub ſole.

4 Eſt unus *aliquis* cui deeſt ſecundus, cui tum filius tum frater deeſt, nec tamen *eſt* finis omni labori ejus, etiam oculus ejus non ſatiatur divitiis; *ut dicat*, Et cui ego laboro, quod deſti-

tuo

tuo animam meam bono ? etiam hoc vanitas & occupatio mala *eſt*.

5 Meliores *ſunt* duo quam unus : quia eſt ipſis præmium bonum ex labore ſuo :

6 Nam ſi cadant, eorum unus erigit ſocium ſuum ; væ autem illi, unico illi qui ceciderit, quum non adſit ſecundus ad erigendum illum.

7 Etiam ſive cubent duo, concaleſcunt illi ; unicus autem quomodo incaleſceret ?

8 Sive fortior ſit altero unus quiſpiam, ipſi ambo obſiſtent ei : denique filum triplicatum non cito abrumpitur.

9 Melior *eſt* puer indigus & ſapiens rege ſene & ſtolido, qui neſcit admoneri amplius.

10 Nam *ille* è vinculis prodit ad regnandum : quum *hic* etiam in regno ſuo naſcatur pauper.

11 Vidi omnes viventes qui ambulant ſub ſole ; adjungentes ſe puero illi ſecundo qui ſtaturus *eſt* loco hujus :

12 Non eſſe finem ulli populo, de ullo qui præſit ipſis etiam poſteros non lætaturos eſſe : nam hoc quoque vanitas *eſt* & afflictio ſpiritus.

CAP. V. *Remedia vanitatum præcedentis capitis.*

OBſerva pedem utrumque tuum, quum adis domum ipſam Dei : *idque* paratus ad audiendum potius quam *ad* dandum ſtolidorum ſacrificium : nam hi non advertunt ſe facere malum : *Caput* V.

2 Ne acceleres ore tuo, & animus tuus ne feſtinet proferre quicquam coram ipſo Deo : nam Deus ipſe in cœlis *eſt*, tu autem ſuper terram, idcirco ſunto verba tua pauca :

3 Quia *ut* prodit ſomnium multa occupatione, ita vox ſtolidi multitudine verborum.

4 Quum nuncupaveris votum Deo, ne differto perſolvere illud ; nam non oblectatur ſtolidis : id quod voveris, perſolve.

5 Melius eſt ut non voveas, quam ut voveas ac non perſolvas.

6 Ne permittito ori tuo ut peccato obſtringat carnem tuam ; & ne dicito coram angelo illo errorem iſtud *eſſe* : ecquid efferveſceret Deus ipſe propter vocem tuam, & perderet opus manuum tuarum ?

7 Nam ut multitudini ſomniorum vanitates : ita verbis multis *inſunt* : ſed Deum ipſum reverere.

8 Si oppreſſionem pauperis, interverſionemque juris ac juſtitiæ videris in ipſa provincia ; ne mireris de iſta voluntate : nam altus ſuperior alto obſervat, imo altiſſimus ſuperior iſtis.

9 Jam emolumentum terræ pro omnibus *eſt*, Regi de agro ſervitur.

10 Qui amat pecuniam, non ſatiatur pecunia, & qui amat ullam multitudinem, non *ſatiabitur* proventu : etiam hoc vanitas eſt.

11 Quum multum eſt bonum iſtud, multi ſunt qui comedunt ipſum : quid ergo commodi domino ejus advenit præter adſpectum oculorum ipſius ?

12 Dulcis *eſt* ſomnus illius qui ſervit, ſive parum, ſive multum comederit : ſaturitas autem ipſius divitis non permittit ei ut dormiat.

13 Eſt malum afferens ægritudinem *quod* vidi ſub ſole : divitiæ quæ aſſervantur domino ſuo in malum ipſius.

14 Aut pereunt divitiæ illæ in occupatione mala ; ita ut *quem* genuit filium, non *habeat* in manu ſua quicquam.

15 Quemadmodum prodiit ex utero matris ſuæ, nudus iterum abit ut venerat : & quicquam non reportat labore ſuo, quod deferat in manum ſuam.

16 Quamobrem etiam hoc malum eſt afferens ægritudinem ; omnino prout venit, ita abit : ecquid emolumenti eſt ei, quod laboraverit vento.

17 Etiam*que* omnibus diebus ſuis in tenebris comederit : id eſt, indignatione multa, & ægritudine ſua, *&* fervente ira ?

18 Ecce quod vidi ego, bonum pulcrum eſſe comedere ac bibere, & frui bono ex toto labore ſuo quo laborat ſub ſole numero dierum vitæ ſuæ, quos dat ei ipſe Deus, nam ea *eſt* pars ejus.

19 Etiam cuicumque homini dedit ipſe Deus divitias & facultates, & cui copiam fecit comedendi ex illis & percipiendi partem ſuam, ac lætandi de labore ſuo : hoc donum Dei eſſe.

20 Quod ſi non multum, recordabitur *tamen* dierum vitæ ſuæ : nam Deus ipſe annuit lætitiæ animi ipſius.

CAP. VI. *Vanitas divitis avari.*

ESt malum quod vidi ſub ſole, idque maximum ſuper homines :

2 Viro cui dederit Deus ipſe divitias, facultatesque, & honorem, & cujus animus non deſtituatur ulla re qua deleſtetur, quum huic non facit copiam Deus ipſe fruendi re illa ; ſed vir alienus fruitur illa : hoc vanitatem & ægritudinem peſſimam eſſe.

3 Si gignat quis centenos *liberos*, & annos multos vivat, quamvis multi ſint dies annorum ejus, ſi anima ejus non ſatietur bono illo, adeoque ſepultura non ſit ei, dico, meliorem eſſe eo abortivum.

4 Nam in vanitate venit, & in tenebris ambulat, ac in tenebris nomen illius obtegitur.

5 *Hic* etiam ſolem non vidit, neque expertus eſt ; tolerabilius eſt huic quam illi.

6 Etiam ſi vivat bis mille annos, & bono non fruatur ; nonne in locum eundem hi omnes abeunt ?

7 Ut omnis labor hominis obveniat ori ipſius, etiam deſiderium ejus non expletur.

8 Nam quid amplius *eſt* ſapienti : quam ſtolido ipſi ? quid ad pauperem fruens, dum ambulant coram viventibus ?

9 Melior eſt, *inquies*, inſpectio oculorum quam curſus deſiderii : etiam hoc vanitas eſt & afflictio ſpiritus.

10 Quicquid ſit, jam indicum eſt nomē ejus, & cognitum eſt eſſe hominem ; neque poſſe contendere cum eo qui valentior eſt ipſo.

11 Quum adſunt res multæ, multiplicant vanitatem, quid amplius iſti homini *eſt* ?

12 Nam

Cap. VII.

12 Nam quis novit quod bonum eſt homini in hac vita, numero dierum vitæ vaniſſimæ ſuæ, quos tranſigit velut umbram? quis *eſt* qui indicaturus ſit homini id quod inſtat ipſi poſt-hac ſub ſole?

CAP. VII. *Laus boni nominis, item luctus & correctionis bonum, utilitas ſapientiæ; quam ſit mulieris conſortium amarum & periculoſum, quodque homo ſit creatus rectus.*

MElior eſt *homini* fama unguento optimo; ſed dies mortis die quo ille naſcitur.

2 Melius eſt adire locum luctus, quam adire locum convivii: eo quod ille *eſt* finis omnium hominum: qui autem vivit, inditurus eſt *illud* animo ſuo.

3 Melior eſt indignatio riſu, quia triſtitia vultus melior efficitur animus.

4 Animus ſapientum *eris* in loco luctus: animus autem ſtolidorum in loco lætitiæ.

5 Melius eſt audire increpationem ſapientis, quam ut quis audiat canticum ſtolidorum:

6 Nam ut crepitus ſpinarum ſub olla, ita *eſt* riſus ſtolidi: etiam hoc vanitas *eſt*.

7 Quum oppreſſio adigat ad inſaniam ſapientem, & perdat animum donatio.

8 Melior eſt finis rei principio ejus: melior eſt longanimis quam elatus animo.

9 Ne pertubatè ſpiritu tuo indigneris: nam indignatio in ſinu ſtolidorum conquieſcit.

10 Ne dixeris, quid eſt cur dies priores fuerint meliores iſtis? nam non ex ſapientia rogares ſuper hoc.

11 Bona eſt ſapientia cum poſſeſſione: & emolumento aſpicientibus ſolem:

12 Nam *alii* in umbra ſapientiæ, *alii* in umbra pecuniæ *ſunt*: ſed *majoris* emolumenti ſcientia *eſt*, ſapientiam vivum conſervare poſſeſſorem ſuum.

13 Reſpice opus ipſius Dei: nam quis poſſit corrigere id quod perverterit?

14 Tempore boni verſare in bono: tempore autem mali utere: etiam hoc ex adverſo illius facit Deus ipſe, ea ratione ut non poſſit aſſequi homo *eorum quæ* inſtant ſibi quicquam.

15 Iſta omnia vidi diebus vanitatis meæ: eſſe juſtum qui pereat in juſtitia ſua, & eſſe improbum qui prolonget *dies* in malitia ſua.

16 Ne eſto juſtus nimium, neque ſapere tibi videtor amplius: quare deſolationem tibi accerſeris?

17 Ne improbus ſis nimium, neque ſis ſtolidus: quare morereris ante tempus tuum?

18 Melius eſt ut prehendas hoc, quin etiam ab hoc ne remittas manum tuam: reverentem Dei exire ex omnibus iſtis.

19 Hæc ſapientia robur confert ſapienti: magis quam decem dominatores qui ſunt in eadem civitate:

20 Quamvis homo nemo *ſit* juſtus in terra: qui faciat bonum, ac non peccet.

21 Etiam ad omnia verba quæ dicuntur: ne adhibeto animum tuum: quum non debeas audire *vel* ſervum tuum male dicentem tibi;

22 Nam etiam multoties conſcius eſt animus tuus, te quoque male dixiſſe aliis.

23 Omnia illa probavi in ſapientia: quum dicerem, ſapio, ipſa longinqua erat à me.

24 Longinquiſſimum quicquid fuit *ſemper*, & quam profundiſſimum quis inveniat?

25 Converti me ego, idque ex animo meo, ad ſciendum & explorandum & quærendum ſapientiam, & ratiocinium *ejus*: ſimiliter cognoſcendum improbitatem ſtoliditatis, & ſtoliditatem omnis inſaniæ:

26 Inveni autem ego amarius *quiddam* morte, nimirum fœminam illam cujus in animo *ſunt* retia, & plagæ, cujus *in* manibus vincti: qui bonus *videtur* coram Deo ipſo, liberatur ea; peccator vero capitur ea.

27 Vide, hoc inveni, inquit Eccleſiaſtes; ſemel atque iterum *quæreado* aſſequi ratiocinium:

28 Quo amplius quærit anima mea *ratiocinium*, tamen non aſſequi: hominis *quidem* unius *cujuſque* ex mille aſſequi; at fœminæ omnibus iſtis inſtructæ non aſſequi.

29 Solummodo vide, hoc inveni, Deum ipſum feciſſe hominem rectum; ipſos autem quærere ratiocinia plurima.

Cap. VIII.

30 Quis eſt par illi ſapienti? aut quis noſcenti interpretationem rei: ſapientia hominis ita illuſtrat faciem ejus, ut firmitas vultus ejus duplicetur.

CAP. VIII. *Obſervantia regis & mandatorum commendatur, vanitaſque hominum rationibus aliquot confirmatur.*

PRæſtitutum meum, præſtitutum regis obſerva; ſed pro ratione juramenti Dei.

2 Ne perturbatè à facie ejus abito, ne perſiſtito in re mala: nam quicquid volet, facturus eſſet.

3 Ubicunque verbum regis *eſt*, *ibi* dominatio: ecquis dicat ei, quid facis?

4 Qui obſervat præceptum, non experitur rem malam: tempus enim ac rationem novit animus ſapientis.

5 Nam cuique voluntati eſt tempus & ratio: ſed malum hominis multum incumbit ei,

6 Quum non agnoſcit id quod futurum eſt; nam quomodo futurum ſit, quis indicet iſti?

7 Nullus homo dominatur ſpiritui ſuo, ut contineat ſpiritum ſuum; nullaque *eſt* dominatio in die mortis, nullumque miſſile in iſto prælio: denique non liberat conflictatio utentem ipſa.

8 In tota hac re vidi, quum adhiberem animum meum ad omne opus quod fit ſub ſole; tempus *interdum eſſe*, quo dominatur homo in hominem malo ſuo.

9 Nam ita *dominatos* animadverti improbos ſepeliri, poſtquam deceſſerunt: atque è loco ſancti abierunt, & oblivioni tradi in ea civitate in qua ſic fecerunt: etiam illud vanitatem *eſſe*.

10 Quia nullum efficitur decretum, compenſatio iſtius mali cito: *idcirco* fervet animus hominum in ipſis, ut faciant malum.

11 Quamvis peccatori facienti malum centies, etiam prorogaret Deus *dies*; quin etiam novi

novi ego fore bonum timentibus Dei, qui timuerint à facie ejus :

12 Bonum autem non fore improbo, neque prorogaturum esse dies similes umbræ, illi qui non timet à facie Dei ipsius.

13 Est vanitas quæ fit super terram, quod sunt justi quibus obtingit secundum opus improborum, & sunt improbi quibus obtingit secundum opus justorum : dixeram, hoc quoque *esse* vanitatem.

14 Quapropter laudaveram ego lætitiam, nullum esse bonum homini sub sole, nisi ut comedat ac bibat & lætetur : hoc enim adjacere ipsi ex labore suo diebus vitæ suæ, quos dat ei Deus sub sole.

CAP. IX. *Opera Dei abyssus & sapientiæ πανλαμάτων.*

QUum autem adhiberem animum meum ad cognoscendum sapientiam, & ad perspiciendum ipsum negotium quod fit super terram, si etiam interdiu & noctu somnum oculis suis *quispiam* non percipiat :

2 Animadverti totum opus Dei, non posse hominem assequi illud opus quod fit sub sole, quamvis laboriose homo quærat, non tamen assequuturum esse : quin etiam si cogitet sapientissimus cognoscere, non tamen posse assequi. *Caput* IX.

3 Nam totum hoc condidi in animo meo, idque declaraturus totum hoc ; justos & sapientes, factaque eorum in manu Dei ipsius esse : tum re amata : tum exosa non uti homines, *nullam* esse expositam ipsis :

4 His omnibus, quemadmodum reliquis omnibus *evenire*, eventum eundem esse justo & improbo, bono sive mundo & immundo, tam sacrificanti quam ei qui non sacrificat, ita bono sicut peccatori, juranti quemadmodum juramentum reverenti :

5 Hoc pessimum *esse* in omnibus quæ fiunt sub sole, quod eventus idem *sit* omnibus : quin etiam animum filiorum hominum, *qui* expletus fuerit malo, & quorum animo *insederit* omnis insania quamdiu vixerunt, itidem postea *concedere* ad mortuos.

6 Nam uter sit qui eligatur, in tota hac vita adest fiducia : quin cani viventi est melius, quam leoni mortuo.

7 Viventes enim sciunt se morituros esse ; mortuos autem nescire quicquam, nec esse amplius eis mercedem, quum oblivioni tradita fuerit memoria eorum :

8 Tum rem amatam eis, tum exosam eis, tum desideratam eis jam periisse ; & partem nullam *esse* eis amplius unquam in ulla re quæ fit sub sole.

9 Agedum comede cum lætitia cibum tuum, & bibe animo hilari vinum tuum ; quandocunque benevolè prosequitur Deus ille facta tua.

10 Omni tempore sunto vestimenta tua nitida, & unguentum infusum capiti tuo ne deficito.

11 Fruere vita cum uxore quam amas, omnibus diebus vitæ vanissimæ tuæ, quam *uxorem* dedit tibi *Deus* sub sole, omnibus diebus vanissimis tuis ; quum hoc sit pars tua in vita hac, & in labore tuo quo laboras sub sole :

12 Quicquid assequitur manus tua ut facias pro facultate tua, fac : nam nullum *est* opus, aut ratiocinium, aut scientia, sapientiave in sepulcro quo iturus es.

13 Convertens me animadvertebam sub sole non esse levium cursum, neque robustiorum prælium, nec etiam sapientum cibum, neque etiam prudentum divitias, neque etiam scitorum gratiam ; sed tempus & casum accidere omnibus his :

14 Etiam nescire hominem tempus suum, sicut nesciunt pisces qui capiuntur reti malo, & *ut nesciunt* aves quæ capiuntur laqueo ; sicut ista irretiri filios hominis tempore mali, quum irruit in eos repente.

15 Etiam hanc animadvertebam sapientiam sub sole, quæ magna *est* apud me ;

16 Civitatem quandam parvam in qua homines pauci *erant* quum veniens contra eam rex magnus circumsideret, & exstrueret contra eam munitiones magnas ;

17 Adfuit in ea vir indigus sapiens, qui liberavit ipse civitatem istam sapientia sua : nec tamen quispiam recordatus est viri indigi illius.

18 Dico autem ego, meliorem esse sapientiam robore ; quamvis sapientia illius indigi despiciatur, & verba ejus non audiantur ;

19 Verba sapientium subinsorum audienda esse, potius quam clamorem dominantis cum stolidis suis :

20 Meliorem esse sapientiam armis bellicis ; aberrantem vero unum perdere boni plurimum : *Caput* X.

21 Ut muscarum mortuarum *una* efficit ut fœtorem emittat unguentum pigmentarii ; *similiter* pretiosum nomine sapientiæ & gloriæ *virum, fœtidum* efficit stoliditatis parum :

22 Animus sapientis *adest* dexteræ ipsius, animus vero stolidi sinistræ ipsius.

23 Nam etiam in ipsa via quum stolidus ambulat, animus ejus *est* demens ; & prædicat omnibus stolidum se *esse*.

CAP. X. *Modestia erga potentiores, & administrationis bona & mala eventa prædicantur, posteaquam subditi ad sanctè cogitandum de potentioribus monentur.*

QUum spiritus ejus qui dominatur se effert contra te, locum tuum ne deserito : nam *vir* sanans sedat peccata magna.

2 Est malum *quod* vidi sub sole, secundum errorem qui procedit a facie imperantis :

3 Poni ipsam stoliditatem in *dignitatibus* celsis & amplis ; divites vero in ipsa abjectione sidere.

4 Vidi servos insidentes equis, principes autem euntes tanquam servos super terram.

5 Qui fodit fossam, in eam cadit ; & qui perrumpit maceriam, mordet eum serpens :

6 Qui amovet lapides, dolore afficitur eis ; qui findit ligna, periclitabitur eis :

7 Si postquam hebetaverit ferrum, is aciem non exacuat, sed vires intendat : at emolumento ad dirigendum *est* sapientia.

8 Si

8 Si momorderit ſerpens nondum adhibita incantatione, rum nullum eſt emolumentum *incantationis* tenenti verba ejus.

9 Verba oris ſapientis *ſunt* gratioſa, labiis vero *ſuis* ſtolidus abſorbet ſe:

10 Initium verborum oris tui, ſtoliditatis *eſt*; & finis *verborum* oris ejus, inſaniæ peſſimæ.

11 Ut ſtolidus ipſe multis utatur verbis: neſcit iſte homo quid ſit *quod dicat*; aut quid futurum ſit poſtea; quis indicaret ei?

12 Labor ſtolidorum fatigat ipſorum *quemque*, ut qui neſciat ire in civitatem.

13 Hei tibi regio, cujus rex puer *eſt*; & cujus principes mane comedunt.

14 O te beatam regionem, cujus rex natus *eſt* clariſſimis; & cujus principes ſuo tempore comedunt, ad robur, non autem ad compotationem.

15 Pigritia ambarum attenuatur contignatio, & demiſſione manuum perſtillat domus.

16 Eorum qui ad lætitiam parant convivium, & vinum lætificat viventes, & quorum pecunia facit ut iſta omnia reſpondeant.

17 Ne quidem in conſcientia tua regi maledicito, & in conclavibus cubilis tui ne maledicito diviti: nam *vel* avis cœlorum perferret vocem illam, & ales indicaret verbum.

CAP. XI. *Eleemoſyna commendatur.*

PRojice panem tuum ſecundum aquas: nam multiplicantibus diebus inventurus es eum.

2 Da partem ſeptem, aut etiam octo; quum neſcias quid futurum ſit mali ſuper terram.

3 Quum repletæ denſæ nubes pluvia, ſuper terram minutim dimiſerint *eam*, ſive decliverit planta ad meridiem, ſive ad Aquilonem, quo loco ceciderit planta, ibi futura eſt.

4 Qui obſervat ventum, non ſeminabit; & qui reſpicit ad denſas nubes, non metet.

5 Quemadmodum ignoras quæ *ſit* via venti, ut *ignorare quæ via* oſſium in utero gravidæ: ita ignoras opus ipſius Dei, qua *via* faciat hæc omnia.

6 Mane ſere ſemen tuum, & veſpere ne remittito manum tuam: nam ignoras quidnam rectum ſit, hocne, an illud, an vero ambo hæc ex æquo bona *ſint*.

7 *Eſt* quidem dulcis hæc lux, & bonum hiſce oculis aſpicere hunc ſolem:

8 Sed ſi annos multos vivens homo in eis omnibus lætetur: attamen recordari eum oportet dies tenebrarum, multos eſſe *illos*, quicquid evenit vanitatem eſſe.

CAP. XII. *Allegorica deſcriptio debilis ſenii & ſummæ ſummarum.*

LÆtare juvenis in juventa tua, & exhilaret te animus tuus diebus juventutis tuæ, denique perge in viis animi tui & aſpectibus oculorum tuorum: ſed cognoſce fore, ut propter omnia hæc adducat te Deus ipſe in Judicium.

2 Amove ergo indignationem ab animo tuo, & averte malum à carne tua: nam juventa & ortus ipſe, *eſt* vanitas. *Caput* XII.

3 Et recordare creatoris tui diebus juventutis tuæ; tantiſper dum non adveniunt dies ipſius mali, & pertingunt anni quibus dicas, non *eſt* mihi in iſtis delectatio:

4 Tantiſper dum non obtenebreſcit ſol, & lux, lunaque ac ſtellæ; neque recurrunt denſæ nubes poſt pluviam:

5 Quo tempore commovebuntur cuſtodes illi domus, & pervertent ſeſe valentes robore; & intermittent molitrices illæ quum mandent, & obtenebreſcent illi qui ſpectant per ſpeculas:

6 Occludenturque valvæ foro, dejecta ſonora molitione: & ſurget ad vocem aviculæ, deprimenturque omnia canora:

7 Etiam à *re* alta timebunt, & contritionibus in via: & efflorescentem amygdalum, & pingue facientem ſe locuſtam, irritam faciet *animus* iſte appetens: quum abit homo in locum ſeculi ſui, circumituris in platea lugentibus.

8 Tantiſper dum non procul amovetur funis argenteus: & excurrit orbis aureus, & frangitur hydria ad ſcatebram, diſrumpiturque rota ad ciſternam.

9 Redeunte ipſo pulvere in terram quemadmodum fuerat; ſpiritu autem redeunte ad Deum, qui dederat illum.

10 Vanitas vaniſſima, inquit Eccleſiaſtes: omnia hæc *ſunt* vanitas.

11 Quamobrem potius (cum fuerit Eccleſiaſtes ſapiens: præterea docuerit ſcientiam populum, & attendens, ſcrutatuſque concinnaverit ſententias multas.

12 Quæſiverit Eccleſiaſtes affectui verba delectabilia; & ſingula ſcripta rectè, verba fidelia,

13 Verba ſapientum ſimilia aculeis, & ſimilia clavis infixis, lectiſſima, tradita à paſtore eodem.)

14 Potius, inquam, ex iſtis, fili mi, admonitus eſto: faciendi libros multos nullus *eſt* finis, & lectio multorum fatigationi *eſt* carni.

15 Summa rei *eſt*, his omnibus auditis: DEUM IPSUM REVERERE, ET PRÆCEPTA EJUS OBSERVA, QUIA HOC *eſt* TOTUM HOMINIS.

16 Nam omne opus Deus ipſe adducet in judicium cum omni re occulta; ſive bonum, ſive malum.

CANTICI
CANTICORUM LIBER.

CAP. I. *Canticum myſticum, pleniſſimum incomprehenſibilis amoris Chriſti erga ſponſam. & viciſſim ſponſæ erga ſponſum, capitibus octo diſtinctum.*

CAnticum canticorum, quod *eſt* Schelomonis:

2 Oſculetur me oſculis oris ſui: nam *ſunt* amores tui meliores vino.

3 Ad odoratum unguentorum tuorum optimorum, *velut* unguentum diffunditur nomen tuum, idcirco puellæ diligunt te.

4 Trahe me, post te curremus: *quum* introduxerit me rex ipse in conclavia sua, exsultabimus & lætabimur in te, commemorabimus amores tuos meliores vino; *& quicumque* rectissime diligunt te.

5 Nigra sim, at decora *sum*, ô Jerosolymitanæ: similis *sim* scenitis Kedarenis, *at* similis *sum inhabitantibus* aulæa Schelomonis.

6 Ne respiciatis ad me, quod sim subnigra, quod contuitus sit me sol: *quod* filii matris meæ accensi ira contra me dispposuerint me custodem vinearum *aliarum*, *quod* vineam meam mihi non custodiverim.

7 Indica mihi, *tu* quem diligit anima mea, ubi nam pascas, ubi nam cures recubare *gregem* meridie: cur enim essem quasi extendens *tentorium* apud greges sociorum tuorum?

8 Quandoquidem ignoras, ô pulcerrima fœminarum, egredere vestigiis illius gregis, & pasce capellas tuas supra tabernacula aliorum pastorum.

9 Equitio juncto curribus Parhonis compara te, amica mea.

10 Decoræ sunt genæ tuæ *velut* lineis lapillorum, collum tuum *velut* tomicibus.

11 Lineas aureas faciemus tibi, cum punctis argenteis.

12 Interea dum rex in accubitu suo *est*, nardum edit odorem suum.

13 *Est* amicus meas mihi *ut* fasciculus myrrhinus inter ubera mea pernoctans.

14 *Ut* bacca cypri in plantariis Hen-gedi, amicus meus *est* mihi.

15 Ecce pulcra es amica mea, ecce pulcra es; oculi tui *sunt* columbini.

16 Ecce te, pulcer es dilecte mi, etiam amœnus, etiam sponda nostra est virens.

17 Tigna domorum nostrarum *sunt* è cedris, ambulacra nostra è brutis.

CAPUT II.

EGo *sum* rosa Scharonis, lilium convallium.

2 Ut lilium inter spinas, ita *est* amica mea inter filias.

3 Ut malus inter arbores sylvæ, ita *est* amicus meus inter filios: in umbra ejus summè desidero ut sedeam, nam fructus ejus dulcis *est* palato meo.

4 Introduxit me in locum convivii, habent pro vexillo amorem erga me.

5 Fulcite me lagenis istis, subsistentate me istis malis: nam ægra amore sum.

6 Sinistra ejus *est* subter caput meum, & dextera ejus amplectitur me.

7 Adjuro vos Jerosolymitanæ, *emanetis* cum capreis, aut cum cervis agri: ne excitetis, neque expergefaciatis hunc amorem, usque dum voluerit.

8 Vox dilecti mei *est*, ecce illum, advenit; saliens super istos montes, subsultans super istos colles.

9 Similis dilectus meus capreæ, aut hinnulo cervorum; ecce illum stantem post parietem nostrum, prospicientem è fenestris, emicantem ex clathris.

10 Proloquens amicus meus dixit mihi; surge amica mea, pulcra mea, & veni.

11 Nam ecce, hiems transiit, pluvia præteriit, *abiit*.

12 Florentia conspiciuntur in terra; tempus minutionis advenit, & vox turturis auditur in terra nostra.

13 Ficus ipsa protulit grossulos suos, & vites ipsæ prima uva edunt odorem: surge amica mea, pulcra mea, & veni.

14 Columba mea *degens* in salebris istis petræ; in latibulo præruptо, ostende mihi aspectus tuos, fac ut audiam vocem tuam: nam vox tua suavis *est*, & aspectus tuus decens.

15 Prehendite nobis vulpes, vulpeculas corrumpentes vineas, dum vineæ nostræ efferunt uvam primam.

16 Dilectus meus, meus *est*; & ego illius, qui pascit in liliis,

17 Donec aspiraverit dies ille, & fugerint umbræ istæ: revertere, similis esto, dilecte mi, capreæ aut hinnulo cervorum *currenti* in montibus disparatis.

CAPUT III.

IN cubili meo per noctes quæsivi eum quem amat anima mea; quærens eum, quum non invenissem eum, *dixi*;

2 Jam surgam & obibo civitatem, per vicos & per plateas quæram eum quem diligit anima mea, sed quærens eum non inveni eum.

3 Invenientibus me custodibus qui obeunt civitatem, *dixi*, *an* eum quem diligit anima mea vidistis;

4 Paululum præteriveram ab illis, quum inveni eum quem diligit anima mea: prehendi eum, non situra eum usque dum introduxero eum in domum matris meæ, & in conclave genitricis meæ.

5 Adjuro vos Jerosolymitanæ, *emanete* cum capreis, aut cum cervis agri: ne excitate, neque expergefacite hunc amorem, usque dum voluerit.

6 Quænam *est* illa quæ ascenderet ex deserto, velut *suffumigata* excitatis fumis, suffumigata myrrha & thure, *præstantiore* quam omnis pulviculus aromatarii?

7 Ecce lectus ejus *præstantior* eo qui *est* Schelomoni, quem circumstant sexaginta potentes è potentibus Jisraelis.

8 Omnes stringentes gladium, edocti bellum, quisque *accingitur* gladio suo super femur suum, à pavore singulis noctibus:

9 Throno *quem* paravit sibi rex Schelomo, ex lignis Libani;

10 Cujus columnas fecit argenteas, cujus stratum aureum, cujus stragula purpurea: cujus interiora *quasi* pavimentata amore, à puellis Jerosolymitanis.

11 Prodite, & spectate puellæ Tzijonis regem Schelomonem, cum corona quam curavit ei mater ejus die sponsaliorum ejus, & die lætitiæ animi ejus.

CAPUT IV.

ECce pulcra es, amica mea, ecce pulcra es, oculi tui columbini, præ crine tuo: pilus tuus,

tuus, ut gregis caprarum quæ detondent de monte Galaad.

2 Dentes tui similes gregi æquarum *pecudum*, quum ascendunt ex lavacro; quæ omnes è gemelliparis *sunt*, in quibus nulla *est* orba:

3 Velut filum dibaphum labia tua, & sermo tuus decens: velut fragmen malogranati utrumque temporum tuorum præ crine tuo.

4 Simile turri Davidis collum tuum, ædificatæ ad armaria; de qua millena scuta pendent, omnes umbones potentium:

5 Duo ubera tua similia *sunt* duobus hinnulis gemellis capreæ, pascentibus inter lilia.

6 Donec aspiraverit dies ille, & fugerint istæ umbræ; ibo ad montem hunc myrrhæ & ad collem thuris.

7 Tota pulcra, amica mea, & vitium nullum *exstitit* in te.

8 Mecum inde à Libano, ô sponsa, mecum inde à Libano veniens; contemplaberis à vertice Amani, à vertice Scheniris & Chermonis, è lustris leonum, è montibus pardorum.

9 Rapis animum meum, soror mea sponsa: rapis animum meum uno *aspectu* oculorum tuorum, uno torque à faucibus tuis.

10 Quam pulcri *sunt* amores tui, soror mea sponsa! quam boni sunt amores tui, *præstantiores* vino; & odor unguentorum tuorum præstantior omnibus aromatis:

11 Favum stillant labia tua, ô sponsa, mel & lac subsunt linguæ tuæ, & odor vestium tuarum *est* velut odor Libani.

12 *Ut* hortus clausus *es*, soror mea sponsa: ut scaturigo clausa, fons obsignatus.

13 Propagines tuæ *sunt* mali punicæ, *tamquam* pomarii, cum fructu rerum pretiosarum, cypri cum nardis,

14 Nardus & crocus, calamus odoratus, & cinnamomum, cum omnigenis arboribus thuriferis; myrrha & santalis, cum omnibus præstantissimis aromatum.

15 O fons hortorum, putei aquarum viventium, & fluentium supra quam Libani;

16 Evigila Aquilo, & veni Auster; perfla hortum meum, perfluant *aquæ* aromata ejus: *Caput* V.

Veniat amicus meus in hortum suum, ut comedat fructum rerum pretiosarum suarum.

17 Ingressus hortum meum, soror mea sponsa, decerpo myrrham meam cum aromatibus meis, comedo favum meum cum melle meo, bibo vinum meum cum lacte meo: comedite amici; bibite & inebriamini dilecti.

CAPUT V.

EGo dormivi, licet animo meo vigilante; quum voci dilecti mei pulsantis, aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, integra mea: nam caput meum oppletum est rore, capilli mei aspertionibus nocturnis:

2 *Respondi*, exui tunicam meam, quomodo induerem eam; lavi pedes meos, quomodo inquinarem eos?

3 Dilectus meus dimiserat manu suâ à foramine, quû visceribus meis fremêtibus in me.

4 Surrexi ego ad aperiendum dilecto meo, & manus meæ stillarunt myrrhinum, digitiq; mei myrrhinum liquidum in manubriis ferę.

5 Aperui ego dilecto meo, sed dilectus meus subducens se præterierat: exanimata sum propter colloquium ejus: quæsivi eum, sed non inveni eum; inclamavi eum, sed non respondit mihi.

6 Invenientes me custodes qui obeunt civitatem, percusserunt me, vulnerarunt me; abstulerunt carbasum meum à me custodes murorum.

7 Adjuro vos Jerosolymitanæ, si inveniatis dilectum meum, quid indicaretis ei? ægram amore me esse.

8 Quid *est* dilecto tuo præ *alio* dilecto, ô pulcherrima fœminarum? quid *est* dilecto tuo præ *alio* dilecto, quod ita adjuras nos?

9 Dilectus meus candore & rubore, vexillarius est è myriade.

10 Caput ejus, insigne aurum, purgatissimum; capilli ejus crispis deseriminibus nigri ut corvus:

11 Oculi ejus ut columbarum juxta alveos aquarum; loti in ipso lacte, siti inhone:

12 Genæ ejus similes areolæ aromaticæ, adultis plantis unguentariis, labia ejus liliis stillantia myrrhinum liquidum.

13 Manibus ejus *insunt* orbes aurei insiti beryllo thalassio: *est* visceribus ejus nitor eboris tecti sapphiris.

14 Crura ejus *sunt* columnæ marmoreæ innixæ stylobatis auri purgatissimi; aspectus ejus ut Libanicarum, lectissimus ut cedrorum illius.

15 Palatum ejus dulcissimum *est*, denique totus *est* desideratissimus: hic *est* dilectus meus, & hic amicus meus, ô Jerosolymitanæ.

16 Quo abiit dilectus tuus, ô pulcherrima fœminarum? quo se vertit dilectus tuus, ut quæramus eum tecum? *Caput* VI.

17 Dilectus meus descendens *abiit* in hortum suum, ad arcolas aromaticas, ut pascat in hortis, colligatque lilia.

18 Ego sum dilecti mei, & dilectus meus meus *est*, qui pascit in liliis.

CAPUT VI.

PUlcra es, amica mea, ut Thirtza; decora ut Jeruschalaima: terrifica, ut vexillationes.

2 Adverte oculos tuos ex adverso mei, ut illi efferant me: pilus tuus *est* ut gregis caprarum, quæ detondent è Gilhade.

3 Dentes tui similes gregi ovium, quum adscendunt è lavacro, quę omnes *sunt* è gemelliparis, in quibus nulla orba *est*.

4 Velut fragmen malogranati utrumque temporum tuorum *est*, præ crine tuo.

5 *Ut* sexaginta *sint* reginæ & octoginta concubinæ, puellæque innumeræ:

6 Unicam illam columbam meam integram meam, unicam illam apud matrem suam, puram illam apud genetricem suam; simulac viderint puellæ, beatam prædicabunt, reginæ & concubinæ laudabunt eam, *dicentes*;

7 Quæ *est* illa spectata velut aurora, pul-

cra ut luna, pura ut ſol, terrifica ut vexillationes.

8 Ad hortos putatos deſcenderam ad inſpiciendum virentes plantas vallis, ad inſpiciendum an floreſceret vitis, germinarent mali punicæ.

9 Nondum percipientem hæc, animus meus impoſuit me curribus populi mei ingenui, *ut dicerem;*

10 Revertere, revertere, ô Schulamitis: revertere, revertêre, ut ſpectemus te: Quid ſpectatis in illa Schulammitide? velut chorum Machanajimorum:

Caput VII.

11 O quam pulcri ſunt pedes tui eſt iſtis calceis, filia ingenui, ambitus femorum tuorum *ſunt* velut monilia, opus manuum artificis:

12 Umbilicus tuus *velut* crater rotundiſſimus, ne deficiat illius mixtio: *ſed* venter tuus *ſit ut* acervus tritici ſepitus liliis.

13 Duo ubera tua ſimilia *ſunt* duobus hinnulis, gemellis capreæ:

14 Collum tuum ſimile turri eburneæ: oculi tui piſcinis artificioſiſſimis ad portam frequentiſſimam, naſus tuus ſimilis turri Libani ſpectanti verſus Damaſcum.

15 *Quod in* capite tuo impoſitum eſt tibi, ſimile *eſt* coccineo, & vitta capitis tui ſimilis eſt purpuræ: Rex alligaretur ſuis ambulacris.

16 Quam pulcra & quam amœna, ô amor, in deliciis iſtis.

17 Illa ſtatura tua ſimilis *eſt* palmæ, & ubera tua botris.

18 Dico conſcendam palmam, prehendam palmites ejus: eruntque jam ubera tua ſicut botri vitis, & odor naſi tui ſicut poma;

19 Palatumque tuum ut vinum *odoris* optimi, movens ſe amantiſſimè rectiſſimeque, efficiens ut loquantur labia dormientium.

CAPUT VII.

EGo dilecti mei *ſum*, quandoquidem erga me *eſt* appetitus ejus.

2 Age, dilecte mi, prodeamus rus, pernoctemus ad cypros.

3 Surgentes matutino adeamus vineas, videamus an floreat vitis, an aperiat ſe prima nux, germinent mali punicæ: ubi datura ſum amores meos tibi.

4 Amabiles iſtos flores edentes odorem, & ſecundum oſtia noſtra omnes pretioſos fructus, recentes ſimul ac veteres, dilecte mi, repono tibi. *Caput* VIII.

5 O *ſi* quis daret te ut fratrem eſſe mihi, ſugentem ubera matris meæ: inveniens te foris oſcularer te, etiam non contemnerer ego.

6 Deducerem te, introducerem te in domum matris meæ, quæ docet me: bibendum darem tibi de vino aromatite, de ſucco malogranatorum.

7 Siniſtra ejus ſub capite meo, & dextera ejus amplexante me.

8 Adjuro vos Jeroſolymitanæ, quid excitaretis, aut quid experge faceretis hunc amorem, uſquedum voluerit?

9 Quæ *eſt* illa quæ aſcendat ex ipſo deſerto aſſociatura ſe dilecto ſuo? ſub ipſa malo expergefacio te, ubi enixa eſt te mater tua, ubi enixa eſt *quæ* peperit te.

10 Impone me ut ſigillum animo tuo, ut ſigillum brachio tuo, nam fortis *eſt* ut mors amor, durus ut ſepulcrum zelus: prunæ ejus prunæ *ſunt* ignis, flammæque divinæ.

11 Aquæ multæ non poſſent extinguere hunc amorem, ne flumina quidem inundarent eum; ſi daret quis totam ſubſtantiam domus ſuæ pro hoc amore, plane contemneretur.

CAPUT VIII.

SOror nobis *eſt*, parva, cui nondum *ſunt* ubera: quid faciemus ſorori noſtræ die quo ſermo fiet de ea?

2 Quum murus fuerit *ædificandus*, ædificabimus in eo palatium argenteum: quum autem janua erit *munienda*, circummuniemus eam tabulato cedrino.

3 Me exiſtente *velut* muro, & uberibus meis velut turribus: tunc fuero in oculis ejus prope conſequuta pacem.

4 Vinea eſt Schelomoni in loco feracè: locat vineam ſuam cuſtodibus, quiſque affert pro fructu ejus millenos *ſiclos* argenti.

5 Vineæ quæ mea *eſt*, apud me *permanent*; milleni illi tui, Schelomo, etiam ducenti *ſicli* cuſtodientium fructum ejus.

6 O quæ habitas in iſtis hortis, ſociis attendentibus ad vocem tuam prædica me.

7 Accurre, dilecte mi, & ſimilis eſto capreæ aut hinnulo cervorum, *qui verſatur* in montibus aromatum.

JE-

CAP. I. *Concio pœnitentialis, complexa ſummam Legis & Evangelii.*

VIſio Jeſchahjæ filii Amotzi, quam vidit de Jehuda & Jeruſchalaimis; temporibus Huzzijæ, Jothami, Achazi, Jechizkijæ, regum Jehudæ.

2 Audite cœli, & auribus percipe terra; nam Jehova loquitur: filios educavi & extuli, ipſi autem deficientes rebellaverunt in me.

3 Agnoſcit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui, Jiſrael non agnoſcit, populus meus non animadvertit.

4 Ah, gens peccatrix, populus graviſſimus iniquitate, ſemen maleficentiſſimum, filii corruptores: dereliquerunt Jehovam, contemtim irritaverunt ſanctum Jiſraelis, abalienantes ſeſe averterunt retrorſum.

5 Quamobrem *quo* percutimini amplius, augetis apoſtaſiam totum caput *confectum eſt*, eadem ægritudine, & totum cor languidum.

6 A planta pedis uſque ad caput non eſt in iſto *corpore* integritas; *ſed* vulnus & tumex, ac plaga ſaniosa: neque exprimuntur, neque alligantur, denique nulla emollitur unguento.

7 Regio veſtra deſolata *fuit*, civitates veſtræ exuſtæ igne: terra ipſa veſtra, quam coram vobis extranei conſumſerunt, jam ita deſolata eſt, ut *ſolet* ſubverſione extrancorum:

8 Et reliqua facta eſt filia Tzijoris, ut tugurium in vinea, ut tegillum in cucumerario, ut civitas obſeſſa.

9 Niſi Jehova exercituum relictos feciſſet nobis ſuperſtites, utcunque paucos, ut Sedomum eſſemus, Hamoræ ſimiles eſſemus.

10 Audite verbum Jehovæ, ductores Sedomi: auribus percipite doctrinam Dei noſtri, populi Hamoræ.

11 Quorſum mihi multitudo ſacrificiorum veſtrorum? dicit Jehova: ſatur ſum holocauſtis arietum, & adipe pinguium: & ſanguine juvencorum, agnorumque, & hircorum non delector.

12 Quod advenitis, *an* ut comparentis in conſpectu meo? quis quæ ſivit hoc à manu veſtra, ut conculcetis atria mea?

13 Ne pergitote offerre munus vanitatis, ſuffimus abominationi eſt mihi: novilunio, & ſabbatho convocando convocationem, non poſſum *ferre* iniquitatē, neque interdicti die;

14 Novilunia veſtra, & ſtatas ferias veſtras odit anima mea, ſunt mihi laborioſæ, defeſſus ſum ferendo.

15 Proterea expandentibus vobis manus veſtras, occulto oculos meos a vobis; etiam quum utimini multa oratione, non exaudio: manus veſtræ cædibus plenæ ſunt.

16 Lavate *vos*, purificate vos, amovete malignitatem actionum veſtrarum ex adverſo oculorum meorum: deſinite malefacere.

17 Diſcite bona facere, quærite jus, beate oppreſſum; jus dicite pupillo, ſuſcipite cauſam viduæ.

18 Venite jam, & diſceptemus, inquit Jehova: ſi fuerint peccata veſtra velut dibapha, tanquam nix exalbeſcent; ſi rubra fuerint velut coccineum, ſimilia lanæ erunt.

19 Si acquieſcetis ut audiatis, bono hujus terræ fruemini.

20 Sin autem renuatis atq; rebelletis, gladio conſumemini, nam os Jehovæ loquutum eſt.

21 Quomodo effecta eſt meretrix urbs fidelis? & pleniſſima jure, in qua juſtitia pernoctabat, ea nunc homicidarum *plena eſt*?

22 Argentum tuum abiit in ſcorias, merum tuum inſpurcatum eſt aqua.

23 Principes tui contumaces & ſocii furum; unuſquiſque amat munus, & ſectatur retributiones: pupillo non dicunt jus, & cauſa viduæ non pervenit ad eos.

24 Propterea, dictum domini Jehovæ exercituum, robuſti *Dei* Jiſraelis: Eheu, conſolationem capiam de hoſtibus meis, & ultionem ſumam de inimicis meis.

25 Nam referam manum meam contra te, ut deſæcans ſcorias tuas *juſta* puritati reſtituam te: & amovebo totum ſtannum tuum:

26 Reſtituamque judices tuos ſicut primum, & conſiliarios tuos ſicut principio; poſtmodum vocaberis civitas juſta, urbs fidelis:

27 Tzijon judicio redimetur, & reduces ejus juſtitiâ.

28 Fragmenta autem defectorum & peccatorum pariter, ac derelinquentium Jehovam, deficient:

29 Nam pudefient propter lucos quos deſideraſtis, & erubeſcetis propter hortos quos elegiſtis.

30 Nam eritis ſimiles quercui defluenti folio ſuo, & ſimiles horto cui nulla *eſt* aqua.

31 Eritque fortiſſimus quiſque velut ſtupa, & opus ejus velut ſcintilla: ardebuntque ambo pariter, adeo ut nullus poſſit extinguere.

CAP. II. *Gloria Eccleſiæ Novi Teſtamenti.*

VErbum quod viſione percepit Jeſchahja filius Amotzi, de Jehuda & Jeruſchalaimis.

2 Erit ergo ultimis temporibus *ubi* conſtitutus fuerit mons domus Jehovæ in vertice aliorum montium, & elatus ſupra colles; ut confluant ad eum omnes gentes:

3 Eantque populi multi dicentes; venite, ut aſcendamus in montem Jehovæ, in domum Dei Jahakobi, ut doceat nos de viis ſuis, & ambulemus in itineribus ejus; nam Tzijone prodit doctrina, & verbum Jehovæ Jeruſchalaimis.

4 Qui judicem aget inter gentes, & corripiet populos multos: ut tundant gladios ſuos in ligones, & haſtas ſuas in falces, non attollat gens una in alteram gladium, neque diſcant amplius bellum.

5 Domus Jahakobi, agite, ambulemus in luce Jehovæ.

6 Quandoquidem deſeris populum tuum, domum Jahakobi, quia pleni ſunt ſupra quam Oriens *malis*, & præſtigiatores ut Peliſch-

Iſchthæi: denique natis alienigenarum acquieſcunt.

7 Et repleta eſt terra illius argento & auro, & infinitis theſauris; repletaque eſt terra illius equis & infinitis curribus:

8 Repleta eſt etiam terra illius idolis; operi manuum ſuarum *honorem habentes quiſque* incurvant ſe, *illi* quod fecerunt digiti ipſius;

9 Et ſe deprimit plebejus homo, ſeq; demittit vir præſtans; propterea ne parcito iſtis.

10 Ingredere in rupem, & abſconde te in ipſo pulvere; propter pavorem Jehovæ, & propter decorem excellentiæ ejus:

11 Oculis altis homo demittetur, & deprimetur altitudo hominum; edituſque erit Jehova ſolus die illa:

12 Quum dies erit Jehovæ exercituum contra omnem ſuperbum & excelſum; & contra omnem elatum, ut demittatur;

13 Et contra omnes cedros Libani celſiſſimas, & elatiſſimas, & contra omnia robora Baſchanis,

14 Et contra omnes montes celſiſſimos, & contra omnes colles elatiſſimos,

15 Et contra omnem turrim altam, & contra omnem murum munitum,

16 Et contra omnes naves oceani, & contra omnes imagines deſideratiſſimas:

17 Tunc deprimetur altus homo, & demittetur celſitudo hominum; editusque erit Jehova ſolus die illa:

18 Idolorumque *celſitudo* penitus tranſmeabit;

19 Quum venient *homines* in ſpeluncas rupium & in hiatus pulveris: propter pavorem Jehovæ, & propter decorem excellentiæ ejus, quum ſurget ad violenter exagitandum hanc terram.

20 Tempore illo abjiciet homo idola argentea ſua, & idola aurea ſua, quæ fecerunt *quiſque* ſibi ad incurvandum ſe *illis*, talpis & vespertilionibus:

21 Ingrediendo in cavernas rupium & in ſcopulos petrarum: propter pavorem Jehovæ, & propter decorem excellentiæ ejus, quum ſurget ad violenter exagitandum hanc terram.

CAP. III. *Pœna ſuperbiæ & luxus.*

ABſtinete vos ab ipſo homine, cui halitus *eſt* in naſo ipſius: nam quanti æſtimandus eſſet? *Caput* III.

2 Nam ecce Dominus ille Jehova exercituum amoturus eſt Jeruſchalaimis & a Jehuda ſcipionem & bacillum, omnem ſcipionem panis, & omnem ſcipionem aquæ.

3 Potentem & bellatorem, judicem & prophetam, ſagacemque ac ſenem:

4 Præfectum quinquagenis, & honorabilem, conſiliariumque ac peritum artificem, & intelligentem eloquentiæ.

5 Daturus autem ſum (*inquit*) pueros principes eorum, & facinoroſi dominabuntur in eos.

6 Ita opprimet in populo alter alterum; quiſque proximum ſuum: ſuperbient puer in ſenem, & vilis in honoratum.

7 Si prehendat quis fratrem ſuum è domo paterna ſua, *dicens*, veſtis *eſt* tibi, ductor eſto nobis, ut ruina iſta ſub manu tua *ſit*:

8 Jurabit die illo dicendo, non eſſem obligaturus, etiam domi meæ non *eſt* panis neque veſtis; ne ponatis me ductorem populi:

9 Quum corruerint Jeruſchalaima & Jehuda eciderit: quia lingua eorum & actiones eorum *ſunt* adverſus Jehovam, ad exacerbandum oculos gloriæ illius.

10 Obſirmatio vultus eorum teſtatur contra ipſos, & peccatum ſuum ſicut Sedom enunciant, non celant: væ animo ipſorum, quia afficiunt ſe ipſos malo.

11 Dicite juſto, bene eſſe; nam fructu actionum ſuarum fruituros eſſe.

12 Væ, improbo male eſt: nam retributio manuum ipſius conficietur ipſi.

13 Populum meum opprimentium quiſque *eſt* parvulus, & fœminæ dominium exercent in eum: Populo mi, qui ducunt te, ſeducunt; & viam itinerum tuorum tegunt.

14 Siſtit ſe ad litigandum Jehova, qui conſiſtit ad judicandum populos:

15 Jehova ad judicium advenit contra Seniores populi ſui & principes ejus: at vos depaviſtis hanc vineam, rapina pauperis *eſt* in domibus veſtris.

16 Quid vobis *eſt*, *quod* conteritis populum meum, & faciem pauperum commolitis? dictum Domini Jehovi exercituum.

17 Præterea ait Jehova, eo quod altæ ſunt filii Tzijonis, & ambulant extento gutture, & nutantes oculis: indefinenter minutis paſſibus incedunt, pedibuſque ſuis compeditas agunt.

18 Idcirco ſcabie afficiet Dominus verticem filiarum Tzijonis, & Jehova pudendum earum nudabit.

19 Tempore illo amovebit Dominus ornamentum iſtud periſcelidum, ocellataque opera, & lunulas.

20 Myrothecidia, catellaſque & bracteolas,

21 Tjaras, & armillas, redimiculaque, bucularque, & amuleta.

22 Annulos, & monilia naſo impendentia.

23 Syntheſes veſtium, & amicula, & ventralia, & aciaria.

24 Speculaque, & ſindones, & mitras, & carbaſa.

25 Eritque loco aromatis *ut* exſiſtat tabes, & loco cinguli diſſolutio, & loco operis pexi calvitium, & loco ſegmentatæ cycladis cinctus cilicii, uſtio loco pulcritudinis.

26 Homines tui gladio cadent, etiam potentes tui bello.

27 Quamobrem mœrentibus & lugentibus portis illius; quum expurgata deſidebit in terra. *Caput* IV.

28 Prehendent ſeptem mulieres virum eundem tempore illo, dicendo, cibum noſtrum comedemus, & veſtimentum noſtrum induemus: tantummodo vocemur de nomine tuo, auſer probrum noſtrum.

CAP. IV. *Germen Domini in magnificentia.*

TEmpore illo erit germen Jehovæ gloriæ & honori: & fructus ipſe terræ excellentiæ

tiæ & ornamento ſuperſtitibus Iſraelis.

2 Erit enim *ut* qui relictis fuerit Tzijone, & reſiduus Jeruſchalaimis, ſanctus dicatur; quiſquis adſcriptus fuerit vitæ Jeruſchalaimis:

3 Quum laverit Dominus excrementum filiarum Tzijonis, & cædes Jeruſchalaimorum abluerit è medio ipſorum; ſpiritu judicii & ſpiritu ſublationis.

4 Creabitque Jehova ſuper unumquodque habitaculum montis Tzijonis, & ſuper convocationes ejus, nubem interdiu fumumque, & ſplendorem ignemque flammantem noctu, nam ſuper totam gloriam *erit* protectio.

5 Cujus protectionis tugurium erit umbraculo interdiu ab æſtu; & receptui atque latibulo ab inundatione & a pluvia.

CAP. V. *Carmen Jeſchahjæ de vinea ſpirituali.*

ACcinam nunc dilecto meo canticum dilecti mei, de vinea ipſius: vinea eſt dilecto meo in clivo uberrimo;

2 Quam circummunivit, & elapidavit, conſevitque generoſis vitibus, & exſtruxit turrim in ea, ac etiam torcular excidit in ea: ſed quum exſpectaſſet ut ederet uvas, edidit labruſcas.

3 Nunc autem habitatores Jeruſchalaimorum, imo viri Jehudæ *ſinguli*; judicate quæſo inter me & vineam meam.

4 Quid faciendum amplius vineæ meæ, quod non fecerim in ea? Quamobrem quum expectaſſem ut ederet uvas, edidit labruſcas?

5 Jam itaque, notum faciam quæſo vobis quid facturus ſim vineæ meæ, amovendo ſepem ejus ut ſit depaſtioni, diſrumpendo maceriam ejus ut ſit conculcationi:

6 Exponam eam deſolationi; non putabitur, neque reſarcietur, ſed aſſurget ſentis & vepres; inſuper nubibus interdicam, ne demittant in eam pluviam.

7 Nam vinea Jehovæ exercituum domus Iſraelis, & viri Jehudæ *ſunt* planta deliciarum ejus: & quamvis exſpectaverit officium, ecce pertinacia; juſtitiam *exſpectaverit*, ecce autem clamor.

8 Væ conjungentibus domum domui, agrum agro adhibentibus, donec nihil *amplius* ſit loci, & efficiamini habitatores vos ſoli in media hac terra.

9 Me audiente, Jehova exercituum *dixit*: *ne vivam*, niſi domus multæ deſolationi ſint, magnæ & præſtantes ſadco ut nullus *ſit futurus* habitator.

10 Nam decem jugera vinearum reddent bathum unicũ, & ſementis cori reddet ephaṁ.

11 Væ ſurgentibus ſummo mane, *ut* potum inebriantem ſectentur, prorogantibus ad crepuſculum uſque, *ut* vinum incendat ipſos.

12 *In* quorum conviviis eſt cithara ac nablium, tympanum, tibiaque, ac vinum: opus autem Jehovæ non intuentur, & factum manuum ejus non conſiderant.

13 Idcirco nigrat populus meus, quod expers *ſit* ſcientiæ: & honoratiſſimi ejus homines *ſunt* famelici, ac multitudo ejus aret ſiti.

14 Idcirco dilatat ſepulcrum ſe ipſum, & diſtendit os ſuum in immenſum; ut deſcendat decor illius & multitudo illius cum tumultuatione ſua, & qui exſultat in illa.

15 Ita deprimitur homo plebejus, & demittitur vir præſtans; oculique celſorum deprimuntur:

16 Et exaltatur Jehova exercituum judicio ſuo, & Deus fortis ſanctiſſimus ſanctificatur juſtitia:

17 Ut paſcant agni pro more ſuo, & vaſtitatibus pinguium advenæ fruantur.

18 Væ trahentibus iniquitatem funibus vanitatis, & veluti denſo fune plauſtri, peccatum;

19 Dicentibus, feſtinet, acceleret opus ſuum ut videamus; & appropinquans adveniat conſilium ſancti Iſraelitarum, ut experiamur.

20 Væ dicentibus de malo bonum *eſſe*, & luce, & lucem pro tenebris, ſtatuentibus amarum pro dulci, & dulce pro amaro.

21 Væ ſapientibus judicio ſuo, & coram facie ſua intelligentibus.

22 Væ valentibus potare vinum, & ſtrenuis ad miſcendum potum inebriantem:

23 Abſolventibus improbum propter munus, & juſtitiam juſtorum abjudicantibus ab unoquoque eorum.

24 Idcirco ut abſumit ſtipulam lingua ignis, & torridum gramen flamma deficit; radici iſtorum quaſi tabes inerit, & flos iſtorum ut pulviſculus abibit: Quia contemnunt doctrinam Jehovæ exercituum, & ſermonem ſancti Iſraelitarum ſpernunt.

25 Propterea accenſus eſt irâ Jehova in populum ſuum, & extendens manum ſuam contra eum, percuſſit eum adeo ut commoti fuiſſent ipſi montes, fuitque cadaver iſtorum ſucciſum in mediis plateis: his omnibus non eſt averſa ira ejus, ſed adhuc manus ejus extenta.

26 Nam quum attollens vexillum ad gentes è longinquo, & ſibilans advocaverit ad ſe ab extremo terræ; ecce cito, velox adveniet *exercitus*.

27 Nullus *erit* feſſus, nulluſque impingens in eo, non dormitabit neque dormiet; etiam non ſolvetur zona lumborum ejus, neque avelletur corrigia calceamentorum ejus:

28 Cujus ſagittæ *erant* acutiſſimæ, & omnes arcus ejus adducti, ungulæ equorum ejus ſimiles rupi reputabuntur, & rotæ *currus* ejus ſimiles turbini:

29 Rugitus ei ut immanis leonis, rugiensque ut juvenes leones fremet, & prehendet prædam, ſalvamque deportabit, & nemo eripiet.

30 Fremet inquam in ipſum tempore illo, quaſi fremitu maris: quumque intuebitur in hanc terram ecce tenebras, *tenebras* angustiæ ſimulac colluſtraverit, offundentes ſe in ruinis ejus.

CAP. VI. *Τελετὴ Seraphicum.*

ANno quo mortuus eſt rex Huzzija, tum vidi Dominum inſidentem ſolio celſo & elato, cujus fimbriæ complebant templum ipſum:

2 Seraphim aſtantes ſuperne *erant* ei, ſenis

alis unuſquiſque ; quarum binis tegebat faciem ſuam, & binis tegebat pedes ſuos, ac binis volabat :

3 Et clamans alter ad alterum dicebat, ſanctus, ſanctus, ſanctus *eſt* Jehova exercituum : implet totam hanc terram gloria ejus.

4 Tum commoti ſunt poſtes liminum à voce inclamante, & domus ipſa impleta eſt fumo.

5 Quamobrem dixi, Hei mihi quod exſcindor; quia vir pollutus labiis ſum, & in medio populi polluti labiis habito: cum Regem illum Jehovam exercituũ viderint oculi mei.

6 Sed advolavit ad me unus ex iſtis Seraphim habens in manu ſua prunam ; *quam* forcipibus ſumpſerat ab altari.

7 Admovitque ori meo dicens, ecce, attingit hoc labia tua : jam amovetur iniquitas tua, & peccatum tuum expiatur.

8 Deinde audivi vocem Domini, dicentis : quem miſſurus ſum? & quis iturus eſt nobis? cui dixi : En ego, mitte me.

9 Tum dixit, i, ut dicas populo iſti: audite indefinenter, at ne intelligatis, & videte indefinenter, neque cognoſcatis.

10 Fac ut pingueſcat cor populi iſtius, & aures ejus fac ingraveſcant, oculique ejus fac conniveant : ne videat oculis ſuis, & auribus ſuis audiat, & corde ſuo intelligat, ſeque convertat, & ſanitas obveniat ei.

11 Dicenti autem mihi, quouſque Domine? dixit: uſque dum vaſtatis civitatibus adeo ut nullus *ſit* habitator, & domibus adeo ut nullus *ſit* homo, etiam ipſa regio vaſtata ſit deſolatione :

12 Et procul amovente Jehova hominem quemque, maxima ſit ipſa derelictio in iſta terra.

13 Sed adhuc decimæ in ea, quum reverterit & depaſtioni fuerit; ejus *ergo* ſtatumen futurum eſt ſemen ſanctum, ſicut in quercubus illis, & ſicut in roboribus quæ *ſunt* ad *portam* injectus ſtatumen *eſt*.

CAP. VII. *Virgo pariet.*

FUit autem temporibus Achazi, filii Jothami filii Huzziję regis Jehudæ, adſcendente Retzino rege Syriæ, & Pekacho filio Remaljæ, rege Iſraelis Jeruſchalaima, ad oppugnandum ea; quæ tamen non potuit expugnare :

2 Ut nunciaretur domui Davidis, dicendo; acquieſcit Syria cum Ephrajimo; & commovietur animus illius, animuſque populi illius, ſicut commoventur arbores ſilvæ propter ventum.

3 Quapropter edixit Jehova Jeſchahjæ, prodi jam obviam Achazo, tu & Schear-jaſchub filius tuus: in extremum aquæ ductum piſcinæ ſuperioris, ad aggerẽ agri fullonici.

4 Ubi indices ei, cave tibi ut ſis quietus, ne timeto, & cor tuum ne molleſcat, propter duas caudas titionum fumigantium iſtas, propter accenſam iram Retzinis cum Syris, & filii Remaljæ :

5 Propterea quod iniit conſilium contra te Syrus malum, Ephrajim & filius Remaljæ, dicendo ;

6 Aſcendamus contra Jehudæam, ut fatigemus eam, & diſſectã adjungamus eam nobis; aut præficiamus Regem in ea filium Tabeelis.

7 Ita ait Dominus Jehovi, non exſiſtet, neque exſtabit *illud*.

8 Nam caput Syriæ Damaſcus, & caput Damaſci Retzin; deinde intra ſexaginta quinque annos attereturEphrajim, ut nõ ſit populus,

9 Cum capite Ephrajimi Schomrone, & capite Schomronis filio Remaljæ. An non creditis? quod non confirmamini.

10 Quamobrem perrexit Jehova edicere Achazo, dicendo :

11 Pete tibi ſignum à Jehova Deo tuo, è profundis pete, aut ex rebus altiſſimis.

12 Dicente autem Achazo, non petam, neque tentabo Jehovam :

13 Dixit *Propheta*, Audite jam domus Davidis: an parva res *eſt* præ vobis, fatigare homines, etiam fatigaris Deum meum?

14 Idcirco dat Dominus ipſe vobis ſignum. Ecce virgo concipiet & pariet filium ; & vocabis, *ô virgo*, nomen ejus Himmanuelem.

15 Butyrũ & mel faciet comedamus, ut ſciat hic *puer* ſpernere malum, & eligere bonum:

16 Nam quum nondum noverit hic puer ſpernere malum & eligere bonum; relinquetur illa terra, cujus cauſa tædet te, à duobus regibus ſuis.

17 Faciet Jehova ut veniant contra te, & contra populum tuum, & contra domum paternam tuam; tempora qualia non venerunt, ex qua die receſſit Ephrajim à Jehuda, per Regem Aſſyriæ.

18 Erit enim die illa, ſibilante Jehova ad muſcas quæ *ſunt* in extremitate rivorum Ægypti, & apes quæ *ſunt* in regione Aſſyriæ :

19 Ut venientes conquieſcant omnes in vallibus deſertorum locorum, & in projecturis petrarum ; & in omnibus virgultis, ac in omnibus laudatis arboribus.

20 Tempore illo abradet Dominus novacula iſta mercenaria, transfluviali, rege Aſſyriæ ; pilum capitis & pedum; etiamque barbam ipſam conſumet.

21 Eritque tempore illo, *ut* qui aſſervaverit buculam armentariam, & duas pecudes,

22 Erit, inquam, *ut* præ copia præbiti lactis comedat butyrum : nam butyrum & mel comedet quiſquis reliquus fuerit in media hac terra.

23 Erit etiam tẽpore illo, *ut* ſit omnis locus ubi *ſunt* mille vites, millenũ *ſiclorum* argentiſit, *inquam*, in ſenticetum & in vepretum :

24 Sagittis & arcu *inſtructus* venturus ſit eo ; quum ſentibus & vepribus obſita erit tota hæc terra.

25 In omnes vero illos montes qui farculo ſarriendi fuiſſent, non adveniet eo timor ſentium & veprium: ſed erit *locus* quo emittatur bos, & quem conculcet parva pecus.

CAP. VIII. *Hic eſt Himmanuel.*

EDixit autem Jehova mihi, ſume tibi volumen magnum, & ſcribe in eo ſtylo humano, pro Maher-ſchalal-chaſch-bazo.

2 Quamobrẽ adhibui mihi teſtes fidos, Uriam Sacerdotem, & Zecarjã filium Jeberecję:

3 Me

3 Me enim congresso cum prophetissa, conceperat *illa* pepereratque filium, & dixit Jehova mihi, voca nomen hujus Maher-schalal-chasch-bazum :

4 Nam quum nondum noverit hic puer proferre, pater mi, aut mater mea: asportabit opulentiam Damasci, & prædam Schomronis servus Regis Assyriæ.

5 Deinde perrexit Jehova alloqui me amplius, discendo :

6 Propterea quod sprevit populus iste aquas Schiloacheuntes sensim ; & gaudium *est* apud Retzinem & filium Remaliæ :

7 Idcirco, inquam, ecce Dominus faciet ut ascendant contra istos aquæ illius fluminis fortissimæ & amplissimæ, rex Assyriæ, & omnis gloria ejus: qui ascendet supra ones validas *aquas* suas, jensq; super omnes ripas suas,

8 Permeabit Jehudam, inundabit, ac transibit, usque ad collum pertinget, implebuntque passæ alæ illius latitudinem terræ tuæ, ô Himmanuel.

9 Consociamini, ô populi, & conterimini ; auremque præbete quotquot *estis* in locis longinquis terræ : accingimini & conterimini, accingimini & conterimini.

10 Inite consilium & irritum fiet: loquimini verbum, & non exsistet ; nam Himmanuelis *exsistet verbum*.

11 Nam ita edixit Jehova mihi adhibita confirmatione manus ; quum erudiret me non eundum via populi istius, dicendo :

12 Ne dicatis, conjuratio, in quibuscunque dicit populus iste cõjuratio: & timore istius ne timeatis, neque expavescendum dicatis.

13 Jehovam exercituum ipsum sanctificate, & ipse *sit* timori vobis, idemque *sit* pavori vobis ;

14 Et erit sanctificationi *vobis*: in lapidem autem allusionis & in rupem offensionis ambabus domibus Jisraelis, in laqueum & in tendiculam, habitatori Jeruschalaimorum :

15 In quæ offendant multi, & cadentes confringantur aut irretiti capiantur.

16 Liga contestationem : consigna legem inter discipulos meos.

17 Præstolanti mihi itaque Jehovam, qui abscondit faciem suam à domo Jahakobi ; & exspectanti ipsum, *dixit* :

18 Ecce ego & nati ques dedit mihi Jehova, in signa & in ostenta apud Jisraelitas *summa* Jehova exercituum habitante in monte Tzijonis.

19 Quum enim edicunt vobis, consulite Pythones aut ariolos, qui pipiunt & qui mussitant: nonne populus Deum suum consulturus est ? pro viventibus mortuos *consulat* ?

20 Legem & contestationem *consulunto*: an non loquuntur in sententiam illam cui cunque nulla est lucis scintilla ?

21 Quapropter peragrabit illam difficultatibus pressus atque famelicus : eritque quum esurierit & efferbuerit, ut maledicat Regi suo & diis suis, ubi aspiciet sursum :

22 Quod si in terram intueatur ; ecce oppressionem & tenebras, obscurato angustia & caligine impulso.

CAP. IX. *Puer natus est nobis.*

NAm non obscurabitur quæ affecta fuerit angustia ; sicut tempus hoc prius levius affecit in terra Zebulunus, & terra Naphthali, & posterius illud affecit gravius : via maris, secundum Jardenem, Galilæa populosa.

2 Populus ejus qui ambulant in tenebris, videbunt lucem magnam : super considentes in terra umbræ læthalis lux splendebit.

3 Amplificans hanc gentem, non magnificasti lætitiam : lætati sunt coram te quasi lætitia *quæ agitatur* in messe, ut qui exsultant partientes prædam ;

4 Quum jugum oneris illius, & virgam humeri illius, sceptrum opprimentis illum, contrivisti ut die Midjanitarum,

5 Quando tota conflictatio, confligentis in concussu, & vestimentum volutatum est in cædibus ; denique abiit in exustionem, pabulum ignis.

6 *Sed* quum puer natus fuerit nobis, filius datus nobis, cujus humero adiit principatus ipse ; cujus nomen vocat *Jehova*, admirabilem, consiliarium, *Deum* fortem robustissimum, Patrem æternitatis, Principem pacis :

7 Amplitudini illius principatus, & paci nullus *erit* finis, in solio Davidis & in regno ejus, stabiliendo illud & fulciendo illud jure & justitia : ab isto tempore in seculum usque zelus Jehovæ exercituum facturus est istud.

8 Verbum misit Dominus Jahakobi, & accidit Jisraeli :

9 Et cognoverunt populus iste totus, Ephrajim, & habitator Schomronis ; *qui* elatione & insolentia animi dicunt.

10 Lateritia opera ceciderunt, sed lapide cæso exstruemus ; sycomori excisi sunt, sed cedros sufficiemus.

11 Sed quum in editum sustulerit Jehova hostes Retzinis contra ipsum, etiam inimicus hujus commiscebit :

12 Syros ab oriente, & Philisthæos ab occidente, ut devorent Jisraelem toto ore: his omnibus non avertetur ira ejus, sed adhuc manus ejus *erit* extenta :

13 Quia hic populus non fuerit reversus usque ad ipsum percussorem suum, & Jehovam exercituum non requisierint.

14 Exscindet enim Jehova ex Jisraele caput & caudam, ramum & juncum die eodem :

15 (Senex & honorabilis is *est* caput ; propheta vero docens falsitatem est cauda.)

16 Quod fuerint ductores populi hujus seductores, & qui ducuntur in eo, obtecti.

17 Idcirco de juvenibus ejus non lætabitur Dominus, & pupillorum ejus ac viduarum ejus non miserebitur, quia totus *est* hypocrita & malefícus, & os omne loquitur flagitia : omnibus his non avertetur ira ejus, sed adhuc manus ejus erit extenta.

18 Nam exardescet improbitas velut ignis *qui* sertes ac vepres absumit : & incendet perplexa *ligna* silvæ, adeo ut in minutissimum pulverem abeant elato fumo.

19 Præ excandescentia Jehovæ exercituum obscurabitur *populus* terræ : eritq; iste popu-

ius quaſi pabulum ignis, nemo in fratrem ſuum clementia utetur.

20 Nam ut ſcindat ad dexteram, tamen eſuriet; & comedat ad ſiniſtram, tamen non ſaturabuntur: ſinguli carnẽ brachii ſui comedẽt:

21 Menaſche Ephrajimum, & Ephrajim Menaſchen; ſimul iſti contra Jehudam: omnibus his non avertetur ira ejus, ſed adhuc manus ejus erit extenta.

CAP. X. *Aſſyrius, virga Dei, corripitur.*

VÆ decernentibus decreta iniqua, & ſcribentibus moleſtiam *quam* illi præſcripſerint:

2 Ad evertendum de cauſa tenues, & ad rapiendum jus pauperum populi mei, ut ſint viduæ prædæ ipſis, & pupillos diripiant.

3 Ecquid facturi eſtetis die viſitationis & vaſtationis è longinquo adventuræ? ad quem confugeretis pro auxilio? aut ubi relinqueretis gloriam veſtram?

4 Abſque me incurvaretur infra vinctum, & ſupra interfectos caderent: omnibus illis non averteretur ira ejus, ſed adhuc manus ejus extenta *eſſet*.

5 Væ Aſſyrio virgæ iræ meæ, quamvis in manu baculus eſt indignationis meæ;

6 In gentem hypocritam immittam ipſum, & contra populum in quem excandui dabo mandata ipſi; ut prædetur prædam, & ut diripiat rapinam, deniq; ut diſponat illum conculcationi, tamquam lutum platearum.

7 Ipſe vero non ita ſibi proponit, & animus ejus non ita cogitat; ſed perdere *eſt* in animo ei, & excindere gentes non paucas:

8 Nam dicit, nonne principes mei pariter reges *ſunt*?

9 Nonne ut Carcemiſch *eſt* Calno? nonne ut Arpad, Chamath? an non ut Damaſcus, Schomron?

10 Quemadmodum aſſequuta eſt manus mea regna idolorum ſuorum; quorum ſculptilia præſtabant *diis* Jeruſchalaimorum & Schomronis:

11 Annon quemadmodum feci Schomroni & idolis ejus, ita facturus eſſem Jeruſchalaimis & terriculis eorum?

12 Atqui futurum eſt, quum perfecerit Dominus totum opus ſuum in monte Tzijonis & Jeruſchalaimis; animadvertam in fructum inſolentis animi regis Aſſyriæ, & in ornatum elationemque oculorum ejus:

13 Quia dixerit, virtute manus meæ feci, & ſapientia mea, quod prudentia inſtructus ſim; ideo amovi terminos populorum, etiam inſtructiſſimos eorum deprædatus ſum, & dejeci ut potentiſſimus, habitatores:

14 Imo aſſequuta eſt tanquam nidum manus mea *nidum* opulentiæ populorum, & quaſi reciperem ova derelicta, totam terram ego recepi: neque eſt qui agitet alam, aut aperiat os, aut pipiat.

15 An gloriabitur ſecuris contra cædentem ipſa? an ſe magnificabit ſerra contra agitatorem ſuum? quaſi *vero* agitaret virga eum qui tollit, ipſam, quaſi attolleret baculus, *ac non* lignum *eſſet*.

16 Idcirco immittet Dominus ipſe Dominus exercituum, *in* pingues ejus maciem: & loco gloriæ ejus ardebit ardor ſimilis ardori ignis.

17 Erit enim lux Iſraelis pro igne, & ſanctus illius pro flamma, quæ incendet & conſumet vepres ejus, & ſentes ejus eodem die;

18 Gloriamque ſilvæ ejus, & arvorum ejus, & ſpiritu & carne abſumet: eritque tamquam *rebus* diſſolvendis ſignifer.

19 Sic reliqua ligna ſilvæ illius pauca erunt; adeo ut puer ſcribere poſſit ea.

20 Erit autem tempore illo, ut non pergat ultra reliquum Iſraelis, & qui evadet in domo Jahakobi, inniti percuſſore ſuo, ſed innitetur Jehova ſancto Iſraelis fideliter.

21 Reliquum revertetur, reliquum Jahakobi, ad *Deum* fortem robuſtiſſimum.

22 Nam ſi fuerit populus tuus Iſrael *numero* ſicut arena maris, reliquum revertetur ex eo: conſummationem præciſam *conſummabit* exundans juſtitia.

23 Nam conſummationem, & quidem præciſam, Dominus Jehovi exercituum facturus *eſt* in univerſa hac terra.

24 Idcirco ita ait Dominus Jehovi exercituum, ne timeto, populi mi habitator Tzijonis, ab Aſſyrio: virga ſua percutiet te, ſed baculum ſuum efferet pro te ratione Ægypti:

25 Nam adhuc pauliſper, minus puſillo *tempore*; & conſummata indignatione, tum ira mea incumbet conſummationi iſtorum.

26 Excitabit enim contra iſtum Jehova exercituum flagellum, percuſſionem ſimilem Midjanitarum ad rupem Horebi: & *ſimilem* baculo ſuo prope mare, & tollet iſtum ratione Ægypti.

27 Et erit tempore illo ut amoveatur onus ejus ab humero tuo, & jugum ejus à collo tuo; imo diſturbabitur jugum propter oleum.

28 Pervenit Hajanam regionem verſus, tranſivit Migrone; Micmaſchi depoſuit impedimenta ſua.

29 Trajecerunt tranſitum, Gebahi *in* diverſorium diverterunt; Trepidavit Rama, Gibha Schaulis fugit:

30 Claram ede vocem tuam filia Gallimorum: fac ut audiatur Lajiſchum uſque, ô paupercula Hanathoth:

31 Migravit Madmena; habitatores Gebimorum ſe confirmaverunt *ad migrandum*:

32 Adhuc diem Nobi conſtitutus eſt; agitavit manum ſuam contra montem filiæ Tzijonis, collem Jeruſchalaimorum:

33 Ecce, Dominus Jehova exercituũ collocaturus eſt ramum violenter; adeo ut proceri ſtatura exſcindantur, & alti deprimantur:

34 Et circumputabit perplexa ſilvæ ferro ſuo, denique Libanus ipſe per magnificum caſurus eſt.

CAP. XI. *Virga de radice Jeſſe: & ſeptem dona Spiritus Sancti.*

NAm prodibit virgula è trunco ſucciſo Jiſchai, & ſurculus e radicibus ejus efloreſcet,

2 Super quo quieſcet ſpiritus Jehovæ; ſpiritus ſapientiæ & intelligentiæ, ſpiritus conſilii

filii & potentiæ, ſpiritus ſcientiæ & reverentiæ Jehovæ:

3 Cujus odoratus *erit* conjunctus reverentia Jehovæ; non autem ad adſpectum oculorum ſuorum judicabit, neque ad auditum aurium ſuarum corripiet.

4 Sed vindicabit juſtè tenues, & corripiet ex æquo manſuetos terræ: percutiet vero terram virga oris ſui, & ſpiritu labiorum ſuorum morte afficiet improbum.

5 Erit enim juſtitia, cingulum lumborum ipſius, & fides ipſa, cingulum feminũ ipſius.

6 Quapropter commorabitur lupus cũ agno, & pardus cum hœdo recubabit; vitulusque & juvenis leo, ac *pecus* pingue ſimul erunt, & puer parvulus dux inter eos *futurus eſt*.

7 Et vacca urſaque compaſcentibus, ſimul recubabunt catuli earum; & leo ſicut bos comedet ſtramen:

8 Et oblectabit ſe lactens ſuper foramen hæmorrhoi; & ſuper ſpecum viperæ depulſus à lacte manum ſuam injiciet.

9 Non afficient malo, neque corrumpent in toto monte ſanctitatis meæ; quum plena erit terra hæc ſcientia Jehovæ; velut aquis alveum maris operientibus.

10 Erit etiam tempore illo ut ad eum qui è radice Jiſchai ſtabit in ſignum populorum; gentes conſulturę veniant; & ſit requies ejus glorioſa.

11 *Erit enim* tempore illo, ut adhibeat Dominus ſecundo manum ſuam ut acquirat reliquum populum ſuum; qui reliquis fuerit ab Aſſyria, & ab Ægypto, & à Pathroſo, & ab Æthiopia, & à Helamo, & à Schinhare, à Chamatha, & à regionibus maritimis:

12 Et ſublato ſigno gentibus recipiat depulſos Jiſraelitarum; & diſperſa *membra* Jehudæ congreget ex quatuor oris terræ:

13 Et amora invidentia Ephrajimi, hoſtibuſque Jehudæ exciſis; Ephrajim non invideat Jehudæ: & Jehuda non agat hoſtiliter contra Ephrajimum:

14 Sed involent in humerum Peliſchthæorum ad occidentem, una diripiant populos Orientis: in Edomęos & Moabitas immittant manum ſuam; & Hammonitæ obediant eis:

15 Etiam devovebit anathemati Jehova ſinum maris Ægypti; & agitabit manum ſuam contra ipſum flumen, ea inflante vento ipſius: percutiensq; ipſum flumen per ſeptem *fluenta*, efficiet ut iter habeat *ea* calceis *populus ſuus*.

16 Erit enim agger reliquo populo ſuo, qui reliquus fuerit ex Aſſyria; quemadmodum fuit Jiſraeli, quo tempore aſcendit è terra Ægypti.

CAP. XII. *Hymnus Eccleſiæ.*

ITaque dices tempore illo, celebrabo te Jehova, quia iratus fuiſti mihi; *ſed* averſa ira tua conſolaris me.

2 Ecce *Deus* in ſortem ſalutem meam; confidam ac non expaveſcam: nam robur meum & carmen *eſt* hah Jehova, qui fuit mihi ſaluti.

3 Quumque hauſeritis aquas cum gaudio, è fontibus hujus ſalutis;

4 Dicetis tempore illo; Celebrate Jehovam, proclamate nomen ejus, notas facite in populis actiones ejus: commemorate editum eſſe nomen ejus:

5 Pſallite Jehovæ, quoniam excellenter fecit: notum *fiat* iſtud in tota terra.

6 Claram ede vocem; & canta quæ habitas Tziione: magnum eſſe in medio tui ſanctum Jiſraelis.

CAP. XIII. *Onus Babyloniæ.*

ONeroſa prophetia in Babylonios, quam vidit Jeſchahja filius Amotzi.

2 Super montem eminentem attollite vexillum, efferte vocem ad illos: agitate manum, ut ingrediantur portas ingenuorum.

3 Ego præcepi ſanctificatis meis; etiam vocavi potentes meos ad iram meam *exſequendam*, exultantes *in* excellentia mea.

4 Vox multitudinis in iſtis montibus *auditur ad* ſimilitudinem populi ampli: vox tumultuoſa, regna gentium congregatarum, Jehova exercituum luſtrat exercitum bellicum.

5 Veniunt è terra longinqua, ab extremitate cœlorũ; Jehova & inſtrumenta indignationis ſuæ, ad corrumpendum totam iſtam terram.

6 Ejulate, nam propinquus *eſt* dies Jehovæ; quum vaſtatio ab omnipotente adventura eſt.

7 Idcirco omnes manus remiſſæ erunt, & omne cor humanum colliqueſcet;

8 Et conturbabuntur, tormina & dolores corripient *eos*, ſicut parturiens indoleſcent; quiſque de proximo ſuo admirabitur rapientur, facies inflammatiſſima facies eorum *futura eſt*.

9 Ecce, dies Jehovæ advenit, ſævus & excandeſcentia & accenſa ira; ad diſponendum iſtam terram in deſolationem, ut peccatores ejus perdat ex ea.

10 Nam ſtellæ cœlorum & ſidera eorum non facient ut luceat lux ſua; tenebroſus erit ſol ab exortu ſuo, & luna ſplendidam non edet lucem ſuam.

11 Et animadvertam in orbis habitabilis malitiam, & in improborum iniquitatem, faciamque ut ceſſet faſtus ſuperborum, elationemque violentorum dejiciam.

12 Faciam ut pretioſior ſit mortalis auro purgatiſſimo, & homo inſigni auro Ophirino.

13 (Idcirco cœlos commoveo, & concutitur terra è loco ſuo, in excandeſcentia Jehovæ exercituum, & quo die accenditur ira ejus.)

14 Nam erit ut caprea depulſa, & ut pecus, nullo colligente: quiſque ad populum ſuum ſpectabunt, & quiſque in terrã ſuam fugient;

15 Quicumque inventus fuerit tranſfodietur; etiam omnis decrepitus cadet gladio:

16 Et parvuli eorum illidentur ante oculos eorum; diripientur domus eorum, & fœminæ eorum vitiabuntur.

17 Ecce ego excito contra iſtos Medum, qui argentum non æſtimabunt, & ipſo auro non delectabuntur:

18 Sed *ipſorum* arcus pueros allident; & fructus ventris non miſerebuntur, filiolis non parcet oculus eorum.

19 Eritque Babylon, ornamentum, agnorum,

rum, ornatus excellentiaque Chaldæorum : similis subversioni, qua Deus subvertit Sodomum & Hamoram.

20 Non consideabit in æternum, neque habitabit in generationem quamque : neque figet tentorium ibi Arabs; & pastores non facient ut recubent ibi *greges*.

21 Sed recubabunt illic feræ, & implebunt domos eorum noxia animalia ; habitabuntque illic ululæ, & scopes saltabunt illic :

22 Clamabitque terrificum animal in viduatis palatiis ipsius, & serpens in templis voluptariis, prope autem est quum adveniet tempus ejus, & dies ejus non protrahentur.

CAP. XIV. *Misericordia Dei prope est.*

NAm miserebitur Jehova Jahakobi, & eliget rursus Jisraelitas quos reponat in terra ipsorum, adjungetque se advena ipsis, & associabunt se domui Jahakobi.

2 Nam accipient ipsos populi, adducentque eos in locum suum; & constituent se possessores eorum Jisraelitæ in terra Jehovæ, ut servi sint & ancillæ; & captivos ducent eos qui captivis abusi fuerint ipsis, dominabunturque in exactores suos.

3 Et erit, quo die requiem præstiterit Jehova tibi à dolore tuo & à cõmotione tua; ac à servitute dura illa quæ exercita fuerit in te;

4 Ut proferas parabolam hanc de rege Babyloniæ, ac dicas, quomodo cessavit exactor, cessavit aurea ?

5 Fregit Jehova baculum improborum, sceptrum dominantium.

6 Percutientis populos excandescentia plaga est immota : dominans iracundè gentibus agitatur persequutione, *quam* non cohibebit :

7 Quiescit, tranquilla est tota terra; fragorem edunt cantu.

8 Etiam abietes lætantur de te, cedri Libani *dicentes* ex quo occubuisti, non ascendit ullus cæsor contra nos.

9 Sepulcrum infernè commotum est tua causa, ad occurrendum advenienti tibi, excitat tibi ex pertes vitæ, omnes duces terræ, faciat ut surgant è soliis suis omnes Reges gentium :

10 Qui omnes loquentes dicant tibi, etiam tu infirmatus es sicut nos ? nobis similis factus es ?

11 Deducitur in sepulcrum fastus tuus strepitus nabliorum tuorum ; substernitur tibi lumbricus, & obtegit te vermis.

12 Quomodo decidisti de cœlis Lucifer, nate Aurora ? succisus es usque in terram; debilis es supra quam gentes ?

13 At ut dicebas cum animo tuo, in cœlos ascendam, supra stellas *Dei* fortis, exaltabo solidum meum : & sedebo in monte conventus, in lateribus Aquilonis.

14 Ascendam supra excelsa nubis densæ, æquabo excelso.

15 Verumtamen in sepulcrum dejicieris, ad latera foveæ.

16 Videntes te considerabunt te, in te advertent, *dicentes* : hiccine vir ille est qui commovebat terram, qui concutiebat regna ?

17 *Qui* disponebat orbem habitabilem sicut desertum, & civitates ejus destruebat ; vinctos suos non solvebat *reversuros* domum ?

18 Omnes Reges gentium, quotquot sunt; occubuerunt glorioſè quisque domi suæ.

19 Tu vero abjiceris è sepulcro tuo, ut surculus abominandus, *ut* vestimentum interfectorum, onustorum *crebris illibus* gladii : *ut* descendentes ad lapides foveæ, ut cadaver proculcatum.

20 Non adunaris illis in sepultura, quia terram tuam corrupisti, populum tuum interfeciſti, non prædicabitur in seculum semen maleficorum.

21 Parate filiis ejus mactationem propter iniquitatem majorum ipsorum ; ne surgentes hæreditario jure possideant terram, & impleant faciem orbis habitabilis civitatibus :

22 Nam insurgam contra eos, dictum Jehovæ exercituum; & exciſurus sum Babyloniæ nomen, & reſiduum : filiumque ac nepotem, dictum Jehovæ :

23 Et disponam eam ut sit hæreditaria possessio anatariæ, & stagna aquarum ; everramque eam everriculo perditionis, dictum Jehovæ exercituum.

24 Juravit Jehova exercituum dicendo : *mentiar*, nisi quemadmodum proposui *mihi* ita fuerit; & quemadmodum consilium inivi, illud exstiterit :

25 Quum frangendo Assyrium in terra mea, super montes meos proculcavero eum ; tum amovebitur ab iſtis jugum ejus, & onus ejus ab humero iſtius amovebitur.

26 Hoc illud consilium *eſt*, quod initum fuit contra totam illam terram ; & hæc illa manus extensa contra omnes iſtas gentes.

27 Nam Jehova exercituum inivit consilium, & quis irritum faciat ? & manum ejus extentam, ecquis avertat ?

CAP. XV. *Onus Palæſtinæ.*

QUo anno mortuus est rex Achaz, fuit onerosa prophetia hæc.

2 Ne lætator, tu Palæstina tota, quod confracta fuerit virga percutientis te : nam è radice serpentis prodit hæmorrhous, etiam fructus illius prester volans.

3 Deinceps pascent primogeniti tenuium, & egentes securè cubabunt, quum enecavero fame radicem tuam, & reſiduum tuum interfecerit.

4 Ejula porta, exclama civitas, diffluere Palæstinam totam : nam ab Aquilone *ut* fumus advenit, neque ullus seorsim prospecturus est sibi in cœtibus ejus.

5 Quid ergo responsurus est legatis gentis ? Jehovam fundasse Tzijonem, ut in eam se recipiant pauperes populi sui.

CAP. XVI. *Onus Moabi.*

ONerosa prophetia Moabi : Quum noctu vastata fuerit Har-Moabitarum, exciſa fuerit ; quum noctu vastata fuerit Kir-Moabitarum, exelsa fuerit :

2 Ascendet Bajithum, & Dibonem, Bamothas cum fletu : super Nebunte & super Medeba

deba Moab ejulabit: in omnibus capitibus ejus calvitium *erit*, omnis barba excisa.

3 In compitis ejus accingentur cilicio: super tecta ejus & in plateis ejus quisque ejulabit, descensurus cum fletu suo.

4 Et exclamabit Chesbon, Elhaleque: Jahatzum usque audietur vox eorum: propterea expediti Moabi vociferabuntur: vitæ suæ tædebit ipsum, *dicendo*:

5 Animus meus Moabum inclamabat, clausuras ejus, Tzoharem usque, *quasi* vitula trima: quoniam per clivum Luchithæ cum fletu ascendit, quoniam via Choronaim horum clamore fragoso boant.

6 Nam *ad* aquas Nimrimorum desolationes erunt: exaresset enim fœnum, deficiet tenera herba, viriditas non erit.

7 Idcirco *ut ut* residuum fecerit: at quæcunque recondiderint, in vallem Arabum portabunt ea.

8 Nam circuibit exclamatio illa terminum Moabi, ad confluentes usque ejulatus ejus, etiam Beer-Elima ejulatus ejus;

9 Quod aquæ Dimonis plenæ sanguine futuræ sint, quum disponam in Dimone additamenta: evadentibus *vero* Moabitis leonem, & residuo terræ. *Cap.* XVI.

10 Mittite agnum Dominatoris terræ, à Petra ad desertum usque; ad montem filiæ Tzijonis.

11 Alioqui erit *Moab* quemadmodum avis vaga, nidus dimissus: erunt Moabitides *ad* vada Arnonis.

12 Ini consilium, fac judicium, dispone tamquam noctis, umbram tuam ipso meridie: abscode propulsos, vagantem ne prodito.

13 Commorentur apud te propulsi mei, ô Moab, esto latibulum ipsis à conspectu vastatoris: nam definet qui premat, deficiet vastator, consumentur calcatores singuli è terra:

14 Et stabilietur benignitate solium, cui insideat constanter in tentorio Davidis: judex & procurans jus, & promptus ad justitiam.

15 *Verum* audivimus superbiam Moabi, fastuosi admodum: fastu ejus & superbia ejus, & furore ejus, non ita *succedent* mendacia ejus.

16 Idcirco ejulabit Moabita ad Moabitam, unusquisque ejulabit: de fundamentis Kircharesethæ affabimini, verumtamen contrita *sunt*.

17 Quin etiam vites Chesbonis clanguent, vitis Sibmæ; Domini gentium retundunt lectissimas plantas ejus, Jahzerem usque attingunt, errant per desertum: propagines ejus evelluntur, trajiciunt mare.

18 Idcirco defleo fictum Jahzeris, vitem Sibmæ; irrigo te lacryma mea, ô Chesbon & Elhale: quoniam de æstivis fructibus tuis, & de messe tua celeusma concidit;

19 Et intercepta est lætitia & exultatio ex arvis, & in vineis non cantatur, non agitatur vociferatio: vinum in lacubus non calcat calcator, celeusma facio ut cesset.

20 Idcirco viscera mea propter Moabum, tamquam cithara perstrepunt, & interanea mea propter Kir-Heresum.

21 *Itaque* erit quum perspicuum erit fatigari Moabum in excelso suo, & veniens ad sanctuarium suum deprecatum, nihil tamen poterit.

22 Illud *est* verbum quo alloquutus fuerat Jehova Moabum inde ab illo tempore:

23 Nunc vero loquitur Jehova dicendo, intra tres annos, ut *sunt* anni mercenarii, vilis reddetur gloria Moabi cum tota sua multitudine maxima: ita ut residuum *sit* parvum, minus pusillo, invalidum.

CAP. XVII. *Onus Damasci.*

PRophetia onerosa Damasci. Ecce Damascus amovebitur ne sit civitas: eritque acervus ruinæ.

2 Derelictæ civitates Haroheris, pro gregibus erunt, ubi recubantes nemo exterreat:

3 Desinet enim munitio ab Ephrajimo, & regnum à Damasco, ac residua Syria, sicut gloria Jisraelitarum erunt, dictum Jehovæ exercituum.

4 Erit autem tempore illo, *quo* attenuabitur gloria Jahakobi, & pingue carnis ejus emaciabitur.

5 Erit, inquam, perinde ac si colligeret messor segetem, & brachium ejus spicas demeteret: denique erit ut qui legit spicas in convalle Rephaimorum.

6 Tantum relinquetur in eo racematio, ut quum stringitur olea, duæ tresve baccæ in vertice summi rami: quatuor *aut* quinque in ramis ipsius fructiferæ, dictum Jehovæ Dei Jisraelis.

7 Tempore illo respiciat homo ad opificem suum; & oculi ejus ad sanctum Jisraelis spectent.

8 Non autem respiciat ad ista altaria, *ad* opus manuum ipsius; & quod fecerunt digiti ipsius, non spectet, aut lucos, aut subdiales statuas.

9 *Sed* tempore illo erunt civitates robustæ ejus similes derelicto virgulto summoque ramo, quas dereliquerint *Assyrii* propter filios Jisraelis: denique erit desolatio:

10 Quia oblita es Dei salutis tuæ, & rupis munitionis tuæ non es recordata: idcirco *ut ut* plantaveris plantas amœnissimas, etiam palmite extraneo conseveris ipsum;

11 Quo die plantasti curaveris ut adolescat, etiam mane ipso feceris ut semen tuum efflorescat: acervus messis *erit* die ægritudinis & doloris mortiferi.

CAP. XVIII. *Onus Æthiopiæ.*

VÆ multitudini populorum amplorum, *qui* sicut perstrepere solent maria, perstrepunt, & tumultuantibus nationibus, *qua* tumultuatione qualis est aquarum validarum tumultuantur.

2 *Multitudini* nationum secundum tumultuationem aquarum multarum tumultuantium, quum increpabit ipsam ut fugiat quam longissime: nam agitabitur ut gluma montium coram vento, & ut rota coram turbine.

3 Tempore vespertino, ecce terror: quum nondum *illuxerit* mane, adest: Hæc *est*

pars proculcantium nos, & ſors diripientium nos:

Caput XVIII.

4 Væ terræ umbroſæ oris; quæ *eſt* ſecundum flumina Æthiopiæ:

5 Mittenti per mare legatos, & inſtrumentis ſcirpeis per ſuperficiem aquarum, *dicendo*: ite nuncii leves ad gentem diſtractam & depilatam, ad populum formidabilem ex loco atque ulterius: gentem omnibus delineantem & conculcantem, cujus terram diripiunt flumina.

6 Omnes incolæ orbis habitabilis, & habitatores terræ: quum attollam vexillum montium, videbitis; & quum clangam tuba, audietis.

7 Nam ita ait Jehova alloquutus me, acquieſco, ſed intueor in locum meum: ut æſtum ſerenum ſuper olus, ut denſum rorem in æſtu meſſis, *hunc eſſe*.

8 Nam ante meſſem quum perfecta gemina & omphacio educato exſtitit flos, ut exſcindit flagella ſuis falcibus, & ſarmenta amovet amputatque *vinitor*:

9 *Ita* derelinquentur pariter volucribus montium & beſtiis terræ; ut æſtatem tranſigant cum hoc volucres, & omnes beſtiæ terræ cum hoc hiement.

10 Tempore illo adducetur munus Jehovæ exercituum *de* populo diſtracto & depilato, de populo inquam formidabili ex eo *loco* atque ulterius: gente omnibus delineante & conculcante, cujus diripiunt flumina terram, ad locum nominis Jehovæ exercituum, *ad* montem Tzijonis.

CAP. XIX. *Onus Ægypti.*

PRophetia oneroſa Ægypti. Ecce Jehova inſidens denſæ nubi levi, invaſurus eſt Ægyptum; adeo ut commoveantur idola Ægypti à conſpectu ejus, & cor Ægyptiorum colliqueſcat in medio ipſorum.

2 Nam commiſcebo, *inquit*, Ægyptios inter ſe, ut pugnent quiſque contra fratrem ſuum, & quiſque contra amicum ſuum, civitas contra civitatem, regnum contra regnum.

3 Et exhauſto ſpiritu Ægypti in medio ipſius; ubi conſilium ejus abſorpſero; conſulent ſua idola, & præſtigiatores, pythoneſque, & ariolos:

4 Et concludam Ægyptios in manum dominorum durè dominantium, donec Rex rigidus dominetur in eos, dictum Domini Jehovæ exercituum.

5 Nam deperdent aquas ne influant in mare, adeo ut fluvius ſiccetur & areſcat:

6 Et retro abjicientes flumina, exhaurient & ſiccabunt rivos ductos aggeribus: arundo & alga languebunt:

7 Papyri juxta rivos, in ora rivorum; & omnis ſementis rivorum areſcet, depelletur, nec *erit* amplius.

8 Et mœrebunt piſcatores, lugebuntque omnes qui projiciunt in rivos hamum: & qui expandunt rete jaculum in ſuperficie aquarum, languebunt:

9 Et erubeſcent opifices linteorum, generoſorumque, & textores alborum *operum*.

10 Denique erunt propoſitis ipſius contriti, omnes facientes excipulum, ſtagnaque voluptaria.

11 Enimvero ſtulti *ſunt* Principes Tzohanis; ſapientum & conſiliariorum Parhonis, conſilium obrutueſcet: quomodo dictatis Parhoni, filius ſapientum ſum; filius regum antiquiſſimorum.

12 Ubi *ſunt* illi? ubinam ſapientes tui qui indicent jam tibi? cognoſcant igitur quid conſilii ceperit Jehova exercituum contra Ægyptum.

13 Stultè agent principes Tzohanis, decipientur Principes Nophi: ſeducent Egyptum *uſque ad* extremitatem tribuum illius.

14 Jehova miſcente in medio ejus ſpiritum perturbatiſſimum, facient ut erret Ægyptus in omni opere ſuo, ſicut oberrat ebrius in vomitu ſuo:

15 Neq; exſiſtit in Ægypto opus; *nihil* quod faciat caput aut cauda, ramus aut juncus.

16 Tempore illo erit Ægyptus ſimilis mulieribus: trepidabit enim & pavebit propter agitationem manus Jehovæ exercituum: quam agitabit contra ipſam.

17 Eritque terra Jehudæ Ægypto titubatione: quicunque mentionem fecerit ejus apud ſe, pavebit: propter conſilium Jehovæ exercituum, quod capturus eſt contra eam.

18 Tempore illo erunt quinque civitates in terra Ægypti loquentes ſermone Cenahanæo, & juratæ Jehovæ exercituum, civitas deſtructionis dicetur unaquæque.

19 Tempore illo erit Jehovæ altare in media terra Ægypti; & ſtatuta juxta terminum ejus Jehovæ:

20 Eritque in ſignum & teſtimonium de Jehova exercituum in terra Ægypti; quum inclamant Jehovam propter oppreſſores, immittere eis ſervatorem & magnatem qui eripiat eos.

21 Ita innoteſcet Jehova Ægyptiis, agnoſcentque Ægyptii Jehovam tempore illo: & colent ſacrificio & munere, & voventes votum Jehovæ pendent.

22 Si plaga afficiet Jehova Ægyptum, plagis afficit & ſanat: quum converſi fuerint uſq; ad Jehovam, exorabitur eis, & ſanabit eos.

23 Tempore illo erit agger ex Ægypto in Aſſyriam, qua commeent Aſſyrii in Ægyptum, & Ægyptii in Aſſyriam: ut colant Ægyptii cum Aſſyriis.

24 Tempore illo erit Iſraelitarum gens tertia Ægyptiæ & Aſſyriæ: *denique* benedictio in medio *populo* terræ:

25 Cui benedicturus eſt Jehova exercituum, dicendo, benedictus populus meus Ægyptius, & opus manuum mearum Aſſyrius, & poſſeſſio mea Iſraeliticus.

CAP. XX. *Onus Ægypti & Æthiopiæ.*

ANno quo venit Tharthan Aſchdodum, mittente eum Sargone Rege Aſſyriæ, quo oppugnavit Aſchdodum, & cepit ipſum,

2 Tempore illo loquutus eſt Jehova per Jeſchahjam filium Amotzi, edicendo; abi, & ſolve ſtud cilium à lumbis tuis, & calceamen-

mentum tuum extrahe de pede tuo: qui fecit ita, incedens nudus & discalceatus.

3 Tum dixit Jehova, quemadmodum incedit servus, meus Jeschahja nudus & discalceatus; tertii anni signum & ostentum contra Ægyptios & contra Æthiopas.

4 Ita abducet rex Assyriæ captivam multitudinem Ægyptiorum, & deportandam turbam Æthiopum puerorum & senum, nudam & discalceatam; etiam denudatos nate, *in* probrum Ægyptiorum.

5 Ita perterrefacti erubescent; ab Æthiopibus exspectatione sua, & ab Ægytiis gloriatione sua.

6 Et dicet incola regionis istius tempore illo; Ecce, ita *habet* exspectatio nostra, quo confugiebamus ad auxilium, ut erueremur à conspectu regis Assyriæ: & quomodo evaderemus nos?

CAp. XXI. *Onus Babylonis, Idumea & Arabiæ.*

ONeroſa prophetia deſerti maris: ſicut turbo vehementiſſimus in Auſtrum permeando, à deſerto eventura, è regione formidabili:

2 Viſio dura nunciatur mihi: Perfidus iſte perfidè agit, & vaſtator iſte vaſtat: Aſcende Helam, obſide Madai; totus gemitus hujus faciam ut ceſſet, *dicentis:*

3 Idcirco implentur lumbi mei ægritudine; tormina corripiunt me quaſi tormina parturientis: contorqueor ex auditu, conturbor ex viſu.

4 Errat animus meus, horror perterrefacit me; crepuſculum deſideratiſſimum mihi diſponit in trepidationem mihi.

5 Inſtrue menſam, ſpeculetur ſpeculator, comede, bibe: ſurgite ô Principes, ungite ſcutum.

6 Nam ita edixit Dominus mihi: Abi conſtitue ſpeculatorem, quod viderit indicet.

7 Quum itaque vidiſſet currus, duplices equites, currus aſinorum, & currus camelorum: & attendiſſet attentè, attentiſſimè:

8 Clamavit, *ut* leo, In ſpecula, Domine, ego conſiſtam jugiter interdiu, & in obſervatione mea ego perſtabo totis noctibus.

9 Interea ecce jã ingreſſi erant currus virorum, duplices equites: tunc eloquutus eſt dicens, cecidit, cecidit Babylon, & omnes ſculptiles deos ejus perfringens *dejecit* in terrã

10 O tritura mea, edite in area mea: quod audivi ex Jehova exercituum Deo Iſraelis, annuncio vobis.

11 Prophetia oneroſa Dumæ: Ad me clamat è Sehire, vigil quid de nocte, vigil quid loquitur?

12 Dicit vigil, advenerat manè, ſed etiam nox *advenit*: ſi quæſitur eſtis, quærite, revertimini, venite.

13 Prophetia oneroſa in Arabiam: Per ſilvas; in Arabia pernoctabitis, ô cœtus commeantes Dedanæorum.

14 Obviam ſitienti venientes afferant aquas; incole regionis Themæ, cibo ſuo præveniant evagantem:

15 Nam propter gladios evagabuntur, propter gladium extenſum, & propter arcum adductum, denique propter gravitatem belli.

16 Sic enim ait Dominus alloquutus me: intra annum, ut *ſuus* anni mercenarii, tum deficiet tota gloria Kedaris.

17 Et reliquus numerus jaculatorum, potentes Kedareni diminuentur: quoniam Jehova Deus Iſraelis loquutus eſt.

CAP. XXII. *Onus vallis viſionis, hoc eſt, Hieroſolyma.*

PRophetia oneroſa vallis viſionis: Quid tibi jam *eſt*, quod aſcendis tota in tecta?

2 *Quod* tumultuationibus plena, civitas ſtrepera es, ô urbs *ante* exſultabunda? confoſſi tui non *ſunt* confoſſi gladio, neque mortui bello?

3 *Quod* omnes ductores tui evagantes pariter, ita vincti ſunt ut non utantur arcu? quicumque præſentes ſunt tuorum, vincti pariter, à longinquo fugiunt?

4 Propterea dico, reſpicite *aliorſum* à me, amaritudine afficiam *me* in iſto fletu; ne urgeatis in conſolando me, *nimirum* propter vaſtationem filiæ populi mei.

5 Quia dies *eſt* vexationis, conculcationiſque, & perplexitatis Domino Jehovi exercituum, in valle viſionis; *dies* deſtructionis muri, & vociferationis ad montana.

6 Et Helamita geſtat pharetram, cum curribus hominum & equitibus; & Kir expromit clypeum.

7 Evenict enim lectiſſimis convallibus tuis, *ut* impleantur curribus; & equites ipſi continenter ponant *caſtra* ad portam:

8 Quia retegente *hoſte* operimentum Jehudæ; intueris quidem eo tempore in arma domus ſaltus.

9 Et rimas civitatis Davidis cõſiderãtes multas eſſe, colligitis aquas piſcinæ inferioris,

10 Domoſque Jeruſchalaimorum recenſentes, diruitis domos quoſdam ad muniendum murum.

11 Inſuper conceptaculũ facitis inter duos muros pro aquis piſcinæ veteris; ſed non intuemini in opificem illius, & formatorem ejus è longinquo *tempore* non animadvertitis.

12 Cumq; vocaverit Dominus Jehovi exercituum tempore illo; ad fletum, & ad planctum, & ad calvitium, & ad cincturam cilicii;

13 Ecce lætitiam & gaudium, occidendo boves, & jugulando pecudes, comedendo carnes, & bibendo vinum, *dicentium:* edamus & bibamus, cras enim morituri ſumus.

14 Atque revelavit ſe, me audiente, Jehova exercituum; *ne vivam*, ſi expietur iſta iniquitas vobis, donec moriamini, inquit Dominus Jehovi exercituum.

15 Ita ait dominus Jehovi exercituum; age, accede adjutorem iſtum Schebnam, qui præ eſt domui.

16 Quid tibi hic? & quis tibi hic *eſt*? quod excidiſti tibi hic ſepulcrum: ô cædens *in* edito ſepulcrum ſuum, ô ſtatuens in petra habitaculum ſibi.

17 Ecce

17 Ecce Jehova, qui contegit te in tegumento *quantum potest esse* viri; & qui amicit te bellè,

18 Egregiè volutabit te volutatione, *ut* pilam in regionem amplam ſpatiis: ibi morieris, ibique *deſinent* curricula gloriæ tuæ; ô ignominia domus domini tui.

19 Propulſo te de ſtatu tuo, *inquiens*, de ſtatione tua deſtruet te.

20 Erit autem die illa, ut vocem ſervum meum Eljakimum filium Chilkijæ:

21 Et induens eum tunica tua, baltheoque tuo confirmans eum, dominationem tuam tradam in manum ejus; ut ſit loco patris habitatoribus Jeruſchalaimorum, & domus Jehudæ:

22 Et imponam clavem domus Davidis humero ejus: eo aperiente nemo claudet, & claudente nemo aperiet:

23 Et infigam eum *velut* paxillum in loco firmo; eritque ſolio honori, & domui paternæ ſuæ.

24 Nam appendent ei totam gloriam domus paternæ ipſius, proventus ejus & reditus ejus, omnia inſtrumenta *etiam* minimi, tum inſtrumenta craterum, tum omnia inſtrumenta utrium.

25 Die illa, dictum Jehovæ exercituum; diſcedet paxillus iſte infixus in loco firmo: & amputatus decidet, exſcinderturque onus illud quod *erat* impoſitum ei, nam Jehova loquutus eſt.

CAP. XXIII. *Onus Tyri.*

PRophetia onerosa Tyri: Ejulate naves Oceani; vaſtatam eſſe à domeſticis, ab advenis, à regione Citthæorum, revelatur in illam.

2 Silite habitatores inſulæ, tu *quam* mercatores Tzidonis pervagantes mare, implent;

3 Cujus proventus aquis multis *eſt* ſemen Schichoris, meſſis rivi *Ægyptiaci*: & quæ es mercatus gentium.

4 Erubeſce Tzidon; quia loquitur mare, munitio maris, dicendo: non parturio, neque pario; neque educo juvenes, *aut* tollo virgines.

5 Quemadmodum rumore de Ægypto, intremant æquè rumore Tyri.

6 Tranſite per Oceanum; ejulate habitatores inſulæ.

7 Hæccine vobis exſultabunda *videretur*: cujus pedes à diebus præcedentibus, à præcedente ſtatu ipſius deducunt eam ad peregrinandum procul?

8 Quis cepit conſilium hoc contra Tyrum illam coronariam? cujus mercatores *erant* principes, cujus negotiatores honoratiſſimi terræ?

9 Jehova exercituum conſilium illud cepit; ad fœdandum faſtum omnis gloriæ, ad elevandum omnes honoratiſſimos terræ.

10 Remea *in* terram tuam, ſimilis rivo: navis Oceani, nulla eſt zoni amplius.

11 Manum ſuam extendit ſuper mare, commovet regna: Jehova præcipit contra Cenahanem perdere munitiones iſtius,

12 Dicens, non perges amplius exſultare: ô oppreſſa virgo filia Tzidonis, *ad* Citthæos ſurge, tranſi, etiam illic non erit quies tibi.

13 En terram Chaldæorum, iſte populus non fuit, *ex quo* Aſſyrius fundavit eam pro barbaris; erexerant exploratorias ſpeculas ſuas, excitaverant palatia illius; *Aſſyrius* diſpoſuit illam in ruinam.

14 Ejulate naves Oceani, quia vaſtatur munitio veſtra.

15 Erit autem tempore illo, quum oblivioni tradita fuerit Tyrus ſeptuaginta annis, ſecundum dies regni unius: *ut* exactis ſeptuaginta annis ſit Tyro ſimile canticum meretricio.

16 Sume citharam, circui civitatem, ô meretrix oblivioni tradita: optimè pulſa, utere quàm plurimo cantico, ut renovetur memoria tui.

17 Erit enim ut exactis ſeptuaginta annis viſitat Jehova Tyrum, quæ reverſa fuerit ad quæſtum ſuum: deinde ſcortabitur cum omnibus regnis regionis: in ſuperficie terræ.

18 Tandem erit merx ejus, & quæſtus ejus ſanctificatus Jehovæ: non reponetur in theſaurum neque recondetur: ſed pro habitatoribus expoſita Jehovæ erit merx ejus, ad comedendum in ſaturitatem & ad tegumentum validum.

CAP. XXIV. *Regnum Chriſti oritur in mediis ruinis Hierosolyma.*

ECce Jehova exhauſturus eſt terram, & exinaniturus eam? & pervertens ſuperficiem ejus diſperſurus eſt habitatores ejus,

2 Eritque perinde populo ac præſidi, perinde ſervo ac domino ſuo, perinde ancillæ ac heræ ſuæ, perinde emtori ac venditori, perinde mutuo danti atque mutuo accipienti, perinde fœnore accipienti ac ei qui fœnerat ipſi.

3 Planè exhaurietur terra, & planè diripietur: quia Jehova eloquutus eſt ſermonem hunc.

4 Lugebit, concidet terra: languebit, concidet orbis habitabilis: languebunt celſi populorum terræ.

5 Etiam hæc terra contaminata eſt ſub habitatoribus ſuis: quia tranſgrediuntur leges: mutant decretum, irritum faciunt fœdus perpetuum.

6 Idcirco exſecratio conſumet terram, & deſolabuntur habitantes in ea: idcirco exardeſcent habitatores terræ, & reliqui fient mortales perpauci.

7 Lugebit muſtum, languebit vitis: ſuſpirabunt omnes læti animo.

8 Ceſſabit gaudium tympanorum, deſinet ſtrepitus exſultantium: ceſſabit gaudium citharæ:

9 Cum cantico non bibent vinum, amareſcet potus inebrians bibentibus ipſum:

10 Confringetur urbs inanis futura, claudetur omnis domus, ne *quiſquam* ingrediatur.

11 Querela erit ſuper ipſo vino in plateis, adveſperaſcet omnis lætitia, emigrabit gaudium terræ:

12 Reliquum factum in civitate, deſolatione: & vaſtitate atteretur porta.

13 Quan-

13 Quando ita fuerit in medio terræ, inter populos iſtos, ſimiles olivis deſtrictæ oleæ, ſimiles racemis quum finita eſt vindemia.

14 Hic efferentes vocem ſuam cantabunt; propter excellentiam Jehovæ claram vocem edent inde à mari, *dicentes*,

15 Idcirco in ipſis ignibus glorificate Jehovam, in inſulis maris, nomen Jehovæ Dei Iſraelis.

16 Ab ora terræ pſalmos audiveramus, decorem *fuiſſe* juſto, jam autem dico, macies *eſt* mihi, macies *eſt* mihi: Hei mihi: perfidi perfidè agunt, & perfidia quidem perfidiſſima perfidè agunt.

17 Pavor, & fovea, & laqueus; imminent tibi, ô habitator terræ.

18 Erit enim *ut* fugiens ab audito pavore incidat in ipſam foveam: & qui aſcendet è medio ipſius foveæ, capiatur laqueo: nam cataractæ ex alto aperientur, & concutientur fundamenta terræ.

19 Omnino confringet ſe terra, omnino diſrumpet ſe terra, omnino nutabit terra.

20 Omnino commovebitur terra tamquam ebrius, & evagabitur ut tegillum; & ingraveſcente ſuper eam defectione ipſius, ita cadet ut non ſurgat amplius.

21 Et erit tempore illo, animadvertente Jehova in exercitum excelſi cujuſque cum ipſo excelſo; & in omnes Reges terræ cum terra ipſorum:

22 Ut colligantur collecti, vincti in foveam, & occludantur in clauſtro; & poſt multos dies deſiderentur.

23 Denique pudebit ipſam lunam, & erubeſcet ſol ipſe: quum regnabit Jehova exercituum in monte Tzijonis & Jeruſchalaimis, & coram Senioribus ſuis glorioſè.

CAP. XXV. *Hymnus Jeſchahiæ.*

JEhova Deus meus es, exaltabo te, celebrabo nomen tuum, quia feciſti mirum: conſilia à longinquo *tempore prædicta* fides *ſunt*, veritas.

2 Nam diſpoſuiſti ex civitate acervum, ex urbe munita ruinam: palatium extraneorum ex civitate, in ſeculum non ædificabitur.

3 Idcirco honorabunt te populus fortis, urbs gentium formidabilium reverebuntur te:

4 Quod fueris munitio tenui, munitio egenti, quum aliqua anguſtia eſſet ei; receptus ab inundatione, umbra ab æſtu, quum ſpiritus violentorum ſimilis *eſſet* inundationi labefacturæ murum:

5 Sicut æſtum in ſiccitate, tumultuationem extraneorum depreſſeris; æſtum *inquam*, umbra denſa, *qui* propagini violentorum reſpondebat.

6 Faciat autem Jehova exercituum omnibus populis in monte hoc convivium *verum* pinguium, convivium *vini* defæcati, pinguium *inquam* ſaginariorum, *vini* fœcibus expurgatis:

7 Et abſorbebit in monte hoc ſpeciem iſtius veli obvelantis omnes populo; & iſtius operimenti obducti ſuper omnes gentes:

8 Abſorbebit ipſam mortem in victoriam, & abſterget Dominus Jehovi lacrymas ab omnibus faciebus: & opprobrium populi ſui amovebit à tota terra (nam Jehova loquutus eſt)

9 Ut dicat tempore illo: ecce Deus noſter hic *eſt*, exſpectamus eum, & ſervat nos: hic *eſt* Jehova quem exſpectamus, exultabimus, & lætabimur de ſalute ejus.

10 Nam quieſcet manus Jehovæ in monte hoc: triturabitur vero Moab in loco ſuo, ut trituratur palea ad ſtercorationem.

11 Expandet enim manus ſuas in medio ejus, ſicut expandere ſolet natator ad natandum: & demittet ſuperbiam ejus, cataractis manuum ſuarum:

12 Ita munitionem editum*que* locum murorum tuorum deprimet, demittet, deturbabit in terram, in pulverem uſque.

CAP. XXVI. *Canticum Sionis.*

TEmpore illo cantabitur canticum hoc in regione Jehudæ: civitas fortis *eſt* nobis, ſalutem diſponit muris & præmunitioni *Deus dicendo*,

2 Aperite portas, & ingrediatur gens juſta confervans omnem fidem.

3 Cogitationi innitenti cuſtodis continuam pacem, quum tibi confidit.

4 Confidite Jehovæ uſque in ſempiternum: nam in Jah Jehova rupes ſeculorum *eſt*:

5 Nam deprimit habitatores *loci* alti, urbem editam: dejicit eam, dejicit eam uſque in terram, deturbat eam in pulverem uſque:

6 Conculcat eam pes: pedes pauperis, veſtigia tenuium.

7 Iter juſto rebus æquiſſimis: recto orbitam juſti libras.

8 Etiam *in* itinere judiciorum tuorum, Jehova, exſpectamus te: ad nomen tuum & ad memoriam tui *ferunt* deſiderium animæ:

9 Animo meo deſidero te per noctem: etiam ſpiritu meo *qui eſt* in me, tempeſtive quæro te: nam quum judicia tua *exſtant* in terra, juſtitiam diſcunt incolæ orbis habitabilis:

10 Cum gratia ſit improbo, non diſcit juſtitiam, in terra æquiſſima inique agit: & non conſiderat celſitudinem Jehovæ.

11 Jehova *quum* exaltatur manus tua, non vident: videbunt erubeſcentes zelum erga populum, quin etiam ignis hoſtes tuos conſumet.

12 Jehova, diſponens pacem nobis: nam etiam omnes res noſtras confeciſti nobis.

13 Jehova Deus noſter, imperabant nobis domini præter te: tantum per te recordamur nominis tui.

14 *Hi* mortui non reviviſcent, expertes vitæ non reſurgent: propterea viſitans perdidiſti eos, & profligaſti: omnem memoriam eorum.

15 Adjeciſti huic genti Jehova, *vitam*; adjiciens huic genti glorificas te: *gentiquæ* procul amoveras *ad* omnes extremitates terræ.

16 Jehova, in ipſa anguſtia viſitaverunt te; fuderunt ſubmiſſam orationem, caſtigatione tua *premente* ipſos.

17 Ut prægnans propinqua partui dolet, exclamat in doloribus ſuis; ita fuimus à conſpectu tuo, Jehova:

18 Gravidi fuimus, doluimus, quaſi pareremus

remus ventum, ſalutem ullam non fuiſſemus effecturi terræ, neque caſuri fuiſſent incolæ orbis habitabilis.

19 Reviviſcunt tui mortui, cadavera quæque mea reſurgunt: expergiſcimini, *inquis*, & cantate qui inhabitatis pulverem; nam ros olerum ros tuus eſt, poſtquam in terram expertes vitæ dejeciſti.

CAP. XXVII. *Leviathan judicandus.*

AGe populo mi, intra in conclavia tua, & occlude fores tuas tibi: latita quaſi exiguo momento, donec præterierit indignatio.

2 Nam ecce Jehova proditurus eſt è loco ſuo, ad animadvertendum iniquitatem habitatoris terræ in eum; & reteget terra cædes ſuas, neque obteget ultra interfectos ſuos. *Caput* XXVII.

3 Tempore illo animadvertet Jehova gladio ſuo duriſſimo, maximoque & validiſſimo, in balænam ſerpentem oblongum, & in balænam ſerpentem tortuoſum; & interficiet draconem qui *eſt* in mari.

4 Die illa, vineam rubentis meri, acclamate ei.

5 Ego Jehova ſum cuſtoditurus eam, momentis irrigaturus eam; ne *quis* inviſat eam, noctis, dieſque cuſtoditurus ſum eam.

6 Æſtus non *eſt* mihi; qui induxerit me ſente & vepre ad prælium, *hunc* cautè ingrediens eam ſuccendam ex ea ſimul:

7 Sin prehendet robur meum facturus pacem mecum; pacem fecerit mecum.

8 Ut advenientes Jahakobi *poſteri* radicentur faciet, efflorеſcet, & germinabit Jiſrael; denique implebunt ſuperficiem orbis habitabilis proventu.

9 An ut percuſſit percuſſorem ejus; percutit eum? an ut interfecti ſunt interfecti illius; interficiuntur?

10 Moderatè emittendo eum contendis *cum* eo: *illum* aufert ſpiritu ſuo duro, *quaſi* tempore Euri.

11 Idcirco hac re expiatur iniquitas Jahakobi, & hic *eſt* totus fructus, ut amoveat peccatum ejus; quum diſponet omnes lapides altaris ut lapides calcis diſſipatos, nec conſiſtent luci aut ſubdiales ſtatuæ:

12 Sed *illius* civitas munita *erit* ſollitaria, caula disjecta, & derelicta velut deſertum; ubi poſcet vitulus & ibi recubabit, etiam abſumet ramos ejus.

13 A refacto ramo ejus, frangentur *ramuſculi*, mulieres venientes incendent illum: quia non eſt populus ulla intelligentia præditus, idcirco non miſeretur ejus, qui fecit eum; & qui formavit eum, non facit gratiam ei.

14 Erit autem tempore illo, excutiet Jehova inde à fluxu illius fluminis uſque ad torrentem Ægypti, vos autem colligemini ſigillatim, ô Jiſraelitæ.

15 Eritque tempore illo, *quando* clangetur buccina magna; ut veniant qui perierant in terra Aſſyriæ & qui depulſi fuerant in terram Ægypti; & *honorem exhibentes* incurvent ſe Jehovæ in monte ſancto Jeruſchalaimis.

CAP. XXVIII. *Deus, corona ſui populi & Chriſtus, lapis angularis in Sion.*

VÆ coronæ faſtus, ebrioſis Ephrajimi, cujus ornatus decor *eſt velut* flos caducæ *plantæ*, eis qui præſunt valli pinguiſſimæ, obtuſis vino.

2 Ecce robuſtus & fortis Domino, ſimilis inundationi grandinis, turbini exitiali ſimilis inundationi aquarum validarum exundantium, dejiciet in terram manu.

3 Pedibus conculcabuntur; corona faſtus, ebrioſi Ephrajimi.

4 Tum erit *velut* turba florum caducæ *plantæ* decor ornatus illius, quiſquis præeſt valli pinguiſſimæ; ut fructus præcox quum nondum *eſt* æſtas, quem ubi videt quiſpiam dum adhuc *eſt* in manu ſua deglutit.

5 Tempore illo erit Jehova exercituum pro corona decoris, & pro diademate ornatus, reliquo populo ſuo:

6 Et pro ſpiritu judicii, ei qui præſidebit judicio, & potentibus regerentibus bellum in portam.

7 Verumtamen etiam iſti vino errant, & potu inebriante oberrant: præſes ac Propheta errant potu inebriante, abſorbentur à vino; oberrant præ potu inebriante, errant in functione videntis, titubant *in* judicatione?

8 Nam omnes menſæ plenæ ſunt vomitu, & excremento, non *ſupereſt* locus.

9 Quem doceret ſcientiam & cui proponeret intelligendum documentum? depulſis à lacte, avulſis ab uberibus?

10 Cum præceptum præcepto, præceptum præcepto, delineatio delineationi, delineatio delineationi: pauculum hic, pauculum illic *fuerit additum.*

11 Cum peregrino ſermone, & lingua exotica alloquutus ſit populum iſtum *Jehova*:

12 Cum dixerit eis, hæc *eſt* ipſa requies, quietem tribuite laſſo; & hæc *eſt* reſpiratio: & noluerint auſcultare:

13 Sed fuerit eis verbum Jehovæ, præceptum præcepto, præceptum præcepto, delineatio delineationi, delineatio delineationi, pauculum hic, pauculum illic; ut pergerent, & corruentes retrorſum confringerentur, & irretiti caperentur:

14 Idcirco audite verbum Jehovæ, viri irriſores; dominatores populi hujus qui *eſt* Jeruſchalaimis.

15 Quoniam dicitis; pepigimus fœdus cum morte, & cum ſepulcro egimus cantum: flagellum inundantis quum tranſibit, non obveniet nobis; quia diſponimus fallaciam receptum noſtrum, & in mendacio abſcondimus nos.

16 Idcirco ita ait Dominus Jehovi, ecce ego fundamentum poſui in Tzijone lapidem: lapidem probationis, angularem, pretioſum, fundationem fundatiſſimam, qui credit non præfeſtinabit.

17 Diſponam enim judicium ad lineam, & juſtitiam ad perpendiculum: ut excernat grando receptum fallaciæ, & latibulo *ſuo* aquæ inundent.

18 Tum

18 Tum abolebitur fœdus veſtrum cum morte, & cautio veſtra cum ſepulcro non ſtabit: flagellum inundantis quum pertranſibit, tum eritis ei conculcationi.

19 Ex quo tranſiverit, intercipiet vos; nam quolibet mane pertranſibit interdiu & noctu: eritque tantummodo commotioni quum proponit intelligendum documentum.

20 Nam brevius erit ſtratum quam ut protendat ſe; & ſtragula anguſta, quum colliget *ſe cubans*.

21 Nam ſicut *in* monte Peratzimorum exſurget Jehova, ſicut *in* valle ad Gibhonem iraſcetur: ad faciendum factum ſuum, extraneum factum ſuum, ad operandum opus ſuum; alienum opus ſuum.

22 Nunc itaq; ne pergatis ludificari, ut non confirmentur vincula veſtra: nam conſummationem & *quidem* præciſam audivi à Domino Jehovi exercituum contra totam hanc terrã.

23 Aures adhibete, & audire vocem meam; attendite & audite ſermonem meum.

24 An totum diem arat arator ad ſeminandum? ſulcat & occat terram ſuam:

25 An non quum æquavit ſuperficiem ejus, aut ſpargit melanthium, cyminumque diſpergit; aut diſponit triticum præſtans, vel hordeum inſigne, vel ſpeltam *in* termino ſuo;

26 Deinde colligat illud ad eam rationem, *quam* Deus ejus docet eum?

27 Nam non tribula trituratur melanthium, aut rota plauſtri ſuper cyminum verſatur; ſed baculo excutitur melanthium, & cyminum virga.

28 Panis *vero* comminuitur; quia non in perpetuum pergit triturare ipſum, ubi quaſſit rota plauſtri ſui, equitibus ſuis non comminuit ipſum.

29 Etiam non à Jehova exercituum prodit, *qui* mirificus eſt conſilio, magnificus re ipſa.

CAP. XXIX. *Væ Arieli, ſeu excidium Hieroſolymæ.*

VÆ Arieli, Arieli, urbi *in qua* caſtra metatus eſt David: adjicite annum ad annum: ſacrificiis feſtorum capita exſecent:

2 Attamen anguſtabo Arielem; eritque mœror & mœſtitia, quum erit mihi *urbs* ut Ariel.

3 Nam caſtra metabor pilata acie contra te; & obſidens te ſtativis, erigam contra te obſidionalia munimenta:

4 Adeo ut dejecta è terra loquaris, & è pulvere muſſitet ſermo tuus, ſitque quaſi Pythonis è terra vox tua: & è pulvere ſermo tuus pipiat.

5 Nam erit ut pulviſculus tenuis multitudo extraneorum tuorum; & velut gluma tranſiens multitudo violentorum, adeo erit ad momentum repente.

6 A Jehova exercituum viſitabitur tonitru, & terræ motu, ſonoque magno, turbine, & procella, flamma que ignis conſumentis.

7 Erit enim tamquam ſomniaret viſo nocturno multitudo omnium iſtarum gentium, quæ militaturæ ſunt contra Arielem; & ſinguli militaturi contra eam munitionemque ejus & anguſtaturi eam.

8 Erit inquam, ac ſi ſomniaret famelicus quod ecce comedit, quum autem expergiſcitur, vacua *eſt* anima ejus, aut quaſi ſomniaret ſitiens quod ecce bibit, expergefactus autem ecce laſſus eſt, & anima ejus appetit: ita erit multitudo omnium iſtarum gentium quæ militaturæ ſunt contra montem Tzijonis.

9 Cunctantur, quin admiramini; delicias agunt, quin vociferamini; inebriantur, at non vino; vacillant, non autem inebrianti potu:

10 Nam perfudit vos Jehova ſpiritu ſoporis alti, & obſtipavit oculos veſtros; cum prophetis etiam primorum veſtrorum prudentiſſimorum *oculos* obtexit.

11 Ideo eſt vobis viſio iſtorum omnium ſimilis verbis literarum obſignatarum; quæ dantur ſcienti literas, dicendo, lege quæſo hoc: dicit autem, non poſſum, quia obſignatum eſt:

12 Sin autem dentur literæ ei qui neſcit literas, dicendo, lege quæſo hoc, dicit, neſcio literas.

13 Dixit enim Dominus, propterea quod appropinquans populus iſte, ore ſuo & labiis ſuis honorant me, cor autem ſuum procul amovet à me: eſtque reverentia eorum erga me, quam præcepto hominum edocti ſunt:

14 Idcirco ecce ego perreẽturus ſum res mirificas agere cum populo iſto indefinenter, & admirabiles, & peribit ſapientia ſapientum ejus, prudentiaque prudentum ejus ſeſe abdet.

15 Væ abdentibus in profundum à Jehova conſilium: qui exiſtente *in* tenebris opere ſuo *quoque* dicunt, quis videt nos? & quis animadvertit nos?

16 *Res* inverti à vobis, an ſicut lutum figuli reputandum eſt? quum dicet opificium de opifice ſuo, non fecit me, etiam figmentum de fictore ſuo; non intelligit.

17 An non adhuc pauliſper, *tempore* perpuſillo, etiam convertetur Libanus in arvum? & arvum pro ſylva reputabitur?

18 Et audient die illa ſurdi iſti verba literarum; & ex caligine atque è tenebris oculi cæcorum videbunt.

19 Et cumulabunt manſueti in Jehova lætitiam; egentiſſimique hominum in ſancto Iſraelis exſultabunt:

20 Quod deficerit violentus, defeceritque deriſor: & exciſi fuerint quicunque ſedulo obſervant vanitatem.

21 Peccati reum peragentes hominem propter verbum; & corripienti ponentes tendiculam in porta; denique pervertentes ſua inanitate juſtum.

22 Idcirco ita ait Jehova de domo Jahakobi, qui redimit Abrahamum: non jam erubeſcet Jahakob, neq; jam facies ejus expalleſcet.

23 Nam quum videbit natos ſuos, opificium manuum mearum in medio ſui, ſanctificantes nomen meum; tum ſanctificabunt ſanctum Jahakobi, & Deum Iſraelis expaveſcendum prædicabunt:

24 Ut cognoſcant errabundi ſpiritu prudentiam, & ſuſurrones diſcant doctrinam.

CAP.

CAP. XXX. *Infidelitas & ſpe.*

VÆ filiis contumacibus, dictum Jehovæ ad agitandum conſilium, at non ex me; & ad obducendum tegumentum, at non ſpiritus mei: ut adjiciant peccatum peccato:
2 Proficiſcentibus ut deſcendant in Ægyptum, quum os meum non conſuluerunt; ut roborentur robore Parhonis, & recipiant ſe in umbram Ægypti.
3 Nam erit vobis robur Parhonis, pudori, & receptus iſte in umbram Ægypti, ignominiæ.
4 Quum fuerint Tzohane principes iſtius, & legati iſtius Chaneſum pervenerint:
5 Omnes pudefaciet per populum, *per homines* non profuturos illis: non adjumento, neque emolumento; ſed pudori, etiamque probro *futuri ſunt*.
6 Onus jumentis auſtralibus; in terram oppreſſionis & anguſtiæ, *ad eos* ex quibus immanis leo, juveniſque leo, vipera & prefter volans *proditurus eſt*, deportabunt humero aſinorum opes ſuas, & gibbo camelorum theſauros ſuos, ad populum *qui* non proderunt,
7 Nam Ægyptii *in* vanum & inaniter adjuvabunt: idcirco proclamo de hoc, fortitudinem ipſis *fore* ut maneant.
8 Nunc veni, inſcribe hoc tabulæ apud eos, & in libro exara ipſum: ut ſit temporibus ſequentibus in ſempiternum, uſque in ſeculum.
9 Nam populus rebellis eſt, filii mendaces; filii *qui* nolunt audire legem Jehovæ.
10 Qui edicunt videntibus, ne videatis; & prudentibus, ne provideatis nobis recta: loquimini nobis blanda, providete illuſiones:
11 Recedite à via, deducite ab itinere, facite ut ceſſet à facie noſtra ſanctus Iſraelis.
12 Idcirco ita ait ſanctus Iſraelis, quandoquidem ſpernitis verbum hoc: confiditis autē fraudi & præfractæ vitæ, ac innitimine ea:
13 Idcirco erit vobis iniquitas iſta, ſimilis rupturæ cadentis *muri: quæ* ventrem faciebat in muro edito: cujus repente momento advenit fractura.
14 Franget autem eam quaſi fractura utris figulorum contuſi, non eſt uſurus clementia: adeo ut non inveniatur in contuſione ejus teſta ad capiendum ignem è foco, aut ad depromendum aquas è lacuna.
15 Ita enim dicit Dominus Jehovi ſanctus Iſraelis, reverſione & deſcenſu ſervabimini, in tranquillitate, & fiducia erit potentia veſtra: non acquieſcitis autem:
16 Sed dicitis, nequaquam: nam inſidentes equo fugiemus; idcirco fugietis, at levi *jumento* vehemur; idcirco leviores erunt qui perſequentur vos.
17 Mille hominum ab increpatione unius, ab increpatione quinque fugietis *omnes*: donec reliqui fiatis ſimiles cippo, in vertice hujus montis, & ſimiles vexillo in hoc colle.
18 Idcirco autem exſpectabit Jehova gratiam facere vobis, & idcirco elaturus eſt ſe ad miſerendum veſtri, quia Deus juris *eſt* Jehova, beati omnes qui exſpectant eum.
19 Nam populus Tzijone habitabit, Jeruſchalaimis: porro non flebis, omnino gratiam faciet tibi ad vocem clamoris tui; ſimul ac audierit, exaudiet te.
20 Dabit quidem vobis Dominus panem anguſtiæ, & aquas oppreſſionis: verum non includetur angulo amplius *ullus* docentium te; ſed oculi tui videbunt doctores tuos:
21 Et aures tuæ audient verbum à tergo tuo, dicentium: hæc illa *eſt* via, incedite per eam, quum dexteram aut quum ſiniſtram petetis:
22 Et polluetis tectorium ſculptilium argenti tui, & amictum fuſilis ex auro tuo: ſeparabis ea, ut laborantem ex menſibus; apage, dices eorum cuique;
23 Tum dabit pluviam ſementis tuæ qua conſeveris terram, adeo ut panis, proventus terræ ſit uber & pinguis: depaſcent pecora tua die illa paſcuum latum.
24 Boves etiam, & aſelli colentes tellurem farraginem meram comedent; quæ ventilata fuerit vanno & ventilabro.
25 Eruntque ſuper omnem montem altum & ſuper omnem collem elatum, rivi, proceſſus aquarum; tempore cædis magnæ, quum ceciderint turres.
26 Et erit lux ipſa lunæ ſicut lux ſolis, lux autem ſolis erit ſeptupla, ut lux ſeptem dierum; quo die obligaverit Jehova fracturam populi ſui, & fractionē plagæ illius curaverit.
27 Ecce nomen Jehovæ venit è longinquo, ardens ira ſua & gravitate incendii cujus labia erant plena indignatione, & lingua ut ignis conſumens:
28 Et ſpiritus ejus tamquam torrens inundans *eum qui* ad collum dividebat; agitando gentes agitatione vanitatis, fecit ut errent fræno impoſito maxillis populorum.
29 Illud canticum futurum eſt vobis, ut noctis qua ſanctificatur feſtum: & lætitia animi, qualis *eſt* euntis cum tibia, ut veniat in montem Jehovæ, ad rupem Iſraelis:
30 Feciſſe Jehovam ut exaudiatur majeſtas vocis ſuæ, & deſcenſum brachii ſui demonſtraſſe, æſtu iræ, & flamma ignis conſumentis; diſperſione, & inundatione, ac lapide grandinis:
31 Quum voce Jehovæ contritus *eſt* Aſſyrius, virga ſolitus percutere.
32 Sic erit omnis locus qua tranſibit virga fundatiſſima, cui impoſuerit Jehova eam, cum tympanis & cum citharis, quando bellorum agitationem ipſam expugnaverit.
33 Etenim paratus eſt jam ante exitii locus, hic etiam ipſi regi conſtitutus eſt, profundiſſimum, latiſſimum fecit *Jehova*: pyræ ejus, ignis, & lignorum multum *eſt*, flatus Jehovæ quaſi torrente ſulphuris incendit eam.

CAP. XXXI. *Væ illis qui fidunt equis & equitibus.*

VÆ deſcendentibus in Ægyptum ad auxilium, & *qui* innituntur equis: qui confidunt curribus quum multi ſunt, & equitibus quum ſunt numeroſi valdè; neque reſpiciunt ad ſanctum Iſraelis, & Jehovam non requirunt.

2 Atqui

2 Atque ipſe etiam ſapiens *eſt*, qui quum infert malum, verba ſua non ſinit amoveri: ſed inſurgit in domum maleficorum, & in auxilium operam dantium iniquitati.

3 Ægyptius vero homo *eſt*, non autem *Deus* fortis; & equi eorum caro, non autem ſpiritus; quare Jehova extendente manum ſuam corruet adjutor, & cadet adjutus, pariterque hi omnes deficient.

4 Sed ita ait Jehova mihi, quemadmodum rugiens leo & juvenis leo ad prædam ſuam, quum vocatur contra eum multitudo paſtorum à voce eorum non terretur, & à ſtrepitu eorum non demittit ſe: ita deſcenſurus eſt Jehova exercituum ad militandum pro monte Tzijonis, & pro colle ejus.

5 Sicut aves volucres, ſic proteget Jehova exercituum Jeruſchalaima, protegendo etiam eripiet, tranſeundo etiam liberabit.

6 Revertimini ad *eum*, quem ſumma apoſtaſiâ provocant filii Jiſraelis.

7 Quum die illa ſpernent quiſque Idola argentea ſua, & idola aurea ſua, quod faciunt vobis manus veſtræ in peccatum.

8 Tunc cadet Aſſyrius gladio non virili, & gladius non humanus conſumet eum; & fugâ conſulet ſibi metu gladii, juveneſque ejus & lectiſſimi ejus tributarii erunt.

9 Nam petra ejus præ formidine evaneſcet, & conterentur præ ſigno principes ejus; dictum Jehovæ, cui ignis *eſt* Tzijone, & furnus Jeruſchalaimis.

CAP. XXXII. *Regnum Chriſti, regnum pacis.*

EN juſtè regnaturus eſt Rex, & principes jure principatum gerent;

2 Et erit tamquam abſconſio *à* vento, & latibulum ab inundatione: ut tibi aquarum in arido loco, ut umbra petræ ingentis in terra feſſa *exſiti*.

3 Neque connivebunt oculi videntium, ſed aures audientium auſcultabunt:

4 Animuſque inconſideratorum intelliget ſcientiam, & lingua balborum expeditè eloquetur *verba* explanata:

5 Neque flagitioſo amplius indetur nomen ingenui, & tenax non dicetur liberalis:

6 Sed flagitioſus *dicetur* flagitium eloquens, cujus animus efficit iniquitatem; exercendo hypocriſin, & proloquendo in Deum errorem, exhauriendo animam famelici, & potum ſitientis ſubtrahendo:

7 Et tenacis inſtrumenta mala *dicentur*; qui ſcelerata conſilia init ad perdendum humiles ſermonibus falſitatis, etiam quum egens eloquitur jus:

8 Ingenuus vero, qui ingenua conſilia init; & qui rebus ingenuis inſiſtit.

9 Fœminæ tranquillæ ſurgite, audite vocem meam filiæ confidentes, auribus percipite ſermonem meum.

10 Annis multis continentibus commovebimini, ô confidentes: quia defecerit vindemia, collectio non provenerit.

11 Trepidate ô tranquillæ, commovemini ô confidentes; exuite atque nudate vos, denique accingimini lumbis.

12 Propter ubera plangant, propter agros deſideratiſſimos, propter vitem fructiferam.

13 In terra populi mei ſpina ſentica aſſurget: nſtio, in omnibus domibus lætis, *in* urbe exſultabunda.

14 Nam palatium deſeretur, ſtrepitus civitatis derelinquetur, clivus & exploratoria ſpecula erit pro ſpeluncis uſque in ſeculum, gaudio onagris, paſcuo gregibus:

15 Donec infundatur ſuper nos ſpiritus de excelſo: & redigatur deſertum in arvum, & arvum pro ſilva reputetur:

16 Habitetque in deſerto illo judicium, & juſtitia in arvo reſideat.

17 Tunc erit opus juſtitiæ pax: effectus, inquam, juſtitiæ tranquillitas & ſecuritas uſque in ſeculum:

18 Nam reſidebit populus meus in caula pacis; & in habitaculis ſecuriſſimis, atque in locis ad quietem tranquilliſſimis:

18 Ut ut grandinet ruente ſilva: & depreſſione deprimatur civitas.

20 O vos beatos, qui ſeveritis ſecundum omnes aquas, qui immiſeritis *eo* pedem bovis & aſini.

CAP. XXXIII. *Væ prædoni Aſſyrio.*

VÆ tibi vaſtator, qui ipſe non vaſtaris: & tibi perfide, contra quem non agitur perfidè: quum deſieris *eſſe* vaſtator, vaſtaberis, quum abſolveris perfidè agere, perfidè agetur contra te.

2 Jehova gratiam fac nobis, te exſpectamus: eſto brachium horum ſingulis matutinis, etiam ſalus noſtra tempore anguſtiæ:

3 A ſonoro ſtrepitu pervagantur populi, ab exaltatione tua diſperguntur gentes:

4 Et colligitur præda veſtra collecta bruchi: diſcurſione qualis eſt praſocuridum diſcurſantium in eam.

5 Editus eſt Jehova, nam habitat altum; implet Tzijonem judicio & juſtitia.

6 Eſt itaque firmitas temporis tui, robur omnis ſalutis, ſapere te & noſſe: reverentia Jehovæ eſt: theſaurus ejus.

7 En valentiſſimi horum clamaverant foris: legati pacis amare fleverant:

8 Deſolati erant aggeres, ceſſaverat vi ator: irritum fecerat fœdus, ſpreverat civitates, non habebat rationem *ullius* mortalis:

9 Lugebat, languebat terra, pudebat Libanum, languebat: erat Scharon quaſi ſolitudo, rudebatque Baſchan & arvum:

10 Nunc ſurgam, dixit Jehova: nunc exaltabor, nunc extollam me.

11 Concipitis torridum gramen, parietis ſtipulam: ſpiritus veſter *eſt* ignis conſumpturus vos.

12 Ita fuerûnt populi *velut inditi* fornacibus calcariis: *ut* ſpinæ ſuccifæ, igne exuſti ſunt.

13 Audite longinqui quod feci, & agnoſcite propinqui potentiam meam.

14 Expaverant Tzijone peccatores, corripuerat tremor hypocritas: quis diverſabitur, *ajebant*, ex nobis *cum* igne conſumente? quis diverſabitur ex nobis *cum* ardoribus perpetuis?

15 Qui

15 Qui ambulat juſtiſſimè, & qui loquitur rectiſſimè: qui ſpernit lucrum *ex* fraudibus, qui excutit manus ſuas ne teneat munus, qui occludit aurem ſuam ne audiat cædes, & obſtipat oculos ſuos ne videant malum.

16 Hic altiſſima loca habitabit, *erunt* propugnacula petrarum locus editus ejus, panis ejus dabitur, aquæ ejus ſtatæ *erunt*:

17 Regem in pulcritudine ſua videbunt oculi tui, ſpectabunt terram longinquiſſimam:

18 Animus tuus meditabitur terrorem: *dicent*, ubi eſt legiſperitus? ubi penſator? ubi cenſor turrium?

19 Populum robore prædituin non videbis; populum profundioris ſermonis quam ut intelligatur, peregrinæ linguæ, *ac* non intellectæ.

20 Aſpice Tzijonem, urbẽ conventuum noſtrorũ; oculi tui videant Jeruſchalaim, caulam tranquillam, tentorium *quod* non diſſipabitur, cujus paxillorum nullus recedat unquam, neque ulli funes ejus diſrumpentur:

21 Sed ibi magnificus Jehova *erit* nobis loco fluviorum, rivorumque amplorum ſpatiis: non itura eſt in eo claſſis impulſa remis, neque navis magnifica pervaſura eum:

22 Nam Jehova vindex noſter, Jehova legiſlator noſter; Jehova Rex noſter, ipſe ſervabit nos.

23 Deſerent rudentes tuos: nondum confirmaverint erectum malum ſuum, nondum expanderint velum, tunc dividetur præda ſpolii permulti, claudi diripient prædam.

24 Neque dicet habitator, ægrotus ſum: populus habitans in ea, levatus *erit* ab iniquitate.

CAP. XXXIV. *Ira Dei ſuper hoſtes Eccleſiæ.*

ACcedite gentes ad audiendum, & nationes attendite; audiat terra, & quæ implent eam, orbis habitabilis, & quæcumque progignuntur in eo.

2 Nam fervens ira *eſt* Jehovæ contra omnes gentes, & excandeſcentia contra omnem exercitum earum: internecioni devovebit eas, tradet eas mactationi.

3 Et conſoſſi earum projicientur, cadaverumque earum aſcendet fœtor: & colliqueſcent montes ex ſanguine eorum:

4 Etiam contabeſcet totus exercitus cœlorum, convolventurque tamquam liber cœli; & totus exercitus eorum decidet ut decidit folium è vite, & ut deciduus *fructus* è ficu.

5 Nam inebriatus eſt in cœlis gladius meus: ecce ſuper Edomæos deſcendet in judicium, & ſuper populum quem devovi internecioni.

6 Gladius Jehovæ implebitur ſanguine, pinguefiet adipe, ſanguine agnorum & hircorum, adipe renum arietum: quum ſacrificium *erit* Jehovæ Botzræ, & mactatio magna in terra Edomæorum.

7 Deſcendent quoque unicornes cum eis, & juvenci cum robuſtis *tauris*; adeo ut inebrietur terra eorum ſanguine; & pulvis eorum adipe pinguefiat:

8 Quum dies ultiones Jehovæ, annis retributionem ob cauſam Tzijonis *erit*.

9 Itaque mutabuntur torrentes ejus in picem, & pulvis ejus in ſulphur; eritque terra ejus pro pice ardente.

10 Noctu & interdiu non exſtinguetur, in ſeculum aſcendet fumus ejus: à generatione in generationem vaſtata manebit, in ſempiternum, nemo tranſibit per eam:

11 Sed hæreditario jure poſſidebunt eam platea & anataria, noctuaque & corvus inhabitabunt eam: & extendet ſuper eam lineam deformationis, & perpendicula inanitatis:

12 Clariſſimos ejus *ad* regnum vocabunt, ſed nemo *erit* ibi: & omnes principes ejus futuri ſunt nihil.

13 Et aſſurget in palatiis ejus ſpinarum *multitudo*, chamæleon, & ſpina in munitionibus ejus; eritque caula draconum, atrium ululis:

14 Et concurrent fera animalia cum terrifico, & ſcops proximo ſuo acclamabit, tantum ibi reſidet ſtrix, invenietque ſibi quietis locum:

15 Ibi nidificabit merula & ponet, quumq; eruperit colliget ad umbram ſuam: tantum ibi congregabuntur milvi alter cum altero.

16 Quærite ex libro Jehovæ, & legite, unum ex his non defuturum eſt, unum alterum non deſiderabunt: nam os meum eſt *quod* præcipit, & ſpiritu ſuo idem congregabit ea.

17 Nam quum projecerit illis ſortem, & manua ſua diſtribuerit illis ad amuſſim; uſque in ſeculum hæreditario jure poſſidebunt illam, per generationem quamque habitabunt in illa.

CAP. XXXV. *Felicitas Eccleſiæ Novi Teſtamenti.*

LÆtabuntur *de* his deſertum & ſolitarius locus, & exſultabit ſolitudo, ac florebit tamquam roſa:

2 Magis ac magis florebit, & exſultabit etiam exſultatione *ſua* & cantu, gloria Libani dabitur ei, decor arvi & Scharonis: iſta videbunt gloriam Jehovæ, decorem Dei noſtri, *& dicent ſi*.

3 Confirmate manus remiſſas, & genua labantia fortificate:

4 Dicite inconſideratis animo, confirmamini, ne timeatis: ecce Deus veſter, ultio advenit, retributio Dei, ipſe advenit ſervaturus vos.

5 Tunc aperient ſe oculi cæcorum, & aures ſurdorum patefient.

6 Tunc ſaliet claudus velut cervus, & cantabit lingua muti: erupiſſe in deſerto aquas, & torrentes in ſolitudine:

7 Abiiſſe torridum locum in ſtagnum, & ſiticuloſum in ſcaturigines aquarum; in caula draconum, cubili cujuſque, gramen *eſſe* cum arundine & junco.

8 Et *erit* illic agger & via, quæ via ſanctitatis vocabitur, qua non tranſibit pollutus, ſed erit iſtorum: viator, ne ſtulti quidem poterunt deerrare.

9 Non erit ibi leo, & violenta ulla fera non conſcendet eam, non invenietur ibi: ſed ambulabunt *ea* vindicati:

10 Et redemti Jehovæ revertentur, perveniente

entque Tzijonem cum cantu, & lętitia perpetua ſuper caput ſuum : gaudium & lætitiam aſſequentur, fugientque mœror & gemitus.

CAP. XXXVI. *Sancherib obſidet Hieroſolymam.*

FUerat enim decimo quarto anno regis Chizkijæ, ut aſcendens Sancherib rex Aſſyriæ contra omnes civitates Jehudæ munitas occuparet eas.

2 Miſit autem rex Aſſyriæ Rab-ſchaken Laciſcho Jeruſchalaima, ad regem Chizkijam, cum copiis numeroſis : qui ſubſtitit ad aquæ ductum piſcinæ ſuperioris, *qui eſt* in aggere agri fullonis,

3 Et egreſſus eſt ad eum Eljakim filius Chilkijæ, qui præerat domui, cum Schebna ſcriba, & Joacho filio Aſaphi à memoria.

4 Quibus dixit Rab-ſchake, dicite jam Chizkijæ ; ſic ait rex maximus rex Aſſyriæ, quæ *eſt* fiducia iſta qua confidis ?

5 Dixero (verum tamen verba futilia) *adeſſe* conſilium & fortitudinem ad bellum ; nunc cui confidis, quod rebellas contra me ?

6 Ecce fiduciam habueris in ſcipione arundinis quaſſatæ iſto, in Ægyptio, quo ſi quis innixus fuerit, intrans volam ejus perforabit eam : *ita eſt* Parho Rex Ægypti omnibus fiduciam habentibus in *ipſo*.

7 Quod ſi dixeris mihi, in Jehova Deo noſtro fiduciam habemus : an non is *eſt* cujus abſtulit Chizkija excelſa & altaria, edicens Jehudæ & Jeruſchalaimis, coram altari hoc incurvare vos *adoraturi* ?

8 Sed nunc miſcero quæſo *bellum* cum Domino meo Rege Aſſyriæ : & dabo tibi bis mille equos, ſi poteris ſuppeditare qui equitent eos pro te.

9 Quomodo ergo averteres faciem ducis unius è ſervis domini mei minimis? ſed fiduciam tuam habes in Ægyptio, propter currus & propter equites.

10 At nunc an abſque Jehova aſcendi contra regionem hanc ad perdendum eam? Jehova edixit mihi, aſcende in regionem iſtam, & perde eam.

11 Dixit vero Elijakim, Schebnaque & Joaſch Rab-ſchaki, alloquere quæſo ſervos tuos Syrè, intelligimus enim ; neque alloquitor nos Judaicè, audiente hoc populo qui *eſt* ſuper murum.

12 Sed dixit Rab-ſchake, an ad dominum tuum aut ad te miſit me dominus meus, ut loquerer verba hæc? nonne ad homines iſtos qui deſident ſuper murum, ut comedant excrementa ſua, & bibant lotium ſuum vobiſcum ?

13 Itaque ſubſiſtens Rab-ſchake exclamavit voce magna Judaicè : & dixit, audite verba Regis maximi, Regis Aſſyriæ.

14 Ita ait Rex, ne vos decipiat Chizkija : non enim poterit eripere vos.

15 Neque adducat vos Chizkija ut fiduciam habeatis in Jehova, dicendo, certo eripiet nos Jehova ; non tradetur civitas hæc in manum Regis Aſſyriæ.

16 Ne auſcultetis Chizkijæ : nam ſic ait Rex Aſſyriæ, tranſigite mecum munere, & prodite ad me, ſic comedite quiſque *fructum* vitis ſuæ, & quiſque *fructum* ficus ſuæ, ac bibite quiſque aquas ciſternæ ſuæ :

17 Uſque dum veniens aſſumam vos *deducendos* in terram ſimilem terræ veſtræ ; terram frumenti & muſti *feracem*; terram *abundantem* pane & vineis.

18 *Videte* ne ſeducat vos Chizkija, dicendo ; Jehova eripiet nos : an eripuerunt dii gentium quiſque terram ſuam è manu Regis Aſſyriæ ?

19 Ubi *ſunt* dii Chamathæ, & Arpadi? ubi dii Tzepharvajimorum ? quin etiam eripuerunt *ne* Schomronem è manu mea ?

20 Qui *ſunt* inter omnes deos regionum iſtarum, qui eripuerint regionem ſuam è manu mea : ut eripiat Jehova Jeruſchalaima è manu mea ?

21 Obticuerunt autem, neque reſponderunt ei quicquam : præceptum enim Regis fuerat edicentis, ne reſpondeatis ei.

22 Venit itaque Elijakim filius Chilkiæ qui præerat domui, Schebnaque ſcriba, & Joach filius Aſaphi à memoria, ad Chizkijam laceris veſtibus : & indicaverunt ei verba Rabſchakis.

CAP. XXXVII. *Senacherib caditur ab angelo.*

FUit autem quum audiret Rex Chizkija, ut laceraret veſtimenta ſua ; & tegens ſe cilicio ingrederetur domum Jehovæ :

2 Et mitteret Eljakimum qui præerat domui, & Schebnam Scribam, ac Seniores ſacerdotum, tectos ciliciis ; ad Jeſchahjam filium Amotzi Prophetam.

3 Qui dixerunt ei, ſic ait Chizkija, dies anguſtiæ, & increpationis, irritationiſque *eſt* dies hic ; cum venerint filii uſque ad os matricis, & vis non *adſit* ad partum :

4 Fortaſſe auditurus eſt Jehova Deus tuus verba Rabſchakis, quem miſit Rex Aſſyriæ dominus ejus ad afficiendum probro Deum viventem, & arguet hujuſmodi verba quę audierit Jehova Deus tuus : ſi extuleris precationem pro hoc reſiduo quod præſens eſt.

5 Quum itaq; veniſſent ſervi Regis Chizkijæ ad Jeſchahjam,

6 Dixit eis Jeſchahja, ſic dicitote domino veſtro, ſic ait Jehova, ne timeto propter verba iſta quæ audiviſti, quibus blaſphemarunt pueri Regis Aſſyriæ me.

7 Ecce ego indam ei ſpiritum, ut audito rumore revertatur in terram ſuam ; dejiciamque eum gladio in terra ejus.

8 Itaque reverſus Rabſchake invenit Regem Aſſyriæ oppugnantem Libnam : audiverat enim eum profectum eſſe Laciſcho.

9 Audiens autem de Tirhaka Rege Cuſchi, dicentes, procedit ut pugnet contra te ; audiens inquam, miſit nuncios ad Chizkijam, edicendo,

10 Sic alloquimini Chizkijam Regem Jehudæ, dicendo, ne decipiat te Deus tuus, in quo tu fiduciam habes, dicendo ; non tradentur Jeruſchalaima in manum Regis Aſſyriæ.

11 Ecce

11 Ecce tu audiviſti quid fecerint Reges Aſſyriæ omnibus aliis regionibus internecioni devovendo incolas earum : & tu eripereris ?

12 An eripuerunt eas dii gentium, quas perdiderunt majores mei ; Gozanem,& Charanem ? & Retzephum, & Hedenitas qui ſunt Thelaſſari ?

13 Ubi *eſt* Rex Chamathæ, & Rex Arpadi ? & Rex civitatis illius Tzepharvajimorum ? Hænahi & Hivæ ?

14 Quumque accepiſſet Chizkija literas è manu nunciorum, & legiſſet illud ; adſcendens *in* domum Jehovæ, explicavit illud Chizkija coram Jehova.

15 Et precatus eſt Chizkija Jehovam, dicendo ;

16 Jehova exercituum, Deus Jiſraelis, inſidens Cerubinis, tu es Deus ille ſolus, omnibus regnis terræ ; tu feciſti cœlum & terram.

17 Inclina, Jehova, aurem tuam & audi : aperi, Jehova, oculos tuos & vide ; audi, inquam, omnia verba Sancheribi, qui miſit ad probro afficiendum Deum viventem.

18 Verum *eſt* Jehova : vaſtaverunt Reges Aſſyriæ omnes gentes illas, & regionem illarum :

19 Et tradiderunt deos illarum igni ; quia dii non erant, ſed opus manuum hominis, lignum aut lapis, ideo perdiderunt eos.

20 Nunc itaque, Jehova Deus noſter, ſerva nos è manu illius ; ut cognoſcant omnia regna terræ, te Jehovam ſolum eſſe.

21 Tum miſit Jeſchahja filius Amotzi ad Chizkijam, qui diceret ; ſic ait Jehova Deus Jiſraelis, quod precatus es me contra Sancheribum Regem Aſſyriæ :

22 Hoc *eſt* verbum quo edicit Jehova *reſponderi ei* : contemnit te, ſubſannat te virgo filia Tzijonis, poſt te caput movet filia Jeruſchalaimorum.

23 Quem probro affeciſti ac blaſphemaſti ? & contra quem extuliſti vocem ? utique attollis *in* ſubline oculos tuos contra ſanctum Jiſraelis.

24 Per ſervos tuos probro affeciſti Dominum ; quum diceres, multitudine curruum meorum ego aſcendi ſummitatem montium, latera Libani : & ſuccidam proceras cedros ejus, lectiſſimas abietes ejus : ingrediar etiam celſiſſimam extremitatem ejus, ſilvas, arva ejus.

25 Ego effodio ut bibam aquas ; nam exſicco planta pedum meorum omnes rivos locorum obſeſſorum.

26 An non audiviſti inde à longinquo tempore, me id facere : & à diebus priſcis formare illud ? nunc adduco illud, ut ſis ad deturbandum in acervos vaſtos civitates munitas.

27 Ideo habitatores earum contracti manu, territi ſunt & erubuerunt ; fuerunt *ut* herba agri, ut holeracea herba tenera, *ut* fœnum tectorum, & ager tactus uredine antequam in culmum aſſurgat.

28 Et ſeſſionem tuam, & profectionem tuam, & inceſſum tuum novi, etiam furorem tuum contra me.

29 Quoniam tu furis contra me, & tumultuatio tua aſcendit ad aures meas : ideo ponam hamum meum in naſo tuo, & frænum meum inter labia tua, ac reducam te viâ illa per quam veniſti.

30 Illud autem eſto tibi hujus *rei* ſignum, comedere vos anno uno ſponte natum, & anno altero ſponte renatum : anno demum tertio ſerite & metite, ac plantate vineas, & comedite fructum earum ;

31 Nam reſiduum domus Jehudæ, quod relictum fuerit, rurſus radicabitur infernè ; & proferet fructum ſupernè ;

32 Quum Jeruſchalaimis prodibit reliquum, & reſiduum è monte Tzijonis : zelus Jehovæ exercituum facturus eſt iſtud.

33 Propterea ſic ait Jehova de Rege Aſſyriæ, non eſt ingreſſurus in civitatem hanc, neque jaculaturus huc ſagittam ; neque oppoſiturus ei ſcutum, neque diffundet contra eam aggeſtas moles.

34 Viâ qua venerit, eadem revertetur : in civitatem vero hanc non ingredietur, dictum Jehovæ.

35 Nam protegam civitatem hanc ad ſervandum eam, propter me & propter Davidem ſervum meum.

36 Itaque prodiens angelus Jehovæ percuſſit in caſtris Aſſyriorum centum octoginta quinque millia *hominum*, quumque ſurrexiſſent mane, ecce omnia illa *erant* cadavera mortuorum.

37 Quare profectus abivit, & reverſus eſt Sancherib Rex Aſſyriæ ; conſeditque Ninives.

38 Ubi fuit, ipſo ſe incurvante *in* æde Niſroci Dei ſui, ut Adrammelechi, & Schareetzer filii ejus percuterent eum gladio, ipſi vero proriperent ſe in terram Ararati : & regnavit Eſar Chaddon filius ejus pro eo.

CAP. XXXVIII. *Chizkija ſanitati reſtitutus laudat Deum.*

DIebus illis ægrotavit Chizkija lethaliter : ad quem veniens Jeſchahja filius Amotzi Propheta, dixit ei, ſic ait Jehova : da præcepta familiæ tuæ, nam tu brevi moriturus es, ac non vives.

2 Quapropter advertens Chizkija faciem ſuam ad parietem, oravit Jehovam.

3 Et dixit : obſecro Jehova, recordare jam me indefinenter ambulaſſe coram te fideliter & animo integro, & quod bonum videtur in oculis tuis feciſſe : flevitque Chizkija fletu magno.

4 Tum fuit ſermo Jehovæ ad Jeſchahjam, edicendo :

6 Abi, & dicito Chizkijæ, ſic ait Jehova Deus Davidis patris tui, audivi precationem tuam, vidi lacrymas tuas : ecce ego addam diebus tuis quindecim annos :

6 Et è manu regis Aſſyriæ eripiam te, & civitatem hanc : protegamque civitatem hanc.

7 Atque hoc tibi *eſto* ſignum à Jehova : faciturum eſſe Jehovam rem iſtam quam loquutus eſt.

8 Ecce ego reducturus ſum umbram gradu-

duum illorum, quæ deſcendit gradibus Achazi ſolaribus, retrorſum decem gradibus: & reverſus eſt ſol decem gradibus, iiſdem gradibus quibus deſcenderat.

9 Scriptum Chizkijæ regis Jehudæ; quum ægrotaſſet, & revaluiſſet ex ægritudine ſua.

10 Ego dicebam, reſciſſis diebus meis adituris ſum portas ſepulcri, privor reſiduo annorum meorum.

11 Dicebam, non ſum viſurus Jah, Jah in terra viventium: non intuebor hominem amplius inter habitatores mundi.

12 Habitatio mea transfertur, & transportatur à me, tanquam tentorium paſtorale: ad excidium perduxi, ut textor *ſtamen*, vitam meam; à penicidis reſecturus es me, à die uſque ad noctem peremturus es me.

13 Proponebam, dum mane erat, tanquam leonem, ita fracturum eſſe *Deum* omnia oſſa mea; à die uſque ad noctem te peremturum eſſe me.

14 Ut grus *aut* hirundo, ita pipiebam, gemebam ut columba, *dicens:* exhauriuntur oculi mei *ſpectantes* in ſublime, Jehova oppreſſio *ſit* mihi, pertexe me.

15 Quod eloquebar, ſtatim prædixit mihi, idemque fecit: progredior omnibus annis vitæ meæ ultra amaritudinem animæ meæ.

16 Domine, per hæc vivitur: etiam his ſingulis ineſt vita ſpiritus mei, *ſ. his* facis ut revaleſcam, & vivum conſervas me.

17 Ecce ad pacem *advenit* amara mihi amaritudo: ſed tu propenſus amore *eduxiſti* animam meam à fovea exedente, quia abjeciſti poſt tergum tuum omnia peccata mea.

18 Non enim ſepulcrum celebrat te, *aut* mors laudat te: non habent exſpectationem in fide tua qui deſcendunt in ſepulcrum.

19 Vivens vivens ipſe celebrabit te, ut ego hodie: pater filiis notam faciet fidem tuam.

20 Jehova *præſto eſt* ad ſervandum me, ideo odas lyricas meas pulſabimus omnibus diebus vitæ noſtræ in domo Jehovæ.

21 Edixerat enim Jeſchahja, ſumatur palatha ficuum; & appingatur ulceri, & revaleſcet.

22 Et dixerat Chizkija, quod *eſt* ſignum; me aſcenſurum eſſe in domum Jehovæ?

CAP. XXXIX. *Chizkija offendit Deum, & caſtigatus reſipiſcit.*

TEmpore illo miſit Merodac Baladan filius Baladanis rex Babyloniæ literas cum munere ad Chizkijam; audiverat enim ægrotaſſe, & confirmatum eſſe.

2 Quibuſcum lætatus Chizkija, oſtendit eis totum gazophylacium ſuum, argentum, & aurum, & aromata, atque oleum præſtantiſſimum, totamq; domum vaſorum ſuorum, denique quicquid inveniebatur in theſauris ſuis: non fuit quidquam quod non oſtentaret eis Chizkija, in domo ſua, & in tota ditione ſua.

3 Quapropter ingreſſus Jeſchahja Propheta ad regem Chizkijam; dixit ei, quid dixerunt homines illi? & unde venerunt ad te? cui dixit Chizkija, è terra longinqua venerunt ad me Babylone.

4 Iterum dicenti; quid viderunt domi tuæ? dixit Chizkija, quicquid *eſt* domi meæ viderunt, non fuit quicquam, quod non oſtenderim eis, in theſauris meis.

5 Tum dixit Jeſchahja Chizkijæ, audi verbum Jehovæ exercituum:

6 Ecce, dies venturi ſunt, quibus deportabitur quicquid *eſt* domi tuæ, & quod recondiderunt majores tui uſque in diem hunc, in Babyloniam: non relinquetur quidquam, ait Jehova.

7 De filiis etiam tuis qui prodibunt ex te, quos geniturus es, aſſument; ut ſint aulici in palatio Regis Babyloniæ.

8 Dixit vero Chizkija Jeſchahjæ, bonum *eſt* verbum Jehovæ quod loquutus es; præterea dixit, quod futura eſt pax & ſtabilitas diebus meis, *bonum eſt*.

CAP. XL. *Adventus Meſſiæ: & ejus prædromus Johannes Baptiſta.*

COnſolamini, conſolamini populum meum; dicit Deus veſter;

2 Loquimini quæ ſunt cordi *urbi* Jeruſchalaimorum, & prædicate ei, completum eſſe tempus præfinitum ejus, exſolutam eſſe iniquitatem ejus: eam accepiſſe è manu Jehovæ duplum pro omnibus peccatis ſuis.

3 Voce clamantis, in deſerto parate viam Jehovæ; adæquate in ſolitudine aggerem Deo noſtro.

4 Omnis vallis attolletur, & omnis mons colliſque deprimentur, & abibit quod curvum eſt in planum, & ſalebroſa in convallem.

5 Ut reveletur gloria Jehovæ; & videant omnis caro pariter, os Jehovæ loquutum eſſe.

6 Vox dicens, prædica, etiam dicit quid prædicaturus ſim; omnem carnem *eſſe* gramen; etiam omnem benignitatem ejus ſimilem *eſſe* flori agri.

7 Exareſcit gramen, decidit flos, quum ſpiritus Jehovæ perflat ipſum; utique gramen *eſt* populus.

8 Exareſcit gramen, decidit flos, at verbum Dei noſtri permanet in ſeculum.

9 Montem altum conſcende, ô quæ euangelizas Tzijoni, attolle potenter vocem tuam quæ euangelizas Jeruſchalaimis: attolle, ne timeto; dic civitatibus Jehudæ, ecce Deus veſter.

10 Ecce Dominus Jehovi contra robuſtum venturus eſt, & brachium ejus dominaturum eſt in illum: ecce merces illius apud ipſum *eſt*, & opus illius coram ipſo.

11 Velut paſtor gregem ſuum paſcet, in brachium ſuum congregabit agnellos, & in ſinu ſuo portabit; fœtas ducet commodè.

12 Quis menſus eſt pugillo ſuo aquas, & cœlos ſpithama expendit, aut complexus eſt trientali pulverem terræ? & ponderavit ſtatera montes, & colles lancibus?

13 Quis expendit ſpiritum Jehovæ; ut vir à conſiliis ei, docuit eum?

14 Cum quo communicavit conſilium ut inſtrueret ſe; doceretque ſe iter judicii, doceret, inquam, ſe ſcientiam & viam ſummæ prudentiæ notam faceret ſibi?

15 En gentes tamquam gutta è ſitula, & tanquam flos pulviſculi *in* lancibus reputantur: en, inſulas ut rem minutiſſimam diſpoſiturus eſſet.

16 Etiam Libanus non ſufficeret ad comburendum, & animalia ejus non ſufficerent holocauſto.

17 Omnes gentes velut nihil *ſunt* coram eo, minus nihilo & inanitate reputantur ei.

18 Cui ergo aſſimilabitis *Deum* forteм, & quam ſimilitudinem comparabitis ei?

19 Sculptile tegit artifex, & aurifex auro obducit illud: & catenas argenteas conflat.

20 Qui ita indigus eſt ut non habeat quod offerat, lignum non putreſcens eligit: artificem peritum quærit ſibi ad parandum ſculptile, *quod* non dimoveatur.

21 An non cognoſcitis? an non auditis? an non indicatur à principio vobis? an non intelligitis *inde à* fundamentis terræ?

22 Eum qui inſidet ambitui terræ, cui habitatores ejus *ſunt* velut locuſtæ: qui extendit velut conopæum cœlos, & diſtendit eos ſicut tentorium ad habitationem,

23 Qui diſponit dominatores in nihilum, judices terræ ſicut rem inanem efficit?

24 Neque plantantur, neque ſeruntur, neque radicatur in terra ſucciſus truncus eorum: quin etiam ſufflante eo in illos exſiccantur, ac turbo quaſi ſtipulam tollit eos.

25 Cui ergo aſſimilaretis me, aut æqualis eſſem? ait ſanctus.

26 Attollite *in* ſublime oculos veſtros, & videte quis creaverit iſta, producens numero ſuo exercitum ipſorum: *quis* iſta omnia vocet de nomine præ amplitudine virium, prout fortis *eſt* robore, *adeo ut*, quicquam non deſit.

27 Quare diceres Jahakob, & loquereris, Jiſrael, abſcondita eſt via mea à Jehova, & à Deo meo cauſa mea præterit?

28 An non noviſti? nonne audiviſti Deum æternum Jehovam, creatorem extremitatum terræ non defetiſci, neque defatigari? nulla *eſt* perveſtigatio prudentiæ ejus.

29 Dat defeſſo virtutem, & defecto viribus robur copioſè ſuppeditat.

30 Defetiſcuntur quidem pueri & defatigantur; & juvenes proruſus impingunt:

31 At exſpectantes Jehovam mutant vires, aſcendunt pennis velut aquilæ: currunt, neque defatigantur; pergunt, nec defetiſcuntur.

CAP. XLI. *Puſillus grex Jiſraelis.*

SIlentes accedite me inſulæ, & nationes mutent vires; accedant, tunc loquentur, pariter ad judicium appropinquabimus.

2 Quem excitaverat ab oriente *Deus*, juſtè vocans eum ad veſtigia ſua, expoſuit ei gentes, & fecit ut in Reges dominaretur, reddidit ſimiles pulveri gladio ejus, ſimiles ſtipulæ impulſæ arcui ejus.

3 Perſequutus illos pervaſit incolumis, itinere *quo* pedibus ſuis non venerat.

4 Quis operatus eſt & fecit *illud*? *quis* vocat generationes inde à principio? ego Jehova primum, etiam ultima ego idem *operor*.

5 Videntes inſulæ timent, extrema terræ trepidant; appropinquant & conveniunt.

6 Quiſque proximo ſuo auxiliantur, & fratri ſuo dicit, confirmare.

7 Et confirmat faber lignarius aurifabrum, malleator eum qui tundit incudem: dicit de ferrumine, bonum eſt, & firmat illud clavis *ut* non moveatur.

8 At tu, Jiſrael ſerve mi, tu Jahakob quem eligi; ſemen Abrahami, amici mei:

9 Tu quem prehendi ab extremitatibus terræ, & à ſelectis ejus evocavi te, dicens tibi, ſervus meus es, eligit te, neque ſperno te:

10 Ne timeto, quia tecum ſum; ne ſtupeto, quia ego ſum Deus tuus: fortifico te, etiam auxilior tibi, etiam ſuſtento te dexterâ juſta mea.

11 En erubeſcent, & ignominia perfundentur quicumque exardeſcunt contra te; erunt tamquam nihil, & peribunt adverſarii tui.

12 Quærens eos non invenies eos qui concertant tecum; erunt tanquam nihil, & tanquam nihilum homines oppugnantes te.

13 Cum ego Jehova Deus tuus, prehendam dexteram tuam; edicens tibi, ne timeto; ego auxilior tibi.

14 Ne timeto, vermicule Jahakobi, Jiſraelitarum: ego auxilior tibi, dictum Jehovæ, & redemptoris tui, ſancti Jiſraelis.

15 Ecce diſpoſiturus ſum te in tribulum ſtylis recentibus bipennem: triturabis montes, comminuesque, & colles tamquam glumam diſpones:

16 Ventilabis eos, & ventus auferet eos, ac turbo diſperget eos: tu vero exſultabis in Jehova, in ſancto Jiſraelis gloriaberis.

17 Ipſos pauperes egenteſque ipſos, qui quærunt aquas ubi nullæ *adſunt*, quorum lingua ſiti deficit; ego Jehova exauditurus ſum, Deus Jiſraelis non derelicturus ſum eos.

18 Aperiam in locis eminentibus flumina, & in medio convallium fontes, diſponam deſertum in ſtagnum aquarum, & terram ſolitariam in proceſſus aquarum.

19 Ponam in deſerto cedrum, lectiſſimam cedrum, myrtumque & arborem oleoſam: ponam in ſolitudine abietem, tædam; arboreſque opacas pariter:

20 Ut videant & cognoſcant, & adhibeant *ſe* ut intelligant pariter, manum Jehovæ facere illud; & ſanctum Jiſraelis creare ipſum.

21 Producite cauſſam veſtram, ait Jehova; admovete firmamenta veſtra, ait Rex Jahakobi.

22 Proponant & indicent nobis ea quæ obventura ſunt: priora quænam ſunt indicate, ut apponamus animum noſtrum, & cognoſcamus finem eorum; aut eventura pronunciate nobis.

23 Indicate quæ eventura ſint in poſterum, ut cognoſcamus vos eſſe deos; etiam benefacite aut malefacite, ut obſtupeſcamus videntes pariter.

24 En vos minus quam nihil *eſtis*, & opus veſtrum pejus *opere* viperæ: abominabilis *qui* eligit vos.

25 Excita-

25 Excitaturus ſum ab Aquilone qui ve niat, ab ortu ſolis *qui* vocet nomen meum, qui veniens proculcet antiſtites tanquam lutum, & tanquam figulus cœnum.

26 Quis indicavit *inde* à principio, ut cognoſceremus, aut *inde* ab antiquitate, ut diceremus, juſtus *eſt*? neque ullus *eſt* qui indicet, neque ullus qui pronunciet, neque ullus qui audiat ſermones veſtros.

27 Primarium Tzijoni, *in quo* ecce, ecce iſta, & Ieruſchalaimis euangelizantem dabo.

28 Nam *quum* reſpicio, nullus *eſt* vir, etiam ex iſtis nullus *eſt* conſultus; ut quum interrogo eos, reſpondeant quidquam.

29 En hi omnes *ſunt* vanitas, nihil *ſunt* opera eorum, ventus & inanitas fuſilia eorum.

CAP. XLII. *Adventus Chriſti majeſtaticus.*

EN ſervus meus, quem ſuſtento, electus meus, *quem* benigne accipit anima mea: indam ſpiritum meum ipſi, judicium gentibus proferet.

2 Non vociferabitur, neque attollet, neque faciet ut audiatur foris vox ſua.

3 Arundinem quaſſatam non franget, & ellychnium ipſum fumigans non extinguet: ad veritatem proferet judicium.

4 Non faciet ut fumiget, neq; quaſſabit, donec diſponat in terra judicium: & in doctrina ejus regiones exſpectationem habebunt.

5 Sic ait *Deus* ille fortis Iehova, creator cœlorum, & qui extendit eos, qui expandit terram & res prognatas ex ea: qui indit animam populo agenti in ea, & ſpiritum ambulantibus in ea:

6 Ego Iehova vocavi te juſte, ut confirmem manum tuam: & cuſtodiens te tradam te in fœdus populi, in lucem gentium:

7 Ad aperiendum oculos cæcos, ad educendum clauſtro vinctum, è carcere ſedentes in tenebris.

8 Ego ſum Iehova, illud *eſt* nomen meum, & gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam ſculptilibus.

9 Priora ecce evenerunt: & nova ego indico; quum nondum exoriuntur, pronuncio vobis.

10 Cantate Iehovæ canticum novum, *canticum* laudis ejus ab extremo terræ; qui deſcenditis in mare, & in *flumina* implentia illud, inſulæ & habitatores earum:

11 Attollant *vocem* deſertũ & civitates ejus, villæ *quã* inhabitabat Kedar: canant habitatores petræ, è vertice montium vociferentur:

12 Tribuant Iehovæ gloriam, & laudem ejus in regionibus indicent.

13 Iehova velut robuſtus prodibit, ut vir bellicoſiſſimus evigilans zelo: clanget, etiam barriet, contra hoſtes ſuos potenter ſe geret,

14 *Dicens:* filui jam olim, ſurdum egi, continui me: ut parturientem viperam deſolabo, exhauriamque pariter:

15 Vaſtabo montes & colles, omnemque herbam eorum arefaciam, & diſponam flumina in regiones, & ſtagna arefaciam:

16 Ut deducam cæcos per viam *quam* non noverant, ſemitis quas ignorabant agam eos: diſponam tenebras coram eis in lucem, & obliqua in planitiem, hæ *ſunt* res *quas* faciam eis, neque derelinquam eos.

17 Avertentur retrorſum, ſuffundentur pudore qui confidunt ſculptili; qui dicunt fuſili, vos *eſtis* dii noſtri.

18 O ſurdi, audite, & ô cæci, intuemini ad videndum.

19 Quis *eſt* cæcus niſi ſervus meus? & ſurdus ſicut nuncius meus quem mitto? quia cæcus ut donatus pace, cæcus inquam, ut ſervus Jehovæ?

20 Videndo multa tamen non obſervas, aperiendo aures tamen non audit.

21 Iehova delectabatur *ipſo* propter juſtitiam ſuam, magnificabat doctrina, & reddebat magnificum.

22 At ipſe eſt populus direptus & proculcatus; illaqueant juvenes quotquot ſunt, & in carceribus abduntur: ſunt prædæ nemine cripiente; conculcationi, nemine dicente, reſtitue.

23 Quis inter vos auribus percipit hoc? attendit, ut auſcultet in poſterum?

24 Quis exponit proculcationi Iahakobum, & Iiſraelem diripientibus? nonne Iehova? hic *eſt* cui peccavimus; non enim acquieverunt ut in viis ejus ambularent, neque auſcultaverunt legi ejus.

25 Quapropter effudit ſuper illum excandeſcentia iram ſuam, & robur belli: ſed etſi inflammat eum circumquaque, non animadvertit; & ſi incendit eum, tamen non reponit in animo. *Caput* XLIII.

26 Nunc vero ſic ait Iehova creator tuus ô Jahakob, & formator tuus ô Iiſrael: ne timeto; nam vindicavi te, vocavi te nomine tuo; meus es.

27 Quum tranſis per aquas, tibi adſũ, & per flumina, ne inundent te; quum ambulas per ignem, non ureris, & flamma non incendit te.

28 Nã ego Iehova Deus tuus, ſanctus Iiſraelis, ſervator tuus *ſum*: dedi in redemptionem tui Ægyptum, Æthiopiam & Sebam loco tui.

29 Ex quo pretioſus viſus es in oculis meis, honoratus fuiſti, quia ego dilexi te: & ſubjeci homines tibi, & nationes deſiderio tuo.

30 Ne timeto; nam tibi adſum: ab oriente reducam ſemen tuum, & ab occidente congregabo te.

31 Edicam Aquiloni, redde, & meridiei ne cohibeto: reduc filios meos è longinquo, & filias meas ab extremitate terræ;

32 Omnem qui vocat ſe de nomine meo, quem ad gloriam meam creavi; quem formavi, etiamque feci:

33 Produc populum cæcum *eſt* ſunt oculi, & ſurdos quibus *ſunt* aures.

34 Omnes gentes congregentur pariter & colligantur nationes; quis in illis indicaret iſtud? vel priora pronuncient nobis: edant teſtes ſuos ut juſtificentur, aut audiant & dicant, verum *eſt*.

35 Vos teſtes mei *eſtis*, dictum Iehovæ, & ſervus meus quem elegi; ut ſciatis & credatis mihi, intelligatiſque me ipſum eſſe, ante me

non esse formatum à *Deo* forti, & post me non futurum *quidquam*.

36 Ego, ego *sum* Jehova; & nullus *est* præter me servator.

37 Ego indico, & servo, & prænuncio, non autem ullus in vobis alienus *Deus*; & vos testes mei *estis*; dictum Jehovæ, me *Deum* fortem esse.

38 Etiam antequam esset dies, ego ille *sum*, & nemo è manu meâ eripit: quum operor, quis avertat illam?

CAP. XLIII. *Vocatio gentium prædicitur.*

SIc ait Jehova vindex vester, sanctus Jisraelis: propter vos missurus sum in Babyloniam, & dejecturus vectes omnes, Chaldæosque cum navibus celeberrimis ipsorum.

2 Ego Jehova *sum* sanctus vester, creator Jisraelis Rex vester.

3 Sic ait Jehova qui edit in mari viam; & in aquis validis semitam.

4 Qui educit currus, & equos, copias & robur; pariter jacebunt, non resurgent, exspirabunt, ut ellychnium exstinguentur.

5 Ne recordemini priorum, & antiqua ne consideretis:

6 Ecce ego facturus sum rem novâ, jã exorietur, an non noscere tis illam? etiam disponam in deserto viam, in solitudine flumina.

7 Honorabit me bestia agri, dracones, & ululæ; quum posuero in deserto aquas, flumina in solitudine, ad præbendum potum populo meo, electo meo.

8 Populus quem formavi mihi, laudem meam enarrabunt.

9 Nam me non invocas, Jahakob; aut laboras apud me, Jisrael:

10 Non offers mihi parvam pecudem holocaustorum tuorum, & sacrificiis tuis non honoras me: non premo te ut servias munere, neque fatigo te thure.

11 Non comparas mihi pecuina calamum odoratum, & adipe sacrificiorum tuorum non irrigas me: quin servitute premis me propter peccata tua, fatigas me iniquitatibus tuis.

12 Ego, ego ipse deleo defectiones tuas propter me; & peccatorum tuorum non recordor.

13 Revoca in memoriam mihi, disceptemus nua, enarra tu, ut justificeris:

14 Pater tuus primus peccaverit, & interventores tui defecerint à me.

15 Proinde essem prophanaturus principes sacros; & expositurus anathemati Jahakobum, & Jisraelem contumeliis. *Cap.* XLIV.

16 Jam vero audi Jahakob serve mi, & Jisrael quem elegi.

17 Sic ait Jehova qui fecit te, & formavit te ex utero, adjuvaturus te, ne timeto, serve mi Jahakob, & Jeschurun quem elegi:

18 Nam effundam aquas super sitientem, & fluenta super aridam; effundam spiritum meum super semen tuum, & benedictionem meam super prognatos tuos.

19 Et efflorescent velut inter gramen, velut salices *inquam* secundum processus aquarum.

20 Hic dicet, Jehovæ sum, & ille vocabit nomine Jahakob: ille vero scribet manu sua, *sum* Jehovæ, & de nomine Jisraelis cognominabit.

CAP. XLIV. *Dona spiritualia.*

SIc ait Jehova rex Jisraelis & vindex ejus, Jehova exercituum: ego *sum* primus & ego ultimus, ac præter me nullus *est* Deus.

2 Quis ergo ut ego prædicat, & indicat istud, aut ordinat istud mihi ex quo disposui populum æternum; ut futura & quæ eventura sunt indicentur illis?

3 Ne paveatis, neque timeatis; an non *inde* ab eo tempore pronunciavi tibi ac indicavi, & vos testes mei *estis*: an est Deus præter me? utique nulla *est* rupes, nullam novi.

4 Formatores sculptilis omnes sunt rei inanis *formatores*, & desiderabilia eorũ non possunt prodesse: ac testes istorum sunt ipsa; non vident, neque cognoscunt, ut erubescant.

5 Qui format *Deum* fortem, & sculptile fundit, ad nullam utilitatem *fundit*.

6 En omnes se consociantes erubescent, & fabri ipsi magis quam homines *alii*: congregent se omnes, consistant, pavebunt, erubescent una.

7 Faber ferrarius *cum* norma & operatur prunis, & malleis format illud: quum operatur illud brachio robusto suo, etiam esurit & nullis *est* viribus, non bibens aquam defetiscitur.

8 Faber lignarius extendit regulam; delineat ipsum amussi, aptat illud in angelos suos, aut circino format illud: denique facit illud ad structuram viri, secundum ornatum humanum, ut desideat domi.

9 Cædendo sibi cedros quum sumsit cupressum & robur, aut quæ fortificat se inter arbores silvæ: ornum *quam* plantaverit, & pluvia educaverit:

10 Tunc est homini ad comburendum, qui sumit ex eis ut calefiat, etiam accendit *furnum* ut coquat panem; etiam operatur *Deum* fortem cui *honorem exhibens* incurvat se, aptat ipsam *in* sculptile ante quod procumbit.

11 Partem ejus exussit igni, ad partem ejus carnes comedit, assat assum & satiatur; etiam calefit, dicitque, euge concalui, vidi ignem:

12 Residuum autem ejus in *Deum* fortem aptat exsculpendo illud; procumbit coram eo, incurvatque se, & deprecatur ipsum dicens, eripe me, nam *Deus* fortis meus es:

13 Non norunt, neque animadvertunt; *illud* obducere oculos ipsorum, ne videant, & corda ipsorum ne intelligant.

14 Neque revocat ad animum suum, neque scientia neque prudentia *inest* ut dicat; partem istius exussi igne, etiamque coxi ad prunas istius panem; assavi carnem quam comedo: & reliquum istius in rem abominandam aptavero? ante id quod provenit ex arbore, procubuero?

15 Pascens cinere animum illusum avertit, adeo ut non eripiat se ipsum, neque dicat, an non falsitas *est* ad dexteram meam?

16 Recordare horum Jahakob, & Jisrael, cum

cum ſervus meus ſis: formavi te, ſervus meus es, Iſrael non traderis oblivioni à me.

17 Deleo ut denſa nubes defectiones tuas, & velut nubes peccata tua; revertere ad me, nam vindico te.

18 Cantate cœli, facere Jehovam *hæc*, clangite ima terra; fragorem edite montes cantu, ſilva, & quæcunque arbor *eſt* in ea: vindicare Jehovam Jahakobum, & in Iſraele gloriari.

19 Sic ait Jehova vindex tuus, & formator tuus ex utero: ego Jehova facio omnia, extendo cœlos ſolus, expando terram per me ipſum:

20 *Is ſum* qui irrita facturus eſt ſigna mendacium, & ex divinis ſtultos effecturus: reducturus ſapientes retrorſum, & ſcientiam eorum infatuaturus:

21 Præſtiturus verbum ſervi ſui, & conſilium nunciorum ejus abſoluturus: qui dico de Jeruſchalaimis, habitabuntur, & de civitatibus Jehudæ, ædificabuntur, & *qui* vaſtitates iſtius erecturus ſum:

22 Qui edicturus ſum ipſi profundo, exſiccare, & flumina tua areſacturus:

23 Edicturus Cyro paſtori meo, ut omnem delectationem meam perficiat; utque edicat Jeruſchalaimis, reædificantor, & templo, fundator.

CAP. XLV. *Captivitas Babylonica ſolvenda per Cyrum.*

SIc ait Jehova uncto ſuo Cyro, cujus confirmaturus ſum dexteram, ad ſternendum coram eo gentes, ut lumbos regum diſſolvam: ad aperiendum coram eo valvas, ut portæ non occludantur:

2 Ego tibi præiturus ſum, & inæqualia æquaturus; valvas chalybeas fracturus, & vectes ferreos ſuccifurus:

3 Daturuſque tibi theſauros abſtruſiſſimos, & repoſitas opes abditiſſimas: ut cognoſcas me Jehovam, qui voco te nominatim, Deum Iſraelis eſſe.

4 Propter ſervum meum Jahakobum, & Iſraelem electum meum: propterea me vocaſſe te de nomine tuo, cognominaſſe te, quamvis ignores me.

5 Ego Jehova & nullus præterea præter me nullus Deus: accingo te, quamvis ignores me:

6 Ut cognoſcant *gentes* ab ortu Solis & ab occaſu ejus, nullum eſſe præter me, me Jehovam *eſſe*, & nullum præterea:

7 Formantem lucem & creantem tenebras, facientem pacem, & creantem malum, me Jehovam facere omnia iſta.

8 Deſtillate cœli ſuperne & ſuperiores nubes fluant juſtitia: aperiat ſe terra, & *terreſtria* edant fructum ſalutis, juſtitiaque efflorereſcat ſimul, me Jehova patrante illud.

9 Væ litiganti cum fictore ſuo, teſtæ cum *aliis* teſtis terreis; an dicturum eſt lutum fictori ſuo, quid factrus eſſes, cum ad opus iſtud tuum nullæ *ſint* manus?

10 Væ illi qui dicit patri, quid geniturus eſſes? & fœminæ, quid paritura eſſes?

11 Sic ait Jehova ſanctus Iſraelis, & formator ejus: quæ ventura ſunt petite à me, de filiis meis & de opere manuum mearum interdicite mihi.

12 Ego feci terram, & hominem ſuper eam creavi, ego manibus meis extendentibus cœlos, omni quoque exercitui eorum præcepta dedi.

13 Ego excitaturus ſum illum juſte, & omnes vias ejus æquaturus: ipſe reædificaturus eſt civitatem meam, & deportatos meos remiſſurus non pretio neque munere, ait Jehova exercituum.

14 Sic ait Jehova, labor Ægypti, & merx Æthiopiæ, Sabæorumque procerorum; ad te tranſibunt & tua erunt, te ſequentur, compediti tranſibunt: tibique incurvabunt ſe, te deprecabuntur, *dicentes*; tantum in te *eſt Deus* fortis, & nullus *eſt* præterea, nuſquam præterea Deus.

15 Utique tu *Deus* fortis abdens te, Deus Iſraelis ſervator *es*.

16 Erubuerunt, etiamque ignominia affecti ſunt omnes iſti, pariter abiverunt cum ignominia fabri imaginum.

17 Iſrael ſervatur per Jehovam ſalute æterna: non erubeſcetis, neque ignominioſi reddemini in ſempiterna ſecula.

18 Nam ſic ait Jehova creator cœlorum; ille ipſe Deus, formator terræ & opifex ejus idem ſtabiliens eam, *qui* non ad inanitatem creavit eam, *ſed* ad inhabitandum formavit eam, ego *ſum* Jehova, & nullus præterea.

19 Non clam loquor, *non* in loco terræ tenebroſæ, non edico ſemini Jahaboki; inaniter quærite me: ego Jehova eloquor juſtitiam, indico recta.

20 Congregamini & advenite; appropinquate una, qui evaſiſtis ex gentibus, *qui* ignari erant geſtantes lignū ſculptilis ſui, & deprecantes pro *Deo* forti non valentem ſervare:

21 Indicate, & admovete, etiam conſilium ineatur una: quis pronunciavit hoc à priſcis diebus, ab eo tempore indicavit iſtud? an non ego Jehova, nulluſque amplius Deus præter me, *Deus* fortis, juſtis, & ſervator? nullus præterquam ego.

22 Reſpicite ad me, & ſervemini omnes fines terræ: nam ego *ſum Deus* fortis, & nullus præterea.

23 Per me juravi, prodiit ex ore meo juſte verbū, quod non revocabitur; mihi incurvatum iri omne genu, juraturam omnem linguā.

24 Tantummodo in Jehova, de me inquiet, omnis juſtitia & robur *eſt*: ad ipſum veniat congreſſurus, at erubeſcent; quicunque exardeſcunt contra eum, *erubeſcent*.

25 In Jehova juſtificabuntur, & gloriabuntur totum ſemen Iſraelis.

CAP. XLVI. *Vanitas Idolorum.*

PRocubuit Bel; reflexus eſt Deus vaticinus, fuerunt terricula eorum *impoſita* beſtiæ & jumento; geſtamina veſtra onerata, oneri ſunt defeſſæ.

2 Reflexi ſunt, procubuerunt pariter; neque potuerunt *Babylonii* eripere onus; ſed ipſimet in captivitatem abiverunt.

3 Auſcultate mihi domus Jahakobi, totumque reſiduum domus Iſraelis; qui bajulamini inde ab utero, qui geſtamini inde à vulva:

4 Et uſque ad ſenium ego idem, & uſque ad canitiem ego portaturus ſum: ego feci & ego geſtabo, ego inquam, portaturus ſum & erepturus.

5 Cui aſſimilaretis me & æquaretis; aut compararetis me ut ſimiles eſſemus?

6 Qui prodigunt aurum è marſupio, & argentum ſcapo appendunt, mercede conducunt conflatorem qui faciat *ex* eo *Deum* fortem cui procumbentes etiam incurvent ſeſe:

7 Geſtant eum, humero portant eum, deinde collocant eum in ſede ſua, ubi ſtat, é loco ſuo non recedit; etiam ſi *quis* clamet ad eum, non exaudit, ab anguſtia ipſius non ſervat ipſum.

8 Recordamini hujus, & prębete vos viros; revocate, ô defectores, in animum,

9 Recordamini priorum *inde* à ſeculo; me eſſe *Deum* fortem, & nullum præterea *Deum eſſe*, & neminem parem mihi:

10 Indicantem à principio finem, & ab antiquitate quæ nondum facta ſunt; dicentem, conſilium meum ſtabit, & omnem delectationem meam facturus ſum.

11 Voco ab Oriente volucrem, é terra longinqua effectorem conſilii mei; & loquutus ſum, & adducam iſtud, formavi, & faciã iſtud.

12 Auſcultate mihi robuſti animo, qui longinqui eſtis à juſtitia.

13 Admoveo juſtitiam meam, non longinqua eſt; ſed ſalutem meam non retardabit: nam diſponam in Tzijone ſalutem, Iſraeli ornatum meum.

CAP. XLVII. *Excidium Babylonis prædicitur.*

DEſcende, ac ſede in pulvere, virgo, filia Babylonis; ſede humi, defecta ſolio, filia Chaldæorum; nam non perges vocari tenera & delicata.

2 Accipe molas, & mole farinam: retege crines tuos, denuda veſtigium, retege crus, tranſi flumina.

3 Retegetur nuditas tua, etiam videbitur turpitudo tua: ultionem ſumam, neque feram obſtare quemquam mihi,

4 *Inquit* vindex noſter Iehova exercituum nomine ſuo, ſanctus Iſraelis:

5 Sede filens, & ingredere in tenebras filia Chaldæorum: nam non perges vocari domina regnorum.

6 Efferbueram contra populum meum, prophanaveram poſſeſſionem meam, & tradideram eos in manum tuam: non exhibuiſti eis miſericordiam, ſuper ſenem aggravaſti jugum tuum valdè.

7 Et dixiſti, in ſeculum ero domina: unquam non repoſuiſti hæc in animo tuo, non recordata es finem illius.

8 Nunc itaque audi hoc voluptaria ſedens ſecurè, diceas cum animo ſuo, Ego *ſum*, & nulla præter me amplius: non ſedebo vidua, neque experiar orbitatem.

9 Imo evenient tibi duo iſta momento, die eodem, orbitas & viduitas: planè ſupervenient tibi cum multitudine præſtigiarum tuarum, cum fortitudine incantationum tuarum maxima.

10 Quia confiſa es malitiæ tuæ, dicens; nullus videt me, ſapientia tua & ſcientia tua ipſa pervertit te; ut diceres cum animo tuo, ego *ſum*, & nulla præter me amplius:

11 Idcirco ſuperveniet tibi malum cujus ignoras ortum, & obruet te ærumna quam non poteris expiare: denique ſuperveniet tibi repentè vaſtitas *quam* ignoras.

12 Sta jam cum incantationibus tuis & cum multitudine præſtigiarum tuarum, in quibus laboraſti à pueritia tua; *ſi* forte poſſis proficere, *ſi* forte prębebis te fortem.

13 Defetiſceris multitudine conſiliorum tuorum: ſtent jam aſtrologi, qui contemplantur ſtellas, qui notas faciunt in menſes *prædictiones ſuas*; & ſervent te ab iis quæ ſuperventura ſunt tibi.

14 Ecce ſunt tamquam ſtipula, ignis comburit eos, non eripiunt ſe ipſos é flamma: nullus ſupereſt carbo ad calefcendum, *vel* non ignis ad ſedendum ex adverſo ejus.

15 Ita ſunt tibi quibus *cum* laboraſti: negotiatores tui à pueritia tua, ſinguli in partes ſuas aberrant, nemo ſervat te.

CAP. XLVIII. *Liberatio ex Babylone certo futura.*

AUdite hoc domus Iahakobi, qui vocant ſe de nomine Iſraelis, & ex aquis Iehudæ prodierunt; qui jurant per nomen Jehovę, & Dei Iſraelis mentionem faciunt, non fideliter neque juſtè.

2 Quamvis à civitate ſancta ſe vocent, & Deo Iſraelis innitantur; cujus nomen eſt Iehova exercituum.

3 Priora inde ab eo tempore indicaveram, & ex ore meo prodeuntia pronunciaveram; *ea* repentè effeci, atque evenerunt.

4 Ex præſcientia mea *erat* te durum eſſe; & nervum ferreum *eſſe* cervicem tuam, frontemque tuam chalybeam:

5 Quapropter indicavi tibi ex eo tempore, quum nondum eveniret pronunciavi tibi, ne diceres, terriculum meum fecit iſta, & ſculptile meum aut fuſile meum præcepit iſta.

6 Audiveras, reſpice totum hoc; & vos an non indicabitis? pronuncio tibi nova ex hoc tempore & recondita, quæ ignoraſti;

7 Quæ nunc creantur; non autem ab eo tempore, etiam ante diem *quam* non audiviſti, ut non dicas, ecce noveram ea,

8 Neque audiviſti quicquam, neque noviſti, neque ab illo tempore aperuit aurem tuam: nam novi te omnino acturum eſſe perfidè, & defectorem ex utero vocari te:

9 Propter nomen meum longanimis ero, & laudem meam obſignatam aſſervabo tibi; ut non exſcindam te.

10 Ecce conflabo te, non autem cum argento; ſelectum efficiam te catino afflictionis.

11 Propter me, propter me faciam; nam quomodo prophanaretur *illud*? & gloriam meam alteri non dabo.

12 Auſculta mihi Iahakob, & Iſrael vocate

té à me: Ego ipſe ſum primus, etiam ſum ultimus.

13 Etiam manus mea fundavit terram, & dexteræ meæ palmus extendit cœlos: me vocante ea, conſiſtunt pariter.

14 Congregamini vos omnes, & audite, quis ex illis indicat iſta? Iehova diligens hoc facturus eſt delectationem ſuam in Babylonem, & brachium ejus *in* Chaldæos.

15 Ego, ego loquutus ſum; etiam vocavi eum; adducturus ſum eum, & ſecundabit viam ſuam.

16 Accedite ad me, audite iſtud, non à principio in occulto loquutus ſum; ex quo tempore fuit hoc, ibi ſum: nunc enim Dominus Jehovi mittit me, & ſpiritus ejus.

17 Sic ait Jehova, vindex tuus ſanctus Iſraelis, ego Jehova Deus tuus doceo te proficere, deduco te via *qua* ambules.

18 O ſi attendiſſes ad præcepta mea; ita fuiſſet tamquam flumen pax tua, & juſtitia tua ut fluctus maris:

19 Et fuiſſet velut arena ſemen tuum, & prognati è viſceribus tuis ut ſcrupi illius; non *tamen* exſcindetur, neque perdetur nomen ejus à conſpectu meo.

20 Exite à Babylonia, fugite à Chaldæis, voce canora indicate, pronunciate hoc, proferte hoc uſquead extremitatem terræ: dicite, vindicavit Jehova ſervum ſuum Iahakobum:

21 Neque ſitiunt, *quum* per vaſtitates deducit eos, aquas è rupe profundit eis: quaſi fidiſſet rupem ut fluant aquæ.

22 Nulla *eſt* pax, inquit Jehova, improbis.

CAP. XLIX. *Num mater poteſt oblivi ſci filii ſui?*

AUſcultate inſulæ mihi, & attendite nationes é longinquo: Jehova inde ab utero vocaverat me, é viſceribus matris meæ memoriam conſtituerat nominis mei.

2 Et diſpoſuit os meum veluti gladium acutum, in umbra manus ſuæ abſcondens me; & diſpoſuit me in ſagittam nitidam, in pharetra ſua abſcondens me.

3 Dixerat mihi, ſervus meus es, Iſrael *eſt de* quo per te gloriaturus ſum.

4 Ego vero dixi, fruſtra laboro, inaniter & vane vires meas conſumo: verumtamen officium meum penes Iehovam *eſt*, & opus meum penes Deum meum.

5 Nunc autem dicit Iehova; qui formaverat me inde ab utero, ut ſerviam ipſi, ut reducam Jahakobum ad ipſum, quum Iſrael non reciperet ſe: quia glorioſus ſum in oculis Iehovæ, & Deus meus eſt robur meum.

6 Dicit inquam, levior *videris* quam ut ſis mihi ſervus ad erigendum tribus Jahakobi, & cuſtoditos Iſraelitas reducendum? ergo conſtituo te in lucem gentium, ut ſis ſalus mea uſque ad extremitatem terræ.

7 Sic ait Iehova vindex Iſraelis, ſanctus ejus; ei quem contemnit quiſque, *quem* abominatur gens; ſervo dominantium Reges, videntes aſſurgent, principeſque *honorem habentes* incurvabunt ſeſe: propter Iehovam qui fidelis *eſt*, ſanctum Iſraelis qui elegit te.

8 Sic alt Iehova, tempore accepto exaudiam te, & in die ſalutis auxiliabor tibi; & cuſtodiens te, diſponam te in fœdus populi, ad confirmandum terram, ad efficiendum ut poſſideat poſſeſſiones deſolatas:

9 Dicendo vinctis, exite; iis qui ſunt in tenebris, revelamini: per vias paſcent, & in omnibus clivis paſcuum eorum *erit*.

10 Non eſurient neque ſitient, neque feriet eos æſtus aut ſol: nam qui miſeretur eorum ducet eos, & ſecundum ſcaturigines aquarum deducet eos.

11 Et diſponam omnes montes meos ut ſint pervii, & *in* aggeribus meis emineant.

12 Ecce iſti è longinquo venient: ecce quoque illi ab Aquilone & ab occaſu, denique iſti à terra Sinæorum.

13 Cantate cœli, & exſulta terra, & fragorem edite montes cantu: quia conſolatur Iehova populum ſuum, & pauperem ſuorum miſertus eſt.

14 Quod ſi dicas Tzijon, dereliquit me Iehova; & Dominus oblitus eſt mei:

15 An oblivi ſci poteſt mulier fœtus ſui, ut non miſereatur filii uteri ſui? etiam hę oblivi ſci poſſint; tamen ego non oblivi ſcar tui.

16 En in manibus ſculpſi te: muri tui è regione mei *verſantur* jugiter.

17 Feſtinabunt filii tui: deſtructores tui & vaſtatores tui *ex* te exibunt.

18 Attolle circumquaque oculos tuos, & vide, iſti omnes congregantes ſe accedunt tibi: *ut* vivo ego, dictum Iehovæ, iſtis omnibus tamquam ornamento veſtieris, circumligabis eos *tibi* tanquam ſponſa.

19 Quum vaſtitates *erunt* tuæ, & deſolationes tuæ, & terra deſtructa tua; quia jam anguſtaberis præ habitatoribus, procul profectis eis qui abſorbebant te:

20 Adhuc dicent te audiente filii orbitatis tuæ, anguſtus eſt mihi hic locus, retrocede mihi ut habitare poſſim:

21 Adeo ut dicas cum animo tuo; quis genuit mihi iſtos, cum fuerim orba & ſolitaria? huc illuc migrans ac fugitiva *fui*, & iſtos quis educavit? en ego relicta fui ſola, iſti ubinam fuerunt?

22 Sic ait Dominus Iehovi, ecce ſuſtollam ad gentes manum meam, & ad populos efferam vexillum meum; ut afferant filios tuos lacerto, & filiæ tuæ ſuper humerum portentur.

23 Et erunt reges nutricii tui, & fœminæ principes eorum nutrices tuæ, vultu in terram *demiſſo* incurvabunt ſe *habentes honorem* tibi, pulveremque pedum tuorum lingent: ut experiaris me eſſe Iehovam, non erubeſcere eos qui exſpectant me.

24 An auferetur à robuſto captura? an etiam captiva turba juſti eripietur?

25 Quin ſic ait Iehova, & turba captiva robuſti auferetur, & captura violenti eripietur: nam adverſus contendentes tecum ego contendam, & filios tuos ego ſervabo:

26 Efficiamq; ut comedant oppreſſores tui ſuam ipſorum carnem, & velut muſto ſanguine ſuo inebrientur; ut agnoſcant omnis ca-

ro, me Jehovam esse servatorem tuum; & vindicem tuum, robustum *Deum* Jahakobi.

CAP. L. *Liber repudii datus Synagogæ, id est, Ecclesiæ Judæorum.*

SIc ait Jehova, ubi *est* libellus repudii matris vestræ quo dimiserim eam? aut quis *est* ex creditoribus meis cui vendiderim vos? en iniquitatibus vestris venditis vos, & defectionibus vestris dimittitur mater vestra.

2 Quamobrem quum venio, nemo adest? quum voco, nemo respondet? an ullo modo brevior est manus mea quam ut redimat? & an nullæ *sunt* in me vires ad eripiendum? en increpatione mea exsicco mare, dispono flumina *in* desertum, fœtet multitudo piscium eorum mortua siti, eo quod desit aqua:

3 Induo cœlos atrore, velut cilicium pono operimentum eorum.

4 Dominus Jehovi dedit mihi linguam eruditissimam, ut sciam tempestivè eloqui defesso verbum: excitat unoquoque mane, excitat mihi aurem ad audiendum ut *audiuntur* eruditissimi.

5 Dominus Jehovi aperit mihi aurem, & ego non rebello; retrorsum non averto me.

6 Corpus meum expono percussoribus, & malas meas depilantibus; faciem meam non abscondo à contumeliis & sputo.

7 Quia Dominus Jehovi auxiliatur mihi, ideo non afficior ignominia: idcirco compono faciem meam tamquam saxum adamantinum, quia novi fore ut non pudefiam.

8 Propinquus *est* qui justificat me; quis contendat mecum? consistamus una: quis experiatur jure contra me? accedat ad me.

9 En, Dominus Jehovi auxiliaturus est mihi, quis est condemnaturus me? en, omnes isti ut pannus veterascent, tinea consumet eos.

10 Quis est inter vos timens Jehovæ, auscultans voci servi ejus? qui ambulat intenebris, cui nullus *est* splendor, confidat nomini Jehovæ, & innitatur Deo suo:

11 En vos omnes accendentes ignem, circumcingentes malleolis: ite in focum ignis vestri, & in malleolos *quos* succendistis; è manu mea est hoc vobis, in dolore jacebitis.

CAP. LI. *Dominus consolator Tzijonis in perpetuum.*

AUscultate mihi sectatores justitiæ, quærentes Jehovam; intuemini in rupē *unde* excisi estis, & in cavū foveæ *unde* effossi estis.

2 Intuemini in Abrahamum patrem vestrum, & in Saram *quæ* peperit vos: cum unicum evocans eum benedixerim ei, & multiplicaverim eum.

3 Nam consolabitur Jehova Tzijonem, consolabitur omnes vastitates ejus, & disponet desertum ejus tamquam Hedenem, & solitudinem ejus tamquam hortum Jehovæ: gaudium & lætitia invenietur in illo, gratiarum actio & vox psalmodica.

4 Attendite ad me populo mi, & natio mea ad me aurem advertite; nam doctrina à me prodibit, & jus meum in lucem popolorum collocabo.

5 Propinqua *est* justitia mea; prodibit salus mea; & brachia mea populos judicabunt: in me insulæ exspectationem habebunt, & brachium meum exspectabunt.

6 Attollite in cœlum oculos vestros, & intuemini in terram deorsum; cœlos velut fumum evanituros esse; & terram ut pannum veteraturam, habitatoresque ejus similiter morituros: salus vero mea in seculum erit, & justitia mea non atteretur.

7 Auscultate mihi qui agnoscitis justitiam, populе in quorum animo doctrina mea *est*; ne timetote probrum mortalis, & præ contumeliis istorum ne consternamini.

8 Nam quasi pannum exedet eos tinea, & tamquam lanam exedet eos blatta: justitia autem mea in seculum erit, & salus mea in omnes generationes.

9 Evigila, evigila, indue robur, brachium Jehovæ, evigila ut diebus priscis, in generationes æternas: an non tu illud es quod conscidit Ægyptum, *quod* dolore affecit balænā?

10 An non tu illud es quod exsiccavit mare, aquas abyssi magnæ: quod disposuit profunditates maris *ut essent* via qua transirent vindicati?

11 Ita redemti Jehovæ revertantur, & ingrediantur Tzijonem cum cantu, lætitiaque perpetua super caput suum: gaudium & lætitiam assequantur, fugiant mœror & gemitus.

12 Ego, ego ipse sum consolator vester: quæ *es* tu quod timeas à mortali morituro, & à filio hominis *qui ut* fœnum reddetur?

13 Quod obliviscaris Jehovæ opificis tui, qui extendit cœlos & fundavit terram; paveasque jugiter quotidie propter excandescentiam ejus qui angustia afficit, quasi comparet se ad perdendum? & ubi *est* excandescentia ejus qui afficit angustia?

14 Festinanter educet peregrè vinctum, *qui* solvendus est, non morietur in ista fovea, neque deficietur pane suo.

15 Atqui ego sum Jehova Deus tuus, qui disrumpo mare, cujus fremunt fluctus: Jehova exercituum nomen *est* ipsi.

16 Qui indidi verba mea ori tuo, umbra manus meæ tegens te; me plantaturum cœlos, & fundaturum terram, & dicturum Tzjioni, populus meus es.

17 Expergiscere, expergiscere, surge *urbs* Jeruschalaim orum, quæ bibisti à manu Jehovæ poculum excandescentiæ ejus: crassamentum, poculum hortificentissimum bibisti, exsuxisti.

18 Nemo deducebat eam ex omnibus filiis *quos* pepererat; & nemo prehendebat manum ejus ex omnibus filiis *quos* educaverat.

19 Duo ista obvenerunt tibi! quis condoleret tibi? vastatio & contritio, fames que & gladius, *per* quem consolarer te?

20 Filii tui defecti animo jacent in capite omnium platearū, ut bubalus irretitus; pleni excandescentia Jehovæ, increpatione Dei tui.

21 Idcirco audi jam hoc, ô afflicta, & ebria, non autem ex vino.

22 Sic ait Dominus tuus Jehova, & Deus tuus, causam acturus populi sui, ecce recipio de

de manu tua poculum horrificentiſſimum; craſſamentum, poculum iſtud excandeſcentiæ meæ non perges bibere amplius:

23 Sed ponam illud in manu affligentium te, qui dicebant animæ tuæ, abjice te, ut tranſeamus: quibus exponebas tamquam humum corpus tuum, & tamquam plateam tranſeuntibus.

CAP. LII. *Chriſti humilitas & gloria.*

EVigila, evigila, indue robur tuum, ô Tzijon: indue veſtes ornatus tui Jeruſchalaimorum civitas ſancta, nam non perget invadere te amplius præputiatus & immundus.

2 Excute te ipſam è pulvere, ſurge, ſede *urbs* Jeruſchalaimorum: explica te è vinculis colli tui, ô captiva filia Tzijonis.

3 Nam ſic ait Jehova, gratis vendidiſtis vos, & ſine pecunia vindicabimini.

4 Nam ſic ait Dominus Jehovi, in Ægyptum deſcenderat populus meus olim ad peregrinandum illic: Aſſyrius quoque pro nihilo oppreſſit eum.

5 Nunc autem, quid mihi hic *eſt*? dictum Jehovæ, nam captus eſt populus meus gratis: dominatores ipſius ejulant, dictum Jehovæ; & jugiter quotidie nomē meum irritatur.

6 Idcirco experietur populus meus nomen meum: idcirco, *inquam, experietur* illo ipſo die me eum *eſſe* qui proloquitur, ecce me.

7 Quam decentes ſunt ſuper iſtos montes pedes euangelizantis, pronunciantis pacem, euangelizantis bonum? pronunciantis ſalutem: dicentis Tzijoni; regnat Deus tuus!

8 Vocem ſpeculatores tui attollunt vocem, pariter cantant: ſe oculis ſuis videre coram, quum reducit Jehova Tzijonem.

9 Fragorem edite, cantate pariter vaſtitates, Jeruſchalaimorum: quia conſolatur Jehova populum ſuum, vindicat Jeruſchalaima.

10 Nudat Jehova brachium ſanctitatis ſuæ ante oculos omnium gentium, ut videant omnes fines terræ ſalutem Dei noſtri.

11 Diſcedite, diſcedite, exite illinc, immundum ne attingitote: exite è medio iſtius, purgate vos portantes vaſa Jehovæ.

12 Nam nō feſtinatione exibitis, neque fuga proficiſcemini: quia præiturus *eſt* vobis Jehova, & extrema acies veſtra *erit* Deus Jiſraelis.

13 Ecce proſperabitur ſervus meus: extolletur, & elevabitur, & altus erit valdè.

14 Quemadmodum obſtupuerint de te multi, ità *de* corrupta ſupra quemlibet ſpecie iſtius; & forma iſtius præ filiis hominum:

15 Ita, *inquam*, perſperget *ſtupore* gentes multas, propter eum obdent Reges os ſuum: quando quod non narratum fuerat eis, videbunt, & quod non audierant animadvertent.

CAP. LIII. *Paſſionale Euangelium.*

QUis credit prædicationi noſtræ: & brachium Jehovæ in quo revelatur?

2 Aſſurgit quidem ut tenera planta coram illo, & tamquam radix è terra ſolitaria, non *eſt* forma ei neque decor: & quando intuemur eum, non *ineſt* ſpecies cur deſideremus eum.

3 Contemptus & abjectiſſimus virorum, doloribus affectus, & familiaris morbo, & velut *homo* abſcondens faciem à nobis, contemtus ita ut non æſtimemus illum.

4 Verumtamen morbos noſtros ipſe pertulit, & dolores ipſos noſtros bajulavit: quamvis nos æſtimemus eum plaga affectum, percuſſum à Deo, & afflictum.

5 Nam ipſe dolore afficitur à defectionibus noſtris, atteritur ab iniquitatibus noſtris, caſtigatio pacis noſtræ imponitur ei, & tumice ejus ſit curatio nobis.

6 Omnes nos, ut ovis erravimus, quiſque in viam ſuam nos convertimus, & Jehova facit ut incurrat in eū pœna omnium noſtrūm.

7 Exigitur *pœna*, & ipſe affligitur, neque aperit os ſuum; ut parva pecus admactationem ducitur, & velut ovis coram tonſoribus ſuis obmutеſcens: neque aperit os ſuum.

8 A coarctatione & à judicio tollitur; at generationem ejus quis enarraturus eſt? nam exſciditur *quidem* è terra viventium, ex defectione populi mei plaga *eſt* ipſi:

9 *Populus* enim expoſuit improbus ſepulcrum ipſius, & diviti in mortem ſuam: eo *quod* non fecit violentiam; neque *eſt* dolus in ore ipſius:

10 At Jehova delectatus conterere ipſum, morbo affecit, quandoquidem exponebat ſeipſe ſacrificium pro reatu; *dicens*, videbit ſemen, prolongabit dies: & delectatio Jehovæ per eum proſperabitur.

11 Exemptum moleſtia ſeipſum videns ſatiabitur, cognitione ſui juſtificabit juſtus ſervus meus multos, quorum iniquitates ipſe bajulaverit.

12 Idcirco partem dabo ei pro multis, ut cū robuſtis partiatur prædam; pro eo quod profundit in mortem ſe ipſum, & cum defectoribus annumeratus eſt: nam ipſe peccatum multorū perferens pro defectionibus interceſſit.

CAP. LIV. *Eccleſia ſponſa Chriſti.*

CAnta ſterilis *quæ* non parit; fragorem ede cantu, & claram ede vocem *quæ* non dolet: nam plures *futuri ſunt* filii deſolatæ quam filii conjugatæ, ait Jehova.

2 Dilata locum tentorii tui, & aulæa habitaculorum tuorum extendantur, ne cohibeto: prolonga funes tuos, & clavos tuos confirma.

3 Nam dextrorſum & ſiniſtrorſum prorumpes, & ſemen tuum gentes hæreditario jure poſſidebit, ac civitates deſolatas efficient habitabiles.

4 Ne timeto, quia non erubeſces, & ne ignominia confuſa eſto, quia non pudebit te: ſed verecundiæ adoleſcentiæ tuæ obliviſceris, & probi viduitatis tuæ non recordaberis amplius.

5 Nam conjunx tuus *erit* opifex tuus, cujus nomen Jehova exercituum: & vindex tuus ſanctus Jiſraelis, Deus totius terræ, vocabitur.

6 Nam ut uxorem derelictam, & dolentem animo revocat te Jehova: & uxorem adoleſcentiæ, quamvis ſpreta fis, appellat Deus tuus.

7 Ad momentum parvum dereliqueram te; ſed miſerationibus magnis congregabo te.

8 Pauculo fervore abſconderam faciem meam momento à te, ſed benignitate ſempiterna miſereor tui; ait vindex tuus Jehova.

9 Nam *ut* aquæ Noachi hoc mihi *eſt*, qui juravi non tranſituras aquas Noachi amplius ſuper terram: ſic juro, fore ut non effervescam contra te, & non increpem te.

10 Quamvis hi montes recederent, & hi colles dimoverentur: attamen benignitas mea à te non recedet, & fœdus pacis meæ non dimovebitur, ait miſerator tuus Jehova.

11 O afflicta, procellis agitata, conſolatione deſtituta: ecce ego collaturus ſum cum ornamento lapides tuos, & fundaturus te ſaphiris.

12 Et diſponam, pyropo ſpecularia tua, & portas tuas lapidibus carbunculi, denique totum terminum tuum lapidibus ſpecioſiſſimis.

13 Et omnes filii tui edocti *erunt* à Jehova, amplaque pax filiorum tuorum.

14 Juſtitia ſtabilieris: procul eſto ab oppreſſione, quia non timebis; & à terrore, quia non appropinquabit ad te.

15 En omnino altercetur *homo* nihili *abalienatus* à me: qui altercabitur in te, *ruet* in te corruet.

16 En ego creavi fabrum ſufflantem in igne prunarum, & proferentem inſtrumentum ad opus ſuum; ſimiliter ego creavi interfectorem ad perdendum.

17 Nullum inſtrumentum formatum contra te proſperabitur, & omnem linguam inſurgentem contra te in jus condemnabis; hæc *eſt* poſſeſſio ſervorum Jehovæ, quorum juſtitia *eſt* ex me, dictum Jehovæ.

CAP. LV. *Invitatio ad magnam cœnam.*

HEus quiſquis ſitit, venite ad iſtas aquas, cui nulla *eſt* pecunia: venite, comparate & comedite, venite, inquam, comparate abſque pecunia & abſque pretio vinum & lac.

2 Cur expenditis pecuniam pro nullo cibo, & laborem veſtrum pro re minimè ſatiatura? auſcultate indefinenter mihi, & comedite bonum, atque oblectet ſe hac pinguedine anima veſtra.

3 Inclinate aurem veſtram, & venite ad me, audite ut vivat anima veſtra: & pangam vobiſcum fœdus perpetuum, benignitates Davidis certiſſimas *collaturus ſum*.

4 En teſtem nationum conſtituo eum, antecеſſorem, & præceptorem nationum.

5 En gentem quam non agnoveras vocabis, & gentes quæ non agnoverant te, ad te accurrent: propter Jehovam Deum tuum, & propter ſanctum Iſraelis, quum ornaverit te.

6 Requirite Jehovam, quum præſto eſt; invocate eum, quum eſt propinquus.

7 Derelinquat improbus viam ſuam, & vir iniquus cogitationes ſuas: revertaturque ad Jehovam ut miſereatur ipſius; & ad Deum noſtrum, quia plurimum condonat.

8 Non enim cogitationes meæ *ſunt ut* cogitationes veſtræ, neque *ut* viæ veſtræ viæ meæ, dictum Jehovæ:

9 Sed *ut* alti ſunt cœli ſupra terram; ita altæ ſunt viæ meæ ſupra vias veſtras, & cogitationes meæ ſupra cogitationes veſtras.

10 Nam quum deſcendit pluvia aut nix de cœlo, rurſus illuc non revertitur, ſed inebriat terram ipſam, facitque ut pariat ipſa & producat; ut edat ſemen ſatori, & panem comedenti:

11 Sic erit verbum meum quod egreſſum fuerit ex ore meo, non revertetur ad me vacuum; ſed faciet id quo delector, & proſperabitur id quod emiſero.

12 Nam cum lætitia egrediemini, & cum pace deducemini: ipſi montes & colles fragorem edent coram vobis cantu, & omnes arbores agri complodent manum.

13 Loco virgulti aſſurget abies, loco paliuri aſſurget myrtus: ut ſit Jehovæ in nomen, in ſignum perpetuum *quod* non exſcindetur.

CAP. LVI. *Beati qui Deum colunt*

SIc ait Jehova, obſervate jus, & exercete juſtitiam: nam proxime ſalus mea ventura eſt, & juſtitia mea revelanda.

2 Beatus mortalis *qui* fecerit illam, & filius hominis *qui* prehenderit illam; obſervans ſabbathum, ne profanet illud, & obſervans manum ſuam ne faciat illum malum.

3 Neque loquatur alienigena qui ſe adjungit Jehovæ, dicendo, omnino diſcrevit me Jehova à populo ſuo: neque dicat enunchus, en ego ſum lignum aridum.

4 Nam ita ait Jehova de enunchis, qui obſervaverint ſabbatha mea, & elegerint id quo delector; apprehenderintque fœdus meum:

5 Etiã daturus ſũ eis in domo mea & intra muros meos ſpatium & nomen melius quam filiorum aut filiarum, nomen perpetuum daturus ſum eorũ cuiq; quod non exſcindetur.

6 Alienigenas vero qui adjunxerint ſe Jehovæ ad miniſtrandum ei, & ad diligendum nomen Jehovæ, ut ſint ei ſervi, quiſquis obſervaverit ſabbathum ne prophanet illud, & apprehendentes fœdus meum;

7 Adducam ipſos quoque ad montẽ ſanctitatis meæ, & lætificabo eos in domo orationis meæ; holocauſta eorum & ſacrificia eorum accepta *erunt* in altari meo: nam domus mea domus orationis vocabitur omnibus populis.

8 Dictum Domini Jehovi congregantis depulſos Iſraelis; *illos* amplius aggregaturus ſum ei, ad aggregatos ejus.

CAP. LVII. *Juſtus perit, & nemo eſt qui de ejus eventu cogitat.*

OMnes beſtiæ agreſtes; venite ad comedendum, omnes beſtiæ ſilveſtres.

2 Speculatores iſtius cæci, quotquot ſunt non agnoſcunt, quotquot ſunt canes *ſunt* muti, non poſſunt latrare; tempori ſerviunt, jacent, amant dormitationem.

3 Et iſti canes avidiſſimi non norunt ſaturitatem, propterea ipſi paſcunt ſe, neſciunt docere: quotquot ſunt, ad viam ſuam ſe convertunt, quiſque ad lucrum ſuum ab extremitate illius *una ad alteram*:

4 Venite, *inquiunt*, ſumam vinum, & ingurgitabimus nos potu inebriante: eritque ſimilis huic dies craſtinus, *imo* major, excellentior valdè.

5 Ju-

Caput LVII.

5 Justus perit, & nemo homo reponit in animo: homines inquam benigni recipiuntur nemine advertente, ante adventum ipsius mali recipi justum;

6 Ingredi pacem, requiescere *in* cubilibus suis; quisquis ambulat *in* æquitate sua.

7 At vos appropinquate huc, filii præstigiatricis; semen adulteri, quod scortaris.

8 Contra quem oblectatis vos? contra quem dilatatis os, protrahitis linguam? an non ex vis nati defectione, semen falsum?

9 *Eorum* qui incaluerunt in lucis, sub omni arbore virente; jugulantes natos ipsos in torrentibus, sub scopulis petrarum?

10 Inter leves lapillos torrentis pars tua *est*, illi ipsi sors tua *sunt*: etiam in illis fundis libamen, offers munus, an super istis consolationem caperem?

11 In monte alto, & elato ponis cubile tuum; etiam illuc ascendis ad faciendum sacrificium:

12 Etiam post ostium postemque ponis monimentum tuum: quum à me retectura te adscendis, dilatas cubile tuum, cædens tibi amplius *cubile* quam illorum sit, amas concubitum illorum, spatium *amplius* prospicis:

13 Et contemplata *mittis* ad regem cum unguentis, & auges pigmenta tua: mittis inquam legatos tuos in longinquum usque, & demittis te usque in sepulcrum.

14 Amplitudine viæ tuæ fatigata non dixisti, animum abjicio: caterva manus tuę invenisti, idcirco non ægrotas.

15 Et à quo sollicita timuisses ut mentireris, cum me non recorderis, non reponas in animo tuo? an non me tacente quemadmodum olim, etiam me non metueres?

16 Ego indicabo justitiam tuam; & facta tua quæ non profutura sunt tibi.

17 Quum clamaveris, eripiant te congregationes tuæ; atque eas omnes tollet ventus, intercipiet vanitas: qui vero recipit se ad me, possidebit terram, & hæreditario jure obtinebit montem sanctitatis meæ:

18 Et dicet, aggerate, aggerate, comparate viam; tollite offendiculum è via populi mei.

19 Nam sic ait sublimis & elatus, cujus nomen *est* inhabitans æternitatem, & sanctus, *qui in* sublimi & sancto habito: etiam cum eo qui attritus est demissusque spiritu *habito*, ut vivum conservem spiritum demissorum, & vivum conservem animum contritorum:

20 Nam in seculum non contendam, neque in æternum effervescam: nam spiritus à conspectu meo obruetur, & animæ *quas* ego feci.

21 Propter iniquitatem quæstus ejus efferbui & percussi eum, abscondendo me, inquam, efferbui; quia ibat aversus per viam animi sui.

22 Vias ejus vidi, sed curabo eum: & deducam eum, reddamque consolationes ei, & lugentibus ejus;

23 Creans proventum labiorum; summam pacem, longinquo & propinquo, inquit Iehova, ut curem eum.

24 Improbi vero *erant* ut mare propulsum; nam quiescere non potest; & aquæ ejus expellunt cœnum & lutum:

25 *Ita* nulla *est* pax, inquit Deus meus, improbis.

CAP. LVIII. *Idea boni concionatoris & veri jejunii.*

EXclama gutture, nec cohibito, tamquam buccina extolle vocem tuam: & indica populo meo defectionem ipsorum, & domui Jahakobi peccata ipsorum:

2 Ut ut me quotidie requirant & scientia viarum mearum delectentur: velut gens quæ justitiam facit, & jus Dei sui non derelinquit; rogent me jura justitiæ, accessu Dei delectentur.

3 Quare dū jejunamus, *dicitis*, non respicis? dum affligimus animam nostram, non agnoscis? en, quo die jejunatis, præstatis id quod delectat, ut omnes labores vestros exigatis.

4 En ad contentionem & jurgium jejunatis, & ad percutiendum pugno improbissimos non jejunatis, (prout *sunt* hæc tempora) ut efferatis in excelsum vocem vestram.

5 An hujusmodi esset jejunium quod eligo, dies quo affligit homo animam suam? an incurvare ut juncum caput suum? an *ut quis* cilicium ac cinerem *sibi* sternat? an hujusmodi vocabis jejunium, & diem acceptum Iehovæ?

6 Nonne hoc *est* jejunium quod eligo, ut solvaris nexus improbitatis, dissolvatis fasces loris vinctos: ac dimittatis conquassatos *ut sint* liberi, & omne lorum disrumpatis?

7 Nonne ut partiaris esurienti panem tuum; & pauperes ejectos introducas domum? quum videris nudum, ut tegas eum, & à carne tua non abscondas te?

8 Tunc erumpet velut aurora lux tua, & sanitas tua protinus efflorescet, & antibit te justitia tua, gloria Iehovæ extremum agmen tuum aget.

9 Tunc invocantem te Iehova exaudiet, vociferanti dicet, ecce me: si amoveris ab animo tuo lorum, porrectionem digiti, & eloquutionem vanitatis;

10 Exprompseris vero famelico animum tuum, & animam afflictam satiaveris: tum exorietur in tenebris lux tua, & in caligine tua tamquam meridiana *lux*;

11 Nam ducet te Iehova jugiter, & exsatiabit in summa ariditate animum tuum, ossaque tua expedita reddet: erisque tamquam hortus irriguus, & velut scatebra aquarum, cujus non fallunt aquæ:

12 Ædificabuntque ex te *gnati* desolationes antiquas, fundamenta per multas generationes *jacentia* eriges: denique vocaberis instaurator ruinæ; restitutor semitarum in habitationem.

13 Si averteris à sabbatho pedem tuum, ne facias id quo delectaris die sancto meo, & vocaveris sabbathum delicias, sanctumque Iehovæ honoratum, honoraverisque ipsum non exercendo vias tuas, non præstando id quo delectaris, aut loquendo verbum:

14 Tunc oblectabis te in Iehova, & vehem te supra excelsa terræ: & faciam ut fruaris possessione Jahakobi patris tui, quia os Iehovæ loquitur.

CAP. LIX. *Dei manus non eſt abbreviata.*

EN non eſt brevior manus Jehovæ quam ut ſervet; neque gravior auris ejus quam ut audiat:

2 Sed iniquitates veſtræ diſterminant inter vos & Deum veſtrum; & peccata veſtra faciunt ut occultet faciem à vobis, ne exaudiat.

3 Nam manus veſtræ contaminatæ ſunt ſanguine, & digiti veſtri iniquitate: labia veſtra loquuntur falſum, lingua veſtra perverſitatem meditatam effert.

4 Nemo *eſt* qui clamet pro juſtitia, & nemo qui diſceptet pro fide: *quiſque* confidit rei inani, & loquitur vanum, concipit laborem, & parit mendacium.

5 Ova hæmorrhoi excludunt, & telas araneï texunt: qui comedit ex ovis eorum, morietur; etiam qui aſpergitur, *quaſi* irrumpat vipera.

6 Telæ illorum non erunt pro panno, neque operient ſe factis ſuis: facta illorū *ſunt* facta iniqua, & opus violentiæ in manibus eorum.

7 Pedibus ſuis ad malum concurrunt, & feſtinant ad fundendum ſanguinem innoxium: cogitationes eorum *ſunt* cogitationes iniquæ, vaſtitas & contritio in aggeribus illorum *eſt*.

8 Viam pacis ignorant, & nullum *eſt* jus in orbitis illorum: ſemitas ſuas depravant ſibi, quiſquis incedit per aliquam earum expers eſt pacis.

9 Idcirco procul exſiſtente jure à nobis, & non aſſequente nos juſtitia; dum exſpectamus lucem, ecce tenebræ, ſummum ſplendorem *exſpectantes* in ſumma caligine ambulamus.

10 Palpamus velut cæci parietem, velut defecti oculis palpamus inquam: offendimus ipſo meridie tamquam intempeſta nocte, in rebus pinguiſſimis ſimiles mortuis *ſumus*.

11 Fremimus ſicut urſi quotquot ſumus, & velut columbæ indefinenter gemimus: exſpectamus jus, ſed nullum *adeſt*; ſalutem, *ſed* procul abeſt à nobis.

12 Nam multiplicatæ ſunt defectiones noſtræ coram te, & peccatorum noſtrorum quodque teſtatur contra nos: defectiones enim noſtræ *ſunt* penes nos, & iniquitates noſtræ, agnoſcimus iſta:

13 *Nempe nos* deficere, & mentiri in Jehovam, & avertere nos à ſequendo Deo noſtro; loqui oppreſſionem & apoſtaſiam, concipere & meditari ex animo verba falſa.

14 Sic averſum eſt retrorſum jus, & juſtitia è longinquo conſiſtit: quia corruit in platea veritas, & equitas non poteſt incedere.

15 Imo eſt ipſa veritas ſublata, & qui recedit à malo facit ut inſanus habeatur: quod videt Jehova, & malum videtur in oculis ejus, nullum eſſe jus.

16 Quum itaque vidit nullum eſſe virum, & obſtupuit nullum eſſe interventorem, ſalutem attulit ei brachium ipſius; & juſtitia ipſius, hæc ſulcivit eum:

17 Nam induit juſtitiam quaſi loricam, & galeam ſalutis capiti ſuo; induit, inquam, veſtium ultionis indumentum, & amicivit ſe zelo quaſi pallio.

18 Plane ſecundum facta, plane ſecundum *ea* rependet, excandeſcentiam hoſtibus ſuis, retributionem inimicis ſuis, inſulis ipſis retributionem rependet:

19 Ut revereantur inde ab occaſu nomen Jehovæ, & inde ab ortu ſolis gloriam ejus: quum invadente tamquam fluvio hoſte, ſpiritus Jehovæ contra eum incurrerit:

20 Et adveniet Tzijoni vindex, & converſis à defectione in Jahakobo; dictum Jehovæ.

21 De me autem; hoc *erit* fœdus meum cum iſtis, ait Jehova, ſpiritus meus qui *eſt* in te, & verba mea quæ poſui in ore tuo: non recedent ex ore tuo, aut ex ore ſeminis tui, aut ex ore ſeminis ſeminis tui, ait Jehova, ex hoc tempore uſque in ſeculum.

CAP. LX. *Lumen Jeroſolyma, Chriſtus.*

SUrge, luce, quandoquidem advenit lux tua; & gloria Jehovæ ſuper te orta eſt.

2 (Nam ecce tenebræ operiunt terram, & caligo nationes) & ſuper te orietur Jehova, & gloria ejus ſuper te conſpicua erit:

3 Ut accedant gentes ad lucem tuam, & reges ad ſplendorem exortum tibi.

4 Attolle circumquaq; oculos tuos & aſpice, omnes iſti congregantes ſe accedunt tibi: filii tui è longinquo adveniunt, & filiæ tuæ ad latus tanquam à nutritiis apportantur.

5 Tunc timebis, deinde confluens; expaveſcet quidem, ſed dilatabitur cor tuum; quando mutabitur erga te fremitus maris, copiæ gentium accedent tibi.

6 Agmen camelorum operiet te, dromades Midjanis & Hephæ, omnes è Scheba venient, aurum & thus afferent, laudeſque Jehovæ prædicabunt:

7 Omnes greges Kedaris congregabuntur ad te, arietes Nebajothi miniſtrabunt tibi: aſcendentes altare meum accepti erunt, quum domum ornatus mei ornabo.

8 Cujus *ſunt*, *inquies*, iſti qui ut denſa nubes convolant, & velut columbæ ad feneſtras ſuas?

9 Nam me inſulæ exſpectabunt, & claſſes Oceani imprimis, ut adducant filios tuos è longinquo, argentum ſuum & aurum ſuum ſecum; ad nomen Jehovæ Dei tui, & ad ſanctum Jiſraelis, quando ornabit te.

10 Et ædificabunt alienigenæ muros tuos; & reges eorum miniſtrabunt tibi; quum fervore meo percuſſero te, & benevolentiâ mea miſerebor tui.

11 Nam apertas tenebunt portas tuas, jugiter interdiu & noctu, non occludentur: ut introducant ad copias gentium, etiam regibus earum adductis.

12 Nam gens ipſa & regnum quæ non ſervient tibi peribunt; & hæ gentes penitus deſolabuntur.

13 Gloria Libani ad te perveniet, abies, tæda, arboreſque opacæ pariter; ad ornandum locum ſanctuarii mei, ut locum pedum meorum cohonestem.

14 Et adibunt te demiſſe filii affligentiū te, & incurvabunt ſe ad plantas pedum tuorum, quicumque ſpernebant te: atque vocabunt te civi-

civitatem Jehovæ, Tzijonem sancti Jisraelis.

15 Pro eo quod fuisti derelicta & exosa, adeo ut nullus pertransiret; contra disponam tibi excellentiam perpetuam, gaudium cujusque generationis.

16 Nam suges lac gentium, & mammas regum suges; ut experiaris me Jehovam esse servatorem tuum, & vindicem tuum *Deum* robustum Jahakobi.

17 Pro ære adducam aurum, & pro ferro adducam argentum, & pro lignis æs, ac pro lapidibus ferrum: & imponam tibi præfectos pacis, exactoresque justitiæ tibi.

18 Non audietur amplius violentia in terra tua, vastatio aut contritio in terminis tuis; sed prædicabis salutem *in* muris tuis, & *in* portis tuis laudem.

19 Non erit tibi amplius sol in lucem diurnam; & quod ad splendorem *nostrum*, luna non illustrabit te: sed erit tibi Jehova luci perpetuæ, & Deus tuus ornamento tibi.

20 Non occidet amplius sol tuus, & luna tua non recipiet se: nam Jehova tibi erit luci perpetuæ, & completi erunt dies luctus tui:

21 Et populares tui quotquot erunt justi, in seculum hæreditario jure possidebunt terram; ut surculus plantarum ejus, opere manuum mearum glorietur.

22 Parvus erit in millenos; & exiguus in gentem numerosam: ego Jehova tempore suo accelerabo istud.

CAP. LXI. *Spiritus Domini super Christo.*

SPiritus Domini Jehovi *est* super me: eo quod unxit Jehova me ad euangelizandum mansuetis, misit me ad obligandum fractos animo, ad proclamandum captivis libertatem, & vinctis aperturam ergastuli;

2 Ad proclamandum annum acceptum Jehovæ, & diem ultionis Dei nostri, ad consolandum omnes lugentes;

3 Ad *consolationem* adhibendam lugentibus Tzijonis, ad dandũ eis ornatum loco cineris, unguentum gaudii loco luctus, amictum laudis loco spiritus contracti: ut vocentur illi quercus justitiæ, ut planta Jehovæ glorietur:

4 Ut ædificent desolationes antiquas, solitudines priscas restituant; renoventque civitates desolatas, solitudines multarum generationum.

5 Nam adstantes extranei pascent greges vestros; & alienigenæ agricolæ *erunt* vestri, & vinitores vestri:

6 Vos vero sacerdotes Jehovæ vocabimini, ministri Dei nostri dicemini; opibus gentium fruemini, & gloria earum summè effretis vos.

7 Pro *eo quod* pudorem vestrum duplum, & ignominiam cantabant horum portionem *esse*; ideirco in terra illarum duplum hæreditario jure possidebunt, lætitia perpetua his futura est.

8 Quia ego Jehova amo jus, odi rapinam conjunctam holocausto; ideo disponam opus eorum in veritate, & fœdus perpetuum pangam eis.

9 Et innotescet in gentibus semen eorum, & prognati eorum inter populos; omnes videntes eos agnoscent eos, esse semen *cui* benedicit Jehova.

CAP. LXII. *Splendor Tzijonis.*

OMnino gaudeo in Jehova, exsultat anima mea in Deo meo; quia induit me vestibus salutis, pallio justitiæ amicivit me: tamquam sponsum *qui* administrat ornatum, & veluti sponsam ornantem se instrumentis suis.

2 Nam ut terra profert germen suum, & sicut hortus sata sua producit; ita Dominus Jehovi productus est justitiam, & laudem coram omnibus gentibus. *Caput* LXII.

3 Propter Tzijonem non tacebo, & propter Jerusalaima non quiescam: donec prodeat ut splendor justitia ejus, & salus ejus, & lampas ardeat.

4 Videbunt enim gentes justitiam tuam, & omnes reges gloriam tuam; & indetur tibi nomen novum quod os Jehovæ præfixerit?

5 Quum eris coronata ornatu manu Jehovæ, & cidari regia manu Dei tui.

6 Non diceris amplius derelicta, & terra tua non dicetur amplius desolata, sed tu vocaberis delicia mea, & terra tua maritata, quia delectabitur Jehova te, & terra tua maritabitur.

7 Ut quum ducit juvenis virginem, *quam uxorem* tibi ducunt filii tui, gaudio, inquam, sponsi cum sponsa, gaudebit tecum Deus tuus.

8 Super muros tuos, *urbs* Jerusalaimorum; præficio custodes, toto die & tota nocte jugiter non tacituros: qui commemoratis Jehovam, ne *ille* silentium vobis;

9 Et ne permittatis silentium esse de illo: donec stabiliat; & donec disponat Jerusalaimis laudem in terra:

10 *Sed dicite*, juravit Jehova per dexteram suam, & per brachium roboris sui; *ne vivam*, si dabo frumentum tuum amplius cibo inimicis tuis, & si bibent alienigenæ mustum tuum, in quo laboraveris.

11 Nam colligentes illud comedent illud, ut laudent Jehovam; & congregantes hoc bibent ipsum in atriis sanctitatis meæ.

12 Transite, transite in portas, parate viam populi; aggerate, aggerate aggerem, amovete lapides, attollite vexillum ad populos.

13 Ecce Jehova pronunciat ad extremum usque terræ, dicite filiæ Tzijonis, ecce salus tua advenit: ecce merces hujus penes ipsum, & opere pretium hujus ante ipsum *est*.

14 Ut vocent hos populum sanctum, vindicatos Jehovæ; & tu voceris requisita, civitas non derelicta.

CAP. LXIII. *Dialogus Ecclesiæ & Christi prophetici.*

QUis hic *est* veniens ex Edomæa, Botzra, madefactus vestibus, iste decorus veste sua peregrè agens amplitudine virium suarum? ego qui loquor justè, sufficiens ad servandum.

2 Quare rubidus *es* vestibus tuis, & vestimenta tua ut calcantis in torcularis lacu?

3 Torcular calcavi solus, nam ex populis nullus vir *ponit certare* mecum; sed calcavi

eos ira mea, & conculcavi eos excandeſcentia mea: ita inſpersus eſt *sanguis* cujuſque robuſtiſſimi illorum veſtimentis meis, & omnes veſtes meas contaminavi;

4 Quando dies ultionis ex animo meo, & annus vindicandorum meorum venit.

5 Quum autem intuerer nullum eſſe adjutorem, & obſtupeſcerem quod nemo fulciret; ſalutem attuli: mihi brachium meum, & excandeſcentia mea ipſa fulcivit me:

6 Ita calcavi populos ira mea, & inebriavi eos excandeſcentia mea: denique dejeci in terram robuſtiſſimum quemque eorum.

7 Benignitates Jehovæ commemorabo, laudes Jehovæ, plane pro omnibus quæ contulit nobis Jehova: & amplitudinem bonitatis erga domum Jiſraelis, quam contulit eis ſecundum miſericordiam ſuam & ſecundum amplitudinem benignitatum ſuarum.

8 Nam dixit: utique populus meus ſunt, filii non mendaciter acturi: ideo fuit illis ſervator.

9 In omni anguſtia eorum non affecit eos anguſtia, ſed Angelus faciei ejus ſervavit eos; dilectione ſua & clementia ſua ipſe vindicavit eos; & imponens eos ſibi bajulavit eos omnibus diebus ſeculi.

10 Nam ipſis rebellantibus, & dolore afficientibus ſpiritum ſanctitatis ejus; mutabatur quidem ipſis in inimicum, ipſe repugnabat eis:

11 Sed recordabatur dierum priſcorum; Moſchis, populi ſui, *dicens*: ubi *eſſet* qui eduxit iſtos è mari cum paſtore gregis ſui? ubi *eſſet* qui poſuit in medio iſtius ſpiritum ſanctitatis ſuæ?

12 Qui deduxit *iſtos*, ad dexteram Moſchis *exiſtens*, brachia ornatus ſui? qui diſſidit aquas propter iſtos, ut compararet ſibi nomen perpetuum?

13 Qui egit iſtos per abyſſos; tamquam equum per deſertum, *adeo ut* non impegerint?

14 Ut jumentum in convalle deſcendens, ſpiritus Jehovæ quiete egit eum: ita duxiſti populum tuum, ad comparandum tibi nomen ornatur.

CAP. LXIV. *Pſalmus euchariſticus ob magnalia Dei.*

INtuere è cœlis, & vide, ex habitaculo ſanctitatis tuæ, & ornatus tui: ubi *eſt* zelus tuus, & maxima potentia tua? fremituſne viſcerum tuorum & miſericordiæ tuæ erga me continerent ſeſe?

2 Tu enim pater noſter *es*; quamvis Abraham neſciturus nos, & Jiſrael non agniturus eſſet nos: tu Jehova pater noſter *es*, vindici noſtro à ſeculo nomen *eſt* tibi.

3 Quare ſineres aberrare nos, Jehova, à viis tuis? torrefaciens obdurares animum noſtrum à reverentia tui? revertere propter ſervos tuos, tribus poſſeſſionis tuæ.

4 Ad minimum uſque hæreditario jure poſſident populum ſanctitatis tuæ, hoſtes noſtri conculcant ſanctuarium tuum.

5 Sumus *illi* numquam dominatus es iſtos, neque invocatum eſt nomen tuum ſuper iſtos. Utinam lacerans cœlos deſcenderes, à facie tua montes diffluerent,

6 Quemadmodum conflagrante igne cremia, aquarum bullas excitat ignis, ut notum faceres nomen tuum hoſtibus tuis; à facie tua gentes contremiſcant.

7 Faciens terribilia *quæ* non expectaſſemus; *utinam* deſcendas, à facie tua montes diffluant.

8 Et inde à ſeculo inaudita, auribus minime, percepta; *quæ* oculus non vidit, ô Deus, præter te, *Deus* comparet præſtolanti ipſum.

9 Occurris gaudenti, & exercenti juſtitiam, *qui* in viis tuis memores ſunt tui: en tu efferveſcis quum peccamus; *ſi* perpetuo in illis *ſtetiſſemus*, ſervati fuiſſemus.

10 Sed ſumus ut immundus omnes nos, & ſicut panniculus abjectiſſimus omnes juſtitiæ noſtræ: diffluimuſque velut ſolum omnes nos, & iniquitates noſtræ ut ventus auferunt nos:

11 Nec ullus *eſt* qui invocet nomen tuum, excitans ſe ad prehendendum te; quum abſcondiſti faciem tuam à nobis, & diſſolvis nos per iniquitates noſtras.

12 Jam vero Jehova, pater noſter es: nos *quidem* lutum ſumus, tu vero fictor noſter es, & opus manus tuæ ſumus omnes.

13 Ne efferveſcas Jehova quam plurimum, neque in æternum recorderis iniquitatis: en intuere quæſumus, nos omnes *ſumus* populus tuus.

14 Civitatis ſanctitatis tuæ ſunt deſertum: Tzijon eſt deſertum, *eſt* Jeruſchalaimis deſolatio.

15 Domus ſanctitatis noſtræ & ornatus noſtri, *in* qua laudarûnt te majores noſtri, eſt *expoſita* conflagrationi ignis; & unaquæque rerum deſideratarum noſtrarum eſt vaſtationi.

16 An propter illas contineres te, Jehova? ſileres, & affligeres nos quamplurimum?

CAP. LXV. *Jehadarum rejectio eſt gentium evectio.*

EXpoſitus ſum eis qui non interrogabant, inventus ſum ab eis qui non quærebant me; dixi, ecce me, ecce me, genti *quæ* non vocantur de nomine meo.

2 Expanderem manus meas toto die ad populum rebellem; qui ambulant via non bona, ſequendo cogitationes ſuas:

3 *Ad* populum qui provocant me in os jugiter; ſacrificantes in hortis, & adolentes in lateritiis:

4 Qui ſedent ad ſepulcra, & apud cuſtodita pernoctant; qui comedunt carnes porcinas, & fragmen *carnium* abominandarum *ex* inſtrumentes ſuis:

5 Qui dicunt, appropinqua ad tuos, ne attingito me, quia ſanctior ſum te: iſtis fumus *eſt* in naſo meo; ignis ardens toto die.

6 Ecce ſcriptum *eſt* coram me: non tacebo, niſi rependero, atque rependero in ſinum iſtorum.

7 Iniquitates veſtras, & iniquitates patrum veſtrorum pariter, ait Jehova; qui ad olevetunt in iſtis montibus, & in iſtis collibus probro

bro effecerunt me; quapropter remetiens opus eorum primum *regeram* in ſinum eorũ.

8 Sic ait Jehova; ut cui præſto eſt muſtum in botro, is dicit, ne perdito iſtum, quia benedictio *eſt* in eo: ita facturus ſum propter ſervos meos, ne perdam iſtos omnes.

9 Nam excipiam è Jahakobo ſemen, & è Jehuda hæredem montium meorum: & poſſidebunt hæreditatem iſtam electi mei jure hæreditario, & ſervi mei habitabunt iſtic:

10 Eritque Scharonitis regio caula gregum, & convallis Hacoris cubile armenti; pro populo meo, qui requiſierint me.

11 Vos vero deſertores Jehovæ, qui obliviſcimini montis ſanctitatis meæ; qui inſtruitis turmæ illi menſam, quique impletis numeris illis libamen:

12 Tradam quoque numeros veſtros gladio, & omnes vos mactationi ſuccumbetis, eo quod clamanti mihi non reſpondiſtis, & loquentem non audiviſtis; ſed feciſtis quod malum videtur in oculis meis, & id quo non delector elegiſtis.

13 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, ecce ſervi mei comedent, vos autem eſurietis; ecce ſervi mei bibent, vos autem ſitietis: ecce ſervi mei lætabuntur, vos autem erubeſcetis.

14 Ecce ſervi mei canent præ hilaritate animi; vos autem clamabitis præ dolore animi, & præ contritione ſpiritus ejulabitis:

15 Et dimittetis nomen veſtrum *ut ſit* exſecrationi electis meis, quum morte affecerit te Dominus Jehovi; ſervis vero ſuis indet nomen aliud:

16 Ut qui ſibi benedicturus eſt in terra, benedicat ſibi per Deum firmi, & juratus in terra juret per Deum firmi; quum oblivioni traditæ fuerint hæ anguſtiæ priores, & quum abſconditæ fuerint ab oculis meis.

17 Nam ecce ego creaturus ſum cœlos novos, & terram novam; neque commemorabuntur hæc priora, neque venient in animũ.

18 Sed gaudete & exultate in ſempiternum, quos ego recreo: nam ecce ego recreo *urbem* Jeruſchalaimorum exſultationi, & populum ejus gaudio.

19 Et exultante me de Jeruſchalaimis, & gaudente de populo meo; non audietur in ea amplius vox fletus, aut vox clamoris.

20 Non exſiſtet illinc amplius infantulus ætate, aut ſenex, cujus non impleat dies *Deus*; nam puer, natus centum annos morietur, peccator autem, *etiam* natus centum annos male dictus erit.

21 Et ædificantes domos inhabitabunt eas; & plantantes vineas, comedent fructum earum.

22 Non ædificabunt & alius inhabitabit; non plantabunt, & alius comedet: ſed ut *ſunt* dies arboris, dies *erunt* populi mei, & opus manuum ſuarum deterent electi mei.

23 Non laborabunt inaniter, neque gignent ad conturbationem: nam ſemen benedictorũ à Jehova erunt, & prognati eorum cum ipſis.

24 Eritque nondum clamantibus ut ego reſpondeam; adhuc ipſis loquentibus, ut ego exaudiam.

25 Lupus & agnus paſcentur una, & leo ut bos comedet ſtramen, ſerpenti autem pulvis *erit* cibo: non malefacient, neque corrumpent in toto monte ſanctitatis meæ, ait Jehova.

CAP. LXVI. *Tabula vera & falſa religionis.*

SIc ait Jehova, cœlum ipſum ſolium meum *eſt*, & terra ſcabellum pedum meorum: ubinam *eſſet* domus quam ædificaretis mihi? & ubinam locus quieti meæ?

2 Atqui, omnia iſta fecit manus mea, & *per eam* exſtiterunt omnia iſta, dictum Jehovæ: ſed in hunc intueor, in pauperem & contritum ſpiritu, ac trepidantem ad verbum meum.

3 Qui jugulat bovem, *ac ſi* percuteret virum, qui mactat parvam pecudem, *ac ſi* decollaret canem; qui offert munus, *ac ſi* ſanguinem porci; qui adoler thus, *ac ſi* muneraretur idolum: etiam iſti eligunt vias ſuas, & abominationibus ſuis anima eorum delectatur:

4 Etiam ego eligam, propter facinora eorum, & inducam quæ formidant eis, eo quod mihi vocanti nemo reſponderit, loquenti non auſcultaverint: nam fecerunt quod malum *videtur* in oculis meis, & id quo non delector elegerunt.

5 Audite verbum Jehovæ qui trepidatis ad verbum ejus: dicunt fratres veſtri, oſores veſtri, procul arcentes vos, propter nomen meum honoratur Jehova, ſed videbimus lætitiam veſtram, quum iſti erubeſcent;

6 Voce tumultuoſa è civitate, voce è templo, voce Jehovæ, rependente retributionem inimicis ſuis.

7 Quum nondum parturiet, peperierit: quum nondum invadet dolor eam, jam poſuerit marem.

8 Quis audivit rem hujuſmodi? quis vidit talia? an efficeretur ut pariat terra die uno? an gigneretur gens vice una? quod parturit, ſimulque parit Tzijon filios ſuos.

9 An ego aperirem os matricis, & non gignerem? ait Jehova: an ego qui gigno, amplius occluderem? ait Deus tuus.

10 Lætamini cum *urbe* Jeruſchalaimorum, & exultate in ea omnes amantes eam; gaudete cum ea gaudio quicumque lugebatis de ea:

11 Ut ſugatis & ſaturemini ubere conſolationum ejus; ut exprimatis & delicias agatis è ſplendore gloriæ ejus.

12 Nam ita ait Jehova, ecce ego extenſurus ſum ad eam tamquam fluvium pacem, & velut torrentem inundantem gloriam gentium, quam ſugatis: ad latus portabimini, & ſuper genua oblectabimini.

13 Ut quiſpiam quem mater ſua conſolatur; ſic ego conſolaturus ſum vos, & Jeruſchalaimis conſolationi perfundemini.

14 Quod quum videbitis, gaudebit animus veſter, & oſſa veſtra ut herba tenera reflorescent, & agnoſcetur manus Jehovæ erga ſervos ſuos, & indignatio contra inimicos ſuos.

15 Nam ecce Jehova cum igne venturus eſt, & curribus ſuis ſimilibus turbini, ad reddendum cum excandeſcentia iram ſuam, & increpationem ſuam cum flammis ardentibus.

16 Jehova enim igne diſceptaturus eſt, & gladio

gladio ſuo contra omnem carnem: & multiplicabuntur confoſſi Jehovæ.

17 Qui ſanctificant ſe, & qui mundant ſe in hortis, ſequentes *alter* alterum palam, qui comedunt carnem porci, & rei abominabilis, muriſque: pariter conſumentur, dictum Jehova.

18 *De* me autem, quum factorum erga hos cogitationumque erga hos *quoque* adveniet, congregando omnes gentes & linguas; quæ venientes viſuræ ſunt gloriam meam;

19 Ponam in his ſignum, & mittam ex his qui evaſerint ad gentes in Oceanum, Pulem, & Ludum jaculantes arcu, Thubalem & Javanem: regiones *denique* longinquiſſimas, quæ non audiverant famam meam, neque viderant gloriam meam, ut indicent gloriam meam in gentibus.

20 Et adducent omnes fratres veſtros ex omnibus gentibus muneri Jehovæ, equis, & curribus, & pilentis, muliſque, ac veredariis ad montem ſanctitatis meæ Jeruſchalaima, ait Jehova: quemadmodum offerunt Iſraelitæ munus inſtrumento mundo *in* domum Jehovæ.

21 Atque etiam ex iſtis aſſumam in Sacerdotes & Levitas, ait Jehova.

22 Nam quemadmodum cœli illi novi & terra ipſa nova quam ego facturus ſum, conſtituta ſunt coram me, dictum Jehovæ, ita conſtitutum eſt ſemen veſtrum, & nomen veſtrum.

23 Eritque de novilunio in novilunium alterum, & de ſabbatho in ſabbathum alterum; ut veniat omnis caro ad incurvandum ſe coram me; ait Jehova.

24 Et egreſſi videbunt cadavera hominum illorum qui defecerunt à me: nam vermis eorum non morietur, & ignis eorum non exſtinguetur, eruntque nauſeæ omni carni.

JIRMEJA.

CAP. I. *Vocatio Jirmeja divina: & duæ viſiones.*

VErba Jirmeję filii Chilkijæ; ex ſacerdotibus qui *erant* Hanathothis in terra Binjaminis.

2 Ad quem fuit verbum Jehovæ temporibus Joſchijæ filii Amonis regis Jehudæ; decimo tertio anno quo regnabat:

3 *Fuit* etiam temporibus Jehojakimi filii Joſchijæ regis Jehudæ, donec abſolveretur undecimus annus Tzidkijæ filii Joſchijæ regis Jehudæ: donec deportarentur Jeruſchalaimani menſe quinto.

4 Fuit igitur verbum Jehovæ ad me, dicendo:

5 Quum nondum formaviſſem te in utero, agnovi te; & quum nondum prodiiſſes ex vulva, ſanctificavi te: Prophetam ipſis gentibus conſtitui te.

6 Me autem dicente, ah ah Domine Jehovi, ecce neſcio loqui; nam puer ſum:

7 Edixit Jehova mihi, ne dicito, puer ſum: ſed ad quæcumque miſero te, ito; & quæcunque præcepero tibi, loquitor.

8 Ne timeto ab iſtis: nam adſum tibi ad eripiendum te, dictum Jehovæ.

9 Et extendens Jehova manum ſuam retigit os meum; dixitque Jehova mihi, ecce indo verba mea ori tuo.

10 Vide, præficio te hodierno die gentibus ipſis & regnis, ad exſtirpandum, & ad demoliendum, & ad perdendum, & ad deſtruendum; ad ædificandum, & ad plantandum.

11 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo: quid vides Jirmeja? cui dixi, baculum amygdali video.

12 Tum dixit Jehova mihi, benè vides: ut cito amygdalus floret, incubiturus ſum in verbum meum ut efficiam ipſum.

13 Poſtea fuit verbum Jehovæ ad me ſecundo, dicendo: quid vides; cui dixi, ollam ferventem video, cujus facies verſus Aquilonem *eſt*.

14 Tum dixit Jehova mihi: ab Aquilone erumpet iſtud malum ſuper omnes habitatores hujus terræ:

15 Nam ecce ego evocaturus ſum omnes familias, regna aquilonis, dictum Jehovæ; ut venientes ponant quiſque ſolium ſuum ad oſtium portarum Jeruſchalaimorum; & contra omnes muros iſtius *urbis* circumquaque, & contra omnes civitates Jehudæ.

16 Quamobrem eloquutus ſum jura mea contra iſtos propter totam malitiam eorum: quia dereliquerunt me, & adoleverunt diis alienis, & incurvaverunt ſe *honorem exhibeates* operi manuum ſuarum.

17 Tu itaque accinge lumbos tuos; ut ſurgens eloquaris apud eos quicquid ego præcepero tibi: ne conſternator attritus conſpectu iſtorum, ut non conteram te in conſpectu ipſorum.

18 Ego enim ecce pono te hodie velut civitatem munitam, & velut columnam ferream, muroſque aheneos toti huic terræ; regibus Jehudæ, principibus ejus, ſacerdotibus ejus, & populo hujus terræ:

19 Qui oppugnabunt te, ſed non prævalebunt tibi: nam adſum tibi, dictum Jehovæ, ad eripiendum te.

CAP. II. *Ingratitudo Jehudæorum.*

ET fuit verbum Jehovæ ad me, edicendo;

2 Abi ut proclames audientibus Jeruſchalaimanis, dicendo: ſic ait Jehova, recordor tibi benignitatis adoleſcentiæ tuæ, amoris ſponſalium tuorum: te proſequutam eſſe me per deſertum, per terram non ſatam:

3 Sanctitatem fuiſſe Iſraelem Jehovæ primitias provemtus ejus: quotquot comedebant illum, reos fuiſſe, malum eveniſſe eis, dictum Jehovæ.

4 Audite verbum Jehovæ, domus Jahakobi; & omnes familiæ domus Iſraelis.

5 Sic ait Jehova, quid invenerunt patres veſtri in me iniquitatis, quod longè abſceſſerunt à me, & ſequuti vanitatem evanuerunt,

6 Adeo ut ne dicerent *quidem*; ubi *eſt* Jehova, qui eduxit nos è terra Ægypti; qui fecit ut incederemus per deſertum, per terrā campeſtrem & ſepulcralem, per terram ſiccā & umbrę lethalis, per terram quā non pertranſibat quiſquam, & ubi nullus habitabat homo?

7 Quod

7 Quod poſtquam introduxi vos in terram arvorum, ad fruendum fructu ejus & bono ejus; ingreſſi polluiſtis terram meam, & poſſeſſionem meam expoſuiſtis abominationi?

8 *Quid* ſacerdotes non dixerunt, ubi *eſt* Jehova? & qui tractant legem non agnoverunt me, ac paſtores defecerunt à me: denique prophetæ ipſi prophetarunt per Bahalem, & inutilia ſequuti ſunt?

9 Idcirco adhuc contendo vobiſcum, dictum Jehovæ; etiam cum nepotibus veſtris contendam.

10 Nam peragrate regiones Citthæorum, & videte; aut *ad* Kedarem mittite & animadvertite valde: videte, inquam, an fuerit quid hujuſmodi:

11 An mutaverit gens deos; quamvis illi non *ſint* dii: at populus meus mutavit gloriam ſuam in *idolum* inutile.

12 Obſtupeſcite cœli de hac re; & horreſcite, deſolemini valdè, dictum Jehovæ.

13 Nam duo mala fecit populus meus: me dereliquerunt ſcaturiginem aquarum perennium, ut effoderent ſibi ciſternas, ciſternas fractas, quæ non capiunt aquas.

14 An ſervus Iſrael, an verna eſt? quamobrem eſt prædæ?

15 Contra eum rugiunt juvenes leones, edunt vocem ſuam: & exponunt terram ejus deſolationi, civitates ejus ſuccenduntur, ut nullus inhabitet?

16 Etiam Nophæi & Daphnæi depaſcunt te vertice?

17 An non hoc facis tibi; dum derelinquis Jehovam Deum tuum, quo tempore ducit te via ſua?

18 Nunc enim quid tibi *eſt* in via Ægypti, bibendo aquas Schichoris? aut quid tibi in via Aſſyriæ, bibendo aquas fluminis *Euphratis*?

19 Erudiat te malitia tua, & averſiones tuæ corripiant te; agnoſce, inquam, & vide malum & *quidem* amarum eſſe quod derelinquis Jehovam Deum tuum: non enim pavor mei inceſſit te, dictum Domini Jehovi exercituum.

20 Etenim jam olim fregeram jugum tuum; diſruperam vincula tua, ideoque dicis, non ſervitura ſum; quum ſuper omnem collem altum, & ſuper omnem arborem virentem tu peragras ſcortans.

21 Atqui ego te plantaveram vitem generoſam, totum ſemen fidele quomodo ergo mutata ea mihi *in* degeneres palmites vitis alienę?

22 Nam ut abluas te nitro, & plurimum adhibeas tibi ſmegmatis; obducat ſe auro inſigni iniquitas tua coram me, dictum Domini Jehovi:

23 Quomodo dicturа eſſes, non pollui me, Bahalimos ſequuta non ſum? vide viam tuam in iſta valle, agnoſce quid feceris ô dromas velox, ô quæ corrigia notat vias ſuas.

24 Onager fœmina *eſt*, aſſueta deſerto *quæ* pro deſiderio animæ ſuæ haurit ventum, cujus occaſionem quis revocet? omnes quærentes iſtam non fatigantur, menſibus ejus invenient eam.

25 *Dicenti* enim, cohibe pedem tuum ne diſcalſceetur, & guttur tuum à ſiti: dicis, animus abjiceretur? nequaquam: nam amo *deos* exteros, & eos ſequutura ſum.

26 Tamquam pudore furis quum deprehenditur, ita pudefacient domum Iſraelis, ipſos, Reges ipſorum, Principes ipſorum, Sacerdoteſque ipſorum, & Prophetas ipſorum:

27 Qui dicunt ligno, pater meus es, & lapidi, tu peperiſti me; quia obverterunt mihi cervicem, non autem faciem: tempore vero mali ſui dicunt, ſurge & ſerva nos.

28 At ubi *ſunt* dii tui quos feciſti tibi? ſurgant, ſi ſunt ſervaturi te tempore mali tui: nam *pro* numero civitatum tuarum ſunt dii tui, Jehuda.

29 Quare contenditis mecum? vos omnes deficientes rebelliſtis in me, dictum Jehovæ.

30 In vanum percuſſi filios veſtros, eruditionem non acceperunt: conſumſit gladius veſter Prophetas veſtros, tamquam leo interfector.

31 O generatio, vos animadvertite verbum Jehovæ, an *ut* deſertum fui Iſraeli? an terra fructum perdens? quamobrem dicunt populus meus, dominamur, non ſumus venturi amplius ad te?

32 An obliviſcitur virgo ornatus ſui? ſponſa eorum quæ alligat ſibi? at populus meus obliti ſunt mei diebus innumeris.

33 Quid bonam prædicas viam tuam, quærendo quod amas? idcirco etiam malas ipſas docuiſti vias tuas.

34 Etiam *in* alis veſtium tuarum inveniuntur ſanguis animarum egentium, *ſanguis* innocentium; non effoſſione invenio hæc, ſed ſuper omnia iſta *ſunt*.

35 Attamen dicis, quia innocens ſum; utiq; averſa eſt ira ejus à me: ecce ego diſceptaturus ſum tecum, eo quod dicas, non peccavi.

36 Quid curſitas adeo, mutando viam tuam? etiam ab Ægyptio erubeſces, quemadmodum erubuiſti ab Aſſyrio.

37 Etiam ab illo prodibis manibus impoſitis capiti tuo: nam ſpernit Jehova fiducias tuas, ut non ſecunderis in eis. *Cap.* III.

38 Dicendo, en dimiſerit quis uxorem ſuam, & illa profecta ab eo nubſerit viro alteri, an reverteretur ad eam rurſus? nonne omnino contaminaretur terra illa? tu vero quamvis ſcortata ſis cum amicis multis, tamen reverteris ad me, dictum Jehovæ.

39 Attolle oculos tuos ad eminentia loca, & vide ubi non fuiſti vitiata; juxta vias ſediſti illis, tamquam Arabs in deſerto: & contaminaſti terram ſcortatione tua & malitia tua:

40 Et quamvis cohiberentur imbres, ſerotinaque pluvia non eſſet; frons mulieris ſcortantis fuit tibi, renuiſti pudore ſuffundi.

41 An non ſaltem ab hoc tempore te docuero ut me voces, pater mi; tu dux adoleſcentiæ meæ?

42 An aſſervaturus eſt *Deus iram* in ſeculum? an obſervaturus in æternum? ecce loqueris & perficis iſta mala quantum potes.

CAP. III. *Concio pœnitentialis ad Jehudam.*

DIxit autem Jehova mihi temporibus Joſchiję regis, vidiſtine quid fecerit averſa Iſrael? profecta eſt illa ſuper omnem mon-

tam

tem altum, & ſub omnem arborem virentem, ubi ſcortaris.

2 Quumque dicerem, poſtquam fecit omnia hæc ad me revertatur, non eſt reverſa, videnſ te hoc perfida ſorore ejus Iehuda.

3 Itaque viſum eſt mihi omnibus de cauſis quibus adulterata eſt averſa Iiſrael, dimittere eam, & dare ei libellum repudii: nec tamen timuit perfida Iehuda ſoror ejus, ſed abiens ipſa ſcortata eſt quoque.

4 Fuitque præ famoſa ſcortatione ſua ut contaminaret terram: nam adulterabatur cum lapide & cum ligno.

5 Nec tamen toto hoc reverſa eſt ad me perfida ſoror illius Iehuda ex toto animo ſuo; ſed falſo, dictum Jehovæ.

6 Quapropter dixit Jehova mihi, juſtificat ſe ipſam averſa Iiſrael; magis quam perfida Iehuda.

7 Abi ut proclames verba hæc verſus Aquilonem, dicens; revertere averſa Iiſrael, dictum Jehovæ: non faciam ut irruat facies mea irata in vos: nam benignus ſum, dictum Jehovæ, non aſſervo *iram* in ſeculum.

8 Tantummodo agnoſce iniquitatem tuam, te à Jehova Deo tuo defeciſſe: nam ſparſim inivifti vias tuas ad exteros ſub omni arbore virente, & voci meæ non auſcultaſtis, dictum Jehovæ.

9 Revertimini filii averſantes, dictum Jehovæ, nam ego conjugio junctus ſum vobis: & recipiam vos, unum ex civitate, & binos ex familia, ut adducam vos Tzijonem;

10 Ubi daturus ſum vobis paſtores ex ſententia animi mei, qui paſcent vos ſcientia & intelligentia.

11 Eritque quum augeſcetis & fœtificabitis in hac terra temporibus illis; dictum Jehovæ, ut non dicant amplius, arca fœderis Jehovæ, neque veniat in animum: neque recordabuntur ejus, neque recenſebunt, nedum ut magnificetur amplius.

12 Tempore illo vocabunt urbem Jeruſchalaimorum *urbem* ſolii Jehovæ, & recta confluent eo omnes gentes ad nomen Jehovæ, Ieruſchalaimæ; neque ſequentur amplius ſententiam animi ſui mali.

13 Temporibus illis euntes domus Iehudæ cum domo Iiſraelis; venient pariter è terra Aquilonis in terram, quam poſſidendam tradidi majoribus veſtris.

14 Nam ego indicens quomodo repoſiturus eſſem te inter filios, & daturus tibi terram deſideratam, poſſeſſionem decoram, exercituum gentium; dico, pater mi, invocato me, & à me ſequendo ne avertas te.

15 Utique perfide deſcivit uxor ab amico ſuo; utique perfide egeſtis in me domus Iiſrael, dictum Iehovæ.

16 Vox in locis eminentibus audiatur, fletus, deprecationes Iiſraelitarum; quia perverterunt viam ſuam, obliti ſunt Iehovæ Dei ſui, *dicentis*;

17 Revertimini filii averſantes, curabo averſiones veſtras: *vox inquam audiatur*, ecce nos accedimus te, quia tu *es* Iehova Deus noſter.

18 Utique falſis à collibus, multitudine montium *exſpectatur*: utique in Jehova Deo noſtro *eſt* ſalus Iiſraëlis.

19 Nam pudendum iſtud conſumſit laborem patrum noſtrorum à pueritia noſtra; greges eorum, & armenta eorum, filios eorum & filias earum.

20 Jacemus in pudore noſtro, & operit nos ignominia noſtra; quia Jehovæ Deo noſtro peccavimus nos & patres noſtri à pueritia noſtra uſque in hodiernum diem: neque auſcultavimus voci Jehovæ Dei noſtri.

CAP. IV. *Concionis continuatio.*

SI reverſus es Iiſrael, dictum Jehovæ, ad me revertere: & ſi amovebis abominationes tuas à facie mea, ne ergo vageris.

2 Quin jures, vivit Iehova, vere, rite, & juſte, ut benedicant ſibi in ipſo gentes, & in ipſo laudent ſeſe.

3 Nam ſic ait Iehova viris Iehudæ & Ieruſchalaimis, novellate vobis novale, & ne ſeratis in ſpinis:

4 Circumcidite vos Jehovæ, & amovete præputia animi veſtri; viri Iehudæ; & habitatores Ieruſchalaimorum: ne prodiens tamquam ignis excandeſcentia mea ita ardeat ut nullus extinguat, propter malitiam actionum veſtrarum.

5 Indicate in Iehuda, & Ieruſchalaimis pronunciate ac dicite, clangite tuba in terra: convocate *inquam*, cogite *multitudinem*, & dicite, congregamini, & ingrediamur in civitates munitas:

6 Attollite vexillum Tzijonē verſus, confirmate, ne conſiſtite: nam malum ego adducturus *ſum* ab Aquilone, & contritione magnam.

7 Aſcendit leo ex perplexo *repreto* ſuo, & interfector gentium proficiſcitur, prodit è loco ſuo, ut exponat terrā tuam deſolationi, & civitates tuę deſtruantur, & nemo in habitet.

8 Propterea accingite cilicia, plangite & ejulate: quia non eſt averſus æſtus iræ Iehovæ à nobis.

9 Erit enim die illo, dictum Iehovæ, ut pereat animus Regis, & animus Principum; obſtupeſcantque Sacerdotes, & Prophetæ mirentur;

10 Et dicam, aha Domine Iehovi, utique plane diceris ſeduxiſſe populum hunc, & Ieruſchalaima, dicendo; pax erit vobis: quum pertigit gladius uſque ad animam.

11 Tempore illo dicetur populo huic & Ieruſchalaimis, ventus nitidus locorum eminentium in deſerto, via ad filiam populi mei; non ad ventilandum neque ad purgandum,

12 Plenus ventus, fortior iſtis adveniet mihi: nunc etiam ego eloquor jura eis.

13 Ecce tamquam nubes aſcendit, & tamquam turbo currus ejus; leviores *ſunt* aquilis equi ejus: væ nobis, quia vaſtati ſumus.

14 Ablue à malo cor tuum, Ieruſchalaima, ut ſerveris: quouſque pernoctabit *illud* in animo tuo, cogitationes vanitatis tuæ?

15 Nam vox indicat majorem quam Danis, & pronunciat vanitatem majorem quam montis Ephrajimi.

16 Com-

16 Commemorate iſtis gentibus, ecce pronunciate contra Ieruſchalaima cuſtodes advenire é terra longinqua, qui edunt contra civitates Iehudæ vocem ſuam.

17 Ut qui obſervant agros, ſunt contra eam circumquaque; quia mihi rebellis fuit, dictum Iehovæ.

18 Via tua & actiones tuæ faciunt iſta tibi: hoc mali tui *eſt*, quod amarus ſit, quid pertingat in cor tuum.

19 Viſcera mea, viſcera mea, doleo, præcordia mea, fremit mihi cor meum, non poſſum ſilere: nam ſonum buccinæ audis anima mea, clangorem belli,

20 Contritionem ſuper contritionem proclamari, quia vaſtanda eſt tota hæc terra: repentè vaſtabuntur tentoria mea, momento aulæa mea.

21 Quouſque viſurus ſum vexillum? auditurus ſonum buccinæ?

22 Quoad ſtultus erit populus meus, *quoad* me non agnoſcent, *quoad* filii ſtolidi erunt, neque intelligentes erunt; *quoad* ſapientes erunt ad malefaciendum, & benefaciendi ignorantes.

23 Quum reſpicio in terram, ecce res inanis *eſt* & vacua: ſin autem cœlos, nulla *eſt* lux eorum.

24 Si reſpicio iſtos montes, ecce commoventur: & omnes iſti colles leviſſimè movent ſe.

25 Si aſpicio, ecce nullus *eſt* homo: etiam omnes aves cœlorum evagantur:

26 Si aſpicio, ecce arva ipſa *ſunt* deſertum: & omnes civitates iſtius dejectæ ſunt propter Iehovam, propter æſtum iræ ejus.

27 Nam ſic ait Iehova, deſolata futura eſt tota hæc terra: ſed conſumationem nondum fecero.

28 Ad hæc lugebit terra, & atrati erunt cœli ſupernè; eo quod loquutus ſum, cogitavi, neque pœnitet me, neque avertam me ab eo.

29 A ſono equitum & jaculantium arcu fugient omnes oppidani, venient inipſas nubes, & in petras aſcendent: omnis civitas derelinquetur, & nemo habitator in eis *erit*.

30 Tu autem *regio populi* vaſtandi, quid facis, quod induis te dibapho, quod ornas te ornatu aureo, quod laceras fuco oculos tuos? in vanum reddis te pulcram: reſpuunt te amaſii, animam tuam quærunt.

31 Nam vocem quaſi perturientis audio, anguſtiam ſimilem primiparæ, vocem filiæ Tzijonis ſubinde anhelantis, pandentis manus ſuas, *dicendo*: væ jam mihi, quod feſſa fuerit anima mea ab interfectoribus.

CAP. V. *Omnes ex aquo mali:* ὁδὸν ὑγιεῖς.

PErcurrite plateas *urbis* Ieruſchalaimorum, & videte jam atque cognoſcite & diſquirite in plateis ejus, an inveniatis virum, an ſit qui exerceat jus, requirat fidem; & condonabo illi.

2 Sed quum, vivit Jehova, dicunt; hoc pacto falſo jurant.

3 O Iehova, oculi tui an non *ſpectarent* ad fidem? percutis eos, ſed non dolent; conſumis eos, renuunt accipere eruditionem; reddunt faciem ſuam obſtrmatiorem petra, renuunt converti.

4 Quamobrem ego dicebam, utique tenues *ſunt* iſti: ſtulte agunt, quia ignorant viam Iehovæ, jus Dei ſui.

5 Ibo ad magnates ipſos, ut alloquar eos; nam ipſi norunt viam Iehovæ, jus Dei ſui: at ipſi pariter fregerunt jugum, diruperunt vincula.

6 Idcirco percutiet eos leo è ſilva, lupus veſpertinus vaſtabit eos, pardus obſervabit ad civitates eorum; quiſquis egrediatur ex eis, diſcerpetur: quia plurimæ ſunt defectiones eorum, numeroſæ averſiones eorum.

7 Ubi eſt huic *urbi unda* condonem tibi? filii tui derelinquût me, & jurant per eos qui non ſunt dii: ſimulac ſatiavi eos adulterantur, & *in* domû meretricis turmatim conveniunt.

8 *Ut* equi paſti ſunt quum mane ſurgunt: quiſque ad uxorem proximi ſui adhinniunt.

9 An propter iſta non viſitarem? dictum Iehovæ: & an de gente hujuſmodi non ſumeret ultionem anima mea?

10 *Dicens*, aſcendite in muros ejus, ac perdite, & conſummationem ne facitote: amovete pinnas ejus, quia iſti non *ſunt* Iehovæ.

11 Nam omnino perfidè egerunt contra me; domus Iſraelis & domus Iehudæ, dictum Iehovæ.

12 Ementiuntur Iehovam, & dicunt, non *ita* eſt: neque eventurum eſt nobis malum, & gladium & famem non experturi ſumus;

13 Et iſti Prophetæ abibunt in ventum, & verbum nullum *eſt* in eis; ita fiet ipſis.

14 Idcirco ſit ait Iehova Deus exercituum, eo quod loquimini verbum iſtud; ecce ego redditurus ſum verba mea in ore tuo velut ignem, populum autem hunc *velut* ligna quæ ille conſumat.

15 Ecce ego adducturus ſum contra vos gentem è longinquo, ô domus Iſraelis, dictum Iehovæ: *qua* gens robuſta eſt, gens antiquiſſima eſt, gens cujus ignorabis linguam, neque intelliges quid loquetur:

16 Cujus pharetra velut ſepulcrum apertum; omnes erunt potentes.

17 Et comedet meſſem tuam, & cibum tuum, *quem* comediſſent filii tui & filiæ tuæ, comedet greges tuos & armenta tua, comedet vites tuas & ficos tuas: depauperabit civitates munitas tuas gladio, quibus tu confidis.

18 Sed ne temporibus quidem illis, dictum Iehovæ; fecero vobiſcum conſummationem.

19 Nam erit quum dicitis, propter quid facit Iehova Deus noſter nobis omnia iſta? ut dicas eis, quemadmodum dereliquiſtis me, & ſerviviſtis diis alienigenarum in terra veſtra, ita ſerviturі eſtis exteris in terra non veſtra.

20 Indicate hoc in domo Iahakobi; & pronunciate ipſum in Iehuda, dicendo:

21 Audite jam hoc, populе ſtolide & excors: quibus oculi *ſunt* & non vident, quibus aures & non audiunt:

22 An me non reverebimini? dictum Iehovæ, an à facie mea non contremiſcetis? qui diſpoſui arenam terminum mari, ſtatuto perpetuo,

quod

quod non transgredietur: quamvis incutiant se, non tamen prævalent; quamvis fremant fluctus ejus, nó tamen transgrediuntur illud.

23 At populo isti *est* animus contumax & rebellis: ut recesserunt, pergunt:

24 Neque dicunt cum animo suo, revereamur jam Jehovam Deum nostrum, qui dat pluviam tempestivam & serotinam tempore suo: septimanas, statuta messis servat nobis.

25 Iniquitates vestræ avertunt ista, & peccata vestra cohibent bonum hoc à vobis.

26 Nam præsto sunt in populo meo improbi: *quisque* contemplatur ut tendentes aucupes, statuunt perditionis instrumenta, homines capiunt.

27 Ut cavea plena avibus, ita domus eorum plenæ *sunt* dolo: propterea magni & divites sunt.

28 Pingues, nitidi sunt; etiam transcendunt res malas, causam non judicant, causam pupilli, tamen prosperantur, & jus egentium non judicant.

29 An propter ista non visitarem? Dictum Jehovæ: an de gente hujusmodi non sumeret ultionem anima mea?

30 Res stupenda & horrēda fit in terra hac:

31 Prophetæ ipsi prophetant falso, & sacerdotes dominatum exercent horum opera, & populus meus ita amant: quid autem facturi estis tandem?

CAP. VI. *Calamitates populi adversus Deum ingrati.*

COngregate vos Binjaminitæ è medio Jeruschalaimorum, & Tekohi clangite buccina, & Beth-ceremum versus extollite incendium: quia malum prospectatur ab Aquilone, & contritio magna.

2 Decoræ & delicatæ assimilaveram filiam Tzijonis:

3 Ad eam venturi sunt pastores cum gregibus suis; fixuri adversus eam tentoria circumquaque, depasturi quique spatium suum.

4 Comparate contra eam bellum, surgite & ascendamus ipso meridie: væ nobis quia abiit dies, quia inclinarunt umbræ vespertinæ:

5 Surgite & ascendamus ipsa nocte; & perdamus palatia ejus.

6 Nam sic ait Jehova exercituum, cædite ligna, & diffundite contra Jeruschalaima missilia catapultaria; hæc ipsa civitas visitanda est, quanta quanta est, oppressio *est* in medio ejus.

7 Sicut manat puteus aquas suas, ita manat *illa* malitiam suam; violentia & vastatio auditur in ea, ante faciem meam jugiter ægritudo & percussio *est*.

8 Erudire, ô urbs Jeruschalaimorum, ut non luxetur anima mea à te; ut non reddam te desolatam, terram non inhabitatam.

9 Sic ait Jehova exercituum, prorsus racemabunt, tamquam vitis, reliquias Jisraelis: *dicentes*, refer manum tuam, ut vindemiator cum qualis.

10 Quos alloquar & contestabor ut audiant? ecce præputiata *est* auris eorum, adeo ut non possint attendere: ecce verbum Jehovæ est eis probrosum, non delectantur eo.

11 Quamobrem excandescentia Jehovæ plenus sum, defessus sum continendo, effusurus sum super parvulum foris, & super cœtum juvenum pariter: quin etiam vir cūm fœmina capientur, senes cum decrepito.

12 Et devolventur domus eorum ad alienos, agri & uxores pariter: quum extendam manum meam super habitatores istius terræ, dictum Jehovæ.

13 Nam à minimo eorum usque ad maximum eorum quisquis est, deditus *est* quæstui; etiam tum Propheta tum Sacerdos, quisquis est agit falso.

14 Nam curant contritionem filiæ populi mei secundum curationem mali leviculi, dicendo, pax, pax; etsi nulla *est* pax.

15 Fecerunt*ne* ut erubescerent quum abominationem fecerunt? neque *illi* prorsus erubescunt, neque ignominia afficere sciunt *isti*; idcirco cadent cum illis cadentibus, tempore quo visitabo illos corruent, ait Jehova.

16 Sic dicente Jehova, state secundum vias & aspicite, ac interrogate de semitis antiquis, quænam sit via boni, & ambulate per eam, ita invenietis requiem animæ vestræ: dixerunt: non ambulabimus.

17 Me constituente etiam super vos speculatores, *dicendo*, attendite ad sonum tubæ; dixerunt, non attendemus.

18 Idcirco audite ô gentes, & agnosce ô cœtus, quæ insint istis.

19 Audi ô terra, ecce ego adducturus sum malum in populum istum: fructum cogitationum ipsorum; quia ad verba mea non attendunt, & ipsam quoq; legem meam spreverunt.

20 Quorsum mihi thus è Scheba advenit, & calamus odoratus præstantissimus è terra longinqua? holocausta vestra non *sunt* accepta, & sacrificia vestra non sunt suavia mihi.

21 Idcirco sic ait Jehova, ecce ego dispositurus sum populo huic offendicula; in quæ offendant patres & filii pariter, vicinus, & amicus ejus, pereantque.

22 Sic ait Jehova, ecce populus venturus est è terra Aquilonis; & gens magna excitabitur è lateribus terræ.

23 Arcum & hastam vexillarem tenebunt, crudelis erit *quisque*, neque miserebuntur, vox eorum quasi mare fremet, & equis vehentur: *gens* instructa ut vir ad bellum, contra te, ô filia Tzijonis:

24 Audientibus nobis rumorem ejus, remittentur manus nostræ, angustia prehendet nos, dolor tamquam parturientis.

25 Ne exitote in agrum, & via ipsa ne pergitote; quia gladius inimico *est*, formido circumquaque.

26 O filia populi mei, accinge cilicium, voluta te in cinere, luctum uniceniti age, planctum amarissimum: quam repentè venturus est vastator contra nos.

27 *In* exploratoria specula constitui te apud populum meum, *in* munitione; ut cognoscas & explores viam eorum.

28 Omnes sunt contumacium contumaciissimi, ambulantes cum detractione, chalybei

lybei & ferrei : omnes corruptores sunt :
29 Exarescit follis, igne consumitur plumbum ; in vanum pergit conflare *conflator*, nam mala avelli non possunt.
30 Argentum reprobum vocantur illi, quia reprobat Jehova illos.

CAP. VII. *Frustra imbecillitate, de Templo Domini gloriantur.*

VErbum quod fuit ad Jirmejam à Jehova, edicendo :
2 Sta in porta domus Jehovæ, ut proclames ibi verbum hoc : dices igitur, audite verbum Jehovæ omnes Jehudæi, qui intratis per portas has incurvando vos *adoraturi* Jehovam.
3 Sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, bonas efficite vias vestras & actiones vestras : tum faciam ut habitetis in loco hoc.
4 Ne habetote fiduciam vestram in rebus falsis, dicendo : templi Jehovæ, templi Jehovæ, templi Jehovæ ista *sunt* :
5 Sed omnino bonas efficitote vias vestras & actiones vestras : sed omnino exercetote jus inter virum unum & alterum.
6 Peregrinum, pupillum, & viduam ne opprimitote, & sanguinem innoxium ne effunditote in loco hoc : denique deos alienos ne prosequimini malo vestro :
7 Et faciam ut habitetis in loco hoc, in terra quam tradidi majoribus vestris, inde à seculo usque in seculum.
8 Ecce vos habetis fiduciam vestram in verbis falsis, minimè profuturis.
9 An furando, occidendo, & adulterando, jurandoque falso, & adolendo Bahali ; denique sequendo deos alienos quos non noviſtis,
10 Etiam venietis & stabitis coram me in domo hac quæ vocatur de nomine meo, & dicetis, eripimur ? ut perficiatis omnes abominationes istas.
11 An spelunca effractorum fuerit domus hæc in oculis vestris, quæ vocatur de nomine meo ? etiam ego ecce prospexi, dictum Jehovæ.
12 Nam ite jam in locum meum qui *erat* Schilunte, ubi feceram ut habitaret nomen meum primum ; & videte id quod feci ei propter malitiam populi mei Jisraelis.
13 Itaque nunc eo quod facitis omnia opera ista, dictum Jehovæ, & dum alloquar vos inde à diluculo indefinenter, non auditis, & inclamanti vos non respondetis :
14 Ideo facturus sum huic domui quæ vocatur de nomine meo, in qua vos confiditis, & huic loco quem dedi vobis & majoribus vestris ; quemadmodum feci Schilunti :
15 Et abjiciam vos à facie mea ; quemadmodum abjeci omnes fratres vestros, totum semen Ephrajimi.
16 Tu ergo ne orato pro populo isto, neque efferto pro istis clamorem & orationem, neque intercedito apud me : nam minimè essem exauditurus te.
17 An minimè vides quid isti faciant in civitatibus Jehudæ, etiam in plateis Jeruschalaimorum ?
18 Ipsi filii colligunt ligna, eorumque patres accendunt ignem, ac fœminæ despumant massam ; ad faciendum popana rebus cœlestibus, & libandum libamina diis alienis, ut irritent me.
19 An contra me *sit, quod* isti irritant ? dictum Jehovæ ; an non contra ipsos, propter pudorem faciei ipsorum ?
20 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ecce ira mea & excandescentia mea effundetur in locum hunc, super homines & super jumenta, & super arbores agri, ac super fructum terræ ; ardebitque ita ut non extinguatur.
21 Sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis : holocausta vestra adjicite ad sacrificia vestra, & comedite carnem *eorum*.
22 Nam non sum loquutus cum majoribus vestris, neque præcepi eis quo die eduxi eos è terra Ægypti ; de rebus holocausti & sacrificii :
23 Sed rem hanc præcepi eis, edicendo, auscultate voci meæ, & ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus ; & ambulate in tota via illa quam præcepi vobis, ut benè sit vobis.
24 Non tamen auscultarunt, neque inclinarunt aurem suam, sed ambularunt in consiliis in sententia animi sui pessimi, denique hæc *fuerunt* ipsis à tergo, non autem à fronte.
25 Inde à tempore quo exiverunt majores vestri è terra Ægypti usque ad diem hunc, cum miserim ad vos omnes servos meos Prophetas quotidie diluculo & indefinenter.
26 Non tamen auscultaverunt, neque inclinaverunt aurem suam ; sed obdurarunt cervicem suam, pejus fecerunt quam majores ipsorum.
27 Quum eloqueris apud istos omnia verba ista, similiter non auscultant tibi, & quum inclamas eos non respondent tibi.
28 Quamobrem dices eis, hæc *est* gens qui non auscultant voci Jehovæ Dei sui, neque accipiunt eruditionem ; periit fides, & excisa est ex ore ipsorum.
29 Tonde comam tuam, & abjice, & extolle in locis eminentibus lamentationem ; quia spernit Jehova, & deserit generationem in quam excandescit.
30 Quia fecerunt Jehudæi quod malum *videtur* in oculis meis, dictum Jehovæ, posuerunt abominationes suas in hac domo quæ vocatur de nomine meo ad polluendum eam.
31 Et ædificaverûnt excelsa Thophethi, quod *est* in valle filii Hinnomi, ad comburendum filios suos & filias suas igne ; quod non præceperam, neque subierat in animum meum.
32 Idcirco ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ, quum non dicetur amplius Thopheth & vallis filii Hinnomi, sed vallis interfectionis : nam ita sepeliverunt in Thophetho, ut nullus *superfit* locus.
33 Itaque erunt cadavera populi istius escæ volatilibus cœli & bestiis terræ ; nemine deterrente.
34 Ita faciam ut cesset ex civitatibus Jehudæ, & ex plateis Jeruschalaimorum vox gaudii, & vox lætitiæ, vox sponsi & vox sponsæ ; nam vastationi erit hæc terra.

CAP.

CAP. VIII. *Prophetæ mendaces & avari.*

TEmpore illo, dictum Jehovæ, depromentes ossa regum Jehudæ & ossa principum ejus, ossaque Sacerdotum, & ossa Prophetarum, denique ossa habitantium Jeruschalaimis, e sepulcris ipsorum,

2 Expandent ea soli, & lunæ, utique exercitui cœlorum, quæ diligunt & quæ colunt, & quæ sequuntur, & quæ consulunt, denique quibus incurvant se *honorem exhibentes:* non colligentur, neque sepelientur, pro fimo in superficie terræ erunt:

3 Et optatior erit mors quam vita toti residuo, iis qui residui erunt ex familia pessima hac, residuis in omnibus locis quo depulero illos, dictum Jehovæ exercituum.

4 Præterea dicis eis, sic ait Jehova, an *ita* cadunt ut non possint resurgere? si converteretur, an non reverteretur *Deus?*

5 Cur aversus est populus hic, *urbs* Jeruschalaimorum, aversione pervicacissima? retinent dolum, renuunt converti.

6 Attendi & audivi, prava loquuntur, nullum virũ pœnitet malitiæ suæ, ut dicat, quid feci, quisque eorum conversus est in cursu suo, ut equus præceps ruens in prælium.

7 Etiam ciconia in cœlo novit statas tempora sua, & turtur, grusque, & hirundo observant tempus adventus sui: at populus meus non noverunt jus Jehovæ.

8 Quomodo dicitis, sapientes sumus, & lux Iehovæ penes nos *est?* utique ecce ad falsitatem operatur stylus, falsitatem legisperitorum *operatur.*

9 Feceruntne sapientes ut erubescerent, consternative sunt & capti? ecce verbum Iehovæ spernunt, & cujus rei sapientia *ineſſet* eis?

10 Idcirco tradam uxores eorum aliis, agros eorum possessuris hæreditario jure, nam æque minimus ac maximus, quisquis est, deditus est quæstui: etiam Propheta tum Sacerdos, quisquis est, agit falso.

11 Nam curant contritionem filiæ populi mei, secundum curationem *mali* leviculi, dicendo, pax, pax: etsi nulla *est* pax.

12 Feceruntne ut erubescerent, quum abominationem fecerunt? neque *illi* prorsus erubescunt, neque ignominia sciunt affici, idcirco cadent cum illis cadentibus, quo tempore visitabo illos, corruent, ait Iehova.

13 Omnino exstirpabo eos, dictum Iehovę; nullæ *sunt* uvæ in ista vite, nullique fici in ista ficu, etiam ipsa folia deciderunt, & quæcumque adhibeo eis præterecunt,

14 *Dicentes*, quorsũ nos desidemus? congregamini, & ingrediamur civitates munitas ut conflleamus ibi: nam Iehova Deus noster silentium indixit nobis, quum dedit bibendum nobis succũ cicutę, quia peccavimus Iehovę.

15 Exspecta pacem, sed nihil *erit* boni; tempus curationis, sed ecce *aderit* terror.

16 Inde à Dane auditur ronchus equorum illius, à sono hinnituum robustorum ejus contremiscit tota terra; qui veniunt ut consumant terram & quæ implent eam, civitatem & qui habitant in ea,

17 Nam ecce ego immissurus sum in vos serpentes hemorrhoidas, contra quas nulla prodest mussitatio; ut mordeant vos, dictum Iehovæ.

18 *Anima* mea recreatura se, *est* in mœrore: in me animus meus languidus est.

19 Ecce sonus vociferationis filiæ populi mei propter *advenas* terræ longinquissimæ, *dicentis*; an Iehova minime *est* in Tzijone? an rex ejus minime *est* in ea? cur irritaverunt me *ait ille*, sculptilibus suis, vanitatibus alienigenarum?

20 Præteriit messis, finita est æstas; & nos non servamur.

21 Propter contritionem filiæ populi mei conteror; atratus incedo, stupor corripit me.

22 An opobalsami nihil *est* in Gilhade? an medicus nullus *est* ibi? nam cur non convaluit filia populi mei?

CAP. IX. *Vera & falsa gloriatio.*

O *Si* quis daret caput meum *esse* aquas, & oculum meum scaturiginem lacrymarum; ut defierem interdiu & noctu confossos filiæ populi mei.

2 *O si* quis poneret me in deserto, in diversorio viatorum, ut derelinquerem populum meum, & abirem ab eis: nam omnes sunt adulteri, interdicti *die* perfide agunt:

3 Et intendunt lingua sua arcum suum falsum, neque in fide invalescunt in terra; sed de malo in malum procedunt, neque agnoscunt me, dictum Iehovæ.

4 Quisque ab amico suo cavete, & ulli fratri ne confiditote: nam omnis frater omnino supplantat, & omnis amicus *eum* detractione ambulat:

5 Et quisque amico suo illudunt, ac veritatem non loquuntur: docent linguam suam loqui falsum, perverse agendo defetiscuntur.

6 Tua habitatio *est* in medio dolo, pro dolo renuunt cognoscere me, dictum Iehovæ.

7 Idcirco sic ait Iehova exercituum, ecce ego constans eos probavi eos: nam quomodo facturus essem propter filiam populi mei?

8 Culter jugulans lingua eorum *est*, dolum loquitur: ore suo cum amico suo pacem eloquitur, at in animo suo disponit insidias suas.

9 An propter ista non visitarem eos? dictum Iehova; an de gente hujusmodi non sumeret ultionem anima mea?

10 Propter hos montes extollam fletum & lamentum, & propter caulas deserti lamentationem, nam accendentur adeo ut nullus transeat, neq; audiatur vox pecoris: tam aves cœli quam jumenta, evagabuntur, abibunt:

11 Et disponam Ieruschalaima in acervos, lustrum draconum; & civitates Iehudæ disponam *in* desolationem; adeo ut nullus inhabitet.

12 Quis est vir ille sapiens qui doceat istud, & id quod edixerit os Iehovæ sibi indicet? propter quid pereat hæc terra, incendatur tamquam desertũ, adeo ut nullus pertranseat?

13 Dicit enim Iehova, quia derelinquunt legem meam quam exposueram eis, neque auscultant voci meę, neque ambulant in illa;

14 Sed

14 Sed sequuntur sententiam animi sui ; & Bahalimos, quod docuerunt ipsos majores ipsorum :

15 Idcirco sic ait Iehova exercituum Deus Jisraelis, ecce ego cibaturus sum istos, populum hunc absinthio ; & bibendum daturus eis succum cicutæ :

16 Nam dispergam eos in gentes quas non noverunt ipsi aut patres ipsorum, mittamque post eos gladium donec consumsero eos.

17 Sic ait Iehova exercituum, animadvertite, & vocate lamentatrices ut adveniant, & ad præficas mittite ut adveniant,

18 Et festinanter extollant de nobis lamētum ; descendentibus lacrymis ex oculis nostris, & ex palpebris nostris fluentibus aquis.

19 Nam sonorum lamentum auditur de Tzijone, quomodo vastamur ? erubescimus valdè, quia derelinquimus terram, quia dejiciunt *nos* tabernacula nostra.

20 Nam audite fœminæ verbum Iehovæ, & percipiat auris vestra verbum oris ejus ; ut doceatis filias vestras lamentum, & altera alteram *doceat* lamentationem.

21 Nam ascendit mors ad feneſtras nostras, ingressa est in palatia nostra, ad exscindendum parvulos è vicis, juvenes è plateis.

22 (Eloquere, sic *habet* dictum Iehovæ) & ceciderunt cadavera humana ut fimus in superficie agri ; & ut manipulus à tergo messoris, quæ nullus colliget.

23 Sic ait Iehova, ne gloriator sapiens insapientiâ suâ, neque gloriator potens in potentia sua, neque gloriator dives in divitiis suis :

24 Sed in hoc glorietur qui gloriatur, se intelligere & cognoscere me ; me esse Iehovam exercentem benignitatem, jus, & justitiam in terra : quia istis delector, dictum Iehovæ.

25 Ecce dies venturi sunt, dictum Iehovæ : quibus animadvertam, in omnem circumcisum cum præputiato,

26 In Ægyptios, & in Iehudæos, & in Edomæos, & in Hammonitas, & in Moabitas, denique in omnes amputatos latere, qui habitant in deserto : nam omnes istæ gentes præputiatæ *sunt*, etiam tota domus Jisraelis præputiati *sunt* corde.

CAP. X. *Idololatria fugienda.*

AUdite hoc verbum quod eloquitur Iehova vobis, ô domus Jisraelis :

2 Sic ait Iehova, *incedere* in viam gentiū istarum, ne discitote, & à signis cœlorum ne consternemini ; quia consternātur Gentes ab illis ;

3 Nam statuta populorum sunt vanitas : quum lignum ipsum ex silva cæcidit, opus manuum artificis ad normam,

4 Argento & auro pulcrum reddidit ipsum ; clavis & malleis confirmant ista, ut non amittat.

5 Tanquam palma opere continente sunt, ne loquuntur quidem, omnino portandi sunt, quia non possunt incedere : ne timetote ab istis, quia non affectura sunt malo, etiamque benefacere non *est* penes ipsa.

6 Ex eo quod nullus *est* par tibi, ô Iehova, *quod* maximus es, & maximum nomen tuum potentia.

7 Quis non revereatur te, Rex Gentium ; cum in te conquiescat *illa* ; cum *maximus sis* in omnibus sapientibus Gentium & omni regno ipsarum, ex eo quod nullus *est* par tibi.

8 At una obbrutescunt & stolidi sunt, eruditio vanitatum *eruditio* ligni est.

9 Argentum ductum ex Oceano advehitur, & aurum ex Uphazo, opus artificis & manuum conflatoris : hyacinthinum & purpureum vestimentum eorum, opus peritorum sunt omnia.

10 Iehova vero Deus verus *est*, Deus vivens, & Rex sempiternus : à cujus fervore commovetur terra, neque sustinere possunt Gentes indignationem ejus.

11 (Sic dicitote illis, dii isti qui cœlos & terram non fecerunt, perituri sunt è terra, & è *regionibus* sub cœlo ipsi.)

12 Qui fecit terram virtute sua, stabiliit orbem habitabilem sapientia sua, & prudentia sua extendit cœlos ;

13 Quo vocem suam edente fremitus aquarum *est* in cœlis, qui effert vapores ab extremitate terræ ? fulgura cum ipsa pluvia facit, & producit ventum è thesauris suis.

14 Magis obbrutescit omnis homo, quam ut animadvertat, pudefacit omnis conflator sculptili : nam falsum *est* fusile ejus, nec spiritus *est* in *ullo* eorum.

15 Vanitas sunt, opus aberrationis maximę ; quo tempore visitabuntur illi, peribunt *ista*.

16 Non sicut istarum *est*, sed formator omnium *est* Iahakobi portio ; vicissim Jisrael tribus possessionis ipsius : Iehovæ exercituum nomen *est* ei.

17 Recipe è terra mercem tuam, quæ habitas in munitione hac.

18 Nam ita ait Iehova, ecce ego fundā ejaculaturus sum habitatores hujus terræ hac ipsa vice, & anguſtia affecturus sum eos, ut deprehendant *illa & dicant* :

19 Heu mihi propter contritionem meam, ægerrima est plaga mea : ego autem dicebam, utique hic morbus *est* quem perferam.

20 Tentorium meum vastatum est & omnes funes mei diruptī ; filii mei exeunt à me adeo ut non existant ulli, nullus extendat amplius tentorium meum & erigat aulæa mea.

21 Nam obbrutuerunt ipsi pastores & Iehovam non consuluerunt : idcirco non secundabuntur, & totus grex paschalis eorum dispergetur.

22 Sonorus rumor ecce advenit & commotio magna è terra Aquilonis : ad disponendum civitates Iehudæ in desolationem, lustrum draconum.

23 Novi Iehova, non esse penes hominem viam ipsius ; non esse penes virum ambulantem vel dirigere gressum suum.

24 Castiga me Iehova, veruntamen modicè ; ne *caliges* in ira tua, ut non comminuas me.

25 Effunde excandescentiam tuam in eas Gentes quæ non agnoscunt te, & super familias quæ nomen tuum non invocant : nam comedunt Iahakobum, ac ita comedunt eum ut absumant eum, & caulam ejus desolant.

CAP.

CAP. XI. *Fœdus Dei cum populo.*

VErbum quod fuit ad Jirmejam à Jehova, edicendo :

2 Audite verba fœderis hujus; quæ eloquamini viris Jehudæ & habitatoribus Jeruſchalaimorum:

3 Dices ergo illis, ſic ait Jehova Deus Jiſraelis ; maledictus vir ille qui non auſcultaverit verbis fœderis hujus ,

4 Quod præcepi majoribus veſtris, quo tempore eduxi eos è terra Ægypti ex catino ferri, edicendo: auſcultate voci meæ, ut faciatis iſta omnino prout præcipio vobis : eritiſque mihi in populum , & ego ero vobis Deus :

5 Ut præſtem juramentum quod juravi majoribus veſtris me daturum eis terram affluentem lacte & melle , prout *eſt* hodie : cui reſpondens dixi , Amen , Jehova.

6 Deinde edixit Jehova mihi , proclama omnia verba iſta in civitatibus Jehudæ & in plateis Jeruſchalaimorum, dicendo : auſcultate verba fœderis hujus ut faciatis ea.

7 Nam omnino conteſtatus ſum majores veſtros, quo tempore evexi eos è terra Ægypti uſque in diem hunc , inde à diluculo indeſinenter, dicendo ; auſcultate voci meæ :

8 Non tamen auſcultarunt , neque inclinarunt aurem ſuam, ſed ambulaverunt quiſque ex ſententia animi ſui peſſimi : ideo adduxi ſuper eos omnia verba fœderis hujus quod præceperam facere , ac non fecerunt.

9 Dixit itaque Jehova mihi ; præſto eſt conjuratio , in viris Jehudæ & habitatoribus Jeruſchalaimorum.

10 Averſi ſunt ſupra iniquitates majorum ſuorum priſcorum, qui renuerant auſcultare verbis meis , & ipſi ſequuntur deos alienos æolendo eos; irritum fecerunt domus Jiſraelis & domus Jehudæ fœdus meum quod pepigeram cum majoribus ipſorum.

11 Idcirco ſic ait Jehova ; ecce ego adducturus ſum contra eos malum ex quo non poterunt exire : etiamſi inclamarent me , non exaudirem eos.

12 Tunc abeuntes civitates Jehudæ & habitatores Jeruſchalaimorũ inclamabunt deos illos quibus ipſi ſuffitum faciunt ſed omnino non ſervabunt ipſos tempore mali ipſorum.

13 Nam *pro* numero civitatum tuarum ſunt dii tui , ô Jehuda , & *pro* numero platearum Jeruſchalaimorum diſpoſuiſtis altaria pudendo, altaria ad ſuffitum faciendum Bahali.

14 Tu ergo ne orato pro populo iſto, neque efferto pro iſtis clamorem & orationem: nam minimè eſſem exauditurus quo tempore inclamarent ipſi , propter malum ipſorum.

15 Quid eſt dilecto meo domi meæ, facientè iſta ſuum graviſſimũ ſcelus? *quibuſque* ampliſſimis? nam carnes ſanctæ perierunt abste: quum *adeſt* malum tuum, tum demũ exultas.

16 Olivam virentem, pulcram fructus ſpecie vocaverat *te* Jehova nomine tuo: ad ſonum conflictus procellarum maximi incendet ignem præterea, & frangent propagines ejus.

17 Nam Jehova exercituum qui plantaverat te , eloquutus eſt contra te malum ; propter malitiam domus Jiſraelis & domus Jehudæ quam exercuerunt inter ſe , ad provocandum me adolendo Bahali.

18 Ac Jehova quidem oſtendit mihi ita ut agnoſcerem : tum demonſtraviſti mihi actiones eorum ;

19 Quum eſſem velut agnus *aut* bos *qui* ducitur ad mactandum: nam ignorabam eos contra me inire cogitationes, *dicendo:* perdamus culmum cum grano ejus, exſcindamus eum è terra viventium, ut nomen ejus non commemoretur amplius.

20 At ô Jehova exercituum judex juſtiſſime , probator renum & cordis : viſurus ſum ultionem tuam de eis, nam tibi revelavi cauſam meam.

21 Idcirco ſic ait Jehova de Hanathothanis, quærentibus animam tuam, dicendo: ne vaticinator in nomine Jehovæ, & non morieris manibus noſtris :

22 Idcirco, *inquam*, ſic ait Jehova exercituum, ecce ego animadverſurus ſum in iſtos: ipſi juvenes morientur gladio: filii eorum, & filiæ eorum morientur fame :

23 Et reſiduum non erit ipſis quum adducam malum in Hanathothanos anno viſitationis eorum.

CAP. XII. *Diſceptatio carnis & ſanguinis cum Deo ſuper proſpero ſtatu impiorum, & aſpero ſtatu piorum.*

IUſtus es Jehova , ſi contendere velim tecum: veruntamen judicia eloquar tua, cur via improborum ſuccedit? cur tranquilli ſunt quicunque agunt perfidè ?

2 *Cur* plantas eos, etiã radicantur? pergunt, etiam edunt fructum *ii* ; quorum in ore propinquus es, ſed longinquus à renibus ipſorũ?

3 Nempe tu Jehova agnoſcis me, pervides me; ideo probas animum meum, *ut* adhæreat tibi : avellendo iſtos ut oves *trahendas* ad mactationem, & præparando eos ad diem interfectionis.

4 Quouſque, *ais*, lugeret terra? & herba totius agri exareſceret ? præ malitia habitantium in illa, deficiunt ſingula jumenta & volatilia, quia dicunt ? non videt finem noſtri.

5 Quando cum peditibus curris, defagitant te; quomodo ergo miſceres te cum equis? etiam in terra proſpera *cui* confidis, *defatigant te* ; ecquî faceres in elatione Jardenis ?

6 Quandoquidem etiam fratres tui & domeſtici patris tui , etiam ipſi perfidè agunt in te , ipſi quoque convocant poſt te multitudinem, ne credito iſtis, quamvis alloquantur te bonis *verbis*.

7 Dereliturus ſum domum meam , deſerturus poſſeſſionem meam : traditurus eam quam diligebat anima mea in manum inimicorum ipſius,

8 Eſt mihi poſſeſſio mea ſimilis leoni in ſilva; edit contra me vocẽ ſuam; idcirco odi eã.

9 Avis digitata *eſt* mea poſſeſſio mihi , ô aves, circumquaque in eam: agite, congregate omnes beſtias agri , facite ut veniant ad comedendum.

10 Paſtores multi correpturi ſunt vineam meam,

meam, conculcaturi portionem meam; redacturi portionem mihi desideratissimam in desertum desolatissimum.

11 Dispositurus est eã *quisq;* in desolationẽ, lugebit per me desolata, desolabitur tota hæc terra, quia nemo *est* qui reponat in animo:

12 In omnes clivos per desertum venturi sunt vastatores, nam gladius Jehovæ consumturus est ab extremitate terræ una ad alteram; nulla pax *erit* ulli carni.

13 Quum seminaverint triticum, spinas metent; quum indoluerint *laboribus*, non proficient: nam erubescetis ex proventibus vestris, præ æstu iræ Jehovæ.

14 Sic ait Jehova de omnibus vicinis meis malis, qui attingunt possessionem quam possidendam tradidi populo meo Jisraeli: ecce ego convulsurus sum eos è terra sua, quum domum Jehudæ convellero è medio eorum.

15 Eritque postquam convulsero illos; ut rursus misereat me istorum, & reducam ipsorum quemque in possessionem suam, & quemque in terram suam.

16 Erit etiam si omnino didicerint vias populi mei jurando per nomen meum, vivit Jehova, quemadmodum docuerunt populum meum jurare per Bahalem; ut ædificentur in medio populi mei:

17 Quod si non auscultaverint; tum convellam gentem illam indesinenter, & perdam; dictum Jehovæ.

CAP. XIII. *Concio pœnitentialis ad plebem & regem.*

SIc ait Jehova mihi, abi, ut compares tibi cingulum lineum, & imponas illud lumbis tuis; in aquas autem ne inferto ipsum.

2 Itaque comparans cingulum ex verbo Jehovæ, imposui lumbis meis.

3 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me iterum, edicendo:

4 Accipe istud cingulum quod comparasti, quod impositum est lumbis tuis: & surge, abi ad Euphratem, & absconde illud ibi in projectura petræ.

5 Tum abiens abscondi ipsum ad Euphratẽ; Quemadmodum præceperat Jehova mihi.

6 Fuit autem exactis diebus multis: ut ederet Jehova mihi, surge, abi ad Euphratem, & recipe inde illud cingulum quod præceperam tibi ut absconderes illic.

7 Quamobrem abiens ad Euphratem, quum effodissem recepi cingulum istud è loco ipso ubi absconderam ipsum: sed ecce corruptum erat cingulum, non erat aptum ad rem ullam.

8 Tum fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo;

9 Sic ait Jehova; ita corrumpam fastum Jehudæ & fastum Jeruschalaimorum maximum.

10 Populi istius pessimi, qui renuunt auscultare verbis meis, qui ambulant ex sententia animi sui, & sequuntur deos alienos colendo eos, & incurvando se eis: eritque similis cingulo isti quod non est aptum ad rem ullam.

11 Nam quemadmodum adhæret cingulum lumbis viri, ita feceram ut adhæreret mihi tota domus Jisraelis & tota domus Jehudæ, dictum Jehovæ, ut esset mihi populus, & ad nomen, & ad laudem, & ad ornatum: sed non auscultarunt.

12 Quapropter dices eis verbum hoc, sic ait Jehova Deus Jisraelis, omnis uter implendus est vino; dicentibus autem eis tibi, an vero ignoramus utrem implendum esse vino?

13 Dices eis, sic ait Jehova, ecce ego repleturus sũ omnes habitatores terrę hujus; etiã ipsos reges, qui insident pro Davide in solio illius, & Sacerdotes, & Prophetas, deniq; omnes habitatores Jeruschalaimorũ ebrietate:

14 Et dissipabo eos unum cum altero, tum patres, tum filios pariter, dictum Jehovæ: non utar clementia, neque parcam, neque miserebor, quin perdam eos.

15 Audite & auribus percipite, ne exaltetis vos: nam Jehova loquitur.

16 Cedite Jehovæ Deo vestro gloriam, quum nondum tenebras effecerit, & quum nondum effunduntur pedes vestri in montibus cæcioribus intempesta nocte: quum exspectantibus vobis lucem disposuerit eam in umbram lethalem, redegerit in caliginem.

17 Quod si non auscultabitis hoc, in latebris flebit anima mea propter superbiam: & valdè lacrymabitur, descendent, inquam, ex oculo meo lacrymæ, quia captivus abducendus est grex Jehovæ.

18 Dic regi & Augustæ, abjectissimè confidite: nam descensurus est principatus utriusque vestrum, corona ornatus vestri.

19 Civitates australes occludentur ita ut nullus aperire possit: deportabitur Jehuda tota, deportabitur *civitas* pacatorum.

20 Sustollite oculos vestros, & respicite istos venientes ab Aquilone: ubi *est* grex ille qui traditus fuerat tibi? pecudes ornatus tui?

21 Quid dictura es, quum animadvertet in te? nam tu docuisti istos supra te, duces, in capite *esse*? an non dolores corripient te, quales mulieris parturientis?

22 Quod si dicas cum animo tuo, cur obventura sunt mihi ista? propter amplitudinem iniquitatis tuæ retegentur fimbriæ tuæ, violenter auferentur soleæ tuæ.

23 An mutare potest Æthiops cutem suam, aut pardus liventes maculas suas? etiam vos possetis benefacere, edocti malefacere.

24 Ideo dispergam eos velut stipulam prætereuntem, ad ventum deserti.

25 Hæc sors tua; portio demensa tibi à me, dictum Jehovæ; quæ oblita es mei & fiduciam habes in falso.

26 Nam etiam ego denudaturus sum *te*, fimbriis tuis obductis faciei tuæ; ut videatur ignominia tua.

27 Adulteria tua, & hinnitus tui, scelesta scortatio tua supra colles *fuerunt* in agro, vidi abominationes tuas: væ tibi, urbs Jeruschalaimorum; num mundabis te? post quantum adhuc temporis;

CAP. XIV. *Penuria annona in Jehudæa.*

VErbum Jehovæ quod fuit ad Jirmèjam, super verbis cohibitionum.

2 Lugebit Jehuda & portæ ejus elangue-

ſcent, atrati erunt *jacentes* humi, & querela Ieruſchalaimorum aſcendet.

3 Etiam magnifici eorum emittent minimos ſuos ad aquas: venientes ad foſſas non invenient aquas, revertêtur ſuis vaſis vacuis, erubeſcent & pudore ſuffuſi operient caput ſuum.

4 Propter terram attritam, eo quod non fuerit pluvia in terra; erubeſcentes agricolæ operient caput ſuum.

5 Quin etiam cerva in agro, quod pepererit derelinquet; quia non erit tenera herba:

6 Et onagri ſtantes in clivis, haurient ventum ut dracones; deficient oculi eorum, quia nulla *erit* herba.

7 Quandoquidem iniquitates noſtræ teſtantur contra nos, ô Iehova, fac propter nomen tuum, nam multæ ſunt averſiones noſtræ, tibi peccavimus.

8 O ſpes Iiſraelis, ſervator ejus tempore anguſtiæ: quare eſſes ut peregrinus in hac terra, & tamquam viator *qui* divertit ad pernoctandum?

9 Quare eſſes ut vir fatiſcens, tanquam robuſtus non valens ſervare? atqui tu in medio noſtri *es* Iehova, & de nomine tuo vocamur, ne derelinquas nos.

10 Sic ait Iehova de populo hoc, ita diligunt evagari, pedes ſuos non cohibent: ideo Iehova non accipit eos benevolè; nunc recordatur iniquitatis eorum, & viſitat peccata eorum.

11 Deinde edixit Iehova mihi, ne orato pro populo iſto in bonum.

12 Quum jejunabunt, non exaudiam clamorem eorum, & quum offerent holocauſtum & munus; non ſum benevolè accepturus ea; ſed gladio, & fame ac peſte ſum conſumpturus eos.

13 Quamobrem dicente me, Aha, Domine Iehovi, ecce iſti Prophetæ dicunt eis, non eſtis experturi gladium, & fames non erit vobis: ſed pacem firmam daturus ſum vobis in loco hoc:

14 Dixit Iehova mihi, falſum Prophetæ iſti prophetam in nomine meo, non miſi eos, neq; præcepi eis, neque alloquutus ſum eos: viſione falſa, & divinatione, ac re nihili, doloque animi ſui iſti prophetas agunt bono ſuo.

15 Idcirco ſic ait Iehova contra Prophetas iſtos qui prophetant in nomine meo, cum ego non miſerim eos; iſti dicunt gladius aut fames non erit in terra hac: gladio & fame deficient ipſi Prophetæ iſti.

16 Populus autem iſte, quibus ipſi prophetant, erunt projecti in plateis Ieruſchalaimorum præ fame & gladio, nec ullus *erit* ſepeliens eis, ipſos, uxores ipſorum, filioſque ipſorum, ac filias ipſorum, adeo effundam ſuper ipſos malitiam ipſorum.

17 Dices itaque ipſis verbum hoc, deſcendant ex oculis meis lacrymæ noctu & interdiu, & ne deſiſtant; nam contritione magna frangetur virgo filia populi mei, percuſſione ægra valdè.

18 Si exeam in agrum, ibi ecce confoſſi gladio, ſin autem ingrediar civitatem, ibi ecce ægrotantes fame: nam tum Propheta, tum Sacerdos nundinantur contra terram, & non agnoſcunt.

19 An omnino ſpernis Iehudam? an Tzijonem faſtidit anima tua? quare percutis nos ita & nulla *ſuperſit* nobis curatio? *quare* expectando pacem nullum *adeſt* bonum, & *exſpectando* tempus curationis, tantum ecce terror?

20 Agnoſcimus Iehova improbitatem noſtram, iniquitatem patrum noſtrorum; nos peccaſſe tibi.

21 Ne contemnito propter nomen tuum, ne vilipendito ſolium gloriæ tuæ: recordare, ne irritum facito fœdus tuum nobiſcum.

22 An ſunt inter vanitates gentium qui pluviam edunt? & an cœleſtes *dii* edunt imbres? nonne tu is *es* Jehova Deus noſter? ideo exſpectamus te, quia tu facis omnia iſta.

CAP. XV. *Deus non miſeretur eorum, qui obſtinatè peccant.*

SEd dixit Jehova mihi, ſi inſtaret Moſche & Schemuel coram me, minimè *eſſet* animus meus erga populum iſtum: emitte à facie mea & exeant.

2 Eritque, ſi dicant tibi; quo exibimus? ut dicas eis, ſic ait Jehova, qui ad mortem *exiturus eſt*, ad mortem *exito*; & qui ad gladium, ad gladium; & qui ad famem, ad famem; & qui ad captivitatem, ad captivitatem.

3 Præficiam enim iſtis quatuor genera, dictum Jehovæ, gladium ad interficiendum, & canes ad trahendum; & volatilia cœlorum, ac beſtias terræ ad comedendum & ad perdendum:

4 Et tradam eos in commotionem omnibus regnis terræ, propter Menaſchem filium Jechizkijæ, regis Jehudæ, ob ea quæ fecit Jeruſchalaimis.

5 Nam quis uteretur clementia erga te, urbs Jeruſchalaimorum? aut quis condoleret tibi? aut quis accederet ad interrogandum de proſperitate tua?

6 Tu deſeruiſti me, dictum Jehovæ, retrorſum abiviſti; ideo extendo manum meam contra te, ut perdam te; defeſſus ſum pœnitendo.

7 Itaque ventilabro eos ventilabro in portis hujus terræ; orbabo, perdam populum meum; quum à viis ſuis non revertantur.

8 Numeroſiores mihi erunt viduæ ejus quam arena marina: adducam eis contra metropolin juvenem vaſtatorem ipſo meridie; faciam ut irruat in eam repentè, terroribus civitas abundabit.

9 Elanguеſcet quæ pariebat ſeptenos, efflabit animam ſuam, occidet ſol ejus, dum adhuc futurus eſſet dies ipſorum, erubeſcet & pudebit eam: denique reſiduum iſtorum gladio exponam coram inimicis ipſorum, dictum Jehovæ.

10 Hei mihi mater mea, quod peperiſti me in quem intendatur lis, & in quem intendatur contentio à tota hac terra: non dedi mutuum, neque mutuo dederunt mihi, omniſque male dicit mihi.

11 Ait Jehova, an non reſiduo tuo eſſet bene? an non intervenirem pro te tempore mali & tempore anguſtiæ apud inimicum?

12 An

12 An ferrum fracturum esset ferrum Aquilonare, & chalybem?
13 Opes tuas & thesauros tuos direptioni exponam absque pretio, idque propter omnia peccata tua, & in omnibus terminis tuis:
14 Faciamque ut transeas penes inimicos tuos, in terram *quam* ignoras: quum ignis accensus ira mea in vos inflammatus fuerit.
15 Tu nosti Jehova, recordare mei, & visita me, ac ultionem sume pro me de persequentibus me: pro longanimitate tua ne intercipito me: agnosce me ferre propter te opprobrium.
16 Quum adfuerunt verba tua, admisi illa, fuitque verbum tuum mihi gaudio & letitiæ animi mei: quandoquidem vocor de nomine tuo, ô Jehova Deus exercituum.
17 Non sedi in consilio irrisorum, aut exultavi: propter manum tuam solitarius sedi: quia indignatione repleviſti me.
18 Quare esset dolor meus æternus? & plaga mea mortifera? *si* renueret curari, omnino esses mihi similis fallaci, a quis instabilibus.
19 Idcirco sic ait Jehova, quandoquidem converteris prout converto te, coram me stas: quandoquidem, inquã, educis rem preciosam a vili, tamquam os meum es: reverti debuerant isti ad te, non autem tu reverti ad eos.
20 Ideo oppono te populo isti pro muro æneo munitissimo, ut oppugnantes te non prævaleant tibi: quia tecum sum ad servandum te & ad eripiendum te, dictum Jehovæ.
21 Eripiam enim te è manu malorum, & redimam te è manu violentorum.

CAP. XVI. *Apostoli piscatores Judæorum & Gentium.*

ET fuit verbum Jehovæ ad me, edicendo:
2 Ne ducito tibi uxorem; neque sunto tibi filii aut filiæ in loco isto.
3 Nam sic ait Jehova de filiis & de filiabus natis in loco isto; & de matribus ipsorum quæ peperierint ipsos, de patribus ipsorum qui genuerint ipsos in terra ista.
4 Mortibus ægerrimis morituri sunt, non plangentur, neque sepelientur, pro fimo in superficie terræ erunt: & gladio ac fame deficient, eritque cadaver eorum cibo volatilibus cœli & bestiis terræ.
5 Quin sic ait Jehova, ne ingreditor in domum defignatoris, neque ito ad plangendum, neque condoleto eis: nam recepi pacem meam à populo isto, dictum Jehovæ, benignitatem & miserationes.
6 Quum mortui fuerint magni & parvi in terra ista, non sepelientur; neque plangent eos; neque cæsuram sibi, neque calvitium inducet sibi pro illis *quisquam*.
7 Neque impartientur *cibum* illis in luctu ad consolandum ullum de mortuo, neque bibendum dabunt eis *ex* poculo consolationum de patre ullius & de matre ullius eorum.
8 Denique *in* domum convivii ne ingreditor, ut assideas eis; ad comedendum & ad bibendum:
9 Nam sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis; ecce ego facturus sum ut cesset à loco isto ante oculos vestros & diebus vestris; vox gaudii & vox lætitiæ, vox sponsi & vox sponsæ.
10 Erit autem quum indicaveris populo isti omnia verba hæc; si dixerint tibi, propter quid eloquutus est Jehova contra nos totum malum maximum istud? & quæ *est* iniquitas nostra, aut quod peccatum nostrum, quod peccavimus Jehovæ Deo nostro?
11 Ut dicas eis, eo quod dereliquerunt majores vestri me, dictum Jehovæ, & sequuti deos alienos coluerunt eos & incurvaverunt se eis *honorem exhibentes*; me autem dereliquerunt, & legem meam non observarunt.
12 Vos vero pejus feciſtis quam majores vestri; nam ecce sequimini quisque sententiam animi sui pessimi, non auscultando mihi:
13 Propterea ejiciam vos è terra ista, in terram quam ignoratis vos & majores vestri: & coletis ibi deos alienos interdiu & noctu, quamdiu non dedero vobis gratiam.
14 Idcirco ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ; quibus non dicetur amplius, vivit Iehova qui evexit Jisraelitas è terra Ægypti:
15 Sed, vivit Iehova, qui evexit Jisraelitas è terra Aquiloris & ex omnibus regionibus quo depulerat eos: postquam reduxero eos in terram suam quam dederam majoribus ipsorum.
16 Ecce ego missurus sum ad piscatores multos, dictum Iehovæ, ut piscentur eos: & postmodum missurus sum ad multos venatores, ut venentur eos ex omni monte, & ex omni colle, etiam ex projecturis petrarum:
17 Quia oculi mei *advertunt* ad omnes vias eorum non sunt abscondiæ à facie mea; neque est abdita iniquitas eorum ex adverso oculorum meorum.
18 Et rependam prius duplum iniquitatis eorum & peccati eorum, eo quod prophanaverint terram meam; cadaveribus rerum detestabilium suarum, & abominationibus suis impleverint possessionem meam.
19 Jehova robur meum & munitio mea, perfugiumque meum in die angustiæ: ad te gentes venient è finibus terræ ac dicent, utique falsum possidebant majores nostri, vanitatem & inutilia.
20 An facturus esset sibi homo deos? atqui isti non *sunt* dii.
21 Idcirco ecce ego faciens ut experiantur illi vice hac, demonstrabo his manum meam & potentiam meam; ut cognoscant nomen meum esse Iehovam.

CAP. XVII. *Maledictus, qui confidit in homine, benedictus, qui in Deo.*

PEccatum Iehudæ scriptum est stylo ferri, & scalpro lapidis perditurei; exaratum in tabula cordis eorum, ad cornua altarium vestrorum:
2 Cum recordentur filii illorum altarium suorum, & lucorum suorum; ad arbores virentes, ad colles altissimos.
3 Montem meum cum ipso agro, copias tuas, omnes thesauros tuos direptioni exponam; excelsa tua, propter peccatum in omnibus terminis tuis:

4 Ita intermiſſionem facies tu, & *qui ſunt* apud te à poſſeſſione tua quam dederam tibi, faciamque ut ſervias inimicis tuis in terra quam ignoras: nam ignem accendiſtis in ira mea, *qui* uſque in ſeculum inflammabitur.

5 Sic ait Jehova, maledictus vir ille qui fiduciam habet in homine, & ſtatuit carnem brachium ſuum; à Jehova autem recedit animus ejus.

6 Erit enim ſimilis nudatiſſimæ *arbori* in loco campeſtri, quæ non ſentit quum advenit bonum; quæ ſita eſt *in* ficciſſimis *locis* in deſerto, terra ſalſuginoſa & inhabitabili.

7 Benedictus vir ille qui fiduciam habet in Jehova, & cujus confidentia *eſt* Jehova.

8 Nam erit ſimilis arbori plantatæ ſecundum aquas & ſecundum proceſſum *aquarum* mittenti radices ſuas, quæ non ſentit quum advenit æſtus, ſed ſunt folia ejus virentia: & anno cohibitionis non eſt ſollicita neque deſinit quin faciat fructum.

9 Fraudulentum cor ipſum ſupra omnia, & mortiferum eſt, quis cognoſcat ipſum?

10 Ego Jehova ſcrutator cordis, probator renum: idque ut dem cuique ſecundum vias ſuas, ſecundum fructum actionum ſuarum.

11 *Ut* perdix colligit ova ſed non excludit; ita comparans divitias ſed injuria; mediis diebus ſuis derelinquet eas, tandem erit ſtultus.

12 Solium gloriæ, *ſolium* excelſi inde à principio *eſt* locus ſanctuarii noſtri.

13 O exſpectatio Iſraelis Jehova, omnes derelinquentes te erubeſcant: caſtigationes meæ in hac terra conſcribantur, quia dereliquerunt ſcaturiginem aquarum perennium, Jehovam.

14 Sana me Jehova & ſanabor, ſerva me & ſervabor, quia laus mea es.

15 Ecce iſti dicunt mihi, ubi *eſt* verbum Jehovæ? veniat jam:

16 Atqui ego non urſi ne *eſſem* paſtor obſequens tibi, & diem mortiferum non concupivi, tu noſti: quod prodiit ex labiis meis, coram facie tua eſt.

17 Ne ſis mihi terrori, receptus meus es in die mali.

18 Erubeſcant qui perſequuntur me, ne autem erubeſcam ego; terreantur iſti, ne autem terream ego: adduc contra eos diem mali, & dupla contritione frange eos.

19 Sic edixit Jehova mihi, abi ut conſiſtas in porta populorum iſtorum, per quam ingrediuntur reges Jehudæ, & per quam ingrediuntur: atque in omnibus portis Jeruſchalaimorum:

20 Et dices eis, audite verbum Jehovæ Reges Jehudæ, omneſque Jehudæi, & omnes habitatores Jeruſchalaimorum, qui ingredimini per portas iſtas.

21 Sic ait Jehova, cavete vobis ipſis: & ne portetis onera die ſabbathi, aut inferatis *ea* in portas Jeruſchalaimorum:

22 Neque educatis onera è domibus veſtris die ſabbathi, neque ullum opus faciatis: ſed ſanctificetis diem ſabbathi, quemadmodum præceperam majoribus veſtris:

23 Qui non auſcultarunt, neque inclinarunt aurem ſuam; ſed obdurarunt cervicem ſuam; ut non auſcultarent neque acciperent eruditionem.

24 Erit enim ſi omnino auſcultaveritis mihi, dictum Jehovæ, non inferendo onera in portas civitatis hujus die ſabbathi; & ſanctificando diem ſabbathi, ne faciatis in eo ullum opus;

25 Ut ingrediantur per portas civitatis hujus Reges ac Principes ſedentes ſuper ſolium Davidis vecti curribus & equis, ipſi, & Principes eorum, viri Jehudæ, & habitatores Jeruſchalaimorum; conſiſtatque civitas hæc in ſeculum:

26 Et veniant ex civitatibus Jehudæ, & ex locis circum Jeruſchalaima, tum è terra Binjaminis, tum ex loco humili, & ex ipſo monte, atque ex Auſtrali plaga afferentes holocauſtum & ſacrificium munuſque cum thure: & adducentes euchariſtica *in* domum Jehovæ.

27 Quod ſi non auſcultaveritis mihi ut ſanctificetis diem ſabbathi, & non portetis onus ingrediendo in portas Jeruſchalaimorum die ſabbathi; utique accendam ignem in portis ipſius, qui conſumet palatia Jeruſchalaimorum, & non exſtinguetur.

CAP. XVIII. *Homo in manu Dei eſt, ut lutum in manu figuli.*

VErbum quod fuit ad Jirmejam à Jehova, dicendo:

2 Surge, ut deſcendas *in* domum figuli, & ibi faciam ut audias verba mea.

3 Deſcendit itaque *in* domum figuli, ubi ecce is faciebat opus in ſuis ſellis.

4 Quumque corrumperetur vas illud quod ipſe faciebat exargilla, in manu figuli; iterum fecit ex ea vas alterum, quemadmodum rectum viſum eſt in oculis ipſius figuli facere:

5 Tum fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

6 An ſicut figulus iſte non poſſem facere vobis, ô domus Iſraelis? dictum Jehovæ: ecce ut argilla in manu figuli, ita vos *eſtis* in manu mea, ô domus Iſraelis.

7 *Quo* momento eloquar contra gentem & contra regnum: me convulſurum & demoliturum & perditurum eſſe:

8 Sic convertatur gens illa à malo ſuo, contra quam loquutus fuero; pœnitebit quoque me ejus mali quod cogitaveram facere ei.

9 *Quo* autem momento loquar de gente & regno, me ædificaturum & plantaturum eſſe:

10 Si fecerit quod malum *videtur* in oculis meis non auſcultando voci meæ; viciſſim pœnitebit me illius boni quod dixero me benefacturum ei.

11 Nunc itaque, alloquere jam viros Jehudæ & habitatores Jeruſchalaimorum, dicendo, ſic ait Jehova, ecce ego fingo contra vos malum, & cogito contra vos cogitationem; revertimini jam quiſque à via ſua peſſima, & bonas efficite vias veſtras, actioneſque veſtras.

12 Dicunt autē, animum abjicimus *revertendi*: ſed cogitationes noſtras ſequamur, & quiſque ex ſententia animi ſui peſſimi faciamus.

13 Idcirco ſic ait Jehova, interrogate jam inter gentes quis audierit talia; rem ſœdam valdè fecit virgo Iſraelis.

14 An dereliƈturus eſſet *viator* præ rupe agros meos? *præ* nivoſo Libano? an defererentur aquæ *præ* inſolenter frigidis fluentes?

15 Nam obliti ſunt mei populus meus, vanitati adolent: & faciunt ut impingant inter ſe in viis ſuis, à ſemitis perpetuis, eundo itineribus *malitiæ*, via non aggeſta:

16 Ut exponam terram eorum deſolationi, ſibilis perpetuis: quiſquis tranſiturus eſt per eam obſtupeſcat, & agitet caput ſuum.

17 *Velut* Eurо diſpergam illos coram inimico cervice, non autem facie *obverſa* reſpiciam eos tempore calamitatis ipſorum.

18 Præterea dicunt, agite, cogitemus contra Jirmejam cogitationes; nam non eſt peritura lex à Sacerdote, & conſilium à ſapiente, & verbum à Propheta: agita, percutiamus eum propter iſtam linguam, & ne attendamus ad ulla verba ejus.

19 Attende Jehova ad me, & audi vocem contendentium mecum.

20 An rependendum eſt pro bono malum, quod fodiunt foſſam mihi? recordare me ſtetiſſe coram te, ut loquerer pro eis bonum, ad avertendum excandeſcentiam tuam ab eis.

21 Idcirco expone filios eorum fami, & fac ut diffluant per gladium; ſintque uxores eorum orbæ ac viduæ, & viri eorum interfectione moriantur: juvenes eorum percutiantur gladio in prælio.

22 Audiatur clamor è domibus eorum, quum adduxeris contra eos turmam repentè: quia foderunt foſſam ad capiendum me, & laqueos occultarum pedibus meis.

23 Nam tu Jehova, noſti totum conſilium eorum contra me ad mortem, ne expiato iniquitatem eorum, & peccatum eorum à conſpectu tuo ne deleto, ſed propellantur in offendiculum coram te, tempore iræ tuæ age contra eos.

CAP. XIX. *Excidium urbis prædicitur.*

SIc ait Jehova, abi ut compares lagenam figuli teſtaceam; adhibens de Senioribus populi, & de Senioribus Sacerdotum.

2 Deinde progreſſus in vallem filii Hinnomi, quæ *eſt* ad oſtium portæ orientalis; proclamabis illic verba illa quæ edixero tibi.

3 Et dices, audite verbum Jehovæ reges Jehudæ, & habitatores Jeruſchalaimorum; ſic ait Jehova exercituum Deus Jiſraelis, ecce ego adducturus ſum malum contra locum hunc, quod quiſquis audiverit, tinnient aures ejus.

4 Eo quod dereliquerunt me, & alienum reddiderunt locum hunc, adolentes in eo diis alienis quos non noverunt ipſi, majoreſque eorum, & Reges Jehudæ, ac impleverunt locum hunc ſanguine innocentum:

5 Et ædificaverunt excelſa Bahalis ad comburendum filios ſuos igne, holocauſta Bahali: quod non præceperam, neque loquutus fueram, neque venerat in animum mihi:

6 Idcirco, ecce dies venturi ſunt, dictum Jehovæ, quum non vocabitur locus hic amplius Thopheth, aut vallis filii Hinnomi, ſed vallis interfectionis.

7 Nam exhauriam conſilium Jehudæ & Jeruſchalaimorum in loco hoc, faciens ut corruant gladio coram inimicis ſuis, & manu quærentium animam ipſorum: tradamque cadaver eorum cibo volatilibus cœli, & beſtiis terræ:

8 Et exponam civitatem hanc deſolationi & ſibilo: quiſquis tranſibit prope eam, ſtupebit, & ſibilabit propter omnes plagas ejus.

9 Faciamque ut comedant carnem filiorum ſuorum, & carnem filiarum ſuarum, & quiſque carnem amici ſui comedant; præ oppreſſione & præ anguſtia qua angent eos inimici eorum, & quærentes animam eorum.

10 Deinde franges lagenam ipſam, ante oculos illorum hominum qui ituri ſunt tecum:

11 Et dices eis; ſic ait Jehova exercituum, ita frangam populũ hunc & civitatem hanc, ut qui frangit vas figuli, quod non poteſt curari amplius: & Thophethi ſepelientur, eo quod nullus ſupererit locus ad ſepeliendum.

12 Ita facturus ſum loco iſti, dictum Jehovæ, & habitatoribus ejus: & redditurus civitatem iſtam ſimilem Thophetho.

13 Et erunt domus Jeruſchalaimorum, domuſque Regum Jehudæ ut locus Thophethi, immundiſſimæ: omnes domus illæ ſuper quarum tecta adoleverint toti exercitui cœlorum, & libaverint libamina diis alienis.

14 Deinde reverſus Jirmeja Thophetho, quo miſerat ipſum Jehova ad prophetandum, ſubſtitit in atrio domus Jehovæ, dixitque toti populo:

15 Sic ait Jehova exercituum Deus Jiſraelis, ecce ego adducturus ſum contra civitatem hanc, & contra omnes civitates ejus totum illud malum quod eloquutus ſum contra eam: quia obdurarunt cervicem ſuam, ut non auſcultarent verbis meis.

CAP. XX. *Jirmejas percuſſus incarceratur.*

AUdiens autem Paſchchur filius Immeris Sacerdos, qui erat præfectus anteceſſor in domo Jehovæ; Jirmejam prophetantem verba iſta,

2 Percuſſit Paſchchur Prophetam Jirmejam: poſuitq; eum in cippo qui *erat* in porta Binjaminis ſumma, quæ *erat* ad domum Jehovæ.

3 Fuit autem poſtridie quum eduxiſſet Paſchchur Jirmejam è cippo; ut diceret ei Jirmeja, non Paſchchurem vocat Jehova nomen tuum, ſed Magor-miſſabibum.

4 Nam ſic ait Jehova, ecce ego inditurus ſum tibi formidinem, tibi & omnibus amicis tuis, qui corruent gladio inimicorum ſuorum oculis tuis videntibus: quum totum Jehudam tradam in manum Regis Babyloniæ, qui deportabit eos in Babyloniam, & percutiet eos gladio:

5 Quum tradam totum robur civitatis hujus, totumque laborem ejus, & quicquid ejus eſt pretioſum; denique omnes theſauros Regum Jehudæ tradam in manum inimicorum ipſorum, ut diripiant eos & capiant eos & deducant eos in Babyloniam:

6 Tu quoq; Paſchchur & omnes domeſtici tui abibitis in captivitatem; & Babylonem pervenies, ibique morieris, & ibi ſepelieris tu: &

omnes amantes tui, quibus prophetasti falso.

7 Pellexisti me Iehova, quando pellectus sum; fortior fuisti me, & prævaluisti: sum derisioni toto die, totus iste *populus* subsannat me.

8 Nam ex quo proloquor, exclamo; violentiam & vastationem clamo, quia est verbum Iehovæ mihi probro & ludificationi totum diem.

9 Si dicam, non commemorabo eum, neque loquar amplius nomine ejus, atque est in animo meo quasi ignis ardens inclusus ossibus meis, & defetiscor sustinendo, nec possum amplius:

10 Quia audivi infamem sermonem multorum, Magor missabibi, *dicentium* indicate quod indicimus, omnis mortalis qui pacem colere debebat mecum, observantium claudicationem meam: fortassis pellicietur & prævalebimus, aut sumemus ultionem nostram de eo.

11 Atqui Iehova *adest* mihi, similis potenti formidabili, idcirco qui persequuntur me impingent, neque prævalebunt, erubescent valde quum non secundabuntur, ignominia perpetua non poterit tradi oblivioni.

12 Itaque ô Iehova exercituum probans justum, inspiciens renes & cor, videam ultionem tuam de istis, quia tibi revelavi causam meam.

13 Canite Iehovæ, laudate Iehovam, quia eripuit animam egentis è manu maleficorum, *dicentis*,

14 Maledictus dies quo genitus fui, dies quo peperit me mater mea, ne sit benedictus.

15 Maledictus ille vir qui nunciavit patri meo, dicendo, natus est tibi filius mas, valde lætificavit eum:

16 Sitque vir ille similis civitatibus quas evertit Iehova, neque pœnituit eum; quum audivisset clamorem mane, & vociferationem tempore meridiano:

17 Quod non affecerit me morte, *egressum* ex vulva; aut fuerit mihi mater mea sepulcrum meum, & vulva ejus *ut* gravidę perpetuo.

18 Quare è vulva egressus sum ut viderem molestiam ac mœrorem; & consemerentur pudore dies mei?

CAP. XXI. *Urbs obsidetur sub Tzidkija.*

VErbum quod fuit ad Jirmeiam à Iehova: quum misisset ad ipsum Rex Tzidkija Paschchurum filium Malcijæ, & Trephanjam filium Mahassejæ Sacerdotem, ut dicerent,

2 Consule quæso pro nobis Iehovam, quia Nebucad netzar Rex Babyloniæ bellum gerit contra nos: forte facturus est Iehova nobiscum pro omnibus mirabilibus suis, ut adscendat ille à nobis.

3 Dixit autem Jirmeja eis; sic dicitote Tzidkijæ:

4 Sic ait Iehova Deus Jisraelis, ecce ego averssurus sum instrumenta bellica quæ *sunt* in manu vestra; quibus pugnatis adversus Regem Babyloniæ; & adversus Chaldæos qui obsident vos extra murum; & recepturus illos intra civitatem hanc.

5 Nam præliaturus sum ego vobiscum manu extenta & brachio forti; idque ira & excandescentia ac furore magno.

6 Et percussurus habitatores civitatis hujus, tum homines, tum jumenta: peste magna morientur.

7 Postea autem, dictum Iehovæ, tradam Tzidkijam Regem Iehudæ, servosque ejus, & populum ipsum, id est, qui residui fuerint in civitate hac à peste, à gladio, & à fame, in manum Nebucad-netzaris Regis Babyloniæ, & in manum inimicorum ipsorum, ac in manum quærentium animum ipsorum: qui percutiet eos acie gladii, non parcet eis, neque clementia utetur, neque miserebitur.

8 Populo vero huic dicito, sic ait Iehova; ecce ego propono vobis viam vitæ, & viam mortis.

9 Qui desidebit in civitate hac, morietur gladio, aut fame, aut peste; qui autem egressus defecerit ad Chaldæos qui obsident vos, utique vivet, eritque ipsi anima suæ loco spolii.

10 Nam opposui iratam faciem meam civitate huic in malum, ac non in bonum, dictum Iehovæ: in manum Regis Babyloniæ tradetur, ut exurat eam igne.

11 Quod autem ad domum Regis Iehudæ, audite verbum Iehovæ.

12 O domus Davidis, sic ait Iehova, exercete quolibet mane jus, & eripite eum qui rapinam patitur è manu opprimentis: ne prodiens velut ignis excandescentia mea ita ardeat, ut nullus exstinguat propter malitiam actionum vestrarum.

13 Ecce me contra te, ô quæ insides isti convalli, rupes istius planitiei; dictum Iehovæ: qui dicitis, quis descendet ad nos? aut quis intrabit in habitacula nostra?

14 Nam animadvertam in vos secundum fructum actionum vestrarum, dictum Iehovæ; & succendam ignem in silva illius, qui consumet omnia quæ circumstant illam.

CAP. XXII. *Concio pœnitentialis ad aulicos.*

SIc ait Iehova, descende *in* domum Regis Iehudæ; ut eloquaris ibi verbum hoc;

2 Et dicas, audi verbum Iehovæ, Rex Iehudæ, qui sedes in solio Davidis; tu, servique tui, & populus tuus, qui intratis per portas istas.

3 Sic ait Iehova, exercete jus & justitiam, & eripite eum qui rapinam patitur è manu oppressoris: & peregrino, pupillo, ac viduæ ne vim faciatis, ne violentia utamini, & sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto.

4 Nam si omnino fecceritis rem hanc; utique ingredientur per portas domus hujus, Reges sedentes pro Davide in solio ejus vecti curribus aut equis, ipse *Rex* cum servis suis & populo suo:

5 Sed si non auscultaveritis verbis istis: per me juro, dictum Iehovæ, in vastitatem abituram esse domum hanc.

6 Nam sic ait Iehova de domo Regis Iehudæ, *velut* Gilhad tu mihi *fueras*, *ut* caput Libani: *mentiar*, nisi dispositero te *ut* desertum, ut civitatis non habitabiles;

7 Et præparavero contra te perditores, quemque cum instrumentis suis, qui cædent lectissimas cedros tuas, ac dejicient in ignem.

8 Ita-

8 Itaque transeuntibus gentibus multis prope civitatem hanc; si dixerint alter alteri, propter quid fecit Iehova ita civitati maximæ isti?

9 Tum dicent, eo quod dereliquerunt fœdus Jehovæ Dei sui; & incurvantes se diis alienis coluerunt eos.

10 Ne fleatis pro mortuo, neque condoleatis ei omnino flete pro abeunte, quia non revertetur amplius ut videat solum natale suũ.

11 Nam sic ait Iehova de Schallumo filio Joschijæ Regis Iehudæ, qui regnabat loco Joschijæ patris sui, qui egressus est è loco hoc: non est reversurus eodem amplius:

12 Sed in loco quo deportaverunt eum, illic moriturus est; ita terram hanc non videbit amplius.

13 Væ ædificanti domum suam injustitia, & cœnacula sua injuria; amici sui servitutem exigenti gratis, & mercedem operis ejus non danti ei:

14 Qui dicit, ædificabo mihi domum amplissimam, & cœnacula spatiosissima; & lacerat sibi fenestras meas & tectum cedrinum, deinde pingit Indico.

15 An regnaturus es, quia tu misces te cum ista cedro? pater tuus an non comedit ac bibit? quum exercuit jus & justitiam, tum benè fuit ei,

16 *Quum* judicavit causam pauperis & egentis, tum benè fuit: an non illud *est*, hujus rei scientia *est* apud me, dictum Iehovæ,

17 Minimè *spectare* oculos tuos & animum tuum, nisi ad quæstum tuum; & ad sanguinem innocentum quem effundas, & ad fraudem, & ad concussionem quam perficias.

18 Idcirco sic ait Jehova de Jehojakimo filio Joschija Regis Iehudæ, non plangent eum, heu frater mi, aut heu soror: non plangent eum, heu domine, aut heu decus ejus:

19 Sepultura asini sepelietur; tractus & projectus ultra portas Jeruschalaimorum.

20 Ascende Libanum & clama, ac in Baschane ede vocem tuam: clama etiam transvada quum fracti fuerint omnes amatores tui.

21 Alloquutus sũ te, in summa tranquillitate tua, dixisti, non auscultabo: hæc via tua *est* à pueritia tua; nam non auscultasti voci meæ.

22 Omnes pastores tuos depascet ventus, amatores tui in captivitatem abibunt: tunc enim erubesces, & rubore suffunderis propter omnem malitiam tuam.

23 O quæ desides in Libano, quæ nidificas in ipsis cedris; quam gratulaberis tibi, quum invadent te tormina, dolor tamquam parturientis.

24 *Ut* vivo ego, dictum Iehovæ; etiamsi esset Conja filius Jehojakimi Regis Iehudæ sigillum in manu dextera mea; tamen inde evellam te.

25 Et tradam te in manum quærentium animam tuam, & in manum eorum à quibus tu formidas; nempe in manum Nebucad-netzaris Regis Babyloniæ, & in manum Chaldæorum.

26 Et ejiciam te, ac matrem tuam quæ peperit te, in terram alienam, ubi non fuistis nati: & ibi moriemini.

27 De terra vero ad quam isti elaturi sunt desiderium suum ut revertantur illuc, illuc non sunt reversuri.

28 An simulacrum contemtum, quod dispergitur, esset vir iste Conja; an instrumentum in quo nulla *est* delectatio? cur ejecti essent ipse & semen ipsius, & projecti in terram quam non norunt?

29 O terra, terra, terra; audi verbum Iehovæ.

30 Sic ait Iehova, scribite virum istum liberis carentem *sive*, virum non prosperaturum umquam: nam non prosperabitur de semine ejus quisquam sessurus in solio Davidis, & dominaturus amplius in Iehudam.

CAP. XXIII. *Mali pastores: Christus germen Davidis & Ἀνακύκλωσις.*

VÆ pastoribus qui perdunt & dispergunt gregem pascui mei, dictum Iehovæ.

2 Idcirco sic ait Iehova Deus Jisraelis contra istos pastores qui pascunt populum meum; vos dispergitis oves meas & dispellitis eas, non autem visitatis eas: ecce ego animadversurus sum in vos malignitatem actionum vestrarum, dictum Iehovæ.

3 Deinde ego congregabo reliduum ovium mearum ex omnibus regionibus quo dispuleram eas; & reducam eas ad caulam suam, ubi fœtificabunt & augescent.

4 Constituamque super eas pastores, qui pascent eas; ita ut non timeant amplius, neque consternentur, neque desiderentur, dictum Iehovæ.

5 Ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ, quibus excitabo Davidi germen justum: qui regnabit rex, secundabiturque, ac exercebit jus & justitiam in terra.

6 Diebus ejus servabitur Iehuda, & Jisrael habitabit securè: atque hoc nomen ejus est quo vocabit eum *Jisrael*, ô Iehova justitia nostra.

7 Idcirco ecce dies venturi sunt, dictum Iehovæ; quibus nõ dicetur amplius, vivit Iehova, qui evexit Jisraelitas è terra Ægypti:

8 Sed vivit Iehova, qui evexit & qui deduxit semen domus Jisraelis è terra Aquilonis & ex omnibus regionibus quo depuleram eos; quum residebunt in terra sua.

9 *Quod* ad Prophetas ipsos, frangitur cor meum in me, eliduntur omnia ossa mea, sum ut vir ebrius, & similis viro quem superat vinum; propter Iehovam, & propter verba sanctitatis ejus.

10 Nam adulteris plena est hæc terra, nam propter exsecrationem luget hæc terra, arescunt caulæ desertæ; estque concussio istorum pessima, & potentia istorum iniquissima;

11 Quia tam Propheta quam Sacerdos contaminant *eam*: etiam domi meæ invenio malitiam eorum, dictum Iehovæ.

12 Idcirco erit via sua ipsis quasi lubricissima cum caligine, in qua impellantur & cadant: quum adduxero contra eos malum, annum visitationis ipsorum, dictum Iehovæ.

13 In Prophetis quidem Schomronis videram insulsitatem; prophetabant per Bahalem,

& ſeducebant populum meum Iſraelem.

14 At in Prophetis Jeruſchalaimorum video rem horrendam, adulterando & ambulando in falſitate, quod confirmant etiam manus maleficorum, ut non revertatur ullus à malitia ſua: ſunt mihi omnes iſti ut Sodomi, & habitatores iſtius *urbis* ut *habitatores* Hamoræ.

15 Idcireo ſic ait Jehova exercituum de iſtis Prophetis, ecce ego facturus ſum ut comedant iſti abſinthium, & facturus ut bibant iſti ſuccum cicutæ: quia à Prophetis Jeruſchalaimorum prodiit contaminatio in totam hanc terram.

16 Sic ait Jehova exercituum, ne auſcultetis verbis iſtorum Prophetarum qui prophetant vobis, vanos efficiunt iſti vos, viſionum animi ſui eloquuntur, non ex ore Jehovæ.

17 Dicunt indeſinenter iis qui ſpernunt me, loquutus eſt Jehova, pax erit vobis: & cuique ambulanti ex ſententia animi ſui dicunt, non ſuperveniet vobis malum:

18 Nam quis ſtetit in conſilio Jehovæ, & vidit vel audivit verbum ejus? quis attendit ad verbum ejus & audivit?

19 Ecce turbo Jehovæ excandeſcentia proditurus eſt, ac turbo permanens: ſuper caput improborum permanebit.

20 Non avertetur ira Jehovæ donec perfecerit, & donec præſtiterit cogitationes animi ſui: tandem animadvertetis hoc animadverſione.

21 Me non mittente Prophetas iſtos, ipſos cucurriſſe: me non alloquente ipſos, prophetaſſe ipſos:

22 Quod ſtetiſſent in conſilio meo; utique pronunciaturos fuiſſe verba mea populo meo: & revocaturos eos à via ſua mala, & à malignitate actionum ſuarum.

23 An Deus è propinquo *ſum* ego? dictum Jehovæ; ac non Deus è longinquo?

24 An delitescere poteſt quiſquam in latebris, ut ego non videam ipſum? dictum Jehovæ: an non cœlos & terram ego impleo? dictum Jehovæ.

25 Audio quid dicant iſti Prophetæ qui prophetant nomine meo falſum, dicendo, ſomniavi, ſomniavi.

26 Quouſque tandem? an eſt *ſomnium* in animo iſtorum prophetarum qui prophetant falſum? imo *ſunt* Prophetæ doli animi ſui:

27 Qui putant ſe facturos ut obliviſcatur populus meus nominis mei per ſomnia ſua, quæ enarrant quiſque amico ſuo; quemadmodum obliti fuerant patres eorum nominis mei per Bahalem.

28 Propheta ille penes quem ſomnium *eſt*, enarret ſomnium; & penes quem *eſt* verbum meum, eloquatur verbum meum verè: quid iſti paleæ cum tritico? dictum Jehovæ.

29 An non ita verbum meum *eſt* ut ignis? dictum Jehovæ, & ſicut malleus efficiens ut diſſiliat petra?

30 Idcirco ecce me contra iſtos Prophetas, dictum Jehovæ; qui ſuſſurantur verba mea quiſque ab amico ſuo.

31 Ecce me contra Prophetas iſtos, dictum Jehovæ; qui adhibent linguam ſuam ut dicant dictum.

32 Ecce me contra prophetantes ſomnia falſa, dictum Jehovæ, qui enarrantes ea ſeducunt populum meum falſitatibus ſuis, & rapiditate ſua: cum ego non miſerim eos, neque præceperim eis, & omnino non profint populo huic, dictum Jehovæ.

33 Quum itaque rogabit te populus hic, aut aliquis Propheta, aut ſacerdos, dicendo: quæ *eſt* oneroſa prophetia Jehovæ? tum dices eis id quod *eſt* oneroſæ prophetiæ, nempe deſerturus ſum vos, dictum Jehovæ:

34 Nam *in* Prophetam illum ac *in* Sacerdotem illum, & *in* ipſum populum qui dixerit oneroſam prophetiam Jehovæ; utique animadvertam in virum illum & in domum illius.

35 Sic dicturi eſtis quiſque amico ſuo & quiſque fratri ſuo; quid reſpondit Jehova? aut, quid loquutus eſt Jehova?

36 Onus autem Jehovæ ne commemorate amplius: nam ipſum onus futurum eſt cuique verbum ſuum, ſi perverteritis verba Dei viventis, Jehovæ exercituum Dei noſtri.

37 Sic dicturus es Prophetæ ipſi; quid reſpondit tibi Jehova? aut, quid loquitur Jehova?

38 Sed quandoquidem oneroſam prophetiam Jehovæ dicitis; idcirco ſic ait Jehova, eo quod dicitis verbū iſtud, oneroſa prophetia Jehovæ: quamvis miſerim ad vos qui dicant, ne dicatis, oneroſa prophetia Jehovæ?

39 Idcirco ecce me, qui obliturus ſum veſtri indeſinenter: nam deſeram vos, & civitatem quam dederam vobis & majoribus veſtris, *abjectos* à conſpectu meo.

40 Et imponam vobis opprobrium perpetuum; ignominiamque perpetuam, quæ non poterit tradi oblivioni.

CAP. XXIV. *Ficus bona, pios; mala, impios figurant.*

VIſionem oſtendit mihi Jehova; nempe ecce duo calathi ficuum compoſiti ante templum Jehovæ: poſtquam deportaſſet Nebucad-netzar Rex Babyloniæ Jeconjam filium Jehojakimi Regis Jehudæ, Principeſque Jehudæ, & fabros ipſos lignarios, ac fabros ferrarios Jeruſchalaimis, & abduxiſſet eos *in* Babyloniam.

2 Calathus unus *erat* ficuum bonarum valde quales *ſunt* præcoces ficuum: & calathus alter ficuum malarum valdè, quæ non poſſent comedi præ pravitate.

3 Dicerti autem Jehovæ mihi, quid tu vides Jirmeja? dixi, ficus: has bonas ficus, bonas valdè; illas vero malas, malas valdè, quæ non poſſunt comedi præ pravitate.

4 Tum fuit verbū Jehovæ ad me, dicendo:

5 Sic ait Jehova Deus Iſraelis, ut ficus bonas iſtas; ita agnoſcam deportatos Jehudæos, quos emiſi ex loco hoc *in* terram Chaldæorum, in bonum:

6 Et adjiciens oculos meos ad illos in bonum, reducam illos in terram hanc; ubi ædificabo illos, ac non demoliar, & plantabo illos, ac non evellam.

7 Nam inditurus ſum illis cor ad cognoſcen-

ſcendum me, me eſſe Jehovam, eruntque mihi populus, & ego ero illis Deus: quum reverſi fuerint ad me ex toto corde ſuo.

8 Quemadmodũ vero ficus iſtas malas quę non poſſunt comedi præ pravitate: (nam ſic ait Jehova) ita exponam Tzidkijam Regem Jehudæ, & Principes ejus, ac reſiduum Jeruſchalaimorum qui reſidui ſunt in terra hac, etiam qui habitaverint in terra Ægypti:

9 Exponam, inquam, eos commotioni in malum apud omnia regna terræ; opprobrio, & parabolæ, dicterio, & maledictioni in omnibus locis quo depulero eos:

10 Et mittam in eos gladium, famem, ac peſtem: donec conſumpti fuerint è terra quam dederam ipſis & majoribus ipſorum.

CAP. XXV. *Captivitas Babylonica denuo prædicitur.*

VErbum quod fuit ad Jirmejam contra totum populum Jehudæ anno quarto Jehojakimi filii Joſchijæ Regis Jehudæ (qui annus *eſt* primus Nebucad-netzaris Regis Babyloniæ.

2 Quod eloquutus eſt Jirmeja Propheta, apud totum populum Jehudæ & apud omnes habitatores Jeruſchalaimorum, dicendo,

3 A decimotertio anno Joſchijæ filii Amonis Regis Jehudę uſq; in diem hunc (hic vicesimus tertius annus *eſt*) fuit verbum Jehovæ ad me; quod eloquutus ſum vobis inde à diluculo indeſinenter, nec tamen auſcultaſtis.

4 Miſit etiam Jehova ad vos omnes ſervos ſuos Prophetas inde à diluculo indeſinenter, quibus non auſcultaſtis (ac ne inclinaſtis *quidem* aurem veſtram ut audiretis.)

5 Qui dicerent, revertimini jam quiſque à via ſua mala, & à pravitate actionum veſtrarum, ita manete in ea terra quam tradidit Jehova vobis & majoribus veſtris; à ſeculo uſque in ſeculum:

6 Et ne proſequamini deos alienos colendo eos & incurvando vos eis; neque provocetis me opere manuum veſtrarum, ut non malefaciam vobis.

7 Sed non auſcultaſtis mihi, dictum Jehovæ: ut provocaretis me opere manuum veſtrarum malo veſtro.

8 Idcirco ſic ait Jehova exercituum; eo quod non auſcultaſtis verbis meis;

9 Ecce ego miſſurus ſum ut aſſumam omnes nationes Aquilonis, dictum Jehovæ, *miſſurus* inquam ad Nebucad-netzarem Regem Babyloniæ ſervum meum; & adducturus illas contra terrã hanc & contra habitatores ejus, atque contra omnes gentes iſtas circumquaq; quas internecioni devovens exponam eas deſolationi, & ſibilo, ac vaſtationibus perpetuis:

10 Et faciam ut pereat ex eis vox gaudii, & vox lætitiæ, vox ſponſi & vox ſponſæ; ſonus molarum, & lux lucernæ:

11 Eritque tota terra iſta vaſtationi & deſolationi: ac ſervient gentes iſtæ Regi Babyloniæ ſeptuaginta annis.

12 Deinde erit completis ſeptuaginta annis, ut animadvertam in Regem Babyloniæ & in gentem illam, dictum Jehovæ, iniquitatem ipſorum, denique in terram Chaldæorum: exponamque *gentem* illam deſolationibus perpetuis;

13 Et adducam contra terram illam omnia verba mea quæ locutus ſum contra illam; quicquid ſcriptum eſt in libro iſto, quod prophetavit Jirmeja contra omnes gentes iſtas.

14 Quum ſervitutem exegerint ab his ipſis quoque gentibus amplis, & regibus magnis; tum rependam eis ſecundum opus eorum, & ſecundum factum manuum eorum.

15 Nam ſic edixit Jehova Deus Jiſraelis mihi, ſume poculum iſtud vini, iſtud *poculum* excandeſcentiæ è manu mea; & bibendum dabis iſtud omnibus illis gentibus ad quas ego mitto te,

16 Ut bibant & concutiantur atque inſaniant; propter gladium quem ego miſſurus ſum inter eas.

17 Itaque ſumpſi illud poculum è manu Jehovæ, ut bibendum darem omnibus iſtis gentibus ad quas mittebat me Jehova:

18 Jeruſchalaimis, & civitatibus Judææ, regibuſque ejus: & principibus ejus; tradendo eos vaſtitati, deſolationi, ſibilo, & maledictioni ipſo hodierno die:

19 Parhoni Regi Ægypti & ſervis ejus, Principibuſque ejus & toti populo ejus.

20 Et toti iſti miſcellaneę turbæ, id eſt, omnibus Regibus terræ Hutzi; & omnibus Regibus terræ Peliſchthæorum, & Aſchkeloni, & Hazzæ, Hekronique, & reſiduo Aſchdodi:

21 Edomæis, & Moabitis, & Hammonitis;

22 Et omnibus Regibus Tyri, omnibuſque Regibus Tzidonis; & omnibus Regibus regionis illius quæ *eſt* ſecundum mare.

23 Item Dedani, & Themæ; Buzoque & omnibus amputatis latere;

24 Id eſt, omnibus Regibus Arabiæ, & omnibus Regibus miſcellaneæ turbæ habitantibus in deſerto:

25 Itẽ omnibus Regibus Zimræi, omnibuſq; Regibus Helami, & omnibus Regibus Medię:

26 Et omnibus Regibus Aquilonis, propinquis & remotis uni cum altero, ac omnibus regnis cujuſque regionis quæ *eſt* ex adverſo hujus terræ; denique Rex Scheſchaci bibet poſt iſtos.

27 Et dices eis, ſic ait Jehova exercituum, Deus Jiſraelis, bibite & inebriamini, etiam vomite, ac cadite ita ut non ſurgatis: propter gladium quem ego immiſſurus ſum inter vos.

28 Erit autem ſi renuant accipere poculum è manu tua bibendum; tũ dicas eis, ſic ait Jehova exercituum, omnino bibituri eſtis.

29 Nam ecce in ea civitate quæ de nomine meo vocatur, ego initium feci afficiendi malis, & vos omnino impunes effetis? non eritis impunes, nam gladium ego proclamo contra omnes habitatores iſtius terræ, dictum Jehovæ exercituum.

30 Tu itaq; prophetato ad illos omnia verba iſta: & dicas illis, Jehova ex alto rugiet, & ex habitatione ſanctitatis ſuæ edet vocem ſuam, omnino rugiet in habitaculo ſuo, celeuſma quale *eſt* calcantium efferet contra omnes habitatores iſtius terræ,

31 Pervadet ſtrepitus uſque ad extremitatem terræ, quia contentio *eſt* Jehovæ cum gentibus iſtis, diſceptat ipſe contra omnem carnem: improbos iſtos expoſiturus eſt gladio, dictum Jehovæ.

32 Sic ait Jehova exercituum, ecce afflictio procciſſura *eſt* de gente in gentem; & turbo magnus excitabitur à lateribus terræ:

33 Eruntque confoſſi Jehovæ tempore illo ab extremitate una terræ, ad alteram: non plangentur, neq; recipientur, neque ſepelientur, pro ſimo in ſuperficie terræ futuri ſunt.

34 Ejulate paſtores, & clamate, & volutate vos magnifici pecuarii, quia completi ſunt dies veſtri ut mactemini: *dies*, inquam, diſperſionum veſtrarum, quibus cadetis, ut ut *fitis* vaſa deſiderabilia:

35 Peribitque perfugium à paſtoribus; & ratio evadendi à magnificis pecuariis.

36 Vox clamoſa paſtorum, ejulatuſque magnificorum pecuariorum *audietur*; quia vaſtaturus *eſt* Jehova paſcuum eorum:

37 Et ſuccidentur caulæ utentes pace propter æſtum iræ Jehovæ.

38 *Æſtuantis*, ut juvenis leo derelinquens tugurium ſuum: nam erit terra iſtorum deſolationi propter æſtum *gladii* opprimentis, & propter æſtum iræ ipſius.

CAP. XXVI. *Jirmejas πμφηπιάζων capitur.*

PRincipio regni Jehojakimi filii Joſchijæ Regis Jehudæ; fuit verbum hoc à Jehova, edicendo:

2 Sic ait Jehova, ſta in atrio domus Jehovæ; ut eloquaris apud omnes civitates Jehudæ venientes ad incurvandum ſe *in* domo Jehovæ, omnia verba quæ præcipio te eloqui eis: ne ſubtrahito verbum:

3 *Si* forte auſcultantes revertantur quiſque à via ſua mala; ut pœniteat me mali quod ego cogito facere illis propter pravitatem actionum illorum.

4 Itaq; dices eis, ſic ait Jehova; niſi auſcultaveritis mihi, ut ambuletis in lege mea quam propoſui vobis:

5 Auſcultando verbis ſervorum meorum prophetarum quos ego mitto ad vos, ut inde à diluculo mittenti nondum auſcultaſtis;

6 Utique reddam domum hanc ſimilem Schilunti, & civitatem hanc tradam maledictioni apud omnes gentes terræ.

7 Audiebant autem Sacerdotes, ac Prophetæ, totuſque populus; Jirmejam proloquentem verba iſta in domo Jehovæ.

8 Quare fuit quum abſolviſſet Jirmeja proloqui quæcunque præceperat Jehova proloqui apud totum populum; ut prehenderent eum Sacerdotes, & Prophetæ, totuſque populus ille, dicendo, omnino moriturus es.

9 Cur prophetaſti nomine Jehovæ, dicendo, ſimilis Schilunti futura eſt domus hæc, & civitas hæc ita vaſtabitur ut nullus *ſit* habitator; congregabaturque totus populus ad Jirmejam *in* domum Jehovæ.

10 Audientes autem principes Jehudæ res iſtas, aſcenderunt è domo regis *in* domum Jehovæ: & conſedérunt ad oſtium portæ Jehovæ recentioris.

11 Tum alloquuti ſunt Sacerdotes & Prophetæ Principes illos, & omnes *Seniores* populi, dicendo, crimen capitale *eſt* in viro iſto, nam prophetavit contra civitatem hanc, quemadmodum audiviſtis auribus veſtris.

12 Tum alloquutus eſt Jirmeja omnes illos Principes, totumque populum, dicendo: Jehova miſit me ad prophetandum contra domum hanc & contra civitatem hanc omnia verba quæ audiviſtis.

13 Nunc ergo bonas efficite vias veſtras, & actiones veſtras, & auſcultate voci Jehovæ Dei veſtri: & pœnitebit Jehovam iſtius mali quod eloquutus eſt contra vos.

14 De me autem, ecce me in manu veſtra, facite mihi ut bonum & ut rectum *videtur* in oculis veſtris.

15 Veruntamen omnino ſcitote, ſi morte afficitis me; ſanguinem innocentem vos imponere vobis, & civitati huic, & habitatoribus ejus: nam verè miſit me Jehova ad vos, ad proloquendum vobis audientibus omnia verba iſta.

16 Tunc dixerunt Principes illi, omneſque *Seniores* populi Sacerdotibus & Prophetis; nullum *eſt* in viro hoc crimen capitale, quum nomine Jehovæ Dei noſtri ſit alloquutus nos.

17 Et ſurgentes quidam è Senioribus terræ; alloquuti ſunt totam congregationem populi, dicendo:

18 Mica Moraſchthites prophetabat temporibus Chizkijæ regis Jehudæ; & alloquebatur totum populum Jehudæ, dicendo: ſic ait Jehova exercituum, Tzijon *ut* ager arabitur, & urbs Jeruſchalaimorum *in* cumulos erit, & mons hujus domus in excelſa ſilveſtria.

19 An omnino morte affecerunt illum Chizkija Rex Jehudæ, & totus Jehuda? an non veritus eſt Jehovam? imo quum deprecatus eſt faciem Jehovæ, pœnituit Jehovam illius mali quod eloquutus fuerat contra eos: nos ergo facimus malum magnum contra nos ipſos.

20 Et quamvis etiam quidam prophetans nomine Jehovæ Urija filius Schemahjæ ex Kirjath-Icharimis; prophetaſſet contra civitatem hanc & contra terram hanc omnino ſecundum verba Jirmejæ.

21 Quumque audiviſſet Rex Jehojakim & omnes potentes ejus, omneſque Principes verba ejus, & quæſiviſſet Rex eum afficere morte (quod audiens Urija timuit, fugiensque venit in Ægyptum;

22 Sed miſit Rex Jehojakim quoſdam *in* Ægyptum, Elnathanem filium Hacboris, & alios cum eo in Ægyptum,

23 Qui educentes Urijam ex Ægypto, reduxerunt eum ad Regem Jehojakimum) & percuſſiſſet eum gladio; abjeciſſetque cadaver ejus in ſepulcra populariorum:

24 Verumtamen manus Achikami filii Schaphanis adfuit Jirmejæ, ut non traderet eum in manum populi ad morte afficiendum ipſum.

CAP.

CAP. XXVII. *Captivitas Babylonica iterum prædicitur.*

IN principio regni Iehojakimi filii Ioſchijæ regis Iehudæ, fuit verbum hoc ad Jirmejam à Iehova, edicendo:

2 Sic edixit Iehova mihi, compara tibi vincula & lora; quæ indas collo tuo.

3 Deinde mittes illa ad Regem Edomæorum, & ad Regem Moabitarum, & ad Regem Hammonitarum, & ad Regem Tyri, & ad Regem Tzidonis; per legatos qui venturi ſunt Ieruſchalaima ad Tzidkijam Regem Jehudę:

4 Et mandabis illis ut dominis ſuis indicant, ſic ait Iehova exercituum Deus Jiſraelis, ſic indicitote dominis veſtris:

5 Ego feci terram, homines, & jumenta quę *ſunt* in ſuperficie terræ virtute mea maxima, & brachio meo extento, ideo trado illam cui rectum videtur in oculis meis.

6 Nunc itaque ego trado omnes regiones iſtas in manum Nebucad netzaris Regis Babyloniæ ſervi mei; quin etiam beſtias agri trado ei ut ſerviant ei.

7 Servient autę ei omnes iſtæ gentes, filioque ejus, & nepoti ejus, donec adveniat tempus terræ ipſius etiam illud, quum ſervitutę exigent ab eo gentes amplæ & Reges magni.

8 Erit igitur ut in gentem illam & in regnum illud quæ non ſervient ipſi Nebucad netzari Regi Babyloniæ, & quæ non indet collum ſuum jugo Regis Babyloniæ; gladio & fame, ac peſte animadvertam in gentem iſtam, dictum Iehovæ, donec conſumſero eas manu illius.

9 Vos ergo ne auſcultetis Prophetis veſtris, aut divinis veſtris, aut ſomniis veſtris, aut planetariis veſtris, aut præſtigiatoribus veſtris; qui alloquuntur vos dicendo, non eſtis ſerviturі Regi Babyloniæ.

10 Nam falſum iſti prophetant vobis; ut longe abducam vos à terra veſtra; & quum depulero vos pereatis.

11 Gentem vero illam quæ inducet collum ſuum in jugum Regis Babyloniæ, & ſerviet ei; ipſam utique relinquam in terra ſua, dictum Iehovæ, ut colat eam & habitet in ea.

12 Etiam Tzidkijam Regem Jehudæ alloquutus ſum ſecundum omnia verba iſta, dicendo; inducite colla veſtra in jugum Regis Babyloniæ, & ſervite ei, populoque ejus; ita vivite.

13 Quare morcremini tu & populus tuus gladio, fame, & peſte; quemadmodum eloquutus eſt Iehova de gente quæ non ſerviet Regi Babyloniæ?

14 Ne ergo auſcultetis verbis iſtorum prophetarum qui alloquuntur vos, dicendo, non eſtis ſerviturі Regi Babyloniæ: nam falſum iſti prophetant vobis,

15 (Non enim miſi eos, dictum Iehovæ, ſed ipſi prophetant nomine meo falſo) ut depellam vos, & pereatis vos & ipſi prophetæ qui prophetant vobis.

16 Etiam Sacerdotes, & totum populum ipſum alloquutus ſum, dicendo, ſic ait Iehova; ne auſcultetis verbis Prophetarum veſtrorum qui prophetant vobis, dicendo, ecce inſtrumenta domus Iehovæ reducentur ex Babylonia jam mox: nam falſum iſti prophetant vobis.

17 Ne auſcultetis eis, ſervite Regi Babyloniæ, ita vivite: quare eſſet civitas hæc deſolationi?

18 Quod ſi prophetæ ſunt, & ſi eſt verbum Iehovæ cum ipſis: intercedant quæſo apud Iehovam exercituum, ut non veniant hęc inſtrumenta quæ reliqua ſunt in domo Iehovæ, domoque Regis Jehudæ ac Ieruſchalaimis in Babyloniam.

19 Nam ſic ait Iehova exercituum de iſtis columnis, & de iſto lacu, ac de baſibus, denique de reliquis inſtrumentis quę reliqua ſunt in civitate hac;

20 Quę non accipit Nebucad-netzar Rex Babyloniæ, quum deportaret Jeconjam filium Jehojakimi Regis Jehudę Ieruſchalaimis in Babyloniam; & omnes clariſſimos Jehudæ & Ieruſchalaimorum:

21 Nam, *inquam*, ſic ait Iehova exercituum Deus Jiſraelis; de iſtis inſtrumentis quę reliqua ſunt *in* domo Iehovæ, & in domo Regis Iehudæ, ac Ieruſchalaimis:

22 In Babyloniam deferentur & illic erunt, uſque in diem quo viſitaturus ſum hos, dictum Iehovæ, quo faciam ut aſcendant, & reducam illa in locum hunc.

CAP. XXVIII. *Chananja pſeudopropheta fruſtraſe opponit Prophetæ Jirmejæ.*

QUum autem fuiſſet *illud* anno illo & principio regni Tzidkiję regis Iehudę, anno quarto, menſe quinto: alloquutus eſt me Chananja filius Hazzuris Propheta qui erat è Gibhone, in domo Iehovæ, ante oculos Sacerdotum & totius populi, dicendo:

2 Sic ait Iehova exercituum Deus Jiſraelis, dicendo: fregi jugum Regis Babylonię.

3 Intra biennium juſtum ego reducturus ſum in locum hunc omnia inſtrumenta domus Iehovæ, quæ accepit Nebucad-netzar Rex Babyloniæ è loco hoc, & deduxit in Babyloniam.

4 Etiam Jeconjam filium Iehojakimi Regis Iehudę, & omnes deportatos Iehudę qui venerunt in Babyloniam, ego reducturis ſum in locum hunc, dictum Iehovæ: quum fregero jugum Regis Babyloniæ.

5 Tum alloquens Jirmeja Propheta Chananjam Prophetam illum, ante oculos ſacerdotum, & ante oculos totius populi, qui adſtabant in domo Iehovæ:

6 Dixit Jirmeja Propheta, amen, ita faciat Iehova: præſtet Iehova verba tua quæ prophetaſti, reducendo inſtrumenta domus Iehovæ, & omnes deportatos, è Babylonia in locum hunc.

7 Veruntamen audi quæſo verbum hoc quod ego loquor, te audiente, & audiente toto hoc populo.

8 Prophetæ illi qui fuerunt ante me & ante te inde à ſeculo, illi prophetaverunt contra regiones amplas, & contra regna magna bellum, & afflictionem *famis*, & peſtem:

9 Propheta ille qui prophetat pacem; quum

evenit verbum ipſius Prophetæ, cognoſcitur ille Propheta eſſe quem miſit Jehova verè.

10 Tum capiens Chananja Propheta lorum illud à collo Jirmejæ Prophetę, fregit illud:

11 Et loquutus eſt Chananja ante oculos totius populi, dicendo: hic ait Jehova; ita frangam jugum Nebucad-netzaris Regis Babyloniæ intra biennium juſtum è collo omnium iſtarum gentium: tum abibat Jirmeja Propheta itinere ſuo.

12 Sed fuit verbum Jehovæ ad Jirmejam; poſtquam fregiſſet Chananja Propheta lorum illud è collo Jirmejæ Prophetæ, edicendo:

13 Abi ut alloquaris Chananjam, dicendo: ſic ait Jehova, lora lignea fregiſti; ſed comparo loco illorum lora ferrea.

14 Nam ſic ait Jehova exercituum Deus Jiſraelis, jugum ferreum impoſiturus ſum collo omnium gentium iſtarũ, ut ſerviant Nebucad-netzari Regi Babylonię, & ſervituręſunt ei: quin etiam beſtias agri traditurus ſum ei.

15 Deinde dixit Jirmeja Propheta ad Chananjam Prophetam; audi jam Chananja, non miſit te Jehova, ſed tu feciſti ut fiduciam poneret populus hic in falſo.

16 Idcirco ſic ait Jehova; ecce ego emiſſurus ſum te à ſuperficie terræ, hoc anno tu moriturus es; quia apoſtaſiam ſuaſiſti contra Jehovam.

17 Et mortuus eſt Chananja propheta, anno illo menſe ſeptimo.

CAP. XXIX. *Epiſtola Jirmejæ ad captivos.*

HÆc autem *ſunt* verba Epiſtolę quam miſit Jirmeja Propheta Jeruſchalaimis: ad reliquos Seniores deportatos, & ad Sacerdotes, & ad Prophetas, atque ad totum populum, quem deportaverat Nebucad-netzar Jeruſchalaimis in Babyloniam:

2 Poſtquam egreſſus eſſet Jeconja Rex & Auguſta, ac aulici Principes Jehudæ ac Jeruſchalaimorum, fabrique lignarii, & fabri ferrarii Jeruſchalaimis:

3 Per El-haſam filium Schaphanis & Gemarjam filium Chilkijæ (quos mittebat Tzidkija Rex Jehudæ ad Nebucad-netzarem Regem Babyloniæ in Babyloniam) dicendo:

4 Sic ait Jehova exercituum Deus Jiſraelis; omnibus deportatis, quos curavi deportari Jeruſchalaimis in Babyloniam:

5 Ædificate domos, & inhabitate: ac conſerite hortos, & veſcimini fructu eorum.

6 Ducite uxores, & gignite filios ac filias; accipite etiam filiis veſtris uxores, & filias veſtras tradite viris ut pariant filios filiaſque & augeſcite iſtic, ac ne minuamini.

7 Denique quærite proſperitatem iſtius civitatis quo deportavi vos, & orate pro ea Jehovam; nam in proſperitate ejus futura eſt vobis proſperitas.

8 Sic enim ait Jehova exercituum Deus Jiſraelis, ne decipiant vos Prophetæ veſtri qui *ſunt* inter vos, & divini veſtri; neque auſcultetis ſomniis veſtris, quæ vos ipſi curatis ſomniari:

9 Quia falſo iſti prophetant vobis nomine meo: non miſi eos, dictum Jehovæ.

10 Sic enim ait Jehova; nam ubi implebuntur Babyloniæ ſeptuaginta anni, viſitabo vos & præſtabo erga vos verbum meum illud optimum, reducendo vos in locum hunc:

11 Quum ego agnovero *dandas vobis* cogitationes quas ego cogito de vobis, dictum Jehovæ, cogitationes proſperitatis, non autem adverſitatis; dandum vobis finem, eumque exſpectatiſſimum.

12 Quum invocaveritis me ut abeatis, & oraveritis me; ex toto animo veſtro;

13 Et quærentes me invenietis, quum requiſiveritis me ex toto animo veſtro;

14 Præſto enim futurus ſum vobis, dictum Jehovæ; & reducturus captivos veſtros, congregaturuſque vos ex omnibus gentibus, & ex omnibus locis quo depulero vos, dictum Jehovæ: & reducturus vos in locum hunc unde deportavi vos:

15 Quum dixeritis, excitaverat nobis Jehova Prophetas *prophetantes, eundum* in Babyloniam.

16 Nam ſic ait Jehova de Rege qui ſedet in ſolio Davidis; & de toto populo qui reſidet in civitate hac; fratribus veſtris qui non egreſſi ſunt vobiſcum in illa deportatione:

17 Sic ait, *inquam*, Jehova exercituum, ecce ego immiſſurus ſum in hos gladium, famem, ac peſtem: & expoſiturus ſum eos tamquam ficus horrendas, quæ non poſſunt comedi præ pravitate.

18 Nam perſequar eos gladio, fame, ac peſte; & exponam eos commotioni apud omnia regna terræ, exſecrationi, & deſolationi, ſibiloque & opprobrio apud omnes gentes quo depulero eos.

19 Eo quod non auſcultant verbis meis, dictum Jehovæ, quum miſerim ad iſtos ſervos meos Prophetas inde à diluculo indefinenter, & non auſcultetis; dictum Jehovæ.

20 Vos itaque audite verbum Jehovæ; omnes deportati quos miſi Jeruſchalaimis in Babyloniam.

21 Sic ait Jehova exercituum Deus Jiſraelis de Achabo filio Kolajæ, & de Tzidkija filio Mahaſeję, qui prophetant vobis nomine meo falſum: ecce ego traditurus ſum eos in manum Nebucad-netzaris Regis Babyloniæ, ut percutiat eos ante oculos veſtros:

22 Et ſumetur ab ipſis maledictionis formula apud omnes deportatos Jehudæ qui *ſunt* in Babylonia, dicendo: diſponat te Jehova ut Tzidkijam, & ut Echabum, quos torrefecit Rex Babyloniæ igne:

23 Eo quod commiſerunt flagitium in Jiſraele; adulterantes cum uxoribus amicorum ſuorum, & loquentes verbum nomine meo falſum quod non præceperam eis: ego vero *ſum* iſtorum cognitor ac teſtis, dictum Jehovæ.

24 Schemahjam vero Nechelamæum alloquitor, dicendo:

25 Sic ait Jehova exercituũ Deus Jiſraelis, dicendo: eo quod tu miſiſti nomine tuo literas ad totum populum qui *eſt* Jeruſchalaimis, & ad Tzephanjam filium Mahaſejæ Sacerdotem, atque ad omnes Sacerdotes, dicendo:

26 Jehova diſpoſuit te Sacerdotem in loco Jeho-

Jehojadahi Sacerdotis, cum ſitis præfecti *in* domo Jehovæ contra omnem virum amentem & Prophetam agentem; ut ponas eum in cippo, aut in ſcapha:

27 Nunc ergo, quare non increpaſti *falſum* Jirmejam Hanathothanum; qui Prophetam agit vobis?

28 Quandoquidem miſit ad nos in Babyloniam, dicendo: longa eſt *captivitas*, ædificate domus, & inhabitate; ac conſerite hortos, & veſcimini fructu eorum.

29 Legit autem Tzephanja Sacerdos literas iſtas, audiente Jirmeja Propheta:

30 Fuit itaque verbum Jehovæ ad Jirmejam, edicendo:

31 Mitte ad omnes depoſtatos, dicendo: ſic ait Jehova de Schemahja Nechelamæo, eo quod prophetat vobis Schemahja: quamvis ego non miſerim ipſum, facitque ut fiduciam ponatis in falſo:

32 Idcirco ſic ait Jehova, ecce ego animadverſurus ſum in Schemahjam Nechelamæum, & in ſemen ejus; non erit quiſquam qui habitet in medio populi hujus, neque videbit bonum quod ego facturus ſum populo meo, dictum Jehovæ: quia apoſtaſiam ſuaſit contra Jehovam.

CAP. XXX. *Liberatis populi ex Babylone prædicitur.*

VErbum quod fuit ad Jirmejam à Jehova, dicendo:

2 Sic ait Jehova Deus Jiſraelis, edicendo: ſcribe tibi omnia verba quibus alloquor te, in libro.

3 Quod ecce dies venturi ſunt, dictum Jehovæ, quum reducam captivam multitudinem populi mei Jiſraelis & Iehudæ, ait Iehova; & me reducente eos in terram quam dederam majoribus ipſorum, poſſidebunt eam.

4 Hæc ergo *ſunt* verba quæ loquutus eſt Iehova, de Jiſraele & de Iehuda.

5 Nam ſic ait Iehova, vocem trepidationis audimus; pavoris, nulliuſque pacis.

6 Interrogate jam, & videte an pariat mas: cur video unumquemque virum *ſtare* manibus ſuis *appoſitis* ad lumbos ſuos, velut puerperam, & converſos eſſe omnes vultus in ſpeciem morbi regii? *dicendo:*

7 Eheu, quia magnus *eſt* dies hic, adeo ut nullus *fuerit* par ei: ut ut tempus angustiæ *eſt* Jahakobo, tamen ex eo ſervabitur.

8 Erit enim die illo, dictum Iehovæ exercituum, ut frangam jugum iſtius à collo tuo, & vincula tua diſrumpam; neque ſervitutem exigent ab ipſo amplius extranei:

9 Sed ſervient Iehovæ Deo ſuo; & Davidi Regi ſuo, quem excitabo ipſis.

10 Tu ergo ne timeto, ſerve mi Jahakob, dictum Iehovæ, neque conſternator Jiſrael; nam ecce ego ſervaturus ſum te è longinquo, & ſemen tuum è terra captivitatis ſuæ: ut reverſus Jahakob quieſcat ac tranquillus ſit, nemine perterrefaciente.

11 Tibi enim adſum, dictum Iehovæ, ad ſervandum te: quum faciam conſummationem in omnibus gentibus quo diſperſero te verumtamen in te non facturus ſum conſummationem; ſed caſtigaturus ſum te modicè, non autem prorſus impunem relicturus te.

12 Nam ſic ait Iehova, mortifera *erit* confractio tua; ægerrima percuſſio tua.

13 Nemo adjudicabit cauſam tuam compreſſioni; curationes, emplaſtrum nullum *proderit* tibi.

14 Omnes amantes tui obliviſcentur tui, te non requirent: quum plaga inimici percuſſero te, caſtigatione *inimici* ſævi, propterea quod multa eſt iniquitas tua, numeroſa peccata tua.

15 Quid exclamares propter confractionem tuam, mortiferum *eſſe* dolorem tuum? propterea quod multa eſt iniquitas tua, numeroſa ſunt peccata tua, facio iſta tibi.

16 Idcirco quicunque conſumunt te conſumentur, & omnes prementes te quotquot ſunt in captivitatem abibunt: & erunt conculcantes te conculcationi, & omnes diripientes te exponam direptioni:

17 Quum faciam ut ad juſtam conſtitutionem aſſurgas; & à percuſſionibus tuis curabo te, dictum Jehovæ: quia depulſam vocaverint te, *dicentes*, Tzijon iſta *eſt*, nemo requirit eam.

18 Sic ait Iehova, ecce ego reducam captivam turbam tentoriorum Jahakobi, & tabernaculorum ejus miſerebor: ædificabiturque civitas in aggere ſuo, & palatium pro ratione ſua conſiſtet.

19 Et prodibit ex eis *vox* gratiarum actionis, & vox ridentium: quum multiplicabo eos & non minuentur, amplificaboque eos, & non exigui fient:

20 Eruntque filii ejus ut olim, & cœtus ejus coram me ſtabilietur; animadvertam vero in omnes opprimentes eum:

21 Et erit magnificus ejus ex ipſo, & dominator ejus è medio ipſius prodibit, quem jubebo accedere ut appropinquet ad me: nam quis ille eſt qui ſpondeat cum animo ſuo ſe appropinquaturum ad me? dictum Iehovæ:

22 Denique eritis mihi populus, & ego ero vobis Deus.

23 Ecce turbo Iehovæ excandeſcentia proditurus eſt, turbo indefinenter hoſpitans; ſuper caput improborum permanebit.

24 Non avertetur æſtuans ira Iehovæ, donec perfecerit & donec præſtiterit cogitationes animi ſui; tandem animadvertetis illud.

CAP. XXXI. *Fructus caſtigationis glorioſus, ſecundum fœdus gratiæ.*

TEmpore illo, dictum Iehovæ, ero Deus omnibus familiis Jiſraelis; & ipſi erunt mihi populus.

2 Sic ait Jehova, invenit gratiam in deſerto populus eorum qui ſuperſunt à gladio, Jiſrael, me eunte ad collocandum eum.

3 A longinquo *tempore* Iehova apparebat mihi, *inquiens*, imo dilectione perpetua diligo te, idcirco extendo *erga* te benignitatem.

4 Adhuc ædificaturus ſum te, ut ædificeris, virgo Jiſraelis; adhuc ornabis te tympanis tuis, & procedes cum choro ludentium.

5 Adhuc conſeres vineas in montibus

Schomronis ; plantabunt plantatores, & ſolutis ſacris veſcentur.

6 Nam dies eſt futurus, quo clamabunt cuſtodes in monte Ephrajimi, ſurgite, & adſcendamus Tzijonem; ad Iehovam Deum noſtrũ.

7 Sic enim ait Iehova ; cantate Iahakobo lætitiam, & claram vocem edite palam ante ipſas gentes pronunciate, laudate, ac dicite, Serva Iehova populum tuum, reſiduum Iſraelis.

8 Ecce ego adducam eos è terra Aquilonis, & congregabo eos è lateribus terræ ; inter ipſos cæcum, & claudum, gravidam, & puerperam pariter : congregatione magna revertentur huc.

9 Cum fletu venientes & cum deprecationibus reducam eos ; faciam ut eant ſecundum torrentes aquarum via recta, in qua non impingant : quia ſum Iſraeli pater, & Ephrajim primogenitus meus eſt.

10 Audite verbum Iehovæ, ô gentes, & annunciate in regionibus è longinquo *ſitis* ; ac dicite, qui ſparſerat Iſraelem congregat eum, & ſervat eum ut paſtor gregem ſuum :

11 Quia redimit Iehova Iahakobum ; & vindicat eum è manu fortioris eo.

12 Tum venientes cantabunt in excelſo Tzijonis ; & confluent ad bonitatem Jehovæ ; cum frumento, & cum muſto, & cum oleo, & cum fœtibus gregis & armenti : eritque anima eorum ſimilis horto irriguo, neque pergent mœrere amplius.

13 Tunc lætabitur virgo in choro, juvenes ac ſenes pariter, quum mutavero luctum eorum in gaudium, & conſolatus fuero eos, ac lætificavero eos à mœſtitia ipſorum :

14 Et irrigabo animam Sacerdotum pinguedine ; & populus meus bonitate mea ſaturabuntur, dictum Iehovæ.

15 Sic ait Iehova, vox in Rama addita eſt, lamentum & fletus multus amariſſimus, Rachel deflet filios ſuos : renuit conſolationem admittere de filiis ſuis, quia nullus ſupereſt.

16 Sic ait Iehova ; cohibe vocem tuam à fletu, & oculos tuos à lacrymis ; quia eſt merces operi tuo, dictum Iehovæ, quod reverſuri ſunt è terra inimici :

17 Eſt, inquam, exſpectatio tandem tibi, dictum Iehovæ ; fore ut revertantur filii ad terminum ſuum.

18 Omnino audio Ephrajimum condolentem ſibi *dicendo*, caſtigaſti me, ut caſtigarer, tamquam vitulus non aſſuetus : converte me ut convertar, quia tu es Iehova Deus meus.

19 Nam poſtquam converſus fuero, pœnitebit me ; & poſtquam oſtenſum fuerit mihi, applaudam femori : erubeſco, etiamque ſuffundor rubore, quod feram opprobrium pueritiæ meæ.

20 An filius charus mihi *eſt* Ephrajim ? an natus ſummæ oblectationis ? *eſt*, nam ex quo loquutus ſum contra eum, omnino recordor ejus adhuc : idcirco perſtrepunt viſcera mea propter eum, omnino miſerebor ejus, dictum Iehovæ.

21 Statue tibi hermas, diſpone tibi pyramidas, abhibe animum tuum ad iſtum aggerem *quæ* via iviſti : revertere, virgo Iſraelis, revertere ad civitates tuas iſtas.

22 Quouſque pergeres ſubducere te, ô filia averſa ? nam patrat Iehova *rem* novam in terra, fœmina ambit virum.

23 Sic ait Iehova exercituum Deus Iſraelis, adhuc dicturi ſunt verbum hoc in terra Iehudæ & in civitatibus ejus, quum reduxero multitudinem captivam earum ; benedicat tibi Iehova, ô habitaculum juſtitiæ, mons ſanctitatis.

24 Nam habitabunt in ipſa Judæa, & omnibus civitatibus ejus pariter ; agricolæ, & pecuarii :

25 Quum ſatiavero animam defeſſam, & omnem animam mœſtam explevero :

26 In hoc invigilo, & inſpicio ; etiam ſomnus meus ſuavis eſt mihi.

27 Ecce dies venturi ſunt, dictum Iehovæ ; quibus conferam domum Iſraelis & domum Iehudæ ſemine hominum & ſemine jumentorum :

28 Et erit quemadmodum ſedulus fui contra eos exſtirpando, & demoliendo, & deſtruendo, perdendoque, ac malis afficiendo ; ita ſedulus ero erga eos ædificando & plantando, dictum Iehovæ.

29 Temporibus illis non dicent amplius ; patres comederunt omphacen, & dentes filiorum obſtupeſcunt :

30 Sed quiſque propter iniquitatem ſuam morietur : omnis hominis qui comederit omphacen obſtupeſcent dentes ipſius.

31 Ecce dies venturi ſunt, dictum Iehovæ ; quibus pangam cum domo Iſraelis & cum domo Iehudæ fœdus novum :

32 Non ſecundum illud fœdus quod pepigeram cum majoribus eorum, quo die prehendi manum eorum, ut educerem eos è terra Ægypti ; nam ipſi irritum fecerunt fœdus meum, & ego conjugio junctus manſiſſem eis ? dictum Iehovæ.

33 Nam hoc illud *eſt* fœdus quod pangam cum domo Iſraelis poſt dies hos, dictum Iehovæ, indam legem meam menti eorum, & cordi eorum inſcribam eam ; & ero eis Deus, & ipſi erunt mihi populus.

34 Non autem *ſolum* docebunt amplius quiſque amicum ſuum & quiſque fratrem ſuum, dicendo, cognoſcite Iehovam : nam quotquot erunt, cognoſcent me à minimo eorum uſque ad maximum eorum, dictum Iehovæ ; me condonare iniquitatem ipſorum, & peccati ipſorum non recordari amplius.

35 Sic ait Iehova, qui diſponit ſolem ad lucem interdiu, ſtatuta lunæ & ſtellarum ad lucem noctu, qui diſrumpit mare & fremunt fluctus ejus ; cui nomen *eſt* Iehova exercituum :

36 Si amovebuntur ſtatuta iſta à conſpectu meo, dictum Iehovæ ; etiam ſemen Iſraelis ceſſabunt eſſe gens in conſpectu meo omnibus diebus.

37 Sic ait Iehova, ſi poterant menſurari cœli ſupernè, aut perveſtigari fundamenta terræ infernè ; etiam ego ſpernam totum ſemen Iſraelis propter omnia quæ fecerunt, dictum Iehovæ.

38 Ecce

38 Ecce dies *venturi sunt*, dicit Iehovæ; quum ædificabitur Iehovæ civitas hęc à turri Chananeelis usque ad portam anguli:

39 Et procedet adhuc linea mensoria è regione illius, versus collem scabiosi, ac deflectet Goham versus:

40 Et tota convallis cadaverum ac cineris, cum omnibus agris illis, usque ad torrentem Kidronis, ad angulum usque portæ equorum Orientem versus, *erit* sancta Iehovæ, non extirpabitur, neq; destruetur amplius unquam.

CAP. XXXII. *Magnificentia fœderis Novi Testamenti.*

VErbum quod fuit ad Jirmejam à Iehova, anno decimo Tzidkijæ Regis Jehudæ: is annus *est* annus decimus octavus Nebucadnetzaris.

2 Tunc autem copiæ Regis Babyloniæ obsidebant Ierusalaima; & Jirmeja Propheta erat inclusus atrio custodiæ quę *erat* in domo Regis Jehudæ.

3 Nam incluserat illum Tzidkija Rex Iehudæ; dicendo: cur prophetas dicendo? sic ait Jehova, ecce ego traditurus sum civitatem hanc in manum Regis Babyloniæ ut capiat eam,

4 Etiam Tzidkija Rex Iehudæ non eripiet se è manu Chaldæorum: sed omnino tradetur in manum Regis Babyloniæ; & alloquetur os illius eum in os, & oculi hujus oculos illius videbunt:

5 Denique *in* Babyloniam abducet Tzidkijam, ubi futurus est donec visitem ipsum, dictum Jehovæ: quod pugnatis contra Chaldæos, non prosperabimini.

6 Dixit ergo Jirmeja; fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

7 Ecce Chanameel filius Schallumi patrui tui venit ad te, dicturus: compara tibi agrum meum qui *est* ad Hanathothas; nam tuum *est* jus redempturæ ut compares.

8 Quum ergo veniens ad me Chanameel filius patrui mei secundum verbum Jehovæ, ad atrium custodiæ; indixisset mihi, compara quæso agrum meum qui *est* ad Hanathothas, qui *est* in terra Binjaminis, nam tuum *est* jus hæreditatis, & tuum redempturæ, compara tibi: & agnoviſſem verbum Iehovæ id esse:

9 Comparavi à Chanameele filio patrui mei agrum illum, qui *est* ad Hanathothas, & appendi ei pecuniam, septemdecim ſicles argenti:

10 Et ſcribens in literis obſignavi, & adhibui teſtes; quum appendiſſem pecuniam trutina.

11 Deinde ſumens literas emtionis; *tum* obſignatas præcepti & ſtatutorum, tum publicas:

12 Tradidi literas emtionis Baruco filio Nerijæ filii Machſejæ; ante oculos Chanameelis patruelis mei, & ante oculos teſtium qui ſubſcripſerant literis emtionis ante oculos omnium Jehudæorum qui reſidebant in atrio cuſtodiæ.

13 Et præcepi Baruco ante oculos eorum, dicendo,

14 Sic ait Jehova exercituum Deus Jiſraelis; ſume literas has literas emtionis has, tum obſignatas, tum literas, publicas haſce; quas reponas in vace teſtaceo; ut permaneant dies multos.

15 Nam ſic ait Jehova exercituum Deus Jiſraelis; adhuc comparabuntur domus, & agri, vineæque in terra hac.

16 Itaque oravi Iehovam; poſtquam dediſſem literas emtionis Baruco filio Nerijæ, dicendo,

17 Eheu Domine Iehovi; ecce tu feciſti cœlos, & terram virtute tua maxima, & brachio tuo extento: nō poteſt occultari tibi ulla res:

18 Exerces benignitatem in milleſimos, & rependis iniquitatem patrum in ſinum filiorum ipſorum poſt ipſos: *Deus* iſte fortis maximus, potentiſſimus, cujus nomen *eſt* Iehova exercituum;

19 Magnus conſilio, & amplus actione: cum oculi tui aperti ſpectent in omnes vias hominum; ut des cuique ſecundum vias ipſius & ſecundum fructum actionum ipſius:

20 Qui diſponens ſigna & oſtenta in terra Ægypti, uſque in diem hunc, tum in Jiſraele, tum in *reliquis* hominibus; comparaſti tibi nomen, quale *eſt* hodierno die.

21 Nam eduxiſti populum tuum Jiſraelem è terra Ægypti; ſignis, & oſtentis, ac manu forti, brachioque extento, & terrore magno:

22 Et dediſtis eis terram hanc quam juraveras majoribus eorum te daturum eis; terram affluentem lacte & melle.

23 Sed quia ingreſſi & hæreditario jure poſſidentes eam non auſcultarunt voci tuæ, & in lege tua non ambulaverunt, quęcunque præciperas eis facere, non fecerunt; feciſti ut eveniret eis tota afflictio hæc.

24 Ecce aggeſtę moles venerunt *in* civitatem hanc ad capiendum eam; & civitas traditur in manum Chaldęorum qui oppugnant eam, propter gladium, & famem, ac peſtem: de nique quod proloquutus es ſit, ut ecce tu vides.

25 Interea tu edicis mihi, Domine Iehovi, compara tibi agrum iſtum pecunia, & adhibe teſtes: quum civitas ipſa traditur in manum Chaldæorum:

26 Fuit vero verbum Iehovę ad Jirmejam, dicendo:

27 Ecce ego *ſum* Iehova Deus omnis carnis: an mihi occultari poſſet ulla res?

28 Idcirco ſic ait Iehova: ecce ego tradam civitatem hanc in manum Chaldæorum, & in manum Nebucad-netzaris regis Babyloniæ, ut capiat eam.

29 Et ingreſſi Chaldęi qui oppugnant civitatem hanc, ſuccendant civitatem hanc igne, & comburant eam; adeoque domos ipſas, ſuper quarum tectis adoleverunt Bahali, & libaverunt libamina diis alienis; ut provocarent me:

30 Quia fuerunt filii Jiſraelis & filii Iehudæ tantummodo facientes quod malum *videtur* in oculis meis inde à pueritia ſua: quia filii Jiſraelis tantummodo provocant me opere manuum ſuarum, dictum Iehovæ:

31 Quia in iram meam & in excandeſcentiam meam incumbit civitas hæc, ex quo die ædifica-

ædificaverunt eam uſque in diem hunc; ut amoveam ipſam à facie mea:

32 Propter omnem malitiam filiorum Iſraelis & filiorum Jehudæ, quam exercuerunt ad provocandum me, ipſi, Reges eorum, Principes eorum, Sacerdotes eorum, & Prophetæ eorum; cum viri Jehudæ, tum habitatores Jeruſchalaimorum.

33 Qua obverterunt mihi cervicem, non autem faciem; & docenti eos inde à diluculo indeſinenter, minimè auſcultant ad percipiendum eruditionem;

34 Sed poſuerunt abominationes ſuas in domo quæ vocatur de nomine meo, ad polluendum eam.

35 Et ædificaverunt excelſa Bahali, quæ *ſunt* in valle filii Hinnomi, ad traducendum filios ſuos & filias ſuas Moleco; etſi non præceperam eis, neque venerat in animum meum ut facerent abominationem hanc; ut ad peccandum inducerent Jehudam.

36 Nunc, inquam, idcirco ſic ait Jehova Deus Iſraelis; de civitate hac quam vos dicitis tradi in manum regis Babyloniæ, gladio, & fame, ac peſte:

37 Ecce ego congregaturus ſum illos ex omnibus regionibus, quo depulero ipſos ira mea, & excandeſcentia mea, ac fervore magno: & reducens eos in locum hunc facturus ſum ut habitent ſecurè.

38 Denique erunt mihi populus, & ego ero ipſis Deus.

39 Indam enim illis cor unum & viam unam ad reverendum me omnibus diebus, ad bonum ipſorum & filiorum ipſorum poſt ipſos.

40 Et pangam ipſis fœdus perpetuum, fore ut non avertam me à proſequendis ipſis, benefaciendo ipſis: & reverentiam mei indam animo ipſorum, ut non recedant à me.

41 Ita gaudebo de ipſis, benefaciendo ipſis: quum plantavero ipſos in terra hac firmè, ex toto corde meo & ex tota anima mea.

42 Nam ſic ait Jehova, quemadmodum adduxero in populum hunc totum malum maximum iſtud: ita ego adducturus ſum ſuper eos totū hoc bonum quod ego promitto ipſis.

43 Tum comparabitur ager in terra hac, quam vos dicitis deſolatam eſſe adeo ut nullus *inſit* homo aut jumentum, traditam eſſe in manum Chaldæorum:

44 Agros pecunia comparabunt, & inſcribendo literis, & obſignando, atque adhibendo teſtes; in terra Binjaminis, & in circumjacentibus locis Jeruſchalaima, ac in civitatibus Jehudæ, tum in civitatibus montanis, tum in civitatibus humilis regionis, tum in civitatibus plagæ Auſtralis; quum reduxero captivam multitudinem illorum, dictum Jehovæ.

CAP. XXXIII. *Regnum Chriſti promittitur.*

FUit autem verbum Jehovæ ad Jirmejam ſecundo, quum ipſe adhuc detineretur in atrio cuſtodiæ, dicendo:

2 Sic ait Jehova facturus iſtud, Jehova formans iſtud ad ſtabiliendum ipſum; Jehova nomine.

3 Invoca me, & reſpondebo tibi, ac indicabo tibi magna & abſtruſa quæ non agnoſcis.

4 Nam ſic ait Jehova Deus Iſraelis, de familiis civitatis hujus & de familiis Regum Jehudæ; demoliendis, *exponendis* in miſſilia catapultaria & in gladium,

5 Venientibus ad pugnandum contra Chaldæos, imo ad explendum ipſas cadaveribus hominum quos percuſſero ira mea & excandeſcentia mea; & propter quorum omnem malitiam abſcondi faciem meam à civitate hac:

6 Ecce ego faciens ut aſſurgat ad juſtam conſtitutionem & ſanitatem, curabo eos; & revelabo eis abundantiam pacis, & quidem ſtabiliſſimæ.

7 Nam reducam captivam multitudinem Jehudæ, captivamque multitudinem Iſraelis: & ædificabo eos ut antea:

8 Et mundabo eos ab omni iniquitate ipſorum qua peccaverint mihi: & condonabo omnes iniquitates ipſorum quibus peccaverint mihi, & quibus deficientes in me rebellaverint:

9 Quod erit mihi celebri gaudio, laudi & ornamento apud omnes gentes terræ, quæ audient totum hoc bonum quod ego facturus ſum illis: & expaveſcentes commovebuntur ad totum illud bonum, & ad totam illam pacem qua ego affecturus ſum illam.

10 Sic ait Jehova, adhuc audietur in loco hoc, quem vos dicitis vaſtari adeo ut nullus *inſit* homo, nullumque jumentum; in civitatibus Jehudæ, & in plateis Jeruſchalaimorum deſolatis adeo ut nullus *inſit* homo, nulluſque habitator, & nullum jumentum:

11 *Audietur inquam*, vox gaudii, & vox lætitiæ, vox ſponſi, & vox ſponſæ; vox dicentium, celebrate Jehovam exercituum, quia bonus *eſt* Jehova, quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus, offerentium gratiarum actionem *in* domo Jehovæ: quum reduxero captivam multitudinem hujus terræ ut antea, ait Jehovæ.

12 Sic ait Jehova exercituum; adhuc erit in loco hoc vaſtato adeo ut nullus *inſit* homo aut jumentum, & in omnibus civitatibus ejus, caula paſtorum facientium ut accubent greges.

13 In civitatibus montanis, in civitatibus humilis loci, & in civitatibus Auſtralis plagæ, & in terra Benjaminis, ac in locis circumjacentibus Jeruſchalaima, denique in civitatibus Jehudæ; adhuc tranſibunt gregis opera numerantis, ait Jehova.

14 Ecce dies venturi ſunt, dictum Jehovæ; quum præſtabo verbum iſtud optimum quod proloquutus ſum erga domum Iſraelis, & erga domum Jehudæ.

15 Diebus illis & tempore illo faciam ut effloreſcat Davidi germen juſtum, qui exerccbit jus & juſtitiam in terra.

16 Diebus illis ſervabitur Jehuda, & Jeruſchalaimorum *civitas* habitabit ſecure: is autem qui vocabit eam, *erit* Jehova juſtitia noſtra.

17 Nam ſic ait Jehova; non exſcindetur Davidi vir ſedens in ſolio domus Iſraelis:

18 Etiam Sacerdotibus Leviticis non exſcin-

ſcindetur vir à conſpectu meo, offerens holocauſtum, & adolens munus, ac faciens ſacrificium omnibus diebus.

19 Deinde fuit verbum Jehovæ ad Jirmejam, dicendo:

20 Sic ait Jehova, ſi irritum facere poteſtis fœdus meum *de* die & fœdus meum *de* nocte, idque ut non ſit diurnum tempus & nocturnum tempore ſuo:

21 Etiam fœdus meum cum Davide ſervo meo irritum fiet, ne ſit ei filius regnans in ſolio ejus: & cum Levitis Sacerdotibus miniſtris meis.

22 Ut non poteſt numerari exercitus cœlorum, nec poteſt menſurari arena maris, ita augebo ſemen Davidis ſervi mei, & Levitarum miniſtrantium mihi.

23 Rurſus fuit verbum Jehovæ ad Jirmejam, dicendo:

24 An non animadvertis quid populus iſte loquatur? dicendo: duas iſtas familias quas elegerat Jehova jam ſpernit ipſas: & populum meum contemnunt *illi*, adeo ut non *videatur eſſe* amplius gens in conſpectu illorū.

25 Sic ait Jehova, ſi non fœdus meum interdiu & nocte; & ſtatuta cœli & terræ non diſponam:

26 Etiam ſemen Jahakobi & Davidis ſervi mei ſpernam, ne ſumam de ſemine eius qui dominentur in ſemen Abrahami, Jitzchaki, & Jahakobi; quum reduxero multitudinem captivam eorum, miſertus ipſorum.

CAP. XXXIV. *Violatio fœderis Dei punita.*

VErbum quod fuit ad Jirmejam à Jehova (quum Nebucad-netzar Rex Babyloniæ, & omnes copiæ ejus, omniaque regna terræ in dominio ejus, omnes denique populi oppugnarent Jeruſchalaima & omnes civitates eorum) dicendo:

2 Sic ait Jehova Deus Jiſraelis, abi, & alloquere Tzidkijam Regem Jehudæ: ut indicas ei, ſic ait Jehova, ecce ego traditurus ſum civitatem hanc in manum Regis Babyloniæ, ut comburat eam igne:

3 Tu autem non eripies te è manu ejus, ſed omnino prehenderis, & in manum ejus traderis: ita oculi tui oculos regis Babyloniæ videbunt, & os ejus in os te alloquetur, ac *in* Babyloniam pervenies.

4 Verumtamen audi verbum Jehovę, Tzidkija rex Jehudæ: ſic ait Jehovæ de te, non es moriturus gladio:

5 Cum pace moriturus es, & uſtionibus majorum tuorum, regum præcedentium qui fuerunt ante te, ſimiliter *uſtiones odorum* comburent *populares* tibi, & *dicentes*, eheu Domine, plangent te: nam verbum *hoc* ego loquutus ſum, dictum Jehovæ.

6 Itaque eloquutus eſt Jirmeja Propheta apud Tzidkijam regem Jehudæ, omnia verba iſta Jeruſchalaimis.

7 Copiis regis Babyloniæ oppugnantibus Jeruſchalaima, & omnes civitates Jehudæ reliquas, Laciſchum & Hazekam, nam hæ reliquæ erant è civitatibus Jehudæ, civitates munitæ.

8 Verbum quod fuit ad Jirmejam à Jehova; poſtquam pepigiſſet rex Tzidkija fœdus cum toto populo qui *erat* Jeruſchalaimis, de promulganda ipſis libertate:

9 Ut dimitteret quiſque ſervum ſuum & quiſque ancillam ſuam, Hebræum Hebræamque liberos: ut non exigeret ſervitutem ab ipſis, à Jehudæo fratre ſuo, quiſquam.

10 Et auſcultantes omnes principes, totuſque populus qui convenerant in fœdus, ut dimitteret quiſque ſervum ſuum, & quiſque ancillam ſuam liberos, ut non exigeret ſervitutem ab ipſis amplius, auſcultantes, inquam, demiſiſſent:

11 Iterum vero poſtea recepiſſent ſervos illos & ancillas, quos dimiſerant liberos; & ſubigerent eos in ſervos & in ancillas.

12 Fuit ergo verbum Jehovæ ad Jirmejam à Jehova, dicendo:

13 Sic ait Jehova Deus Jiſraelis; ego pepigeram fœdus cum majoribus veſtris quo die eduxi eos de terra Ægypti, è domo ſervorum, dicendo:

14 A fine ſeptem annorum dimittitote quiſque fratrem ſuum Hebræum qui ſe vendiderit tibi, poſtquam ſerviverit tibi ſex annis, dimittes eum liberum abs te: ſed non auſcultarunt majores veſtri mihi, neque inclinarunt aurem ſuam.

15 Reverſi quidem vos hodie feciſtis quod rectum videtur in oculis meis, promulgando libertatem quiſque amico ſuo; quum pepigiſtis fœdus coram me in domo quæ vocatur de nomine meo:

16 Sed rurſus prophanaſtis nomen meum recipientes quiſque ſervum ſuum, & quiſque ancillam ſuam; quos dimiſeratis liberos ad deſiderium ſuum; quos ſubigitis ut ſint vobis ſervi & ancillæ.

17 Idcirco ſic ait Jehova; vos non auſcultaſtis mihi, promulgando libertatem quiſque fratri ſuo & quiſque amico ſuo: ecce ego promulgo contra vos libertatem, dictum Jehovæ, gladio, peſti, & fami, & tradam vos commotioni apud omnia regna terræ.

18 Tradam enim homines iſtos qui tranſgreſſi ſunt fœdus meum, qui non præſtiterunt verba fœderis quod pepigerant coram me, quum tranſivernnt inter dimidiatas partes ejus vituli quem diſſecuerant in duo:

19 *Nempe* Principes Jehudæ, & Principes Jeruſchalaimorum, aulicos, & Sacerdotes, totumque populum hujus terræ, qui tranſiverunt inter dimidiatas partes vituli illius:

20 Tradam, inquam, eos in manum inimicorum ipſorum, & in manum quærentium animam ipſorum, & erit cadaver ipſorum cibo volucribus cœlorum, & beſtiis terræ.

21 Etiam Tzidkijam Regem Iehudæ, & Principes ejus tradam in manū inimicorum ipſorum, & in manum quærentium animam ipſorum: in manum, inquam, copiarum Regis Babyloniæ, quæ abiverunt à vobis.

22 Ecce ego præcepturus ſum, dictum Iehovæ, & revocaturus eos contra civitatem hanc, ut oppugnent eam, & capientes eam comburant eam igne; & civitates Jehudæ

ita

ita exponam deſolationi ut nullus *inſi* habitator.

CAP. XXXV. *Recabita ſpeculum pœnitentiæ.*

VErbum quod fuit ad Jirmejam à Iehova, temporibus Iehojakimi filii Joſchijæ Regis Iehudæ, edicendo :

2 Abi ad familiam Recabæorum ; & alloquutus eos adduces eos *ad* domum Iehovæ in unum cubiculorũ, ut des bibendum eis virũ.

3 Itaque aſſumens Jaazanjam filium Jirmejæ filii Chabatzinjæ & fratres ejus, omneſque filios ejus ; denique totam familiam Recabæorum.

4 Adduxi eos *ad* domum Iehovæ, in cubiculum filiorum Chananis filii Jigdaljæ viri Dei, quod *eſt* prope cubiculum Principum, quod *eſt* ſupra cubiculum Mahaſejæ filii Schillumi, obſervantis limen.

5 Quumque propoſuiſſem coram filiis familiæ Recabæorum ſcyphos plenos vini, & pocula; dixi eis, bibite vinum :

6 Qui dixerunt, non ſumus bibituri vinum; nam Jonadab filius Recabi pater noſter interdixit nobis ; dicendo : ne bibitote vinum, vos, aut filii veſtri unquam :

7 Et domum ne ædificatote, & ſemen ne ſeritote, vineamque ne conſeritote, neque eſto vobis : ſed in tentoriis habitetis omnibus diebus veſtris, ut vivatis diebus multis in ſuperficie terræ, ubi inquilini eſtis.

8 Itaque auſcultantes voci Iehonadabi filii Recabi patris noſtri in omnibus quæ præcepit nobis : ut non bibamus vinum omnibus diebus noſtris, nos, uxores noſtræ, filii noſtri, & filiæ noſtræ,

9 Utque non ædificemus domos ad habitationem noſtram ; & vineã, aut ager, aut ſementis non ſit nobis :

10 Sed habitemus in tentoriis : auſcultantes, inquam, facimus omnino prout præcepit nobis Jonadab pater noſter.

11 Fuit autem quum aſcenderet Nebucadnetzar Rex Babyloniæ in terram hanc; ut diceremus, agite, ingrediamur Ieruſchalaima metu copiarum Chaldæorum, & metu copiarum Syriæ : ita conſidemus Ieruſchalaimis.

12 Tum fuit verbum Iehovę ad Jirmejam, dicendo,

13 Sic ait Iehova exercituum Deus Iſraelis, abi, & dicas viris Iehudæ, & habitatoribus Ieruſchalaimorum : an non percepturi eſtis eruditionem, aut auſcultetis verbis meis ? dictum Iehovæ.

14 Præſtatur *unumquodque* verborum Iehonadabi filii Recabi, qui interdixerat filiis ſuis ne biberent vinum, non enim biberunt uſque in diem hunc, quia auſcultant præcepto patris ſui: ego autem alloquor vos inde à diluculo indeſinenter: nec tamẽ auſcultatis mihi.

15 Quumque mitto ad vos omnes ſervos meos Prophetas inde à diluculo indeſinenter, dicendo, revertimini jã quiſque à via ſua peſſima, & bonas efficite actiones veſtras, neque ſequamini deos alienos colendo eos, ita manete in hac terra quam tradidi vobis & majoribus veſtris: non tamen inclinatis aurem veſtram, neque auſcultatis mihi.

16 Quandoquidem præſtant filii Jehonadabi filii Recabi præceptum patris ſui quod præcepit ipſis; populus vero iſte non auſcultant mihi.

17 Idcirco ſic ait Iehova Deus exercituum, Deus Iſraelis, ecce ego adducturus ſum contra Iehudam, & contra omnes habitatores Ieruſchalaimorum totum illud malum quod proloquutus ſum contra eos : eo quod mihi alloquenti ipſos non auſcultarunt, & revocanti ipſos non reſponderunt.

18 Familiæ vero Recabæorum dixit Jirmeja, ſic ait Iehova exercituum Deus Iſraelis, eo quod auſcultatis præcepto Jehonadabi patris veſtri, & obſervantes omnia præcepta ejus facitis omnino prout præcepit vobis ;

19 Idcirco ſic ait Iehova exercituum Deus Iſraelis; non exſcindetur vir Jonadabo filio Recabi, qui ſtet corã me omnibus tẽporibus.

CAP. XXXVI. *Jehojakim cumburit librum Jirmejæ.*

FUit autem anno quarto Jehojakimi filii Joſchiję Regis Iehudę, fuit verbum hoc ad Jirmejam à Iehova, dicendo :

2 Sume tibi volumen libri; ut ſcribas in eo omnia verba quæ proloquutus ſum tibi de Iſrael, & de Iehuda, ac de omnibus gentibus ; ex *quo* die alloquutus ſum te, à diebus Joſchijæ uſque in diem hunc :

3 *Si* forte audiant domus Iehudę totũ illud malum quod ego cogito facere ipſis: ut revertantur quiſque à via ſua peſſima, & condonem iniquitatem ipſorum & peccatũ ipſorũ.

4 Quamobrem vocavit Jirmeja Barucum filium Nerijæ, ſcripſitque Baruc ex ore Jirmeję omnia verba Iehovæ, quæ eloquebatur ipſi *Jirmeja*, in volumine libri.

5 Deinde præcepit Jirmeja Baruco, dicendo, ego detentus, non poſſum venire *ad* domum Iehovæ ;

6 Quare ibis tu & leges in hoc volumine, quod ſcripſiſti ex ore meo verba Iehovę, audiente populo, *in* domo Iehovę, die jejunii: atque etiam audientibus omnibus Iehudæis, qui venerint ex civitatibus ſuis, legito illa.

7 *Si* forte procidant deprecantes ipſi coram Iehova, & revertantur quiſque à via ſua peſſima, nam magna *eſt* illa ira & excandeſcentia qua eloquutus eſt Iehova contra populum hunc.

8 Et fecit Baruc filius Nerijæ omnino prout præceperat ipſi Jirmeja Propheta; legendo in eo libro verba Iehovæ *in* domo Iehovæ.

9 Fuit enim anno quinto Jehojakimi filii Joſchijæ Regis Iehudæ, menſe nono, indicti jejunio coram Iehova toti populo Ieruſchalaimis: quum totus populus, venientes ex civitatibus Iehudę *eſſent* Ieruſchalaimis.

10 Ut legeret Baruc in libro verba Jirmeję *in* domo Jehovę; in cubiculo Gemarję filii Schaphanis ſcribæ, in atrio ſuperiore, *ad* oſtium portæ domus Iehovę recentioris; audiente toto populo.

11 Quum

11 Quum autem audiviſſet Mica filius Gemarjæ filii Schaphanis, omnia verba Jehovæ ex illo libro,

12 Deſcendit *in* domum Regis ad cubiculum juriſperiti, ubi ecce omnes principes conſidebant, Eliſchamah juriſperitus, & Delaja filius Schemahjæ, & Elnathan filius Hacboris, & Gemarja filius Schaphanis, ac Tzidkija filius Chananjæ, omnes denique Principes.

13 Indicavitque ipſis Mica omnia verba quæ audiverat, quum legeret Baruc in libro audiente populo.

14 Tum miſerunt omnes Principes ad Barucum Jehudin filium Nethanjæ filii Schelemjæ filii Cuſchi, qui ediceret; volumen illud in quo legiſti audiente populo, ipſum accipe in manum tuam, ac veni: accipiens itaque Baruc filius Nerijæ volumen illud in manum ſuam venit ad illos:

15 Qui dixerunt ei, ſede jam & lege illud nobis audientibus: legitque Baruc audientibus illis:

16 Fuit autem quum audiviſſent omnia verba illa, ut expaveſcentes alloquerentur alter alterum; & dicerent Baruco, omnino indicabimus Regi omnia verba iſta.

17 Barucum autem interrogaverunt, dicendo; indica jam nobis, quomodo ſcripſeris omnia verba iſta ex ore illius:

18 Quibus dixit Baruc, ex ore ſuo pronunciabat mihi omnia verba iſta; & ego ſcribebam in libro atramento.

19 Tunc edixerunt Principes Baruco, abi, abſcondere tu & Jirmeja; & ullus neſciat ubi ſitis:

20 Veneruntque ad Regem in atrium, quum volumen illud depoſuiſſent in cubiculo Eliſchamahi juriſperiti: & indicaverunt audiente rege omnia verba iſta.

21 Mittens itaque Rex Jehudin ad accipiendum volumen illud, accepit illud è cubiculo Eliſchamahi juriſperiti: legitque ipſum Jehudi audiente Rege & audientibus omnibus Principibus qui aſtabant Rege.

22 Rex autem ſedebat in domo hiberna, menſe nono; idque cum foco ante ipſum ac cenſo:

23 Fuit ergo quum legiſſet Jehudi tria folia aut quatuor; *ut* laceraret illud ſcalpro librario, & projiceret in ignem qui *erat* in foco; donec conſumeretur totum volumen igne illo qui *erat* in foco.

24 Non autem expaverunt, neque lacerarunt veſtimenta ſua; Rex, & omnes ſervi ejus, qui audiebant omnia verba illa.

25 Quin etiam Elnathane, delajaque, & Gemarja intercedentibus apud Regem ne combureret volumen; non tamen auſcultavit eis:

26 Imo præcepit Rex Ierachmeeli filio Regis, & Serajæ filio Hazrielis, & Schelemjæ filio Habdeelis, ut caperent Barucum ſcribam, & Jirmejam Prophetam; ſed abſcondit eos Iehova.

27 Fuit autem verbum Iehovæ ad Jirmejam (poſtquam exuſſiſſet Rex volumen illud, & verba quæ ſcripſerat Baruc ex ore Jirmejæ) edicendo,

28 Iterum accipe tibi volumen alterum; & ſcribe in eo omnia verba priora, quæ erant in volumine illo priore, quod exuſſit Jehojakim Rex Jehudæ.

29 De Iehojakimo autem Rege Iehudæ, dicito, ſic ait Iehova: tu exuſſiſti volumen illud dicens, quare ſcripſiſti in eo, dicendo; omnino venturus eſt Rex Babyloniæ, & perditurus terram hanc, facturuſque ut ceſſent ex ea homines & jumenta?

30 Idcirco ſic ait Iehova de Iehojakimo Rege Iehudæ, non erit ei ſedens in ſolio Davidis: & cadaver ejus erit projectum æſtui diurno, & gelu nocturno.

31 Nam animadvertam in eum, & in ſemen ejus, & in ſervos ejus iniquitatem ipſorum: & adducam contra eos, & contra habitatores Ieruſchalaimorum, ac contra viros Iehudæ totum illud malum quod proloquebar eis, ac non auſcultarunt.

32 Itaque Jirmeja accipiens volumen alterum tradidit ipſum Baruco filio Nerijæ ſcribæ; qui ſcripſit in eo ex ore Jirmejæ omnia verba libri quem exuſſerat Iehojakim Rex Iehudæ igne: & adhuc addita ſunt illis verba multa ejuſmodi.

CAP. XXXVII. *Tzidkija invitatur à Nebucad-nezare.*

POſtea regnavit Rex Tzidkija filius Joſchiæ; pro Conja filio Iehojakimi, quem conſtituit Regem Nebucad-nezar Rex Babyloniæ in terra Iehudæ.

2 Sed non auſcultavit ipſe, aut ſervi ejus, & populus terræ, verbis Jehovæ quæ loquebatur per Jirmejam Prophetam.

3 Miſerat quidem Rex Tzidkija Iehucalem filium Schelemjæ & Tzephanjam filium Mahaſejæ Sacerdotem ad Jirmejam Prophetam, qui diceret; ora, quæſo, pro nobis Iehovam Deum noſtrum:

4 Et Jirmeja liberè verſabatur in medio populi: necdum poſitus erat in carcere,

5 Quum copiæ Parhonis egrederentur ex Ægypto; & audientes Chaldæi qui obſidebant Ieruſchalaim famam de illis, abirent à Ieruſchalaimis.

6 Fuit vero verbum Iehovæ ad Jirmejam Prophetam, ut diceret:

7 Sic ait Iehova Deus Iiſraelis, ſic dicitote Regi Jehudæ, qui miſit vos ad me ad conſulendum me: ecce copiæ Parhonis quæ egreſſuræ ſunt vobis in auxilium, revertentur in terram ſuam in Ægyptum:

8 Et reverſi Chaldæi oppugnabunt civitatem hanc; & capientes eam comburent eam igni.

9 Sic ait Jehova, ne decipiatis vos ipſos dicendo; omnino abituri ſunt à nobis iſti Chaldæi: nam non ſunt abituri:

10 Quin ſi percuteretis omnes copias Chaldæorum oppugnantium vos, & reliqui eſſent ex eis homines transfixi; quiſque in tentorio ſuo exſurgerent, & comburerent civitatem hanc igne.

11 Fuit autem, quum abducerentur copiæ Chaldæorum à Jeruſchalaimis propter copias Parhonis,

12 Ut exiret Jirmeja Jeruſchalaimis, profecturus *in* terram Binjamiuis ; ad delabendum inde, in medio populi :

13 Quumque eſſet in porta Binjaminis, ubi *erat* magiſter præfecturę, nomine Jireja filius Schelemja filii Chananjæ; prehendit Jirmejã Prophetã, dicendo, ad Chaldęos tu deficis.

14 Cui dixit Jirmeja, falſum *eſt*, minimè deficio ad Chaldæos ; non tamen auſcultavit ei: ſed prehendit Jireja Jirmejam, & abduxit eum ad Principes.

15 Tum eſſervescentes Principes contra Jirmejam percuſſerunt eum, & poſuerunt eum *in* vinculis *in* domo Jehonathanis ſcribæ : nam eam aptaverant pro carcere.

16 Quumque veniſſet Jirmeja in foveam illam, & in cellulas illius ; manſit ibi Jirmeja diebus multis.

17 Tandem mittens Rex Tzidkija recepit eum, & interrogavit eum Rex domi ſuæ clam, dicens : eſtne verbum à Jehova ? cui dicens Jirmeja, eſt, amplius dixit, in manum Regis Babyloniæ traderis.

18 Deinde dixit Jirmeja ad Regem Tzidkijam ; quid peccavi tibi, aut ſervis tuis, aut populo illi, quod poſuiſtis me in carcere iſto?

19 Et ubi ſunt Prophetæ veſtri, qui prophetant vobis, dicendo : non eſt venturus Rex Babyloniæ contra vos & contra terram hanc?

20 Nunc ergo audi quæſo, domine mi Rex, procido jam deprecans te, ne quæſo jubeas me redire in domum Jehonathanis ſcribæ, ut non moriar ibi.

21 Quamobrem præcepit Rex Tzidkija ut committerent Jirmejam in atrio cuſtodiæ; & darent ei tractam panis in diem ex vico piſtorũ, donec conſumtus eſt omnis panis ex civitate, ita manebat Jirmeja in atrio cuſtodiæ.

CAP. XXXVIII. *Jirmeja liberatur ex carcere.*

AUdiens vero Schephatja filius Matthanis, & Gedalja filius Paſchchuris, & Jucal filius Schelemiæ, & Paſchchur filius Malcijæ ; verba quibus Jirmeja alloquebatur totum populum, dicendo :

2 Sic ait Jehova, qui manſerit in civitate hac, morietur gladio, fame, aut peſte; qui autem exierit ad Chaldæos ut vivat, utique erit ipſi anima ſua loco ſpolii, & vivet.

3 Sic ait Jehova ; omnino tradetur civitas hæc in manum copiarum Regis Babyloniæ, quæ capient eam.

4 Dixerunt Principes Regi, morte afficiatur quę ſumus vir iſte, quandoquidem iſte remiſſas reddit manus bellatorum, qui reliqui ſunt in civitate hac, & manus totius populi, alloquendo eos in hanc ſententiam : nam vir iſte minimè quærit pacem populo huic, ſed malum

5 Quibus dixit Rex Tzidkija, ecce eſt in manu veſtra: nam minimè *is eſt* Rex *qui* poſſit contra vos quicquam.

6 Accipientes itaque Jirmejam qui *erat* in atrio cuſtodiæ conjecerunt eum in illam foveam *quæ erat* Malcijæ filii Regis, demittentes Jirmejam funibus : in fovea autem illa nulla *erat* aqua, ſed lutum, adeo ut immergeretur Jirmeja luto.

7 Sed quum audiviſſet Hebed-melec Æthiops, vir aulicus qui *erat* in domo Regis, poſitum eſſe Jirmejam in illa fovea ; Rege ſedente in porte Binjaminis,

8 Egreſſus Hebed-melec è domo Regis, alloquutus eſt Regem, dicendo :

9 Domine mi Rex, malè fecerunt homines iſti in omnibus quæ fecerunt Jirmejæ Prophetæ, eo quod conjecerunt eum in iſtam foveam : qui moriturus fuerat *in* loco ſuo propter famem, quia nihil *eſt* panis amplius in hac civitate.

10 Quapropter præcepit Rex Hebed-melec Æthiopi, dicendo : ſume ad manum tuam hinc triginta homines, ut educas Jirmejam Prophetam ex iſta fovea quum nondum moritur.

11 Tum ſumens Hebed-melec homines illos ad manum ſuam, venit *in* domum Regis, in locum ſubjacentem ærario, unde ſumſit veteramenta abjecta, veteramenta, inquam, evanida: quæ demiſit ad Jirmejam in foveam illam funibus.

12 Et dixit Hebed-melec Æthiops Jirmejæ pone jam veteramenta iſta abjecta evanidaque ſub axillis tuis ; ſubtus cum funibus: & fecit Jirmeja ita.

13 Sic trahentes Jirmejam funibus eduxerunt eum ex illa fovea ; & manſit Jirmeja in atrio cuſtodiæ :

14 Deinde mittens Rex Tzidkija recepit Jirmejam Prophetam ad ſe, ad ingreſſum principalem qui *erat* ad domum Jehovæ : & dixit Rex Jirmejæ, peto ego abs te verbum, ne celato me illud.

15 Dicente autem Jirmeja Tzidkijæ; ſi indicem tibi, an non certè morte afficies me? & ſi conſulam tibi, *an* non auſcultabis mihi ?

16 Juravit Rex Tzidkija, Jirmejæ clam, dicendo : vivens Jehova qui fecit nobis animam hanc *mihi adimat eam*, ſi morte affecero te, aut ſi tradidero te in manum hominum iſtorum qui quærunt animam tuam.

17 Dixit itaque Jirmeja Tzidkijæ, ſic ait Iehova Deus exercituum, Deus Iſraelis, ſi omnino egreſſus fueris ad Principes Regis Babyloniæ, utique vivet anima tua, & civitas hæc non cumburetur igne : ita vives tu & familia tua :

18 Sin autem non egrediaris ad Principes Regis Babyloniæ, utique tradetur civitas hæc in manum Chaldæorum qui comburent eam igne : tu vero non eripies te è manu eorum.

19 Dicente vero Rege Tzidkija Jirmejæ ; ego ſollicitè timeo Iehudæos qui deficiunt ad Chaldæos, ne tradant me in manum eorum, & ludificentur me :

20 Dixit Jirmeja, non ſunt tradituri : auſculta quæſo voci Iehovæ quam ego eloquor tibi, ut benè ſit tibi & vivat anima tua.

21 Quod ſi tu renuas exire; hoc *eſt* verbum illud quod oſtendit mihi Iehova :

22 Quod ecce omnes mulieres quæ reliquæ ſunt in domo Regis Iehudæ deducentur ad principes Regis Babyloniæ; quamvis dicant illæ

illæ incitaviſſe te & prævaluiſſe tibi viros pacem colentes tecum, demerſos eſſe in cœno pedes tuos, averſos retrorſum :

23 Tamen è manu eorum qui omnes uxores tuas filioſque tuos deducent ad Chaldæos, tu quoque non eripies te : ſed manu Regis Babyloniæ prehenderis, & civitas hæc comburetur igne.

24 Tum edixit Tzidkija Jirmejæ : quiſquam neſciat verba iſta, ita non morieris.

25 Quod ſi audientes Principes me loquutum eſſe tecum; venerint ad te, edixerintque tibi indica jam nobis quod loquutus es apud Regem, ne celato nos, & te non afficiemus morte : quid item dixerit tibi Rex ;

26 Tum dices eis, procidens ego deprecatus ſum coram Rege, ut non fineret me redire in domum Jehonathanis ad moriendum ibi.

27 Venientes autem omnes Principes ad Jirmejam interrogaverunt eum, qui nunciavit eis omnino ſecundum verba iſta quę præceperat Rex : ſic ſilentes abſtinuerunt ab eo, quum non fuiſſet auditum verbum illud.

28 Manſitque Jirmeja in atrio cuſtodiæ uſque in diem quo capta ſunt Jeruſchalaima : ubi erat, quum caperentur Jeruſchalaima.

CAP. XXXIX. *Jeruſalem capta devaſtatur.*

ANno nono Tzidkijæ Regis Iehudæ, menſe decimo, venit Nebucad-netzar Rex Babyloniæ cum omnibus ſuis copiis ad Jeruſchalaima, & obſederunt ea.

2 Undecimo anno Tzidkijæ, menſe quarto, nono *die* menſis; perrupta eſt civitas :

3 Et ingreſſi omnes Principes Regis Babyloniæ conſederunt in porta mediana, Nergal-ſchareetzer præfectus ærario ſacro, Sarſecim præfectus aulicus, Nergal-ſchareetzer præfectus metationi caſtrorum, & omnes Principes reliqui Regis Babyloniæ.

4 Fuit autem quum videret eos Tzidkija Rex Iehudæ, & omnes bellatores, ut fugientes exirent noctu è civitate via horti Regis per portam *fitam* inter duplicem murum; exivitque via campeſtrium.

5 Sed perſequentes copiæ Chaldæorum eos, aſſequutæ ſunt Tzidkijam in campeſtribus Jerichuntis ; & capientes eum deduxerunt eum ad Nebucad-netzarem Regem Babyloniæ Riblam in terram Chamathæ : qui tulit in eum ſententiam.

6 Nam jugulavit Rex Babyloniæ filios Tzidkijæ Riblę ante oculos ejus; etiam omnes claros Iehudę jugulavit rex Babyloniç.

7 Tum oculos Tzidkijæ excæcavit, & vinxit eum numellis chalybeis : ut deduceret eum in Babyloniam.

8 Domum vero Regis, & domos populi combuſſerunt Chaldæi igne, muroſque Jeruſchalaimorum demoliti ſunt.

9 Denique reſiduum populi qui reliqui erant in civitate, & defectores qui defecerant ad ipſum, ac reſiduum populi qui reliqui erant ; deportavit Nebuzar-adan præfectus ſatellitum in Babyloniam.

10 De populo vero tenuiſſimos quibus nihil *erat* quicquam, reliquit Nebuzar adan præfectus ſatellitum in terra Iehudę; quibus dedit vineas & agros die illo.

11 Præceptum autem dederat Nebucad-netzar Rex Babyloniæ de Jirmeja; Nebuzar-adani præfecto ſatellitum, edicendo :

12 Accipe illum, & oculos tuos adhibe illi, neque afficito eum ullo malo ; ſed quemadmodum indixerit tibi, ita fac cum eo.

13 Quapropter mittens Nebuzar-adan præfectus ſatellitum, & Nebu-ſchazzeban præfectus aulicus, & Nergal Schareetzer præfectus metationi caſtrorum ; denique omnes præfecti Regis Babyloniæ,

14 Mittentes acceperunt Jirmejam ex atrio cuſtodię, tradideruntque eum Gedaljæ filio Achikami filii Scaphanis, ut deduceret eum domum : ita manſit in medio populi.

15 Ad Jirmejam autem fuerat verbum Iehovæ : quum eſſet detentus in atrio cuſtodię, dicendo :

16 Abi, & alloquitor Hebed-melecum Æthiopem, dicendo : ſic ait Iehova exercituum Deus Iiſraelis, ecce ego effecturus ſum ut eveniant verba mea contra civitatem hanc in malum, non autem in bonum : & erunt in conſpectu tuo die illo.

17 Sed eripiam te die illo, dictum Jehovæ; neque traderis in manum iſtorum hominum à quibus formidas.

18 Nam omnino liberabo te, & gladio non cades; eritque tibi vita tua ſpolii loco, quia fiduciam habuiſti in me, dictum Iehovæ.

CAP. XL. *Jirmejas Babylonem abducendus liberatur.*

VErbum illud quod fuerat ad Jirmejam à Iehova, poſtquam demiſit eum Nebuzar-adan præfectus ſatellitum Ramæ; recipiendo eum, quum *jam* eſſet vinctus catenis in medio totius multitudinis deportandæ Jeruſchalaimis & è Iehudæa, qui deportabantur in Babyloniam.

2 Recepit ergo præfectus ſatellitum Jirmejam; dixitque ei, Iehova Deus tuus proloquutus fuerat malum iſtud contra locum hunc :

3 Itaque adduxit & fecit Iehova quemadmodum proloquutus fuerat : quia peccaſtis Iehovæ, neque auſultaſtis voci ejus, ideo evenit vobis verbum illud.

4 Sed nunc ecce, ſolvo te hodie à catenis iſtis quæ *ſunt* ſuper manus tuas; ſi bonum *videtur* in oculis tuis venire mecum in Babyloniam, veni, & adhibebo oculos meos in te, ſin autem malum *videtur* in oculis tuis venire mecum in Babyloniam, deſiſte : vide, tota hæc terra expoſita eſt tibi : quo bonum rectumque *videtur* in oculis tuis abire, abi :

5 Aut quia ille nondum revertitur, diverte ad Gedaljam filium Achikami filii Scaphanis, quem præfecit Rex Babyloniæ civitatibus Iehudę, & mane cum eo in medio populi, aut quocunque rectum *videtur* in oculis tuis abire, abi : deditque ei præfectus ſatellitum viaticum & munus, ac demiſit eum.

6 Venit itaque Jirmeja ad Gedaljam filium Achikam Mitzpam ; & manſit cum eo in medio

medio populi qui reliqui erant in terra.

7 Audientes autem omnes principes copiarum qui *erant* in agro, ipſi & homines ipſorum, Regem Babyloniæ præfeciſſe Gedaliam filium Achikami regioni ipſi; & commiſiſſe ei viros ac mulieres, parvuloſque, idque è tenui populo terræ, ex iis qui non deportabantur in Babyloniam;

8 Venerunt Mitzpam ad Gedaljam, & Jiſchmahel filius Nethanjæ, & Iochanan, ac Jonathan filii Karechi, & Seraja filius Thanchumethi, filiique Hephai Netophatitæ, ac Iezanja filius Mahacatitæ, ipſi cum hominibus ſuis:

9 Quibus juravit Gedalja filius Achikami filii Scaphanis, & hominibus illorum, dicendo: ne timete quin ſerviatis Chaldæis: manete in iſta terra, & ſervite Regi Babyloniæ, ita bene erit vobis.

10 De me autem, ecce conſiſto Mitzpæ, ad miniſtrandum Chaldæis qui veniunt ad nos: vos autem colligite vinum, æſtivoſque fructus, & oleum, ac reponite in vaſis veſtris, & manete in civitatibus veſtris quas occupaſtis.

11 Et etiam omnes Iehudæi qui *erant* apud Moabitas, & Hammonitas, & apud Edomæos, & qui *erant* in omnibus illis regionibus, audientes dediſſe Regem Babyloniæ reliquias Iehudæis: & præfeciſſe eis Gedaljam filium Achikami filii Scaphanis:

12 Reverſi ſunt omnes Iehudæi iſti ex omnibus locis quo depulſi fuerant; ut venirent in terram Iehudæ, ad Gedaljam, Mitzpam: & colligerunt vini & æſtivorum fructuum multum valde.

13 Iochanan autem filius Karechi & omnes principes copiarum quæ *fuerant* in agro; venientes Mitzpam ad Gedaljam;

14 Dixerunt ei, an omnino noſti Bahalisum Regem Hammonitarum mittere Jiſchmahelem filium Nethanjæ ad percutiendum te lethaliter? ſed non credidit eis Gedalja filius Achikami.

15 Quia Iochanane filio Karechi alloquente Gedaljam clam Mitzpæ, dicendo: eam quæſo, ut percutiam Jiſchmahelem filium Nethanjæ & nemo cognoſcet: quare percuteret te lethaliter, & diſpergerentur omnes Iehudæi qui congregati ſunt ad te, periretque reliquiæ Iehudæ?

16 Dixit Gedalja filius Achikami Iochanani filio Karechi, ne feceris rem hanc: nam falſum loqueris contra Jiſchmahelem.

CAP. XLI. *Jiſchmahelis exactus impietas.*

FUit ergo menſe ſeptimo, ut veniens Jiſchmahel filius Nethanjæ filii Eliſchamahi è ſemine regio, & præfecti regii, id eſt, decem viri cum ipſo, ad Gedaljam filium Achikami Mitzpam; comederent ibi cibum *cum* illo Mitzpæ.

2 Deinde ſurgens Jiſchmahel filius Nethanjæ, & decem illi viri qui erant cum ipſo, percuſſerunt Gedaljam filium Achikami filii Schaphanis gladio, ita morte affecit eum: quem præfecerat Rex Babyloniæ illi regioni.

3 Etiam omnes Iehudæos qui erant cum illo, cum Gedalia, Mitzpæ, atque ipſos Chaldæos qui præſentes erant illic; bellatores perculſit Jiſchmahel.

4 Fuit autem die ſecundo, ex quo morte affecerat Gedaljam, quum *adhuc* nemo cognoſceret;

5 Ut venirent homines Schecemo, Schilunte, & Schomrone, octoginta viri raſi barba, & laceri veſtibus, ac inciſentes ſeſe; in quorum manu *erat* munus & thus, ut afferrent *in* domum Iehovæ.

6 Et egreſſus eſt Jiſchmahel filius Nethanjæ obviam eis Mitzpa, indefinenter procedens & flens: fuitque quum occurriſſet eis, ut diceret eis, venite ad Gedaljam filium Achikami.

7 Sed fuit quum perveniſſent in medium civitatis; ut jugulans eos Jiſchmahel filius Nethanjæ *projiceret* in medium foveæ, ipſe & viri qui *erant* cum ipſo.

8 Decem autem homines inventi ſunt inter illos, qui dixerunt Jiſchmaheli, ne morte afficias nos, nam ſunt nobis abditi theſauri in quodam agro, tritici, & hordei, olei que, & mellis: ita deſtitit & non affecit eos morte inter fratres ipſorum.

9 Fovea autem quo projecit Jiſchmahel omnia cadavera hominum illorum quos percuſſerat ad latus Gedaljæ, ea eſt quã fecerat Rex Aſa metu Bahaſchæ Regis Iſraelis; eam replevit Jiſchmahel filius Nethanjæ conſoſſis.

10 Et captivas fecit Jiſchmahel totas reliquias populi qui *erat* Mitzpæ, filias Regis, totumque populum qui reliqui erant Mitzpæ, quibus præfecerat Nebuzar-adan præfectus ſatellitum Gedaljam filium Achikami: quos captivos ducens Jiſchmahel filius Nethanjæ abibat tranſiturus ad Hammonitas.

11 Sed audiens Iochanan filius Karechi & omnes principes copiarum qui *erant* cum eo, totum illud malum quod fecerat Jiſchmahel filius Nethanjæ,

12 Acceptis omnibus ſuis hominibus abierunt ad pugnandum contra Jiſchmahelem filium Nethanjæ; quem invenerunt ad aquas amplas quæ *ſunt* in Gibhone.

13 Quare fuit quum vidiſſet totus populus qui *erat* cum Jiſchmahele Iochananem filium Karechi & omnes principes copiarum qui *erant* cum eo; ut afficerentur lætitia:

14 Et divertentes totus ille populus quem captivum abducebat Jiſchmahel Mitzpâ, rurſus venierunt ad Iochananem filium Karechi:

15 Jiſchmahel vero filius Nethanjæ eripiens ſe cum octo hominibus à conſpectu Iochananis abiit ad Hammonitas.

16 Accipiens itaque Iochanan filius Karechi, & omnes Principes copiarum qui *erant* cum eo totas reliquias populi quem recuperavit à Jiſchmahele filio Nethanjæ ex Mitzpa, poſtquam percuſſiſſet Gedaljam filium Achikami, deducenſque viros bellatores, fœminaſque ac parvulos, & eunuchos quos recuperavit, è Gibhone;

17 Abierunt, & conſederunt in hoſpitio Cimham, quod *eſt* juxta Bethlechemum; ut proficiſcentes abirent in Ægyptum,

18 Pro-

18 Propter Chaldæos, quia timebant ab eis: eo quod percussisset Jischmahel filius Nethanjæ Gedaljam filium Achikami, quem præfecerat Rex Babyloniæ regioni.

CAP. XLII. *Iirmejas orat pro reliquis populi.*

DEinde appropinquantes omnes Principes copiarum, & Jochanan filius Karechi, & Iezanja filius Hoschahajæ, totusque populus à minimo usque ad maximum,

2 Dixerunt Jirmejæ Prophetæ, procidens, quæso, deprecare nomine nostro, & ora pro nobis Iehovam Deum tuum pro omnibus his reliquiis: nam relicti sumus pauci ex multis, quemadmodum oculi tui vident nos *esse*:

3 Ut indicet nobis Iehova Deus tuus viam qua ambulemus; & rem quam facturi simus.

4 Quibus dixit Jirmeja Propheta, auscultо, ecce oraturus sum Iehovam Deum vestrum secundum verba vestra; eritque *ut* quodcunque verbum responderit Iehova vobis, indicem vobis, non cohibebo à vobis verbum.

5 Vicissim illi dixerunt Jirmejæ, sit Iehova nobis testis verus & fidus; nisi prorsus secundum verbum cujus *causa* miserit te Iehova Deus tuus ad nos, ita fecerimus.

6 Sive bonum sive malum *fuerit*, voci Iehovæ Dei nostri cujus *causa* mittimus te ad eum, auscultabimus; ut bene sit nobis quum auscultaverimus voci Iehovæ Dei nostri.

7 Fuit autem exactis decem diebus; quum fuisset verbum Iehovæ ad Jirmejam,

8 Ut convocaret Jochananem filium Karechi, & omnes principes copiarum qui *erant* cum eo; totumque populum à minimo usque ad maximum.

9 Et dixit eis, sic ait Iehova Deus Jisraelis; ad quem misistis me ut procidens deprecarer cum nomine vestro:

10 Si reversi manseritis in terra hac, utique ædificabo vos ac non destruam, & plantabo vos ac non evellam: quia pœnituerit me ejus mali quo afficio vos.

11 Ne timeatis à Rege Babyloniæ, à quo vos timetis; ne timeatis ab eo, dictum Iehovæ, quia vobiscum sum ut servem vos, & ut eripiam vos è manu ejus,

12 Nam præstabo vobis misericordiam, ut misereatur vestri; & restituat vos in terra vestra.

13 Sed si dixeritis, non sumus mansuri in terra hac; non auscultando voci Iehovæ Dei vestri:

14 *Et* dicendo, nequaquam, sed terram Ægypti ingrediemur, ut non experiamur bellum, & sonum buccinæ non audiamus: & cibi famem non patiamur, denique illic habitemus:

15 Nunc ergo idcirco audite verbum Iehovæ, reliquiæ Iehudæ: sic ait Iehova exercituum Deus Jisraelis, si vos omnino dispositeritis faciem vestram ut ingrediamini Ægyptum, & ingressi fueritis ad commorandum ibi;

16 Utique futurum est, *ut* gladius à quo timetis, illic assequatur vos in terra Ægypti: & fames illa de qua solliciti estis, illic persequatur vos *in* Ægypto, & ibi moriamini.

17 Ita erunt omnes homines qui disposuerint faciem suam ut ingrediantur Ægyptum ad commorandum illic; morientur gladio, fame, ac peste: neque erit eis superstes, aut qui evadat, propter malum illud quod ego adducam contra eos.

18 Nam sic ait Iehova exercituum Deus Jisraelis; quemadmodum effusa est ira mea & excandescentia mea super habitatores Ieruschalaimorum, ita effundetur excandescentia mea super vos quum ingressi fueritis Ægyptum: & eritis exsecrationi, & desolationi; maledictionique, & opprobrio, neque videbitis amplius locum hunc.

19 Alloquitur Iehova vos, ô reliquiæ Iehudæ, ne ingrediamini Ægyptum: omnino scitote me contestari vos hodie.

20 Quandoquidem fefellistis animis vestris; quod misistis me ad Iehovam Deum vestrum, dicendo, ora pro nobis Iehovam Deum nostrum: & omnino prout edixerit Iehova Deus noster ita indica nobis & facturi sumus.

21 Quum autem indico vobis hodie; non auscultatis voci Iehovæ Dei vestri, & omnibus quorum causa mittit me ad vos:

22 Nunc, inquam, omnino scitote vos gladio, fame, & peste morituros; in loco quo placet vobis ire ad commorandum ibi.

CAP. XLIII. *Jochanan abducit reliquias populi in Ægyptum.*

FUit vero quum absolvisset Jirmeja eloqui apud totum populum omnia verba Iehovæ Dei eorum, quorum *causa* miserat ipsum Iehova Deus eorum ad eos; omnia verba illa:

2 Ut loqueretur Hazarja filius Hoschahjæ & Jochanan filius Karechi, omnesque homines illi superbi; dicentes Jirmejæ, falsum loqueris, non misit te Iehova Deus noster ad dicendum, ne ingrediamini Ægyptum ad commorandum illic:

3 Sed Baruc filius Nerijæ incitat te contra nos: ut tradat nos in manum Chaldæorum ad morte afficiendum nos, aut ad deportandum nos in Babyloniam.

4 Itaque non auscultans Jochanan filius Karechi, omnesque Principes copiarum, & totus populus voci Iehovæ; ut maneret in terra Iehudæ:

5 Assumsit Jochanan filius Karechi, & omnes principes copiarum; omnes reliquias Iehudæ; quæ reversæ erant ab omnibus gentibus quo depulsæ fuerant, ut commorarentur in terra Iehudæ:

6 Viros & fœminas, parvulosque & filias Regis; & omnes animas quas reliquerat Nebuzar-adan præfectus satellitum cum Gedalja filio Achikami filii Schaphanis: Jirmejam quoq; Prophetam, & Barucum filium Nerijæ:

7 Et profecti *in* terram Ægypti, quia non auscultarunt voci Iehovæ; pervenerunt Daphnas usque.

8 Fuit autem verbum Iehovæ ad Jirmejam Daphnis, edicendo:

9 Accipe in manum tuam lapides magnos, & abde eos in argilla lateraria illius quæ *est* ad portum

portam domus Parhonis Daphnis; ante oculos hominum Jehudæorum :

10 Et dices eis, sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, ecce ego mittens assumam Nebucad-netzarem Regem Babyloniæ servum meum, & ponam solium ejus supra lapides istos quos abdidi; tendetque augustale suum super eos :

11 Nam progressus percutiet terram Ægypti; *eum* qui morti *addictus est* ad mortem *trahens*; & qui captivitati ad captivitatem, & qui gladio ad gladium :

12 Et succendam ignem in domibus deorum Ægypti, ut comburat illas, & captivos deportet eos: & amiciet terram Ægypti, quemadmodum amicit pastor vestimentum suum, & exibit inde cum pace;

13 Postquam fregerit statuas Heliopoleos, quæ *est* in terra Ægypti, & domos deorum Ægypti combusserit igne.

CAP. XLIV. *Concio Jirmejæ ad Jehudæos in Ægypto.*

VErbum quod fuit ad Jirmejam contra omnes Jehudæos habitantes in terra Ægypti: qui habitabant Migdoli, & Daphnis, & Nophi, atque in terra Pathrosi, dicendo:

2 Sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, vos vidistis totum illud malum quod adduxi contra Jeruschalaima, & contra omnes civitates Jehudæ : ut ecce sunt vastitas hodierno die, ita ut nullus in eis habitet :

3 Propter malitiam illorum quam exercuerunt ad provocandum me, euntes ad adolendum, ad colendum deos alienos; quos non noverunt ipsi, vos, aut majores vestri :

4 Quod quum mitterem ad vos omnes servos meos Prophetas inde à diluculo indesinenter, edicendo; ne quæso faciatis rem abominabilem istam quam odi;

5 Non tamen auscultarunt, neque inclinarunt aurem suam ut reverterentur à malitia sua; ne adolerent diis alienis.

6 Quapropter effusa est excandescentia mea & ira mea, exarsitque in civitatibus Jehudæ, & in plateis Jeruschalaimorum, adeo ut fuerint vastationi, & desolationi, ut *sunt* hodierno die.

7 Nunc autem sic ait Jehova Deus exercituum Deus Jisraelis, quare vos facitis malum maximum contra vos ipsos, ut excindatis vobis virum & fœminam, parvulum & lactentem é medio Jehudæ; ut non reliquas faciatis vobis reliquias :

8 Provocando me operibus manuum vestrarum, adolendo diis alienis in terra Ægypti, quo venistis ad commorandum; ut excindatis vobis *reliquias*, & ut sitis maledictioni & opprobrio apud omnes gentes terræ ?

9 An obliti estis mala majorum vestrorum, & mala Regum Jehudæ, & mala uxorum ejusque illorum, malaque vestra & mala uxorum vestrarum: quæ fecerunt in terra Jehudæ, & in plateis Jeruschalaimorum ?

10 Non attriti fuerant usque in diem hunc: neque timuerant, neque ambulaverant in lege mea & in statutis meis: quæ præpono vobis ut majoribus vestris.

11 Idcirco sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, ecce ego dispono faciem meam contra vos ad malum; idque ut exscindam omnes Jehudæos.

12 Tollam enim reliquias Jehudæ, quæ disposuerunt faciem suam ut ingrederentur terram Ægypti, ad commorandum ibi; consumenturque omnes, in terra Ægypti cadent, gladio, fame consumentur à minimo usque ad maximum, gladio ac fame morientur: eruntque exsecrationi, & desolationi, maledictioni que, & opprobrio :

13 Et animadvertam in eos qui habitant in terra Ægypti; quemadmodum animadverti in Jeruschalaima, gladio, fame, & peste;

14 Adeo ut non sit futurus qui evadat, & reliduus reliquiis Jehudæorum, qui venerunt ut commorarentur illic in terram Ægypti: præter eos qui attollunt animam suam ut revertantur in terram Jehudæ, revertantur, inquam, ad habitandum illic, nam non sunt reversuri nisi qui evaserint.

15 Respondentes autem Jirmejæ omnes viri illi qui sciebant uxores suas adolere diis alienis, & omnes fœminæ ipsæ quæ adstabant congregatione magna : totus denique populus habitantium in terra Ægypti, in Pathroso, dicendo :

16 *In* verbo quod indixisti nobis nomine Iehovæ, minimè sumus auscultaturi tibi :

17 Sed omnino facturi quodcunque verbum prodierit ex ore nostro, adolendo rebus cœlestibus, & libando eis libamina, quemadmodum fecimus nos, majoresque nostri, Reges nostri, ac Principes nostri in civitatibus Iehudæ & in plateis Ieruschalaimorum: nam satiabamur cibo, & eramus hilares, ac malum non experiebamur.

18 Ex quo vero desimus adolere rebus cœlestibus, & libare eis libamina, eguimus omnibus; & gladio, ac fame consumpti sumus.

19 Quum autem nos adolemus rebus cœlestibus, & libamus eis libamina; an absque præstantibus viris nostris facimus illis popana, terriculorum cultum exhibendo eis, & libando eis libamina ?

20 Alloquutus vero est Jirmeja totum populum illum, viros & mulieres, totumque populum qui responderant ei verbum, dicendo:

21 An non illius suffitus quem adolevistis in civitatibus Iehudæ & in plateis Ieruschalaimorum, vos; & majores vestri, Reges vestri, Principesque vestri, & populus terræ : illorum *suffitum* recordatus est Iehova, & *hoc* venit in ejus animum ?

22 Quumque non posset Iehova amplius ferre propter malignitatem actionum vestrarum, propter abominationes quas fecistis; fuit terra vestra vastitati, & desolationi, ac maledictioni, absque ullo habitatore, ut *est* hodierno die.

23 Propterea quod adolevistis & quod peccastis Iehovæ, neque auscultastis voci Iehovæ, ac in lege ejus, statutisque ejus & testimoniis ejus non ambulastis : propterea evenit vobis malum hoc, ut *est* hodierno die.

24 Dixit

24 Dixit præterea Jirmeja toti illi populo, & omnibus illis mulieribus; audite verbum Jehovæ omnes Iehudæi qui *estis* in terra Ægypti:

25 Sic ait Iehova exercituum Deus Jisraelis, dicendo: ô vos cum fœminis vestris, & loquimini istæ ore vestro, & manibus vestris impletis, dicendo: omnino perficiæ sumus vota nostra quæ vovimus; adolendo rebus cœlestibus, & libando eis libamina: omnino præstant illæ vota vestra, & omnino illæ perficiunt vota vestra.

26 Idcirco audite verbum Iehovæ, omnes Iehudæi qui habitatis in terra Ægypti: ecce ego juro per nomen meum maximum, ait Iehova, *pereat*, si fuerit amplius nomen meum prædicatum ore illius viri Iehudę qui dicit, vivit Dominis Iehovi, in tota terra Ægypti.

27 Ecce ego cito incubiturus sum eis in malum, non autem in bonum: ut consumantur omnes viri Iehudæ qui *sunt* in terra Ægypti gladio, ac fame, donec deficiant.

28 Qui itaque evasuri sunt gladio, revertantur è terra Ægypti *in* terram Iehudę, homines pauci: nam experientur omnes reliquiæ Iehudæorum qui venerunt in terram Ægypti ut commorentur ibi, utrius verbum præstabitur meum an ipsorum.

29 Hoc autem vobis *esto* signum, dictum Iehovę, me animadversurum esse in vos in loco hoc; ut sciatis omnino præstitum iri verba mea contra vos in malum:

30 Sic ait Iehova, ecce ego trado Parhonem Chophrahum Regem Ægypti in manum inimicorum ipsius, & in manum quærentium animam ipsius: quemadmodum tradidi Tzidkijam Regem Iehudæ in manum Nebucadnetzaris Regis Babyloniæ inimici ejus, & quærentis animam ejus.

CAP. XLV. *Concio Jirmeja consolatoria ad Baruchum.*

VErbum quo alloquutus est Jirmeja Propheta Baruchum filium Nerijæ, quum scriberet verba ista in libro ex ore Jirmejæ, anno quarto Jehojakimi filii Joschijæ Regis Jehudæ, dicendo:

2 Sic ait Jehova Deus Jisraelis; de te, ô Baruc:

3 Dixisti, eheu jam mihi, quia adjicit Jehova mœrorem dolori meo, laboro in gemitu meo, & quietem non invenio.

4 Sic indicturus es ei, sic ait Jehova, ecce quod ædificaveram ego destruo, & quod plantaveram ego evello, denique totam hanc terram.

5 Et tu quæreres tibi res magnas? ne quæsito: nam ecce ego adducturus sum malum super omnem carnem, dictum Jehovæ: sed dabo tibi animam tuam pro spolio in omnibus locis quo abiturus es.

CAP. XLVI. *Onus Ægypti.*

VErbum Iehovæ, quod fuit ad Jirmejam Prophetam contra gentes ipsas.

2 Ægyptiis, Contra copias Parhonis Necois Regis Ægypti, quæ fuerunt juxta flumen Euphratis ad Carcemischum: quas percussit Nebucad-netzar Rex Babyloniæ, anno quarto Jehojakimi filii Joschijæ Regis Iehudæ.

3 Instruite vos clypeo & scuto, & appropinquate ad prælium:

4 Jungite equos, & ascendite, ô equites, ac sistite vos cum galeis, tergite spicula, induite loricas.

5 Cur video istos consternatos, actos retrorsum; & potentes eorum contusos, atque ita fuga fugientes, ut non obvertant faciem? formido *est* circumquaque, dictum Jehovæ:

6 Ne effugiat qui levis est, neque eripiat se qui potens est: versus Aquilonem ad ripam fluminis Euphratis impingunt & cadunt.

7 Quis hic *est qui* ut rivus ascendit, ut flumina, cujus commoventur aquæ?

8 Ægyptius *est qui* ut rivus ascendit, & ut flumina commotis aquis: dicit enim, ascendam, operiam terram, perdam civitatem & habitantes in ea.

9 Ascendite ô equi, & insano impetu agitamini ô currus, & prodeant potentes: Æthiopes & Putæi tractantes clypeum, & Ludæi tractantes & tendentes arcum.

10 Atqui dies ille Domino Jehovi exercituum dies *erit* ultionis, quo ultionem sumet de hostibus suis, consumetque gladius, & satiabitur, etiam inebriabitur sanguine istorũ: nam victima Domino Jehovi exercituum *erit* in terra Aquilonis ad flumen Euphratis.

11 Ascende Gilhadem, & accipe opobalsamum, virgo filia Ægypti: in vanum multas adhibes curationes, emplastrum nullum *prodest* tibi.

12 Audiunt gentes ignominiam tuam, & clamore tuo plena est terra, potentes unum in alterum impingere, pariter cadere ambos.

13 Verbum quod eloquutus est Jehova Jirmeję Prophetę, de venturo Nebucad-netzare Rege Babyloniæ ad percutiendum terram Ægypti.

14 Indicate in Ægypto, & promulgate Migdoli, promulgate etiam Nophi, & Daphnis: dicite, consistite, & comparate, sed consumpturus est gladius te circumquaque.

15 Cur evertitur *quisque* robustorum tuorum? non consistit, quia Jehova impellit eum.

16 Facit ut impingant multi: etiam concidet alter cum altero, & dicẽt, surge ut revertamur ad populum nostrum, & ad solum natale nostrum, metu gladii istius opprimentis:

17 Clamantes illic, Parho rex Ægypti streperus *est*, prætermittit constitutum tempus.

18 Ut vivo ego, dictum Regis, illius cujus nomen *est* Jehova exercituum; quamvis ut Thabor in montes & ut Carmel in mare procedat, *tamen hæc futura sunt.*

19 Instrumenta deportationis para tibi, ô deses filia Ægypti, Noph enim desolationi erit, & succendetur ita ut nemo habitet.

20 Ut vitula speciosissima *est* Ægyptus: *sed* excidium ad Aquilone omnino venturum est.

21 Etiam mercenarii eius in medio ejus ut vituli saginati, nam etiam ipsi obvertent faciem, fugient pariter, non consistent: quum

dies calamitatis eorum superveneritad eis, tempus visitationis eorum.

22 Vox illius quasi serpens ibi; quando copiis procedent, & cum securibus venient ad eam, tamquam putatores arborum:

23 Cædent silvam ejus, dictum Jehovæ, quamvis non possit pervestigari; quamvis plures sint *arbores* locustis, & nullus *sit* eis numerus.

24 Erubescet filia Ægypti, tradetur in manum populi Aquilonis.

25 Ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, ecce ego animadversurus sum in nutritum No, id est, in Parhonem, & in Ægyptum, & in deos ejus, & in omnes regulos ejus: denique in Parhonem, & in eos qui confidunt ei:

26 Et tradam eos in manum quærentium animam ipsorum, nempe in manum Nebucad-netzaris Regis Babyloniæ & in manum servorum ejus: postmodum autem habitabitur ut diebus priscis, dictum Jehovæ.

27 Tu autem ne timeto, serve mi Jahakob, neque consternator, ô Jisrael, nam ecce ego servaturus sum te è longinquo, & semen tuum è terra captivitatis suæ: reversusque Jahakob quiescet, ac tranquillus erit nemine deterrente.

28 Tu *inquam* ne timeto, serve mi Jahakob, dictum Jehovæ, nam tibi adsum: nam faciam consummationem in omnibus gentibus quo depulero te; tecum vero non sum facturus consummationem, sed castigaturus te modicè, non autem prorsus relicturus impunem.

CAP. XLVII. *Onus Pelischthæorum.*

VErbum Jehovæ, quod fuit ad Jirmejam Prophetam contra Pelischthæos, quum nondum Parho percussisset Hazzam.

2 Sic ait Jehova, ecce aquæ ascendunt ab Aquilone, & evadunt in torrentem inundantem; ut inundent terram & quę implent eam, civitatem & qui habitant in ea: itaque clamabunt homines; & ejulabit quisquis habitat in ea terra;

3 A sonoro plausu ungularum fortium *equorum* ejus, à commotione curruum ejus, strepitu rotarum ejus; non advertent faciem patres ad filios, præ remissione manuum:

4 Propter diem illum venturum, quo vastaturus est omnes Pelischthæos, excisurus Tyrum & Tzidonem, totumque residuum auxiliare: quum vastaturus *est* Jehova Pelischthæos, reliquias regionis Caphthoris.

5 Obveniet Calvitium Hazzæ, exscindetur Aschkelon, & reliquiæ convallis eorum: quousque induces tibi cæsuras?

6 *Dicens:* Eheu gladie Jehovæ, usquequo non es requieturus? recipe te in vaginam tuam, quiesce & subsiste.

7 Quomodo requiescere? atqui Jehova præcepit ei: contra Aschkelonem, denique contra portus maris, ibi constituit illum.

CAP. XLVIII. *Onus Moabi.*

COntra Moabum sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, væ Nebunti, nam vastabitur, erubescent, capientur Kirjathajima: erubescet *civitas* fita edito loco, & consternabitur.

2 Nulla *erit* amplius laus Moabi, de Cheschbone, cogitabunt contra eam malum, *dicentes:* agite exscindamus eam ne sit gens: etiam Madmen exscinderis, te persequetur gladius.

3 Vox clamosa *inde* à Choronajimis, *dicentium,* ô vastitatem & contritionem magnam:

4 Confractus est Moab, edent clamorem parvuli ejus:

5 Nam clivum Luchithæ continuus ascendet fletus: nam in descensu Choronajimorum hostes *fragosi* clamorem fragosum audient,

6 *Dicentium,* fugite, eripite vos ipsos; & estote ut nudatissima arbor in deserto.

7 Nam eo quod fiduciam habes in rebus tuis, & in thesauris tuis, tu quoque capieris: & exibit Cemosch in deportationem, Sacerdotes ejus, & Principes ejus pariter.

8 Quum veniet vastator contra unamquamque civitatem, non eripies te, sed peribit convallis, & perdetur planities: quia edixit Jehova:

9 Date, inquit, pennatam alam Moabo, ut ea utendo exeat: nam civitates ejus desolationi erunt, adeo ut nullus habitet in eis.

10 Maledictus qui facit opus Jehovæ fraude; & maledictus qui cohibet gladium suum à sanguine.

11 Tranquillus *est* Moab inde à pueritia sua, & desidet super feces suas, neque transfusus est de vase in vas, id est, in deportationem non abiit: propterea mansit sapor ejus in eo: & odor ejus non est mutatus.

12 Idcirco ecce dies venturi *sunt*, dictum Jehovæ, quum immittam ei peregrinantes, qui peregre agant eum: & vasa ejus depleant, ac utres eorum dissipent.

13 Tum erubescet Moab à Cemoscho; quemadmodum erubuerunt domus Jisraelis à Beth-ele fiducia ipsorum.

14 Quomodo dicitis, potentes sumus, & viri strenui in bello?

15 Vastabitur Moab, & è civitatibus suis ascendet, & lectissimi juvenes ejus descendent ad mactationem: dictum Regis, cui nomen *est* Jehova exercituum.

16 Propinqua *est* calamitas Moabi eventura; & malum ejus festinat valde.

17 Condolete ei omnes circumstantes eum, & quicumque novistis nomen ejus; dicite, quomodo fractus est baculus robustissimus? virga ornatissima?

18 Descende de gloria & sede in sicco, ô deses filia Debonis, nam vastator Moabi ascendet contra te, corrumpet munitiones tuas,

19 Juxta viam consiste, & speculare habitatrix Haroheris: interroga fugientem *virum,* & fœminam eripientem se; dic, quid factum est?

20 Erubescit Moab, *inquient,* quia contritus est, ejulate & clamate: indicate ad Arnonem vastari Moabum.

21 Nam judicium adveniet in terram planitiei; in Cholonem, & in Jahatzum, & in Mephahatam,

22 Item in Dibonem, & in Nebuntem, & in Bethdiblathajima,

23 Et

23 Et in Kirjathajima,& in Beth-gamulum, & in Beth-mehonem,

24 Et in Kerijothas,& inBotzram;denique in omnes civitates terræ Moabi, longinquas & propinquas.

25 Succidetur cornu Moabi, & brachium ejus frangetur, dictum Jehovæ.

26 Inebriate eum, quia contra Jehovam magnificavit ſe: ut plaudat Moab in vomitu ſuo, & ſit riſui ipſe quoque.

27 Nam an non riſui tibi fuit Jiſrael? an inter fures inventus eſt? quod quum verba tua *facis* de eo, commoves te.

28 Relinquite civitates, & habitate in petra,ô incolæ Moabi: & eſtote ſimiles columbæ nidificanti in lateribus hiatus cavi.

29 Audivimus ſuperbiam Moabi,faſtuoſum eſſe admodum;altitudinem ejus,& ſuperbiam ejus,faſtumque ejus,& elationem animi ejus.

30 Ego novi,dictum Jehovæ, excandeſcentia ejus tamen non ita *efficiet*: mendacia ejus non ita efficient.

31 Idcirco propter Moabitas ejulo,& propter Moabum totum clamo; propter homines Kir-chereſi gemit *animus meus*.

32 Supra fletum Jahezeris defleo te,ô vitis Sibmæ, propagines tuæ trajicient mare, uſque ad mare Jahezeris pertingent; ſuper æſtivos fructus tuos & ſuper vindemiam tuam vaſtator irruet:

33 Et intercipietur lætitia & exultatio ex arvis è terra Moabi: & vinum è lacubus faciam ut ceſſet, non calcabit celeuſtes, celeuſtæ non erit celeuſma.

34 Præ clamore Cheſchbonis Elhalen uſque, Jahatzum uſque edent vocem ſuam, à Tzohare Choronajima uſque *quaſi* vitula trima: nam etiam aquæ Nimrimorum deſolatiſſimæ erunt.

35 Ita faciam ut ceſſet Moabo, dictum Jehovæ; qui offerat *in* excelſo, & adoleat diis ipſius.

36 Idcirco animus meus propter Moabum ut tibiæ perſtrepet, & animus meus propter homines Kir-chereſi ut tibiæ perſtrepet: idcirco *quamvis* reſiduum fecerit, peribunt *tamen*.

37 Nam omni capiti calvitium *erit*, & omnis barba exſecta; in omnibus manibus cæſuræ, & ſuper lumbos cilicium:

38 Super omnia tecta Moabi, & in plateis ejus totis *erit* planctus; quum fregero Moabum ut inſtrumentum in quo nulla *eſt* delectatio, dictum Jehovæ.

39 Quomodo contrita eſt? Ejulate,quomodo obvertit cervicem Moab pudende? eſtque Moab riſui & conſternationi apud omnes circumſtantes ipſum?

40 Nam ſic ait Jehova, ecce ſimilis aquilæ involabit *hoſtis*,pandetque alas ſuas in Moabum.

41 Capientur Kerijothæ,& *undequaque* munitionum occupabitur; & erit animus potentum Moabi die illo, ut animus mulieris perpetientis tormina:

42 Et exſcindetur Moab ne ſit populus; quia contra Jehovam magnificavit *ſe*.

43 Pavor,& foſſa,ac laqueus;imminet tibi, ô incola Moabi, dictum Jehovæ.

44 Qui effugerit à pavore incidet in foſſam, & qui aſcenderit ex foſſa capietur laqueo: quum Inveham in ipſum,in Moabum, annum viſitationis ipſorum, dictum Jehovæ.

45 In umbra Cheſchbonis ſtabant qui fugiebant à vi:ſed ignis egredietur Cheſchbone,& flamma è medio Sichonis,qui conſumet latus Moabi, & verticem eorum qui nihil niſi ſtrepunt.

46 Væ tibi Moab, periturus eſt populus Cemoſchi: nam rapientur filii tui in captivitatem, & filiæ tuæ in captivitatem.

47 Attamen reducam multitudinem captivam Moabi ultimis temporibus, dictum Jehovæ: hactenus judicium Moabi.

CAP. XLIX. *Onus Hammonitarum, Idumæorum, &c.*

COntra Hammonitas, Sic ait Jehova, an filii nulli *ſunt* Jiſraeli? an hæres nullus *eſt* ei? cur hæreditario jure poſſidet Rex iſtorum Gadem, & populus illius in civitatibus hujus habitat?

2 Idcirco ecce dies venturi *ſunt*, dictum Jehovæ: quum faciam ut audiatur contra Rabbam Hammonitarum clangor belli, ſitque tumulus vaſtitatis, & pagi ejus igne ſuccendantur: ita hæres erit Jiſrael hæredum ſuorum, ait Jehova.

3 Ejula Cheſchbon, quum vaſtata fuerit Hai, clamate pagi Rabbæ; accingite vos ciliciis, plangite, & curſitate per ſepta: nam Rex iſtorum in deportationem abibit, Sacerdotes ejus, & principes ejus pariter.

4 Quid gloriaris de convallibus, affluente convalle tua,ô filia averſa? quæ confidit in theſauris ſuis, *dicens*, quis invaderet me?

5 Ecce ego immiſſurus ſum in te pavorem, dictum Domini Jehovi exercituum,ex omnibus locis circumſtantibus te; à cujus præſentia diſpellemini quiſque, & nullus *erit* qui congreget errantem.

6 Veruntamen poſtea reducam captivam multitudinem Hammonitarũ: dictum Jehovæ.

7 Contra Edomæos, ſic ait Jehova exercituum, an nulla *eſt* amplius ſapientia in Themane? periitne conſilium à prudentibus, exolevit ſapientia eorum?

8 Fugite (fiet ut avertentes ſe petant habitationes profundas) ô habitatores Dedanis: nam calamitatem Heſaui adducturus ſum in eum, *quo* tempore viſitabo eum.

9 Si vindemiatores advenirent tibi, nonne relinquerent racemos? ſi fures noctu, perderent quod ſatis eſſet ipſis.

10 Atqui ego, denudaturus ſum Heſaum, retecturus abdita ejus, adeo ut ſeſe abſcondere non poſſit: vaſtabitur ſemen ejus, fratreſque ejus, & vicini ejus, adeo ut nullus ſuperſit, *qui dicat*,

11 Relinque pupillos tuos,ego in vita conſervabo; & viduas tuas, mihi confiditote.

12 Nam ſic ait Jehova, ecce, quorum nullum *erat* jus bibendi hoc populum, *ii* omnino bibunt, tu autem ipſe omnino eſſes im-

punis? non eris impunis, ſed omnino bibes.

13 Nam per me juro, dictum Iehovæ, deſolationi, opprobrio, vaſtitati, & maledictioni fore Botzram: & omnes civitates ejus abituras in vaſtitates perpetuas.

14 Rumorem audivi à Iehova, & legatum ad gentes miſſum, *dicentem*, congregate vos, & invadite eam, ac ſurgite ad prælium.

15 Nam ecce parvum diſpoſiturus ſum te inter gentes, contemtum inter homines.

16 Horror tuus decipit te, ſuperbia animi tui, ô qui habitas in fiſſuris petræ, qui carpis altitudinem collis: quamvis exaltares ut aquila nidum tuum, inde dejicerem te, dictum Iehovæ:

17 Eritque Edomæa deſolationi; quiſquis tranſibit juxta eam, obſtupeſcet & ſibilabit propter omnes plagas ejus.

18 *Erit* ſicut ſubverſio Sedomi & Hamoræ ac vicinorum ejus, ait Iehova: non habitabit ibi quiſquam neque commorabitur in ea filius hominis.

19 Ecce quaſi leo aſcendit ſupra altitudinē Jardenis contra habitaculū robuſtiſſimi; ſed momento fugabo eum ex hac terra, & eum qui electus *eſt* in hac præficiam: nam quis *eſt* par mihi? aut quis conteſtetur mecum? denique quiſnam *eſt* paſtor qui obſiſtat mihi?

20 Idcirco audite conſilium Iehovæ, quod iniit contra Edomæos, & cogitationes ejus quas cogitavit contra habitatores Themanis: *mentiar* niſi abjicient eos minimi ex ipſo grege, niſi deſolet cum illis habitacula illorum.

21 Præ ſono caſus illorum commovebitur ipſa terra: *præ* clamore, ad mare algoſum audietur vox illorum.

22 Ecce velut aquila aſcendens *hoſtis* involabit, & pandet alas ſuas contra Botzram; eritque animus potentium Edomi die illo ſicut animus mulieris perpetientis tormina.

23 Contra Damaſcum, Erubeſcet Chamath & Arpad, quum rumorem malum audierint, diffluent: in *ipſo* mari ſollicitudo *erit*, quieſcere non poterit.

24 Remiſſa erit Damaſcus, fiet ut convertat ſe ad fugiendum, & horrorem febrilem prehendet: anguſtia cum doloribus corripiet eam, tanquam parturientem.

25 Quomodo non relinqueretur civitas laudatiſſima? urbs gaudii mei? *dicebat illa*:

26 Idcirco cadent juvenes ejus in plateis ejus; & omnes bellatores ejus exſcindentur die illo, dictum Iehovæ exercituum:

27 Et ſuccendam ignem in muro Damaſci; qui conſumet palatia Benhadadi.

28 Contra Kedarem, & contra regna Chatzoris, quæ percuſſurus eſt Nebucad-netzar Rex Babyloniæ, ſic ait Iehova: ſurgite, aſcendite contra Kedarem, & vaſtate Orientales.

29 Tentoria eorum & greges eorum capient, aulæa eorum cum omnibus inſtrumentis ipſorum, & camelos eorum ſument ſibi; & proclamabunt contra eos formidinem circumquaque.

30 Fugite, emigrate valde, petite profundas habitationes, habitatores Chatzoris, dictum Iehovæ: nam iniit contra vos Nebucad-netzar Rex Babyloniæ conſilium, & cogitat contra vos cogitationem.

31 Surgite, aſcendite ad gentem tranquillam habitantem ſecurè, dictum Jehovæ; cui *non ſunt* valvæ neque vectis, ſoli habitant.

32 Et erunt cameli eorum prædæ, & multitudo pecorum ipſorum ſpolio, ſpargamque eos in omnem ventum *qui ſunt* amputati latere: & ex omnibus partibus ejus *geniis* adducam calamitatem eorum, dictum Iehovæ.

33 Ita erit Chatzor habitaculum draconum, deſolatiſſima uſque in ſeculum; non habitabit ibi quiſquam, neque commorabitur in ea filius hominis.

34 Verbum Iehovæ quod fuit ad Jirmejam Prophetam contra Helamum; in principio regni Tzidkijæ Regis Iehudæ, dicendo:

35 Sic ait Iehova exercituum, ecce ego fracturus ſum arcum Helamitarum, præcipuum potentiæ ipſorum.

36 Adducam enim contra Helamitas quatuor ventos à quatuor extremitatibus cœlorum, ſpargamque eos in omnes ventos iſtos; adeo ut non ſit futura gens quo non perveniat *aliquis* depulſorum è Helamo:

37 Et conſternatos reddā Helamitas coram inimicis ſuis & coram quærentibus animam ipſorum, adducens contra ipſos malum, cum æſtu iræ meæ, dictum Iehovæ, & mittam poſt eos gladium donec conſumam eos.

38 Deinde reponam ſolium meum in Helamo; quum perdidero inde Regem ac Principes, dictum Iehovæ.

39 Erit tandem ultimis temporibus, quum reducam multitudinem captivam Helami, dictum Iehovæ.

CAP. L. *Onus Chaldæorum.*

VErbum quod loquutus eſt Iehova contra Babylonem, & contra terram Chaldæorum; per Jirmejam Prophetam.

2 Judicate in gentibus, & pronunciate ac tollite vexillum, pronunciate, ne celetis: dicite; capietur Babylon, erubeſcet Bel, conteretur Merodac; erubeſcent terricula illius, conterentur ſtercorei dii illius.

3 Nam aſcendet contra illam gens ab Aquilone, quæ rediget terram illius in deſolationem, adeo ut non ſit habitator in ea: tam homines quam jumenta emigrabunt, abibunt.

4 Diebus illis & tempore illo, dictum Iehovæ, veniant filii Jiſraelis, ipſi cum filiis Jehudæ una: indeſinenter flendo eant, & Jehovam Deum ſuum quærant:

5 *De*Tzijone interrogent, in via illuc facies eorum *ſpectent*: agedum *dicant*: & adjungant ſe Jehovæ fœdere perpetuo *quod* non tradatur oblivioni.

6 Grex *evium* pereuntium ſunt populus meus, paſtores eorum faciunt ut aberrent, *per* montes avertunt eos: de monte in collem abeunt; obliti cubilis ſui.

7 Quicumque inveniunt eos comedunt eos, & hoſtes eorum dicunt, non erimus rei, eo quod peccant Jehovæ *in* caula juſtitiæ, ii quorum majoribus exſpectatio *fuit* Jehova.

8 Migrate è media Babylonia, & è terra Chal-

Chaldæorum exite, & estote velut hirci ante gregem.

9 Nam ecce ego excitaturus sum & adducturus contra Babylonem congregationem gentium magnarum è terra Aquilonis, quæ disponent *acies* contra illam; inde capietur: cujus sagittarum, ut potentis interficientis, nulla reliliet frustra:

10 Et erit *regio* Chaldæorum prædæ: omnes prædatores ejus satiabuntur, dictum Jehovæ.

11 Quum lætati fueritis, quum exsultaveritis, ô direptores possessionis meæ; quum abundaveritis ut vitula herbilis, & claram vocem edideritis ut robusti *juvenci*:

12 Erubescet mater vestra valdè, pudebit genitricem vestram, *dicendo*; ecce postremum gentium desertum, siticulosum & campestrem locum.

13 Præ fervore Jehovæ non habitatur, sed erit desolatissima tota: quisquis transibit juxta Babylonem, obstupescet, sibilabitque propter omnes plagas ejus.

14 Disponite contra Babylonem circumquaque omnes tendentes arcum, jaculamini contra eam, ne parcatis sagittæ, nam Jehovæ peccavit illa.

15 Vociferamini contra eam circumquaque, junxit manum suam, cadant fundamenta ejus: destruantur muri ejus: quum ultio Jehovæ sit, ultionem sumite de ea, quemadmodum fecit, facite ei:

16 Excidite satorem è Babylonia, & qui tractat falculam tempore messis, metu gladii opprimentis quisq; ad populum suum revertant, & quisque ad terram suam fugiant.

17 Parva pecus dispersa *fuit* Jisrael, *quam* leones depulerunt: prior comedit eam Rex Assyriæ, hic autem posterior ossa ejus comminuit Nebucad-netzar Rex Babyloniæ.

18 Idcirco sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, ecce ego animadvertam in Regem Babyloniæ & in terram ejus; quemadmodum animadverti in Regem Assyriæ:

19 Et faciam ut revertatur Jisrael ad caulam suam, & depascat Carmelum & Baschanem; & in monte Ephrajimi atque Gilhade satietur anima ejus.

20 Diebus illis & tempore illo, dictum Jehovæ, si quæratur iniquitas Jisraelis, nulla extabit, & peccata Jehudæ, nulla invenientur: quia condonavero *iis* quos faciam reliquos.

21 Contra terram hanc ipsam Merathajimis ascende, & per habitores Pekodi devasta & internecioni devove post eos, dictum Jehovæ; denique effice omnino prout præcipio tibi,

22 Sonum belli in ista terra, & contritionem magnam.

23 Quomodo succideretur & confringeretur malleus totius terræ? quomodo esset stupori Babylonia in gentibus?

24 Laqueum tetendi tibi, & etiam capieris, ô Babylon, te imprudente: invenieris, etiamque deprehenderis, quia cum Jehova miscuisti *bellum*.

25 Aperuit Jehova repositorium suum, & depromsit instrumenta indignationis suæ; quia opus hoc *est* Domini Jehovi exercituum in terra Chaldæorum.

26 Convenite in eam ab extremo; aperite granaria ejus, contumulate eam quasi acervos, & anathemati devovete eam, ne supersint ei reliquiæ.

27 Gladio tollite omnes juvencos ejus, descendant ad mactationem: væ illis, quum advenerit dies illorum, tempus visitationis eorum:

28 Vox fugientium & evadentium à terra Babyloniæ; ut indicet Tzijone ultionem Jehovæ Dei nostri, ultionem templi ejus.

29 Promulgate *convenire* in Babyloniam amplissimos; omnes qui tendunt arcum ponite castra contra eam circumquaque, ne sit ei effugium, rependite ei secundum opus ejus, omnino prout fecit facite ei: nam contra Jehovam superbivit, contra sanctum Jisraelis.

30 Idcirco cadant juvenes ejus in plateis ejus: & omnes bellatores ejus exscindantur die illo, dictum Jehovæ.

31 Ecce me adversum te ô superbissime, dictum Domini Jehovi exercituum: quia advenit dies tuus, tempus *quo* visitem te;

32 Quo impingat superbissimus, & corruat ita, ut nemo ipsum erigat, & succendam ignem in civitatibus ejus, qui consumet omnes ambitus ejus.

33 Sic ait Jehova exercituum, opprimuntur filii Jisraelis & filiæ Jehudæ pariter: & quicunque captivos fecerunt eos: detinent eos, renuunt eos dimittere.

34 Viudex eorum fortis, Jehova exercituum nomine, omnino aget causam eorum: ut quietam reddat hanc terram, & commoveat habitatores Babyloniæ.

35 Gladius *irruet* in Chaldæos, dictum Jehovæ; & in habitatores Babylonis, & in Principes ejus & in sapientes ejus:

36 Gladius in mendaces ejus, ut defetiscantur, gladius in potentes ejus, ut conterantur:

37 Gladius in equos ejus, & in currus ejus, & in totam miscellaneam turbam quæ *est* in medio ejus, ut sint velut fœminæ: gladius in thesauros ejus ut diripiantur.

38 Siccitas in aquas ejus, ut arefiant: quia terra sculptilium est, & apud terricula insanè agunt.

39 Idcirco habitabunt fera cum terrificis & manebunt in ea ululæ; non considebit amplius usque in æternum, neque habitabit usque in generationem quamque.

40 Simili subversione qua Deus subvertit Sedomum & Hamoram, & vicinos ejus, dictum Jehovæ; non habitabit ibi quisquam, neque commorabitur in ea filius hominis.

41 Ecce populus venturus est ab Aquilone; & gens magna ac Reges ampli excitabuntur è lateribus terræ;

42 Arcum & lanceam tenebunt, crudeles erunt *quisque*; neque utentur misericordia, vox eorum ut mare fremet, & cum equis vehentur: instructus *quisque* ut vir præstans ad bellum contra te, ô filia Babyloniæ.

43 Audientis Regis Babyloniæ rumorem de eis, illico remittent se manus; angustia appre-

apprehendet eum, dolor tamquam parturientis.

44 Ecce quasi leo ascendit supra altitudinem Jardenis, contra habitaculum robustissimi, sed momento fugabo eum ex hac terra, & eum qui electus *est* in hac præficiam: nam quis *est* par mihi? aut quis contestetur mecum? denique quisnam *est* pastor qui obsistat mihi?

45 Idcirco audite consilium Jehovæ quod iniit contra Babyloniam, & cogitationes ejus quas cogitavit contra terram Chaldæorum: *mentiar*, nisi abjiciant eos minimi ex ipso grege, nisi desolet cum illis habitaculum.

46 Præ sono occupatæ Babyloniæ commovebitur ipsa terra, & clamor in gentibus audietur.

CAP. LI. *Onus Babylonis.*

SIc ait Jehova, ecce ego excitaturus sum contra Babyloniam, & contra eos qui inhabitant meditullium insurgentium in me, ventum corrumpentem:

2 Et immissurus sum contra Babyloniam ventilatores qui ventilabunt eam, & exhaurient terram ejus: quum fuerint contra eam circumquaque die mali.

3 Contra *eum qui* tendit, tendat sagittarius arcum suum, & contra *eum qui* extollit se lorica sua; neque clementia utamini erga electos juvenes ejus, internecioni devovete totum exercitum ejus:

4 Ut cadant confossi in terra Chaldæorum, & transfixi in plateis ejus.

5 Quia non viduatus *est* Jisrael & Jehuda Deo suo, Jehova exercituum: quia terra istorum plena est reatu à sancto Jisraelis:

6 Fugite è medio Babyloniæ & eripite quisque seipsum, ne exscindamini in iniquitate ejus: quum tempus ultionis erit Jehovæ, retributionem ipsi rependet ei.

7 Poculum aureum Babyloniæ manu Jehovæ inebriavit terram; de vino ejus biberunt gentes, propterea insaniunt gentes.

8 Repente cadet Babylon, & perfringetur: ejulate apud eam, sumentes adhibete opobalsamum contra dolorem ejus, si forte possit curari.

9 Quamvis curaremus Babylonem, *inquietis*, tamen non esset curata, derelinquite eam, & abeamus quisque in terram suam: nam pertingit ad cœlos judicium ejus, & elatum est usque ad superiores nubes.

10 Protulit Jehova totam justitiam nostram, agite, enarremus Tzijone opus Jehovæ Dei nostri.

11 Purgate sagittas, cogite utentes umbonibus; excitat Jehova spiritum Regum Mediæ, quia contra Babyloniam cogitatio ejus *est* ut perdat eam: nam ultio Jehovæ *est*, ultio templi ejus.

12 In muris Babylonis attollite vexillum, confirmate custodiam, statuite vigiles, comparate insidiatores: nam & cogitavit Jehova & facturus est quod dixit contra habitatores Babylonis.

13 O quæ habitas secundum aquas multas, ô ampla thesauris; advenit finis tuus, *pro* mensura quæstus tui.

14 Jurat Jehova exercituum per se ipsum: *mentiar* nisi te impleam hominibus quasi melolonthis, qui canant de te celeusma:

15 *Jurat* qui fecit terram virtute sua, stabiliit orbem habitabilem sapientia sua; & prudentia sua extendit cœlos:

16 Quo vocem suam edente fremitus aquarum *est* in cœlis, & qui effert vapores ab extremitate terræ; fulgura cum ipsa pluvia facit, & profert ventum è thesauris suis.

17 Magis obbrutescit omnis homo quam ut animadvertat; pudefaciet omnem conflatorem sculptili: nam falsum est fusile ejus, nec spiritus est in *ullo* eorum.

18 Vanitas sunt, opus maximæ aberrationis; *quo* tempore visitabuntur illi, peribunt *ipsa*.

19 Non sicut istarum *est*, sed formator omnium est Jahakobi portio, & ille *est* tribus possessionis ejus: Jehova exercituum nomen *est* ei.

20 Castra fuisti mihi, instrumenta bellica: ut dissiparem per te Gentes, & perderem per te regna:

21 Ut dissiparem per te equum cum sessore suo, & dissiparem per te currum cum sessore suo:

22 Ut dissiparem per te virum & mulierem, & dissiparem per te senem & puerum; dissiparemque per te juvenem & virginem:

23 Ut dissiparem per te pastorem cum grege suo, & dissiparem per te agricolam cum jumentis suis conjugatis; dissiparemque per te Principes & antistites.

24 Jam rependam Babyloni, & omnibus habitatoribus *terræ* Chaldæorum, totum malum ipsorum, quo affecerunt Tzijonem, ante oculos vestros: dictum Jehovæ.

25 Ecce me contra te, ô mons perditor, dictum Jehovæ, qui perdis totam terram: ut extendens manum meam contra te devolvam te ex ipsis petris, & disponam te in montem ruderum ex incendio.

26 Neque accipient ex te lapidem ad angulum, aut lapidem ad fundamenta: nam desolatissimus in seculum eris, dictum Jehovæ.

27 Attollite vexillum in terra, clangite buccina in gentibus, comparate contra istam gentes, promulgantes convocate contra istam regna Ararati, Minni, & Aschenazi: præficite contra istam imperatorem, adducite equos pares melolonthis hispidis.

28 Comparate contra istam gentes, *reges* Mediæ, & Principes ejus, omnesque antistites ejus; denique totam terram dominatus ejus.

29 Et commota terra indolescet; quum præstabitur contra Babyloniam *unaquæque* cogitationum Jehovæ, redigendo terram Babyloniæ in desolationem, quam nemo inhabitet.

30 Desinent potentes Babyloniæ pugnare, desidebunt in munitionibus, oblivioni erit potentia eorum, erunt velut fœminæ: accendent *hostes* habitacula ejus, confringentur vectes ejus.

31 Cursor

31 Cursor obviam cursori curret, & index obviam indici; ad indicandum Regi Babyloniæ captam esse civitatem ejus ab extremitate :

32 Et ipsos angustos aditus occupatos esse, etiam stagna *hostes* combussisse igne; viros autem bellatores perturbatos esse.

33 Nam sic ait Jehova exercituum Deus Israelis, *qui* filiam ipsam Babyloniæ sicut aream tempestive solidat: adhuc paululum: tum adveniet tempus messis ei.

34 Exedit me, quatit me Nebucad-nezar Rex Babyloniæ; statuit me *ut* vas inutile, deglutit me ut draco, implet ingluviem suam deliciis meis; dispellit me :

35 Injuria quę fit mihi & carni meę, in Babyloniam *recidat*, dicit habitatrix Tzijonis, & sanguis meus in habitatores *terra* Chaldæorum, dicunt Jerusalaima.

36 Idcirco sic ait Jehova, ecce ego confecturus sum causam tuam, & ulturus ultionem tuam; ideo exsiccabo mare illius, tamquam si arefeciſſem scaturiginem illius.

37 Et abibit Babylon in acervos, *in* habitaculum draconum, stuporem & sibilum, adeo ut nemo inhabitet.

38 Pariter ut juvenes leones rugient, vociferabuntur ut catuli leonum.

39 Incalescentibus illis disponam potiones eorum, & inebriabo eos ut exultent; sed dormient somno perpetuo, neque expergiscentur, dictum Jehovæ.

40 Deducam eos velut agnos ad mactandum; ut arietes cum hircis.

41 Quomodo caperetur Scheschac, & occuparetur laus totius terræ? quomodo esset desolationi Babylon inter gentes?

42 *Quaſs* ascendat contra Babylonem ipsum mare; fremitu fluctuum ejus operiatur.

43 Erunt civitates ejus desolationi, terra siticulosa, & campestris: terra in cujus oppidis non habitabit ullus vir, neque transibit per eas filius hominis.

44 Animadvertam etiam contra Belum Babylone, & extraham quod deglutit ex ore ejus, neque confluent ad eum amplius gentes: etiam murus Babylonis corruet.

45 Exite è medio ejus, populi mi, & eripite quisque animam suam; ab æstu iræ Jehovæ:

46 Et *videte* ne molleſcat animus vester, & timeatis propter rumorem qui audietur in ea terra; quum advenerit anno uno rumor ille, & postea anno altero idem rumor violentiaque in terram, denique dominator supra dominatorem.

47 Idcirco ecce dies venturi sunt, quum animadvertam in sculptilia Babylonis, & tota terra ejus pudefiet; omnesque confossi ejus cadent in medio ejus :

48 Et cantabunt de Babylonia cœli & terra, & quæcunque *sunt* in eis; quum ab Aquilone venerit ad eam istorum vastatorum quisque, dictum Jehovæ.

49 Et Babyloni cadendum est, ô confossi Israelis; & cum Babylone casuri sunt confossi totius terræ illius.

50 O qui evasistis à gladio, abite, ne consistatis : recordamini è longinquo Jehovæ, & Jeruschalaima veniant in animum vestrum, *dicendo* :

51 Erubescimus quod audiamus opprobrium, operit ignominia faciem nostram; quod ingrediantur extranei in sanctuaria domus Jehovæ.

52 Idcirco, ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ, quum animadvertam in sculptilia illius, & in tota terra illius exclamabit confossus.

53 Etiamsi ascenderet Babylon in cœlum, etiamsi muniret altissimum robur suum, à me venturi sunt vastatores in eam, dictum Jehovæ;

54 Vox clamosa à Babylone; & contritio magna à terra Chaldæorum :

55 Nam vastaturus est Jehova Babylonem, & perditurus ex ea *robur eum* voce magna; etiamsi fremant fluctus illorum ut aquæ multæ, edatur strepitus vocis illorum :

56 Quum venerit contra eam, contra Babylonem vastator, capientur potentes ejus, conteretur quisque arcuum ejus; quia *Deus* fortis retributionum Jehova omnino rependet.

57 Inebriabo, *inquit*, principes ejus, & sapientes ejus, duces ejus, antistites ejus, & potentes ejus, ut dormiant somno perpetuo ac non expergiscantur; dictum Regis cui nomen *est* Jehova exercituum.

58 Sic ait Jehova exercituum, murus uterque Babylonis latissimus planè nudabitur, & portæ ejus altissimæ igne succendentur: ita laboraverint populi pro inanitate, & nationes pro igne, ac defatigatæ fuerint.

59 Verbum quod præcepit Jirmeja Propheta Serajæ filio Nerię, filii Machalsejæ, quum iret à Tzidkija Rege Jehudæ in Babyloniam anno quarto regni ejus; *erat* autem Seraja Princeps Menuchæ :

60 Postquam de scripsisset Jirmeja totum malum quod eventurum erat contra Babylonem, in libro uno; omnia verba hæc quæ sunt scripta contra Babyloniam.

61 Edixit ergo Jirmeja Serajæ; quum veneris ad Babylonem, tum aspiciens leges omnia verba hæc.

62 Ac dices, ô Jehova tu eloquutus es contra locum hunc te excisurum eum, adeo ut non sit in eo habitator tam ex hominibus quam ex jumentis; sed desolatissimum in seculum fore.

63 Deinde erit quum absolveris legere libellum hunc; *ut* alligans ei lapidem, projicias eum in medium Euphratis :

64 Et dicas, ita submergetur Babylon, & non exsurget à malo quod ego inducturus sum contra eam, quamvis defatigentur : hactenus verba Jirmejæ.

CAP. LII. *Repetitio excidii urbis sub Zidkija, & catalogus abductorum in Babyloniam.*

NAtus unum & viginti annos Tzidkija quum regnare inciperet, undecim annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Chamutal filia Jirmejæ è Libna :

2 Qui fecit quod malum videtur in oculis

Jehovæ, omnino prout fecerat Jehojakim.

3 Quumque ſecundum iram Jehovæ fieret Jeruſchalaimis & in Jehuda, adeo ut abjiceret eos à facie ſua; rebellante Tzidkija contra Regem Babyloniæ;

4 Fuit anno nono regni illius, menſe decimo, decimo die menſis, *ut* adveniens Nebucad-netzar rex Babyloniæ, ipſe & omnes copiæ ipſius contra Jeruſchalaima, caſtra facerent juxta ea: exſtruentes contra ea propugnacula circumquaque.

5 Sic proceſſit civitas in obſidione; uſque ad undecimum annum Regis Tzidkijæ.

6 Menſe quarto, nono *die* menſis, quum invaluiſſet fames in civitate; adeo ut non eſſet panis populo regionis.

7 Tum perrupta civitate, omnes bellatores fugerunt & egreſſi ſunt è civitate noctu, via portæ inter duplicem murum, quæ *erat* juxta hortum Regis, Chaldæis civitatem obſidentibus circumquaque: & abiverunt via campeſtrium.

8 Sed perſequentes copiæ Chaldæorum Regem, aſſequutæ ſunt Tzidkijam in campeſtribus Jerichuntis, quum omnes copiæ ejus diſperſæ eſſent ab eo:

9 Et prehendentes Regem deduxerunt eum ad Regem Babyloniæ Riblam in terra Chamathæ; ubi tulit de eo ſententias.

10 Ex quibus jugulavit Rex Babyloniæ filios Tzidkijæ ante oculos ejus; etiamq; omnes Principes Jehudæ jugulavit ad Riblam:

11 Deinde oculos Tzidkijæ excæcavit: & quum vinxiſſet eum numellis chalybeis deduxit eum Rex Babyloniæ in Babyloniam, & poſuit eum in loco aliquo præfecturarum uſque ad diem mortis ejus.

12 Deinde menſe quinto, decimo die menſis, ipſo decimonono anno Regis Nebucadnetzaris Regis Babyloniæ; poſtquam veniſſet Nebuzar-adan præfectus ſatellitum, *qui* miniſtrabat Regi Babyloniæ, Jeruſchalaima,

13 Combuſſit domum Jehovæ, & domum Regis, omneſque domos Jeruſchalaimorum, id eſt, omnes domos magnatum combuſſit igne:

14 Et omnes muros Ieruſchalaimorum circumquaque; deſtruxerunt omnes copiæ Chaldæorum quæ *erant* cum præfecto ſatellitum.

15 E tenuibus populi, id eſt, reliquum populi, eos qui relicti fuerant in civitate, & defectores qui defecerunt ad Regem Babyloniæ, & reliquum vulgi; deportavit Nebuzar-adan præfectus ſatellitum.

16 Tantum è tenui populo terræ reliquos fecit Nebuzar-adan præfectus ſatellitum; qui eſſent vinitores & qui agricolæ.

17 Præterea columnas æreas quæ *erant* domui Iehovæ, baſeſque, & lacum æneum qui *erat* in domo Jehovæ fregerunt Chaldæi; detuleruntque totum æs eorum in Babyloniam:

18 Item ollas & hamas, & inſtrumenta muſica, crateraſque & acerras, omniaque inſtrumenta ærea quibus miniſtraverant, acceperunt:

19 Etiamque pelves, & trullas, cum crateribus, & ollis, & lychnuchis, & acerris, ac ſcopulis, quæcumque aurea, & quæcumque argentea; accepit præfectus ſatellitum:

20 Columnas duas, lacum unum, boveſque duodecim æreos qui *erant* ſub baſibus, quæ paraverat Rex Schelomo pro domo Jehovæ; non fuit pondus æri eorum, omnium inſtrumentorum iſtorum.

21 Columnis autem iſtis, octodecim cubitorum altitudo *erat* columnæ unicuique, & filum duodecim cubitorum circumdabat eam: denſitas autem ejus quatuor digitorum, cava *erat*:

22 Cui impoſita *erat* corona ærea, & altitudo coronæ unius quinque cubitorum, encarpus, & malogranata ad coronam circumquaque omnia ærea; & ſimilia *erant* columnæ ſecundæ, cum malogranatis.

23 Erantque malogranata nonaginta ſex in plagam *quamque*: omnia malogranata centena in encarpo circumquaque.

24 Item cepit præfectus ſatellitum Seraiam Sacerdotem primarium, & Tzephanjam Sacerdotem ſecundanum; ac tres cuſtodes liminis.

25 E civitate vero cepit aulicum unum qui fuerat præfectus bellatoribus, cum ſeptem viris ex intimis Regis qui inventi ſunt in civitate, & ſcribam primarium exercitus, qui exercitum conſcribebat è populo terræ: ac ſexaginta viros è populo terræ qui inventi ſunt in civitate.

26 Hos ipſos capiens Nebuzar-adan præfectus ſatellitum, deduxit ad Regem Babyloniæ Riblam:

27 Quos percutiens Rex Babyloniæ, morte affecit Riblæ in terra Chamathæ: ſic migravit Jehuda à terra ſua.

28 Hic *eſt* populus quem deportavit Nebucad-netzar, anno ſeptimo, Jehudæi ter mille viginti tres:

29 Anno decimo octavo Nebucad-netzaris; deportavit Jeruſchalaimis animas octingentas triginta duas:

30 Anno viceſimo tertio Nebucad netzaris; deportavit Nebuzar-adan præfectus ſatellitum Jehudæos, animas ſeptingentas quadraginta quinque: omnes animæ quatuor mille ſexcentæ *ſunt*:

31 Poſtea fuit trigeſimo ſeptimo anno à deportatione Jehojacinis Regis Jehudæ, duodecimo menſe, vigeſimo quinto die menſis; *ut* efferret Evilmerodac Rex Babyloniæ anno quo regnare cœpit caput Jehojacinis Regis Jehudæ, educens eum è carcere:

32 Cum quo loquutus eſt bonis *verbis*; & poſuit ſolium ejus ſupra ſolium Regum qui *erant* ſecum Babyloniæ.

33 Et mutatis veſtimentis carceris ſui; comedebat cibum coram illo jugiter omnibus diebus vitæ ſuæ:

34 Nam cibarium ejus cibarium juge diſpoſitum fuit ei à Rege Babyloniæ, demenſum diei cujuſque in diem quemque, uſque ad diem mortis ejus; omnibus diebus vitæ ejus.

JIR-

JIRMEJÆ LAMENTATIONES.

CAP. I. *Pathetice describitur populi Israelitici status, magnoque planctu & inter credendi studio coram Deo deploratur.*

QUomodo desidet solitaria, civitas amplissima populo, similis est viduæ? amplissima inter gentes, princeps inter provincias *quomodo* est tributaria?

2 *Quomodo* planè flet noctu, & lacrymæ ejus descendunt in maxillas ejus, nullo eam consolante ex omnibus amantibus ejus? omnes amici ejus perfidè agunt contra eam, effecti in eam inimici?

3 *Quomodo* migrat Jehuda præ afflictione & præ amplitudine servitutis, & ipsa residens in gentibus non invenit quietis locum? quicunque persequebantur eam, assequuntur eam inter angustias.

4 *Quomodo* viæ Tzijonis lugent quod nulli veniant ad solemnitatem, omnes portæ ejus *sunt* desolatæ, Sacerdotes ejus gementes: virgines ejus mœstæ, & ipsa amaritudini *est* sibi?

5 Effecti sunt hostes ejus in caput, inimici ejus tranquillè agunt, quia Jehova mœstitia afficit eam propter amplitudine defectionum ejus: parvuli ejus abeunt *in* captivitatem coram hoste.

6 Et excedit è filia Tzijonis totus decor ejus: sunt principes ejus, ut cervi non invenientis pascuum, abeunt absque virtute coram persequente:

7 Recordatur *urbs* Jeruschalaimorum diebus afflictionis suæ & ploratuû suorum, omnes res suas desiderabiles, quæ adfuerant à diebus priscis; cadente populo suo manu hostis, & nemine auxilium ferente sibi, quum videntes eam hostes irrident cessationes ejus.

8 Peccatum perpetravit urbs Jeruschalaimorum, propterea tamquam ex immunditia separata est; omnes qui honore afficiebant eam vilipendunt eam, quia viderunt nuditatem ejus; etiam ipsa gemit, & avertit se retrorsum.

9 Immunditiæ suæ in fimbriis suis mercedem *esse* nondum recordata, descendit mirabiliter, nemine consolante ipsam: respice Jehova afflictionem meam, quod magnificet se inimicus.

10 Manum suam pandat hostis ad omnes res desiderabiles ipsius: quod videat gentes ingredi sanctuarium suum *ipsa*, cui præcepisti, ne adveniunto in congregationem tibi:

11 Totus populus suus gemant quærentes panem, exponant res suas desiderabiles pro cibo, ad reficiendum se: respice Jehova & intuere, me vilipendi.

12 Nihil ad vos, ô viatores omnes: intuemini & videte an sit dolor par dolori meo, qui factus est mihi: quam afficit Jehova mœrore die æstus iræ suæ.

13 E sub'imi immittit ignem in ossa mea, cui dominatur, pandit rete pedibus meis: avertit me retrorsum, reddit me desolatam, toto die languidam.

14 Compactum est jugum defectionû mearum manu ejus, *quibus* contortis & ascendentibus super collum meum labefactat virtutem meam: tradidit me Dominus in manus *eorum à quibus* non possum exsurgere.

15 Conculcat omnes robustos meos Dominus in mediomei, convocat contra me conventum ad frangendum juvenes meos: torcular calcat Dominus virgini filiæ Jehudæ.

16 Propter hæc ego fleo, *ex* oculo meo, ex oculo meo descendit aqua, quia longe abest à me consolator qui reficiat me: sunt filii mei desolati, quia invalescit inimicus.

17 *Quamvis* pandat Tzijon manus suas, nemo consolatur eam, præcepit Jehova de Jahakobo qui circumstant ipsum hostes ipsius *esse*: effecta est *urbs* Jeruschalaimorum ut separata propter immunditiam inter illos.

18 Justus est Jehova, eo quod contra præstitutum ejus rebellavi: audite quæso omnes populi, & aspicite dolorem meum, virginum mearum, & juvenum mcorum abeuntium in captivitatem.

19 Me inclamentem amantes meos ipsi fefellerunt, Sacerdotes mei & seniores mei in ipsa civitate exspirarunt: quum quærerent escam sibi qua reficerent seipsos.

20 Aspice Jehova, nam angustia *est* mihi, viscera mea lutulêta facta sunt, versat se cor meum in medio mei, quia omnino rebellavi: foris orbat gladius, intus *est* planè mors.

21 Audientium me in gemitu esse nemo consolatur me, omnes inimici mei audito malo meo gaudent te *id* facere: adduces diem *quem* promulgasti, ut sint pares mihi;

22 Veniat tota malitia eorum in conspectû tuum, & confice eis, quemadmodum confecisti mihi propter omnes defectiones meas: nam amplissimi *sunt* gemitus mei, & cor meum languidissimum.

CAP. II. *Filia Tzijon projecta de cœlo in terram.*

QUomodo densa obtegit nube iræ suæ Dominus filiam Tzijonis, dejicit è cœlis *in* terram ornatum Jisraelis? ac non recordatur scabelli pedum suorum die iræ suæ?

2 *Quomodo* absorbet Dominus non utens clementia omnia habitacula Jahakobi, destruit furore suo munitiones filiæ Jehudæ, deturbans in terram? ut prophanum abjicit regnum cum principibus ipsius?

3 *Quomodo* succidit æstu iræ totum cornu Jisraelis, adducens retrorsum dexteram suã ne obsistat inimico, & exardescens in Jahakobum, ut ignis inflammatus consumens circumquaque?

4 *Quomodo* adducit arcum suum velut inimicus, constitutus dextera sua velut hostis, ut interficiat omnes desiderabiles oculo: in tentorio filiæ Tzijonis effundit, ut ignem, excandescentiam suam?

5 *Quomodo* est Dominus similis inimico, absorbet Jisraelem, absorbet omnia palatia ejus; perdit omnes munitiones ejus: & plurimum affert in filia Jehudæ mœroris & mœstitiæ;

6 Et vi abripit ut horti ſepem ſuam, perdit locum conventus ſui, prorſus oblivi ſcitur Jehova *habendi* Tzijone conventus, & ſabbathi, ac ſpernit indignatione iræ ſuæ Regem & Sacerdotem?

7 *Quomodo* rejicit Dominus altare ſuum, deteſtatur ſanctuarium ſuum, tradit in manum inimici muros, palatia illius: vocē edunt *inimici* in domo Jehovæ, ut die conventus?

8 *Quomodo* cogitat Jehova corrumpere muros filiæ Tzijonis, extendit regulam, non retrahit manum ſuam quin abſorbeat; & luctum affert præmunitioni & muro, pariter langueſcentibus?

9 *Quomodo* demerguntur in terram portæ ejus, perdit & confringit vectes ejus: *Rex* ejus & Principes ejus *ſunt* intergentes ſine lege, etiam Prophetæ ejus, non habent præſentem viſionem à Jehova?

10 *Quomodo* ſedentes humi conticeſcunt Seniores filiæ Tzijonis, imponunt pulverem capiti ſuo, accingunt ciliciis, demittunt in terram caput ſuum virgines Jeruſchalaimorum?

11 Deficiunt lacrymis oculi mei, lutulenta fiunt viſcera mea, effunditur in terram jecur meum, propter contritionē filiæ populi mei; dū obruitur infans & lactens in plateis urbis,

12 Matribus ſuis dicentes, ubi *eſt* frumentum & vinum? dum obruunt ſeſe ſimiles confoſſo in plateis civitatis, dum effundit ſeſe anima eorum in ſinum matrum ſuarum.

13 Quod teſtimonium afferrem tibi? quod exemplum darem tibi, ô filia Jeruſchalaimorum? quid æquarem tibi ut conſolarer te, ô virgo filia Tzijonis; nam magna *eſt* velut maris contritio tua, quis curaturus eſſet te?

14 Prophetæ tui vident tibi vanum & inſulſum, neque retegunt iniquitatem tuam ad avertendum captivitatem tuam; ſed vident tibi oneroſas prophetias rerum vanarum & ad depulſionem ſpectantium.

15 Plaudunt ſuper te manus ſuas omnes viatores, ſibilant & movent caput ſuum contra filiam Jeruſchalaimorum: hæccine, *inquiunt* civitas illa, quam dicebant perfectam pulcritudine, gaudium toti terræ?

16 Dilatant contra te os ſuum omnes inimici tui, ſibilant & frendunt dentibus ſuis dicentes, abſorbuimus: utique hic dies ille *eſt* quem exſpectabamus, præſentem habemus, fruimur.

17 Facit Jehova quod cogitaverat, perficit ſermonem ſuum quem præceperat à diebus priſcis, deſtruit non utens clementia: & lætificat contra te inimicum, extollit cornu hoſtium tuorum.

18 Clamat cor iſtorum contra Dominum: ô mure filiæ Tzijonis, fac ut deſcendant tam quam torrens lacrymæ interdiu ac nocte, ne permittas intermiſſionem tibi, ne deſiſtat pupilla oculi tui.

19 Surge, vociferare de nocte, in principio vigiliarum, effunde ut aquas cor tuum coram facie Domini: attolle ad eum manus tuas pro anima parvulorum tuorum, qui obruuntur fame in capite omnium vicorum, *dicens*:

20 Reſpice Jehova, & intuere quibus opereris ita: comederene mulieres fructum ſuum, parvulos palmares? interficine in ſanctuario Domini Sacerdotem & prophetam?

21 Jacent humi *in* vicis puer ut ſenex, virgines meæ ut juvenes mei cadunt gladio: interficis die iræ tuæ, mactas non utens clementia.

22 Convocas quaſi ad diem conventus formidines meas circumquaque, neque eſt die iræ Jehovæ qui evadat aut ſuperſtes *maneat*: quos palmis geſtabam & educabam, hos inimicus meus conſumit.

CAP. III. *Calamitas publica urbis, & privata Jirmejæ: atque remedium utriuſque.*

EGo vir ille ſum *qui* experitur afflictionem, virga furoris illius.

2 Me ducit & agit tenebris, non autē luce:

3 Tantum mihi adverſans, obvertit manum ſuam toto die:

4 Terit carnem meam & cutem meam, confringit oſſa mea:

5 Exſtruit contra me, & cingit cicuta & moleſtia:

6 In tenebroſis locis collocat me, ut mortuos olim:

7 Sepit circum me ut non exeam, aggravat chalybeam numellam meam.

8 Etiam quum clamo & vociferor, obſtruit orationi meæ:

9 Sepit vias meas cæſo lapide, ſemitas meas pervertit:

10 Urſus inſidians eſt mihi, leo in latibulis,

11 Vias meas vagas efficit & diſcerpit me, reddit me deſolatum:

12 Adducens arcum ſuum ſtatuit me ſagittæ ſuæ ut ſcopum.

13 Immittit in renes meos tela pharetræ ſuæ.

14 Sum riſui cum toto populo meo, modulatio iſtorum toto die.

15 Satiat me ſumma amaritudine, inebriat me abſinthio:

16 Et commiruit in ſcrupis dentes meos, deprimit me in cinere.

17 Adeo rejicis à pace animam meam, *ut* oblitus ſim boni,

18 Et dixerim, periit robur meum, & ſpes mea à Jehova.

19 Recordando afflictionis meæ, & ploratus mei, abſinthii & cicutæ,

20 Planē *inquam* recordando, meditatur apud me anima mea?

21 Hoc revoco in animum meum; *ac* propterea ſpero;

22 Summæ benignitatis *eſt* Jehovæ quod non ſumus abſumti, quod non finiuntur miſerationes ejus;

23 Novæ *ſunt* ſingulis matutinis, ampliſſima fides tua.

24 Pars mea Jehova *eſt*, inquit anima mea; propterea ſpero in eo.

25 Bonus *eſt* Jehova exſpectantibus ipſum, animæ requirenti ipſum.

26 Bene *eſt* & ſperanti & acquieſcenti in ſalute Jehovæ.

27 Bene

27 Bene *est* viro huic, quum tulerit jugum in pueritia ſua :
28 Qui ſedens ſolitarius acquieſcit, quod impoſuerit ipſi *Deus* ;
29 *Qui* indit pulveri os ſuum *dicens*; forte eſt exſpectatio.
30 Præbet percutienti ſe genam, ſatiatur opprobrio.
31 Nam non rejicit in ſeculum Dominus ;
32 Nam quum affecit mœſtitia, etiam miſeretur pro amplitudine benignitatum ſuarum:
33 Non enim affligit ex animo ſuo, mœſtitiaque afficit filios viri.
34 Conterere ſub pedibus ſuis omnes vinctos terræ.
35 Detorquere jus viri coram facie ſuperioris.
36 Pervertere hominem in cauſa ſua, Dominus non probat.
37 Eoque dicente exſiſtit aliquid, *ſi* Dominus non præceperit ?
38 Ex ore Excelſi *an* non prodit malum quodque & bonum ?
39 Cur quiritaretur homo vivens, vir propter pœnas peccatorum ſuorum ?
40 Perſcrutemur vias noſtras, & pervestigemus, atque revertamur uſque ad Jehovam.
41 Attollamus animum noſtrum cum manibus, ad *Deum* fortem in cœlis, *dicentes*,
42 Nos defecimus & rebellavimus, tu non condonas.
43 Obtegis ira & perſequeris nos, interficis, non uteris clementia :
44 Obtegis nube te, ne pertranſeat oratio:
45 Purgamentum & rejectamentum ſtatuis nos in medio iſtorum populorum :
46 Dilatant contra nos os ſuum omnes inimici noſtri :
47 Pavor & fovea adeſt nobis, vaſtatio, & contritio :
48 Rivis aquarum perfluit oculus meus, propter contritionem filiæ populi mei :
49 Oculus meus defluit nec deſiſtit, ex eo quod nullæ *ſint* interміſſiones,
50 Donec proſpiciat & videat Jehova è cœlis.
51 Oculus meus afficit animam meam, propter omnes filias civitatis meæ.
52 Omnino venantur me, tanquam aviculam, inimici mei immerito :
53 Exſcindentes *dejciunt* in foveam vitam meam, & projiciunt lapides in me.
54 Exundantibus aquis ſupra caput meum dico, ſuccisus ſum.
55 Invoco nomen tuum Jehova, è fovea infima.
56 Vocem meam exaudiviſti ; ne occultes aurem tuam, ad reſpirationem meam, in vociferatione mea.
57 Appropinquans quo die invocabam te, dicebas, ne timeto :
58 Agens, Domine, cauſas animæ meæ, vindicabas vitam meam.
59 Vides, ô Jehova, perverſitatem quæ exercetur in me, judica judicium meum.
60 Vides totam ultionem iſtorum, omnes cogitationes iſtorum contra me ;
61 Audis probrum iſtorum, ô Jehova, omnes cogitationes iſtorum adverſus me :
62 Sermones inſurgentium in me, & meditationem iſtorum adverſus me toto die.
63 Sedere iſtorum & ſurgere iſtorum intuere, me eſſe modulationem iſtorum.
64 Redde eis retributionem, Jehova, ſecundum opus manuum ipſorum.
65 Indito illis abjectionem animi, exſecrationem tuam ipſis.
66 Perſequere ira & perde eos, ne ſint ſub cœlis Jehovæ.

CAP. IV. *Iniquitas filiæ Tzijon completa.*

QUomodo obſcuratur aurum, mutatur infigne aurum præſtantiſſimum, diffunduntur lapides ſanctitatis in capite omnium vicorum ?
2 Filii Tzijonis pretioſiſſimi, qui taxandi eſſent auro purgatiſſimo : quomodo reputantur pro utribus teſtaceis, opere manuum figuli :
3 Etiam phocæ præbent mammam, lactant catulos ſuos : *quomodo* filia populi mei propter crudelem *inimicum* eſt ſimilis ululis in deſerto ?
4 *Quomodo* adhæret lingua lactentis palato ipſius præ ſiti ; parvulis ipſis perſluentibus panem qui patriatur nemo *eſt* ?
5 Qui comedebant in deliciis, *quomodo* deſolantur per vicos ? *quomodo* qui nutriebantur in coccino amplexantur ſtercora ?
6 Et major eſt pœna filiæ populi mei ſupplicio Sedomi, quo everſo quaſi momento, non manſerunt in eo manus ?
7 Puriores erant Naziræi illius nive; nitidiores lacte : rubebant corpore magis quam carbunculi, Sapphirina polities eorum :
8 *Quomodo* obſcurior eſt nigredine forma eorum, non agroſcuntur in vicis : concreta eſt cutis eorum cum oſſe ipſorum, aret, eſt ſimilis ligno ?
9 *Quomodo* melius habent confoſſi gladio, quam confoſſi fame : *melius* qui perfluunt transfixi, quam *deſtituti* proventibus agrorum meorum ?
10 *Quomodo* manus mulierum miſericordium coquunt natos ipſarum; ſunt alimento ipſis incontritione filiæ populi mei ?
11 Conſummat Jehova excandeſcentiam ſuam, effundit æſtum iræ ſuæ : & accendit ignem Tzijone, qui exedat fundamenta ejus:
12 Non credidiſſent Reges terræ, & omnes habitatores orbis habitabilis ; ingreſſurum eſſe hoſtem & inimicum in portas *urbis* Jeruſchalaimorum.
13 Propter peccata Prophetarum ejus, iniquitates Sacerdotum ejus ; effundentium in medio ejus ſanguinem juſtorum :
14 *Qui* evagantibus cæcis per vicos, contaminatis ſanguine; *quem* non poſſunt quin tangant veſtimentis ſuis :
15 Recedite impurus *quiſque*, proclamant eis, recedite, recedite, ne attingitote, quum avolant, etiam evagantur : dicunt in Gentibus, non amplius commorabuntur :

16 Irata facies Iehovæ diſpertiet eos, non eſt intuitura in eos amplius, *hoſtes* rationem Sacerdotum non habebunt, ſenibus non facient gratiam.

17 *Et* adhuc nos, oculi noſtri conſumuntur deſiderio auxilii noſtri vaniſſimi: ſpeculatione noſtra ſpeculamur verſus Gentem non ſervaturam.

18 Venantur greſſus noſtros, ne eamus per plateas noſtras: appropinquat finis noſter, implentur dies noſtri, imo advenit finis noſter.

19 Leviores, ſunt qui perſequuntur nos aquilis cœli: in ipſis montibus inſectantur nos, in ipſo deſerto inſidiantur nobis.

20 Spiramentum narium noſtrarum, unctus Iehovæ, capitur in foveis iſtorum: de quo dicebamus, in umbra ejus nos victuros inter Gentes.

21 Gaude & lætare, ô filia Edomi, ô quæ habitas in terra Hutzi: etiam ad te tranſiturum eſt poculum, inebriabis te, & nudabis te.

22 Conſumpta iniquitate tua, ô filia Tzijonis, non perget in deportatione relinquere te: animadvertet tuam iniquitatem, ô filia Edomi, deportabit propter peccata tua.

CAP. V. *Supplex Iirmejæ precatio ad Deum.*

REcordare Iehova quid ſit nobis; intuere & aſpice opprobrium noſtrum.

2 Poſſeſſio noſtra averſa eſt ad extraneos, domus noſtræ ad alienigenas.

3 Pupilli ſumus ac nullo patre, matres noſtræ tanquam viduæ.

4 Aquas noſtras pecunia bibimus, ligna noſtra pretio obveniunt.

5 *Ab* incumbentibus collo noſtro perſequutionem patimur; laboramus, non permittitur quies nobis.

6 Ægyptio porrigimus manum; Aſſyrio, ut ſatiemur pane.

7 Patres noſtri peccaverunt & non ſuperſunt: nos vero pœnas eorum ferimus.

8 Servi dominantur in nos, afferente nemine è manu illorum.

9 Periculo vitæ noſtræ afferimus panem noſtrum, propter gladium deſerti.

10 Pelles noſtræ ut furnus atratæ ſunt, propter procellas famis.

11 Mulieres Tzijone opprimunt, virgines in civitatibus Iehudæ:

12 Principes manu iſtorum ſuſpenduntur, facies ſenum non afficiuntur honore.

13 Juvenes ad molendum portant, & pueri ad ligna corruunt.

14 Senes è porta ceſſant, juvenes à modulatione ſua.

15 Ceſſat gaudium animi noſtri, convertitur in luctum chorus noſter:

16 Cadit corona capitis noſtri, væ jam nobis quod peccaverimus.

17 Propter hoc eſt languidum cor noſtrum, propter hæc obtenebrati ſunt oculi noſtri:

18 Propter montem Tzijonis qui deſolatus eſt, per quem vulpes eunt liberè.

19 Tu Iehova in ſeculum manes, ſolium tuum in unamquamque generationem.

20 Quare in æternum obliviſcereris noſtri, derelinqueres nos quam diu longa erunt tempora?

21 Reſtitue nos Iehova tibi, ut revertamur, renova dies noſtros, ut priſcis *diebus*.

22 Nam an omnino ſperneres nos, effervesceres contra nos admodum?

JECHEZKEL.

CAP. I. *Tres viſiones: quadriga Jechezkelis, typus providentiæ Dei.*

QUum ageretur trigeſimus annus quarti menſis *die* quinto, & verſarer inter deportatam multitudinem ad fluviũ Cebaris; aperti ſunt cœli, & vidi viſiones Dei:

2 Quinto *die* menſis, ipſo anno quinto *qui fuit* a deportatione Regis Iojacinis.

3 Omnino fuit verbum Iehovæ ad Iechezkelem filium Buzi Sacerdotem, in terra Chaldæorum ad fluvium Cebaris: fuitque ſuper eum manus Iehovæ illic.

4 Vidi ergo, quum ecce ventus turbineus veniret ab Aquilone, nubem magnam & ignem ſeſe accendentem, & ſplendorem ejus circumſtantem: è cujus medio *emicabat* tanquam color vividiſſimus è medio illius ignis.

5 E medio *autem* illius, ſimilitudo quatuor animalium: atque hæc illorum ſpecies, ſimilitudo humana *erat* illis:

6 Et quaterni vultus unicuique, quaternæque alæ unicuique illorum.

7 Et pedes illorum, pes *quiſque* rectus (ſed pes imus ipſorum ſimilis *erat* imo pedi vituli) ſcintillanteſque, ut color chalybis terſi:

8 Et manus humanæ ſub alis eorum in quaternis patribus ipſorum *erant*: facieſque eorum, & alæ eorum in quaternis *partibus* illis.

9 Conjunctis una ad alteram alis ipſorum: non divertebant eundo, unumquodque in tractum facieī ſuæ *objectum* ibant.

10 Ac ſimilitudo quidem faciei ipſorum, faciei humanæ *fuit*; ſed facies leonis ad dexteram ipſis quatuor, & facies bovis à ſiniſtra ipſis quatuor: itemque facies aquilæ ipſis quatuor *erat*.

11 Facies autem eorum, & alæ eorum porrectæ *erant* ſurſum; unicuique binæ conjunctæ *erant* cujuſque, & binæ tegebant corpora ipſorum:

12 Et quiſque in tractum faciei ſuæ *objectum* ibant; quocunque erat ſpiritus ipſe iturus ibant, non divertebant eundo.

13 Similitudo autem iſtorum animalium, ſpecies ipſorum velut carbonum ignis, ardentium in ſpeciem lampadum, hæc *ergo ſimilitudo* indefinenter ibat inter ipſa animalia: & ſplendor *erat* huic igni, atque ex igne prodibat fulgur.

14 Ita hæc animalia excurrebant & revertebantur, in ſpeciem fulguris vehementiſſimi.

15 Ut autem vidi animalia illa; ecce, rotam unam in terra ſecundum illa animalia in quatuor facies ipſius.

16 Species rotarum & opus earum, quaſi colore beryllī thalaſſii, & ſimilitudo eadem ipſis quatuor *erat*; earumque ſpecies & opus earum, ac ſi eſſet, rota *una* in rota *altera*;

17 *Ita*

17 *Ita ut* in quatuor partes ſuas euntibus illis irent, non diverterent eundo.

18 Et aſpidibus earum tanta altitudo *erat* ipſis, ut timorem injicerent: & canthi earum pleni oculis circumquaque in ipſis quatuor.

19 Euntibus autem illis animalibus, ibant hæ rotæ ſecundũ illa; & quum attollerent ſe animalia ſurſum à terra, attollebant ſe rotæ.

20 Quocunque iturus erat illorum ſpiritus ibant, eo iturus erat ſpiritus illarum: & rotæ attollebant ſe è regione illorum, nam ſpiritus vitalis aderat rotis.

21 Euntibus illis ibant, & illis conſiſtentibus conſiſtebant: & attollentibus ſe illis ſurſum à terra attollebant ſe rotæ è regione illorum, nam ſpiritus vitalis aderat rotis.

22 Similitudo autem expanſi *erat* ſupra capita animalium, quaſi ſpecie cryſtalli formidabilis extenſi ſupra capita eorum ſuperne:

23 Et ſub iſto expanſo alæ illorum rectæ, *pertinentes* una ad alteram: cuique binæ tegentes hinc, & binæ tegentes inde corpora ipſorum.

24 Et audiebam ſonum alarum ipſorum quaſi ſonum aquarum multarum, quaſi ſonum omnipotentis euntibus illis, ſonum conflictus quaſi ſonum exercitus: quum ſtarent illi, conſiſtebant alæ ipſorum.

25 Sed erat ſuperne ſonus expanſo illi quod *erat* ſupra capita illorum; quando ſtantibus illis conſiſtebant alæ illorum.

26 Superne autem ad expanſum illud quod *erat* ſupra caput illorum, quaſi ſpecie lapidis Sapphiri ſimilitudo ſolii *erat*; & ſuper ſimilitudinem illius ſolii ſimilitudo quaſi ſpecies hominis ſuperne inſidentes ei.

27 Et vidi quaſi colorem vividiſſimum, quaſi ſpeciem ignis intimi circumquaque, inde à ſpecie lumborum illius ſurſum verſus: à ſpecie vero lumborum illius deorſum verſus, vidi quaſi ſpeciem ignis, & ſplendoris circumſtantis eum.

28 Qualis *eſt* ſpecies arcus qui exiſtet in nube tempore pluviæ, talis ſpecies illius ſplendoris *erat* circumquaque; hæc viſio ſimilitudinis gloriæ Iehovæ: hæc videns procidi in faciem meam, & audivi vocem loquentis.

CAP. II. *Vocatio & commiſſio divina Jechezkelis.*

NAm edixit mihi; fili hominis, conſiſte in pedes tuos & alloquar te.

2 Tum ingreſſus eſt in me ſpiritus quum alloqueretur me, & ſtatuit me in pedes meos; ut audirem eum qui ſermocinaturus *erat* mecum.

3 Dixit igitur mihi, fili hominis, miſſurus ſum ego te ad filios Iſraelis, ad gentes rebelles, quæ rebellarunt contra me; iſtæ ut majores ipſarum defecerunt *rebellantes* in me ad hunc ipſum uſque diem:

4 Ut ut filii iſti *ſint* obdurati vultu, & obfirmati animo, ego te ſum miſſurus ad eos: ut dicas eis, ſic ait Dominus Iehovi.

5 Ut ipſi, ſive audiant ſive deſiſtant, quia domus rebellionis ſunt; ut, inquam, ſciant Prophetam fuiſſe in medio ſui.

6 Tu ergo fili hominis, ne timeto ab iſtis, & à verbis iſtorum ne timeto, quod refractarii & ſpinei ſint in te, & apud ſcorpiones habites: à verbis eorum ne timeto, & à facie eorum ne conſternator, quod domus rebellis ſint:

7 Ut eloquaris verba mea ipſis, ſive audiant, ſive deſiſtant; nam rebelles ſunt.

8 Sed tu, fili hominis, auſculta quod ego ſum dicturus tibi, ne eſto rebellis ut domus rebellis iſta: aperitos tuum, & comede quod ego daturus ſum tibi.

9 Quum itaque reſpicerem, ecce manum emiſſam ad me; ecce autem in ea volumen libri:

10 Quod explicavit in conſpectu meo, eratque ſcriptum à fronte & à tergo: & ſcriptura in eo *erat* lamentationum, lugubriſque carminis, & væ. *Caput III.*

11 Edixit igitur mihi, fili hominis, quod præſens eſt tibi comede: comede volumen hoc, deinde abi, alloquere domum Iſraelis.

12 Itaque aperui os meum, fecitque ut comederem volumen illud.

13 Edicens mihi, fili hominis, ventrem tuum cibato, & viſcera tua impleto volumine hoc quod ego do tibi: quod ubi comedi, fuit in ore meo par melli dulcedine.

14 Deinde dixit mihi, fili hominis, abi, accede domum Iſraelis, ut alloquaris verbis meis ipſos.

15 Quia non ad populum utentem ignoto ſermone & impedita lingua mitteris; ad domum Iſraelis quum mitteris:

16 Non ad populos multos utentes ignoto ſermone & impedita lingua, quorum non intelligas verba (nonne ſi ad eos mitterem te, ipſi auſcultaturi eſſent tibi?

17 Domus vero Iſraelis nolent auſcultare tibi, cum colint auſcultare mihi: nam tota domus Iſraelis obfirmata fronte & duro corde ſunt.)

18 Ecce diſpono faciem tuam obfirmatam adverſus faciem eorum, & frontem tuam obfirmatam adverſus frontem eorum:

19 Similem lapidi perdiuturno, firmiorem rupe diſpoſui frontem tuam: ne timeto iſtos, neque conſternator à facie iſtorum, quod domus rebellis ſint.

20 Poſtea edixit mihi; fili hominis, omnia verba mea quibus alloquar te excipe animo tuo, & auribus tuis audi:

21 Sic abi, proficiſcere ad multitudinem iſtam deportatam, ad populares tuos, ut alloquens eos indicas eis, ſic ait Dominus Iehovi, ſive audiant, ſive deſiſtant.

22 Tum ſuſtulit me ſpiritus, & audivi poſt me ſonum concuſſionis magnæ; Benedictam gloriam Jehovæ è loco ipſius:

23 Et ſonum alarum illorum animalium contingentium alterius alteram, ſonumque rotarum è regione illorum, ſonum, inquam, concuſſionis magnæ.

24 Quum autem ſpiritus tollens me aſſumſiſſet me; abibam amarulentus æſtu ſpiritus mei, ſed manus Jehovæ fuit ſuperior me.

25 Itaque veni ad multitudinem deportatam Thel-abib, accolas fluvii Cebaris & Haëſcheri, ubi habitabant illi: & deſedi illic ſeptem dies, agens deſolatum inter illos.

CAP. III. *Officium boni Prophetæ.*

FUit autem exactis ſeptem diebus, fuit, inquam, verbum Jehovæ ad me, dicendo:
2 Fili hominis, ſpeculatorem dedi te domui Iſraelis; ut audias ex ore meo verbum, & admoneas eos à me.
3 Quum dixero improbo, utique moriturus es, tu autem non admonueris eum neque alloquutus fueris; ut admoneas improbum *revocans* à via ejus improbiſſima; ut ſerves eum: iſte improbus in ſua iniquitate morietur, ſed ſanguinem ejus è manu tua repoſciturus ſum.
4 Tu vero quum admonueris improbum, & non reverſus fuerit ab improbitate ſua, & à via illa ſua peſſima; iſte in ſua iniquitate morietur, & tu animam tuam eripueris.
5 Sin autem avertetur juſtus à juſtitia ſua, & faciet iniquitatem, me diſponente offendiculum coram eo morietur ille: quum non admoneris eum; in peccato ſuo morietur, neque recordationi erunt omnia juſta ejus opera quæ fecerit, ſed ſanguinem ejus è manu tua repoſcam.
6 Tu vero quum admoneueris juſtum ut non peccet juſtus, ſi ipſe non peccet amplius: omnino vivet quia admonitus fuerit: & tu animam tuam eripueris.
7 Deinde fuit ſuper me ibi manus Jehovæ; & dixit mihi, ſurge, egredere in iſtam convallem, & ibi alloquar te.
8 Itaque ſurgens exivi in illam convallem: ubi ecce gloria Jehovæ ſtabat, ut gloria illa quam videram ad flumen Cebaris: & procidi in faciem meam.
9 Sed ingreſſus in me ſpiritus fecit ut conſiſterem in pedes meos; & alloquutus me *Jehova* edixit mihi, ingredere, include te intra domum tuam.
10 Tu autem, ô fili hominis, ecce; indiderunt tibi denſos funes & vinxerunt te illis; tu non prodeas in medium ipſorum.
11 Ideoque linguam tuam agglutinaturus ſum palato tuo, ut obmuteſcas, ac non agas reprehenſorem apud illos, quia domus rebellis ſunt:
12 Sed quum alloquendo te aperiam os tuum, indices eis, ſic ait Dominus Jehovi: qui auditurus eſt audiat, & qui deſiturus, deſiſtat; nam domus rebellis ſunt.

CAP. IV. *Sciagraphia pœnæ imminentis urbi, facta in latere.*

TU ergo fili hominis, accipe tibi laterem quem ponas in conſpectu tuo; ut incidas in eum civitatem, Jeruſchalaim:
2 Et diſponens obſidionem in eam, exſtruenſque in eam propugnacula diffundes in eam aggeſtas moles, & diſpones in eam caſtra pone contra eam primores *exercitus* circumquaque.
3 Deinde tu accipe tibi ſartaginem ferream, quam pones *pro* muro ferreo inter te & civitatem iſtam: ut obfirmata facie tua adverſus eam, cingatur obſidione, te obſidente illam: ſignum hoc in domum Iſraelis.
4 Tu autem incumbe lateri tuo ſiniſtro, quum appoſueris ei iniquitatem domus Iſraelis: numero dierum quibus incumbes ei, ferens iniquitatem illorum.
5 Ego vero do tibi annos iniquitatis illorum pro numero annorũ, trecentos nonaginta dies; quibus feres iniquitatẽ domus Iſraelis.
6 Quumq; eris abſoluturus eos, incumbens lateri tuo dextero ſecundo, ut feras iniquitatem domus Jehudæ: quadraginta dies, diem unumquemque do tibi pro unoquoque anno.
7 Ad obſidionem vero Jeruſchalaimorum obfirmato faciem tuam, cum brachio tuo nudato; ſic prophetabis contra ea.
8 Ecce autem impono tibi denſos funes, ut non obvertas te à latere uno in alterum, donec abſolveris dies obſidionis tuæ.
9 Tu quoque accipe tibi triticum, & hordeum, fabaſque, & lentes, & milium, ac zeam, quæ indas in vas unum ut facias tibi ex ei panem: *de* numero dierum quibus incumbes lateri tuo, trecentis nonaginta diebus comedes illum.
10 Cibus autem tuus quem comedes, pondere viginti ſiclorum in diem erit: de tempore in tempus *ſtatum* comedes illum:
11 Et aquam ad menſuram bibito, ſextam hinis: de tempore in tempus *ſtatum* bibito.
12 Comedes autem eum *ut* placentam hordeaceam: & ad orbes excrementi humani parabis placentam iſtam in oculis illorum.
13 Præterea dixit Jehova, ita comedent Iſraelitæ cibum ſuum immundum; inter gentes quo diſpellam ipſos.
14 Tum dixi, Aha Domine Jehovi, ecce anima mea non *eſt* impurata; nam cadaver, aut diſcerptum non comedi à pueritia mea huc uſque, neque intravit os meum caro abominanda:
15 Et dixit mihi, vide, do tibi egeſta bouni pro orbibus ſtercoris humani, ut pares panem tuum ad illa:
16 Nam, inquit mihi, fili hominis ecce ego fracturus ſum baculum panis Ieruſchalaimis, ita ut comedant panem pondere ac cum ſollicitudine, & aquas menſura ac cum ſtupore bibent:
17 Ut defecti pane & aqua, obſtupeſcant ſinguli atque contabeſcant in iniquitate ſua.

CAP. V. *Typus vaſtationis urbis in raſurâ capitis & barbæ Jechezkelis.*

POſtea tu, fili hominis, accipe tibi gladium acutum, novaculam tonſoriam accipito tibi, ut tranſmittas eam ſuper caput tuum & per barbam tuam: ſumenſque tibi trutinam *juſti* ponderis, divides *pilos* eorum.
2 Tertiam partem igne combures in civitate, quando completi erunt dies obſidionis: & accipiens alteram tertiam percuties gladio circa illam, reliquam vero tertiam diſperges in ventum, nã gladio exſerto perſequar iſtos.
3 Attamen excipies inde paucos numero, quos ligaturus es in alis tuis:
4 Et ex iſtis adhuc accipies quos projicies in ignem, & combures eos igne: inde prodibit ignis in totam domum Iſraelis.

5 Sic.

5 Sic ait Dominus Jehovi, iſta *ſunt* Jeruſchalaima, *urbs* quam in medio Gentium poſueram; & cui circumdederam regiones.

6 Sed mutavit jura mea in improbitatem plus quam gentes ipſæ, & ſtatuta mea plus quam regiones quæ circumſtant eam: quia jura mea ſpreverunt, & in ipſis ſtatutis meis non ambulaverunt.

7 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, eo quod æmulatim plus quam gentes ipſæ, quæ circumſtant vos in ſtatutis meis non ambulaſtis, & jura mea non feciſtis; ac ne quidem ſecundum jura gentiũ quę circumſtant vos feciſtis:

8 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, ecce me, irruentem in te, me quoq; ut efficiam in medio tui judicia in oculis ipſarum Gentium:

9 Facturus enim ſum in te *judicium* cujuſmodi non feci, & cujuſmodi non ſum facturus amplius; propter abominationes tuas.

10 Idcirco patres comedent filios in medio tui, & filii comedent patres ſuos; & exercens in te judicia diſpergam omnes reliquias tuas in omnem ventum.

11 Idcirco *ne* vivam ego, dictum domini Jehovi, niſi eo quod ſanctuarium meum impuraſti omnibus rebus deteſtandis tuis, & rebus omnibus abominandis tuis, ideo tum ego ſuccidam, ut non parcat oculus meus, tum etiam ego non utar clementia.

12 Tertia tui peſte morientur & fame conſumentur in medio tui; tertia autem altera gladio cadent circa te; reliquam vero tertiam in omnem ventum diſpergam, & exſerto gladio perſequar eos.

13 Ita conſummabitur ira mea, & collocans excandeſcentiam meam in iſtis, u'tione conſolabor me: experienturque me Jehovam eloquutum eſſe in zelo meo, quando conſummabo excandeſcentiam meam in ipſis,

14 Et diſponam te in vaſtitatem & in opprobrium apud gentes quæ circumſtant te, in oculis omnium tranſeuntium:

15 Et erit opprobrium convitiumque eruditioni & ſtupori Gentibus quæ circumſtant te; quum exercuero in te judicia ira, excandeſcentiaque, & correptionibus excandeſcentiæ (ego Jehova eloquutus ſum)

16 Quum immiſero ſagittas famis peſſimas in eos qui fuerunt ad corruptionem, quas immittam ad corrumpendum vos: & famem colligens contra vos fregero vobis baculum panis.

17 Immiſero, inquam, contra vos famem, beſtiamque peſſimam, orbaturas te, peſtiſque & cædes pervaſerit te: denique vaſtationem immiſero in te; ego Jehova eloquutus ſum.

CAP. VI. *Idololatria pœna prædicitur.*

ET fuit verbum Jehovæ ad me, edicendo:

2 Fili hominis, diſpone faciem tuam verſus montes Jiſraelis; & prophetam age apud eos:

3 Tum dices eis, ô montes Jiſraelis, audite verbum Domini Jehovi: ſic ait Dominus Jehovi montibus, & collibus, alveis aquarum, & vallibus; ecce me, me inquam, adducentem contra vos gladium, & perditurum excelſa veſtra.

4 Nam deſolabuntur altaria veſtra; & confringentur ſubdiales ſtatuæ veſtræ; proſternamque confoſſos veſtros coram diis ſtercoreis veſtris.

5 Diſponam etiam cadavera Jiſraelitarum coram diis ſtercoreis ipſorum; & diſpergam oſſa veſtra circum altaria veſtra:

6 In omnibus ſedibus veſtris ipſæ civitates vaſtabuntur, & excelſa deſolabuntur; ut vaſtentur & deſolentur altaria veſtra; confringanturque & aboleantur ſtercorei dii veſtri, & ſuccidantur ſubdiales ſtatuæ veſtræ, ac deleantur opera veſtra:

7 Et cadent confoſſi in medio veſtri, ut experiamini me eſſe Jehovam.

8 Sed reliquos faciam, quum erunt vobis qui evaſerint gladio, in Gentibus; quum diſperſi fueritis in regiones,

9 Et qui ex vobis evaſerint recordabuntur mei in Gentibus ubi captivi detinebuntur: me fractum fuiſſe ab animo ipſorum ſcortante qui receſſit à me, & ab oculis ipſorum qui ſcortantes ſequebantur ſtercoreos deos ipſorum, & faſtidio erunt ſibi ipſis, *reſpicientes* ad mala quæ fecerint, ad omneis res abominandas ſuas.

10 Et agnoſcent me eſſe Jehovam; non fruſtra loquutum fuiſſe, me affecturum ipſos hoc malo.

11 Sic ait Dominus Jehovi, percute manu tua, & plaude pede tuo, & dic, ah, *reſpicientes* ad omnes abominationes peſſimas domus Jiſraelis: quibus gladio, fame, & peſte caſuri ſunt.

12 Longinquus peſte morietur, propinquus gladio cadet, reliquus autem & obſeſſus, fame morietur: denique conſummabo excandeſcentiam meam in eos:

13 Ut agnoſcatis me eſſe Jehovam, quum erunt confoſſi eorum inter deos ſtercoreos ipſorum, circa altaria illorum; ad omnem collem excelſum, in omnibus cacuminibus montium, & ſub omni arbore virente, ac ſub omni quercu denſa, ubicumque loci poſuerint odorem gratum omnibus ſtercoreis diis ipſorum:

14 Quum extendens manum meam contra eos, reddidero terram hanc deſolatiſſimam, magis deſolatam quam deſertum ad Diblam in omnibus ſedibus ipſorum; ut agnoſcant me eſſe Jehovam.

CAP. VII. *Comminatio extremæ calamitatis.*

DEinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2 Heus tu fili hominis, *dic*, ſic indicit Dominus Jehovæ terræ Jiſraelis finem: advenit ipſe finis in quatuor oras iſtius terræ.

3 Jam finis impendet tibi, quum immittens iram meam in te judicabo te ſecundum vias tuas, & reponam ſuper te omnes abominationes tuas.

4 Neque parcet oculus meus tibi, neque utar clementia: nam vias tuas ſuper te reponam, & abominationes tuæ in medio tui erunt, ut experiamini me eſſe Jehovam.

5 Sic

5 Sic ait dominus Jehovi; malum, unicum malum ecce advenit.

6 Finis advenit, advenit ille finis, pervigil irruit in te; ecce advenit *illud*.

7 Supervenit matutinum illud tibi, ô habitator iſtius terræ: advenit tempus illud, propinquus eſt dies ille, vexationis, non autem echus montium.

8 Jam cominus *adſum*, effundam excandeſcentiam meam ſuper te, & conſummans iram meam in te judicabo te ſecundum vias tuas: denique reponam ſuper te omnes abominationes tuas.

9 Neque parcet oculus meus, neque utar clementia; ſecundum vias tuas tibi reponam, & abominationes tuæ in medio tui erunt, ut experiamini me Jehovam *eſſe* percuſſorem.

10 Ecce diem illum, ecce adveniens *matutinum*: prodiit matutinum illud, efflоruit virga iſta, germinavit ſuperbiam:

11 Ipſa violentia aſſurrexit ad virgam improbitatis: nemo ex eis, neque ex multitudine ipſorum, neque ex Thraſonibus ipſorum, *ſuperfuturus eſt*, neque lamentum de ipſis *erit*.

12 Advenit illud tempus, pertigit dies illa: emtor ne lætetur, & vēditor ne lugentē agat: quia æſtus *ira* impēdet toti multitudini ejus.

13 Nam venditor ad rem venditam non eſt reverſurus, quamvis adhuc in integro ſic caterva eorum *quæ vendidit*: viſio enim toti multitudini ejus non reverſura eſt, & ſinguli in iniquitate ſua non ſunt confirmaturi ſe caterva ſua.

14 Clangent claſſico ut comparent omneis, ſed nullus prodibit ad bellum; quia æſtus *iræ* meæ *exarſit* in totam multitudinem ejus.

15 Gladius ipſe foris, peſtis autem & fames intus: qui in agro *erit*, gladio morietur; qui vero in civitate, eum fames & peſtis conſumtura eſt.

16 Sed ex eis qui evaſuri ſunt evadent, & erunt in ipſis montibus velut columbæ vallium, trepidantes omnes: quiſque propter iniquitatem ſuam.

17 Omnes manus debilitabuntur, & omnia genua in aquas abitura ſunt:

18 Et accingent cilicia, tegente ipſos horrore; denique in omni facie erit pudor; & in omnibus capitibus ipſorum calvitium.

19 Argentum ſuum per plateas abjicient, & aurum ipſorum ſeparationi erit; argentum ipſorum & aurum ipſorum non poterit eripere ipſos die furoris Jehovæ; ſe ipſos non ſatiabunt, & viſcera ſua non explebunt: eo quod offendiculum iniquitatis ipſorū aderit.

20 Quin decorem ornatus ſui, illum ad excellentiam poſuerat, imagines abominationum ſuarum, & rerum deteſtabilium ſuarum fēcerunt in eo: idcirco illum ſtatui ipſis in ſeparationem.

21 Tradam enim illum in manum extraneorum direptioni, & improborum hujus terræ prædæ; qui prophanabunt illum:

22 Et avertente me faciam meam ab ipſis ubi prophanaverint adium meum; invadent *civitatem* ipſam effractores & prophanabunt ipſam.

23 Para funē: quia terra iſta plena eſt cauſis capitalibus, & ipſa civitas plena eſt violētia.

24 Ideo adducam peſſimos gentium ut hæreditario jure poſſideant domos iſtorum: faciamque ut ceſſet excellentia fortium, & prophanentur ii qui ſanctificant ipſos.

25 In excidium devēnit, & quærentibus pacem nulla erit.

26 Ærumna ſuperveniet ærumnæ, & rumor ad rumorem erit; deſiderabuntque viſionem à Propheta, & lex periбit à Sacerdote, conſiliumque à ſenibus.

27 Rex ipſe continenter lugebit, & Princeps induet veſtem deſolationis, ac manus populi terræ conturbabuntur: pro via ipſorum agam cum eis, & prout jus ipſorum eſt judicabo ipſos, ut experiantur me eſſe Jehovam.

CAP. VIII. *Quatuor viſiones: populus Judaicus eſt inverſus & everſus Decalogus.*

FUit autem anno ſexto, menſe ſexto, die quinto iſtius menſis, me ſedēte domi meæ, Senioribuſque Jehudæ ſedentibus coram me; ut accideret mihi illic manus Domini Jehovi.

2 Etenim *viſionem* vidi, quod ecce ſimilitudo *hominis* quaſi ſpecie ignis, à ſpecie lumborum ejus deorſum verſus *ſpecie* ignis: à lumbis autem ejus ſurſum verſus quaſi ſpecie ſolis rutili, ſimilis colori vividiſſimo.

3 Qui extendens formā manus, aſſumſit me cincinno capitis mei: & attollens me ſpiritus inter terram & cœlum deduxit me Jeruſchalaima viſionibus Dei, ad oſtiū portæ interioris ſpectans ad Aquilonē; ubi *erat* ſedes idoli zelotypiæ quod provocat ad zelotypiam.

4 Ecce autem illic gloriam Dei Iſraelis, ſecundum ſpeciem quam videram in ipſa convalle.

5 Tum edixit mihi, fili hominis, attolle jam oculos tuos *ad* viam *quæ ſert* Aquilonem verſus; cumque ſuſtuliſſem oculos meos *ad* viam Aquilonem verſus, ecce ab Aquilone ad portam ipſius altaris idolum illud zelotypiæ in ipſo ingreſſu.

6 Poſtea dixit mihi, fili hominis, videſne quid iſti faciant? abominationes *ſunt* maximæ, quas domus Iſraelis faciunt hic, ut longe recedam à ſanctuario meo; ſed amplius iterum videbis, abominationes maximas.

7 Et duxit me ad portam atrii alterius: ubi quum aſpicerem, ecce foramen unum in ipſo pariete.

8 Itaque edixit mihi, fili hominis, fode jam in iſto pariete; quumque fodiſſem in ipſo pariete, ecce portam unam.

9 Tum edixit mihi, ingredere & aſpice abominationes peſſimas quas iſti faciunt hic.

10 Ingreſſus itaque aſpexi; ecce autem omnes formas reptilium & jumentorum deteſtandorum, omniumque ſtercoreorum deorum domus Iſraelis: expreſſum *opus* in pariete ipſo circumquaque:

11 Et ſeptuaginta viros è Senioribus domus Iſraelis, cū Jaazania filio Schaphanis ſtante in medio ipſorum, ſtantes coram illis, quēque thuribulum ſuum *habentem* in manu ſua: ita ut abundans nubes ſuffitus aſcenderet.

12 Poſt

12 Poſt dixit mihi, vidiſtine, fili hominis, quæ ſeniores domus Iſraelis faciant in tenebris, quiſque in conclavibus figuratis ſuis? quia dicunt, non *eſt* Iehova qui videat nos, dereliquit Iehova terram hanc.

13 At, inquit mihi, amplius adhuc videbis abominationes maximas quas iſti faciunt:

14 Et deduxit me ad oſtium portæ domus Iehovæ quæ *eſt* ad Aquilonalem tractum: ecce autem mulieres ſedebant, deflentes Thammuzum.

15 Poſtea dixit mihi, vidiſtine, fili hominis? amplius adhuc viſurus es abominationem, *abominationes* majores iſtis.

16 Et deduxit me in atrium domus Iehovæ interius; ecce autem in porta templi Iehovæ inter porticum & altare quaſi viginti quinque viros: quorum poſteriora *obverſa erant* verſus templum Iehovæ, facies autem Orientem verſus, & adoratio ipſorum Orientem verſus ad Solem *ferebatur*.

17 Tum dixit Deus, vidiſtine, fili hominis? an levius eſt quicquam viſum domui Iehudæ quam facere abominationes iſtas quas faciunt hic? nam impleverunt terram hanc violentiâ, & averſi ſunt ad provocandum me, ecce autem jam præmittunt plantarum furculos ante faciem ſuam:

18 Propterea etiam ego facturus ſum *factum* in excandeſcentia, non parcet oculus meus, neque utar clementia; & quamvis clament in auribus meis voce magna, non exaudiam eos.

CAP. IX. *Conſervatio piorum in media clade.*

DEinde inclamavit me audiente voce magna, dicendo: admovete præfecturas iſtius civitatis; & inſtrumentum quiſque ſuum lethiferum *habeto* in manu ſua.

2 Tum ecce ſex homines venientes à via portæ ſuperioris, quæ eſt obverſa ad Aquilonem, quemque cum inſtrumento diſſipationis ſuo in manu ſua. & virum unum inter eos indutum *veſtibus* lineis cum atramentario ſcribæ ad lumbos ſuos: qui venientes conſtiterunt juxta altare æneum.

3 Gloria autem Dei Iſraelis extulit ſe à Cerubinis quibus inſidebat, ad limen ipſius domus; & inclamavit virum illum indutum *veſtibus* lineis, ad cujus lumbos *erat* atramentarium ſcribæ.

4 Edixitque Iehova ei, tranſi per medium iſtius civitatis, per medium *urbis* Ieruſchalaimorum, & inſignito ſigno frontes illorum hominum qui ſuſpirant & qui exclamant propter omnes abominationes iſtas quæ fiunt in medio illius.

5 *Reliquis* autem illis edixit me audiente, tranſite per hanc civitatem poſt eum, & percutite, ne parcito oculus veſter, neque utamini clementia;

6 Senem, juvenem, & virginem parvuloſque & fœminas interficitote ad internecionem, ſed ad ullum virum cui inerit hujus ſignum ne accedditote, & à ſanctuario meo incipitote (itaque incipiebant ab hominibus illis Senioribus qui *erant* ante ipſam domum)

7 Et impurate, ait illis, domum ipſam, & implete atria ipſa confoſſis, exite: ut exeuntes percutiant in civitate ipſa.

8 Fuit autem percutientibus ipſis, quum reliquus eſſem ego; ut procidens in faciem meam clamarem, & dicerem, Aha Domine Iehovi, an perditurus es omnes reliquias Iſraelis, effundendo excandeſcentiam tuam ſuper Ieruſchalaima?

9 Qui dixit mihi, iniquitas domus Iſraelis & Iehudæ magna eſt ſupra modum, & repleta eſt iſta terra cædibus, ipſaque civitas plena perverſione: quia dixerunt, dereliquit Iehova hanc terram; neque Iehova *eſt* qui reſpiciat.

10 Quapropter etiam ego, non parcet oculus meus, neque utar clementia: viam eorum in caput ipſorum reponam.

11 Tum ecce vir ille indutus *veſtibus* lineis, ad cujus lumbos *erat* atramentarium, retulit rem, dicendo: feci quemadmodum præceperas mihi.

CAP. X. *Pruna de ignis rotis myſtica. Quadriga effunduntur ſuper civitatem.*

ME autè vidente, quum ecce in illo expanſo quod *erat* ſupra caput Cerubinorum, ſimilem lapidi ſapphirico, quaſi ſpeciem ſimilitudinis ſolii; apparuit ſuper ipſos *Jehova*;

2 Qui alloquutus virum illum indutum *veſtibus* lineis, dixit, ingredere intervallum orbium in locum Cerubinorum, & imple pugnos tuos prunis igneis ex intervallo Cerubinorum, & ſparge contra iſtam civitatem: qui ingreſſus eſt ante oculos meos.

3 Cerubini autem ſtabant à dextera domus, quum ingrederetur vir ille; & nubes implebat atrium interius.

4 Tum extulit ſe gloria Iehovæ à Cerubinis ſupra limen domus; eſtque impleta domus nube, atrium vero impletum ſplendore gloriæ Iehovæ.

5 Et ſonus alarum Cerubinorum audiebatur uſque ad atrium exterius; quaſi ſonus *Dei* fortis omnipotentis quum loquitur.

6 Fuit autem quum præcepiſſet viro illi induto *veſtibus* lineis, dicendo: accipe ignem ex intervalle horum orbium, ex intervallo Cerubinorum; ut ingreſſus ille conſiſteret juxta rotas.

7 Et extendens Cerub unus manum ſuam ex intervallo Cerubinorum ad ignem illum qui *erat in* intervallo Cerubinorum, ſumſit & indidit pugnis *illius* induti *veſtibus* lineis: qui accipiens exivit.

8 Apparebat enim in Cerubinis, forma manus hominis ſub alis ipſorum.

9 Tum vidi, quod ecce quatuor *quidem* rotæ juxta ipſos Cerubinos: rota unaquæque juxta Cerubinum unumquemque: quarum rotarum ſpecies *erat* ſimilis colori lapidis beryllí thalaſſii:

10 Et ſpecies illarum quatuor *erant* ſimilitudine una, ac ſi eſſet rota *una* in medio rotæ *alterius*:

11 Euntibus illis *Cerubinis*, in quaternas partes ipſarum ibant, non divertebant eundo: nam ad locum quo ſpectabat ipſum caput ſequebantur ipſum, non divertebant eundo.

12 Sed

12 Sed totum corpus illorum, dorſaque illorum, ac manus illorum, alæque illorum: etiam rotæ ipſæ plenæ oculis *erant* circumquaque ipſorum quatuor, rotarumque ipſorum.

13 Hæ autem rotæ, ipſæ vocatæ ſunt orbis, me audiente:

14 Quatuor vero facies *erant animali* unicuique: facies unius facies *erat* Cerubi: facies autem alterius facies hominis, & tertii facies leonis, & quarti facies aquilæ.

15 Ita extulerunt ſeſe Cerubini, hoc *eſt* animal quod videram ad flumen Cebaris.

16 Euntibus Cerubinis autem iverunt rotæ ipſæ juxta illos: & attollentibus Cerubinis alas ſuas ad efferendum ſe è terra, non diverterunt rotæ ipſæ quoque ab illis:

17 Conſiſtentibus illis conſtiterunt, & efferentibus ſe illis extulerunt ſe cum illis: quia ſpiritus vitalis aderat ipſis.

18 Egreſſa igitur gloria Jehovæ è *loco qui erat* ſupra limen domus, & ſtans ſuper Cerubinos:

19 Quum levantes Cerubini alas ſuas, extuliſſent ſe è terra ante oculos meos eundo, & rotæ è regione illorum; ſubſtitit *animal ad* oſtium portæ domus Jehovæ primum, & gloria Dei Iſraelis inſidens illis ſuperne.

20 Ipſum *eſt* animal illud quod videram ſubjectum Deo Iſraelis ad flumen Cebaris, & cognovi Cerubinos eos eſſe.

21 Quaternæ facies unicuique, & quaternæ alæ unicuique; ſimilitudoque manuum hominis ſub alis illorum *erat*.

22 *De* ſimilitudine denique faciei ipſorum, eadem facie quam videram ad flumen Cebaris, *erant* ſpecies ipſorum, illarumque: quiſque in tractum faciei ſuæ *objectum* ibant.

CAP. XI. *Cor lapideum commutandum cum carneo.*

TUm attollens me ſpiritus adduxit me ad portam domus Jehovæ primam, quæ ſpectat Orientem verſus, ubi ecce in oſtio illius portæ viginticuinque viros: inter quos videbam Jaazanjam filium Hazzuris, & Pelatjam filium Benajæ principes populi:

2 Dixitque mihi; fili hominis, hi *ſunt* viri iſti qui cogitant vanitatem, & qui ineunt conſilium malum in hac ipſa civitate:

3 Qui dicunt, non in propinquo ædificandæ *ſunt* domus; hæc *urbs futura eſſet* olla, & nos caro illa.

4 Idcirco Propheta contra iſtos; propheta, ô fili hominis.

5 Et accidente mihi ſpiritu Jehovæ; edixit mihi, dic, ſic ait Jehova, ita dicitis ô domus Jiſraelis; nam eorum quæ veniunt in ſpiritum veſtrum unumquodque ego novi.

6 Multiplicatis confoſſos veſtros in civitate hac; & impletis vicos ejus confoſſis.

7 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, confoſſi veſtri quos diſponitis in medio ejus, hi *ſunt* illa caro; & hæc *urbs* olla ipſa *eſt*: vos autem educam è medio ejus.

8 Gladium timetis; & gladium adducam ſuper vos, dictum Domini Jehovi.

9 Nam educens vos è medio ejus tradam vos in manum alienorum; & exercebo contra vos judicia.

10 Gladio cadetis, in termino Jiſraelis judicabo vos; ut experiamini me eſſe Jehovam.

11 Hæc non eſt futura vobis olla, aut vos futuri in medio hujus caro; *diſſectos* in terminum Jiſraelis judicabo vos:

12 Ita experiemini me eſſe Jehovam, quicunque in meis ſtatutis non ambulatis, & mea jura non facitis; ſed ſecundum jura Gentium quæ circumſtant vos facitis.

13 Fuit autem me prophetante, ut Pelatja filius Benajæ moreretur: quapropter procidens in faciem meam, & exclamans voce magna, dixi, Aha Domine Jehovi, tu conſummationem facis cum reliquiis Jiſraelis.

14 Sed fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

15 Fili hominis, *ſuat* fratres tui, fratres tui, neceſſarii tui, & tota domus Jiſraelis, quanta quanta eſt; quibus dicunt habitatores Jeruſchalaimorum, longè abeſte à Jehova, noſtra eſt, *nobis* data eſt hæc terra in hæreditatem.

16 Idcirco dic, ſic ait Dominus Jehovi; quod procul abegerim eos in gentes, & quod diſperſerim eos in regiones: attamen ſum eis ſanctuarium pauliſper in ipſis regionibus quo venerunt.

17 Idcirco dic, ita ait Dominus Jehovi; & congregabo vos ex iſtis populis, & recipiam vos e regionibus in quas diſperſi eſtis: & dabo vobis terram Jiſraelis.

18 Quumque venerint illuc; amovebunt omnia deteſtabilia ejus, omneſque abominationes ejus ab ea.

19 Nam indam ipſis cor unum, & ſpiritum novum ponam in medio veſtri: amovens, inquam, cor lapideum à carne eorum indamque eis cor carneum:

20 Ut in ſtatutis meis ambulent, & jura mea obſervantes faciant illa: ſintque mihi populus, & ego illis ſim Deus.

21 At illis *quorum* animus obibit intima deteſtabilia & abominationes iſtorum, viam ſuam in capite ipſorum reponam, dictum Domini Jehovi.

22 Deinde quum extuliſſent Cerubini alas ſuas, cum rotis è regione ipſorum; quibus inſidebat gloria Dei Iſraelis ſuperne:

23 Aſcendit gloria Jehovæ è medio civitatis ipſius; ſubſtititque ſuper montem qui *eſt* ab Oriente civitati.

24 Et ſpiritus attollens me reduxit me in Chaldæam, ad multitudinem deportatam hac ipſa viſione *oblata* per ſpiritum Dei; quum aſcendiſſet à me viſio hæc quam videbam:

25 Et eloquutus ſum apud multitudinem deportatam; omnia verba Jehovæ, quæ oſtenderat mihi.

CAP. XII. *Præludium calamitatis Jehudæorum.*

ET fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2 Fili hominis, in medio domus rebellis conſides; quibus *ſunt* oculi ad videndum; nec viderunt, quibus aures ad audiendum, nec audiverunt, quia domus rebellis ſunt.

3 Tu itaque, fili hominis, para tibi inſtrumenta

menta migrationis, & migra de die ante oculos eorum: quum emigraveris è loco tuo in locum alterum, ante oculos eorum, fortaſſe viſuri ſunt; nam domus rebellis ſunt.

4 Quum autem extuleris inſtrumenta tua ut *efferantur* inſtrumenta migrationis, de die ante oculos eorum: tu egrediter veſperi ante oculos ipſorum, ut qui procedunt in migrationem.

5 Ante oculos illorum perfode tibi in muro *foramen*, per quod educas *illos*:

6 Ante oculos illorum ſuper humerum portans, cæca nocte educito, faciem tuam operito, ut non aſpicias terram hanc: nam oſtentum propono te domui Iſraelis.

7 Ita igitur faciens quemadmodum juſſus fueram, inſtrumenta mea extuli ut *efferuntur* inſtrumenta migrationis de die, ac veſperi perfodi mihi in muro *foramen* manu: cæca nocte educens *illos*, ſuper humerum portavi ante oculos illorum.

8 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me mane, dicendo:

9 Fili hominis, an non dixerunt tibi domus Iſraelis, domus iſta rebellis; quid facis?

10 Dic illis, ſic ait dominus Jehovi: ipſius *eſt* principis oneroſa hæc prophetia *qui eſt* Jeruſchalaimis, & totius domus Iſraelis, qui ſunt illic.

11 Dic, ego ſum oſtentum veſtrum: quemadmodum feci ſic fiet illis: migratione in captivitatem abibunt.

12 Nam princeps ipſe qui *eſt* in medio illorum, ſuper humerum portans, cæca nocte egredietur, in muro perfodient *foramen* ad educendum eo: faciem ſuam operiet, ut non aſpiciat ipſe oculo ſuo terram.

13 Sed expandam rete meum contra ipſum, & capietur ſagena mea; deducamque eum in Babyloniam terram Chaldæorum, quam non videbit, & ibi morietur.

14 Et omnes circumſtantes eum, auxiliares ejus, & omnia agmina ejus diſpergam in omnem ventum; & gladio exſerto perſequar eos:

15 Ut experiantur me eſſe Jehovam; quum ſparſero eos in gentes, & diſperſero eos per regiones.

16 Reliquos autem faciam ex eis homines paucos à gladio, à fame, & à peſte: ut enarrent omnes abominationes eorum in gentibus quo devenerint; denique ut cognoſcant me eſſe Jehovam.

17 Iterum fuit verbum Jehovæ ad me, edicendo:

18 Fili hominis, panem tuum in commotione comedito; & aquas tuas cum tremore & cum ſolicitudine bibito:

19 Poſtea indices populo hujus terræ, ſic ait Dominus Jehovi in habitatores *urbis* Jeruſchalaimorum, in terram Iſraelis, panem ſuum cum ſolicitudine comedent, & aquas ſuas cum deſolatione bibent: ut deſolata terra illius deſtituatur iis quibus plena eſt, præ violentia omnium qui habitant in ea:

20 Et ipſæ civitates habitatæ devaſtentur, ac terra ipſa deſolata ſit; ita experiemini me eſſe Jehovam.

21 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

22 Fili hominis, quid *ſibi vult* proverbium iſtud apud vos de terra Iſraelis, dicentium: producentur dies illi, aut peribit omnis viſio?

23 Idcirco dic eis, ſic ait Dominus Jehovi, facturus ſum ut ceſſet proverbium hoc, neque utantur eo amplius in Iſraele: quin potius, dic eis, prope ſunt dies ipſi, & res enjuſque viſionis:

24 Non enim erit amplius ulla viſio vanitatis, aut divinatio blandientis, in medio domus Iſraelis.

25 Nam *ut* ego *ſum* Jehova, eloquar quodcumque verbum eloquuturus ſum & fiet, non protrahetur *tempus* amplius: quum diebus veſtris, ô domus rebellis, eloquor verbum, etiam efficiam illud, dictum Domini Jehovi.

26 Denique fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

27 Fili hominis, ecce domus Iſraelis dicūt, viſio iſta quam iſte videt, ad dies multos *viſa eſt*, & in tempora longinqua prophetat iſte.

28 Idcirco dic eis, ſic ait Dominus Jehovi, non protrahetur amplius *tempus* omnium verborum meorum: quod eloquutus fuero verbum, etiam fiet, dictum Domini Jehovi.

CAP. XIII. *Pſeudoprophetæ confutati.*

DEinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2 Fili hominis, propheta contra prophetas Iſraelis iſtos prophetantes: dices autem prophetis *prophetantibus* ex animo ſuo, audite verbum Jehovæ.

3 Sic ait Dominus Jehovi, væ iſtis prophetis ſtultiſſimis, qui ſequuntur ſpiritum ſuum, & quæ non viderunt.

4 Similes vulpibus per vaſtitates, prophetæ tui ſunt, ô Iſrael.

5 Non aſcenditis ad irruptiones, aut obducitis ſepem pro domo Iſraelis; ut conſiſtat in bello die Jehovæ.

6 Vident vanitatem & divinationem mendacii, qui dicunt, dictum Jehovæ, quum Jehova non miſit ipſos, & ſpem faciunt fore ut præſtet verbum.

7 An non viſionem vanitatis videtis, & divinationem mendacii dicitis, dicentes, dictum Jehovæ, quum ego non loquutus ſum?

8 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, eo quod loquimini vanitatem & videtis mendacium; idcirco ecce me contra vos, dictum Domini Jehovi.

9 Erit enim manus mea contra Prophetas iſtos, qui vident vanitatem & qui divinant mendacium: in conſilio populi mei nō erunt, & in deſcriptione domus Iſraelis non conſcribentur, neque in terram Iſraelis venient: ita experiemini me eſſe Dominum Jehovim.

10 Eo quod multis modis fecerunt ut errāret populus meus, *dicentes* pacem *eſſe* ubi nulla *eſſet* pax: ouumque hic exſtruit luteum parietem, ecce illi obducunt ipſum inepto *teſtorio*:

11 Dic obducentibus ineptum *teſtorium*, atqui caſurus eſt: erit imber inundans, & vos

ô lapides immanis grandinis caſuri eſtis, & ventus procelloſiſſimus diffindet *eum*.

12 Quum ecce ciderit paries iſte, an non dicitur vobis, ubi *eſt* tectorium illud quod obduxiſtis ?

13 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, & diffindam vento procelloſiſſimo in excandeſcentia mea : & imber inundans in ira mea futurus eſt, lapideſque immanis grandinis in excandeſcentia ad conſumptionem ;

14 Ita deſtruam parietem quem obduxeritis inepto *tectorio*, & proſternam eum in terram, adeo ut retegatur fundamentum ejus ; eaque irruente conſumemini in medio ejus, ut experiamini me eſſe Jehovam.

15 Sic ubi conſummavero excandeſcentiam meam in pariete iſtum, & in eos qui obducant illum inepto *tectorio* ; dicam de vobis, minimè *eſt* paries ille, & minimè qui obducebant illum.

16 *Iſti* Prophetæ Jiſraelis qui prophetant pro *urbe* Jeruſchalaimorum, & qui vident ei viſionem pacis ; quum nulla ſit pax, dictum Domini Jehovi.

17 Tu quoque, fili hominis, oppone faciem tuam filiabus populi tui quæ prophetiſſas agunt ex animo ſuo ; & propheta contra eas.

18 Dicens, ſic ait Dominus Jehovi, væ conſuentibus pulvillos pro omnibus axillis brachiorum *populi* mei, & parantibus confibulas pro capite cujuſque ſaturæ ad venandum animas ; animas venamini in populo meo, & animas vobis vivas conſervatis :

19 Et prophanatis me apud populum meum pro pugillis hordei, & fruſtulis panis ; morte afficiendo animas quæ non morerentur, & victuras prædicando animas quæ non ſunt victuræ : mentiendo apud populum meum, qui auſcultant mendacio.

20 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, ecce me contra pulvillos veſtros quibus vos illic venamini animas *abduituras* in floralia, & lacerabo illos à brachiis veſtris : & dimittam animas quibus vos in floralia *abducentes* venamini animas *virorum* :

21 Et lacerabo confibulas veſtras, ut eripiam populum meum è manu veſtra, neque ſint amplius in manu veſtra prædæ : ita experiemini me eſſe Jehovam.

22 Eo quod atterunt animum juſti falſo ; quem ego non eram affecturus dolore ; & confirmant manus improbi, ut non revertatur à via ſua peſſima ut in vita conſervem eum :

23 Idcirco vanitatem non eſtis viſuræ, & divinationem non divinaturæ amplius : ſed eripiam populum meum è manu veſtra, & experiemini me eſſe Jehovam.

CAP. XIV. *Deus ſpiritum pſeudoprophetæ in obſtinatis efficacem reddit.*

DEinde quum venientes ad me quidam è Senioribus Jiſraelis, ſederent coràm me:

2 Fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo :

3 Fili hominis, viri iſti induxerunt ſtercoreos deos ſuos in animum ſuum, & offendiculum iniquitatis ſuæ poſitum habent è regione faciei ſuæ : an nullo pacto conſulor ab eis?

4 Idcirco alloquere eos, dicens eis, ſic ait Dominus Jehovi, quiſquis è domo Jiſraelis induxerit ſtercoreos deos ſuos in animum ſuum, offendiculum iniquitatis ſuæ poſitum habens è regione faciei ſuæ, & venerit ad Prophetam, *ut* ſum Jehova, reſponſabo ei eodem *tempore* de multitudine ſtercoreorum deorum ipſius :

5 Ut reprehendam domum Jiſraelis in animo ipſorum ; quod averterint ſe à me, adhæſuri ſtercoreis diis ſuis omnes.

6 Idcirco dic domui Jiſraelis, ſic ait Dominus Jehovi, convertimini, & avertite *animos* à ſtercoreis diis veſtris ; avertite, inquam, ab omnibus abominationibus veſtris faciem veſtram.

7 Nam quiſquis è domo Jiſraelis, aut ex peregrinis qui peregrinâtur in Jiſraele, averterit ſe à ſequendo me, inductis ſtercoreis diis ſuis in animû ſuû, & offendiculum iniquitatis ſuæ poſitum habuerit è regione faciei ſuæ : quum venerit ad Prophetam ut conſulat per eum me ; *ut* ſû Jehova, reſponſabo ei per me.

8 Et opponens iratam faciem meam viro ſui, ponam eum in ſignum & in parabolas, denique exſcindam eum in medio populi mei ; ut experiamini me eſſe Jehovam.

9 Ipſe autem Propheta quum pellectus fuerit ut eloquatur verbum ; ego Jehova pellexero Prophetam ipſum ; & extendens manum meam contra ipſum, perdam ipſum è medio populi mei Jiſraelis :

10 Ita ferent pœnam iniquitatis ſuæ ; æquè pœna conſulentis, ac pœna Prophetæ erit.

11 Ut non aberrent amplius domus Jiſraelis à ſequendo me, & non polluant ſe amplius omnibus defectionibus ſuis ; ſed ſint mihi populus, & ego ſim eis Deus, dictum Domini Jehovi.

12 Iterum fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo :

13 Fili hominis, quû regio peccaverint mihi prævaricando prævaricatione, & extendens manum meam contra illam fregero illi ſcipionem panis : denique immiſero in eam famem qua exſcindam ex ea homines & jumenta :

14 Etiamſi eſſent hi tres viri in ea, Noach, Daniel, & Ijob ; ipſi cum juſtitia ſua eriperent ſe ipſos ; dictum Domini Jehovi.

15 Si beſtias malas tranſmiſero in terram orbaturas eam ; adeo ut ſit deſolatiſſima abſque tranſeunte propter illas beſtias ;

16 Tres viri iſti in ea *ne* vivant ego, dictum Domini Jehovi ; ſi filios aut ſi filias eriperent ; ipſi ſe ſolos eriperent, terra autem eſſet deſolatiſſima.

17 Aut ſi gladium induxero in regionem illam ; edixeroque gladius pertranſeat terrâ quo exſcindam ex ea homines & jumenta.

18 Etiamſi tres viri iſti *eſſent* in ea, ut vivo ego, dictum Domini Jehovi, non eriperent filios aut filias ; ſed ipſi ſe ſolos eriperent.

19 Aut ſi peſtem immiſero in terram illam ; effundens excandeſcentiam meam ſuper illam ad cædem, ad exſcindendum ex illa homines & jumenta :

20 Etiamſi Noach, Daniel, & Ijob *eſſent* in ea,

ea, *ne* vivam ego, Dictum Domini Jehovi, ſi filium aut filiam eriperent; ipſi cum juſtitia ſua eriperent ſe ipſos.

21 Nam ſic ait Dominus Jehovi, etiam quũ quatuor judicia mea hæc peſſima, gladium, ac famem, beſtiaſque malas & peſtem immiſero contra *urbem* Jeruſchalaimorum; ad excindendum ex ea homines & jumenta:

22 Si ecce reliqui fient in ea qui evadant, qui educantur, filii aut filiæ; ecce ipſi procedent ad vos, ut videatis viam ipſorum, & actiones ipſorum; & conſolemini *ipſos* in malo quod induxero contra *urbem* Jeruſchalaimorum in omnibus quæ induxero contra eã.

23 Et conſolationi erunt vobis, cum videritis viam eorum & actiones eorum: ut agnoſcatis me non immerito feciſſe quæcunque fecero in eam, dictum Domini Jehovi.

CAP. XV. *Populus Dei vitis infrugifera.*

ET fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:
2 Fili hominis, cuid *eſt* lignum vitis præ omni ligno? *quid pra* putato ramo qui *eſt* in lignis ſilvæ?

3 An ſumitur ex illo lignum ad aptandum operi? an aſſumitur ex illo paxillus ad appendendum ei ullum inſtrumentum?

4 Ecce igni traditur in eſcam, quum duas extremitates ejus conſumſerit ignis, & mediũ ejus uſtulatum fuerit, an proderit ad opus?

5 Ecce quum eſſet integer, non aptabatur operi; quanto igitur minus quum ignis conſumpſit ipſum & uſtulatus eſt, aptaretur adhuc operi?

6 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, quemadmodum *eſt* lignum vitis inter ligna ſilvæ, quod trado igni in eſcam: ita traditurus ſum habitatores Jeruſchalaimorum.

7 Nam opponam faciem meam iratam eis, quum ab uno igne exiverint, alter ignis conſumet eos: ut cognoſcatis me eſſe Jehovam, quum objecero faciem meam iratam eis:

8 Exponamque terram ipſam deſolationi; eo quod prævaricantur prævaricatione, dictum Domini Jehovi.

CAP. XVI. *Ingratitudo populi adverſus Deum graphicè delineata, & pœna juſtiſſimè damnata.*

ET fuit verbum Jehovæ ad me, edicendo:
2 Fili hominis, notas fac *urbi* Jeruſchalaimorum, abominationes ipſius:

3 Dicens, ſic ait Dominus Jehovi *urbi* Jeruſchalaimorum, commercia tua, adeoque genituræ tuæ *ſunt* è terra Cenahanæorum; *quaſi* pater tuus *ſit* Emoræus ipſe, & mater tua Chitthæa.

4 Nam *ad* genituras tuas, quo die genita fuiſti, non fuerat præciſus umbilicus tuus, & aquis non eras lota quum aſpexi te: neque ſale fueras condita, nec faſciis eras faſciata.

5 Non pepercerat tibi oculus, ut faceret tibi unum ex iſtis, clementia utendo erga te: ſed projecta fueras in ſuperficiem agri cum faſtidio tui, quo die genita fuiſti.

6 Tranſiens autem juxta te; quum viderem te præbentem conculcandam te in ſanguine tuo; dixi tibi, in ſanguine tuo vive, iterumque dixi tibi, in ſanguine tuo vive.

7 Copioſam ut germen agri reddidi te, adeo ut creveris & adoleveris, perveneriſque ad ſummum ornatum, (ubera *tua* ſororiaverant, & pilus tuus germinaverat) quamvis eſſes nudiſſima & rectiſſima.

8 Quapropter tranſiens juxta te, quum viderem te, quod ecce tempus tuum tempus amorum eſſet: expandens alam *veſtis* meæ ſuper te, operui nuditatem tuam: juranſque tibi conveni tecum in fœdus; dictum Domini Jehovi; ut nuberes mihi.

9 Itaque lavi te aqua, ut inundans *eluerem* ſanguinem tuum à te; & unxi te unguento:

10 Veſtiensque te verſicoloribus, calceavi te melinis; & accingens te xylino, operui te ſerico:

11 Et ornavi te ornatu, indens armillas manibus tuis, & torquem collo tuo:

12 Appoſui etiam monile ſupra naſum tuum, & inaures auribus tuis; coronamque ornatus capiti tuo.

13 Et ornaſti te auro & argento, veſtimentumque tuum fuit xylinum & ſericum, ac verſicolor, ſimilam & mel oleumque comediſti; denique pulcra fuiſti ſupra modum, & proſperata in regno:

14 Adeo ut prodiret de te fama in gentes propter pulcritudinem tuam; quia perfecta erat; propterea quod majeſtatem meam impoſuiſſem tibi, dictum Domini Jehovi.

15 Tum confiſa pulcritudini tuæ ſcortata es cum nomine tuo, & profudiſti ſcortationes tuas omni viatori, illi fuit *pulcritudo tua.*

16 Etiam ſumens de veſtibus tuis, paraſti excelſa tibi latis maculis interſtincta, ut ſcortareris ad ea; *ſcortationibus* non eventuris *porro*, & *cujuſmodi* non erit.

17 Et ſumens inſtrumenta ornatus tui ex auro meo & ex argento meo, quæ dederam tibi, feciſti tibi imagines maſculi; ut ſcortareris cum eis.

18 Capiens enim veſtes verſicolores tuas operuiſti illas; & unguentum meum ſuffitumque meum propoſuiſti illis;

19 Cibum quoque meum quem dederam tibi, ſimilam & oleum ac mel *quibus* cibabam te, hoc propoſuiſti illis in odorem gratum, & fuit: dictum Domini Jehovi.

20 Præterea ſumens filios tuos & filias tuas quas pepereras mihi, hos mactaſti illis conſumendos: an minus *hoc* fornicationibus tuis?

21 Jugulaviſti inquam, filios meos & expoſuiſti eos, traducendo eos illis.

22 Et cum omnibus abominationibus tuis, & ſcortationibus tuis non es recordata dierum pueritiæ tuæ: quum eſſes nudiſſima & retectiſſima, præbens te conculcandam in ſanguine tuo:

23 Sed fuit poſt totam malitiam tuam (væ væ tibi) dictum Domini Jehovi,

24 Ut exſtrueres tibi fornicem, & faceres tibi ſuggeſtum in omni platea,

25 Et in omni capite viæ exſtructo ſuggeſto tuo, abominandam redderes pulcritudinem tuam, divaricans pedes tuos omni viatori; denique plurimum ſcortata es.

26 Scor-

26 Scortata enim es cum Ægyptiis vicinis tuis torosis ; & quidem plurimum ſcortata es ad provocandum me.

27 Quumque ecce extendens manum meam contra te diminuerem demenſum tuum : & traderem te deſiderio odio habentium te Peliſchthæarum, quæ confuſæ erant propter viam tuam ſceleratam :

28 Scortata es cum Aſſyriis, eo quod non ſatiareris : ſed ſcortata *eum* eis ne ſic quidem ſatiata fuiſti.

29 Quapropter plurimum ſcortata es in Cenahanæam, in Chaldæam *diſcurrens:* ſed ne hoc quidem ſatiaris.

30 Quam languidus eſt animus tuus, dictum Domini Jehovi ; faciendo omnia iſta, opus mulieris meritoriæ pervicaciſſimæ ?

31 In pagis tuis fornicem tuum, in capite cujuſque viæ, & ſuggeſtum tuum facis in omni platea ; nec dum es ut ſcortum ludificaturum mercedem :

32 Ut mulier adultera, loco viri ſui recipiens extraneos :

33 Omnibus ſcortis dant *illi* pretium : tu vero dediſti pretia tua omnibus amatoribus tuis ; munerans eos ut congrederentur tecum circumquaque, pro ſcortationibus tuis.

34 Itaque fuit in te contra quam in iſtis fœminis ſcortationibus tuis, quum proſequeretur te nemo ad ſcortandum : nam quod das mercedem, ac merces non datur tibi, hoc contrarium eſt.

35 Idcirco, ô ſcortum, audi verbum Jehovæ ;

36 Sic ait Dominus Jehovi, eo quod profuſum eſt virus tuum, retecta nuditate tua, in ſcortationibus tuis cum tuis amatoribus ; etiam ſuper omnibus ſtercoreis diis abominandis tuis, denique propter cædes filiorum tuorum quos expoſuiſti eis :

37 Idcirco ecce ego congregaturus ſum omnes amatores tuos quibus ſuaviter uſa es, & quoſcumque amas, cum omnibus quos odiſti ; & ubi congregavero illos contra te circumquaque, retegam nuditatem tuam illis, ut videant totam nuditatem tuam :

38 Et judicabo te judiciis adulterarum & effundentium ſanguinem ; exponens te cædi proficiſcenti ab excandeſcentia & zelotypia.

39 Nam quum tradidero te in manum eorum, demolientur fornicem tuum, & diruent ſuggeſta tua, & exuentes te veſtibus tuis ſument inſtrumenta ornatus tui ; ac relinquent te nudiſſimam & retectiſſimam :

40 Deinde adducentes contra te congregationem, obruent te lapidibus ; & transfigent te gladiis ſuis :

41 Poſtea comburent domos tuas igne, exercentes contra te judicia ante oculos multarum fœminarum : ita faciam ut deſimas eſſe meretrix, etiamque mercedem non poteris dare amplius.

42 Denique faciam ut requieſcat excandeſcentia mea in te, donec recedat zelotypia mea à te : donec quieſcens non indigner amplius.

43 Eo quod non es recordata dierum pueritiæ tuæ, & commoviſti te contra me omnibus his ; ideo etiam ego ecce viam tuam in caput repono, dictum Domini Jehovi, ut non facias iſtud ſcelus cum omnibus abominationibus tuis.

44 Ecce quiſquis utitur parabola, de te parabola utetur, dicendo : qualis mater, talis filia ejus.

45 Filia matris tuæ es, faſtidientis virum ſuum & filios ſuos : & ſoror *utriuſque* ſororis tuæ es, quæ faſtidiverunt viros ſuos, & filios ſuos, mater veſtra Chitthæa, & pater veſter Emoræus.

46 Soror autem tua major *eſt* Schomron, ipſa cum filiabus ſuis, quæ ſedet ad ſiniſtram tuam ; ſoror tua vero minor te, ſedens à dextera tua, *eſt* Sedom cum filiabus ſuis.

47 Neque vero in viis earum ambulaſti, & ſecundum abominationes earum feciſtii : tamquam parvum faſtidio fuit *hoc* ; ideo corruptionem adhibuiſti majorem eis in omnibus viis tuis.

48 Ne vivam ego, dictum Domini Jehovi, ſi fecit Sedom ſoror tua ipſa & filiæ ejus ; quemadmodum feciſti tu & filiæ tuæ ;

49 Ecce hæc fuit iniquitas Sedomi ſororis tuæ, excellentia ſaturitas cibi, & tranquillitas quieta fuit ipſi & filiabus ejus, & manum panperis & egentis non confirmavit :

50 Quum itaque exaltantes ſe facerent abominationem coram me ; amovi eas, prout viſum eſt.

51 Schomron quoque ad dimidium peccatorum tuorum non peccavit ; amplificaſti enim abominationes tuas præ ipſis, & juſtificaſti ſorores tuas omnibus abominationibus tuis quas feciſti.

52 Tu etiam fer ignominiam tuam, quam adjudicas *utriq;* ſorori tuæ, propter peccata tua quibus abominabilius egiſti quam illæ, juſtiores ſunt te : tu, igitur, etiam erubeſce & fer ignominiam tuã, quum juſtifices ſorores tuas.

53 Si reduxero reducem turbam illarum, reducem turbam Sedomi & filiarum ejus, ac reducem turbam Schomronis & filiarum ejus ; etiam reducem turbam multitudinis captivorum tuorum *reducam* inter illas :

54 Ut feras ignominiam tuam, & afficiaris ignominia propter omnia quæ feciſti, conſolationi exiſtendo illis :

55 Si ſorores tuæ Sedom & filiæ ejus revertentur ad priſtinum ſtatum ſuum, & Schomron ac filiæ ejus revertentur ad priſtinum ſtatum ſuum ; tu quoque & filiæ tuæ revertemini ad priſtinum ſtatum veſtrum.

56 Quum non fuerit Sedom ſoror tua in auribus, in ore tuo : tempore ſummæ excellentiæ tuæ ;

57 Nec dum revelata fuerit malitia tua, quum *eſſet* tempus probri à filiabus Syriæ & omnibus circumſtantibus eam, filiabus Peliſchthæorum ; quæ depopulaturæ fuiſſent te circumquaque :

58 Scelus tuum & abominationes tuas tu reportas, dictum Jehovæ.

59 Nam ſic ait Dominus Jehovi, viciſſim faciam tibi quemadmodum feciſti : quæ ſprevifti exſecrationem irritum faciendo fœdus.

60 Veruntamen recordatus ego fœderis mei tecum

tecum *initi* temporibus pueritiæ tuæ, præſtabo tibi fœdus perpetuum.

61 Nam recordata viarum tuarum, pudore ſuffunderis, aſſumendo ſorores tuas majores te cum minoribus te: & dabo tibi eas in filias, quamvis non ex fœdere tuo.

62 Sed præſtabo ego fœdus meum erga te; & agnoſces me eſſe Jehovam:

63 Ut recorderis & erubeſcas, nec ſic tibi amplius apertio oris propter ignominiam tuam; quum expiavero te ab omnibus quæ feceris, dictum Domini Jehovi.

CAP. XVII. *Parabola de duabus Aquilis proponitur & exponitur.*

ET fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2 Fili hominis, propone ænigma, & utere parabola de domo Iſraelis,

3 Dicens; ſic ait Dominus Jehovi, aquila quædam maxima, magna alis, alatiſſima, plena plumis, cui *eſt* ſpecies artificioſiſſima; veniens ad Libanum deſumſit calamum ſummum cedri:

4 Summitatem tenerorum ramorum ejus decerpſit, & deferens illam in terram negotiatoriam, in civitate aromatariorum poſuit illam.

5 Accipiens vero è ſemine illius terræ, poſuit ipſum in agro ſativo: acceptum ſecundum aquas multas, circumſpectiſſime poſuit.

6 Atque hæc quidem germinavit, abiit in vitem luxuriantem humilis ſtatura, ſpectantibus palmitibus hujus ad illam, & radicibus hujus ſubjectis illi: abiit, inquam, in vitem, ediditque ramos, & emiſit ramuſculos:

7 Sed fuit aquila quædam magna, magna alis, & copioſa plumis, ad quam ecce vitis iſta applicuit radices ſuas, & palmites ſuos emiſit ad eam, ut irrigaret ipſam ex areolis plantationis ipſius:

8 Iſta in agro bono ad aquas multas plantata, editura ramos, & latura fructum, *denique* futura vitis magnifica.

9 Dic, ſic ait Dominus Jehovi, *an* proſperaretur? an non radices ejus diſrumpet, & fructum ejus ſuccidet, ut ficca fiat? omnibus frondibus germinis ſui exſiccabitur? & *an* non brachio magno & populo multo exſtirpaturus eſt eam radicitus?

10 Ut ecce plantata *ſit*, proſperabiturne? an non attingente ipſam Euro exſiccabitur prorſus? cum areolis germinationis ſuæ exſiccabitur?

11 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

12 Dic jam domui iſti rebelli, an neſcitis quid *ſibi velint* hæc? dic, ecce venerat Rex Babyloniæ *in urbem* Jeruſchalaimorum, cujus accipiens Regem & Principes abduxit eos ad ſe in Babyloniam:

13 Deinde accipiens de ſemine regio, pepigerat cum eo fœdus; & adigens eum ad execrationem potentes iſtius regionis acceperat,

14 Ut eſſet regnum humile, ne efferret ſe, ut obſervando fœdus ſuum ſtaret.

15 Sed rebellavit contra illum, mittendo legatos ſuos *in* Ægyptum, ut det ſibi equos populumque multum: an proſperabitur? an eripiet ſe qui facit iſta? qui *irritum* fecit fœdus, etiamne eripiet ſe?

16 *Ne* vivam ego, dictum Domini Jehovi; niſi loco illius *regis* qui regem conſtituerat ipſum, cujus ſpernit exſecrationem, & cujus irritum facit fœdus; apud illum in medio Babyloniæ moriatur.

17 Neque copiis magnis aut congregatione multa facturus *quicquam* eſt cum ipſo Parho in bello, quum diffundet *ille* aggeſtas moles, & quum exſtruet propugnacula; ad exſcindendum animas multas.

18 Cum ſpernat exſecrationem irritum faciendo fœdus; quia ecce junxit manum ſuam, & omnia iſta facit, non eripiet ſe.

19 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, *ne* vivam ego: niſi exſecrationem meam quam ſpernit, & fœdus meum quod irritum facit; hoc reponam in capite ipſius.

20 Nam expandam ſuper ipſum rete meum, & capietur ſagena mea; deducenſque ipſum in babyloniam, diſceptabo cum ipſo ibi *de* prævaricatione ipſius qua prævaricatur contra me:

21 Et omnes profugi ejus cum omnibus agminibus ejus gladio cadent, & qui reliqui erunt in omnem ventum diſpandentur; ut experiamini me Jehovam loquutum eſſe.

22 Sic ait Dominus Jehovi, attamen accipiens ego è ſummo calamo illius cedri proceræ reponam: è ſummitate tenerorum ramorum ejus tenellum decerpens, plantabo ego ſuper montem altum & aggeſtum:

23 In monte celſitudinis Iſraelis plantabo eum, & proferens ramum faciet fructum, & abibit in cedrum magnificam: habitabuntque ſub ea omnes aves cujuſcumque alæ, in umbra palmitum ejus habitabunt.

24 Ita experientur omnes arbores agri me eſſe Jehovam, dejicere arborem altam, exaltare arborem dejectam, exſiccare arborem viventem, & facere ut floreat arbor ſicca; ego Jehova dixi & faciam.

CAP. XVIII. *Neminem alterius iniquitatem portaturum, ſed quemque ex ſuis ipſius operibus judicandum.*

FUit quoq; verbum Jehovę ad me, dicendo:

2 Quid vobis eſt, heus vos qui utimini parabola hac de terra Iſraelis, dicendo: patres comederunt omphacen, & dentes filiorum obſtupeſcunt?

3 Ne vivam ego, dictum Domini Jehovi, ſed erit vobis amplius *unde* utamini parabola hac in Iſraele.

4 En omnes animæ meæ ſunt, æquè anima patris atque anima filii meæ ſunt: anima quæ peccat, ipſa morietur.

5 Nam quum quis erit juſtus, exercebitque jus ac juſtitiam.

6 In iſtis montibus non comederit, & oculos ſuos non ſuſtulerit ad ſtercoreos deos domus Iſraelis; uxoremque proximi ſui non polluerit; & ad uxorem ex immunditia ſeparatam non appropinquaverit;

7 Neminemque oppreſſerit, pignus ſuum debitori reddiderit, rapinam non rapuerit, panem

nem ſuum eſurienti dederit, & nudum operuerit veſte,

8 In uſuram non dederit, & fœnus non acceperit, ab iniquitate retraxerit manũ ſuam; jus verum exercuerit inter unum & alterum,

9 In ſtatutis meis fideliter ambulaverit, juraq; mea obſervaverit colendo veritatem: juſtus hic omnino vivet, dictum Domini Jehovi.

10 Quod ſi genuerit filium effractorem, effuſorem ſanguinis; qui faciat fratri præter ullum iſtorum:

11 Qui iſta omnia non faciat; quin etiam in iſtis montibus comedat, & uxorem proximi ſui polluat.

12 Pauperem & egentem opprimat, rapinas rapiat, pignus non reddat, & ad ſtercoreos deos attollat oculos ſuos abominationem faciens,

13 In uſuram det & fœnus accipiat, hiccine viveret? non vivet; omnes abominationes iſtas fecit, omnino afficietur morte; cædis ipſius cauſa in ipſo erit.

14 Quod ſi ecce genuerit filium qui animadvertat omnia peccata patris ſui quæ facit, & animadvertens non faciat ſecundum illa,

15 In iſtis montibus non comedat, & oculos ſuos non attollat ad ſtercoreos deos domus Iſraelis; uxorem proximi ſui non polluat,

16 Et neminem opprimat, pignus non accipiat, & rapinam non rapiat, panem ſuum eſurienti det, & nudum operiat veſte,

17 A paupere retrahat manum ſuam, uſuram aut fœnus non accipiat, jura mea faciat, in ſtatutis meis ambulet; hic non morietur propter iniquitatem patris ſui, omnino vivet:

18 Pater *vero* ipſius quia oppreſſit oppreſſione, rapuit rapinam fratris, & quod non eſt bonum fecit inter populares ſuos; idco ecce morietur propter iniquitatem ſuam.

19 Sed dicitis, cur? nonne fert filius ipſe propter iniquitatem patris? quum filius jus & juſtitiam exercet omnia ſtatuta mea obſervat & facit ea, omnino vivet.

20 Anima quæ peccat, ipſa morietur: filius non feret propter iniquitatem patris, & pater non feret propter iniquitatem filii, juſtitia juſti cum ipſo erit, & improbitas improbi cum ipſo erit.

21 Quum autem improbus converſus ab omnibus peccatis ſuis quæ fecit, obſervabit omnia ſtatuta mea, & exercebit jus & juſtitiam; omnino vivet, non morietur:

22 Omnes defectiones ejus quas commiſit non commemorabuntur ei, in ſua juſtitia quam exercet vivet.

23 An ullo pacto delector morte improbi? dictum Domini Jehovi: an non quum revertitur à viis ſuis, ut vivat?

24 Sed quum avertens ſe juſtus à juſtitia ſua facit iniquitatem, ſecundum omnes abominationes quas fecerit improbus facit, hiccine viveret? omnia juſtè facta ejus quæ fecerit non commemorabuntur, propter prævaricationem ipſius qua prævaricatur, & propter peccatum ipſius quo peccat, propter hæc morietur.

25 Quod autem dicitis, non eſt æqua via Domini: audite jam, ô domus Iſraelis, an via mea non eſſet æqua? an non viæ veſtræ non ſunt æquæ?

26 Quum avertit ſe juſtus à juſtitia ſua, & faciens iniquitatem, moritur in illis; propter iniquitatem ſuam quam facit moritur.

27 Quum autem revertens improbus ab improbitate ſua quam faciebat, exercet jus & juſtitiam; hic animam ſuam vivam conſervat:

28 Quia animadvertens revertitur ab omnibus defectionibus ſuis quas commiſit; omnino vivet, non morietur.

29 Attamen dicunt domus Iſraelis; non eſt æqua via Domini: an viæ meæ non eſſent æquæ? ô domus Iſraelis; an non viis veſtris non eſt æquitas?

30 Idcirco quemque ſecundum vias ſuas judicabo vos, ô Domus Iſraelis, dictum Domini Jehovi: revertimini, & avertite *vos* ab omnibus defectionibus veſtris, ut non ſit vobis offendiculo iniquitas.

31 Abjicite à vobis omnes defectiones veſtras quibus defeciſtis, & facite vobis cor novum & ſpiritum novum: nam quare moreremini, ô domus Iſraelis?

32 Non enim delector morte morientis, dictum Domini Jehovi; avertite itaque vos, & vivite.

CAP. XIX. *Clades principum impiorum.*

TU autem profer lamentationem de principibus Iſraelis,

2 Dicens, quid *erat* mater tua? læna inter leones recubans; inter juvenes leones educans catulos ſuos.

3 Sed evehente ipſa unum è catulis ſuis, quum juvenis leo factus eſſet; & quum didiciſſet prædari prædam, homines comediſſet:

4 Audientes *concurrerunt* in eum gentes, quarum in fovea captus eſt; & deduxerunt eum uncis in terram Ægypti.

5 Videns autem illa quum ſpe aluiſſet ſeſe, periiſſe exſpectationem ſuam; accepit unum è catulis ſuis quem effecit juvenem leonem.

6 Hic indeſinenter ambulans inter leones, juvenis leo factus; didicit prædari prædam, homines comedit:

7 Etiam cognovit de viduatis palatiis eorum, & civitates eorum vaſtavit, adeo ut deſolaretur terra & quæ implent eam, à voce rugitus ejus.

8 Quapropter diſpoſuerunt contra eum gentes circumquaque ex provinciis; & expanderunt contra eum rete ſuum, quorum in fovea captus eſt.

9 Tum ponentes eum in clauſtro uncis adhibitis, deduxerunt eum ad Regem Babyloniæ; deduci eum in munitiones, ut non exaudiretur vox ejus amplius in montibus Iſraelis.

10 In quiete tua mater tua ſimilis *erat* viti plantatæ ſecundum aquas, fructifera & frondoſa erat ab aquis multis.

11 Erantque ei ſcipiones robuſti cum virgis dominantium, & alta erat ſtatura ejus ſupra intercurrentes ramos denſos; ita ut conſpicua eſſet altitudine ſua cum multitudine palmitum ſuorum.

12 Sed

12 Sed avulſa per excandeſcentiam in terram dejecta eſt, & Eurus arefecit fructum ejus; defregerunt & aruerunt ſcipiones robuſti ejus, ignis conſumſit eos:

13 Nunc enim plantata eſt in deſerto, in terra ſicca & ſiticuloſa:

14 Et exiens ignis è ſcipione ramorum ejus, fructum ejus conſumit, adeo ut non ſit in ea ſcipio robuſtus, virga dominatura: hæc lamentatio *eſt*, quæ ſit pro lamentatione.

CAP. XX. *Concio legalis & Euangelica.*

FUit autem anno ſeptimo, quinto menſe, die decimo illius menſis, venientes quidam è Senioribus Iſraelis ad conſulendum Jehovam, quum ſediſſent coram me.

2 Ut eſſet verbum Jehovæ ad me, dicendo:

3 Fili hominis, alloquere Seniores Iſraelis, decens eis, ſic ait Dominus Jehovi, an ad conſulendum me venitis? *ne* vivam ego, ſi conſulor à vobis, dictum Domini Jehovi.

4 An cauſſam ageres iſtorum? an cauſſam ageres, fili hominis? abominationes majorum ipſorum notas fac ipſis.

5 Indices igitur eis, ſic ait Dominus Jehovi quo die eligens Iſraelem ſublata manu mea ſemini Domus Jahakobi *juraveram*, notumque feceram me ipſis in terra Ægypti; (*juraveram* autem ſublata manu mea ipſis, dicendo: ego Jehova Deus veſter)

6 Die *inquam* illo *quo* ſublata manu mea *juraveram* iſtis me deducturum illos è terra Ægypti, in terram quam exploraveram ipſis, affluentem lacte & melle, decus ipſum omnium regionum;

7 Edixeram eis, quiſque res deteſtandas oculis ſuis abjicite, & ſtercoreis diis Ægypti ne polluatis vos; ego ſũ Jehova Deus veſter:

8 Rebellantes contra me noluerunt auſcultare mihi, quiſque res deteſtandas oculis ſuis non abjecerunt, & ſtercoreos deos Ægypti non dereliquerunt: quamvis dixiſſem me effuſurum excandeſcentiam meam ſuper eos, ad conſummandum iram meam in eis in media terra Ægypti.

9 Attamen feci propter nomen meum, ut non prophanaretur ante oculos illarum gentium inter quas erant; quum notum feci me ipſis ante oculos illarum, educendo ipſos è terra Ægypti;

10 Itaque eduxi ipſos è terra Ægypti, & abduxi ipſos in deſertum:

11 Ubi dedi ipſis ſtatuta mea, & jura mea nota feci ipſis, quæ qui faceret homo, viveret per ea.

12 Ac etiam ſabbatha mea dedi ipſis, ut eſſent ſigno inter me & ipſos; ut ſciretur me Jehovam ſanctificare ipſos.

13 Sed rebellarunt contra me domus Iſraelis in ipſo deſerto, *in* ſtatutis meis non ambulantes, & jura mea ſpernentes, quæ qui feciſſet homo viviſſet per ea, & ſabbatha mea prophanantes valde: quapropter dixi me effuſurum excandeſcentiam meam ſuper eos in ipſo deſerto ad conſumendum eos.

14 Sed feci propter nomen meum, ut non prophanaretur ante oculos illarum gentium in quarum oculis eduxeram eos.

15 Verumtamen etiam ego ſublata manu mea *juravi* eis in deſerto; me non introducturum illos in terram quam dedi affluentẽ lacte & melle, decus ipſum omnium regionũ:

16 Eo quod jura mea ſpernerent, & in ſtatutis meis non ambularent, ac ſabbatha mea prophanarent: quod ſtercoreos deos ſuos cor illorum ſequeretur.

17 Pepercit tamen oculus meus illis ne perderem illos, neque feci ex eis conſummationem in deſerto:

18 Edixi enim filiis illorum in deſerto, in ſtatutis patrum veſtrorum ne ambuletis, & jura illorum ne obſervetis; neque ſtercoreis diis illorum vos polluatis:

19 Ego *ſum* Jehova Deus veſter, in ſtatutis meis ambulate; & jura mea obſervate ac facite ipſa:

20 Et ſabbatha mea ſanctificate, ut ſint ſigno inter me & vos, ut ſciatur me Jehovam eſſe Deum veſtrum.

21 Rebellarunt autem contra me ipſi filii, in ſtatutis meis non ambulantes, & jura mea non obſervantes ut facerent ea; quæ qui faceret homo viveret per ea, ſabbatha mea prophanantes: quapropter dixi me effuſurum excandeſcentiam meam ſuper eos, conſummando iram meam contra eos in deſerto.

22 Sed reducens manum meam feci propter nomen meum, ut non prophanaretur ante oculos illarum gentium in quarum oculis eduxeram eos.

23 *Nam* etiam ego ſublata manu mea *juraveram* eis in deſerto; me diſperſurum eos in gentes, & ſparſurum eos in regiones:

24 Eo quod jura mea non facerent, & ſtatuta mea ſpernerent, ac ſabbatha mea prophanarent: denique ſtercoreos deos patrum ſuorum ſequerentur oculi ipſorum.

25 Atque etiam ego dederam ipſis ſtatuta non bona, & jura per quæ non viverent.

26 Impurans ipſos cum donis ipſorum, eo quod traducerent omnem aperientem vulvam; ut deſolarem eos, ut experirentur me eſſe Jehovam.

27 Idcirco alloquere domum Iſraelis, fili hominis, indicens eis, ſic ait Dominus Jehovi, adhuc hac *re* blaſphemaverunt me patres veſtri, prævaricando contra me prævaricatione.

28 Quod quum introduxiſſem eos in terram quam ſublata manu *juraveram* me daturum ipſis; aſpexerunt omnem collum excelſum, & omnem arborem denſis ramis, ubi ſacrificarunt ſacrificia ſua, & ubi dederunt irritamentum oblationis ſuæ, & ubi diſpoſuerunt odores gratos ſuos, denique ubi libarunt libamina ſua;

29 Et quamvis dicerem iis ipſis qui veniebant eodem quo vos, quid *ſit* ipſum excelſum: tamen vocatum eſt nomen illius excelſum, uſque in diem hunc.

30 Idcirco dic domui Iſraelis, ſic ait Dominus Jehovi, an in via patrum veſtrorum vos ipſos impuraveritis; & deteſtationes eorum ſequendo vos ſcortati fueritis.

31 Et offerendo dona veſtra, traducendo fi-

lios veſtros per ignem, vos ipſos impuraveritis in omnibus ſtercoreis diis veſtris in hunc uſque diem, & ego conſular à vobis, ô domus Iſrael? ne vivam ego, dictum Domini Jehovi, ſi conſular à vobis.

32 Ideoque quod aſcendit in ſpiritum veſtrum minime omnium futurum eſt, quod vos dicitis; erimus ut iſtæ gentes, ut nationes iſtarum regionum, miniſtrando ligno & lapidi.

33 Ne vivam ego, dictum Domini Jehovi; niſi manu robuſta, & brachio extento, ac excandeſcentia effuſa regnabo ſuper vos,

34 Quum educam vos ex populis, & congregabo vos ex regionibus in quas diſperſi fueritis; manu robuſta, brachioque extento, & excandeſcentia effuſa.

35 Nam deducam vos in deſertum populorum, ubi diſceptabo vobiſcum in os:

36 Quemadmodum diſceptavi cum majoribus veſtris in deſerto terræ Ægypti; ſic diſceptabo vobiſcum, dictum Domini Jehovi:

37 Et tranſmittam vos ſub virgam; ut inducam vos ad exhibitionem fœderis:

38 Seligenſque ex vobis eos qui rebellant & qui deficiunt à me, è terra peregrinationum ipſorum emittam eos, & *eorum nemo* in terram Iſraelis redibit; ita experiemini me eſſe Jehovam.

39 Vos itaque ô domus Iſraelis, ſic ait Dominus Jehovi, quiſque ſtercoreos deos ſuos agedum colite, etiam poſtea, ſi quidem non auſcultatis mihi: nomen vero ſanctitatis meæ ne prophanate amplius donis veſtris, & ſtercoris diis veſtris.

40 Nam in monte ſanctitatis meæ, in monte celſitudinis Iſraelis, dictum Domini Jehovi, ibi colent me tota domus Iſraelis, quanta quanta erit in ea terra: ibi acceptos habebo eos, ac ibi requiram oblationes veſtras, & primitias munerum veſtrorum cum omnibus rebus ſanctis veſtris;

41 Cum odore grato acceptos habebo vos; quando eduxero vos ex populis, & congregavero vos ex regionibus in quas diſperſi fueritis: & ſanctificabo me in vobis ante oculos ipſarum gentium.

42 Et experiemini me eſſe Jehovam; quum reduxero vos in terram Iſraelis: in terram illam quam ſublata manu mea *juraveram* me daturum majoribus veſtris:

43 Ubi recordati viarum veſtrarum, omnimque actionum veſtrarum quibus vos ipſos impuraſtis; faſtidio eritis vobis ipſis, propter omnia mala veſtra quæ feceritis.

44 Ita agnoſcetis me eſſe Jehovam, quum *hæc* fecero erga vos propter nomen meum, non ſecundum vias veſtras peſſimas, & ſecundum actiones veſtras corruptiſſimas, ô domus Iſraelis, dictum Domini Jehovi.

CAP. XXI. *Jeruſchalaima, ſylva incendenda.*

ET fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2 Fili hominis, diſpone faciem tuam dexteram verſus, & fac ut ſtillet verſus Auſtrum, ac prophetato in ſilvam agreſtem meridiem *verſus*;

3 Dicens ſilvæ meridianæ, audi verbum Jehovæ: ſic ait Dominus Jehovi, ecce ego accenſurus ſum in te ignem qui conſumat in te omnem arborem viridem, & omnem arborem aridam, non exſtinguetur flamma inflammatiſſima, & adurentur ea omnes facies à meridie ad Aquilonem:

4 Et experientur omnis caro me Jehovam incendere illam, non exſtinguetur.

5 Me autem dicente, aha Domine Jehovi, ipſi dicunt de me, nonne artifex *eſt* parabolarum iſte? *Caput* XXI.

6 Fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

7 Fili hominis, diſpone faciem tuam verſus Jeruſchalaima, & fac ut ſtillet loca ſancta verſus: & prophetato contra terram Iſraelis,

8 Dicens terræ Iſraelis, ſic ait Jehova, ecce me contra te exſerturum gladium meum, è vagina ſua; ut exſcindam ex te juſtum & improbum:

9 Ut exſcindam ex te juſtum & improbum: idcirco prodibit gladius meus è vagina ſua contra omnem carnem à meridie *ad* Aquilonem:

10 Ut exeperiantur omnis caro me Jehovam exſerere gladium meum è vagina ſua, non revertetur amplius.

11 Tu ergo fili hominis ſuſpira: cum fractione lumborum & amaritudine ſuſpirato ante oculos iſtorum.

12 Erit autẽ, quum dicent tibi, quamobrem ſuſpirabundus es? ut dicas, propter rumorem qui advenit, quo liqueſcet omne cor, & remittentur omnes manus, caligabitque omnis ſpiritus, & omnia genua diffluent *ut* aquæ, ecce advenit & fit, dictum Domini Jehovi.

13 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

14 Fili hominis, prophetato dicens, ſic ait Dominus: dic, gladius gladius exacutus, atque etiam exterſus eſt:

15 Ut mactet mactandos exacutus eſt, ut ſit ei coruſcatio exterſus eſt: aut gauderemus, virga filii mei ſpernente omne lignum?

16 Nam tradidit illum extergendum, capiendum manu: ipſe exacutus eſt vaſtatori, idemque exterſus, quem tradat in manum interfectoris.

17 Clama & ejula fili hominis, quia ipſe eſt contra populum meum, idemque contra omnes principes Iſraelis, detruſi in gladiũ erit cum populo meo; idcirco applaude femori.

18 Quum *fuit* probatio, quid tandem fuit? an etiam virgæ ſpernentis non eſſet? dictum Domini Jehovi.

19 Tu itaque fili hominis propheta, & complode manibus: nam iterabitur gladius tertio, gladius confoſſorum, *idemque* gladius confoſſorum magnatum, cubicula permeans illorum.

20 Ut diffluente animo multiplicentur offendicula, contra omnes portas eorum diſpoſui mucronem gladii: ah, factus eſt ad coruſcationem, acuminatus ad mactationem.

21 Unis viribus dexteram pete, compoſitis pete ſiniſtram; quocumque occurrent tibi res comparatæ.

22 Nam etiam ego complodam manibus meis,

meis, & faciam ut requieſcat excandeſcentia mea: ego Jehova eloquutus ſum.

23 Et fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:
24 Tu autem fili hominis, propone tibi duas vias, adveniente gladio Regis Babyloniæ, è terra unius procedentes ambas; & latus ſeligę, in capite viæ ad civitatẽ *ſpectantis* ſeligę.
25 Viam *iniqui.tm* proponito, qua adveniat gladius contra Rabbatham Hammonitarum: aut contra Jehudæos *verſantes* in *urbe* Jeruſchalaimorum munita.
26 Nam ſtabit Rex Babyloniæ in bivio, in capite duarum viarum, ad divinandum divinationem: terget cultros, conſulet imagines, inſpiciet jecur.
27 In dextera ipſius erit divinatio hæc Jeruſchalaima, diſponendos eſſet primores *exercitus*, os aperiendum in occiſione, tollendam vocem cum clangore: diſponendos *igitur* primores exercitus contra portas, effundendas aggeſtas moles, exſtruendas munitiones.
28 Erit quidem *hoc* iſtis tamquam ſi divinaces vanitatem in oculis ipſorum, iſtis juratis in juramenta multa: ſed hoc revocabit in memoriam iniquitatem qua capiendi ſunt.
29 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, eo quod revocatis in memoriam iniquitatem veſtram, dum retegunt ſe defectiones veſtræ, dum apparent peccata veſtra in omnibus actionibus veſtris: quia verſamini in memoria, manu illa capiemini.
30 Tu autem prophane improbe, ô princeps Iſraelis: cuius advenit dies, *ſuo* tempore iniquitatis terminus:
31 Sic ait Dominus Jehovi, amove cidarim iſtam, & tolle coronam: hæc futura non eſt: eum qui in depreſſum *abiit* exalta, & eum qui altus eſt deprime.
32 Perverſam, perverſam, perverſam reddam illam: etiam hæc non futura eſt, donec venerit is cujus *eſt* jus ipſum, & tradidi illud.
33 Tu autem fili hominis propheta dicens: ſic ait Dominus Jehovi de Hammonitis, & de opprobrio illorum: dices igitur, gladius gladius diſtrictus *eſt*, ad mactationem extenſus, ad conſumendum, *extenſus* propter coruſcationem;
34 Dum vides tibi vanitatem, dum divinas tibi mendacium: applicando te ad cervices confoſſorum ab improbis quorum dies advenit, *ſuo* tempore iniquitatis terminus.
35 Repone *gladium* in vaginam ſuam: in loco ubi procreata fuiſti, in terra converſationum tuarum judicabo te:
36 Et effundam ſuper te indignationem meam, igne furoris mei efflans in te, tradamque in te malum hominum ardentium, artificum perditionis.
37 Igni eris ad conſumendum, ſanguis tuus erit in terra fuſus: non verſaberis in memoria *allius*, nam ego Jehova eloquutus ſum.

CAP. XXII. *Catalogus peccatorum populi Judaici.*

ET fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:
2 Tu autem fili hominis, an cauſam agere? an cauſam ageres civitatis iſtius ſanguinariæ? imo notas facies ipſi omnes abominationes ſuas,
3 Dicens: ſic ait Dominus Jehovi, civitatis effundentis ſanguinem in medio ſui adventurum tempus: quæ facit ſtercoreos deos apud ſe ad impurandum ſe.
4 Sanguine tuo quem effundis rea es, & ſtercoreis diis tuis quos facis impura es, feciſti ut appropinquent dies tui, & perveniſti ad annos tuos: idcirco exponam te probro apud gentes, & Indificationi apud omnes regiones.
5 Quę propinquę ſunt & longinquę à te ludificabũtur te; ô infamis, copioſa divexatione.
6 Ecce principes Iſraelis, pro brachio cujuſque ſunt in te; ut effundant ſanguinem.
7 Patrem & matrem vilipendunt in te, cum peregrino agunt fraude in medio tui; pupillo & viduæ vim faciunt in te:
8 Sanctas res meas ſpernis, & ſabbatha mea prophanas.
9 Homines detractores ſunt in te ut effundant ſanguinem; & per ipſos montes comedunt in te, ſcelus faciunt in medio tui:
10 Nuditatem patris *filiæ* retegit in te; impuram ex ſeparatione comprimunt in te:
11 Et alius cum uxore proximi ſui facit abominationem, & alius nurum ſuam impurat ſceleratè; & alius ſororem ſuam filiam patris ſui comprimit in te:
12 Munus accipiunt in te, ut effundant ſanguinem: uſuram, & fœnus accipis, & quæſtum facis à proximis tuis fraude, me autem obliviſceris, dictum Domini Jehovi.
13 Ideo ecce complodo manum meam propter quæſtum tuum, quem facis; & propter ſanguinem tuum, quæ ſunt in medio tui.
14 An perſtabit animus tuus; an confirmabuntur manus tuæ diebus illis quibus ego acturus ſum tecum? ego Jehova dixi & faciam.
15 Diſpergam enim te in gentes, & ſpargam te in regiones; faciamque ut abſumatur impuritas tua ex te:
16 Et prophana effecta in te ante oculos gentium, experieris me eſſe Jehovam.
17 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:
18 Fili hominis, effecti ſunt mihi domus Iſraelis pro ſcoria: omnes ſunt æris *ſcoria*, & ſtanni, ferrique, ac plumbi in catino, ſcoriæ ex argento effecti ſunt.
19 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, eo quod effecti eſtis vos omnes ſcoriæ; idcirco ecce ego congregaturus ſum vos intra Jeruſchalaima.
20 Ut congregatur argentum, & æs, ferrumque, ac plumbum, & ſtannum in catinum, ſufflatur circa eum ignis ad fundendum: ita congregabo ira mea & excandeſcentia, & collocans *illic* fundam vos:
21 Nam comportabo vos, & ſufflabo circa vos ignem furoris mei; ut fundamini in medio ipſius *urbis*.
22 Ut funditur argentum in catino, ita fundemini in medio illius; & experiemini me eſſe Jehovam effundentem excandeſcentiam meam ſuper vos.

23 Denique fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

24 Fili hominis, dic isti, tu terra *es qua* mundata non est; non perfundêris pluvia die indignationis.

25 Conjuratio prophetarum ejus in medio ejus *est*, similes *sunt* leoni rugienti, prædanti prædam: animas comedunt, robur & res pretiosas capiunt, viduas ejus multiplicant in medio ejus.

26 Sacerdotes ejus vim faciunt legi meæ, & prophanant res sanctas meas: inter sanctum & prophanum non discernunt, & inter impurum & purum *discrimen* non ostendunt; ac à sabbathis meis occultant oculos suos, denique prophanor inter eos.

27 Principes ejus in medio ejus *sunt* tamquã lupi prædantes prædam: effundendo sanguinem, perdendo animas ut faciant quæstum;

28 Prophetæ vero ejus obducunt eis ineptum *tectorium*, videntes vanitatem, & divinantes eis mendacium, dicentes: sic ait Dominus Jehovi, quum Jehova non loquutus est.

29 Populus ipse terræ fraudant fraude, & rapiunt rapinã: pauperemque & egentem opprimunt, ac peregrinum fraudant injuriâ.

30 Dum autem quæro ex eis aliquem qui obducat sepem, & consistat in irruptione coram me pro ipsa terra ne corrumpam eam; non invenio.

31 Quapropter effundens super eos indignationem meam; igne furoris mei consumam eos; viam suam in caput ipsorum reponam, dictum Domini Jehovi.

CAP. XXIII. *Ecclesia Dei meretrix facta.*

FUit quoque verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2 Fili hominis, duæ fœminæ filiæ matris unius fuerunt,

3 Quæ scortantes in Ægypto in pueritia sua scortabantur, ibi compressa fuerant ubera earum, ac ibi subegerant mammas virginales earum.

4 Nomina autem earum, Ahola majoris, & Aholiba sororis ipsius *minoris*, quæ nuptę mihi pepererunt filios ac filias: nomina, inquam, earum, Schomronis Ahola, Jeruschalaimorum autem Aholiba.

5 Sed scortata est Ahola *exteros recipiens*, loco meo, egitque amasiam cum amatoribus suis, cum Assyriis propinquis,

6 Indutis hyacinthino principibus & antistitibus, juvenibus desideratissimis omnibus; equitibus, qui vehebantur equis:

7 Et exposuit scortationes suas ipsis, lectissimis Assyriorum omnibus: & quorumcunque amasiam egit, ipsorum stercoreis diis omnibus impuravit se.

8 Denique scortationes suas *delatas* ab Ægypto non dereliquit, quod ei concubuissent in pueritia ejus, & ipsi subegissent mammas virginales ejus; sed effuderunt scortationem suam in ea.

9 Idcirco tradidi eam in manum amatorum ipsius; in manum Assyriorum, quibus cum amasiam egerat.

10 Ipsi retexerunt nuditatem ejus; filios ejus filiasque ejus ceperunt, & eam gladio occiderunt: ita fuit celebris reliquis fœminis, quum judicia exercuissent in eam.

11 Videns vero soror ejus Aholiba, corruptius egit amasiam quam illa; & scortationes suas *corrupit* præ scortationibus sororis suæ.

12 Cum Assyriis amasiam egit, principibus & antistitibus propinquis, indutis perfectissime, equitibus qui vehebantur equis; juvenibus desideratissimis omnibus:

13 Adeo ut viderem ipsam impuraſſe se, viam eamdem *esse* omnibus ipsis.

14 Sed adjecit ad scortationes illius; nam videns homines expressos in pariete, imagines Chaldæorum expressas Indico,

15 Accinctos cingulo lumbis suis, redundantes coloriis ad capita sua, specie ducum omnes; similitudinem Babyloniorum, Chaldæorum, *ut in* solo natali suo *sunt*:

16 Amasiam egit cum eis ad aspectum oculorum suorum; missis legatis, ad ipsos in Chaldæam.

17 Congressi itaque cum ea Babylonii concubitu amatorio impurarunt eam scortatione sua: & postquam impuravit se cum eis, luxata est anima ipsius ab eis.

18 Quum itaque retegat scortationes suas, retegatque nuditatem suam, luxata est anima mea ab ea, quemadmodum luxata fuerat anima mea à sorore ejus.

19 Multiplicat enim scortationes suas, recordando dies pueritiæ suæ quibus scortata fuerat in terra Ægyptiorum,

20 Et amasiam agit cum concubinis eorum; quod velut caro asinorum caro eorum sit, & *velut* fluxus equorum fluxus eorum.

21 Sic revisis scelus pueritiæ tuæ; subigendo ab Ægyptiis mammas tuas, propter *subacta* ubera pueritiæ tuæ.

22 Idcirco ô Aholiba, sic ait Dominus Jehovi; ecce ego excitaturus sum amatores tuos in te, eos à quibus luxata est anima tua; & adducturus eos contra te circumquaque,

23 Babylonios, omnesque Chaldæos, Pekodæos, Schohæosque, & Kohæos, omnes Assyrios cum ipsis: juvenes desideratissimos, principes & antistites omnes, duces, & celeberrimos, vectos equis omnes:

24 Qui invadentes te falcatis curribus, plaustris, & essedis, ac congregatione populorum, clypeum, ac scutum; galeamque disponent contra te circumquaque: & proponam illis jus ut judicent te judiciis suis.

25 Nam opponam zelum meum tibi, ut agant tecum in excandescentia, nasum tuum & aures tuas amoveant, & tandem gladio concidas; ipsi filios tuos filiasque tuas capiant, & tu tandem consumaris igne:

26 Postquam nudaverint te vestibus tuis, & ceperint instrumenta ornatus tui.

27 Ita faciam ut cesset scelus tuum à te, & scortatio tua *allata* è terra Ægypti, adeo ut non sis sublatura oculos tuos ad eos, & Ægyptiorum non recordatura amplius.

28 Nam sic ait Dominus Jehovi; ecce ego trado te in manum eorum quos odisti, in manum

num eorum à quibus luxata eſt anima tua.

29 Ut agant tecum odio, & accipiant totum laborem tuum, & derelinquant te nudiſſimam & retectiſſimam, retecta nuditate ſcortationum tuarum, & ſcelere tuo cum ſcortationibus tuis.

30 Faciendo iſta tibi; eo quod ſcortando perſequeris gentes, eo quod impuras te ſtercoreis diis earum:

31 *Quod* in via ſororis tuæ ambulas; ideo trado poculum ejus in manum tuam.

32 Sic ait Dominus Jehovi, poculum ſororis tuæ bibes, profundiſſimum & latiſſimum; erit capaciſſimum, ad *faciendum* riſum & ſubſannationem.

33 Ebrietate & mœrore repleberis, poculo deſolationis & quidem deſolatiſſimæ, poculo ſororis tuæ Schomronis.

34 Bibes enim illud & exſuges, & teſtas ejus volens comminuere, potius mammas tuas avellas: nam ego eloquutus ſum, dictum Domini Jehovi.

35 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, quia oblita es mei, & rejeciſti me poſt tergum tuum: ideo etiam tu reporta ſcelus tuum & ſcortationes tuas.

36 Deinde dixit Jehova mihi, fili hominis, an cauſam ageres Aholæ & Aholibæ? imo indica eis abominationes ipſarum:

37 Quod adulterantur, & ſanguis ſit in manibus ipſarum, & cum ſtercoreis diis ſuis adulterantur: etiamque filios ſuos quos pepererant mihi, traducunt illis conſumendos:

38 Ad hæc iſtud faciunt mihi, polluunt ſanctuarium meum eodem die, & ſabbatha mea prophanant;

39 Nam poſtquam jugularunt filios ſuos ſtercoreis diis ſuis, veniunt ad ſanctuarium meum eodem die ad prophanandum ipſum: imo ecce ſic faciunt in media domo mea:

40 Quin etiam quod mittitis ad homines venturos è longinquo; qui legato miſſo ad ſe ſtatim ecce veniunt, quorum cauſa lavas te, fucas oculos tuos, & ornas te ornatu,

41 Inſides lecto honorato cum menſa inſtructa ante ipſum, cui *lecto* ſuffitum meum ac unguentum meum adhibes.

42 Quumque vox multitudinis tranquilla *eſt* in ea, ad homines quoque è vulgo *mittitis*, qui adducuntur ebrioſi ex deſerto: ac ſi daturi eſſent armillas manibus ipſarum, & coronam ornatus capitibus ipſarum.

43 Et quamvis dicam iſti effœtæ adulteria; modo ſcortari iſtos ſcortationibus hujus, & *modo* illius:

44 Congreditur *quiſque* cum ea: ut congreditur *quis* cum muliere ſcortante: ita congrediuntur cum Ahola & cum Aholiba, fœminis ſceleratiſſimis.

45 Quare homines juſti, ipſi judicabunt iſtas judicio adulterarum, & judicio effundentium ſanguinem: nam adulteræ ſunt, & ſanguis *eſt* in manibus ipſarum.

46 Nam ſic ait Dominus Jehovi; faciendo ut aſcendat ſuper iſtos congregatio, & tradendo eas commotioni & direptioni,

47 Obruent eas lapidibus congregatio, & putabunt eas gladiis ſuis: filios earum & filias earum interficient, & domus earum igne cumburent.

48 Ita faciam ut ceſſet ſcelus ab hac terra: & erudientur omnes fœminæ, ne faciant ſecundum ſcelus veſtrum;

49 Cum regeſſerint illi ſcelus veſtrum in vos, & peccata ſtercoreorum deorum veſtrorum feretis: ita experiemini me eſſe Dominum Jehovim.

CAP. XXIV. *Parabolica prædictio calamitatum populi Judaici, eaque ultimæ.*

DEinde fuit verbum Jehovæ ad me, anno nono, menſe decimo, *die* decimo menſis, edicendo:

2 Fili hominis, ſcribe tibi nomen hujus diei, hunc eumdem diem: incumbit rex Babyloniæ in Jeruſchalaima hoc ipſo die.

3 Et utere contra domum iſtam rebellem parabola, indicens eis, ſic ait Dominus Jehovi: diſpone iſtam ollam, diſpone, & etiam infunde in eam aquas.

4 Colligendo membra ejus in ipſam, omne membrum bonum; femur & armum; delectu oſſium implendo,

5 Delectum gregis accipiendo, & etiam pyram oſſium ſub ipſa; fervefac eam quam plurimũ, elixant etiam oſſa ejus in medio ipſius.

6 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, væ civitati iſti ſanguinariæ; ollæ in qua *eſt* ſpuma ſua, & ex qua non exivit ſpuma ipſius, membratim, membratim extrahe illam, non accidat in eam ſors.

7 Quia ſanguis ejus in medio ejus *eſt*, in loco arduo petræ poſuit eum; non effudit eum ſuper terram ad tegendum eum pulveret

8 Accendendo excandeſcentiam ad ſumendum ultionem, diſponam ſanguinem iſtius in arduo petræ, ut non tegatur.

9 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, væ civitati iſti ſanguinariæ: etiam ego magnam efficiam ejus pyram,

10 Multiplicando ligna, accendendo ignem, conſumendo carnem; ut conditura conditiſſima oſſaque ipſa adurantur,

11 Et ſtatuendo eam ſuper prunas ſuas vacuam; ut incaleſcat & aduratur ærugo ipſius, fundaturque in medio ejus immunditia ipſius, conſumatur ſpuma ipſius.

12 Mendaciis fatigavit *me*, ideo non exibit ab eo copioſa ſpuma ejus, indetur igni ſpuma ejus.

13 Pro immunditia tua *eſt* ſcelus; eo quod mundavi te, ſed non es mundata, ab immunditia tua non mundaberis amplius, donec fecero ut quieſcat excandeſcentia mea in te.

14 Ego Jehova dixi, eventurum eſt & faciam; non abſtraham me: neque parcam, neque pœnitebit me: ſecundum vias tuas & ſecundum actiones tuas judicabunt te, dictum Domini Jehovi.

15 Et fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

16 Fili hominis, ecce ego tollo à te deſiderium oculorum tuorum plaga: ſed ne plangito, neq; fleto, neque prodeunto lacrymæ tuæ:

17 Clamare deſiſte, mortuorum luctum ne

facito ; tiaram tuam alliga tibi : & calceos tuos apponito pedibus tuis : neque obvelato myſtacem, & cibum ullorum ne comedito.

18 Quæ quum eloquutus eſſem ad populum mane, mortua eſt uxor mea veſpere; itaq; feci poſtero mane quemadmodũ juſſus fueram.

19 Dicentibus autem mihi popularibus; an non indicaturus es nobis, quid iſta ad nos *pertineant* quæ tu facis ?

20 Dixi eis ; verbum Jehovæ fuit ad me, dicendo :

21 Dic domui Jiſraelis, ſic ait Dominus Jehovi ; ecce ego prophanaturus ſum ſanctuarium meum, excellentiam roboris veſtri, deſiderium oculorum veſtrorum, & cui indulget anima veſtra: etiam filii veſtri & filiæ veſtræ quas reliquiſtis, gladio concident.

22 Tum facietis quemadmodum facio : myſtacem non obvelabitis, & cibum ullorum non comedetis.

23 Et tiaris veſtris *inditis* ad capita veſtra, calceiſque veſtris ad pedes veſtros non plangetis neque flebitis ; ſed tabeſcetis in iniquitatibus veſtris, & gemetis alter cum altero.

24 Eſt enim Jechezkel vobis oſtento, omnino prout facit facturi eſtis : quum advenerit iſtud, utique experiemini me eſſe Dominum Jehovim.

25 Tu autem fili hominis, an non qua die tollam ab eis robur eorum, gaudium ornatus eorum, deſiderium oculorum ipſorum, & id ad quod attollunt animam ſuam, filios ipſorum & filias ipſorum.

26 Ea ipſa die veniet qui evaſerit ad te, ad ſignificandum auribus ?

27 Eo ipſo die aperietur os tuum apud ipſum qui evaſerit, ut eloquaris ; nec obmuteſcas amplius ; interea eris iſtis oſtento, ut cognoſcant me eſſe Jehovam.

CAP. XXV. *Clades prædicitur Hammonitis, Moabitis, Edomæis & Peliſchthæis.*

ET fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo :

2 Fili homiois, diſpone faciam tuam verſus Hammonitas, ut prophetes contra eos.

3 Dices ergo Hammonitis, audite verbum Domini Jehovi; ſic ait Dominus Jehovi, eo quod dicis, euge, de ſanctuario meo quum prophanatur, & de terra Jiſraelis quum deſolatur, ac de domo Jehudæ quum abeunt in deportationem :

4 Idcirco ecce ego traditurus ſũ te orientalibus in hæreditatem; ut collocent arces ſuas in te; & ponant In te tabernacula ſua; ipſi comedent fructus tuos, & ipſi bibent lac tuum.

5 Ridigamque Rabbam in habitaculum camelorum, & Hammonitarum *regionem* in cubile gregis; ut experiamini me eſſe Jehovam.

6 Nam ſic ait Dominus Jehovi, eo quod complodis manum, & plaudis pede ; & lætaris ex animo de tota depopulatione tua contra terram Jiſraelis :

7 Idcirco ecce ego extendens manum meam contra te, traditurus ſum te in prædam gentibus, & exciſurus te ex populis, ac perditurus te è regionibus : profligabo te, ut experiaris me eſſe Jehovam.

8 Sic ait Dominus Jehovi : eo quod dicit Moab & Sehir, ecce ut omnes aliæ gentes *eſt* domus Jehudæ :

9 Idcirco ecce ego aperturus ſum latus Moabitarum inde ab ipſis Haris, à civitatibus ejus *quæ ſunt* ab extremitate ejus : decus, terram Beth-jeſchimotharum, Bahalbethonis, & Kir jathajimorum :

10 Per Orientales, cum Hammonitarum *regione* quam dedi in hæreditatem : ut non fiat mentio Hammonitarum in gentibus.

11 Etiam in Moabum exercebo judicia, ut experiantur me eſſe Jehovam.

12 Sic ait Dominus Jehovi, eo quod Edomæi ſumendo ultionem faciunt contra domum Jehudæ ; & reos ſe ſtatuunt indefinenter ſumentes ultionem de eis,

13 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, extendens quoque manum meam contra Edomæam exſcindam ex ea homines & jumenta : exponamque eam vaſtationi à Themane, & Dedanem uſque gladio concident :

14 Edamque ultionem meam in Edomæos manu populi mei Jiſraelis, agentque contra Edomæos ſecundum iram meam & ſecundum excandeſcentiam meam, ut experiantur ultionem meam, dictum Domini Jehovi.

15 Sic ait Dominus Jehovi, eo quod agunt Peliſchthæi per ultionem, & ſumunt ultionem ex animo depopulatione, perdendo inimicitia perpetua,

16 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, ecce ego extendens manum meam contra Peliſchthæos, exciſurus ſum Cerethæos, & perditurus reſiduum portus maris :

17 Et exercebo in eos ultiones magnas ſumma increpatione excandeſcentiæ, experienturque me eſſe Jehovam, quum edidero ultionem meam in eos.

CAP. XXVI. *Excidium Tyri prædicitur.*

FUit autem undecimo anno, primo die menſis illius ; ut eſſet verbum Jehovæ ad me, dicendo :

2 Fili hominis, eo quod dicit Tyrus de Jeruſchalaimis, euge, fracta eſt *urbs* portis populoſiſſimis, avertitur ad me; replebor ea *quæ* vaſtata eſt :

3 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, ecce me contra te, ô Tyre ; ut deducam contra te gentes multas, ac ſi deducerem mare cum fluctibus ipſius :

4 Quæ perdant muros Tyri, & deſtruant turres ejus ; adeo ut abradam pulverem ejus ab ea; redigamque eam in arduam petram.

5 Locus expandendis plagis erit in medio mari, nam ego eloquutus ſum, dictum Domini Jehovi : ideo erit direptioni gentibus.

6 Filiæ quoque ejus quæ in agro *erant*, gladio interficientur ; ut experiantur me eſſe Jehovam.

7 Nam ſic ait Dominus Jehovi, ecce ego adducam contra Tyrum Nebucad nezzarem regem Babyloniæ ab Aquilone, regem regum : cum equis, curribuſque, & equitibus, & congregatione, populoque multo.

8 Filias tuas per agrum gladio interficiet ; & di-

& disposito contra te propugnaculo, diffundet in te aggestas moles, & statuet contra te clypeum:

9 Et helepolin disponet in muros tuos; & curres tuas demolietur cultris ejus.

10 Præ agminibus equorum ejus operiet te pulvisculus eorum; præ strepitu equitum, & essedorum, currusque commovebuntur muri tui, quum intrabit intra portas tuas, ad ingressus civitatis disrupta *patebit*.

11 Ungulis equorum suorum calcabit omnes vicos tuos: populum tuum gladio interficiet, & stationum robustarum tuarum *unaquæque* in terram descendet:

12 Et prædabuntur opes tuas, diripientque mercem tuam, ac destruent muros tuos, & domos desiderabiles tuas demolientur: & lapides tuos, lignaque tua, etiam pulverem tuum in medio aquarum ponent.

13 Ita faciam ut cesset strepitus canticorum tuorum, & sonus cithararum tuarum non audietur amplius.

14 Et redigam te in arduam petram, locus expandendis sagenis eris, non ædificaberis amplius; nam ego Jehova loquutus sum, dictum Domini Jehovi.

15 Sic ait Dominus Jehovi Tyro; nonne à sono casus tui quum clamabunt confossi, quum interficientur interfectione in medio tui, commovebuntur insulæ?

16 Nam descendent è soliis suis omnes principes maris amoventes pallia sua, & vestibus versicoloribus suis nudantes sese: trepidationes induent, in terra sedebunt, & trepidantes *singulis* momentis stupebunt de te:

17 Proferentesque de te lamentationem dicent tibi, Quomodo periisti, quæ habitabaris à maritimis? civitas laudatissima, quæ *eras* firma in mari ipsa cum habitatoribus suis, *quinam sunt* qui indiderunt terrorem sui omnibus habitatoribus ejus?

18 Nunc trepidabunt reliquæ insulæ *die* casus tui; & turbabuntur insulæ quæ *sunt* in mari, propter exitum tuum.

19 Nam sic ait Dominus Jehovi, quum redidero te civitatem desolatam, similem civitatibus quæ non habitantur; adducendo contra te abyssum, ut operiant te aquæ plurimæ:

20 Faciensque ut descendas cum descendentibus in foveam, ad populum antiquum, collocavero te in terræ *imis partibus*, in vastatibus priscis, cum descendentibus in foveam, ut non habiteris; ut reponam decus in terra viventium:

21 In terrorem summum exponam te; quod nusquam futura sis; & quæsita non invenieris unquam, dictum Domini Jehovi.

CAP. XXVII. *Excidium Tyri deploratur.*

ET fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2 Tu autem fili hominis, profer de Tyro lamentationem:

3 Dicens Tyro, *ô urbs* sita ad aditus maris, mercatrix populosissima apud insulas multas: sic ait Dominus Jehovi, ô Tyre, tu dicebas, ego sum perfecta pulcritudine.

4 In intima parte marium *erant* termini tui; ædificatores tui perfecerant pulcritudinem tuam.

5 Abiegna è Senire ædificabant tibi omnia tabulata; cedrum è Libano accipiebant ad parandum malum *navis* in te.

6 Roboreos è Batchane faciebant remos tuos: transtra tua faciebant *ex* ebore tristissimo *artifices* ex insulis Citthæorum.

7 Xylinum cum Phrygiano opere ex Ægypto erat carbasus tua, ut esset tibi velum; hyacinthinum, & purpureum ex insulis Elischæ operiebat te.

8 Habitatores Tzidonis & Arvadi erant remiges tui; periti tui, ô Tyre, erant in te, ipsi *erant* gubernatores tui.

9 Seniores Gebalis ac periti ejus erant in te curatores labis tuæ: omnes classes maris & nautæ earum erant in te ut commiscerent se commercio tuo.

10 Persæ, Ludæique, & Putæi erant in copiis tuis, bellatores tui; scutum & galeam suspendebant in te, ipsi præstabant decorem tibi.

11 Arvadæi cum copiis tuis super muros tuos circumquaque, & Gammadæi in turribus tuis erant: umbones suos suspendentes ad muros tuos circumquaque ipsi perficiebant pulcritudinem tuam.

12 Tarschisch negotiatrix tua præ copia omnium opum; cum argento, ferro, stanno & plumbo, negotiabantur *in* nundinis tuis.

13 Javan, Thubal, & Meschec erant mercatores tui; hominibus & vasis æreis negotiabantur *in* commercio tuo.

14 *Qui erant* è domo Thogarmæ; equis, equitibusque, ac mulis negotiabantur *in* nundinis tuis.

15 Dedanitæ mercatores tui, insulæ multæ *mercatrices* merciū manus tuę, cornibus eboris, hebenoque reddebant pretium tuum.

16 Syria negotiatrix tua, præ multitudine operum tuorum; chrysophraso, purpura & phrygiano opere, byssoque, & sandastro, ac pyropo negotiabantur in nundinis tuis.

17 *E* Jehudæa & regione Jisraelitarum, erant mercatores tui: tritico Minnithæ, & Phœniciæ, melleque, & oleo, ac opobalsamo negotiabantur *in* commercio tuo.

18 Damascus negotiabatur tecum de multitudine operum tuorum; præ copia omnium opum, vino Chelbonis, & lana nitida:

19 Et Dan, ac Javan circumforaneis in nundinis tuis negotiabantur; ferro nitido, casia, & calamo odorato, in commercio tuo erat.

20 Dedan mercabatur tecum, pannis ingenuorum *ad vectu* curru.

21 Arabes, & omnes principes Kedaris erant negotiatores *mercium* manus tuæ; agnis, arietibusque, & hircis, his *erant* negotiatores tui.

22 Mercatores Schebæ & Rahmæ ipsi mercabantur tecum; præstantissimo quoque aromate, & omni lapide pretioso, ac auro negotiabantur *in* nundinis tuis.

23 Charan, & Canne, ac Heden, mercatores Schebæ; Assyrius, & Chilmadæus mercans tecum:

24 Hi mercatores tui *erant* rebus perfectis-

simis, involutis hyacinthinis,& phrygianis, gazisque *gentium* in superioribus *habitantium*; quæ funibus circumligantur, & includuntur cedrinis *capsis* in mercatu tuo.

25 Classes oceani decantabant te commercio tuo; denique plena eras & gravis valde in intima parte marium.

26 In aquas multas adduxerunt te qui remis agebant te;Eurus confregit te in intima parte marium:

27 Opes tuæ, & nundinationes tuæ, commercium tuum, nautæ tui, & gubernatores tui, curatores labis tuæ, & miscentes commercium tecum, omnesque bellatores tui qui in te *erant*, cum tota congregatione tua quæ *erat* in medio tui, ceciderunt in intimam partem marium die casus tui.

28 Ad vocem clamoris gubernatorum tuorum: commoti sunt fluctus jactati.

29 Descendentesque è classibus suis omnes tractantes remum,nautæ, omnes gubernatores marini, in terram constiterunt:

30 Facientesq; ut audiretur de te vox ipsorum clamaverunt amarè; & imposito pulvere capitibus suis, in cinere volutaverunt se:

31 Inductoque propter te calvitio accinxerunt cilicia, & defleverunt te amaritudine animi, planctu amaro:

32 At protulerunt propter te in lamento suo lamentationem, quum lamentarentur de te *dicentes*: quæ *erat* par Tyro, par succisæ in medio mari?

33 Procedentibus nundinationibus tuis è maribus, satiabas populos multos: amplitudine opum tuarum, & commerciorum tuorum ditabas reges terræ.

34 *Quo* tempore confracta es à maribus, in profundissimis aquis;commercium tuũ & tota congregatio tua in medio tui ceciderunt:

35 Omnes habitatores insularum obstupescunt de te,& Reges illorum horrescunt horrore, percelluntur vultu.

36 Negotiatores in populis silibant de te: terrori summo es,quod nulla sis usque in seculum.

CAP. XXVIII. *Princeps Tyri perstringitur & excidium Tzidonis prædicitur.*

ET fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2 Filihominis,dic antecessori Tyri, sic ait Dominus Jehovi, eo quod elatus est animus tuus, adeo ut dicas, *Deus* fortis sum,habitationem divinam inhabito in intima parte marium: cumque sis homo, non autem *Deus* fortis; tribuis tamen animum tibi parem animo Dei:

3 Ecce sapientior es Danijele, quicquam occultum non absconditur tibi;

4 Sapientia tua & prudentia tua comparasti tibi facultates; & congessisti aurum & argentum in thesauros tuos:

5 Amplitudine sapientiæ tuæ in mercatura tua amplificasti facultates tuas, adeo ut elatus sit animus tuus in facultatibus tuis:

6 Idcirco sic ait Dominus Jehovi: eo quod tribuis tibi animum parem animo Dei,

7 Idcirco ecce ego adducturus sum contra te extraneos violentissimos gentium,qui exsertis gladiis suis contra pulcritudinem sapientiæ tuæ confodient splendorem tuum:

8 In foveam demittent te,morieriſque mortibus confossorum in intima parte marium.

9 An perges dicere,Deus sum, coram interfectore tuo? atqui tu homo *futurus es*, non autem *Deus* fortis, in manu confodientis te.

10 Mortibus præputiatorum morieris,manu alienorum: nam ego eloquutus sum, dictum Domini Jehovi.

11 Et fuit verbum Jehovæ ad me,dicendo:

12 Fili hominis profer lamentationem de Rege Tyri:dicens ei,sic ait Dominus Jehovi, tu obsignans summam, plene sapientiâ, & perfecte pulcritudine.

13 In Hedene horto Dei eras,omnes lapides pretiosi operiebant te,pyropus,topazius, & adamas,beryllus,thalassius,sardius,& jaspis, sapphirus, chrysoprasus, smaragdusque cum auro:opus tympanorum tuorum & fistularum tuarum in te,die quo procreatus fuisti, parata erant.

14 Tu Cerub *eras* ex quo unxi *te* profectorem, ex quo præposui te, in monte sancto Dei eras, inter lapides ignitos indefinenter ambulabas.

15 Integer eras in viis tuis inde à die quo procreatus fuisti;donec præsto fuit iniquitatis pœna in te.

16 In amplitudine mercaturæ tuæ plenæ erant in te violentia, qua peccabas: ideo confodiens te *dejectum* è monte Dei perdidi te, ô Cerub protector, è medio lapidum ignitorum.

17 Elatus fuerat animus tuus propter pulcritudinem tuam, corruperas sapientiam tuam cum splendore tuo;in terram dejeci te, Regibus exposui te ut aspiciant te:

18 Præ multitudine iniquitatum tuarum, propter improbitatem mercaturæ tuæ prophanasti sanctuarium tuum;ideo eduxi ignem è medio tui, qui consumsit te,& redegi te in cinerem super terram ante oculos omnium videntium te:

19 Quicunque norant te in populis obstupuerunt de te: terrori summo es,quod nulla *sis* usque in seculum.

20 Fuit etiam verbum Jehovæ ad me, dicendo:

21 Fili hominis, dispone faciem tuam Tzidonem versus, & propheta contra eam,

22 Dicens:sic ait Dominus Jehovi,ecce me contra te,ô Tzidon,ut glorificer in medio tui: ut cognoscatur me esse Jehovam,quum exercuero in ea judicia,&sanctificavero me in ea.

23 Nam immittam pestem in eam, & sanguinem in vicos ejus,& judicabuntur confossi in medio ejus,gladio incumbente ei circũquaque; experienturque me esse Jehovam.

24 Ita non erit amplius domui Jisraelis spinus dolorificus,& spina dolorem afferens, præ omnibus locis circumstantibus eos, qui depopulentur eos; experienturque me esse Dominum Jehovim.

25 Sic ait Dominus Jehovi, quando congregabo domum Jisraelis ex populis in quibus

bus dispersi sunt, sanctificans me in eis ante oculos gentium: ut habitent in terra sua quam dederam servo meo Jahakobo:

26 Tunc habitabunt in ea securè, ædificabuntque domos, & plantabunt vineas habitantes securè: quum exercuero judicia in omnes qui depopulabantur eos è locis circumstantibus ipsos, ut cognoscant me Jehovam esse Deum ipsorum.

CAP. XXIX. *Regnum Ægypti in solitudinem redigendum.*

ANno decimo, decimo *mense*, duodecimo *die* mensis; fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2 Fili hominis, dispone faciem tuam versus Parhonem regem Ægypti, ut prophetes contra eum & contra Ægyptum totam.

3 Eloquere dicens, sic ait Dominus Jehovi, ecce me contra te, ô Parho rex Ægypti, balæna maxima quæ cubat inter rivos suos; qui dicit, mihi *est* rivus meus, nam ego feci mihi.

4 Indam enim hamos maxillis tuis, faciamque ut adhæreat multitudo piscium rivorum tuorum squamis tuis: et deducam te è medio rivorum tuorum, & totam multitudinem piscium rivorum tuorum squamis tuis adhærentem.

5 Postea deseram te *abductum* in desertum, te & totam multitudinem piscium rivorum tuorum, in superficie agri cades, non recipieris, neque congregaberis: bestiis terræ & avibus cœlorum exponam te in cibum:

6 Et experientur omnes habitatores Ægypti me esse Jehovam; eo quod sunt scipio arundineus domui Jisraelis.

7 Quum prehendunt illi te manu, quassaris & findis eis totum humerum: quumque innituntur tibi, confringeris, & eis totos lumbos cohibes.

8 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ecce ego adducturus sum contra te gladium, & excisurus ex te homines & jumenta:

9 Ut fit terra Ægypti desolationi & vastitati, & experiantur me esse Jehovam: eo quod dixerit, rivus meus *est*, nam ego feci.

10 Idcirco ecce me contra te, & contra rivos tuos; ut tradam terram Ægypti vastitatibus, vastitati desolatissimæ, à turri Syenes, usque ad terminum Cuschi.

11 Non transibit eam pes humanus, & pes jumentorum non pertransibit eam, neque habitabitur quadraginta annis.

12 Reddam enim terram Ægypti desolatissimam inter regiones desolatas, & civitates ejus inter civitates devastatas erunt desolatissimæ quadraginta annis; quum dispergam Ægyptios in gentes, & spargam eos in regiones.

13 Nam sic aic Dominus Jehovi; exactis quadraginta annis congregabo Ægyptios è populis quo dispersi fuerint:

14 Et reducam captivam multitudinem Ægyptiorum, reducamque eos in terram Pathrosi, in terram conversationis eorum: ut sint ibi regnum humile.

15 Præ reliquis regnis erit humile, neque sese extollet amplius supra gentes: imminuam enim eos ne dominentur in gentes:

16 Ut non sit amplius domui Jisraelis fidentiæ revocaturæ *mihi* in memoriam iniquitatem, his avertentibus se post illos: sed agnoscant me esse Dominum Jehovin.

CAP. XXX. *Urbes Ægypti à Rege Babyloniæ vastandas.*

QUum esset vigesimus septimus annus, primo *mense*, primo *die* mensis, fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2 Fili hominis, Nebucad-netzar Rex Babyloniæ exegit à copiis suis servitutem magnam contra Tyrum, omne caput decalvatum est, & omnis humerus nudatus: merces autem non est ipsi & copiis ejus de Tyro, propter illam servitutem quam serviverunt contra eam.

3 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ecce ego trado Nebucad-netzari Regi Babyloniæ terram Ægypti, ut tollat multitudinem ejus, & spoliet spolium ejus, ac prædetur prædam ejus, unde sit merces copiis ipsius.

4 Operæ pretium suum cujus nomine serviverit, trado illi terram Ægypti, quia operati sunt mihi, dictum Domini Jehovi.

5 Die illa efferam cornu domui Jisraelis, & tibi dabo aperturam oris inter illos; ut cognoscant me esse Jehovam. *Caput* XXX.

6 Rursus fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

7 Fili hominis, prophetato dicens, sic ait Dominus Jehovi; ejulate, *dicentes* ah, de die ista.

8 Nam propinqua *est* dies, propinqua *est*, inquam, dies Jehovæ: dies nubila, tempus gentium erit:

9 Quum invadet gladius Ægyptum, eritque gravis dolor in Æthiopia cadentibus confossis in Ægypto: quum intercipient multitudinem ejus, & destruentur fundamenta ejus:

10 Æthiopes, Putæique & Ludæi, totaque miscellanea turba, Cubæi quoque, denique juncti fœdere, cum illis gladio cadent.

11 Sic ait Jehova, & cadent sustentantes Ægyptum, descendetque fastus roboris ejus; inde à turri Syenes gladio cadent in ea, dictum Domini Jehovi:

12 Et desolabuntur inter regiones desolatas; & civitates illius inter civitates vastatas erunt:

13 Ut experiantur me esse Jehovam, quum posuero ignem in Ægypto, & fracti fuerint omnes auxiliarii ejus.

14 Die illo prodibunt nuncii à conspectu meo navibus, ad exterrendum Æthiopiam securam: & erit gravis dolor in eis, ut diei Ægypti, quum ecce advenerit.

15 Sic ait Dominus Jehovi; & faciam ut cesset multitudo Ægyptiorum per Nebucad-netzarem Regem Babyloniæ:

16 Ipsum, & populum ejus cum ipso, violentissimos gentium adductos ad perdendum istam terram, qui exserentes gladios suos contra Ægyptum, implebunt eam terram confossis.

17 Et redigens rivos *in* ſiccitatem, vendam terram illam in manum malorum: denique deſolabo terram & quæ eam implent manu extrancorum; ego Jehova dixi.

18 Sic ait Dominus Jehovi, & perdam deos ſtercoreos, faciam ut ceſſent idola è Nopho, & princeps è terra Ægypti non erit amplius: quum indidero timorem terræ Ægypti.

19 Nam deſolabo Pathroſum, & tradam igni Tzohanem; ac exercebo judicia in No:

20 Et effundam excandeſcentiam meam in Sinem robur Ægypti, quum exſcidero multitudinem No.

21 Quum ponam ignem in Ægypto, valde dolebit Sin, & No diſrumpetur; & Noph, hoſtibus quotidianis.

22 Juvenes Heliopoleos & Bubaſti gladio cadent, ipſæ vero *puellæ* in captivitatem abibunt;

23 Et Daphnis obſcurabitur dies, quum frangam ibi lora Ægypti, & ceſſabit in ea faſtus roboris ejus: ipſam nubes operiet, & filiæ ejus in captivitatem abibunt:

24 Denique exercebo judicia in Ægyptum, ut experiantur me eſſe Jehovam.

CAP. XXXI. *Parho inſtar Aſſur elatus, ſimiliter deturbabitur.*

FUerat vero undecimo anno, primo *menſe*, ſeptimo *die* menſis; fuerat, inquam, verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2 Fili hominis, brachium Parhonis regis Ægypti fregi; quod ecce non alligabitur inditis medicamentis, impoſita faſcia ad obligandum ipſum, ut confirmetur ad tractandum gladium.

3 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, ecce me contra Parhonem regem Ægypti, ut confringam brachia ejus, illud quod firmum eſt & quod fractum fuit: ut dejiciam gladium è manu ejus.

4 Et diſpergam Ægyptios in gentes, ſpargamque eos in regiones.

5 Ideo confirmabo brachia regis Babyloniæ, tradens gladium meum in manum ejus, ut confringam brachia Parhonis; & gemat gemitibus confoſſorum coram illo.

6 Confirmabo autem brachia regis Babyloniæ, brachia vero Parhonis concident; ut cognoſcatur me eſſe Jehovam, quum tradidero gladium meum in manum regis Babyloniæ, ut extendat illum contra terram Ægypti.

7 Similiter diſpergam Ægyptios in gentes: & ſpargam in regiones; ut cognoſcatur me eſſe Jehovam. *Caput* XXXI.

8 Deinde fuit undecimo anno, tertio *menſe*, primo *die* menſis, fuit, *inquam*, verbum Jehovæ ad me, dicendo:

9 Fili hominis, dic Parhoni regi Ægypti, & multitudini ejus; cui ſimilis es in magnitudine tua?

10 Ecce Aſſyrius, *erat* cedrus in Libano, pulcra ramis, & virgultis umbroſa, altaque ſtatura; cujus calami ſummi erant inter denſos ramos.

11 Aquæ educaverant eam, abyſſus extulerat eam: fluentis ſuis *abyſſus* obibat circumquaque plantarium ejus, & aquæ ductus ſuos mittebat ad omnes arbores agri.

12 Idcirco exaltavit ſe ſtatura ejus præ omnibus arboribus agri, & multiplicabantur ramuſculi ejus, prolongabanturque rami ejus, quos emittebat, aquis multis:

13 In ramuſculis ejus nidificabant omnes aves cœli, & ſub ramis ejus pariebant omnes beſtiæ agri, ac in umbra ejus ſedebant omnes gentes ampliſſimæ.

14 Denique pulcra erat magnitudine ſua, & longitudine palmitum ſuorum, quia erat radix ejus ad aquas amplas.

15 Cedri in horto Dei non abſcondebant eam, abietes non erant ſimiles ramuſculis ejus, & caſtaneæ non erant pares ramis ejus, nulla arbor in horto Dei ſimilis erat ei pulcritudine ſua.

16 Pulcram effeceram eam cum multitudine palmitum ejus; adeo ut invidierent ei omnes arbores Hedenis quæ *erant* in horto Dei.

17 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, eo quod te exaltas ſtatura: quum edidiſſet *ille* ſummum calamum ſuum inter denſos ramos ſuos; & elatus eſt animus illius in altitudine ſua:

18 Tum tradidi eum in manum fortiſſimi gentium, hunc libere acturum in illum propter improbitatem illius impuli.

19 Ita cædentes eum extranei violentiſſimi gentium deſeruerunt eum: in montibus, & in omnibus vallibus deciderunt palmites ejus, & fracti ſunt rami ejus in omnibus alveis terræ, deſcendenteſque ab umbra ejus omnes populi terræ deſeruerunt eum:

20 Super cadivum truncum ejus habitant omnes aves cœli; & in ramis ejus ſunt omnes beſtiæ agri:

21 Ut non exaltent ſe de ſtatura ſua ullæ arbores irriguæ, & non proferant ſummum calamum ſuum inter denſos ramos; neque conquieſcant in ſeipſis altitudine ſua, ullæ riguæ: quandoquidem omnes illi traditi ſunt morti, *dejecti* in terram imam inter filios hominis, ad eos qui deſcenderunt in foveam.

22 Sic ait Dominus Jehovi, quo die deſcendit in ſepulcrum, luctu quem importavi obtexi pro eo abyſſum, cohibens fluenta ejus, ut coercerentur aquæ multæ: & atratum reddidi pro eo Libanum, & omnibus arboribus agri propter eum fuit defectio animi.

23 Præ ſono caſus ejus commovi gentes, quum demitterem eum in ſepulcrum cum deſcendentibus in foveam: unde conſolationem ceperūt in terra ima omnes arbores Hedenis, delectus & præſtantia Libani, omnes riguæ.

24 Etiam ipſi cum illo deſcenderunt in ſepulcrum ad confoſſos gladio; qui *domiti* brachio illius reſederant in umbra illius inter gentes.

25 Cui ex arboribus Hedenis ita ſimilis es gloria & magnitudine? dejicieris ergo cum arboribus Hedenis in terram imam, in medio præputiatorum cubabis cum confoſſis gladio, ille *eſt* Parho, & tota multitudo ejus, dictum Domini Jehovæ.

CAP.

CAP. XXXII. *Lamentum funebre ſuper Ægypti regem.*

DEinde fuit duodecimo anno, duodecimo menſe, primo *die* menſis ; fuit, *inquam*, verbum Jehovæ ad me, dicendo :

2 Fili hominis, profer lamentationem contra Parhonem regem Ægypti, dicens ei, juveni leoni inter gentes ſimilis es : imo es ſimilis balenæ per maria, quum prodiens per flumina tua conturbas aquas pedibus tuis, & perturbas flumina illarum.

3 Sic ait Dominus Jehovi, at expandam contra te rete meum per congregationem populorum multorum; qui educent te plagis meis :

4 Et deſerens te in terra, in ſuperficie agri dejiciam te, faciamque ut habitent ſuper te omnes aves cœli, & ſeturabo ex te beſtias totius terræ.

5 Exponens carnem tuam ſuper montes, & impiens valles altitudine tua.

6 Et irrigans terram natationis tuæ ſanguine tuo uſque ad ipſos montes; adeo ut alvei implcantur te.

7 Et operiam, quum extinguam te, cœlos, atrataſque reddam ſtellas eorum: Solem nube operiã & Luna nõ faciet ut luceat lux ſua:

8 Omnia luminaria lucida in cœlis atrata reddam ſuper te; & diſponam tenebras ſuper terram tuam, dictum Domini Jehovi :

9 Et ad indignationem provocabo animum populorum multorum ; efficiendo ut perveniat confractio tua ad gentes, in regiones *populorum* quos non noſti :

10 Faciamque ut obſtupeſcant de te populi multi, & Reges eorum horreſcant propter te horrore, vibrante me gladium meum ante faciẽ illorum, ut trepident ſingulis momentis quiſque propter ſe ipſum, die caſus tui :

11 Nam ſic ait Dominus Jehovi, gladius Regis Babyloniæ invadet te.

12 Gladiis robuſtorum dejiciam multitudinem tuam, violentiſſimorum in gentibus omnium : qui vaſtabunt faſtum Ægypti, ut perdatur tota multitudo ejus.

13 Perdam etiam omnia jumenta ejus, ne ſuperveniant aquis multis, ut non conturbet eas pes humanus amplius, etiam ungulatus jumentorum non conturbet eas.

14 Tunc faciam ut ſidant aquæ illarum & flumina illarum tamquam oleum faciam ut ambulent ; dictum Domini Jehovi.

15 Quum reddidero terram Ægypti deſolatiſſimam, terram deſtitutam iis quæ implebant eam, quum percuſſero omnes habitantes in ea : ut experiantur me eſſe Jehovam.

16 Lamentatio hæc *eſt*, qua lamentabuntur illam, filiæ, gentium lamentabuntur illam; de Ægypto & de tota multitudine ejus lamentabuntur illa, dictum Domini Jehovi.

17 Deinde fuit duodecimo anno, decimo quinto die ejuſdem menſis, fuit, *inquam*, verbum Jehovæ ad me, dicendo :

18 Fili hominis, ede lamentum de multitudine Ægypti, & eſſer eam ipſam, ut filios gentium validarum, in imas terræ *partes* cum deſcentibus in foveam.

19 *Dicens* quo amœnior eſſes? deſcende, ut proſternaris cum præputiatis ;

20 Inter confoſſos gladio *qui* ceciderint : gladius poſitus eſt, trahite eum & omnes copias ejus.

21 Alloquantur illum duces potentum è medio ſepulcri cum auxiliaribus ejus ; *qui* deſcenderint, jacuerint præputiati *apud* confoſſos gladio.

22 Ibi *alloquatur* Aſſyrius cũ tota congregatione ſua, circumſtantibus illum ſepulcris hujus; omnes confoſſi qui ceciderunt gladio:

23 Cujus ſepulcra diſpoſita ſunt in lateribus foveæ ; ut ejus congregatio circumſtet ſepulcrũ illius, omnes confoſſi qui ceciderunt gladio, qui terrorem indiderant terræ viventiũ.

24 Ibi *alloquatur* Helam cum tota multitudine ſua circumſtans ſepulcrum illius, omnes confoſſi qui ceciderunt gladio, qui deſcenderunt præputiati in imas terræ *partes*, qui indiderant terrorem ſuum terræ viventium, & reportant ignominiam ſuam cum deſcendentibus in foveam :

25 Cui inter confoſſos poſitum eſt cubile cum tota multitudine ipſius, circumſtantibus illam ſepulcris ipſius : omnes præputiati confoſſi gladio, qui indito terrore ſuo in terra viventium, jam reportant ignominiam ſuam cum deſcendentibus in foveam, inter confoſſos poſiti :

26 Ibi *alloquantur* Meſchec, Thubal, cũ tota multitudine ſua circumſtantes illũ ſepulcris ſuis: omnes præputiati confoſſi gladio, quum indiderint terrorem ſuum terræ viventium.

27 Quamvis non cubent cum potentibus qui ceciderunt ex præputiatis : qui deſcendent *in* ſepulcrum cum inſtrumentis bellicis ſuis, poſitis gladiis ipſorum ſub capitibus ipſorum, quum incumbat iniquitas eorum oſſibus ipſorum, quia terror potentum in terra viventium *fuit*.

28 Tu quoque inter præputiatos confringeris, & jacebis cum confoſſis gladio.

29 Ibi *alloquatur* Edom; reges ejus, & omnes principes ejus, qui collocabuntur potentia illorum apud confoſſos gladio; ipſi cum præputiatis cubabunt, & cum deſcendentibus in foveam.

30 Ibi *alloquantur* Toparche Aquilonis quotquot ſunt: & omnes Tzidomi, qui deſcenderunt ad confoſſos cum terrore ſuo, à potentia illorum erubeſcentis, cubabuntque præputiati cum confoſſis gladio, reportantes ignominiam tuam apud deſcendentes in foveam.

31 Hos videns Parho conſolationem capiet de tota multitudine ſua ; confoſſi gladio, Parho, & omnes copiæ ejus, dictum Domini Jehovi.

32 Quum indidero terrorem meum terræ viventium, & proſtratus fuerit inter præputiatos cum confoſſis gladio, Parho & tota multitudo ipſius, dictum Domini Jehovi.

CAP. XXXIII. *Indoles malorum paſtorum, Chriſtus verus Paſtor.*

ET fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo :

2 Fili hominis, alloquere populares tuos

indicens eis, quum adducturus ſum contra terram aliquam gladium, ſi acceperint populus illius terræ unum quempiam ab extremitatibus ſuis, quem imponant ſibi ſpeculatorem :

3 Et videns gladium ſupervenientem terræ, clanxerit buccina & monuerit populum.

4 Audiens vero quiſque ſonum buccinæ, non acceperit monitum, & adveniens gladius ſuſtulerit ipſum ; cædis ſuæ *cauſſa* in capite ipſius erit :

5 Sonum buccinæ audivit, ſed monitum non accepit, cædis ſuæ cauſſa in eo erit : ſi enim monitum accepiſſet, ſe ipſum eripuiſſet.

6 Ipſe vero ſpeculator quum viderit gladium advenientem, ſi non clanxerit buccina, populuſque non fuerit monitus, & adveniens gladius ſuſtulerit ex eis aliquem : hic propter iniquitatem ſuam tolletur, ſanguinem vero ejus è manu ſpeculatoris repoſcam.

7 Te autem, ô fili hominis, te, *inquam*, ſpeculatorem dedi domui Iſraelis : ut audiens ex ore meo verbum moneas eos ex me.

8 Quum dixero improbo, improbe omnino moriturus es, ſi non loquaris monendo improbum, *ut deſiſtat* à via ſua : ipſe improbus propter iniquitatem ſuam morietur, ſanguinem vero *ejus* è manu tua requiram.

9 Tu vero ſi monueris improbum de via ſua, ut revertatur ab ea, neque reverſus fuerit à via ſua, ipſe propter iniquitatem ſuam morietur, tu autem te ipſum eripueris.

10 Tu itaq; fili hominis dic domui Iſraelis, ita loquimini, dicendo : quia defectiones noſtræ & peccata noſtra incumbunt nobis, ideo in ipſis nos tabeſcimus, ecqui viveremus ?.

11 Dic eis, *ut* vivam ego, dictum Domini Jehovi, ſi delector morte improbi, ſed *delector* quum revertitur improbus à via ſua, ut vivat : revertimini, revertimini à viis veſtris peſſimis : cur enim moreremini domus Iſraelis ?

12 Tu ergo, fili hominis, dic popularibus tuis, juſtitia juſti non eſt creptura ipſum tempore defectionis ſuæ, & in ſua improbitate improbus non corruet quo tempore reverſus fuerit ab improbitate ſua : ut juſtus non poterit vivere illâ quo tempore peccabit.

13 Quum dixero juſto, omnino victurus es, ſi ipſe confiſus juſtitiæ ſuæ fecerit iniquitatē, omnia juſtè facta ipſius non memorabuntur, ſed in iniquitate illa ſua quam facit morietur.

14 Et quum dixero improbo, omnino moriturus es : ſi reverſus à peccato ſuo exercuerit judicium & juſtitiam,

15 Pignus reſtituerit improbus, rapinam reddiderit, in ſtatutis vitæ ambulaverit non faciendo iniquitatem, omnino vivet, non morietur :

16 Omnia peccata ejus quibus peccavit non memorabuntur ei : judicium & juſtitiam exercuit, omnino vivet.

17 Interea dicunt populares tui, non eſt æqua via Domini, quum ipſorum, ipſorum via non ſit æqua.

18 Quum avertit ſe juſtus à juſtitia ſua, & facit iniquitatem, etiam moritur in iſtis :

19 Quum autem avertit ſe improbus ab improbitate ſua, & exercet judicium & juſtitiam, in his ipſe vivit.

20 Et dicitis, non eſt æqua via Domini ; quemque ſecundum vias ſuas judicabo vos, ô domus Iſraelis.

21 Fuit autem duodecimo anno, decimo *menſe*, quinto *die* menſis à deportatione noſtra, ut veniens ad me quidam qui evaſerat Jeruſchalaimis, diceret percuſſa eſt civitas.

22 Manus autem Jehovæ adfuerat mihi veſpere, ante adventum ejus qui evaſerat, ut aperiret os meum, donec is veniret ad me mane : aperueratque os meum, ut non obmitteſcerem amplius.

23 Fuit ergo verbum Jehovæ ad me, dicendo :

24 Fili hominis, qui habitant vaſtitates iſtas in terra Iſraelis, loquuntur dicēdo : unicus erat Abrahā qui hæreditario jure poſſideret hanc terram : nos autem multi *ſumus*, nobis tradita eſt hæc terra in hæreditatem.

25 Idcirco dic eis, ſic ait Dominus Jehovi, cum ſanguine ipſo comeditis, & oculos veſtros attollitis ad ſtercoreos deos veſtros, ſanguinemque effunditis : & iſtam terram hæreditario jure poſſideretis ?

26 Inſiſtitis gladio veſtro, facitis abominationem, & quiſque uxorem amici ſui impuratis : & juſtam terram hæreditario jure poſſideretis ?

27 Sic dicito eis, ſic ait Dominus Jehovi, *ut* vivā ego, niſi qui in vaſtitatibus *ſunt* gladio cadant, & qui *eſt* in ſuperficie agri, beſtiis eā exponam quem comedant : qui vero in munitionibus & in ſpeluncis, peſte moriantur.

28 Ita reddam iſtam terram deſolatiſſimā, & deſinet faſtus roboris ejus : deſolabunturque montes Iſraelis adeo ut nullus tranſeat.

29 Ut experiantur me eſſe Jehovam, quum reddidero iſtam terrā deſolatiſſimā propter omnes abominationes iſtorum quas faciunt.

30 Tu etiam, fili hominis, populares tui frequenter prædicantes de te juxta parietes & in portis domorum : quorum alloquitur alter alterum, & quiſque fratrem ſuum, dicendo, venite jam, & audite quod *ſit* verbum quod prodit à Jehova :

31 Venientes ad te quaſi adventu populi, ſedenteſque coram te *quaſi* populus meus, & audientes verba tua, ipſa non faciunt : quamvis ſuaviſſima ore ſuo ipſi faciant, quæſtum ſuum animus ipſorum perſequitur.

32 Nam ecce tu *es* eis quaſi canticum ſuaviſſimum pulcrum ſono, & quidem optime pulſantis : ſed ut audiant verba tua, minime faciunt ea.

33 Quum igitur evenerit illud (ecce advenit) tum experientur Prophetam fuiſſe in medio ſui.

CAP. XXXIV. *Officium Paſtoris Evangelici.*

ET fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo :

2 Fili hominis, propheta contra paſtores Iſraelis : propheta dicens iſtis, paſtoribus ipſis, ſic ait Dominus Jehovi, væ paſtoribus Iſraelis qui erant paſturi ipſos, an non grex *eſt quem* paſcunt paſtores ?

3 A di-

3 Adipem comeditis, & lanam induitis, quod optimum eſt mactatis: gregem non paſcitis.
4 Morbo affectas non confirmatis, ægrotamque non curatis, & confractam non obligatis, ac depulſam non reducitis, pereuntemque non requiritis: ſed vi dominamini in eas, & per ſævitiam:
5 Adeo ut diſpergantur deſtitutæ paſtore, & ſint cibo omnibus beſtiis agri diſperſæ:
6 Deerrent oves meæ in omnibus montibus, & ſuper omnem collem excelſum, denique in ſuperficie totius terræ diſperſæ ſint oves gregis mei, nemine repoſcente & nemine requirente.
7 Idcirco, ô paſtores, audite verbũ Iehovæ:
8 *Ne* vivam ego, dictum Domini Iehovi, niſi (eo quod eſt grex meus direptioni, & ſunt *oves* gregis mei cibo omnibus beſtiis agri, deſtitutæ paſtore, & non repoſcentibus paſtoribus meis gregem meum: paſcunt enim paſtores ſe ipſos: gregem autem meum non paſcunt.)
9 Idcirco, ô paſtores, audite verbum Jehovæ:
10 Sic ait Dominus Jehovi, ecce me contra iſtos paſtores, ut repoſcam gregem meum è manu ipſorum, & faciam ut ceſſent à paſcendo grege, ut non paſcant amplius iſti paſtores ſelpſos: eripiam enim gregem meum ex ore ipſorum, ut non ſint *oves* illis cibo.
11 Nam ſic ait Dominus Jehovi; ecce me *inquam* ut repoſcam *oves* gregis mei, & anquiram eas.
12 Sicut anquirit paſtor gregem ſuum quo tempore eſt in medio gregis ſui, *ovium* diſſipatarum, ita anquiram gregem meum: ut eripiam illas ex omnibus locis, quo diſperſæ fuerint tempore nubis & caliginis:
13 Educens eos è populis, congreganſque eos ex regionibus, ac reducens eos in terram ſuam, ut paſcam eos in montibus Iiſraelis ad alveos, & in omnibus locis habitabilibus hujus terræ.
14 In paſcuo bono paſcam eos, & in montibus excelſi Iiſraelis erit caula eorum; ibi recubabunt in caula bona, & paſcuum pingue depaſcent in montibus Iiſraelis.
15 Ego paſcam gregem meum, & ego faciam ut recubent; dictum Domini Jehovi.
16 Pereuntem requiram, & depulſam reducam, fractamque obligabo, & ægrotam confirmabo: pinguem vero & firmam perdam, paſcam unamquamque iure.
17 Vos enim, ô mi grex, ſic ait Dominus Jehovi; ecce ego judicaturus ſum inter pecudes, arietes, & hircos.
18 An parvum *eſt* præ vobis vos paſcuum optimum depaſcere, quod reliquum paſcuorum veſtrorum conculcatis pedibus veſtris? & vos nitidam aquam bibere, quod reliquas pedibus veſtris conturbatis?
19 Ut *oves* gregis mei conculcatum pedibus veſtris depaſcant, & conturbatum pedibus veſtris bibant?
20 Idcirco ſic ait Dominus Iehovi illis; ecce me, me *inquam*, ut judicem inter pecudem opimam, & pecudem macilentam.
21 Eo quod latere & arnie impellitis, & cornibus veſtris impetitis omnes morbo affectas; eouſque ut diſperſeritis eas foras.
22 Ideo ſervabo gregem meum ut non ſint amplius direptioni: & judicabo inter pecudes.
23 Nam excitabo eis paſtorem unum qui paſcat eas, ſervum meum Davidem: ipſe paſcet eas & ipſe erit eis paſtor:
24 Ego vero Iehova ero eis Deus, & ſervus meus David princeps in medio eorum: ego Jehova eloquutus ſum:
25 Et pangens eis fœdus pacis, faciam ut ceſſent beſtiæ malæ è terra; ut habitent in deſerto ſecurè, & dormiant in ſilvis:
26 Reddamque iſta & quæ ſunt circa collem meum, conſerta benedictione, ac demittam imbrem tempore ſuo, imbres benedictionis erunt:
27 Ut edat arbor agri fructum ſuum, & terra det proventum ſuum, ſintque in terra ſua ſecure, agnoſcentque me eſſe Iehovam; quum fregero lora jugi ipſorum, & eripuero eos è manu exigentium ſervitutem ab ipſis.
28 Ita non erunt amplius direptioni gentibus, & beſtiæ terræ non comedent eos; ſed habitabunt ſecurè, nemine deterrente.
29 Denique excitabo eis plantam ad celebritatem; ut non ſint amplius quos intercipiat fames in terra, neque ferant amplius ignominiam gentium:
30 Sed cognoſcatur me Jehovam Deum ipſorum cum ipſis eſſe; & ipſos *eſſe* populum meum, domum Iiſraelis, dictum Domini Jehovi.
31 Quum vos, vos, *inquam*, homines grex meus eritis, grex paſcui mei; ego Deus veſter, dictum Domini Jehovi.

CAP. XXXV. *Edomi, hoſtes Iehudæ, ruunt pœnas.*

DEinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:
2 Fili hominis, diſpone faciem tuam contra montem Sehiris; & propheta contra eum,
3 Dicens ei, ſic ait Dominus Jehovi, ecce me contra te, ô mons Sehiris; ut extendens manum meam in te, reddam te deſolatiſſimum.
4 Civitates tuas *in* vaſtitatem redigam, & tu deſolatiſſimus eris; ut experiaris me eſſe Jehovam.
5 Eo quod eſt tibi inimicitia perpetua, faciſque ut diffluant Iiſraelitæ per gladium; tempore calamitatis ſuæ, *quo* tempore iniquitatis *eſt* terminus:
6 Idcirco ut vivo ego, dictum Domini Jehovi, in cædem comparabo te, & cædes perſequetur te: quandoquidem odiſti vacuitatem à cæde, etiam cædes perſequetur te.
7 Nam tradam montem Sehiris ſummæ deſolationi; exſcindens ex eo vitatorem omnem:
8 Et replebo montis ejus confoſſis ipſius; in ipſis collibus tuis, vallibuſque tuis, & omnibus alveis tuis confoſſi gladio cadent.
9 Deſolationibus perpetuis tradam te, & civitates tuæ non reſtituentur; ut experiamini me eſſe Jehovam.

10 Eo quod dicis, duæ iſtæ gentes, & duæ regiones iſtæ meæ erunt, jam poſſeſſuri ſumus iſtam hæreditario jure; ubi Jehova fuit:
11 Idcirco ut vivo ego, dictum Domini Jehovi; facturus ſum ſecundum iram tuam, & ſecundum invidiam tuam, quam exercuiſti præ odio tuo contra illos: ut agnoſcar ab eis quum judicavero te.
12 Et experieris me eſſe Jehovam: audiviſſe omnes irritationes tuas quibus loquutus es de montibus Jiſraelis, dicendo: deſolati ſunt: nobis traduntur ad conſumendum:
13 Ut magnificaſtis vos contra me ore veſtro, feciſtiſque ut abundarunt contra me verba veſtra; me audiviſſe.
14 Sic ait Dominus Jehovi; prout lætatur tota iſta terra, deſolationem ſum effecturus tibi.
15 Secundum lætitiam tuam, de poſſeſſione domus Jiſraelis, eo quod deſolaretur, ita faciam tibi: deſolatiſſimus eris; ô mons Sehir, & tota Edomæa quantacunque eſt, ut cognoſcatur me eſſe Jehovam.

CAP. XXXVI. *Liberatio ab hoſtibus, cor novum, & vocatio gentium promittuntur.*

TU quoque fili hominis, propheta de montibus Jiſraelis, dicens; montes Jiſraelis, audite verbum Jehovæ.
2 Sin ait Dominus Jehova; eo quod dicit iſte inimicus de vobis, euge; & excelſa ſeculi hæreditario jure futura ſunt nobis:
3 Idcirco propheta dicens, ſic ait Dominus Jehovi; quia multis modis deſolaverunt & exhauſerunt vos circumquaque; ut eſſetis hæreditaria poſſeſſio reliquis gentium, & traducti eſtis in labia nationum, infamiamque populorum:
4 Idcirco montes Jiſraelis, audire verbum Domini Jehovi: ſic ait Dominus Jehovi iſtis montibus & collibus, alveis, vallibuſque, & vaſtitatibus deſolatis, ac civitatibus derelictis, quæ ſunt direptioni & ſubſannationi reliquis gentium quæ circumquaque *ſunt:*
5 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, *mentiar* niſi igne zeli mei loquar contra reliquas gentium & contra Edomæam totam: quæ attribuerunt terram meam ſibi in hæreditatem cum lætitia totius cordis, cum depopulatione animoſa, ut ſedes expulſorum ejus *ſi* direptioni.
6 Idcirco propheta de terra Jiſraelis: & dicito ipſis montibus & collibus, alveis ac vallibus, ſic ait Dominus Jehovi, ecce ego zelo meo & excandeſcentia mea loquor, eo quod ignominiam gentium fertis.
7 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, ego ſublata manu mea juro, *mentiar*, niſi gentes illæ quæ circumſtant vos, ipſæ ignominiam ſuam reportaturæ ſunt:
8 Vos vero montes Jiſraelis ramum veſtrũ edituri eſtis, & fructum veſtrum laturi populo meo Jiſraeli; quum prope advenerint.
9 Nam ecce me apud vos; qui reſpiciam ad vos, ut colamini & ſeramini:
10 Et multiplicabo in vobis homines, totam domum Jiſraelis quanta quanta eſt; ut inhabitentur civitates, & vaſtitates rexdificentur.
11 Multiplicabo, inquam, in vobis homines & jumenta, quæ augeſcent & fortificabunt: faciamque ut habitetis ſicut priſcis temporibus veſtris, benefaciens amplius quam primordiis veſtris, ut agnoſcatis me eſſe Jehovã.
12 Adducam enim ad vos homines cum populo meo Jiſraele, qui hæreditario jure poſſideam te, eriſque eis in poſſeſſionem: neque perges amplius orbare eos.
13 Sic ait Dominus Jehovi, eo quod dicunt vobis exedentem homines te eſſe; & orbantem gentes tuas eſſe te:
14 Idcirco homines non exedes amplius, & gentes tuas non orbabis amplius, dictum Domini Jehovi:
15 Neque ſinam ut audiatur in te amplius ignominia gentium, & opprobrium populorũ non feres amplius; & gentes tuas offendere non ſines amplius, dictum Domini Jehovi?
16 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:
17 Fili hominis, domus Jiſraelis quum habitarent in terra ſua, impurarunt eam via ſua & actionibus ſuis, tamquam impuritas ſeparatæ ex immunditia, erat via ipſorum coram me:
18 Idcirco effudi excandeſcentiam meam ſuper eos, eo quod ſanguinem effundebant ſuper terram; & ſtercoreis diis ſuis impurabant eam:
19 Et diſperſi eos in gentes, ſparſique ſunt per regiones ſecundum viam eorum & ſecundum actiones eorum judicavi eos.
20 Etiam quum veniſſent in gentes quo venerunt, ſimiliter prophanarunt nomen ſanctitatis meæ quum dicerent *illæ* de eis, populus Iehovæ ipſos eſſe & è terra ejus prodiiſſe:
21 Sed clementia uſus ſum propter nomen ſanctitatis meæ: quod prophanant domus Jiſraelis in gentibus quo venerunt.
22 Idcirco dic domui Jiſraelis, ſic ait Dominus Jehovi, non propter vos ego facturus ſum, ô domus Jiſraelis, ſed propter nomen ſanctitatis meæ quod prophanaſtis, apud gentes quo veniſtis:
23 Ut ſanctificem nomen meum maximum quod prophanatum fuit in gentibus, quod prophanatis in medio earum: ut ſciant gentes me eſſe Jehovam, dictum Domini Jehovi, quum ſanctificabo me in vobis, ante oculos earum.
24 Recipiens enim vos ex ipſis gentibus, congregabo vos ex omnibus regionibus; ac reducam vos in terram veſtram:
25 Et aſpergens vos aquis mundis, ut mundemini; ab omnibus impuritatibus veſtris & ab omnibus ſtercoreis diis veſtris mundabo vos:
26 Et dabo vobis cor novum, & ſpiritum novum ponam in medio veſtri: & amovens cor lapideum è carne veſtra, indam vobis cor carneum:
27 Et ſpiritum meum ponam in medio veſtri; quo faciam ut in ſtatutis meis ambuletis, & jura mea obſervetis facientes ea.
28 Ita habitabitis in terra quam dederam majoribus veſtris; eritiſque mihi populus, & ego ero vobis Deus.

29 Nam

29 Nam ſervabo vos ab omnibus impuritatibus veſtris; & advocans frumentum augebo illud, neque imponam vobis famem,

30 Et augebo fructus arborum & proventum agri, ut non ſuſcipiatis amplius opprobrium famis in gentibus:

31 Quum recordabimini viarum veſtrarum peſſimarum, & actionum veſtrarum quæ non *ſunt* bonæ; & faſtidio eritis vobis ipſis propter iniquitates veſtras, & propter abominationes veſtras.

32 Non propter vos ego facturus ſum, dictum Domini Jehovi, notum eſto vobis: erubeſcite, & rubore afficiamini à viis veſtris, ô domus Iſraelis.

33 Sic ait Dominus Jehovi; quo tempore mundabo vos ab omnibus iniquitatibus veſtris; faciam quoque ut habitentur civitates & ædificentur vaſtitates illæ:

34 Et terra deſolata collatur; pro eo quod fuerat deſolatiſſima ante oculos omnis viatoris:

35 Adeo ut dicant, terra hæc ipſa quæ deſolata erat eſt ſimilis horto Hedenis; & civitates quæ vaſtatæ deſolataque & deſtructæ erant, munitæ inhabitantur:

36 Ut cognoſcant gentes quæ reliquæ fuerint circa vos, me Jehovam reædificare *civitates* deſtructas, conſerere deſolatum *agrum*: ego Jehova dixi & faciam.

37 Sic ait Dominus Jehovi, præterea expoſitus ero domui Iſraelis ut hoc faciam eis, multiplicabo eos quaſi grege hominibus;

38 Quaſi grege ſacrificiorum, quaſi grege *urbis* Jeruſchalaimorum in ſolennitatibus ejus; ita erunt civitates quæ vaſtatæ ſunt repletæ gregibus hominum, ut cognoſcatur me eſſe Jehovam.

CAP. XXXVII. *Typus reſurrectionis mortuorum, ejuſque præludium.*

SUpervenit mihi manus Jehovæ; & educens me in ſpiritu Jehova, collocavit me in medio cujuſdam convallis: quæ *erat* plena oſſibus:

2 Et traduxit me per illa circumquaque, ecce autem *erant* multa valdè in ſuperficie illius convallis, & ecce arida *erant* valde.

3 Quum autem dixiſſet mihi, fili hominis, an reviviſcerent oſſa iſta? dixi, Domine Jehovi tu noſti.

4 Edixit vero mihi, propheta de oſſibus iſtis, indicens eis, ô oſſa arida, audite verbum Jehovæ:

5 Sic ait Dominus Jehovi oſſibus iſtis: ecce ego inducturus ſum in vos ſpiritum, ut vivatis.

6 Nam addam vobis nervos, & obducam vobis carnem, & ſuperindam vobis cutem, ponamque in vobis ſpiritum, & vivetis: ut cognoſcatis me eſſe Jehovam.

7 Quum itaque prophetarem quemadmodum juſſus fueram; fuit ſonus me prophetante, & ecce concuſſio, appropinquantibus oſſibus uno ad ſuum alterum.

8 Deinde quum aſpicerem quod ecce ſuper ea nervi & caro aſſurrexiſſet, & ſuperindita eſſet eis cutis ſupernè, ſpiritus autem nullus ineſſet eis:

9 Dixit mihi, propheta alloquens Spiritum; propheta fili hominis, dicens Spiritus, ſic ait Dominus Jehovi, à quatitor ventis adveni, ô ſpiritus, & perflato interfectos iſtos ut vivant.

10 Quamobrem prophetavi quemadmodum præceperat mihi; & ingreſſus eſt in illa ſpiritus & rivixerunt, ſteteruntque ſuper pedes ſuos copiæ magnæ quamplurimum.

11 Deinde dixit mihi; fili hominis, oſſa iſta tota domus Iſraelis ſunt; ecce dicunt, aruerunt oſſa noſtra, & periit exſpectatio noſtra, ſuccifi ſumus quod ad nos.

12 Idcirco propheta indicens eis, ſic ait Dominus Jehovi; ecce ego aperiens ſepulcra veſtra deducam vos è ſepulcris veſtris, populo mi: reducamque vos in terram Iſraelis;

13 Ut cognoſcatis me eſſe Jehovam; aperiente me ſepulcra veſtra & deducente vos è ſepulcris veſtris, populo mi:

14 Et indam ſpiritum meum vobis ut reviviſcatis, & collocabo vos in terra veſtra; ut cognoſcatis me Jehovam dicere & facere, dictum Jehovæ.

15 Fuit etiam verbum Jehovæ ad me, dicendo:

16 Tu autem fili hominis, accipe tibi lignum unum, & inſcribe ei, Jehudæ, & filiis Iſraelis ſociis ejus deinde accipe lignum alterum, & inſcribe ei, Joſepho lignum Ephrajimi, cum tota domo Iſraelis ſociis ejus.

17 Tum admove ea unum ad alterum tibi in lignum unum; ut ſint adunata in manu tua.

18 Quum autem alloquentur te populares tui, dicendo: an non indicaturus es nobis quid iſta *ſignificent* tibi:

19 Dic eis, ſic ait Dominus Jehovi; ecce ego accepturus ſum lignum Joſephi quod *fuit* in manu Ephrajimi cum tribubus Iſraelis ſociis ejus; & componam has conjunctas illi cum ligno Jehudæ, efficiamque eos lignum unum ut ſint unum in manu mea.

20 Quumque fuerint ligna iſta quibus inſcripſeris, in manu tua ante oculos illorum:

21 Dic illis, ſic ait Dominus Jehovi; ecce ego recepturus ſum filios Iſraelis è medio ipſarũ gentium quo abiverint; & congregans eos circumquaque reducam eos in terram ſuam:

22 Et efficiam eos gentem unam in illa terra in montibus Iſraelis, & Rex unus erit ipſis omnibus Rex: neque erunt amplius duæ gentes, neque dividentur amplius in duo regna deinceps:

23 Neque impurabunt ſe amplius diis ſtercoreis ſuis, & rebus deteſtandis ſuis, aut ullis defectionibus ſuis: ſed ſervabo eos ex omnibus habitationibus ipſorum in quibus peccaverint, & mundabo ipſos, ut ſint mihi populus, & ego ſim ipſis Deus.

24 Et ſervus meus David rex erit ſuper ipſos, ac paſtor unicus erit omnibus ipſis; ut in judiciis meis ambulent, ac ſtatuta mea obſervent facientes ea.

25 Et reſidebunt in ea terra quam dederam ſervo meo Jahakobo, in qua reſederunt majores

jores vestri; residebunt, inquam, in ea ipsi, filiique ipsorum, ac nepotes ipsorum usque in seculum, & David servus meus princeps ipsis erit usque in seculum:

26 Quum pepegero ipsis fœdus pacis, fœdus perpetuum futurum cum ipsis; & disponens ipsos multiplicabo ipsos, ponamque sanctuarium meum in medio ipsorum in seculum.

27 Ut existente tabernaculo meo apud ipsos, sim ipsis Deus; & ipsi sint mihi populus:

28 Et cognoscant gentes me Jehovam sanctificare Israelem, quum erit sanctuarium meum in medio ipsorum in seculum.

CAP. XXXVIII. *Prophetia de Gog & Magogo.*

DEinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2 Fili hominis, dispone faciem tuam versus Gogum, terram Magogi, principem, primarium Meschech & Thubalis, & propheta contra eum:

3 Dicens, sic ait Dominus Jehovi: ecce me contra te, ô Gog, princeps, primarie Meschech, & Thubalis:

4 Nam reducam te imponens hamos maxillis tuis, & educam te & omnes copias tuas, equos & equites indutos perfectissime omnes, congregationem multam clypeatorum & scutatorum, tractantium gladios omnium.

5 Persas, Æthiopas, & Putæos cum illis, omnes scutatos & galeatos;

6 Gomerum cum omnibus agminibus suis, domum Thogarmæ *ad* latera Aquilonis cum omnibus agminibus suis, populos multos tecum.

7 Comparator, & compara te, tu & omnes congregationes tuæ quæ congregantur ad te, ut sis istis custodiæ.

8 Post dies multos animadvertetur in te, *qui* consequentibus annis invasurus es terram reducem à gladio, congregatam ex populis multis, invasurus montes Israelis, qui fuerant vastati jugiter: quum ipsa ex populis educta habitabunt securè omnes:

9 Et ascendens quasi fremebunda vastatio invasurus es, similis nubi operiendo illam terram futurus: tu, & omnia agmina tua, populique multi tecum.

10 Sic ait Dominus Jehovi: nam erit die illa ut venientibus rebus multis in animum tuum, cogites cogitationem malam,

11 Dicens; ascendam contra terram pagorum, invadam istos tranquillos habitantes securè, qui omnes habitant absque ullo muro, & quibus nullus *est* vectis, aut valvæ:

12 Ad prædandum prædam, & ad diripiendum direptionem, reducendo manum suam contra vastitates inhabitatas, & contra populum receptum ex gentibus, facientem pecuariam & negotiantem, habitantes in editiore loco istius terræ.

13 Scheba, & Dedan, negotiatoresque Oceani, & omnes juvenes leones ejus dicent tibi, an ad prædandum prædam advenis? an ad diripiendum direptionem congregasti congregationem tuam? ut deportes argentum & aurum, ut accipias pecora & merces, ut prædaris prædam magnam?

14 Idcirco propheta, fili hominis, dicens Gogo: sic ait Dominus Jehovi; an non die illa, habitante populo meo Israele secure, experturus esses:

15 Postquam veniens è loco tuo, à lateribus Aquilonis, tu & populi multi tecum, insidentes equis omnes, congregatio magna, & copiæ multæ,

16 Ascendetis contra populum meum Israelem, ut nubes ad operiendum terram? consequentibus temporibus erit, quum adduxero te contra terram meam, ut agnoscant gentes me, quum me sanctificabo in te ante oculos ipsarum, ô Gog.

17 Sic ait Dominus Jehovi, an tu es de quo loquutus fuero diebus priscis per servos meos Prophetas Israelis, qui prophetarunt diebus illis annos *multos*; me adducturum te contra illos?

18 Atqui erit die illa, qua die invaserit Gog terram Israelis, dictum Domini Jehovi; ascendet excandescentia mea in faciem meam:

19 Et zelotypia mea igne furoris mei loquar: *mentiar* nisi die illa fuerit concussio magna in terra Israelis:

20 Adeo ut concutiantur à facie mea pisces maris, & volucres cœli, ac bestiæ agri, & omnia reptilia reptantia super terram, omnesque homines qui *erunt* in superficie terræ: & diruantur ipsi montes; concidantque præcipitia, & omnis murus in terram corruat.

21 Advocabo enim contra illum pro omnibus montibus meis gladium, dictum Domini Jehovi; gladius cujusque contra fratrem suum erit.

22 Et disceptabo cum illo peste, & cæde, & imbrem inundantem, lapidesque immanis grandinis, ignem, & sulphur depluam super illum, & super agmina illius, ac super populos multos qui *erunt* cum illo.

23 Ita magnificabo me, & sanctificabo me, & innotescam in oculis gentium multarum, ut cognoscatur me esse Jehovam.

CAP. XXXIX. *Gog ubi prostrerit, tandem premetur.*

PRæterea tu, filii hominis, propheta contra Gogum, dicens; sic ait Dominus Jehovi, ecce ne contra te Gog, princeps, primarie Meschech & Thubalis.

2 Ut reducam te, senario unco trahens te, & deducens te è lateribus Aquilonis, & adducam te in montes Israelis.

3 Ubi percutiens arcum tuum è manu sinistra tua *deturbabo*, & sagittas tuas è manu dextera tua dejiciam.

4 In montibus Israelis concides, tu & omnia agmina tua, & populi qui *erunt* tecum, volucribus, avibus omnibus alitibus, & bestiis agri trado te comedendum.

5 In superficie agri concides; quia ego loquutus sum, dictum Domini Jehovi.

6 Deinde immittam ignem in Magogum, & in habitatores insularum securos; ut experiantur me esse Jehovam:

7 Et

7 Et nomen ſanctitatis meæ notum faciam in medio populi Iſraelis, neq; prophanabo nomen ſanctitatis meæ amplius, ſed cognoſcent gentes me eſſe Jehovam ſanctum in Iſrael.

8 Ecce adventurum eſt & fiet, dictum Domini Jehovi; illo ipſo die quem proloquutus ſum.

9 Tunc exibunt habitatores civitatum Iſraelis, & incendentes exurent arma, ſcutaque & clypeos, arcus & ſagittas, jaculaque & ſpicula: & incendent ea igne ſeptem annis.

10 Neque ferent ligna ex agro, neq; cædent è ſilvis, nam armis accendent ignem; quum prædabuntur prædatores ſuos, diripientque direptores ſuos, dictum Domini Jehovi.

11 Et erit die illa, ut dem Gogo locum ſepulcri ibi in Iſrael, vallem viatorum ad Orientem maris; ut illa obturet ora viatorum; quumque ſepeliverint ibi Gogum & totam multitudinem ejus, vocabunt eam vallem multitudinis Gogi.

12 Nam ſepelient eos domus Iſraelis, ut mundent terram; ſeptem menſibus.

13 Sepelient, inquam, totus populus ipſius terræ, quũ fuerit ipſis *comparatum* nomẽ: quo die glorificavero me, dictum Domini Jehovi.

14 Homines autem aſſiduos ſeparabunt tranſituros per regionem, tranſituros ut ſepeliant eos qui remanſerint in ſuperficie terræ, ad mundandum ipſam, exactis ſeptem menſibus perveſtigaturos.

15 Atque hi tranſeuntes tranſibunt per terram, ut diſpiciat *quiſque* oſſa hominum; exſtruatque juxta illorum quodque monimentum: donec ſepeliverint eorum quodque veſpillones in valle multitudinis Gogi.

16 Quin etiam nomini civitati erit multitudo ipſius poſtquam mundaverint terram.

17 Tu autem fili hominis, ſic ait Dominus Jehovi, dic avibus, omnibus alitibus & omnibus beſtiis agri, congregamini & venite, colligite vos circumquaque ad mactationem meam quam ego mactaturus ſum vobis, mactationem magnam in montibus Iſraelis: ut comedatis carnem & bibatis ſanguinem;

18 Carnem potentum comedatis, & ſanguinem principum terræ bibatis; arietum, agnorum, & hircorum, juvencorum, pinguium Baſchanis omnium.

19 Comederis autem adipem ad ſatietatem, & bibetis ſanguinem ad ebrietatem; ex mactatione mea quam mactaturus ſum vobis:

20 Et ſatiabimini de menſa mea equis & curribus, potentibus, & omnibus bellatoribus, dictum Domini Jehovi.

21 Sic edam gloriam meam in gentibus: ut videant omnes gentes judicium meum quod fecero, & manũ meam quam impoſuero illis.

22 Et cognoſcant domus Iſraelis, me Jehovam Deum ipſorum eſſe à die illo & deinceps.

23 Cognoſcant vero gentes propter iniquitatem ipſorum deportatos fuiſſe domum Iſraelis, eo quod prævaricati eſſent contra me, & abſcondiſſem faciem meam ab eis: ideo me tradidiſſe eos in manum hoſtium ſuorum ut caderent gladio omnes:

24 Secundum impuritatem eorum & ſecundum defectiones eorum me egiſſe cum eis, quum abſcondiſſem faciem meam ab eis.

25 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, jam reſtituam captivam multitudinem Jahakobi & miſerebor totius domus Iſraelis, & zelotypus ero nominis ſanctitatis meæ:

26 Quum tulerint ignominiam ſuam & totam prævaricationem ſuam, qua prævaricati ſunt contra me; quando habitabant in terra ſua ſecurè, nemine deterrente:

27 Reducendo eos ex populis, congregabo eos è regionibus inimicorum ipſorum, ut ſanctificer in ipſis ante oculos gentium multarũ:

28 Ut cognoſcant me Jehovam Deum ipſorum eſſe, qui deportavi ipſos in gentes, colligam eos in terram ipſorum; neque relinquam amplius *ullum* ex eis ibi:

29 Neque abſcondam amplius faciem meam ab eis; quum effudero ſpiritum meum ſuper domum Iſraelis, dictum Domini Jehovi.

CAP. XL. *Iſagoge myſtica demenſionis templi Jechezkelis.*

VIceſimo quinto anno à deportatione noſtra, in principio anni, decimo die menſis, quartodecimo anno poſtquam percuſſa fuerat civitas; ipſo eodem die fuit ſuper me manus Jehovæ, ut deduceret me illuc.

2 Viſionibus Dei duxit me *Jehova* in terram Iſraelis; & collocavit me in monte alto valde, ſecundum quem *erat* quaſi ſtructura civitatis à meridie.

3 Quumque duxiſſet me illuc, ecce virum cujus aſpectus *erat* ſimilis aſpectui chalybeo, cum funiculo lineo in manu ſua, & calamo menſuræ; qui ſtabat in porta.

4 Edixit autem mihi vir ille, fili hominis, aſpice oculis tuis, & auribus tuis audi, & adverte animum tuum ad omnia quę ſum oſtenſurus tibi, nam ut oſtenderem tibi adductus fuiſti huc, indica omnia quæ tu vides domui Iſraelis.

5 Ecce autem murus *erat* à parte extima domus circumquaque: & in manu illius viri calamus menſuræ, ſex cubitorum, ex cubito & palmo, quo menſus eſt latitudinem illius ſtructuræ calamo uno, & altitudinem calamo uno.

6 Venitq; ad portam quæ ſpectabat Orientem verſus, aſcendens per gradus ejus; & menſus eſt limen portę calamo uno latitudine, & limen alterum calamo uno latitudine:

7 Et thalamum quemque calami unius longitudine, & calami unius latitudine, inter thalamos vero quinque cubitos: limen quoque portæ juxta veſtibulum portæ intrinſecus, calami unius.

8 Ita quum menſus eſſet veſtibulum ipſius portæ intrinſecus, calami unius,

9 Menſus eſt veſtibulum portæ octo cubitorum, cum liminibus ejus binũm cubitorum; neque veſtibulum portæ intrinſecus.

10 Thalami autem portæ verſus Orientem tres *erant* hinc, & tres inde: menſura eadem ternis ipſis; etiam menſura eadem liminibus hinc & inde.

11 Et

11 Et menſus eſt latitudinem oſtii iſtius portæ, decem cubitorum, longitudinemque ipſius portæ, tredecim cubitorum.

12 Terminus autem ante thalamos *erat* unius cubiti *hinc*, & unius cubiti terminus inde: & quiſque thalamus ſenûm cubitorum hinc, & ſenûm cubitorum inde.

13 Itaque menſus eſt præter portam à tecto thalami *unius* ad tectum alius, latitudinem vigintiquinque cubitorum; oſtium è regione oſtii.

14 Ita fecit ſubgrundarum ſupercilia ſexaginta cubitorum; & verſus limen ipſum atrii circumcirca portam.

15 A fronte autem hujus portæ ingreſſus, uſque ad frontem veſtibuli, portam interiorem, *erant* quinquaginta cubiti.

16 Denique feneſtrę clauſę erant thalamis, & ſuperliminaribus eorum intrinſecus circumcirca portam, ac ipſis etiam pteromatis *veſtibuli*: *in* feneſtris autem circumquaque intrinſecus, & in *unoquoque* limine palmæ.

17 Poſtea introduxit me in atrium extimum, ubi ecce *erant* cellæ & pavimentum factum iſti atrio circumquaque; triginta cellæ in ipſo pavimento.

18 Atque hoc pavimentum ad latus portarum, è regione longitudinis portarum, pavimentum depreſſius erat.

19 Menſus etiam eſt latitudinem inde à fronte portæ infimæ ad frontem atrii interioris intrinſecus, centum cubitos; Orientem & Aquilonem *verſus*:

20 Quum portæ ſpectantis verſus Aquilonem in atrio extimo, metiretur longitudinem & latitudinem:

21 Ejuſq; thalami tres hinc & tres inde, limina quoq; ejus, & veſtibula ejus *erant* unumquodq; ſecundum menſuram portæ prioris: quinquaginta cubitorum longitudine ſua, latitudine vero vigintiquinque cubitorum.

22 Etiam feneſtræ ejus; & veſtibula ejus, & palmæ ejus *erant* ſecundum menſuram portæ quæ ſpectabat verſus Orientem: quo gradibus ſeptem aſcendebatur, cum veſtibulis ejus ante ipſas.

23 Ubi autem porta *erat* atrio interiori è regione portæ Aquilonem & Orientem verſus, menſus eſt à porta *una* ad alteram centum cubitos.

24 Poſtea deduxit me verſus Meridiem, ubi ecce porta *erat* Meridiem verſus: cujus menſus eſt limina & veſtibula ſecundum menſuras illas;

25 Cui *erant* feneſtræ, & veſtibula ſua circumquaque, ſimiles feneſtris illis: quinquaginta cubitorum longitudine, latitudine vero vigintiquinque cubitorum:

26 Septem quoque gradus aſcenſuum ejus, ubi veſtibula ejus ante ipſos *erant*: & palmæ una hinc, & altera inde ad limina ejus.

27 Ad portam autem atrii interioris Meridiem verſus; menſus eſt à porta *illa* ad portam hanc verſus meridiem centum cubitos.

28 Tum perduxit me in atrium alterum interius portâ meridianâ; ubi menſus eſt portam meridianam ſecundum menſuras illas:

29 Et thalamos ejus, & limina ejus, veſtibulaque ejus ſecundum menſuras illas, cum feneſtris ejus & veſtibulis ejus circumquaque: quinquaginta cubitorum longitudine, latitudine autem vigintiquinque cubitorum.

30 Nam veſtibula *erant* circumquaque; longitudine vigintiquinque cubitorum; & latitudine quinque *decadum* cubitorum:

31 Cum veſtibulis ſuis ſecundum atrium exterius, & palmis ad limina ipſius; gradibuſque octo *in* aſcenſus ſuos.

32 Deinde abduxit me in ipſo atrio interiore verſus Orientem; ubi menſus eſt portam ſecundum menſuras illas:

33 Thalamos quoque ejus, & liminia ejus, veſtibulaque ejus ſecundum menſuras illas feneſtras etiam ejus, & veſtibula ejus circumquaq; longitudine quinquaginta cubitorum, latitudine autem vigintiquinque cubitorum:

34 Cum veſtibulis ejus verſus atrium exterius, & palmis ad limina ejus utrimque; & octo gradibus *in* aſcenſus ſuos.

35 Similiter deducens me ad portam Aquilonalem, menſus eſt ſecundum menſuras illas:

36 Thalamos ejus, limina ejus, & veſtibula ejus, feneſtraſque ejus circumquaque; longitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine vigintiquinque cubitorum;

37 Cum liminibus ejus ad *partem* atrii exteriorem; & palmis ad limina ejus utrimque; & octo gradibus *in* aſcenſus ſuos.

38 Ac cellæ quidem cum oſtiis ipſarum *erant* ad limina ſingula portarum; ubi abluebant holocauſta:

39 Sed in veſtibulo hujus portæ binæ menſæ *erant* utrimque; ad jugulandum in eis holocauſtum, & peccatum, & reatum:

40 Et ad latus foris aſcendenti ad oſtium portæ Aquilonalis duæ menſæ; ſimiliter ad latus alterum quod *erat* veſtibulo ejuſdem portæ, duæ menſæ:

41 Quatuor menſæ hinc, & quatuor menſæ inde lateribus iſtius portæ: in his octo menſis jugulabant.

42 Quatuor autem menſæ pro holocauſto *erant* è cæſis lapidibus, longitudine ſeſquicubiti, & latitudine ſeſquicubiti, altitudine autem cubiti unius; in quibus etiam deponebant inſtrumenta quibus jugulabant holocauſtum & ſacrificium.

43 Et lapides focarii palmi unius diſpoſiti erant intus circumquaque; & in menſis caro rerum oblatarum.

44 Poſtea ab exteriore loco portæ intimæ *vidi* cellas cantorum, *unas* quæ in atrio intimo *erant* ad latus portæ Aquilonalis ſpectantes meridiem verſus; alteras in latere portæ Orientalis verſus Aquilonem ſpectantes.

45 Tum dixit mihi; hæ cellæ quæ ſpectant verſus meridiem, ſacerdotum ſunt obſervantium obſervationem domus:

46 Cellæ autem iſtæ quæ ſpectant verſus Aquilonem, ſacerdotum obſervantium obſervationem altaris: hi *ſunt* filiorum Tzadoki, qui appropinquant è poſteris Levi ad Jehovam, ut miniſtrent ei.

47 Atque hoc atrium menſus eſt longitu-

dine

dine centum cubitorum, & latitudine centum cubitorum, quadratum; cum altari ante domum.

CAP. XLI. *Dimenſio myſtica templi continuatur.*

DEinde adducens me ad veſtibulum domus, menſus eſt limen veſtibuli quinque cubitorum hinc, & quinque cubitorum inde: latitudinem autem portæ trium cubitorum hinc, & trium cubitorum inde.

2 Longitudo veſtibuli viginti cubitorum *erat*, & latitudo undecim cubitorum, idque cum gradibus quibus aſcendebatur ad ipſum: & columnæ *erant* ad limina, una hinc & altera inde. *Caput* XLI.

3 Poſtea adducens me ad ipſum templum, menſus eſt limina ſex cubitorum latitudine hinc, & ſex cubitorum inde latitudine, *pro* latitudine tentorii:

4 Latitudinem autem oſtii decem cubitorum; & latere oſtii quinque cubitorum hinc, & quinque cubitorum inde: menſus etiam eſt longitudinem ejus quadraginta cubitorum, & latitudinem viginti cubitorum.

5 Et ingreſſus intrinſecus menſus eſt limen oſtii duorum cubitorum; & oſtium ſex cubitorum, latitudinem autem oſtii ſeptem cubitorum.

6 Tum menſus longitudinem ejus viginti cubitorum, & latitudinem viginti cubitorum, in parte interiore templi; dixit mihi, hoc *eſt* ſanctum ſanctorum.

7 Item menſus eſt parietem iſtius domus ſex cubitorum; & latitudinem ſubſtructionis quatuor cubitorum circa domum circumquaque.

8 Subſtructiones autem iſtæ, ſubſtructio una ad alteram, ternę *erant*, idq; triginta vicibus, perveniebantque ad parietem qui *erat* domui, trabes ſubſtructionum circumquaque ut hærerent; ſed non hærebant parieti domus.

9 Nam dilatabatur *paries muri* in ambitum ſuperne pro ſubſtructionibus, quæ ambitum ipſius domus efficiebant ſuperne circumcirca domum, idcirco latitudo domus *erat* ſuperne: atque ita infimæ *latitudo* excreſcebat in ſumma *ſui parte* pro mediana.

10 Similiter vidi ad domum *ſubſtructionem* ſupremam circumquaque; fundamenta ſubſtructionum juſti calami, ſex cubitorum ad alam uſque.

11 Latitudo parietis qui *erat* ſubſtructioni extrinſecus, quinque cubitorum *erat*: itemque area pura locus ſubſtructionum quæ *erant* domui:

12 Inter quas & cellas latitudo *intercedebat* viginti cubitorũ, circa domum circumquaq;.

13 Oſtia autem ſubſtructionum ad aream puram, oſtia una *ſpectabant* Aquilonem verſus, & oſtia altera verſus meridiem: eratque latitudo loci areæ illius purę, quinque cubitorum circumquaque.

14 Structura vero quæ *erat* ante ſeptum latere verſus Occidentem, latitudine ſeptuaginta cubitorum *erat*, cujus ſtructuræ paries quinque cubitorum *erat* latitudine circumquaque: longitudine autem ſua, nonaginta cubitorum.

15 Deinde menſus eſt domum illam longitudine centum cubitorum; id eſt, ſeptum, ſtructuramque; & parietes ejus longitudine centum cubitorum:

16 Similiter latitudinem partis anterioris domus cum ſepto Orientem verſus, centum cubitorum:

17 Denique menſus eſt longitudinem ſtructuræ in conſpectu illius ſepti, quæ *erat* poſt illud, & periſtylia ejus hinc & inde, centum cubitorum; comprehenſo templo ipſo interiore, & veſtibulis atrii.

18 Limina, & feneſtræ clauſæ, & periſtylia circumquaque *erant* tribus iſtis, è regione liminis cujuſque tectorium ligneum circumquaque: *à* ſolo, inquam, uſque ad feneſtras, etiam ipſæ feneſtræ tectæ *erant*,

19 Ad ſuperiorem uſque partem oſtii, & uſque ad domum intimam extimamque, denique *in* omni pariete circumquaque interno & externo, convenientiſſime.

20 *Erat*que fabrefactum Cerubinis & palmis; palma inter duos Cerubos, & binæ facies cuique Cerubo,

21 Nempe facies humana verſus palmam *unam* hinc, & facies juvenis leonis verſus palmam *alteram* inde; fabrefactum in tota domo circumquaque:

22 A terra uſque ad ſuperiorem partem oſtii Cerubini & palmæ fabrefactæ *erant*: etiam *in* pariete templi.

23 Templo *erat* poſtis quadratus; & parti interiori loci ſancti, hujus aſpectus, ſicut aſpectus illius.

24 Altare ligneum *erat* tres cubitos altum, & longitudine duorum cubitorum, cum angulis ſuis ad ipſum *pertinentibus*, cujus longitudo & parietes lignei *erant*: dixitque ille mihi, illa *eſt* menſa quæ *eſt* coram Jehova.

25 Binæ autem fores *erant* templo, & loco ſancto;

26 Et binæ valvæ foribus: binæ verſatiles valvæ, duæ foribus unis, & duæ valvæ alteris.

27 Fabrefactique *erant* in illis, in foribus templi, Cerubini & palmæ, quemadmodum fabrefacti *erant* parietibus, etiam denſo ligno in fronte veſtibuli extrinſecus.

28 Et feneſtris clauſis quoque palmæ hinc & inde in lateribus veſtibuli; & ſubſtructionibus domus, denſiſque trabibus.

CAP. XLII. *Dimenſio templi myſtica abſolvitur.*

DEinde educens me ad atrium exterius ea viâ quæ ſpectat Aquilonem; adduxit me ad eas cellas quæ *erant* è regione ſepti, & quę *erant* è regione ſtructuræ ad Aquilonem.

2 In conſpectum longitudinis cubitorum centum, *ad* oſtium Aquilonale; & latitudinis, quinquaginta cubitorum.

3 E regione viginti illorum qui *erant* atrio interiori; & è regione pavimenti quod *erat* atrio exteriori; *erat* periſtylum è regione periſtylii tribus *ordinibus*.

4 Ita

4 Ita ante cellas ambulacrum *erat* denûm cubitorum latitudine introrſum, via cubiti unius; oſtiaque eorum ad Aquilonem.

5 Cellæ autem ſummæ contractiores *erant:* quia ſuperare debuerant periſtylia ipſas, eximis, & medianis ædificium erat.

6 Nam triſtegæ *quidem* erant, ſed non *erant* eis columnæ ſimiles columnis atriorum iſtorum: idcirco contractius erat *ædificium* præximis & medianis *contignationibus* inde à ſolo ipſo.

7 Maceriæ autem quæ extrinſecus *erat* ex adverſo cellarum, verſus atrium exterius in fronte cellarum; longitudo *erat* quinquaginta cubitorum.

8 Nam longitudo cellarum quæ *erant* atrio exteriori, quinquaginta cubitorum *erat:* ita ecce ante templum centum cubitorum cellas.

9 A loco autem cellarum iſtarum; is qui deducebat me ab Oriente venturus ad illas de exteriore atrio,

10 Per latitudinem maceriæ atrii verſus Orientem; in frontem ſepti, & in frontem ſtructuræ cellarumque:

11 (Ante iſta autem *erat* via ſecundum aſpectum illarum cellarum quæ ſpectabant Aquilonem, ſecundum longitudinem illarum ſimiliterque latitudinem illarum: & omnes exitus illarum tum ſecundum rationes illarum, tum ſecundum oſtia illarum *erant:*

12 Et ſimile oſtiis illarum cellarum quæ ſpectabant meridiem oſtium in capite viæ; viæ, *inquam*, quæ erat ante maceriam rectam Orientem verſus, qua venitur ad illas)

13 Dixit ille mihi, cellæ Aquilonis, cellæque meridiei quæ *ſunt* in fronte ſepti; ſunt cellæ ſanctitatis, ubi comedunt Sacerdotes, qui *ſunt* propinqui Jehovæ, res ſanctas ſanctarum: ibi depoſituri ſunt res ſanctas ſanctarum, & munus, & peccatum, & reatum, quia locus iſte ſanctus *eſt*.

14 Quum ingreſſi fuerint ſacerdotes, tum non exibunt ex hoc ſancto in atrium exterius, quin ibi repoſuerint veſtes ſuas in quibus miniſtraverint, quia ſanctæ ſunt; induentur veſtibus aliis, quum appropinquabunt ad *ea* quæ *ſunt* populi.

15 Quum itaque abſolviſſet menſuras domus interioris, deduxit me via illius portæ quæ ſpectat Orientem verſus; & menſus eſt illam circumquaque.

16 Menſus eſt plagam Orientalem calamo menſuræ; quingentorum cubitorum calamis, calamo menſuræ circumquaque.

17 Menſus eſt plagam Aquilonalem; quingentorum calamis, calamo menſuræ circumquaque.

18 Plagam meridianam menſus eſt; quingentorum calamis, calamo menſuræ.

19 Divertens ad plagam occidentalem; menſus eſt quingentorum calamis, calamo menſuræ.

20 In quatuor plagas menſus eſt illam *ſtruſturam*, murum illius circumquaque, longitudine quingentorum & latitudine quingentorum *cubitorum*; ad diſtinguendum inter ſanctum & prophanum.

CAP. XLIII. *Dei præſentia in æternum ſanctificatur templum.*

POſtea quum reduxiſſet me ad portam illam; ad portam quæ ſpectat verſus Orientem;

2 Ecce gloria Dei Iſraelis veniebat via Orientali; cujus ſonus ſimilis *erat* ſono aquarum multarum, & à cujus gloria relucebat terra.

3 Similiſque *erat* aſpectus hujus viſionis quam videbam, prorſus viſioni illi quam videram veniens ad *prænunciandum* perdendam civitatem, viſioneſque ſimiles viſioni illi quam videram ad flumen Cebaris: quapropter procidi in faciem meam.

4 Gloria vero Jehovæ ingrediente domum, via portæ quæ ſpectat verſus Orientem;

5 Tollens me ſpiritus deduxit me in atrium intimum: ecce autem plena erat gloria Jehovæ domus:

6 Et audivi ſermocinantem mecum è domo, viro *illo* adſtante mihi.

7 Dicebatur autem mihi, fili hominis, *nunquam* locum ſolii mei, & locum plantarum pedum meorum, ubi habitaturus ſum inter filios Iſraelis in ſeculum; neque nomen ſanctitatis meæ contaminaturi ſunt amplius domus Iſraelis, ipſi, & reges ipſorum ſcortatione ſua, & cadaveribus regum ſuorum, & excelſis ſuis;

8 Apponendo limen ſuum limini meo, & poſtem ſuum ad poſtem meum, parietemque inter me & ipſos: nam impuraverunt nomen ſanctitatis meæ abominationibus ſuis quas faciebant, & conſumſi eos in ira mea.

9 Nunc longè amovebunt ſcortationem ſuam, & cadavera regum ſuorum à me: & habitabo inter eos in ſeculum.

10 Tu fili hominis, indica domui Iſraelis domum iſtam, quum pudore ſuffuſi fuerint propter iniquitates ſuas; ut metiantur univerſe:

11 Quum, inquam, pudore ſuffuſi fuerint propter omnia quæ fecerunt, formam domus & conſtitutionem ejus, exituſq; ejus cum aditibus ejus, & omnibus formis ejus, omniaque ſtatuta ejus cum omnibus formis ejus, omnibuſque legibus ejus notas fac eis, & deſcribe ante oculos eorum: ut obſervantes totam formam ejus & omnia ſtatuta ejus, faciant ea.

12 Hęc *eſt* lex ipſius domus: in vertice montis totus terminus ejus circumquaq; ſanctus ſanctorum *eſt*, ecce hæc *eſt* lex iſtius domus.

13 Hę vero *ſunt* menſuræ altaris iiſdem cubitis, cubito unoquoque *ex* cubito & palmo, primum baſis *altitudine* cubitali & cubitali latitudine, cujus crepido verſus labium ejus circumquaque ſpithamæ unius, nam hujuſmodi eſt projectura altaris.

14 Tum à baſi ſolo juncta uſque ad diazoma inferius duo cubiti, cujus latitudo cubiti unius: *deinde* à diazomate minore uſque ad diazoma majus quatuor cubiti, cujus latitudo cubitalis *eſt*.

15 Ita ipſum Hareel quatuor cubitorum *eſt*: ab ipſo denique Ariele ſurſum verſus cornua *ſunt* quatuor.

16 *Eſt*

16 *Eſt* autem ipſum Ariel duodecim *cubitorum* longitudine, cum duodecim latitudine; quadratum, in quatuor partibus ſuis.

17 Diazoma vero *cubitorum* quatuordecim longitudine cum quatuordecim latitudine in quatuor partibus ſuis: circa quod crepido *eſt* dimidii cubiti, & baſis ei cubitalis circumquaque, cum gradibus ejus ſpectantibus Orientem.

18 Tum dixit mihi, fili hominis, ſic ait Dominus Jehovi, hæc ſunt ſtatuta hujus altaris; quo die factum fuerit; ut offeratur in eo holocauſtum, & ſpargatur in eo ſanguis.

19 Dabis itaque ſacerdotibus Leviticis qui *ſunt* è ſemine Tzadoki, qui appropinquant ad me, dictum Domini Jehovi, ut miniſtrent mihi; juvencum ſubrumum pro peccato:

20 Et ſumens è ſanguine ejus, impones quatuor cornibus illius, & quatuor angulis diazomatis, & crepidini circumquaque: ita purgabis ipſum, & expiabis ipſum.

21 Deinde accipies juvencum illum pro peccato; ut comburat ipſum *ſacerdos* in loco deſtinato domus, extra locum ſanctum.

22 Die quoque ſecundo offeres hircum caprarum integrum pro peccato; ut purgent altare, quemadmodum purgaverint juvenco.

23 Quum abſolveris purgare; offerto juvencum ſubrumum integrum, & arietem è grege integrum:

24 Quos ubi obtuleris coram Jehova; ſacerdotes injicient in eos ſalem, & offerent eos holocauſtum Jehovæ.

25 Septem diebus parabis hircum peccati quolibet die, prout juvencum ſubrumum, & arietem è grege integros parare debent.

26 Septem diebus expiabunt altare, & purgabunt ipſum; conſecrabuntque miniſterium *ſuiſque* ſuum.

27 Quumque abſolverint iſtos dies; erit die octavo & deinceps, parabunt ſacerdotes illi in ipſo altari holocauſta veſtra, & euchariſtica veſtra, & acceptos habebo vos, dictum Domini Jehovi.

CAP. XLIV. *In Sanctuarium quâ & quibus conceditur & non conceditur, ingreſſus.*

TUm reduxit me via portæ ſanctuarii exterioris quæ ſpectat Orientem; eratque clauſa:

2 Et dixit mihi Jehova, porta hæc clauſa eſto, non aperitor, & quiſquam non ingreditor per eam, quia Jehova Deus Jiſraelis ingreſſus eſt ea: erit igitur clauſa.

3 Penes principem *eſt*, princeps ipſe aſſidebit ei ut comedat panem coram Jehova: via veſtibuli hujus portæ ingredietur, & via ſua egredietur.

4 Quapropter duxit me via portæ Aquilonalis in conſpectum domus; unde vidi quod ecce implebat gloria Jehovæ domum Jehovæ: & procidi in faciem meam.

5 Edixitque mihi Jehova: fili hominis, adhibe animum tuum, & vide oculis tuis, auribuſque tuis audi, quæcunque ego eloquor tibi de omnibus ſtatutis domus Jehovæ & de omnibus legibus ejus; ut adhibeas animum tuum ad *leges* aditus domus, cum omnibus *legibus* exitûum è ſanctuario.

6 Indices igitur rebelli domui Jiſraelis, ſic ait Dominus Jehovi; ſatis *eſto* vobis, *diſcedite* ab omnibus abominationibus veſtris, domus Jiſraelis;

7 Qui introduxiſtis alienigenas, præputiatos corde & præputiatos carne, ut eſſent in ſanctuario meo, ut prophanarent ipſam domum meam, qui obtuliſtis cibum meum, adipem & ſanguinem, quum illi irritum facerent fœdus meum, præter omnes abominationes veſtras:

8 Neque obſervaſtis obſervationem rerum ſanctarum mearum, ſed ſubſtituiſtis obſervatores obſervationis meæ in ſanctuario meo arbitratu veſtro.

9 Sic ait Dominus Jehovi: ullus alienigena, præputiatus corde & præputiatus carne, non venito ad ſanctuarium meum: ullus, inquam, alienigena, qui *ſit* inter filios Jiſraelis.

10 Sed Levitæ iſti, qui longè receſſerunt à me quum errarent Jiſraelitæ, qui errarunt à me ſequuti ſtercoreos deos illorum; etiam reportabunt iniquitatem ſuam.

11 Nam erunt in ſanctuario meo miniſtri, præfecturarum ad portas domus, & miniſtrantes domui: ipſi jugulabunt holocauſtum & ſacrificium populo, & ipſi ſtabunt coram eis ad miniſtrandum eis:

12 Eo quod miniſtrarunt eis coram ſtercoreis diis ipſorum, & fuerunt domui Jiſraelis offendiculo ad iniquitatem; idcirco ſublata manu mea *juravi* contra eos, dictum Domini Jehovi, reportaturos ipſos iniquitatem ſuâ:

13 Et non acceſſuros ad me, ut ſacerdotio fungantur mihi, & accedant ad ullas res ſanctas meas, ad res ſanctas ſanctarum; ſed reportaturos ignominiam & abominationes ſuas quas fecerunt.

14 Itaque diſponam eos obſervantes obſervationem domus, in toto miniſterio ejus, & in omnibus quæ fiunt in ea.

15 Sacerdotes vero Levitici, filii Tzadoki, qui obſervant obſervationem ſanctuarii mei aberrantibus Jiſraelitis à me, ipſi appropinquabunt ad me ut miniſtrent mihi; & ſtabunt coram me offerendo mihi adipem & ſanguinem, dictum Domini Jehovi.

16 Ipſi accedunto ſanctuarium meum, & ipſi appropinquanto ad menſam meam miniſtrando mihi, ut obſervent obſervationem meam.

17 Erit autem quum accedent ad portas atrii intimi, ut veſtes lineas induant; neque impoſitum eſto ipſis *veſtimentum* lanеum, quû miniſtrabunt in portis atri intimi & intus:

18 Tiaræ lineæ ſunto in capite eorum, & femoralia linea ſunto ad lumbos eorum, non cingunto ſe ulla re ſudatoria.

19 Exiturі autem in atrium exterius & in atrium extimum, ad populum; nudanto ſe veſtimentis ſuis quibus miniſtrant, deponentes illa in cellis ſanctitatis; ut induant veſtes alias, neque ſanctificent populum veſtimentis ſuis.

20 Caput quoque ſuum ne radunto, & cæſariem ne promiſſam habento; omnino tondento capita ſua.

21 Item

21 Item vinum ne bibunto ullus Sacerdos, quum erunt ingreſſuri in atrium intimum :
22 Et viduam aut repudiatam non ducunto ſibi uxores : ſed virgines é ſemine domus Iſraelis, aut viduam quæ ſit vidua ex Sacerdote ducent :
23 Et populum meum docento *diſcrimen* inter ſanctum & prophanum ; & inter immundum & mundum inſtituunto eos.
24 In lite autem ipſi inſiſtunto juri, ſecundum jura mea judicanto iſtam, legeſque meas & ſtatuta mea cum omnibus ſolemnitatibus meis obſervanto, & ſabbatha mea ſanctificanto.
25 Et ad mortuum hominem non venito ſacerdos ad impurandum ſe : ſed de patre, & de matre, & de filio, ac filia, de fratre ac de ſorore quæ non nupſerit viro impurari poterunt.
26 Ac poſt tempus purificationis ipſius, ſeptem dies numerantor ei :
27 Quo autem die venturus eſt in ſanctum, in atrium intimum, ut miniſtret in ſancto, offerto peccatum ſuum ; dictum Domini Jehovi :
28 Quod erit ipſis in poſſeſſionem, ego ſum poſſeſſio ipſorum ; jus autem poſſeſſionis ne tradatis eis in Iſraele, ego ſum jus poſſeſſionis ipſorum.
29 Ipſum munus, peccatumque, & reatum ipſi comedent ; & omne anathema in Iſraele ipſorum eſto.
30 Item præcipuum omnium primitiarum ex omnibus ; & omnis oblationis omnium ex omnibus oblationibus veſtris, ſacerdotum eſto ; etiam principium conſperſionum veſtrarum dabitis ſacerdoti, ut ſtatuam benedictionem in domo tua.
31 Nullum morticinum aut diſcerptum, ex avibus aut jumentis ; comedunto ſacerdotes.

CAP. XLV. *Generalis geodæſia terræ ſanctæ & nomotheſia ſacra : utraque myſtica.*

QUum autem ſortiemini terram in poſſeſſionem offertote oblationem Jehovæ ſanctam ex ipſa terra, longam vicies quinquies mille *cubitorum* longitudine, & latitudine decies mille : hæc ſancta *eſto* in toto termino ſuo circumquaque.
2 Eſto ex hoc *ſpatio* in locum ſanctum quingentorum *cubitorum* per quingentos *cubitos* quadratus *locus* circumquaque ; & quinquaginta cubitorum ſuburbium eis circumquaque :
3 Quumque de menſura hac menſus fueris, longitudine vicies quinquies mille, & latitudine decies mille *cubitorum* ; in eo *ſpatio* ſanctuarium & ſanctum ſanctorum eſto.
4 Sanctum è terra illud *eſt*, Sacerdotum adminiſtrorũ ſanctuarii eſto qui appropinquant ad miniſtrandum Jehovæ : ut ſit eis locus pro domibus, & ſanctus locus pro ſanctuario.
5 Quinquies vero & vicies mille *cubitorum* longitudo & decies mille latitudo ; ſimiliter erit Levitis in jus poſſeſſionis ipſis miniſtris domus *miniſtrantibus in* viginti cellarum ordinibus.
6 In juſtam autem poſſeſſionem civitatis date quinquies mille cubitos latitudine, & longitudine vicies quinquies mille ex adverſo oblationis ſanctæ : pro tota domo Iſraelis eſto.
7 Ipſi autem Principi ab hac & ab illa *parte* oblationis ſanctæ & juſtæ poſſeſſionis civitatis, ante oblationem ſanctam & ante juſtam poſſeſſionem civitatis, à latere Occidentis *portio* Occidentem verſus, & à latere Orientis *portio* Orientem verſus : longitudo vero ex adverſo unius cujuſque iſtarum partium *porrigetur*, à termino Occidentis ad terminum Orientem verſus.
8 Ipſi, *inquam*, *portio* hujus terræ eſto in jus poſſeſſionis apud Iſraelem : ut non opprimant amplius principes mei populum meum, ſed terram reddant domui Iſraelis per tribus ipſorum.
9 Sic ait Dominus Jehovi, ſatis *eſto* vobis, principes Iſraelis, violentiam & vaſtationem amovete, juſque & juſtitiam exercete, tollite depulſiones veſtras à populo meo, dictum Domini Jehovi.
10 Lances juſtæ ; & Epha juſtum, & Bath juſtum eſto vobis.
11 Epha & Bath ſummæ unius eſto, ut capiat decimam Chomeris Bath ; & decimam Chomeris Epha *capito*, ad ipſum Chomerem eſto ſumma cujuſque.
12 Similiter *ad* ſiclum viginti obolorum : vicenûm ſiclorum *numi*, vicenûm quinûm ſiclorum *numi*, quindenûm ſiclorum *numi*, ipſius minæ *ſumma* eſto vobis.
13 Hæc oblatio *eſto* quam offeretis ; ſextam Ephæ è Chomere tritici, ſimiliter ſextam offeretis Ephæ é Chomere hordei :
14 Statutum autem de oleo (Bathus *enim eſt* menſura olei) decimam Bathi é Coro *vel* Chomere decem Bathorum : nam decem Bathorum *eſt* Chomer :
15 Parvam vero peculem è grege, unam de ducentenis ; ex irriguis *paſcuis* Iſraelitarum in munus & in holocauſtum, & in euchariſtica ; ad expiationem faciendam pro ipſis, dictum Domini Jehovi.
16 Totus populus terræ cenſentor in oblatione hac ; cum Principe in Iſraele.
17 Nam Principi incumbet *dare* holocauſta cum munere & libamine ; diebus feſtis, noviluniiſque, & ſabbathis in omnibus ſolennitatibus domus Iſraelis : ipſe parato peccatum cum munere & holocauſtum atque euchariſtica, ad expiationem faciendam pro domo Iſraelis.
18 Sic ait Dominus Jehovi ; primo *menſe*, primo *die* menſis accipiens *offerto* juvencum ſubrumum integrum ; quo purges ſanctuarium :
19 Accipienſque Sacerdos de ſanguine catharmatis hujus, indet poſti domus & quatuor angulis diazomatis, altari ; atque poſti, portæque atrii intimi.
20 Similiter quoque facito ſeptimo die ejuſdem menſis, nomine cujuſvis errore peccantis, & nomine fatui ; ut expietis domum.
21 Primo *menſe*, quarto decimo *die* menſis eſto vobis, Paſcha : feſto ſeptem dierum azymi comeduntor.

22 Et

22 Et parabit Princeps ipſe die illo pro ſe & pro toto populo terræ, juvencum peccati:
23 Et ſeptem diebus ipſius feſti, parabit holocauſtum Ichovæ ſeptenûm juvencorum, & ſeptenûm arietum integrorum in diem, ſeptem diebus illis; hoſtiamque pro peccato hircum caprarum in diem:
24 Munus vero Epham in juvencum, & Ephâ in arietem parato; ac olei hinem in Epham.
25 Septimo *menſe*, decimo quinto *die* menſis in feſto illius; parato hujuſmodi ſeptem illis diebus: æque peccatum, æque holocauſtum, & æque munus; ac æque oleum.

CAP. XLVI. *Politia ſacra in templo Iechezkelis.*

SIc ait dominus Jehovi; porta atrii interioris quæ ſpectat Orientem eſto clauſa ſex diebus profeſtis: die vero ſabbathi aperitor, & die novilunii aperitor.
2 Ut adveniens Princeps via veſtibuli ipſius portæ foris, conſiſtat ad poſtem ipſius portæ, dum parabunt Sacerdotes holocauſtum ipſius, & euchariſtica ipſius, & poſtquam incurvaverit ſe limine ipſius portæ abeat, porta vero non clauditor uſque ad veſperam;
3 Ut incurvent ſe populus terræ *ad* oſtium portæ illius, ſabbathis & noviluniis; coram Ichova.
4 Holocauſtum autem quod oblaturus eſt Princeps Ichovæ; *eſto* die ſabbathi ſex agnorum integrorum, & arietis integri:
5 Munus vero Ephæ in arietem, & in agnos munus prout donatum fuerit manui ipſius; & oleum hinis in Epham.
6 Die autem novilunii; juvencum ſubrumum quemque integrum; & ſex agnos ac arietem, integri ſunto:
7 Ephæ quoque in juvencum, & Ephæ in arietem parato munus, & in agnos prout aſſequta fuerit manus ejus; & oleum hinis in Epham.
8 Veniens autem Princeps; via veſtibuli ejuſdem portæ venito, & eadem via ſua abito.
9 Sed quum veniet populus terræ ante Iehovam in ſolennitatibus; qui venerit via portæ Aquilonalis ad incurvandum ſe, abito via portæ meridianæ, & qui venerit via portæ meridianæ, abito via portæ Aquilonem verſus: non revertitor via portæ qua venerit, ſed è regione illius abeunto.
10 At princeps inter eos, quum advenient, advenito; & quum abibunt; abeat ipſe cum comitatu ſuo.
11 Denique in feſtis & in ſolennitatibus eſto munus Epha in juvencum, Ephaque in arietem, in agnos autem prout donatum fuerit manui eius: oleumque hinis in Epham.
12 Quod ſi parabit Princeps voluntarium, holocauſtum aut euchariſtica, voluntariè Iehovæ; tum aperiet ei *Sacerdos* portam quæ ſpectat Orientem, ut faciat holocauſtum ſuum, & euchariſtica ſua, quemadmodum facit die Sabbathi: poſtea abibit, & claudet *Sacerdos* portam poſt abitum ejus.
13 Præterea agnum anniculum integrum parato holocauſtum in diem, Ichovæ; unoquoque mane parato illum:
14 Et munus adhibeto ipſi unoquoque mane ſextam Ephæ, & olei tertiam Hinis ad conſpergendum ſimilam; munus Ichovæ ſtatutis perpetuis jugiter.
15 Ita parabunt agnum, & munus, & oleum unoquoque mane; holocauſtum juge.
16 Sic ait Dominus Jehovi, ſi dederit Princeps donum alicui è filiis ſuis, poſſeſſio ejus eſt, filiorum ipſius eſto: juris ipſorum eſt poſſeſſione.
17 Sin autem dederit donum de poſſeſſione ſua ulli è ſervis ſuis, erit quidem illius uſque ad annum libertatis, quo revertetur ad ipſum Principem: verumtamen poſſeſſio ipſius eſt, ipſorum filiorum ejus eſto:
18 Ut non accipiat Princeps de poſſeſſione populi, oppreſſione deturbando eos de jure poſſeſſionis ipſorum, de jure ſuo poſſeſſionum tradet filiis ſuis: ut non diſpergantur populus meus, ullus de jure poſſeſſionis ſuæ.
19 Poſtea duxit me per aditum qui *eſt* in latere portæ; ad Sacerdotes, in cellas ſanctas ſpectantes Aquilonem verſus: ubi ecce locus *erat* in duobus lateribus ejus Occidentem verſus.
20 Et dixit mihi, hic *eſt* locus ubi elixant Sacerdotes reatum & peccatum: ubi coquunt munus, ut non efferant in atrium exterius ad ſanctificandum populum.
21 Tum educens me ad atrium exterius, fecit ut tranſirem in quatuor angulos atrii: ecce autem atrium unum in unoquoque angulo ipſius atrii.
22 In quatuor angulis iſtius atrii atria *erant* caminata: quadragenûm, *cubitorum* longitudine, & tricenûm latitudine: menſura eadem ipſius quatuor angularibus.
23 In quibus quatuor popina *erat* circumquaque; quæ quidem focis inſtructa erat ſub ipſis popinis circumquaque:
24 Et dixit mihi: *in* his *eſt* locus poparum, ubi elixant miniſtri domus ſacrificium populi.

CAP. XLVII. *Amplitudo gratiæ Dei ſub novo Teſtamento figuratur.*

POſtea reduxit me ad oſtium domus; ubi ecce aquas exeuntes ex inferiore parte liminis domus Orientem verſus, nam frons domus Orientalis *erat*: & aquæ deſcendebant inferne à latere domus dextero, ab Auſtrali parte altaris.
2 Inde educens me via portæ Aquilonem verſus, circumduxit me via extima ad portam extimam, viâ quæ ſpectat Orientem: ubi ecce aquæ manabant tamquam è phiala à latere dextro.
3 Quumque progreſſus eſſet vir ille ad Orientem cum linea in manu ſua; menſus mille cubitos traduxit me per aquas illas, aquas talares.
4 Poſtea menſus iterum mille, traduxit me per aquas illas, aquas genua pertingentes: rurſus menſus mille, traduxit me aquis lumbos pertingentibus.
5 Eo denique menſo mille, torrens *fuit* quem non potui tranſire, quia altæ erant aquæ,

aquæ, aquæ enatandæ, torrens qui transiri non posset.

6 Quum itaque dixisset mihi, vidistine, fili hominis: deducens me collocavit me in ripa ipsius fluminis.

7 Me autem reversò, ecce in ripa fluminis arbores magnas valde; hinc & indè:

8 Et dixit mihi, aquæ istæ procedunt in Galilæam primam, & descendunt in campestria: tum veniunt ad mare, & in ipsum mare exoneratis eis curantur aquæ ipsius.

9 Ita fit *ut* omnis animans quæ repit, quocumque perveniunt flumina, vivat, & fit multitudo piscium ampla valde: nam venientibus illuc aquis istis curantur & vivunt, quocunque pervenit hoc flumen:

10 Fitque *ut* stent juxta illud piscatores à Hengedi usque ad fontem Heglajimorum, locus sunt expandendis plagis: in speciem suam est multitudo piscium eorum par multitudini piscium maris magni, copiosa valde:

11 Cœnosorum ejus *inquam*, & paludtrium *locorum* ejus, quæ non curabantur, sali attributa erant.

12 Ad flumen autem assurgunt in ripa ejus hinc & inde omnes arbores esculenti fructus, quarum folia non decidunt, & quarum fructus non consumuntur, mensibus suis præstantissimos fructus edunt, quia aquæ earum è sanctuario prodeunt: ideo sunt fructus earum cibo, & folia earum curationi:

13 Sic ait Dominus Jehovi, hic terminus *est* quo possessores constituetis vos hujus terræ per duodecim tribus Jisraelis; Josepho funiculis *duobus attributis*:

14 Ut possideatis eam unus æque ad alter, quam sublata manu mea *juravi* me daturum majoribus vestris; prout acciderit terra hæc vobis in possessionem.

15 Hic ergo terminus *est* terræ: in latere Aquilonali, à mari magno via Chethlonis Tzedadum usque:

16 Chamath, Berotha, Sibrajima, quæ *sunt* inclusa termino Damasci, & termino Chamathæ; pagi mediani qui adjacent termino Chavranis.

17 Ita est terminus à mari, Chatzar henon terminus Damasci, & qui maxime Aquilonalis *est*, terminus Chamathæ: atque hoc latus Aquilonale.

18 Latus autem Orientis à Chavrane, & à Damasco & à Gilhade, & à terra Jisraelis, *terra* Jardenis, à termino *hoc* ad mare Orientale metiemini: atque hoc latus Orientem versus.

19 Latus vero Australe meridiem versus, à Thamare usque ad aquas contentionum Kadeschi *latus* possessionis ad mare magnum; atque hoc latus meridianum Austrum versus.

20 Denique latus Occidentis, mare magnum, à termino *hoc* usque ex adverso aditus Chamathæ: hoc latus *est* Occidentis.

21 Partiemini autem terram hanc vobis per tribus Jisraelis.

22 Erit autem, quum sortiemini eam in possessionem; vobis & peregrinis qui peregrinantur inter vos, qui genuerunt filios inter vos, cum sint vobis ut indigena in filiis Jisraelis, vobiscum accidunto in possessionem inter tribus Jisraelis.

23 Quamobrem erit in ea tribu qua cum peregrinatur peregrinus; *ut* ibi tribuatis possessionem ejus, dictum Domini Jehovi.

CAP. XLVIII. *Particularis geodasia terræ sanctæ, eaque mystica.*

Hæc autem *sunt* nomina tribuum: ab extremitate versus Aquilonem, secundum viam Chethlonis, aditus Chamathæ, Chatzar henanis termini Damasci Aquilonē versus; secundum Chamatham (hæc enim sunt ei latus Orientale & Occidentale) Danis *tribus* una:

2 Juxta terminum autem Danis, à latere Orientali usque ad latus Occidentis, Aschæris una:

3 Et juxta terminum Aschæris, à latere Orientem versus usque ad latus Occidentis, Naphthali una:

4 Et juxta terminum Naphthali, à latere Orientem versus usque ad latus Occidentis, Menaschis una:

5 Et juxta terminum Menaschis, à latere Orientem versus usque ad latus Occidentis, Ephrajimi una:

6 Et juxta terminum Ephrajimi, à latere Orientis usque ad latus Occidentis, Reübenis una:

7 Et juxta terminum Reübenis, à latere Orientis usque ad latus Occidentis, Jehudæ una:

8 Juxta terminum vero Jehudæ, à latere Orientis usque ad latus Occidentis: ædificio oblatio illa quam oblaturi estis vicies quinquies mille *cubitorum* latitudinis, longitudinis vero ut una reliquarum portionum à latere Orientem versus usque ad latus Occidentis, in cujus medio sit locus sanctus.

9 Oblatio illa quam oblaturi estis Jehovæ; longitudine vicies quinquies mille, & latitudine decies mille *cubitorum*.

10 Horum autem erit hæc oblatia sancta, *nempe* sacerdotum, *ampla* Aquilonem versus vicies quinquies mille, & Occidentem versus latitudine decies mille *cubitorum*, & Orientem versus latitudine decies mille, versus Meridiem vero longitudine vicies quinquies mille *cubitorum*: in cujus medio erit sanctuarium Jehovæ.

11 Sacerdotum, quisquis sanctificatus fuerit è filiis Tzadoki, qui observarunt observationem meam; qui non errarunt errantibus Jisraelitis, quemadmodum errarunt alii Levitæ:

12 Erit, inquam, istorum collativa ex oblatione terræ, res sancta sanctarum, adjacens termino Levitarum.

13 Levitarum autem, ex adverso termini sacerdotum, vicies quinquies mille *cubiti* longitudine, & latitudine decies mille; omnis longitudo vicies quinquies mille, latitudo vero decies mille *cubitorum*.

14 Non autem vendent ex eo, neque permutabit *quisquam*, neque transferet primitias terræ, quia sancta *est* Jehovæ.

15 Quinquies vero mille *cubitorum spatium* reli-

reliquum in latitudine, in fronte vicies quinquies mille *cubitorum* commune eſt civitati ad habitationem & ad ſuburbia; in cujus medio erit ipſa civitas:

16 Cujus hæ *ſunt* dimenſiones; latus Aquilonis quater mille quingentorum, & latus Auſtri quater mille quingentorum: & à latere Orientis quater mille quingentorum, latus vero Occidentis quater mille quingentorum *cubitorum*.

17 Sic erit ſuburbium civitati; Aquilonem verſus ducentorum quinquaginta, & Meridiem verſus ducentorum quinquaginta; & Orientem verſus ducentorum quinquaginta, ac Occidentem verſus ducentorum quinquaginta *Cubitorum*

18 Et quod reliquum erit in longitudine ex adverſo oblationis ſanctæ, *id eſt*, decies mille *cubiti* Orientem verſus, & decies mille Occidentem verſus, quod erit ex adverſo oblationis ſanctæ: ejus proventus ſit in cibum miniſtris civitatis:

19 Ut miniſter quiſque civitatis; ex omnibus tribubus Iſraelis, miniſtrent ei.

20 Totam hanc oblationem vicies quinquies mille *cubitorum* per vicies quinquies mille *cubitos*; quadratam, offeretis oblationem ſanctam cum juſta poſſeſſione civitatis.

21 Quod autem reliquum erit Principi ab hac & ab illa *parte* oblationis ſanctæ & juſtæ poſſeſſionis civitatis, in fronte vicies quinquies mille *cubitorum* oblationis uſque ad terminum Orientem verſus; & ab Occidente in fronte vicies quinquies mille ſecundū terminum Occidentis ex adverſo *harum* portionum, Principis *eſto*, ita erit oblatio ſancta, & ſanctuarium domus in medio illius:

22 Et inde à juſta poſſeſſione Levitarum, juſtaque poſſeſſione civitatis, interjecta *poſſeſſione* quæ principis erit; *id quod* inter terminum Jehudæ & terminum Binjaminis *erit*, Principis eſto.

23 Reſiduum vero tribuum; à latere Orientem verſus uſque ad latus Occidentis, *tribus* Binjaminis una;

24 Et juxta terminum Binjaminis, à latere Orientem verſus uſque ad latus Occidentis, Schimhonis una;

25 Et juxta terminum Schimhonis, à latere Orientem verſus uſque ad latus Occidentis, Iſſacaris una;

26 Et juxta terminum Iſſacaris, à latere Orientem verſus uſque ad latus Occidentis, Zebulunis una;

27 Et juxta terminum Zebulunis, à latere Orientem verſus uſque ad latus Occidentis, Gadis una;

28 Et juxta terminum Gadis, ad latus Auſtrale meridiem verſus; ibi erit terminus à Thamare, *ad* aquas contentionis Kadeſchi, ad torrentem, ad mare magnum.

29 Iſta *eſt* terra quam ſortiemini inde à torrente, pro tribubus Iſraelis, & iſtæ *ſunt* diſtributiones earum, dictum Domini Jehovi.

30 Hi autem *ſunt* exitus civitatis; à latere Aquilonis, quater mille quingentorum *cubitorum* menſura.

31 Portæ vero civitatis de nominibus tribuum Iſraelis *erunt*, portæ tres Aquilonem verſus; porta Reûbenis una, porta Jehudæ una, porta Levi una;

32 Et in latere Orientem verſus *cubitorum* quater mille quingentorum, ſimiliter portæ tres; nempe porta Joſephi una, porta Binjamis una, porta Danis una:

33 Et lateris Auſtrum verſus, quater mille quingentorum *cubitorum* menſura, & portæ tres; porta Schimhonis una, porta Iſſacaris una, porta Zebulunis una:

34 Lateris Occidentem verſus quater mille quingenti *cubiti*, quorum portæ tres: porta Gadis una, porta Aſcheris una, porta Naphthali una.

35 Ambitus decies octies mille *cubitorum*: nomen vero civitatis deinceps *futurum eſt*, ibi Jehova.

DANIJEL.

CAP. I. *Educatio regia Danijelis in Babylone.*

ANno tertio regni Jehojakimi Regis Jehudæ; venerat Nebucad-netzar Rex Babyloniæ Jeruſchalaima, & obſederat ea:

2 Quumque tradidiſſet Dominus in manum ejus Jchojakimum Regem Jehudæ, & partem inſtrumentorum domus Dei, quos deportavit in terram Schinharis in domum Dei ſui: inſtrumenta vero illa exportavit in theſaurum Dei ſui.

3 Edixerat etiam Rex Aſchpenazo præfecto aulicorum ſuorum, ut exportaret è filiis Iſraelis tum ex ſemine regio, tū ex proceribus,

4 Pueros quibus nullum ineſſet vitium, & elegantes aſpectu, & intelligentes omnis ſapientiæ, præditoſque notitia, & inſtructos intelligentia, & quibus ineſſet facultas, conſtituros in palatio Regis, utque doceret eos literas & linguam Chaldæorum;

5 Et conſtituerat Rex eis demenſum diei cujuſque in diem quemque de portione cibi regii & ex vino potionum ejus, quo educaret eos annis tribus: ut exactis illis conſiſterent coram Rege.

6 Fuit autem inter hos è filiis Jehudæ Danijel, Chananja, Miſchael, & Hazarja:

7 Quibus impoſuit princeps aulicorum nomina: impoſuit enim Danijeli *nomen* Beltſchatzaris, & Chananiæ Schadraci, & Miſchaeli Meſchaci, ac Hazarjæ Habed-negonis.

8 Sed ſtatuens Danijel cum animo ſuo, ut non contaminaret ſe portione cibi regii & vino portionum ejus; requiſivit à principe aulicorum, ut non contaminaret ſe:

9 Et conciliavit Deus Danijeli benignitatem & miſericordiam; coram principe aulicorum.

10 Dixit enim princeps aulicorum Danijeli, timeo Dominum meum regem, qui conſtituit cibum veſtrum & potiones veſtras: nam quare videret facies veſtras mœſtiores quam puerorum qui ſimiliter ut vos ad tem-

pus alendi ſunt, & efficeretis me reum capitis apud Regem?

11 Dixit itaque Danijel ipſi promo; quem præfecerat princeps aulicorum Danieli, Chananjæ, Miſchaeli, & Hazarjæ,

12 Proba quæſo ſervos tuos diebus decem; denturque nobis de leguminibus quæ comedamus & aquæ quas bibamus;

13 Deinde inſpiciantur coram te vultus noſtri, & vultus puerorum qui comedunt portionem cibi regii; & prout videris, age cum ſervis tuis:

14 Qui auſcultans eis in re hac, probavit eos diebus decem.

15 Exactis autem diebus decem, apparuit vultus eorum elegans, ut pinguium carne; præ omnibus pueris qui comedebant portionem cibi regii:

16 Itaque perrexit promus ipſe tollere portionem cibi ipſorum, vinumque potionum ipſorum; & dare ipſis legumina.

17 Interea pueris iſtis quatuor dedit Deus notitiam & intelligentiam in omnibus literis & ſapientia: Danijelem vero peritum reddidit in omni viſione & ſomniis.

18 Quapropter exactis diebus illis, quibus edixerat Rex ut adduceret eos; quum adduxiſſet eos Princeps aulicorum coram Nebucad-netzare;

19 Et alloqueretur eos Rex; non eſt inventus ex omnibus his par Danijeli, Chanarjæ, Miſchaeli, & Hazarjæ: ſteteruntque coram Rege:

20 Omnibuſque *in* rebus ad peritiam intelligendi pertinentibus, quas requirebat ab eis Rex; inveniebat eos decuplo ſuperiores omnibus Magis & Aſtrologis qui in toto regno *ipſius erant*.

21 Sic fuit Danijel uſque ad annum primum Cyri regis.

CAP. II. *Quatuor Monarchia per quintam abolita.*

ANno autem ſecundo, *nempe* regno Nebucad-netzaris, ſomniavit Nebucad-netzar ſomnia; quibus conſternavit ſe ſpiritus ejus, quum adhuc ſomnum caperet.

2 Quapropter edixit Rex, vocari magos, aſtrologoſque, & præſtigiatores, Chaldæos denique ad indicandum Regi ſomnia ipſius; qui venientes ſteterunt coram Rege.

3 Et dixit eis Rex, ſomnium ſomniavi; & conſternavit ſe ſpiritus meus *ſollicitus* de cognoſcendo ſomnio.

4 Dixerunt autem Chaldæi Regi Syre: ô Rex in ſecula vive, dic ſomnium ſervis tuis: tum interpretationem indicabimus.

5 Reſpondens vero Rex dixit Chaldæis, verbum à me abiit: niſi notum feceritis mihi ſomnium & interpretationem ejus, in membra laniabimini, & domus veſtræ in ſterquilinium redigentur:

6 Sin autem ſomnium & interpretationem ejus indicaveritis, dona cum honorario & gloriam multam recepturi eſtis à me: itaque ſomnium & interpretationem ejus indicate mihi.

7 Reſpondentibus ſecundo ac dicentibus; Rex ſomnium dicat ſervis ſuis, tum interpretationem indicabimus:

8 Reſpondit Rex dicens, vere agnoſco vos tempus redimere; quandoquidem videtis abiiſſe à me verbum.

9 Quia ſi ipſum ſomnium notum non feceritis mihi, una hæc *eſt* ſententia veſtri, ideo verbum mendax ac corruptum comparatis vos ad dicendum coram me, uſque dum tempus mutetur: itaque ſomnium dicite mihi, ut cognoſcam vos interpretationem ejus indicaturos eſſe mihi.

10 Reſponderunt Chaldæi Regi, dicentes, non eſt quiſquam in terra qui verbum Regis poſſit indicare; propterea nullus Rex, princeps, aut dominator verbum hujuſmodi petiit ab ullo magο, aſtrologove, aut Chaldæo.

11 Nam verbum quod Rex petit tam pretioſum eſt; ut alius non ſit qui indicare ipſum poſſit Regi: ſed dii quorum habitatio cum carne non eſt.

12 Propter hoc Rex in ira & fervore magno; edixit perdi omnes ſapientes Babyloniæ.

13 Quumque ſententia profecta ſapientes interficerentur, quærebant etiam Danijelem & ſocios ejus ut interficerentur.

14 Tunc Danijel retulit conſilium & cauſam Arjoco præfecto ſatellitum Regis, qui profectus erat ad interficiendum ſapientes Babyloniæ:

15 Reſpondenſque dixit Arjoco dominatori regio, quare ſententia iſta acceleraret *exſequutionem* à rege? tunc verbum hoc notum fecit Arjoc Danijeli.

16 Itaque Danijel ingreſſus petiit à Rege; ut tempus daret ſibi, & interpretationem ſe indicaturum *promiſit* Regi.

17 Tunc Danijel domum ſuam profectus eſt; Chananjæ, Miſchaeli, & Hazarjæ ſocio ſuis verbum notum fecit:

18 Et miſericordiam petendam eſſe à Deo cœli ſuper arcano iſto, ut non perirent Danijel & ſocii ipſius cum reliquis ſapientibus Babyloniæ.

19 Tunc Danijeli viſione nocturna arcano revelato, tunc, *inquam*, Danijel benedixit Deo cœli.

20 Reſpondens Danijel dixit, ſit nomen Dei benedictum à ſeculo uſque in ſeculum: nam ſapientia & potentia ejus eſt;

21 Et ipſe mutat tempora & tempeſtates, transfert reges & conſtituit reges; dat ſapientiam ſapientibus, & ſcientiam ſcitis & intelligentibus:

22 Ipſe revelat profunda & abſcondita: novit quod in tenebris *eſt*, & lux cum eo habitat.

23 Tibi, ô Deus patrum meorum, gratias ago, & laudo ego *te*, qui ſapientiam & potentiam dediſti mihi: jam enim notum feciſti mihi quod quærebamus à te, quum verbum Regis notum feciſti nobis.

24 Propter hoc Danijel ingreſſus eſt ad Arjocum, quem conſtituerat Rex ad perdendum ſapientes Babyloniæ: & veniens ita dixit ei: ſapientes Babyloniæ ne perdas, introduc me coram

coram Rege, ut interpretationem Regi indicem.

25 Tunc Arioc feſtinantiſſimè introduxit Danijelem coram Rege; & ita dixit ei, inveni virum ex deportatis Jehudææ, qui interpretationem Regi notam facturus eſt.

26 Reſpondens Rex dixit Danieli, cujus nomen *erat* Beltſchatzar; eſne præditus facultate ut notum facias mihi ſomnium quod vidi, & interpretationem ejus?

27 Reſpondens Danijel Regi dixit; arcanum quod Rex petit non ſapientes, aſtrologi, magi, haruſpices poſſunt indicare Regi:

28 Sed eſt Deus in cœlo revelans arcana, qui notum facit Regi Nebucad-nezari id quod futurum eſt conſequentibus temporibus: ſomnium tuum cum viſionibus capitis tui incumbentis cubili tuo illud eſt.

29 Tibi, ô Rex, cogitationes tuæ incumbenti cubili tuo obvenerant quid futurum ſit poſthæc: & revelans arcana oſtendit tibi id quod futurum eſt.

30 *De* me autem, non per ſapientiam quę ſit in me præ omnibus viventibus arcanum ritud revelatum eſt mihi; ſed propter cauſam *eorum*, qui interpretationem Regi notam faciant, ut cogitationes cordis tui cognoſcas.

31 Tu ô Rex, vidiſti, quod ecce imago una magna, imago iſta ampla, & ſplendore excellente ſtabat ex adverſo tui; cujus forma terribilis *erat*.

32 Iſtius imaginis caput *erat* ex auro præſtante, pectus ejus & brachia ejus ex argento; venter ejus & latus ejus ex ære:

33 Crura ejus ex ferro, pedes ejus partim ex ferro & partim ex luto.

34 Vidiſti, uſque dum exciſus eſt lapis qui non *eſt* in *ullis* manibus, & percuſſit imaginem ad pedes ipſius ferreos & luteos; adeo ut comminueret eos.

35 Tunc communita ſunt pariter ferrum, lutum, æs, argentum, & aurum, fueruntque ut pluma ex areis æſtivis, ita abſtulit ea ventus, & nullus locus inventus eſt eis: lapis autem qui percuſſerat imaginem effectus eſt mons magnus, adeo ut impleret totam terram.

36 Hoc *eſt* ſomnium illud, cujus interpretationem dicemus coram Rege.

37 Tu, ô Rex, Rex Regum: cum Deus cœli regnum, potentiam, firmitatemque, & gloriam det tibi;

38 Et quibuſcumque *locis* habitant filii hominum, beſtiæ agri, & aves cœli, *ea* det in manum tuam, & dominatorem conſtituat te in omnibus illis, tu, *inquam*, es caput illud aureum.

39 Poſtea autem exſurget regnum alterum humilius tuo, & regnum tertium aliud æneum, quod dominabitur in tota terra.

40 Denique regnum quartum erit durum ut ferrum: quandoquidem ferrum commi-nuit & debilitat omnia; etiam ſicut ferrum quod confringit omnia iſta, comminuet, & confringet.

41 Quod autem vidiſti pedes & digitos partim ex luto figuli & partim ex ferro, regna diverſa erunt in quibus de firmitate ferri ſuturum eſt: quandoquidem vidiſti ferrum mixtum cum luto cœnoſo.

42 Et digiti pedum, partim *ſunt* ex ferro, & partim ex luto: *quia* ex parte regnum futurum eſt durum, & ex parte futurum eſt fragile.

43 Quod *vero* vidiſti ferrum mixtum luto cœnoſo commiſcebuntur *quidem* inter ſe ſemine humano, ſed non cohærebunt aliud cum alio: perinde ac ferrum non hæret commixtum cum luto.

44 Temporibus autem Regum iſtorum ſuſcitabit Deus cœli regnum, quod in ſecula non deſtruetur, & regnum ipſum populo alieno non relinquetur, comminuturum & conſumturum omnia illa regna, ipſum autem ſtaturum in ſecula.

45 Quandoquidem vidiſti è monte exſcindi lapidem qui non *eſt* in *ullis* manibus, & comminuere ferrum, æs, lutum, argentum, & aurum, Deus maximus notum facit Regi id quod futurum eſt poſthac: ac verum *quidem eſt* ſomnium, & fidelis interpretatio ejus.

46 Tunc Rex Nebucad-nezzar procidebat in faciem ſuã, ut Danijelem adoraret: & munere ac odoribus gratis edicebat libari ei.

47 *Deinde* reſpondens Rex Danijeli dixit, ex veritate *eſt*, quod Deus veſter *eſt* Deus deorum, & Dominus regum; & revelans arcana: cum potueris revelare arcanum hoc.

48 Tunc Rex Danijelem magnificavit, & dona ampliſſima multa dedit ei, dominatoremque conſtituit eum in tota provincia Babyloniæ: & præfectum antiſtitum ſuper omnes ſapientes Babyloniæ.

49 Denique Danijele petente à Rege, conſtituit ſuper negotium provinciæ Babyloniæ Schadracum, Meſchacum, & Habed-negonem, Danijel vero *præerat* portæ Regis.

CAP. III. *Fornax Babylonica.*

NEbucad-nezzar Rex facta imagine aurea, altitudine cubitorum ſexaginta, latitudine cubitorum ſex; erexit eam in convalle Duræ in provincia Babylonica.

2 Deinde Nebucad-nezzar Rex miſit qui congregarent ſatrapas, antiſtites, & duces, ſenatores, præfectos theſauris, legiſperitos, exactores, omneſque dominatores provinciarum; ut venirent ad dedicationem imaginis quam erexerat Nebucad-nezzar Rex.

3 Tunc congregati ſatrapę, antiſtites, & duces, ſenatores, theſauris præfecti, legiſperiti, exactores, omneſque dominatores provinciarum ad dedicationem imaginis quam erexerat Nebucad-nezzar Rex, ſtabant coram imagine quam erexerat Nebucad-nezzar:

4 Et præco proclamavit ſtrenuè; vobis edicitur, ô populi, nationes, & linguæ:

5 Quo tempore audietis ſonum cornu, fiſtulæ, citharæ, ſambucæ, pſalteriorum, ſymphoniæ, & omnium generum muſices; procidite, & adorate imaginem auream quam erexit Nebucad-nezzar Rex:

6 Nam is qui non procideriſt & adoraverit, eadem hora projicietur in mediam fornacem ignis accenſam.

7 Propterea eodem tempore quum audirent omnes populi ſonum cornu, fiſtulæ, citharæ, ſambucæ, pſalteriorum, omniumque generum muſices: procidentes omnes populi, nationes, & linguæ adorarunt imaginem auream quam erexerat Nebucad-netzar Rex.

8 Propterea eodem tempore appropinquantes viri Chaldæi, accuſarunt Jehudæos:

9 Et proloquentes dixerunt Neducad-netzari Regi, ô Rex, in ſecula vive.

10 Tu Rex propoſuiſti edictum; ut quiſquis audiret ſonum cornu, fiſtulæ, citharæ, ſambucæ, pſalteriorum, & ſymphoniæ, omniumque generum muſices: procidens adoraret imaginem auream:

11 Is autem qui non procidens adorarer, projiceretur in mediam fornacem ignis accenſam.

12 Sunt viri Jehudæi, quos præfeciſti negotio provinciæ Babyloniæ, Schadrac, Meſchac, & Habed-nego; viri iſti non habuerunt tui, ô Rex, rationem, deos tuos non colunt, & imaginem auream quam erexiſti non adorant.

13 Tunc Nebucad-netzare per iram & exſandeſcentiam edicente adduci Schadracum, Meſchacum, & Habed-negonem, tunc *inquam*, viros iſtos adduxerunt coram Rege:

14 Quibus proloquutus Nebucad netzar dixit, an certo conſilio, Schadrac, Meſchac, & Habed-nego, deos meos non colitis, & imaginem auream quam erexi non adoratis?

15 Nunc ſi parati eſtis ut quo tempore audieritis ſonum cornu, fiſtulæ, citharæ, ſambucæ, pſalteriorum, & ſymphoniæ, omniumque generum muſices, procidatis, & adoretis imaginem quam feci, *bene eſt*; ſin autem non adoraveritis, eadem hora projiciemini in mediam fornacem ignis accenſam: quis vero eſt Deus; qui erip. poſſit vos è manibus meis?

16 Reſpondentes Schadrac, Meſchac, & Habed-nego, ac dixerunt Regi: Nebucad-nezar, ut reſpondeamus tibi, non ſumus ſolliciti de hoc negotio:

17 Sive futurum eſt *ut* Deus noſter quem nos colimus, *qui* potens eſt ad eripiendum nos; à fornace ignis accenſa & à manu tua, ô Rex, eripiat nos.

18 Sive non, notum ſit tibi, Rex: deos tuos nos non eſſe culturos, & imaginem auream quam erexiſti non adoraturos.

19 Tunc Nebucad-netzar adeo repletus fuit excandeſcentia, ut imago vultus ipſius immutaretur contra Schadracum, Meſchacum, & Habed-negonem; reſpondenſque edixit ut accenderent fornacem ſeptulo magis quam ſolebat accendi:

20 Et viris valentibus robore qui *erant* in copiis ipſius, edixit ut vincirent Schadracum, Meſchacum, & Habed-negonem, projiciendos in fornacem ignis accenſam.

21 Tunc viros iſtos vinxerunt cum ſuis chlamydibus, ſubligaculis ſuis, paludamentiſque ſuis, & veſtimentis ſuis; & projecerunt in mediam fornacem ignis accenſam.

22 Propterea eo quod verbum regis accelerabat, & fornax accenſa erat valde; viros iſtos qui introducebant Schadracum, Meſchacum, & Habed-negonem, interfecerunt ſcintillæ ignis:

23 Quum autem viri illi tres, Schadrac, Meſchac, & Habed-nego cecidiſſent in mediam fornacem ignis accenſam vincti:

24 Tunc Nebucad-netzar rex trepidus ſurrexit cum perturbatione; & proloquutus dixit gubernatoribus ſuis, an non viros tres projecimus in medium ignis vinctos? *quibus* reſpondentibus & dicentibus regi, verum *eſt* Rex.

25 Reſpondit & dixit, ecce video viros quatuor ſolutos ambulantes in medio ignis, in quibus non eſt corruptio, forma autem quarti ſimilis *eſt* filio Dei.

26 Tunc appropinquans Nebucad-netzar ad portam fornacis ignis accenſæ; proloquutus eſt & dixit, Schadrac, Meſchac, & Habed-nego ſervi Dei excelſi, egredimini & venite: tunc egreſſi ſunt Schadrac, Meſchac, & Habed-nego è medio ignis.

27 Et congregati ſatrapæ, antiſtites, ducesque, & gubernatores regis, quum inſpicerent viros iſtos, non eſſe dominatum ignem in corpus eorum, & pilum capitis eorum non eſſe aduſtum, neque eorum chlamydes mutatas: denique odorem ignis non pervaſiſſe eos;

28 Proloquutus Nebucad-netzar dixit, benedictus *ſit* Deus horū, Schadraci, Meſchaci, & Habed-negonis; qui mittens angelum ſuū eripuit ſervos ſuos qui confiſi ſunt in ipſo; quum verbum Regis mutantes exposuerunt corpus ſuum, ut non colerent neque adorarent ullum Deum præterquam Deum ſuum.

29 Quamobrem à me proponitur edictum; ut omnis populus, natio, aut lingua, quæ dictis erraverit contra Deum horum, Schadraci, Meſchaci, & Habed-negonis, in membra lanietur, & domus ejus in ſterquilinium redigatur; propterea quod non eſt Deus alius qui poſſit eripere hoc modo.

30 Tunc Rex proſperari juſſit Schadracum, Meſchacum, & Habed-negonem, in provincia Babyloniæ.

CAP. IV. *Magiſtratus bonus, arbor pejula.*

NEbucad-netzar Rex omnibus populis, nationibus, ac linguis, quæ habitant in tota terra, pax veſtra multiplicetur.

2 Signa & miracula, quæ fecit erga me Deus excelſus, decet me indicare:

3 Signa ejus quam magna *ſint*, & miracula ejus quam fortia: regnum ejus regnum æternum, & dominium ejus in omnes generationes *eſſe*. *Caput* IV.

4 Ego Nebucad-netzar tranquillus eram domi meæ, & virens in palatio meo:

5 *Quum* ſomnium viderem quod exterruit me; ita ut cogitationes in cubili meo, & viſiones capitis mei conturbarent me.

6 Quamobrem à me propoſitum eſt edictum ut adducerentur coram me omnes ſapientes Babyloniæ, qui interpretationem ſomnii notam facerent mihi:

7 Tunc acceſſerunt magi, aſtrologi, Chaldæi, & haruſpices: quumque ſomnium dixiſſem

sem coram eis, interpretationem ejus notam non faciébant mihi.

8 Tandem autem accessit coram me Danijel, cujus nomen *est* Beltschatzar secundum nomen Dei mei, in quo *est* spiritus deorum sanctorum, & somnium coram eo dixi:

9 Beltschatzar, *inquam*, præfecte magorum; quia novi spiritum deorum sanctorum inesse tibi, & ullam arcanum non premere te: visiones somnii mei quod vidi, id est, interpretationem ejus, dic.

10 Visionibus igitur capitis mei in cubili meo: videbam quum ecce arbor in medio terræ *esset* altitudine magna.

11 Crevisse arborem, & roboratam esse: & altitudine sua pervenisse ad cœlum, aspectuque suo ad finem totius terræ:

12 Ramos ejus pulcros, & fructus ejus multos, cibumque pro omnibus inesse ei: sub ea umbram captare bestias agri, & in ramis ejus habitare aves cœli; denique ex ea cibum percipere omnem carnem.

13 Videbam in visionibus capitis mei super cubile meum; quum ecce vigil & sanctus è cælo descenderet.

14 Clamans strenuè: & ita dicens, excindite istam arborem, & amputate ramos ejus, dejicite folia ejus, & spargite fructus ejus: vagentur bestiæ ne subsint ei, & aves à ramis ejus.

15 Verum stirpem radicum ejus in terra relinquite, & cum vinculo ferreo chalybeoque apud teneram herbam agri: ut rore cœli intingatur, & cum bestiis *sit* portio ejus in herba terræ:

16 Animus ejus ab humano mutetur, & cor bestiæ detur ei; septemque tempore præteriant cum.

17 Ex decreto vigilum verbum hoc, & ex sermone sanctorum hoc postulatum *est*: usque dum adducatur, ut agnoscant viventes, dominari excelsum in regno hominum, adeo ut cui vult tradat illud, & abjectissimum hominum constituat in illo.

18 Hoc somnium vidi ego Rex Nebucadnetzar: jam tu Beltschatzar interpretationem dic propterea quod nulli sapientes regni mei possunt interpretationem notam facere mihi, tu autem potes, quia spiritus deorum sanctorum inest tibi.

19 Tunc Danijel cujus nomen *est* Beltschatzar, quum obstupuisset quasi horam unam, & cogitationes ejus conturbassent eum: proloquenti Regi ac dicenti, ô Beltschatzar, somnium & interpretatio ne perturbet te, respondens Beltschatzar, dixit; Domine mi, somnium hoc *eveniat* osoribus tuis, & interpretatio ejus inimicis tuis.

20 Arbor illa quam vidisti, quæ crevit & roborata est: cujus altitudo pervenit ad cœlum, & aspectus in totam terram,

21 Cujus rami pulcri, & fructus multi, & cui cibus pro omnibus infuit; sub qua habitabant bestiæ agri, & in cujus ramis fidebant aves cœli:

22 Tu es ô Rex, qui crevisti & roboratus es, tam amplitudo tua ita crevit ut pervenerit ad cœlum, ac dominium tuum ad finē terræ.

23 Quod autem vidit Rex vigilem & sanctum descendentem de cœlo ac edicentē, excindite arborem istam ac perdite eam, verū stirpem radicum ejus in terra relinquite, & *quidem* cum vinculo ferreo chalybeoque apud teneram herbam agri: ut rore cœli intingatur, & cum bestiis agri *sit* portio ejus, usque dum septem tempora transeant super eū:

24 Hæc interpretatio *est* Regis; & decretum excelsi est quod superventurum est Domino meo Regi.

25 Nam te depellent homines à se, & cum bestiis agri futura est habitatio tua, herbamque ut bobus tibi gustandam dabunt, & rore cœli te intingent, septemque tempora præteribunt te: usque dum noscas dominari excelsum in regno hominū, & cui vult dare illud.

26 Quod autem dicebant relinquendam stirpem radicum illius arboris, regnum tuum tibi stabile erit, ex quo agnoveris cœlos dominari.

27 Quapropter, ô Rex, consilium meum placeat tibi, & peccata tua justitia abrumpe; & iniquitates tuas gratia erga afflictos: si *forte* erit prorogatio tranquilitari tuæ.

28 Totum hoc supervenit Nebucad-netzari Regi.

29 Exactis mensibus duodecim, in palatio regni Babyloniæ ob ambulabat,

30 Et proloquens Rex dicebat, an non hæc *est* Babylon illa magna, quam ego ædificavi, ut esset regia & ornamentum decoris mei robore potentiæ meæ?

31 Adhuc sermone illo *versante* in ore Regis, vox è cœlo accidit, *dicens*; tibi indicitur Nebucad-netzar Rex, regnum istud discedere à te:

32 Et homines te depulsuros à se, ut cum bestiis agri *sit* habitatio tua, herbam sicut bobus gustandam tibi daturos esse; & septem tempora præteritura te: usque dum agnoscas dominari excelsum in regno hominum, & cui vult dare illud.

33 Eadem hora verbum illud completum est in Nebucad-netzare; nam ab hominibus depulsus herbam ut boves comedit, & rore cœli corpus ejus intinctum est: usque dum pili ejus ut aquilarum *pluma* crevissent, & ungues ejus ut avium.

34 Exactis vero temporibus illis, ego Nebucad-netzar oculos meos ad cœlum sustuli, & mente mea ad me reversa Excelso benedixi, & viventem in perpetuum laudavi ac glorificavi: quod dominatus ejus *sit* dominatus æternus, & regnum ejus in omnes generationes:

35 Omnes vero habitatores terræ ut nihili reputentur, & pro voluntate sua faciat in exercitu cœli, & habitatoribus terræ: neque est qui prohibeat manum ejus, aut dicat ei, quid facis?

36 Eo tempore mente mea reversa in me, ad gloriam regni mei *capessendam* decore meo, & splendore meo reverso in me, tum me gubernatores mei & proceres mei requisiverunt: & in regno meo ita confirmatus

ſum, ut amplitudo major addita ſit mihi.

17 Nunc ego Nebucad-netzar laudo, extollo-que, & glorifico Regem cœli: cujus omnia opera *opera* veritatis, & cujus viæ *ſunt via* judicii: qui denique ambulantus in ſuperbia poteſt dejicere.

CAP. V. *Beltſchatzar voluptarius dat pœnam.*

BEltſchatzar Rex facturus convivium magnum proceribus ſuis mille, coram mille his vinum bibiturus erat.

2 Beltſchatzar edixit ad guſtandum vinum afferri vaſa aurea & argentea, quæ exportaverat Nebucad-netzar avus ſuus ex templo quod *fuerat* Jeruſchalaimis: ut biberent in eis Rex ipſe, procereſque ejus, uxores ejus, & concubinæ ejus.

3 Tunc allatis vaſis aureis, quæ exportaverant è templo Domus Dei quæ *fuerat* Ieruſchalaimis, bibebant in eis rex ipſe, procereſque ejus, uxores ejus, & concubinæ ejus:

4 Bibentes vinum; etiam laudabant deos aureos, & argenteos, æreos, ferreos, ligneos, & lapideos.

5 Eadem hora egreſſi digiti manus humanæ ſcripſerunt è regione lychnuchi, in tectorio, parietis palatii Regii, Rege vidente partem manus quæ ſcribebat.

6 Tunc toto Regis ſplendore immutato, & cogitationibus ejus conturbantibus ipſum; quum cingula lumborum ejus diſſoluta eſſent, genuaque ejus colliderent alterũ alteri,

7 Inclamavit Rex ſtrenue, ut adducerentur Aſtrologi, Chaldæi & haruſpices: & proloquens Rex dixit ſapientibus Babylonis; quiſquis legerit ſcripturam hanc, & interpretationem ejus indicaverit mihi, purpura induetur cum torque aureo ad collum ipſius, ac tertius in hoc regno dominabitur.

8 Tunc accedentes omnes ſapientes regis, quum non poſſent ſcripturam illam legere, & interpretationem notam facere Regi:

9 Tunc, inquam, Rege Beltſchatzare valde conturbato, adeo ut totus ſplendor ejus mutatus eſſet in eo, & proceribus ejus attonitis;

10 Regina propter verba Regis & procerum ejus ad domum convivii acceſſit, proloquutaque Regina dixit, Rex in ſeculũ vive, ne conturbent te cogitationes tuæ, & ſplendotes tui ne mutentur.

11 Eſt vir in regno tuo, cui ſpiritus deorum ſanctorum inſit; & in quo temporibus avi tui lux, intelligentiaque, ac ſapientia par ſapientiæ deorum inventa eſt: quapropter Rex Nebucad-netzar avus tuus præfectum magorum, aſtrologorum, Chaldęorum, haruſpicum conſtituit eum, avus tuus Rex.

12 Quandoquidem ſpiritus excellens, ac cognitio, & intelligentia, interpretatio ſomniorum, & indicatio ænigmatum, ac ſolutio rerum implexarum inventa eſt in ipſo Danijele, cui Rex impoſuerat nomen Beltſchatzar; nunc Danijel vocetur, & interpretationem indicabit.

13 Tunc Danijele adducto coram Rege; proloquutus Rex dixit Danijeli, es tu ille Danijel, ex deportatis Jehudææ, quos adduxit Rex avus meus è Jehudæa?

14 Audivi enim de te ſpiritum deorum eſſe tibi; & lucem, intelligentiamque, & ſapientiam excellentem inveniri in te.

15 Nunc ergo adducti ſunt coram me ſapientes, aſtrologi, ut ſcripturam iſtam legerent & interpretationem ejus notam facerent mihi: ſed non poſſunt interpretationem verbi iſtius indicare.

16 Ego autem audivi de te, poſſe te interpretationes afferre, & res implexas ſolvere: nunc ſi poteris ſcripturam iſtam legere, & interpretationem ejus indicare mihi, purpura indueris cum torque aureo ad collum tuum, & tertius in hoc regno dominaberis.

17 Tunc reſpondens Danijel dixit coram Rege, dona tua tibi ſint, & honoraria tua alii da: verum ſcripturam iſtam legam Regi, & interpretationem notam faciam ei.

18 Tu ô Rex; (Deus excelſus regnum, & amplitudinem, gloriamque, & decorem dederat Nebucad-netzari avo tuo,

19 Et ob amplitudinem quam dederat ei, omnes populi, nationes, & linguæ tremebant ac timebant à conſpectu ejus: quam volebat occidebat, & quem volebat in vita conſervabat, & quem volebat extollebat, & quem volebat deprimebat:

20 Sed quum elatus eſſet animus ejus, & ſpiritus ipſius obduratus eſſet ad ſuperbe agendum; depoſitus eſt è ſolio regni ſui, & gloriam amoverunt ab eo.

21 Nam ab hominibus depulſus animus ſuum ad beſtias applicuit, & cum onagris habitationem ſuam, herbam ut bobus guſtandam dederunt ei, & rore cœli corpus ejus intinctum eſt; donec agnovit dominari Deum excelſum in regno hominum, & quem vult conſtituere in eo)

22 Tu igitur fili ejus Beltſchatzar, non depreſſiſti animum tuum; quamvis totum hoc cognoſceres:

23 Imo contra Dominum cœli adeo extuliſti te, ut vaſa domus illius attulerint coram te, in quibus tu, procereſque tui, uxores tuæ, & concubinæ tuæ vinum bibatis, deoſque argenteos, & aureos, æreos, ferreos, ligneos, & ſapideos, qui non vident, neque audiunt, neque cognoſcunt laudaviſti: Deum vero in cujus manu *eſt* anima tua, & penes quem totum iter tuum *eſt*, non glorificaſti.

24 Tunc à conſpectu ejus miſſa eſt pars illa manus; unde ſcriptura iſta exarata eſt.

25 Atque hæc ſcriptura illa quæ exarata *eſt* Mene, mene, tekel, upharſin, *id eſt, numeravit, numeravit, appendit, dividuntque.*

26 Hæc interpretatio verborum; NUMERAVIT, numeravit Deus regnum tuum, & perfectiſſimè numeravit illud.

27 APPENDIT; appenſus fuiſti lancibus, & inventus eſt minore pondere.

28 DIVISIT; diviſum eſt regnum tuum, traditumque Medis ac Perſis.

29 Tunc edicente Beltſchatzare, induerunt Danijelem purpura, cum torque aureo ad collum ejus: & proclamaverunt de eo, ipſum futu-

futurum dominatorem tertium in eo regno.
30 Eadem nocte interfectus est Belthschatzar Rex Chaldæorum.

CAP. VI. *Daniel inter Leones.*

DArius autem Medus accepit regnum ferme natos annos sexaginto duos.
2 Et placuit coram Dario præficere ipsi regno satrapas centum viginti, qui præessent toti regno:
3 Supra istos autem Eparchos tres, quorũ Danijel primus esset: quibus essẽt satrapę illi reddituri rationẽ, ne Rex damno afficeretur.
4 Tunc Danijele isto pergente præesse Eparchis atque satrapis; & propterea quod spiritus excellens ineſſet ipſi, Rege cogitante præficere ipsum toti regno suo:
5 Tunc Eparchi & satrapæ quærebant ut occasionem invenirent ab administratione regni; sed nullam occasionum aut vitium potuerunt invenire, propterea quod fidus esset, & nullus error aut vitium inveniretur in eo.
6 Tunc viri illi dicentes, non sumus inventuri contra Danijelem istum ullam occasionem; nisi inveniamus contra eam *occaſionem* de lege Dei ipsius:
7 Tunc, *inquam*, Eparchi & satrapæ illi convenientes ad regem; ita dixerunt ei, Darie Rex, in ſecula vive:
8 Consiliũ iniverunt omnes Eparchi regni, præfides, & satrapæ, gubernatores, ac duces, de statuendo statuto regio, & firmando interdicto: ut quiſque petierit petitionem ab ullo Deo aut homine per dies triginta, præterquã à te Rege, projiciatur in foveam leonum.
9 Nunc, ô Rex, statue hoc interdictum, & exara ſcripturam; ut non mutetur, ſecundum jus Medorum & Perſarum quod non intercidit:
10 Quamobrem Rex Darius exaravit ſcriptum, & interdictum.
11 Danijel autem quum cognoviſſet exaratum esse ſcriptum istud, ingreſſus est domum ſuam, cui feneſtræ apertæ *erant* in cœnaculo ejus ex adverſo Jeruſchelemi: & temporibus tribus de die ipſe procumbens in genua ſua orabat & confitebatur coram Deo ſuo, quemadmodum fecerat antea.
12 Tunc viri illi convenientes, poſtquam inveniſſent Danijelem orantem & ſupplicantem coram Deo ſuo:
13 Tunc, *inquam*, appropinquarunt & dixerunt coram Rege de interdicto Regis, nonne interdictum exaraſti ut quiſquis petierit ab ullo, Deo aut homine per dies triginta niſi à te, ô Rex, projiciatur in foveam leonum? reſpondit Rex dicens, verum *eſt* verbum hoc, ſecundum jus Medorum & Perſarum quod non intercidit.
14 Tunc reſponderunt dicentes coram Rege, Danijel qui *eſt* ex deportatis Jehudææ, non habuit tui, ô Rex, rationem, aut interdicti quod exaraſti: nam temporibus tribus de die petit petitionem ſuam.
15 Tunc Rex ſimulac verbum hoc audivit, multum triſtatus est apud ſe, & pro Danijele adhibuit cogitationem ut liberaret eum: & uſque ad occaſum ſolis conabatur eripere eum.
16 Tunc viri illi convenerunt ad Regem, & dixerunt Regi, ſcias, ô Rex, jus Medis & Perſis eſſe, ut ullum interdictum aut ſtatutum quod Rex ſtatuerit non mutetur.
17 Tunc Rege dicente adduxerunt Danijelem, projeceruntque in foveam leonum: & proloquutus Rex dixit Danijeli, Deus tuus quem tu colis jugiter, ipſe liberet te.
18 Et allato lapide uno, ac impoſito ſuper os foveæ, obſignavit eum Rex annulo ſuo & annulo procerum ſuorum, ut mutarctur voluntas de Danijele:
19 Tunc profectus Rex in palatium ſuum & pernoctavit jejunus, & exhilarantium nihil juſſit afferri coram ſe; ſomnuſque ejus receſſit ab eo.
20 Tunc Rex ſumma aurora ſurgens cum luce; feſtinantiſſimè ad foveam leonum profectus est:
21 Et appropinquando ad foveam Danijelem voce triſti inclamavit: proloquutus Rex dixit Danijeli, ô Danijel ſerve Dei viventis, Deus tuus quem tu colis jugiter, potuerit liberare te à leonibus?
22 Tunc Danijel cum Rege loquens, *dixit* Rex in ſecula vive.
23 Deus meus miſit Angelum ſuum, qui occluſit os leonum ut non læderent me: propterea coram eo puritas invenitur in me; etiamque coram te, ô Rex, maleficium non commiſiſſe me.
24 Tunc Rex multum lætatus de eo, Danijelem juſſit educi è fovea illa: eductoque Danijele à fovea illa, nulla læſio inventa eſt in eo, quia crediderat in Deum ſuum.
25 Deinde edicento Rege *ſatellites* adduxerunt viros illos qui accuſaverant aut Danijelem, & in foveam leonum projecerunt eos, filios eorum, & uxores eorum; neque pervenerant ad imum foveæ, quum dominium exercuerunt in ipſis leones, & omnia oſſa ipſorum comminuerunt.
26 Tunc Darius Rex ſcripſit omnibus populis, nationibus, ac linguis habitantibus in terra, pax veſtra multiplicetur.
27 A me proponitur decretum, ut in toto dominatu regni mei tremant & timeant *omnes* à conſpectu Dei Danijelis: quia ipſe *eſt* Deus vivens & ſtabilis in ſecula, & regnum ejus incorruptum, ac dominatus ejus ad finem uſque.
28 Liberat, & eripit, facitque ſigna ac miracula in cœlo & in terra; qui liberavit Danijelem à leonibus.
29 Itaque Danijel iſte proſpere egit in regno Darii, & in regno Cyri Perſæ.

CAP. VII. *Quatuor Monarchia figurantur per totidem beſtias.*

ANno primo Belſchatzaris Regis Babyloniæ Daniel ſomnium vidit, & viſiones capitis ſui incumbens cubili ſuo: tunc ſomnium ſcripſit, ſummam verborum exponens:
2 Proloquutus Danijel dixit, videbam in viſione mea per noctem; quod ecce quatuor venti cœli irrumpebant in mari magno:

3 Et quatuor beſtiæ magnæ aſcendebant è mari, diverſæ una ab altera.

4 Prima ſimilis leoni, cui *erant* alæ aquilæ, *hanc* vidi, uſque dum avulſis alis ejus quibus efferebatur e terra, in pedes velut homo ſtare coacta eſt, & cor humanum inditum eſt ei.

5 Deinde ecce beſtia altera ſecunda, ſimilis urſo, quæ dominatum unum erexit, habens tres coſtas in ore ſuo inter dentes ſuos: cui ita dicitur, ſurge, comede carnem multam.

6 Poſtea vidente me, ecce alia ſimilis pardo, cui alæ quatuor volucris *erant* in dorſo ipſius; & quatuor capita beſtiæ iſti, cui poteſtas data.

7 Poſtea videbam viſionibus nocturnis, quod ecce beſtia quarta timenda, terribiliſque, ac dura valde, cui *erant* dentes ferrei magni, comedebat & comminuebat, ac reliquum pedibus ſuis conculcabat: eratque diverſa ab omnibus beſtiis antegreſſis, & *erant* cornua decem ei.

8 Animum advertebam ad cornua, quum ecce cornu ultimum parvum ſuccreſceret inter illa, adeo ut tria ex cornibus illis prioribus eradicarentur à conſpectu ejus: & ecce oculi ſimiles oculis humanis *erant* in cornu iſto, ſed os loquebatur grandia.

9 Videbam, donec ſolia abjecta ſunt, & antiquus dierum ſedit; cujus veſtimentum ut nix album *erat*, & pili capitis ut lana munda, ſolium *ut* ſcintillæ ignis, rotæ *ut* ignis ardens.

10 A cujus conſpectu fluvius ignis manabat prodiens, cui millies mille miniſtrabant, & coram quo myrias myriadum ſtabant: *donec* judicio conſidente libri aperti ſunt.

11 Videbam, tunc ex quo cœpit vox verborum grandium quæ cornu illud loquebatur; videbam, inquam, uſque dum occiſa eſt beſtia illa, perditumque corpus ejus, ac traditum incendio ignis:

12 Etiam reſidui beſtiarum ablatus eſt dominatus; quia ſpatium in vita datum *fuerat* eis uſque ad tempus & conſtitutum tempus.

13 Videbam viſionibus nocturnis, quod ecce cum nubibus cœli ſimilis filio hominis veniebat: deinde uſque ad antiquum dierum pervenit, ut ſiſteretur ante eum:

14 Et huic datus *eſt* dominatus, gloriaque ac regnum, ut omnes populi nationes, & linguæ ei ſerviant: cujus dominatus dominatus *eſt* perpetuus qui non præterit, & regnum ejus *regnum* quod non corrumpitur.

15 Tranſfixus eſt ſpiritus meus, mihi Danijeli, intra corpus; & viſiones capitis mei conturbaverunt me.

16 Appropinquavi ad unum ex aſſtantibus, & veritatem quæſivi ab eo de tota re hac: qui alloquens me interpretationem verborum notam fecit mihi, *dicens*;

17 Hæ beſtiæ magnæ quæ ſunt quatuor, quatuor *ſunt* reges ſurrecturi è terra.

18 Qui accipient regnum hoc, regnum ſanctorum excelſorum; qui poſſeſſuri ſunt regnum ipſum uſque in ſeculum, & uſque in ſeculum ſeculorum.

19 Tunc optavi veritatem cognoſcere de beſtia illa quarta, quæ erat diverſa ab omnibus illis; timenda valde dentibus ferreis, & unguibus chalybeis, comedente, comminuente, & reliquum pedibus ſuis conculcante:

20 Similiter de cornibus decem quæ *erant* in capite ejus, & ultimo quod ſuccrevit cadentibus à conſpectu ejus tribus: de cornu, inquam, ejuſmodi cui *erant* oculi & os loquens grandia, cujus denique ſpecies major ſuit quam ſociorum ejus.

21 Videram cornu ejuſmodi gerere bellum cum ſanctis, & prævalere eis:

22 Uſque dum veniret antiquus dierum, & judicium daretur ſanctis excelſorum, & tempus perveniret quo regnum illud poſſiderent ſancti.

23 Ita autem dixit; beſtia illa quarta regni quartum erit in terra, quod diverſum erit ab omnibus illis regnis; conſumet enim totam terram, conteretque eam, & comminuet eam:

24 Et cornua decem ex illo regno, decem reges exſurgent; poſt quos exſurget poſtremus, qui erit diverſus à prioribus; & tres reges deprimet:

25 Et verba adverſus excelſum loquetur, ac ſanctos excelſorum deteret: adeo ut cogitet ſe mutaturum tempora & jus, tradanturque per manum ejus, uſque ad tempus & tempora particulamque temporis.

26 Sed judicium conſidebit; & dominatus ejus auferetur profligando & perdendo uſque in finem.

27 Regnum autem, dominatuſque & amplitudo regnorum ſub toto cœlo dabitur populo ſanctorum excelſorum: cujus regnum regnum *erit* perpetuum, & omnes dominatores ei ſervient, & auſcultabunt.

28 Hucuſque finis *eſt* ſermonis illius: ego Danijel cum valde cogitationes meæ conturbaviſſent me, & totus ſplendor meus mutatus fuiſſet in me, verbum hoc apud animum meum ſervavi.

CAP. VIII. *Viciſſitudo regnorum.*

ANno tertio regni Belſchatzaris Regis viſio apparuit mihi, mihi Danijeli, poſt *illam* quæ apparuerat mihi principio.

2 Reſpiciens igitur ad viſionem illam (erat autem quum viderem, ut eſſem Schuſchane *in* palatio quod *eſt* in Helami provincia) reſpiciens, inquam, ad illam viſionem, quum eſſem ad fluentum Ulaji,

3 Suſtili oculos meos, & vidi quod ecce aries unus ſtabat ante fluentum illud, bicornis: duo autem illius cornua *erant* alta, ſed unum altius altero, & quod altius erat aſſurrexit poſterius.

4 Videbam iſtum arietem cornu petentem Occidentem, Aquilonemq; & Meridiem verſus, cui nullæ beſtiæ obſiſtebant, neque ullus eripiebat è manu ejus, ſed faciebat pro voluntate ſua, & quidem res magnificas.

5 Me autem conſiderante, ecce hircus è capris veniebat ab occaſu in ſuperficiem totius terræ, quê nemo attingebat in terra: & hirco iſti cornu conſpicuũ *erat* inter oculos ipſius.

6 Veniens itaque ad illum uſque arietem bicor-

bicornem, quem videram ſtantem ante ipſum fluentum, incurrit in eum excandeſcens viribus ſuis.

7 Quum autem vidiſſem eum pervenientem ad illum arietem, exacerbans ſe contra illum ferivit arietem, adeo ut frangeret ambo cornua illius, nec eſſet vis in ariete obſtendi ei: & dejiciens illum in terram conculcavit illum, nec fuit qui eriperet arietem ex manu ipſius.

8 Hircus vero è capris, magnus evaſit admodum: ſed quum roboratus eſſet, fractum eſt cornu illud magnum, & aſſurrexerunt conſpicua *cornua* quatuor loco ejus in quatuor ventos cœli:

9 Et ab uno ex ipſis prodiit cornu unum perparvum, quod magnificavit ſe excellenter verſus Meridiem & verſus Orientem, & verſus decus ipſum:

10 Ubi magnificavit ſe contra exercitum cœli; adeo ut dejiciens in terram de exercitu illo & de ſtellis ipſis, conculcaret eas.

11 Etiam uſque ad Principem illius exercitus magnificavit ſe: nam ab ipſo ſublatus eſt jugis *cultus*, & abjectum habitaculum ſanctuarii illius,

12 Exercituſque expoſitus eſt defectioni contra jugem *cultum*: adeo ut dejiciens veritatem in terram, faceret & proſperaretur.

13 Tunc audivi quemdam ſanctum loquentem: dixit enim quidam ſanctus illi qui occulta in numerato habet loquenti, quouſque iſta viſio *erit* de jugi *cultu*, de defectione deſolante? *quouſque* exponetur & ſanctitas, & exercitus conculcationi?

14 Dixitque mihi, uſque ad veſpertina matutinaque tempora bis mille trecenta: tum juſtè reſtituetur ſanctitas.

15 Fuit autem quum viderem ego Danijel iſtam viſionem: ut requirente me intelligentiam, ecce ſtaret coram me quaſi ſpecies viri:

16 Et audirem vocem humanam inter Ulajum, quæ inclamans dixit, Gabriel declara huic viſionem iſtam.

17 Itaque venit ad ſtationem meam, quo adveniente conturbatus procidi in faciem meã: ſed dixit mihi, animadverte fili hominis, nam tempore definito hæc viſio *futura eſt*.

18 Quum autem loquente eo mecum, ſopore obrutus jacerem pronus in terra; tangens me fecit ut ſtarem in ſtatione mea.

19 Et dixit, ecce ego notum facturus ſum tibi id quod futurum eſt uſque ad extremitatem iſtius indignationis; nam conſtituto tempore finis *erit*.

20 Aries, quem vidiſti, bicornis; *eſt* regum Mediæ & Perſidis.

21 Hircus autem ille villoſus, *eſt* regis Græciæ: cornu autem magnum interjectum oculis ejus, eſt rex primus.

22 Atque hoc effracto quod conſurgent quatuor pro illo, quatuor regna ex *ſua* gente aſſurrectura, ſed non cum robore illius.

23 Procedente autem regno iſtorum, quum *defectionem* conſummabunt defectores iſti; exſurget Rex impudens & cautus:

24 Cujus Robur ita invaleſcet, etſi non robore *ipſius*, ut mirificentiſſimè perdat, proſpereturque & efficiat; perdet enim validos, populumque ſanctorum:

25 Et incumbens intelligentiæ ſuæ proſperabit dolum actionum ſuarum, & cum animo ſuo magnificabit ſe, & in tranquillitate perdet multos: denique principi principum obſiſtet, & abſque manu frangetur.

26 Viſio autem illius veſpertini & matutini temporis quæ dicta fuit veriſſima eſt: quare tu occlude hanc viſionem, quia dierum multorum *eſt*.

27 Tunc ego Danijel affectus ægritudine *aliquot* dies, aſſurgens feci officium regis; quamvis obſtupeſcerem ſuper viſione hac, nemo tamen animadvertebat.

CAP. IX. *Septuaginta Septimana prophetica.*

ANno primo Dari filii Aſſueri ex ſemine Medorum, quo factus eſt Rex in regno Chaldæorum:

2 Anno primo regni ejus, ego Danijel conſiderans ex libris, numerum annorum, quibus fuerat verbum Jehovæ ad Jirmejam Prophetam completas fore vaſtitates Jeruſchalaimorum, ſeptuageſimum annum *eſſe*;

3 Adhibui faciem meam ad Dominum Deum, quærendo oratione & deprecationibus, cum jejunio, cilicioque, & cinere:

4 Et orans Jehovam Deum meum, confeſſus ſum, ac dixi; obſecro domine, *Deus* fortiſſime, maxime, & ſummè reverende, ſervans fœdus & benignitatem amantibus ipſum & obſervantibus præcepta ipſius:

5 Peccavimus, & perverſè egimus, improbèque fecimus, ac rebellavimus, & *quidem* recedendo à præceptis tuis & à juribus tuis.

6 Non enim auſcultavimus ſervis tuis Prophetis, qui alloquebantur romine tuo reges noſtros, Principes noſtros, & patres noſtros, ac totum populum terræ.

7 Penes te, ô Domine *eſt* juſtitia ipſa; at penes nos pudor faciei, qualis eſt die hoc, penes viros Jehudæ, & penes habitatores Jeruſchalaimorum, & penes omnes Jiſraelitas, propinquos & longinquos, in omnibus regionibus quo depuliſti eos, propter prævaricationem ipſorum qua prævaricati ſunt in te:

8 Domine, penes nos *eſt* pudor vultus, penes Reges noſtros, penes principes noſtros, & penes patres noſtros; quia peccavimus in te.

9 Penes Dominum Deum noſtrum *ſunt* miſerationes & condonationes, quia rebellavimus contra ipſum,

10 Ac non auſcultavimus voci Jehovi Dei noſtri; ut ambularemus in legibus ejus, quas propoſuerat nobis per ſervos ſuos Prophetas:

11 Sed omnes Jiſraelitæ tranſgreſſi ſunt legem tuam, id*que* recedendo ut non auſcultarent voci tuæ: quapropter effuſa eſt ſuper nos illa exſecratio & illa adjuratio quę ſcripta *eſt* in lege Moſchis ſervi Dei, quia peccavimus in eum.

12 Itaque præſtitit unumquodque verborũ ſuorum quæ loquutus fuerat contra nos & contra judices noſtros qui judicabant nos in-

ducendo ſupernos malum magnum: non enim factum fuit *malum* ſub toto cœlo quemadmodum factum eſt contra Jeruſchalaima.

13 Quemadmodum ſcriptum *eſt* in lege Moſchis, totum hoc malum ſupervenit nobis; nec tamen deprecati ſumus faciem iratam Jehova Dei noſtri, revertendo ab iniquitatibus noſtris, & animum advertendo ad veritatem tuam.

14 Ideo ſedulus fuit Jehova in illo malo quod adduxit ſuper nos: nam juſtus *eſt* Jehova Deus noſter in omnibus factis ſuis quæ fecit, quum non auſcultaverimus voci ipſius.

15 Nunc ergo Domine Deus noſter, qui eduxiſti populum tuum è terra Ægypti manu forti, & comparaſti tibi nomen quale *eſt* hoc die: peccavimus, improbè egimus.

16 Domine ſecundum totam juſtitiam tuam ſummam, avertat'ſe jam ira tua & excandeſcentia tua à civitate tua Jeruſchalaimis, monte ſanctitatis tuæ; nam propter peccata noſtra & propter iniquitates patrum noſtrorum Jeruſchalaima, populuſque tuus opprobrio *ſunt* omnibus circumſtantibus nos.

17 Nunc inquam auſcultа, Deus noſter, orationi ſervi tui & deprecationibus ejus, & fac ut luceat facies tua ſuper ſanctuarium tuum quod deſolatum eſt, propter Dominum.

18 Inclina Deus mi, aurem tuam, & audi, aperi oculos tuos, & vide deſolationes noſtras, & civitatis quæ vocata eſt de nomine tuo: non enim propter ullam juſtitiam noſtram nos procidentes deprecamur te, ſed propter miſerationes tuas ampliſſimas.

19 Domine exaudi, Domine condona, Domine attende & effice, ne tardato: propter te, Deus mi, quia de nomine tuo vocatur civitas tua & populus tuus.

20 Me autem adhuc loquente, & orante, ac confitente peccatum meum & peccatum populi mei Iſraelis; & prono deprecante iratam faciem Jehovæ Dei mei pro monte ſancto Dei mei;

21 Adhuc, inquam, me loquente in oratione, vir ille Gabriel quem videram in illa viſione principio, juſſus advolare contentiſſimè, tetigit me ſub tempus muneris veſpertini:

22 Et informans me loquutus eſt mecum; ac dixit, ô Danijel: nunc prodii ut imbuam te intelligentia.

23 In principio deprecationum tuarum prodiit verbum, ad quod indicandum venio, quia deſideratiſſimus es: quapropter animadverte ipſum verbum, & intellige viſionem iſtam.

24 Septimanæ ſeptuaginta deciſæ ſunt ſuper populum tuum, & ſuper civitatem ſanctam tuam, cohibendo defectionem illam, & obſignando peccata, & expiando iniquitatem, & adducendo juſtitiam perpetuam: idque obſignando viſiones ac Prophetam, & ungendo ſanctum ſanctorum.

25 Igitur cognoſcito & intelligito ab enunciatione verbi de reſtituendo, & de ædificandis Jeruſchalaimis uſque ad Chriſtum antecеſſorem *fore* ſeptimanas ſeptem; deinde ſeptimanas ſexaginta duas, *quum erit* rurſus ædificata platea & foſſa, idque in angustia temporum.

26 Poſt ſeptimanas autem illas ſexaginta duas, exciſo Chriſto, quum nihil *erit* ipſi: civitatem ipſam & ſanctum perdet, populum antecеſſoris venturum, *erit*que illius finis cum inundatione, & uſque ad finem belli preciſè deſolatio maxima.

27 Corroboravit quidem fœdus multis ſeptimana una: ſed *in* medio ſeptimanæ ipſius abolebit ſacrificium & munus, & per legiones deteſtationum deſolantes, etiam uſque ad conſummationem eamque præciſam, in deſolatum effundetur *deſolatio*.

CAP. X. *Danijel videt majeſtatem Dei.*

ANno tertio Cyri Regis Perſarum, verbum revelatum eſt Danijeli, qui vocabatur nomine ſuo Beltſchatzar; veritaſque ipſius verbi ac conſtituti temporis magni, & intellectus illius verbi ac intelligentia ipſi *obvenit* viſione.

2 Diebus illis; ego Danijel fueram in luctu trium ſeptimanarum diebus:

3 Cibum *rerum* deſiderabilium non comederam, nec caro aut vinum intraverat os meum, nec unguento unxeram me; donec complerentur trium ſeptimanarum dies.

4 Die autem vigeſimo quarto menſis primi, quum eſſem ad ripam fluminis magni, *quod* eſt Chiddekel.

5 Sublatis oculis meis vidi, quod ecce vir unus indutus *veſtibus* lineis *aderat*; cujus lumbi accincti erant inſigni auro Uphazi:

6 Corpus ejus ſimile beryllo thalaſſio, & vultus ejus ſimilis ſpeciei fulguris, oculique ejus ſimiles tædis ardentibus, & brachia ejus ac pedes ejus ſimiles colori æris terſi: ſonus autem verborum ejus ſimilis ſono multitudinis.

7 Videbam vero ego Danijel ſolus viſionem iſtam, homines autem qui *erant* mecum non videbant viſionem ipſam; ſed trepidatione magna accidente eis, fugerunt ut abſconderent ſe.

8 Quum itaque relictus eſſem ſolus, & viderem viſionem maximam iſtam, non fuerunt reliquæ in me vires, ſed decor meus mutatione corruptus eſt in me, adeo ut non obtinerem vires.

9 Tunc audivi ſonum verborum illius; & quum audirem ſonum verborum illius, ego fui oppreſſus ſopore pronus, & facie mea *projecta* in terram.

10 Ecce autem manus tetigit me; & commovit me ſuper genua mea, & palmas manuum mearum:

11 Edixitque mihi, Danijel, vir deſideratiſſime, conſidera verba quæ ego eloquuturus ſum tibi, & ſta rectus; nam nunc miſſus ſum ad te: quumque loquutus eſſet mecum verbum iſtud, conſtiti tremens.

12 Quamobrem dixit mihi, ne timeto Danijel, nam inde à die primo quo applicuiſti animum tuum ad conſiderandum & ad afflgendum te, coram Deo tuo exaudita ſunt verba tua, & ego veni propter verba tua.

13 Sed

13 Sed Princeps regni Perſici ſtetit coram me uno & viginti diebus, quum ecce Micael primus è Principibus primariis veniſſet ad adjuvandum me: ego relictus ſum ibi apud Reges Perſiæ.

14 Jam venio ut edoceam te id quod obventurum eſt populo tuo conſequentibus temporibus: nam adhuc viſio eſt de illis diebus.

15 Quum autem colloqueretur mecum verbis hujuſmodi, demiſi faciem meam in terram obmuteſcens.

16 Sed ecce quaſi ſimilitudo humana attigit labia mea: tunc aperiens os meum loquutus ſum, dicens ei qui ſtabat è regione mei, Domine mi, hac viſione irruerunt dolores mei in me, adeo ut non obtinerem vires:

17 Quomodo ergo poterit ſervus Domini mei hic loqui cum Domino meo illo: cum *in* me ex hoc tempore, in me, inquam, non conſtiterint vires, & anima non reliqua ſit in me?

18 Pergens itaque tetigit me quaſi aſpectus hominis, & confirmavit me:

19 Ac dixit; ne timeto, vir deſideratiſſime, pax tibi, etiam atque etiam confirmare: quumque eo loquente mecum confirmatus eſſem, dixi, loquatur Dominus meus, quia confirmaſti me.

20 Qui dixit, noſtine quamobrem venerim ad te? nunc enim revertor ad pugnandum contra Principem Perſiæ; donec me egreſſo ecce Princeps Græciæ adveniat.

21 Sed indicabo tibi id quod exaratum eſt in ſcripto veriſſimo: nam ne unus quidem eſt qui ſe confirmet mecum ad iſta, niſi Micael Princeps veſter.

CAP. XI. *Danijel videt majeſtatem Dei.*

EGo igitur anno primo Darii Medi, ſteti, ut ei eſſem confirmationi & robori.

2 Jam vero veritatem indicabo tibi: ecce adhuc tres Reges ſtabunt Perſidi, deinde quartus ditabitur divitiis maximis omnium, & ubi confirmaverit ſe divitiis ſuis, excitabit omnes contra regnum Græciæ.

3 Sed obſiſtet rex potens, qui dominabitur dominatione ampla, agetque pro voluntate ſua:

4 Et quum obſtiterit, frangitur regnum ejus, & dividetur in quatuor ventos cœli: ſed non poſteritati ejus, neque ſecundum dominatum ejus quo dominatus fuerit: nam evelletur regnum ejus, & aliis præter illos *erit*.

5 Itaque confirmabit ſe Rex Auſtri, & *alter* ex principibus ejus; qui confirmabit ſe ſupra illum & dominabitur, dominium amplum *erit* dominium ejus.

6 Et exactis aliquot annis conſociabunt ſe, & filia Regis Auſtri veniet ad Regem Aquilonis, ad faciendum æquis conditionibus *pactum*: ſed non obtinebit illa vires brachii, neque *ipſe* conſiſtet cum brachio ſuo, ſed tradetur ipſa, & qui adduxerint eam, & qui natus ejus fuerit, & qui confirmaverit eam illis temporibus.

7 Poſtea exiſtet è ſurculo radicum ejus *in* ſtatu illius; qui veniens cum copiis ſuis aggredietur munitiones regis Aquilonis; agetque contra eas ita ut occupet:

8 Atque etiam deos horum cum toparchis ipſorum, cum inſtrumentis deſideratiſſimis ipſorum argento, & auro, in captivitatem abducet *in* Ægyptum; & ipſe annis *multis* ſtabit valentior Rege Aquilonis:

9 Ita veniet in regnum Rex Auſtri, ac revertetur in terram ſuam.

10 Sed filii illius miſcebunt bellum, & poſtquam collegerint multitudinem, copias amplas, veniet ſubinde, exundabitque, & tranſibit: & reverſus miſcebit bellum uſque ad munitionem illius.

11 Unde exacerbatus Rex Auſtri prodibit pugnabitque contra illum, contra Regem Aquilonis opponetque multitudinem magnam, adeo ut tradatur multitudo illa in manum ipſius.

12 Itaque ſublata illa multitudine extollet animum ſuum; & quum dejecerit myriadas, non corroborabitur.

13 Nam reverſus rex Aquilonis conſtituet multitudinem majorem priore; deinde exactis illis temporibus, annis *illius*, veniet ſubinde cum copiis magnis & cum facultatibus amplis.

14 Quibus temporibus multi obſiſtent Regi Auſtri; filii vero effractores populi tui tollentur ad ſtabiliendum viſionem, & corruent.

15 Etenim veniens Rex Aquilonis diffundet aggeſtas moles, & capiet civitates munitionum: & brachia Auſtri non conſtabunt, nec populus delectuum ejus, nullæ denique *erunt* vires ad conſiſtendum.

16 Quumque fecerit aggrediens eum pro voluntate ſua, nullo obſiſtente ipſi; ſtabit etiam in terra decoris, quam conſumet manu ſua:

17 Deinde diſponet faciem ſuam ut ingrediatur cum robore totius regni ſui, & rectis adjunctis ſibi, efficietque: & virginem dabit ei corrumpendo illam, ſed non perſtabit *illa*, neque pro eo erit.

18 Poſtea convertet faciem ſuam ad inſulas, capietque multas: ſed reprimens ductor opprobrium ejus commodo ſuo, vacuus opprobrio illius regeret in illum.

19 Ita convertet faciem ſuam ad munitiones terræ ſuæ; & impingens corruet, ac non invenietur.

20 Et ſtabit in ſtatu hujus traductor exactoris, *in* decore regio; qui diebus paucis frangetur, quamvis neque ira, neque bello.

21 In hujus autem ſtatu ſtabit deſpectus, quamvis non impoſuerint ei decorem regium: ſed veniens tranquille uſurpabit regnum blanditiis;

22 Et brachiis inundantibus mundabuntur à conſpectu ejus, & frangentur, etiamque antecеſſor fœderis.

23 Nam ex conſociatione ſua cum illo faciet dolum; & aſcendens roborabit ſe cum parva gente.

24 Tranquille etiam opima loca provinciæ invadet; facietque quod non fecerant patres ejus & majores ejus, prædam, ſpoliumque, & facultates illis diſperget: & contra munitiones cogitabit cogitationes ſuas, *eaſque* ad tempus uſque.

25 Poſtea excitabit vires ſuas animumque ſuum contra Regem Auſtri copiis magnis, & Rex Auſtri miſcebit ſe bello copiis magnis & validis admodum, ſed non conſiſtet, quia cogitaverint contra eum cogitationes :

26 Nam comedentes portionem cibi ejus frangent eum, quum exercitus illius exundabit : & concident conſoſſi multi.

27 Tunc utrorumque Regum iſtorum animus *erit* malefaciendi, & in menſa eadem mendacium loquentur : ſed non proſperabitur *illud*, quia adhuc *ſupererit* terminus conſtituto tempori.

28 Itaque redibit in terram ſuam cum facultatibus magnis, & animo ſuo contra fœdus ſanctum, quumque fecerit, revertetur in terram ſuam.

29 Conſtituto tempore rurſus invadet Auſtrum : ſed non erit ut prior *expeditio*, aut ut poſterior.

30 Venientibus enim contra eum navibus Citthæis dolore afficietur, rurſuſque indignabitur contra fœdus ſanctum atq; efficiet; reverſus enim animum adhibebit ad eos qui dereliquerint fœdus ſanctum :

31 Et brachia ab ipſo ſtabunt ; prophanabuntque ſanctuarium, & munitionem, & amovebunt jugem *cultum*, imponentque deteſtationem deſolantem.

32 Nam improbè agentes in fœdus contaminabit blanditiis : ut populum cognoſcentium Deum ſuum prehendant, ſicut facient.

33 Ita erudientes populum, inſtruentes multos ; corruent gladio, & flamma, captivitate, direptione diebus *multis*.

34 Et corruendo adjuvabuntur adjumento parvo, quia adjunget ſe ipſis multi blanditiis.

35 Ex ipſis autem erudientibus corruent, ad conflandum eos ; & ad purificandum, & ad dealbandum, uſque ad tempus determinatum, quia adhuc *ſupererit terminus* conſtituto tempori.

36 Nam faciet pro voluntate ſua iſte Rex, & extollet ſe, ac magnificabit ſe ſupra omnem *Deum* fortem, etiam ſupra *Deum* fortiſſimum omnium, loquens mirabilia : & proſperabitur uſq; dum conſummet indignationem, dum id quod fuerat præciſum efficiatur.

37 Ne ad deos quidem majorum ſuorum attendet, neque ad deſiderium fœminarum, neque ad ullum deum attendet ; ſed ſupra omnes magnificabit ſe.

38 Et quod ad Deum ſummi roboris, in ſede ejus honorabit, honorabit, inquam, deum quem non agnoverint majores ejus auro, & argento, & lapidibus pretioſis, ac *rebus* deſideratiſſimis.

39 Committenſque munitiones *Dei* ſummi roboris deo alieno, quos agnoverit, *hos* augebit gloria : & dominatores eos faciet in multos, ac terram partietur pretii loco.

40 Sub tempus autem finis, conſliget contra eum Rex Auſtri, irruetque ut turbo in illum Rex Aquilonis curribus, equitibuſque, & claſſibus amplis ; & ingreſſus regiones inundabit & tranſibit.

41 Deinde regredietur in regionem decoris, quum multæ corruerint : hæ autem eripient ſe é manu ejus, Edomæa & Moabitis, ac præcipua Hammonitarum.

42 Quum autem extendet manum ſuam in regiones, etiam terra Ægypti non evadet :

43 Sed dominabitur in recondita auri, & argenti, & in omnia deſideratiſſima Ægypti; Libyeſque & Æthiopes comitabuntur greſſus ejus.

44 Sed rumores conturbabunt eum ab Oriente, & ab Aquilone : quamobrem exibit cum excandeſcentia magna, ad perdendum & ad internecioni devovendum multos :

45 Et figet tentoria palatii ſui inter maria in monte decoris ſancti : quumque venerit ad finem ſuum, nullus *erit* auxilio ei.

CAP. XII. *Redemptio gloriosa & resurrectio juſtorum.*

TEmpore autem illo, adſtabit Micael princeps ille maximus qui ſtat pro popularibus tuis; quum fuerit tempus anguſtiæ qualis non extiterit ex quo fuit gens uſque ad tempus iſtud; & tempore illo eripietur populus tuus, quiſquis inventus fuerit ſcriptus in libro illo.

2 Tandemque multi ex dormientibus in pulverulenta terra expergiſcentur ; hi ad vitam æternam, illi ad opprobria & contemtum æternum :

3 Et erudientes ſplendebunt quaſi ſplendore expanſi ; & juſtificantes multos, ut ſtellæ in ſempiterna ſecula.

4 Tu vero Danijel occlude hæc verba, & obſigna hunc librum ad tempus determinatum uſque : percurrent multi, & augebitur cognitio.

5 Tum videbam ego Danijel, quod ecce duo alii adſtabant ; unus hinc ad ripam rivi, & alter inde ad ripam hujuſmodi rivi.

6 Qui dixit viro illi induto veſtibus lineis, qui *erat* ſupra aquas ipſius rivi ; quouſque terminus *erit* horum mirabilium ?

7 Audivi autem illum virum indutum *veſtibus* lineis qui erat ſuper aquas ipſius rivi; qui efferens dexteram ſuam & ſiniſtram verſus cœlos, juravit per viventem in æternum: poſt conſtitutum tempus, conſtituta tempora, partemque *temporis*, & quum abſolvet diſſipare vires populi ſancti, fore ut abſolvantur omnia iſta.

8 Quumque ego audiens non intelligerem; dixi, Domine mi, quis finis *futurus* iſtorum?

9 Et *ille*, abi, inquit, Danijel ; nam occluſæ ſunt & obſignatæ hæ res uſque ad tempus determinatum.

10 Purgabuntur, dealbabuntur, & conflabuntur multi, quum improbè agent improbi; nec animadvertent ulli improbi : ſed erudientes animadverſuri ſunt.

11 A tempore autem quo ablatus fuerit jugis *cultus*, & poſita deteſtatio deſolans, dies *erunt* mille ducenti nonaginta.

12 Beatus qui præſtolabitur ; & perveniet ad dies mille trecentos triginta quinque.

13 Tu autem abi ad terminum : & quieſces ac perſtabis in ſorte tua ad terminum uſque dierum.

H O-

HOSCHEHAH.

CAP. I. *Conjugium Prophetæ cum meretrice, typus Idololatriæ.*

VErbum Jehovæ quod fuit ad Hoſcheham filium Beeri; temporibus Huzziæ, Jothami; Achazi, Jechizkiæ Regum Jehudæ; & temporibus Jarobhami filii Joaſchi Regis Iſraelis.

2 Quum primo alloquutus eſt Jehova Hoſcheham, edixit Jehova Hoſchehæ, abi, aſſume tibi uxorem ſcortum & natos ſcorti; cum omnino ſcortetur hæc terra averſata Jehovam.

3 Abiens itaque aſſumſit Gomeram Diblajimanam, quæ concepit & peperit ei filium.

4 Tunc edixit Jehova ei, voca nomen ejus Jizrehelem; nam adhuc pauliſper, & animadvertam cædes Jizrehelis in domum Jehu, faciamque ut ceſſet regnum *in* domo Iſraelis.

5 Eritque die illo; ut frangam arcum Iſraelis, propter vallem Jizrehelis.

6 Deinde concipiens iterum peperit filiam, edixitque *Jehova* ipſi *Hoſtelha*, voca nomen ejus Lo-ruchamam: nam non pergam amplius miſereri domus Iſraelis, ut ullo pacto condonem iſtis.

7 Domus autem Jehudæ miſerebor, ſervaboque eos per Jehovam Deum ipſorum: ac non ſervabo eos arcu gladiove, aut bello, equis, aut equitibus.

8 Quumque à lacte depuliſſet Lo-ruchamam: rurſus concepit peperitque filium:

9 Et dixit *Jehova* voca nomen ejus Lohammin: quia vos *iſtis* non populus meus, nec ego ſum futurus veſter.

10 Quamquam futurus eſt numerus Iſraelitarum par arenæ maris, quæ neque menſurari, neque numerari poteſt: eritque pro eo quod dicitur iſtis, non populus meus eſtis, *ut* dicatur illis filii *Dei* fortis viventis *eſtis*:

11 Quando congregantes ſe Jehudæi & Iſraelitæ una, & præponentes ſibi caput unum aſcendent è terra hac: quum magnus fuerit dies Jizrehelis.

CAP. II. *Conjugium Chriſti cum Eccleſia: & connexia cauſarum ſecundarum cum prima.*

DIcite fratribus veſtris, ô populemi, & ſororibus veſtris, ô miſericordiam conſequuta;

2 Contendite cum matre veſtra, contendite, ipſam non eſſe uxorem meam, & me non eſſe virum ipſius: ut amoveat ſcortationes ſuas à conſpectu ſuo, & adulteria ſua è medio uberum ſuorum:

3 Ne denudem eam plane, & ſtatuam eam ut *die* quo genita fuit; diſponenſque eam velut *in* deſerto, & redigens eam velut *in* terra ſiticuloſa, exſtinguam eam ſiti:

4 Et filiorum ejus non miſerear, eo quod filii ſcorti ſint:

5 Nam ſcortatur mater ipſorum, ſcelus pudendum committit genitrix ipſorum; nam dicit: proſequar amatores meos dantes cibum meum, & aquas meas, lanam meam, ac linum meum, oleum meum, & potiones meas.

6 Idcirco ecce ego obſepiam viam tuam ſpinis; & obducam materiam, ut ſemitas ſuas non inveniat:

7 Et ſectata amatores ſuos non aſſequatur eos, & quærens eos non inveniat; tandem dicat, age, revertar ad virum meum priorem illam, nam melius mihi cum erat quam nunc.

8 Etenim ipſa non agnoſcit me dare ſibi frumentum, multumque, & oleum; etiam argentum copioſe ſuppeditare ipſi & aurum, *quo* conficiunt Bahalem.

9 Idcirco reverſus recipiam frumentum meum tempore ſuo, & multum meum tempeſtate ſua; eripiamque lanam meam & linum meum, tectarum nuditatem ipſius:

10 Et nunc retegam foditatem ejus in oculis amatorum ejus, nemine erepturo eam è manu mea.

11 Et abolebo omne gaudium ejus, feſtivitatem ejus, novilunium ejus, & ſabbathum ejus, denique omnem ſolemnitatem ejus:

12 Et deſolabo vites ejus & ficus ejus, *de* quibus dicit, merces hæ *ſunt* mihi quas dederunt mihi amatores mei; redigamque eas in ſilvam, ut comedant eas beſtiæ agri.

13 Ita animadvertã in illam dies Bahalimorum, quibus ſuffitum facit eis, & ornans ſe in aure ſua & monili ſuo proſequitur amatores ſuos: mei vero oblivi ſcitur, dictum Jehovæ.

14 Idcirco ecce ego pelleturus ſum eam, quum deduxero eam *in* deſertum; & eloquturus ſum quæ ſint ei cordi:

15 Et daturus ei vineas ipſius inde ab eo loco, & vallem Hacoris pro foribus ſpei; ut canat illic ſicut diebus pueritiæ ſuæ, & quo die aſcendit è terra Ægypti.

16 Eritque die illo, dictum Jehovæ, *ut* voces me, vir mi, ac non voces amplius, mi Bahal.

17 Amovebo enim nomina Bahalimorum ab ore ejus; ut non commemorentur amplius nomine ſuo:

18 Et pangam pro ipſis fœdus die illo cum beſtiis agri, & cum avibus cœli, reptilibuſque terræ: & arcum, gladiumque, ac bellum confringens è terra, faciã ut jaceant ſecurè:

19 Et deſponſabo te mihi in ſeculum; deſponſabo te, inquam, mihi juſtitia, judicioque, & benignitate, ac miſericordia:

20 Et deſponſabo te mihi fide, ut agnoſcas Jehovam.

21 Erit etiam die illo, *ut* exaudiam, dictum Jehovæ; exaudiam cœlos, & ipſi exaudiant terram;

22 Et terra exaudiat frumentum, & muſtum & oleum; & iſta exaudiant Jizrehelem.

23 Nam conſeram eam mihi in terra, & miſerebor Lo-ruchamæ; & dicam *ipſi* Lo-hammi, populus meus es; & ipſe dicet, Deus mi.

CAP. III. *Iſraelis defectio, rejectio, & collectio.*

DEinde edixit Jehova mihi, iterum abi, ama mulierem, amatam ab amico; & adulterantem: qualis *eſt* amor Jehovæ erga Iſraelitas, quum ipſi reſpiciant ad deos alienos, & ament lagenas vini.

2 Quum itaque comparaſſem eam mihi quindecim *ſelis* argenti, & ſeſquichomere hordei:

3 Edixi ei, diebus multis deſidebo mea cauſſa; ne ſcortator, neque adjungito te cuiquam; viciſſim etiam ego tua cauſſa.

4 Nam diebus multis deſidebunt Iſraelitæ, nullo rege, nulloque principe, & nullo ſacrificio, ac nulla ſtatua; nullo deinque amiculo, aut imaginibus:

5 Poſtea reverſi Iſraelitæ quærent Jehovam Deum ſuum & Davidem regem ſuum; & pavidi accedent ad Jehovam & ad bonitatem ejus ultimis temporibus.

CAP. IV. *Comminatio multiplex adverſus multiplicia peccata Iſraelis.*

AUdite verbum Jehovæ ô Iſraelitæ, nam contentio *eſt* Jehovæ cum habitatoribus hujus terræ, quod nulla *ſit* fides nullaque benignitas, & nulla agritio Dei *in* hac terra.

2 Pejerando, & mentiendo, & occidendo, furandoque & adulterando; effringunt *legem*, & cædes aliæ aliis ſum contiguæ:

3 Propterea lugebit hæc terra, & languebit quicquid habitat in ea, tum beſtiæ agri, tum aves cœli: quin etiam piſces maris interibunt.

4 Verumtamen quiſquam ne contendito, & ne increpato quemquam: nam populares tui ſimiles *ſunt* contendentibus cum ſacerdote.

5 Itaque corrues interdiu, corruetque etiam Propheta tecum nocte: & exſcindam matrem tuam.

6 Exſcindentur populus meus, eo quod vacet ſcientia: quia tu ſcientiam ſpreviſti, ſpernam quoque te, ne ſacerdotio fungaris mihi; quia oblitus es legis Dei tui, oblivifcar filiorum tuorum ego quoque.

7 Prout aucti ſunt, ita peccant in me; gloriam eorum ignominiæ commutabo.

8 Peccatum populi mei comedunt; & ad iniquitatem eorum attollunt animum ſuum *quiſque*.

9 Quapropter erit ut populus, ita ſacerdos; & animadvertens in eum vias ejus, actiones ejus retribuam ei.

10 Nam comedentes non ſaturabuntur: ſcortantes non crumpent *in multitudinem*; quia Jehovam deſierunt obſervare:

11 Scortatio, vinumque, & muſtum; intercipit mentem.

12 Populus meus lignum ſuum conſulit, ut baculus ejus indicet ipſi; nam ſpiritus ſcortationum in errorem agit, ut ſcortentur averſi à Deo ſuo.

13 In verticibus montium ſacrificant, & in collibus ſuffitum faciunt ſub quercu, populoque & robore, eo quod bona *ſit* umbra ejus, idcirco ſcortantur filiæ veſtræ, & ſponſæ veſtræ adulterantur.

14 Non animadverterem in filias veſtras quod ſcortentur? & in ſponſas veſtras quod adulterentur? quod iſticum ſcortis ſeparent, quæ cum meretricibus ſacrificent? imo populus non intelligens conturbabitur.

15 Si ſcortaris tu Iſrael, ne reatum obeat Jehuda; & ne accedatis Gilgalem, neque aſcendatis Beth-avenem, neque juretis, *ut* vivit Jehova.

16 Nam ut juvenca refractaria, refractarius *eſt* Iſrael; nunc paſturus eſt eos Jehova tamquam agnum in loco ſpatioſo.

17 Conjunctus eſt terriculis Ephrajim: ſine illum.

18 Refractarium eſt merum eorum; indeſinenter ſcortantur, amant, date, *eum* ignominia protectores ejus.

19 Ligat ventus eam alis ſuis; erubeſcentque propter ſacrificationes ſuas.

CAP. V. *Iſrael, inverſus decalogus.*

AUdite iſtud, ô ſacerdotes, & attendite domus Iſraelis, & domus Regis aurem præbete, nam ad vos judicium *pertinet*: qui *velut* laqueus eſtis in Mitzpa, & rete expanſum ſuper Thabore.

2 Qui *ad* jugulationem declinantes profonda petunt, iis ego caſtigationi ſum omnibus.

3 Ego novi Ephrajimum, & Iſrael non eſt celatur mihi? nunc ſcortari te, Ephrajim, impurum eſſe Iſraelem.

4 Non adhibent actiones ſuas, ut revertantur ad Deum ſuum: nam ſpiritus ſcortationum in ipſis *eſt*, & Jehovam non agnoſcunt.

5 Etiam teſtificatur faſtus Iſraelis in faciem ipſius: quamobrem Iſrael Ephrajimque corruent iniquitate ſua, corruet etiam Jehuda cum illis.

6 *Ut* cum gregibus ſuis, & cum armentis ſuis eant ad quærendum Jehovam, non invenient: eruit ſe ab eis.

7 In Jehovam perfidè egerunt, nam filios, extraneos pepererunt: nunc conſument eos menſes, parteis eorum.

8 Clangite buccina Gibhæ, tuba Ramæ, vociferamini Beth-avene, poſterior te, ô Binjamin, *elangas*:

9 Ephrajim deſolationi futurus eſt die correctionis: *quo* in tribubus Iſraelis notum fecero *illam* certam *eſſe*.

10 Sunt Principes Jehudæ ſimiles iis qui movent terminum, ſuper eos effundam velut aquam furorem meum.

11 Opprimitur Ephrajim, conteritur judicio: quia placet, ſequitur mandatum.

12 Quapropter ego tamquam tinea *ſui* Ephrajimo, & quaſi putredo domui Jehudæ.

13 Sed videns Ephrajim morbum ſuum, & Jehuda ulcus ſuum, abiit Ephrajim ad Aſſyrium: miſitque *Jehuda* ad Regem propugnaturum: ſed ipſi non poterit mederi vobis, neque curabit vos ab ulcere.

14 Nam ego ut ferox leo *ſum* Ephrajimo, & velut juvenis leo domui Jehudæ: ego, ego rapiam & abibo; deportabo, & nemo eripiet;

15 Abiens revertar in locum meum, donec eos peragant ſe, & quærant facient meam: quum angustia fuerit ipſis, quærent me diluculo, *dicentes*:

CAP. VI. *Concio legalis & Evangelica ad regnum Jehuda & Iſraelis.*

AGite, revertamur ad Jehovam: nam ipſe rapuit & curaturus eſt nos: percuſſit, & obligaturus eſt nos:

2 Vitæ

2 Vitæ reſtituit nos poſt biduum: die tertio excitabit nos, & vivemus coram ipſo:

3 Si cum ſcientia proſequamur, ad cognoſcendum Jehovam, tamquam auroræ comparatus eſt exortus ejus, advenietque ut pluvia nobis, tamquam ſerotina & tempeſtiva terræ.

4 Quid facerem tibi, Ephrajim? quid facerem tibi, Jehuda? quum benignitas veſtra tamquam nubes matutina, & velut ros mane ſtillans abeat.

5 Propterea cæcidi per Prophetas, interfeci iſtos ſermonibus oris mei: & judiciorum tuorum lux exorta eſt.

6 Me benignitate delectari, non autem ſacrificio, & cognitione Dei magis quam holocauſtis.

7 At iſti tamquam hominis tranſgreſſi ſunt fœdus, ibidem perfide egerunt contra me.

8 *In* Gilhade, urbs *erat* operantium iniquitatem *quæque*, veſtigiis ſanguinolentis.

9 Sodalitium vero ſacerdotum *eſt* ſimile præſtorantibus aliquem turmis, *qua* via ad Schecemum *factum eſt* occidunt: nam ſcelus faciunt.

10 In domo Iſraelis video rem horrendã: ibi ſcortatione Ephrajimi pollui Iſraelem:

11 Etiam, ô Jehuda, *Ephrajimum* poſuiſſe meſſem in te: quum reducerem captivam multitudinem populi mei.

CAP. VII. *Populus inſanabilis.*

DUm curo Iſraelem, tum revelatur iniquitas Ephrajimi, & malitia ſumma Schomronis, operari eos falſitatem: nam fur ingreditur, irruit turma foras:

2 Neque dicunt cum animo ſuo, me omnis malitiæ ipſorum recordari: nunc circumſtant eos actiones ipſorum, coram facie mea ſunt.

3 Malitia ſua exhilarant regem, & mendaciis ſuis principes.

4 Quotquot ſunt adulterantur, ſimiles fornaci ardenti à piſtore: qui deſinit eſſe vigil, ex quo ſubacta eſt maſſa uſque dum fermentata ſit.

5 Die regis noſtri, morbo afficientibus Principibus utre vini: extendit manum ſuam cum deriſoribus.

6 Nam ad inſidias ſuas applicarunt animum ſuum ſimilem fornaci: *qua* totam noctem dormiente piſtore ipſorum, ardet mane tamquam ignis flammans.

7 Quotquot ſunt incaleſcunt ut fornax illa, & conſumunt judices ſuos, omnes reges ipſorum cadunt, nemine ex eis clamante ad me.

8 Ephrajim cum populis ipſe confundit ſe: Ephrajim eſt *ut* placenta non verſa.

9 Comedunt extranei vim ipſius, nec tamen agnoſcit ipſe: etſam canities aſpergit eum, nec tamen agnoſcit ipſe:

10 Et quamvis teſtificetur faſtus Iſraelis in faciem ipſius: non revertuntur ad Jehovã Deum ſuum, nec quærunt eum omnibus his:

11 Sed eſt Ephrajim ſimilis columbæ fatuæ, demens: Ægyptium vocant, Aſſyrium adeunt.

12 Quum adibunt, expandam ſuper eos rete meum, quaſi aves cœli deducam eos: caſtigabo eos, prout auditum eſt à cœtu ipſorum.

13 Væ eis, quoniam vagantur à me, vaſtatio eis, quoniam deficiunt *rebellantes* in me: quum ego redemturus ſum eos, tum ipſi alloquuntur me mendaciis.

14 Neque inclamant me ex animo ſuo, quum ejulant in cubilibus ſuis: *quum* propter frumentum & muſtum congregantes ſe divertunt ad me.

15 Quum *autem* ego caſtigavi, confirmavi brachia eorum; tum contra me cogitant malum.

16 Revertuntur non *ad* excelſum, ſunt velut arcus fallax, concidunt gladio principes eorum ab indignatione linguæ ipſorum: hæc ſanna ipſorum in terra Ægypti.

CAP. VIII. *Concio legalis ad domum Jehuda & Iſraelis.*

ADhibita palato tuo buccina *dicito, irruolat* ſimilis aquilæ in domum Jehovæ, eo quod tranſgrediuntur fœdus meum, & contra doctrinam meam deficiunt.

2 Ad me clamant Iſraelitæ, Deus mi agnoſcimus te:

3 Deſeruit Iſrael bonum, inimicus perſequetur eum.

4 Ipſi conſtituunt reges, at non ex me, præficiunt principes, quos non agnoſco: argento ſuo & auro ſuo faciunt ſibi terricula, ut ex ſcindatur *Iſrael*.

5 Deſeret *eos* vitulus tuus, ô Schomron, exardeſcente ira mea in ipſos: quouſque non poterunt *colere* innocentiam?

6 Nam a Iſraele ipſe quoque *eſt*, artifex paravit illum, neque Deus eſt: nam *in* fragmenta erit vitulus Schomronis.

7 Quum vento ſeminaverint, etiam turbini metent; culmus nullus *erit* ei, germen non efficiet farinam, *ſi* forte fecerit, extranei abſorbebunt ipſam.

8 Abſorbebitur Iſrael: mox fuerint in gentibus ſimiles inſtrumento in qua nulla *eſt* delectatio.

9 Quia iſti aſcenderunt *ad* Aſſyrium, onagrum ſolummodo ſtudentem *ſibi*, Ephrajimitæ mercede conduxerunt amores:

10 Etiam quia mercede conduxerunt *alios* in gentibus, mox congregaturus ſum eos; cœperunt enim paululum, propter onus Regis principum.

11 Quia multiplicavit Ephrajim altaria ad peccandum; ſunt ipſi altaria ad peccandum.

12 *Qua* præſcribo ei documentis ampliſſimis legis meæ, tamquam *res* extera reputantur.

13 Sacrificia ipſa donariorum meorum, ſacrificantes carnem comedenteſque Jehova non accipit; nunc recordatur iniquitatis eorum, & animadvertit peccata eorum, ipſos *in* Ægyptum reverti.

14 Denique oblitus eſt Iſrael opificis ſui, exſtruxitque templa, & Jehuda multiplicavit civitates munitas: ideo immittam ignem in civitates hujus, ubi conſumſerit palatia illius.

CAP.

CAP. IX. *Pœna peccati certiſſima.*

NE læteris, Iſrael, ad exſultationem ſimilem *exſultationi* populorum, quod ſcorteris à Deo tuo; diligas mercedem meretriciam in omnibus areis frumentariis.

2 Area & lacus torcularis non paſcet iſtos, & muſtum mentietur iſti.

3 Non habitabunt in terra Jehovæ; ſed revertetur Ephrajim *in* Ægyptum, & in Aſſyria pollutum *cibum* comedent.

4 Non libabunt Jehovæ vinum, neque ſuavia erunt ipſi *libamina*; ſacrificia eorum ut cibus lugentium *futura eſſent* eis, quicunque comederent ipſum polluerent ſe; nam cibus eorum pro mortuo ipſorum non venit *in* domum Jehovæ.

5 Quid facturi eſſetis, die ſolennitatis; & die feſto Jehovæ?

6 Nam ecce interituri ſunt à vaſtatione, Ægyptus congregabit eos; Moph ſepeliet eos, deſideratiſſima *tenteria* ad argentum ipſorum chamæleon hæreditario jure poſſidebit, ſpina in tentoriis ipſorum *erit*.

7 Adveniſſe dies animadverſionis, adveniſſe dies retributionis agnoſcent Iſraelitæ; ſtultos Prophetas iſtos, dementes, viros vento ſos eſſe, propter amplitudinem iniquitatis tuæ & amplum inteſtinum odium.

8 Speculatur Ephrajimum conjunctum Deo meo, *ut* laqueus aucupis in omnibus viis Prophetæ ipſius *eſt*, inteſtinum odium in Domo Dei ipſius.

9 In profundiſſimam corruptionem conjiciunt, ſimilem temporibus Gibhæ: recordabitur iniquitatis eorum, animadvertet peccata eorum, *dicens*;

10 Tanquam uvas in deſerto inveneram Iſraelem, ut primum fructum in ficu principio ipſius, videram majores veſtros: ipſi venerunt *ad* Bahalpehorem, & ſeparârunt ſe pudendo, & fuerunt deteſtationes prout amaverunt.

11 Ipſorum Ephrajimitarum, tamquam volucris, evolabit gloria; inde à partu, & ab utero, & à conceptu.

12 Quod ſi educaverint filios ſuos, ita orbabo eos ut non ſuperſit ullus: quin etiam væ eis; quum diſceſſero ab ipſis.

13 Ephrajim, quemadmodum video Tyrum, plantata *eſt* in amœno habitaculo, ſed Ephrajim producturus eſt ad interfectorem filios ſuos.

14 Da eis Jehova, quod daturus es: da eis vulvam abortientem, & ubera flaccida.

15 Totum malum iſtorum in Gilgale *eſt*, nam ibi odi iſtos propter malitiam actionum iſtorum è domo mea expellam iſtos; non pergam amare eos, omnes principes eorum *ſunt* refractarii.

16 Percutietur Ephrajim, radix ipſorum exareſcet, fructum non ſunt facturi: etiamſi genuerint, morte afficiam tamen *liberos* deſideratiſſimos uteri ipſorum.

17 Spernet eos Deus meus, quia non auſcultant ei; ideo erunt errabundi in Gentibus.

CAP. X. *Ingratitudo populi Dei punitur.*

VItis vacua *eſt* Iſrael, fructum reponit ſibi: ſecundum multitudinem fructus ſui multiplicat altaria, ſecundum bonum terræ ſuæ benefaciunt ſtatutis.

2 Impertitur animus eorum, jam rei ſunt; ille decutiet altaria iſtorum, vaſtabit ſtatuas iſtorum.

3 Nunc enim dicunt, nullus rex *eſt* nobis: nam non timemus Jehovam, & Rex ipſe quid facturus eſſet nobis?

4 Loquuntur verba exſecrando falſo, pangendo fœdus; & floret ſimile cicutæ judicium per porcas agrorum meorum.

5 Propter vitulas Beth-avenis formidabunt *quiſque* habitator Schomronis; quum lugebit de eo populus ipſius, etiam atrati ejus *qui* de eo exſultant; propterea quod gloria ejus migraverit ab eo.

6 Etiam ipſe in Aſſyriam deportabitur, munus Regi propugnanti; pudorem Ephrajim percipiet, & erubeſcet Iſrael à conſilio ſuo.

7 Exſcindetur ipſius Schomronis Rex, ſimilis ſpumæ in ſuperficie aquarum:

8 Et ſuccidentur excelſa Avenis, peccatum Iſraelis, ſpina & tribulus aſſurget ſuper altaria eorum: & dicent ipſis montibis, tegite nos; & collibus, cadite ſuper nos.

9 Inde à diebus Gibhæ peccaſti Iſrael, ibi ſteterunt, non aſſequutum eſt eos Gibhæ bellum contra iniquos *geſtum*.

10 In voluntate mea *eſt*, & vinciam eos: congregabuntur enim contra eos populi, vinciendo eos *deducendos* in duabus habitationibus ipſorum.

11 Nam Ephrajim vitula eſt edocta, amans tritturare, quamvis ego tranſiviſſem ſuper præſtantiam colli ejus: uſurus ad equitandum fuiſſem Ephrajimo, araturus Jehuda, occaturus Jahakob.

12 Seminate vobis, *dicebam*, ad juſtitiam, metite ad benignitatem, novellate vobis novale: nam tempus eſt quærendi Jehovam, donec veniat, & perfundet vos pluvia juſtitiæ.

13 Araſtis improbitatem, iniquitatem metitis comeditis fructum mendacii: quia confidis viæ tuæ, multitudini potentium tuorum.

14 Quapropter exſurgit tumultus in populis tuis; & unaquæque munitionum tuarum vaſtabitur, ut vaſtavit Schalmam Arbelitida die belli: mater cum filiis collidetur.

15 Ita efficit vobis Beth-el propter ſummam malitiam veſtram; in ipſa aurora plane exſcindetur Rex Iſraelis.

CAP. XI. *Deus nutritius populi ſui, etiam ingrati.*

QUia puer Iſraelis *eſt*, & diligo eum; ideo ex Ægypto vocavi filium meum.

2 *Prout* revocant eos, ita abeunt à conſpectu illorum. Bahalimus ſacrificant, & ſculptilibus ſuffitum faciunt:

3 Quum ego aſſuefacio Ephrajimum, accipit illa in brachiis ſuis; ac non agnoſcunt me curare ipſos.

4 Funiculis humanis traho eos, denſis funibus amoris, & ſum eis ut qui levant jugum impoſitum

ſitum maxillis eorum; ut admoveam ei cibũ.

5 Non erat ipſi revertendum in terram Ægypti, nec Aſſyrius *erat futurus* Rex ejus; ſed renuerunt converti.

6 Denique quum reſidet gladius in civitatibus ejus, & conſumit membra ejus, devoratque; propter conſilia eorum:

7 Populus meus ſuſpenſi hærent averſione à me: quamvis ad excelſum revocent eum, pariter non exaltat.

8 Quomodo exponerem te ô Ephrajim? dederem te, ô Iſrael? quomodo diſponerem te ut Admam? ponerem te ut Tzebojima? ſeverſatur in me animus meus, ſimul æſtuant viſcera mea pœnitentia.

9 Non perficiam æſtum iræ meæ, non perdam amplius Ephrajimum: quia *Deus* fortis ſum, ac non vir; in medio tui ſanctus, non autem invaſurus civitatem.

10 Jehovam ſequentur tamquam leonem rugientem: quum ipſe rugiet, tum trepidè accurrent filii inde à mari.

11 Trepidi accurrẽt ut avicula ex Ægypto, & ut columba è terra Aſſyriæ; & collocabo eos in domibus ipſorum, dictum Jehovæ.

CAP. XII. *Compraticatio Iſraelis & Jehudæ, hujuſque prærogativa.*

CIrcumdederunt me mendacio Ephrajimitæ, & dolo domus Iſraelis; quando Jehuda adhuc dominabatur cum *Deo* forti, & cum ſanctis fidelis erat. *Caput* XII.

2 Ephrajim depaſcens ventũ, & perſequens Eurum, toto die mendacium & vaſtitatem multiplicat: nã ubi fœdus cum Aſſyrio pangunt, unguentum in Ægyptum deportatur.

3 Etiam diſceptatio *eſt* Jehovæ cum Jehuda, qui animadverſurus in Jahakobum ſecundum vias ejus, ſecundum actiones ejus reddet ei.

4 In ipſo utero calcaneũ tenuit fratris ſui; & robore ſuo principem ſe geſſit cum Deo:

5 Principem, inquam, ſe geſſit cum angelo, & potentia valuit, flevit & ſupplex oravit eum. Bet-ele invenit eum, & ibi loquutus eſt nobiſcum.

6 Atqui Jehova Deus exercituum, Jehova *eſt* memoriale ejus.

7 Tu ergo ad Deum tuum convertere: benignitatem & judicium obſerva, & exſpectationem habe in Deo tuo jugiter.

8 Mercator *eſt*: in manu ejus *ſunt* lances doloſæ; opprimere amat.

9 Ac dicit Ephrajim, utique ditatus ſum, aſſequutus ſum opes mihi; omnes labores mei non ſufficiunt mihi, iniquitatis pœna *eſt illi* cui peccatum *eſt*.

10 Et ego Jehova Deus tuus inde à terra Ægypti; adhuc facerem ut ſedeas in iſtis tentoriis ut diebus ſolennitatis?

11 Et loquens per ipſos Prophetas ego viſionem multiplicarem; & per Prophetas ipſos proponerem ſimilitudines?

12 An in Gilhade iniquitas, tantummodo vanitas fuerunt? in Gilgale *tantum* boves ſacrificant? etiam altaria iſtorum *ſunt* tamquam acervi per porcas agrorum meorum.

13 Illuc fugerat Jahakob ex agro Syriæ; quum ſerviſſet Iſrael propter uxorem, & propter uxorem cuſtodiviſſet *gregem*.

14 *Hue* quoque per Prophetam adduxit Jehova Iſraelem ex Ægypto, quum per Prophetam ſervatus eſſet.

15 Provocavit Ephrajim *indignationẽ* amariſſimam; ideo cædes ejus in eum expandit, & opprobrium ejus reddit ei Dominus ipſius.

CAP. XIII. *Abominationes Iſraelis.*

QUum eloqueretur Ephrajim tremorem; *eum* excitabat ipſe in Iſraele; ſed ſimul ac reatum obiit cum Bahale, mortuus eſt.

2 Nunc vero pergunt peccare, & parant ſibi fuſione ex argento ſuo pro intellectu ſuo terricula, opus artificum quidquid ejus: de quibus iſti dicunt, homines qui ſacrificant, vitulos oſculantor.

3 Idcirco ſunt ut nubes matutinæ, & veluti ros mane ſtillans qui abit; ut gluma turbine abrepta ex arena, & velut fumus ex camino ſummo:

4 Atqui ego *ſum* Jehova Deus tuus inde à terra Ægypti; & Deum præter me non expertus es, ac ſervator nullus *eſt* præter me.

5 Ego agnovi te in ipſo deſerto, in terra torridiſſima.

6 Prout *erant* paſcua eorum, ſaturati ſunt; ſimulac ſaturati ſunt, elatus eſt animus eorum: idcirco obliti ſunt mei:

7 Et fui eis tamquam vetus leo, velut pardus in via contemplatus ſum:

8 Occurri eis ut urſus orbatus, & laceravi præcordia eorum; exedique eos ibi ut immanis leo, *ut* beſtia agreſtis diſſindens eos.

9 Perdidit te ô Iſrael, quum in me, in auxilio tuo ſtaturus eſſes.

10 Ubi *eſt* Rex tuus? ubinam eſt? *is* ſervet ergo te in omnibus civitatibus tuis: ubi vindices tui, de quibus dixeras, da mihi Regem & Principes?

11 Do tibi regem in ira mea, & recipio furore meo.

12 Servatur in faſciculo iniquitas Ephrajimi, reconditum *eſt* peccatum ejus:

13 Dolores parturientis evenient ei: ipſe filius *eſt* inſipiens, nam *tanto* tempore non maneret in ore matricis.

14 E poteſtate ſepulcri redimam eos, à morte vindicabo eos: ubi *ſunt* peſtes tuæ, ô mors? ubi exitium tuum, ſepulcrum? pœnitentiã abſconſã ab oculis meis.

15 Nam ipſe inter fratres fructificabit *poſtquam* veniento Euro, vento Jehovæ é deſerto aſcendente, exaruerit ſcaturigo ejus, & exſiccatus fuerit fons ejus, illo diripiente theſaurum omnium inſtrumentorum deſiderabilium. *Caput* XIV.

16 *Poſtquam* deſolata fuerit Schomrom, quod rebellavit contra Deum ſuum, gladio ceciderint, parvuli eorum colliſi fuerint, & prægnantes eorum diſſiſæ.

CAP. XIV. *Converſi ad Deum, nunquam averſi.*

COnvertere Iſrael, uſque ad Jehovam Deum tuum; quando corruiſti propter ini-

iniquitatem tuam ;

2 Sumite vobiſcum verba , & revertimini ad Jehovam ; dicite ei , omnem condona iniquitatem, & acceptum confer bonum , & rependemus juvencos labiis noſtris.

3 Aſſyrius non poteſt ſervare nos , equo non vehemur , neque dicemus amplius , ô Deus noſter, operi manuum noſtrarum: quia per te miſericordiam conſequitur pupillus.

4 Curabo averſionem eorum,amabo eos benevolentia,quum averſa fuerit iramea ab eo.

5 Ero velut ros Jiſraeli,florebit ut lilium;& propagabit radices ſuas ut Libanicæ *arbores*.

6 Diffundent ſe teneri rami ejus , eritque quaſi oliva decus ejus ; & odor ejus quaſi Libani.

7 Revertentur ſeſſuri in umbra ejus, in vitach producent *ut* frumentum, & efflorescent tamquam vitis : memoria ejus *fragrabit* ut vinum Libani.

8 Ephrajim, quid mihi amplius cum terriculis ? ego exaudium & contemplabor eum, ego *ſum* tamquam abies virens, ex me fructus tuus præſto eſt.

9 Qui *eſt* ſapiens intelligat iſta, intelligens etiam agnoſcat iſta : nam rectæ *ſunt* viæ Jehovæ & juſti ambulabunt in eis , defectores autem impingant in eis.

JOEL.

CAP. I. *Concio pœnitentialis.*

VErbum Jehovæ, quod fuit ad Joelem filium Pethuelis.

2 Audite hoc, ô Seniores,& auribus percipite omnes habitatores hujus terræ, an fuit hoc temporibus veſtris , aut etiam temporibus majorum veſtrorum ?

3 De hoc filiis veſtris narrate,& filii veſtri filius ſuis,& filii illorum generationi poſterę.

4 Reliquum eruca comedit locuſta, & reliquum locuſtæ comedit melolontha ; ac reliquum melolonthæ comedit bruchus.

5 Expergiſcimini ebriosi ac flete, ac ejulate omnes vini potores ; propter muſtum , quod exciſum ſit ex ore veſtro.

6 Gens enim aſcendit ſuper terram meam, robuſta & innumera ; cujus dentes dentes *ſunt* leonis, cui molares immanis leonis *ſunt*.

7 Diſponens vites meas in vaſtitatem , & ficus meas in clavum : omnino nudavit eas, ac dejecit , alibi evaſerunt botri illarum.

8 Ejula , ut virgo accincta cilicio propter maritum adoleſcentiæ ſuæ.

9 Factum eſt in ſuccideretur munus & libamen à domo Jehovæ ; lugent Sacerdotes miniſtri Jehovæ :

10 Vaſtatus eſt ager, luget terra : quia vaſtatur frumentum , exareſcit muſtum , languet oleum.

11 Erubeſcunt agricolæ, ejulant venitores propter, triticum & propter hordeum , quia periit meſſis agri.

12 *Quia* vitis exaruit , & ficus elanguit : malus punica, etiam palma & malus , omnes arbores agri arent , quia exarnit gaudium e filiis hominum.

13 Accingite vos & plangite, ô Sacerdotes, ejulate miniſtri altaris, ingredimini, pernoctate in ciliciis,miniſtri Dei mei: quia cohibetur à domo Dei veſtri munus & libamen.

14 Indicite jejunium , proclamate diem interdicti, congregate Seniores & omnes habitatores terræ *in* domum Jehovæ Dei veſtri : & clamate ad Jehovam, *dicentes:*

15 Eheu dici *iſti* : nam propinquus eſt dies Jehovæ ; qui ſimilis vaſtationi ab omnipotente advenit :

16 Nonne coram oculis noſtris cibus exſcinditur ; è domo Dei noſtri lætitia, & exſultatio ?

17 Mucida facta ſunt ſata ſub glebis ſuis, deſolata ſunt horrea , deſtructa granaria, quoniam exaruit frumentum.

18 Quam ingemiſcit jumentum ! perplexa ſunt armenta boum , eo quod nullum ſit paſcuum eorum : etiam gregem oviũ deſolantur!

19 Ad te, ô Jehova clamo, quia ignis conſumpſit habitacula deſerti, & flamma inflammavit omnes arbores agri :

20 Etiam beſtiarum agri *quæque* glocitat te verſus; eo quod exarcuerint alvei aquarum, & ignis abſumſerit habitacula deſerti.

CAP. II. *Regnum gratiæ in Veteri & Novo Teſtamento.*

CLangite buccina Tzijone,& vociferamini in monte ſanctitatis meæ; commoveantur omnes habitatores hujus terræ: nam advenit dies Jehovæ, nam propinquus *eſt* :

2 Dies tenebrarum & caliginis,dies nubis & obſcuritatis, ut *nubes* auroræ panditur ſuper montes ; populus amplus & robuſtus, cui par non fuit à ſeculo , & poſt quem non amplius erit uſque ad annos multarum generationum.

3 Ante eum conſumet ignis , & poſt eum inflammabit flamma : ut ſimilis horto Hedenis ſit terra ante eum , poſt eum deſertum *erit* deſolatiſſimum , adeoque quod evadat non eſt futurum ei.

4 Quaſi ſpecies equorum ſpecies ejus;& ut equites, ita current :

5 Quaſi ſtrepitu curruum ſuper cacumina montium ſalient , quaſi ſtrepitu flammæ ignis conſument ſtipulam; quaſi populus robuſtus inſtructus *ad* prælium.

6 A conſpectu ejus dolebunt populi, omnes facies contrahent nigrorum.

7 Sicut potentes current , ut bellatores ſcandent murum ; & quiſque per vias ſuas procedentes non pervertent ſemitas ſuas :

8 Et unus alterum non premet , quiſque per aggerem ſuum procedent ; etiam in enſem ruentes non ſauciarentur.

9 Civitatem percurrent , per murum diſcurrent, in domos aſcendent , per ipſas feneſtras ingredientur tamquam fur.

10 Ante illum movebitur terra, commovebuntur , cœli : Sol & Luna obſcurabuntur , & ſtellæ recipient ſplendorem ſuum.

11 Jehova autem edente vocem ſuam ante copias ſuas;quum ampla admodum *ſint* caſtra ejus , quum robuſtus ſit qui efficit verbum ejus : (magnus enim eſt futurus dies Jehovæ & ti-

& timendus valde) ecquis ſuſtinebit eum?

12 Quapropter etiam nunc, dictum Jehovæ, convertimini ad me ex toto animo veſtro, & jejunio, & fletu, & planctu.

13 Lacerate igitur corda veſtra, ac non veſtes veſtras, & revertimini ad Jehovam Deum veſtrum; quia gratioſus & miſericors eſt, longanimis, & amplus benignitate, & quem pœnitet mali:

14 Quis ſcit an reverſum pœniteat ipſum? & reliquam faciat poſt illum benedictionem *futuram* munus & libamen Jehovæ Deo veſtro?

15 Clangite buccina Tzijone: indicite jejunium, proclamate diem interdicti:

16 Colligite populum, indicite congregationem, congregate ſenes, colligite parvulos & ſugentes ubera; egrediatur ſponſus è cubiculo ſuo, & ſponſa è thalamo ſuo:

17 Inter ipſum veſtibulum & altare fleant Sacerdotes miniſtri Jehovæ: & dicant parce Jehova populo tuo, & ne exponas poſſeſſionem tuam opprobrio, ut dominentur in eos gentes, cur dicerent in populis; ubi *eſt* Deus iſtorum?

18 Jam zelotypia affectus Jehova terræ ſuæ, clementia uſus eſt erga populum ſuum:

19 Reſponditque Jehova, dicens populo ſuo, ecce ego mittam vobis frumentum, & muſtum, & oleum, ut ſaturamini eo; neque expoſiturus ſum vos amplius opprobrio in gentibus.

20 Nam *ex eo* Aquilonalem longe amovebo à vobis, & depellam *ex eo* in terram ſiticuloſam & deſolatam; primum agmen ejus in mare Orientale, & poſtremum in mare poſterum: adeo ut aſcendat fœtor ejus & aſcendat putor ejus; quia magnifice *Jehova* agit.

21 Ne timeto terra, exſulta & lætare; quia magnificentiſſime Jehova aget.

22 Ne timetote beſtiæ agrorum meorum nam herbaſcent habitacula deſerti: nam arbor proferet fructum ſuum, ficus & vitis edent vim ſuam.

23 Fili quoque Tzijonis exſultate & lætamini in Jehova Deo veſtro, nam daturus eſt vobis ipſum imbrem tempeſtivum juſte; & demiſſurus vobis pluviam tempeſtivam & ſerotinam primo quoque *tempore*.

24 Ita implebuntur horrea frumento, plateæque perfundent torcularium lacus muſto & oleo.

25 Et rependam vobis annos illos quos abſumſit locuſta, melolontha, bruchuſque & eruca; copia meæ maximæ, quas immiſi in vos.

26 Comedenteſque indefinenter ac ſaturati laudabitis nomen Jehovæ Dei veſtri, quod ſe gefferit erga vos mirifice; neque erubeſcent populus meus in ſeculum:

27 Sed agnoſcetis in medio Iſraelis me eſſe, meque eſſe Jehovam Deum veſtrum, & nullum eſſe amplius: neque erubeſcent populus meus in ſeculum.

28 Eritque poſtea, *ut* effundam ſpiritum meum ſuper omnem carnem, & prophetabunt filii veſtri, & filiæ veſtræ: ſeniores veſtri ſomnia ſomniabunt, juvenes veſtri viſiones videbunt.

29 Quin etiam ſuper ſervos, & ſuper ancillas, diebus illis effundens ſpiritum meum,

30 Edam oſtenta in cœlis & in terra; ſanguinem, & ignem, & elationes fumi.

31 Sol ipſe vertetur in tenebras, & luna in ſanguinem, antequam veniat dies Jehovæ magnus & reverendus.

32 Eritque *ut* quiſquis invocaverit nomen Jehovæ eripiat ſe: quia in monte Tzijonis & Jeruſchalaimis erit liberatio, quemadmodum dixit Jehova, & in reſiduis quos Jehova vocaverit.

CAP. III. *Regnum gratiæ & gloriæ ſimul.*

NAm ecce diebus illis & tempore illo; quo reducam captivam multitudinem Jehudæ & Jeruſchalaimorum,

2 Congregabo quoque omnes gentes, & deducam eas in convallem Jehoſchaphati; ut diſceptem cum eis ibi pro populo meo & poſſeſſione mea Iſraele, quod diſperſerint *eum* per gentes, & terram meam partitæ fuerint,

3 Et in populum meum projecerint ſortem; expoſuerintque puerum pro meritrice; & puellam vendiderint provino quod biberent.

4 Quin etiam quid vobis mecum, Tyre, & Tzidon, & omnes termini Paleſtinæ? an retributionem rependitis mihi? & an retribuitis mihi? velociſſime reddam retributionem veſtram in caput veſtrum:

5 Qui argentum meum & aurum meum capitis, & deſiderabilia mea optima infertis in templa veſtra:

6 Et filios Jehudæ, filioſque Jeruſchalaimorum venditis filiis Græcorum; ut longe abigatis eos à termino ſuo.

7 Ecce ego excitaturus ſum eos è loco ipſo quo *abducendos* vendidiſtis eos; ut reddam retributionem veſtram in caput veſtrum:

8 Vendam enim filios veſtros & filias veſtras *tradens* in manum filiorum Jehudæ, qui vendent eos Sabæis *abducendos* in gentem longinquam quum Jehova loquutus fuerit.

9 *Quum dixerit*, proclamate hoc in gentibus, indicite bellum; excitate potentes, appropinquent, aſcendant omnes bellatores:

10 Tundite ligones veſtros in gladios, & falces veſtras in ſpicula; qui debilis eſt dicat, potens ſum:

11 Coite & convenite omnes gentes undique, *quumque* congregati fuerint: illuc fac, Jehova, ut deſcendant potentes tui.

12 Excitabuntur & aſcendent gentes iſtæ in convallem Jehoſchaphati: nam ibi ſedebo ad judicandum omnes iſtas gentes undique,

13 *Dicens*: immittite falculam; nam maturuit meſſis: venite, deſcendite, quia plenum eſt torcular, plateas perfundunt torcularium lacus, nam ampla *eſt* malitia iſtorum.

14 Multitudines paſſim *erunt* in convalle concifionis: quum propinquus *fuerit* dies Jehovæ, in convalle concifionis.

15 Sol & Luna obſcurabuntur, & ſtellæ recipient ſplendorem ſuum.

16 Quum Jehova è Tzijone rugiet, & ex Jeruſchalaimis edet vocem ſuam, cum commo-

vebun-

vebuntur cœli & terra : nam Jehova receptus *est* populo ſuo, & robur filiis Iſraelis.

17 Ita agnoſcetis me Jehovem Deum veſtrũ eſſe, habitantem Tzijone monte ſanctitatis meæ; eritque urbs Jeruſchalaimorum ſancta, & extranei non tranſibunt per eam amplius.

18 Erit autem die illo, ſtillabunt montes ipſi muſtum, & colles diffluent lacte, & omnes alvei Jehudæ diffluent aquis; & fons è domo Jehovæ prodibit, qui irrigabit vallem cedrorum lectiſſimarum.

19 Ægyptus deſolationi erit, Edomæaque in deſertum deſolatiſſimum erit : propter violentiam in filios Jehudæ, in quorum terra effuderunt ſanguinem innocentium :

20 Jehuda autem in ſeculum permanebit, & Jeruſchalaima in quamque generationem.

21 Ubi mundabo *eos* quorum ſanguinem non mundabam, *ego* & Jehova habitans Tzijone.

HAMOS.

CAP. I. *Plaga Dei imcumbens quibuſdam gentibus prædicitur.*

VErba Hamoſi qui fuit inter pecuarios, Tekohani : quæ vidit de Iſraele temporibus Huzzijæ regis Jehudæ, & temporibus Jarobhami filii Joaſchi regis Iſraelis, biennio ante motum terræ.

2 Dixit ergo, Jehova è Tzijone rugiet; & è Jeruſchalaimis edet vocem ſuam; quandoquidem luxerunt habitacula paſtorum, & aruit præſtantiſſimum arvorum.

3 Sic ait Jehova, propter tres defectiones Damaſci, etiam propter quatuor non avertam iſtud; eo quod triturayerint tribulis ferreis Gilhadem :

4 Sed immittam ignem in domum Chazaelis, qui conſumet palatia Ben-hadadi :

5 Et confringam vectem Damaſci, exſcindamq; habitatorem è convalle Avenis, & tenentem ſceptrum è domo Hedenis; migrabuntque populus Syriæ in Kirum, ait Jehova.

6 Sic ait Jehova, propter tres defectiones Hazzæ : etiam propter quatuor, non avertam iſtud; eo quod deportaverint hos deportatione perfecta tradendos Edomæis :

7 Sed immittam ignem in murum Hazzæ, qui conſumet palatia ejus :

8 Et exſcindam habitatorem ex Aſchdodo, & tenentem ſceptrum ex Aſchkelone : convertamque manum meam contra Hekronem, & peribunt reliquiæ Peliſchthæorum, ait Dominus Jehovi.

9 Sic ait Jehova, propter tres defectiones Tyri, etiam propter quatuor, non avertam iſtud; eo quod tradiderint *hos* deportatione perfecta Edomæis, neque ſint recordati fœderis fraterni :

10 Sed immittam ignem in murum Tyri, qui conſumet palatia ejus.

11 Sic ait Jehova, propter tres defectiones Edomi, etiam propter quatuor, non avertam iſtud; eo quod perſequatur gladio fratrem ſuum corrumpens miſerationes ſuas, diſcerpatque in perpetuum ira ejus, & furor ejus obſervet in æternum :

12 Sed immittam ignem in Themanem, qui conſumet palatia Botzræ.

13 Sic ait Jehova, propter tres defectiones Hammonitarum, etiam propter quatuor, non avertam iſtud; eo quod diffiderint gravidas Gilhadis, ut dilatarent terminum ſuum :

14 Sed accendam ignem in murum Rabbæ qui conſumet palatia ejus : cum clangore die belli, cum procella die turbinis :

15 Et abibit Rex eorum in deportationem; ipſe cum principibus ſuis ſimul, ait Jehova.

Caput II.

16 Sic ait Jehova, propter tres defectiones Moabi, etiam propter quatuor, non avertam iſtud; eo quod combuſſerit oſſa Regis Edomæorum, ut calcem :

17 Sed immittam ignem in Moabum, qui conſumet palatia Kerijotharum; & morietur in ſtrepitu Moab, in clangore, & in ſono buccinæ :

18 Exſcindamque judicem è medio ejus; & omnes principes ejus interficiam cum eo, ait Jehova.

CAP. II. *Plaga Dei incumbens Moabitis, Jehudæis & Iſraelitis prædicitur.*

SIc ait Jehova, propter tres defectiones Jehudæ, etiam propter quatuor, non avertam iſtud; eo quod ſpernunt legem Jehovæ, & ſtatuta ejus non obſervant, ſeducuntque ipſos mendacia ipſorum, quæ ſequuti ſunt majores ipſorum :

2 Sed immittam ignem in Jehudam, qui conſumet palatia Jeruſchalaimorum.

3 Sic ait Jehova, propter tres defectiones Iſraelis, etiam propter quatuor, non avertam iſtud; eo quod vendunt pecunia juſtum, & egentem pro pari calceorum.

4 Qui anhelant in caput tenuium *dejecturi* in pulverem terræ, & viam manſuetorum pervertunt; & vir ac pater ipſius accedunt ad *eamdem* puellam, ut profanent nomen ſanctitatis meæ :

5 Et ſuper veſtes in pignus acceptas inclinant *ſe* juxta omne altare; vinumque damnatorum bibunt in domo deorum ſuorum :

6 Quamvis ego perdiderim Emoræum à facie ipſorum, cujus altitudo ſimilis *erat* altitudini cedrorum, & robuſtus erat ut robora, perdiderimque fructum ejus ſuperne, & radices ejus infernè :

7 Et ego eduxerim vos è terra Ægypti; deduxerimque vos per deſertum quadraginta annos, ad poſſidendum hæreditario jure terram ipſius Emoræi :

8 Et excitaverim è filiis veſtris Prophetas, & ex juvenibus veſtris Neziræos : an vero non *eſt* ita, ô filii Iſraelis, dictum Jehovæ?

9 At bibendum dediſtis Neziræis vinum; & Prophetis interdixiſtis, dicendo : ne prophetetis.

10 Ecce ego preſſurus ſum locum veſtrum; quemadmodum premit plauſtrum quod plenum eſt manipulis.

11 Itaque peribit effugium à levi; & robuſtus non fortificabit vires ſuas, ac potens non liberabit ſeipſum.

12 Et

12 Et tenens arcum non consistet, levisque pedibus suis non liberabit; neque insidens equo liberavit seipsum:

13 Sed fortis animo inter potentissimos; nudus fugiet die illo, dictum Jehovæ.

CAP. III. *Processus Dei, quem servat in suis judiciis, ut, non incipere ab executione. Neque enim punit, quin præmoneat.*

AUdite verbum hoc quod loquitur Jehova contra vos, filii Jisraelis; contra totam familiam illam quam eduxeram è terra Ægypti, dicendo:

2 Solummodo vos agnoveram ex omnibus familiis terræ: idcirco animadvertam in vos omnes iniquitates vestras.

3 An ambulaturi essent duo una, nisi convenirent?

4 An rugiturus esset leo in silva, si præda nulla *adesset* ei? an editurus esset juvenis leo vocem suam è lustro suo, nisi si capturus esset?

5 An casura esset avis in laqueum humilem, si tendicula pon *adesset* ei? an claturus esset *accepto* laqueum è terra, si prorsus non capturus esset?

6 Quum clanxit buccina in civitate, si populus trepidè non accurrerint; an erit malum in civitate quod Jehova non efficiat?

7 Non enim facit Dominus Jehovi quicquam, nisi quum revelaverit secretum suum servis suis Prophetis.

8 Leone rugiente quis non timeat? Domino Jehovi edicente quis non prophetet?

9 Promulgate in palatiis Aschodi, & in palatiis in terra Ægypti; & dicite, colligite vos per montes Schomronis, & videte vexationes plurimas in ea; & oppressos in ea:

10 Ut ignorent facere rectum, dictum Jehovæ, qui thesauros faciunt violentiæ & vastationes in palatiis suis.

11 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, hostis etiam qui circumstat hanc terram; is dejiciet à te robur tuum, & diripientur palatia tua.

12 Sic ait Jehova; quemadmodum eripit pastor ex ore leonis ambo crura aut particulam auritam: ita eripientur Jisraelitæ, qui desident Schomrone in latere lecti, & in crure spondæ.

13 Audite & testificamini in domo Jahakobi, dictum Domini Jehovi Dei exercituum.

14 Quo die animadvertam defectiones Jisraelis in ipsum: me animadversurum quoque in altaria Beth-elis, adeo ut excindantur cornua altaris, & cadant in terram:

15 Et percussurum domum hyemalem cum domo æstivali: denique perituras domos eburneas, & defecturas domos amplas, dictum Jehovæ.

CAP. IV. *Invectiva in scelera principium & populi.*

AUdite verbū istud, vaccæ Baschanis quæ *estis* in montanis Schomronis, quę opprimitis tenues, quæ confringitis egentes: quæ dicitis dominis illorum, affer ut bibamus.

2 Jurat Dominus Jehovi per sanctitatem suam, quod ecce dies superventuri sunt vobis: quum tollet vos aculeis, & posteritatem vestram hamis piscatoriis,

3 Et *per* rupturas exibitis quæque è regione sui; ac abjicietis quæ *erunt* in palatio, dictum Jehovæ.

4 Ite Beth-elem & deficite, Gilgale augete defectionem, & afferte unoquoque mane sacrificia vestra tertio quoque anno pleno decimas vestras;

5 Et adolendo è fermentato eucharisticum, etiam indicite sacrificia voluntaria, inclamate: siquidem ita amatis Jisraelitæ, dictum Domini Jehovi:

6 Nam etiam ego dedi vobis munditiem dentium in omnibus civitatibus vestris, & penuriam cibi in omnibus locis vestris; nec tamen conversi estis ad me, dictum Jehovæ:

7 Etiamque ego cohibui à vobis imbrem, quum adhuc tres menses *supererssent* ad messem, & demisi pluviam super civitatem unam, super civitatem vero alteram non demisi pluviam: portio una completa est, & portio quæ non rivit pluviam descendere super se, exaruit:

8 Ita evagabantur duæ, tres civitates ad civitatem unam ut biberent aquas, neque saturabantur: tamen non estis reversi ad me, dictum Jehovæ.

9 Percussi vos uredine, & rubigine: augentibus hortis vestris & vineis vestris, scubusque vestris, & oleis vestris, *ea* consumsit eruca: nec tamen reversi estis ad me, dictum Jehovę.

10 Misi in vos pestem pro ratione Ægypti, interfeci gladio juvenes vestros adjuncta captivitate equorum vestrorum: fecique ut adscenderet fœtor castrorum vestrorum etiam in nasum vestrum, nec tamen conversi estis ad me, dictum Jehovæ.

11 Subverti ex vobis prout subvertit Deus Sedomum & Hamoram, adeo ut fueritis similes torri erepto ab incendio, nec tamen conversi estis ad me, dictum Jehovæ.

12 Idcirco sic facturus sum tibi, ô Jisrael: propterea quod hoc facturus sum tibi, paratus adesdum obviam Deo tuo, ô Jisrael.

13 Nam ecce formator montium, & creator venti, & indicans homini quæ *sit* sua meditatio, efficiens auroram obscuram, & proculcans excelsa terræ: Jehova Deus exercituum *est* nomine.

CAP. V. *Ruina Jisraelis prædicta quomodo evitari possit.*

AUdite verbum hoc, quod ego profero contra vos lamentabile, ô domus Jisraelis.

2 Cadit, non perget stare virgo Jisraelis, deserta erit in terra sua, nemo eriget eam.

3 Sic enim ait Dominus Jehovi, civitas illa quæ procedit millenis, reliquos faciet centenos: & quæ procedit centenis, reliquos faciet denos, domui Jisraelis.

4 Nam sic ait Jehova domui Jisraelis, quærite me, ita vivite;

5 Et ne quæratis Beth-elem, & Gilgalem ne adeatis, & Beerschebahum ne transeatis: quia Gilgalita omnino migrabit, & Beth-elita abibit in nihilum.

6 Quæ-

6 Quærite Jehovam, ita vivite: ut non pervadat velut ignis domum Joſephi, & conſumat Beth-elitas, nemine exſtinguente,

7 Mutantes in abſinthium jus, & juſtitiam humi collocantes.

8 *Quærite* opificem Plejadum & Orionis, qui & mutat in matutinum denſiſſimam umbram, & diem nocte obtenebrat; advocantem aquas maris, & effundentem eas in ſuperficiem terræ, Jehovam nomine,

9 Qui recreat ſe vaſtatione contra fortem; ut vaſtatio munitioni obveniat.

10 Oderunt in porta corripientem, & loquentem integrum abominantur.

11 Propterea, eo quod calcaturam agitis contra tenuem, & onus frumenti accipitis ab eo, domos cæſo lapide ædificaſtis, ſed non habitabitis in eis; vineas deſideratiſſimas conſeviſtis, ſed non bibetis vinum earum.

12 Quia novi multas defectiones veſtras, & ingentia peccata veſtra; affligentium juſtum, accipientium redemptionem, & egentes in porta pervertentium:

13 Idcirco intelligens tempore illo ſilebit, quum tempus mali erit.

14 Quærite bonum, neque malum, ut vivatis: aderitque ita Jehova Deus exercituum vobis, ut prædicatis.

15 Odio habete malum, & amate bonum, ac conſtituite in porta jus; fortaſſe gratiam faciet Jehova Deus exercituum reliquiis Joſephi.

16 Idcirco ſic ait Jehova, Deus exercituum, Dominus, in omnibus plateis planctum, & in omnibus vicis dicent, heu, heu: & vocabunt agricolam ad luctum, & ad planctum cum peritis lamenti.

17 Etiam in omnibus vineis *erit* planctus, quum tranſibo in medio tui, ait Jehova.

18 Væ concupiſcentibus diem Jehovæ: quorſum vobis diem Jehovæ? tenebrarum *eſt*, non autem lucis:

19 Tamquam ſi cui fugienti à conſpectu leonis occurrat urſus; aut ingreſſum domum & innitentem manu ſua ad parietem mordeat ſerpens.

20 An non *eſſet* tenebrarum, dies Jehovæ, non autem lucis? & caliginoſus, cui non ineſſet ſplendor?

21 Odi, ſperno dies feſtos veſtros; neque odoraturus ſum diebus interdicti veſtris:

22 Nam ſi obtuleritis mihi holocauſta & muneta veſtra, non accepta habebo; & euchariſticum pinguium veſtrorum non intuebor.

23 Amovendo à me ſtrepitum canticorum tuorum, etiam melos nabliorum tuorum non audiam:

24 Sed fluet tamquam aqua jus, & juſtitia ut torrens validus.

25 An ſacrificia & munus obtuliſtis mihi in deſerto quadraginta annis, domus Iſraelis?

26 Imo portaſtis tabernaculum Meleci veſtri, & Baſin imaginum veſtrarum, ſidus Dei veſtri, quæ feciſtis vobis.

27 Quapropter deportabo vos ulterius Damaſcenis, ait Jehova Deus exercituum nomine.

CAP. VI. *Corrupti mores totius reipublicæ adeoque Cyclopica vocatur.*

VÆ tranquillis Tzijone, & fiduciam habentibus in monte Schomronis; qui *montes* expreſſe nominantur præcipuum ſuarum gentium, ad quos conveniunt domus Iſraelis.

2 Tranſite Calneh, & aſpicite, & ite illinc Chamathæam maximam: tum deſcendite Gathum Peliſchthæorum, an *ſunt* præſtantiores regnis iſtis? an amplior *eſt* terminus earum termino veſtro?

3 *Væ* longè repellentibus diem mali, qui admovetis ſedem violentiæ:

4 Accumbentibus in lectis eburneis, & redundantibus ſuper ſpondas ſuas; & comedentibus agnos è grege, & vitulos è medio ſaginarii:

5 Modulantibus ad præſcriptum nablii, *qui* ſicut David excogitât ſibi inſtrumenta muſica:

6 Bibentibus in crateribus vini, & *qui* præſtantiſſimo unguentorum ungunt *ſeſe*, neque afficiuntur ægritudine propter confractionem Joſephi.

7 Idcirco mox migrabunt inter primos migraturos; tunc ceſſabit, amovebiturque deſignatio redundantium.

8 Jurat Dominus Jehovi per ſe ipſum, dictum Domini Jehovæ exercituum, deteſtor ego faſtum Jahakobi, & palatia ejus odi; ideoque traditurus ſum civitatem, & quæ implent eam.

9 Eritque ſi relicti fuerint decem homines in domo una, ut moriantur:

10 Quumque tollet aliquem amicus ejus, aut uſtor ejus educturus oſſa è domo; ſi dicat ei qui *erit* in lateribus illius domus; an quis præterea apud te *eſt*? is dicet, minime: & dicet, tace, quia non *erant* commemoraturi nomen Jehovæ:

11 Nam ecce Jehova præcepturus eſt, & percuſſurus domum majorem *velut* aſperſionibus; & domum minorem rupturis.

12 An curſuri eſſent in petra equi? an araturus *tamquis* bobus? nam mutaſtis in cicutam jus, & fructum juſtitiæ in abſinthium.

13 O *vos* lætantes de nihilo! qui dicitis, nonne robore noſtro abſumſimus nobis cornua?

14 Nam ecce ego excitaturus ſum contra vos, ô domus Iſraelis, dictum Jehovæ Dei exercituum, gentem: qui prement vos ab aditu Chamathæ uſque ad torrentem campeſtrium.

CAP. VII. *Tres viſiones plagæſa.*

SIc oſtendit mihi Dominus Jehovi, quod ecce formaret præſcuridas, quum primum ſuccreſcit cordum fœnum: quum ecce cordum fœnum *eſſet*, poſt fœniſecia Regis.

2 Fuit autem quum abſolveret comedere herbam terræ, ut dicente me, Domine Jehovi, condona obſecro, quis ſtaret Jahakobo? nam parvus eſt,

3 Pœniteret Jehovam hujus rei; non eſt futurum, dixit Jehova.

4 Sic oſtendit mihi Dominus Jehovi, quod ecce proclamaret ſe contendere igne Domi-

nus

nus Jehovi: qui poſtquam conſumſiſſet abyſſum magnam conſumſit portionem quandam.

5 Sed me dicente, Domine Jehovi, deſiſte obſecro, quis ſtaret Jahakobo? nam parvus eſt,

6 Pœnituit Jehovam hujus rei, etiam hoc non eſt futurum, dixit Dominus Jehovi.

7 Sic oſtendit mihi, quod ecce Dominus ſtabat ſuper murum ad libellam poſitum; habens in manu ſua libellam.

8 Quumque dicente Jehova mihi, quid vides Hamos? dixiſſem, libellam: dixit Dominus, ecce ego diſpoſiturus ſum libellam in medio populi mei Iſraelis, non perrecturus ſum amplius præterire ipſi.

9 Nam deſolabuntur excelſa Iſchaki, & ſanctuaria Iſraelis in ſolitudinem redigentur, quum inſurrexero contra domum Jarobhami gladio.

10 Tum miſit Amatzja ſacerdos Beth-elis ad Jarobhamum Regem Iſraelis, dicendo: conjuravit contra te Hamos in medio domus Iſraelis, non poſſet hæc terra ſuſtinere omnia verba ejus:

11 Nam ſic ait Hamos, gladio morietur Jarobham; Iſrael autem omnino migrabit è terra ſua.

12 Deinde edixit Amatzja Hamoſo, videns, abi, aufuge in terram Jehudæ; & comede ibi panem, & illic prophetato:

13 Beth-ele vero ne pergito amplius prophetare; nam ſanctuarium Regis eſt, & domus regia eſt.

14 Reſpondens autem Hamos dixit Amatzjæ, non Propheta eram: neque filius Prophetæ eram: ſed bubulcus eram, & perquirens ſycomora:

15 Quum aſſumſit me Jehova à ſequendo grege; & edixit mihi Jehova, abi, prophetato apud populum meum Iſraelem.

16 Nunc igitur audi verbum Jehovæ; tu edicis, ne prophetato apud Iſraelem, neque facito ut ſtillet *prophetia* apud domum Iſchaki.

17 Idcirco ſic ait Jehova, uxor tua in ipſa civitate ſcortabitur, & filii tui filiæque tuæ gladio cadent, & terra tua funiculo dividetur; tu vero in terra immunda morieris, quum Iſrael omnino migrabit à terra ſua.

CAP. VIII. *Fames & ſitis verbi Dei prædicitur.*

SIc oſtendit viſionem mihi dominus Jehovi, quod ecce ſiſcum æſtivorum fructuum.

2 Quumque dicenti, quid vides Hamos? dixiſſem, ſiſcum æſtivorum fructuum; dixit Jehova mihi, advenit ipſe finis populo meo Iſraeli, non pergam amplius præterire ipſi.

3 Nam ejulabunt cantica templi die illa, dictum Domini Jehovi; plurimum erit cadaverum, *quæ* in omnem locum projicerit tacitus.

4 Audite hoc qui anhelatis *dejecturi* egentem, & deleturi pauperes terræ,

5 Dicendo: quando tranſiverit hoc noviluniun, ut vendamus commeatum? & ſabbathum, ut aperiamus frumenti *horrea*? minuendo Epham, & majus faciendo pondus, ac perverſendo lancibus doloſis.

6 Comparando pecunia tenues, & egentem pari calceorum: *ut* denique quiſquilias frumenti vendamus.

7 Jurat Jehova per excellentiam Jahakobi, *ne* vi*ram* ſi obliviſcar in æternum ullum operum iſtorum.

8 An propter hoc non commoveretur hæc terra, & lugeret quiſquis habitat in ea? & aſcenderet velut rivus *in* totam ipſam, quo expelleretur & ſubmergeretur, ut rivo Ægypti?

9 Imo erit die illo, dictum Domini Jehovi, efficiam ut ſol occidat ipſo meridie; & obtenebrabo terram die lucido:

10 Et commutabo dies feſtos veſtros in luctum, omniaque cantica veſtra in lamentationem, inducens ſuper omnes lumbos cilicium, & ſuper omne caput calvitium: diſponamque illam quaſi luctu unigeniti, ut finis illius *ſit* tanquam diei amariſſimi.

11 Ecce dies venturi ſunt, dictum Domini Jehovi, quibus immittam famem in hanc terram; non famem habendi panis, neque ſitim aquarum, ſed audiendi verba Jehovæ:

12 Et vagabuntur à mari uno ad alterum, & ab Aquilone ad Orientem uſque: diſcurrentes ad perveſtigandum verbum Jehovæ, non tamen invenient.

13 Die illa continenter deficient animo virgines pulcræ. & ipſi juvenes ea ſiti,

14 Qui jurant per reatum Schomronis, & dicunt, *ut* vivit Deus tuus, ô Dan, & *ut* vivit *Deus* viæ Beerſchebahi, denique cadent, nec reſurgent amplius.

CAP. IX. *De Meſſia & ejus regno futuro.*

VIdi Dominum ſtantem ſuper altari, ac dicentem: percute iſtud malogranatum ut commoveantur poſtes ipſi, & divide ipſos in capite ipſorum omnium, quod autem poſt ipſos eſt, gladio interficiam: non effugiet ex eis profugus, neque liberabit ſe ex eis qui evaſerit.

2 Si foderent *latitaturi* in ſepulcro, inde manus mea caperet eos; & ſi aſcenderent *in* cœlum, illinc deducerem eos.

3 Et ſi abderent ſe in vertice Carmeli, inde ſcrutatus caperem eos: & ſi occultarent ſe à conſpectu oculorum meorum in fundo maris, inde præciperem ſerpenti ut mordens *tolleret* eos:

4 Quod ſi abirent in captivitatē coram inimicis ſuis, inde præciperem gladio ut interficiens *tolleret* eos: adhibebo enim oculū meum contra eos in malum, non autem in bonum.

5 Nam Domino Jehovi exercituum tangente terram, diſſolvitur, & lugent quicunque habitant in ea: conſcenditque quaſi rivus totam ipſam, quaſi rivus Ægypti, atque ſubmergitur:

6 Qui exſtruxit in cœlis cœnacula ſua, & cuneum ſuum ſuper terram fundat: qui evocans aquas maris effundit eas in ſuperficiem terræ, Jehova nomine.

7 An non pares filiis Æthiopum eſtis mihi, ô filii Iſraelis? dictum Jehovæ: an non Iſraelitas deduxero è terra Ægypti, ut Peliſchthæos è Caphthore, & Syros è Kiro?

8 Ecce

8 Ecce oculos Domini Jehovi contra hoc regnum peccans, ut perdam ipsum à superficie terræ; nisi quod non omnino perdam domum Jahakobi, dictum Jehovæ.

9 Nam ecce ego præcipiens agitabo inter omnes gentes domum Jisraelis, quemadmodum agitantur grana in vanno, ita ut non decidat lapillus in terram.

10 Gladio morientur omnes peccatores populi mei; qui dicunt, non assequetur aut obveniet nobis hoc malum.

11 Tempore illo erigam tugurium Davidis quod decidit; & sepiam rupturas earum, ac demolitiones ejus restituam, & reædificabo illud, sicut olim:

12 Ut hæredes sint cum reliquiis Edomi, & omnibus gentibus quæ vocantur de nomine meo; dictum Jehovæ qui facit istud.

13 Ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ, quibus attinget arator messorem, & calcator uvarum satorem: & stillabunt montes mustum, & omnes colliquescent:

14 Et reducam captivam multitudinem populi mei Jisraelis, qui ædificabunt civitates desolatas ut inhabitent, & conserent vineas ut bibant vinum earum: facientque hortos ut comedant fructum eorum.

15 Et plantabo eos in terra ipsorum: ac non evellentur amplius à terra sua quam dedero ipsis; dicit Jehova Deus tuus.

HOBADJA.

CAP. I. *Concio legalis, de peccato & pœna Edomitarum; & evangelica de regno Christi.*

VIsio Hobadjæ. Sic ait Dominus Jehovi de Edomæa, rumorem audivimus Jehova, & legatum ad gentes missum, *dicentem*; Surgite, ut insurgamus adversus eam in prælium.

2 Ecce, parvum dispositurus sum te inter gentes; contemtus eris valde.

3 Superbia animi tui decipit te, ô qui habitas in fissuris petræ; *in* altissima habitatione sua; dicens cum animo suo, quis dejiceret me in terram?

4 Si exaltares velut aquila, & si inter stellas poneres nidum tuum; inde dejicerem te, dictum Jehovæ.

5 Quomodo excisa es? si fures advenirent tibi, si vastatores nocturni, nonne furarentur quod satis esset ipsis? si vindemiatores advenirent tibi, nonne relinquerent racemos?

6 Quomodo pervestigantur Hesaui, per quiruntur abdita ejus?

7 Usque ad terminum deducent te omnes fœderati tui, decipient te, prævalebunt tibi qui pacem colunt tecum: convivæ tui imponent vulnus loco tuo, cujus *vulneris* nulla *erit* intelligentia.

8 Nonne die illa, dictum Jehovæ; quum perdidero sapientes ex Edomæa, & intelligentes è monte Hesaui,

9 Tum terrebuntur potentes tui, ô Theman; ut excindatur quisque è monte Hesaui à strage?

10 Propter violentiam in fratrem tuum Jahakobum, operiet te pudor; & exscinderis in seculum:

11 Quia eo die stas ex adverso, quo die captivas abducent extranei copias ejus; quumque alienigenæ ingressi portas ejus, super Jeruschalaima projiciunt sortemtu quoque ut unus illorum es.

12 Ne ergo aspicias diem fratris tui, diem alienationis ejus, neque læteris de Jehudæis, quo die pereunt; neque magnifices os tuum die angustiæ.

13 Ne ingrediaris portam populi mei die calamitatis eorum, ne aspicias tu quoque malum ejus die calamitatis ipsius: neque extendant se *manus* in facultates ejus die calamitatis ejus:

14 Neque persistas in diruptione, ad exscindendum qui evadunt ex eo: neque prodas superstites ejus die angustiæ.

15 Nam propinquus *est* dies Jehovæ contra omnes istas gentes: quemadmodum feceris, fiet tibi, retributio tua revertetur in caput tuum.

16 Nam quum biberitis in monte sanctitatis meæ, bibent omnes gentes jugiter: bibent, inquam, & absorbebunt, eruntque ac si non fuissent:

17 In monte vero Tzijonis erit qui evadet, erique sanctus, & hæreditario jure possidebunt, domus Jahakobi hæreditarias possessiones suas:

18 Eritque domus Jahakobi *velut* ignis, & domus Josephi flamma, domus autem Hesaui in stipulam, ut accensi in hos consumant ipsos; neque erit superstes domui Hesaui; quia Jehova eloquitur.

19 Ita hæreditario jure possidebunt australem regionem cum monte Hesaui, & locum humilem cum Pelischthæis, hæreditario, inquam, jure possidebunt cum agro Ephrajimi & cum agro Schomronis, Binjaminisque cum Gilhade.

20 Et deportatæ copiæ istæ Jisraelitarum, quod *fuit* Cenahanæorum Tzarphatham usque, & deportati Jeruschalaimani quod *est* in fine dominatus; *id* hæreditario jure possidebunt cum civitatibus australibus:

21 Quumque ascenderint servatores in monte Tzijonis, ad judicandum montem Hesaui, erit Jehovæ regnum.

JONA.

CAP. I. *Jonas fugitivus, justo Dei judicio in mare projicitur.*

QUum fuisset verbum Jehovæ, ad Jonam filium Amitthai, edicendo:

2 Surge, adi Nineven civitatem maximam, & clama contra eam; ascendisse enim malitiam eorum in conspectum meum:

3 Surrexit Jonas ut fugeret Tarsum à conspectu Jehovæ: quapropter descendens Japhuntem, inventa navi quæ ibat Tarsum, dedit naulum ejus, descenditque in eam, ut abiret cum nautis Tarsum à conspectu Jehovæ.

4 Jehova autem injecit ventum magnum in mare, fuitque procella magna in mari; adeo

adeo ut navem illam cogitarent fractum iri.

5 Quare timentes nautæ inclamaverunt quisque Deum suum; projeceruntque instrumenta quæ inerant navi in mare, ut levarent se illis: Jonas autem descenderat ad latera navigii, & jacebat somno sopitus.

6 Sed appropinquans ad eum nauclerus, dixit ei, quid tibi *est*, somnolente? surge, inclama Deum tuum, si forte suscipiat cognitionem Deus ille de nobis, ut non pereamus.

7 Deinde dixerunt alter alteri, agite, projiciamus sortes, ut cognoscamus cujus causa malum hoc *est* nobis: & quum projecissent sortes, accidit sors Jonæ.

8 Cui dicentibus illis, indica jam nobis cujus causa malum hoc nobis est: quæ *est* ars tua: & unde venis? quæ *est* regio tua? denique ex quonam populo es?

9 Dixit illis, Hebræus sum; & Jehovam Deum cœlorum ego revereor, qui fecit mare & aridam.

10 Tunc timentes homines illi timore magno, postquam dixerunt ei, ecquid fecisti? quum cognovissent homines illi eum à conspectu Jehovæ fugere, quia indicabat ipsis;

11 Dixerunt ei, quid facturi sumus te, ut conticescat mare ab infestandis nobis? nam mare magis ac magis procellosum erat.

12 Qui dixit eis, tollite me, & projicite me in mare, ut conticescat mare ab infestandis vobis; nam agnosco propter factum meum procellam maximam hanc infestare vos.

13 Tunc remigantes homines illi ut reducerent navem ad aridam, quum non potuissent; quia mare magis ac magis procellosum infestabat eos.

14 Inclamaverunt Jehovam, dicentes; obsecramus Jehova, ne jam pereamus pro anima viri istius, & ne reponas nobis sanguinem innoxium; nam tu, Jehova, quemadmodum vis, facis.

15 Deinde tollentes Jonam projecerunt eum in mare; destititque mare ab æstu suo.

16 Quapropter reveriti sunt homines illi reverentia magna Jehovam, & sacrificaverunt sacrificium Jehovæ, voveruntque vota.

Caput II.

17 Paraverat autem Jehova piscem magnum, qui absorberet Jonam; fuitque Jonas in visceribus illius piscis tribus diebus, & tribus noctibus.

CAP. II. *Jonæ precatio in ventre piscis.*

ORavit autem Jonas Jehovam Deum suum è visceribus illius piscis:

2 Deinde dixit, inclamavi ex angustia mea Jehovam, & exaudivit me: è ventre sepulcrali vociferatus sum, exaudivisti vocem meam.

3 Nam projeceras me *in* profundum, in intimam partem marium, & flumen circumdabat me: omnes irrumpentes fluctus tui & undæ tuæ super me transibant:

4 Adeo ut ego dicerem, ejectus sum à conspectu oculorum tuorum; verumtamen perget intueri in templum sanctitatis tuæ.

5 Circumiverant me aquæ usque ad animam; abyssus circumdabat me; alga alligata *erat* capiti meo.

6 Ad præcisas radices montium descenderam, terra vectrius suis obstitura mihi in seculum: attamen eduxisti à corruptione vitam meam, Jehova Deus mi.

7 Quum obrueretur in me anima mea, Jehovæ recordatus sum; pervenitque ad te oratio mea, in templum sanctitatis tuæ.

8 Qui observant vanitates mendaces, benignitatem erga se derelinquant:

9 Ego vero cum voce gratiarum actionis sacrificabo tibi, quæ vovi, rependam: omnimoda salus *est* Jehovæ.

CAP. III. *Ninevitæ ad prædicationem Jonæ respiscunt.*

QUum autem dicente Jehova pisci illi, evomuisset Jonam in aridam;

Caput III.

2 Fuit verbum Jehovæ ad Jonam iterum, edicendo:

3 Surge, adi Nineven civitatem maximam; & proclama in eam proclamationem illam quam ego edico tibi.

4 Surgens itaque Jona abivit Nineven secundum verbum Jehovæ; Nineve autem erat civitas perquam maxima, itinere tridui:

5 Ubi quum cœpisset Jonas ire per civitatem itinere diei unius; & proclamavisset dicens, adhuc quadraginta dies, deinde Nineve subvertetur:

6 Crediderunt Ninevitæ Deo; & indicentes jejunium induerunt cilicia *omnes* à maximo ipsorum usque ad minimum ipsorum.

7 Quum enim pervenisset hoc verbum ad regem Nineves, surgens è solio suo deposuit paludamentum suum à se; & operiens se cilicio sedit in cinere:

8 Et postquam convocasset *populum*, edixit Nineves ex sententia Regis & procerum ejus, dicendo: homines & jumenta, armenta, & greges ne gustanto quidquam, ne pascuntor, & aquas ne bibunto:

9 Sed operiunto se ciliciis homines cum jumentis, & inclamanto Deum fortiter; ac revertuntor quisque à via sua pessima, & ab ipsa violentia quæ inest manibus ipsorum.

10 Quis scit *an* reversurus sit, & pœniteat Deum; ut reverso eo ab æstu iræ suæ non pereamus?

11 Quare quum vidisset Deus opera eorum, eos reversos esse à via sua pessima; pœnituit Deum ejus mali quo se dixerat affecturum eos, & non affecit.

CAP. IV. *Jonas salutem Ninives ægrè ferens, corripitur & corrigitur à Domino.*

QUod autem malè haberet Jonam, pessimè; & accensa esset *ira* ejus,

2 Oravit Jehovam, dicens; quæso Jehova, an non erat hoc verbum meum, dum essem adhuc in terra mea? idcirco anteverteram fugiendo Tarsim: sciebam enim te *Deum* fortem, gratiosum, & misericordem, longanimem, & amplum benignitate, ac pœnitentem mali esse.

3 Nunc ergo, Jehova, accipe quæſo animam meam à me: nam præſtat mori me quam vivere.

4 Dixit vero Jehova, an factum bene, *quod* accenſa eſt *ira* tibi?

5 Nam egreſſus Jonas è civitate reſidebat ab Oriente civitatis: ubi fecerat ſibi tugurium, ut reſideret ſub eo in umbra, uſque dum videret quid futurum eſſet civitate.

6 Paraverat enim Jehova Deus ricinũ qui aſcenderet ſupra Jonam, ut eſſet umbra ſuper caput ejus ereptura eum à malo ipſius; lętabaturque Jonas de ricino illo lętitia magna.

7 Deinde paravit Deus vermem aſcendente aurora, poſtero mane; quo lædente ricinum exaruit.

8 Fuit itaque oriente ſole, quum paraſſet Deus Eurum ſilentem, ut percuteret ſol caput Jonæ adeo ut deficeret animo; expeteretque ſeipſum mori, dicens; præſtat mori me quam vivere.

9 Dixit autem Deus Jonæ, an factum bene *quod* accenſa eſt tibi *ira* propter iſtum ricinum? qui dixit, factum bene *quod* accenſa eſt mihi *ira* ad mortem uſque.

10 Cui dixit Jehova, tu parcis iſti ricino, pro quo non laborafti, & quem non educaviſti; qui una nocte exſtitit, & una nocte periit.

11 Et ego non parcerem Nineve, civitati maximæ, in qua ſunt plures duodecim myriadibus hominum, qui non norunt deſcrimen inter dextram ſuam & ſiniſtram ſuam, jumentaque multa?

MICA.

CAP. I. *Furor Domini terribilis.*

VErbum Jehovæ, quod fuit ad Micam Moraſchthitẽ diebus Jothami, Achazi Jechizkijæ Regum Jehudæ; quod vidit ſuper Schomrone & Jeruſchalaimis.

2 Audite populi, quotquot eſtis, attende terra & qui eam implent: ſitque Dominus Jehovi in vobis teſtis, Dominus è templo ſanctitatis ſuæ.

3 Nam ecce Jehova proditurus eſt è loco ſuo, & deſcendens calcabit excelſa terræ:

4 Et liquefient ipſi montes ſub eo, & ipſæ convalles diſſilient; tamquam cera à conſpectu ignis, ut aquæ profuſæ in declivem locũ:

5 Propter defectionem Jahakobi totum iſtum, & propter peccata domus Jiſraelis: cujus *eſt* defectio Jahakobi; an non Schomronis? & cujus excelſa Jehudæ? an non Jeruſchalaimorum?

6 Itaque diſponam Schomronem in acervum agreſtem, ad plantaria vineatica; & faciam ut diffluant in vallem lapides ejus, & fundamenta ejus retegam.

7 Et omnia ſculptilia ejus contundentur, ac omnia donaria ejus comburentur igne, omniaque terricula ejus diſponam in vaſtationem; quia ex mercede meretricia collegit, & dum merces meretricia eſt averturntur.

8 Propterea plangam & ejulabo; incedens ſpoliatus & nudus: edam planctum ſicut dracones, & luctum ut pulli ululæ;

9 Quod ægra ſit *Schomron* plagis ſuis; quod pervenerit uſque ad Jehudam, pertigerit uſque ad portam populi mei, Jeruſchalaima uſque.

10 Gathi ne indicetis, omnino ne fleatis: in domo Hophræ pulvere te voluta.

11 Tranſi habitatrix elegantis *loci*, nudata pudendis: non exibit habitatrix *loci* pecoroſi, planctus *erit* in locis adjacentibus, *qua* accipiunt à vobis conſtitutionem ſuam:

12 Nam dolebit propter bonum habitatrix aſperarum *ſedium*; quum deſcenderit malum à Jehova in portam Jeruſchalaimorum:

13 Junge currum angariis, habitatrix Laciſchi; origo peccati ipſa eſt cum filia Tajonis, quia in te inventæ ſunt defectiones Jiſraelis.

14 Idcirco dato munera cum Moreſchethi Gathi: domus Aczibi *erunt* mendaces regibus Jiſraelis.

15 Adhuc hæredem adducam tibi, ô habitatrix Mareſchæ; Hadullamum uſque pervenit, gloriam Jiſraelis.

16 Glabra te & tonde propter filios deliciarum tuarum; dilata calvitium tuum, ut aquilæ, quia migrant à te.

CAP. II. *Concio legalis & Euangelica.*

VÆ cogitantibus iniquitatem, & dantibus operam malo in cubilibus ſuis; quod illucęſcente mane faciant, quum eſt in poteſtate manus ipſorum:

2 Qui concupiſcunt agros quos rapiant, & domos quas adimant: opprimentes virum cum domo ejus, quemq; cum poſſeſſione ſua.

3 Idcirco ſic ait Jehova, ecce ego cogito contra familiam iſtam malum, unde non removebitis colla veſtra, neque ambulabitis elatè, quum tempus mali erit.

4 Temporè illo proferet de vobis parabolam & lamentabitur lamentum ſummum *lamentator*, dicens: prorſus vaſtati ſumus, portionem populi mei commutat *Deus*: quomodo adimit mihi, & avertendo agros noſtros partitur?

5 Idcirco, *inquam*, non erit tibi projiciens funiculum ad ſortem; in congregatione Jehovæ.

7 Ne ſtilletis, *inquiunt*, ſtillent *iſti*: non ſtillant ſecundum iſtos, non hæſurum eſt *populum* ignominiis.

7 O quæ diceris domus Jahakobi, an anguſtatus eſſet ſpiritus Jehovæ? an hæ *operationes* illius? nonne verba mea profutura eſſent apud *eum* qui recte ambulat?

8 Atqui heri populus meus quaſi hoſtis ſurgebat, quum adeſt veſtis, togam detrahitis à tranſeuntibus ſecurè, quietis à bello.

9 Uxores populi mei expellitis, *quamque* è domo deliciarum ſuarum; à parvulis ejus aufertis decorem meum in ſeculum.

10 Surgite & abite, quia non *eſt* hæc requies, propter impuritatem perditura *eos*, & quidem perditione præciſa.

11 Si vir ventoſus, & falſus mentiatur, *dicens*; ſtillabo tibi pro vino aut pro ſicera inebriante, is ſtillator eſt populi hujus.

12 Op-

12 Omnino recipiam te, Jahakob, totum, omnino congregabo reliquias Jisraelis; simul disponam eum ut oves Botzræ; ut grex in medio ovilis sui, perstrepent præ *multitudine* hominum.

13 Ascendit effractor in conspectu eorum, perruperunt transeuntes portam qua egrediuntur: transitque Rex eorum ante ipsos, & Jehova in principiis illorum.

CAP. III. *Tyrannis rejectio, pseudoprophetis confusio, urbi desolatio prædicitur.*

QUapropter dico, audite jam primores Jahakobi & ductores domus Jisraelis; an non vestrum *est* scire ipsum jus?

2 Osores *sunt* boni, & amantes mali; rapientes cutem ipsorum ab eis, & carnem eorum ab ossibus ipsorum:

3 Et quod comedunt caro *est* populi mei; & cutem eorum ab eis nudant, ac ossa eorum diffringunt: dividuntque ut quod *est* in olla, & velut carnem quæ *est* in lebete.

4 Tunc inclamabunt Jehovam, & non exaudiet eos: sed abscondet faciem suam ab eis tempore illo, quemadmodum male instituerint actiones suas.

5 Sic ait Jehova contra illos prophetas; qui in errorem inducent populum meum; qui mordentes suis dentibus proclamant pacem; & in eum qui non indiderit ori ipsorum, indicunt bellum:

6 Idcirco nox *erit* vobis à visione; quæ obscuritatem afferet vobis ne divinetis, & occidet sol super istos prophetas, atrabiturque super eos dies.

7 Ita erubescent isti videntes, & pudore suffundentur isti divinatores, obvelabuntque mystacem suum quotquot erunt: quia nulla *erit* exanditio Dei.

8 Veruntamen ego repletus sum virtute à spiritu Jehovæ, judicioque, & potentia; ad indicandum Jahakobo defectionem ipsius, & Jisraeli peccatum ipsius.

9 Audite jam hoc primores domus Jahakobi, & ductores domus Jisraelis; qui abominantur jus, & quicquid est rectū pervertunt:

10 Quisquis ædificat Tzijonem cædibus, & Jeruschalaima iniquitate.

11 Quorum primores munere judicant, & quorum sacerdotes pretio docent, & quorum Prophetæ pecunia divinant; interea Jehova niuntur, dicendo: an non Jehova in medio nostri *est*? non superveniet nobis malum.

12 Idcirco vestra causa Tzijon *ut* ager arabitur; & Jeruschalaima in acervos abibunt, & mons ipsius domus in excelsa silvosa.

CAP. IV. *De Christo & Ecclesia.*

SEd erit ultimis temporibus, *ubi* constitutus fuerit mons domus Jehovæ in vertice aliorum montium, & elatus fuerit supra colles: ut confluant ad eum populi:

2 Eantque gentes multæ, dicentes, venite ut ascendamus in montem Jehovæ & in domum Dei Jahakobi, ut doceat nos de viis suis, & ambulemus in itineribus ejus; nam Tzijone prodit doctrina, & verbum Jehovæ Jeruschalaimis.

3 Qui judicem aget inter populos multos & corripiet gentes validas in longinquū usque, ut tundant gladios suos in ligones, & hastas suas in falces, non attollant gens una in alteram gladiū, neque discant amplius bellū;

4 Sed consideant quisque sub vite sua, & sub ficu sua, nemine deterrente: quia os Jehovæ exercituum loquutum est.

5 Nam omnes populi ambulant quisque in nomine Dei sui; nos autem ambulabimus in nomine Jehovæ Dei nostri in seculum & in æternum.

6 Tempore illo, dictum Jehovæ, recipiam claudicantem, & depulsam congregabo; & quam malis affecero:

7 Et disponam claudicantem in reliquias, & procul disjectam in gentem validam; regnabitque Jehova super eos in nomine Tzijonis ex hoc tempore usque in seculum.

8 Et tu turris gregis, clive filiæ Tzijonis, ad te usque perveniet; & adveniet dominium illud primarium, regnum filiæ Jeruschalaimorum.

9 Nunc quare vociferaris indesinenter? an Rex nullus *est* in te? ac consiliarius tuus periit, quod deprehenderit te dolor similis parturientis?

10 Parturi & ede *partum*, filia Tzijonis, tamquam puerpera; quum jam egressa ex urbe habitaveris in agro, ac perveneris Babyloniam usque, ibi liberaberis, ibi vindicabit te Jehova è manu inimicorum tuorum.

11 Nam quamvis jam conveniant contra te gentes multæ; quæ dicunt, contaminetur, & videat in Tzijone oculus nostер:

12 Ipsi ignorant cogitationes Jehovæ, neque intelligunt consilium ejus; eum congregare ipsas velut manipulum in aream.

13 Surge & tritura filia Tzijonis, nam cornu tuum reddam ferreum, & ungulas tuas reddam chalybeas, ut comminuas populos multos: & anathemate devovebo Jehovæ quæstum eorum & facultates eorum Domino totius terræ.

CAP. V. *Prophetia de persona & officio Christi.*

NUnc turmatim coito, ô turmaria, obsidionem disponens contra nos: virga percutiant in maxilla judicem Jisraelis.

2 At tu Beth-lechem Ephratæ, minima ut sis in ducibus Jehudæ, ex te mihi prodibit futurus dominator in Jisraele; cujus exortus inde à principio, à diebus seculi *sunt*.

3 Idcirco exponet *quidem* eos usque ad tempus *quo* parturiens peperierit; quum residuum fratrū ejus revertentur cū Jisraelitis:

4 Et permanebit ac pascet robore Jehovæ, excellentia nominis Jehovæ Dei sui: & habitabunt, quum jam magnus erit usque ad fines terræ.

5 Eritque ille pax; quum venerit Assyrius in terram nostram, & quum calcaverit palatia nostra, constituemus super eum septem pastores, & octo toparchas ex hominibus.

6 Qui pascant terram Assyriorum gladio, & terram Nimrodi in ostiis ejus: eripietque ab Assyrio, quum veniet in terram nostram,

& quum calcabit terminum noſtrum.

7 Itaque erunt reliquiæ Jahakobi inter populos multos, ſicut roſ à Jehova, & ut tenues pluviæ ſuper herbam; quæ non exſpectat virum, neque præſtolatur filios hominis.

8 Erunt etiam reliquiæ Jahakobi in gentibus, inter populos multos, velut leo inter beſtias ſilvæ, ut juvenis leo inter greges ovium; qui ſi *qua* tranſit, & calcat & rapit nemine eripiente.

9 Elata erit manus tua ſupra hoſtes tuos, & omnes inimici tui exſcindentur.

10 Nam erit die illo, dictum Jehovæ, quum exſcidero equos tuos in medio tui, & perdidero currus tuos,

11 Exſcindenſque civitates terræ tuæ, deſtruxero omnes munitiones tuas,

12 Et exſcidero præſtigias è manu tua, adeo ut planetarii non ſint tibi,

13 Exſcideroque ſculptilia tua, & ſtatuas tuas è medio tui, ut non incurves te amplius *honorem habens* operi manuum tuarum,

14 Et evellero lucos tuos è medio tui; ut perdam adverſarios tuos,

15 Faciamque ira & vexcandeſcentia vindictam contra gentes; quæ non auſcultaverint.

CAP. VI. *Sacrificia quæ Deo placent.*

AUdite jam quod Jehova edicit; ſurge, contende cum iſtis montibus, & audiant iſti colles vocem tuam.

2 Audite montes contentionem Jehovæ, & robuſtiſſima fundamenta terræ; nam contentio Jehovæ *eſt* cum populo ſuo, & cum Jiſrael diſceptaturus eſt.

3 Populo mi, quid feci tibi? & quo fatigavi te? teſtificare contra me.

4 Quum educens te è terra Ægypti, è domo ſervorum redemiſſem te; & præmiſiſſem tibi Moſchen, Aharonem, & Mirjamum:

5 Populo mi, recordare jam quid conſilii iniverit Balak rex Moabitarum, & quid reſponderit ei Bilham filius Behoris; at agnoſcens juſtè facta Jehovæ à Schittimis Gilgalem uſque, *dicas*,

6 Quanam re *inſtructus* veniam ante Jehovam, incurvabo me *honorem habens* Deo excelſo? veniamne ante eum cum holocauſtis? cum vitulis anniculis?

7 An accepta haberet Jehova millia arietum? myriadas torrentium olei? an darem primogenitum meum *pro* defectione mea? fructum ventris mei *pro* peccato animæ meæ?

8 Indicavit tibi, ô homo, quid *ſit* bonum: ecquid Jehova requiſivit abs te, niſi ut exerceas jus, & ames benignitatem, & modeſtè ambules cum Deo tuo?

9 Vox Jehovæ ipſi civitati prædicat (nam quod res eſt videt nomen tuum) audite virgam, & quis accerſat iſtud.

10 Adhuc ſitne cuiquam domus improbi? theſauri improbitatis? & epha minutum deteſtabile?

11 An purum haberem *quemquam* cum lancibus improbitatis, & inditis loculo ponderibus doloſis?

12 Cujus *civitatis* divites pleni ſunt violentia, & habitatores loquuntur falſum, quorum lingua doloſa *eſt* in ore ipſorum?

13 Quin imo ego ægritudine afficiam percutiendo te; deſolando propter peccata tua.

14 Tu comedes, ſed non ſaturaberis, & depreſſio tua *erit* in medio tui: & amoyebis, ſed non liberabis, quod autem liberavéris, gladio tradam.

15 Tu ſeres, ſed non meres; tu calcabis olivas, ſed non unges te oleo, & muſtum, ſed non bibes vinum.

16 Etenim aſſidue obſervat ſtatuta Homri, & totum opus domus Achabi, ambulatiſque in conſiliis eorum: ut dedam te deſolationi, & habitatores ipſius ſibilo, itaque opprobrium populi mei portetis.

CAP. VII. *Tam corrupta paſſim eſt hominum conditio, ut nulli niſi Deo ſoli fidendum ſit.*

HEi mihi, quum ſim tamquam intercepti æſtivis fructibus, tamquam *intercepti* racemis vindemiæ; nullus *eſt* botrus ad comedendum, præcocem fructum deſiderat anima mea.

2 Periit benignus è terra hac, & rectus in hominibus his nullus *eſt*: quotquot ſunt, ad cædes inſidiantur, quiſque fratrem ſuum venantur plagis.

3 Ut malefaciant ambæ manus ſtrenuè, princeps poſcit, & judex pro retributione: & qui magnus eſt, eloquitur æruminam deſideratiſſimam ſibi ipſe, quam contorquent.

4 Optimus iſtorum ſimilis *eſt* ſpinæ, rectiſſimus præ ſpineto *eſt*: dies ſpeculatorum tuorum, animadverſio tua advenit, nunc erit perplexitas iſtorum.

5 Ne creditote amico, ne confiditote duci ab ea quæ cubat *in* ſinu tuo obſerva foris tui.

6 Nam filius turpitudine afficit patrem; filia inſurgit in matrem ſuam, nurus in ſocrū ſuam; inimici cujuſque *ſunt* domeſtici ipſius.

7 Quapropter ego Jehovam verſus ſpectabo, præſtolabor Deum ſalutis meæ; exaudiet me Deus meus.

8 Ne lætator, inimica mea, de me, quum cecidero, ſurgam: quum ſedero in tenebris, Jehova illuceſcet mihi.

9 Indignationem Jehovæ feram, quia peccavi in eum; uſque dum contendat contentionem meam, & exerceat jus meum, producens me in lucem ut fruar juſtitia ejus.

10 Nam reſpiciens inimicam meam operiet eam pudore, dicentem mihi, ubi eſt Jehova Deus tuus? oculi mei videbunt illam, nunc futura eſt conculcationi ut lutum platearum.

11 Quo die ædificaturus eſt macerias tuas, eo die in longinquam abibit decretum:

12 Die, *inquam*, illo, quum ad te venturus eſt inde ab Aſſyria uſque ad civitates munitas; & inde à civitatibus munitis uſque ad flumen, & ad mare unum ab altero, & à monte uno ad alterum:

13 Poſtquam fuerit hæc terra deſolationi propter habitatores ipſius; propter fructum actionum ipſorum.

14 Paſce populum tuum cum pedo tuo, greges

gem poſſeſſionis tuæ habitantem ſolitarié, *in* ſilva, in medio arvorum; depaſcant Baſchanem, & Gilhadem, ut diebus priſcis :

15 Ut diebus quibus egreſſus es è terra Ægypti, faciam ut videat ille mirabilia.

16 Videntes Gentes erubeſcent præ tota potentia illorum; imponent manum ori, aures illarum obſurdeſcent :

17 Lingent pulverem ut anguis, & ſerpentes terreſtres, commovebuntur è clauſtris ſuis : ad Jehovam Deum noſtrum pavidi accurrent, & timebunt à te.

18 Quis *eſt Deus* fortis par tibi ? condonans iniquitatem, & præteriens defectionem reliquis poſſeſſionis ſuæ; non retinens in æternum iram ſuam, eo quod delectatur benignitate ?

19 Converſus miſerebitur noſtri, ſubiget iniquitates noſtras : imo projecturus es in profundiſſimum maris omnia peccata iſtorũ.

20 Præſtabis fidem *datam* Jahakobo, benignitatem *datam* Abrahamo ; quam juraveras majoribus noſtris à diebus priſcis.

NACHUM.

CAP. I. *Viva deſcriptio majeſtatis Dei.*

PRophetia oneroſa Nineves, liber viſionis Nachumi Elkoſchæi.

2 *Deus* fortis zelotes & ultor *eſt* Jehova, ultor *eſt* Jehova & excandeſcens ; ultor *eſt* Jehova in hoſtes ſuos, & aſſervat *iram* in inimicos ſuos.

3 Jehova longanimis *eſt*, & magnus virtute, ſed ullo pacto non abſolvit, Jehovæ via cum turbine & procella *eſt*, & nubes pulvis pedum ejus *eſt*.

4 Increpans mare arefacit ipſum, & omnia flumina exſiccat ; langueſcit Baſchan & Carmel, etiam flos Libani langueſcit.

5 Montes commoventur ab eo, & colles ſeſe diſſolvunt ; conflagratque terra à conſpectu ejus, & orbis habitabilis cum omnibus habitantibus in eo.

6 Coram indignatione ejus quis ſubſiſtat ? & quis conſiſtat in æſtu iræ ejus, *quum* excandeſcentia ejus funditur velut ignis, ipſæ rupes everruntur ab eo.

7 Bonus *eſt* Jehova, robori *eſt* tempore angustiæ : & agnoſcit recipientes ſe ad ipſum.

8 Itaque inundatione pervadente, affecturus eſt conſumtione locum illius : & inimicos ejus perſequentur tenebræ.

9 Quid cogitaretis adverſus Jehovam ? conſumtione affecturus eſt, non ſurget bis angustia.

10 Nam æquè ac ſpinæ perplexi, & tamquam ſi mero obruti eſſent, inebritati ; conſumentur, velut ſtipula arida, planè.

11 Ex te prodiit ; cogitans contra Jehovam malum, conſultor nequam.

12 Sic ait Jehova, ſi pacem coluiſſent, ita etiam ampli fuiſſent ; aut *fuiſſent* ita tonſi ut tranſiviſſet : ut afflixeram te, non afflicturus fuiſſem te amplius.

13 Nunc vero fracturus ſum lorum iſtius, ne incumbat tibi ; & vincula tua diſrumpam.

14 Præcipit enim Jehova contra te, *ô Ninevita*, non ſeretur de nomine tuo amplius : è domo deorum tuorum exſcindam ſculptile & fuſile, diſponam ſepulcrum tuum, poſtquam vilueris.

15 Ecce ſuper his montibus pedes euangelizantis, promulgantis pacem, *dicentis* ; celebra Jehuda feſta tua, repende vota tua : nam non perget amplius tranſire in te nequam, totus exciſus eſt.

CAP. II. *Obſidio Ninivæ, ejuſque à Chaldæis depopulatio.*

AScendit diſſipator contra faciem tuam, *Ninive*, cuſtodi munitionem : ſpeculare, viam, confirma lumbos, fortifica vires valde.

2 Nam reverſus eſt Jehova cum excellentia Jahakobi, ut *quiſit* excellentia Iſraelis : quia evacuarunt eos depopulatores, & palmites eorum corruperunt.

3 Clypeus potentium ejus rubricatus, bellatores coccinati, cum igne tædarum *erunt* currus quo die inſtruet *prælium* ; quum abietes agitabuntur horridè.

4 Per vicos inſanient currus, allident ſeſe per plateas ; ſpecies earum tamquam tædarum *erit*, tamquam fulgura perrumpent.

5 Recenſebit magnificos ſuos, *ſed* corruent in ambulatione illorum, feſtinabunt ad murum illius, quaſi paratus fuiſſet protector.

6 Portæ fluminum aperientur, & ipſum templum diſſolvetur :

7 Et ſtatione poſita deportabitur *Ninive*, deducetur : cum ancillis ſuis comitantibus voce ſimili columbarum, quæ tympana pulſant ex animo ſuo.

8 *Fuit* quidem Nineve velut piſcina aquarum, ex quo tempore eſt ; ſed ipſos fugientes, *dicens* ; conſiſtite, conſiſtite, nullus avertet.

9 Diripite argentum, diripite aurum, & infinitum apparatum iſtum, gloriam ex omnibus inſtrumentis deſiderabilibus.

10 Vacuitas, & quidem vacuiſſima & exinanita erit ; & animus liquefactus, ac collifio genuum, ac dolor in omnibus lumbis, & facies eorum omnium contrahent nigrorem, *dicentium* ;

11 Ubi *eſt* luſtrum leonum, & *quod* paſcuum erat juvenum leonum ? quo ibat leo, quo leunculus, catulus leonis, nemine terrente ?

12 Leo, *inquam*, rapiens quantum ſufficiebat catulus ſuis, & ſtrangulans leunculis ſuis ; qui implebat rapina cavernas ſuas, & luſtra ſua rapto ?

13 Ecce me contra te, dictum Jehovæ exercituum, ut comburam in fumum currus ejus, & juvenes leones tuos conſumat gladius ; ita exſcindam è terra rapinam tuam, neque audietur amplius vox nunciorum tuorum.

CAP. III. *Viva deſcriptio peccati & pœnæ Ninivitarum.*

VÆ civitati ſanguinariæ : *quæ* tota eſt mendacio & lacerato plena, non amovet rapinam.

2 Sonus flagelli, & ſonus commotionis rotæ ; & equi laudẽtis, currusq; ſalientis *futurus eſt*.

3 Eques indicens, & flammantem gladium, & coruſcam haſtam, & multitudinem conſoſſorum, & ingentem numerum cadaverum; denique infinita corpora, *adeo ut* impingatur in corpora illorum.

4 Propter amplitudinem ſcortationum ſcorti, pollentis gratia, magiſtræ præſtigiarum; quæ venumdabat gentes ſcortationibus ſuis, & familias præſtigiis ſuis.

5 Ecce me contra te, dictum Jehovæ exercituum, & retegam fimbrias tuas *replicans* in faciem tuam: ut oſtendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam:

6 Et projicient in te res deteſtandas, turpitudine afficiam te; diſponamque te ut ſpeculum.

7 Eritque ut quiſque videntium te aberret à te, ac dicat, vaſtata eſt Ninive, quis condoleat ei? unde quærerem conſolatores tibi?

8 An melius eſſet tibi quam No Nutriciæ, ſitæ inter rivos, aquis circumdatæ, cui præmunitio *eſt* mare, à mari *eſt* murus ejus?

9 Æthiopia robori *erat*, & Ægyptus, infinitæque *gentes*: Putæi, & Libyes erant auxilio tibi.

10 Etiam hæc deportationi fuit, abivit in captivitatem, etiam parvuli ejus illiſi ſunt in capite omnium vicorum: & ſuper honoratos ejus projecerunt ſortem, denique omnes magnates ejus vincti fuerunt compedibus.

11 Tu quoque inebriaberis, eris latitans; tu quoque deſiderabis robur propter inimicum.

12 Omnes munitiones tuæ *ſimiles* ficubus cum primitivis fructibus; ſi moveantur, illico cadent in os comedentis.

13 Ecce populus tuus, *ut* fœminæ, in medio tui *exit*: inimicis tuis omnino aperientur portæ terræ: abſumet ignis vectes tuos.

14 Aquas obſidionis hauri tibi, firma munitiones tuas: ingredere in lutum; & calca argillam, refice fornacem lateriariam.

15 Ibi conſumet te ignis, exſcindet te gladius, comedet te ut melolontha: numero ſum eſſice te ut melolontha, numeroſam effice te ut locuſta.

16 Multiplicaſti negotiatores tuos præ ſtellis cœli; *at* melolontha, irruit & avolat, *avolabunt*:

17 Diademati tui ſimiles locuſtæ, & imperatores tui ut praſocuris foraminum; quæ caſtra metantur per ſepes tempore frigoris, ſed ſole exorto errant, ita ut non dignoſcatur locus ullius earum ubi fuerint.

18 Dormitabunt paſtores tui, ô Rex Aſſyriæ, jacebunt magnifici tui; abundabunt populus tuus ſuper iſtos montes nemine congregante.

19 Nulla *eſt* contractio fracturæ tuæ, ægra *eſt* plaga tua: quicunque audient rumorem tuum complodent manu ſuper te, nam quem non pervaſit afflictio tua jugiter?

CHABAKKUK.

CAP. I. *Miratur propheta Deum populum ſuum impiis affligendum tradere: nam contra Jehudæos ſuſcitat Chaldæos qui victoriam non Deo, ſed ſibi tribuunt.*

ONeroſa prophetia, quam vidit Chabakkuk Propheta.

2 Quouſque Jehova, quum vociferatus fuero, non exaudies? quum clamavero ad te violentiam non ſervabis?

3 Quare facis ut videam iniquitatem, & intuear moleſtiam, vaſtitatemque ac violentiam è regione mei? & *quare* eſt litem & jurgium *qui* efferat?

4 Idcirco intermittitur lex, & non procedit unquam jus: quia improbus circumcidet juſtum, idcirco prodit jus perverſum.

5 Reſpicite in gentibus, & intuemini, admiratione abrepti admiramini: nam opus operor diebus veſtris, *quod* non credituri eſtis quum narrabitur.

6 Nam ecce ego excitaturus ſum Chaldæos, gentem acerbiſſimam, & feſtinam, ambulaturam per latitudines terræ, ad poſſidendum habitacula non ſua jure hæreditario:

7 Formidabilem & terribilem illam, abs qua judicium iſtius & deportatio iſtius prodeam.

8 Nam leviores erunt pardis equi ejus, & acutiores lupis veſpertinis, abundabuntque equites ejus. & equites ejus è longinquo venientes involabunt, ut aquila celer ad eſcam:

9 Illa tota ad violentiam venit, hauſtu faciei ipſorum Orientem verſus *ſpectante*: & colligat tamquam arenam captivam turbam.

10 Et ipſe *Rex* regibus illudet, & dominatores riſui *erunt* ei; ipſe omnem munitionem deridebit, & coacervato pulvere capiet eam.

11 Tunc remeante ſpiritu ubi tranſiverit, reatum obibit; *prædicans* hanc vim ſuam Dei ſui *eſſe*.

12 Nonne tu ab æterno es? Jehova Deus meus *eſt*, ſanctus meus, non moriemur: Jehova ad judicium diſponis eum, & ô rupes ad corripiendum fundas eum.

13 Purior *es* oculis quam ut aſpicias malum, & intueri moleſtiam non potes: quare intuereris perfidos? ſurdum agere, dum abſorbet improbus juſtiorem ſe?

14 Et faceres homines velut piſces maris? ut reptile cui non *eſt* dominator?

15 Quotquot ſunt hamo educit, congregat illos plagis ſuis, & recipit eos retijaculo ſuo; idcirco lætatur & exſultat.

16 Idcirco ſacrificat plagis ſuis, & ſuffimen facit retijaculo ſuo; quia per hæc pinguis *eſt* portio ejus, & cibus ejus opimus.

17 An propter hoc educet plagas ſuas, & jugiter occidendo gentes non utetur clementia.

CAP. II. *Inſolentia Regis Chaldæorum coercebitur.*

IN cuſtodia mea ſtanti & conſiſtenti mihi in munitionibus; ac ſpeculanti ad videndum quid eloqueretur mihi, & quid reſponſurus eſſem poſt correptionem meam,

2 Reſpondit mihi Jehova, dicens; ſcribe viſionem, & *quidem* perſpicuè in iſtis tabulis; ut percurrat lecturus eam.

3 Nam adhuc viſio ad conſtitutum tempus *rejecta eſt*, quam effabitur ſuo termino, neque fallet: ſi cunctabitur, exſpecta eam, nam omnino

omnino eventura eſt, *ac* non tardabit.

4 Ecce ebullat in quo non eſt rectus animus ipſius: juſtus autem ex fide ſua vivet.

5 Quin etiam cum vino perfidioſus ſit, vir arrogans, neque maneat in habitaculo; cum dilatet velut ſepulcrum animum ſuum, ſitque velut mors quæ non ſaturatur, & recipiat ad ſe omnes gentes; congregetque ad ſe omnes populos;

6 An non iſti omnes de eo parabolam prolaturi eſſent, & interpretationem *cum* ænigmatis de eo? & dicturus *ille*, væ multiplicant non ſua (quouſque tandem?) numeroſe aggreganti penes ſe denſiſſimum lutum?

7 An non repente conſurgent qui mordeant te, & expergiſcentur divexaturi te; & eris continenti conculcationi eis?

8 Quia tu ſpoliaſti gentes multas, ſpoliaturæ ſunt te omnes reliquiæ populorum, propter cædes humanas, & violentiam terræ; urbem, & omnes habitantes in ea.

9 Væ dedito quæſtui malo pro domo ſua; ut diſponat in excelſo nidum ſuum, quo eripiatur è poteſtate mali.

10 Conſilium iniviſti pudendum domi tuę; ſcindendi populos multos, & peccaſti *contra* te ipſum:

11 Nam lapis è pariete exclamat, & nodus è ligno teſtificatur iſtud:

12 Væ ædificanti civitatem cædibus, & ſtabilienti urbem iniquitate.

13 An non ecce à Jehova exercituum *eſt*; ut laborent populi pro igne, & nationes pro inanitate fatigentur?

14 Nam implebitur terra cognoſcendo gloriam Jehovæ; ut aquæ operiunt alveum maris.

15 Væ potum præbenti proximo ſuo, adhibenti utrem tuum, & etiam inebrianti; ut inuearis nuditatem eorum.

16 Saturaris ignominia præ gloria, bibe tu quoque & retege præputium: divertet ad te poculum dexteræ Jehovæ, & vomitus ignominioſus ad gloriam tuam.

17 Nam violentia Libani operiet te, & vaſtitas beſtiarum terrefaciens eas; propter cædes humanas & violentiam terræ, urbem, & omnes habitantes in ea.

18 Quid profuerit ſculptile, quod ſculpſerit illud formator illius, fuſile & doctor falſi; quod confidat formator figmenti ſui ipſi, faciendo idola muta?

19 Væ *illi* qui dicit ligno, expergiſcere, evigila, lapidi ſilenti: ipſe docet, ecce ipſum, continetur *quidem* auro aut argento, ſed omnino ſpiritus nullus *eſt* in medio ejus.

20 Jehova vero in templo ſanctitatis ſuæ *eſt*; ſile à conſpectu ejus, ô univerſa terra.

CAP. III. *Carmen propheticum Chabakkuki.*

ORatio Chabakkuki Prophetæ: ſecundum odas mixtas.

2 O Jehova, audiens pronunciatum tuum timeo; Jehova opus tuum interea temporis conſerva, interea temporis notum fac: in commotione *ira* miſereri recordare.

3 Deo à meridie veniente, & ſancto è monte Paranis ſumme; operuit cœlum decor ejus, & lux ejus implevit terram:

4 Et ſplendor tamquam lucis affuit, cornuaque ad latus ipſius ei; ubi abſconſio erat roboris ejus.

5 Antevit ipſum peſtis, & præceſſit anthrax ad pedes ejus.

6 Ubi autem conſtitit, menſus eſt terram, vidit, & diſturbavit gentes, & diſſipati ſunt *quorum erant* montes æterni, incurvati ſunt *quorum erant* colles perpetui: cujus *fuerant* ambulationes perpetuæ.

7 Locum vanitatis vidi *eſſe* tentoria Æthiopidæ; commota ſunt aulæa terræ Midjanis.

8 An contra flumina accenſa fuit, Jehova; an contra flumina ira tua? an contra mare furor tuus; quum inſideres equis tuis, curribus tuis ſalutaribus?

9 Nudus alveus factus eſt arcu tuo, juramentis tribuum, ſermone maxime: flumina diffidiſti terræ.

10 Te videntes contremuerunt montes, inundatio aquarum tranſivit; edens abyſſus vocem ſuam, *in* altum latera ſua extulit.

11 Sol, Luna ſtetit *in* habitatione: ad lucem ſagittæ tuæ itarunt, ad ſplendorem coruſcans haſta tua.

12 Indignatione progreſſurus in terram, ira triturraturus gentes.

13 Proceſſiſti ad ſalutem populi tui, ad ſalutem cum uncto tuo; fregiſti caput è domo improbi, uſque ad collum, nudando fundamentum maximè.

14 Perforaſti virgis illius caput pagorum ejus, *quum* procellam excitarent ad diſpergendum me; *quum* exſultatio eorum *eſſet* ac ſi comeſturi fuiſſent pauperem *latenter* in abſcondito.

15 Iter feciſti ad mare equis tuis, *ad* acervum aquarum multarum.

16 Audivi; commotus eſt venter meus, ad vocem palpitant labia mea; invadit putredo oſſa mea, denique commoveor in loco meo: *audiens* quieſcendum eſſe mihi in die anguſtiæ, quum aſcendit contra populum *hoſtis* turmatim populaturus eum.

17 Quamvis ficus non efflorereret, & nullus *eſſet* proventus in vitibus, mentiretur opus olivæ, & agrorum nullus ederet cibum: abſcinderet *hoſtis* ab ovili gregem, & nullum *eſſet* armentum in bubilibus:

18 Ego tamen in Jehova exſultabo, geſtiam in Deo ſalutis meæ.

19 Jehovi Dominus robur meum *eſt*, qui diſponit pedes meos tamquam cervarum & ſuper excelſa mea facit ut incedam: magiſtro ſymphoniæ finium mearum.

TZEPHANJA.

CAP. I. *Clades imminens Jehudæ prædicitur.*

VErbum Jehovę quod fuit ad Tzephanjam filium Cuſchi, filiæ Gedaljæ, filii Amarjæ, filii Chiskijæ; temporibus Joſchijæ, filii Amonis, Regis Jehudæ.

2 Omnino recepturus ſum omnia à ſuperficie hujus terræ, dictum Jehovæ.

3 Eques indicens, & flammantem gladium, & coruſcam haſtam, & multitudinem confoſſorum, & ingentem numerum cadaverum; denique infinita corpora, *adeo ut* impingatur in corpora illorum.

4 Propter amplitudinem ſcortationum ſcorti, pollentis gratia, magiſtræ præſtigiarum; quæ venumdabat gentes ſcortationibus ſuis, & familias præſtigiis ſuis.

5 Ecce me contra te, dictum Jehovæ exercituum, & retegam fimbrias tuas *replicans* in faciem tuam: ut oſtendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam:

6 Et projicient in te res deteſtandas, turpitudine afficiam te; diſponamque te ut ſpeculum.

7 Eritque ut quiſque videntium te aberret à te, ac dicat, vaſtata eſt Ninive, quis condoleat ei? unde quærerem conſolatores tibi?

8 An melius eſſet tibi quam No Nutricia, ſitæ inter rivos, aquis circumdatæ, cui præmunitio *eſt* mare, à mari *eſt* murus ejus?

9 Æthiopia robori *erat*, & Ægyptus, infinitæque *gentes:* Putæi, & Libyes erant auxilio tibi.

10 Etiam hæc deportationi fuit, abivit in captivitatem, etiam parvuli ejus illiſi ſunt in capite omnium vicorum: & ſuper honoratos ejus projecerunt ſortem, denique omnes magnates ejus vincti fuerunt compedibus.

11 Tu quoque inebriaberis, eris latitans; tu quoque deſiderabis robur propter inimicum.

12 Omnes munitiones tuæ *ſimiles* ficubus cum primitivis fructibus; ſi moveantur, illico cadent in os comedentis.

13 Ecce populus tuus, *ut* fœminæ, in medio tui *erit:* inimicis tuis omnino aperientur portæ terræ: abſumet ignis vectes tuos.

14 Aquas obſidionis hauri tibi, firma munitiones tuas: ingredere in lutum; & calca argillam, refice fornacem laterariam.

15 Ibi conſumet te ignis, exſcindet te gladius, comedet te ut melolontha: numeroſum eſſice te ut melolontha, numeroſam efficite te ut locuſta.

16 Multiplicaſti negotiatores tuos præ ſtellis cœli; *ut* melolontha, irruit & avolat, *avolabunt:*

17 Diademati tui ſimiles locuſtæ, & imperatores tui ut præſocuris foraminum; quæ caſtra metantur per ſepes tempore frigoris, ſed ſole exorto errant, ita ut non dignoſcatur locus ullius earum ubi fuerint.

18 Dormitabunt paſtores tui, ô Rex Aſſyriæ, jacebunt magnifici tui; abundabunt populus tuus ſuper iſtos montes nemine congregante.

19 Nulla *eſt* contractio fracturæ tuæ, ægra *eſt* plaga tua: quicunque audient rumorem tuum complodent manu ſuper te, nam quem non pervaſit afflictio tua jugiter?

CHABAKKUK.

CAP. I. *Miratur propheta Deum populum ſuum impiis affligendum tradere: nam contra Jehudæos ſuſcitat Chaldæos qui victoriam non Deo, ſed ſibi tribuunt.*

ONeroſa prophetia, quam vidit Chabakkuk Propheta.

2 Quouſque Jehova, quum vociferatus fuero, non exaudies? quum clamavero ad te violentiam non ſervabis?

3 Quare facis ut videam iniquitatem, & intueare moleſtiam, vaſtitatemque ac violentiam è regione mei? & *quare* eſt litem & jurgium *qui* efferat?

4 Idcirco intermittitur lex, & non procedit unquam jus: quia improbus circumcidet juſtum, idcirco prodit jus perverſum.

5 Reſpicite in gentibus, & intuemini, admiratione abrepti admiramini: nam opus operor diebus veſtris, *quod* non creditum eſtis quum narrabitur.

6 Nam ecce ego excitaturus ſum Chaldæos, gentem acerbiſſimam, & feſtinam, ambulaturam per latitudines terræ, ad poſſidendum habitacula non ſua jure hæreditario:

7 Formidabilem & terribilem illam, abs qua judicium iſtius & deportatio iſtius prodeam.

8 Nam leviores erunt pardis equi ejus, & acutiores lupis veſpertinis, abundaburque equites ejus. & equites ejus è longinquo venientes involabunt, ut aquila celer ad eſcam:

9 Illa tota ad violentiam venict, hauſtu faciei ipſorum Orientem verſus *ſpectante:* & colligat tamquam arenam captivam turbam.

10 Et *ipſe Rex* regibus illudet, & dominatores riſui *erunt* ei; ipſe omnem munitionem deridebit, & coacervato pulvere capiet eam.

11 Tunc remeante ſpiritu ubi tranſiverit, reatum obibit; *prædicans* hanc vim ſuam Dei ſui *eſſe.*

12 Nonne tu ab æterno es? Jehova Deus meus *eſt*, ſanctus meus, non moriemur: Jehova ad judicium diſponis eum, & ô rupes ad corripiendum fundas eum.

13 Purior *es* oculis quam ut aſpicias malum, & intueri moleſtiam non potes: quare intueretis perfidos? ſurdum ageres, dum abſorbet improbus juſtiorem ſe?

14 Et faceres homines velut piſces maris? ut reptile cui non *eſt* dominator?

15 Quotquot ſunt hamo educit, congregat illos plagis ſuis, & recipit eos retijaculo ſuo; idcirco lætatur & exſultat.

16 Idcirco ſacrificat plagis ſuis, & ſuffimen facit retijaculo ſuo; quia per hæc pinguis *eſt* portio ejus, & cibus ejus opimus.

17 An propter hoc educet plagas ſuas, & jugiter occidendo gentes non utetur clementia.

CAP. II. *Inſolentia Regis Chaldæorum coercebitur.*

IN cuſtodia mea ſtanti & conſiſtenti mihi in munitione; ac ſpeculanti ad videndum quid eloqueretur mihi, & quid reſponſurus eſſem poſt correptionem meam,

2 Reſpondit mihi Jehova, dicens; ſcribe viſionem, & *quidem* perſpicuè in iſtis tabulis; ut percurrat lecturus eam.

3 Nam adhuc viſio ad conſtitutum tempus *rejecta eſt*, quam effabitur ſuo termino, neque fallet: ſi cunctabitur, exſpecta eam, nam omnino

omnino eventura eſt, *ac* non tardabit.

4 Ecce ebullat in quo non eſt rectus animus ipſius: juſtus autem ex fide ſua vivet.

5 Quin etiam cum vino perfidioſus ſit, vir arrogans, neque maneat in habitaculo; cum dilatet velut ſepulcrum animum ſuum, ſitque velut mors quæ non ſaturatur, & recipiat ad ſe omnes gentes; congregetque ad ſe omnes populos;

6 An non iſti omnes de eo parabolam prolaturi eſſent, & interpretationem *cum* ænigmatis de eo? & dicturus *ille*, væ multiplicant non ſua (quouſque tandem?) numeroſe aggreganti penes ſe denſiſſimum lutum?

7 An non repente conſurgent qui mordeant te, & expergiſcentur divexaturi te; & eris continenti conculcationi eis?

8 Quia tu ſpoliaſti gentes multas, ſpoliaturæ ſunt te omnes reliquiæ populorum, propter cædes humanas, & violentiam terræ; urbem, & omnes habitantes in ea.

9 Væ dedito quæſtui malo pro domo ſua; ut diſponat in excelſo nidum ſuum, quo eripiatur è poteſtate mali.

10 Conſilium iniviſti pudendum domi tuæ; ſcindendi populos multos, & peccaſti *contra* te ipſum:

11 Nam lapis è pariete exclamat, & nodus è ligno teſtificatur iſtud:

12 Væ ædificanti civitatem cædibus, & ſtabilienti urbem iniquitate.

13 An non ecce à Jehova exercituum *eſt*; ut laborent populi pro igne, & nationes pro inanitate fatigentur?

14 Nam implebitur terra cognoſcendo gloriam Jehovæ; ut aquæ operiunt alveum maris.

15 Væ potum præbenti proximo ſuo, adhibenti utrem tuum, & etiam inebrianti; ut intuearis nuditatem eorum.

16 Saturaris ignominia præ gloria, bibe tu quoque & retege præputium: divertet ad te poculum dexteræ Jehovæ, & vomitus ignominioſus ad gloriam tuam.

17 Nam violentia Libani operiet te, & vaſtitas beſtiarum terrefaciens eas; propter cædes humanas & violentiam terræ, urbem, & omnes habitantes in ea.

18 Quid profuerit ſculptile, quod ſculpſerit illud formator illius, fuſile & doctor falſi; quod confidat formator figmenti ſui ipſi, faciendo idola muta?

19 Væ *illi* qui dicit ligno, expergiſcere, evigila, lapidi ſilenti: ipſe docet, ecce ipſum, continetur *quidem* auro aut argento, ſed omnino ſpiritus nullus *eſt* in medio ejus.

20 Jehova vero in templo ſanctitatis ſuæ *eſt*; file à conſpectu ejus, ô univerſa terra.

CAP. III. *Carmen propheticum Chabakkuki.*

ORatio Chabakkuki Prophetæ: ſecundum odas mixtas.

2 O Jehova, audiens pronunciatum tuum timeo; Jehova opus tuum interea temporis conſerva, interea temporis notum fac: in commotione *ira* miſereri recordare.

3 Deo à meridie veniente, & ſancto è monte Paranis ſumme; operuit cœlum decor ejus, & lux ejus implevit terram:

4 Et ſplendor tamquam lucis affuit, cornuaque ad latus ipſius ei; ubi abſconſio erat roboris ejus.

5 Antevit ipſum peſtis, & præceſſit anthrax ad pedes ejus.

6 Ubi autem conſtitit, menſus eſt terram, vidit, & diſturbavit gentes, & diſſipati ſunt *quorum erant* montes æterni, incurvati ſunt *quorum erant* colles perpetui: cujus *futuræ* ambulationes perpetuæ.

7 Tocum vanitatis vidi *eſſe* tentoria Æthiopidæ; commota ſunt aulæa terræ Midjanis.

8 An contra flumina accenſa fuit, Jehova; an contra flumina ira tua? an contra mare furor tuus; quum inſideres equis tuis, curribus tuis ſalutaribus?

9 Nudus alveus factus eſt arcu tuo, juramentis tribuum, ſermone maxime: flumina diffidiſti terræ.

10 Te videntes contremuerunt montes, inundatio aquarum tranſivit; edens abyſſus vocem ſuam, *in* altum latera ſua extulit.

11 Sol, Luna ſtetit *in* habitatione: ad lucem ſagittæ tuæ itarunt, ad ſplendorem coruſcans haſta tua.

12 Indignatione progreſſurus in terram, ira triturabis gentes.

13 Proceſſiſti ad ſalutem populi tui, ad ſalutem cum uncto tuo; fregiſti caput è domo improbi, uſque ad collum, nudando fundamentum maximè.

14 Perforaſti virgis illius caput pagorum ejus, *quum* procellam excitarent ad diſperendum me; *quum* exſultatio eorum *eſſet* ac ſi comeſturi fuiſſent pauperem *latenter* in abſcondito.

15 Iter feciſti ad mare equis tuis, *ad* acervum aquarum multarum.

16 Audivi; commotus eſt venter meus, ad vocem palpitant labia mea; invadit putredo oſſa mea, denique commoveor in loco meo: *audiens* quieſcendum eſſe mihi in die angustiæ, quum aſcendit contra populum *hoſtis* turmatim populaturus eum.

17 Quamvis ficus non floreſceret, & nullus *eſſet* proventus in vitibus, mentiretur opus olivæ, & agrorum nullus ederet cibum: abſcinderet *hoſtis* ab ovili gregem, & nullum *eſſet* armentum in bubilibus:

18 Ego tamen in Jehova exſultabo, geſtiam in Deo ſalutis meæ.

19 Jehovi Dominus robur meum *eſt*, qui diſponit pedes meos tamquam cervarum & ſuper excelſa mea facit ut incedam: magiſtro ſymphoniæ ſiquim mearum.

TZEPHANJA.

CAP. I. *Clades imminens Jehudæ prædicitur.*

VErbum Jehovæ quod fuit ad Tzephanjam filium Cuſchi, filiæ Gedaljæ, filii Amarjæ, filii Chiskijæ; temporibus Joſchijæ, filii Amonis, Regis Jehudæ.

2 Omnino receptus ſum omnia à ſuperficie hujus terræ, dictum Jehovæ.

3 Recepturus ſum homines & jumenta, recepturus ſum aves cœli, & piſces maris, & ruinas cum ipſis impiis: denique exſcindam homines à ſuperficie hujus terræ, dicit Jehovæ.

4 Extendens enim manum meam ſuper Jehudam, & ſuper omnes habitatores Jeruſchalaimorum; exſcindam è loco hoc reſiduum Bahalis, & nomen atratorum cum ipſis ſacerdotibus:

5 Et qui incurvant ſe ſuper tecta *honorem habentes* exercitui cœlorum; etiam qui incurvantes ſe jurant per Jehovam, & jurant per Melecum ſuum:

6 Tum qui retro aguntur à ſequendo Jehova; tum qui non quærunt Jehovam, neque requirunt ipſum.

7 Sile à conſpectu Domini Jehovi; propinqua enim *eſt* dies Jehovæ, nam apparavit Jehova mactanda animalia, præparavit invitatos ſuos.

8 Erit autem die mactationis Jehovæ, ut animadvertam in ipſos principes, & in filios Regis, & in omnes qui induuntur indumento alienigenarum:

9 Et animadvertam in omnem qui inſilit in limen die illa; qui implent domum dominorum ſuorum violentia & dolo:

10 Eritque die illa dictum Jehovæ, vox clamoris à porta piſcium, & ejulatus à parte ſecunda; & confractio magna ab ipſis collibus.

11 Ejulate habitatores cavi: nam ſuccidetur totus populus mercaturam faciens, exſcindentur omnes argentarii.

12 Eritque tempore illo, ſcrutante me Jeruſchalaima lucernis; ut animadvertam in iſtos homines qui concreti ſunt cum fæcibus ſuis, dicentes cum animo ſuo, non benefacit Jehova, neque malefacit.

13 Erunt enim facultates eorum direptioni & domus eorum deſolationi: ædificant quidem domos, ſed non inhabitabunt, plantantque vineas, ſed non bibent vinum earum.

14 Propinqua *eſt* dies Jehovæ maxima, propinqua & feſtina valde; ſonus diei Jehovæ, amare clamaturo ibi robuſto:

15 Dies furoris, dies illa; dies angustiæ & oppreſſionis; dies vaſtitatis & quidem vaſtiſſimæ, dies tenebrarum & obſcuritatis, dies nubis & caliginis:

16 Dies buccinæ & clangoris; contra civitates munitas, & contra angulos altiſſimos:

17 Qua angustiis afficiam homines, ut ambulent tamquam cæci; quia Jehovæ peccaverunt: & effundetur ſanguis eorum velut pulvis, & caro eorum velut ſtercora.

18 Neque argentum eorum, neque aurum eorum poterit eripere eos die furoris Jehovæ, quum igni zeli ipſius conſumetur tota hæc terra: nam conſummationem utique acceleratam confecturus eſt cum omnibus habitatoribus hujus terræ.

CAP. II. *Clades imminens gentibus prædicitur.*

EXcutite vos, iterumque excutite, ô gens, vacua deſiderio:

2 Quum nondum exſequitur decretum, *quum nondum* ut glumæ tranſit dies: quum nondum invadit vos æſtus iræ Jehovæ; quum nondum invadit vos dies iræ Jehovæ.

3 Quærite Jehovam omnes manſueti terræ, qui jus ejus operantur: quærite juſtitiam, quærite manſuetudinem, fortaſſe abſcondemini die iræ Jehovæ.

4 Nam Hazza derelicta erit & Aſchkelon deſolationi: Aſchdodum in ipſo meridie depellent, & Hekron exſtirpabitur.

5 Væ habitatoribus tractus maritimi, genti Cerethæorum: verbum Jehovæ contra vos eſt, Cenahanæa terra Peliſchthæorum, me ita perditurum eſſe te ut nullus *ſit* habitator.

6 Eritque tractus maritimus *pro* caulis, foſſuris paſtorum, & ſeptis gregem.

7 Et erit tractus pro reſiduo domus Jehudæ, *ut* apud eos paſcant: in domibus Aſchkelonis veſpere accubabunt, quum reviſerit eos Jehova Deus ipſorum, & reduxerit captivam turbam ipſorum.

8 Audivi opprobrium Moabitarum, & convitia Hammonitarum; quibus *probris* affecerint populum meum, ut ampliaverint *illud* per terminum illorum.

9 Idcirco ut vivo ego, dictum Jehovæ exercituum, Dei Iſraelis, Moab tamquam Sedom erit, & Hammonitæ ut Hamora, locus derelictus urticæ, & fodinæ ſalis, ac deſolationis *locus* uſque in ſeculum; reliquiæ populi mei diripient eos, & reliquum gentis meæ poſſidebunt eos.

10 Hoc eis *erit* pro faſtu eorum; quia probris affecerunt, & ampliarunt *ea* per populum Jehovæ exercituum.

11 Terribilis *erit* Jehova in eis, quum enaciabit omnes deos terræ; & incurvabunt ſi *honorem habentes* ei quiſque è loco ſuo, omnes regiones gentium:

12 Etiam vos Æthiopes confoſſis gladio meo iſtis.

13 Nam extendet manum ſuam verſus Aquilonem, ut perdat Aſſyriam; diſponetque Ninneven deſolationi, ſiccam ut deſertum:

14 Et accubabunt in ea greges, omnes beſtiæ gentium, cum platea, tum anataria, in malo granatis ejus pernoctabunt: vox cantabit in feneſtra, deſolatio in poſte, quum opus cedrinum ejus nudaverit.

15 Hujuſmodi *erit* civitas illa exſultabunda, quæ reſidet ſecurè, quæ dicit cum animo ſuo, ego *ſum*, & præter me nulla *eſt* ampliùs; quomodo eſt deſolationi? cubile beſtiis? *dicens* quiſquis tranſibit per eam ſibilabit, agitabit manum ſuam.

CAP. III. *Corruptela morum Ieruſchalaimarum deſcribitur, & vocatio gentium promittitur.*

VÆ ingluvieï, & contaminatæ; civitati huic opprimenti.

2 Non auſcultat voci, non accipit diſciplinam; Jehovæ non confidit, ad Deum ſuum non appropinquat.

3 Principes ejus in medio ejus *ſunt* leones rugientes: judices ejus lupi veſpertini, qui non rodunt oſſa in matutinum uſque.

4 Pro-

4 Prophetæ ejus rapidi, viri perfidiosissimi; Sacerdotes ejus prophanant rem sanctam, vim faciunt legi.

5 Jehova justus in medio ejus, non facit iniquitatem; unoquoque mane jus suum edit in lucem, non deest, sed nescit iniquus erubescere.

6 Exscidi gentes, desolatæ sunt extremitates earum, destruxi vicos earum adeo ut nullus transiret: ita sunt exinanitæ civitates earum, ut non *sit* quisquam, ut nullus *sit* habitator.

7 Dicebam, utique timebis me, accipies disciplinam, ut non exscinderetur habitaculum ejus, quibuscumque animadverterem in eam: verumtamen inde à diluculo corrupe runt omnes actiones suas.

8 Idcirco præstolamini me, dictum Jehovæ, in diem quo surrecturus sum ad prædam; nam jus meum *est* ut recipiam gentes, ut congregem regna, ut effundam super illas indignationem meam, totum æstum iræ meæ, quum igne zeli mei absumta fuerit tota hæc terra.

9 Tunc enim mutabo in populis labium *in* purum *sit*; quo invocent omnes nomen Jehovæ, colendo eum humero uno.

10 Et transfluvialibus *partibus* Æthiopiæ; supplices mei, filia dispersorum meorum afferent munus meum.

11 Tempore illo non erubescès ab omnibus actionibus tuis, quibus defeceris à me: nam tunc amovero è medio tui exsultantes de fastu tuo, ut non pergas efferre te amplius in monte sanctitatis meæ;

12 Reliquero autem in medio tui populum pauperem, tenuemque; qui se recipient ad nomen Jehovæ.

13 Reliquiæ Jisraelis non facient iniquitatem, neque loquentur mendacium, neque invenietur in ore earum lingua dolosa, sed ipsi pascentur & recubabunt, nemine perterrente.

14 Cane filia Tzijonis, clangite Jisraelitæ, lætare & exsulta ex toto animo, filia Jeruschalaimorum.

15 Amoviss Jehovam judicia tua: expediviss inimicos tuos: regem Jisraelis Jehovam *esse* in medio tui, fore ut non timeas malum amplius.

16 Die illa dicetur urbi Jeruschalaimorum, ne timeto; Tzijoni, ne remittuntor manus tuæ.

17 Jehova Deus tuus in medio tui potens servaturus est; gravisurus de te lætitia, conquieturus in amore suo, exsultaturus de te cantu, *dicens*,

18 Mœstos propter conventum recipiam *qui* ex te sunt: *mœstos propter* onus impositum ei, *propter* opprobrium.

19 Ecce me conficiente cum omnibus afflictoribus te, tempore illo, simul servabo claudicantem, & depulsam congregabo, disponamque eis laudem & nomen in tota terra, quod illos pudeat.

20 Tempore illo adducam vos, *quo*, inquam, tempore congregavero vos: nam dispositurus sum vobis nomen & laudem in omnibus populis terræ, me reducente captivas tubas vestras in oculis vestris, ait Jehova.

CHAGGAI.

CAP. I. *Increpantur Iehudæi quod magis sua curent, quamquæ Dei sunt.*

ANno secundo Darii Regis, mense sexto, die primo mensis, fuit verbum Jehovæ per Chaggajum Prophetam ad Zerubbabelem filium Schealthielis ducem Jehudæ, & ad Jehoschuham filium Jehotzadaki Sacerdotem maximum, dicendo:

2 Sic edixit Jehova exercituum ut dicam; populus hic dicunt, non advenisse tempus, tempus quo domus Jehovæ ædificetur.

3 Fuit itaque verbum Jehovæ per Chaggajum Prophetam, dicendo:

4 An tempus *est* vobis, *heus* vos, desidendi in domibus vestris contabulatis; quum domus hæc vasta *est*?

5 Quapropter nunc sic ait Jehova exercituum, adhibete animum vestrum ad vias vestras.

6 Seritis multum, & infertis parum, comeditis, minimè vero ad saturitatem, bibitis, sed minime affatim, induimini, sed nemo *ita* ut sit calor ipsi: & qui mercedē reportat sibi, mercedem reportat in loculum pertusum.

7 Sic ait Jehova exercituum, adhibete animum ad vias vestras.

8 Ascendite in istum montem, & afferentes ligna ædificate domum hanc, ut acceptum habens illud glorificem me, ait Jehova.

9 Spectatis ad multa, sed ecce ad pauca *pervenitis*, & *quod* infertis domum efflo illud: quamobrem? dictum Jehovæ exercituum, propterea quod domus mea *est* vasta, & vos excurritis quisque pro domo sua.

10 Idcirco contra vos, cohibentur cœli à rore, & terra cohibetur frumento suo.

11 Me advocante siccitatem super hanc terram, & super hos montes, & super frumentum, & super mustum, & super oleum, & super id quod prolatura effet hæc terra: etiam super homines, & super jumenta, denique super omnem laborem manuum.

12 Auscultavit autem Zerubbabel filius Schalthielis, & Jehoschuah filius Jehotzadaki sacerdos maximus, & totæ reliquiæ populi voci Jehovæ Dei sui, & verbis Chaggaji Prophetæ, quum misisset eum Jehova Deus ipsorum: timueruntque populus à facie Jehovæ.

13 Tunc loquutus est Chaggai legatus Jehovæ ex legatione Jehovæ populo, dicendo: Ego vobiscum *sum* dictum Jehovæ:

14 Concitavitque Jehova spiritum Zerubbabelis filii Schalthielis ducis Jehudæ, & spiritum Jehoschuhæ filii Jehotzadaki sacerdotis maximi, & spiritum reliquiarū totius populi; ut venientes facerent opus in domo Jehovæ exercituum Dei sui: *Caput* II.

15 Die vigesimo quarto mensis, sexto *mense*, anno secundo Darii regis.

CAP. II. *Magnificentia templi secundo restaurati.*

MEnse septimo, vigesimo primo die mensis; fuit verbum Jehovæ per Chaggajum Prophetam, edicendo:

2 Alloquere jam Zerubbabelem filium Schalthielis ducem Jehudæ, & Jehoſchuham filium Jehotzadaki ſacerdotem maximum, & reliquias populi, dicendo:

3 Quis inter vos *ſit* reliquus, qui viderit domum iſtam in gloria ipſius priore? etſi qualem vos videtis eam nunc, nonne ad illam tamquam nihil *eſt* in oculis veſtris?

4 Attamen nunc confirmare, Zerubbabel, dictum Jehovæ, & confirmare Jehoſchuah fili Jehotzadaki Sacerdos maxime, & confirmare univerſe populo hujus terræ, dictum Jehovæ, & perficite: ſum enim vobiſcum, dictum Jehovæ exercituum.

5 Cum VERBO, quo pepigeram vobiſcum exeuntibus vobis ex Ægypto, & ſpiritu meo ſtante in vobis: ne timeatis.

6 Sic enim ait Jehova exercituum, adhuc ſemel parum illud eſt: tum ego commoturus ſum cœlos, & terram, & mare, & ſiccum:

7 Et commoturus ſum omnes gentes, ut veniant deſiderati omnium gentium; & impleturus domum hanc gloria, ait Jehova exercituum.

8 Meum *eſt* argentum, & meum *eſt* aurum; dictum Jehovæ exercituum.

9 Major futura eſt gloria domus hujus poſterioris quam illius prioris, ait Jehova exercituum; nam in loco hoc diſponam pacem, dictum Jehovæ exercituum.

10 Vigeſimo quarto *die* noni *menſis* anno ſecundo Darii; fuit verbum Jehovæ per Chaggajum Prophetam, dicendo:

11 Sic ait Jehova exercituum, interroga jam Sacerdotes *de* lege, dicendo:

12 En, tulerit aliquis carnem ſanctam in ala veſtis ſuæ, vel tetigerit ala ſua panem, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut ullum cibum, an ſanctificabitur? cui reſpondentes Sacerdotes dixerunt, non.

13 Deinde dixit Chaggai, ſi tetigerit immundus *ex* cadavere quicquam iſtorum, an immundum erit? cui reſpondentes Sacerdotes dixerunt, immundum erit.

14 Reſpondens itaque Chaggai dixit, ita populus iſte, & ita gens iſta coram me *fuit*, dictum Jehovæ, & ita totum opus manuum iſtorum: imo quod obtulerunt ibi, immundum fuit.

15 Nunc enim adhibete jam animum veſtrum ab hoc die ad eos qui præceſſerunt; ex quo nondum impoſitus fuit lapis lapidi in templo Jehovæ.

16 Ex quo ſunt *dies* illi, ſi *quis* venit ad acervum vicenum *modiorum*, eſt denûm; ſi venit ad lacum ut exhauriat quinquagenas *menſuras* torcularis, vicenarum eſt.

17 Percuſſi vos uredine, & rubigine, ac grandine, totum opus manuum veſtrarum; & nullus apud vos ad me *venit*, dictum Jehovæ.

18 Adhibete jam animum veſtrum à die hoc ad eos qui præceſſerunt: à die vigeſimo quarto *menſis* noni, inde à die quo fundatū fuerat templum Jehovæ, adhibete animum veſtrum.

19 An adhuc ſemen granarii, adeoque vitis, & ficus, & malus punica, & olea non protulit? ab hoc ipſo die benedicturus ſum.

20 Deinde fuit verbum Jehovæ ſecundo ad Chaggajum, vigeſimo quarto *die* menſis, dicendo:

21 Alloquere Zerubbabelem ducem Jehudæ, dicendo: ego commoturus ſum cœlos & terram.

22 Et ſubverſurus ſum ſolium regnorum, ac perditurus firmitatem regnorum ipſarum gentium; ſubverſurus, inquam, currum & ſeſſores ejus, ruentibus equis & ſeſſoribus eorum unoquoque per gladium fatris ſui.

23 Die illo, dictum Jehovæ exercituum, adſumam te Zerubbabel fili Schealthielis ſerve mi, dictum Jehovæ, ponamque te ut annulum ſignatorium; quia te eligi, dictum Jehovæ exercituum.

ZECARJA.

CAP. I. *Zelus Chriſti ſuper Jeruſchalaim.*

MEnſe octavo, anno ſecundo Darii; fuit verbum Jehovæ ad Zecarjam filium Berecjæ filii Hiddonis Prophetam, dicendo:

2 Efferbuit Jehova contra patres veſtros, fervente ira:

3 Quamobrem edices iſtis, ſic ait Jehova exercituum, revertimini ad me, dictum Jehovæ exercituum, & revertar ad vos, ait Jehova exercituum.

4 Ne ſitis ſimiles majoribus veſtris quibus proclamaverant Prophetæ priores, dicendo: ſic ait Jehova exercituum, revertimini jam à viis veſtris peſſimis & ab actionibus veſtris peſſimis: non enim auſcultarunt, neque attenderunt ad me, dictum Jehovæ.

5 Majores veſtri ubinam ſunt? & prophetæ ipſi? an in ſeculum vivunt?

6 Verumtamen verba mea & ſtatuta mea quæ præceperam ſervis meis, prophetis, nonne aſſequuta ſunt majores veſtros? adeo ut reverſi dixerint, quemadmodum cogitaverat Jehova exercituum facere nobis ſecundum vias noſtras & ſecundum actiones noſtras, ita egit nobiſcum.

7 Die vigeſimo quarto undecimo menſis, id *eſt* menſis Schebat, anno ſecundo Darii; fuit verbum Jehovæ ad Zecarjam filium Berecjæ filii Hiddonis Prophetam quod diceret:

8 Vide nocte, quod ecce vir inſidebat equo ruſo, & ſtabat inter myrtos quæ *erant* in profundo: poſtea vero equos ruſos, balios, & albos.

9 Quumque dicerem, quid *ſibi volunt* iſti, Domine mi? dixit mihi angelus ille qui alloquutus eſt me, ego oſtendant tibi quid *ſibi velint* iſti.

10 Tunc reſpondens vir ille qui ſtabat inter myrtos, dixit: hi *ſunt* quos miſit Jehova ad perambulandum terram.

11 Et reſpondentes angelo Jehovæ ſtanti inter myrtos, dixerunt, perambulavimus terram, & ecce tota terra deſidet, & tranquilla *eſt*.

12 Tunc loquutus angelus Jehovæ dixit, ô Jehova exercituum, quouſque tu non miſerturus es Jeruſchalaimorum, & civitatum Jehudæ: *in* quas indignatus es jam ſeptuaginta annis?

13 Reſpon-

13 Reſpondit autem Jehova exercituum angelo illi qui alloquebatur me, verba bona, verba conſolatoria.

14 Quamobrem edixit mihi angelus qui alloquebatur me, proclama, dicendo: ſic ait Jehova exercituum, zelo proſequor Jeruſchalaima & Tzijonem, zelo maximo.

15 Fervore enim maximo ferveo contra gentes iſtas tranquillas: quia me effervefcente paululum, ipſæ adjutrices fuerunt in malũ.

16 Idcirco ſic ait Jehova, reverſus ſum ad urbem Jeruſchalaimorum miſericordia, domus mea ædificabitur in ea, dictum Jehovæ exercituum, & regula extendetur ſuper Jeruſchalaima.

17 Amplius proclama, dicendo: ſic ait Jehova exercituum, adhuc diſpergentur civitates meæ præ bono, conſolante Jehova adhuc Tzijonem, & eligente adhuc Jeruſchalaimam.

CAP. II. *Vocatis gentium prædicitur.*

ET ſublatis oculis meis vidi; ecce autem quatuor cornua.

2 Dicente autem illi angelo qui alloquebatur me, quid *ſunt* iſta? dixit mihi, iſta *ſunt* illa cornua quæ ſparſerunt Jehudam, Jiſraelem, & Jeruſchalaimam.

3 Deinde oſtendit mihi Jehova quatuor fabros:

4 Et quum dicerem, quid iſti veniunt facturi? eloquutus eſt, dicendo: illa cornua quæ ſparſerant Jehudam, adeo ut quiſquam non extulerit caput ſuum, jam venerunt iſti ad deterrendum illa, ad dejiciendum cornua gentium, quæ ſuſtulerant cornu in terram Jehudæ ad ſpargendum eam. *Caput II.*

5 Iterum ſublatis oculis meis videns, quod ecce virum, & in manu ejus funiculum menſorium;

6 Dixi, quo vadis? qui dixit mihi, ad menſurandum Jeruſchalaima; ut videant quanta *ſit futura* latitudo ejus, & quanta longitudo ejus.

7 Ecce autem angelo illo qui alloquebatur me procedente; augelus alter proceſſit obviam ipſi:

8 Cui edixit, curre, alloquere puerum iſtum, dicendo: *per* pagos habitabunt *cives urbis* Jeruſchalaimorum præ multitudine hominum & jumentorum *perſantium* in ea:

9 Et ego ero ei, dictũ Jehovæ, murus igneus circumquaque, & gloriæ ero in medio ejus.

10 Heus heus, jam fugite è terra Aquilonis, dictum Jehovæ; quum expanderim vos quam late parent quatuor venti cœlorum, dictum Jehovæ.

11 Heus Tzijon; libera te; quæ deſides apud filiam Babyloniæ.

12 Nam, ſic ait Jehova exercituum; *qui* poſt *inditam* gloriam, miſit me contra gentes iſtas quæ deprædatæ ſunt vos: quia qui tangit vos, tangit pupillam oculi ipſius:

13 Nam, ecce ego agitaturus ſum manum meam contra illas, & erunt prædæ ſervis ſuis: ita agnoſcetis Jehovam exercituum miſiſſe me.

14 Cane & lætare filia Tzijonis; quia ecce venturus ſum & habitaturus in medio tui, dictum Jehovæ:

15 Et adjungentes ſe gentes multæ Jehovæ die illo, erunt mihi populus: & habitante in medio tui, me agnoſces Jehovam exercituum mittere me ad te.

16 Tum poſſidebit Jehova Jehudam portionem ſuam in terra ſancta; & eliget rurſus Jeruſchalaima.

17 Sile, univerſa caro à facie Jehovæ: quum excitatus fueris ex habitaculo ſanctitatis ſuæ.

CAP. III. *Juſtificatio peccatoris in perſona Jehoſchuæ adumbratur.*

POſtea oſtendit mihi Jehoſchuham Sacerdotem maximum ſtantem coram angelo Jehovæ: & Satanam ſtantem ad dexteram ejus, ut adverſaretur ei.

2 Dicebat autem Jehovæ Satanæ, increpet Jehova te ô Satan, increpet, inquam, tu Jehova, qui eligit Jeruſchalaima: nonne hic *eſt* titio creptus ex igne?

3 Jehoſchuah autem *quum* eſſet indutus veſtibus ſordidis, & ſtaret coram ipſo angelo:

4 Reſpondens *angelus* alloquutus eſt eos qui ſtabant coram ſe, edicendo: amovete veſtes iſtas ſordidas ab eo; & dixit ei, vide, tranſtuli à te iniquitatem tuam, ut induam te mutatis veſtibus;

5 Ideoque dico, imponunto cidarim mundam capiti ejus: impoſuerunt itaque illi cidarim mundam capiti ejus, & induerunt eum veſtibus, angelo Jehovæ adſtante.

6 Tum conteſtatus eſt angelus Jehovæ Jehoſchuham, dicendo:

7 Sic ait Jehova exercituum: ſi in viis meis ambulabis, & ſi obſervationem meam obſervabis, & tu cum jus dices domui meæ, tum etiam obſervabis atria mea: utique cliponam tibi qui ambulent inter adſtantes iſtos.

8 Audi jam Jehoſchuah Sacerdos maxime, tu & amici tui qui ſedent coram te, quandoquidem oſtento ſunt: ecce ego adducturus ſum ſervum meum, GERMEN.

9 Nam ecce lapis ille *eſt* quem pono coram Jehoſchuah, apponens lapidi unico ſeptem oculos: ecce ego ſculpturus ſum ſculpturam ejus, dictum Jehovæ exercituum, & amoturus iniquitatem terræ iſtius die uno.

10 Die illo, dictum Jehovæ exercituum, vocabitis quiſque amicum ſuum; ſub vitem, & ſub ficum.

CAP. IV. *Zerubbabel typus Chriſti.*

DEinde reverſus angelus ille qui alloquebatur me, excitavit me ut virum qui excitatur à ſomno ſuo:

2 Dixitque mihi, quid tu vides? cui dixi, video quod ecce lychnuchus aureis totus, cujus lecythus ſupra ſummitatem ejus *eſt*, & ſeptem lucernæ ejus in eo, ſeptemque infundibula ſeptem illis lucernis quæ *ſunt* in ſummitate illius:

3 Et duæ oleæ ad illum; una à dextera lecythi, & altera ad ſiniſtram ejus.

4 Quumque reſpondiſſem, loquutus ſum ad angelum qui alloquebatur me, dicendo: quid iſta *ſibi volunt*, domini mi?

5 Respondens autem angelus qui alloquebatur me, dixit mihi, an nescis quid sibi *velint* ista? cui dixi, non, Domine mi:

6 Respondens itaque alloquutus est me, dicendo: hoc est verbum Jehovæ ad Zerubbabelem, dicendo: non virtute neque vi, sed spiritu meo, ait Jehova exercituum.

7 Quies es, ô mons magne, coram Zerubbabele? in planitiem *es:* nam proferet lapidem summum; *cum* fragosis acclamationibus, gratia gratia ei.

8 Fuit enim verbum Jehovæ ad me, dicendo:

9 Manus Zerubbabelis fundaverunt domum istam, & manus ejus perficturę sunt; ut agnoscas Jehovam exercituum misisse me ad vos.

10 Nam quis spreverit diem parvorum *operum*? nam lætantur aspicientes ad lapidem illum perpendiculum in manu Zerubbabelis septem isti, oculi, *inquam*, Jehovæ, ipsi peragrantes terram?

11 Amplius respondens dixi ei; quid *sibi volunt* duæ oleæ istæ, ad dexteram lychnuchi, & ad sinistram ipsius?

12 Et respondens denuo dixi ei; quid duæ baccæ olivarum, quæ *sunt* in spatio duorum tuborum auri effundentium ex se aureum liquorem?

13 Qui quum alloquutus esset me, dicendo: an nescis quid *sibi velint* illa? dixi, non Domine mi.

14 Itaque dixit, hæ *sunt* duæ oleosæ; quæ permanent apud Dominum totius terræ.

CAP. V. *Imago falsa doctrinæ.*

DEinde rursus attollens oculos meos vidi; quod ecce volumen volabat.

2 Quumque diceret mihi, quid tu vides? dixi, video volumen volans, longitudine viginti cubitorum, & latitudine decem cubitorum.

3 Tum dixit mihi, hæc exsecratio proceſſura in superficiem totius terræ, quia quisquis furatur ex hoc *populo*, ut illa, se innocentem asserit; & quisquis jurat ex hoc *populo*, ut illa, se innocentem asserit.

4 Hanc profero, dictum Jehovę exercituum, ut invadat domum furis, & domum jurantis per nomen meum falso: commoranſque in domo ejus consumat eam, & ligna ejus, ac lapides ejus.

5 Postea progressus angelus qui alloquebatur me, dixit mihi, attolle jam oculos tuos, & vide quid *sit* hoc quod procedit.

6 Dicenti autem mihi, quid est? dixit, est Epha quæ progreditur, dixitque, hic *est* oculus ipsorum in tota hac terra.

7 Ecce autem massam plumbi allatam, cum ea, mulierem unam quæ sedit in medio illius Ephæ.

8 Dixitque *ille*, hęc *est* ipsa improbitas, quum projiceret eam in medium Ephæ; projecitque massam illam plumbi in os ipsius *Ephæ*.

9 Tum attollens oculos meos vidi, quod ecce duę mulieres prodibant habentes ventum in alis suis; quibus *erant* alæ similes alis ciconiæ; efferebantque Epham illam inter terram & cœlum.

10 Me autem dicente illi angelo qui alloquebatur me; quo istæ deferunt Epham hanc?

11 Dixit mihi, ut ædificet sibi domum in terra Schinharis; ubi stabiliatur & collocetur in basi sua.

CAP. VI. *Angeli boni, defensores Ecclesiæ.*

DEinde rursus attollens oculos meos vidi, quod ecce quatuor currus prodibant è medio duorum montium; qui montes *erant* montes chalybei.

2 In curru primo equi rufi *erant*, & in curru secundo equi nigri:

3 In curru autem tertio equi albi, & in curru quarto equi grandine guttati, confirmati.

4 Itaque proloquens dixi angelo qui alloquebatur me, quid *sibi* hęc *volunt*, Domine mi?

5 Et respondens angelus dixit mihi, hi quatuor *sunt* venti cœlorum procedentes inde ubi constiterant, apud dominatorem totius terræ.

6 Qui sunt in illo *curru*, & equi illi nigri egrediuntur in terram Aquilonalem, & albi illi egrediuntur post eos; grandine vero guttati egrediuntur in terram Meridianam.

7 Confirmati itaque illi egressi quærebant eundo ut obambularent terram hanc; quapropter edixit, ite, obambulate terram hanc: sic obambularunt *equæ* terram.

8 Et accersens me alloquutus est me, dicendo: vide, hi qui egressi sunt in terram Aquilonalem, tranquillarunt spiritum meum in terra Aquilonali.

9 Tum fuit verbum Jehovæ, edicendo mihi;

10 Accipe à deportatis, à Cheldajo, & à Tobija, & à Jedahja; veniens tu die eodem, veniens, inquam, *in* domum Joschijæ filii Tzephanjæ, qui veniunt é Babylonia:

11 Et accipiens argentum & aurum, facies coronas; ac impones capiti Jehoschuhæ filii Jehotzadaki, Sacerdotis maximi:

12 Quem alloqueris, dicendo: sic ait Jehova exercituum, dicendo: ecce virum, cujus nomen *est* GERMEN, qui è loco suo germinabit, & ædificabit templum Jehovæ.

13 Is enim ædificaturus est templum Jehovæ, idemque reportaturus decorem, & sessurus ac dominaturus in solio suo: eritque Sacerdos in solio suo, & consilium pacis erit inter utrosque.

14 Quamobrem illarum coronarum quęque *esto*, pro Chelemo & pro Tobija, & pro Jedahja, & pro Chene filio Tzephanjæ, in memoriale, in templo Jehovæ.

15 Nam longinqui advenient & ædificabunt in templo Jehovæ, ita cognoscetis Jehovam exercituum misisse me ad vos: atque *hoc quidem* futurum est, quum omnino auscultaveritis voci Jehovæ Dei vestri.

CAP. VII. *Jejunium Deo acceptum.*

POstea fuit anno quarto Darii Regis; fuit verbum Jehovæ ad Zecarjam, quarto *die* mensis noni, Cisleo *mense*.

2 Quum misissent *populus* in domum Dei Scharetzerum & Regem Melecum, & viros suos; ad deprecandum faciem Jehovæ,

3 Et

3 Et alloquendū Sacerdotes qui aderant domui Jehovę exercituum,& Prophetas,dicendo : an fleturus sum mense quinto ſeparando me, quemadmodum feci jam aliquot annis ?

4 Fuit igitur verbum Jehovæ exercituum edicendo mihi :

5 Alloquere totum populum hujus terræ, & Sacerdotes, dicendo : quum jejunatis & plangitis quinto & ſeptimo *menſe*, ut illis ſeptuaginta annis, an ullo pacto mihi,mihi, inquam, jejunatis ?

6 Et quum comeditis, aut quum bibitis ; nonne vos comeditis & vos bibitis *vobis* ?

7 Nonne *facturi fuiſtis* ſecundum verba illa quæ proclamavit Jehova per propheras priores,quum eſſet urbs Jeruſchalaimorum deſes, & tranquilla,& civitates circumſtantes eam; quum auſtralem locum & humilem regionem *populus* inhabitaret ?

8 Fuitque verbum Jehovæ ad Zecarjam,ut diceret :

9 Sic loquutus fuerat Jehova exercituum, edicendo:jus veritatis dicite,benignitatemqi & miſericordiam exercete alter in alterum :

10 Viduamque, aut pupillum,peregrinum, aut paupercm ne opprimitote : malum alter alterius ne cogitate cum animo veſtro :

11 Sed renuerunt attendere,& præbuerunt humerum refractarium;aureſque ſuas aggravarunt ne audirent :

12 Et cor ſuum diſpoſuerunt *ut* lapidem perdinturnum, ne audiret legem ipſam & verba quæ mittebat Jehova exercituum ſpiritu ſuo *dicenda* per Prophetas illos priores : unde fuit fervor *iræ* magnus à Jehova exercituum.

13 Fuit enim quemadmodum clamantem ipſum non audiverant, *ut* ita clamantes ipſos non audirem, ait Jehova exercituum :

14 Sed turbine disjicerem eos in omnes gentes quas non noverant, & terra hæc deſolaretur poſt eos, deſtituta tranſeunte & redeunte : ita diſpoſuerunt terram deſiderabilem in deſolationem.

CAP. VIII. *Ira Dei placabilis.*

DEinde fuit verbum Jehovæ exercituum, dicendo :

2 Sic ait Jehova exercituum,Zelotypus fui Tzijonis zelotypia magna; & excandeſcentia magna zelotypus fui ipſius.

3 Sic ait Jehova,reverſus ſum ad Tzijonem, & habito in medio Jeruſchalaimorum,ut vocetur urbs Jeruſchalaimorū civitas veritatis & mons Jehovę exercituum mons ſanctitatis.

4 Sic ait Jehova exercituum, adhuc ſedebunt ſenes & anus in plateis Jeruſchalaimorum: habens quiſque ſcipionem ſuum in manu ſua præ multitudine dierum :

5 Et plateæ civitatis replebuntur pueris & puellis, ludentibus in plateis ejus.

6 Sic ait Jehova exercituum. quia mirabile eſt in oculis reliquiarum populi hujus diebus his, *an* etiam in oculis meis mirabile eſſet ? dictum Jehovæ exercituum.

7 Sic ait Jehova exercituum, ecce ego ſervaturus ſum populum meum, è terra Orientis ; & è terra occaſus ſolis.

8 Et reducturus eos ut habitent Jeruſchalimis, eruntque mihi populus, & ego ero eis Deus in veritate & juſtitia.

9 Sic ait Jehova exercituum;confirmantor manus veſtræ, qui audiſtis diebus his verba iſta, ex ore Prophetarum ipſorum,ex quo die fundata eſt domus Jehovæ exercituum, templum ædificandum fuiſſe.

10 Nam ante dies hos merces hominis non efficiebatur, & merces jumenti nulla erat, & exeunti ac egredienti nulla *erat* pax ab hoſte, ſed committebam omnes homines unum cum altero.

11 Nunc vero non *ſum* ut diebus illis prioribus ego, reliquiis populi hujus ; dictum Jehovæ exercituum.

12 Nam ſementis pacis *eſt*, vitis edit fructum ſuum ; & terra edit proventum ſuum, cœlique edunt rorem ſuum, denique facio ut poſſideant reliquiæ populi hujus omnia iſta.

13 Eritque *ut* quemadmodum fuiſtis maledictioni in gentibus, ô domus Jehudæ,& domus Iſraelis, ita ſervem vos & ſitis benedictioni : ne timetote, confirmantor manus veſtræ.

14 Sic enim ait Jehova exercituum : quemadmodum cogitaveram malo afficere vos, quum ferveſeciſſent me patres veſtri, ait Jehova exercituum ; neque pœnituit me :

15 Ita converſus cogito diebus his bono afficere Jeruſchalaima & domum Jehudæ: ne timetote.

16 Hæ *ſunt* res quas facturi eſtis : loquimini veritatem alter cum altero, veritatis & pacis jus dicite in portis veſtris :

17 Et alter malum alterius ne cogitetis cum animo veſtro, & juramentum falſum ne ametis: nam omnia hæc *ſunt* quæ odi,dictum Jehovæ.

18 Fuit igitur verbum Jehovæ exercituum, dicendo mihi :

19 Sic ait Jehova exercituum,jejunium quarti *menſis*, & jejunium quinti,& jejunium ſeptimi,jejuniumque decimi futurum eſt domui Jehudæ gaudio,& lætitiæ,& in ſolennitates hilares : ſed veritatem & pacem amate.

20 Sic ait Jehova exercituum ; adhuc *erit* quum venient populi, & habitatores civitatum multarum :

21 Et adibunt habitatores unius alteram, dicendo : eamus indefinenter ad deprecandum faciem Jehovæ, & ad quærendum Jehovam exercituum ; eam ego quoque.

22 Ita venient populi multi. & gentes numeroſæ,ad quærendum Iehovam exercituum Jeruſchalaimis : & ad deprecandum faciem Jehovæ.

23 Sic ait Jehova exercituum ; *erit* diebus illis,quum prehendent decē homines ex omnibus linguis gentium ; prehendent,inquam, alam viri Jehudæi,dicendo : ituri ſumus vobiſcum, quia audimus Deum *eſſe* vobiſcum.

CAP. IX. *Chriſtus vex equitans in aſino.*

PRophetia oneroſa *eſt* verbi Jehovæ in terram circumſtantem te,& Damaſcus requies *erit* illius : quia Jehovæ eſt oculus *ſpectator*

hominum, ut omnium tribuum Iſraelis.

2 Quin etiam Chamatham termitabit illa; Tyrum & Tzidonem, quamvis ſapiens ſit valde,

3 Et ædificaverit Tyrus munitionem ſibi; coacervaveritque argentum quaſi palverem, & effoſſum *aurum* quaſi lutum platearum.

4 Ecce Dominus expellet eam, & percutiens *deturbabit* in mare præmunitionem ejus, & ipſa igne abſumetur.

5 Videns Aſchkelon timebit, & Hazza dolebit quoque valde, etiam Hekron, quod pudefecerit *ipſam* exſpectatio ſua: peribitque Rex è Hazza, & Aſchkelon non permanebit:

6 Et habitabit nothus Aſchdodi, denique exſcindam faſtum Peliſchthæorum.

7 Quumque amovero cædes cujuſque ab ore ipſius, & deteſtationes ejus è dentibus ejus, relinquetur etiã ipſe Deo noſtro; ut ſit tamquam dux in Jehuda, & Hekron ut Jebuſeus:

8 Et caſtra habebo ad domum meam propter exercitum, propter tranſeuntes, & propter redeuntes, ut non pervadet eos amplius exactor: quia jam viſum eſt mihi in oculis meis.

9 Exſulta valde filia Tzijonis, clange filia Jeruſchalaimorum, ecce Rex tuus adveniet tibi, juſtus & ſalute præditus eſt; pauper & inſidens aſino; idque pullo nato aſinabus.

10 Nam exſcindam currus ex Ephrajimo, & equos è Jeruſchalaimis, exſcindetur etiã arcus bellicus, pacemque eloquetur gentibus; & dominatus ejus à mari uno ad alterum, & à flumine uſque ad fines terræ *protendetur*.

11 Tu autem infecta ſanguine fœderis tui, emiſi vinctos tuos è ciſterna; in qua nullæ *ſunt* aquæ.

12 Revertimini ad munitionem, vincti ſperantes: tum illo die, *quod* indico duplum: reſtituam tibi:

13 Quum tetendero mihi Jehudam, arcum implevero Ephrajimo, & excitavero filios tuos, ô Tzijon, contra filios tuos, ô Javan, diſponens te tamquam gladium potentis.

14 Nam Jehova contra hos conſpicuus erit prodeunte velut fulgure ſagitta ejus: & Dominus Jehovi buccina clanget, & progredietur procellis meridianis.

15 Jehova exercituum proteget illos; ut comedant, poſtquam ſubegerint lapides fundæ, & bibant ſtrepentes quaſi vino; implebuntque tum craterea, tum angulos altaris.

16 Denique ſervabit eos Jehova Deus ipſorum die illa, tamquam gregem populi ſui; quum lapides coronarii pro vexillis erunt in terra illius.

17 Nam quantum *erit* bonum ejus? & quanta pulcritudo ejus? frumentum juvenes, & muſtum facundas faciet virgines.

CAP. X. *Progreſſus Euangelii.*

PEtite à Jehova pluviam tempore ſerotino, Jehova efficiente nimbos, & pluviam imbriferam eſt editurus eis, cuique herbam in agro ſuo.

2 Nam imagines loquuntur vanitatem, & divini vident falſum, & ſomnia vana loquuntur, vanitate conſolantur; idcirco profiſcentes velut grex, teſtificati ſunt nullum fuiſſe paſtorem.

3 Contra paſtores iſtos accenſa eſt ira mea, & in iſtos hircos animadverti: nam viſitavit Jehova exercituum gregem ſuum, domum Jehudæ, & diſpoſuit illos velut equum decoris ſui in bello.

4 Ab ipſo *fuit* angulus, ab ipſo clavus, ab ipſo arcus bellicus; ab ipſo proceſſit omnis exactor pariter.

5 Fueruntque ſimiles potentibus conculcantibus lutum platearum in bello, quum prælliabantur, quia Jehova cum ipſis *erat*; & pudefecerunt eos qui inſidebant equis.

6 Corroborabo autem domum Jehudæ, & domum Joſephi ſervabo, & tranquille collocabo eos, quia miſereor eorum, eruntque ac ſi non abjeciſſem eos: quia ego *ſum* Jehova Deus eorum, & exaudiam eos.

7 Eruntque ſimiles potenti Ephrajimitæ, & lætabitur animus eorum quaſi vino; & filii eorum viventes lætabuntur, exſultabit animus eorum in Jehova.

8 Sibilans ad eos congregabo eos, quum redimam eos: & multiplicabuntur ſicut multiplicati fuerant:

9 Et diſſeminabo eos in populos, ut in longinquis locis recordentur mei; & viventes cum filiis ſuis revertentur.

10 Ita reducam eos è terra Ægypti, & ab Aſſyria congregabo eos; in terram Gilhadi, Libanique adducam eos; & non ſufficiet eis.

11 Quamobrem tranſiens per mare angustia, percutiet in mari fluctus, areſcentque omnia profunda rivi; & dejicietur faſtus Aſſyriæ, ſceptrumque Ægypti amovebitur.

12 Roborabo autem illos in Jehova, ut in nomine ejus continenter ambulent, dictum Jehovæ.

CAP. XI. *Deſtructio templi ſecundi & diſparitas paſtorum Eccleſiæ, imprimis Chriſti & Antichriſti.*

APeri Libane januas tuas, ut conſumat ignis cedros tuas.

2 Ejula abies, quia corruit cedrus, quia magnifici vaſtantur: ejulate robora Baſchanis, quia concidit ſilva viodemiæ.

3 Vox ejulatus paſtorum eo quod vaſtetur magnificentia eorum, vox rugitus leonum, eo quod vaſtetur faſtus Jardenis.

4 Sic ait Jehova, Deus meus; paſce oves has interfectionis,

5 Quas poſſeſſores earum interficiunt, neque habentur rei, & eorum qui vendunt ipſas quiſque dicit, benedictus Jehova, quod ditatus ſim; & paſcentium eas nemo clementia utitur erga eas.

6 Nam non utar clementia amplius erga habitatores hujus terræ, dictum Jehovæ: ſed ecce ego faciam ut præſto ſint homines alter in manu alterius & in manu regis ſui, quibus contundentibus terram hanc non eripiam è manu eorum.

7 Itaque pavi oves interfectionis, vos, *inquam*, ô pauperes gregis; & accipiens mihi duos baculos, quorum unum vocavi amœnitatis,

tis, & alterum vocavi devincientium, pavi oves illas.

8 Et excidi tres pastores menſe uno: imminuto animo meo propter illos, quod etiam animus eorum coqueret *conſilia* in me:

9 Et dixi, non ſum paſturus vos; quæ moritura eſt moriatur, & quæ exſcindenda eſt exſcindatur, & reliquę comedant altera carnem alterius.

10 Itaque accipiens baculum meum, *baculum* jucunditatis, ſuccidi ipſum; irritum faciendo fœdus meum quod pepigeram cum omnibus populis iſtis.

11 Irritoque facto die illa; agnoverunt recte, pauperes illius gregis qui obſervabant me, verbum Jehovæ eſſe.

12 Dixeram enim illis, ſi bonum *videtur* in oculis veſtris, date mercedem meam; ſin minus, deſiſtite: qui appenderunt mercedem meam, triginta argenteos.

13 Edixit autem Jehova mihi, projice eos *conferendos* in figulum, magnificum pretium quo pretioſe æſtimatus ſum ab illis: ita accipiens illos triginta argenteos projeci eos *in* domum Jehovæ *conferendos* in figulum.

14 Poſtea ſuccidi baculum meum ſecundum, *baculum* devincientium, irritam faciendo fraternitatem inter Jehudam & Iſraelem.

15 Tandem edixit Jehova mihi, amplius ſume tibi inſtrumentum paſtoris ſtulti.

16 Nam ecce ego ſuſcitaturus ſum paſtorem in hac terra *qui* erraticas non viſitabit, ætate teneram non requiret, & fractam non curabit: reſtitantem non portabit, ſed carnem pinguioris comedet, & ungulas harum perrumpet.

17 Væ paſtori meo nihili, derelinquenti gregem, gladius imminet brachio ejus, & oculo dextero ejus: brachiũ ejus prorſus areſcet, & oculus dexter ejus omnino calligabit.

CAP. XII. *Spiritus gratiæ & precum: & Eccleſia ſub preſſuris invicta.*

ONeroſa prophetia verbi Jehovæ pro Iſraele: dictum Jehovæ, qui extendit cœlos, & fundat terram, formatque ſpiritum hominis in eo.

2 Ecce ego diſpoſiturus ſum Jeruſchalaima, *ut* pelvem ſoporiferam omnibus populis circumquaque, quando tum contra Jehudam erit in obſidione, *tum* contra Jeruſchalaima.

3 Quin futurum eſt die illo, *ut* diſponam Jeruſchalaima *velut* lapidem oneroſiſſimum omnibus populis, quo quicunque onerant ſe omnino cæduntur; etiamſi congregentur contra illa omnes gentes terræ.

4 Die illo, dictum Jehovæ, percutiam omnẽ equum ſtupore, & eſſorem ejus amentia: & ſuper domum Jehudæ aperiens oculos meos, omnes equos populorũ percutiam cæcitate:

5 Adeo ut dicant duces Jehudæ cum animo ſuo, fortitudo *eſt* mihi, & habitatoribus Jeruſchalaimorum, in Jehova exercituum Deo ipſorum.

6 Die illo diſponam duces Jehudæ tamquam foculum ignis invadentis ligna, & ut tædam ignis invadentis manipulum, qui conſumant ad dexteram & ad ſiniſtram omnes populos circumquaque: ut permaneant Jeruſchalaima adhuc loco ſuo Jeruſchalaimis.

7 Ita ſervans Jehova tentoria Jehudæ primum; ut non magnificet ſe ornatus domus Davidis, & ornatus habitantium Jeruſchalaimis ſuper Jehudam.

8 Die illo proteget Jehova habitantes Jeruſchalaimis: eritque abjectiſſimus ex eis, die illo ſimilis Davidi, & domus Davidis ut dii, ut angelus Jehovæ coram illis.

9 Erit enim die illo, *quum* quæram perdere omnes gentes quæ invaſerint Jeruſchalaima.

10 Ut effundam ſuper domum Davidis, & ſuper habitatores Jeruſchalaimorum ſpiritum gratiæ & deprecationum, reſpicientque ad me quem tranſfixerint, clangentque ſuper hoc, tamquam planctu de unigenito, & amare plangent de eo, ut amare quis plangit de primogenito.

11 Die illo magnus erit planctus Jeruſchalaimis, ut planctus Hadadrimmonis, in convalle Megidduntis:

12 Plangetque terra quæque familiæ ſeorſim; familia domus Davidis ſeorſum, & fœminæ eorum ſeorſim, familia domus Nathanis ſeorſim, & fœminæ eorum ſeorſim:

13 Familia domus Levi ſeorſim, & fœminæ eorum ſeorſim; familia Schimhitica ſeorſim, & fœminæ eorum ſeorſim:

14 Omnes familiæ reliquæ, familiæ ſingulæ ſeorſim; & fœminæ eorum ſeorſim.

CAP. XIII. *Paſſio Chriſti futura.*

DIe illo erit fons apertus domui Davidis & habitatoribus Jeruſchalaimorum; propeccato, & pro ſeparatione ex immunditia.

2 Erit etiam die illo, dictum Jehovæ exercituum, *ut* exſcindam nomina terriculorum è terra, adeo ut non commemorentur amplius: quin etiam eorum Prophetas & ſpiritum impuritatis amorurus ſum à terra.

3 Eritque quum prophetaverit quiſpiam amplius; ut dicant ei pater ejus & mater ejus qui genuerint eum, non es victurus, quia falſitatem loquutus es nomine Jehovæ: & tranſfigent eum pater ejus & mater ejus qui genuerint eum, quum prophetaverit.

4 Ita erit die illo ut erubeſcant iſti prophetæ quiſque à viſione ſua quum prophetaverit, neque induant togam villoſam ut mentiantur.

5 Sed dicat, non ſum Propheta; vir agricola ſum, nam inſtituit me aliquis à pueritia mea.

6 Quod ſi dixerit ei *quiſquam*, quid plagæ iſtæ in manibus tuis? dicet, *plagæ ſunt* quibus percuſſus fui in domo amantium me.

7 Gladie, evigila contra paſtorem meum, & contra virum proximum meum, dictum Jehovæ exercituum; percute paſtorem, & diſpergentur oves; at reducam manum meam ad parvulos.

8 Nam erit in tota terra, *dictum* Jehovæ, *ut* partibus duabus in ea excifis & exſpirantibus; tertia relinquatur in ea:

9 Et indicam tertiam iſtam in ignem, conflanſque

ſtanſque eos ut conflatur argentum, probabo eos quemadmodum probatur aurum: hic invocabit nomen meum, & ego exaudiam eum, dicam, populus meus eſt, & ipſe dicet, Jehova *eſt* Deus meus.

CAP. XIV. *Excidium Jeruſchalaimorum, & vocatio gentium prædicitur.*

ECce dies ventura eſt Jehovæ, quum dividetur ſpolium tuum in medio tui.

2 Recipiam enim omnes gentes contra Jeruſchalaima ad bellum; & capietur civitas, diripienturq; domus; & fœminæ comprimentur, & exeunte parte civitatis in deportationem, reſiduum populi non exſcindetur à civitate.

3 Nam procedens Jehova pugnabit contra gentes illas; ut quo die pugnavit, die conflictus.

4 Et ſtantibus pedibus ejus die illo ſuper montem olivarum, qui *eſt* in conſpectu Jeruſchalaimorum ab Oriente; ſcindetur mons olivarum medius Orientem & Occidentem verſus, *in* vallem magnam valde: & recedet pars, ipſius montis ad Aquilonem, & pars ejus ad Auſtrum.

5 Tum fugientis vallem montium, quum pertinget vallem montium, ad *montem contendis quem* ſelegit; & fugietis quemadmodum fugiebatis metu terræ motus diebus Huzzijæ Regis Jehudæ: veniente Jehova Deo meo, omnibus*que* ſanctis adſtitutis tibi.

6 Et erit die illo, *ut* non ſit lux pretioſa & denſa:

7 Sed erit dies unus qui agnoſcetur à Jehova, non *ex* die & nocte; nam erit *ut* tempore veſpertino ſit lux.

8 Erit etiam die illo, prodeuntibus aquis vivis è Jeruſchalaimis parte ſui ad mare Orientale, & parte ſui ad mare poſterum (quod æſtate & hyeme futurum eſt)

9 Erit, inquam, Jehova rex ſuper totam terram; die erit Jehova unus, & nomen ejus unum.

10 Redigetur tota hæc terra quaſi campeſtria; à Gebaho, ad Rimmonem *in* Auſtrali parte Jeruſchalaimorum: & exaltata *urbs* manebit in loco ſuo à porta Binjaminis uſque ad locum portæ primæ, uſque ad portam angulorum, & à turri Chananeelis uſque ad lacus torcularium regis:

11 Et habitabunt in ea, & anathema non erit amplius; nam reſidebit urbs Jeruſchalaimorum ſecure.

12 Hæc vero erit plaga qua efficiet Jehova omnes populos qui turmatim convenerint contra Jeruſchalaima: tabefaciet carnem cujuſque ipſo ſtante ſuper pedes ſuos, & oculi cujuſque tabefient in foraminibus ſuis; & lingua cujuſque labefiet in ore ipſorum:

13 Erit etiam die illo, *ut* ſit vexatio Jehovæ magna in illis; adeo ut prehendant alter manum alterius, & aſcendat manus unius in manum alterius.

14 Et *tu* quoque, Jehuda, pugnabis Jeruſchalaimis; & recipientur opes omnium gentium circumquaque, aurum, & argentum, veſteſque multæ admodum.

15 Et ſimiliter futura eſt plaga equorum, mulorum, camelorum, aſinorumque, & omnium jumentorum quæ erunt in caſtris illis; ſimilis plagæ illi.

16 Eritque ut quiſquis reſiduus fuerit ex omnibus gentibus quæ venerint contra Jeruſchalaima; aſcendant de anno in annum ut incurvent ſe *honorem exhibentes* Regi Jehovæ exercituum, ut celebrent feſtum tabernaculorum.

17 Et erit *ſi* qui non aſcenderint ex familiis terræ Jeruſchalaimæ, ad incurvandum ſe *exhibituri honorem* regi Jehovæ exercituum, ut non ſit ſuper eos imber:

18 Quod ſi familia Ægypti non aſcenderit, neque advenerit, ſuper quos non *eſt imber*, erit illa plaga qua affecturus eſt Jehova gentes quæ non aſcenderint ad celebrandum feſtum tabernaculorum.

19 Hæc erit peccati pœna Ægypti, & peccati pœna omnium gentium, quæ non aſcenderint ad celebrandum feſtum tabernaculorum.

20 Die illo erit *inſcriptum* tintinnabulis equorum; ſanctitas Jehovæ, ut ſint ollæ in domo Jehovæ quaſi crateres coram altari:

21 Imo erit omnis olla Jeruſchalaimis & in Jehuda ſanctitatis Jehovæ exercituum; & venientes omnes ſacrificaturi accipient exeis, & coquent in eis; neq; erit Cenahanæus amplius in domo Jehovæ exercituum die illo.

MALEACI.

CAP. I. *Gratia Dei malam init gratiam apud populum confœderatum.*

PRophetia oneroſa verbi Jehovæ, ad Jiſraelem; per Maleacin.

2 Diligo vos, ait Jehova. & dicitis, in quo diligis nos? nonne frater *fuit* Eſau Jahakobo? dictum Jehovæ, dilexi autem Jahakobum,

3 Eſauum vero odio habui; ideo diſpoſui montes ejus deſolationi, & poſſeſſionem ejus draconibus deſerti:

4 Quod dicit Edomæa, depauperati ſumus *quidem*, at revertemur & ædificabimus vaſtata loca, ſic ait Jehova exercituum, ipſi ædificent, at ego deſtruam: & vocabuntur terminus improbitatis, & populus cui indignatur Jehova, uſque in ſeculum:

5 Quod oculi veſtri viſuri ſunt ex termino Jiſraelis; & vos dicturi, magnificat ſe Jehova.

6 Filius honorat patrem, & ſervus dominum ſuum: quod ſi pater ſum, ubi *eſt* honor meus? & ſi dominus ſum, ubi reverentia mei? ait Jehova exercituum vobis, ô Sacerdotes contemtores nominis mei, qui dicitis, qua in re contemnimus nomen tuum?

7 Qui afferentes ſuper altare meum cibum pollutum, dicitis, qua in re polluimus te? in eo quod dicitis menſam Jehovæ contemtibilem eſſe.

8 Nam quum affertis *animal* cæcum ad ſacrificandum, nihil *ne eſt* malî? & quum affertis claudum aut ægrotum, nihil *ne eſt* malî? offer illud jam duci tuo, an acceptum habitu-

rus ſit te, aut an ſuſcepturus vultum tuum, ait Jehova exercituum.

9 Nunc itaque deprecamini jam faciem *Dei* fortis, ut gratiam faciat nobis; *dum* è manu veſtra eſt hoc, an ſuſcepturus eſt *ullius* ex vobis vultum? ait Jehova exercituum.

10 Quis etiam inter vos *eſt* qui claudat fores *gratis*? aut num illuſtratis altare meum gratis? nulla *eſt* mihi delectatio in vobis; ait Jehova exercituum, & munus acceptum non habeo è manu veſtra:

11 Nam ab ortu Solis uſque ad occaſum ejus, magnum *erit* nomen meum in gentibus, & in omni loco ſuffimentum afferetur nomini meo, & munus purum: quia magnum nomen meum *erit* in gentibus, ait Jehova exercituum.

12 Etenim vos profanatis illud; in eo quod dicitis, menſam Jehovæ pollutam eſſe, & proventus ejus contemtibilem *eſſe* cibum:

13 Et dicitis, ecce quantum fatigationis, quum exſufflare poſſetis illud, ait Jehova exercitum, affertis etiam raptum, & claudum, & ægrorum, afferentes munus: an acceptum habebo illud è manu veſtra? ait Jehova.

14 Imo maledictus *eſt* machinator, *qui* quû ſit in grege ipſius maſculus, vovet & ſacrificat corruptum Domino: nam rex magnus ſum, ait Jehova exercituum, & nomen meum *eſt* reverendum in gentibus.

CAP. II. *Peccata Sacerdotum & populi.*

NUnc itaque ad vos *ſpectat* præceptum iſtud, ô Sacerdotes;

2 Niſi auſcultaveritis, & niſi indideritis animo *ſtudium* tribuendi gloriam nomini meo, ait Jehova exercituum, utique immittam in vos maledictionem, & maledicam benedictionibus veſtris: quin etiam maledixi earum cuique, quia minimè inditis animo.

3 Ecce ego correpturus ſum vobis ſementem, & ſparſurus ſimum in facies veſtras, ſimum ſacrificiorum veſtrorum, adeo ut abripiat vos ad ſe.

4 Noſtis enim me miſiſſe ad vos præceptum iſtud; ut ſit fœdus meum cum *tribu* Levi, ait Jehova exercituum:

5 Fœdus meum fuiſſe cum illa vitæ & pacis, & dediſſe eas ipſi *propter* reverentiam qua reveritus eſt me; & propter nomen meum contritam fuiſſe:

6 *Quum* lex veritatis fuit in ore ejus, & iniquitas non eſt inventa in labiis ejus; in pace & in æquitate ambulaviſſe mecum, & multos avertiſſe ab iniquitate:

7 Quû labia Sacerdotis obſervarent ſcientiam, & lex requireretur ex ore ipſius: nam angelus Jehovæ exercituum eſt.

8 At vos receſſiſtis ab illa via, feciſtis ut impingerent multi in legem; corruptiſtis fœdus Leviticum, ait Jehova exercituum.

9 Ideoque etiam ego reddidi vos contemtos & abjectos toti populo; prout vos minimè obſervatis vias meas, ſed attollitis faciem contra legem, *dicendo*:

10 Nonne pater unus omnibus nobis *eſt*, nonne Deus fortis unicus creavit nos? quare perfidi ſumus alter *in* alterum, profanando fœdus majorum noſtrorum?

11 Perfidè agit Jehuda, & abominatio fit in Iſraele & Jeruſchalaimis: profanat enim Jehuda ſanctitatem Jehovæ quam amaturus fuerat, ducens filiam dei alieni.

12 Exſcindet Jehova virum vigilantem & reſpondentem qui fecerit illam, è tentoriis Jahakobi; etiam offerentem munus Jehovæ exercituum.

13 Atque hoc ſecundum facitis, operiendo lacrymis altare Jehovæ fletu, & exclamatione; adeo ut minime amplius reſpiciat *Deus* ad munus: & benevolentia *ejus* recipiat oblationem è manu veſtra.

14 Dicitis autem, propter quid? propterea quod Jehova teſtificatus eſt inter te & uxorem adoleſcentiæ tuæ, contra quam tu perfidè agis, cum ſit ſocia tua & uxor fœderata tibi.

15 Nam nonne unum effecit, quamvis reliqui ſpiritus ipſius *eſſent*? quid autem unum? quæ ſiturum ſemen Dei: ideo cauturi eſtis ſpiritui veſtro, & in uxorem adoleſcentiæ tuæ perfidè ne *quiſquam* agito.

16 Sibi odio eſſe dimiſſionem ait Jehova Deus Iſraelis, nam *eum* operiet violentiam pallio ipſius ait Jehova exercituum: quare cavebitis ſpiritui veſtro ut non perfidè agatis.

17 Fatigatis Jehovam verbis veſtris, & dicitis, qua in re fatigamus? in eo quod dicitis, quiſquis facit malum bonus *videtur* in oculis Jehovæ, & iſtis ipſe delectatur, aut ubi *eſt* Deus judicii?

CAP. III. *Adventus Chriſti, & ejus præcurſor Johannes Baptiſta.*

ECce ego miſſurus ſum angelum meum, qui expediat viam ante me: & repente veniet in templum ſuum Dominus quem vos quæritis, & angelus fœderis quo vos delectamini ecce venturus eſt, ait Jehova exercituum.

2 Quis autem ſuſtineat diem adventus ejus? aut quis conſiſtat quum apparuerit? nam ipſe quaſi ignis conflatoris, & ut ſmegma fullonum *eſt*.

3 Ut ſedet conflans & purgans argentum, ita purgabit filios Levi, defæcans eos velut aurum & argentum: ut ſint Jehovæ, qui offerant munus juſtè:

4 Et ſuave ſit Jehovæ munus Jehudæ & Jeruſchalaimorum: ut diebus priſcis, & ut annis antiquis.

5 Accedam autem ad vos in judicium; & ero teſtis feſtinantiſſimus contra præſtigiatores & contra adulteros, & contra jurantes falſo: & contra oppreſſione detinentes mercedem mercenarii; viduam & pupillum ac peregrinum pervertentes, neque timentes mei ait Jehova exercituum.

6 Quia ego Jehova non mutor: ideo vos, filii Jahakobi, non conſumti eſtis.

7 Inde à diebus majorum veſtrorum receſſiſtis à ſtatutis meis, neque obſervaſtis, revertimini ad me, & revertar ad vos, ait Jehova

hova exercituum : ſed dicitis , qua in re reverteremur ?

8 An ſpoliet homo Deum, quod vos ſpoliatis me? & dicitis, qua in re ſpoliamus te? decimis & oblatione.

9 Maledictione eſtis maledicti, eo quod vos me ſpoliatis : gens ipſa tota.

10 Afferte omnes decimas in theſaurum, ut ſit cibus in domo mea ; & probate me jam in hoc, ait Jehova exercituum : ſi non aperuero vobis cataractas cœlorum , & proferam vobis benedictionem , adeo ut non ſufficiatis :

11 Et increpabo veſtri cauſſa exedentem , ut non corrumpat vobis fructum terræ : neque orbet vos vitis in agro, ait Jehova exercituum.

12 Itaque beatos prædicabunt vos omnes gentes, quia eritis terra oblectationis, ait Jehova exercituum.

13 Invaluerunt contra me verba veſtra, ait Jehova : ſed dicitis , quid obloquuti ſumus contra te ?

14 Dixiſtis, vanum *eſt* colere Deum ; & quod lucrum *eris*, quum obſervaverimus obſervationem ejus, & quum ambulaverimus atrate metu Jehovæ exercituum ?

15 Imo nunc felices prædicamus ſuperbos : & ædificantur qui faciunt improbitatem , & qui probant Deum liberantur :

16 Tunc timentes Jehovæ frequenter prædicant alter apud alterum, *dicentes* : enimvero attendit Jehova & audit , atque conſcriptum eſt in libro commmentarii coram eo pro timentibus Jehovæ & cogitantibus *de* nomine ejus.

17 Hi erunt mei, ait Jehova exercituum , quo die ego confecturus ſum peculium : & clementia utar erga ipſos , quemadmodum quis utitur clementia erga filium ſuum qui colit ipſum.

18 Tunc converſi videbitis inter juſtum, & improbum *quid interſit*, inter colentem Deũ, & eum qui non colit ipſum. *Caput* IV.

19 Nam ecce dies ille adveniet , ardens tamquam fornax ; quo erunt omnes ſuperbi, & omnes facientes improbitatem ſtipula, & inflammabit eos dies ille venturus : ait Jehova exercituum , adeo ut non derelinquat eis radicem aut ramum.

20 Exorietur autem vobis , ô timentis nominis mei, ſol juſtitiæ cum curatione in alis ipſius ; & procedetis, augeſcetiſque ut vituli ſaginarii :

21 Et conculcabitis improbos ; nam futuri ſunt cinis ſub plantis pedum veſtrorum ; quo die ego effecturus ſum , ait Jehova exercituum.

22 Recordamini legis Moſchis ſervi mei : cui præcepi in Chorebo *perferenda* ad totum Jiſraelem ſtatuta & jura.

23 Ecce ego miſſurus ſum vobis Elijam Prophetam , antequam veniat dies Jehovæ maximus & reverendus :

24 Ut convertat cor patrum ad filios , & cor filiorum ad patres ipſorum , ne veniens percutiam terram anathemate.

LIBRI APOCRYPHI TOBIT.

CAP. I. *Tobit ſenior conſtans confeſſor.*

COmmentarius Tobiti filii Tobjelis filii Chananeelis , filii Hiddui , filii Gebahelis , è ſemine Jachtzielis de tribu Naphthali :

2 Qui captivus adductus eſt diebus Schalman-aſaris regis Aſſyriorum è Thiſchbe, quæ *regio* ſita eſt ad dexteram ejus quæ propriè *dicitur* Naphthali in Galilæa , ſupra Aſcheris *tribum*.

3 Ego Tobit fideliter ac juſtè ambulavi ſingulis diebus vitæ meæ, eleemoſynas multas faciens fratribus meis ac genti meæ , & iis qui venerant mecum in regionem Aſſyriorum Nineven.

4 Nam quum eſſem in regione mea in terra Jiſraelis juvenis adhuc, deficiente tota tribu Naphthali patris mei à domo Jeruſchalaimorum , quæ electa fuerat ex omnibus tribubus Jiſraelis.

5 Ut ſacrificarent *illic* omnes tribus , ubi ſanctificatum fuerat templum pro tabernaculo Altiſſimi, ex quo exſtructum fuerat, in generationes omnes æternas ; & omnibus tribubus, quæ una defecerant, ſacrificantibus Bahali deo, cum domo Naphthali patris mei :

6 Ego tamen ſolus ibam ſæpe Jeruſchalaima diebus feſtis, quemadmodum præſcriptum eſt toti populo Jiſraelis præcepto æterno, primitias decimaſque fœtuum, & prima vellera habens ; & dabam ea Sacerdotibus poſteris Aharonis ad altare *offerens*.

7 Primas omnium fœtuum decimas dabam poſteris Aharonis, qui miniſtrant Jeruſchalaimis ; ſecundas vero decimas vendebam, & profectus expendebam eas Jeruſchalaimis unoquoque anno :

8 Tertias denique dabam iis quibus convenibat *dari* , quemadmodum præceperat Debora mater patris mei ; quia orphanus relictus fueram à patre meo.

9 Quumque ad viri ætatem perveniſſem, ducens Channam uxorem è gente noſtra, genui ex ea Tobijam.

10 Sed quum captivus Ninevem abductus eſſem ,

11 Omnibus fratribus meis ac gentilibus meis veſcentibus cibis gentium ;

12 Ego contimui meipſum , ne comederem *eos* :

13 Quia memor eram Dei ex toto animo meo.

14 Conciliavit autem Altiſſimus gratiam decoremque *mihi* coram Schalmanaſare , ut eſſem opſonator ipſius.

15 Itaque profectus ſum in Mediam :

16 Depoſuique apud Gebahelem fratrem Gobrajæ Rageſchi civitate Mediæ argenti talenta decem.

17 Poſtquam vero mortuus eſt Schalmanaſar , regnavit Sancherib filius ejus pro eo.

18 Cujus rationes quum incertæ eſſent, non potui amplius proficiſci in Mediam.

19 Ac in diebus quidem Schalmanaſaris eleemoſynas multas feceram fratribus meis,

20 Cibos meos dederam eſurientibus, & veſtimenta mea nudis; & ſi quem ex gente mea videram mortuum, projectumque ad murum Nineves, eum ſepeliveram.

21 Præterea ſi quem occiderat Sancherib rex, quum veniſſet fugiens ex Jehudæa, furtim abripiens ſepeliebam eum (multos enim perdebat indignatione ſua) & requiſita à rege corpora eorum non inveniebantur.

22 Profectus vero quidam Ninevitarum indicavit regi me ſepelire eos; quam obrem abdidi me, & cognoſcens me quæri ad mortem; ex metu me recepi alio.

23 Tum raptæ ſunt omnes facultates meæ: neque relictum eſt mihi quicquam præter Channam uxorem meam, & Tobiam filium meum.

24 Sed non præteriverant dies quinquaginta quinque, quum occiderunt eum duo filii ipſius, fugeruntque in montes Armeniæ, & regnavit Eſarchaddon filius ejus pro eo, qui præfecit Achikarum filium fratris mei Chaneelis omnibus rationibus patris ſui, & toti procurationi.

25 Poſtulante itaque Achikaro mea cauſa, reverſus ſum Nineven: (erat enim Achikar à poculis, & ab annulo, procuratorque & rationarius, conſtitueratque eum Eſarchaddon ſecundum à ſe, filium fratris mei.)

26 Reverſoque mihi domum, reſtituta eſt Channa uxor, & Tobia filius meus.

CAP. II. *Tobit ſit cæcus.*

DIe feſto pentecoſtes, qui *dies* ſanctus eſt ſeptimanarum ſeptem, comparatum eſt prandium lautum mihi: quumque accumbens ad edendum contemplarer cibaria multa edixi filio, abi, adduc quemcunque inveneris fratrum noſtrorum egentem, qui memor ſit Domini: Ecce autem ſum exſpectaturus te.

2 Ille adveniens dixit pater, quidam è genere noſtro projectus jacet in foro ſtrangulatus.

3 Tum ego antequam guſtarem, exiliens ſuſtuli eum, & *exportavi* in domum quandam, donec occidiſſet ſol.

4 Deinde reverſus lavi, & comedi cibum meum triſtis,

5 Recordando prophetiæ Hamoſi, quemadmodum dixerit,

6 Convertentur feriæ veſtræ in luctum, & omnia hilaria veſtra in lamentum: ac flevi.

7 Quum autem occidiſſet ſol, abii, & effoſſa *fovea* ſepelivi eum.

8 Vicini vero *me* irridebant, dicentes; non amplius metuit iſte interfici propter factum iſtud, quamvis ante aufugerit: Nam ecce mortuos iterum ſepelit:

9 Eademque nocte decubui pollutus ad murum hypæthri, facie mea non obtecta; neque animadverti paſſeres in eo muro eſſe.

10 Itaque oculis meis apertis excreverunt paſſeres calidum *ſtercus* in oculos meos, unde enatæ ſunt albugines in oculis meis; & quamvis adirem medicos, tamen non adjuverunt me, Achikar vero aluit me, donec profectus eſſet in Elymaida.

11 Channa autem uxor mea lanificium exercebat in gynæceis:

12 Cui, quum remiſiſſet *opus* ſuum dominis, rependerunt quoque illi mercedem, & amplius etiam donarunt hœdum.

13 Quum vero veniſſet ad me, balare cœpit: Quamobrem dixi ei, unde hœdulus iſte? nonne furto ſublatus eſt? Redde eum dominis; nam nefas eſt comedere furto oblatum *quicquam*; dicente vero illa, dono datus eſt mihi, præter mercedem, tamen non credidi illi, ſed edixi reddi eum dominis.

14 Me itaque contra illam exardeſcente, reſpondens illa mihi dixit, ubi ſunt tuæ eleemoſynæ, & juſtè facta tua? Ecce ſpectata ſunt omnia apud te.

CAP. III. *Tobit gemens & orans.*

ITaque contriſtatus flevi, & oravi cum dolore, dicendo:

2 Juſtus es Domine, omniaque opera tua & omnes viæ tuæ ſunt miſericordia & veritas; etiam judicio vero, juſtoque tu judicas in ſeculum.

3 Memento mei, & reſpice ad me: ne ulciſcaris me pro peccatis meis, atque erroribus meis, & majorum meorum qui peccaverunt coram te.

4 Nam non obedivimus præceptis tuis; quamobrem expoſuiſti nos direptioni & captivitati mortique, & dicterio probroſo omnibus apud quos diſperſi ſumus.

5 Nunc ergo, *ut* multa judicia tua ſunt, & vera, ne facito propter peccata mea majorumque meorum, quia non fecimus præcepta tua (non enim ambulavimus fideliter coram te)

6 Nunc, inquam, prout placuit tibi facito me, præcepto tolle ſpiritum meum ut diſſolutus redigar in terrâ: quoniam utilius eſt mihi mori quam vivere, quandoquidem exprobrationes falſas audivi, ac triſtitia multa inceſſit me; præcipe, inquam, me ſolutum à neceſſitate hac, jam *concedere* in æternum locum; ne avertas faciem tuam à me.

7 Eo ipſo die accidit filiæ Rehuelis Sarræ in Ecbatanis Mediæ, ut ipſi quoque objiceretur probrum ab ancillis patris ipſius.

8 Quia tradita fuerat viris ſeptem; ſed Aſchmadæus improbum illud dæmonium occiderat eos; antequam congrederentur cum ea, ut fit mulieribus.

9 Dicebant enim ipſi, an nondum intelligis te præfocare viros tuos?

10 Jam ſeptem viros habuiſti, neque vocaris de ullius eorum nomine.

11 Quid nos verberas propter illos, ſiquidem mortui ſunt? abi cum illis: ne videamus ex te filium aut filiam in ſeculum.

12 Hæc quum audiſſet, triſtata eſt valde; adeo ut ſtrangulatione premeretur: ſed dixit, equidem unica ſum patri meo, ſi fecero hoc, probroſum fuerit ipſi; & ſenium ejus deduxero cum dolore in ſepulcrum.

13 Postea oravit ad fenestram quandam, dicens;

14 Benedictus es, Domine Deus mi, & benedictum nomen gloriæ tuæ, sanctum & pretiosum in sæcula; benedicant tibi omnia opera tua in sæculum.

15 Nunc autem Domine, oculos meos & faciem meam converti ad te,

16 Dicens ut liberes me ab hac terra; ac non audiam amplius exprobrationem.

17 Tu nosti, Domine, me puram esse ab omni peccato viri.

18 Ac non coinquinasse nomen meum, neque nomen patris mei in terra captivitatis meæ.

19 Unica sum patri meo, neque est ipsi alter natus qui percipiat hæreditatem ejus:

20 Neque agnatus propinquus, neque filius ex eo, cui me conservem ut nubam ipsi.

21 Jamque perierunt mihi septem: quorsum me *in tempus* reliquum vivere?

22 Quod si non visum fuerit tibi occidere me;

23 Præcipe respiciens ad me; & misertus mei, ut non audiam amplius exprobrationem.

24 Exaudita autem est oratio utriusque coram gloria Dei maximi:

25 Et missus est Rephael curaturus hos duos, Tobiti desquamaturus albugines, & Saram Rehuelis filiam traditurus Tobijæ Tobiti filio uxorem, ac ligaturus Aschmadæum, improbum illud dæmonium; quia Tobijæ *jus* accideret, ut illam hæreditario jure duceret: eodemque momento reversus Tobit ingressus est domum suam, & Sara Rehuelis filia descendit è cœnaculo suo.

CAP. IV. *Testamentum Tobiti.*

DIe illo recordatus Tobit pecuniæ quam depositerat apud Gebahelem Rageschi *civitate* Mediæ.

2 Dixit apud seipsum, ego postulabam mortem: quid non advoco Tobijam filium meum, ut ipsi indicem antequam moriar? Itaque vocato illo dixit.

3 Fili, quum mortuus fuero, sepeli me, ac ne despicias matrem tuam: honora eam omnibus diebus vitæ tuæ, & fac quod placuerit tibi, neque contristes eam.

4 Memento, fili, ipsam multa pericula expertam esse propter te *latentem* in utero.

5 Quum mortua fuerit, sepeli eam apud me in eodem sepulcro.

6 Omnibus diebus, fili, Domini Dei nostri recordare, neque voluntariè pecces, & transgrediaris mandata ejus; sed justitiam exerce omnibus diebus vitæ tuæ; ac ne ambules viis iniquis: nam te colente veritatem prosperi successus aderunt tuis operibus, & omnibus exercentibus justitiam.

7 De facultatibus tuis fac eleemosynam; ac ne invideto oculus tuus quum facies eleemosynam; ne avertas faciem tuam ab ullo paupere, & à te minimè avertetur facies Dei.

8 Prout tibi aderunt in multitudinem, facito ex eis eleemosynam:

9 Sin parum tibi fuerit, pro paucitate ne metuas facere eleemosynam:

10 Thesaurum enim bonum comparas tibi ipsi in diem necessitatis:

11 Nam eleemosyna à morte liberat, nec sinit *animam suam* ingredi in tenebras:

12 Donum enim bonum est eleemosyna omnibus facientibus eam coram Altissimo.

13 Attentè cave tibi ipsi, fili, ab omni scortatione; & uxorem imprimis assume de semine majorum tuorum, ac ne assumas uxorem exteram quæ non sit de tribu patris tui, quia filii prophetarum sumus: Noachum, Abrahamum, Jitzchakum & Jahakobum majores nostros olim memento, fili, omnes istos duxisse uxores è cognatis suis, & benedictos fuisse in filiis suis, ac semen ipsorum terram hæreditario jure possessurum esse.

14 Nunc etiam, fili, dilige fratres tuos, ac ne superbè fastidias cum animo tuo de fratribus tuis, & popularibus tuis, de illis, inquam, sumere tibi ipsi uxorem; nam superbiæ adest perditio multa, ac non stabilitas; & arrogantiæ diminutio indigentiaque maxima: arrogantia enim mater est famis.

15 Merces omnis hominis qui operam commodaverit tibi apud te ne pernoctato, sed redde ei illico; quod si servieris Deo, redde-tur tibi.

16 Attende tibi ipsi, fili, in omnibus operibus tuis, ut sis eruditus in tota conversatione tua; Itaque quod odisti nemini feceris; vinum ad ebrietatem ne bibas, neque ambulet tecum ebrius in via tua.

17 De cibo tuo da esurienti, & nudis de vestibus tuis, omnium quæ abundaverint tibi fac eleemosynam, neque invideat oculus tuus quum facies eleemosynam.

18 Effunde cibos tuos in monimentum justorum, neque des peccatoribus.

19 Consilium ab omni prudente quære, neque contemnas unquam consilium utile.

20 Omni autem momento benedic Domino; & ab eo postula ut viæ tuæ efficiantur rectæ, & omnes calles tui consiliaque tua prospere succedant. Nam gens ulla non habet consilium, sed ipse Dominus dat omnia quæ bona sunt, & quem vult deprimit prout vult: Nunc ergo, fili, recordare mandata mea, ac ne deleantur ex animo tuo.

21 Jam vero indico tibi decem talenta argenti *esse*, quæ deposui apud Gebahelem filium Gobraiæ Rageschi Mediæ: neq; propterea metuas, fili, quod pauperes facti sumus; sunt tibi multa, si timeas Deum, & desistens ab omni peccato, feceris quæ placent ipsi.

CAP. V. *Angelus comes & custos Tobijæ.*

TUm respondens Tobija dixit, pater, faciam quæcunque mandasti mihi:

2 Verum quomodo potero recipere pecuniam illam, quum non cognoscam eum?

3 Itaque dedit ei *pater* chirographum, & dixit ei,

4 Conquire tibi ipsi aliquem, qui dum vivo proficiscatur tecum, & dabo ei mercedem; ita profectus pecuniam illam recipe.

5 Abiens igitur ad conquirendum aliquem invenit Rephaelem, qui:

6 Erat

6 Erat Angelus, ſed neſciebat *Tobija:*
7 Et dixit ei, an poſſes proficiſci mecum in *civitatem* Mediæ Rageſchum?
8 Et an peritus es locorum illorum?
9 Cui dixit Angelus, ſum profecturus tecum, & apud Gebahelem agnatum noſtrum commoratus ſum.
10 Dixit vero ei Tobija, exſpecta me, ut dicã patri meo: qui dixit ei, abi, ac ne tardes.
11 Ingreſſus itaque dixit patri, ecce inveni qui proficiſcatur mecum: edicente autem patre, voca illum ad me, ut cognoſcam, ex qua tribu ſit, & an certus *homo* ſit ad proficiſcendum tecum, vocavit eum:
12 Quumque veniſſet intro ſalutarunt alter alterum:
13 Et dixit ei Tobit, frater, ex qua tribu, & ex qua familia es tu? Indica mihi.
14 Quo dicente ei, tũne tribum & familiam quæris, an mercenarium, qui proficiſcatur cum filio tuo? dixit illi Tobit, cupio, frater, cognoſcere genus & nomen tuum.
15 Dixit vero ille, ego ſum Hazarja *nomine*, genere vero filius Chananjæ illius magni, & fratris tui.
16 Tum dixit Tobit, proſperè adveneris, frater:
17 Sed ne iraſcaris mihi, quod quæſivi tribum tuam, & familiam tuam cognoſcere.
18 Tu vero agnatus meus es ex optimo genere: Novi enim Chananjam, & Jonathanem filios Schemahjæ illius magni:
19 Ut qui iverimus una Jeruſchalaima adoraturi, afferentes primogenita *animalia* decimaſque fœtuum:
20 Et ipſos *novi* non ſeductos eſſe errore fratrum noſtrorum:
21 Ex ſtirpe magna es, mi frater, ſed dic quam tibi mercedem daturus ſim, drachmam in diem *ſpondeo*, & quæ erunt opus, ut etiam filio meo; etſi amplius adjecturus ſum tibi ad mercedem hanc, ſi incolumes reverſi fueritis.
22 Atque hoc modo inter ipſos convenit.
23 Tum edixit Tobiæ, compara te ad iter iſtud, & itinere proſpero utimini.
24 Paravitque filius, quæ ad iter illud *pertinebant:* cui dixit pater illius, proficiſcere cum homine hoc: qui autem in cœlo habitat Deus, proſperet iter veſtrum, & Angelus Dei proficiſcatur vobiſcum.
25 Itaque egreſſi ſunt ambo ut proficiſcerentur, & canis filii comitatus eſt eos. Flevit autem Channa mater ejus, & dixit Tobito, quid emiſiſti filium noſtrum? nonne ſcipio manus noſtræ eſt, res noſtras agens arbitratu noſtro?
26 Utinam argentum huic argento non anteceſſiſſet, ſed ramenta nos circumſtantia filii noſtri eſſent.
27 Nam prout datum eſt nobis unde vivamus à Domino, hoc ſufficiens nobis eſt.
28 Dixit vero ei Tobit, ne curam habeas ſoror; incolumis veniet, & oculi tui videbunt eum:
29 Angelus enim bonus proficiſcetur cum eo, & proſperabitur iter ejus, reverteturque incolumis: ita clamare deſtitit.

CAP. VI. *Tobias diſtit mederi, docente Angelo.*

ILli autem profecti eo itinere, venerunt veſpere ad Tigrim fluvium, ubi commorati ſunt.
2 Quumque filius loturus deſcendiſſet, exſiluit piſcis ex eo fluvio,
3 Qui volebat devorare filium.
4 Dixit vero Angelus illi, prehende piſcem iſtum.
5 Itaque firme prehendens piſcem illum filius projecit eum in terram:
6 Dixitque ei Angelus, diſſeca piſcem iſtum, & excipiens cor heparque & fel, repone ea tuto.
7 Fecit ergo filius ut dixerat ipſi Angelus; piſcem vero aſſatum comederunt, perrexeruntque ambo, donec appropinquarent ad Ecbatana.
8 Quumque dixiſſet filius Angelo, Hazarja frater, quid ſibi volunt cor iſtud, & hepar, ac fel iſtius piſcis?
9 Dixit ei, cor & hepar iſtud, ſi quem turbet dæmonium aut ſpiritus malus, ea adole coram viro aut muliere illa, ac minime turbabitur amplius.
10 Felle iunge hominem qui habet albugines in oculis ſuis, ita curabitur.
11 Quum autem ad Rageſchum appropinquaſſent,
12 Dixit Angelus ille filio, frater, hodie commoraturi ſumus apud Rehuelem, qui idem eſt cognatus tuus, eſt autem ei filia unigenita, nomine Sara: loquar de ea ut detur tibi illa in uxorem.
13 Nam tibi accidit jus hæreditatis illius, quia tu ſolus es ex genere illius: puella autem pulcra & prudens eſt.
14 Nunc ergo auſculta mihi, & compellabo patrem illius, quumque revertemur Rageſcho, celebrabimus nuptias: Nam ſcio Rehuelem minime daturum eſſe illam viro alteri, ſecundum legem Moſchis, neque ſibi comparaturum mortem: quia tibi convenit ut hæreditatem percipias, potius quam ulli homini *alteri.*
15 Tunc dixit filius angelo, Hazarja frater, audivi ego puellam ſeptem viris fuiſſe traditam, & omnes in thalamo ipſo periiſſe:
16 Nunc autem ego unicus ſum patri, & metuo ne ingreſſus moriar, ut etiam priores illi; quia dæmonium diligit eam, *ut* quod neminem injuria afficiat præter eos qui accedunt ipſam: Nunc, inquam, metuo ne moriar, & deducam vitam patris mei, & matris meæ ex dolore mea cauſa percepto in ſepulcrum ipſorum: Filius autem alter non eſt ipſis, qui ſepeliat ipſos.
17 Dixit vero ei Angelus, an non meminiſti ſermonum quos præcepit tibi pater, ut aſſumeres uxorem de gente tua?
18 Nunc ergo auſculta mihi frater, nam tua erit uxor, illius vero dæmonii nullam rationem habe:
19 Nam hac ipſa nocte tradetur tibi illa in uxorem: quum autem ingreſſus fueris thalamum, ſi accipiens cinerem thymiamatum impo-

impoſueris de corde iſtius piſcis & hepate, atque adoleveris,

20 Quum odoratum fuerit dæmonium, fugiet; neque amplius revertetur ut impetum faciat in ſempiternum.

21 Sed quando eris congreſſurus cum ea, exſurgite ambo, & inclamate Deum miſericordem, qui miſertus conſervabit vos.

22 Ne metuas; nam illa tibi jam olim erat præparata, & tu illam ſervabis, ac proficiſcetur tecum: etiam præcipio *animo* tibi fore ex ea liberos.

23 Quumque Tobija audiviſſet iſta, dilexit eam, & animus ipſius adhæſit ei perval de: ſic venerunt Ecbatana.

CAP. VII. *Tobias ducit uxorem.*

ADvenerunt itaque ad domum Rehuelis, Sara autem obviam facta illis ſalutavit illos, & illi *reſalutarunt* eam.

2 Poſtea introduxit illos domum, dixitque Rehuel Hednæ uxori ſuæ, quam ſimilis *eſt* adoleſcens iſte Tobito cognato meo!

3 Rogavitque eos Rehuel, unde eſtis, fratres?

4 Qui dixerunt ei, è filiis Naphthali, qui captivi ſunt Nineves.

5 Dixitque illis, noſtis Tobitum cognatum meum? Qui dixerunt, novimus.

6 Dicente autem illo, valetne? dixerunt ipſi, & vivit & valet: dixitque Tobija, pater meus eſt.

7 Tum exſiliens Rehuel, & oſculatus eum flevit, & benedixit ei, dicens ei; optimi viri filius *es*. Audiens vero Tobitum amiſiſſe oculos ſuos, dolore affectus eſt, & flevit:

8 Hedna quoque uxor ipſius & Sara filia ipſius fleverunt.

9 Poſtea excipientes eos ſtudioſè mactarunt arietem ſubrumum, appoſuerunt que cibaria multa: dixit vero Tobija Rephaeli, Hazarja frater loquere de iis quæ dicebas in itinere, ut perficiatur negotium: ita communicavit rem cum Rehuele.

10 Tum dixit Rehuel Tobiæ; comede & bibe, & age hilariter: tibi convenit filiam meam ducere:

11 Verumtamen indicabo tibi veritatem: dedi filiam meam ſeptem viris, & quando congreſſuri erant cum ea, mortui ſunt de nocte: ſed in præſentia hilariter age.

12 Dixit vero Tobija, non guſtabo quicquam hic donec adſtantes conſtitueritis mecum. Itaque dixit Rehuel, accipito illam jam ex jure; tu agnatus es illius, & illa *viciſſim* tua.

13 Miſericors autem Deus proſperet vos rebus optimis.

14 Quum autem vocaſſet Saram filiam ſuam, venit ad patrem ſuum:

15 Qui prehendens manum illius tradidit illam Tobiæ uxorem, dicens; ecce ſecundum legem Moſchis accipe illam, & abduc ad patrem tuum; & benedixit eis.

16 Deinde vocavit Hednam uxorem ſuam, & accipiens libellum ſcripſit inſtrumentum conventionis, atque obſignavit.

17 Tum cœperunt edere.

18 Poſtea vocavit Rehuel Hednam uxorem ſuam, & dixit ei; ſoror præpara alterum cubiculum, & introduc eam.

19 Quæ fecit prout dixerat, & introducens eam illuc flevit, mutuaſque lacrymas accepit filiæ ſuæ:

20 Dixitque ei, bono animo eſto filia; Dominus cœli & terræ det tibi lætitiam pro triſtitia hac tua: bono animo eſto ô filia.

CAP. VIII. *Caſtitas Tobiæ filii.*

QUum autem abſolviſſent cœnare, introduxerunt Tobijam ad illam:

2 Qui adiens meminit verborum Rephaelis, acceptoque cinere thymiamatum impoſitum cor illius piſcis, & hepar adolevit:

3 Quem odorem quando ſenſit dæmonium, abiit in *partes* ſuperiores Ægypti, & ligavit eum Angelus.

4 Concluſis autem duobus illis ſimul adſcendit Tobija in lectum, & dixit, ſurge ſoror, precemurque, ut miſericordiam faciat nobis Dominus.

5 Itaque cœpit Tobija dicere, benedictus es, ô Deus majorum noſtrorum, & benedictum nomen tuum ſanctum glorioſumque in ſecula: benedicant tibi cœli, & omnes res creatæ tuæ.

6 Tu feciſti Adamum, & dediſti ei adjumentum Chavam, firmamentum uxorem ipſius, è quibus factum eſt hominum genus: tu dixiſti non eſſe bonum ut ſit homo ſolus, faciamus ipſi adjumentum ſimile ipſi.

7 Nunc autem, Domine, non ad ſcortationem accipio ſororem meam hanc, ſed ex veritate.

8 Præcipe miſertus mei ut cum hac conſeneſcam: quæ dixit cum eo, Amen. Ita cubuerunt ambo ea nocte.

9 Surgens autem Rehuel abiit, effoditque ſepulcrum, dicens, nonne hic etiam mortuus fuerit?

10 Et veniens Rehuel domum ſuam, dixit Hednæ uxori ſuæ.

11 Mitte unam ancillarum quæ videat an vivit: ſin minus, *renunciet*, ut ſepeliam eum, & nemo noverit.

12 Tum veniens ancilla quum aperuiſſet januam, invenit duos ipſos dormientes:

13 Egreſſaque renunciavit eis illum vivere.

14 Itaque benedixit Rehuel Deo, dicens; benedictus es, ô Deus, omni benedictione pura, & ſancta, & benedicant tibi omnes ſancti tui, omneſque res creatæ tuę, benedicant, inquam, tibi omnes angeli tui & electi tui in omnia ſecula: benedictus es quod exhilaraveris me, ac non fuerit factum mihi prout animo præceperam, ſed pro multa miſericordia tua te geſſeris erga nos:

15 Benedictus *es* quod duorum unigenitorum miſertus ſis; fac eis Domine miſericordiam, fac ut percurrant vitam ſuam incolumes cum lætitia, & miſericordia.

16 Juſſitq; famulis ut obruerent ſepulcrũ.

17 Poſtea exhibuit eis nuptiale convivium dierum quatuordecim; dixitque ei Rehuel antequam abſolverentur dies nuptiales adhibito

hibito juramento, eum non egressurum esse, donec completi essent illi quatuordecim dies nuptiales convivii :

18 Tum vero accepto dimidio facultatum ejus abiturum incolumem ad patrem : reliqua vero, *inquit, accipites* quum mortui fuerimus ego & uxor mea.

CAP. IX. *Convivium nuptiale Tobijæ.*

TUm vocans Tobija Rephuelem,

2 Dixit ei, Hazarja frater,

3 Accipe tecum puerum & duos camelos, ac proficiscere Rageschum Mediæ ad Gebahelem, & referens ad me pecuniam illam, ipsum adhuc ad nuptias : quandoquidem juravit Rehuel, me non egressurum esse :

4 Nam pater meus numerat hos dies :

5 Quod si tardavero multum, dolebit admodum.

6 Ita profectus Rephael commoratus est apud Gebahelem, & exhibuit illi chirographum ipsum :

7 Ille vero afferens loculos ipsos cum sigillis vicissim tradidit ei.

8 Postea mane surgentes, simul venerunt ad nuptias, & benedixit *Gebahel* Tobijæ & uxori ejus.

CAP. X. *Tobija tandem dimittitur una cum uxore.*

PAter autem illius Tobit supputabat unoquoque die: quumque impleti essent dies profectionis, nec venissent illi, dicebat Tobit, an forte confusus est ;

2 An forte mortuus est Gebahel, ut nemo illi reddat pecuniam istam ?

3 Et contristabatur valde: dicebat vero illi uxor, periit puer; quandoquidem tardavit.

4 Cœpitque ea lugere ipsum, dicens ;

5 Eheu, pœnitet me fili, quod dimiserim te, lucem oculorum meorum.

6 Cui dixit Tobit, tace; ne curam habeas, incolumis est.

7 Sed dicebat illa ei, tace, ne fallas me, periit puer meus, & abibat quotidie in viam foras, qua discesserant.

8 Interdiu autem cibum non capiebat, noctes vero totas non desinebat lamentari Tobijam filium suum.

9 Tantisper dum absoluti essent dies quatuordecim nuptiarum, quos juraverat Rehuel eum illic consumturum esse.

10 Dixit autem Tobija Rehueli, dimitte me, nam pater meus & mater mea non amplius sperant visuros esse me.

11 Cui dixit ipsius socer, mane apud me, & ego mittam ad patrem tuum ; qui significent ipsi res tuas. Sed Tobija dixit, nequaquam ; verum dimitte me ad patrem meum : surgens itaque Rehuel dedit ipsi Saram uxorem ipsius cum dimidio facultatum, corporibus, jumentisque, & pecunia.

12 Et benedicens eis dimisit eos, dicendo : prosperum successum det vobis Deus, ô nati, Deus cœli, antequam moriar : dixit vero filiæ suæ, honora soceros tuos : illi nunc parentes tui sunt ; audiam de te sermonem bonum, & osculatus est eam.

13 Hedna autem dixit Tobijæ, frater care, constituat te Dominus cœli ; & det mihi ut videam liberos tuos ex Sara filia mea, ut exhilarer coram Domino. Ecce autem depono apud te filiam meam in dispositum : ne ergo contristes eam. Postea abiit etiam Tobija benedicens Deo, qui prosperaverat viam suam, quum benedixisset Rehueli, & Hednæ uxori ejus.

CAP. XI. *Tobija cum uxore redit ad suos.*

QUum autem profectus esset donec appropinquarent ipsi ad Nineven,

2 Dixit Rephael Tobijæ, nosti frater, ut dimiseris patrem tuum :

3 Præcurramus ante uxorem tuam, ut comparemus domum :

4 Et accipe ad manum istud fel piscis.

5 Ita processerunt, & una abiit canis sequutus eos.

6 Channa autem sedebat circumspiciens *pro* filio suo in via, & animadvertens eum venientem dixit patri ejus ;

7 Ecce filius tuus advenit, & vir ille qui erat profectus cum eo, & dixit Rephael, scio ego, Tobija, aperturum oculos suos patrem tuum esse :

8 Tu itaque inunge felle hoc oculos ipsius, nam mordicatus exteret abjicietque albugines, & videbit te.

9 Accurrens vero Channa irruit in collum filii sui, & dixit ei, videam te fili, deinceps moriar, fleveruntque ambo.

10 Tobit quoque exibat ad januam ; sed impegit : filius autem ejus accurrit ad eum, & prehendens patrum suum insperfit fel illud oculis patris sui, dicens ; bono animo esto pater ; ut autem mordicati sunt, extrivit oculos suos, & desquamatæ sunt de angulis oculorum ejus albugines.

11 Ita videns filium suum irruit in collum ejus & flevit :

12 Deinde dixit, Benedictus es, ô Deus,

13 Et Benedictum nomen tuum in secula :

14 Et benedicant tibi omnes sancti tui Angeli, quia flagellasti, & misericordia usus es :

15 Nam ecce video Tobijam filium meum.

16 Itaque ingressus est filius ejus gaudens,

17 Et renunciavit patri suo res illas magnas, quæ factæ fuerant in Media.

18 Tum egressus est Tobit obviam nurui suæ, gaudens & benedicens Deo ad portam Nineves, & mirantibus iis qui contemplabantur ipsum incedentem, eo quod recepisset visum, Tobit profitebatur coram omnibus misertum ipsius fuisse Deum ; quumque appropinquasset Tobit ad Saram nurum suam, benedixit ei, dicens ; prospere adveneris filia ; benedictus sit Deus qui adduxit te ad nos, & pater tuus, ac mater tua ; fuitque lætitia omnibus qui erant Nineves cognatis ejus.

19 Adfuit enim Achikar, & Nitzba filius fratris ejus,

20 Et agitatæ sunt nuptiæ Tobijæ hilariter diebus septem.

CAP.

CAP. XII. *Tobija tandem agnoſcit angelum cuſtodem.*

POſtea advocans Tobit Tobijam filium dixit ei, vide fili *ut* des mercedem homini huic, qui profectus eſt tecum : etiam amplius ei oportet addere.

2 Cui dixit Tobija, pater non eſſet mihi grave dare ipſi dimidium eorum quæ attuli,

3 Quia me reduxit ad te incolumem, & uxorem meam curavit, & pecuniam meam attulit, denique te curavit conſimiliter ; dixitque ſenex, juſtè fiet ſi dabitur ei,

4 Et accerſens Angelum dixit ei :

5 Accipe dimidium eorum quæ attuliſtis,

6 Ita diſcede incolumis.

7 Tum *Angelus* vocans duos ipſos clam, dixit eis, benedicite Deo, eumque celebrate, & amplitudinem tribuite ei ; celebrate, in quam, coram omnibus viventibus, pro iis rebus quas fecit erga vos ; bonum eſt benedicere Deo, & efferre nomen ejus ; res à Deo geſtas honorificè oſtendendo, ac ne pigremini celebrare ipſum.

8 Arcanum enim regis bonum eſt occultare, opera autem Dei revelare glorioſum ; bonum facite, & malum non aſſequetur vos.

9 Bona res eſt oratio cum jejunio, miſericordiaque & juſtitia : melius eſt parum cum juſtitia, quam multum cum in juſtitia : melius exercere miſericordiam, quam auri theſauros comportare : miſericordia enim ex morte liberat, & ipſa expurgat omne peccatum, qui exercent miſericordiam & juſtitiam omnimodam, implebuntur vita.

10 Qui autem peccant, hoſtes ſunt ſuæ ipſorum vitæ.

11 Minimè occulturus ſum à vobis ullum verbum, *ut* qui dixerim arcanum regis occultare bonum eſſe, opera vero Dei revelare glorioſum.

12 Jam itaque quando orabas tu & ſponſa tua Sara, ego afferebam monimentum orationis veſtræ coram ſancto ;

13 Et quando ſepeliebas mortuos, ſimiliter aderam una tibi ; & quando non dubitabas ſurgere ac relinquere prandium tuum ut profectus circumtegeres mortuum, non erat ignotum mihi benefactum tuum, ſed tecum eram.

14 Nunc ergo emiſit me Deus ad curandum te, & ſponſam tuam Saram :

15 Ego ſum Rephael, unus ex ſeptem Angelis illis ſanctis qui referunt preces ſanctorum, & egrediuntur coram gloria ſancti.

16 Ipſis autem duobus turbatis, & procidentibus in faciem, quia metuebant,

17 Dixit, ne metuite, pax enim vobis futura eſt :

18 Verum Deo benedicite ; quia non mea ipſius gratia, ſed voluntate Dei noſtri veni ; quamobrem benedicite ei in ſecula.

19 Quotidie ſpectabar à vobis, ac non comedebam, neque bibebam : ſed viſum vos contemplabamini.

20 Nunc autem celebrate Deum, quia aſcendo ad eum qui miſerat me, & ſcribite omnia quæ confecta ſunt in libro.

21 Tum ſurrexerunt : quumque amplius non viderent eum, celebraverunt opera magna, adeoque mirabilia Dei.

CAP. XIII. *Canticum Tobiti.*

POſtquam ergo apparuiſſet ipſis Angelus Domini, Tobit ſcripſit orationem ad exſultationem, dicens :

2 Benedictus *ſit* Deus vivus in ſecula, & regnum ipſius, quia ipſe flagellat miſeretur-que, deducit ad inferos & reducit, neque eſt qui effugiat manum ipſius.

3 Celebrate eum filii Iſraelis coram gentibus, quandoquidem ipſe diſſeminavit nos in eis ; ibi oſtendite amplitudinem ejus, & exaltate ipſum coram omni vivente, quandoquidem ipſe dominus noſter eſt, & Deus ipſe pater noſter in omnia ſecula.

4 Si flagellabit nos propter injuſta facta noſtra, at rurſum miſerebitur, & congregabit nos ex omnibus gentibus, in quibus nos diſſeminaverit : ſiquidem convertimini ad ipſum toto corde veſtro, & toto animo veſtro ad exercendam coram ipſo veritatem, tunc convertetur ad vos, & minimè abſcondet faciem ſuam à vobis, ſed contemplabimini quæ facturus eſt erga vos.

5 Celebrate igitur eum toto ore veſtro, & benedicite Domino potentiſſimo, atque exaltate regem ſeculorum.

6 Ego in terra captivitatis meæ celebro eum, & indico robur ac amplitudinem ejus genti peccatrici.

7 Quis novit utrum benevole ſit accepturus nos, & facturus miſericordiam nobis ?

8 Deum meum exalto, & animus meus regem cœli, qui exſultabit de amplitudine ejus.

9 Dicant omnes, & celebrent eum juſtè.

10 Jeruſchalaima civitas ſancta, flagellabit *quidem* te propter opera filiorum tuorum, ſed rurſum miſericordiam faciet filiis juſtorum.

11 Celebra Dominum, quoniam bonus *eſt*, & benedic regi ſeculorum, ut rurſum tabernaculum ejus exſtruatur in te cum lætitia,

12 Et exhilaret in te captivos tuos, idque diligendo in te miſeros in omnes generationes ſeculi.

13 Gentes multæ è longinquo venient ad nomen Domini Dei, dona in manibus habentes : dona regi cœli *offerendo* ; generationes omnes laudabunt te, & dabunt exſultationis munera.

14 Maledicti omnes qui oderunt te, benedicti erunt omnes qui diligunt te in ſeculum.

15 Lætare & exſulta, propterea quod filii juſtorum congregabuntur, & benedicent Domino juſtorum, *dicentes* ;

16 O beatos qui diligunt te, lætabuntur de tua proſperitate ; beatos qui contriſtati ſunt pro omnibus flagellis tuis ; quia de te lætabuntur contemplantes omnem gloriam tuam, & gaudebunt in ſeculum.

17 Anima mea benedicat Deo regi magno :

18 Quia exſtruentur Jeruſchalaima ſapphiro, & ſmaragdo, ac lapide pretioſo ;

19 Muri tui, turreſque, ac præmunitiones ipſæ auro puro ;

20 Et

20 Et platea Jeruſchalaimorum beryllo, & carbunculo, lapilliſque inſitis ophirino teſſellabuntur: dicentque omnes *incolæ* vicorum *civitatis* illius, Halleluja; & laudabunt, dicentes;

21 Benedictus Deus, qui exaltavit *nos*, in omnia ſecula.

CAP. XIV. *Verba noviſſima Tobiti.*

POſtea ceſſavit celebrare Tobit.

2 Erat autem annorũ quinquaginta octo,

3 Quando amiſit oculos; poſt annos vero octo recepit viſum,

4 Et fecit opera miſericordiæ,

5 Perrexitque timere Dominum Deum, & celebrare ipſum.

6 Plurimum autem quum ſenuiſſet, vocavit filium ſuum cum ſex nepotibus ſuis, & dixit ei, fili, accipe filios tuos (ecce conſenui, & jam prope eſt ut excurram ex hac vita) abi in Mediam, fili, quia perſuaſus ſum de iis omnibus quæ dixit Jona propheta de Nineve, ipſam everſum iri (in Media vero plus erit pacis ad tempus) & fratres noſtros qui in ipſa terra ſunt diſperſum iri ex optima illa terra, & Jeruſchalaima fore deſerta, domumque Dei illic exuſtum iri, deſertamque fore ad tempus uſque.

7 Sed iterum miſerturum ipſorum Deum & reducturum ipſos in terram illam, ubi ædificaturi ſunt domum cum priore minimè comparandam, donec completæ ſint tempeſtates ſeculi: poſtea vero reverſuros ex variis ſuæ captivitatis locis, & ædificaturos Jeruſchalaima honorifice, domumque ipſam Dei illic ædificatum iri, & in omnes generationes ſeculi ædificium glorioſum, quemadmodum loquuti ſunt de eo prophetæ:

8 Et omnes gentes converſum iri ex veritate ad timendum Dominum Deum, ſuſtoſſuraſque idola ſua, & benedicturas omnes gentes Domino; ac populum ejus celebraturum Deum, Dominum veroexaltaturum populum ſuum: ita lætabuntur omnes qui diligunt Dominum Deum, in veritate & juſtitia, exercentes miſericordiam erga fratres noſtros.

9 Nunc ergo, fili, abi Nineve, quia omnino futurà ſunt, quæ dixit propheta Jona; tu vero obſerva legem & præcepta, eſtoque ſtudioſus miſericordiæ, & juſtus, ut tibi bene ſit; & ſepeli me honeſtè, matremque tuam mecum, neque amplius commoramini Nineves.

10 Fili, obſerva quid fecerit Haman Achiaro, qui educaverat ipſum; quemadmodum ex luce deduxerit eum in tenebras, & quantis malis compenſaverit eum.

11 Ac Achikar quidem ſervatus eſt, illi vero retributio eſt facta, quum ille in tenebras deſcenderit: Nitzba in miſericordia ſe occuparat, & ſervatus eſt è laqueo mortis quem poſuerant ipſi, Haman vero incidens in laqueum periit.

12 Nunc ergo, fili, vide quid miſericordia faciat, & quomodo juſtitia liberet.

13 Hæc autem dicente illo, exhalata eſt anima ejus in lecto, (erat autem annorum centum quinquaginta octo) & ſepelivit eum glorioſè *filius*.

14 Quumque mortua eſſet Channa mater ipſius, ſepelivit eam cum patre ſuo: abiit vero Tobija cum uxore ſua liberiſque Ecbatana ad Rehuelem ſocerum ſuum:

15 Ubi conſenuit honorato, mortuoſque ſoceros ſuos ſepelivit glorioſè, hæreditatemque percepit facultatum illorum, & Tobiti patris ſui.

16 Obiit autem ipſe quoque annos centem viginti ſeptum natus, Ecbatanis Mediæ:

17 Et audivit antequam moreretur perditionem Nineves, quam cepit Nebucad-netzar & Aſſuerus: itaque ante mortem de Nineve lætatus eſt.

ORATIO MENASCHIS REGIS JEHUDÆ.

DOmine Deus omnipotens majorum noſtrorum, Abrahami, Jitzchaki, & Jahakobi ac ſeminis eorum,

2 Qui feciſti cælum & terram cum toto ornatu eorum.

3 Qui obſignaſti mare verbo præcipiente tuo, qui concluſiſti abyſſum obſignatam terribili & glorioſo nomine tuo.

4 Quem omnia horrent, & contremunt à facie potente tua.

5 Quia perferre non poteſt majeſtas gloriæ tuæ, aut ſuſtineri interminatio iræ tuæ contra peccatores,

6 Cujus promiſſionum immenſa & imperveſtigabilis eſt miſericordia, quoniam tu Domine altiſſimus, benignus: longanimis, & plurimum miſericors, pœnitentia duceris erga filios hominum;

7 Tu domine, qui pro amplitudine bonitatis tuæ promiſiſti pœnitentia te adductum iri, & remiſſurũ iis qui peccaverint in te, & multitudine miſerationum tuarum ex decreto tribuis reſipiſcentiam peccatoribus ad ſalutem:

8 Tu, inquam, Domine Deus juſtorum, non impoſuiſti pœnitentiam juſtis Abrahamo, Jitzchako & Jahakobo, iis qui non peccaverunt contra te; ſed impoſuiſti pœnitentiam mihi, qui ſum peccator.

9 Quoniam plus peccavi quam numeroſa ſit arena maris, plurimæ ſunt iniquitates meæ; Domine, plurimæ ſunt iniquitates meæ; nec ſum dignus qui intentis oculis contuear altũ cœlum præ multitudine iniquitatum mearũ:

10 Incurvatus ſum graviter vinculo ferreo, adeo ut non poſſim efferre caput meum, ſed non eſt relaxatio mihi, quia excitavi iram tuam, faciens quod malum videtur in oculis tuis, quum non fecerim voluntatem tuam, & mandata tua non obſervaverim, ſed ſtatuerim abominationes, offenſas multas commiſerim.

11 Nunc ergo flecto genua cordis mei; exoptans à te benignitatem tuam; peccavi Domine, peccavi, & iniquitates meas agnoſco.

12 Quamobrem peto & oro te, remitte mi-

hi Domine, remitte mihi, ac ne perdas me cum iniquitatibus meis, neque in æternum iratus asserves mala, aut damnatum adjudices me locis infimis terræ, quia tu Deus es, Deus pœnitentiæ:

13 Sed ostende in me totam bonitatem tuam, indignum me servando, secundum magnam misericordiam tuam.

14 Et laudabo te semper singulis diebus vitæ meæ: quoniam te laudat omnis virtus cœlorum, & tua est gloria in sempiterna sæcula, Amen.

JUDITH.

CAP. I. *Incrementum regni Nebucad-nezaris.*

ANno duodecimo regni Nebucad-nezaris, qui regnabat Nineves in civitate magna temporibus Arpacshadi regnum tenentis Medorum Ecbatanis,

2 (Qui exstruxit Ecbatanis circumquaque muros ex lapidibus cæsis in longitudinem cubitorum ternûm, in latitudinem cubitorum senûm, faciens murum altum cubitos septuaginta, & latum cubitos quinquaginta.

3 Et turres ejus imposuit portis ejus, centenûm cubitorum.

4 Statuens latitudinem fundamentorum ejus in cubitos sexaginta,

5 Fecitque portas ejus portas exstantes in altitudinem cubitorum septuaginta, quarum latitudo cubitorum quadragenûm fuit, ut procedere possent copiæ potentes ejus, & acies instrui peditatus ejus.)

6 Gessit ergo bellum temporibus illis rex Nebucad-nezar contra regem Arpacshadum in planitie magna, quæ planities est in finibus Cragi, ad quem convenerant omnes qui incolebant montana, & omnes accolentes Euphratem, & Tigrim, & Hydaspen, & planitiem Arioci regis Elymæorum, & convenerant gentes multæ admodum ex Gelodeis in aciem.

7 Misit autem Nebucad-nezar rex Assyriorum ad omnes habitatores Persidis, & ad omnes habitantes occasum versus, id est, incolentes Ciliciam, & Damascum, Libanumque, & Antilibanum, omnesque accolas maris,

8 Et ad gentis Carmelum & Gilhadem, superioremque Galilæam, & magnam planitiem Chatzar-allom *incolentes*,

9 Et omnes habitantes Samariam ac civitates illius; denique trans Jardenem usque Jerusalaima, & Batanæam, & Aulonas, & Kadeschum, & flumen Ægypti, & Daphnas, & Rameſſesum, & totam regionem Goschenis,

10 Usque qua venitur ad ulteriora Taneos & Mempheos, denique omnes habitantes Ægyptum usque qua venitur ad fines Æthiopiæ.

11 Sed nihili fecerunt omnes habitatores regionum istarum verbum Nebucad-nezaris regis Assyriorum, neque convenerunt ad ipsum bellaturi, quia non metuebant ipsum; sed videbatur ipsis non majoris quam alius quilibet & remiserunt legatos ejus re infecta ignominiosè à conspectu suo.

12 Quamobrem animatus Nebucad-nezar contra omnes regiones istas valde, juravit per thronum & regnum suum omnino se ulturum esse omnes fines Ciliciæ, & Damasci, Syriæque; ac sublaturum gladio suo omnes habitantes in regione Moabi, & Hammonitas, & totam Jehudæam, omnesque Ægyptios, usque qua venitur ad fines utriusque maris.

13 Et aciem instruxit copiarum suarum contra Arpacshadum regem anno decimoseptimo, ubi confirmatus ipse in bello fuit cum omnibus curribus ipsius dominatus est civitatibus ejus,

14 Et perveniens Ecbatana usque occupavit turres, & devastavit plateas civitatis illius, & ornatum illius exposuit opprobrio:

15 Ipsum vero Arpacshadum capiens in montanis Cragi confixit jaculis ipsius, atque profligavit eo ipso die;

16 Eoque confecto rediit Nineven ipse cum tota turba miscella sua, multitudine hominum bellatorum permagna, ubi soluto animo convivatus est ipse cum copiis suis per dies centum viginti.

CAP. II. *Insatiabilis dominandi libido Nebucad-nezaris.*

ANno autem decimo octavo, die vigesimo secundo mensis primi, factus est sermo in domo Nebucad-nezaris Regis Assyriorum de ulciscendis omnibus illis regionibus, quemadmodum dixerat.

2 Et convocatis omnibus administris ejus, & omnibus magnatibus ejus, proposuit eis arcanum consilii sui, colligens omne malum regionum istarum ore suo.

3 Illi autem judicarunt profligandum esse omnem carnem eorum qui non obsequuti essent verbo oris ipsius.

4 Fuit itaque quum absolvisset consultationem suam, ut vocaret Nebucad-nezar rex Assyriorum Holophernem primarium ducem copiarum suarum, qui secundus erat ab ipso, ac ediceret ei,

5 Hæc dixit rex ille magnus dominus totius terræ, ecce tu profectus à conspectu meo assumito tecum viros fretos robore suo, peditum ad centum viginti millia, equorum vero multitudinem cum sessoribus ad duodecim millia: & procedito contra totam regionem illam quæ ab occasu est, quia non paruerunt verbo meo; ac denunciato ipsis, ut terram & aquam comparent mihi, quia indignatione mea superventurus sum ipsis, & obtegens totam superficiem terræ pedibus copiarum mearum exposturus ipsos direptioni eis, adeo ut sancti illorum impleant valles, ac torrentes illorum, & fluvii exundantes mortuis illorum inundentur; denique acturus turbam captivam illorum in extremitates totius terræ: tu ergo egressus præoccupa mihi totum terminum illorum, quumque dederint se ipsos tibi, conserva eos mihi ad diem illum quo eos castigaturus sum:

6 Ergo

6 Erga eos autem qui erunt immorigeri ne clementia utitor oculus tuus, ut exponas eos cædi & rapinæ in tota terra tua, quia ut vivo ego & potentia regni mei conſtat, ita quæcunque loquutus ſum, ea quoque efficiam manu mea. Tu igitur ne tranſgreditor quicquam verborum domini tui; ſed omnino conficito prout præcepi tibi, ac ne longior eſto in efficiendis illis.

7 Egreſſus itaque Holophernes à conſpectu domini ſui, vocavit omnes dynaſtas, ducesque, & præfectos copiarum Aſſyriæ, numeravitque lectiſſimos viros in aciem, quemadmodum præceperat ipſi dominus ipſius ad myriadas duodecim, & equites ſagittarios duodecies mille:

8 Quorum aciem inſtruxit, quemadmodum militaris multitudo diſponi ſolet, & ſumſit camelos aſinoſque ad impedimenta ipſorum multitudine permagna, & oves bovesque & capras, ut expeditiores eſſent, innumeras:

9 Item commeatum in virum quemque numeroſiſſimum.

10 Aurumque & argentum ex domo regis permultum.

11 Ita proceſſit ipſe cum omnibus copiis ſuis in expeditionem præiturus regi Nebucad-netzari, ut obtegeret totam ſuperficiem terræ ad occaſum *ſita* curribus & equitibus, peditibuſque lectiſſimis ipſorum: multi etiam miſcelli convenicbant ad ipſos *numeroſi* ut locuſtæ, aut ut arena terræ: innumerabiles denique erant præ multitudine.

12 Proceſſerunt ergo Ninive itinere trium dierum in campum Betilath; caſtraque fecit ſupra Berilathum prope montem illum quia dextera eſt ſuperioris Ciliciæ, ubi aſſumens omnes copias ſuas, pedites, & equites, atque currus ſuos diſceſſit inde in regionem montanam.

13 Et concidit Phudum, ac Ludum, vaſtavitque omnes Tarſenſus, & Iſchmahelitas, qui ad auſtrum *erant* in ſuperficie deſerti Aulonum, quum trajeciſſet Euphratem & tranſiiſſet Meſopotamiam.

14 Nam ſubruit omnes civitates excelſas impoſitas torrenti Arbonzo, donec veniatur ad mare;

15 Et occupans terminos Celiciæ concidit omnes qui obſiſtebant ſibi, pervenitque ad terminos uſque Japhonis meridiem verſus, & proſpectum Arabiæ.

16 Poſtea circumveniens omnes Midjanitas incendit tabernacula eorum, & vaſtavit caula eorum.

17 Deſcenditque in campum Damaſci tempore meſſis triticæ, ubi incendens omnes agros illorum, & greges armentaque exponens delenda, civitates eorum deprædatus eſt, & agros eorum excutiens cecidit omnes adoleſcentes eorum acie gladii.

18 Itaque accidit metus & tremor de eo omnibus habitantibus *regionem* maritimam, qui erant Tzidone, & Tyri, habitantibuſque Suri, & Hacone, omnibuſque habitantibus Jemnane: etiamque habitatores Aſchdodi, & Aſchkelonis timuerunt ab eo valde.

CAP. III. *Holophernes tyrannus, adminiſter Nebucad-netzaris.*

QUamobrem miſerunt ad eum legatos, qui verbis ad pacem ſpectantibus dicerent.

2 Ecce nos ſervi Nebucad-netzaris regis magni expoſiti ſumus tibi:

3 Utere nobis, quemadmodũ placuerit tibi.

4 Ecce prædia noſtra, & omnia loca noſtra, omneſque agri tritici, gregeſque & armenta, & omnes caulæ tentoriorum noſtrorum expoſitæ ſunt tibi, utere quemadmodum placuerit tibi.

5 Ecce etiam civitates noſtræ, & qui incolunt eas, ſervi tui ſunt, veniens exhibe te illis, ut videtur bonum in oculis tuis.

6 Quũ ergo accedentes viri illi Holophernem, renunciaviſſent ipſi in hanc ſententiam,

7 Deſcendit in maritimam regionem ipſe cum copiis ſuis.

8 Et cuſtodia impoſita civitatibus excelſis, acceperunt ex eis ad auxiliũ viros delectos.

9 Exceperunt autem eum ipſi cum tota circumjacente regione ipſorum coronis, choreiſque & tympanis.

10 Ipſe vero evertens omnes terminos eorum, lucos eorum excidit:

11 Placebat enim ipſi profligare omnes deos terræ,

12 Ut ſolum Nebucad-netzarem illum colerent omnes gentes; & omnes linguæ, atque nationes ipſorum, illum invocarent deum.

13 Quum autem veniſſet è regione Chatzarallomi prope Dothajima, qui locus eſt ex adverſo Serræ magnæ, ut *vocant* Jehudæi,

14 Caſtra fecit inter Gebahum & Scythopolin: ubi fuit menſem integrum, ut omnia impedimenta copiarum ſuarum colligeret.

CAP. IV. *Preces & jejunium Iſraelitarum ob inſolentiam Holophernis.*

AUdientes vero Iſraelitæ, qui habitabant in Jehudæa, quæcunque fecerat gentibus Holophernes primarius dux Nebucad-netzaris regis Aſſyriorum, & quomodo ſpoliaſſet omnia loca ſacra earum, eaque deleviſſet:

2 Metuerunt valde ab eo, & Jeruſchalaimorum cauſa ac templi Jehovæ Dei ipſorum cõturbati ſunt, quia recens aſcendebant è captivitate, & nuper totus populus congregatus fuerat ex Jehudæa, vaſaqi; & altare ac domus ipſa à profanatione fuerant ſanctificata.

3 Itaque miſerunt in totum terminum Samariæ & vicos illius, & Beth-choronem, & Bahal-majima, & Jerichuntem, & Mecholam, & Tzorham, & convallem Schalemi, qui præoccuparent omnes vertices montium excelſorum;

4 Et muris cingentes vicos qui *erant* in eis deponerent illic commeatum ad apparatum belli, quia recenſuerant agri eorum demeſſi.

5 Scripſit etiam Jojakim Sacerdos magnus, qui erat tempore illo Jeruſchalaimis, ad habitatores Beth-choglæ, & Beth-haſchittæ, quæ ſita eſt è regione Chatzar-allomi adverſus agrum propinquum Dothajimis, edicens, ut obtinerent aſcenſus montanæ *regionis*,

6 Quia per ipſos ingreſſus patebat in Jehudæam, eratque facile prohibere illos aggredientes, quum anguſtus eſſet tranſitus in viros ad ſummum binos.

7 Feceruntque Iſraelitæ prout conſtituerat ipſis Joiakim Sacerdos magnus, & Senatus totius populi Iſraelis, qui conſidebant Jeruſchalaimis.

8 Et inclamaverunt omnes Iſraelitæ Deum contentione magna, deprimentes animos ſuos contentione magna, ipſi cum uxoribus ſuis.

9 Et infantes ipſorum, ac jumenta ipſorum cum omni inquilino & mercenario, & *mancipio* ipſorum pecunia empto, impoſuerunt cilicia lumbis ſuis.

10 Et unuſquiſque vir, mulierque, & pueri, atque habitatores Jeruſchalaimorum prociderunt templum.

11 Et inſpergentes cinere capita ſua expanderunt cilicia ſua coram Domino,

12 Et altare ipſum cilicio circumdederunt:

13 Exclamaveruntque apud Deum Iſraelis unaniміter contentione magna, ne exponeret direptioni liberos ipſorum, & uxores prædæ, & civitates hæreditarias ipſorum deletioni, & res ſanctas profanationi & probro, unde lætaturæ eſſent gentes.

14 Et exaudiens Deus deprecationem ipſorum, ex tribulatione ipſorum ſervavit eos:

15 Quum jejunaret populus dies complures in tota Jehudæa, & Jeruſchalaimis coram loco ſancto Domini omnipotentis,

16 Et Joiakim Sacerdos magnus, omneſque qui aſtabant coram Domino Sacerdotes, & qui miniſtrabant Domino, ciliciis accincti lumbos ſuos offerrent holocauſtum juge, & vota, & voluntaria dona populi,

17 Et verſante cinere ſuper cidares ipſorum inclamarent Dominum omnibus viribus ut benignè reſpiceret in totam domũ Iſraelis.

CAP. V. *Holopherneſ ſpirans fulmina, & ignes adverſus Jehudæos.*

SEd quum renunciatum eſſet Holopherni primario duci copiarum Aſſyriæ, Iſraelitas ſe comparaviſſe ad bellum, & acceſſus *regionis* montanæ occluſiſſe, muroque firmaſſe omnem verticem montis excelſi, & in agris diſpoſuiſſe res ad quas impingeret:

2 Iratus & indignatus vehementer accerſivit omnes principes Moabi, omneſque duces Hammonitarum, & omnes ſatrapas *regionis* maritimæ, & dixit eis,

3 Renunciate jam mihi, ô Cenahanæi, quis ſit populus iſte qui conſidet in *regione* montana, quæ civitates quas habitant, quæ multitudo copiarum ipſorum, qua in re *poſitum ſit* robur ipſorum & potentia ipſorum, quis exſtiterit apud eos rex aut princeps exercitus ipſorum.

4 Et quamobrem contra ſtatuerint quam omnes habitantes ab occaſu, ne obviam mihi procederent.

5 Cui dixit Achior dux omnium Hammonitarum, audiat jam Dominus meus rem ex ore ſervi ſui; nam renunciabo tibi veritatem de populo iſto domicilia habente prope te, qui inhabitat montanam *regionem* iſtam, non enim prodibit mendacium ex ore ſervi tui.

6 Populus iſte à Chaldæis oriundus eſt;

7 Fuerunt autem inquilini primũ in Meſopotamia, eo quod nollent obſequi diis majorum ſuorum, qui erant in terra Chaldeorũ;

8 Sed excedentes ex inſtituto gentis ſuæ adorarent Deum cœli, Deum quem agnoverant: quamobrem ejicientibus ipſos *patribus* à conſpectu deorum ſuorum fugerunt in Meſopotamiam, ubi fuerunt inquilini diebus multis; quumque edixiſſet Deus ipſorum, ut egreſſi ex incolatu ſuo proficiſcerentur in terram Cenahanis, inquilini fuerunt illic, & multiplicati ſunt auro & argento, ac pecoribus multis valde.

9 Poſtea deſcenderunt in Ægyptum (obtexerat enim ſuperficiem terræ Cenahanis fumes) & inquilini fuerunt illic, donec reverterentur: ubi abierant in multitudinem plurimam, ideo ut innumerum eſſet genus ipſorũ.

10 Quum autem inſurrexiſſet in eos rex Ægypti, ut aſtutis conſiliis opprimeret eos, & labore ac lateritio opere deprimeret eos, efficerent eos ſervos:

11 Inclamaverunt Deum ſuum, qui percuſſit totam terram Ægypti plagis immedicabilibus, adeo ut ejicerent eos Ægyptii à conſpectu ſuo:

12 Et exarefecit Deus mare rubrum coram eis:

13 Et adducens eis in montem Sinai & Rabeſchum Barnehæ, ejecit omnes qui habitabant in deſerto.

14 Ita habitaverunt in terra Emoræorum.

15 Et omnes Cheſchbonis *incolas* profligrunt potentia ſua.

16 Et poſtquam trajecerunt Jardenem,

17 Hæreditario jure poſſiderunt montanam iſtam *regionem* totam:

18 Ejectiſque à conſpectu ſuo Cenahanæi, & Perizzæo, Jebuſæoque, Schecemita, & Girgaſchæis omnibus habitarunt ibidem dia.

19 Denique tantiſper dum non peccaverunt coram Deo ſuo, fuerunt penes ipſos bona, quia Deus oſor iniquitatis adeſt ipſis:

20 Quando vero diſceſſerunt à via quam diſpoſuerat ipſis, profligati ſunt multis bellis quam plurimum,

21 Et captivi abducti in terram alienam, & templum Dei ipſorum habitum eſt ut profanum ſolum, & civitates ipſorum captæ ab adverſariis.

22 Nunc autem converſi ad Deum ſuum aſcenderunt è diſperſionis locis, in quæ diſperſi fuerant, & obtinentes Jeruſchalaim (ubi ſanctuarium ipſorum eſt) habitatores effecti ſunt regionis iſtius montanæ, quod deſerta eſſet.

23 Nunc ergo, Domine imperator, ſi quis eſt error in populo iſto, & peccavit contra Deum ſuum, conſiderandum eſt: quia hoc ipſis offendiculo futurum eſt, & aſcendentes debellabimus eos.

24 Sin autem non eſt iniquitas in gente iſtorum, prætereat quæſo Dominus meus, ne forte

forte protegat Dominus ipſorum & Deus ipſorum ipſos, ſimuſque probro coram univerſa terra.

25 Fuit autem quum diſiviſſet Achior loqui ſermones iſtos, ut murmuraret totus populus, qui in circuitu tentorii circumſtabat,

26 Dicerentque magnates Holophernis, & omnes habitatores regionis maritimæ & Moabitidis, ipſum diſcindendum eſſe; non enim metuemus, *inquiebant*, ab Iſraelitis. Nam ecce populus eſt cui non adſunt vires, neque robur ad aciem validam *conſtituendam*:

27 Quamobrem jam aſcendemus, eruntque tamquam eſca devoranda toti exercitui tuo, Domine Holophernes.

CAP. VI. *Iehudæi duce Achiore pendent à Deo contra minas Holophernis.*

POſtquam vero ceſſavit tumultus hominum qui confeſſum circumſtabant, dixit Holophernes primarius dux copiarum Aſſyriæ Achiori coram toto populo alienigenarum,

2 At quiſnam es? quod tu Achior coram toto populo alienigenarum & apud omnes Moabitas, & quicunque ſunt mercenarii Ephrajimi, quod tu prophetaviſti apud nos, prout *audimus* hodie, & dixiſti gentem Jeruſchalaimorum non eſſe debellandam, quia Deus ipſorum ſit protecturus ipſos: at quis Deus eſt niſi Nebucad-nezar?

3 Hic miſſurus eſt potentiam ſuam, & profligaturus eos è ſuperficie terræ: neque liberabit eos Deus ipſorum, ſed nos ſervi illius profligabimus eos tamquam virum unum: neque ſuſtinebunt potentiam equorum noſtrorum, nam iis proculcabimus illos.

4 Imo illorum montes inebriabuntur ſanguine illorum, & illorum campi complebuntur mortuis ipſorum, neque obſiſtet veſtigium ullum pedum ipſorum ex adverſo noſtri, ſed peribunt plane, ait rex Nebucadnezar Dominus totius terræ: dixit enim, non irrita ſicut verba mea.

5 Tu vero Achior mercenarie Hammonita, qui proloquutus es ſermones iſtos die injuſtitiæ tuæ, non viſurus es amplius faciem meam, inde à die hoc, donec ultus fuero gentem iſtorum advenarum Ægypti, ac tum pervadet ferrum exercitus mei, & grex ſervorum meorum latera tua & corrues inter vulneratos iſtorum, quando revertar *ad te*.

6 Quamobrem conſtituent te ſervi mei *abducentes* in regionem montanam, & collocabunt te in una ex civitatibus, ad quas aſcenſuri ſumus; neque peribis, donec profligeris cum illis. Quod ſi ſperas animo tuo fore ut non prehendantur, ne concidat vultus tuus: dixi, & nullum verborum meorum excidet.

7 Præcepit itaque Holophernes ſervis ſuis, qui aderant tentorio ſuo, ut comprehendentes Achiorem ſtatuerent eum ad Beth-choglam, & traderent in manus Iſraelitarum:

8 Et comprehendentes eum ſervi illius abduxerunt eum extra caſtra in campum, & profecti è medio campeſtris regionis in montanam pervenerunt ad fontes qui ſubſunt Beth-choglæ: quumque viderent eos oppidani qui erant in vertice montis, omnes fundítores obtinuerunt aſcenſum quo contendebant illi, & lapides in eos immiſerunt.

9 Quamobrem illi ſubeuntes montem ligaverunt Achiorem, & dimiſerunt abjectum ſub radice montis: poſtea ad Dominum ſuum reverterunt.

10 Deſcendentes vero Iſraelitæ è civitate ſua adſtiterunt ipſi, & ſolventes eum abduxerunt Beth-choglam,

11 Stiteruntque eum apud principes civitatis ſuæ, qui erant eo tempore Huzzija filius Micæ è tribu Schimhonis, & Chabri filius Hothnielis, & Carmi Malcielis,

12 Hi poſtquam accerſiviſſent omnes Seniores civitatis, concurrentibus omnibus adoleſcentibus eorum & mulieribus in congregationem, ſtiterunt Achiorem in medio totius populi ſui, & interrogavit eum Huzzija quidnam accidiſſet:

13 Qui reſpondens renunciavit eis verba confeſſus Holophernis, & omnia verba quæ proloquutus fuerat apud principes Aſſyriæ, & quæcunque magnifice jactaverat Holophernes contra domum Iſraelis.

14 Itaque procedentes populares adoraverunt Deum, & inclamaverunt Deum, dicentes;

15 Domine Deus cœli, reſpice ad immenſam ſuperbiam ipſorum, & miſerere abjectionis gentis noſtræ, ac intuere faciem eorum qui ſanctificati ſunt tibi hoc tempore.

16 Deinde conſolati Achiorem laudaverunt eum valde.

17 Et aſſumto eo Huzzija ex congregatione in domum ſuam, exhibuit convivium Senioribus:

18 Qui invocaverunt Deum Iſraelis ad auxilium tota nocte illa.

CAP. VII. *Holophernes obſidet Bethuliam.*

POſtridie vero denunciavit Holophernes toti exercitui ſuo & toti populi ſuo, iis qui advenerat ad auxilium ipſius, ut conjunctis copiis aſcendentes contra Beth-choglam adſcenſus regionis montanæ præoccuparent, & inferrent bellum Iſraelitis.

2 Ita conjunctis copiis eo ipſo die procedentes quique viri potentes ipſorum (quorum copiis erant bellatorum peditum centum ſeptuaginta millia, & equitum duodecim millia præter impedimenta, & viros alios qui pedibus comitabantur ipſos multitudine quam plurima.)

3 Caſtra poſuerunt in valle propinqua Beth-choglæ ad fontem, protenderuntque in latitudinem à Dothajimis uſque Bahalmajima, & in longitudinem à Beth chogla uſque ad Fabarium agrum, qui eſt e regione Chatzar-allomi.

4 Iſraelitæ vero ut viderunt eorum multitudinem, turbati ſunt valde, dixeruntque alter alteri, nunc occludent iſti ſuperficiem totius hujus terræ: & neque montes excelſi, neque convalles, neque colles ſuſtinebunt gravem hunc numerum iſtorum.

5 Et aſſumtis quiſque armis ſuis bellicis quum accendiſſent pyram in turribus ſuis,

manſerunt excubantes totam noctem illam.

6 Die autem poſtero eduxit Holophernes totum equitatum ſuum in os Iſraelitarum qui erant Beth-choglæ, ut recognoſceret aſcenſus civitatis ipſorum:

7 Et fontes aquarum ipſorum invadens occupavit eos, ac inſtituit in eis præſidia bellatorum: ipſe vero conjunctis copiis ad populum ſuum regreſſus eſt.

8 Nam accedentes eum omnes principes Edomæorum, & omnes ductores populi Moabitarum duceſque regionis maritimæ dixerant, audiat jam ſermonem Dominus noſter, ne fiat labes in copiis tuis:

9 Nam populus iſte Iſraelitarum non confidunt haſtis ſuis, ſed iſtis præaltis montibus in quibus ipſi habitant: non enim fuerit facile ipſos antevertere per vertices montium ipſorum.

10 Nunc ergo Domine, ne bellum gerito contra eos, ut ſit bellum inſtructa acie, & non cadet ex populo tuo vel unus: permane in caſtris tuis præſervans unumquemque virum in copiis tuis, & obtineant ſervi tui fontem equæ, qui egreditur è radice iſtius montis (nam illinc aquâtur omnes habitatores Bethchoglæ) ita tollet eos ſitis, aut dedent civitatem ſuam: nos vero & populus noſter conſcendemus propinquos vertices montium, & in eis caſtra metabimur ad præſidium, ne exeat civitate ullus; & contabeſcent fame ipſi, uxoreſque ipſorum, & liberi ipſorum; denique antequam gladius ſuperveniat eis, ſubvertentur in plateis habitationis ſuæ. Sic rependes ipſis malum, eo quod ſeditionem moverint, neque auſcultaverint tibi placidè.

11 Atque horum ſermones placuerant Holopherni, & omnibus miniſtris ejus, conſtituerantque facere prout loquuti fuerant.

12 Profecta igitur caſtra Hammonitarum, & cum eis quinque Aſſyriorum millia, metata ſunt in valle, & præoccuparunt aquas & fontes aquarum Iſraelitarum. Aſcendentes vero Edomæi & Hammonitæ metati ſunt in regione montana ex adverſo Dothajimorum, ex quibus miſerunt ad Nothum & Subſolanum ex adverſo Beth-horabæ, quæ eſt propinqua Ketzizo ad torrentem Mochmur: reliquo Aſſyriorum exercitu caſtra metantibus in campo, adeo ut obtegerent totam ſuperficiem terræ, quum tentoria & impedimenta ipſorum metata eſſent in multitudinem quam plurimam.

13 Tunc Iſraelitæ inclamarunt Dominum Deum ſuum minuto ſpiritu ipſorum, eo quod ipſos circumdediſſent omnes hoſtes ipſorum; adeo ut non eſſet effugiendi è medio illorum via. Quum enim manſiſſent in circuitu ipſorum tota congregatio Aſſyriorum, pedites, curruſque ac equites ipſorum dies triginta quatuor, deficiebant omnes habitantes Bethchoglam omnia vaſa aquaria ipſorum, ac ciſternæ ita exhauſtæ erant, ut non haberent aquam unde biberent ad ſatietatem die uno, quia ex demenſo dabatur bibenda ipſis. Itaque abjicientes animum liberi ipſorum & mulieres ac adoleſcentes deficientes ex ſiti concidebant in plateis civitatis, & in biviis portarum; nec erat virtus amplius in ipſis. Et congregati ſunt totus populus ad Huzzijam, & principes civitatis cum adoleſcentibus mulieribuſque & liberis, & exclamantes voce magna dixerunt coram omnibus Senioribus, judicet Deus inter nos & vos, quandoquidem affeciſtis nos injuria magna, qui non loquuti eſtis de pace cum Aſſyriis.

14 Nunc autem non eſt adjutor noſter, ſed vendidit nos Deus in manus illorum, ut ſternamur coram eis ſiti & perditione magna.

15 Nunc igitur accerſite eos & tradite civitatem totam diripiendam populo Holophernis, & omnibus copiis ejus.

16 Præſtat enim nos ipſis rapinæ eſſe, quam ſiti emori. Erimus enim ſervi, ſed vivet anima noſtra, neque videbimus mortem infantium noſtrorum oculis noſtris, & mulieres liberoſque noſtros deficientes animis ipſorum.

17 Conteſtamur vobis cœlum & terram, Deumque noſtrum & Dominum majorum noſtrorum, qui ulciſcitur nos ſecundum peccata noſtra, & peccata majorum noſtrorum; *videte* ut non faciat, quemadmodum diximus hodierno die.

18 Ita fuit fletus magnus omnium unanimiter in eccleſia, inclamantium dominum Deum voce magna.

19 Dixit vero illis Huzzia, bono animo eſtote, fratres: toleremus adhuc dies quinque, quibus advertet dominus Deus noſter miſericordiam ſuam in nos: non enim derelicturus eſt nos in æternum:

20 Quod ſi præterlabentur illi, nec ſupervenerit nobis auxilium, faciam ſecundum ſermonem veſtrum. Sic diſperſit populum in ſtationes ipſius; qui ad muros, & turres civitatis ſuæ abeuntes, in domos ſuas uxores liberoſque remiſerunt. fueruntque plurimum abjecti in civitate illa.

CAP. VIII. *Judith heroina conſulitur rem Jehud azum.*

AUdiens vero diebus illis Judith filia Merari, filii Achſai, filii Joſephi, filii Huzzielis, filii Chilkijæ, filii Chananiæ, filii Gidhonis, filii Rephanis, filii Achitubi, filii Elijæ, filii Elabi, filii Nethanaelis, filii Sammielis, filii Schimhonis, filii Iſraelis.

2 Cujus vir Menaſche ex tribu & familia eadem mortuus erat tempore meſſis hordeaceæ.

3 (Inſtabat enim *meſſoribus* ligantibus manipulos in campo, & ſuperveniente æſtu capiti ejus decubuerat in cubili ſuo, ſepeliverantque eum cum majoribus ejus in agro inter Dothajima, & Bahalmajima *ſito*.

4 Fuerat autem Judith domi ſuæ in viduitate annos tres & menſes quatuor.

5 Et fecerat ibi tentorium in cœnaculo domi ſuæ, impoſito lumbis ipſius cilicio, & indutis veſtibus viduitatis ſuæ.

6 Jejunabatque omnibus diebus viduitatis ſuæ præterquam pridie ſabbathorum, & ſabbathis, & pridie noviluniorum & feſtis, hilariiſque domus Iſraelis.

7 Erat-

7 Eratque ſpecioſa forma, & venuſta aſpectu valde, cui reliquerat Menaſche vir ipſius aurum, & argentum, famuloſque & ancillas, & pecora, & agros in quibus manebat :

8 Nec erat qui ioſimularet eam rei ullius malæ, quia timebat Deum valde.)

9 Audiens igitur verba populi iniqua adverſus magiſtratum, quia minutus erat ipſorum animus ex aquarum raritate; audiens quoque omnes ſermones Judith, quibus alloquutus erat Huzzija ipſos, ut juraſſet eis ſe traditurum civitatem poſt dies quinq; Aſſyriis, miſſa puella honoraria ſua quę præerat omnibus facultatibus ipſius, vocavit Huzzijam & Chabrin, & Carmin Seniores civitatis ſuæ :

10 Qui quum veniſſent ad ipſam, dixit eis, audite, quæſo, me, principes habitorum Beth-choglæ : nam non eſt rectus ſermo veſter, quem eloquuti eſtis coram populo hodierno die ; ſtatuentes jus jurandum illud quod loquuti eſtis, inter Deum atque nos; & dicentes vos tradituros civitatem hanc hoſtibus noſtris, niſi intra dies illos converſus Dominus auxilietur nobis.

11 Nunc enim quinam eſtis vos, qui tentetis Deum hodierno die, & ſtetis loco Dei inter filios hominum ?

12 Nunc enim Dominum omnipotentem diſquirite, & nihil pernoſcetis unquam.

13 Nam profunditatem cordis humani non invenitis, & verba cogitationis ipſius non comprehenditis ; & quomodo Deum qui fecit omnia hæc ſcrutabimi, & mentem ejus pernoſcetis, & ratiocinationem ejus percipietis mente ?

14 Nequaquam, fratres ; ne provocate ad iram Dominum Deum noſtrum : nam ſi nolit intra hos quinque dies adjuvare nos ; ipſe habet poteſtatem, quibuſcumque vult, imo omnibus diebus protegendi nos, aut etiam profligandi nos coram inimicis noſtris.

15 Vos autem ne pignoremini conſilia Domini Dei noſtri : non enim ſimilis Deus eſt hominis ad ſumendas ultiones, neque ſimilis filio hominis ad judicia ſtatuenda.

16 Quamobrem exſpectantes ſalutem quæ abipſo eſt, invocemus eum ad auxilium noſtrum, & exaudiet vocem noſtram, ſi placuerit ipſi :

17 Quandoquidem non exſtitit in generationibus noſtris, neque eſt hodierno die neque tribus, neque familia, neque populus, neque civitas ex nobis qui adorent deos manu factos.

18 Quemadmodum factum eſt antegreſſis temporibus, quorum cauſa traditi ſunt gladio & direptioni majores noſtri ; concideruntque caſu magno coram hoſtibus noſtris.

19 Nos vero Deum alterum non novimus ; unde ſperamus ipſum non deſpecturum nos, neque ullum è gente noſtra.

20 Neque *vero* ſi deprehendamur ita, nos minabitur Jehudæa *amplius* ; ſed prædę erit ſanctuarium noſtrum, & repoſcet profanationem ejus ex ore noſtro, & metum qui fratres noſtros invaſit & captivitatem *incolarum* terræ, & vaſtitatem hæreditatis noſtræ adverſus nos profundet in capita noſtra apud gentes ubi ſervi fuerimus, erimuſque publico dicterio & probro coram poſſeſſoribus noſtris. Non enim reddetur ſervitus noſtra gratioſa, ſed ignominioſam efficiet ipſe Dominus Deus noſter.

21 Nunc itaque fratres demonſtremus fratribus noſtris ; quandoquidem a nobis pendet animus illorum, & ſanctiſſimum locum & domum & altare firme hærere nobis : præter omnia hæc agamus gratias Domino Deo noſtro, qui tentat nos ut etiã majores noſtros.

22 Mementote quæcunque fecit erga Abrahamum.

23 Et quibus tentavit Jitzchakum, & quæ acciderunt Jahakobo in Meſopotamienſi Syria, paſcenti pecudes Labanis fratris matris ſuæ.

24 Etenim quemadmodum illos probavit igne ad examinationem cordis ipſorum ; ita etiam nos non plane ulciſcitur ; ſed ad inſtitutionem flagellat Dominus eos qui prope accedunt ipſum.

25 Tum dixit ei Huzzia, quæcunque dixiſti, ex optimo corde eloquuta es, neque eſt quiſquam reſtiturus verbis tuis : non enim hodiernum primum die ſapientia tua manifeſta eſt ; ſed à primis diebus tuis novit totus populus animum intelligentem tuum, bonam eſſe commentationem cordis tui : ſed populus ſitim validam paſſus eſt ; ira coegerunt nos, prout loquuti ſumus, facere ipſis, & obſtringere nos jurejurando, quod minime ſumus tranſgreſſuri.

26 Nunc autem ora tu pro nobis, quum mulier pia ſis, & immittet Dominus pluviam ad implendum ciſternas noſtras, ut non deficiamus amplius.

27 Dixit vero Judith, auſcultate mihi, & faciam facinus quod perveniet in generationes omnes ad poſteros gentis noſtræ.

28 Vos ſtabitis ad portam hac nocte, & egrediar ego cum ancilla honoraria mea; atque intra dies illos, quibus elapſis dixiſtis vos tradituros eſſe hoſtibus noſtris civitatem hanc viſet Dominus Jiſraelem manu mea.

29 Vos vero ne perſcrutemini quid factura ſim, non enim ſum indicatura vobis, donec perfecta ſint, quæ ego factura ſum.

30 Cui Huzzija dixit & principes, abi feliciter, & Dominus Deus præeat tibi ad ultionem hoſtium noſtrorum : tum reverſi ex tentorio ejus ad ſuos ordines abierunt.

CAP. IX. *Judith Deo ſupplex.*

JUdith vero procidens in faciem impoſuit cinerem capiti ſuo & cilicium, poſita quam induerat veſte : quum adhuc offerretur Jeruſchalaimis in domo Domini ſuffitus veſperæ illius, & exclamavit voce magna Judith, dicens ;

2 Domine Deus patris mei Schimhonis, cui tradidiſti gladium ad ulciſcendum alienigenas, qui aperuerant vulvã virginis ad inquinationem, & nudaverant femur ad rem pudendam, contaminaverantque virginitatem ad probrum (nam dixeras non ita futurum

esse) fecerantque res quarum nomine exposuisti principes eorum cædi, quę cubile ipsorum fraude oppressum irrigavit sanguine, & percussisti servos cum potentioribus, ac potentiores in thronis ipsorum:

3 Qui exposuisti uxores eorum prædæ, & filias eorum captivitati, omniaque spolia eorum dividenda filiis delectis à te, qui etiam zelotypi fuerunt zeli tui, & abominantes inquinamentum sanguinis sui, invocaverant te, ut adjutor ipsorum esses; ô Deus, Deus mi, exaudi me viduam.

4 Tu enim fecisti res antegressas illis, & illas, & consequentes, etiamque præsentes & venturas comprehendis mente, quemadmodum adfuerint eæ quarum consilium ceperas, & dixerunt ecce adsumus.

5 Etenim omnes viæ tuæ sunt paratissimæ, judiciaque tua per providentiam.

6 Nam ecce Assyrii multiplicati sunt copiis suis, elati sunt equo & sessore; gloriantur brachio peditum, spem habent in clypeo sagittaque & funda, neque agnoscunt te esse Dominum conterentem bella, Jehovam esse nomen tuum.

7 Tu frange robur eorum potentia tua, & rumpe vires eorum indignatione tua:

8 Nam consilia inierunt profanandi sanctuarium tuum.

9 Inquinandi tabernaculum quietis nominis gloriosi tui, & dejiciendi ferro cornu altaris tui.

10 Respice ad superbiam eorum:

11 Immitte iram tuam in capita eorum:

12 Inde manui meæ, quæ vidua sum, vires quas præcepi mente.

13 Percute servum labis fraudulentis meis cum domino, & dominum cum servo ipsius:

14 Frange eorum erectas cervices manu fœminæ.

15 Non enim vires tuæ in multitudine, neque potentia tua in valentibus *sita est*; sed humilium es Dominus, & minimorum es adjutor, defensor infirmorum, deploratorum protector, desperatorum servator: næ, næ, ô Deus patris mei, & Deus hæreditatis Jisraelitarum.

16 Domine cœlorum & terræ, creator aquarum, rex omnium rerum creaturum tuarum,

17 Tu exaudi orationem meam:

18 Et præsta ut sermo meus *sit* fraudi, & vulneri, & cicatrici istis, qui contra testamentum tuum, & domum sanctificatam tuam, verticemque Tzijonis, & domicilium possessionis filiorum tuorum consilia dura iniverunt;

19 Deniq; asser in omni gente notitiam tui, & totius potentiæ tuę viriumque, non esse alium qui protegat gentẽ Jisraelis, præter te.

CAP. X. *Judith prediens in castra Holophernis.*

FUit autem quum desivisset inclamare Deum Jisraelis, & perfectis omnibus verbis suis surrexisset ex procubitu suo,

2 Ut vocaret ancillam honorariam suam, & descendens in domum in qua versabatur diebus sabbathi & festis diebus suis, atque evolvens cilicium quo induta erat, exueret vestimenta viduitatis suæ.

3 Deinde circumluit os aqua, & ungens unguento optimo dispositi capillos capitis sui, & imposita sibi mitra induit vestimenta festiva sua, quibus ornabatur quo tempore vivebat vir ipsius Menasche.

4 Quumque sumens sandalia adhibuisset pedibus suis, & circumposuisset brachialia, & armillas, annulosque & inaures, ac totum mundum suum, denique venuste se composuisset valde ad decipiendum oculos virorum, quicumque visuri essent ipsam;

5 Dedit ancillæ honorariæ suæ ligneum utiem vini, & vas olei, peramque implevit farica, & palathis, panibusque & caseis, quæ circumvolvens omnia vasa sua imposuit ei.

6 Ita exiverunt una ad portam civitatis Beth choglæ, inveneruntque adstantes ei Huzzijam, & Seniores civitatis Chabrin & Carmin:

7 Qui ubi viderunt eam altera specie, & mutata veste, admirati pulcritudinem ejus quamplurimum,

8 Dixerunt ei, Deus Deus majorum nostrorum efficiat te gratiosam, & perficiat instituta tua ad gloriationem Jisraelitarum, & exaltationem Jeruschalaimorum; atque adoraverunt Deum.

9 Illa vero dixit eis, præcipite aperiri mihi portam civitatis, ut egrediar ad perficiendum sermones, quos loquuti estis mecum, præceperunt itaque adolescentibus, ut aperirent ei quemadmodum dixerat: qui fecerunt ita.

10 Egressa igitur Judith ipsa & ancilla ipsius cum ea, prospectabant ad eam opidani, donec descendisset montem, & transivisset vallem, neque amplius viderent eam.

11 Abierunt autem per vallem recta, ubi occurrente ipsi prima Assyriorum custodia prehenderunt eam, & interrogarunt eam, ex quibus es? & unde venis?

12 Quæ dixit, filia sum Hebræorum, & fugio à conspectu eorum, quia futurum est ut tradantur vobis devorandi:

13 Ego vero venio in conspectum Holophernis primarii ducis copiarum vestrarum, ut renunciem res veras: nam demonstrabo ei viam per quam proficiscens dominum totius montanæ *regionis* obtinebit; nec disperibit virorum ipsius ullus, aut ullum animal.

14 Quum autem audivissent viri isti verba illius, & considerantibus faciem ejus videretur valde admirabilis pulcritudine.

15 Dixerunt ei, servasti te ipsam, quod festinaveris descendere in conspectum domini nostri: nunc ergo accede ad tentorium ejus, & *quidam* ex nobis deducent te, donec te in manus ejus tradiderint.

16 Verum, quando stabis coram ipso, ne metuas animo tuo; sed renuncia in hanc sententiam, & benefaciet tibi. Ita delegerunt ex suo numero viros centum, quos adjunxerunt ei & ancillæ honorariæ ejus, deduxeruntque eam ad tentorium Holophernis: Fuit autem concursus in totis castris, quum pervasisset clamor tentoria de adventu ejus: vicin-

nientesque circumdabant eam, quando ſtabat extra tentorium Holopherni, donec renunciaſſent ei de illa: & admirantes pulcritudinem ejus admirabantur Iſraelitas.

17 Dicebat enim alter alteri, quis contemnat populum iſtum, qui habet apud ſe mulieres hujuſmodi, non eſt bonum relinqui ex iis virum unum, qui dimiſſi poſſent arte circumvenire omnes *incolas* terræ.

18 Poſtea egreſſi qui excubabant in tentorio Holopherni, omneſque adminiſtri ejus, introduxerunt eam in tentorium.

19 Quieſcebat autem Holophernes ſuper cubili ſuo in conopeo, quod erat ex purpura auroque & ſmaragdo, & lapidibus pretioſis contextum; ſed quum renunciaſſent ipſi de ea, exiverat in proſcenium cum lampadibus argenteis, præeuntibus ipſi.

20 Quumque veniſſet Judith in conſpectum ejus, & adminiſtrorum ejus, admirantibus omnibus pulcritudinem faciei ejus, procidens in faciem inclinavit ſe *habens honorem* ei; ſed ſervi illius erexerunt eam.

CAP. XI. *Judith comiter excepta ab Holopherne.*

DIxit vero Holophernes ei, bono animo eſto, mulier, ne timeas apud animum tuum. Nam ego malo non affeci quemquam, qui certo conſilio voluerit ſervire Nebucadnetzari regi totius terræ.

2 Atqui etiam nunc in populares tuos habitantes montanam *regionem* iſtam, niſi me feciſſent nihili, non fuiſſem ſublaturus haſtam meam, ſed ipſi ſibi confecerunt iſta.

3 Nunc itaque dic mihi cujus rei cauſſa effugeris ab eis & veneris ad nos: veniſſe enim tibi ſalutare futurum eſt. Eſto bono animo: hac nocte victura es, & deinceps: Non enim eſt qui faciat injuriam tibi, ſed benefaciet *quiſque* tibi, ut fit ſervis domini mei Nebucad-netzaris regis.

4 Cui dixit Judith; accipe verba ancillæ tuæ, & loquatur famula tua coram te: Non enim renunciabo mendacium domino meo nocte hac: ſed ſi ſequaris ſermones ancillæ tuæ, perfectè negotium faciet tecum Deus, neque decidet dominus meus inſtituti ſui.

5 Nam *ut* vivit rex Nebucad-netzar totius terræ, & vivit potentia illius, qui miſit te ad correctionem omnis animæ, non ſolum homines per te ſerviunt ei; verum etiam beſtiæ agri, & pecudes, & volucres cœli; robore tuo victuræ ſunt ſub Nebucad-netzare, & tota domo illius.

6 Audivimus enim ſapientiam tuam & verſutias animi tui, & renunciatum eſt toti huic terræ, te unum peritiſſimum eſſe in toto regno, & potentem ſcientia, & admirabilem adminiſtratione bellica.

7 Jam vero de ſermone, quem loquutus eſt Achior in conſeſſu tuo, audivimus verba illius: quia aſciverunt eum Bethchoglani, & renunciavit eis, quæcumque eloquutus fuerat apud te. Propterea domine imperator, ne omittas ſermonem ejus, ſed repone eum in animo tuo, quia verus eſt:

8 Nam genus noſtrum non fert ultionem, nam non prævalet gladius eis, niſi peccaverint in Deum ſuum.

9 Sed nunc (ut dominus meus non dejiciatur ſpe, & re infecta abeat) & accidit mors in conſpectum eorum, & occupavit eos peccatum, quo provocant Deum ſuum quandocunque fecerint rem alienam:

10 Quoniam defecerunt eos alimenta ipſorum, & rara eſt omnis aqua; idcoque conſilium inierunt invadendi pecudes ſuas, & quæcunque diſcrevit ipſis Deus in legibus ſuis ne comedant, decreverunt conſumere:

11 Et primitias frumenti, decimaſque vini & olei, quas ſanctificatas cuſtodiebant Sacerdotibus qui aſtant Jeruſchalaimis in conſpectu Dei noſtri, ſtatuerunt abſumere, quæ ne manibus quidem conveniebat contingere quemquam populariorum.

12 Miſerunt autem Jeruſchalaima: quod ſi ii etiam qui illic habitant aſſenſerint eis qui reportarunt his remiſſionem à ſenatu, manebunt quidem hi donec renuncietur ipſis, ſed *ita* facient: tradentur tibi profligandi eo ipſo die.

13 Itaque ego ancilla tua cognoſcens omnia hæc, aufugi à conſpectu illorum; & miſit me Deus ad conficiendum res tecum, de quibus obſtupeſcent in tota terra quicumque eas audiverint.

14 Nam ancilla tua pia eſt, & ſerviens nocte atque interdiu Deo cœli. Nunc ergo mi Domine, maneam apud te, & exiens ancilla tua de nocte in vallem iſtam orabo Deum ut renunciet mihi, quando commiſerint peccata ipſorum: venienſque referam ad te, ut progrediaris cum omnibus copiis tuis, nec erit ex eis qui obſiſtat tibi.

15 Et ducam te per medium Jehudææ, donec pervenias è regione Jeruſchalaimorum;

16 Et ponam ſedem tuam in medio *civitatis* illius, ut agas eos tamquam pecudes, quibus non eſt paſtor:

17 Ac ne canis quidem mutiet lingua ſua adverſum te: hæc enim mihi dicta ſunt ex prænotione mea, & renunciata mihi, quæ miſſa ſum ut renunciem tibi.

18 Placuerunt autem ſermones ejus Holopherni, & omnibus adminiſtris ipſius, qui admirantes ſapientiam ejus dixerunt;

19 Non eſt ab extremitate una terræ ad alteram mulier ejuſmodi, pulcritudine vultus, & peritia ſermonum.

20 Et dixit Holophernes ei, benefecit Deus, qui præmiſit te populo iſti, ut adſit manibus noſtris robur, perditio vero iis qui nihili fecerunt dominium meum. Nunc autem *ut* tu veneſta es ſpecie, & grata ſermonibus tuis,

21 Si feceris prout locuta es, Deus tuus erit mihi Deus, & tu in domo regis Nebucad-netzaris ſedens eris nominatiſſima in tota terra.

CAP. XII. *Judith admiſſa ad convivium Holophernis, qui ebriatur.*

TUm juſſit introduci eam in locum ubi depoſitabatur argentea ſuppellex ipſius, &

præcepit inſtrui menſam ei de opſoniis ejus, & de vino ſuo bibendum dari:

2 Cui dixit Judith, non comedam ex eis; ne quæ fiat offenſa; ſed de iis quæ mecum allata ſunt, *victus* miniſtrabitur.

3 Dicente vero Holopherne ei, ac ſi defecerint ea quæ habes penes te, unde habituri ſumus ſimilia eis, quæ demus tibi? non enim eſt nobiſcum quiſquam è gente tua.

4 Reſpondit ei Judith, *ut* vivit anima tua Domine mi, non conſumet ancilla tua hæc quæ ſunt penes me, donec fecerit dominus manu mea, quæ ſtatuit conſilio ſuo.

5 Quum itaque abduxiſſent eam miniſtri Holophernis in tentorium illud, ſomnum cepit ad mediam uſque noctem, deinde ſurrexit ſub matutinam vigiliam;

6 Et miſit ad Holophernem dicens, præcipiat quæſo dominus meus, ut ſinatur ancilla tua ad præcandum egredi: præcepitque Holophernes cuſtodibus ſuis, ne prohiberent ipſã

7 Ita permanſit in caſtris triduo, noctu vero egrediebatur in vallem Beth-choglæ, & abluebat ſe ad fontem illum aquæ in caſtris

8 Quumque aſcenderet, orabat Dominum Deum Iſraelis, ut dirigeret viam ipſius ad erigendum populares ſuos.

9 Et ingreſſa permanebat munda in tentorio, uſque dum afferret ancilla alimentum ipſius ſub veſperam.

10 Fuit autem die quarto, ut exhibito Holophernes convivio ſervis ſuis ſolum, neque vocato ad epulas ullo eorum qui negotiis præerant, dicerent Bigvaio eunucho, qui præerat omnibus rebus ipſius; profectus jam perſuade mulieri illi Hebrææ, quæ eſt apud te, ut veniat ad nos, & convivetur robiſcum.

11 Ecce enim turpe nobis eſt ſi mulierem hujuſmodi omittamus, nec converſemur cum ea. Nam niſi eam pertraxerimus, deriſura eſt nos.

12 Egreſſus itaque Bigvai à conſpectu Holophernes acceſſit eam & dixit, ne pigretur puella hæc pulcra venire ad dominum meum, ut gloriam conſequatur in conſpectu ejus, & bibere nobiſcum hilariter vinum, ac fieri hodierno die ut aliqua filiarum Aſſyriarũ, quæ adſtant in domo Nebucad-nezaris.

13 Cui reſpondit Judith, & quæ ſum ego, quæ contradicam Domino meo?

14 Nam quicquid placiturum eſt in oculis ejus, ſtudioſe factura ſum: atque hoc mihi futurum eſt exſultationi ad diem uſque mortis meæ.

15 Ita exſurgens ornavit ſe veſte & toto mundo muliebri ſuo: quumque accedens ancilla ejos ſtraviſſet ei coram Holoperne humi eas pelles, quas acceperat è Bigvaio ad quotidianum uſum ſuum, ut comederet accumbens in eis, ingreſſa Judith accubuit.

16 Tum obſtupeſcente corde Holophernes de ea, & commoto animo ejus, fuit cupientiſſimus admodum congrediendi cum ea: nam obſervabat occaſionem decipiendi eam ex quo die primum eam viderat.

17 Dixitque Holophernes ei, bibe jam, & ſto nobiſcum hilaris.

18 Cui Judith, jam bibam, inquit, domine, quia magnificentiam adepta vita mea videtur in me hodie plus quam ullo die ex quo nata ſum.

19 Accipienſque comedit & bibit coram eo, quæ ancilla ipſius præparaverat.

20 Quam ob rem lætatus Holophernes de ea bibit multum vini admodum, quantum non biberat unquam die uno ex quo natus erat.

CAP. XIII. *Holophernes trucidatus à Judithâ.*

UT autem adveſperavit, feſtinantes ſervi ejus receperunt ſe; Bigvaius vero concluſit tentorium ejus foris, quum dimiſſet adſtantes à conſpectu domini ſui, & diſceſſiſſent ad cubilia ſua.

2 Erant enim omnes defatigati, eo quod plurimum uſi eſſent potu: Judith vero ſola in tentorio illo relicta eſt,

3 Et Holophernes, qui ante procubuerat in lecto ſuo, quia perfuſus erat vino.

4 Judith autem edixerat ancillæ ſuæ, ut ſtans extra cubiculum ipſũ obſervaret egreſſum ipſius, prout quotidie *fecerat*; nam dicebat ſe egreſſuram eſſe ad precationem ſuam: & Bigvaium alloquuta erat in eamdem ſententiam. Itaque abiverant omnes à conſpectu ejus, & nemo relictus fuerat in eodem cubiculo, neque parvus, neque magnus.

5 Tum conſiſtens Judith ad lectum illius, dixit apud animum ſuum;

6 Domine Deus omnis potentiæ, reſpice hora hac ad opera manuum mearum, ut exaltentur Jeruſchalaima: quandoquidem jam tempus *eſt* defendendi hæreditatem tuam, & efficiendi inſtituta mea ad confringendum hoſtes, qui inſurrexerunt in nos.

7 Et accedens ad regulam lecti quæ erat ad caput Holophernis, depromſit ex eo acinacem, & appropinquans lecto prehendit pugno comam capitis ejus, dicendo:

8 Corrobora me, Domine Deus, hodierno die.

9 Et incuſſit in collum ejus duos ictus robore ſuo, auferenſque caput ejus ab eo, devolvit corpus ejus è ſtrato.

10 Et abſtulit à columnis conopeum ipſũ.

11 Egreſſaque paulo poſt tradidit ancillæ honorariæ ſuæ caput Holophernis, quum indidiſſet illud in peram cibarii ſui.

12 Ita egreſſæ ſunt ambæ ſimul pro ſui conſuetudine ad precationem, & trajicientes caſtra circumiverunt vallem illam, aſcendenteſque montem Beth-choglæ venerunt ad portas illius:

13 Dixitque Judith è longinquo cuſtodibus qui erant ad portas, aperite, aperite modo portam hanc; nobiſcum Deus Deus noſter eſt ad faciendum adhuc res potentes in Iſraele, & robuſtas contra inimicos, quemadmodum etiam fecit hodierno die.

14 Fuit autem quum audiviſſent viri civitatis illius vocem ejus, ut feſtinantes deſcenderent ad portam civitatis ſuę, & Seniores civitatis illius convocarent:

15 Concurſanteſque omnes æquè parvi ac magni,

magni, eo quod prætер opinionem videbatur ipſis reverti illam, & aperientes portam ſuſceperunt eas.

16 Quumque accendiſſent ignem lucis cauſſa circumſtabant eas.

17 Illa vero voce magna dicebat eis.

18 Laudate Deum, laudate, laudate Deum: quia non abſtitit miſericordia ejus à domo Iſraelis, ſed diffregit inimicos noſtros mea manu nocte hac:

19 Proferenſque caput illud è pera ſua oſtendit, & dixit eis; Ecce caput Holophernis primarii ducis copiarum Aſſyriæ: ecce quoque conopeum cui incumbebat ebrioſus, ubi percuſſit eum Dominus per manum fœminæ.

20 Nam *ut* vivit Dominus qui conſervavit me in hac vita mea, qua ambulavi; decepit eum vultus meus ad perditionem ipſius; nec tamen commiſit peccatum mecum impurum aut pudendum ullum.

21 Tum obſtupuit totus populus admodum, & inclinantes ſe adoraverunt Deum:

22 Dixeruntque uno animo, benedictus es Deus noſter, qui in nihilum redegiſti hodierno die inimicos populi tui.

23 Huzzija vero dixit ei, tu benedicta es, ô filia, à Deo altiſſimo ſupra omnes mulieres, quæ verſantur in terra;

24 Et benedictus Dominus Deus, qui creavit cœlos & terram, quod direxerit te ad diſfringendum caput principis inimicorum noſtrorum.

25 Nam non abſiſtet ſpes tua à mente hominum recordantium robur Dei in ſeculum: faciat itaque Deus hæc tibi ad exaltationem æternam, ut reſpiciens ad te profundat te bonis, quandoquidem non peperciſti vitæ tuæ, propter abjectionem gentis noſtræ: ſed prævenisti caſum noſtrum recta ambulans coram Deo noſtro.

26 Dixitque totus populus, Amen, Amen.

CAP. XIV. *Caput Holophernis de muro ſuſpenditur.*

DIxit vero Judith illis, auſcultate mihi jam fratres, & accipientes caput iſtud ſuſpendite ipſum in projectura ſumma muri noſtri.

2 Eritque illucescente matutino, & uxoriente ſole ſuper terram, ut aſſumatis quiſque arma bellica veſtra, & procedat omnis vir potens extra civitatem, quum impoſueritis ducem eis, tamquam deſcenſuri in campum ad primam cuſtodiam Aſſyriorum, quamvis minime deſcenſuri eſtis.

3 Tum aſſumentes iſti omnia arma ſua ibunt in caſtra ſua, excitabuntque duces copiarum Aſſyriæ.

4 Quumque accurrentes ad tentorium Holophernis non invenerint ipſum, irruente in eos metu fugient à conſpectu noſtro.

5 Tum vero inſequentes vos & quicunque habitant totum terminum Iſraelis, poſternite eos ubicumque fuerint.

6 Verum antequam faciatis iſta, arceſſite mihi Achiorem Hammonitã, ut videns agnoſcat illum qui nihili faciebat domum Iſraelis, & qui ipſum tradendum morti miſerat ad nos: vocaverunt itaque Achiorem è domo Huzzijæ; qui quum veniſſet, videns caput Holophernis ad manũ cujuſdam viri in congregatione populi, procidit in faciem, tamquam ſoluto ſpiritu ſuo. Quum autem reſumpſiſſent eum, accidit ad pedes Judithæ, & inclinans ſe coram ea dixit; Tu *vero* benedicta es in omni tentorio Jehudæ, & in omni gente: quæ audito nomine tuo turbabuntur: nunc autem renuncia mihi quæ feceris diebus iſtis; renunciavitque Judith ei in medio populi quæcunque fecerat, ex quo die exiverat uſque dum erat alloquuta ipſos: quumque deſiſſet loqui, voce magna jubilavit populus, ediderunt que vocem hilarem in civitate ſua.

7 Videns vero Achior quæcunque fecerat Deus Iſraelis, credidit Deo admodum, & circumciſus carne præputii ſui adjunctus eſt domui Iſraelis uſque ad diem hunc.

8 Matutina autem lux quum aſcendiſſet, ſuſpenderunt caput Holophernis de muro; & aſſumens quiſque vir arma ſua proceſſerunt per acies in aſcenſus montis; quos quum viderent Aſſyrii, tranſmiſerunt ad ductores ſuos.

9 Venerunt igitur illi ad duces, & chiliarchos, & ad omnem principem ipſorum; qui accedentes ad tentorium Holophernis, dixerunt præfecto prætorio ejus:

10 Excita jam dominum noſtrum; nam audent iſta mancipia deſcendere contra nos in pugnam, ut profligentur prorſus.

11 Ingreſſus autem Bigvai pulſavit veſtibulum tentorii,

12 Suſpicabatur enim eum cum Juditha dormire.

13 Sed quum nemo exaudiret, aperiens ingreſſus eſt in cubiculum:

14 Ubi invenit eum jacentem ſuper ſtrato mortuum, capite ejus ablato ab eo, exclamavitque voce magna cum fletu ac gemitu & clamore valido, diſrumpens veſtimenta ſua:

15 Deinde ingreſſus tentorium ubi ſolebat Judith pernoctare, non invenit eam: quamobrem proſiliens ad populum clamavit, prævaricati ſunt ſervi, attulit confuſionem unica mulier Hebræorum domui regis Nebucadnetzaris: nam ecce Holophernes humi *jacet* & caput ejus non adeſt ei.

16 Hæc autem verba quum audiſſent principes copiarum Aſſyriæ, diſruperunt ſtatim tunicas ſuas, & turbatus eſt animus eorum valde:

17 Eorumque clamor & vociferatio magna valde in caſtris effecta eſt.

CAP. XV. *Panicus terror & fuga Aſſyriorum.*

SEd quum audiſſent ii qui erant in tentoriis, obſtupuerunt de eo quod factum fuerat, & accidit eis timor & trepidatio.

2 Adeo ut non maneret quiſquam in conſpectu proximi ſui amplius, ſed effuſi uno animo fugerent in omnem viam planitiei & regionis montanæ, & ii quoque qui in regione

montana circum Beth chloglam caſtra poſuerant, in fugam verterentur.

3 Tum vero filii Iſraelis unuſquiſque, inquam, bellator ex eis effuſi ſunt in eos :

4 Et miſit Huzzija Eſchtemonem, & Bethbirem, Chobamque, & Cholonem, denique in omnem terminum Iſraelis, qui renunciarent de iis quæ confecta erant, indicerentque ut omnes impetu effunderentur contra hoſtes ad tollendum eos.

5 Quod quum audiſſent Iſraelitæ, omnes uno animo irruerunt in eos Chobam uſque, ſimiliterque ii qui Jeruſchalaimis advenerant, & ex tota regione montana, quia renunciaverant ipſis ea quæ facta fuerant caſtris inimicorum ſuorum.

6 Et qui in Gilhade, quique in Galilæa habitabant, irruentes fuderunt eos plaga magna, donec præteriiſſent Damaſcum & terminos ejus.

7 Ac habitatores quidem Beth choglæ reliqui irruerunt in caſtra Aſſyriorum, & prædati eos divitiarum plurimum adepti ſunt :

8 Iſraelitæ vero à cæde reverſi reliquiis potiti ſunt; vicique & civitates quæ in montana & campeſtri regione erant, obtinuerunt multa ſpolia : erat enim multitudo *eorum* magna valde.

9 Jojakim vero Sacerdos ille magnus, & ſenatus Iſraelitarum habitantes Jeruſchalaimis, venerunt, ut conſtituerent bona quæ fecerat Deus Iſraeli, & viſa Juditha allocquerentur eam verbis pacis.

10 Ingreſſi autem ad eam benedixerunt ei uno animo, dicentes ei :

11 Tu exaltatio Jeruſchalaimorum, tu exaltatio magna Iſraelis, tu gloriatio magna es gentis noſtræ; quod feceris hæc omnia manu tua & te afficiente bonis Iſraelem Deus proſequutus ſit eos benevolentia: benedicta ſis ab omnipotente Domino in æternum tempus; dixitque populus totus, Amen.

12 Spoliavit autem populus caſtra per dies triginta :

13 Dederuntque Judithæ tentorium Holophernis, inſtrumentaque argenti omnia, & lectos, urnaſque & omnia ſupellectia ejus; quæ accipiens illa impoſuit alia mulæ ſuæ, aliaque junctis plauſtris ſuis cumulans impoſuit.

14 Tum concurrens unaquæque mulier Iſraelitis ad videndum eam, benedixerunt ei; & exhibuerunt ei choream ex numero ſuo.

15 Quumque illa accipiens thyrſos in manus ſuas dediſſet quoque mulieribus, quæ comitabantur ipſam, viciſſim coronam oleæ impoſuerunt ipſi, & ipſius comiti. Ita proceſſit coram toto populo in chorea dux omnium mulierum, & ſequuti ſunt omnes Iſraelitæ armati cum coronis, & hymnis ore ipſorum *decantatis*.

CAP. XVI. *Epinicium Iuditha.*

NAm incipiente Juditha profeſſionem hanc apud totum Iſraelē, totus populus poſt eam proloquutus eſt laudationem hanc.

2 Dixit ergo Judith, incipite Deo meo *cantare* tympanis, modulamini ei pſalmos laudemque, exaltate & invocate nomen ejus;

3 Quia Deus conterens bella, quia in caſtra *incurrens* in medio populi eduxit me è manu perſequentium me.

4 Venerat Aſſyrius è montibus, à Borea;

5 Venerat cum myriadibus copiarum ſuarum, quarum multitudo obtutaverat torrentes; & quarum equitatus tegebat colles.

6 Dicebat ſe incenſurum terminos meos, & adoleſcentes meos ſublaturum gladio, lactenteſque abjecturum in ſolum, & infantes meos expoſiturum depopulationi, virgineſque meas prædaturum :

7 Sed Dominus omnipotens deturbavit eos manu fœminæ.

8 Non enim cecidit potens ille à juvenibus, neque poſteri Titanum percuſſerunt eum, neque excelſi gigantes aggreſſi ſunt eum; ſed Judith filia Merari pulchritudine vultus ſui deſolvit eum.

9 Exuerat enim ſtolam viduitatis ſuæ ad exaltandum Iſraelitas laborantes :

10 Unxerat faciem ſuam unguento, & devinxerat crines ſuos inſertos mitræ, ceperatque ſtolam lineam, ut deciperet eum.

11 Hujus ſandalium abripuit oculum illius, & pulchritudo hujus captivam tenuit animam illius : pervaſit acinaces collum illius.

12 Horruerunt Perſæ audaciam illius, & Medi *ad* facinus audax illius perturbati ſunt.

13 Tum jubilarunt humiles mei, & exclamarunt infirmi mei, quum *illi* perterrefacti ſunt; exaltarunt vocem ſuam, quum retroverſi ſunt.

14 Puelli confoderunt eos, & tamquam pueros fugitivos vulnerarunt eos, perierunt ab inſtructa acie Domini Dei mei.

15 Cantabo Domino hymnum novum,

16 Domine magnus es & glorioſus, admirabilis potentia, & inexſuperabilis.

17 Tibi ſerviat omnis creatura tua; quia dixiſti & facta ſunt; miſiſti ſpiritum tuum qui ædificavit, neque eſt qui obſiſtere poſſet voci tuæ.

18 Montes enim à fundamentis cum aquis commoverentur, & petræ à conſpectu tuo, ut cera, liqueſcerent.

19 Erga eos autem qui timentes ſunt tui, tu propitius futurus es plane. Nam parva res *videtur* tibi omne ſacrificium ad odorem gratum, & minima omnis adeps ad holocauſtum tuum; ſed qui timet Dominum, omnino magnus eſt.

20 Væ gentibus quæ inſiſtunt in genus meum : Dominus omnipotens ulciſcetur eas die judicii,

21 Indendo ignem vermeſque carnibus earum, quorum ſenſu fleant in ſeculum.

22 Ingreſſi autem Jeruſchalaima adoraverunt Dominum; & poſtquam fuit purificatus populus, obtulerunt holocauſta ſua, & voluntarias oblationes, & donaria ſua.

23 Obtulit vero Judith omnia inſtrumenta Holophernis, quæ dederat ipſi populus; & conopeum ipſum quod acceperat è cubiculo illius donarium ſacravit Domino.

24 Populus vero hilaria egit Jeruſchalaimis

mis coram ſanctuario per tres menſes, & judith cum ipſis manſit.

25 Quibus diebus tranſactis junctis *equis* reverſus eſt quiſque in hæreditatem ſuam, & Judith profecta Beth-choglam, manſit apud facultates ſuas.

26 Fuitque tempore ſuo gloria illuſtris in regione tota:

27 Et quamvis multi concupiſcentes ambirent eam, non tamen cognovit eam quiſquam omnibus diebus vitæ ejus, ex qua hora mortuus erat Menaſche vir ejus uſque dum aggregata eſt ad populum ſuum.

28 Sed provecta eſt, ut *erat* magna valde, conſenuitque in domo viri ſui ad annos centum quinque, dimiſitque ancillam honorariam ſuam in libertatem. Ita mortua eſt Bethchoglæ, & ſepelierunt eam *cives* in ſpelunca viri ipſius Menaſchis, luxitque eam domus Iſraelis diebus ſeptem.

29 Diſtribuit autem facultates ſuas, antequam moreretur, omnibus proximè Menaſchen virum ſuum, & proximè genus ſuum attingentibus:

30 Nec fuit amplius qui metum Iſraelitis injiceret diebus Judithæ, & diebus multis poſt mortem ipſius.

BARUC.

CAP. I. *Baruc prælegit librum ſuum Iehudæis, eum fructu.*

HÆc autem *ſunt* verba libri quæ ſcripſit Baruc filius Nerijæ, filii Machſejæ, filii Tzidkijæ, filii Chaſchabjæ, filii Chilkijæ in Babylonia.

2 Anno quinto, ſeptimo die menſis illius, eodem tempore quo ceperant Chaldæi Jeruſchalaima, eaque incenderant igne.

3 Hujus ergo libri verba legit Baruc audiente Jeconja filio Jehojakimi rege Jehudæ,

4 Et audiente populo toto convenientibus ad lectionem libri, & audientibus potentioribus, & filiis principum, & Senioribus; deniquę audiente toto populo æque parvo ac magno, iis omnibus qui habitabant in Babylonia ad fluvium Sudi:

5 Quum flentes jejunarunt, & voverunt vota coram Domino.

6 Coëgeruntque pecuniam prout uniuſcujuſque potuit facultas;

7 (Quam miſerunt Jeruſchalaima ad Jehojakimum filium Chilkijæ, filii Schallumi, Sacerdotem, & ad Sacerdotes alios, & ad populares omnes, qui præſentes erant cum eo Jeruſchalaimis:

8 In terram Jehudæ die decimo Sivanis, ut accipiens ille reſtitueret vaſa domus Domini, quæ elata fuerant è templo, vaſa argentea quæ curavit fieri Tzidkija filius Joſchijæ rex Jehudæ,

9 Poſtquam deportans Nebucad-netzar rex Babyloniæ Jeconjam & principes ac potentes quoſque vinctos, & populum terræ Jeruſchalaimis abduxiſſet in Babyloniam)

10 Et dixerunt, Ecce miſimus ad vos pecuniam; ita comparate vobis pecunia hac holocauſta, & *oblationes* pro peccatis, ac thus; & conficientes munus offerte ad altare Domini Dei noſtri:

11 Et orate pro vita Nebucad-netzaris Regis Babyloniæ, & pro vita Beltſchatzaris filii ejus, ut ſint dies illorum pares diebus cœli impendentis terræ:

12 Dabitque Dominus vires nobis, illuminans oculos noſtros, ut viventes ſub umbra Nebucad-netzaris Regis Babyloniæ, & ſub umbra Beltſchatzaris filii ejus ſerviamus eis diebus multis, & conſequamur gratiam coram eis.

13 Item orate pro nobis Dominum Deum noſtrum, quia peccavimus Domino Deo noſtro; necdum averſa eſt indignatio & ira ejus à nobis in hunc uſque diem.

14 Et legite libellum hunc quem miſimus ad vos, pronunciantes in domo Domini diebus feſtis, & diebus ſolennibus,

15 Dicentes, Domino Deo noſtro juſtitia; nobis vero confuſio vultus *ineſt*, prout eſt hodiernus dies, Jehudæo cuique, & habitateribus Jeruſchalaimorum,

16 Et regibus noſtris, ac principibus noſtris, & ſacerdotibus noſtris, & prophetis noſtris, majoribuſque noſtris;

17 Eo quod peccavimus coram Domino, & fuimus ei immorigeri,

18 Neque auſcultavimus voci Domini Dei noſtri, ut ambularemus in præceptis ejus, quæ expoſuerat in conſpectu noſtro.

19 Ex quo die eduxit Dominus majores noſtros è terra Ægypti; uſque ad diem hunc fuimus immorigeri erga Dominum Deum noſtrum, eumque parvi fecimus, ut non auſcultaremus voci illius:

20 Et quamvis adhæſerint nobis mala & maledictio illa, quam conſtituerat Dominus Moſchi ſervo ſuo quo tempore eduxit Dominus majores noſtros è terra Ægypti, ut daret nobis terram affluentem lacte & melle, ut hodierno die:

21 Non tamen auſcultavimus voci Domini Dei noſtri in omnibus verbis prophetarum, quos mittebat ad nos:

22 Sed ambulavimus unuſquiſque in cogitatione cordis ſui nequam, colendo deos alios, & faciendo quæ mala videntur in oculis Domini Dei noſtri.

CAP. II. *Speculum pœnitentiæ in Iehudæis captivis.*

1 DEo præſtitit Dominus verbum ſuum, quod proloquutus erat contra nos, & contra judices noſtros, qui judicabant Iſraelem, & contra reges noſtros, & contra principes noſtros, denique contra Iſraelitas, & contra Jehudæos,

2 Se adducturum contra nos mala magna, quæ non facta fuerint ſub toto cœlo, prout factum eſt Jeruſchalaimis, ſecundum ea quæ ſcripta ſunt in lege Moſchis,

3 Veſcituros nos quemque carnibus filii ſui, & quemque carnibus filiæ ſuæ:

4 Et reddit eos ſubjectos omnibus regnis circumſtantibus nos probro & *deſolationi*

inviæ, omnibus populis circumſtantibus nos, ubi diſſeminavit eos Dominus,

5 Fueruntque inferiores, ac non ſuperiores: quia peccavimus Domino Deo noſtro, & non auſcultavimus voci illius.

6 Domino Deo noſtro juſtitia; nobis vero & majoribus noſtris *ineſt* confuſio vultuum prout eſt hodierno die:

7 Quæ eloquutus fuerat Dominus contra nos, omnia mala illa ſupervenerunt nobis.

8 Non enim precati ſumus faciem Domini, ut averteret unumquemque à cogitationibus cordis ſui nequam:

9 Idcirco invigilavit Dominus malis iſtis, quæ adduxit Dominus ſuper nos. Nam juſtus eſt Dominus in omnibus operibus ſuis, quæ mandavit nobis.

10 Nos vero non auſcultavimus voci ejus, ut ambularemus in præceptis Domini, quæ expoſuerat in conſpectu noſtro.

11 Nunc ergo, Domine Deus Iſraelis, qui eduxiſti populum tuum è terra Ægypti manu robuſta, ſignisque & portentis, ac potentia magna, & brachio excelſo, & comparaſti tibi ipſi nomen, prout eſt hodie:

12 Peccavimus, impie fecimus, injuſti fuimus, domine Deus noſter, in omnibus ſtatutis tuis.

13 Avertatur indignatio tua à nobis, quandoquidem relicti ſumus pauci in gentibus, ubi diſſeminaviſti nos.

14 Exaudi, Domine, orationem noſtram & deprecationem noſtram, ac extrahe nos propter te, & inde nobis gratiam in conſpectu eorum qui deportaverunt nos:

15 Ut noſcat tota terra te eſſe Dominum Deum noſtrum, & de nomine tuo vocari Iſraelem, & genus illius.

16 Domine, reſpice è domo ſancta tua, & cogitationem adverte ad nos, inclina Domine aurem tuam & audi.

17 Aperi, Domine, oculos tuos, & vide: Non enim qui mortui ſunt in ſepulcro, quorum receptus eſt ſpiritus ex viſceribus ipſorum, ii tributuri ſunt gloriam & laudem juſtitiæ Domino:

18 Sed anima dolens de magnitudine depreſſionis & infirmitatis in qua ambulat; & oculi deficientes, animaque famelica cedent tibi gloriam & juſtitiam, Domine.

19 Non enim recte factorum à majoribus noſtris regibuſque noſtris nomine effundimus nos miſeram deprecationem noſtram in conſpectu tuo, Domine Deus noſter:

20 Nam immiſiſti indignationem tuam, & iram tuam in nos; quemadmodum loquutus fueras per ſervos tuos prophetas, dicens;

21 Sic ait Dominus, inclinate humerum veſtrum, & ſervite regi Babyloniæ, & conſidete in terra quam dedi majoribus veſtris.

22 Quod ſi non auſcultaveritis voci Domini ſerviendo regi Babyloniæ,

23 Faciam ut deficiat ex civitate Jehudæ, & extra Jeruſchalaima vox lætitiæ & vox gaudii, vox ſponſi & vox ſponſæ, ſitque tota terra invia, deſerta habitatoribus.

24 Quumque non auſcultaverimus voci tuæ, ſerviendo regi Babyloniæ, præſtitiſti verba tua quę proloquutus fueras per ſervos tuos Prophetas, fore ut efferrentur oſſa regum noſtrorum, & oſſa majorum noſtrorum è loco ſuo.

25 Nam ecce ſunt projecta ad æſtum diei & gelu noctis, & morturi ſunt in laboribus graviſſimis, fame, gladio, atque disjectione.

26 Et poſuiſti domum tuam quę vocatur de nomine tuo, prout eſt hodie, propter improbitatem domus Iſraelis & domus Jehudæ.

27 Denique feciſti nobiſcum, Domine Deus noſter, ſecundum omnem æquitatem tuam, & ſecundum omnem tuam miſerationem magnam:

28 Quemadmodum eloquutus fueras perſervum tuum Moſchen, quo die mandaſti ei ut ſcriberet legē tuam coram Iſraelitis, dicens:

29 Niſi auſcultaveritis voci meæ: utique examen illud magnum ac multum illud convertetur in *numerum* parvum, ingentibus, ubi diſſeminabo eos:

30 Novi non eſſe auſcultaturos mihi, quia populus dura cervice eſt:

31 Sed ſi reverſi ad ſeipſos in terra deportationis ſuæ agnoverint me eſſe Dominum Deum ipſorum, me indente ipſis cor & aures audientes,

32 Et laudaverint me in terra deportationis ſuæ; recordantes nominis mei.

33 Et reverſi fuerint ab *averſatione* humeri ſui obdurati, & ab improbitatibus actionum ſuarum, eo quod recordati fuerint vias majorum ſuorum, qui peccaverunt coram Domino:

34 Etiam reducam eos in terram, quam juratus promiſi majoribus ipſorum, Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo, ut dominetur ei; & multiplicabo eos, ac nullo pacto minuentur:

35 Denique conſtituam eis fœdus æternum, me fore ipſis Deum, ut ipſi mihi ſint populus: neque amovebo amplius populum meum Iſraelem à terra quam dedero eis.

CAP. III. *Supplex populi ad Deum precatio.*

DOmine omnipotens, Deus Iſraelis, anima in anguſtiis *verſans* & ſpiritus anxius inclamavit te.

2 Exaudi, Domine, & miſerere, quoniam Deus es miſericors: miſerere, inquam, quia peccavimus coram te:

3 Tu enim ſedes in ſeculum, nos vero an periremus in ſeculum?

4 Domine omnipotens Deus Iſraelis, exaudi jam orationem mortuorum Iſraelitarum, id eſt, filiorum qui peccant coram te, qui non auſcultaverunt voci Domini Dei ſui, unde nobis adhærent hæc mala.

5 Ne recorderis iniquitates majorum noſtrorum; ſed recordator manus tuæ, & nominis tui hoc tempore,

6 Te Dominum Deum noſtrum eſſe, & laudabimus te, Domine.

7 (Nam propterea indidiſti cordibus noſtris timorem tui ad invocandum nomen tuum) & laudabimus te in loco deportationis noſtræ, quandoquidem revocavimus in animum

mum noſtrum eorum iniquitatem majorum noſtrorum, qui peccaverunt coram te.

8 Ecce nos hodie in deportatione noſtra ubi diſſeminaſti nos, probro, & execratione, ac exactione infeſti ſumus ſecundum omnes iniquitates majorum noſtrorum, qui defecerunt à Domino Deo noſtro.

9 Audi Iſrael mandata vitæ; auribus percipite, ut cognoſcatis prudentiam.

10 Quid eſt Iſrael, cur verſeris in terra inimicorum, conſenueris in regione aliena,

11 Inquinatus habearis cum mortuis, reputeris inter eos qui *ſunt* in ſepulcro?

12 Dereliquiſti fontem ſapientiæ.

13 Si via Domini ambulaſſes, habitaſſes in pace æterna.

14 Diſce ubi ſit prudentia, ubi ſit robur, ubi ſit intelligentia, ut cognoſcas pariter ubi ſit longævitas ac vita, ubi ſit lux oculorum & pax.

15 Quis invenit locum illius? & quis ingreſſurus eſt theſauros illius?

16 Ubi ſunt principes gentium, & qui dominantur beſtiis terreſtribus?

17 Qui volucribus cœli illidunt, & argentum recondunt atque aurum cui confidunt homines, quorum denique innumera eſt poſſeſſio?

18 Nam qui argentum fabrefaciunt, & curant ſollicite; & quorum opera non poſſunt perveſtigari,

19 Defeti ſunt, & in ſepulcrum deſcenderunt, aliique exſtiterunt pro eis.

20 Juniores viderunt lucem habitantes in terra, ſed viam ſcientiæ non agnoverunt:

21 Neque intellexerunt calles eius, neque ſuſceperunt eam filii eorum, à via ejus procul abfuerunt:

22 Neque audita eſt in Cenahane, neque viſa in Themane:

23 Neque Hagareni exquirentes intelligentiam eorum quæ in terra ſunt, mercatores Medanæi & Themanitæ, & Rhetores, & ſcrutatores intelligentiæ habent eam; viam ſapientiæ non agnoverunt, neque recordati ſunt calles ejus.

24 O Iſrael, quam magna *eſt* domus Dei, quam amplus locus poſſeſſionis ejus?

25 Magna, adeo ut infinita ſit; alta, adeo ut immenſa.

26 Illic fuerant gigantes illi nominati, qui principio erât permagni, periti rei militaris:

27 Non hos elegit Deus, neque viam ſcientiæ tradidit eis;

28 Sed perierunt eo quod carerent prudentia, perierunt propter vacuitatem conſilii, ex qua laborabant.

29 Quis aſcendens in cœlum accepit eam & deduxit eam è nubibus?

30 Quis trajiciens mare invenit eam, & allaturus eſt eam *pro* auro lectiſſimo?

31 Non eſt qui cognoſcat viam ejus, non qui animum advertat ad callem ejus:

32 Sed qui novit omnia, is cognoſcit eam; invenit eam intelligentia ſua, qui comparavit terram in æternum tempus, qui implevit eam jumentis quadrupedibus;

33 Quo mittente lucem abit, revocante obſequitur ei termens:

34 Quo vocante ſtellas ſplenduerunt ipſæ in ſtationibus ſuis lætantes, & dixerunt, adſumus:

35 Splenduerunt cum lætitia coram factore ſuo.

36 Is Deus noſter eſt, non æſtimatur alius cum ipſo comparatus.

37 Invenit omnem viam ſcientiæ; quam dedit Jahakobo filio ſuo, & Iſrael dilecto ſuo; poſtea in terra viſa eſt, & inter homines ea converſata eſt.

CAP. IV. *Ad peccati agnitionem infertur conſolatio redemptionis.*

IS eſt liber præceptorum Dei, & lex ſubſiſtens in ſeculum, quam prehendentes omnes ad vitam *pertinent*: qui autem relinquunt eam, morituri ſunt.

2 Convertere Jahakob, & prehende eam; perge ad ſplendorem coram lumine illius:

3 Ne cedas alteri gloriam tuam; & genti alienæ ea quæ conferunt tibi.

4 Beati ſumus, ô Iſrael, quod ea quæ placent Deo ſunt nobis cognita.

5 Bono animo eſto, populi mi, monimentum Iſraelis.

6 Venundati eſtis gentibus, non tamen ad perditionem; ſed quia ad iram provocaſtis Deum, traditi eſtis adverſariis.

7 Nam ex acerbatis eum qui fecit vos, ſacrificantes dæmonibus, ac non Deo:

8 Obliti autem eſtis Dei illius æterni qui genuit vos, & dolore affeciſtis *urbem* Jeruſchalaimorum, quæ educavit vos.

9 Videns enim ſuperventuram vobis iram à Deo dixit, audite, ô vicinæ Tzijonis, induxit mihi Deus luctum magnum.

10 Vidi enim captivitatem filiorum meorũ, filiarumq; quam ſuper eos adduxit æternus:

11 Nam educavi illos cum lætitia, ſed dimiſi illos cum fletu & luctu.

12 Nemo lætetur de me, quod vidua ſim & derelicta à multis; deſolata ſum propter peccata filiorum meorum, eo quod declinaverunt à lege Dei:

13 Non autem ſtatuta ejus agnoverunt, neque ambulaverunt viis mandatorum Dei, neque callibus inſtituerunt diſciplinæ traditæ juſtitia ejus.

14 Accedant vicinæ Tzijoris; & recordamini captivitatis filiorum meorum, filiarumque, quam induxit eis æternus.

15 Induxit enim gentem in eos è longinquo, gentem impudentem, & diverſa utentem lingua.

16 Cujus homines non ſunt reveriti ſenem, neque miſerti pueri; ſed abduxerunt dilectos viduæ, & ſolitariam filiabus ipſius deſolaverunt.

17 Ego vero quid poſſem adjumenti afferre vobis?

18 Nam qui induxit vobis mala iſta, is vos è manu inimicorum veſtrorum exemturus eſt.

19 Abite liberi, abite. Ego vero derelicta ſum, deſolata.

20 Exui ſtolam pacis, & indui cilicium deprecationis meæ; inclamatura æternum diebus meis.

21 Bono animo eſtote liberi, inclamate Deum; & eximet vos è poteſtate, è manu inimicorum.

22 Ego enim jam concepi ſpem in æterno ſalutis veſtræ, advenitque mihi lætitia à ſancto propter miſericordiam, quæ vobis eventura eſt brevi ab æterno ſervatore noſtro:

23 Nam emiſi vos cum luctu & fletu: ſed Deus vos redditurus eſt mihi cum gaudio & lætitia in ſæculum.

24 Quemadmodum enim modo viderunt vicinæ Tzijonis captivitatem veſtram: ita viſuræ ſunt brevi ſalutem veſtram à Deo, quæ adventura eſt vobis cum gloria magna & ſplendore æterni *Dei*.

25 O liberi, patienter tolerate iram quæ à Deo ſupervenit vobis: Nam perſequutus eſt quidem te inimicus tuus, ſed tu videbis ejus perditionem brevi, & eorum cervicibus ſupergredieris.

26 Deliciæ meæ ambulaverunt viis aſperis, ſublatæ ſunt tãquã grex direptus ab inimicis.

27 Bono animo eſtote, liberi, & inclamate Deum: erit enim recordatio veſtri ab eo qui induxit *iſta*.

28 Quemadmodum enim fuit vobis animus aberrandi à Deo, *nunc* converſi decies amplius requirſte enim.

29 Nam qui induxit vobis mala iſta, inducet vobis æternum gaudium cum ſalute veſtra.

30 Bono animo eſto, urbs Jeruſchalaimorum: nominatim vocans te, conſolabitur te.

31 Miſeri, qui te affligunt, & qui lætantur de caſu tuo:

32 Miſeræ civitates, quibus ſerviverunt liberi tui: miſera, quæ accepit filios tuos.

33 Nam quemadmodum lætata fuerit de ruina tua, & gaviſa de caſu tuo: ita dolore afficietur de ſua ipſius deſolatione:

34 Quum auferam ejus exſultationem de frequentia multa, & gloriatio ejus vertetur in luctum.

35 Ignis enim ſuperveniet ei ab æterno diutiſſime, & habitabitur à dæmoniis per multum tempus.

36 Circumſpice ad orientem, urbs Jeruſchalaimorum, & vide lætitiam tibi evenientem à Deo:

37 Ecce veniunt filii tui, quos emiſeras: veniunt congregati ab ortu ad occaſum uſque verbo ſancti, & latantes de gloria Dei.

CAP. V. *Urbs Jeruſchalaimorum in ſpe gloriſæ redemptionis confirmatur.*

EXue, urbs Jeruſchalaimorum, ſtolam luctus & afflictionis tuæ, ac indue decorem gloriæ à Deo *collatæ* in ſeculum.

2 Amici diploidem juſtitiæ donatæ à Deo, impone capiti tuo mitram gloriæ *Dei* æterni.

3 Deus enim demonſtrabit omni *genti*, quæ ſub cœlo eſt, ſplendorem tuum.

4 Nam vocaberis nomine tuo à Deo in ſeculum, pax juſtitiæ & gloriæ pictatis.

5 Exſurge *urbs* Jeruſchalaimorum, & conſiſtens in loco edito circumſpice orientem verſus, & vide liberos tuos congregatos à ſolis occaſu ad ortum verbo ſancti, & lætantes ad Dei recordationem.

6 Nam egreſſi ſunt à te pedites abducti ab inimicis, adducit vero Dominus eos ad te, elatos cum gloria ut filios regni.

7 Conſtituit enim Deus deprimi omnem montem excelſum, & litora perennia, atque convalles impleri ad æquandum terram, ut eat Jiſrael ſecurè ad gloriam Dei.

8 Exſilieruntque etiam ſilvæ, & omne lignum odoratum coram Jiſraele præcepto Dei.

9 Deducetur enim populus Jiſraelis lætus, lumine glorioſo ipſius, per miſericordiam & juſtitiam quæ ab ipſo eſt.

CAP. VI. *Epiſtola Iirmejæ, 74 vetis argumentum Vanitatem idolorum.*

Exemplum Epiſtolæ quam miſit Jirmeja ad eos qui agendi erant in Babyloniam à rege Babyloniorum, renuncians eis quemadmodum mandatum acceperat à Deo.

PRopter peccata quibus peccaſtis coram Deo, abducemini in Babyloniam captivi à Nebucad-nezare, rege Babyloniorum.

2 Quum itaque veneritis in Babyloniam, eritis illic annos multos, & tempus longum uſque in generationes ſeptem: poſtea vero educam vos, inde cum pace.

3 Nunc autem viſuri eſtis in Babylonia deos argenteos, aureoſque, & ligneos ſublatos humeris, qui metum oſtentant gentibus.

4 Cavete igitur ne vos etiam ullo pacto alienigenis conformemini, & vos occupet metus ab eis,

5 Quum videbitis turbam ante & poſt eos adorantium eos, ſed dicite cogitatione veſtra, te oportet adorare, Domine.

6 Nam Angelus meus vobiſcum eſt, qui ideo repoſciturus eſt animas veſtras.

7 Lingua enim illorum eſt expolita à fabro, ipſaque idola deaurata & argentea: ſed falſa ſunt, quum loqui non poſſint.

8 Etiam tamquam virgini amanti mundum, accipientes aurum.

9 Comparant coronas, imponuntque capitibus deorum ſuorum: aliquando vero etiam ſubducentes Sacerdotes à diis ſuis aurum & argentum, in uſus ſuos conſumunt:

10 Donantque ex illis etiam meretricibus quæ ſub tecto ipſorum ſunt, & ornant deos ipſos argenteos, aureoſque & ligneos, tamquam homines, veſtimentis.

11 Hi autem non ſervant eos conſtanter ob ærugine & tineis:

12 Quamvis circumamicti ſint indumento purpureo, extergentes faciem eorum propter pulverem ex æde, qui plurimus eſt in eis.

13 Ac habet quidem ſceptrum, ut judex aliquis regionis, qui tamen ullum peccantem in ſe non ſublaturus eſt:

14 Habet quoque gladium in dextera, & ſecurim; ſeipſum vero ex bello latronibuſq; non eximit; unde perſpectum eſt non eſſe Deos.

15 Ne igitur metuatis ab eis: nam æquè ac

ac vas hominis confractum inutile est, ejusmodi sunt illorum dii:

16 Quum illi constituti sunt in suis domibus, oculi ipsorum pleni sunt pulvere a pedibus ingredientium:

17 Et sicut alicui qui regem offenderit, circumsepta sunt atria; tamquam in virum qui ad mortem rapiendus est, domos illorum muniunt sacerdotes, januis & claustris, & vectibus, ne à latronibus spolientur.

18 Lucernas accendunt, ac plures quam sibi ipsis, quarum nullam videre possunt: est enim profecto tamquam trabs aliqua earum quæ in æde sunt:

19 Intima vero illorum ajunt elingi terrestribus insectis: comedentia ipsos, & indumentum suum ipsorum non sentiunt:

20 Atrantur facie sua ex fumo, qui ab æde est;

21 Super corpus ipsorum & super caput advolant noctuæ, hirundines, & aviculæ, similiterque etiam feles:

22 Unde cognituri estis non esse Deos; ne igitur metuatis ipsos.

23 Nam ex auro quod circumjacet ad pulcritudinem, nisi quis exterserit æruginem, minime fulgebunt; neque enim senserunt quando fundebantur.

24 Omni pretio empta sunt ea quibus non inest spiritus.

25 Carentes pedibus humeris feruntur, demonstrantes suam ipsorum ignominiam hominibus.

26 Pudore vero etiam urgentur qui ministrant eis: quia si quando in terram ceciderit, non exsurgit per se, neque, si quis eum erectum statuerit, movetur per se; neque, si inclinatus fuerit, unquam erigitur: sed tanquam mortuis palmas eis adhibent.

27 Sacrificia vero illorum vendentes Sacerdotes ipsis abutuntur; similiterque etiam mulieres ex eis salsamenta facientes, nihil mendico neque impotenti impertiunt.

28 Sacrificia eorum, quæ ex mensibus laborant & puerpera contingunt: cognoscite igitur ex his non esse Deos; nec timeatis illos.

29 Unde enim vocarentur dii? *scilicet* quia mulieres offerunt diis argenteis aureisque, & ligneis.

30 In domibus ipsorum Sacerdotes sedent, habentes tunicas dississas, & capita barbasque rasas, quorum capita retecta sunt.

31 Rugiuntque clamantes coram diis suis; ut quidam solent in epulo ad mortuum facto.

32 Ex indumento illorum ablato Sacerdotes vestiunt uxores suas & liberos.

33 Neque si malum perficiatur ab ullo, neque si bonum, possunt reddere: neque constituere regem possunt, neque tollere.

34 Similiter neque divitias, neque æs ullo pacto possunt dare: si quis, ubi votum voverit eis, non præstiterit minime reposcituri sunt.

35 Ex morte quemquam minimè liberant, neque inferiorem à potentiore unquam eripiunt.

36 Hominem cæcum ad visum minimè revocant, versantem in necessitate hominem minimè eximunt.

37 Viduæ non miserentur, neque orphano benefaciunt.

38 Erutis è monte lapidibus dii similes sunt idola lignea, & deaurata, & argentata: & qui ministrant eis, pudorem consequentur.

39 Quomodo igitur existimandum est, aut pronunciandum illos esse deos?

40 Quin etiam ipsi quoque Chaldæi ignominia afficiunt ea, qui quando viderunt mutum, non valentem loqui; ad Belum adducentes,

41 Petunt ut loquatur tamquam posset illud esse, nec possunt ipsi percipientes mente relinquere illa: nam sensu carent ipsi.

42 Mulieres vero cinctæ funiculis in viis ipsis cedent accendentes actus eorum.

43 Sed quando aliqua illarum abstracta ab aliquo uno ex transeuntibus compressa fuerit, alteram probo afficit, quod non fuerit appetita, sicut ipsa fuit, neque funiculus ipsius disruptus fuerit.

44 Omnia quæ fiunt in illis falsa sunt: quomodo igitur putandum est, aut prædicandum deos illos esse?

45 A fabris & auri fusoribus comparata sunt, nihil aliud futura quam quod esse voluerint ea artifices:

46 Et ipsi fabricatores eorum minime longævi futuri sunt: & quomodo ergo quæ ab ipsis fabricata sunt possent esse dii?

47 Reliquerunt enim mendacia & probra iis qui adsunt ad ipsa.

48 Nam quum supervenerit eis bellum & mala, intunt consilium de eis Sacerdotes, ubi simul abscondertur cum eis.

49 Quomodo igitur non poterit ex sensu cognosci hos non esse deos? qui neque servent seipsos ex bello, neque ex malis.

50 Quæ sunt lignea & deaurata atque argentata, hæc cognoscentur postea à gentibus omnibus esse falsa, regibusque manifestum erit non esse deos, sed opera manuum humanarum, nec ullum Dei opus inesse eis.

51 Qua igitur re cognoscendum est non esse deos?

52 Nam regem minimè instituunt regionis, neque pluviam dant hominibus.

53 Judiciumque minimè faciunt illorum, neque liberant ab injuria, ut qui impotentes sunt: *sunt* enim quasi corniculæ inter cœlum & terram.

54 Etenim quum acciderit deorum ligneorum ædi, aut deauratorum, aut argentatorum ignis; fugiunt quidem Sacerdotes illorum, & servantur ipsi vero tamquam trabes medii comburuntur:

55 Regi autem hostibusque minimè resistunt; quomodo igitur existimandum, aut accipiendum istos esse deos?

56 Neque à furibus, neque à latronibus planè conservari possunt dii lignei, argentatique & deaurati.

57 Quorum illi valentiores ipsis detrahunt aurum & argentum & indumentum quod circumstat eos, & habentes discedunt, quum illi ne se ipsos quidem adjuverint.

58 Ita-

58 Itaque præſtat eſſe regem, qui oſtendat ſuam ipſius fortitudinem, aut inſtrumentum domui ut loquo utatur poſſeſſor, quam deos falſos eſſe; aut etiam januam domi ſervantem quæ in ea ſunt, quam falſos deos; aut ligneam columnam eſſe in baſilicis, quam falſos deos:

59 Nam Sol quidem, & luna, & aſtra, quæ ſplendida ſunt, quum mittuntur ad uſum ſuum, optimè auſcultant:

60 Similiterque fulgur quum apparet perſpicuum eſt, & ipſe ventus regionem totam perſpirat:

61 Et quum nubibus mandatum eſt à Deo, ut obeant totum orbem habitabilem, conficiunt quod imperatum eſt;

62 Et ignis demiſſus ſuperné ad deſolandum montes & ſilvas, facit quod imperatum eſt;

63 Iſta autem ne formis quidem facultatibus ſuis conformata ſunt: quamobrem nec putandum, nec prædicandum eſt iſtos eſſe deos, quum non poſſint iſti neque judicium facere, neque benefacere hominibus.

64 Scientes igitur non eſſe deos, ne timeatis illos:

65 Nam neque regibus maledicturi ſunt, neque benedicturi:

66 Signaque apud gentes in cœlo minimè oſtenſuri ſunt, neque ut ſol lucebunt, neque lumen præbebunt ut luna.

67 Beſtiæ ipſæ meliores ſunt eis, quæ fugientes in ſpecum poſſunt ſibi ipſis prodeſſe.

68 Igitur manifeſtum eſt nobis, nullo pacto eſſe deos, quapropter ne timeatis eos.

69 Nam quemadmodum in cucumerario pudenda ſtatua nihil obſervans, ita ſunt dii illorum lignei, & deaurati, & argentati eodem modo, & quemadmodum in horto rhamnus, cui avis quælibet inſidet:

70 Similiterque etiam mortuo projecto in tenebris ſimiles ſunt dii illorum lignei, deauratique, & argentati:

71 Quæ non eſſe deos cogniturі eſtis à purpura & ſplendore, qui inerat illis, putreſcente; & eo quod ipſa poſtea exeduntur, itaque ſunt probro regioni ſuæ.

72 Itaque melior eſt homo juſtus non habens idola. Nam procul à probro futurus eſt.

ADJECTIONES IN DANIELEM.

Ad tertium caput Danijelis.

AMbulabant autem in medio flammæ celebrantes Deum & benedicentes Domino.

25 Nam confiſtens Hazarja oravit hoc modo & aperiens os ſuum in medio ignis, dixit;

26 Benedictus es, Domine Deus majorum noſtrorum; laudandum, & gloria afficiendum nomen tuum in ſecula;

27 Quia juſtus es in omnibus quibus affeciſti nos; & omnia opera tua veracia, rectæque viæ tuæ, & omnia judicia tua vera.

28 Cum judicia vera exercueris per omnia, quæ induxiſti in nos, & in civitatem ſanctam majorum noſtrorum Jeruſchalaima. Nam veriſſimo judicio induxiſti hæc omnia in nos propter peccata noſtra.

29 Peccavimus enim & iniquè fecimus deficientes à te, & quidem ſupra modum peccavimus in omnibus.

30 Cũ mandatis tuis non auſcultaverimus, neque obſervaverimus, neque fecerimus prout mandaveras nobis, ut bene eſſet nobis.

31 Idcirco quæcunque induxiſti in nos, & quæcunq; feciſti nobis, verace judicio feciſti:

32 Quod tradideris nos in inimicorum iniquorum manus, defectorum inimiciſſimorum; & regi injuſto, ac improbiſſimo ſupra omnes incolas terræ.

33 Nunc itaque non eſt nobis *facultas* aperiendi os (confuſioni & probro ſumus expoſiti) *nobis*, *inquam*, ſervis tuis & colentibus te.

34 Ne tradas nos, quæſumus, in perpetuum propter nomen tuum, neque diſſipes fœdus tuum:

35 Et ne amoveas miſericordiam tuã à nobis, propterea quod Abrahamo dilecto à te & Jizchako ſervo tuo, & Jiſraeli ſancto tuo.

36 Eloquutus es, dicens te multiplicaturum ſemen ipſorum, ut *ſunt* aſtra cœli, & ut *eſt* arena quæ circumſtat litus maris:

37 Nam, Domine, diminuti ſumus ſupra omnes gentes, & ſumus abjecti in tota terra hodie propter peccata noſtra.

38 Neque eſt hoc tempore princeps & propheta, & dux, neque holocauſtum, neque ſacrificium, neque oblatio, neque ſuffitus:

39 Non locus offerendis fructibus coram te, & conſequendæ miſericordiæ tuæ: ſed *ut ſumus* animo contrito, & ſpiritu abjectiſſimo, accepti ſumus;

40 Tamquam ſi eſſent holocauſta arietum, taurorumque, & tamquam myriadibus agnorum pinguium oblatis; ita ſit ſacrificium noſtrum coram te hodie, ut litetur à proſequentibus te. Non enim confuſio evenit fiduciam habentibus in te.

41 Nunc itaque proſequimur te ex toto animo, & timemus te, & faciem tuam quærimus:

42 Ne confuſioni exponas nos, ſed fac nobiſcum ſecundum æquitatem tuam, & pro amplitudine miſericordiæ tuæ.

43 Et exime nos ſecundum facta mirabilia tua, gloriamq; compara nomini tuo, Domine:

44 Ita pudore afficiantur omnes, qui deſignant in ſervos tuos mala, & confuſi decidant ab omni poteſtate, & vires eorum conterantur.

45 Ut cognoſcant te eſſe Dominum Deum ſolum & glorioſum in toto terrarum orbe.

46 Quum autem non ceſſarent qui injecerant eos adminiſtri regis incendere fornacem naptha, & pice, ſtupaque, & malleolis;

47 Diffuſa flamma ſupra fornacem in cubitos quadraginta novem ita pervaſit,

48 Ut incenderet Chaldæos, quos invenit ſupra fornacem ipſam.

49 Angelus vero Domini in fornacem illam deſcendit cum Hazarja:

50 Et

50 Et excutiens flammam ignis è fornace effecit medium fornacis tamquam si aër fuisset perſperſus rore, adeo ut non attigerit eos omnino ignis, neque moleſtia affecerit, neque turbaverit eos.

51 Tunc tres illi, quaſi ore uno laudarunt, benedixeruntque, & glorificarunt Deum in fornace, dicentes;

52 Benedictus es, Domine Deus majorum noſtrorum, & laudandus ac exaltandus ſupra omnia in ſecula, & benedictum nomen gloriæ tuæ ſanctum, ſupraque omnia laudandum & exaltandum in ſecula.

53 Benedictus es in throno glorioſi regni tui, & ſupra omnia laudatus ſummeque glorioſus in ſecula.

54 Benedictus es in templo ſanctæ gloriæ tuæ, & ſupra omnia laudatus glorioſuſque in ſecula.

55 Benedictus es qui vides abyſſos inſidens Cherubinis, & ſupra omnia laudatus, ſummeque glorioſus in ſecula.

56 Benedictus es in firmamento cœli, & ſupra omnia laudatus, ac glorificatus in ſecula.

57 Benedicite omnia Domini opera Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

58 Angeli Domini benedicite Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

59 Cœli benedicite Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

60 Benedicite aquæ omnes, quæ ſupra cœlos eſtis, Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

61 Benedicite Domino omnes poteſtate Domini, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

62 Sol & Luna benedicite Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

63 Aſtra cœli benedicite Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

64 Omnis imber & ros benedicite Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

65 Omnes venti benedicite Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

66 Ignis & æſtus benedicite Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

67 Frigus & calor benedicite Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

68 Rores & pruinæ benedicite Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

69 Nocles & dies benedicite Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

70 Lux & tenebræ benedicite Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

71 Gelu & frigus benedicite Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

72 Glacies & nives benedicite Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

73 Fulgura & nubes benedicite Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

74 Benedicat terra ipſa Domino, laudet & ſupra omnia exaltet eum in ſecula.

75 Montes & colles benedicite Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

76 Quæcumque naſcuntur in terra, benedicite Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

77 Fontes benedicite Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

78 Maria & fluvii benedicite Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

79 Cete & quæcumque movemini in aquis benedicite Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

80 Omnes volucres cœli benedicite Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

81 Beſtiæ omniaque pecora benedicite Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

82 Filii hominum benedicite Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

83 Iſraelitæ benedicite Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

84 Sacerdotes domini benedicite Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

85 Servi domini benedicite Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

86 Spiritus & animæ juſtorum benedicite Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

87 Sancti & humiles corde benedicite Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula.

89 Chananja, Hazarja, & Miſchael benedicite Domino, laudate & ſupra omnia exaltate eum in ſecula: quia exemit nos è ſepulcro, & ſervavit nos a morte, liberans nos è media fornace ardentis flammæ, atque è medio igne liberans nos.

89 Celebrate Dominum, quoniam bonus eſt, quoniam in ſeculum miſericordia ejus.

90 Omnes qui collitis Dominum, benedicite Deo deorum, laudate, & celebrate in omnia ſecula eſſe miſericordiam ejus.

CAP. XIII. *Caſtitas Suſanna divinitus vindicatur.*

ERat autem vir habitans Babylone, cui nomen Jojakim,

2 Qui duxerat uxorem nomine Suſannam filiam Chilkijæ, pulcram valde & timentem Domini:

3 Nam parentes illius juſti, docuerant filiam ſuam ex lege Moſchis.

4 Eratque Jojakim dives valde, habens hortum propinquam domui ſuæ, & convenichant ad eum Jehudæi, eo quod præ omnibus eſſet in exiſtimatione.

5 Fuerant autem deſignati duo Seniores ex populo judices anno illo, de quibus dixit dominus prodiiſſe iniquitatem Babylone à Senioribus judicibus, qui videbantur gubernare populum.

6 Iſti conſtanter manebant in domo Jojakimi, & adibant eos quicumque judicium expetebant.

7 Erat vero, quum excurriſſet populus meridie, ut ingreſſa Suſanna ambularet in horto viri ſui.

8 Videntes itaque eam duo Seniores iſti ingre-

gredientem quotidie atque ambulantem, lapsi sunt in concupiscentiam ejus :

9 Et perverterentes suam ipsorum mentem declinaverunt oculos suos, ne respicerent in se, neque recordarentur judiciorum justorum *è cœlo*.

10 Et quamvis essent uterque transfixi amore illius, tamen non renunciaverunt alter alteri dolorem suum :

11 (Nam pudebat eos enunciare concupiscentiam suam, se velle cum ea concumbere.)

12 Sed observabant sollicitè quotidie, ut viderent eam.

13 Quumque dixissent alter alteri, eamus jam domum quia hora est prandii.

14 Egressi quidem discesserunt alter ab altero, sed reflectentes venerunt eodem, & scitantes alter ab altero causam, confessi sunt inter se concupiscentiam suam, atque tum communi consilio constituerunt occasionem, quum eam possent invenire solam.

15 Fuitque observantibus illis diem appositum, ut veniens Susanna sicut antea, cum duabus solum puellis desideraret lavari in horto, quia æstus erat.

16 Nemo autem erat illic præterquam illi duo Seniores abditi, & observantes eam :

17 Dixerat enim puellis sui, afferte mihi oleum & smegmata, & januas horti occludite ut laver.

18 Quæ facientes prout edixerat, occluserant januas horti, quum exirent per obliquas portas, allaturæ ea quæ fuerant imperata ipsis ; neque viderant Seniores illos, eo quod essent abscónditi.

19 Fuit ergo, ut egressis puellis insurgerent duo Seniores illi, & incurrentes in eam dicerent :

20 Ecce januæ horti istius clausæ sunt, & nemo contemplatur nos ; sumus autem affecti concupiscentia tui ; propterea assentire nobis & concumbe nobiscum :

21 Sin minus, testabimur contra te fuisse tecum juvenem, ac propterea te emisisse puellas à te.

22 Tunc ingemiscens Susanna dixit, angustiæ *sunt* mihi undique : nam sive hoc fecero, mors mihi adest, sive non fecero, non sum effugitura manus vestras.

23 Malo tamen non commissa offensa incidere in manus vestras, quam peccare coram Domino.

24 Itaque exclamavit voce magna Susanna, exclamaveruntque illi duo Seniores quoque adversus eam,

25 Et accurrens unus aperuit januas illius horti.

26 Audientes vero clamorem in horto domestici, insiliérunt per obliquam januam visuri quid accidisset ei :

27 Sed quum dixissent Seniores illi sermones suos, pudore affecti sunt servi valde, quia nunquam fuerat habitus de Susanna sermo ejusmodi.

28 Fuitque postridie, ubi convenisset populus ad virum eius Jojakimum, ut venientes duo Seniores illi, pleni iniqua cogitatione contra Susannam ad morte afficiendum eam;

29 Dicerent coram populo; mittite ad Susannam filiam Chilkijæ, quæ uxor est Jojakimi : & misérunt illi.

30 Venit igitur illa cum parentibus suis, & filiis suis & omnibus cognatis suis.

31 Erat autem Susanna delicata valde, & pulcra specie.

32 Isti vero iniqui jusserunt retegi ipsam (erat enim obtecta) ut explerentur pulcritudine ipsius :

33 Flebantque qui aderant ei, & omnes qui videbant eam.

34 Surgentes autem Seniores illi duo in medio populi imposuerunt manus suas capiti illius.

35 Illa vero flens respiciebat in cœlũ, quia animus illius fiduciam habebat in Domino.

36 Dixerant enim Seniores illi, ambulantibus nobis in horto solis, ingressa ista cum duabus puellis oclusit januas horti, quum dimisissent puellas :

37 Et veniens ad istam juvenis qui erat abditus, accubuit cum ea.

38 Nos autem qui eramus in angulo hortĩ, videntes iniquitatem istam incurrimus in eos, nempe videntes congredi ipsos.

39 Ac illum quidem non potuimus vi comprehensum retinere; quia valentior est nobis; sed aperiens januas ex filiit.

40 Istam vero quum prehendissemus, interrogabamus quis esset ille juvenis : sed noluit enunciare nobis : hæc testamur.

41 Tum credente eis congregatione, tamquam Senioribus populi judicibusque, condemnarant eam ad mortem.

42 Exclamans vero magna voce Susanna dixit, ô Deus æterne abditorum cognitor, qui nosti omnia, antequam sint,

43 Tu scis istos res falsas contra me testificatos esse : ecce autem morior, quum nihil commiserim eorum quæ isti impróbe comenti sunt contra me.

44 Tunc exaudivit Deus vocem illius.

45 Quumque abduceretur illa ad interitũ, excitavit Deus spiritũ sanctũ pueruli junioris nomine Danijelis, qui clamavit voce magna,

46 Purus sum ego à sanguine hujus.

47 Convertit autem se totus populus ad illum, dixeruntque, quid *tibi vult* sermo iste, quem tu eloquutus es ?

48 Ille vero stans in medio eorum dixit, adeo stulti estis, ô Jisraelitæ ; ut non habita quæstione, neque recerto cognita condemnetis Jisraelitidem ?

49 Revertimini in judicium ; nam isti res falsas contra eam testificati sunt.

50 Reverso itaque toto populo cum festinatione dixerunt illi *puero* Seniores; adesdum, jam sede in medio nostrum, & renuncia nobis; quandoquidem tibi dedit Deus Seniorum munus.

51 Edixit vero Danijel illis, separate istos alterum ab altero procul, & exquiram illos.

52 Quum autem separati essent alter ab altero, accersens unum eorum, dixit ei, ô inveterate in diebus malignis, nunc venerunt sup-

ſupplicia peccatorum tuorum, quæ commiſtebas antea,

53 Judicans judicia injuſta, innocentes quidem condemnans, noxios vero dimittens, cum dicat dominus, innocentem & juſtum non interficies.

54 Nunc igitur hanc ſiquidem vidiſti, dic ſub qua arbore videris eos congredientes inter ſe;

55 Qui dixit, ſub lentiſco. Dixit vero Danijel, recte mentitus es in tuum ipſius caput: ecce enim nuncius Dei accepta ſententia à Deo medium diſcindet te.

56 Poſtea ſeponens eum juſſit adduci alterum, cui dixit, ô ſemen Canahanis ac non Jehudæ, pulcritudo decepit te, & concupiſcentia pervertit animum tuum.

57 Sic faciebatis filiabus Iſraelis, quæ timentes congrediebantur vobiſcum; at non ſuſtinuit filia Jehudæ iniquitatem veſtram.

58 Nunc ergo dic mihi ſub qua arbore deprehenderis eos congredientes inter ſe; qui dixit, ſub ilice.

59 Tum dixit ei Danijel, recte mentitus es tu quoque in tuum ipſius caput: Exſpectat enim nuncius Dei, gladium habens ad ſecandum te medium, ut profliget vos.

60 Et exclamans tota congregatio voce magna, benedixerunt Deo ſervanti eos, qui ſpem collocant in ipſo:

61 Et inſurrexerunt in duos Seniores iſtos, eo quod reos confeciſſet eos Danijel ex ore ipſorum falſi teſtimonii.

62 Et fecerunt eis ſecundum legem Moſchis; quemadmodum improbè cogitaverant facere proximo ſuo; & interfecerunt eos; ita ſervatus eſt ſanguis innocens die illo.

63 Chilkija vero & uxor ejus laudaverunt Deum de filia ſua Suſanna cum Jojakimo viro ejus, & cognatis omnibus, quod non eſſet deprehenſum turpe factum in ipſa.

64 Danijel vero effectus eſt magnus coram populo à die illo in poſterum.

65 Rex autem Aſtyages quum aggregatus eſſet majoribus ſuis; ſuſcepit Cyrus Perſa regnum illius.

CAP. XIV. *Danijel triumphat de Belo, & Draconе Babylonico.*

COnvixit autem Danijel huic regi, & gloria ſuperavit omnes amicos ejus.

2 Erat vero idolum Babyloniis, cui nomen Bel, in quod conſumebant unoquoque die ſimilæ attabas duodecim, & oves quadraginta, vinique metretas ſex.

3 Colebat autem rex illud, & abiens unoquoque die adorabat illud: Danijel vero adorabat Deum ſuum: quamobrem dicebat ei rex, quare non adoras Belum?

4 Cui dixit ille, quia non adoro idola manu facta, ſed viventem Deum, qui creavit cœlum & terram, & habet dominium in omnē carnē:

5 Rege autem dicente illi, an non videtur tibi Bel eſſe Deus vivens? an non vides, quam multa comedat unoquoque die?

6 Dixit Danijel ridens, ne errato, ô Rex: hic enim intus quidem lutum eſt, æs vero foris; neque comedit, neque bibit unquam.

7 Tum indignatus rex accerſivit ſacerdotes ſuos, & dixit eis, niſi dixeritis mihi quis comedat impenſam iſtam, morituri eſtis:

8 Sin autem oſtenderitis Belum comedere iſta, morietur Danijel, eo quod in Belum blaſphemaverit: dixitque Danijel regi, fiat ſecundum verbum tuum.

9 (Erant autem ſacerdotes Beli ſeptuaginta ſine uxoribus & liberis) venitque rex cum Danijele in ædem Beli.

10 Ubi dixerunt Sacerdotes, ecce non excurrimus foras, tu autem rex appone illa edulia, & vinum miſcens propone, & occluſam portam annulo tuo obſigna.

11 Quod ſi veniens mane non inveneris omnia comeſta à Belo, moriamur nos: aut Danijel, qui mentitus eſt contra nos, *ſi inveneris, moriatur:*

12 Ipſi autem eo contemnebant quod feciſſent ſub mensa occultum aditum, quo ingrediebantur ſemper, & tollebant ea.

13 Fuit autem, quum egreſſi illis Rex apoſuiſſet edulia Belo, ut præciperet Danijel pueris ſuis; qui afferentes cinerem conſtraverunt eo totam ædem coram rege: poſtea egreſſi clauſerunt portas, & obſignarunt annulo regis, abieruntque.

14 Sacerdotes vero ingreſſi nocte pro more ſuo, & uxores, liberique eorum comederunt omnia, atque abierunt.

15 Quum itaque ſurrexiſſet rex mane, & Danijel adeſſet ei,

16 Dixit rex, integra ſunt ſigilla, Danijel, qui dixit, integra ſunt, ô rex.

17 Sed fuit, ſimul ac aperuiſſet portas, ut reſpiciens rex ad menſam clamaret voce magna, magnus es, ô Bel, neque eſt apud te dolus vel unicus.

18 Ridens vero Danijel detinuit regem ne ingrederetur intro, & dixit, aſpice ſolum, & agnoſce cujus hæc veſtigia ſint.

19 Tum rex, video, inquit, veſtigia virorum, mulierumque, & puerorum:

20 Et iratus rex comprehendit tum ſacerdotes, uxoreſque & liberos eorum, qui demonſtrarunt ipſi occulta oſtiola, quibus ingrediebantur, ut conſumerent quæ imponebantur menſæ.

21 Quamobrem interficiens eos rex donavit Belum Danijeli dono, qui evertit eum cum æde ipſius.

22 Erat quoque Draco magnus in eo loco, quem colebant Babylonii.

23 Dixit autem rex Danijeli, non etiam hunc eſſe dices æreum. Ecce vivit, & comedit, & bibit: non potes dicere hunc non eſſe viventem deum: itaque adora eum.

24 Cui Danijel, Dominum, inquit, Deum meū adoraturus ſum, quia is Deus vivens eſt.

25 Tu vero rex da mihi poteſtatem, & interficiam draconem iſtum ſine gladio & fuſte: cui dixit rex, do tibi.

26 Itaque Danijel accipiens picem, adipemque & pilos, quæ coxit una, fecit maſſas quas indidit in os draconis illius, & diſruptus eſt draco. Tū dixit Danijel, ecce numina veſtra.

27 Fu

27 Fuit autem, quum audiſſent Babylonii, ut indignarentur valdè, & converſi in regem dicerent, rex iſte Jehudæus factus eſt, Belum deſtruxit, & draconem interfecit, ac Sacerdotes ipſos jugulavit.

28 Poſtea venientes ad regem dixerunt, trade nobis Danijelem; ſin minus, interficiemus te, & domum tuam.

29 Quum itaque videret rex ſe ab illis urgeri vehementer, neceſſitate coactus tradidit eis Danijelem.

30 Ii autem conjecerunt eum in foveam leonum, ubi fuit dies ſex.

31 Erant vero in fovea illa leones ſeptem, quibus dabantur in diem bina corpora, & binæ oves, ſed tunc non erant data eis, ut comederent Danijelem.

32 Erat autem propheta Chabakuk in Jehudæa; qui quum coxiſſet pultem, & intriviſſet panes in magide, abibat in campum ut ferret ea meſſoribus.

33 Verum edixit Chabakuko angelus Domini, defer prandium quod habes, Babylonem ad Danijelem in foveam leonum:

34 Cui dixit Chabakuk, Domine, Babylonem non vidi, & fovea illa ubi ſit neſcio.

35 Tum prehendit eum angelus Domini vertice, & bajulans coma capitis ipſius depoſuit eum delatum Babylonem ſupra foveam impetu ſpiritus ejus.

36 Exclamavitque Chabakuk dicens, Danijel, Danijel, accipe prandium hoc, quod tibi mittit Deus,

37 Danijel vero dixit, Etenim meminiſti mei Deus, qui non deſereris eos qui requirunt te.

38 Ita exſurgens comedit Danijel: Angelus vero Dei reſtituit Chabakukum confeſtim in loco ipſius.

39 Rex autem venerat die ſeptimo ad lugendum Danijelem, & veniens ad foveam inſpexerat, quum ecce ſederet Danijel.

40 Quamobrem exclamans rex voce magna dixit, Magnus es, domine Deus Danijelis, neque eſt alius præter te, & extraxit eum:

41 Eos vero qui in cauſa erant perditionis ejus, conjecit in foveam illam, & devorati ſunt ſtatim in conſpectu ejus.

HEZRÆ APOCRYPHUS LIBER PRIOR,

Qui vulgo Tertius appellatur.

CAP. I. *Status turbatus regni Jehudæ, inde à morte Joſchijæ uſque ad urbis excidium.*

CElebrans Joſchija Jeruſchalaimis Paſcha Jehovæ, jugulavit Paſcha, quarto decimo die menſis primi:

2 Poſtquam inſtituiſſet Sacerdotes in cuſtodiis ſuis veſtibus indutos in domo Jehovæ;

3 Edixiſſetque Levitis ſacrorum adminiſtris pro Iſraele, ut ſanctificantes ſe Jehovæ proponerent *res ſanctificatas* arcæ ſanctæ Jehovæ in domo quam ædificavit Schelomo filius Davidis rex:

4 Non incumbit vobis, *inquiens*, onus eam deportandi humero: ſed nunc ſervite Jehovæ Deo veſtro, & curam habete populi ejus Iſraelis, ac præparate per familias veſtras ſecundum diſtributiones veſtras ex præſcripto Davidis Regis Iſraelis, & ex deſcriptione Schelomonis filii ejus;

5 Omneſque in templo ſecundum partitionem familiæ paternæ ſuæ ſtantes coram Iſraelitis fratribus veſtris:

6 Ordine jugulate Paſcha, & ſacrificia parate pro fratribus veſtris, facientes Paſcha ſecundum præceptum Jehovæ *datum* Moſchi.

7 Donavitque Joſchija populo qui aderat agnos ex ovibus & hædos e capris triciesmille, & armentalium tria millia, eaque de facultatibus Regis ex promiſſo tradita ſunt populo, Sacerdotibuſque & Levitis.

8 Chilkija autem, & Zecarja, & Jehiel præfecti templo Sacerdotibus in Paſcha pecudes bis mille *ſexcentas*, & armentalia *ter* centum.

9 Conanja vero cum Schemaja & Nethaneele fratribus, Chaſſchabja quoque & Jehiel & Jozabad Chiliarchi dederunt Levitis in Paſcha pecudum quinque millia & armentalia quingenta.

10 His ergo legitimè comparatis, ſteterunt Sacerdotes ac Levitæ per tribus utentes azymis.

11 Et per diſtributiones familiarum paternarum ſuarum in conſpectu populi obtulerunt Jehovæ, ſecundum ea quæ in libro Moſchis præſcripta ſunt.

12 Nam aſſarunt Paſcha igne pro ritu, hoſtias vero coxerunt in ahenis & in lebetibus pro arbitratu ſuo, quum tranſmiſiſſent ad omneis populareis:

13 Poſtea vero paraverunt ſibi & Sacerdotibus, fratribus ſuis filiis Aharonis.

14 Sacerdotes enim offerebant adipes uſque dum finita eſſet hora: quamobrem Levitæ illi paraverunt ſibi & ſuis fratribus poſteris Aharonis Sacerdotibus.

15 Et ſacri cantores poſteri Aſaphi agebant in ſtatione ſua, ſecundum præceptum Davidis *datum* Aſapho, Hemani, & Jedithuni videnti Regis.

16 Et janitores per ſingulas januas, quibus non erat recedendum à miniſterio ſuo: his fratres ipſorum Levitæ paraverunt.

17 Ita conſummatus eſt totus cultus Jehovæ die illo,

18 Celebrando Paſcha, & offerendo holocauſta in altari Jehovæ ſecundum præceptum regis Joſchijæ.

19 Celebrarunt enim Iſraelitæ qui aderant tempore illo Paſcha diemque feſtum azymorum, diebus ſeptem:

20 Neque celebratum eſt Paſcha ſimile huic in Iſraele à diebus Schemuelis Prophetæ:

21 Nulli, inquam, Reges Iſraelis celebraverunt tale Paſcha quale celebravit Joſchia, & Sacerdotes, Levitæque, & Jehudæi, omneſque Iſraelitæ, & qui aderant habitatores Jeruſchalaimorum.

22 Octa-

22 Octavo decimo anno, regnante Joschija celebratum est Pascha istud.

23 Ac directa quidem sunt opera Joschijæ coram Jehova Deo ipsius, corde integro reverentis eum:

24 Quæ autem illius tempore acciderunt scripta sunt jam olim, de illis qui peccaverunt & qui reverentiam Domini abjecerunt præ omni gente ac regno, quique ipsum dolore affecerunt sentientem: ideoque verba Domini præstita sunt in Jisraele.

25 His omnibus à Joschija gestis, accidit ut Parho rex Ægypti veniret bellum excitaturus Carcemischum versus ad Euphratem, cui processit obviam Joschija:

26 Sed misit rex Ægypti ad eum qui dicerent, quid mihi tecum, Rex Jehudæ?

27 Non sum missus à Domino Deo ut oppugnem te; ad Euphratem bellum meum spectat: nunc autem Dominus mecum est, & Dominus qui mecum *est* is est qui accelerat: abstine à me, neque adversare Domino.

28 Non est autem aversus Joschija cum copiis: sed pugnare contra eum aggressus est, non attendens ad verba Jeremejæ prophetæ ex ore Dei.

29 Sed constituto contra eum prælio in convalle Megidduntis descenderunt principes ad regem Joschijam,

30 Edixitque rex pueris suis, amovete me à prælio, nam infirmatus sum valdè: & statim amoverunt eum pueri ipsius ab acie.

31 Tum ascendit currum secundarium suum, & perveniens Jerusalaima vita functus est, ac sepultus in sepulcro majorum suorum:

32 Et in tota Jehudæa *populares* luxerunt Joschijam: & lamentatus est Jirmeja propheta de Joschija, magistrique symphoniæ cum mulieribus lamentati sunt de eo in hunc usque diem: mandatum enim est fieri semper in tota gente Jisraelis.

33 Hæc autem scripta sunt in libro historiarum Regum Jehudæ: singulæ, inquam res gestæ Joschijæ, & gloria intelligentiaque ejus in lege Jehovæ, tum quæcunque gesta sunt ab eo ante, tum quæ nunc *geruntur*, scripta sunt in libro regum Jisraelis & Jehudæ.

34 Itaque assumentes qui erant è *Jehudæorum* gente Jochananem filium Joschijæ, eum constituerunt regem pro Joschija patre ipsius, quum esset annorum viginti trium.

35 Quumque regnasset in Jehuda & Jerusalaimis treis menses, amovit eum rex Ægypti ne regnaret Jerusalaimis:

36 Et gentem multavit centum talentis argenti & talento auri,

37 Constituitque Rex Ægypti regem Jehojakimum fratrem ejus regem Jehudæ & Jerusalaimorum.

38 Obligans sibi Jehojakimum & magnates; Jochananem vero fratrem ejus prehendens duxit in Ægyptum.

39 Annorum erat Jehojakin vigintiquinque, quum regnare cœpisset in terra Jehudæ & Jerusalaimis, & fecit malum in conspectu Domini.

40 Contra hunc autem ascendit Nebucadnetzar Rex Babyloniæ, & ligavit eum æneo vinculo abducturus in Babyloniam.

41 Et de sacris vasis Jehovæ accipiens Nebucad-netzar abstulit, appenditque in templo suo Babylone.

42 Quæ autem narrantur de ipso & impuri rate ipsius & impietate, scripta sunt in Chronicis Regum.

43 Ita regnavit Jehojakin filius ejus pro eo, annos decem & octo natus, quum Rex institueretur.

44 Regnavit autem menseis tres, & dies decem Jerusalaimis; & fecit malum in conspectu Domini.

45 Itaque vertente anno mittens Nebucadnetzar deportavit eum Babylonem cum sacris vasis Domini,

46 Et designavit Tzidkijam Regem Jehudæ & Jerusalaimorum, quum esset annorum viginti unius: qui regnavit annis undecim.

47 Et faciens malum in conspectu Domini non metuit sibi à verbis quæ dicta fuerant per Jirmejam Prophetam ex ore Domini.

48 Sed quum jurejurando obstrictus fuisset regi Nebucad-netzari per nomen Domini, perjurans defecit, ac obdurata cervice sua animoque suo transgressus est jura Jehovæ Dei Jisraelis.

49 Etiam principes populi Sacerdotumque multa inique gesserunt & imple egerunt supra omneis abominationes gentium omnium, polluentes templum Jehovæ quod sanctum erat Jerusalaimis:

50 Quumque mitteret Deus majorum ipsorum pernuncium suum revocaturus ipsos, eo quod parcebat illis & habitaculo suo.

51 Ipsi subsannarunt nuncios ejus, & quando loquebatur Dominus, illuserunt Prophetis ejus:

52 Adeo ut ad æstum iræ concitatus contra gentem suam propter impietatem ipsius, præceperit in eos ascendere Reges Chaldæorum.

53 Hi occiderunt juvenes eorum gladio in circuitu sancti templo eorum, neque pepercerunt puero aut seni, virgini aut adolescenti, quum omnes tradidissent in manum ipsorum:

54 Et omnia sacra instrumenta Domini magna & parva, & instrumenta arcæ Dei, regalesque thesauros sumtos exportarunt in Babyloniam.

55 Et incenderunt domum Domini, ac demoliti muros Jerusalaimorum turres eorum incenderunt igne,

56 Absumentes omnia quæ inerant desiderabilia & ad nihilum redigentes: eos vero qui reliqui fuerunt à gladio deportarunt in Babyloniam;

57 Ubi fuerunt servi Babyloniæ usque dum regnarent Persæ, ad implendum verbum Jehovæ dictum ore Jirmejæ,

58 Donec exsolvisset terra sabbatha sua, & omni tempore desolationis suæ quievisset, complendo annos septuaginta.

CAP. II. *Cyrus laxat captivitatem Babylonicam.*

REgnante Cyro Rege Persarum anno primo, ad consummationem verbi Jehovæ

hovæ *dicti* ore Jirmejæ,

2 Suscitavit Jehova spiritum Cyri regis Persarum, ut promulgaret per totum regnum suum etiam scripto.

3 Dicens; sic ait Cyrus Rex Persarum, me designavit Regem orbi terrarum Jehova Deus Jisraelis Dominus excelsus,

4 Et commisit mihi ut ædificem domum sibi Jeruschalaimis quæ *sunt* in Jehudæa.

5 Si quis vestrum igitur est è gente vestra *ædificaturus*, esto Jehova Dominus ejus cum eo; & ascendens Jeruschalaima quæ *sunt* in Jehudæa, ædificato domum Domini *Dei* Jisraelis. Is est Dominus, qui habitavit Jeruschalaimis.

6 Quotquot vero hic illic resederint, sublevanto eos homines ipsius loci auro & argêto,

7 Donis, equis & jumentis, votivisque oblationibus in ædem Domini qui est Jeruschalaimis.

8 Surrexerunt itaque principes paternarum familiarum ex tribu Jehudæ & Binjaminis, Sacerdotesque & Levitæ quorumcunque spiritum excitavit Deus ut ascenderent ad ædificandum domum Jehovæ quæ *est* Jeruschalaimis:

9 Et vicini eorum adjuverunt eos omnibus auro, & argento suo, *jumentis*, ac votivis compluribus, permulti quorum animus excitatus est.

10 Etiam Rex ipse Cyrus protulit vasa sacra Domini, quæ transtulerat Nebucad-nezar Rex Babyloniæ Jeruschalaimis & appenderat in idolio suo;

11 Eaque prolata Cyrus Rex Persarum tradidit Mithredati præfecto ærario suo.

12 Per quem tradita sunt Scheschbatzari Præsidi Jehudææ.

13 Eorum autem erat numerus: pelves aurei triginta, pelves argentei mille, secespitæ viginti novem, crateres aurei triginta, crateres argentei secundarii quadringinti decem, & alia vasa *per* millia:

14 Omnia vasa apportata sunt aurea & argentea, quinquies mille quadraginta.

15 Hæc exportata sunt à Scheschbatzare cum iis *proficiscente*, qui ex captivitate Babylone veniebant, Jeruschalaima.

16 Temporibus autem Artaxerxis Regis Persarum scripserunt ei contra habitatores Jehudæ & Jeruschalaimorum Bilscham, Mithredates, Tabeel, Rechum præses consilii, & Schimschai legi sperītus, cæterique conjuncti istis, habitantes in Samaria & locis reliquis, epistolam sequentem Regi Artaxerxi Domino.

17 Rechum præses consilii & Schimschai legisperitus & reliqui in consilio ipsorum, judicesque in Cœle Syria & Phœnicia.

18 Nunc vero notum sit domino Regi, Jehudæos, qui ascendentes à vobis ad nos venerunt Jeruschalaima, civitatem rebellem ac pessimam, ædificare fora ejus, & muros ejus curare, ejusque templum excitare:

19 Quod si civitas ista ædificata & muri consummati fuerint, tributa non sustinebunt dare, sed resistent etiam Regibus.

20 Quia autem de templo exstruendo agitur, justum fore arbitrati sumus si non despiceremus istud;

21 Sed notum faceremus domino regi; ut si visum fuerit Regi, inquiratur in Commentariis majorum tuorum:

22 Et invenies in Commentariis de iis scriptum, cognoscesque civitatem istam fuisse rebellem, Regibusque & civitatibus adferentem turbas:

23 Et Jehudæos rebelles, conspirationemque in ea fecisse inde à seculo, eamque ob causam civitatem istam fuisse devastatam.

24 Nunc ergo notum facimus tibi domine Rex, si ista civitas exedificata fuerit, & muri ejus restituti, fore ut accessus tibi non pateat in Cœlen Syriam & Phœniciam.

25 Tunc respicit Rex Rechumo præsidi consilii & Schimschajo legisperito, & reliquis collegis eorum, habitantibusque in Syria & Phœnicia, ea quæ sequuntur:

26 Legi Epistolam quam misistis mihi: itaq; præcepi quæstionem haberi, & inventum est civitatem istam jam olim Regibus resistere.

27 Homines rebelles & conjurationum auctores esse versatos in ea; etiam Reges potentissimos & molestos Jeruschalaimis dominatos esse, qui tributa exigerint à Cœle Syria atque Phœnicia.

28 Nunc ergo præcipio prohiberi viros istos ne ædificent civitatem, & provideri ut quid amplius faciant,

29 Ac non procedant graviora mala, quibus turbæ Regibus importentur.

30 Tunc recitatis iis quæ à Rege Artaxerxe scripta fuerant, Rechum & Schimschajus legisperitus & collegæ eorum jungentes festinanter venerunt Jeruschalaima cum equitatu, turba & agmine,

31 Cœperuntque ædificantes prohibere: ita vocarunt Jehudæi ab ædificatione templi Jeruschalaimis ad annum usque secundum regni Darii regis Persarum.

CAP. III. *Disputatio de re fortissima.*

REx autem Darius fecit convivium magnum omnibus qui suberant ipsi; & omnibus domesticis suis, omnibusque magnatibus Mediæ & Persidis.

2 Et omnibus clarissimis, regulis, ducibusque & præfectis qui suberant ipsi ab India ad Æthiopiam usque centum viginti septem provinciis:

3 Qui quum edissent, bibissentque & satiati rediviſſent *domum*, ascendit Darius Rex in cubiculum suum, dormivit *paramper*, & expergefactus est.

4 Tunc tres juvenes illi satellites qui custodiebant corpus regis, dixerunt alter alteri.

5 Proponamus quisque dictum aliquod eximium, quandoquidem cujuscumque visus fuerit sermo præstare aliorum sermoni sapientia, daturus est illi Darius Rex dona magna, & magna epinicia;

6 Ut purpura induatur, ex aureo poculo bibat, inaurato cubili dormiat, curru vehatur cum equis frænatis auro, gestet cidaria by-

byssinam & torquem appendentem collo,
7 Secundus sedeat à Dario propter sapientiam suam, & cognatus Darii vocetur.
8 Tunc scripserunt quisque dictum suum, obsignatumque posuerunt ad cervical Darii regis;
9 Dicentes, quum surrexerit rex, dabuntur ei scripta nostra: & cujuscunque è nobis tribus judicaverit Rex & Magnates Persidis dictum esse sapientissimum, huic dabitur victoria sicut scriptum est.
10 Unus scripserat, forte est vinum:
11 Alter scripserat, fortior est Rex.
12 Tertius scripserat, fortiores sunt mulieres, supra omnia autem vincit veritas.
13 Quum itaque surrexerit Rex, accipientes scripta dederunt illi, & legit;
14 Deinde mittens vocavit omnes magnates Persarum Medorumque clarissimos, regulos, & duces, & præfectos, & consules.
15 Quibus considentibus in consilio scripta prælecta sunt coram ipsis.
16 Postea edixit *Rex*, vocate juvenes qui exponant dicta sua: quumque vocati venissent intro,
17 Edixit illis Rex, exponite nobis ea quæ scripta sunt. Is itaque incepit primus qui prædicaverat fortitudinem vim, sic dicens;
18 O viri, quomodo vi superat vinum omnes bibentes ipsum! seducit mentem,
19 Æque Regis mentem ac orphani efficit unam, servi, liberi, pauperis, divitis,
20 Et omni menti securitatem ac jucunditatem affert, ita ut nullus tristitiæ debitive ullius meminerit;
21 Omnesque animos reddit munificos, faciens ut vir potus neque Regem, neque magistratum recordetur, sed omnia talenta crepet os ipsius:
22 Aut postquam biberint, neque amicitiæ, neque germanitatis ullius meminerunt; sed paulo momento arripiunt gladios;
23 Quum autem è vino emergentes surgunt, non meminerunt factum.
24 O viri, nonne vi superat vinum; quod ita facere cogit? atque hoc dicto conticuit.

CAP. IV. *Veritatis palma.*

TUm cœpit secundus dicere, qui prædicaverat fortitudinem Regis,
2 O viri, nonne fortissimi sunt homines? qui terram ac mare obtinent & omnia quæ sunt in eis.
3 Rex autem est illorū omnium fortissimus, qui ita dominatur illis ut uturque dominatione, ut quidquid edixerit ipsis auscultent.
4 Nam si edixerit ipsis, ut belligerent alter in alterum, faciunt: sin autem eos in hostes miserit, abeunt, montes, muros, & turres subruunt;
5 Jugulantur & jugulant, ut mandatum Regis non transgrediantur; quod si vicerint, omnia afferunt ad regem, si prædati fuerint, & alia omnia *gesserint*.
6 Similiterque alii omnes qui in militiam minimè incumbunt, ac ne in ullum quidem prælium, sed colunt terram; hi quum severint atque messuerint, afferunt tributa Regi.
7 Denique solus ipse si dixerit occidite, occidunt; si desinite, desinunt;
8 Si percutite, percutiunt; si exterminate, exterminant; si ædificate, ædificant;
9 Si excidite, excidunt; si plantate, plantant;
10 Omnis populus ejus & copiæ ejus ipsi obediunt, eis instructus accumbit, comedit & bibit, dormitque eis custodientibus in circuitu ipsum:
11 Neque possunt abire ullus arbitratu suo ut curet res suas, neq; immorigeri sunt ipsi.
12 O viri, æqui non esset Rex fortissimus? cui sic obediri oporteat? his dictis tacuit.
13 Tertius vero qui de mulieribus & veritate dixerat (is est Zerubbabel) cœpit dicere.
14 O viri, non rex maximus, non hominum multitudo, non vinum est fortissimum: quis ergo est qui dominetur eis? aut quis prævaleat eis?
15 Nonne mulieres? mulieres pepererunt Regem, omnemque populum qui dominatur mari & terræ.
16 Hæ educaverunt eos qui plantant vineas, è quibus sit vinum;
17 Hæ conficiunt vestes hominum, hæ gloriam afferunt hominibus, ab his viri nequeunt retrahi.
18 Si congregato auro & argento ac re qualibet pretiosa viderint aliquam mulierem habitam atque speciosam,
19 Omnia illa omittentes in eam intendunt defixis oculis inhiantes ei, & eam magis appetunt quam aurum & argentum & rem quam libet pretiosam:
20 Vir patrē relinquit qui educavit ipsum ac regionem suam; & adjungit se mulieri,
21 Et cum muliere seipsum recreans neque patris meminit, neque matris, neque regionis suæ.
22 Atque hinc oportet à vobis cognosci istud, mulieres dominari vobis: nonne dolores subitis & labores; & omnia datis defertisque fœminis?
23 Et accipiens homo gladium suum abit per itinera commissurus furta & latrocinia, per mare navigat & flumina,
24 Leonem videt, & de nocte ambulat, quumque furtum fecerit, fraudes, & rapinas, comportat omnia ad amantem suam?
25 Quinetiam diligi à viro uxorem ipsius magis quam patrem aut matrem *nefas*:
26 Nā multi dementes facti sunt propter uxores suas, multi servi facti sunt propter illas;
27 Multi perierunt & jugulati sunt, quum peccassent propter mulieres.
28 Jam vero non creditis mihi? nonne magnus est rex potentia sua? nonne regionum omnium homines verentur eum contingere?
29 Vidi tamen eum & Appajimam filiam Rabschakis concubinam Regis magnificentissimi assidentem ad dexteram Regi.
30 Quæ auferens ei diadema de capite ejus imponebat suo, & feriebat Regem sinistra manu.
31 Atque hæc quum fiunt, Rex aperto ore intuetur eam; ea si arriserit ipsi, ridet; si

indignata fuerit, abblanditur donec reconciliatus fuerit in gratiam.

32 O viri, ecqui non eſſent mulieres fortiſſimæ? quæ res faciant ejuſmodi?

33 Tunc reſpicientibus Rege & magnatibus uno in alterum, cœpit de veritate dicere,

34 O viri, nonne fortes ſunt mulieres? magna vero eſt terra, excelſumque cœlum, & velox curſus Solis, qui in orbem converſatur cœli, & locum ſuum repetit uno die.

35 An vero non eſſet magnificus qui hæc fecit? maxima autem eſt veritas fortiſſimaque omnium.

36 Omnis terra veritatem invocat, cœlum etiam benedicit ipſi, & omnia opera commoventur ac contremiſcunt ab ea, neque eſt apud eam iniquum quicquam.

37 Vinum iniquum, iniquus Rex, iniquæ mulieres, iniqui omnes filii hominum, & iniqua omnia illorum opera; neque eſt in ipſis veritas, ſed peribunt in iniquitate ſua:

38 At veritas manet, valenſque in æternum vivit, & obtinet in omnia ſecula.

39 Apud quam neque eſt acceptio perſonarum, neque diſtinctio; ſed jus reddit omnibus juſtis & injuſtis, qui omnes acquieſcunt operibus ejus.

40 Non enim eſt in judicio ejus ulla iniquitas, ſed fortitudo ipſa, & regnum potentiaque & majeſtas omnium ſeculorum eſt benedictus Deus veritatis.

41 Hoc autem deſinente loqui, tum populus totus exclamavit, ac tum dixit, maxima eſt veritas atque fortiſſima.

42 Rex vero dixit illi, ſi quid voles ſupra quam ſcriptum eſt, pete, & dabimus tibi; quandoquidem inventus es ſapientiſſimus, proximè aſſidebis mihi, & cognatus meus vocaberis.

43 Tum ille Regi, memor eſto, inquit, voti tui, voviſſe te ædificationem Jeruſchalaimorum quo die regnum tuum accepturus eſſes,

44 Omniumque vaſorum reſtitutionem exportatorum Jeruſchalaimis, quæ ſeparans Cyrus eo quod voviſſet excidium Babylonis, voverat illuc remittere:

45 Voviſſe quoque ædificationem templi quod incenderunt Edomæi, quando Jehudæa vaſtata fuit à Chaldæis.

46 Nunc ergo hoc illud eſt quod poſtulo Domine Rex, & peto, hoc illud eſt de quo rogo majeſtatem tuam. Rogo igitur ut perficias votum quod voviſti regi cœleſti ore tuo, facturum te.

47 Tunc ſurgens Darius Rex oſculatus eſt illum, & propter illum reſcripſit omnibus quæſtoribus, præfectis, ducibus, atq; clariſſimis, ut deducerent eum ac comites ejus omneis aſcenſuros ad ædificandum Jeruſchalaima,

48 Omnibuſque procuratoribus qui erant in Cœle Syria, Phœniciaque, & Libano, ut curarent devehi ligna cedrina à Libano Jeruſchalaima, ad juvandum eos in civitatis inſtauratione;

49 Præterea Jehudæis omnibus à regno in Jehudæam aſcenſuris libertatem pronuncians ut nemini potentiori, magiſtratui, aut præfecto, aut procuratori liceret invadere portas ipſorum.

50 Sed totam regionem quam obtinuerint *mandavit* liberam à tributis eſſe, Edomæoſq; cedere vicis quos detinebant Jehudæorum;

51 Et in ſtructuram templi dari quotannis talenta vicena, donec exædificatum eſſet,

52 Ad holocauſta vero comburenda quotidie in altari ſacro, quemadmodum præceptum eſt offerri ſeptena dena, alia talenta dena offerri per annos ſingulos:

53 Denique omnibus è Babylonia proficiſcentibus ad inſtaurandum civitatem, pronunciavit libertatem, ipſis ipſorumque poſteris, & omnibus Sacerdotibus aſcenſuris.

54 Item reſcripſit inſtrumenta & veſtimenta ſacra numero certo dari, quibus indui miniſtrarent;

55 Levitis quoque demenſa dari, uſque dum conſummata eſſet domus, & exſtructa Jeruſchalaima,

56 Et omnibus cuſtodibus civitatis dari ſortes atque ſtipendia:

57 Amandanſque omnia vaſa quæ ſeparaverat Cyrus è Babylonia, & quæcunque Cyrus edixerat, hic etiam præcepit fieri & mitti Jeruſchalaima.

58 Egreſſus itaque adoleſcens ille, elata facie verſus Jeruſchalaima benedixit Regi cœleſti,

59 Dicens, abs te eſt victoria, à te ſapientia, & gloria tua eſt, ego vero ſervus tuus:

60 Benedictus es, ô qui dediſti mihi ſapientiam; celebrabo te Domine Deus majorum noſtrorum.

61 Et acceptis literis profectus eſt Babylonem, venienſque nunciavit fratribus ſuis omnibus *qui erant Babylone*:

62 Qui benedixerunt Deo majorum ſuorum, quod daret ipſis laxamentum & refrigerationem,

63 Ut aſcendentes ædificarent Jeruſchalaima & templum in quo invocatum eſt nomen ipſius; exultaveruntque cum ſymphonia & lætitia diebus ſeptem.

CAP. V. *Jehudæi reduces inſtaurari cultum Dei impediuntur.*

POſt hæc autem electi ſunt qui aſcenderent principes paternarum familiarum per tribus ipſorum cum uxoribus, filiis, filiabuſque ipſorum, ſervis, ancilliſque, & pecoribus ipſorum:

2 Et miſit Rex Darius cum eis equites mille, qui deducerent Jeruſchalaima cum pace Jehudæos utenteis inſtrumentis muſicis, tympaniſque, & tibiis.

3 (Omnes enim fratres illorum ludebant eis) juſſitque illos cum eis aſcendere.

4 Hæc autem ſunt nomina virorum qui aſcenderant per familias paternas ſuas in tribus ſuas in præfecturas ſuas.

5 Sacerdotum, è filiis Pinchaſi filii Aharonis, princeps Jeſchuah filius Jehotzadaki cum Jehojakimo filio, & Zerubbabel filius Schealthielis è domo Davidis ex progenie Peretzi, *princeps* tribus Jehudæ,

6 Qui

6 Qui proloquutus eſt apud Darium regem ſermones illos ſapientes ſecundo anno regni ejus, menſe Niſane, *menſe* primo.

7 Atque hi ſunt ex Jchudæa qui aſcenderant è captivitate illius deportationis quam deportaverat Nebucad-netzar Rex Babyloriæ in Babyloniam, qui reverſi Jeruſchalaima repetiverunt in partes Jehudææ unuſquiſque civitatem ſuam:

8 Qui venerant cum Zerubbabele, Jeſchuha, Nechemja, Hazarja, Rahamja, Nachamani, Mordecajo, Bilſchane, Milperetho, Bigvaio, Nechumo, Bahani, ſingulis principibus ipſorum: hic numerus popularium à principibus ipſorum.

9 Filii Parhoſchi, bis mille centum ſeptuaginta duo; filii Schephatjæ trecenti ſeptuaginta duo;

10 Posteri Arachi, ſexcẽti quinquaginta duo;

11 Posteri Pachath-moabi ex posteris Jeſchuhæ & Joabi, bis mille octingenti octodecim;

12 Posteri Helami, mille ducenti quinquaginta quatuor; posteri Zatthu, octingenti quadraginta quinque; posteri Zaccai, ſeptingenti ſexaginta, posteri Binnui, ſexcenti quadraginta octo;

13 Posteri Bebai, ſexcenti vigintiocto; posteri Hazgadis, bis mille trecenti viginti duo;

14 Posteri Adonikami, ſexcenti ſexaginta ſeptem; posteri Bigvai, bis mille ſexaginta ſeptem; posteri Haddinis, ſexcenti quinquaginta quinque;

15 Posteri Ateris ex Chizkija, nonaginta octo; posteri Chaſchumi, trecenti viginti octo; posteri Betzai, trecenti viginti quatuor;

16 Posteri Chariphi, centum duodecim;

17 Gibhonitæ, nonaginta quinque;

18 Bethlechemitæ & Netophatæi, centum octoginta octo, Hanathothani centum viginti octo; Hazmavethani, quadraginta duo;

19 Kirjath-jeharimani, Cephirani, & Beerothani, ſeptingenti quadraginta tres; Ramani & Gebahæi, ſexcenti viginti unus;

20 Micmaſæi, centum viginti duo; Beth-elitæ & Hajani, centum viginti tres;

21 Nebuntini alteri, quinquaginta duo; posteri Helami alterius, mille ducenti quinquaginta quatuor; posteri Magbiſchi, centum quinquaginta ſex;

22 Posteri Charimi, trecenti viginti; Jerechuntini, trecenti quadraginta quinque;

23 Lodæi, Chadidæi, & Onuntini, ſeptingenti viginti unus, Senani, ter mille nongenti triginta:

24 Sacerdotes: posteri Jeſchajæ è familia Jeſchuhæ, nongenti ſeptuaginta tres; posteri Immeris, mille quinquaginta duo;

25 Posteri Paſchchuris, mille ducenti quadragintaſeptem; posteri Charimi, mille ſeptemdecim.

26 Levitæ: posteri Jeſchuhæ cum Kadmiele è filiis Hodevæ, ſeptuaginta quatuor;

27 Posteri Aſaphi qui pſallebant in templo, centum quadraginta octo;

28 Oſtiarii vero, posteri Schallumi, posteri Ateris, posteri Talmonis, posteri Hakkubi, posteri Chatitæ, posteri Schobai, centum triginta octo;

29 Sacerdotibus miniſtrantes in templo, posteri Tzichæ, posteri Chaſchuphæ, posteri Tabbahoth, posteri Keroſi, posteri Sihæ, posteri Padonis,

30 Posteri Lebanæ, posteri Chagabæ, posteri Schalmai, posteri Chananis, posteri Giddeli, posteri Gachadis, posteri Reajæ, posteri Retzinis, posteri Nekodæ.

31 Posteri Gezami, posteri Huzzæ, posteri Paſeachi, posteri Bezai, posteri Mehunimi, posteri Nephiſcheſimi, posteri Bakbuki, posteri Chakuphæ, posteri Charchuris,

32 Posteri Barzelithi, posteri Mechidæ, posteri Charſchæ, posteri Barkoſi, posteri Siſeræ, posteri Temachi, posteri Netziachi, posteri Chatiphæ.

33 Schelomonis Nethinæi, posteri Sotai, posteri Sopherethi, posteri Peridæ, posteri Jahalæ, posteri Darkonis, posteri Giddeli,

34 Posteri Schephatję, posteri Chatilis, posteri Pokereth-hatzebajimi, posteri Amonis,

35 Omnes Nethinæi & posteri ſervorum Schelomonis, trecenti nonaginta duo.

36 Hi ſunt illi qui aſcenderunt è Thelmelacho & Telcharſa, eorumque principes Cerub, Adan, & Immer;

37 Sed non potuerunt indicare civitates ſuas & progeniem ſuam, quemadmodum eſſent ex Jiſraele, posteri Delajæ, posteri Tobijæ, posteri Nekodæ:

38 E Sacerdotibus vero fungentibus Sacerdotio qui non ſunt inventi eſſe posteri Chabajæ, posteri Kotzi, posteri Barzillai, qui acceptâ uxore è filiabus Barzillai vocatus eſt de nomine ejus.

39 Horum quæſita eſt ſcriptura generis quod prædicabant, ſed non inventa eſt, quapropter ſunt prohibiti Sacerdotio fungi:

40 Edixit enim regis Legatus eis ne participarent res ſanctas, donec Sacerdos exſiſteret docturus veritatem Urimis & Thummimis.

41 Omnes Jiſraelitæ erant à nato annos duodecim & deinceps, præter pueros & puellas, quadragies bis mille trecenti ſexaginta.

42 Servi & ancillæ eorum ſepties mille trecenti triginta ſeptem; cantores & cantatrices ducenti quadraginta quinque.

43 Equi eorum ſeptingenti triginta ſex, muli eorum ducenti quadraginta quinque, cameli quadringenti triginta quinque, aſini ſexies mille ſeptingenti viginti.

44 Ex primoribus autem paternarum familiarum quum perveniſſent ad domum Jehovę qui habitat Jeruſchalaimis, quidam *ſponte* ſe offerentes ad domum Dei ſtatuendam in ſede ipſius

45 Pro facultate ſua, dederunt in theſaurum ipſius operis auri drachmas ſemel & ſexagies mille, argentique pondo quinquies mille, & tunicas Sacerdotum centum.

46 Et habitaverunt Sacerdotes ac Levitæ & qui venerant è plebe Jeruſchalaima, atque in Jehudæam Nethinæi, cantoreſque & oſtiarii & omnes Jiſraelitæ in regionibus ſuis.

47 Quum autem ſeptimus adveniſſet men-

fis, versantibus Jisraelitis in civitatibus suis, convenerunt unanimes in atrium quod erat ante portam Orientalem :

48 Ubi stans Jehoschuah filius Jotzadaki, cum fratribus suis Sacerdotibus, & Zerubabel filius Schealthielis cum fratribus suis, exstruxerunt altare Dei Jisraelis,

49 Ad offerendum in eo holocausta, sicut scriptum est in lege Moschis viri Dei.

50 Quumque erexissent altare in sede sua, quamvis convenientibus contra ipsos *populis* aliarum gentium terræ, eo quod odio essent ipsis; tum confirmaverunt eos omnes gentes quæ erant super terram, & obtulerunt in eo hostias & holocausta Jehovæ mane & vesperi:

51 Et celebraverunt festum tabernaculorum sicut præceptum est, sacrificia in diem offerentes secundum ritum.

52 Itemque holocaustum juge, & hostias sabbathorum ac neomeniarum & dierum solennium, omnes res sacras.

53 Quotquot voverunt Jehovæ, à die primo mensis septimi cœperunt offerre holocausta Jehovæ, quum templi Jehovæ non esset jactum fundamentum :

54 Dederuntque pecuniam putatoribus & fabris, cibumque & potum cum oleo,

55 Tzidoniis ac Tyriis, ut adveherent ipsis ligna cedrina ex Libano ratibus in portum Japhoris, secundum facultatem à Cyro Rege Persarum ipsis perscriptam.

56 Anno autem secundo ex quo venerant ad domum Dei Jerusalaima, mense secundo, cœperunt Zerubbabel filius Schealthielis, & Jehoschuah filius Jotzadaki cum fratribus suis Sacerdotibus & Levitis, & quicunque venerant è captivitate Jerusalaima,

57 Fundare domum Dei primo die secundi mensis anno secundo, quicunque venerant in Jehudeam & Jerusalaima.

58 Quumque statuissent Levitas à nato viginti annos & deinceps, ut præessent operi domus Jehovæ,

59 Assistens Jeschuah, filii ejus, & cognati ejus, & Kadmiel fratres & filii ejus, filiique Jehudæ, & posteri Chenadadj, filii eorum, ac fratres eorum Levitæ simul præfuerunt opificibus in domo Dei; quum ædificarent structores templum Domini.

60 Steterunt que Sacerdotes induti cum tubis, & Levitæ posteri Asaphi cum cymbalis,

61 Collaudantes Jehovam & benedicentes cantico, tradidis à Davide rege Jisraelis; exclamaverunt que hymnis benedicentes Domino, quia benignitas ejus gloriaque est in secula in toto Jisraele.

62 Totus vero populus vociferabatur vociferatione magna laudando Jehovam, quum excitaretur domus Jehovæ.

63 Vegientes autem ex Sacerdotibus, & Levitis, primoribusque paternarum familiarum senes qui viderant domum priorem.

64 Ad hujus ædificationem flebant voce magna, & multi vociferabantur ex lætitia magna,

65 Adeo ut populus non internosceret vociferationem ex lætitia à voce fletus populi, quia populus vociferabatur vociferatione maxima, ita ut longè audiretur.

66 Audientes vero inimici Jehudæ & Benjaminis, venerunt cogniturі quid *sibi vellet* ista vociferatio :

67 Et cognoscentes deportatos istos ædificare templum Jehovæ Deo Jisraelis,

68 Accesserunt ad Zerubbabelem, & Jeschuham, & ad primores paternarum familiarum, & dixerunt eis, ædificemus vobiscum:

69 Nam sicut vos auscultamus Deo vestro, & ipsi pariter adolemus inde à diebus Esarchaddonis Regis Assyriæ qui deportavit nos huc.

70 Quibus dixit Zerubbabel & Jeschuah cum primoribus paternarum familiarum Jisraelis, non est vestrum nobiscum ædificare domum Deo nostro :

71 Sed nos soli ædificabimus Jehovæ Deo Jisraelis, ut præcepit nobis Cyrus rex Persidis.

72 Populi autem illarum regionum insultantes in populum Jehudæ, obsidentesque, conturbabant opus ædificationis, & insidiis, & hominibus adductis ne ædificarent;

73 Et grassationem exercentes impediebant ne consummaretur ædificium omnibus diebus Cyri regis, protrahebantque structuram usque ad annum secundum Darii Regis.

CAP. VI. *Templum extruitur auspiciis Darii Nothi.*

ANno autem secundo regni Darii prophetavit Chaggai & Zecarja filius Hiddonis Prophetæ Judæis qui erant in Jehudea & Jeruschalaimis, nomine Dei Jisraelis.

2 Tunc surgens Zerubbabel filius Schealthielis & Jeschuah filius Jotzadaki redierunt ædificare domum Domini habitantis Jeruschalaimis, quum adessent eis Prophetæ Domini juvantes eos.

3 Quo tempore venit ad eos Thatnai princeps trans flumen, & Schetar-Boznai cum collegio suo :

4 Et dixerunt eis, quo auctore ædificatis domum istam & tectum istud, aliaque omnia perficitis? & quinam sunt structores qui ita ædificant?

5 Sed gratiam hanc consequuti sunt respiciente Domino in reduces à captivitate Seniores Jehudæorum,

6 Ut non impedirentur ædificare, donec significatis Dario omnibus rebus istis responsum haberetur.

7 Exemplum epistolæ quam scripsit Darius miseruntque Thatnai princeps trans flumen & Schetar-boznai, ac collegæ ejus, qui erant trans flumen : Dario Regi salutem.

8 Omnia nota sunto Domino nostro Regi, nos profectos in regionē Jehudææ & ingressos Jeruschalaima invenisse ex captivitati reducibus Seniores Jehudæorū in urbe Jeruschalaimis ædificantes domum Dei magnam,

9 Templum novum ex lapidibus politis & maximis, pretiosaque materia ad parietes;

10 Et opus istud celeriter fieri, & prosperari in manibus eorum, magnificeque & quam diligentissimè perfici.

11 Tunc interrogavimus Seniores, dicendo quo

quo auctore ædificatis domum istam,& operа hæc fundatis ?

12 Ideo autem interrogavimus eos ut notos faceremus ibi præpositos operi ; & nomina eorum nobis descripto dari postulavimus.

13 Qui responderunt nobis, dicentes ; nos sumus servi Dei qui fecit cœlum & terram.

14 Ædificata autem fuerat hæc domus ante multos annos, & consummata à rege Jisraelis magno & potentissimo, perfectaque.

15 Sed ex quo majores nostri exacerbantes peccaverunt in Deum cœlestem Jisraelis, tradidit eos in manum Nebucad-netzaris Regis Babyloniæ regis Chaldæorum.

16 Qui domum istam demolientes incenderunt, & populum captivum abduxerunt in Babyloniam.

17 Verum anno primo Cyri regis Babyloniæ rescripsit Cyrus rex domum hanc ædificari,

18 Et illa sacra vasa aurea & argentea quæ exportans Nebucad-netzar è domo quæ erat Jerusalaimis appenderat in templo suo, illa depromsit Cyrus rex è templo Babylonico,& tradita sunt Zerubbabeli *ac* Scheschbazzari Præsidi :

19 Quibus mandatum est ut afferentes hæc vasa reponerent in templo quod futurum erat Jerusalaimis, & ipsum templum Dei curarent ædificari in loco suo.

20 Tunc adveniens Scheschbatzar posuit fundamenta domus Dei quæ est Jerusalaimis,atque ex eo tempore huc usque ædificatur, necdum est absoluta.

21 Nunc ergo si videbitur tibi, ô Rex, perquiratur in regio tabulario Cyri,

22 An inveniatur ex auctoritate Cyri Regis cœptam esse structuram domus Domini quæ est Jerusalaimis, & judicium domini nostri Regis de his rescribat nobis.

23 Tum Darius Rex mandavit inquiri in chartophylaciis quæ erant in Babylonia : & inventus est in oppido Ecbatanis in regione Mediæ loculus unus in quo scripta erant ista:

24 Anno primo Cyri Regis, Rex Cyrus mandavit domum Dei quæ est Jerusalaimis ædificari, ubi ignis jugis accendatur.

25 Cujus altitudo sit cubitorum sexaginta, & amplitudo cubitorum sexaginta,ordinibus lapidum maximorum ternis,& ordine lignorum novorum ; & impensas è domo Cyri regis tradi ;

26 Et sacra vasa domus Domini aurea & argentea exportata per Nebucad-netzarem è domo Domini quæ erat Jerusalaimis, restituì in domum Jerusalaimis, ubi fuerant posita, ut ponantur illic.

27 Mandavit itaque curæ esse Thatnaio, principi trans flumen, Schetar-boznaio, & collegis, & Præfidibus qui erant trans flumen, ut abstinerent ab eo loco, sinerentque servum Domini Zerubbabelem præfectumque Jehudææ ac Seniores Jehudæorum ædificare in loco domum illam Domini.

28 Mando quoque omnino ædificari, & prospici ut adjuventur reduces Jehudæorum, donec consummatum sit templum Domini.

29 Et de canone transfluviali diligenter quantitatem dari viris illis, & Zerubbabeli præfecto ad sacrificia Domini in tauros arietesque & agnos,

30 Similiter frumentum, sal, vinumque & oleum indefinenter quotannis, prout Sacerdotes qui sunt Jerusalaimis indixerint quotidie consumendum esse ; ac sine mora :

31 Ut offerant libamenta Deo maximo pro Rege ac filiis ejus,orantes pro ipsorum vita.

32 Præterea denunciator istud, quisquis transgressus fuerit aliquid eorum quæ rescripta sunt, aut infirmaverit, amotum iri lignum à domo ipsius cui suspendatur,& bona ipsius ad scribendum Regi.

33 Propterea vero Dominus cujus nomen invocatur illic, dejiciat omnem Regem & populum qui manum suam extenderit ad impediendum aut afficiendum malo domum Domini quæ est Jerusalaimis.

34 Ego Darius Rex decrevi hæc fieri quam diligentissimè.

CAP. VII. *Encænia seu dedicatio templi.*

TUnc Thatnai princeps trans flumen, Schetar-boznai, & collegæ obsequentes mandatis Darii Regis,

2 Assistebant sacris operibus diligentissimè, & Seniores Jehudæorum curatoresque templi adjuvabant :

3 Ita prosperabantur opera sacra,prophetis Chaggajo & Zecarja prophetantibus,

4 Et perfecta sunt omnia de sententia Domini Dei Jisraelis, & ex voluntate Cyri & Darii & Artaxerxis Regis Persarum.

5 Finita autem domo nostra ad diem tertium mensis Adaris, sexto anno Darii Regis,

6 Facientes Jisraelitæ, Sacerdotes ac Levitæ & reliqui reduces deportationis qui conscripti erant, secundum ea quæ præscripta sunt in libro Moschis,

7 Obtulerunt in dedicationem templi Domini, juvencos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos,

8 Et hœdos pro peccatis totius Jisraelis duodecim ex numero à præfectis duodecim tribuum Jisraelis :

9 Præfueruntque Sacerdotes & Levitæ inducti amiculis per distributiones suas omnibus operibus Domini Dei Jisraelis ; secundum præscriptum libri Moschis, & ostiarii singulis januis.

10 Deinde celebrarunt reduces deportationis Pascha die quarto decimo mensis primi, purificatis Sacerdotibus & Levitis.

11 Nam etsi omnes reduces non simul purificati sunt, tamen omnes Levitæ purificati erant.

12 Immolaveruntque Pascha pro omnibus reducibus deportationis, & pro cognacis suis Sacerdotibus, ac pro seipsis.

13 Quod comederunt Jisraelitæ qui reduces erant ex deportatione, quicumque separaveranr se ab omnibus exsecrationibus gentium terræ quærentes Dominum.

14 Et celebraverunt festum azymorum septem diebus coram Jehova, epulantes.

15 Quoniam converterat animum regis Assyriæ

ſyriæ erga ipſos ad confirmandum manus eorum in opere Domini Dei Iſraelis.

CAP. VIII. *Hezra redit Jeruſchalaima.*

DEinde his rebus geſtis, regnante Artaxerxe Perſarum rege, accedens Hezra filius Serajæ, filii Hazarjæ, filii Chilkijæ, filii Schallumi,

2 Filii Tzadoki, filii Achitubi, filii Amarjæ, filii Hazarielis, filii Bukki, filii Abiſchuhæ, filii Pinchaſi, filii Elhazaris, filii Aharonis Sacerdotis primarii.

3 Hezra ergo aſcendit è Babylonia (erat autem legiſperitus promtus in lege Moſchis, quam dederat Jehova Deus Iſraelis)

4 Quum dediſſet ei Rex glorioſe atque munifice omne deſiderium ejus, tantam conſequutus erat gratiam in conſpectu ejus:

5 Et aſcenderunt cum ipſo ex Iſraelitis, Sacerdotibuſque & Levitis ſacris cantoribus templi, oſtiariiſque & Nethinæis Jeruſchalaima.

6 Anno ſeptimo regni Artaxerxis, menſe quinto, egreſſi è Babylonia primo die menſis,

7 Pervenerunt Jeruſchalaima ipſo auctore, pronte Dominus iter ipſorum proſperavit.

8 Nam Hezra maximo ſtudio attendebat ne prætermitteret quicquam eorum quæ ſunt ex Lege Domini, docendo Iſraelem juſtitiam ac judicium omne.

9 Aſcendentibus autem, actuarii Artaxerxis Regis dederunt ſcriptum ab Artaxerxe Rege conceſſum Hezræ Sacerdoti legiſperito, cujus exemplum ſubjectum eſt.

10 Rex Artaxerxes Hezræ Sacerdoti perito legis Domini, ſalutem.

11 Humanius ego judicans benefacere præcipio eis qui ſponte voluerint ex gente Jehudæorum & ex Sacerdotibus ac Levitis qui ſunt in regno meo, comitari te Jeruſchalaima.

12 Si qui ergo volent ire tecum, ut congreſſi proficiſcantur ex placito meo & intimorum ſeptem conſiliariorum meorum:

13 Ut reviſentes quæ aguntur in Jehudæa & Jeruſchalaimis obſervent ea ex lege Domini *quam habet ad manum;*

14 Deferantque munera Domino Deo Iſraelis, quæ vovimus ego & conſiliarii, Jeruſchalaima, cum omni auro & argento quod inventum fuerit in regione Babyloniæ eſſe Domini habitantis Jeruſchalaimis;

15 Ut aurum & argentum quod donatum fuerit in ipſa gente in templum Domini ipſorum quod eſt Jeruſchalaimis, collectum expendatur in juvencos, arietes, agnos, hædoſque. & quæ his conjuncta ſunt.

16 Ut offerantur hoſtiæ Domino ſuper altare Domini ipſorum Jeruſchalaimis.

17 Quæcumque autem volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, pro voluntate tua ex præcepto Dei veſtri facitote:

18 Et ſacroſancta vaſa quæ data ſunt tibi ad miniſterium domus Dei tui reddens Jeruſchalaimis.

19 Cætera quæ tibi obvenerint neceſſaria domui Dei tui dato de ærario Regis.

20 *Qua volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, fac ſecundum voluntatem Domini.*

21 Ego quoque rex Artaxerxes mando quæſtoribus ærarii qui ſunt trans flumen, ut quicquid reſcripſerit Hezra Sacerdos peritus Legis Dei altiſſimi, diligenter detur ei uſque ad argenti talenta centum,

22 Et ſimiliter ad frumenti coros centum, & vini bathos centum, *totidemque olei, & ſalis quod abundet ei ſine taxatione.*

23 Aliaque omnia ſecundum legem Dei ſant Deo altiſſimo, ne forte efferveſcat ira in regnum Regis, & filiorum ejus.

24 Vobis autem indicitur, ut omnibus Sacerdotibus & Levitis & ſacris cantoribus, Nethinæiſque, & adminiſtris templi hujus,

25 Nullum tributum neque indictio irrogetur, nec poſſit ullius imponere eis quicquam.

26 Tu autem Hezra pro ſapientia Dei conſtitue judices & arbitros trans flumen omnes ſcientes Legis Dei, & omnes qui legem Dei tui non noverunt doce,

27 Ut quicumque tranſgreſſi fuerint legem diligenter plectantur, ſive morte, ſive cruciatu, ſive pecuniæ multatione, ſive exilio.

28 Et dixit Hezra legiſperitus, Benedictus Deus ſolus majorum noſtrorum, qui indidit voluntatem hanc animo regis, ornandi domum Jehovæ quæ eſt Jeruſchalaimis,

29 Et me honore affecit coram rege, conſiliariiſque ejus, & amicis omnibus, & principibus potentibus ejus.

30 Ego itaque confirmatus animo, pronte adfuit mihi Jehova Deus meus, congregari ex Iſraele viros qui aſcenderunt mecum.

31 Hi autem ſunt primores paternarum familiarum, & gentis ſuæ, qui mecum aſcenderunt regnante Artaxerxe è Babylonia.

32 E poſteris Pinchaſi, Gerſchon; è poſteris Ithamaris, Danijel; è poſteris Davidis, Chattuſch:

33 E poſteris Schecanjæ, è natis Parhoſchi, Zecarja; & cum eo reverſi ſunt viri centum quinquaginta:

34 E Poſteris Pachath-moabi, Eljoenaij & cum ipſo viri ducenti;

35 E poſteris Schecanjæ, filius Jachaziels, & cum ipſo trecenti viri:

36 E poſteris Hadinis, Hebed filius Jonathanis, & cum ipſo quinquaginta viri:

37 Et è poſteris Schephatjæ Zebadja filius Michaelis, & cum ipſo octoginta viri:

38 E poſteris Joabi, Hobadja filius Jechiels; & cum eo ducenti octodecim viri:

39 Ex poſteris Schelomithi, filius Joſiphjæ, & cum eo centum ſexaginta viri:

40 Ex poſteris Bebai, Zecarja filius Bebai; & cum ipſo viri vigintiocto:

41 Ex poſteris Hazgadis, Jochanan filius Katanis; & cum ipſo viri centum decem:

42 Ex poſteris Adonikami poſterioribus, quorum hæc nomina, Eliphelet, Jehiel, & Schemahja, & cum eis ſexaginta viri: demique è poſteris Bigvai, Huthai & Zabbud; & cum eis ſeptuaginta viri.

43 Quum autem congregaſſem eos ad fluvium

vium Ahavæ, metati ſumus illic triduo, & recognovi eos:

44 Sed ex filiis Sacerdotum & Levitarum neminem inveni illic:

45 Quapropter amandavi Eliheżerem, Arielem, Schemahjam, Elnathanem, Jaribum, & Elnathanem, Nathanemque, & Zecarjam, ac Meſchullamum primores; Jojaribum quoque & Elnathanem doctores;

46 Et dedi mandata eis ad Iddonem qui erat in Caſiphja loco,

47 Jubens eos dicere Iddoni Achivo, & Nethinæis qui erant in Caſiphja loco, ut mitterent nobis qui miniſterio fungerentur in domo Jehovæ Dei noſtri.

48 Qui adduxerunt nobis, prout manus Dei noſtri valida adfuit nobis, viros intelligentes è poſteris Machli filii Levi filii Jiſraelis, Scherebiam cum filiis ejus & cognatis ejus octodecim:

49 Chaſchabjam & Jeſchajam è poſteris Merari, cognatos ejus & filios eorum viginti:

50 Ex Nethinæis autem quos dederat David & principes miniſterio Levitarum, Nethinæos ducentos viginti, quorum omnium nomina ſcripto expreſſa ſunt.

51 Tum proclamavi illic jejunium, ut affligentes nos in conſpectu Dei quæreremus ab eo bonum iter pro nobis & comitibus noſtris, filiiſque & pecoribus *propter inſidias*:

52 Nam pudebat me petere a Rege pedites & equites ad comitatum, ut tuerentur nos contra adverſarios noſtros:

53 Quia dixeramus Regi, virtutem Domini quærentibus ipſum ex toto animo, adfuturam ad omne opus bonum.

54 Sic igitur deprecati Dominum Deum noſtrum, eum exoravimus, *& compotes facti ſumus à Deo noſtro.*

55 Et ſeparavi è principibus Sacerdotum viros duodecim; & Scherebjam Chaſchabjamque & cum eis ex cognatis eorum viros decem;

56 Qnibus appendi aurum & argentum & vaſa ſacerdotalia domus Dei noſtri, quæ donaverat Rex & conſiliarii ejus, principeſque & omnes Jiſraelitæ;

57 Appenſaque tradidi eis talenta argenti ſexcenta quinquaginta, vaſa argentea talentorum centum, & auri talenta centum,

58 Et crateres aureos viginti, & vaſa ex aurichalco præſtante duo, ſpecioſa ut aurum.

59 Et dixi eis, & vos ſancti eſtis Jehovæ, & vaſa hiac ſancta, etiam aurum & argentum votivo eſt Domino Deo Patrum noſtrorum:

60 Sedulo cuſtodite donec expendatis ea principibus Sacerdotum Levitarumque, & principibus paternarum familiarum Jiſraelis Jeruſchalaimis in cellis domus Dei noſtri.

61 Itaque ſuſceperunt Sacerdotes & Levitæ aurum illud, argentum, & vaſa inferenda Jeruſchalaima in templum Domini.

62 Tunc promovimus à flumine Ahavæ die duodecimo menſis primi, veniminſque Jeruſchalaima:

63 Ubi poſtquam conſediſſimus triduo, die quarto expenſum eſt aurum & argentum in domo Jehovæ Dei noſtri Meromotho filio Urijæ Sacerdoti,

64 Et collegæ ipſius Elhazari filio Pinchaſi, quibuſcum erant Jozabat filius Jeſchuhæ, & Nohadja filius Binnui Levitæ; ex numero & ex pondere univerſa.

65 Et ſcriptum eſt pondus ipſorum eadem hora.

66 Qui autem venerunt ex captivitate, obtulerunt holocauſta Domino Deo Jiſraelis, juvencos duodecim pro toto Jiſraele, arietes nonaginta ſex,

67 Agnos ſeptuaginta ſeptem, & hircos pro peccato duodecim, omnia in ſacrificium Domino:

68 Et legenda tradiderunt edicta Regis Satrapis regiis procuratoribus, & principibus trans flumen, qui honore affecerunt gentem & templum Domini.

69 His autem conſummatis acceſſerunt ad me principes, dicendo: non ſeparaverunt ſe gens Jiſraelitarum, & principes, & Sacerdotes, & Levitæ,

70 Ab alienigenis gentibus & nationibus terræ; immunditias ſuas à Cenahanæis, Chitthæis, Perizzæis, Jebuſæis, Moabitis, Ægyptiis, & Edomæis habent:

71 Conjugati enim ſunt filiabus eorum ipſi & filii ipſorum, & miſtum eſt ſemen ſanctum alienis gentibus etiã participes ſunt principes & antiſtites iniquitatis iſtius à principio.

72 Ut audivi iſta, conſcidi veſtem & pallium meum, & vellens de capillis capitis mei & barbæ, ſedi dolens & mœſtus.

73 Et convenerunt ad me quicunque movebantur verbo Domini Dei Jiſraelis, lugentem propter iniquitatem iſtam, & ſedebam triſtis uſque ad tempus ſacrificii veſpertini.

74 Tunc conſurgens à jejunio conſciſſa veſte & pallio, & flectens genua extendi manus ad Dominum:

75 Dicens, Domine confuſus ſum, & pudet me comparere ante faciem tuam:

76 Nam peccata noſtra multiplicata ſunt ſupra capita noſtra, & iniquitates noſtræ altæ ſunt in cœlum uſque,

77 Quomodo à temporibus majorũ noſtrorum ſumus in reatu magno, uſq; in diem hunc.

78 Itaq; propter peccata noſtra majorumque noſtrorum ſumus traditi cum fratribus noſtris, Reges noſtri, & Sacerdotes noſtri Regibus terræ, gladio, captivitati & præde, ac confuſioni uſque in hodiernum diem.

79 At nunc, quando contingit nobis miſericordia abs te, Domine Deus, relinquente nobis radicem & nomen in loco ſanctitatis tuæ;

80 Detegente lumen noſtrum in domo Domini Dei noſtri, dante nobis cibum in tempore ſervitutis noſtræ:

81 Quum ſerviremus, non derelinquente nos Domino Deo noſtro, ſed conſtituente nos in gratia, & diſponente ut nobis reges Perſidis dent cibum.

82 Ut extollamus templum Domini Dei noſtri, & inſtauremus vaſtitates Trijonis; denique dante nobis ſtabilitatem in Jehudæa & Jeruſchalaimis:

83 Nunc, inquam, quid dicemus Domine, habentes hæc? transgressi enim sumus præcepta tua quæ dederas manu servorum tuorum Prophetarum, dicens;

84 Terra quam ingressuri estis ad possidendum hereditatem ejus, terra polluta est coinquinationibus populorum ipsius, quorum immunditis repleta est, tota immunditia sua.

85 Nunc ergo filias vestras ne jungite filiis eorum, & filias eorū ne accipite filiis vestris:

86 Nec quærite pacem habere cum illis unquam, ut invalescentes comedatis fructus optimos terræ, & hæreditatem distribuatis filiis vestris usque in seculum.

87 Postquam igitur quę contigerunt nobis, omnia fuerunt propter opera nostra pessima & maxima peccata nostra; (Tu enim, Domine, allevans peccata nostra) dedisti nobis tale residuum;

88 An rursus ayersi transgrederemur jura tua, & commisceremur immunditiæ alienigenarum & gentium terræ hujus?

89 Nonne iratus nobis perderes nos, donec non relinqueretur radix & semen nostrum?

90 Jehova Deus Jisraelis justus esses: sed derelicta est radix usque in hodiernum diem.

91 Ecce, nunc sumus coram te in reatibus nostris, quamvis non sit standum coram te in eis.

92 Quum autem oraret Hezra, & confiteretur flens ac prostratus ante templum, congregati sunt ad eum Jeruschalaimis turba magna valdè, viri & mulieres, juvenesq; & juvenculæ, & fletus erat magnus in ipsa multitudine.

93 Exclamantique Hezræ dixit, Schecanja filius Jechielis è posteris Helami; Hezra, nos in Dominum peccavimus, quod duximus mulieres alienigenas ex gentibus terræ.

94 Nunc vero spes est toti Jisraeli: hic ergo detur jusjurandum Domino nos expulsuros omnes uxores nostras quæ sunt ex alienigenis cum natis earum.

95 Sicut tibi præceptum est à majoribus ex lege Domini, surgens explica:

96 Tibi enim hæc res incumbit, nos vero aderimus tibi: viriliter fac.

97 Itaq; exsurgēs Hezra adjuravit principes Sacerdotum, Levitas, & totum Jisraelem, ut facerent secundum rem hanc: cui juraverunt.

CAP. IX. *Hezra reformationem instituit.*

POstea surgens Hezra ab anteriore parte templi abiit in cellam Jochananis filii Eljaschibi:

2 Ubi diversatus non gustavit cibum, nec aquam bibit, lugens propter iniquitates magnas multitudinis.

3 Et promulgatum est in tota Jehudæa, & Jeruschalaimis, omnibus qui reversi erant ex captivitate, ut congregarentur Jeruschalaima:

4 Quicumque vero non venturus esset biduo vel triduo ex consilio principum ac seniorem, ejus facultates omnes consecratum iri, ipsum vero separatum iri à congregatione deportata.

5 Ita congregati sunt omnes tribules Jehudæ & Binjaminis triduo Jeruschalaima, mensę nono, die vicesimo mensis;

6 Et consedit totus populus in area templi tremente propter præsentem hyemem.

7 Tunc exsurgens Hezra dixit illis, vos inique feciſtis quod duxistis uxores alienigenas, superaddentes reatui Jisraelis.

8 Nunc ergo cedite confessionem & magnificentiam, Jehovæ Deo majorum nostrorum,

9 Et perficientes voluntatem ipsius descedite à gentibus terræ & abuxoribus alienigenis.

10 Cui exclamans omnis multitudo, dixerunt voce magna, sicut dixisti faciemus.

11 Sed quoniam multitudo magna est, & tempus hybernū, nec possumus sub dio stare; hoc autem opus non est unius diei nobis nec bidui, quia plurimi in hac re peccavimus:

12 Stent principes multitudinis; & omnes qui inter nos habitant quicumque habent uxores apud se alienigenas.

13 Sistent se præfinito tempore cum senioribus & judicibus uniuscujusque loci, usque dum solverint iram Domini ex negotio hoc:

14 Tantum Jonathan filius Hasaelis, & Jachzeja filius Thikvæ susceperunt istud: Meschullam vero & Schabbethai Levita adjuverunt illas:

15 Feceruntque secundum omnia hæc reduces ex captivitate.

16 Nam electi viri Hezra Sacerdos & primarii paternarum familiarum in familias paternas suas hominibus expressi, sederunt à die primo minsis decimi, ut examinarent negotium istud;

17 Et perductum est ad finem *negotium de* viris habentibus uxores alienigenas usque ad diem primum mensis primi.

18 Et inventi sunt ex Sacerdotibus permisti qui habebant uxores alienigenas;

19 E filiis Jeschuhæ filii Jehotzadaki & cognatis ejus, Mahaseja, & Eliheser, & Jarib, & Gedalja.

20 Qui adhibentes manus expulerunt uxores suas, litando ex grege arietem pro reatu suo:

21 Item è posteris Immeris, Chanani, & Zebatja, & è posteris Charimi, Mehaseja, Elija, & Schemahja, & Jechiel, & Huzzia:

22 Et è posteris Paschchuris, Eljohenai, Mahaseja, Jischmahel, Nethaneel, Jozabad, & Elhasa.

23 Item ex Levitis, Jozabad, & Schimhi, & Kelaja qui idem Kelita, Petachja, Jehuda, & Elihezer:

24 Et è musicis, Eliaschib:

25 Et ex ostiariis, Schallum, & Telen, & Uri.

26 De Jisraelitis vero; è posteris Parhoschi, Ramja, & Jezija, & Malcija, & Mijamin, & Elhazar, & Malcija, & Benaja:

27 Item è posteris Helami, Matthanja, Zecaria, & Jechiel, & Habdi, & Jeremoth, & Elija:

28 Item è posteris Zattu, Eljohenai, Eljaschib, Mathanja, & Jeremoth, & Zabad, & Haziza:

29 Et è posteris Bebai, Jochanan, Chananja, Zabbai, & Hathlai:

30 Et è posteris Bani, Meschullam, Mallut, & Hadaja, Jaschub, Scheal, & Ramoth:

31 Item

31 Item è posteris Pachath-moabi, ex Hadna & Celale, Benaja, Mahasei, Matthanja, Bezaleel, & Binnui, ac Menasche :

32 Item è posteris Charimi, Eliezer, Jischija, Malcija, Schemahja, Schimhon, Binjamin, & Malluc, & Schemarja :

33 Et è posteris Chaschumi, Matthenai, Matthattha, Zebad, Eliphelet ; Jeremai, Menasche, & Schimhi :

34 Item è posteris Bani, Mahadai, Hamram, & Vel, Benaja, Bedeja, Celubu, Vanja, Meremoth, Eljaschib Matthanja, Matthenai, & Jahasan, & Bani, & Binnui, & Schimhi, & Schelemja, & Nathan, & Hadaja, Manasbai, Schaschai, Scharai, Hazareel, Schelemja, Schemarja, Schallum, Amarja, & Joseph :

35 Et è Nebuntinis, Jehiel, Matthithja, Zabad, Zebina, Jaddau, Joel, & Benaja.

36 Omnes isti duxerunt uxores alienigenas, & dimiserunt eas cum filiis.

37 Ita habitaverunt Sacerdotes ac Levitæ & Israelitæ Jerusalemi atque in regione tota : novilunio autem mensis septimi, dum erant Israelitæ in commorationibus suis,

38 Congregata est tota multitudo simul in aream quæ est ab oriente portæ sacræ :

39 Et dixerunt Hezræ legisperito ut afferret legem Moschis traditam à Domino Deo Israelis.

40 Tum afferens Hezra Sacerdos legem coram tota multitudine eorum, tam virorum quam mulierum, & omnibus valentibus intelligere legem, novilunio mensis septimi ;

41 Legit in area quæ est ante portam sacram templi à prima luce usque ad meridiem, coram viris & mulieribus omnibus attendentibus ad legem.

42 Stabat autem Hezra legisperitus in suggestu ligneo qui fabricatus fuerat,

43 Adstantibus ei Matthithja, & Schemaho, Hanaja, Urija, Chilkija, & Mahaseja ad dexteram ;

44 Ad sinistram vero Pedaja, & Mischaele, Malcija, Chaschuino, Chaschabaddana, Zecarja, & Meschullamo :

45 Quum sumeret Hezra librum coram tota multitudine, præsidens è superiore loco in conspectu omnium.

46 Deinde postquam absolvisset legem omnibus stantibus : benedixit Hezra Jehovæ Deo maximo, Deo exercituum omnipotenti,

47 Et respondit omnis populus, amen, elatisque sursum manibus procidentes in terram adoraverint Dominum.

48 Jeschuah quoque & Bani, & Scherebja, Jamin, Hakkub, Schabbethai, Hodja, Mahaseja, Helita, Hazarja, Jozabad, Chanan, Pelaja, & alii Levitæ,

49 Docebant legem Domini in multitudine, legentes legem Domini, & proponebant singuli ea quibus lectio intelligeretur.

50 Deinde loquutus legatus regis cum Hezra Sacerdote legisperito, ac Levitis docentibus populum, dixit ; dies hic sanctus est Domino, (flebant enim omnes quum audivissent legem)

51 Et dixit Hezra, digressi ergo comedite pinguissima quæque, & bibite dulcia, ac mittite munera iis qui non habent.

52 (Sanctus enim est hic dies Domino) & nolite mœsti esse ; nam Dominus gaudio afficit vos.

53 Levitæ quoque denunciarunt palam omnibus, dicentes, dies hic sanctus est, nolite mœsti esse :

54 Et abiverunt omnes ad comedendum & ad bibendum epulandumqi, & mittendū munera iis qui non habebāt ut epularentur. & magnifice lætate sunt de verbis quę edocti fuerant.

55 Et congregati omnes Jerusalemitæ, celebrarunt lætitiam secundum dispositionem Domini Dei Israelis.

HEZRÆ APOCRYPHUS LIBER SECUNDUS,

Qui vulgo Quartus appellatur.

CAP. I. *Mittitur Hezras à Domino multa increpatio Judæis exhibita beneficia exprobraturus.*

LIber Hezræ Prophetæ secundus, filii Saraje, filii Hazarje filii Chilkije, filii Schallumi, filii Tzadoki, filii Achitubi,

2 Filii Amarjæ, filii Hazarjæ, filii Merajothi, filii Zerachjæ, filii Huzzi, filii Bukki, filii Abischuhæ, filii Pinchasi, filii Elhazaris,

3 Filii Aharonis ex tribu Levi, qui fuit deportatus in regione Medorum, regno Artaxerxis Regis Persarum.

4 Fuit igitur verbum Domini ad me, dicendo :

5 Abiens renuncia populo meo facinora ipsorum, & ipsorum filiis iniquitates, quas admiserunt in me, ut renuncient posteris,

6 Peccata majorum aucta in ipsis esse : qui obliti mei sacrificaverunt diis alienis.

7 Nonne ego eduxi eos è terra Ægypti, è domo servitutis? ipsi autem irritaverunt me, & consilia mea spreverunt.

8 Tu itaque excute comam capitis tui, & projice omnia mala super ipsos : quoniam non obediverunt legi meæ, etiamque populus iste disciplinam non accipit.

9 Quousque tandem tolerarem istos, quibus tanta contuli beneficia ?

10 Reges multos propter eos subverti ; Parthorum cum servis ejus & omnem exercitum ejus percussi :

11 Omnes gentes à facie eorum perdidi in Oriente, provinciarum duarum, populos Tyrum & Tzidonem usque dissipavi, & omnes adversarios eorum interfeci.

12 Tu ergo alloquere illos, dicens ; Hæc dicit Dominus ;

13 Ego vos per mare traduxi, & plateas vobis jam olim munitas effeci, ducem vobis dedi Moschen, & Aharonem Sacerdotem ;

14 Lucem vobis columna ignis exhibui, & maxima miracula feci in vobis : vos autem mei obliti estis, ait Dominus.

15 Hæc ait Dominus exercituum, Cornix vobis signo fuit, castris vestris ut præsidium

circumdedi eam, quum illic murmuraretis:
16 Ac non triumpharetis in nomine meo de perditione inimicorum veſtrorum, ſed nunc adhuc etiam murmuratis.
17 Et ubi ſunt beneficia quę præſtiti vobis? nonne in deſerto eſuriętes inclamaviſtis me,
18 Dicendo: quare in deſertum iſtud adduxiſti nos? ut morte afficeres nos? præſtitiſſet nos ſervire Ægyptiis quam mori in deſerto hoc:
19 Et condolens gentibus veſtris dedi vobis man in eſcam panem angelorum manducaſtis.
20 Nonne quum ſitiretis, petram excidi, & fluxerunt aquæ ad ſaturitatem? propter æſtus ut foliis arborum obtexi vos?
21 Diviſi vobis regiones opimas; Cenahnæos, & Perizzæos, ac Peliſchthæos à facie veſtra projeci, quid faciam vobis amplius? ait Dominus.
22 Hæc ait Dominus omnipotens, in deſerto quum eſſetis ad fontes amaros, ſitientes & blaſphemantes nomen meum,
23 Non ignem vobis immiſi pro blaſphemiis, ſed mittens lignum in aquam dulces feci fontes.
24 Quid tibi faciam, Jahakob? nolniſti obedire Jehuda: transferam me ad alas gentes, & exponam eis nomen meum, ut cuſtodiant ſtatuta mea.
25 Quoniam me dereliquiſtis, ego quoque vos derelinquam: quando petetis à me miſericordiam, non miſerebor:
26 Quando invocabitis me, ego non exaudiam vos: maculaſtis enim manus veſtras ſanguine, & pedes veſtri excurrunt impigrè ad committenda homicidia.
27 Non me planè dereliquiſtis, ſed vos ipſos, ait Dominus.
28 Hæc dicit Dominus omnipotens, nonne ego vos rogavi, agens ut pater filios, & ut mater filias, & ut nutrix parvulos ſuos,
29 Ut eſſetis mihi populus, & ego vobis Deus, eſſetiſque mihi filii, & ego vobis pater?
30 Ita vos collegi ut gallina pullos ſuos ſub alas ſuas: modo autem quid facerem vobis? projiciam vos à facie mea.
31 Oblationem quum attuleritis mihi, avertam faciem meam à vobis: dies enim feſtos veſtros, & neomenias, & circumciſiones repudiavi.
32 Ego miſi ſervos meos prophetas ad vos; quos acceptos interfeciſtis, & laniaſtis corpora eorum: ſanguinem eorum repoſcam, ait Dominus.
33 Hæc dicit Dominus omnipotens, domus veſtra deſerta eſt: projiciam vos ut ventus ſtipulam;
34 Et filii non procreabunt, quoniam mandatum meum neglexerunt, & fecerunt quod malum videtur in oculis meis.
35 Tradam domos veſtras, populo venturo, qui quum me non audiverint, cadent; qui quum ſigna non oſtendero ipſis, facient præcepta mea;
36 Qui quum Prophetas non viderint, recordabuntur iniquitates ſuas.
37 Teſtor populi venturi gratiam, cujus parvuli exſultabunt lætitia, me quidem non videntes oculis carnis, ſed ſpiritu credentes quæ dixi.
38 Nunc vero frater aſpice quæ gloria, & vide populum advenientem ab ortu:
39 (Quibus daturus ſum principatum Abrahami, Jitzchaki, & Jahakobi, & Hoſchehæ, & Hamoſi, & Micæ, & Joelis, & Hobadjæ, & Jonæ,
40 Et Nachumi, & Chabbakuki, Tzephanjæ, Chaggai, Zecarjæ, & Maleaci) & eum qui Angelus Domini vocatus eſt.

CAP. II. *Synagoga ſub figura matris vocatur à malis ſuis ad viam rectiorem.*

HÆc dicit Dominus, ego eduxeram populum iſtum de ſervitute, eiſque mandata dederam per ſervos meos Prophetas: quos audire noluerunt, ſed irrita fecerunt conſilia mea.
2 Mater quæ iſtos genuit dicit eis, abite filii; nam ego vidua & derelicta ſum.
3 Educaveram vos cum lætitia, ſed amiſi vos cum luctu & triſtitia, quoniam peccaſtis coram Domino Deo veſtro, & feciſtis quod malum videtur in oculis eius.
4 Modo autem quid facerem vobis? ego vidua ſum & derelicta, abite filii & petite à Domino miſericordiam.
5 Ego vero te pater, teſtem invoco in matrem filiorum iſtorum, qui noluerunt teſtamentum meum ſervare,
6 Ut exponas eos confuſioni, matremque eorum direptioni, ne progenies ſit eis;
7 Diſpergantur in gentes, nomina eorum deleantur è terra, quoniam ſpreverunt ſacramentum juriſjurandi mei.
8 Væ tibi Aſchur, qui abſcondis iniquos penes te: ô gens improba, recordare quid fecerim Sedomo & Hamoræ,
9 Quorum ager jacet, piceis glebis & aggeſto cinere: ſic efficiam eos qui mihi non auſcultarunt, inquit Dominus omnipotens.
10 Hæc edicit Dominus Hezræ, Indica populo huic meo me daturum ipſis regnum Jeruſchalaimorū quod daturus fueram Jiſraeli.
11 Recepturum ad me gloriam illorum, & daturum his tabernacula æterna quæ præparaveram illis;
12 Lignum vitæ fore his, unguentum odoratiſſimum, hos neque labori neque fatigationi infeſtos fore.
13 Pergite ut accipiatis: rogate pro vobis, ut dies paucos morentur: jam paratum eſt regnum, vigilate.
14 Teſtare cœlum & terram, contrivi enim malum & creavi bonum, ut vivo ego, ait Dominus.
15 Mater, amplectere filios tuos, educa illos cum lętitia ſicut columba, confirma pedes eorum: quoniam te elegi, dicit Dominus.
16 Et excitans mortuos de locis ſuis, è monumentis educam illos: quoniam agnovi nomen tuum, Jiſrael.
17 Ne timeas, ô filiorum iſtorum mater, quoniam te elegi, dicit Dominus.

18 Mit-

18 Mittam tibi adjutores ſervos meos Jeſchahjam & Jirmejam, & quorum conſilium ſanctificavi ac paravi tibi, ut arbores duodecim gravidas variis fructibus,

19 Et totidē fontes fluentes lacte & melle. ac montes ingentes ſeptem abundantes roſa & lilio; quibus gaudio explebo filios tuos.

20 Viduam abſolve, pupilli cauſam age, egenti da, orphanum tuere, nudum veſti,

21 Confractum & debilem cura, claudum ne deride, defendē mancum, & cæcum ad videndum claram lucem meam adhibe,

22 Senem & puerū intra muros tuos ſerva,

23 Mortuos ubi inveneris, involvens commenda ſepulcro: & dabo tibi primam ſedem in reſurrectione mea.

24 Contine te & quieſce populemi, nam requies tua adventura eſt.

25 Nutrix bona, nutri filios tuos, confirma pedes eorum,

26 Puerorum quos dedi tibi nemo intereat; eos enim ego repoſcam de manu tua:

27 Sed ne defatigeris: nam quum advenerit dies oppreſſionis & anguſtiæ, plorabunt & mœrebunt alii, tu autem hilaris & gaudiis copioſa eris.

28 Invidebunt gentes, ſed nihil adverſus te poterunt, inquit Dominus.

29 Manus meæ protegent te, ne filii tui tormenta experiantur.

30 Hilaris eſto mater cum filiis tuis, nam ego eripiam te, dicit Dominus.

31 Filiorum tuorum qui dormiunt recordare; quoniam ego eos educturus ſum è lateribus terræ, & miſericordiam facturus eis, quia miſericors ſum, ait Dominus omnipotens.

32 Complectere natos tuos uſq; dum veniā & faciam eis miſericordiam: nam exuberant fontes mei, & gratia mea non deficiet unquā.

33 Ego Hezra præceptum acceperam à Domino in monte Chorebi, ut adirem Iſraelem: ſed quum veni ad eos; reprobaverunt me, & repoſuerunt mandatum Domini.

34 Ideoque vobis edico gentes quæ auſcultatis & intelligitis, exſpectate Paſtorem veſtrum requiem æternam daturum vobis: nam in proximo ille eſt qui temporibus ultimis erat adventurus.

35 Præparati eſtote ad præmia regni, cuum lux perpetua lucebit vobis in æterna tēpora.

36 Fugite umbram iſtius ſeculi, percipite jucundiſſimam gloriam veſtram: ego teſtor palam ſervatorem meum.

37 Commendatum donum percipientes hilares eſtote, gratias agentes ei qui vos & regna cœleſtia advocavit.

38 Agedum conſiſtite, & reſpicite numerum obſignatorum ad convivium Domini.

39 Qui umbram effugientes ſeculi iſtius, ſplendidas tunicas à Domino acceperunt.

40 Accipe, Tzijon, numerum tuorum & recludē tuos veſtibus candidis indutos qui legi Domini plenè obſequuti ſunt.

41 Filiorum tuorum quos optabas plenus eſt numerus: roga Dominum penes quem imperium eſt, ut ſanctificetur populus tuus qui ab initio vocatus eſt.

42 Ego Hezra vidi in monte Tzijonis turbam magnam quam numerare non poteram, omnium canticis collaudantium Dominum:

43 In quorum medio erat juvenis ſtatura celſus, eminens ſupra omnes alios, qui ſingulorum capitibus imponebat coronas, & eo magis exaltabatur: ego autem tenebar miraculo.

44 Tunc interrogans Angelum, dixi, qui ſunt hi, Domine?

45 Qui reſpondens mihi dixit, hi ſunt qui mortalem tunicam deponentes immortalem induerunt, & confeſſi nomen Dei modo coronantur & accipiunt palmas.

46 Iterum dixi Angelo, Quis eſt juvenis ille qui coronas imponit eis, & palmas in manus tradit?

47 Qui reſpondens dixit mihi, ille eſt Filius Dei quem in ſeculo ſuo confeſſi ſunt.

48 Quum itaque cœpiſſem magnificare eos qui fortiter pro nomine Domini perſtiterunt; edixit mihi Angelus, abi renuncia populo meo, quales res & quam mirabiles Domini Dei videris.

CAP. III. *In omnibus Adami poſteris & maximè in gentibus abundare malitiam.*

ANno triceſimo ab urbe diruta, quum eſſem in Babylonia, conturbatus fui recumbens in cubili meo, & cogitationes meæ obruerunt animum meum;

2 Quoniam videbam deſolationem Tzijonis, & multitudinem eorum qui erant in Babylonia.

3 Exagitato itaque ſpiritu meo valdè, cœpi alloqui verbis timore conjunctis Altiſſimū,

4 Dicens, Domine Jehovæ, tu verbo tuo abinitio ſtatuiſti terram ſolus, & in ea paraſti populum:

5 Tu dediſti Adamo corpus mortuum (nam ipſum quoque figmentum manuum tuarum eſt) quumque inſufflaſſes in illud ſpiritum vitæ, factus eſt vivens coram te:

6 Tu inducens eum in Paradiſum, quem dextera tua conſeverat antequam ille veniret in terram.

7 Mandaveras illi ut diligeret viam tuam: ſed transgreſſus eſt illam, ideoque ſententiam tuliſti in illum mortis, & in poſteros illius.

8 Ita natis gentibus, tribubuſque, & populis, nationibuſque innumeris, ambulavit etiam unaquæque gens arbitratu ſuo, & facientes quod malum videtur in oculis tuis, ſpreverunt præcepta tua.

9 Quapropter ſuccedente tempore induxiſti diluvium in habitatores ſeculi, quo perdidiſti eos.

10 Eventumque ſingulis eorum, ut Adæ mors ita diluvium eis:

11 Unum vero ex eis dereliquiſti, Noachum cum domo ipſius, unde juſti omnes.

12 Fuit autem quum cœpiſſent multiplicari habitatores terræ in filios quamplurimos, unde populi ac gentes multæ diſperſæ ſunt, quando cœperunt iterum impietatem exercere plus quam priores:

13 Fuit, inquam, eis iniquè facientibus in

conſpectu tuo, ut eligeres tibi virum ex eis, cui nomen Abraham,

14 Et diligens eum demonſtrares ei ſoli voluntatem tuam.

15 Ac inſtituere ei fœdus æternum, dicens ei, te nunquã eſſe derelicturum ſemen ipſius.

16 Itaque dediſti ei Jitzchakum, Jitzchako vero Jahakobum & Heſauum, è quibus eligens Jahakobum poſtquam Heſauum ſeparaviſti, abiit Jahakob in multitudinem magnam.

17 Fuitque quum eductum ſemen ejus ex Ægypto adduxiſſes, ad montem Sinai,

18 Ut inclinans cœlos quateres terram, commoveres orbem, tremefaceres abyſſos, & conturbares ſeculum,

19 Et præeunte gloriæ tuæ in partes quatuor igne, & terræ motu, ventoque & gelida nube, dares ſemini Jahakobi legem, & generationi Jiſraelis quod diligenter obſervaret.

20 Sed non abſtuliſti cor malignum ab eis, ut ederet lex tua in eis fructum.

21 Cor enim maligñum primus geſtavit Adam ex quo transgreſſione victus eſt, atque etiam omnes qui nati ſunt ex eo:

22 Et facta eſt permanens infirmitas, adeoque lex infirmitatis hærens cordi populi radice peſſima, in qua diſcedente bonitate remanſit malignitas.

23 Quum autem procedentibus temporibus anni completi eſſent, quibus ſuſcitaſti tibi ſervum, nomine Davidem,

24 Indixiſti ei ut exſtructa civitate nomini tuo, offerentur tibi in ea thus & oblationes:

25 Quod ubi factum fuiſſet annis multis, dereliquerunt te habitatores civitatis,

26 Omnino facientes ut fecerat Adam omneſque generationes ejus, & ipſi quoque uſi ſunt maligno corde.

27 Quamobrem tradidiſti civitatem tuam in manus inimicorum tuorum.

28 An vero melius faciunt habitatores Babylonis, ut propterea dominentur Tzijoni?

29 Fuit enim ex quo veni huc ut impietates innumerabiles viderim, & delinquentes multos viderit anima mea his triginta annis:

30 Quapropter deficit animes meus, quoniam video ut ſuſtines peccatores iſtos, & parcis impie agentibus; perdis autem populum tuum conſervans inimicos tuos, quod non ſignificaveras.

31 Nihil venit in mentem mihi cur via hæc immota relinqui debeat: nam an melius facit Babylon quam Tzijon?

32 Aut an alia gens cognovit te præterquam Jiſrael, aut ſi quæ nationes crediderunt tuis fœderibus, ut fecit Jahakob?

33 At horum merces non comparet neque labor, tulit fructum ſuum: quacumque vero peragravi in gentibus, vidi eas abundantes, quamvis immemores mandatorum tuorum.

34 Nunc ergo expende ſtatera iniquitates noſtras, & aliorum qui in hoc ſeculo habitant: non invenietur profecto nominis tui recordatio niſi Jiſraele.

35 Ecquando non peccaverunt in conſpectu tuo qui habitant terram? aut quæ gens ſic obſervavit præcepta tua?

36 Hos quidem nominatim comperies ſervaſſe mandata tua, gentes autem minimè comperies.

CAP. IV. *Retunditur curioſi ſcrutatoris præſumptio, adductis variis ſimilitudinibus.*

REſpondens vero mihi Angelus miſſus ad me, cui nomen Uriel,

2 Dixit mihi; graviſſimè ergo defecit animus tuus, quod in ſeculo hoc comprehendere cogitas viam altiſſimi.

3 Cui dicente me, ita Domine mi, reſpondens ille mihi, tres vias, inquit, miſſus ſum ut oſtendam tibi, & tres ſimilitudines ut proponam coram te:

4 E quibus unam ſi expoſueris mihi, ego viciſſim demonſtrabo tibi viam quam deſideras videre: & docebo te unde ſit cor malignum.

5 Quum autem dixiſſem, eloquere Domine mi; dixit mihi, abi, pondera ignis ponderu quod referas mihi, aut metire ſtatum venti, aut revoca mihi diem præteritum.

6 Tum reſpondente me & dicente, quis mortalium ea facturus eſſet de quibus rogas me?

7 Dixit mihi, ſi rogarem te, dicendo: quantæ habitationes ſunt in profundo maris; aut quantæ venæ in abyſſo ima? aut quantæ venæ aquarum ſunt in expanſo? aut qui ſunt exitus paradiſi?

8 Diceres mihi fortaſſe, in abyſſum non deſcendit, ac ne in ſepulcrum quidem adhuc, neque in cœlum aſcendi unquam:

9 Nunc autem non rogavi te niſi de igne, & vento, & die quem præteriiſti, à quibus tamen ſeparari non potes, & non reſpondes mihi de illis.

10 Deinde dixit mihi, tu quæ tua ſunt, tecum verſantia, non potes cognoſcere:

11 Et quomodo poſſet vas tuum capere viam Altiſſimi, etiam ex corrupto exterius ſeculo intelligere corruptionem quæ evidens eſt in conſpectu meo?

12 Me autẽ dicente illi, præſtiterat nos non eſſe quam adhuc vitam trahere inter impios & pati, quamobrem vero, non intelligere:

13 Reſpondit mihi, dicendo: Profectus ſum aliquando ad ſilvam arborum campeſtrem, quæ iniverant conſilium, dicentes;

14 Agite, eamus & bellum geramus in mare, ut recedat coram nobis, & faciamus nobis ſilvas alias:

15 Similiterque fluctus maris: hi quoque iniverunt conſilium, dicentes; Agite, aſcendamus & debellemus ſilvas campi, ut ibi etiam conficiamus nobis aliam regionem.

16 Sed irritum fuit conſilium ſilvæ; ignis enim veniens conſumſit eam:

17 Et ſimiliter conſilium fluctuum maris; obſiſtens enim arena prohibuit eos.

18 Si ergo judex iſtorum eſſes, utrum prius abſolveres? aut utrum condemnares?

19 Cui ego reſpondens, utique inquam, vanum conſilium iniverunt: terra enim data eſt ſilvæ, & maris locus ut ferat fluctus ipſius.

20 Et ille mihi, Bene, inquit, judicaſti; & quare non aptas tibi ipſi hoc judicium tuum?

21 Quemadmodum enim ſilvæ data eſt terra,

ra, & maris locus fluctibus ipſius; ſic habitatores terræ quæ ſunt ſuper terram ea ſolum poſſunt intelligere, cœlites vero quæ ſunt in cœlorum altitudine.

22 Tunc reſpondens dixi, oro te Domine ut mihi detur meus intelligendi capax:

23 Non enim fuit animus rogandi de rebus tuis ſuperioribus, ſed de iis quæ pervadunt nos quotidie: cur Iſrael expoſitus ſit gentibus opprobrio, & populus quem dilexiſti traditus nationibus impiis; cur Lex patrum noſtrorum interierit, & conſtitutiones ſcriptæ nuſquam habeantur.

24 Pereuntibus nobis è ſeculo tamquam locuſtis, vitaque noſtra ſtupori & pavori dedita, quaſi indigni eſſemus conſequi miſericordiam;

25 Quid item nomine ſuo de quo vocamur facturus ſit: de his interrogavi.

26 Reſpondit autem ille mihi, dicens; Quandoquidem ſcrutaris plurimum & frequenter admiraris, quod adeo feſtinè ſeculum hoc pertranſeat;

27 Certe non eſt capax ut reportet ea quæ in futura tempora juſtis promiſſa ſunt, quoniam plenum injuſtitia eſt hoc ſeculum & infirmitatibus.

28 Ea autem de quibus rogas enarrabo: nam ſeminatum eſt malum, ſed nondum evenit deſtructio ipſius.

29 Si ergo non evertatur quod ſeminatum eſt, & non diſcedat è loco ubi ſeminatum fuerat malum, non proveniet bonum ubi ſeminatum fuerit.

30 Etenim granum mali ſeminis in corde Adami ſeminatum eſt ab initio: & quantum impietatis generavit uſque adhuc, & generaturum eſt uſque dum in aream deportetur?

31 Jam vero æſtima apud te granum mali ſeminis quantam impietatis ſegetem generaverit:

32 Quando ergo ſecatæ fuerint ſpicæ, quæ ſunt innumeræ, quam magnum areæ acervum tum primum effecturæ ſunt?

33 Quum autem reſponderem, dicens, quomodo, & quando iſta? quare pauci ſunt & mali anni noſtri?

34 Reſpondens ille edixit mihi, Tune præſtinans contendas ut ſis ſuperior Altiſſimo (feſtinares enim fruſtra ſuperior eſſe ipſo) nam exceſſus tuus eſt maximus.

35 Nonne de his quando interrogaverunt juſti ipſi in ſuis cellis, dicendo: Quouſque ſic ſperaturus ſum? ecquando adventurus eſt fructus areæ & mercedis noſtræ?

36 Reſpondens ad ea Jeremiel Archangelus, dixit, quando completus fuerit numerus ſeminum veſtrorum:

37 Nam qui ſtatera ponderavit ſeculum, & dimenſus eſt menſura, numeravitque tempora accuratiſſimè, is non movet quicquam, nec præſtiturus eſt, uſque dum præfixa menſura impleatur.

38 Tunc ego reſpondi, dicens; ô Domine Jehova, at nos etiam omnes pleni ſumus iniquitate:

39 Vide quæſo ne forte propter nos non impleantur juſtorum areæ, propter peccata habitatorum terræ.

40 Reſpondens autem ille, ait, inquit, interroga prægnantem, an completis novem menſibus ipſius adhuc poſſit vulva ipſius partum ſe ipſa continere:

41 Et dicenti mihi, non poteſt Domine, dixit ille, in ſepulcro cellæ mortuorum ſunt cum vulva comparandæ:

42 Quemadmodum enim feſtinat puerpera effugere neceſſitatem partus, ſic etiam hæc ea quæ ſibi fuerint commendata feſtinabunt reddere.

43 Jam tibi demonſtrata ſunt ea quæ ab initio cupiebas cognoſcere.

44 Ego vero proloquutus dixi, Si inveni gratiam in oculis tuis, ſi fieri poteſt, ſi idoneus ſum,

45 Demonſtra mihi utrum plura eventura ſint quam præterita, an vero plura præterita quam futura ſint.

46 Quid præteriverit ſcio, quid autem futurum ſit ignoro.

47 Tum ille edixit mihi, conſiſte ad dexteram, & demonſtrabo tibi rem ſimilitudine.

48 Conſiſtens itaque vidi quod ecce fornax ardens tranſivit ante me; finit autem quum tranſeuntem flammam vidiſſem, quod ecce ſupereſſet fumus:

49 Poſtea tranſiens ante me nubes plena aquæ imbrem demiſit impetu: quumque tranſiviſſet impetus pluviæ, ſuperfuerunt ex ea guttæ:

50 Et dixit ille mihi, cogita apud te; ut pluvia amplius abundavit guttis & ignis fumo, ita menſuram eorum quæ præterierunt amplius abundare; quæ autem inſuper ventura ſunt, cum guttis & fumo comparari.

51 Quamobrem ego orans dixi, putasne me victurum uſque ad dies illos? & quid erit diebus illis?

52 Reſpondens autem ille mihi, dixit; Signorum de quibus me interrogas partem poſſum tibi indicare: de vita autem tua non ſum miſſus ut dicam tibi, neſcio.

CAP. V. *Varia ſigna de futuris rebus Hezræ per Angelum oſtenduntur, pro captivorum conſolatione ac ſpe.*

DE ſignis igitur, ecce dies venturi ſunt, quibus deprehendentur habitatores terræ in cenſu multo; ſed abſcondita veritatis via ſterilis erit à fide regio,

2 Et multiplicabitur injuſtitia ſupra quam nunc vides, & quam olim fuiſſe audiveris.

3 Eritque quum primum veſtigium apponetur, ut regio quam nunc regnare vides conſpiciatur deſerta.

4 Nam ſi vitam tibi dederit Altiſſimus, videbis poſt tertiam turbam, relucentem ſubito Solem noctu, & Lunam interdiu:

5 Et tamquam ligno ſanguinem ſtillante, & lapide edente vocem ſuam populi commovebuntur,

6 Quum regnabit is quem non ſperant habitatores terræ, & volucres emigrabunt;

7 Mare autem Sodomi piſces ejiciet, & vo-

cem edet noctu quàm non noverunt multi, adeo ut omnis audiant vocem ejus.

8 Et ſolitudo fiet locis multis, velut igne frequenter immiſſo: etiam beſtiæ agreſtes emigrabunt, & mulieres ex menſibus laborantes parient monſtra:

9 Tamquam ſi in dulcibus aquis inveniantur ſalſæ; ita amici omnes inter ſe pugnabunt: & tunc latebit prudens, & intelligens ſeparatus manebit tamquam in cella ſua conditus,

10 Et quæſitus à multis non invenietur; ſed multiplicabitur injuſtus & incontinens ſuper terram.

11 Adeo ut ſi rogent incolæ regionis unius incolas alterius, dicentes; Nonne apud vos aliquis tranſiit juſtitiam colens, qui juſtè fecerit? hoc negent illi.

12 Quapropter erit illo tempore, ut quamvis ſperent homines, non conſequantur, quâvis laborent, non dirigantur viæ ipſorum.

13 Hæc ſigna ut indicarem tibi permiſſum eſt mihi: ſed ſi orans iterum & flens, ut modo feciſti, jejunaveris diebus ſeptem, adhuc iſtis majora audies.

14 Me autem evigilante corpus meum exhorruit valde, laboravitque anima mea adeo ut deficeret:

15 Ideo tenens me Angelus qui venerat & alloquutus fuerat me, confirmavit me, atque in pedes ſtatuit me.

16 Fuit autem ſecunda nocte, ut veniens ad me Schealthiel princeps populi diceret mihi ubinam fuiſti? & quare eſt vultus tuus triſtis?

17 An neſcis tibi creditum eſſe Iſraelem in regione deportationis ſuæ?

18 Exſurge ergo, & guſta cibum, ac ne derelinquas nos, ut paſtor gregem ſuum lupis, in manu malignorum.

19 Cui dixi, diſcede à me, neque propius accedito me: auſcultans itaque ut dixeram, diſceſſit à me.

20 Ego vero jejunavi diebus ſeptem, ejulans & plorans, ſicut mandaverat mihi Uriel Angelus.

21 Fuitque poſt dies ſeptem, cogitationibus cordis mei angentibus me iterum valde,

22 Ut reciperet anima mea ſpiritum intelligentiæ, iterumque inciperem loqui ſermones coram Altiſſimo, dicens;

23 Domine Jehova, ex omni ſilva terræ & omnibus arboribus ejus vineam unicam elegiſti;

24 Et ex omnibus terris orbis elegiſti foveam unam tibi, & ex omnibus floribus orbis tibi lilium unum elegiſti;

25 Et ex omnibus abyſſis maris plenum rivũ unum tibi elegiſti; & ex omnibus civitatibus ædificatis, tibi ipſi ſanctificaſti Tzijonem;

26 Et ex omnibus creatis volatilibus nominatim elegiſti tibi columbam unam; & ex omnibus formatis pecoribus proſpexiſti tibi de ove una;

27 Et ex omnibus multiplicatis populis unum tibi populum comparaſti; & unam ex omnibus probatam legem donaſti huic populo dilecto tuo.

28 Nunc autem Domine, quare unum hunc pluribus tradidiſti? quare ſtatuiſti ſuper unam hanc radicem arbores alias, & diſperſiſti unicum tuum in multos?

29 Et conculcant eum qui contradicunt promiſſis tuis, quique tuis fœderibus non credunt?

30 Etenim ſi ullo pacto odiſti populum tuum, tuis manibus debuit caſtigari.

31 Fuit vero quum eloquutus eſſem ſermones iſtos, ut miſſus ad me Angelus qui ante venerat ad me præterita illa nocte,

32 Diceret mihi, audi me, & inſtituam te, attende ad me, & plura exponam tibi.

33 Me autem dicente, loquere Domine mi; Valde, inquit ille mihi, animus tuus extra te rapitur cauſa Iſraelis: an vero plus eum diligis quam qui fecit eum?

34 Non Domine, inquam ego; ſed ex dolore ita loquutus ſum: torquent enim me renes mei omnibus horis, cupientẽ tenere viam Altiſſimi & inveſtigare partem judiciorum ejus.

35 Tum dixit mihi, non potes: & ego, quare Domine? quorſum igitur natus ſum? aut cur vulva matris meæ non effecta eſt mihi ſepulcri loco, ut non viderem laborem Jahakobi, & defatigationem gentis Iſraeliticæ?

36 Qui dixit mihi, numera mihi quæ nondum evenerunt, collige mihi diſperſas guttas, & viriditati reſtitue flores aridos:

37 Et aperiens mihi clauſas ſpecus prodúc ventos incluſos in eis, demonſtra mihi vocis imaginem, & tunc oſtendam tibi laboris iſtius cauſam quam rogas videre.

38 Cui ego, Domine Jehova, ecquis verò eſt qui hæc ſcire poſſit, niſi qui cum hominibus habitationem non habet?

39 Ego autem inſipiens ecquî poſſem de his dicere de quibus interrogaſti me?

40 Itaque dixit mihi, Quemadmodum non potes facere unum horum quę dicta ſunt, ita non potes perveſtigare judicium meum, aut charitatis officia quæ promiſi me facturum populo in fine.

41 Cui ego, Atqui ecce Domine, tu propinquus es iis qui in fine futuri ſunt: quid ergo facturi ſunt ii qui fuerunt ante me, aut nos, aut ii qui ſunt ſequuturi nos?

42 Et ille Coronę, inquit, ſimile effeci judicium meum: ut non eſt ulla poſtremorum tarditas, ſic nulla eſt primorum velocitas.

43 Tum ego reſpondens dixi, An non poteras facere una eos qui facti fuerunt, qui ſunt, & qui futuri ſunt, ut celerius judicium tuum oſtenderes?

44 Reſpondens autem ille mihi dixit, non poteſt res creata feſtinare præ creatore, neque unà ſuſtinere ſeculum eos qui creandi ſunt ipſo.

45 Cui ego, ſicut dixiſti, inquam, ſervo tuo te auctorem vitæ indidiſſe vitam creaturis una creatis à te. & ſuſtinuiſſe creaturam, poſſet etiam nunc portare præſentes unà.

46 Tunc edixit mihi, interroga mulieres vulvam dicendo ei, ſi paris, quare per tempora? & roga eam ut edat denos unà.

47 Me autem dicente, non utique poterit, ſed per tempora:

48 Et

48 Et ego, inquit ille, ſtatui *quaſi* vulvam terræ iis qui ſeminari ſunt in terra per tempora pariendis :

49 Quemadmodum enim ea non parit infantes qui deni ſint, ſic ego diſpoſui à me creatum ſeculum.

50 Tum interrogavi dicens, quum jam aperueris mihi viam, proloquar coram te : nam ecce mater noſtra, quam dixiſti mihi adhuc juvenem eſſe, jam ſenectuti propinqua eſt.

51 Reſpondens autem ille mihi dixit, interroga eam quæ parit ut dicat tibi,

52 Et dicito ei, quare ii quos nunc paris non ſunt pares prioribus, ſed minores ſtatura ?

53 Illa enim dictura eſt tibi, alii ſunt qui in juventutis robore nati ſunt, & alii qui ſub tempus ſenectutis deficiente matrice ſunt nati.

54 Conſidera tu ipſe quoque minore ſtatura vos eſſe quam ii qui antecefſerunt vos,

55 Et qui poſt vos venturi ſunt minores fore vobis, quaſi jam ſeneſcentibus creaturis, & robur juventutis prætereuntibus.

56 Et ego, rogo te, inquam, Domine, ſi inveni gratiam in oculis tuis, demonſtra ſervo tuo per quem viſites creaturas tuas.

CAP. VI. *Deus omnia novit antequam fiant & omnia creavit propter hominem, omniumque fines conſiderat.*

TUnc ille mihi, ab initio, inquit, orbis terrarũ, imo antequam ſtarent proceſſus ſeculi, & antequam ſpirarent ventorum cœtus,

2 Antequam perſonarent voces tonitruum, antequam ſplenderent nitores coruſcationũ, antequam ſtatuerentur fundamenta paradiſi,

3 Antequam ſpectarentur decori flores, antequam ſtatuerentur ignotæ virtutes, antequam colligerentur innumerabiles exercitus Angelorum,

4 Antequam extollerentur alta aëris ſpatia, & antequam nominatim definirentur menſuræ cœlorum, & antequam arderent camini Tzijone,

5 Antequã inveſtigarentur præſentes anni, & antequam à me abalienarentur eorum qui nunc peccant inventiones, & ſeorſim conſignati eſſent qui theſaurum fidei compararunt,

6 Jam tum cogitaveram ; omnia facta ſunt per me ſolum, ac non per alium ; eorumque finis per me, ac non per alium eſt diſpoſitus.

7 Quum autem proloquens dicerem, quæ erit ſeparatio temporum ? aut quando erit prioris finis, & ſequentis initium ?

8 Dixit mihi, Ab Abrahami uſque ad Jitzchaki tempus, quando genitis ab eo Jahakobo & Heſauo manus Jahakobi teneret ab initio calcaneum Haſaui :

9 Ut finis hujus ſeculi fuit Heſaui calcaneum ; & ut principium ſequentis, manus Jahakobi.

10 Inter calcaneum & manum aliud noli quærere Hezra.

11 Ego vero proloquutus dixi, Domine Jehova, ſi inveni gratiam in oculis tuis ;

12 Oro ut demonſtres ſervo tuo finem ſignorum tuorum, quorum partem mihi demonſtraſti præcedente nocte.

13 Et reſpondens ille dixit mihi, ſurge inpedes tuos & audies vocem ſonitus ampliſſimã.

14 Et fiet quædam velut commotio, quamvis locus in quo ſtas non commovebitur.

15 Ideo quum loquetur, ne expaveſcito, quoniam verbum de fine à fundamento terræ intelligitur,

16 Et de ſermonibus iſtis tremiſcit & commonetur : ſcit enim oportere ut finis eorum commutetur.

17 Fuit autem his auditis quum ſurrexiſſem in pedes, ut audirem quod ecce vox loquebatur, cujus ſonus par erat ſono aquarum multarum,

18 Dicens ; ecce dies veniunt, eritque quum appropinquare incipiam ut viſitem habitatores terræ iſtius,

19 Et quum quæſtionem habere incipiam de iis qui injuſtè nocuerunt injuſtitia ſua, poſtquam ſuppleta fuerit humilitas Tzijonis,

20 Quum ergo ſeculũ hoc reſerabitur quod tranſire incipit, hęc ſigna faciã, libri aperientur corã cœlo, adeo ut omnes videant ſimul :

21 Et infantes anniculi edent voces ſuas, prægnantesque parient immaturos partus ternum & quaternum menſium, qui vivent & ſuſcitabuntur :

22 Apparebuntque repente loca ſata ſemente vacua, & plena promtuaria ſubito invenientur inania :

23 Et tuba clangens perſonabit, qua audita omnes ſubito expaveſcent.

24 Eritque illo tempore, ut amici debellent alii alios tanquam inimici, adeo ut expaveſcente ex his terra venæ fontium conſiſtant & non decurrant horis tribus.

25 Tunc erit ut quiſquis derelictus fuerit ex omnibus iſtis quę prędixi tibi ſervetur ille, & videat ſalutem meam finemq, veſtri ſeculi :

26 Videantque homines qui recepti fuerint, qui mortem non guſtaverint à nativitate ſua, quando mutabitur cor habitatorum & convertetur in mentem aliam.

27 Delebitur enim malum, & exſtinguetur dolus :

28 Florebit autem fides corruptione victa, & oſtendetur veritas quæ infructuoſa fuerat tamdiu.

29 Fuit autem quum alloquutus eſſet me, ut ego pauliſper intuerer in eum ante quem ſtabam :

30 Quapropter dixit mihi, hæc veniens oſtendam tibi tempore venturę noctis alterius.

31 Si ergo denuo jejunans diebus ſeptem de integro rogaveris, renunciabo tibi majora iſtis denuo qua die audivero.

32 Nam exaudita eſt vox tua ab Altiſſimo : vidit Deus fortis rectum conſilium tuum, & proſpexit vaſtitatem quam à juventute tua habuiſti :

33 Propterea miſit me ut his omnibus demonſtratis tibi decerem, Confide & noli timere.

34 Sed noli præfeſtinatione, ut prioribus temporibus, cogitare res vanas, ne præfeſtinando aberres à cognitione venturorum temporum.

35 Itaque

35 Itaque fuit postea ut fierem iterum jejunaremque diebus septem, suppleturus tres hebdomadas quæ fuerant indictæ mihi.

36 Fuit vero octava nocte, ut animo meo de integro turbato in me inciperem loqui coram Altissimo,

37 (Inflammabatur enim spiritus meus valde, & angebatur anima mea)

38 Et dicerem, Domine, tu loquutus es solummodo initio creationis die primo, dicendo, fiat cœlum & terra; & verbo tuo opus perfectum est.

39 Quumque esset Spiritus ubi tenebræ circumferebantur & silentium erat, sonus humanæ vocis nondum erat effectus à te:

40 Tunc edixisti de thesauris tuis proferri lumen lucidum, quo appareret opus tuum.

41 Tu die secundo creasti aërem expansis, & imperasti ei ut distingueret divisionemque statueret inter aquas, ut pars earum sursum recederet, pars vero maneret deorsum.

42 Tu die tertio imperasti aquis ut congregarentur in partem septimam terræ; sex vero partes illius siccas conservasti, ut exsisterent ex iis quæ administri tui seminata à Deo colerent.

43 Verbo enim procedente ex te statim fiebat opus.

45 Processit itaque subito fructum multitudo immensa, deliciæ gustus multiformes, & flores colore non imitabili, & odoramenta odore imperveſtigabili: hæc die tertio facta sunt.

45 Tu quoque die quarto imperasti esse splendentem Solem, lucentem Lunam, stellas dispositas;

46 Mandans eis ut servirent homini qui formandus erat.

47 Tu quinto die dixisti parti septimæ ubi erat aqua congregata ut procrearet animalia, volucres, & pisces: atque ita factum est.

48 Aqua muta & inanima quæ Dei nutu jubebatur animalia profundebat, ut ex eo mirabilia facta tua nationes enarrarent.

49 Tunc autem reservasti duo animantia, quorum unum vocasti Bahamoth, alterum Leviathan;

50 Et separasti ea unum ab altero: non enim septima pars, ubi erat aqua congregata, poterat capere ea simul.

51 Itaque dedisti Bahamothis unam partem, quæ tertio die siccata fuerat, ut habitaret in ea ubi sunt montes mille.

52 Leviathani vero dedisti septimam partem humidam, & servasti ipsum ut devoret quos & quando voles.

53 Sexto autem die imperasti terræ ut procrearet coram te jumenta, bestias, & reptilia:

54 Atque insuper Adamum fecisti ducem omnibus quæ feceras, ex quo educti sumus nos omnes & populus quem elegisti.

55 Hæc autem omnia dixi coram te Domine, quia propter nos creasti seculum;

56 Reliquas autem gentes ab Adamo ortas dixisti nihil esse, aut salivæ similes esse, & quasi stillis vase decidentibus comparasti abundantiam earum.

57 At nunc ecce, Domine, gentes istæ quæ nihilo deputatæ sunt, cœperunt dominari nobis ac devorare nos:

58 Et nos populus tuus, quem vocasti primogenitum, unigenitus, cujus es zelotypus traditi sumus in manus eorum.

59 Quod si propter nos creatum est seculum, quare non possidemus hæreditatem nostram cum seculo? quousque tandem?

CAP. VII. *Non nisi per angusta ad augusta pervenitur.*

FUit autem quum finissem eloqui verba hæc, ut missus ad me angelus, qui missus fuerat ad me antecedentibus noctibus.

2 Ediceret mihi, surge Hezra, & audi sermones quos veni eloquuturus ad te.

3 Me autem dicente, loquere Deus mi, dixit mihi, mare positum est in spatioso loco, adeo ut sit altum & immensum:

4 Est autem ei accessus in angusto portu, ubi simile est fluminibus:

5 Quis enim unquam velit ingressus mare experiri ipsum aut dominari ipsi, nisi transeat per angustum in latitudinem ipsius? quomodo alioqui venire poterit?

6 Item alterum exemplum: civitas ædificata est & sita in campestri loco, quæ plena est bonorum omnium:

7 Introitus ejus angustus est & in præcipitio positus, versante à dextera quidem igne, à sinistra vero aqua alta.

8 Adeout semita unica sit inter hæc posita, puta inter ignem & aquam, quæ semita non capit nisi solummodo vestigium hominis.

9 Si ergo dabitur civitas hæc homini in hæreditatem; si nunquam ille periculum quod ante positum est transeat, quomodo percipient hæreditatem suam?

10 Quum autem dixissem ad hęc, ita est Domine; dixit mihi, sic etiam est pars Jisraelis:

11 Nam propter eos feci seculum, sed quando transgressus est Adam constitutiones meas, tum adjudicatum est ei illud quod factum est.

12 Et facti sunt introitus hujus seculi angusti, dolore infesti, & laboriosi; pauci inquam, & mali, & periculorum pleni, & labore operoso cincti.

13 Alterius enim seculi introitus spatiosi & securi sunt, & afferentes immortalitatis fructum.

14 Quamobrem si nunquam ingressi fuerint homines viventes angusta hęc & vana loca, non poterunt ea recipere quæ repositа sunt.

15 Nunc ergo quare conturbaris quod corruptibilis es? & quid eo moveris quod mortalis es?

16 Quare non præcipis animo tuo quod futurum est, sed in præsente hæres?

17 Tunc ego respondens dixi, Domine Jehova, ecce disposuisti lege tua ut justi hęc possideant hæreditario jure, impii autem pereant.

18 Justi autem ferunt res angustas pro eo quod sperabant spatiosa: qui enim impie gesserunt? at hi angustias patiuntur, nec spatiosa visuri sunt.

19 Sed

19 Sed dixit mihi, non est judex superior Deo, neque intelligentior Altissimo.

20 Pereunt mihi in præsentia, quia negligitur lex Dei quæ proposita est.

21 Mandavit enim Deus omnino venientibus quando venerunt, quid faciendum vitam habituris, & quid observandũ ne pœnas luerẽt:

22 Hi autem non persuasi contradixerunt ei, & proposuerunt sibi cogitationes vanas.

23 Et circumdantes sibi cohortes delictorum dixerunt de Altissimo non esse ipsum, & vias ejus non agnoverunt:

24 Et spernentes legem ejus sponsiones ei factas abnegarunt, & constitutionibus ejus non habitantes fidem opera ejus minime perfecerunt.

25 Propterea, ô Hezra, vacua vacuis, & plena plenis.

26 Ecce tempus veniet, & erit quum venerint signa quę prędixi tibi, ut appareat sponsa, & emergens ea dęmonstrabitur quæ nunc obducitur terra;

27 Et quisquis liberatus fuerit à prædictis malis videat facta mirabilia mea.

28 Revelabitur enim filius meus Jesus cum iis qui sequuntur ipsum, & recreabuntur qui relicti fuerint annis quadringintis.

29 Erit autem his annis exactis, ut moriatur finis meus Christus, & viventes omnes,

30 Et seculum convertatur diebus septem in antiquum silentium, quale fuit judiciis antecedentibus, ita ut nemo superstes derelinquatur.

31 Sed erit elapsis diebus septem, ut moriente corrupto seculo illud seculum quod nondum vigilat excitetur,

32 Reddente eos terra qui dormiunt in ipsa, & pulvere eos qui in illo silentio habitant, & cellis reddentibus cadavera quæ sibi fuerint commendata.

33 Tunc apparebit Altissimus insidens judiciali throno, & præterlapsis miseriis recipietur illi qui patientia usi fuerint longanima.

34 Nam judicium solum remanebit, veritas stabit, & fides revalescet;

35 Unde opere prætium subsequetur, & merces ostendetur, & justitia erit pervigil, nec injustitia amplius dominabitur.

36 Dixi autem, pater Abraham pro Sedomitis oravit, & Mosche pro majoribus qui in deserto peccaverunt.

37 Et *Jehoschuah* successor ejus pro Israele in diebus Hacanis, & Schemuel.

38 Et David pro confractione, & Schelomo pro iis qui venerunt ad sanctam locum,

39 Et Elija pro iis qui pluviam acceperunt, & pro mortuo ut reviviscret,

40 Et Chizkija pro populo diebus Sanchebi; multi denique pro multis.

41 Si ergo modo, quum increvit corruptio & justitia multiplicata est, oraverint justi pro impiis; quare nunc etiam non sic futurum esset?

42 At ille mihi respondens, dixit; præsens seculum non est finis, gloria in eo versantes frequenter manet; propterea illi pro invalidis oraverunt,

43 Dies enim judicii futurus est finis temporis istius, & initium temporis futuræ immortalitatis, quo perierit corruptio.

44 Soluta fuerit intemperantia, abscissa incredulitas, excreverit justitia, exorta fuerit veritas.

45 Nam tunc nemo poterit eum qui periit servare, nec eum qui vicit perdere.

46 Ego vero respondens, hic est, inquam, sermo meus quem semper habui, melius futurum fuisse non dari terram Adamo, aut ea jam data coerceri ipsum ut non peccaret.

47 Quid enim prodest hominibus hic in tristitia vivere, & post mortem supplicium exspectare?

48 O tu quid feciſti, Adam? quod enim tu peccasti non est factus tuus solius casus, sed & noster qui ex te provenimus.

49 Quid enim prodest nobis quod promissa est nobis immortalitas? nos vero mortis opera egimus.

50 Quod prædicta est nobis spes perennis? nos vero pessime evanuimus.

51 Quod reposita sunt nobis habitacula suavitatis & securitatis? nos vero male conversati sumus.

52 Quod proposita est gloria Altissimi protegens eos qui confiderate incesserunt? nos autem pessimis viis ambulavimus.

53 Quod ostenditur paradisus cujus fructus incorruptus perseverat, in quo est securitas atque curatio?

54 Nos vero non ingredimur, ut qui in locis ingratis conversati simus.

55 Quod præ stellis fulgebunt facies eorum qui abstinuerint se? nostræ autem facies tenebris nigriores erunt;

56 Quia viventes non cogitavimus, quando faciebamus iniquitatem, nos post mortem incepturos pati.

57 Tum ille respondens, dixit; hæc cogitatio est certaminis quo certaturus est homo qui in terra nascitur.

58 Ut si victus fuerit, patiatur quod dicis; sin autem vicerit, percipiat quod dico:

59 Hæc enim vita est quam Mosche quum viveret indixit populo, dicens; elige tibi vitam ut vivas.

60 Verum non crediderunt ei, nec Prophetis post eum, ac ne mihi quidem quum alloquutus sum ipsos,

61 Non futuram fuisse tristitiam eis perditione ipsorum; sed futurum gaudium, sicut futurum est eis quibus persuasa est salus.

62 Hic ego respondens, dixi; Scio Domine, Altissimum vocari misericordem, eo quod miseretur eorum qui nondum venerunt in seculum,

63 Quodque miseretur eorum qui convertunt se ad legem ipsius:

64 Et longanimem esse, eo quod longanimitatem exhibet peccatoribus quasi suis operibus:

65 Et munificum esse, eo quod donare vult cuique prout res exigunt:

66 Et plurimum misericordem, eo quod magis ac magis multiplicat misericordias iis qui præ-

præsentes sunt, qui præterierunt, & qui futuri sunt.

67 Multiplicat; si enim non multiplicaret misericordias suas, non servaretur hoc seculũ cum iis qui obtinent ipsum hæreditatio jure:

68 Et condonat; si enim pro bonitate sua non condonaret; ut qui fecerunt iniquitatem ii leventur suis iniquitatibus, non posset decies millesima pars hominum conservari:

69 Et judex si non ignosceret iis qui curantur verbo ipsius, & deleret multitudinem contemtionum,

70 Non plane reliqui fierent ex innumerabili multitudine, nisi pauci valde.

CAP. VIII. *Propheta dolens ob paucitatem salvandorum, recreatur magnitudine & diversitate præmiorum quæ salvandos manent.*

TUnc ille respondit mihi, dicens; hoc seculum fecit Altissimus propter multos, futurum autem propter paucos.

2 Proponam autem tibi, Hezra, similitudinem. Quemadmodum si rogares terram, dicturа esset tibi se plus daturã terræ unde fiat fictile, minimum autem pulveris unde fit aurum; sic etiam habet se hoc præsens seculum.

3 Multi quidem creati sunt, sed servabuntur pauci.

4 Ego autẽ respondens, dixi, absorbe ergo anima quod sentitur, & devora quod sapit.

5 Conveneras enim audiendi prophetandique consilio; sed non est tibi datum spatium nisi solummodo ad vivendum.

6 O Domine, si non permittas servo tuo ut oremus coram te, & des nobis semen cordi, culturamque sensui unde fructus efficiatur, qui vivere posset omnis corruptus qui inter homines locum habet?

7 Tu enim solus es, & nos una figmentum sumus tuarum manuum, prout loquutus es.

8 Nunc autem quando in vulva fingitur corpus, tu præstas membra: conservatur velut in igne & aqua creatura tua, quum novem mensibus fert opus tuum creaturam tuam creatam in ipso:

9 Ipsum, inquam, quod conservat & quæ conservatur in eo, utraque servantur, & servata plerumque iterum reddit vulva quæ creverunt in ipsa.

10 Imperasti etiam ex ipsis membris, præberi fructui lac mamillarum;

11 Ut nutriatur id quod formatum est ad tempus aliquod; & postea instituas eum in misericordia tua.

12 Enutris cum justitia tua, & erudiens cũ in Lege tua corripis eum intellectu tuo:

13 Et mortificas eum ut creaturam tuam, & vivificas eum ut opus tuum.

14 Si ergo perdis eum solo jussu tuo qui tanto labore fuit formatus, facile etiam fuerit ordinare ut id quod factum est servetur.

15 Nunc itaque Domine eloquar ac de omnibus quidem hominibus tu nosti optime, verum de populo tuo propter quem doleo,

16 Et de hæreditate tua propter quam lugeo, de Israele propter quem tristis sum, & de Jahakobo propter quem dolore affectus sum,

17 De eo incipiam orare coram te, pro me & pro eis: quoniam video lapsus nostros qui inhabitavimus terram,

18 Et audivi celeritatẽ judicis adventuri,

19 Ideo audi vocem meam, & intellige sermonem meum: eloquar coram te præcipuum verborum Hezræ antequam assumatur,

20 Dicens; Domine qui permanes in æternum, cujus oculi elati in supremo sunt atque in aëre;

21 Cujus thronus æstimari non potest, nec comprehendi gloria; cui adstat exercitus Angelorum tremens.

22 Quorũ observatio vento & igni committitur, cujus verbum verum, & dicta perstantia, cujus sortia justa, & dispositio terribilis;

23 Cujus aspectus arefacit abyssos, & indignatio tabefacit mõtes, ut testificatur veritas:

24 Exaudi orationem servi tui, & auribus percipe preces figmenti tui;

25 Dum enim vivo, loquuturus sum; & dum sensum habeo, affaturus te.

26 Ne respicias ad delicta populi tui, sed ad eos, qui tibi serviunt fideliter:

27 Ne attendas ad impia gentium studia, sed ad eos qui custodiverunt anxie testimonia tua:

28 Neque reputes eos qui conversati sunt falsũ in conspectu tuo, sed eorum recordare qui ex voluntate tua cum reverentia tui agnoverunt te:

29 Neque velis perdere eos qui pecudum mores habuerunt, sed respice ad eos qui Legem tuam luculentè docuerunt:

30 Nec indigneris eis qui bestiis pejores judicati sunt, sed eos diligas qui semper in tua justitia & gloria fiduciam habuerunt.

31 Nos enim & majores nostri ex morbis talibus languemus: tu autem propter nos peccatores misericors appellaberis.

32 Tunc misericors appellaberis, si voles exhibere nobis misericordiam, nobis, inquam, non habentibus opera justitiæ:

33 Justi enim, si quibus essent opera multa reposita ex propriis operibus mercedem reciperent.

34 Quid vero est homo, ut indigneris ei? aut genus corruptum, ut ita acerbè ãgas cum ipso?

35 Etenim verè nemo natus est qui non impiè gesserit, & viventium nemo qui non deliquerit:

36 Hac autem in re annunciabitur justitia tua, & bonitas tua Domine, quod corũ misertus fueris quibus nihil est bonorum operum.

37 Tunc respondit mihi, dicens; rectè loquutus es quædam; ut sermones habuisti, sic etiam fiet.

38 Etenim revera non exigam rationem de factis eorum qui peccaverunt ante mortem, ante judicium, ante perditionem;

39 Sed dilectionem capiens ex justorum cogitationibus, recordabor eorum, peregrinationis quoque, & salutis, & recipiendæ mercedis.

40 Quomodo ergo loquutus fueram, sic etiam est.

41 Sic-

41 Sicut enim agricola ſerit quidem ſuper terram ſemina multa, plantaſque plurimas plantat; ſed non omnia quæ ſeminata ſunt procedente tẽpore ſervantur, nec omnia quę plantata ſunt radicantur: ſic etiam qui in ſeculo ſeminati ſunt non omnes ſervabuntur.

42 Ego autem reſpondens, dixi; Si inveni gratiam, proloquar.

43 Quemadmodum ſemen agricolæ quum non aſſurgit, ſive non acceperit pluviam tuam tempore ſuo, ſive corruptum fuerit multitudine pluviæ;

44 Sic etiam perit ſimiliter homo qui manibus tuis formatus eſt, qui tua imago nominatur eo quod ſimilis eſt tibi, propter quem omnia formaſti; quandoquidem comparaſti eum cum ſemine agricolæ.

45 Ne iraſcaris nobis; ſed parce populo tuo, & miſerere hæreditatis tuæ: tu enim creaturæ tuæ miſerturus es.

46 Qui reſpondit mihi, dicens; Quæ ſunt præſentia, præſentibus; & quæ futura, futuris ſunto.

47 Multum enim abes ut poſſis amplius diligere creaturam meam quam ego: te autem ipſum frequenter acceſſi propius, ſed injuſtos nunquam.

48 Hac autem in re mirabilis videris coram Altiſſimo,

49 Quod abjiciens te ut decet, non judicas te dignum qui inter juſtos glorificẽris plurimum.

50 Quapropter miſeriæ multę ac miſerabiles evenient habitatoribus ſeculi temporibus ultimis, quia in multa ſuperbia ambulaverint:

51 Tu autem pro te intellige, & pro ſimilibus tui inquire gloriam.

52 Vobis enim apertus eſt paradiſus, plantata arbor vitæ, præparatum futurum tempus, comparata abundantia, ædificata civitas, probata requies perfecta bonitate, perfectaque ſapientia.

53 Radix mali obſignata eſt ne hæreat vobis, infirmitas & tinea à vobis abſconſa eſt, & in ſepulcrum fugit corruptio, in oblivionis locum:

54 Prætericrunt dolores, & oſtenditur tandem adventurus immortalitatis theſaurus.

55 Noli ergo amplius inquirere de multitudine pereuntium.

56 Etenim iſti aſſumentes licentiam ſpreverunt Altiſſimum, & Legem ejus contemnentes dereliquerunt vias ejus:

57 Prẽterea etiã conculcaverũt juſtos ejus,

58 Et dixerunt cum animo ſuo non eſſe Deum, & quidem ſcientes ſe morituros eſſe.

59 Sicut enim vos ſuſcipient illa quæ prædicta ſunt, ſic eos invadent ſitis atque cruciatus qui comparati ſunt.

60 Non enim voluit Deus hominem diſperdi; ſed ipſi qui creati ſunt coinquinaverunt nomen ejus qui fecit ipſos, & ingrati fuerunt ei qui præparaverat ipſis vitam:

61 Quapropter judicium meum modo appropinquat.

62 Atque hæc quidem non omnibus demonſtravi, ſed tibi & paucis tui ſimilibus.

63 Tunc ego proloquens dixi, Ecce nunc Domine, demonſtraſti quidem mihi multa ſigna quę incipies facere ultimis temporibus; ſed quo tempore non demonſtraſti mihi.

CAP. IX. *Judicia Dei, ſicut & alia ejus opera egregia, præcedent aliquot ſigna.*

REſpondit autem mihi, dicens; Tu, ſi quo modo poteris, metire tempus in ipſo: cum enim videris partem quamdam ſignorum quæ prædicta ſunt tranſiſſe;

2 Tunc intelliges illud eſſe tempus quo cœpturus eſt Altiſſimus viſitare ſeculum quod ab ipſo factum eſt;

3 Quando, inquam, videbitur in ſeculo terræ motus & populorum turbatio.

4 Tunc intelliges Altiſſimũ de iis diebus antecedentibus inde à principio loquutũ eſſe.

5 Sicut enim quicquid eſt in ſeculo initium pariter & conſummationem habet, ac conſummationem manifeſtam:

6 Sic etiam Altiſſimi tempora initia habent manifeſta prodigiis & potentibus factis, & conſummationes manifeſtæ ſunt & actu & ſignis:

7 Eritq; ut quiſquis ſervabitur, qui poterit effugere labore ſuo per fidem qua credidiſtis,

8 Reliquus fiat ex prædictis periculis, videatq; ſalutare meum in terra mea & in terminis meis, ut ſanctificavi me inde à ſeculo.

9 Tunc erunt in miſeriis qui nunc abutuntur viis meis, & in tormentis morabuntur qui per contemtum eas abjecerint:

10 Qui enim non agnoverunt me, quum viventes beneficia conſequerentur;

11 Et qui faſtidiverunt Legem meam quum adhuc facultatem haberent, quumque adhuc eſſet apertus eis pœnitentiæ locus, non tamen adverterunt, ſed ſpreverunt eam:

12 Hos oportet poſt mortem in cruciatu agnoſcere.

13 Tu ergo noli amplius curioſè inquirere quomodo cruciabuntur impii, ſed inquire quomodo ſervabuntur juſti, quorum & propter quos ſeculum eſt, & quando.

14 Ego vero reſpondens, dixi,

15 Quod ante loquutus ſum nunc etiam dico, & dicam in poſterum, plures eſſe qui pereunt quam qui ſerventur; ſicut fluctus majores ſunt guttis.

16 Ille autem reſpondit, dicens;

17 Qualis ager, talia & ſemina: & quales flores, tales tincturæ, & qualis operator, tale opus, & qualis agricola, talis cultura; quoniam tempus eſt ſeculi.

18 Tunc enim quum ego pararem iis qui nunc ſunt ſeculum (ut nondũ factum fuerat) in quo habitarent, nemo mihi contradicebat:

19 Atque ut tunc quidem, quiſque nunc etiam creatur in mundo hoc parato, & meſſe indefinente, & lege imperveſtigabili, ſed corrupti ſunt mores eorum.

20 Conſiderans itaque ſeculum quod ecce periculum aderat ei à cogitationibus quæ advenerant in ipſum.

21 Reſpexi & peperci ei valde: tandem ſervavi mihi acinum è botro, & plantam è plantario multo.

22 Per-

22 Pereat ergo multitudo quæ immerito nata eſt, ſerveturque acinus meus & planta mea quæ multo cum labore perfeci.

23 Tu autem ſi adhuc alios ſeptem diis remiſeris (ſed ne jejunato illis;

24 Ito in campum florum ubi domus non eſt ædificata, & comedito ſolum de floribus ipſius campi: ne carnem guſtato, vinumque ne bibito, ſed flores ſolummodo)

25 Deprecans indeſinenter Altiſſimum, veniam denuo & alloquar te.

26 Itaque profectus ſum, ſicut dixerat mihi, in campum qui vocatur Ardatha; ubi ſedens inter flores comedi de herbis agri, & cibo earum ſaturatus ſum.

27 Fuit autem poſt dies ſeptem diſcumbente me ſuper gramen, quum animus meus turbaretur de integro ſicut antea.

28 Ut aperto ore meo inchoarem loqui coram Altiſſimo, & dicerem;

29 O Domine, tu quidem certe videndum te exhibuiſti majoribus noſtris in deſerto avio & infructuoſo, quum egrederentur ex Ægypto.

30 Et dixiſti planè, Tu Iſrael audi me, & ſemen Jahakobi attende ad ſermones meos;

31 Ecce enim ego ſemino in vobis legem meam, qua efferente in vobis fructum, gloriam reportabitis de eo in ſeculum.

32 Verum majores noſtri acceptam legem non ſervaverunt, & ſtatuta tua non cuſtodiverunt; fructus vero Legis non periit (nec enim poterat, quoniam tuus erat)

33 Nam qui acceperant, perierunt non cuſtodientes quod in ipſis ſeminatum fuerat.

34 Ecce autem conſuetudo eſt, quum accepit terra ſemen, aut mare navem, aut vas aliquod eſcam vel potum; perdito eo in quo ſeminatum eſt, vel in quod immiſſum eſt,

35 Simul id quod ſeminatum immiſſumve fuerit & quæcumque fuerint excepta perdi, eaque jam non eſſe penes nos: nobis vero non ita accidit.

36 Nos quidem qui Legem accepimus, peccando periimus, & cor noſtrum quod exceperat eam:

37 Lex vero non periit, ſed permanſit in ſuo robore.

38 Quum autem hæc loquerer apud animum meum, reſpiciens oculis meis vidi mulierem ad dexteram, quæ ecce lugens plorabat cum vociferatione magna, & animo dolebat valdè, veſtimentis ſuis diſciſſis & cinere inſperſo capiti ipſius.

39 Omittens itaque cogitationes meas in quibus verſabar, converſus ſum ad eam,

40 Et dixi ei, quare fles? & quid doles animo?

41 Illa vero mihi, Sine me, inquit, Domine mi flere & in dolore pergere, nam valdè amaro ſum animo, depreſſa ſum valde.

42 Me autem dicente ei, quid perpeſſa es? dic mihi, reſpondit illa mihi,

43 Sterilis fueram ego ancilla tua, ac non pepereram triginta annis, quum haberem maritum:

44 Ego vero per ſingulas horas & per ſingulos dies annoſque triginta illos deprecabar Altiſſimum nocte ac die.

45 Fuit tandem poſt triginta annos ut exaudiret me Deus ancillam tuam, & reſpiciens abjectionem meam attendenſque tribulationi meæ, daret mihi filium; de quo gaviſa ſum valde ego & vir meus & omnes cives mei, honoremque Deo ſorti plurimum tribuimus.

46 Et educavi eum labore multo.

47 Fuit autem quum creviſſet perveniſſetque ad eam ætatem qua uxorem ducturus erat, ut diem facerem epuli.

CAP. X. *Mulier flens & refulgens, figura Eccleſiæ.*

HOc facto, introiens filius meus in thalamum ſuum, cecidit mortuus.

2 Quamobrem evertimus omnes lumina, & ſurrexerunt omnes cives mei ad conſolandum me, & continui me ad noctem uſque diei alterius.

3 Fuitque ſuperſedentibus omnibus à conſolatione mei ut quieſcerem, fuit, inquam, ut ſurgens ea nocte fugerem, veniremque (ut vides) in hunc campum.

4 Nunc autem cogito non reverti in civitatem, ſed hic conſiſtere; neque comedere neque bibere, ſed ſine intermiſſione lugendo jejunare uſque dum moriar.

5 Omittens igitur ſermones in quibus verſabar, iratus reſpondi ei, dicens;

6 Tu mulierum omnium ſtultiſſima, nonne vides luctum noſtrum, & quæ nobis acciderunt?

7 Tzijonem matrem noſtram omni triſtitia contriſtari, & depreſſione deprimi, & lugere validiſſime,

8 Nos nunc lugere omnes, & triſtes eſſe? quum autem nos omnes contriſtamur; tu an contriſtaberis de uno filio?

9 Interroga enim terram, & dicet tibi ſe eam eſſe quæ debeat tam multorum lugere caſus qui in ea pullulant,

10 Et omnium qui ex ipſa ab initio exiti ſunt, & aliorum qui venturi ſunt: nam ecce pene omnes in perditionem ambulant, & exitio traditur plurima pars eorum.

11 Utra igitur amplius lugere debet? hæc certè quæ tantam multitudinem perdidit magis quam tu quæ pro uno doles.

12 Quod ſi dixeris mihi, non eſt planctus meus ſimilis planctui terræ, quoniam fructum amiſi ventris mei, quem cum mœroribus geſtavi & cum doloribus peperi;

13 Terra autem pro modo terræ; ſic abit ex ea multitudo præſens ut evenit ante:

14 Ego quoque dicturus ſum tibi, Sicut tu cum labore peperiſti, ſic etiam terra dat fructum ſuum homini ab initio, ei qui infecit ipſam.

15 Nunc ergo contine apud te ipſam dolorem tuum, & fortiter fer qui tibi contigerunt caſus.

16 Si enim tamquam juſtis, acquieveris rebus à Deo determinatis, & conſilium ejus percipies ſuo tempore, & iſtis in rebus laudaberis.

17 Re-

17 Regredere ergo in civitatem ad virum tuum.

18 Illa autem dicente mihi, non faciam, neque ingrediar civitatem, ſed hic moriar :

19 Perrexi adhuc loqui ad illam, dicens ;

20 Noli facere rem iſtam ; ſed aſſentire ſuadenti. Quot enim ſunt caſus Tzijonis? accipe conſolationem propter dolorem Jeruſchalaimorum.

21 Vides enim ſanctuarium noſtrum deſolatum eſſe, & altare noſtrum dejectum, templumque noſtrum deſtructum,

22 Pſalterium noſtrum humi proſtratum eſſe, hymnum conticuiſſe, exſultationem noſtram diſſolutam eſſe, lumen lychnuchi noſtri exſtinctum, arcam fœderis noſtri direptam, loca ſancta noſtra contaminata, & nomen de quo vocati ſumus pene profanatum, liberos item noſtros eſſe contumeliam paſſos, Sacerdotes noſtros ſuccifos, Levitas noſtros in captivitatem abductos, virgines noſtras inquinatas, mulieres noſtras vim paſſas, juſtos noſtros direptos, parvulos noſtros perditos, juvenes noſtros in ſervitutem raptos, & fortes noſtros infirmatos,

23 Et quod omnium eſt maximum, ſignaculum Tzijonis, reſignatam eſſe gloriam ipſius: nam tradita etiam eſt in manus eorum qui oderunt nos.

24 Tu ergo excute tuam triſtitiam multam, & depone à te dolorum multitudinem, ut tibi propitius Deus fortis requiem præſtet tibi Altiſſimus, requiem à laboribus.

25 Fuit autem me alloquente eam, ut facies ejus repente fulgeret, ac ſpecie coruſcus fieret aſpectus ejus adeo ut expaveſcens valdè abea cogitarem quid illud eſſet.

26 Ecce autem ſubito emiſit ſonum vocis magnum & ita formidabilem ut moveretur terra ipſa à ſono mulieris.

27 Quumque reſpicerem, ecce mulier amplius non comparuit mihi; ſed civitas ædificabatur & locus demonſtrabatur à fundamentis magnus: & timens clamavi voce magna,

28 Et dixi; ubi eſt Uriel Angelus qui principio venit ad me? nam ipſe fecit ut venirem in tantum hunc exceſſum mentis, quo finis meus quem ſpectabam evaneſcit, & oratio mea efficitur ridicula.

29 Me autem proloquente iſta, ecce venit ad me;

30 Et reſpiciens me quod ecce jacerem ut mortuus, & intellectus meus abalienatus eſſet, prehendens dexteram meam confirmavit me, & ſtatuens me in pedes meos, dixit mihi ;

31 Quid tibi eſt, quod turbata eſt mens tua & ſenſus cordis tui ? quid conturbaris ?

32 Cui ego, quoniam, inquam, dereliquiſti me, qui faciens ſecundum ſermones tuos veni in hunc campum : ecce autem videre mihi viſus ſum quæ non poſſum enarrare.

33 Ille autem dixit mihi ; Sta viriliter, & docebo te.

34 Ego vero dixit, loquere, Domine mi, ad me, ne derelinquas me, ut non fruſtratus moriar.

35 Nam vidi quæ neſciebam, & audio quæ neſcio :

36 Aut an falleretur ſenſus meus, & ſomniaret anima mea ?

37 Nunc ergo ore te ut exponas ſervo tuo exceſſum iſtum. Qui reſpondens mihi dixit,

38 Audi me & docebo te exponens ea tibi à quibus metuis : nam Altiſſimus revelavit tibi myſteria multa :

39 Vidit rectam viam tuam, te ſine intermiſſione fuiſſe contriſtatum pro populo tuo, & valde luxiſſe propter Tzijonem.

40 Hæc ergo intelligentia viſionis quæ tibi apparuit paulo ante.

41 Quod vidiſti lugentem quam cæpiſti conſolari,

42 Nunc autem ſpeciem mulieris amplius non vides, ſed viſa eſt tibi civitas ædificari ;

43 Et quod illa narrabat tibi de caſu filii tui, hæc ſolutio eſt :

44 Hæc mulier quam vidiſti eſt Tzijon, quam etiam modo conſpicis ut civitatem ædificatam.

45 Quid dixit tibi ſe fuiſſe ſterilem triginta annis, *dixit* propterea quod fuerint anni triginta quando non erat adhuc oblata in ea oblatio.

46 Sed fuit poſt annos triginta, ædificante Schelomone civitatem & oblationes offerente, tunc fuit quando peperit ſterilis filium.

47 Quod dixit tibi ſe educaſſe eum cum labore, hi fuerunt habitatores Jeruſchalaimorum.

48 Quod autem dixit tibi, filius meus vemens in thalamum ſuum mortuus eſt, & contigit ei caſus, hæc eſt ruina Jeruſchalaimorum, quæ facta eſt :

49 Ecce autem vidiſti ſimilitudinem illius, & quum lugeret filium cœpiſti conſolari illam de iis quæ contigerant : hæc fuerunt tibi aperienda.

50 Nunc autem videns Altiſſimus te ex animo contriſtari, & ex toto corde condolere illi, oſtendit tibi claritatem gloriæ illius, & pulcritudinem decoris illius :

51 Propterea enim edixeram tibi ut maneres in campo ubi domus non eſt ædificata.

52 Nam ſciebam Altiſſimum cœpturum eſſe tibi oſtendere hæc ;

53 Propterea edixeram tibi ut venires in hunc agrum ubi nullum eſt fundamentum ædificii :

54 Nec enim poterat opus ædificii humani ſuſtineri in eo loco, ubi incipiebatur oſtendi civitas Altiſſimi.

55 Tu ergo noli timere, neque expaveſcat cor tuum, ſed ingredere, & vide ſplendorem ac magnitudinem ædificii, quantum poteſt videre aſpectus oculorum tuorum :

56 Poſtea verò audies quantum auditus aurium tuarum audire poteſt.

57 Tu enim beatus es præ multis, & vocatus ab Altiſſimo quo alii pauci.

58 Nocte autem quæ in craſtinum ventura eſt maneto hic,

59 Et oſtendet tibi Altiſſimus eas viſiones rerum extremarum quas efficiet Altiſſimus habita-

habitatoribus terræ ultimis temporibus.

60 Itaque dormivi illic ea nocte & altera, ſicut edixerat mihi.

CAP. XI. *Aquila triceps myſtica.*

TUnc vidi ſomnium, quod ecce aſcendebat de mari aquila, cui erant duodecim alæ pennatæ & capita tria.

2 Vidi autem, quum ecce expanderet alas ſuas in omnem terram omnibus ventis cœli efflantibus in eam atque collectis,

3 Vidi, inquam, è pennis ejus naſci contrarias pennas, quæ in pennulas minutas & modicas evadebant:

4 Et capita ejus quieſcebant, quorum medium erat majus aliis capitibus: ipſa itaque quieſcebat cum illis.

5 Deinde vide, quum ecce volaſſet aquila pennis ſuis, ut regnaret ſuper terram & ſuper habitatores ejus.

6 Vidi ei ſubjici omnia quæ ſunt ſub cœlo, & neminem ei contradicere, ne unam quidem è rebus creatis quæ ſunt ſuper terram.

7 Tum vidi quod ecce ſurgens aquila in ungues ſuos, alloquuta eſt pennas ſuas, dicens;

8 Nolite omnes ſimul vigilare, dormite quæque loco ſuo, & ad tempus vigilate:

9 Capita autem ultimo loco ſervantur.

10 Et vidi quod ecce non prodibat vox è capitibus, ſed è medio corpore ejus:

11 Et numeravi contrarias pennas ejus, quæ ecce erant octo.

12 Poſtea vidi quod ecce à dextera parte ſurgens una penna regnavit ſuper omnem terram:

13 Fuit vero quum regnaſſet, ut adveniente ei fine non appareret locus ejus, & ſequens exſurgens regnavit, & multum obtinuit tempus:

14 Sed fuit quum regnaſſet, ut adveniente fine ipſius hæc non appareret ſicut etiam prior.

15 Ecce autẽ vox emiſſa eſt ad eam, dicens;

16 Audi tu quæ tamdiu obtinuiſti terram, hæc annuncio tibi antequam incipias diſparere:

17 Nemo poſt te obtinebit tempus tuum, ac ne dimidium quidem illius.

18 Tum exſurgens tertia tenuit principatum ſicut & priores, & diſparuit ipſa quoque.

19 Et ſic contigit omnibus aliis ſigillatim principatum gerere, ac deinde nuſquam comparere.

20 Vidi enim quum ecce per tempus ſequentes pennæ erigerentur à dextera parte, obtinere ipſas quoque principatum, & eas quæ obtinebant non tamen comparere illico:

21 Et aliquas ex eis erigere quidem ſe, at principatum non obtinere.

22 Sic vidi poſtea, quum ecce non comparerent duodecim pennæ, & duæ pennulæ;

23 Nihil ſupereſſe in corpore aquilæ, niſi duo capita quieſcentia & ſex pennulas.

24 Vidi autem quod ecce à ſex pennulis diviſæ duæ manſerunt ſub capite quod erat ad partem dexteram, quatuor vero manſerunt in loco ſuo:

25 Et vidi quod ecce hæ quæ aliis ſuberant cogitabant ſe erigere & obtinere principatus.

26 Nam vidi quod ecce una erecta eſt, ſed ſtatim non comparuit:

27 Et ſequentes etiam velocius quam priores non comparuerunt.

28 Tum vidi quod ecce duæ quæ ſupererant, apud ſeipſas cogitabant etiam regnare:

29 Quum autem cogitarunt de eo, ecce unum quieſcentium capitum quod erat medium evigilavit (hoc autem erat duobus aliis capitibus majus)

30 Et vidi conjunctis duobus aliis capitibus ſecum,

31 Quod ecce converſum eſt caput iſtud cum aliis proſequentibus ipſum, & comedit duas illas pennulas ſubjectas alis quæ cogitabant regnare.

32 Hoc autem caput perterruit omnem terram, & dominatũ eſt in ea habitatoribus ejus cum labore multo; & dominium tenuit orbis terrarum ſupra omneis alas quæ fuerant.

33 Poſtmodum autem vidi, quod ecce medium caput ſubito diſparuit, idque ſicut alæ:

34 Superfuerunt autem duo capita, quæ & ipſa ſimiliter regnaverunt ſuper terram, & ſuper habitatores ejus.

35 Et vidi quod ecce devoravit caput dexteræ partis illud quod erat in læva.

36 Tunc audivi vocem dicentem mihi; Reſpice ex adverſo tui, & conſidera quod vides.

37 Et vidi quod ecce quiddam ſimile leoni concitato è ſilva rugienti; vidi, inquam, emittentem vocem humanam ad aquilam & loquentem, dicendo:

38 Audi tu, & eloquar ad te quæ dicit Altiſſimus tibi:

39 Nonne tu es illa quæ reſtas de quatuor illis animalibus quæ feci ut regnarent in ſeculo meo, idque ut poſt eos veniret finis temporum iſtorum?

40 Nam quartum veniens devicit omnia animalia quæ præterierant, & dominatu obtinuit ſeculum cum tremore multo, & omnem orbem cum labore graviſſimo, & habitavit tamdiu orbem terrarum cum dolo.

41 Tu non judicaſti terram ex veritate;

42 Sed afflixiſti manſuetos, & læſiſti quietos, & dilexiſti mendaces, & deſtruxiſti habitationes eorum qui ferebant fructum, & muros eorum qui non nocebant tibi dejeciſti,

43 Adeo ut aſcenderit contumelia tua uſque ad Altiſſimum, & ſuperbia tua ad Deum fortem:

44 Reſpexit itaque Altiſſimus ſuperbiæ tempora, quæ ecce finita ſunt, & ſcelera ejus completa.

45 Propterea tu ne appareto aquila, & alæ tuæ horribiles, & pennulæ tuæ peſſimæ, & capita tua maligna, & ungues tui peſſimi, & totum corpus tuum vanum,

46 Ut refrigeretur tota terra, & liberata à vi tua convertatur, & ſperet jus ac miſericordiam ab eo qui fecit ipſam.

CAP.

CAP. XII.[1] *Impetrat Hezras mysterii particularem explicationem.*

HOc facto, quum alloquutus esset leo his verbis aquilam, vidi,

2 Quod ecce supereſſet caput, non autem compararent illæ quatuor alæ quæ ad ipſum tranſierant: nam erectæ fuerant ut regnarent, ſed fuerat regnum earum exile & tumultu plenum.

3 Vidi autem quum ecce non comparerent illæ, totum corpus aquilæ incendi: unde expavit terra valde, & ego ex tumultuatione ac exceſſumentis metuque magno evigilavi, & dixi ſpiritui meo,

4 Et de tu præſtas mihi hęc, eo quod ſcrutaris vias Altiſſimi:

5 Ecce adhuc ſum defeſſus animo, & ſpiritu meo infirmus valdè, ne modica quidem ineſt mihi virtus à timore multo quo expavi poſtè hæc.

6 Nunc ergo orabo Altiſſimum, ut me ad finem uſque confirmet.

7 Tum dixi, Domine Jehova, ſi inveni gratiam in oculis tuis, ſi juſtus effectus ſum apud te præ multis, & ſi certe aſcendit oratio mea in conſpectum tuum;

8 Confirma me, & oſtende mihi ſervo tuo interpretationem diſtinctam viſi horribilis iſtius, ut pleniſſimè conſoleris animam meam:

9 Nam dignum me habuiſti cui tempora ultima oſtenderes.

10 Ille autem mihi, hæc eſt, inquit, interpretatio viſionis hujus:

11 Aquila quam vidiſti aſcendentem è mari, regnum illud eſt quod viſione viſum eſt Danieli fratri tuo:

12 Sed non eſt illi data interpretatio, nunc autem ſum interpretaturus tibi.

13 Ecce dies veniunt quum exſurget regnum ſuper terram, à quo erit vehementior metus quam ab omnibus regnis quæ fuerint ante ipſum.

14 Regnabunt autem in eo Reges duodecim unus poſt alterum:

15 Qui vero ſecundus incipiet regnare, is plus temporis obtinebit quam ullus è duodecim.

16 Hæc eſt interpretatio duodecim alarum quas vidiſti.

17 Quod autem vocem quæ loquuta eſt audiſti non è capitibus ejus exeuntem, ſed è medio corpore ejus,

18 Hęc eſt interpretatio: poſt tempus regni illius naſcentur contentiones non modicę, pericli tabiturque ut cadat; non tamen cadet tunc, ſed iterum reſtituetur principio ſuo.

19 Quod vidiſti pennulas octo ſubjectas alis cohærentes alis ejus,

20 Hæc interpretatio: exſurgent in ipſo Reges octo, quorum erunt tempora brevia & citati anni: ac duo quidem ex ipſis peribunt ſtatim:

21 Appropinquante vero tempore, quatuor diutius ſervabuntur medio tempore, quum incipiet appropinquare tempus ejus ut finiatur: duo vero in finem ſervabuntur.

22 Et quod vidiſti tria capita quieſcentia,

23 Hæc interpretatio: ultimis temporibus ejus ſuſcitabit Altiſſimus tria regna in quæ reducturus eſt multa alia, & dominabuntur terræ, atque habitatoribus ejus;

24 Infeſtantia eos labore graviore quam præcedentia: propterea vocati ſunt Reges capita aquilæ.

25 Iſti enim ſunt qui recolligent impietates illius, & qui perficient extrema illius.

26 Quod vidiſti caput maximum diſparuiſſe, hæc interpretatio: unus ex eis ſuper lecto ſuo morietur, ſed tamen cum tormentis.

27 Duos autem qui perſiterint gladius conſumet:

28 Unius enim gladius conſumet alterum, ſed tamen ille quoque gladio tandem cadet.

29 Quod vidiſti pennulas duas ſubjectas alis trajicere ſubter caput quod erat in parte dextera,

30 Hæc eſt interpretatio: hi ſunt quos ſervavit Altiſſimus in finem ſuum, hoc eſt regnum exile, & tumultu plenum.

31 Quod etiam audiviſti leonem, quem videras evigilantem progreſſum de ſilva, rugientem, alloquentem aquilam, & arguentem eam factaque injuſta ejus omnibus ſermonibus ſuis, ſicut audiſti:

32 Hic eſt ſpiritus quem ſervavit Altiſſimus in finem contra eos & impietates eorum, ut arguat eos, & eis objiciat in os dilaniationes eorum.

33 Siſtet enim eos in judicio vivos: feritque poſtquam arguerit eos, ut tunc demum corripiat eos.

34 Nam reſiduum populum meum liberaturus eſt à miſeria qui ſervati fuerint in finibus meis, & exhilarabit eos uſque dum finis adveniat, dies judicii de quo ab initio loquutus ſum tibi.

35 Hoc ſomnium quod vidiſti, & hæ interpretationes illius.

36 Tu vero ſolus fuiſti dignus qui hoc ſecretum ſcires Altiſſimi.

37 Scribe ergo omnia hæc in libro quæ vidiſti, & pone ea in loco abſcondito:

38 Et docebis ea ſapientes populi tui, quorum animos ſcis poſſe capere & ſervare ſecreta hæc.

39 Tu autem adhuc ſuſtine hic alios dies ſeptem, ut tibi oſtendatur quicquid viſum fuerit Altiſſimo oſtendere tibi. Ita profectus eſt à me.

40 Fuit autem quum audiſſet omnis populus præteritis ſeptem diebus me non fuiſſe reverſum in civitatem, ut congregati omnes æque parvi ac magni venirent ad me, & alloquerentur me, dicentes;

41 Quid peccavimus in te? quid injuſtè egimus in te, quod derelictis nobis ſedifti in loco hoc?

42 Tu enim nobis ſuper es ſolus ex omnibus populus, ut botrus è vinea, & ſicut lucerna in loco obſcuro, & ſicut in portu navis ſervata à tempeſtate.

43 An non ſufficiunt nobis mala quæ contigerunt?

44 Si

44 Si ergo tu nos dereliqueris, quanto nobis fuiſſet melius ſuccenſos fuiſſe nos quoque cum Tzijonis incendio?

45 Nec enim ſumus meliores eis qui ibi mortui ſunt: & ploraverunt voce magna.

46 Reſpondens autem eis dixi, confide Iſrael, & noli contriſtari tu domus Jahakobi:

47 Eſt enim memoria veſtri coram Altiſſimo, & Deus fortis non obliviſcitur veſtri in tentatione:

48 Ego non vero dereliqui vos, neque diſceſſi à vobis; ſed veni in hunc locum ut deprecarer pro deſolatione Tzijonis, ut quærerem miſericordiam pro oppreſſione ſanctificationis veſtræ.

49 Nunc ergo abite unuſquiſque veſtrum in domum ſuam: ego autem veniam ad vos poſt dies iſtos.

50 Et profectus eſt populus, ſicut dixeram ei, in civitatem:

51 Ego autem ſedi in campo ſeptem diebus, ſicut mihi mandavit Deus, comedens ſolummodo de floribus agri: ex herbis fuit eſca mihi in diebus illis.

CAP. XIII. *Vir ex mari aſcendens vincit populos.*

FUit autem poſt dies ſeptem ut nocte ſomniarem ſomnium,

2 Quod ecce de mari quidam ut ventus exſurgebat, & conturbabat omneis fluctus ejus.

3 Vidi autem quod ecce invaleſcebat ille homo cum millibus cœlitum: & quocunque vultum ſuum vertebat ut conſideraret, tremebant omnia quæ ab eo reſpiciebantur:

4 Et quocunque exibat vox ex ore ejus, exardeſcebant omnes qui audiebant vocem ejus, ſicut ardet terra quando ſentit ignem.

5 Et vidi poſtea, quum ecce congregaretur multitudo hominum innumera è quatuor partibus cœli, ut debellarent hominem qui aſcenderat è mari,

6 Vidi quod ecce ſibi ipſi exſculpſit montem magnum, & volavit ſuper eum.

7 Ego autem quæſivi regionem videre vel locum unde mons exſculptus eſſet, nec tamen potui.

8 Deinde vidi quod ecce omnes qui congregati fuerunt in eum ut expugnarent eum, timebant valdè, & tamen auſi ſunt pugnare.

9 Ecce autem ut vidit impetum multitudinis venientis, non extulit manum ſuam, neq; frameam prehendit, neq; aliquod inſtrumentum bellicum; ſed ſolummodo, ut vidi,

10 Emiſit ex ore ſuo ſicut flatum ignis, & è labiis ſuis ſpiritum flammæ, & è lingua ſua ſcintillantes procellas; quæ commiſta ſunt omnia ſimul, flatus ignis, ſpiritus flammæ, & multitudo procellarum,

11 Quæ irruit impetu ſuper multitudinem paratam ad pugnandum, & ſuccendit omnes adeo ut repente nihil videretur de innumera illa multitudine, niſi pulvis ſolum & fumus odorum mittens: atque hæc videns extimui.

12 Poſtea vero vidi hominem illum deſcendentem de monte, & vocantem ad ſe multitudinem alteram pacificam:

13 Acceſſitque ad eum ſpecies hominum multorum quorumdam gaudentium, & quorumdam dolentium, quorum alii erant alligati, alii adducebant ex iis quæ offerri ſolent: & infirmatus ſum ex pavoris multitudine, & expergefactus dixi,

14 Tu ab initio demonſtraſti ſervo tuo res iſtas mirabiles, & dignum me habuiſti cujus precationem ſuſciperes:

15 Nunc ergo demonſtra mihi adhuc interpretationem ſomnii iſtius.

16 Nam ſicut exiſtimo ex ſenſu meo, væ iis qui derelicti fuerint diebus illis; & multo amplius væ illis qui non fuerint derelicti:

17 Qui enim non fuerint derelicti, triſtiores erunt.

18 Intelligo nunc quæ ſint repoſita in dies ultimos, ut his obveniant & iis qui derelicti fuerint:

19 Propterea enim venerint in pericula magna & neceſſitates multas, ſicut oſtendunt ſomnia hæc.

20 Attamen facilius eſt periclitantem venire in hunc diem, & tunc videre quæ contingent tempore ultimo, quam pertranſire ſicut nubem à ſeculo.

21 Ille autem mihi reſpondens, dixit; & viſionis interpretationem dicam tibi, & de quibus loquutus es hæc adaperiam tibi.

22 Quod de iis dixiſti qui derelicti fuerint, hæc eſt interpretatio:

23 Qui perfert periculum, in illud tempus hic ſe cuſtodivit; & qui in pericula inciderunt, hi ſunt qui habent opera & fidem apud Altiſſimum.

24 Scito ergo beatiores eſſe qui derelicti fuerint iis qui ſunt mortui.

25 Hæ interpretationes viſionis: quod vidiſti virum aſcendentem è medio maris,

26 Is eſt quem conſervat Altiſſimus multis temporibus, qui per ſe ipſum liberaturus eſt creaturas ſuas, & ipſe diſpoſiturus iis qui derelicti ſunt fœdus.

27 Quod autem vidiſti de ore ejus exire ſicut flatum & ignem & procellam,

28 Et quod non tenebat frameam, neque inſtrumentum bellicum; corrupit impetus ejus multitudinem quæ venerat ad oppugnandum eum; hæc eſt interpretatio:

29 Ecce dies veniunt quando incipiet Altiſſimus liberare eos qui ſunt ſuper terram,

30 Et veniens exceſſum mentis afferet iis qui inhabitant terram:

31 Et cogitabunt debellare alii alios, civitas civitatem, & locus locum: gens inſurget adverſus gentem, & regnum adverſus regnum.

32 Erit autem quum fient hæc & contingent ſigna quæ ante oſtendi tibi, ut tunc reveletur Filius meus quem vidiſti ut virum aſcendentem.

33 Eritque quando audierint omnes gentes vocem ejus, ut derelinquat unuſquiſque bellum ſuum quod habuerint inter ſe,

34 Et colligatur in unum multitudo innumerabilis, ut volentium venire & expugnare eum.

35 Ipſe

35 Ipſe autem ſtabit ſuper cacumen montis Tzijonis.

36 (Tzion enim procedet oſtenderturque omnibus parata & ædificata, ut vidiſti montem ſculpi ſine manibus)

37 Et ipſe Filius meus arguet impietates gentium quas ad invenerunt, malis quæ cum procella comparantur; & mala cogitata eorum cruciamentis quibus incipient cruciari, aſſimilatis flammæ;

38 Et perdet eos ſine labore per legem quæ igni aſſimilata eſt.

39 Quod autem vidiſti eum colligentem ad ſe aliam multitudinem pacificam;

40 Hæ ſunt decem tribus captivæ abductæ è terra ſua diebus Hoſchehę Regis, quem captivum abduxit Sehalmanaſar Rex Aſſyriorum: quæ deportatæ eis flumen poſtea translatæ ſunt in terram aliam.

41 Ipſi autem ſibi ceperunt hoc conſilium, ut derelinquerent multitudinem gentium profecti in ulteriorem regionem ubi nunquam genus humanum habitavit.

42 Et ibi obſervarent legitima ſtatuta ſua, quæ non obſervaverant in regione ſua.

43 Per introitus autem fluminis Euphratis anguſtos introierunt.

44 (Fecit enim eis tunc Altiſſimus ſigna, ſiſtens venas fluminis uſque dum tranſiviſſent)

45 Et in eam regionem perventuris fuit via magna, iter anni unius & dimidii: regio autem illa vocatur Harſchareth.

46 Tunc habitaverunt ibi ad tempus uſque ultimum: nunc autę quum incipient reverti.

47 Iterum Altiſſimus ſiſtet venas fluminis ut poſſint tranſire: propterea vidiſti multitudinem cum pace ambulantem.

48 Sed & qui dereliĉti fuerint è populo tuo, qui invenientur intra terminum meum.

49 Fiet ergo quum incipiet perdere multitudinem earum gentiũ quæ collectæ fuerint, ut protegat eos qui è populo ſuper futuri ſunt.

50 Et tunc oſtendat eis multo plura portenta.

51 Ego vero dixi, Domine Jehova, oſtende mihi cur viderim virum aſcendentem è medio maris.

52 Et ille mihi, ſicut non potes, inquit, vel ſcrutari vel ſcire quæ ſunt in profundo maris; ſic non poterit quiſquam ſuper terram videre Filium meum vel eos qui cum eo ſunt, niſi tempore & die illo.

53 Hęc eſt interpretatio ſomnii quod vidiſti, & propter quod illuminatus hic fuiſti ſolus.

54 Nam dereliquiſti viam tuam, & in meam incumbens legem quæfiviſti eam,

55 Vitamque tuam diſponens ſapienter, illam ex animo tuo vocaſti matrem.

56 Ac propterea oſtenditur tibi merces apud Altiſſimum: erit enim poſt tres dies tibi; ut apud te alia proloquar, exponam tibi res graves & mirabiles.

57 Profectus itaque perrexi in campum, magnificans multum & laudans Altiſſimum ob res mirabilibus quas ſuo tempore facit,

58 Quod gubernet tempus & quæ accidunt temporibus; & reſedi illic tribus diebus.

CAP. XIV. *Deus apparet in rubo, & libri Bibliĉi vindicantur ab interitu.*

FUit autem die tertio quum ſederem ſub quercu, ut ecce vox exiens ad me è rubo diceret, Hezra Hezra;

2 Cui dixi, Ecce me Domine; & ſurrexi in pedes meos.

3 Tum ille mihi, plane revelatus ſum ſuper rubum, & alloquutus ſum Moſchen, quando populus meus ſerviebat in Ægypto,

4 Et mittens eum eduxi populum meum ex Ægypto, & adducens eum ſuper montem Sinai, detinui eum apud me diebus multis,

5 Et enarrans ei res multas admirabiles, oſtendi ei temporum arcana & finem,

6 Ac præcepi ei, dicens; hæc palam facies verba, & hæc abſcondes.

7 Nunc quoque edico tibi,

8 Signa quæ demonſtravi, & ſomnia quæ vidiſti, & interpretationes quas audiſti, in corde tuo repone.

9 Tu enim recipieris ne omnia videas, adduceris reliquus factus conſilio meo cum ſimilibus tui uſque dum finiantur tempora:

10 Quoniam ſeculo periit juventus ſua, & tempora prope eſt ut ſenescant.

11 Nam in duodecim partes diviſum eſt ſeculum, cujus tranſierunt decem, & dimidium partis undecimæ:

12 Superſunt autem ei quæ ſubſequuntur medium partis undecimæ.

13 Nunc ergo diſpone domum tuam, & corripe populum tuum, ac conſolare humiles eorum,

14 Et renuncians jam corruptelæ dimitte abs te mortales cogitationes, abjicienſq; à te pondera humana, exue te jam infirma natura, ac reponens ſeorſim moleſtiſſimas tibi cogitationes feſtina migrare ab his temporibus:

15 Quæ enim vidiſti nunc contigiſſe mala, iterum his deteriora facient.

16 Nam quo invalidius fiet ſeculum à ſenectute, eo multiplicabuntur amplius in habitatores mala.

17 Longius enim abibit veritas, & appropinquavit mendacium: jam autem feſtinat venire illa viſio quam vidiſti.

18 Ego vero reſpondens dixi, Placeant hęc coram te, Domine.

19 Ecce enim ego abiens, ſicut præcepiſti mihi, corripiam præſentem populum: qui autem deinceps nati fuerint quis commonebit?

20 Poſitum eſt ergo ſeculum in tenebris, & habitatores ejus ſunt ſine lumine;

21 Quoniam lex tua exuſta eſt: quamobrem nemo ſcit quæ à te facta ſunt, vel quæ incipient fieri opera.

22 Si ergo inveni apud te gratiam, immitte in mę Spiritum ſanctum ut ſcribam quicquid fuit ſanctum in ſeculo ab initio, quæ fuerunt ſcripta in Lege tua, ut poſſint homines invenire, ſemitam tuam; & qui voluerint vivere ultimis temporibus, vivant.

23 Reſpondens itaque mihi dixit, Abi congrega populum, & indicito eis ut non quærant te diebus quadraginta.

24 Tu autem præpara tibi libros multos; & accipiens tecum Serajam, Debarjam, Schelemjam, Echanum, & Chatzielem, hos quinque viros paratissimos ad scribendum velociter, advenito huc;

25 Et ego accendam in corde tuo lucernam intellectus, quæ non extinguetur donec hinita sint quæ inceperis scribere.

26 Iisque perfectis quædam palam facies, quædam sapientibus occultè trades: in crastinum autem hac hora incipies scribere.

27 Tunc ego profectus sicut præceperat mihi, congregavi omnem populum, & dixi;

28 Audi Jisrael verba hæc,

29 Peregrinati sunt majores nostri olim in Ægypto, & liberati sunt inde,

30 Et acceperunt Legem vitæ quam non custodiverunt, & quam vos sequentes eos transgressi estis.

31 Traditaque vobis terra in sortem & monte Tzijonis, & patres vestri & vos inique fecistis, ac non observastis vias quas præcipit vobis Altissimus:

32 Qui cum justus sit judex, absulit vobis ad tempus quod donaverat:

33 Et nunc vos hic estis, & fratres vestri sunt ulterius quam vos.

34 Si ergo imperantes sensibus vestris erudiveritis cor vestrum, vivi conservabimini, & post mortem misericordiam consequemini.

35 Judicium enim post mortem advenit, quando iterum reviviscemus; atque tunc justorum nomina apparebunt, & impiorum facta ostendentur.

36 Ad me vero nemo jam accedat, neque requirat me in dies quadraginta.

37 Ita acceptis quinque viris sicut mandaverat mihi, profecti in campum mansimus illic.

38 Fuit autem postridie ut ecce vox me vocaret, dicens; Hezra aperi os tuum, & bibe quod bibendum tibi dedero.

39 Me itaque aperiente os meum, ecce calix plenus porrigebatur mihi, plenus rei liquidæ sicut aqua, sed colore igneo:

40 Quem accipiens bibi; quumque bibissem ex eo, cor meum cruciabatur intellectu, & in pectore meo intumescebat sapientia, quam spiritus meus voluit conservare memoriæ.

41 Quapropter ubi apertum fuit os meum, non fuit clausum amplius;

42 Sed ut altissimus dederat intellectum quinq; illis viris, scripserunt ea quę dicebantur excessu mentis, & quæ non intelligebant:

43 Ac nocte quidem sumebant cibum; ego vero per diem loquebar, & per noctem non tacebam.

44 Sic fuerunt scripti per quadraginta dies libri ducenti quatuor.

45 Fuit autē completis quadraginta diebus,

46 Ut loqueretur Altissimus, dicens; Quæ priora scripsisti propone palam, ut legant digni & indigni;

47 Posteriores vero septuaginta conserva, ut tradas eos sapientibus è populo tuo:

48 In his enim est vena intellectus, & sapientiæ fons, & scientiæ flumen. Atque ita feci.

CAP. XV. *Prædicuntur multa calamitates seculo superventura.*

ECce eloquere in aures plebis meæ sermones Prophetiæ quos immisero in os tuum, ait Dominus,

2 Et fac ut inscribantur chartæ; nam fideles & veri sunt.

3 Ne timeas à cogitationibus adversum te, nec conturbent te incredula verba obloquentium:

4 Quoniam omnis incredulus in sua incredulitate morietur.

5 Ecce ego induco, ait Dominus, in orbem terrarum mala, gladium, famem, mortemque & interitum.

6 Quia polluit vehementissimè omnem terram iniquitas, & completę sunt roxę illorum.

7 Propterea sic ait Dominus.

8 Jam non silebo de impiis factis istorum quæ irreligiosè agunt, nec tolerabo in iis quæ inique exercent: ecce sanguis innoxius & justus irclamat me, & animæ justorum clamant indesinenter,

9 Planè sumam vindictam de istis, ait Dominus, & recipiam omnem sanguinem innoxium ab istis ad me.

10 Ecce populus meus quasi grex ad occisionem ducitur: jam non patiar illum habitare in terra Ægypti;

11 Sed educam eum manu forti & brachio excelso; & percutiens plaga sicut prius corrumpam omnem terram ejus.

12 Lugebit Ægyptus cum fundamentis suis, verberata plaga & castigatione quas inducet ei Deus.

13 Lugebunt agricolæ arantes terram, quoniam deficient semina ipsorum ab uredine & grandine, & a sideratione terribili.

14 Væ huic sęculo, & iis qui habitant in eo:

15 Quia appropinquavit gladius & contritio eorum: nam gens exsurget contra gentem ad prælium cum gladio in manibus suis,

16 Nec erit stabilitas inter se hominibus, nec curabunt alii invalescentes aliis Regem suum & Principes; sed vias rerum gerendarum statuent in potentia sua.

17 Adeo ut desiderans homo in civitate sua ire, non possit.

18 Nam propter superbiam eorum civitates turbabuntur, domus evertentur, homines metuent.

19 Non miserebitur homo proximi sui propter famem panis & tribulationem multam, delendo gladio domos eorum, & diripiendo facultates eorum.

20 Ecce ego convoco, inquit Deus, omnes Reges terræ ad reverendum me, qui sunt ab Occidente, ab Austro, ab Euro, & a Libano, ut convertentes se reddant quæ ademerunt illis:

21 Sicut faciunt adhuc electis meis, sic faciens reddam in sinum eorum, ait Dominus Jehova:

22 Non parcet dextera mea peccatoribus, nec cessabit gladius irruere in effundentes sanguinem innoxium super terram.

23 Exiens

23 Exiens ignis ab ira ejus devorabit fundamenta terræ, & peccatores ut stramen accensum.

24 Væ eis qui peccant & non obſervant mandata mea, ait Dominus:

25 Non parcam illis: diſcedite filii à poteſtate illorum, nolite contaminare ſanctuarium meum:

26 Quoniam novit Dominus omnes qui delinquunt in ipſum, propterea tradidit illos Deus morti & occiſioni, dicens:

27 Jam ecce venerunt ſuper orbem terrarũ mala, & manebitis in illis: non enim liberavit vos Deus propterea quod peccaſtis in eũ.

28 Ecce viſio horribilis, cujus aſpectus eſt ab Oriente.

29 Nam exibunt nationes deſerta colentium Arabum cum multis curribus; & ſicut ventus, coram numeri ferentur ſuper terram, aderit etiam timeant trepidentque omnes qui de iſtis audient:

30 Carmanĩi quoque inſanientes ira exibunt ut apri è ſilva; & advenientes cum copiis magnis conſiſtent in bello conjuncti illis, & vaſtabunt portionem terræ Aſſyriorum.

31 Poſtea vero ſupervaleſcent incolæ deſerti memores ortus ſui, & converſi conſpirabunt ad perſequendum eos copiis magnis.

32 Ii autem turbati quieſcent à copiis horum, & convertent ſe in fugam.

33 Tunc à regione Aſſyriorum ſubſeſſor veniens obſidebit eos & conſumet unum ex eis, eritque timor & tremor in exercitu eorum & contentio in Reges ipſorum.

34 Ecce nubes ab Oriente & à Septentrione ad Meridiem uſque, quarum aſpectus horret valdè, plenus iræ procellarumque:

35 Et collidentes inter ſe elident fidus amplum quod ſuper terram eſt, fidus iſtorum, eritque ſanguis à gladio fuſus ad ventrem uſque.

36 Et fimus hominis uſque ad avertam caneli: eritque timor & tremor multus ſuper terram:

37 Et horrebunt qui iram illam viderint, & tremor occupabit illos.

38 Poſtmodum enim movebuntur nimbi copioſi à meridie & Septentrione, & pars aliæ ab Occidente,

39 Invaleſcentque inſuper venti ab Oriente, & nubes quas ſuſcitabit in ira Deus recludent eos, & fidus eorum perterrefaciens Orientis & Occidentis tractum violabitur;

40 Et exaltabuntur nubes magnæ validæque plenæ iræ, & fidus earum, exterritureque omnem terram & habitatores ejus, effuſuræque in omnem locum altum & eminentem ſideratione terribilem.

41 Ignem, & grandinem, & gladios volantes, & aquas multas adeo ut etiam impleantur omnes campi, omneſque rivi pleniſſimi, ut aquis multis.

42 Et demolientur civitates, & muros, & montes, colleſque, & ligna ſilvarum, fœnumque pratorum, & frumenta agrorum:

43 Et tranſibunt conſtanter Babylonem uſque, ac eam exterent.

44 Convenient in eam, & circumſidentes eam effundent ſiderationem omnemque iram ſuper eam, & ſubeunte pulvere ac fumo ira cœlum uſq; omnes in circuitu lugebunt eam:

45 Qui vero ſub ea manſerint ſervient iis qui extiverint ipſam.

46 Tu autem Aſia concors in ſpem Babylonis, & gloria perſonæ ejus,

47 Væ tibi miſera, propterea quod imitate es eam; ornans filias tuas ad ſcortationem, ut placerent & gloriarentur de tuis amatoribus qui tecum ſemper cupidè ſcortati ſunt.

48 Exoſam imitata es in omnibus operibus ejus, & inventionibus ejus: propterea, inquit Deus,

49 Immittam tibi mala, viduitatem, paupertatem, famem, gladium & peſtem ad devaſtandum domos tuas violenta morte.

50 Gloria virtutis tuæ ſicut flos ſiccabitur, quum exſurget ardor emiſſus ſuper te,

51 Infirmaberis ut paupercula plagis affecta & caſtigata à mulieribus, ut non poſſint te amplius ſuſcipere potentes amatores tui.

52 Num quid ego ſic ductus zelotypia tecum agerem, inquit Dominus,

53 Niſi occidiſſes electos meos omni tempore, ad percutiendum extollens manus,

54 Et dicens, in morte eorum quum inebriata eſſes, exorna faciem vultus tui?

55 Merces ſcortationis tuæ in ſinu tuo eſt, propterea accipies retributionem.

56 Sicut facis electis meis, dicit Dominus, ſic faciet tibi Deus & exponet te malo:

57 Et nati tui fame interibunt, & tu gladio cades, & civitates tuæ atterentur, & homines omnes tui in campo concident gladio:

58 Et qui erunt in montibus, pereuntes fame manducabunt carnes ſuas, & ſanguinem bibent ex fame panis & ſiti aquæ.

59 Infelix per maria ibis, & rurſum accipies mala:

60 Nam tranſeuntes allident civitatis acciſæ incolas, & exterentes aliquam portionem terræ tuæ partem gloriæ tuæ perdent, quum reverentur rurſum ad Babylonem everſam.

61 Deſtructaque illis eris pro ſtipula, & ipſi erunt tibi ignis:

62 Abſument enim te & civitates tuas, terram tuam, & montes tuos, omnes ſilvas tuas, fructiferaſque arbores comburent igne;

63 Filios tuos captivos ducent; & cenſum tuum habentes in prædam, perdent gloriam facici tuæ.

CAP. XVI. *Horrenda univerſi orbi deſolatio in fine futura.*

VÆ tibi Babylon, & Aſia: væ tibi Ægypte & Syria.

2 Præcingite vos ſaccis & ciliciis, plangite filios veſtros & dolete, quoniam appropinquavit contritio veſtra.

3 Immiſſo vobis gladio, ecquis eſt qui avertat illum?

4 Immiſſo in vos igne, ecquis eſt qui extinguat illum?

5 Immiſſis in vos malis, ecquis eſt qui repellat ea?

6 Numquid repulsurus esset aliquis leonem ululantem in silva? aut mox extructurus esset ignem in stipula quum cœpit ardere?

7 Numquid repulsurus esset aliquis sagittam immissam à forti sagittario?

8 Dominus Deus fortis immittit mala, ecquis est qui repellat ea?

9 Exit ignis ex ira ejus, ecquis est qui extingat eum?

10 Coruscat, ecquis non timebit? tonat, ecquis non pavebit?

11 Domino comminante ecquis non fundibus conteratur à facie ipsius?

12 Terra tremit & fundamenta ejus, mare fluctuat è profundo, & fluctus ejus disturbantur ac pisces ejus à facie Domini, & à gloria virtutis ejus:

13 Quoniam sortis est dextera ejus quæ arcum tendit, sagittæ ejus acutæ quæ ab ipso mittuntur, non deficient quum cœperint mitti in fines terræ.

14 Ecce mittuntur mala, & non avertentur donec supervenerint terræ:

15 Ignis succenditur, & non extinguetur, donec consumat fundamenta terræ:

16 Quemadmodum non redit sagitta missa à valente sagittario; sic non revertentur mala quæ missa fuerint in terram.

17 Væ mihi, væ mihi: quis me liberabit diebus illis?

18 Initium dolorum, & multi erunt gemitus; initium famis, & multi interitus; initium bellorum, & formidabunt potentissimi; initium malorum, & trepidabunt omnes in eis.

19 Quid faciam, quum evenerint mala ista?

20 Ecce fames, & plaga, tribulatioque & angustia, missa sunt flagella ad emendationem:

21 Sed his omnibus non revertentur ab iniquitatibus suis, sed erunt flagellorum semper immemores.

22 Ecce ut fuerit annonæ vilitas in terra adeo ut sibi putent dispositam esse pacem, tunc pullulabunt mala super terram, gladius, fames, & magna confusio:

23 A fame enim plurimi interibunt habitatores terræ, & gladius perdet cæteros qui superfuerint à fame:

24 Et mortui sicut stercora projicientur; & non erit qui consoletur eos: nam derelinquetur terra deserta, & civitates ejus dejicientur.

25 Non derelinquetur qui colat terram, & qui seminet in ea:

26 Arbores dabunt fructus, sed quis demeteret illos?

27 Uva matureſcet, sed quis calcaret illam? erit enim locis omnibus magna desolatio.

28 Cupiet enim homo videre hominem, & vel vocem ejus audire.

29 Nam reliqui fient è civitate deni, & bini ex agro, qui absconderint se in densis nemoribus & scissuris petrarum:

30 Quemadmodum derelinquuntur in oliveto singulis arboribus ternæ aut quaternæ olivæ:

31 Aut sicut in vinea vindemiata reliqui fiunt racemi ab iis qui diligenter scrutantur vineam;

32 Sic reliqui fient diebus illis terni aut quaterni à perscrutantibus domos ipsorum gladio,

33 Et relinquetur terra deserta, & agri ejus veterascent, & viæ ejus omnesque semitæ germinabunt spinas, eo quod non transibunt homines per eam.

34 Lugebunt virgines non habentes sponsos, lugebunt mulieres non habentes viros, lugebunt filiæ earum non habentes adjumentum,

35 Sponsis earum bello consumtis, & viris earum attritis fame.

36 Audite vero ista, & cognoscite ista, ô servi Domini.

37 Ecce verbum Domini, excipite illud: ne diis credatis, in quos, dicit Dominus,

38 Ecce appropinquant mala, & non tardant.

39 Quemadmodum prægnans quum partura est à nono mense partum suum; appropinquante hora partus ejus, horas duas vel tres, dolores circumeunt uterum ejus, & prodituro infante ex utero non tardant punctum unum:

40 Sic non morabuntur mala proditura super terram; sed gemet seculum, & dolores comprehendent illud.

41 Audite verbum plebs mea: parate vos ad pugnam, & in malis sic estote ut advenæ terræ:

42 Qui vendit, quasi qui fugiat, & qui emit, quasi perditurus;

43 Qui mercatur, quasi non capturus fructum; qui ædificat, quasi non habiturus;

44 Qui seminat, quasi non messurus; & qui vineam putat, quasi non vindemiaturus;

45 Qui nubunt, quasi non geniturí liberos; & qui non nubunt, quasi vidui.

46 Propterea quod qui laborant, laborant frustra.

47 Fructus enim illorum metent alienigenæ, & substantiam illorum rapient, domos evertent, & liberos corũ captivos ducent; quia in captivitatem & famem gignunt natos suos:

48 Nam qui negotiantur ex rapina, quo magis exornant civitates & domos suas, possessionesque & seipsos;

49 Eo magis persequar ipsos zelotypia pro peccatis ipsorum, ait Dominus.

50 Quomodo invidet adulteræ mulier honesta & proba valdè;

51 Sic invidens justitia iniquitati quod exornat se accusabit eam in os, quum advenerit is qui prohibet omne peccatum accurari super terram.

52 Propterea nolite imitari illam, neque opera illius:

53 Nam adhuc pusillum, & sublata iniquitate è terra justitia regnabit in vos.

54 Ne dicat peccator se non peccasse: quoniam carbones ignis accendet super caput suum qui dicit, non peccavi coram Domino Deo & gloria ipsius.

55 Ecce Dominus cognoscit omnia opera hominum, & inventiones, cogitationesque, & corda illorum.

56 Di-

56 Dixit enim, fiat terra, & facta est; fiat cœlum, & factum est;

57 Et verbo illius stellæ constitutæ sunt, & novit numerum stellarum;

58 Qui scrutatur abyssum quamque & thesauros illarum, qui mensus est mare & conceptaculum ejus,

59 Qui conclusit mare inter aquas, & suspendit terram super aquas verbo suo,

60 Qui extendit cœlum ut cameram, super aquas fundavit ipsum,

61 Qui fecit in deserto fontes aquarum, & ad verticem montium lacus, emittens flumina ab eminente petra ad irrigandum terram,

62 Qui finxit hominem, & posito corde ejus in medio corporis indidit ei spiritum, vitam, & intellectum;

63 Et spiritus Dei omnipotentis qui fecit omnia, & scrutatur omnia absconsa in abditis partibus terræ,

64 Hic novit inventionem vestram, & quæ cogitatis in cordibus vestris, peccantes & volentes occultare peccata vestra.

65 Et propterea quod Dominus plane scrutatus est omnia opera vestra, ideo traducet vos omneis;

66 Et vos confusi eritis cum procedent peccata vestra coram hominibus, & ipse iniquitates vestræ ut accusatores sistent se in die illo.

67 Quid facietis? aut quomodo absconderis peccata vestra coram Deo & Angelis ejus?

68 Ecce judex Deus, timete eum, definite à peccatis vestris, & jam obliviscimini in æternum committere iniquitates vestras: & Deus educet vos liberabitque ab omni tribulatione.

69 Ecce enim incenduntur ardor super vos, & turbæ amplissimæ, & rapient quosdam ex vobis quos cibent idolothytis.

70 Et qui consenserint eis, erunt eis ludibrio, & probro, ac conculcationi:

71 Erit autem singulis in locis & in vicinis civitatibus insurrectio multa in timentes Domini.

72 Erunt quasi insani, nemini parentes, diripiendo & devastando adhuc timentes Domini:

73 Nam devastabunt & diripient facultates eorum, & de domibus eorum ejicient eos.

74 Tunc probatio apparebit electorum meorum, ut auri quod probatur igne.

75 Audite dilecti mei, inquit Dominus: ecce adsunt dies tribulationis è quibus liberabo vos.

76 Ne timeatis, neque hæsitetis, quoniam Deus dux vester est:

77 Quin potius servate mandata & præcepta mea, ait Dominus Deus; ne gravia sint in vos peccata vestra, neve supra vos se efferant iniquitates vestræ.

78 Væ iis qui constringuntur peccatis suis, & obteguntur suis iniquitatibus:

79 Quemadmodum ager qui à silvescentibus vepribus occupatur, & cujus semita qua transit homo spinis obtecta occluditur, is traditur consumendus igni, *sic illi futuri sunt.*

ADJECTIONES
AD LIBRUM
ESTHERÆ.

CAP. X. *Interpretatio somnii Mordecai.*

ET dixit Mordecai, à Deo facta sunt ista:

5 Recordor enim illius somnii, quod videram de rebus istis; nam non præteritur earum quicquam.

6 Parvus fons, qui fluvius effectus est exorta luce & sole, & aqua multa, hic, inquam, fluvius est Esther, quam duxit rex & reginam fecit.

7 Duo vero dracones sumus ego & Haman:

8 Atque hæ gentes, quæ præterea convenerant ad perdendum nomen Jehudæorum:

9 Gens autem mea ipsa est Israel, quicunque inclamant Deum & servantur: nam servavit Dominus populum suum, liberavitque nos Dominus ab omnibus malis istis, & præstitit Deus signa, & prodigia hæc maxima, quæ non sunt facta in gentibus.

10 Propterea effecit sortes duas, unam populo Dei, & alteram omnibus gentibus.

11 Venerunt que hæ duæ sortes in horam & momentum & diem judicii coram Deo *constituti* apud omnes gentes,

12 Quum recordatus est Deus populi sui, asseruitque justitiam hæreditatis suæ.

13 Quapropter agitabuntur ab his dies illi mense Adare, die decimo quarto illius mensis, cum cœtu & gaudio lætitiaque coram Deo per generationem quamque in seculum apud populum illius.

CAP. XI. *Aliud somnium Mordecai.*

ANno quarto regnante Ptolemæo & Cleopatra attulit Dositheus qui se dicebat esse Sacerdotem & Levitam, & Ptolomæus filius ejus hanc epistolam Purim, quam dicebant esse ipsam, & interpretatum Lysimachum *filium* Ptolemæi qui erat Jeruschalaimis.

2 Anno secundo, regnante Artaxerxe Magno, primo die Nisanis, somnium vidit Mordecai filius Jairi, filii Schimhi, filii Kischi ex tribu Binjaminis, homo Jehudæus habitans in urbe Susis, vir magnus, qui erat administer in aula regis.

3 Erat autem ex captiva turba, quam captam Nebucad-netzar rex Babyloniæ Jeruschalaimis cum Jeconia Jehudææ rege deportaverat: atque hoc illius somnium.

4 Ecce enim vox tumultus, tonitrua, & terræmotus, ac perturbatio super terram, & ecce dracones duo magni parati processerunt ambo ad concertandum, quorum fuit sonus maximus,

5 Adeo ut sono illorum compararentur omnes gentes ad prælium, ut oppugnarent justorum gentem.

6 Ecce itaque dies tenebrarum & caliginis, tribulatio & angustia, afflictio & conturbatio magna supervenit terræ:

7 Qua conturbatum est totum genus justum, qui timentes sua ipsorum mala, comparaverunt se ad interitum.

8 Sed quum inclamaviſſent Deum, ad clamorem ipſorum factus eſt quaſi ex parvo fonte fluvius magnus, aqua multa:

9 Et lux atque ſol exortus eſt, humileſque exaltati ſunt, & abſumſerunt glorioſos.

10 Poſtea expergefactus Mordecai qui viderat ſomnium hoc, & quid Deus conſilii cœpiſſet facere, retinuit ſomnium hoc in animo ſuo, & omni ratione voluit cognoſcere illud ad noſtem uſque illam.

CAP. XII. *Mordecai, detectis inſidiis, ornatur honoribus.*

QUieſcens autem Mordecai in veſtibulo cum Bigtane & Terteſcho duobus eunuchis regis, cuſtodibus veſtibuli,

2 Audiit illorum cogitationes; & ſtudia eorum perſcrutatus cognovit eos ſe comparare ut manus injicerent in Artaxerxem regem: & indicavit regi conſilia eorum.

3 Quamobrem exquirente rege duos eunuchos ſuos, confeſſi illi fuerunt ſtrangulati.

4 Et ſcripſit rex negotia hæc in commentatio: & Mordecai conſcripſit de iiſdem rebus.

5 Deinde præcepit rex Mordecajum miniſtrare in aula, eique dedit donaria hujus rei cauſſa.

6 Haman vero filius Hammedatæ Agageus quum glorioſus eſſet apud regem, quærebat malefacere Mordecajo, & populo ejus propter duos illos eunuchos regis. Epiſtolæ autem illius exemplum eſt hujuſmodi.

CAP. XIII. *Artaxerxes iniquus Judæis: & Mordecajus Deo ſupplex.*

REx magnus Artaxerxes magiſtratibus & toparchis ſubditis provinciarum centum viginti ſeptem ab India Æthiopiam uſque hæc ſcribit.

2 Multis imperans gentibus, & univerſum orbem terrarum obtinens, volui non fiducia hujus poteſtatis elatus, ſed æquius ſemper & cum lenitate agens ſubditos expertes fluctuum in vita omnino efficere, & regnum tranquillum perviumque ad terminos uſque exhibens etiam renovare pacem omnibus hominibus exoptatam.

3 Me autem conſulente conſiliarios quomodo iſtud ad finem perduci poſſet, Haman vir prudentia apud nos excellens, & benevolentia immutabili ac firma fide ſpectatus, qui ſecundum regni honorem reportavit,

4 Indicavit nobis ſingulis tribubus per orbem terrarum permixtum eſſe exoſum populum quemdam, adverſantem legibus quæ ſunt apud omnes gentes, & continenter regum inſtituta contemnentem; ut non procedat principatus ille qui à nobis inculpatè dirigitur.

5 Quum itaque perceperimus gentem iſtam unicam ex adverſo ſemper cuivis homini objectam per adjectionem legum extraneam mutare & diſſentire à rebus noſtris, ac mala peſſima conſummare, idque ut regnum hoc convenientem ſtatum minimè aſſequatur:

6 Mandavimus itaque ut quicunque ſignificantur vobis literis ſcriptis ab Hamane præfecto negotiis & ſecundo à nobis, cum uxoribus & liberis pereant radicitus inimicorum gladiis, ſine ulla miſericordia & clementia, decimo quarto die Adaris menſis duodecimi præſentis anni:

7 Ut iſti olim & nunc exoſi die uno violenter in ſepulcrum deſcendentes, in poſterum tempus ſinant negotia noſtra benè conſtituta & perturbationibus vacua continenter procedere.

8 Ille autem oravit Dominum, recordatus omnium operum Domini, & dixit, Domine, Domine, rex omnipotens, quia omnia ſunt in poteſtate tua,

9 Et non eſt qui obſiſtere poſſit tibi volenti ſervare Iſraelem,

10 (Quia tu feciſti cœlum & terrã, & quicquid mirabile eſt in regione, ſubjecta cœlo;

11 Et dominus es omnium, ac non eſt qui tibi Domino poſſit reſiſtere)

12 Tu omnia noſti, tu ſcis, domine, me non contumelia neque ſuperbia, neque cupiditate gloriæ feciſſe iſtud, quod non incurvaverim meſti ſuperbo Hamani *honorem habituru*s:

13 Nam grato animo vellem oſculari veſtigia pedum ejus ad ſalutem Iſraelis;

14 Sed me feciſſe illud, ne gloriam hominis ſupra gloriam Dei ſtatuerem;

15 Non enim adoraturus ſum quemquam præter te, Domine, neque tamen ſuperbiæ cauſſa facio iſtud.

16 Nunc vero domine Deus rex, parce populo tuo, quandoquidem intuentur nos ad perditionem *afferendam*, & cupiunt perdere hæreditatem, quæ tua eſt inde à principio:

17 Ne deſpicias partem tuam, quam tibi ipſi redemiſti è terra Ægypti.

18 Exaudi orationem meam, eſtoque propitius ſorti tuæ, & converte luctum noſtrum in gaudium, ut viventes laudemus nomen tuum, Domine; neque deleto os laudantium te, Domine.

19 Omnes quoque Iſraelitæ clamaverunt quam maximè potuerunt, quia mors ipſorum *obverſabatur* oculis ipſorum.

CAP. XIV. *Eſthera lamentatio & oratio ad Deum.*

ESther regina ſimiliter confugit ad Dominum, quum in agone mortis ſe deprehenſam eſſe conſpiceret:

2 Nam poſitis veſtimentis gloriæ ſuæ induit veſtimenta anguſtiæ & luctus, & pro ſuperbis deliciis cinere ſordibuſque perfudit caput ſuum, corpus ſuum abjiciens valdè, omnemque locum exaltationis ſuæ replent contortis crinibus ſuis:

3 Et orans Dominum Deum Iſraelis dixit:

4 Domine mi, tu rex noſter unus es, adjuva me ſolitariam, & quæ adjutorem non habeo niſi te, quia periculum meum adeſt manui meæ.

5 Ego audivi à nativitate mea in tribu familiari mea te, Domine, recipientem Iſraelem ex omnibus gentibus, & patres noſtros ex omnibus majoribus ipſorum, ad hæreditatem æternam adoptaſſe, ac feciſſe eis quæcumque dixeras.

6 Nunc

6 Nunc autem peccavimus coram te : ideo tradidisti nos in manus inimicis noſtris , eo quod gloriam tribuimus diis iſtorum: juſtus es Domine.

7 Nunc vero non ſatis habent acerbitate ſervitutis noſtræ :

8 Sed datis manibus ſuis in manus idolorum ſuorum ſponderunt ,

9 Se ſublaturos decretum oris tui, & deleturos hæreditatem tuam, & obſtructuros ora laudantium te , exſtincturoſque gloriam domus tuæ, & altaris tui :

10 Ora vero gentium aperturos ad virtutes vanorum *prædicandas* , & mirabilem efficiendum regem carnalem in ſeculum.

11 Ne tradas, Domine , ſceptrum tuum iis qui nihil ſunt, neque rideant de caſu noſtro : ſed converte conſilium iſtorum in ipſos , & eum qui princeps hujus conſilii eſt contra nos initi, in exemplum ſtatuæ.

12 Memento Domine , innoteſcito tempore afflictionis noſtræ , & mihi audaciam adde , ô rex gentium , & omnem dominatum obtinens.

13 Inde ſermonem compoſitum ori meo coram leone ipſo ; & traduc animum illius in odium ejus qui oppugnat nos , ad interitum ipſius, & eorum qui conſentiunt ipſi.

14 Nos autem libera manu tua , & adjuva me ſolitariam ; ac non habentem alterum adjutorem niſi te , Domine , omnium cognitionem habes ,

15 Et ſcis me odiſſe gloriam Iniquorum, & abominari cubile incircumciſorum, & omnis extranei.

16 Tu ſcis neceſſitatem mihi impoſitam , me deteſtari ſignum iſtud meum ſuperbiæ , quod in capite meo gero : quibus diebus me ſpectandam præbeo , me deteſtari iſtud ut pannunculum ex menſibus , neque geſtare iſtud quibus diebus conquieſco :

17 Neque comediſſe ancillam tuam è menſa Hamanis , neque gloriam tribuiſſe convivio regis ; neque bibiſſe vinum libaminum ,

18 Neque lætatam eſſe ancillam tuam ex quo die huc tranſlata ſum uſque adhuc , niſi in te, Domine Deus Abrahami.

19 O Deus, qui robore ſupra omnes vales, exaudi vocem deſperatorum , & libera nos è manu horum conſilia improba ineunt. umme denique libera à timore meo.

CAP. XV. *Eſthera accedit ad regem & pro Judæis intercedit.*

FUit autem tertio die, quum deſiſſet ora re, ut exuens veſtimenta illa luctus amiciret ſe glorioſo ornatu ſuo :

2 Ita quum eſſet inſigniter ornata , invocans omnium ſpectatorem & ſervatorem , aſſumſit duas ancillas honorarias ſuas ,

3 Quarum uni quidem innitebatur quaſi delicatam ageret ;

4 Altera vero pone ſequebatur allevans indumentum ejus.

5 Illa autem rubore perfuſa cum elegantia pulcritudinis ſuæ , & vultu ſuo hilari , velut amabili, animo vero anguſtato à metu ,

6 Ingreſſa omnes januas conſtitit coram rege , qui inſidebat throno regni ſui , induerat que omnes veſtes inſignes ſuas , totus ornatus auro & lapidibus pretioſis , eratque valdè formidabilis.

7 Tollens enim vultum ſuum coruſcantem gloria , vehemente ira intuitus eſt ; quamobrem procidens regina mutavit colorem ſuum defectione , & reclinavit in caput ancillæ honorariæ ſuæ, quæ antegrediebatur.

8 Sed mutavit Deus ſpiritum regis in manſuetudinem , qui celeriter contendens exſiliit è throno ſuo , & recepit eam in ulnas ſuas , donec reſtituta eſſet , conſolans eam verbis pacificis , & dicens ei , quid eſt Eſther ? Ego ſum frater tuus , bono animo eſto , nequaquam morieris : nam commune præceptum noſtrum eſt.

9 Accede ; & ſublatam auream virgam ſuam impoſuit collo illius ,

10 Amplexatuſque eam dixit, alloquere me.

11 Quæ dixit ei, vidi te, domine, tamquam angelum Dei , & conturbatus eſt animus meus metu gloriæ tuæ :

12 Quia mirabilis es , domine , & vultus tuus omni gratia plenus :

13 Et antè loquens recidit ex defectione ſua.

14 Rex vero turbatus cum toto ſervitio ſuo conſolabatur eam.

CAP. XVI. *Artaxerxes aquior Jehudæis redditus beat illas animorum.*

REx magnus Artaxerxes ſatrapis & principibus centum viginti ſeptum regionum ab India Æthiopiam uſque , & noſtris procuratoribus ſalutem.

2 Multi plurima eorum à quibus beneficia acceperunt benitate frequentius honorari, plus æquo ſapiunt :

3 Ac non ſolum ſubditis noſtris quærunt malefacere , ſed quia ſatietatem non poſſunt ferre , etiam in eo qui ipſis beneſecerint aggrediuntur machinationes :

4 Et non tantum gratiarum actionem ex hominibus contra quam debuerant tollentes, verum etiam elati ventoſis illis cogitationibus hominum virtutis expertium ſtatuunt, ſe judicium effugituros Dei omnia ſpectantis ſemper, quod improbis inviſum eſt :

5 Sæpe etiam multos eorum qui in poteſtatibus conſtituti ſunt, quibus commiſſa ſunt tractanda amicorum negotia, hortatio iſta efficiens participes cædis innocentum , circumcedit calamitatibus immedicabilibus.

6 Quando mendace improborũ morum circumventione abducunt à ratione ſimplicem eorum qui amplius poſſunt benevolentiam.

7 Hoc autem conſiderare licet tum ex antiquioribus (ut traditæ ſunt nobis) hiſtoriis, tum ex iis quæ ſi exquirantur , ante pedes ſunt in quæ conſummata , eorum qui indigne dominatum obtinent peſtilentia.

8 Proinde attendere ad ea quæ deinceps futura ſunt , ut regnum tibis vacuum omnibus hominibus exhibeamus cum pace ,

9 Utentes mutationibus, & quæ in conſpectum venient ſemper diſcernentes , obviam cundo æquiſſime.

10 Ut enim Haman Hammedathæ filius, Macedo, revera alienus à Persarum sanguine multumque distans à bonitate nostra, & hospitio acceptus à nobis, humanitatem quam fumus in omnes gentes consequutus est eo usque, ut diceretur pater noster,

11 Et adorari ab omnibus pergeret, velut secundus à regali throno:

12 Non ferens ille tantam præstantiam, instituit dominatu privare nos, ipsosq; spiritu:

13 Et servatorem nostrum modisque omnibus benefactorem Mordecajum, & inculpatam regni consortem Estheram cum tota illiorum gente multiplicibus & artificiosis circumventionibus expetens ad interitum.

14 (His enim modis putabat se postquam nos solitarios deprehendisset, Persarum dominationem ad Macedonas transfaturum)

15 Nos vero Jehudæos ab isto consceleratissimo homine traditos ad deletionem, deprehendimus non esse maleficos, sed justissimis administrari legibus;

16 Et filios esse altissimi maximi Dei vivētis, qui erexit & nobis & majoribus nostris regnum in hac dispositione elegantissima.

17 Rectè igitur feceritis, si non ulterius amplius literis ab Hamane missis filio Hammedathæ,

18 Quum iste qui confecerat hæc ad Susarum portas cum familia tota crucifixus fuerit, condignum illi judicium rependente Deo celeriter, qui omnia obtinet.

19 Exemplum vero hujus epistolæ proponentes in omni loco, liberè sinatis Jehudæos uti suis ipsorum legibus;

20 Et conjunctis viribus adjuvetis eos; ut si qui tempore angustiæ invadant eos, ulciscantur die decimo tertio mensis Adaris duodecimo, eo ipso die.

21 Hunc enim Deus qui omnia potenter administrat, lætum confecit ipsis loco excidii electo generi comparati.

22 Quamobrem vos quoque in celebribus vestris feriis, insignem illum diem cum omni lætitia ducite:

23 Ut & nunc & deinceps salutis nobis & benevolentibus Persis, iis vero qui insidiantur nobis perditionis monumentum *exstet*.

24 Omnis autem civitas, aut in universum regio, quæ secundum ista minime fecerit, ferro & igne cum indignatione consumetur; & non solum invia hominibus, verum etiam bestiis & volucribus in omne tempus constituetur ut inimicissima.

SCHIMHONIS SACERDOTIS SUMMI LIBER UNUS, Vulgo MACBÆORUM III.

CAP. I. *Impius conatus Ptolemæi Philopatoris.*

UT autem Philopator didicit ab iis qui reversi erant, ea loca quæ obtinuerat, ab Antiocho sibi ademta esse, denunciavit omnibus suis pedestribus & equestribus copiis;

2 Et assumta secum sorore Arsinoë contendit ad loca usque Raphiam adjacentia, ubi castra fecerant milites Antiochi.

3 Theodotus vero quidam se perfecturum insidiis cogitans, optima cepit ex armis Ptolemæi quæ ante sibi fuerant commissa; & intulit se noctu in tentorium Ptolemæi, ut solus eum occideret atque hoc *pacto* bellum dissolveret.

4 Sed abducto eo Dositheus *filius* Drimyli dictus (qui genere quidem erat Jehudæus, postea vero mutaverat cultum legitimum, & se à majorum placitis alienaverat) fecit ut ignobilis quidam recumberet in tentorio ejus, quem reportare contigit supplicium ejus,

5 Deinde vero quum prælium vehemens committeretur, & res valentiores essent ab Antiocho admodum, obambulans Arsinoë hortata est copias cum miseranda specie & lacrymis, capillis sparsis, ut & seipsos & liberos suos uxoresque audacter adjuvarent, promittens se victoribus daturam cuique duas auri minas:

6 Itaque evenit ut adversarii cominus pugnando perderentur, & multi quoque captivi comprehenderentur.

7 Quum autem insidias illas superasset judicavit sibi in propinquas civitates eundum esse ut adhortaretur eas: quod postquam fecisset, donariaque delubris distribuisset, effecit ut subditi sui bono essent animo.

8 Jehudæis vero mittentibus ad ipsum ex Senatu & Senioribus qui salutarent ipsum, & munera apportantes de iis quæ evenerant gratularentur ipsi, accidit, ut eo esset paratiore animo ad eos quam citissime adeundos.

9 Sed ubi perlatus Jeruschalaima sacrificavit Deo maximo, & gratias egit, & aliquid eorum quę ex ordine *fieri solent* in loco fecit;

10 Quum jam venisset ad locum ipsum, accuratione & decore obstupefactus, optimumque miratus ordinem loci sancti, in animum induxit consilium ingrediendi templum.

11 Illis autem dicentibus non convenire ut fiat istud, quia ne illis quidem qui ex gente sunt liceat ingredi, neque omnibus Sacerdotibus; sed soli Sacerdoti summo qui anteit omnes, idque per annum semel: hic nequaquam fuit persuasus:

12 Sed quamvis lex apud ipsum legeretur, non destitit seipsum inferre, dicens oportere ut ingrederetur: quod si illi (*inquit*) honore isto privati sunt, me non oportet; rogavitque quam ob caussam ingredientem se in totum fanum nemo ex præsentibus prohibuerit:

13 Et dicente quodam, imprudenter *factum*, hoc ipsi malè portendere; si hoc, inquit, factum est, quam ob caussam non essem omnino, velint nolint, ingressurus?

14 Sacerdotibus itaque cum toto vestitu procidentibus, orantibusque Deum maximū ut instanti necessitati succurreret, & impetum illius nefarii invadentis averteret, & clamore cum lacrymis complentibus templum;

plum ; qui in civitate relicti erant, exsilverunt perturbati, aliquid incerti statuentes fuisse factum :

15 Et inclusæ in thalamis virgines cum genetricibus eruperunt, imponentesque pulverem crinibus passis, gemitu lamentisque plateas impleverunt.

16 Et aliæ quoque recens emissæ ; cum eos qui ad eundem obviam fuerant dispositi, tum convenientem *sibi* pudorem relinquentes, cursum confusum in civitate faciebant,

17 Prætereaque recens genitos liberos tum matres, tum nutrices hic illic relinquentes aliæ per domos, aliæ per plateas irrevocabili concursatione in templum supremum congregabantur.

18 Itaque varia erat hominum qui in unum collecti erant oratio de iis quæ illegitimè ab illo tentabantur.

19 His *aderant* quoque è civibus qui audaciam adhibentes non ferebant illum planè insistentem, & suum illud consilium explere cogitantem : sed exclamantes impetu capiendarma, & audacter pro lege patria moriendum, magnam eo in loco exasperationem concitabant :

20 Qui ægrè à Senatoribus Senioribusque aversi, ad idem orationis officium accesserunt.

21 Itaque populares quidem, ut ante, simul orantes conversabantur ; Seniores vero, qui circumstabant Regem, multifariam tentabant superbam ejus mentem à concepto apud se consilio dimovere.

22 At ille audaciam assumens, omnibus omissis : jamque aditum comparabat, se illud ad finem perducturum censens quod ante dixerat :

23 Quamobrem illi etiam qui circumstabant Regem videntes ista, se ad invocandum cum nostris eum qui omnem potentiam habet contulerunt, ut res præsentes defenderet, neque dissimularet illegitimum istud superbumque factum.

24 Ex concurrente autem densissima & laboriosa turbarum exclamatione incomparabilis quidam assurgebat clamor :

25 Videbantur enim non homines solum, sed parietes quoque ipsi & solum totum personare, tamquam si jam tum mortem *ruinam* subiissent pro contaminatione loci.

CAP. II. *Preces Schimhonis.*

ITaque Schimhon Sacerdos summus genibus contra sanctuarium flexis, & convenienter pretentis manibus in cœlum orationem hanc habuit, & uno animo dixerunt omnes,

2 Domine Jehova rex cœlorum, & dominator omnis creaturæ, inter sanctos sanctissime, monarchæ omnipotens, attende ad nos, qui ab impio ac prophano homine, ex audacia viribusque fremebundo opprimimur.

3 Tu enim qui creasti omnia, & qui ea universa obtines dynastia justus es, ac propterea qui ex contumelia superbiaque aliquid faciant, tu eos judicas :

4 Tu eos qui ante hac injustitiam exercuerant, inter quos etiam gigantes erant robori & audaciæ confidentes perdidisti, inducta super eos aqua immensa :

5 Tu occupatos in operibus superbiæ Sedomitas quum manifesto infinitæ malitiæ tenerentur concremasti, exemplum præbens post venturis *ætatibus* :

6 Tu audacem illum Pharhonem, qui sanctum populum tuum Jisraelem servituti mancipaverat, variis ac multis supplicis probans, notam fecisti majestatem tuam ;

7 Post quæ *supplicia* notam fecisti magnam potentiam tuam, quum *regem* quidem qui persequebatur eum cum curribus & turbis multis inundasti profundo mari, eos vero qui tibi omnis creaturæ imperium obtinenti incumbebant fide salvos transvexisti, qui etiam agnoscentes apud se opera manus tuæ, te omnipotentem laudaverunt :

8 Tu, ô Rex, qui creaveras infinitam illam & immensam terram, elegisti civitatem hanc, & sanctificasti locum hunc pro nomine tuo, qui tamen nullius rei omnino indiges, & apparitione glorificavisti magnifica, faciens commendationem illius ad gloriam magni & honorandi nominis tui :

9 Et diligens domum Jisraelis promisisti, si quando nos aversos à te occuparet angustia & venientes in hunc locum oraremus, te exauditurum orationem nostram.

10 Jam vero fidelis es & verax, quandoquidem sæpè dum affligerentur majores nostri succurristi ipsis in abjectione sua, & liberasti ipsos è malis maximis :

11 Ecce autem nunc, ô Rex sancte, propter multa & magna peccata nostra opprimimur subjecti inimicis nostris, & dimittimur in imbecillitate summa.

12 Atque in hoc casu nostro audax & prophanus iste studet injuria afficere locum sanctum quem in terra hac designasti nomini glorioso tuo :

13 Nam habitatio quidem tua cœlum summum, inaccessa est hominibus : sed quandoquidem placuit tibi gloriam tuam in populo tuo Jisraele *statuere*, & locum hunc sanctificavisti,

14 Ne ulciscaris de nobis per immundos istos, neque per prophanos punias nos, ut non glorientur iniqui cum animo suo, neque exsultent superba lingua sua dicentes, nos proculcavimus domum sanctificationis sicut proculcantur domus abominationum.

15 Dele peccata nostra, & dissipa errores nostros ; misericordiam tuam ostende hoc tempore : cito præoccupent miserationes tuæ, & inde laudes in os eorum qui prociderunt contriti animis, confecta nobis pace.

16 Hic ille inspector omnium & sanctus supra omnia Deus, in sancto loco legitimam hanc orationem exaudiens, illum contumelia audaciaque elatum maxime flagellavit hinc & inde, percellens eum ut arundinem *agitatam* à vento ; adeo ut prostratus humi, non valent amplius agere quicquam, sed solutus

membris: ne vocem quidem posset edere justo judicio implicatus.

17 Quamobrem cum amici tum custodes ejus acrem videntes castigat orem quę invaserat ipsum, metuentesque ne vita etiam ipsum deficeret, cito extraxerunt ipsum, perculsi metu maximo.

18 Postea vero quum seipsum recollegisset, minime ad resipiscentiam venit correptus, sed amarulentis interminationibus usus abiit.

19 Quum autem delatus in Ægyptum augesceret malitia *ope* adjutorum atque sociorum ab omni justo abhorrentium quos ante indicavimus, non solum innumeris se libidinibus explevit; sed etiam eo processit audaciæ, ut maledicta singulis locis *in populum* conferret, & multi auricorum ad propositum Regis attendentes ii quoque sequerentur voluntatem ejus.

20 Proposuerat enim *sibi* ut gentem hanc publicè vituperio exponeret, erectaque ad turrim aulæ junctam columna scripturam insculperat ne quis eorum qui non sacrificant veniret in templa ipsorum; sed ut omnes Jehudæi in populi censum aut servilem statum cogerentur; qui vero contradicerent, vi abrepti privarentur vita;

21 Eos autem qui in censum referrentur, adhibito etiam igne obsignari insigni Bacchi folio hederæ in corpus impresso, ac deinde separari ad utendam quæ prius contracta fuerit libertatem.

22 Ut autem non videretur omnibus inimicari, subjecit scripturæ; Quod si qui ex illis voluerint certo consilio inter illos versari qui sacris sunt initiati; eos æquo jure cives cum Alexandrinis fore.

23 Quidam igitur in civitate habentes odio istos gradus pietati civitatis hujus imperatos, facile seipsos dediderunt, velut cum magna aliqua communicaturi gloria ex conversatione futura cum Rege:

24 Verumtamen plurimi in generoso animo confirmati non destiterunt à pietate; sed pecunias pro vita commutantes intrepidè conabantur seipsos à recensionibus liberare, quippe freti bona spe se defensionem consequuturos esse;

25 Præterea qui discedebant à se, eos abominabantur, & tamquam hostes gentis suæ judicabant, privabantque communi conversatione & commodo.

CAP. III. *Immanis tyrannis Philopatoris.*

HÆc autem impius ille percipiens adeo iratus est, ut non solum Alexandrię *manentibus* irasceretur, sed etiam iis qui in regione *erant* adversaretur gravius, mandaretque festinanter omneis congregari una, & pessima nece è vita tolli.

2 Quæ dum adornabantur, evulgatus est dirus contra gentem sermo conspirantibus ad maleficium hominibus; quibus dabatur ad institutum istud occasio, tamquam si *Jehudæi* ipsos à suis legibus prohibituri essent.

3 Ac Jehudæi quidem benevolentiam sibi demque constantem in reges observabant; sed quia colebant Deum & lege ejus regebantur, separationem instituebant in quosdam & conversiones (quam ob causam quibusdam esse inimici videbantur) & bonis rerum justarum factis ornantes conversationem suam, omnibus hominibus erant probatissimi.

4 Itaque vitam quidem bene actam quæ apud omnes de gente pervulgabatur isti alienigenæ minime enumerabant; sed de adorationibus & cibis differentiam pervulgabant; dicentes neque regi neque potestatibus homines istos consentire, sed diros esse & magnopere negotiis adversari: denique non vulgari perstringebant vituperatione.

5 Græci vero qui per civitatem erant nulla affecti injuria, tumultum inopinatum contra hos homines spectates & improvisas concursationes fieri, succurrere quidem non poterant (nam tyranni regis erat constitutio)

6 Sed ferentes graviter consolabantur, & futurum præcipientes *animo* ut non starent ista: non enim ab eo qui nihil ignorat, talem constitutionem rerum ita despectum iri.

7 Jam vero etiam vicini quidam, & amici, & qui commercium habebant cum ipsis, clam excipientes quosdam dabant fidem se defensionem communem adhibituros, & contentissime ad auxilium adventuros.

8 Ille igitur præsente prosperitate elatus ac in Dei maximi potentiam non respiciens; sed statuens se perpetuo in eodem consilio permansurum, contra eos rescripsit has literas:

9 Rex Ptolemæus Philopator ducibus militibusque per Ægyptum & *quemque* locum *residentibus* salutem & valetudinem. Valeo ego ipse quoque & negotia mea.

10 Postquam militaris nostra in Asiam expeditio (quam novistis ipsi quoque) in offenso deorum auxilio ad finem ex animo perducta est; non vi armorum, sed æquitate & humanitate multa duximus gentes lactandas esse quæ Cœlen Syriam, Pœniciamque habitant, & beneficiis ultro prosequendas.

11 Quumque templis quę per civitates sunt reditus multos attribuissemus, advenimus etiam Jerusalaima, quo ascenderamus ut templum istorum sceleratorum & nunquam ab amentia sua desinentium honoraremus.

12 Et illi sermone quidem advertum nostrum *grate*, at re ipsa falso accipientes, quum esset nobis animus ingrediendi in templum ipsorum, & decentissimis atque pulcherrimis donariis honorandi, antiquissima *sua* acti superbia ab ingressu nos prohibuerunt.

13 Ita non experti sunt robur nostrum propter eam humanitatem qua in omnes homines utimur; sed suam contra nos diritatem effecerunt manifestam; ut qui omniro soli ex gentibus cervices in reges, & bene de se meritos attollentes nihil æquum perferre volunt.

14 Ac nos quidem quod istorum amentiæ concessimus, & cum victoria reversi in Ægyptum omnibus etiam gentibus humanitatem exhibuimus, prout decebat confecimus:

15 In-

15 Interea vero quum apud tribules iſtorum omnibus ſignificavimus oblivionem *tanti* mali, atque tum ſocietate, tum mille rebus quas eis primum ſimpliciſſime volueramus concreditas eos auſi ad mutationem provocare, eos & conſortes perpetuorum Sacerdotum voluimus conſtituere & dignari eos Alexandrinorum civitate:

16 Iſti contra accipientes, ingenitaq; malitia depellentes quod bonum eſt & perpetuo in malum inclinantes non ſolùm averſati ſunt hoc jus civitatis inæſtimabile, verum etiam paucos è ſuis qui optimè erga nos affecti ſunt abominantur ſermone atque ſilentio maximè ſuſpicantes nos ob illud videndi infame inſtitutum citò ea quæ correximus everſuros.

17 Quapropter etiam optimè perſuaſi ſigris iſtos modis omnibus à nobis diſſentire, atque providentes ne ſi forte repentinus in poſterum tumultus inſtaret, impios iſtos à tergo proditores & barbaros hoſtes haberemus.

18 Mandavimus ſimul ac hæ literæ ad vos pervenerint, ut iſtos ori his literis indicantur cum uxoribus liberiſq; eadem hora exceptos contumelia & divexationibus militaris ad eos undique vinculis ferreis incluſos, ut immedicabili & ignominioſa nece quemadmodum omnes diros decet) auferantur.

19 His enim ſupplicio ſimul affectis, percepimus nobis in tempus reliquum negotia perfectè conveniente ſtatu optimaque diſpoſitione conſtitutum iri.

20 Quiſquis autem Jehudæorum aliquem ſive ſenem, ſive puerum, ſive lactentem etiam protexerit, turmiſſimis tormentis cruciabitur diſtenta familia tota:

21 Et qui indicare *illud* voluerit, præterquam quod ſubſtantiam ejus cui reus perabitus fuerit accipiet, ac bis mille drachmas ex pecunia regis; etiam libertate coronabitur.

22 Omnis vero locus ubi omnino rectus Jehudæus deprehendetur inhabitabilis efficitor & crematorio ne ut totinaturæ mortali planè appareat inutilis in ſempiternũ tempus. Atque ſic quidem habebat literarum forma.

CAP. IV. *Threnodia Jehudæorum & jubila hoſtium.*

QUocumque autem mandatum illud pervenit populare conſtitutum eſt à gentibus convivium cum acclamationibus & gaudio, velut audacter jam demonſtrante ſe inimicitia quæ ipſis olim cogitatione callum induxerat contraxerat.

2 Jehudæis vero perpetuus erat luctus, & pæne lamentabilis clamor cum lacrymis generaliſſimus, in ſummo undique horum corde, eorum in proviſam perniciem repente contra ſe coeretam deplorarent.

3 Quæ præfectura, aut civitas, aut quis in univerſum locus habitabilis, aut quæ vix plurium ejulatibuſque de illis non implebatur:

4 Ita enim acerbe & immiti animo à ducibus qui per civitatẽ erant unanimiter ejiciebantur, ut de inſolentibus ſupplicis etiam ex inimicis quidam capientes ante oculos communem illam miſericordiam & incertam hujus vitæ commutationem reputantes deplorarent infeliciſſimam eorum dejectionem.

5 Nam præbat ſenum multitudo variorum canitie, quorum incurvis pedibus tardiſque à ſenio ſine pudore ullo ad profectionem celerem abutebantur violentæ adverſionis impetu:

6 Quæ vero ad communionem vitę nuptialem modo thorum ſubierant adoleſcentulæ, pro delectatione ſuſcipientes ejulatus, & unguento delibutam coram conſperſę pulvere, ac ſine velo abductæ. lamentationem pro hymenæis incipiebant unanimiter, ut vexationibus alienigenis laceratæ, quum vinctæ publice vi uſque ad locum ubi conſcendebatur navis traherentur.

7 Et harum conjuges lacuis coronarum loco cervicibus implexi in florente ætate adoleſcentiæ, pro convivio juvenilibuſque deliciis reliquos nuptiarum dies degebant in lamentationibus, cernentes jamque ſepulcrum ad pedes poſitum.

8 Agebantur autem beſtiarum modo tracti vinculorum ferreorum vi, alii collo ſuffixi clavis ad navium tranſtra, alii pedes firmis conſtricti perdicis; idque etiam tabulato quod ſuperne erat frequenter impoſito, ut undequaque obtenebratis oculis ductum inſidiatorum in tota navigatione paterentur.

9 His ergo in navigium illud quod eximus actis & finita navigatione prout ſancitum fuerat à Rege, mandavit ut illi in ſuburbano hippodromo metarentur (cujus erat ingens ambitus, & quam opportuniſſimus ad traducendum *miſeros* cum apud eos qui in civitatem vehebant, tum apud eos qui inde in regionem proficiſcebantur peregrè) ut neque cum illius copiis communicarent, neque univerſe in muros reciperentur.

10 Hoc autem conſecto, ut audivit *Rex* gentiles Jehudæorum è civitate clam frequentius exeuntes lugere ignominioſam fratrum miſerium, iratus mandavit ut his ſimul accurate eodem modo ac illis fieret, neque ullo pacto à ſupplicio illorum immunes eſſent; & totam gentem nominatim deſcribi:

11 Non enim ſe laborioſum illud operum miniſterium quod paulo ante ſignificaverat exactarum eſſe, ſed cruciatus tormentis quæ denunciaverat tandem unius diei tempore deleturum.

12 Fiebat igitur horum deſcriptio vehemente ſtudio ac bitioſaque aſſiduitate ab ortu Solis ad occaſum, etſi perfectum finem minimè conſequuta diebus quadraginta:

13 Rex vero multum ac perpetuo impletus gaudio, conviviaque ad omnia idola faciens, mente à veritate procul aberrante & profano oré muta cuidem & cui non poterant ipſos allocuti aut adjuvare laudabat; in Deum vero maximum res quæ non conveniebant locutabatur.

14 Poſt illud autem intervallum temporis quod modo dicebamus, reculerũt ſcribę nec ie non amplius poſſe Jehudæorum deſcriptionem facere propter enormitatem conſi multitu-

dinem; quum essent adhuc per regionem plures, alii quidem adhuc in domibus consistentes, alii vero alio loco: tamquam si fieri non potuisset illud ab omnibus ducibus qui præerant Ægypto.

15 Quumque interminaretur Rex eis durius, quasi fuissent corrupti donis ad machinationem fugæ, accidit ut de re illa manifesto persuaderetur, dicentibus illis ac demonstrantibus & chartam jamque & scriptorios calamos quibus utebantur defecisse.

16 Hæc autem fuit efficacitas invictæ providentiæ illius qui Jehudæis è cœlo succurrebat.

CAP. V. *Tyrannis Philopatoris pertinax.*

TUunc advocato Chermone qui præerat elephantorum procurationi, *Rex* gravi completus ira, & ab indignatione omnino immotus jussit in diem posterum largos thuris manipulos cum vino copioso mero omnibus elephantis potandos dari, qui erant numero quingenti, & efferatos profusa potus illius subministratione contra Jehudæos immitti ad necem illorum:

2 Ac ille quidem quum mandasset ista, congregatis amicis summis & ducibus qui infensi in Jehudæos erant, ad convivium se convertit: magister vero elephantorum Chermon quod imperatum fuerat aptè consummavit.

3 Præterea etiam administri vespere exeuntes vinciebant miserorum manus, & reliquas contra eos cautiones moliebantur totam noctem, existimantes gentem illam simul internecionis terminum percepturam.

4 Jehudæi vero, qui gentibus ab omni protectione deserti esse videbantur propter necessitatem qua cum vinculis undequaque circumcludebantur, omnipotentem Dominum ac omnis potestatis habentem imperium, Deum suum patremque misericordem omnes indefinente clamore cum lacrymis invocabant, orantes ut impium illud consilium contra se *captum* mutaret, magnificaque apparitione ipsos à nece quæ ad pedes *erat* parata liberaret.

5 Horum ergo intenta supplicatio in cœlum ascendebat: Chermon vero quum immisericordes illos elephantos potu perfudisset, plenos multa illa vini subministratione & saturatos thure, mane ad aulam adfuit ut res istas nunciaret Regi.

6 Verum *Deus* partem somni (quæ res creata inde à temporibus seculi bona est de nocte) etiam interdiu injectam ab eo qui gratiosè tribuit omnibus quibuscumque ipse voluerit, immisit Regi:

7 Itaque detentus suavissimo & profundo *somno* efficacitate Domini, à nefario quidem proposito plurimum excidit, sed ab immutabili consilio fraudatus magnificè.

8 Jehudæi vero, quum horam quæ ante significata fuerat effugissent, Deum suum laudaverunt sanctum, iterumque rogarunt ut optimè conciliatus cum ipsis potentissimæ manus suæ robur superbis gentibus ostenderet.

9 Media autem jam ferme decima vocatore frequentes invitatos videns, accessit, pepulitque Regem, eumque vix excitans ostendit tempus convivii jam præterfluere, sermonemque de illis habuit: quem reputans Rex ad convivium versus, jussit eos qui ad convivium venerant ex adverso sui accumbere:

10 Eoque facto adhortatus est, ut se in convivio occupantes præsentem convivii partem eo plus honorarent *eam* in lætitia consumendo.

11 Quum autem diutius processisset confabulatio, Chermonem accersitum Rex cum minis acerbis interrogavit quam ob causam fruerentur Jehudæi in diem præsentem supervivere.

12 Qui ubi ostendit se nocte quod fuerat imperatum ad finem perduxisse, & attestati sunt amici ejus, *ille* pejorem quam Phalaridis crudelitatem habens dixit, habeant illi gratiam hodierni dici somno.

13 Tu vero sine cunctatione in diem crastinum similiter elephantos comparato ad scelestorum Jehudæorum istorum deletionem.

14 Hæc ubi dixisset Rex, alacriter omnes qui aderant cum gaudio simul collaudarunt, & in suam quisque domum reversus est: ubi non tam ad somnum tempore noctis abusi sunt, quam ut omnia fabricarentur ludibria in eos qui miseri esse videbantur.

15 Simulac autem gallus mane cecinerat, bestias armatas in peristylio magno commovebat, & turbæ quæ per civitatem *erant* congregabantur ad spectaculum imprimis miserabile, diluculum studiosè exspectantes.

16 Jehudæi vero continenter animam trahentes, supplicatione multis lacrymis conjuncta canticisque miserabilibus, manibus ad cœlum protensis orabant Deum maximum, ut brevi iterum ipsis succurreret.

17 Nondum radii Solis dispergebantur, Rege amicos excipiente, quum accedens Chermon accersivit ut prodiret, indicans illud quod antea Rex in animo habuerat paratum esse.

18 Quod quum ille acciperet & de iniquo illo exitu obstupesceret, ignoratione plane occupatus quæsivit quamobrem istud studiosè ab eo effectum esset: erat autem istud ab efficacitate Dei dominantis omnibus, qui oblivionem rerum quas ille prius machinatus fuerat menti illius indiderat.

19 Indicavit Chermon & amici omnes, *dicendo*, bestiæ copiæque istæ, ô Rex, paratæ *sunt* ex proposito consilio vehemente tuo.

20 Ille vero his dictis gravi ira plenus, eo quod tota ipsius cogitatio de his rebus providentia Dei diffipata esset, minaciter intuens dixit,

21 Quotquot parentes advenerint aut filiorum nati, hi largam escam bestiis feris præverint, inculpatorum Jehudæorum loco, qui mihi meisque majoribus integram stabilemque fidem eximiè demonstrarunt: quamquam nisi animo erga te propenso essem propter communem educationem & ministerium tuum, pro illis privaveris vita.

22 Sic

32 Sic Chermon inopinatam ac periculosam sustinens comminationem & aspectu & vultu cohorruit: amicorum vero quisque paulatim defluxit tristis, qui congregatos dimiserunt quemque ad occupationem suam.

33 Jehudæi autem Regis sermonibus auditis illustrem Deum, Dominum, regem regum laudaverunt, ut qui ab ipso auxilium hoc consequuti essent.

34 Deinde quum Rex constituto de integro consilio horraretur convivas ut se ad lætitiam conferrent, secundum leges illas Chermonem accersens cum interminatione dixit ei, quoties oportet tibi de iisdem rebus mandata dari ô infelicissime? etiam nunc tandem elephantos arma in diem crastinum ad deletionem Jehudæorum.

35 Cognati autem simul accumbentes instabilem hanc mentē admirati protulerunt ista, ô Rex, quousque vero nos ut expertes rationis pertentaturus es, jam tertio imperans deleri illos, & rursum in ipso facto dissolvens mutato consilio ea quæ placuerunt tibi?

36 Quorum gratia hæc civitas exspectatione turbatur, & multos conventus experta, jam etiam periclitatur ut diripiatur sæpe.

37 Rex itaque *alter* omnino Phalaris impletus studio rationi adversante, & mutationes animi quæ ad procurationem Jehudæorum in ipso fuerant effectæ nihili faciens,

38 Postquam impurissimum juramentum firmè statuissent se cum istos sine cunctatione gentibus pedibusque bestiarum sanciatos ad inferos transmissurum, tum castris contra Jehudæam ductis *eam* celeriter æquatam solo flammæ & ferro traditurum, & templum illorum, quod nobis *(inquit)* inaccessum fuit, ubi consummant sacrificia, cito prostratum igne in omne tempus effecturum:

39 Tunc læti discesserunt amici & cognati cum fiducia, & dispositis copias ad custodiam per opportunissima civitatis loca.

40 Magister vero elephantorum ut bestias ad furiosam (ut ita dicam) fere constitutionem odoratis poculis è vino condito thure, formidabili ornatas apparatu adduxerat, sub auroram, quum jamque civitas innumerabilibus turbis hippodromum versus repleta esset, ingressus aulam ad rem præsentem incitavit Regem.

41 Qui ira gravi impiam mentem complens, omni mole erupit cum bestiis, volens immiti animo & pupillis oculorum siccis molestum illum & miserabilem eorum de quibus ante diximus spectare exitum.

42 Itaque exeuntium elephantorum ad portam armatis coniis simul prosequentibus, pergentisque multitudinis pulverem videntes Jehudæi & horrisonum tumultum audientes, quum illud sibi ultimum vitæ momentum esse arbitrarentur,

43 *Sub* finem miserrimæ illius exspectationis ad commiserationem & ejulatus versi osculabantur alii alios complectentes cognati, & in colla ruentes filiorum patres & puellarum matres:

44 Aliæ vero infantes uberibus admotos habentes, qui lac fugerent ultimum.

45 Veruntamen quum hi è converso etiam considerarent defensiones ipsorum quæ ante fuerant è cœlo factæ, pronos unanimiter se ipsos prosternentes, & infantes ab uberibus seponentes inclamaverunt voce magna universitatis principem.

46 Supplicantes ut apparitione illustri facta miseraretur ipsos jamque ad portas sepulcri constitutos.

CAP. VI. *Preces Elhazari.*

ELhazar autem quidam vir insignis de Sacerdotibus *quierant* è regione illa, insenū numero jam ætatem consequutus, & omni virtute ornatus quę ad vitam hanc *pertinet*, senes qui circumstabant ipsum contrahens *ad* invocandum Deum sanctū, oravit his verbis;

2 Rex magnifice altissime, omnipotens Deus, qui rem creatam omnem semper gubernas misericorditer, respice ad semen Abrahami, ad liberos sanctificati Jahakobi, *ad* populum patris quæ sanctificata est tibi, exterum in terra extera injuste pereuntem, ô pater.

3 Tu Parhonem olim abundantem curribus, Ægypti istius principem, elatum immiti audacia & lingua magniloqua, cum superbo exercitu mari perfusos perdidisti, luce misericordiæ perlustrans genus Jisraelis:

4 Tu Sancheribum gravem Assyriorum regem innumerabilibus copiis exsultantem, qui gladio terram totam subjectam tibi jam occupaverat, & qui efferebatur contra sanctam civitatem tuam res graves fastu audaciaque proloquens, tu, *inquam*, Domine fregisti, manifestam gentibus multis potentiam tuam ostendens:

5 Tu socios treis versantes in Babylonia, qui animam suam ultro igni tradiderant ne *rebus* vanis servirent, ignitum caminum perfundens rore liberasti, adeo ut ne capillo quidem tenus damnum perpessi sint, flammamque omnibus adversariis immisisti:

6 Tu Danijelem, qui invidentiæ calumniis leonibus sub terram fuerat projectus *ut* esca bestiis *esset*, incolumem in lucem revocasti, & Jonam prolixè in ventre marini cete liquescentem, illæsum omnibus domesticis ostendisti, pater.

7 Nunc ergo, ô *Deus*, osor injuriæ, plurimum misericors, universitatis protector, cito appare istis qui de genere *tuo* Jisraelis, & ab iniquis gentibus abominandisque injuriam patiuntur.

8 Quod si impietatibus in peregrinatione hac constricta fuit vita nostra, libera nos ab inimicorum manu, & tu Domine prout volueris nos nece perde.

9 Ne isti qui nihil nisi vanitatem sapiunt, rebus vanis benedicant perditionis in dilectos tuos eventurę nomine, dicentes; ne Deus quidem ipsorum liberavit istos:

10 Sed tu, ô æterne, qui omnes vires ad universam potestatem obtines, jam respice.

11 Miserere nostri, qui per iniquorum injuriam rationi adversam vita destituimur insidiatorum modo:

12 Gentes vero ſtupeſcentes admirentur hodie invictam potentiam tuam, ô glorioſe *Deus* potentiaque prædite, de ſalute generis Jahakobi.

13 Tibi ſupplicat tota infantium iſtorum multitudo, & hi parentes iſtorum cum lacrymis: demonſtretur omnibus gentibus te nobiſcum eſſe Domine, neque avertiſſe faciem tuam à nobis.

14 Sed quemadmodum dixiſti te ne tum quidem quum in terra inimicorum ſuorum verſantur deſpexiſſe eos, ita perfice Domine.

15 Quum autem Elhazar ab oratione modo deſineret, Rex cum beſtiis ac toto copiarum horrore ſecundum hippodromum prætervehebatur.

16 Quod contemplati Jehudæi magnum clamorem in cœlum extulerunt, adeo ut adjacentes convalles ipſæ una perſonantes caſtris totis neceſſarium fletum excuterent.

17 Tunc glorioſiſſimus, omnipotens, & verax Deus oſtendens ſanctam faciem ſuam aperuit portas cœli, è quibus gloria inſtructi duo formidabileſq; aſpectu Angeli omnibus manifeſti præter Jehudæos, deſcenderunt.

18 Et reſiſtentes impleverunt adverſariorum copias perturbatione & metu, immotiſque ligarunt pedicis, adeo ut ipſũ regis corpus horreſceret, & oblivio audaciam ipſius quę tã graviter inflammata fuerat, occuparet:

19 Beſtiæ vero converſæ in copias armatas quæ ſubſequebantur, proculcabant & profligabant illas.

20 Tunc Regis ira in miſericordiam & lacrymas converſa eſt, propter eas res quas ante fuerat machinatus.

21 Nam quum audiſſet clamorem illum; & conſideraret pronos omnes ad perditionem *comparatos*, cum ira lacrymans interminatus eſt amicis, dicens;

22 Regno abutimini, qui tyrannos crudelitate ſuperaviſtis, & me ipſum in vos beneficium jam agerediriũ cum à principatu, tum etiam à vita amovere, cãm machinantes ea quæ non eſſent regno profutura.

23 Quis eos *homines* qui munitiones regionis noſtræ fideliter tenuerunt, è domiciliis ſuis exportatos ſingulos præter rationem huc coacervavit?

24 Quis eos qui omnino inde à principio benevolentia erga nos gentis omnes antecellunt, & cui peſſima perſæpe ab hominibus pericula ſuſceperunt, ita infortunio implicuit ſuppliciis?

25 Solvite, diſſolvite injuſta vincula, in proprias ſedes cum pace remittite, ea quæ ante fuerunt teſta deprecati. Abſolvite filios omnipotentis, coeleſtis Dei viventis, qui à noſtris adhuc majoribus expeditam conſtitutionem cum gloria præbet noſtris negotiis.

26 Atque hæc quidem dicebat: ſic illi vero momento ſoluti, ſanctõ ſervatori ſuo benedicebant, quod modo effugiſſent mortem.

27 Poſtea Rex in civitatem reverſus accerſito eo qui reditibus præerat, juſſit vina cęteraque ad convivium neceſſaria in ſeptiduum Jehudæis ſuppeditari, ſtatuens eos quo in loco ſe ſubituros exitium putaverant, ibidem Soteria cum omni lætitia celebrare.

28 Tunc illi qui ante probroſi fuerant & ſepulcro proximi, ac potius in illud jamque deſcenderant, loco acerbæ necis & luctuoſiſſimæ poculum ſalutare inter ſe ſtatuentes; eum locum qui ad ruinam ipſis & ſepulcrum paratus fuerat, pleni gaudio in accubitus diviſerunt.

29 Et finem flebili lamentationis cantul facientes, receperunt majorum cantica, Deum ſervatorem laudantes atque mirificum, ſternque omni & ejulatu objecto choreas conſtituerunt *ad* lætitiæ pace conjunctæ ſignum.

30 Similiter autem rex quoque de his rebus, quum ampliſſimum convivarum numerum congregaſſet, indeſinenter in cœlum *reſpiciens*, viciſſim celebrabat Deum magnifice, propter ſalutem quæ ipſi præter opinionem acciderat.

31 Qui vero ante ſtatuerant illos in exitiũ *raptos* avium futuros eſcam, & cum gaudio deſcripſerant, *hi* contra gemuerunt quod pudore apud animum ſuum amicti eſſent, & quod audaciam ſuam, quæ ignem ſpiraverat merum, inglorię exſtinctam cognoſcerent.

32 At Jehudæi conſtituta, ut ante diximus, chorea illa cum convivio, tempus in celebrationibus hilaribus & Pſalmis tranſegerunt:

33 Et communem de his rebus ferentes legem in toto incolatu ſuo generationibus omnibus dies prædictos ſtatuerunt hilareis celebrari, non compotationis aut comeſſationis cauſa; ſed propter ſalutem quam ipſis Deus effecerat.

34 Deinde acceſſerunt regem, ſe ad ſuos dimitti poſtulantes.

35 Cæterum deſcripſerant illos *adminiſtri Regis* à viceſimo quinto die Paſchoris ad quartum Epiphi diebus quadraginta: conſtituerant vero perditionem illorum à quinto Epiphi ad ſeptimum diebus tribus, cum etiam magnificè illuſtranda miſericordiam ſuam univerſitatis princeps incolumes eos liberavit.

36 Unanimiter autem convivati ſunt omnibus ſuppeditatis à Rege, ad diem uſque decimum quartum.

37 Quo etiam die quum interpellaſſet Regem pro dimiſſione ſui, collaudans eos Rex magno animo ſcripſit eorum gratia ſequentes literas ad duces unicuique civitati præpoſitos, in hanc ſententiam.

CAP. VII. *Philopatoris propenſa voluntas erga Jehudæos.*

REx Ptolemæus Philopator ducibus qui *ſunt* per Ægyptum & omnibus qui præfecti ſunt rebus *gerendis* ſalutem & incolumitatem valetudinis quoq; ipſi & liberi noſtri.

2 Amici quidam, quum Deus maximus nobis ut volumus negotia dirigeret, improbo more crebrius apud nos inſiſtentes nobis perſuaſerunt ut coacervato cœtu Jehudæos qui ſub regno *noſtro* ſunt afficeremus inſolentibus defectorum ſuppliciis:

3 Prætextum hunc afferentes nunquã fore ut

ut bene constituantur negotia nostra propter diritatem qua isti sunt in omneis gentes, donec istud fuerit consummatum.

4 Qui etiam quum eos vinctos & vexatos tamquam mancipia ac potius tamquam insidiatores adduxissent, sine ulla discussione & percunctatione ipsos sunt aggressi tollere, ferociore nexi crudelitate quam legis Scytharum sit.

5 Nos autem propterea interminati durissimè quum pro ea æquitate quam hominibus omnibus exhibemus ægrè vitam essemus istis gratificati, Deum vero cœlestem agnovissemus certo Jehudæos protegere velut patrem semper filios propugnantem, atque reputavissemus constantem illam quam habent erga nos & majores nostros amicam benevolentiam, *hos* justè ab omni crimine qualicunque ratione *intenso* absolvimus:

6 Et unicuique præcepimus ut ad res suas quisque quocumque loco *sit* reverterat, neminem eos omnino lædere, neque res istas quæ præter rationem confectæ sunt *ipsis* exprobrare.

7 Scitote enim si quas improbas technas in eos ediderimus, aut eos ullo pacto tristitia afficerimus, nos non hominem sed Deum altissimum, qui potestati omni dominatur, adversarium nobis in omni re ad ultionem facorum istorum inevitabilem semper habituros. Valete.

8 *Jehudai* vero quum has literas accepissent, non dederunt operam ut statim abscederent, sed præterea à rege postulaverunt, ut qui ex gente Jehudæorum voluntariè Deum sanctum & Dei legem omisissent, ii ab ipsis pœnam debitam reportarent.

9 Adducentes eos qui ventris causa præceptiones divinas omiserint, ne in præcepta quidem Regis bono animo futuros unquam.

10 Atque hic ut percepit eos verum dicere; collaudans facultatem eis dedit ad omnia; ut eos qui essent transgressi legem Dei liberè in omni loco Regni sui sine ulla regia potestate aut cognitione prosligarent.

11 Tunc bene precantes ei, ut decebat illorum sacerdotes cum turba tota, & acclamantes Halelu jah, cum gaudio discesserunt.

12 Itaque pollutum ex gente sua quemque prout incidebat in itinere puniebant, variisque modis tradictum *è medio* tollebant.

13 Sustulerunt autem die illo amplius trecentos viros, agitaruntque lætitiam cum gaudio, postquam prophanos illos sustulissent.

14 Illi vero qui ad mortem usque Deo adhæserant, integro salutis fructu accepto; jungentes è civitate abierunt, omnigenis floribus odoratissimis coronati, cum lætitia & acclamatione; gratias laudibus & hymnis omnimodis agentes Deo majorum suorum, sancto servatori Jisraelis.

15 Sed quum pervenissent Ptolemaida, quæ Rhodophoros à proprietate loci nominatur, ubi de communi sententia ipsorum classis dies septem ipsos præstolabatur.

16 Illic fecerunt convivium salutare, suppeditante Rege alacriter ipsorum cuique omnia quæ erant opus ut se in suas domos singuli reciperent:

17 Atque ibidem statuerunt ut delati *ad suos* cum pace dies eosdem hilares tempore incolatus sui adhibitis justis celebrationibus agitarent.

18 Quos ubi conseceraverunt, columnaque in convivii loco *posita* confirmarunt voto; integri liberique summo cum gaudio discesserunt terra, & mari fluvioque in suas *domos*, conservati præcepto regis, & majorem habentes quam ante in inimicos potestatem gloria & metu conjunctam.

19 Denique nullius opera à suis facultatibus concussi sunt; sed singuli res suas omneis ex descriptione receperunt, adeo ut qui habebant aliquid *de iis* maximo cum timore ipsis restituerent: ita Deus maximus res magnificentissimas perfectè faciebat ad salutem ipsorum.

20 Benedictus *sit* liberator Jisraelis in sempiterna tempora.

MACBÆORUM LIBER PRIMUS.

CAP. I. *Potentia magna Alexandri Magni fratla: & Antiochus Epiphanes reverà & Epimanes.*

FUit autem, postquam cecidisset Alexander Philippi filius Macedo, qui procedebat è terra Cittæorum, cecidisset, *inquam*, Darium Regem Persarum Medorumque, ut regnaret loco ejus, *quum* prius in Græcia *regnasset*.

2 Constituit enim prælia multa, expugnavitque munitiones, & jugulavit reges terræ.

3 Pervadensque ad extremas usque terras accepit spolia multarum gentium, & tranquilla fuit terra coram ipso.

4 Ita exaltatus est ac elatus animus illius,

5 Quod coactis copiis potentibus valde imperaret regionibus, gentibus, & regnis, essentque ea sibi tributaria.

6 Postea vero decidens in lectum, quum ægrosceret se in morte esse,

7 Accersivit administres suos gloriosos qui una cum ipso fuerant educati à pueritia, & divisit illis regnum suum quum adhuc viveret.

8 Quum itaque regnavisset Alexander annis duodecim, & mortuus esset,

9 Obtinuerunt dominatum administri ejus unusquisque in loco suo:

10 Et imposuerunt omnes *sibi* diademata post mortem illius, & filii eorum post eos annis multis: & multiplicata sunt mala in terra.

11 Prodiit autem ex eis radix peccatrix Antiochus illustris, filius Antiochi regis, qui fuerat Romæ obses: regnavitque anno centesimo trigesimo septimo regni Græcorum.

12 Tum pariter illis prodierunt ex Jisraele homines iniqui, & persuaserunt multis, dicentes; eamus & disponamus fœdus cum gentibus circumstantibus nos: nam ex quo separati sumus ab illis, obvenerunt nobis mala multa.

13 Qui

13 Qui sermo quum bonus visus esset in oculis illorum,

14 Comparati animo quidem è populo profecti sunt ad regem, qui dedit illis potestatem faciendi statuta gentium.

15 Ædificaverunt itaque gymnasium Jeruschalaimis secundum leges gentium:

16 Et facientes sibi ipsis præputia abscesserunt à fœdere sancto, & conjuncti gentibus venditi fuerunt ad faciendum malum.

17 Comparato autem regno coram Antiocho, præcepit quoque animo regnum Ægypti, ut regnaret super duo regna:

18 Et ingressus Ægyptum cum turba numerosa, curribus, elephantisque, & equitibus, & magna classe,

19 Constituit prælium contra Ptolemæum regem Ægypti, in quo aversus Ptolemæus à conspectu illius fugit, ceciderunt que confossi multi:

20 Postea occuparunt civitates munitas in terra Ægypti, accepitque Antiochus spolia Ægypti.

21 Inde revertens Antiochus, postquam percussisset Ægyptum, anno centesimo quadragesimo tertio:

22 Ascendit contra Jisraelem & Jeruschalaima cum turba numerosa:

23 Et ingressus sanctuarium superbè cepit altare aureum, & lychnuchum lucentem cum omnibus instrumentis ejus, & mensam propositionis, & crateras, phialasque, & pelves aureos, & velum, & coronas, & ornatum aureum qui erat in conspectu templi, aurumque detraxit omnibus.

24 Similiter accepit argentum & aurum, & instrumenta desiderabilia: accepitque thesauros absconditos, quos invenit, & captis omnibus abiit in terram suam.

25 Et fecit cædem hominum, loquens superbia magna.

26 Quamobrem fuit luctus magnus apud Jisraelem in omni loco eorum.

27 Nam ingemuerunt principes, seniores que, virgines, & adolescentes infirmati sunt, & pulcritudo mulierum immutata est:

28 Omnis sponsus assumsit lamentum, quæ sedebat in thalamo fuit in luctu:

29 Et mora est terra propter habitatores suos, totaque domus Jahakobi induerunt pudoris indumenta.

30 Post duos annos integros misit rex præfectum tributo in civitates Jehudæ, qui venit Jeruschalaima cum numerosa turba:

31 Cui alloquenti ipsos sermonibus pacificis dolosè, crediderunt cives.

32 Ita irruit in civitatem repente, & cecidit eam plaga magna, perdens populum multum ex Jisraele:

33 Et accipiens spolia civitatis incendit eam igne, diruitque domos ejus, & muros ejus in circuitu:

34 Abduxeruntque captivas mulieres, liberosque, & jumenta possederunt.

35 Postea ædificaverunt in civitate Davidis murum magnum, munitumque turribus munitis, qui fuit ipsis pro arce:

36 Et posuerunt illic gentem peccatricem, viros iniquos, qui confirmarunt se in ea:

37 Et comportarunt arma atque commeatum, congregantesque spolia Jeruschalaimorum deposuerunt illic, fueruntque loco laquei maximi:

38 Nam fuit pro insidiis in locum sanctum, & pro diabolo infesto in Jisraelem semper:

39 Unde effundebant sanguinem innocentem in circuitu sanctuarii, & contaminabant sanctuarium.

40 Itaque fugerunt habitatores Jeruschalaimorum propter istos, & fuit urbs habitatio exterorum, fuitque extera natis suis, liberis ipsius derelinquentibus ipsam.

41 Sanctuarium ejus desolatum est ut solitudo, dies festi ejus conversi sunt in luctum, sabbatha ejus in opprobrium, honor ejus in nihilum.

42 Secundum gloriam ejus fuit ignominia ejus, celsitudine ejus conversa in luctum.

43 Quum autem rescripsisset rex toti regno suo, ut coalescerent omnes in populum unum, & derelinquerent unusquisque ritus suos.

44 Acceperunt omnes gentes secundum sermones regis.

45 Et multi quoque ex Jisraele consensirunt cultui ejus, & sacrificantes idolis coinquinaverunt sabbathum.

46 Misit enim rex libellos per legatos Jeruschalaima, & ad civitates Jehudæ, denuntians sequendos esse ritus alienos terræ;

47 Et holocaustа, sacrificiumque, & libamen è sanctuario tollenda interdicto:

48 Et profananda sabbatha, dieque festos:

49 Et coinquinandum sanctuarium, & sanctos.

50 Ædificandas aras, & lucos, idolorumque delubra, & sacrificandos suillas, & immundas pecudes.

51 Dimittendosque filios ipsorum incircumcisos, efficiendas animas ipsorum abominabiles re omni immunda, & inquinamento, ita ut oblivisceretur legis, & immutarent omnia statuta Dei.

52 Qui autem non fecerit secundum verbum regis, hunc moriturum esse.

53 In sententiam hanc omnino rescripsit toti regno suo, & præfecit inspectores toti populo,

54 Civitatibusque Jehudæ mandavit ut sacrificarent in civitate quaque.

55 Congregati sunt itaque ex populo ad eos multi, quisquis dereliquit legem, & perfecerunt mala in terra;

56 Facientes ut Jisrael lateret in abditis locis, in omni perfugio ipsorum.

57 Die autem decimo quinto mensis Cisleu, anno centesimo quadragesimo quinto, exstruxerunt abominationem desolationis super altare, & in civitatibus Jehudæ circumquaque exstruxerunt aras;

58 Et in foribus domorum, & in plateis fecerunt suffitum;

59 Et libros legis, quos invenerunt conscindentes usserunt igne:

60 Et ubicumque inveniebatur apud aliquem

quem liber fœderis, aut si quis acquiescebat legi, edicto regis afficiebatur morte.

61 Freti robore suo faciebant ita Jisraeli, iis qui deprehendebantur unoquoque mense in civitatibus.

62 Et vigesimo quinto mensis sacrificantes in ara quæ erat super altare,

63 Mulieres quæ circumciderant liberos suos, morte afficiebant ex præstituto:

64 Et suspendebant infantes de collo earum; & familias earum, & eos, qui circumciderant illos, *trucidabant.*

65 Sed multi in Jisraele confirmati sunt, & roborati cum animis suis, ne res impuras comederent:

66 Susceperuntque consilium moriendi, ut non pollucrentur cibis illis, neque sanctum fœdus inquinarent, ac mortui sunt.

67 Unde effecta est ira magna contra Jisraelem valde.

CAP. II. *Matthithja zelus heroicus, ejusque filiorum numero quinque.*

TEmporibus autem illis surrexit Matthithja filius Jochananis, filii Schimhonis, sacerdos è posteris Joiaribi Jeruschalaimis, & consedit Moddinis.

2 Huic autem *erant* filii quinque, Jochanan, qui nominabatur Gaddesch;

3 Schimhon, qui vocabatur Taschi;

4 Jehuda, qui vocabatur Macbæus;

5 Elhazar, qui vocabatur Habaran, & Jonathan, qui vocabatur Aphusch.

6 Videns autem blasphemias, quæ efficiebantur in Jehuda & Jeruschalaimis,

7 Dixit, Hei mihi, quare jam natus sum ad videndum contritionem populi mei, & contritionem civitatis sanctæ, & sedendum illic, quando tradita est in manus inimicorum?

8 Sanctuarium in manu extraneorum *est*, factus est Deus in templo ejus habitans ut vir inglorius.

9 Instrumenta gloriæ in captivitatem exportata sunt; interfecti sunt infantes ejus in plateis ejus, & juvenes ejus gladio inimici.

10 Quæ gens non accepit sortem ex regno, & non obtinuit spolia ejus:

11 Omnis mundus ejus ablatus, pro libera facta est ancilla.

12 Ecce enim sanctuarium nostrum, & pulcritudo nostra, & gloria nostra desolata est, & coinquinarunt ea gentes.

13 Quorsum nobis amplius vivere?

14 Et discindens Matthithja filiique ipsius vestimenta sua induerunt cilicia, & luxerunt valde.

15 Quum autem venerunt administri regis, qui impellebant in apostasiam, in civitatem Moddina, ut sacrificarent *incolæ*;

16 Multi quidem ex Jisraele ad ipsos accesserunt; Matthithja vero, & filii ejus simul adducti sunt;

17 Quibus respondentes administri regis alloquuti sunt Matthithiam, dicentes; princeps & gloriosus & magnus es in civitate hac, firmatusque filiis & fratribus:

18 Nunc accede primus, & fac mandatum regis, ut fecerunt omnes gentes, & viri Jehudæ, & qui relicti sunt Jeruschalaimis: ita eris tu & familia tua inter amicos regis, & tu ac filii tui honorabimini argento & auro, muneribusque multis.

19 Respondens vero Matthithja dixit voce magna, si omnes gentes regni, & quæ in domo regis sunt, auscultent ipsi, deficientes quisque à cultu majorum suorum, & consenserint mandatis ejus;

20 Ego vero & filii mei ac fratres mei ambulabimus in fœdere majorum nostrorum.

21 Propitius nobis *sit Deus*, ne derelinquamus legem & statuta ejus.

22 Sermoni regis non auscultabimus, ut transgrediamur cultum nostrum, ad dexteram aut sinistram *deflectentes*.

23 Quumque desiisset proloqui sermones istos, accessit quidam Jehudæus in oculis omnium sacrificaturus in ara Moddinis secundum præceptum regis.

24 Quod videns Matthithja, zelo affectus est, & contremiscentibus renibus suis, extulit animum suum secundum judicium *legis*, incurrensq; jugulavit illum super aram ipsam:

25 Hominem quoque regis cogentem sacrificare occidit momento illo, & aram destruxit:

26 Et zelo affectus legis, ut fecerat Pinchas Zimri filio Schallu,

27 Exclamavit Matthithja in civitate voce magna; quisquis zelotypus est legis, & præstat fœdus, prosequatur me.

28 Fugeruntque ipse, & filii ejus in montana, & dereliquerunt quæcumque habebant in civitate illa.

29 Tunc descenderunt multi, qui requirebant justitiam & jus, in desertum illud,

30 Ut illic considerent ipsi cum filiis suis, & uxoribus suis jumentisque suis, quia multiplicata erant super ipsos mala.

31 Quum autem renunciatum esset viris à rege missis, & copiis quæ erant Jeruschalaimis in civitate Davidis, descendisse homines qui dissipaverant mandatum regis, in latebras quæ sunt in deserto illo, & fugisse multos post eos:

32 Statim occupantes eos, castra fecerunt contra eos, & constituerunt in eos prælium die sabbathi, quum edissent eis,

33 Quousque tandem? nunc egressi facite secundum sermonem regis & vivetis.

34 Qui dixerunt, non egrediemur, neque faciemus sermonem regis, polluendo diem sabbathi.

35 Itaque accelerant in eos prælium.

36 Sed non responderunt eis, neque lapidem miserunt in eos, neque obsepiverunt latebras suas, dicentes;

37 Moriamur omnes in simplicitate nostra; testificabitur pro nobis cœlum & terra, quod nullo judicio habito perditis nos.

38 Ita insurgentibus illis contra hos in prælium sabbatho, mortui sunt hi cum suis uxoribus & liberis suis, ac jumentis suis ad mille animas humanas.

39 Quod cognoscens Matthithja, & amici ejus,

ejus, luxerunt ſuper eis admodum :

40 Et dixit alter alteri; ſi omnes fecerimus ut fratres noſtri fecerunt, ac non pugnabimus contra gentes iſtas pro vita noſtra & ſtatutis noſtris, jam celerrimè nos profligabunt è terra.

41 Itaque conſiliũ iniverunt die illo dicẽtes, quiſquis homo fuerit qui veniet contra nos in prælio die ſabbathi pugnabimus contra eum, ne moriamur omnes, quemadmodum mortui ſunt fratres noſtri in ſuis latebris.

42 Tunc congregati ſunt ad eos congregatione ſua Aſchidæi valentes robore è Iſraelitis, quicumq; voluntariè adhærebant legi:

43 Et quicumque fugiebant ab improbis, adjuncti illis, erant illis confirmationi.

44 Tum conſtitutis copiis ceciderunt peccatores in ira ſua, viros iniquos in indignatione ſua; & cæteri fugerunt ad nationes *alias* ut ſervarentur.

45 Obiens enim Matthithja & amici ejus regionem, deſtruxerunt aras illorum;

46 Et circumciderunt pueros incircumciſos, quoſcunque invenerunt in terminis Iſraelis, fortiter :

47 Et perſequuti ſunt omnes illos ſuperbiſſimos, proſpere ſuccedente hoc opere in manu illorum.

48 Ita aſſeruerunt legem è manu gentium, & è manu ipſorum regum, ac ne illa quidem peccatori vires conceſſerunt.

49 Appropinquantibus autem diebus Matthithiæ, ut moreretur, dixit filiis ſuis; nunc firmata fuit ſuperbia, & caſtigatio, & tempus indignationis, & æſtus indignationis :

50 Jam vero filii zelotypi eſtote legis, & exponite animas veſtras pro fœdere majorum veſtrorum.

51 Mementote patrum noſtrorum, quæ opere fecerint ſuis temporibus; & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum.

52 Abraham nonne in tentatione inventus eſt fidelis? & imputatum eſt ei ad juſtitiam

53 Joſeph tempore anguſtiæ ſuæ obſervavit mandatum, & dominus Ægypti factus eſt.

54 Pinchas pater noſter quum zelo afficeretur legis, accepit fœdus æterni ſacerdotii.

55 Jehoſchuah complendo ſermonem, factus eſt in Iſraele judex.

56 Caleb teſtimonii confirmando in Eccleſia *ſermonem ſuum* percepit hæreditatem terræ.

57 David in miſericordia ſua hæreditario jure habuit thronum æterni regni.

58 Elia zelo affectus legis aſſumtus eſt in cœlum uſque.

59 Chananja, Hazarja, & Michael credentes ſervati ſunt è flamma.

60 Danijel in ſimplicitate ſua liberatus eſt ex ore leonum.

61 Sic igitur cogitate in generationem quamque; quicunque ſpem habent in illo, eos non infirmatum iri.

62 Ut à ſermonibus viri peccatoris ne timeatis; quia gloria ejus in ſtercora & in vermes *abitura eſt*.

63 Ut hodie extollatur, cras minime reperietur: nam reverſus fuerit in pulverem ſuum, & ratiocinatio ejus perierit.

64 Vos itaque filii confirmamini, & viros vos præbete in lege: nam ea gloriam adipiſcemini.

65 Ecce autem Schimhonem fratrem veſtrum, ſcio virum conſilio valentem eſſe; ipſi auſcultate omni tempore, ipſe vobis futurus eſt pater.

66 Jehuda vero Macbæus, qui valet potentia à juventute ſua, is vobis futurus eſt dux exercitus, ut geratis bellum in populos :

67 Ita vos adducetis ad vos eos omnes qui obſervant legem, & *facietis* ultionem populi veſtri.

68 Retribuite retributionem gentibus, & attendite ad præcepta legis.

69 Tum benedixit eis, deinde appoſitus eſt ſuis majoribus.

70 Quumque mortuus eſſet centeſimo quadrageſimo ſexto anno, ſepeliverunt eum filii ipſius in ſepulcris majorum ipſius Modinis, & luxerunt eum omnes Iſraelitæ luctu magno.

CAP. III. *Jehudas Macbæus ſuccedit patri, tanquam Joſua Moſchi.*

SUrrexit itaque Jehuda, qui vocatus eſt Macbæi filius ejus pro eo :

2 Cui auxiliantes omnes fratres ipſius, & quicumque adhæſerant patri ipſius geſſerunt bellum Iſraelis cum lætitia.

3 Et amplificavit gloriam populo ſuo: nam induens thoracem ut Gigas, & accingens arma bellica ſua, prælia conſtituit protegens caſtra ſua gladio :

4 Et ſimilis effectus leoni in operibus ſuis, & tameuã juvenis leo rugiens in venatione;

5 Perſequutus eſt iniquos perſecutans eos, & turbantes populum ſuum incendit;

6 Adeo ut contraherentur iniqui ex metu ejus, & omnes operam dantes iniquitati conturbarentur, proſpere ſuccedente ſalute per adminiſtrationem ejus.

7 Sic exacerbans reges multos lætificavit Jahakobum operibus ſuis, *ita* ut in ſeculum uſque memoria ejus *ſit* benedictioni.

8 Et pervadẽs per civitates Jehudæ profligavit impios ex ea, averſitq; iram à Iſraele

9 Factuſque celebris ad extremitatem uſque terræ, congregavit pereuntes.

10 Quamobrem congregavit Apollonius gentes, & ex Schomrone copias multas, ut bellaret contra Iſraelem.

11 Quod cognoſcens Jehuda, proceſſit ei obviam, & percutiens eum occidit, cadentibus confoſſis multis, & reliquis fugientibus:

12 Quorum ſpolia accipiens, gladium Apollonii aſſumſit Jehuda, eoque bellum geſſit diebus omnibus.

13 Audiens vero Seron princeps copiarum Syriæ collegiſſe Jehudam cœtum eccleſiamque fidelium ſecum & procedentium in bellum, dixit,

14 Comparabo mihi nomen, & glorificabor in regno, debellans Jehudam & ſocios ejus, & iſtos nihili facientes ſermonem regis.

15 Et

15 Et applicavit se ad illud, ascenderuntque cum eo castra impiorum fortia ad juvandum eum, & exsequendum ultionem in filios Jisraelis.

16 Quum autem appropinquasset ad ascensum Beth-choronis usque, egressus est Juda obviam ei paucis comitibus.

17 Qui ut viderunt venientē exercitum obviam sibi, dixerunt Jehudæ, quid poterimus, qui pauci sumus, efficere præliando contra tantam multitudinem *ac* fortem, cum nos solutis viribus sumus ex inedia hodierna.

18 Sed dixit Jehuda, facile est concludi multos in paucorum manibus, neque est differentia coram Deo cœli ut servet, multisne an paucis:

19 Non enim multitudine copiarum est victoria belli, sed é cœlo fortitudo est.

20 Isti veniunt contra nos cum plurima injuria, & iniquitate, ad tollendum nos, & uxores nostras, liberosque nostros, ad spoliandum nos.

21 At nos pugnamus pro animis nostris, & legibus nostris.

22 Quamobrem ille conteret istos in conspectu nostro: vos itaque ne metuatis ab illis.

23 Quumque desiisset loqui, invectus est in eos repente, adeo ut contereretur Seron & castra ipsius coram eo.

24 Et persequuti sunt eos in descensu Beth-choronis ad campum usque, ceciderunteque ex eis quasi octingenti viri, reliqui vero fugerunt in terram Pelischthæorum.

25 Ita cœpit metus Jehudæ fratrumque ipsius, & consternatio irruere in gentes circumstantes ipsos:

26 Et perlatum est ad regem usque nomen ipsius, denique de prælis Jehudæ enarabant omnes gentes.

27 Ut autem rex Antiochus audivit sermones istos, exarsit indignatione, & mittens congregavit copias omnes regni sui, castra potentia valde:

28 Aperiensque ærarii suum dedit stipendia copiis suis in annum, & mandavit eis ut in annum comparatę essent ad omnem usum.

29 Sed quum videret deficere argentum ē thesauris, & collectores tributorum regionis paucos esse propter seditionem & plagam quam effecerat in terra, tollendo leges quæ fuerant à diebus primis;

30 Veritusque ut non haberet quod semel aut bis satis esset ad sumtus & donaria, quæ dederat antea liberali manu; ut abundaverat supra reges priores liberalitate donorum:

31 Incertus cum animo suo valde, cepit consilium proficiscendi in Persida, & accipiendi tributa regionum illarum, ac congrandi pecuniam multam.

32 Itaque reliquit Lysiam hominem glorioſum, & ē regali genere, præfectum negotiis regis à fluvio Euphrate usque terminos Ægypti.

33 Qui educaret Antiochum filium ipsius, donec reverteretur ipse:

34 Et tradidit ei dimidium copiarum atque elephantos, addens mandata ei de rebus omnibus quas volebat, & de habitatoribus Jehudææ, ac Jeruschalaimorum,

35 Ut mitteret in eos exercitum ad atterendum & tollendum robur Jisraelis, & reliquias Jeruschalaimorum, auferendumque è loco illo memoriam eorum;

36 Et collocandum viros alienigenas in omnibus terminis eorum, & sorte tradendum terram eorum.

37 Rex vero ipse accipiens dimidium copiarum quod remanserat, profectus est Antiochia ē civitate regni sui, anno centesimo quadragesimo septimo, & trajecto Euphrate fluvio regiones superiores peragravit.

38 Elegit autem Lysias Ptolemæum filium Dorymenis, & Nicanorem, & Gorgiam viros potentes ex amicis regis;

39 Et misit cum eis quadraginta millia virorum, & septies mille equitatum, ut venientes in terram Jehudæ devastarent eam secundum sermonem regis.

40 Atque hi profecti cum omni exercitu suo venerunt, & castra posuerunt prope Emmauntem in regione campestri:

41 Quorum famam audientes mercatores regionis assumserunt argentum & aurum multum valde, atque adminiſtros, & venerunt in castra, ad accipiendum Jisraelitas in servitium sibi, quibuscum adjunxerunt se copiæ Syriæ, & regionis alienigenarum.

42 Videns itaque Jehuda & fratres ejus multiplicata esse mala, & copias castra metari in terminis suis; ut cognoverunt sermones regis quos mandaverat fieri populo ad perditionem & consummationem, dixerunt quisque alter alteri:

43 Restituamus populum nostrum ex dejectione hac, ut pugnemus pro populo nostro, ac sanctuario.

44 Et congregatus est conventus, ut parati essent ad bellum, utque orantes peterent misericordiam, & miserationes *à Deo*.

45 (Nam Jeruschalaimorū urbs erat vacua habitatoribus ut desertum, non erat qui ingrederetur, aut egrederetur inter natos ejus; & sanctuariū erat conculcatum, & viri alienigenæ in arce *erant*, diversorium *erat* pro gentibus; denique sublata erat delectatio ex Jahakobo; tibiaque & cithara defecerat.)

46 Congregatique venerunt Mitzpam ē regione Jeruschalaimorum, quia locus orationis fuerat Mitzpæ antea Jisraeli.

47 Et jejunaverunt de illo, induentes cilicia, & cinerem imponentes capitibus suis, & disruperunt vestimenta sua:

48 Expanderunteque libros legis, de quibus accurate scrutabantur gentes; ut inscriberent eis figuras idolorum suorum:

49 Et afferentes vestimenta sacerdotii primitiasque, & decimas, excitaverunt Neziræos, qui expleverant dies suos.

50 Inclamaveruntque voce in cœlum sublata, dicentes; quid faciemus istis, & quonam istos abducemus?

51 Et sanctuarium tuum conculcatum est atque inquinatum, & sacerdotes tui *versantur* in luctu & abjectione;

52 Et

52 Et ecce gentes iſtæ congregatæ ſunt contra nos ad tollendum nos ; Tu noſti quas rationes ineant contra nos.

53 Quomodo poterimus ſubſiſtere in faciem iſtorum, niſi tu adjuveris nos ?

54 Clanxeruntque tubis , & clamaverunt voce magna.

55 Poſtea vero conſtituit Jehuda duces populi, chiliarchos , & centuriones , & præfectos quinquagenis, & decuriones :

56 Dixeruntque iis qui ædincabant domos & deſponſaverant uxores ſibi,& conſeverant vineas , timidiſque , ut reverteretur quiſque domum ſecundum legem.

57 Ita profecta ſunt caſtra , & metati ſunt ad Emmauntem meridiem verſus.

58 Et dixit Jehuda, accingimini , & eſtote ſtrenui, ac eſtote parati mane ad pugnandum contra gentes iſtas quæ congregatæ ſunt adverſum nos, ad tollendum nos & ſanctuarium noſtrum :

59 Nam melius *eſt* nos mori in bello, quam videre mala gentis noſtræ & ſanctuarii.

60 Prout autem fuerit voluntas *Dei* in cœlo , ita faciat.

CAP. IV. *Encænia templi per Jehudam.*

ASſumſit autem Gorgias quinquies mille viros, & mille equites electos; & caſtra iſta profecta ſunt noctu ,

2 Ut irruentes in caſtra Jehudæorum cæderent eos repente : erantque ipſi incolæ montis duces itineris illi.

3 Quod audiens Jehuda profectus eſt ipſe ac potentes illi ad percutiendum copias regis, quæ erant Emmaunte,

4 Atque adhuc quidem illius copiæ erant diſperſæ à caſtris ,

5 Quum veniens Gorgias in caſtra Jehudæ noctu, nemine invento, queſivit eos in montibus; nam dicebat, fugiunt iſti à nobis..

6 Simulac autem illuxit dies : viſus eſt Jehuda in campo ipſo cum tribus virorum millibus : veruntamen tegumenta gladioſque non habebant pro voluntate ſua.

7 Quum itaque aſpicerent caſtra gentium fortia loricatis hominibus, & equitatum circumſtantem ea , qui quidem periti erant rei militaris ,

8 Dixit Jehuda viris qui erant cum ipſo, ne timeatis multitudinem iſtorum , & impetum iſtorum ne formidetis :

9 Mementote ut ſervati ſunt majores noſtri in mari rubro , quando perſequebatur eos Parho inſtructus copiis.

10 Nunc ergo inclamemus Deum cœli , ſi miſerebitur noſtri , & recordatus fœderis majorum conteret caſtra iſta hodie in conſpectu noſtro :

11 Ut cognoſcant omnes gentes , eſſe qui liberet & ſervet Iſraelem.

12 Attollentes autem alienigenę oculos ſuos quum vidiſſent illos ex adverſo venientes,

13 Exiverunt è caſtris in prælium,& clanxerunt qui *erant* à Jehuda.

14 Quumque fuiſſent congreſſi,gentes illæ contritæ ſunt, diffugeruntque in campum :

15 Extremi vero omnes ceciderunt gladio; quos perſequuti ſunt ad Schedemothas usque, & uſque ad campos Edomææ , Aſchdodumque & Jamniam ; ceciderunteque ex eis quaſi ter mille viri.

16 Reverſus autem Jehuda & copiæ ejus à perſequutione illorum ,

17 Edixit populo, ne concupiſcatis ſpolia; hoſtes enim *ſunt* ex adverſo noſtri ,

18 Gorgias, inquam, & copię ejus in monte iſto *ſunt* prope nos ; ſed ſtate nunc contra inimicos noſtros, & expugnate illos ; poſtea vero liberè ſpolia illorum capite.

19 Abſolvente adhuc Jehuda iſta *eloqui*,apparuit pars quædam proſpiciens è monte :

20 Quæ vidit in fugam verſos fuiſſe *ſuos*, & *Jehudæos* ſuccendere caſtra ſua : nam fumus qui ſpectabatur demonſtrabat factum.

21 Illi autem videntes iſta timore perculſi ſunt valdè ; & ſimul videntes Jehudæ caſtra in campo parata ad prælium ,

22 Fugerunt omnes in regionem alienigenarum :

23 Itaque Jehuda reverſo ad ſpolia caſtrorum , acceperunt aurum multum & argentum , & hyacinthinas veſtes, & infectas purpura marina, & divitias magnas :

24 Deinde reverſi laudarunt & benedixerunt Deo cœli , eo quod bonus ſit , quod in ſeculum miſericordia ejus :

25 Effectaq; eſt ſalus magna Iſraeli die illo,

26 Quicumque autem alienigenarum conſervati ſunt,advenientes renunciarunt Lyſiæ omnia quæ acciderant :

27 Et ille audiens confuſus eſt , & abjecit animum , quod ea non eſſent facta Iſraeli quæ voluerat , neque eveniſſent ea quæ rex ipſi mandaverat.

28 Sequente autem anno collegit virorum lectiſſimorum ſexaginta millia & quinquies mille virorum equitatum,ut expugnaret eos:

29 Veniertęſque in Edomæam caſtra fecerunt Beth-tzuræ , quibus occurrit Jehuda cum decies mille viris.

30 Et videns caſtra illorum fortia , oravit dicens, benedictus eſt ſervator Iſraelis , qui contriviſti impetum potentis per ſervum tuum Davidem , & tradidiſti caſtra alienigenarum in manus Jonathanis filii Schaulis, & armigeri ipſius.

31 Conclude caſtra iſta in manu populi tui Iſraelis ; & confundantur in copiis & equitatu ſuo :

32 Inde illis metum, & liquefac audax robur illorum , commoveanturque contritione ipſorum :

33 Dejice ipſos gladio amantium te ; & laudent te omnes qui cognoſcunt nomen tuum, hymnis.

34 Tunc congreſſi ſunt inter ſe, ceciderunque ex caſtris Lyſiæ ad quinquies mille viros,ceciderunt, inquam, ex adverſo iſtorum.

35 Videns autem Lyſias fugam quę fuerat ſui exercitus,& factum audax Jehudæ, atque ut parati ſunt vivere aut mori generoſe,profectus in Antiochiam exteros collegit, multiplicatoque exercitu qui fuerat confectus,cogitavit

citavit oportere ut instauratus rediret in Jehudæam.

36 Dixit autem Jehuda & fatres ejus, ecce contriti sunt inimici nostri, ascendamus ad pacificandum locum sanctum, & instaurandum denuo:

37 Congregatisque castris totis ascenderunt in montem Tzijonis:

38 Ubi quum viderunt sanctuarium desolatum, & altare contaminatum, portasque exustas, & in vestibulis plantas enatas tamquam in arboreto, aut in aliquo montium, cellasque dirutas:

39 Diffregerunt indumenta sua plangentes planctu magno, imposueruntque cinerem capiti suo,

40 Et procidentes super faciem in terram clanxerunt tubis hoc significantibus, & inclamaverunt Deum cœli.

41 Tunc mandavit Jehuda viris ut oppugnarent eos qui erant in arce, donec purificaret locum sanctum:

42 Et elegit sacerdotes inculpatos studiosos legis,

43 Qui purificarunt locum sanctum, & sustulerunt lapides contaminationis *exportantes* in locum immundum.

44 Quum autem consilium inirent de altari holocausti contaminato, quid eo facturi essent,

45 Accidit eis consilium optimum destruendi illud, ne forte esset ipsis probro, quia gentes contaminaverant illud; & destruxerunt altare,

46 Reposueruntque lapides illos in monte domus ipsius commodo loco *servandos*, donec Propheta adventaret ad responsendum de illis:

47 Et acceptis lapidibus integris secundum legem ædificaverunt altare novum ad *formam ejus* quod fuerat prius.

48 Postea ædificatis locis sanctis interioribusque domus partibus, atria ipsa sanctificaverunt,

49 Et factis novis instrumentis sanctis intulerunt lychnuchum, & altare holocaustorum, ac thymiamatum, mensamque in templum.

50 Ita suffitum fecerunt in altari, & accenderunt lucernas impositas lychnucho, ut lucerent in templo:

51 Imposueruntque mensæ panes, & extenderunt aulæa, perfeceruntque omnia opera quæ curaverant.

52 Tum surgentes mane vigesimo quinto die mensis noni (*is* est mensis Cisleu) anno centesimo quadragesimo octavo,

53 Obtulerunt sacrificium secundum legem in altari holocaustorum novo quod fecerant pro tempore.

54 Quo die contaminaverant illud gentes, eodem fuit denuo instauratum cum canticis & citharis, cinyrisque & cymbalis:

55 Et procidentes omnes populares in faciem adoraverunt benedixeruntque Deo cœli, qui prosperum successum tribuerat ipsis.

56 Celebraveruntque hanc instaurationem octaris diebus octo, offerentes holocausta cum lætitia, & sacrificantes sacrificium salutis & laudis.

57 Nam ornarunt partem anteriorē templi coronis aureis & scutulis, renovaruntque portas, & cellas, quum januas apposuissent eis.

58 Quum itaque fuisset lætitia magna in populo valdē, & aversum opprobrium gentium,

59 Statuit Jehuda cum fratribus suis, & tota ecclesia Jisraelis, ut agerentur dies instaurationis altaris temporibus suis quotannis, diebus octo, incipientibus à vigesimo quinto mensis Cisievi, cum lætitia & gaudio:

60 Et ædificarunt eodem tempore in monte Tzijonis circumquaque muros altos, & turres præpotentes, ne quando advenientes gentes proculcarent ea, ut fecerant prius:

61 Mandaveruntque exercitum qui illic erat custodiis incumbere, postquam munivisset illud: & servare Beth-tzuram, ut haberet populus munitionem, ex adverso Edomææ.

CAP. V. *Jehuda felicitur pugnat in gentes.*

FUit autem, quum audivissent gentes in circuitu ædificatum esse altare, instauratumque denuo sanctuarium, ut prius, ut irascerentur valdē:

2 Ineunteque consilium de tollendo genere Jahakobi, eos qui erant in medio sui, inciperent morte afficere, & tollere aliquos è populo.

3 Quamobrem expugnavit Jehuda, bellum gerens in posteros Hesaui in Edomæa, regionem Hakrabbatenam, quia circumsedebant Jisraelitas, & percussit eos plaga magna, eosque in arctum compellens cepit spolia eorum.

4 Deinde recordatus malitiæ filiorum Hakanis, qui fuerant populo laqueus & offendiculum, struendo eis insidias per itinera;

5 Postquam incluſi fuissent ab eo in turres castra metante contra illos, internecioni devovit illos, & intendit turres illius *regionis* igne, cum omnibus qui erant in eis.

6 Inde transmeavit in Hammonitas, ubi invenit manum fortem, populumque multum cum Timotheo duce ipsorum.

7 Eo autem cum illis congresso prælia multis, contriti sunt à conspectu ejus, ita percussit eos.

8 Quumque cepisset prius Jahzerum & pagos illius, reversus est in Jehudæam.

9 Congregatæ sunt autem gentes quę *erant* in regione Gilhadis contra Jisraelitas, qui erant in finibus ipsorum, ad tollendum ipsos.

10 Quamobrem fugerunt in munitionem Dathema, miseruntque literas ad Jehudam, & fratres ejus, dicentes;

11 Congregatæ sunt contra nos gentes quę circumstant nos ad tollendum nos, atque se comparant ut venientes occupent munitionem in quam confugimus, & Timotheus dux est exercitus ipsarum.

12 Nunc igitur veniens eripe nos è manu ipsarum: nam ceciderunt è nobis multi:

13 Et omnes fratres nostri qui erant in partibus Tobi, morte affecti sunt, & captivas abduxerunt uxores ipsorum, liberosque eorum & ip-

& ipſam ſuppellectilem, poſtquam peremiſſent illic ad mille viros.

14 Quum adhuc literę iſtæ legerentur, ecce nunci alii advenerunt ex Galilæa diſruptis veſtibus renunciantes in hanc ſententiam,

15 Dicenteſque convenisse contra ſe ex Ptolemaide, Tyroque & Tzidone, & Galilæam totam repletam eſſe alienigenis, ut conſumant nos, *inquiebant illi*.

16 Quum autem Jehuda populuſque audiviſſet ſermones iſtos, congregata eſt eccleſia magna ad conſulendum quid facturi eſſent fratribus ſuis; qui erant in afflictione, & oppugnabantur ab illis.

17 Dixitque Jehuda Schimhoni fratri ſuo, elige tibi viros, & profectus libera fratres tuos qui *ſunt* in Galilæa: ego vero & Jonathan frater meus proficiſcemur in regionem Gilhadis.

18 Ita reliquit Joſephum filium Zecariæ & Hazarjam, duces populi, cum reliquis in Jehudæa ad cuſtodiam:

19 Quibus mandavit, dicens; præeſte huic populo, ac ne committite prælium in gentes, donec reverſi fuerimus.

20 Quum ergo diſtributi eſſent Schimhoni viri ter mille, qui proficiſcerentur in Galilæam; Jehudæ vero viri octies mille *profecturi* in regionem Gilhadis:

21 Profectus Schimhon in Galilæam commiſit prælia multa contra gentes, & contritis gentibus à conſpectu ſuo perſequutus eſt eos partos uſque Ptolemaidis?

22 Adeo ut caderent ex gentibus ad viros ter mille: ceperuntque ſpolia earum.

23 Et aſſumentes alios é Galilæa, etiam qui in Harbathis *erant*, cum uxoribus liberiſque & quæcumque erant ipſis, abduxerunt ea in Jehudæam cum lætitia magna.

24 Jehuda vero Macbæus, & Jonathan frater ejus quum trajeciſſent Jardenem, profecti ſunt itinere trium dierum in deſerto.

25 Ubi occurrerunt Nabathæis, qui obviam venientes illis pacificè enarraverunt illis omnia quę acciderant fratribus ipſorum, in regione Gilhadis.

26 Et multos ex eis comprehenſos eſſe Botzræ, & Betzeri, Mallæ, Cheſchbone, Mahacathæ, & Karnajimis; quæ omnes civitates munitæ ſunt & magnæ.

27 In cæteris quoque civitatibus Gilhadis comprehenſos eſſe; ac poſtridie ſtatuere irruptione facta contra munitiones eas occupare, deinde vero tollere omnes illos die uno.

28 Quamobrem convertit Jehuda cum caſtris ſuis viam ad deſertum in Botzram repente, & capiens civitatem occidit omnem maſculum acie gladii, & acceptis omnibus ſpoliis eorum incendit eam igne.

29 Inde vero movens nocte profectus eſt tamquam in munitionem *iturus eſſet*.

30 Sed quum illuxiſſet, ſublatis oculis ipſorum, ecce populus multus atque innumerus attollebant ſcalas & machinas ad capiendum munitionem, & bello petebant eos.

31 Videns autem Jehuda inceptum eſſe prælium, clamore civitatis aſcendente in cœlum uſque tubis & voce magna, dixit viris copiarum,

32 Pugnate hodie pro fratribus veſtris:

33 Et procedentes tribus ordinibus à tergo illorum clanxerunt tubis, & inclamaverunt oratione.

34 Agnoſcentia vero caſtra Timothei Macbæum eſſe, fugerunt à conſpectu ejus, & percuſſit eos plaga magna, adeo ut ceciderint ex eis die illo ad octies mille viros.

35 Poſtea declinans Mitzpam oppugnavit eam, & occupavit eam, occidit omnem marem ejus, acceptiſque ſpoliis ejus incendit eam igne.

36 Inde movens occupavit Cheſchbonem, Mahacathæam. Betzerum, & reliquas civitates regionis Gilhadis.

37 His autem rebus geſtis congregavit Timotheus caſtra altera, & caſtra metatus eſt ex adverſo Kephanis trans torrentem;

38 Jehuda vero miſit qui explorarent caſtra, hi renunciarunt ei dicentes, congregatæ ſunt ad eos omnes gentes quæ circumſtant nos, copiæ multæ admodum:

39 Arabas etiam conduxit ad auxilium ſuum, & caſtra habent trans torrentem, parati venire ad pugnandum contra te. Profectus eſt itaque Jehuda obviam eis.

40 Dixit vero Timotheus principibus copiarum ſuarum, quum appropinquaret Jehuda & caſtra ejus ad torrentem aquæ, ſi trajecerit ad nos prior, non poterimus ſuſtinere eum; ſed omnino potentior erit nobis:

41 Sin autem formidaverit, & caſtra fecerit trans fluvium, trajiciemus ad eum, erimuſque potentiores eo.

42 Sed ubi appropinquavit Jehuda ad torrentem aquæ, ſtitit populi ſcribas ad torrentem, & mandavit eis, dicens; ne finatis ullum hominem caſtra ponere: ſed veniant omnes in prælium.

43 Ita trajecit in illos prior, totuſque populus ipſius poſt ipſum, & contritæ ſunt in conſpectu ejus omnes gentes, quæ abjicientes arma ſua fugerunt in fanum, quod eſt Karnajimis.

44 Occupantes autem civitatem, fanum ipſum incenderunt igne cum omnibus quæ erant in eo. Sic everſa eſt urbs Karnajimorum, quum non potuiſſent amplius ſuſtinere in conſpectu Jehudæ.

45 Tunc abduxit Jehuda omnes Iſraelitæ qui *erant* in regione Gilhadis, tam parvum quam magnum, & uxores eorum, liberoſque eorum, & ſuppellectilem, caſtra magna admodum, ut venirent in terram Jehudæ.

46 Quum autem veniſſent Hephronem uſque (quæ civitas eſt magna in ipſo ingreſſu, munita valdè, non poterat declinari ab ea dextorſum aut ſiniſtrorſum: ſed per medium ejus eundum erat)

47 Excluſerunt eos cives,

48 Et obſtruxerunt portas lapidibus.

49 Miſit vero ad eos Jehuda verbis pacificis, dicens;

50 Tranſibo per terram tuam, ut abeamus in terram noſtram: nemo autem malè faciet vobis;

nobis; tantummodo pedibus transibimus: sed noluerunt aperire ei.

51 Quamobrem mandavit Jehuda, ut pronunciaretur in castris irrumpendum esse cuique ab eo quo erat loco; & irruperunt viri copiarum, oppugnaveruntque civitatem toto die illo & tota nocte, donec tradita est civitas in manus ipsorum:

52 Et perdidit omnē masculum acie gladii, fusitusque eversa illa accepit spolia ejus, & parvam per civitatem super eos qui occisi erant. Inde trajecerunt Jardenem in campum magnum, qui ex adverso Beth scheanis est.

53 Jehuda vero agens extremam aciem, adhortabatur populum in tota via, donec venisset in terram Jehudæ.

54 Tunc ascenderunt in montem Tzijonis cum lætitia & gaudio, obtuleruntque holocausta, eo quod non cecidisset ex ipsis ullus, donec reversi essent cum pace.

55 Diebus autem illis, quibus erat Jehudæ cum Jonathane in regione Gilhadis, & Schimhon frater ejus in Galilæa ex adverso Ptolemaidos;

56 Audiens Joseph filius Zecarjæ & Hazarja principes copiarum reliquarum strenua facinora & res bellicas, quas effecerant, dixerunt,

57 Comparemus nos quoque nobis ipsis nomen, & proficiscamur ad oppugnandum gentes, quæ circumstant nos:

58 Præceptoque dato viris copiarum quæ *erat* cum ipsis profecti sunt contra Jamniā.

59 Egressus vero Gorgias è civitate est, & viri ipsius obviam eis in prælium.

60 Ita versus in fugam Josephus & Hazarja persequentibus illis propulsati sunt ad terminos usque Jehudææ, ceciderunt que die illo è populo Jisraelis ad bis mille viros: adeo fuit fuga magna in populo Jisraelis;

61 Eo quod non audivissent Jehudæ & fratribus ejus, existimantes se facturos facinus.

62 Isti autem non erant de semine virorum illorum, quorum opera salus data est Jisraeli.

63 Itaque vir ille Jehuda & fratres ejus gloriam consequuti sunt valdè coram toto Jisraele, gentibusque omnibus, ubi audiebatur nomen ipsorum:

64 Adeo ut congregatæ eos accederent, acclamantes fausta.

65 Deinde procedens Jehuda & fratres ejus; ut oppugnarent Edomæos qui erant in regione Meridiana; percussit Chebronem, & villas illius,

66 Et sublata munitione illius, postquam turres illius incendit circumquāque, castra novit profecturus in terram alienigenarum, transivitque Schaharajima:

67 Quo tempore ceciderunt sacerdotes civitatū sine consilio, volente ipso facinus strenuum efficere quum processisset in prælium.

68 Declinavitque Jehuda in Aschdodum *in* terram alienigenarum, quorum altaria destruxit, & sculptiles deos combussit igne: quumque cepisset spolia civitatum, reversus est in terram Jehudæ.

CAP. VI. *Antiocho seniori succedit junior* καὶ κλέαν ὧν καὶ ὧν.

REx autem Antiochus pervadens superiores regiones quum audivisset esse Elymaide quæ est in Perside, civitatem nobilem divitiis, argento, & auro;

2 Et templum quod erat in ea, esse opulentum valde, ibique esse tegumenta aurea, & thoraces, & arma, qui reliquerat ibi Alexander filius Philippi rex Macedo, qui regnaverat primus Græcorum illic;

3 Venit quærens occupare civitatem, & deprædari eam, sed non potuit, quia innotuerat hic sermo civibus.

4 Quamobrem insurgentes in eum prælio infestarunt eum, & fugiens movit inde cum tristitia magna, reversus Babylonem.

5 Venit autem quidam in Perside, qui nunciavit ei, in fugam versa esse castra quæ profecta erant in terram Jehudæ;

6 Et profectum Lysiam cum copiis potentibus in primis fuisse in fugam versum à conspectu eorum, eosque invalvisse armis & copiis, & spoliis multis, quæ ex illis castris ceperant quum Jehudæi concidissent ea,

7 Et diruisse abominationem quam ædificaverant in altari, quod erat Jeruschalaimis, & sanctuarium sicut illud quod antè fuerat circumdedisse muris altis, & Bethtzuram civitatem suam.

8 Fuit vero quum audivisset rex sermones istos, ut consternaretur & commoveretur valde, adeo ut decumbens lecto incideret in infirmitatem ex tristitia, quod factum non fuisset ipsi sicut cogitaverat.

9 Itaque fuit illic diebus multis, **eo quod renovata esset in ipso tristitia magna.**

10 Et arbitratus se jamjam moriturum, advocavit omnes amicos suos, & dixit eis, abscessit somnus ab oculis meis, & concidi animo ex sollicitudine,

11 Dicens cum animo meo, quousque afflictionis deveni, & fluctus magni quo nunc jactatus sum!

12 Nam utinam bonus & dilectus fuissem in regno meo. Nunc autem recordor malorum quæ feci Jeruschalaimis, accipiens omnia instrumenta aurea & argentea quæ in eis erant, & mittens qui tollerent habitatores Jehudæ sine causa.

13 Agnosco, propter ista obvenire mihi mala hæc: nam ecce pereo tristitia magna in regione aliena.

14 Tunc advocans Philippum unum ex amicis suis præfecit eum toti regno suo:

15 Et tradidit ei diadema, & stolam suam, & annulum; ut agens Antiochum filium ipsius educaret eum ad regnandum.

16 Ita mortuus est illic Antiochus rex anno centesimo quadragesimo nono:

17 Et cognoscens Lysias mortuum esse regem, instituit Antiochum filium illius qui regnaret pro eo, quem educavit juvenem, & imposuit ei nomen Eupatoris.

18 Qui autem ex arce erant, concludebant Jisraelitas circa sanctum locum, & procuran-

tos

tes *populo* huic mala semper, & firmamentum gentibus.

19 Quapropter rationem iniens Jehuda tollendi eos, congregavit universum populum; ut circumsideret eos.

20 Qui congregati simul, obsidionem instituerunt in eos anno centesimo quinquagesimo, fecitque contra eos Jehuda stationes pro ballistariis & machinis.

21 Prodeuntes autem ex ipsis é clausura sua quidam impii ex Israele qui adhæserant ipsis, & profecti ad regem dixerunt,

22 Quousque non exercebis judicium, aut ulciscéris fratres nostros?

23 Nobis placuit servire patri tuo, & ambulare in viis quæ indicebantur ab ipso, & obsequi præceptis ejus; quamvis ii qui ad istum populum pertinent hujus rei causa à nobis alienarentur:

24 Quin etiam quicunque inveniebantur ex nobis morte afficiebantur, & possessiones nostræ diripiebantur:

25 Neque in nos solum injiciebant manum, sed etiam in omnes terminos suos.

26 Ecce autem castra fecerunt hodie contra arcem Jerusalaimorum ut capiant illam; & locum sanctum, itemque Bethzuram muniverunt.

27 Quod si non anticipaveris eos celeriter, majora istis facient, neque poteris continere eos.

28 Tunc iratus rex quum audivisset, congregavit omnes amicos suos principes copiarum suarum, & magistros equitum:

29 Et a regibus aliis atque ab insulis maris venerunt ad eum mercenariorum copiæ,

30 Adeo ut esset numerus copiarum ejus centies mille peditum; & vicies mille equitum, elephantorumque triginta duorum, peritorum rei bellicæ.

31 Tum venientes per Edomæam castra fecerunt contra Bethtzuram, quam oppugnaverunt diebus multis, factis machinis, sed egressi oppidani incenderunt eas igne, & pugnaverunt viriliter.

32 Movens itaque Jehuda ab arce, posuit castra ad Bethzecarjam é regione castrorum regis:

33 Rex vero mane surgens movit castra impetu contra viam Bethzecarjæ, ubi distributæ copiæ ad prælium clanxerunt tubis.

34 Quumque elephantibus ostendissent sanguinem uvæ & mororum, ut instituerent eos ad prælium;

35 Divisérunt bestias in phalangas, & constituerunt cuiq; elephanti mille viros loricatos annulis ferreis, cum galeis æneis in capitibus ipsorum, & quingenti equites ordinati sunt ad unamquamque bestiam lectissimi.

36 Hi opportunissimè ubicumq; erat bestia aderant; & quocumque proficiscebatur, proficiscebantur simul; non discedebant ab ea.

37 Turres quoque ligneæ super eas firmæ; & obtegentes unamquamque bestiam erant accinctæ super ea machinis; & in unaquaque viri triginta duo pugnantes ab eis, cum Indo *magistro* bestiæ.

38 Reliquum vero exercitum hinc & inde statuerunt in duabus partibus duces agentes *eum*, & circumsepti phalangibus;

39 Adeo ut sole super aureos clypeos fulgente, fulgerent montes ab eis, & resplenderent ut lampades ignis.

40 Fuit autem extensa pars quædam castrorum regis ad excelsa montium, & quædam ad humilia loca; ita procedebant secrè atque ordinatè,

41 Commovebanturque omnes qui audiebant sonum multitudinis eorum & incessum multitudinis, & collisionem armorum; erant enim castra magna admodum atque valentia.

42 Appropinquante autem Jehuda & castris ejus in aciem, ceciderunt ex castris regis sexcenti viri.

43 Videns vero Elhazar Habaran unam ex bestiis loricatam loricis regiis, quæ erat superior omnibus aliis bestiis; eo quod videbatur ipsi in ea esse rex,

44 Expositit seipsum ut servaret populum suum, & compararet sibi nomen æternum.

45 Incurrensque in eam audacter per medium phalangis quum morte affecisset à dextera sinistraque, adeo ut discinderentur ab eo hinc & inde,

46 Subiit sub elephantum illum & supponens se ei occidit eum, ceciditque in terram super ipsum & illic mortuus est.

47 Quumque vidissent potentiam regis & impetum copiarum, declinaverunt ab eis.

48 Qui autem ad castra regis pertinebant ascenderunt adversus eos Jerusalaima, ut castra ponerent rex in Jehudæam & in montem Tzijonis;

49 Postquam facta pace cum Bethzuranis exiissent é civitate (nam non erat ibi commeatus ipsis ut concluſi manerent in ea, quia sabbathum erat terræ)

50 Et accepisset rex Bethtzuram, & instituisset illic præsidium ad servandum eam.

51 Posuit ergo castra in locum sanctum diebus multis; & statuit illic statione pro ballistariis machinasque; & igni & lapidibus mittendis tormenta accommoda, & scorpiones ad injicienda tela, & fundas.

52 Fecerunt autem illi quoque machinas adversus machinas eorum, & prælati sunt diebus multis.

53 Cibaria vero non erant in vasis, quia septimus erat annus, & qui servati se receperant in Jehudæam à gentibus, comederant residuum quod fuerat repositum.

54 Ita reliqui erant in locis sanctis viri pauci, quia prævalebat eis fames, & dispersi erant quisque in locum suum.

55 Sed quum audiret Lysias Philippū, quem constituerat Rex Antiochus quum adhuc viveret educare Antiochum filium suum;

56 Revertisse à Perside & Media ut regnaret ipse, & copias regis quæ profectæ erant cum eo, & quærere ut cum negotiis *regnum* acciperet.

57 Festinaverunt & extimulati sunt ut ex arce abirent; & dixerunt regi ducibusque copiarum & viris, deficimus in dies, & alimen-

ta nobis sunt pauca; locus vero quem obsidemus munitus *est*, & incumbunt nobis negotia regni:

58 Nunc itaque jungamus dexteras viris istis, & faciamus cum eis pacem, & cum tota gente ipsorum;

59 Et constituamus eis ut ambulent ex lege sua sicut antea. Nam propter legalia statuta sua quæ expulimus, irati sunt, fecerunt que hæc omnia.

60 Placuit hic sermo coram rege & principibus, qui misit ad eos faciendæ pacis nomine, & acceperunt illi:

61 Quumque juramento confirmasset eos rex & principes de illis, abierût à munitione.

62 Rex autem ingressus in montem Tzijonis quum vidisset munitionem loci, abjecit juramentum quod fecerat, datoque mandato evertit murum circumquaque.

63 Deinde movens diligenter reversus est ad Antiochiam, ubi invenit Philippum dominantem civitati, & oppugnans eum vi civitatem occupavit.

CAP. VII. *Jehudæi vincunt Nicanorem.*

ANno centesimo quinquagesimo primo, egressus Demetrius Seleuci filius Roma, ascendit cum viris paucis in civitatem maritimam, & regnavit illic.

2 Fuit autem quum venisset in domum regalem majorum suorum, comprehendentibus copiis ipsius Antiochum & Lysiam, quos ad ipsum adducerent,

3 Ut cognita re ab ipso diceret, ne mihi ostendatis facies eorum.

4 Ita quum occidissent eos copiæ, insedit Demetrius throno regni sui.

5 Venientes autem ad ipsum viri omnes iniqui & impii ex Jisrael, quorum dux erat Alcimus qui volebat sacerdotio fungi:

6 Accusaverunt populum apud regem, dicentes; perdidit Jehuda cum fratribus suis omnes amicos tuos, & nos dispersit è terra nostra.

7 Nunc itaque mitte aliquem cui habeas fidem, ut profectus videat perditionem totam quam effecit nobis, & regioni regis; puniatque eos, & omnes qui ad hanc rem sunt adjumento ipsis.

8 Eligens itaque rex Bacchidem amicum suum dominantem in regione transfluviali, & magnum in regno, fidumq; regi, emisit eum;

9 Et Alcimum illum impium, cui instituit sacerdotium; mandavitque illi ut efficeret vindictam in filios Jisraelis.

10 Profecti autem ubi venerunt cum copiis multis in terram Jehudæ, misit legatos ad Jehudam & fratres ejus dolose verbis pacis:

11 Sed non attenderunt sermonibus eorum; noverant enim venisse illos cum multis copiis.

12 Congregati vero sunt ad Alcimum & Bacchidem scribæ congregatione magna, requisituri quæ justa videbantur,

13 (Hi enim Aschidæi primi fuerant in filiis Jisraelis) & requisiverunt ab eis pacem.

14 Dicebant enim, quidam sacerdos è semine Aharonis venit cum copiis istis, neque injuriam faciet nobis.

15 Et ille eos alloquutus est verbis pacis, juravitque eis, dicens; non procurabimus vobis mala, & amicis nostris.

16 Sed postquam credidissent ipsi comprehenderunt ex eis viros sexaginta, & occidit eos die uno, secundum sermones illos, quos scripsit *Psaltes*.

17 Carnes sanctorum tuorum & sanguinem eorum effuderunt circum Jeruschalaima, nec fuit eis qui sepeliret ipsos.

18 Quamobrem accidit illorum metus & terror in totum populum; dicebant enim, non ineſt veritas & jus istis: transgressi sunt enim pactum constitutum, & jusjurandum quod juraverant.

19 Movens itaq; Bacchides Jeruschalaimis castra posuit Bethzethæ, & mittens comprehendit multos ex hominibus, transfugis qui erant cum ipso, & populares quosdam, quos mactavit projecitque in magnam foveam.

20 Deinde committens regionem Alcimo, dimisit cum eo copias auxilio futuris ei, & abiit Bacchides ad regem.

21 Contendebat autem Alcimus de principatu sacerdotii:

22 Et congregati ad ipsum omnes qui turbabant populum suum, obtinuerunt terram Jehudæ, & plaga magna affecerunt Jeruschalaima.

23 Quamobrem videns Jehuda omne malum quo afficiebat Alcimus & qui erant cum eo filios Jisraelis, supra quam gentes;

24 Egressus in omnes terminos Jehudææ circumquaque fecit ultionem de viris illis qui transgressi erant, & contracti sunt ne in regionem amplius proficiscerentur.

25 Ut autem videns Alcimus prævalere Jehudam & comites ejus agnovit se non posse sustinere eos, reversus ad regem accusavit eos pessime.

26 Quapropter misit rex Nicanorem unum nobilium suorum principum, odia habentem & infestum Jisraeli, dans in mandatis ei ut tolleret populum.

27 Et veniens Nicanor Jeruschalaima *instruxit* copiis multis, misit ad Jehudam & fratres ipsius dolose verba pacis, dicens;

28 Ne esto bellum inter me & vos, veniam cum viris paucis, ut videam vos in faciem cum pace.

29 Ita venit ad Jehudam, & salutarunt alter alterum pacifice: sed hostes erant parati ut abriperent Jehudam:

30 Quæ res quum innotuisset Jehudæ, eum dolose venisse ad ipsum; deterritus est ne amplius congrederetur cum eo, nec voluit amplius videre faciem ejus.

31 Agnoscens itaque Nicanor retectum esse consilium suum, processit obviam Jehudæ juxta Cephar-salma.

32 Ceciderunteque eorum qui erant à Nicanore quasi quingenti viri; ita fugerunt in civitatem Davidis.

33 His autem rebus gestis, & ascendente Nicanore ad montem Tzijonis; processerunt

è loco ſancto quidam è Sacerdotibus & è ſenioribus populi, ſalutaturi ipſum cum pace, & demonſtraturi ei holocauſtum quod offerebatur pro rege.

34 Verum ſubſannans eos ludificatus eſt eos, & polluit eos loquutus ſuperbè;

35 Juravitq; cum furore, dicens; niſi tradatur Jehuda cum caſtris ipſius in manus meas nunc, erit quum rediero in pace, ut incendam domum iſtam, exivitque actus furore magno.

36 Ingreſſi vero Sacerdotes ſteterunt ante altare & templum, fleveruntque, dicentes;

37 Tu elegiſti domum hanc, ut vocetur de nomine tuo, ut ſit domus orationis & obſecrationis populo tuo.

38 Fac ultionem de homine iſto & de caſtris iſtius, corruantque gladio, memento blaſphemiarum iſtorum, ac ne ſinito eos conſiſtere.

39 Egreſſus autem Nicanor Jeruſchalaimis caſtra poſuit in Beth-chorone, ubi occurrerunt ei copiæ Syriæ:

40 Jehuda vero caſtra fecit Hadaſis cum tribus virorũ millibus, & orabat Jehuda, dicens;

41 Quum legati à rege miſſi blaſphemarunt, procedens angelus tuus percuſſit ex eis centum octoginta quinque millia:

42 Ita contere caſtra iſta coram nobis hodie, & agroſcant reliqui iſtos malè obloquutos eſſe loco ſancto tuo; & judica iſtum ſecundum malitiam ipſius.

43 Congreſſis itaque caſtris in prælium decimo tertio Adaris menſis, contrita ſunt caſtra Nicanoris, & ipſe primus in prælio concidit.

44 Quum autem viderunt caſtra ejus mortuum eſſe Nicanorem, abjectis armis ſuis fugerunt:

45 Eoſque perſequuti ſunt *Jehudæi* itinere diei unius Hadaſis uſque quo venitur Gezerum; ubi clanxerunt tubis adſignificantibus poſt ipſos.

46 Egreſſi autem ex omnibus vicis Jehudęę *incolæ* circumquaque feriebant illos, adeo ut revertentes hi ad illos caderent omnes gladio, nec reliquus fieret ex eis, vel unus.

47 Ita acceperunt ſpolia prædamque, caput vero Nicanoris amoventes & dexteram ejus quam extenderat ſuperbè, detulerunt, & ſuſpenderunt ad Jeruſchalaima.

48 Unde lætatus populus valdè, agitaverunt diem illum diem lætitiæ magnæ:

49 Inſtituerunteque celebrari quotannis diem illum decimo tertio Adaris.

50 Et quievit terra Jehudæ diebus paucis.

CAP. VIII. *Jehudas init fœdus cum Romanis.*

AUdiens vero Jehuda nomen Romanorum, eos valere robore, & eos placido animo acquieſcere iis omnibus quæ proponebantur ipſis, & quicumque ad ipſos veniunt conſtituere cum eis amicitiam, denique valentes eſſe robore:

2 (Narratum enim fuerat ei de bellis ipſorũ & rebus ſtrenuis quas gerebant apud Galatas, eos vi ſuperaſſe, & effeciſſe ſibi tributarios,

3 Et quæcumque fecerant in regione Hiſpaniæ, ad obtinendum fodinas metallicas auri & argenti, quæ in ea ſunt;

4 Ut ſuperaverant locum illum totum conſilio ſuo, & tolerantia, quamvis locus ille procul abeſſet ab ipſis valdè. & reges qui invaſerant ipſos ab extremitate terræ, donec contriviſſent eos, poſtquam percuſſiſſent eos plaga magna, utque reliqui darent ipſis tributum quotannis:

5 Philippum quoque & Perſeum Macedonum regem, & qui extulerant ſe in ipſos, ut eos contriviſſent bello, & ſuperaviſſent eos;

6 Itemque Antiochum magnum, regem Aſiæ, qui profectus erat in eos ad bellum habens centum viginti elephantes, & equitatum, & currus, copiaſque multas valdè, & attritus eſt ab ipſis:

7 Ut eum ceperint vivum, ſtatuerintque ut ipſis daret cum ille, tum qui reges futuri erant poſt illum, tributum magnum, datis obſidibus & diviſione inſtituta.

8 Qua regionem Iliacam, Myſicam, Lydiamque & alias ex optimis regionibus illius acceptas ab illo dederant Eumeni regi:

9 Et quia Græci conſilium inierant invadendi & tollendi ipſos, cognito ſermone hoc ab ipſis.

10 Miſerint in eos ducem unum belloque afflinxerint eos, adeo ut ceciderint ex eis confoſſi multi, multos vero captivos abduxerint, uxores eorum, liberoſq; eorum; & depręda tis illis obtinuerint terram eorum, everſiſque munitionibus eorum, ac deprędatis illis, ſervos effecerint eos in diem hunc uſque.

11 Item ut reliqua regna & inſulas quæcunque obſtiterunt ipſis, perdiderint, & in ſervitutem compulerint:

12 Cum amicis autem ſuis, & iis qui acquieſcunt ipſis, *cum* iis conſervare amicitiam, & obtinere regna propinqua & longinqua; & quicumque audiverunt nomen ipſorum, metuere ſibi ab ipſis; quoſcumque autem volunt adjuvare & tenere regnum, eos regnare;

13 Contra vero quos voluerint, deſtituere; denique exaltatos eſſe valdè:

14 Atque propter hæc omnia, non impoſuiſſe quemquam eorum diadema ſibi, neque induiſſe purpuram, ut ea ſe magnificè gerat.

15 Sed ſenatum feciſſe ſibi, & quotidie conſiliũm ſibi eſſe trecentorum viginti, conſilia ineuntium ſemper de republica, ut exornent eam:

16 Tantum credere uni homini, qui dominetur ipſis in annum, & imperium habeat totius terræ ipſorum, & omnes ita auſcultare uni ut non ſit invidia, neque æmulatio inter ipſos)

17 Elegit ergo Jehuda Eupolemum filium Jochananis, filii Hakkotzi & Jaſonem filium Eliazaris, quos miſit Romam ad conſtituendum cum ipſis amicitiam & ſocietatem,

18 Et tollendum jugum ſuum a ſe; quia videbant regnum Græcorum opprimere Iſraelem ſervitute.

19 Itaque profecti Romam (erat autem iter multum admodum) & ingreſſi in ſenatum proloquuti ſunt, dicentes,

20 Jehuda Macbai & fratres ipſius, & reſpublica

blica Jehudæorum nos miserunt ad vos, ut constituamus vobiscum societatem & pacem, & nos inscribamur sociis & amicis vestris :
21 Qui sermo placuit coram ipsis.
22 Atque hoc exemplum *est* illius epistolæ, quam rescripsit *Senatus* in tabulis æreis, & misit Jeruschalaima, ut esset apud eos illic monimentum pacis & societatis :
23 Quod sanctum felixque sit Romanis, & genti Jehudæorum mari terraque in secu lum, gladiusque & hostis procul sit ab eis.
24 Quod si exstiterit bellum in Romam prius, aut in ullum sociorum ipsorum in tota ditione ipsorum ;
25 Auxilium latura est gens Jehudæorum, prout tempus præbebit ipsis, animo optimo :
26 Neque dabunt, neque subministrabunt hostibus oppugnantibus ipsos commeatum, arma, argentum, naves, ut visum fuerit Romanis ; & custodient mandata eorum, nihil accipientes.
27 Similiter vero si genti Jehudæorum evenerit prius bellum, auxilium ferent Romani ex animo ; ut ipsis opportunitas præbebitur.
28 Et oppugnantibus non dabitur commeatus, arma, argentum, naves, ut visum fuerit Romanis : sed custodient mandata hæc, id que bona fide :
29 In hanc sententiam statuerunt Romani cum populo Jehudæorum *fœdus*
30 Quod si in posterum consilia inierint hi aut illi, addendi aut auferendi, facient prout placuerit ipsis ; & quicquid addiderint, ademerintve, id ratum futurum est.
31 De malis autem quæ rex Demetrius perficit in eos, scripsimus ei, dicentes. Quamobrem grave jugum imponis amicis nostris sociisque Jehudæis ?
32 Si ergo amplius interpellaverint nos *pro auxilio* contra te, faciemus eis jus, & te mari terraque oppugnabimus.

CAP. IX. *Jehuda casus accidit Jonathan frater.*

AUdiens vero Demetrius fecisse Nicanorem & copias ejus bellum, perrexit Bacchidem & Alcimum secundo mittere in terram Jehuda, & cornu dextrum cum eis.
2 Profecti itaque via Gilgalem versus castrametati sunt contra Celulothas quæ *sunt* in Harbathis : quam quum occupassent, perdiderunt animas humanas multas.
3 Mense autem primo anni centesimi quinquagesimi secundi, castra metati sunt contra Jeruschalaima.
4 Moventes autem profecti sunt Bethzerhan cum viginti millibus virorum peditum, & bis mille virorum equitatu :
5 Quum Jehuda castra posuisset Hadasis, habens ter millie viros electos secum :
6 Qui videntes multitudinem copiarum, hostes multos esse, metuerunt valde. & diffluxerunt multi è castris, non sunt facti ex eis reliqui, nisi octingenti viri.
7 Videns itaque Jehuda diffluxisse castra sua, quum prælium ipsud affligeret ipsum, adeoque animo attritus esset (quia non habebat tempus congregandi eos) ut dissolveretur.
8 Dixit iis qui erant reliqui, surgamus & adscendamus in adversarios nostros, si forte potcrimus debellare eos.
9 Avertebant autem illum dicentes, nequaquam poterimus : sed servemus nostras ipsorum animas modo ; revertere, nam fratres nostri diffluxerunt, & nos debellaremus istos ? qui sumus tam pauci.
10 Sed dixit Jehuda, absit à me ut faciam facinus istud, & fugiam ab istis : nam si prope est tempus nostrum, moriamur veriliter propter fratres nostros, ac ne relinquamus quicquam quod gloriæ nostræ crimini verti possit.
11 Tunc moverunt copiæ è suis castris, ut sisterent se obviam illis, diviso equitatu in duas partes, & funditoribus sagittariisque procedentibus ante copias, qui primi bellatores erant potentes omnes.
12 Bacchides autem erat in cornu dextero, quum appropinquante phalange à duabus illis partibus clangor tubis factus est.
13 Clanxerunt quoque milites Jehudæ ipsi tubis, & commota est terra è sonitu castrorum ; fuitque prælium commissum à mane usque ad vesperam.
14 Vidit Vero Jehuda Bacchidem & firmamentum castrorum ad dexteram esse, quapropter convenerunt ad ipsum omnes animosi.
15 Ita contritum est dexterum cornu ab illis, & persequuti sunt à tergo eos usque ad Aznothas montem.
16 Qui autem erant in cornu sinistro, videntes cornu dexterum attritum esse, reversi sunt secundum vestigia Jehudæ & comitum ejus à posteriortbus partibus ;
17 Ita ingravescente prælio ceciderunt confossi multi ex his & ex illis :
18 Jehuda vero cecidit, & fugerunt reliqui.
19 Unde tollentes Jonathan & Schimhon Jehudam fratrem suum, sepeliverunt eum in monumento majorum suorum Moddinis :
20 Et deflentes eum planxerunt de eo omnes Jisraelitæ planctu magno, lugentesque diebus multis dixerunt.
21 Quomodo cecidit potens, qui servabat Jisraelem ?
22 Reliquæ vero res Jehudæ, & bella, & strenua facta quæ fecit, & magnitudo ejus non sunt descriptæ : nam nimis erant admodum.
23 Fuit autem post mortem Jehudæ, ut emergerent iniqui in omnibus terminis Jisraelis, & exorirentur omnes operarii injustitiæ.
24 Diebus illis fuit fames magna valde ; quapropter defecit regio ipsa cum illis.
25 Eligens *vero* Bacchides impios istos viros, eos instituit dominos regionis.
26 Qui exquirentes perscrutatesque amicos Jehudæ, adducebant eos ad Bacchidem ; qui ultionem sumebat de eis, illudens eis.
27 Ita fuit afflictio magna in Jisraelitis, cujusmodi non fuerat, ex quo die non est visus propheta ipsis.
28 Quamobrem congregati omnes amici Jehudæ dixerunt Jonathani,
29 Ex quo frater tuus Jehuda mortuus est, non fuit vir par ei ad procedendum contra

inimicos & Bacchidem, & invadendum adversarios gentis nostræ:

30 Nunc itaque eligimus te hodie, ut sis loco illius princeps noster, & dux ad gerendum bella nostra.

31 Accepitque Jonathan momento illo principatum, & surrexit in locum Jehudæ fratris sui:

32 Quod resiscens Bacchides quæsivit eum occidere:

33 Sed cognoscens Jonathan, & Schimhon frater ipsius, ac omnes qui erant cum ipso, fugerunt in desertum Thekohæ, & castra posuerunt ad aquas lacus Aspharis.

34 Quod ubi cognovit Bacchides, die Sabbathi venit ipse cum toto exercitu suo secundum Jardenem.

35 Miserat autem fratrem suum ducem multitudinis, ut rogaret Nabathæos amicos suos ut apud ipsos deponerent impedimenta sua, quæ multa erant.

36 Sed exeuntes filii Amri Medeba comprehenderunt Jochananem & quæcumque habebat, quæ habentes abierunt.

37 Postea vero renunciatum est Jonathani, & Schimhoni fratri ipsius filios Amri celebrare nuptias magnas, & deducere sponsam Medeba, filiam cujusdam è magnatibus summis Cenahanis, cum pompa maxima.

38 Recordati itaque Jochananis fratris sui, ascenderunt & abdiderunt se sub quadam montis unius specu.

39 Quumque sublatis oculis suis vidissent, quod ecce turba & apparatus multus, procedente sponso cum amicis suis & fratribus suis obviam illis cum tympanis, instrumentisque musicis, & armis multis;

40 Exsurrexerunt in eos ex insidiis, & interfecerunt eos, adeo ut caderent confossi multi, & reliqui fugerent ad montana, ceperuntque omnia spolia illorum.

41 Ita conversæ sunt nuptiæ in luctum, & vox musicorum instrumentorum ipsorum in lamentum.

42 Illi autem facta ultione sanguinis fratris sui reversi sunt ad terminum Jardenis.

43 Audiens ergo Bacchides venit die sabbathi ad ripas usq; Jardenis cum copiis multis.

44 Dixit autem Jonathan suis, surgamus jam, & pugnemus pro nobis ipsis: non enim est hodierno die, ut ante hac:

45 Nam ecce bellum imminet ex adverso nostri, & à tergo nostro; aqua vero Jardenis hinc & inde, paluſque, & saltus; non est declinandi locus.

46 Nunc ergo inclamate Deum cœli, ut servemini à manu inimicorum.

47 Tunc commissum est prælium, & extendit Jonathan manum suam ad percutiendum Bacchidem, sed declinavit ab eo retrorsum.

48 Postea insilit Jonathan & qui erant cum eo in Jardenem, & transnaverunt in ulteriorem ripam: illi vero non trajecerunt Jardenem insequentes eos.

49 Ceciderunt autem ex castris Bacchidis quasi viri mille, die illo.

50 Reversus autem Jeruschalaima ædificavit civitates munitas in Jehudæa, & munitionem quæ est Jerichunte, & Beth-elem, & Thimnatham, & Pirhathonem, & Thappuachum, instruentes muris altis, portisq; & vectibus;

51 Et posuerunt præsidia in eis, ut inimicè agerent cum Jisraele.

52 Munivit quoque civitatem Beth-zuranam, & Gazara, & Arcam: ponens in eis copias & apothecas commeatuum:

53 Acceptisque filiis eorum qui duces regionis erant obsidibus, posuit eos in arce Jeruschalaimis in custodia.

54 Anno autem centesimo quinquagesimo tertio, secundo mense, præcipiente Alcimo ut destrueretur murus atrii in loco sancto eximus, & evertente opera prophetarum, quum jam cœpisset destruere;

55 Momento illo percussus est Alcimus, & impedita opera illius, obserato ore illius, & paralysi affecto corpore, adeo ut non posset amplius quicquam eloqui aut præcepta dare de domo sua;

56 Et mortuus est Alcimus tempore illo cum cruciatu magno.

57 Videns ergo Bacchides mortuum esse Alcimum, reversus est ad regem, & quievit terra Jehudæ duobus annis.

58 Quapropter consilium iniverunt omnes iniquè dicentes, ecce Jonathan & qui cum eo sunt habitant in quiete confidenter: nunc igitur adducamus Bacchidem, qui comprehendat istos omnes una nocte:

59 Et profecti consilium communicarunt cum eo.

60 Qui movens ut veniret cum copiis multis misit occultas clam omnibus sociis suis qui erant in Jehudæa, ut comprehenderent Jonathanem & eos qui erant cum ipso; sed non potuerunt, quia innotuit illis consilium istorum.

61 Sed comprehenderunt ex hominibus regionis auctoribus illius sceleris quinquaginta viros, & interfecerunt eos.

62 Postea secedens Jonathan & Schimhon & qui erant cum eo, Beth-ketzitzum, quod est in deserto, exstruxit res amotas ejus, & firmavit eam:

63 Quod Bacchides cognoscens congregavit totam suam multitudinem, & iis qui erat ex Jehudæa denunciavit.

64 Quumque veniens castra posuisset contra Beth-ketzitzum, oppugnavit ipsum diebus multis, fecitque machinas:

65 Jonathan vero relinquens Schimhonem fratrem suum in civitate processit in regionem, & venit cum numeris.

66 Ita percussit præfectum viarum insidiis cum sociis ipsius, & eos qui falas observabant in tentorio ipsorum.

67 Quumque incepisset cædere, ascendens cum suis copiis Schimhon quoque & qui erant cum eo egressi è civitate, incenderunt machinas:

68 Ita pugnantibus illis contra Bacchidem, contritus est ab illis; & afflixerunt eum valde, eo quod consilium ipsius & expeditio ipsius inanis esset.

69 Quam-

69 Quamobrem irati animo in viros iniquos illos qui conſulerant ipſi ut veniret in regionem, occiderunt ex eis multos: etiamque inibat conſilium invadendi terram eorum.

70 Hoc autem poſtquam cognovit Jonathan, miſit ad eum legatos ad componendum cum eo pacem, & ut redderent ipſis captivorum turbam:

71 Quod accipiens ille fecit ſecundum ſermones eius, & juramento ſpopondit ei ſe non procuraturum ei malum, ullo dierum vitæ ſuæ:

72 Redditiſque ei captivis, quos ceperat prius è terra Jehudæ, revertens abiit in terram ſuam, ac non perrexit amplius invadere terminos eorum.

73 Ita ſublato ex Iſrael bello habitavit Jonathan Micmaſchi, & quum cœpiſſet Jonathan judicare populum, delevit impios ex Iſrael.

CAP. X. *Jehudai ſtans à partibus Alexandri.*

ANno vero centeſimo ſexageſimo aſcendit Alexander filius Antiochi illuſtris, & occupata Ptolomaide, quum accepiſſent eum, regnavit illic.

2 Quod audiens Demetrius rex congregavit copias multas valde, ut procederet obviam ei in prælium:

3 Miſitque Demetrius ad Jonathanem literas verbis pacificis, adeo ut magnificaret eũ.

4 (Dicebat enim, anticipemus pacem conſtituere cum iſtis, antequam conſtituerit iſte pacem cum Alexandro contra nos:

5 Nam recordaturus eſſet omnium malorum quę commiſimus in ipſum, & in fratres ſuos, atque in gentem ſuam)

6 Deditq; ei poteſtatẽ congregandi copias & comparãdi arma, ut eſſet ille ſocius ipſius, & obſides qui erant in arce reddi edixit ei.

7 Veniens itaque Jonathan Jeruſchalaima, quum legiſſet epiſtolas audiente toto populo, & iis qui erant in arce:

8 Timuerunt timore magno, quando audiverunt regem dediſſe ei facultatem congregandi copias;

9 Tradideruntq; qui erant in arcè Jonathani obſides, quos reddidit parentis ipſorum.

10 Tunc habitans Jonathan Jeruſchalaimis cœpit ædificare & inſtaurare civitatem.

11 Edicens operis, ut exſtruerent muros & montem Tzijonis circumdarent lapidibus quadratis ad munitionem, & ita fecerunt.

12 Quamobrem fugerunt alienigenæ, qui erant in munitionibus, quas ædificaverat Bacchides:

13 Et relinquens quiſque locum ſuum abiit in terram ſuam.

14 Tantum Betzuræ reliqui fuerunt quidam ex eis qui legem & præcepta reliquerant: nam hoc erat ipſis perfugium.

15 Sed audiens Alexander rex promiſſa quæcunque literis ſignificaverat Demetrius Jonathani, quũm narraviſſent ipſi bella & ſtrenua facta quæ fecerat ille, & fratres illius, ac labores quos ſuſtulerant:

16 Dixit, an non poſſemus invenire unum aliquem virum ejuſmodi: nunc ergo conſtituemus eum amicum ſociumque noſtrum.

17 Et ſcriptas literas miſit ei, dicens in hanc ſententiam,

18 Rex Alexander fratri Jonathani ſalutem.

19 Audivimus de te virum potentem robore eſſe, & commodum eſſe ut ſis amicus nobis.

20 Nunc itaque conſtituimus te hodie ſacerdotem ſummum gentis tuæ, & amicum regis vocari: miſit quoque ei purpuram & coronam auream, *dicens*; ut & ſentias nobiſcum, & conſerves amicitiam erga nos.

21 Sic induit Jonathan ſanctam veſtem ſeptimo menſe anni centeſimi ſexageſimi, feſto tabernaculorum, & congregavit copias, comparavitque arma multa.

22 Quos ſermones audiens Demetrius dolore affectus eſt;

23 Et dixit, quidnam fecimus, quod prior nobis Alexander amicitiam conſtituit cum Jehudæis ad firmamentum ſui?

24 Scribam eis ego quoque verba cohortationis, & amplitudinem & dona *conferam*, ut ſint mecum ad auxilium *meum*.

25 Et ſcripſit eis in hanc ſententiam; Rex Demetrius genti Jehudæorum ſalutem.

26 Quod conſervaſtis pacta nobiſcum inita, & permanſiſtis in amicitia noſtra, ac non acceſſiſtis inimicis noſtris, audientes graviſi ſumus.

27 Nunc itaque permanere adhuc ad ſervandum fidem erga nos, & reddemus vobis bona pro iis quibus afficitis nos:

28 Dimittemuſque vobis, quæ dimittenda erunt multa, & dabimus vobis dona.

29 Nunc etiam abſolvo vos, remittens vobis, omnes inquam Jehudæos, à tributis & à canone ſalinarum, & à coronis:

30 Et pro tertia parte ſeminis, & pro dimidio fructuum ex arboribus quod conveniebat me percipere; dimitto ex hodierno die & deinceps; ne accipiatur à terra Jehudæ, & à tribus præfecturis ex Samaritide, Galilæaque adjectis ei; idque ab hodierno die in tempus æternum.

31 Urbs vero Jeruſchalaimorum eſto ſancta, & libera cum terminis ſuis & à decimis, & à vectigalibus.

32 Dimitto etiam poteſtatem arcis quæ eſt Jeruſchalaimis, quam trado ſacerdoti ſummo, ut conſtituat in ea viros quoſcunque elegerit ipſe ad cuſtodiendum eam.

33 Omnem quoque animam Jehudæorum, quę captiva abducta fuerit è terra Jehudę in totum regnum meum, dimitto liberã gratis.

34 Item omnes dimittunto tributa eorum, & jumentorum ad eos pertinentium; & omnes dies feſti, ſabbathaque & novilunia, dieſque ſtati, & terni dies ante feſtum, ternique dies poſt feſtum, ſunto omnes dies iſti dies immunitatis & remiſſionis omnibus Jehudæis qui ſunt in regno meo;

35 Ut non habiturus ſit poteſtatem quiſquam vendendi aut turbandi quemquam eorum de negotio illo.

36 Præterea inſcribuntor Jehudæorum in copias regis ad triginta millia virorum, qui-

bus dabuntur munera, ut convenit omnibus copiis regis :

37 Et conſtituetur *pars* ex eis in muritionibus regis magnis, & pars ex eis conſtituetur in curandis negotiis regni fiducariis ; quorum præfecti & magiſtratus ſunto ex ipſis ; & incedunto legibus ipſorum, quemadmodum etiam præcepit rex in terra Jehudæ.

38 Quod autem ad tres præfecturas illas adjectas Jehudææ è regione Samariæ ; hoc adjicitor Jehudææ, ut reconſeantur ſubjectæ uni, nec obediant alteri poteſtati, niſi ſacerdotis ſummi.

39 Ptolemaida vero & regionem adhærentem ei dono do ſanctuario quod eſt Jeruſchalaimis ad convenientem ſumtum ſanctuarii.

40 Item ego in annum do quindena millia Siclorum argenti è rationibus regis ex locis ad ipſum pertinentibus ;

41 Etiamque quod abundat, quod non reddiderunt ex negotiorum adminiſtratione ut antecedentibus annis, deinceps danto in opera domus :

42 Quibus addita quinque millia Siclorum argenti, quos accipiebant de negotiis ſanctuarii (ut annis præcedentibus) ex rationibus quotannis, ea quoque remittuntur, quia pertinent ipſa ad ſacerdotes qui funguntur miniſterio.

43 Et quicunque fugerint in templum quod eſt Jeruſchalaimis, & quicunque in omnibus terminis ejus debitores ſunt regalium penſitationum, aut cujuslibet operæ, abſolvuntor, etiam ab omnibus quæ erant ipſis in regno meo.

44 Tum ad ædificandum & inſtaurandum opera loci ſancti ſumtus dabitur è rationibus regis ;

45 Tum ad ædificandum muros Jeruſchalaimorum, & muniendum circumquaque, ſumtus quoque dabitur è rationibus regis, & ad ædificandum muros qui ſunt in Jehudæa.

46 Quum autē Jonathan populuſque audivit ſermones iſtos, non crediderunt eis, neque acceperunt, recordabantur enim mali maximi quo affecerat Jiſraele, ut affixerat eos valde:

47 Sed acquieverunt Alexandro, eo quod ille fuiſſet ipſis auctor ſermonum pacis ; & ſocii prœliorum fuerunt ei omnibus diebus.

48 Quum itaque Alexander rex congregaviſſet copias magnas, & caſtra feciſſet ex adverſo Demetrii ;

49 Commiſerunt prælium duo iſti reges : ſed fugerunt caſtra Demetrii, & perſequutus eſt eum Alexander, quum prævaluiſſet eis.

50 Quumque obſtrmaſſet prælium valde uſque dum occideret ſol, cecidit quoque Demetrius die illo.

51 Et miſit Alexander ad Ptolemæum regē Ægypti legatos, in hanc ſententiam dicens,

52 Quoniam reverſus in terram regni mei inſidi throno majorum meorum, obtineoque dominatum ; & conterens Demetrium obtinui regionem noſtram :

53 (Nam commiſi in eum prælium, quo contritus eſt ipſe & caſtra ipſius à nobis, inſidemuſque throno regni ejus)

54 Nunc ergo ſtatuamus inter nos amicitiam, & jam da mihi filiam tuam, ut ſit mihi uxor, & ego gener tibi ; & dabo tibi dona illique digna te.

55 Reſpondit vero Ptolemæus rex, dicens ; felix dies, quo reverſus es in terram majorū tuorum, & inſediſti throno regni eorum.

56 Jam vero facturus ſum tibi quæ ſcripſiſti ; ſed occurre ad Ptolemaida ut videamus alter alterum ; & ſocer ero tibi quemadmodum dixiſti.

57 Egreſſus itaque Ptolemæus ex Ægyto, ipſe & Cleopatra filia ipſius venerunt Ptolemaida, anno centeſimo ſexageſimo ſecundo.

58 Ubi quum occurriſſet ei Alexander rex, tradita eſt ipſi Cleopatra filia ejus ; celebravitque nuptias ejus Ptolemaide, ut *faciant* reges, cum gloria maxima.

59 Scripſerat autem rex Alexander Jonathani, ut veniret obviam ipſi ;

60 Qui profectus cum gloria Ptolemaidi, obviam venit duobus illis regibus, & dedit eis argentum, aurumque, & amicis eorum, ac dona multa, & adeptus eſt gratiam in oculis eorum.

61 Congregati ſunt autem adverſus eum viri peſtilentes ex Jiſraele, viri iniqui, ut accuſarent eum, quibus non attendit rex ;

62 Sed mandavit rex, ut exueretur Jonathan veſtimentis ſuis, ac indueretur purpura ; atque ita fecerunt.

63 Poſtea ſedere juſſit cum rex ſecum, edixitque principibus ſuis, prodite cum eo in medium civitatis, & mandate ne quiſquam incuſet eum de ulla re, & nemo ipſum interturbet ulla de cauſſa.

64 Fuitque ubi viderunt accuſatores gloriam ejus ſicut promulgabatur, & amictum ipſum purpura, ut omnes fugerent.

65 Quumque gloria affeciſſet eum rex, & conſcribens eum inter primos amicos diſpoſuiſſet eum ducem, & participem principatus.

66 Reverſus eſt Jonathan Jeruſchalaimē cum pace atque lætitia.

67 Anno autem centeſimo ſexageſimo quinto, venit Demetrius filius Demetrii è Creta in terram majorum ſuorum :

68 Quod audiens Alexander rex, contriſtatus eſt valde, & reverſus eſt Antiochiam.

69 Conſtituit autem ducem Demetrius Apolloniam, præfectum Cœles Syriæ, qui congregans copias magnas caſtra poſuit Jamniæ, miſitque ad Jonathanem ſacerdotem ſummum, dicens ;

70 Tu unicus efferris in nos, & ego factus ſum ludibrio probroque propter te : quamobrem vero potentiam oſtentas contra nos in montibus iſtis ?

71 Nunc ergo ſi confidis copiis tuis, deſcende contra nos in campum, ubi de certemus inter nos ; nam penes me eſt potentia civitatū.

72 Interroga, & diſce quis ſim ego, & reliqui adjuvantes nos, dicuntur enim non poſſe veſtra conſiſtere veſtigia in conſpectu noſtro, quia bis in fugam verſi ſunt majores tui in terra ſua.

73 Nunc itaque non poſſes ſuſtinere equitatum,

tum, & copias hujuſmodi in eo campo, ubi neque lapis, neque ſaxum, neque locus effugiendi eſt.

74 Quum autem audivit Jonathan ſermones Apollonii, commotus animo elegit decem millia hominum, & proceſſit Jeruſchalaimis, occurrente ipſi Schimhone fratre ipſius ad auxilium ipſius;

75 Et caſtra poſuit contra Joppen, poſtquam excluſiſſent eum è civitate, eo quod præſidium Apollonii erat Joppes, & oppugnarunt eam.

76 Metuentes vero aperuerunt oppidani, & dominatus eſt Jonathan Joppæ.

77 Quod audiens Apollonius, caſtra inſtituit ex ter mille equitibus, & copiis multis; profectuſque Aſchdodum tamquam iter faceret, eadem quoque opera proceſſit in campum; quia habebat multitudinem equitatus, cui confidebat.

78 Perſequente vero *Jonathane* à tergo ejus Azotum verſus, ut congrederentur caſtra a tergo ejus in prælium:

79 Reliquit Apollonius mille equites occultè poſt eos.

80 Cognoſcente autem Jonathane eſſe inſidias poſt ſe, circuiverunt caſtra illius, unde conjiciebant jacula in populum à matutino ad veſperam uſque.

81 Populus vero conſiſtebat, ut mandaverat Jonathan, quum labore fatigati eſſent equites eorum.

82 Tunc trahens Schimhon copias ſuas congreſſus eſt cum phalange, (nam equites defatigati erant) & contriti ab eo fugerunt.

83 Equitatu vero diſſipato in campo fugerunt Aſchdodum, & ingreſſi ſunt [illegible] Dagonis, templum idoli ſui ut ſervarentur.

84 Incendens vero Jonathan Aſchdodum, & civitates circumſtantes eam, accepit ſpolia eorum & ſacrum Dagonis, eoſque qui confugerant in illud incendit igne.

85 Ita fuerunt qui ceciderunt gladio, cũ iis qui perierunt incendio, ad octies mille viros.

86 Et inde movente Jonathane ut caſtra poneret contra Aſchkelona, proceſſerunt cives obviam ei cum gloria magna.

87 Poſtea reverſus eſt Jonathan Jeruſchalaima, & qui erant cum eo, habentes ſpolia multa.

88 Fuitque ut audivit Alexander rex ſermones iſtos, ut ampliore gloria Jonathanem afficeret,

89 Mittens ei fibulam auream, ut mos eſt dari cognatis regum, & dans ei Hekronem omneſq; terminos ejus hæreditatis nomine.

CAP. XI. *Ptolemæus in generum crudelis.*

REx autẽ Ægypti congregavit copias multas, ut eſt arena quæ jacet ad littus maris, & naves multas, quærens obtinere Alexandri regnum dolo, & addere ipſum regno ſuo.

2 Eo itaque proeunte in Syriam verbis pacis, aperientes ei cives occurrebant ei; quia mandatum erat Alexandri regis ut occurrerent ei, eo quod ſocer ipſius eſſet.

3 Ita civitates ingrediens Ptolemæus, inſtituebat copias præſidiarias in unaquaque civitate.

4 Quum autem veniſſet prope Azotum, demonſtrantes ei templum Dagonis igni traditum, & Azotum ſuburbiaque ipſius deſtructa, corporaque projecta, & homines exuſtos, quos exuſſerat *Jonathan* in eo bello (nam fecerant tumulos eorum in via ipſius)

5 Enarraverunt regi quæ fecerat Jonathan ad criminandum eum; & conticuit rex.

6 Occurrente vero Jonathane regi Joppen cum gloria, poſtquam ſalutaſſent alter alterum & pernoctaſſent illic,

7 Profectus Jonathan cum rege ad fluvium uſque qui dicitur Eleutherus, reverſus eſt Jeruſchalaima.

8 Rex autem Ptolemæus dominans civitatibus maritimis Seleuciam maritimam uſq; ut imibat in Alexandrum rationes improbas;

9 Miſit legatos ad Demetrium regem, dicens; age, conſtituamus inter nos fœdus, & dabo tibi filiam meam quam habet Alexander, regnabiſque in regno patris tui.

10 Pœnitet enim me, quod dederim illi filiam meam, nam quæſivit interficere me.

11 Criminatus eſt autem eum, propterea quod ipſe concupiſcebat regnum ejus:

12 Et auferens ab eo filiam dedit ipſi Demetrio, & alienatus eſt ab Alexandro, ita ut manifeſtæ eſſent ipſorum inimicitiæ.

13 Et ingreſſus Ptolemæus Antiochiam, appoſuit duo diademata capiti ſuo, Aſiæ, & Ægypti.

14 Rex autem Alexander erat in Cilicia temporibus illis; quia deficiebant locorum illorum incolæ.

15 [illegible] audiens Alexander, invaſit eum bello, & producens Ptolemæus *copias* occurrit ei manu valida, atque in fugam vertit eum.

16 Ita fugiente Alexandro in Arabiã, ut protegeretur illic, rex Ptolemæus exaltatus eſt:

17 Et tollens Zabdiel Arabs caput Alexandri miſit Ptolemæo.

18 Poſtea rex Ptolemæus obiit die tertio; & qui erant in munitionibus ejus, perierunt ab iis qui in illis munitionibus verſabantur.

19 Ita regnavit Demetrius anno centeſimo ſexageſimo ſeptimo.

20 Diebus illis cogens Jonathan incolas Jehudææ ad expugnandum arcem quæ erat Jeruſchalaimis, fecit contra eam machinas multas.

21 Profecti autem quidam oſores gentis ſuæ, viri iniqui ad Regem, quum renunciaſſent ei Jonathanem obſidere arcem.

22 Audiens ille iratus eſt, & ubi audiviſſet, ſtatim jungens venit Ptolemaida, & reſcripſit Jonathani ne obſideret, ſed veniret ipſe obviam ſibi celerrimè Ptolemaida, ut congrederentur.

23 Ut autem Jonathan audivit, obſidere juſſit; & delectis ſenioribus Iſraelis & ſacerdotibus expoſuit ſeipſum periculo:

24 Nam accipiens argentum & aurum, veſtemque & alia munera plurima, profectus eſt ad regem Ptolemaida, & invenit gratiam coram eo:

25 Et quamvis accusarent eum quidam iniqui, ex eadem gente.

26 Fecit tamen ei rex, quemadmodum fecerant ei antecessores ipsius, & exaltavit eum coram omnibus amicis suis,

27 Stabiliens ei principatum sacerdotii, & quæcumque aliena ante habuerat ad honores pertinentia, fecitque ut ille dux primorum amicorum esset.

28 Tum rogante Jonathane regem, ut Jehudæam faceret immunem tributorum & tres toparchias atque Samaritida, promittendo ei talenta trecenta;

29 Acquiescens rex conscripsit Jonathani epistolas de iis rebus omnibus, habentes in hunc modum:

30 Rex Demetrius Jonathani fratri salutem & genti Jehudæorum.

31 Exemplum epistolæ, quam scripsimus Lastheni cognato nostro de vobis, scripsimus etiam ad vos, ut videatis.

32 Rex Demetrius Lastheni patri salutem.

33 Genti Jehudæorum, amicis nostris, & conservantibus ea quæ ex jure sunt erga nos, judicavimus bene faciendum esse propter benevolentiam ipsorum erga nos.

34 Constituimus ipsis & terminos Jehudææ, & tres præfecturas, Aphærema, Lyddam, & Ramatham, quæ adjectæ sunt Jehudææ ex Samaritide, & omnia quæ adhærent ipsis, omnibus sacrificantibus Jeruschalaimis, pro regalibus illis collectis quas percipiebat rex ab eis quotannis ante ex fructibus terræ, & fructibus arborum;

35 Et alia ad nos pervenientia, deinceps decimas, inquam, tributaque ad nos pervenientia, & salis stagna, & pervenientes ad

nos coronas, omnia concessimus eis:

36 Neque irritum fiet quicquam horum deinceps in omne tempus.

37 Nunc itaq; curate confici istorum exemplum, quod dator Jonathani, & ponitor in monte sancto, conveniente loco, & celebri.

38 Videns autem Demetrius rex quietam esse terram coram ipso, & nihil sibi obsistere, dimisit omnes copias suas unumquemque in locum suum, præter exteras copias quas collegerat ab insulis gentium: ita factæ sunt inimicæ ipsi omnes copiæ, quas à majoribus habuerat.

39 Tryphon vero qui fuerat ab Alexandro prius, quum videret omnes copias in Demetrium murmurare, profectus est ad Malcoelem Arabem (qui alebat Antiochum pueruIum Alexandri)

40 Et insistens apud eum ut traderet eum sibi ut regnaret pro patre suo, renunciabat ei quæcunque confecerat Demetrius, & inimicitias quibus prosequuntur eum copiæ ejus; mansitque illic dies multos.

41 Scripsit autem Jonathan epistolas ad Demetrium regem, ut ejiceret eos qui in arce erant Jeruschalaimis, & qui erant in munitionibus; quia Israelem oppugnabant.

42 Remisit vero Demetrius literas ad Jonathanem, dicens; non solum hæc facturus sum tibi & genti tuæ, sed gloria ornabo te & gentem tuam, si commoditatem habuero.

43 Nunc itaque recte feceris, si miseris ad me viros, qui pugnent mecum; nam defecerunt omnes copiæ meæ.

44 Tunc misit Jonathan viros ter millepotentes robore ad ipsum Antiochiam: quibus advenientibus ad regem, lætatus est rex adventu ipsorum.

45 Nam congregati fuerant cives intra civitatem ad viros centies vicies mille; volentes regem è medio tollere.

46 Itaque fugiente rege in aulam, occuparant cives vias civitatis, & cœperant bello infestare.

47 Advocante autem rege ad auxilium Jehudæos, quum fuissent congregati ad ipsum omnes simul statim in civitate dispersi sunt;

48 Interfecerunt que in civitate die illo ad centum millia; & incendentes civitatem, capientesque spolia multa die illo servaverunt regem.

49 Videntes vero cives obtineri à Jehudæis civitatem prout volebant, & infirmati cogitationibus suis, inclamaverunt regem cum precibus, dicentes;

50 Da nobis dexteras, cessentque Jehudæi nos & civitatem oppugnare.

51 Tum abjicientes arma fecerunt pacem, & gloriam consequuti sunt Jehudæi coram rege, & coram omnibus qui erant in regno ipsius; reversique sunt Jeruschalaima habentes spolia multa.

52 Et sedente Demetrio rege in throno regni sui, quievit terra coram ipso.

53 Verum mentitus erat, quæcumque dixerat: nam abalienatus à Jonathane non reddidit ei secundum benevolentiæ illius facta, quæ fecerat in ipsum, ico amixit eum valde.

54 Postea autem reversus est Tryphon & Antiochus cum eo, puerulus juvenis, qui regnavit impositio sibi diademate.

55 Et congregatæ sunt ad ipsum omnes copiæ quas dispersérat Demetrius, pugnantque in eum, ita ut fugatus fugeret.

56 Tum accepit Tryphon bestias, & obtinuit Antiochiam.

57 Scripsit vero Antiochus Jurior Jonathani, dicens; stabilio tibi principatum sacerdotii, & præficio te quatuor præfecturis, & volo esse te ex amicis regis:

58 Et mittens ei instrumenta aurea ad ministerium, dedit ei potestatem bibendi ex aureis, & purpuram induendi, & habendi fibulam auream.

59 Schimhonem quoque fratrem ejus constituit ducem à tractu Tyri usque ad terminos Ægypti.

60 Profectus itaque Jonathan quum peragrasset trans fluvium, & in civitatibus singulis, & congregatæ essent ad ipsum omnes copiæ Syriæ auxiliares, venit Aschkelonem, ubi obviam ipsi processerunt cives honorifice:

61 Et inde abiit ad Gazam, ubi occludentibus Gazanis circumsedit eam, & incendens suburbia ejus igne prædatus est ea.

62 Postea rogantibus Gazanis Jonathanem dedit eis dexteram, & acceptos filios princi-

pum

pum eorum obſides, emiſit eos Jeruſchalaima, pervaſitque regionem Damaſcum uſque.

63 Audiens vero Jonathan adveniſſe principes Demetrii Kadeſchum quod eſt in Galilæa cum copiis multis, volentes ejicere ipſum regione illa,

64 Occurrit eis; fratrem vero ſuum Schimhonem reliquit *in* regione ſua.

65 Tum caſtra ponens Schimhon contra Bethzuram, oppugnavit eam diebus multis, & concluſam obſervavit eam.

66 Adeo ut rogarent eum ſibi dexteras dari, quibus dans dexteram ejecit eos inde, & occupata civitate poſuit in ea præſidium.

67 Jonathan vero & caſtra ipſius metata ad aquam Genezareth ſurrexerunt mane, venturi in campum Chatzoris.

68 Ecce autem caſtra alienigenarum occurrerunt ei in ipſo campo, emiſſis inſidiis contra eum in montibus; Jehudæi vero obviam occurrerunt ex adverſo caſtrorum.

69 Sed quum inſidiæ exſurgentes è locis ſuis committerent prælium,

70 Fugerunt milites Jonathanis omnes, neque ullus reliquus factus eſt ex eis, præter Matthithjam filium Abſchalomi, & Jehudam filium Chalphai principes militiæ copiarū.

71 Diſrumpens itaque Jonathan veſtes ſuas impoſuit terram capiti ſuo, & oravit;

72 Reverſuſque contra eos in prælium fugavit eos, ita ut fugerent.

73 Quod videntes ii qui fugerant ab ipſo, reverſi ſunt ad eum, & perſequuti ſunt eum Kadeſchum uſque, in caſtra illorum uſque ubi poſuerant caſtra:

74 Ceciderunt que ex alienigenis die illo ad viros ter mille, & reverſus eſt Jonathan Jeruſchalaima.

CAP. XII. *Jonathan renovat fœdus cum Romanis & Spartiatis.*

VIdens itaque Jonathan commoditatem hanc temporis ſibi adjumento eſſe, elegit viros quos miſit ad Romanos ad conſtituendum & renovandum cum eis amicitiam;

2 Itemque ad Spartiatas & loca alia miſit epiſtolas in eam ſententiam.

3 Profecti ergo Romam, & ingreſſi ſenatum dixerunt, Jonathan ſummus ſacerdos, & gens Jehudæorum miſit nos, ut renovetis amicitiam ſecum & ſocietatem, ſicut antea.

4 Dederuntque literas eis ſcriptas ad eos pro ratione loci, ut deducerent eos in terram Jehudæ cum pace.

5 Hoc autem exemplum literarum eſt, quas ſcripſit Jonathan Spartiatis:

6 Jonathan ſummus Sacerdos, & ſenatus gentis, & Sacerdotes populuſque reliquus Jehudæorum, Spartiatis fratribus ſalutem.

7 Jam antea miſſæ ſunt literæ ad Oniam Sacerdotem ſummum ab Areo regnante apud vos, docentes vos fratres noſtros eſſe, ut exemplum earum ſubjectum eſt.

8 Et accepit Onias virum illum qui miſſus fuerat, honorificè, quum recepiſſet literas, quibus declarabatur negotium ſocietatis & amicitiæ.

9 Quapropter nos etiam qui iſtorum non indigemus, conſolationem habentes ex libris ſanctis qui verſantur in manibus noſtris;

10 Tentavimus mittere qui renovent fraternitatem & amicitiam vobiſcum, ne abalienemur à vobis; quoniam multa tempora tranſiverunt ex quo miſiſtis ad nos.

11 Nos itaque omni tempore indeſinenter, & feſtis, & reliquis convenientibus diebus recordamur veſtri, in ſacrificiis & orationibus illis quas offerimus, ut oportet ac decet recordari fratrum;

12 Et lætamur de gloria veſtra.

13 Ac nos quidem circumdederunt multæ tribulationes & bella multa; nam oppugnaverunt nos reges qui circumſtant nos:

14 Verum noluimus interturbare vos, & reliquos ſocios atq; amicos noſtros bellis iſtis.

15 Habemus enim auxilium è cœlo quod auxiliatur nobis, quo liberati ſumus ab hoſtibus noſtris, & depreſſi ſunt hoſtes noſtri.

16 Elegimus igitur Numenium filium Antimachi, & Antipatrum filium Jaſonis, quos miſimus ad Romanos, ut renovent amicitiam cum eis & ſocietatem præcedentem.

17 Mandavimus igitur eis, ut ad vos quoq; profecti ſalutent vos, & reddā vobis epiſtolas à nobis de renovatione fraternitatis noſtræ.

18 Nunc itaque rectè feceritis, ſi reſpondebitis & nobis.

19 Hoc autem eſt exemplum literarum, miſerant Oniæ:

20 Areus rex Spartiatarum Oniæ Sacerdoti magno ſalutem.

21 Inventum eſt in Scriptura de Spartiatis & Jehudæis, ipſos fratres eſſe, & eſſe ex genere Abrahami.

22 Nunc autem ex quo novimus iſta, recte feceritis ſi ſcribetis nobis de pace veſtra.

23 Enimvero nos reſcribimus vobis pecora noſtra, & facultates noſtras vobis, & quæ noſtra ſunt vobis expoſita eſſe, amandavimus igitur *viros* ut renuncient nobis in eandem ſententiam.

24 Audiens vero Jonathan reverſos eſſe principes Demetrii cum copiis pluribus quam antea, ad debellandum ipſum,

25 Movens Jeruſchalaimis proceſſit obviam ipſis in regionem Chamathæ, (neqs enim dabat ipſis ſpatium invadendi regionem ipſius)

26 Et miſit ſpeculatores in caſtra illius, qui reverſi renunciaverunt ipſi, illos conſtituiſſe irruere in eos nocte.

27 Quum itaque occidiſſet ſol; præcepit Jonathan ſuis ut vigilarent, & eſſent in armis, comparati ad prælium tota nocte illa; emiſitque præcubitores circum caſtra ſua.

28 Quamobrem audientes adverſarii paratum eſſe Jonathanem cum ſuis ad prælium timuerunt, & perculſi animo ſuo, & pyris per caſtra ſua accenſis *abiverunt*:

29 Jonathan vero, & milites ejus neſciverunt ad matutinum uſque: videbant enim luminaria ardentia.

30 Tunc perſequutus eſt eos Jonathan à tergo, ſed non comprehendit eos; nam Eleutherum fluvium trajecerant.

31 Quamobrem declinans Jonathan ad Arabas qui vocantur Nabathæi, percussit eos, & cœpit spolia eorum.

32 Postea jungens venit in Damascum, & peragravit regionem totam.

33 Schimhon vero profectus peragravit Aschkelonem usq; & munitiones propinquas, & declinans Joppen versus occupavit eam:

34 (Audiverat enim eos velle munitionem tradere Demetrianis) & posuit ibi præsidium, ut custodirent eam.

35 Reversus autem Jonathan congregavit seniores populi, & consilium inivit cum ipsis ædificandi munitiones in Jehudæa,

36 Et extollendi muros Jeruschalaimorum, & exstruendi murum magnum, præaltum, inter arcem & civitatem ad disparandum eam à civitate, ut ea seorsim esset; ut neque emerent neque venderent in ea *præsidiarii illius*.

37 Quum itaque convenissent ad ædificandum civitatem, appropinquavit ipse ad murum torrentis qui versus subsolanum est, ubi comparaverunt *illud* quod appellatur Chaphunatha.

38 Schimhon vero exstruxit Chadida in humili loco, quæ munivit portis & vectibus.

39 Quærebat autem Tryphon regnum Asiæ obtinere, & imponere sibi diadema injecta manu in Antiochum regem.

40 Sed metuebat ne forte Jonathan ipsum non sineret, ac ne forte oppugnaret ipsum; ideo quærebat rationem prehendendi ipsum ut perderet, movensq; venit Beth-Scheanem:

41 Et procedens Jonathan in occursum ejus cum quadraginta millibus virorum delectis ad aciem, Beth-Scheanem quoque venit.

42 Videns ergo Tryphon adesse ipsum cum copiis multis, & injicere manum in ipsum metuens,

43 Excepit eum honorificè, commendans eum omnibus amicis suis, & dans ei dona: præcepitque amicis suis, ut obedirent ipsi quemadmodum sibi:

44 Dixitque Jonathani, quorsum vexasti totum populum istum; quum bellum non sit nobis?

45 Nunc ergo remitte eos in domos suas, & delige tibi viros paucos qui tecum sint, & veni mecum Ptolemaida, quam traditurus sum tibi, & reliquas munitiones copiasque reliquas & omnes qui præsunt negotiis, ut revertens abeam: nam hujus rei gratia adsum.

46 Tunc *Jonathan* fidem habens ei, fecit quemadmodum dixerat: amandavit enim copias ut abirent in terram Jehudæ.

47 Reliquos vero detinuit secum, viros ter mille: quorum bis mille dimisit in Galilæam, mille vero cum ipso profecti sunt.

48 Sed quum ingressus esset Jonathan Ptolemaida; occluserunt Ptolemaidenses portas, & comprehendentes eum, atque omnes qui venerant cum eo interfecerunt gladio.

49 Tum misit Tryphon copias & equitatum in terram Galilææ, & in campum magnū, ad perdendum omnes qui à Jonathane fuerant.

50 Sed ubi cognoverunt eum comprehensum esse, & periisse qui erant cum ipso, exhortati inter se profecti sunt, una revertentes & comparati in prælium.

51 Videntes vero prosequuntores eos de vita dimicaturos esse, reversi sunt.

52 Ita venerunt omnes in terram Jehudæ, & luxerunt Jonathanem ac comites ejus, & mœruntque valdè; luxerunt quoque omnes Jisraelitæ luctu magno.

53 Tum quærebant omnes gentes quæ circumstabant eos, atterere eos:

54 Dicebant enim, non habent principem & adjutorem: nunc ergo oppugnantes eos tollemus ex hominibus memoriam eorum.

CAP. XIII. *Schimhon succedit fratri Jonathani.*

AUdiens vero Schimhon congregare Tryphonem copias multas ad invadendum terram Jehudæ & atterendum eam,

2 Quum videret populum esse trepidum & perculsum metu, ascendit Jeruschalaima, & congregavit populum,

3 Et adhortatus est eos, dicens eis, ipsi nostis, quanta ego & fratres mei ac domus patris mei fecerimus pro legibus & sanctuario; & quæ prælia, angustiasque experti simus:

4 Propterea perierunt fratres mei omnes causa Jisraelis, & ego solus reliquus factus sum.

5 Nunc autem absit à me, ut parcam animæ meæ omni tempore angustiæ: non enim melior sum fratribus meis.

6 Verum vindex ero pro gente mea, & pro sanctuario, & pro uxoribus liberisque nostris; quandoquidem congregatæ sunt omnes istæ gentes, ut atterant nos infenso animo.

7 Ita de integro accendit animos populi, simulatque audivit sermones istos, qui responderunt voce magna, dicentes:

8 Tu esto noster dux pro Jehuda & Jonathane fratribus tuis,

9 Gere bellum nostrum, & quæcunque edixeris nobis, faciemus.

10 Congregatis itaque omnibus viris bellatoribus, acceleravit perficere muros Jeruschalaimorum, quibus munivit ea circumquaque;

11 Misitq; Jonathanem filium Abschaloni, & copias cum eo idoneas Joppen; qui ejecit iis qui erant in ea *urbe*, ibidem mansit in ea.

12 Movit autem Tryphon Ptolemaide cum copiis multis, invasurus terram Jehudæ, habens Jonathanem secum in custodia.

13 Schimhon vero castra posuit Chadidis è regione illius campi.

14 Cognoscens vero Tryphon surrexisse Schimhonem pro Jonathane fratre ipsius, & committendum sibi fore bellum, misit ad eum legatos, dicens:

15 Pro argento illo quod debet Jonathan frater tuus in ærarium regis, propter negotia quæ habuit, detinuimus ipsum:

16 Nunc autem mitte talenta centum, & duos filiorum ejus obsides, ut dimissus non deficiat à nobis, sed *fecure* dimittamus ipsum.

17 Ac noverat quidē Schimhon, istos dolo loqui cum ipso; misit tamen argentum & duos pueros, idq; ne quando inimicitiam susciperet magnam

magnam apud populum, qui fuiſſent dicturi,
18 Quia non miſit ei argentum & pueros, idcirco periit.
19 Quum autem miſiſſet pueros & talenta centum, mentitus eſt, ac non dimiſit Jonathanem.
20 Sed poſtea venit Tryphon ad invadendum regionem, & atterendum ipſam, ambiens via Dorum verſus: Schimhon vero, & caſtra ejus ex adverſo procedebant ei, quemcumque in locum proficiſcebatur ille.
21 Qui autem ex arce erant, miſerunt ad Tryphonem legatos acceleraturos eum; ut veniret ad ipſos per deſertum, & mitteret ipſis alimenta:
22 Quamobrem comparavit Tryphon totum equitatum ſuum, ut veniret; ſed nocte illa fuit nix multa valdè, adeo ut non venerit propter nivem illam: ſic movens ille venit in regionem Gilhadis.
23 Quumq; veniſſet proximè Botzekatham, interfecit Jonathanem, qui ſepultus eſt illic;
24 Et reverſus eſt Tryphon caſtra movens in terram ſuam.
25 Itaque mittens Schimhon accepit oſſa Jonathanis fratris ſui, quem ſepeliverunt Moddinis in civitate majorum ſuorum,
26 Et plangentes eum omnes Iſraelitæ planctu magno luxerunt eum diebus multis.
27 Exſtruens vero Schimhon monumentum ſuper ſepulcrum patris ſui, & fratrum ſuorum, extulit illud ſpecioſum lapide polito, ante & retro:
28 Statuitque ſuper ea ſeptem pyramidas; unam ex adverſo alterius; patri, & matri, fratribuſque quatuor.
29 Et iis adjecit machinas circũponens columnas magnas, quibus columnis impoſuit omnem armaturam ad nomen æternum, & ad omnia armorum genera naves inſculptas, ut ſpectarentur ab omnibus navigantibus mari.
30 Hoc *eſt* ſepulcrum, quod fecit Moddinis in diem uſque hunc.
31 Tryphon autem incedens dolo cum Antiocho rege juniore, interfecit eum,
32 Et regnavit loco ejus, imponens ſibi diadema Aſiæ, intulitq; plagam magnam terræ.
33 Quapropter Schimhon exſtruxit munitiones Jehudæę, circummuniens turribus altis, & muris magnis, cum turribus & portis, ac vectibus, & poſuit cibaria in munitionibus:
34 Deligenſque Schimhon viros miſit ad Demetrium regem ut concederet immunitatem regioni, eo quod omnes actiones Tryphonis erant rapinæ:
35 Et mittens ei Demetrius rex in eam ſententiam, reſpondit ei, & ſcripſit ei epiſtolam ejuſmodi:
36 Rex Demetrius Schimhoni ſacerdoti ſummo, & amico regum, ſenioribuſque & genti Jehudæorum ſalutem.
37 Coronam auream, veſtemque ſpadicem, quas miſiſtis, accepimus, & parati ſumus tribuere vobis pacem magnam, & ſcribere procuratoribus negotiorum, ut dimittant ea vobis quæ dimittimus.
38 Nam quæcunque conſtituimus erga vos, ſtata ſunt; & munitiones veſtræ quas ædificaſtis, vobis ſunto.
39 Dimittimus quoque errores & peccata in hodiernum uſque diem commiſſa; & coronam quam debetis: præterea ſi quid aliud pendebatur Jeruſchalaimis tributi nomine, ne amplius penditor.
40 Quod ſi qui veſtrum apti ſunt ut conſcribantur inter noſtros, conſcribuntur, & pax inter nos eſto.
41 Anno centeſimo ſeptuageſimo ſublatum eſt jugum gentium à Iſraele:
42 Cœpitque populus Iſraelis ſcribere in ſyngraphis & contractibus; anno primo Schimhone principe ſacerdotum magno, & imperatore ac duce Jehudæorum.
43 Diebus illis caſtra ponens contra Hazzam, circumdedit eam caſtris, & factam Helepolin admovens civitati, ita concuſſit turrem unam, ut occupaverit:
44 Exſilientibuſque iis qui in Helepoli erant in civitatem, fuit motus magnus in civitate illa.
45 Quamobrem aſcenderunt qui erant in civitate cum uxoribus & liberis in murum, diſrumpentes veſtimenta ſua, & clamaverunt voce magna, petentes ut Schimhon dexteras ipſis daret.
46 Et dicentes, ne utaris nobis ſecundum malefacta noſtra, ſed pro miſericordia tua.
47 Tunc adductus in ipſos miſericordia Schimhon non debellavit eos; ſed ejiciens eos è civitate purgavit domos, in quibus idola erant, atque ita ingreſſus eſt in eam celebrans & benedicens *Deo*.
48 Quumque ejeciſſet ex ea omnem immunditiam, incolas ſtatuit illic viros qui legem obſervarent; & amplius muniens eam ædificavit ſibi ipſi in ea habitationem.
49 Qui autem erant in arce Jeruſchalaimis prohibebantur egredi & ingredi in regionem, etiam emere & vendere, adeo ut eſurirent valdè, perirentque ex eis multi fame.
50 Sed quum inclamaſſent Schimhonem ut dexteras jungerent, dedit eis; & ejiciens eos inde, mundavit quoq; arcẽ ab inquinamentis.
51 Et ingreſſus eſt eam die vigeſimo tertio ſecundi menſis, anno centeſimo ſeptuageſimo primo, cum laude, & termitibus, cithariſque & cymbalis, & nabliis, & hymnis, & canticis; eo quod attritus eſſet hoſtis magnus, & ejectus ex Iſraele:
52 Conſtituitque quotannis agitari diem illum cum lætitia:
53 Et amplius munivit montem ſancti loci, qui *erat* ſecus arcem; ubi habitavit ipſe & comitatus ipſius.
54 Tum videns Schimhon Jochananem filium ſuum virum eſſe, ſtatuit eum ducem copiarum omnium, & habitavit Gazaris.

CAP. XIV. *Halcyonia Iehudæorum ſub Schimhone.*

ANno autẽ centeſimo ſeptuageſimo ſecundo, congregavit Demetrius rex copias ſuas, & profectus eſt in Mediã ad contrahendum auxilium ſibi, ut Tryphonẽ debellaret.

2 Sed audiens Arfaces rex Perſidis & Mediæ, veniſſe Demetrium in finis ſuos: miſit unum principum ſuorum ut vivum comprehenderet eum:

3 Qui profectus cecidit caſtra Demetrii, & comprehendens eum adduxit eum ad Arſacem, qui in cuſtodia poſuit eum.

4 Quievit autem terra omnibus diebus Schimhonis. Nam procuravit bona genti ſuæ, adeo ut placeret eis potentia ejus & gloria ejus omnibus diebus.

5 Cœpit enim præter totam gloriam ſuam Joppen, ut portus *Jehudaïæ* eſſet, & comparavit aditum ad inſulas maris,

6 Et dilatatis terminis gentis ſuæ obtinuit regionem.

7 Congregavitq; multam captivorum multitudinem, conſequutus dominatum Gazarorum, Bethzuræque, & Acræ, ex qua ſuſtulit immunditias; neque fuit qui reſiſteret ipſi.

8 Ita colebant terram ſuam cum pace, terraque dabat fœtus ſuos, & arbores agrorum fructum ſuum:

9 Seniores in plateis ſedebant; omnes de rebus bonis communicabant, & juvenes induebant gloriosas veſtes, & amictus bellicos.

10 Civitatibus ſubminiſtrabat cibaria, & inſtruebat eas inſtrumentis ad munitionem aptis, eo uſque ut nominaretur nomen gloriosum ejus, ad extremum uſque terræ:

11 Comparabat pacem in terram, lætabaturque Jiſrael lætitia magna,

12 Et ſedebat quiſque ſub vite ſua & ficu ſua, nec erat qui exterreret *ipſos*:

13 Defecerat enim qui oppugnaverat eos in terra, & reges ipſi attriti erant diebus illis.

14 Confirmabatque omnes abjectos populi ſui, legem exquirens; & tollebat omnem iniquum improbumque:

15 Sanctuarium glorificabat, & multiplicabat vaſa loci ſancti.

16 Ut autem Romæ auditum eſt mortuum eſſe Jonathanem, & Spartam uſque, contriſtati ſunt valde.

17 Sed ubi audiverunt Schimhonem fratrem ejus factum eſſe Sacerdotem ſummum loco ejus, & obtinere regionem ac civitates quæ in ea ſunt:

18 Scripſerunt ad eum tabulis æreis ad renovandum cum eo amicitiam ac ſocietatem, quam conſtituerant cum Jehuda & Jonathane fratribus ejus:

19 Quæ lectæ ſunt coram ecclefia Jeruſchalaimis.

20 Atque hoc exemplum *eſt* literarum quas ſcripſerunt Spartiatæ: Spartiatarum principes, & civitas Schimhoni Sacerdoti magno, ſenioribuſque, & Sacerdotibus, & reliquo Jehudæorum populo, fratribus, ſalutem.

21 Legati miſſi ad populum noſtrum renunciaverunt nobis gloriam veſtram, & honorem, de quorum adventu lætati ſumus.

22 Itaque reſcripſimus, quæ ab ipſis dicta ſunt in conſiliis populi, hoc pacto: Numenius Antimachi, & Antipater Jaſonis filius legati Jehudæorum, venerunt ad nos renovantes ſuam nobiſcum amicitiam;

23 Et placuit populo accipi viros illos glorioſe, & poni exemplum ſermonum iſtorum in libris qui deſignati ſunt populo, ut monimentum habeat populus Spartiatarum. Hoc exemplum ſcripſerunt iſtorum Schimhoni Sacerdoti ſummo.

24 Poſtea miſit Schimhon Romam Numenium habentem clypeum aureum, magnum, minarum mille ponderc, ad ſtatuendum cum eis ſocietatem.

25 Quum autem populus audivit res iſtas, dixerunt, quam gratiam reddemus Schimhoni, & filiis ejus?

26 Cõfirmavit enim ille *ſuos*, & fratres illius paternaque domus illius, atque expugnando inimicos Jiſraelitarum propulſaverunt ab eis, ideo ſtatuerunt ei liberam adminiſtrationem, ut conſcripſerunt in tabulis æreis, quas appoſuerunt columnis in monte Tzijonis.

27 Atque hoc exemplum ſcripturæ: Die decimo octavo Elulis, anno centeſimo ſeptuageſimo ſecundo, qui tertius eſt annus Schimhone ſacerdote ſummo,

28 In atrio munitionis, congregatione magna Sacerdotum, & populi, & principum gentis, ſenioruмque regonis. Notum ſe fecit nobis, quandoquidem ſæpe gerebantur bella in regione hac.

29 Et Schimhon Matthithje filius è poſteris Jojaribi, & fratres illius; qui expoſuerunt ſe ipſos periculo reſiſtentes adverſariis gentis ſuæ, ut ſtaret locus ſanctus ipſorum & lex; gloriamque magnam pepererunt genti ſuæ.

30 Nam congregans Jonathan gentem ſuam factus eſt eis ſacerdos ſummus; poſtquam vero appoſitus eſt ad populares ſuos,

31 Volentibus inimicis eorũ invadere regionem illorum, ut atterendo regionem eorũ extenderent manum in locum ſanctum eorũ:

32 Tunc ſurgens Schimhon propugnavit gentem ſuam, & conſumens pecunias multas de ſuo arma dedit viris copiarum gentis ſuæ, & dedit eis ſtipendia,

33 Munivitque civitates Jehudææ, & Bethzuram in finibus Jehudææ *ſitam*, ubi erant arma hoſtium prius, & poſuit in ea præſidiarios homines Jehudæos.

34 Joppen quoq; munivit mari impoſitam, & Gazara ad terminos Aſchdodi, ubi prius hoſtes habitaverãt, collocans illic Jehudæos; & quæcunque commoda erant ad rectam horum locorum conſtitutionẽ, diſpoſuit in eis.

35 Quare videns populus fidem Schimhonis; & gloriam quam certo conſilio comparaverat genti ſuæ, inſtituerunt eum ducem ſuum, & Sacerdotem ſummum; videns, inquam, juſtitiam & fidem quam conſervavit genti ſuæ, procurans omnibus modis exaltare populum ſuum:

36 Adeo ut diebus ipſius res bene ſucceſſerint adminiſtratione ipſius, ſublatis gentibus è regione ipſorum, & iis qui erant in civitate Davidis Jeruſchalaimis, qui fecerant ſibi ipſis arcem, ex qua erumpentes contaminabant *omnia* in circuitu ſanctuarii, & infligebant plagam magnam ſanctitati;

37 Collocante ipſo in ea viros Jehudæos, & munien-

munitente eam ad ſecuritatẽ regionis civitatiſq; ac efferente muros Jeruſchalaimorum.

38 Et rex quoque Demetrius ſtabilivit ei ſacerdotium ſummum,

39 Secundum omnia illa, & fecit eum unum ex amicis ſuis, ac glorificavit eum gloria magna.

40 (Nam audiebatur appellari Jehudæos à Romanis amicos ſocioſque, & eos obviam proceſſiſſe legatis Schimhonis gloriosè,

41 Et viſum eſſe Jehudæis Sacerdotibuſque ut eſſet ipſorum dux & Sacerdos ſummus Schimhon in ſeculum, donec exſurgeret propheta certus.

42 Eſſetque ſuper eos dux, tum ut cura ſit ipſi pro loco ſancto conſtituendi per ipſum præfectos operibus ipſorum, & regioni, armiſque, & munitionibus;

43 Tum ut cura ſit ipſi ſanctuarii, utque pareatur ipſi ab omnibus & ut ſcribantur de nomine ejus omnes ſyngraphæ in regione, & ut induatur purpura, aurumque geſtet)

44 Ideo non licebit ulli ex populo & Sacerdotibus irritum facere quicquam iſtorũ, & rebus quæ ab ipſo dicentur contradicere: aut conventum in regione cogere ſine ipſo, aut indui purpura, & ornari fibula aurea.

45 Qui autem præter hæc fecerit, aut irritum fecerit quicquã horum, reus futurus eſt:

46 Nam placuit toti populo ſtatuere, ut Schimhon faciat ſecundum res iſtas.

47 Quod ut accepit Schimhon, & placuit ipſi ſummo ſacerdotio fungi, ac eſſe ducem ac principem gentis Jehudæorum, Sacerdotumque, & præeſſe omnibus:

48 Scripturam iſtam edixerunt poni in tabulis æreis,

49 Eaſq; ſtatui in ambitu loci ſancti, in loco celebri: eorum vero exempla poni in gazophylacio, ut haberet Schimhon, ejuſque filii.

CAP. XV. *Romani nuntiant regibus ſocietatem Jehudæorum.*

TUm miſit Antiochus filius Demetrii regis literas ab inſulis maris Schimhoni ſacerdoti, ac principi gentis Jehudæorum, & univerſæ genti;

2 Quæ ſcriptæ erant in hanc formam: Rex Antiochus Schimhoni ſacerdoti magno, & gẽtis principi, gentique Jehudæorum ſalutem.

3 Quandoquidem viri peſtilentes obtinuerunt regnum majorum noſtrorum,

4 Quod regnum volens vindicare, ut illud reſtituam ſicut erat prius, collegi multitudinem copiarum & comparavi naves militares (volo enim procedere per regionem, ut conſequar eos qui corruperunt regionem noſtram, & qui deſolaverunt civitates multas in regno)

5 Nunc ergo ſtabilio tibi omnes immunitates, quas attribuerunt tibi reges qui anteceſſerunt me, & quæcumque alia dona remiſerunt tibi:

6 Item quod conceſſerunt tibi cudere proprium numiſma regioni tuæ:

7 Et Jeruſchalaima ſanctumque locum eſſe libera: omnia etiam arma, quæcumque comparaviſti, & munitiones, quas ædificaſti, quas obtines, manento penes te:

8 Et omne debitum regi, & quæcumque futura erant regis, ab hoc *in* omne tempus remiſſa ſunto tibi.

9 Quum autem conſtituerimus regnum noſtrum, gloria afficiemus te, gentemque tuam, & templum magna, adeo ut manifeſta futura ſit gloria veſtra *in* univerſa terra.

10 Anno centeſimo ſeptuageſimo quarto, quum proceſſiſſet Antiochus in terram majorum ſuorum, convenerunt ad ipſum omnes copiæ, adeo ut pauci cum Tryphone eſſent:

11 Qui perſequente Antiocho rege ipſum, venit Dora *in locum* mari impoſitum fugiens:

12 Videbat enim ſimul adduci in ſe ipſum mala, quum dimiſiſſent ipſum copiæ.

13 Itaque caſtra poſuit Antiochus contra Dora, habens ſecum certum vigioti millia bellatorum, & octo equitum millia:

14 Et circumdans civitatem naveſq; è mari comportans, afflixit civitatem terra & mari, nec ſivit egredi aut ingredi quemquam.

15 Venit autem Numenius & comites ejus Roma, habentes literas ad reges atque regiones, in quibus ſcripta erant iſta:

16 Lucius conſul Romanorum Ptolemæo regi ſalutem.

17 Legati Jehudæorum venerunt ad nos, amici noſtri ſociique, renovaturi amicitiam & ſocietatem quæ ab initio fuit, miſſi à Schimhone Sacerdote ſummo, populoque Jehudæorum:

18 Et attulerunt clypeum aureum, minarum mille.

19 Placuit igitur nobis ſcribere regibus ac regionibus ne procurent eorum mala, neque oppugnent eos & civitates eorum, regionemque eorum, & ne ſocietatem ineant cum iis qui oppugnant eos:

20 Et viſum eſt nobis accipere clypeum illum ab ipſis.

21 Si qui ergo peſtilentes effugerunt è regione illorum ad vos, tradite eos Schimhoni Sacerdoti, ut ulciſcatur eos ſecundum legem ipſorum.

22 Atque hæc quoque reſcripſit Demetrio regi, & Attalo, & Ariarathi,

23 Et Arſacæ, atque in omnes regiones, & Lampſaco, & Spartiatis, & Delo, & Myndo, & Sicyoni, & Cariæ, & Samo, Pamphiliæque, & Lyciæ, & Alicarnaſſo, & Coo, & Sidæ, & Arado, & Phaſelidi, & Gortynæ, & Cnido, & Cypro, & Cyrenæ:

24 Quorum exemplum reſcripſerunt Schimhoni Sacerdoti ſummo.

25 Antiochus ergo rex caſtra fecit contra Dora, ſecundo *die* adhibens contra illa manus, machinaſque faciens; & concluſit Tryphonem, ne egrederetur aut ingrederetur quiſquam.

26 Quum autem miſiſſet ei Schimhon bis mille viros electos auxiliaturos ipſi, & argentum aurumque, & vaſa multa:

27 Voluit quidem ea accipere, ſed poſtea irrita faciens quæcumque confecerat cum ipſo prius, ut alienatus eſt ab ipſo.

28 Misit ad ipsum quemdam amicorum suorum Athenobium, qui cummunicaret cum ipso dicens ; vos obtinetis vi Joppen, & Gazara, & Acram quæ est Jeruschalaimis, civitates regni mei :

29 Terminos earum desolastis, & infixistis plagam magnam in terra, dominantes locis multis in regno meo.

30 Nunc ergo tradite civitates quas occupavistis, & tributa locorum quibus dominamini, ex terminis qui extra Jehudæam sunt.

31 Sin minus, date pro eis quingenta talenta argenti, & pro perditione quam intulistis, & tributis locorum quingenta alia talenta : quod si non feceritis, advenientes expugnabimus vos.

32 Veniens itaque Athenobius amicus regis Jeruschalaima, vidit gloriam Schimhonis & repositorium cum vasis aureis & argenteis, apparatumque tam multum ut obstupesceret, & renunciavit ei verba regis.

33 Cui respondens Schimhon, dixit; neque terram alienam occupavimus, neque res alienas detinuimus ; sed hæreditatem majorum nostrorum, quæ ab inimicis nostris injustè aliqua occasione occupata fuit :

34 Nos vero occasionem habentes vindicamus hæreditatem majorum nostrorum.

35 De Joppe autem Gazarisque, quæ petis (hæc infligebant populo plagam magnam, & regioni nostræ) horum *causa* daturi sumus talenta centum: sed non respondit *Athenobius* ei verbum.

36 Reversus vero cum ira ad regem, renunciavit ei sermones istos, & gloriam Schimhonis, & quæcumque viderat: quamobrem iratus est rex ira magna.

37 Tryphon vero ingressus navigium fuit Orthosiada.

38 Itaque instituens rex Cendebæum ducem in regione maritima, & copias pedestres, & equestres dans ei ;

39 Mandavit ei ut castra metaretur adversus Jehudæam, ædificaret Gedorum, & muniret Pylas, denique ut oppugnaret populum : Rex vero Tryphonem persequutus est.

40 Itaque adveniens Cendebæus Jamniam cœpit lacessere populum invadens Jehudæam, & captivum ducere populum atque occidere; & ædificavit Gedorum ;

41 Ubi ordinavit equites copiasque, ut procedentes percurrerent itinera Jehudææ, quemadmodum constituerat ipsi rex.

CAP. XVI. *Schimhon occumbit dolo.*

QUapropter ascendens Jochanan Gazaris, renunciavit Schimhoni patri suo quæ conficiebat Cendebæus.

2 Schimhon vero accersens duos filios suos seniores, Jehudam & Jochananē, dixit eis : Ego & fratres mei, patrique domus mea gessimus bella Jisraelis à juventute ad hodiernū usque diem, & prosperè successit administratione nostra ut liberaretur persæpe Jisrael.

3 Nunc autem consenui, vos vero ad hoc officium misericors his annis idonei estis, estote loco meo & fratris mei, & procedentes pugnate pro gente nostra ; auxilium autem à cœlo adesto vobis.

4 Deinde quum delegisset è regione viginti millia peditum bellatorum cum equitibus, proficiscentes contra Cendebæum Moddiis pernoctarunt.

5 Unde exsurgentes mane profecti sunt in campum : ecce autem copiæ multæ obviam venientes eis, pedestres cum equitibus ; sed torrens erat inter ipsos.

6 Habens autem castra ex adverso eorum ipse cum populo suo, ut vidit populum formidine dubitantem trajicere torrentem, trajecit primus: quem videntes viri trajecerunt post eum.

7 Tunc divisit populum, equites in medio peditum collocans (equitatus enim adversariorum multus *erat* valdè)

8 Et clanxit tubis, ita verso in fugam Cendebæo & castris illius, ceciderunt ex illis confossi multi ; reliqui vero confugerunt ad munitionem.

9 Tunc vulneratus est Jehuda frater Jochananis ; Jochanan vero eos persequutus est donec venisset ad Gedorum quam ædificaverat *Cendebæus*.

10 Itaque fugerunt ad turres usque quæ *sunt* in agro Aschdodi, quum eam succendisset igne : ceciderunteque ex eis ad viros bis mille : postea reversus est in terram Jehudæ cum pace.

11 Ptolomæus autem *filius* Abubi constitutus erat dux in campo Jerichuntis, habens argenti & auri multum :

12 Erat enim gener Sacerdotis summi.

13 Hujus quum elatus esset animus, & vellet obtinere regionem, cogitavit dolum contra Schimhonem & filios eius, ut tolleret eos.

14 Schimhon vero obibat civitates quæ in regione erant, & curabat quæ in eis curanda erant : ita ascendit Jerichuntem ipse, & Matthithja Jehudaque filii ipsius, anno centesimo septuagesimo septimo, mense undecimo, hic est mensis Schebat.

15 Tum excipiens eos filius Abubi in munitionem pervam quæ appellatur Dok, quam ædificaverat, dolo fecit eis convivium magnum, & absondit illic viros :

16 Quumque affatim bibisset Schimhon cum filius suis, exsurgens Ptolomæus, & qui aderant ipsi, ceperunt arma illorum ; invadentesque Schimhonem in convivio, occiderunt eum, & duos filios ejus ; & quosdam ex pueris ejus :

17 Faciens scelus magnum, & reddens mala pro bonis ;

18 Deinde scripsit hæc Ptolomæus, mittens ad regem ut mitteret ipsi copias ad auxilium, & se traditurum regionem ac civitates ipsi.

19 Misit quoque alios Gazara, qui tollerent Jochananem, & chiliarchis misit epistolas ut venirent ad se, ut daret ipsis argentum & aurum donativaque :

20 Alios vero misit qui occuparent Jeruschalaima, & montem templi.

21 Sed præcurrens quidam renunciavit Jochanani Gazara, periisse patrem ipsius & fratres

fratres ipſius, & miſit etiam, *inquiens*, ad occidendum te.

22 Quod audiens obſtupefactus eſt admodum, & comprehendens viros qui venerant ad perdendum ipſum, interfecit eos: cognoverat enim eos quærere ut perderent ipſum.

23 Reliqui autem ſermones Jochananis & bella ejus & ſtrenua facta ejus, quæ fortiter geſſit; & ædificatio murorum quos ædificavit, & actiones ejus:

24 Ecce hæc ſcripta ſunt in Chronicis ſummi ſacerdotii ejus, ex quo factus eſt Sacerdos ſummus poſt patrem ſuum.

MACBÆORUM LIBER SECUNDUS.

CAP. I. *Ignis in puteo ſervatus.*

FRatribus qui *ſunt* per Ægyptum Jehudæis, fratres qui ſunt Jeruſchalaimis Jehudæi, & qui *ſunt* in regione Jehudæa, ſalutem & pacem optimam:

2 Et bonis afficiat vos Deus recordatus fœderis ſui, quod conſtituit cum Abrahamo, & Jitzchako, & Jahakobo ſervis ſuis fidelibus:

3 Et det vobis animum omnibus ad colendum ipſum, & faciendum ipſius voluntatem corde maximo, & animo voluntario:

4 Et aperiet mentem veſtram in lege ſua, & in præceptis ſuis, & pacem efficiat:

5 Et exaudiens veſtras orationes reconcilietur vobis, neque vos deſerat tempore calamitoſo,

6 Prout nunc hic oramus pro nobis.

7 Regnante Demetrio anno centeſimo ſexageſimo nono, nos Jehudæi reſcripſimus vobis de afflictione & impetu, qui ſupervenerat nobis annis illis ex quo defecerat Jaſon & comites ejus à terra ſancta & regno:

8 (Qui poſtquam incendiſſent veſtibulum, & innocentem ſanguinem effudiſſent, nos orantes dominum ita exauditi ſumus, ut obtulerimus ſacrificia & ſimilam, accenderimus lucernas, & panes propoſuerimus)

9 Ut nunc etiam agatis dies tabernaculorum Ciſlevo menſe.

10 Anno centeſimo octogeſimo octavo, qui Jeruſchalaimis & in Jehudæa ſunt ſenatus populuſque Jehudæ Ariſtobulo magiſtro Ptolemæi regis (qui eſt de gente unctorum Sacerdotum) & Jehudæis qui ſunt in Ægypto, ſalutem & incolumitatem.

11 E magnis periculis à Deo ſervati maximas gratias agimus ei, ut qui in regem fuiſſemus dimicaturi.

12 Is enim eduxit eos qui dimicaverant inſtructa acie contra civitatem ſanctam.

13 Nam veniens dux in Perſida, & copiæ comitantes eum quæ ſuſtinere non poſſe videbantur, conciſæ ſunt in loco ſancto Nanææ Sacerdotibus qui Nanææ miniſtrant verbis doloſis utentibus.

14 Ut enim congreſſurus cum ea advenit in locum Antiochus & amici comitantes ipſum, accipiendarum pecuniarum cauſa dotis nomine.

15 (Quas proponebant ipſi Sacerdotes Nanææ ipſo accedente cum paucis in ambitum fani) concludentes illi templum.

16 Poſtquam introiviſſent Antiochus, aperuerunt abditam ſpecus portam, & jacientes lapides tanquam fulgure obruerunt ducem, eumque in membra dividentes, capita ademta iis qui foris erant, projecerunt.

17 In omnibus benedictus *ſit* Deus noſter, qui tradidit eos qui fecerant impiè.

18 Acturi in Ciſlevo, vigeſimo quinto die, purificationem templi, opus eſſe duximus, ut exponeremus vobis, ut ipſi quoque celebretis æque diem ignis illius, ac tabernaculorum: quando Nechemja, qui exſtruxerat templum & altare, obtulit ſacrificium.

19 Etenim quum in Perſidem agerentur majores noſtri, Sacerdotes pii, qui tum erant, accipientes de igne altaris clam, abſconderunt in cavo putei fundum habentes aridum, in quo collocaverunt *eum* tuto, adeo ut omnibus ignotus eſſet locus.

20 Prætergreſſis autem annis multis, quando viſum eſt Deo, miſſus Nechemja à rege Perſidis poſteros Sacerdotum qui abſconderant miſit ad ignem illum: quumque expoſuiſſent nobis, ſe non inveniſſe ignem, ſed aquam denſam:

21 Juſſit eos haurientes inde afferre; & ubi oblata ſunt quæ ad ſacrificia pertinebant, juſſit Sacerdotes Nechemja inſpergere aqua & ligna ipſa, & quæ incumbebant illis:

22 Quod poſtquam factum eſt, & tempus advenit quo Sol reſplenduit, qui prius erat nubilus, accenſa eſt pyra magna, adeo ut admirarentur omnes.

23 Tunc orationem habebant Sacerdotes quum abſumeretur ſacrificium, Sacerdotes (inquâ) & *populares* omnes incipiente Jonathane, reliquis vero acclamantibus, ut Nechemja.

24 Erat autem oratio illa hujuſmodi: Domine Jehova Deus omnium creator, formidabilis, & potens, juſtuſque & miſericors;

25 Solus rex & bonus, ſolus beneficentiſſimus, ſolus juſtus, & omnipotens, ac æternus, qui conſervas Jiſraelem ab omni malo, qui feciſti majores electos, & ſanctificaſti eos;

26 Accipe ſacrificium hoc pro toto populo tuo Jiſraele, & cuſtodi partem tuam atque ſanctifica:

27 Amplius colli̇ge turbam diſperſam noſtram; in libertatem aſſere eos qui ſerviunt in gentibus, qui nihili ſiunt, & abominationi ſunt reſpice; & agnoſcant gentes ipſe te eſſe Deum noſtrum.

28 Tormentis affice eos qui potentia abutuntur, & contumelioſi ſunt ſuperbè:

29 Planta populum tuum in loco ſancto tuo, ſicut dixit Moſche.

30 Sacerdotes autem pſallebant hymnis interea.

31 Poſtquam vero conſumta ſunt ea quæ erant ſacrificii, tunc reſiduam aquam Nechemja juſſit lapidibus maximis capi.

32 Quod ubi factum eſt, flamma accenſa *in eis* perrelucens ex adverſo lumen ab altari ipſo, *aqua* conſumta eſt.

33 Quum-

33 Quumque manifeſtum fuiſſet hoc factum, & nunciatum Perſarum regi, & venientibus in locum ubi ignem abſconderant Sacerdotes, qui abducti fuerant aquam apparuiſſe, ex qua Nechemja res purificaſſet ad ſacrificia pertinentes;

34 Rex circumſepivit locum re probata, & ſanctum effecit:

35 Et multa accipiens munera variaque donavit rex, quæ gratioſè largiri placuit.

36 Vocavit autem Nechemja locum illum Nephtar, quod ſi interpreteris, purificationem ſonat: vocaturque à vulgo Nephtar.

CAP. II. *Annales Jehudæorum.*

INventur autem in ſcriptis Jirmejam prophetam juſſiſſe eis qui deportandi erant, ut ignem acciperent, prout ſignificatum eſt:

2 Et mandaviſſe prophetam iis qui deportandi erant quum daret ipſis legem ut non obliviſcerentur præceptorum Dei, ac non aberrarent cogitationibus, videntes ſimulacra aurea, argenteaque, & mundum circumſtantem ea;

3 Et alia dicentem hujuſmodi; hortatum eſſe ne abſiſteret lex ab animo ipſorum.

4 Erat quoque in eadem ſcriptura, ut tabernaculum & arcam juſſerit idem Propheta divino reſponſo facto una ſecum iter facere:

5 Quumque proceſſiſſet ad montem, quem Moſche conſcendens ſpectaverat hæreditatem Dei, venientem Jirmejam inveniſſe domicilium in ſpelunca factum, & tentorium, & arcam, atque altare ſuffitus intuliſſe illuc, & januam obſtruxiſſe.

6 Advenientes autem quoſdam eorum qui una comitabantur, ut annotarent viam, non potuiſſe invenire eam:

7 Quod ubi cognovit Jirmeja, increpantem eos dixiſſe, incognitum fore locum illum, donec congreget Deus venturam congregationem populi, facta miſericordia;

8 Tunc autem Dominum demonſtraturum illa, & appariturum gloriam Domini, ac nubem; quemadmodum etiam tempore Moſchis manifeſta fuerat, & Schelomone poſtulante ut locus ſanctificaretur, magnificè fuerat patefacta,

9 Idque quum præditus ſapientia obtulit ſacrificium dedicationis & conſecrationis templi:

10 Quemadmodum etiam Moſche apud Dominum orante deſcendit ignis de cœlo, & ſacrificia conſumſit: ac etiam Schelomone orante deſcendens ignis conſumſit holocauſta.

11 Quum dixit Moſche, propterea quod non fuiſſet comeſtum ſacrificium pro peccato, fuiſſe conſumtum.

12 Similiterque Schelomo dies octo celebravit.

13 Enarrabantur autem & in ſcriptis illis, & in commentariis Nechemiæ res eædem, & quemadmodum comportans Bibliothecam accumulavit ſcripta de regibus, & prophetis, ſcriptaque Davidis, & de donariis regem epiſtolas.

14 Similiter autem Jehuda ea quę intercederant propter bellum quod accidit nobis, comportavit omnia, ſuntque ea apud nos.

15 Horum igitur ſi indigebitis, qui exportent ad vos mittite.

16 Celebraturi ergo purificationem hanc, reſcripſimus vobis; recte igitur feceritis, ſi dies eoſdem celebrabitis.

17 Deus autem qui ſervavit totum populum ſuum, idem reddit hæreditatem omnibus regnumque & ſacerdotium, & ſanctificationem;

18 Quemadmodum promiſit in lege: ſperamus enim in Deo, ipſum cito miſerturum noſtri, & congregaturum *nos* è terra, quæ ſubeſt cœlo, in locum ſanctum:

19 Nam eximit nos è magnis malis, & locum purgavit.

20 Res autem à Jehuda Macbæo geſtas, & fratribus ejus, & templi magni purificationem, & aræ dedicationem,

21 Etiamque prælia in Antiochum illuſtrem, & Eupatorem filium illius geſta.

22 Et illuſtria ſigna è cœlo edita viris pro Jehudaiſmo certatim agentibus ſtrenuè; adeo ut totam regionem, quum pauci eſſent, depopulati ſint, & barbaras turbas perſecuti.

23 Et celebre in toto orbe habitabili templum inſtauraverint, civitatemque liberaverint, & leges (quæ mox diſſolvendæ erant) reſtituerint, Domino cum omni æquitate placato in ipſos:

24 *Hæc* à Jaſone Cyrenæo declarata libris quinq; tentabimus uno volumine contrahere.

25 Nam conſiderantes confuſionem numerorum, & difficultatem propoſitam iis qui volunt evolvere narrationes hujus hiſtoriæ propter materiæ multitudinem;

26 Curavimus ut volentibus legere exhiberetur delectatio, ſtudioſis rei memoria complectendæ facilitas, omnibus denique in librum hunc incidentibus utilitas.

27 Ac nobis quidem qui moleſtiam ſuſcepimus conficiendæ Epitomes, non facile ſed *plenum* fuit ſudorum opus, ac vigiliarum:

28 Quemadmodum ei qui parat convivium, & quærit omnem utilitatem, res difficilis eſt. Verumtamen ad habendas gratiarum actiones à multis, libenter moleſtiam hanc ſuſtinebimus.

29 Accuratam quidem de ſingulis rebus tractationem auctori concedentes; maximè vero laborantes, ut lineamentis epitomes inſiſtamus.

30 Quemadmodum enim novę domus architectum oportet curam habere totius ſtructuræ, qui autem encauſticen & picturam aggreditur, eum oportet res ad ornatum proprias exquirere; ſic etiam de nobis cenſeo:

31 Auctori quidem hiſtoriæ convenire, ut penetret & ambulacra faciat verborum, multaque rimetur in rebus ſingularibus;

32 Ei vero qui enarrationem inde excerptam facit, concedendum eſſe ut brevitatem dictionis ſectetur, & quæ ad exornationem cauſarum pertinent, averſetur.

33 Hinc ergo narrationis initium faciemus, ad ea quæ præfari oportuit hoc tantum adjun-

jungentes. Stolidum enim fuerit ante hiſtoriam *multis* circumfluere ; hiſtoriam vero contrahere.

CAP. III. *Sanctitas templi divinitus conſervata.*

DUm ſancta civitas cum omni pace habitaretur, & leges conſervarentur optime propter pietatem Oniæ Sacerdotis ſummi, & improbitatis odium ;

2 Accidit ut ipſi quoque reges honorarent hunc locum, & templum miſſis muneribus optimis decorarent ;

3 Adeo ut Seleucus ipſe rex Aſiæ ſuppediaret de ſuis reditibus omnes ſumtus ad miniſteria publica ſacrificiorum pertinentes.

4 Schimhon autem quidam ex Binjaminis tribu præfectus templo conſtitutus, quum adverſus Sacerdotem ſummum de iniquitate, quam volebat in civitate tueri, contenderet ;

5 Eo quod vincere Oniam non poterat, venit ab Apollonium, Thraſæi filium, qui ea tempeſtate dux erat Cœles Syriæ atque Phœniciæ :

6 Et renunciavit ei pecuniis, quarum numerus dici non poterat, plenum eſſe gazophylacium Jeruſchalaimis ; adeo ut multitudo earum quæ ex tributis colligebantur eſſet innumerabilis, & minimè venirent eæ ad ſacrificiorum rationem : fieri autem poſſe, ut illæ ſub poteſtatem regis reciderent.

7 Congreſſus autem Apollonius cum rege, deindicatis ipſi pecuniis expoſuit ei ; qui ut ante elegerat Heliodorum præfectum ærario, miſit eum, & mandata dedit ut prædictarum pecuniarum exportationem faceret.

8 Itaque ſtatim Heliodorus inſtituit profectionem, ſpecie quidem, tamquam Cœles Syriæ & Phœniciæ civitates obiturus ; ſed facto propoſitum regis effecturus.

9 Quum autem veniſſet Jeruſchalaima, & benigne à ſummo Sacerdote civitatis acceptus eſſet, expoſuit de facto indicio illo, & cujus cauſa adeſſet demonſtravit, rogavitque an ex veritate hæc ita ſe haberent.

10 Cui ut Sacerdos ſummus oſtendit depoſita eſſe viduarum orphanorumque,

11 Quædam vero etiam Hircani eſſe filii Tobijæ, viri præſtantis excellentia, non autem ejuſmodi ut calumniatus fuerat impius ille Schimhon, eaque omnia eſſe quadraginta talenta argenti & ducenta auri,

12 Et injuria affici eos qui res ſuas crediderunt ſanctimoniæ illius loci, & honorati in univerſo mundo templi majeſtati & inviolatæ religioni, illud omnino fieri non poſſe :

13 Heliodorus propter mandata quæ habebat regis, dixit ea planè in ærarium regis eſſe inferenda.

14 Ac dicto die ingrediebatur, ut pecuniarũ iſtarũ ratione habita de iis ordinaret : itaque fuit non parva in tota civitate anguſtia.

15 Sacerdotes vero ante altare ſacris veſtibus induti, projiciebant ſe ipſos, & inclamabant cœlum verſus eum qui leges tulit depoſiti, ut iis qui depoſuerant pecunias illas integras conſervaret.

16 Neque poterat quiſquis videbat ſummi Sacerdotis vultum, quin vulneraretur mente, nam aſpectus & mutatus color declarabat anguſtiam quæ urgebat animum ipſius :

17 Circumfuſus enim erat viro illi timor quidam & horror corporis, ex quibus manifeſtus efficiebatur contemplantibus dolor qui inerat cordi.

18 Alii vero ex ædibus gregatim exſiliebant ad publicam ſupplicationem, eo quod abiturus eſſet in contemtum locus :

19 Et ſuccinctæ ſub mammas mulieres ciliciis vias implebant, incluſæque virgines aliæ quidem ad portas concurrebant, aliæ ad muros, aliæ vero per feneſtras proſpectabant flexæ,

20 Et omnes protendentes manus in cœlum deprecabantur.

21 Eratque miſeranda promiſcuæ multitudinis proſtratio, & Sacerdotis ſummi in anguſtia magna verſantis exſpectatio.

22 Hi ergo invocabant omnipotentem dominum, ut res creditas integras eis qui crediderant cum omni ſecuritate conſervaret.

23 Heliodorus vero quum illud quod decretum fuerat faceret, ipſo ibidem cum ſatellitibus ad ærarium jamque præſente,

24 Ille ſpirituum & omnis poteſtatis princeps illuſtre ſignum effecit magnum, adeo ut omnes qui fuerant auſi convenire, obſtupefacti potentia Dei in deliquium animi formidinemque converterentur.

25 Apparuit enim quidam equus ipſis terribilem habens ſeſſorem, & pulcherrimo tegmine adornatus, qui delatus impetu impegit Heliodoro anteriores ungulas, qui autem inſidebat armaturam auream habere videbatur.

26 Alii quoq; duo ante ipſum apparuerunt adoleſcentes, robore decori, elegantiſſimi gloria, & amictu ſpecioſi, qui etiam ab utroque latere adſtantes, indeſinenter eum flagellabant, multas ei injicientes plagas.

27 Quum itaq; ſubito in terram cecidiſſet, & multis tenebris circumfuſus eſſet, rapientes ſimul eũ & imponentes lectiçæ *ſatellitũ*,

28 Eum qui modo cum multa concurſatione & toto ſatellitio in prædictum ingrediebatur gazophylacium, eũ, inquam, qui auxilium ab armis nullum conſequi potuerat extulerunt,

29 Manifeſtè agnoſcentem potentem adminiſtrationem Dei, atque hic quidem divina efficacitate mutus, & omni privatus ſpe ac ſalute jacebat :

30 Illi vero domino benedicebant, qui ſuprema gloria ſuum locum affeciſſet ; & templum illud quod paulo ante metu ac turbatione plenum fuerat, ut omnipotens Dominus apparuit, gaudio lætitiaque impletum eſt.

31 Quidam vero ex Heliodori familiaribus cito rogaverunt Oniam ut invocaret Altiſſimum, ut vitam gratioſè donaret homini qui planè jacebat animam æturus.

32 Tum veritus Sacerdos ſummus ne forte ſuſpicionem haberet rex maleficium aliquod in Heliodorum à Jehudæis conſummatum eſſe, ſacrificium obtulit pro ſalute illius viri.

33 Quum-

33 Quumque Sacerdos summus Deum exoraſſet, iidem adoleſcentes iterum apparuerunt Heliodoro, iiſdem veſtibus induti, & ſtantes dixerunt, multas habe gratias Oniæ Sacerdoti ſummo; nam propter eum gratioſè vitam tibi donavit Deus.

34 Tu verò è cœlo flagellatus denuncia omnibus maximum Dei robur; atque his dictis diſparuerunt.

35 Heliodorus autem, quum ſacrificium obtuliſſet Domino, & vota maxima voviſſet ei qui vitam ipſi reparaverat, Oniamque ſalutaſſet, caſtra movens ad regem reverſus eſt:

36 Teſtificans omnibus quæ aſpectu viderat, opera Dei maximi.

37 Interrogante autem rege Heliodorum, quiſnam aptus eſſet qui adhuc ſemel mitteretur Jeruſchalaima, dixit;

38 Si quem habes hoſtem, aut rebus tuis inſidiantem, hunc mitte illuc, & flagellatum recipies ipſum; ſi tamen ſalvus evaſerit: eo quod in loco revera quædã eſt Dei potentia.

39 Nam ille qui habitationem cœleſtẽ obtinet, inſpector eſt & adjutor illius loci; qui venientes ad maleficiẽdũ verberat & perdit.

40 Atque ſic quidem ceſſerunt res Heliodori, & cuſtodia gazophylacii.

CAP. IV. *Calumnia & cædes in ordine ſacerdotali.*

ILle autem Schimhon de quo ante diximus, qui index fuerat pecuniarum & patriæ, malè loquebatur de Onia, tamquam ſi ipſe & Heliodorum impulliſſet, & malorum artifex exſtitiſſet;

2 Virumque bene de civitate meritum, & curatorem gentilium ſuorum, legumque ſtudioſum, inſidiatorem in negotia *Regis* audebat dicere.

3 Sed quum inimicitia eo uſque procederet, ut etiam per aliquem eorum qui à Schimhone probabantur, cædes committerentur:

4 Conſiderans Onias difficultatem contentionis, & Apollonium furere velut CœleſSyriæ & Phœnicię ducem adaugendo malitiam Schimhonis, ad regem ſeipſum contulit:

5 Non quod civium accuſator eſſet ſed ſpectans illud quod publicè privatimque toti multitudini conducebat.

6 Videbat enim ſine regali providentia fieri non poſſe, ut res amplius ſortirentur pacẽ, & Schimhonẽ non ceſſaturum à dementia iſta.

7 Sed quum Seleucus vitam morte commutaſſet, & regnum Antiochus qui illuſtris cognominabatur accepiſſet: ambivit Jaſon frater Oniæ ſummum ſacerdotium,

8 Pollicitus regi pro conſequutione trecenta ſexaginta talenta argenti, & alterius cujuſdam reditus talenta octoginta:

9 Præterea etiam promittebat ſe alia centum quinquaginta conſtituturũ, ſi concederetur ipſi potentia ſua gymnaſium, & Ephebo rum ludum ſibi conſtituere, & cives Jeruſchalaimorum cum Antiochenis conſcribere.

10 Quum autem annuente rege principatum obtineret ſtatim ad Græcum ritum tribules ſuos traduxit:

11 Et humana regum indulta Jehudæis propoſita per Joannem patrem Eupolemi, (qui legationem pro amicitia & ſocietate ad Romanos habuerat) exorata dejecit, legeſque adminiſtrationes diſſolvens illegitima novavit inſtituta.

12 Ultro enim ſub ipſam arcem gymnaſium fundavit, & potentiſſimos Ephebo rum ſubigens ſub petaurum duxit.

13 Atque hoc pacto invaleſcebat quidam Helleniſmus & progreſſus morũ alienigenarum, propter ſupremam iſtam iſtius impii, ac non ſacerdotis ſummi Jaſonis impuritatem.

14 Adeo ut non amplius alacres Sacerdotes eſſent ad miniſteria altaris: ſed templũ ipſum contemnentes, & ſacrificia negligentes feſtinabant communicare cum iniquo paleſtræ ſpectaculo poſt diſci provocationem.

15 Patrios quidem honores nihili facientes; Græcanicas vero glorias pro optimis ducentes.

16 Quorum etiam cauſa pervaſit ipſos gravis calamitas, quum quorum æmulabantur ductum, & quibus omnino volebat conformari, hos inimicos atque ultores habuerunt.

17 Nam impiè contra divinas leges venire non eſt facile, veruntamen hæc ſequens tempus declarabit.

18 Quum autem celebraretur quinquennale certamen Tyri, cui rex aderat:

19 Miſit Jaſon iſte ſceleſtus ſpectatores tamquam Antiochenſes è Jeruſchalaimis, exportantes argenti drachmas trecentas ad ſacrificium Herculis, quas etiam ipſi qui exportabant poſtulaverunt non erogari ad ſacrificiũ:

20 Sed propter ipſos qui apportabant, erogavit ad tritemes comparandas,

21 Miſſo autem in Ægyptum Apollonio filio Meneſthei, propterea quod ad obtinendas primas à Philometore rege accerſitus erat, percipiens poſtea Antiochus eum à rebus ſuis alienum factum eſſe, curavit ut contra ipſum confirmaretur: quamobrem Joppen venit, ac inde proſectus eſt Jeruſchalaima.

22 Ubi magnifice à Jaſone & civitate acceptus cum facibus & acclamationibus introductus eſt: poſtea hoc modo in Phœnicia abducto exercitu conſtitit.

23 Poſt triennium vero miſit Jaſon Menelaum fratrem Schimhonis, cujus ante meminimus, afferentem pecunias regi, & de negotiis neceſſariis monita facturum.

24 Hic vero commendatus regi, quum gloriam tribuiſſet ei, coram poteſtate, ad ſeipſum tranſtulit ſacerdotium ſummum, eo quod Jaſonem talentis argenti trecentis ſuperaſſet,

25 Quum itaque regalia mandata acceperiſſet, advenit, nihil quidem ſacerdotio ſummo dignum afferens, ſed animos crudelis tyranni beſtiæque barbaræ impetus habens.

26 Ac Jaſon quidem, qui proprium fratrem abdicaverat, abdicatus ab altero profugus in Hammonitidam regionem expulſus eſt:

27 Menelaus vero principatũ obtinuit, ſed promiſſarum regi pecuniarum nihil curavit; exigebat vero eas Soſtratus præfectus arci:

28 Ad hunc enim pertinebat rerum quę ex vecti-

vectigalibus colligebantur, exactio: quamobrem hi duo à rege accersiti sunt.

29 Ac Menelaus quidem reliquit sacerdotii successorem Lysimachum fratrem suum: Sostratus vero Craterem præfectum Cypri.

30 His autem hoc modo constitutis, accidit ut Tarsenses & Mallotæ seditionem moverent; eo quod Antiochidi pellici regis dono dati essent.

31 Celerrimè itaq; rex venit ad constituendum res illas, relicto qui vices fungeretur Andronico ex viris dignitate præstantibus.

32 Ratus autem Menelaus se arripuisse occasionem commodam, aurea quædam instrumenta templi subtrahens donavit Andronico, & alia vendidit Tyrum & in civitates circumjacentes *expertata*.

33 Quod bene cognoscens Onias redarguit, postquam recessisset in locum tutum, Daphnen, quæ ad Antiochiam sita est.

34 Quare Menelaus assumtum seorsim Andronicum hortatus est ut Oniam occideret; qui veniens ad Oniam (quum persuasus esset ad dolum, dexteraque data cum juramentis confirmatus) & dans dexteram, quamvis suspectus esset, persuasit ut ex asylo procederet: itaque eum repente circumclusit, nulla justi reverentia ductus:

35 Quam ob causam non solum Jehudæi, sed etiam multi ex aliis gentibus indignati, tulerunt ægerrimè injustam hanc hujus viri cædem.

36 Rege autem revertente è partibus Ciliciæ, compellaverunt eum Jehudæi qui in civitate erant, suffragantibus etiam odio improbitatis Græcis, eo quod præter rationem Onias interfectus esset.

37 Itaque Antiochus ex animo contristatus, & versus ad misericordiam, etiamque lacrymans propter temperantiam defuncti, summamque modestiam.

38 Et accensus animo statim Andronici purpuram abstulit, vestes disrupit, circumduxit per totam civitatem in eum locum ubi impiè Oniam occiderat, & illic homicidam vitâ privavit; Domino dignam ipsi punitionem rependente.

39 Sed quum sacrilegia multa fierent per civitatem à Lysimacho conscio Menelao, & fama foris pervulgata esset, congregavit se multitudo contra Lysimachum, multis jam aureis instrumentis variis in partes ablatis.

40 Quumque excitatæ turbæ iræ plenæ essent, armans contra Lysimachus ad tertiam viros, cœpit manus injustas inferre, duce imprimis Chauranensi quodam provecto ætate, nec vero minus amentia.

41 Illi vero simul videntes quoque impressionem Lysimachi, arripientes alii saxa, alii fustes densos, alii vero ex adjacente cinere, quod depsebant pugillis prehendentes, projiciebant in milites Lysimachi:

42 Eamque ob causam multos quidem eorum vulnerarunt, multos vero etiam prostravere, multosque ad fugam compulerunt, ipsum denique sacrilegum prope gazophylacium interfecerunt.

43 De his autem constitutum est judicium contra Menelaum:

44 Et adveniente rege Tyrum contra ipsum accusatione fecerunt tres viri à senatu missi.

45 Menelaus vero jam deprehensus promisit pecunias multas Ptolemæo filio Dorymenis, ut persuaderet regi.

46 Quamobrem accepta ea Ptolemæus abductum regem in quoddam peristilium, ut refrigeraturum se, traduxit *à sententia*.

47 Qui auctorem quidem totius mali Menelaum absolvit ab accusationibus; miseros autem illos, qui si etiam apud Scythas dixissent causam, liberi a condemnatione fuissent absoluti, illos adjudicavit morti.

48 Itaque celeriter pœnam injustam subierunt, eo quod antea pro civitate, populoque, & sacris vasis dixissent causam.

49 Eamque ob causam Tyrii quoque odio improbitatis istius adducti, res ad sepulturam eorũ pertinẽtes suppeditaverunt magnificè.

50 Menelaus vero propter summam potentiorum avaritiam magnus civium suorum insidiator effectus, mansit in principatu inolescens malitia.

CAP. V. *Antiochus spoliat templum.*

SUb idem vero tempus secundum professionem Antiochus in Ægyptum comparavit.

2 Accidit autem per totam civitatem fermè ad quadraginta dies, ut apparerent in aëre currentes equites auratos amictus habentes, & lanceis turmę ritu armati, gladiisq; strictis.

3 Et turmæ equitum dispositæ, congressionesque factæ, & incursiones utrorumque, & clypeorum agitationes, & spicula multa, & tela conjecta, & aureorum ornamentorum splendores, & loricæ omnigenæ.

4 Quam ob rem omnes expetebant ut ostentum istud bene cederet.

5 Sed quum increbuisset falsus sermo, tamquam si commutasset Antiochus vitam *morte*, assumens Jason mille viros minimum, repente in civitatem fecit impressionem: quibus jam super murum convenientibus, ac denique jam occupata civitate Menelaus in arcem confugit.

6 Jason vero faciebat cædes civium suorum nemini parcens, non cogitans secum prosperitatem in cognatos infeliciratem esse maximam.

7 Quum itaque videretur sibi hostium ac non gentilium trophæa diruere; dominatum non obtinuit, sed pro fine insidiarum percipiens pudorem, profugus iterum in regionem Hammonitarum abiit:

8 Itaq; terminum malæ conversationis fortitus est, quum inclusus apud Aretam regem Arabum, in civitatẽ unam ex altera fugiens, persequutione pressus ab omnibus, exosus ut desertor legum, & exsecrabilis ut patriæ civiumque carnifex, in Ægyptum ejectus est.

9 Et qui multos è patria extorres fecerat, extorris periit, delatus ad Lacedæmonios tamquam si ob cognationem fuisset *apud illos* protectionem consequuturus.

10 Et

10 Et qui multitudinem insepultorum ejecerat nullo fuit comitatus luctu, neque sepulturam ullam qualemcunque, nedum patrium sepulcrum habuit.

11 Sed postquam ista innotuissent regi, concepit pro rebis factis Jehudæos defecturos esse: Itaque jungens venit ex Ægypto, efferatus animo, & civitatem occupavit armis:

12 Ubi mandavit militibus conscindere, ac non parcere obviis quibusque, & eos qui domos conscenderent trucidare.

13 Itaque fiebant juvenum & senum occisiones, virorumque & mulierum ac puerorum deletio: virginumque & infantium cædes:

14 Adeo ut octoginta millia totis diebus tribus consumti sint; quadraginta quidem trucidationibus, & *alii* non pauciores exsis venditi.

15 Non contentus autem istis ausus est in sanctissimum totius terræ templum ingredi, ducem habens Menelaum, qui proditor legum fuerat & patriæ:

16 Et sceleratis manibus sacra vasa capiens, & quæcumque ab aliis regibus ad augmentum gloriamq; loci & honorem fuerant reposita, prophanis manibus contrectans,

17 Elatus est mente Antiochus, non cognoscens propter peccata eorum qui civitatem habitaverant, Dominum ad breve *tempus* iratum fuisse, ac propterea despectum fuisse locum.

18 Quod si non evenisset, neque in multa peccata fuissent delati, quemadmodum Heliodorus (qui missus fuerat à Seleuco rege ad inspectionem gazophylacii) hic quoque in ipso aditu repente flagellatus aversus fuisset ab audacia sua.

19 Verum non propter locum gentem Dominus, sed propter gentem locum elegerat.

20 Ac propterea idem locus qui una fuerat particeps adversorum casuum qui fuerunt in gente, postea communicavit beneficiis; & qui relictus fuerat omnipotentis ira, iterum ex maximi Domini conciliatione cum omni gloria fuit restituturus.

21 Antiochus igitur mille octingenta talenta exportans è templo celerrimè in Antiochiam secessit, existimans præ superbia se cum terram navigabilem, tum mare ipsum pervium pedibus effecturum propter elationem cordis.

22 Sed reliquit etiam præfectos ut male afficerent gentem; Jeruschalaimis quidem Philippum genere Phrygem, moribus magis barbarum quam qui constituerat ipsum;

23 Garizimis vero Andronicum, ac præterea Menelaum, qui pessimè *aliorum* omnium supra cives esserebatur, ut adversus cives Jehudæos animum habebat inimicissimum.

24 Et misit abominationum principem Apollonium cum exercitu, nempe viginti duobus millibus, mandans ut omnes qui justa ætate erant jugularet; mulieres vero & juniores venderet.

25 Hic autem quum venisset Jeruschalaima simulans se pacificum, cohibuit se usque ad sanctum diem sabbathi; que occupans seriantes Jehudæos, illos milites qui parebant ipsi, mandavit armari.

26 Itaque egressos omnes ad spectandum confodit, & per civitatem cum armis discurrens multam peremit multitudinem.

27 Jehuda vero Macbæus novem aliis comitantibus secedens, in montibus ferarum more transigebat vitam cum suis comitibus; qui gramineo alimento vesci perseverabant, ne contaminationis illius essent participes.

CAP. VI. *Antiochus savit in Jehudæos.*

PAulo post tempore misit rex senem Antiochenum qui cogeret Jehudæos, ut transsilientes a patriis legibus non regerentur legibus ipsis Dei:

2 Et contaminans templum quod erat Jeruschalaimis, Jovis Olympii; illud vero quod erat Garizimis (prout erant habitatores loci) Jovis hospitalis nominaret.

3 Difficilis autem & gravis erat populo malitiæ hujus institutio:

4 Nam templū luxu & comessationibus implebatur à gentibus, molliter vitam consumentibus cum meretricibus, & in sacro ædis ambitu ad mulieres se adjungentibus, etiamque intro ferentibus quæ non conveniebant:

5 Et altare rebus illegitimis, quas lex vetuerat implebatur.

6 Neque vero celebrare licebat sabbatha, neque patrias solennitates observare, neque simpliciter se Jehudæum confiteri;

7 Sed ducebantur cum acerba necessitate die natali regis singulis mensibus ad viscerationem; & quum erat Dionysiorum festum, cogebantur hederam ferentes pompam Baccho ducere.

8 Decretum quoq; prodiit in vicinas civitates Græcas, suggerente Ptolemæo, ut contra Jehudæos eadem ratione visceratio fieret:

9 Qui autem ad ritus Græcos transire nollent, ii jugularentur, itaque nihil nisi miseria instans videri poterat.

10 Nam duæ mulieres quæ filios circumciderant abductæ sunt, ad quarum ubera suspensis nati, publicè per civitatē circumductas eas, deorsum à muro præcipitaverunt.

11 Alii vero inter se concurrentes ad speluncas, ut latentes septimum diem celebrarent, indicati Philippo concremati sunt; quia religio fuerat ipsis, ut sibi succurrerent, propter gloriam dici religiosissimi.

12 Itaq; hortor eos qui librū hunc legunt, ne propter calamitates istas contrahantur, sed cogitent supplicia hæc non ad interitum, sed ad eruditionem generis vestri spectare:

13 Etenim quod non diu sinuntur qui agunt impiè, sed statim in supplicia incidunt, magnæ beneficentiæ signum est:

14 Non enim judicavit Dominus quemadmodum etiam in aliis gentibus longa patientia differt, donec ipsi ad complementum peccatorum concurrentes puniantur, ita etiam nobis faciendum esse, ut postea non ulciscatur nos, si tandem ad peccatorum summum perveniremus.

15 Quamobrem misericordiam quidē nunquam

quam aufert à nobis; ſed erudiens cum calamitate non derelinquit populum ſuum.

16 Verum hæc ad commonitionem dicta à nobis ſunto.

17 Nunc his paucis poſitis ad narrationem veniendum.

18 Eleazar quidam ex primoribus ſcribis vir jam provectus ætate, & aſpectu faciei pulcherrimus, cogebatur hiare ut comederet ſuillam carnem.

19 Hic autem conjunctam gloria mortem potius, quam vitam cum abominatione complectens, ultro ad tormentum adducebat;

20 Idque ſe inflectens palam, quemadmodum oportet accedere eos, qui ſe audent ab eis defendere quæ propter vivendi ſtudium guſtare eſt nefarium.

21 Ac illi quidem qui ad illegitimam viſcerationem illam conſtituti erant, propter notitiam quæ ab antiquis temporibus cum viro hoc *intercesserat*, aſſumtum eum ſeorſim hortabantur, ut afferens carnes quæ ab ipſo comparatæ eſſent, uteretur iis quibus convenirent ipſi; ſed ita ſimularet, quaſi comederet *secundum* ea quæ à rege mandata erant, de carnibus ſacrificii,

22 Ut hoc facto liberaretur à morte, & propter veterem cum ipſis amicitiam humanitatem conſequeretur.

23 Hic autem honeſtam ſuſpiciens cogitationem, & dignam ætate ac ſenecturis excellentia & comparata ac ſpectata canitie optimaque à puero educatione, ac potius ſancta & divinitus indita legis inſtitutione, continuo reſpondit, edicens ut cito ad ſepulcrum præmitteretur.

24 Non enim hac ætate noſtra (*inquit*) dignum eſt ſimulare, ut multi juvenes ſtatuentes Eleazarum nonagenarium tranſiiſſe ad alienigenarum ritus:

25 Illi quoq; propter ſimulationem meam, & propter paululam iſtam & momentaneam vitam ſeducantur per me, & abominandam maculam ſenecturis comparem.

26 Etenim ſi ad præſens extrahar è ſupplicio humano, at omnipotentis manus, neque vivus neque mortuus effugiturus ſum.

27 Quapropter nunc quidem viriliter vitam commutans *morte*, cum hac ſenecture digenus videbor,

28 Tum juvenibus exemplum nobile reliquero, ut alacriter & generoſè pro gravibus & ſanctis legibus honeſtam mortem oppetant; atque his dictis ad tormentum confeſtim venit;

29 Iis à quibus ducebatur, animum illum benevolum quem paulo ante ipſi exhibuerant in malevolum convertentibus, propter ſermones ſuos ante habuerat, prout ipſi dementiam eſſe cogitabant.

30 Quum autem plagis moriturus eſſet, ingemiſcens dixit; Domino qui ſanctum cognitionem habet manifeſtum eſt, me, quum poterim liberari à morte, duros perferre corpore dolores flagellarum, animo vero libenter propter reverentiam ipſius hæc pati

31 In hunc igitur modum emigravit ille, non tantum juvenibus, ſed etiam plurimis è gente mortem ſuam pro exemplo animi generoſi & monimento virtutis relinquens.

CAP. VII. *Conſtantia ſeptem fratrum, & matris eorum.*

ACcidit autem etiam fratres ſeptem cum matre prehenſos cogi a rege ut illicitis carnibus ſuillis veſcerentur, flagellis cæſos & taureis.

2 Sed unus illorum, qui primus cauſam dixit, ita loquutus eſt, quid rogare vis, & diſcere à nobis? nam parati ſumus mori *patius*, quam leges patrias transgredi.

3 Tum excitus furore mandavit rex, ut ſartagines & lebetes ferveferent:

4 Quibus repente fervefactis, ejus qui primus eorum dixerat mandavit præcidi linguam, & cute circum detracta extremos artus reſecari, cæteris fratribus & matre una videntibus;

5 Deinde eum omnino effectum inutilem juſſit ad pyram adduci ſpirantem, & frigi: quum autem vapor è ſartagine admodum ſe diffunderet, hortabantur alii alios, fratres cum matre, ad generoſe obeundam mortem, ſic dicentes:

6 Dominus Deus inſpicit, & revera de nobis conſolationem accepturus eſt, quemadmodum per canticum, quo in os conteſtabatur declaravit Moſche, dicens; & de ſuis ſervis conſolationem accipiet.

7 Poſtquam vero primus migravit hoc modo, ſecundum duxerunt ad ludibrium, & capitis pellem cum capillis detrahentes interrogaverunt, an comedes priuſquam ſupplicii membratim afficiatur corpus?

8 Atque hic reſpondens patria voce dixit, minime.

9 Quamobrem hic quoque ut primus ille ex ordine tormentum pertulit; quumque extremum ageret ſpiritum, dixit, tu quidem ſceleſte ex hac præſente vita nos eximis; verum rex mundi nos pro ſuis legibus mortuos ſuſcitabit in æternam reſurrectionem vitæ.

10 Poſt hunc autem tertius in ludibrium traductus, quum lingua ab ipſo poſceretur, eam cito protulit, & manus audacter protendit, dixitque generoſe;

11 Hæc à Deo cœli poſſedi, atque hæc deſpicio propter ejus leges, ut qui hæc ab ipſo ſpero me de integro reportaturum eſſe:

12 Adeo ut rex ipſe & qui cum eo erant obſtupeſcentes admirarentur adoleſcentis animum, ut dolores iſtos nihili faceret:

13 Atque hoc quoque defuncto, quartum ſimiliter cædentes cruciabant:

14 Qui quum prope eſſet ut moreretur, ſic dixit, optabile eſt mutari exſpectationes quæ ſunt ab hominibus, & quæ à Deo ſunt exſpectare, nos iterum reſurrecturos per ipſum: etenim tibi reſurrectio ad vitam non erit.

15 Conſequenter etiam quintum adductum cædebant, qui reſpiciens in illum dixit:

16 Poteſtatem inter homines habens quum ſis corruptioni infeſtus, facis quod vis: verum ne putes genus noſtrum à Deo derelictū eſſe;

17 Sed

17 Sed tu exſpecta, & contemplare magnam ejus potentiam, ut te & ſemen tuum cruciaturus eſt.

18 Poſt hunc adduxerunt ſextum, qui quum moriturus eſſet, dixit, ne erres fruſtra; nos enim propter nos ipſos perpetimur hæc, cum peccaverimus in Deum noſtrum; atque hæc digna admiratione facta ſunt:

19 Tu vero ne putes te impunitum fore, qui oppugnare Deum aggreſſus es.

20 Sed mater ſupra modum admirabilis *fuit* dignaque memoriæ optimæ, quæ ſub tempus unius dici ſimul videns perire ſeptem filios, forti animo ferebat, propter ſpes quas in Domino poſuerat:

21 Et unumquemque eorum hortabatur voce patria, generoſo animo impleta fœmineamque cogitationem maſculo animo excitans dicebat eis,

22 Neſcio quomodo in meo utero comparueritis, neque ego ſpiritum vitamque ſum largita vobis, neque primariam cujuſque informationem ego coaptavi.

23 Igitur conditor ille mundi, qui finxit hominum ortum & omnium naturam invenit, & ſpiritum & vitam vobis pro miſericordia iterum redditurus eſt, quandoquidem nunc vos ipſos deſpicitis propter leges ipſius:

24 Antiochus autem putans ſe contemni & probroſam hanc eſſe ſuſpicatus vocem, quum adhuc minimus natu ſupereſſet, non tantum ſermonibus adhortationem faciebat, verum etiam juramentis confirmabat ſe ditaturum ſimul & beatiſſimum effecturum illum ſi traducerctur ab *inſtitutis* patriis, & pro amico habiturum & negotia concrediturum.

25 Et quia adoleſcens minimè attendebat, rex accerſitam matrem hortabatur ut pueri conſultrix pro ſalute eſſet:

26 Quæ quum ille multis hortatus eſſet, recepit ſe ſuaſuram filio.

27 Tum mater ſe ad eũ inclinans, ludificata crudelẽ tyrannum patriã lingua ſic dixit,

28 Filii miſerere mei, quę novem menſes te in utero circumtuli, quę lactavi te triennũ, quæ educavi te & perduxi ad ætatem hanc uſque; & quæ moleſtias educationis pertuli peto à te, fili, ut reſpiciens in cœlum & terram, & videns omnia quæ in eis ſunt, agnoſcas Deum hæc feciſſe ex iis quæ non erant, & humanum genus ita factum eſſe.

29 Ne timeas carnificem iſtum; ſed eſto dignus fratribus tuis, mortemque ſuſcipe, ut eadem miſericordia cum tuis fratribus excipiam te.

30 Hæc autẽ ſolũ deſinente dixit adoleſcẽs, quę *fuerunt quas* exſpectatis non ſũ bediturus præcepto regis, ſed præcepta legis audio, quę majoribus noſtris per Moſchen data eſt.

31 Tu autem, qui omnis malitiæ Hebræus inventor es, ne unquam effugies manus Dei.

32 Nos enim propter noſtra ipſorum peccata patimur:

33 Quod ſi increpationis ac eruditionis gratia Deus vivens in nos pauliſper iratus eſt, at iterum conciliabitur ſervis ſuis.

34 Sed tu, ô impie, & omnium hominum flagitioſiſſime, ne fruſtra extollaris fremens, & incertis exſpectationibus fretus in cœleſtes pueros attollens manum.

35 Nondum enim omnipotentis inſpectoris Dei judicium effugiſti,

36 Etenim jam hi fratres noſtri, qui brevem laborem ſuſtinuerunt, divino fœderi vitæ æterni acciderunt; tu vero judicio Dei, juſtas pœnas iſtius ſuperbiæ reportaturus es.

37 Ego autem, ſicut fratres illi, & corpus & animam trado pro legibus patriis, invocans Deum ut brevi ſit propitius huic genti, utque tu per quæſtiones & flagella ad confitendum adducaris ipſum ſolum Deum eſſe:

38 In me vero & fratribus meis ſiſtatur omnipotentis ira, quæ in univerſum genus noſtrum juſte adducta eſt.

39 Tunc excitus rex furore, in hunc ſupra alios peſſimè invectus eſt, acerbè ferens, quod ita ſannis exagitatus eſſet.

40 *Hic* igitur purè migravit *è vita*, omnino confidens in Domino.

41 Denique ultima poſt filios vitam finivit mater.

42 De viſcerationibus igitur, & de immanibus cruciatibus hactenus dictum eſto.

CAP. VIII. *Geſta Jehuda Macbæi.*

JEhuda autem Macbæus, & qui erant cum eo latenter prohciſcentes in vicos adhortabantur cognatos, & eos qui permanſerant in Judaiſmo aſſumentes congregaverunt ſex virorum millia:

2 Et invocarunt Dominum, ut aſpiceret populum ab omnibus affictum, miſereretur templum ab hominibus impiis profanatum.

3 Miſertuſque civitatis (quæ & perdita erat, & æquanda ſolo) inclamantem ſe occiſorum ſanguinem exaudiret:

4 Ac recordatus illegitimæ perditionis infantium innocentium, & blaſphemiarum quę prounciatæ fuerant in nomen ipſius, odium impuritatis oſtenderet.

5 Macbæus autem quum haberet aciem, jamque non poterat à gentibus ſuſtineri, ira Domini in miſericordiam verſa,

6 Civitateſque & vicos ex improviſo veniens ſuccendebat, & commoda loca occupans non paucos noſtium in fugam vertebat.

7 Maximè noctium adjumento ad hujuſmodi inſidias utebatur, adeo ut ſermo quidam de fortitudine ejus ubique perſonaret.

8 Videns vero Philippus brevi hominem ad incrementum perveniſſe, & frequentius ſecundis rebus provehi, Ptolomæo Cœles Syriæ & Phœniciæ duci ſcripſit ut ſuccurreret una negotiis regis.

9 Ipſe vero cito electum Nicanorem filium Patrocli è fummis amicis miſit, ſubjectis ei *militibus* è gentibus omnigenis non pauciori bus vicies mille, ut univerſum Jehudæorum genus tolleret; & Gorgiam quoque ducem & rerum militarium peritum adjunxit ei.

10 Diſtulerat autem Nicanor tributum quod rex debebat Romanis, talentorum bis mille, ut ex captiva Jehudæorum turba expleret illud:

11 Et

11 Et ſtatim ad maritimas civitates miſerat, provocans ad emtionem mancipiorum Jehudæorum, & promittens ſe nonagena mancipia talento addicturum eſſe; *ſcilicet* non exſpectans conſequuturam in ipſum ultionem ab omnipotente.

12 Jehudæ vero innotuit res de Nicanoris invectione:

13 Qui ut communicavit cum ſuis comitibus adventum illius exercitus, formidoloſi *homines* & qui juſtitiæ Dei diffidebant diffugerunt & ſe à loco ſubduxerunt:

14 Alii vero omnia vendebant quæ relicta erant, ac ſimul orabant Dominum ut liberaret eos qui ab impio Nicanore, antequam congrederentur, fuerant venditi:

15 Quod ſi non propter iſtos factus eſſet, at *certe* propter fœdera ipſius cum majoribus inita, & propterea quod de venerando & magnifico ejus nomine vocabantur.

16 Tunc convocatos eos qui aderant ſibi ad ſex mille numero Machæus hortabatur ne propter hoſtes percellerentur, neque metuerent amplam multitudinem gentium injuſtè ipſos invadentium; ſed genero'è dimicarent aſſumentes ante oculos injuriam ab ipſis iniquè in locum ſanctum conſummatam,

17 Et verberationem civitatis ludibrio expoſitæ, eriamque diſſolutionem illius acceptæ à majoribus adminiſtrationis.

18 Illi enim armis, inquit, pariter & audaciæ confidunt; nos vero Deo omnipotenti, qui & iſtos precedentes in nos & mundum totum poteſt nutu uno dejicere, confidimus.

19 Quumque amplius colligiſſet coram eis & deſerſiones pro majoribus factas, & ultionem centum octoginta quinque millium Sancheribo parentium, quemadmodũ periiſſent,

20 Et prælium in Babylonia adverſus Galatas commiſſum; quemadmodum ipſi univerſæ ad operam præſtandam veniſſent octies mille cum quatuor millibus Macedonum, & Macedonibus hæſitantibus ipſi octies mille *numero*, centum viginti millia perdidiſſent propter auxilium ipſis à cœlo collatum, & utilitatem magnam accepiſſent;

21 His rebus fecit ut bono animo eſſent, & parati ad mortem pro legibus patriaque obeundam.

22 Ita quadripartito exercitu facto, conſtituit etiam fratres ſuos, qui duces ordinis utriuſque eſſent, Schimhonem, & Joſephum, & Jonathanem, quorum cuique mille quingentos milites ſubjecit; itemque Elhazarum:

23 Et poſtquam legiſſet apud illos è ſacro libro, teſſeramque dediſſet, DEI AUXILIO, ipſe primæ aciei dux congreſſus eſt cum Nicanore.

24 Pugnante vero ab ipſis omnipotente, trucidarunt ex hoſtibus ſupra novem millia, vulneraruntque & mutilarunt membris majorem partem exercitus Nicanoris, & omnes coegerunt fugere.

25 Pecunias denique eorum qui advenerant ad emtionem ſuam acceperunt; quumque eos multum perſequuti eſſent una, recceperunt ſe horas intercluſi;

26 Erat enim pridie ſabbathi, quam ob cauſa non pertiterunt longius in eos incurrere.

27 Sed quum arma eorum collegiſſent, & ſpolia exuiſſent hoſtium, incubuerunt in ſabbathum plurimum benedicentes & celebrantes Dominum; qui conſervaverat ad diem illum uſque principium miſericordiæ quæ denuo ſtillabat in ipſos.

28 Poſt ſabbathum autem debilitatis, viduiſque & orphanis, ubi partem è ſpoliis erogaſſent, reliquas inter ſe & pueros partiti ſunt.

29 Atque his perfectis, & communi ſupplicatione facta miſericordem Dominum oraverunt ut ad finem uſque ſervis ſuis conciliatus permaneret.

30 Poſtea eorum qui Timotheo & Bacchidi aderant ſupra viginti millia ſuſtulerunt conjunctis viribus obnixi, & munitiones altas pervalde obtinuerunt, ſpoliaque plura diviſerunt, æquis partibus inter ipſos, & debilitatos, orphanoſque, & viduas, ſeneſque effectis.

31 Quumque arma eorum collegiſſent, accuratè omnia comportarunt in opportuna loca, reliqua vero ſpolia tulerunt Jeruſchalaima.

32 Philarchem quoque qui Timotheo aderat ſuſtulerunt, hominem impuriſſimum, & qui multas moleſtias Jehudæis intulerat.

33 Similiter Epinicia in patria celebrantes, Calliſthenem (qui ſacras portas ſuccenderat) in domunculam quandam ſibi conſulentem fuga, crem averunt: itaque dignam impietate ſua mercedem reportavit.

34 Ille autem ſceleratiſſimus Nicanor, qui mercatores mille ad venditionem Jehudæorum adduxerat,

35 Depreſſus ab iis qui judicio ipſius minimi eſſe videbantur, auxilio Domini; glorioſa veſte poſita per Mediterraneum *mare* tamquam mancipium ſe ſolitarium ſubtrahens, venit Antiochiam, ſupra omnes ſecundis rebus uſus in exercitus ſui interitu.

36 Et qui receperat tributum Romanis perſolvendum, ex captivitate eorum qui erant Jeruſchalaimis, confectum iri, renunciavit Jehudæos habere propugnatorum Deum, atque hoc modo inviolatos à vulneribus eſſe Jehudæos, quia legibus ab eo mandatis obſequantur.

CAP. IX. *Antiochi faſtus deprimitur.*

SUb tempus autẽ illud Antiochus ſe ignominioſè è regionibus Perſicis reciperat.

2 Nam ingreſſus urbem Perſepolim nomine tentavit ſacrilegium committere, & civitatem obtinere, ideo irruentibus turbis ad armorum ſubſidium in fugam verſi ſunt, unde evenit ut fugatus ab indigenis Antiochus turpiter referret gradum.

3 Quum autem eſſet ad Ecbatana, perlatæ ſunt ad eum res Nicanori Timotheoq; factæ.

4 Itaque furore percitus arbitrabatur ſe etiam eorum à quibus fugatus fuerat malum in Jehudæos retoriturum: ac propterea auriga juſſit indefinenter pergentem profectionem perficere ut judicium è cœlo jam inſtabat ipſi, ſic enim ſuperbè dicebat, cœmeterium

tium Jehudæorum efficiam Jeruſchalaima, quum illuc venero.

5 Omnipotens autem Dominus Deus Iſraelis incurabili, nec aſpectabili plaga percuſſit eum; utque ſolummodo finiebat ſermonem illum, occupavit illum immedicabilis viſcerum dolor, & acerba interaneorum tormenta:

6 Omnino juſtè, qui per multas & inſolentes calamitates aliorum viſcera tormentis afficerat.

7 Hic vero nequaquam à jactantia deſinebat, ſed adhuc etiam implebatur ſuperbia, ignem ſpirans animis contra Jehudæos, & profectionem accelerari jubens; ſed contigit etiam, ut ipſe decideret de curru qui agebatur impetu, decidentique gravi caſu omnia corporis membra ex eo torquerentur.

8 Atq; hic, qui modo videbatur maris fluctibus imperare, propter arrogantiam qua ſupra humanum modum agebatur, & arbitratus ſtatera ſe montes altiſſimos appenſurum eſſe dum in terra erat, geſtatorio portabatur, manifeſtam Dei potentiam in ſe demonſtrans;

9 Adeo ut etiam de corpore illius impii erumperent vermes vivi, & illius in doloribus angoribuſque viventis carnes deciderent, & ex odore ejus totus exercitus gravaretur putorem *ferre*.

10 Ita hominem qui paulo ante videbatur cœli aſtra contingere, nemo exportare poterat propter intolerabilem illam odoris gravitatem.

11 Hic igitur cœpit vulneratus à multitudine ſuperbiæ deſinere, & divino flagello venire ad agnitionem ſui, momentis ſingulis gravius affectus angoribus.

12 Quumque ne ſuum quidem odorem poſſet perferre, hæc dixit, juſtum *eſt* Deo ſubjici, eumque qui mortalis eſt res Deo pares minimè ſapere.

13 Et orabat ſceleſtus ille Dominum, qui jam non erat amplius miſerturus ipſius, ſic dicens;

14 Se tum civitatem ſanctam (ad quam venire feſtinabat ut æquaret ſolo & cœmeterium efficeret) liberam deſignaturum;

15 Tum Jehudæos omnes (quos decreverat ne ſepultura quidem dignari, ſed ejicere devorandos avibus cum fœtis parvulis) eos æquales Antiochenis effecturum;

16 Quod autem prius ſpoliaverat ſanctum templum, elegantiſſimis donariis ornaturū, & ſancta vaſa omnia quam plurimum aucta redditurū, & convenientes ad ſacrificia ſumtus ex reditibus propriis ſuppeditaturum:

17 Præterea etiam ſe fore Jehudæum, & aditurum omnem locum habitabilem annunciantem robur Dei.

18 Sed quum nequaquam laberioſi dolores deſinerent (nam ſupervenerat ei juſtum judicium Dei) de rebus ſuis deſperans ſcripſit ad Jehudæos ſequentes literas, habentes formam deprecationis, hoc modo:

19 Bonis Jehudæis civibus ſalutem plurimam & valetudinem ac proſperitatem rex & dux Antiochus.

20 Si valetis cum liberis veſtris & res veſtræ ſunt vobis ex ſententia, in Deo cœli ſpem habenti mihi honorem veſtrum & benevolentiam pergratum fuerit recordari.

21 Rediens è regionibus Perſidis & in difficilem infirmitatem incidens neceſſarium dux curare communē ſecuritatem omnium;

12 Non deſperans de me ipſo, ſed ſpem magnam habens fore ut infirmitatem hanc effugiam.

23 Conſiderans autem patrem quoque meum, quibus temporibus in has ſuperiores partes duxit exercitum, deſignaſſe cum qui ſibi ſuccederet;

24 Ut ſi quid præter opinionem eveniret, aut etiam aliquid grave pronunciaretur, ſcientes regioris incolæ cui rerum ſumma relicta eſſet, non turbarentur de eo:

25 Præterea cogitans adjacentes magnates, & vicinos regno tempora obſervare, & exſpeculare quid eventurum ſit; deſignavimus filium Antiochum regem, quem ſæpius accurrens in has ſuperiores Satrapias, apud plurimos veſtrum deponens commendabā, & ſcripſi ad eum quæ huic ſcripto ſubjecta ſunt.

26 Hortor igitur vos & peto, ut memores beneficiorum publice privatimque obſervetis quiſque benevolentiam qua eſtis in me ac filium.

27 Nam perſuaſus ſum ipſum æque & humane ſequentem propoſitum conſilium meum, vobis obſecundaturum.

28 Iſte igitur homicida & blaſphemus quum res peſſimas perpeſſus eſſet, prout alios exceperat, peregrinus in montanis miſerrima morte vitam commutavit.

29 Exportavit vero corpus Philippus, qui fuerat cum ipſo educatus; qui etiam metuens filium Antiochi, ad Ptolomæum Philometora in Ægyptum delatus eſt.

CAP. X. *Jehuda recuperat urbem ſanctam.*

MAcbæus autem & qui erant cum ipſo, Domino duce & templum civitatemque receperunt,

2 Et aras quæ per forū ab alienigenis fuerant exſtructę etiamq; delubra demoliti ſunt.

3 Et purgato templo alterum fecerunt altare, quumq; lapidibus attritis ignem ex eis accepiſſent, obtulerunt ſacrificium poſt tempus biennii, & ſuffitum, lucernaſque, & panem propoſitionum curaverunt.

4 Quibus factis rogaverunt Dominum procidentes proni, ne amplius in ejuſmodi mala inciderent; ſed ſi quando etiam peccarent, ex æquitate ab ipſo crudirentur, ac non blaſphemis barbariſque gentibus traderentur.

5 Quo autem die templum ab alienigenis fuerat pollutum, evenit eo ipſo die purificationem fieri templi, die vigeſimo quinto menſis Ciſlevi:

6 Quo cum lætitia agitaverunt diebus octo formam feſti tabernaculorum, recordantes ut paulo ante tempore per tabernaculorum feſtum in montibus & in ſpeluncis fuerant ferarum modo ſolitarii.

7 Quapropter thyrſos, & ramos ſpecioſos etiamque palmas habentes, hymnos offerebant

bant ei qui prosperum successum tribuerat ad purificandum locum suum :

8 Decreverunt que communi mandato & decreto in tota Jehudæorum gente, ut hi dies quotannis celebrarentur.

9 Ac finis quidem Antiochi, qui Epiphanes cognominabatur, ita se habuit.

10 Nunc vero res ipsas quoque tempore Eupatoris Antiochi (qui filius erat illius impii) factas declarabimus, contrahentes ea mala quæ à bellis continua acciderunt.

11 Hic enim suscepto regno designavit, qui negotiis præesset, Lysiam quemdam, & qui dux esset primarius Cœles Syriæ & Phœniciæ.

12 Ptolemæus enim qui vocabatur Macron, pluris faciés ut erga Jehudæos jus conservaret, propter injuriam quæ ipsis facta fuerat, res illorum conabatur cum pace transigere.

13 Unde apud Eupatorem ab amicis accusatus, & frequenter proditor appellatus, eo quod Cyprum fidei suæ commissam habens à Philometore reliquisset, & ad Antiochum Epiphanem recessisset, neque nobilem potestatem usque adeo generosè administravisset, hausto veneno decessit de vita.

14 Gorgias vero dux horum locorum factus, militem alebat exterum, & quotidie contra Jehudæos fovebat bellum :

15 Et huic conjuncti etiam Edomæi opportunas munitiones obtinentes exercebant Jehudæos ; profugosque Jerusalaimis excipientes, bellum fovere aggrediebantur.

16 Quamobrem ii qui Macbæo aderant, quum factis precibus postulassent a Deo ut sibi adjutor esset, in Edomæorum munitiones fecerunt impetum.

17 In quas ubi fortiter incurrissent, compotes locorum facti sunt ; & cum omnes ulti sint qui in muro pugnabant, tum occurrentes jugularunt, sustuleruntque è medio non minus viginti millibus.

18 Quum enim confugissent novem millia animum, in duas turres potentes pervaldè, quæ habebant omnia ad obsidionem *ferendam* necessaria :

19 Macbæus ipse ad urgentia loca seorsim duxit, relictis Schimhone, & Josepho, atque etiam Zaccæo, multisque cum ipso ad obsidionem illorum.

20 Qui autem Schimhoni aderant, pecuniæ avidi, à quibusdam qui erant in turribus pecunia corrupti sunt ; & septuaginta drachmarum millibus acceptis, servarunt quosdam effluere.

21 Quod factum ut Macbæo renunciatum fuit, congregavit ductores populi, & accusavit quod pecunia vendidissent fratres, quum hostes adversus eos dimiserant.

22 Itaque hos proditores evictos interfecit, & repente turres illas duas occupavit.

23 Armisque quæ in manibus ipsius erant bene ad omnia prosperè, perdidit in duabus illis munitionibus amplius viciés mille.

24 Timotheus autem, qui prius fuerat à Jehudæis victus, congregatis exteris copiis numerosissimis, & equitibus non paucis ex Asia collectis adveniebat, tamquam armis Jehudæam recepturus.

25 Qui vero Macbæo aderant, ipso una accedente ad supplicandum Deo.

26 Terra aspergentes capita, & lumbos ciliciis accingentes, procidentesque in solum quod est è regione altaris, petiverunt ut propitius ipsis factus exerceret inimicitias contra inimicos ipsorum, & adversantibus adversaretur, prout declarat lex :

27 Deinde oratione perfuncti, assumtis armis processerunt è civitate plurimum, quumque ad hostes appropinquassent, resederunt.

28 Simulac autem diffusus est ortus *solis*, utrique congressi sunt : hi quidem sponsorem habentes prosperitatis ac victoriæ virtute conjunctæ perfugium suum ad Dominum, illi vero ex adverso ducem certaminum constituentes animum.

29 Dum autem vehemens committebatur pugna, apparuerunt adversariis è cœlo, insidentes equis frenatis auro, viri quinque illustres, & duces Jehudæorum duo,

30 Qui Macbæum assumentes medium & protegentes omni armatura, quæ super ipsos erat, integrum à vulneribus conservabant : in adversarios vero tela fulguraque ejaculabantur. Quamobrem confusi cæcitate concidebantur, & pleni perturbatione.

31 Itaque jugulati sunt vicies mille quingenti *pedites*, & sexcenti equites.

32 Ipse vero Timotheus confugit Gazara, ut appellatur, in munitum pervaldè præsidium, ubi dux erat Chæreas :

33 Macbæi vero milites alacres præsidium illud obsederunt dies viginti quatuor.

34 Sed quum ii qui intus erant, confisi munitione loci, pervaldè blasphemarent, nefariosque sermones objicerent ;

35 Illucescente die vigesimo quinto, adolescentes eorum qui Macbæo aderant quidam, inflammati animis propter blasphemias, accedentes murum, viriliter feroque animo obvium quemque occiderunt.

36 Alii vero similiter conscendentes in ambitu adversus eos qui intus erant, incenderunt turres, & pyris accensis vivos blasphemos illos cremaverunt.

37 Alii denique fregerunt portas, qui receptis intro reliquis ordinibus, occupaverunt civitatem, & Timotheum in quadam fovea abditum jugulaverunt, fratremque ejus Chæream, & Apollophanem.

38 Quæ quum perfecissent, hymnis & celebrationibus benedixerunt Domino, magnifica beneficentia Israelem prosequenti, & victoriam danti sibi.

CAP. XI. *Varia epistola in causâ Jehudæorum scripta.*

POst tempus autem pauciſſimum Lysias procurator regis & cognatus, præfectusque negotiis, valdè graviter ferens ea quæ facta fuerant,

2 Congregatis quasi octoginta millibus, & equitatu universo, adventabat contra Jehu-

dæos, ſtatuens ſecum civitatem effecturum Græcorum habitaculum,

3 Tum etiam templum ad quæſtum pecuniæ accommodaturum, quemadmodum cætera delubra gentium; & venale quotannis redditurum ſacerdotium ſummum:

4 Minimè adhæc conſiderans potentiam Dei, ſed mente captus propter myriades peditum, & millia equitum, atque elephantes octoginta.

5 Jehudæam itaque ingreſſus acceſſit prope Buth-tzuram, quæ munito agro ſita erat diſtans quaſi ſtadiis quinque Jeruſchalaimis, & afflixit eam:

6 Sed ubi Macbæi comites perceperunt illum obſidere munitiones ſuas, ejulatibus & lacrymis ſupplicaverunt ipſi ac turbæ Dominum, ut bonum angelum mitteret ad ſalutem *præſtandam* Iſraeli.

7 Ipſe autem Macbæus primus aſſumtis armis hortatus eſt alios, ut periculum ſecum perferentes, fratribus ſuis ſuccurrerent:

8 Quamobrem etiam alacriter ſimul fecerunt impetum. Quum autem ibidem eſſent ad Jeruſchalaima, apparuit antecedens ipſos eques veſte alba, armaturam auream commovens:

9 Et ſimul omnes benedixerunt Deo miſericordi, animiſque confirmati ſunt, adeo ut non ſolum homines, ſed beſtias etiam ferriſſimas muroſque ferreos parati impetere,

10 Proceſſerint ordinibus ſuis adjutorem habentes é cœlo, miſerente ipſorum Domino.

11 Ita leonum more irruentes in hoſtes, proſtraverunt illorum undecim millia, & mille ſexcentos equites.

12 Omnes vero coegerunt fugere, quorum plurimi vulnerati conſervati ſunt nudi; ipſe vero Lyſias turpiter fugiens ſervatus eſt:

13 Et prout non erat demens, reputans ſeſum damnum quod acceperat, & cogitans invictos eſſe Hebræos, quibus omnipotens Deus auxilietur,

14 Mittens perſuaſit ſe conſentire in omnes *conditiones* juſtas; & quia etiam ipſius erat ut perſuaderet regi, ſe coacturum ut ipſis amicus eſſet.

15 Annuit itaque Macbæus omnia ad quæ Lyſias hortabatur, utilitatis curam habens: nam quæcunque Macbæus tradidit Lyſiæ de ſcripto pro Jehudæis, ea conceſſit rex.

16 Fuerunt enim ſcriptæ Jehudæis literæ à Lyſia quidem hoc modo: Lyſias populo Jehudæorum ſalutem.

17 Jochanan & Abſchalom miſſi à vobis quum tradidiſſent ſubſcriptum reſponſum, rogaverunt pro rebus quæ ſignificantur illo.

18 Quæcumque igitur oportuit ad regem perferri, declaravi; quæ vero fieri poſſe contigit, ille conceſſit.

19 Si igitur ſervaveritis illam in negotia hæc benevolentiam, etiam in reliquum tempus conabor in cauſa eſſe ut bonis afficiamini.

20 De rebus autem ſingularibus præcepi & illis & legatis meis, ut colloquantur vobiſcũ.

21 Valete. Anno centeſimo quadrageſimo octavo, die Jovis Corinthii vicesimo quarto.

22 Regis vero literæ ſic habebant: Rex Antiochus Lyſiæ fratri ſalutem.

23 Poſtquam pater noſter ad Deos migravit, volentes incolas regni noſtri turbis vacuos incumbere in rerum ſuarum procurationem:

24 Quandoquidem audimus Jehudæos, qui non acquieverunt mutationi quam fecerat pater ad *ritus* Græcos, ſed ſuam ipſorum inſtitutionem malunt, poſtulare ut concedantur ſibi ſui ritus legitimi:

25 Volentes igitur illam quoque gentem vacare turba, judicavimus & templum ipſis reſtituendum, & adminiſtrationem relinquendam ſecundum mores qui fuerunt majorum ipſorum tempore.

26 Itaque beneſeceris, ſi mittens ad eos dexteras dederis, ut noſtrum conſilium cognoſcentes & bono animo ſint, & ſuaviter verſentur in rerum ſuarum occupatione.

27 Ad gentem vero, Regis literæ erant hujuſmodi: Rex Antiochus ſenatui Jehudæorum, Jehudæiſque aliis ſalutem.

28 Si valetis, erit prout volumus; nos quoque valemus ipſi.

29 Manifeſtum fecit nobis Menelaus vos velle deſcédere, & rebus propriis incumbere.

30 Iis ergo qui deſcendunt ad vos uſque ad trigeſimum menſis Xanthici, futura eſt fides cum ſecuritate:

31 Ut Jehudæi utantur ſuis ipſorum cibis & legibus, quemadmodum etiam prius; & nemo ipſorum ullo pacto afficiatur moleſtia rerum errore commiſſarum nomine.

32 Miſi autem Menelaum quoque, ut conſoletur vos.

33 Valete. Anno centeſimo quadrageſimo octavo, decimo quinto Xanthici.

34 Miſerunt quoque Romani ad eos literas ita habentes: Quintus Memmius, Titus Manlius legati Romanorum, populo Jehudæorum ſalutem.

35 Quibus in rebus Lyſias cognatus regis conceſſit vobis, nos etiam comprobamus:

36 Quæ autem judicavit ad regem referenda eſſe, mittite conſeſtim aliquem qui dein proſpiciat, ne exponamus, quemadmodum convenerit vobis; nos enim provehimur Antiochiam.

37 Ideoque feſtinate & mittite aliquos, ut nos etiam cognoſcamus qua ſitis ſententia.

38 Valete. Anno centeſimo quadrageſimo octavo, die Xanthici decimo quinto.

CAP. XII. *Jehudas pleſſit perfidiam ſeductorum.*

FActis autem his conventionibus, Lyſias quidem ad regem abiit; Jehudæi vero in agricultura verſati ſunt:

2 Sed ex ducibus qui in locis illis erant, Timotheus & Apollonius Gennæi filius, itemque Hieronymus, & Demophoon, præterea Nicanor præfectus Cypri non ſinebant eos conſiſtere, & negotia quietè cum junta agere.

3 Joppenſes quoque hoc tam impium facinus conſummaverunt, quod hortati Jehudæos qui ſecum habitabant ut cum uxoribus liberiſque

risque in ſcaphas à ſe comparatas conſcenderent, quaſi nulla adfuiſſet contra eos animorum diritas;

4 Quum illi ex communi civitatis decreto accepiſſent legem, ut pacem colere volentes & nullam habentes ſuſpicionem; ſubmerſerunt eos ſcaphis in altum provectos, qui ducentis non erant pauciores.

5 Itaque poſtquam accepiſſet Jehuda fœdam in gentiles ſuos crudelitatem, denunciavit iis viris qui erant ſecum,

6 Et invocato juſto judice Deo adveniens contra homicidas fratrum, & portum incendit nocte, & ſcaphas contremavit, & confodit eos qui illuc confugerant:

7 Quumque locus circumcluſus eſſet, receſſit ut venturus denuo, & univerſam Joppenſium rempublicam eradicaturus.

8 Accipiens quoque Jamnienſes etiam velle idem perficere in Jehudæos inquilinos,

9 Invadens Jamnienſes nocte ſuccendit portum cum claſſe, adeo ut ſplendores flammæ apparerent Jeruſchalaima uſque, quum diſtent ſtadiis duodecim quadraginta.

10 Atque inde provecti novem ſtadia, quum inſtituerunt profectionem contra Timotheum; irruerunt Arabes in eum non pauciores quinquies mille *peditibus*, & quingentis equitibus.

11 Ubi commiſſa valida pugna, & militibus Jehudæ propter auxilium Dei proſperantibus, ſuperati Arabes Nomades poſtulaverunt Jehudam ſibi dexteram dare, promittentes ſe & daturos pecora, & reliquis in rebus fore ipſis adjumento.

12 Jehuda vero arbitratus eos revera multis in rebus futuros utiles, conceſſit pacem fieri cum illis; qui acceptis dexteris in tentoria ſua diſceſſerunt.

13 Aggreſſus quoque eſt civitatem quandam ponte munitam, & muris circumſeptam & promiſcuis gentibus habitatam, cui nomen erat Caſpin:

14 Sed quum ii qui intus erant confidentes murorum munitione, & cibariorum apparatu, remiſſius agerent, milites Jehudæ petentes convitiis, prætereaque blaſphemantes & dicentes quæ nefas *erat proloqui*;

15 Milites Jehudæ poſtquam invocaſſent magnum mundi principem, qui ſine arietibus & machinis organicis præcipitaverat muros Jerichuntis temporibus Jehoſchuæ, irruerunt ferociter in murum,

16 Et occupata civitate per voluntatem Dei, cædes quæ dici non poſſent perfecerunt, adeo ut adjacens lacus, qui in latitudinem capiebat duo ſtadia, perfuſus ſanguine plenus videretur.

17 Inde vero profecti ſtadia ſeptingenta quinquaginta, pervenerunt in Characem ad eos qui Tobiani Jehudæi dicebantur.

18 Ac Timotheum quidem in locis illis non comprehenderunt, qui tum re infecta ab iis locis diſceſſerat, ſed præſidium in quodam loco, ac valdè firmum reliquerat.

19 Doſitheus autem & Soſipater ex ducibus qui Macbæo adſtant, progreſſi perdiderunt eos qui à Timotheo in illa munitione relicti fuerant, plures decem mille viris.

20 Macbæus vero diſpoſito per cohortes exercitu præfecit eos cohortibus, & in Timotheum irruit habentem ſecum centum viginti millia peditum, & bis mille quingentos equites.

21 Sed cognoſcens adventum Jehudæ Timotheus ante dimiſerat uxores liberoſque & apparatum reliquum in locum qui dicebatur Carnion: erat enim locus difficilis obſeſſu & aditu propter locorum omnium anguſtiam.

22 Quumque apparuiſſet cohors Jehudæ prima, invadentes hoſtes metu, & timore ex apparitione ejus qui omnia inſpicit pervadente eos, in fugam eruperunt, alii delati alio: adeo ut ſæpe læderentur à ſuis, & gladiorum mucronibus configerentur.

23 Itaque perſequutioni inſtans maxima contentione Jehuda, confodiensque miſeros perdidit ad triginta virorum millia:

24 Et ipſe Timotheus in Doſitheum Soſipatrumque incidens, poſtulavit cum multis veteratoriis artibus, ut ſe vivum dimitterent, eo quod multorum & parentes & fratres haberet, quorum alioqui futurum eſſet ut nulla ratio haberetur:

25 Quumque fidem dediſſet ille multis ſe eos illæſos reſtituturum, dimiſerunt eum propter ſalutem ſuorum fratrum.

26 Progreſſus vero *Jehuda* contra Carnion, & Atergation, jugulavit hominum viginti quinque millia.

27 Poſt quorum fugam perditionemque caſtra etiam fecit contra Hephron civitatem munitam, in qua omnium nationum turbæ habitabant, & adoleſcentes robuſti ad muros conſtituti robuſtè propugnabant; ubi denique machinarum telorumque multi apparatus erant.

28 Sed invocato principe qui potenter conterit vires hoſtium, civitatem occupantes ſub jugum miſerunt eam, proſtraveruntque eorum qui intus erant viginti quinqi millia.

29 Poſtea moventes inde irruerunt contra Scythopolim, diſtantem Jeruſchalaimis ſtadiis ſexcentis:

30 Sed Jehudæis qui conſiſtebant illic de iis teſtantibus qua benevolentia Scythopolitæ in eos uſi eſſent, & quam benigna converſatione adverſis temporibus,

31 Gratias agentes eis hortati ſunt, ut in reliquum tempus erga gentẽ benigni eſſent, veneruntque Jeruſchalaima, quum jam propinquus eſſet feſtus ſeptimanarum dies.

32 Poſt pentecoſten vero, quemadmodum appellatur, impetum fecerunt in Gorgiam ducem Edomææ:

33 Proceſſeruntque cum peditum ter mille, & quadringentorum equitum comitatu.

34 Dum autem in illum pugnarent, evenit ut pauci ex Jehudæis ceciderint.

35 Doſitheus vero quidam eques ex turma Bakenoris, vir potens, quum teneretGorgiam & captum chlamyde fortiter eum abduceret, volens exſecrabilem illum vivũ comprehen-

dere, delatus in eum quidam Thrax eques humerum amputavit ei, ſic Gorgias effugit Mareſcham.

36 Ut autem ii qui obſidebant Eſdrin amplius pugnantes fatigabantur, invocans Jehuda Dominum, ut appareret adjutor & dux anteceſſor belli,

37 Et incipiens ſermone patrio clamorem hymnis conjunctum, aggreſſus eſt ex improviſo milites Gorgiæ, coſque in fugam vertit.

38 Tum Jehuda recipiens exercitum venit in civitatem Hadullamum, ubi ſupervenientedie ſeptimo pro more purificati ſabbathum tranſegerunt;

39 Poſtridie vero venerunt milites Jehudæ ſecundum tempus illud quo miniſterium hoc fiebat, ut corpora eorum qui ante occubuerant efferrent, & cum cognatis in patriis ſepulcris reponerent.

40 Inverunt autem ſub tunicis cujuſque eorum qui erant mortui res ſacratas idolis Jamnienſibus, à quibus lex Jehudæos averterat; adeo ut omnibus fieret manifeſtum, iſtos propter hanc cauſam cecidiſſe.

41 Omnes itaque benedicentes operibus Domini juſti judicis, qui res occultas manifeſtas facit,

42 Ad ſupplicationem converſi ſunt, oraveruntque ut commiſſum iſtud peccatum perfectè deleretur: & generoſus Jehuda hortatus eſt multitudinem, ut conſervarent ſe ipſos integros à peccatis, cum ante oculos ſuos viderint ea quæ facta ſunt propter iſtorum peccatum qui ceciderant.

43 Deinde quum ex capitatione confeciſſet ad drachmas bis mille argenti, miſit Jeruſchalaima, ut offerretur ſacrificium pro peccato, valdè benè & honeſtè faciens quod de reſurrectione cogitaret:

44 (Nam ſi eorum qui ante ceciderant, reſurrectionem non expectaviſſet, ſuperfluum & delirum fuiſſet orare pro mortuis)

45 Deinde quod proſperè iis qui piè occumbunt optimam repoſitam eſſe gratiam.

46 Sancta & pia cogitatio, ex qua pro mortuis expiationem fecit, ut à peccato ſoluti eſſent.

CAP. XIII. *Jehudas conſligit cum Antiocho Eupatore & Lyſia.*

ANno autem centeſimo quadrageſimo nono perlatum eſt ad Jehudam, Antiochum Eupatorem cum copiis contra Jehudæam adventare,

2 Et cum eo Lyſiam procuratorem, & unumquemque præfectum negotiis habentem copias Græcas peditum centies decies millie, & equites quinquies mille trecentos, elephanteſque viginti duos, & falcatos currus trecentos;

3 Quibus ſe immiſcuerat etiam Menelaus hortatus cum ludibrio multo Antiochum, non de patriæ ſalute cogitans, ſed ut in principatu conſtitueretur.

4 Verum Rex regum Antiochi animum adverſus iſtum ſceleratum excitavit; & quum oſtendiſſet Lyſias hunc cauſam eſſe malorum omnium, mandavit (ut moris eſt) *ſatellitibus*, ut abducentes eum Beream in eodem loco perderent.

5 Eſt autem in eo loco turris cubitos quinquaginta alta plena cinere, quæ inſtrumentum habebat verſatile undequaque præceps in cinerem:

6 Ibi reum iſtum ſacrilegii, & qui etiam aliis quibuſdam malis perpetrandis excelluerat, omnes in exitium impulerunt.

7 Hac nece contigit iniquum iſtum mori Menelaum, ac ne terram quidem obtinere.

8 Omnino juſtè; nam quandoquidem conſummaverat multa peccata circum altare, cujus ignis & cinis erat caſtus, in cinere mortem reportavit.

9 Rex cæterum cogitationibus efferatus veniebat, deſignaturus contra Jehudæos res peſſimas, quæ unquam fuiſſent factæ patris ſui tempore.

10 Sed quum Jehuda percepiſſet iſta, denunciavit multitudini, ut dies noctesque invocaret dominum, ſi quando alias, nunc etiam ſuccurreret iis, qui prope erant ut lege & patria, & templo ſancto privarentur;

11 Et populum qui jam pauliſper reſpinxerat non ſineret infamibus gentibus ſubjici.

12 Quum itaq; omnes ſimul idem facerent, & orarent miſericordem Dominum cum fletu ac jejuniis tres dies indefinenter proſtrati, horatus eos Jehuda juſſit venire *ad ſe*.

13 Et ſeorſim cum Senioribus exiſtens conſilium iniit, ut antequam invaderet exercitus regis Jehudæam, compoteſque fieret civitatis, ipſi procedentes, de ſumma rerum ope Domini decernerent *prælio*.

14 Ita procuratione tradita creatori mundi, hortatus eſt qui ſecum erant ut generoſe ad mortem uſque contenderent, pro legibus templi, civitatis, patriæ, & reipublicæ, & circum Moddinas caſtra fecit.

15 Deinde data ſuis teſſera, DEI VICTORIÆ, cum juvenibus optimis delectis invadens noctu caſtra ad aulam regiam, ſuſtulit quaſi bis mille viros; & elephantem qui primas tenebat, cum multitudine impoſitam ipſi domum habitante, adjecit illis.

16 Denique poſtquam metu & perturbatione impleviſſent caſtra, proſperè diſceſſerunt.

17 Hoc autem factum fuerat quum jam dies illuceſceret, propter protectionem Domini, quæ ſuperne defendebat ipſum.

18 Rex autem ut percepit guſtum Jehudæorum audaciæ, loca tentavit artibus.

19 Quumque ad Beth-tzuram munitum Jehudæorum præſidium accederet, in fugam vertebatur, offendebat, minucbatur:

20 Jehuda vero ad eos qui intus erant, mittebat res neceſſarias.

21 Quarum rerum arcana hoſtibus renunciavit Rhodorus è Jehudæorum exercitu; ſed quæſtione habita prehenſus atque concluſus eſt.

22 Tum rex ſecundo cum Beth-tzuranis ſermonem habuit, dexteram dedit, accepit, abiit, congreſſus eſt cum Jehudæ copiis, inferior fuit.

23 Et

23 Ut autem accepit diſciviſſe Philippum, qui relictus fuerat Antiochiæ gerendis negotiis, confuſus eſt, Jehudæoſque hortatus ſubmiſit ſe ipſum, & juravit in omnes juſtas leges: reconciliatuſque ſacrificium obtulit, templum honoravit, & locum humaniter coluit.

24 Macbæum etiam amplexatus reliquit ducem à Ptolemaide uſque ad Gerrenos maximum.

25 Inde veniente illo Ptolemaida, quum graviter ferrent Ptolemenſes conventiones illas (nam indignabantur eo quod voluiſſent Jehudæi conditiones irritas facere)

26 Venit in tribunal Lyſiæ, defendit rem commodè, perſuaſit, ſedavit, & effecit benevolos, deinde jungens Antiochus reverſus eſt: ita ſucceſſit profectio & reverſio regis.

CAP. XIV. *Jehuda ducit uxorem, rebus cum Nicanore compoſitis.*

POſt tempus autem triennii, perlatum eſt ad Jehudam Demetrium Seleuci filium per Tripolitanum portum navigio advenisſe cum multitudine valida & claſſe,

2 Et occupaſſe regionem, poſtquam Antiochum & procuratorē ejus Lyſiam ſuſtuliſſet.

3 Alcimus autem quidam (qui ante fuerat Sacerdos ſummus, ſed voluntariè inquinatus confuſionis temporibus) quum reputaret nulla ratione ſibi ſalutem eſſe, neque amplius acceſſum ad ſanctum altare,

4 Venit ad regem Demetrium anno centeſimo quinquageſimo primo, afferens ei coronam auream, & palmam, ac præterea ramos, qui templi eſſe putabantur; & quietè ſe continuit die illo.

5 Sed arripiens tempus dementiæ ſuæ commodum, arceſſitus in conſilium à Demetrio, & interrogatus, quo inſtituto conſilioque Jehudæi conſtitiſſent, reſpondit ad hæc.

6 Qui ex Jehudæis dicuntur Aſchidæi, quorum dux eſt Jehuda Macbæus, bella & ſeditiones fovent, non ſinentes ut regnum bonam conſtituriones aſſequatur.

7 Quamobrem ego majorum gloria ſpoliatus, nempe ſacerdotio ſummo, huc nunc adveni:

8 Primum quidem de rebus ad regem pertinentibus optimè cogitans: deinde verò etiam propriis civibus dans operam. Etenim iſtorum quos modo dixi pravitate rationem averſante, univerſum genus noſtrum non mediocres calamitates accipit.

9 Quum autem tu, ô rex, ſingula iſta cognoveris; & regioni & obſeſſo generi noſtro proſpice pro ea comi humanitate quam omnibus exhibes.

10 Tantiſper enim dum Jehuda ſupereſt, fieri non poteſt ut pacem negotia hæc conſequantur.

11 Atque hæc poſtquam ab illo dicta ſunt, confeſtim amici reliqui in res Jehudæ infenſiſſimi, Demetrium amplius accenderunt:

12 Qui ſtatim accerſens Nicanorem, qui magiſter elephantorum erat, & ducem Jehudææ deſignans eum, miſit;

13 Datis literis, ut & Jehudam tolleret, & comites ejus diſpergeret, & Alcimum ſacerdotem ſummum templi maximi conſtitueret.

14 Gentes verò quæ ex Jehudæa fugerant Jehudam, miſcebant ſe gregatim Nicanori, miſerias & caſus Jehudæorum putantes fore ſibi ipſis feliciſſimos.

15 Jehudæi autem audito Nicanoris adventu & acceſſione gentium, conſperſi terra ſupplicaverunt ei qui in æternum conſtituit populum ſuum, & ſemper cum illuſtri apparitione defendit partem ſuam.

16 Poſtea præcipiente duce, ſtatim movens inde *extremitas*, cum illis ad vicem Deſſau miſcuit *pugnam*.

17 Schimhon vero Jehudæ frater cum Nicanore quidem congreſſus eſt, ſed de repentina adverſariorum diſparitione brevi tempore facta fuit conſternatus.

18 Verumtamen audiens Nicanor ſtrenuitatem qua erat Jehuda, & felicitatem in certaminibus *ſuſceptis* pro patria, metuebat armis experiri:

19 Quamobrem miſit Poſidonium & Theodorum Matthiamque, qui darent fidem atque acciperent.

20 Quibus de rebus quum plurima fuiſſet deliberatio, & quum turbis dux communaviſſet, viſa concorde ſententia annuerunt conventionibus:

21 Et præſtituto die quo privatim una venturi eſſent advenienti utrique ſellæ poſitæ ſunt:

22 (Diſpoſuerat autem Jehuda armatos *homines* paratos opportunis locis, ne forte ab hoſtibus repente maleficium exiſteret) & convenientem habuerunt ſermonem inter ſe communicationem.

23 Tum moratus Nicanor Jeruſchalaimis, nihil fecit abſurdi, dimiſſis turbis gregariis quas ante coegerat:

24 Sed Jehudam ſemper ferebat oculis, adeo ex animo in virum hunc prorumpebat:

25 Eoque hortante ut ducta uxore liberos gigneret, duxit quiete uſus; & communem vitam inſtituit.

26 Alciſſimus autem ut vidit unius in alterum benevolentiam, & conventiones factas, ſumtis *comitibus* venit ad Demetrium, & dixit Nicanorem res alienas à negotiis *regis* cogitare: nam *(inquit)* inſidiatorem regni ipſius Jehudam ſucceſſorem deſignavit.

27 Itaque rex furore abreptus, & ſceleratiſſimis iſtius calumniis inflammatus, ſcripſit Nicanori, cum ſe dicens de conventionibus graviter ferre, tum jubens ut cito Macbæum vinctum mitteret Antiochiam.

28 Quæ quum ad Nicanorem perlata eſſent, confuſus erat, & iniquè ferebat, quod res compoſitas irritas facturus eſſe, maximè quum nullam vir ille feciſſet injuriam.

29 Sed quandoquidem non erat unde reſiſteret regi, opportunum tempus obſervabat, ut ſtrategemate illud perficeret.

30 Macbæus verò cognoſcens Nicanorem auſterius ſemper agere erga ſe, & ſolitâ converſationem agreſtiorem exhibere, cogitavit

auſteritatem iſtam ex optimo *animo* minimè proficiſci ; & coacervatis non paucis ſuorum comitatum ſe à Nicanore occultavit.

31 Alter autem agnoſcens ſe generoſè à viro ſtrategemate deluſum eſſe, adveniens ad maximum & ſanctum templum, quum ſacerdotes convenientia offerent ſacrificia, virum imperavit tradi :

32 Illis autem dicentibus cum juramento ſe neſcire ubi locorum is ſit qui quæritur, protendens dexteram in templum, juravit iſta :

33 Niſi vinctum mihi tradatis Jehudam, iſtud Dei fanum complanabo, & altare ſuffodiam, & templum hic illuſtre Libero patri inſtituam :

34 Atque his dictis abiit ; ſacerdotes vero manus in cœlum protendentes eum invocabant qui ſemper fuit propugnator gentis noſtræ, dicentes iſta :

35 Tu Domine univerſitatis, nullius rei indigens, voluiſti templum habitationis tuæ apud nos fieri :

36 Nunc ergo, ô ſancte omnis ſanctificationis Domine conſerva impollutam in ſecula hanc domum quæ nuper purificata eſt.

37 Rezaja autem quidam è ſenioribus qui erant Jeruſchalaimis, vir amans civitatis, & perbene audiens, adeoque propter benevolentiam Jehudæorum pater appellatus, ad Nicanorem delatus eſt.

38 Hic enim antegreſſis temporibus judicium continentiæ in Jehudaiſmo reportaverat, & corpus animumque pro Jehudaiſmo cum omni conſtantia expoſuerat.

39 Volens itaque Nicanor diritatem qua in Jehudæos vehebatur manifeſto teſtatam facere, milites amplius quingentos miſit qui eum comprehenderent :

40 Putabat enim comprehenſo illo, ſe Jehudæis cladem effecturum.

41 Quum autem turbæ occupaturæ turrim veſtibuli januam pulſarent vi, & ignem afferri juberent, januaſque incendi ; denique quum jam pène comprehenſus eſſet, ſibi ipſi ſubjecit gladium,

42 Generoſè mori exoptant *potius*, quam ſceleratis iſtis ſubjici, & indignas generoſa conditione ſua contumelias perpeti.

43 Sed quum plagam non intuliſſet ictu certo, propter contentionis feſtinationem ; turbæ autem illæ intra januas irrumperent ; incurrens in murum generoſè, ſeipſum dedit præcipitem in turbas illas viriliter.

44 Quæ ubi cito retuliſſent gradum, effecto ſpatio proceſſit in medium incumbens ventri ;

45 Et quum adhuc ſpiraret animoque inflammatus eſſet, ſurgens (quamvis ferretur ſalientium more ſanguis, & grava eſſent vulnera) curſu pervaſit turbas.

46 Et ſuper quamdam petram præruptam conſiſtens, planè jam exſanguis effectus, protulit inteſtina, & capiens ambabus manibus conjecit in turbas : tandemque invocans eum qui vitæ & ſpiritus dominium obtinet, ut ea ſibi iterum redderet, hoc pacto migravit è *vita*.

CAP. XV. *Victoria Jehudæorum memorabilis.*

NIcanor autem ut percepit Jehudam eſſe in partibus Schomronis, conſilium iniit, ut die quietis cum omni cautione eos invaderet.

2 Jehudæis autem, qui ex neceſſitate eum proſequebantur, dicentibus, nequaquam ita horride & barbarè perdas illos ; ſed gloriam tribue diei illi, qui olim ſancte ab eo fuit honoratus qui intuetur omnia :

3 Interrogavit ille ſceleratiſſimus, an eſſet in cœlo princeps, qui præcepiſſet diem ſabbathi celebrari.

4 Quibus reſpondentibus, Dominum viventem eum principem in cœlo eſſe qui juſſerit diem ſeptimum obſervari :

5 Ego vero, inquit, alter *ſum* princeps in terra, qui præcipio capi arma & regis negotia confici : verumtamen non obtinuit ut miſerum conſilium ſuum perficeret.

6 Ac Nicanor quidem iſte cum omni jactatione cervices efferens, decreverat commune tropæum de Jehuda ſtatuere :

7 Macbæus vero indeſinenter confidebat cum omni exſpectatione, ſe defenſionem conſequuturum à Domino :

8 Itaque hortabatur ſuos ne formidarent adventum gentium ; ſed habentes in mente ea auxilia quæ ante fuerant ipſis è cœlo facta, nunc etiam exſpectarent victoriam ſibi ab omnipotente adfuturam :

9 Et conſolabatur eos ex lege & prophetis ; & præterea revocans in memoriam ipſis etiam certamina quæ perfeceranr, alacriores eos efficiebat, animoſque eorum excitabat.

10 Atque hic denuncians iſta ſimul oſtendebat irrita facta à gentibus fœdera, juramentorumque tranſgreſſionem :

11 Denique eorum quemque non tam clypeorum lancearumque munitione armabat, quam adhortatione ſermonibus optimis ; ad quos adjiciens ſomnium fide dignum omnes affecit lætitia ſummopere.

12 Fuit autem illius viſio hujuſmodi : Oniam, qui ſummus ſacerdos fuerat ; virum optimum, reverendum quidem aſpectu, ſed moribus mitem, & ſermones decenter efferentem, qui denique à puero laborem conſumſerat in rebus omnibus quæ virtutis ſunt propriæ ; hunc protendentem manus vota feciſſe pro toto Jehudæorum cœtu :

13 Deinde eodem modo apparuiſſe virum canitie & gloria præſtantem, cujus admirabilis quædam & decentiſſima erat circumſtans eum excellentia.

14 Tum reſpondentem Oniam dixiſſe, hic eſt amans ille fratrum prophetæ Dei Jirmeja, qui multis oravit pro populo & civitate ſancta.

15 Jirmejam vero protendiſſe dexteram, & gladium aureum dediſſe Jehudæ ; quumque daret, pronunciaſſe iſta,

16 Accipe ſanctum gladium domum à Deo quo frangas adverſarios.

17 Tum accipientes hortationem ex his Jehudę verbis, bonis plane, quæ juvenum animos

mos & ad virtutem incitare poterant, & viriles efficere; decreverunt non esse castra metandum, sed generosè irruendum, & congresso toto animo ac viridi facto, de rerum summa decertandum, quandoquidem & civitas & locus sanctus & templum periclitabatur:

18 Nam de uxoribus liberisque, itemque fratribus, & cognatis periculum minore loco habebatur, sed maximus & primus infidebat eis de templo sanctificato metus.

19 Iis vero qui in civitate derinebantur nō mediocris erat sollicitudo, sed congressus sub dio faciendi cogitatio eos conturbabat.

20 Ut autem omnes jam futurum certamen exspectabant, & jam miscebant *prælium* hostes, & acie disposita, & bestiis in opportuna parte constitutis, & equitatu ad alas disposito.

21 Conspiciens Macbæus turbarum adventum, & variam armorum apparationem, bestiarumque ferociatem, protendit manus in cœlum, & mirificum Dominum invocavit, agnoscens non armis esse; sed prout apud seipsum *Dominus* judicaverit, conficere dignis victoriam.

22 Invocans autem dicebat hoc modo, tu Domine misisti Angelum tuum tempore Chizkiję regis Jehudęę, qui sustulit è castris Sancheribi ad centum octoginta quinque millia.

23 Nunc autem, ô princeps cœlorum, mitte bonum Angelum ante nos ad timorem & terrorem:

24 Magnitudine brachii tui percellantur illi, qui cum blasphemia contra sanctū populum tuum advenerunt; atque his dictis disiit.

25 Qui autem erant à Nicanore cum tubis & pzanibus invehebantur;

26 Qui vero à Jehuda, cum invocatione & votis *prælium* cum hostibus miscuerunt;

27 Ita manibus quidē pugnantes, sed cordibus orationē fundentes apud Deum, prostraverunt non minus triginta quinque millibus, maximè lætantes hac illustri Dei præsentia.

28 Ut autem ab opere cessantes cum gaudio revertebantur, agnoverunt ante cecidisse Nicanorem cum tota armatura sua.

29 Ita exclamatione turbulenta facta, benedixerunt Deo principi suo paterna lingua.

30 Præcepit autem ille primus civium suorum propugnator, qui omnino corpus & animam suam abjecerat, & zęate sua benevolentiam in suos gentiles conservaverat, ut resciſſum caput Nicanoris & manus cum humero deferretur Jeruſchalaima.

31 Quo postquam advenisset, & convocatis gentilibus suis ac sacerdotibus ante altare constitisset, advocavit eos qui erant in arce:

32 Et ostendens prophani Nicanoris caput manumque blasphemi qua extenta in sanctam omnipotentis domum cervices extulerat.

33 Linguaque Nicanoris impii abscissa, dixit se eam minutatim daturum avibus, præmia vero dementiæ ex adverso templi suspensurum.

34 Itaque omnes in cœlum aspicientes, benedixerunt illustri Domino, dicentes; benedictus *sit* qui conservavit locum suum impollutum.

35 Tum suspendit Nicanoris caput de arce, ut manifestum esset omnibus, & evidens signum auxilii à Domino.

36 Itaque decreverunt omnes decreto communi, nequaquam diem hunc incelebrem sinendum esse;

37 Sed haberi celebritatem die decimo tertio mensis duodecimi, *qui* Adar Syra lingua dicitur, die uno ante diem festi Mordecaici.

38 Quum igitur res Nicanoris ita successerint, & ab illis temporibus civitatem Hebræi obtinuerint; hic ego quoque finem sermonis faciam.

39 Ac si quidem benè & prout compositionem perstringi convenit *præstitero*, hos etiam ipse voluī, sin autem exiliter atque tenuiter, hoc tamen est quod potui assequi.

40 Nam ut vinum seorsim bibere, similiterque, etiam aquam, utrumque variè adversum est; contra vero ut vinum aqua commixtum suavem & delectabilem gratiam efficit: ita etiam sermonis apparatus delectat aures legentium compositione sua, atque hic finis futurus est.

LIBER SAPIENTIÆ.

CAP. I. *Institutio Regis.*

DIligite justitiam, ô judices terræ, sentite de Domino bonitate, & simplicitate cordis quærite ipsum.

2 Nam expositus est iis qui non tentant ipsum, & patefit iis qui non infidi sunt ei.

3 Perversæ enim ratiocinationes separant à Deo, & probata illius potentia arguit insipientes,

4 Eo quod in malitiosam animam non ingreditur sapientia, neque habitat in corpore quod subjectum est peccato.

5 Sanctus enim spiritus disciplinæ fugit dolum, & abstitit à ratiocinationibus *hominum* vacuorum intelligentia; & indicatur quum advenit iniquitas.

6 Nam humanus est spiritus sapientiæ; sed non liberat blasphemum à *maledicto* labiorum ipsius, quia renum ipsius testis est Deus & cordis ipsius observator verus, & auditor linguæ;

7 Cum spiritus Domini impleat orbem terrarum, & idem continens omnia cognitionem habeat vocis.

8 Propterea qui loquitur rem injustam nullus occultus futurus est, neque præteritura ipsum injustitia illa arguens.

9 Nam consiliis impii adest quæstio, & auditio verborum ejus ad Dominum perventura est ut arguat iniquitates ejus.

10 Quia auris zelotypa audit omnia hæc, etiam sonus murmurationis non est abditus ei.

11 Cavete igitur à murmuratione inutili, & ab obtrectatione continete linguam; quia sermo occultus non est impunè abiturus, & os contra *illum* mentiens perdit animam.

12 Ne studeatis morti errore: vitæ vestræ

neque attrahatis perditionem operibus manuum vestrarum :

13 Quia Deus mortem non fecit, neque delectatur perditione viventium :

14 Nam omnia creavit ut sint, & salutares sunt ortus hujus mundi, in quibus non est pharmacum exitiale, neque inferorum regnum super terram.

15 Justitia autem immortalis est :

16 Impii vero manibus & sermonibus accersiverunt mortem, amicam arbitrati eam, contabuerunt ubi conventionem statuerunt cum ea ; quia digni sunt qui cedant in partem illius.

CAP. II. *Speculum vitæ & consiliorum Impiorum.*

DIxerunt enim apud se ipsos, ratiocinantes improbè, brevis & molesta est vita nostra, neque remedium est adversus mortem humanam, nec cognitus est ullus qui ab inferis reverterit :

2 Nam casu nati sumus, postea vero ita futuri sumus quasi non fuissemus : quia fumus est respiratio narium nostrarum, & sermo *prolatus* motu cordis nostri scintilla est,

3 Qua extincta in cinerem abiturum est corpus nostrum, & spiritus noster ut aer mollis diffundetur :

4 Quo tempore oblivioni erit nomen nostrum, & nemo recordabitur operum nostrorum : ita transitura est vita nostra ut vestigia nubis, & quasi nebula dispergetur infectata à radiis solis, & à calore ejus gravius impulsa.

5 Nam *ut* umbræ transitus est tempus nostrum, neque est remeatio à morte nostra ; *quia* obsignata est, & nemo revertitur.

6 Agite ergo, fruamur præsentibus bonis, & possessione hac tamquam in juventute utamur studiosè.

7 Vino pretioso & unguentis impleamur, ac ne prætereat nos jucundus aer :

8 Coronemur rosarum calyculis, antequam marcescant :

9 Nemo nostrûm expers sit nostræ lasciviæ, ubique relinquamus symbola lætitiæ : nam hæc est portio nostra & sors hujusmodi.

10 Potentia opprimamus pauperem justum, ne parcamus viduæ, neque senis revereamur longævos canos :

11 Sed esto robur nostrum lex justitiæ ; infirmitas enim deprehenditur inutilis.

12 Insidiemur autem justo, quia incommodus est nobis & adversans operibus nostris : exprobrat nobis peccata in legem, & infamiam irrogat nobis peccatorum vitæ institutæ nostræ :

13 Profitetur cognitionem se habere Dei, & filium domini se ipsum nominat :

14 Factus est nobis ad redarguendum cogitationes nostras :

15 Gravis est nobis etiam ad aspectum, quia dissimilis est aliorum vita illius, & alio spectantes semitæ ejus :

16 *Argentum* reprobrum æstimamur ab ipso, & abstinet à viis nostris tamquam ab immundis rebus, beatos prædicat fines justorum, & Deum patrem jactitat.

17 Videamus sintne sermones ejus veri, & experiamur quæ sint eventura ei :

18 Nam si justus iste filius est Dei, suscipiet eum & liberabit eum à manu adversantium.

19 Cantumelia & tormento quæstionem habeamus de eo, ut cognoscamus æquitatem illius, & probemus quam habet iste malorum tolerantiam.

20 In mortem turpem condemnemus istum : nam illius erit prospicere ex sermonibus istius.

21 Hæc ratiocinantes erraverunt : etenim excæcavit eos malitia ipsorum.

22 Et non agnoverunt arcana Dei, neque mercedem speraverunt sanctitatis, neque judicaverunt præmium *esse* animis inculpatis.

23 Deus enim creaverat hominem ad conditionem incorruptam, & imaginem ipsiusmæ naturæ suæ fecerat eum :

24 Sed invidentia diaboli mors venit in mundum, & tentant illum qui cedunt in partem istius.

CAP. III. *Piorum post hanc vitam felicitas.*

JUstorum vero animæ *sunt* in manu Dei, ut minimè attingat eos cruciatus.

2 Videntur in oculis insipientium mori, & æstimatur malum esse exitus ipsorum,

3 Et via nostra *est* contritio : hi vero versantur in pace.

4 Etenim ad aspectum hominũ si puniuntur, horum *tamen* spes immortalitatis plena est :

5 Et paulum castigati plurimum afficientur bonis ; quoniam Deus tentaverit ipsos, cosque dignos se ipso deprehenderit,

6 Tamquam aurum in fornace probaverit ipsos, & tamquam holocaustum sacrificium acceperit ipsos.

7 Itaque tempore visitationis ipsorum rélucebunt, & tamquam scintillæ accedentes stipulam perficient cursum :

8 Indicabunt gentes & dominabuntur populis, regnante Domino eorum in sœcula.

9 Qui confidunt ipsi, intelligent veritatem ; & fideles in charitate manebunt apud ipsum : nam gratia & misericordia inest sanctis ejus, & visitatio electis ejus.

10 Impii vero prout ratiocinati sunt perferent supplicium, qui neglexerint justum & à Deo defecerint.

11 Nam qui nihil facit sapientiam & disciplinam miser est ; etiam inanis est spes illorum, & labores infructuosi, inutiliaque opera illorum.

12 Uxores eorum insipientes *sunt*, & improbi liberi illorum,

13 Maledictaque generatio illorum : nam beata *est* sterilis quæ polluta non est ; quæ non experta est cubile flagitiosè est percepturæ fructum in visitatione animarum.

14 Similiter eunuchus qui non operatus est manu iniquitatem, neque res improbas contra Dominum cogitavit : nam dabitur ei gratia fidei lectissima & sors in templo Domini animo gratissima.

15. Bo-

15 Bonorum enim laborum fructus celebris est, & non excidit radix prudentiæ.
16 Liberi vero mœchorum non consequentur perfectionem, sed semen ex illegitimo cubili natum delebitur:
17 Etenim sive longævi sint, nihili æstimantur, & inhonora ad finem usque *est* senectus illorum:
18 Sive celeriter moriantur, neq; spem habent neq; consolationem in die cognitionis.
19 Nam generis iniqui dura sunt exitia.

CAP. IV. *Consolatio piorum adversus mortem; ideoque* εὐθυμία *καὶ* ἀθανασία.

MElius est carere liberis servata virtute; nam immortalitas ineſt memoriæ illius, quia & à Deo & ab hominibus agnoscitur,
2 Quam præsentem imitantur, & desiderant abeuntem, quę in seculo hoc triumphat, coronam gestatura & certamen præmiorum pollutione carentium reportatura.
3 Plurimum vero sobolens impiorum multitudo neque utilitatem afferet, neque ex adulterinis ſtolonibus radicem in profundum aget, neque ſtabilem pedem ponet:
4 Etenim quamvis ramis ad momentum effloruerit, infirmè procedentes à vento commovebuntur, & ipſa vi ventorum eradicabitur:
5 Circumquaque diffringentur rami imperfecti, & fructus ipſorum inutilis, immaturus ad cibum, & nulli rei aptus.
6 Nam ex illegitimis congreſſibus geniti liberi teſtes ſunt improbitatis adverſus parentes, quum de ipſis habetur quæſtio:
7 Juſtus vero ſi matura morte obierit, in quiete futurus eſt:
8 Non enim quæ longæva eſt ſenectus honorata *eſt*, neque numero annorum *multorum* menſurata;
9 Sed prudentia hominibus eſt canities, & vita immaculata eſt ſenilis ætas.
10 Qui placens Deo diligebatur, quum viveret inter peccatores, fuit tranſlatus;
11 Ereptus eſt ne malitia mutaret intellectum ipſius, aut dolus deciperet animum ipſum:
12 Nam faſcinatio improbitatis obſcurat quæ bona ſunt, & circumagitatio concupiſcentiæ tranſvertit mentẽ carentem malitia.
13 Sanctificatus, brevi implevit longa tempora:
14 Grata enim Domino erat anima ipſius, propterea feſtinavit eam *tollere* ex improbitatis medio.
15 Populi autem vident, & non conſiderant, neque intelligentiam advertunt ad iſtud, gratiam & miſericordiam adeſſe ſanctis ejus, viſitationemque electis ejus.
16 Condemnat juſtus moriens viventes impios, & juventus confecta celeriter annoſum ſenium injuſti.
17 Vident enim mortem ſapientis; neque animadvertunt, quid conſilii ceperint de eo, & quorſum in tuto ſtatuerit eum Dominus.
18 Vident & nihili faciunt, Dominus vero deridebit ipſos.
19 Erunt enim poſtea ruinæ ignominioſæ & contumeliæ expoſiti apud mortuos in ſeculum; quum franget *ipſos* præreptà voce præcipites, & commovebit eos à fundamentis, atque ad extremum uſque deſolati, erunt in dolore, & peribit memoria eorum.
20 Inibunt rationes peccatorum ſuorum pavidi, & revincent eos ex adverſo iniquitates ipſorum.

CAP. V. *Beatitudo juſtorum in altera vita, & ſera pœnitentia impiorum.*

TUnc ſtabit confidentia magna juſtus in conſpectu eorum qui afflixerint ipſum, & qui adjecerint labores ipſius:
2 Videntes turbabuntur timore gravi, & ſtupefient propter ſalutem inopinatam eorũ:
3 Dicentque apud ſe ipſos reſipiſcentes, dicent (inquam) gementes propter anguſtiam ſpiritus, hic erat quem habebamus quondam ludibrio & communi probro.
4 Stulti vitam ejus æſtimabamus furorem, & finem ejus ignominioſum.
5 Quomodo relatus eſt in filios Dei, & in ſanctis *eſt* ſors illius?
6 Planè erravimus à via veritatis, juſtitiæ luce non lucente nobis, & ſole juſtitiæ non exorto nobis.
7 Iniquitatis & perditionis callibus expleti ſumus, & perambulavimus deſerta avia; viam autem Domini non cognovimus.
8 Quid juvit nos ſuperbia? & quid divitiæ cum gloriatione contulerunt nobis?
9 Præterierunt illa omnia tanquam umbra, & tanquam nuncius prætercurrens.
10 Tanquam navis permeans fluctuantem aquam, quæ quum tranſivit, non poteſt inveniri veſtigium, neque via meatus ejus in fluctibus:
11 Aut tamquam ave volante per aerem nullum invenitur indicium meatus, ſed turbans ictu verberatum levem aera & ſciſſum vi ſtridente motis alis permeat, poſteaque non invenitur ſignum progreſſus in eo:
12 Aut tanquam ſagitta in ſcopum miſſa ſectus aer ſtatim in ſe ipſum reſolvitur, adeo ut ignoretur tranſitus illius.
13 Ita etiam nos nati deficimus.
14 Ac virtutis quidem ſignum nullum valuimus oſtendere; ſed in malitia noſtra planè abſumpti ſumus.
15 Nam ſpes impii ut lanugo delata à vento, & tanquam ſpuma tenuis à procella impulſa, & tamquam fumus à vento diſſoluta eſt, aut etiam præteriit ut diverſorii in diem unum recordatio.
16 Juſti vero in ſeculum vivunt, quorum merces eſt in Domino, & quorum cura eſt apud Altiſſimum.
17 Propterea regnum decoris acceptùri ſunt, & diadema pulcherrimum è manu Domini; nam dextera ſua proteget eos & brachio defendet eos:
18 Sumet *ad* totam armaturam zelum ſuum, & armabit creaturam ad ultionẽ inimicorum:
19 Induet pro thorace juſtitiam, & imponet pro galea judicium minimè ſimulatum:

20 Sumet in ſcutum inexpugnabile ſanctitatem:

21 Acuet vero ſeveram iram pro gladio, & belligerabit cum eo ad finem uſque mundus ipſe contra inſipientes iſtos.

22 Procedent directa tela fulgurum, & ex nubibus, tamquam ex arcu bene in orbem adducto, inſilient in ſcopum;

23 Et grandines confertæ, ab indignatione lapides jaculante projicientur; indignabitur in eos aqua maris, fluviique ſimul ſeverè exundabunt:

24 Inſtabit in eos ſpiritus potentiæ, & tamquam procella ventilando *ejiciet* eos: deſolat enim totam terram iniquitas, & thronos potentum evertit maleficentia.

CAP. VI. *Exhortatio ad ſapientiam ſectandam, eo quod offerat ſeſe tam benigne, & tam inſigniter beneficiat.*

AUdite igitur reges, & intelligite, diſcite, ô judices extremitatum terræ:

3 Auribus percipite dominatores multitudinis, & ſuperbientes de turbis nationum.

4 Nam data eſt à Domino potentia vobis, & poteſtas ab Altiſſimo; qui quæſtionem habebit de operibus veſtris, & conſilia perſcrutabitur.

5 Quandoquidem quum miniſtri ſitis regni ipſius non judicaſtis recte, neque obſervaſtis legem, neque ex conſilio Dei ambulaſtis;

6 Horribiliter & celeriter inſtabit in vos: Nam judicium ſeverum exercetur in eos qui præſunt.

7 Minimus enim quivis condonationem habet miſericordiæ; potentes vero potenter exquirentur.

8 Nam Dominus omnium non diſſimulabit perſonam, neque verebitur magnitudinem; quum parvum ac magnum ipſe fecerit, & pariter utatur providentia in omnibus.

9 Sed potentibus vehemens inſtat inquiſitio.

10 Ad vos itaq; ô reges, pertinent ſermones mei, ut diſcatis ſapientiam, & non excidatis:

11 Nam qui ſanctè ſervant res ſanctas ſanctificabuntur, & qui eam edocti fuerint defenſionem conſequentur.

12 Expetite igitur ſermones meos, & cupido animo inſtituimini.

13 Præclara eſt & nunquam marceſcit ſapientia: quę facile ſpectatur ab iis qui diligunt ipſam, & invenitur ab eis qui quærunt ipſam:

14 *Imo* occurrit cupientibus, ut ante noſcatur.

15 Qui mane attendit ad ipſam, non laboraturus eſt, nam aſſidentem foribus ſuis inveniet eam:

16 Nam cogitare de illa prudentia perfectiſſima *eſt*, & qui vigilaverit propter eam, celeriter vacuus erit cura:

17 Quoniam illa dignos ſe circumeundo quærit, & in callibus quibuſque apparet eis benevolè, atque in omni cogitatione occurrit eis.

18 Nam veriſſimum principium illius eſt diſciplinæ cupiditas;

19 Cura autem diſciplinæ eſt charitas, & charitas obſervatio legũ illius: attentio vero ad leges *eſt* incorruptæ vitæ firmamentum;

20 Vita autem incorrupta facit ut ſimus propinqui Deo:

21 Igitur cupiditas ſapientiæ perducit ad regnum *ejus*.

22 Si ergo delectamini thronis & ſceptris, reges populorum,

23 Honorate ſapientiam, ut in ſeculum regnetis.

24 Quid autem ſit ſapientia, & quomodo extiterit; enunciabo, nec celabo vos myſteria, ſed à principio ortus perveſtigans exponam perſpicue cognitionem ejus, nec prætermittam veritatem ipſam.

25 Neque etiam cum invidia tabifica ambulabo, is enim non eſt communionem adeptus ſapientiæ.

26 Multitudo autem ſapientum *eſt* ſalus mundi, & rex prudens ſtabilimentum populi:

27 Quamobrem erudimini verbis meis, & utilitatem capietis.

CAP. VII. *Sapientia præſtantia enarratur.*

SUm quidem ego quoque mortalis homo, æqualis omnibus, & progenitus ab homine primo ex terra facto:

2 Et in utero matris figuratus ſum caro tempore decem menſium; coagulatus ſum ſanguine ex ſemine viri; idque per voluptatem conjunctam ſomno:

3 Et ego quoque factus traxi communem nobis aerem, & in hanc terram iiſdem perpeſſionibus infectus decidi; primam vocem ſimilem omnibus emiſi flens:

4 In faſciis educatus ſum & curis.

5 Nemo enim rex aliud habuit initium naturæ ſuæ;

6 Sed unus *eſt* omnium ingreſſus in hanc vitam, & par exitus.

7 Propterea oravi, & prudentia data eſt mihi, invocanti mihi advenit ſpiritus ſapientię.

8 Prætuli eam ſceptris & thronis, & divitias nullas duxi cum ea comparandas eſſe;

9 Neque æquavi ei lapidem pretioſum; quia omne aurum reſpectu ejus arena exigua, & tamquam lutum æſtimatur argentum ad eam:

10 Præ ſanitate & ſpecie dilexi eam, & propoſui conſilium mihi habendi eam pro luce, quia non occumbit proficiſcens ex ea lux.

11 Advenerunt autem mihi hæc bona ſimul cum ea omnia, & innumeræ divitiæ per eam

12 Et lætatus ſum de omnibus, quod eorum dux eſſet ſapientia; quamvis ignorarem hanc eorum genetricem eſſe.

13 Hanc & ſine dolo didici, & ſine invidia trado; divitias hujus non abſcondo.

14 Theſaurus eſt hominibus qui nunquam deficit; quo qui utuntur, cum Deo contrahunt amicitiam, donis ex eruditione profectis commendati;

15 Mihi vero Deus dedit ut loquar ex ſententia, & cogitem dignè donatis rebus: nam ipſe & ad ſapientiam dux eſt, & conſtans ſapientium rector.

16 Et-

16 Etenim in manu ipſius ſumus, & nos, & ſermones noſtri, omniſque prudentia, & opificiorum ſcientia.

17 Ipſe enim mihi dedit eorum quæ ſunt cognitionem certam, ut cognoſcam conſtitutionem mundi & vim elementorum,

18 Principium & finem mediumque temporum,

19 Solſtitiorum mutationes, & varietates tempeſtatum, anni circuitus, & ſtellarũ ſitus,

20 Naturas animantium, & animos beſtiarum, ſpiritumque vires, & cogitationes hominum, differentias plantarum, & radicum facultates:

21 Denique quæcumque ſunt occulta & manifeſta novi; artifex enim omnium docuit me ſapientia:

22 Nam ineſt ei ſpiritus intelligens, ſanctus, ſimplex, multiplex, ſubtilis, mobilis, ſplendidus, impollutus, perſpicuus, perpeſſionis expers, amans boni, acutus, expeditus, beneficus,

23 Humanus, ſtabilis, certus, ſecurus, omnipotens, omnia intuẽs, & permeans omnes ſpiritus intelligentes puros & ſummè ſubtiles:

24 Nam omni motu res mobilior eſt ſapientia, & pervadit ac permeat omnia puritate ſua.

25 Nam vapor eſt potentiæ Dei, & ſyncerus fluxus à gloria omnipotentis; propterea nihil inquinatum in eam incidit:

26 Nam ſplendor eſt à luce æterna, & ſpeculum efficacitatis Dei expers maculæ, ac imago bonitatis ejus:

27 Quumque una ſit, omnia poteſt, & in ſe ipſa manens innovat omnia, & per ætates ſingulas in animas ſanctas tranſiens amicos Dei & prophetas comparat.

28 Nihil enim diligit Deus, niſi eum qui habitat cum ſapientia:

29 Nam ea eſt ſpecioſior ſole, & ſuperat omnem ſtellarum ſitum, cum luce comparata prior eſſe deprehenditur:

30 Etenim illam excipit nox: ſapientiæ vero non eſt prævalitura malitia.

CAP. VIII. *Sapientia, virgo amabilis, commendat hominem Deo & hominibus.*

PErtingit autem à fine uno ad alterum fortiter, & diſponit omnia uriliter.

2 Hanc amavi & exquiſivi à juventute mea, & quærens ducere hanc ſponſam mihi amore pulcritudinis hujus correptus ſum.

3 Nobilitatem ſuam hac gloria exornat, quod convictum Dei habet, Dominuſque omnium amavit eam:

4 Hæc enim eſt quæ docet ſcientiam Dei, & quæ eligit opera illius.

5 Quod ſi divitiarum optabilis eſt poſſeſſio in vita, quid ſapientia ditius hæc omnia operante?

6 Et ſi prudentia operatur, quis eorum quę in natura ſunt artifex potius eſt quam ipſa?

7 Et juſtitiam ſi quis diligit, elaboratæ ab ea res ſunt virtutes; nam temperantiam & prudentiam edocet, juſtitiam & fortitudinẽ, quibus utilius nihil eſt in vita hominibus:

8 Sin etiam multiplicem experientiam deſiderat aliquis, hæc novit vetera, & futura conjicit, ſcit verſutias ſermonum & ſolutiones ænigmatum, ſigna & portenta prænoſcit eventuſque tempeſtatum ac temporum.

9 Judicavi itaque hanc ducendam ad convictum meum, ſciens futuram eſſe mihi conſultricem bonorum, & conſolationem à curis & moleſtia.

10 Per hanc gloriam in turbis habiturus ſum; & honorem apud ſeniores juvenis:

11 Acutus inveniar in judicio, & in conſpectu potentum admirationi ero:

12 Tacentem me exſpectabunt, & loquentem attentè audient, etiam loquente amplius, manum imponent ori ſuo.

13 Per hanc habebo immortalitatẽ, & memoriã æternam venturis poſt me derelinquam:

14 Adminiſtrabo populos, & gentes ſubjicientur mihi:

15 Metuent me quum audierint tyranni horribiles, in multitudine bonus videbor, & in bello virilis, ingreſſus domum meam acquieſcam ei:

16 Non enim acerbitatem habet converſatio ejus, neque dolorem convictus ejus; ſed lætitiam & gaudium.

17 Hæc ratiocinatus mecum & curans cum animo meo, immortalitatem eſſe in cognatione ſapientiæ,

18 Et in amicitia ejus delectationem bonam, & in laboribus manuum ejus divitias indeſinentes, & in communi colloquii cum ea exercitatione prudentiam, & celebritatem in communicatione ſermonum ejus; circumivi quærens ut aſſumerem eam apud me:

19 Eram autem puer bona indole, animãmque bonam ſortitus eram;

20 Ac potius ut bonus eram, in corpus impollutum veneram:

21 Sed quum agnoſcerem me non aliter fore compotem illius niſi Deus dederit; atque hoc ipſum noviſſe cujus ſit gratia, eſſe prudentiæ; accedens Dominum oravi eum, & dixi ex toto animo meo:

CAP. IX. *Oratio pro ſapientia impetranda.*

O Deus majorum & Domine miſericordiæ, qui feciſti omnia verbo tuo,

2 Et ſapientia tua conſtituiſti hominem, ut dominetur creaturis quæ à te factæ ſunt,

3 Et adminiſtrans mundum ſanctitate & juſtitia recto animo judicia exerceat:

4 Da mihi ſapientiã adſeſtricem throni tui, ac ne reprobes me è numero filiorum tuorũ:

5 Nam ego ſervus tuus ſum, & filius ancillę tuæ, homo infirmus, & vitæ brevis, & tenuior adhuc in judicii ac legum intelligentia.

6 Etenim ut perfectius ſit aliquis inter filios hominum, abſente ſapientia quæ à te eſt nihili reputandus eſt.

7 Tu me ante elegiſti regem populi tui, & judicem filiorum filiarumque tuarum:

8 Dixiſti ut ædificem tibi domum, in monte ſancto tuo, & in civitate habitationis tuæ altare, imaginem tabernaculi ſancti quod ab initio præparaviſti.

9 Tecum autem *est* sapientia, quę novit opera tua, & quæ adfuit quum faceres mundum, & quæ scit quid placeat in oculis tuis, & quid rectum ex mandatis tuis.

10 Emitte illam è sanctis cœlis, à throno, inquam, gloriæ tuæ mitte illam, ut præsens verletur mecum in labore, & cognoscam quid gratum sit apud te.

11 Illa enim novit omnia atque intelligit, estque ductura me in actionibus meis moderatè, & conservatura me in gloria sua;

12 Eruntque accepta opera mea, quum judicabo populum tuum juste, & ero dignus throno patris mei.

13 Quis enim hominum cognoscat consilium Dei? aut quis cogitare possit quid velit Deus?

14 Nam ratiociationes mortalium sunt timidæ, & instabiles cogitationes eorum.

15 Infestum enim corruptioni corpus aggravat animam, & deprimit terrena habitatio mentem multis curis plenam:

16 Et vix conjicimus ea quæ in terra sunt, & quæ ad manus *sunt* laboriosè invenimus; quæ autem in cœlis *sunt* quis pervestigavit?

17 Et consilium tuum quis noverit, nisi tu dederis sapientiam, & miseris sanctum spiritum tuum *è locis* altissimis?

18 Sic enim correctæ sunt eorum qui in terra *versantur* semitæ, & res quæ placent tibi homines edocti sunt:

19 Itaque sapientia fuerunt servati.

CAP. X. *Commoda sapientia variis exemplis firmata.*

HÆc primum formatum parentem mundi, qui solus creatus est, conservavit,

2 Et eximens eum à delicto ipsius dedit ei potentiam dominandi omnibus rebus.

3 Discedens autem ab hac injustus ira sua, una periit cum furoribus quibus occidit fratrem.

4 Propter quem diluvio inundatam terram iterum servavit sapientia, quæ exiguo ligno justum gubernabat.

5 Hæc etiam in consensu improbarum gentium confusarum agnoscens justum, servavit eum inculpatum Deo, & in summa filii *sui* miseratione fortem custodivit.

6 Hæc justum periuntibus impiis liberavit fugientem ab igne in civitates quinque descendente:

7 Cujus adhuc testimonium nequitiæ constituta est solitudo fumo diffluens, & plantæ inutili pulcritudine ferentes fructum, & statua salis, constituta animæ non credentis monimentum.

8 Nam qui sapientiam præteriverunt non tantum eo acceperunt damnum, quod res bonas non obtinent; sed etiam reliquerunt suæ ipsorum insipientiæ monimentum huic vitæ, ut ne iis quidem in rebus lateant in quibus lapsi sunt:

9 Sapientia vero cultores suos è laboribus liberavit.

10 Hæc fugientem ab ira fratris justum deduxit callibus rectis, demonstravit ei regnum Dei, & dedit ei cognitionem sanctorum; locupletavit eum in ærumnis, quum multiplicaret labores ejus;

11 Quum avaritia dominatus exerceretur in ipsum, hæc adfuit & ditavit ipsum:

12 Conservavit ipsum ab inimicis, & ab insidiantibus tutata est, certamineque validi præmium dedit ei, ut cognosceret omni re potentiorem esse pietatem.

13 Hæc venditum justum non dereliquit, sed ex peccato liberavit eum: una cum ipso descendit in foveam,

14 Neq; in vinculis dimisit eum, *sed constanter adfuit* donec contulit ipsi sceptrum regni, & potentiam in eos qui tyrannice vexabant eum, mendaceque demonstrans illos qui vituperaverant eum dedit gloriam æternam ei.

15 Hæc populum sanctum & semen inculpatum liberavit à gente affligentium.

16 Ingressa est in animam administri domini, & formidabilibus regibus obstitit portentis & signis:

17 Reddens sanctis mercedem sanctitatis laborum suorum deduxit eos via mirabili, & fuit eis tegumentum interdiu, & lux stellaris noctu.

18 Traduxit eos trans mare rubrum, & transuevit eos trans aquas multas;

19 Hostes vero eorū inundatione perdidit, quum ex profunditate abyssi eduxisset eos.

20 Propterea justi spoliatis impiis cantaverunt, Domine, nomen sanctum tuum, & animo uno laudaverunt manum tuam propugnantem ipsos.

21 Nam sapientia os mutorum aperit, & linguas infantium disertas reddit.

CAP. XI. *Sapientia per deserta ducit, sibique nutrit hominem & ejus in micos devincit.*

FEcit ut succederent opera eorum administratione Prophetæ sancti.

2 Permearunt desertum inhabitabile, & in *locis* aviis impegerunt tentoria:

3 Restiterūt hostibus, & inimicos ulti sunt.

4 Sitientes invocaverunt te, & data est ipsis aqua è petra abrupta, & è lapide duro remedium sitis.

5 Per quæ enim supplicio affecti sunt inimici ipsorum,

6 Per eadem ipsi in difficultatibus versantes sunt affecti beneficio.

7 Nam loco fontis perennis fluvii qui sanguine sanioso turbatis fuerat ad redarguti onem mandati de cædendis infantibus,

8 Dedisti ipsis aquam ex insperato largam;

9 Quum demonstraviſſes per sitim quæ tum fuerat quomodo adversarios puniviſſes.

10 Quum enim tentati fuerunt, quamvis misericordia erudirentur, agnoverunt quomodo ira judicati impii sunt tormenta passi.

11 Etenim hos tanquam pater admonens probavisti, illos vero tamquam rex severus condemnans in quæstionem adduxisti,

12 Qui & absentes & præsentes pariter cruciati sunt.

13 Nam duplex eos occupavit dolor & gemitus, rerum præteritarum recordantes:

14 Quum

14 Quum enim audiviſſent ſuis ipſorum ſuppliciis illos bono affectos eſſe, perſenſerunt Dominum.

15 Nam quem expoſitum olim abjectumque pro deplorato ludificantes habuerant, eum poſterioribus eventis mirati ſunt, quando ſiti fuerunt affecti à juſtorum ſiti diſpare.

16 Pro inſipientibus autem ratiocinationibus injuſtitiæ ipſorum, quibus errantes colebant reptilia rationis expertia & beſtias viles, miſiſti contra eos multitudinem animantium rationis expertium ad vindictam;

17 Ut cognoſcerent per quæ aliquis peccat eadem puniri ipſum.

18 Non enim difficultatibus diſtinebatur omnipotens manus tua & quæ creavit mundum ex informi materia, quin poſſet immittere ipſis multitudinem urſorum, audaceſve leones:

19 Aut plenas juvenis animi beſtias incognitas; aut ignivomum efflantes halitum, ſtrepitumve ventilati fumi, aut inſtar fulguris ejaculantes ab oculis ſcintillas graves;

20 Quarum non tantum noxa eos poterat ſimul atterere, ſed etiam aſpectus perterrefaciens perdere.

21 Quinetiam ſine his uno afflatu cadere poterant à juſtitia perſequente, & ventilari à ſpiritu potentiæ tuæ: verum omnia menſura, numeroque, & pondere diſpoſuiſti.

22 Nam quod multum potes hoc tibi ſemper adeſt, & robori brachii tui quis reſtiturus eſſet?

23 Quandoquidem tamquam momentum è lancibus *eſt* totus mundus coram te, & tamquam gutta roris deſcendens manè in terram;

24 Miſereris autem omnium quia omnia potes, & diſſimulas peccata hominum ut reſipiſcant.

25 Nam diligis omnia quæ ſunt, & nihil abominaris eorum quæ feciſti; nec enim comparaſti quicquam quod haberes odio.

26 Ecqui autem manſurum fuiſſet aliquid niſi tu voluiſſes? aut conſervatum fuiſſet quod non accerſiviſſes?

27 Sed parcis omnibus eo quod tua ſunt, ô Domine, animarum amans:

CAP. XII. *Dei longanimitas in corripiendis peccatoribus prædicatur.*

NAm ſpiritus incorruptus tuus ineſt omnibus:

2 Ideo qui excidunt eos paululum corripis, & revocans in memoriam quibus in rebus peccaverint admones, ut abalienati à malitia credant in te, Domine.

3 Etenim antiquos habitatores ſanctæ terræ tuæ odio habens,

4 (Eo quod inimiciſſima facerent opera veneficiorum, & ſacra impia)

5 Et liberorum occiſores immiſericordes, & viſcera comedentes humanarum carnium.

6 Et epulum ſanguinarium, & interfectores animarum ope carentium parentes è medio ſacramenti tui voluiſti perdere manibus majorum noſtrorum.

7 Ut dignos incolas acciperet Dei filios hæc terra apud te omnium pretioſiſſima.

8 Sed etiâ his tamquam hominibus pepercifti, & miſiſti præcurſores tui exercitus veſpas, ut illos paulatim profligarent ex ea:

9 Non quod potentia deficeret te impios in acie tradendi in poteſtatem juſtorum, aut beſtiis gravibus aut verbo præciſo ad unum atterendi:

10 Sed judicium exercens paulatim dabas locum pœnitentiæ, non ignorans improbam eſſe naturam illorum, nativamque malitiam illorum, & nequaquam mutatum iri ratiocinationem illorum in ſeculum;

11 (Nam ſemen erat maledictum inde à principio) neque timens aliquem in peccatis ipſorum ſecuritatem dabas.

12 Quis enim dixerit, quid feciſti? aut quis reſtiturus ſit judicio tuo? & quis ſit accuſaturus te nomine gentium perditarum quas tu feciſti? aut quis conſtiturus adverſum te veniat vindex pro injuſtis hominibus?

13 Nam non eſt Deus præter te, cui curæ ſunt omnia ut oſtendas te non injuſtè judicaſſe:

14 Neque rex aut tyrannus oculum obfirmare poterit in te propter eos quos pœna affeciſti;

15 Sed ut juſtus es, juſtè omnia diſponis, alienum ducens à potentia tua ut condemnes eum qui pœna non debet affici:

16 Nam potentia tua juſtitiæ principium eſt, & quod omnibus dominaris hoc facit ut parcas omnibus.

17 Quum enim non crederis pro perfectione potentiæ robur demonſtrare, etiam in iis qui agnoſcunt, audaciam illam redarguis.

18 Tu autem dominium habens roboris ex æquitate judicas, & cum ſumma indulgentia adminiſtras nos: adeſt enim tibi quando vis potentia.

19 Docuiſti autem populum operibus hujuſmodi oportere ut juſtus humanus ſit, & bonam ſpem effeciſti in filiis tuis; quandoquidem tribuis in peccatis reſipiſcentiam.

20 Si enim filiorum tuorum inimicos & reos mortis cum tanta attentione puniviſti, tribuens tempus & modum quibus abalienarentur à malitia iſta:

21 Quanta cum accuratione judicaſti filios tuos, quorum majoribus juramenta & conventiones tradidiſti bonarum promiſſionum?

22 Nos itaque eruditis inimicos noſtros infinite caſtigas: ut tuam bonitatem curemus judicantes *de eis*, judicati vero exſpectemus miſericordiam.

23 Unde etiam eos qui imprudente vita injuſtè vixerunt propriis cruciaviſti abominationibus.

24 Etenim per vias erroris erraverunt longius, deos exiſtimantes eſſe etiam inhonora inimicorum ſuorum animalia; decepti tamquam infantes vacui prudentia.

25 Propterea tamquam pueris rationis expertibus judicium ad ludificandum eos immiſiſti.

26 Qui autem ludibriis increpationis non

commone fiunt, justum Dei judicium experturi sunt:

27 Nam de quibusilli, quum perpeterentur mala, cum indignatione erant solliciti, de iis inquam quos putabant Deos; quum se iisdem puniri viderunt, verum agnoverunt Deum quem olim noviſſe negaverant: ideoque extrema illa condemnatio ſupervenit illis.

CAP. XIII. *Vanitas eſt creaturas majorus facere quam creatorem.*

ETenim vani *ſunt* omnes homines à natura, quibus ineſt Dei ignoratio, cum ex iis quæ vident bonis non potuerint eum noviſſe qui eſt; neque ad opera attendentes agnoverint artificem;

2 Sed aut ignem, aut ventum, aut citum aerem, aut orbem ſtellarum, aut violentam aquam, aut luminaria cœli deos rectores mundi eſſe putaverint.

3 Quorum ſi delectati ſpecie iſta deos eſſe ſtatuerunt, agnoſcant quanto iſtis melior eſt Dominus: nam ille naturalis auctor pulcritudinis creavit illa.

4 Quod ſi potentia ac efficacitate in admirationem traducti, intelligant ex iſtis quanto *ſit* potentior is qui comparavit iſta:

5 Nam ex magnitudine & ſpecie ac creatis rebus, convenienter naturæ earum opifex ſpectatus eſt.

6 Verumtamen in rebus iſtis criminatio eſt parva: etenim ipſi fortaſſe errant quærentes Deum & volentes invenire:

7 Nam in operibus illius converſantes perſcrutantur, & perſuadentur viſu, quia res quæ videntur pulcræ ſunt.

8 Verum è diverſo ne iſti quidem ſunt digni venia:

9 Nam ſi tantum valuerunt cognoſcere ut potuerint conjecturis aſſequi ſeculum, iſtarum rerum dominum quomodo non invenerunt citius?

10 Miſeri vero *ſunt* & mortuis incumbunt ſpes eorum qui appellant deos opera manuum hominum, aurum & argentum arte elaboratum, & figurationes animalium, aut lapidem inutilem, opus antiquæ manus.

11 Sin autem etiam aliquis faber materiarius aptam operi arborem ſuccidens ſerta circumraſerit ſcitè omnem corticem illius, & artem convenienter adhibens compareverit utile inſtrumentum ad miniſterium vitæ,

12 Et reſegminibus operis ad comparationem alimenti conſumtis ſeſe expleverit;

13 Quod autem ex iſtis rejectum fuerit nullam ad rem utile, lignum tortuoſum, & ramis nodatis plenum ſumens ſculpſerit accurato otio ſuo, & perita intelligentia formaverit illud, aſſimilaverit illud imagini humanæ,

14 Aut animanti alicui vili illud fecerit ſimile, inunxerit rubrica & fuco, rubefecerit colorem ejus, & omnem maculam quæ in eo *eſt*, obliverit,

15 Et faciens ei domunculam dignam eo in muro poſuerit illud, & ferro confirmaverit:

16 Hic igitur providerit quidem illi ut non decidat, ſciens illud non poſſe ſibi ipſi adjumentum afferre: etenim imago eſt, & opus habet adjumento.

17 Sed quum de poſſeſſionibus, & nuptiis ſuis, & liberis orat;

18 Non pudet ipſum alloqui rem inanimã: ſed de ſanitate quidem invocat id quod nullis eſt viribus; pro vita vero quod mortuum eſt, rogat, & pro auxilio quod nullam planè ſui experientiam exhibuit ſupplicat,

19 Et de profectione ab eo quod ne greſſu quidem uti poteſt, & de quæſtu & opere ac manuum conſequutione ab eo quod ignaviſſimum eſt manibus commodam effectionem petit.

CAP. XIV. *Vanitas idololatriæ, ejuſque exordium, progreſſus & effecta.*

EDiverſo aliquis ſe ad navigandum comparans & feros permeaturus fluctus, lignum putridius inclamat eo quod fert ipſum:

2 Hoc enim cupiditas quæſtuum excogitavit, & artifex peritia comparavit,

3 Tuaque, ô pater, gubernat providentia: nam propoſuiſti etiam in mari viam, & in fluctibus ſecurum callem,

4 Demonſtrans te poſſe ab omni re ſervare, ut etiam ſine arte aliquis poſſit ſupergredi,

5 Neque vis otioſa eſſe opera ſapientiæ tuæ: propterea etiam minimo ligno credunt homines ſe ipſos, & pervadentes fluctum rate conſervantur.

6 Nam etiam principio pereuntibus ſuperbis gigantibus, ſpes mundi ad ratem confugiens reliquum fecit ſeculo ſemen naturæ *noſtræ* gubernata manu tua.

7 Benedictum enim lignum fuit per quod eſt juſtitia:

8 Illud vero manu factum maledictum eſt, ipſum, & qui fecit illud: quoniam hic quidem elaboravit, illud vero corruptum nominatur Deus.

9 Ex æquo *ſunt* exoſa Deo, & qui facit impie & impietas ipſius:

10 Etenim quod factum eſt cum eo qui fecit punietur.

11 Propterea etiam in idola gentium animadverſio futura eſt, quia inter creaturas Dei ad rem abominandum facta ſunt; ut quæ ſint offendicula animis hominum, & laqueus pedibus inſipientium:

12 Principium enim ſcortationis eſt idolorum excogitatio, & illorum inventio corruptela vitæ:

13 Nam neque à principio erant, neque in ſeculum futura ſunt,

14 Quum vana opinatione hominum venerint in mundum, ac propterea præciſus illarum finis excogitatus ſit.

15 Acerbo enim luctu vexatus pater quum filii cito ſublati imaginem feciſſet, hominem tunc quidem mortuum, nunc vero ut Deum affecit honoribus, & ſuſſitis myſteria ſacrificiaque tradidit.

16 Deinde procedente tempore invaleſcens hæc impia conſuetudo tamquam lex cuſtodita eſt, & tyrannorum præceptis cultus ſculptilibus attributus eſt:

17 Quos-

17 Quos quum in os non possent honoribus prosequi homines, eo quod longè habitarent; longinquam eorum faciem effigurantes, consp icuam imaginem regis quem honorabant fecerunt, ut absenti studiosè tamquam præsenti assentarentur.

18 Ad incrementum autem cultus ignorantes etiam provocavit ambitio artificis.

19 Etenim hic fortasse dominatori volens placere detorserit arte similitudinem ad aliquid pulcrius :

20 Multitudo vero pertractum optima operis gratia hominem, qui paulo ante honorabatur, jam numen *esse* duxerint.

21 Atque hæ fuerunt in vitam hanc insidiæ, quod aut calamitati, aut tyrannidi servientes homines nomen illud lapidibus & lignis imposuerunt quod communicari cum illis non potest.

22 Deinde non satis fuit errare in Dei cognitione; sed etiam in magno viventes bello ignorantiæ, tanta mala appellant pacem :

23 Nam aut sacrificia ex cæde liberorum, aut occulta mysteria, aut furiosas ex alienis legibus commissationes agentes,

24 Neque instituta vitæ, neque nuptias amplius puras custodiunt; sed alter alterum aut insidians tollit, aut adulterans dolore afficit:

25 Omnia denique sè promiscuè habent, sanguis & cædes, furtum, & dolus, corruptela, perfidia, tumultus, perjurium, perturbatio bonorum :

26 Gratiæ oblivio, animarum inquinatio, naturæ immutatio, nuptiarum confusio, adulterium, & impudicitia.

27 Nam idolorum quæ ne nominanda quidem essent cultus principium omnis mali, causaque & finis est :

28 Aut enim lætantes furunt, aut prophetant res falsas, aut vivunt injustè, aut pejerant cito :

29 Nam qui inanimis idolis confidunt, quando jurarunt improbè, non expectant ut injustitiæ arguantur.

30 De utrisque vero subsequentur ipsos ea quæ justa sunt, eo quod male senserint de Deo attendentes idolis, & injuste juraverint dolo contemnentes sanctimoniam :

31 Non enim eorum per quos juratur potentia, sed jus peccantium semper injustorum hominum transgressioni supervenit.

CAP. XV. *Fidelium & infidelium fatum dispar.*

TU autem, ô Deus noster, bonus *es*, & verax, longanimis, & misericordia administrans omnia :

2 Etenim si peccaverimus, tui sumus nos qui novimus potentiam tuam: non sumus autem peccaturi, scientes nos in tuis reputatos esse.

3 Nã cognoscere te absoluta est justitia, & nosse potentiam tuam radix immortalitatis.

4 Neque enim seduxit nos improbæ artis humana cogitatio, neque umbra picturarum, *qui* labor infructuosus *est*, species maculata coloribus diversis.

5 Quarum aspectus insipientibus appetentiam excitat, quæ concupiscit mortuæ imaginis speciem carentem spiritu.

6 Rerum malarum amatores, dignique talibus exspectationibus *sunt* & qui faciunt, & qui concupiscunt, & qui colunt eas :

7 Etenim figulus teneram terram premens laboriosè quidem fingit ad ministerium nostrum unumquodque *vas*, sed ex eodem luto finxit cum vasa operibus mundi servientia, contrariaque omnia similiter, quorum utriusque quis *sit* cujusque usus judicat figulus :

8 Tum improbè laborans Deum vanum ex eodem fingit luto, *illius imaginem* qui paulo ante è terra natus, paulo post proficiscetur in eam qua desumtus est, quum repetitum fuerit debitum præsentis vitæ.

9 Enimvero curæ est ei non quod laboraturus sit, neque quod brevem vitam habeat; sed concertat cum aurificibus, & argentariis, & fabros ærarios imitatur, & gloriæ ducit quod res adulterinas fingit :

10 Cinis *est* cor illius, & terra vilior *est* spes illorum, & vita illius luto inhonoratior :

11 Quia ignoravit eum qui finxit se, & qui inspiravit ipsi animam efficacem, & sufflavit in ipsum vitalem spiritum.

12 Verum ratiocinati sunt rem ludicrã esse vitam nostram, & vitam hanc publicum mercatum esse quæstuosum : nam oportere dicunt undecumq; etiam ex malo acquirere.

13 Hic enim supra omnes novit se peccare, qui materiæ terreæ fragilia vasa sculptaque fabricatur.

14 Omnes vero insipientissimi sunt miseri, inquam, insipientiores animis infantium, inimici populi tui, qui potentia in ipsum abuntur :

15 Quandoquidem omnia idola gentium deos esse reputant, quibus neque oculorum usus ad aspectum est, neque nares ad contractionem aëris, neque aures ad audiendum, neque digiti manuum ad contrectationem, & quorum pedes inanes sunt ad egressum.

16 Homo enim fecit illa, & spiritus mutuatus effinxit illa : nam nemo homo similem illis, potest Deum fingere.

17 Sed quum sit mortalis, rem mortuam operatur manibus iniquis, melior enim est suis numinibus; quippe quum ipse quidem vivat illa vero minime.

18 Quin etiam animalia colunt inimicissima : nam etiamsi dementia inter se comparentur, aliis deteriora sunt;

19 Neque ita pulcra sunt ad aspectum inter animantia, ut desideremus ea, sed fugerunt & Dei laudem & benedictionem ejus.

CAP. XVI. *Deus qualia erga pios & impios, & quo discrimine erga illos sese habeat.*

QUapropter à similibus puniti sunt merito, & à multitudine bestiarum cruciati.

2 Cujus punitionis loco beneficisti populo tuo, quibus concupiscente appetentia alimentum præparasti novi gustus coturnicem :

3 Ut illi quidem concupiscentes ab alimento averterentur propter demonstratam illam appa-

appetentiam eorum qui emittebantur etiam neceſſariam, hi vero pauliſper indigentes effecti etiam novum participarent guſtum.

4 Oportebat enim illis quidem qui tyrannidem exercebant indigentiam ſupervenire inevitabilem, his vero ſolum oſtendi quomodo hoſtes ipſorum cruciarentur.

5 Etenim quando illis ſævus ſupervenit beſtiarum furor, morſibuſque tortuoſorum anguium corrupti ſunt;

6 Non ad extremum uſque manſit ira tua: ſed ut admonerentur, ad breve tempus fuerunt conturbati, ſymbolum habentes ſalutis ad recordationem mandati legis tuæ.

7 Nam qui advertebat ad illud, non per illud ſervatus eſt quod videbatur ab ipſo, ſed per te ſervatorem omnium:

8 Atque hoc *paſſo* perſuaſiſti hoſtibus noſtris te eſſe qui liberas ab omni malo.

9 Hos enim locuſtarum & muſcarum occiderunt morſus, neque inventum eſt remedium animæ iſtorum; quia digni erant qui ab hujuſmodi rebus punirentur:

10 Filios vero tuos ne venenatorum quidem draconum ſuperarunt dentes, quoniam miſericordia tua ex adverſo veniens ſanavit illos.

11 Nam ad recordationem ſermonum tuorum velociter conſervati ſunt quando aculeis confixi fuerant, ne in profundam oblivionem decidentes abalienarentur à beneficio tuo.

12 Etenim neque herba neque malagma curavit eos, ſed tuus, Domine, ſermo qui ſanat omnia:

13 Tu enim vitæ ac mortis poteſtatem habes, & deducis ad portas inferni reduciſque.

14 Homo quidem occidit malitia ſua: ſed egreſſum ſpiritum non reducet, neque religaturus eſt animam deſumtam:

15 Tuam vero manum nihil poteſt effugere.

16 Nam impii qui negabant te à ſe cognoſci, flagellati ſunt robore brachii tui, novis pluviis, grandinibuſque, & imbribus exagitati quæ non poterant effugere, & igne conſumti.

17 Quod enim mirabile ſupra omnia eſt, in aqua extinguente omnia plus efficacitatis habebat ignis; quia hic mundus juſtorum propugnator eſt:

18 Nam modo quidem miteſcebat flamma ne combureret animalia quæ contra impios immiſſa erant, ſed ipſi intuentes agnoſcerent ſe exagitari judicio Dei:

19 Modo vero etiam inter aquam ſupra ignis facultatem ardebat, ut terræ injuſtæ fœtus corrumperet.

20 Quorum loco alimento Angelorum cibaſti populum tuum, & comparatum panem ſine labore è cœlo miſiſti ipſis, qui ad omnem voluptatem & omnem convenientem guſtum poterat temperari.

21 Subſtantia enim tua patefaciebat tuam erga liberos ſuavitatem, quum occurrentis cujuſque ſubſerviens deſiderio temperabatur ſecundum illud quod volebat quiſque.

22 Nix autem & glacies ſuſtinens ignem non tamen liqueſcebat, ut agnoſcerent ignem ardentem in nive & in pluviis coruſcantem fructus hoſtium conſumſiſſe.

23 Hic vero è contrario, ut alerentur juſti, etiam propriæ facultatis oblitus eſt.

24 Nam creatura tibi qui fecifti omnia ſubſerviens ad punitionem contra injuſtos intenditur, & remittitur ad beneficentiam pro iis qui confidunt in te.

25 Propterea etiam in omnia tunc transformata, gratiæ tuæ omnium altrici ſubſerviebat ad voluntatem gentium;

26 Ut diſcerent filii tui quos dilexiſti, Domine, naturas fructuum non alere hominem; ſed verbum tuum eos qui tibi credunt conſervare.

27 Illud enim quod ab igne non conſumebatur, ſimpliciter à radio ſolis calefactum brevi liquefcebat:

28 Ut notum eſſet oportere ut antevertamus ſolem ad gratias agendas tibi, & ad exortum ſolis oremus te.

29 Nam ſpes ingrati tamquam hiberna glacies liqueſcet, diffluetque ut aqua inutilis.

CAP. XVII. *Impii non participant de lumine, quod animabus piis illucet.*

NAm magna *ſunt* tua judicia & inenarrabilia; quapropter ineruditæ animæ erraverunt.

2 Iniqui enim, qui ſe dominatu abuſuros in gentem ſanctam præſumebant, detenti vinculis tenebrarum, & compediti incluſi tectis noctis longiſſimæ, perfugæ à providentia æterna jacuerunt.

3 Nam quum ſtatuerent ſe in occultis peccatis obſcuro oblivionis velamento latitaturos eſſe, diſperſi ſunt expaveſcentes graviter & ſimulacris perturbati.

4 Neque enim ſpelunca quæ continebat ipſos vacuos metu conſervavit; ſed ſoni conturbantes ipſos circumſtrepebant, & viſa triſtia flebilibus formis apparebant.

5 Ac ignis quidem nulla vis poterat illuſtrare, neque lucidæ aſtrorum flammæ ſuſtinebant illuminare atram illam noctem;

6 Sed apparebat ipſis ſolum pyra timore plena ultro, exterritique à viſione illa quæ non erat aſpectabilis, ea quæ videbant ducebant peſſima:

7 Ita jacebant magicæ artis ludibria, & contumelioſum indicium arrogantium prudentiæ ſuæ incumbentium.

8 Nam qui promittebant timores & perturbationes à laborante animo depellere, hi ridiculo ex timore laborabant.

9 Etenim ſi nihil ipſos turbulentum conterruerat;

10 Beſtiarum tranſvectionibus, & reptilium ſibilis abacti peribant tremebundi, & recuſantes aerem intueri quem nulla ex parte poterant effugere:

11 Nam res timida eſt improbitas teſte proprio condemnata, & ſemper res graves præſumit dum conſtringitur conſcientia:

12 Nihil enim eſt metus niſi abjectio eorum adjumentorum quæ à ratiocinatione ſunt.

13 Quum autem intrinſecus minor eſt iſta abjectio,

abjectio, eo majorem ratiocinatur esse ignorantiam illius causæ quę tormentum præbet.

14 Ii vero qui noctem illam revera intolerabilem, & ex inferni intolerabilis spelunca supervenientem eumdem somnum dormiebant.

15 Modo portentis agitabantur fantasmatum, modo abjectione animi sui deficiebant, quum repentinus ipsis & non exspectatus timor supervenisset:

16 Deinde hoc pacto quicumque tandem illuc inciderat custodiebatur conclusus carcere carente ferro.

17 Nam sive agricola quies esset, sive pastor, sive laborum qui in desertis occupantur operarius, præoccupatus istam inevitabilem necessitatem sustinebat:

18 Una enim tenebrarum catena omnes constricti erant.

19 Sive sibilans ventus, sive commoda vox avium inter densos ramos, sive numerus aquę euntis violentia, sive fragor immanis dejectarum petrarum, sive lascivientium animalium cursus invisus, sive rugientium immanissimorum animalium vox, sive reflexa è cavitate montium echo, hæc illos exterrentia dissolvebant.

20 Totus enim mundus lucido perlustrabatur lumine, & in expeditis occupabatur operibus:

21 Solis autem illis superné protensa erat nox gravis, imago tenebrarum quæ ipsos erant suscepturę; sed ipsi sibi graviores erant tenebris.

CAP. XVIII. *Recensetur specialis Dei œconomia in liberatione populi ex Ægypto, ejusdemque in deserto conservatione.*

AT sanctis tuis maxima erat lux; quorum vocem quidem audientes, sed non videntes formam,

2 Prædicabant beatos illos quod non paterentur eadem etiam quæ ipsi, & gratias agebant quod non nocerent quamvis ante injuria affecti essent, & quod discrepassent ab illis veniam deprecabantur,

3 Quorum loco igne flagrantem columnam, quæ & dux esset profectionis ignotæ & sol innocuus magnificæ peregrinationis, præbuisti.

4 Etenim illi digni *erant* qui privarentur luce, & custodirentur in tenebris, qui inclusos custodiverant filios tuos, per quos incorrupta legis lux seculo danda erat.

5 Quumque consilia iniissent illi occidendi infantes sanctorum; & exposito & servato uno filio ad redargutionem abstulisti illis multitudinem filiorum, quos uno animo insequentes perdidisti in aqua vehementi.

6 Illa nox prius innotuerat majoribus nostris, ut securè cognoscentes quibus credidissent juramentis, freti illis bono essent animo.

7 Sic accepta est à populo tuo tum salus justorum, tum inimicorum perditio.

8 Ut enim puniveras adversarios, sic etiam nos accersens glorificabas.

9 Nam occulte sacrificaverant sancti bonorum pueri, & divinam legem concordiæ disposuerant, eorundem pariter & bonorum & periculorum participes fore sanctos, jam majorum laudes animo præceptas concinentes.

10 Resonabat vero absonus inimicorum clamor, & miserabilis huc illuc ferebatur vox lamentantium puerorum,

11 Cum servi pari jure cum Domino puniti, tum popularis eadem perpetientis cum rege.

12 Unoque animo omnes mortem unam nominantes mortuos habebant innumerabiles: neque enim ad sepeliendum sufficiebant vivi, quum momento uno honoratissima ipsorum generatio corrupta esset.

13 Nam qui nihil crediderant propter veneficia, in primogenitorum interitu confessi sunt populum filium esse Dei.

14 Quum enim quietum silentium contineret omnia, & nox in suo veloce cursu media esset,

15 Omnipotens tuus sermo è cœlis è throno regali præcisus bellator in medium interitui adjudicatæ illius terræ desiliit,

16 *Ut* gladium acutum, ferens mandatum tuum non simulatum, qui consistens implevit omnia morte; cœlum quidem pertingens, sed etiam in terra ambulans.

17 Tunc repente & visa somniorum gravium exturbarunt eos, & institerunt timores inopinati:

18 Et alius alibi prostratus semimortuus patefaciebat quam ob causam moreretur.

19 Nam somnia quæ turbaverant eos hoc ante indicaverant, ne ignorantes cur malè afficiebantur perirent.

20 Contigit quidem aliquando justos etiam tentatio mortis, & fractio multitudinis facta est in deserto; sed non diu permansit ira:

21 Festinans enim vir inculpatus propugnavit, arma sui ministerii orationem, & suffitus placationem afferens obstitit iræ, & finem imposuit calamitati, ostendens se tuum servum esse.

22 Vicit enim vastatorem illum non robore corporis, non armorum efficacitate; sed verbo subjecit ultorem, juramenta majorum fœderaque recordatus.

23 Nam quum jamque acervatum cecidissent alii super alios mortui, intermedius stans rescidit iram, & divisit viam quæ ad vivos *spectabat*:

24 Quoniâ talari vestimento impositus erat totus ornatus, & majorũ glorię inerant sculpturæ lapidem ordinibus quatuor dispositæ, & majestas tua super diadema capitis illius.

25 His cessit vastator, & hæc timuit: nam sola illa sufficiebat ira tentatio.

CAP. XIX. *Continuatur Dei œconomia erga populum, ejusque ab inimicis vindicatio.*

IMpiis vero ad finem usque animus institit immisericors:

2 Prænoverat enim res etiam futuras illorum fore, ut quum ipsi permisissent discedere & studiose deduxissent illos, pœnitentia ducti persequerentur.

3 Nam

3 Nam quum adhuc haberent præ manibus luctus, ejularentque ad ſepulcra mortuorum; alteram adhibuerunt cogitationem amentiæ, & quos emiſerant ſupplicantes eos ut fugitivos perſequuti ſunt:

4 Trahebat enim ipſos ad finem iſtum digna ipſis neceſſitas; quæ eorum quæ acciderant oblivionem injecerat, ut plenè perferrent punitionem tormentis illis deficientem;

5 Ac populus quidem tuus iter opinionem ſuperans tranſiret; illi vero novam conſequerentur mortem.

6 Tota enim creatura in ſuo genere de integro ſuperne reformabatur, ut deſerviret propriis mandatis, ut tui pueri cuſtodirentur illæſi.

7 Caſtra inumbrans nubes, & ex aqua quæ ante illic fuerat fundus aridæ terræ fuit conſpicuus, ex rubro, inquam, mari via expedita, & viridans campus è fluctu violento,

8 Per quem tota gens qui protegebantur manu tua tranſiverunt, ſpectantes portenta admirabilia.

9 Nam velut equi paſti ſunt, & velut agni exſultaverunt laudantes te, Domine, liberatorem ſuum.

10 Memores enim adhuc erant eorum quæ evenerant in terra peregrinationis ſuæ; quomodo pro generatione animalium terra eduxiſſet muſcas, & pro aquatilibus eructaſſet fluvius ranarum multitudinem.

11 Poſtea vero ipſi quoque viderunt novam progeniem avium, quum abducti concupiſcentia peterent eſcas delicatas.

12 Nam ad conſolationem ipſorum aſcenderunt è mari conturnices.

13 Atque hæ quidem pœnæ ſupervenerunt peccatoribus, non ſine antegreſſis ſignis, vi fulgurum: juſte enim patiebantur à ſuis ipſorum improbitatibus: etenim graviſſimum peregrinorum odium exercebant:

14 Quum illi quidem ignotos homines advenientes non acciperent; hi vero beneficos peregrinos ſervituti manciparent:

15 Neque ſolum iſtud, ſed (quæcumque tandem ſit horum conſideratio) quum illi inimici alienos exceperint, hi vero poſtquam feſtive acceperant, homines jamque juris ejuſdem participes laboribus gravibus afflixerint.

16 Itaque percuſſi ſunt etiam cæcitate, ſicut illi ad fores illius juſti quum vaſtis circumamicti tenebris quiſque ſuarum forium viam perquireret.

17 Elementa enim per ſe commutata ſunt, quemadmodum in Pſalterio ſoni nomen numeroſum mutant, etſi voces ubique permanent: quod quidem ex accurato rerum quæ factæ ſunt aſpectu licet conjicere.

18 Nam terreſtria in aquatica mutabantur, & natalitia tranſibant ſuper terram.

19 Ignis valebat in aqua propriæ facultatis oblitus, & aqua naturam exſtinguendi non recordabatur.

20 Flammæ è diverſo carnes animantium corruptioni infeſtarum non tabefaciebant, quum hic ambularent, neque liquabile *man*, glaciali ſpecie, genus ad liqueſcendum commodum alimenti ſupra quam humani.

21 Nam in omnibus, Domine, magnificaſti populum tuum, & affeciſti gloria, neque deſpexiſti quin omni tempore & loco aſſiſteres.

ECCLESIASTICUS, SIVE SAPIENTIA JESU FILII SIRACHI.

Incerti auctoris præfatio.

HIc Jeſus Sirachi erat filius, nepos Jeſu ejuſdem nominis.

2 Hic ergo temporibus inferioribus vixit poſt captivitatem & revocationem *populi*, & poſt Prophetas omnes fermè.

3 Avus autem ipſius Jeſus, quemadmodum hic quoque teſtatur, vir fuit inter Hebræos laboris ſtudioſus ac prudentiſſimus:

4 Qui non ſolum [illegible]orum hominum prædictorum intelligentia qui ante ipſum fuerunt ſapienter dicta contulit, verum etiam ipſe ſua quædam pronunciavit permultæ intelligentiæ & ſapientiæ plena.

5 Quum igitur librum hunc primus Jeſus ferè bona ex parte collectum relinquens è vivis exceſſiſſet, Sirach ille poſt eum iterum aſſumens proprio filio Jeſu reliquit illum,

6 Atque hic eundem capiens totum convenienter aptatum in unum volumen comparavit, & ſapientiam de ſuo, patriſque, adeoque de avi nomine appellavit; ex ipſo nomine ſapientiæ alliciens, ut ampliore studio auditor ad hujus libri meditationem accederet.

7 Itaque ſermones prudentiæ, ænigmataque, & parabolas continet, & cum ſingulares quaſdam veteres Deoque gratas hiſtorias de viris qui benè placuerunt Deo, tum orationem & hymnum illius: præterea etiam quibus beneficiis dignatus ſit Deus populum ſuum *perſequi*, & quibus expleverit malis inimicos ipſorum.

8 Sectator Schelomonis hic Jeſus fuit, nihil minus quam ille incumbens probandæ ſapientiæ & eruditioni: qui verè & multiplex fuit ſcientia, & appellatus eſt.

Prologus auctoris in ſapientiam Jeſu filii Sirachi.

CUm multa & magna nobis per legem & Prophetas aliſque qui hos ſequuti ſunt tradita fuerint, quorum cauſſa laudandus eſt Iſrael eruditionis nomine & ſapientiæ;

2 Atque ita non ſolum ipſos quum legem ſapientores fieri opus ſit, ſed etiam oporteat ut qui diſtendi erunt ſtudioſi exteris utiles eſſe poſſint cum dicendo, tum etiam ſcribendo:

3 Avus meus Jeſus, poſtquam ſe plurimum in lectionem dediſſet tam legis prophetarumque quam aliorum librorum quos à patribus

tribus accepimus, atque in eis aptam facultatem conſequutus eſſet;

4 Adductus eſt ipſe quoque ut aliquid ſcriberet earum rerum quæ ad eruditionem & ſapientiam pertinent.

5 Ut diſciplinæ ſtudioſi & qui horum facti ſunt participes amplius adhuc augeſcant legitima inſtitutione vitæ.

6 Itaque moniti eſtote ut lectioni huic cum benevolentia & attentione incumbatis, nobiſque detis veniam ſi facultate vocum quarundam deſtitui videbimur quibuſdam in locis, in quibus interpretandis ſtudioſè laboravimus:

7 Non enim æquè valent eadem per ſe, quum dicuntur Hebraicè, & quum in linguam alteram transferuntur:

8 Neque ſolum iſta, ſed etiam alia, & lex ipſa, & prophetiæ, & libri reliqui non mediocriter antecellunt ſermone ſuo enunciata.

9 Nam trigeſimo octavo anno Evergetæ regis, quum veniſſem in Ægyptum & aliquod tempus ibi conſumſiſſem, inveni non mediocris diſciplinæ viaticum.

10 Quapropter ſummè neceſſarium eſſe ſtatui, ut ipſe aliquod ſtudium laboremque conferrem ad interpretandum hunc librum, multis vigiliis ad ſcientiam hanc adhibitis illo temporis intervallo:

11 Ut ad finem librum perductum ederemus, atque hoc pacto eos qui in peregrinatione volueriut ſtudio diſciplinæ incumbere, ante informaremus in moribus quibus ex lege vitam traducerent.

CAP. I. *Sapientia datur à ſolo Deo.*

OMnis ſapientia à Domino, atque apud ipſum eſt in ſeculum.

2 Arenam maris, & guttas pluviæ, dieſque ſeculi quis enumeret?

3 Altitudinem cœli, & latitudinem terræ, abyſſumque, & ſapientiam quis perveſtiget?

4 Prior omnibus creata eſt ſapientia, & intellectus prudentiæ ab æternitate.

5 Fons ſapientiæ *eſt* ſermo Dei *verſantis* in altiſſimis, & viæ ejus mandata æterna.

6 Radix ſapientiæ cui revecta eſt? & callida ejus facta quis novit?

7 Unus eſt ſapiens, reverendus valdè, inſidens throno ſuo,

8 Dominus; is creavit eam, & novit ac recenſuit eam,

9 Et effudit eam in omnia opera ſua, adeſt omni carni pro donatione ejus; & ſuppeditavit eam diligentibus ipſum.

10 Reverentia Domini eſt gloria, & prædicatio, lætitiaque, & corona exſultationis.

11 Reverentia Domini delectatura eſt cor & indituralætitiam, gaudiumque, & longævitatem.

12 Timenti Dominum benè futurum eſt ad finem uſque, & die mortis ejus benedicetur illi.

13 Principium ſapientiæ eſt revereri Dominum: hæc adeſt fidelibus, in utero cum ipſis creata eſt.

14 Cum hominibus fundamentum æternitatis nidificavit, & cum ſemine eorum *quibus* credita eſt.

15 Plenitudo ſapientiæ eſt, revereri Dominum: nam inebriat eos ſuis fructibus,

16 Omnem domum eorum inplet deſideratis rebus ſuis, & cellas fœtibus ſuis.

17 Utraque autem ſunt dona Dei ac pacem.

18 Corona ſapientiæ *eſt* revereri Dominum, progerminans pacem & incolumitatem ſalutarem: nam gloriationem amplificat diligentibus eum.

19 Scientiam & cognitionem intelligentem velut imbrem profundit ſapientia, & gloriam exaltat eorum qui obtinent ipſam.

20 Radix ſapientiæ eſt revereri Dominum, & rami ejus ſunt longævitatis.

21 Reverentia Domini depellit peccata, & permanens advertit iram.

22 Non poteſt iracundus quiſquam juſtificari; nam momentum iracundiæ ejus *eſt* ruinæ ipſi.

23 Ad tempus ſuſtinet longanimis, & poſtea editura eſt ſe lætitia ipſi:

24 Ad tempus occultaturus eſt ſermones ſuos, & labia multorum enarrabunt intelligentiam ejus.

25 In theſauris ſapientiæ *ſunt* parabolæ ſcitæ; ſed abominationi *eſt* peccatori pietas.

26 Si cupis ſapientiam, obſerva mandata; & Dominus eam ſuppeditavit tibi.

27 Sapientia enim ac eruditio eſt reverentia Domini, & perplacet ei fides ac manſuetudo.

28 Ne diffidas reverentiæ Domini quum egebis, neque accedas eum duplice animo.

29 Ne ſimulatus eſto ut ſi ora humana habeas, & labiis tuis ne adhærè.

30 Ne exaltes te ipſum, ut cadens non inducas animæ tuæ ignominiam:

31 Nam revelaturus eſſet Dominus omnia occulta tua, & in medio congregationis dejecturus te.

32 Quoniam non acceſſeris ex veritate ad reverentiam Domini, ſed animus tuus *fuerit* dolo plenus.

CAP. II. *Qua decerant eum, qui velit Deo placere.*

FIli, ſi ad ſerviendum Domino acceſſeris, compara te ipſum ad tentationem.

2 Dirige cor tuum & perdura, neque præfestines tempore quo inducetur illa.

3 Agglutinator ei ac ne abſiſtito, ut augearis ad finem uſque tuum.

4 Quicquid inductum fuerit tibi, accipe libenter; & ad commutationem dejectionis tuæ *ſuſtinandam* eſto longanimis:

5 Nam ut igne probatur aurum, ſic homines accepti camino dejectionis.

6 Crede ipſi, & ſuſcipiet te; & dirige vias tuas, ſpemque colloca in illo.

7 Qui reveremini Dominum, credite ipſi; ac non decidet merces veſtra.

8 Qui reveremini Dominum, ſpem habetote de bonis, & de lætitia æternitatis ac miſericordiæ:

9 Qui reveremini Dominum, exſpectate miſericordiam ejus, neque declinate ut non decidatis:

10 Aſpi-

10 Aſpicite ad antiquas ætates, & videte,
11 Quis fiduciam habens in Domino pudefactus eſt?
12 Aut quis manens in reverentia ejus derelictus eſt? aut quis invocavit eum & deſpectus eſt ab eo?
13 Quoniam pius & miſericors Dominus, longanimis, ac plurimus miſericordia, & remittit peccata, & ſervat afflictionis tempore.
14 Væ cordibus timidis, & manibus remiſſis, & peccatori ingredienti calles duos.
15 Væ cordi remiſſo; quia non credit, proterea non protegetur.
16 Væ vobis qui perdidiſtis patientiam:
17 Ecquid facturi eſtis quum animadvertet Dominus?
18 Qui reverentur Dominum, non diffident verbis ejus; & qui diligunt eum, conſervabunt vias ejus.
19 Qui reverentur Dominum, quærunt ut placeant ei:
20 Et qui diligunt eum explebuntur lege.
21 Qui reverentur Dominum, præparabunt corda ſua, & coram eo abjicient ſeipſos:
22 *Dicentes;* incidamus in manus Dei, ac non in manus hominum.
23 Nam ut majeſtas ejus, ita etiam *eſt* ejus miſericordia.

CAP. III. *Honor erga parentes, & in pauperes beneficentia commendantur.*

ME patrem audite filii, & ita facite ut ſalvi ſitis.
2 Nam Dominus gloriam attribuit patri ut ſuperior ſit liberis, & judicium matris firmavit in filios.
3 Qui honorat patrem, expiatur à peccato:
4 Et qui gloriam tribuit matri ſuæ, ſimilis eſt ei qui theſaurum colligit.
5 Qui honorat patrem, de filiis lætabitur, & die orationis ſuæ exaudietur.
6 Qui gloriam tribuit patri, longævus erit:
7 Et qui auſcultat Domino, quietem affert matri ſuæ.
8 Qui reveretur Dominum, honoraturus eſt patrem, & tamquam dominus ſerviturus iis qui genuerunt ipſum.
9 Opere & ſermone honora patrem tuum matremque, ut ſuperveniat tibi ab hominibus benedictio:
10 Nam patris benedictio ſtatuminat domos liberorum, maledictio vero matris eradicat fundamenta.
11 Ne glorieris de ignominia patris tui, nam non eſt tibi gloriæ patris ignominia.
12 Gloria enim hominis *exiſtit* ex honore patris ipſius, & probro *eſt* liberis mater ignominioſa.
13 Fili ſuſcipe in ſenectute patrem tuum, neque dolore afficias eum in vita tua.
14 Et ſi quando deficietur intelligentia da veniam, ac ne dedecore afficias illum, *ſed honorem habe* omnibus viribus tuis.
15 Miſericordia etiam erga patrem tuum non tradetur oblivioni, ſed contra peccata ſtatumen domus erit adſtructum tibi:
16 Die afflictionis fiet mentio tui, velut ſerenitate glaciei ſuperveniente ira diſſolventur peccata tua.
17 Tamquam blaſphemus eſt qui derelinquit patrem ſuum, & exſecratione perfuſus à Domico qui ad iram provocat matrem ſuam.
18 Fili, opera tua manſuete ad finem perduc, & ab homine accepto diligeris.
19 Quo major es, eo magis te ipſum abjice; & coram Domino conſequeris gratiam.
20 Multi ſunt excelſi & glorioſi ſupra modum; ſed manſuetis revelantur arcana: nam magna eſt poteſtas Domini, ſed ab humilibus gloriam adipiſcitur.
21 Difficiliora captu tuo ne quæras temerè, & valentiora viribus tuis ne exquiras inſipienter, quæ mandata ſunt tibi hæc ſancte cogita:
22 Non enim opus eſt tibi ut occulta intuearis oculis.
23 Ut redundantes ſint ſermones tui ne curioſè laborato.
24 Nam plura quam intellectus humanus capiat demonſtrata ſunt tibi.
25 Multos ſeduxit præſumtio ipſorum vana, & ſuſcipio prava labefactavit cogitationē eorū: pupillas non habens indigebis luce, ſed ſi cognitionis es expers, ne annunciato.
26 Cor durum affligetur tandem; & qui amat periculum, in illo periturus eſt.
27 Cor durum gravabitur rebus laborioſis, & peccator peccata addet peccato.
28 Quū inducitur ſuperbo *afflictio*, non eſt curatio: itinera ejus radicitus convellentur, quia planta improbitatis radicata eſt in eo.
29 Cor intelligentis cogitabit de parabola, & auris hujuſmodi auditoris à ſapiente exoptatur.
30 Ignem flammantem exſtinguet aqua, & miſericors beneficentia expiabitur à peccato:
31 Nam Dominus qui reddit gratioſe facta, in poſterum recordaturus eſt; adeo ut quo tempore ceciderit ille, ſtatumen conſequturus ſit.

CAP. IV. *Ad opera miſericordia & ſapientiam ſit exhortatio.*

FIli, vitam pauperis ne deſtituito, neque oculis indigentibus protrahas *beneficentiam*.
2 Animam eſurientem ne afficias moleſtia; neque protrahas viro quum in egeſtate eſt.
3 Cor exacerbatum ne amplius turbes, neque protrahas donum *ab* indigente:
4 Supplicem afflictum ne abjicias, neque avertas faciem tuam à paupere:
5 Abegente ne avertas oculum, neque dederis locum homini maledicenti tibi:
6 Maledicentis enim tibi ex acerbitate animi ſui orationem exaudiet qui fecit ipſum.
7 Amicum te ipſum exhibe congregationi, & coram magnate demitte caput tuum.
8 Inclina aurem tuam ad pauperem libenter, & reſponde ei manſuetè verbis pacis.
9 Exime eum cui fit injuria è manu injurii; neque ſit minuto animo quum judicas.
10 Eſto orphano tamquam pater, & pro viro matri orphanorum:

11 Ita

11 Ita futurus es tamquam filiis Altissimi, & diliget te magis quam mater tua.

12 Sapientia exaltat filios suos, & prehendit manu eos qui quærunt ipsam.

13 Qui diligit eam, diligit vitam, & qui mane incumbunt in eam, lętitia explebuntur.

14 Qui obtinet eam, hæreditatem percipiet gloriæ; & quocumque ingreditur ea, *illic* benedicet Dominus.

15 Qui serviunt illi, sunt ministraturi sancto: nam diligentes illam diligit Dominus.

16 Qui obedit illi, judicaturus est gentes; & qui attendit ad illam, confidenter habitabit.

17 Si crediderit, hæreditatem percipiet illius; & in possessione erunt horum posteri.

18 Nam distortè *quidem* ambulatura est cum eo primum,

19 Timorem & metum adductura super eum, & cruciatura eum eruditione sua, donec crediderit anima ipsius & tentaverit ipsum in statutis suis:

20 Sed rursum redibit ad ipsum recta & lætificabit ipsum.

21 Detegens ipsi occultas res suas.

22 Si seductus fuerit; deseret ipsum, & tradet ipsum potestati casus ipsius.

23 Conserva occasionem: & cave à malo:

24 Ac ne pudefias pretio animæ tuæ.

25 Nam est pudor adducens peccatum, & pudor est gloriosus & gratus.

26 Ne suscipias personam damno animæ tuæ, ac ne reverearis ad ruinam tuam.

27 Ne prohibeas sermonē tempore salutis,

28 Ac ne occultes sapientiam tuam ut bellus videaris.

29 Nam sermone cognoscitur sapientia, & eruditio ex verbis linguæ.

30 Ne contradicas veritati ullo modo, sed verecundia cohibetor ne mentiaris inopia eruditionis tuæ.

31 Ne verecunderis confiteri peccata tua, neque vim affer defluxioni flammis.

32 Ne substernas te ipsum cuiquam stulto, ac ne suscipias personam potentis.

33 Ad mortem usque certa pro veritate, & Dominus Deus pugnabit pro te.

34 Ne sis audax lingua tua, iners vero ac remissus in tuis operibus.

35 Ne sis tamquam leo domi tuæ, & tamquam ex viso proclivis ad percutiendum inter famulos tuos.

36 Ne esto manus tua extenta ad accipiendum, ad reddendum vero contracta.

CAP. V. *Non differendam conversionem nec fraudulenter ambulandum coram Deo.*

NE innitaris pecuniis tuis, ac ne dixeris, sufficientes mihi sunt ad vitam.

2 Ne persequaris animam tuam & robur tuum, ambulando in viis cordis tui.

3 Ne dixeris, quis in me judicem ageret propter opera mea? Nam Dominus omnino injuriam tuam ulturus esset.

4 Ne dixeris, peccaveram; ecquid mihi adfuit molestum? nam Dominus est longanimis, nequaquam vero dimissurus te.

5 De expiatione ne securus esto quum abundaveris, addendo peccata peccatis;

6 Ac ne dixeris miseratio illius multa est, multitudinem peccatorum meorum expiabit.

7 Nam misericordia & ira apud ipsum citæ sunt, sed super peccatores incubabit ejus indignatio.

8 Ne differas te ad Dominum convertere; quæ dejicias de die in diem:

9 Subito enim prodibit ira Domini, qua attereris quando curam abjeceris ejus, & tempore ultionis disperderis.

10 Ne innitaris pecuniis injustè partis: nam nihil adjuvaturę sūt quo die ultio adducetur.

11 Ne ventiles ad omnem ventum, neque pergas in omnem viam: ita *est* peccator bilinguis:

12 Esto stabilis certa tua intelligentia, & unus esto sermo tuus.

13 Esto celer ad bene audiendum, estoque ex veritate vita tua, & cum tolerantia responsionem rectam eloquere.

14 Si tibi est intelligentia, respondeto proximo; sin minus, manus tua super os tuum esto.

15 Gloria & ignominia in loquutione *est*, & lingua hominis *est* ruinæ ipsi.

16 Ne voceris susurro, ac lingua tua ne insidiator:

17 Nam furi quidem inest laboriosa turpitudo, sed bilingui pessima condemnatio.

18 In re magna æquè ac parva ne ullam quidem rem ignorato.

CAP. VI. *Amicitia sincera & fucata quid differant.*

INprimis pro eo quod amicus es ne efficiaris inimicus; nā malū hoc nomen hęreditatem percipiet pudoris & probri: ita peccator bilinguis ignominiam habiturus est.

2 Ne efferas te ipsum in consilio animæ tuæ, ut non huc illuc rapiatur, velut taurus, anima tua.

3 Folia tua comede, sed perdes fructus tuos, ac te ipsum relinques ut lignum aridum.

4 Anima prava perdit possessorem suū, qui ludibrium inimicorum ipsam effecturus est.

5 Guttur suave multiplicat amicos suos, & lingua bene loquens multiplicat qui bonis verbis compellent ipsam.

6 Qui pacem colant tecum, multi sunto; consiliarii vero tui unus è millenis.

7 Si comparaturus es amicū, in afflictione compara eum; neque cito credas te ipsum ei:

8 Nam est amicus tempore suo, qui non permanet die afflictionis tuæ:

9 Est item amicus qui ad inimicitiam traducitur, & certamen probrosum tibi revelaturus est:

10 Item amicus est mensarum particeps, qui non permanebit die afflictionis tuæ;

11 Sed rebus secundis tuis erit tamquam tu, & in familiares tuos utetur libertate:

12 Sin deprimeris, contra te stabit; & à facie tua occultabitur.

13 Ab inimicis tuis separator, & ab amicis tuis tibi attende.

14 Ami-

14 Amicus fidus valida *est* protectio; quem qui adeptus est, thesaurum adeptus est.

15 Amici fidi non est pretium quo permutetur; & nullum est pondus æquans pulcritudinem ejus.

16 Amicus fidus medicamentum *est* vitæ; quem qui timent Dominum, consequentur.

17 Qui timet Dominum, diriget amicitiam suam, quia prout ipse *est*, sic etiam propinqui ipsius futuri *sunt*.

18 Fili, à juventute tua elige eruditionem, & ad canos usque consequeris sapientiam,

19 Cujus bonos fructus exspectato.

20 Nam in elaboratione ejus paululum fatigaberis, sed cito comedes de fœtibus ejus.

21 Quam aspera est valdè rudibus! quum in ea non permaneat excors.

22 Tamquam lapis indicaturæ fortis apud illum futura est, nec tardabit abjicere eam:

23 Nam sapientia secundum nomen suum est, neque est multis manifesta.

24 Audi, fili, & elige sententiam meam, neque abjice consilium meum; sed infer pedes tuos in pedicas ejus, & in collare ejus collum tuum.

25 Subde humerum tuum, & bajula eam, neque inimicè feras vincula ejus.

26 Ex toto animo tuo accede eam, & totis viribus tuis conserva vias ejus:

27 Investiga, & quære, & innotescet tibi; deinde compos factus eam ne dimittito:

28 Tandem enim consequeris requiem ejus, & vertetur tibi in lætitiam:

29 Erunt quoq; tibi pedicæ illius pro tegumẽto roboris, & collaria ejus pro stola gloriæ:

30 Nam ornamentum aureum est ei, & vincula ejus *sunt* glomus hyacinthinum.

31 *Ut* stolam gloriæ indues eam, & coronam exsultationis tibi ipsi circumdabis.

32 Si cupiveris fili, erudieris; & si dedas animum tuum, eris solers:

33 Si dilexeris audire, recipies intelligentiã, & si inclinaveris aurẽ tuam, sapiens eris.

34 In multitudine seniorum consiste, & qui sapiens *est* huic agglutinare; omnem narrationem divinam cupito audire, & parœmiæ intelligentiæ ne effugiant te.

35 Si virum intelligentem videris, mane adito eum; & gradus januarum ejus deterito pes tuus.

36 Cogitationem habe in mandatis Domini perfectè, & præcepta ejus meditare semper: ipse stabiliet cor tuum, & concupita sapientia tradetur tibi.

CAP. VII. *Œconomia & finis tui habenda ratio.*

NE facias mala, & mala non deprehendent te.

2 Absiste ab injusto, & peccatum declinabit à te.

3 Fili, ne serito in sulcis injustitiæ, & minime septuplum eorum metes.

4 Ne requiras à Domino principatum, neque à rege cathedram gloriæ.

5 Ne justitiam tibi asseras coram Domino, neque coram rege sapientiam.

6 Ne quæras fieri judex, ne non valeas injustè facta tollere; ne quando metuas à facie potentis, & ponas offensionem in recto itinere tuo.

7 Ne pecces in multitudinem civitatis, & ne immittas te ipsum in turbam.

8 Ne alligeris bis peccato: nam uno non eris innocens.

9 Ne dixeris, ad multitudinem donorum meorum respiciet, & quum obtulero Deo altissimo accipiet: ne parvo animo sis in oratione tua, & ne despicias exercere misericordem beneficentiam.

10 Ne derideas hominem cujus anima in acerbitate versatur: est enim qui deprimat & qui exaltet.

11 Ne exares mandacium in fratrem tuum, neque amico facias similiter.

12 Ne velis mentiri ullo mendacio: nam assiduitas ejus non est futura bono.

13 Ne verbosus sis in multitudine seniori, neque repetas sermonem in oratione tua.

14 Ne oderis laboriosum opus, & agriculationem creatam ab Altissimo.

15 Ne referas te ipsum in multitudinem peccatorum:

16 Memento iram non tardaturam esse.

17 Deprime valde animam tuam, cum ultio impii ignis & vermis *futura sit*.

18 Ne commutes amicum ulla re quæ sit indifferens, neque fratrem germanum auro ophirio.

19 Ne aberres ab uxore sapiente & bona; nam gratia ejus *est* superior auro.

20 Ne affligas famulum opus facientem fideliter, neq; mercenarium qui tradit se ipsum.

21 Famulum intelligentem diligito animo tua, ne prives eum libertate.

22 Si pecora tibi sunt, inspice illa: quod si utilia sunt tibi, permaneant tibi.

23 Si liberi sunt tibi, erudi eos; & flecte à juventute collum eorum.

24 Filiæ sunt tibi, attende ad corpus earum; neque hilarem præbeas erga illas vultum tuum.

25 Eloca filiam, & confeceris opus magnum; sed viro intelligenti trade illam.

26 Uxor est tibi ex animo, ne ejicias eam; exosæ vero te ipsum ne addicito.

27 Ex toto corde gloria affice patrem tuum, & matris dolores ne obliviscaris:

28 Memento te per illos fuisse gentium: quid enim redditurus es eis, quemadmodum illi *fecerunt* tibi?

29 Ex toto animo tuo reverere Dominum, & sacerdotes ipsius admirare; ex totis viribus dilige eum qui fecit te, & ne derelinquas ministros ejus.

30 Time Dominum, gloriaque affice sacerdotem:

31 Et da ei partẽ prout mandatum est tibi, 32 Primitias & *sacrificium* pro reatu,

33 Et donum armorum, & sacrificium sanctificationis, primitiasque sanctorum:

34 Et mendico porrige manum tuam, ut consecrata sit benedictio tua.

35 Gratia doni coram omni vivente *spella-*

ta est; etiam super mortuo gratiam ne avertito.

36 Ne recedas à flentibus, sed cum lugentibus luge.

37 Ne pigreris infirmum invisere: nam ex hujusmodi *rebus* amaberis.

38 In omnibus sermonibus tuis memento finis tui, & in æternum non peccaturus es.

CAP. VIII. *Lites, sponsio, & conversatio temeraria vitanda.*

NE contendas cum homine principatum obtinente, ne quando incidas in manus ipsius:

2 Ne rixeris cum homine divite, ne quando statuat adversum te libram:

3 Multos enim perdidit aurum, etiam regum animos inclinavit.

4 Ne contendas cum homine verboso, neque aggeras ad ignem illius ligna.

5 Ne ludificeris cum rudi, ut non afficiantur ignominia progenitores tui.

6 Ne probro afficias hominem revertentem à peccato; memento nos omnes esse infestos increpationibus.

7 Ne ignominia afficias ullum de senectute ipsius, etenim ex numero nostro senescunt *homines*.

8 Ne lætaris de mortuo tibi inimicissimo, memento nos omnes mori.

9 Ne despicias narrationem sapientum; sed in proverbiis illorum conversare:

10 Nam ab illis disces eruditionem, etiam ad ministrandum rectè magnatibus.

11 Ne aberres à narratione senum: etenim didicerunt ipsi à suis parentibus.

12 Quia ab ipsis disces intelligentiam, etiã ad dandum tempore necessitatis responsum.

13 Ne incendas carbones peccatoris, ne comburatis igne flammante illius.

14 Ne resilias à conspectu contumelioſi, ut non insideat velut insidiæ ori tuo.

15 Ne mutuum des homini potentiori te, quod si dederis mutuum, ita esto quasi perderis.

16 Ne spondeas supra vires tuas: quod si sponderis, ita curam habe quasi soluturus.

17 Ne judicio experiaris contra judicem, nam secundum opinionem illius judicabitur.

18 Cum audace ne facias iter, ut non sit gravis in te: hic enim pro voluntate sua faciurus est, & una peribis hujus insipientia.

19 Cum iracundo ne ineas certamen, ac ne facias cum eo iter solitarium: ita enim *videtur* sanguis in oculis illius, quasi nihil esset; & ubi non est auxilium, ibi dejiciet te.

20 Cum stulto consilium ne ineas, nam non posset celare verbum.

21 Coram alieno rem occultandam ne facias: nescis enim quid pariturus sit.

22 Cuivis homini ne exponas animum tuum, & ne referat tibi gratiam falsam ullus.

CAP. IX. *Non fœmina, gloria, aut opes concupiscenda, nec cum potentibus, sed cum sapientibus conversandum.*

NE sis zelotypus uxoris versantis in sinu tuo, neque docceas *eam* contra te disciplinam malam.

2 Ne dedas mulieri ipsum, ut illa supra te ipsum ascendat.

3 Ne occurras mulieri meritoriæ, ne quando incidas in laqueos ejus.

4 Cum psaltria ne sis assiduus, ne quando capiaris institutis illius.

5 Virginem ne studeas habere notam, ne quando offensionem subeas increpationibus illius.

6 Ne des te ipsum meretricibus, ut non perdas hæreditatem tuam.

7 Ne circumspicias *eam* per vicos civitatis, etiam in solitariis illius viis ne erres.

8 Averte oculum à muliere formosa, neque studeas habere notam pulcritudinẽ alienam.

9 Nam pulcritudine mulieris multi seducti sunt, & ab ea tamquam ignis amor accenditur: ne ergo accumbas in ulnis complectens eam.

10 Cum muliere nupta ne sedeas planè, neque symbolam cum illa conferas ad vinum:

11 Ne quando declinet anima tua ad illam, tuoque spiritu in perditionem delaberis.

12 Ne relinquas amicum veterem, nam recens non est æqualis illi.

13 *Ut* vinũ novũ, amicus novus: si inveteratum fuerit, tum suaviter comprehende ipsũ.

14 Ne invideas gloriæ peccatoris; nescis enim quæ sit illius subversio.

15 Ne placeant tibi impiorum placita: memento eos adinferos usq; minimè justos fore.

16 Longe abiste ab homine qui potestatem habet occidendi, ut minimè suspiceris timorem mortis:

17 Quod si accesseris, ne derelinquas: ut non eripiat statim vitam tuam.

18 Cognosce te medios laqueos pervadere, & in projecturis murorum civitatis ambulare.

19 Pro viribus tuis conjecturam fac de altero, & cum sapientibus ini consilia; cum intelligentibus esto confabulatio tua, & tota narratio tua de lege altissimi.

20 Viri justi sunto convictores tui, & in reverentia Domini esto gloriatio tua.

21 Opera artificum laudatur opus, & dux populi sapiens sermone suo.

22 Formidabilis *est* in civitate sua vir verboſus, & qui præceps est in sermone suo odio futurus est.

CAP. X. *Idea Judicis & Magistratus boni.*

JUdex sapiens erudit populum suum, & principatus intelligentis *ex ordine* institutus est.

2 Qualis est judex populi, tales etiam *sunt* ministri ejus, & qualis est dux civitatis, tales omnes habitatores ejus.

3 Rex rudis perdit populum suum, civitas vero intelligentia porrectum habitabitur.

4 In manu Domini *est* potestas hujus terræ, & eum qui utilis est in ea suscitabit suo tempore.

5 In manu Domini est prosper successus viri, qui faciei literati gloriam suam appositurus est.

6 De ulla injuria ne iraſcaris proximo, & ne agas quicquam contumelioſis factis.

7 Odioſa *eſt* coram domino & hominibus ſuperbia, & ab utriſque ejicitur delictum injuſtum.

8 Regnum à gente una ad alteram traducitur propter injuſtè facta, & contumelias percuniaſque dolo partas: quamobrem ſuperbit terra & cinis?

9 Avaro etenim nihil eſt iniquius:

10 Nam hic etiam ſuam ipſius animam venalem efficit, quia dum vivit adjiciunt *eam* interanea ipſius.

11 Longam infirmitatem reſecat medicus; & qui rex eſt hodie, cras etiam moriturus eſt.

12 Mortuo enim homine hæres ſerpentum & beſtiarum ac vermium futurus eſt.

13 Principium ſuperbiæ *eſt* quum homo abſiſtit à Domino, quum ab opifice ſuo abſiliit animus ipſius:

14 Nam principium peccati *eſt* ſuperbia; & qui tenet eam contumelius *quidem* abominandis afficit, ſed ſubvertetur tandem.

15 Propterea admirabiles inducit caſtigationes Dominus, & tandem ſubvertit eos:

16 Thronos magiſtratuum tollit dominus & collocat mites in loco illorum intus:

17 Radices gentium ſuperbarum evellit Dominus, & plantat in gloria humiles earum loco:

18 Regiones gentium ſubvertit Dominus, perdens eas uſque ad fundamenta terræ.

19 Sufſulit ex eis, eoſque perdidit;

20 Et amovit è terra memoriam eorum.

21 Non eſt creatione indita hominibus ſuperbia, neque ira animi natis mulierum.

22 Semen ſecurum *eſt* eorum qui reverentur Dominum, & pretioſa planta eorum qui diligunt ipſum: ſemen ignominioſum eſt eorum qui non attendunt legi, ſemen errabundum eſt eorum qui mandata tranſſiliunt.

23 Inter fratres qui dux ipſorum eſt honoratus *eſt*; ſed qui reverentur Dominum in oculis illius *ſunt honorati*.

24 Ante ſortem principatus eſt reverentia Domini, duritas vero ſuperbiaque amiſſio eſt principatus.

25 Divitis & glorioſi, ac pauperis, horum gloriatio *eſt* reverentia Domini.

26 Non eſt juſtum ut pauper intelligens afficiatur ignominia, neque convenit gloria affici virum peccatorem.

27 Magnatus quidem, judiceſque, & potentes afficiuntur gloria, ſed non eſt eorum quiſquam major eo qui reveretur Dominum.

28 Famulo intelligenti miniſtrabunt liberi, & vir ſcientia præditus quum eruditur, non obmurmurabit.

29 Ne ſapientem age in opere tuo faciendo, neque glorioſum age tempore anguſtiæ tuæ.

30 Nam melius eſt ei qui operatur & abundat omnibus, quam qui glorioſum agit & indiget pane.

31 Fili, manſuetudine gloriâ compara animæ tuæ, & da honorem ei prout digna eſt.

32 Eum qui peccat in animam ſuam quis juſtum pronunciet? & eum qui vitam ſuam afficit ignominia quis ornet gloria?

33 Pauper afficitur gloria propter ſcientiam ſuam, dives vero afficitur propter divitias ſuas:

34 Is autem qui in paupertate afficitur gloria, quanto magis etiam afficeretur in divitiis?

CAP. XI. *Humilitatis laudes & præcepta: omnia à Deo eſſe; & peccati merces qua.*

SApientia humilis *viri* exaltabit caput ipſius, & inter magnates faciet ut conſideat.

2 Ne laudes quemquam de pulcritudine ipſius, neque abomineris ullum ex aſpectu ipſius.

3 Parva *eſt* inter volucres apis, ſed principatus *eſt* condimentorum dulcium fructus illius.

4 De amictu veſtimentorum ne glorieris, & die honoris ne extollaris; nam admirabilia ſunt opera Domini, occultaque opera ejus hominibus.

5 Tyranni multi reſederunt humi, & is de quo nulla fuerat ſuſpicio, geſtavit diadema.

6 Multi potentes ignominia valdè affecti ſunt, & glorioſi traditi in aliorum manus.

7 Priuſquam perquiſiveris, ne crimineris: cognoſce primum, atque tum increpa.

8 Priuſquam audiveris, ne reſpondeas; & in medium ſermonum ne immittas verbum.

9 De re quæ non attinet te, ne litiges, & in judicio peccatorum ne confidias.

10 Fili, ne in multis occupentur actiones tuæ; nam ſi multis incubueris, non eris innocens; & ſi perſequaris *multas* minimè conſequeris, & ſi aufugeris, minimè effugies.

11 Eſt qui defatigatur laborans & feſtinans, atque eo magis deficitur.

12 Eſt ignavus indigens ſublevatione, deficiens robore, & abundans paupertate, quem oculus Domini beneficentiſſimè intuetur, & quem erigit ex abjectione ipſius,

13 Cujus exaltavit caput è contritione, & de quo multi contemplantes admirati ſunt.

14 Bona & mala, vita & mors, paupertas divitiæque ſunt à Domino.

15 Sapientia, ſcientiaque, & cognitio legis à Domino; charitas & viæ bonorum optrum ab eo ſunt.

16 Error & tenebræ creatæ ſunt cum peccatoribus; ſed qui exſultant in malis, cum eis malum conſeneſcit.

17 Donum Domini permanet piis, & benevolentia ejus ſucceſſum bonum confert in ſæculum.

18 Eſt qui diteſcit attentione & parſimonia ſua, atque hæc portio ipſius *eſt* è mercede ipſius,

19 Quod quum dicit ille, inveni requiem & jam comedam indeſinenter de bonis meis, neſcit tamen quale tempus præteribit ipſum, ut ea relinquat aliis moriens.

20 Conſiſte in fœdere tuo, & verſare in illo, atque in opere tuo veteraſce.

21 Ne admireris opera peccatoris, ſed crede Domino, & permane in labore tuo.

22 Nam

22 Nam leve *est* fatus in oculis Domini, ut quam citissimè ditet pauperem.

23 Benedictio Domini *est* in mercede pii, qui hora cita progerminat benedictionem ipsius.

24 Ne dicas, quæ est utilitas mihi ab officio? & quæ deinceps mihi futura sunt bona?

25 Ne dicas, sufficiunt mihi, & *satis* multa sunt mihi quæ habeo, quid ergo deinceps affligem me in vita mea?

26 Tempore bonorum *est* malorum oblivio, & tempore malorum non *est* bonorum recordatio:

27 Nam facile *est* coram Domino, ut die mortis reddat homini secundum opera ipsius.

28 Afflictio horæ oblivionem deliciarum efficit, hominis vero consummationem revelatio operum ipsius.

29 Ante mortẽ beatum ne prædices quemquam; etiam de liberis suis vir agnoscitur.

30 Ne quemvis hominem, inducas in domum tuam: nam multæ *sunt* insidiæ diaboli.

31 Ut perdix venatrix in cavea, ita *est* cor superbi, & velut speculator invadens ad ruinam:

32 Nam bona in mala convertens insidiatur, etiam iis qui stant à suis partibus imponit maculam.

33 E parva scintilla multæ conficiuntur prunæ, & homo peccator in sanguinem insidiatur *multum*.

34 Attentè cave à malefico: nam res pravas fabricatur, ne quando indat tibi maculam in sæculo *duraturam*.

35 In domum recipe alienum, & te perverteus conturbatione abalienabit te à rebus quæ tibi propriæ sunt.

CAP. XII. *In quos beneficia collocanda.*

QUando benefacis cognosce cui facias, & referetur gratia tuis beneficiis.

2 Benefac pio, & retributionem consequetis; quod si non ab ipso, at ab Altissimo.

3 Non erunt bona ei qui assiduè incumbit malo, & qui misericordæ beneficentia non gratificatur, da pio, ac ne peccatorem suscipias.

4 Benefac humili ac ne des impio, impedito panes tuos, ac ne des ei, ut non illis potestatem in te comparet: nam duplicia mala comperies *obvenire* tibi pro bonis omnibus quibus eum affeceris.

5 Nam etiam Altissimus peccatores odit, & piorum gratia redditurus est ultionẽ; sed cuidit eos ad diẽ illum validum ultionis eorum; da viro bono ac ne suscipias peccatorẽ.

6 Non ejicitur fecundis rebus amicus iste, sed non occultus erit in adversis inimicus.

7 Secundis rebus alicujus tristes *sunt* inimici ejus, adversis autem illius etiam amicus separatur.

8 Ne credas inimico tuo in sæculum.

9 Nam sicut æs affert æruginem, sic etiam pravitas illius.

10 Etiam si abjiciat se & inflexus ambulet, custodite animæ tuæ & custodi ab illo *ipsum*: sic vis ergà ipsum tanquam qui abstergit speculum, & cognosces non intuliſſe æruginem ad extremum usque.

11 Ne statuas eum apud te ipsum, ne quando quum subverterit consistat in loco tuo, ne colloces eum ad dexteram tuam ne quando sedem tuam quærat occupare, & tandem cognoscas sermones meos & pungaris verbis meis.

12 Quis misereatur incantatoris à serpente morsi, aut omnium accedentium bestiis? sic hominis peccatorem accedentis & se admiscentis peccatis ejus *nemo misertur est*.

13 Horam *unam* tecum permanebit in statione justa; sed si declinaveris, nequaquam per durabit:

14 Ac labiis quidem suis aget suavem inimicus, sed in animo suo versabit consilia te in foveam evertendi.

15 Oculis suis lacrimabitur, sed si occasionem invenerit non poterit impleri sanguine; mala si obveniant tibi, ibidem priorem quam te invenies illum, & quasi velit succurrere subplantabit calcem tuum.

16 Caput suum movebit, & applaudet manibus, & hic illic susurrabit multa, ac vultum suum commutabit.

CAP. XIII. *Divitum & potentum conversatio fugienda.*

QUi attrectat picem, inquinabitur ea; & qui communicat cum superbo, similis fiet ei.

2 Pondus superans vires tuos ne tollas in vita tua, & cum eo qui robustior est te aut ditior te ne communices.

3 Quid communicatura esset olla cum lebete? illa si allidet, eadem conteretur.

4 Dives quum injuriam fecit, rogatur tamen; pauper quum injuriam fecit, hic etiam minatur amplius.

5 Si utilis fueris, opera tua utitur; quod si deficiaris, afflicturus est te.

6 Et si habueris, convictor erit tuus; quumque exhauserit te, tum non laborabit ipse.

7 Si opus te habuerit, & seducet te arridens tibi, & faciet tibi spem alloquens te bonis *verbis*, & dicens; quid opus *est* tibi?

8 Sed pudore afficiet te cibis suis bis aut ter *oblatis*, donec exhauserit te, & tandem detidebit te; ac postea videns te derelinquet te; & caput suum movebit adversum te.

9 Attentè cave ne seducaris mente, ro Et ne abjiciaris hac lætitia cordis tui.

11 Accersente potentiore te, esto ut qui subducit se; & eo magis te perget accersere.

12 Ne irruas, ut non detrudaris nullo judicio habito; & ne longè absitas, ut non tradaris oblivioni.

13 Ne des operam ut ex æquo alloquaris eum, & ne credas pluribus verbis ejus: nam multa loquutione probaturus est te, & tamquã arridens perquisiturus res occultas tuas.

14 Immisericors est qui non custodit sermones: nam afflictioni tuæ & vinculis non parciturus est.

15 Conserva & attende valdè ut audias, nam cum casu tuo obambulas.

16 Audiens ista, in somno tuo vigila.
17 Tota vita dilige Dominum, & invoca eum ad salutem tuam.
18 Omne animal diliget simile sibi, & omnis homo diligit propinquum sibi.
19 Omnis caro congregatur cum suo genere, & ad similem sibi agglutinatur vir.
20 Quid communicaturus esset lupus cum agno? similiter peccator cum pio?
21 Quæ pax esset hyenæ cum cane? & quæ pax diviti cum paupere?
22 *Ut* venationes leonum sunt onagri in deserto, ita pascua divitum *sunt* pauperes.
23 *Ut* abominationi *est* superbis abjectio, ita *est* abominationi apud divitem pauper.
24 Dives jactatus staturninatur ab amicis, pauper vero cadens amplius ab amicis depellitur.
25 Divitis collapsi multi sunt defensores, quum res tacendas eloquutus est, tamen justum ipsum pronunciant:
26 Si humilis lapsus est, increpatur ipse; *si* enunciaverit verbum intelligentiæ, non tamen tribuitur ipsi locus.
27 Divite loquente omnes silent, etiam sermonem ejus exaltaverunt ad nubes usque.
28 Paupere loquente dixerunt, quis iste *est*? & si offenderit amplius, subvertere solent ipsum.
29 Bonæ *sunt* divitiæ quibus non inest peccatum, & mala paupertas in ore impii.
30 Cor hominis mutat vultum ipsius, sive ad bona *spectet*, sive ad mala: nam animus in delectatione virescens bonũ vultum efficit.
31 Vestigium cordis in bonis *versantis* est vultus virens, inventio autem parabolarum est laboriosa cogitatio.

CAP. XIV. *Institutio avari.*

BEatus est vir qui non labitur ore suo, ac non pungitur peccatorum multitudine:
2 Beatus quẽ non condemnat anima ipsius, & qui non decidit de spe sua in Dominum.
3 Viro sordido non *sunt* bonæ divitiæ, & viro invido quorsum pecuniæ?
4 Qui colligit subtrahendo animæ suę, colligit aliis; & de bonis illius faciẽt delicias alii.
5 Qui sibi ipsi malus est, cuinam erit bonus? non enim lætatur de pecuniis suis.
6 Non est pejor eo qui sibi ipsi invidet, atque hæc retributio *est* malitiæ illius.
7 Nam si benefecerit *sibi*, invitus facit, & tandem declarabit malitiam suam.
8 Invidus ad aspectum oculi malus *est*, avertens faciem, & despiciens animas.
9 Avari oculus non impletur parte, & injustitia improbi exsiccat animam ipsius.
10 Oculus malus invidet pani, & indigens *est* in mensa sua.
11 Fili, prout habueris, tibi ipsi benefacito, & oblationes dignè offerto Domino.
12 Memento mortẽ non tardare, & pactum cum sepulcro non fuisse demonstratum tibi.
13 Antequã moriaris benefac amico, & pro facultate tua extende *beneficium* & dato ei.
14 Ne defrauderis die bono, & pars cupiditatis bonæ ne prætereat te.
15 Nonne alteri relicturus esses labores tuos & defatigationes tuas divisuris hęreditate?
16 Da & accipe, & sanctè regito animam tuam:
17 Nam non est in sepulcro cur alimenta quæras,
18 Omnis caro tamquam vestimentum veteraſcit: nam hæc constitutio *est* inde à seculo, omnino moriturus es.
19 Quemadmodum folium virens in densa arbore illud abjiciente & hoc producente, ita etiam *se habet* generatio carnis & sanguinis: illa moritur, hæc vero gignitur.
20 Omne opus putrescens deficit, & cum eo abiturus est opifex illius.
21 Beatus vir qui cum sapientia res bonas meditatur, & qui intelligentia sua res sanctas differit;
22 Qui considerat vias suas cum corde suo, etiam res occultas illius percipiet mente: persequere illam ut vestigator, & velut insidiator vias illius explora.
23 Qui flexus inspicit per fenestras illius, & ad januas illius auscultat.
24 Qui versatur proximè domum illius, & pangit ad muros illius palum, statuens tentorium suum ad manum illius:
25 Hic diversabitur in diversorio bonorum, ponet liberos suos sub tegmine illius, & sub ramis illius acquiescet.
26 Protegetur ab illa adversus æstum, & in gloria illius diversabitur.

CAP. XV. *Timor Dei utilis.*

QUi reveretur Dominum facturus est ista, & potius cognitione legis adpiscetur illam:
2 Quæ tamquam mater occurret ipsi, & tamquam virginalis conjunx excipiet ipsum.
3 Cibabit ipsum pane intelligentiæ, & potabendam præbebit ipsi aquam sapientiæ.
4 Statuminabitur super illam, ac minimè inclinabitur; incumbet illi, ac minimè pudore afficietur.
5 Nam efferet eum supra proximos ipsius, & in medio Ecclesiæ aperiet os ejus.
6 Lætitiam & coronam exsultationis adpiscetur, & nomen æternum erit hæreditarium ei:
7 Nequaquam vero homines insipienter illam apprehensuri sunt, & viri peccatores neutiquam visuri illam.
8 Procul abest à superbia, & viri mendacii non faciunt mentionem illius.
9 Non *est* speciosa laus in ore peccatoris, quoniam a Domino non est immissa ei.
10 Nam per sapientiam prędicanda est laus, & Dominus prosperum ei successum dabit rus est:
11 Ne dicas, per Dominum factũ est ut desiceremnam quæ odio habet ea non facerem.
12 Ne dicas, ipse finxit me; nam non habet opus viro peccatore.
13 Omnem rem abominandam odit Dominus: itaque non amatur *illa* ab iis qui reverentur ipsum:
14 Ipse à principio quum fecit hominem,

permisit ipsum consilio ipsius, *dicens;* si voles, custodies mandata & fidem, faciendo quod placet.

15 Apposuit tibi ignem & aquam, adutrum volueris extende manum tuum,

16 Coram hominibus est vita & mors:

17 Et utrumcumque placuit dabitur ipsi.

18 Nam multa *est* sapientia Domini, & validus *est* potentia & videns omnia.

19 Et oculi ejus intuentur eos qui reverētur ipsum, & ipse cognoscit omne opus hominis.

20 Non præcepit cuiquam ut faciat impie, nec dedit cuiquam peccandi licentiam.

CAP. XVI. *Causa felicis Politiæ.*

NE expectas inutilem liberorum multitudinem, neque lætaris de filiis impiis, si multi fuerint: ne lætaris de ipsis, nisi adsit ipsis reverentia Domini.

2 Ne fidenter incumbas vitæ illorum, neque initaris illorum multitudine:

3 Præstat enim justus unus *aliis* mille,

4 Et mori sine liberis quam impios habere liberos.

5 Nam ab uno intelligente instrui civitas habitatoribus potest, impiorum vero tribus cito desolabitur.

6 Multo hujusmodi vidit oculus meus, & potentiora his audivit auris mea.

7 In congregationem peccatorum accenditur ignis, & in gentem contumacem exardescit ira.

8 Non fuit placatus in omnes illos veteres gigantes, qui defecerāt robore insipiente suo:

9 Non pepercit vicinitati Loti, quos abominatus est propter superbiam ipsorum:

10 Non misertus est gentis perditæ eorum qui procedebant cum peccatis suis quæ perpetraverant:

11 Atque ita sexcenta millia peditum quæ collecta fuerant, in duritia cordis ipsorum flagellans, miserans, verberans, curansque Dominus misericordia & eruditione conservavit; nam si quis fuerit dura cervice in populo, mirandum est istud si impune tulerit:

12 Misericordia enim & ira sunt apud illū.

13 Celeriter princeps est placidissimus aut effundens iram: prout est multa misericordia ejus, ita etiam reprehensio ejus, quemque secundum opera ipsius judicaturus est.

14 Non effugiet cum rapina peccator; ac minime deficiet pii tolerantia.

15 Omni misericordi beneficentiæ da locum: nam quisque secundum opera sua inventurus est. Dominus induraverat Pharonē ne cognosceret ipsum, ut agnoscerentur efficaciones ipsius *rebus creatis* sub cœlo: omni creaturæ misericordia ejus manifesta est, nam lucem suam ac tenebras adamante dispescuit.

16 Ne dicas, à Domino abscondar; & apud excelsum quis mei memor futurus est?

17 In populo quamplurimo nequaquam erit recordatio mei: nam quæ *est* anima mea inter res creatas immensas?

18 Ecce cœlum, & cœlum cœlum summum, abyssus, & terra, & quæ in eis sunt, ad aspectum ejus commoventur; totus mundus qui factus fuit & qui est, ad voluntatem ejus.

19 Una montes ipsi & fundamenta terræ, respiciente ad ea Domino, concutiuntur tremore.

20 Neque condignè cor de istis cogitare potest: nam vias illius quis percipiat animo?

21 *Est* procella quam nemo videre potest; verum plurima ipsius opera sunt in abditis.

22 Opera justitiæ ejus quis annunciare, aut quis sustinere possit? nam longe *est* fœdus ipsum & exquisitio *rerum* omnium in morte.

23 Qui subsumit se cogitat ista; sed vir insipiens res stultas seductus cogitat.

24 Audi me, fili, & disce scientiam, atque ad sermones meos attende animo tuo.

25 Ostendam pensitate eruditionem, & accuratè enunciabo scientiam ejus.

26 Nam ex judicio Domini *sunt* opera ejus inde à principio; & ex quo facta sunt, dispositæ sunt partes eorum.

27 Ornavit in seculum opera sua, prout in manu ejus sunt principia illius in generationem quamque: neque esurierunt neque fatigata sunt in opificiis ejus, neque defecerunt ab operibus ejus.

28 Alterum non fuit alteri angustiæ,

29 Et in seculum usque non sunt immorigera sermoni ejus:

30 Nam postea in terram respiciens Dominus implevit eam bonis suis.

31 Cadaver omnis animantis tegit superficies illius, & in illam revertuntur ipsa.

CAP. XVII. *Prærogativa hominis præplasti, & Israelis à Deo electi.*

DOminus creavit è terra hominem,

2 Et rursus in eam convertit ipsum.

3 Dies numeratos & præfinitum tempus dedit ipsis, quum daret ipsis potestatem in ea quæ super terram sunt:

4 Et induens eos robore pro conditione ipsorum, secundum imaginem suam fecit ipsos:

5 Imposuit timorem ejus cuilibet carni, ut bestiis & volucribus dominaretur,

6 Sed partem tribuens *in sua* similitudine sexto loco dedit ipsis mentem, septimoque sermonem ad interpretationem efficacitatum ejus.

7 Consilium, & linguam, oculosque, aures, & cor dedit ad cogitandum illis; scientia intelligente implevit eos, bonaque & mala demonstravit eis:

8 Adhibuit oculum suum ad corda eorum, dedit ut per secula gloriari possint de *factis* mirabilibus ipsius, ut intelligenter enarrent opera ipsius,

9 Et nominatissimam sanctificationem ipsius electi laudent:

10 Adjecit eis scientiam, & legem vitæ hæreditariam dedit eis, ut percipiant animo se nunc mortales esse:

11 Fœdus perpetuum statuit cum eis, & judicia sua demonstravit eis.

12 Magnificam gloriam viderunt oculi eorum, & gloriosam vocem ejus audivit auris eorum, quum diceret eis,

13 Attentè cavete ab omni in justitia, & man-

mandata eis ſingulis de propinquo daret.

14 Non ſunt abſconditæ ab oculis ejus viæ illorum, perpetuo ſunt ei expoſitæ; ſed omnis homo à juventute ad res malas *ſpectat*: itaque non potuerunt corda ſua pro lapideis facere carnea.

15 Nam quum dividerentur gentes totius terræ, unicuique genti conſtituit ducem; ſed aſſumſit Iſraelem pro parte ſua; quem ut primogenitus eſt nutrit eruditione, & in partem communicans lucem dilectionis non dimittit eum.

16 Quapropter omnia opera ipſorum ſunt tamquam ſol coram illo, & oculi illius aſſiduè ſuruentur vias ipſorum.

17 Non fuerunt occulta ab eo injuſta ipſorum facta, ſed omnia peccata ipſorum expoſita fuerunt Domino; Dominus vero, qui bonus eſt & agnoſcit figmentum ſuum, neque dimiſit eos, neq; reliquit quin parceret ipſis.

18 Nam miſericordia in virum *eſt* tamquã ſigillum penes ipſum, & gratiam erga hominem velut pupillam conſervat, impertiens filiis ſuis filiabuſque reſipiſcentiam; poſtea vero exſurgens retribuet ipſis, retributionẽ, inquam, ipſorum retribuet in caput ipſorum.

19 Verumtamen reſipiſcentibus converſionem dedit, & revocavit eos qui tolerantiam deſerebant.

20 Revertere igitur ad Dominum, & relin que peccata: præcare in os, & minus offende.

21 Reduc *teipſum* ad altiſſimum, & convertè ab injuſtitia: nam ipſe dux futurus eſt è tenebris ad illuſtrationem ſalutarem;

22 Et valdè odio haberem abominandam.

23 Altiſſimum quis laudet in ſepulcro, loco viventium & edentium celebrationem?

24 A mortuo, tamquam ſi non eſſet, perit celebratio.

25 Vivens & incolumis corde laudat Dominum.

26 Magnam eſſe miſericordiam Domini Dei noſtri, & placationem reverentibus ad ipſum ſanctè:

27 Non enim poſſe omnia ineſſe hominibus, cum non ſit immortalis filius hominis.

28 Quid lucidius ſole? at hic tamen deficit: item vir qui cogitat carnem & ſanguinem.

29 Potentiam quidem altiſſimi cœli ille conſiderat, ſed homines omnes ſunt terra & cinis.

CAP. XVIII. *Opera Dei imperſcrutabilia.*

QUi vivit in ſeculum, is creavit omnia communi lege.

2 Dominus ſolus juſtum cum non ſit præter eum alter; qui fecit habitabilem mundũ palmo manus ſuæ, cujus voluntati obediunt omnia: nam ipſe rex omnium eſt, diſtinguens in eis potentia ſua à prophanis res ſanctas.

3 Cuinam contulit ut enunciet opera ipſius? aut quis perveſtigavit magna ipſius facta?

4 Robur majeſtatis ipſius quis enumeret? & quis propoſiturus ſit enarrationem miſerationum ejus?

5 Non poſſunt minuere aut addere, neque perveſtigare poſſunt *homines* mirabilia *opera* Domini.

6 Quum abſolverit homo, tum principium eſt; quumque deſiverit, tum dubitaturus *unde incipiat.*

7 Nam quid *eſt* homo? & quis uſus illius? quodnam *eſt* bonum illius? & quod malum illius?

8 Numerus dierum hominis, ut ſint plurimi, *eſt* annorum centum: ſed cuique præſinitum obdormiendi tempus omnium ratiocinio non poteſt computari: tamquam gutta aquæ è mari, & tamquam calculus arenæ ita ſunt mille anni inter dies ſeculi.

9 Propterea longanimis eſt Dominus erga illos, & diffundit miſericordiam ſuã in illos.

10 Vidit & agnovit exitum eorum malum futurum eſſe:

11 Propterea copioſam adhibuit placationem ſuam.

12 Miſericordia hominis *eſt* erga proximum ſuum.

13 Miſericordia vero Domini ergo omnem carnem.

14 Arguens erudienſque, docens & convertens, ut paſtor gregem ſuum.

15 Excipientium eruditionem miſeretur, & feſtinantium ad judicia ejus.

16 Fili, ſecundis rebus utens ne præbeas reprehenſionis argumentum, neque in ulla oratione moleſtiam ſermonis improbi.

17 Nonne æſtum ſedat ros? ſic melior eſt ſermo donatione.

18 Ecce nonne ſermo ſuperat donationem bonam? at utrumque *eſt* penes hominem gratia præditum.

19 Stultus ingratè exprobrat, & donum invidi tabefacit oculos.

20 Priuſquam loquaris diſce, & ante infirmitudinem cura.

21 Ante judicium compara te ipſum ut benefacias, & hora animadverſionis placationem conſequeris.

22 Antequam infirmeris, abjice te continentia; & tempore peccatorum demonſtra converſionem.

23 Ne impedias quin reddatur tempeſtivè votum; neque differas ad mortem uſque ut juſtè facias.

24 Antequam voveas, compara te ipſum, ac ne eſto ſimilis viro tentanti Dominum:

25 Recordare indignationem *venturam* dies mortis, & tempus vindictæ *venturum* quum faciem avertet Deus.

26 Recordare tempus famis tempore abundantiæ, paupertatem & indigentiam quando eris dives.

27 A matutino ad veſpertinum uſque commutatur tempus, & omnia iſta ſunt cita coram Domino: homo ſapiens in re qualibet religioſè metuet, & diebus peccatorum attente cavebit à delicto; inſipiens vero non obſervat tempus.

28 Omnis *vir* intelligens ſapientiam & eruditionem agnovit.

29 Et ei qui adeptus eſt illam celebrationem tribuit.

30 Qui intelligentes ſunt ii quoque ſermonibus ſapientiam teſtantur, & deſtillant proverbia

remias accuratas in vitam: optima *est* fiducia in Dominum ſolum, quandoquidem mortuum cor adhæret rei mortuæ.

31 Ne ſequaris concupiſcentias tuas, ſed prohibe *te* à tuis appetitionibus.

32 Si ſuppeditaveris animo tuo rem quam concupiſcit, quæ lubet ipſi; facies ut gaudeant inimici tui de eo, qui invident tibi.

33 Ne lęteris de multis deliciis tuis, neque requiras conſilium illarum *adipiſcendarum*.

34 Ne fias pauper convivia ex fœneratione frequenter exhibendo, quum nihil eſt in marſupio tibi: nam famoſus eſſes inſidiator tui ipſius vitæ.

CAP. XIX. *Concupiſcentia & luxuria fugienda.*

OPerarius ebrioſus non ſolat diteſcere: & qui nihili facit res parvas paulatim ruit.

2 Vinum & mulieres ſeducunt intelligentes; & qui agglutinatur ſcortis eſt audax:

3 Tinea & vermes hæreditario jure poſſidebunt illum; & areſiet traductus in exemplum infamiæ maximæ.

4 Qui vero credit *ſe illis*, levis *eſt* animo, & qui peccat, in ſe ipſum delinquit.

5 Qui lætatur de conſtitutione prava, condemnabitur, qui vero oculum contra voluptates intentum habet, coronam parat vitæ ſuæ.

6 Qui compos eſt linguæ ſuæ, cum altero ſine pugnis traducet vitam; & qui odit loquacitatem, minimè afficitur malo.

7 Nunquam repetas ſermonem, & nihil tibi detrimento erit.

8 Ne enarra apud amicum aut inimicum rationes alienæ vitæ: & niſi in te redundaturam eſſet crimen peccati, ne reveles.

9 Nam qui audiverit te, & obſervaverit te, in ſuo tempore odiò habiturus eſt te.

10 Audiviſti ſermonem? moriatur apud te, & bono animo eſto: non enim rumpet te.

11 A ſermone ſtultus cruciatur doloribus, ut à fœtu parturiens.

12 Ut ſagitta fixa in femore hominis, ita eſt ſermo in ventre ſtulti.

13 Arguè amicum, ne quando fecerit; & ſi fecerit, ne quando pergat:

14 Arguè proximum, ne quando dixerit; & ſi dixerit, ut non repetat:

15 Arguè amicum; nam ſæpè exſiſtit vana calumnia, & ne cuivis ſermoni credito animus tuus.

16 Eſt qui labitur ſermone, ſed non ex animo; ecquis autem eſt qui non ſit lapſus linguæ ſuæ?

17 Arguè proximum antequam mineris, & concede locum legi Altiſſimi quum ira vacas.

18 Reverentia Domini principium eſt quo ad accipiendum *proximum* adduceris, & ſapientia ab eo dilectionem comparat: cognitio mandatorum Domini *eſt* eruditio vitæ, & qui faciunt res placentes ei, percipiunt immortalitatis fructum: reverentia à Domino eſt tota ſapientia, & omni ſapientiæ adeſt effectio legis & cognitio omnipotentiæ ejus; ſervus qui dicit Domino, *ut* placet *tibi* non faciam; & ſi poſtea faciet, irritat ultorem ſuum.

19 Improbitatis ſcientia non eſt ſapientia; neque eſt prudentia, ubi conſilium peccatorum eſt.

20 Eſt improbitas quæ eadem abominanda eſt, ſed eſt inſipiens qui parum valet ſapientia.

21 Præſtat timidus qui trepidat in intelligentia, eo qui abundat prudentia & transgreditur legem Altiſſimi.

22 Eſt aſtutia accurata quæ ipſa injuſta eſt, & eſt qui pervertat gratiam in proferendo judicio; ſed qui juſtè judicia pronunciat hic ſapiens eſt.

23 Eſt qui pravè agens flexus ambulat pullatuſque; ſed apud ſe plenus eſt ig nito dolo.

24 Una quidem deflectit vultum, & ſurdum voluntariè agit, ſed ubi non cognoſcitur prius te afficiet malo.

25 Etiamſi præ tenuitate roboris impeditus fuerit à peccando; ſi occaſionem invenerit, afficiet malo.

26 Ex aſpectu cognoſcitur vir, & ex obvia perſonæ ſpecie cognoſcitur qui valet mente.

27 Ornatus viri, & riſus dentium, greſſuſque hominis enunciant conſtitutionem ejus.

28 Eſt redargutio quæ intempeſtiva eſt, & qui tacet *eum*, is quoque prudens eſt.

CAP. XX. *Ars loquendi & tacendi.*

QUemadmodum melius eſt redarguere, quam occultè indignari, ſic qui redarguenti confitetur, à detrimento prohibebitur.

2 Ut concupiſcentia enunchi de virtinda puella, ita *eſt* quiſquis vi exercet judicia.

3 Eſt tacens qui ſapiens deprehenditur, & eſt aliquis odioſus præ multa loquacitate ſua.

4 Eſt tacens eo quod non habet reſponſionem, & eſt tacens qui opportunitatem novit.

5 Vir ſapiens taciturus eſt ad opportunitatem uſque; procax vero & inſipiens opportunitatem tranſilit.

6 Qui abundat ſermone, abominationi eſt; & qui potentiam ſibi arrogat, odio eſt.

7 Quam pulcrum *eſt* hominem reprehenſum declarare reſipiſcentiam! ſic enim voluntarium peccatum fugiturus eſt.

8 Placent quidem mala viro peccatori, ſed inventum eſt ad detrimentum ipſius.

9 Eſt donatio quę tibi non profutura eſt, & donatio eſt cujus dupla futura eſt retributio.

10 Accidit diminutio propter gloriationē, ſed eſt qui per humilitatem extulit caput.

11 Eſt qui parvo emit multa, ſed illa perſolvit ſeptuplo.

12 Sapiens ſe ipſū reddit ſermonibus amabilem, ſtultorum vero gratiæ effunduntur.

13 Donatio inſipientis nō eſt tibi ſi acceperis profutura, ſimiliterque etiam invidentis, propter neceſſitatem ab eo impoſitam: nam oculi ejus *ſpectant* ut pro uno accipiāt multa.

14 Pauca dabit; ſed exprobrabit multa, & aperiet os ſuum tamquam præco.

15 Hodie mutuo dabit, & cras repetet, odioſus Domino & hominibus *vir* hujuſmodi.

16 Stultus dicet; non est amicus mihi, non est gratia beneficiorum meorum:
17 Qui comedent cibum meum sunt vani lingua.
18 O quoties & quam multi istum dirisuri sunt! nam neque illud quod habuit, acceptum recto sensu dedit; neque similiter quod non habet ipsi perinde est.
19 Lapsus à pavimento tolerabilior est quam lapsus à lingua: ita ruina malorum studiosè advenit.
20 Homo ingratus, sermo intempestivus in ore rudium assidnè futurus est.
21 Ab ore stulti *prolata* reprobatur parabola, nequaquam enim dicit eam tempore suo.
22 Est qui vetatur peccare præ indigentia, ac ne in sua quidem quiete compungitur.
23 Est qui perdit se ipsum pudore; & qui dein personæ observatione seipsum perdit.
24 Est qui gratiam ex verecundia promittit amico, deinde gratis eum inimicum parat.
25 Labes mala est in homine mendacium, & in rudium ore assidue versatur.
26 Optabilior est fur quam mendax assiduus; utrique vero perditionis hæreditatem consequentur.
27 Mores hominis mendacis sunt ignominiosi, & pudor ejus comitatur ipsum assidue.
28 Sapiens profecturus est se ipsum sermonibus, & vir prudens magnatibus placiturus.
29 Qui colit agrum suum, altiorem faciet acervum suum, & qui magnatibus placet, veniam exorabit injustitiæ suæ.
30 Xenia & dona excæcant oculos sapientum, & velut pastomis ori indita avertunt reprehensiones.
31 In sapientia occulta, & thesauro abdito, quænam est utrobique utilitas?
32 Præstat homo occultans stultitiam suam homini occultanti sapientiam suam.
33 Præstat tolerantia infracta in quærendo Domino, homini suam ipsius vitam sine Domino agitanti.

CAP. XXI. *Resipiscere est odisse & fugere malum.*

FIli, *quum* peccasti, ne pergas amplius; sed priorum causa deprecare.
2 Tamquam à serpente fuge à peccato: nam si accesseris ipsum, mordebit te.
3 Dentes leonis *sunt* dentes ejus, tollentes animas hominum:
4 Similis gladio ancipiti est omnis iniquitas, plagæ illius non est curatio.
5 Insultatio & contumelia desolant divitias: ita superborum domus desolabitur.
6 Precatio pauperis ab ore *ipsius* ad aures *soum* illius; sed judicium illius studiosè advenit.
7 Qui odit reprehensionem, vestigio insistit peccatoris, sed qui reveretur Dominum, convertetur ex animo suo.
8 Notus è longinquo est, qui valet lingua; sed consideratus novit, quum ille labitur.
9 Qui ædificat domum suam pecuniis alienis, *est* qui colligit sibi ipsi lapides ad tumulum sepulturæ suæ.
10 Stuppa coacta *est* iniquorum congregatio, & consumit eos flamma ignis ad perditionem.
11 Via peccatorum lapidibus quidem complanata est; sed in extremo ejus *est* morsi fovea.
12 Qui custodet legem Domini, tenet intelligentiam ejus.
13 Assumptio autem sapientiæ *est* consummatio reverentiæ Domini.
14 Non erudietur is qui non est solers.
15 Solertia enim est quæ multiplicat illi acerbitatem.
16 Cognitio sapientis velut inundatio multiplicari solet, & consilium ejus ut castus fons vitæ.
17 Intestina stulti similia sunt confracto vasi: ullam scientiam non tenent in vita sua.
18 Sermonem sapientem quum audiverit scitus, laudat eum & adhibet sibi; sin eum audivit qui caret intelligentia, & displicet ipsi & avertit eum post tergum suum.
19 Narratio stulti *est* tamquam onus in via; in labiis vero intelligentis invenitur gratia.
20 Os prudentis in Ecclesia requiri solet.
21 Tamquam domus deleta, ita *est* stulto sapientia: cujus sermones si cum animo reputentur, cognitioni hominis vacantis intelligentia sermones insunt quos nequeas perquirere.
22 Pro pedicis *est* in pedibus dementis eruditio, & velut manicæ ad manum dextræ.
23 Sultus in risu extollit vocem suam, vir autem solers vix placidè arrisurus est.
24 Tamquam mundus aureus *est* prudenti eruditio, & tamquam armilla imposita brachio dextero.
25 Pes stulti cito infertur in domum *alterius*, sed homo peritus multarum rerum pudore ab ea continebit se.
26 Imprudens à foribus flexus in domum introspicit, sed vir eruditus consistit foris.
27 Ruditas est hominis quum auscultat ad fores, prudens vero igno miniam istam gravabitur.
28 Multiloquorum labia *res* narrant quæ non attinent ipsos, prudentum vero sermones statera ponderantur.
29 In ore stultorum *est* cor ipsorum; in corde autem sapientum est os ipsorum.
30 Quum exsecratur impius satanam, is suam ipsius animam exsecratur.
31 Inquinat suam ipsius animam susurro; & ubicumq; inquilinus fuerit, odio futurus est.

CAP. XXII. *Candidè agendum cum proximo.*

LApidi consputo comparatur piger, à quoquisque exhibitæ ignominiam ejus.
2 Stercori bubulo è hortis collectis comparatur piger, quem quisquis tollit, manum solet excutere.
3 Pudor patri est in genitura filii carentis eruditione, & filia *talis* ad detrimentum progenitur.
4 Filia prudens hæres viri sui futura est; quæ autem pudore afficit *eum*, ad tristitiam genitoris *afficit*.

5 Patrem

5 Patrem virumque pudore afficit audax, sed apud utrosque ignominiosa futura est.

6 Musicorum *sonorum* in luctu narratio intempestiva *est*, flagella vero & correctio tempore sapientiæ.

7 Liberi qui cum vita bona educantur, suorum genitorum abscondunt ignobilitatem, liberi qui in contemtu & ruditate exsultant, inquinant nobilitatem cognationis suæ.

8 Conglutinat testam qui docet stultum, & excitat dormientes è profundo somno; narrat dormitanti qui narrat stulto: nam consummata narratione dicet, quid est?

9 Mortuum desse, quia defecit *eum* lux; & stultum desse, quia defecit eum intelligentia.

10 Suavius desse mortuum, quia requievit.

11 Nam stulti vita gravior est morte.

12 Luctus mortui septemdialis *est*, sed stultiæ impii *luctus perdurat* omnibus diebus vitæ ejus.

13 Cum insipiente ne habeas sermonem multum, neque ambules cum eo qui caret intelligentia: nam ut nullo sensu est, omnia tua nihili facturus est.

14 Cave ab illo ut molestiam non habeas, & quisquiliis ejus minimè inquinceris.

15 Declina ab illo & requiem consequeris, & nequaquam securus esto in dementia ejus:

16 Plumbo futurum esset aliquid gravius, & si quod aliud nomen est *rei alicui gravitati* plumbo.

17 Arenam, & salem, & massam ferri facilius est ferre, quam hominem vacantem intelligentia.

18 Coaxatio lignea devincta ad ædificium concussione non dissolvitur: ita cor statuminatum super consulta cogitatione nullo tempore timore perterrebitur.

19 Cor fundatum super intelligente cogitatione *est* velut ornatus arenati in pariete xysti.

20 Valli in alto siti ex adverso venti, nequaquam mansuri sunt;

21 Ita cor meticulosum in cogitatione stulti ex adverso cujusque timoris minime permansurum est.

22 Qui pungit oculum, elicit lacrymas; & qui pungit cor, provocat sensum.

23 Qui mittit lapidem in volucres, abigit illas, & qui probris afficit amicum, dissolvit amicitiam.

24 Si in amicum strinxeris gladium, ne desperas: est enim reconciliationis via.

25 In amicum si aperueris os, ne verearis; est enim componendi ratio, præterquam ex probro, superbiaque, & arcani revelatione, & doloso ictu: ex his enim omnis amicus aufugit.

26 Fide utere erga propinquum in paupertate *illius*: ut lætaris rebus secundis illius.

27 Tempore afflictionis permane apud illum, ut cohæres fis hæreditatis illius: neque enim semper circumhærentem constitutionem oportet contemnere, neque admirabilis *est* dives qui non habet mentem.

28 Ante ignem *prais* vapor camini & fumus, sic ante cædes convitia.

29 Amicum protegere non erubescam, & à conspectu ejus nequaquam abscondam me;

30 Quod si mala mihi per ipsum evenerint, quisquis audiverit cavebit ab illo.

31 O si quis inderet mihi ad os meum custodiam, & ad labia mea figillum solers; ut non corruerem repente ab illa, & me non perderet lingua mea.

CAP. XXIII. *Regula quodlibetica.*

DOmine pater & dominator totius vitæ, ne derelinquas me in consilio istorum, neque finas me inter istos cadere.

2 (Quis institueret in cogitationem meam flagella, & in corde meo eruditionem sapientiæ?) ut in peccatis errore commissis tu mihi parcas Domine, & non finas eorum contumelias qui ex professo peccatores sunt:

3 Ut non multiplicentur errores mei, & abundent peccata mea ad contritionem; itaque corruam coram adversariis, & gaudeat de me inimicus meus, ii quorum spes procul est à misericordia tua.

4 Domine Pater & Deus vitæ meæ, elationem oculorum ne tribuas mihi, & gigateum animum semper amove à servis tuis.

5 Spes inanes & cupiditates averte à me, & contine semper eum qui cupit servire tibi: ventris appetentia & concubitus ne occupent me, & animo impudenti ne tradas me famulum tuum.

6 Audite, liberi, eruditionem oris veracis; quam qui servavit, minimè deprehendetur labiis ipsius.

7 In sua imprudentia intercipietur peccator, & convitiator superbus; offendent istis.

8 Juramento ne assuefacias os tuum, & nominare sanctum ne assuefias.

9 Nam quemadmodum famulus non paucis vicibus afficitur, de quo assiduè habetur quæstio; ita *qui* jurat & Deum semper nominat, à peccato minime mundus erit.

10 Vir qui multum jurat plenus est iniquitate, & non absceedet à domo ejus flagellum.

11 Quum abundabit peccatum ejus in ipso, etiam si despexerit, peccat dupliciter.

12 Quod si inaniter juravit, justus non habebitur: nam implebitur domus ejus inductis flagellis.

13 Est sermo circumvestitus morte, ne deprehendatur iste in hæreditate Jahakobi.

14 Nam à piis omnia hæc abstitura sunt, qui in peccatis non involventur.

15 Intemperanti juramento ne assuefacias os tuum: huic enim culpa inest peccati.

16 Recordare patris, & matris tuæ, nam inter magnates consedebis,

17 Ne forte oblivioni tradaris coram illis, & consuetudine tua ipsius marcescas; velles enim te non natum esse, & diem exsecrareris partus tui.

18 Homo consuescès sermonibus probrosis, omnibus diebus suis nequaquam erudietur.

19 Duo genera multum peccant, & tertium adducit iram:

20 Animus fervidus ut ignis ardens, qui non exstinguitur donec consumtus sit:

21 Homo scortator peccans in suo ipsius

corpore, qui non definit donec ignem accenderit.

22 Scortatori homini quilibet cibus suavis *est*, nequaquã cessaturus est donec moriatur.

23 Homo digrediens è cubili suo, dicens cum animo suo, quis videt me?

24 Tenebræ circumstant me, & parietes tegunt me, & nemo videt me, quid veterer? peccata mea minimè recordabitur altissimus:

25 Cui timori *sunt* oculi hominum, quasi non noverit oculos Domini altissimi millies soli lucidiores esse.

26 Qui inspiciunt omnes vias hominum, & considerant in partes occultas usque.

27 Cui antequam hæc omnia crearentur nota erant omnia, similiterque postquam consummata sunt pervidet omnia:

28 Hic in plateis civitatis vindicabitur, & ubi non suspicatus fuerit deprehendetur.

29 Similiter etiam mulier relinquens virum suum, & hæredes ex alio parans.

30 Etenim primum non paruit legi Altissimi, ac secundo in virum suum deliquit: tertio vero scortatione adulteravit, & ex alio viro præbuit liberos.

31 Hæc in Ecclesia producetur, & in liberos hujus animadversio erit.

32 Non mittent in diversum filii istorum radicem, & rami istius non ferent fructum:

33 Relinquet ad exsecrationem memoriam sui, & probrium istius non delebitur.

34 Ita cognoscent qui reliqui facti fuerint, nihil esse melius reverentia Domini, & nihil suavius eo qui attendit mandatis Dei.

35 Gloria magna *est* sequi Deum, & longitudo vitæ *in eo sita est*, ut accipiaris ab illo.

CAP. XXIV. *Encomium sapientiæ.*

SApientia laudat seipsam, & in medio populi sui gloriatur.

2 In Ecclesia Altissimi os suum aperit, & coram potentia ejus gloriatur, *dicens*;

3 Ego ex ore altissimi proveni, & tamquam nebula cooperui terram:

4 Ego in excelsis *loco* tentorium habui, & *fuit* thronus meus in columna nubis:

5 Rotunditatem cœli circuivi sola, & in profunditate abyssorum ambulavi:

6 In fluctu maris & in tota terra, atque in omni populo ac gente acquisivi:

7 Et apud hæc omnia quæsivi requiem, ut in hæreditate alicujus commorarer.

8 Tunc mandavit mihi creator omnium, & qui creavit me fecit ut requiesceret tentorium meum, dicens;

9 In Jahakobo tentorium pone, & hæres esto Jeruschalaimis.

10 Ante seculum à principio creavit me, & in secula minimè defectura sum; in tentorio sancto coram illo ministravi.

11 Atque in Tzijone stabilita sum, in civitate sanctificata similiter fecit ut quiescerem, & Jeruschalaimis *est* potestas mea.

12 Itaque radicata sum in populo affecto gloria, in parte Domini, hæreditatis ipsius.

13 Tamquam cedrus in Libano exaltata sum, & tamquam cupressus in montibus Chermonis:

14 Tamquam palma Hengedi exaltata sum, & tamquam plantæ rosæ Jerichuntinæ:

15 Tamquam olea decora in specioso campo, & tamquam platanus ex aquis exaltata sum:

16 Tamquam cinnamomum, & tamquam pila aromatica, & tamquam myrrha electa emisi odorem bonum:

17 Tamquam galbanum, & onyx, stacteque, & tamquam thuris vapor in tabernaculo.

18 Ego velut terebinthus extendi ramos meos, suntque glorioſi & gratioſi rami mei.

19 Ego tamquam vitis germinans protuli odorem bonum; & flores mei afferunt fructum glorioſum & divitem.

20 Ego mater *sum* dilectionis optimæ, reverentiæque, & cognitionis, & spei sanctæ.

21 Quas communico cum liberis meis omnibus, semper futuras iis qui indicuntur ab ipso.

22 Accedite ad me qui cupitis me, & fructibus meis quos gigno implemini:

23 Nam memoria mei dulcior *est* mille, & hæreditas mea favo mellis.

24 Qui comedunt me, adhuc esurient; & qui bibunt me, adhuc erunt sitientes mei.

25 Qui auscultat mihi, pudore non afficitur umquam; & qui colunt me, non aberrabunt.

26 Hæc omnia *dicit* liber fœdere Dei altissimi.

27 Lex quam mandavit nobis Mosche hæreditariam in congregationibus Jahakobi: ne deficiatis, quin robore valeatis in Domino: ut confirmet ipse vos, agglutinamini ipsi: Dominus omnipotens Deus solus est, neque est amplius præter ipsum servator:

28 Qui implet omnia tamquam Pischon sapientia sua, & tamquam Tigris diebus novorum *fructuum*:

29 Qui replet tamquam Euphrates intelligentia, & tamquam Jarden diebus messis:

30 Qui demonstrat tamquam lucem eruditionem scitam, & tamquam Gichon diebus flavescentis segetis.

31 Non agnovit primus perfecte illam, similiterque ultimus non pervestigavit illam:

32 Nam ex mari plurimæ emergunt cogitationes illius, & consilium illius ex abysso magna.

33 Ego sapientia tamquam fossa ducta è flumine,

34 Et tamquam aquæ ductus, processit in paradisum:

35 Dixi, irrigabo optimum hortum meum, & inebriabo arcolam justam meam:

36 Ecce autem factus est mihi ex fossa rivius, & fluvio meo factum est mare:

37 Quia eruditionem tamquam matutinum tempus illustro, & demonstro eam in longinquum usque.

38 Quia doctrinam ad prophetiam effundo, quã relicturus sum in generationes æternas.

39 Videtis me non mihi soli laborasse, sed omnibus qui exquirunt illam.

CAP.

CAP. XXV. *Arithmetica ethica: ubi tria quæ placent: tria quæ displicent: decem quæ magni sunt.*

TRibus rebus speciosa effecta sum & surrexi speciosa coram Domino, coram Domino & hominibus :

2 Concordia fratrum, & amicitia propinqui, & viro ac muliere quibus inter ipsos convenit.

3 Tria vero genera odit anima mea, & infensus sum valdè vitæ illorum :

4 Pauperem superbum, & divitem mendacem, senemque mœchum minima præditum intelligentia.

5 In juventute tua si nihil coegeris, quomodo poteris in senectute tua consequi ?

6 Quam speciosum *est* canitiei judicium, & senioribus cognitio consilii ?

7 Quã speciosa *est* senum sapientia, & gloria præditis *decora* cognitio atque consilium!

8 Corona senum *est* experientia multiplex, eorumque gloriatio reverentia Domini.

9 Novem cogitata prædicavi beata esse ex animo meo ; & decimum proloquar lingua mea.

10 Homo de liberis lætans *beatus est*, & qui vivens videt ruinam inimicorum :

11 Beatus qui habitat cum uxore intelligente, & qui lingua non labitur, & qui non servit homini indigno se :

12 Beatus qui adeptus est prudentiam, & qui *eam* narrat ad aures audientium.

13 Quam magnus est qui adeptus est sapientiam ! sed nemo est qui superet reverentem Domini.

14 Dilectio autem Domini supra omnia excellit ad illustrationem.

15 Qui teret eam, cui comparari posset ?

16 Reverentia Domini principium *est* dilectionis ejus, fides vero principium agglutinationis ad illum.

17 Omnem plagam, modo ne plagam cordis ; & omnem improbitatem, modo ne improbitatem mulieris ;

18 Omnem invasionem, modo ne invasionem orforum ; & omnem ultionem, modo ne ultionem inimicorum :

19 (Non est caput valentius capite serpentis, neque est animus valentior animo inimici)

20 Habitare cum leone & dracone malim, quam habitare cum improba muliere.

21 Improbitas mulieris mutat faciem illius, & faciem illius offendit tenebris *ut ſit* tamquam ursa.

22 Inter propinquos suos accumbens vir illius etiã invitus propter illam ingemiscet.

23 Exigua *est* omnis improbitas ad improbitatem mulieris, sorte peccator accidat illi.

24 Ut ascensus arenosus ad pedes senis, ita *est* mulier garrula quieto viro.

25 Ne accidas ad pulcritudinem mulieris, & mulierẽ ne concupiscas deliciarum causa

26 Ira, & impudentia, ac turpitudo magna ineſt mulieri, si suppeditaverit quæ opus sunt vito suo.

27 Cor humile, faciemque mœstam, & plagam cordis *efficit* mulier improba ;

28 Manus remissas, & genua soluta quæ non consolatur virum suum in angustia.

29 A muliere principium *est* peccati, & per eam nos omnes morimur.

30 Ne des aquæ effluendi locum, neque mulieri improbæ licentiam exeundi.

31 Si non ambulat ad manum tuam.

32 A carne tua reseca illam, da *libellum* & dimitte *illam*.

CAP. XXVI. *A quatuor rebus cavendum.*

MUlieris bonæ beatus *est* vir, & numerus dierum ejus duplex.

2 Mulier fortis lætitiam affert viro suo, & annos vitæ illius implet prosperitate.

3 Bona mulier bona portio est, in partem reverentibus Dominum dabitur :

4 Divitis eum ac pauperis animus bonus *est* erga dominum, omni tempore vultum habentes hilarem exsultant.

5 A tribus formidat cor meum, & à quarti conspectu metuo.

6 Calumnia civitatis, & concio populi,

7 Et obtrectatio, *illa* omnia supra mortem laboriosa sunt :

8 Sed onerosa cordi & luctifica *est* mulier æmulans zelotypia mulierem *alteram* :

9 Et flagellum *est* linguæ cum omnibus de re communicans.

10 Jugum boum exagitatum *facit* mulier improba : qui habet eam ita *est* ut qui prehendit scorpium.

11 Iram magnam *efficit* mulier ebriosa, & vertiginosa, quæ inhonestam constitutionem suam minimè contegit.

12 Scortatio mulieris in elatis oculis atque in palpebris ejus cognoscitur.

13 In filiam inverecundam confirma custodiam, ut quum invenerit sibi licentiam esse non utatur *ea*.

14 Impudentem oculum à tergo observa, ac ne mireris si delinquat in te.

15 Quemadmodum viator fiziens os aperit invento fonte, & de omni aqua propinqua bibit; *ita* adversum omnem palum sessura esset, & adversus telum apertura pharetram.

16 Gratia mulieris delectat virum ipsius, ossaque illius pinguefacit scientia illius.

17 Donatio Domini *est* mulier taciturna atque benevola, neque est quicquam quo erudita illius anima commutari possit.

18 Gratia suprema *est* pudica & fidelis mulier ;

19 Neque est pretium ullum æquè pendendum ac temperans anima illius.

20 *Ut* sol domini oriens in altissimis ; ita pulcritudo bonæ mulieris est in ornamento domus ipsius.

21 *Ut* lucerna elucens in lychnucho sancto, ita *est* pulcritudo vultus *illius* in ætate stata.

22 *Ut* columnæ aureæ impositæ basibus argenteis, ita *sunt* pedes speciosi in pectoribus firmis *illius*.

23 Fili, florem ætatis tuæ conserva sanum, ac ne des alienis robur tuum.

24 Quum requiſiveris ex omni agro fœcundam ſortem, ſerè propria ſemina fretus bono genere tuo:

25 Ita fœtus tui ſuperſtites, & audenter generoſum animum obtinentes augeſcent.

26 Mulier meretrix æqualis ſui reputabitur; quæ autem ſubeſt viro, turris defendens à morte reputabitur utentibus.

27 Mulier impia in partem iniquo dabitur, pia vero datur reverenti Dominum.

28 Mulier inhoneſta ignominiam *in virum* excitabit, filia vero honeſta etiam virum verebitur.

29 Mulier inverecunda ut canis reputabitur, quæ autem verecundiam habet reverebitur Dominum.

30 Mulier honorans virum ſuum omnibus apparebit ſapiens, quæ autem non honorat eum, ſuperbè impia ab omnibus agnoſcetur.

31 Bonæ mulieris vir beatus *eſt*, numerus enim annorum ejus futurus eſt duplex.

32 Mulier clamoſa & loquax ſpectata eſt, ad arcendos inimicos *apta*:

33 Et hominis cujuſque anima quæ ſimiliter arcetur iſtis, in bellicis ſeditionibus ſibi ipſi degendum cogitat.

34 Duobus *hominibus* afficitur triſtitia cor meum, & de tertio advenit mihi indignatio.

35 Si vir bellator inopia deficit, & viri intelligentes ſi flocci ſunt,

36 Et ſi quis revertitur à juſtitia ad peccatum: hunc comparabit Dominus ut cædatur gladio.

37 Vix eximitur mercator è delicto, neque juſtus eſt à peccato caupo.

CAP. XXVII. *Sapientia tria diſpliceus.*

REi indifferentis gratia peccaverunt multi, & qui quærit abundare, oculum ſuum avertit.

2 Inter compages lapideas pangitur clavus, & inter venditionem atque emptionem peccatum ultro citroque teritur.

3 Qui non obtinet ſtudioſè reverentiam Domini; hujus cito ſubvertetur domus.

4 Dum excutitur cribrum, remanent ſordes; ſimiliterque exuviæ hominis in eloquutione ejus.

5 Vaſa figuli caminus probat, tentatio vero hominis colloquio ipſius *probatur*.

6 Culturam arboris demonſtrat fructus illius, ſic eloquutio cogitationis quæ ineſt cordi hominis.

7 Ante eloquutionem ne laudaveris quemquam, hæc enim *eſt* tentatio hominum.

8 Si ſequaris jus, comprehendes ipſum, & indues ipſum velut talarem *veſtem* gloriæ.

9 Volucres ad ſimiles ſibi divertunt, veritas vero ad eos revertitur qui colunt *ipſam*.

10 Leo inſidiatur venationi, ſimiliterque peccatum iis qui operantur malum.

11 Narratio pii ſemper *eſt* cum ſapientia, imprudens vero mutatur ut luna.

12 Inter eos qui carent intelligentia obſerva tempus; inter conſideratos vero aſſiduè verſare.

13 Narratio ſtultorum offenſioni eſt, & riſus eorum hæret deliciis peccati.

14 Sermo illius qui plurimum jurat capillos arrigit, & certamen iſtorum facit ut obſtruamus aures.

15 Effuſionem ſanguinis *facit* ſuperborum pugna, & convitiatio illorum gravis auditu *eſt*.

16 Qui revelat arcana, amittit fidem; ac nequaquam amicum inventurus eſt ex animo ſuo.

17 Benevolentia proſequere amicum, & fidus eſto cum eo:

18 Quod ſi revelaveris arcana ejus, ne quaquam perſequaris eum.

19 Quemadmodum enim perdit homo inimicum ſuum, ita perdit propinquum ſuum.

20 Et quemadmodum ſi volucrem è manu tua dimiſeris, ita propinquum dimiſiſti, & minimè venando conſequeris ipſum.

21 Ne proſequaris ipſum: nam abſtitit procul, effugitque ut dorcas è laqueo:

22 Nam vulnus obligati poteſt, & de convitio eſt reconciliatio:

23 Sed qui revelavit arcana, amiſit fidem.

24 Qui nutat oculo, fabricatur mala; & qui novit eum, abſtitit ab eo.

25 E regione *quidem* oculorum tuorum ſuave efficiet os ſuum, & ſermones tuos mirabitur; ſed poſtea pervertet os ſuum, & tuis ſermonibus offenſiones addet.

26 Permultum odi, neque eſt quem ei comparem, & Dominus odio habiturus eſt.

27 Qui lapidem inaltum mittit ſuper caput ſuum mittit; ita plaga doloſa diducit vulnus.

28 Qui fodit foveam, in ipſam incidet:

29 Et qui ſtatuit laqueum, capietur ipſo.

30 Malefico mala ſupervenientia morabuntur apud ipſum, quamvis minimè cognoſcat unde adveniant ipſi.

31 Illuſio & probrum ſuperborum *eſt*, vindictaque ut leo inſidiatur illis.

32 Laqueo capientur qui lætantur de ruina piorum, & dolor conſumet eos ante mortem ipſorum, ſin ultas, & ira, & quæcunque ſunt, res abominandæ: hujuſmodi vir iniquam peccator poſſidetur iſtis.

CAP. XXVIII. *Ignoſcentia virtus regia.*

ULtori obveniet ultio à Domino, qui peccata ejus conſtanter ſervaturus eſt.

2 Dimitte injuriam proximo, ac tum deprecanti tibi ſolventur peccata tua.

3 Homo in hominem conſervat iram, & à Domino curationem petat?

4 Et in hominem ſimilem ſibi non adhibens miſericordiam, pro peccatis ſuis deprecetur?

5 Quum ipſe qui caro eſt conſervet ſimultatem, ecquis expiet peccata illius?

6 Memento finis, & deſine inimicitias gerere:

7 Ac ne ſimultatem exerceas in proximum *ad* corruptionem & mortem; ſed in mandatis permane.

8 Memento mandatorum, neque ſimultatem exerceas in proximum:

9 Et *memento* fœderis altiſſimi, ac deſpicerem ignoratione commiſſam.

10 Ab-

10 Abſtine à lite & minues peccata : nam homo iracundus incendit pugnam.

11 Vir peccator amicos turbat, & inter eos qui pacem habent immittit calumniam.

12 Prout eſt materia ignis, ita accenditur: prout eſt confirmatio pugnæ, *ita* augetur ignis: prout eſt robur hominis, *ita* furor eſt illius: & prout ſunt divitiæ hominis, *ita* illius extollunt iram.

13 Contentio accelerata accendit ignem, ſed pugna accelerans effundit ſanguinem.

14 Si flaveris in ſcintillam, accenditur, ſin exſpueris in illam, exſtinguitur; ambo vero ex ore tuo exeunt.

15 Suſurronem ac bilinguem exſecramini: multos enim habentes pacem perdiderunt.

16 Lingua duplex multos divexavit, & diſſipavit eos ab una gente ad alteram:

17 Et civitates munitas ſuſtulit, domoſque magnatum ſubvertit.

18 Lingua duplex mulieres fortes ejecit, & privavit eas laboribus ipſarum.

19 Qui attendit ei, nequaquam requiem conſequetur, neque habitabit cum tranquillitate.

20 Plaga flagelli efficit vibicem, ſed plaga linguæ confringit oſſa.

21 Multi ceciderunt acie gladii, ſed non *tam multi* quam qui propter linguam ceciderunt.

22 Beatus eſt qui protegitur adverſus illam, qui non expertus eſt furorem illius;

23 Qui non traxit jugum illius, & vinculis non alligatus eſt.

24 Nam jugum illius jugum *eſt* ferreum, & vincula ejus vincula ærea.

25 Mors peſſima *eſt* quæ afferetur ab illa, & ſepulcrum utilius eſt illa.

26 *Illa* piis minimè dominatura eſt, & flamma illius minimè comburentur.

27 Qui derelinquunt Dominum, incident in illam: atque in his accendetur ac non exſtinguetur unquam, immittetur in ipſos tamquã leo, & tamquam pardalis perimet ipſos:

28 Ecce circumſepi poſſeſſionem tuam ſpinis; at ori tuo fac januas & vectes.

29 Argentum tuum & aurum tuum colliga; ſed ſermonis tui trutinam confice, & ori tuo fac januam & vectem:

30 Et attende ne quando labaris illis, ut non concidas coram inſidiatore.

CAP. XXIX. *Opera miſericordiæ.*

QUi exercet miſericordiam, fœneratur propinquo; & qui ſe pro illo confirmat facultate ſua, ſervat mandata.

2 Mutuum da propinquo tempore quo opus habet, iterumque redde propinquo tempore ſuo.

3 Firmum exhibe ſermonem tuum, & fidus eſto erga illum: ita omni tempore quod opus erit tibi conſequeris.

4 Multi tamquam rem inventam exiſtimaverunt fœnus, & laborem exhibuerunt iis qui ipſos adjuverant.

5 Uſque dum acceperit, oſculatur manus illius, & pro pecuniis propinqui ſubmittit vocem:

6 Tempore autem reſtitutionis protrahit tempus, & affert excuſationem ſocordiæ, ac cauſatur tempus:

7 Quod ſi potuerit dare, vix reportabit dimidium, & reputabit illud tamquam rem inventam.

8 Sin minus, *quum* privaverit eum pecuniis ſuis, & immerito inimicum eum comparaverit,

9 Exſecrationes & convitia rependet ei, pro gloria ignominiam reddet ei

10 Multi itaque propter improbitatem *iſtã* averſantur hominem, & privari metuunt.

11 Veruntamen affictio propinquo longanimus eſto, & in *conferenda* miſericordi beneficentia ne protrahas eum.

12 Propter mandatum ſuſcipe pauperem, & in egeſtate ipſius ne averſeris eum.

13 Perde argentum propter amicum & fratrem, ac ne abſcondas illud ſubter lapidem ut pereas.

14 Colloca theſaurum tuum ſecundum mandata Altiſſimi, quod utilis erit ubi quam aurum ipſum.

15 Concludito miſericordem beneficentiam in penuariis tuis, eaque te ex omni afflictione eximet:

16 Supra ſcutum robuſtiſſimum & ſupra haſtam validam contra hoſtem propugnabit te.

17 Vir bonus ſpondebit pro altero, ſed qui amiſit pudorem derelinquet illum.

18 Beneficiorum ſponſoris ne obliviſcaris, expoſuit enim animam ſuam pro te.

19 Sponſionem bonam evertit peccator.

20 Sponſore uſus fugit peccator, atque inutilis *vir* animo ſuo relinquit eum qui liberavit ipſum.

21 Sponſio multos commodè agentes perdidit, & agitavit eos ut fluctus maris:

22 Viros potentes ejecit domibus, qui erraverunt per alienas gentes.

23 Peccator tranſgrediens mandata domini in ſponſionem incidet, & qui perſequitur operarum conductiones incidet in judicia.

24 Suſcipe propinquum pro facultate tua, & attente cave tibi ipſi ne incidas.

25 Præcipua vitæ humanæ *ſunt* aqua & panis, veſtiſque & domus tegens imbecillam conditionem.

26 Melior *eſt* vita pauperis ſub tegmine trabium, quam epulæ ſplendidæ ex alienis rebus.

27 Æquè parvis ac magnis rebus acquieſce; ac ne audias probrum domus tuæ.

28 Mala *eſt* vita *migrantis* de domo in domum: nam ubi inquilinus es, non audes aperire os.

29 Hoſpites accipies, & potum præbebis ingratis, & adhuc præterea res acerbas audies:

30 Adveni, inquiline, inſtrue menſam, & ſi quid eſt penes te paſce me;

31 Abi, inquiline, à conſpectu gloriæ; opus eſt domo, hic frater mihi in hoſpitium advenit.

32 Gravia *ſunt* iſta prudenti, increpatio de domicilio, & fœneratoris probrum.

CAP. XXX. *Librorum & fanitatis ratio habenda.*

QUi amat filium ſuum, aſſiduè flagella ei adhibuturus eſt, ut lętetur de eo tandem.

2 Qui erudit filium ſuum, lætabitur de eo, & inter ſpectatos de eo gloriabitur.

3 Qui docet filium, invidentiam acuit inimici, & coram amicis de eo exultaturus eſt.

4 Defuncto illius patre ita *eſt* tamen quaſi non eſſet mortuus, nam ſimilem ſibi reliquit poſt ſe.

5 *Quem* in vita ſua videns lætatus eſt de eo, neque in obitu ſuo afficitur triſtitia;

6 *Quia* contra hoſtes reliquit vindicem, & qui amicis referat gratiam.

7 Qui ſtrigilem adhibet filio, colligat vulnera illius, quamvis ad omnem clamorem turbentur viſcera ipſius.

8 Equus indomitus evadit moleſtus, & filius ſibi permiſſus evadit præceps.

9 Blandè educa filium, & terrorem incutiet tibi, collude ipſi, & triſtitia afficiet te.

10 Ne rideas cum ipſo, ut non afficiaris dolore, & tandem collidas dentes.

11 Ne des ei licentiam in juventute, ac ne deſpicias errata ejus.

12 Flecte collum ejus in juventute, & frange datera ejus dum eſt infans; ne forte induratus ſit tibi inobſequens, & dolori ſit animæ tuæ.

13 Erudi filium tuum, & operam da ei, ut non offendas turbi conditioni ejus.

14 Præſtat pauper ſanus & conſtitutione ſua valens, diviti flagellis affecto in corpore ſuo.

15 Sanitas & bona conſtitutio quolibet auro melior *eſt*, & corpus validum immenſis onibus.

16 Non ſunt divitiæ quæ meliores ſunt ſanitate corporis, neque eſt lætitia ſuperans gaudium cordis.

17 Potior *eſt* mors quam vita acerba, aut invaletudo permanens.

18 Res bonæ incluſæ ad os clauſum *ſunt velut* fercula ciborum ad ſepulcrum ſita.

19 Quid prodeſt holocauſtum idolo? nam neque edit, neque odoratur: ita eſt is quem perſequitur Dominus:

20 Qui videt oculis, & gemit, tamquam eunuchus amplectens virginem, atque ingemiſcens.

21 Ne tradas triſtitiæ animum tuum, neque angas te ipſum conſilio tuo.

22 Lætitia cordis *eſt* vita ipſa hominis, & exſultatio producit dies viri.

23 Dilige animum tuum, & conſolare cor tuum, triſtitiamque procul à te ſiſte.

24 Multos enim perdidit occiditq; triſtitia.

25 Invidia & iracundia minuunt dies, & ante tempus ſenectutem adducit ſollicitudo.

26 Cor ſplendidum & benè affectum in epulis ciborum ſuorum curam habet.

CAP. XXXI. *Regula convivales.*

VIgiliæ divitiarum *cauſa* tabefaciunt carnes & cura earum amovet ſomnium.

2 Sollicitudo pervigil poſtulat dormitationem, & infirmitatem gravem eluit ſomnus.

3 Defatigatur dives in cogendis pecuniis, & in quietè impletur deliciis ſuis.

4 Defatigatur pauper penuria victus, ſed in quiete ſua efficitur opulentior.

5 Qui amat aurum, non erit juſtus; & qui perſequitur corruptionem, hic implebitur ea.

6 Multi fuerunt vincti propter aurum; & perditio eorum occurrit eis.

7 Lignum offenſionis *eſt* iis qui ſacrificant ipſi, & omnis imprudens capietur eo.

8 Beatus *eſt* dives qui inculpatus deprehenditur, & qui non ſectatur aurum.

9 Quis eſt ille, ut beatum prædicemus eum? fecerit enim in populo ſuo res admirabiles.

10 Quis probatus eo perfectè verſatus eſt ut extollatur gloria? quis quum poſſet transgredi non tranſgreſſus eſt? & quum *poſſet* malum facere non fecit?

11 Propterea confirmabuntur bona ejus, & beneficia miſericordiæ ejus enarrabit Eccleſia.

12 Ad menſam magnificam aſſidens ne aperias fauces tuas in ea:

13 Neque dicas, multa certe ſunt impoſita ei.

14 Memento malam rem eſſe oculum nequam.

15 Quid oculo nequius creatum eſt? propterea de omni aſpectu lacrymatur.

16 Quocumque inſpexeris, ne extendu manum tuam:

17 Ac ne cum eo in patina collidas.

18 Intellige res propinqui ex te ipſo, & de omni verbo cogita: comede ut homo quæ appoſita ſunt tibi; neque devora, ne odio habearis.

19 Ceſſa primum eruditionis gratia, neque eſto inſatiabilis, ne forte offendas:

20 Quod ſi inter plures conſederis, ne primus eorum extendas manum tuam.

21 Quam ſufficit homini eruditio res modica? nam in cubili ſuo non anhelat; ſomnus ſanus *eſt*, cum in teſtino mediocri ſurgit mane, compos animæ ſuæ:

22 Laborioſæ vigiliæ, & cholera, tormina que adſunt viro inſaturabili:

23 Quod ſi coactus fueris in epulis, exſurge, deambulans vome; & quieſces.

24 Audi me, fili, ac ne contemnas me, & tandem comperies ſermones meos.

25 In omnibus operibus tuis eſto promptus, & ulla infirmitas minimè obveniet tibi.

26 Splendido in cibis benedicunt labia, teſtimonium *eſt* fidele bonitatis illius:

27 Improbo propter cibum obmurmurat civitas, & accuratum *eſt* teſtimonium improbitatis illius.

28 In vino ne agas virum: nam vinum multos perdidit.

29 Fornax probat id quo duratur acies ex immerſione; ita vinum in corde ſuperborum ex ebrietate *facit*,

30 Tamquam vita *eſt* vinum hominibus, ſi moderate illud biberis.

31 Quænam vita eſt *homini* qui deſtituitur vino;

vino : hoc enim creatum *eſt* ad lætitiam hominibus.

32 Exſultationem cordis, lætitiamque animi *efficit* vinum potum tempeſtivè, quod ſatis eſt.

33 Acerbam animam *facit* vinum multum potum, irritatione & adverſo caſu.

34 Auget animum ebrietas imprudentis ad offenſionẽ: minuit robur, & acquirit vulnera.

35 In convivio vinoſo ne redarguas propinquum, neque facias eum nihili in lætitia ejus :

36 Sermonem probroſum ne dixeris ei, neque angas eum obſervantem tibi.

CAP. XXXII. *Regula civilitatis obſervanda.*

DUctorem *ſi* te conſtituerunt *homines*, ne extollitor ; eſto eis tamquam unus ex ipſis :

2 Curam eorum habe, atque ita ſede.

3 Et omnem tui copiam facito, quumque probaveris te, requieſcito : ut per illos affluentiæ lætitia, & ornamenti cauſa coronam adipiſcaris.

4 Alloquere ſeniorem : hoc enim decet te :

5 Sed quum accurata ſcientia agitur, muſicos etiam modulos impedi.

6 Ubi eſt concentus, ne effundas eloquium, neque intempeſtivè agas ſapientem.

7 Sigillum carbunculi impoſitum ornamento aureo, *eſt* concentus muſicorum in vinoſo convivio.

8 Sigillum ſmaragdi in aureo inſtrumento *eſt* muſicorum melos ad vinum ſuave.

9 Loquere adoleſcens vix, ſi opus erit tibi, ſi bis interrogatus fueris :

10 Summatim ſermonem contrahe : paucis multa.

11 Eſto tamquam is qui novit, & filet tamẽ.

12 Inter magnates æqualem ne præbeas te, & ubi ſenes *ſunt* ne multa effutias.

13 Ante tonitru celer præit fulgur, & ante verecundum procedit gratia.

14 Tempeſtivè expergiſcere, ac ne aciem extremam agito ; excurre domum, ac ne deſideto :

15 Ibi lude & fac quæ cogitaveris ; ſed ſine peccatis, & ſermone ſuperbo :

16 Atque his fruens benedic ei qui fecit te, & qui inebriat te bonis ſuis.

17 Qui reveretur Dominum, excipiet eruditionem ejus ; & qui mane incumbunt, adipiſcentur benevolentiam.

18 Qui quærit legem, explebitur ea ; ſimulator vero offendet in eam.

19 Qui reverentur Dominum, conſequentur judicium, & jura accendent & lucem.

20 Homo peccator declinat redargutionem, & pro voluntate ſua invenit judicia ſibi convenientia.

21 Vir conſultus minimè cogitationem negligit : inconſultus vero & ſuperbus non pertimeſcit metum :

22 Sed poſtquam fecit, apud ſe ſine conſilio *eſt*.

23 Sine conſilio ne facias quidquam, & quum feceris ne pœniteat te.

24 Via in qua adverſus caſus eſt ne ambules, & ne offendas in lapidoſis *locis*.

25 Ne credas viæ quæ ſine offendiculo eſt, ſed à filiis tuis cave :

26 In omni bono opere crede tibi ipſi : hæc enim eſt mandatorum obſervatio.

27 Qui credit Domino, attendit mandatos ; & qui fidem habet in eo, non minuetur.

CAP. XXXIII. *Opera Dei quomodo conſideranda.*

REverenti Dominum non obveniet malum : ſed in tentatione etiam iterum eripiet ipſum *Deus*.

2 Vir ſapiens non odit legem, hypocrita vero in ea *verſatur* ut in procella multorum *fluctuum*.

3 Homo intelligentia præditus ſe credit legi, & lex ei fidelis futura eſt.

4 Utcumque interrogatio manifeſta *ſit*, prepara ſermonem, atque ita audieris ; colligato eruditionem, & tunc reſpondeto.

5 Rota plauſtri *ſunt* viſcera ſtulti, & cogitatio ipſius *eſt* velut axis qui vertitur.

6 Equus admiſſarius eſt tamquam amicus irriſor : ſub omni feſſore hinnit.

7 Quamobrem dies ſuperat diem, & omnis lux diei per annum à ſole data ?

8 Cognitioni Domini deſperata ſunt,

9 Qui mutavit tempora & ferias :

10 Nam ex illis alios exaltavit & ſanctificavit, alios ex illis repoſuit in dierum numero.

11 Homines quoque omnes *qui* è ſolo *ſunt*, prout è terra creatus eſt Adam.

12 Plurima ſcientia Dominus diſparavit ipſos & mutavit vias ipſorum.

13 Ex ipſis aliis benedixit, exaltanſque ex ipſis ſanctificavit & admovit ſibi ; ex ipſis *vero alios* exſecratus eſt ; & abjecit, evertitque eos è ſedibus ipſorum.

14 Velut figuli lutum in manu ejus *ſunt*.

15 Omnes viæ ejus ex placito ipſius *ſunt*, ita *eſt* homo in manu illius qui fecit ipſum redditurus ipſis ſecundum judicium ſuum.

16 Ex adverſo mali bonum *eſt*, & ex adverſo mortis vita ; ſimiliter ex adverſo peccatoris pius eſt, ſimiliterque ex adverſo viri pii peccator : denique ſimiliter (intuere in omnia opera Altiſſimi) bina *ſunt omnia*, unum ex adverſo alterius.

17 Ego vero ultimus evigilavi, tamquam is qui ſpicas legit poſt meſſores, profeci benedictione Domini, & tamquam vindemiator implevi torcularis lacum.

18 Conſiderate me nihil non ſoli laboraſſe, ſed omnibus quærentibus eruditionem.

19 Audite magnates, & ductores Eccleſiæ auribus accipite.

20 Filio, & uxori, fratri, aut amico ne des poteſtatem in te ipſum, dum vivis ; neque des alteri pecunias tuas, ut non de illis roges quum pœnitebit te.

21 Dum adhuc vivis & ſpiritus eſt in te, ne alienaveris te *mancipans* ulli carni :

22 Melius enim eſt ut liberi precentur te, quam ut tu reſpicias ad manus filiorum tuorum.

23 In omnibus tuis operibus ſuperiorem adminiſtrationem obtine, neque afficias labe gloriam tuam.

24 Quo die conſummabuntur dies vitæ tuæ, & tempore mortis, divide hæreditatem.

25 Pabula, virgaque & onera *ſunt opus* aſino; cibus, & caſtigatio, operaque famulo.

26 Utere opera ejus cum caſtigatione, & quæret requiem: ſine remiſſas illi manus, & quæret libertatem.

27 Jugum & lorum curvant cervicem *illi*, famulo vero malefico tormenta & cruciatus.

28 Immitte eum ad opus, ut non otietur: nam multum malum docuit otium.

29 Ad opera conſtitue eum, quemadmodum decet eum:

30 Quod ſi non obſequatur, fac compedes habeat graviores; ſed ne eſto nimius in ullâ carnem, & ſine judicio ne facias quicquam.

31 Si eſt tibi famulus, eſto tibi tamquam tu ipſe, quia ſanguine paraſti ipſum: ſi eſt tibi famulus, age eum ut fratrem, quia eſt tamquam tu ipſe.

32 Indigebis eo ſi afflixeris eum injuſte, & movens aufugerit, qua via requireres ipſum?

CAP. XXXIV. *Spes impiorum fallit, piorum alit.*

VAnæ *ſunt* exſpectationes & mendaces viro carenti intelligentiâ: ſomniaque addunt alas inſipientibus.

2 Ut qui captat umbram & perſequitur ventos, ita eſt qui ſe adhibet ſomniis.

3 Rem hanc ſecundum illam *exhibet* ſomniorum viſio, *ut* ex adverſo faciei *exhibetur* ſimilitudo faciei.

4 De re immunda quid mundari poteſt? & de mendace quid verum eſſe?

5 Divinatio, auguriaq; & ſomnia vana ſunt, & tamquam puerperæ viſa habet cor tuum.

6 Niſi ab Altiſſimo demittantur qui viſitet te, ne adhibeas ad illa cor tuum:

7 Multos enim ſeduxerunt ſomnia, & exciderunt qui ſpem in eis habuerant.

8 Sine mendacio perficitur lex, & ſapientiæ in ore fideli *eſt* conſummatio.

9 Vir qui erravit, novit multa, & qui multa expertus eſt, enarrat ſermones intelligentes.

10 Qui non eſt tentatus, novit pauca:

11 Qui vero erravit, multam calliditatem habet.

12 Multa vidi in errore meo: itaque intelligentiæ meæ *ſunt* quæ ſermonibus meis informantur.

13 Sæpe ad mortem uſque periclitatus ſum, & conſervatus ſum:

14 Propterea ſpiritus vivet reverentium Dominum.

15 Quum ſpes eorum incumbat ei qui ſervat ipſos.

16 Qui reveretur Dominum nihil extimeſcit, neque expaveſcit, quia ille ſpes ipſius eſt.

17 Reverentis Dominum anima beata eſt.

18 Cui adhibet ſe, & quod *eſt* ſtatumen illius?

19 Oculi Domini intenti amantibus ipſum, protectio potentiſſima, & ſtatumen valentiſſimum, tegmen ab æſtu, tegmen inquam à meridiano, cuſtodia ab offenſione, & adjumentum in caſum.

20 Exaltans animam, & illuſtrans oculos, curationem afferens, vitam, ac benedictionem.

21 Sacrificantis ex injuſto oblatio ridicula *eſt*, neque placitura ſunt iniquorum dona.

22 Non placent Altiſſimo oblationes impiorum, neque multitudine ſacrificiorum placatur peccati *nomine*.

23 Mactat filium coram patre ipſius qui offert ſacrificium de pecuniis pauperum.

24 Panis vita *eſt* pauperum indigentium; quem qui adimit, homo ſanguinarius *eſt*.

25 Occidit propinquum qui aufert communem victum,

26 Effunditque ſanguinem qui fraudat mercede mercenarium.

27 Uno ædificante, & altero deſtruente, quid amplius proficiunt ultra labore ſuo *utrique*?

28 Uno orante & altero exſecrante, cujus vocem exauditurus eſt hominis?

29 Qui lavatur ex mortuo *tactu* & iterum tangit eum, *huic* quæ utilitas *eſt* ex locatione ipſius?

30 Sic homo *eſt* qui jejunat de peccatis ſuis, rurſumque abiens eadem facit: quis exauditurus eſſet orationem iſtius? & quid profecerit humiliter abjiciendo ſe?

CAP. XXXV. *Victima Deo grata.*

QUi obſervat legem, abunde oblationem facit:

2 Sacrificat *hoſtiam* ſalutarem, qui attendit mandatis:

3 Et qui refert gratiam, *ita facit* quaſi offerat ſimilam; & qui exercet miſericordiam, quaſi offerat *ſacrificium* laudis.

4 Quod placet Domino eſt ut deſiſtatur ab improbitate, & litatio eſt deſiſtere ab iniquitate.

5 Ne appareas coram Domino vacuus:

6 Nam hæc omnia propter mandatum *facienda ſunt*.

7 Oblatio juſti quum pinguefacit altare, gratus odor illius *eſt* coram Domino.

8 Sacrificium viri juſti acceptum *eſt*, & memoria ejus non excidet oblivione.

9 Oculo bono glorifica Dominum, & ne minuas primitias manuum tuarum.

10 In donatione qualibet hilarem præbe vultum tuum, & cum lætitia decimas ſanctas confer.

11 Da Altiſſimo prout dedit ipſe, & bono oculo, prout adeſt manui tuæ:

12 Nam Dominus *eſt* qui reddit, & redditurus ſeptuplum: ne reſecato de donis;

13 Non enim accepturus eſſet: ne ergo attendas injuſto ſacrificio.

14 Nam judex eſt Dominus, apud quem non eſt perſonæ *ullius* gloria.

15 Non eſt accepturus Dominus perſonam quæ invadat pauperem, ſed orationem hujus injuria affecti exauditurus.

16 Nequaquam deſpecturus eſt ſupplicationem

nem orphani ; & viduam quum effuderit eloquutionem *suam*.

17 Nonne lacryma viduæ in maxillam descendit ? etiam illius exclamatio in eum qui eduxit illam.

18 Qui colit bono animo, acceptus erit ; & precatio ejus ad nubes usque continget.

19 Oratio humilis *viri* transit nubes ; & minime consolationem accepturus est donec appropinquaverit, minimèque deflturus donec inspexerit Altissimus, *qui* jus dicet judiciumque exsequetur.

20 Nam Dominus nequaquam tardaturus est, neque longanimis in eorum causa futurus ille fortis ; donec contriverit lumbos immisericordium :

21 Sed gentibus retribuet ultionem, donec sustulerit multitudinem contumeliosorum, & injustorum sceptra contriverit.

22 Donec reddiderit homini secundum actiones ejus, mercedes inquam hominum secundum cogitationes ejus,

23 Donec confecerit judicium populi sui, lætiamque illis attulerit misericordia ejus.

24 Quam tempestiva misericordia *est* tempore afflictionis ! quasi nubes *est* pluviæ siccitatis tempore.

CAP. XXXVI. *Precationis ardentis formula.*

MIserere nostri, Domine Deus omnium, & respice ;

2 Acimmitte timorem tui in omnes gentes quæ non exquirunt te.

3 Attolle manum tuam in gentes alienas, videant potestatem tuam.

4 Quemadmodum coram ipsis sanctificatus es in nobis, ita magnificeris ante nos in ipsis :

5 Et agnoscant te, prout etiam nos te agnovimus ; non esse Deum præter te, Domine.

6 Ede nova signa, & fac res alias mirabiles.

7 Gloriam compara manui & brachio dextero, ut enarrent mirabilia tua :

8 Excita furorem, & effunde iram :

9 Tolle adversarium, & inimicum extere.

10 Accelera tempus recordatus iræ, & enarrent te mirabilia tua.

11 Ira ignita devoretur qui servatus est, & qui malis afficiunt populum tuum perditionem consequantur.

12 Contere capita principum in gentibus dicentium, nemo est præter nos *principes*.

13 Congrega omnes tribus Jahakobi, & tribue hæreditatem ipsis, sicut principio.

14 Miserere populi qui de nomine tuo vocatus, Domine ; & Jisraelis quem primogenitum nominavisti.

15 Miserare civitatem sanctificationis tuæ, Jeruschalaima, locum quietis tuæ.

16 Comple Tzijonem extollendo sermones tuos, & gloria tua populum tuum.

17 Da testimonium rebus quas creavisti in principio, & prophetas excita in nomine tuo.

18 Da mercedem exspectantibus te, & prophetæ tui fideles demonstrentur.

19 Exaudi, Domine, orationem famulorum tuorum *habitam* pro populo tuo, secundum benedictionem Aharonis, ut agnoscant omnes qui in terra sunt te Dominū seculorum esse.

20 Omnem cibum comedit venter ; sed cibus cibo melior est.

21 Fauces gustant cibos venaticos, ita cor intelligentia præditum sermones mendaces.

22 Cor distortum tristitiam affert, vir autem multorum peritus rependit illi.

23 Quemlibet marem accipit mulier : sed est puella una elegantior altera, & *magis accepta viro*.

24 Species mulieris exhilarat faciem, & superatam omnem concupiscentiam hominis abducit.

25 Si ineat linguæ *illius* misericordia ; & mansuetudo atque curatio ; non est vir illius quales sunt homines alii.

26 Qui comparat mulierem adjumentum simile sibi & columnam requietis, incipit possessionem *constituere*.

27 Possessio cui non est sepes, diffrumpitur, & cui non est uxor, is ingemiscit errans.

28 Quis enim fidem habiturus est expedito latroni gliscenti de civitate in civitatem ? Ita *etiam* viro qui non habet nidum, sed diversatur ubicumque advesperaverit.

CAP. XXXVII. *Amicitia vera & ficta.*

OMnis *quidem* amicus dicit, ego quoque amicitiam colui ; sed est amicus solum amicus nomine.

2 Nonne tristitia manet ad mortem usque, *quam* socius & amicus ad inimicitiam convertitur ?

3 O improba cogitatio, unde es devoluta, quæ tegeres aridam fraudulentia ?

4 Socius eum amico vicitat lætè, & tempore afflictionis adversarius est.

5 Socius cum amico laborat ventris causa, & adversans ei accipit scutum hostile.

6 Ne obliviscaris amici cum animo tuo : sed ne recorderis illius qui pecuniis tuis amicus est.

7 Ne consilium ineas cum eo qui subdole observat te, & ab invidentibus tibi consilium absconde.

8 Consiliarius quisque extollit consilium ; sed est qui consilium det pro se ipso.

9 A consiliaria tibi ipsi cave, & prius nosce quæ *sit* ipsius necessitas (etenim ipse sibi ipsi consulturus est)

10 Ne forte detrudat aleam in te ; & dicens tibi bona *esse* via tua, ipse stet ex adverso visurus quid eveniat tibi.

11 Ne ineas consilium cum eo qui subdole observat te, & ab invidentibus tibi consilium absconde :

12 *Neque* cum uxore de æmula ipsius, & cum meticuloso de bello, cum mercatore de permutatione, & cum emtore de venditione, cum invido de agendis gratiis, & cum immisericordi de benignis moribus ;

13 Cum pigro de omni opere, & cum mercenario in annum conducto de consummatione *operis*, servo otioso de omni labore.

14 Ne attende ad istos de ulla consultatione :

15 Sed

15 Sed cum viro pio assiduus esto, quem agnoveris observare mandata Domini;
16 Qui animo suo conveniat cum tuo, & qui quum ceciderit indolescat tecum.
17 Itaque consilium cordis *tui* stabilito, nemo enim tibi fidelior est illo.
18 Nam animus viri interdum renunciare solet *melius*, quam septem speculatores sedentes in sublimi specula.
19 Sed supra hæc omnia ora Altissimum, ut dirigat veritas ipsius viam tuam.
20 Principium omnis operis *est* oratio, & consilium omnem actionem anteit, vestigiumque lætitiæ mutatæ est vultus.
21 Quatuor partes oriuntur, bonum, malum, vita, mors; sed quæ horum dominatum assiduè obtinet est lingua.
22 Est vir callidus eruditor multorum, qui suæ ipsius animæ est inutilis.
23 Qui sapientiam agit verbis, est odiosus; hic omni sapientia destituitur:
24 Non enim data est ipsi à Domino gratia quum careat omni sapientia.
25 Est sapiens sibi ipsi, cujus intelligentiæ fructus in lingua versantes *sunt* laudabiles.
26 Vir sapiens populum suum erudit, & fructus intelligentiæ ipsius sunt stabiles.
27 Vir sapiens impletur benedictione, eumque beatum prædicant videntes omnes.
28 Vita cujusque continetur numero dierum; sed dies Israelis *sunt* innumerabiles.
29 Sapiens in populo suo hæreditariam percipiet gloriam, & nomen illius stabit in sæculum.
30 Fili, dum vivis, periculum fac animi tui, & vide quid *sit* malum illi, ac ne des illi.
31 Non enim omnia conferunt omnibus, neque omnis animus omni re existimationem adipiscitur.
32 Ne esto insaturabilis omnibus deliciis, neque projectus esto ad escas:
33 Nam multis cibis adhæret morbus, & insatiabilis voracitas proximè accedit choleram.
34 Voracitate insatiabili multi sunt mortui: sed qui attendit sibi, vitam prorogaturus est.

CAP. XXXVIII. *Excellentia medicinæ, & funera quomodo lugenda.*

AFfice medicum suis honoribus convenientibus usui ipsius; etenim ipsum creavit Dominus:
2 Nam ab Altissimo curatio est, *cujus nomine* etiam à rege percepturus est gloriam.
3 Scientia medici exaltat caput ipsius, adeo ut coram magnatibus sit admirationi.
4 Dominus creavit è terra pharmaca: quapropter vir prudens non gravabitur illis.
5 Nonne à ligno aqua dulcis facta est, ut robur illius ab homine cognosceretur?
6 Etiam ipse dedit hominibus scientiam, qua glorioli efficerentur rebus admirabilibus ipsius.
7 Illis curat *heminem*, & tollit laborem ejus.
8 Unguentarius illis facit mistionem; & nunquam consummata sunt opera illius, eâque pax ab illo in superficie terræ.
9 Fili, in tua invaletudine ne despicias, sed ora Dominum, & ipse curabit te.
10 Absiste à delicto, & manum in recto occupa: atque ab omni peccato cor munda.
11 Exhibe odorem bonum, & suffitum conjunctum simila; & pinguem orationem offer, ut qui non cœperis.
12 Deinde medico da locum, etenim ipsum creavit Dominus, neque absistito ab eo, etenim opus *est* eo.
13 Est interdum tempus, quum manibus eorum prosper successus *advenit*:
14 Etenim ipsi Dominum oraturi sunt ut det eis quietem sanitatemque ad vitam.
15 Qui peccat adversus opificem suum, incidat in manus medici.
16 Fili, de mortuo lacrymas educito, & tamquam res graves passus ordire lamenta: sed pro ratione ejus circumtege corpus ejus, neque despicias sepulturam ejus.
17 Fletu acerbo utere, & calente planctu:
18 Et fac luctum pro dignitate ejus diem unum aut duos, propter calumniam; & consolationem accipe tristitiæ causa:
19 Nam à tristitia evenit mors, & tristitiæ robur cordis reflectit.
20 Quum inducitur *malum*, una manet etiam tristitia: sed vita pauperis *est* maledictio cordis.
21 Ne dedas tristitiæ cor tuum, absiste ab ea recordatus finem.
22 Ne obliviscaris: non enim est reversio, & illum non juvaturus es, & te ipsum affecturus malo.
23 Memento juris tui, hoc quoque jus tuum esse: mihi heri, & tibi hodie.
24 Requiescente mortuo fac ut quiescat memoria ejus, & consolationem de eo percipe egresso spiritu ejus.
25 Sapientia jurisperiti opportuno otio comparatur: sed qui parum attendit actioni suæ, non efficietur sapiens.
26 Qua in re efficeretur sapiens? qui tenet aratrum, & gloriatur de hastili stimuli, bovet agit, & nutritur inter opera eorum, & cujus narratio est de taurorum fœtibus,
27 Hic animum suum adjicit ad edendos sulcos, & vigiliæ ejus *occupantur* in pabulis juvencarum.
28 Similiter omnis faber & architectus qui noctem ut diem transigit, qui scalpunt sigilla sculpturis, & cujus assiduitas *versatur* in varietate commutanda, animum suum adhibet ad effingendam picturam, & cujus vigilia in opere consummando:
29 Ita faber ærarius assidens incudi, & addiscens in operibus ferri, cujus carnes tabefacit vapor ignis, & qui æstu camini oppugnatur,
30 Cujus autem novè personat mallei & incussus sonus, & cujus oculi spectant ex adverso instrumenti similitudinem,
31 Animum suum adhibet ad operum consummationem, & vigiliæ ejus *versantur* in ornando ad consummationem *operis*.

32 Sic

32 Similiter figulus assidens operi suo, & convertens pedibus suis rotam, qui sollicitus incumbit semper operi suo ut numerosa sit tota elaboratio sua.

33 Brachio suo figurat lutum, & eo quod ante pedes est flectet robur suum.

34 Cor adhibet ad oblinendum perfectè, & vigiliæ *sunt* ejus in mundando camino:

35 Omnes isti manibus suis fidem habent, & quisque procurat ut sapiat in opere suo:

36 Sine istis non ædificatur civitas, neque *viri* incolunt neque ambulant in ea, in consilio vero populi non desiderantur, neque in conscione transcendunt,

37 In sede judicum non sedent, & dispositionem judicii non discernunt, neque eruditionem judiciumque exponunt.

38 Neque instructi sententiis gravibus inveniuntur, sed possessionem seculi confirmant, & optatum eorum est de elaboratione artis.

39 Nisi qui adjecerit animum suum & cogitet de lege Altissimi, *non efficietur sapiens.*

CAP. XXXIX. *Instructio ad laudandum Deum.*

HIc sapientiam antiquorum omnium exquirit; & in prophetiis occupatur:

2 Narrationem virorum nominatorum conservat, & instructis variis parabolis cum eis ambulat:

3 Occulta *sensa* proverbiorum exquirit, & instructus ænigmaticis paraboliis conversatur:

4 Inter magnates ministrat, & coram ducibus spectatur:

5 In terra alienarum gentium perambulat; quia bona & mala inter homines expertus est:

6 Cor suum adhibet ad Dominum mane accedens suum opificem, & precatur coram Altissimo,

7 Et aperiens os suum in oratione de peccatis suis deprecatur.

8 Quum Dominus ille magnus voluerit, impletur spiritu prudentiæ.

9 Is profundens verba sapientiæ suæ etiam in oratione celebrat Dominum:

10 Is dirigit consilium suum atque scientiam, & de occultis suis rebus cogitat:

11 Is exponit eruditionem disciplinæ suæ, & de lege fœderis Domini gloriatur.

12 Laudant intelligentiam ejus multi, quæ in seculum minimè delebitur:

13 *Nec* desistet memoria ejus, sed nomen ejus vivet in omnes generationes.

14 Sapientiam ejus narrabunt gentes, & laudem ejus enunciabit Ecclesia.

15 Sive maneat, nomen relinquit amplius quam mille; sive requiescat, comparat sibi.

16 Quod cogitavi amplius enarrabo, nam velut in medio mense *est* Luna, plenus sum.

17 Audite me sancti, & germinate tamquam rosa plantata ad flumen humidum.

18 Ac proferte florem ut lilium, edite odorem, & laudate cantico.

19 Benedicite Domino de omnibus operibus ejus odis vocalibus & citharis, atque hoc modo dicite celebrantes.

20 Opera Domini omnia *sunt* bona valde & omne præceptum suo tempore est: non est unde dicas, cur istud est? nam omnia ista suo tempore sunt exposita.

21 Sermone ipsius aqua stetit tamquam acervus frugum, & verbo oris ejus aquarum conceptacula.

22 Præcepto ejus *exsistit* quicquid placet, neque est qui possit minuere quod servaturus est.

23 Opera cujusque carnis *sunt* exposita ei, neque est unde abscondantur ab oculis ejus.

24 Ex quo seculum est, in seculum inspicit, & nihil est coram ipso mirabili.

25 Non est unde dicas, quid illud est? omnia enim ad ministerium suum creata sunt.

26 Benedictio ejus, ut fluvius operuit, atque ut inundatio inebriavit aridam.

27 Ita iram ejus gentes hæreditatis nomine percepturæ sunt, ut convertit aquas in salsuginem.

28 Viæ ejus *sunt* rectæ sanctis, similiterque iniquis *sunt* offendiculo.

29 Bona bonis creata sunt ab initio, similiterque peccatoribus mala.

30 Præcipuum omnis usus ad vitam hominis *est* aqua, & ignis, ferrumque, & sal, & similago tritici, & lac, & mel, sanguis uvæ, oleumque, & vestimentum:

31 Omnia hæc piis bona *sunt*; ita peccatoribus convertuntur ad mala.

32 Sunt spiritus qui ad ultionem creati sunt, & quorum furore flagella eorum confirmavit; tempore consummationis effundunt robur, & furorem ejus qui fecit illum sedant:

33 Ignis, & mare, & fames, atque mors, omnia ista ad ultionem creata sunt.

34 Bestiarum dentes, & scorpii, viperæque, & gladius ulciscens ad internecionem impios,

35 Lætantur quum oritur ipse:

36 Et in terra ad ministeria comparata sunt, suisque temporibus sermonem non sunt transgressura.

37 Propterea à principio confirmatus ubi cogitavi, commisi scripto.

38 Opera Domini *sunt* omnia quæ bona *sunt*, & omne ministerium suppeditat suo tempore.

39 Nec est unde dicas, hoc illo pejus *est*: nam omnia tempore *suo* probata erunt.

40 Nunc ergo ex toto corde & ore laudate nomen Domini, ac benedicite.

CAP. XL. *In quas miserias homo prolapsus est.*

OCcupatio magna homini cuique creata est, & jugum grave filiis Adami impositum ex quo die egressi sunt ex utero matris suæ ad diem usque quo ad matrem omnium revertuntur:

2 Cogitationibus eorum & timori cordis sollicita exspectatio, *nempe* dies mortis *impositus.*

3 Æque sedenti in throno gloriæ, atq; humiliter

militer abiecto in terra & cinere,
4 Æquè ferenti hyacinthinum & coronam atque amicienti linum crudum.
5 Indignatio, invidiaque, perturbatio, & fluctuatio, & metus mortis, & effingendi studium atque contentio, etiam tempore quietis de nocte somnus ejus *recumbentis* in cubili notitiam mutat.
6 Perparum, quasi nihil quietem capit; & ex eo in somno *versatur* tamquam in diebus speculationis,
7 Conturbatus viso mentis suæ ut qui effugit à bello tempore salutis suæ.
8 Expergefactus vero miratur timorem de nihilo communem omni carni & homini & pecudi; sed peccatores septuplo graviora supra hæc invadunt *mala*.
9 Mors, & contentio, gladiusque, & sanguis, adductiones famis, & contritionis, ac flagelli; contra iniquos ista omnia creata sunt, etiam propter eos diluvium factum est.
10 Quæcumq; è terra sunt, in terram revertuntur, & *quæ* ab aquis, in mare reflectunt.
11 Omne donum injustitiaque delebitur:
12 Fides vero consistet in seculum.
13 Pecuniæ injustorum tamquam fluvius exarescent, & tamquam magnum tonitru cum imbribus *in eas* intonabit *Deus*.
14 Quum aperit ille manus, afficitur lætitia: ità qui transgrediuntur ad consummationem usque deficient.
15 Impiorum propago non edet ramos multos, & radices impuræ *sunt* in præcipite rupe.
16 *Sunt velut* spuma imposita cuivis aquæ & ripæ fluminis, ante omne gramen evellitur.
17 Gratia *est* velut viridarium benedictionibus confertissimum, & in seculum permanet misericors beneficentia.
18 Vita hominis sua sorte contenti & operarii suavis est; sed superat utraque qui thesaurum illum adinvenit.
19 Liberi & ædificatio civitatis stabiliunt nomen:
20 Vinum & musica lætitiam afferunt cordi; sed supra utraque amor sapientiæ.
21 Tibia & psalterium suaves efficiunt modulos, sed supra utraque suavis lingua.
22 Gratiam & pulchritudinem concupiscit, oculus, sed supra utraque herbam satam.
23 Amicus & socius tempestive occurrunt, sed supra utraque uxor cum viro.
24 Fratres & auxilium in tempore afflictionis, sed supra utraque misericors beneficentia liberat.
25 Aurum & argentum constabiliunt pedem, sed supra utraque consilium probatum est.
26 Pecuniæ & robur exaltant animum, sed supra utraque Domini reverentia.
27 Non est in reverente Dominum diminutio, neque est cur sibi ipsi quærat auxilium.
28 Reverentia Domini *est* tamquam viridarium benedictum, quam supra omnem gloriam obtegit *Deus*.
29 Fili, vitam mendicam, ne vivas; præstat mori quam mendicare.
30 Vir respiciens ad alienam mensam non habet vitam quæ reputanda sit vita; inquinat animam suam escis alienis:
31 Vir autem scitus ac eruditus cavet.
32 In ore impudentis suavis est mendicitas, sed ignis ardet in ventre ejus.

CAP. XLI. *Mors cui amara & cui grata.*

O Mors, quam acerba *est* tui memoria homini utenti pace in facultatibus suis,
2 Viro minimè distracto *curis*, sed successu prospero utenti in omnibus, & adhuc valenti cibum capere!
3 O mors, *quam* bonum *est* judicium tuum homini indigenti & minuto viribus,
4 Extremam senectam agenti, & distracto ad omnia, atque diffidenti, & qui amisit patientiam!
5 Ne timeas jus mortis: recordare eorum qui præcesserunt te, & qui sequuntur, hoc enim jus est *indictum* carni tuæ à Domino.
6 Ecquid recuses quod placet Altissimo? sive decem, sive centum, sive mille annos *natus*.
7 Non est in sepulcro incusatio vitæ.
8 Quum liberi abominandi fuerunt, illi peccatorum, qui conversantur impiorum vicinitatibus.
9 Filiorum peccatorum perit hæreditas, & cum semine eorum assiduum est probrum,
10 Patri impio succensent liberi, eo quod per ipsum probro sint.
11 Væ vobis viri impii, qui quidem derelinquistis legem Altissimi: nam sive multi fitis, ad perditionem *estis*;
12 Et sive nascamini, ad maledictionem nascimini; sive moriamini, maledictioni in partem adjudicamini.
13 Quæcumque è terra *sunt*, in terram revertuntur, sic impii in perditionem.
14 Luctus hominum de corporibus ipsorum *est*: sed nomen hominum qui non fuerunt boni delebitur.
15 Curam habe de nomine: hoc enim tibi permanet *magis* quam mille thesauri ingentes auri.
16 Vitæ bonæ numerantur quidem dies, sed bonum nomen in seculo permanet.
17 Eruditionem in pace conservate, liberi.
18 Sapientiæ absconditæ & thesauro non manifesto, quæ *est* utrique utilitas?
19 Præstat homo abscondens stultitiam suam homini abscondenti sapientiam suam.
20 Itaque verecundia commoveatur hoc verbo meo: non enim bonum est omnem pudorem conservare, neque omnia omnibus probantur *fuisse facta* fideliter.
21 In patrem & matrem, pudeat vos scortationis; & in ducem potentioremque, mendacii;
22 Et in judicem magistratumque, delicti; in cœtum & populum, iniquitatis;
23 In socium & amicum, injustitiæ, & in loco ubi incola es, furti;
24 In veritatem Dei *fidi* fœderis; & in eum qui impingit cubitum, ciborum; in exigitatione, nundinationis;
25 Et apud salutantem, silentii; *pudoris* spectus

ſpectus in mulierem meretricem, & averſationis ab homine nobili,
26 Ablatæ portionis & doni, & adhibiti ad mulierem conjugatam animi,
27 Curioſitatis, & ancillæ; nam ne inſiſtito in cubile ejus.
28 *Pudeas* apud amicum ſermonum probri, & poſtquam dederis, ne exprobrato:
29 Pudeat etiam repetitionis, & ſermonis ex auditu, & retectionis in occultis rebus.
30 Sic eris veraciter pudens, & gratiam coram omni homine conſequeris.

CAP. XLII. *Inſtructionis varii ſpecies.*

NE de rebus iſtis pudeat te, neque ſuſcipias perſonam ad peccandum,
2 De lege Altiſſimi, & fœdere, & de judicio ut impium juſtifices,
3 De re ſociali atque viatorum, & de traditione hæreditatis ſodalium;
4 Et accuratione trutinæ ponderumque, de acquiſitione multarum & paucarum rerum,
5 De varia mercatorum venditione,
6 Et de multa liberorum eruditione, & de cruentando latere famulo nequam.
7 In mulierem improbã bona *eſt* obſignatio; & ubi manus multæ ſunt, conclude *res tuas*.
8 Quum trades, *trade* numero & pondere, & datum & acceptum omnia de ſcripto *habe*.
9 *Ne pudeat* de eruditione amentis, & ſtulti, & decrepiti cum juvenibus litigantis: eriſque eruditus certo, & coram omni vivente probaberis.
10 Filia patri occultas vigilias affert, & ſollicitudo de ea abducit ſomnum; tum in juventute ejus, ne forte ætatis flos prætereat; tum elocata, ne forte odio ſit:
11 In virginitate, ne forte polluatur, & in paternis *ædibus* ſuis gravida fiat; cum viro autem verſata, ne forte tranſgrediatur, & elocata ne forte ſit ſterilis.
12 In filiam inverecundam firma utere cuſtodia, ne forte efficiat ut tu ſis gaudio inimicis, ſermoni in civitate, & famoſus in populo, denique pudore illa afficiat te in turba multorum.
13 In ullum hominem ne intuere ob pulchritudinem, & inter mulieres ne confide:
14 Nam ex veſtimentis egreditur tinea, & ex muliere mulieris improbitas.
15 Melior *eſt* improbitas viri; quam mulier benefica, mulier pudore afficiens ad probrũ.
16 Memorabo jam opera Domini, & quæ vidi enarrabo verbis Domini, opera ipſius.
17 Et Sol perluſtrans in omnia inſpicit, gloria Domini plenum *eſt* opus ipſius.
18 Non indidit ſanctis Domini ut enarrent omnia mirabilia ipſius, quæ firmavit Dominus omnipotens ſtatuminando gloria ſua univerſitatem.
19 Abyſſum & cor perveſtigat, & de callidítatibus illorum cogitat:
20 Novit enim Altiſſimus notitiam omnem, & introſpicit in ſigna æterna, nuncians res præteritas & futuras, & occultarum veſtigia retegens.
21 Non præterit ipſum ulla cogitatio, non abſconditus eſt ipſi ne unus quidem ſermo.
22 Res magnificas ornavit ſapientia ſua, qui ante ſeculum & in ſeculum eſt:
23 Neque augetur, neque minuitur, neque indiget ullo conſiliario.
24 Quam deſiderabilia *ſint* omnia opera ipſius, etiam ad ſcintillam uſque facile eſt ſpectare.
25 Hæc omnia vivunt manentque in ſeculũ omnibus in miniſteriis, omniaque obediunt.
26 Omnia duplicia, unum è regione alterius; neque fecit quicquam deficiens:
27 Alterum alterius confirmat bona; denique quis expleatur videndo gloriam Dei?

CAP. XLIII. *Ubique creatura Deum laudandi materiam ſuppeditant.*

SUperba altitudo expanſum purum *eſt*, ſpecies cœli cum aſpectu glorioſo ejus.
2 Sol ad aſpectum nunciat de glorioſo Deo, *quod* inſtrumentum *eſt* admirabile, opus Altiſſimi.
3 Quum in meridiano eſt arefacit regionem, & ex adverſo æſtus illius quis ſubſiſtat? *quaſi* in caminum ſufflet operibus æſtus *ſui*.
4 Tripliciter Sol exurit montes, vapores igneos efflat, & refulgens radiis hebetat oculos.
5 Magnus *eſt* Dominus qui fecit illum, & ſermonibus ſuis ſedavit iter *illius*.
6 Idem Lunam fecit ad conſtitutionem tempore ſuo *faciendam*, demonſtrationem temporum, & ſignum ſeculi.
7 Etiam à Luna ſignum *habetur* die feſti.
8 Luminate *ubi* minutum eſt ad conſummationem, menſis de nomine illius; auctum vero res mirabiles facit mutatione:
9 Inſtrumentum caſtra habens in altò, in expanſo cœli relucens.
10 Pulcritudo cœli *eſt* gloria aſtrorũ, ornatus lucem præbens in *excelſis* Domini Altiſſimi.
11 Ad ſermones ſancti exhibent condemnationem, neque exardeſcunt in cuſtodia ſua.
12 Vide arcum, & benedic ei qui fecit ipſum, valdè ſpecioſum ſplendore ſuo.
13 Curavit cœlum in circulum glorioſum, manus Altiſſimi extenderunt illud.
14 Præcepto ſuo ſiſtit nivem, & celeriter incitat fulgura judicii ſui.
15 Propterea apertis theſauris evolant nubes, ut volucres.
16 Magnificentia ſua confirmat nubes, & diffringuntur lapides grandinis.
17 Sonus tonitru ipſius facit ut indoleſcat terra, & aſpectu ipſius cõmoventur montes.
18 Voluntate ipſius ſpirat Notus, & procelloſus Boreas, & Circius.
19 Tamquam volucres deorſum volantes ſpargit nivem, cujus deſcenſus *eſt* tamquam locuſtæ divertentis.
20 Pulcritudinem albedinis ejus admiratur oculus, & ad imbrẽ illius extra ſe rapitur cor.
21 Et pruinam tamquam ſalem in terram profundit, quæ congelata efficit palorum ſummitatem.
22 Frigido vento Borea efflante compingitur exaqua gelu, in omni congregatione aquarum diverſatur, & aquam velut lorica induit.

23 Exe-

23 Exedit montes, & desertum exurit, herbamque exstinguit tamquam ignis.

24 *Qui* omnia curans festinanter nebula, ros occurrens ab æstu exhilarat.

25 Sermocinatione ejus quiescit abyssus, & in ea insulas plantavit.

26 Qui navigant mare, narrant periculum ejus: quod audientes auribus nostris admiramur.

27 Ibidem *sunt* incredibilia & mirifica opera, varietas omnium animantium, discrimen cetorum.

28 Denique per ipsum prospera via utitur Angelus ipsius, & sermone ipsius consistunt omnia.

29 *Ut* dicamus multa, haud quaquam tamen assequemur; & ut summatim dicam, is est universum ipsum.

30 Gloria afficere eum ubi valeremus? nam ipse *est* magnus præter omnia opera sua.

31 Terribilis Dominus, & magnus valdè, & admirabilis potentia ejus.

32 Glorificantes Dominum exaltate quantum potestis; nam adhuc etiam superabit *exaltationem vestram*:

33 Et exaltantes eum plurimas vires conferte:

34 Ne defatigemini; non enim unquam assequemini: quis vidit ipsum ut enarret; & quis magnificet ipsum prout est?

35 Multa abscondita sunt majora istis, pauca vidimus ex operibus illius:

36 Nam omnia fecit Dominus, & piis indit sapientiam.

CAP. XLIV. *Laudantur patriarchæ Chanoc, Noach, Abraham, Jitzchak & Jahakob.*

JAm laudemus viros glorioſos, & majores nostros genere.

2 Multam gloriam comparavit Dominus per illos majestati suæ inde à seculo.

3 Dominantes in regnis suis, & viri celebres potentia, consilia ineuntes cum intelligentia sua, qui renunciaverunt de prophetiis,

4 Ducentes populum constantibus consiliis & intelligentia juris popularis,

5 Quorum eruditioni sapientes sermones inerant, qui exquirebant modulationes musicorum, & carmina scripta enarrabant.

6 Viri divites, instructi robore, colentes pacem in suis habitationibus:

7 Hi omnes per generationes adepti sunt gloriam, qua gloriati sunt in diebus suis.

8 Sunt ex iis qui reliquerunt nomen, cujus enarrentur laudes:

9 Sunt etiam quorum non est recordatio, qui perierunt quasi non extitissèt, & fuerunt quasi non fuissent, liberique ipsorum post ipsos.

10 Verum quam fuerunt misericorditer accepti viri illi quorum justè facta non sunt oblivioni tradita.

11 Cum semine illorum permanet bona hæreditas, posteri illorum in fœderibus sunt.

12 In fœderibus est semen eorum, & liberi eorum post eos.

13 In seculum manet eorum semen, neque deletur eorum gloria.

14 Sunt *quidem* eorum corpora sepulta in pace; sed nomen eorum vivit in generationem quamque.

15 Sapientiam eorum narrant populi, & laudem eorum enunciat Ecclesia.

16 Chanoc placuit Domino Deo, & translatus est, exemplum resipiscentiæ his generationibus *propositum*.

17 Noach deprehensus est integer, justus, cujus fuit reconciliatio quo tempore irascebatur *Deus*.

18 Propterea quum diluvium fieret,

19 Etiam fœdera perpetua cũ eo constituta sunt, ut non deleretur diluvio omnis caro.

20 Abraham magnus pater multarum gentium *fuit*, cui non est inventus par in gloria illius, qui conservavit legem Altissimi, & fuit fœdere junctus illi.

21 In carne illius instituit fœdus, & in tentatione fidelis compertus est:

22 Propterea juramento constituit ei se benedicturum gentibus in semine ejus.

23 Multiplicaturum eum tamquam pulverem terræ, & illos hæreditatem possessuros à mari uno ad alterum, & à fluvio usque ad extremitatem terræ.

24 Similiterque in Jitzchako statuit propter Abrahamum patrem ipsius,

25 Benedictionem omnium hominum & fœdus, quod incubuit capiti Jahakobi.

26 Agnovit eum in benedictionibus illius, quumque dedisset ei hæreditatem, divisit partem ejus in tribus duodecim quas dispertitus est.

27 Eduxitque ex eo virũ misericordiæ, qui consequutus est gratiam coram omni carne.

CAP. XLV. *Trita virorum heroicâ pietate insignium, Moschis, Aharonis, & Pinchæ.*

DIlectum Deo & hominibus Moschen, cujus memoria benedictionibus conjuncta est:

2 Parem effecit eum gloriæ Sanctorum, & magnificavit eum hostium timoribus, sermonibus ejus signa compescuit, & gloria affecit eum in conspectu regum,

3 Dedit ei mandata ad populum suum, & demonstravit ei gloriam suam:

4 In fide & mansuetudine ejus sanctificavit eum, quum elegisset eum ex omni carne:

5 Fecit ut audiret vocem suam, & introduxit eum in caliginem:

6 Et tradens ei coram mandata, legem vitæ atque scientiæ; docuit Jahakobum fœdus, & jura sua Jisraelem.

7 Aharonem extulit sanctum, similem illi fratrem illius, è tribu Levi:

8 Instituens ei fœdus perpetuum dedit ei sacerdotium populi, & ornatu apto beavit eum.

9 Nam circumcinxit eum amictu glorioso, induens eum consummatione glorioſa; & confirmavit eum instrumentis roboris:

10 Feminalibus, & talari veste, atque humerali:

11 Et circumdedit eum parvulis malogranatis, aureisque tintinnabulis plurimis in cir-

circuitum, ut ſonaret vox ad greſſus ejus, ut ſonum ederet qui in templo exaudiretur, & memoriale eſſet popularibus ejus :

12 Stola ſancta ex auro & hyacintho purpuraque opere plumario, rationali judicii manifeſtis veritatis *ſignis*.

13 *Ex* retorto coccineo opere artificioſo, lapidibus pretioſis, ſculpturis ſigilli, cum vinculis aureis, opere gemmarii, ad monimentum ; ſcriptura celata de numero filiorum Iſraelis.

14 Coronam auream impoſuit cidari, cum ectypo ſigno ſanctificationis *operè* ſigilli, *inſtrumentum* gloriationis honoratæ, opera ſtrenuè fabrefacta, quæ adornata ſpecioſè ab oculis concupiſcerentur.

15 Ante eum res non fuerunt ejuſmodi, neque in ſeculum induit alienigena ;

16 Præter filios ejus ſolum, & poſteros ejus perpetuo :

17 Quorum ſacrificia in holocauſtum offerantur aſſiduè bis in diem.

18 Implevit Moſche manus ejus, eumque oleo ſancto unxit ;

19 *Quod* fuit ei in fœdus perpetuum, & ſemini ejus, tantiſper dum futurum eſt cœlum ; ut miniſtrantes eis ſimul fungantur ſacerdotio, & benedicant populo in nomine ipſius.

20 Elegit eum ex omnibus viventibus ut adduceret holocauſtum Domino, ſuffitum, odoremque gratum ad monimentum, litando pro populo :

21 Dedit ei mandata ſua, poteſtatemque judiciorum de fœderibus *ſuis*, ut doceret Jahakobum teſtimonia, & in lege ipſius illuſtraret Iſraelem.

22 Quum ſimul inſtitiſſent in eum alieni, invidentes ei in deſerto quidam, Dathan & Abiram & congregatio Corachi irato animo ;

23 Videns Dominus improbavit, ſed conſummati fuerunt in furore iræ :

24 Fecit in eos portenta conſumendo eos igne flammante :

25 Et adjiciens Aharoni gloriam, dedit illi hæreditatem, primitias primorum fœtuum impertitus illi.

26 Cibum imprimis abundè comparavit ; etenim ſacrificia Domini comedunt, quæ dedit ei & ſemini ejus.

27 Verum in terra populi hæreditatem non percipit, neque inter populum eſt portio ei ; nam ipſe pars *eſt* hæreditatis ejus.

28 Pinchas vero filius Elhazaris tertius eſt gloria, eo quod zelo ductus ipſe cum reverentia Domini.

29 Steterit in averſione populi optimo promptoque animo ſuo, & pro Iſraele *Deum* placaverit.

30 Propterea inſtituit ei fœdus pacis & populo ipſius, ut antiſtes rerum ſanctarum eſſet, ut magnificentia ſacerdotii eſſet ipſi ac ſemini ipſius in ſeculum.

31 Ac *ex* fœdere quidem facto cum Davide nato ex tribu Jehudæ hæreditas regis à filio ad filium unicum pervenit ; hæreditas vero Aharonis *debetur* etiam ſemini ipſius.

32 Indat vobis ſapientiam ; cordi, *inquam*, veſtro ad judicandum populum ſuum juſtè, ut non deleantur bona illorum, & gloria ejus *conſtet*, per generationes illorum.

CAP. XLVI. *Jehoſchuah, Judices, & in iis Schemuel.*

FOrtis in bello Jehoſchuah filius Nunis & ſucceſſor *fuit* Moſchis in prophetiis :

2 Qui fuit magnus ſecundum nomen ſuum ad ſalutem electorum ejus, vindicando inimicos qui exſurgebant, ut hæreditatem traderet Iſraeli.

3 Quam glorioſus factus eſt, quum extolleret manus ſuas, extenderetque in civitates gladium !

4 Quis ante eum ſic ſtetit ? nam bella Domini ipſe induxit *illis*.

5 Nonne ad manum illius retrogreſſus eſt Sol, & unus dies fuit ut biduum ?

6 Invocavit altiſſimum Principem quum affligeret inimicos circumquaque, & magnus Dominus exaudivit eum immiſſis lapidibus grandinis potentia vehemente.

7 Erupit in gentes bello, & deſcendens perdidit eos qui reſiſtebant :

8 Ut agnoſcerent gentes armaturum ipſorum, Domino *eſſe curæ* bellum ipſius : etenim perſequebatur eos præeunte principe.

9 Etiam tempore Moſchis fecit miſericorditer ipſe & Caleb filius Jephunnæ reſiſtendo coram Eccleſia, prohibendo populũ à peccato, & murmurationem improbam ſedando.

10 Atque hi quum duo fuerint, è ſexcentis millibus peditum conſervati ſunt, ut adduceret ipſos *Deus* in hæreditatem, in regionem affluentem lactè & melle :

11 Deditque Dominus Calebo robur quod ad ſenectutem uſque permanſit ei, adeo ut aſcenderit ipſe ſupra celſas civitates terræ, & ſemen ipſius hæreditatem obtinuerit :

12 Ut viderent omnes filii Iſraelis bonum *eſſe* obſequi Domino.

13 Similiter judices ſinguli de nomine ſuo,

14 Omnes quorum cor non eſt ſcortatione averſum à Deo, & quicumque non fuerunt averſi à Domino, horum etiam memoria eſt benedictionibus conjuncta.

15 Oſſa eorum revireſcant in loco ſuo, & nomen eorum quaſi permutatione renovetur in filiis eorum qui gloriam adepti ſunt.

16 Dilectus à Domino ſuo Schemuel Prophera Domini conſtituit regna, & unxit principes præficiens populo ipſius ;

17 Ex lege Domini judicavit congregationem, & inviſit Jahakobum Dominus.

18 In ſua fide accuratus propheta compertus eſt, & agnitus in verbo ſuo ;

19 Nam invocavit Dominum principem affligentibus eum inimicis ejus circumquaque, cum oblatione lactentis maris :

20 Et intonuit è cœlo Dominus, adeo ut ſono magno tonitru faceret ut exaudiretur vox ſua.

21 Attrivitque duces Tyriorum, & omnes principes Peliſchthæorum.

22 Deinde antequam indormiſceret à ſeculo, conteſtatus eſt coram Domino & unctо ipſius, *dicens* ; pecunias, ac ne calceamẽta quidem

dem ab ullo homine accepi; nec incusavit eum quisquam.

23 Posteaquam vero abdormivisset, prophetavit demonstrans regi mortem ipsius, & extulit è terra vocem suam prohetia *indixans* deletum iri iniquitatem populi.

CAP. XLVII. *Duo viri illustres virtute David & Schelomo: & totidem illustres malitia Rechabhamus & Jarobham.*

POstea vero exstitit Nathan Propheta, Davidis temporibus:

2 Tamquam adeps separatus ab *hostia* salutari, ita *est* David *eximius* è Jisraelitis.

3 Inter leones peregrinus conversatus est sicut inter hœdos, & inter ursos sicut inter lactentes agnos.

4 In juventute sua occidit gigantem, & sustulit probrum è populo.

5 Quum attolleret manum, lapide fundæ dejecturus gloriabundum Goliathum.

6 Nam invocavit Dominum altissimum, qui dedit dexteræ ipsius robur tollendi hominem potentem bello ad exaltandum cornu populi sui.

7 Sic inter myriadas gloriam tribuit ei, & laudavit eum benedictionibus Domini.

8 Quum allatum fuisset ipsi diadema gloriæ, attrivit inimicos circumquaque, & redegit in nihilum Philisthæos adversarios, in die hodiernum usque attrivit illorum cornu.

9 In omni opere suo tribuit celebrationem sancto Altissimo verbis gloriosis.

10 Ex toto corde suo decantavit & amavit opificem suum:

11 Instituitque cantores ante altare, ut voce suaves canerentur moduli ipsius, & in dies laudarent *Deum* odis suis.

12 Tradidit ad dies festos res decoras, & tempestates ornavit absolutissime, laudantibus illis sanctum nomen ejus, & inde à matutino personante sanctuario ejus.

13 Dominus abstulit peccata ipsius, & cornu ipsius in secula exaltavit, tradens ei fœdus regni, & thronum gloriæ in Jisraele.

14 Post eum exstitit filius sapiens, per quem in lato habitabit *Deus*.

15 Schelomo regnavit temporibus pacis, & gloriam adeptus est, quum Deus sedavisset *regiones* circumstantes eum, ut statueret domum ad nomen ejus, & pararet sanctuarium in seculum:

16 Qui sapiens factus est in juventute sua, & impletus ut *aqua* fluvius, intelligentia.

17 Terram obtexit anima tua totam, & implevit parabolis ænigmaticis:

18 Ad insulas procul pervenit nomen tuum, & dilectus es in prosperitate tua.

19 De odis, & parœmiis, paraboliſque, & interpretationibus admiratæ sunt regiones.

20 In nomine Domini Dei totius terræ qui tuus vocatus est, Deus Jisraelis.

21 Congregasti quasi stannum aurum, & quasi plumbum collegisti multum argenti.

22 Inclinasti viscera tua ad mulieres, & in potestate aliena fuisti corpore tuo.

23 Indidisti maculum gloriæ tuæ, & profanum effecisti semen tuum ad inducendam iram in filios tuos, & ut compungerentur de imprudentia tua; quum discinderetur regnum, & ex Ephrajimo regnum inobsequens inciperet.

24 Dominus vero nequaquam fuit derelicturus misericordiam suam, neque facturus ut abrumperetur cursus operum ipsius;

25 Ac minimè deleturus posteros electi sui, & semen ejus qui dilexit eum minimè subtaturus:

26 Sed Jahakobo dispositi reliquias, & Davidi radicem ex ipso.

27 Nam quum requiesceret Schelomo cum suis majoribus.

28 Reliquit post ipsum de semine ipsius insipientissimum è populo, minimaque intelligentia, Rechabhamum; qui avertit populum consilio suo.

29 Et Jarobham filius Nebati, qui ad peccandum induxit Jisraelem: quumque prodidisset Ephrajimo viam peccati, multiplicata sunt peccata illorum valdè;

30 Ut amoveret ipsos è terra *Deus*:

31 Donec ira & vindicta superveniſſet ipsis.

CAP. XLVIII. *Triga virorum piorum: Elija, Chizkija & Jeschaja.*

SUrrexit vero Elija Propheta tamquam ignis, cujus sermo tamquam fax ardebat:

2 Qui induxit in eos famem validam, & zelo suo paucos effecit eos:

3 Sermone Domini cohibuit cœlum, & deduxit ignem ter è cœlo.

4 Quam gloriosus effectus es, Elija, mirabilibus *factis* tuis: & quis par tibi *est* unde glorietur?

5 Quum mortuum excitasti è morte, & è sepulcro animam sermone Altissimi:

6 Qui deduxisti reges in perditionem, & gloriam adeptos è cubili ipsorum:

7 Qui audivisti in Sinai redargutionem Domini, & in Chorebo judicia ultionis:

8 Qui unxisti reges ut retribuerent, & Prophetas successores post te:

9 Qui assumtus es ignis turbine, curru equis igneis vecto.

10 Qui conscriptus es fore redargutioni in *sua* tempora, ut sedares iratū judiciū Domini furore conjunctum, ut converteres cor patris ad filium, & constitueres tribus Jahakobi.

11 Beati qui viderunt te, & qui obdormierunt cum dilectione *tui*:

12 Etenim nos planè victuri sumus.

13 Elija ut tectus fuit turbine, similiter Elischah impletus fuit spiritu sancto, adeo ut diebus suis non fuerit commotus à principibus, neque domino abusus sit in eum quisquam:

14 Ulla res non superavit illum; sed quum obdormivisset, prophetavit corpus illius:

15 Et in vita sua fecit potenta, & in morte sua mirabilia opera sua.

16 Ad ista omnia non resipuit populus, neque abstiterunt à peccatis suis, donec cum depopulatione abducti sunt è terra sua, & dispersi in tota terra.

17 In

17 Ita relictus eſt populus perpaucus; & princeps in domo Davidis:

18 *Quorum* quidem fecerunt alii quod placet *Deo*, alii vero peccaverunt plurimum.

19 Chizkija munivit civitatem ſuam, & introduxit in medium illius aquam: fodit ferro præcipitem *rupem*, & fortes exſtruxit ad commoditatem aquarum.

20 Temporibus ejus aſcendens Sancherib, miſit Rabſchakem a Laciſcho, & movens manum ſuam contra Tzijonem cervices extulit ſuperbia ſua:

21 Tunc commota ſunt corda, & manus illorum, indoluerunt que ut parturientes:

22 Et invocaverunt Dominum miſericordem, extendentes manus ſuas ad ipſum:

23 Et ſanctus è cœlo exaudiens eos, liberavit eos *metu* per Jeſchahjam.

24 Cecidit caſtra Aſſyriorum, & contrivit eos angelus ipſius.

25 Fecerat enim Chizkija quod placet Domino, & confirmaverat ſe in viis Davidis patris ſui, prout mandaverat Jeſchahja Propheta ille magnus & fidelis in viſione ſua.

26 Temporibus ejus retrogreſſus eſt ſol, & addidit vitam regi *Deus*.

27 Spiritu magno vidit res ultimas, & conſolatus eſt lugentes Tzijone:

28 Res in ſeculum uſq; futuras oſtendit, & res abſconditas antequam advenirent illæ.

CAP. XLIX. *Viginti duo viri illuſtres.*

MEmoria Joſchijæ *ſimilis* comparato ad compoſitionem ſuffitus operi unguentarii,

2 In omni ore tamquã mel ſuavis eſt, & tãquam *inſtrumenta* muſica in convivio lauto:

3 Is ad rectum adductus quando converſus eſt populus, ſuſtulit res abominandas & iniquiſſimas:

4 Direxit ad Dominum cor ſuum, temporibus iniquorum corroboravit pietatem.

5 Præter Davidem, & Chizkijam, ac Joſchijam omnes delictum commiſerunt:

6 Relinquentes enim legem Altiſſimi reges Jehudæ dereliquerunt eum.

7 Dedit cornu ſuum illorum aliis, & gloriam illorum genti alienæ:

8 Incendit electam civitatem ſanctificationis, & deſolavit vias illius ad manũ Jirmejæ:

9 Nam afflixit ipſum, quamvis in utero ipſe ſanctificatus eſſet Propheta, ad eradicandum, affligendumque, & perdendum, ſimiliter ædificandum, & plantandum.

10 Jecherkelis, qui vidit viſionem gloriæ quam oſtendit ipſi inſidentem currui Cherubinorum,

11 (Etenim meminit inimicorum perfuſorum imbre, & correxit eos qui ſpectabant vias rectas)

12 Et duodecim Prophetarum ſit memoria conjuncta benedictionibus.

13 Quomodo magnificè extollemus Zerubbabelem? qui *quidem eſt* tamquam ſigillum ad manum dexteram:

14 Similiterque Jehoſchuah filius Jehotzadaki, qui temporibus ſuis ædificaverunt ædem, & extulerunt templum ſanctum Domino, paratum ad gloriam perpetuam.

15 Inter electos quoque fuit Nechemja, cujus plurimum *exſtat* memoria: qui excitavit nobis muros collapſos, reſtituitque portas & vectes, & inſtauravit areas ædium noſtrarum.

16 Nemo creatus eſt ejuſmodi in terra, qualis fuit Chanoc etenim aſſumtus eſt è terra:

17 Neque par Joſepho fuit vir dux fratrum *ſuorum*,

18 Statumen populi, cujus oſſa curata ſunt à Domino.

19 Schem & Scheth inter homines gloriam adepti ſunt, & ſupra univerſum in creatione Adam.

CAP. L. *Encomium Schimhonis: duæ genus odio habita & tertia ſtulta. Epilogus auctoris.*

SChimhon filius Chonjæ ſacerdos magnus, qui in vita ſua ſartam tectam ædem præſtitit, etiam diebus ſuis populum confirmavit;

2 Et ipſo auctore fundata eſt altitudo duplicis loricationis, alta lorica templi.

3 Temporibus ejus minora fuerunt concepta aquæ, æneum tamquam lacus, tripli capax *confectum eſt*.

4 Qui curavit populum ſuum à caſu:

5 Qui corroborans civitatem & circummuniens, gloriam adeptus es in converſatione populi:

6 Exeundo ex æde cui velum obductum eſt tamquam aſtrum matutinum inter nubes,

7 tamquã Luna plena tẽporibus ſuis *exſtitiſti*:

8 Et tamquam arcus perluſtrans nebulas gloriæ:

9 Tamquam Sol refulgens in templo Altiſſimi, tamquam flos roſarum quo tempore exiſtunt novi, tamquam lilia ad ripam aquæ, tamquam germen Libani diebus æſtivis,

10 Tamquam ignis & thus in acerra:

11 Tamquam inſtrumentum ex auro ſolidè malleatum, quovis lapide pretioſo ornatum:

12 Tamquã olea decora progerminans fructus, & tamquã cupreſſus exaltata ad nubes;

13 quum aſſumeret ipſe ſtolam gloriæ, indueretque conſummatæ gloriationis ornamenta;

14 In aſcenſu altaris ſancti glorificavit amictum ſanctificationis.

15 Quum autem acciperet membra è manu ſacerdotum, ipſe quoque ſtans ad focum altaris,

16 Circa eum corona fratrum *verſante* tamquam germine cedrorum in Libano, qui circumdabant eum tamquam ſtipites palmarum, omnibus, inquam, filiis Aharonis indutis gloria ſua.

17 Quorum in manibus erat oblatio Domini coram tota Eccleſia Iſraelis) denique miniſtrans ſuper altari ad ornandum oblationem omnipotentis Altiſſimi,

18 Extendit ad craterem manum ſuam, & libavit de ſanguine uvæ:

19 Effudit ſupra fundamenta altaris odorem ſuavem Altiſſimo regi omnium.

20 Tunc exclamantes filii Aharonis inſonuerunt tubis ductilibus, facientes ut audiretur vox magna ad monimentũ coram Altiſſimo.

21 Tunc

19 Tunc universus populus promiscuè festinans prociderunt super faciem in terram, ut adorarent Dominum suum omnipotentem Deum Altissimum;

20 Laudaveruntque cantores vocibus suis, cum sono plurimo suave effectum est melos:

21 Et oravit populus Domini Altissimi oratione coram *Deo* misericorde, donec consummatus esset ornatus Domini, & ministerium illius absolvissent.

22 Tunc descendens extulit manus suas super totam Ecclesiam Jisraelitarum, ut daret benedictionem Domini labiis suis, & in nomine illius gloriaretur.

23 Quamobrem repetiverunt adorationem, ut acciperent benedictionem ab Altissimo.

24 Nunc ergo benedicite Deo omnium, qui res magnas solus ubique facit, qui alte evehit dies nostros inde ab utero, & agit nobiscum pro misericordia sua,

25 *Et erate* ut sit pax temporibus nostris in Jisracle quamdiu futuri sunt dies seculi, ut fidem apud nos confirmet misericordiæ suæ; & diebus nostris liberet nos.

26 Duabus gentibus offenditur anima mea, etiam tertia non est gens:

27 Qui residunt in monte Schomronis, & viri habitantes Pelischthæam, & populus stultus schecemi habitans.

28 Eruditionem intelligentiæ & scientiæ exaravit in libro hoc Jesus filius Siraci Hierosolymitanus, qui profudit imbrem sapientiæ ex animo.

29 Beatus qui versatur in istis; & qui indit ista cordi suo, efficietur sapiens:

30 Si enim fecerit ista, valens erit ad omnia, quia lux Domini *aderit* vestigio ejus, qui piis tradit sapientiam.

31 Benedictus Dominus in seculum: Amen, amen.

CAP. LI.

Oratio Jesu filii Siraci.

CElebrabo te, Domine rex, & laudabo te Deum servatorem meum:

2 Celebrabo nomen tuum, quoniam protector & adjutor fuisti mihi, & liberavisti corpus meum è perditione,

3 Et è laqueo calumniantis linguæ, à labiis operantibus mendacium; & adversus eos qui obstiterunt mihi fuisti adjutor.

4 Liberavisti, inquam, me pro multitudine misericordiæ nominis tui, è rictibus paratis ad devorationem,

5 E manu quærentium animum meam, è compluribus afflictionibus quas habui,

6 E suffocante igne circumquaque, è medio igne, *ita ut* non fuerim exustus,

7 Et è profundi ventre, atque è lingua immunda, & à sermone mendace, à calumnia apud regem per linguam injustam.

8 Appropinquaverat ad mortem usque anima mea,

9 Et vita mea erat propinqua sepulcro infimo;

10 Circumdederant me undique, nec erat qui adjuvaret: aspexeram ad defensionem hominum, sed non erat.

11 Itaque recordatus sum misericordiæ tuæ, Domine, & operationis hujus à seculo,

12 Te eximere eos qui patienter sustinent: & servare eos è manu inimicorum.

13 Et extuli ab ira alte supplicationem meam, & è morte liberationem rogavi,

14 Orans Dominum patrem Domini mei, ne derelinqueret me die afflictionis, tempore superborum, quo deficiebar auxilio.

15 Laudabo nomen tuum assidue, & cantabo te celebratione, quod exaudita fuit oratio mea.

16 Nam servasti nos è perditione, & eximisti me è tempore mali.

17 Propterea celebrabo atque laudabo te, & benedicam nomine tuo Domine.

18 Quin adhuc junior essem, antequam oberrarem, quæsivi sapientiam manifestè oratione mea:

19 Coram templo oravi pro illa; & ad extremum usque requisiturus sum illam.

20 Tamquam de flore dematurescente uva; lætatum est cor meum de illa: ingressus est pes meus recta, à juventute mea investigavi illam.

21 Inclinavi aurē meā parumper, & accepi,

22 Multamque adeptus sum mihi eruditionem: progressio à me facta est in illa.

23 Ei, qui tribuit mihi sapientiam, potentiam tribuam.

24 Cogitavi enim de exercenda illa, & æmulando bono, & haud quaquam pudore afficiar.

25 Decertavit anima mea de illa, & effecta fame accuratè incubui,

26 Manus meas extendi in sublime, quum ignorationes de illa animadverti:

27 Animam meam direxi ad illam, & purificatus inveni illam:

28 Cor possedi conjunctum illi inde à principio:

29 Propterea nequaquam derelinquar.

30 Et cor meū turbatum est in quærenda illa, propterea comparavi possessionē bonam.

31 Dedit Dominus linguam ut sit merces à me; itaque ea laudabo ipsum.

32 Appropinquate ad me, ô ineruditi, & commoramini in eruditionis domo.

33 Quare cunctamini; aut quid dicitis interea? cum vestræ animæ sitiant valde.

34 Aperto ore meo loquutus sum, comparate vobis sine argento *sapientiam*.

35 Collum vestrum supponite jugo, & subito anima vestra eruditionem: prope est ut inveniatis eam.

36 Aspicite oculis vestris me laboravisse, & mihi ipsi requiem multam invenisse:

37 Participes estote eruditionis cum magno numero pecuniæ, & multum auri possidete cum ea.

38 Lætetur anima vestra de misericordia illius, & ne pudeat vos laudationis illius.

39 Operamini opus vestrū ante tempus *illud*, & dabit mercedem vestram suo tempore.

FINIS.

D. N.

D. N. JESU CHRISTI TESTAMENTUM NOVUM.

EUANGELIUM SECUNDUM MATTHÆUM.

CAPUT I.

Genealogia & nativitas Christi.

LIBER generationis Jesu Christi, filii Davidis, filii Abrahami.

2 Abrahamus genuit Isacum, Isacus autem genuit Jacobum. Jacobus autem genuit Judam & fratres ejus.

3 Judas autem genuit Phares & Zaram ex Thamara. Phares autem genuit Esromum. Esromus autem genuit Aramum.

4 Aramus autem genuit Aminadabum. Aminadabus autem genuit Naasson. Naasson vero genuit Salmonem.

5 Salmo vero genuit Boozum ex Rachab. Boozus autem genuit Obeden ex Ruth. Obedes autem genuit Jessen.

6 Jesse vero genuit Davidem illum regem. David autem rex ille genuit Solomonem ex ea quæ *fuerat uxor* Uriæ.

7 Solomon vero genuit Roboamum. Roboamus autem genuit Abiam. Abias autem genuit Asam.

8 Asas autem genuit Josaphatum. Josaphatus autem genuit Joramum. Joramus autem genuit Hoziam.

9 Hozias autem genuit Joathamum. Joathamus autem genuit Achazum. Achazus autem genuit Ezeciam.

10 Ezecias autem genuit Manassen. Manasses autem genuit Amonem. Amon autem genuit Josiam.

11 Josias autem genuit Jechoniam & fratres ejus, in transportatione illa Babylonica.

12 Post transportationem *autem* illam Babylonicam, Jechonias genuit Salathiclem. Salathiel autem genuit Zorobabelem.

13 Zorobabel autem genuit Abiudem. Abiud autem genuit Eljacimum. Eljacimus autem genuit Azorem.

14 Azor autem genuit Sadocum. Sadocus autem genuit Achimum. Achimus autem genuit Eliudem.

15 Eliud autem genuit Eleazarum. Eleazarus autem genuit Matthanem. Matthan autem genuit Jacobum.

16 Jacob autem genuit Joſephum, virum Mariæ, ex qua genitus eſt Jeſus ille qui dicitur Chriſtus.

17 Univerſæ igitur progenies ab Abraham uſque ad Davidem, progenies quatuor decim: & à Davide uſque ad tranſportationem Babylonicam, progenies quatuordecim: & à tranſportatione Babylonica uſque ad Chriſtum, progenies quatuordecim.

18 Jeſu vero Chriſti nativitas ita fuit. Quum enim mater ejus Maria deſponſata eſſet Joſepho, priuſquam ipſi conveniſſent, comperta eſt prægnans eſſe è Spiritu ſancto.

19 Porro Joſephus vir ejus, quum eſſet juſtus, & nollet eam ignominiæ exponere, voluit clam eam dimittere.

20 Hæc autem quum in animum induxiſſet, ecce angelus Domini in ſomnio apparuit ei, dicens; Joſephe fili Davidis ne metue accipere Mariam uxorem tuam. Nam quod in ea genitum eſt, ex Spiritu ſancto eſt.

21 Pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Jeſum. Ipſe enim liberabit populum ſuum ex peccatis ipſius.

22 (Totum hoc autem factum eſt, ut impleretur quod ait Dominus per Prophetam, dicentem;

23 Ecce, virgo illa prægnans erit, & pariet filium, & vocabis nomen ejus Emmanuel: quod eſt, ſi interpreteris, Nobiſcum Deus.)

24 Experrectus autem Joſephus ex ſomno, fecit ut ei imperarat angelus Domini, & accepit uxorem ſuam.

25 Sed non cognovit eam, quouſque peperiſſet filium illum ſuum primogenitum: vocavitque nomen ejus Jeſum.

CAP. II. *Magi Chriſtum adorant. Joſephus Angeli monitu fugit cum Jeſu & matre in Ægyptum. Infanticidium.*

QUum ergo natus eſſet Jeſus in *ea* Bethleema *quæ eſt* Judææ, temporibus Herodis regis, ecce Magi ab Oriente advenerunt Hieroſolymam,

2 Dicentes; ubi eſt ille rex Judæorum qui natus eſt? vidimus enim ejus ſtellam in Oriente, & venimus ut adoremus eum.

3 His autem auditis Herodes rex turbatus eſt, & tota Hieroſolyma cum eo.

4 Et congregatis omnibus primariis ſacerdotibus, & ſcribis populi, percontatus eſt ab eis ubi Chriſtus ille naſciturus eſſet.

5 At illi dixerunt ei, In *ea* Bethleema *quæ eſt* Judææ. Sic enim ſcriptum eſt per Prophetam,

6 Et tu Bethleema terra Judæ, nequaquam minima es inter duces Judæ: ex te enim exibit dux qui paſcet populum illum meum Iſraelem.

7 Tum Herodes clam vocatis Magis exquiſivit ab eis quo tempore ſtella apparuiſſet.

8 Et eis Bethlehemam dimiſſis, dixit; Profecti, penitus exquirite de puero illo: poſtquam

quam autem *illum* inveneritis, renunciate mihi, ut & ego veniam & adorem eum.

9 Ipsi vero, audito rege, profecti sunt: & ecce, stella quam viderant in Oriente, præibat eis, donec veniret stetitque supra *locum in* quo erat puerulus ille.

10 Visa autem stella gavisi sunt gaudio magno valdè:

11 Et ingressi domum, invenerunt puerulum cum Maria matre ipsius, & prostrati adoraverunt eum: apertisque thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurum, & thus, & myrrham.

12 Et divinitus admoniti in somnio ne reverterentur ad Herodem, per aliam viam regressi sunt in regionem suam.

13 Ipsis autem regressis, ecce, angelus Domini apparet in somnio Josepho, dicens; Experrectus accipè puerulum & matrem ejus, & fuge in Ægyptum: & esto illic usquedum dixero tibi. Futurum est enim ut Herodes quærat puerulum, ad eum perdendum.

14 Ille vero experrectus accepit puerulum & matrem ejus nocte, & secessit in Ægyptũ.

15 Et fuit illic usq; ad obitum Herodis: ut impleretur quod ait Dominus per Prophetã, dicentem; Ex Ægypto vocavi filium meum.

16 Tum Herodes, quum vidisset *se* illusum esse à Magis, excanduit valdè, & missis *carnificibus* interemit omnes pueros qui erant in Bethlehem, & in omni confinio ejus, à bimulis & infra, secundum tempus quod exquisierat ex Magis.

17 Tunc impletum fuit quod ait Dominus per Hieremiam Prophetam, dicentem.

18 Vox in Rhama audita est, lamentatio, & fletus, & ejulatus multus, Rachel plorans filios suos, & noluit consolationem admittere *de eo* quod non sint.

19 Quum autem obiisset Herodes, ecce angelus Domini in somnio apparet Josepho in Ægypto.

20 Dicens; Experrectus accipe puerulum & matrem ejus, & proficiscere in regionem Jisraelis: mortui sunt enim qui petebant animam pueruli.

21 Ille vero experrectus accepit puerulum & matrẽ ipsius, & venit in regionem Jisraelis.

22 Quum autem audisset Archelaum regnare in Judæa pro Herode patre suo, timuit illuc abire: verum divinitus admonitus in somnio, secessit in partes Galilææ.

23 Et quum eo venisset, habitavit in urbe quæ dicitur Nazareth: ut impleretur quod dictum est per Prophetas, fore ut Nazarenus vocaretur.

CAP. III. *Doctrina & vita Johannis, à quo Christus Baptizatur.*

TEmporibus autem illis adfuit Johannes Baptista; prædicans in deserto Judææ,

2 Dicensque; Recipiscite: appropinquavit enim regnum cœlorum.

3 Nam hic est ille de quo dictum est per Esaiam Prophetam, dicentem; Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, complanate semitas ejus.

4 Ipse vero Johannes habebat vestimentum suum è pilis camelinis, & zonam coriaceam circum lumbos suos, alimentum autem ejus erat locustæ & mel agreste.

5 Tunc exivit ad eum Hierosolyma, & tota Judæa, totaque regio circumjacens Jordani:

6 Et baptizabantur ab eo in Jordane, confitentes peccata sua.

7 Quum vidisset autem multos ex Phariszis & Sadducæis venientes ad Baptismum suum, dixit eis, Progenies viperarũ, quis vobis præmonstravit ut fugeretis à futura ira?

8 Fertè igitur fructus convenientes resipiscentiæ;

9 Et ne putate *vobis* dicendum apud vos ipsos, Patrem habemus Abrahamum. Dico enim vobis, Deum posse etiam ex lapidibus istis excitare liberos Abrahamo.

10 Jam vero etiam securis ad radicem arborum posita est. Omnis igitur arbor non ferens fructum bonum, excidítur, & in ignem abjicitur.

11 Ego quidem baptizo vos aqua ad resipiscentiam: *is* vero qui pone me venit, validior me est, cujus non sum dignus qui soleas portem: ipse vos baptizabit Spiritu sancto & igne.

12 Cujus ventilabrum *est* in manu sua, & *qui* perpurgabit aream suam: & cogct triticum suum in horreum, paleam autem exuret igni inexstincto.

13 Tunc advenit Jesus à Galilæa ad Jordanem ad Johannem, ut baptizaretur ab eo.

14 At Johannes obnixè prohibebat eum, dicens; Mihi opus est ut à te baptizer, & tu venis ad me?

15 Respondens autem Jesus dixit ad eum, Omitte *me* nunc, ita enim decet nos implerè omnem justitiam. Tunc omittit eum.

16 Et baptizatus Jesus ascendit statim ex aqua: & ecce, aperti sunt ei cœli, & vidit Spiritum Dei descendentem quasi columbam, & venientem super ipsum.

17 Et ecce vox *adfuit* è cœlis, dicens; Hic est filius ille meus, dilectus ille, in quo acquiesco.

CAP. IV. *Christus jejunans; tentatur à Diabolo, quo victo inchoat suum ministerium.*

TUnc Jesus subductus fuit, in desertum à Spiritu, ut tentaretur à diabolo.

2 Et quum jejunasset dies quadraginta & noctes quadraginta, postea esuriit.

3 Et quum venisset ad eum tentator, dixit; Si filius es Dei, dic ut isti lapides panes fiant.

4 Et ille respondens dixit, Scriptum est, Non solo pane vivet homo, sed ex quovis verbo prodeunte per os Dei.

5 Tunc assumit eum diabolus in sanctam urbem, & statuit eum super pinnas templi;

6 Dixitq; ei, Si filius es Dei, dejice te ipsum deorsum, nam scriptum est, Angelis suis mandabit de te, & *ipsi* attollent te in manus, ne quando offendas ad lapidem pedem tuum.

7 Dixit ei Jesus, vicissim scriptum est, Non tentabis Dominum Deum tuum.

8 Rursum assumit eum diabolus in montem

ſublimem valdè, & oſtendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum.

9 Dixitque ei, Hæc omnia tibi dabo, ſi proſtratus adoraveris me.

10 Tunc dicit ei Jeſus, Abi Satana, ſcriptum eſt enim; Dominum Deum tuum adorabis, & ei ſoli ſervies.

11 Tunc omittit eum diabolus, & ecce, angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei.

12 Quum audiſſet autem Jeſus Johannem traditum eſſe *in cuſtodiam*, rediit in Galilæam:

13 Et relicta Nazareth, venit & habitavit in Capernaumo *urbe* maritima, in finibus Zabulon & Nephthalim:

14 Ut impleretur quod dictum eſt per Eſaiam prophetam, dicentem;

15 Terra Zabulon & terra Nephthalim: *ad* viam maris ſecus Jordanem, Galilæa Gentium:

16 Populus poſitus *in* tenebris, vidit lucem magnam: & poſitis in regione & umbra mortis, lux exorta eſt.

17 Ex eo tempore cœpit Jeſus prædicare: & dicere, Reſipiſcite: appropinquavit enim regnum cœlorum.

18 Ambulans autem Jeſus ad mare Galilęę, vidit duos fratres, Simeonem, qui dictus eſt Petrus, & Andream fratrem ejus, jacientes rete in mare: (erant enim piſcatores)

19 Et dicit eis, Sequimini me, & faciam vos piſcatores hominum.

20 Illi vero ſtatim omiſſis retibus ſecuti ſunt eum.

21 Tunc progreſſus illinc, vidit alios duos fratres, Jacobum filium Zebedæi & Johannē fratrem ejus, *in* navigio cum Zebedęo patre ſuo, ſarcientes retia ſua: & vocavit eos.

22 Illi autem ſtatim omiſſo navigio & patre ſuo, ſecuti ſunt eum.

23 Et obivit totam Galilæam Jeſus, docens in ſynagogis ipſorum, & prædicans Evangelium regni, & ſanans quemvis morbum, & quemvis langnorem in populo.

24 Tunc emanavit fama ipſius *in* totam Syriam: & obtulerunt ei omnes malè affectos, variis morbis & cruciatibus detentos, & dæmoniacos, & lunaticos, & paralyticos: ſanavitque eos.

25 Et ſequuta eſt eum turba multa à Galilæa ac Decapoli & Hieroſolymis, & Judęa, & *regionibus* trans Jordanem *ſitis*.

CAP. V. *Concio Chriſti in monte, complexa octo beatitudines, & explicationem legis.*

QUum vidiſſet autem turbam, aſcendit in montem: & quum conſediſſet, adierunt eum diſcipuli ejus.

2 Tunc aperto ore ſuo docebat eos, dicens;

3 Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.

4 Beati qui lugent: quoniam ipſi ſolamen accipient.

5 Beati qui ſunt mites: quoniam ipſi terram hæreditario jure obtinebunt.

6 Beati qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam: quoniam ipſi ſaturabuntur.

7 Beati qui ſunt miſericordes: quoniam ipſis miſericordia tribuetur.

8 Beati qui ſunt mundo corde: quoniam ipſi Deum videbunt.

9 Beati qui ſunt pacifici; quoniam filii Dei vocabuntur.

10 Beati quos perſequuntur *homines* juſtitiæ cauſa quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.

11 Beati eritis quum vos conviciis affecerint, & perſequuti fuerint, & mentientes dixerint quidvis mali adverſus vos, propter me.

12 Gaudete & exſultate: quoniam merces veſtra multa eſt in cœlis: ita enim perſequuti fuerunt prophetas qui *fuerunt* ante vos.

13 Vos eſtis ſal terræ. Quod ſi ſal inſatuatus fuerit quo ſalietur? ad nihil valet amplius niſi ut abjiciatur foras, & conculcetur à quibuſvis.

14 Vos eſtis lux mundi. Non poteſt urbs occultari ſupra montem poſita.

15 Neque accendunt lucernam, & ponunt eam ſubter modium, ſed in candelabrum: & ſplendet omnibus qui ſunt in domo.

16 Ita ſplendeat lux veſtra coram hominibus, ut videant veſtra bona opera, glorificentque Patrem illum veſtrum qui *eſt* in cœlis.

17 Ne exiſtimate me veniſſe ut diſſolvam Legem, aut prophetas: non veni ut *eam* diſſolvam, ſed ut *eam* impleam.

18 Amen quippe dico vobis, uſquedum præterierit cœlum & terra, jota unum aut unus apex nequaquam præterierit ex Lege, uſquedum omnia facta fuerint.

19 Quiſquis igitur ſolverit unum ex mandatis hiſce minimis, & ita docuerit homines, minimus vocabitur in regno cœlorum: quiſquis autem fecerit & docuerit, iſte magnus vocabitur *in* regno cœlorum.

20 Dico enim vobis, niſi abundaverit veſtra juſtitia plus quam *illa* Scribarum & Phariſæorum, vos nequaquam ingreſſuros in regnum cœlorum.

21 Audiſtis dictum fuiſſe à veteribus, Non occides: quiſquis autem occiderit, tenebitur judicio.

22 Ego vero dico vobis, Quicumque iraſcitur fratri ſuo temerè, tenebitur judicio; quicumque vero dixerit fratri ſuo, raca, tenebitur conſeſſu: quiſquis autem dixerit, fatue, terebitur gehenna ignis.

23 Igitur ſi munus tuum attuleris ad altare, & illic memineris fratrem tuum habere aliquid contra te,

24 Omitte illic munus tuum coram altari, & abi: primum reconciliator fratri tuo, & tunc ubi veneris offer munus tuum.

25 Eſto amicus adverſario tuo cito, dum es in via cum eo: ne quando te tradat adverſarius judici, & judex te tradat miniſtro, & in cuſtodiam conjiciaris:

26 Amen dico tibi, nequaquam exibis illinc uſquedum reddideris ultimum quadrantem.

27 Audiſtis dictum fuiſſe à veteribus, Non mœchaberis.

28 Ego vero dico vobis, Quicumque aſpi-

cit mulierem ut eam concupiſcat, jam adulteravit eam in corde ſuo.

29 Quod ſi oculus tuus dexter facit ut tu offendas, erue eum, & abjice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum ex membris tuis, ac non totum corpus tuum conjiciatur in gehennam.

30 Et, ſi dextera tua manus facit ut tu offendas, exſcinde eam, & abjice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum ex membris tuis, ac non totum corpus tuum conjiciatur in gehennam.

31 Dictum eſt autem, Quiſquis dimiſerit uxorem ſuam, det ei libellum abſceſſionis.

32 Ego vero dico vobis, Quiſquis dimiſerit uxorem ſuam, extra rationem ſcortationis, facit ut ea mœchetur: & quiſquis dimiſſam duxerit, mœchatur.

33 Rurſum audiſtis dictum fuiſſe veteribus, Non pejerabis, ſed reddes Domino quæ tu juraveris.

34 Ego vero dico vobis, Ne jurate omnino: neque per cœlum, quia thronus Dei eſt:

35 Neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum ejus: neque per Hieroſolymam, quia urbs eſt magni regis.

36 Neq; per caput tuum jures, quia non potes unum capillum album aut nigrum facere.

37 Eſto autem ſermo veſter, etiam etiam, non non: quod autem ſupra hæc redundat, a malo eſt.

38 Audiſtis dictum fuiſſe, Oculum pro oculo, & dentem pro dente.

39 Ego vero dico vobis, ne obſiſtite improbo: ſed qui te cædet in dexteram tuam maxillam, obverte ei & alteram:

40 Et ei qui velit tecum contendere: ac tunicam tuam capere, dimitte illi etiam pallium:

41 Et quiſquis te angariabit *ad* milliare unum, abi cum eo duo.

42 Petenti abs te dato: & volentem mutuari abs te, ne averſere.

43 Audiſtis dictum fuiſſe, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.

44 Ego vero dico vobis, Diligite inimicos veſtros, benedicite eis qui devovent vos, benefacite iis qui oderunt vos, & precamini pro iis qui vobis infeſti ſũt, & perſequuntur vos;

45 Ut ſitis filii Patris illius veſtri qui eſt in cœlis: facit enim ut ſol ſuus exoriatur ſuper malos ac bonos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos.

46 Nam ſi dilexeritis eos qui diligunt vos, quam mercedem habebitis? nonne & publicani idem faciunt?

47 Et ſi complexi fueritis fratres veſtros ſolum: quid amplius facitis? nonne & publicani ita faciunt?

48 Eſtote igitur vos perfecti, ut Pater veſter, qui eſt in cœlis, perfectus eſt.

CAP. VI. *De eleemoſyna, oratione Dominica, jejunio, mammona, & regno Dei.*

ATtendite ne juſtitiam veſtram exerceatis coram hominibus, ut ſpectemini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum qui *eſt* in cœlis.

2 Itaque quum præſtabis eleemoſynam, ne curato buccina cani coram te, ſicut hypocritæ faciunt in ſynagogis & in plateis, ut gloriam conſequantur ab hominibus, amen dico vobis, retulerunt mercedem ſuam.

3 Quum vero tu das eleemoſynam, ne noverit ſiniſtra tua quid faciat dextera tua:

4 Ut ſit tua eleemoſyna in occulto: Pater autem tuus qui *te* aſpicit in occulto, reddet tibi in propatulo.

5 Et quum precaberis, ne eſto ut hypocritæ: amant enim in conventibus, & in angulis platearum ſtantes precari, ne appareant hominibus: amen dico vobis, retulerunt mercedem ſuam.

6 Tu vero quum precaris; introito in conclave tuum, & cluſo oſtio tuo precare Patrem tuum in occulto: & Pater tuus qui *te* aſpicit in occulto, reddet tibi in propatulo.

7 Precantes autem ne eadem blaterate ut Ethnici: putant enim fore ut ſua illa loquacitate exaudiantur.

8 Ne igitur ipſis aſſimilamini: novit enim Pater ille veſter quibus ſit vobis opus, antequam vos petatis ab eo.

9 Vos igitur ita precamini, PATER noſter qui *es* in cœlis, ſanctificetur nomen tuum.

10 Veniat regnum tuum: fiat voluntas tua, ſicut in cœlo, *ita* etiam in terra.

11 Panẽ noſtrum quotidianũ da nobis hodie.

12 Et remitte nobis debita noſtra, ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris.

13 Et ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos ab illo malo. Quia tuum eſt regnum, & potentia, & gloria in ſecula. Amen.

14 Nam ſi remiſeritis hominibus ſuos lapſus, remittet etiam vobis Pater ille veſter cœleſtis:

15 Sin autem non remiſeritis hominibus ipſorum lapſus: nec Pater veſter remittet vobis offenſas veſtras.

16 Quum autem jejunatis, ne eſtote ut hypocritæ tetrico vultu: deformant enim facies ſuas, ut appareant hominibus jejunare: amen dico vobis, retulerunt mercedem ſuam.

17 Tu vero, quum jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava:

18 Ut ne appareas hominibus jejunare, ſed Patri tuo qui *eſt* in occulto; & Pater tuus, qui aſpicit in occulto, reddet tibi in propatulo.

19 Ne theſauros recondite in terra, ubi tinea & eroſio corrumpit, & ubi fures perfodiunt ac furantur.

20 Sed recondite vobis theſauros in cœlo, ubi neque tinea neque eroſio corrumpit, & ubi fures non perfodiunt neque furantur.

21 Nam ubi eſt theſaurus veſter, illic erit etiam cor veſtrum.

22 Lucerna corporis eſt oculus: itaque ſi oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit:

23 Sin autem oculus tuus malus fuerit, totum corpus tuum tenebroſum erit. Ergo ſi lumen quod eſt in te, tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ quantæ?

24 Nemo poteſt duobus dominis ſervire: aut enim unum habebit odio, & alterum diliget:

ger: aut uni adhærebit, & alterum contemnet. Non poteſtis Deo ſervire & mammonæ.

25 Propterea dico vobis, ne eſtote ſolliciti de anima veſtra, quid eſuri ſitis, aut quid bibituri: neque de corpore veſtro, qua re ſitis inducendi. Nonne anima plus eſt quam alimentum, & corpus quam veſtitus?

26 Intuemini in volucres cœli: non enim ſerunt, neque metunt, neque cogunt in horrea, ſed Pater ille veſter cœleſtis alit eas, nonne vos multo præſtatis eis?

27 Quis autem ex vobis ſolicitè cogitando poteſt apponere ad ſtaturam ſuam cubitum unum?

28 Ac de veſtitu quid ſoliciti eſtis? diſcite quomodo lilia agrorum augeſcant: non fatigantur, neque nent,

29 Sed dico vobis, ne Solomonem quidem cum univerſa gloria ſua, ſic amictum fuiſſe ut unum ex iſtis.

30 Quod ſi herbam agri, quæ hodie extat, & cras in clibanum conjicitur, Deus ita circumveſtit: nonne vos multo magis, ô exigua fide prædîti?

31 Ne igitur eſtote ſoliciti, dicentes; Quid edemus, aut quid bibemus, aut quo amiciemur?

32 (Nam omnia iſta gentes requirunt,) novit enim Pater ille veſter cœleſtis vos indigere his omnibus.

33 Sed quærite primo regnum Dei, & juſtitiam ejus, & iſta omnia adjicientur vobis.

34 Ne igitur eſtote ſoliciti de craſtino: nam craſtinus *dies* ſolicitus erit de *rebus* ſuis: ſufficit diei ſua vexatio.

CAP. VII. *Non judicandum de proximo. Sanctum canibus non dandum. Via lata & arcta. Propheta ex fructu diſcernendi. Domus qua bene & qua male fundata.*

NE judicate, ut ne judicemini.

2 Quo enim judicio judicatis, judicabimini: & qua menſura metimini, *eadem* contra metietur vobis.

3 Quid autem ſpectas feſtucam quæ eſt in oculo fratris tui, trabem vero quæ eſt in oculo tuo non animadvertis?

4 Aut quomodo dices fratri tuo, Sine ejiciam feſtucam ex oculo tuo: & ecce trabes in oculo tuo?

5 Hypocrita, ejice primum trabem illam ex oculo tuo, & tum deſpicies ut ejicias feſtucam ex oculo fratris tui.

6 Ne date *quod* ſanctum *eſt* canibus, nec projicite margaritas veſtras coram porcis: ne quando conculcent eas pedibus ſuis, & converſi lacerent vos.

7 Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulſate, & aperietur vobis.

8 Quiſquis enim petit, accipit: & qui quærit, invenit: & ei qui pulſat aperietur.

9 Nam quis eſt ex vobis homo, qui ſi filius ejus petierit ab eo panem, det ei lapidem?

10 Et, ſi piſcem petierit, num ſerpentem dabit ei?

11 Si vos igitur, qui mali eſtis, noſtis dona bona dare liberis veſtris, quanto magis Pater ille veſter, qui eſt in cœlis, dabit bona iis qui petierint ab ipſo?

12 Quæcunque igitur volueritis ut faciant vobis homines, ita & vos facite eis: iſta enim eſt lex & Prophetæ.

13 Introite per anguſtam portam: quoniam lata eſt porta & ſpatioſa via quæ abducit in exitium, multique ſunt qui introeunt per eam.

14 Quia anguſta eſt porta, & ſtricta via quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inveniant eam.

15 Cavete vero vobis à pſeudoprophetis, qui veniunt ad vos cum veſtimentis ovium, ſed intrinſecus ſunt lupi rapaces.

16 A fructibus eorum agnoſcetis eos. Num colligunt ex ſpinis uvam, aut ex tribulis ficus?

17 Ita omnis arbor bona fert fructus bonos: putris autem arbor fert fructus putres.

18 Non poteſt arbor bona fructus malos ferre, neque arbor mala fructus bonos ferre.

19 Quæcunque arbor non fert fructum bonum, exciditur, & in ignem conjicitur.

20 Nempe igitur ex fructibus ipſorum agnoſcetis eos.

21 Non quiſquis dicit mihi, Domine Domine, introibit in regnum cœlorum, ſed qui facit quod vult Pater meus qui in cœlis eſt.

22 Multi dicent mihi die illo, Domine Domine, nonne *per* nomen tuum prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & *per* nomen tuum multas virtutes edidimus?

23 Tunc autem profitebor eis, Certè nunquam novi vos: diſcedite à me qui operam datis tranſgreſſioni legis.

24 Quiſquis igitur audit ex me ſermones iſtos, & eos præſtat, aſſimilabo eum viro prudenti, qui ædificavit domum ſuam ſuper petram:

25 Decidit autem nimbus, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & inciderunt domui illi; ſed non cecidit: fundata enim fuerat ſuper petram.

26 Et quiſquis audit ex me hos ſermones, & eos non præſtat, aſſimilabitur viro fatuo qui ædificavit domum ſuam ſuper arenam:

27 Deſcendit autem pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & impegerunt in domum illam: & cecidit, & fuit caſus ejus magnus.

28 Factum eſt autem quum finiſſet Jeſus ſermones iſtos, ut percelleretur turba ſuper doctrina ipſius.

29 Docebat enim eos ut habens auctoritatem, non autem ut Scribæ.

CAP. VIII. *Leproſus. Centurionis puer & ſocrus Petri ſanantur. Sedatur tempeſtas à Chriſto, & dæmones ex hominibus ejecti in porcos vnunt.*

DEſcendentem autem eum è monte, ſequuta eſt turba multa.

2 Et ecce, leproſus quum veniſſet, adoravit eum, dicens; Domine, ſi velis, potes me purgare.

3 Extenſaque manu tetigit eum Jeſus, di-

cens; Volo, purgator. Statim igitur purgata fuit ejus lepra.

4 Tunc dicit ei Jesus, Vide *ut* nulli dicas: sed abi, ostende te Sacerdoti, & offer donum illud quod imperavit Moses, *ut hoc sit* eis testimonio.

5 Ingressum autem Jesum Capernaumum adiit Centurio, precans eum,

6 Et dicens; Domine, puer meus projectus est domi paralyticus, & vehementer torquetur.

7 Tunc dicit ei Jesus, Ego, quum venero, sanabo eum.

8 Et respondens Centurio dixit, Domine non sum dignus ut sub tectum meum ingrediaris: sed solum loquere, & sanabitur puer meus:

9 Etenim ego sum homo sub potestate *constitutus*, habens sub me milites: & dico huic, proficiscere, & proficiscitur: & alteri, veni, & venit: & servo meo, fac hoc, & facit.

10 *Hæc* autem quum audisset Jesus, miratus est: & dixit iis qui sequebantur, Amen dico vobis, ne in Israele quidem tantam fidem inveni.

11 Dico autem vobis, multos ab Oriente & Occidente venturos, & accubituros cum Abrahamo & Isaaco & Jacobo in regno cœlorum:

12 Filios vero regni ejectum iri in tenebras illas exteras, illic erit fletus, & stridor dentium.

13 Et dixit Jesus Centurioni, Abi, & ut credidisti fiat tibi. Sanatusque est puer ejus eo ipso momento.

14 Et quum venisset Jesus domum Petri, vidit socrum ejus in lecto projectam, & febricitantem,

15 Tetigitque manum ejus, & dimisit eam febris: & surrexit, ac ministravit eis.

16 Quum autem serum *diei* esset, obtulerunt ei dæmoniacos multos, & ejecit spiritus verbo, omnesque male habentes sanavit:

17 Ut impleretur quod dictum est per Esaiam prophetam, dicentem; Ipse invaletudines nostras accepit, & morbos portavit.

18 Quum vidisset autem Jesus turbam multam circum sese, jussit, ut abiretur in ulterionem *ripam*.

19 Et quum accessisset quidam Scriba, dixit ei, Magister sequar te quocumque abieris.

20 Tunc dicit ei Jesus, Vulpes habent lustra, & volucres cœli nidos: filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.

21 Alius autem ex discipulis ejus dixit ei, Domine, permitte mihi primum abire, & sepelire patrem meum.

22 Jesus autem dixit ei, Sequere me, & sine ut mortui sepeliant mortuos suos.

23 Ipsum autem ingressum in navigium, sequuti sunt eum discipuli ejus.

24 Et ecce concussio magna facta est in mari, adeo ut navis operiretur fluctibus: ipse vero dormiebat.

25 Et accedentes discipuli excitaverunt eum, dicentes; Domine serva nos, perimus.

26 *Ipse* vero dixit eis, Quid timidi estis, ô exigua fide præditi? Tunc experrectus objurgavit ventos & mare; & facta est tranquillitas magna.

27 Homines autem illi mirati sunt, dicentes; Qualis est ille, quod venti quoque & mare auicultant ei?

28 Et quum venisset ipse ad ulteriorem ripam, in regionem Gergesenorum, occurrerunt ei duo dæmoniaci, è monumentis prodeuntes, sævi valdè; adeo ut non valeret quisquam præterire per viam illam.

29 Et ecce clamarunt, dicentes; Quid nobis tecum, Jesu fili Dei? veniisti huc vexatum nos ante constitutum tempus?

30 Erat autem longe ab eis grex porcorum multorum pascens.

31 Dæmones vero precabantur eum, dicentes; Si ejicis nos, permitte nobis abire in gregem porcorum illorum.

32 Et ait eis, Abite. Illi vero egressi abierunt in illum gregem porcorum: & ecce, ruit totus ille grex porcorum è præcipitio in mare, & mortui sunt in aquis.

33 Pastores autem fugerunt: & quum abiissent in urbem, renunciarunt omnia, & quæ dæmoniacis facta fuerant.

34 Et ecce, tota urbs illa exivit in occursum Jesu: & quum vidissent eum, rogarunt ut digrederetur à finibus suis.

CAP. IX. *Christus peccata & paralysin solvit, Matthæum vocat, quinque edit miracula, & in multa messe operarios jubet petere.*

INgressus igitur navigium, trajecit, & venit in suam urbem.

2 Et ecce obtulerunt ei paralyticum in lecto projectum: quumque vidisset Jesus fidem eorum, dixit paralytico, Confide fili, remissa sunt tibi peccata tua.

3 Et ecce quidam è Scribis dicebant apud se, iste blasphemat.

4 Et quum vidisset Jesus cogitationes eorum, dixit; Quid cogitatis mala in cordibus vestris?

5 Utrum enim est facilius, dicere, Remissa sunt tibi peccata, an dicere, Surge & ambula?

6 Ut autem sciatis potestatem habere Filium hominis in terra remittendi peccata (tunc dixit paralytico,) Surge, attolle tuum lectum, & abi domum tuam.

7 Tunc *ille* surrexit abiitq; domum suam.

8 Turba vero quum *hoc* vidisset, mirata est, & glorificavit Deum, qui dedisset talem potestatem hominibus.

9 Et quum digrederetur Jesus illinc, vidit quemdam sedentem ad telonium qui Matthæus dicebatur, & dixit ei, Sequere me. Atque *is* surgens sequutus est eum.

10 Et ecce factum est quum Jesus accumberet domi *illius*, ecce, ut multi publicani & peccatores qui venerant, simul accubuerint cum Jesu & discipulis ejus.

11 Quum autem *id* vidissent Pharisæi, dixerunt discipulis ejus; Quare cum publicanis & peccatoribus edit doctor ille vester?

12 Je-

12 Jesus autem quum *hoc* audisset, dixit eis, Iis qui valent non est opus medico, sed iis qui malè *se* habent.

13 Ite vero & discite quid sit : Misericordiam volo, & non sacrificium. Non enim veni vocatum justos, sed peccatores ad resipiscentiam.

14 Tunc adeunt eum discipuli Johannis, dicentes; Quare nos & Pharisæi multum jejunamus, discipuli vero tui non jejunant ?

15 Et dixit eis Jesus, Num possunt filii thalami lugere quamdiu cum eis est sponsus ? Aderunt autem dies quum tolletur ab eis sponsus, & tunc jejunabunt.

16 Nullus autem indit panniculum novum in vestimentum vetus : illud enim ipsius supplementum tollit *aliquid* ex illo vestimento, & fit pejor fissura.

17 Neque injiciunt vinum novum in utres veteres : alioqui rumpuntur utres, & *tum* vinum effunditur, tum utres pereunt : sed injiciunt vinum novum in utres recentes, & utraque conservantur.

18 Hæc eo loquente ipsis, ecce, quidã præfectus *synagogæ* venit, & adoravit eũ, dicens; filia mea modo defuncta est : sed veni & impone manum tuam super eam, & vivet :

19 Tunc surgens Jesus sequutus est eum, & discipuli ejus.

20 Et ecce, mulier sanguinis profluvio laborans à duodecim annis, accedens à tergo, tetigit fimbriam vestimenti illius.

21 Dicebat enim apud se, Si solum tetigero vestimentum ejus, liberabor.

22 Jesus vero conversus & intuitus eam, dixit : Confide filia; fides tua te liberavit. Et liberata fuit mulier ab eo momento.

23 Et quum venisset Jesus domum præfecti *synagogæ*, vidisseque tibicines & turbam tumultuantem,

24 Dicit eis ; Recedite : non enim mortua est puella, sed dormit. Et deridebant eum.

25 Quum autem fuisset ejecta turba, ingressus prehendit manum ejus : & surrexit adolescentula.

26 Et exiit hæc fama in totam illam regionem.

27 Quumque digrederetur illinc Jesus, sequuti sunt eum duo cæci, clamantes, & dicentes ; Miserere nostri fili David.

28 Quum autem venisset domum, adierunt eum cæci illi, & dicit eis Jesus, Creditis me hoc posse facere ; dicunt ei, Etiam Domine.

29 Tunc tetigit oculos eorum, dicens; Secundum fidem vestram fiat vobis.

30 Et aperti sunt oculi eorum : & graviter interminatus est eis Jesus, dicens ; Videte nemo sciat.

31 At illi egressi sparserunt ejus famam in toto illa regione.

32 Ipsis autem egredientibus, ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmoniacum.

33 Et ejecto dæmonio loquutus est mutus : & mirata est turba, dicens; Nunquam apparuit tale quidpiam in Israele.

34 Pharisæi vero dicebant, Per principem dæmoniorum ejicit dæmonia.

35 Et obibat Jesus urbes omnes ac vicos, docens in synagogis eorum, & prædicans Evangelium regni, & sanans quemvis morbum & quemvis languorum in populo.

36 Quum vidisset autem turbam, commiseratione intima commotus est super eis, quod essent dissipati & disjecti quasi oves non habentes pastorem.

37 Tunc dicit discipulis suis, Ipsa quidem messis multa, operarii autem pauci.

38 Rogate igitur Dominum messis, ut emittat operarios in messem suam.

CAP. X. *Vocatio 12 Apostolorum, illorumque persecutio, consolatio, & summaria institutio.*

TUnc advocatis duodecim discipulis suis, dedit eis potestatem adversus spiritus impuros, ut ejicerent eos, & sanarent omnem morbum & omnem languorem.

2 Porro duodecim Apostolorum nomina sunt hæc : Primus Simon qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus : Jacobus filius Zebedæi, & Johannes frater ejus :

3 Philippus & Bartholomæus : Thomas & Matthæus ille publicanus : Jacobus *filius* Alphæi, & Lebbæus cognominatus Thaddæus :

4 Simon Cananites, & Judas Iscariotes, qui etiam prodidit eum.

5 Hos duodecim misit Jesus, & addidit eis mandata, dicens; In viam Gentium ne abieritis, & in urbem Samaritanorum ne ingrediamini :

6 Sed proficiscimini potius ad oves perditas domus Israelis.

7 Iter facientes vero proclamate, dicentes; Appropinquavit regnum cœlorum.

8 Ægrotos sanate, leprosos purgate, mortuos suscitate, dæmonia ejicite : dono accepistis, dono date.

9 Ne comparate aurum, neque argentum, neque æs in zonis vestris :

10 Neque peram ad iter, neque binas tunicas, neque soleas, neque baculum : nam dignus est operarius alimento suo.

11 In quamcunque vero urbem aut vicum introieritis, exquirite quis in ea sit dignus : & illic manete usquedum exeatis.

12 Introeuntes autem domum, salutate eam.

13 Et si quidem fuerit domus digna, veniat pax vestra super eam; sin autem non fuerit digna, pax vestra ad vos revertitor.

14 Et quicumque non exceperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes domo aut ex urbe illa, excutite pulverem pedum vestrorum.

15 Amen dico vobis, tolerabilior erit conditio terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die judicii quam urbis illius.

16 Ecce, ego mitto vos ut oves in medium luporum : estote igitur prudentes ut serpentes, & simplices ut columbæ.

17 Cavete vero ab hominibus : tradent enim vos in consessus, & in conventibus : suis flagellabunt vos.

18 Sed & ad præsides ac reges ducemini

mea causa, *ut hoc sit* eis & Gentibus testimonium.

19 Sed quum tradent vos, ne estote solliciti quomodo aut quid loquamini; dabitur enim vobis illo momento quod loquamini.

20 Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus Patris vestri *is est* qui loquitur in vobis.

21 Tradet autem frater fratrem ad mortem, & pater filium: & insurgent liberi in parentes, & morte multandos eos curabunt.

22 Et eritis exosi omnibus propter nomen meum: verum qui sustinuerit ad finem usque, is servabitur.

23 Quum autem persequentur vos in ea urbe, fugite in aliam. Amen enim dico vobis, nequaquam obieritis urbes Israelis quin venerit Filius hominis.

24 Non est discipulus supra doctorem, neque servus supra dominum suum.

25 Sufficiat discipulo ut sit sicut doctor ipsius: & *ut* servus *sit* sicut dominus ipsius. Si ipsum patrem familias Beelzebulem vocarunt, quanto magis domesticos ejus?

26 Itaque ne eos timete: nihil enim est opertum quod non sit retegendum, & nihil occultum quod non sit cognoscendum.

27 Quod dico vobis in tenebris, dicite in luce: & quod in aurum auditis, prædicato in solariis.

28 Et ne timete *vobis* ab iis qui trucidant corpus, animam autem non possunt trucidare; sed timete potius eum qui potest & animam & corpus perdere in gehenna.

29 Nonne duo passerculi assario veneunt, & unus ex eis non cadet in terram sine Patre vestro?

30 Vestri vero etiam capilli capitis omnes numerati sunt.

31 Ne igitur timete: vos multis passerculis præstatis.

32 Quisquis igitur agnoscet me coram hominibus, agnoscam & ego eum coram Patre meo qui est in cœlis.

33 Quisquis autem abnegaverit me coram hominibus, abnegabo eum & ego coram Patre meo qui est in cœlis.

34 Ne existimate me venisse immissurum pacem in terram: non veni immissurus pacem, sed gladium.

35 Nam veni facturus ut dissideat filius à patre suo, & filia à matre sua, & nurus à socru sua.

36 Et inimici hominis *erunt qui sunt* domestici ipsius.

37 Qui amat patrem aut matrem supra me, non est me dignus: & qui amat filium aut filiam supra me; non est me dignus.

38 Et qui non accipit crucem suam, ac pone me sequitur, non est me dignus.

39 Qui invenerit animam suam, perdet eam: & qui perdiderit animam suam mea causa, inveniet eam.

40 Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui misit me.

41 Qui recipit Prophetam nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet, & qui recipit justum nomine justi, mercedem justi accipiet.

42 Et quicunque potum dederit uni ex his parvis poculum frigidæ solum, nomine discipuli, amen dico vobis, non perdidert mercedem suam.

CAP. XI. *Legatio Johannis ad Christum. Christique concio legalis & evangelica.*

ET factum est, quum finem fecisset Jesus præcipiendi duodecim discipulis suis, ut digressus illinc doceret, & prædicaret in urbibus eorum.

2 Johannes autē quum audisset in vinculis opera Christi, missis duobus ex discipulis suis,

3 Dixit ei; Tune is es qui venturus erat, an alium exspectabimus?

4 Et respondens Jesus dixit ei, Ite & renunciate Johanni quæ auditis & videtis:

5 Cæci visū recipiunt, & claudi ambulant, leprosi mundantur, & surdi audiunt, mortui suscitantur, & pauperibus euangelizatur.

6 Et beatus est qui non fuerit offensus in me.

7 Illis autem abeuntibus, cœpit Jesus dicere turbæ de Johanne: Quid exiistis in desertum spectaturi? arundinem qui agitetur à vento?

8 Sed quid exiistis visuri? hominem mollibus vestibus amictum? ecce, qui gerunt molles vestes, in domibus regum sunt.

9 Sed quid exiistis visuri? Prophetā? certē dico vobis etiam amplius quam Prophetam.

10 Iste enim est de quo scriptum est, Ecce, ego mitto nuncium meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam coram te.

11 Amen dico vobis, non est suscitatus inter genitos è mulieribus quisquam major Johanne Baptista: sed qui est minimus in regno cœlorum, major eo est.

12 Porro à diebus Johannis Baptistæ usque nunc regno cœlorum vis affertur, & violenti rapiunt illud.

13 Nam omnes Prophetæ & ipsa Lex usque ad Johannem prophetarunt.

14 Et, si vultis *hoc* recipere: ipse est Elias ille qui venturus erat.

15 Qui habet aures ad audiendum, audiat.

16 Sed cui assimilabo gentem istam? Similis est puerulis qui sedent in foris, & acclamant sodalibus suis,

17 Ac dicunt, Tibiis cecinimus vobis, & non saltastis: lamentati sumus vobis, & non planxistis.

18 Venit enim Johannes nec edens nec bibens, & ajunt, Dæmonium habet.

19 Venit Filius hominis edens ac bibens, & dicunt, Ecce homo edax & vini potor, publicanorum amicus & peccatorum. Sed justificata est Sapientia à filiis suis.

20 Tunc cœpit cum probris increpare civitates in quibus editę fuerant plurimę virtutes ipsius, quod non resipuissent, *dicens*;

21 Væ tibi Chorazin; væ tibi Bethsaida: nam si Tyri & Sidone editæ fuissent virtutes quæ editæ sunt apud vos, olim cum sacco & cinere *sedentes* resipuissent:

22 Quin-

22 Quinetiam dico vobis, Tyro & Sidoni tolerabilior erit conditio in die judicii quam vestra.

23 Et tu Capernaum, quæ es usque ad cœlum sublata, usque ad inferos deprimeris: nam si Sodomis editæ fuissent virtutes quæ editæ sunt apud te, mansissent usque ad hodiernum diem.

24 Quinetiam dico vobis, terræ Sodomorum tolerabilior erit conditio in die judicii, quam tua.

25 In illo tempore respondens Jesus dixit, Gloriam tibi tribuo Pater Domine cœli & terræ, quod hæc occultaveris sapientibus & intelligentibus: & ea rerexeris infantibus.

26 Etiam Pater, quia ita placuit tibi.

27 Omnia mihi trádita sunt a Patre meo: & nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quisquam novit nisi Filius, & cuicumque voluerit Filius retegere.

28 Venite ad me omnes qui fatigati estis & onerati, & ego faciam ut requiescatis.

29 Attollite jugum meum in vos, & discite à me quod mitis sim & humilis corde: & invenietis requiem animabus vestris.

30 Jugum enim meum facile est, & onus meum leve est.

CAP. XII. *Quid Sabbatho & Sacrificio præstantius. Diabolum non posse ejici nisi digito Dei, & bonum esse debere qui bene agat. Jonas typus Christi.*

ILlo tempore ibat Jesus sabbatho per sata: discipuli vero ipsius esuriebant, cœperuntque vellere spicas, & edere.

2 Pharisæi vero quum *hoc* vidissent, dixerunt ei; Ecce, discipuli tui faciunt quod non licet facere sabbatho.

3 Ipse autem dixit eis, Non legistis quid fecerit David, quum esuriret ipse, & qui erant cum eo?

4 Quomodo introierit domum Dei, & panes propositítios ederit, quibus vesci non erat ipsi licitum, neque iis qui cum eo erant, sed Sacerdotibus solis?

5 Aut non legistis in Lege, sabbathis Sacerdotes in templo Sabbathum profanare, & inculpabiles esse?

6 Dico autem vobis, *quemdam* templo majorem hic esse.

7 Quod si nosseris quid sit, Misericordiam volo, & non sacrificium, non condemnasses inculpabiles.

8 Nam Dominus est etiam sabbathi Filius hominis.

9 Et digressus illinc, venit in synagogam eorum.

10 Et ecce, quidam *illic* erat manum habens aridam: & interrogarunt eum, dicentes; Licetne sabbathis *quempiam* sanare? ut accusarent eum.

11 Ipse vero dixit eis, Quis erit ex vobis qui habeat ovem unam, &, si ea inciderit sabbatho in foveam, non apprehendat eam & erigat?

12 Quantum autem homo præstat ovi? Itaque licet sabbathis bene facere.

13 Tunc dixit homini illi, Prote[illegible] manum tuam. Et *is* extendit: estque restituta sana ut altera.

14 Pharisæi vero egressi ceperunt consilium adversus eum; ut eum perderent.

15 Jesus autem quum *hoc* nosset, secessit illinc, sequutaque est eum turba multa, sanavitque eos omnes.

16 Et interminatus est eis ne se manifestum facerent.

17 Ut impleretur quod dictum erat per Esaiam prophetam, dicentem;

18 Ecce servus ille meus, quem elegi: dilectus ille meus, in quo acquiescit anima mea: ponam Spiritum meum super eum, & judicium Gentibus annunciabit.

19 Non litigabit, neque clamitabit, neque audiet quisquam in plateis vocem ejus.

20 Arundinem quassatam non confringet, & licum fumigans non exstinguet: usque dum protulerit ad victoriam judicium;

21 Et in ejus nomine Gentes sperabunt.

22 Tunc oblatus est ei dæmoniacus cæcus & mutus: & sanavit eum, adeo ut qui cæcus ac mutus *fuerat*, & loqueretur & videret.

23 Et obstupuit tota turba, dicebatque, Nonne iste est filius ille Davidis?

24 Pharisæi vero quum hæc audissent, dicebant, Iste non ejicit dæmonia nisi per Beelzebulem principem dæmoniorum.

25 Jesus autem, quum sciret cogitationes eorum, dixit eis, Omne regnum dissidens adversus sese vastatur: & omnis urbs aut domus dissidens adversus seipsam, non stabit.

26 Sed si Satanas Satanam ejicit, adversus seipsum dissidet: quo modo ergo stabit regnum ejus?

27 Et, si ego per Beelzebulem ejicio dæmonia, filii vestri per quem *ea* ejiciunt? propterea ipsi erunt vestri judices.

28 Sin autem per Spiritum Dei ego ejicio dæmonia, nempe pervenit ad vos regnū Dei.

29 Nam quomodo potest aliquis ingredi domum potentis *alicujus*, & vasa ejus diripere, nisi primo vinxerit potentem illum, & tunc domum illius diripiet?

30 Qui non est mecum, adversum me est: & qui non cogit mecum, spargit.

31 Propterea dico vobis, quodvis peccatum & blasphemia remittetur hominibus: blasphemia vero in Spiritum non remittetur hominibus.

32 Et quisquis loquutus fuerit adversus Filium hominis, remittetur ei: quisquis autem fuerit loquutus adversus Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro.

33 Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum, aut facite arborem putrem, & fructum ejus putrem: nam è fructu arbor cognoscitur.

34 Progenies viperarum, quomodo possitis bona loqui, quum sitis mali? nam ex redundantia cordis os loquitur.

35 Bonus homo è bono thesauro cordis profert bona: & malus homo ex malo thesauro profert mala.

36 Sed dico vobis, quodcunque verbum otiosum locuti fuerint homines, de eo reddituros rationem in die judicii.

37 Ex sermonibus enim tuis justificaberis, & ex sermonibus tuis condemnaberis.

38 Tunc respondérunt quidam è Scribis ac Phariſæis, dicentes; Præceptor, velimus ex te ſignum videre.

39 Ipſe vero reſpondens, dixit eis, Gens mala & adulterina ſignum requirit, ſed ſignum non dabitur ei niſi ſignum illud Jonæ Prophetæ.

40 Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tres dies & tres noctes, ita erit Filius hominis in corde terræ tres dies & tres noctes.

41 Ninevitæ reſurgent in judicio cum gente iſta, & condemnabunt eam: quod ipſi reſipuerint ad prædicationem Jonæ: & ecce, plus quam Jonas *eſt* in hoc loco.

42 Regina Auſtri ſurget in judicio cum gente iſta, & condemnabit eam: quod venerit à terminis terræ ut audiret ſapientiam Solomonis: & ecce, plus quam Solomon *eſt* in hoc loco.

43 Cæterum quum impurus ſpiritus exierit à quopiam, ambulat per arida loca, quærens requiem, & non invenit.

44 Tunc dicit, Revertar domum meam, unde exivi. Et quum venit, invenit *eam* vacantem, verſam & ornatam.

45 Tunc abit & accipit ſecum ſeptem alios ſpiritus pejores quam ipſe *ſit*: & ingreſſi habitant illic, fitque ultima conditio hominis illius deterior priore: ita etiam erit genti iſti malæ.

46 Quum autem adhuc loqueretur turbæ, ecce, mater & fratres ejus adſtiterunt foris, quærentes ejus colloquium.

47 Dixit autem ei quidam, Ecce, mater tua & fratres tui foris adſtant, quærentes tuum colloquium.

48 Ipſe vero reſpondens dixit illi qui *hoc* ei dixerat, quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei?

49 Et protenſa manu ſua in diſcipulos ſuos, dixit, Ecce mater mea, & fratres mei:

50 Quiſquis enim fecerit quod vult Pater ille meus qui eſt in cœlis, is eſt meus frater, & ſoror, & mater.

CAP. XIII. *Concio Chriſti complexa parabolam de ſemine, & ſeptem alias. Deſpicitur Jeſus à cognatis.*

ILlo vero die egreſſus Jeſus domo, ſedit apud mare.

2 Et coacta eſt ad eum turba multa, adeo ut navigium ingreſſus ſederet: tota autem turba in littore adſtabat.

3 Et locutus eſt eis multa per parabolas, dicens; Ecce *quidam* ſator exiit ad ſerendũ.

4 Et quum is ſeminaret, alia quidem ceciderunt ſecundum viam; & venerunt volucres, & devoraverunt ea.

5 Alia vero ceciderunt in petroſa, ubi non habebant terram multam: & ſtatim exorta ſunt, propterea quod non habebant profundam terram:

6 Sole autem exorto, ardore tacta ſunt, & propterea quod non habebant radicem, exaruerunt.

7 Alia vero ceciderunt in ſpinas; & aſcenderunt ſpinæ, & ſuffocarunt ea.

8 Alia vero ceciderunt in terram bonam, & ediderunt fructum, aliud quidem centena, aliud vero ſexagena, aliud vero tricena.

9 Qui habet aures ad audiendum, audiat.

10 Tunc accedentes diſcipuli, dixerunt ei, Quare per parabolas loqueris eis?

11 Ipſe vero reſpondens, dixit eis; Quia vobis datum eſt noſſe myſteria regni cœlorum, illis autem non eſt datum.

12 Quiſquis enim habet, dabitur ei, & amplius habebit: quiſquis autem non habet: etiam quod habet tolletur ab eo.

13 Propterea per parabolas loquor eis; quia videntes non vident, & audientes non audiunt nec intelligunt.

14 Itaque completur in ipſis prophetia Eſaiæ, quæ dicit, Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non cernetis.

15 Craſſum factum eſt enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculis ſuis conniverunt: ne quando cernant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & ſe convertant, & ſanem eos.

16 Veſtri vero beati ſunt oculi, quod vident: & aures veſtræ, quod audiant.

17 Amen enim dico vobis, multi Prophetæ & juſti deſiderarunt videre quæ videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt.

18 Vos igitur audite parabolam ejus qui ſeminat.

19 Quoties quiſpiam audit ſermonem de regno illo, & non attendit, venit ille Malus, & rapit quod ſatum eſt in corde ipſius, is eſt qui ſecundum viam ſemen excepit.

20 Qui vero in petroſa ſemen excepit, is eſt qui ſermonem audit, & eum ſtatim cum gaudio excipit:

21 Non habet autem radicem in ſeſe, ſed temporarius eſt: ortaque compreſſione vel perſequutione propter ſermonem, ſtatim offenditur.

22 Qui vero in ſpinas ſemen excepit, is eſt qui ſermonem audit: ſed ſolicitudo ſeculi hujus, & fallacia divitiarum ſuffocat ſermonem, qui fit fructus expers.

23 Qui vero in terram bonam excepit ſemen, is eſt qui ſermonem audit & intelligentiam intendit, qui videlicet fructum fert: edítque alius quidem centena, alius ſexagena, alius vero tricena.

24 Aliam parabolam propoſuit eis, dicens; Simile eſt regnum cœlorum homini ſerenti bonum ſemen in agro ſuo.

25 Quum autem dormirent homines, venit ejus inimicus, & ſevit zizania inter triticum: & abiit.

26 Quum vero germinaſſet herba, & fructum edidiſſet, tunc apparuerunt etiam zizania.

27 Accedentes autem ſervi patris familiæ, dixerunt ei, Domine, nonne bonum ſemen ſeviſti

seviſti in tuo agro? unde ergo habet zizania?
28 Ille vero dixit eis, Inimicus quiſpiam hoc fecit. Servi autem dixerunt ei, Vis igitur abeamus & colligamus ea?
29 At ille dixit, Non: ne colligendo zizania, eradicetis ſimul cum eis triticum.
30 Sinite utraque ſimul creſcere uſque ad meſſem: & tempore meſſis dicam meſſoribus, Colligite primum zizania, & ligate ea in faſciculos, ad exurendum ea: triticum vero cogite in horreum meum.
31 Aliam parabolam propoſuit eis, dicens; Simile eſt regnum cœlorum grano ſinapis, quod acceptum quiſpiam ſevit in agro ſuo:
32 Quod minimum quidem eſt omnium ſeminum: quum autem excreverit, maximum eſt olerum: & arboreſcit: adeo ut veniant volucres cœli & nidulentur in ramis ipſius.
33 Aliam parabolam loquutus eſt eis, *dicens*; Simile eſt regnum cœlorum fermento quod acceptum mulier indidit in farinæ ſatrria, uſque quo fermentaretur tota.
34 Hæc omnia loquutus eſt Jeſus per parabolas ad turbam: & abſque parabola nihil loquutus eſt eis.
35 Ut compleretur quod dictum fuit per Prophetam, dicentes; Aperiam per parabolas os meum: eructabo occultata à jacto mundi fundamento.
36 Tunc dimiſſa turba venit domum Jeſus, & adierunt eũ diſcipuli ejus, dicentes; Edifſere nobis parabolam zizaniorum agri illius.
37 Ipſe vero reſpondens, dixit eis; Qui ſeminat bonum ſemen, eſt filius hominis:
38 Ager autem, eſt mundus: bonum vero ſemen, ſunt filii regni: zizania vero, ſunt filii illius Mali.
39 Inimicus autem qui ſeminavit ea, eſt diabolus: meſſis vero, conſummatio ſeculi eſt: meſſores autem, Angeli ſunt.
40 Sicut ergo colliguntur zizania, & igni exuruntur: ita erit in conſummatione ſeculi hujus.
41 Mittet Filius hominis Angelos ſuos, qui colligent ex ipſius regno omnia offendicula, & eos qui dant operam transgreſſioni legis;
42 Projicientque eos in fornacem ignis: illic erit fletus, & ſtridor dentium.
43 Tunc juſti effulgebunt ut ſol, in regno patris ſui. Qui habet aures ad audiendum, audiat.
44 Rurſus ſimile eſt regnum cœlorum theſauro occultato in agro, quem nactus quiſpiam occuluit, & præ gaudio quod accipit ex eo, ſubducit *ſeſe*, & omnia quæ habet, vendit, emitque agrum illum.
45 Rurſus ſimile eſt regnum cœlorum cuipiam negotiatori, quærenti pulchras margaritas.
46 Qui nactus quandam magni pretii margaritam, abiit & venundedit omnia quæ habebat, & emit eam.
47 Rurſum ſimile eſt regnum cœlorum ſagenæ jactæ in mare, & quæ res cujuſvis generis coegit.
48 Quam impleram *piſcatores* ſubduxerunt in littus: & ſedentes quæ bona erant in vaſa collegerunt, quæ vero putria extra abjecerunt.
49 Ita erit in conſummatione ſeculi: prodibunt Angeli, & ſegregabunt malos è medio juſtorum;
50 Projicientque eos in caminum ignis: illic erit fletus, & ſtridor dentium.
51 Dicit eis Jeſus, intellexiſtis hæc omnia? Dicunt ei, Etiam Domine.
52 Ipſe vero dixit eis, Propterea omnis Scriba edoctus in regno cœlorum, ſimilis eſt cuipiam patri familias qui profert è theſauro ſuo nova & vetera.
53 Et factum eſt quum finiſſet Jeſus parabolas iſtas, ut ſolveret illinc.
54 Et quum veniſſet in patriam ſuam, docuit eos in ſynagoga eorum; *adeo* ut percelleretur, ac dicerent, Unde huic ſapientia iſta & virtutes?
55 Nonne iſte eſt ille fabri filius? nonne mater ejus dicitur Maria, & fratres ejus Jacobus & Joſes & Simon & Judas?
56 Et ſorores ejus nonne omnes apud nos ſunt? unde igitur iſti hæc omnia?
57 Et offendebantur in eo. Jeſus autem dixit eis, Non eſt Propheta inhonoratus nih in patria ſua & domo ſua.
58 Neque edidit illic virtutes multas, propter incredulitatem eorum.

CAP. XIV. *Herodis de Jeſu judicium & quare Johannes vinctus & decollatus fuit: miraculum quinque panum: fides firmatur fluctus.*

ILlo tempore audivit Herodes tetrarcha famam *de* Jeſu.
2 Et dixit pueris ſuis, iſte eſt Johannes ille Baptiſta: ipſe ſuſcitatus eſt ex mortuis, & propterea virtutes agunt in eo.
3 Nam Herodes prehenſum Johannem vinxerat, & conjecerat in carcerem, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris ſui.
4 Dicebat enim ei Johannes, Non licet tibi eam habere.
5 Et quum cuperet eum occidere, timuerat turbam, quod eum haberent ut Prophetam.
6 Quum autem agerentur natalitia Herodis, ſaltaverat filia Herodiadis in medio: & placuerat Herodi.
7 Unde cum jurejurando ſpoponderat *ſe* daturum ei quicquid petiiſſet.
8 Illa vero producta à matre ſua, Da mihi (inquit) hic in patina caput Johannis Baptiſtæ.
9 Et contriſtatus fuerat rex, ſed propter jusjurandum, & eos qui ſimul accumbebant, juſſerat dari.
10 Et miſſo *carnifice* decollaverat Johannem in carcere.
11 Et allatum fuerat caput ejus in patina, datumque puellæ; & *ipſa* obtulerat illud matri ſuæ.
12 Et quum acceſſiſſent diſcipuli ejus, ſuſtulerant corpus illius, illudque ſepelierant: venerantque & renunciaverant Jeſu.
13 *Hæ* igitur quum audiſſet Jeſus, ſeceſſit illinc è navigio in deſertum locum privatim:

& quum *hoc* audiſſet turba, pedibus ſequuta eſt eum ab urbibus.

14 Et egreſſus Jeſus vidit multam turbam: & commiſeratione intima commotus eſt erga eos, ſanavitque eorum ægrotos.

15 Quum autem ſerum diei eſſet, adierunt eum diſcipuli ejus, dicentes; Deſertus eſt locus, & tempus jam præteriit: dimitte turbam, ut abeuntes in vicos emant ſibi eſcas.

16 Jeſus autem dixit eis, Non habent neceſſe abire: date eis vos quo veſcantur.

17 Ipſi vero dicunt ei, Non habemus hic niſi quinque panes & duos piſces.

18 Ipſe autem dixit, Adferte mihi eos huc.

19 Et juſſa turba per herbas diſcumbere, acceptis quinque illis panibus ac duobus piſcibus, ſuſpiciens in cœlum benedixit: & quum fregiſſet, dedit diſcipulis panes, diſcipuli vero turbæ.

20 Et comederunt omnes, & ſaturati ſunt, ſuſtuleruntque quod ſuperfuerat fragmentorum, duodecim cophinos plenos.

21 Qui autem ederant, fuere viri quaſi quinquies mille, abſque mulieribus ac puerulis.

22 Et ſtatim adegit Jeſus diſcipulos ſuos inſcendere in navigium, & præire ſibi in ripam alteram, dum dimitteret turbam.

23 Dimiſſa igitur turba aſcendit in montem privatim ad orandum. Quum autem ſerum diei eſſet, ſolus erat illic.

24 Navigium vero jam in medio maris erat, vexatum à fluctibus: nam ventus erat contrarius.

25 Quarta autem noctis vigilia abiit ad eos Jeſus, ambulans ſuper mare:

26 Et eo viſo ſuper mare ambulante, diſcipuli turbati ſunt, dicentes; Spectrum eſt: & præ metu clamarunt.

27 Sed ſtatim loquutus eſt eis Jeſus, dicens; Confidite: ego ſum, ne timete.

28 Reſpondens autem ei Petrus dixit, Domine, ſi tu es jube me ad te venire ſuper aquas.

29 Ipſe vero dixit, Veni. Et quum deſcendiſſet è navigio Petrus, ambulavit ſuper aquas ut veniret ad Jeſum.

30 Videns autem ventum validum, timuit: & quum cœpiſſet demergi, clamavit, dicens; Domine ſerva me.

31 Statim vero Jeſus, extenta manu, apprehendit eum, dixitque ei, Exigua fide prædite, quid dubitaſti?

32 Et quum ipſi eſſent ingreſſi navigium, pacatus fuit ventus.

33 Qui autem erant in navigio, venientes adoraverunt eum, dicentes; Vere Dei filius es.

34 Et quum trajeciſſent, venerunt in terram Genneſaret.

35 Et quum agnoviſſent eum viri loci illius, miſerunt in totam circumjacentem illam regionem: & obtulerunt ei omnes malè affectos.

36 Et precabantur eum ut ſolum tangerent fimbriam pallii *ipſius*, & quotquot tetigerunt, liberati ſunt.

CAP. XV. *Incuſantur Apoſtoli de non lavatis manibus. Quid polluat hominem. Hiſteria Chananæa, & ſeptem panum cum piſcibus.*

TUnc quidam *qui* Hieroſolymis *adverant* Scribæ & Phariſæi, adierunt Jeſum, dicentes;

2 Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem Seniorum? non enim lavant manus ſuas quum edunt panem.

3 At ille reſpondens dixit eis, Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei per traditionem veſtram?

4 Nam Deus mandavit, dicens; Honora patrem tuum & matrem: &, Qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur.

5 Vos autem dicitis, Quicumque dixerit patri aut matri, Donum *eſt* quocumque à me juvari poſſes *inſons erit*: & nequaquam honoraverit patrem ſuum aut matrem ſuam.

6 Et irritum feciſtis mandatum Dei per traditionem veſtram.

7 Hypocritæ, bene de vobis prophetavit Eſaias, ditens:

8 Appropinquat mihi populus hic ore ſuo, & labiis me honorat: cor autem eorum procul abeſt à me.

9 Sed fruſtra me colunt, docentes doctrinas *quæ ſunt* mandata hominum.

10 Et advocata turba dixit eis, Audite, & intelligite.

11 Non quid ingreditur in os, hoc polluit hominem, ſed quod egreditur ex ore, hoc polluit hominem.

12 Tunc accedentes diſcipuli ejus dixerunt ei, Noſti Phariſæos audito iſto ſermone offenſos fuiſſe?

13 Ipſe vero reſpondens dixit, Omnis planta quam non plantavit pater ille meus cœleſtis, eradicabitur.

14 Omittite illos: duces ſunt cœci cæcorum: quod ſi cæcus cæcum per viam duxerit, ambo in foveam cadent.

15 Reſpondens autem Petrus dixit ei, Edifſere nobis parabolam iſtam.

16 Jeſus autem dixit, Adhuc & vos intelligentia caretis?

17 Nondum intelligitis, quicquid ingreditur in os, in ventrem cedere, & in latrinam ejici?

18 Quæ autem proficiſcuntur ex ore, ex ipſo corde egrediuntur, & illa polluunt hominem.

19 Nam ex corde egrediuntur cogitationes malæ, cædes, adulteria, ſcortationes, furta, falſa teſtimonia, maledicta.

20 Hæc ſunt quæ polluunt hominem: illotis autem manibus veſci, non polluit hominem.

21 Et egreſſus illinc Jeſus ſeceſſit in partes Tyri & Sidonis.

22 Et ecce, mulier Chananæa à finibus illis egreſſa clamitavit, dicens ei; Miſerere mei Domine, fili David, Filia mea malè à dæmonio vexatur.

23 Ille vero non reſpondit ei quicquam.

Tunc

Tunc accedentes diſcipuli ejus rogarunt eum, dicentes; Dimitte eam: nam clamat poſt nos.

24 Ipſe vero reſpondens dixit, Non ſum miſſus niſi ad oves perditas domus Iſraelis.

25 Illa autem venit & adoravit eum, dicens; Domine ſuccurre mihi.

26 Ipſe vero reſpondens dixit, Non eſt bonum accipere panem liberorum, & objicere catellis.

27 Ipſa autem dixit, Etiam Domine? etenim catelli veſcuntur micis quæ cadunt è menſa dominorum ſuorum.

28 Tunc reſpondens Jeſus, dixit ei; O mulier, magna *eſt* fides tua: fiat tibi ut vis. Et ſanata fuit filia ejus ab eo momento.

29 Et digreſſus illinc Jeſus venit juxta mare Galilææ: & quum aſcendiſſet in montem, ſedit illic.

30 Tunc adiit eum turba multa, habens ſecum claudos, cæcos, mutos, mancos, & alios multos: & abjecerunt eos ad pedes Jeſu: & ſanavit eos:

31 *Adeo* ut turba mirata ſit, quum videret mutos loquentes, mancos ſanos, claudos ambulantes, cæcos videntes: & glorificarunt Deum Iſraelis.

32 Jeſus autem advocatis diſcipulis ſuis dixit, Commoveor miſericordia erga turbam: quia jam triduum permanent apud me, & non habent quo veſcantur: & dimittere eos jejunos nolo, ne viribus deficiant in via.

33 Tunc dicunt ei diſcipuli ejus, Unde nobis in deſerto tot panes ut ſaturemus turbam tantam?

34 Dicit igitur eis Jeſus, Quot panes habetis? Illi autem dixerunt, Septem, & paucos piſciculos.

35 Tunc juſſit turbam diſcumbere humi.

36 Et acceptis ſeptem illis panibus ac piſcibus, quum gratias egiſſet, fregit, deditque diſcipulis ſuis, diſcipuli vero turbæ.

37 Comederuntque omnes & ſaturati ſunt: & ſuſtulerunt quod ſuperfuerat fragmentorum, ſeptem ſportas plenas.

38 Erant autem qui comederant, quater mille viri, abſque mulieribus & puerulis.

39 Tunc dimiſſa turba inſcendit in navigium: venitque in fines Magdalæ.

CAP. XVI. *Cavendum à fermento Phariſæorum. Confeſſio Petri. Petra & claves Eccleſiæ. Abnegatio ſui, & crux quam neceſſaria.*

ET quum acceſſiſſent Phariſæi & Sadducæi, tentantes rogarunt eum ut ſignum è cœlo ſibi oſtenderet.

2 Ipſe vero reſpondens dixit eis, Quando ſerum eſt dici, dicitis, Serenitas *erit*: rubet enim cœlum.

3 Et mane, Hodie *erit* tempeſtas: rubet enim cœlum triſte. Hypocritæ, faciem quidem cœli noſtis diſcernere, ſigna vero temporum illorum non poteſtis?

4 Gens mala & adulterina ſignum requirit: ſed ſignum non dabitur ei niſi ſignum illud Jonæ Prophetæ. Et relictis ipſis abiit.

5 Et quum veniſſent diſcipuli ejus in ulteriorem ripam, obliti *fuerant* ſumere panes.

6 Jeſus autem dixit eis, Videte & cavete à fermento Phariſæorum & Sadducæorum.

7 Ipſi vero diſceptabant inter ſe, dicentes; Panes non ſumpſimus.

8 *Id* autem quum noſſet Jeſus, dixit eis, Quid diſceptatis inter vos, exigua fide præditi, quod panes non ſumpſiſtis?

9 Non animadvertitis, neque meminiſtis quinque illos panes *hominum* quinquies mille, & quot cophinos acceperitis?

10 Neque ſeptem illos panes quater mille *hominum*, & quot ſportas acceperitis?

11 Quomodo non animadvertitis me non diviſſe vobis de pane, ut caveretis à fermento Phariſæorum & Sadducæorum?

12 Tunc intellexerunt eum non diviſſe ut caverent à fermento panis, ſed à fermento doctrinæ Phariſæorum & Sadducæorum.

13 Quum veniſſet autem Jeſus in partes Cæſareæ *quæ dicitur* Philippi, interrogavit diſcipulos ſuos, dicens; Quemnam eſſe me dicunt homines, Filium hominis?

14 Illi vero dixerunt, Alii quidem Johannem Baptiſtam, alii vero Eliam, alii vero Jeremiam, aut unum ex Prophetis.

15 Dicit eis, Vos autem quem me dicitis eſſe?

16 Reſponders vero Simon Petrus dixit, Tu es Chriſtus, Filius ille Dei viventis.

17 Tunc reſpondens Jeſus dixit ei, Beatus es Simon Bar-Jona: quia caro & ſanguis *hæc* non retexit tibi, ſed Pater meus qui eſt in cœlis.

18 Sed & ego tibi dico, Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo meam Eccleſiam: & portæ inferorum non ſuperabunt eam.

19 Et tibi dabo claves regni cœlorum: & quicquid ligaveris in terra, erit ligatum in cœlis, & quicquid ſolveris in terra, erit ſolutum in cœlis.

20 Tunc interdixit diſcipulis ſuis ut nemini dicerent, ſe eſſe Jeſum illum Chriſtum.

21 Ex eo tempore cœpit Jeſus indicare diſcipulis ſuis, oportere ſe abire Hieroſolymam, & multa pati à Senioribus & primariis Sacerdotibus, & Scribis, & occidi, & tertio die ſuſcitari.

22 Et prehenſum eum Petrus cœpit objurgare, dicens; Propitius tibi eſto, Domine: nequaquam erit tibi hoc.

23 At ille ſeſe convertens dixit Petro, Abſcede à me Satana, offendiculo es mihi: nam non ſapis quæ *ſunt* Dei, ſed quæ *ſunt* hominum.

24 Tunc Jeſus dixit diſcipulis ſuis, Si quis vult pone me venire, abdicet ſemet ipſum, & attollat crucem ſuam, ac ſequatur me.

25 Quiſquis enim voluerit animam ſuam ſervare perdet eam: quiſquis autem perdiderit animam ſuam mea cauſa, inveniet eam.

26 Quid enim prodeſt cuipiam ſi totum mundum lucratus fuerit, anima vero ſua mulctetur? aut quam dabit quiſpiam compenſationem animæ ſuæ?

27 Futurum eſt enim ut Filius hominis ve-

niat cum gloria Patris ſui cũ angelis ſuis: & tunc reddet unicuique ſecundum facta ipſius.

28 Amen dico vobis, ſunt quidam ex his qui hic aſtant, qui nequaquam guſtabunt mortem, uſque dum viderint Filium hominis venientem in regnum ſuum.

CAP. XVII. *Transformatio Chriſti. Elias venit. Quæ vis fidei. Chriſtus prædicit paſſionem ſuam & tributum ſolvit.*

SExto vero poſt die aſſumit Jeſus Petrum ac Jacobum & Johannem fratrem ejus, & ſubducit eos privatim in montem ſublimem.

2 Transformatuſque eſt coram eis, & fulſit facies ejus ut ſol: veſtimenta autem ejus facta ſunt alba ut lux.

3 Et ecce, conſpecti ſunt eis Moſes & Elias, cum eo colloquentes.

4 Reſpondens autem Petrus dixit Jeſu, Domine, bonum eſt nos hic eſſe: ſi vis faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, & Moſi unum, & Eliæ unum:

5 Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida inumbravit eos: & ecce vox è nube, dicens; Hic eſt Filius ille meus, dilectus ille in quo acquieſco: ipſum audite.

6 Et quum hæc audiſſent diſcipuli, ceciderunt, in faciem ſuam, & timuerunt vehementer.

7 Tunc accedens Jeſus tetigit eos, dixitque; Surgite, & ne timete.

8 Sublatis autem oculis ſuis, neminem viderunt, niſi Jeſum ſolum.

9 Et quum deſcenderent de monte, mandavit eis Jeſus, dicens; Nemini dixeritis quod vidiſtis, uſque quo filius hominis à mortuis reſurgat.

10 Tunc interrogaverunt eum diſcipuli ſui dicentes; Quid igitur Scribæ dicunt, oportere ut Elias primum veniat?

11 Jeſus autem reſpondens dixit eis, Elias quidem veniet primum, & reſtituet omnia:

12 Sed dico vobis Eliam jam veniſſe, quem non agnoverunt, ſed fecerunt ei quæcumque voluerunt: ita futurum eſt ut & filius hominis patiatur ab eis.

13 Tunc intellexerunt diſcipuli *eum* de Johanne Baptiſta *hæc* ipſis dixiſſe.

14 Et quum veniſſent ad turbam, adiit eum quidam, procidens ei ad genua.

15 Et dicens; Domine miſerere filii mei, quoniam lunaticus eſt, & malè afficitur: nam ſæpe cadit in ignem, & ſæpe in aquam.

16 Et obtuli eum diſcipulis tuis, nec potuerunt eum ſanare.

17 Reſpondens autem Jeſus dixit, O natio incredula & perverſa, quouſque tandem ero vobiſcum? quouſque tandem tolerabo vos? adducite mihi eum huc.

18 Et increpavit dæmonium Jeſus, exiitque illud ab eo: & ſanatus eſt puer ab illo momento.

19 Tunc adeuntes diſcipuli Jeſum privatim dixerunt, Quare nos non potuimus illud ejicere?

20 Jeſus autem dixit eis, Propter incredulitatem veſtram; amen quippe dico vobis, ſi habeatis fidem quantulum *eſt* granum ſinapis, dicetis huic monti, Tranſgreditor hinc illuc: & demigrabit: & nihil impoſſibile vobis erit.

21 Hoc vero genus *dæmoniorum* non egreditur niſi per precationem & jejunium.

22 Verſantibus autem ipſis in Galilæa dixit eis Jeſus, Futurum eſt ut Filius hominis tradatur in manus hominum.

23 Et trucidabunt eum, ſed tertio die ſuſcitabitur. Et contriſtati ſunt vehementer.

24 Quum autem veniſſent Capernaumum, venerunt ad Petrum qui didrachma accipiunt, dixeruntque, Præceptor veſter non ſolvit didrachma?

25 Dicit, Etiam. Et quum ingreſſus fuiſſet domum, prævenit eum Jeſus, dicens; Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributa ſive cenſum? à filiis ſuis, an ab alienis?

26 Dicit ei Petrus, Ab alienis. Ait ei Jeſus, Nempe igitur liberi ſunt filii.

27 Sed ne offendiculo ſimus eis, profectus ad mare, mitte hamum; & eum piſcem qui aſcenderit primus, tolle: & aperto ore ejus invenies ſtaterem: acceptum illum da eis pro me & pro te.

CAP. XVIII. *Pueruli imitandi proponuntur: inſtituitur diſciplina Eccleſiaſtica.*

EO ipſo tempore adierunt Jeſum diſcipuli, dicentes; Quiſnam maximus eſt in regno cœlorum?

2 Et quum advocaſſet puerulum Jeſus, ſtatuit eum in medio eorum.

3 Et dixit, Amen dico vobis, niſi vos converteritis, & fiatis ut pueruli, nequaquam ingrediemini in regnum cœlorum.

4 Quiſquis igitur ſummiſerit ſeſe ſicut *is* puerulus iſte, is eſt maximus ille in regno cœlorum.

5 Et quiſquis exceperit aliquem puerulum talem nomine meo, me excipit.

6 Quiſquis autem offendiculo fuerit uni ex parvis iſtis qui in me credunt, præſtiterit ei ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, ac demergatur in profundo maris.

7 Væ mundo ab offendiculis, neceſſe eſt enim ut eveniant offendiculi: verumtamen væ homini illi per quem offendiculum evenit.

8 Si vero manus tua vel pes tuus facit ut tu offendas, exſcinde ea, & abjice abs te: bonum eſt tibi ad vitam ingredi claudum aut mancum *potius*, quam duas manus vel duos pedes habentem conjici in ignem illum æternum.

9 Et ſi oculus tuus facit ut tu offendas, erue eum, & abjice abs te: bonum eſt tibi luſcum ingredi in vitam *potius*, quam duos oculos habentem conjici in gehennam ignis.

10 Videte ne contemnatis aliquem ex parvis iſtis: Dico enim vobis, Angelos eorum in cœlis per omne *tempus* intueri faciem Patris mei qui in cœlis eſt.

11 Venit enim filius hominis ut ſervet quod perierat.

12 Quid vobis videtur? ſi fuerint alicui homini centũ oves, & erraverit una ex iis, nonne

ne relictis ipſis nonaginta novem, profectus in montes, quærit eam quæ aberraverat?
13 Quod ſi acciderit ut inveniat eam, amen dico vobis, gaudet ſuper ea magis quam ſuper illis nonaginta novem quæ non aberrarant.
14 Ita non vult Pater veſter qui in cœlis eſt, ut pereat ullus ex parvis iſtis.
15 Si vero peccaverit te frater tuus, ito, & argue eum inter te & ipſum ſolum: ſi te audierit, lucratus es fratrem tuum.
16 Sin vero te non audierit, aſſume tecum adhuc unum aut duos: ut ex ore duorum aut trium teſtium confirmetur res tota.
17 Quod ſi neglexerit eos audire, dic Eccleſiæ: quod ſi Eccleſiam audire neglexerit, ſit tibi velut Ethnicus & publicanus quiſpiam.
18 Amen dico vobis, quæcumq; ligaveritis in terra, erunt ligata in cœlo, & quæcumque ſolveritis in terra, erunt ſoluta in cœlo.
19 Rurſum dico vobis, ſi duo ex vobis conſenſerint in terra, de omni re quam petierint, fiet eis à Patre meo qui in cœlis eſt.
20 Ubi enim ſunt duo vel tres coacti in nomine meo; illic ſum in medio eorum.
21 Tunc audiens eum Petrus dixit, Domine quoties peccabit in me frater meus, & remittam ei? *an* uſque ſepties?
22 Dicit ei Jeſus, non dico tibi uſque ſepties, ſed uſque ſeptuagies ſepties,
23 Propterea ſimile eſt regnum cœlorum regi, qui voluit conferre rationem cum ſervis ſuis.
24 Et quum cœpiſſet conferre, oblatus eſt ei quidam debitor decies mille talentorum.
25 Quum autem is non poſſet *hæc* reddere, juſſit eum Dominus ejus venundari, & uxorem ejus, & liberos, & omnia quæ habebat, & reddi *debitum*.
26 Procidens ergo ſervus ille adorabat eum, dicens; Domine, cohibe iram adverſum me, & omnia tibi reddam.
27 Commotus autem intima commiſeratione Dominus ſervi illius, dimiſit eum, & mutuum remiſit ei.
28 Egreſſus vero ſervus ille invenit unum ex conſervis ſuis, qui debebat ei centum denarios: & prehenſum eum ſuffocabat, dicens; Redde quod debes.
29 Procidens ergo conſervus ejus ad ejus pedes, precabatur eum, dicens; Cohibe iram adverſum me, & omnia reddam tibi.
30 Ille vero noluit: ſed abiens conjecit eum in carcerem, quouſque redderet debitum.
31 Quum autem vidiſſent conſervi ejus quæ facta fuerant, doluerunt vehementer, & quum veniſſent, declararunt domino ſuo omnia quæ facta fuerant.
32 Tunc eo advocato, dominus ipſius dixit ei, Serve male, totum debitum illud remiſi tibi, quia precatus es me:
33 Nonne oportuit & te miſereri conſervi tui, ut & ego tui miſertus ſum?
34 Et iratus dominus ejus tradidit eum tortoribus, uſque quo redderet id omne quod ſibi debebatur.
35 Ita & Pater ille meus cœleſtis faciet vobis, niſi remiſeritis ſuo quiſque fratri ex cordibus veſtris, lapſus eorum.

CAP. XIX. *Jus divortii, diſtinguuntur Eunuchi: acceptantur pueruli: quid ad vitam promoveat, & quid impediat.*

ET factum eſt, quum finiiſſet Jeſus ſermones iſtos, ut ſolveret è Galilæa, & venit in fines Judææ, ſecus Jordanem.
2 Et ſequuta eſt eum turba multa, ſanavitque eos illic.
3 Tunc adierunt eum Phariſæi, tentantes eum, & dicentes ei; Licetne homini dimittere uxorem ſuam quavis ex cauſa?
4 Ille vero reſpondens dixit eis, Non legiſtis opificem ab initio feciſſe maſculum & fœminam?
5 Et dixiſſe, Propterea derelinquet homo patrem & matrem, & agglutinabitur uxori ſuæ: & qui duo *futuri*, erunt una caro?
6 Itaque non amplius ſunt duo, ſed una caro: quod ergo Deus conjunxit, homo ne ſejungat.
7 Dicunt ei, Cur ergo Moſes mandavit dare libellum diſceſſionis, & eam dimittere?
8 Dicit eis, Moſes pro duritia cordis veſtri permiſit vobis dimittere uxores veſtras: cæterum à principio non fuit ita.
9 Dico autem vobis, quicumque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob ſcortationem, & aliam duxerit, mœchatur, & qui dimiſſam duxerit, mœchatur.
10 Dicunt ei diſcipuli ejus, Si tale eſt negotium hominis cum uxore, non expedit uxorem ducere.
11 Ipſe vero dixit eis, Non omnes ſunt capaces hujus ſermonis, ſed ii quibus datum.
12 Sunt enim eunuchi qui ex matris utero nati ſunt ita: & ſunt eunuchi qui caſtrati ſunt ab hominibus: & ſunt eunuchi qui ſeipſos caſtrarunt propter regnum cœlorum. Qui poteſt capax eſſe *hujus rei*, capiat.
13 Tunc oblati ſunt ei pueruli, ut manus eis imponeret, & precaretur: diſcipuli autem objurgarunt eos.
14 Jeſus autem ait; Omittite iſtos pueruloſ, & ne prohibete eos ad me venire: talium eſt enim regnum cœlorum.
15 Et quum impoſuiſſet eis manus profectus eſt illinc.
16 Et ecce, quidam accedens dixit ei, Doctor bone, quid boni faciam ut habeam vitam æternam?
17 Ipſe vero dixit ei, Cur me dicis bonum? nullus eſt bonus, niſi unus, *nempe* Deus. Si vis autem ad vitam ingredi, ſerva mandata.
18 Dicit ei, Quæ? Jeſus autem dixit. Non occides. Non mœchaberis. Non furaberis. Non dices falſum teſtimonium.
19 Honora patrem & matrem. Et, diliges proximum tuum ut te ipſum.
20 Dicit ei adoleſcens ille, Omnia hæc obſervavi à juventute mea: quo adhuc deficior?
21 Ait ei Jeſus, Si vis perfectus eſſe, abi, vende quæ tibi ſuppetunt, & da pauperibus: & ha-

& habebis thesaurum in cœlo : & adesdum, sequere me.

22 Quum audisset autem adolescens ille hunc sermonem, abiit tristitia affectus ; habebat enim bona multa.

23 Jesus autem dixit discipulis suis, Amen dico vobis, dives difficulter introibit in regnum cœlorum.

24 Rursum vero dico vobis, Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem in regnum Dei introire.

25 *His* autem auditis discipuli ejus perculsi sunt valdè, dicentes ; Quis ergo potest servari ?

26 Intuitus autem *eos* Jesus dixit eis, Apud homines hoc impossibile est; apud Deum autem omnia possibilia sunt.

27 Tunc respondens Petrus dixit ei, Ecce, nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te : quid ergo erit nobis ?

28 Jesus autem dixit eis, Amen dico vobis, vos qui secuti estis me, in regeneratione, quum sederit Filius hominis in throno gloriæ suæ, sedebitis vos etiam, *inquam*, in thronis duodecim, judicantes duodecim tribus Jisrael.

29 Et quisquis reliquerit domos, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros, causa nominis mei, centuplicia accipiet, & vitam æternam hæreditatis jure possidebit.

30 Multi autem primi, erunt ultimi ; & ultimi primi.

CAP. XX. *Ecclesia est vinea. Zebedæorum petitio reprehenditur, & cæci duo sanantur.*

SImile enim est regnum cœlorum patrifamilias, qui exiit cum prima luce ad conducendos operarios *quos mitteret* in vineam suam.

2 Pactus autem cum operariis denario in diem, misit eos in vineam suam.

3 Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos :

4 Et illis dixit, Abite & vos in vineam, & quodcumque justum fuerit dabo vobis.

5 Illi autem abierunt. Rursum egressus circa sextam & nonam horam, fecit itidem.

6 Circa horam autem undecimam egressus, invenit alios stantes otiosos, ac dicit eis ; Cur hic statis totum diem otiosi.

7 Dicunt ei, Quia nemo nos conduxit ; Dicit eis, Abite & vos in vineam : & quicquid fuerit justum accipietis.

8 Quum autem serum dici esset, dicit dominus vineæ procuratori suo, Voca operarios, & redde eis mercedem, exorsus ab ultimis usque ad primos.

9 Et quum venissent qui circa undecimam horam *conducti fuerant*, acceperunt singuli denarium.

10 Quum venissent autem primi, existimarunt se plus esse accepturos : sed acceperunt *ipsi* quoque singuli denarium.

11 Sed quum accepissent, murmurabant adversus patrem familias,

12 Dicentes ; Isti ultimi unam horam *operati* fecerunt, & eos æquales nobis fecisti, qui portavimus pondus diei, & æstum.

13 Ipse vero respondens dixit uni eorum, Amice, non facio tibi injuriam : nonne denario pactus es mecum ?

14 Tolle quod tuum est, & abi. Volo autem huic ultimo dare ut & tibi.

15 Annon licet mihi quod volo facere in meis *rebus* ? an oculus tuus malus est quia ego bonus sum ?

16 Sic ultimi, erunt primi ; & primi, ultimi : multi enim sunt vocati, pauci vero electi.

17 Et ascendens Jesus Hierosolyma, assumsit duodecim discipulos suos privatim in via, & dixit eis :

18 Ecce, ascendimus Hierosolyma, & Filius hominis tradetur primariis Sacerdotibus ac Scribis, & condemnabunt eum morte:

19 Tradentque eum gentibus, ut illudant, & flagellent, & crucifigant : sed tertia die resurget.

20 Tunc venit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans & petens aliquid ab eo.

21 Ipse vero dixit ei, Quid vis ? Ait ei, Dic ut sedeant isti duo filii mei, unus ad dexteram tuam, & alter ad sinistram, in regno tuo.

22 Respondens autem Jesus dixit, Nescitis quid petatis : potestis bibere poculum quod ego bibiturus sum, & baptismate quo ego baptizor, baptizari ? Dicunt ei, Possumus.

23 Tunc dicit eis, Poculum quidem meum bibetis, & baptismate quo ego baptizor, baptizabimini : sedere autem ad dexteram meam & sinistram meam non est meum dare, sed *dabitur* quibus paratum est à Patre meo.

24 Et quum *hæc* audissent *alii* decem, indignati sunt de duobus fratribus.

25 Jesus autem quum eos advocasset, ait, Scitis principes gentium in eas dominari, & magnates potestatem exercere in eas.

26 Verum non ita erit inter vos : sed quicumque voluerit inter vos magnus fieri, esto vester minister :

27 Et quicumque voluerit inter vos primus esse sit vester servus.

28 Sicut Filius hominis non venit ut sibi ministretur, sed ut ministret, detque animam suam *in* redemptionis pretium pro multis.

29 Egredientibus autem ipsis *urbe* Jericho, sequuta est eum turba multa.

30 Et ecce, duo cæci sedentes apud viam, quum audiviſſent Jesum præterire, clamarunt, dicentes ; Miserere nostri Domine, Fili Davidis.

31 Turba autem objurgabat eos ut silerent : illi vero magis clamabant, dicentes ; Miserere nostri Domine, Fili Davidis.

32 Et quum substitisset Jesus, vocavit eos, & ait ; Quid vultis faciam vobis ?

33 Dicunt ei, Domine, ut aperiantur oculi nostri :

34 Commiseratione autem intima commotus Jesus tetigit oculos eorum ; & statim visum receperunt oculi eorum : & *ipsi* sequuti sunt eum.

CAP.

CAP. XXI. *Pompa regalis Christi asina vehiculo Hosanna excepti. Quis vere dicendus facere quod pater vult.*

ET quum appropinquassent Hierosolymis, & venissent Bethphagen ad montem olearum, tunc Jesus misit duos discipulos,
2 Dicens eis; Ite in vicum qui vobis est ex adverso, & statim invenietis asinam ligatam & pullum cum ea: solventes eos adducite mihi.
3 Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite; Domino his opus est: statim autem mittet eos.
4 Hoc autem totum factum est ut impleretur quod dictum est per Prophetam, dicentem;
5 Dicite filiæ Sion, Ecce, rex tuus venit tibi mitis, & insidens asinæ, ac pullo fœtui subjugis *asinæ*.
6 Profecti autem sunt discipuli, feceruntque sicut imperarat eis Jesus.
7 Et adduxerunt asinam & pullum, & eis imposuerunt vestimenta sua, & collocarunt *ipsum* super ea.
8 Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via: alii vero cædebant ramos ex arboribus, & sternebant in via.
9 Porro turba, quæ præibat, & quæ sequebatur clamabat, dicens; Hosanna filio David: benedictus qui venit in nomine Domini: hosanna *ô qui es in cœlis* altissimis.
10 Et quum introisset Hierosolymam, commota est universa urbs, dicens; Quis est hic?
11 Turba autem dicebat; Hic est Jesus ille Propheta ortus Nazaretha *urbe* Galilææ.
12 Et introivit Jesus in templum Dei, & ejecit omnes qui vendebant & qui emebant in templo: mensasque numulariorum, & cathedras vendentium columbas subvertit.
13 Et dixit eis, Scriptum est, Domus mea, domus precationis vocabitur: at vos feciſtis eam speluncam latronum.
14 Tunc venerunt ad eum cæci & claudi in templo, & sanavit eos.
15 Quum vidissent autem primarii Sacerdotes & Scribæ miranda illa quæ fecerat, & pueros clamantes in templo, & dicentes; Hosanna filio David, indignati sunt.
16 Et dixerunt ei, Audis quid isti dicant? Jesus autem dixit eis, Etiam: nunquam legistis, Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem?
17 Et eis relictis, abiit Bethaniam extra urbem, & diversatus est illic.
18 Mane autem rediens in urbem, esuriit.
19 Et quum vidisset ficum quamdam apud viam, venit ad eam, & nihil invenit in ea nisi folia solum: tunc dicit ei, Ne amplius ex te fructus nascitor in æternum. Et exaruit illico ficus.
20 Quum igitur hoc vidissent discipuli, mirati sunt, dicentes; Quomodo illico exaruit ficus?
21 Respondens autem Jesus ait eis, Amen dico vobis, si habueritis fidem, neque addubitaveritis, non solum hoc *quod factum est* ficui, facietis, verum etiam si monti isti dixeritis, Tollitor, & projicitor in mare, fiet:
22 Et quæcumque precando petieritis, si credideritis, accipietis.
23 Quum autem venisset in templum, primarii Sacerdotes & seniores populi eum docentem adierunt, dicentes; Qua auctoritate facis ista? & quis tibi dedit istam auctoritatem?
24 Respondens vero Jesus dixit ei, Interrogabo vos & ego rem quamdam; quam si dixeritis mihi, dicam & ego vobis qua auctoritate ista faciam:
25 Baptisma Johannis unde erat? è cœlo, an ex hominibus? At illi ratiocinabantur apud se, dicentes; Si dixerimus, E cœlo: dicet nobis, Quare ergo non credidistis ei?
26 Sin autem dixerimus, Ex hominibus, timemus turbam: omnes enim habent Johannem ut Prophetam.
27 Et respondentes Jesu dixerunt, Nescimus. Ait eis & ipse, Nec ego vobis dicam qua auctoritate ista faciam.
28 Quid autem vobis videtur? Quidam habebat duos filios; & accedens ad priorem, dixit; Fili abi, hodie operare in vinea mea.
29 Ille vero respondens ait, Nolo: sed postea quum respuisset, abiit.
30 Et accedens ille ad secundum, dixit itidem: is vero respondens ait, Ego *abeo* Domine. Sed non abiit.
31 Uter è duobus fecit quod voluit *ejus* Pater? Dicunt ei, Prior. Dicit eis Jesus, Amen dico vobis, publicani & meretrices præcunt vobis in regnum Dei.
32 Venit enim ad vos Johannes via justitiæ, & non credidistis ei: publicani vero & meretrices crediderunt ei. Vos autem qui *hoc* vidistis, non respuistis postea, ut ei crederetis.
33 Aliam parabolam audite, Fuit quidam paterfamilias qui plantavit vineam, & sepem circumposuit ei, foditque in ea torcular, & ædificavit turrim, & elocavit eam agricolis: ac peregrè profectus est.
34 Quum autem tempus fructuum appropinquasset, misit servos suos ad agricolas, ut ejus fructus perciperent.
35 Agricolæ vero, captis ejus servis, alium quidem ceciderunt, alium vero trucidarunt, alium autem lapidarunt.
36 Rursum misit alios servos plures prioribus, & fecerunt eis itidem.
37 Postremo autem misit ad eos filium suum, dicens; Reverebuntur filium meum.
38 Agricolæ vero viso filio dixerunt inter se, iste est hæres, adeste, trucidemus eum, & obtineamus hæreditatem eius.
39 Et captum eum ejecerunt extra vineam & trucidarunt.
40 Quum igitur venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?
41 Dicunt ei, Malos ipsos malè perdet: & vineam suam elocabit aliis agricolis, qui reddent ei fructum temporibus suis.
42 Dicit eis Jesus, Nunquam legistis in Scripturis, Quem lapidem reprobarunt ædificantes, is factus est caput anguli: A Domino factum

factum est illud, & est mirabile in oculis nostris ?

43 Propterea dico vobis, tolletur à vobis regnum Dei, & dabitur genti quę ferat ejus fructus.

44 Porro qui ceciderit ad lapidem istum, confringetur : super quem vero ceciderit, dissipabit eum.

45 Et quum audissent primarii Sacerdotes ac Pharisæi parabolas ejus, cognoverunt *hęc* de se dici.

46 Et quum studerent eum prehendere, timuerunt turbam, quoniam ut Prophetam eum habebat.

CAP. XXII. *Nuptiarum parabola. Gentium vocatio. Quæstiones de censu Cæsaris, de resurrectione, & mandato maximo. Messiæ quis.*

TUnc respondens Jesus, rursum loquutus est eis per parabolas, dicens ;

2 Simile est regnum cœlorum cuidam regi qui fecit nuptias filio suo :

3 Et misit servos suos qui vocarent vocatos ad nuptias : sed noluerunt venire.

4 Rursus misit alios servos, dicens ; Dicite vocatis, Ecce, prandium meum paravi, tauri mei, & altilia mactata sunt, & omnia parata : adeste ad nuptias.

5 Illi autem quum *hoc* neglexissent, abierunt, alius quidem in agrum suum, alius vero ad mercaturam suam.

6 Reliqui vero prehensos servos ejus contumeliis affecerunt, & trucidarunt.

7 Rex autem quum *hoc* audisset, iratus est, & missis copiis suis, perdidit homicidas illos, & urbem eorum incendit.

8 Tunc dicit servis suis, Nuptiæ quidem paratæ sunt : sed qui vocati fuerant, non erant digni.

9 Ite ergo ad compita viarum, & quotcumque inveneritis, vocate ad nuptias.

10 Et egressi servi illi in vias, congregarunt omnes quos invenerunt, malos pariter ac bonos : & impletæ sunt nuptiæ convivis.

11 Ingressus autem rex ut spectaret convivas, vidit illic quemdam non indutum veste nuptiali.

12 Tunc dicit ei, Amice, quomodo huc introisti non habens vestem nuptialem ? At illi os occlusum est.

13 Tunc dicit rex ministris. Legatis pedibus & manibus ejus, tollite eum, & ejicite in tenebras extimas : illic erit fletus, & stridor dentium.

14 Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.

15 Tunc præfecti Pharisæi consilium ceperunt ut illaquearent eum in sermone :

16 Itaque mittunt ad eum discipulos suos cum Herodianis, dicentes ; Præceptor, scimus te veracem esse, & viam Dei in veritate docere, nec quemquam curare : non enim respicis ad personam hominum.

17 Dic ergo nobis, quid tibi videtur ? licet censum dare Cæsari, an non ?

18 Cognita autem Jesus malitia eorum, ait, Quid me tentatis, hypocritæ ?

19 Ostendite mihi numisma census. Ipsi vero obtulerunt ei denarium.

20 Tunc dicit eis, Cujus est imago ista & inscriptio ?

21 Dicunt ei, Cæsaris : Tunc dicit eis, Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.

22 Quum igitur *hoc* audissent, mirati sunt : & omisso eo abierunt.

23 In illo die adierunt eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem ; & interrogarunt eum.

24 Dicentes ; Præceptor, Moses dixit, Si quis mortuus fuerit non habens filios, ejus frater ducet affinitatis jure uxorem ejus, & suscitabit sobolem fratri suo.

25 Fuerunt autem apud nos septem fratres ; & primus uxore ducta obiit : & quum non haberet semen, reliquit uxorem suam fratri suo.

26 Similiter etiam secundus & tertius, usque ad illos septem.

27 Post omnes autem mortua est & mulier.

28 In resurrectione ergo cujus ex illis septem erit uxor ? omnes enim habuerunt eam.

29 Respondens autem Jesus dixit eis, Erratis, neque Scripturas scientes, neque potentiam Dei.

30 Nam in resurrectione neque uxores ducunt, neque nuptum dantur, sed sunt ut Angeli Dei in cœlo.

31 De resurrectione vero mortuorum non legistis quod vobis dictum est à Deo, dicente ?

32 Ego sum Deus Abrahami, & Deus Isaaci, & Deus Jacobi ? Deus non est Deus mortuorum, sed viventium.

33 Et quum *hoc* audisset turba, perculsa est super doctrina ipsius.

34 Pharisæi vero, quum *eum* audissent os occlusisse Sadducæis, coacti sunt in unum :

35 Tunc interrogavit *eum* quidam ex ipsis Legis interpres, tentans eum, & dicens ;

36 Præceptor, quod est mandatum magnum in lege ?

37 Jesus autem dixit ei, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota cogitatione tua.

38 Istud est primum & magnum mandatum.

39 Secundum autem simile est huic, Diliges proximum tuum ut te ipsum.

40 Ab istis duobus mandatis tota Lex & Prophetæ pendent.

41 Coactis autem Pharisæis, interrogavit eos Jesus,

42 Dicens ; Quid vobis videtur de Christo illo ? cujus filius est ? Dicunt ei, Davidis.

43 Dicit eis, Quomodo ergo David per Spiritum vocat eum Dominum, dicens ;

44 Dixit Dominus Domino meo, Sede ad dextram meam, usquedum posuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum ?

45 Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est ?

46 Et nemo poterat ei respondere quicquam : neque ausus fuit quisquam ab illo die amplius illum interrogare.

CAP.

CAP. XXIII. *Doctrina & vita Phariſæorum graphicè à Chriſto depicta.*

TUnc Jeſus loquutus eſt turbæ & diſcipulis ſuis,
2 Dicens; In cathedra Moſis ſedent Scribæ & Phariſæi:
3 Omnia ergo quæ dixerint vobis ut ſervetis, ſervate & facite: ſed ſecundum opera eorum ne facite; dicunt enim, & non faciunt.
4 Ligant enim onera gravia difficiliaque portatu, & imponunt in humeros hominum, digito autem ſuo nolunt ea movere.
5 Omnia vero opera ſua faciunt ut ſpectentur ab hominibus: dilatant enim phylacteria ſua, & producunt fimbrias palliorum ſuorum.
6 Amantque primos accubitus in cœnis, & primos conſeſſus in conventibus:
7 Et in foris ſalutationes, & vocari ab hominibus Rabbi, Rabbi.
8 Vos autem ne vocamini Rabbi: unus eſt enim doctor veſter, *nempe* Chriſtus: omnes autem vos, fratres eſtis.
9 Et patrem veſtrum ne *quemquam* vocate in terra: unus eſt enim Pater veſter qui in cœlis eſt.
10 Nec vocemini doctores: unus enim veſter eſt doctor, *nempè* Chriſtus.
11 Sed qui maximus eſt veſtrum, ſit minister veſter.
12 Porro qui ſeſe extollet deprimetur: & qui ſeſe deprimit extolletur.
13 Sed væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quoniam præcluditis regnum cœlorum hominibus: vos enim non introitis, nec introeuntes ſinitis introire.
14 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quoniam exeditis domos viduarum, idque in ſpeciem utentes longis precibus: propterea auferetis graviorem condemnationem.
15 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quoniam circumitis mare & terram, ut faciatis unum proſelytum: & quum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo magis quam vos *ſitis*.
16 Væ vobis duces cæci, qui dicitis, Quiſquis juraverit per templum, nihil eſt: quicumque autem juraverit per aurum templi, reus eſt.
17 Stulti & cæci, utrum enim majus eſt aurum, an templum quod ſanctificat aurum?
18 Et, quiſquis juraverit per altare, nihil eſt: quicumque autem jaraverit per domum quod eſt ſuper ipſum, reus eſt.
19 Fatui ac cæci, utrum enim majus eſt, munus an altare quod ſanctificat munus?
20 Qui ergo juraverit per altare, jurat per ipſum, & per omnia quæ ſuper illud ſunt.
21 Et qui juraverit per templum, jurat per ipſum, & per eum qui habitat in eo.
22 Et qui juraverit per cœlum, jurat per thronum Dei, & per eum qui ſedet ſuper ipſum.
23 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ; qui decimatis mentham & anethum & cuminum, & omittis quæ graviora ſunt Legis, judicium & miſericordiam ac fidem: hæc oportuit facere, & illa non omittere.
24 Duces cæci, qui percolatis culicem: camelum autem deglutitis.
25 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui purgatis exteriorem poculi patinæque partem, intus autem *illa* plena ſunt rapina & intemperantia.
26 Phariſæe cæce, purga primum quod eſt intra poculum & patinam, ut id quoque quod extra eſt, purum fiat.
27 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui aſſimiles eſtis ſepulcris dealbatis, quæ extra quidem apparent ſpeciosa, intus vero plena ſunt oſſibus mortuorum, omnique immunditia.
28 Ita & vos extra quidem apparetis hominibus juſti, intus autem pleni eſtis hypocriſi & iniquitate.
29 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui ædificatis ſepulcra Prophetarum, & ornatis monumenta juſtorum.
30 Et dicitis, Si fuiſſemus temporibus patrum noſtrorum, non fuiſſemus eorum ſocii in cæde Prophetarum.
31 Itaque teſtamini adverſus voſmetipſos, vos eſſe filios eorum qui Prophetas occiderunt.
32 Vos quoque complete menſuram patrum veſtrorum.
33 Serpentes, progenies viperarum, quomodo effugere poſſitis condemnationem gehennæ?
34 Propterea ecce, ego mitto ad vos Prophetas, & Sapientes, & Scribas, & ex ipſis *nonnullos* trucidabitis & crucifigetis: & ex ipſis nonnullos flagellabitis in conventibus veſtris, & perſequimini oppidatim.
35 Ut veniat ſuper vos omnis ſanguis juſtus, effuſus ſuper terram à ſanguine Abel juſti uſque ad ſanguinem Zachariæ filii Barachiæ, quem occidiſtis inter templum & altare.
36 Amen dico vobis, venient hæc omnia ſuper ætatem iſtam.
37 Jeruſalem, Jeruſalem, trucidatrix Prophetarum, & lapidatrix eorum qui ad te miſſi ſunt; quoties volui congregare liberos tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas; & noluiſtis?
38 Ecce, relinquetur vobis domus veſtra deſerta.
39 Dico enim vobis, nequaquam me videbitis ab hoc tempore, uſquedum dicatis, Benedictus qui venit in nomine Domine.

CAP. XXIV. *Signa excidii Hieroſolymarum pariter & finis hujus ſeculi.*

ET egreſſus Jeſus è templo, abibat: & acceſſerunt diſcipuli ejus, ut oſtenderent ei ædificia templi.
2 Jeſus autem dixit eis, Nonne videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis ſuper lapidem, qui non diſſolvatur:
3 Sedente autem eo in monte olearum, adierunt eum diſcipuli privatim, dicentes; Dic nobis, quando hæc erunt, & quod *erit* ſignum adventus tui, & conſummationis ſeculi?

4 Et reſpondens Jeſus dixit eis, Videte ne quis vos ſeducat.

5 Multi enim venient ſub nomine meo dicentes, Ego ſum Chriſtus ille, multoſque ſeducent.

6 Futurum eſt autem ut audiatis bella, & rumores bellorum: videte ne turbemini: oportet enim omnia *hæc* fieri, ſed nondum erit finis.

7 Inſurget enim gens in gentem, & regnum in regnum: & erunt fames, & peſtilentiæ, & terræ motus ſingulis locis.

8 Hæc autem omnia principium *erunt* dolorum *partus*.

9 Tunc tradent vos afflictioni, & trucidabunt vos; & eritis exoſi omnibus gentibus propter nomen meum.

10 Et tunc offendentur multi, & alius alium prodet, & odio habebit alius alium.

11 Et multi pſeudoprophetæ exorientur, ac ſeducent multos.

12 Et quoniam multiplicata erit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum.

13 Sed qui ſuſtinuerit ad finem uſque, is ſervabitur.

14 Et prædicabitur iſtud Euangelium regni in toto terrarum orbe; ut ſit teſtimonio omnibus gentibus; & tunc veniet finis.

15 Quum ergo videritis abominationem illam vaſtatricem, quæ dicta eſt per Danielem Prophetam, profitam in loco ſancto: (qui legit, animadvertat)

16 Tunc qui in Judæa *fuerint* fugiant in montes.

17 Qui in ſolario, non deſcendat ut ſumat quicquam è domo ſua.

18 Et qui in agro, non revertatur retro ut ſumat veſtimenta ſua.

19 Væ autem prægnantibus & lactantibus per illos dies.

20 Orate vero ne fiat fuga veſtra hyeme, neque ſabbatho.

21 Erit enim tunc afflictio magna, qualis facta non fuit à principio mundi ad hoc uſque tempus, neque unquam fiet.

22 Et niſi decurtati fuiſſet dies illi, periret omnis caro: ſed propter electos decurtabuntur dies illi.

23 Tunc ſi quis vobis dixerit, Ecce, hic Chriſtus, aut hic: ne credite.

24 Excitabuntur enim pſudochriſti & pſeudoprophetæ, & edent ſigna magna & miracula; ita ut ſeducant (ſi fieri poſſit) etiam electos.

25 Ecce, prædixi vobis.

26 Itaque ſi dixerint vobis, Ecce, in deſerto eſt: ne egredimini. Ecce, in conclavibus, ne credite.

27 Sicut enim fulgur exit ab oriente, & apparet uſque in occidentem, ita etiam erit adventus Filii hominis.

28 Ubicumque enim fuerit cadaver, illuc congregabuntur aquilæ.

29 Statim autem poſt compreſſionem dierum illorum Sol obſcurabitur, nec dabit Luna ſplendorem ſuum, & ſtellæ cadent è cœlo, & poteſtates cœlorum concutientur.

30 Tunc apparebit ſignum Filii hominis in cœlo, & tunc omnes tribus terræ plangent, & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli cum potentia & gloria multa.

31 *Is* vero mittet Angelos ſuos cum tuba voce magna, & cogent electos ejus à quatuor ventis, à cœlorum extremo ad eorum extremum.

32 A ficu autem diſcite parabolam: quum jam ramus ejus tener ſit, & folia germinat, noſtis prope eſſe æſtatem:

33 Ita & vos, quum videritis hæc omnia, ſcitote *illum* prope eſſe & ad fores.

34 Amen dico vobis, nequaquam præterierit ætas hæc uſquedũ omnia iſta facta ſint.

35 Cœlum & terra præteribunt; ſermones autem mei nequaquam præteribunt.

36 De die autem illo & hora nemo ſcit, ne Angeli quidem cœlorum: ſed Pater meus ſolus.

37 Sicut autem *erant* dies Noe, ita erit & adventus Filii hominis.

38 Sicut enim diebus qui præceſſerunt diluvium edebant & bibebant, uxores ducebant & nuptum dabant, ad eum uſque diem quo ingreſſus eſt Noe in arcam:

39 Nec agnoverunt diluvium uſque dum veniſſet, & ſuſtuliſſet omnes: ita erit & adventus Filii hominis.

40 Tunc duo erunt in agro: unus accipietur, & alter relinquetur.

41 Duæ molentes in piſtrino, una accipietur, & altera relinquetur.

42 Vigilate ergo, neſcitis enim qua hora Dominus veſter venturus ſit.

43 Illud autem ſcitote; ſi ſciret paterfamilias qua vigilia fur venturus ſit, vigilaret, nec ſineret perfodi domum ſuam.

44 Propterea & vos eſtote parati: quia qua hora non putatis, Filius hominis venturus eſt.

45 Quis igitur eſt fidelis ſervus & prudens quem præfecit Dominus familitio ſuo, ut det illis alimentum in tempore?

46 Beatus ſervus ille, quem, quum venerit Dominus ejus, invenerit ita facientem.

47 Amen dico vobis, omnibus quæ ſibi ſupperunt præficiet eum.

48 Quod ſi dixerit ſervus ille malus in corde ſuo, Differt dominus meus adventum:

49 Cœperitque verberare conſervos, quin etiam edere & bibere cum ebriis:

50 Veniet dominus ſervi illius die quo non exſpectat, & qua hora non novit.

51 Et ſeparabit eum, ac partem ei aſſignabit cum hypocritis: illic erit fletus, & ſtridor dentium.

CAP. XXV. *Decem Virgines, talenta, & proceſſus judicii.*

TUnc erit ſimile regnum cœlorum decem virginibus, quæ ſumptis lampadibus ſuis, exierunt in occurſum ſponſi.

2 Quinque autem ex eis erant prudentes, & quinque fatuæ.

3 Quæ erant fatuæ, ſumptis lampadibus ſuis, non ceperant oleum ſecum:

4 Pru-

4 Prudentes vero ceperant oleum in vasis suis una cum suis lampadibus.

5 Morante autem sponso, nictarunt omnes, ac dormierunt.

6 Media vero nocte clamor ortus est *dicentium* ; Ecce, sponsus venit, exite in occursum ejus.

7 Tunc surrexerunt omnes illæ virgines, & adornarunt lampades suas.

8 Fatuæ vero prudentibus dixerunt, Date nobis ex oleo vestro : quia lampades nostræ extinguuntur.

9 Responderunt autem prudentes illæ, dicentes; *Nequaquam*, ne non sufficiat nobis & vobis: ite vero potius ad eos qui vendunt, & ipsæ vobis emite.

10 Quum autem abirent emptum, venit sponsus : & quæ paratæ erant, introiverunt cum eo ad nuptias : clausaque est janua.

11 Postea vero veniunt & reliquæ virgines, dicentes; Domine, Domine, aperi nobis.

12 Ipse vero respondens ait, Amen dico vobis, non novi vos.

13 Vigilate itaque, quia neque illum diem, neque illam horam scitis, qua Filius hominis veniet.

14 *Ita* enim *est* ut *quum* quispiam peregrè proficiscens vocavit servos suos, & tradidit eis quæ sibi supperebant :

15 Et huic quidem dedit quinque talenta, alii autem duo, alii vero unum : unicuique secundum ipsius facultatem; & peregrè profectus *est* statim.

16 Profectus autem qui quinque talenta acceperat, negotiatus est ex iis ; & fecit altera quinque talenta.

17 Itidem & qui duo receperat ; lucratus est & ipse altera duo.

18 Qui autem unum acceperat, abiit & defodit *illud* in terram, & occultavit pecuniam domini sui.

19 Post multum vero tempus venit dominus servorum illorum, & confert rationem cum eis.

20 Tunc accedens is qui quinque talenta acceperat, attulit altera quinque talenta, dicens ; Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce, altera quinque talenta lucratus sum ex iis.

21 Dixit autem ei dominus ejus, Bene *est*, serve bone & fidelis; in exiguo fuisti fidelis, super multa te constituam: ingredere in gaudium Domini tui.

22 Accedens autem & qui duo talenta acceperat, ait, Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce, alia duo lucratus sum ex iis.

23 Ait ei dominus ejus, Bene *est*, serve bone & fidelis; in exiguo fuisti fidelis, super multa te constituam : ingredere in gaudium Domini tui.

24 Accedens autem & qui unum talentum acceperat, ait, Domine, noverem te hominem durum esse, qui metas ubi non sevisti, & inde cogas ubi non sparsisti :

25 Itaque timens abii & occultavi talentum tuum in terra ; ecce, habes quod tuum est.

26 Respondens autem dominus ejus dixit ei, Serve male & ignave, sciebas me metere ubi non sevi, & inde cogere ubi non sparsi :

27 Oportuit ergo te tradere pecuniam meam mensariis: & ego quum venissem recepissem meum cum fœnore.

28 Tollite ergo ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta.

29 (Omni enim qui habet, dabitur, & *is* exuberabit: qui vero non habet, etiam quod habet, tolletur ab eo.)

30 Et inutilem servum eiicite in tenebras illas extimas: illic erit fletus, & stridor dentium.

31 Quum autem venerit Filius hominis cum gloria sua, & omnes S. Angeli cum eo, tunc sedebit in throno gloriæ suæ :

32 Et cogentur coram eo omnes gentes, & separabit eos, alteros ab alteris, ut pastor separat oves ab hœdis.

33 Et statuet, oves quidem ad dexteram suam, hœdos autem ad sinistram.

34 Tunc dicet Rex iis qui ad dexteram ipsius *erunt*, Adeste benedicti Patris mei, possidete regnum paratum vobis à jacto mundi fundamento.

35 Esurivi enim, & dedistis mihi *quo* vescerer : sitivi, & dedistis mihi potum hospes eram, & collegistis me :

36 Nudus, & amicivistis me : ægrotavi, & invisistis me : in carcere eram, & venistis ad me.

37 Tunc respondebunt ei justi, dicentes ; Domine, quando te vidimus esurientem, & aluimus ? aut sitientem, & dedimus tibi potum ?

38 Quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te ? aut nudum, & amicivimus ?

39 Aut quando te vidimus ægrotum, aut in carcere, & venimus ad te ?

40 Et respondens Rex dicet eis, Amen dico vobis, quatenus id fecistis uni ex istis fratribus meis minimis, mihi fecistis.

41 Tunc dicet etiam iis qui ad sinistram *erunt*; Exsecrati, abite à me in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus.

42 Esurivi enim, & non dedistis mihi *quo* vescerer : sitivi, & non dedistis mihi potum :

43 Hospes eram, & non collegistis me : nudus, & non amicivistis me : ægrotus, & in carcere *eram*, & non invisistis me.

44 Tunc ipsi quoque respondebunt ei, dicentes; Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut ægrotum, aut in carcere, & non ministravimus tibi ?

45 Tunc respondebit eis, dicens; Amen dico vobis, quatenus *id* non fecistis uni ex istis minimis, nec mihi fecistis.

46 Et abibunt isti ad supplicium æternum : justi vero ad vitam æternam.

CAP. XXVI. *Προπάτιον Christi & institutio S. Cœnæ.*

ET factum est quum finisset Jesus omnes istos sermones, dixit discipulis suis ;

2 Sci-

2 Scitis post biduum Pascha fore, & Filius hominis prodetur ut crucifigatur.

3 Tunc coacti sunt primarii Sacerdotes & Scribæ & Seniores populi in aulam Pontificis maximi qui dicebatur Caiaphas.

4 Et simul consultarunt ut Jesum dolo prehenderent, & trucidarent.

5 Dicebant autem, Non in festo, ne tumultus fiat in populo.

6 Quum autem Jesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi,

7 Venerat ad eum mulier habens alabastrum unguenti gravis pretii, & effuderat in caput ipsius accumbentis.

8 *Hoc* autem videntes discipuli ejus indignati sunt, dicentes; Quorsum perditio hæc?

9 Potuit enim istud unguentum, venire magno, & dari pauperibus.

10 Quum autem hoc cognovisset Jesus, ait eis, Quid molestiam exhibetis isti mulieri? opus enim bonum operata est erga me.

11 Semper enim pauperes habebitis vobiscum; me vero non semper habebitis:

12 Quod enim hæc unguentum hoc injecit corpori meo, ad funerandum me fecit.

13 Amen dico vobis, Ubicumque prædicatum fuerit hoc Euangelium in toto mundo, etiam quod hæc fecit dicetur ad memoriam ipsius.

14 Tunc profectus unus ex duodecim, qui dicebatur Judas Iscariotes, ad primarios Sacerdotes:

15 Ait eis, Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? ipsi vero appenderunt ei triginta argenteos *numos*.

16 Et ex eo tempore quærebat opportunitatem ad eum prodendum.

17 Primo autem *die* azymorum accesserunt discipuli ad Jesum, dicentes ei; Ubi vis paremus tibi ad edendum Pascha?

18 Ipse vero dixit: Abite in urbem adquemdam, & dicite ei, Præceptor dicit: Tempus meum prope est, apud te faciem Pascha cum discipulis meis.

19 Et fecerunt discipuli sicut præceperat eis Jesus: & paraverunt Pascha.

20 Quum autem serum diei esset, discubuit cum duodecim.

21 Et edentibus ipsis, dixit, Amen dico vobis, unus vestrum me prodet.

22 Tunc contristati vehementer, cœperunt singuli eorum ipsi dicere; Num ego *is* sum Domine?

23 Ipse vero respondens ait, Qui intingit mecum manum in catino, is me prodet.

24 Filius quidem hominis abit, sicut scriptum est de eo: væ autem homini illi per quem Filius hominis proditur: bonum erat homini illi si natus non fuisset.

25 Respondens autem Judas qui prodebat eum, dixit, Num *is* ego sum, Rabbi? Dicit ei, Tu dixisti.

26 Edentibus autem eis, Jesus quum accepisset panem, & benedixisset, fregit *eum*, deditque discipulis, & ait, accipite, comedite: hoc est corpus meum.

27 Et accepto poculo, ac gratiis actis, dedit eis, dicens; Bibite ex eo omnes.

28 Hoc est enim sanguis meus, Novi fœderis, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.

29 Dico autem vobis, Non bibam ab hoc tempore ex hoc fructu vitis, usque ad diem illum quum ipsum bibam vobiscum novum in regno Patris mei.

30 Et quum hymnum cecinissent; exierunt in montem Olearum.

31 Tunc dicit eis Jesus, Omnes vos ista nocte offendemini in me: scriptum est enim, Percutiam pastorem, & dispergentur oves gregis.

32 Postquam autem suscitatus fuero, præibo vobis in Galilæam.

33 Respondens vero Petrus dixit ei, Etiamsi omnes offendantur in te, ego numquam offendar.

34 Dixit ei Jesus, Amen dico tibi, ista nocte antequam gallus vocem mittat, ter me abnegabis.

35 Dicit ei Petrus, Etiam si oportuerit me mori tecum, non te abnegabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt.

36 Tunc venit Jesus cum eis in locum qui dicitur Gethsemane; & dicit discipulis, Sedete hic usque quo profectus precatus fuero illic.

37 Et assumto Petro & duobus filiis Zebedæi, cœpit contristari, & gravissimè angi.

38 Tunc dicit eis Jesus, Undiquaque tristis est anima mea usque ad mortem: manete hic, & vigilate mecum.

39 Et progressus paululum, procidit in faciem suam, precans, & dicens; Pater mi, si possibile est, abeat à me poculum istud: verumtamen non ut ego volo, sed ut tu.

40 Tunc venit ad discipulos, & reperit eos dormientes: & dicit Petro, Itane non potuisti unam horam vigilare mecum?

41 Vigilate & orate, ne introeatis in tentationem: spiritus quidem est promptus, sed caro infirma.

42 Rursum secundo abiit, & precatus est dicens; Pater mi, si non potest hoc poculum abire à me, quin bibam ipsum, fiat voluntas tua.

43 Et quū venisset repetit eos rursum dormientes: erant enim oculi eorum gravati.

44 Et relictis eis, rursum abiit: & precatus est tertio, eundem sermonem loquutus.

45 Tunc venit ad discipulos suos, & dicit eis, Dormite quod supereſt, & requiescite: ecce, appropinquavit hora illa, & Filius hominis proditur in manus peccatorum.

46 Surgite, eamus: ecce appropinquavit qui me prodit.

47 Et adhuc eo loquente, ecce, Judas unus ex duodecim, venit, & cum eo turba multa cum gladiis & fustibus, à primariis Sacerdotibus & Senioribus populi.

48 Is vero qui prodebat eum, dederat eis signum, dicens; Quem osculatus fuero is est, prehendite eum.

49 Itaque statim quum venisset ad Jesum, dixit:

dixit : Ave Rabbi. Et deosculatus est eum.

50 At Jesus dixit ei, Amice, quorsum ades? Tunc accesserunt, & manus injecerunt in Jesum, & prehenderunt eum.

51 Et ecce, unus ex iis qui *erant* cum Jesu, extensa manu distrinxit gladium suum : & percusso servo Pontificis maximi, abstulit auriculam ejus.

52 Tunc ait ei Jesus, Converte gladium tuum in locum suum : quicumque enim acceperint gladium, gladio peribunt.

53 An putas me non posse nunc precari Patrem meum, qui huc sistat mihi plures quam duodecim legiones Angelorum ?

54 Quomodo ergo implerentur Scripturæ? *quia dicunt* sic oportere fieri ?

55 In illa hora dixit Jesus turbæ, Ut adversus latronem existitis cum gladiis & fustibus ; ut comprehenderetis me : quotidie apud vos sedebam docens in templo, nec prehendistis me.

56 Hoc autem totum factum est ut implerentur Scripturæ Prophetarum. Tunc discipuli omnes, relicto eo, fugerunt.

57 Illi vero prehensum Jesum abduxerunt ad Cajaphan Pontificem maximum, ubi Scribæ & Seniores coacti erant.

58 Petrus autem sequebatur eum è longinquo usque in aulam Pontificis maximi, & ingressus intro, sedebat cum ministris, ut videret finem.

59 Primarii vero Sacerdotes & Seniores & totus consessus quærebant falsum testimonium contra Jesum ut eum morte afficerent:

60 Et non invenerunt ; etiam quum multi falsi testes accessissent, non invenerunt : Postremo vero advenientes duo falsi testes,

61 Dixerunt ; Iste dixit, Possum destruere templum Dei, & triduo ipsum ædificare.

62 Et quum exsurrexisset Pontifex maximus dixit ei, Nihil respondes ? quid *est quod* isti adversum te testificantur ?

63 Jesus autem silebat. Et respondens Pontifex maximus dixit ei ; Adjuro te per Deum viventem, ut dicas nobis an tu sis Christus ille Filius Dei.

64 Dicit ei Jesus, Tu dixisti : quin etiam dico vobis, Ab hoc tempore videbitis Filium hominis sedentem ad dexteram potentiæ *Dei*, & venientem in nubibus cœli.

65 Tunc Pontifex maximus dirupit vestimenta sua, dicens ; blasphemavit : quid amplius egemus testibus ? ecce, nunc audistis blasphemiam ejus.

66 Quid vobis videtur ? ipsi vero respondentes dixerunt ; Tenetur mortis pœna.

67 Tunc insputerunt in faciem ejus, & colaphos ei inflixerunt : alii vero bacillis eum ceciderunt,

68 Dicentes ; Vaticinare nobis Christe, quis sit qui te percussit.

69 Petrus autem sedebat extra in aula : & accessit ad eum quædam ancillula, dicens ; Et tu cum Jesu Galilæo eras.

70 Ipse vero negavit coram omnibus, dicens ; Nescio quid dicas.

71 Eum autem egredientem in vestibulum vidit alia *ancilla* : & dixit iis qui *erant* illic, Et iste erat cum Jesu Nazareno.

72 Tunc rursus negavit cum jurejurando, *dicens* ; non novi hominem.

73 Paulo post autem accesserunt qui astabant, & dixerunt Petro, Vere & tu ex ipsis es : nam & loquutio tua te manifestum facit.

74 Tunc cœpit seipsum devovere & jurare, *dicens* ; Non novi hominem. Et statim gallus misit vocem.

75 Et recordatus est Petrus verborum Jesu, qui dixerat ei, Priusquam gallus vocem mittat, ter me abnegabis. Et egressus extra, flevit amarè.

CAP. XXVII. *Historia passionis, mortis & sepulturæ Christi.*

MAne autem quum esset, consilium ceperunt omnes primarii Sacerdotes & Seniores populi adversus Jesum, ut eum morte afficerent.

2 Et vinctum eum abduxerunt, ac tradiderunt Pontio Pilato præsidi.

3 Tunc Judas, qui eum prodiderat, quum vidisset eum damnatum esse, pœnitens, retulit triginta argenteos *numos* ad primarios Sacerdotes, & Seniores,

4 Dicens ; Peccavi, prodito sanguine innoxio. At illi dixerunt ; Quid ad nos ? tu videris.

5 Ipse vero projectis *illis numis* argenteis in templum, secessit : & profectus strangulavit *sese*.

6 Primarii autem Sacerdotes acceptis *numis* illis argenteis, dixerunt ; Non licet eos immittere in corbanan, quoniam pretium sanguinis est.

7 Consilio autem capto, emerunt ex eis agrum illum figuli, ad sepulturam hospitum.

8 Quapropter vocatus est ager ille, ager sanguinis, usque in hodiernum diem.

9 (Tunc impletum est quod dictum est per Jeremiam Prophetam, dicentem : Et acceperunt triginta *numos* argenteos, pretium æstimati, qui æstimatus fuit à filiis Jisrael.

10 Et dederunt eos ad *emendum* illum agrum figuli, sicut injunxit mihi Dominus)

11 Jesus autem stetit coram præside, & interrogavit eum præses, dicens ; Tu *ne* es rex ille Judæorum ? Dixit autem ei Jesus, Tu dicis.

12 Et quum ipse accusaretur à primariis Sacerdotibus & Senioribus, nihil respondit.

13 Tunc dicit ei Pilatus, Non audis quam multa adversum te testificentur ?

14 Et non respondit ei ad ullum verbum : ita ut miraretur præses valdè.

15 Præses autem singulis festis consueverat turbæ dimittere unum vinctum, quem voluissent.

16 Habebant vero tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barabbas.

17 Ipsis igitur congregatis, dixit eis Pilatus, Utrum vultis dimittam vobis ? Barrabban, an Jesum qui dicitur Christus ?

18 Sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum.

19 Se-

19 Sedente autem eo in tribunali, misit ad eum uxor ejus, dicens; Nihil tibi rei *sit* cum justo illo: multa enim passa sum hodie in somnio propter eum.

20 Primarii vero Sacerdotes & Seniores persuaserunt turbæ ut peteret Barabbam, Jesum vero perderet.

21 Respondens autem præses dixit eis, Utrum è duobus illis vultis ut vobis dimittam? Ipsi vero dixerunt Barabbam.

22 Dixit eis Pilatus, Quid igitur faciam Jesu qui dicitur Christus? Dicunt ei omnes, Crucifigatur.

23 Præses autem ait, At enim quid mali fecit? At illi amplius clamabant, dicentes; Crucifigatur.

24 Videns autem Pilatus se nihil proficere, sed majorem tumultum fieri, accepta aqua abluit manus coram turba, dicens; innoxius ego sum à sanguine hujus justi: vos videritis.

25 Et respondens universus populus dixit, Sanguis ejus super nos & super filios nostros.

26 Tunc dimisit eis Barabbam: Jesum autem quum flagellasset, tradidit ut crucifigeretur.

27 Tunc milites præfidis, quum abduxissent Jesum in prætorium, coegerunt ad eum universam cohortem.

28 Et quum exuissent eum, circumposuerunt ei chlamydem coccineam:

29 Et coronam è spinis contextam imposuerunt ejus capiti, & arundinem in dextram ejus: & genu ante eum summisso, illudebant ei, dicentes; Ave rex Judæorum.

30 Et quum inspuissent in eum, ceperunt arundinem illam, & verberabant caput ejus.

31 Et postquam illusissent ei, exuerunt eum chlamyde, induerunteque vestimentis suis: & abduxerunt eum ut crucifigerent.

32 Exeuntes autem invenerunt quendam Cyrenæum, nomine Simonem: hunc angariaverunt ut attolleret crucem ejus.

33 Et quum venissent in locum qui dicitur Golgotha, quod est calvariæ locus.

34 Dederunt ei acetum bibendum cum felle mistum: & quum gustasset noluit bibere.

35 Postquam autem crucifixerunt eum, partiti sunt ejus vestimenta, sortem jacientes, ut impleretur quod dictum est à propheta, Partiti sunt tibi vestimenta mea, & super vestem meam jecerunt sortem.

36 Et sedentes servabant eum illic.

37 Et imposuerunt super caput ejus crimen ipsius scriptum, HIC EST JESUS REX ILLE JUDÆORUM.

38 Tunc crucifiguntur cum eo duo latrones: unus ad dexteram, & alter ad sinistram.

39 Qui vero præteribant conviciabantur ei, moventes capita sua,

40 Et dicentes; Tu qui destruis templum, & triduo ædificas, serva temetipsum: Si filius Dei es, descendito è cruce.

41 Similiter autem etiam primarii Sacerdotes illudentes cum scribis & senioribus, dicebant.

42 Alios servavit, seipsum non potest servare, si rex Israelis est, descendat nunc è cruce, & credemus ei.

43 Confidit in Deo, eruat ipsum nunc, si placet ei, dixit enim, Filius Dei sum.

44 Id ipsum autem etiam latrones qui crucifixi erant cum eo, exprobrabant ei.

45 A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super universam regionem, usque ad horam nonam.

46 Circiter vero horam nonam exclamavit Jesus voce magna, dicens; Eli, Eli, lama sabachthani? Hoc est, Deus mi, Deus mi, cur dereliqui me?

47 Quidam autem illic stantium quum hæc audissent, dicebant; Eliam vocat iste.

48 Et statim currens quidam ex eis, quum acceptam spongiam implevisset aceto, & circumposuisset calamo, dedit ei ut biberet.

49 Reliqui vero dicebant; Sine, videamus an veniat Elias servaturus eum.

50 Jesus autem quum rursum clamasset voce magna, emisit spiritum.

51 Et ecce, velum templi fissum est in duas partes à summo usque ad imum; & terra mota est, & petræ fissæ sunt.

52 Et monumenta aperta sunt: & multa corpora sanctorum qui dormierant, surrexerunt.

53 Qui egressi è monumentis post resurrectionem ejus, introierunt in sanctam urbem, & apparuerunt multis.

54 Centurio vero & qui cum eo servabant Jesum, viso terræmotu & iis quæ facta fuerant, timuerunt vehementer, dicentes; Verè Filius Dei erat iste.

55 Erant autem illic mulieres multæ è longinquo spectantes, quæ sequutæ fuerant Jesum à Galilæa, ministrantes ei.

56 Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria mater Jacobi, & Joſe, & mater filiorum Zebedæi.

57 Quum autem serum diei esset, venit homo dives Arimathæensis, nomine Josephus, qui & ipse discipulus fuerat Jesu.

58 Is adiit Pilatum, & petiit corpus Jesu: Tunc Pilatus jussit reddi corpus.

59 Et Josephus quum accepisset corpus, involvit illud sindone pura:

60 Posuitque in monumento suo novo quod exciderat in petra; & advoluto saxo magno ad ostium monumenti abiit.

61 Erat autem illic Maria Magdalene & altera illa Maria, sedentes contra sepulcrum.

62 Postero autem die; qui est post Parasceuen, coacti sunt Primarii Sacerdotes & Pharisæi ad Pilatum,

63 Dicentes, Domine meminimus planum illum dixisse quum adhuc viveret, Tertio post die suscitabor.

64 Jube ergo muniri sepulcrum usque in diem tertium: nequando veniant discipuli ejus nocte, & furentur eum, dicantque populo, Suscitatus est è mortuis: & erit ultimus error pejor priore.

65 Dixit eis Pilatus, Habetis custodiam: abite, munite sicut scitis.

66 Ipsi autem profecti munierunt sepulcrum, obsignato lapide, cum custodia.

CAP.

CAP. XXVIII. *Christi resurrectio, apparitio, baptismi catholici institutio, & Apostolatus inauguratio.*

EXtremo autem Sabbatho, quum lucesceret in primum *diem* hebdomadis, venit Maria Magdalene & altera illa Maria, ut spectarent sepulcrum.

2 Et ecce, terræmotus factus est magnus, Angelus enim Domini quum descendisset è cœlo, accessit, & avolvit saxum ab ostio, sedebatque super illud.

3 Erat autem visus ejus ut fulgur, & vestimentum ejus album sicut nix.

4 Custodes autem perculsi sunt præ ipsius timore, & facti sunt sicut mortui.

5 Respondens autem Angelus, dixit mulieribus, Vos *vero* ne timete; scio enim vos Jesum crucifixum quærere.

6 Non est hic: resurrexit enim pront dixit. Adeste, videte locum ubi jacebat Dominus:

7 Et cito profectæ dicite discipulis ejus eum resurrexisse à mortuis. Et ecce præit vobis in Galilæam: illic eum videbitis: ecce dixi vobis.

8 Tunc egressæ cito à monumento cum timore & gaudio magno, currebant ut renunciarent discipulis ejus.

9 Ut autem proficiscebantur ut *hoc* renunciarent discipulis ejus, ecce, Jesus occurrit eis, dicens; Avete. Illæ vero accesserunt, & prehenderunt pedes ejus, & adoraverunt eum.

10 Tunc ait eis Jesus, Ne timete: abite, renunciate fratribus meis ut abeant in Galilæam, illic me videbunt.

11 Euntibus autem ipsis, ecce, quidam ex custodia venerunt in urbem, & renunciarunt primariis Sacerdotibus omnia quæ facta fuerant.

12 Ipsi vero congregati cum Senioribus, consilioque capto, numos multos dederunt militibus,

13 Dicentes; Dicite, Discipuli ejus nocte venerunt, & cum furati sunt, nobis dormientibus.

14 Quod si hoc auditum fuerit apud præsidem, nos persuadebimus ei, & securos vos præstabimus.

15 Ipsi vero accepta pecunia fecerunt sicut erant edocti: & divulgatus est ille sermo apud Judæos usque ad hodiernum diem.

16 Undecim autem illi discipuli profecti sunt in Galilæam in montem ubi constituerat eis Jesus.

17 Et quum vidissent eum, adoraverunt eum: quidam dubitaverunt.

18 Et quum accessisset *ad eos* Jesus, loquutus est eis, dicens; Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra:

19 Profecti ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomen Patris & Filii & Spiritus sancti.

20 Docentes eos servare omnia quæ mandavi vobis: & ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Amen.

EVANGELIUM SECUNDUM MARCUM.

CAP. I. *Johannis ministerium, vestitus & victus: Christique investitura per Baptismum & probata per tentationem, Evangelii prædicatio, Discipulorum vocatio & miracula.*

PRINCIPIUM Evangelii Jesu Christi Filii Dei.

2 Ut scriptum est in Prophetis, Ecce, ego mitto nuncium illum meum ante faciem tuam, qui parabit viam tuam coram te.

3 Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, complanate semitas ejus.

4 Baptizabat Johannes in deserto, & prædicabat baptismum resipiscentiæ ad remissionem peccatorum.

5 Et exibat ad eum omnis Judaica regio ac Hierosolymitæ, & baptizabantur omnes ab eo in Jordane flumine, confitentes peccata sua.

6 Indutus autem erat Johannes pilis camelorum, & zona coriacea circa lumbos suos: & edebat locustas & mel sylvestre.

7 Et prædicabat, dicens; Venit pone me qui validior me est; cujus non sum dignus qui incurvatus solvam corrigiam soleārum.

8 Ego quidem baptizavi vos aqua, ipse vero baptizabit vos Spiritu sancto.

9 Et factum est diebus illis, ut Jesus, quum venisset Nazaretha *urbe* Galilææ, baptizatus sit in Jordane à Johanne.

10 Et *is* statim ascendens ex aqua vidit findi cœlos, & Spiritum quasi columbam descendere super eum.

11 Et vox exstitit è cœlis. Tu es filius ille meus dilectus, in quo acquiesco.

12 Statimque Spiritus eum expellit in desertum.

13 Et fuit illic *in* deserto dies quadraginta, tentante eum Satana: eratque cum feris: & Angeli ministrabant ei.

14 Postquam autem traditus fuit Johannes in custodiam, venit Jesus in Galilæam, prædicans Euangelium regni Dei:

15 Et dicens, expletum est tempus, & appropinquavit regnum Dei; resipiscite, & credite Euangelio.

16 Ambulans autem apud mare Galilææ, vidit Simonem & Andream fratrem ejus, jacientes rete in mare, erant enim piscatores.

17 Et dixit eis Jesus, Sequimini me, & faciam ut fitis piscatores hominum.

18 Et *ipsi* statim omissis retibus suis, sequuti sunt eum.

19 Tunc progressus illinc paululum, vidit Jacobum *filium* Zebedæi, & Johannem fratrem ejus, qui & ipsi in navigio sarciebant retia:

20 Statimque vocavit eos: & *ipsi* omisso patre suo Zebedæo in navigio cum mercenariis, sequuti sunt eum.

21 Et ingrediuntur Capernaumum; statim-

que sabbatho ingressus Jesus in synagogam, docebat.

22 Et percellebantur super doctrina ejus: docebat enim eos ut auctoritatem habens, & non ut Scribæ.

23 Fuit autem in synagoga eorum quidam in quo erat spiritus impurus: qui exclamavit,

24 Dicens; Ah, quid nobis tecum Jesu Nazarene? venisti ut perderet nos? novi te quis sis, *nimirum* Sanctus ille Dei.

25 Et objurgavit eum Jesus, dicens; Obmutesce, & exi ex eo.

26 Tunc quū discerpsisset eum Spiritus impurus, & clamasset voce magna, exiit ex eo.

27 Et expaverunt omnes, ita ut mutuo quærerent inter se, dicentes; Quid est hoc? quæ doctrina nova hæc, quod per potestatem imperat etiam spiritibus impuris, & auscultant ei?

28 Emanavit autem fama ipsius statim in totam regionem circumjacentem Galilææ.

29 Et statim é synagoga egressi, venerunt domum Simonis & Andreæ cum Jacobo & Johanne.

30 Socrus autem Simonis decumbebat febricitans: & statim dicunt ei de illa.

31 Tunc accedens erexit eam prehensa manu ejus: & dimisit eam febris statim, & ministravit eis.

32 Quum autem serum diei esset, occidente sole, adducebant ad eum omnes male affectos & dæmoniacos.

33 Et civitas tota coacta erat ad ostium.

34 Et sanavit multos malè affectos variis morbis: & dæmonia multa ejecit, & non sinebat dicere dæmonia quod ipsum nossent.

35 Et mane, valdè multa nocte quum surrexisset exiit, & abiit in desertum locum, & illic precabatur.

36 Et prosequuti sunt eum Simon & qui cum ipso erant.

37 Et quum inveniissent eum, dicunt ei; Omnes te quærunt.

38 Tunc dicit eis, Eamus in contigua oppidula, ut & illic prædicem; ad hoc enim sum egressus.

39 Et prædicabat in synagogis eorum in tota Galilæa: & dæmonia ejiciebat.

40 Venitque ad eum leprosus precans eum, eique ad genua procidens, ac dicens ei; Si velis, potes me purgare.

41 Jesus autem commiseratione intima commotus, extensa manu, tetigit eum, & dixit ei, Volo: purgator.

42 Et quum *hæc* dixisset, statim abiit ab eo lepra, & purgatus fuit.

43 Et graviter interminatus ei *Iesus*, statim ablegavit eum:

44 Dixitque ei, Vide ut nemini quicquam dicas: sed abi, ostende te ipsum Sacerdoti, & offer pro purgatione tui quæ imperavit Moses, ut hoc sit eis testimonio.

45 Ille vero egressus cœpit prædicare multa & rem divulgare, ita ut jam non posset Jesus manifestè introire in civitatem: sed foris in desertis locis erat, & veniebant ad eum undique.

CAP. II. *Christus simul paralysin & peccata solvit, Matthæum vocat, discipulosque excusat neglecti jejunii & Sabbathi.*

ET rursus intravit Capernaumum interjectis *aliquot* diebus, & auditum est eum domi esse.

2 Statimque coacti sunt multi, *adeo* ut jam non caperent *eos* ne ea quidem *loca* quæ erant ad ostium: & loquebatur eis sermonem *Evangelii*.

3 Tunc venerunt ad eum ferentes paralyticum, qui à quatuor portabatur.

4 Et quum non possent ei appropinquare propter turbam, detexerunt tabulatum *loci* in quo erat, eoque perfosso, *funibus* demiserunt grabbatum in quo paralyticus jacebat.

5 Quum autem vidisset Jesus fidem eorum, dixit paralytico, Fili, remissa sunt tibi peccata tua.

6 Erant autem illic quidam ex Scribis sedentes, & ratiocinantes in cordibus suis,

7 Quid iste ita loquitur blasphemias? quis potest remittere peccata nisi solus Deus?

8 Et quum statim cognovisset Jesus spiritu suo, eos ita ratiocinati apud se, dixit eis, Quid ista ratiocinamini in cordibus vestris?

9 Utrum est facilius, dicere paralytico: Remissa sunt tibi peccata: an dicere; Surge, & attolle grabbatum tuum, & ambula?

10 Ut autem sciatis filium hominis habere potestatem remittendi peccata in terra (ait paralytico)

11 Tibi dico, surge, & attolle grabbatum tuum & abi domum tuam.

12 Tunc *ille* statim surrexit: sublatoque in humeros grabbato, egressus est coram omnibus: adeo ut obstupescerent omnes, & glorificarent Deum, dicentes; Nunquam tale quicquam vidimus.

13 Et egressus est rursus ad mare: totaque turba veniebat ad eum, ac docebat eos.

14 Et quum prætergrederetur, vidit Levin Alphæi *filium* sedentem ad telonium: dixitque ei, Sequere me. Et *is* surgens sequutus est eum.

15 Et factum est ut quum Jesus accumberet in domo illius, multi etiam publicani & peccatores simul discubuerunt cum Jesu, & discipulis ejus: erant enim multi, & sequuti fuerant eum.

16 Quumque Scribæ ac Pharisæi vidissent eum edentem cum publicanis & peccatoribus, dixerunt discipulis ejus, Quid est quod cū publicanis & peccatoribus edit ac bibit?

17 Et quum *hoc* audisset Jesus, dicit eis; Iis qui valent non opus est medico, sed iis qui malè *se* habent: non veni ut vocarem justos, sed peccatores ad resipiscentiam.

18 Discipuli autem Johannis ac Pharisæorum jejunabant: veniunt igitur & dicunt ei, Quare discipuli Johannis & Pharisæorum jejunant, tui autem discipuli non jejunant?

19 Tunc ait eis Jesus, Num possunt filii thalami, quo *tempore* cum ipsis est sponsus, jejunare? quamdiu habent secum sponsum non possunt jejunare.

20 Venient autem dies quum sublatus erit ab eis sponsus, & tunc jejunabunt illis diebus.

21 Sed nemo panniculum impexum insuit vestimento veteri: alioquin, illud ipsius supplementum novum tollit *aliquid* ex vetere *vestimento*, & fit pejor fissura.

22 Et nemo injicit vinum novum in utres veteres: alioqui vinum effunditur, & utres pereunt: sed vinum novum in utres recentes injiciendum est.

23 Factum est autem ut ipse præteriret Sabbatho per sata, & cœperunt discipuli ejus iter faciendo vellere spicas.

24 Tunc Pharisæi dixerunt ei, Ecce, cur faciunt Sabbatho quod non licet?

25 Et ipse dixit eis, Nunquam legistis quid fecerit David quum egeret, & esuriret ipse, & qui cum eo *erant*?

26 Quomodo ingressus sit domum Dei sub Abiathar Pontifice maximo, & panes propositos ederit, quos non licet edere nisi Sacerdotibus, & dederit etiam iis qui secum erant?

27 Dixit etiam eis, Sabbathum propter hominem factum est, non homo propter Sabbathum.

28 Itaque filius hominis est etiam Sabbathi dominus.

CAP. III. *Jus Sabbathi. Investitura Apostolorum. Per quam vim ejiciantur dæmonia, & quis mater aut frater Christi.*

ET introivit rursus in synagogam: eratque illic quidam arefactam manum habens:

2 Et observabant an Sabbatho sanaturus esset eum: ut ipsum accusarent.

3 Tunc ait homini habenti manum arefactam, Surge in medium.

4 Eis autem dixit, Licet sabbatho benefacere, an malefacere *ecupiam*? hominem servare, aut trucidare? ipsi vero silebant.

5 Et quum circumspexisset eos cum ira, simul dolens quod occalluisset cor eorum, dicit homini, Extende manum tuam. Et *is* extendit: restitutaque est manus ejus sana ut altera.

6 Tunc egressi Pharisæi, statim cum Herodianis consilium inierunt adversus eum, ut eum perderent.

7 Sed Jesus cum discipulis suis secessit ad mare: & magna multitudo sequuta est eum à Galilæa, & à Judæa,

8 Et Hierosolymis, & ab Idumæa, & *reliquata est* trans Jordanem: & qui circa Tyrum ac Sidonem *habitabant*, magna multitudine, quum audissent quanta faceret, venerunt ad eum.

9 Ipse autem dixit discipulis suis ut navigiolum sibi semper adesset propter turbam, ne ipsum opprimerent.

10 Multos enim sanaverat, adeo ut incidebant in eum ut ipsum tangerent quotquot tenebantur flagellis.

11 Et Spiritus impuri quum eum conspexerant, accidebant ei *ad pedes*, & clamabant, dicentes; Tu es Filius ille Dei.

12 Ipse vero multum interminabatur eis, ne ipsum manifestum facerent.

13 Tunc ascendit in montem, & advocavit ad se quos ipse voluit: & venerunt ad eum.

14 Et constituit duodecim ut secum essent, & ut mitteret eos ad prædicandum *Evangelium*:

15 Et ut haberent potestatem sanandi morbos, & ejiciendi dæmonia.

16 Primum Simonem: (cui imposuit nomen Petrum)

17 Et Jacobum *filium* Zebedæi, & Johannem fratrem Jacobi (& imposuit eis nomina Boanerges, quod est filii tonitru)

18 Et Andream, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Jacobum Alphæi *filium*, & Thaddæum, & Simonem Cananiten,

19 Et Judam Iscarioten, qui prodidit eum: venerunt que domum.

20 Convenit autem rursum turba, adeo ut ne capere quidem cibum possent.

21 Et quum *hæc* audissent ipsius propinqui, venerunt ut prehenderent eum: dicebant enim eum apud se non esse.

22 Scribæ vero qui Hierosolymis descenderant, dicebant; Certè habet Beelzebulem, & certè per principem dæmoniorum ejicit dæmonia.

23 Quum autem eos advocasset, dixit eis per parabolas, Quomodo potest Satanas Satanam ejicere?

24 Neque si regnum adversus sese dissideat, potest stare regnum illud.

25 Neque si domus contra semetipsam dissideat, potest stare domus illa:

26 *Sic* quoque si Satanas insurrexit & dissidet adversus semetipsum, stare non potest, sed finem habet.

27 Non potest quisquam potentis *alicujus* vasa, ingressus domum ejus, diripere, nisi primo validum illum vinxerit: & tunc domum ejus diripiet.

28 Amen dico vobis, quævis peccata remittentur filiis hominum, & blasphemiæ quibuscumque blasphemarint:

29 Sed quicumque blasphemarit in Spiritum sanctum, non habet remissionem in æternum, sed tenetur æterno judicio.

30 Dicebant enim, Spiritum impurum habet.

31 Veniunt igitur fratres & mater ejus: & foris stantes, miserunt ad eum, & eum vocarunt.

32 Sedebat autem circa eum turba: *illi* vero dixerunt ei, Ecce, mater tua & fratres tui foris quærunt te.

33 Tunc respondit eis, dicens; Quæ est mater mea, aut fratres mei?

34 Et quum circumspexisset in circuitu eos qui circumsedebant, ait, Ecce mater mea, & fratres mei.

35 Quicumque enim fecerit quod Deus vult, is est frater meus, & soror mea, & mater.

CAP. IV. *Parabola seminantis, ejusdemque expositio, & navigatio periculosa.*

ET rursus cœpit docere apud mare: & congregata est ad eum turba multa, adeo ut ipse navigium ingressus sederet in mari: tota autem turba apud mare in terra erat.

2 Et docebat eos per parabolas multa, dicebatque eis in doctrina sua:

3 Audite, Ecce, *quidam* sator ex iit satum:

4 Et factum est inter serendum, aliud quidem cecidit secundum viam: venerunteque volucres cœli, & devoraverunt illud.

5 Aliud vero cecidit in petrosa, ubi non habebat terram multam: & statim exortum est, propterea quod non habebat profundam terram:

6 Sole autem exorto, ardore tactũ est, & propterea quod non habebat radicem, exaruit.

7 Et aliud cecidit in spinas: & ascenderunt spinæ, ac suffocarunt illud, & fructum non edidit.

8 Et aliud cecidit in terram bonam, ediditque fructum assurgentem, ac crescentem: & tulit aliud tricena, & aliud sexagena, & aliud centena.

9 Tunc dixit eis, Qui habet aures ad audiendum, audiat.

10 Quum autem esset solus, interrogarunt eum qui circum eum erant cum duodecim, de parabola.

11 Et dixit eis, vobis datum est nosse mysterium regni Dei: iis autem qui foris sunt, per parabolas omnia *ista* fiunt:

12 Ut videntes videant, & non cernant: & audientes audiant, & non intelligant: nequando *se* convertant, & remittantur eis peccata.

13 Præterea dixit eis, Nescitis parabolam istam? & quomodo omnes parabolas cognoscetis?

14 Sator ille, sermonem serit.

15 Isti autem sunt qui juxta viam *semen excipiunt*, in quibus *videlicet* seminatur sermo: sed postquam audierunt, statim venit Satanas, & tollit sermonem qui seminatus fuerat in cordibus eorum.

16 Et isti sunt similiter qui in petrosa semẽ excipiunt: qui *videlicet* cum audirent sermonem, statim cum gaudio excipiunt eum:

17 Et non habent radicem in se, sed temporarii sunt: deinde orta afflictione aut persequutione propter sermonem, statim offenduntur.

18 Hi sunt autem qui in spinas semen excipiunt, hi sunt *inquam*, qui sermonem audiunt:

19 Sed solicitudines sæculi hujus, & fallacia divitiarum, & cupiditates quæ in cæteris rebus *versantur*, introeuntes suffocant sermonem, isque redditur fructus expers.

20 Hi sunt vero qui in terram bonam semẽ exceperunt, qui *videlicet* audiunt sermonem, & excipiunt: & fructum ferunt aliud tricena, aliud sexagena, aliud centena *grana*.

21 Dixit etiam eis, Num lucerna venit ut subter modium ponatur, aut subter lectum? nonne ut candelabro imponatur?

22 Non est enim quicquam occultum quod non sit manifestum futurum, neque quod absconditur, sed *oportet* ut in apertum veniat.

23 Si quis habet aures ad audiendum, audiat.

24 Præterea dixit eis, Videte quid auditis: qua mensura metimini, vobis metietur, & adjicietur vobis qui auditis.

25 Qui enim habet, dabitur ei: & qui non habet, etiam quod habet, tolletur ab eo.

26 Item dicebat, Ita est regnum Dei ut si quispiam jaciat semen in terram.

27 Et dormiat, & exsurgat nocte ad diem: & semen germinet; & assurgat quomodo ipse nescit.

28 Sponte enim terra fructum fert, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica:

29 Quum autem prodiderit *se* fructus, statim mittit messores, quoniam adest messis.

30 Dicebat etiam, Cui *rei* assimilaverimus regnum Dei? aut qua collatione conferemus illud?

31 Velut grano sinapis: quod quum seritur in terra, minimum est omnium seminum quæ in terra sunt:

32 Sed quum satum fuerit, assurgit, & fit maximum omnium olerum: editque ramos magnos, ita ut possint sub ejus umbra volucres cœli nidulari.

33 Et talibus multis parabolis loquebatur eis sermonem *Euangelii* prout poterant audire.

34 Absque parabola vero non loquebatur eis: privatim autem discipulis suis explicabat omnia.

35 Dixit autem eis die illo, quum serum *diei* esset, Transeamus in ulteriorem *ripam*.

36 Dimissa igitur turba acceperunt eum ut erat in navigio: sed & alia navigiola erant cum eo.

37 Tunc oritur turbo venti magnus: & fluctus irruebant in navigium, ita ut jam impleretur.

38 Erat autem ipse in puppi, cervicali indormiens; tunc expergefaciunt eum, dicuntque ei, Magister, non est tibi curæ quod perimus?

39 Experrectus igitur objurgavit ventum, dixitque mari, Sile obmutesce. Tum quievit ventus, factaque est tranquillitas magna.

40 Dixit autem eis, Quid ita timidi estis? quomodo fidem non habetis?

41 Et timuerunt timore magno, dicebantque alius ad alium, Quisnam iste est, quod etiam ventus & mare auscultent ei.

CAP. V. *Miraculum erga Damoniacum, erga filiam Jairi, & erga mulierem sanguinis fluxu laborantem.*

ET venerunt in ulteriorem *ripam* maris, in regionem Gadarenorum.

2 Egresso autem ipsi è navigio, statim occurrit è monumentis quidam in quo erat spiritus impurus:

3 Qui domicilium habebat in monumentis

tis, & ne catenis quidem quiſquam poterat eum vincire :

4 Propterea quod ſæpe pedicis & catenis vinctus fuerat, ſed diſcerptæ fuerant ab eo catenæ, & pedicæ contritæ: neque quiſquam potuerat eum domare.

5 Et *per omne tempus* erat die ac nocte in monti bus & in monumentis clamans, & concidens ſe ipſum lapidibus.

6 Quum vidiſſet autem Jeſum procul, cucurrit & adoravit eum :

7 Et clamans voce magna dixit; Quid mihi tecum Jeſu Fili Dei altiſſimi ? adjuro te *per* Deum ne me torqueas.

8 (Dicebat enim ei *Jeſus*, exi ſpiritus impure ex iſto homine)

9 Tunc interrogavit eum, Quod tibi nomen *eſt* ? Et reſpondit, dicens ; Legio mihi nomen *eſt* : quia multi ſumus.

10 Et multum precabatur eum ne ipſos mitteret extra illam regionem.

11 Erat autem illic apud montes grex porcorum magnus paſcens.

12 Et precati ſunt eum omnes *illi* dæmones, dicentes ; Mitte nos ad porcos, ut in eos introeamus.

13 Et permiſit eis ſtatim Jeſus, Egreſſi vero ſpiritus illi impuri introierunt in porcos; & erat ille grex è præcipitio in mare, (erant autem quaſi bis mille) & ſuffocati ſunt in mari.

14 Qui vero paſcebant, porcos fugerunt, & renunciarunt in urbem & in agros. Et *illi* egreſſi ſunt ut viderent quid illud eſſet quod factum fuerat.

15 Veniunt igitur ad Jeſum, & conſpiciunt eum qui fuerat dæmoniacus ſedentem ac veſtitum & ſanæ mentis, eum, *inquam*, qui habuerat legionem: & timuerunt :

16 Et qui *id* viderant, narraverunt eis quomodo actum eſſet cum dæmoniaco, & de porcis.

17 Tunc *illi* cœperunt eum rogare ut abiret ex finibus ipſorum.

18 Ipſo vero ingreſſo in navigium, rogabat eum ille qui fuerat dæmoniacus ut eſſet cum ipſo.

19 Jeſus autem non permiſit ei, ſed ei dixit, Abi domum tuam ad tuos, & eis renuncia quanta tibi Dominus præſtiterit, & quod miſertus ſit tui.

20 Abiit igitur *ille*, & cœpit prædicare in Decapoli quanta ipſi feciſſet Jeſus : & omnes mirabantur.

21 Et quum Jeſus rurſus trajeciſſet navigio in ulteriorem *ripam*, coacta eſt turba multa ad eum : eratque apud mare.

22 Et ecce, venit unus ex præfectis ſynagogæ, nomine Jairus : & quum vidiſſet eum, cecidit ad pedes ejus.

23 Et multum precabatur eum, dicens ; Filiola mea in extremum adducta eſt : rogo ut venias, & imponas ei manus, ut ſervetur; & vivet.

24 Abiit igitur *Jeſus* cum eo : & ſequebatur eum turba multa, & comprimebant eum.

25 (Tunc mulier quædam quæ erat in fluxione ſanguinis *ab* annis duodecim ;

26 Fueratque multa perpeſſa à multis medicis, & impenderat omnia ſua, & nihil adjuta fuerat, ſed potius in deterius venerat:)

27 Quum audiſſet de Jeſu, venit in turba à tergo, & tetigit veſtimentum ejus.

28 Dicebat enim, Si vel veſtimenta ejus tetigero, ſervabor.

29 Et ſtatim exaruit fons ſanguinis ejus; & ſenſit corpore ſe ſanatam eſſe ex eo flagello.

30 Statim autem Jeſus quum apud ſe cognoviſſet vim illam quæ ex ſe ipſo prodierat, converſus in turba, dixit; Quis tetigit veſtimenta mea ?

31 Et dixerunt ei diſcipuli ipſius, Vides turbam te comprimentem, & dicis ; Quis me tetigit?

32 *Ipſe* vero circumſpiciebat ut videret eam quæ hoc fecerat.

33 Mulier autem timens & tremens, quum ſciret quod in ſe factum fuerat; venit & accidit ei *ad pedes*, dixitque ei omnem veritatem.

34 Ille autem dixit ei, Filia, fides tua te ſervavit : abi cum pace, & eſto ſana ex flagello tuo.

35 Adhuc eo loquente veniunt *quidam* à præfecto ſynagogæ, dicentes; Filia tua mortua eſt quid amplius vexas magiſtrum ?

36 Jeſus autem, ſtatim ut audiit hunc ſermonem qui dicebatur, dicit præfecto ſynagogæ, Ne metue, ſolummodo crede.

37 Neque permiſit ut ſe quiſquam una ſequeretur niſi Petrus & Jacobus & Johannes frater Jacobi.

38 Venit igitur domum præfecti ſynagogæ, & tumultum conſpicit, flentes & ejulantes multum.

39 Et ingreſſus dicit eis, Quid tumultuamini & fletis? puella non eſt mortua, ſed dormit :

40 Et deridebant eum. Ipſe vero, ejectis omnibus aſſumit patrem & matrem puellæ, & eos qui ſecum erant ; & ingreditur *eo* ubi erat puella jacens.

41 Prehenſaque manu puellæ, dicit *ei*, Talitha cumi: quod eſt, ſi interpreteris, Puella (tibi dico) ſurge.

42 Et ſtatim ſurrexit puella, & ambulabat: erat enim annorum duodecim : & obſtupuerunt ſtupore magno.

43 *Ipſe* vero multum imperavit eis ne quis id reſciret : dixitque ut daretur puellæ quo veſceretur.

CAP. VI. *Prædicans Chriſtus in patria contemnitur. Mittuntur Apoſtoli. Johannes ab Herode decollatur. Quinque panibus ſaturatur ingens populus.*

ET egreſſus eſt illinc, venitque in patriam ſuam: & ſequuti ſunt eum diſcipuli ejus.

2 Quumque adveniſſet Sabbathum, cœpit in ſynagoga docere: multique audientes percellebantur, dicentes ; Unde huic iſta, & quæ eſt hæc ſapientia quæ data eſt ei, quod etiam virtutes tales per manus ejus edantur?

3 Nonne iſte eſt faber ille, filius Mariæ, frater Jacobi & Joſe & Judæ & Simonis ? nonne & ſorores ejus hic ſunt apud nos ? & offendebantur in ipſo.

4 Dicebat autem eis Jesus, Non est propheta inhonoratus nisi in patria sua, & inter cognatos, & domi suæ.

5 Neque potuit illic virtutem ullam edere, nisi *quod* quum paucis ægrotis impositis esset manus, sanavit *eos*.

6 Mirabaturque propter incredulitatem eorum, & circuibat vicos in orbem, docens.

7 Tunc advocavit duodecim illos, cœpitque eos mittere binos: deditque eis potestatem *adversus* spiritus impuros.

8 Et præcepit eis ut nihil sumerent ad iter, nisi virgam tantum, non peram, non panem, non æs in zona:

9 Sed *ut* calcearentur sandaliis: & ne induerentur binis tunicis.

10 Et dicebat eis, Ubicumque introieritis domũ, illic manete, usquedum exeatis illinc.

11 Et quicumq; non exceperint vos, neque audierint vos, egressi illinc, excutite pulverem qui subest pedibus vestris, ut hoc sit testimonium adversus eos. Amen dico vobis, tolerabilior erit Sodomorum *conditio* aut Gomorrhorum in die Judicii, quam urbis illius.

12 Egressi igitur *illi* proclamabant ut resipiscerent *homines*.

13 Et dæmonia multa ejiciebant, ungebantq; oleo multos ægrotos, & sanabant *eos*.

14 Audivit autem *hæc* rex Herodes, (clarũ enim factum erat nomen ejus) dixitque, Johannes ille qui baptizabat, suscitatus est ex mortuis, & propterea virtutes agunt in eo.

15 Alii dicebant, Elias est. Alii vero dicebant, Propheta est, vel unus ex prophetis illis.

16 Quum igitur *hæc* audisset Herodes, ait, Iste est Johannes quem ego decollavi: ipse suscitatus est ex mortuis.

17 Ipse enim Herodes, missis *satellitibus* prehenderat Johannem, & vinxerat eum in carcere, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam uxorem.

18 Dicebat enim Johannes Herodi, Non licet tibi habere uxorem fratris tui.

19 Herodias autem imminebat ei, & cupiebat eum trucidare: nec poterat

20 Herodes enim metuebat Johannem: sciens eum *esse* virum justum ac sanctum, & observabat eum, auditoque eo multa faciebat, & libenter eum audiebat.

21 Quum igitur dies opportunus adesset, quo tempore Herodes in natalitiis suis cœnam faciebat proceribus suis ac chiliarchis & primariis Galilææ:

22 Et introisset filia ipsius Herodiadis, ac saltasset, placuisseque Herodi, & simul accumbentibus, rex ait puellæ, Pete à me quodcumque volueris, & dabo tibi.

23 Juravitque ei, Quodcumque à me petieris dabo tibi, usque ad dimidium regni mei.

24 At illa egressa dixit matri suæ, Quid petã? Illa vero dixit; Caput Johannis Baptistæ.

25 *Puella* igitur cum festinatione statim ad regem ingressa, *id* petiit, dicens; Velim ut jam nunc des mihi in patina caput Johannis Baptistæ.

26 Rex autem valde tristis factus, noluit *tamen*, propter jusjurandum & eos qui simul accumbebant, eam aspernari.

27 Et statim rex misso spiculatore, imperavit ut afferretur caput ejus.

28 Ille vero abiit, ac decollavit eum in carcere: attulitque caput ejus in patina, & dedit illud puellæ, & puella dedit illud matri suæ.

29 Quumque *hoc* audissent discipuli ejus, venerunt, & sustulerunt cadaver ejus, & posuerunt in monumento.

30 Coacti sunt autem Apostoli ad Jesum, & annunciaverunt ei omnia, & quæ egerant, & quæ docuerant.

31 Et dixit eis, Venite vos seorsim in desertum locum, & requiescite paululum. Erant enim multi venientes & abeuntes: & ne cibum quidem capere ipsis vacabat.

32 Abierunt igitur in desertum locum navigio seorsim.

33 Vidit autem eos abeuntes turba, & agnoverunt eum multi: & pedibus ex omnibus civitatibus concurrerunt illuc, præveneruntque eos, & convenerunt ad eum.

34 Tunc egressus vidit turbam multam Jesus, & commiseratione intima commotus est super eis, quoniam erant ut oves non habentes pastorem: cœpitque eos docere multa.

35 Quum autem jam multus dies esset, adierunt eum discipuli ejus, dicentes; Desertus est locus iste, & jam multus dies est:

36 Dimitte eos, ut abeuntes in circumjacentes agros ac vicos, emant sibi panes: nam quo vescantur non habent.

37 At ille respondens dixit eis, Date vos ipsis quo vescantur. Tunc dicunt ei; Num profecti emerimus ducentis denariis panes, & dederimus eis quo vescantur?

38 Ipse vero dixit eis, Quot panes habetis? abite & videte. Et *illi* re cognita, dixerunt, Quinque, & duos pisces.

39 Tũc imperavit eis ut facerent discumbere omnes per convivia super viridi gramine.

40 Discubuerunt igitur sigillatim per areolas, *partim* centeni & *partim* quinquageni.

41 Et acceptis quinque illis panibus, ac duobus illis piscibus, quum suspexisset in cœlum, benedixit, ac fregit panes: deditque discipulis suis ut illis apponerent: & duos pisces partitus est omnibus.

42 Comederuntque omnes, & saturati sunt.

43 Et sustulerunt fragmentorum duodecim cophinos plenos, & ex piscibus.

44 Erant autem qui comederant quasi quinquies mille viri.

45 Et statim coegit discipulos suos inscendere navigium; & præire in ulteriorem ripam Bethsaidæ oppositam, dum ipse dimitteret turbam.

46 Et quum amandasset eos, abiit in montem ad precandum.

47 Quũ autem serum *diei* adesset, erat navigium in medio mari, & ipse solus in terra.

48 Viditque eos vexatos in *navigio* provehendo: (erat enim ventus eis contrarius) & circa quartam vigiliam noctis venit ad eos, ambulans super mare: volebatque eos præterire.

49 Illi

49 Illi vero viſo eo ambulante ſupermare, putarunt ſpectrum eſſe : & exclamaverunt :
50 (Omnes enim videbant eum, & turbati ſunt) ſed ſtatim loquutus eſt cum eis, & dixit, Confidite, ego ſum, ne timete.
51 Tunc aſcendit ad eos in navigium, quievitque ventus : & *ipſi* multo magis apud ſeſe obſtupeſcebant, & mirabantur.
52 Non enim intellexerant *quod factum fuerat* illis panibus : quoniam cor eorum ſtupidum erat.
53 Et quum trajeciſſent venerunt in terram Genezaret, & appulerunt.
54 Tunc ipſis egreſſis é navigio, ſtatim agnito eo,
55 Percuſſa tota illa circumjacente regione, *homines loci illius* cœperunt in grabbatis male affectos circumferre ubi audiebant eum eſſe,
56 Et quocumque introiſſet in vicos aut urbes, aut agros, in foris ponebant ægrotos : & precabantur eum ut vel fimbriam pallii ipſius tangerent : & quotquot tangebant eum, ſervabantur.

CAP. VII. *Præpoſtera Phariſæorum religio. Chananæa fides. Surdus mutus ſanatur.*

TUnc coguntur ad eũ Phariſæi, & quidam ex Scribis, qui venerant Hieroſolymis.
2 Et quum vidiſſent quoſdam ex diſcipulis ejus, pollutis manibus (id eſt illotis) edere panem, conquesti ſunt.
3 Nam Phariſæi & omnes Judæi, niſi pugno laverint manus, non edunt, tenentes traditionem Seniorum.
4 Et à foro *venientes*, niſi loti fuerint, non edunt. Et alia multa ſunt quæ acceperunt tenenda, *nempe* lotiones poculorum, & ſextariorum, & æramentorum, & lectorum.
5 Deinde interrogarunt eum Phariſæi & Scribæ, Quare diſcipuli tui non ambulant ſecundum traditionem Seniorum, ſed illotis manibus edunt panem ?
6 Ille vero reſpondens dixit eis, Bene certe prophetavit Eſaias de vobis hypocritis : ut ſcriptum eſt, Populus iſte labiis me honorat, cor autem eorum procul abeſt à me.
7 Fruſtra vero me colunt, docentes doctrinas, *quæ ſunt* mandata hominum.
8 Nam omiſſo mandato Dei, tenetis traditionem hominum, lotiones ſextariorum & poculorum : aliaque ſimilia hujuſmodi multa facitis.
9 Præterea dixit eis, *Sane* belle aboletis mandatum Dei, ut traditionem veſtram ſervetis.
10 Moſes enim dixit, Honora patrem tuum & matrem tuam, & , Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur.
11 Vos autem dicitis, Si dixerit quiſpiam patri vel matri, Corban (id eſt donum) *eſt* quocumque à me juvari poſſes, *inſons erit*.
12 Nec permittitis amplius eum quicquam præſtare patri ſuo aut matri ſuæ :
13 Irritum facientes ſermonem Dei traditione veſtra quam tradidiſtis ; & ſimilia hujuſmodi multa facitis.
14 Advocata etiam tota turba, dixit eis, Audite me omnes, & attendite.
15 Nihil eſt extra hominẽ quod ingrediens in eum, poſſit eum polluere ; ſed quæ egrediuntur ex eo, illa ſunt quæ polluunt hominẽ.
16 Si quis habet aures ad audiendum, audiat.
17 Et quum introiſſet domum *digreſſus* à turba, interrogarunt eum diſcipuli ejus de parabola.
18 Tunc dicit eis, Itane & vos intelligentia caretis ? non intelligitis quicquid extrinſecus ingreditur in hominem, non poſſe eum polluere ?
19 Non enim ingreditur in cor ejus, ſed in ventrem : & in latrinam abit, purgans omnes eſcas.
20 Dicebat autem, quod ex homine egreditur, illud polluere hominem.
21 Intus enim, ex corde hominum malæ cogitationes egrediuntur, adulteria, ſcortationes, cædes,
22 Furta, augendæ rei artes, ſcelera, dolus, protervia ; oculus malus, obtrectatio, ſuperbia, amentia.
23 Omnia hæc ſcelera intus exeunt, & polluunt hominem.
24 Et illinc ſurgens abiit in confinia Tyri ac Sidonis : & ingreſſus domum, neminem volebat *hoc* ſcire : ſed non potuit latere.
25 Quum enim de eo audiſſet mulier, cujus filiola habebat ſpiritum impurum, venit, & accidit ad pedes ejus :
26 (Erat autem mulier Græca, Syrophœniſſa gente) & rogavit eum ut dæmonium ejiceret ex filia ſua.
27 Jeſus autem dixit ei, Sine prius ſaturari liberos : non eſt enim bonum accipere panem liberorum, & objicere catellis.
28 Ipſa vero reſpondit, & dixit ei ; Etiam Domine : ſed enim catelli edunt ſub menſa ex micis puerorum.
29 Tunc dixit ei, Propter iſtum ſermonem abi, exiit dæmonium ex filia tua.
30 Quum autem *illa* abiiſſet domum ſuam, invenit dæmonium exiſſe, & filiam projectam ſuper lectum.
31 Tunc regreſſus è finibus Tyri ac Sidonis venit ad mare Galilææ, per medios fines Decapolis.
32 Et offerunt ei ſurdum difficulter loquentem : & precantur eum ut imponat ei manum.
33 *Ipſe* vero quum abduxiſſet eum è turba privatim, miſit digitos ſuos in auriculas ejus : & quum ſpuiſſet, tetigit linguam ejus.
34 Et quum ſuſpexiſſet in cœlum, ingemuit, dixitque ei, Ephphatha, quod eſt, Adaperitor.
35 Et ſtatim adapertæ ſunt ejus aures : & ſolutum eſt vinculum linguæ ipſius, & loquebatur rectè.
36 Et interdixit eis ne cui dicerent : ſed quantumque ipſe eis interdixiſſet, multo magis *hoc* prædicabant.
37 Et ſupra modum percellebantur, dicentes ; Bene omnia fecit : facit ut & ſurdi audiant, & muti loquantur.

CAP. VIII. *Miraculum 7 panum. Cæci ſanatio. Apoſtolorum de Chriſto confeſſio. Satanam eſſe qui animam ſervare ſuadet.*

DIebus illis, quum multa omnino turba eſſet, nec haberent quo veſcerentur, advocatis Jeſus diſcipulis ſuis, dixit eis;

2 Intima miſericordia commoveor erga turbam: quia jam triduum manent apud me, nec habent quo veſcantur.

3 Quod ſi dimiſero eos jejunos domum ſuam, deficient in via: quidam enim ex eis procul venerunt.

4 Reſponderunt autem ei diſcipuli ejus, Unde iſtos quiſpiam poſſit hic ſatiare panibus in deſerto?

5 Interrogavit autem eos. Quot panes habetis? Ipſi vero dixerunt, Septem.

6 Tunc denunciavit turbæ ut diſcumberet humi: & acceptis ſeptem illis panibus, quum gratias egiſſet, fregit, deditq; diſcipulis ſuis ut *eos* apponerent: & apposuerunt turbæ.

7 Habebant autem piſciculos paucos: & quum benedixiſſet, dixit ut hos etiam apponerent.

8 Comederunt autem, & ſaturati ſunt: & ſuſtulerunt fragmentorum quæ ſuperfuerant, ſeptem ſportas.

9 Erant autem qui comederant, quaſi quater mille: dimiſitque eos,

10 Et ſtatim ingreſſus in navigium cum diſcipulis ſuis, venit in partes Dalmanuthę.

11 Prodierunt autem Phariſæi, cœperuntque altercari cum eo, quærentes ab eo ſignum è cœlo, ipſum tentando.

12 Ipſe vero quum altè ingemuiſſet ſpiritu ſuo, dixit, Cur gens iſta ſignum requirit? amen dico vobis, ſi dabitur iſti genti ſignum.

13 Et eis relictis, ingreſſus rurſus navigium, abiit in ulteriorem *ripam*.

14 Fuerant autem obliti diſcipuli ſumere panes, & panem non niſi unum habebant ſecum in navigio.

15 Tunc edixit eis, dicens; Videte, cavete à fermento Phariſæorum, & fermento Herodis.

16 Diſceptabant igitur alii adverſus alios, dicentes; Panes non habemus.

17 *Id* autem quum noſſet Jeſus, dixit eis; Quid diſceptatis quod panes non habetis? nondum animum advertitis, nec intelligentia præditi eſtis? adhuc ſtupidum habetis cor veſtrum?

18 Quum oculos habeatis, non cernitis? & quum aures habeatis, non auditis? neque memores eſtis?

19 Quum quinque illos panes fregi illis quinquies mille, quot cophinos fragmentis plenos ſuſtuliſtis? Dicunt ei, duodecim.

20 Quum autem ſeptem illos *panes* illis quater mille, quot ſportas fragmentis plenas ſuſtuliſtis? illi vero dixerunt, Septem.

21 Tunc dixit eis, quomodo *hæc* non intelligitis?

22 Venit autem Bethſaidan: & obtulerunt ei cæcum, & precati ſunt eum ut ipſum tangeret.

23 Tunc prehenſa manu cæci, eduxit eum extra vicum: & quum inſpuiſſet in oculos ejus, impoſuiſſetque ei manus, interrogavit eum ecquid videret.

24 Qui quum ſuſpexiſſet, dixit, Video homines inſtar arborum ambulantes.

25 Deinde rurſum impoſuit manus oculis ejus, fecitque ut *denuo* oculos attolleret: & reſtitutus fuit, viditque procul & diluciđ omnes.

26 Tunc *Jeſus* miſit eum domum ſuam, dicens; Neque in vicum illum ingrediatur, neque *hæc* dicito cuiquam in vico.

27 Egreſſus eſt autem Jeſus ac diſcipuli ejus in vicos Cæſareæ *quæ cognominatur* Philippi: & in via interrogavit diſcipulos ſuos, dicens eis; Quemnam eſſe me dicunt homines?

28 Illi vero reſponderunt, Johannẽ Baptiſtã: & alii Eliam: alii vero unũ ex Prophetis.

29 Tunc ipſe dixit eis, Vos autem quem me dicitis eſſe? Reſpondens vero Petrus dicit ei, Tu es ille Chriſtus.

30 Tunc interminatus eſt ut nulli *id* dicerent de ſe.

31 Et cœpit eos docere quod oporteret Filiũ hominis multa pati, & reprobari à ſenioribus & primariis Sacerdotibus ac Scribis, & trucidari: & tribus poſt diebus reſurgere.

32 Et apertè eum ſermonem loquebatur. Tunc prehenſum eum Petrus cœpit objurgare.

33 Ipſe vero converſus, & intuitus diſcipulos ſuos, objurgavit Petrum, dicens; Abſcede à me Satana: nam non ſapis quæ Dei *ſunt*, ſed quæ *ſunt* hominum.

34 Et quum advocaſſet turbam cum diſcipulis ſuis, dixit eis; Quicumque vult poſt me venire abdicet ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, ac ſequatur me.

35 Quiſquis enim voluerit animam ſuam ſervare, perdit eam: quiſquis autem perdiderit animam ſuam cauſa mea & Euangelii, is ſervabit eam.

36 Quid enim profuerit cuipiã ſi lucratus fuerit mundum totũ, & anima ſua mulctetur?

37 Aut quam dabit quiſpiam compenſationem animæ ſuæ?

38 Nam quemcumque puderit mei acverborum ſermonum in gente iſta adultera & peccatrice, Filium etiam hominis pudebit ejus, quando venerit in gloria patris ſui cum Angelis illis ſanctis.

CAP. IX. *Transfiguratio Chriſti. Quis Elias ſit. Spiritus mutus ejicitur. Diſcipuli exemplo pueruli de prioritate inſtruuntur.*

PRæterea dixit eis, Amen dico vobis, ſunt quidam ex iis qui hic aſtant, qui nequaquam guſtabunt mortem, uſquedum viderint regnum Dei veniſſe cum potentia.

2 Sexto vero poſt die aſſumit Jeſus Petrum & Jacobum & Johannem, & ſubducit eos in montem ſublimem ſeorſim ſolos: & transformatus fuit coram eis.

3 Et veſtimenta ejus facta ſunt coruſcantia, candida valde ut nix, qualia non poteſt fullo in terra dealbare.

4 Et

4 Et visus est eis Elias cum Mose, qui colloquebantur cum Jesu.

5 Tunc respondens Petrus dicit Jesu, Rabbi, bonum est nos hic esse: faciamus igitur tabernacula tria, tibi unum, & Mosi unum, & Eliæ unum.

6 Nec enim sciebat quid loqueretur: erant enim exterriti.

7 Et exstitit nubes quæ inumbravit eos: venitque vox è nube, dicens; Hic est filius ille meus, dilectus ille, ipsum audite.

8 Et repente quum circumspexissent, non amplius viderunt quemquam, nisi solum Jesum secum.

9 Quum vero descenderent è monte, interdixit eis ut nemini narrarent quæ viderant, nisi postquam Filius hominis à mortuis resurrexisset.

10 *Ipsi* igitur hanc rem continuerunt apud se, mutuo quærentes, quid illud esset, A mortuis resurgere.

11 Et interrogarunt eum, dicentes? Cur Scribæ dicũt oportere ut Elias prius veniat?

12 Ipse vero respondens dixit eis, Elias quidem postquam prius venerit, restituet omnia: sed ut scriptum est de Filio hominis, *oportet* ut multa patiatur, & pro nihilo habeatur.

13 Sed dico vobis, & Eliam venisse, & *ipsi* ei feciſse quæcumque voluerunt, sicut scriptum est de eo.

14 Et quum venisset ad discipulos *suos*, vidit turbam multam circa eos, & Scribas cum eis altercantes.

15 Et statim tota turba viso eo expavit: & accurrentes salutaverunt eum.

16 Tunc interrogavit Scribas, Quid altercamini inter vos?

17 Et respondens quidam è turba dixit, Magister, adduxi filium meum ad te, habentem spiritum mutum.

18 Qui ubicumque eum corripuerit, lacerat eum: *ipse* vero spumat, & stridet dentibus suis, & exarescit. Et dixi discipulis tuis, ut eum ejicerent, sed non potuerunt.

19 Ipse vero respondens ei *dixit*, O natio incredula, quousque apud vos ero? quousque tolerabo vos? adducite eum ad me.

20 Illum igitur adduxerunt ad eum. Et eo conspecto, statim spiritus discerpsit eum: & *ille* quum cecidisset in terram, volutabat se spumans.

21 Tunc interrogavit *Jesus* patrem ejus, Quantum temporis est quod hoc accidit ei? Ipse vero ait, Ab infante.

22 Et sæpe eum tum in ignem abjecit, tum in aquas, ut perderet eum. Sed si quid potes succurre nobis, intima misericordia commotus erga nos.

23 Jesus autem dixit ei, Si potes hoc credere, omnia fieri possunt credenti.

24 Pater vero pueri statim clamans cum lacrymis dixit, Credo, Domine: succurre incredulitati meæ.

25 Quum vidisset autem Jesus turbam simul accurrere, objurgavit spiritum illum immundum, dicens ei, *Tu* spiritus mute & surde, ego tibi impero, Exi ab eo, & ne amplius ingrediter in eum.

26 Et quum clamasset *spiritus*, multumque discerpsisset eum, exivit: & *ille* factus est quasi mortuus, adeo ut multi dicerent, Certe mortuus est.

27 Jesus vero prehensa manus ejus, erexit eum: & *ille* surrexit.

28 Quum autem esset ingressus domum, discipuli ejus interrogarunt eum privatim, Cur nos non potuimus *spiritum* illũ ejicere?

29 *Ipse* vero dixit eis, Hoc genus *dæmoniorum* nulla re potest exire nisi precatione & jejunio.

30 Et illinc egressi, una iter faciebant per Galilæam: nec volebat ut quisquã *id* sciret.

31 Docebat enim discipulos suos & dicebat eis, Filius hominis tradetur in manus hominum, qui trucidabunt eum: sed trucidatus, tertio die resurget.

32 Ipsi vero ignorabant hoc dictum, & timebant eum interrogare.

33 Venit *ig*itur Capernaumum, & quum venisset domum, interrogavit eos, Quid in via inter vos disceptabatis?

34 Ipsi vero siluerunt, nam alii adversus alios disseruerant in via, quis *esset futurus ipsorum* maximus.

35 Et quum consedisset, vocavit duodecim illos, & dixit eis, Si quis vult primus esse, erit omnium ultimus, & omnium minister.

36 Et acceptum puerulum statuit in medio eorum: eoque in ulnas recepto, dixit eis;

37 Quisquis unum ex talibus puerulis exceperit meo nomine, me excipit; & quicumque me exceperit, non me excipit, sed eum qui misit me.

38 Respondit autẽ ei Johannes, dicens; Præceptor, vidimus quemdam per nomen tuum ejicientem dæmonia, qui non sequitur nos: & prohibuimus eum, quia non sequitur nos.

39 Jesus autem ait, Ne illum prohibete: nullus enim est qui edat virtutem per nomen meum, & possit cito male loqui de me.

40 Nã qui non est contra nos, pro nobis est.

41 Quisquis enim potum dederit vobis poculum aquæ in nomine meo, *id est*, quod sitis Christi, amen dico vobis, nequaquam perdiderit mercedem suam.

42 Et quisquis offendiculo fuerit uni ex parvis istis qui credunt in me, bonum esset ei potius si circumponeretur saxum molare circa collum ejus, & projiceretur in mare.

43 Quod si manus tua facit ut tu offendas, abscinde eam: bonum est tibi ad vitam ingredi mancum *potius*, quam duas manus habentem abire in gehennam, *id est*, in ignem illum inextinctum.

44 Ubi vermis eorum non interit, & ignis non extinguitur.

45 Et si pes tuus facit ut tu offẽ das, abscinde eũ: bonũ est tibi ingredi in vitam claudum *potius*, quam duos pedes habentem projici in gehennam, *id est*, in ignem inextinctum.

46 Ubi vermis eorum non interit, & ignis non extinguitur.

47 Et si oculus tuus facit tu offendas, erue

eum : bonum eſt tibi introire in regnum Dei luſcum *potius*, quam duos oculos habentem projici in gehennam ignis :

48 Ubi vermis eorum non interit, & ignis non extinguitur.

49 Nam omnis *homo* igne ſalietur : & omnis oblatio ſale ſalietur.

50 Bonus eſt ſal : ſi vero ſal inſulſus fuerit, quoniam ipſum condictis ? habete in vobis ipſis ſalem, & pacem habete alii cum aliis.

CAP. X. *Jus repudii. parvulorum prærogativa. difficultas divitum ſalvandorum. petitio filiorum Zebedæi.*

ET illinc digreſſus, venit in fines Judææ per oram Jordanis : & convenit rurſum turba ad eum : & , ut conſueverat, rurſum docebat eos.

2 Tunc accedentes Phariſæi interrogarunt eum, an liceret viro uxorem dimittere : tentantes eum.

3 Ipſe vero reſpondens dixit eis, Quid vobis mandavit Moſes ?

4 Ipſi autem dixerunt, Moſes permiſit libellũ abſceſſionis ſcribere, & dimittere *uxorem*.

5 Tunc reſpondens Jeſus dixit eis, Propter duritiã cordis veſtri ſcripſit vobis mandatum iſtud.

6 A principio vero creationis maſculum & fœminam fecit Deus.

7 Propterea relinquet homo patrem ſuum & matrem, & agglutinabitur uxori ſuæ.

8 Et qui duo *fuerant*, erunt caro una. Itaque non ſunt amplius duo, ſed una caro.

9 Quod ergo Deus conjunxit, homo ne ſejungat.

10 Et domi rurſum diſcipuli ejus eadem de re interrogarunt eum.

11 *Ipſe* vero dixit eis, Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, & duxerit aliam, mœchatur adverſus eam.

12 Et, ſi mulier dimiſerit virum ſuum, & nupſerit alteri, mœchatur.

13 Tunc obtulerunt ei puerulos ut tangeret eos : diſcipuli vero objurgabant eos qui offerebant.

14 Quod quum vidiſſet Jeſus, indignatus eſt, & dixit eis, Sinite puerulos venire ad *me*, & ne prohibete eos : talium enim eſt regnum Dei.

15 Amen dico vobis, quicumque non exceperit regnum Dei puerulus, nequaquam in id ingredietur.

16 Et quum accepiſſet eos in ulnas, impoſitis in eos manibus, benedixit eis.

17 Egrediente autẽ ipſo *ut ſeſe daret* in viã, quidam, quum accurriſſet, & accidiſſet ei ad genua, interrogavit eum, Præceptor bone ? quid faciam ut vitam æternam poſſideam ?

18 Jeſus autem dixit ei, Cur me dicis bonum ? nullus eſt bonus, niſi unus, *nempè* Deus.

19 Mandata noſti, Ne mœchator, Ne occidito, Ne furator, Ne falſum teſtimonium dicito, Ne damno afficito *quemquam*, Honora patrem tuum & matrem.

20 Ille vero reſpondens dixit ei, Magiſter, hæc omnia obſervavi à juventute mea.

21 Jeſus autem eum intuitus, dilexit eum, & dixit ei, Unum te deficit : abi, quæcumque habes vende, & da pauperibus : & habebis theſaurum in cœlo : & veni, ſequere me, ſublata *in humeros* cruce.

22 Ille vero mœſtus factus propter hunc ſermonem, abiit contriſtatus : habebat enim poſſeſſiones multas.

23 Et quum circumſpexiſſet Jeſus, dicit diſcipulis ſuis ; Quam difficulter qui opes habent, in regnum Dei introibunt !

24 Diſcipuli vero expaverunt ad hos ſermones ipſius. Jeſus autem rurſũ reſpondens dixit eis, Filii, quam difficile eſt eos qui confidunt opibus, in regnum Dei introire !

25 Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quam divitem in regnũ Dei introire.

26 Illi vero amplius percellebantur, dicentes inter ſe ; Et quis poteſt ſervari ?

27 Intuitus autẽ eos Jeſus dicit, Apud homines hoc fieri non poteſt, ſed non apud Deum : nam omnia fieri poſſunt apud Deum.

28 Tunc Petrus cœpit dicere, ecce nos reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te.

29 Reſpondens autem Jeſus ait, Amen dico vobis, nullus eſt qui reliquerit domum, aut fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros, mea cauſa & Evangelii.

30 Quin accipiat centuplicia nunc iſto tempore, domos, & fratres, & ſorores, & matres, & liberos, & agros, cum perſequutionibus, & in ſeculo venturo vitam æternam.

31 Multi autem primi, erunt ultimi : & ultimi, primi.

32 Erant autem in via aſcendentes Hieroſolyma : & præibat eis Jeſus, & expaveſcebant, & *eum* ſequendo terrebantur. Ipſe vero aſſumtis rurſum duodecim, illis cœpit dicere quæ ſibi erant eventura.

33 *Dicens*, Ecce, aſcendimus Hieroſolyma & Filius hominis tradetur principibus Sacerdotum & Scribis : & condemnabunt eum morte, tradentque eum Gentibus :

34 Et *ipſe* illudent ei, & flagellabunt eum, & inſpuent in eum, & trucidabunt eum : ſed tertia die reſurget.

35 Tunc accedunt ad eum Jacobus & Johannes filii Zebedæi, dicentes ; Magiſter, velimus ut quicquid petierimus, præſtes nobis.

36 Ipſe vero dixit eis, Quid me vultis vobis præſtare ?

37 Illi autem dixerunt ei, Da nobis ut unus ad dexteram tuam & alter ad ſiniſtram tuam ſedeamus in gloria tua.

38 Jeſus autem dixit eis, Neſcitis quid petatis : poteſtis bibere poculum quod ego bibo, & baptiſmo quo ego baptizor, baptizari ?

39 Ipſi vero dixerunt ei, poſſumus. Jeſus autem dixit eis, Poculum quidem quod ego bibo, bibetis : & baptiſmate quo ego baptizor, baptizabimini :

40 Sed ſedere ad dexteram meam & ad ſiniſtram meam, non eſt meum dare, ſed *datur* quibus paratum eſt.

41 Et quum *hæc* audiſſent *alii* decem, cœperunt indignari de Jacobo & Johanne.

42 Jeſus

42 Jesus autem quum eos advocasset, dixit eis, Scitis eos qui censentur imperare Gentibus, dominari in eas: & earum magnates potestatem habere in eas.

43 Verum non ita erit inter vos: sed quicumque voluerit fieri magnus inter vos, sit minister vester.

44 Et quicumque voluerit ex vobis fieri primus, sit omnium servus.

45 Nam & Filius hominis non venit ut sibi ministraretur, sed ut ministraret, & daret animam suam redemptionis pretium promultis.

46 Tunc veniunt Hiericho: eoque egrediente ab Hiericho, ac discipulis ejus, & turba multa, filius Timæi Bartimæus cæcus sedebat apud viam mendicans.

47 Et quum audisset ipsum esse Jesum illum Nazarenum, cœpit clamare, & dicere, Fili Davidis Jesu miserere mei.

48 Objurgabant autem eum multi ut sileret: ille vero multo magis clamabat, Fili Davidis, miserere mei.

49 Tunc Jesus quum substitisset, jussit eum vocari: vocant igitur cæcum, dicentes ei, Confide, surge: vocat te.

50 Ipse vero abjecto pallio suo quum surrexisset, venit ad Jesum.

51 Et respondens dixit ei Jesus, Quid vis tibi faciam: Cæcus autem ait ei, Rabboni, ut visum recipiam.

52 Jesus autem dixit ei, Abi, fides tua te servavit. Statim igitur recepit visum, & sequebatur Jesum in illo itinere.

CAP. XI. *Christus ingreditur Hierosolymam, ejicit templo vendentes & ementes, arguit fidei prædicat, & quæstione de Baptismo Johannis Sacerdotum os obturat.*

QUum autem appropinquarent Hierosolymis ad Bethphage & Bethaniam apud montem Olearum, misit duos é discipulis suis,

2 Et dicit eis; Abite in vicum qui vobis est ex adverso: & statim ut ingredieminí in eum, invenietis pullum ligatum, in quo nullus hominum sedit: solvite eum & adducite.

3 Quod si quis vobis dixerit, Cur hoc facitis? dicite, quoniam eo opus est Domino: & eum statim huc mittet.

4 Abierunt igitur & invenerunt pullum ligatum ad ostium foris in bivio: & solverunt eum.

5 Tunc quidam eorum qui illic adstabant, dixerunt eis, Quid facitis qui solvitis pullum?

6 Ipsi vero dixerunt eis prout mandarat Jesus: & *illi* dimiserunt eos.

7 Adduxerunt igitur pullum ad Jesum, & injecerunt ei pallia sua, & insedit ei.

8 Multi vero pallia sua straverunt per viam: alii autem frondes cædebant ex arboribus, & sternebant in viam.

9 Et qui præibant, quique sequebantur, clamabant, dicentes; Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini.

10 Benedictum regnum patris nostri David, quod venit in nomine Domini: hosanna *quies in excelsis* altissimis.

11 Et ingressus est Hierosolymam Dominus, & in templum: quumque circumspexisset omnia, & vespera jam hora esset, abiit ad Bethaniam cum illis duodecim.

12 Et postero die quum exissent Bethania, esuriit.

13 Quumque procul vidisset ficum habentem folia, venit *visurus* videlicet num inveniret aliquid in ea: & quum venisset ad eam, nihil invenit nisi folia, non enim erat tempus ficuum.

14 Tunc respondens Jesus dixit ficui. Ne amplius ex te in seculum quisquam fructum comedat. Et *hæc* audierunt discipuli ejus.

15 Veniunt igitur Hierosolymam. Et ingressus Jesus in templum, cœpit ejicere eos qui vendebant & emebant in templo, & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas subvertit.

16 Nec sinebat ut quisquam deportaret vas per templum.

17 Et docebat, dicens eis; Nonne scriptum est, domum meam domum precationis vocatum *iri* ab omnibus Gentibus? vos autem eam fecistis speluncam latronum.

18 Et *hæc* audierunt Scribæ & primarii Sacerdotes, & quærebant, quomodo eum perderent: timebant enim eum, quia tota turba percellebatur super doctrina ipsius.

19 Quum vero vespera advenisset, egressus est Jesus extra urbem.

20 Et mane iter facientes propè ficum, viderunt eam exaruisse radicitus.

21 Tunc recordatus Petrus dixit ei, Rabbi, ecce, ficus illa cui imprecatus es, exaruit.

22 Et respondens Jesus dixit eis, Habete fidem Dei.

23 Amen enim dico vobis, quicumq; dixerit monti huic, Tollete & projice te in mare: nec addubitaverit in corde suo, sed crediderit futura quæ dicit, fiet ei quicquid dixerit.

24 Propterea dico vobis, quæcumque precantes petitis, credite vos accepturos: & erunt vobis.

25 Et quum adstiteritis precantes, remittite si quid habetis adversus aliquem: ut & Pater ille vester qui in cœlis *est*, remittat vobis offensas vestras.

26 Nam si vos non remiseritis, nec Pater ille vester qui in cœlis *est*, remittet offensas vestras.

27 Tunc veniunt rursus Hierosolymam: & quum ipse ambularet in templo, veniunt ad eum primarii Sacerdotes & Scribæ & Seniores,

28 Et dicunt ei, Qua auctoritate ista facis? & quis tibi dedit auctoritatem istam, ut hæc facias?

29 Jesus autem respondens dixit eis, Interrogabo vos & ego rem quandam. Respondete igitur mihi, & dicam vobis qua auctoritate hæc faciam.

30 Baptisma Johannis é cœlo erat, an ex hominibus? respondete mihi.

31 Ratiocinabantur autem apud se, dicentes; Si dixerimus, E cœlo: dicet, Quare ergo non credidistis ei?

32 Sed ſi dicamus, Ex hominibus: timemus populum: omnes enim ſentiebant de Johanne, eum verè Prophetam fuiſſe.

33 Tunc reſpondentes dicunt Jeſu, Neſcimus. Et Jeſus reſpondens dicit eis, Nec ego dicam vobis qua auctoritate hæc faciam.

CAP. XII. *De lapide ab ædificatoribus reprobato, ſimilitudine vineæ, de tributo, de reſurrectione mortuorum, de legis ſumma, filio Davidis & Vidua paupercula.*

ET cœpit eis per parabolas dicere, Vineã plantavit quidam, & circumpoſuit ſepem, & fodit lacum, & ædificavit turrim, & elocavit eam agricolis: ac peregrè profectus eſt.

2 Miſitque ſervum ad agricolas *ſuo* tempore, ut ab agricolis acciperet ex fructu vineę.

3 Illi vero captum eum eeciderunt, ac remiſerunt inanem.

4 Et rurſum miſit ad eos alium ſervum, & *illi* huic quoque lapidato, caput comminuerunt, & remiſerunt dedecoratum.

5 Et rurſum alium miſit: & illum trucidarunt, multoſque alios, hos quidem cædentes, illos vero trucidantes.

6 Quum ergo unum adhuc haberet filium ſuum dilectum, miſit etiam illum ultimum ad eos, dicens; Reverebuntur filium meum.

7 Illi vero agricolæ dixerunt inter ſe, Iſte eſt hæres, venite, trucidemus eum, & noſtra erit hæreditas.

8 Et captum eum trucidarunt, & ejecerunt extra vineam.

9 Quid ergo faciet Dominus vineæ? Veniet & perdet agricolas, & dabit vineam aliis.

10 Ne hanc quidem Scripturam legiſtis, Quem lapidem reprobaverunt ædificantes, is factus caput eſt angŭli:

11 A Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris?

12 Studebant igitur eum prehendere, ſed timuerunt turbam: norant enim eum adverſus ipſos illam parabolam dixiſſe: itaque omiſſo eo abierunt.

13 Et miſerunt ad eum quoſdam è Phariſęis & Herodianis ut eum irretirent captum ſermone.

14 Illi vero cuum veniſſent, dicunt ei, præceptor ſcimus te veracem eſſe, neque curare quemquam: non enim reſpicis ad perſonam hominum, ſed in veritate viam Dei doces: Licet cenſum Cæſari dare, an non? demus, an non demus?

15 Ipſe vero, quum ſciret eorum hypocriſin, dixit eis; Quid me tentatis? proferte mihi denarium, ut videam.

16 Illi vero protulerunt. Tunc dicit eis, Cujus eſt imago iſta & inſcriptio? Illi vero dixerunt ei, Cæſaris.

17 Et reſpondens Jeſus dixit eis, Reddite quæ *ſunt* Cæſaris, Cæſari: & quæ Dei *ſunt*, Deo. Et admirati ſunt ſuper eo.

18 Tunc veniunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non eſſe reſurrectionem: & interrogarunt eum, dicentes;

19 Præceptor, Moſes ſcripſit nobis, ut ſi cujus frater mortuus ſit, ac reliquerit uxorẽ, & filios non reliquerit, accipiat ipſius frater uxorem ejus, & excitet ſemen fratri ſuo.

20 Septem ergo fratres fuerunt: ac primus accepit uxorem, & moriens non reliquit ſemen.

21 Et ſecundus accepit eam, & mortuus eſt, & ne ipſe quidem reliquit ſemen: & tertius itidem.

22 Et acceperunt eam ſeptem illi, neque reliquerunt ſemen: ultima omnium mortua eſt & mulier.

23 In reſurrectione ergo, poſtquam reſurrexerint, cujus eorum erit uxor? nam ſeptem habuerunt eam uxorem.

24 Tunc reſpondens Jeſus dixit eis, Nonne propterea erratis quod non ſciatis Scripturas, neque potentiam Dei?

25 Poſtquam enim à mortuis reſurrexerint, neque uxores ducunt, neque nuptum dantur: ſed ſunt ut Angeli qui in cœlis *ſunt*.

26 De mortuis vero, quod ſuſcitandi ſint, non legiſtis in libro Moſis, quomodo in rubo loquutus ſit ei Deus, dicens, Ego *ſum* Deus Abrahami, & Deus Iſaaci, & Deus Jacobi?

27 Non eſt Deus *Deus* mortuorum, ſed Deus viventium, vos ergo multum erratis.

28 Et quum acceſſiſſet quidam è Scribis qui audierat eos diſceptantes, & ſciebat eum benè illis reſpondiſſe, interrogavit eum *dicens*, quod eſt primum omnium mandatum?

29 Jeſus autem reſpondit ei, Primum omnium mandatorum *eſt*. Audi Iſrael, Dominus Deus noſter, Dominus unus eſt.

30 Diliges igitur Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota cogitatione tua, & ex totis viribus tuis, hoc eſt primum mandatum.

31 Et ſecundum *illi* ſimile, hoc *eſt*, Diliges proximum tuum ut te ipſum: majus iſtis aliud mandatum non eſt.

32 Tunc dixit ei Scriba ille, Benè, præceptor, in veritate dixiſti: nam unus eſt Deus, nec alius eſt præter eum:

33 Et diligere eum ex toto corde, & ex tota intelligentia, & ex tota anima, & ex totis viribus: ac diligere proximum ut ſe ipſum, plus eſt quam omnia holocautomata & ſacrificia.

34 Tum Jeſus quum vidiſſet eum corditer reſpondiſſe, dixit ei, non longe es à regno Dei. Et nemo amplius audebat eum interrogare.

35 Et reſpondens Jeſus dicebat, docens in templo, quomodo dicunt Scribæ Chriſtum eſſe filium Davidis?

36 Nam ipſe David dixit per Spiritum ſanctum, Dixit Dominus Domino meo, ſede ad dexteram meam, uſquedum poſuero inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.

37 Ipſe ergo David dicit eum dominum: unde igitur filius ejus eſt? Et multa turba audiebat eum libenter.

38 *Ipſe* autem dicebat eis in doctrina ſua, Cavete à Scribis, qui amant ſtolati ambulare, & ſalutationes in foris,

39 Primoſque conſeſſus in conventibus, & primos accubitus in cœnis.

40 Qui

40 Qui devorant domos viduarum, & in ſpeciem utuntur longis precibus: iſti auferent gravius judicium.

41 Et quum ſediſſet Jeſus ex adverſo gazophylacii, ſpectabat quomodo turba immitteret æs in gazophylacium: multi igitur divites injiciebant multa.

42 Et quum veniſſet quædam vidua pauper, injecit minuta *æreola* duo, quod eſt quadrans.

43 Tunc *ille*, quum advocaſſet diſcipulos ſuos, dixit eis, Amen dico vobis, vidua hæc pauper plus immiſit quam omnes *alii* qui miſerunt *pecuniam* in gazophylacium.

44 Nam omnes ex eo quod ipſis redundat immiſerunt: hæc vero è penuria ſua immiſit omnia quæ habebat, totum *nempe* victum ſuum.

CAP. XIII. *Conſummatio hujus ſeculi figuratur per excidium Hieroſolymorum.*

QUum autem egrederetur è templo, dixit ei quidâ è diſcipulis ejus, Præceptor, vide quales lapides, & qualia *iſta ſint* ædificia.

2 Tunc Jeſus reſpondens dixit ei, Vides iſta magna ædificia? non relinquetur lapis ſuper lapidem, qui non diſſolvatur.

3 Et quum ſederet in monte Olearum ex adverſo templi, interrogarunt eum privatim Petrus & Jacobus & Johannes & Andreas.

4 Dic nobis quando hæc erunt, & quod ſignum *erit* quando futurum eſt ut hæc omnia finem habeant.

5 Jeſus autem eis reſpondens cœpit dicere, Videte ne quis vos ſeducat.

6 Multi enim venient ſub nomine meo, dicentes; Ego ſum *Chriſtus*: multoſq; ſeducent.

7 Quum autem audieritis bella & rumores bellorum, ne turbamini, oportet enim *iſta* fieri? at nondum *erit* finis.

8 Surget enim gens in gentem, & regnum in regnum; eruntque terræmotus ſingulis locis, & erunt fames ac turbæ.

9 Principia *erunt* dolorum *partus* iſta: ſed cavete vos vobis ipſis: tradent enim vos in conſeſſus & conventus: cædemini, & coram præſidibus ac regibus ſiſtemini propter me, *ut hoc ſit* teſtimonio adverſus eos.

10 Et apud omnes gentes oportet primum prædicari Euangelium.

11 Quum autem vos tradendo duxerint, ne ante ſoliciti eſtote quid dicturi ſitis, neque meditamini: ſed quicquid datum fuerit vobis illo momento, id loquimini: non enim eſtis vos qui loquimini, ſed Spiritus ſanctus.

12 Tradet autem frater fratrem ad mortem, & pater filium: & inſurgent liberi adverſus parentes, & eos curabunt morte mulctandos.

13 Et eritis odio omnibus propter nomen meum: ſed qui ſuſtinuerit ad finem uſque, is ſervabitur.

14 Quum autem videritis abominationem illam vaſtatricem, quæ dicta eſt à Daniele Propheta, poſitam ubi non oportet, (qui legit animadvertat) tunc qui *fuerint* in Judæa, fugiant in montes.

15 Qui vero *fuerit* in ſolario, ne deſcendat domum, nec ingrediatur ut quicquam ſumat è domo ſua.

16 Et qui fuerit in agro, ne revertatur retro, ut ſumat pallium ſuum.

17 Væ autem prægnantibus & lactantibus per illos dies.

18 Orate vero ne fiat fuga veſtra hyeme.

19 Erunt enim dies illi *tales* afflictio, qualis ea non fuit à principio rerum conditarum quas condidit Deus, uſque ad hoc tempus, neque fiet.

20 Et niſi Dominus decurtaſſet dies illos, omnis caro periret: ſed propter electos quos elegit, decurtavit dies illos.

21 Tunc autem ſi quis dixerit, Ecce hic Chriſtus, vel, ecce illic, ne credite.

22 Surgent enim pſeudochriſti & pſeudoprophetæ: & edent ſigna ac miracula ad ſeducendum, ſi fieri poſſit, etiam electos.

23 Vos autem cavete, Ecce, prædixi vobis omnia.

24 Cæterum per illos dies, poſt afflictionem illam, ſol obſcurabitur, nec dabit luna ſplendorem ſuum.

25 Et ſtellæ cœli excident, & poteſtates quæ in cœlis *ſunt* concutientur.

26 Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus cum potentia multa & gloria.

27 *Ipſe* vero tunc mittet Angelos ſuos, & ſuos electos coget à quatuor ventis, ab extremo terræ uſque ad extremum cœli.

28 A ficu vero diſcite parabolam, Quum ramus ejus jam tener ſit, & germinat folia, noſtis propè eſſe æſtatem:

29 Ita & vos, quum hæc videritis fieri, ſcitote *illum* propè eſſe ad fores.

30 Amen dico vobis, nequaquam præteriet hæc ætas uſquedum facta ſint hæc omnia.

31 Cœlum & terra præteribunt, ſermones autem mei nequaquam præteribunt.

32 Sed de die illo ac hora nemo ſcit, ne Angeli quidem qui in cœlo ſunt, neque ipſe Filius, ſed Pater.

33 Cavete, vigilate, & orate: neſcitis enim quando tempus illud ſit futurum.

34 *Nam filius hominis ita eſt* ut quiſpiam qui pergere abiens relicta domo ſua, dataque ſervis ſuis poteſtate, ac ſuo cuique opere, janitori mandavit ut vigilaret.

35 Vigilate igitur: (neſcitis enim quando dominus domus veniet, veſperè, an media nocte, an in gallicinio, an mane.)

36 Ne quum repente venerit, inveniat vos dormientes.

37 Quæ autem dico vobis, omnibus dico, Vigilate.

CAP. XIV. *Chriſti propaſſio.*

ERat autem Paſcha, & Azyma duobus poſt diebus, & quærebant primarii Sacerdotes & Scribæ quomodo eum dolo prehenſum trucidarent.

2 Dicebant autem, Non in feſto, ne tumultus ſit populi.

3 Quum autem *Jeſus* eſſet apud Bethaniam in domo Simonis Leproſi, accumbente eo, venerat

venerat mulier habens alabastrum unguenti nardi liquidæ multi pretii: & confracto alabastro, effuderat ei in caput.

4 Quidam autem indignabantur apud sese, & dicebant; Quorsum perditio ista unguenti facta est?

5 Nam poterat hoc venire amplius quam trecentis denariis, & dari pauperibus. Et fremebant in eam.

6 Jesus autem ait, Omittite eam: quid ei molestiam exhibetis? bonum opus operata est erga me.

7 Semper enim pauperes habetis vobiscum, & quandocunque volueritis, poteritis eis benefacere: me vero non semper habebitis.

8 Hæc quod potuit fecit: occupavit enim ungere meum corpus ad sepulturam.

9 Amen dico vobis, ubicunque prædicatum fuerit Euangelium hoc in toto mundo, etiam id quod ista fecit, dicetur in memoriam ipsius.

10 Tunc Judas Iscariotes, unus ex illis duodecim, abiit ad primarios Sacerdotes, ut eum ipsis proderet.

11 Illi vero eo audito gavisi sunt: & polliciti sunt se pecuniam ei daturos. Quærebat igitur quomodo opportune eum proderet.

12 Primo autem die Azymorum, quando Pascha mactabatur, dicunt ei discipuli ipsius. Ubi vis ut profecti paremus ut edas Pascha?

13 Tunc mittit duos è discipulis suis, & dicit eis, Abite in urbem, & occurret vobis bajulans amphoram aquæ, sequimini eum:

14 Et quocunque introierit, dicite patrifamilias, Præceptor dicit; Ubi est diversorium ubi pascha cum discipulis meis edam?

15 Tunc ipse vobis monstrabit cœnaculum magnum stratum, paratum, illic parate nobis *Pascha*.

16 Abierunt igitur discipuli ejus, venerunt que in civitatem, & invenerunt *omnia* prout dixerat eis: & paraverunt pascha.

17 Et quum serum *diei* esset, venit cum duodecim.

18 Quumque discubuissent, & ederent, ait Jesus, Amen dico vobis, unus ex vobis prodet me, qui edit mecum.

19 Ipsi vero cœperunt contristari & ei dicere sigillatim. Num ego? Et alius, Num ego?

20 Ipse autem respondens dixit eis, Unus ex duodecim qui *manum* intingit mecum in catinum, *me prodet*.

21 Filius quidem hominis abit, prout scriptum est de eo: sed væ homini illi per quem filius hominis proditur: bonum erat homini illi si natus non fuisset.

22 Et edentibus ipsis, quum accepisset Jesus panem, & benedixisset, fregit, deditque eis, & ait, accipite, edite: Hoc est corpus meum.

23 Et accepto poculo, cum gratias egisset, dedit eis: & biberunt ex eo omnes.

24 Et dixit eis, Hoc est sanguis meus Novi illius fœderis, qui pro multis effunditur.

25 Amen dico vobis, non bibam amplius ex fructu viris usque ad diem illum quum ipsum bibam novium in regno.

26 Et quum hymnum cecinissent, exierunt in montem Olearum.

27 Tunc dicit eis Jesus, Omnes offendemini in me nocte ista: Nam scriptum est, Percutiam Pastorem, & dispergentur oves.

28 Sed postquam suscitatus fuero, præibo vobis in Galilæam.

29 Petrus autem dixit ei, Etiamsi omnes offendantur, at non ego.

30 Tunc dicit ei Jesus, Amen dico tibi, hodie nocte ista, priusquam bis gallus vocem miserit, ter abnegabis me.

31 At ille multo magis dicebat, Si me oportuerit commori tibi, haud quaquam te abnegabo. Itidem autem etiam omnes dicebant.

32 Veniunt igitur in locum cujus nomen *est* Gethsemane. Tunc dicit discipulis suis, Sedete hic usquedum precatus fuero.

33 Et assumit Petrum & Jacobum, & Johannem secum: cœpitque expavescere, & gravissimè angi.

34 Et dixit eis, Undequaque tristis est anima mea usque ad mortem: manete hic, & vigilate.

35 Progressusque paululum, procidit in terram: & oravit ut, si fieri posset, abiret ab ipso hora illa.

36 Dixitque, Abba, Pater, omnia fieri abs te possunt: transfer à me istud poculum: verum non quid ego velim, sed quid tu.

37 Tunc venit, & invenit eos dormientes: dixitque Petro, Simon, dormis? non potuisti unam horam vigilare?

38 Vigilate & precamini, ne introeatis in tentationem: spiritus quidem promptus *est*, sed caro infirma.

39 Et quum rursum abiisset, precatus est, eundem sermonem loquutus.

40 Reversus autem invenit eos rursum dormientes, (erant enim oculi eorum gravati) neque sciebant quid ei responderent.

41 Et venit tertio, dicitque eis, Dormite quod superest, & requiescite: sufficit, venit hora: ecce, traditur Filius hominis in manus peccatorum.

42 Surgite, eamus: ecce, qui prodit me, appropinquavit.

43 Et statim, adhuc eo loquente, adest Judas, qui erat unus è duodecim, & cum eo turba multa cum gladiis & fustibus, à primariis Sacerdotibus & Scribis & Senioribus.

44 Dederat autem eis iste, qui eum tradebat commune inter ipsos signum, dicens; Quemcunque osculatus fuero, is est; prehendite eum, & abducite tuto.

45 Quum igitur venisset, statim accedens ad eum, dixit ei; Rabbi, Rabbi: ac deosculatus est eum.

46 Illi vero injectis in eum manibus prehenderunt eum.

47 Quidam autem ex iis qui adstabant stricto gladio percussit servum Pontificis maximi, & abstulit ejus auriculam.

48 Respondens autem Jesus dixit eis, Ut adversus latronem existis cum gladiis & fustibus ad comprehendendum me:

49 Quotidie eram apud vos in templo docens,

cens, nec prehendiſtis me. Sed *oportet* ut impleantur Scripturæ.

50 Tunc relicto eo, omnes fugerunt.

51 Quidam autem juvenis ſequebatur eum, amictus ſindone ſuper nudum *corpus*, & prehenderunt eum juvenes.

52 Ipſe vero derelicta ſindone, nudus effugit ab illis.

53 Tunc abduxerunt Jeſum ad Pontificem maximum: cum quo convenerunt omnes primarii Sacerdotes, & Seniores, & Scribæ.

54 Petrus autem è longinquo ſequutus eſt eum intro uſque in aulam Pontificis maximi: & conſidebat cum miniſtris, & calefaciebat *ſeſe* ad ignem.

55 Primarii vero Sacerdotes, & totus conſeſſus quærebant teſtimonium adverſus Jeſum, ut eum morte mulctarent: nec inveniebant.

56 Nam multi falſum teſtimonium dicebant adverſus eum: ſed non erata paria ipſorum teſtimonia.

57 Tunc quidam ſurrexerunt, & falſo teſtati ſunt adverſus eum, dicentes;

58 Nos audivimus eum dicentem, Ego deſtruam templum hoc quod eſt manibus factum, & intra triduum abſque manibus factum aliud ædificabo.

59 Sed ne ſic quidem par erat teſtimonium eorum.

60 Tunc Pontifex maximus quum aſſurreciſſet in medium, interrogavit Jeſum, dicens; Non reſpondens quicquam? quid *illud eſt quod* iſti adverſum te teſtificantur?

61 Ipſe vero ſilebat, & nihil reſpondit. Rurſum Pontifex maximus eum interrogavit, & dixit ei, Tu*ne* es ille Chriſtus filius illius Benedicti?

62 Jeſus autem dixit, Ego ſum: & videbitis Filium hominis ſedentem ad dexteram potentiæ *Dei*, & venientem cum nubibus cœli.

63 Pontifex maximus vero diſruptis veſtibus ſuis dixit, Quid adhuc nobis opus eſt teſtibus?

64 Audiſtis blaſphemiam: quid vobis videtur? Illi vero omnes contra eum judicarunt, ipſum teneri mortis pœna.

65 Et cœperunt quidam inſpicere in eum, & obtegere faciem ejus, & colaphos ei infligere, & dicere ei; Vaticinare: miniſtri vero bacillorum ictibus eum cædebant.

66 Quum vero Petrus eſſet in aula inferius, venit quædam ex ancillis Pontificis maximi:

67 Et quum vidiſſet Petrum ſe calefacientem, intuita in eum dixit; Et tu cum Nazareno Jeſu eras.

68 Ipſe vero negavit, dicens; Non novi *illum*, neque ſcio quid tu dicas. Et exivit extra in veſtibulum, & gallus vocem emiſit.

69 Tunc ancilla quum rurſus vidiſſet eum, cœpit dicere iis qui adſtabant, Hic eſt *unus* ex ipſis.

70 Ipſe vero rurſum negavit. Et rurſus paulo poſt qui abſtabant dixerunt Petro, Verè ex ipſis es: etenim Galilæus es, & loquutio tua ſimilis eſt.

71 Ipſe autem cœpit exſecrari & jurare, *dicens*; Non novi hominem iſtum quem dicitis.

72 Tunc ſecundo gallus vocem emiſit: & recordatus eſt Petrus verborum quæ dixerat ei Jeſus, Priuſquam gallus vocem bis miſerit, ter me abnegabis. Et quum *ſe* proripuiſſet, flevit.

CAP. XV. *Chriſti paſſio, mors & ſepultura.*

STatim autem, mane conſilio inito, ſummi Sacerdotes cum Senioribus & Scribis, totuſque conſeſſus, vinctum Jeſum abduxerunt, tradideruntque Pilato.

2 Et interrogavit eum Pilatus, Tu*ne* es ille rex Judæorum? ipſe vero reſpondens dixit ei, Tu dicis.

3 Et accuſabant eum primarii Sacerdotes de multis.

4 Pilatus autem rurſus interrogavit eum, dicens, Non reſpondes quicquam? ecce, quam multa adverſus te teſtificantur.

5 Jeſus autem nihil amplius reſpondit, adeo ut miraretur Pilatus.

6 Cæterum ſingulis feſtis dimittebat eis unum ex vinctis, quemcumque poſtulaſſent.

7 Erat vero quidam qui dicebant Barabbas, vinctus cum ſeditionis ſociis, qui cædem per ſeditionem fecerant.

8 Et vociferans turba cœpit petere *ut faceret* prout ſemper ipſis fecerat.

9 Pilatus autem reſpondit eis, dicens; Vultis dimittam vobis regem illum Judæorum?

10 (Noverat enim eum per invidiam traditum fuiſſe a principibus Sacerdotibus)

11 Primarii vero Sacerdotes concitarunt turbam ut potius Barabbam ipſis dimitteret.

12 Tum Pilatus reſpondens, rurſum dixit eis; Quid ergo vultis faciam iſto quem dicitis regem Judæorum?

13 Ipſi vero rurſum clamaverunt, Crucifige eum.

14 Pilatus autem dicebat eis, Enimvero quid mali fecit? Illi autem amplius clamaverunt; Crucifige eum.

15 Pilatus igitur volens turbæ ſatisfacere, dimiſit eis Barabbam, & Jeſum flagellatum tradidit ut crucifigeretur.

16 Milites vero abduxerunt eum intra aulam, id eſt prætorium, & convocaverunt totam cohortem:

17 Et induerunt eum purpura, & circumpoſuerunt ei plexam coronam ſpineam:

18 Et cœperunt eum ſalutare, *dicentes*; Ave Rex Judæorum.

19 Et verberabant ejus caput calamo, & inſpuebant in eum, ac ſummiſſis genibus adorabant eum.

20 Quum autem illuſiſſent ei, exuerunt eũ purpura, & induerunt eum ſuis ipſius veſtimentis: eduxeruntque ut crucifigerent eum.

21 Prætereà angariarunt prætereuntem quemdam Simonem Cyrenæum (venientem rure, patrem Alexandri & Rufi) ut attolleret crucem ejus.

22 Duxeruntque eum in locum Golgotha: quod eſt, ſi interpreteris, Calvariæ locus.

23 Et

23 Et dederunt ei bibendum myrrhatum vinum : ipſe vero non ſumſit.

24 Quumque crucifixiſſent eum, partiti ſunt veſtimenta ejus, jacta ſorte ſuper ea, quis quid tolleret.

25 Erat autem hora tertia quando crucifixerunt eum.

26 Eratque inſcriptio criminis ipſius inſcripta *his verbis* : REX ILLE JUDÆORUM.

27 Crucifixerunt etiam cum eo duos latrones, unum ad dexteram, & alterum ad ſiniſtram ejus.

28 Et impleta eſt Scriptura quæ dicit, Et cum ſceleratis numeratus eſt.

29 Qui vero præteribant, convitiabantur ei, moventes capita ſua, & dicentes; Vah, *Tu* qui deſtruis templum, & triduo ædificas :

30 Serva te ipſum, & deſcende é cruce.

31 Similiter autem & primarii Sacerdotes illudentes, dicebant alii ad alios cum Scribis, Alios ſervavit, ſeipſum ſervare non poteſt.

32 Chriſtus ille Rex Iſraelis deſcendat nunc è cruce, ut vidiamus & credamus. Et qui crucifixi erant cum eo, probris afficiebant eum.

33 Quum vero adveniſſet hora ſexta, tenebræ factæ ſunt ſuper totam regionem uſque ad horam nonam.

34 Et hora nona clamavit Jeſus voce magna, dicens; Eloi, Eloi, lamma ſabacthani ? quod eſt, ſi quis interpretetur, Deus mi, Deus mi, cur me deſeruiſti ?

35 Et quidam adſtantium quum audiſſent, dicebant ; Ecce, Eliam vocat.

36 Cucurrit autem quidam, & impleta ſpongia aceto, arundini circumpoſita dedit ei potum, dicens; Sinite: videamus an veniat Elias ad eum detrahendum.

37 Jeſus vero emiſſa voce magna, exſpiravit.

38 Et aulæum templi fiſſum eſt in duas partes, à ſummo uſque ad imum.

39 Quum vidiſſet autem Centurio qui adſtabat ipſi ex adverſo, eum ita emiſſo clamore exſpiraſſe, dixit ; Vere homo ille Filius erat Dei.

40 Erant autem etiam & mulieres è longinquo ſpectantes, inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi parvi & Joſe mater, & Salome :

41 Quæ, etiam quum eſſet in Galilæa, ſequutæ fuerant eum, & miniſtraverant ei : aliaque multæ quæ ſimul cum eo aſcenderant Hieroſolyma.

42 Quum autem ſerum *diei* jam eſſet, (quoniam erat Paraſcene, hoc eſt, ante ſabbathũ)

43 Veniens Joſephus Arimathæenſis, honoratus Senator, qui & ipſe exſpectabat regnum Dei, fidenti animo introiit ad Pilatum, & petiit corpus Jeſu.

44 Pilatus autem miratus eſt ſi jam mortuus eſſet ; & advocato Centurione, interrogavit eum, an jamdudum mortuus fuiſſet.

45 Et re cognita ex Centurione, donavit corpus Joſepho.

46 Is autem emit ſindonem, & detractum eum involvit ſindone: depoſuitque in monumento quod erat exciſum è petra: & advolvit ſaxum ad oſtium monumenti.

47 Maria Magdalene vero & Maria *mater* Joſe ſpectabant ubi poneretur.

CAP. XVI *Chriſti reſurrectio, apparitio, baptiſmi inſtitutio, & aſcenſio in cœlum.*

ET exacto intercedente Sabbatho Maria Magdalene & Maria Jacobi *mater* & Salome emerant aromata, ut venientes ungerent eum.

2 Et valdè mane, primo die hebdomadis, veniunt ad monumentum, exorto ſole.

3 Dicebantque inter ſeſe, quis avolvet nobis ſaxum ab oſtio monumenti ?

4 Intuitæ vero conſpiciunt ſaxum eſſe avolutum : nam erat magnum valde.

5 Ingreſſæ igitur in monumentum, viderunt juvenem ſedentem ad dexteram, amictum ſtola candida : & expaverunt.

6 Ipſe vero dixit eis, Ne expaveſcite: Jeſum quæritis Nazarenum illum qui fuit crucifixus: ſuſcitatus eſt, non eſt hic : ecce locus ubi poſuerant eum.

7 Sed abite, dicite diſcipulis ejus & Petro, *ipſum* præire vobis in Galilæam : illic eum videbitis, prout dixit vobis.

8 Tunc digreſſæ cito, fugerunt à monumento: tenebat enim eas tremor & ſtupor, neque cuiquã quicquam dicebant, timebant enim.

9 Quum autem reſurrexiſſet Jeſus mane, primo die hebdomadis, apparuit primum Mariæ Magdalenæ, ex qua ejecerat ſeptem dæmonia.

10 Illa profecta annunciavit iis qui cum ipſo fuerant, lugentibus, ac flentibus.

11 Illi vero quum audiſſent eum vivere, & conſpectum fuiſſe ab ea, non crediderunt.

12 Poſtea autem duobus ex ipſis ambulantibus apparuit alia forma, quum rus proficiſcerentur.

13 Et illi abierunt, & annunciaverunt reliquis : *qui* ne illis quidem crediderunt.

14 Poſtremo vero una ſedentibus ipſis undecim conſpicuum ſeſe præbuit, & exprobravit incredulitatem eorum, & cordis duritiem : eo quod iis qui ipſum conſpexerant ſuſcitatum non credidiſſent.

15 Et dixit eis, Profecti in mundũ univerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ.

16 Qui crediderit, & baptizatus fuerit ſervabitur ; qui vero non crediderit, condemnabitur.

17 Signa autem eos qui crediderint, hæc conſequentur ; Per nomen meum dæmonia ejicient ; linguis loquentur novis :

18 Serpentes tollent: & ſi quid lethale biberint, nequaquam nocebit eis: ægrotis manus imponent, & bene habebunt.

19 Dominus igitur poſtquam loquutus fuiſſet eis, ſurſum receptus eſt in cœlum, & ſedit ad dexteram Dei.

20 Illi vero profecti prædicarunt ubique, Domino cooperante, & ſermonem *ejus* confirmante per ſigna ſubſequentia.

EVAN-

EUANGELIUM SECUNDUM LUCAM.

CAP. I. *Hiſtoria parentum Johannis, ejuſque nativitatis & functionis. Annunciatur conceptio Chriſti. Magnificat Deum Maria, & Zacharias prophetat de Johanne.*

QUoniam multi aggreſſi ſunt componere narrationem earum rerum, quarum plena fides nobis facta eſt,

2 Prout tradiderunt nobis, qui à principio ſpectatores ipſi & miniſtri fuerunt ſermonis:

3 Viſum eſt etiam mihi, omnia altè *repetita* penitus aſſequuto, ordine *illa* ad te ſcribere, præſtantiſſime Theophile:

4 Ut agnoſcas earum rerum veritatem quas auditione accepiſti.

5 FUit diebus Herodis illius Regis Judææ, Sacerdos quidem nomine Zacharias, ex claſſe Abiæ: uxor vero ipſius *erat* et filiabus Aaron, & nomen ejus Eliſabeta.

6 Erant autem juſti ambo in conſpectu Dei, incedentes in omnibus mandatis & conſtitutionibus Domini inculpate.

7 Nec erat eis proles, eo quod eſſet Eliſabet ſterilis, & ambo provecti jam eſſent ætate.

8 Factum eſt autem ut quum is ſacerdotio fungeretur in ordine ſuæ claſſis ante Deum,

9 Secundum ritum functionis ſacerdotalis, ſortitus ſit *manu* ſuffitus faciendi, ingrediendo in templum Domini.

10 Tota vero multitudo populi foris precabatur tempore ſuffitus.

11 Viſus autem eſt ei Angelus Domini, ſtans ad dexteram altaris ſuffitus.

12 Et Zacharias *eo* viſo turbatus eſt, & timor incidit in eum.

13 Dixit autem ei Angelus, ne time Zacharia; Nam exaudita eſt deprecatio tua, uxorque tua Eliſabeta gignet tibi filium, & vocabis nomen ejus Johannem.

14 Et *is* erit tibi gaudio & exultationi, multique ſuper ejus nativitate gaudebunt.

15 Erit enim magnus in conſpectu Domini, & vinum ſiceramque non bibet: & Spiritu ſancto implebitur etiam à ventre matris ſuæ:

16 Multoſque filiorum Iſrael convertet ad Dominum Deum ipſorum.

17 Nam ipſe præcedet in conſpectu ejus, cum ſpiritu & virtute Eliæ, ut convertat corda patrum in filios, & rebelles ad prudentiam juſtorum: ut paret Domino populum inſtructum.

18 Tunc dixit Zacharias Angelo, Quo *argumento* iſtud noſcam? ego enim ſum ſenex, & uxor mea provecta eſt ætate.

19 Et reſpondens Angelus dixit ei, Ego ſum Gabriel qui aſſto in conſpectu Dei; miſſuſque ſum ut te alloquar, & hæc tibi lęta nunciem.

20 Et ecce, ſilebis, nec loqui poteris *ad eum* uſque diem quo hæc fiant: eo quod non credidiſti ſermonibus meis, qui implebuntur tempore ſuo.

21 Erat autem populus exſpectans Zachariam: & mirabantur quod is tardaret in templo.

22 *Ille* vero egreſſus non poterat eis loqui: & agnoverunt eum viſionem vidiſſe in templo. Nam ipſe innuebat eis: permanſitque mutus.

23 Et factum eſt, ut impleti ſunt dies miniſterii ipſius, abiit domum ſuam.

24 Poſt illos autem dies concepit Eliſabeta uxor ejus: & occultavit ſe menſes quinque, dicens;

25 Nempe ita mihi fecit Dominus diebus quibus *me* intuitus eſt, *ut* auferret probrum illud meum inter homines.

26 Menſe autem ſexto miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo in urbem Galilææ cui nomen Nazaretha,

27 Ad virginem diſponſam viro cui nomen erat Joſephus, ex domo Davidis: nomen autem virginis *erat* Maria.

28 Ingreſſus igitur Angelus ad eam, dixit; Ave gratia dilecta: dominus tecum *eſt*: benedicta tu inter mulieres.

29 Illa vero quum *eum* vidiſſet, perturbata eſt ſuper ejus ſermone: & cogitabat qualis eſſet ſalutatio iſta.

30 Tunc dixit ei Angelus, Ne time Maria: ex enim in gratia apud Deum.

31 Et ecce, concipies in utero, & paries filium: & vocabis nomen ejus Jeſum.

32 Hic erit magnus, & Filius Altiſſimi vocabitur, dabitque ei Dominus Deus ſedem Davidis patris ipſius.

33 Regnabitque in domo Jacobi in æternum, & regni ejus non erit finis.

34 Dixit autem Maria ad Angelum, Quomodo erit iſtud, quandoquidem virum non novi?

35 Et reſpondens Angelus dixit ei, Spiritus ſanctus ſuperveniet in te, & virtus Altiſſimi inumbrabit te: propterea *id* etiam quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei.

36 Et ecce, Eliſabeta cognata tua, & ipſa concepit filium in ſenectute ſua, & hic menſis eſt ſextus ipſi quæ vocabatur ſterilis.

37 Quia apud Deum non erit ullum verbum quod fieri non poſſit.

38 Dixit autem Maria, Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. Et abiit ab ea Angelus.

39 Surgens vero Maria per eos dies, profecta eſt in montanam *regionem* cum feſtinatione in urbem Juda,

40 Et ingreſſa eſt domum Zachariæ, & ſalutavit Elizabetam.

41 Et factum eſt, ut audivit Eliſabeta ſalutationem Mariæ, ſubſiliit fœtus in utero ejus, & repleta eſt Spiritu ſancto Eliſabeta,

42 Exclamavitque voce magna, & dixit; Benedicta tu inter mulieres, quia benedictus fructus uteri tui.

43 Et unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me?

44 Ecce enim, ut exſtitit vox ſalutationis tuæ in auribus meis, ſubſiliit fœtus exſultans in utero meo.

45 Et

45 Et beata *est* quæ credidit: nam perficientur ea quæ dicta sunt ei à Domino.

46 Tunc ait Maria; Magnificat anima mea Dominum,

47 Et exultat spiritus meus super Deo servatore meo.

48 Quia respexit humilem ancillam suam: ecce enim ex hoc *tempore* beatam me prædicabunt omnes ætates:

49 Quia magnifice mecum egit potens ille cujus sanctum *est* nomen:

50 Et cujus misericordia in omnes ætates *parata est* timentibus ipsum.

51 Forte facinus fecit brachio suo: dissipavit superbos cogitatione cordis ipsorum.

52 Detraxit potentes è thronis, & extulit humiles.

53 Famelicos implevit bonis, & divites ablegavit inanes.

54 Suscepit Israelem puerum suum, ut memor esset misericordiæ,

55 (Prout loquutus est patribus nostris, *nimirum* Abrahamo, & semini ejus) in æternum.

56 Mansit autem Maria cum illa quasi menses tres: & *postea* revertit domum suam.

57 Elisabetæ vero completum est tempus ad pariendum; & peperit filium.

58 Et audierunt accolæ & cognati ejus, Dominum magnifica misericordia sua usum esse erga eam: & ei gratulabantur.

59 Et factum est, ut die octavo venerint ad circumcidendum puerulum. Vocabant autem eum ex nomine patris ipsius, Zachariam.

60 Sed respondens mater ejus ait; Nequaquam: sed vocabitur Johannes.

61 Et dixerunt ad eam, Nemo est in cognatione tua qui vocetur isto nomine.

62 Innuebant autem patri ejus qui vellet eum vocari.

63 Ipse postulata tabella scripsit, dicens; Johannes est nomen ejus. Et mirati sunt omnes.

64 Apertum est autem os ejus illico, & lingua ejus: & loquebatur benedicens Deo.

65 Ortus est igitur timor omnibus accolis eorum: & in tota montana regione Judææ divulgata sunt omnia verba ista.

66 Et omnes qui audierunt, reposuerunt *ea* in corde suo, dicentes: Quisnam puerulus hic erit? Manus autem Domini erat cum eo.

67 Et Zacharias pater ejus repletus est Spiritu sancto: prophetavitque, dicens;

68 Benedictus Dominus Deus Israelis quod inviserit & redemerit populum suum,

69 Et erexerit cornu salutis nobis in domo Davidis pueri sui:

70 Prout loquutus est per os sanctorum, qui à seculo fuerunt, Prophetarum suorum,

71 *Fore ut nos* servaret ex inimicis nostris, & è manu omnium qui oderunt nos.

72 Ut ageretur misericordia erga patres nostros, ac memor esset fœderis sui sancti:

73 Et juris jurandi quod juravit Abrahamo patri nostro, *nimirum se* daturum nobis;

74 Ut sine metu, è manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus ipsi,

75 Cum sanctitate & justitia, in ipsius conspectu, cunctis vitæ nostræ diebus.

76 Tu vero puerule, Propheta Altissimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini, ut pares vias ejus;

77 Et des cognitionem salutis populo ejus, per remissionem peccatorum ipsorum,

78 Ex intima misericordia Dei nostri, qua invisit nos is qui prodit ex alto:

79 Ut appareat iis qui in tenebris & umbra mortis positi sunt, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.

80 Ipse autem puerulus crescebat & corroborabatur spiritu: fuitque in desertis ad eum usq; diem quo se ostenderet apud Israelem.

CAP. II. *Nativitas Christi quomodo facta & patefacta, cujusq; circumcisio. Purificatio Mariæ. Canticum Simeonis. Concio Annæ, & Christi pueri cum doctoribus συζητησις.*

FActum est autem diebus illis, ut prodiret edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur totus terrarum orbis.

2 (Hæc descriptio prima facta est præsidente Syriæ Cyrenio)

3 Ibant igitur omnes ut describerentur, in suam quisque urbem.

4 Ascendit autē etiam Josephus à Galilæa, ex urbe Nazaretha, in Judæam, in urbem Davidis quæ vocatur Bethlehema, propterea quod erat ex domo & familia Davidis:

5 Ut describeretur cum Maria disponsa sibi uxore, quæ erat prægnans.

6 Factum est autem quum essent illic, ut explerentur dies ad pariendum.

7 Peperit igitur filium suum primogenitum, & fasciis eum involvit, reclinavitque eum in præsepi: eo quod non erat eis locus in diversorio.

8 Erant autem pastores in eadem regione excubantes, & agentes vigilias noctis super gregem suum.

9 Et ecce, Angelus Domini supervenit ipsis, & gloria Domini circumfulsit eos: & timuerunt timore magno.

10 Tunc dixit eis Angelus, Ne timete: ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum quod erit toti populo:

11 *Nempe* natum esse vobis hodie Servatorem, qui est Christus Dominus, in urbe Davidis.

12 Hoc autem vobis signum *erit*, Invenietis infantem fasciis involutum, jacentem in præsepi.

13 Et repente adfuit cum Angelo multitudo exercituum cœlestium, laudantium Deum, & dicentium:

14 Gloria in *cœlis* altissimis Deo, & in terra pax, in homines benevolentia.

15 Et factum est, ut discesserunt ab eis Angeli in cœlum; tunc pastores illi dicerent ad alios, Eamus sane Bethlehemam usque, & videamus factum istud quod Dominus notum fecit nobis.

16 Venerunt igitur festinantes, & invenerunt Mariam & Josephum, & infantem jacentem in præsepi.

17 *Ea* autem viso, divulgaverunt *id* quod dictum fuerat ipsis de puerulo illo.

18 Et

18 Et omnes qui audierunt, mirati sunt ea quæ ipsis dicta fuerant à pastoribus illis.

19 Maria vero ista omnia conservabat, conferens *ea* in corde suo.

20 Reversi sunt autem pastores, glorificantes & laudantes Deum super omnibus quæ audierant & viderant, prout ipsis dictum fuerat.

21 Et quum adveniſſet dies octavus ad circumcidendum puerulum, vocatum est nomen ejus Jesus, quod vocatum fuerat ab Angelo priusquam ipse in utero conciperetur.

22 Et quum impleti fuissent dies purgationis Mariæ, secundum legem Mosis, adduxerunt eum Hierosolymam, ut sisterent eum Domino,

23 (Prout scriptum est in lege Domini, Omnis masculus primogenitus, sanctus Domino erit)

24 Et ut darent oblationem, secundum *id* quod dictum est in lege Domini, par turturum aut duos pullos columbarum.

25 Et ecce, quidam erat Hierosolymis cui nomen Simeon: *erat*que homo iste justus ac religiosus, exspectans consolationem Israel; & Spiritus sanctus erat super eum.

26 Fueratque ipsi divinitus nunciatum à Spiritu sancto, *ipsum* non visurum mortem, priusquam vidisset Christum illum Domini.

27 Is igitur venit impulsore Spiritu in templum. Et quum introducerent pueruluni Jesum parentes, ut ejus causa facerent quod ex Lege consuetum erat:

28 Tunc ipse recepit eum in ulnas suas, & benedixit Deo, & dixit;

29 Nunc dimittis servum tuum Domine, secundum verbum tuum, cum pace:

30 Quia viderunt oculi mei salutem tuam,

31 Quam parasti in oculis omnium populorum:

32 Lumen detegendum gentibus, & gloriam populi tui Israelis.

33 Josephus autem & mater ejus mirabantur super iis quæ dicebantur de eo.

34 Et benedixit eis Simeon, dixitque Mariæ Matri ejus, Ecce positus est *iste* casui & resurrectioni multorum in Israel, & in signum cui contradicatur:

35 (Quin & tuam ipsius animam trajiciet gladius) ut detegantur ex multis cordibus cogitationes.

36 Erat etiam *quædam* Anna Prophetissa, filia Phanuelis ex tribu Aseris, provecta in multam ætatem, postquam vixisset cum viro annos septem à virginitate sua:

37 Et *quæ esset* vidua quasi annorum octoginta quatuor, non abscedebat à templo, jejuniis ac deprecationibus colens *Deum* noctem ac diem.

38 Hæc igitur eo ipso momento quum superveniſſet, vicissim palam agnoscebat Dominum, & loquebatur de eo omnibus qui redemptionem exspectabant Hierosolymis.

39 At *illi* ut perfecerunt omnia secundum Legem Domini, reversi sunt in Galilæam, in urbem suam Nazaretham.

40 Puerulus autem crescebat, & corroborabatur Spiritu, implebaturque sapientia: & Dei gratia erat super eum.

41 Ibant vero parentes ejus quotannis Hierosolymam in festo Paschæ.

42 Quum igitur factus esset annorum duodecim, ipsique ascendissent Hierosolymam secundum morem illius festi;

43 Et peregissent illius dies, revertentibus ipsis, subsiterat puer Jesus Hierosolymis: & hoc nescivit Josephus nec mater ejus.

44 Existimantes autem eum esse in comitatu; ierunt viam *unius* diei: & requirebant eum inter cognatos & inter natos.

45 Et quum eum non invenissent, reversi sunt Hierosolymam quærentes eum.

46 Et factum est triduo post, ut invenirent eum in templo, sedentem in medio Magistrorum, & audientem eos, & eos interrogantem.

47 Percellebantur autem omnes qui eum audiebant, super intelligentia & responsis ejus.

48 Et eo viso facti fuerunt *parentes ejus* attoniti: & dixit ad eum mater ipsius, Fili, cur ita fecisti nobis? ecce pater tuus & ego anxii quærebamus te.

49 Tunc dixit ad eos, Quid est quod quærebatis me? *an* nesciebatis oportere me in iis esse quæ Patris mei sunt?

50 Sed ipsi non intellexerunt verba quæ ipsis fuerat loquutus.

51 Descendit autē cum eis venitque Nazaretham: & erat eis subjectus. Et mater ejus conservabat verba hæc omnia in corde suo.

52 Jesus vero proficiebat sapientia, & statura, ac gratia apud Deum & homines.

CAP. III. *Ministerium Johannis, ejusque de Christo testimonium, ejus incarceratio & mors; nec non baptismus & genealogia Christi.*

ANno autem decimoquinto imperii Tiberii Cæsaris, Pontio Pilato procurante Judæam, tetrarcha Galilææ Herode, Philippo autem ipsius fratre tetrarcha Iturææ & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilenes tetrarcha.

2 Sub Pontificibus maximis Anna & Cajapha, factum est verbum Domini ad Johannem Zachariæ filium, in deserto.

3 Venit igitur in omnem regionem circumjacentem Jordani, prædicans Baptismum resipiscentiæ ad remissionem peccatorum:

4 Ut scriptum est in libro sermonum Esaiæ Prophetæ, dicentis; Vox vociferantis in deserto, Parate viam Domini, complanate semitas ejus.

5 Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis deprimetur: & quæ curva sunt, fient *via* recta, & asperæ viæ *fient* planæ.

6 Videbitque omnis caro salutem Dei.

7 Dicebat igitur turbæ venienti ut baptizaretur ab ipso, Progenies viperarū, quis præmonstravit vobis ut fugeretis à futura ira?

8 Ferte igitur fructus convenientes resipiscentiæ, & ne cœperitis dicere apud vos ipsos, Patrem habemus Abrahamum: dico enim vobis, posse Deum etiam ex lapidibus istis excitare liberos Abrahamo.

9 Jam

9 Jam vero etiam ſecuris ad radicem arborũ poſita eſt : omnis ergo arbor non ferens fructũ bonum, exciditur, & in ignem abjicitur.
10 Et interrogavit eum turba, dicens ; Quid igitur faciemus ?
11 Reſpondens autem dixit eis, Qui habet duas tunicas, impertiat non habenti : & qui habet eſcas, ſimiliter faciat.
12 Venerunt autem & publicani ut baptizarentur : & dixerunt ei, Magiſter quid faciemus ?
13 Ipſe vero dixit eis, Nihil amplius quam quod conſtitutum eſt vobis, exigite.
14 Interrogarunt autem eum etiam milites, dicentes ; Et nos quid faciemus ? Et ait eis, Neminem concutite, neque dolo opprimite : & contenti eſtote ſtipendiis veſtris.
15 Exſpectante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus ſuis de Johanne, numnam ipſe eſſet Chriſtus ille ;
16 Reſpondit Johannes, dicens omnibus ; Ego quidem baptizo vos aqua : ſed venit qui validior me eſt, cujus non ſum dignus qui ſolvam corrigiam ſolearum : ipſe vos baptizabit Spiritu ſancto & igni.
17 Cujus ventilabium in manu ipſius : & qui perpurgabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum, paleam autem exuret igni inexſtinguibili.
18 Multa igitur etiam alia exhortans euangelizabat populo.
19 Herodes autem tetrarcha quum argueretur ab eo de Herodiade uxore Philippi fratris ejus, deque omnibus ſceleribus quæ ipſe patrarat,
20 Adjecit & hoc ſupra omnia, quod incluſit Johannem in carcere.
21 Factum eſt autem quum baptizaretur omnis populus, & Jeſus baptizatus eſſet & oraret, ut aperiretur cœlum :
22 Et deſcenderet Spiritus ſanctus corporea ſpecie, tamquam columba, ſupra eum : & vox de cœlo exſiſteret, dicens ; Tu es Filius ille meus dilectus ille, in te acquieſco.
23 Ipſe autem Jeſus incipiebat eſſe quaſi annorum triginta, filius (ut exiſtimabatur) Joſephi, *filii* Heli,
24 *Filii* Matthati, *filii* Levi, *filii* Melchi, *filii* Januæ, *filii* Joſephi,
25 *Filii* Matthathiæ, *filii* Amoſi, *filii* Naumi, *filii* Eſli, *filii* Naggæ,
26 *Filii* Maathi *filii* Matthathiæ, *filii* Semei, *filii* Joſephi, *filii* Judæ,
27 *Filii* Joannæ, *filii* Rheſæ, *filii* Zorobabelis, *filii* Salathielis *filii* Neri,
28 *Filii* Melchi, *filii* Addi, *filii* Coſami, *filii* Elmodami, *filii* Eris,
29 *Filii* Joſæ, *filii* Eliezeris, *filii* Jorimi, *filii* Matthati, *filii* Levi,
30 *Filii* Simeonis, *filii* Judæ, *filii* Joſephi, *filii* Jonami, *filii* Eliacimi,
31 *Filii* Meleæ, *filii* Mainani, *filii* Matthathæ, *filii* Nathanis, *filii* Davidis,
32 *Filii* Jeſſæ, *filii* Obedis, *filii* Booſi, *filii* Salmonis, *filii* Naaſſonis,
33 *Filii* Aminadabi, *filii* Arami, *filii* Eſromi, *filii* Phareſ, *filii* Judæ,
34 *Filii* Jacobi, *filii* Iſaaci, *filii* Abrahami, *filii* Tharæ, *filii* Nachoris,
35 *Filii* Saruchi, *filii* Ragavi, *filii* Phaleci, *filii* Heberis, *filii* Salæ,
36 *Filii* Arphaxadi, *filii* Semi, *filii* Noæ, *filii* Lamechi.
37 *Filii* Mathuſalæ, *filii* Henochi, *filii* Jaredis, *filii* Mahalaleelis, *filii* Cainani,
38 *Filii* Henoſi, *filii* Sethi, *filii* Adami, qui fuit Dei.

CAP. IV. *Jejunium Chriſti quadrageſimale. Monomachia felix cum diabolo, & concio inter populares & miracula.*

JEſus autem plenus Spiritu ſancto revertit à Jordane & actus eſt ab *eodem* ſpiritu in deſertum,
2 Dies quadraginta tentante *eum* diabolo, Nec edit quicquam per illos dies, ſed iis hinitis poſtea eſuriit.
3 Tum edixit ei diabolus, Si filius es Dei, dic iſti lapidi ut fiat panis.
4 Et reſpondit ei Jeſus, dicens ; Scriptum eſt, Non pane ſolo vivet homo, ſed quovis verbo Dei.
5 Tunc quum ſubduxiſſet eum diabolus in montem ſublimem, oſtendit ei omnia regna terræ puncto temporis.
6 Et ait ei diabolus, Tibi dabo poteſtatem hanc univerſam, & gloriam illorum *regnorum* : nam mihi tradita eſt, & cuicumque voluero do eam.
7 Itaque ſi tu adoraveris me, erunt tua omnia.
8 Reſpondens autem Jeſus dixit ei, Abſcede à me Satana, ſcriptum eſt enim ; Adorabis Dominum Deum tuum, & eum ſolum coles.
9 Tum duxit eum Hieroſolymam, & eum ſtatuit ſupra pinnas templi, & dixit ei : Si tu filius Dei es, dejice te ipſum hinc deorſum.
10 Scriptum eſt enim, Angelis ſuis præcipiet de te, ut cuſtodiant te ;
11 Et in manus attollent te, nequando impingas ad lapidem pedem tuum.
12 Reſpondens autem Jeſus dixit ei, dictum eſt, Non tentabis Dominum Deum tuum.
13 Et finita omni tentatione, diabolus abceſſit, ab eo ad tempus.
14 Reverſus eſt autem Jeſus cum virtute Spiritus in Galilæam : & fama de eo exiit in totam circumjacentem regionem.
15 Et ipſe docebat in ſynagogis eorum, omnibus ipſum glorificantibus.
16 Venit igitur Nazarethã, ubi fuerat nutritus : & intravit ut conſueverat, die Sabbathi, in ſynagogam : & ſurrexit ut legeret.
17 Tunc datus eſt ei liber Eſaiæ Prophetæ : quumque explicuiſſet librum, invenit locum *in* quo ſcriptum erat ;
18 Spiritus Domini ſuper me, propterea quod unxit me, ut euangelizem pauperibus miſit me, ut medear contritis corde, ut prædicem captivis dimiſſionem, & cæcis viſus recuperationem, ut confractos emittam in libertatem :
19 Ut prædicem annum domini acceptum.
20 Et complicatum librum quum reddidiſſet miniſtro,

miniſtro, ſedit: & omnium in ſynagoga oculi erant intenti in eum.

21 Cœpit autem eis dicere, Certè hodie impleta eſt hæc Scriptura audientibus vobis.

22 Et omnes teſtimonium ei dabant, ac mirabantur ſuper ſermonibus *plenis* gratiæ, procedentibus ex ore ipſius, dicebantque; Nonne iſte eſt filius ille Joſephi?

23 Et dixit ad eos, Omnino dicetis mihi hoc proverbium, Medicè cura teipſum: quæcumque audivimus facta fuiſſe in urbe Capernaumo, fac etiam hic in patria tua.

24 Dixit autem, Amen dico vobis, nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua.

25 Sed in veritate dico vobis, multæ viduæ erant diebus Eliæ in Iſraele, quando clauſum fuit cœlum ad tres annos & ſex menſes, *adeo* ut fuerit fames magna per totam regionem:

26 Et ad nullam illarum miſſus eſt Elias, ſed Sareptam *urbem* Sidoniæ, ad mulierem viduam.

27 Et multi leproſi erant in Iſraele ſub Eliſæo Propheta: & nullus eorum purificatus eſt, ſed Naamanus Syrus.

28 Tunc repleti ſunt omnes excandeſcentia in ſynagoga, hæc audientes.

29 Et quum ſurrexiſſent, ejecerunt eum extra urbem; & duxerunt eum uſque ad ſupercilium montis ſuper quem urbs ipſorum erat ædificata, ut præcipitarent eum.

30 Ipſe vero quum tranſiſſet per medios ipſos, profectus eſt.

31 Deſcendit Capernaumum urbem Galilææ, ibique docebat eos Sabbathis.

32 Et percellebantur ſuper doctrina ejus: erat enim ſermo ipſius cum auctoritate.

33 Erat autem in ſynagoga quidam habens ſpiritum dæmoniacum impurum, qui exclamavit voce magna,

34 Dicens, Ah, quid nobis tecum Jeſu Nazarene? veniſti ut perderes nos? novi te quis ſis; *nimirum* Sanctus ille Dei.

35 Et objurgavit eum Jeſus, dicens; Obmutesce, & exi ab eo. Tunc dæmonium projecto illo in medium, exiit ex eo, nihilque ei nocuit.

36 Et obortus eſt pavor in omnibus: & colloquebantur alii cum aliis, dicentes; Quid hoc rei eſt, quod cum auctoritate ac poteſtate imperat immundis ſpiritibus, & exeunt?

37 Et dimanavit rumor de eo in omnem locum circum jacentis regionis.

38 Egreſſus autem Jeſus è ſynagoga, introivit domum Simonis: ſocrus vero Simonis detinebatur febri magna: & rogaverunt eum pro illa.

39 Tunc *ipſe* adſtans ſupra eam, objurgavit febrim: & *febris* eam dimiſit, *illa* vero quum illico ſurrexiſſet, miniſtravit eis.

40 Occidente autem Sole, omnes qui habebant infirmos morbis variis, ducebant ipſos ad eum; ille vero unicuique ipſorum impoſitis manibus, ſanavit eos.

41 Exibant autem etiam dæmonia ex multis, clamantia ad dicentia, Certe tu es Chriſtus ille Filius ille Dei. Sed *ipſe* objurgans non ſinebat ea loqui, quod ſcirent ipſum eſſe Chriſtum illum.

42 Orto autem die egreſſus profectus eſt in deſertum locum, & turba quærebat eum, veneruntque uſque ad ipſum, & retinebant eum ne ab ipſis diſcederet.

43 Ille vero dixit eis, Certè etiam aliis urbibus oportet me euangelizare regnum Dei: nam ad hoc miſſus ſum.

44 Et prædicabat in ſynagogis Galilææ.

CAP. V. *Chriſtus docet è navigio, & per capturam piſcium attrahit Petrum, Jacobum & Johannem: ſimul paralyſin & peccata ſolvit: vocat Levi publicanum: excuſat ſuos diſcipulos à jejunio.*

FActum eſt autem, quum turba incumberet ei, audiendi verbi Dei cauſa, ipſe ſtabat apud lacum Genezaret;

2 Viditque duo navigia quæ ad lacum erant: piſcatores vero quum ex iis deſcendiſſent, abluebant retia.

3 Ingreſſus autem in unum iſtorum navigiorum, quod erat Simonis, rogavit eum ut à terra proveheret paululum; quumque conſediſſet, docebat turbam ex navigio.

4 Ut ceſſavit autem loqui, dixit ad Simonem, Provehito in altum, & dimittite retia veſtra ad capturam.

5 Tum reſpondens Simon ait ei, Magiſter, quum per totam noctem nos fatigaverimus, nihil cepimus; tamen ex tuo juſſu dimittam rete.

6 Et quum hoc feciſſent, concluſerunt piſcium multitudinem magnam: dirumpebatur autem rete eorum.

7 Et innuerunt conſortibus qui *erant* in altero navigio ut venirent, & ſibi opitularentur. Venerunt igitur, & impleverunt ambas naves; ita ut pene mergerentur.

8 Quum autem *hæc* vidiſſet Simon Petrus, accidit ad genua Jeſu, dicens; Diſcede à me, Nam homo peccator ſum, Domine.

9 Pavor enim occuparat eum & omnes qui cum eo *erant*, ſuper captura piſcium quam comprehenderant:

10 Similiter autem & Jacobum & Johannem filium Zebedæi, qui erant ſocii Simoni. Tunc ait ad Simonem Jeſus, Ne metuè: ab hoc *tempore* vivos capies homines.

11 *Illi* autem quum ſubduxiſſent in terram navigia, relictis omnibus, ſequuti ſunt eum.

12 Et ecce factum eſt, ut quum eſſet in quadam urbe, tum *adveniret* quidam plenus lepra; ac viſo Jeſu procidens in faciem, deprecaretur eum, dicens; Domine, ſi velis, potes me purificare.

13 *Jeſus* autem extenſa manu tetigit eum, dicens, volo, purificator. Et ſtatim lepra abiit ab eo.

14 Ipſe vero mandavit ei ut nulli *hoc* diceret: ſed profectus, *inquit*, oſtende teipſum ſacerdoti, & offer pro purificatione tui, prout imperavit Moſes, *ut hoc ſit* eis teſtimonio.

15 Dimanabant autem eo magis ſermones de eo: & conveniebat turba multa ut audirent, & per eum ſanarentur ab infirmitatibus ſuis.

16 Ipſe

16 Ipſe autem ſecedens, erat in deſertis, & orabat.

17 Et factum eſt quodam die, quum ipſe doceret, ſederentque Phariſæi ac Legis doctores, qui venerant ex omnibus vicis Galilææ, & Judææ, & Hieroſolymis: & virtus Domini adeſſet *ei* ad ſanandum illos:

18 Tunc ecce *advenerunt* quidam ferentes in lecto hominem qui erat paralyticus: & ſtudebant cum inferre, & ponere in ipſius conſpectu.

19 Et quum non inveniſſent qua ipſum inferrent propter turbam, aſcenderunt in ſolarium, & perfoſſo teſtaceo pavimento, dimiſerunt eum cum lectulo in medium, ante Jeſum.

20 Qui fide eorum viſa, dixit; Heus tu, remiſſa ſunt tibi peccata tua.

21 Tunc cœperunt ratiocinari Scribæ & Phariſæi, dicentes; Quis eſt iſte qui loquitur blaſphemias? Quis poteſt remittere peccata niſi ſolus Deus?

22 Jeſus autem agnitis eorum cogitationibus, reſpondens dixit eis, Quid ratiocinamini in cordibus veſtris?

23 Utrum eſt facilius? dicere, Remiſſa ſunt tibi peccata; aut dicere, Surge & ambula?

24 Ut autem ſciatis Filium hominis auctoritatem habere in terra remittendi peccata, (ait paralytico) Tibi dico, ſurge, & ſublato *in humeros* lectulo tuo, abi domum tuam.

25 *Is* autem illico ſurgens in eorum conſpectu, ſublato *in humeros eo* in quo jacuerat, abiit domum ſuam glorificans Deum.

26 Et ſtupor cepit omnes, & glorificabant Deum: & repleti ſunt metu, dicentes; Certè vidimus inopinata hodie.

27 Poſthæc vero exiit, & conſpexit publicanum nomine Levi, ſedentem ad telonium, & dixit ei, Sequere me.

28 Et *ille* derelictis omnibus ſurrexit, & ſequutus eſt eum.

29 Et fecit ei Levi epulum magnum domi ſuæ: eratque turba multa publicanorum, & aliorum qui cum ipſis accumbebant.

30 Obmurmurabant autem eis Scribæ ac Phariſæi, dicentes ad diſcipulos ejus: Quare cum publicanis & peccatoribus editis & bibitis?

31 Et reſpondens Jeſus dixit eis, non opus eſt iis qui ſani ſunt, medico, ſed iis qui male *ſe* habent.

32 Non veni vocatum juſtos, ſed peccatores ad reſipiſcentiam.

33 Ipſi vero dixerunt ei, Quare diſcipuli Johannis jejunant crebro, & deprecationes faciunt, ſimiliter & *diſcipuli* Phariſæorum; tui vero edunt & bibunt?

34 Ipſe autem dixit eis, Num poteſtis facere ut filii thalami, quo *tempore* cum ipſis eſt ſponſus, jejunent?

35 Venient autem dies quum tolletur ab eis ſponſus, tunc jejunabunt illis diebus.

36 Dicebat autem eis etiam parabolam, Nemo panniculum novi veſtimenti indit in veſtimentum vetus: alioqui & illud novum findit *vetus*, & veteri non convenit panniculus *ſumtus* ex novo.

37 Et nemo injicit vinum novum in utres veteres? alioqui diſrumpet vinum novum utres, & ipſum effundetur, & utres peribunt.

38 Sed vinum novum in utres recentes injiciendum eſt: & utraque conſervantur.

39 Et nemo qui biberit vetus, ſtatim vult novum: dicit enim; Vetus utilius eſt.

CAP. VI. Συζήτησις *de ſabbatho. ebullitio & recenſio Apoſtolorum. concio de beatitudine & contra, de inimicorum dilectione, & de fugiendis judiciis temerariis & hypocriſi.*

FActum eſt vero ut ſabbatho altero primo pertranſiret per ſata: Vellebant autem diſcipuli ſpicas, edebantque, confricantes manibus.

2 Quidam autem Phariſæorum dixerunt eis, Cur facitis quod non licet facere ſabbathis?

3 Tunc reſpondens Jeſus dixit eis, Ne hoc quidem legiſtis quod fecit David quum eſuriret ipſe & qui cum eo erant?

4 Quomodo introierit domum Dei, & panes propoſitionis ſumpſerit, ederitque ac dederit etiam iis qui ſecum *erant*: quibus *paucis* non licet veſci niſi ſolis Sacerdotibus?

5 Et dicebat eis, Filius hominis dominus eſt etiam ſabbathi.

6 Factum eſt vero etiam alio ſabbatho ut ipſe ingrederetur in ſynagogam, ac doceret: Erat autem ibi quidam, cujus manus dextera erat arida.

7 Obſervabant autem eum Scribæ ac Phariſæi an ſabbatho ſanaturus eſſet *illum*, ut invenirent accuſationem *adverſus* eum.

8 At ipſe norat cogitationes eorum: & dixit homini illi qui habebat manum aridam, Surge, & adſta in medio: ille vero ſurgens adſtitit.

9 Dixit igitur eis Jeſus, Interrogabo vos quiddam, licet ſabbathis benefacere, an malefacere *animam?* hominem ſervare, an perdere?

10 Et quum eos omnes circumſpexiſſet, ait homini, Extendè manum tuam. Ille autem ita fecit; & reſtituta eſt manus ejus ſana ſicut altera.

11 Ipſi autem repleti ſunt amentia: & colloquebantur alii cum aliis, quidnam facerent Jeſu.

12 Factum eſt autem illis diebus, abiit in montem ad orandum, & pernoctavit *illic in* precatione Dei.

13 Et quum dies ortus eſſet, advocavit diſcipulos ſuos, & quum ex ipſis elegiſſet duodecim, quos & Apoſtolos nominavit:

14 (*Nempè* Simonem, quem etiam nominavit Petrum, & Andream fratrem ejus, Jacobum & Johannem, Philippum & Bartholomæum,

15 Matthæum & Thomam, Jacobi Alphæi *filium*, & Simonem qui vocatur Zelotes,

16 Judam Jacobi *fratrem*, & Judam Iſcarioten, qui etiam fuit proditor:)

17 Et deſcendiſſet cum eis, ſubſtitit in loco campeſtri turbaque diſcipulorum ejus, & multitudo magna plebis ex tota Judæa & Hieruſalem, & à maritima *regione* Tyri & Sidonis,

Sidonis, qui venerant ut audirent eum & sanarentur ab infirmitatibus suis :

18 Et qui vexabantur à spiritibus impuris: & sanabantur.

19 Et tota turba ſtudebat eum tangere : quia vis ab eo prodibat, & ſanabat omnes.

20 Ipſe vero ſublatis oculis ſuis in diſcipulos, dicebat ; Beati *eſtis* pauperes : quia veſtrum eſt regnum Dei.

21 Beati qui nunc eſuritis : quia ſaturabimini Beati qui nunc fletis: quia ridebitis.

22 Beati eritis quum vos oderint homines, & ſeparaverint vos, & convitiis affecerint *vos*, & nomen veſtrum ut improbum abjecerint, propter Filium hominis.

23 Gaudete illo die, & ſalite : Ecce enim merces veſtra multa *eſt* in cœlis : nam itidem faciebant Prophetis patres eorum.

24 Sed væ vobis divitibus: nam perceptum habetis ſolatium veſtrum.

25 Væ vobis qui impleti eſtis: nam eſurietis. Væ vobis qui ridetis nunc : nam lugebitis & flebitis.

26 Væ vobis quum benè vobis dixerint omnes homines : nam itidem faciebant pſeudoprophetis patres eorum.

27 Sed vobis dico qui auditis: Diligite inimicos veſtros ; benefacite iis qui vos oderunt.

28 Benedicite iis qui exſecrantur vos, & orate pro infeſtantibus vos.

29 Et qui tibi ceciderit maxillam, præbè & alteram : & ab eo qui tollit tibi pallium, etiam tunicam ne prohibeto.

30 Cuivis autem petenti abs te da : & ab eo qui tollit *res* tuas, ne repetito.

31 Et prout vultis ut faciant vobis homines, vos etiam facite eis ſimiliter.

32 Quod ſi diligitis eos qui vos diligunt, quæ vobis erit gratia? nam & peccatores diligunt eos à quibus diliguntur.

33 Et ſi benefeceritis iis qui vobis benefaciunt, quæ vobis erit gratia ? nam & peccatores idem faciunt.

34 Et ſi mutuum dederitis iis à quibus ſperatis vos recepturos, quæ gratia erit vobis ? nam & peccatores peccatoribus dant mutuum, ut recipiant paria.

35 Immo diligite inimicos veſtros, & *iis* benefacitè & mutuum date, nihil inde ſperantes : & erit merces veſtra multa, ac filii eritis illius altiſſimi : nam ipſe benignus eſt erga ingratos & malos.

36 Eſtote ergo miſericordes, prout & Pater veſter miſericors eſt.

37 Ne judicate, & non judicabimini : ne condemnate, & non condemnabini : abſolvite, & abſolvemini :

38 Date, & dabitur vobis ; menſuram, *in*quam, bonam, preſſam, agitatã, & ſuperfluentem dabunt in ſinum veſtrum. Eadem enim menſura qua metimini, contra metietur vobis.

39 Dicebat autem eis parabolam, Nam poteſt cæcus cæco viæ dux eſſe ? nonne ambo in foveam cadent ?

40 Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum ſuum: ſed quiſquis *erit*, perfectus *diſcipulus* erit ut magiſter.

41 Quid autem aſpicis feſtucam quæ eſt in oculo fratris tui trabem autem quæ eſt in oculo tuo non conſideras ?

42 Aut quomodo potes dicere fratri tuo, Frater, ſine ejiciam feſtucã quę in oculo tuo eſt : quum ipſe trabem quæ eſt in oculo tuo non reſpicias? Hypocrita, ejice primum trabem illam ex oculo tuo, & tunc deſpicies ut ejicias feſtucam quæ eſt in oculo fratris tui.

43 Non eſt arbor bona quæ ferat fructum malum, neque arbor mala quæ ferat fructum bonum.

44 Unaquæque enim arbor ex fructu ſuo cognoſcitur. Neque enim è ſpinis colligunt ficus ; neque è rubo vindemiant uvam.

45 Bonus homo ex bono theſauro cordis ſui profert bonum : & malus homo ex malo theſauro cordis ſui profert malum : ex exundantia enim cordis loquitur os ejus.

46 Quid autem vocatis me Domine, Domine: & non facitis quæ dico ?

47 Quiſquis venit ad me, & audit ſermones meos, & eos præſtat, præmonſtrabo vobis cui ſimilis ſit.

48 Similis eſt cuipiam ædificanti domum, qui fodit, & excavavit, ſtatuitque fundamenta ſuper petram, Ubi autem venit inundatio, illiſum eſt flumen domui illi, ſed nequivit eam quatere : fundata enim erat ſuper petram.

49 Qui autem *meos ſermones* audivit, nec præſtitit, ſimilis eſt cuipiam qui ædificavit domum ſuam ſuper ſolum abſque fundamento, cui illiſum eſt flumen : itaque ſtatim cecidit, fuitque ruina domus illius magna.

CAP. VII. *Chriſtus ſervum Centurionis ſanat & filium viduæ reſuſcitat, legatos Johannis excipit, edit miracula & peccata remittit.*

QUum autem finiviſſet omnia verba ſua audiente populo, ingreſſus eſt Capernaum.

2 Centurionis vero cujuſdam ſervus malè affectus moribundus erat, qui erat ipſi pretioſus.

3 *Is* vero quum audiviſſet de Jeſu, miſit ad eum Seniores Judæorum, rogans eum ut veniret & ſervaret ſervum ſuum.

4 Illi autem quum veniſſent ad Jeſum, precati ſunt eum ſtudioſe, dicentes ; certè dignus eſt cui hoc præbeas.

5 Diligit enim gentem noſtram, & ſynagogam ædificavit nobis.

6 Jeſus ergo ibat cum eis. Et quum jam non longè abeſſet ab illa domo, miſit ad eum Centurio ille amicos, dicens ei; Domine, ne vexator : nec enim ſum dignus ut tectum meum ſubeas.

7 Ideo ne me ipſum quidem ſum dignum arbitratus qui venirem ad te : ſed loquere, & ſanabitur puer meus.

8 Etenim ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites; & dico huic, Vade, & vadit : & alteri, Veni, & venit : & ſervo meo, Fac hoc, ac facit.

9 Auditis autem his, Jeſus admiratus eſt eum: & converſus dixit turbę quę ipſum ſequeba-

quebatur, Dico vobis, ne in Iſraele quidem tantam fidem inveni.

10 Et domum reverſi qui miſſi fuerant, ſanum invenerunt ſervum qui infirmus fuerat.

11 Et factum eſt *die* ſequenti ut proficiſceretur in civitatem quæ vocatur Naum: proficiſcebantur autem cum eo diſcipuli ejus multi, turbaque multa.

12 Ut autem appropinquavit portæ civitatis, tum ecce, defunctus efferebatur, *qui* unigenitus *fuerat* matri ſuæ, & ipſi *quidem* viduæ: turbaque civitatis multa erat cumea.

13 Dominus vero ipſam intuitus, intima miſericordia commotus eſt ſuper ea, & dixit, Ne fleto.

14 Quumque acceſſiſſet tetigit loculum: (qui vero portabant, ſubſtiterunt) & dixit, Adoleſcens, tibi dico, Surge.

15 Tunc reſedit qui fuerat mortuus, & cœpit loqui: & *ille* dedit eum matri ſuæ.

16 Cepit autem omnes timor: & glorificabant Deum, dicentes; Certe Propheta magnus ſuſcitatus eſt inter nos, &, Certe Deus reſpexit populum ſuum.

17 Pervenitque iſte de eo ſermo in totam Judæam, & in totam regionem circumjacentem.

18 Et annunciarunt Johanni diſcipuli ipſius de his omnibus: qui advocatos duos quoſdam è diſcipulis ſuis,

19 Miſit ad Jeſum, dicens; Tune is es qui venturus erat, an alium exſpectabimus?

20 Quum igitur veniſſent ad eum viri illi, dixerunt; Johannes Baptiſta miſit nos ad te, dicens; Tune is es qui venturus erat, an alium exſpectabimus?

21 Eadem autem hora multos ſanavit à morbis & flagellis & ſpiritibus improbis: & cæcis multis viſum gratificatus eſt.

22 Et reſpondens Jeſus dixit eis, Profecti annunciate Johanni quæ vidiſtis & audiſtis: cæcos viſum recipere, claudos ambulare, leproſos purificari, ſurdos audire, mortuos ſuſcitari, pauperibus enangelizari.

23 Beatus eſt autem quicumque non fuerit offenſus me.

24 Et quum abiiſſent nuncii Johannis, cœpit de Johanne dicere ad turbam. Quid exiſtis in deſertum ſpectaturi? arundinem à vento agitatam?

25 Sed quid exiſtis viſuri? hominem mollibus veſtibus amictum? ecce, qui veſtitu magnifico utuntur & in luxu verſantur, ſunt in palatiis regiis.

26 Sed quid exiſtis viſuri? Propheram? certe dico vobis, etiam amplius quam Prophetam.

27 Hic eſt de quo ſcriptum eſt, Ecce, mitto nuncium meum ante faciem tuam, qui apparabit viam tuam coram te.

28 Nam dico vobis, inter genitos ex mulieribus, nullus eſt major Propheta Johanne Baptiſta: ſed qui minimus eſt in regno Dei, major eſt eo.

29 Et *ea* audito, totus populus & publicani juſtificarunt Deum, baptizati baptiſmo Johannis.

30 Phariſæi vero & Legis interpretes conſilium Dei aſpernati ſunt adverſus ſemetipſos non baptizati ab eo.

31 Dixit præterea Dominus, Cui ergo aſſimilabo homines gentis iſtius? & cui rei ſimiles ſunt?

32 Similes ſunt puerulis ſedentibus in foro; & qui acclamant alii aliis, & dicunt, Cecinimus vobis tibiis, & non ſaltaſtis: lamentati ſumus vobis, & non fleviſtis.

33 Venit enim Johannes Baptiſta, neque edens panem, neque bibens vinum: & dicitis, Dæmonium habet.

34 Venit filius hominis edens ac bibens, & dicitis, Ecce homo edax & vini potor, amicus publicanorum ac peccatorum.

35 Sed juſtificata eſt ſapientia à filiis ſuis omnibus.

36 Rogavit autem eum quidam ex Phariſæis ut ſecum ederet: itaque ingreſſus domum Phariſæi, diſcubuit.

37 Et ecce, mulier, quæ fuerat in urbe peccatrix, quum cognoviſſet eum accumbere in domo Phariſæi, allato alabaſtro unguenti:

38 Et ſtans apud pedes ejus retro, fletu cœpit lacrymis rigare pedes ejus, & capillis capitis ſui extergebat, & deoſculabatur pedes ejus, & illo unguento ungebat.

39 Quum autem id vidiſſet Phariſæus qui vocaverat eum, dixit apud ſe, Hic ſi eſſet Propheta, noſſet utique quæ & qualis ſit ea mulier quæ tangit ipſum: quod *videlicet* ſit peccatrix.

40 Tunc reſpondens Jeſus dixit ei, Simon, habeo quiddam quod tibi dicam. At ille ait, Magiſter, dic.

41 Duo debitores, *inquit Jeſus*, erant cuidam creditori: unus debebat denarios quingentos, alter vero quinquaginta:

42 Quum autem illi non eſſent ſolvendo, gratificatus eſt *debitum* utriſque. Horum igitur dic uter eum plus diliget?

43 Reſpondens vero Simon dixit, *Iſte* præſumo, cui plus gratificatus eſt. At ille dixit ei, Rectè judicaſti.

44 Et converſus ad mulierem dixit Simoni, Cernis hanc mulierem? ingreſſus tuam domum tuam; aquam pedibus meis non dediſti: hæc autem lacrymis rigavit pedes meos, & capillis capitis ſui exterſit.

45 Oſculum mihi non dediſti: hæc autem ex quo ingreſſa eſt, non intermiſit deoſculari pedes meos.

46 Oleo caput meum non unxiſti hæc autem unguento unxit pedes meos.

47 Cujus rei gratia dico tibi, remiſſa eſſe multa illa ipſius peccata: nam dilexit multum: cui autem paululum remittitur, paululum diligit.

48 Dixit autem ei, remiſſa ſunt tibi peccata.

49 Et cœperunt qui ſimul accumbebant, dicere apud ſe, Quis eſt hic qui etiam peccata remittit?

50 Dixit autem ad mulierem illam, Fides tua te ſervavit: vade cum pace.

CAP.

CAP. VIII. *Mulieres Christo ministrant. Parabola de semine & de lucerna. Item quatuor miracula.*

ET factum est deinceps, ut ipse ita faceret oppidatim & vicatim, prædicans & evangelizans regnum Dei, & duodecim illi *erant* cum eo :

2 Et quædam mulieres quas sanaverat à spiritibus improbis & morbis : *nempe* Maria, quæ vocabatur Magdalene, ex qua septem dæmonia exierant,

3 Et Johanna uxor Chuzæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ quæ ministrabant ei ex iis quæ sibi suppetebant.

4 Quum autem multa turba conveniret, & qui in singulis urbibus erant proficiscerentur ad eum, dixit per parabolam.

5 Quidam sator exiit ut sereret semen suum : & inter serendum aliud cecidit secundum viam, & conculcatum est, & volucres cœli exederunt illud :

6 Et aliud cecidit in petram, & enatum exaruit, quia non habebat humorem :

7 Et aliud cecidit inter spinas : & simul enatæ spinæ suffocarunt illud :

8 Et aliud cecidit in terram bonam : & quum enatum esset, edidit fructum centuplum. Hæc dicens, clamabat; Qui habet aures ad audiendum, audiat.

9 Interrogabant autem eum discipuli ejus, dicentes quæ esset ista parabola.

10 Ipse vero dixit *eis*, Vobis datum est nosse mysteria regni Dei : reliquis autem per parabolas *loquor*, ut videntes non videant, & audientes non intelligant.

11 Est autem hæc parabola : Semen illud est sermo Dei :

12 Qui autem secundum viam *semen excipiunt*, ii sunt qui audiunt : deinde venit diabolus, & tollit sermonem è corde eorum, ne, postquam crediderint, serventur.

13 Qui vero in petram, *ii sunt* qui quum audierunt, cum gaudio excipiunt sermonem : sed isti radices non habent, qui ad tempus credunt, & tempore tentationis abscedunt.

14 Quod autem in spinas cecidit, ii sunt qui audierunt : sed profecti, à solicitudinibus & divitiis ac voluptatibus vitæ suffocantur, nec fructus proferunt.

15 Quod autem in bonam terram *cecidit*, ii sunt qui in corde honesto ac bono auditum sermonem retinent, & fructum adferunt per perantiam.

16 Nemo porro, qui lucernam accenderit operit eam vase, aut subter lectum ponit, sed candelabro imponit, ut qui ingrediuntur videant lumen.

17 Non est enim *quicquam* occultum quod non fit futurum manifestum : nec celatum, quod non sit futurum ut innotescat, & veniat in apertum.

18 Videte ergo quomodo audiatis : quisquis enim habet, dabitur ei, & quicumque non habet, etiam quod videtur habere tollitur ab eo.

19 Venerunt autem ad eum mater & fratres ejus, & non poterant eum convenire propter turbam.

20 Et annunciatum est ei, dicentibus *nonnullis*, Mater tua & fratres tui adstant foris, cupientes te videre.

21 Ipse vero respondens, dixit; Mater mea, & fratres mei, ii sunt qui sermonem Dei audiunt, & eum præstant.

22 Factum est autem quodam die, ut ipse ingrederetur in navigium, ac discipuli ejus, & diceret eis, Transeamus in ulteriorem ripam lacus. Provecti sunt igitur.

23 Navigantibus autem eis sopitus est : & descendit turbo venti in lacum : & complebantur ac periclitabantur.

24 Accedentes autem expergefecerunt eum, dicentes; Præceptor, præceptor, perimus. Ipse vero expergefactus : objurgavit ventum ac fluctuationem aquæ : & cessaverunt, factaque est tranquillitas.

25 Dixit autem eis, Ubi est fides vestra ? Metuentes autem mirati sunt, dicentes alii ad alios, Quisnam iste est, ut ventis quoque & aquæ imperet, & auscultent ei ?

26 Et navigarunt in regionem Gadarenorum, quæ est in oppositâ ripa Galilææ.

27 Ipsi autem egresso in terram, occurrit ex urbe vir quidam qui habebat dæmonia à temporibus multis : & vestimento non induebatur, neque in *ulla* domo manebat, sed in monumentis.

28 *Is* ergo quum vidisset Jesum, & exclamasset, accidit ei *ad pedes*, & voce magna dixit : Quid mihi tecum Jesu Fili Dei altissimi ? rogo te ne me torqueas.

29 Mandabat enim illi spiritui impuro ut exiret ab eo homine : nam à multo tempore corripuerat eum : itaque vinctus *ille* catenis & pedicis, custodiebatur : sed diruptis vinculis agitabatur à dæmone in deserta.

30 Interrogavit autem eum Jesus, dicens; Quod tibi nomen est ? Ipse vero dixit, Legio : Nam dæmonia multa ingressa erant in eum.

31 Et rogabant eum ne imperaret sibi ut abirent in abyssum.

32 Erat autem ibi grex porcorum multorum pascentium in monte : & rogabant eum *dæmonia* ut sibi permitteret in illos ingredi. Et permisit eis.

33 Egressa autem dæmonia ex eo homine, ingressa sunt in porcos : & grex ille ruit è præcipitio in lacum : & suffocatus est.

34 Quum autem pastores vidissent quod factum fuerat, fugerunt : & profecti annunciarunt in urbem & in agros.

35 Exierunt igitur ut viderent quod factum erat : veneruntque ad Jesum, & invenerunt hominem illum à quo dæmonia exierant vestitum, ac sanæ mentis, ad pedes Jesu : & metuerunt.

36 Annunciaverunt autem ipsis etiam ii qui viderant, quomodo liberatus fuisset qui fuerat dæmoniacus.

37 Et rogavit eum tota multitudo circumjacentis regionis Gadarenorum ut discederet ab ipsis, quia magno metu tenebantur :

ipſe autem ingreſſus navigium reverſus eſt.

38 Deprecatus eſt autem eum vir ille à quo dæmonia exierant, ut eſſet cum eo: ſed dimiſit eum Jeſus, dicens;

39 Revertere domum tuam, & narra quanta tibi præſtiterit Deus. Abiit igitur prædicans per totam urbem quanta ſibi præſtitiſſet Jeſus.

40 Factum eſt autem ut quum revertiſſet Jeſus, exceperit eum turba: nam omnes exſpectabant eum.

41 Et ecce, venit quidam cui nomen Jairus, qui erat præfectus ſynagogæ: & accidens ad pedes Jeſu, rogabat eum ut ingrederetur domum ſuam;

42 Quoniam erat ei unigenita filia quaſi annorum duodecim, eaque moriebatur. Inter eundum vero turba coarctabat eum.

43 Mulier autem quæ erat in fluxione ſanguinis ab annis duodecim, & in medicos impenderat totum victum, nec ab ullo potuerat curari;

44 Quum acceſſiſſet à tergo, tetigit fimbriam pallii ipſius: & illico ſubſtitit fluxio ſanguinis ejus.

45 Tunc ait Jeſus, Quis *eſt* qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus & qui cum eo erant, Magiſter, turba te conſtringit & opprimit, & dicis, Quis *eſt* qui me tetigit?

46 Jeſus autem ait, Tetigit me aliquis, nam ego cognovi virtutem à me prodiiſſe.

47 Videns autem mulier illa ſe non latuiſſe, fremens venit, & accidens ei *ad pedes*, declaravit ei in conſpectu totius populi quam ob cauſam tetigiſſet eum, & quomodo ſanata fuerat illico.

48 Ipſe vero dixit ei. Confide filia, fides tua te ſervavit: vade cum pace.

49 Adhuc eo loquente, venit quidam à præfecto ſynagogæ, dicens ei; Mortua eſt filia tua: ne vexa magiſtrum.

50 Jeſus autem *hoc* audito, reſpondit ei; Ne metue, crede ſolummodo, & ſervabitur:

51 Ingreſſus vero domum, non permiſit ingredi quemquem, niſi Petrum & Jacobum & Johannem, & patrem ac matrem puellæ.

52 Flebant autem omnes, & plangebant eam: ipſe vero dixit; Ne flete: non eſt mortua, ſed dormit.

53 Et deridebant eum, quod ſcirent eſſe mortuam.

54 Ipſe vero ejectis foras omnibus, & prehenſa manu ejus, clamavit, dicens, Puella ſurge.

55 Et reverſus eſt ſpiritus ejus, ac ſurrexit illico: & *ipſe* imperavit ut ei daretur quod ederet.

56 Et perculſi fuerunt parentes ejus: ipſe vero mandavit eis ut nulli dicerent quod factum fuerat.

CAP. IX. *Commiſſo & miſſo 12 Apoſtolorum. Miraculum 5 panum & 2 piſcium. Quid vulgus & quid Apoſtoli de Chriſto ſenſerint. Prædicet Chriſtus de morte & reſurrectione ſua, transfiguratur, dæmoniacum ſanat, contentionem de primatu repri-*

mit, Zelum inconſideratum redarguit, ſeque ſe volentes inſtruit.

CONvocatis autem *Jeſus* duodecim diſcipulis ſuis, dedit eis vim & poteſtatem in omnia dæmonia, & morbos ſanandi.

2 Miſitque eos ut prædicarent regnum Dei; & ſanarent infirmos.

3 Et dixit eis, Nihil ſemite ad iter, neque virgas, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque binas tunicas habete.

4 Et in quamcumque domum intraveritis, illic manete, & illinc exite.

5 Et quicumque non receperint vos, exeuntes ex urbe illa, etiam pulverem à pedibus veſtris excutite, *ut hoc ſit* teſtimonium adverſus eos.

6 Exeuntes igitur obibant ſingulos vicos, euangelizantes & ſanantes *morbos* ubique.

7 Audivit autem Herodes tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo: & hæſitabat, propterea quod dicebatur à quibuſdam Johannem ſuſcitatum eſſe è mortuis:

8 A quibuſdam vero, Eliam apparuiſſe: ab aliis autem, Prophetam quempiam ex antiquis ſurrexiſſe.

9 Tunc ait Herodes, Johannem ego decollavi: quis eſt autem iſte de quo ego talia audio? & ſtudebat eum videre.

10 Reverſi autem Apoſtoli narraverunt ei quæcumque fecerant: & *ipſe* aſſumtis illis, ſeceſſit privatim in locum deſertum urbis quæ vocatur Bethſaida.

11 Quod quum cognoviſſet turba, ſequuta eſt eum: *ipſe* autem excepit eos, & loquebatur eis de regno Dei: & eos quibus ſanatione opus erat, ſanabat.

12 Dies autem cœperat inclinare: & accedentes duodecim illi dixerunt ei, Dimitte turbam, ut abeuntes in circumjacentes vicos & agros, *illuc* divertant & inveniant cibaria: nam hic in loco deſerto ſumus.

13 *Ipſe* vero dixit eis, Date ipſis vos quod edant. Ipſi vero dixerunt, Non ſunt nobis plus quam quinque panes & duo piſces, niſi nos profecti emamus toti huic populo eſcas.

14 Aderant eum quaſi viri quinquies mille. Ait autem diſcipulis ſuis, facite ut diſcumbant per ſingulos quoſque diſcubitus quinquageni.

15 *Ipſi* igitur ita fecerunt, & diſcubuerunt omnes:

16 *Ipſe* vero acceptis quinque illis panibus & duobus piſcibus, ſuſpiciens in cœlum, benedixit eis: & fregit deditque diſcipulis ut apponerent turbæ.

17 Ederunt igitur omnes illi, & ſaturati ſunt: & ſublatum eſt quod ſuperfuit ipſis fragmentorum, cophini duodecim.

18 Et factum eſt ut quum ipſe ſeorſim oraret, erant una cum eo diſcipuli: quos interrogavit, dicens; Quemnam eſſe me dicit turba?

19 Ipſi autem reſpondentes dixerunt, Johannem Baptiſtam: alii autem Eliam: alii vero Prophetam quempiam ex antiquis reſurrexiſſe.

20 Dixit autem eis, Vos vero quem me eſſe dicitis?

dicitis? Respondens autem Petrus dixit, Christum illum Dei.

21 Ipse vero interminatus eis, mandavit nulli hoc dicerent:

22 Dicens; Oportet Filium hominis multa pati, & reprobari à Senioribus & principibus Sacerdotum, & Scribis, & interimi, & tertia die suscitari.

23 Dicebat autem omnibus, Si quis vult me sequi, abdicet seipsum, & attollat crucem suam quotidie, & sequatur me.

24 Quisquis enim voluerit animam suam servare, perdet eam: quisquis vero perdiderit animam suam mea causa, is servabit eam.

25 Quid enim prodest cuipiam si lucretur universum mundum, se ipsum autem perdat, sive sui ipsius exitio multetur?

26 Quem enim puduerit mei ac meorum sermonum, ejus pudebit Filium hominis quando venerit cum gloria sua & Patris, sanctorumque Angelorum.

27 Dico autem vobis vere, sunt quidam ex iis qui hic adstant qui nequaquam gustabunt mortem usquedum viderint regnum Dei.

28 Factum est autem, quum post hæc verba, quasi dies octo *intercessissent*, ut assumtis Petro & Johanne & Jacobo, ascenderet in montem ad orandum.

29 Facta est autem inter orandum species faciei ipsius alia, & vestitus ejus albus ac refulgens.

30 Et ecce, duo viri colloquebantur cum eo, qui erant Moses & Elias:

31 Qui visi cum gloria, dicebant ipsius exitum, quo futurum erat ut defungeretur in Hierusalem.

32 Petrus vero & qui cum ipso erant, gravati erant somno: quum autem evigilassent, viderunt gloriam ejus, & duos illos viros stantes cum eo.

33 Et factum est quum illi discederent ab eo, ut diceret Petrus ad Jesum, Magister, bonum est nos hic esse: atque *adeo* faciamus tria tabernacula, unum tibi, & unum Mosi, & unum Eliæ, nesciens quid diceret.

34 Hæc autem ipso dicente, exstitit nubes quæ inumbravit illos: metuerunt autem dum illi ingrederentur in nubem.

35 Et vox exstitit è nube, dicens; Hic est filius ille meus, dilectus ille, ipsum audite.

36 Et postquam vox illa exstitisset: inventus est Jesus solus: ipsi autem siluerunt, & nulli annunciarunt per id tempus quicquam eorum quæ viderent.

37 Factum est autem sequente die, ut quum ipsi descendissent è monte, occurreret ei turba multa.

38 Et ecce quidam è turba vociferatus est, dicens; Magister, deprecor te, respice ad filium meum: nam unigenitus est mihi.

39 Et ecce, spiritus apprehendit eum, & *ipse* repente clamat, & *spiritus* discerpit eum spumantem, & vix abscedit ab eo, conterens eum.

40 Et deprecatus sum discipulos tuos ut ipsum ejicerent: sed non potuerunt.

41 Respondens autem Jesus ait, O gens incredula & perversa, quousque tandem ero apud vos, & sufferam vos? Adduc filium tuum huc.

42 Quum autem adhuc accederet, allisit eum dæmonium, & discerpsit: objurgavit autem Jesus spiritum impurum, & sanavit puerum: & reddidit eum patri suo.

43 Percellebantur igitur omnes super magnifica Dei virtute: omnibus vero mirantibus super omnibus quæ faciebat, dixit discipulis suis,

44 Reponite vos in aures vestras sermones istos: futurum est enim ut Filius hominis tradatur in manus hominum.

45 Ipsi vero ignorabant dictum istud, eratque ipsis occultum, adeo ut illud non sentirent; & metuebant eum interrogare de hoc dicto.

46 Incidit autem cogitatio inter eos, quis esset eorum maximus.

47 Jesus vero visa cogitatione cordis ipsorum, acceptum puerulum statuit apud se:

48 Et dixit eis, quicumque exceperit puerulum hunc nomine meo, me excipit: & quicumque me exceperit, excipit eum qui me misit: nam qui minimus est inter vos, is erit magnus.

49 Respondens autem Johannes ait, Magister, vidimus quemdam sub nomine tuo ejicientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia *te* non sequitur nobiscum.

50 Et dixit ei Jesus, Ne prohibete *illum*: qui enim non est adversus nos, pro nobis est.

51 Factum est autem, interim dum compleretur tempus quo sursum reciperetur, tum ipse faciem suam direxit ad eundum Hierosolymam.

52 Misitque nuncios ante faciem suam: qui profecti ingressi sunt in vicum Samaritanorum, ut pararent ei *hospitium*.

53 Sed *illi* non receperunt eum, quod facies ejus esset proficiscentis Hierosolymam:

54 Quum autem hoc vidissent ejus discipuli Jacobus & Johannes, dixerunt, Domine, vis dicamus ut ignis descendat è cœlo, & consumat eos, ut etiam Elias fecit?

55 Sed conversus Jesus objurgavit eos, dicens; Nescitis qualis spiritus vos sitis.

56 Filius enim hominis non venit ut perderet animas hominum, sed ut servaret. Abierunt igitur in alium vicum.

57 Factum est autem ut proficiscentibus ipsis, quidam in via dixerit ei, Sequar te quocumque ieris, Domine.

58 Dixit autem ei Jesus, Vulpes habent lustra, & volucres cœli nidos: Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.

59 Dixit vero ad alium *quemdam*, Sequere me. At ille dixit, Domine, permitte mihi ut prius abeam, ac sepeliam patrem meum.

60 Dixit autem ei Jesus, Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: Tu vero profectus annuncia regnum Dei.

61 Dixit autem etiam alius, Sequar te Domine: sed permitte mihi prius ut valedicam iis qui sunt domi meæ.

62 Ait autem ei Jesus, Nemo qui manu suæ admota aratro, respexit ad ea quæ retro *sunt*, appositus est ad regnum Dei.

CAP. X. *LXX discipuli adjunguntur XII Apostolis, & Væ urbibus infidelibus denunciatur. Quis proximus, & quæ diversa studia Martha & Mariæ.*

POst hæc autem designavit Dominus etiam alios *discipulos* septuaginta, misitque eos binos ante faciem suam in omnem urbem & locum quo futurum erat ut ipse veniret.

2 Dicebat igitur eis, Messis quidem multa, sed operarii pauci: deprecamini ergo dominum messis ut emittat operarios in messem suam.

3 Abite, ecce, ego mitto vos ut agnos in medium luporum.

4 Ne portate crumenam, neque peram, neque soleas: & neminem in via salutaveritis.

5 In quamcumque domum ingrediemini, primum dicite. Pax *esto* huic domui.

6 Quod si fuerit illic quispiam filius pacis, requiescet super eum pax vestra: sin minus; ad vos revertetur.

7 Manete autem in ea ipsa domo, edentes & bibentes quæ ab ipsis *apposita fuerint*: dignus enim est operarius mercede sua. Ne egredimini è domo in domum.

8 Sed & in quamcumque urbem ingressi fueritis, & exceperint vos, edite quæ apponuntur vobis.

9 Et sanate infirmos qui in ea fuerint, & dicite eis, Appropinquavit ad vos regnum Dei.

10 In quamcumque autem urbem ingressi fueritis, & non exceperint vos, egressi in plateas ejus dicite;

11 Etiam pulverem qui adhæsit nobis ex urbe vestra, vobis abstergimus: tamen hoc scitote, appropinquasse ad vos regnum Dei.

12 Dico autem vobis, Sodomorum conditionem die illo tolerabiliorem fore quam urbis illius.

13 Væ tibi Chorazin, væ tibi Bethsaida: nam si in Tyro & Sydone editæ fuissent virtutes quæ editæ sunt apud vos, olim cum sacco & cinere sedentes resipuissent.

14 Ideo Tyri & Sidonis tolerabilior erit conditio in judicio quam vestra.

15 Et tu Capernaum quæ usque ad cœlum elata es, usque ad inferos deprimeris.

16 Qui vos audit, me audit: & qui vos aspernatur, me aspernatur: qui vero me aspernatur, aspernatur eum qui misit me.

17 Reversi sunt autem septuaginta cum gaudio, dicentes, Domine, etiam dæmonia subjiciuntur nobis per nomen tuum.

18 *Ipse* autem dixit eis, Spectabam Satanam, ut fulgur è cœlo cadentem.

19 Ecce, do vobis potestatem calcandi serpentes & scorpiones, & supra omnem vim inimici: & nihil vos lædet.

20 Sed de eo ne gaudete quod spiritus vobis subjiciantur: gaudete vero potius quod nomina vestra scripta sunt in cœlis.

21 Eo ipso momento exsultavit Jesus in spiritu, & dixit, Gloriam tibi tribuo Pater, Domine cœli & terræ, quod hæc occultaveris sapientibus & intelligentibus; & detexeris ea infantibus: etiam Pater, quia ita libuit tibi.

22 Omnia mihi tradita sunt à Patre meo: & nemo novit quis sit Filius, nisi Pater: & quis sit Pater, nisi Filius, & cuicumque voluerit filius *eum* revelare.

23 Et conversus ad discipulos, privatim dixit *eis*, Beati oculi qui vident quæ vos videtis.

24 Dico enim vobis, multos Prophetas & reges cupivisse videre quæ vos videtis, nec vidisse: & audire quæ auditis, nec audisse.

25 Tum ecce, quidam Legis interpres surrexit, tentans eum, & dicens; Magister, quid faciendo, vitam æternam possidebo?

26 At ille dixit ei, In Lege quid scriptum est? quomodo legis?

27 Ille vero respondens dixit, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis, & ex tota cogitatione tua: & proximum tuum ut teipsum.

28 Tum *ipse* dixit ei, rectè respondisti, hoc fac, & vives.

29 Ille autem volens justificare seipsum, dixit Jesu. Et quis est meus proximus?

30 Excipiens autem *ejus sermonem* Jesus dixit, Quidam descendebat ab Hierusalem in Jericho, & incidit in latrones, qui expoliato eo & plagis impositis abierunt, seminece relicto.

31 Casu autem sacerdos quidam descendit per eandem viam: qui viso eo, ex adverso præteriit.

32 Similiter & Levita, quum venisset eo & illum vidisset, præteriit ex adverso.

33 Samaritanus autem quidam iter faciens, venit eo, & ipso conspecto, misericordia intima commotus est.

34 Et accedens obligavit ejus vulnera, infundens oleum ac vinum: & ipsum impositum suo jumento, duxit in diversorium, & eius curam egit.

35 Postero autem die abiens, prolatos duos denarios dedit hospiti, & dixit ei, Curam ipsius age: & quodcumque præterea insumpseris, ego quum redibo, reddam tibi.

36 Quis igitur horum trium tibi videtur proximus fuisse illi qui incidit in latrones?

37 Ille autem dixit, Is qui usus est misericordia erga eum. Ait igitur ei Jesus, Abi, & tu fac similiter.

38 Factum est vero inter eundem, ut ipse ingrederetur in quemdam vicum: mulier autem quædam Martha nomine excepit eum domum suam.

39 Et huic erat soror quæ vocabatur Maria, quæ etiam assidens ad pedes Jesu, audiebat ipsius sermonem.

40 Martha vero distrahebatur circa frequens ministerium: superveniens igitur ait, Domine, non est tibi curæ quod soror mea dereliquit me ut sola ministrem? dic ergo ei ut me viciſſim adjuvet.

41 Respondens autem dixit ei Jesus, Martha, Martha, sollicita es, & satagis de multis:

42 Atqui uno opus est. Maria vero bonam partem elegit, quæ non auferetur ab eo.

CAP

CAP. XI. *Christus docet orare, Dæmonium mutum ejicit, docet qui sint beati, quæ signa improbis data, & quomodo lucidum sit corpus; à Pharisæo invitatus, ex eorum sanctimonia larvam increpat.*

ET factum est, ut quum ipse oraret quodam in loco, postquam cessasset, diceret ei quidam ex ejus discipulis, Domine, doce nos orare, prout & Johannes docuit discipulos suos.

2 Dixit autem eis, Quum oratis, dicite. PATER noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum: veniat regnum tuum: fiat voluntas tua, sicut in cœlo, ita etiam in terra.

3 Panem nostrum quotidianum da nobis in diem.

4 Et remitte nobis peccata nostra: nam & ipsi remittimus cuivis nobis aliquid debenti. Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos ab illo improbo.

5 Dixit etiam eis, Quis vestrum habebit amicum, & proficiscetur ad eum media nocte, & dicat ei, Amice, da mihi mutuo tres panes;

6 Quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod apponam ei.

7 Et ille intus respondens dicat, Ne mihi molestias præbe: jam ostium clausum est, & pueruli mei mecum sunt in cubili: non possum surgere & dare tibi.

8 Dico vobis, etiamsi non dederit ei experrectus, eo quod amicus ejus sit: at certè propter importunitatem eius experrectus dabit ei quotquot sunt ei opus.

9 Et ego dico vobis, Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis, pulsate, & aperietur vobis.

10 Quisquis enim petit, accipit, & qui quærit, invenit: & pulsanti aperietur.

11 Equis autem ex vobis pater, *si* filius *ab eo* petierit panem, lapidem *ei* dabit? aut si piscem, num pro pisce dabit ei serpentem?

12 Aut si petierit ovum, num dabit ei scorpium?

13 Si vos igitur qui mali estis, nostis bona dona dare liberis vestris: quanto magis Pater vester cœlestis dabit Spiritum sanctum petentibus ab ipso.

14 Ejecit etiam dæmonium quod erat mutum: factum est autem egresso dæmonio, loquutus est ille mutus, & mirata est turba.

15 Quidam vero ex eis dixerunt, Per Beelzebulem principem dæmoniorum ejicit dæmonia.

16 Et alii *eum* tentantes, signum è cœlo petebant ab eo.

17 Ipse vero quum nosset cogitationes eorum, dixit eis, Omne regnum dissidens adversus sese, vastatur, & domus adversus sese *dissidens* cadit.

18 Quod si etiam Satanas adversus seipsum dissidet, quomodo stabit regnum ejus? Nam dicitis, per Beelzebulem ejicere me dæmonia.

19 Quod si ego per Beelzebulem ejicio dæmonia, filii vestri per quem ejiciunt? proptera ipsi erunt vestri judices.

20 Sin autem digito Dei ejicio dæmonia, nempè antevertens pervenit ad vos regnum Dei.

21 Quum validus quispiam armatus custodit aulam suam, in pace sunt quæ ipsi suppetunt:

22 Postquam vero quispiam eo validior superveniens vicerit eum, totam armaturam ejus tollit qua confidebat, & spolia ejus distribuit.

23 Qui non est mecum, adversum me est: & qui non congregat mecum, spargit.

24 Quum impurus spiritus exierit à quopiam, transit per arida loca, quærens requiem: & non inveniens, dicit; Revertar domum meam unde exivi.

25 Veniens igitur invenit eam versam & ornatam.

26 Tunc proficiscitur & assumit septem alios spiritus improbiores quam sit ipse, & ingressi habitant illic: sitque ultima conditio hominis illius deterior priore.

27 Factum est autem quum hæc diceret, attollens vocem quædam mulier è turba, dixit ei, Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ suxisti.

28 Ipse autem dixit, Imo vero beati qui audiunt sermonem Dei, & eum observant.

29 Quum autem turba aggregaretur apud eum, cœpit dicere, Gens ista improba est: signum requirit: sed signum non dabitur ei, nisi signum illud Jonæ Prophetæ.

30 Nam prout fuit Jonas signum Ninevitis, ita etiam erit Filius hominis isti genti.

31 Regina Austri surget in judicio cum viris gentis hujus, & condemnabit eos: quod venerit ab ultimis terris ut audiret sapientiam Salomonis: & ecce, plus quam Salomon *est* hoc in loco.

32 Viri Ninevitæ exsurgent in judicio cum gente ista, & condemnabunt eam: quod ad præconium Jonæ resipuerint: & ecce plus quam Jonas *est* hoc in loco.

33 Nullus vero si lucernam accenderit in occulto *loco* ponit *eam*: neque subter modium: sed in candelabrum, ut qui ingrediuntur, splendorem cernant.

34 Lucerna corporis est oculus: quum igitur oculus tuus fuerit simplex, totum quoque corpus tuum lucidum erit: quum vero malus fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit.

35 Considera ergo tuum lumen quod in te est, tenebræ sint.

36 Itaque si corpus tuum totum lucidum *fuerit*, non habens aliquam partem tenebrosam, erit lucidum totum, ut quum lucerna fulgore te illustrat,

37 Quum autem *hæc* loquutus esset, rogavit eum quidam Pharisæus ut prandaret apud se. Ingressus igitur recubuit.

38 Pharisæus vero quum *hoc* vidisset, admiratus est eum non prius ablutum fuisse ante prandium.

39 Dixit autem ei Dominus, Vos quidem Pharisæi exteriorem poculi patinæque partem purificatis: sed quod intra vos est, plenum est rapina & improbitate.

40 Desipientes, nonne qui fecit quod foris est, etiam id quod intus est fecit?

41 Immo, ea quæ penes vos sunt date *in* eleemosynam: & ecce, omnia erunt vobis munda.

42 Sed væ vobis Pharisæis, qui decimatis mentham & rutam, & quodvis olus, sed præteritis judicium & charitatem Dei. Hæc autem oportuit facere, & illa non omittere.

43 Væ vobis Pharisæis, qui diligitis primum consessum in conventibus, & salutationes in foris.

44 Væ vobis Scribę & Pharisæi hypocritę: qui estis ut monumenta quæ non apparent, & *quæ* nesciunt ii qui super *ea* ambulant.

45 Respondens autem quidam ex Legis interpretibus, ait ei, Magister, quum hæc dicis etiam nos afficis injuria.

46 Ipse autem ait, Væ vobis quoque Legis interpretibus quoniam oneratis homines oneribus difficilibus portatu, sed ipsi uno ex digitis vestris non attingitis onera.

47 Væ vobis: quoniam ædificatis monumenta Prophetarum, patres autem vestri interemerunt eos.

48 Nempè testimonio vestro ultro consentitis factis patrum vestrorum: quoniam illi quidem eos interemerunt, vos autem ædificatis eorum monumenta.

49 Propterea etiam Sapientia Dei dixit; Mittam ad eos Prophetas & Apostolos, & *ex* ipsis *quosdam* interiment, & *quosdam* expellent.

50 Ut à gente ista requiratur sanguis omnium Prophetarum effusus à jacto mundi fundamento.

51 A sanguine Abel usque ad sanguinem Zachariæ, qui periit inter altare & ędę: profecto, dico vobis, requiretur ab hac gente.

52 Væ vobis legis interpretibus, quoniam sustulistis clavem cognitionis: ipsi non introistis, & eos qui introibant prohibuistis.

53 Quum autem hæc eis diceret, cœperunt Scribæ & Pharisæi vehementer *ipsi* imminere, & eum allicere ad loquendum de multis,

54 Insidiantes ei, & cupidè venantes aliquid ex ipsius ore, ut eum accusarent.

CAP. XII. *Christus à fermento Pharisæorum, à timore hominum, ab avaritia & sollicitudine terrenorum deboratur, jubitque ad regni sui præcursoria attendere.*

INterea quum aggregata esset permultaturba, adeo ut alii alios conculcarent, cœpit dicere discipulis suis, In primis cavete vobis à fermento hariseorum, quod est hypocrisis.

2 Nihil enim opertum est, quod non detegatur: & *nihil* occultum, quod non innotescat.

3 Propterea quæ in tenebris dixistis, in luce audientur: & quod in aurem loquti estis in conclavibus, prædicabitur in solariis.

4 Dico autem vobis amicis meis, Ne metuite *vobis* ab iis qui interimunt corpus, & postea non habent quod amplius faciant:

5 Præmonstrabo autem vobis quem metuatis: metuite eum qui postquam interemit, authoritatem habet conjiciendi in gehennam: utique, dico vobis, hunc metuite.

6 Nonne quinque passerculi veneunt assariis duobus? & *tamen* unus ex iis non est in oblivione in conspectu Dei?

7 Quinetiam capilli capitis vestri omnes numerati sunt: ne igitur metuite multis passerculis præstatis.

8 Dico autem vobis. Quisquis me agnoverit coram hominibus, Filius quoque hominis agnoscet eum coram Angelis Dei.

9 Qui vero me abrogaverit in conspectu hominum, abnegabitur in conspectu Angelorum Dei.

10 Et quisquis loquutus fuerit adversus Filium hominis, ei remittetur; ei vero qui adversus Spiritum sanctum blasphemaverit, non remittetur ei.

11 Quum autem adduxerint vos ad synagogas & magistratus ac potestates, ne solliciti estote quomodo aut quid pro defensione allaturi, aut quid dicturi sitis:

12 Spiritus enim sanctus docebit vos eo ipso momento, quæ oporteat dicere.

13 Dixit autem ei quidam è turba, Magister, dic fratri meo ut partiatur mecum hereditatem.

14 Ipse vero dixit ei, Heus tu, quis me vobis judicem aut partitorem præfecit?

15 Dixit igitur eis, Videte, & cavete ab avaritia: nec enim cujusquam vita ex iis quæ ipsi suppetunt, in eo sita est ut redundet.

16 Dixit autem eis parabolam in hęc verba. Hominis cujusdam divitis exuberarat regio.

17 Itaque ratiocinabatur apud se, dicens; Quid faciam? nec enim habeo ubi congregem fructus meos.

18 Et dixit, Hoc faciam: destruam horrea mea, & majora ædificabo: & illic congregabo omnes proventus meos, & bona mea:

19 Et dicam animæ meæ, Anima, habes multa bona reposita in annos multos: requiesce, ede, bibe, oblectare.

20 Dixit autem ei Deus, Desipiens, hac nocte animam tuam repetunt abs te: quæ vero parasti cujus erunt?

21 Ita *est* qui thesaurum recondit sibi, nec est in Deo dives.

22 Dixit autem discipulis suis, Propterea dico vobis, ne soliciti estote de anima vestra quid esuri sitis, neque de corpore, quo vestitis induendi.

23 Anima plus est quam alimentum, & corpus quam indumentum.

24 Considerate corvos neque serere, neque metere: quibus non est cella neque horreum, & *tamen* Deus alit eos: quanto vos præstatis volucribus?

25 Quis autem ex vobis sollicitè cogitando potest apponere ad statutam suam cubitum unum?

26 Itaque si ne rem quidem minimam *prę*potestis, quid de reliquis illis estis solliciti?

27 Considerate lilia, quomodo crescant: non fatigantur, neque nent: dico autem vobis, ne Solomonem quidem in omni gloria sua amictum fuisse ut unum illorum.

28 Qua-

28 Quod ſi herbam quę hodie eſt in agro, & cras in clibanũ immittitur, Deus ita circumveſtit, quanto magis vos, exigua fide prediti?

29 Vos igitur ne quęrite quid eſuri ſitis, & quid bibituri: & ne ſuſpenſo animo eſtote.

30 Hęc enim omnia gentes mundi requirũt: Pater autem veſter novit vos iſtis indigere.

31 Quin potius quærite regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis.

32 Ne metue, parve grex iſte, nam libuit Patri veſtro dare vobis regnum illud.

33 Vendite quæ habetis, & date eleemoſynam. Parate vobis crumenas quæ non veteraſcunt, theſaurum in cœlis qui nunquam deficiat, quo fur non appropinquat, & *ubi* tinea non corrumpit.

34 Ubi enim theſaurus veſter eſt, illic & cor veſtrum erit.

35 Sint lumbi veſtri ſuccincti, & *veſtræ* lucernæ ardentes:

36 Et ſimiles *eſtote* vos iis qui expectant quando dominus ſuus egreſſurus ſit à nuptiis, ut quum venerit, ac pulſaverit, ſtatim aperiant ei.

37 Beati ſervi illi, quos quum venerit dominus, invenerit vigilantes: amen dico vobis, præcinget ſe & faciet ut diſcumbant, & accedens miniſtrabit eis.

38 Et ſi venerit in ſecunda vigilia, & ſi in tertia vigilia venerit, atque ita invenerit, beati ſunt ſervi illi.

39 Hoc autem ſcitote; ſi ſciret paterfamilias qua hora fur venturus ſit, vigilaret, nec ſineret perfodi domum ſuam.

40 Et vos igitur eſtote parati: quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet.

41 Dixit autem ei Petrus, Domine, nobis dicis illam parabolam, an etiam omnibus?

42 Dixit autem Dominus, Quiſnam eſt fidus diſpenſator ac prudens, quem dominus conſtituet ſupra famulitium ſuum, ut tempore præſtituto det demenſum?

43 Beatus ſervus ille, quem, quum venerit dominus, invenerit ita facientem.

44 Verè dico vobis, ſupra omnia quæ ſibi ſuppetunt præficiet eum.

45 Quod ſi dixerit ſervus ille in corde ſuo, Tardat dominus meus adventum: cœperitque cædere fervos & ancillas, & edere & bibere & inebriari:

46 Veniet dominus ſervi illius eo die quo *ipſum* non exſpectat, & ea hora quam non novit: & ſeparabit eum, partemque cum incredulis ei ſtatuet.

47 Ille autem ſervus qui novit voluntatem domini ſui, & neque *ſe* comparavit, neque fecit ex ejus voluntate, cædetur multis *plagis*:

48 Qui vero non novit & fecit digna plagis, cædetur *plagis* paucis. Porro cuicumque multum datum fuerit, multum repetetur ab eo, & apud quem depoſitum fuerit multum, amplius repoſcetur ab eo.

49 Ignem veni miſſurus in terram, & quid volo ſi jam accenſus eſt?

50 Sed baptiſmo oportet me baptizari, & quomodo conſtringor uſquequo *hoc* perficiatur?

51 Putatis me adveniſſe pacem daturum in terra? non, dico vobis, imo diſſidium.

52 Erunt enim ex hoc *tempore* quinque in una domo diſſidentes, tres adverſus duos, & duo adverſus tres.

53 Diſſidebit pater adverſus filium, & filius adverſus patrem: mater adverſus filiam, & filia adverſus matrem: ſocrus adverſus nurum ſuam, & nurus adverſus ſocrum ſuam.

54 Dicebat autem etiam turbæ, Quum videritis nubem exorientem ab Occaſu, ſtatim dicitis, Imber venit: & ita fit.

55 Et quum Auſtrum flantem, dicitis, Æſtus erit: & fit *æſtus*.

56 Hypocritæ, faciem terræ & cœli noſtis explorare: hoc autem *præſitutum* tempus qui ſit ut non exploretis?

57 Cur autem & per vos ipſos non diſcernitis quod juſtum eſt?

58 Enimvero dum abis cum adverſario tuo ad magiſtratum, da operam in via ut liberis ab eo: ne pertrahat te ad judicem, & judex tradat te exactori, & exactor conjiciat te in carcerem.

59 Dico tibi, non exibis illinc uſquequo ultimum etiam minutum reddideris.

CAP. XIII. *Exemplis & ſimilitudine ad reſipiſcentiam exhortatio. Mulier Sabbatho ſanatur. Parabola grani ſinapis & fermenti. Salvandi difficultas & luctus Chriſti ſuper Hieruſalem.*

ADfuerunt autem eo ipſo tempore quidam annunciantes ei de Galilæis, quorum ſanguinem Pilatus miſcuerat cum ipſorum ſacrificiis.

2 Et reſpondens Jeſus dixit eis, Putatis hos Galilæos præ omnibus Galilæis peccatores fuiſſe, quod talia paſſi ſint?

3 Nequaquam, dico vobis: Imo niſi reſipiſcatis, omnes itidem peribitis.

4 Ant illi decem & octo, ſupra quos cecidit turris in Siloam, & quos interemit, putatis debitores fuiſſe præ omnibus hominibus qui habitabant Hieroſolymis?

5 Nequaquam, dico vobis: Imo niſi reſipiſcatis, omnes ſimiliter peribitis.

6 Dixit autem hanc parabolam, Ficum habebat quidam plantatam in vinea ſua: & venit quærens fructum in ea, neque invenit.

7 Dixit autem venitori, Ecce, anni tres ſunt *ex quo* venio quærens fructum in ficu iſta, & non invenio: exſcinde eam: quorſum etiam terram inutilem reddit?

8 Ille vero reſpondens dixit ei, Domine, ſine eam etiam hoc anno, uſquequo fodero circum eam, & miſero ſtercus:

9 Et ſi quidem tulerit fructum, *ſines*: ſin minus, poſtea exſcindes eam.

10 Docebat autem in quadam ſynagoga Sabbatho.

11 Et ecce, mulier adfuit, habens ſpiritum infirmitatis *ab* annis decem & octo: eratque incurva, nec prorſus *ſeſe* poterat ſurrigere.

12 Ipſam autem Jeſus viſam advocavit, & dixit ei, Mulier, ſoluta es ab infirmitate tua.

13 Et imposuit ei manus: & illico surrecta est; & glorificabat Deum.

14 Respondens autem præfectus synagogæ, indignans quod Sabbatho sanasset Jesus, dixit turbæ, Sex dies sunt quibus oportet operari: his ergo *diebus* venite & curamini, & non die Sabbathi.

15 Respondit ergo ei Dominus, & dixit; Hypocrita, unusquisque vestrum Sabbatho nonne solvit bovem suum aut asinum a præsepi, & abducit aquatum?

16 Hanc autem filiã Abrahami, quam vinxerat Satanas, ecce decem & octo annos, non oportuit a vinculo isto solvi die sabbathi?

17 Et quum hæc diceret, pudebebant omnes qui se opponebant ei: tota vero turba gaudebat super omnibus illis præclaris rebus quæ fiebant ab eo.

18 Dixit autem *Jesus*, Cui rei simile est regnum Dei, & cui illud assimilabo?

19 Simile est grano sinapis, quod acceptum quisquam misit in hortum suum: & crevit, & evasit in arborem magnam, & volucres cœli nidulatæ sunt in ejus ramis.

20 Et rursum dixit, Cui *rei* assimilabo regnum Dei?

21 Simile est fermento quod acceptum mulier indidit in farinæ sata tria, usquequo fermentaretur tota.

22 Peragrabat igitur singulas urbes & vicos, docens, & iter faciens Hierosolymam.

23 Dixit autem ei quidam, Domine, num pauci sunt qui serventur? Ipse vero dixit eis,

24 Contendite intrare per angustam portam; quia multi, dico vobis, studebunt intrare, & non poterunt:

25 Et quo *videlicet* surrexerit paterfamilias, & occluserit ostium, & cœperitis foris stare, & pulsare ostium, dicentes; Domine, Domine, aperi nobis: qui respondens dicet vobis, Nescio vos unde sitis.

26 Tunc incipietis dicere, Edimus in tui conspectu & bibimus, & in plateis nostris docuisti.

27 Et dicet, dico vobis, nescio unde vos sitis: abscedite à me omnes qui datis operam injustitiæ.

28 Illic erit fletus, & stridor dentium, quum videritis Abrahamum & Isaacum & Jacobum & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem ejici foras.

29 Tunc venient *homines* ab Oriente, & Occidente, & Borea, & Austro: & discumbent in regno Dei.

30 Et ecce, sunt ultimi qui erunt primi, & sunt primi qui erunt ultimi.

31 Eo ipso die accesserunt quidam Pharisæi, dicentes; Exi & abi hinc: nam Herodes vult te interimere.

32 Tunc ait eis, Profecti dicite vulpi isti, Ecce, ejiciam dæmonia, & sanationes peragam hodie & cras: tertia autem die consummabor.

33 Verumtamen oportet me hodie & cras, & perendie iter facere: quia non contingit ut Propheta pereat extra Hierusalem.

34 Hierusalem, Hierusalem, quæ interimis Prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare liberos tuos, quemadmodum gallina pulliciem suam sub alas, & noluistis?

35 Ecce, relinquitur vobis domus vestra deserta. Amen autem dico vobis, non videbitis me, usquedum venerit *tempus* quum dicatis, Benedictus qui venit in nomine Domini.

CAP. XIV. *Sanatio Hydropici Sabbatho. Sermones convivales Christi, ejusque præmonitio ad sui imitatores.*

ET factum est, ut quum venisset domum cujusdam ex primoribus Pharisæis Sabbatho ad edendum panem, ipsi observarent eum.

2 Et ecce, quidam hydropicus aderat coram eo.

3 Tum respondens Jesus dixit Legis interpretibus & Pharisæis, in hæc verba; Licetne curare Sabbatho?

4 Ipsi vero tacuerunt. Tum ipse prehensum eum sanavit, & dimisit.

5 Et respondens eis, dixit; Quis vestrum, *si ipsius* asinus aut bos in puteum incidat, non statim extrahet eum die Sabbathi?

6 Et non poterant ei ex adverso ad ista respondere.

7 Dixit autem parabolam iis qui vocati fuerant, attendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens eis;

8 Quum vocatus fueris ab aliquo ad nuptias, ne discumbito primo loco: ne forte honorarior te sit vocatus ab eo:

9 Et is qui te & illum vocavit veniens, dicat tibi. Da huic locum: & tunc incipias cum ignominia ultimum locum tenere.

10 Sed quum vocatus fueris, vade discubitum in ultimum locum, ut quum venerit qui te vocavit, dicat tibi, Amice, ascende altius: tunc erit tibi gloria in conspectu eorum qui tecum discumbunt.

11 Nam quisquis se extollit, deprimetur: & qui se deprefferit, extolletur.

12 Dicebat autem etiam ei à quo fuerat ipse vocatus, Quum feceris prandium aut cœnam, ne vocato amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos tuos, neque vicinos divites: ne quando & ipsi te vicissim vocent, ac retribuatur tibi gratia.

13 Sed quum facis epulum, voca mendicos, mancos, claudos, cæcos:

14 Et beatus eris, quia non possunt *gratiam* retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione justorum.

15 Hæc autem quum audisset quidam et iis qui simul discumbebant, dixit ei; Beatus qui edit panem in regno Dei.

16 Ipse autem dixit ei, Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocavit multos:

17 Misitque servum suum hora cœnæ, ut diceret vocatis, Venite, quia jam parata sunt omnia.

18 Et omnes cœperunt uno *ore se* excusare. Primus dixit ei, Agrum emi, & necesse habeo exire, & eum inspicere: rogo te, habe me excusatum.

19 Et

19 Et alter dixit, Juga boum emi quinque, & proficiſcor ad probandum ea: rogo te, habe me excuſatum.

20 Et alius dixit, Uxorem duxi, & propter ea non poſſum venire.

21 Quum igitur ſervus ille advenisſet, annunciavit iſta Domino ſuo. Tum iratus paterfamilias dixit ſervo ſuo, Exi cito in plateas, & vicos urbis, & mendicos ac mancos, claudoſque & cæcos huc introducito.

22 Et ait ſervus, Domine factum eſt ut imperaſti, & adhuc locus eſt.

23 Tunc ait Dominus ſervo, Abi ad vias, & ſepes, & coge ingredi, ut impleatur domus mea.

24 Dico enim vobis, neminem virorum illorum qui vocati fuerant, guſtaturum cœnam meam.

25 Ibat autem turba multa cum eo: & converſus dixit eis,

26 Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, & uxorem, & liberos, & fratres, & ſorores, atque adeo etiam animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus.

27 Et quiſquis non portat crucem ſuam, & ſequitur me, non poteſt meus eſſe diſcipulus.

28 Quis enim ex vobis, ſi velit turrim ædificare, non prius conſidens computat ſumtum, an habeat quæ ad *ejus* perfectionem *requirantur?*

29 Ut ne poſtquam ſtatuerit fundamentum, & nequiverit eam perficere, omnes qui ſpectarint, incipiant illi illudere,

30 Dicentes; Homo iſte cœpit ædificare, & nequivit *ædificium* perficere.

31 Aut quis rex proficiſcens ut committat prælium adverſus alterum regem, non prius conſultat conſidens, an poſſit cum decem millibus occurrere illi qui cum viginti millibus venit adverſus ipſum?

32 Alioquin, quum adhuc ille procul eſt, legatione miſſa, rogat ea quæ ad pacem ſpectant.

33 Sic ergo quiſquis veſtrum non valedicit omnibus bonis ſuis, non poteſt meus eſſe diſcipulus.

34 Bonus eſt ſal: ſi vero ſal inſatuatus fuerit, quo condietur?

35 Neque ad terram, neque ad ſterquilinium apponitur eſt, foras eum abjiciunt. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

CAP. XV. *Tres parabolæ, de ove & drachma perditis, filioque prodigo.*

ACcedebant autem ad eum omnes Publicani & peccatores, ut eum audirent:

2 Et murmurabant Phariſæi & Scribæ, dicentes? Iſte peccatores recipit, & edit cum eis.

3 Ipſe vero loquutus eſt ad eos hanc parabolam, dicens?

4 Quis ex vobis, ſi habeat centum oves, & perdiderit unam ex illis, non derelinquit illas nonaginta novem in deſerto, & abit ad eam quæ periit, uſquedum eam nactus erit?

5 Et *eam* nactus imponit in humeros ſuos gaudens:

6 Veniensque domum convocat amicos & vicinos, dicens eis; Gratulamini mihi: nam inveni ovem meam quæ pericrat?

7 Dico vobis ita fore gaudium in cœlo ſuper uno peccatore reſipiſcente, *magis* quam ſuper nonaginta novem juſtis, quibus non opus eſt reſipiſcentia.

8 Aut quæ mulier, ſi habeat drachmas decem, & perdiderit drachmam unam, non accendit lucernam, & verrit domum, quæritque accurate, uſquequo *eam* invenerit?

9 Et *eam* nacta, convocat amicas ac vicinas, dicens; Gratulamini mihi: nam inveni drachmam quam perdideram.

10 Ita dico vobis, gaudium eſt in conſpectu Angelorum Dei ſuper uno peccatore reſipiſcente.

11 Ait autem, Quidam habebat duos filios:

12 Quorum junior dixit patri, Pater, da mihi partem ſubſtantiæ *ad* me attinentem. *Ille* igitur diviſit eis facultates.

13 Poſt dies autem non multos, congregatis omnibus junior ille filius peregre profectus eſt in regionem longinquam: & illic diſſipavit ſubſtantiam ſuam, profuſe vivendo.

14 Quum autem omnia ipſe conſumſiſſet, orta eſt fames valida in regione illa: & ipſe cœpit *ille* deſici.

15 Abiit igitur & adhæſit uni ex civibus regionis illius: qui miſit eum in agros ſuos ut paſceret porcos.

16 Et deſiderabat implere ventrem ſuum ſiliquis quas edebant porci: & nemo ei dabat.

17 Quum autem ad ſe rediiſſet, dixit; Quot mercenarii patris mei redundant panibus, ego vero fame pereo!

18 Surgens proficiſcar ad patrem meum, & dicam ei, Pater, peccavi in cœlum & in tuo conſpectu:

19 Neque amplius ſum dignus vocari filius tuus: fac me ut unum ex mercenariis tuis.

20 Surgens igitur contendit ad patrem ſuum. Quum autem adhuc longe abeſſet, vidit eum pater ipſius, & intima miſericordia motus eſt: & accurrens incidit in collum ejus, & deoſculatus eſt eum.

21 Dixit autem ei filius, Pater, peccavi in cœlum & in tuo conſpectu, neque dignus ſum amplius vocari filius tuus.

22 Dixit vero pater ad ſervos ſuos, proferte ſtolam illam præcipuam, & induite eum, & indite annulum in manum ejus, & ſoleas in pedes:

23 Et adductum vitulum illum ſaginatum mactate, & edentes oblectemur.

24 Quia filius iſte meus mortuus erat, & revixit: pericratque, & inventus eſt. Cœperunt igitur ſeſe oblectare.

25 Erat autem filius ille ipſius ſenior rure: qui ut veniens appropinquavit domui, audivit concentum & choros.

26 Et vocatum unum ex pueris, percontatus eſt quid iſtud eſſet.

27 Is vero dixit ei, Frater tuus venit: & mactavit pater tuus vitulum illum ſaginatum: quod valentem illum receperit.

28 Indignatus est autem *ille*, nec voluit introire. Pater ergo ipsius egressus, advocabat eum.

29 Ipse vero respondens dixit patri, Ecce, tot annos servio tibi, nec unquam præceptum tuum sum transgressus, nec unquam dedisti mihi hœdum, ut cum amicis meis oblectarer:

30 Sed quum filius iste tuus, qui abligurivit victum tuum cum meretricibus, venit, mactasti ei vitulum illum saginatum.

31 Ipse vero dixit ei, Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt.

32 Exhilarari vero & gaudere oportebat, quod frater tuus hic mortuus erat, & revixit: perieratque, & inventus est.

CAP. XVI. *Parabola dispensatoris iniqui. Divortium. Dives epulo & Lazarus.*

DIxit autem etiam discipulis suis, Fuit homo quidam dives, qui habebat dispensatorem: & is delatus est apud eum, ut qui dissiparet quæ ipsi suppetebant.

2 Vocavit eum igitur, & dixit ei, Qui istud audio de te? redde rationẽ dispensationis tuę: non enim poteris amplius esse dispensator.

3 Dixit autem apud se dispensator, Quid faciam, quum dominus meus auferat à me dispensationem? fodere nequeo, mendicare pudet.

4 Novi quid sim facturus, ut quum amotus fuero à dispensatione, recipiant me *aliqui* domum suam.

5 Convocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dixit primo, Quantum debes domino meo?

6 Is autem ait, Centum batos olei. Tum ille dixit ei, Accipe tabulas tuas, & sede cito, & scribe quinquaginta.

7 Deinde alii dixit, Tu vero quantum debes? Is autem ait, Centum coros tritici. Tum ipse dixit ei, Accipe tabulas tuas, & scribe octoginta.

8 Et laudavit Dominus ille dispensatorem injustum, quod prudenter fecisset. Certè filii hujus seculi prudentiores sunt filiis lucis in suo genere.

9 *Sic* etiam ego vobis dico, Facite vobis amicos ex mamona injusto: ut quum defecerit, recipiant vos in æterna illa tabernacula.

10 Qui fidelis est in pauco, etiam in multo fidelis est: & qui in pauco injustus est, etiam in multo injustus est.

11 Itaque si in fallaci mamona fideles non fuistis, verum *mammonam* quis credet vobis?

12 Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis?

13 Nullus servus potest duobus dominis servire: aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut uni adhærebit, & alterum contemnet, non potestis Deo servire & mamonæ.

14 Audiebant autem hæc omnia etiam Pharisæi, qui erant avari: & sannis eum excipiebant.

15 Tunc dixit eis, Vos ii estis qui justificatis vos ipsos in hominum conspectu: Deus autem novit corda vestra: quia quod apud homines sublime est, abominatio est in conspectu Dei.

16 Lex & Prophetæ usque ad Johannem: ab eo tempore regnum Dei evangelizatur, & quivis in illud vi perrumpit.

17 Facilius est autẽ cœlum & terram præterire, quam Legis unum apicem excidere.

18 Quisquis dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: & quisquis à viro dimissam ducit, mœchatur.

19 Cæterum quidam erat dives, qui induebatur purpura & byssо, & sese oblectabat quotidie splendidè.

20 Erat vero quidam mendicus nomine Lazarus, qui projectus erat ad vestibulum ejus, ulcerosus,

21 Et desiderans saturari micis quæ cadebant è mensa divitis: sed & canes veniebant ac lingebant ejus ulcera.

22 Factum est autem ut moreretur mendicus, & asportaretur ab Angelis in sinum Abrahami: mortuus est vero etiam dives, ac sepultus est,

23 Et apud inferos sublatis oculis suis, quum esset in tormentis, vidit Abrahamum è longinquo, & Lazarum in sinu ejus.

24 Tum ipse clamans dixit, Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum ut intingat extremum digitum suum in aquam, & refrigeret linguam meam: quoniam crucior in ista flamma.

25 Dixit autem Abrahamus, Fili, memento te bona tua recipisse in vita tua, & Lazarum similiter mala: nunc autem hic solamen recipit, tu vero cruciaris.

26 Et ad hæc omnia, inter nos & vos hiatus ingens constitutus est, ut ii qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque istinc huc transire.

27 Dixit autem *ille*, Rogo te igitur pater, ut eum mittas domum patris mei.

28 Habeo enim quinque fratres, ut *hæc* attestetur eis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormenti.

29 Dicit ei Abrahamus, Habent Mosen & Prophetas: audiant eos.

30 Ille vero dixit, Non, pater Abraham; sed si quis è mortuis abierit ad eos, resipiscent.

31 Abrahamus autem dixit ei, Si Mosen & Prophetas non audiunt, ne si quidem quispiam ex mortuis resurgat, persuadebuntur.

CAP. XVII. *Scandalum vitandum. Ignorantia commendata. 10 lepros sanati. Regnum Dei quomodo veniet, & quo modo statu apparebit Filius hominis.*

AIt autem discipulis, Contingere non potest ut non eveniant offendicula: sed væ illi per quem eveniunt.

2 Expedit ei si mola asinaria circũponatur collo ejus, & abjectus fuerit in mare, *potius* quam ut sit offendiculo uni ex parvis istis.

3 Cavete vobis: Si peccaverit in te frater tuus, objurga eum; & si resipuerit, remitte ei.

4 Et

4 Et, ſi ſepties in die peccaverit in te, & ſepties in die revertatur ad te, dicens; Reſipui: Remittes ei.

5 Tunc dixerunt Apoſtoli Domino, Adde nobis fidem.

6 Dixit autem Dominus, Si haberetis fidem quantulum *eſt* granum ſinapis, diceretis huic ſycamino, Eradicator, & plantator in mari: & obediret vobis.

7 Quis autem veſtrum habet ſervum arantem, aut paſcentem, qui regreſſo ab agro, dicat ſtatim, Accede, & recumbe?

8 Imo nonne dicit ei, Para quod cœnem, & præcinctus miniſtra mihi uſquedum edero ac bibero: & poſtea edito tu & bibito?

9 Num gratiam habet ſervo illi quia fecit quæ ipſi edicta fuerant? non puto.

10 Ita & vos quum feceritis omnia quæ edicta ſunt vobis, dicite, ſervi inutiles ſumus: nam quod debuimus facere, fecimus.

11 Et factum eſt, inter eundum Hieroſolymam, ut ipſe tranſiret per mediam Samariam & Galilæam.

12 Quum autem ingrederetur in quemdam vicum, occurrerunt ei decem viri leproſi, qui ſteterunt procul:

13 Et ſuſtulerunt vocem, dicentes; Jeſu magiſter miſerere noſtri.

14 Qui quum *eos* vidiſſet, dixit eis, Profecti oſtendite vos ſacerdotibus. Et factum eſt ut inter eundum purificati ſint.

15 Unus autem ex ipſis ut vidit ſe ſanatum eſſe, revertit, glorificans Deum voce magna.

16 Et procidit in faciem ad pedes ejus, gratias ei agens: eratque iſte Samaritanus.

17 Reſpondens autem Jeſus dixit, Nonne decem illi purificati ſunt? novem autem illi ubi *ſunt*?

18 Non ſunt reperti qui redierint ut retribuerent gloriam Deo niſi alienigena iſte.

19 Et dixit ei, Surge, & abi; fides tua te ſervavit.

20 Interrogatus autem à Phariſæis quando venturum eſſet regnum Dei, reſpondit eis, & dixit; Non veniet regnum Dei ita ut obſervari poſſit.

21 Neque dicent, Ecce hic, aut ecce illic: ecce enim, regnum Dei intus habetis.

22 Dixit autem diſcipulis, Veniet tempus quum deſiderabitis videre unum ex diebus Filii hominis: nec videbitis.

23 Et dicent vobis, Ecce hic, aut ecce illic; *ſed* ne abite, neque proſequimini.

24 Nã ſicut fulgur coruſcans ex *una* regione quæ ſub cœlo eſt, in *alterã* quæ ſub cœlo eſt ſplendet: ita erit & Filius hominis die ſuo.

25 Sed prius oportet eum multa pati, & reprobari à gente iſta.

26 Et prout factum eſt in diebus Noë, ita erit etiam diebus Filii hominis:

27 Edebant, bibebant, uxores ducebant, & dabantur nuptum, ad eum uſque diem quo introiit Noë in arcam: venitque diluvium, & perdidit omnes.

28 Similiter etiam ut accidit in diebus Lot: edebant, bibebant, emebant, vendebant, plantabant, ædificabant;

29 Quo autem die Lot exiit Sodomis, pluit igni & ſulphure è cœlo, & omnes perdidit:

30 Secundum hæc erit dies quo Filius hominis detegetur.

31 In illo die qui fuerit in ſolario, & vaſa ejus in ipſa domo, ne deſcendat ad ea tollenda: & qui in agro, ſimiliter non revertatur retrorſum.

32 Memineritis uxoris Lot.

33 Quicumque ſtuduerit animam ſuam ſervare, perdet eam: & quicumque eam perdiderit, vivificabit eam.

34 Dico vobis, illa nocte erunt duo in lecto uno: unus accipietur, & alter relinquetur.

35 Duæ erunt molentes ſimul: una accipietur, & altera relinquetur.

36 Duo erunt in agro: unus accipietur, & alter relinquetur.

37 Tunc reſpondentes dicunt ei, Ubi, Domine? Ipſe vero dixit eis, Ubi corpus, illuc congregabuntur aquilæ.

CAP. XVIII. *Exemplo viduæ & publicani commendantur aſſiduitas & humilitas orationis. Pueruli à Chriſto amplectuntur. Terrentur qui pecunias poſſident, & conſolantur qui omnia reliquerunt.*

DIxit autem eis etiam parabolam *hanc ſperantem*, quod oporteret ipſos ſemper orare, nec ſegnes eſſe,

2 Dicens; Judex quidam erat in quadam urbe qui Deum non timebat, nec quemquam reverebatur:

3 Erat autem in illa urbe quædam vidua, quæ venit ad eum, dicens; Vindica me ab adverſario meo.

4 Ille autem noluit per *multum* tempus: poſtea vero dixit apud ſe, Etſi Deum non timeo, nec quemquam revereor:

5 Tamen quia moleſtiam mihi præbet vidua iſta, vindicabo eam, ne tandem veniens obtundat me.

6 Ait autem Dominus, Audite quid judex ille injuſtus dicat:

7 Deus autem non vindicabit electos ſuos, vociferantes ad ipſum die ac nocte, etiamſi iram cohibeat ſuper ipſis?

8 Dico vobis, vindicabit eos cito. Verumtamen Filius hominis quum venerit, num reperturus eſt fidem in terra?

9 Dixit autem etiam quibuſdam qui ſibi perſuaſerant ſe juſtos eſſe, & pro nihilo habebant reliquos, parabolam iſtam:

10 Homines duo aſcenderunt in templum ad orandum: unus Phariſæus, & alter Publicanus:

11 Phariſæus conſiſtens ſeorſim hæc oravit, Deus, gratias ago tibi quod non ſim ut reliqui homines, rapaces, injuſti, mœchi: vel etiam ut iſte Publicanus.

12 Jejuno bis hebdomade, decimo quæcumque poſſideo.

13 Publicanus autem procul ſtans, nolebat vel oculos in cœlum attollere: ſed cædebat pectus ſuum, dicens; Deus, placator mihi peccatori.

14 Dico vobis, deſcendit iſte juſtificatus

domum suam *potius* quam ille: quia quicumque se extollit, deprimetur, & qui se deprimit, extolletur.

15 Adferebant autem ad eum etiam infantes, ut eos tangeret: quum autem hoc vidissent discipuli, objurgarunt eos.

16 Jesus vero quum pueros advocasset, dixit; Sinite pueros venire ad me, & eos non prohibete: talium enim est regnum Dei.

17 Amen dico vobis, quicumque non exceperit regnum Dei tamquam puerulus, nequaquam introibit in illud.

18 Tunc interrogavit eum quidam ex primoribus, dicens; Magister bone, quid faciendo, vitam æternam possidebo?

19 Dixit autem ei Jesus, Cur me dicis bonum? nemo bonus nisi unus, *nempè* Deus.

20 Præcepta nosti, Ne mœchare, Ne occidito, Ne furare, Ne falsum testimonium dicito, Honora patrem tuum & matrem tuam.

21 Ille autem dixit, Hæc omnia observavi à juventute mea.

22 Jesus vero his auditis, dixit ei, Adhuc unum tibi deest: omnia quæ habes, vende, & distribue pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: & adesdum sequere me.

23 At ille his auditis, valdè tristis factus est: nam dives erat valdè.

24 Quum autem vidisset Jesus eum valdè tristem factum, dixit, Quam difficile qui pecunias habent, introibunt in regnum Dei!

25 Facilius est enim camelum per foramen acus intrare, quam divitem in regnum Dei intrare.

26 Qui vero *istud* audierant, dixerunt, Et quis potest servari?

27 Ipse autem dixit, Quæ fieri non possunt apud homines, fieri possunt apud Deum.

28 Dixit autem Petrus, Ecce, nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.

29 Ipse vero dixit eis, Amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut liberos, regni Dei causa.

30 Qui non recepturus sit multiplicia in hoc tempore, & in seculo venturo vitam æternam.

31 Jesus autem assumtis illis duodecim, dixit eis; Ecce, ascendimus Hierosolymam, & perficientur omnia quæ scripta sunt per Prophetas, de Filio hominis.

32 Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & contumeliis afficietur, & conspuetur.

33 Et postquam eum flagellaverint, interiment: sed die tertia resurget.

34 Ipsi vero nihil horum intellexerunt: erantque ista verba ipsis occulta, nec cognoverunt quæ dicebantur.

35 Factum est autem ut dum ipse appropinquaret Jericho, cæcus quidam sederet apud viam, mendicans.

36 Quum igitur *is* audisset turbam prætereuntem, percontabatur quid hoc esset.

37 Annunciaverunt autem ei Jesum Nazarænum transire.

38 Tunc vociferatus est, dicens; Jesu fili Davidis miserere mei.

39 Et qui præibant, objurgabant eum ut sileret: ipse vero multo magis clamabat, Fili Davidis miserere mei.

40 Jesus autem quum subsistitisset, jussit eum adduci ad se: & quum is appropinquasset, interrogavit eum.

41 Dicens; Quid tibi vis faciam? Ille vero dixit, Domine, ut visum recipiam.

42 Et Jesus dixit ei, Recipito visum: fides tua te servavit.

43 Illico igitur visum recepit, ac sequebatur eum glorificans Deum, & totus populus, quum *hoc* vidisset, tribuit laudem Deo.

CAP. XIX. *Zacchæus vocatur. Parabola de decem minis. Christi ingressus in urbem, ejusque lachrymæ, & zelus erga Domum Dei.*

1 JEsus autem ingressus Jericho, transibat.

2 Et ecce, quidam, nomine vocatus Zacchæus, & qui magister erat publicanorum, & is dives erat:

3 Studebatque videre quis esset Jesus: nec poterat præ turba, quod statura parvus esset:

4 Præcurrens igitur ascendit in sycomorum, ut eum videret: quoniam futurum erat ut illac transiret.

5 Ut autem venit ad eum locum, suspiciens Jesus vidit eum, & dixit ei, Zacchæe, festinans descende: hodie enim domi tuæ oportet me manere.

6 Tum is festinans descendit, & excepit eum gaudens.

7 Et omnes quum hoc vidissent murmurabant, dicentes eum ingressum esse ad hominem peccatorem ut *ibi* diverteretur.

8 Adstans autem Zacchæus, dixit Domino, Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: & si quid cuipiam per calumniam eripui, reddo quadruplum.

9 Dixit autem ei Jesus, Hodie salus huic domui contigit, eo quod ipse quoque est filius Abrahami.

10 Venit enim Filius hominis ut quæret & servet quod perierat.

11 Hæc autem ipsis audientibus, pergens, dixit parabolam, eo quod esset propè Hierosolymam, & quod putarent fore ut illico regnum Dei appareret.

12 Dixit ergo, Homo quidam nobilis profectus est in regionem longinquam, ut acciperet sibi regnum, ac reverteretur.

13 Vocatis autem decem servis suis dedit eis decem minas, & dixit eis, Negotiamini donec veniam.

14 Cives autem ejus oderant eum, miseruntque legationem post eum, dicentes; Nolumus hunc regnare super nos.

15 Et factum est quum is rediisset, accepto regno, jussit vocari servos illos ad se, quibus dederat pecuniam: ut cognosceret quis quid negotiando confecisset.

16 Adfuit autem primus, dicens; Domine, mina tua decem lucrifecit.

17 *Ille* autem ait ei, Bene *est* serve bone: quia in minimo fuisti fidelis, habeto potestatem in decem urbes.

18 Et

18 Et alter venit, dicens; Domine, mina tua confecit quinque minas.

19 *Ille* vero & isti dixit, Tu quoque præesto quinque urbibus.

20 Et alius venit, dicens; Domino, ecce mina tua quam habui sepositam in sudario:

21 Metui enim te, quod homo sis austerus: aufers quod non deposuisti, & tollis quod non seminasti.

22 Tum *ille* dixit ei. Ex ore tuo te judicabo, serve male: sciebas me hominem austerum esse, qui tollam quod non deposui, & metam quod non seminavi:

23 Quare igitur non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego veniens, cum fœnore ipsam exegissem?

24 Et adstantibus dixit, Tollite ab eo minam, & date ei qui decem minas habet.

25 *Illi* vero dixerunt ei, Domine, habet decem minas.

26 *At ille*, Nam, *inquit*, dico vobis, Omni habenti dabitur: ei vero qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo.

27 Quin etiam meos illos inimicos, qui noluerunt me regnare supra se, adducite huc, & jugulate coram me.

28 Et his dictis, antegrediebatur ascendens Hierosolymam.

29 Et factum est quum appropinquasset Bethphagæ & Bethaniæ, ad montem qui vocatur Olearum, misit duos è discipulis suis,

30 Dicens; Abite in vicum qui est ex adverso: in quo introeuntes invenietis pullum alligatum, cui nullus unquam hominum insedit: solutum eum adducite.

31 Et si quis vos interrogaverit, Quare solvitis? sic dicetis ei, Quoniam eo opus est Domino.

32 Profecti autem qui missi erant, invenerunt prout eis dixerat.

33 Solventibus autem ipsis pullum, dixerunt eis domini ejus, quare solvitis pullum?

34 Ipsi vero dixerunt, Quoniam eo opus est Domino.

35 Duxerunt igitur eum ad Jesum. Et palliis suis pullo injectis, imposuerunt Jesum.

36 Eunte autem ipso, substernebant pallia sua in via.

37 Et quum jam appropinquaret ad descensum montis Olearum, cœpit omnis multitudo discipulorum gaudentiù laudare Deum voce magna de omnibus quas viderant virtutibus,

38 Dicentes; Benedictus rex ille qui venit in nomine Domini: pax in cœlo, & gloria in *locis* altissimis.

39 Et aliqui Pharisæorum è turba dixerunt ei, Magister, objurga discipulos tuos.

40 Ipse vero respondens dixit eis, Dico vobis, si siluerint isti, mox lapides clamaturos.

41 Et ut appropinquavit, visa urbe, flevit super ea,

42 Dicens; si vel tu nosses hoc saltem tuo die quæ ad pacem tuam *pertinent*. Sed *ea* nunc occulta sunt oculis tuis.

43 Nam veniet tempus adversum te, quo circumjicient tibi inimici tui vallum, & circumcingent te, & constringent undique:

44 Teque solo æquabunt, & filios tuos intus, neque relinquent in te lapidem super lapidem: eo quod non noveris præstitutum hoc tempus visitationis tuæ.

45 Et ingressus in templum, cœpit ejicere eos qui vendebant in eo & emebant,

46 Dicens eis; Scriptum est, Domus mea, domus precationis est: vos autem fecistis eam speluncam latronum.

47 Et docebat quotidie in templo. Primarii vero Sacerdotes & Scribæ, & primores plebis studebant eum perdere:

48 Nec inveniebant quid facerent: totus enim populus pendebat ab ipso, quum eum audiebat.

CAP. XX. *De Baptismo Johannis. De operariis in vineam missis. De tributo. De resurrectione & filio Davidis.*

ET factum est quodam dierum illorum, ut quum ipse doceret populum in templo, & euangelizaret, supervenerint primarii Sacerdotes & Scribæ cum Senioribus,

2 Et alloquuti sint eum, dicentes; Dic nobis qua auctoritate ista facias, aut quis ille sit qui dedit tibi istam auctoritatem.

3 Respondens autem dixit eis, Interrogabo vos & ego quiddam. Dicite igitur mihi:

4 Baptismus Johannis è cœlo erat, an ex hominibus?

5 At illi ratiocinari sunt apud se, dicentes; Si dixerimus, E cœlo: dicet. Quare ergo non credidistis ei?

6 Sin autem dixerimus. Ex hominibus: tota plebs lapidabit nos: persuasa enim est, Johannem Prophetam fuisse.

7 Responderunt igitur se nescire unde *esset*.

8 Tunc Jesus dixit eis, Nec ego dicam vobis qua auctoritate hæc faciam.

9 Cœpit autem dicere ad plebem parabolam hanc, Quidam plantavit vineam, & elocavit eam agricolis: & peregrè abfuit multum temporis.

10 Sed præstituto tempore misit servum ad agricolas illos, ut sibi darent ex fructu vineæ. Agricolæ autem illi cæsum illum ablegaverunt inanem.

11 *Ille* vero perrexit, & alterum servum misit: at ipsi hunc quoque cæsum & contumeliis affectum ablegaverunt inanem.

12 Et perrexit mittere tertium: at illi & istum vulneratum ejecerunt.

13 Dixit igitur Dominus vineæ, Quid faciam? mittam filium illum meum dilectum: utique quum hunc viderint, reverebuntur.

14 Viso autem eo agricolæ ratiocinabantur inter se, dicentes; Iste est hæres: venite, interimamus eum, ut nostra fiat hæreditas.

15 Et ejectum eum extra vineam, interemerunt. Quid ergo faciet eis dominus vineæ?

16 Veniet & perdet agricolas istos, & dabit vineam aliis. *Hoc* autem quum audissent, dixerunt, Absit.

17 Ille vero intuitus eos ait, Quid illud est ergo quod scriptum est, Quem lapidem reprobaverunt ædificantes, is factus est caput anguli?

18 Quiſquis ceciderit ſuper illum lapidem, confringetur: ſuper quem autem ceciderit, diſſipabit eum.

19 Et ſtuduerunt principes Sacerdotes & Scribæ injicere in eum manus ea ipſa hora: ſed metuerunt plebem: cognoverant enim eũ adverſus ipſos dixiſſe ſimilitudinem iſtam.

20 Itaque obſervantes *eum*, miſerunt inſidiatores, qui ſe juſtos eſſe ſimularent: ut carperent ejus ſermonem, tradituri eum imperio & poteſtati Præſidis.

21 Qui interrogaverunt eum, dicentes; Præceptor, ſcimus te recte dicere & docere, nec accipere perſonam, ſed viam Dei in veritate docere:

22 Licet nobis tributum dare Cæſari, an non?

23 Animadverſa autem eorum calliditate, dixit eis; Quid me tentatis?

24 Oſtendite mihi denarium: cujus habet imaginem & inſcriptionem? Reſpondentes autem dixerunt, Cæſaris.

25 Tum dixit eis, Reddite igitur quę *ſunt* Cæſaris, Cæſari: & quæ *ſunt* Dei, Deo.

26 Itaque nequiverunt ejus verba carpere coram plebe: & mirati ſuper ejus reſponſo, ſiluerunt.

27 Accedentes autem quidam Sadducæorum, (qui contendunt non eſſe reſurrectionem) interrogarunt eum,

28 Dicentes; Magiſter, Moſes ſcripſit nobis, Si cujus frater mortuus fuerit habens uxorem, & ſine liberis mortuus fuerit, ut ejus frater accipiat uxorem illam, & excitet ſemen fratri ſuo.

29 Septẽ ergo fratres fuerunt. quorum primus accepta uxore, mortuus eſt ſine liberis.

30 Accepit igitur eam ſecundus, *qui* & ipſe mortuus eſt ſine liberis.

31 Deinde tertius accepit eam: itidem autem & illi ſeptem: nec reliquerunt liberos, & mortui ſunt.

32 Poſt omnes autem mortua eſt mulier.

33 In reſurrectione ergo, cujus eorum erit uxor? nam illi ſeptem habuerunt eam uxorem.

34 Tum reſpondens dixit eis Jeſus, Filii hujus ævi ducunt uxores, & nuptum dantur:

35 Qui vero digni habiti fuerint qui ævum illud conſequantur, & reſurrectionem ex mortuis, neque ducunt uxores, neque nuptum dantur:

36 Nec enim mori poſſunt amplius, pares enim Angelis ſunt: & filii ſunt Dei, quum ſint filii reſurrectionis.

37 Mortuos autem ſuſcitatum iri, etiam Moſes indicavit in rubo, quum dicit Dominum Deum Abrahami, & Deum Iſaaci, & Deum Jacobi.

38 Deus autem non eſt mortuorum, ſed vivorum *Deus:* omnes enim vivunt ei.

39 Reſpondentes autem ei quidam ex Scribis dixerunt, Magiſter, bene dixiſti.

40 Nec amplius audebant eum quicquam interrogare.

41 Dixit autem eis, Quomodo dicunt Chriſtum filium eſſe Davidis?

42 Et ipſe David dicit in libro Pſalmorum, Dixit Dominus Domino meo, Sede ad dextram meam;

43 Uſquedum ſtatuero inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum?

44 David ergo Dominum eum vocat, & quomodo filius ejus eſt?

45 Audiente vero toto populo dixit diſcipulis ſuis;

46 Cavete à Scribis, qui volunt ambulare ſtolati, & amant ſalutationes in foris, ac primos conſeſſus in conventibus, & primos accubitus in cœnis.

47 Qui exedunt domos viduarum, & in ſpeciem precibus longis utuntur: iſti recipient gravius judicium.

CAP. XXI. *Vidua ſuper omnes liberalitas. Excidium Jeruſalem & finis ſeculi.*

REſpiciens vero vidit divites immittentes dona ſua in gazophylacium.

2 Vidit autem etiam quandam viduam pauperculam immittentem illuc minuta *æra* duo.

3 Et dixit, Vere dico vobis, vidua hæc pauper immiſit amplius quam omnes.

4 Nam omnes hi ex eo quod ſibi redundat, immiſerunt quæ donarent Deo: hæc autem immiſit ex penuria ſua totum victum quem habebat.

5 Et quibuſdam dicentibus de templo, quod pulcris lapidibus ac donariis ornatum eſſet, dixit;

6 Hæccine ſpectatis? venient dies quibus non relinquetur lapis ſuper lapidem qui non deſtruatur.

7 Interrogaverunt autem eum, dicentes; Magiſter, quando hæc erunt: & quod *ſit* ſignum quando futura ſint iſta?

8 Ipſe vero dixit, Videte ne ſeducamini: multi enim venient ſub nomine meo, dicentes; Ego ſum *Chriſtus*: & tempus illud præſtitutum appropinquat. Ne igitur ſequimini eos.

9 Quum vero audieritis bella & exagitationes, ne conſternamini: oportet enim ita primum fieri, ſed non ſtatim *erit* finis.

10 Tunc dixit eis, Inſurget gens in gentem, & regnum in regnum:

11 Et magni terræmotus erunt ſingulis locis, & fames ac peſtilentiæ, & terriculamenta, & ſigna è cœlo magna erunt.

12 Sed ante hæc omnia injicient vobis manus, & *vos* perſequentur, tradentes in conventus & carceres, adductos ad reges ac præſides, propter nomen meum.

13 *Hæc* autem cedent vobis teſtimonio.

14 Habete igitur *hoc* repoſitum in cordibus veſtris, non præmeditari defenſionem.

15 Ego enim dabo vobis os, & ſapientiam cui non poterunt contradicere neque obſiſtere omnes qui ſe vobis opponent.

16 Prodemini autem etiam à parentibus & fratribus & cognatis & amicis: & morte mulctandos curabunt *aliquos* ex vobis:

17 Et eritis exoſi omnibus propter nomen meum.

18 Sed pilus capitis veſtri non peribit.

19 Per

19 Per tolerantiam veſtram poſſidete animas veſtras.

20 Quum autem videritis Hieroſolymam ciogi ab exercitibus, tunc agnoſcite appropinquare vaſtationem ejus.

21 Tunc qui in Judæa ſunt, fugiant in montes: & qui intra eam, excedant: & qui in agris, non ingrediantur in eam.

22 Nam hi ſunt dies ultionis, ut impleantur omnia quæ ſcripta ſunt.

23 Væ autem gravidis & lactantibus in illis diebus: erit enim neceſſitas magna in hac regione, & ira in populo iſto.

24 Et cadent acie gladii, & captivi ducentur in omnes Gentes: & Hieroſolyma calcabitur à Gentibus, uſque quo impleantur præſtituta illa tempora Gentium.

25 Tunc erunt ſigna in ſole & luna & ſtellis: & in terra anxietas Gentium in conſilii inopia, reſonante mari & ſalo:

26 Exanimatis hominibus præ metu & exſpectatione *malorum* eorum ſupervenientium in orbem terrarum: nam poteſtates cœlorum concutientur.

27 Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potentia & gloria multa.

28 Quum autem hæc fieri incipient, ſurſum aſpicite & attollite capita veſtra, quoniam appropinquat redemtio veſtri.

29 Dixit etiam eis parabolam, *inquiens*, Videte ficum & omnes arbores:

30 Quum jam emiſerint *folia*, *vos ea* cernentes, per vos ipſos agnoſcitis jam prope eſſe æſtatem:

31 Ita & vos quum videritis hæc fieri, agnoſcite prope eſſe regnum Dei.

32 Amen dico vobis, nequaquam præterierit hæc ætas quouſque *hæc* omnia facta fuerint.

33 Cœlum & terra præteribunt, verba autem mea nequaquam præteribunt.

34 Cavete autem vobis nequando graventur corda veſtra crapula & ebrietate & ſolicitudinibus hujus vitæ: & repente vobis ſuperveniat dies ille.

35 Nam ut laqueus, invadet in omnes qui habitant in ſuperficie totius terræ.

36 Excubate igitur, omni tempore deprecantes ut digni habeamini qui effugiatis iſta omnia quæ futura ſunt: & conſiſtatis ante Filium hominis.

37 Docebat autem interdiu in templo: noctu vero exiens, pernoctabat in monte qui vocatur Olearum.

38 Et totus populus diluculo veniebat ad eum, ut eum audiret in templo.

CAP. XXII. *Proditio Judæ. Inſtitutio cœnæ. Profeſſio Chriſti. Petri zelus, lapſus & reſipiſcentia. Chriſti de ſe confeſſio.*

APpropinquabat autem feſtum azymorum, quod dicitur Paſcha:

2 Et quærebant primarii Sacerdotes & Scribæ quomodo eum interimerent: metuebant enim plebem.

3 Introiit autem Satanas in Judam cognominatum Iſcarioten, qui erat è numero *illorum* duodecim.

4 Abiens igitur colloquutus eſt cum primariis Sacerdotibus ac præfectis *templo*, quomodo ipſis eum proderet.

5 Qui gaviſi ſunt: & pacti ſunt *ſe* daturos ei pecuniam.

6 *Ipſe* vero ſpopondit: quærebatque opportunitatem eum ipſis tradendi abſque turba.

7 Venit autem dies azymorum, quo oportebat mactari paſcha.

8 Miſit igitur Petrum & Johannem, dicens; Profecti parate nobis paſcha ut edamus.

9 Ipſi vero dixerunt ei, Ubi vis paremus *illud*?

10 At ille dixit eis, Ecce, poſtquam introieritis in urbem, occurret vobis quidam aquæ amphoram bajulans: ſequimini eum domum illam in quam ingreditur.

11 Et dicite patrifamilias illius domus, Dicit tibi Magiſter, Ubi eſt diverſorium, ubi paſcha cum diſcipulis meis edam?

12 Tunc ipſe oſtendet vobis cœnaculum magnum ſtratum: illic parate *paſcha*.

13 Profecti vero invenerant omnia prout dixerat eis: & paraverunt paſcha.

14 Quum autem adeſſet *conſtitutum* illud tempus, recubuit, & duodecim Apoſtoli cum eo.

15 Et dixit eis, Deſiderio deſideravi hoc paſcha edere vobiſcum, antequam ego patiar.

16 Dico enim vobis me non amplius eſturum ex eo, uſquequo completum fuerit in regno Dei.

17 Et accepto poculo, quum gratias egiſſet, dixit, Accipite hoc, & partimini vobis ipſis.

18 Dico enim vobis me non bibiturum ex fructu vitis, uſquequo regnum Dei venerit.

19 Et acceptum panem, quum gratias egiſſet, fregit: & dedit eis, dicens; Hoc eſt corpus meum quod pro vobis datur: hoc facite ad mei commemorationem.

20 Itidem etiam *dedit eis* poculum, poſtquam cœnaſſet, dicens; Hoc poculum, *eſt* Novum illud pactum per ſanguinem meum, qui pro vobis effunditur.

21 Cæterum ecce manus ejus qui me prodit, mecum *eſt* in menſa.

22 Et filius quidem hominis, prout definitum eſt, abit: verumtamen væ homini illi per quem proditur.

23 Tunc ipſi cœperunt mutuo quærere inter ſe de hac re: ecquis nimirum ex ipſis eſſet hoc facturus.

24 Orta eſt autem etiam de hoc contentio inter eos, quis eorū videretur eſſe maximus.

25 Ipſe vero dixit eis, Reges gentium dominantur eis, & qui auctoritatem habent in eas, benefici vocantur.

26 Vos autem non ita *eſtote*: ſed qui maximus eſt inter vos, eſto ſicut qui minimus eſt; & qui ductor eſt, ſicut qui miniſtrat.

27 Nam uter major eſt, qui accumbit, an qui miniſtrat? nonne qui diſcumbit? At ego ſum inter vos ut qui miniſtrat.

28 Vos autem ii estis qui permansistis mecum in tentationibus meis.

29 Ego vero paciscor vobis, prout pactus est mihi Pater meus, regnum,

30 Ut edatis & bibatis in mensa mea in regno meo, & sedeatis super thronos, judicantes duodecim tribus Israel.

31 Dixit etiam Dominus: Simon, Simon, ecce, Satanas appetit vos quos ventilaret sicut triticum:

32 Sed ego deprecatus sum pro te, ne deficiat fides tua: tu igitur aliquando quum te converteris stabili fratres tuos.

33 Ipse vero dixit ei, Domine, tecum paratus sum & in carcerem & ad mortem proficisci.

34 At ille dixit ei, Dico tibi Petre, nequaquam emittet vocem hodie gallus priusquam ter neges quod tu me noveris.

35 Dixit etiam eis, Quando misi vos absque crumena & pera & soleis, num quid defuit vobis? Ipsi vero dixerunt, Nihil.

36 Dixit ergo eis; At nunc, qui crumenam habet, tollat *eam*, similiter & peram: & qui non habet, vendat pallium suum, & emat gladium.

37 Dico enim vobis, adhuc oportere scriptum istud in me perfici; istud, *inquam*, Et cum sceleratis numeratus est. Nam ea quæ *scripta sunt* de me, finem habent.

38 At illi dixerunt, Domine, ecce duo gladii hic. Ipse vero dixit eis, Satis est.

39 Et egressus, profectus est ex more in montem Olearum: sequuti sunt autem eum etiam discipuli ejus.

40 Quum vero perveniisset ad eum locum, dixit eis, orate ne introeatis in tentationem.

41 Tum ipse abscessit ab eis quasi ad jactum lapidis, positisque genibus oravit,

42 Dicens; Pater si velles transferre poculum hoc à me! verumtamen non mea voluntas sed tua fiat.

43 Conspectus est autem ei Angelus è cœlo corroborans eum.

44 Et *ipse* constitutus in angore, intentius orabat. Erat autem sudor ejus quasi grumi sanguinis descendentes in terram.

45 Et quum surrexisset à precatione, venissetque ad discipulos suos, invenit eos dormientes præ tristitia.

46 Et dixit eis, Quid dormitis? surgite, & orate, ne introeatis in tentationem.

47 Adhuc autem eo loquente, ecce turba, & is qui dicebatur Judas, unus ex illis duodecim, præibat eis, & appropinquavit Jesu ut oscularetur eum.

48 Jesus autem dixit ei, Juda, osculo Filium illum hominis prodis?

49 Videntes autem ii qui circa ipsum *erant*, quod futurum erat, dixerunt ei, Domine, percutiemusne gladio?

50 Et quidam ex ipsis percussit servum Pontificis maximi, & abstulit aurem ejus dexteram.

51 Respondens autem Jesus dixit, Sinite huc usque. Et tacta illius auricula, sanavit eum.

52 Dixit autem Jesus iis qui adversus ipsum venerant, *nempe* primariis Sacerdotibus, & præfectis templo, & Senioribus, *sicine* ut adversus latronem exiistis cum gladiis ac fustibus?

53 Cum quotidie vobiscum essem in templo, non extendistis manus in me: sed hæc est hora illa vestra, & potestas tenebrarum.

54 Prehensum autem eum duxerunt, & introduxerunt domum Pontificis maximi. Petrus vero sequebatur è longinquo.

55 Quumque accendissent ignem in medio aulæ, atque una consedissent, sedit & Petrus inter eos.

56 Quum autem eum vidisset ancilla quædam sedentem ad ignem, intentis in eum oculis dixit, Et iste cum eo erat.

57 Ipse vero abnegavit eum, dicens; Mulier, non novi eum.

58 Et paulo post alius videns eum, dixit; Et tu ex ipsis es. Petrus vero ait, Heus tu, non sum.

59 Et interposita quasi hora una, alius quidam *id* asseverabat, dicens; Verè & iste cum illo erat: etenim Galilæus est.

60 Ait autem Petrus, Heus tu, nescio quid dicas. Et illico, adhuc ipso loquente, vocem emisit gallus.

61 Tum conversus Dominus intuitus est Petrum; & recordatus est Petrus sermonis Domini, quomodo *nimirum* dixerat ipsi, Priusquam gallus vocem emiserit, ter me abnegabis.

62 Et egressus foras Petrus flevit amarè.

63 Is vero qui una tenebant Jesum, illudebant ei, cædentes *eum*:

64 Et eo obvelato, cædebant faciem ejus, & interrogabant eum, dicentes; Vaticinare quis sit qui te percussit.

65 Et alia multa conviciantes dicebant in eum.

66 Et ut ortus est dies, congregatum fuit presbyterium populi, & primarii Sacerdotes & Scribæ, & adduxerunt eum in suum consessum.

67 Dicentes; Num tu es ille Christus? dic nobis. Dixit autem eis, Si vobis dixero, nequaquam credetis:

68 Quod si vos etiam interrogavero, nequaquam respondebitis mihi, neque me absolvetis.

69 Ab hoc tempore erit Filius hominis sedens ad dexteram potentiæ Dei.

70 Dixerunt autem omnes, Tu ergo es Filius ille Dei? Ipse vero dixit eis, Vos dicitis: nam *is* ego sum.

71 At illi dixerunt, Quid amplius egemus testimonio? Ipsi enim audivimus ex ore ipsius.

CAP. XXIII. *Christus ab Herode illusus & à Pilato damnatus crucifigitur; crucifixus deridetur & moritur, mortuus sepelitur.*

TUnc surgens universa multitudo eorum, duxit eum ad Pilatum.

2 Cœperunt autem eum accusare, dicentes; Comperimus istum pervertere gentem, & ve-

& vetare tributa dare Cæsari, dicendo se Christum, *id est*, regem esse.

3 Pilatus autem interrogavit eum, dicens; Tuus es Rex ille Judæorum? ipse vero respondens ei dixit, Tu dicis.

4 Ait vero Pilatus ad primarios Sacerdotes & turbam, Nullam invenio noxam in hoc homine.

5 At illi invalescebant, dicentes; Concitat populum, docens per universam Judæam, exorsus a Galilæa huc usque.

6 Pilatus vero, audita Galilæa interrogavit num homo iste Galilæus esset.

7 Et quum cognovisset eum ad Herodis potestatem pertinere, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis erat per eos dies.

8 Herodes autem viso Jesu, gavisus est valde: nam a multo *tempore* cupiebat eum videre, eo quod audivisset multa de eo: & sperabat se signum aliquod visurum ab eo fieri.

9 Interrogavit autem eum multo sermone: sed ipse nihil ei respondit.

10 Adstabant autem primarii Sacerdotes & Scribæ, magna contentione eum accusantes.

11 Herodes autem cum militibus suis, quū eum pro nihilo habuisset, & illusisset *ei*, amictum veste splendida remisit ad Pilatum.

12 Et facti sunt amici inter sese Pilatus & Herodes eo ipso die: nam antea inimici erant inter sese.

13 Pilatus vero, convocatis primariis Sacerdotibus & primoribus ac populo,

14 Dixit eis, Obtulistis mihi hunc hominem, tamquam avertentem populum: & ecce, ego in vestri conspectu quæstione habita, nullam noxam inveni in homine isto, ex iis de quibus accusatis eum.

15 Sed ne Herodes quidem: nam remisi vos ad illum, & ecce, nihil dignum morte factum est ab eo.

16 Castigatum ergo eum dimittam.

17 Necesse autem habebat dimittere eis singulis festis unum *quempiam*:

18 Exclamavit autem simul universa turba, dicens; Tolle illum, dimitte vero nobis Barabbam:

19 Qui erat propter seditionem quandam & cædē factam in urbe, conjectus in carcerem.

20 Rursus ergo Pilatus alloquutus est *eos*, volens dimittere Jesum.

21 Ipsi vero reclamabant, dicentes; Crucifige, crucifige eum.

22 Ille autem tertio dixit eis, Quid enim iste mali fecit? nullam noxam capitalem inveni in eo: castigatum ergo eum dimittam.

23 At illi instabant vocibus magnis, petentes ut ipse crucifigeretur: & invalescebant voces eorum ac primariorum Sacerdotum.

24 Tum Pilatus secundum eos judicavit ut fieret quod ipsi petebant.

25 Dimisit autem eis illum qui propter seditionem & cædem conjectus fuerat in carcerem, quem petierant: Jesum vero tradidit illi eorum voluntati.

26 Quum igitur abducerent eum, prehenso Simone quodam Cyrenæo, qui veniebat rure, imposuerunt ei crucem ferendam pone Jesum.

27 Sequebatur autem eum magna multitudo populi & mulierum: quæ & plangebant & lamentabantur eum.

28 Conversus autem ad eas Jesus dixit, Filiæ Hierusalem, ne flete de me, verum de vobis ipsis flete, & de liberis vestris:

29 Nam ecce venient dies quibus dicent, Beatæ steriles, & uteri qui non genuerunt, & ubera quæ non lactaverunt.

30 Tum incipient dicere montibus, Cadite in nos: & collibus, Operite nos.

31 Nam si in virente ligno ista faciunt, in arido quid fiet?

32 Ducebantur autem etiam alii duo, *iique* facinorosi, cum eo, interimendi.

33 Quum igitur venissent in locum qui vocatur Calvaria, illic crucifixerunt eum, & facinorosos illos: unum ad dexteram: alterum ad sinistram.

34 Jesus autem dicebat, Pater, remitte *hoc* ipsis: nesciunt enim quid faciant. Partientes vero vestimenta ejus, jecerunt sortem.

35 Et stabat populus spectans: sannis autem excipiebant eum etiam primores cum eis, dicentes, Alios servavit, servet seipsum, si hic est ille Christus electus ille Dei.

36 Illudebant autem etiam ei milites, accedentes, & acetum ei offerentes,

37 Dicentesque; Si tu es Rex ille Judæorum, serva temetipsum.

38 Erat autem etiam inscriptio scripta supra eum literis Græcis, & Romanis & Hebraicis: HIC EST REX ILLE JUDÆORUM.

39 Unus autem ex facinorosis illis suspensis, conviciabatur ei, dicens; Si tu es Christus ille, & teipsum & nos serva.

40 Respondens autem alter objurgavit eum, dicens; Ne Deum quidem tu times, quum in eadem sis damnatione?

41 Et nos quidem juste: (nam digna factis recipimus) *iste* vero nihil indecens fecit.

42 Dixitque Jesu, Domine, memento mei quum veneris in regnum tuum.

43 Tum dixit ei Jesus, Amen, dico tibi, hodie mecum eris in paradiso.

44 Erat autem quasi hora sexta, & tenebræ factæ sunt in tota regione usque ad horam nonam.

45 Et obtenebratus est sol, & aulæum templi fissum est medium.

46 Quumque clamasset voce magna Jesus, ait, Pater, in manus tuas depono spiritum meum. Et quum hæc dixisset, exspiravit.

47 Quum vidisset autem Centurio quod factum fuerat, glorificavit Deum, dicens; Vere hic homo justus erat.

48 Et omnis turba quæ simul ad hoc spectaculum accesserat, spectans quæ facta fuerant, cædens pectora sua revertebatur.

49 Stabant autem omnes noti ejus procul, & mulieres quæ erant eum una sequutæ a Galilæa, videntes ista.

50 Tum ecce quidem nomine Josephus, senator, vir bonus ac justus:

51 Qui

51 Qui non aſſenſus fuerat conſilio ac facto eorum, ortus Arimathæa civitate Judææ rum: qui & ipſe exſpectabat regnum Dei;
52 Hic, *inquam*, adiens Pilatum, petiit corpus Jeſu.
53 Et detractum illud involvit ſindone, poſuitque illud in monumento, quod erat in ſaxo inciſum, in quo nondum quiſquam poſitus fuerat.
54 Porro dies erat Paraſceues, & Sabbathum ſuccedebat.
55 Subſequutę etiam mulieres quæ cum eo venerant ex Galilæa, ſpectarunt monumentum, & quomodo poſitum eſſet corpus ejus.
56 Reverſæ vero paraverunt aromata & unguenta: ac Sabbatho quidem quieverunt, ſecundum præceptum.

CAP. XXIV. *Angeli euangelizant mulieribus. Colloquium Emmauticum. Chriſti aſſumptio in cœlum.*

PRimo autem *die* hebdomadis, profundo diluculo iverunt ad monumentum, ferentes quæ paraverant aromata: & nonnullæ cum ipſis.
2 Invenerunt autem ſaxum avolutum à monumento.
3 Et ingreſſæ non invenerunt corpus Domini Jeſu.
4 Et factum eſt ut dum in ea re hæſitarent, tum ecce, duo viri ſupervenerint eis, induti veſtibus fulgurantibus:
5 Quum autem expavefactæ inclinarent faciem in terram, dixerunt eis; Quid inter mortuos quæritis eum qui vivit?
6 Non eſt hic, ſed ſuſcitatus eſt: mementote, ut loquutus ſit vobis quum adhuc in Galilæa eſſet,
7 Dicens; Oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi: & die tertio reſurgere.
8 Recordatæ ſunt igitur verborum illius.
9 Et reverſæ à monumento annunciaverunt hæc omnia illis undecim, & reliquis omnibus.
10 Erant autem Maria Magdalene, & Johanna, & Maria Jacobi *mater*, & reliquæ cum ipſis, quæ hæc dicebant Apoſtolis.
11 Sed viſa ſunt apud eos quaſi deliramentum verba ipſarum; neque crediderunt eis.
12 Petrus autem ſurgens cucurrit ad monumentum: & quum ſe inclinaſſet, cernit lintea ſola *illic* jacentia: abiitque apud ſemetipſum mirans factum.
13 Et ecce, duo ex iis ibant eo ipſo die in vicum diſtantem ſtadiis ſexaginta ab Hieruſalem, cui *vico* nomen *eſt* Emmaus:
14 Et colloquebantur inter ſe de iſtis omnibus quæ evenerant.
15 Et factum eſt ut dum colloquerentur, & *ſe* mutuo rogitarent, ipſe Jeſus accederet, & una iter faceret cum ipſis.
16 Oculi autem eorum retinebantur ne ipſum agnoſcerent.
17 Dixit autem eis, Qui ſunt hi ſermones quos confertis inter vos ambulantes? & *quid* eſtis tetrico vultu?
18 Reſpondens autem alter, cui nomen Cleophas, dixit ei? Tu ſolus commoraris Hieroſolymæ, & non noſti quæ in ea facta ſunt his diebus?
19 Ipſe vero dixit eis, Quæ? At illi dixerunt ei, Quæ *facta ſunt* Jeſu Nazareno, qui fuit Propheta, potens reipſa & verbis, coram Deo & toto populo.
20 Quomodo eum tradiderunt principes Sacerdotum & primores noſtri ut morte damnaretur, & crucifixerunt eum.
21 Nos autem ſperabamus illum eſſe qui redemturus eſſet Iſraelem: atqui præter hæc omnia, tertium hunc diem agit hodie ex quo hæc facta ſunt.
22 Sed & mulieres quædam ex nobis perculerunt nos, quæ diluculo venerunt ad monumentum:
23 Et non invento ejus corpore venerunt dicentes ſe etiam apparitionem Angelorum vidiſſe, qui dicunt eum vivere.
24 Et abierunt quidam eorum qui erant nobiſcum, ad monumentum; & ita invenerunt prout mulieres dixerant, ipſum vero non viderunt.
25 Tum ipſe dixit eis, O amantes & tardi corde ad credendum omnibus quæ loquuti ſunt Prophetæ;
26 Nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & introire in gloriam ſuam?
27 Et exorſus à Moſe & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis quæ de ſe *ſcripta erant*.
28 Appropinquarunt igitur vico in quem proficiſcebantur, & ipſe ſimulabat ſe longius ire.
29 Sed *ipſi* adegerunt eum, dicentes; Mane nobiſcum: quoniam adveſperaſcit, & inclinavit dies. Ingreſſus eſt igitur ut maneret cum eis.
30 Et factum eſt quum diſcubuiſſet cum eis, ſumpto pane benedixit, & fractum dedit eis.
31 Adaperti ſunt autem oculi eorum, & agnoverunt eum: ſed ipſe ablatus eſt ex eorum conſpectu.
32 Tum alter ad alterum dixerunt, Nonne cor noſtrum ardebat in nobis dum loqueretur nobis in via, & dum adaperiret nobis Scripturas?
33 Et ſurgentes eo ipſo momento, reverſi ſunt Hieroſolymam, & invenerunt congregatos illos undecim, & eos qui cum ipſis erant,
34 Et qui dicebant, ſuſcitatus eſt Dominus vere, & conſpectus eſt Simoni.
35 Tum ipſi expoſuerunt *eis* quæ *geſta erant* in via, & ut fuerat à ſe agnitus in fractione panis.
36 Hæc autem ipſis loquentibus, ſtetit ipſe Jeſus in medio eorū, & dixit eis, Pax vobis.
37 Conſternati vero & expavefacti putabant ſe ſpiritum conſpicere.
38 Tunc dixit eis, Quid turbati eſtis, & quare diſceptationes ſubeunt corda veſtra?
39 Videte manus meas & pedes meos: nam ego ipſe ſum: contrectate me, & videte: nam ſpiri-

ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me conſpicitis habere.

40 Et quum hoc dixiſſet, oſtendit eis manus ac pedes.

41 Adhuc autem ipſis non credentibus præ gaudio, & mirantibus, dixit eis, Habetis hic eſculentum aliquid?

42 Tum ipſi dederunt ei partem piſcis aſſi, & aliquid ex favo apiario.

43 Quæ *ille* accepit, & edit in eorum conſpectu:

44 Dixitque eis; Hi ſunt ſermones quos loquutus ſum vobis quum adhuc eſſem vobiſcum, oportere impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moſis, & Prophetis, & Pſalmis de me.

45 Tunc aperuit eorum mentem, ut intelligerent Scripturas.

46 Et dixit eis, ita ſcriptum eſt, & ita oportuit Chriſtum pati, & reſurgere ex mortuis tertio die:

47 Et prædicari ejus nomine reſipiſcentiam ac remiſſionē peccatorum apud omnes Gentes, incipiendo ab urbe Hieroſolymorum.

48 Vos autem eſtis horum teſtes.

49 Et ecce, ego emittam promiſſum Patris mei in vos: vos autem reſidete Hieroſolymis uſquequo induamini virtute ex alto.

50 Eduxit autem eos foras ad Bethaniam uſque: & ſublatis manibus ſuis, benedixit eis.

51 Et factum eſt, ut dum ipſe benediceret eis, disjunctus ab eis ſurſum ferretur in cœlum.

52 Ipſi autem adorato eo reverſi ſunt Hieroſolymam cum gaudio magno.

53 Erantque omni *tempore* in templo, laudantes & benedicentes Deo. Amen.

EUANGELIUM SECUNDUM JOHANNEM.

CAP. I. *Verbum caro factum. Teſtimonium Johannis de Chriſto. Vocatio quatuor diſcipulorum. Scala cœli.*

IN principio erat Sermo ille, & Sermo ille erat apud Deum, eratque ille Sermo Deus.

2 Hic *Sermo* erat in principio apud Deum.

3 Omnia per hunc *Sermonem* facta ſunt, & abſque eo factum eſt nihil quod factum ſit.

4 In ipſo vita erat, & vita erat Lux illa hominum.

5 Et Lux iſta in tenebris lucet, ſed tenebræ eam non comprehenderunt.

6 Exſtitit homo miſſus à Deo, cui nomen Johannes:

7 Is venit ad *dandum* teſtimonium, *id eſt*, ut teſtaretur de illa Luce, ut omnes per eum crederent.

8 Non erat illa Lux illa, ſed *miſſus fuit* ut teſtaretur de illa Luce.

9 *Hic* erat Lux illa vera quæ illuminat omnem hominem venientem in mundum.

10 In mundo erat; & mundus per eum factus eſt, ſed mundus eum non agnovit.

11 Ad ſua venit, & ſui eum non exceperunt.

12 Quo quot autem eum exceperunt, dedit eis hoc jus ut Filii Dei ſint facti, *nempe* iis qui credunt in nomen ejus:

13 Qui non ex ſanguine, neque ex libidine carnis neque ex libidine viri, ſed ex Deo geniti ſunt.

14 Et Sermo ille factus eſt Caro, & commoratus eſt inter nos, (& ſpectavimus gloriam ejus, gloriam, *inquam*, ut unigeniti *egreſſi* à Patre) plenus gratiæ ac veritatis.

15 Johannes teſtatus eſt de eo, & clamavit, dicens; Hic eſt de quo dicebam, *Is* qui pone me venit, antepoſitus eſt mihi: quia prior me erat.

16 Et ex plenitudine ipſius omnes accepimus, & gratiam pro gratia:

17 Nam Lex illa per Moſen data eſt: gratia & veritas per Jeſum Chriſtum præſtita eſt.

18 Deum nemo vidit unquam: unigenitus ille Filius qui eſt in ſinu Patris, ille *nobis* expoſuit.

19 Hoc etiam eſt teſtimonium Johannis, quando miſerunt Judæi Hieroſolymis Sacerdotes & Levitas, ut interrogarent eum, quiſnam ipſe eſſet.

20 Et profeſſus eſt, neque negavit: profeſſus eſt, *inquam*, ſe non eſſe Chriſtum illum.

21 Tunc interrogaverunt eū, Quid ergo es? Tune es Elias? *Ipſe vero* dixit, Non ſum. *Et illi*, Es tu Propheta ille? Qui reſpondit, Non.

22 Dixerunt ergo ei, Quis es? ut reſponſum demus iis qui miſerunt nos: quid dicis de teipſo?

23 Ait, Ego *ſum* vox vociferantis in deſerto, Complanate viam Domini, prout dixit Eſaias Propheta.

24 Qui vero miſſi fuerant, erant ex Phariſæis.

25 Et interrogaverunt eum, ac dixerunt ei, Cur ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus ille, neque Elias, neque Propheta ille?

26 Reſpondit eis Johannes, dicens? ego baptizo aqua: ſed in medio veſtrum ſtat quem vos non noſtris.

27 Hic ille eſt qui pone me venit, qui mihi antepoſitus eſt: cujus ſolearum ego non ſum dignus qui ſolvam corrigiam.

28 Hæc Bethabaræ facta ſunt ſecus Jordanem, ubi Johannes baptizabat.

29 Poſtero die cernit Johannes Jeſum venientem ad ſe, & ait, Ecce agnus ille Dei qui tollit peccatum mundi.

30 Hic eſt de quo dicebam, Pone me venit vir qui antepoſitus eſt mihi, quia prior me erat.

31 At ego non noveram eum: ſed ut manifeſtus fiat Iſraeli, propterea veni ego baptizans aqua.

32 Tum, *inquam*, teſtatus eſt Johannes, dicens; Conſpexi Spiritum deſcendentem quaſi columbam è cœlo, *qui* etiam manſit ſuper eum.

33 Et ego non noveram eum, ſed qui miſit me ut baptizarem aqua, ille mihi dixerat, Super quem videris Spiritum deſcendentem, ac manen-

manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat Spiritu ſancto.

34 Ego igitur vidi, & teſtor hunc eſſe Filium illum Dei.

35 Poſtero die iterum ſtabat Johannes, & ex diſcipulis ejus duo,

36 Et intuitus Jeſum ambulantem, dixit, Ecce Agnus ille Dei.

37 Audierunt autem eum duo illi diſcipuli loquentem, & ſequuti ſunt Jeſum.

38 Converſus vero Jeſus, & conſpicatus eos ſequentes *ſe*, dicit eis,

39 Quid quæritis? Illi vero dixerunt ei, Rabbi (quod dicitur, ſi interpreteris; Magiſter) ubi moraris?

40 Dicit eis, Venite & videte. Venerunt videruntque ubi moraretur: & apud eum manſerunt diem illum: hora enim erat quaſi decima.

41 Erat Andreas frater Simonis Petri, unus ex duobus, qui audierant *illa* ex Johanne, & ſequuti fuerant eum:

42 Invenit hic prior fratrem ſuum Simonem, & dixit ei, Invenimus Meſſiam illum, quod eſt, ſi interpreteris, Chriſtus ille.

43 Et adduxit eum ad Jeſum. Intuitus autem eum Jeſus dixit, Tu es Simon filius Jona: tu vocaberis Cephas, quod *eſt*, ſi interpreteris, Petra.

44 Poſtero die voluit Jeſus abire in Galilæam: invenit autem Philippum, & dixit ei, Sequere me.

45 Erat vero Philippus ex Beth-ſaida, civitate Andreæ & Petri.

46 Invenit Philippus Nathanaelem, & dicit ei, Invenimus *illum* de quo ſcripſit Moſes in Lege, & Prophetæ, *nempè* Jeſum filium illum Joſephi, illum ex *urbe* Nazaretha.

47 Tum dixit ei Nathanael, Ex *urbe* Nazaretha poteſt aliquid boni eſſe? Dicit ei Philippus, Veni & vide.

48 Vidit Jeſus Nathanaelem venientem ad ſe, & dixit de eo, Ecce vere Iſraelita in quo dolus non eſt.

49 Dixit ei Nathanael, Unde me noſti? Reſpondit Jeſus & dixit ei; Priuſquam te Philippus vocaret, quum eſſes ſubter ficum, videbam te.

50 Reſpondit Nathanael, & dixit ei, Rabbi, tu es ille filius Dei, tu es ille Rex Iſrael.

51 Reſpondit Jeſus & dixit ei, Quia dixi tibi, Vidi te ſub ficu, credis: majora iſtis videbis.

52 Præterea dixit ei, Amen amen dico vobis, Ab hoc tempore videbitis cœlum apertum, & Angelos Dei aſcendentes ac deſcendentes ſuper filium hominis.

CAP. II. *Nuptiæ in Cana Galilææ: reformatio templi. Corpus Chriſti templum myſticum.*

DIe autem tertio nuptiæ factæ ſunt in Cana *oppido* Galilææ: eratque mater Jeſu illic.

2 Vocatus eſt autem etiam Jeſus ac diſcipuli ejus ad nuptias illas.

3 Et quum defeciſſet vinum, mater Jeſu dixit ei, Vinum non habent.

4 Dicit ei Jeſus, Quid mihi tecum *rei eſt*, mulier? nondum venit hora illa mea.

5 Dicit ejus mater miniſtris, Quodcunque dixerit vobis facite.

6 Erant autem ibi lapideæ hydriæ ſex poſitæ ſecundum purificationem Judæorum, capientes ſingulæ amphoras binas aut ternas.

7 Dicit eis Jeſus, Implete has hydrias aqua. Impleverunt eas igitur uſque ad ſummum.

8 Tunc dicit eis, Haurite nunc, & offerte architriclino. Obtulerunt igitur.

9 Ut autem guſtavit architriclinus aquam illam quæ facta fuerat vinum, (neſciebat autem unde eſſet: ſed miniſtri ſciebant qui hauſerant aquam) vocat ſponſum architriclinus.

10 Et dicit ei, Omnes primo loco bonum vinum apponunt, & poſtquam *convivæ* affatim biberunt, tunc id quod minus bonum eſt: tu *vero* ſervaſti bonum vinum uſque adhuc.

11 Hoc initium ſignorum fecit Jeſus in Cana *oppido* Galilææ, & manifeſtam fecit gloriam ſuam: & crediderunt in eum diſcipuli ejus.

12 Poſtea deſcendit Capernaumum ipſe & mater, & fratres & diſcipuli ejus: manſeruntque illic non multos dies:

13 Nam prope erat Paſcha Judæorum. Aſcendit igitur Jeſus Hieroſolymam.

14 Et invenit in templo venditores boum & ovium & columbarum, & numularios ſedentes.

15 Factoque flagello è funiculis, omnes ejecit è templo, & oves & boves, & argentariorum numelos effudit, menſaſque ſubvertit:

16 Et columbarum venditoribus dixit, Tollite hinc iſta: ne facite domum Patris mei domum mercatus.

17 Recordati ſunt autem ejus diſcipuli, ſcriptum eſſe, Zelus domus tuæ exedit me.

18 Reſponderunt ergo Judæi, & dixerunt ei, Quod ſignum oſtendis nobis quod ita facis?

19 Reſpondit Jeſus & dixit eis, Deſtruite templum hoc, & intra triduum excitabo illud.

20 Dixerunt ergo Judæi, Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum iſtud, & tu intra triduum illud excitabis?

21 At ille loquebatur de templo corporis ſui.

22 Poſtquam ergo ſuſcitatus fuit ex mortuis, recordati ſunt ejus diſcipuli quod hoc ſibi dixiſſet, & crediderunt Scripturæ, & ſermoni quem Jeſus dixerat.

23 Quum autem eſſet Hieroſolymis in Paſcha, in feſto, multi crediderunt in nomen ejus, ſpectantes ſigna quæ edebat.

24 Ipſe autem Jeſus non credebat eis ſemetipſum, eo quod noſſet omnes:

25 Nec opus eſſet ut quiſquam ei teſtaretur de homine: ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine.

CAP.

CAP. III. *Dialogus inter Nicodemum & Chriſtum. Compendium euangelii propoſitum, expoſitum & obſignatum.*

ERat autem quidam ex Phariſæis, cui nomen *erat* Nicodemo, ex primoribus Judæorum.

2 Hic venit ad Jeſum nocte, & dixit ei, Rabbi, ſcimus te à Deo veniſſe magiſtrum: nemo enim poteſt hæc ſigna edere quæ tu edis, niſi Deus ſit cum eo.

3 Reſpondit Jeſus, & dixit ei; Amen amen dico tibi, niſi quis genitus ſit iterum, non poteſt videre regnum Dei.

4 Dicit ei Nicodemus, Quomodo poteſt quiſpiam naſci qui ſit ſenex? num poteſt in uterum matris ſuæ ſecundo introire, & naſci?

5 Reſpondit Jeſus, Amen amen dico tibi, niſi quis fuerit genitus ex aqua & Spiritu, non poteſt introire in regnum Dei.

6 Quod genitum eſt ex carne, caro eſt: & quod genitum eſt ex Spiritu, ſpiritus eſt.

7 Ne mireris me dixiſſe tibi, Oportet vos iterum gigni.

8 Ventus quo vult, ſpirat, & ſonum ejus audis, ſed neſcis unde veniat & quo vadat: ita eſt quiſquis genitus eſt è Spiritu.

9 Reſpondit Nicodemus, & dixit ei, Quomodo poſſunt hæc fieri?

10 Reſpondit Jeſus, & dixit ei; Tu es magiſter Iſraelis, & hæc non noſti?

11 Amen amen dico tibi, quod ſcimus loquimur, & quod vidimus teſtamur: ſed teſtimonium noſtrum non recipitis.

12 Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo ſi dixero vobis cœleſtia, credetis?

13 Nullus enim aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit è cœlo, *nempè* Filius hominis qui eſt in cœlo.

14 Prout autem Moſes extulit ſerpentem in deſerto, ita extolli oportet Filium hominis;

15 Ut quiſquis credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.

16 Ita enim Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum illum unigenitum dederit, ut quiſquis credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.

17 Non enim miſit Deus Filium ſuum in mundum ut damnet mundum, ſed ut ſervetur mundus per eum.

18 Qui credit in eum, non condemnatur: qui vero non credit, jam condemnatus eſt: quia non credidit in nomen unigeniti Filii Dei.

19 Hæc eſt autem condemnatio, quod Lux venit in mundum, ſed dilexerunt homines potius tenebras quam Lucem: quia ſunt eorum mala opera.

20 Quiſquis enim quæ mala ſunt agit, odit lucem, nec venit ad lucem, ne arguantur opera ipſius:

21 Qui vero dat operam veritati, venit ad lucem: ut manifeſta fiant opera ipſius, quod ſecundum Deum facta fuerint.

22 Poſtea venit Jeſus & diſcipuli ejus in Judæam territorium: & illic educabatur cum eis, & baptizabat.

23 Baptizabat autem etiam Johannes in Ænon propè Salim, quoniam aquæ multæ erant illic, & veniebant ac baptizabantur.

24 Nondum enim conjectus fuerat Johannes in carcerem.

25 Orta eſt igitur quæſtio *quibuſdam* ex diſcipulis Johannis cum Judæis de purificatione.

26 Veneruntque ad Johannem & dixerunt ei, Rabbi, is qui tecum erat apud trajectum Jordanis, cui tu teſtimonium dediſti, ecce baptizat, & omnes veniunt ad eum.

27 Reſpondit Johannes, & dixit; Homo non poteſt recipere quicquam niſi fuerit ei datum è cœlo.

28 Vos ipſi mihi teſtes eſtis me dixiſſe, Non ſum ego Chriſtus, ſed miſſus ſum *qui apparerem* coram eo.

29 Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus autem ſponſi qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi? hoc ergo gaudium meum impletum eſt.

30 Illum oportet creſcere, me vero minui.

31 Qui ſupernè venit, ſupra omnes eſt: qui è terra eſt, terrenus eſt, & terrena loquitur: qui è cœlo venit, ſupra omnes eſt.

32 Et quod vidit & audivit, hoc teſtatur: ſed teſtimonium ejus nemo recipit.

33 Qui recipit ejus teſtimonium, is obſignavit Deum veracem eſſe.

34 Nam *is demum* quem miſit Deus, verba Dei loquitur: non enim *huic* admetitur Deus ſpiritum.

35 Pater diligit Filium, & omnia dedit ei in manum.

36 Qui credit in Filium habet vitam æternam: qui vero non aſſentitur Filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum.

CAP. IV. *Colloquium Chriſti cum Samaritana, ejuſque fructus. Regii filius ſanatur.*

UT ergo cognovit Dominus Phariſæos audiſſe ipſum plures diſcipulos facere & baptizare quam Johannem,

2 (Quamquam Jeſus ipſe non baptizabat, ſed diſcipuli ejus)

3 Reliquit Judæam & abiit rurſum in Galilæam.

4 Oportebat autem eum tranſire per Samariam.

5 Venit ergo in urbem Samariæ quæ dicitur Sichar, juxta prædium quod dedit Jacobus Joſepho filio ſuo.

6 Erat autem ibi fons Jacobi. Jeſus ergo fatigatus ex itinere, ita ſedit ad fontem: hora *enim* erat quaſi ſexta.

7 Venit mulier Samaritana ut hauriret aquam: dicit ei Jeſus, Da mihi potum.

8 Nam diſcipuli ejus abierant in urbem ut cibos emerent.

9 Dicit igitur ei mulier illa Samaritana, Quomodo tu Judæus quum ſis, potum à me poſcis quæ ſum mulier Samaritana? (non enim utuntur Judæi Samaritanis)

10 Reſpondit Jeſus & dixit ei, Si noſſes donum illud Dei, & quis ſit ille qui dicit tibi, Da

Da mihi potum: tu petiiſſes ab eo; & dediſſet tibi aquam vivam.

11 Dicit ei mulier, Domine, neque quo haurias habes, & puteus profundus eſt: unde ergo habes aquam illam vivam?

12 Num tu major es patre noſtro Jacobo, qui dedit nobis hunc puteum, ex quo ipſe bibit, & filii ejus & ejus pecora?

13 Reſpondit Jeſus & dixit ei, Quiſquis bibit ex aqua iſta ſitiet rurſus:

14 Quiſquis autem biberit ex aqua illa quam ego ei dabo, non ſitiet in æternum: ſed aqua illa quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.

15 Dicit ei mulier, Domine, da mihi aquam iſtam, ut non ſitiam, neque veniam huc ad hauriendum.

16 Dicit ei Jeſus, Vade, voca virum tuum, & veni huc.

17 Reſpondit mulier & dixit ei, Non habeo virum. Dicit ei Jeſus, Bene dixiſti, Non habeo virum.

18 Quinque enim viros habuiſti: & nunc quem habes, non eſt tuus vir: hoc vere dixiſti.

19 Dicit ei mulier, Domine, video te Prophetam eſſe.

20 Patres noſtri in hoc monte adoraverunt: & vos dicitis Hieroſolymis eſſe locum illum ubi oporteat odorare.

21 Dicit ei Jeſus, Mulier, crede mihi, venit tempus quando neque in monte hoc, neque Hieroſolymis adorabitis Patrem.

22 Vos adoratis quod neſcitis, nos adoramus quod ſcimus: quia ſalus ex Judæis eſt.

23 Sed venit tempus, & nunc eſt, quum veri adoratores adorabunt Patrem Spiritu ac veritate: etenim Pater tales quærit qui ipſum adorent.

24 Deus eſt Spiritus: & qui adorant eum, oportet ut Spiritu ac veritate adorent.

25 Dicit ei mulier, Scio Meſſiam venturum (qui dicitur Chriſtus) quum venerit ille, nobis annunciabit omnia.

26 Dicit ei Jeſus, Ego *is* ſum, qui loquor tibi.

27 Interea vero venerunt ejus diſcipuli, & mirati ſunt quod cum muliere loqueretur: nemo tamen dixit, Quid quæris? aut, Quid loqueris cum ea?

28 Reliquit ergo hydriam ſuam mulier, & abiit in urbem, dixitque ejus loci hominibus,

29 Venite, videte hominem qui dixit mihi quæcumque feci: num iſte eſt Chriſtus ille?

30 Exierunt ergo ex urbe, & venerunt ad eum.

31 Interim autem rogabunt eum diſcipuli, dicentes; Rabbi, ede.

32 Ille autem dixit eis, ego cibum habeo quemdam, quem vos non noſtis.

33 Dicebant ergo diſcipuli alii ad alios, Num quis attulit ei quod ederet?

34 Dicit eis Jeſus, Eſca mea eſt exequi voluntatem ejus qui miſit me, & conſummare ipſius opus.

35 Nonne vos dicitis, Adhuc quadrimeſtre ſpatium ſupereſt, & meſſis erit? Ecce dico vobis, attollite oculos veſtros, & ſpectate regiones: nam albæ jam ſunt ad meſſem.

36 Qui autem metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam: ut & qui ſeminat, ſimul gaudeat, & qui metit.

37 Nam in hoc dictum illud verum eſt, Alius eſt qui ſeminat, & alius qui metit.

38 Ego miſi vos ad *id* metendum in quo vos non laboraſtis: alii laboraverunt, & vos in labores eorum introiſtis.

39 Ex urbe autem illa multi Samaritanorum crediderunt in eum propter ſermonem mulieris, illius teſtantis, *ac dicentis*, Certe dixit mihi omnia quæ feci.

40 Quum ergo veniſſent ad eum Samaritani, rogarunt eum ut apud ipſos maneret: & manſit ibi duos dies.

41 Ac multo plures crediderunt propter ſermonem ipſius,

42 Et illi mulieri dicebant, Non amplius propter tuos ſermones credimus: ipſi enim audivimus, & ſcimus hunc eſſe vere Servatorem illum mundi, Chriſtum.

43 Duobus autem poſt diebus exiit inde, & abiit in Galilæam.

44 Ipſe enim Jeſus teſtatus fuerat, Propheta in ſua patria honorem non habere.

45 Quum ergo veniſſet in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, quum omnia vidiſſent quæ fecerat Hieroſolymis in feſto: nam & ipſi venerant ad feſtum.

46 Venit igitur Jeſus rurſum Cana *oppidum* Galilææ, ubi fecerat ex aqua vinum. Erat autem in *urbe* Capernaumo regius quidam, cujus filius infirmus erat.

47 Is quum audiſſet Jeſum veniſſe ex Judæa in Galilæam, abiit ad eum, & eum rogavit ut deſcenderet ac ſanaret ſuum filium: erat enim moribundus.

48 Dixit ergo Jeſus ei, Niſi ſigna & prodigia videritis, non credetis.

49 Dicit ei regius ille, Domine deſcende priuſquam moriatur puerulus meus.

50 Dicit ei Jeſus, Vade, filius tuus vivit. Credidit homo ſermoni quem dixerat ei Jeſus: & profectus eſt.

51 Jam autem eo deſcendente, ſervi occurrerunt ei, & annunciaverunt, dicentes; Filius tuus vivit.

52 Percontatus eſt ergo ab eis horam qua melius habuerat: & dixerunt ei, Heri *circiter* horam ſeptimam dimiſit eum febris.

53 Agnovit ergo pater *id factum eſſe* illa ipſa hora qua dixerat ei Jeſus, Filius tuus vivit, & credidit ipſe, ac domus ejus tota.

54 Hoc rurſus, *id eſt*, ſecundum ſignum edidit Jeſus, quum veniſſet ex Judæa in Galilæam.

CAP. V. *Paralyticus ad piſcinam. Auctoritas & officium Chriſti. Reſurrectio mortuorum. Scrutinium Scripturarum.*

POſt hæc erat feſtum Judæorum, & aſcendit Jeſus Hieroſolymam.

2 Eſt autem Hieroſolymis ad *portam* pecuariam, piſcina quæ nominatur Hebraice Bethesda, quinque porticus habens.

3 In

3 In his jacebat multitudo magna infirmorum, cæcorum, claudorum, aridorum, exspectantium aquæ motum.

4 Angelus enim descendebat prætituto tempore in piscinam, & turbabat aquam: itaque qui primus ingressus erat post aquæ turbationem, sanus fiebat à quocunque detineretur morbo.

5 Erat autem quidem illic tricesimum octavum annum agens in infirmitate.

6 Hunc quum vidisset Jesus jacentem, & cognovisset eum jam multum temporis egisse *in morbo*, dicit ei, Cupis sanus fieri?

7 Respondit ei infirmus ille, Domine non habeo qui, quum turbata fuerit aqua, immittat me in piscinam: sed interim dum ego venio, alius ante me descendit.

8 Dicit ei Jesus, Surge, attolle grabatum tuum, & ambula.

9 Et statim sanus factus est homo ille: & sustulit grabatum suum, & ambulat: erat autem Sabbathum die illo.

10 Judæi ergo dicebant ei qui curatus fuerat, Sabbathum est, non licet tibi attollere grabatum.

11 Respondit eis, Qui me sanum fecit, is mihi dixit, Attolle grabatum tuum, & ambula.

12 Interrogaverunt eum ergo, Quis ille est qui dixit tibi, Attolle grabatum tuum, & ambula?

13 Is autem qui sanatus fuerat, nesciebat quis esset: Jesus enim evaserat è turba quæ erat in illo loco.

14 Postea invenit eum Jesus in templo, & dixit ei, Ecce, sanus factus es: ne pecca amplius, ut nequid deterius tibi fiat.

15 Abiit homo ille, & nunciavit Judæis Jesum esse à quo sanatus fuerat.

16 Ac propterea persequebantur Judæi Jesum, & studebant eum interimere, quod ista fecisset Sabbatho.

17 Jesus autem respondit eis, Pater meus usque adhuc operatur, & ego operor.

18 Propterea ergo magis studebant eum Judæi interimere, quia non solum solvisset Sabbathum, sed & Deum dixisset patrem suum, parem se faciens Deo.

19 Respondit ergo Jesus, & dixit eis; Amen amen dico vobis, non potest Filius à semetipso operari, *id est*, nisi viderit Patrem operantem: quæcumque enim ille facit, hæc etiam Filius pariter facit.

20 Pater enim amat Filium, & omnia ostendit ei quæ ipse facit: & opera iftis majora ostendet ei, ut vos miremini.

21 Sicut enim Pater suscitat mortuos & vivificat, ita & filius quos vult vivificat.

22 Nec enim Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio:

23 Ut omnes honorent Filium prout honorant Patrem: qui non honorat Filium, non honorat Patrem ut qui miserit eum.

24 Amen amen dico vobis, qui sermonem meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in condemnationem non veniet, sed transibit à morte in vitam.

25 Amen amen dico vobis, adventat tempus, & nunc est, quum mortui audient vocem filii Dei: & qui audierint, vivent.

26 Sicut enim Pater habet vitam in seipso, sic dedit & Filio habere vitam in seipso.

27 Et auctoritatem ei dedit etiam judicium exercendi, quatenus Filius hominis est.

28 Ne hoc miramini: nam veniet hora qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem ejus:

29 Et prodibunt qui bona fecerint in resurrectionem vitæ: qui vero mala egerint, in resurrectionem condemnationis.

30 Non possum ego à me ipso facere quicquam: prout audio judice: & judicium meum justum est: quia non quæro voluntatem meam: sed voluntatem ejus qui misit me, *id est*, Patris.

31 Si ergo testor de meipso, testimonium meum non est firmum.

32 Alius est qui testator de me, & scio firmum esse testimonium quod testatur de me.

33 Vos misistis ad Johannem, & *is* testimonium dedit veritati.

34 Ego autem ab homine testimonium non capto: sed hæc dico ut vos servemini.

35 Ille *erat* lucerna ardens & lucens: vos autem voluistis ad momentum exsultare ejus luce.

36 At ego testimonium habeo majus *testimonio* Johannis: opera enim quæ dedit mihi Pater ut ea consummem, ipsa, *inquam*, opera quæ ego facio, testatur de me quod Pater miserit me.

37 Et qui misit me Pater, ipse testatus est de me. Neque vocem ejus unquam audistis, neque speciem ejus vidistis.

38 Et sermonem ejus non habetis in vobis manentem: quia quem misit ille, huic vos non creditis.

39 Scrutamini Scripturas, quia vos videmini vobis in ipsis vitam æternam habere: & illæ sunt quæ testantur de me.

40 Sed non vultis venire ad me, ut vitam habeatis.

41 Gloriam ab hominibus non capto.

42 Sed vos novi charitatem Dei non habere in vobis.

43 Ego veni nomine Patris mei, nec recipitis me; si venerit alius nomine suo, illum recipietis.

44 Quomodo vos potestis credere, quum gloriam alii ab aliis captetis, & gloriam illam, quæ à solo Deo proficiscitur, non quæratis?

45 Ne putate me accusaturum vos apud Patrem: est qui accuset vos, Moses, in quo vos sperastis.

46 Si enim crederetis Mosi, crederetis mihi: nam ille de me sic scripsit.

47 Quod si scriptis illius non creditis, quomodo verbis meis credetis?

CAP. VI. *Duo Christi miracula, & concio de pane & aqua vita, & quomodo excepta.*

POst hæc abiit Jesus trans mare Galilææ, *quod est* Tiberiadis.

2 Et

2 Et sequebatur eum turba multa, quia videbant ejus signa quæ edebat in infirmis.

3 Subiit vero in montem Jesus, & ibi sedit cum discipulis suis.

4 Prope autem erat Pascha, festum Judæorum.

5 Quum ergo sustulisset oculos Jesus, & conspexisset multam turbam ad se venire, dicit Philippo, Unde ememus panes ut edant isti?

6 (Hoc autem dicebat, tentans eum: ipse enim sciebat quid esset facturus.)

7 Respondit ei Philippus, Ducentorum denariorum panes non sufficerint eis, ut singuli eorum paululum quiddam accipiant.

8 Dicit ei unus ex discipulis ejus, *nempè* Andreas frater Simonis Petri,

9 Est hic puerulus quidam qui habet quinque panes hordeaceos & duos pisciculos: sed hæc quid sunt inter tam multos?

10 Dixit autem Jesus, Facite ut homines recumbant. Erat autem gramen multum in eo loco. Discubuerunt ergo viri illi numero quasi quinquies mille.

11 Accepit autem panes illos Jesus, & actis gratiis distribuit discipulis, discipuli vero accumbentibus: similiter etiam ex pisciculis illis quantum volebant.

12 Ut autem expleti sunt, dixit *Jesus* discipulis suis, Congregate quæ superfuerunt fragmenta, ne quid pereat.

13 Congregarunt ergo, & impleverunt duodecim cophinos fragmentis ex quinque illis panibus hordeaceis, quæ superfuerant iis qui comederant.

14 Illi ergo quum vidissent signum quod Jesus ediderant; dicebant, Hic est vere Propheta ille qui venturus erat in mundum.

15 Jesus ergo quum nosset venturos, & se abrepturos ut facerent se regem, secessit rursus in montem solus ipse.

16 Ut autem serum *diei* factum est, descenderunt discipuli ejus ad mare.

17 Et ingressi navigium, ibant trans mare Capernaumum versus: jam autem erant tenebræ, nec venerat ad eos Jesus.

18 Et mare, vento magno flante, insurgebat.

19 Provecti vero quasi stadia viginti quinque aut triginta, conspiciunt Jesum ambulantem super mare, & appropinquantem navi: & timuerunt.

20 Ille vero dixit eis, Ego sum, ne metuite.

21 Cupide ergo receperunt eum in navigium; & statim navigium pervenit ad regionem in quam ibant.

22 Postero die turba quæ substiterat eis mare, quum vidisset illic non fuisse aliud navigium nisi unum illud in quod ingressi fuerant discipuli ejus, & Jesum non introisse cum discipulis suis in navigium, sed solos ejus discipulos abiisse:

23 (Alia vero navigiola Tiberiade venerunt prope locum illum ubi ederant panem, posteaquam gratias egisset Dominus:)

24 Quum igitur, *inquam*, vidisset turba Jesum illic non esse, neque discipulos ejus, ingressi sunt & ipsi in navigia, & venerunt Capernaumum, quærentes Jesum.

25 Et eo invento trans mare, dixerunt ei, Rabbi, quando huc pervenisti?

26 Respondit eis Jesus, & dixit, Amen amen dico vobis, quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia edistis panes illos & saturati estis.

27 Operemini non cibo qui perit, sed cibo isti qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis: hunc enim Pater obsignavit, *id est*, Deus.

28 Dixerunt ergo ad eum, Quid faciemus ut operemur operibus Dei?

29 Respondit Jesus & dixit eis, Hoc illud est opus Dei, ut credatis in *eum* quem ille misit.

30 Dixerunt ergo ei, Quod ergo tu signum edis, ut videamus & credamus tibi? quid operaris?

31 Patres nostri ederunt illud manna in deserto illo: sicut scriptum est, Panem è cœlo dedit eis quem ederent.

32 Dixit ergo eis Jesus, Amen amen dico vobis, nequaquam Moses dedit vobis panem illum cœlestem, sed Pater meus dat vobis panem illum cœlestem verum.

33 Panis enim ille Dei is est qui de cœlo descendit, & dat vitam mundo.

34 Dixerunt ergo ei, Domine, da nobis semper panem istum.

35 Dixit autem eis Jesus, Ego sum panis ille vitæ: qui venit ad me, nequaquam esuriet: & qui credit in me, non sitiet unquam.

36 Sed dixi vobis, certè & vidistis me, & non creditis.

37 Quicquid dat mihi Pater, ad me veniet: & eum qui venit ad me, nequaquam ejecerim foras:

38 Quia descendi è cœlo ut exsequar non voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.

39 Hæc est autem voluntas ejus qui misit me, *id est*, Patris, ut quicquid mihi dederit, non perdam ex eo, sed suscitem illud in ultimo illo die.

40 Hæc est autem voluntas ejus qui misit me, ut quisquis conspicit Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam: & suscitem ipsum ego ultimo illo die.

41 Murmurabant ergo Judæi de eo quia dixerat, Ego sum panis ille qui è cœlo descendit.

42 Et dicebant, Nonne iste est ille Jesus, filius ille Josephi, cujus nos novimus patrem & matrem? quomodo ergo dicit iste, È cœlo descendi?

43 Respondit ergo Jesus, & dixit eis, Ne murmurate inter vos:

44 Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum: & ego suscitem ipsum ultimo illo die.

45 Scriptum est in Prophetis, Et erunt omnes docti à Deo. Quisquis ergo audivit à Patre & didicit, venit ad me.

46 Non quod Patrem viderit quisquam nisi is qui est à Deo: hic vidit Patrem.

47 Amen

47 Amen amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam.

48 Ego sum panis ille vitæ.

49 Patres vestri ederunt manna in deserto, & mortui sunt.

50 Hic est panis ille qui è cœlo descendit, ut qui edit ex eo, non moriatur.

51 Ego sum panis ille vivus qui è cœlo descendi. Si quis ederit ex hoc pane, vivet in æternum: panis autem quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita.

52 Pugnabant ergo Judæi alii adversus alios, dicentes; Quomodo potest hic nobis carnem *suam* dare quam edamus?

53 Dixit ergo eis Jesus, Amen amen dico vobis, nisi ederitis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

54 Qui edit carnem meam, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: & ego suscitabo ipsum ultimo illo die.

55 Caro enim mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus.

56 Qui edit meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.

57 Sicut misit me vivens ille Pater, & ego vivo per Patrem; *ita* etiam qui ederit me, vivet ipse quoque per me.

58 Hic est panis ille qui de cœlo descendit: non prout ederunt Patres vestri manna, & mortui sunt: qui ederit hunc panem, vivet in æternum.

59 Hæc dixit in synagoga, quum doceret in *urbe* Capernaumo.

60 Multi ergo ex discipulis ejus *his* auditis dixerunt, durus est hic sermo: quis potest eum audire?

61 Sciens autem Jesus apud se discipulos suos de hoc murmurare, dixit eis; Hoccine vos offendit?

62 *Quid* si igitur spectaveritis Filium hominis ascendentem eo ubi erat prius?

63 Spiritus est id quod vivificat, caro non prodest quicquam: verba quæ ego loquor vobis, spiritus sunt & vita sunt.

64 Sed sunt quidam ex vobis qui non credunt: sciebat enim à principio Jesus quinam essent qui non credebant, & quis eum proditurus esset.

65 Et dicebat, Propterea dixi vobis, neminem posse venire ad me nisi fuerit ei datum à Patre meo.

66 Ex eo *tempore* multi discipulorum ejus pedem retulerunt: nec amplius cum eo versabantur.

67 Dixit ergo Jesus duodecim illis, Num & vos vultis abire?

68 Respondit ergo ei Simon Petrus, Domine ad quem abibimus? verba vitæ æternæ habes:

69 Et nos credidimus, & scimus te esse Christum illum Filium Dei viventis.

70 Respondit ei Jesus, nonne ego vos duodecim elegi? & *tamen* unus ex vobis est diabolus.

71 Loquebatur autem de Juda Simonis filio Iscariota; futurum enim erat ut hic proderet eum, quum esset unus ex illis duodecim.

CAP. VII. *Christus non cum affinibus, sed clam profectus ad Festum, docet in templo. Varia feruntur de eo judicia; & dissident qui eum comprehendere volebant.*

VErsebatur autem Jesus post hæc in Galilæa: volebat enim in Judæa versari, quia studebant eum Judæi interimere.

2 Prope autem erat festum Judæorum Scenopegia.

3 Dixerunt igitur ad eum fratres ejus, Digredere hinc, & vade in Judæam, ut tui quoque discipuli spectent opera tua quæ facis.

4 Nemo enim occulte facit aliquid, & quærit ipse celebris esse: si hæc facis, manifesta teipsum mundo.

5 Nam ne fratres quidem ejus credebant in eum.

6 Dicit ergo eis Jesus, Præstitutum illud tempus meum nondum adest: præstitutum autem illud tempus vestrum semper est paratum.

7 Non potest mundus vos odisse: me autem odit, quoniam ego testor de eo, opera ejus mala esse.

8 Vos ascendite ad hos dies festos: ego nondum ascendo ad festum, quia præstitutum illud meum tempus nondum expletum est.

9 Hæc autem quum eis dixisset, mansit in Galilæa.

10 Ut ascenderunt autem fratres ejus, tunc & ipse ascendit ad festum, non manifeste, sed velut occulte.

11 Judæi ergo quærebant eum in festo, & dicebant, Ubi est ille?

12 Et mussitatio multa erat in turba de eo, alii quidem dicebant, Vir bonus est: alii vero dicebant, Non: sed turbam seducit.

13 Nullus tamen libera loquebatur de eo, propter metum Judæorum.

14 Festo autem illo jam medio, ascendit Jesus in templum, ac docebat.

15 Et mirabantur Judæi dicentes; Quomodo iste literas novit, quum *eas* non didicerit?

16 Respondit eis Jesus, & dixit; Mea doctrina non est mea: sed ejus qui misit me.

17 Si quis voluerit quod ille vult, facere, cognoscet de doctrina, utrum ex Deo sit, an ego à meipso loquar.

18 Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit: qui autem querit gloriam ejus qui misit ipsum, hic verax est, & injustitia in eo non est.

19 Nonne Moses dedit vobis Legem, & *tamen* nemo ex vobis præstat Legem? quid me studetis interimere?

20 Respondit turba & dixit, Dæmonium habes: quis te studet interimere?

21 Respondit Jesus & dixit eis, Unum opus feci, & omnes miramini.

22 Attamen Moses dedit vobis circumcisionem (non quod ex Mose sit, sed *quia* ex Patribus) & Sabbatho circumciditis hominem.

23 Si circumcisionem accipit homo Sabba-

tho, ut non ſolvatur Lex Moſis, mihi indignamini quod totum hominem ſanum fecerim Sabbatho?

24 Ne judicate ſecundum vultum, ſed juſtum illud judicium ferte.

25 Dicebat ergo quidam ex Hieroſolymitanis, Nonne hic eſt quem ſtudent interimere?

26 At ecce, liberè loquitur, & nihil ei dicunt: numnam vere cognoverunt primores hunc vere eſſe Chriſtum illum?

27 Sed novimus unde hic ſit: quum autem venerit ille Chriſtus, nemo cogniturus eſt unde ſit.

28 Clamabat ergo Jeſus in templo, docens & dicens; Et me noſtis, & unde ſim noſtis: & à meipſo non veni, ſed eſt verax qui miſit me, quem vos non noſtis.

29 Ego vero novi eum, quia ab ipſo ſum, Et ille me miſit.

30 Studebant ergo eum prehendere: ſed nemo injecit in eum manum, quia nondum venerat hora illâ ipſius.

31 Multi vero ex turba crediderunt in eum, & dicebant, Chriſtus quum venerit, num ſigna plura edet iis quæ iſte edidit?

32 Audierunt Phariſæi turbam iſta murmurantem de eo, & miſerunt Phariſæi ac primarii Sacerdotes miniſtros ut eum prehenderent.

33 Dixit ergo eis Jeſus, Adhuc pauliſper ero vobiſcum: deinde abibo ad eum qui me miſit.

34 Quæretis me nec invenietis: & ubi ego ero, eo vos non poteritis venire.

35 Dixerunt ergo Judæi inter ſeſe, Quonam eſt iſte profecturus, ut nos non inveniamus eum? num ad eos qui diſperſi ſunt inter Græcos profecturus eſt, & Græcos doſturus?

36 Quis eſt hic ſermo quem dixit, Quæretis me, & non invenietis me: & ubi ego ero, vos non poteritis venire?

37 Ultimo autem die illo magno feſti ſtetit Jeſus, & clamavit, dicens; Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.

38 Qui credit in me, ſicut dixit Scriptura, flumina aquæ vivæ ex ventre ipſius fluent.

39 (Hoc autem dixit de Spiritu illo quem accepturi erant credentes in eum. Nondum enim erat Spiritus ſanctus, quia Jeſus nondum erat glorificatus)

40 Multi ergo è turba quum audiſſent hunc ſermonem, dicebant, Vere hic eſt Propheta ille.

41 Alii dicebant, Hic eſt Chriſtus ille. Quidam autem dicebant, Num enim è Galilæa veniet ille Chriſtus?

42 Nonne Scriptura dicit, ex ſemine Davidis, & ex *vico* Bethlehema ubi erat David, venturum illum Chriſtum?

43 Diſſidium ergo ortum eſt in turba propter eum.

44 Quidam autem ex ipſis volebant eum prehendere, ſed nemo injecit in eum manus.

45 Venerunt ergo miniſtri ad primarios Sacerdotes & Phariſæos: qui dixerunt eis, Quare non adduxiſtis eum?

46 Reſponderunt miniſtri, Nunquam ita loquutus eſt homo ut homo iſte.

47 Reſpondens ergo eis Phariſæi, Num & vos ſeducti eſtis?

48 Num quis ex primoribus credidit in eum, aut ex Phariſæis?

49 Sed turba hæc quæ non novit Legem, exſecrabilis eſt.

50 Dicit eis Nicodemus, is qui venerat ad eum nocte, quum unus eſſet ex illis,

51 Num Lex noſtra condemnat quempiam, niſi prius ex ipſo audierit, & cognoverit quid faciat?

52 Reſponderunt & dixerunt ei, Num & tu Galilæus es? ſcrutare & ſcito ex Galilæa Prophetam non fuiſſe ſuſcitatum.

53 Et profectus eſt unuſquiſque domum ſuam.

CAP. VIII. *Chriſtus adulteræ peccatum remittit, teſtatur de ſeipſo & de Patre, & quis ſemen Abrahæ, & quis liber dicendus.*

IEſus autem profectus eſt in montem Olearum.

2 Et diluculo rurſus adfuit in templo, & totus populus venit ad eum, & ſedens docebat eos.

3 Adducunt autem ad eum Scribæ & Phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam: & quum ſtatuiſſent eam in medio,

4 Dicunt ei; Magiſter, hæc mulier deprehenſa eſt in ipſo facto, quum mœcharetur:

5 In Lege vero Moſes præcepit nobis ut tales lapidentur: tu ergo quid dicis?

6 Hoc autem dicebant tentantes eum, ut poſſent eum accuſare. Jeſus autem incurvatus deorſum, digito ſcribebat in terra.

7 Quum autem perſeverarent eum interrogare, ſeſe ſurrigens dixit ad eos, Qui veſtrum immunis eſt à peccato, primus in eam jaciat lapidem.

8 Et rurſum incurvatus deorſum, ſcribebat in terra.

9 Ipſi vero quum *hæc* audiviſſent, & à conſcientia redarguerentur, ſingulatim alius poſt alium exierat, initio facto à ſenioribus uſque ad ultimos: & derelictus eſt ſolus Jeſus, & mulier in medio ſtans.

10 Jeſus autem ſeſe ſurrigens, & nemine conſpecto præter mulierem, dixit ei; Mulier, ubi ſunt illi tui accuſatores? nemo te condemnavit?

11 Ipſa vero dixit, Nemo Domine. Dixit autem ei Jeſus, Nec ego te condemno: vade, & ne deinceps pecca.

12 Rurſum ergo Jeſus eis loquutus eſt, dicens; Ego ſum lux illa mundi: qui ſequitur me, non ambulabit in tenebris, ſed habebit lumen vitæ.

13 Phariſæi igitur dixerunt ei, Tu de teipſo teſtaris, teſtimonium tuum non eſt firmum.

14 Reſpondit Jeſus, & dixit eis; Etiamſi ego teſtor de meipſo, firmum eſt teſtimonium meum: quia ſcio unde venerim, & quo vadam: vos autem neſcitis unde venerim, aut quo vadam.

15 Vos

15 Vos ſecundum carnem judicatis, ego non judico quemquam.

16 Quod ſi etiam judicarem ego, judicium meum firmum eſſet: quia ſolus non ſum, ſed ego & qui miſit me Pater.

17 Sed & in Lege veſtra ſcriptum eſt, duorum hominum teſtimonium firmum eſſe.

18 Ego *is* ſum qui teſtor de me ipſo, & teſtatur de me qui miſit me Pater.

19 Dicebant ergo ei; Ubi eſt tuus ille Pater? Reſpondit Jeſus, neque me noſtis, neque Patrem meum: ſi me noſſetis, Patrem quoque meum noſſetis.

20 Hæc verba loquutus eſt Jeſus in gazophylacio, docens in templo: & nemo prehendit eum, quia nondum venerat illa ipſius hora.

21 Dixit ergo iterum eis Jeſus, Ego vado & quæretis me, & in hoc peccato veſtro moriemini, quo ego vado, vos non poteſtis venire.

22 Dicebant ergo Judæi, Num interimet ſeipſum, qui dicat, Quo ego vado, vos non poteſtis venire?

23 Tunc dixit eis, Vos inferne eſtis, ego ſum ſuperne: vos ex hoc mundo eſtis, ego non ſum ex hoc mundo:

24 Ideo vobis dixi, vos morituros in peccatis veſtris. Nam niſi crediderit is me *eum* eſſe, moriemini in peccatis veſtris.

25 Dixerunt ergo ei, Tu quis es? Tũ dixit eis Jeſus, *Id* quod à principio dico vobis.

26 Multa habeo quæ de vobis loquar ac judicem: ſed qui me miſit, verax eſt: & ego quæ audivi ab eo, hæc loquor mundo.

27 Non cognoverunt ſe de Patre *hæc* ipſis dicere.

28 Dixit ergo eis Jeſus, Quum ſuſtuleritis Filium hominis, tunc agnoſcetis me eum eſſe, & à meipſo nihil facere, ſed prout docuit me Pater hæc loqui.

29 Nam qui me miſit, mecum eſt, non reliquit me ſolum Pater, quia ego quæ placent ipſi facio ſemper.

30 Hæc illo loquente multi crediderunt in eum.

31 Dicebat ergo Jeſus iis Judæis qui crediderant ipſi, Si vos manſeritis in ſermone meo, vere diſcipuli mei eritis.

32 Et cognoſcetis Veritatem, & Veritas vos in libertatem vindicabit.

33 Reſponderunt ei, Semen Abrahami ſumus, neque cuiquam ſervivimus unquam: quomodo tu dicis, vos in libertatem vindicabimini?

34 Reſpondit eis Jeſus, Amen amen dico vobis, quiſquis operam dat peccato, ſervus eſt peccati.

35 Servus autem non manet in domo perpetuo: filius manet perpetuo.

36 Itaque ſi vos Filius in libertatem vindicarit, vere liberi eritis.

37 Scio vos ſemen Abrahami eſſe, ſed ſtudetis me interimere, quia ſermo ille meus non habet locum apud vos.

38 Ego loquor quod vidi apud Patrem meum, & vos facitis quod vidiſtis apud Patrem veſtrum.

39 Reſponderunt & dixerunt ei, Pater noſter Abrahamus eſt. Dicit eis Jeſus, ſi filii Abrahami eſſetis, opera Abrahami faceritis.

40 Nunc autẽ ſtudetis me interimere, hominem qui veritatẽ vobis loquutus ſum, quam audivi à Deo: hoc Abrahamus non fecit.

41 Vos facitis opera patris veſtri. Itaque dixerunt ei, Nox ex ſcortatione non ſumus geniti: unum patrem habemus, *nempe* Deum.

42 Dixit ergo eis Jeſus, Si Deus pater veſter eſſet, diligeretis me: ego enim à Deo prodii & adſum: nec enim à meipſo veni, ſed ille me miſit.

43 Quare loquelam iſtam meam non agnoſcitis? *nempe* quoniam non poteſtis audire ſermonem meum.

44 Vos ex patre diabolo eſtis, & cupiditates patris veſtri vultis exſequi. Ille fuit homicida à principio, & in veritate non perſtitit: non eſt enim veritas in eo. Quotieſcumque loquitur mendacium, de ſuo loquitur, quia mendax eſt, & pater ille mendacii.

45 *Vos* autem, quia ego veritatem dico, non creditis mihi.

46 Quis ex vobis arguit me de peccato? ſi veritatem dico, quare vos non creditis mihi?

47 Qui ex Deo eſt, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.

48 Reſponderunt ergo Judæi & dixerunt ei, Nonne bene dicimus te Samaritanum eſſe, & dæmonium habere?

49 Reſpondit Jeſus, ego dæmonium non habeo, ſed honoro patrem meum, & vos contumelia afficitis me.

50 Ego vero non quæro gloriam meam: eſt qui quærat & judicet.

51 Amen amen dico vobis: ſi quis ſermonem meum obſervaverit, mortem non conſpiciet in æternum.

52 Dixerunt ergo ei Judæi, Nunc agnovimus te dæmonium habere. Abrahamus mortuus eſt, & Prophetæ & tu dicis, Si quis ſermonem meum ſervaverit, non guſtabit mortem in æternum?

53 Num tu major es patre illo noſtro Abrahamo, qui mortuus eſt? etiam Prophetæ mortui ſunt: quem tu teipſum facis?

54 Reſpondit Jeſus, Si ego glorifico meipſum, gloria mea nihil eſt: Pater ille meus, is eſt qui glorificat me, quem vos dicitis Deum veſtrum eſſe.

55 Sed non noſtis eum: ego vero ipſum novi, & ſi dixero ipſum mihi non eſſe notum, ero ſimilis veſtri, *id eſt*, mendax: ſed eum novi, & ſermonem ejus obſervo.

56 Abrahamus pater ille veſter geſtivit videre diem iſtũ meum, & vidit, ac gaviſus eſt.

57 Dixerunt igitur ei Judæi, Quinquaginta annos nondum habes, & Abrahamum vidiſti?

58 Dixit eis Jeſus, Amen amen dico vobis, priuſquam Abrahamus exiſteret, ego ſum.

59 Suſtulerunt ergo lapides ut jacerent in eum: Jeſus autem occultavit ſe, & exivit è templo, quum tranſiviſſet per medios ipſos: & ita præteriit.

CAP. IX. *Cæci à Christo sanati historia.*

PRætergrediens autem vidit quemdam cæcum à nativitate :

2 Et interrogaverunt eum discipuli ejus, dicentes ; Rabbi, quis peccavit, iste, an parentes ejus, ut cæcus nasceretur ?

3 Respondit Jesus, Neque iste peccavit, neque parentes ejus, *ut cæcus nasceretur*: sed *cæcus natus est* ut opera Dei manifesta fierent in eo.

4 Oportet me vocare operibus ejus qui misit me, donec dies est : veniet nox quum nemo potest operari.

5 Quamdiu fuero in mundo : Lux sum mundi.

6 Hoc quum dixisset, spuit humi, & fecit lutum ex sputo, & illevit lutum oculis cæci illius :

7 Dixitque ei, Vade, ablue *oculos* in piscina Siloam, quod est, si interpreteris, Missus. Abiit ergo, & abluit *oculos*, rediitque videns.

8 Vicini ergo, & qui prius conspexerant eum cæcum esse, dicebant ; Nonne hic est qui sedebat & mendicabat ?

9 Alii dicebant, Certe hic est : alii vero, Certe similis est ei. Ille *vero* dicebat, Certe ego *is* sum.

10 Dixerunt ergo ei, Quomodo aperti sunt tibi oculi ?

11 Respondit ille, & dixit ; Quidam qui dicitur Jesus, lutum fecit, & inunxit oculos meos, & dixit mihi, Vade ad piscinam Siloam & ablue *oculos*. Ut autem abii, & ablui *oculos*, vidi.

12 Dixerũt ergo ei, Ubi est ille? Ait, Nescio.

13 Adducunt eum ad Pharisæos, eum, *inquam*, qui olim cæcus fuerat.

14 Erat autem Sabbathum quum lutum faceret Jesus, & aperiret oculos ejus.

15 Rursus ergo interrogarunt eum etiam Pharisæi quomodo videndi facultatem esset adeptus. Ille vero dixit eis, Lutum imposuit oculis meis, & ablui *oculos*, & video.

16 Dicebant ergo ex Pharisæis quidam, Homo iste non est à Deo : nam Sabbathum non observat. Alii dicebant ; Quomodo potest quispiam peccator talia signa edere ? Et dissidium erat inter eos.

17 Rursus dicunt cæco, Tu quid dicis de ipso, quod aperuit oculos tuos ? ille autem dixit, Certe Propheta est.

18 Non crediderunt ergo Judæi de eo quod cæcus fuisset, & videndi facultatem esset adeptus usquequo vocarunt ejus parentes, ejus, *inquam*, qui videndi facultatem fuerat adeptus.

19 Et interrogaverunt eos, dicentes ; Hiccine est filius ille vester, quem vos dicitis cæcum natum esse ? quomodo ergo nunc videt?

20 Responderunt eis parentes ejus & dixerunt, Scimus hunc esse filium illum nostrum, & cæcum natum esse.

21 Quomodo vero nunc videat, nescimus : aut quis ejus aperuerit oculos, nos nescimus : ipse ætatem habet, ipsum interrogate, ipse de se loquetur.

22 Hæc dixerunt parentes ejus, quod metuerent Judæos : jam enim constituerant Judæi ut si quis eum profiteretur esse Christum, synagoga moveretur.

23 Propterea parentes ejus dixerunt Ætatem habet, ipsum interrogate.

24 Secundo ergo vocarunt hominem qui fuerat cæcus, & dixerunt ei, Tribue gloriam Deo ; nos hunc hominem scimus peccatorem esse.

25 Respondit igitur ille & dixit, An peccator sit, nescio : unum scio, me quum cæcus fuerim nunc videre.

26 Dixerunt autem ei rursus, Quid fecit tibi? quomodo aperuit oculos tuos ?

27 Respondit eis, jam vobis dixi, & non audivistis : cur iterum vultis audire? num & vos fieri vultis ipsius discipuli ?

28 Itaque conviciati sunt ei, & dixerunt, Tu discipulus illius es : nos autem Mosis discipuli sumus.

29 Nos scimus Deum esse loquutum Mosi : hic autem unde sit nescimus.

30 Respondit ille, & dixit eis, At enim *istud* mirum est, quod vos nesciatis *unde* sit, & *tamen* aperuit meos oculos.

31 Scimus autem quod Deus peccatores non audiat : sed si quis Dei cultor est, & facit quod ille vult, *ille* hunc audit.

32 Ab seculo non est auditum aliquem aperuisse oculos ejus qui cæcus natus fuerit.

33 Nisi esset hic à Deo, non posset *ista* quicquam facere.

34 Responderunt & dixerunt ei, Tu in peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et ejecerunt eum foras.

35 Audivit Jesus eum ejectum foras : & cum nactus, dixit ei, Tune credis in Filium Dei ?

36 Respondit ille, & dixit ; Quis est, Domine, ut credam in eum ?

37 Dixit autem ei Jesus, Et vidisti eum, & is est qui loquitur tecum.

38 At ille ait, Credo, Domine. Et adoravit eum.

39 Et dixit Jesus, Ad judicium *exercendum* ego in hunc mundum veni : ut qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant.

40 Audierunt autem hæc quidam ex Pharisæis qui cum ipso erant, & dixerunt ei, Num & nos cæci sumus ?

41 Dixit eis Jesus, Si cæci essetis, non haberetis peccatum, nunc vero dicitis, Videmus : itaque peccatum vestrum manet.

CAP. X. *Christus distinguens verum Pastorem à Mercenario, & ovium naturam describens, conciliat sibi à Judæis odium & calumnias.*

AMen amen dico vobis, qui non ingreditur per ostium in caulam ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.

2 Qui vero ingreditur per ostium, pastor est ovium.

3 Huic aperit janitor, & oves vocem ejus audiunt : & suas oves vocat nominatim, & educit eas.

4 Quum

4 Quumque suas oves emiserit, antegreditur eas: & oves eum sequuntur, quia noverunt vocem ejus.

5 Alienum autem nequaquam sequuntur, sed fugient abeo: quia non norunt vocem alienorum.

6 Hanc similitudinem dixit eis Jesus. Illi vero non cognoverunt quænam illa essent quæ loquebatur eis.

7 Jesus ergo rursum dixit eis, Amen amen dico vobis, ego sum ostium illud ovium.

8 Quotquot ante me venerunt, fures sunt & latrones: sed oves non auscultarunt eos.

9 Ego sum illud ostium: per me siquis introierit, servabitur: & ingredietur & egredietur, & pascua inveniet.

10 Fur non venit nisi ut furetur, & mactet ac perdat *oves*: ego veni ut vitam habeant, & abundent.

11 Ego sum pastor ille bonus: bonus pastor animam suam deponit pro ovibus.

12 Mercenarius autem, & qui non est pastor, cujus non sunt oves propriæ, spectans lupum venientem, relinquit oves, & fugit: lupus autem eas rapit & dispergit ovile.

13 Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non est illi cura ovium.

14 Ego sum pastor ille bonus, & agnosco meas, & agnoscor à meis.

15 Prout novit me Pater, *ita* & ego novi Patrem, & animam meam depono pro ovibus.

16 Alias etiam oves habeo quæ non sunt ex hac caula: illas quoque oportet me adducere: nam vocem meam audiunt: Fietque unus grex, & unus pastor.

17 Propterea Pater me diligit, quia ego depono animam meam ut eam rursus assumam.

18 Nemo tollit eam à me, sed ego depono eam per me ipsum: auctoritatem habeo deponendi eam, & auctoritatem habeo rursus eam assumendi. Hoc præceptum accepi à Patre meo.

19 Dissidium igitur rursum ortum est inter Judæos propter istos sermones.

20 Dicebant autem multi eorum, Dæmonium habet, & insanit, quid eum auditis?

21 Alii dicebant, Hæc verba non sunt dæmoniaci: num dæmonium potest cæcorum oculos aperire?

22 Facta sunt autem Encænia Hierosolymis, & hyems erat.

23 Et ambulabat Jesus in templo in porticu Solomonis.

24 Cinxerunt igitur eum Judæi, & dixerunt ei, Quousque animam nostram suspendis? si tu es Christus ille, dic nobis aperte.

25 Respondit eis Jesus, Dixi vobis, nec creditis: opera quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testantur de me.

26 Sed vos non creditis: non enim estis ex ovibus illis meis, sicut dixi vobis.

27 Oves illæ meæ vocem meam audiunt, & ego eas agnosco, & sequuntur me:

28 Et ego vitam æternam do eis, nec peribunt in æternum, neque rapiet eas quisquam è manu mea.

29 Pater ille meus, qui mihi dedit eas, major omnibus est: neque quisquam potest eas eripere è manu Patris mei.

30 Ego & Pater unum sumus.

31 Sustulerunt ergo rursum lapides Judæi ut eum lapidarent.

32 Respondit eis Jesus, Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo: propter quod illorum operum me lapidaris?

33 Responderunt ei Judæi, dicentes; Ob bonum opus non lapidamus te, sed ob blasphemiam, id est, quia tu, homo quum sis, facis teipsum Deum.

34 Respondit eis Jesus, Nonne scriptum est in Lege vestra, Ego dixi, Dii estis?

35 Si illos dixit deos ad quos sermo Dei factus est, & non potest solvi Scriptura:

36 *Me*, quem Pater sanctificavit & misit in mundum, vos dicitis blasphemare, quia dixit Filius Dei sum?

37 Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.

38 Sin vero *illa* facio, etiamsi mihi non credatis, operibus *tamen* credite: ut cognoscatis & credatis Patrem in me esse, & me in eo.

39 Rursus ergo studebant eum prehendere: sed exivit ex eorum manu.

40 Abitque rursus ad trajectum Jordanis, in eum locum ubi primum fuerat Johannes quum baptizaret, mansitque illic.

41 Multi autem veniebant ad eum, & dicebant, Johannes quidem signum nullum edidit: quæcumque autem de isto dixit, vera erant.

42 Et multi illic crediderunt in eum.

CAP. XI. *Lazarus mortuus resuscitatur. Christus concionatur. Cajaphas insciis vaticinatur.*

ERat autem infirmus quidam *nomine* Lazarus, à Bethania ex vico Mariæ & Marthæ sororis ipsius.

2 (Maria autem ea erat quæ unxit Dominum unguento, & extersit pedes ejus capillis suis: cujus frater Lazarus infirmus erat)

3 Miserunt ergo sorores ejus ad ipsum, dicentes; Domine, ecce, *is* quem amas, est infirmus.

4 Jesus autem *hoc* audito, dixit, Hæc infirmitas non est *immissa* ad mortem, sed pro Dei gloria, sit per eum *morbum* glorificetur Filius Dei.

5 Diligebat autem Jesus Martham, & sororem ejus, & Lazarum.

6 Ut ergo audivit *illum* ægrotare, tum quidem mansit duos dies in eo loco ubi erat:

7 Deinde postea dixit discipulis, Eamus in Judæam rursus.

8 Dicunt ei discipuli, Rabbi, modo studebant te Judæi lapidare, & rursum illuc abis?

9 Respondit Jesus, Nonne duodecim sunt horæ diei? si quis ambulet interdiu, non impingit: quia lucem hujus mundi cernit:

10 Si quis autem ambulet nocte, impingit: quia lux ei non adest.

11 Hæc ait : & postea dixit eis, Lazarus amicus ille noster, dormit, sed proficiscor ut à somno excitem eum.

12 Dixerunt ergo discipuli ejus, Domine, si dormit, servabitur.

13 Hoc autem dixerat Jesus de ipsius morte : at illi putarunt eum de dormitione somni dicere.

14 Tunc ergo Jesus dixit eis apertè, Lazarus mortuus est.

15 Et gaudeo propter vos (ut credatis) me illic non fuisse, sed eamus ad eum.

16 Dixit autem Thomas qui dicitur Didymus, condiscipulis, Eamus & nos, ut moriamur cum eo.

17 Venit ergo Jesus, & invenit eum quartum jam diem in monumento agere.

18 Erat autem Bethania prope Hierosolymam fere stadiis quindecim :

19 Multique ex Judæis venerant ad Martham & Mariam, & eas quæ cum ipsis erant, ut consolarentur eas de fratre suo.

20 Martha ergo ut audivit Jesum venire, occurrit ei : Maria vero domi sedebat.

21 Dixit autem Martha Jesu, Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus :

22 Sed & nunc scio fore ut quæcumque petieris à Deo, det tibi.

23 Dicit ei Jesus, Resurget frater tuus.

24 Dicit ei Martha, Scio resurrecturum in resurrectione ultimo illo die.

25 Dixit ei Jesus, Ego sum resurrectio & vita, qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet :

26 Et quisquis vivit, & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc ?

27 Ait illi, Etiam Domine, ego credo te esse Christum illum Filium Dei, qui in mundum venturus erat.

28 Et quum hæc dixisset, abiit, & clam vocavit Mariam sororem suam, dicens; Magister adest, & te vocat.

29 Illa ut audivit, surgit cito, & venit ad eum.

30 (Nondum autem venerat Jesus in vicum : sed erat in loco ubi occurrerat ei Martha)

31 Judæi ergo qui domi erant cum ea, & consolabantur eam, quum vidissent Mariam cito surrexisse, & exiisse, sequuti sunt eam, dicentes ; Certe abit ad monumentum ; ut illic fleat.

32 Maria vero quum venisset eo ubi erat Jesus, viso eo, accidit ad ejus pedes, dicens ei; Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus.

33 Jesus autem ut vidit eam flentem, & Judæos, qui una venerant cum ea, flentes, infremuit spiritu, & turbavit seipsum.

34 Et dixit, Ubi posuistis eum? Dicunt ei, Domine, veni & vide.

35 Lacrymatus est Jesus.

36 Dixerunt ergo Judæi, Ecce quomodo amabat eum.

37 Quidam autem ex ipsis dixerunt, Non poterat hic, qui aperuit oculos cæci, facere ut & iste non moreretur ?

38 Jesus ergo rursum fremens apud semetipsum, venit ad monumentum : erat autem spelunca, & lapis erat ei impositus.

39 Ait Jesus ; Tollite lapidem. Dicit ei Martha, soror ejus qui mortuus fuerat; Domine, jam olet : quatuor enim dierum est.

40 Dicit ei Jesus, Nonne dixi tibi, fore, si credideris, ut videas gloriam Dei ?

41 Sustulerunt ergo lapidem *è loco* ubi mortuus ille fuerat positus : Jesus autem sustulit sursum oculos, & dixit, Pater, gratias ago tibi quod me audieris.

42 Ego vero sciebam me semper à te audiri : sed propter turbam circumstantem hæc dixi, ut credant me à te missum esse.

43 Et quum hæc dixisset, clamavit voce magna, Lazare, adesdum foras.

44 Tum qui fuerat mortuus, prodiit pedes & manus vinctus fasciis, vultus autem ejus sudario erat obvinctus. Dicit eis Jesus, Solvite eum, & sinite abire.

45 Multi ergo ex Judæis qui venerant ad Mariam, & spectarent quæ fecerat Jesus, crediderunt in eum.

46 Quidam autem ex eis abierunt ad Pharisæos, & dixerunt eis quæ fecerat Jesus.

47 Coegerunt ergo primarii Sacerdotes & Pharisæi concilium, & dicebant ; Quid agemus? nam hic homo multa signa edit.

48 Si omittamus eum ita, omnes ei credent : venientque Romani, & delebunt tum locum nostrum, tum gentem.

49 Unus autem ex ipsis, Caiaphas, Pontifex maximus anni illius, dixit eis, Vos nihil scitis.

50 Nec cogitatis conducere nobis ut unus homo moriatur pro populo, & tota gens non pereat.

51 Hoc autem ex semetipso non dixit; sed quum esset Pontifex maximus anni illius, prophetavit fore ut Jesus pro gente moreretur ;

52 Nec tantum pro ea gente, sed ut etiam filios Dei dispersos congregaret in unum.

53 Ab illo ergo die, consultabant una ut interimerent eum.

54 Jesus ergo palam amplius non ambulabat inter Judæos : sed abiit illinc in regionem quæ est prope desertum : in urbem quæ dicitur Ephraim : & illic commorabatur cum discipulis suis.

55 Prope autem erat Pascha Judæorum : & ascenderunt multi Hierosolymam ex illa regione ante Pascha, ut purificarent se.

56 Quærebant ergo Jesum, & loquebantur alii cum aliis in templo stantes, Quid videtur vobis, *an* venturus non est ad festum ?

57 Dederant autem primarii Sacerdotes, & Pharisæi præceptum, ut siquis nosset ubi esset, indicaret, ut prehenderent eum.

CAP. XII. *Christus à Maria unguitur. Hierosolymam ingreditur & triumphatur.*

1 JEsus ergo sex ante Pascha diebus venit in Bethaniam, ubi erat Lazarus ille qui fuerat mortuus, quem suscitaverat ex mortuis.

2 Fecerunt igitur ei cœnam illic, & Martha ministra-

miniſtrabat : Lazarus autem unus erat ex iis qui ſimul diſcumbebant cum eo.

3 Maria vero accepta libra unguenti nardi liquidæ multi pretii, unxit pedes Jeſu, & extersit pedes ejus capillis ſuis : domus autem impleta eſt odore unguenti.

4 Dixit ergo quidam ex diſcipulis ejus, *nempè* Judas Simonis *filius*, Iſcariotes, qui erat eum proditurus,

5 Quare hoc unguentum non veniit trecentis denariis, & datum eſt pauperibus ?

6 Dixit autem hoc, non quod pauperum ipſi cura eſſet, ſed quia fur erat, & marſupium habebat, & ea quæ inmittebantur portabat.

7 Dixit ergo Jeſus, Omitte eam, in diem ſunerationis meæ aſſervavit iſtud.

8 Pauperes enim ſemper habebitis vobiſcum, me vero non ſemper habebitis.

9 Cognovit ergo turba multa ex Judæis eum illic eſſe : & venerunt non propter Jeſum tantum, ſed etiam ut Lazarum viderent, quem excitarat à mortuis.

10 Conſultarunt autem primarii Sacerdotes, ut Lazarum etiam interimerent :

11 Quia multi ex Judæis propter eum abibant, & credebant in Jeſum.

12 Poſtero die turba multa quæ venerat ad diem feſtum, quum audiſſent Jeſum venire Hieroſolymam,

13 Acceperunt ramos palmarum, & prodierunt ei obviam, & clamabant, Hoſanna, Benedictus qui venit in nomine Domini, Rex ille Iſraelis.

14 Nactus autem Jeſus aſellum, inſedit ei, ſicut ſcriptum eſt :

15 Ne metuè filia Sionis : ecce, Rex ille tuus venit, inſidens pullo aſinæ.

16 Hæc autem non cognoverunt diſcipuli ejus primo : ſed quum glorificatus eſſet Jeſus, tunc recordati ſunt hæc eſſe ſcripta de eo, & ſeſe hæc illi præſtitiſſe.

17 Teſtabatur vero turba quæ erat cum eo, quod Lazarum vocaſſet è monumento, & ſuſcitaſſet eum ex mortuis.

18 Propterea etiam occurrit ei turba, quia audierat eum edidiſſe hoc ſignum.

19 Phariſæi ergo dixerunt inter ſe, Videtiſne nos nihil proficere? ecce, mundus eum ſequutus eſt.

20 Erant autem quidam Græci ex iis qui aſcendunt ut adorent in feſto.

21 Iſti ergo venerunt ad Philippum qui *erat* à Bethſaida *urbe* Galilææ, & rogarunt eum, dicentes ; Domine, vellemus Jeſum videre.

22 Venit Philippus & dicit Andreæ : Andreas rurſum & Philippus dicunt Jeſu.

23 Jeſus autem reſpondit eis, dicens : Venit hora illa glorificandi filii hominis.

24 Amen amen dico vobis, niſi granum frumenti ceciderit in terram, & mortuum fuerit, ipſum ſolum manet : ſi vero mortuum fuerit, multum fructum adfert.

25 Qui amat animam ſuam, perdet eam : & qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodiet eam.

26 Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur : & ubi ego fuero, illic & miniſter meus erit, & ſi quis mihi miniſtraverit, honorabit eum Pater.

27 Nunc anima mea turbata eſt : & quid dicam ? Pater, libera me ab hac hora : ſed propterea veni in horam hanc.

28 Pater, glorifica nomen tuum. Venit ergo vox è cœlo, *dicens* ; Et glorificavi, & rurſus glorificabo.

29 Turba ergo quæ adſtabat & audierat, dicebat tonitru eſſe factum. Alii dicebant, Angelus ei loquutus eſt.

30 Reſpondit Jeſus, & dixit ; Non propter me hæc vox extitit, ſed propter vos.

31 Nunc judicium adeſt mundi hujus : nunc princeps ille mundi hujus ejicietur foras.

32 Et ego ſi ſublatus fuero è terra, omnes traham ad meipſum.

33 (Hoc autem dicebat, ſignificans qua morte futurum erat ut moreretur)

34 Reſpondit ei turba, Nos audivimus ex Lege, Chriſtum manere in æternum : quomodo igitur tu dicis oportere tolli filium hominis? quis eſt iſte Filius hominis ?

35 Dixit igitur eis Jeſus, Adhuc parvo tempore lux vobiſcum eſt : ambulate dum lucem habetis, ne vos tenebræ deprehendant : ut qui ambulat in tenebris, neſcit quo vadat.

36 Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis fiatis. Hæc loquutus eſt Jeſus : & quum abiiſſet, occultavit ſe ab eis.

37 Quum autem tot ſigna coram eis edidiſſet, non credebant in eum :

38 Ut ſermo Eſaiæ prophetæ impleretur, quem dixit, Domine quis credidit ſermoni noſtro, & brachium Domini cui detectum eſt ?

39 Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Eſaias :

40 Excæcavit oculos eorum, & obduravit corda eorum : ne videant oculis & ſint intelligentes corde, & ſeſe convertant, & ſanem eos.

41 Hæc dixit Eſaias, quando vidit gloriam ejus, & loquutus eſt de eo.

42 Verumtamen etiam ex primoribus multi crediderunt in eum ; ſed propter Phariſæos *hoc* non profitebantur, ne ſynagoga moverentur.

43 Dilexerunt enim gloriam hominum potius quam gloriam Dei.

44 Jeſus autem clamavit & dixit, Qui credit in me, non credit in me, ſed in eum qui miſit me.

45 Et qui conſpicit me, conſpicit eum qui miſit me.

46 Ego lux in mundum veni, ut quiſquis credit in me, in tenebris non maneat.

47 Si quis autem audierit verba mea, & non crediderit, ego non damno ipſum. Non enim veni ut damnem mundum ; ſed ut ſervem mundum.

48 Qui aſpernatur me, nec recipit verba mea, habet qui condemnet ipſum : ſermo quem loquutus ſum, ille damnabit eum ultimo illo die.

49 Quia ego ex me ipſo non ſum loquutus :

ſed qui miſit me Pater, ipſe mihi præcepit quid dicam & quid loquar.

50 Et ſcio præceptum ejus vitam æternam eſſe. Quæ igitur ego loquor, prout dixit mihi Pater, ita loquor.

CAP. XIII. *Chriſtus lavat pedes Apoſtolorum, notat proditorem, prædicit lapſum Petri.*

ANte feſtum autem diem Paſchæ, ſciens Jeſus veniſſe horam illam digrediendi ex hoc mundo ad Patrem, quum dilexiſſet ſuos illos qui erant in mundo, uſque ad finem dilexit eos.

2 Et cœna peracta, (quum diabolus jam immiſiſſet in cor Judæ *filii* Simonis Iſcariotæ ut proderet eum)

3 Sciens Jeſus Patrem omnia dediſſe ſibi in manus, & ſe à Deo prodiiſſe, & ad Deum abire:

4 Surgit à cœna, & deponit pallium: acceptoque linteo, præcinxit ſe.

5 Deinde immiſit aquam in pelvim, & cœpit lavare pedes diſcipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus.

6 Venit ergo ad Simonem Petrum: qui dixit ei, Domine, tu mihi lavas pedes?

7 Reſpondit Jeſus & dixit ei, Quod ego facio, tu neſcis nunc, cognoſces autem poſtea.

8 Dicit ei Petrus, Non lavabis meos pedes in æternum. Reſpondit ei Jeſus, Niſi lavero te, nihil mecum habebis commune.

9 Dicit ei Simon Petrus, Domine, non ſolum pedes meos, ſed etiam manus & caput.

10 Dixit ei Jeſus, Ei qui lotus eſt, non opus eſt niſi ut pedes lavet, ſed eſt mundus totus: & vos mundi eſtis, ſed non omnes.

11 Norat enim eum à quo prodebatur: propterea dixit, Non omnes eſtis mundi.

12 Poſtquam ergo laviſſet pedes eorum, & pallium ſuum recepiſſet, rurſum recubuit, & dixit eis: Noſtisne quid fecerim vobis?

13 Vos me vocantes, *dicitis*, Magiſter ac domine, & bene dicitis: ſum enim.

14 Itaque ſi ego lavi pedes veſtros Dominus & præceptor, vos quoque debetis alii aliorum pedes lavare.

15 Exemplum enim præbui vobis, ut prout ego feci vobis, *ita* & vos faciatis.

16 Amen amen dico vobis, Servus non eſt major Domino ſuo, neque legatus major eo à quo miſſus eſt.

17 Si hæc noveritis, beati eritis ſi ea feceritis.

18 Non de omnibus vobis loquor: ego ſcio quos elegerim: ſed *oportet* impleatur Scriptura, Qui edit mecum panem, ſuſtulit adverſum me calcem ſuum.

19 Jam nunc dico vobis priuſquam fiat, ut quum factum fuerit, credatis me *eum* eſſe.

20 Amen amen dico vobis, quando aliquem miſero, quiſquis *eum* recipit, me recipit: qui vero me recipit, recipit eum qui me miſit.

21 Quum hæc dixiſſet Jeſus, turbatus eſt ſpiritu, & teſtatus eſt, dixitque. Amen amen dico vobis, unus ex vobis prodet me.

22 Diſcipuli ergo aſpiciebant alii ad alios, incerti de quo diceret.

23 Erat autem quidam ex diſcipulis Jeſu recumbens in ſinu ipſius, *nimirum is* quem diligebat Jeſus.

24 Innuit ergo huic Simon Petrus *ut* percontaretur quiſnam eſſet de quo diceret.

25 Ille vero quum ſeſe inclinaſſet in pectus Jeſu dicit ei, Domine, quis eſt?

26 Reſpondet Jeſus, Ille eſt cui ego intinctam offulam dedero. Et quum intinxiſſet offulam, dedit Judæ *filio* Simonis Iſcarioteæ.

27 Et poſt *ſumtam* offulam, tunc ingreſſus eſt in illum Satanas. Dicit igitur ei Jeſus, Quod facis, mox facito.

28 Hoc autem nemo accumbentium intelligebat quorſum ei dixiſſet.

29 Quidam enim putabant, quoniam marſupium habebat Judas, Jeſum ei dixiſſe, Eme quibus opus eſt nobis ad feſtum: aut egenis ut aliquid daret.

30 Ille igitur accepta offula, ſtatim exivit: erat autem nox.

31 Quum ergo exiviſſet, dicit Jeſus, Nunc glorificatus eſt filius hominis, & Deus glorificatus in eo.

32 *Quod* ſi Deus glorificatus eſt in eo, Deus quoque glorificabit eum in ſeſe, & ſtatim glorificabit eum.

33 Filioli, adhuc pauliſper vobiſcum ſum. Quæretis me: ſed ſicut dixi Judæis, Quo ego vado, vos non poteſtis venire: *ita* & vobis nunc dico.

34 Præceptum novum do vobis, Ut alii alios diligatis: ſicut, *inquam*, dilexi vos, ut vos etiam diligatis alii alios.

35 Et hoc omnes cognoſcent vos eſſe diſcipulos meos, ſi charitatem habueritis alii in alios.

36 Dicit ei Simon Petrus, Domine, quo abis? Reſpondit ei Jeſus, Quo abeo, non potes me nunc ſequi: poſtea vero ſequeris me.

37 Dicit ei Petrus, Domine, quare non poſſum te ſequi nunc? animam meam pro te deponam.

38 Reſpondit ei Jeſus, Animam tuam pro me depones? amen amen dico tibi, non cantet vocem gallus donec ter me abnegaveris.

CAP. XIV. *Chriſtus via, vita, veritas promittit Spiritum S. ejuſque officium deſcribit.*

NE turbator cor veſtrum: creditis in Deum? etiam in me credite.

2 In domo Patris mei habitationes multæ ſunt: alioqui dixiſſem vobis.

3 Proficiſcor paraturus vobis locum: & quum profectus fuero, & paravero vobis locum, rurſum veniam, & aſſumam vos ad me ipſum: ut ubi ero ego, & vos ſitis.

4 Et quo ego abeam ſcitis, & viam ſcitis.

5 Dicit ei Thomas, Domine, neſcimus quo abeas: quomodo igitur poſſumus viam ſcire?

6 Dicit ei Jeſus, Ego ſum via illa, & illa veritas, & vita illa: nemo venit ad Patrem niſi per me.

7 Si noſſetis me, Patrem etiam meum noſſetis: & jam nunc noſtis eum, & vidiſtis eum.

8 Dicit

8 Dicit ei Philippus, Domine, oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis.

9 Dicit ei Jeſus, Tantum temporis vobiſcum ſum, & non noſtis me? Philippe, qui videt me, videt Patrem: quomodo igitur tu dicis, Oſtende nobis Patrem?

10 Non credis me in Patre, & Patrem in me eſſe? Verba quæ ego loquor vobis, à me ipſo non loquor: ſed Pater qui in me manet, ipſe facit opera.

11 Credite mihi me in Patre, & Patrem in me *eſſe*: ſin minus, propter ipſa opera credite mihi.

12 Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & majora illis faciet. Nam ego ad Patrem meum proficiſcor.

13 Et quicquid petieritis in nomine meo, hoc faciam: ut glorificetur Pater in Filio.

14 Si quid perieritis in nomine meo, ego faciam.

15 Si diligitis me, præcepta mea ſervate.

16 Ego vero rogabo Patrem; & alium advocatum dabit vobis ut maneat vobiſcum in æternum:

17 *Nempe* Spiritum illum veritatis, quem mundus non poteſt recipere, quia non conſpicit eum, nec novit eum: vos autem noſtis eum, quia apud vos manet, & in vobis erit.

18 Non relinquam vos orbos: redeo ad vos.

19 Adhuc paululum, & mundus me non amplius conſpiciet, vos autem conſpicietis me: quia ego vivo, vos etiam vivetis.

20 In illo die vos cognoſcetis me eſſe in Patre meo, & vos in me, & me in vobis.

21 Qui tenet præcepta mea, & obſervat illa, is eſt qui diligit me: qui autem diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & ei conſpiciendum exhibebo me ipſum.

22 Dicit ei Judas, non *ille* Iſcariotes, Domine, quid eſt cur te ſis nobis conſpiciendum exhibiturus, & non mundo?

23 Reſpondit Jeſus & dixit ei, Si quis diligit me, ſermonem meum obſervabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & apud eum habitabimus.

24 Qui non diligit me, ſermones meos non obſervat: & ſermo quem auditis, non eſt meus, ſed ejus qui miſit me, *nempe* Patris.

25 Hæc loquutus ſum vobis, apud vos manens,

26 Advocatus autem ille, *id eſt* Spiritus ſanctus, quem mittit Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæ dixi vobis.

27 Pacem relinquo vobis, pacem illam meam do vobis: non prout mundus dat, ego do vobis. Ne turbator cor veſtrum, neque formidato.

28 Audiviſtis me dixiſſe vobis, Abeo & redeo ad vos. Si diligeretis me, gauderetis utique quod dixerim, proficiſcor ad Patrem: nam pater major me eſt.

29 Et nunc dixi vobis priuſquam fiat, ut quum factum fuerit, credatis.

30 Non loquar amplius multa vobiſcum: venit enim princeps mundi hujus, ſed in me non habet quicquam.

31 Sed ut norit mundus Patrem à me diligi: & prout præcepit mihi Pater, ita faciem, ſurgite, abeamus hinc.

CAP. XV. *Chriſtus vitis & palmitum ſimilitudine oſtendit quomodo diſcipuli fructum ferre poſſint, & ad diſciplinam & patientiam ſuo exemplo eos hortatur.*

EGo ſum vitis illa vera, & Pater meus eſt agricola ille.

2 Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollit: & omnem qui fert fructum, purgat, ut plus fructus adferat.

3 Jam vos puri eſtis propter ſermonem quem loquutus ſum vobis.

4 Manete in me, & ego in vobis *manebo*: ſicut palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, *id eſt*, niſi manſerit in vite; ita nec vos, niſi in me manſeritis.

5 Ego ſum vitis, vos palmites: is qui manet in me, & in quo ego *maneo*, hic fert fructum multum: nam ſeorſim à me nihil poteſtis facere.

6 Niſi quis in me manſerit, abjectus extra *vineam*, ſtatim ut palmes areſcet: deinde congregantur iſti *palmites*, & in ignem abjiciuntur, & ardent.

7 Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint, quicquid volueritis, petite, & fiet vobis.

8 In hac re glorificatus fuerit Pater meus, ut fructum multum adferatis: & eritis mei diſcipuli.

9 Prout dilexit me Pater, *ita* & ego dilexi vos: manete in illa mea charitate.

10 Si præcepta mea obſervaveritis, manebitis in charitate mea, ſicut ego Patris mei præcepta ſervavi, & maneo in ejus charitate.

11 Hæc loquutus ſum vobis, ut gaudium illud meum in vobis maneat, & gaudium veſtrum impleatur.

12 Hoc eſt mandatum illud meum, ut diligatis alii alios, prout dilexi vos.

13 Majorem charitatem nullus habet, quam iſtam, ut quiſpiam animam ſuam deponat pro amicis ſuis.

14 Vos amici mei eritis, ſi feceritis quæcumque ego præcipio vobis.

15 Non amplius dicam vos ſervos, quia ſervus neſcit quid faciat dominus ipſius: vos autem dixi amicos, quia omnia quæ audivi à Patre meo, nota fecit vobis.

16 Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos, & conſtitui vos ut abeuntes fructum feratis, & fructus veſter maneat: ut quicquid petieritis à Patre in nomine meo, det vobis.

17 Hæc præcipio vobis, ut diligatis alii alios.

18 Si mundus vos odit, ſcitis me prius quam vos, illis odio habitum.

19 Si ex mundo eſſetis, mundus quod ſuum eſt amaret: quia vero ex mundo non eſtis, ſed ego elegi vos ex mundo, propterea odit vos mundus.

20 Mementote ſermonis illius quem ego

dixi vobis, Non est servus major domino suo: si me persequuti sunt, & vos persequentur: si sermonem meum observaverunt, & vestrum observabunt.

21 Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia non noverunt eum qui misit me.

22 Si non venissem & loquutus essem eis, peccatum non haberent; nunc autem non habent quod prætexant peccato suo.

23 Qui me odit, *& i*. etiam Patrem meum odit.

24 Si opera non feciſſem inter eos quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem & viderunt, & oderunt tum me tum Patrem meum.

25 Sed *oportet* ut impleatur sermo qui in Lege ipsorum scriptus est, Oderunt me immerito.

26 Quum autem venerit Advocatus ille quem ego mittam vobis à Patre, Spiritus, *inquam*, ille veritatis, qui à Patre emanat, ille testabitur de me.

27 Sed & vos testabimini, quoniam à principio mecum estis.

CAP. XVI. *Christus discipulis crucem prædicit, consolatorem promittens, ejusque officium describens: angustias suorum mulieri parturienti comparat.*

HÆc loquutus sum vobis, ut ne offendamini.

2 Movebunt vos synagogis: imo veniet tempus quum quisquis vos interemerit, putet *se* cultum præstare Deo.

3 Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me.

4 Sed hæc loquutus sum vobis, ut ubi venerit hora illa, memineritis eorum, *nempe* quod ego *hæc* dixerim vobis: hæc autem vobis à Principio non dixi, quia vobiscum eram.

5 Nunc autem abeo ad eum qui misit me, & nemo ex vobis interrogat me, *dicens;* Quo abis?

6 Sed quia hæc loquutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum.

7 Sed ego veritatem dico vobis, confert vobis ut ego abeam. Nisi enim abiero, Advocatus ille non veniet ad vos: sin autem profectus fuero, mittam eum ad vos.

8 Et quum venerit ille, arguet mundum de peccato & de justitia & de judicio:

9 De peccato quidem, eo quod non credunt in me:

10 De justitia vero, eo quod ad Patrem abeam, & amplius non conspicietis me:

11 De judicio autem, eo quod princeps hujus mundi condemnatus sit.

12 Adhuc multa habeo quæ vobis dicam, sed nunc non potestis portare.

13 Quum autem venerit ille, *id est* Spiritus ille veritatis, dux viæ vobis erit in omnem veritatem: non enim loquetur à semetipso, sed quæcumque audierit loquetur: & quæ ventura sunt, renunciabit vobis.

14 Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & renunciabit vobis.

15 Omnia quæ habet Pater, mea sunt; propterea dixi illum de meo accepturum & renunciaturum vobis.

16 Paulisper, & non conspicietis me: & rursum paulisper, & videbitis me, quia ego vado ad Patrem.

17 Dixerunt ergo *quidam* ex discipulis ejus alii ad alios, Quid est hoc quod dicit nobis, Paulisper, & non conspicietis me, & rursus, paulisper, & videbitis me: &, Quia ego vado ad Patrem?

18 Dicebant ergo, Quid illud est quod dicit paulisper? nescimus quid loquatur.

19 Cognovit autem Jesus eos velle ipsum interrogare, & dixit eis, de hoc quæritis inter vos, quod dixi, Paulisper, & non conspicietis me: & iterum, paulisper, & videbitis me?

20 Amen amen dico vobis, flebitis vos, & lamentabimini, mundus autem gaudebit: vos vero tristis eritis, sed tristitia vestra evadet in gaudium.

21 Mulier, quum parit, dolorem habet, quoniam advenit hora ejus: postquam autem peperit puerulum, jam non minimit afflictionis, propter gaudium quod homo sit natus in mundum.

22 Et vos igitur nunc quidem tristitia tenemini: sed rursum videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.

23 Et illo die me non interrogabitis quicquam. Amen amen dico vobis, quæcumq; petieritis à Patre, in nomine meo, dabit vobis.

24 Usque adhuc non petiistis quicquam in nomine meo: petite, & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.

25 Hæc loquutus sum vobis per similitudines: venit tempus quum non amplius per similitudines loquar vobis, sed aperte de Patre meo nuncium afferam vobis.

26 Illo die in nomine meo petetis: & non dico vobis me rogaturum Patrem pro vobis.

27 Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis, & credidistis me à Deo prodiisse.

28 Prodii à Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & proficiscor ad Patrem.

29 Dicunt ei discipuli ejus, Ecce, nunc aperte loqueris, nec similitudinem ullam dicis.

30 Nunc scimus te scire omnia, nec opus esse tibi ut quis te interroget: per hoc credimus te à Deo prodiisse.

31 Respondit eis Jesus, Nunc creditis?

32 Ecce veniet tempus, & jam venit, quum dispergemini unusquisque ad sua, meque solum relinquetis: sed non sum solus: nam Pater mecum est.

33 Hæc loquutus sum vobis ut in me pacem habeatis, in mundo afflictionem habebitis: sed confidite, ego vici mundum.

CAP. XVII. *Christi ad Patrem precatio.*

HÆc loquutus est Jesus, & sustulit oculos suos in cœlum, dixitque; Pater, venit hora illa: glorifica filium tuum, ut & tu Filius tuus glorificet;

2 Sicut

2 Sicut dediſti ei auctoritatem in omnem carnem, ut quotquot dediſti ei, det eis vitam æternam.

3 Hæc eſt autem vita æterna, ut te cognoſcant eſſe illum ſolum verum Deum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum.

4 Ego te glorificavi in terra: opus conſummavi quod dediſti mihi ut facerem:

5 Nunc igitur glorifica me tu Pater apud temetipſum ea gloria quam habui apud te priuſquam mundus eſſet.

6 Manifeſtum feci nomen tuum hominibus quod dediſti mihi *ſelectos* è mundo: tui erant, & mihi eos dediſti: & ſermonẽ tuũ ſervarunt.

7 Nunc noverunt omnia quæ dediſti mihi à te eſſe.

8 Quia verba quæ tradidiſti mihi, tradidi eis: & ipſi receperunt, & verè norunt me à te prodiiſſe, & crediderunt me à te miſſum eſſe.

9 Ego pro eis rogo: non pro mundo rogo, ſed pro *iis* quos dediſti mihi, quia tui ſunt.

10 Et mea omnia, tua ſunt, & tua, mea ſunt: & glorificatus ſum in eis.

11 Et non ſum amplius in mundo, ſed iſti ſunt in mundo, & ego ad te venio. Pater ſancte, ſerva eos per nomen tuum, quos dediſti mihi, ut ſint unum, prout & nos.

12 Quum eſſem cum eis in mundo, ego cuſtodiebam eos per nomen tuum, quos dediſti mihi, ego cuſtodivi, & nemo ex eis periit, niſi filius ille perditionis: ut Scriptura impleretur.

13 Nunc autem ad te venio, & hæc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum plenum apud ſe.

14 Ego tradidi eis ſermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non ſunt ex mundo, prout & ego non ſum ex mundo.

15 Non rogo ut tollas eos è mundo, ſed ut eos ab impio illo conſerves.

16 Ex mundo non ſunt, prout ego non ſum ex mundo.

17 Sanctifica eos tua veritate: ſermo ille tuus veritas eſt.

18 Sicut me miſiſti in mundum, *ita* & ego miſi eos in mundum.

19 Et eorum cauſa ego ſanctifico meipſum; ut ſint & ipſi ſanctificati in veritate.

20 Non tantum autem pro iſtis rogo, ſed & pro iis qui per ſermonem eorum crediturí ſunt in me:

21 Ut omnes unum ſint ſicut tu Pater in me, & ego in te: ut & ipſi in nobis unum ſint: ut credat mundus me à te miſſum eſſe.

22 Et ego gloriam, quam dediſti mihi, dedi eis, ut ſint unum, ſicut & nos unum ſumus:

23 Ego in eis, & tu in me, ut ſint conſummati in unum, & ut cognoſcat mundus quod tu me miſeris, & eos diligas, prout me dilexiſti.

24 Pater, quos dediſti mihi, velim ut ubi ſum ego, & illi ſint mecum: ut ſpectent gloriam iſtam meam quam dediſti mihi: quia dilexiſti me ante jactum mundi fundamentum.

25 Pater juſte, mundus te non novit: ego autem te novi, & hi noverunt me à te miſſum eſſe.

26 Et notum ipſis feci nomen tuum, & notum faciam: ut charitas, qua dilexiſti me, ſit in eis, & ego in eis.

CAP. XVIII. *Chriſtus in horto capitur: à Petro abnegatur, & Pilato traditur.*

HÆc quum dixiſſet Jeſus, *egreſſus* abiit cum diſcipulis ſuis trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipſe & diſcipuli ejus.

2 Noverat autem eum locum etiam Judas qui prodebat eum, quia Jeſus frequenter cum diſcipulis ſuis illuc convenerat.

3 Judas ergo quum accepiſſet cohortem, & à primariis Sacerdotibus ac Phariſæis miniſtros, venit illuc cum laternis & facibus & armis.

4 Jeſus itaque ſciens omnia quæ ventura erant in ſe, prodiens dixit eis, Quem quæritis?

5 Reſponderunt ei, Jeſum Nazarenum. Dicit eis Jeſus, Ego *is* ſum. Stãbat autem cum eis etiam Judas qui prodebat eum.

6 Ut ergo dixit eis, Ego *is* ſum, abierunt retrorſum, & ceciderunt humi.

7 Iterum igitur rogavit eos, Quem quæritis? illi autem dixerunt, Jeſum Nazarenum.

8 Reſpondit Jeſus, Dixi vobis me eum eſſe: ergo ſi me quæritis, ſinite hos abire.

9 Ut impleretur ſermo quem dixerat, Ex iis quos dediſti mihi, non perdidi quemquam.

10 Simon autem Petrus quum gladium haberet, eduxit eum, & feriit ſervum Pontificis maximi, & abſcidit auriculam ejus dextram. Erat autem nomen ſervo Malchus.

11 Dicit ergo Jeſus Petro, Reconde gladium tuum in vaginam. Annon bibam poculum quod dedit mihi Pater?

12 Cohors igitur & tribunus & miniſtri Judæorum comprehenderunt Jeſum, & vinxerunt eum:

13 Et abduxerunt primum ad Annam, erat enim ſocer Cajaphæ, qui erat Pontifex maximus anni illius: is vero miſit eum vinctum ad Cajapham Pontificem maximum.

14 Erat autem Cajaphas is qui conſilium dederat Judæis expedire ut unus homo moreretur pro populo.

15 Sequebatur autem Jeſum Simon Petrus, & alius diſcipulus. Diſcipulus vero ille notus erat Pontifici maximo, & ſimul introiit cum Jeſu in aulam Pontificis maximi.

16 Petrus autem ſtabat extra ad oſtium. Exivit ergo diſcipulus ille alter qui erat notus Pontifici maximo, & loquutus eſt oſtiariæ, & introduxit Petrum.

17 Dixit ergo Petro ancilla oſtiaria, Nonne & tu ex diſcipulis es hominis iſtius? Dicit ille, Non ſum.

18 Adſtabant autem ſervi & miniſtri qui prunas congeſſerant, quia frigus erat, & ſeſe calefaciebant: erat vero cum eis etiam Petrus adſtans, & ſeſe calefaciens.

19 Pontifex maximus ergo interrogavit Jeſum de diſcipulis eius & de doctrina ipſius.

20 Reſpondit ei Jeſus, Ego palam loquutus ſum mundo; ego ſemper docui in ſynagoga

& in templo, quo undique Judæi conveniunt, & in occulto loquutus ſum nihil.

21 Quid me interrogas? interroga eos qui audierunt quid ſim ipſis loquutus: ecce, hi ſciunt quæ dixerim ego.

22 Hæc autem quum ipſe diſſiſſet, unus ex miniſtris qui aſtabat, bacillo cecidit Jeſum, dicens, Itane reſpondes Pontifici maximo?

23 Reſpondit ei Jeſus, Si male loquutus ſum, teſtificare de malo: ſin bene, cur me cædis?

24 Miſerat igitur eum Annas vinctum ad Cajapham Pontificem maximum.

25 Stabat autem Simon Petrus, & *ſeſe* calefaciebat: dixerunt igitur ei, Num & tu ex diſcipulis ejus es? Negavit ille, & dixit, Non ſum.

26 Dicit ei quidam ex ſervis Pontificis maximi, cognatus ejus cujus abſciderat Petrus auriculam, Nonne ego te vidi in horto cum eo?

27 Rurſus ergo negavit Petrus, & ſtatim gallus vocem emiſit.

28 Ducunt ergo Jeſum à Cajapha in prætorium, erat autem mane: & ipſi non introierunt in Prætorium, ne polluerentur, ſed ut ederent Paſcha.

29 Prodiit ergo Pilatus ad eos, & dixit, Quam accuſationem adfertis adverſus hominem iſtum?

30 Reſponderunt & dixerunt ei, Niſi iſte eſſet facinoroſus, non tradidiſſemus eũ tibi.

31 Dicit ergo eis Pilatus, Accipite eum vos, & ſecundum legem veſtram condemnate eum. Itaque Judæi dixerunt ei, Nobis non licet interimere quemquam.

32 Ut ſermo Jeſu impleretur, quem dixerat, ſignificans qua morte futurum erat ut moreretur.

33 Regreſſus eſt ergo in Prætorium Pilatus, & vocavit Jeſum, dixitque ei; Tune es rex ille Judæorum?

34 Reſpondit ei Jeſus, A te ipſone tu hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me?

35 Reſpondit Pilatus, Numquid ego Judæus ſum? gens tua & primarii Sacerdotes tradiderunt te mihi: quid feciſti?

36 Reſpondit Jeſus, Regnum meum non eſt ex hoc mundo: ſi ex hoc mundo eſſet regnum meum, miniſtri mei certaſſent ne traderer Judæis: nunc autem regnum meum non eſt hinc.

37 Dixit ergo ei Pilatus, Ergo rex es tu? Reſpondit Jeſus, Tu dicis me regem eſſe: ego ad hoc genitus ſum, & ad hoc veni in mundum ut dem teſtimonium veritati. Quiſquis eſt ex veritate, audit vocem meam.

38 Dicit ei Pilatus, Quid eſt veritas? & quum hoc diſſiſſet, rurſum prodiit ad Judæos, & dixit eis, Ego nullum invenio crimen in eo.

39 Eſt autem vobis conſuetudo ut unum dimittam vobis in Paſcha: vultiſne ergo dimittam vobis regem illum Judæorum?

40 Clamitarunt autem rurſum omnes dicentes, Nequaquam iſtum, ſed Barabbam. Erat autem ille Barabbas latro.

CAP. XIX. *Hiſtoria paſſionis, mortis & ſepulturæ Chriſti.*

1 TUnc ergo aſſumſit Jeſum Pilatus & flagellavit.

2 Et milites contexuerunt coronam è ſpinis, & impoſuerunt ipſius capiti, & pallio purpureo induerunt eum.

3 Et dicebant, Ave rex Judæorum. Et bacillis eum cædebant.

4 Prodiit ergo rurſum Pilatus foras, & dixit eis, Ecce, adduco vobis eum foras, ut noveritis me nullum in eo crimen invenire.

5 Prodit ergo Jeſus foras, gerens ſpineam illam coronam, & purpureum illud pallium. Et dixit eis *Pilatus*, Ecce homo.

6 Quum autem intuiti eſſent eum primarii Sacerdotes & *eorum* miniſtri, clamitarunt, dicentes; Crucifige, crucifige. Dicit eis Pilatus, Accipite eum vos, & crucifigite; ego enim non invenio in eo crimen.

7 Reſponderunt ei Judæi, Nos legem habemus, & ſecundum legem noſtram debet mori, quia Filium Dei ſe fecit.

8 Quum ergo audiviſſet Pilatus hunc ſermonem, magis metuit.

9 Et rurſus ingreſſus eſt in Prætorium, & dixit Jeſu, Unde es tu? Jeſus autem reſponſum ei non dedit.

10 Dicit ergo ei Pilatus, Mihi non loqueris? neſcis me poteſtatem habere crucifigendi te, & poteſtatem habere te dimittendi?

11 Reſpondit Jeſus, Non haberes poteſtatem adverſum me ullam, niſi *hoc* tibi datum eſſet ſupernè: propterea qui me tradidit tibi, majus peccatum habet.

12 Ex eo *tempore* ſtudebat Pilatus eum dimittere: Judæi vero clamabant, dicentes; Si hunc dimiſeris, non es amicus Cæſaris, quicumque ſe regem facit, contradicit Cæſari.

13 Pilatus ergo quum audiſſet hunc ſermonem, eduxit foras Jeſum, conſeditque in tribunali, in loco qui dicitur Lithoſtrotos, Hebraïcè autem Gabbatha.

14 Erat autem paraſceue Paſchæ, hora vero quaſi ſexta: tum dicit Judæis, Ecce rex veſter.

15 Illi vero clamitarunt, Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus, Regem veſtrum crucifigam? Reſponderunt primarii Sacerdotes, Non habemus regem niſi Cæſarem.

16 Tunc ergo tradidit eum ipſis ut crucifigeretur. Aſſumpſerunt autem Jeſum, & abduxerunt.

17 Et *ipſe* portans crucem ſuam prodiens venit in eum locum qui dicitur Calvariæ, Hebraïcè autem Golgotha.

18 Ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos, hinc & hinc, medium autem Jeſum.

19 Scripſit autem etiam titulum Pilatus, & impoſuit cruci. Erat vero ſcriptum: JESUS NAZARENUS REX ILLE JUDÆORUM.

20 Hunc ergo titulum multi Judæorum legerunt: quia prope civitatem erat locus ubi crucifixus erat: & erat ſcriptum Hebraïcè, Græcè, & Romanè.

21 Dixe-

21 Dixerunt igitur Pilato primarii Sacerdotes Judæorum, Ne ſcribito, Rex ille Judæorum: ſed illum dixiſſe: Rex ſum Judæorum.
22 Reſpondit Pilatus, Quod ſcripſi, ſcripſi.
23 Milites ergo quum crucifixiſſent Jeſum, acceperunt ejus veſtimenta, (& fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem) & tunicam: erat autem tunica inſutilis, à ſummo contexta tota.
24 Dixerunt ergo inter ſe, Ne findamus eam, ſed ſortiamur de illa cujus futura ſit: ut Scriptura impleretur, dicens; Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi, & ſuper veſte mea jecerunt ſortem. Milites igitur hæc fecerunt.
25 Stabant autem juxta crucem Jeſu, mater ejus & ſoror matris ejus, Maria Cleopæ *uxor*, & Maria Magdalene.
26 Quum vidiſſet ergo Jeſus matrem ac diſcipulum adſtantem quem diligebat, dicit matri ſuæ, Mulier, ecce filius tuus.
27 Deinde dicit diſcipulo, Ecce mater tua. Et ex illa hora recepit eam diſcipulus ille domum ſuam.
28 Poſtea, quum ſciret Jeſus *reliqua* omnia jam eſſe peracta, ut conſummaretur Scriptura, dixit, Sitio.
29 Vas igitur *illic* erat poſitum aceto plenũ. Illi vero impleverunt ſpongiam aceto, & hyſſopo circumdatam admoverunt ori ejus.
30 Quum autem accepiſſet Jeſus acetum, dixit, Conſummatum eſt; & inclinato capite tradidit ſpiritum.
31 Judæi ergo, ut non manerent in cruce corpora Sabbatho, quoniam erat Paraſceue, (erat enim magnus dies illius Sabbathi) rogaverunt Pilatum ut confringerentur eorum crura, ac tollerentur.
32 Venerunt ergo milites, & prioris quidem *latronis* confregerunt crura, & alterius qui crucifixus fuerat cum eo.
33 Ad Jeſum autem quum veniſſent, ut viderunt eum jam mortuum, non confregerunt ejus crura:
34 Sed quidam ex militibus lancea latus ejus fodit; & ſtatim exivit ſanguis & aqua.
35 Et qui vidit, teſtatur, & firmum eſt teſtimonium ejus: ille, *inquam*, ſcit ſe vera dicere, ut & vos credatis.
36 Facta ſunt enim hæc ut Scriptura impleretur, *dicens*; Non conteretur *illum* os ipſius.
37 Et rurſus alia Scriptura dicit, Intuebuntur quem transfixerunt.
38 Poſt hæc autem rogavit Pilatum Joſephus Arimathæenſis (ut qui eſſet diſcipulus Jeſu, ſed occultus propter metum Judæorum) ut tolleret corpus Jeſu: quod permiſit Pilatus. Venit ergo, & ſuſtulit corpus Jeſu.
39 Venit autem & Nicodemus (is qui venerat ad Jeſum nocte primum) ferens miſturam myrrhæ & aloes libras quaſi centum.
40 Acceperunt ergo corpus Jeſu, & obvinxerunt illud linteis cum aromatibus, ſicut mos eſt Judæis funerare.
41 In eo autem loco ubi fuerat crucifixus, erat hortus, & in horto monumentum novum in quo nondum quiſquam poſitus fuerat.
42 Ibi ergo, propter Paraſceuen Judæorum, quod monumentum illud prope eſſet, poſuerunt Jeſum.

CAP. XX. *Reſurrectio Chriſti quomodo facta & patefacta.*

PRimo vero die hebdomadis Maria Magdalene venit mane, quum adhuc tenebræ eſſent, ad monumentum: cernitque lapidem illum ſublatum a monumento.
2 Currit ergo & venit ad Simonem Petrum, & ad alterum illum diſcipulum quem amabat Jeſus, & dicit eis, Suſtulerunt Dominum è monumento, & neſcimus ubi poſuerint eum.
3 Exivit ergo Petrus, & alter ille diſcipulus, & venerunt ad monumentum.
4 Currebant autem duo ſimul: ſed alter ille diſcipulus præcurrit citius Petro, venitque prior ad monumentum.
5 Et quum ſe incurvaſſet, cernit poſita lintea: non tamen introivit.
6 Venit ergo Simon Petrus ſequens eum, & introivit in monumentum, & conſpexit lintea *ibi* poſita:
7 Et ſudarium quod fuerat ſuper caput ejus, non cum linteis poſitum, ſed ſeorſum involutum in unum locum.
8 Tunc ergo introivit etiam alter ille diſcipulus, qui venerat prior ad monumentum, viditque & credidit,
9 Nondum enim noverant Scripturam, videlicet quod oporteret eum ex mortuis reſurgere.
10 Redierunt ergo illi diſcipuli ad ſuos,
11 Maria vero ſtabat ad monumentum, foris. Dum ergo fleret, incurvavit ſe in monumentum.
12 Et conſpexit duos Angelos albatos, ſedentes, unum ad caput, & alterum ad pedes, *illic* ubi jacuerat corpus Jeſu:
13 *Qui* etiam dixerunt ei, Mulier quid fles? Dicit eis, Suſtulerunt Dominum meum, nec ſcio ubi poſuerint eum.
14 Et quum hæc dixiſſet, convertit ſe retrorſum, conſpexitque Jeſum ſtantem, nec ſciebat Jeſum eſſe.
15 Dicit ei Jeſus, Mulier quid fles? quem quæris? Illa putans olitorem eſſe, dicit ei: Domine: ſi tu ipſum aſportaſti, dicito mihi ubi poſueris eum, & ego eum tollam.
16 Dicit ei Jeſus, Maria. Illa ſe convertens dicit ei, Rabboni, quod dicitur Magiſter.
17 Dicit ei Jeſus, Ne me tangito: nondum enim aſcendi ad Patrem meum; ſed profici ſcere ad fratres meos, & dic eis; Aſcendo ad Patrem meum, & Patrem veſtrum, & Deum meum, & Deum veſtrum.
18 Venit Maria Magdalene annuncians diſcipulis quod vidiſſet Dominum, & *quod* ea ſibi dixiſſet.
19 Quum ergo veſpera eſſet, die illo primo hebdomadis, & fores eſſent clauſæ *illic* ubi erant diſcipuli congregati propter metum Judæorum, venit Jeſus: ſtetitque in medio *ipſorum*, & dixit eis, Pax vobis.
20 Et quum hæc dixiſſet, oſtendit eis manus ac latus ſuum. Gaviſi ſunt ergo diſcipuli viſo Domino.

21 Dicit autem eis iterum. Pax vobis: ſicut miſit me Pater, ita & ego mitto vos.

22 Et quum hæc dixiſſet, afflavit *eos* : & dixit eis, Accipite Spiritum ſanctum.

23 Si quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis : ſi quorum retinueritis, retenta ſunt.

24 Thomas autem, unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis, quando venerat Jeſus.

25 Dixerunt igitur ei alii diſcipuli, Vidimus Dominum. Ille vero dixit eis, Niſi videro in manibus ejus veſtigium clavorum, & immiſero digitum meum in veſtigium clavorum, & immiſero manum meam in latus ejus, nequaquam credam.

26 Octo vero poſt diebus rurſus erant diſcipuli ejus intus, & Thomas cum eis: venit Jeſus foribus clauſis, & ſtetit in medio *ipſorum*, & dixit, pax vobis.

27 Deinde dicit Thomæ, Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & profer manum tuam, & immitte in latus meum; & ne eſto incredulus, ſed credens.

28 Reſpondit autem Thomas, & dixit, Domine mi, & Deus mi.

29 Dicit ei Jeſus, Quia vidiſti me, Thoma, credidiſti: beati qui non viderunt, & crediderunt.

30 Multa vero etiam alia ſigna edidit Jeſus in diſcipulorum ſuorum conſpectu, quæ non ſunt ſcripta in hoc libro.

31 Hæc autem ſcripta ſunt, ut credatis Jeſum eſſe Chriſtum illum filium Dei, & ut credentes vitam habeatis per nomen ejus.

CAP. XXI. *Apparitio Chriſti, & ſermo ad Petrum.*

POſtea ſeſe conſpiciendum præbuit rurſus Jeſus diſcipulis apud mare Tiberiadis: ſic autem ſeſe conſpiciendum præbuit.

2 Erant ſimul Simon Petrus & Thomas qui dicitur Didymus, & Nathanael qui erat ex Cana *urbe* Galilææ, & *filii* Zebedæi, aliique ex diſcipulis ejus duo.

3 Dicit eis Simon Petrus, Abeo piſcatum. Dicunt ei, Imus & nos tecum. Exierunt, & aſcenderunt in navigium ſtatim: & illa nocte nihil ceperunt.

4 Mane vero jam exorto, ſtetit Jeſus ad littus: neſciebant tamen diſcipuli Jeſum eſſe.

5 Dicit igitur eis Jeſus, Pueri, num quid obſonii habetis? Reſponderunt ei, Non.

6 At ille dixit eis, Conjicite rete in dextram navigii partem, & invenietis. Conjecerunt ergo, & nequibant amplius illud trahere præ multitudine piſcium.

7 Dicit ergo diſcipulus ille, quem diligebat Jeſus, Petro, Dominus eſt. Simon ergo Petrus quum audiſſet Dominum eſſe, amiculum præcinxit, (erat enim nudus) & abjecit ſe in mare.

8 Alii vero diſcipuli navigio venerunt, non enim longe abierant à terra, ſed circiter cubitis ducentis) trahentes rete *plenum* piſcium.

9 Ut autem deſcenderunt in terram, cernunt prunas poſitas, & piſcem impoſitum, & panem.

10 Dicit eis Jeſus, Adferte ex piſcibus quos modo cepiſtis.

11 Aſcendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piſcibus centum quinquaginta tribus: & quum tot eſſent, non eſt ſiſſum rete.

12 Dicit eis Jeſus Venite, prandete. Nullus autem diſcipulorum audebat eum interrogare, Tu quis es? quum ſcirent Dominum eſſe.

13 Venit ergo Jeſus, & accipit panem, & dat eis. & piſcem ſimiliter.

14 Iſta jam tertia vice conſpicuum ſeſe præbuit Jeſus diſcipulis ſuis, poſtquam ſuſcitatus fuerat ex mortuis.

15 Quum ergo prandiſſent, dicit Simoni Petro Jeſus, Simon *fili* Jonæ, diligis me plus quam hi? Dicit ei, Certe, Domine, tu noſti quod amem te. Dicit ei, Paſce agnos meos.

16 Dicit ei rurſum ſecundo, Simon *filii* Jonæ, diligis me? Ait illi, Certe, Domine, tu noſti quod amem te. Dicit ei, Paſce oves meas.

17 Dicit ei tertio, Simon *fili* Jonæ, amas me? Triſtitia fuit affectus Petrus quod tertio dixiſſet ipſi, Amas me? Dixitque ei, Domine, tu omnia noſti: tu noſti quod amem te. Dicit ei Jeſus, Paſce oves meas.

18 Amen amen dico tibi, quum eſſes junior, cingebas te, & ambulabas quo volebas: quum autem ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & transferet quo noles.

19 Hoc autem dixit, ſignificans qua morte glorificaturus eſſet Deum. Et quum hoc dixiſſet, dicit ei, Sequere me.

20 Converſus Petrus cernit illum diſcipulum quem diligebat Jeſus, ſequentem, qui & recubuerat in cœna illa ſuper pectus ejus, & dixerat, Domine, quis eſt ille qui te prodit?

21 Hunc ergo quum vidiſſet Petrus, dicit Jeſu, Domine, hic autem quid?

22 Dicit ei Jeſus, Si velim eum manere donec veniam, quid ad te? tu me ſequere.

23 Exiit ergo ſermo iſte inter fratres, diſcipulum illum non moriturum; ſed non dixerat ei Jeſus, Non morietur: ſed, Si eum velim manere donec veniam, quid ad te?

24 Hic eſt diſcipulus ille qui de his teſtatur, & hæc ſcripſit: & ſcimus firmum eſſe teſtimonium ejus.

25 Sunt autem & alia multa quæ fecit Jeſus, quæ ſi ſcribantur ſigillatim, ne mundum quidem ipſum opinor capturum eos qui ſcriberentur libros. Amen.

ACTA APOSTOLORUM.

CAP. I. *Aſcenſio Chriſti in cœlum. Devotio Apoſtolorum. Electio Matthiæ in locum Judæ.*

PRimum quidem librum confeci, Theophile, de omnibus quæ cœpit Jeſus & facere & docere.

2 Ad *eum uſque* diem quo quum præcepta deciſ-

dediſſet Apoſtolis, quos per Spiritum ſanctum elegerat, ſurſum receptus eſt.

3 Quibus etiam ſeſe, poſtquam paſſus fuit, exhibuit vivum cum multis certiſſimis ſignis, per dies quadraginta conſpectus ab eis, & dicens quæ ad regnum Dei *ſpectant*.

4 Et cum illis conveniens mandavit eis ne abſcederent Hieroſolymis, ſed ut conſpectarent promiſſionem Patris, Quam, *inquit*, audiſtis ex me.

5 Nam Johannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu ſancto iſtis non multis poſt diebus.

6 Quum igitur illi conveniſſent, interrogarunt eum, docentes; Domine, num hoc tempore reſtitues regnum Iſraeli?

7 Dixit autem ad illos, Non eſt veſtrum noſſe tempora ſive opportunitates quas Pater in ſua ipſius auctoritate ſtatuit.

8 Sed recipietis virtutem Spiritus ſancti, poſtquam ſupervenerit in vos, eritiſque mihi teſtes & Hieroſolymis, & in tota Judæa, & Samaria, & uſque ad ultimas terras.

9 Et quum hæc dixiſſet, aſpicientibus ipſis elevatus eſt; & nubes ſuſceptum eum abſtulit ab oculis eorum.

10 Et quum eſſent intentis in cœlum oculis, eo proficiſcente, ecce, viri duo adſtiterunt illis albo veſtitu?

11 Qui & dixerunt, Viri Galilæi, quid ſtatis intuentes in cœlum? hic Jeſus qui ſurſum receptus eſt *diſcedens* a vobis in cœlum, ita veniet quemadmodum ſpectaſtis eum proficiſcentem in cœlum.

12 Tunc reverſi ſunt Hieroſolymam à monte qui vocatur Oliveti, qui eſt prope Hieroſolymam diſtans itinere Sabbathi.

13 Et quum introiſſent aſcenderunt in cœnaculum ubi commorabantur & Petrus & Jacobus, & Johannes, & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Jacobus *filius* Alphæi & Simon Zelotes, & Judas *frater*.

14 Hi omnes perdurabant concorditer *in* precibus & ſupplicationibus cum uxoribus & Maria matre Jeſu, & cum ipſius fratribus.

15 Et per eos dies quû aſſurrexiſſet Petrus in medio diſcipulorum, dixit; (erat autê turba capitum eodem *loci* quaſi centum viginti)

16 Viri fratres, oportuit impleri Scripturam hanc, quam prædixit Spiritus ſanctus per os Davidis, de Juda, qui fuit viæ dux iis qui comprehenderunt Jeſum:

17 Annumerabatur enim nobiſcum, & ſortitus erat ſortem miniſterii hujus.

18 Is igitur acquiſivit agrum ex mercede injuſtitiæ: & præcipitatus crepuit medius, & effuſa ſunt omnia viſcera ejus:

19 Innotuitque omnibus habitantibus Hieroſolymis: adeo ut vocetur ager ille propria ipſorum lingua, Acceldama, hoc eſt, ager ſanguinis.

20 Scriptum eſt enim in libro Pſalmorum, Fiat commoratio ejus deſerta, & non ſit qui habitet in ea. Et, Epiſcopatum ejus accipiat alius.

21 Oportet igitur ex iis viris qui nobiſcum convenerunt toto tempore quo Dominus Jeſus verſatus eſt inter nos.

22 Exorſus à Baptiſmo Johannis, ad eum uſque diem quo ſurſum receptus eſt à nobis, unum fieri nobiſcum teſtem reſurrectionis ejus.

23 Statuerunt igitur duos, Joſephum vocatum Barſabam, qui cognominabatur Juſtus, & Matthiam.

24 Et orantes dixerunt, Tu Domine, qui corda omnium noſti, oſtende utrum elegeris ex his duobus:

25 Ut accipiat ſortem miniſterii hujus & Apoſtolatus, à quo aberravit Judas, ut abiret in locum ſuum.

26 Jecerunt igitur ſortes eorum, & cecidit ſors ſuper Matthiam, qui communibus calculis allectus eſt cum undecim Apoſtolis.

CAP. II. *Solennitas prima Pentecoſtes N.T. in effuſione Spiritus ſancti, in concione Apoſtolorum, nominatim Petri: converſione additorum & communione ſanctorum.*

QUum autê adveniſſet dies Pentecoſtes, erant omnes concorditer eodem *loci*.

2 Tum exſtitit repente ſonitus è cœlo tamquam ruentis flatus violenti, qui replevit totam domum ubi erant conſidentes.

3 Et viſæ ſunt eis diſpertitæ linguæ inſtar ignis, *qui* etiam ſedit ſuper unumquemque eorum.

4 Repleti ſunt autem omnes Spiritu ſancto, cœperuntque loqui aliis linguis, prout Spiritus ille dabat eis effari.

5 Erant vero Hieroſolymis habitantes Judæi viri religioſi, ex omni natione *eorum* qui ſub cœlo *ſunt*.

6 Orto autem hoc rumore, convenit multitudo, & conturbata fuit quod audiret unuſquiſque *ſua* propria lingua ipſos loquentes.

7 Obſtupeſcebant autem omnes ac mirabantur, dicentes alii ad alios, Nonne ecce omnes iſti qui loquuntur, Galilæi ſunt?

8 Quomodo igitur nos audimus eos ſua quiſque lingua, in qua nati ſumus?

9 Parthi & Medi & Elamitæ, & qui incolimus Meſopotamiam, Judæamque & Cappadociam, Pontum, & Aſiam,

10 Phrygiam & Pamphiliam, Ægyptum & partes Libyæ quæ eſt ſecundum Cyrenen, & advenæ Romani, tum Judæi tum Proſelyti.

11 Cretes & Arabes, audimus eos loquentes noſtris linguis magnifica Dei *facta*.

12 Obſtupeſcebant igitur omnes, & hæſitabant, dicentes alius ad alium, Quid hoc ſibi vellet?

13 Alii vero ſannis *eos* exquentes dicebant, Vino dulci pleni ſunt.

14 Conſiſtens autem Petrus cum undecim, extulit vocem ſuam, & affatus eſt eos, dicens; Viri Judæi, *vosque* omnes qui habitatis Hieroſolymis, hoc vobis notum eſto, & auribus percipite verba mea.

15 Non enim, ut vos præſumitis, iſti ebrii ſunt, quum ſit hora diei tertia:

16 Sed hoc illud eſt quod dictum eſt per Prophetam Joelem,

17 Et

17 Et erit ultimis temporibus, (dicit Deus) effundam ex Spiritu meo in quamvis carnem: & prophetabunt filii vestri & filiæ vestræ, & juvenes vestri visiones videbunt, & seniores vestri somnia somniabunt.

18 Et quidem in servos meos & in ancillas meas in diebus illis effundam ex Spiritu meo, & prophetabunt.

19 Et edam prodigia in cœlo sursum, & signa in terra deorsum, sanguinem & ignem & vaporem fumi.

20 Sol convertetur in tenebras, & luna in sanguinem, priusquam veniat dies ille Domini magnus & illustris.

21 Et futurum est ut quicumque invocaverit nomen Domini servetur.

22 Viri Israelitæ audite sermones istos: Jesum illum Nazarænum, virum à Deo approbatum apud vos præstantibus factis & prodigiis & signis quæ edidit per eum Deus in medio vestri, sicut & ipsi nostis,

23 Hunc, *inquam*, definito illo consilio & præcognitione Dei deditum quum accepistis, manibus sceleratis *cruci* affixum interemistis.

24 Quem Deus suscitavit, solutis doloribus mortis, eo quod fieri non poterat ut ipse ab ea retineretur.

25 David enim dicit de eo, Prospiciebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam est mihi ad dexteram, ne concutiar.

26 Propterea oblectacum est cor meum, & exsultavit lingua mea: atque adeo caro mea commorabitur cum spe.

27 Quoniam non deseres animam meam apud inferos, nec sines sanctum illum tuum sentire corruptionem.

28 Notas mihi fecisti vias vitæ, replebis me jucunditate in tuo conspectu.

29 Viri fratres, licet liberè dicere apud vos de patriarcha Davide, eum & obiisse & sepultum esse, & monimentum ejus esse apud nos ad hunc usque diem.

30 Propheta igitur quum esset, & sciret Deum jurejurando sibi juratsse, fore ut ex fructu lumbi ipsius, quod ad carnem attinet, Christum illum susciteret, *quem* collocaret super ejus throno:

31 Præsciis loquutus est de resurrectione Christi, non derelictam esse apud inferos animam ejus, neque carnem ejus sensisse corruptionem.

32 Hunc Jesum suscitavit Deus: cujus *rei* omnes nos sumus testes.

33 Itaque dextera Dei sursum sublatus & promissum Spiritum sanctum adeptus à Patre, effudit hoc quod vos nunc cernitis & auditis.

34 Nec enim David ascendit in cœlos: sed dicit ipse, Dixit Dominus Domino meo, Sede ad dexteram meam;

35 Usquedum statuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

36 Certè sciat ergo tota domus Israelis quod Deus hunc fecerit Dominum & Christum, hunc ipsum, *inquam*, Jesum quem vos crucifixistis.

37 Qui vero hæc audierunt compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum ac reliquos Apostolos, Quid faciemus viri fratres?

38 Petrus autem ait ad eos, Resipiscite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomen Jesu Christi in remissionem peccatorum: & accipietis donum Spiritus sancti.

39 Vobis enim *talia est* promissio, & liberis vestris, & omnibus longe post *futuris*, quoscumque vocaverit advocaverit Dominus Deus noster.

40 Aliisque sermonibus plurimis obtestabatur, & exhortabatur *eos*, dicens; Servamini ex gente ista prava.

41 Qui ergo libenter receperunt sermonem ejus, baptizati sunt, & additæ sunt *Ecclesiæ* die illo animæ quasi ter mille.

42 Perdurabant autem in doctrina Apostolorum, & communicatione, & fractione panis, & precibus.

43 Obortus est autem omnibus metus: multaque prodigia & signa per Apostolos fiebant.

44 Omnes autem qui credebant, erant eadem *loci*, & habebant omnia communia.

45 Et possessiones ac facultates vendebant, & dispertiebant ea omnibus, prout cuique opus erat.

46 Et quotidie perdurantes concorditer in templo, ac frangentes domatim panem, capiebant cibum cum exsultatione & simplicitate cordis:

47 Laudantes Deum, & habentes gratiam apud totum populum, Dominus autem addebat quotidie Ecclesiæ qui salvi fierent.

CAP. III. *Petri miraculum, & concio pœnitentialis & evangelica.*

CÆterum Petrus & Johannes simul adscendebant in templum, sub horam precationis, *nempe* nonam.

2 Quidam autem vir claudus ab utero matris suæ, portabatur: quem ponebant quotidie ad portam templi quæ dicitur Speciosa, ut peteret eleemosynam ab ingredientibus in templum.

3 Is quum vidisset Petrum ac Johannem ingressuros in templum, rogavit ut eleemosynam acciperet.

4 Intentis autem in eum oculis Petrus cum Johanne, dixit, Aspice ad nos.

5 Ille igitur attendebat eos, sperans se aliquid ab eis accepturum.

6 Petrus autem dixit, Argentum & aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do. In nomine Jesu Christi Nazaræi surge & ambula.

7 Et prehensa manu ejus dextera, erexit *eum*: illico vero solidatæ sunt plantæ ipsius ac malleoli.

8 Et exsiliens stetit, & ambulavit, & ingressus est cum eis in templum, ambulans & saliens, & laudans Deum.

9 Viditque eum totus populus ambulantem & laudantem Deum.

10 Et eum agnoverunt illum esse qui ad petendam eleemosynam sedebat ad Speciosam portam

portam templi : & impleti sunt pavore & ſtupore ſuper eo quod ei contigerat.

11 Quum autem claudus ille qui ſanatus fuerat teneret Petrum & Johannem, cucurrit totus populus ad eos in porticum quæ appellatur Solomonis, expavefactus.

12 Quo viſo Petrus reſpondit populo, Viri Iſraelitæ, quid miramini de hac re ? aut quid intentos oculos in nos habetis, quaſi propria poteſtate aut pietate effecerimus ut hic ambulet ?

13 Deus ille Abrahami & Iſaaci & Jacobi, Deus, *inquam*, Patrum noſtrorum glorificavit Filium ſuum Jeſum, quem vos tradidiſtis & abnegaſtis in conſpectu Pilati, quum ille judicaſſet eſſe dimittendum.

14 Vos autem ſanctum illum & juſtum abnegaſtis, & poſtulaſtis homicidam condonari vobis :

15 Principem autem vitæ interemiſtis, quem Deus ſuſcitavit à mortuis : cujus *rei* nos teſtes ſumus.

16 Et per fidē in nomine ipſius, hunc quem conſpicitis ac noſtis, confirmavit nomen ipſius: fides (inquam) quæ per ipſum *eſt*, dedit iſti integritatem hanc coram omnibus vobis.

17 Sed nunc, fratres, ſcio vos per ignorantiam *iſta* feciſſe, ſicut & primores veſtros.

18 Deus autem quæ prænunciaverat per os omnium Prophetarum ſuorum, Chriſtum ſuum perpeſſurum, ita implevit.

19 Reſipiſcite igitur, & convertite vos, ut deleantur peccata veſtra: poſtquam venerint tempora refrigerationis à conſpectu Domini.

20 Et miſerit prius prædicatum vobis Jeſum Chriſtum :

21 Quem oportet quidem cœli capiant, uſque ad tempora reſtitutionis omnium, de quibus loquutus eſt Deus à ſeculo per os omnium ſanctorum ſuorum Prophetarum.

22 Moſes etenim ad Patres dixit, Prophetam ſuſcitabit nobis Dominus Deus veſter ex fratribus veſtris, ſicut me: audietis eum in omnibus quæ loquutus fuerit vobis.

23 Futurum eſt autem ut quiſquis non auſcultarit Prophetam illum, diſperdatur è populo.

24 Sed & omnes Prophetæ à Samuële & deinceps iis qui fuerunt, quotquot loquuti ſunt, etiam prænunciarunt dies iſtos.

25 Vos eſtis filii Prophetarum & pacti quod pepigit Deus erga patres noſtros, dicens ad Abrahamum, Et in ſemine tuo benedictionē conſequentur omnes familiæ terræ.

26 Vobis primum Deus ſuſcitatum Filium ſuum Jeſum miſit, qui benediceret vobis, unoquoque *ſeſe* avertente à pravitatibus veſtris.

CAP. IV. *Petrus & Johannes intrepidi coram Senioribus populi, cauſam Chriſti agunt: interea diſcipuli precibus invigilant, & communione bonorum coalleſcunt.*

LOquentibus autem ipſis ad populum, ſupervenerunt Sacerdotes & præfectus templo & Sadducæi :

2 Moleſte ferentes quod docerent populum, & annunciarent in nomine Jeſu reſurrectionem ex mortuis.

3 Et injecerunt eis manus, poſueruntque eos in cuſtodia in poſterum diem. Nam erat jam veſpera.

4 Multi vero eorum qui audierant hunc ſermonem, crediderunt : & factus eſt numerus virorum quaſi quinquies mille.

5 Factum eſt autem poſtero die ut congregarentur primores eorum & Seniores & Scribæ Hieroſolymis :

6 Et Annas Pontifex maximus, & Cajaphas & Johannes & Alexander, & quotquot erant ex genere Pontificio.

7 Quum igitur ſtatuiſſent eos in medio, percontati ſunt, Qua poteſtate aut quo nomine vos hoc feciſtis ?

8 Tunc Petrus repletus Spiritu ſancto dixit eis, Primores populi, & Seniores Iſraelis;

9 Quandoquidē de nobis hodie quæſtio habetur ſuper beneficio in hominem infirmum *collato*, quomodo *videlicet* iſte ſervatus ſit ;

10 Notum ſit omnibus vobis, & toti populo Iſraelitico, per nomen Jeſu Chriſti Nazaræi, quem vos crucifixiſtis, quem Deus ſuſcitavit ex mortuis, per hoc, *inquam*, iſtum adſtare ſanum in veſtro conſpectu.

11 Hic eſt lapis ille pro nihilo habitus à vobis ædificantibus, qui factus eſt caput anguli.

12 Nec eſt in alio quoquam ſalus, nec enim aliud nomen eſt ſub cœlo quod datum ſit inter homines, per quod oporteat nos ſervari.

13 Conſpecta vero Petri in dicendo libertate & Johannis, compertoque homines eſſe illiteratos & idiotas, admirabantur, & agnoſcebant eos cum Jeſu fuiſſe.

14 Et hominem illum, qui ſanatus fuerat, cernentes ſtantem cum eis, nihil poterant contradicere.

15 Juſſis autem ipſis extra concilium abire, conferebant inter ſe,

16 Dicentes, quid faciemus hominibus iſtis ? conſpicuum enim ſignum editum eſſe per eos, manifeſtum eſt omnibus habitantibus Hieroſolymis, nec id poſſumus negare :

17 Sed ne *ſit* amplius ſerpat in populum, minaciter interminemur eis ne poſthac ullis hominum loquantur in nomine iſto.

18 Itaque vocatis ipſis denunciarunt ne omnino loquerentur neve docerent in nomine Jeſu.

19 Petrus autem & Johannes reſpondentes dixerunt eis, An juſtum ſit in conſpectu Dei vobis potius auſcultare quam Deo, judicate.

20 Non enim poſſumus nos quæ vidimus & audivimus, non loqui.

21 Illi vero non invenientes quomodo punirent eos, additis minis eos dimiſerunt, propter populum, quia omnes glorificabant Deum ſuper eo quod factum fuerat.

22 Annorum enim erat amplius quadraginta homo ille in quem editum fuerat ſignum iſtud ſanationis.

23 Dimiſſi autem *illi* venerunt ad ſuos, & annunciaverunt quæ primarii Sacerdotes & Seniores ipſis dixerant.

24 Qui

24 Qui quum *hæc* audiſſent, concorditer ſuſtulerunt vocem ad Deum, dixeruntque, Domine, tu es Deus ille qui feciſti cœlum ac terram, mare, & omnia quæ in eis ſunt:
25 Qui Spiritu ſancto per os Davidis pueri tui dixiſti, Cur fremuerunt Gentes, & populi meditati ſunt inania?
26 Adſtiterunt reges terræ, & principes congregati ſunt ſimul adverſus Dominum, & Chriſtum ejus.
27 Congregati ſunt enim in hac civitate verè adverſus ſanctum Filium tuum Jeſum quem unxiſti, Herodes & Pontius Pilatus cum Gentibus & populis Iſraelis.
28 Ut facerent quæcumque manus tua & conſilium tuũ prius prædeſtinavit ut fierent.
29 Nunc igitur, Domine, deſpice in minas eorum, & da ſervis tuis ut cum omni libertate loquantur ſermonem tuum.
30 Manu tua à te extenſa ad ſanandum, ſignisque & prodigiis editis per nomen ſancti Filii tui Jeſu.
31 Quum autem precati eſſent, ſuccuſſus eſt locus in quo erant congregati: & repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & loquuti ſunt ſermonem Dei cum libertate.
32 Multitudinis autem eorum qui crediderant, erat cor & anima una: nec quiſquam aliquid eorum quæ habebat, ſuum eſſe dicebat, ſed erant eis omnia communia.
33 Et Apoſtoli magna vi reddebant teſtimonium reſurrectionis Domini Jeſu: & gratia magna erat ſuper eos omnes.
34 Nullus enim erat egenus inter eos, quotquot erant enim poſſeſſores agrorum aut domorum, vendentes adferebant pretia eorum quæ vendita fuerant:
35 Et deponebant ad pedes Apoſtolorum: diſtribuebatur autem *hoc* ſingulis prout cuique opus erat.
36 Joſeph ergo qui cognominatus eſt Barnabas ab Apoſtolis (quod eſt, ſi interpreteris, filius conſolationis) Levites, Cyprius genere,
37 Quum haberet agrum, vendidit *eum*, & attulit pecuniam, depoſuitque ad pedes Apoſtolorum.

CAP. V. *Anania cum uxore hiſtoria Apoſtoli capti denuo ſiſtuntur Concilio, & Gamalielis conſilio morti eximuntur, caduntur tamen & gaudent.*

VIr autem quidam nomine Ananias, cum Sapphira uxore ſua vendidit poſſeſſionem:
2 Et intervertit *aliquid* ex pretio, conſcia etiam uxore ſua: allatamque partem aliquam, ad pedes Apoſtolorum depoſuit.
3 Dixit autem Petrus, Anania, cur implevit Satanas cor tuum ut mentireris *in* Spiritum ſanctum, & interverteres ex pretio iſtius prædii?
4 Nonne ſi ſervaſſes manebat tibi, & venundatum in tua erat poteſtate? quid *erat* cur induceres in animum rem iſtam? non es mentitus hominibus, ſed Deo.
5 Audiens autem Ananias hos ſermones, cecidit, & exanimatus eſt. Et exſtitit metus magnus ſuper omnes audientes iſta.
6 Surgentes vero juvenes ſubtraxerunt eum, elatumque ſepelierunt.
7 Interceſſit autem ferme horarum trium intervallum, quum uxor quoque ipſius, neſciens quod factum fuerat, ingreſſa eſt.
8 Dixit autem ei Petrus, Dic mihi, num tanti prædium vendidiſtis? Ipſa vero dixit, Etiam, tanti.
9 Petrus autem dixit ei. Quid *eſt* cur convenerit inter vos ut tentaretis Spiritum Domini? ecce, pedes eorum qui ſepelierunt virum tuum, ad oſtium *adſunt*, & efferent te.
10 Illico vero cecidit ad pedes ejus, & exanimata eſt: ingreſſi autem juvenes invenerunt eam mortuam, & elatam ſepelierunt juxta virum ſuum.
11 Et obortus eſt metus magnus toti Eccleſiæ, & omnibus qui hæc audiebant.
12 Per manus autem Apoſtolorum edebantur ſigna & prodigia multa in populo: & erant cõcorditer omnes in porticu Salomonis.
13 Reliquorum autem nemo audebat ipſis adhærere: ſed magnificabat eos populus.
14 Imo vero adjiciebantur qui crederent Domino, multitudo *videlicet* virorum ſimul ac mulierum.
15 Adeo ut in plateas efferrent infirmos, & ponerent in lectis ac grabatis; ut venientis Petri vel umbra inumbraret aliquem eorum.
16 Conveniebat autem etiam vulgus vicinarum urbium Hieroſolymam, adferentes infirmos ac vexatos à ſpiritibus impuris: qui ſanabantur omnes.
17 Conſurgens autem Pontifex maximus, & omnes qui cum eo erant, quæ eſt hæreſis Sadducæorum, repleti ſunt invidia.
18 Et injecerunt manus in Apoſtolos, poſueruntque eos in cuſtodia publica.
19 Sed Angelus Domini per noctem aperuit fores carceris, eductoſque illis, dixit,
20 Ite, & *vos* ſiſtentes loquimini populo in templo omnia verba vitæ hujus.
21 *Illi vero* quum *hæc* audiſſent, introierunt ſub diluculum in templum, & docebant. Adveniens autem Pontifex maximus, & qui cum eo erant, convocarunt concilium & univerſum ſenatum filiorum Iſrael: miſeruntque in carcerem ut illi adducerentur.
22 Quum autem veniſſent miniſtri, non invenerunt eos in carcere: *quod* reverſi annunciaverunt.
23 Dicentes; Carcerem quidem invenimus clauſum quam tutiſſimè, & cuſtodes extra ſtantes ante fores: quum aperuiſſemus autem, neminem intus invenimus.
24 Ut vero audierunt hos ſermones, & Pontifex & præfectus templo, & primarii Sacerdotes, hæſitabant ſuper eis, quonam hoc evaſurum eſſet.
25 Adveniens autem quidam nunciabat eis, Ecce, viri quos poſueratis in carcere, ſtant in templo, & docent populum.
26 Tunc præfectus abiens cum miniſtris, adduxit eos, non *tamen* per vim (metuebant enim populum ne lapidarentur)

27 Adde-

27 Adductos igitur eos ſtatuerunt in concilio: & interrogavit eos Pontifex maximus,
28 Dicens; Nonne etiam atque etiam demandavimus vobis ne: docueretis nomine iſto? & ecce, repleviſtis Hieroſolymam doctrina veſtra, & vultis in nos inducere ſanguinem hominis iſtius.
29 Reſpondens autem Petrus & Apoſtoli dixerunt, Obedire oportet Deo potius quam hominibus.
30 Deus ille Patrum noſtrorum ſuſcitavit Jeſum, quem vos interfeciſtis ſuſpenſum in ligno.
31 Hunc, *inquam*, Deus dextera ſua ſurſum ſublatum *conſtituit* principem ac ſervatorem, ut det reſipiſcentiam Iſraeli & remiſſionem peccatorum.
32 Et nos ſumus ei teſtes horum quæ dicimus: atque etiam Spiritus ille ſanctus, quem dedit Deus iis qui dicto ſunt audientes ipſi.
33 At illi *his* auditis trendebant, & conſultabant de iis interficiendis.
34 Surgens autem in concilio quidam Phariſæus, nomine Gamaliel Legis doctor, quem totus populus in pretio habebat, juſſit ut pauliſper abducerent foras Apoſtolos.
35 Et dixit illis, Viri Iſraelitæ, attendite animum vobis ipſis quod ad iſtos homines *attinet*, quid facturi ſitis.
36 Nam ante hæc tempora exortus eſt Theudas, dicens ſe aliquem eſſe: cui agglutinatus eſt numerus virorum circiter quadringentorum: qui interemtus eſt, & omnes qui aſſenſi ſunt ei, diſſoluti ſunt, & ad nihilum redacti:
37 Poſt hunc exortus eſt Judas ille Galilæus temporibus deſcriptionis, & avertit populum multum poſt ſe: periit & ille, & omnes, qui aſſenſi fuerant ei, diſperſi ſunt.
38 Nunc itaque dico vobis, abſcedite ab hominibus iſtis, & miſſos ipſos facite: quoniam ſi eſt ex hominibus conſilium hoc ſive opus iſtud, diſſolvetur:
39 Sin ex Deo eſt, non poteſtis illud diſſolvere, *& videte* ne etiam cum Deo pugnare comperiamini.
40 Aſſenſi ſunt autem ei: & quum advocaſſent Apoſtolos, cæſis mandarunt ne loquerentur in nomine Jeſu: & dimiſerunt eos.
41 Ipſi ergo gaudentes profecti ſunt à conſpectu concilii, quod digni habiti eſſent qui pro nomine Jeſu contumelia afficerentur.
42 Et quotidie in templo & domatim non ceſſabant docere & euangelizare Jeſum Chriſtum.

CAP. VI. *Septem Diaconi eliguntur: ex quibus Stephanus capitur & accuſatur.*

CÆterum per eos dies quum multiplicarentur diſcipuli, ortum eſt murmur Græcorum adverſus Hebræos, quod ipſorum viduæ deſpicerentur in miniſterio quotidiano.
2 Itaque duodecim illi, advocata multitudine diſcipulorum, dixerunt, Non eſt æquum nos derelicto ſermone Dei, miniſtrare menſis.
3 Diligite ergo, ô fratres, ex vobis viros ſeptem, teſtimonio ornatos, plenos Spiritu ſancto & ſapientia, quos huic uſui præficiamus.
4 Nos vero in precibus & adminiſtratione Sermonis perdurabimus.
5 Placuit autem hic ſermo toti præſenti multitudini: & elegerunt Stephanum, virum plenum fide ac Spiritu ſancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenan, & Nicolaum proſelytum Antiochenſem:
6 Quos ſtatuerunt in conſpectu Apoſtolorum: qui precati impoſuerunt eis manus.
7 Itaque ſermo Dei creſcebat, & valdè multiplicabatur numerus diſcipulorum Hieroſolymis: multaque turba Sacerdotum auſcultabat fidei.
8 Stephanus vero plenus fide ac potentia, edebat prodigia & ſigna magna in populo.
9 Exorti ſunt autem è ſynagoga, quæ dicitur Libertinorum, quidam, & Cyrenæorum, & Alexandrinorum, & eorum qui ſunt ex Cilicia & Aſia, altercantes cum Stephano.
10 Sed nequiverunt obſiſtere ſapientiæ & ſpiritui per quem loquebatur.
11 Tunc ſubjecerunt quoſdam qui dicerent ſe audiviſſe eum loquentem verba blaſphema in Moſen & Deum.
12 Commoveruntque plebem & Seniores & Scribas: & eum adorti, correptum adduxerunt in concilium.
13 Stiteruntque falſos teſtes qui dicerent, Homo iſte non ceſſat loqui verba blaſphema adverſus locum hunc ſanctum & Legem.
14 Audivimus enim eum quum diceret, Jeſum illum Nazaræum deſtructurum hunc locum, & mutaturum ritis quod tradidit nobis Moſes.
15 Tunc intentis in eum oculis omnes qui ſedebant in concilio, viderunt faciem ejus quaſi faciem Angeli.

CAP. VII. *Concio Stephani apologetica, explicans nucleum Pentateuchi: ejuſque lapidatio.*

DIxit autem Pontifex maximus; Num igitur hæc ita habent?
2 Ipſe vero dixit, Viri fratres & patres, audite, Deus ille gloriæ viſus eſt patri noſtro Abrahamo quum eſſet in Meſopotamia, priuſquam habitaret Charris:
3 Et dixit ei, Exi è terra tua, & ex cognatione tua, & veni in terram quamcumque oſtendam tibi.
4 Tunc exiit è terra Chaldæorum, & habitavit Charris & illinc poſtquam pater ejus mortuus eſt, tranſtulit eum *Deus* in terram hanc in qua nunc vos habitatis.
5 Nec dedit ei hæreditatem in ea, ne veſtigium quidem pedis, quamvis pollicitus eſſet ſe illam daturum ei obtinendam, & ſemini ejus poſt eum; quum non haberet prolem.
6 Loquutus autem eſt ita Deus, Erit, *inquit*, ſemen tuum inquilinum in terra aliena ubi ſervituti ſubjicietur, & malè accipietur annis quadringentis.
7 Sed gentem cui ſervierint puniam ego, dicit Deus: & poſt hæc exibunt, & *ipſi* colent me in loco iſto.
8 Deditq; ei pactum Circumciſionis: & ita

Abraha-

Abrahamus genuit Iſaacum, & circumcidit eum die octavo: Iſaacus autem *genuit* Jacobum, & Jacobus duodecim illos patriarchas.

9 Patriarchæ vero invidia moti, Joſephum vendiderunt *abducendum* in Ægyptum: ſed erat Deus cum eo.

10 Et eruit eum ex omnibus ipſius afflictionibus, deditque ei gratiam & ſapientiam coram Pharaone Rege Ægypti, qui conſtituit eum ductorem Ægypto, & toti domui ſuæ.

11 Venit autem fames in univerſam terram Ægypti & Chanaan, & afflictio magna: & non inveniebant cibos patres noſtri.

12 Quum audiviſſet autem Jacobus eſſe triticum in Ægypto, miſit patres noſtros primum.

13 Et in ſecunda *profectione* agnitus eſt Joſephus à fratribus ſuis, & innotuit Pharaoni genus Joſephi.

14 Miſſis autem *nunciis*, Joſephus accerſivit patrem ſuum Jacobum, omnemque cognationem ſuam capitum ſeptuagintaquinque.

15 Deſcendit ergo Jacobus in Ægyptum, obiitque ipſe & patres noſtri.

16 Et tranſlati ſunt Sichemam, & poſiti in monumento quod emerat Abrahamus pretio argenti à filiis Emmoris *patris* Sichemi.

17 Quum autem appropinquaret tempus promiſſionis quam Deus jurarat Abrahamo, crevit populus & multiplicatus eſt in Ægypto.

18 Uſquequo exortus eſt alius rex, qui non noverat Joſephum.

19 Hic adverſus genus noſtrum ingenioſus, male accepit patres noſtros, *adeo* ut exponerent infantes ſuos ne ſoboleſcerent.

20 Quo tempore natus eſt Moſes, qui fuit divinitus venuſtus, & nutritus fuit tres menſes in domo patris ſui.

21 Expoſitum autem illum ſuſtulit filia Pharaonis; & nutrivit eum ſibi pro filio.

22 Et eruditus fuit Moſes omni ſapientia Ægyptiorum: erat que potens dictis & factis.

23 Ut vero expletum eſt ei quadraginta annorum tempus, venit ei in mentem inviſere fratres ſuos filios Iſraelis.

24 Et quum vidiſſet quemdam *ex iis* affici injuria, tutatus eſt *eum*, percuſſo Ægyptio, & laborantem illum vindicavit.

25 Exiſtimabat autem fratres ſuos intelligere Deum per manum ipſius dari ipſis ſalutem: at illi non intellexerunt.

26 Subſequente vero die viſus eſt ipſis pugnantibus, & compulit eos in pacem, dicens; Viri, fratres eſtis vos: cur alii alios injuria afficitis?

27 Is autem qui injuria afficiebat proximum, repulit eum, dicens; Quis te nobis conſtituit principem & judicem?

28 Num tu me vis interimere, quemadmodum interemiſti heri Ægyptium illum?

29 Ad hunc autem ſermonem Moſes fugit, & factus eſt advena in regione Madian, ubi genuit duos filios.

30 Expletis vero annis quadraginta viſus eſt ei in deſerto montis Sina Angelus Domini in flammeo igne rubi.

31 Moſes autem ut *hoc* conſpexit, admiratus eſt viſum: & quum accederet ad *hoc* conſiderandum, exſtitit ad eum vox Domini, *dicentis*;

32 Ego *ſum* Deus ille patrum tuorum, Deus Abrahami, & Deus Iſaaci, & Deus Jacobi. Tremefactus autem Moſes non audebat *illud* conſiderare.

33 Dixit autem ei Dominus, Solve ſolcas pedum tuorum: locus enim in quo ſtas terra ſancta eſt.

34 Vidi, vidi vexationem populi mei qui *eſt* in Ægypto, & ſuſpiria ipſorum audivi, & deſcendi ut eruam eos: nunc ergo adeſdum, mittam te in Ægyptum.

35 Hunc *ergo* Moſen quem abnegaverant dicentes, Quis te conſtituit principem & judicem? hunc, *inquam*, Deus miſit principem & liberatorem *futurum*, ductu Angeli qui viſus fuerat ei in rubo.

36 Hic eduxit illos editis prodigiis & ſignis in regione Ægypti, & in rubro mari, & in deſerto, annis quadraginta.

37 Hic eſt Moſes ille qui dixit filiis Iſrael, Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus Deus veſter è fratribus veſtris ſicut me: ipſum audietis.

38 Hic ille eſt qui conveniente *populo* in deſerto, fuit cum Angelo ipſum alloquente in monte Sina, & cum patribus noſtris, quique excepit vita eloquia quæ nobis traderet.

39 Cui noluerunt auſcultare patres noſtri, ſed repulerunt *eum*, & averſi ſunt cordibus ſuis in Ægyptum:

40 Dicentes Aharoni, Fac nobis Deos qui præcant nobis. Moſi enim iſti qui eduxit nos ex regione Ægypti, neſcimus quid contigerit.

41 Et vitulum fecerunt per illos dies, obtuleruntque ſacrificium idolo, & oblectarunt ſeſe operibus manuum ſuarum.

42 Vertit autem *ſeſe* Deus, & tradidit eos ad colendum exercitum cœli: ſicut ſcriptum eſt in libro Prophetarum, Num victimas & oblationes obtuliſtis mihi annis quadraginta in deſerto, domus Iſrael?

43 Imo bajulaſtis tabernaculum Molochi, & ſidus Dei veſtri Remphanis, quas figuras feciſtis ut eas adoraveritis: itaque transferam vos ad Babylonis fines.

44 Tabernaculum teſtimonii fuit patribus noſtris in deſerto, prout edixerat is qui dixerat Moſi ut faceret illud ſecundum exemplar quod viderat.

45 Quod etiam exceptum introduxerunt patres noſtri cum Jeſu in ipſa occupatione Gentium, quas expulit Deus à conſpectu patrem noſtrorum, uſque ad dies Davidis.

46 Qui invenit gratiam in conſpectu Dei, periitque ut nanciſceretur tabernaculum Deo Jacobi.

47 Solomon autem ædificavit ei ædem.

48 Sed excelſiſſimus ille in manufactis templis non habitat, ſicut Propheta dicit.

49 Cœlum mihi thronus eſt, terra autem ſcabellum pedum meorum. Quam ædem ædificabitis mihi, dicit Dominus: aut quis eſt locus requietis meæ.

50 Nonne manus mea fecit hæc omnia?

51 Duri

51 Duri cervice & incircumciſi corde & auribus, vos ſemper Spiritui illi ſancto obnitimini: quales *fuerunt* patres veſtri, tales & vos *eſtis*.

52 Quem Prophetarum non ſunt perſecuti patres veſtri? & interfecerunt, inquam, eos qui prænunciarunt adventum Juſti illius, cujus nùc vos proditores & interfectores facti eſtis.

53 Qui accepiſtis legem per diſpoſitionem Angelorum, & non obſervaſtis.

54 Audientes autem hæc findebantur cordibus ſuis, & ſtridebant dentibus in eum.

55 Quum autem eſſet plenus Spiritu ſancto, intentis in cœlum oculis vidit gloriam Dei, & Jeſum aſtantem ad dexteram Dei.

56 Et ait, Ecce, conſpicio cœlos apertos, & filium illum hominis aſtantem ad dexteram Dei.

57 Exclamantes autem *illi* voce magna, continuerunt aures ſuas, & irruerunt concorditer in eum.

58 Et ejectum eum extra urbem, lapidarunt: teſtes autem depoſuerunt pallia ſua ad pedes adoleſcentis qui vocabatur Saulus.

59 Lapidarunt igitur Stephanum, invocantem & dicentem, Domine Jeſu recipe ſpiritum meum.

60 Poſitis autem genibus, clamavit voce magna, Domine, ne ſtatuas eis hoc peccatum. Et quum hoc dixiſſet, obdormivit.

CAP. VIII. *Saulus Eccleſiam perſequitur: Samaria Dei verbum recipit: Philippus Simonem Magum & Æthiopem eunuchum baptizat.*

SAulus autem ultro conſenſerat ipſius cædi. Orta eſt vero illo die perſequutio magna adverſus Eccleſiam quæ erat Hieroſolymis: & omnes diſperſi ſunt per regiones Judeæ & Samariæ, præter Apoſtolos.

2 Extulerunt autem una Stephanum viri religioſi, & plangorem magnum ediderunt ſuper eo.

3 Saulus vero vaſtabat Eccleſiam, iens domatim: & tractos viros ac mulieres tradebat in cuſtodiam *conjiciendos*.

4 At qui diſperſi fuerant peragrabant *regionem* euangelizantes ſermonem *Dei*.

5 Philippus vero quum deveniſſet in urbem Samariæ prædicabat eis Chriſtum.

6 Attendebat autem turba concorditer iis quæ à Philippo dicebantur, audiendo & cernendo ſigna quæ edebat.

7 Spiritus enim impuri ex multis qui *eis* tenebantur, exibant, vociferantes voce magna: multique paralytici & claudi ſanati ſunt.

8 Et gaudium magnum exſtitit in illa urbe.

9 Vir autem quidam nomine Simon, antea in urbe illa exercuerat artem magicam, & gentem Samariæ obſtupefeccerat, dicens ſe eſſe quempiam magnum.

10 Cui attendebant omnes à minimo uſque ad maximum, dicentes; Iſte eſt potentia illa Dei magna.

11 Attendebant autem ei propterea quod à multo tempore magicis artibus eos dementarat.

12 Quum vero credidiſſent Philippo euangelizanti quæ ad regnum Dei & nomen Jeſu Chriſti *pertinent*, baptizabantur tum viri tum mulieres.

13 Simon vero & ipſe credidit: & baptizatus perdurabat apud Philippum: & conſpiciens ſigna & virtutes magnas edi, obſtupefiebat.

14 Quum autem audiſſent Apoſtoli qui erant Hieroſolymis, Samariam recepiſſe ſermonem Dei, miſerunt ad eos Petrum ac Johannem.

15 Qui quum deſcendiſſent, orarunt pro eis ut acciperent Spiritum ſanctum.

16 (Nondum enim in quenquam illorum illapſus fuerat, ſed baptizati tantum fuerant in nomen Jeſu.)

17 Deinde impoſuerunt eis manus, & receperunt *illi* Spiritum ſanctum.

18 Quum autem conſpexiſſet Simon per impoſitionem manuum Apoſtolorum dari Spiritum ſanctum, obtulit eis pecunias,

19 Dicens; Date etiam mihi poteſtatem iſtam, ut cuicumque impoſuero manus, recipiat Spiritum ſanctum.

20 Petrus autem dixit ei, Pecunia tua tecum pereat, qui donum Dei exiſtimaris pecuniis acquiri.

21 Non eſt tibi pars neque ſors in hoc negotio: cor enim tuum non eſt rectum in Dei conſpectu.

22 Reſipiſce igitur ab iſta malitia tua, & deprecare Deum, ſi forte remittetur tibi machinatio cordis tui.

23 Video enim te in felle amariſſimo & connexu injuſtitiæ poſitum.

24 Reſpondens autem Simon dixit, Deprecamini vos pro me apud Dominum, ne quid ſuperveniat mihi *iſtorum* quæ dixiſtis.

25 Illi igitur atteſtati ſermonem Dei, reverſi ſunt Hieroſolymam, & multis vicis Samaritanorum euangelizarunt.

26 Angelus autem Domini loquutus eſt Philippo, dicens; Surge, & vade meridiem verſus, ad viam quæ Hieroſolymis deſcendit Gazam: & quæ eſt deſerta.

27 Is igitur ſurgens profectus eſt: & ecce quidam Æthiops eunuchus, dynaſtes Candaces reginæ Æthiopum: qui præerat univerſæ illius gazæ, venerat Hieroſolymam adoraturus:

28 Et revertebatur ſedens in curru ſuo, legebatque Eſaiam Prophetam.

29 Dixit autem Spiritus Philippo, Accede, & proximè adhæreto currui iſti.

30 Accurrens igitur Philippus audivit eum legentem Eſaiam Prophetam, & dixit, Nempè intelligis quæ legis?

31 At ille ait, Quinam enim poſſim, niſi mihi quiſpiã dux viæ fuerit? Et precatus eſt Philippum ut aſcenderet, ſederetque ſecum.

32 Locus autem ſcripturæ quem legebat, hic erat, Ut ovis ad mactationem ductus eſt: & ut agnus coram ſuo tonſore mutus, ita non aperuit os ſuum.

33 In ipſius depreſſione judicium ejus ſublatum eſt: ſeculum autem ejus quis enarrabit? quoniam tollitur è terra vita ejus.

34 Reſpon-

34 Respondens autem eunuchus Philippo, dixit, Oro te, de quo dicit istud Propheta? de se ipso, an de alio quopiam?

35 Tum Philippus aperuit os suum, & exorsus ab hac scriptura, evangelizavit ei Jesum.

36 Quum vero pergerent in viam, venerunt ad quandam aquam: tum ait ei eunuchus, En aquam: quid prohibet me baptizari?

37 Dixit vero Philippus, Si credis ex toto corde, licet. Respondens autem *ille* dixit, Credo Jesum Christum esse Filium illum Dei.

38 Jussitque sisti currum: ac descenderunt ambo in illam aquam, Philippus simul & eunuchus: & *ille* baptizavit eum.

39 Quum autem ascendissent ex aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum, nec amplius vidit eum eunuchus. Perrexit igitur in via sua, gaudens.

40 Philippus autem inventus est Azoti & peragrans *regionem* evangelizavit omnibus urbibus, usquedum veniret Cæsaream.

CAP. IX. *Sauli conversio, baptizatio & evasio è Damasco. Sanatio Æneæ paralytici, & Tabithæ defunctæ per Petrum resuscitatio.*

SAulus autem adhuc spirans minas ac cædem adversus discipulos Domini, adiit Pontificem maximum.

2 Et petiit ab eo epistolas *perferendas* Damascum ad synagogas: ut si quos invenisset hujus sectæ, tum viros, tum mulieres, vinctos abduceret Hierosolymam.

3 Quum autem iter faceret, factum est ut appropinquaret Damasco: Et repente circumfudit eum ut fulgur lux è cœlo.

4 Et quum cecidisset in terram, audivit vocem dicentem sibi, Saul, Saul, quid me persequeris?

5 Dixit autem, Quis es Domine? Dominus autem dixit, Ego sum Jesus quem tu persequeris, durum *fuerit* tibi contra stimulos calcitrare.

6 *Saul vero* tremens & pavens dixit, Domine, quid me vis facere? Tum Dominus ad eum, Surge, & ingredere urbem, & dicetur tibi quid te oporteat facere.

7 Viri autem illi qui cum Saulo iter faciebant, constiterunt muti, audientes quidem *ejus* vocem, neminem autem conspicientes.

8 Surrexit autem Saulus è terra, apertisque oculis suis, neminem videbat: manu vero ductum eum introduxerunt Damascum.

9 Fuitque tribus diebus, non videns, & non edit neque bibit.

10 Erat autem quidam discipulus Damasci, nomine Ananias, ad quem dixit per visionem Dominus, Anania. Et ille ait, Ecce, ego *adsum* Domine.

11 Tum Dominus ad eum, Surge, & proficiscere in vicum qui vocatur Rectus, & quære in domo Judæ Saulum *quendam* nomine, Tarsensem: ecce enim orat.

12 Et vidit per visionem virum Ananiam nomine, introeuntem, & imponentem sibi manum ut visum reciperet.

13 Respondit autem Ananias, Domine, audivi ex multis de viro isto, quod malis afficerit sanctos tuos Hierosolymis.

14 Quin etiam hoc loco habet potestatem à principibus Sacerdotum, vinciendi omnes qui invocant nomen tuum.

15 Dixit autem ad eum Dominus, Proficiscere: nam instrumentum electum est mihi iste, ut portet nomen meum in conspectum Gentium, & regum, & filiorum Israel.

16 Ego enim ei præmonstrabo quam multa oporteat ipsum pro nomine meo pati.

17 Abiit igitur Ananias, & introivit domum illam, & impositis ipsi manibus dixit, Saul frater. Dominus misit me, (Jesus *inquam* qui visus est tibi in via qua veniebas) ut visum recipias, & implearis Spiritu sancto.

18 Statim autem deciderunt ab oculis ejus quasi squamæ, & visum recepit illico: ac surgens baptizatus est.

19 Quumque cepisset cibum, corroboratus est. Fuit autem Saulus cum discipulis qui erant Damasci, per dies aliquot.

20 Et statim in synagogis prædicavit Christum, *nempe* eum esse filium illum Dei.

21 Obstupescebant autem omnes qui eum audiebant, & dicebant, Nonne hic est qui perdidit Hierosolymis eos qui invocabant nomen istud: & huc idcirco venit ut vinctos eos adduceret ad primarios Sacerdotes?

22 Saulus autem magis sese corroborabat, & confundebat Judæos qui habitabant Damasci, collatis testimoniis demonstrans eum esse Christum illum.

23 Expletis autem multis diebus ceperunt simul Judæi consilium illum interimendi.

24 Sed intellectæ sunt Saulo insidiæ eorum: adversabant autem portas die ac nocte, ut eum interimerent.

25 Acceptum igitur eû discipuli nocte, per murum dimiserunt fune submissum in sporta.

26 Quum vero Saulus advenisset Hierosolymam, tentabat se propius adjungere discipulis: sed omnes metuebant eum, non credentes eum esse discipulum.

27 Barnabas autem acceptum eum duxit ad Apostolos, & narravit eis quomodo in via vidisset Dominum, & quod loquutus esset ei, & quomodo Damasci libere loquutus esset in nomine Jesu.

28 Versabatur ergo cum eis Hierosolymis.

29 Et libere in nomine Domini Jesu loquebatur, & disceptabat adversus Græcos: illi vero conabantur eum interimere.

30 Quod quum cognovissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, & emiserunt Tarsum.

31 Ecclesiæ igitur per totam Judæam & Galilæam & Samariam habentes pacem, ædificabantur: & pergentes *in* timore Domini, & consolatione sancti Spiritus, multiplicabantur.

32 Factum est autem ut Petrus, per omnes pertranseens, deveniret etiam ad Sanctos qui habitabant Lyddæ.

33 Reperit autem illic quemdam nomine Æneam, ab annis jam octo decumbentem in grabato, qui erat paralyticus.

34 Et

34 Et dixit ei Petrus, Ænea, sanat te Jesus Christus: surge, & sterne tibi ipsi. *Is* autem statim surrexit.

35 Et viderunt eum omnes qui incolebant Lyddam & Sorona, qui converterunt *se* ad Dominum.

36 Joppæ vero fuit quædam discipula nomine Tabitha, quæ, si interpreteris, dicitur Caprea. Hæc erat dives operum bonorum & eleemosynarum quas præstabat.

37 Factum est autem per illos dies ut illa ex infirmitate moreretur: quam quum lavissent, posuerunt in cœnaculo.

38 Quum autem Lydda esset prope Joppen, discipuli, audito Petrum illic esse, duos viros miserunt ad eum, rogantes ne cunctaretur usque ad ipsos transire.

39 Exsurgens igitur Petrus venit cum eis: quem, quum advenisset, adduxerunt in cœnaculum: & adstiterunt ei omnes viduæ, flentes, & ostendentes tunicas & vestimenta quæ Dorcas faciebat quum una cum ipsis esset.

40 Ejectis autem omnibus foras, Petrus positis genibus, oravit: & conversus ad corpus, dixit, Tabitha, surge. Illa vero aperuit oculos suos, & viso Petro resedit.

41 Data autem ei manu *Petrus* erexit eam: & vocatis sanctis ac viduis eam vivam repræsentavit.

42 Id autem innotuit per totam Joppen, & multi crediderunt in Dominum.

43 Factumque est ut dies multos maneret *Petrus* Joppæ, apud Simonem quemdam coriarium.

CAP. X. *Cornelius angeli monitu Petrum accersit, & Petrus Dei jussu adit Cornelium; illoque ei concionante, venit Spiritus Dei super eum & suos.*

POrro quidam erat Cæsareæ, nomine Cornelius, centurio ex legione quæ vocatur Italica,

2 Pius ac timens Deum, cum tota domo sua, & præstans eleemosynas multas populo.

3 Qui quum assiduè precaretur Deum, vidit per visionem manifestè quasi hora diei nona, Angelum Dei introeuntem & dicentem ipsi, Corneli.

4 At ille intentis oculis in eum, & expavefactus dixit, Quid est Domine? Dixit autem ei, Preces tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in Dei conspectu.

5 Nunc igitur mitte aliquos Joppen, & accerse Simonem qui cognominatur Petrus.

6 Is diversatur apud Simonem quemdam coriarium, cui est domus apud mare: is dicet tibi quid te oporteat facere.

7 Ut autem discessit Angelus qui loquebatur Cornelio, vocavit duos ex famulis suis & militem pium ex iis qui cum ipso erant assidui:

8 Et quum eis exposuisset omnia, misit eos Joppen.

9 Postridie vero illis iter facientibus, & appropinquantibus urbi, ascendit Petrus in solarium ut oraret, circa horam sextam.

10 Factum est autem ut valdè esuriret, voluitque capere cibum. Parantibus igitur illis *cibum*, incidit in eum mentis excessus.

11 Conspexitque cœlum apertum, ac descendens ad se vas quoddam ut linteum magnum, quatuor extremis devinctum, quod demittebatur in terram:

12 In quo erant quævis quadrupedia terræ, & feræ, & reptilia, & volucres cœli.

13 Et ex stitit vox ad eum, Surge Petre, macta & ede.

14 Ait autem Petrus, nequaquam Domine: nunquam enim edi quicquam pollutum vel impurum.

15 Tum vox rursus ad eum secundo, Quæ Deus purificavit, tu ne polluito.

16 Hoc autem factum est ter: & rursum receptum est vas in cœlum.

17 Quum autem apud se Petrus hæsitaret, *cogitans* quidnam esset visum illud quod viderat, tum ecce, viri qui missi fuerant à Cornelio, percontati de domo Simonis, supervenerunt ad vestibulum.

18 Et evocato *quopiam*, percontati sunt an Simon, qui cognominaretur Petrus, illic diversaretur.

19 Petro vero cogitante de visione dixit ei Spiritus, Ecce, tres viri quærunt te.

20 Surgens itaque descende, & nihil addubitans proficiscere cum eis: nam ego eos misi.

21 Descendens ergo Petrus ad viros illos qui ad ipsum missi fuerant à Cornelio, dixit; Ecce, ego *is* sum quem quæritis: quæ causa est propter quam adestis?

22 Ipsi vero dixerunt, Cornelius centurio, vir justus & timens Deum, & ornatus testimonio totius gentis Judæorum, divinitus admonitus est ab Angelo sancto ut accerserit te domum suam, & abs te quædam audiret.

23 Intro vocatos igitur eos accepit hospitio. Postridiè vero Petrus abiit cum eis, & quidam ex fratribus Joppensibus comitati sunt eum.

24 Et altero post die introierunt Cæsaream. Cornelius autem expectabat eos, convocatis cognatis suis & necessariis amicis.

25 Ut autem factum est ut introiret Petrus, occurrens ei Cornelius, & accidens ad ejus pedes, adoravit.

26 Petrus vero erexit eum, dicens; Surge: & ego ipse homo sum.

27 Et colloquens cum eo, ingressus est, invenitque multos qui convenerant:

28 Dixitque eis, Vos scitis Judæo nefas esse propius adjungere se aut accedere ad alienigenam: Sed mihi ostendit Deus ne quem pollutum vel impurum hominem dicerem.

29 Quapropter etiam nihil obloquutus veni accersitus. Percontor igitur, qua ratione me accersiveritis.

30 Tum Cornelius ait, Nudiusquartus usque ad hanc horam eram jejunus, & hora nona orabam domi meæ: & ecce, quidam stetit ob oculos meos, veste splendida.

31 Dixitque, Corneli, exaudita sunt preces tuæ,

tuæ, & eleemosynæ tuæ in memoriam venerunt in conſpectu Dei.

32 Mitte ergo Joppen, & accerſe Simonem qui cognominatur Petrus: hic diverſatur in ædibus Simonis coriarii apud mare: qui quum advenerit, loquetur tibi.

33 Eodem igitur *momento* mili ad te: & tu benefeciſti qui adveneris. Nunc ergo omnes nos in conſpectu Dei adſumus, ut audiamus omnia quæ tibi imperata ſunt à Deo.

34 Petrus autem ore aperto dixit, Vere deprehendo Deum non reſpicere ad perſonam:

35 Sed in quavis gente acceptum ei eſſe quemvis qui eum timeat, & operam det juſtitiæ.

36 Quem ſermonem ſignificavit filiis Iſraelis euangelizans pacem per Jeſum Chriſtum, qui eſt omnium Dominus.

37 Vos noſtis quod geſtum eſt in tota Judæa, initio facto à Galilæa, poſt baptiſma quod prædicavit Johannes:

38 Ut Jeſum illum à Nazaretha unxerit Deus Spiritu ſancto & potentia, qui obambulavit beneficiis afficiens & ſanans omnes ſub diaboli poteſtatem redactos, quoniam Deus erat cum eo.

39 Et nos ſumus teſtes omnium quæ & in regione Judæorum & Hieroſolymis fecit, quem interemerunt ſuſpenſum in ligno.

40 Hunc *autem* Deus ſuſcitavit tertio die, fecitque ut is conſpicuus fieret:

41 Non toti populo, ſed teſtibus quos ipſe prius deſignaverat, *nimirum* nobis qui comedimus ac bibimus una cum eo, poſteaquam reſurrexit à mortuis.

42 Mandavit autem nobis ut prædicemus populo, & cum teſtificatione denunciemus eum eſſe qui definitus ſit à Deo judex vivorum ac mortuorum.

43 Huic etiam omnes Prophetæ teſtimonium dant, remiſſionem peccatorum acceptorum per nomen ejus quemvis qui crediderit in eum.

44 Adhuc loquente Petro verba iſta, illapſus eſt Spiritus ſanctus in omnes qui audiebant hunc ſermonem.

45 Et fideles qui *erant* ex circumciſione, & venerant cum Petro, obſtupuerunt, quod etiam in Gentes effuſum eſſet donum Spiritus ſancti:

46 Audiebãt enim eos loquentes linguis, ac magnificantes Deũ. Tunc reſpondit Petrus.

47 Num quis aquam prohibere poteſt, quominus *videlicet* baptizentur iſti qui Spiritum ſanctum acceperunt ſicut & nos?

48 Et præcepit eos baptizari in nomen Domini. Tunc rogaverunt eum ut *ibi* permaneret ad dies aliquot.

CAP. XI. *Apologia Petri. Nomenclatura Chriſtianorum. Agabi prophetia.*

AUdierunt autem Apoſtoli & fratres qui erant in Judæa, Gentes etiam recepiſſe ſermonem Dei.

2 Quum igitur aſcendiſſet Petrus Hieroſolymam, diſceptarunt adverſus eum qui *erant* ex circumciſione.

3 Dicentes; Ad viros præputium habentes introiſti, & una edifti cum eis.

4 Exorſus autem Petrus, *omnia* expoſuit eis ordine, dicens;

5 Ego eram in civitate Joppe orans: & viſum in mentis exceſſu vidi, *nempe* deſcendens vas quoddam, ceu linteum magnum, quod quatuor extremis demittebatur è cœlo, & ad me uſque venit.

6 In quod quum intendiſſem oculos, conſideravi, & vidi quadrupedia terræ, & feras, & reptilia, & volucres cœli.

7 Audivi autem vocem dicentem mihi, Surge Petre, macta & ede.

8 Dixi vero, nequaquam Domine: nam nihil commune aut impurum unquam introivit in os meum.

9 Reſpondit autem mihi vox ſecundo è cœlo, Quæ Deus purificavit, tu ne pollato.

10 Idque ter factum eſt, & rurſus omnia ſurſum retracta ſunt in cœlum.

11 Tum ecce, eodem momento tres viri ſupervenerunt in ædes in quibus eram, Cæſarea miſſi ad me.

12 Dixit vero mihi ſpiritus ut irem cum eis, nihil addubitans. Venerunt autem mecum etiam ſex iſti fratres, & ingreſſi ſumus donum viri illius.

13 Qui annunciavit nobis quomodo vidiſſet Angelum domi ſuæ, qui adſtitiſſet ac dixiſſet ipſi, Mitte aliquos Joppen, & accerſe Simonem qui cognominatur Petrus:

14 Qui tibi ea dicturus eſt per quæ tu ſerveris & tota domus tua.

15 Quum autem cœpiſſem loqui, illapſus eſt Spiritus ſanctus in eos, quemadmodum & in nos in principio:

16 Recordatus ſum vero illius dicti Domini, quũ diceret, Johannes quidem baptizavit aqua, vos vero baptizabimini Spiritu ſancto.

17 Poſtquam igitur par illud donum dedit eis Deus ut & nobis, quum crediderunt in Dominum Jeſum Chriſtum, quis eram ego qui Deum poſſem inhibere?

18 His autem auditis quieverunt, & glorificaverunt Deum, dicentes; Nempe etiam Gentibus Deus reſipiſcentiam dedit ad vitam.

19 Cæterum qui diſperſi fuerant ex afflictione orta ob Stephanum, tranſierunt uſque in Phœnicianı, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes ſermonem *Dei* niſi ſolis Judæis.

20 Erant autem quidam Cyprii & Cyrenenſes, qui ingreſſi Antiochiam, loquuti ſunt Græcis, euangelizantes Dominum Jeſum.

21 Fuit autem manus Domini cum eis: multuſque numerus fide ipſis habita converſus eſt ad Dominum.

22 Pervenit autem hic rumor ad aures Eccleſiæ quæ erat Hieroſolymis: Emiſerunt igitur Barnabam ut pergeret Antiochiam uſqi

23 Qui quum advenifſet & vidiſſet gratiam Dei, gaviſus eſt, & hortatus eſt omnes ut propoſito cordis permanerent cum Domino.

24 Nam erat vir bonus & plenus Spiritu ſancto & fide: & adjuncta eſt multa turba Domino.

25 Abiit

25 Abiit autem Barnabas Tarsum, ut requireret Saulum: & eum inventum duxit Antiochiam.

26 Factumque est ut annum totum congregarentur in Ecclesia, docerentque turbam multam, & discipuli nominarentur primum Antiochiæ Christiani.

27 Per id tempus autem descenderunt Hierosolymis Prophetæ Antiochiam.

28 Et unus eorum surgens, nomine Agabus, significavit per Spiritum, famem magnam futuram in toto terrarum orbe: quæ etiam fuit sub Claudio Cæsare.

29 Singuli vero discipulorum, prout cuique suppetebat, decreverunt subministrationis causa mittere *aliquid* fratribus habitantibus in Judæa.

30 Quod & fecerunt, mittentes ad seniores per manum Barnabæ & Sauli.

CAP. XII. *Herodes Agrippa persecutor Jacobi & Petri peritphiriæ.*

CÆterum per id tempus injectis rex Herodes manibus, male accepit nonnullos ex Ecclesia.

2 Interemit autem Jacobum fratrem Johannis, gladio.

3 Et quum vidisset *hoc* placere Judæis, perrexit comprehendere etiam Petrum: (erant autem dies Azymorum.)

4 Quem etiam prehensum, conjecit in carcerem, traditum quatuor quaternionibus militum, ut eum custodirent: volens eum post pascha producere populo.

5 Petrus igitur asservabatur in carcere: preces autem assiduæ fiebant ad Deum ab Ecclesia pro ipso.

6 Quum vero productурus esset eum Herodes, nocte illa dormiebat Petrus inter duos milites, vinctus catenis duabus, & custodes ante ostium observabant carcerem:

7 Et ecce, Angelus Domini supervenit, & lux splenduit in carcere: & pulsato latere Petri excitavit eum, dicens; Surge cito. Et exciderunt ei catenæ ex manibus.

8 Dixitque ei Angelus, Præcingere, & subliga sandalia tua. Fecit autem ita. Tum *ille* dixit ei, Amicitor pallio tuo, & sequere me.

9 Itaque egressus *Petrus* sequebatur eum, nec sciebat verum esse quod fiebat per Angelum, sed putabat *se* visum *aliquod* cernere.

10 Quum autem pertransivissent primam ac secundam custodiam, venerunt ad portã Ferream, quæ ducit in civitatem, quæ sua sponte aperta est eis: & egressi progressi sunt per viam unum: & statim abscessit Angelus ab eo.

11 Tunc Petrus ad se reversus dixit, Nunc vere scio Dominum emisisse Angelum suum, & eruisse me è manu Herodis & ex omni exspectatione populi Judæorum.

12 Et re apud se animadversa, venit domum Mariæ matris Johannis, qui cognominabatur Marcus, ubi erant multi congregati & orantes.

13 Quum pulsasset autem Petrus ostium vestibuli, prodiit puella ut subauscultaret, nomine Rhode.

14 Quæ agnita voce Petri, præ gaudio non aperuit vestibulum, sed intro currens annunciavit adstare Petrum ante vestibulum.

15 Illi vero dixerunt ei, Insanis. Illa autem asseverabat ita se *rem* habere. At illi dicebant, Angelus ejus est.

16 Petrus vero *ibi* perseverabat pulsare: quum autem aperuissent, viderunt eum, & perculsi fuerunt.

17 *Ipse* vero manu postulato ab ipsis silentio, narravit eis quando Dominus se eduxisset è carcere: dixitque, Annunciate ista Jacobo & fratribus. Et egressus, profectus est in alium locum.

18 Orto autem die fuit tumultus non parvus inter milites quidnam factũ esset Petro.

19 Herodes vero, quum eum requisivisset, & non invenisset, quæstione de custodibus habita, jussit *eos* ad supplicium rapi: & quum descendisset à Judæa Cæsaream, *ibi* commoratus est.

20 Herodes autem infenso animo erat in Tyrios & Sidonios: at illi concorditer venerunt ad eum, & persuaso Blasto qui præerat cubiculo regis, petebant pacem: eo quod alerentur regio ipsorum ex regis *agro*.

21 Statuto autem die, Herodes indutus veste regia, & considens pro tribunali, concionabatur ad eos.

22 Populus vero acclamabat, Vox Dei, & non hominis.

23 Illico vero percussit eum angelus Domini, eo quod non tribuisset gloriam Deo, & erosus à vermibus, exanimatus est.

24 Sermo vero Domini crescebat ac multiplicabatur.

25 Barnabas autem & Saulus reversi sunt Hierosolymis, expleto ministerio, simul assumto etiam Johanne qui cognominabatur Marcus.

CAP. XIII. *Paulus & Barnabas segregati Christum prædicant Judæis & Gentibus. Elymas Paulo resistens execratione punitur.*

ERant autem Antiochiæ in Ecclesia quæ *illic* erat, quidam Prophetæ & doctores, Barnabas & Simeon qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenæus, & Manahen qui fuerat una cum Herode tetrarcha educatus, & Saulus.

2 Illis autem suum ministerium obeuntibus Domino & jejunantibus, dixit Spiritus sanctus, Separate mihi Barnabam & Saulem ad opus ad quos eos advocavi.

3 Quum *ergo* jejunassent, & precati imposuissent eis manus, dimiserunt *eos*.

4 Ipsi igitur emissi à Spiritu sancto, descenderunt Seleuciam: & illuc abnavigaverunt Cyprum.

5 Quumque perveniissent Salamina, annunciarunt sermonem Dei in synagogis Judæorum habebant autem etiam Johannem *sibi* subservientem.

6 Peragrata vero insula Paphum usque, invenerunt quendam magum pseudoprophetam Judæum, cui nomen *erat* Barjesu.

7 Qui erat cum Proprætore Sergio Paulo,

viro intelligente. Hic advocatus Barnabæ & Saulo, expetivit audire ſermonem Dei.

8 Obſiſtebat autem eis Elimas, *id eſt*, magus (ita enim explicatur nomen ejus) ſtudens avertere Proprætorem à fide.

9 Saulus autem (qui & Paulus) repletus Spiritu ſancto, intentis in eum oculis.

10 Dixit, O plene omni dolo & ad quodvis ſcelus facilitate, fili diaboli, hoſtis omnis juſtitiæ, non ceſſabis pervertere vias Domini rectas?

11 Nunc igitur ecce, manus Domini adverſum te: eriſque cæcus: non cernens ſolem ad certum tempus. Illico vero incidit in eum caligo ac tenebræ: & circumiens, quærebat qui ſeſe manu prehenſum ducerent.

12 Tunc Proprætor quum vidiſſet quod factum fuerat, credidit, perculſus ſuper doctrina Domini.

13 Profecti vero Papho Paulus, & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphiliæ *urbem:* Johannes vero abſcedens ab eis, reverſus eſt Hieroſolymam.

14 At ipſi progreſſi Perga, venerunt Antiochiam *urbem* Piſidiæ, & ingreſſi ſynagogam die Sabbathi conſederunt.

15 Poſt lectionem autem Legis & Prophetarum, miſerunt præfecti ſynagogæ ad eos, dicentes; Viri fratres, ſi quis eſt in vobis ſermo exhortationis ad populum, dicite.

16 Aſſurgens igitur Paulus, manu ſilentio poſtulato, dixit, Viri Iſraelitæ, & qui timetis Deum, audite.

17 Deus ille populi hujus Iſraelis, elegit Patres noſtros, & populum ſurſum evexit quum commoraretur in terra Ægypti, & ex ea eduxit eos elato brachio.

18 Et circiter quadraginta annorum tempus mores eorum pertulit in deſerto.

19 Et quum deleviſſet ſeptem gentes in terra Chanaan, ſorte diſtribuit eis terram earum.

20 Et poſtea annis circiter quadringentis, quinquaginta dedit judices uſque ad Samuelem Prophetam.

21 Et exinde petierunt regem, deditque eis Deus Saulem filium Cis, virum ex tribu Benjamin, annis quadraginta.

22 Et amoto illo, excitavit eis Davidem in regem, cui etiam teſtimonio dato dixit, Inveni Davidem *filium* Jeſſe, virum ſecundum cor meum qui exſequetur omnes voluntates meas.

23 Hujus è ſemine Deus ſecundum promiſſionem excitavit Iſraeli Servatorem Jeſum.

24 Quum ante prædicaſſet Johannes coram eo jam adventante, Baptiſmum reſipiſcentiæ toti populo Iſraelis.

25 Quum autem expleret Johannes curſum, dixit, Quem me ſuſpicamini eſſe? non *is* ſum ego, ſed ecce, venit poſt me, cujus pedum ſolcam non ſum dignus qui ſolvam.

26 Viri fratres, filii generis Abrahami, & qui inter vos timetis Deum, vobis ſermo ſalutis hujus miſſus eſt.

27 Qui enim habitabant Hieroſolymis, & primores eorum, quum hunc ignorarent, tum voces Prophetarum quæ per omne Sabbathum leguntur, eo damnato, impleverunt.

28 Tum nulla cauſa mortis inventa, petierunt à Pilato ut interimeretur.

29 Quum vero perfeciſſent omnia quæ de eo ſcripta ſunt, detractum è ligno, poſuerunt in monumento.

30 Deus autem ſuſcitavit eum ex mortuis.

31 Qui conſpectus eſt per dies multos iis qui ſimul aſcenderant cum eo à Galilæa Hieroſolymam, ſuntque teſtes ejus apud populum.

32 Et nos vobis evangelizamus eam promiſſionem quæ patribus facta eſt, Deum videlicet eam impleviſſe filiis illorum, *id eſt* nobis, ſuſcitato Jeſu;

33 Ut etiam in Pſalmo ſecundo ſcriptum eſt, Filius meus es tu, ego hodie genui te.

34 Quod autem ſuſcitaverit eum ex mortuis, non amplius reverſurum in ſepulcrum, ita dixit, Dabo vobis firmas illas Davidis beneficentias.

35 Ideo & alias dicit, Non ſines ſanctum illum tuum ſentire corruptionem.

36 Nam David quidem poſtquam ætate ſua inſervivit Dei conſilio, obdormivit, & appoſitus eſt patribus ſuis, ſenſitq; corruptionem:

37 At is quem Deus excitavit, non ſenſit corruptionem.

38 Notũ igitur ſit vobis fratres, annunciari vobis remiſſionem peccatorum per iſtum.

39 Et ab omnibus à quibus non potuiſtis per Legem Moſis juſtificari, per hunc credentem quemvis juſtificari.

40 Videte ergo ne vobis ſuperveniat quod dictum eſt in Prophetis.

41 Videte ô contemtores, & admiramini, & diſparete: quia opus operor ego diebus veſtris, opus quod non credetis, ſi quis enarraverit vobis.

42 Egreſſis autem *eis* è ſynagoga Judæorum, rogarunt Gentes ut intra proximè ſequens Sabbathum exponerentur ſibi hæc verba.

43 Soluto que conventu, ſequuti ſunt multi ex Judæis & religioſis proſelytis Paulum ac Barnabam: qui alloquentes eos, perſuaſerunt eis ut permanerent in gratia Dei.

44 Sequente vero Sabbatho urbs prope tota congregata fuit ad audiendum ſermonem Dei.

45 Viſa autem turba, Judæi repleti ſunt invidia, & contradicebant iis quæ à Paulo dicebantur, contradicentes ac blaſphemantes.

46 Tunc loquendi libertate uſi Paulus ac Barnabas dixerunt, Vobis neceſſe fuit primum exponi ſermonem Dei: poſtquam autem illum repellitis, & indignos vos ipſos decernitis æterna vita, ecce, convertimur nos ad Gentes.

47 Ita enim nobis præcepit Dominus, dicens; Conſtitui te ut ſis lux Gentium, ut ſis ſaluti uſque ad ultimas terras.

48 Gentes autem hæc audientes gavisæ ſunt, & laudibus extulerunt ſermonem Domini: & crediderunt quotquot erant ordinati ad vitam æternam.

49 Per-

49 Perferebatur autem ſermo Domini per totam illam regionem.

50 Judæi vero exſtimularunt mulieres religioſas & honoratas, & primos urbis, & excitarunt perſequutionem in Paulum ac Barnabam, ejeceruntque eos è finibus ſuis.

51 At illi excuſſo pulvere pedum ſuorum in eos, venerunt Iconium.

52 Diſcipuli vero replebantur gaudio & Spiritu ſancto.

CAP. XIV. *Paulus & Barnabas Iconio ejecti, Paulus Lyſtra claudum ſanat & ſibi ſacrificaturos prohibet, ibidem lapidatus ſe recolligit & Eccleſias multas colligit.*

FActum eſt autem Iconii ut ſimul introirent ſynagogam Judæorum, & ita loquerentur, & crederet de Judæorum ſimul & Græcorum magna multitudo.

2 Judæi vero, qui aſſenſi non fuerunt *fermenti*, incitarunt & malè affectos reddiderunt animos Gentium adverſus fratres.

3 Multum igitur tempus *ibi* commorati ſunt libere loquentes, freti Domino, qui teſtimonium dabat ſermoni gratiæ ſuæ, dabatque ut ſigna & prodigia ederentur per manus eorum.

4 Fiſſa eſt autem multitudo urbis: & alii quidè erant à Judæis, alii vero ab Apoſtolis.

5 Quum autem factus eſſet impetus Gentium ac Judæorum una cum ſuis primoribus ad eos contumelia afficiendos & lapidandos,

6 Re inter ſe animadverſa perfugerunt in civitates Lycaoniæ Lyſtram & Derben, & circumjacentem regionem:

7 Et illic euangelizaverunt.

8 Quidem autem vir Lyſtris captus pedibus ſedebat, claudus ab utero matris ſuæ, qui nunquam ambulaverat.

9 Hic audivit Paulum loquentem: qui quum intendiſſet in eum oculos, & vidiſſet quod fidem haberet *ſe* liberatum iri,

10 Dixit voce magna. Surge in pedes tuos rectus. At *ille* exſiliit & ambulavit.

11 Turba vero quum vidiſſet quod fecerat Paulus, ſuſtulerunt vocem ſuam, Lycaonice dicentes; Dii aſſimilati hominibus, deſcenderunt ad nos.

12 Vocabantque Barnabam Jovem, Paulum vero Mercurium: quoniam is præibat in loquendo.

13 Sacerdos autem Jovis collocati ante illorum urbem, quum tauros vittatos ad veſtibula adduxiſſet, volebat cum turba ſacrificare.

14 Quod quum audiſſent Apoſtoli Barnabas & Paulus, diruptis palliis ſuis inſiliérunt in turbam clamantes,

15 Ac dicentes; Viri, cur iſta faciris? nos quoque ſumus homines iiſdem quibus vos affectionibus obnoxii, annunciantes, ut à vanis iſtis rebus convertatis vos ad Deum illum vivum, qui fecit cœlum & terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt.

16 Quique præteritis ætatibus ſivit omnes gentes ſuis ipſarum viis incedere.

17 Quamquam non paſſus eſt ſe *eſſe* expertem teſtimonii, bona tribuendo, dans nobis cœlitus pluvias ac præſtituta tempora fructibus perferendis, implens cibo & delectatione corda noſtra.

18 Et hæc dicentes; vix compeſcuerunt turbam ne ipſis ſacrificaret.

19 Supervenerunt autem quidam Judæi Antiochia & Iconio, qui perſuaſa turba, Paulum lapidatum traxerunt extra urbem; exiſtimantes eum mortuum eſſe.

20 Quum autem circumſtetiſſent eum diſcipuli, ſurrexit, & ingreſſus eſt urbem, & poſtridie egreſſus venit Derben cum Barnaba.

21 Quumque euangelizaſſent urbi illi, & diſcipulos multos adjunxiſſent, reverſi ſunt Lyſtram & Iconium & Antiochiam:

22 Confirmantes animos diſcipulorum, hortantes ut permanerent in fide, & *dicentes* oportere per multas afflictiones nos ingredi in regnum Dei.

23 Quumque ipſis per ſuffragia creaſſent per ſingulas Eccleſias Presbyteros, precatique eſſent cum jejuniis, commendarunt eos Domino in quem crediderant.

24 Peragrataque Piſidia, venerunt in Pamphyliam.

25 Ac Pergæ loquuti *Domini* ſermonem, deſcenderunt Attaliam.

26 Et illinc enavigarunt Antiochiam, unde fuerant commendati gratiæ Dei ad opus quod impleverant.

27 Quum autem veniſſent & congregaſſent Eccleſiam, retulerunt quanta Deus per ipſos effeciſſet, eumque aperuiſſe Gentibus oſtium fidei.

28 Et commorati ſunt illic non parvum tempus cum diſcipulis.

CAP. XV. *Synodus Hieroſolymitana, & Pauli à Barnaba ſeparatio, & in Aſiam ablegatio.*

POrro quidam qui deſcenderant è Judæa, docebant fratres, *& dicebant*; Niſi circumcidamini ritu Moſis, non poteſtis ſervari.

2 Orta igitur repugnantia & diſceptatione non parva Paulo ac Barnabæ adverſus illos, conſtitutum fuit ut aſcenderent Paulus & Barnabas & quidam alii ex illis, ad Apoſtolos ac Presbyteros Hieroſolymam, ſuper hac quæſtione.

3 Illi ergo deducti ab Eccleſia, peragrarunt Phœnicem & Samariam, narrantes converſionem Gentium: & gaudio magno afficerunt omnes fratres.

4 Quum autem perveniſſent Hieroſolymam, excepti ſunt ab Eccleſia & ab Apoſtolis, ac Presbyteris, & retulerunt quanta Deus per ipſos effecerat.

5 Sed (*ajebant*) quidam ſurrexerunt ex hæreſi Phariſæorum qui crediderunt, dicentes; oportere ipſos circumcidere & eis mandare ut obſervent Legem Moſis.

6 Congregati ſunt igitur Apoſtoli & Presbyteri ut deſpicerent de hac re.

7 Quum autem multa diſceptatio fuiſſet, ſurgès Petrus dixit eis, Viri fratres, vos ſci-

tis Deum jampridem inter nos elegisse *me*, ut per os meum audirent Gentes sermonem Euangelii, & crederent.

8 Et ille cordium cognitor Deus præbuit eis testimonium, dato ipsis Spiritu sancto, sicut & nobis:

9 Nihilque discrevit inter nos & illos, fide ab *ipso* purificatis cordibus eorum.

10 Nunc ergo quid tentatis Deum, ad imponendum jugum cervici discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare valuimus?

11 Imo per gratiam Domini Jesu Christi credimus nos servatum iri, quemadmodum & illos.

12 Tacuit autem tota illa multitudo, & audiebant Barnabam & Paulum, exponentes quanta Deus ediderit signa & prodigia per ipsos inter Gentes.

13 Postquam autem ipsi conticuissent, respondit Jacobus, dicens; Viri fratres, audite me.

14 Simeon exposuit quomodo primum Deus respexerit *Gentes*, ut sumeret ex ipsis populum nomine suo.

15 Et huic *rei* consonant verba Prophetarum: sicut scriptum est:

16 Post hæc revertar, & restaurabo tabernaculum Davidis collapsum, & ruinas ejus restaurabo, & rursus erigam illud:

17 Ut requirant reliqui homines Dominum, & omnes Gentes super quas invocatum fuerit nomen meum: dicit Dominus qui facit hæc omnia,

18 Nota sunt Deo ab *omni* ævo omnia opera sua.

19 Quamobrem ego censeo non esse obturbandos eos qui ex Gentibus ad Deum se convertunt.

20 Sed ad eos scribendum ut abstineant à pollutis per simulacra, & scortatione, & suffocatis rebus, & sanguine.

21 Moses enim ab ætatibus antiquis oppidatim habet qui ipsum prædicent, quum in synagogis per singula Sabbatha legatur.

22 Tunc visum est Apostolis & Presbyteris cum tota Ecclesia, delectos ex sese viros mittere Antiochiam cum Paulo & Barnaba: *nempe* Judam qui cognominabatur Barsabas, & Silam; viros primarios inter fratres:

23 Istis per eorum manum scriptis: Apostoli & Presbyteri & fratres, iis qui sunt Antiochiæ & in Syria & in Cilicia fratribus, qui *sunt* ex Gentibus, salutem.

24 Quoniam quosdam è nobis egressos audivimus vos turbasse verbis, labefactantes animas vestras, dicentes *oportere vos* circumcidi, & observare Legem, quibus non edixeramus:

25 Visum est nobis concorditer coacti delectos viros mittere ad vos cum dilectis nostris Barnaba & Paulo.

26 Hominibus qui exposuerunt animas suas pro nomine Domini nostri Jesu Christi.

27 Misimus ergo Judam & Silam, qui & ipsi *vobis* eadem verbis referent.

28 Visum est enim Spiritui sancto ac nobis, ne quod amplius imponeremus vobis omni præter necessaria ista.

29 *Videlicet* ut abstineatis ab iis quæ sunt immolata simulacris, & sanguine & suffocato, & scortatione: à quibus si vobis caveritis, bene agetis. Valete.

30 Illi igitur dimissi venerunt Antiochiam, & congregata multitudine reddiderunt epistolam.

31 Quam quum legissent, gavisi sunt super ea exhortatione.

32 Judas quoque & Silas, quum essent & ipsi Prophetæ, multo sermone adhortati sunt, & confirmarunt fratres.

33 Quum autē egissent *illic* aliquandiu, dimissi sunt cum pace à fratribus ad Apostolos.

34 Silæ tamen visum est ibi manere.

35 Paulus autem & Barnabas commorati sunt Antiochiæ, docentes & euangelizantes, cum aliis etiam multis, sermonem Domini.

36 Post aliquot autem dies dixit Barnabæ Paulus, Reversi invisamus fratres nostros oppidatim in quibus annunciavimus sermonem Domini, *cogniturī* quomodo *se* habeant.

37 Barnabæ vero consilium erat assumere secum Johannem qui vocabatur Marcus.

38 Paulus autem æquum censebat, eum non simul assumere qui abscessisset ab ipsis ex Pamphylia, nec eorum comes in illo opere fuisset.

39 Orta igitur fuit exacerbatio, ut alter ab altero abscesserit: & Barnabas assumto Marco navigarit in Cyprum:

40 Paulus vero allecto Sila abiit commendatus gratiæ Dei à fratribus,

41 Peragravitque Syriam ac Ciliciam confirmans Ecclesias.

CAP. XVI. *Professio & persecutio Pauli multiplex.*

DEvenit autem Derben & Lystram: & ecce, discipulus quidam erat illic nomine Timotheus, filius mulieris cujusdam Judææ fidelis, patris autem Græci.

2 Huic dabant testimonium fratres qui Lystris erant & Iconii.

3 Eum *itaque* voluit Paulus secum proficisci: & assumtum eum circumcidit, propter Judæos qui in illis locis erant: sciebant enim omnes patrem ejus Græcum esse.

4 Prout autem pertranſibant urbes, tradebant eis observanda placita illa quæ decreta fuerant ab Apostolis & Presbyteris qui Hierosolymis erant.

5 Itaque Ecclesia confirmabantur fide, & exuberabant numero quotidie.

6 Phrygia autem peragrata & Galatica regione, prohibiti à Spiritu sancto loqui sermonem Dei in Asia.

7 Quum venissent in Mysiam, tentabant versus Bithyniam: sed non sivit eos *ire* Spiritus Jesu.

8 Præterita igitur Mysia, descenderunt Troada.

9 Et visum per noctem conspectum est Paulo: Vir Macedo quidam adstabat pre-

cans

cans eum, & dicens ; Transiens in Macedoniam ſuccurre nobis.

10 Ut autem hoc viſum vidit, ſtatim ſtuduimus abire in Macedoniam, collatis argumentis colligentes quod advocaſſet nos Dominus ut evangelizaremus.

11 Provecti igitur Troade, rectum curſum tenuimus Samothracem, & ſequente die Neapolin :

12 Et illinc Philippos, quæ eſt prima hujus partis Macedoniæ urbs, colonia. Commorati ſumus autem in ea urbe aliquot dies.

13 Et die ſabbathi egreſſi ſumus ex urbe ad flumen, ubi ſolebat eſſe precatio : & quum conſediſſemus, alloquuti ſumus mulieres quæ convenerant.

14 Quædam autem mulier nomine Lydia, quæ purpuram vendebat in urbe Thyatirorum, Deum colens, *nos* audivit : cujus Dominus adaperuit cor ut attenderet iis, quæ dicebantur à Paulo.

15 Quum igitur baptizata eſſet, & domus ejus, rogavit *nos*, dicens ; Si judicaſtis me fidelem eſſe Domino, ingreſſi domum meam, manete. Et adegit nos.

16 Factum eſt autem proficiſcentibus nobis ad precationem, ut ancillula quædam, habens ſpiritum Pythonis, occurreret nobis, quæ quæſtum magnum præbebat dominis ſuis, vaticinando.

17 Hæc ſubſequuta Paulum ac nos, clamabat, dicens ; Iſti homines ſervi ſunt Dei illius altiſſimi, qui annunciant vobis viam ſalutis.

18 Hoc autem fecit ad multos dies : ſed moleſte ferens Paulus, & ſeſe convertens ſpiritui illi dixit, Mando tibi per nomen Jeſu Chriſti ut exeas ab ea. Exiit igitur eodem illo momento.

19 Videntes illius *ancillulæ* domini abiiſſe ſpem quæſtus ſui, prehenſum Paulum & Silam traxerunt in forum ad magiſtratus.

20 Et quum pertraxiſſent eos ad prætores, dixerunt, Homines iſti conturbant civitatem noſtram, quum ſint Judæi,

21 Et annunciant ritus quos non licet nobis excipere, neque uſurpare, quum ſimus Romani.

22 Una vero *inſurrexit* turba adverſus eos, & prætores diruptis eorum veſtibus juſſerunt *eos* virgis cædi.

23 Et quū multas plagas eis impoſuiſſent, conjecerunt eos in carcerem, additis mandatis commentarienſi ut tuto eos aſſervaret.

24 Qui tali accepto mandato, conjecit eos in intimum carcerem, & pedes eorum adſtrinxit numella.

25 Media autem nocte orantes Paulus & Silas hymnos canebant Deo : & qui vincti erant exaudiebant eos.

26 Repente vero terræ motus magnus exſtitit, ita ut quaterentur fundamenta carceris : & illico apertæ ſunt omnes fores, & omnium vincula laxata.

27 Expergefactus autem commentarienſis, quum videret fores carceris apertas, ſtricto gladio erat ſeipſum interemturus, exiſtimans vinctos effugiſſe :

28 Clamavit vero Paulus voce magna, dicens ; Ne quid feceris tibi ipſi mali : omnes enim hic ſumus.

29 Is autem petito lumine irrupit, & tremefactus accidit Paulo & Silæ *ad pedes*.

30 Et productis ipſis foras, ait, Domini, quid me oportet facere ut ſerver ?

31 At illi dixerunt, Crede in Dominum Jeſum Chriſtum, & ſervaberis tu ac domus tua.

32 Et loquuti ſunt ei ſermonem Domini, & omnibus qui erant domi ipſius.

33 *Ipſe* vero illis aſſumtis ea ipſa hora noctis, lavit *eorum* plagas : & baptizatus eſt ipſe & omnes *domeſtici* illius illico.

34 Et ipſis deductis domum ſuam, appoſuit menſam : & exſultavit quod cum univerſa domo ſua credidiſſet Deo.

35 Die autem exorto, prætores miſerunt viatores qui dicerēt, Dimitte homines illos.

36 Annunciavit autem commentarienſis hos ſermones Paulo : Miſerunt, *inquit*, prætecti ut dimittamini : nunc igitur egreſſi, ite in pace.

37 Paulus autem dixit eis, Cæſos nos publicè, indicta cauſa, quum ſimus Romani, conjecerunt in carcerem, & nunc clam nos ejiciunt ? non profecto : ſed veniant ipſi, & nos educant.

38 Renunciarunt autem prætoribus viatores verba iſta : metueruntque audito eos Romanos eſſe.

39 Et venientes precati ſunt eos, & eductos rogarunt ut egrederentur ex urbe.

40 Egreſſi antem è carcere introierunt ad Lydiam : & viſis fratribus, conſolati ſunt eos, & egreſſi ſunt *ex urbe*.

CAP. XVII. *Paulus prædicat Theſſalonicæ & Athenis.*

ITinere autem facto per Amphipolin & Apolloniam, venerunt Theſſalonicam, ubi erat ſynagoga quædam Judæorum.

2 Paulus vero ſicut conſueverat introivit ad eos, & per Sabbatha tria diſſeruit *eum* eis ex Scripturis.

3 Explicans & ob oculos ponens oportuiſſe Chriſtum pati, & reſurgere ex mortuis : & hunc Jeſum, Quem ego, *inquit*, annuncio vobis, eſſe Chriſtum illum.

4 Nonnulli igitur eorum aſſenſi ſunt, & conſociati ſunt Paulo & Silæ, & religioſorum Græcorum multitudo magna, & ex mulieribus primariis non paucæ.

5 Sed invidia commoti Judæi qui *ſermoni* non aſſentiebantur, aſſumtis quibuſdam circumforaneis viris improbis, ac turba coacta, fecerunt ut civitas tumultuaretur, & adorti domum Jaſonis, ſtudebant eos adducere ad populum.

6 Et quum non inveniſſent eos, traxerunt Jaſonem & quoſdam fratres ad civitatis magiſtratus vociferando, Iſti qui orbis terrarum ſtatum ſubverterunt, etiam hic adſunt ;

7 Quos excepit Jaſon : qui omnes contra edicta Cæſaris faciunt, regem alium dicentes eſſe, *nempe* Jeſum.

8 Commoverunt autem turbam & civitatis magistratus hæc audientes.

9 *Qui* tamen quum satis accepissent ab Jasone & reliquis, dimiserunt eos.

10 Fratres vero statim per noctem Paulum simul & Silam emiserunt Beroeam: qui quum advenissent, ierunt in synagogam Judæorum.

11 Iis autem *Judæis* qui erant Thessalonicæ, fuerunt isti generosiores, ut qui receperint Sermones cum omni alacritate, quotidie examinantes Scripturas an hæc ita se haberent.

12 Multi igitur crediderunt ex eis, & Græcarum mulierum honoratarum & virorum non pauci.

13 Ut autem cognoverunt Thessalonicenses Judæi, Beroeæ quoque annunciatum esse à Paulo sermonem Dei, venerunt etiam illuc, concitantes turbam.

14 Sed tunc statim Paulum emiserunt fratres, ut iret velut ad mare: Silas autem & Timotheus remanserunt illic.

15 Qui vero Paulum susceperant tuto loco constituendum, deduxerunt eum Athenas usque: & accepto præcepto ad Silam ac Timotheum, ut quam citissimè ad ipsum venirent, abierunt.

16 Paulo vero Athenis illos exspectante, irritabatur spiritus ejus in ipso, quum conspiceret urbem idolis refertam.

17 Disserabat igitur in synagoga cum Judæis & religiosis: & in foro quotidie cum quibusvis obviis.

18 Quidam autem ex Epicureis & Stoicis Philosophis conflictabantur cum eo: & quidam dicebant, Quid vult garrulus iste dicere? Alii vero, Peregrinorum deorum videtur annunciator esse, quoniam Jesum & resurrectionem ipsis annunciabat.

19 Et prehensum eum duxerunt in Areopagum, dicentes; Possumusne scire quæ sit ista nova, de qua tu loqueris, doctrina?

20 Peregrina enim quædam infers auribus nostris: volumus ergo scire quidnam ista sibi velint.

21 (Cæterum Athenienses omnes & inquilini peregrini nulli alii rei vacabant nisi ad dicendum aut audiendum aliquid novi.)

22 Quum autem constitisset Paulus in medio Areopago, dixit; Viri Athenienses, omnino conspicio vos quasi religiosiores.

23 Pertransiens enim & contemplans sacra vestra, inveni etiam aram cui inscriptum erat, Ignoto Deo. Quem ergo ignorantes colitis, hunc ego vobis annuncio:

24 Deus ille qui fecit mundum & omnia quæ in eo sunt, quum sit cœli & terræ Dominus, in manufactis templis non habitat:

25 Nec manibus hominum colitur, alicujus rei egens, quum ipse det omnibus vitam & halitum & omnia.

26 Fecitque ex uno sanguine totam gentem hominum, ut habitaret super universa superficie terræ, definitis præstitutis temporibus, & positis terminis habitationis eorum:

27 Ut quærerent Dominum, si forte palpando eum invenirent, quamquam profecto non longè abest ab unoquoque nostrum.

28 In ipso enim vivimus, & movemur, & sumus: sicut & quidam vestratium poetarum dixerunt, Nam hujus progenies etiam sumus.

29 Progenies ergo Dei quum simus, non debemus existimare auro & argento, aut lapidi, sculpturæ artificii & excogitationi hominum, numen esse simile.

30 Deus igitur temporibus istius ignorantiæ connivendo dissimulatis, nunc mandat omnibus ubique hominibus ut resipiscant.

31 Eo quod statuit diem quo justè judicaturus est orbem terrarum, per eum virum quem definiit, fide *ejus rei* palam facta omnibus, illo ex mortuis suscitato.

32 Quum audissent autem resurrectionem mortuorum, alii quidem sannis *eum* excipiebant, alii vero dicebant, Audiemus te rursus de hac re.

33 Et ita Paulus exivit è medio eorum.

34 Quidam vero ei sese adjunxerunt & crediderunt: in quibus *fuit* & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alii cum eis.

CAP. XVIII. *Paulus visitat multas Ecclesias: Apollos penitius informatur in fide Christi.*

POstea Paulus quum discessisset Athenis, venit Corinthum:

2 Et reperto quodam Judæo nomine Aquila, Pontico natione, qui nuper venerat ex Italia, & Priscilla uxore ejus, (eo quod edixisset Claudius ut omnes Judæi Roma exederent) venit ad eos:

3 Et quia ejusdem erat artificii, mansit apud eos, & operabatur: erat enim artificum conficere tabernacula.

4 Disserebat autem in synagoga omnibus Sabbathis, & in suam sententiam adducebat tum Judæos, tum Græcos.

5 Ut autem advenerunt è Macedonia Silas & Timotheus, constringebatur Spiritu Paulus, attestans Judæis Jesum *esse* Christum illum.

6 Ipsis autem obsistentibus ac blasphemantibus, excussis vestibus dixit eis, Sanguis vester *esto* super caput vestrum: mundus ego ab hoc tempore ad Gentes proficiscar.

7 Et digressus illinc introiit domum cujusdam nomine Justi, colentis Deum, cujus domus erat confinis synagogæ.

8 Chrispus autem præfectus synagogæ credidit Domino cum tota domo sua: multique Corinthiorum audientes credebant & baptizabantur.

9 Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo, Ne metuè, sed loquere, & ne taceris:

10 Nam ego sum tecum, & nemo te invadet ut malè te accipiat: quoniam populus est mihi multus in hac urbe.

11 Commoratus est itaque *illic* annum & sex menses, docens apud eos sermonem Dei.

12 Quum autem Gallio esset Proconsul Achaiæ, insurrexerunt concorditer Judæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal,

13 Di-

13 Dicentes; Iſte perſuadet hominibus colere Deum contra Legem.

14 Paulo vero os aperturo, dixit Gallio Judæis, Si quid injuſti factum eſſet, aut facinus malum, ô Judæi, quatenus ferret ratio vos ſuffererem.

15 Sin vero quæſtio eſt de ſermone & nominibus & lege veſtrate, ipſi videritis: judex enim ego iſtarum rerum eſſe nolo.

16 Et abegit eos à tribunali.

17 Prehenſum autem omnes Græci Sothenem præfectum ſynagogæ cædebant ante tribunal: neque quicquam eorum Gallioni curæ erat.

18 Paulus vero quum adhuc illic permaniſſet dies multos, valedicto fratribus, enavigavit in Syriam, & cum eo Priſcilla & Aquila, quum totondiſſet caput Cenchreis: habebat enim votum.

19 Devenit autem Epheſum, & eos ibi dereliquit: ipſe vero ingreſſus ſynagogam, diſſerebat cum Judæis.

20 Rogantibus autem ipſis ut diutius apud ipſos maneret, non annuit:

21 Sed valedixit eis, dicens; Oportet omnino me diem feſtum qui inſtat agere Hieroſolymis; ſed iterum revertar ad vos, Deo volente. Et profectus eſt Epheſo.

22 Quumque deſcendiſſet Cæſaream, adſcendiſſetque *Hieroſolymam*, & ſalutaſſet Eccleſiam, deſcendit Antiochiam.

23 Et quum egiſſet *illic* aliquandiu, abiit, pertranſiens ordine Galaticam regionem & Phrygiam, confirmans omnes diſcipulos.

24 Judæus autem quidam Apollos nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, pervenit Epheſum, potens in Scripturis.

25 Hic erat inſtitutus via Domini, & fervens ſpiritu, loquebatur & docebat diligenter ea quæ ſunt Domini, ſciens tantum Baptiſma Johannis.

26 Cœpitque liberè loqui in ſynagoga, quem audítum Aquila & Priſcilla aſſumſerunt, & penitius ei expoſuerunt viam Dei.

27 Quum autem vellet tranſire in Achaiam, fratres *eum* adhortati, ſcripſerunt diſcipulis ut exciperent eum: qui quum adveniſſet, multum contulit iis qui crediderunt per gratiam.

28 Magna enim contentione Judæos magis ac magis redarguebat publicè, oſtendens per Scripturas Jeſum eſſe Chriſtum illum.

CAP. XIX. *Libris magicis Epheſi combuſtis, & idololatria reprehenſa excitantur turba, quæ tamen ſedantur.*

FActum eſt autem interim dum Apollos eſſet Corinthi, ut Paulus, peragratis ſuperioribus partibus, veniret Epheſum: ubi quum diſcipulos quoſdam inveniſſet,

2 Dixit eis; Num Spiritum ſanctum accepiſtis poſteaquam credidiſtis? Illi vero dixerunt ei, imo ſitne Spiritus ſanctus ne audimus quidem.

3 Tunc dixit eis, In quid ergo baptizati eſtis? Ipſi vero dixerunt, in Johannis baptiſma.

4 Dixit autem Paulus, Johannes quidem baptizavit Baptiſmo reſipiſcentiæ, dicens populo ut in eum, qui venturus erat poſt ipſum, crederent, hoc eſt in Chriſtum Jeſum.

5 Qui vero *illum* audierunt, baptizati ſunt in nomen Domini Jeſu.

6 Et quum impoſuiſſet eis manus Paulus, venit Spiritus ſanctus in eos, & loquebantur linguis & prophetabant.

7 Erant autem omnes iſti viri circiter duodecim.

8 *Ipſe* porro ingreſſus ſynagogam, liberè loquebatur, ad tres menſes diſſerens & ſuadens quæ ad regnum Dei *pertinent*.

9 Quum autem quidam indurarentur, & non aſſentirentur *ſermoni*, male loquentes de via illa *Dei* in conſpectu multitudinis, abſcedens ab illis, ſeparavit diſcipulos, quotidie diſſerens in Schola Tyranni cujuſdam.

10 Hoc autem factum eſt per biennium: *ita* ut omnes qui habitabant in Aſia, tum Judæi tum Græci, audierint ſermonem Domini Jeſu.

11 Virtutesque non vulgares edebat Deus per manus Pauli.

12 *Ita* ut etiam ad infirmos deferrentur à corpore ejus ſudaria ſeu ſemicinctia, & diſcederent ab eis morbi, & ſpiritus improbi ab eis exirent.

13 Aggreſſi ſunt vero quidam ex circulatoribus Judæis exorciſtis nominare ſuper eos qui habebant ſpiritus malos, nomen Domini Jeſu, dicentes; Adjuramus vos per Jeſum quem Paulus prædicat:

14 Erant autem quidam filii Scevæ Judæi primarii Sacerdotis ſeptem, qui hoc faciebant.

15 Reſpondens vero ſpiritus improbus dixit, Jeſum novi, & Paulum ſcio: vos autem qui eſtis?

16 Et inſiliit in eos homo in quo erat ſpiritus ille improbus, & ſuperatis illis, invaluit contra eos, ita ut nudi & vulnerati effugerent ex domo illa.

17 Id vero innotuit omnibus tum Judæis tum Græcis qui habitabant Epheſi: & incidit metus in eos omnes, & magnificabatur nomen Domini Jeſu.

18 Et multi eorum qui crediderant, veniebant confitentes & indicantes facta ſua.

19 Multi vero ex iis qui curioſa exercuerant, comportatos libros exuſſerunt in omnium conſpectu: quorum ſupputatis pretiis, repererunt denariorum quinquaginta millia.

20 Ita fortiter creſcebat ſermo Domini, & invaleſcebat.

21 His autem impletis, induxit in animum Paulus peragrata Macedonia & Achaia proficiſci Hieroſolymam, dicens; Poſtquam illis fuero, oportet me Romam etiam videre.

22 Miſſis vero in Macedoniam duobus ex iis qui miniſtrabant ei, *videlicet* Timotheo & Eraſto, ipſe ſubſtitit ad tempus in Aſia.

23 Ortus eſt autem illo tempore tumultus non parvus ſuper via *Dei*.

24 Nam quidâ nomine Demetrius, ſignator argenti qui faciebat templa Dianæ argentea, præbebat artificibus non parvum quæſtum.

25 Quibus ille congregatis, & istiusmodi rerum opificibus, dixit; Viri, scitis ex hoc quæstu nostras esse copias.

26 Et spectatis & auditis Paulum istum non solum Ephesinam, sed prope totius Asiæ multam turbam persuadendo avertisse, dicentem deos illos non esse qui manibus fiant.

27 Non solum autem periculum est ne istud quod nobis est peculiare, nobis probrosum evadat, sed etiam ne magnæ deæ Dianæ templum pro nihilo reputetur; futurumque sit ut etiam destruatur majestas ejus, quam Asia tota & orbis terrarum colit.

28 *His* autem auditis, pleni excandescentia, clamaverunt, dicentes; Magna *est* Diana Ephesiorum.

29 Et impleta est civitas tota confusione, & irruerunt concorditer in theatrum, correpto Gajo & Aristarcho Macedonibus, sociis peregrinationis Pauli.

30 Paulo vero volente prodire ad populum, non siverunt eum *prodire* discipuli.

31 Sed & quidam ex Asiarchis quum essent ei amici, *nunciis* ad eum missis, rogarunt ne se daret in theatrum.

32 Alii igitur aliud clamabant: erat enim concio conturbata, & plerique nesciebant cujus *rei* causa convenissent.

33 Ex turba vero *quidam* produxerunt Alexandrum propellentibus eum Judæis. Alexander autem manu silentio postulato, volebat defensione uti apud populum.

34 Quem ut agnoverunt Judæum esse, vox exstitit una ab omnibus *prolata*, quasi ad horas duas clamantibus, Magna est Diana Ephesiorum:

35 Tum scriba quum sedasset turbam, dixit; Viri Ephesii, quisnam est hominum qui nesciat Ephesiorum urbem ædituam esse magnæ deæ Dianæ, & à Jove delapsi *simulacri*?

36 Quum igitur istis non possit contradici, oportet vos sedatos esse, nec quicquam præceps facere.

37 Adduxistis enim homines istos, neque sacrilegos, neque contumeliosos in deam vestram.

38 Quod si Demetrius & qui cum eo sunt artifices, negotium habent cum aliquo, agitur forum, & Proconsules adsunt, alii alios postulanto.

39 Siquid autem de rebus aliis requiritis, in legitima concione explicabitur.

40 Nam periculum est ne postulemur seditionis propter *diem* hodiernum, quum nulla subsit causa ob quam possimus reddere rationem concursus istius. Et quum hæc dixisset, dimisit concionem.

CAP. XX. *Paulus excitat Eutychum. Presbyteros Ephesinos vocat Miletum, ibique habet concionem valedictoriam.*

POstquam vero cessavit tumultus, quum advocasset Paulus discipulos, & complexus esset, abiit profecturus in Macedoniam.

2 Quum autem illas partes peragrasset, & hortatus illos fuisset multo sermone, venit in Græciam.

3 Et *ibi* peractis mensibus tribus, quum ei in Syriam navigaturo factæ fuissent à Judæis insidiæ, censuit per Macedoniam reverti.

4 Comitabatur autem eum usque in Asiam Sopater Berœensis: ex Thessalonicensibus vero, Aristarchus, & Secundus, & Gajus Derbæus, & Timotheus:

5 Asiani vero, Tychicus, & Trophimus, quum prævissent, exspectarunt nos Troade.

6 Nos vero enavigavimus Philippis post dies Azymorum, & venimus ad eos Troadem intra dies quinque, ubi commorati sumus dies septem.

7 Primo autem die hebdomadis, congregatis discipulis ad frangendum panem, Paulus differebat cum eis abiturus postridiè, produxitque sermonem usque in mediam noctem.

8 Erant vero lucernæ multæ in cœnaculo ubi erant congregati.

9 Sedens autem quidam adolescens nomine Eutychus in fenestra, obrutus somno profundo, quum diutius differeret Paulus, præsomno deturbatus, decidit ex tertia contignatione deorsum: & sublatus est mortuus.

10 Quum descendisset autem Paulus, prolapsus est in eum: & simul *eum* complexus dixit, Nec tumultuamini: anima enim ejus in ipso est.

11 Quum igitur ascendisset, fregisset quepanem, & cibum sumsisset, diu colloquutus usque ad diluculum, ita *demum* profectus est.

12 Adduxerunt autem puerum viventem, & solamen acceperunt non mediocre.

13 Nos vero progressi ad navem, profecti sumus Assum, illinc recepturi Paulum: sic enim edixerat, pedibus ipse iter facturus.

14 Ut autem conjunxit *se* nobiscum apud Assum, recepto eo devenimus Mitylenen.

15 Et quum illinc enavigassemus, sequenti die pervenimus è regione Chii, postridiè vero appulimus Samum: & quum diversati essemus apud Trogyllium, sequenti die venimus Miletum.

16 Decreverat enim Paulus præternavigare Ephesum, ne ipsi contingeret tempus terere in Asia. Festinabat enim, ut, si fieri posset, die Pentecostes esset Hierosolymis.

17 Missis autem Mileto *nunciis* Ephesum, accersivit Presbyteros Ecclesiæ.

18 Qui cum ad ipsum venissent, dixit eis; Vos scitis quomodo à primo die quo ingressus sum Asiam, vobiscum per id omne tempus fuerim,

19 Serviens Domino cum omni animi submissione, & multis lacrymis ac tentationibus, quæ mihi evenerunt in Judæorum insidiis:

20 Ut nihil subterfugerim eorum quæ *vobis* conducerent, quominus *ea* vobis annunciarem, & docerem vos publicè & domatim:

21 Attestans Judæis simul & Græcis conversionem ad Deum, & fidem, quæ est in Dominum nostrum Jesum Christum.

22 Et nunc ecce, ego vinctus Spiritu, proficiscor Hierosolymam, ignorans quæ in ea mihi occurrent:

23 Nisi quod Spiritus sanctus oppidatim etiam

etiam atque etiam attestatur, dicens vincula & afflictiones me manere.

24 Sed nullius rei habeo rationem, neque vita mea mihi ipsi cara est, ut consummem cursum meum cum gaudio, & ministerium quod accepi à Domino Jesu, ad attestandum Evangelium gratiæ Dei.

25 Et nunc ecce, ego scio non amplius visuros faciem meam ullos ex vobis omnibus, per quos transivi prædicans regnum Dei.

26 Ideo testor vobis hodierno die me puram esse à sanguine omnium:

27 Non enim subterfugi quo minus annunciarem vobis omne Dei consilium.

28 Attendite igitur *animum* ad vos ipsos & totum gregem in quo vos Spiritus ille sanctus constituit episcopos, ad pascendam Ecclesiam Dei, quam suo illo proprio sanguine acquisivit.

29 Ego enim illud scio, lupos graves, non parcentes gregi, ingressuros esse in vos post discessum meum.

30 Et ex vobis ipsis exorituros qui loquantur perversa, ut discipulos post se abstrahant.

31 Ideo vigilate, memores me per triennium nocte & die non cessasse cum lacrymis admonere unumquemque.

32 Et nunc quoque fratres, commendo vos Deo & sermoni gratiæ ipsius, qui *quidem Deus* potest *vos* superstruere, & dare vobis quod hæreditatem jure possideatis cum sanctificatis omnibus.

33 Argentum vel aurum aut vestem nullius concupivi.

34 Imo ipsi nostis, usibus meis & iis qui mecum sunt, manus istas ministrasse.

35 In omnibus ostendi vobis oportere sic laborando suscipere infirmos, & meminisse verborum Domini Jesu, ipsum *videlicet* dixisse, Beatum est dare potius quam accipere.

36 Et quum hæc dixisset, positis genibus suis, oravit cum illis omnibus.

37 Magnus autem fletus omnium ortus est: & ruentes in collum Pauli, deosculabantur eum:

38 Cruciati maximè, ob sermonem quem dixerat, ipsos non esse amplius faciem ejus conspecturos: & deduxerunt eum ad navim.

CAP. XXI. *Agabus prophetat, & Paulus Hierosolymis capitur.*

UT autem profecti sumus, avulsi ab eis, recto cursu venimus Coum, & sequenti die Rhodum, & illinc Patara.

2 Et nacti navem trajicientem in Phœniciam, *ea* conscensa, profecti sumus.

3 Quũ autem cœpisset nobis apparere Cyprus, & eam ad sinistram reliquissemus, navigavimus in Syriam, & devecti sumus Tyrum: illic enim navis erat suum onus expositura.

4 Permansimus autem ibidem dies septem, inventis discipulis: qui Paulo dicebant per Spiritum, ne ascenderet Hierosolymam.

5 Sed peractis illis diebus, abiimus, omnibus deducentibus nos cum uxoribus & liberis, extra urbem usque; & positis genibus in littore, oravimus.

6 Et alii alios complexi, conscendimus navim: illi autem reversi sunt domum suam.

7 Nos vero navigatione perfecta, devenimus Tyro Ptolemaida: & salutatis fratribus, mansimus diem unum apud eos.

8 Postridiè vero egressi Paulus & nos qui cum eo eramus, venimus Cæsaream: & ingressi domum Philippi Evangelistæ (qui erat unus ex illis septem) mansimus apud eum.

9 Huic autem erant quatuor filiæ virgines prophetantes.

10 Et quum *illic* permansissemus dies complures, descendit ex Judæa quidam propheta nomine Agabus:

11 Qui quum venisset ad nos, & sumsisset zonam Pauli, vinctis sibi manibus ac pedibus, dixit: Hæc dicit Spiritus sanctus, Virum cujus est hæc zona, ita vincient Hierosolymis Judæi, tradentque in manus Gentium.

12 Ut vero ista audivimus, rogabamus & nos & ejus loci incolæ, ne ascenderet Hierosolymam.

13 Sed respondit Paulus, Quid facitis, flentes & emollientes cor meum? Nam ego non solum vinciri, sed & mori paratus sum Hierosolymis pro nomine Domini Jesu.

14 Quum igitur non assentiretur, acquievimus, dicentes; Fiat Domini voluntas.

15 Porro post dies istos collectis sarcinis adscendimus Hierosolymam.

16 Venerunt autem simul etiam *aliqui* ex discipulis Cæsarea nobiscum, adducentes apud quem diversaremur, Mnasonem quendam Cyprium, antiquum discipulum.

17 Quum igitur pervenissemus Hierosolymam, libenter excepterunt nos fratres.

18 Sequenti vero die introiit Paulus nobiscum ad Jacobum, & omnes Presbyteri adfuerunt.

19 Quos complexus, exposuit ordine singula quæ Deus fecerat inter Gentes per ipsius ministerium.

20 At illi *his* auditis, glorificaverunt Dominum: & dixerunt ei, Vides frater quot sint millia Judæorum qui crediderunt: suntque omnes accensi zelo Legis.

21 Audierunt autem de te ex aliorum sermone, te defectionem à Mose docere omnes qui inter Gentes sunt Judæos, & dicere eos non debere circumcidere filios, neque *secundum* ritus ambulare.

22 Quid est ergo? omnino oportet convenire multitudinem: audient enim te veniße.

23 Hoc igitur fac quod tibi dicemus: Sunt nobis viri quatuor qui voto sese obstrinxerunt.

24 His assumtis, sanctificator cum eis, & adde ad eorum sumtus, ut radant capita, & norint omnes nihil esse eorum quæ de te auditione acceperunt, sed tè quoque ita incedere ut Legem observes.

25 De iis autem qui crediderunt ex Gentibus, nos scripsimus & decrevimus ne quid hujusmodi observent, nisi ut caveant ab iis quæ sunt immolata simulacris, & à sanguine, & rebus suffocatis, & scortatione.

26 Tum Paulus assumtis viris illis, sequente

die cum eis ſanctificatus ingreſſus eſt in templum, denuncians expletionem dierum ſanctificationis, uſquedum oblata fuit pro unoquoque eorum oblatio.

27 Quum autem ſeptem illi dies jam eſſent finiendi, qui ex Aſia *advenerant* Judæi ipſum conſpicati in templo, concitarunt totam turbam, & injecerunt manus in eum,

28 Clamantes; Viri Iſraelitæ, ſuccurrite: hic ille homo eſt qui adverſus populum & Legem & locum hunc omnes ubique docet: atque adeo Græcos introduxit in templum, & polluit ſanctum locum iſtum.

29 (Viderant enim antea Trophimum Epheſium in urbe cum eo, quem exiſtimabant fuiſſe à Paulo introductum in templum)

30 Commota eſt igitur urbs tota, & factus eſt concurſus populi: & prehenſum Paulum trahebant è templo: ſtatimque clauſæ ſunt fores.

31 Studentibus autem ipſis eum interficere, pervenit rumor ad Tribunum cohortis, totam Hieroſolymam conturbatam eſſe:

32 Qui eo *ipſo momento* acceptis militibus ac Centurionibus, decurrit ad illos. At illi quum vidiſſent Tribunum & milites, ceſſarunt cædere Paulum.

33 Tunc appropinquans Tribunus prehendit eum; & juſſit vinciri catenis duabus: & percontatus eſt quiſnam eſſet, & quid feciſſet.

34 Alii autem aliud vociferabantur in turba: & quum non poſſet certum reſcire propter tumultum, juſſit eum duci in caſtra.

35 Quum igitur perveniſſet ad gradus, evenit ut portaretur à militibus propter violentiam turbæ.

36 Sequebatur enim multitudo populi, clamans, Tolle ipſum.

37 Et quum futurum eſſet, ut introduceretur in caſtra Paulus, dicit Tribuno, Licetne mihi aliquid tibi dicere? Qui dixit, Græcè noſti?

38 Nonne tu es Ægyptius ille qui ante hos dies commoviſti & eduxiſti in deſertum quatuor millia ſicariorum?

39 Dixit autem Paulus, Ego quidem ſum Judæus Tarſenſis, urbis in Cilicia non obſcuræ civis: cæterum rogo te, permitte mihi ut alloquar populum.

40 Quum igitur ille permiſiſſet: Paulus ſtans in gradibus, manu ſilentium poſtulavit à plebe: & magno ſilentio facto, loquutus eſt lingua Hebræa, dicens.

CAP. XXII. *Apologia Pauli, ejuſq; fructus.*

VIri fratres & patres, audite meam, qua nunc apud vos utor, defenſionem.

2 Quum audiſſent autem eum Hebræa lingua ipſos alloqui, magis præbuerunt ſe quietos: *ipſe* vero dixit *eis*;

3 Ego quidem ſum Judæus, natus Tarſi *quæ urbs eſt* Ciliciæ, nutritus vero in hac ipſa urbe apud pedes Gamalielis, eruditus ad exquiſitam formam patriæ legis, zelo Dei accenſus, ſicut & vos omnes eſtis hodie.

4 Qui hanc ſectam ſum perſecutus uſque ad mortem, vinciens ac tradens in carceres tum viros tum mulieres.

5 Ut & Pontifex maximus mihi teſtis eſt, & totus Seniorum ordo: à quibus etiam acceptis ad fratres epiſtolis, Damaſcum proficiſcebar, adducturus etiam eos, qui illic eſſent; vinctos Hieroſolymam, ut punirentur.

6 Evenit autem mihi iter facienti, & appropinquanti Damaſco circiter meridiem, ut repente è cœlo circumfuderit me lux multa tamquam fulgur.

7 Cecidique in ſolum, & audivi vocem dicentem mihi, Saul, Saul, quid me perſequeris?

8 Ego vero reſpondi, Quis es Domine? Dixitque mihi, Ego ſum Jeſus Nazaræus, quem tu perſequeris.

9 Porro qui mecum erant, lucem quidem conſpexerunt, & expavefacti ſunt: vocem autem non audierunt ejus qui loquebatur mecum.

10 Dixi vero, Quid faciam Domine? Dominus autem dixit mihi, Surge, ac proficiſcere Damaſcum: & illic tibi dicetur de omnibus quæ conſtitutum eſt tibi ut facias.

11 Quum vero non viderem præ gloria lucis illius, manu deductus ab iis qui mecum erant, veni Damaſcum.

12 Ananias autem quidam, vir pius ſecundum Legem, teſtimonio ornatus omnium *illic* habitantium Judæorum,

13 Veniens ad me, & adſtans dixit mihi, Saul frater, recipe viſum. Et ego eodem illo momento viſu recepto illum vidi.

14 Ipſe autem dixit, Deus patrum noſtrorum deſignavit te qui cognoſceres ipſius voluntatem, & videres Juſtum illum, & audires vocem ex ore ipſius.

15 Nam eris ei teſtis apud omnes homines, *eorum* quæ vidiſti & audiſti.

16 Et nunc quid cunctaris? ſurgens baptizator, & abluitor à peccatis tuis, invocato nomine Domini.

17 Evenit autem mihi reverſo Hieroſolymam, quum orarem in templo, ut raperer extra me.

18 Et viderem eum dicentem mihi, Feſtina, & exi cito Hieroſolymis, quoniam non excipient teſtimonium tuum de me.

19 Et ego dixi, Domine, ipſi ſciunt me pertraxiſſe in carcerem, & verberibus affeciſſe per ſingulas Synagogas eos qui credebant in te.

20 Et quum effunderetur ſanguis Stephani Martyris tui, ego quoque adſtabam, & una aſſentiebar cædi ipſius, & cuſtodiebam pallia eorum qui interimebant eum.

21 Tum *is* dixit mihi, Proficiſcere: nam ego te longè ad gentes emittam.

22 Audiebant autem eum ad hunc uſque ſermonem: tum *vero* ſuſtulerunt vocem ſuam, dicentes; Tolle è terra *hominem* iſtiuſmodi: non enim convenit eum vivere.

23 Clamantibus autem eis, & projicientibus pallia, & pulverem jactantibus in aërem,

24 Juſſit Tribunus eum duci in caſtra, dixitque ut in eum flagris inquireretur: ut reſciret

sciret propter quod crimen sic clamarent adversus eum.

35 Quum autem eum distendissent loris *cædendum*, dixit adstanti Centurioni Paulus, Num hominem Romanum & *quidem* indicta causa licet vobis flagellare?

36 *Hoc* autem quum audisset Centurio, adiit Tribunum, & *hoc* annunciavit ei, dicens; Vide quid facturus sis: homo enim iste Romanus est.

37 Accedens autem Tribunus, dixit ei; Dic mihi, num tu Romanus es? At ille dixit, Etiam.

38 Et respondit Tribunus, Ego multa summa civitatem istam acquisivi. Paulus autem ait, Ego vero etiam natus sum *civis*.

39 Statim igitur abscesserunt ab eo qui erant in eum inquisituri: sed & Tribunus quoque metuit cognito eum Romanum esse, quoniam eum vinxerat.

30 Postridie vero volens certum rescire, nempe cujus rei accusaretur à Judæis, solvit eum è vinculis, & jussit primarios Sacerdotes venire, totumque ipsorum consessum: ac deductum Paulum statuit coram eis.

CAP. XXIII. *Paulus, jussu Ananiæ percutitur, conscelatur à Deo, & è conjuratorum manu Cæsaream mittitur.*

INtentis autem in consessum oculis Paulus, ait, Viri fratres, ego omni conscientia bona servivi Deo ad hunc usque diem.

2 Ananias autem Pontifex maximus imperavit iis qui ipsi adstabant, ut os ejus cæderent.

3 Tum Paulus dixit ei, Futurum est ut percutiat te Deus, paries dealbate, & tu sedes judicans me secundum Legem, & Legem transgrediens jubes me cædi?

4 Tum qui adstabant, dixerunt; Pontifici illi Dei maximo conviciaris?

5 Dixit autem Paulus, Nesciebam, fratres, Pontificem esse maximum: scriptum est enim, Principi populi tui non maledices.

6 Quum vero nosset Paulus unam quidem partem esse Sadducæorum, alteram vero Pharisæorum, clamavit in consessu, Viri fratres, ego Pharisæus sum, filius Pharisæi: de spe & resurrectione mortuorum ego in judicium vocor.

7 Quum autem hoc esset loquutus, orta est seditio inter Pharisæos ac Sadducæos: & fissa est multitudo.

8 Nam Sadducæi quidem dicunt non esse resurrectionem, neque Angelum, neq; spiritum: Pharisæi autem utrumque profitentur.

9 Ortus est igitur clamor magnus: & quum surrexissent Scribæ ex partibus Pharisæorum, depugnabant, dicentes; Nihil mali invenimus in homine isto: quod si spiritus loquutus est ei, seu Angelus, ne repugnemus Deo.

10 Magna autem orta seditione veritus Tribunus ne Paulus ab ipsis discerperetur, jussit militum manum descendere, & eum raptum è medio ipsorum, ducere in castra.

11 Sequente vero nocte superveniens ei Dominus, dixit, Confide Paule; ut enim constanter attestatus es de me Hierosolymis, sic te oportet etiam Romæ testari.

12 Orto autem die, quidam ex Judæis facta coitione devoverunt sese, dicentes; neque esuros se, neque bibituros, usquequo interemissent Paulum.

13 Erant vero plures quam quadraginta *viri* qui hanc conjurationem fecerant.

14 Qui adierunt primarios Sacerdotes & Seniores, & dixerunt; Devotione devovimus nos ipsos, nihil gustaturos usquequo interemerimus Paulum.

15 Nunc ergo vos comparete apud Tribunum ex consessu voluntate ut eum eras ad vos deducat, veluti exquisitius percognituros de iis quæ ad eum *spectant*: nos vero, prinsquam appropinquet, parati sumus ipsum interimere.

16 Quum autem filius sororis Pauli audisset insidias; venit, & ingressus in castra annunciavit *eas* Paulo.

17 Paulus autem advocato quodam ex Centurionibus, ait, Adolescentem hunc adduc ad Tribunum: habet enim quod annunciet ei.

18 Ille igitur assumtum eum duxit ad Tribunum, & dixit; Vinctus ille Paulus advocatum me rogavit ut hunc adolescentem ducerem ad te: qui aliquid habeat quod tibi loquatur.

19 Tribunus vero, prehensa ejus manu, quem secessisset seorsum, percontatus est, Quid est quod habes mihi annunciandum?

20 *Ille* autem dixit, Judæi constituerunt te rogare ut cras Paulum deducas in consessum, quasi aliquid exquisitius percontaturi sint de eo.

21 Tu vero ne ipsis assentitor. Insidiantur enim ei ex *iis* viri plures quadraginta, qui seipsos devoverunt, neque esuros, neque bibituros usque quo interemerint eum: & nunc parati sunt, exspectantes quid à te renuncietur.

22 Tribunus igitur dimisit adolescentem, quum ei mandasset *ut* nulli effutiret quod hæc ipsi indicasset.

23 Et advocatis duobus quibusdam ex Centurionibus, dixit *eis*, Parate milites ducentos, qui proficiscantur Cæsaream usque, & equites septuaginta, & stipatores ducentos, à tertia hora noctis:

24 Et ut jumenta præberent, ut impositum Paulum salvum perducerent ad Felicem Præsidem:

25 Scripta epistola quæ hanc summam contineret;

26 Claudius Lysias præstantissimo Præsidi Felici salutem.

27 Virum hunc comprehensum à Judæis, quum jam futurum esset ut ab eis interimeretur, superveniens cum militum manu, erui, edoctus Romanum esse.

28 Et volens rescire crimen, cujus eum postularent, deduxi eum in ipsorum consessum.

29 Quem comperi accusari de quæstionibus Legis ipsorum, nullius vero criminis reum quod sit dignum morte aut vinculis.

30 Indicatis autem mihi insidiis adversus hunc virum eventuris à Judæis, eo ipso momento misi eum ad te, & mandavi quoque accusatoribus ut quæ habent adversus eum dicant apud te. Vale.

31 Milites igitur, sicut ipsis edixerat, receptum Paulum duxerunt nocte Antipatrida.

32 Postero autem die, reversi sunt in castra, relictis equitibus qui cum eo proficiscerentur.

33 Qui quum venissent Cæsaream, & reddidissent epistolam Præsidi, stiterunt coram eo etiam Paulum.

34 Quum legisset autem *literas* Præses, & interrogasset ex qua provincia esset, ac cognovisset esse ex Cilicia.

35 Audiam te, inquit, quum accusatores quoque tui adfuerint. Jussitque in prætorio Herodis ipsum custodiri.

CAP. XXIV. *Paulus agit causam suam, & concionatur coram Felice.*

QUinque autem post diebus descendit Pontifex maximus Ananias cum Senioribus, & Tertullo quodam oratore: qui comparuerunt coram Præside contra Paulum.

2 Citato igitur eo, cœpit accusare Tertullus, dicens;

3 Multa *nos* pace potiri per te, & ea quæ recte ac fœliciter in hac gente providentia tua gesta sunt, prorsus & ubique agnoscimus, præstantissime Felix, cum omni gratiarum actione.

4 Ne vero te diutius interpellem, precor te ut audias nos paucis pro tua æquitate.

5 Comperimus enim virum hunc *esse* pestem, & qui moveat seditionem omnibus Judæis per orbem terrarum, & principem hæresis Nazaræorum:

6 Qui templum quoque tentavit profanare: in quem etiam prehensum voluimus secundum Legem nostram judicium ferre.

7 Sed intervenions Tribunus Lysias, cum magna vi abduxit eum è manibus nostris:

8 Jussis ipsius accusatoribus ad te venire: ex quo poteris ipse, inquisitione habita, de omnibus istis cognoscere de quibus nos eum accusamus:

9 Consenserunt autem etiam Judæi, ajentes hæc ita se habere.

10 Respondit autem Paulus, quum innuisset ei præses ut loqueretur: Quia te à multis annis huic genti præfuisse scio, eo alacriore animo quæ ad me attinet pro mei defensione dicam.

11 Quum tu possis certior fieri non plures *exactos* esse dies quam duodecim, ex quo adscendi Hierosolymam adoraturus.

12 Neque vero me in templo invenerunt cum aliquo differentem, aut coitionem turbę facientem, neque in Synagogis, neque in urbe:

13 Neque probare possunt ea de quibus nunc me accusant.

14 Hoc vero tibi fateor, me secundum viam illam, quam hæresin dicunt, ita colere patrium Deum, ut qui credam omnibus quæ in Lege & in Prophetis scripta sunt:

15 *Et* spem habeam in Deo, fore, quam etiam ii ipsi exspectant, resurrectionem mortuorum, tum justorum, tum injustorum.

16 Interea vero ipse *me* exerceo, ad conscientiam habendam sine offensa apud Deum & apud homines semper.

17 Pluribus autem annis interjectis, veni eleemosynas præstiturus genti meæ, & oblationes.

18 Inter quæ invenerunt me sanctificatum in templo, non *tamen* cum turba, neque cum tumultu, quidam ex Asia Judæi.

19 Quos oportuit apud te adesse, & accusare si quid haberent adversum me.

20 Aut hi ipsi dicant si quod compererunt in me injuste factum, quum ego starem in conspectu.

21 Nisi de hac una voce qua clamavi quum inter eos starem, De resurrectione mortuorum ego in judicium vocor hodie à vobis.

22 Auditis autem his, Felix ampliavit eos. Postquam exquisitius pernovero quæ ad viam istam pertinent, inquiens, quum Tribunus Lysias descenderit, pernoscam vestrum negotium.

23 Edicens etiam Centurioni ut servaretur Paulus, ac laxaretur, & ne quis prohiberetur ex ipsius familiaribus ei ministrare, aut eum adire.

24 Aliquot autem post diebus quum advenisset Felix cum Drusilla uxore sua, quæ erat Judæa, accersivit Paulum: & audivit eum de fide quæ est in Christum.

25 Disserente autem ipso de justitia, & continentia, & judicio futuro, expavefactus Felix respondit: Ut nunc se res habent, abi: opportunitatem autem post nactus accersam te.

26 Simul & illud sperans, fore ut pecunia ipsi daretur à Paulo, ut eum *vinculis* exsolveret: quamobrem etiam crebrius eum accersens, colloquebatur cum eo.

27 Biennio autem completo accepit successorem Felix Porcium Festum: & volens gratiam inire à Judæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

CAP. XXV. *Paulus agit causam suam coram Festo.*

FEstus ergo ingressus provinciam, triduo post ascendit Cæsarea Hierosolymam.

2 Comparuerunt autem coram eo Pontifex maximus & primarii ex Judæis contra Paulum, & eum precati sunt,

3 Petentes gratiam adversus eum, ut accerseret eum Hierosolymam: factis insidiis ut *eum* in via interimerent.

4 Festus autem respondit ut asservaretur Paulus Cæsareæ, se vero cito *illuc* profecturum.

5 Qui ergo inter vos, inquit, *istud* possunt, una descendant, & siquid est in hoc viro improbum, accusent eum.

6 Commoratus autem apud eos dies non plures quam decem, quum descendisset Cæsaream, postero die sedit in tribunali, jussitque Paulum adduci.

7 Qui

7 Qui quum adfuiſſet, circumſteterunt eum qui Hieroſolymis deſcenderant Judæi, multas & graves criminationes adferentes adverſus Paulum, quas nequibant demonſtrare:

8 Quum ipſe pro ſui defenſione diceret, Neque in Legem Judæorum, neque in Templum, neque in Cæſarem quicquam peccavi.

9 Sed Feſtus volens gratiâ inire à Judæis, reſpondens Paulo dixit; Vis Hieroſolymam aſcendere, & illic de his judicari apud me?

10 Dixit autem Paulus, Ad tribunal Cæſaris ſto, ubi me oportet judicari. Judæos nulla in re injuria affeci, ſicut & tu pulcrè agnoſcis.

11 Nam ſi injuria quemquam affeci, & aliquid dignum morte feci, non recuſo mori: ſin vero nihil eſt *ex iis* de quibus iſti me accuſant, nullus me poteſt eis donare: Cæſarem appello.

12 Tunc Feſtus cum concilio colloquutus, reſpondit, Cæſarem appellaſti? ad Cæſarem proficiſceris.

13 Diebus autem aliquot exactis, Agrippa rex & Bernice venerunt Cæſaream, ſalutaturi Feſtum.

14 Et quum dies complures illic eſſent commorati, Feſtus regi expoſuit quæ ad Paulum *ſpectabant*, dicens; Vir quidam eſt relictus à Felice in vinculis.

15 De quo quum eſſem Hieroſolymis, comparuerunt principes Sacerdotum & Seniores Judæorum, petentes damnationem adverſus eum.

16 Quibus reſpondi, non eſſe Romanis morem, quempiam ad exitium concedere, priuſquam is qui accuſatur in conſpectu habeat accuſatores, & locum defenſionis accipiat ſuper criminatione.

17 Quum ergo huc conveniſſent abſque ulla dilatione, conſequente die ſedens in tribunali, juſſi adduci hominem.

18 Cujus accuſatores quum adſtarent, nullum crimen objiciebant eorum quæ ego ſuſpicabar.

19 Sed quæſtiones quaſdam de ſua ſuperſtitione habebant adverſus eum, & de quodam Jeſu defuncto, quem ajebat Paulus vivere.

20 Incertus autem ego ſuper ejuſmodi inquiſitione, dixi num vellet proficiſci Hieroſolymam, & illic judicari ſuper iſtis.

21 Quum vero Paulus appellaſſet ut aſſervaretur Auguſti cognitioni, juſſi eum aſſervari quouſque mitterem eum ad Cæſarem.

22 Agrippa vero dixit Feſto, Velim & ipſe hominem audire. At ille, Cras, inquit, eum audies.

23 Poſtero igitur die quum veniſſet Agrippa & Bernice cum multa oſtentatione, & introiſſent in auditorium cum Tribunis & eminentibus ejus urbis civibus, jubente Feſto, adductus eſt Paulus.

24 Tum Feſtus, Agrippa rex, inquit, & omnes qui ſimul adeſtis nobiſcum, videtis iſtum, de quo omnis multitudo Judæorum interpellavit me & Hieroſolymis & hic, vociferando non oportere ipſum vivere amplius.

25 Ego vero quum comperiſſem eum nihil dignum morte feciſſe: & is ipſe appellaſſet Auguſtum, decrevi eum mittere.

26 De quo quid certi ſcribam domino, non habeo, quapropter eum ad vos produxi, & maxime ad te rex Agrippa, ut habita quæſtione, habeam quod ſcribam.

27 Nam præter rationem mihi videtur, quum mittam vinctum, non etiam crimina in eum *collata* ſignificare.

CAP. XXVI. *Paulus diſſerit pathetice coram Agrippa, & innocens judicatur.*

AGrippa vero Paulo dixit, Permittitur tibi pro teipſo dicere. Tunc Paulus extenta manu, hac defenſione uſus eſt.

2 Super omnibus de quibus poſtulor à Judæis, rex Agrippa, beatum me duco quod ſim hodie defenſione apud te uſurus:

3 Maxime quod te gnarum eſſe ſciam omnium qui apud Judæos ſunt rituum & quæſtionum. Ideo rogo te ut me patiente animo audias.

4 Vitam itaque meam actam à juventute, quæque à principio fuit in gente mea Hieroſolymis, ſciunt omnes Judæi:

5 Ut qui antea noverint, me jam inde à majoribus (ſi velint teſtari) ſecundum exquiſitiſſimam illam hæreſin noſtri religioſi cultus vixiſſe Phariſæum:

6 Nunc vero ob ſpem promiſſionis factæ patribus noſtris à Deo, ſto in judicium vocatus:

7 Ad quam *promiſſionem* duodecim tribus noſtræ, *Deum* nocte & die aſſiduè colentes ſperant ſe deventuras, de qua ſpe poſtulor, rex Agrippa, à Judæis.

8 Quid? incredibile judicatur apud vos quod Deus mortuos ſuſcitet?

9 Equidem ſtatueram apud me adverſus nomen illius Jeſu Nazaræi multa oportere *me* contraria facere.

10 Quod etiam feci Hieroſolymis: & multos ſanctorum ego carceribus incluſi, à principibus Sacerdotum poteſtate accepta: & quum *ab eis* interimerentur, tuli ſuffragium.

11 Ac per omnes ſynagogas ſæpe ipſos puniens, coegi ad blaſphemandum: & ſupra modum furens adverſus eos, perſequutus ſum *ipſos* etiam in exteras uſque civitates.

12 Inter quæ etiam proficiſcens Damaſcum cum auctoritate & procuratione à principibus ſacerdotum,

13 Die medio, rex, in via vidi cœlitus lucem, quæ ſplendorem ſolis ſuperans, circumfudit me ſuo fulgore & eos qui mecum iter faciebant.

14 Quum autem omnes nos decidiſſemus in terram, audivi vocem alloquentem me, ac dicentem Hebraica lingua, Saul, Saul, quid me perſequeris? durum eſt tibi contra ſtimulos calcitare.

15 Ego autem dixi, Quis es Domine? At ille dixit, Ego ſum Jeſus ille quem tu perſequeris.

16 Sed exſurge, & ſta in pedes tuos: idcirco enim apparui tibi ut deſignarem te miniſtrum ac teſtem tum eorum, quæ vidiſti,

tum eorum, *in* quibus apparebo tibi :

17 Eruens te ex hoc populo, & gentibus, ad quos nunc te mitto,

18 Ut aperias oculos eorum, & convertas *eos* à tenebris ad lucem, & *à* potestate Satanæ ad Deum, ut remissionem peccatorum & sortem inter sanctificatos accipiant per fidem quæ est in me.

19 Unde, rex Agrippa, non fui rebellis cœlesti illi apparitioni.

20 Sed iis qui sunt Damasci primum, & Hierosolymis, & in omni regione Judææ, *deinde* & Gentibus annunciavi ut resipiscerent, & converterent se ad Deum, opera facientes convenientia resipiscentiæ.

21 Horum causa Judæi me in templo comprehensum tentarunt manibus *suis* interficere.

22 Sed auxilium, quod *est* à Deo, nactus, perstiti in hunc usque diem, testificans *ista* tum parvis tum magnis, nec quicquam dicens extra ea quæ Prophetæ ac Moses futura prædixerunt :

23 *Nempè* Christum fuisse passurum, ac primum ex resurrectione mortuorum, lucem annunciaturum huic populo & Gentibus.

24 Hæc autem ipso pro sui defensione excipiente : Festus magna voce ait, Insanis Paule, multæ literæ te ad insaniam adigunt.

25 Tum ille, Non insanio, inquit, præstantissime Feste, sed vera ac sanæ mentis verba loquor.

26 Scit enim ista rex, apud quem etiam liberè loquor ; nam eum latere quicquam horum mihi non persuadeo : neque enim id in angulo gestum est.

27 Credis rex Agrippa Prophetis ? scio te credere.

28 Agrippa vero dixit Paulo, Propemodum persuades mihi ut fiam Christianus.

29 Paulus autem dixit, Optarim à Deo, ut & propemodum & admodum non tu modo, sed omnes etiam qui me audiunt hodiè, facti essetis tales qualis ego sum, exceptis istis vinculis.

30 Et quum hæc dixisset, surrexit rex ac Præses, & Bernicè, & qui consederant cum eis.

31 Et quum secessissent, loquebantur alii ad alios, dicentes ; Certè nihil morte aut vinculis dignum facit homo iste.

32 Agrippa vero Festo dixit, Dimitti poterat homo iste, nisi appellasset Cæsarem.

CAP. XXVII. *Pauli navigatio, naufragium & incolumitas.*

UT autem decretum fuit ut nos enavigaremus in Italiam, tradiderunt tum Paulum cum quosdam alios vinctos Centurioni, nomine Julio, cohortis Augustæ.

2 Consenso igitur navigio Adramytteno, navigaturi secundum Asiæ regiones, provecti sumus, & nobiscum erat Aristarchus Macedo Thessalonicensis.

3 Altera autem die devecti sumus Sidonem : & Julius humaniter tractato Paulo, permisit ut ad amicos profectus, ab illis curaretur.

4 Illinc vero provecti sublegimus Cyprum, quod venti essent adversi.

5 Et pelagus quod est secundum Ciliciam & Pamphiliam emensi, devenimus Myra *urbem* Lyciæ.

6 Et illic nactus Centurio navem Alexandrinam navigantem in Italiam, imposuit nos in eam.

7 Quumque multis diebus tardè navigaremus, vixque pervenissemus secundum Gnidum, non permittente nobis vento, sublegimus Cretam secundum Salmonem :

8 Et illam vix præterlegentes, pervenimus in locum quemdam quem vocant Pulcros portus, cui propinqua erat civitas Lasæa.

9 Multo autem tempore peracto, & quum jam esset periculosa navigatio, quod jam etiam jejunium præteriisset, admonebat eos Paulus,

10 Dicens eis ; Viri, video cum injuria multoque damno non solum oneris & navis, sed etiam capitum nostrorum, futuram navigationem.

11 Centurio autem gubernatori & nauclero potius assentiebatur quam iis, quæ à Paulo dicebantur.

12 Et quum appositus portus non esset ad hybernandum, plerique cœperunt consilium solvendi etiam illinc, *experturi* si quo modo possent Phœnica devenire & illic hybernare : qui portus est Cretæ, spectans ad Africum & Chorum.

13 Quum autem aspirasset Notus, visi quod sibi proposuerant obtinuisse, quum solvissent propius præterlegerunt Cretam.

14 Verum haud multo post impegit in eam ventus turbulentus qui vocatur Euroclydon.

15 Quumque abreptum esset navigium, nec posset obniti vento, dato *ventis navigio*, ferebantur.

16 Et quum infra parvam quamdam insulam quæ Clauda vocatur, cursu delati essemus, vix valuimus scaphæ compotes fieri.

17 Qua subducta, adjumentis utebantur, succincta navi : metuentesque ne in Syrtin exciderent, demissis velis ita ferebantur.

18 Quum autem vehementi tempestate jactaremur, sequente *die* jacturam fecerunt :

19 Ac tertio die ipsi nostris manibus armamenta navis abjecimus.

20 Quum autem neque sol neque sidera apparerent ad complures dies, & tempestas non parva incumberet, ablata in posterum spes omnis erat salutis nostræ.

21 Et quum multa jam fuisset inedia, tunc stans Paulus in medio ipsorum dixit ; Oportebat quidem, ô viri, mihi obediendo non provehi à Creta, & vitare injuriam hanc & damnum.

22 Sed nunc adhortor vos ut bono animo sitis : amissio enim nulla erit cujusquam ex vobis, sed tantum navis.

23 Adstitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, cujus sum ego, & cui etiam servio,

24 Dicens ; ne metue Paule, oportet te Cæsari sisti : & ecce, gratificatus est tibi Deus omnes qui tecum navigant.

25 Pro-

25 Propterea bono animo estote viri: credo enim Deo, ita fore quemadmodum locutus est mihi.

26 In insulam autem quandam excidere nos oportet.

27 Cæterum quum quartadecima nox advenisset, & jactaremur in Adria, nautæ circa medium noctis suspicati sunt appropinquare sibi aliquam regionem.

28 Et demissa bolide invenerunt passus viginti: & paululum inde progressi, rursum demissa bolide invenerunt passus quindecim.

29 Et metuentes ne quo modo in aspera loca exciderent, jactis è puppi anchoris quatuor, optabant diem oriri.

30 Quum vero nautæ studerent fugere è navi, & demisissent scapham in mare, sub prætextu velut è prora anchoras extensuri,

31 Dixit Paulus Centurioni & militibus, Nisi isti in navi manserint, vos servari non potestis.

32 Tunc absciderunt milites funes scaphę, & siverunt eam excidere.

33 Interim autem dum oriretur dies, hortabatur Paulus omnes ut caperent cibum, dicens; Dies hic est decimus quartus, ex quo exspectantes jejuni permanetis, nullo *cibo* sumto.

34 Ideo vos hortor ut sumatis cibum: hoc enim ad salutem vestram spectat: nullius enim vestrum capillus ex capite cadet.

35 Et quum hæc dixisset, & accepisset panem, gratias egit Deo in conspectu omnium: & quum fregisset, cœpit edere.

36 Omnes vero quum jam animum recepissent, sumserunt & ipsi cibum.

37 Eramus autem universa capita in navigio ducenta septuaginta sex.

38 Cæterum satiati cibo, allevabant navim, projicientes frumentum in mare.

39 Quum autem dies ortus esset, terram illam non agnoscebant: sinum vero quendam animadverterunt habentem litus, in quę decreverant, si possent, extrudere navim.

40 Anchoris igitur undique præcisis permiserunt *eam* mari, simul laxatis vinculis gubernaculorum: & sublato artemone ad venti flatum, tendebant ad litus.

41 Sed quum incidissent in locum bimarem, impegerunt navem: ac prora quidem infixa manebat immota, puppis vero solvebatur præ undarum violentia.

42 Multum autem consilium erat ut vinctos interimerēt, ne quis quū enatasset, effugeret.

43 Sed Centurio volens conservare Paulum, prohibuit eos ab hac voluntate: jussitque ut qui possent natare, abjicerent *se* primos, & in terram evaderent:

44 Reliqui vero partim in tabulis, partim quibusdam navis *fragmentis*: & ita factum est ut omnes salvi evaderent in terram.

CAP. XXVIII. *Paulus multis in itinere miraculis editis, tandem venit Romam, & per biennium ibidem Euangelium docet.*

ET quum salvi evasissent, tunc cognoverunt insulam illam vocari Melitam.

2 Barbari vero præstabant nobis non vulgarem humanitatem: accensa enim pyra acceperunt nos omnes, propter imbrem urgentem, & propter frigus.

3 Quum autem convertisset Paulus nonnihil sarmentorum, & imposuisset in pyram, vipera è calore prodiens arripuit ejus manum.

4 Ut vero barbari viderunt pendentem bestiam è manu ejus, alii aliis dicebant, Omnino homicida est homo iste, quem postquam salvus evasit è mari ultio non sivit vivere.

5 At ille excussa bestia in ignem, nihil mali passus est.

6 Illi vero exspectabant dum intumesceret, aut concideret repente mortuus: sed quum multum *tempus* exspectassent, & viderent nihil incommodi illi accidere, mutati, dicebant eum esse Deum.

7 Cæterum circa locum illum erant prædia primarii insulæ illius, nomine Publio, qui nos exceptos, triduo peramicè hospitio excepit.

8 Factum est autem ut pater Publii febribus ac dysenteria detentus, decumberet: ad quem Paulus ingressus, & precatus, impositis ei manibus, sanavit eum.

9 Hoc igitur facto, reliqui etiam qui infirmitatibus tenebantur in illa insula, accedebant, & sanabantur.

10 Qui etiam multis honoribus nos honorarunt, & quum proveheremur imposuerunt quæ usui *nobis* erant.

11 Tribus itaq; post mensibus provecti sumus navi Alexandrina, quæ in ea insula hyemaverat, cui erat insigne Castor & Pollux.

12 Et devecti Syracusas, *illic* mansimus triduum.

13 Unde circumlegentes devenimus Rhegium: & altero post die quum supervenisset Auster, secundo die venimus Puteolos.

14 Ubi repertis fratribus, rogati sumus ut permaneremus apud eos diebus septem: & ita contendimus Romam.

15 Unde quum audissent fratres de rebus nostris, prodierunt nobis in occursum usque ad Appii forum & tres tabernas: quos quum vidisset Paulus, gratiis actis Deo, sumsit fiduciam.

16 Quum vero venissemus Romam, Centurio tradidit vinctos præfecto exercituum: sed permissum est Paulo ut habitaret seorsim, cum milite qui ipsum custodiret.

17 Factum est autem ut tertio post die convocaret Paulus Judæorum primos: qui ubi convenissent, dixit eis; Ego, viri fratres, quum nihil fecerim adversus populum aut ritus patrios, vinctus traditus sum Hierosolymis in manus Romanorum.

18 Qui quæstione de me habita, volebant me dimittere, quod nulla sit in me causa mortis.

19 Sed contradicentibus Judæis, coactus sum appellare Cæsarem: non *tamen* quasi habeam de quo gentem meam accusem.

20 Ob hanc igitur causam vos advocavi: quos viderem & alloquerer: nam propter spem Israelis circumdatus sum hac catena.

21 Illi

21 Illi vero dixerunt ei, Nos neque literas accepimus de te ex Judæa : neque adveniens quisquam fratrum annunciavit aut loquutus est aliquid de te mali.

22 Æquum autem censemus ex te audire quæ sentias, nam de ista hæresi notum est nobis ubique *ei* contradici.

23 Quum igitur constituissent ei diem, venerunt ad eum in hospitium complures, quibus cum attestatione exponebat regnum Dei, suadens eis quæ de Jesu Christo sunt, ex Lege Mosis & Prophetis, à mane usque ad vesperam.

24 Et alii quidem assentiebantur iis quæ dicebantur, quidam vero non credebant.

25 Quum autem inter se discordes essent, digressi sunt postquam Paulus hoc verbum dixisset, Bene sane Spiritus sanctus loquutus est per Esaiam Prophetam patribus nostris,

26 Dicens; Vade ad populum istum, & dic, Auditu audietis, & non intelligetis : & videntes videbitis, & non cernetis.

27 Crassum enim factum est cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculis suis conniverunt : ne cernant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertant sese, & sanem eos.

28 Notum ergo sit vobis, missam esse Gentibus hanc Dei salutem, & ipsos audituros.

29 Quum ergo hæc dixisset, exierunt Judæi, multam habentes inter se altercationem.

30 Mansit autem Paulus biennium totum in proprio conducto : & excipiebat omnes qui ad ipsum ingrediebantur.

31 Prædicans regnum Dei, ac docens quæ sunt de Domino Jesu Christo cum omni dicendi libertate, nemine prohibente.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD ROMANOS.

CAP. I. *Apostolatus sui munus profitetur, causa describit oppressæ & inhibitæ veritatis.*

PAulus servus Jesu Christi, ex *Dei* vocatione Apostolus, separatus ad *prædicandum* Euangelium Dei,

2 (Quod ante promiserat per Prophetas suos in Scripturis sanctis)

3 De filio suo, (facto ex semine Davidis, secundum carnem :

4 Declarato Filio Dei potenter secundum Spiritum sanctificationis, per resurrectionem ex mortuis) *nempe* Jesu Christo, Domino nostro.

5 (Per quem accepimus gratiam & Apostolatum ad obedientiam fidei, inter omnes Gentes, pro ipsius nomine :

6 Inter quas estis etiam vos, vocati à Jesu Christo)

7 Omnibus qui Romæ estis, dilectis Dei, vocatis sanctis : Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

8 Primum quidem gratias ago Deo meo per Jesum Christum, super omnibus vobis, quod fides vestra annunciatur in toto mundo.

9 Testis enim mihi est Deus : quem colo spiritu meo in Euangelio Filii ipsius, me perpetuo mentionem facere vestri :

10 Semper in precibus meis rogans, ut, si quo modo tandem aliquando prosperum iter mihi detur ex voluntate Dei, veniam ad vos.

11 Expeto enim videre vos, ut aliquod impertiar vobis donum spirituale ut vos stabiliamini.

12 Hoc est, ad communem exhortationem percipiendam apud vos, per mutuam fidem, vestram simul & meam.

13 Nolim autem vos ignorare, fratres, me sæpe proposuisse venire ad vos, (sed prohibitus fui usque adhuc) ut fructum aliquem haberem inter vos quoque, sicut & inter reliquas Gentes.

14 Et Græcis & barbaris, tum sapientibus tum insipientibus debitor sum.

15 Itaque quicquid in me situm est, promptum est ad vobis quoque qui Romæ estis euangelizandum.

16 Non enim me pudet Euangelii Christi : potentia siquidem est Dei ad salutem cuivis credenti, Judæo primum, tum etiam Græco.

17 Justitia enim Dei per illud revelatur ex fide in fidem : sicut scriptum est, Justus autem ex fide vivet.

18 Patet enim ira Dei è cœlo adversus omnem impietatem & injustitiam hominum, ut qui veritatem injustè detineant :

19 Quoniam id quod de Deo cognosci potest, manifestum est in ipsis : Deus enim eis manifestum fecit.

20 Ipsius enim invisibilia, jam inde à condito mundo ex iis quæ facit mente perpensa pervidentur, æterna *videlicet* ejus tum potentia tum divinitas : ad hoc ut sint inexcusabiles.

21 Propterea quod quum Deum norint, *tamen* ut Deum non glorificaverunt, neque gratias ei egerunt : sed vani facti sunt in ratiocinationibus suis, & obtenebratum est cor eorum intelligentia carens.

22 Quum se dicitent sapientes, stulti facti sunt.

23 Mutarunt enim gloriam incorruptibilis Dei in effigiem imaginem corruptibilis hominis, & volucrium, & quadrupedum, & reptilium.

24 Quamobrem etiam tradidit eos Deus cupiditatibus cordium ipsorum ad impuritatem, ut fœdarent corpora sua inter se.

25 Ut qui Dei veritatem transmutarint in falsitatem, & coluerint res conditas, ac servierint *eis*, præterito Conditore, qui est benedictus in sœcula, Amen.

26 Propterea, *inquam*, tradidit eos Deus fœdis affectibus : nam & fœminæ illorum transmutarunt naturalem usum in eum qui est præter naturam.

27 Similiterque etiam masculi relicto naturali usu fœminæ, exarserunt sua libidine alius in alium, masculi in masculis fœda perpetrantes, & compensationem (quam oportuit) erroris sui in sese recipientes.

28 Et sicut non visum est eis Deum in noti-

tia retinere: *ita* tradidit eos Deus in mentem omnis judicii expertem, ut facerent quæ minimè conveniunt:

29 Oppleti omni injuſtitia, malitia, ſcortatione, improbitate, avaritia: pleni invidia, cæde, contentione, dolo, malignitate:

30 Suſurrones, obloquutores, Dei oſores, injuriosi, ſuperbi, glorioſi, inventores malorum, parentibus non obedientes,

31 Deſipientes, fœdifragi, charitatis expertes, implacabiles, immiſericordes.

32 Qui Dei jure agnito (*nempe* eos qui talia faciunt, dignos eſſe morte) *tamen* non ſolum ea faciunt, ſed etiam facientibus conſentiunt ultro.

CAP. II. *Judæos & gentes ex æquo ſub condemnationem peccati concludit.*

QUapropter inexcuſabilis es ô homo, quiſquis *alium* damnas: nam hoc ipſo quod damnas alterum, teipſum condemnas: eadem enim facis *tu* qui *alium* damnas.

2 Scimus vero judicium Dei eſſe ſecundum veritatem adverſus eos, qui talia faciunt.

3 Cogitas autem hoc, ô homo qui damnas eos qui talia faciunt, & facis ea, fore ut effugias judicium Dei?

4 An divitias benignitatis ejus & tolerantiæ ac iræ cohibitæ contemnis, ignorans benignitatem Dei ad reſipiſcentiam te deducere?

5 Sed pro duritia tua & corde quod reſipiſcere neſcit, ipſe tibi theſaurum recondis iram in diem iræ & revelationis juſti judicii Dei:

6 Qui reddet unicuique ſecundum opera ipſius:

7 Iis quidem qui per tolerantiam quærunt boni operis gloriam & honorem & incorruptibilitatem, vitam æternam:

8 Rixoſis vero & veritati quidem non aſſentientibus, obſequentibus autem injuſtitiæ, *erit* excandeſcentia & ira.

9 Afflictio, *inquam, erit* & anguſtia in omnem animam hominis perpetrantis malum, tum Judæi inprimis, tum etiam Græci:

10 Gloria vero & honor & pax *erit* cuivis recte facienti bonum, tum Judæo inprimis, tum & Græco:

11 Non enim eſt perſonarum acceptio apud Deum.

12 Quicumq; enim ſine lege peccaverunt, ſine lege quoque peribunt: & quicumque in Lege peccaverunt, per Legem damnabuntur.

13 (Non enim qui audiunt Legem, juſti ſunt apud Deum, ſed qui Legem præſtant, juſtificabuntur.

14 Nam quum Gentes quæ Legem non habent, natura quæ Legis ſunt faciant, iſti Legem non habentes, ſibi ipſis ſunt Lex:

15 Ut qui oſtendant opus Legis ſcriptum in cordibus ſuis, una teſtimonium reddente ipſorum conſcientia & cogitationibus ſeſe mutuo accuſantibus, aut etiam defendentibus)

16 In die quo judicabit Dominus de rebus occultis hominum, *ex Euangelio meo*, per Jeſum Chriſtum.

17 Ecce, tu cognominaris Judæus, & acquieſcis in Lege, & gloriaris in Deo,

18 Et noſti *ejus* voluntatem, & exploras quæ diſcrepant, inſtitutus ex Legis auditu.

19 Confidiſque te viæ ducem eſſe cæcis, lucem eorum qui *ſunt* in tenebris,

20 Eruditorem deſipientium, magiſtrum infantium, quod habeas informationem cognitionis ac veritatis in Lege.

21 Qui igitur doces alium, teipſum non doces? qui prædicas non furandum, furaris?

22 Qui dicis non mœchandum, mœcharis? qui abominaris idola, ſacrilegium admittis?

23 Qui de Lege gloriaris, per Legis transgreſſionem Deum afficis contumelia?

24 Nam Dei nomen propter vos blaſphematur inter Gentes, ſicut ſcriptum eſt.

25 Nam circumciſio quidem prodeſt ſi Legem exſequaris: quod ſi tranſgreſſor Legis fueris, circumciſio tua facta eſt præputium.

26 Itaque ſi præputium jus Legis obſervaverit, nonne præputium illius pro circumciſione reputabitur?

27 Et quod eſt ex natura præputium, Legem præſtans, damnabit te qui per literam & circumciſionem tranſgreſſor es Legis?

28 Non enim qui *eſt* in propatulo *Judæus*, Judæus *eſt*: nec ea quæ *eſt* in propatulo *circumciſio, id eſt*, in carne, circumciſio *eſt*:

29 Sed qui in occulto Judæus *eſt*, & circumciſio cordis, *id eſt*, in ſpiritu, non litera: cujus *Judæi* laus non *eſt* ex hominibus, ſed ex Deo.

CAP. III. *Prærogativam Judæorum concedens, probat tamen eos inde non juſtificari, ſed tantum ex fide, quemadmodum & gentes.*

QUæ eſt igitur præſtantia Judæi? aut quæ utilitas circumciſionis?

2 Multa per omnem modum. Primarium enim *illud eſt*, quod eis credita ſunt eloquia Dei.

3 Quid tum enim, ſi infidi fuerunt quidam? unum ipſorum infidelitas fidem Dei inanem reddet?

4 Abſit: imo eſto Deus verax, omnis autem homo mendax: ſicut ſcriptum eſt, Ut juſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas quando tu judicas.

5 Quod ſi injuſtitia noſtra Dei juſtitiam commendat, quid dicemus? num injuſtus Deus qui inferat pœnam? (humano more loquor)

6 Abſit: alioquin quomodo judex erit Deus mundi?

7 Etenim ſi veritas Dei per meum mendacium exundavit in gloriam ipſius, cur amplius ego ut peccator condemnor?

8 Ac non (ſicut de nobis male loquuntur, & ſicut quidam ajunt nos dicere) faciamus mala ut veniant bona? quorum damnatio juſta eſt.

9 Quid igitur? præcellimus? Nullo modo: nam ante criminati ſumus & Judæos & Græcos omnes eſſe ſub peccato.

10 Sicut

10 Sicut ſcriptum eſt, Non eſt juſtus, ne unus quidem.

11 Non eſt qui intelligat, non eſt qui exquirat Deum.

12 Omnes deflexerunt, ſimul inutiles facti ſunt: non eſt qui faciat quod bonum eſt, non eſt uſque ad unum.

13 Sepulcrum apertum, guttur eorum, linguis ſuis ad dolum uſi ſunt, venenum aſpidum ſub labiis eorum.

14 Quorum os diris & amarulentia plenum eſt.

15 Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem.

16 Contritio & miſeria in viis eorum.

17 Et viam pacis non cognoverunt.

18 Non eſt timor Dei coram oculis eorum.

19 Scimus autem, quæcumque Lex dicit, iis qui in lege ſunt dicere, ut omne os obſtruatur, & obnoxius fiat totus mundus condemnationi Dei.

20 Propterea ex operibus Legis nulla caro juſtificabitur in conſpectu ejus: per Legem enim *eſt* cognitio peccati.

21 Nunc vero abſque lege juſtitia Dei manifeſta facta eſt, comprobata teſtimonio Legis ac Prophetarum.

22 Juſtitia, inquam, Dei per fidem Jeſu Chriſti in omnes & ſuper omnes qui credunt; non enim eſt diſtinctio.

23 Omnes enim peccaverunt, ac deficiuntur gloria Dei.

24 Ut qui juſtificentur gratis, *id eſt*, ejus gratia, per redemptionem factam in Jeſu Chriſto.

25 Quem præſtituit Deus *ut eſſet* placamentum per fidem in ſanguine ipſius, ad demonſtrationem juſtitiæ ſuæ, propter diſſimulationem peccatorum quæ anteceſſerunt, Deo *illa* tolerante:

26 Ad demonſtrationem juſtitiæ ſuæ præſenti tempore: ut ſit ipſe juſtus, & juſtificans eum qui eſt ex fide Jeſu.

27 Ubi igitur gloriatio? excluſa eſt. Per quam legem? operum? non: ſed per legem fidei.

28 Colligimus igitur fide juſtificari hominem abſque operibus Legis.

29 An Judæorum Deus ſolum? annon & Gentium? certè & Gentium.

30 Siquidem Deus unus *eſt* qui juſtificabit circumciſionem ex fide, & præputium per fidem.

31 Legem igitur inutilem reddimus per fidem? Abſit: imo Legem ſtabilimus.

CAP. IV. *Juſtificatio per fidem exemplis & dictis Scripturæ confirmatur.*

QUid igitur dicemus Abrahamum patrem illum noſtrum nactum eſſe ſecundum carnem?

2 Nam ſi Abrahamus ex operibus juſtificatus fuit, habet quod glorietur, at non apud Deum.

3 Quid enim Scriptura dicit? Credidit autem Abrahamus Deo, & imputatum eſt ei ad juſtitiam.

4 Atqui *ei* qui operatur, merces non imputatur ex gratia, ſed *eſt* ex debito:

5 Ei vero qui non operatur, ſed credit in eum qui juſtificat impium, imputatur fides ſua ad juſtitiam.

6 Sicut etiam David declarat beatum eum hominem cui Deus imputat juſtitiam abſque operibus, dicens;

7 Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum obtecta ſunt peccata.

8 Beatus vir cui non imputarit Dominus peccatum.

9 Iſta igitur beatitatis declaratio, in circumciſionem *ſolum* an & in præputium *cadit*? Dicimus enim imputatum fuiſſe Abrahamo fidem ad juſtitiam.

10 Quomodo ergo imputata eſt? quum eſſet in circumciſione, an *quum eſſet* in præputio? non in circumciſione, ſed in præputio.

11 Et ſignum accepit circumciſionis, ſigillum juſtitiæ fidei receptæ in præputio, ut eſſet pater omnium credentium in præputio, imputata etiam ipſis juſtitia:

12 Et pater circumciſionis, iis *videlicet* qui non ſolum ſunt ex circumciſione, ſed qui etiam incedunt per veſtigia fidei patris noſtri Abrahami, quæ fuit in præputio.

13 Non enim per legem promiſſio *eſt* Abrahamo, aut ſemini ejus: ut hæres eſſet mundi, ſed per juſtitiam fidei.

14 Etenim ſi ii qui ex lege *ſunt*, hæredes ſunt, vana facta eſt fides, & inanis reddita eſt illa promiſſio.

15 Nam lex iram efficit: ubi enim non eſt Lex, ibi nec tranſgreſſio *eſt*.

16 Propterea ex fide *eſt hæreditas*, *ut ſit* per gratiam, ut firma ſit promiſſio toti ſemini: *id eſt* non ſolum ei quod *eſt* ex Lege, verum etiam ei quod *eſt* ex fide Abrahami, qui eſt pater omnium noſtrum.

17 (Sicut ſcriptum eſt, Patrem multarum gentium conſtitui te) coram eo cui credidit, Deo *videlicet*, vivificante mortuos, & vocante quæ non ſunt tamquam ſint.

18 Qui *Abrahamus* contra ſpem ſub ſpe credidit, fore ut ipſe fieret Pater multarum gentium, ſecundum id quod *ei* dictum fuerat, Ita erit ſemen tuum.

19 Ac minimè infirmus fide non conſideravit ſuum ipſius corpus jam emortuum, quum centum circiter natus annos, nec emortuum uterum Sarræ.

20 Ad hanc promiſſionem autem Dei non addubitavit incredulitate: ſed corroboratus fuit fide, tributa gloria Deo:

21 Ac plenè perſuaſum habens, *eum* quod promiſerat, poſſe etiam efficere.

22 Quapropter etiam *hoc* imputatum eſt ei ad juſtitiam.

23 Non ſcriptum eſt autem propter eum ſolum, quod *hoc* impuratum fuerat ei.

24 Sed etiam propter nos, quibus futurum eſt ut imputetur, iis *nimirum* qui credunt in eum qui ſuſcitavit Jeſum Dominum noſtrum à mortuis.

25 Traditum *morti* propter offenſas noſtras, & ſuſcitatum ad noſtri juſtificationem.

CAP.

CAP. V. *Fructus justificationis: & collatio Adami primi & secundi.*

IUstificati igitur ex fide, pacem habemus erga Deum apud Dominum nostrum Jesum Christum:

2 Per quem etiam fide adducti fuimus in hanc gratiam per quam stamus, & gloriamur sub spe gloriæ Dei.

3 Neque *id* solum, sed etiam gloriamur de afflictionibus, scientes quod afflictio tolerantiam efficiat:

4 Tolerantia vero experientiam, experientia autem spem:

5 Porro spes non pudefacit, eo quod charitas Dei effusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis.

6 Christus enim, cum nullis adhuc viribus essemus, præstituto tempore pro impiis mortuus est.

7 Enimvero vix pro justo quisquam moritur: (nam pro bono *viro* forsitan aliquis etiam mori sustineat)

8 Commendat autem suam erga nos charitatem Deus, eo quod quum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus sit.

9 Justificati igitur nunc ejus sanguine, servabimur multo magis per eum ab ira illa.

10 Nam si quum inimici essemus, reconciliati fuimus Deo per mortem Filii ejus, multo magis reconciliati servabimur per vitam ipsius.

11 Neque id solum, verumetiam gloriamur de Deo per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem nunc reconciliationem recepimus.

12 Propterea sicut per unum hominem peccatum in mundum introiit ac per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pervasit in quo omnes peccarunt.

13 Nam usque ad Legem peccatum erat in mundo: peccatum vero *esse* non Putatur non existente lege.

14 Regnavit autem mors ab Adamo usque ad Mosen, in eos etiam qui non peccaverunt ad similitudinem transgressionis Adami, qui ex typus illius qui erat futurus.

15 At non ut offensa, ita etiam *est* quod *Deus* gratificatur: nam si illius unius offensa multi mortui sunt, multo magis gratia Dei & donatio per gratiam, quæ *est* unius illius hominis Jesu Christi, in multos exundavit.

16 Neque ut *illud quod introiit* per unum qui peccavit, *ita est* beneficium: nam reatus quidem *est* ex una *offensa* ad condemnationem: quod autem gratificatus *Deus*, *est* ex multis *offensis* ad justificationem.

17 Etenim si per unam offensam mors regnavit per unũ, multo magis ii qui exundantiã illam gratiæ & doni justitiæ recipiunt, in vita regnabunt per unum Jesum Christum.

18 Nempe igitur sicut per unam offensam *reatus venit* in omnes homines ad condemnationem, ita per unam justificationem, *beneficium redendavit* in omnes homines, ad justificationem vitæ.

19 Sicut enim per contumaciam unius hominis, peccatores constituti sunt multi, ita per unius obedientiam, justi constituentur multi.

20 Lex vero præterea introiit ut amplificaretur offensa illa: sed ubi amplificatum est peccatum, *ibi* superabundavit gratia.

21 Ut quemadmodum regnaverat peccatum ad mortem, ita etiam gratia regnaret per justitiam ad vitam æternam, per Jesum Christum Dominum nostrum.

CAP. VI. *Qualis redditur qui coaluit cum secundo Adamo, & in ejus mortem implantatus est.*

QUid igitur dicemus? permanebimus in peccato ut gratia auctior fiat?

2 Absit: qui mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in eo?

3 An ignoratis, nos quotquot baptizati sumus in Christum Jesum, in mortem ejus esse baptizatos?

4 Consepulti sumus igitur ei per Baptismum in mortem: ut sicut suscitatus est Christus ex mortuis in gloriam Patris, ita & nos nova vita ambulemus.

5 Nam si cum eo plantati coaluimus assimilatione mortis ejus, nimirum etiam resurrectionis *assimilatione cum eo* coalescemus:

6 Illud scientes, veterum illum nostrum hominem cum eo crucifixum esse, ut aboleatur corpus peccati, ne nos amplius serviamus peccato.

7 Etenim qui mortuus est, liberatus est à peccato.

8 Quod si commortui sumus Christo, credimus fore ut etiam ipsi convivamus.

9 Ut qui sciamus Christum suscitatum ex mortuis, non amplius mori: mortem, *ei* quam, ei non amplius dominari.

10 Nam quod mortuus est, peccato mortuus est semel: quod autem vivit, vivit Deo.

11 Ita etiam vos colligite, vos tum mortuos esse peccato, tum vero vivere Deo per Christum Jesum Dominum nostrum.

12 Ne regnato igitur peccatum in mortali vestro corpore, ut auscultetis ei in cupiditatibus corporis:

13 Neque sistite membra vestra arma injustitiæ peccato: sed sistite vos Deo, ut ex mortuis vivos, & membra vestra arma justitiæ Deo.

14 Peccatum enim vobis non dominabitur; non enim estis sub Lege, sed sub Gratia.

15 Quid igitur? peccabimus, quod non simus sub Lege, sed sub Gratia? Absit.

16 An nescitis quod cui sistitis vos servos ad obediendum, ejus servi estis cui auscultatis, sive peccati ad mortem, sive obedientiæ ad justitiam?

17 Gratia autem *habetur* Deo, quod fuistis *quidem* servi peccati, sed ex corde auscultastis ei formæ doctrinæ in quam estis traditi.

18 Et liberati à peccato, servi facti estis justitiæ.

19 Hominum more loquor, propter infirmitatẽ carnis vestræ. Nempe sicut sistitis membra vestra serva impuritati & iniquitati, ad

patran-

patrandam iniquitatẽ : ita nunc ſiſtite membra veſtra ſerva juſtitiæ ad ſanctimoniam.

20 Quum enim ſervi eratis peccati, liberi eratis juſtitiæ.

21 Quem igitur fructum habebatis tunc *ex iis* de quibus nunc erubeſcitis ? nam finis illorum, mors *eſt*.

22 Nunc vero liberati à peccato, ſervi autem facti Deo, habetis fructum veſtrum in ſanctimoniam : finem autem, vitam æternam.

23 Nam ſtipendia peccati, mors : donum autem Dei *eſt* vita æterna in Chriſto Jeſu Domino noſtro.

CAP. VII. *Exemplo monſtratur quomodo à lege liberemur, ejus erga nos uſus, & mentis repugnantia cum lege membrorum declaratur.*

AN ignoratis fratres, (peritos enim Legis alloquar) legem *tantiſper* dominari homini quoad *ipſe* vixerit ?

2 Nam viro ſubjecta mulier, viventi viro devincta eſt per legem: quod ſi mortuus fuerit vir, liberata eſt à lege viri.

3 Proinde vivente viro mœcha vocabitur, ſi fiat alterius viri : ſin autem mortuus fuerit vir ejus, libera eſt à lege illa, ut non ſit mœcha, ſi fiat alterius viri.

4 Itaque fratres mei vos quoque mortificati eſtis lege in corpore Chriſti : ut eſſetis alterius, ejus *videlicet* qui ex mortuis ſuſcitatus eſt, ut fructum feramus Deo.

5 Quũ enim eſſemus in carne, affectus peccatorũ per legẽ *exſiſtentes* vigebant in membris noſtris, ad fructum ferendum morti.

6 Nunc autem liberati ſumus à lege, mortuo *eo* in quo detinebamur, ut ſerviamus in novitate ſpiritus, ac non *in* vetuſtate literę.

7 Quid ergo dicemus ? Lex peccatum *eſt* ? Abſit. Imo peccatum non cognovi niſi per Legem, nam ipſam quoque cupiditatem non noſſem *eſſe peccatum* niſi Lex dixiſſet, Non concupiſces.

8 Sed peccatum occaſione per illud præceptum ſumta effecit in me totam cupiditatem.

9 Nam abſque Lege, peccatum *quidem erat* mortuum: ego vero vivus eram abſque Lege quondam : præcepti autem illius adventu peccatum *quidem* revixit, ego vero mortuus ſum.

10 Et inventum eſt illud præceptum quod *erat* ad vitam, mihi *cedere* ad mortem.

11 Nam peccatum occaſione per illud præceptum ſumpta deduxit me & per illud occidit.

12 Itaque Lex ipſa quidem ſancta: & præceptum illud, ſanctum, ac juſtum & bonum.

13 Ergo quod bonum *eſt*, mihi factum eſt mors ? Abſit; imo peccatum *mihi factum eſt mors*, ut manifeſtum fiat quod peccatum mihi per id quod bonum eſt efficiat mortem : *id eſt*, ut peccatum fieret admodum peccans per illud præceptum.

14 Scimus enim legem eſſe ſpiritualẽ : at ego carnalis ſum, venditus ut ſubjicerer peccato.

15 Quod enim perpetro, non agnoſco: non enim quod volo, hoc ago, ſed quod odi, hoc facio.

16 Quod ſi id facio quod nolo, conſentio Legi quod bona *ſit*.

17 Nunc itaque non amplius ego id perpetro, ſed peccatum quod in me habitat, *id perpetrat*.

18 Novi enim non habitare in me (id eſt in carne mea) bonum: nam velle adeſt mihi, ſed ut quod bonum eſt efficiam, non aſſequor.

19 Non enim facio bonum quod volo : ſed malum quod nolo, hoc ago.

20 Quod ſi facio ego quod ego nolo, non amplius ego id perpetro, ſed peccatum quod in me habitat, *id perpetrat*.

21 Invenio igitur volenti mihi facere bonum hanc legem *impoſitam eſſe*, quod mihi malum adjaceat.

22 Delector enim lege Dei quod ad interiorem hominem:

23 Sed cerno aliam legem in membris meis belligerantem adverſus legem mentis meæ, & captivum reddentem me legi peccati, quæ eſt in membris meis:

24 Ærumnoſus ego homo: quis me eripiet ex iſto corpore mortis ?

25 Gratias ago Deo per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum. Nempè igitur *ipſe* ego mente quidem ſervio Legi Dei ; carne vero legi peccati.

CAP. VIII. *Immunitas, ſpes & confidentia eorum qui à lege membrorum liberati, ſecundum legem mentis & ſpiritum vivunt.*

NUlla igitur nunc *eſt* condemnatio iis qui *ſunt* in Chriſto Jeſu, *qui* non ſecundum carnem ambulant, ſed ſecundum Spiritum.

2 Nam Lex Spiritus vitæ *qui eſt* in Chriſto Jeſu, liberavit me à Lege peccati & mortis.

3 Nam quæ Legis *erat* impotentia, quum viribus eſſet deſtituta in carne, Deus ſuo ipſius Filio miſſo in forma conſimili carni peccato obnoxiæ, idque pro peccato, condemnavit peccatum in carne :

4 Ut jus illud Legis compleatur in nobis, qui non ſecundum carnem ambulamus, ſed ſecundum Spiritum.

5 Nam qui ſecundum carnem ſunt, quæ carnis ſunt ſapiunt : qui vero *ſunt* ſecundum Spiritum, quæ Spiritus ſunt.

6 Nam quod ſapit caro mors eſt : quod autem ſapit Spiritus, vita & pax :

7 Quoniam quod ſapit caro, inimicitia eſt adverſus Deum. Legi enim Dei non ſubjicitur: nam ne poteſt quidem.

8 Ergo qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt.

9 Vos autem non eſtis in carne, ſed in Spiritu: ſiquidem Spiritus Dei habitat in vobis: quod ſiquis Spiritum Chriſti non habet, is non eſt ejus.

10 Porro ſi Chriſtus in vobis *eſt*, corpus quidem mortuum *eſt* propter peccatum: Spiritus autem vita *eſt* propter juſtitiam.

11 Sed ſi Spiritus ejus qui ſuſcitavit Jeſum ex mortuis habitat in vobis : is qui excitavit Chriſtum ex mortuis, vivificabit etiam mortalia corpora veſtra per inhabitantem ipſius Spiritum in vobis.

12 Non-

12 Nempe igitur, fratres, debitores ſumus non carni, ut ſecundum carnem vivamus, *ſed Spiritui.*

13 Nam ſi ſecundum carnem vixeritis, futurum eſt ut moriamini: ſed ſi Spiritu actiones corporis mortificetis, vivetis.

14 Quotquot enim Spiritu Dei aguntur, ii ſunt filii Dei.

15 Non enim accepiſtis Spiritum ſervitutis rurſum ad metum, ſed accepiſtis Spiritum adoptionis, per quem clamamus Abba, *id eſt* Pater.

16 *Et* ipſe Spiritus teſtator una cum Spiritu noſtro, nos eſſe filios Dei.

17 Quod ſi filii, etiã hæredes hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti: ſi modo cum *eo* patimur, ut & cum *eo* glorificemur:

18 Reor enim minimè pares *eſſe* præſentis temporis perpeſſiones, gloriæ in nobis revelandæ.

19 Etenim mundus hic conditus *quaſi* exſerto capite obſervans exſpectat revelationem filiorum Dei.

20 Nam vanitati mundus hic conditus ſubjectus eſt, non ſua ſponte, ſed propter eum qui ſubjecit *eum iſti vanitati.*

21 Sub ſpe quod & ipſe conditus mundus liberabitur ex ſervitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.

22 Scimus enim totum mundum conditum una ſuſpirare, & una parturire ad hoc uſque tempus.

23 Neque vero *ille* ſolum, ſed & ipſi qui primitias Spiritus habemus, nos ipſi, inquam, apud nos ipſos ſuſpiramus, adoptionẽ exſpectantes, *id eſt*, redemptionem corporis noſtri.

24 Nam ſpe ſervati ſumus. Spes autem ſi cernatur, non eſt ſpes: quod enim quis cernit, cur ſperet?

25 Si vero quod non cernimus ſperamus, *nempè* per tolerantiam exſpectamus.

26 Itidem autem & Spiritus una ſublevat infirmitates noſtras: quid enim oremus ut oportet, non novimus: ſed ipſe Spiritus intercedit pro nobis ſuſpiriis inenarrabilibus.

27 Qui vero ſcrutatur corda, novit quid ſapiat Spiritus: quia ſecundum Deum intercedit pro ſanctis.

28 Novimus autem, iis qui diligunt Deum, omnia ſimul adjumento eſſe ad bonum: iis *videlicet* qui ex præſtituto *ipſius* vocati ſunt.

29 Nam quos præſcivit, etiam prædeſtinavit conformandos imagini Filii ſui: ut is ſit primogenitus inter multos fratres.

30 Quos vero prædeſtinavit, eos etiam vocavit: & quos vocavit, eos etiam juſtificavit: quos autẽ juſtificavit, eos etiam glorificavit.

31 Quid igitur dicemus ad hæc? ſi Deus pro nobis, quis contra nos?

32 Is quidem qui proprio Filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non etiam cum eo nobis omnia gratificabitur?

33 Quis intentabit crimina adverſus electos Dei? Deus *is eſt* qui juſtificat.

34 Quis eſt qui condemnet? Chriſtus *is eſt* qui mortuus eſt, imo vero qui etiam ſuſcitatus eſt: qui etiam eſt ad dexteram Dei: qui etiam interpellat pro nobis.

35 Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? *num* afflictio, num anguſtia, num perſequutio, num fames, num nuditas, num periculum, num gladius?

36 (Sicut ſcriptum eſt, Tui cauſa occidimur totum diem: reputati ſumus velut oves deſtinatæ mactationi)

37 Imo in his omnibus amplius quam victores ſumus per eum qui dilexit nos.

38 Nam mihi perſuaſum eſt neque mortem, neque vitam, neque Angelos, neque principatus, neque potẽſtates, neque præſentia, neque futura,

39 Neque ſublimitatem, neque profunditatem, neque ullam rem aliam conditam poſſe nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Jeſu Domino noſtro.

CAP. IX. *Filii carnis à filiis promiſſionis diſtinguuntur, & promiſſionis fundamentum unde petendum, docetur.*

VEritatem dico per Chriſtum, non mentior, atteſtante mihi ſimul conſcientia mea per Spiritum ſanctum.

2 Magnam mihi triſtitiam eſſe, & ſine intermiſſione cruciatum cordi meo.

3 Optarim enim ego ipſe anathema eſſe *ſeparatum* à Chriſto, pro fratribus meis, cognatis, *inquam*, meis, ſecundum carnem:

4 Qui ſunt Iſraelitæ: quorum *eſt* adoptio, & gloria, & pacta, & Legis conſtitutio, & cultus, & promiſſiones.

5 Quorum *ſunt* Patres, & ex quibus *eſt* Chriſtus quod ad carnem attinet, qui eſt ſupra omnes Deus benedictus in ſecula. Amen.

6 Fieri vero non poteſt ut exciderit ſermo Dei: non enim omnes qui *ſunt* ex *patre* Iſraele, *ſunt* Iſrael:

7 Neque quia *ſunt* ſemen Abrahami, *ideo* omnes *ſunt* filii: ſed in Iſaaco vocabitur tibi ſemen.

8 Hoc eſt, non qui filii carnis, ii filii Dei: ſed qui *ſunt* filii promiſſionis, reputantur in ſemine.

9 Promiſſionis enim ſermo hic eſt, Hoc ipſo tempore veniam, & erit Saræ filius,

10 Neque *hic* ſolum, ſed & Rebecca, quum ex uno concepiſſet, *nempè* ex Iſaaco patre noſtro, *hac experta eſt.*

11 Nondum enim natis *pueris*, quum nihil feciſſent boni vel mali, ut præſtitutũ Dei quod *eſt* ſecundum *ipſius* electionem, *id eſt*, non ex operibus, ſed ex vocante, *firmum* maneret,

12 Dictum eſt ei, Major ſerviet minori.

13 Sicut ſcriptum eſt, Jacobum dilexi, Eſaum autem odio habui.

14 Quid igitur dicemus? Nam injuſtitia *eſt* apud Deum? abſit.

15 Nam Moſi dicit, Miſerebor cujus miſertus fuero, & commiſerebor quem commiſeratus fuero.

16 Nempè igitur *electio* non eſt ejus qui velit, neque ejus qui currat, ſed ejus qui miſeretur, *nempè* Dei.

17 Dicit enim Scriptura Pharaoni, Ad hoc ipſum

ipſum excitavi te ut oſtendam in te potentiam meam, & ut annuncietur nomen meum in tota terra.

18 Itaque cujus vult miſeretur, quem autem vult, indurat.

19 Dices ergo mihi, Quid adhuc ſuccenſet? nam ejus voluntati quis obſtitit?

20 Imo vero, ô homo, tu quis es qui ex adverſo reſponſas Deo? num dicet figmentum fictori. Cur me tale feciſti?

21 Annon habet poteſtatem figulus in lutum, ut ex eadem maſſa faciat aliud quidem vas ad decus, aliud vero ad dedecus?

22 *Quid* ſi vero volens oſtendere iram, & notam facere potentiam ſuam, pertulit multa cum iræ cohibitione vaſa iræ, compacta ad interitum:

23 Et ut notas faceret divitias gloriæ ſuæ erga vaſa miſericordiæ, quæ præparavit ad gloriam?

24 Quos etiam vocavit, *nimirum* nos, non ſolum ex Judæis, verum etiam ex Gentibus.

25 Ut etiam apud Oſeen dicit, Vocabo populum qui meus non *erat*, populum meum: & eam quæ dilecta non *erat*, dilectam.

26 Et erit, in loco ubi dictum fuerat eis, Non populus meus vos, illic vocabuntur filii viventis Dei.

27 Eſaias autem clamat ſuper Iſrael, *Etiam* ſi fuerit numerus filiorum Iſraelis ut arena maris, reliquiæ ſervabuntur.

28 Rem enim conficiet & concidet cum juſtitia: quoniam rem conciſam peraget Dominus in terra.

29 Et ſicut prius dixit Eſaias, Niſi Dominus Sabaoth reliquiſſet nobis ſemen, facti fuiſſemus ut Sodoma, & Gomorrhæ ſimiles facti fuiſſemus.

30 Quid igitur dicemus? nempe Gentes quæ non ſectabantur juſtitiam, apprehendiſſe juſtitiam, juſtitiam autem eam quæ *eſt* ex fide:

31 Iſraelem vero conſectando Legem juſtitiæ, ad Legem juſtitiæ non perveniſſe.

32 Quare? Quia non ex fide, ſed velut ex operibus Legis: impegerunt enim ad Lapidem ad quem impingitur.

33 Quemadmodum ſcriptum eſt, Ecce, ſtatuo in Sion Lapidem ad quem impingetur & petram offendiculi: & quiſquis credit in eum, non pudefiet.

CAP. X. *Juſtitia fidei cum juſtitia legis confertur, cujus dicitur ad omnes promulgatio facta.*

FRatres, propenſa quidem eſt voluntas cordis mei & deprecatio ad Deum ſuper Iſrael ad ſalutem.

2 Teſtor enim *de* ipſis, eos zelum Dei habere, ſed non ex notitia.

3 Nam ignorantes Dei juſtitiam, & propriam juſtitiam ſtudentes conſtituere, juſtitiæ Dei non fuerunt ſubjecti.

4 Nam finis Legis *eſt* Chriſtus, ad juſtitiam cuivis credenti.

5 Moſes enim deſcribit juſtitiam quæ eſt ex Lege, *his verbis*, Quod qui præſtiterit ea, vivet per illa.

6 At quæ ex fide eſt juſtitia, ita dicit, Ne dixeris in corde tuo, Quis aſcendet in cœlum? hoc eſt, Chriſtum ex alto reducere.

7 Aut, Quis deſcendet in abyſſum? hoc eſt, Chriſtum ex mortuis reducere.

8 Sed quid dicit? Prope te verbum eſt in ore tuo & in corde tuo. Hoc eſt verbum illud fidei quod prædicamus.

9 *Nempe*, Si profeſſus fueris ore tuo Dominum Jeſum, & credideris in corde tuo quod Deus eum ſuſcitavit ex mortuis, ſervaberis.

10 Nam corde creditur ad juſtitiam, fit autem ore profeſſio ad ſalutem.

11 Dicit enim Scriptura, Quiſquis credit in eum, non pudebit.

12 Non enim eſt diſtinctio vel Judæi vel Græci: nam idem *eſt* Dominus omnium, dives in quoſvis à quibus invocatur.

13 Quiſquis enim invocaverit nomen Domini, ſervabitur.

14 Quomodo igitur invocabunt eum in quem non crediderint? quomodo autem credent *ei* de quo non audierint? quomodo autem audient abſque prædicante?

15 Quomodo autem prædicabunt niſi miſſi fuerint? ſicut ſcriptum eſt, Quam ſpecioſi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona?

16 Sed non omnes auſcultarunt Euangelio. Eſaias enim dicit, Domine, quis credidit ſermoni noſtro?

17 Ergo fides ex auditu eſt, auditus autem per verbum Dei.

18 Sed (inquam *ego*) an non audierunt? imo vero in omnem terram exivit ſonus eorum, & ad ultima orbis terrarum verba eorum.

19 Sed (inquam *ego*) num Iſrael non cognovit *Deum*? Primus Moſes dicit, Ego ad æmulationem provocabo vos per gentem quæ non eſt gens: per gentem intelligentiæ expertem, ad iram vos provocabo.

20 Eſaias autem utitur audacia, dicitque, inventus ſum ab iis qui me non quærebant: manifeſtus factus ſum iis qui de me non interrogabant.

21 Adverſus Iſraelem autem dicit, Tota die expandi manus meas ad populum contumacem & contradicentem.

CAP. XI. *Judæorum ejectio quomodo intelligenda, & quem uſum erga nos habere debeat.*

NUm igitur (inquam *ego*) abjecit Deus populum illum ſuum? Abſit. Nam & ego Iſraelita ſum, ex ſemine Abrahami, tribus Benjaminis.

2 Non abjecit Deus populum illum ſuum quem præcognovit. An neſcitis de Elia quid dicit Scriptura? quomodo interpellet Deum adverſus Iſraelem, dicens;

3 Domine, Prophetas tuos occiderunt: & altaria tua ſuffoderunt: & ego relictus ſum ſolus, & petunt animam meam.

4 Sed quid dicit ei divinum reſponſum? Feci ut remanſerint mihi ſeptem millia virorum qui non flexerunt genu *imagini* Baalis.

5 Ita

5 *Ita* igitur & hoc tempore reſervatio ſecundum electionem gratuitam facta eſt.

6 Quod ſi per gratiam, non jam ex operibus: alioquin gratia jam non eſt gratia. Sin ex operibus, jam non eſt gratia: alioquin opus jam non eſt opus.

7 Quid igitur? Quod requirit Iſrael, hoc non eſt adeptus: ſed electi aſſequuti ſunt, reliqui vero occalluerunt,

8 Sicut ſcriptum eſt, Dedit eis Deus Spiritum ſoporis: oculos ut non cernant, & aures ut non audiant uſque ad hodiernum diem.

9 Et David dicit, Fiat menſa eorum in laqueum, & tendiculam, & offendiculum, & talionem ipſis.

10 Obtenebrentur oculi eorum, ut non cernant: & tergum eorum ſemper incurva.

11 *Nam* igitur (inquam *ego*) impegerunt ut caderent? Abſit. Sed per eorum offenſam ſalus *obtigit* Gentibus, ut eos ad æmulationem provocaret.

12 Quod ſi eorum offenſa eſt opulentia mundi, & diminutio eorum opulentia Gentium: quanto magis plenitudo ipſorum?

13 Nam (quod vobis dico Gentibus, quatenus ego quidem ſum Apoſtolus Gentium) miniſterium meum illuſtro.

14 Ut *experiar* ſi quo modo ad æmulationem provocem conſanguineos meos, & ſervem aliquos ex ipſis.

15 Nam ſi abjectio eorum eſt reconciliatio mundi, quæ *erit* aſſumptio, niſi vita ex mortuis?

16 Quod ſi primitiæ ſanctæ, *ſancta* etiam maſſa: &, ſi radix ſancta *eſt*, etiam rami.

17 Quod ſi nonnulli rami defracti ſunt, tu vero quum eſſes oleaſter, inſitus es pro ipſis, & particeps radicis ac pinguedinis oleæ factus es.

18 Ne gloriare adverſus ramos: quod ſi gloriaris, non tu radicem portas, ſed radix te.

19 Dices igitur, Defracti ſunt rami ut ego inſererer.

20 Bene: per incredulitatem defracti ſunt, tu vero per fidem ſtas: ne effertor animo, ſed metuè.

21 Nam ſi Deus naturalibus ramis non pepercit, *vide* ne tibi quoque non parcat.

22 Vide igitur benignitatem ac præciſam ſeveritatem Dei in eos quidem qui ceciderunt, præciſam ſeveritatem: in te vero benignitatem, ſi permanſeris in benignitate: alioquin & tu excideris.

23 Sed & illi, ſi non permanſerint in infidelitate, inſerentur: potens enim eſt Deus rurſum eos inſerere.

24 Etenim ſi tu ex naturali exſectus es oleaſtro, & præter naturam inſitus es in veram oleam: quanto magis ii qui naturales ſunt, inſerentur propriæ oleæ?

25 Nolim enim vos ignorare, fratres, myſterium hoc, (ut ne ſitis apud voſmetipſos ſapientes) obdurationem ex parte Iſraeli eveniſſe, tantiſper dum plenitudo Gentium introierit.

26 Et ita totus Iſrael ſervabitur: ſicut ſcriptum eſt, Veniet ex Sion ille liberator, & avertet impietates à Jacob.

27 Et hoc *eſt* illis à me pactum, Quum abſtulero peccata ipſorum.

28 Itaque quod ad Euangelium *attinet*, *ſunt* inimici propter vos: quod ad electionem autem, dilecti propter patres.

29 Nam dona illa & illa vocatio Dei ejuſmodi ſunt, in eorum ipſum pœnitere non poſſit.

30 Sicut enim & vos quondam inobedientes fuiſtis Deo, nunc autem eſtis miſericordiam conſequuti per iſtorum contumaciam:

31 Sic & iſti nunc inobedientes *fuerunt*, ut per veſtram miſericordiam & ipſi miſericordiam conſequantur.

32 Concluſit enim Deus omnes illos in inobedientiam, ut omnium illorū miſereretur.

33 O profundas divitias tum ſapientiæ tum cognitionis Dei! quam inſcrutabilia ſunt ejus judicia, & ejus viæ imperveſtigabiles?

34 Quis enim cognovit mentem Domini? aut quis ei fuit à conſilio?

35 Aut quis prior dedit ei, & reddetur ei?

36 Nam ex eo, & per eum, & in ipſum *ſunt* omnia: ipſi *ſit* gloria in ſecula. Amen.

CAP. XII. *Paranæſis ad cultum Dei gratum, ad dilectionem mutuam, & inimicorum.*

ADhortor igitur vos, fratres, per miſerationes Dei, ut ſiſtatis corpora veſtra hoſtiam vivam, ſanctam, placentem Deo, rationalem illum cultum veſtrum:

2 Et ne vos configurate ſeculo iſti, ſed transformate vos per renovationem mentis veſtræ, ad hoc in probetis quæ ſit voluntas Dei, bona illa, placens ac perfecta.

3 Enimvero per gratiam quæ mihi data eſt, edico cuivis verſanti inter vos, ne ſupra modum ſapiat ultra quam oportet ſapere: ſed ſapiat ad ſobrietatem, prout cuique Deus partitus eſt menſuram fidei.

4 Quemadmodum enim in uno corpore membra multa habemus, membra vero omnia eandem non habent actionem:

5 Ita multi unum corpus ſumus in Chriſto, ſingulatim autem, alii aliorum membra.

6 Habentes autem diverſa dona pro gratia quæ nobis data eſt, ſive prophetiam, *prophetemus* pro proportione fidei:

7 Sive miniſterium, *verſemur* in miniſtrando: tum is qui docet, in docendo:

8 Tum qui exhortatur, in exhortatione, qui diſtribuit, cum ſimplicitate: qui præeſt, cum diligentia: qui miſeretur, cum hilaritate.

9 Charitas *eſto* minimè ſimulata. *Eſtote* abhorrentes à malo, agglutinati bono.

10 Fraterna charitate alii ad alios amandos propenſi. Honore alii aliis præeuntes.

11 Studio minimè ignavi. Spiritu ferventes. Domino ſervientes.

12 Spe gaudentes. In afflictione ſubſiſtentes. In oratione perdurantes.

13 Uſibus ſanctorum communicantes. Hoſpitalitatem ſectantes.

14 Benedicite iis qui vos inſectantur, benedicite, *inquam*, & ne imprecamini.

15 Gau-

15 Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus.

16 Itidem alii in alios affecti. Non elata *de vobis ipsis* sentientes, sed humilibus obsecundantes. Ne estote prudentes apud vosmet ipsos.

17 Nemini malum pro malo vicissim reddentes. Procurantes honesta in omnium hominum conspectu.

18 Si fieri potest, quantum in vobis est, cum omnibus hominibus in pace viventes.

19 Non ipsi vosmet ulciscentes, dilecti: sed date locum iræ, scriptum est enim, *Meum* est ulcisci: ego rependam, dicit Dominus.

20 Itaque si esurit inimicus tuus, ciba eum: si sitit, da ei potum: hoc enim si feceris, carbones ignis coacervabis in caput ejus.

21 Ne vincitor à malo, sed vince bono malum.

CAP. XIII. *Magistratui obedientiam & omni homini officia dilectionis exhibenda.*

OMnis anima potestatibus supereminentibus subjecta esto, non enim est potestas nisi à Deo: & quæ sunt potestates, sunt à Deo ordinatæ.

2 Itaque quisquis obsistit potestati, Dei ordinationi obsistit; qui autem obsistunt, ipsi sibi condemnationem auferent.

3 Nam magistratus non sunt metui bonis operibus, sed malis: Vis autem non metuere potestatem? quod bonum est facito, & laudem ab ipsa obtinebis.

4 Dei enim minister est tuo bono. Quod si feceris quod malum est, metue: non enim frustra gladium gerit: nam Dei minister est, vindex ad iram ei qui quod malum est fecerit.

5 Quapropter necesse est subjici, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.

6 Propter hoc enim etiam tributa solvitis: siquidem ministri Dei sunt in hoc ipsum incumbentes.

7 Reddite igitur omnibus quod debetis, cui tributum *debetur*, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timor, timorem: cui honor, honorem.

8 Nemini quicquam debete, nisi *hoc*, ut alii alios diligatis: nam qui diligit alterum, Legem implevit.

9 Siquidem illud, Non mœchaberis, Non occides, Non furaberis, Non falsum testimonium dices, Non concupisces: & si quod aliud *est* præceptum, in hoc sermone summatim comprehenditur: nempe, Diliges proximum tuum sicut teipsum.

10 Charitas proximum non afficit malo. Itaque Charitas est completio Legis.

11 Idque perspecta opportunitate, quod *videlicet* tempus jam *sit* nostri à somno expergefiendi. Nunc enim propius nos est salus, quam credidimus.

12 Nox processit, dies autem propinquat. Abjiciamus igitur opera tenebrarum, & induamur habitu qui luci conveniat.

13 Ut interdiu, composite ambulemus: non *in* comessationibus & ebrietatibus, non cubilibus ac lasciviis, non lite & invidia.

14 Sed induimini Domino Jesu Christo, & carnis curam ne habete ad *explendas* cupiditates.

CAP. XIV. *Infirmus non offendendus, sed libertatem nostram ad ædificationem esse dirigendam.*

EUm vero qui fide est infirmus, assumite, non *tamen* ad altercationes disceptationum.

2 Alius quidem credit edi licere quidvis: alius autem *fide* infirmus edit olera.

3 Qui edit, non edentem ne pro nihilo habeto, & qui non edit, edentem ne condemnato: Deus enim eum assumsit.

4 Tu quis *es* qui condemnas alienum famulum? proprio Domino perstat aut cadit, stabilietur autem: potest enim Deus eum stabilire.

5 Alius quidem æstimat diem præ die, alius autem *perque* æstimat quemvis diem. Unusquisque in animo suo plenè certus esto.

6 Qui curat diem, Domino curat: & qui non curat diem, Domino non curat. Qui edit, Domino edit: gratias enim agit Deo. & qui non edit, Domino non edit, & gratias agit Deo.

7 Nullus enim nostrum sibiipsi vivit, & nullus sibiipsi moritur:

8 Nam sive vivimus, Domino vivimus: sive morimur, Domino morimur. Sive igitur vivamus sive moriamur, Domini sumus.

9 Ad hoc enim Christus & mortuus est, & resurrexit, & revixit, ut & mortuis & viventibus dominetur.

10 Tu vero cur condemnas fratrem tuum? aut etiam tu cur pro nihilo habes fratrem tuum? Omnes enim sistemur apud tribunal Christi.

11 Scriptum est enim, Vivo ego, dicit Dominus, Certe mihi *se* flectet omne genu, & omnis lingua palam agnoscet Deum.

12 Nempe ergo unusquisque nostrum de seipso rationem reddet Deo.

13 Ne amplius igitur alii alios judicemus: sed hic potius adhibete judicium, ut ne fratri proponatis quidpiam ad quod impingat vel offendat.

14 Novi, & persuasum habeo per Dominum Jesum, nihil esse impurum per se, sed ei qui reputat aliquid esse impurum, *id* ei impurum *esse*.

15 Verum si propter escam frater tuus tristitia afficitur, non jam secundum charitatem ambulas. Ne esca tua illum perdito pro quo Christus mortuus est.

16 Ne vestrum igitur bonum blasphematur.

17 Non enim est regnum Dei esca & potus, sed justitia, & pax, & gaudium per Spiritum sanctum.

18 Nam qui per hæc servit Christo, placet Deo, & probatus est hominibus.

19 Nempe igitur quæ ad pacem faciunt, sectemur, & quæ ad mutuam ædificationem.

20 Ne cibi causa destrue opus Dei; omnia quidem munda: sed malum *est* homini qui edens impingit.

21 Bo-

21 Bonum *eſt* non edere carnes, neque bibere vinum, neque *quicquam facere* in quo frater tuus impingit, vel offenditur, vel infirmus eſt.

22 Tu fidem habes: apud temetipſum habe in conſpectu Dei. Beatus qui non condemnat ſeipſum in *eo* quod approbat.

23 Qui vero dubitat, ſi ederit condemnatus eſt, quoniam *edit* ex fide: quicquid vero ex fide non eſt, peccatum eſt.

CAP. XV. *Exemplo Chriſti jubentur fortiores robur ſuum conferre ad confirmandos infirmos.*

DEbemus autem nos, qui firmi *ſumus*, infirmitates imbecillorum portare, ac non indulgere nobis ipſis.

2 *Itaque* unuſquiſque noſtrum proximo placeat in bonum, *id eſt*, ad *ejus* ædificationem.

3 Etenim Chriſtus non placuit ſibi ipſi, ſed, ſicut ſcriptum eſt: Convicia eorum qui conviciantur tibi, inciderunt in me.

4 Nam quæ ante ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ante ſcripta ſunt: ut per tolerantiam & conſolationem Scripturarum ſpem habeamus.

5 Deus autem *auctor* tolerantiæ & conſolationis det vobis ut itidem alii in alios affecti ſitis, ſecundum Chriſtum Jeſum.

6 Ut concorditer uno ore glorificetis Deum ac Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti.

7 Propterea aſſumite alii alios, ſicut & Chriſtus aſſumſit nos in gloriam Dei.

8 *Illud* autem dico, Jeſum Chriſtum miniſtrum fuiſſe circumciſionis, pro Dei veritate, ut confirmaret promiſſiones patrum.

9 Et ut gentes pro miſericordia glorificent Deum: ſicut ſcriptum eſt, Propterea celebrabo te inter Gentes, & nomini tuo pſallam.

10 Et rurſum dicit, Hilares eſtote Gentes cum populo ejus.

11 Et rurſum, Laudate Dominum omnes Gentes, & collaudate eum omnes populi.

12 Et rurſum Eſaias dicit; Erit radix Jeſſe, & qui exſurgat ad imperandum Gentibus, in ipſo Gentes ſperabunt.

13 Utinam vero Deus ſpei impleat vos omni gaudio & pace credendo, ut ſpe exundetis per virtutem Spiritus ſancti.

14 Perſuaſum autem habeo & ipſe ego de vobis, fratres mei, quod ipſi per vos pleni ſitis bonitate, impleti omni cognitione, & qui poſſitis etiam vos mutuo admonere.

15 Audaciùs vero ſcripſi vobis, fratres, aliquatenus, veluti commonefaciens vos, propter gratiam quæ data eſt mihi à Deo.

16 Ad hoc ut ſim miniſter Jeſu Chriſti apud Gentes: operans Euangelio Dei, ut obſtatio Gentium fiat accepta, ſanctificata per Spiritum ſanctum.

17 Habeo igitur quod glorier per Chriſtum Jeſum, in iis quæ ad Deum *pertinent*.

18 Non enim ſuſtinuerim quicquam loqui quod non efficerit Chriſtus per me, *adducendo* ad obedientiam Gentibus, verbis & factis.

19 Virtute ſignorum ac prodigiorum, virtute Spiritus Dei: adeo ut ab Hieroſolyma & circumjacentibus *regionibus*, uſque ad Illyricum, impleverim prædicandi Euangelii Chriſti munus.

20 Ita porro contendens euangelizare, non ubi nominatus eſſet Chriſtus, ut ne ſuper alienum fundamentum ædificarem:

21 Sed ſicut ſcriptum eſt, Quibus non eſt annunciatum de eo, videbunt: & qui non audierunt, intelligent.

22 Quapropter etiam ſæpe inhibitus ſum venire ad vos.

23 Nunc vero quum non amplius habeam locum in his regionibus, ſummum autem deſiderium habeam veniendi ad vos à multis annis:

24 Quando proficiſcar in Hiſpaniam, veniam ad vos. Spero enim fore ut *iſtac* præteriens conſpiciam vos, & à vobis deducar illuc: ſi tamen veſtra conſuetudine prius ex parte expletus fuero.

25 Nunc autem proficiſcor Hieroſolymam, miniſtrans ſanctis.

26 Libuit enim Macedoniæ & Achajæ conferre aliquid in pauperes ſanctos qui ſunt Hieroſolymis.

27 Libuit enim *eis*, *inquam*, & debitores eorum ſunt: nam ſi ſpiritualia ipſorum *bona* Gentibus communicata ſunt, debent etiam *ipſa* in carnalibus eis miniſterio ſuo aſſeſſe.

28 Hoc igitur ubi perfecero, & eis conſignavero hunc fructum, abibo iſtac in Hiſpaniam.

29 Scio vero me, quum veniam ad vos, cum plena benedictione Euangelii Chriſti venturum.

30 Precor autem vos, fratres, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, & per charitatem Spiritus, ut mecum certetis *veſtris* pro me apud Deum precibus.

31 Ut liberer à contumacibus in Judæa, utque miniſterium hoc meum erga Hieruſalem, acceptum ſit ſanctis.

32 Ut cum gaudio veniam ad vos per voluntatem Dei, unaque vobiſcum refociller.

33 Deus autem pacis *ſit* cum omnibus vobis. Amen.

CAP. XVI. *Salutat complures & monet ut caveant ſibi à diſſidiorum auctoribus.*

COmmendo autem vobis Phœben ſororem noſtram, quæ eſt miniſtra Eccleſiæ Cenchreenſis:

2 Ut eam excipiatis in Domino convenienter ſanctis, & aſſiſtatis ei quacumque in re *ipſe* uſus fuerit vobis: nam hæc tum multis hoſpitium præbuit, tum mihi etiam ipſi.

3 Salutate Priſcillam & Aquilam, adjutores meos in Chriſto Jeſu:

4 Qui pro anima mea ſuam ipſorum cervicem ſuppoſuerunt: quibus non ego ſolus gratias ago, ſed etiam omnes Eccleſiæ Gentium.

5 Item Eccleſiam quæ in domo eorum eſt. Salutate Epænetum mihi dilectum, primitias Achajæ in Chriſto.

6 Salutate Mariam, quæ multum laboravit erga nos.

7 Salutate Andronicum & Junium, cognatos meos, & concaptivos meos, qui sunt insignes inter Apostolos, qui etiam ante me fuerunt in Christo.

8 Salutate Ampliam dilectum mihi in Domino.

9 Salutate Urbanum, adjutorem nostrum in Christo, & Stachyn mihi dilectum.

10 Salutate Apellem, probatum in Christo. Salutate eos qui sunt ex Aristobuli *familiaribus*.

11 Salutate Herodionem cognatum meum. Salutate eos qui *sunt* ex Narcissi *familiaribus*, cos, *inquam*, qui *sunt* in Domino.

12 Salutate Tryphænam & Tryphosam quæ laborant in Domino. Salutate Persida *mihi* dilectam, quæ multum laboravit in Domino.

13 Salutate Rufum selectum in Domino; & matrem ejus ac meam.

14 Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermen, & qui cum iis sunt fratres.

15 Salutate Philologum & Juliam, Nereum & sororem ejus, & Olympam, & qui cum iis sunt, omnes sanctos.

16 Salutate alii alios osculo sancto. Salutant vos Ecclesiæ Christi.

17 Precor autem vos, fratres, ut observetis dissidiorum & offendiculorum auctores contra doctrinam quam vos didicistis: & declinetis ab eis.

18 Nam qui ejusmodi *sunt*, Domino nostro Jesu Christo non serviunt, sed suo ventri: & per blandiloquentiam & assentationem corda *hominum* minimè malorum seducunt.

19 Vestra enim obedientia ad omnes pervenit. Gaudeo igitur quod ad vos *attinet*: sed volo vos sapientes quidem esse in rebus bonis, simplices vero in malis.

20 Porro Deus pacis conteret Satanam sub pedes vestros cito. Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* vobiscum. Amen.

21 Salutant vos Timotheus adjutor meus, & Lucius & Jason, & Sosipater, cognati mei,

22 Saluto vos in Domino ego Tertius, qui descripsi epistolam.

23 Salutat vos Gajus hospes meus & Ecclesiæ totius. Salutat vos Erastus procurator urbis, & Quartus frater.

24 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum omnibus vobis. Amen.

25 Ei vero qui potest vos stabilire, secundum Euangelium meum & prædicationem Jesu Christi, ex revelatione mysterii quod à temporibus secularibus tacitum fuit:

26 Nunc vero factum est manifestum, & per Scripturas Propheticas ex imperio æterni Dei ad obedientiam fidei, omnibus Gentibus notificatum.

27 Soli, *inquam*, sapienti Deo gloria per Jesum Christum in secula. Amen.

Ad Romanos scripta fuit Corintho, per Phœben ministram Cenchreensis Ecclesiæ,

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD CORINTHIOS I.

CAP. I. *Ad dissidia reprimenda, animi à mundi sapientia ad crucem Christi revocati.*

PAulus vocatione Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, & Sosthenes frater.

2 Ecclesiæ Dei quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Jesu, vocatis sanctis cum omnibus qui invocant nomen Domini nostri Jesu Christi, quovis loco, *Domini, inquam*, tum ipsorum, tum nostri.

3 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo semper de vobis, ob gratiam Dei quę data est vobis in Christo Jesu:

5 Quod in omnibus ditati sitis in ipso, omni loquendi facultate, omnique cognitione:

6 Prout testimonium Christi confirmatum fuit in vobis.

7 Adeo ut nullo dono deficiamini, exspectantes, dum reveletur Dominus noster Jesus Christus.

8 Qui *Deus* etiam confirmabit vos usque ad finem inculpatos, in diem Domini nostri Jesu Christi.

9 Fidelis *est* Deus per quem vocati estis in communionem filii ipsius Jesu Christi Domini nostri.

10 Precor autem vos, fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi, ut idem loquamini omnes, & non sint inter vos dissidia, sed bitis impacti eadem mente & eadem sententia.

11 Declaratum est enim mihi de vobis fratres mei, à domesticis Chloës, quod lites sint inter vos.

12 Hoc autem dico, singulos vestrum dicere, ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephæ, at ego Christi.

13 *Num* dispertitus est Christus? num Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomen Pauli baptizati fuistis.

14 Gratias ago Deo meo, quod neminem vestrum baptizaverim, nisi Crispum & Gajum.

15 Ut nequis dicat me in meum nomen baptizasse.

16 Baptizavi autem etiam Stephanæ familiam: cæterum haud scio num quem alium baptizaverim.

17 Non enim misit me Christus ut baptizarem, sed ut euangelizarem: non *tamen* cum dicendi peritia, ne inanis reddatur crux Christi.

18 Nam sermo ille de cruce, iis quidem qui pereunt, stultitia est: iis autem qui servantur, *id est*, nobis, potentia Dei est.

19 Scriptum est enim, Abolebo sapientiam sapientum, & intelligentiam intelligentium tollam è medio.

20 Ubi sapiens? ubi Scriba? ubi disquisitor seculi istius? nonne infatuavit Deus sapientiam mundi hujus?

21 Nam

21 Nam poſtquam in Dei ſapientia mundus non cognovit Deum per *iſtam* ſapientiam, libuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſervare credentes.

22 Quandoquidem & Judæi ſignum petunt, & Græci ſapientiam quærunt:

23 Nos autem prædicamus Chriſtum crucifixum, Judæis quidem offendiculum, Græcis vero ſtultitiam:

24 Ipſis autem vocatis, tum Judæis, tum Græcis, Chriſtum Dei potentiam ac Dei ſapientiam.

25 Nam ſtultitia Dei ſapientior eſt quam homines: & infirmitas Dei validor eſt quam homines.

26 Cernitis enim vocationem veſtram, fratres: vos *videlicet* non eſſe multos ſapientes ſecundum carnem, non multos potentes, non multos nobiles.

27 Verum quæ ſtulta *ſunt* mundo, elegit Deus ut pudefaciat ſapientes: & quæ *ſunt* infirma mundi, elegit Deus, ut pudefaciat valida:

28 Et quæ ignobilia ſunt in mundo, & pro nihilo habita, elegit Deus, & ea quæ non ſunt, ut ea quæ ſunt aboleat:

29 Ut ne glorietur ulla caro in ejus conſpectu.

30 Sed ex ipſo vos eſtis in Chriſto Jeſu, qui factus eſt nobis ſapientia à Deo, juſtitia, & ſanctificatio, & redemtio.

31 Ut *fiat* ſicut ſcriptum eſt, Qui gloriatur, in Domino gloriator.

CAP. II. *Myſteria Chriſti crucifixi non ſermonis elegantiâ, ſed Spiritus evidentiâ prædicari, quia non animalibus ſed ſpiritualibus ſuſceptibilia.*

EGo igitur quum venirem ad vos fratres, veni non cum eminentia orationis aut ſapientiæ, annuncians vobis teſtimonium Dei.

2 Non enim ſtatui quicquam ſcire inter vos, niſi Jeſum Chriſtum, eumque crucifixum.

3 Sed fui ego cum infirmitate & timore ac tremore multo apud vos.

4 Neque oratio mea & præconium meum *verſatum eſt* in perſuaſoriis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in demonſtratione ſpirituali & potente.

5 Ne fides veſtra conſiſtat in ſapientia hominum, ſed in potentia Dei.

6 Sapientiam vero loquimur inter adultos: ſapientiam autem non ſeculi hujus; neque principum ſeculi hujus qui abolentur:

7 Sed loquimur ſapientiam Dei *latentem* in myſterio, *id eſt*, occultam illam quam præfinierat Deus ante ſecula ad gloriam noſtram.

8 Quam nemo principum ſeculi hujus cognovit: nam ſi cognoviſſent, nequaquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.

9 Sed *prædicamus*, ſicut ſcriptum eſt, quæ oculis non vidit, nec auris audivit, nec in mentem hominis venerunt, quæ paravit Deus iis à quibus ipſe diligitur.

10 Nobis autem Deus *ea* retexit per Spiritum ſuum: Spiritus enim omnia ſcrutatur, etiam profunditates Dei.

11 Quis enim hominum novit ea quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui eſt in eo? ita etiam ea quæ ſunt Dei nemo novit niſi Spiritus Dei.

12 Nos vero non ſpiritum mundi accepimus, ſed ſpiritum qui *eſt* ex Deo: ut ſciamus quæ Deus eſt nobis gratificatus.

13 Quæ etiam loquimur, non ſermonibus, quos docet humana ſapientia, ſed quos docet Spiritus ſanctus, ſpiritualia cum iis quæ ſpiritualia ſunt conferentes.

14 Animalis autem homo non eſt capax, eorum quæ ſunt Spiritus Dei: ſunt enim ei ſtultitia, nec poteſt *ea* cognoſcere, quia ſpiritualiter dijudicantur.

15 At ſpiritualis dijudicat quidem omnia, ipſe vero à nemine dijudicatur.

16 Quis enim novit mentem Domini, qui inſtructurus ſit eum? nos autem mentem Chriſti habemus.

CAP. III. *Gloriantes in miniſtris remittuntur ad Chriſtum istius ædificii fundamentum; cui ſuper ædificanda non humana & carnalia, ſed quæ probam ſuſtinere poſſint.*

EGo porro, fratres, non potui loqui vobis ut ſpiritualibus, ſed *loquutus ſum* ut carnalibus, *id eſt*, ut infantibus in Chriſto.

2 Lactis potu vos alui, & non eſca: nondum enim poteratis *id ferre*: imo ne nunc quidem adhuc poteſtis.

3 Nam adhuc carnales eſtis: quum enim inter vos *ſit* invidia & contentio, & diſſidia, nonne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis?

4 Etenim quum dicit aliquis, Ego quidem ſum Pauli: alter vero, Ego *ſum* Apollo: nonne carnales eſtis?

5 Quis igitur eſt Paulus, quis autem Apollos, niſi miniſtri per quos credidiſtis, & ut cuique Dominus dedit?

6 Ego plantavi, Apollos rigavit: ſed Deus dedit creſcendi vim.

7 Itaq; neq; is qui plantat, eſt aliquid, neq; qui rigat: ſed Deus, qui dat creſcendi vim.

8 Is vero qui plantat, & is qui rigat, unum ſunt: unuſquiſque vero ſuam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem.

9 Etenim Dei ſumus adminiſtri: Dei arvum, Dei ædificium eſtis.

10 Secundum gratiam Dei quæ data eſt mihi, ut peritus architectus fundamentum ſtatui: alius autem ſuperædificat. Porro quiſque videat quomodo ſuperædificet.

11 Nam fundamentum aliud nemo poteſt ſtatuere præter id quod poſitum eſt, quod eſt Jeſus Chriſtus.

12 Quod ſi quis ſuperædificet ſuper fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœnum, ſtipulam,

13 Cujuſq; opus manifeſtum fiet: dies enim *id* declarabit: nam per ignem revelabitur: & cujuſque opus quale ſit, ignis probabit.

14 Si cujus opus manſerit quod ſuperædificaverit, mercedem accipiet:

15 Si cuius opus exuſtum fuerit, damnum faciet: ipſe vero ſervabitur: ita, tamen ut per ignem.

16 An neſcitis vos eſſe templum Dei, & Spiritum Dei habitare in vobis?

17 Siquis templum Dei violat, hunc perdet Deus: nam templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.

18 Nullus ſeipſum ſeducat: ſiquis *ſibi* videtur eſſe ſapiens inter vos in hoc ſeculo, ſtultus fiat ut fiat ſapiens.

19 Sapientia enim mundi hujus, ſtultitia *eſt* apud Deum: ſcriptum enim eſt, Carpit ſapientes in verſutia ipſorum.

20 Et rurſum, Dominus novit diſceptationes ſapientum eſſe vanas.

21 Itaque nullus glorietur in hominibus: omnia namque veſtra ſunt:

22 Et Paulus, & Apollos, & Cephas, & mundus, & vita, & mors, & præſentia, & futura: omnia, *inquam*, veſtra ſunt:

23 Vos autem Chriſti, Chriſtus vero Dei.

CAP. IV. *Imago fidelis diſpenſatoris in Paulo, cujus exemplum imitandum proponitur.*

SIc de nobis reputet homo ut de miniſtris Chriſti, & diſpenſatoribus myſteriorum Dei.

2 Quod reliquũ eſt autem, *illud* requiritur in diſpenſatoribus ut quis fidus inveniatur.

3 Mihi vero pro minimo eſt quod à vobis dijudicer, aut ab humano judicio: imo nec ipſe me dijudico.

4 Nullus enim rei mihi conſcius ſum: ſed non per hoc juſtificatus ſum: Dominus autem is eſt qui me dijudicat.

5 Proinde ne ante præſtitutum tempus quicquam judicate, *id eſt*, uſquedum venerit Dominus, qui & illuſtraturus eſt res tenebris occultatas, & manifeſta faciet conſilia cordium: ac tunc laus erit unicuique à Deo.

6 Hæc autem, fratres, figura quadam tranſtuli ad meipſum & Apollo, propter vos: ut in nobis diſcatis, ſupra id quod ſcriptum eſt, non ſapere: ut ne alius pro alio inflemini adverſus alium.

7 Quis enim te *ab aliis* diſcernit? quid autem habes quod non receperis? quod ſi etiam accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?

8 Jam ſaturati eſtis, jam ditati eſtis, abſque nobis regnum adepti eſtis: atque utinam ſine regnum adepti ſitis, ut & nos vobis conregnemus.

9 Deus enim, puto, nos, ultimos Apoſtolos, ſpectandos propoſuit, ut morti addictos. Nam ſpectaculum facti ſumus mundo, & Angelis & hominibus.

10 Nos ſtulti propter Chriſtum, vos autem prudentes in Chriſto: nos infirmi, vos autem validi: vos glorioſi, nos ignominioſi.

11 Ad hoc uſque tempus & eſurimus & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cædimur, & incertis ſedibus erramus:

12 Et laboramus, operantes propriis manibus: conviciis affecti, bene precamur; ſi qui nos perſequantur, ſufferimus.

13 Infamati precamur: tamquam purgamenta mundi facti ſumus, & *tamquam* omnium ramentum nunc uſque.

14 Non ut vos pudore ſuffundam, hæc ſcribo, ſed ut filios meos dilectos admoneo.

15 Nam etſi decem millia pædagogorum habeatis in Chriſto, at non multos patres *habetis*, in Chriſto enim Jeſu per Evangelium ego vos genui.

16 Precor vos igitur, imitatores mei eſtote.

17 Propterea miſi vobis Timotheum, qui eſt filius meus dilectus & fidelis in Domino, qui vobis in memoriam revocabit quæ ſint viæ meæ in Chriſto, ſicut ubique in omnibus Eccleſiis doceo.

18 Cæterum perinde quaſi ego non ſim venturus ad vos, inflati ſunt quidam.

19 Sed veniam cito ad vos, ſi Dominus voluerit, & cognoſcam non verba iſtorum inflatorum, ſed *ſpiritualem* potentiam.

20 Non enim in verbis *ſitum eſt* regnum Dei, ſed in *Spiritus* potentia.

21 Quid vultis? cum virga veniam ad vos, an cum charitate, & ſpiritu lenitatis?

CAP. V. *Inceſtuoſum jubet excommunicari, & ſine fermento vitiorum Paſcha celebrare.*

OMnino auditur *eſſe* inter vos ſcortatio, & ejuſmodi ſcortatio quæ ne inter Gentes quidem nominatur, adeo ut quis uxorem patris habeat.

2 Et vos inflati eſtis, ac non potius luctuoſtis, ut tolleretur é medio veſtri qui facinus hoc patravit?

3 Enimvero ego ut abſens corpore, præſens autem ſpiritu, jam ut præſens judicavi, ut is qui hoc ita perpetravit.

4 Vobis & meo ſpiritu in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti congregatis, cum potestate Domini noſtri Jeſu Chriſti.

5 Ejuſmodi *inquam homo* tradatur Satanæ ad exitium carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit die illo Domini Jeſu.

6 Non *eſt* bona gloriatio veſtra. An neſcitis paululo fermenti totam maſſam fermentari?

7 Expurgate igitur vetus fermentum, ut ſitis nova maſſa, ſicut eſtis fermenti expertes. Etenim Paſcha noſtrum, pro nobis ſacrificatum eſt, *nempe* Chriſtus.

8 Itaque feſtum agitemus, non fermento veteri, nec fermento malitiæ & nequitiæ: ſed non fermentatis *panibus* ſinceritatis & veritatis.

9 Scripſi vobis in epiſtola, ne commiſceamini cum ſcortatoribus.

10 At non omnino cum ſcortatoribus mundi hujus, aut avaris, aut rapacibus, aut idololatris: alioquin debetis ſcilicet è mundo exire.

11 Nunc autem ſcripſi vobis ne commiſceamini, *id eſt*, ſi quis quum frater nominetur, & ſcortator, aut alieni avidus, aut idololatra, aut conviciator, aut ebrioſus, aut rapax: cum ejuſmodi, *inquam*, ne edatis quidem.

12 Quid enim mea *intereſt* etiam de extra-

neis judicare? nonne de iis qui intus sunt vos judicatis?

13 De extraneis vero Deus judicat. tollite igitur istum improbum ex vobis ipsis.

CAP. VI. *Contentiones forenses & templi spiritualis profanationes redarguuntur.*

AUstinet aliquis vestrum, negotium habens adversus alterum, judicio experiri sub injustis, ac non sub sanctis?

2 An ignoratis sanctos mundum judicaturos? quod si per vos judicabitur mundus, indigni estis minimis judiciis?

3 An ignoratis fore ut Angelos judicemus, nedum *ut* quæ ad hujus vitæ usum pertinent, *non judicemus*?

4 Itaque si judicia habeatis de iis quæ ad hujus vitæ usum pertinent, eos qui nullo loco habentur in Ecclesia, eos, *inquam*, in subselliis collocate.

5 Ad pudorem vobis *incutiendum* loquor. Itane non est inter vos sapiens, ne unus quidem, qui possit decernere inter fratres suos?

6 Sed frater cum fratre judicio experitur, idque sub infidelibus.

7 Jam igitur omnino defectus in vobis est, quod judicia habeatis inter vos metipsos: quare non potius injuriam patimini? cur non potius damnum accipitis?

8 At vos injuria afficitis, & fraudatis, idque fratres.

9 An ignoratis injustos non esse Dei hæreditatem possessuros? Ne errate: neque scortatores, neque idololatræ, neque mœchi, neque molles, neque qui concumbunt cum masculis:

10 Neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque conviciatores, neque rapaces, regni Dei hæreditatem possidebunt.

11 Et hæc eratis quidam: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis: in nomine Domini Jesu, & per Spiritum Dei nostri.

12 Omnia mihi licent, at non omnia conducunt: omnia mihi licent, at ego non redigar sub ullius rei potestatem.

13 Escæ ventri *destinata sunt*, & venter escis: Deus autem & hunc & eas abolebit, corpus vero non scortationi, sed Domino, & Dominus corpori.

14 Deus autem & Dominum suscitavit, & nos suscitabit potentia sua.

15 An ignoratis corpora vestra esse membra Christi? Num igitur sublata membra Christi, faciam scorti membra? Absit.

16 An ignoratis eum qui agglutinatur scorto, unum esse corpus *cum scorto*? Erunt enim, inquit, qui duo *erant*, caro una.

17 Qui vero agglutinatur domino, unus cum eo spiritus est.

18 Fugite scortationem: omne peccatum quod fecerit homo, extra corpus est: sed qui scortatur, in proprium corpus peccat.

19 An ignoratis corpus vestrum esse templum Spiritus sancti, *qui est* in vobis, quem habetis à Deo, neque vos esse vestri juris?

20 Nam emti estis pretio: glorificate igitur Deum in corpore vestro, & in spiritu vestro, quæ sunt Dei.

CAP. VII. *Quæstio Corinthiorum de conjugio, de vocatione temporali, & virginitate respondetur.*

CÆterum de quibus mihi scripsistis: bonum *fuerit* viro mulierem non attingere.

2 Sed propter scortationes suam quisque uxorem habeto, & proprium quæque virum habeto.

3 Uxori vir debitam benevolentiam reddito: similiter autem & uxor viro.

4 Uxor proprium corpus non habet in potestate, sed vir: similiter autem & vir proprium corpus non habet in potestate, sed uxor.

5 Ne fraudate alter alterum, nisi fiquid ex consensu ad tempus, ut vacetis jejunio, & precibus: & rursus simul convenite, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram.

6 Hoc autem dico ex concessione, non ex imperio.

7 Nam velim omnes homines esse ut & ipse *sum*: sed unusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem ita, alius autem ita.

8 Dico autem cœlibibus & viduis, bonum eis est si *sic* manserint ut & ego *manco*.

9 Quod si se non continent, matrimonium contrahant: nam melius est matrimonium contrahere, quam uri.

10 Iis autem qui matrimonio juncti sunt, mando, non ego, sed Dominus, Uxor à viro ne se ipsa separato.

11 Quod si se separarit, maneat cœlebs, aut viro reconciliator: & vir uxorem ne dimittito.

12 Reliquis autem ego dico, non Dominus, Si quis uxorem habeat infidelem, quæ consentiat ad habitandum cum eo, ne eam dimittito.

13 Et uxor quæ habet virum infidelem, qui consentiat ad habitandum cum ea, ne eum dimittito.

14 Maritus enim infidelis sanctificatus est in uxore, & uxor infidelis sanctificata est in viro: alioqui certe liberi vestri impuri essent: nunc autem sancti sunt.

15 At si infidelis sese separet, separatus esto: non esto servituti subjectus frater aut soror in hujusmodi *rebus*: sed ad pacem vocavit nos Deus.

16 Ecquid enim nosti uxor, an virum fis servatura? aut ecquid nosti vir, an uxorem fis servaturus?

17 Sed ut unicuiq; *dono* partitus est Deus, ut unumquemque vocavit Dominus, ita ambulet, & ita in Ecclesiis omnibus constituo.

18 Circumcisus aliquis vocatus est? ne attrahat *præputium*: in præputio aliquis vocatus est? ne circumcidatur.

19 Circumcisio nihil est, & præputium nihil est, sed observatio præceptorum Dei.

20 Unusquisque in qua vocatione vocatus fuit, in ea maneat.

21 Servus vocatus es? ne fit tibi curæ: sed si potes etiam liber fieri, potius *eo* utere.

22 Etenim qui in Domino vocatus eſt ſervus, libertus Domini eſt: ſimiliter & qui liber vocatus eſt, ſervus eſt Chriſti.

23 Pretio emti eſtis, ne eſtote ſervi hominum.

24 Unuſquiſque in quo vocatus fuit, fratres, in hoc maneat apud Deum.

25 De virginibus autem imperium Domini non habeo: ſed ſententiam *in hac re meam* dico, ut cui Dominus per miſericordiam dederit fidum eſſe.

26 Exiſtimo igitur hoc bonum eſſe propter inſtantem neceſſitatem, bonum, *inquam*, eſſe homini ita eſſe.

27 Alligatus es uxori? ne quære diſſolutionem: ſolutus es ab uxore? ne quære uxorem.

28 Quod ſi etiam duxeris uxorem, non peccaſti: & ſi nupſerit virgo, non peccavit: ſed afflictionem in carne habituri ſunt *qui ſunt* huiuſmodi. Ego vero vobis parco.

29 Hoc autem ajo, fratres, quoniam opportunum tempus eſt anguſtum in poſterum: ut & qui habent uxores, ſint ut non habentes:

30 Et qui flent, ut non flentes: & qui gaudent, ut non gaudentes: & qui emunt, ut non obtinentes.

31 Et qui utuntur hoc mundo, ut non abutentes: præterit enim habitus hujus mundi.

32 Volim autem vos abſque ſolicitudine eſſe. Qui cælebs eſt, ſolicitus eſt de iis quæ *ſunt* Domini, quomodo placiturus ſit Domino.

33 At qui duxit uxorem, ſolicitus eſt de iis quæ ſunt mundi, quomodo placiturus ſit uxori.

34 Diſcretæ ſunt, ea quæ eſt uxor & ea quæ *eſt* virgo: quæ *eſt* cælebs, ſolicita eſt de iis quę ſunt Domini, ut ſit ſancta cum corpore tum ſpiritu: quæ vero nupta eſt, ſolicita eſt de iis quæ ſunt mundi, quomodo placitura ſit viro.

35 Hoc autem dico veſtro commodo: non ut laqueum vobis injiciam, ſed ut decenter & apte adhæreſcatis Domino, abſque ulla diſtractione.

36 Cæterum ſi quis *ſeſe* exiſtimat indecorum in virginem ſuam committere, ſi florem ætatis excedat, & ita debet fieri: quod vult faciat, non peccat: jungantur matrimonio.

37 Qui vero ſtabilis perſtat in corde, nec adigitur neceſſitate, ſed in poteſtate habet propriam voluntatem, & hoc decrevit in corde ſuo, ut ſervet ſuam virginem, bene facit.

38 Itaque qui dat nuptum, bene facit: qui vero non dat nuptum, melius facit.

39 Uxor alligata eſt lege quamdiu vivit vir ipſius: quod ſi obdormierit vir ipſius, libera eſt ad cui velit nubendū: tantum in Domino.

40 Sed beatior eſt ſi ita maneat, ſecundum meam ſententiam: videor autem *mihi* & ego Spiritum Dei habere.

CAP. VIII. *Cognitionem charitate frænandam docetur.*

CÆterum de iis quæ idolis immolantur, ſcimus nos omnes cognitione eſſe prædictos. Cognitio inflat, charitas vero ædificat.

2 Quod ſi quis *ſibi* videtur aliquid ſcire, nondū quidquam novit ſicut oportet noſſe.

3 Sed ſi quis diligit Deum, hic cognitus fuit ab eo.

4 De eſu igitur eorum quæ idolis immolantur, ſcimus idolum nihil *eſſe* in mundo, & nullum *eſſe* Deum alium niſi unum.

5 Nam etiamſi ſint qui dicantur dii, & in cœlo & in terra: (ſicut ſunt dii multi, & domini multi)

6 Nobis tamen unus *eſt* Deus, Pater ille à quo omnia, & nos in ipſo: & unus Dominus Jeſus Chriſtus, per quem omnia, & nos per ipſum.

7 Sed non in omnibus *eſt* ea cognitio: nonnulli enim *cum* conſcientia idoli uſque ad hoc tempus, ut idolis immolatum edunt: & conſcientia eorum, infirma quum ſit, inquinatur.

8 Cæterum eſca nos non commendat Deo: neque enim, ſi edamus, amplius habemus: neque ſi non edamus, minus habemus.

9 Sed videte ne quo modo facultas illa veſtra impingendi cauſa ſit infirmis.

10 Etenim ſi quis viderit te illa cognitione præditum, in idoleio accumbere, nonne conſcientia ipſius qui infirmus eſt inſtructur ad edendum ea quæ ſunt idolis mactata?

11 Et tua iſta cognitione frater infirmus, propter quem Chriſtus eſt mortuus, peribit.

12 Ita autem peccantes in fratres, & vulnerantes ipſorum conſcientiam infirmam, in Chriſtum peccatis.

13 Quapropter ſi eſca offendiculo eſt fratri meo, non edam carnes in æternum, ne ſim offendiculo fratri meo.

CAP. IX. *Apoſtoli exemplum, quomodo libertas per charitatem ſit coercenda, & corpus domandum ad curſum tutius abſolvendum.*

NOnne ſum Apoſtolus? nonne ſum liber? Nonne Jeſum Chriſtum Dominum illum noſtrum vidi? nonne opus meum vos eſtis in Domino?

2 Si aliis non ſum Apoſtolus, ac certe vobis ſum: nam ſigillum Apoſtolatus mei vos eſtis in Domino.

3 Mea defenſio apud eos qui in me inquirunt, hæc eſt.

4 Annon habemus poteſtatem edendi ac bibendi?

5 Annon habemus facultatem ſororem uxorem circumducendi, ut & reliqui Apoſtoli & fratres Domini, & Cephas?

6 An ſolus ego & Barnabas non habemus facultatem non operandi?

7 Quis militat propriis ſtipendiis unquam? quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? aut quis paſcit gregem, & de lacte gregis non edit?

8 Num ſecundum hominem hæc dico? nonne etiam Lex hæc dicit?

9 Nam in Moſis lege ſcriptum eſt, Non obligabis os bovi trituranti. Num boves curæ ſunt Deo?

10 An *hoc* propter nos omnino dicit? propter nos enim *hoc* ſcriptum eſt. Nam ſub ſpe debet

debet is qui arat, arare: & qui triturat ſub ſpe, ſpei ſuæ particeps eſſe.

11 Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt ſi nos veſtra carnalia meſſuerimus?

12 Si alii *ſui* in vos jucis participes ſunt, *an* non potius nos? atqui non uſi ſuimus jure iſto: ſed omnia tegimus, ne interrumpamus Euangelium Chriſti.

13 An neſcitis eos qui ſacris operantur, *ea quæ* ex ſacrario *ſunt* edere: & qui altari aſſident, cum altari participare?

14 Ita etiam Dominus conſtituit iis qui Euangelium annunciant, ut ex Euangelio vivant.

15 Ego tamen nullo iſtorum ſum uſus. Neque verò hæc ſcripſi, ut ita fiat in me: nam bonum eſt mihi mori potius, quam ut gloriationem meam aliquis inanem reddat.

16 Etenim ſi euangelizem, non eſt quod glorier: neceſſitas enim mihi incumbit. Væ autem mihi eſt niſi euangelizem.

17 Nam ſi volens hoc faciam, mercedem habeo: ſi invitus, diſpenſatio credita eſt mihi.

18 Quæ igitur mihi eſt merces? ut quum euangelizem, gratuitum conſtituam Euangelium Chriſti, ut ne abutar facultate mea in Euangelio.

19 Nam quamvis liber ſim ab omnibus, omnibus meipſum ſervum feci, ut plures lucrifacerem.

20 Et factus ſum Judæis ut Judæus, ut Judæos lucrifacerem: iis qui ſub Lege ſunt, ut *ſi eſſem* ſub Lege, ut eos qui ſub Lege ſunt, lucrifacerem.

21 Ex legibus ut exlex, (*non tamen* exlex Deo, ſed ſublex Chriſto) ut lucrifacerem exlegis.

22 Factus ſum infirmis, ut firmus, ut infirmos lucrifacerem: omnibus factus ſum omnia, ut omnino aliquos ſervarem.

23 Hoc autem facio propter Euangelium, ut una particeps ejus fiam.

24 An ignoratis, eos qui in ſtadio currunt, omnes quidem currere, ſed unum accipere præmium? ſic currite ut comprehendatis.

25 Porro quiſquis certat, in omnibus eſt continens. Illi quidem itaque ut corruptibilem coronam accipiant, *ſunt continentes*: nos autem, *ut* incorruptam.

26 Ego igitur ita curro, ut non in incertum: ita pugilem ago, ut non aerem cædens.

27 Sed contundo corpus meum, & in ſervitutem redigo: ne quomodo, quum aliis prædicarim, ipſe rejectaneus fiam.

CAP. X. *Hiſtoria ſacra myſterium explicatur & docetur abſtinendum eſſe à menſa Dæmoniorum, ut participetur de menſa Domini.*

NOlim autem vos ignorare, fratres, Patres noſtros omnes ſub illa nube fuiſſe, & omnes per mare tranſiviſſe:

2 Et omnes in Moſen baptizatos eſſe nube & mari:

3 Et omnes eamdem eſcam ſpiritualem ediſſe:

4 Et omnes eundem potum ſpiritualem biſſe. Bibebant enim ex ſequente ſpirituali petra: Petra vero illa erat Chriſtus.

5 Sed pleroſque illorum non habuit gratos Deus, proſtrati ſunt enim in deſerto.

6 Hæc autem typi noſtri fuerunt, ut ne concupiſcamus res malas, ſicut illi concupiverunt.

7 Ne igitur idololatræ eſtote, ſicut quidam eorum, ut ſcriptum eſt, Sedit populus ad edendum ac bibendum, & ſurrexerunt ad ludendum.

8 Neque ſcortemur, ſicut quidam eorum ſcortati ſunt, & ceciderunt uno die viginti tria millia.

9 Neque tentemus Chriſtum, ſicut quidam eorum tentarunt, & à ſerpentibus perierunt.

10 Neque murmurate, ſicut quidam eorum murmurarunt, & perierunt à diſperſore.

11 Hæc autem omnia typice evenerunt eis: ſcripta vero ſunt ad noſtri admonitionem, in quos fines ſeculorum devenerunt.

12 Itaque qui *ſibi* videtur ſtare, videat ne cadat.

13 Tentatio vos non cœpit, niſi humana: fidelis autem *eſt* Deus qui non ſinet vos tentari ſupra *id* quod poteſtis, ſed una cum tentatione præſtabit etiam exitum, ut poſſitis *eam* ſuffere.

14 Quapropter, dilecti mihi, fugite ab idololatria.

15 Ut intelligentibus loquor: judicate vos quod ajo.

16 Poculum benedictionis cui benedicimus, nonne communio ſanguinis Chriſti eſt? panis quem frangimus, nonne communio corporis Chriſti eſt?

17 Quoniam unus *eſt* panis, unum corpus *nos* illi multi ſumus: nam omnes ex uno illo pane participamus.

18 Cernite Iſraelem *qui eſt* ſecundum carnem: nonne qui edunt victimas, conſortes ſunt altaris?

19 Quid ergo dico? idolum aliquid eſſe, aut quod idolis immolatum eſt, aliquid eſſe?

20 Imo *illud dico*, quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant, & non Deo: nolim autem vos conſortes dæmoniorum eſſe.

21 Non poteſtis poculum Domini bibere, & poculum dæmoniorum: non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum.

22 An provocamus ad æmulationem Dominum? num validiores eo ſumus?

23 Omnia mihi licent, at non omnia conferunt: omnia mihi licent, ſed non omnia ædificant.

24 Nemo quod ſuum eſt quærat, ſed quiſque quod alterius *eſt*.

25 Quicquid in macello venditur, edite, nihil diſcriminantes propter conſcientiam.

26 Domini enim eſt terra & plenitudo ejus.

27 Quod ſi quis infidelium vos vocat, & vultis ire, quicquid apponitur vobis, edite, nihil interrogantes propter conſcientiam.

28 At ſi quis vobis dixerit, Hoc idolis ma-

ctatum est, ne edite, propter illum qui indicavit, & propter conscientiam: Domini enim est terra & plenitudo ejus.

29 Conscientiam autem dico, non tuam: sed illius alterius: cur enim libertas mea damnatur ab alia conscientia?

30 Et si ego per gratiam *cibum* participo, cur *ob id* impius judicor pro quo ego gratias ago?

31 Sive igitur editis, sive bibitis, sive quid facitis, omnia ad gloriam Dei facite.

32 Estote sine offendiculo, & Judæis, & Græcis, & Ecclesiæ Dei.

33 Sicut & ego *per* omnia omnibus placeo, non quærens meam ipsius utilitatem, sed multorum, ut serventur.

CAP. XI. *Virum debere aperire, mulierem velare caput. Corrupta Cœna praxis ad primam institutionem reformatur.*

IMitatores mei estote, sicut & ego Christi.

2 Laudo vero vos, fratres, quod omnia mea meministis, & sicut tradidi vobis, traditiones retinetis.

3 Velim autem vos nosse Christum esse omnis viri caput: caput autem mulieris, virum: caput vero Christi, Deum.

4 Omnis vir orans aut prophetans operto capite, dedecorat caput suum.

5 Omnis vero mulier orans aut prophetans non operto capite, dedecorat caput suum: nam *id* unum ac idem est ac si rasa esset.

6 Nam si non operitur mulier, etiam tondeatur: quod si turpe mulieri tonderi aut radi, veletur.

7 Vir enim non debet operire caput, quum *sit* imago sit & gloria Dei: at mulier gloria viri est.

8 Non enim est vir ex muliere, sed mulier ex viro.

9 Neque enim conditus est vir propter mulierem, sed mulier propter virum.

10 Propter hoc debet mulier potestatem habere in capite propter Angelos.

11 Attamen neque vir absque muliere, neque mulier absque viro, in Domino.

12 Sicut enim mulier ex viro *est*, ita & vir per mulierem: omnia vero ex Deo.

13 Apud vos ipsos judicate, *num* decorum est mulierem non opertam Deum orare?

14 An ne natura quidem ipsa hoc vos docet quod viro quidem comatum esse dedecori sit?

15 Contra mulieri, comatam esse decori sit? Nam coma pro velamine data est ei.

16 Quod si quis videtur contentiosus esse, nos ejusmodi consuetudinem non habemus, neque Ecclesiæ Dei.

17 Hoc vero *ita* mando ut vos non laudem, quod *videlicet* non cum emolumento sed cum detrimento convenitis.

18 Primum enim, quum convenitis in Ecclesia, audio dissidia inter vos esse, & aliquam partem credo.

19 Oportet enim etiam hæreses inter vos esse, ut qui probi sunt, manifesti fiant inter vos.

20 Quum igitur convenitis eodem loci, *hoc* non est Dominicam cœnam edere.

21 Nam unusquisque propriam cœnam præoccupat in edendo: & hic quidem esurit; ille vero ebrius est.

22 Eninvero num domos non habetis ad edendum & bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, & pudefacitis inopes? Quid vobis dicam? laudabo vos? in hoc non laudo.

23 Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, Dominum Jesum *videlicet* ea nocte qua proditus est, accepisse panem:

24 Et gratiis actis fregisse, ac dixisse, Accipite, edite: hoc meum est corpus quod pro vobis frangitur: hoc facite ad mei commemorationem.

25 Itidem & poculum, postquam cœnasset, dicendo, Hoc poculum est Novum illud pactum, per meum sanguinem: hoc facite quotiescumque biberitis ad mei commemorationem.

26 Quotiescumque enim ederitis panem hunc, & poculum hoc biberitis, mortem Domini annunciatis, usquequo venerit.

27 Itaque cuisquis ederit panem hunc, vel biberit poculum Domini indigne, damnas erit corporis & sanguinis Domini.

28 Exploret autem quisque seipsum, & ita de pane illo edat, & de poculo illo bibat.

29 Nam qui edit & bibit indigne, damnationem sibi ipsi edit & bibit, non discernens corpus Domini.

30 Prouterea inter vos multi *sunt* infirmi & valetudinarii, & dormiunt multi.

31 Etenim si nos ipsos dijudicaremus, non judicaremur.

32 Sed dum judicamur, à Domino erudimur, ne cum mundo condemnemur.

33 Itaque fratres mei, quum convenitis ad edendum, alius alium exspectate.

34 Quod si quis esurit, domi edat: ne ad condemnationem conveniatis. Reliqua vero, quum venero, ordinabo.

CAP. XII. *Dona Dei varia, & ipsorum usus.*

POrro de spiritualibus *donis*, fratres, nolim vos in *eorum* ignoratione versari.

2 Scitis *vos* Gentes fuisse, ad idola illa muta, prout abripiebamini, fuisse abreptos.

3 Quapropter notum vobis facio, nullum per Spiritum Dei loquentem, dicere Jesum anathema, & neminem posse dicere Jesum Dominum, nisi per Spiritum sanctum.

4 Distinctiones autem donorum sunt, sed idem Spiritus.

5 Et distinctiones ministeriorum sunt, sed idem Dominus:

6 Et distinctiones actionum sunt, sed idem est Deus agens ea omnia in omnibus.

7 Unicuique vero datur declaratio Spiritus ad utilitatem.

8 Nam huic quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ: alii vero sermo cognitionis per eumdem Spiritum:

9 Alteri vero fides per eumdem Spiritum: alii vero donum sanationum per eumdem spiritum:

ſpiritum : alii vero operatio virtutum, alii vero prophetia, alii vero diſcretio ſpirituũ:
10 Alteri vero genera linguarum, alii vero interpretatio linguarum.
11 Sed omnia hæc agit unus ille & idem Spiritus, diſtribuens privatim *illa* ſingulis ſicut vult.
12 Sicut enim corpus unum eſt, & membra habet multa, omnia vero illa membra corporis quod unicum eſt, multa ſunt, *ſed* unum ſunt corpus: ita & Chriſtus.
13 Etenim per unum ſpiritum nos omnes in unum corpus baptizati ſumus, & Judæi, & Græci, & ſervi, & liberi: & omnes potati ſumus in unum Spiritum.
14 Etenim corpus non eſt unum membrum, ſed multa.
15 Si dicat pes, Quia non ſum manus, non ſum ex corpore: num propterea non eſt ex corpore?
16 Et ſi dicat auris, Quia non ſum oculus, non ſum ex corpore: num propterea non eſt ex corpore?
17 Si totum corpus oculus, ubi auditus? ſi totum auditus, ubi odoratus?
18 Nunc autem Deus conſtituit membra, ſingula ſigillatim in corpore, ſicut voluit.
19 Quod ſi eſſent omnia unum membrum, ubi corpus?
20 Nunc vero multa quidem membra ſunt, unum vero corpus.
21 Non poteſt autem oculus dicere manui, Te mihi non opus eſt: aut rurſum caput pedibus. Non eſt mihi vobis opus.
22 Imo multo potius, quæ videntur membra corporis infirmiſſima eſſe, neceſſaria ſunt:
23 Et quæ putamus *membra* corporis minime eſſe honeſta: iis honorem ampliorem circumponimus: & quæ ſunt in nobis indecora, copioſiorem decorem habent.
24 Nam quæ ſunt in nobis decora: *iis detur* non eſt opus: ſed Deus contemperavit corpus, ei cui deerat ampliore tributo honore:
25 Ut ne ſit diſſidium in corpore, ſed membra itidem ſolicita ſint alia pro aliis.
26 Itaque ſive patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: ſive honore afficitur unum membrum, congratulantur omnia membra.
27 Vos autem eſtis corpus Chriſti, & membra particulatim.
28 Et alios quidem conſtituit Deus in Eccleſia, primum Apoſtolos, deinde Prophetas, tertio Doctores: deinde *conſtituit* poteſtates, deinde dona ſanationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum.
29 Num omnes, Apoſtoli? num omnes, Prophetæ? num omnes, Doctores?
30 Num omnes edunt virtutes? num omnes donum habent ſanationum? num omnes linguis loquuntur? num omnes interpretantur?
31 Sed affectate dona potiora. Et porro iter ad excellentiam vobis indicabo.

CAP. XIII. *Prærogativa & ſpeculum charitatis.*

SI linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum æs reſonans, aut cymbalum tinniens.
2 Et ſi habeam prophetiam, & noverim myſteria omnia, omnemque cognitionem: & ſi habeam totam fidem, adeo ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil ſum.
3 Et ſi inſumam alendis egenis omnia quæ mihi ſuppetunt, & ſi tradam corpus meum ut comburar, charitatem autem non habeam, *hoc* nihil *mihi* prodeſt.
4 Charitas iram cohibet, benigna eſt charitas, non invidet charitas, non agit perperam, non inflatur,
5 Non agit indecorè, non quærit quæ ſua ſunt, non exacerbatur, non cogitat malum,
6 Non gaudet injuſtitia, gratulatur autem veritati:
7 Omnia tegit, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet.
8 Charitas nunquam excidit: ſed & prophetiæ evaneſcent, & linguæ ceſſabunt, & cognitio evaneſcet.
9 Ex parte enim cognoſcimus, & ex parte prophetamus.
10 Poſtquam autem advenerit quod perfectum eſt, tunc quod eſt aliquatenus, ut inutile tolletur.
11 Quum eſſem infans, ut infans loquebar, ut infans ſapiebam, ut infans ratiocinabar: poſtquam autem factus ſum vir, inutilia ſuſtuli quæ infantis erant.
12 Cernimus enim nunc per ſpeculum & per ænigma, tunc autem coram *cernemus*: nunc novi aliquatenus, tunc vero amplius cognoſcam prout amplius edoctus fuero.
13 Nunc vero manet fides, ſpes, charitas, tria hæc: maxima autem harum charitas.

CAP. XIV. *Politia Eccleſia.*

AFfectate charitatem, ambite ſpiritualia: magis tamen ut prophetetis.
2 Nam qui loquitur lingua, non hominibus loquitur, ſed Deo: nullus enim audit, ſpiritu vero loquitur myſteria.
3 Qui autem prophetat, hominibus loquitur ædificationem, & exhortationem, & conſolationem.
4 Qui loquitur lingua, ſeipſum ædificat: qui vero prophetat, Eccleſiam ædificat.
5 Velim autem omnes vos loqui linguis, magis tamen ut prophetetis: major enim *eſt* qui prophetat, quam qui loquitur linguis, excepto ſi interpretetur, ut Eccleſia ædificationem accipiat.
6 Quod ſi nunc, fratres, veniam ad vos linguis loquens, quid vos juvabo, niſi vobis loquar aut ex revelatione, aut ex cognitione, vel prophetando, vel docendo?
7 Atqui animæ expertia quæ ſonum edunt, & tibia, & cithara, niſi diſtinctionem ſonis dederint, quomodo cognoſcetur quod tibia canitur aut cithara?

8 Etenim si incertum sonum tuba dederit, quis apparabitur ad bellum?

9 Ita & vos nisi per linguam edideritis, bene significantem sermonem, quomodo cognoscetur quod dicitur? eritis enim in aerem loquentes.

10 Tot, si casus tulerit, genera vocum sunt in mundo, & nihil est mutum.

11 Nisi igitur sciero vim vocis, ero ei qui loquitur, barbarus: & qui loquitur, apud me barbarus *fuerit*.

12 Ita & vos, quandoquidem Spiritus affectatis, ad ædificationem Ecclesiæ quærite ut exundetis.

13 Quapropter qui loquitur lingua, oret ut interpretetur.

14 Nam si orem lingua, spiritus meus orat: sed intellegentia mea est infructuosa.

15 Quid est igitur? orabo spiritu, sed oratio etiam intellegentia: psallam spiritu, sed psallam etiam intelligentia.

16 Quandoquidem si benedixeritis spiritu, is qui implet locum idiotæ, quomodo dicturus est Amen ad tuam gratiarum actionem? nam quid dicas nescit.

17 Nam tu quidem bene gratias agis, sed alius non ædificatur.

18 Gratias ago Deo meo quod magis quam vos omnes linguis loquar.

19 Sed in Ecclesia malim quinque verba ex intellegentia mea loqui, ut & alios voce instituam, quam decem millia verborum lingua.

20 Fratres, ne estote pueri prudentia: sed malitia infantes, prudentia vero adulti estote.

21 In lege scriptum est, propterea per diversæ linguæ *homines* & alia labra loquar populo huic: & ita quoque me non audient, dicit Dominus.

22 Linguæ igitur sunt signum, non iis qui credunt, sed infidelibus: prophetia vero non infidelibus, sed credentibus.

23 Itaque si eodem loci convenerit tota Ecclesia, & omnes linguis loquantur, ingreciantur autem idiotæ vel infideles, nonne dicent vos furere?

24 Sed si omnes prophetent, ingrediatur autem infidelis quispiam aut idiota, arguitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus.

25 Et ita quæ occulta sunt in ejus corde, manifesta fiunt: atque ita procidens in faciem, adorabit Deum, annuncians Deum vere in vobis esse.

26 Quid igitur est, fratres? quoties convenitis quisque vestrum canticum habet, doctrinam habet, linguam habet, revelationem habet, interpretationem habet? omnia ad ædificationem fiant.

27 Et lingua quis loquitur, *fiat* per binos, aut *ad* plurimum ternos, & vicissim: unus autem interpretetur.

28 Quod si non sit interpres, taceat in Ecclesia *qui loquitur lingua*, sibi ipsi vero loquatur, & Deo.

29 Prophetæ autem duo aut tres loquantur, & alii dijudicent.

30 Quod *si quid* alii revelatum fuerit assidenti, prior taceat.

31 Potestis enim omnes sigillatim prophetare, ut omnes discant, & omnes consolationem accipiant.

32 Et spiritus Prophetarum Prophetis subjiciuntur.

33 Non enim est exagitationis *auctor* Deus sed pacis, ut in omnibus Ecclesiis sanctorum.

34 Mulieres vestræ in conventibus fileant: nec enim permissum est eis ut loquantur, sed *oportet* ut subditæ sint, sicut & Lex dicit.

35 Quod si quid discere volunt, domi suos viros interrogent: nam turpe est mulieribus in Ecclesia loqui.

36 An à vobis sermo Dei profectus est? an ad vos solos devenit?

37 Si quis sibi videtur Propheta esse, aut spiritualis, agnoscat, quæ scribo vobis, esse Domini præcepta.

38 Qui vero ignarus est, ignarus esto.

39 Itaque fratres, ambite prophetandi donum, & loqui linguis ne prohibete.

40 Omnia decenter & ordine fiant.

CAP. XV. *Confirmatio resurrectionis, & quonam corpore futura sit.*

CÆterum notum facio vobis, fratres, Evangelium, quod euangelizavi vobis, quod & accepistis, in quo etiam statis:

2 Per quod etiam, si retinetis quo sermone vobis euangelizaverim, servamini: nisi si frustra credidistis.

3 Tradidi enim vobis imprimis quod & accepi, Christum videlicet mortuum esse pro peccatis nostris, secundum Scripturas:

4 Et sepultum fuisse, & suscitatum tertio die, secundum Scripturas:

5 Et visum fuisse Cephæ, deinde duodecim illis.

6 Postea visus est amplius quam quingentis fratribus semel: ex quibus plerique manent usque adhuc, quidam autem obdormierunt.

7 Postea visus est Jacobo: deinde Apostolis omnibus.

8 Ultimo vero omnium, velut abortivo, visus est etiam mihi.

9 Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, propterea quod persequutus sum Ecclesiam Dei.

10 Sed gratia Dei sum id quod sum: & gratia ejus, quæ in me *collata est*, non fuit inanis, sed amplius quam illi omnes laboravi: non ego tamen, sed gratia Dei quæ mecum *est*.

11 Et ego igitur & illi ita prædicamus, & ita credidistis.

12 Quod si Christus prædicatur ex mortuis suscitatus esse, quomodo dicunt quidam inter vos, non esse resurrectionem mortuorum?

13 Nam si resurrectio mortuorum non est, Christus quoque non est suscitatus.

14 Quod si Christus non est suscitatus, vanum videlicet *est* præconium nostrum, vana autem *est* etiam fides vestra.

15 Invenimur autem etiam falſi teſtes Dei: quoniam de Deo teſtificati ſumus, eum ſuſcitaſſe Chriſtum: quem *tamen* non ſuſcitavit, ſi videlicet mortui non ſuſcitantur:

16 Nam ſi mortui non ſuſcitantur, Chriſtus quoque non eſt ſuſcitatus.

17 Quod ſi Chriſtus non eſt ſuſcitatus, inanis eſt fides veſtra: adhuc eſtis in peccatis veſtris.

18 Nempe & qui obdormierunt in Chriſto, perierunt.

19 Si in hac ſolum vita ſperamus in Chriſtum, miſerrimi omnium hominum ſumus.

20 Nunc autem Chriſtus ſuſcitatus eſt ex mortuis: & primitiæ eorum qui obdormierunt factus eſt.

21 Quia enim per hominem mors, per hominem quoque reſurrectio mortuorum.

22 Sicut enim in Adamo omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur.

23 Unuſquiſque autem ſuo ordine: primitiæ Chriſtus, poſtea qui ſunt Chriſti, in adventu ipſius:

24 Deinde *erit* finis, quum tradiderit regnum Deo ac Patri: quum ut inane ſuſtulerit omne imperium, & omnem auctoritatem & poteſtatem.

25 Nam oportet eum regnare uſquequo omnes inimicos ſuppoſuerit pedibus ejus.

26 Ultimus *autem* hoſtis aboletur mors.

27 Nam omnia ſubjecit ſub pedes ejus. Quum autem dicit omnia eſſe *ei* ſubjecta, palam eſt *hoc dici* excepto eo qui ſubjecit ei omnia.

28 Poſtquam vero ſubjecta fuerint ei omnia, tunc & ipſe Filius ſubjicietur ei qui ſubjecit ipſi omnia, ut Deus ſit omnia in omnibus.

29 Alioqui quid facient qui ablutione utuntur ſuper mortuis? Si omnino mortui non ſuſcitantur, cur ablutione utuntur ſuper mortuis?

30 Cur etiam nos periclitamur omni momento?

31 Diebus ſingulis morior per gloriationem veſtram, quam habeo in Chriſto Jeſu Domino noſtro.

32 Si ſecundum hominem adverſus beſtias pugnavi Epheſi, quæ mihi utilitas? Si mortui non ſuſcitantur, edamus & bibamus, cras enim morimur.

33 Ne errate. Mores bonos commercia corrumpunt mala.

34 Evigilate juſte, & ne peccate quidam enim Deum non norunt: ad pudorem vobis *incutiendum* loquor.

35 At dicet aliquis, Quomodo ſuſcitantur mortui? quali autem corpore prodeunt?

36 Inſipiens, quod tu ſeris, non viviſcit, niſi mortuum fuerit:

37 Et quod ſeris, non corpus oriturum ſeris, ſed nudum granum, ſi caſus tulerit, tritici, aut alicujus ex reliquis *ſeminibus*.

38 Sed Deus ei dat corpus ut voluit, & ſingulis ſeminibus ſuum corpus.

39 Non omnis caro, eadem caro, ſed alia quidem caro hominum, alia autem caro pecorum, alia autem piſcium, alia vero volucrium.

40 Et *ſunt* corpora cœleſtia, & *ſunt* corpora terreſtria: ſed alius quidem cœleſtium decor, alius vero terreſtrium.

41 Alius decor Solis, & alius decor Lunæ: & alius decor ſtellarum: ſtella enim ſtellæ præſtat decore.

42 Ita *erit* & reſurrectio mortuorum: ſeritur *corpus* cum corruptione, ſuſcitatur cum incorruptione:

43 Seritur fœdum, ſuſcitatur cum gloria: ſeritur omnium virium expers, ſuſcitatur potens: ſeritur corpus animale, ſuſcitatur corpus ſpirituale.

44 Eſt corpus animale, & eſt corpus ſpirituale.

45 Ita etiam ſcriptum eſt, Factus eſt prior homo Adamus animal vivens: poſterior *autem* Adamus *factus eſt* ſpiritus vivificus.

46 At ſpirituale non eſt prius, ſed animale, deinde ſpirituale.

47 Primus homo è terra, pulvereus: ſecundus homo, ipſe Dominus è cœlo.

48 Qualis pulvereus ille, tales & pulverei ſunt: & qualis ille cœleſtis, tales & qui cœleſtes erunt.

49 Et ſicut geſſimus imaginem terreni geremus etiam imaginem cœleſtis.

50 Hoc autem dico, fratres, quia caro & ſanguis non poſſunt regni Dei hæreditatem conſequi; neque corruptio hæreditatem incorruptibilitatis conſequetur.

51 Ecce, myſterium vobis dico, Non omnes quidem obdormiemus, ſed omnes mutabimur, momento, & jactu oculi, ad ſojuriam tubam.

52 Canet enim tuba, & mortui excitabuntur incorrupti, & nos mutabimur.

53 Oportet enim corruptibile iſtud induere incorruptibilitatem, & mortuale iſtud induere immortalitatem.

54 Poſtquam autem hoc corruptibile induerit incorruptibilitatem, & mortales iſtud induerit immortalitatem, tunc fiet illud quod ſcriptum eſt, Abſorpta eſt mors ad victoriam:

55 Ubi tua, ô mors, victoria & ubi tuus ô ſepulcrum aculeus?

56 Aculeus vero mortis *eſt* peccatum: vis autem peccati, Lex.

57 Deo autem *habetur* gratia, qui dat nobis victoriam per Dominium noſtrum Jeſum Chriſtum.

58 Itaque, fratres mei dilecti, ſtabiles eſtote, immoti, eminentes in opere Domini ſemper, quum ſciatis laborem veſtrum non eſſe inanem in Domino.

CAP. XVI. *Facta exhortatione ad Eliemoſynam, epiſtola commendatione Timothei, & ſalutationibus claudituꝛ.*

PORro de collecta in ſanctos, quemadmodum ordinavi Eccleſiis Galatiæ, ita & facite.

2 Primo quoque *die* hebdomadis unuſquiſque veſtrum apud ſe ſeponat, recondens ut theſaurum quod pro Dei benignitate licuerit: ne, quum venero, tunc collectæ fiant.

3 Poſtquam autem acceſſero, quoſcunque probaveritis, hos mittam cum epiſtolis ut perferant Hieroſolymam beneficentiam veſtram.

4 Quod ſi res digna fuerit ut ipſe proficiſcar, mecum proficiſcentur.

5 Veniam autem ad vos quum Macedoniam tranſiero. (Macedoniam enim pertranſibo)

6 Apud vos autem forſitan permanebo, aut etiam hybernabo: ut vos me proſequamini quocumque proficiſcar:

7 Nolo enim vos nunc in transcurſu videre: ſed ſpero temporis aliquantum manſurum *me* apud vos, ſi Dominus permiſerit:

8 Permanebo autem Epheſi uſque ad Pentecoſten.

9 Nam oſtium mihi apertum eſt magnum & operoſum, & adverſarii multi.

10 Quod ſi venerit Timotheus, videte ut ſine metu ſit apud vos: opus enim Domini operatur ut & ego.

11 Nequis igitur illum pro nihilo habeat: ſed proſequimini eum cum pace, ut veniat ad me: exſpecto enim eum cum fratribus.

12 Porro de Apollo fratre, multum precatus ſum eum ut iret ad vos cum fratribus: ſed omnino non fuit *ei* voluntas nunc eundi: venturus eſt autem quum tempus opportunum habuerit.

13 Vigilate, perſtate in fide, viriliter agite, eſtote fortes.

14 Omnia veſtra cum charitate fiant.

15 Precor autem vos, fratres, noſtis familiam Stephanæ eſſe primitias Achaiæ, & ſeſe in miniſterium ſanctis addixiſſe:

16 Ut & vos ſubjiciamini talibus, & omnibus operam ſuam conferentibus & laborantibus.

17 Gaudeo vero de adventu Stephanæ & Fortunati & Achaici, quoniam iſti defectum veſtri ſuppleverunt.

18 Refocillarunt enim ſpiritum meum ac veſtrum. Agnoſcite igitur eos qui tales ſunt.

19 Salutant vos Eccleſiæ Aſiæ. Salutant vos in Domino multum Aquila & Priſcilla, cum Eccleſia quæ eſt domi ipſorum.

20 Salutant vos fratres omnes. Salutate alii alios oſculo ſancto.

21 Salutatio manu mea Pauli.

22 Siquis non amat Dominum Jeſum Chriſtum, eſto anathema. maran-atha.

23 Gratia Domini Jeſu Chriſti *ſit* vobi cum.

24 Charitas mea cum omnibus vobis in Chriſto Jeſu. Amen.

Ad Corinthios prior, miſſa fuit Philippis per Stephanam & Fortunatum & Achaicum & Timotheum.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD CORINTHIOS SECUNDA.

CAP. I. *Paulus gaudet conſolationem in afflictionibus perceptam, in afflictos refundere, & excuſat ſe quod ad Corinth. non venerit.*

PAulus Apoſtolus Jeſu Chriſti, per Dei voluntatem, & Timotheus frater, Eccleſiæ Dei quæ eſt Corinthi, una cum ſanctis omnibus qui ſunt in tota Achaia.

2 Gratia *ſit* vobis & pax à Deo patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

3 Benedictus *eſto* Deus ac Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, Pater, *inquam*, illius miſerationum & Deus omnis conſolationis:

4 Conſolans nos in omni afflictione noſtra: ut poſſimus in quavis afflictione *poſitos* conſolari, ea ipſa conſolatione qua nos ipſos conſolatur Deus.

5 Nam ſicut exundant perpeſſiones Chriſti in nobis, ita per Chriſtum exundat etiam conſolatio noſtra.

6 Sive autem affligimur pro veſtra conſolatione ac ſalute *affligimur*: ſive conſolationem percipimus, *conſolationem percipimus* pro veſtra conſolatione, quæ agit *in vobis* per tolerantiam earundem perpeſſionum quas & nos perpetimur: & ſpes noſtra firma eſt de vobis:

7 Ut qui ſciamus vos, ſicut conſortes eſtis perpeſſionum, ita etiam conſortes *fore* conſolationum.

8 Non enim volumus vos ignorare, fratres, de afflictione noſtra quæ nobis evenit in Aſia, nos ſupra modum gravatos fuiſſe ſupra vires, adeo ut prorſus animi penderemus, etiam quoad vitam.

9 Sed ipſi apud nos decretum mortis habuimus, ne confideremus in nobisipſis, ſed in Deo ſuſcitante mortuos:

10 Qui *que* ex tanta morte nos eripuit & eripit: in quo ſperamus nos adhuc etiam ereptum iri:

11 Una conferentibus ſubſidiariam operam etiam vobis per deprecationem pro nobis, ut donum ex multis perſonis in nos *collatum* per multos celebretur gratiarum actione pro nobis.

12 Nam gloriatio noſtra hæc eſt, teſtimonium *videlicet* conſcientiæ noſtræ, quod cum ſimplicitate & ſinceritate Dei, non cum ſapientia carnali, ſed cum gratia Dei, verſati ſumus in mundo, plurimum autem apud vos.

13 Non enim alia ſcribimus vobis quam quæ legitis aut etiam agnoſcitis: ſpero autem vos etiam ad extremum agnituros.

14 Sicut & aliquatenus agnoviſtis, nos gloriationem veſtram eſſe, quemadmodum & vos noſtra *eſtis*, in diem Domini Jeſu.

15 Itaque hac fiducia prius volui ad vos venire, ut ſecundam gratiam haberetis:

16 Et

16 Et per vos transire in Macedoniam, & rursum è Macedonia venire ad vos, & à vobis deduci in Judæam.

17 Hoc igitur quum deliberarem, numnam levitate sum usus? aut quæ delibero, secundum carnem delibero, ut sit apud me Etiam & Non?

18 Imo fidelis Deus *novit* sermonem nostrum apud vos, non fuisse Etiam & Non.

19 Nam Dei filius Jesus Christus, qui inter vos per nos prædicatus est, *id est* per me & Sylvanum ac Timotheum, non fuit Etiam & Non, sed Etiam fuit in ipso.

20 Quotquot enim *sunt* promissiones Dei, in ipso *sunt* Etiam, & in ipso *sunt* Amen, ad Dei gloriam per nos.

21 Porro, qui nos confirmat vobiscum in Christum, & qui unxit nos, Deus *est*.

22 Qui etiam obsignavit nos; indiditque arrhabonem Spiritus cordibus nostris.

23 Ego vero testem Deum invoco in meam animam, me *idcirco* nondum venisse Corinthum, quod vobis parcam.

24 Non quod dominemur vestræ fidei, sed *quod* administri simus gaudii vestri: nam fide statis.

CAP. II. *Prioris scripti apologia. Respiscenti jam Incestuoso jubet veniam dari.*

HOc autem apud me statui, rursus cum tristitia non venire ad vos.

2 Nam si ego contristo vos, quis est igitur qui exhilaret me, nisi is ipse qui contristatus fuerit ex me?

3 Et hoc ipsum vobis scripsi, ne quum venero, tristitiam capiam ex iis de quibus oportebat me gaudere, confisus de vobis omnibus, meum gaudium, omnium vestrum *gaudium* esse.

4 Nam ex multa afflictione & anxietate cordis scripsi vobis, per multas lacrymas: non ut tristitia afficeremini, sed ut cognosceretis charitatem quam habeo summam erga vos.

5 Quod si quis tristitiam attulit, non mihi tristitiam attulit, sed quadamtenus, ne *illum* aggravem, vobis omnibus.

6 Sufficit istiusmodi *homini* ista increpatio à pluribus illis *profecta*.

7 Ut è contrario potius vos *ei* condonetis, *eumque* consolemini, ne quo modo redundante tristitia absorbeatur *vir* hujusmodi.

8 Quapropter precor vos ut ratam faciatis in illum charitatem.

9 Nam in hunc finem etiam scripsi, ut cognoscerem probationem vestri, *id est*, an ad omnia obedientes sitis.

10 Cui vero quidpiam condonatis, & ego *condono*: nam & ego si quid condonavi, cui condonavi, propter vos *id feci*, in conspectu Christi, ut ne superemur à Satana.

11 Non enim illius machinationes ignoramus.

12 Porro quum venissem Troadem ad *prædicandum* Evangelium Christi, etiamsi ostium mihi apertum erat per Dominum, non fuit remissio spiritui meo, eo quod non invenissem Titum fratrem meum:

13 Sed quum illis valedixissem, abii in Macedoniam.

14 Deo *habetur* autem gratia, qui facit ut semper triumphemus in Christo: & odorem cognitionis sui manifestum facit per nos quovis in loco.

15 Nam Christi bona fragrantia sumus Deo: in iis qui servantur, & in iis qui pereunt:

16 His quidem, odor mortis ad mortem: illis vero, odor vitæ ad vitam. Sed ad hæc quis idoneus?

17 Non enim, ut plerique, cauponamur sermonem Dei, sed ut ex sinceritate, sed ut ex Deo, in conspectu Dei, de Christo loquimur.

CAP. III. *Commendatur minister spiritus præ ministro literæ, cum illi aperte pronuncient, quod hi sub velo stadebant.*

INcipimus rursus nosipsos commendare? aut num egemus, ut nonnulli, commendatitiis epistolis apud vos, aut commendatitiis à vobis?

2 Epistola nostra vos estis, inscripta in cordibus nostris, quæ intelligitur & legitur ab omnibus hominibus.

3 Dum manifestum sit vos esse epistolam Christi subministratam à nobis, inscriptam non atramento, sed Spiritu Dei vivi: non in tabulis lapideis, sed in carneis tabulis cordis.

4 Fiduciam autem hujusmodi habemus per Christum apud Deum.

5 Non quod idonei sumus per nosipsos ad cogitandum quicquam, velut ex nobis ipsis: sed quod idonei sumus, *id* ex Deo est:

6 Qui etiam fecit ut idonei essemus ministri novi pacti, non literæ, sed Spiritus: nam litera occidit, Spiritus autem vivificat.

7 Quod si mortis ministerium in literis *positum*, & informatum in lapidibus, fuit gloriosum, adeo ut non possent intentis oculis intueri filii Israel in faciem Mosis, propter gloriam illam faciei ejus, quæ *nunc* ut inutilis tollitur.

8 Qui non potius ministerium Spiritus erit gloriosum?

9 Nam si ministerium condemnationis *fuit* gloriosum, multo magis ministerium justitiæ exundat gloria.

10 Etenim quod glorificatum fuit, ne glorificatum quidem fuit hac in parte, *id est*, supereminentis illius gloriæ respectu.

11 Nam si quod *nunc* ut inutile tollitur, *fuit* gloriosum, multo magis est gloriosum id quod manet.

12 Itaque quum ejusmodi spem habeamus, multa in loquendo evidentia utimur.

13 Nec *sumus* sicut Moses, *qui* imponebat velamen faciei suæ, ne oculos defigerent filii Israelis ad finem ejus, quod *nunc* ut inutile tollitur.

14 Itaque occalluerunt mentes illorum. Nam usque ad diem hodiernum, in lectione Veteris pacti manet non retectum velamen illud, quod in Christo inutile factum tollitur.

15 Sed ad hunc usque diem quum legitur Moses, velamen cordi eorum impositum est.
16 Quando vero sese converterit ad Dominum, tolletur velamen illud.
17 Dominus vero, Spiritus ille est: ubi autem Spiritus ille Domini, illic libertas.
18 Nos autem omnes retecta facie gloriam Domini, quasi in speculo intuentes, in eamdem imaginem transformamur ex gloria in gloriam, sicut à Domino Spiritu.

CAP. IV. *Veritatem omnibus conscientiis non induratis per Apostolos illuxisse: confessores ejus subjectos cruci; majori tamen consolatione quam cruce fruituros.*

PRopterea quum ministerium hoc habeamus, prout misericordiam consequuti sumus, segnes non sumus.
2 Sed abrenunciavimus pudendis latebris non cum callidate ambulantes, neque falsantes sermonem Dei, sed declaratione veritatis commendantes nos ipsos apud omnem conscientiam hominum, in conspectu Dei.
3 Quod si opertum est Euangelium nostrum, iis qui pereunt opertum est.
4 In quibus Deus hujus seculi excæcavit mentes, *nempè* in infidelibus, ne irradiet eos illustratio Euangelii gloriæ Christi, qui est imago Dei.
5 Non enim nosipsos prædicamus, sed Christum Jesum *esse* Dominum: nos autem, servos vestros propter Jesum.
6 Quoniam Deus, qui dixit ut è tenebris lux splendesceret, *is est* qui splenduit in cordibus nostris: ad *præbendum* lucem notitiæ gloriæ Dei in facie Jesu Christi.
7 Habemus autem thesaurum hunc in testaceis vasculis, ut hæc hujus potentiæ supereminentia sit Dei, & non ex nobis:
8 Dum in omnibus affligimur, at non coarctamur: hæsitamus, at non prorsus hæremus:
9 Persequutionem patimur, sed in ea non deserimur: dejicimur, at non perimus:
10 Quolibet tempore mortificationem Domini Jesu in corpore circumferentes, ut etiam vita illa Jesu in corpore nostro manifesta fiat.
11 Semper enim nos qui vivimus, morti tradimur propter Jesum, ut etiam vita Jesu manifesta fiat in carne nostra mortali.
12 Itaque mors quidem in nobis agit, vita vero in vobis.
13 Et quoniam habemus eundem Spiritum fidei, secundum illud quod scriptum est, Credidi, & ideo loquutus sum: nos quoque credimus, quamobrem etiam loquimur.
14 Scientes fore ut qui suscitavit Dominum Jesum, nos quoque per Jesum suscitet, & sistat vobiscum.
15 Nam hæc omnia propter vos *fiunt*, ut gratia illa amplificata, pluribus gratias agentibus, exundet in gloriam Dei.
16 Propterea non segnescimus: sed etiamsi externus homo noster corrumpitur, internus tamen renovatur in dies.
17 Illico enim præterieus levitas afflictionis nostræ, excellenter excellentis gloriæ pondus æternum conficit nobis:
18 Dum non spectamus ea quæ cernuntur, sed ea quæ non cernuntur: nam quæ cernuntur, temporaria sunt: at quæ non cernuntur, æterna.

CAP. V. *Peregrinantes in tabernaculo corporis, abesse à Christo; per Apostolum autem vocari ad Christum, qui in spiritu & novitate vita est cognoscendus.*

SCimus enim nos, si terrestris hujus domus nostræ tabernaculum dissolutum fuerit, ædificium ex Deo habituros, domicilium *videlicet* non manu factum, æternum in cœlis.
2 In hoc etenim suspiramus, expetentes domicilio nostro, quod è cœlo est, superindui.
3 Siquidem etiam induti, non nudi reperiemur.
4 Etenim qui sumus in hoc tabernaculo suspiramus gravati: in quo *constituti* non cupimus *eo* exui, sed superindui, ut absorbeatur mortalitas à vita.
5 Porro Deus *is est* qui nos ad hoc ipsum condidit, qui etiam dedit nobis arrhabonem Spiritus.
6 Confidenti igitur animo sumus semper, & scimus nos dum adsumus in corpore, peregrè abesse à Domino:
7 (Per fidem enim ambulamus, non per adspectum:
8 Confidenti autem animo sumus: sed gratum est nobis potius abesse è corpore, & adesse apud Dominum.)
9 Quapropter etiam contendimus ut hic præsentes, & hinc absentes, ipsi placeamus.
10 Omnes enim nos manifestos fieri oportet coram tribunali Christi, ut unusquisque reportet quæ in corpore *fecerit*, congruenter ad id quod fecerit, sive bonum, sive malum.
11 Scientes igitur terrorem illum Domini, homines ad fidem adducimus, Deo autem manifesti sumus: & spero *nos* etiam conscientiis vestris manifestos esse.
12 Non enim iterum nosipsos commendamus vobis, sed vobis occasionem præbemus gloriandi de nobis: ut habeatis *quod dicatis* adversus eos qui in facie gloriam captant, at non in corde.
13 Nam sive insanimus, Deo *insanimus*: sive sana mente sumus, vobis *sana mente sumus*.
14 Charitas enim illa Christi constringit nos:
15 Ut qui hoc statuerimus, si unus pro omnibus mortuus fuit, nempè istos omnes fuisse mortuos, & *illum* pro omnibus mortuum esse, ut qui vivunt, posthac non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & suscitatus est.
16 Itaque nos posthac neminem novimus secundum carnem: quod si etiam novimus Christum secundum carnem, nunc tamen non amplius novimus.
17 Si quis igitur *est* in Christo, nova res condita *est*: vetera præterierunt: ecce nova facta sunt omnia.

18 Hæc autem omnia *sunt* ex Deo, qui reconciliavit nos sibi per Jesum Christum, deditque nobis ministerium reconciliationis :
19 Nempe quia Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non imputando eis offensas eorum : posuitque in nobis sermonem illum reconciliationis.
20 Itaque nomine Christi legatione fungimur, & velut Deo *vos* rogante per nos, oramus Christi nomine, reconciliamini Deo.
21 Fecit enim *ut* qui non novit peccatum, pro nobis peccatum *esset*, ut nos efficeremur justitia Dei in eo.

CAP. VI. *Ministerium cruce & virtute insigne, commendatur : & ab infidelium commercio dissuadetur.*

SEd &, ut operam nostram ei accommodantes, hortamur ne frustra gratiam Dei receperitis.
2 (Dicit enim *Deus*, Præstituto tempore accepto exaudivi te, & in die salutis succurri tibi : ecce nunc *est* præstitutum illud tempus acceptum, ecce nunc dies salutis)
3 Nullam ulla in re præbentes impingendi causam, ne vituperetur ministerium :
4 Sed in omnibus nos approbantes, ut Dei ministri, tolerantia multa in afflictionibus, in necessitatibus, in angustiis,
5 In verberibus, in carceribus, in exagitationibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis,
6 Cum castitate, cum notitia, cum iræ cohibitione, cum benignitate, cum Spiritu sancto, cum charitate minimè simulata.
7 Per sermonem veritatis, per virtutem Dei, per arma justitiæ à dextris ac sinistris,
8 Per gloriam & dedecus, per convitia & laudes : ut impostores, & *tamen* veraces :
9 Ut ignoti, & *tamen* noti : ut morientes, & ecce vivimus : ut qui castigamur, nec *tamen* morte afficimur :
10 Ut tristes, semper tamen gaudentes : ut pauperes, sed multos ditantes : ut nihil habentes, sed omnia obtinentes.
11 Os nostrum apertum est erga vos, Corinthii, cor nostrum dilatatum est.
12 Non habitatis angustè in nobis : sed angusti estis in visceribus vestris.
13 Loquor autem ut filiis de pari compensatione. Dilatamini & vos.
14 Ne impari jugo copulamini cum infidelibus : quod enim consortium justitiæ cum legis transgressione ? & quæ communio lucis cum tenebris ?
15 Et quæ concordia Christo cum Belial ? aut quæ portio fideli cum infideli ?
16 Et quæ consensio templo Dei cum simulacris ? nam vos templum estis Dei viventis : sicut dixit Deus, Habitabo in eis & inambulabo : & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus.
17 Quapropter exite è medio eorum, & separamini, dicit Dominus, & impurum ne attingite, tum ego excipiam vos :
18 Et ero vobis pro patre, & vos eritis mihi pro filiis ac filiabus ; dicit Dominus omnipotens.

CAP. VII. *Se ex amore fecisse quod contristarit ipsos, nec pœnituere ; quoniam tristitia eorum secundum Deum fuit, & in bonum cessit.*

HAs igitur promissiones quum habeamus, dilecti, purificemus nos ab omni inquinamento carnis ac spiritus, id finem perducentes sanctimoniam in timore Dei.
2 Recipite nos : neminem injuria affecimus, neminem corrupimus, neminem quæstui habuimus.
3 Ad condemnationem *vestri hoc* non dico : nam ante dixi vos in cordibus nostris esse, ad commoriendum & convivendum.
4 Multa *est* mihi loquendi libertas apud vos, multa mihi gloriatio de vobis : impletus sum consolatione : vehementer superabundo gaudio in omni afflictione nostra.
5 Etenim quum venissemus in Macedoniam, nullam habuit remissionem caro nostra, sed in omnibus fuimus afflicti : foris *fuerunt* pugnæ, intus metus.
6 Sed qui consolatur abjectos, consolatus est nos, *nempè* Deus, adventu Titi.
7 Non solum autem adventu illius, sed etiam consolatione quam ille accepit ex vobis, quum renunciaret nobis vestrum vehemens desiderium, vestrum luctum, vestrum super me ardorem adeo ut magis gavisus fuerim.
8 Nam etiamsi vos contristavi per epistolam, non me pœnitet, etiamsi pœnituerit, (video enim, epistolam illam, tametsi ad tempus, vos contristasse)
9 Nunc gaudeo, non quod contristati fueritis, sed quod contristati fueritis ad resipiscentiam : nam contristati fuistis secundum Deum, & nulla in re damno affecti fueritis ex nobis.
10 Nam quæ secundum Deum est tristitia, ea resipiscentiam efficit ad salutem, cujus nunquam pœniteat : at mundi tristitia mortem efficit.
11 Ecce enim istud ipsum, quod secundum Deum contristati fuistis, quantum in vobis effecit studium ? imo defensionem, imo indignationem, imo timorem, imo vehemens desiderium, imo zelum, imo vindicationem ? per omnia testatum fecistis vos esse puros in hoc negotio.
12 Itaque etsi scripsi vobis, non *scripsi vobis* ejus respectu qui injuriam fecerat, nec ejus respectu qui injuria affectus fuerat : sed ut apud vos manifestum fieret studium illud nostrum pro vobis, in conspectu Dei.
13 Propterea consolationem accepimus ex consolatione vestri : sed quam plurimum gavisi fuimus ob gaudium Titi, quod refocillatus sit spiritus ejus ab omnibus vobis :
14 Et quod si quid apud eum de vobis gloriatus sum, non sui pudefactus, sed ut omnia verè loquuti fuimus vobis, ita & gloriatio nostra ova usus eram apud Titum, vera comperta sit :
15 Et viscera ejus eo amplius erga vos *affecta* sint, memoria repetentis omnium vestrum obedientiam, & ut cum timore ac tremore ipsum exceperitis.

16 Gaudeo igitur quod penitus confidam de vobis.

CAP. VIII. *Macedonum & Chriſti exemplo ad Eleemoſynas exhortatio.*

POrro notam facimus vobis, fratres, gratiã Dei præſtitam Eccleſiis Macedonum:

2 *Nempe* in multa exploratione afflictionis exundans gaudium ipſorum, & profundam eorum paupertatem exundaſſe in copioſam benignitatem ipſorum.

3 Nam pro viribus (teſtor) atque ſupra vires voluntarii *fuerunt*:

4 Multis cum precibus nos deprecantes ut hanc beneficentiam & ſocietatem hujus miniſterii ſanctorum cauſa *ſubeundi*, in nos reciperemus.

5 Ac non prout ſperabamus *ita fecerunt*, ſed ſemetipſos dediderunt primum Domino, *deinde* & nobis per Dei voluntatem:

6 Ut adhortaremur Titum ut ſicut ante cœpit, ita etiam abſolvat apud vos hanc quoque beneficentiam.

7 Itaque ſicut omnibus abundatis, *nempe* fide, & ſermone, & cognitione, & omni ſtudio, & veſtra in nos charitate, *videte* ut hac quoque gratia abundetis.

8 Non ex imperio dico ſed aliorum ſtudio, veſtræ quoque dilectionis ſinceritatem reddens exploratam.

9 Noſtis enim beneficentiam Domini noſtri Jeſu Chriſti, eum *videlicet* propter vos pauperem factum eſſe, quum eſſet dives, ut vos illius paupertate diteſceretis.

10 Et ſententiam in ea re *meam* dico: nam hoc vobis conducit, qui non ſolum facere, ſed etiam velle ante cœpiſtis anno ſuperiore.

11 At nunc etiam illud ipſum Facere abſolvite: ut ſicut *adfuit* promtum illud Velle; ita etiam *adſit* ipſum Perficere ex eo quod habetis.

12 Etenim ſi prius adſit promtus animus, aliquis acceptus *eſt* pro eo quod habet, non pro eo quod non habet.

13 Non enim *dico* ut aliis ſit relaxatio, vobis autem afflictio: ſed *ut* pari conditione quod vobis ſupereſt *ſuppleat* hoc tempore quod illis deeſt,

14 Ut & quod illis ſupereſt ſuppleat quod vobis deeſt, ut fiat æqualitas.

15 Sicut ſcriptum eſt, Qui multum *collegit*, plus non habuit: & qui paululum, minus non habuit.

16 Gratia vero *habetur* Deo, qui cordi Titi indidit idem ſtudium pro nobis:

17 Quod tum exhortationem illam gratam habuit, tum vero quod majore ſtudio ultro ad vos iter ſuſcepit.

18 Miſimus autem una cum eo fratrem illum cujus laus eſt in Euangelio per omnes Eccleſias.

19 (Nec *id* ſolum, ſed etiam ſuffragiis delectus eſt ab Eccleſiis ſocius peregrinationis noſtræ; cum hac beneficentia quæ adminiſtratur à nobis ad ipſius Domini gloriam, & *comprobandum* promtum animum veſtrum)

20 Vitantes hoc, nequis nos vituperet in hac ubertate quæ adminiſtratur à nobis.

21 Ut qui procuremus honeſta non ſolum in conſpectu Domini, ſed etiam in conſpectu hominum.

22 Miſimus autem cum eis fratrem noſtrum, quem ſæpè in multis probavimus ſtudioſum, nunc autem multo ſtudioſiorem, ob multam *meam* fiduciam in vobis.

23 Sive de Tito *quæritur*, ſocius meus *eſt*, & apud vos adjutor: ſive de fratribus noſtris, legati *ſunt* Eccleſiarum, & gloria Chriſti.

24 Itaque demonſtrationem charitatis veſtræ, & noſtræ de vobis gloriationis, edite in eos, in conſpectu Eccleſiarum.

CAP. IX. *Continuatur exhortatio ad liberalitatem eleemoſynariam.*

NAm de miniſterio quod ſanctis exhibetis, ſupervacaneum eſt mihi ſcribere vobis.

2 Novi enim promtum animum veſtrum, quem de vobis jacto apud Macedones, Achaiam videlicet paratam eſſe ab anno ſuperiore: & ex vobis *ortus* zelus provocavit complures.

3 Miſi autem hos fratres, ne gloriatio noſtra de vobis inanis fiat hac in parte: ut (ſicut dicebam) parati ſitis:

4 Ne quo modo, ſi mecum venerint Macedones, & invenerint vos imparatos, non pudefiamus (ut ne vos dicam) in præfidente iſta gloriatione.

5 Itaque neceſſarium duxi adhortari hos fratres, ut priores venirent ad vos & prius abſolverent antea denunciatam beneficentiam veſtram, ut ea ſit parata ita ut beneficentia, & non ut extortum aliquid.

6 Hoc autem *dico*, Qui ſerit parcè, parcè etiam metet: & qui ſerit benignè, benignè etiam metet.

7 Quiſque ſicut præoptat corde, *ita* agat: non ex triſtitia aut ex neceſſitate: nam hilarem datorem diligit Deus.

8 Potens *eſt* autem Deus efficere ut omnis gratia in vos exundet: ut in omnibus omni tempore omne quod ſufficiat habentes, exundetis ad omne opus bonum:

9 Sicut ſcriptum eſt, Diſperſit, dedit pauperibus: Juſtitia ejus manet in ſeculum.

10 Qui autem ſuppeditat ſemen ſerenti, & panem ad eſcam ſuppeditet, & multiplicet ſementem veſtram, & augeat fructus juſtitiæ veſtræ,

11 *Vobis* omni modo ditatis ad omnem benignitatem, quæ per nos efficit ut gratiæ agantur Deo.

12 Nam miniſterium functionis iſtius non ſolum ſupplebit quæ ſanctis deſunt, ſed etiam exundat per multas gratiarum actiones apud Deum *exhibitas*, per approbationem iſtius miniſterii.

13 Deum glorificando de veſtra teſtata ſubmiſſione Euangelio Chriſti, deque benigna in ſe & in omnes communicatione.

14 Et per ipſorum deprecationem pro vobis propenſo vos amore diligentium, propter excellentem gratiam Dei in vobis.

15 Gra-

15 Gratia autem *habetur* Deo ſuper inenarrabili ſuo domo.

CAP. X. *Arma & armatura Chriſtianorum.*

CÆterum precor vos per lenitatem illam & æquitatem Chriſti, ego ipſe Paulus qui coram quidem ſummiſſo animo ſum inter vos, , abſens vero, ſum erga vos confidens.

2 *Hoc* autem deprecor, ne præſens confidenter agam fiducia qua exiſtimor audax fuiſſe in quoſdam qui de nobis exiſtimant quaſi ſecundum carnem ambulemus.

3 Nam in carne, non *tamen* ſecundum carnem ambulantes, militamus:

4 Arma enim militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed divinitus valida ad deſtructionem munitionum.

5 Ratiocinationes evertendo, omnemque ſublimitatem quæ ſeſe extollit adverſus cognitionem Dei: & in captivitatem redigendo omnem cogitationem ad obediendum Chriſto:

6 Et paratum habendo quo vindicemus omnem contumaciam, poſtquam impleta fuerit veſtra obedientia.

7 Quæ ob oculos ſunt aſpicitis? ſi quis apud ſe confidit ſe Chriſti eſſe, hoc viciſſim reputet ex ſeſe, quemadmodum ipſe Chriſti *eſt*, ita & nos Chriſti *eſſe*.

8 Nam ſi amplius etiam quippiam glorier de poteſtate noſtra, quam dedit Dominus nobis ad ædificationem, ac non ad deſtructionem veſtri, non pudefiam.

9 Ne videar ceu perterrefacere vos per epiſtolas.

10 Nam epiſtolæ quidem (inquiunt) graves ſunt & validæ: ſed præſentia corporis infirma *eſt*, & ſermo *eſt* nihili.

11 Hoc reputet *qui* iſtiuſmodi *eſt*, quales ſumus ſermone per epiſtolas quum abſumus, tales etiam *nos fore* reipſa quum aderimus.

12 Non enim audemus nos adjungere vel conjungere cum quibuſdam qui ſeipſos commendant: ſed non intelligunt quod ipſi ſeſe metiuntur ſeipſis, & ſibiipſis ſeſe comparant.

13 At nos non gloriabimur de iis quæ menſuræ *noſtræ* non ſunt, ſed ſecundum modum nobis ad regulam admenſum, *id eſt* ejus quam deſtribuit nobis Deus menſuræ, *gloriabimur* nos perveniſſe ad vos etiam uſque.

14 Non enim quaſi non pervenerimus uſque ad vos, extendimus noſipſos ultra quam deceat: nam uſque ad vos etiam pervenimus in Euangelio Chriſti.

15 Nequaquam de iis quæ menſuræ *noſtræ* non ſunt gloriantes, *id eſt* de alienis laboribus: ſed ſperantes, *fore ut* augeſcente fide veſtra in vobis amplificemur in attributa nobis noſtra menſura ad exundantiam uſque.

16 Ut in iis *regionibus* quæ ultra vos *ſunt*, euangelizem: non ut in alteri attributa menſura, de præparatis gloriemur.

17 Cæterum qui gloriatur, in Domino glorietur.

18 Non enim qui ſeipſum commendat, is probandus eſt, ſed is quem Dominus commendat.

CAP. XI. *Inſtituit ſui cum pſeudoapoſtolis comparationem, & excuſat ſe illius.*

UTinam ſufferretis pauliſper inſipientiam *meam*: imo etiam ſufferte me.

2 Affecto enim vos Dei æmulatione. Aptavi enim vos, *quos* uni viro, *ut* virginem puram ſiſtam, *nempe* Chriſto:

3 Sed metuo ne quo modo, ſicut ſerpens ille Evam ſeduxit calliditate ſua, ita corruptæ cogitationes veſtræ *degenerent* à ſimplicitate quæ eſt in Chriſto.

4 Enimvero ſi veniens quiſpiam alium Jeſum prædicet quem non prædicavimus, aut *ſi* Spiritum alterum accipiatis quem non acceperatis, aut Euangelium aliud quod non receperatis, bene *illum* toleraveritis.

5 Puto enim me nihilo inferiorem fuiſſe ſummis Apoſtolis.

6 Quod ſi rudis *ſum* ſermone, non tamen *ſum rudis* cognitione: ſed omnino manifeſti facti ſumus in omnibus apud vos.

7 Num peccavi quum ipſe me ſubmitterem ut vos eveheremini? *id eſt*, quod gratuito Euangelium Dei euangelizavi vobis?

8 Alias Eccleſias ſpoliavi, accepto *ab eis* ſtipendio, ut vobis inſervirem: & quum apud vos eſſem & egerem, non obtorpui cum cujuſquam incommodo.

9 Quod enim mihi deerat ſuppleverunt fratres quum veniſſent é Macedonia: & in omnibus me conſervavi vobis minimè oneroſum, & præſtabo.

10 Eſt veritas Chriſti in me, quod hæc gloriatio non obſtruetur in me in regionibus Achajæ.

11 Quapropter? *an* quod non diligam vos? Deus novit.

12 Sed quod facio, etiam faciam: ut amputem occaſionem iis qui exoptant occaſionem, ut in *eo de* quo gloriantur, inveniantur quales & nos.

13 Nam iſtiuſmodi pſeudoapoſtoli, operarii doloſi ſunt transfigurantes ſe in Apoſtolos Chriſti.

14 Neque id mirum: ipſe enim Satanas ſe transfigurat in Angelum lucis.

15 Non magnum eſt igitur ſi etiam ejus miniſtri transfigurant ſe tamquam *ſint* miniſtri juſtitiæ, quorum finis erit ſecundum opera ipſorum.

16 Rurſum dico, nequis me putet deſipientẽ eſſe: alioquin vel ut deſipientem recipite me, ut paululum quiddam & ego glorier.

17 Quod dico, non dico ſecundum Dominum, ſed ut deſipiens, in fundamento hujus gloriationis.

18 Quandoquidem multi gloriantur ſecundum carnem, & ego gloriabor.

19 Libenter enim ſuffertis deſipientes, quod ſitis ſapientes.

20 Suffertis enim ſi quis vos in ſervitutem adigit, ſi quis exedit, ſi quis *ſtipendium* accipit, ſi quis attollit ſeſe, ſi quis vos in faciem cædit.

21 Contumeliæ reſpectu dico: ſicuti quod nos infirmi fuimus: Imo in quocumque audacia

dacia uti venit aliquis (ut desipiens loquor) audacia & ego uti velim :

22 Hebræi sunt? *sum* & ego: Israelitæ sunt? *sum* & ego: semen Abrahami sunt? *sum* & ego:

23 Ministri Christi sunt? (desipiens loquor) superior sum ego : in laboribus amplius : in plagis supra illos in carceribus amplius: in mortibus sæpe.

24 A Judæis quinquies accepi quadragenas *plagas*, una minus.

25 Ter virgis cæsus fui, semel fui lapidatus, ter naufragium feci, noctem ac diem in profundo egi :

26 *In* itineribus sæpe *fui*, in periculis fluminum, periculis latronum, periculis à *meis* gentilibus, periculis à Gentibus, periculis in civitatibus, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis inter falsos fratres.

27 In labore & ærumna, in vigiliis sæpe, in fame, & siti, & in jejuniis sæpe, in frigore & nuditate.

28 Absque iis quæ extrinsecus *eveniunt*, *urget* me illud in me quotidie consurgens, *id est*, solicitudo de omnibus Ecclesiis.

29 Quis infirmus est, quin ego sim infirmus? quis offenditur, quin ego urar ?

30 Si gloriari oporteat, de iis quæ infirmitatis meæ *sunt* gloriabor.

31 Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, benedictus in sæcula, novit me non mentiri.

32 Damasci, Ethnarcha nomine Aretæ regis, præsidio tenebat Damascenorum urbem, cupiens me prehendere :

33 Sed per fenestram in corbe fune demissus fui per mœnia, & ejus manus effugi.

CAP. XII. *Raptus Pauli. Stimulus carnis. Gloriatio in infirmitatibus & passionibus.*

GLoriari sane non convenit mihi: veniam enim ad apparitiones & revelationes Domini.

2 Novi hominem in Christo ante annos quatuordecim, (an in corpore, nescio: an extra corpus, nescio : Deus novit) raptum in tertium usque cœlum.

3 Et novi hujusmodi hominem (an in corpore, an extra corpus, nescio: Deus novit)

4 Raptum fuisse in paradisum, & audisse ineffabilia verba, quæ non liceat homini loqui.

5 Super ejusmodi homine gloriabor : de meipso vero non gloriabor, nisi in infirmitatibus meis.

6 Si enim voluero gloriari : non ero desipiens: veritatem enim dicam : sed parco loquor, nequis de me reputet supra *id* quod cernit *esse* me, aut *quod* audit ex me.

7 Et ne supereminentia revelationum supra modum efferrer, datus est mihi furculus infixus carni, *nempe* angelus Satan, ut me colaphis cædat, ne supra modum efferar.

8 Super hoc ter Dominum rogavi, ut ab scederet à me.

9 Sed dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea : nam potentia mea per infirmitatem consummatur. Libentissime igitur gloriabor potius de infirmitatibus meis, ut tamquam in tabernaculo inhabitet in me potentia Christi.

10 Propterea acquiesco in infirmitatibus, in injuriis, in necessitatibus, in persequutionibus, in angustiis pro Christo : quum enim infirmus sum, tunc potens sum.

11 Fui desipiens in gloriando : vos me coegistis : nam ego debueram à vobis commendari : nulla enim in re inferior fui summis Apostolis, etiamsi nihil sum.

12 Indicia quidem Apostoli edita sunt apud vos cum omni tolerantia, per signa, & prodigia, & virtutes.

13 Nam quid est in quo fueritis inferiores reliquis Ecclesiis, nisi quod ego ipse non obtorpui cum vestro incommodo ? condonate mihi hanc injuriam.

14 Ecce tertio paratus sum venire ad vos, nec cum vestro incommodo obtorpescam : non enim quæro quæ vestra sunt, sed vos : non enim debent filii parentibus, sed parentes filiis thesauros recondere.

15 Ego vero libentissime sumtum impendam, & expendar pro animabus vestris : etiam si plurimum vos diligens, minus diligar.

16 Sed esto, ego vos non gravavi : sed quod sim callidus, dolo vos cepi.

17 Num per quemquam eorum quos misi ad vos, quæstui vos habui ?

18 Precatus sum Titum, & cum eo misi fratrem : num aliqua in re vos quæstui habuit Titus ? nonne eodem spiritu ambulavimus ? nonne iisdem vestigiis ?

19 Rursum putatis quod nos vobis excusemus? in conspectu Dei, in Christo loquimur : omnia autem hæc, dilecti, pro vestra ædificatione.

20 Nam metuo ne quo modo, quum venero, non quales velim reperiam vos, & ego reperiar vobis qualè nolitis: ne quo modo *sint* lites, æmulationes, excandescentiæ, rixæ, obtrectationes, susurri, rumores, tumultationes.

21 Ne me postquam iterum venero, deprimat Deus meus apud vos, & lugeam multos eorum qui ante peccarunt, nec resipuerunt super impuritate & scortatione & lascivia quam patrarunt.

CAP. XIII. *A sui ipsorum examine probat Apostolatus sui integritatem & auctoritatem, quâ posset uti.*

TErtio jam venio ad vos. Ex ore duorum testium aut trium firmum erit omne verbum.

2 Prædixi & secundo prædico ut præsens, & absens nunc scribo iis qui ante peccarunt, & reliquis omnibus, fore ut, si denuo venero, non parcam.

3 Quandoquidem experimentum quæritis in me loquentis Christi, qui erga vos non infirmus, sed potens est in vobis.

4 Nam etsi crucifixus fuit ex infirmitate, vivit tamen ex potentia Dei : nam & infirmi sumus in eo, sed vivi erimus cum eo, ex potentia Dei apud vos.

5 Vos ipsos tentate an sitis in fide, vosipsos explorate: annon agnoscitis vosmetipsos, *videlicet*

dilicet Jesum Christum in vobis esse? nisi rejectanei estis.

6 At spero fore ut cognoscatis nos non esse rejectaneos.

7 Opto autem à Deo, nequid mali faciatis: non ut nos probi appareamus, sed ut quod bonum est faciatis, nos vero velut rejectanei simus.

8 Non enim possumus quicquam adversus veritatem, sed pro veritate.

9 Gaudemus enim quum nos infirmi simus, vos autem validi estis: hoc autem etiam optamus, vestri *videlicet* connexum.

10 Propterea hæc absens scribo, ne præsens præcisa severitate utar ex auctoritate quam dedit mihi Dominus ad ædificationem, ac non ad destructionem.

11 Quod reliquum est, fratres, gaudete, compingimini, consolatione fruimini, idem sapite, in pace agite: & Deus charitatis ac pacis erit vobiscum.

12 Salutate alii alios osculo sancto. Salutant vos sancti omnes.

13 Gratia Domini Jesu Christi, & charitas Dei, & communicatio Spiritus sancti sit cum omnibus vobis. Amen.

Ad Corinthios secunda fuit scripta Philippis *urbe* Macedoniæ, per Titum & Lucam.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD GALATAS.

CAP. I. *Galatæ mutabiles. Euangelii auctoritas. Chronicum Pauli.*

PAulus Apostolus (non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum ac Deum Patrem qui suscitavit eum ex mortuis)

2 Quique mecum sunt omnes fratres, Ecclesiis Galatiæ.

3 Gratia vobis & pax à Deo Patre, & Domino nostro Jesu Christo:

4 Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eximeret nos ex præsenti seculo malo, secundum voluntatem Dei, & Patris nostri.

5 Cui *sit* gloria in secula seculorum. Amen.

6 Miror vos ita cito, deserto eo qui vocavit vos in gratiam Christi, transferri in aliud Euangelium:

7 Quod non est aliud: sed nonnulli vos turbant, & volunt invertere Euangelium Christi.

8 Sed etiamsi nos, aut Angelus è cœlo euangelizet vobis præter *id* quod vobis euangelizavimus, anathema esto.

9 Ut ante diximus, etiam nunc iterum dico, Si quis vobis euangelizaverit præter *id* quod accepistis, anathema esto.

10 Nunc enim *utrum* homines an Deum *audiendum* suadeo, aut quæro hominibus placere? Enimvero si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.

11 Notum autem vobis facio, fratres, Euangelium illud quod est à me euangelizatum, non esse secundum hominem.

12 Neque enim ego ab homine id accepi, neque edoctus sum, sed *illud* per revelationem Jesu Christi.

13 Audistis enim quomodo versatus sim olim in Judaismo, *me videlicet* supra modum persequutum esse Ecclesiam Dei, & eam vastasse:

14 Et profecisse in Judaismo supra multos coævos meos in gente mea, summe affectans traditiones à Patribus meis profectas.

15 Quando vero libuit Deo, qui separaverat me ab utero matris meæ, & vocavit per gratiam suam.

16 Revelare Filium suum in me, ut euangelizarem ipsum inter Gentes, non statim præterea contuli cum carne & sanguine.

17 Neque redii Hierosolymam ad eos qui ante me *fuerunt* Apostoli: sed abii in Arabiam, ac denuo reversus sum Damascum.

18 Deinde tribus post annis redii Hierosolymam, ut viserem Petrum: & permansi apud eum dies quindecim.

19 Alium autem ex Apostolis non vidi quemquam, nisi Jacobum fratrem Domini.

20 In iis porro quæ scribo vobis, ecce in conspectu Dei *teste* me non mentiri.

21 Deinde veni in regiones Syriæ & Ciliciæ.

22 Eram autem ignotus facie Ecclesiis Judææ quæ *erant* in Christo.

23 Sed solum audierant *qui dicerent*, Qui persequebatur nos aliquando, nunc euangelizat fidem quam olim vastabat:

24 Et glorificabant Deum de me.

CAP. II. *Chronicum Pauli continuatur. & justificatio euangelica asseritur. Paulus Apostolus Gentium, ut Petrus Judæorum.*

DEinde interjectis annis quatuordecim, rursum ascendi Hierosolymam una cum Barnaba, assumpto simul & Tito.

2 Ascendi autem ex revelatione, & exposui eis Euangelium quod prædico inter Gentes: sed privatim iis qui sunt in pretio, ne quo modo frustra currerem aut cucurrissem.

3 Sed neque Titus, qui mecum erat, quamvis esset Græcus, coactus fuit circumcidi:

4 Nempe propter irreptitios falsos fratres qui fuerant clàm ingressi ad explorandum libertatem nostram quam habemus in Christo Jesu, ut nos in servitutem adigerent.

5 Quibus ne ad momentum quidem *nos* subjiciendo cessimus: ut veritas Euangeli permaneret apud vos:

6 Ab iis autem qui existimantur esse aliquid, quales olim fuerint, nihil mea refert: personam hominis Deus non accipit. Nam qui sunt in pretio, nihil mecum præterea contulerunt.

7 Imò è contrario, quum vidissent mihi concreditum fuisse Euangelium præputii, sicut Petro circumcisionis:

8 (Nam qui efficax fuit per Petrum ad Apostolatum circumcisionis, efficax fuerat etiam per me apud Gentes)

9 Quum-

9 Quumque cognoviſſent gratiam mihi datam Jacobus & Cephas & Johannes, qui exiſtimantur eſſe columnæ, dexteras ſocietatis dederunt mihi ac Barnabæ: ut nos apud Gentes, ipſe vero apud circumciſos, *Apoſtolatu fungeremur.*

10 Solum *memores eſſent* ut pauperum memini ſſemus: quod & ipſum ſtudui facere.

11 Quum autem veniſſet Petrus Antiochiam, in os ei obſtiti, eo quod condemnandus eſſet.

12 Nam antequam veniſſent quidam à Jacobo, una cum Gentibus edebat: quum autem veniſſent, ſubterfugiebat ac ſeparabat ſeſe ab eis, metuens eos qui erant ex circumciſione.

13 Ac ſimulabant una cum eo reliqui etiam Judæi, adeo ut Barnabas quoque ſimul abduceretur eorum ſimulatione.

14 Sed quum vidiſſem eos non recto pede incedere, ut veritati Euangelii congruebat, dixi Petro coram omnibus, Si tu, quum ſis Judæus, gentiliter vivis, ac non Judaice, cur Gentes cogis Judaizare?

15 Nos natura Judæi, & non ex Gentibus peccatores:

16 Scientes non juſtificari hominem ex operibus Legis, ſed per fidem Jeſu Chriſti: etiam nos in Chriſtum Jeſum credidimus, ut juſtificaremur ex fide Chriſti, & non ex operibus Legis: propterea quod non juſtificabitur ex operibus Legis ulla caro.

17 Quod ſi, dum quærimus juſtificari per Chriſtum, invenimur & ipſi peccatores, num Chriſtus peccati miniſter eſt? Abſit.

18 Nam ſi quæ deſtruxi, ea rurſus ædifico, tranſgreſſorem meipſum conſtituo.

19 Ego enim per Legem Legi mortuus ſum, ut Deo viverem.

20 Una cum Chriſto crucifixus ſum. Vivo autem, non amplius ego: ſed vivit in me Chriſtus: & vitam quam nunc vivo in carne, vivo per fidem illam Filii Dei, qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me.

21 Irritam non facio gratiam Dei: nam ſi per Legem eſt juſtitia, igitur Chriſtus ſine cauſa mortuus eſt.

CAP. III. *Doctrina de juſtificatione gratuita continuatur: & uſus legis oſtenditur.*

O Amentes Galatæ, quis vos faſcinavit ne obſequeremini veritati: quibus ob oculos Jeſus Chriſtus prius fuerat depictus, inter vos crucifixus?

2 Hoc ſolum velim diſcere ex vobis. Ex operibus Legis Spiritum accepiſtis, an ex fide per auditum percepta?

3 Adeo amentes eſtis? quum ſpiritu inceperitis, nunc carne perficimini?

4 Tam multa paſſi eſtis fruſtra, ſi modo etiam fruſtra.

5 Qui igitur ſubminiſtrat vobis Spiritum, & efficit virtutes in vobis, ex operibus Legis, an ex fide per auditum percepta *ſubminiſtrat?*

6 Sicut Abrahamus credidit Deo, & imputatum eſt ei ad juſtitiam.

7 *Ita* noſtis, nempe eos qui ex fide ſunt, eſſe filios Abrahami

8 Quum prævidiſſet autem Scriptura Deum ex fide juſtificaturum Gentes, *id* ante euangelizavit Abrahamo, Benedicentur, *inquit*, in te omnes Gentes.

9 Itaque qui ex fide *ſunt*, benedicuntur cum fideli illo Abrahamo.

10 Nam quotquot ex operibus Legis ſunt, ſub exſecratione ſunt. Scriptum eſt enim, Exſecrabilis *eſt* quiſquis non manſerit in omnibus quæ ſcripta ſunt in libro Legis, ut faciat ea.

11 Nullum autem per Legem juſtificari apud Deum, manifeſtum *eſt*: quoniam juſtus ex fide vivet.

12 Lex autem non eſt ex fide: ſed Quiſquis ea fecerit, vivet per ea.

13 *At* Chriſtus nos redemit ab exſecratione Legis; dum pro nobis factus eſt exſecratio: ſcriptum eſt enim, Exſecrabilis *eſt* quiſquis pendet in ligno.

14 Ut in Gentibus benedictio Abrahami exſtet in Chriſto Jeſu, & ut promiſſum illum Spiritum acciperemus per fidem.

15 Fratres, humana loquor, pactionem ratam factam, humanam licet, nullus irritam facit, aut *aliquid ei* ſuperaddit.

16 Abrahamo vero dictæ ſunt promiſſiones, & ſemini ejus. Non dicit, Et ſeminibus, ut de multis: ſed ut de uno, Et ſemini tuo qui eſt Chriſtus.

17 Hoc autem dico, pactionem à Deo prius ratam habitam, *reſpicientem* in Chriſtum, Lex quæ poſt annos quadringentos & triginta extitit, non reddit inutilem, ad abolendam promiſſionem.

18 Nam ſi ex Lege eſt hæreditas, non jam *eſt* ex promiſſione: Atqui Abrahamo per promiſſionem gratificatus eſt Deus *hæreditatem.*

19 Quid igitur Lex? tranſgreſſionum gratia adjecta eſt, uſquequo veniſſet ſemen illud cui facta eſt promiſſio: *Lex, inquam*, ordinata per Angelos, per manum internuncii.

20 Internuncius autem, unius non eſt: Deus vero unus eſt.

21 *Num* igitur Lex *addita eſt* adverſus promiſſiones Dei? Abſit: nam ſi data fuiſſet Lex quæ poſſet vivificare, vere ex Lege eſſet juſtitia.

22 Sed concluſit illa Scriptura omnia ſub peccatum, ut promiſſio ex fide Jeſu Chriſti daretur credentibus.

23 Antequam autem veniſſet fides, ſub Legis præſidio cuſtodiebamur, concluſi in eam fidem quæ futurum erat ut revelaretur.

24 Itaq; Lex pædagogus noſter fuit in Chriſtum *reſpiciens*, ut ex fide juſtificaremur.

25 At poſtquam venit fides, non amplius ſub pædagogo ſumus.

26 Omnes enim filii Dei eſtis, per fidem in Chriſto Jeſu.

27 Nam quicumque in Chriſtum baptizati fuiſtis, Chriſto fuiſtis induti.

28 Non eſt Judæus neque Græcus, non eſt ſervus neq; liber, non eſt maſculus ac fœmina: omnes enim vos unus eſtis in Chriſto Jeſu.

29 Quod

29 Quod ſi vos *ejus* Chriſti, nempe Abrahami ſemen eſtis, & ſecundum promiſſionem hæredes.

CAP. IV. *Status hominis ſub lege & evangelio, ſive ſub peccato & gratia.*

HOc autem dico, Quamdiu hæres infans eſt, nihil differt a ſervo, quamvis ſit dominus omnium:

2 Sed ſub tutoribus & curatoribus eſt uſque ad tempus quod pater præſtituerit.

3 Ita & nos, quum eſſemus infantes, ſub elementis mundi eramus in ſervitutem redacti:

4 At poſtquam venit plenum tempus, emiſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum Legi ſubjectum:

5 Ut eos qui Legi erant ſubjecti redimeret, ut adoptionem acciperemus.

6 Quoniam autem eſtis filii, emiſit Deus Spiritum Filii ſui in corda veſtra, clamantem, Abba, *id eſt*, Pater.

7 Itaque non amplius es ſervus, ſed filius, quod ſi filius, etiam hæres Dei per Chriſtum.

8 Imo tum quidem ignorantes Deum ſerviebatis iis qui natura non ſunt dii.

9 At nunc, quum cognoſcatis Deum, imo potius cogniti ſitis à Deo, quomodo convertitis *vos* retrorſum ad infirma & egena elementa, quibus ad ſuperiora regreſſi ſervire vultis?

10 Dies obſervatis, & menſes, & præſtituta, tempora, & annos.

11 Metuo de vobis, ne fruſtra fatigatus ſim apud vos.

12 Eſtote quaſi ego: nam & *ego ſum* quaſi vos: fratres, deprecor vos, nulla in re me affeciſtis injuria.

13 Noſtis autem me per infirmitatem carnis vobis prius euangelizaſſe:

14 Et explorationem mei quæ *fiebat* in carne mea, non pro nihilo habuiſtis, neque reſpuiſtis: ſed me ut Angelum Dei, ut Chriſtum Jeſum, excepiſtis.

15 Quæ igitur erat beatitatis veſtræ prædicatio? teſtimonium enim reddo vobis, vos, ſi fieri potuiſſet, oculos veſtros effoſos daturos mihi fuiſſe.

16 Itaque *num* inimicus factus ſum vobis dum vobis vera loquor?

17 Ambiunt vos non bene, imo excludere nos volunt, ut ſe ambiatis.

18 Præclarum eſt autem vehementer amare, in re bona ſemper, & non ſolum dum præſens ſum apud vos.

19 Filioli mei, quos iterum parturio, uſquequo formetur Chriſtus in vobis.

20 Velim autē nunc adeſſe apud vos, & mutare vocem meam: quoniam hæſito in vobis.

21 Dicite mihi qui ſub Lege vultis eſſe, Legem non auditis?

22 Scriptum eſt enim Abrahamum duos filios habuiſſe: unum ex ancilla, & unum ex libera.

23 Sed is qui ex ancilla *natus eſt*, ſecundum carnem natus eſt: qui vero ex libera, per promiſſionem.

24 Per quæ aliud figuratur. Nam hæc ſunt duo illa pacta: unum quidem quod eſt Agar ex monte Sina, generans *prolem* ad ſervitutem.

25 Iſtud enim Agar, eſt Sina mons in Arabia: eadem autem ſerie reſpondet ei Hieroſolymæ quę nunc *eſt*, ſervitq; cum filiis ſuis.

26 Illa vero quæ ſurſum eſt Hieruſalem, libera eſt, quæ eſt mater omnium noſtrum.

27 Scriptum eſt enim, Lætare ſterilis quæ non paris: erumpe & clama quæ non parturis: quoniam plures ſunt liberi deſertæ, quam ejus quæ habet virum.

28 Nos igitur, fratres, ſecundum Iſaacum promiſſionis filii ſumus.

29 Sed quemadmodum tunc is qui ſecundum carnem genitus fuerat, perſequebatur eum qui natus erat ſecundum Spiritum: ita & nunc *fit*.

30 Sed quid dicit Scriptura? Ejice ancillam & filium ejus. Nequaquam enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.

31 Nempe fratres, non ſumus ancillæ filii, ſed liberæ.

CAP. V. *Libertas Chriſtiana. Luſta carnis & Spiritus, & utriuſque fructus.*

IN libertate igitur qua Chriſtus nos liberavit, præſtate, & ne regredientes implicamini ſervitutis jugo.

2 Ecce, ego Paulus dico vobis, ſi circumcidamini, Chriſtum nihil vobis profuturum.

3 Teſtor enim rurſum omni homini qui circumciditur, eum eſſe debiterem totius legis ſervandæ.

4 Inanes facti eſtis *ſeparati* à Chriſto, quicumque per Legem juſtificamini: & à gratia excidiſtis.

5 Nos enim Spiritu ex fide, ſpem juſtitiæ exſpectamus.

6 Nam in Chriſto Jeſu neque circumciſio quicquam valet, neque præputium: ſed fides per charitatem efficax.

7 Currebatis bene, quis vos interrupit ut non obſequeremini veritati?

8 Hæc perſuaſio non *eſt profecta* ex eo qui vocat vos.

9 Paulum fermenti totam maſſam fermentat.

10 Ego confido de vobis in domino, vos nihil aliud eſſe ſenſuros: ſed qui turbat vos, auferet condemnationem, quiſquis fuerit.

11 Ego autem, fratres, ſi circumciſionem etiam prædico, quid adhuc perſequutionem patior? nempe inane redditum fuerit offendiculum crucis.

12 Utinam etiam abſcindantur qui vos inquietant.

13 Vos enim ad libertatem vocati eſtis, fratres: tantum ne libertatem *arripite ut datam* carni occaſionem, ſed ex charitate ſervite alii aliis.

14 Nam tota Lex uno dicto completur, iſto *videlicet*, Diliges proximum tuum ut teipſum.

15 Quod ſi alii alios mordetis & exedetis, videte ne viciſſim alii ab aliis conſumamini.

16 *Hoc* autem dico, Spiritu ambulate, & quod concupiſcit caro, ne perficite.

17 Nam

17 Nam caro concupiſcit adverſus ſpiritum, ſpiritus autem adverſus carnem: hæc autem inter ſe oppoſita ſunt, ut non quæcumque volueritis, eadem faciatis.

18 Quod ſi ſpiritu ducimini, non eſtis ſub Lege.

19 Porro manifeſta ſunt opera carnis: quæ ſunt, adulterium, ſcortatio, impuritas, laſcivia,

20 Idololatria, veneficium, inimicitiæ, lites, æmulationes, excandeſcentiæ, rixæ, diſſidia, hæreſes,

21 Invidiæ, cædes, ebrietates, commeſſationes, & his ſimilia; quæ prædico vobis, prout etiam prædixi, eos *videlicet* qui talia agunt, regni Dei non fore hæredes.

22 At fructus ſpiritus, eſt charitas, gaudium, pax, iræ cohibitio, benignitas, bonitas, fides, lenitas, continentia.

23 Adverſus ejuſmodi non eſt Lex.

24 Qui enim *ſunt* Chriſti, carnem crucifixerunt cum affectibus & cupiditatibus.

25 Si vivimus ſpiritu, ſpiritu etiam incedamus.

26 Ne ſimus inanis gloriæ cupidi, alii alios provocantes; alii aliis invidentes.

CAP. VI. *Dilectione mutua, cruce Chriſti & nova creatura ſecerni filios Dei.*

FRatres, etiamſi præoccupatus fuerit homo in aliqua offenſa, vos ſpirituales reconcinnate hujuſmodi hominem cum ſpiritu lenitatis: conſiderans *unuſquiſque* temetipſum, & ne tu tenteris.

2 Alii aliorum onera portate: & ita complete Legem Chriſti.

3 Nam ſiquis ſibi videtur aliquid, quum nihil ſit, hunc ſuus ipſius animus ſeducit.

4 Opus autem ſuum probatum reddat unuſquiſque: & tunc in ſemetipſo ſolo gloriationem habebit, & non in alio.

5 Nam unuſquiſque ſuum onus portabit.

6 Communicet autem qui inſtruitur in ſermone, cum eo qui ſe inſtituit, omnia bona:

7 Ne errate; Deus non irridetur: quicquid enim ſeminaverit homo, hoc & metet.

8 Nam qui ſeminat carni ſuæ, ex carne metet interitum: qui vero ſeminat ſpiritui, ex ſpiritu metet vitam æternam.

9 Porro ne benefaciendo ſegnes ſimus. Præſtituto enim tempore ſuo metemus, ſi non frangamur animo.

10 Nempe igitur dum tempus opportunum habemus, ſimus benefici erga omnes, maxime vero erga domeſticos fidei.

11 Videtis quam longis literis vobis ſcripſerim mea manu.

12 Quicumque volunt ſpecioſi apparere in carne, ii cogunt vos circumcidi, tantum ne ob crucem Chriſti perſequutionem patiantur.

13 Nam ne ipſi quidem qui circumciduntur, Legem ſervant: ſed volunt vos circumcidi, ut de veſtra carne glorientur.

14 A me vero abſit gloriari niſi in cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti, per quem mundus mihi crucifixus eſt, & ego mundo.

15 Nam in Chriſto Jeſu neque circumciſio quicquam valet, neque præputium, ſed nova creatura.

16 Et quicumque ſecundum hanc regulam incedent, Pax *eſto* ſuper eos & miſericordia, & ſuper Iſraelem Dei.

17 De cætero, ne quis mihi moleſtias præbeto: ego enim ſtigmata Domini Jeſu in corpore meo porto.

18 Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti *ſit* cum Spiritu veſtro, fratres. Amen.

Ad Galatas miſſa fuit Roma.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD EPHESIOS.

CAP. I. *De Electionis & Adoptionis myſteriis diſſerens, à Deo eorum revelationem Epheſiis comprecatur.*

PAulus Apoſtolus Jeſu Chriſti, per voluntatem Dei, ſanctis qui ſunt Epheſi, & fidelibus in Chriſto Jeſu.

2 Gratia *ſit* vobis & Pax à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

3 Benedictus eſto Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui benedixit nobis omni benedictione ſpirituali, in cœlis in Chriſto.

4 Sicut elegit nos in ipſo ante jactum mundi fundamentum, ut ſimus ſancti & inculpati in conſpectu ejus cum charitate.

5 Qui prædeſtinavit nos quos adoptaret in filios per Jeſum Chriſtum in ſeſe, pro benevolo affectu voluntatis ſuæ.

6 Ad laudem glorioſæ ſuæ gratiæ, qua nos gratis ſibi acceptos effecit in illo dilecto.

7 In quo habemus redemptionem, per ſanguinem ipſius, remiſſionem, *inquam*, peccatorum ex divite ipſius gratia,

8 Qua exundavit in nos omni ſapientia & prudentia.

9 Poſtquam notum fecit nobis myſterium voluntatis ſuæ, ſecundum gratuitam ſuam benevolentiam quam præſtituerat in ſeſe,

10 *Nempe* ut in plena temporum illorum præſtitutorum diſpenſatione ſummatim recolligeret omnia illa in Chriſto, tum quæ in cœlis ſunt, tum quæ in terra:

11 In ipſo, *inquam*, in quo etiam in ſortem adſciti ſumus, quum eſſemus prædeſtinati ſecundum præſtitutum ejus qui agit omnia ex conſilio voluntatis ſuæ.

12 Ut nos ſimus laudi gloriæ ipſius, qui priores ſperavimus in Chriſto.

13 In quo *ſperaſtis* & vos audito ſermone illo veritatis illius, *id eſt*, Euangelio ſalutis veſtræ: per quod etiam poſtea quam credidiſtis, obſignati eſtis Spiritu illo promiſſionis ſancto:

14 Qui eſt arrhabo hæreditatis noſtræ, ad obtinendam redemptionem, ad laudem gloriæ ipſius.

15 Propterea etiam ego, audita ea quæ in vobis eſt fide in Dominum Jeſum, & charitate in omnes ſanctos,

16 Non ceſſo gratias agere pro vobis, mentionem veſtri faciens in precibus meis.

17 Ut

17 Ut Deus Domini noſtri Jeſu Chriſti, Pater ille gloriæ, det vobis Spiritum ſapientiæ & revelationis, per agnitionem ipſius :

18 Illuminatis oculis mentis veſtræ : ad ſciendum quæ ſit ſpes illa vocationis ipſius, & quæ opus gloriæ hæreditatis ipſius in ſanctis :

19 Et quæ ſit ſupereminens illa magnitudo potentiæ ipſius in nobis qui credimus, pro efficacitute roboris virium ipſius,

20 Quod exeruit in Chriſto quum ſuſcitavit eum ex mortuis, & collocavit ad dexteram ſuam in cœlis,

21 Longe ſupra omne imperium ac poteſtatem, & potentiam, & dominationem, & omne nomen quod nominatur non ſolum in hoc ſeculo, verum etiam in futuro.

22 Et omnia ſubjecit ejus pedibus, eumque conſtituit caput ſuper omnia *ipſi* Eccleſiæ,

23 Quæ eſt corpus ipſius, & complemen tum ejus qui omnia implet in omnibus.

CAP. II. *Status hominis extra Chriſtum & in Chriſto.*

ET vos *unà vivificavit*, quum eſſetis mortui in lapſibus & peccatis :

2 In quibus olim ambulaſtis ut eſt vita mundi hujus, ſecundum principem cui poteſtas eſt aeris, & ſpiritus nunc agentis in hominibus contumacibus.

3 Inter quos & nos omnes converſati ſumus olim in cupiditatibus carnis noſtræ, facientes quæ carni ac cogitationibus libeant: eramusque natura filii iræ, ut etiam reliqui.

4 Sed Deus, ut qui dives ſit miſericordia, propter multam charitatem ſuam qua dilexit nos,

5 Etiam nos, quum in offenſis mortui eſſemus, una vivificavit cum Chriſto, *cujus* gratia eſtis ſervati :

6 Unaque ſuſcitavit, unaque collocavit in cœlis in Chriſto Jeſu :

7 Ut oſtenderet in ſeculis ſuperventientibus, ſupereminentes illas opes ſuæ gratiæ, pro *ſua* erga nos benignitate in Chriſto Jeſu.

8 Gratia enim eſtis ſervati per fidem : (& hoc non *eſt* ex vobis : *ſed* Dei donum *eſt*)

9 Non ex operibus, ut ne quis glorietur.

10 Nam ipſius ſumus opus, conditi in Chriſto Jeſu ad opera bona, quæ præparavit Deus ut in eis ambulemus.

11 Propterea mementote vos quondam Gentes in carne, qui dicebamini præputium ab ea quæ vocatur Circumſio manibus in carne facta.

12 Vos, *inquam*, illo tempore fuiſſe abſque Chriſto, abalienatos à civili ſtatu Iſraelis, & extraneos quod ad pactorum promiſſiones *attinet*, ſpem non habentes, & abſque Deo in mundo :

13 At nunc in Chriſto Jeſu, vos qui olim eratis longinqui, propinqui facti eſtis, per ſanguinem Chriſti.

14 Ipſe enim eſt pax noſtra, qui utraque fecit unum, & intergerini parietis ſeptum ſolvit :

15 Inimicitiis, *id eſt* lege præceptorum *quæ* in ritibus *poſita eſt*, per carnem ſuam abolitis : ut ex duobus illis conderet in ſemetipſo unum novum hominem, faciens pacem,

16 Et utroſque in uno corpore reconciliaret Deo per crucem, peremtis inimicitiis per eam.

17 Et veniens euangelizavit pacem vobis, *tum* qui longe, tum qui prope eratis.

18 Quoniam utrique per ipſum habemus aditum per unum Spiritum ad Patrem.

19 Nempe igitur non amplius eſtis peregrini & inquilini, ſed concives ſanctorum, ac domeſtici Dei.

20 Superſtructi ſuper fundamentum Apoſtolorum ac Prophetarum, exiſtente imo angulari lapide ipſo Jeſu Chriſto.

21 In quo totum ædificium congruenter coagmentatum, creſcit ut ſit templum ſanctum Domino.

22 In quo & vos una ædificamini, ut ſitis domicilium Dei per Spiritum.

CAP. III. *Ex ſuo inter Gentes miniſterio vim potentiæ Chriſti in ſeoperantem vult obſervari, eamque Epheſius quoque comprecatur.*

HUjus rei gratia ego Paulus *ſum* vinctus ille Chriſti Jeſu pro vobis Gentibus :

2 Si modo audiſtis diſpenſationem gratiæ Dei datæ mihi erga vos :

3 *Deum videlicet* per revelationem notum mihi feciſſe myſterium illud, (ſicut antè ſcripſi paucis :

4 Ex quo perlecto poteſtis perpendere quæ ſit mea intelligentia in myſterio Chriſti)

5 Quod aliis ætatibus non innotuit filiis hominum, ut nunc revelatum fuit ſanctis ejus Apoſtolis & Prophetis per Spiritum :

6 Gentes *videlicet* eſſe cohæredes & concorpores, conſorteſque promiſſionis ejus in Chriſto per Euangelium.

7 Cujus factus ſum miniſter ex dono gratiæ Dei, quod datum eſt mihi ſecundum efficacem illam vim potentiæ ipſius.

8 Mihi, *inquam*, longe minimo omnium ſanctorum, data eſt hæc gratia euangelizandi inter Gentes imperveſtigabiles illas opes Chriſti,

9 Et in lucem proferendi omnibus quæ *ſit* communio myſterii quod erat abſcondium à ſeculis in Deo, qui omnia hæc condidit per Jeſum Chriſtum.

10 Ut nota nunc fiat per Eccleſiam imperiis ac poteſtatibus *quæ* in cœlis *ſunt*, multiformis illa ſapientia Dei :

11 Secundum præſtitutum æternum quod conſtituit in Chriſto Jeſu Domino noſtro :

12 In quo habemus *loquendi* libertatem & aditum cum fiducia, per fidem ipſius.

13 Quapropter peto ne ſegnes fiatis ob afflictiones meas pro vobis, quæ eſt gloria veſtra.

14 Hujus rei gratia flecto genua mea ad Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti.

15 Ex quo tota familia in cœlis & in terra nominatur.

16 Ut det vobis, pro divite ſua gloria, ut fortiter corroboremini per Spiritum ſuum in interiore homine.

17 Et

17 Et inhabitet Christus per fidem in cordibus vestris :

18 Ut in charitate radicati & fundati, valeatis assequi cum omnibus sanctis, quæ *sit* illa latitudo & longitudo, & profunditas & sublimitas :

19 Et nosse charitatem illam Christi *omni* notitia supereminentiorem : ut impleamini ad omnem usque plenitudinem illam Dei.

20 Ei vero qui summa cum exuberantia potest omnia facere supra ea quæ petimus, aut cogitamus, pro illa vi agente in nobis,

21 Et *sit*, *inquam*, gloria in Ecclesia per Christum Jesum, in omnes ætates seculi seculorum. Amen.

CAP. IV. *Unio, communio & hierarchia Ecclesiæ membrorumque, & præcepta ad sanctimoniam spectantia.*

PRecor itaque vos ego vinctus ille in Domino, ut ambuletis ita ut convenit vocationi qua vocati estis :

2 Cum omni animi submissione & lenitate, cum iræ cohibitione, sufferentes alii alios per charitatem :

3 Studentes conservare unitatem Spiritus per connexum pacis.

4 Unum *est* corpus, & unus Spiritus, sicut & vocati estis in unam spem vocationis vestræ.

5 Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma.

6 Unus Deus & Pater omnium, qui est super omnes, & per omnes, & in omnibus vobis.

7 Sed unicuique nostrum data est gratia pro mensura doni Christi.

8 Quapropter dicit, Quum ascendisset in sublime, captivam duxit captivitatem, & dedit dona hominibus.

9 Cæterum illud Ascendit, quid est nisi quod etiam descenderat prius in infimas partes terræ ?

10 Qui descenderat, ipse est qui etiam adscendit longe supra omnes cœlos, ut impleret omnia.

11 Is igitur dedit alios quidem, Apostolos, alios vero, Prophetas, alios autem, Evangelistas, alios autem, Pastores & Doctores.

12 Ad compactionem sanctorum, ad opus ministerii, ad ædificationem corporis Christi.

13 Donec perveniamus nos omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei, in virum adultum, ad mensuram plenæ staturæ Christi :

14 Ut ne simus amplius pueri, qui fluctuemus & circumferamur quovis vento doctrinæ, in hominum alea, per veteratoriam ad artificiosè fallendum versutiam :

15 Sed sincere nos gerentes in charitate, prorsus adolescamus in eum qui est caput, nempè Christus :

16 Ex quo totus corpus congruenter coagmentatum, & compactum per omnes suppeditatas commissuras, ex vi intus agente pro mensura uniuscujusque membri, incrementum capit corpori conveniens ad sui ipsius exstructionem per charitatem.

17 Hoc itaque dico, & obtestor per Dominum, ne amplius ambuletis, sicut reliquæ Gentes ambulant, in vanitate mentis suæ,

18 Tenebris obscuratam mentem habentes, & alienati à vita Dei propter ignorantiam quæ est in ipsis, per obdurationem cordis ipsorum.

19 Qui posteaquam dedoluerunt, sese dediderunt lasciviæ ad certatim patrandam impuritatem omnem.

20 Vos autem non ita didicistis Christum :

21 Si modo de eo audivistis, & per eum edocti estis, (sicut est veritas in Jesu)

22 Deponere quod ad pristinâ conversationem attinet, veterem illum hominem qui deseductricibus cupiditatibus sese corrumpit :

23 Renovari vero spiritu mentis vestræ.

24 Et induere novum illum hominem, qui secundum Deum conditus est ad justitiam & sanctimoniam veram.

25 Quapropter depositio mendacio, loquimini veritatem quisque proximo suo : nam sumus alii aliorum membra.

26 Irascimini, & ne peccate : sol ne occidat super exacerbatione vestra.

27 Neque date locum diabolo.

28 Qui furabatur, non amplius furetur : sed potius laboret, operando manibus quod bonum sit, ut habeat quod imperiat cui opus fuerit.

29 Nullus sermo putris ex ore vestro egreditor : sed si quis est commodus ad ædificationis usum, ut gratiam auditoribus adferat.

30 Et ne tristate Spiritum illum sanctum Dei, per quem obsignati estis in diem redemtionis.

31 Omnis amaritudo, & excandescentia, & ira, & clamor, & maledicentia tollatur ex vobis, cum omni malitia.

32 Sed estote alii in alios benigni, misericordes, condonantes vobis mutuo *offensa*, sicut & Deus in Christo condonavit vobis.

CAP. V. *Imitandus Deus in charitate & virtutum œconomicarum praxi : conjugium Christi & Ecclesiæ appropriatum.*

ESTote igitur imitatores Dei, ut filii dilecti :

2 Et ambulate in charitate, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem ac victimam Deo, in odorem bonæ fragrantiæ.

3 Scortatio vero & omnis impuritas aut avaritia ne nominator quidem inter vos sicut decet sanctos.

4 Et obscœnitas, & stultiloquium, & scurrilitas, quæ non conveniunt : sed potius gratiarum actio :

5 Nam hoc nostis, nullum scortatorem, aut impurum, aut avarum, qui est idololatra, habere hæreditatem in regno Christi & Dei.

6 Nemo vos seducat inanibus sermonibus : propter hæc venit ira Dei in homines contumaces.

7 Ne igitur estote consortes eorum.

8 Eratis enim olim tenebræ, nunc autem lux in Domino ; ut filii lucis incedite

9 (Nam

9 (Nam fructus Spiritus *sunt* est in omni bonitate & justitia & veritate)

10 Explorantes quid placeat Domino.

11 Et ne participate operi illa infrugifera tenebrarum, sed potius etiam arguite.

12 Nam quæ occulte fiunt ab ipsis, turpe est vel dicere.

13 Sed omnia illa, dum à luce arguuntur, manifesta fiunt: lux enim illud est quod omnia facit manifesta.

14 Quapropter dicit, Excitare qui dormis, & resurge è mortuis, & illucescet tibi Christus.

15 Videte igitur quomodo accurate ambuletis, non ut insipientes, sed ut sapientes:

16 Redimentes opportunitatem, quoniam dies mali sunt.

17 Propterea ne estote desipientes, sed intelligentes quæ sit voluntas Domini.

18 Et ne inebriamini vino, in quo luxus est, sed implemini Spiritu:

19 Loquentes inter vos mutuo psalmis & hymnis & cantionibus spiritualibus, canentes ac psallentes in corde vestro, Domino.

20 Gratias agentes semper de omnibus, in nomine Domini nostri Jesu Christi, Deo & Patri:

21 Subjicientes vos alii aliis cum timore Dei.

22 Uxores propriis viris subjicite vos, ut Domino:

23 Quoniam vir est caput uxoris, ut & Christus est caput Ecclesiæ: & is est qui salutem dat corpori.

24 Itaque sicut Ecclesia sese subjicit Christo, ita & uxores suis viris sese subjiciunto in omnibus.

25 Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & semetipsum exposuit pro ea:

26 Ut eam sanctificaret, ab eo purificatam lavacro aquæ per verbum.

27 Ut sisteret eam sibi gloriosam, *id est* Ecclesiam non habentem maculam autrugam aut quicquam ejusmodi, sed ut sit sancta & inculpata.

28 Ita debent viri diligere suas uxores ut sua ipsorum corpora. Qui diligit suam uxorem, seipsum diligit.

29 Nullus enim unquam suam ipsius carnem odio habuit: imo enutrit ac fovet eam, sicut & Dominus Ecclesiam.

30 Quoniam membra sumus corporis ejus, ex carne ejus, & ex ossibus ejus.

31 Propterea derelinquet homo patrem suum, ac matrem, & agglutinabitur uxori suæ: & qui duo *erant*, fient una caro.

32 Mysterium hoc magnum est: loquor autem de Christo & Ecclesia.

33 Itaque & vos singuli, suam quisque uxorem ita diligito ut seipsum, uxor autem *videto* ut timeat virum.

CAP. VI. *Præcepta œconomia continuantur: & panoplea sacra graphicè describitur.*

1 Liberi, auscultate in Domino parentibus vestris, id enim est justum.

2 Honora patrem tuum & matrem: quod est præceptum primum cum promissione,

3 Ut benè tibi sit, & sis longævus super terra.

4 Et *vos* patres, ne provocate ad iram liberos vestros, sed emitte eos in disciplina & admonitione Domini.

5 Servi, auscultate dominis secundum carnem, cum timore ac tremore, cum simplicitate cordis vestri, ut Christo.

6 Non ad oculum servientes; ut qui hominibus placere studeant: sed ut servi Christi, facientes ex animo quæ vult Deus.

7 Cum benevolentia servientes, ut Domino, & non hominibus.

8 Scientes, singulos quicquid fecerint boni, hoc reportaturos à Domino, sive servus fuerit, sive liber.

9 Et vos Domini, eadem facite erga illos, remissis minis: scientes vestrum etiam ipsorum Dominum esse in cœlis, nec personæ acceptionem esse apud eum.

10 Quod reliquum est, fratres mei, corroboramini in Domino, & robore virium ipsius.

11 Induite universam illam armaturam Dei, ut possitis stare adversus artes Diaboli.

12 Quoniam non est nobis lucta adversus sanguinem & carnem, sed adversus imperia, adversus potestates, adversus mundi principes, *id est* tenebrarum seculi hujus, adversus spirituales improbitates *quæ sunt* in sublimi.

13 Propterea assumite universam illam armaturam Dei, ut possitis obsistere tempore adverso, & omnibus confectis stare.

14 State igitur, lumbis circumcinctis veritate, & induti thorace justitiæ.

15 Calceatis pedibus præparatione Euangelii pacis.

16 Supra omnia assumto scuto fidei quo possitis omnia jacula Mali illius ignita extinguere.

17 Galeam etiam salutis recipite, & gladium Spiritus, hoc est verbum Dei:

18 Omni prece & deprecatione, orantes omni tempore per Spiritum, & illi ipsi rei excubantes cum omni perseverantia, & supplicatione pro omnibus sanctis,

19 Et pro me, ut mihi detur sermo ad apertionem oris mei cum libertate, ut notum faciam misterium Euangelii.

20 Cujus causa legatione fungor catenatus, ut, *inquam*, de eo libere loquar, ut oportet me loqui.

21 Ut autem sciatis & vos res meas, & quid agam, omnia vobis nota faciet Tychicus, charus frater & fidus minister in Domino.

22 Quem misi ad vos ob id ipsum ut cognoscatis res nostras, & consoletur corda vestra.

23 Pax *sit vobis* fratribus, & charitas cum fide à Deo Patre, à Domino Jesu Christo.

24 Gratia sit cum omnibus diligentibus Dominum nostrum Jesum Christum ad incorruptibilitatem, Amen.

Scripta fuit Roma ad Ephesios per Tychicum.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD PHILIPPENSES.

CAP. I. *Philippenſibus progreſſum charitatis & cognitionis precatur : fructum vinculorum ſuorum & diſſolutionis ſuæ deſiderium notat : adque unitatem & patientiam hortatur.*

PAulus & Timotheus ſervi Jeſu Chriſti, omnibus ſanctis in Chriſto Jeſu qui ſunt Philippis, una cum epiſcopis ac diaconis :

2 Gratia vobis & pax à Deo patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

3 Gratias ago Deo meo cum omni memoria veſtri,

4 Semper in omni deprecatione mea pro omnibus vobis, cum gaudio deprecans.

5 Super veſtri in Euangelio communione, à primo die uſque ad hoc tempus.

6 Perſuaſum habens hoc ipſum, fore ut qui cœpit in vobis opus bonum, perficiat uſque ad diem Jeſu Chriſti :

7 Sicut juſtum eſt ut ego id ſentiam de omnibus vobis, propterea quod animo teneam, vos & in vinculis meis, & in defenſione & confirmatione Euangelii, vos, *inquam*, omnes una mecum ſuiſſe gratiæ participes.

8 Teſtis enim mihi eſt Deus quantopere expetã vos omnes in viſceribus Jeſu Chriſti.

9 Et hoc oro, ut charitas veſtra adhuc magis ac magis exundet in cognitione & omni ſenſu :

10 Ut exploretis quæ diſcrepant, ut ſitis ſinceri, & inoffenſo curſu pergatis ad diem uſque Chriſti,

11 Repleti fructibus juſtitiæ, qui *ſunt* per Jeſum Chriſtum ad gloriam & laudem Dei.

12 Velim autem vos ſcire, fratres, quæ mihi *acciderunt*, magis ad profectum Euangelii eveniſſe.

13 *Adeo* ut vincula mea in Chriſto celebria ſint in toto prætorio, ac reliquis omnibus.

14 Et plerique ex fratribus in Domino freti vinculis meis, amplius audeat ſine metu Sermonem loqui.

15 Ac nonnulli quidem per invidiam, & contentionem, nonnulli vero etiam bono affectu Chriſtum prædicant.

16 Alii quidem, *inquam*, per contentionem Chriſtum non caſtè annunciant, quod exiſtiment ſeſe afflictionem adjicere vinculis meis :

17 Alii vero ex charitate, ſcientes me ad defenſionem Euangelii conſtitutum eſſe.

18 Quid igitur? attamen quovis modo, ſive in ſpeciem, ſive ſincere, Chriſtus annunciatur : & de hoc gaudeo atque etiam gaudebo.

19 Novi enim fore ut hoc mihi cedat in ſalutem per veſtram deprecationem, & ſuppeditationem ſpiritus Jeſu Chriſti.

20 Secundum intentam exſpectationem & ſpem meam, quod nulla in re pudefiam, ſed cum omni dicendi libertate, ut ſemper, *ita* nunc quoq; magnificabitur Chriſtus in corpore meo, ſeu per vitam ſeu per mortem.

21 Mihi enim *eſt* Chriſtus & *in* vita & *in* morte lucrum.

22 An vero vivere in carne mihi operæpretium *ſit*, & quid eligam ignoro.

23 Conſtrictus enim utri nque teneor, deſiderio tendens ad diſſolutionem, & ut cum Chriſto ſim. Eſt enim *id* valdè multo melius.

24 Sed permanere in carne, magis neceſſarium *eſt* propter vos.

25 Et hoc confiſus novi, me manſurum eſſe & permanſurum cum vobis omnibus ad veſtrum profectum & gaudium fidei :

26 Ut exundet gloriatio veſtra in Chriſto Jeſu de me, mea rurſus apud vos præſentia.

27 Tantum ut convenit Euangelio Chriſti vos gerite, ut ſive poſtquam venero & videro vos, ſive abſens, audiam de rebus veſtris, & vos perſtare in uno Spiritu, uno animo concertantes per fidem Euangelii.

28 Nec ulla in re territos ab iis qui ſe opponunt : quod illis quidem eſt exitii indicium, vobis autem ſalutis, idque à Deo.

29 Quia gratis datum eſt vobis in Chriſti negotio, non ſolum in eum credere, ſed etiam pro eo pati.

30 Idem certamen ſuſtinendo quale vidiſtis in me, & nunc auditis de me.

CAP. II. *Exemplo Chriſti ad humilitatem hortatur : Timotheum ſe miſſurum promittit & meram Epaphroditi excuſat.*

SI qua igitur conſolatio *eſt* in Chriſto, ſi quod ſolatium charitatis, ſi qua communio ſpiritus, ſi quæ viſcera ac miſerationes,

2 Explete meum gaudium, ut idem ſapiatis, eandem charitatem habentes, unanimes & ſententiis uni.

3 Nihil *gerentes* per contentionem aut per inanem gloriam, ſed ex animi ſubmiſſione alii alios exiſtimantes ſibi præcellere.

4 Ne ſua quiſque ſpectate, ſed unuſquiſque etiam quæ ſunt aliorum.

5 Itaque is ſit affectus in vobis qui fuit & in Chriſto Jeſu :

6 Qui cum eſſet in forma Dei, non dutit *eſſe* rapinam, parem eſſe cum Deo :

7 Sed ipſe ſeſe inanivit, forma ſervi accepta, ſimilis hominibus factus :

8 Et habitu inventus ut homo, ipſe ſe ſubmiſit, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis :

9 Quapropter etiam Deus ipſum in ſummam extulit ſublimitatem, ac donavit ei nomen quod eſt ſupra omne nomen :

10 Ut ad nomen Jeſu omne genu *ſe* flectat cœleſtium ac terreſtrium & ſubterraneorum,

11 Omniſque lingua profiteatur Jeſum Chriſtum eſſe Dominum, ad gloriam Dei Patris.

12 Proinde, dilecti mihi, prout ſemper auſcultatis, non ut in præſent a mea ſolum, ſed nunc multo magis in abſentia mea, cum timore ac tremore veſtram ipſorum ſalutem conficite.

13 Deus

13 Deus enim is eſt qui efficit in vobis & ipſum velle, & ipſum agere, pro gratuita *ſua* benevolentia.

14 Omnia facite abſque murmurationibus ac diſceptationibus.

15 Ut ſitis inculpati & ſimplices, Dei, *inquam*, filii inculpati in medio gentis pravæ ac perverſæ: inter quos *homines* ſplendetis ut faces in mundo.

16 Sermonem vitæ prætendentes: ut gloriari poſſim in die Chriſti me non fruſtra cucurriſſe, nec fruſtra laboraſſe.

17 Quinetiam ſi pro libamento offerar ſuper ſacrificio & miniſterio fidei veſtræ, gaudeo & gratulor omnibus vobis.

18 Itidem autem & vos gaudete, & gratulamini mihi.

19 Spero autem in Domino Jeſu, me Timotheum cito miſſurum vobis, ut & ego bono ſim animo, cognito ſtatu veſtro.

20 Neminem enim habeo pari animo prædium, qui ſincere de rebus veſtris faturus ſit ſolicitus.

21 Nam omnes quæ ſua ipſorum ſunt quærunt, non quæ Chriſti Jeſu.

22 Experimentum autem ejus noſtis, quod *videlicet* tanquam cum patre filius, mecum ſervierit *Deo* in Euangelio.

23 Hunc igitur ſpero me miſſurum, ſimulatque videro rerum mearum ſtatum.

24 Confido autem in Domino, me quoque cito venturum ad vos.

25 Sed neceſſarium duxi, Epaphroditum fratrem & adjutorem ac commilitonem meum, veſtrum autem legatum, quique mihi ſubminiſtravit quibus mihi opus erat, ad vos mittere.

26 Quoniam expetebat omnes vos, & graviſſime angebatur, propterea quod audiſſetis eum infirmum fuiſſe.

27 Et certè infirmus fuit proximè mortem: ſed Deus miſertus eſt ejus: nec ejus ſolum, ſed & me, ne triſtitiam haberem ſuper triſtitiam.

28 *Eo* ſtudioſius itaq; ipſum miſi, ut eo rurſus viſo, gaudeatis, & ego eo minus doleam.

29 Excipite igitur eum in Domino cum omni gaudio: & tales in honore habete.

30 Nam propter opus Chriſti acceſſit ad mortem uſque, non habita vitæ ratione, ut ſupplereret defectum veſtri erga me miniſterii.

CAP. III. *Præ notitia Chriſti omnia contemnit, ad ſui imitamen hortatur, & deſtet inimicos crucis.*

QUod reliquum eſt, fratres mei, gaudete in Domino. Eadem ſcribere vobis, me quidem haud piget, vobis autem tutum eſt.

2 Cavete canes, cavete malos operarios, cavete conciſionem.

3 Nos enim ſumus circumciſio, qui ſpiritu colimus Deum, & gloriamur in Chriſto Jeſu, nec confidimus in carne:

4 Quamquam ego habeo, etiam in carne, de quo confidam. Si quiſquam alius videtur habere in carne de quo confidat, ego maxime *habeo*:

5 Circumciſus octavo die, ex gente Iſraelis, tribu Benjaminis, Hebræus ex Hebræis, religione Phariſæus.

6 Quod ad æmulationem *attinet*, perſequens Eccleſiam: quod ad juſtitiam quæ eſt in Lege, irreprehenſus.

7 Sed quæ mihi erant lucra, ea duxi propter Chriſtum damnum eſſe.

8 Quinetiam certe duco omnia damnum eſſe propter eminentiam notitiæ Chriſti Jeſu Domini mei: propter quem omnibus iſtis meipſum multavi, *eaque* duco pro ſtercoribus, ut Chriſtum lucrifaciam;

9 Et comperiar in eo, non habens meam juſtitiam, *nempe*, quæ eſt ex lege, ſed eam quæ eſt per fidem Chriſti, *id eſt* juſtitiam *quæ eſt* ex Deo per fidem:

10 Ut cognoſcam eum, & vim reſurrectionis ejus: & communionem perpeſſionum ejus, dum conformis fio morti ejus:

11 *Experiens* ecquo modo deveniam ad reſurrectionem mortuorum.

12 Non quod jam *metam* apprehenderim, aut jam ſim conſummatus: ſed perſequor *experiens* an quoque apprehendam, cujus etiam rei cauſa apprehenſus fui à Chriſto Jeſu.

13 Fratres, ego meipſum non reor *metam* apprehendiſſe.

14 Unum autem *age*: ea quidem quæ à tergo ſunt obliviſcens, ad ea vero quæ à fronte ſunt contendens, ſcopum verſus feror, ad præmium ſupernæ vocationis Dei, in Chriſto Jeſu.

15 Quotquot itaque adulti ſumus, hoc ſentiamus; quod ſi quid aliter ſentitis, hoc quoque vobis Deus revelabit.

16 Attamen *in eo* ad quod uſque pervenimus, eadem incedamus regula, & idem ſapiamus.

17 Eſtote ſimul mei imitatores, fratres, & eos conſiderate qui ita ambulant ſicut habetis nos pro exemplari.

18 Multi enim incedunt quos ſæpe dixi vobis, nunc autem & flens dico, hoſtes *eſſe* crucis Chriſti:

19 Quorum finis *eſt* exitium: quorum Deus *eſt* venter, & gloria ad ignominiam ipſorum, qui terreſtria curant.

20 Nos autem ut municipes cœlorum nos gerimus: unde etiam Servatorem exſpectamus Dominum Jeſum Chriſtum.

21 Qui transfigurabit corpus noſtrum humile, ut conforme fiat ejus corpori glorioſo, pro vi illa efficace qua poteſt etiam ſubjicere ſibi omnia.

CAP. IV. *Jubet gaudere in Domino, ſine ſollicitudine eſſe, ſuam converſationem imitari: & quamvis indigentiam tolerare poſſit, ſubventionis tamen gratiam agnoſcit.*

ITaque, fratres mei dilecti & expetiti, gaudium & corona mea, ita perſtate in Domino, dilecti.

2 Euodiam precor & Syntychen precor ut idem ſapiant in Domino.

3 Et rogo te quoque, ſocie germane, adjuva illas, ut quæ in Euangelio concertarunt mihi, una cum Clemente quoque & reliquis adjutoribus meis, quorum nomina *ſunt* in libro vitæ.

4 Gaudete in Domino ſemper: rurſum, in quam, gaudete.

5 Æquitas veſtra innoteſcat omnibus hominibus, Dominus prope eſt.

6 De nulla re ſolliciti eſtote: ſed omni in re precibus & deprecatione cum gratiarum actione petitiones veſtræ innoteſcant apud Deum.

7 Et pax illa Dei quæ exſuperat omnem mentem, præſidio cuſtodiet corda veſtra, & mentes veſtras in Chriſto Jeſu.

8 Quod reliquum eſt, fratres, quæcumque ſunt vera, quæcumque veneranda, quæcumque juſta, quæcumque pura, quæcumque amabilia, quæcumque boni nominis, ſi qua virtus, & ſi qua laus eſt, hæc reputate.

9 Quæ & didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis, & vidiſtis in me, hæc, *inquam*, facite, & Deus pacis erit vobiſcum.

10 Gaviſus ſum autem in Domino magnopere, quod jam tandem revirueſtis in veſtra pro me cura: qua de re tamen ſoliciti eratis, ſed de ſtituebamini opportunitate.

11 Non quod penuria laborem *hac* dico: nam ego didici, in quibus ſum, iis ipſis contentus eſſe.

12 Novi autem deprimi, novi etiam abundare: ubique & in omnibus initiatus ſum, & ad ſaturitatem & ad eſuritionem, *id eſt*, tum ad exundantiam, tum ad penuriam:

13 Omnia valeo per eum qui me corroborat, *nempe* Chriſtum.

14 Attamen benefeciſtis quod una participes ſuiſtis meæ afflictionis.

15 Noſtis autem & vos, Philippenſes, quum initio Euangelii proficiſcere è Macedonia, nullam mihi Eccleſiam communicaſſe in ratione dati & accepti, niſi vos ſolos:

16 Nam etiam Theſſalonicæ *quametſem*, ſemel & iterum quod mihi opus erat mihi miſiſtis.

17 Non quod requiram donum: ſed requiro fructum illum exuberantem, *qui* in rationes veſtras *inducatur*.

18 Accepi autem omnia, & abundo: expletus ſum, *inquam*, acceptis ab Epaphrodito quæ à vobis *miſſa ſunt*, odorem bonæ fragrantiæ, hoſtiam Deo acceptam *ac* placentem.

19 Deus autem meus ſupplebit quicquid opus fuerit vobis, ſecundum divitias ſuas, glorioſe, in Chriſto Jeſu.

20 Deo autem & Patri noſtro *ſit* gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

21 Salutate omnes ſanctos in Chriſto Jeſu. Salutant vos qui mecum ſunt fratres.

22 Salutant vos omnes ſancti, maxime vero qui ſunt ex Cæſaris domo.

23 Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti *ſit* cum omnibus vobis. Amen.

Scripta eſt Roma per Epaphroditum.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD COLOSSENSES.

CAP. I. *Coloſſenſibus bene precatur, iisque prædicat Chriſtum imaginem Dei, caput Eccleſiæ & abſconditum olim myſterium.*

PAulus Apoſtolus Jeſu Chriſti per Dei voluntatem, & Timotheus frater.

2 Iis qui ſunt Coloſſis, ſanctis ac fidelibus fratribus in Chriſto Jeſu. Gratia *ſit* vobis & pax à Deo Patre noſtro & Domino Jeſu Chriſto.

3 Gratias agimus Deo & Patri Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſemper pro vobis orantes:

4 Audita fide veſtra in Chriſto Jeſu, & charitate in omnes ſanctos:

5 Propter ſpem ſepoſitam vobis in cœlis: quam prius audiſtis per ſermonem veritatis, *id eſt*, Euangelii.

6 Quod pervenit ad vos ſicut & in totum mundum, & fructum profert, ſicut apud vos quoque: ex quo die vere audiviſtis & cognoviſtis Dei gratiam.

7 Sicut & dediciſtis ex Epaphra dilecto conſervo noſtro, qui eſt fidus pro vobis miniſter Chriſti:

8 Qui & declaravit nobis veſtram per Spiritum charitatem:

9 Propterea & nos, ex quo die *id* audivimus, non deſinimus pro vobis orare, & petere ut impleamini agnitione voluntatis ejus cum omni ſapientia & intelligentia ſpirituali.

10 Ut ambuletis ſicut Domino convenit, cui per omnia placeatis, omnis operis boni fructum proferentes, & creſcentes in agnitione Dei.

11 Omni potentia potentes facti ſecundum glorioſum robur ipſius, ad omnem tolerantiam & animi lenitatem cum gaudio:

12 Gratias agentes Patri, qui idoneos nos fecit ad participandam ſortem ſanctorum in luce:

13 Qui, *inquam*, eripuit nos ex poteſtate tenebrarum, ac tranſtulit in regnum Filii ſui dilecti.

14 In quo habemus redemtionem per ſanguinem ipſius, *id eſt*, remiſſionem peccatorum.

15 Qui eſt imago Dei inviſibilis, & primogenitus omnis rei conditæ.

16 Nam per eum condita ſunt omnia quæ in cœlis ſunt, & quæ in terra, viſibilia, & inviſibilia, ſive throni, ſive dominia, ſive imperia, ſive poteſtates, omnia, *inquam* per eum, & ejus reſpectu condita ſunt:

17 Eſtque ipſe ante omnia, & omnia per eum conſiſtunt.

18 Eſtque caput corporis, *id eſt*, Eccleſiæ, eſtque *etiam* principium & primogenitus ex mortuis, ut inter omnes primas teneat.

19 Quoniam libuit *Patri* ut omnis plenitudo in eo inhabitaret:

20 Et ut pace per ſanguinem crucis ejus facta per eum reconciliaret omnia ſibi, per

eum, *inquam*, tum quæ in terra, tum quæ in cœlis.

21 Itaque vos quum essetis quondam alienati, & hostes, mente operibus malis *intenta*, nunc sanè reconciliavit.

22 In corpore illo carnis suæ, per mortem: ut sistat vos sanctos, & inculpatos, & irreprehensos in conspectu suo:

23 Siquidem permanetis in fide fundati & stabiles, nec dimovemini à spe Euangelii quod audistis, *Euangelii, inquam*, prædicati omni creaturæ quæ sub cœlo est, cujus factus sum ego Paulus minister.

24 Qui nunc gaudeo de iis quæ patior pro vobis, & reliquias afflictionum Christi vicissim expleo in carne mea, pro corpore ipsius, quod est Ecclesia:

25 Cujus *Ecclesiæ* factus sum minister ex dispensatione Dei, quæ data est mihi erga vos, ad implendam Dei sermonem:

26 *Nempe* mysterium illud quod absconditum fuit à seculis & ætatibus, nunc autem factum est manifestum sanctis ejus,

27 Quibus voluit Deus notum facere quæ sint illæ divitiæ gloriosi hujus mysterii inter Gentes, qui est Christus inter vos, spes illa gloriæ:

28 Quem nos annunciamus, admonentes quosvis, & quosvis erudientes omni sapientia, ut quosvis sistamus perfectos in Christo Jesu.

29 Ad quod etiam enitor, decertans secundum vim illam efficacem ipsius, agentem in me potenter.

CAP. II. *Vanitatis damnat quicquid extra Christum est: nominatim de circumcisione, ciborum abstinentia & Angelorum cultu loquitur, unde constituit libertatem qui cum Christo mortui sunt.*

VElim enim vos scire quantum certamen sustineam pro vobis & iis qui *sunt* Laodiceæ, & quotquot non viderunt faciem meam in carne:

2 Ut consolationem accipiant eorum corda, ipsis charitate compactis, & omni opulentia plene certiorate intelligentiæ, ad cognitionem mysterii Dei ac Patris & Christi:

3 In quo sunt omnes thesauri sapientiæ ac notitiæ absconditi.

4 Hoc autem *ideo* dico, ut ne quis vos falso ratiocinando fullat, sermonis probabilitate.

5 Etsi enim corpore absum, spiritu tamen sum vobiscum, gaudens & cernens vestrum ordinem, & soliditatem vestræ in Christum fidei.

6 Sicut igitur accepistis Christum Jesum Dominum, *ita* in eo ambulate:

7 Radicati & superstructi in eo, ac confirmati fide, sicut edocti estis, exundantes ea cum gratiarum actione.

8 Videte ne quis sit qui vos deprædetur per Philosophiam & inanem seductionem secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi & non secundum Christum.

9 Nam in eo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter:

10 Et estis in eo completi qui est caput omnis imperii ac potestatis:

11 In quo etiam circumcisi estis circumcisione quæ fit sine manibus, corpore peccatis carnis exuto per circumcisionem Christi:

12 Ei consepulti per Baptismum, per quem etiam cum eo suscitati estis per fidem efficacis illius virtutis Dei, qui suscitavit eum ex mortuis.

13 Vosque mortuos in offensis & præputio carnis vestræ, cum eo vivificavit; vobis condonatis omnibus offensis;

14 *Ac* deleto quod adversum nos *erat* rituum chirographo: quod, *inquam*, erat nobis subcontrarium, *ipse* vero cruci affixum è medio sustulit.

15 *Et* expoliata imperia ac potestates traduxit palam, triumphatis illis per eam.

16 Neque igitur vos damnet ob cibum vel potum, aut respectu festi, aut novilunii, aut Sabbathorum:

17 Quæ sunt umbra rerum futurarum, at corpus *est* Christi.

18 Nemo adversum vos rectoris partes sibi ultro sumat, in submissione animi, & religioso cultu Angelorum: pedem inferens in ea quæ non vidit, & temerè inflatus carnis suæ intelligentia.

19 Neq; retinens caput, ex quo totum corpus per commissuras & connexus suppeditatum & compactum, augescit Dei augmento.

20 Itaque si mortui cum Christo *liberi* estis ab elementis mundi: quid ut viventes in mundo, ritibus oneramini,

21 Ne ederis, *ajunt isti*, neque gustaris, neque attigeris?

22 Quæ omnia ipso usu corrumpuntur, *præscripta* ex Præceptis & doctrinis hominum:

23 Quæ rationem quidem habent sapientiæ in cultu voluntario, & submissione animi, & in eo quod corpori non parcant: nec *tamen* ullius sunt pretii, *quum* ad ea *spectent* quibus farcitur caro.

CAP. III. *Jubet exuere veterem hominem cum suis affectibus, & novum induere cum suis virtutibus: instituitque œconomiam Christianam.*

ITaque si resurrexistis cum Christo, superna quærite, ubi Christus est ad dexteram Dei sedens.

2 Superna curate, non terrestria.

3 Nam mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo:

4 Postquam autem Christus, vita *illa* nostra, manifestis factus fuerit, tum & vos cum eo patefietis gloriosi.

5 Mortificate igitur membra vestra terrestria, scortationem, impuritatem, mollitiem, cupiditatem malam, & avaritiam, quæ est idololatria.

6 Ob quæ venit ira Dei super homines contumaces:

7 Quibus in vitiis & vos ambulastis quondam, quum in iis viveretis.

8 At nunc deponite etiam vos hæc omnia, iram, excandeſcentiam, malitiam, maledicentiam, verborum obſcœnitatem ab ore veſtro.

9 Ne mentimini alius adverſus alium, quum exuti ſitis illo vetere homine cum factis ipſius :

10 Et induti ſitis novo illo, qui renovatur in agnitionem congruentem imagini ejus qui ipſum condidit.

11 Ubi non eſt Græcus & Judæus, Circumciſio & Præputium, Barbarus & Scytha, ſervus & liber : ſed omnia & in omnibus *eſt* Chriſtus.

12 Induimini igitur, ut electi Dei, ſancti, & dilecti, viſceribus miſerationum, benignitate, animi ſubmiſſione, lenitate, iræ cohibitione,

13 Sufferentes alii alios, & condonantes vobis mutuo, ſi quis adverſus aliquem habuerit querelam : ſicut & Chriſtus condonavit vobis, ita & vos.

14 Super hæc autem omnia *induimini* charitate, quæ eſt connexus perfectionis.

15 Et pax Dei ſit gubernatrix in cordibus veſtris, ad quam etiam vocati eſtis in unum corpus : & grati eſtote.

16 Sermo Chriſti inhabitet in vobis copioſe cum omni ſapientia, docendo & admonendo vos mutuo pſalmis, & hymnis, & cantionibus ſpiritualibus, cum gratia canendo in veſtro corde Domino.

17 Et quicquid feceritis ſermone, aut facto, in nomini Domini Jeſu *id facite*, gratias agentes Deo & Patri per eum.

18 Uxores, ſubjicite vos propriis viris, ut convenit in Domino.

19 Viri, diligite uxores, & ne eſtote adverſus eas amarulenti.

20 Filii, auſcultate parentibus in omnibus : hoc enim placet Domino.

21 Patres, ne irritate liberos veſtros : ne deſpondeant animum.

22 Servi, auſcultate per omnia dominis ſecundum carnem, non obſequiis ad oculum exhibitis, ut qui hominibus placere ſtudent, ſed cum ſimplicitate cordis, timentes Deum.

23 Et quicquid feceritis, ex animo præſtate tamquam Domino, & non hominibus :

24 Scientes vos à Domino recepturos mercedem hæreditatis. Nam Domino Chriſto ſervitis.

25 Qui vero injuriam intulerit, referet injuriam quam intulerit, nec eſt perſonarum acceptio.

CAP. IV. *Ad generales exhortationes redit, commendationeſque & ſalutationes ſubjungit.*

DOmini, jus & æquum ſervis præſtate : ut qui ſciatis vos quoque habere Dominum in cœlis.

2 In precibus perdurate, invigilantes iis cum gratiarum actione.

3 Orantes ſimul etiam pro nobis, ut Deus aperiat nobis oſtium ſermonis, ut loquamur myſterium Chriſti, propter quod etiam ſum vinctus.

4 Ut, *inquam*, illud manifeſtum faciam, ſicut oportet me loqui.

5 Sapienter ambulate erga extraneos, opportunitatem redimentes.

6 Sermo veſter ſemper cum gratia *ſit* ſale conditus, ut ſciatis quomodo oporteat vos unicuique reſpondere.

7 Res meas omnes vobis notas faciet Tychicus, dilectus frater, & fidus miniſter, ac conſervus in Domino :

8 Quem miſi ad vos ad hoc ipſum, ut cogroſcat res veſtras, & corda veſtra conſoletur.

9 Cum Oneſimo fido & dilecto fratre, qui eſt ex vobis. Omnia *igitur* vobis nota facient quæ hic aguntur.

10 Salutat vos Ariſtarchus meus in captivitate ſocius, & Marcus conſobrinus Barnabæ, de quo accepiſtis præcepta : ſi venerit ad vos, excipite eum.

11 Et Jeſus qui vocatur Juſtus : qui ſunt ex circumciſione : hi ſoli *ſunt* mihi adjutores in regno Dei, & fuere mihi ſolatio.

12 Salutat vos Epaphras, qui ex vobis eſt, ſervus Chriſti, ſemper precibus certans pro vobis, ut ſtetis perfecti & completi in omni voluntate Dei.

13 Hoc enim de eo teſtor, eum multo veſtri ſtudio ardere, & eorum qui ſunt Laodiceæ, & eorum qui Hierapoli.

14 Salutat vos Lucas medicus ille dilectus, & Demas.

15 Salutate fratres qui ſunt Laodiceæ, & Nympham, & Eccleſiam quæ in domo illius eſt.

16 Et quum perlecta fuerit apud vos epiſtola, facite ut etiam in Laodicenſium Eccleſia recitetur : & ut ſcriptam Laodicea, vos quoque legatis.

17 Et dicite Archippo, Vide ut miniſterium quod accepiſti in Domino, impleas.

18 Salutatio, mea manu Pauli. Memores eſtote vinculorum meorum. Gratia *ſit* vobiſcum. Amen.

Scripta eſt ad Coloſſenſes Roma, per Tychicum & Oneſimum.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD THESSALONICENSES PRIOR.

CAP. I. *Theſſalonicenſes Pauli, imo Domini ipſius imitatores effecti, ideo ſunt beatorum Chriſtianorum.*

PAulus & Sylvanus & Timotheus, Eccleſiæ Theſſalonicenſium, *quæ eſt* in Deo Patre, Domino Jeſu Chriſto. Gratia *ſit* vobis & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

2 Gratias agimus Deo ſemper de omnibus vobis, mentionem veſtri facientes in precibus noſtris :

3 Inde-

3 Indefinenter commemorantes efficacem veſtram fidem, & laborioſam charitatem, & patientem illam expectationem in Domino noſtro Jeſu Chriſto coram Deo & Patre noſtro,

4 Scientes, fratres dilecti à Deo, electionem veſtram.

5 Quoniam Euangelium noſtrum conſtitit apud vos non ſermone ſolum, ſed etiam potentia, & Spiritu ſancto, & certitudine: ſicut noſtis quales fuerimus inter vos, veſtri cauſa.

6 Et vos, imitatores noſtri facti fuiſtis & Domini, receptо ſermone cum afflictione multa, cum gaudio Spiritus ſancti:

7 Adeo ut fueritis exemplaria omnibus credentibus in Macedonia & in Achaja.

8 A vobis enim non ſolum perſonuit ſermo Domini in Macedonia & Achaja, verumetiam in omnem locum fides veſtra quæ eſt in Deum, dimanavit, ut neceſſe non habeamus quicquam loqui.

9 Siquidem ipſi de nobis annunciant qualem ingreſſum habuerimus ad vos, & quomodo converteritis vos ad Deum relictis idolis, ut ſerviretis Deo vivo & vero:

10 Et exſpectaretis Filium ejus è cœlis, quem ſuſcitavit à mortuis, *nempe* Jeſum nos eruentem ab ira illa ventura.

CAP. II. *Speculum boni paſtoris & auditoris.*

NAm ipſi noſtis, fratres, ingreſſum noſtrum ad vos non fuiſſe vanum:

2 Imo etiam *multa* prius paſſi & contumeliis affecti Philippus ſicut noſtis, libertate loquendi uſi ſumus in Deo noſtro, ad annunciandum apud vos Euangelium Dei cum multo certamine.

3 Exhortatio enim noſtra non fuit ex impoſtura, neque ex impuritate, neque cum dolo:

4 Sed ſicut probati fuimus à Deo *quibus* crederetur Euangelium, ita loquimur, non ut hominibus placentes, ſed Deo exploranti corda noſtra.

5 Nec enim unquam ſermone aſſentatorio uſi ſumus, ſicut noſtis, nec avaritiæ cauſa quicquam prætexuimus: Deus teſtis eſt.

6 Neque ex hominibus quærentes gloriam, nec à vobis, nec ab aliis, quum poſſemus *vobis* oneri eſſe, ut Apoſtoli Chriſti.

7 Sed fuimus manſueti in medio veſtri, ut ſi nutrix foveret liberos ſuos.

8 Et ita cupidi veſtri, gratum nobis erat impertiri vobis non ſolum Euangelium Dei; ſed etiam noſtras ipſorum animas, quod chari nobis eſſetis.

9 Meminiſtis enim, fratres, laboris noſtri ac ærumnæ: nocte enim ac die operando, ne cui veſtrum oneri eſſemus, prædicamus apud vos Euangelium Dei.

10 Vos teſtis *eſtis* & Deus, quomodo ſancte & juſte & inculpate vobis, qui creditis, vos geſſerimus:

11 Sicut noſtis quomodo unumquemque veſtrum, tanquam pater liberos ſuos, hortabamur & conſolabamur,

12 Et obteſtabamur ut ambularetis ſicut convenit, Deo vocante vos ad ſuum regnum ac gloriam.

13 Propterea etiam nos gratias agimus Deo ſine intermiſſione, quod acceptum de Deo ſermonem quem audiſtis ex nobis, exceperitis non *ut* ſermonem hominum, ſed (ſicut eſt vere) *ut* Dei ſermonem, qui etiam agit in vobis qui creditis.

14 Vos enim, fratres, imitatores facti eſtis Eccleſiarū Dei quę ſunt in Judea, in Chriſto Jeſu, quippe qui eadem paſſi fitis & vos à propriis tribulibus, prout & ipſe à Judæis.

15 Qui etiam Dominum Jeſum & proprios Prophetas occiderunt, & nos exegerunt: neque Deo placent, & omnibus hominibus adverſantur,

16 Prohibentes nos Gentibus loqui ut ſerventur, ut ſemper compleant peccata ſua: occupavit enim eos ira ad extremum uſque.

17 Nos vero, fratres, orbati vobis ad temporis momentum, conſpectu, non animo, eo amplius ſtudnimus videre faciem veſtram, cum multo deſiderio,

18 Ideo voluimus venire ad vos (ego quidem Paulus) ſemel atque iterum, ſed impedivit nos Satanas.

19 Nam quæ eſt noſtra ſpes, aut gaudium, aut corona de qua glorier? annon & vos in conſpectu Domini noſtri Jeſu Chriſti in ejus adventu?

20 Vos enim eſtis gloria noſtra & gaudium.

CAP. III. *Informatur à Timotheo de eorum fide & dilectione, deſiderat ipſos videre, & precatur ipſis progreſſum.*

QUamobrem nos non amplius continentes, libuit nobis ut ſoli Athenis derelinqueremur.

2 Miſimuſque Timotheum fratrem noſtrum, ac miniſtrum Dei & adjutorem noſtrum in Euangelio Chriſti, ad vos ſtabiliendos & exhortandos ſuper fide veſtra:

3 Ut nemo commoveatur ob afflictiones iſtas, ipſi enim noſtis ad id nos eſſe conſtitutos.

4 Etenim quum apud vos eſſemus, prædicebamus vobis fore ut affligeremur, quod & evenit, & noſtis.

5 Quamobrem & ego non amplius *me* continens, miſi *eum* ut cognoſcerem fidem veſtram: *veritus* ne quo modo tentaſſet vos tentator ille, & inanis redditus eſſet labor noſter.

6 Nuper autem quum veniſſet Timotheus ad nos à vobis, & lætum nuncium nobis attuliſſet de fide & charitate veſtra, & quod bonam noſtri memoriam retineatis, ſemper expetentes nos videre, ſicut nos quoque vos:

7 Propterea conſolationem accepimus, fratres, ex vobis, in omni afflictione & neceſſitate noſtra, per veſtram fidem:

8 Nunc enim vivimus, ſi vos perſtatis in Domino.

9 Quam enim gratiarum actionem poſſumus Deo rependere de vobis, ſuper omni gaudio quo gaudemus propter vos coram Deo noſtro,

10 Nocte, ac die magis ac magis rogantes ut videamus veſtram faciem, & quæ deſunt fidei veſtræ ſuppleamus?

11 Ipſe vero Deus & Pater noſter, & Dominus noſter Jeſus Chriſtus dirigat viam noſtram ad vos.

12 Vos autem Dominus ut auctiores ſitis & exundetis mutua inter vos charitate, & in omnes, quemadmodum & nos in vos:

13 Ut corda veſtra inculpata ſtabiliat in ſanctimonia coram Deo & Patre noſtro, in adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti cum omnibus ſanctis ſuis.

CAP. IV. *Sanctimonium & amorem fraternum ſectandum. Propriis manibus operandum. Reſurrectionem juſtorum ſolatio habendam.*

QUod reliquum eſt igitur, fratres, rogamus vos & precamur per Dominum Jeſum, ut ſicut accepiſtis à nobis quomodo oporteat vos ambulare, & placere Deo, magis excellatis.

2 Noſtis enim quæ mandata dederimus vobis per Dominum Jeſum.

3 Nam hæc eſt voluntas Dei, *nempe* ſanctificatio veſtri, *id eſt* ut abſtineatis à ſcortatione:

4 Ut ſciat vſtrum unuſquiſque ſuum vas poſſidere in ſanctificatione & honore:

5 Non in morbo cupiditatis, ſicut Gentes quæ non noverunt Deum.

6 *Et* ut ne *quis* opprimat, & habeat quæſtui in negotio fratrem ſuum, nam vindex eſt Dominus omnium iſtorum, ſicut & ante diximus vobis, & aſſeveranter teſtificati ſumus.

7 Non enim vocavit nos Deus ad impuritatem, ſed ad ſanctificationem.

8 Proinde qui *hæc* aſpernatur, non aſpernatur hominem, ſed Deum, qui etiam dedit nobis Spiritum ſuum ſanctum.

9 Cæterum de fraterno amore non neceſſe habetis ut ſcribam vobis: ipſi namque divinitus docti eſtis ut diligatis alii alios.

10 Nam & facitis hoc erga cunctos fratres qui ſunt in tota Macedonia: precamur autem vos, fratres, ut potius excellatis:

11 Et ambitioſe contendatis quieti eſſe, & res veſtras agere, ac operari propriis manibus veſtris, ſicut vobis mandavimus:

12 Ut vos geratis decenter erga extraneos, & nullius indigeatis.

13 Nolim autem vos in ignorantia verſari, fratres, quod ad eos attinet qui obdormierunt, ut ne contriſtemini, ſicut & reliqui qui ſpem non habent:

14 Nam ſi credimus Jeſum mortuum eſſe & reſurrexiſſe, ita etiam Deus eos qui obdormierint in Jeſu, adducet cum eo.

15 Hoc enim vobis dicimus verbis Domini, fore ut nos vivi qui reliqui erimus in adventu Domini, non præveniamus eos qui obdormierint.

16 Nam ipſe Dominus cum hortationis clamore, cum voce Archangeli, & cum Dei tuba, deſcendet è cœlo: & qui mortui fuerint in Chriſto, reſurgent primum.

17 Deinde nos vivi, qui reliqui erimus, rapiemur ſimul cum eis in nubes, in occurſum Domini in aera: & ita ſemper cum Domino erimus.

18 Itaque conſolamini alii alios iſtis ſermonibus.

CAP. V. *Modus legitima præparationis ad noviſſimum diem.*

POrro de temporibus & opportunitatibus, fratres, non eſt neceſſe ut vobis ſcribatur.

2 Ipſi enim penitus ſcitis diem illum Domini, ut fur nocte *venit*, ita venturum eſſe.

3 Quum enim dicent, Pax *eſt* & ſecuritas: tunc repentinum eis inſtat exitium, ſicuti dolor partus mulieri gravidæ, & nequaquam effugient.

4 At vos, fratres, non eſtis in tenebris, ut dies ille vos, tanquam fur, deprehendat.

5 Omnes vos filii lucis eſtis, ac filii diei: non ſumus *filii* noctis, neque tenebrarum.

6 Nempe igitur ne dormiamus ut reliqui, ſed vigilemus & ſobrii ſimus.

7 Nam qui dormiunt, noctu dormiunt: & qui inebriantur, noctu ſunt ebrii.

8 At nos qui ſumus diei, ſobrii ſimus, induti thorace fidei & charitatis: & pro galea, ſpe ſalutis.

9 Nam non conſtituit nos Deus ad iram, ſed ad ſalutem obtinendam per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum,

10 Qui mortuus eſt pro nobis: ut ſive vigilemus, ſive dormiamus, ſimul cum eo vivamus.

11 Quapropter adhortamini alii alios, & ædificate ſinguli ſingulos, ſicut & facitis.

12 Rogamus autem vos, fratres, ut agnoſcatis eos qui laborant inter vos, & præſunt vobis in Domino, & admonent vos:

13 Et eos ſupra modum charos ducatis, propter opus ipſorum. Pacem colite inter vos mutuo.

14 Precamur autem vos, fratres, admonete inordinatos, conſolamini eos qui puſillo animo ſunt: ſublevate infirmos, iram cohibete erga omnes.

15 Videte nequis malum pro malo cuiquam reddat, ſed beneficentiam ſemper ſectamini, tum inter vos mutuo, tum erga omnes.

16 Semper gaudete:

17 Sine intermiſſione orate,

18 In omnibus gratias agite: hæc enim eſt voluntas Dei per Chriſtum Jeſum erga vos.

19 Spiritum ne extinguite:

20 Prophetias ne pro nihilo habete:

21 Omnia explorate: quod bonum fuerit retinete.

22 Ab omni ſpecie mali abſtinete.

23 Ipſe autem Deus pacis ſanctificet vos totos: & integer veſter ſpiritus, & anima & corpus inculpate in adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti conſerventur.

24 Fidelis *eſt* qui vocavit vos, qui etiam *id* efficiet.

25 Fratres, orate pro nobis.

26 Salutate fratres omnes cum oſculo ſancto.

27 Ad-

27 Adjuro vos per Dominum, ut recitetur hæc epiſtola omnibus ſanctis fratribus.

28 Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti *ſit* vobiſcum. Amen.

Ad Theſſalonicenſes prima, ſcripta fuit Athenis.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD THESSALONICENSES POSTERIOR.

CAP. I. *Afflictiones piorum in adventu Chriſti compenſandæ.*

PAulus & Silvanus & Timotheus Eccleſiæ Theſſalonicenſium, *quæ eſt* in Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

2 Gratia *ſit* vobis & pax à Deo Patre noſtro & Domino Jeſu Chriſto:

3 Gratias agere debemus Deo ſemper de vobis, fratres, ut par eſt, quod vehementer augeſcat fides veſtra, & abundet mutua uniuſcujuſque omnium veſtrum charitas:

4 Adeo ut nos ipſi de vobis gloriemur apud Eccleſias Dei, *id eſt*, ſuper tolerantia veſtra & fide in omnibus perſequutionibus veſtris & afflictionibus quas ſuſtinetis:

5 *Quæ res* indicium eſt juſti judicii Dei, ut digni habeamini regno Dei, pro quo etiam *iſta* patimini:

6 Si quidem juſtum eſt apud Deum, viciſſim reddere iis qui affligunt vos, afflictionem:

7 Vobis vero qui affligimini, relaxationem nobiſcum, in revelatione Domini Jeſu de cœlo, cum Angelis ſuis potentibus,

8 Cum igne flammante, inſtigens ultionem iis qui Deum neſciunt, neque auſcultant Evangelio Domini noſtri Jeſu Chriſti:

9 Qui pœnam pendent æterni exitii, *expulſi* à facie Domini & gloria virium ipſius:

10 Quum venerit ut glorificetur in ſanctis ſuis: & admirandus fiat in credentibus omnibus, (quod fides habita fuerit teſtimonio noſtro apud vos) in die illo.

11 Cujus etiam rei gratia oramus ſemper pro vobis, ut vos dignetur iſta vocatione Deus noſter, & complcat omnem *ſuæ* bonitatis gratuitam benevolentiam, & opus fidei potenter.

12 Ut glorificetur nomen Domini noſtri Jeſu Chriſti in vobis, & vos in eo, & gratia Dei noſtri, & Domini Jeſu Chriſti.

CAP. II. *Vaticinium de Antichriſti natali, progreſſu, revelatione & abolitione.*

ROgamus autem vos, fratres, per adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti, & noſtri ad eum aggregationem,

2 Ne cito à mente dimoveamini, neque terreamini, neque per ſpiritum, neque per ſermonem, neque per epiſtolam tanquam per nos *ſcriptam*, quaſi inſtet dies ille Chriſti.

3 Ne quis vos ſeducat ullo modo. *Non* enim *adveniet dies Chriſti*, quin venerit defectio prius, & revelatus fuerit homo ille peccati, filius, *inquam*, ille perditionis,

4 Seſe opponens ille & efferens ſupra quicquid dicitur Deus, aut numen: adeo ut in templo Dei tamquam Deus ſedeat, præ ſe ferens ſe eſſe Deum.

5 Annon meminiſtis me, quum adhuc eſſem apud vos, hoc dixiſſe vobis?

6 Nunc vero quid *eum* retineat noſtis, ut is ſuo præſtituto tempore reveletur.

7 Jam enim peragitur myſterium impietatis hujus: tantum qui nunc obſtat, *obſtabit* uſquedum è medio ſublatus fuerit.

8 Et tunc revelabitur ſceleratus ille, quem Dominus abſumet ſpiritu oris ſui, & illuſtri adventu ſuo abolebit:

9 *Illum, inquam*, cujus adventus eſt ex illa vi efficaci Satanæ, cum omni potentia, & ſignis, ac prodigiis mendacibus:

10 Et cum omni ſeductione injuſtitiæ in iis qui pereunt: propterea quod amorem veritatis non receperunt ut ſalvi fierent.

11 Ideo igitur mittet eis Deus efficaciam erroris, ut credant mendacio:

12 Ut damnentur omnes qui non crediderint veritati, ſed acquieverint in injuſtitia.

13 Nos autem debemus gratias agere Deo ſemper de vobis, fratres dilecti à Domino, quod elegerit vos Deus ab initio ad ſalutem per ſanctificationem Spiritus, & fidem habitam veritati:

14 Quo vocavit vos per Euangelium noſtrum, ad acquirendam gloriam Domini noſtri Jeſu Chriſti.

15 Nempe igitur, fratres, perſtate, & retinete traditam doctrinam, quam edocti eſtis & per ſermonem, & per epiſtolam noſtram.

16 Ipſe vero Dominus noſter Jeſus Chriſtus, & Deus ac Pater noſter, qui dilexit nos, & dedit conſolationem æternam & ſpem bonam per gratiam,

17 Conſoletur veſtra corda, & ſtabiliat vos in omni ſermone & opere bono.

CAP. III. *Precandum eſſe, & à vita inordinata & otioſa cavendum.*

QUod reliquum eſt, orate, fratres, pro nobis, ut ſermo Domini currat & glorificetur ſicut & apud vos:

2 Et ut eripiamur à protervis ac ſceleratis hominibus: non enim omnium eſt fides.

3 Sed fidelis eſt Dominus, qui ſtabiliet vos & cuſtodiet ab illo improbo.

4 Confidimus autem in Domino de vobis, vos, quæ mandamus vobis, & facere & facturos eſſe.

5 Dominus vero dirigat veſtra corda ad Dei charitatem, & Chriſti patientem exſpectationem.

6 Denunciamus autem vobis, fratres, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, ut ſubducatis vos ab omni fratre qui inordinate ambulat, & non ex tradita doctrina quam accepit à nobis.

7 Nam ipſi ſcitis quomodo oporteat nos imitari: quoniam non inordinate nos geſſimus inter vos.

8 Neque gratis panem edimus *acceptum* à quoquam : ſed cum labore & ærumna nocte dieque operantes, ne cui veſtrum oneri eſſemus.

9 Non quod nobis *id* non liceat : ſed ut nosmetipſos pro exemplari præbeamus vobis ad nos imitandos.

10 Etenim quum eſſemus apud vos, hoc demandabamus vobis : quod ſi quis nolit operari, etiam non edito.

11 Audivimus enim quoſdam ambulare inter vos inordinate, nihil agentes, ſed inaniter ſatagentes.

12 Iis autem qui ſunt iſtiuſmodi, mandamus, & precamur per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ut cum quiete operantes, ſuo pane veſcantur.

13 Vos autem, fratres, ne ſegneſcite in bene faciendo.

14 Quod ſi quis non auſcultat noſtro per epiſtolam ſermoni, hunc notate ; & ne commercium habete cum eo, ut erubeſcat.

15 Neque ut inimicum ducite, ſed admonete ut fratrem.

16 Ipſe autem Dominus pacis ſemper det vobis pacem omni modo. Dominus *ſit* cum omnibus vobis.

17 Salutatio, mea manu Pauli, quod eſt ſignum in omni epiſtola : ita ſcribo.

18 Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti *ſit* cum omnibus vobis. Amen.

Ad Theſſalonicenſes ſecunda miſſa fuit Athenis.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD TIMOTHEUM PRIOR.

CAP. I. *Ad quid præcipuè Doctori atten dendum. Quibus ponatur lex. Ad quid Chriſtus venerit, & quomodo militandum.*

PAulus Apoſtolus Jeſu Chriſti ex imperio Dei Servatoris noſtri, & Domini Jeſu Chriſti, ſpei noſtræ,

2 Timotheo germano filio in fide : Gratia *ſit tibi*, miſericordia, & pax à Deo patre noſtro, & Chriſto Jeſu Domino noſtro.

3 Sicut te ſum precatus ut permaneres Epheſi, quum proficiſcerer in Macedoniam, *vide*, ut denuncies quibuſdam ne diverſam doctrinam doceant :

4 Nec attendant *animum* fabulis & genealogiis nunquam finiendis, quæ potius quæſtiones præbent quam ædificationem Dei quæ eſt per fidem.

5 Porro finis mandati, eſt charitas ex mundo corde, & conſcientia bona, & fide minimè ſimulata.

6 A quibus nonnulli ut à ſcopo aberrantes, diverterunt ad vaniloquentiam :

7 Volentes eſſe Legis doctores, quum non intelligant quæ loquuntur, nec ea de quibus aſſeverant.

8 Scimus autem bonam eſſe Legem, ſi quis ea legitimè utatur,

9 Hoc ſciens, *nempè* Legem juſto poſitam non eſſe, ſed ſceleratis & ſubjici neſciis, impiis & peccatoribus, nefariis & profanis, parricidis & matricidis, homicidis,

10 Scortatoribus, maſculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, perjuris, & ſi quid aliud eſt quod ſanæ doctrinæ ſit oppoſitum.

11 *Qua eſt* ſecundum glorioſum Euangelium beati Dei, quod concreditum eſt mihi.

12 Gratiam igitur illi habeo qui corroboravit me, *id eſt*, Chriſto Jeſu Domino noſtro : quod me fidum duxerit, ut qui *me* in miniſterio conſtituerit :

13 Qui prius eram blaſphemus & perſequutor & contumelioſus : ſed mei miſertus eſt. Nam ignorans *id* faciebam : *nempè* fidei expers.

14 Superabundavit autem gratia illa Domini noſtri cum fide & dilectione in Chriſto Jeſu.

15 Certus *eſt hic* ſermo, & dignus modis omnibus qui recipiatur : Chriſtum Jeſum veniſſe in mundum ut peccatores ſervaret, quorum primus ſum ego.

16 Verum ideo miſertus eſt mei, ut in me primo oſtenderet Jeſus Chriſtus omnem clementiam, ut eſſem exemplar credituris in eum ad vitam æternam.

17 Regi autem æterno, incorruptibili, invisibili, ſoli ſapienti Deo honor *ſit* & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

18 Hoc mandatum commendo tibi, fili Timothee, *nempè* ut ſecundum prægreſſas de te prophetias, milites per eas bonam illam militiam :

19 Retinens fidem & bonam conſcientiam : qua expulſa, nonnulli naufragium fidei fecerunt.

20 Ex quibus eſt Hymenæus & Alexander : quos tradidi Satanæ, ut caſtigati diſcerent non blaſphemare.

CAP. II. *Cur pro omnibus & quomodo precandum. Ad mulieres inſtructio.*

ADhortor igitur ante omnia ut fiant deprecationes, preces, interpellationes, gratiarum actiones pro quibusvis hominibus :

2 Pro regibus & quibusvis in eminentia conſtitutis : ut tranquillam ac quietam vitam degamus cum omni pietate & veneratione.

3 Nam hoc bonum eſt & acceptum in conſpectu Servatoris noſtri Dei,

4 Qui quosvis homines vult ſervari, & ad agnitionem veritatis venire.

5 Unus enim *eſt* Deus, unus etiam mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Jeſus :

6 Qui ſeſe ipſe dedit redemtionis pretium pro quibusvis, *Chriſtus, inquam*, teſtimonium illud præſtitutis ſuis temporibus *deſtinatum*.

7 Cujus conſtitutus ſum ego preco & Apoſtolus, (veritatem dico, per Chriſtum, non mentior,) doctor, *inquam*, Gentium cum fide ac veritate.

8 Volo igitur viros orare in quovis loco, puras manus attollentes abſque ira & diſceptatione.

9 Itidem

9 Itidem & mulieres amictu honesto, cum verecundia & modestia ornare sese, non cincinnis, vel auro, vel margaritis, vel pretioso vestitu:

10 Sed (quod decet mulieres pietatem in Deum spondentes) operibus bonis.

11 Mulier cum silentio discito cum omni submissione.

12 Mulieri enim docere non permitto, neque auctoritatem usurpare in virum, sed *mando* ut sit in silentio.

13 Adamus enim prior formatus est, deinde Eva.

14 Et Adamus non fuit seductus: sed mulier seducta, caussa transgressionis fuit.

15 Servabitur tamen liberos gignendo, si manserit in fide ac charitate, & sanctificatione cum modestia.

CAP. III. *Idea Episcopi, Presbyteri & Diaconi, & quid Ecclesia, quave mysteria pietatis.*

CErtus *est hic* sermo, Si quis episcopatum desiderat præclarum opus desiderat.

2 Oportet igitur Episcopum irreprehensum esse, unius uxoris virum, vigilantem, temperantem, compositum, hospitalem, aptum ad docendum:

3 Non vinosum, non percussorem, non turpem quæstum facientem sed æquum, alienum a pugnis, alienum ab avaritia:

4 *Qui* suæ domui bene præsit, qui liberos habeat subditos cum omni honestate:

5 (Nam si quis propriæ domui præesse nescit, quomodo Ecclesiam Dei curabit?)

6 Non novitium, ne inflatus in criminationem incidat diaboli.

7 Oportet autem eum etiam bonum habere testimonium ab extraneis: ne in probrum incidat & laqueum diaboli.

8 Diaconos itidem venerandos, non bilingues, non multo vino addictos, non turpem quæstum facientes.

9 Tenentes mysterium fidei in munda conscientia.

10 Atque hi etiam explorentur prius, deinde ministrent, si sint inculpati.

11 Uxores itidem *eorum oportet esse* venerandas, non calumniatrices, sobrias, fidas in omnibus.

12 Diaconi sint unius uxoris mariti, qui liberis bene præsint, & propriis domibus.

13 Nam qui bene ministraverint, gradum sibi bonum acquirunt & multam loquendi libertatem per fidem quæ *est* in Christo Jesu.

14 Hæc tibi scribo, sperans fore ut mox ad te veniam:

15 Quod si tardavero, ut noris quomodo oporteat in domo Dei versari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna & stabilimentum veritatis.

16 Et sine dubio magnum est pietatis mysterium: Deus conspicuus factus est in carne, justificatus est in Spiritu, conspectus est ab Angelis, prædicatus est Gentibus, fides illi habita est in mundo, sursum receptus est in gloriam.

CAP. IV. *Prædicit ultimorum temporum hypocrisin & heterodoxiam; suadetque studium pietatis & sanctarum Literarum.*

SPiritus autem diserte dicit fore ut posterioribus præstitutis temporibus desciscant quidem à fide, attenti spiritibus deceptoribus, ac doctrinis dæmoniorum,

2 Per hypocrisin falsiloquorum, quorum conscientia cauterio resecta est,

3 Prohibentium contrahere matrimonium, *jubentium* abstinere à cibis quos Deus condidit ad participandum cum gratiarum actione, fidelibus, & iis qui norunt veritatem.

4 Nam quicquid condidit Deus, bonum *est*: nec quicquam rejiciendum *est*, si cum gratiarum actione sumatur.

5 Sanctificatur enim per verbum Dei, & preces.

6 Hoc si subjeceris fratribus, bonus eris minister Jesu Christi, innutritus in sermonibus fidei, & præclare doctrinæ, quam assectatus es.

7 Cæterum profanas & aniles fabulas aversare: sed exerce teipsum ad pietatem.

8 Nam corporalis exercitatio ad pauca utilis est: at pietas ad omnia utilis est, ut quæ promissionem habeat vitæ præsentis ac futuræ.

9 Certus *est* hic sermo, & omnibus modis dignus qui recipiatur.

10 Nam idcirco etiam fatigamur, & conviciis afficimur, quod speremus in Deo vivo, qui est conservator omnium hominum, maximè *vero* fidelium.

11 Hæc denuncia & doce.

12 Nemo tuam juventutem contemnat, sed esto exemplar fidelium in sermone, in conversatione, in charitate, in spiritu, in fide, in castitate.

13 Interim dum venio, intentus esto lectioni, exhortationi doctrinæ.

14 Ne negligito donum quod in te est, quod datum est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii.

15 Hæc meditare, in his esto: ut tuus profectus manifestus sit inter omnes.

16 Intentus esto tibi ipsi & doctrinæ: & permane in istis, id enim si feceris, & teipsum servabis, & eos qui te audierint.

CAP. V. *De modo quemque decenter exhortandi. De viduis. De Presbyteris, & impositione manuum.*

SEniorem ne increpato sed hortare ut patrem: juniores, ut fratres:

2 Mulieres natu grandiores, ut matres: juniores, ut sorores, cum omni castitate.

3 Viduas honora quæ verè viduæ sunt.

4 Quod si qua vidua liberos aut nepotes habet, discant prius *in* propriam domum pietatem exercere, & vicem rependere parentibus: hoc enim est honestum & acceptum in conspectu Dei.

5 Porro quæ vere vidua est ac sola relicta, sperat in Deo, & permanet in deprecationibus & precibus nocte ac die.

6 At quæ lascivit, *ea* vivens mortua est.

7 Hæc igitur denunciato, ut sint irreprehensæ.

8 Quod si quis suis & maximè domesticis non providet, fidem abnegavit, & est infideli deterior.

9 Vidua allegator non minor annis sexaginta, quæ fuerit unius viri uxor:

10 In operibus bonis bono testimonio ornato: si liberos educavit, si fuit hospitalis, si sanctorum pedes lavit, si afflictis subvenit, si omne bonum opus est assiduè secuta.

11 Porro juniores viduas rejice: postquam enim lascivierunt adversus Christum, nubere volunt:

12 Damnandæ, quod primam fidem irritam fecerint.

13 Simul autem etiam otiosæ *esse* discunt circumeuntes domos: imo non solum otiosæ, sed etiam nugaces, & curiosæ, garrientes quæ non oportet.

14 Velim igitur juniores nubere, liberos gignere, domum administrare, nullam occasionem dare adversario ad conviciandum.

15 Jam enim nonnullæ deflexerunt, sequutæ Satanam.

16 Quod si quis fidelis aut si qua fidelis habet viduas, ei suppeditato quantum sufficit, & non onerator Ecclesia, ut iis quæ verè viduæ sunt subveniat.

17 Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habentor: maximè qui laborant in sermone & doctrina.

18 Dicit enim Scriptura, Bovi trituranti non obligabis os, &, Dignus est operarius mercede sua.

19 Adversus presbyterum accusationem ne recipito, nisi sub duobus aut tribus testibus.

20 Eos qui peccant, in conspectu omnium argue, ut & reliqui metuant.

21 Obtestor in conspectu Dei, & Domini Jesu Christi, & electorum Angelorum, ut hæc observes sine præjudicio, nihil faciens in alteram partem inclinando.

22 Manus cito ne cui imponito, neque communicato peccatis alienis. Temetipsum castum conserva.

23 Ne amplius esto abstemius: sed vino pauculo utere, propter stomachum tuum, & crebas tuas infirmitates.

24 Quorumdam hominum peccata ante manifesta sunt, præeuntia damnationi: quosdam vero subsequuntur.

25 Itidem & bona opera ante manifesta sunt: & ea quæ secus habent, occultari non possunt.

CAP. VI. *Officium servi pietatis ἀντάρκειαν & avaritiæ mala indicantur.*

QUicumque sub jugo sunt servi, suos dominos omni honore dignos ducunto, ne Dei nomen & doctrina blasphemetur.

2 Qui vero fideles habent dominos, ne *eos* contemnant quod fratres sint: sed eo magis inserviant, quod fideles sint ac dilecti, qui beneficentiam illam itidem capessunt. Hæc loce & exhortare.

3 Siquis diversam docet doctrinam, neque accedit sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi, & ei quæ secundum pietatem est doctrinæ.

4 *Is* inflatus est, nihil sciens, sed insaniens circa quæstiones ac pugnas de verbis: ex quibus nascitur invidia, iis maledicentiæ, suspiciones malæ.

5 Perversæ exercitationes hominum mente corruptorum, & qui privati sunt veritate, & quæstui habent pietatem: abscede ab eis qui ejusmodi sunt.

6 Est autem quæstus magnus pietas cum animo sua sorte contento.

7 Nihil enim intulimus in mundum, videlicet nec efferre quicquam possumus.

8 Sed habentes alimenta, & quibus tegamur, hæc nobis satis erunt.

9 Qui vero volunt ditescere, incidunt in tentationem & laqueum, & cupiditates multas amentes & damnosas, quæ demergunt homines in exitium & perniciem.

10 Siquidem radix omnium malorum est amor pecuniæ: quam quidam dum appetunt, aberrarunt à fide, & seipsos undiquaque transfixerunt doloribus multis.

11 Tu vero, ô homo Dei, ista fuge: sectare autem justitiam, pietatem, fidem, charitatem, tolerantiam, lenitatem.

12 Decerta præclarum illud certamen fidei: apprehende vitam æternam, ad quam & vocatus es, & professus præclaram illam professionem in conspectu multorum testium.

13 Mando tibi coram Deo qui vivificat omnia, & Jesu Christo, qui testatam fecit coram Pontio Pilato præclaram illam professionem:

14 Ut observes hanc præceptionem, incontaminatus & irreprehensus, usque ad illustrem illum adventum Domini nostri Jesu Christi:

15 Quem præstitutis temporibus suis ostendit ille beatus & solus Princeps, Rex illegum, & Dominus dominorum:

16 Qui solus habet immortalitatem, Lucem habitans inaccessam, quem vidit nemo hominum, neque videre potest: cui honor & imperium æternum. Amen.

17 Iis qui divites sunt in hoc seculo, denuncia ne efferantur animo, neque spem ponant in divitiis incertis, sed in illo Deo vivo, qui præbet nobis omnia copiosè ad fruendum.

18 Ut sint benefici, ut divites sint operibus bonis, faciles ad impertiendum, facilis convictus:

19 Congerentes sibi pro thesauro fundamentum bonum in posterum, ut apprehendant æternam illam vitam.

20 Timothee, depositum custodi, & aversare profanos illos de rebus inanibus clamores, & oppositiones falso nominatæ notitiæ:

21 Quam nonnulli præ se ferentes, circa fidem aberrarunt à scopo. Gratia sit tecum. Amen.

Ad Timotheum prima, missa fuit Laodicea, quæ est metropolis Phrygiæ Pacatianæ.

PAU-

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD TIMOTHEUM POSTERIOR.

CAP. I. *Donum exſuſcitandum. Hypotypoſis ſanorum verborum ſervanda, & ſtrenuitas in officio adhibenda.*

PAulus Apoſtolus Jeſu Chriſti per voluntatem Dei, ſecundum promiſſionem vitæ quæ eſt in Chriſto Jeſu,

2 Timotheo dilecto filio *ſit* gratia, miſericordia, pax à Deo patre, & Chriſto Jeſu Domino noſtro.

3 Gratiam habeo Deo, quem colo à majoribus cum munda conſcientia, prout continuam tui memoriam teneo in deprecationibus meis nocte ac die:

4 Expetens te videre, memor tuarum lacrymarum, ut gaudeo replear:

5 Memoria repetens eam quæ in te eſt minimè ſimulatam fidem, quæ habitavit prius in avia tua Loide, & matre tua Eunica: perſuaſus ſum autem quod in te quoque.

6 Quam ob cauſam in memoriam revoco tibi ut exſuſcites donum Dei quod eſt in te per impoſitionem manuum mearum.

7 Non enim dedit nobis Deus ſpiritum formidinis, ſed roboris, & charitatis, & ſanitatis animi.

8 Ne igitur te pudeat teſtimonii Domini noſtri, neque te pudeat mei, qui ſum vinctus ipſius: ſed eſto particeps afflictionum Evangelii ex potentia Dei:

9 Qui ſervavit nos, & vocavit vocatione ſancta: non ex operibus noſtris, ſed ex ſuo propoſito, & gratia, quæ data quidem eſt nobis in Chriſto Jeſu ante tempora ſeculorum:

10 Sed facta nunc eſt manifeſta per illuſtrem illum adventum ſervatoris noſtri Jeſu Chriſti, qui & mortem abolevit, & vitam ac incorruptibilitatem in lucem produxit per Evangelium.

11 Cujus cauſa conſtitutus ſum ego præco & Apoſtolus ac doctor Gentium.

12 Quam ob cauſam & hæc patior: ſed non pudefio: novi enim cui crediderim, & mihi perſuaſum eſt eum poſſe depoſitum meum in illum diem cuſtodire.

13 Exemplar formam teneto ſanorum ſermonum, quos à me audiſti, cum fide & charitate quæ *eſt* in Chriſto Jeſu.

14 Præclarum illud depoſitum cuſtodi per Spiritum ſanctum qui inhabitat in nobis.

15 Noſti hoc, quod ſe averterint à me omnes qui ſunt in Aſia: ex quibus eſt Phygellus & Hermogenes.

16 Præſtet miſericordiam Dominus Oneſiphori familiæ: quoniam ſæpe me recreavit, & catenam meam non erubuit.

17 Imo quum eſſet Romæ, ſtudioſiſſimè quæſivit me, & invenit.

18 Det ei Dominus ut inveniat miſericordiam apud Dominum in die illo: quam multa etiam Epheſi ſubminiſtrarit, tu optimè noſti.

CAP. II. *Sumta à militibus & agricola ſimilitudine ad tolerantiam exhortatur, & monet Timotheum, ut poſthabitis clamoribus leniter & manſuete agat.*

TU igitur, fili mi, corroborator per gratiam quæ eſt in Chriſto Jeſu:

2 Et quæ audiſti à me inter multos teſtes, hæc commitre fidis hominibus, qui ſint idonei ad alios quoque docendos.

3 Tu igitur tolerans eſto afflictionum ut bonus miles Jeſu Chriſti.

4 Nemo qui militat implicatur hujus vitæ negotiis, ut ei placeat à quo dilectus eſt miles.

5 Quod ſi certet etiam aliquis; non coronatur niſi legitimè certaverit.

6 Agricolam oportet prius laborando fructus percipere.

7 Perpende quæ dico. Det igitur tibi Dominus intelligentiam in omnibus.

8 Memento Jeſum Chriſtum ſuſcitatum fuiſſe ex mortuis, *factum* ex ſemine Davidis, ſecundum Evangelium meum:

9 In quo vexor uſque ad vincula ut facinoroſus: ſed ſermo Dei non eſt vinctus.

10 Ideo omnia tolero propter electos, ut & ipſi ſalutem conſequantur quæ eſt in Chriſto Jeſu, cum gloria æterna.

11 Certus *eſt hic* ſermo, nam ſi cum eo mortui ſumus, cum *eo* etiam vivemus:

12 Si ſubſtiterimus, etiam conregnabimus: ſi abnegamus, & ille abnegabit nos.

13 Si infidi ſumus, ille *tamen* fidus manet, negare ſeipſum non poteſt.

14 Hæc ſuggere, obteſtans in conſpectu Domini ne de verbis pugnent quod nullam adfert utilitatem, *imo* auditores ſubvertit.

15 Stude teipſum probatum ſiſtere Deo: operarium qui non erubeſcat, & qui rectè ſermonem veritatis ſecet.

16 Profanos autem illos de rebus inanibus clamores cohibe: ad majorem enim procedunt impietatem.

17 Et ſermo eorum depaſcet ut gangræna: ex quibus eſt Hymenæus & Philetus:

18 Qui circa veritatem aberrarunt à ſcopo, dicentes reſurrectionem jam eſſe factam: & ſubvertunt quorundam fidem.

19 Solidum tamen fundamentum Dei ſtat, habens ſigillum hoc, Novit Dominus eos qui ſunt ſui: & Abſcedat ab injuſtitia quiſquis nominat nomen Chriſti.

20 Cæterum in magna domo non tantum ſunt vaſa aurea & argentea, ſed etiam lignea ac teſtacea: & alia quidem ad decus, alia vero ad dedecus.

21 Si quis igitur ſeſe ab his expurgarit, erit vas ad decus, ſanctificatum, & accommodum uſibus Domini, & ad omne opus bonum comparatum:

22 Juveniles autem cupiditates fuge: ſed ſectare juſtitiam, fidem, charitatem, pacem cum his qui invocant Chriſtum ex mundo corde.

23 Stultas autem & ineruditas illas quæſtiones averſare, ſciens eas gignere pugnas.

24 Servum autem Domini non oportet pugnare, ſed manſuetum eſſe erga omnes, aptum ad docendum, tolerantem malos:

25 Cum lenitate erudientem eos qui contrario animo ſunt affecti: *experturum* num aliquando daturus ſit eis Deus reſipiſcentiam ad agnitionem veritatis:

26 Et ſanitate mentis recepta *evaſuri* ex diaboli laqueo, ab eo captivi facti, ad ipſius libitum.

CAP. III. *Prophetia de Noviſſimis temporr. Auctor uſuſque S. Literarum.*

ILlud autem ſcito, fore ut extremis diebus inſtent tempora moleſta.

2 Erunt enim homines ſui amantes, avari, glorioſi, ſuperbi, maledici, parentibus non obſequentes, ingrati, prophani,

3 Charitatis expertes, implacabiles, calumniatores, intemperantes, immites, minime amantes bonorum.

4 Proditores, præcipites, inflati, voluptatum amantes potius quam amantes Dei:

5 Habentes formam pietatis, ſed qui vim ejus abnegarint: iſtos igitur averſare.

6 Ex his enim ſunt iſti qui irrepunt in familias, & captivas ducunt mulierculas, cumulatas peccatis, actas cupiditatibus variis:

7 Semper dicentes, ſed quæ nunquam ad cognitionem veritatis venire poſſint.

8 Quemadmodum autem Jannes & Jambres obſtiterunt Moſi, ita & hi obſiſtunt veritati: homines mente corrupti, rejectanei circa fidem.

9 Sed non procedent amplius: nam amentia iſtorum evidens erit omnibus, ut & illorum fuit.

10 Tu vero aſſequutus es doctrinam meam, vitæ meæ rationem, propoſitum, fidem, iræ cohibitionem, charitatem, tolerantiam,

11 Perſequutiones, perpeſſiones quæ mihi acciderunt Antiochiæ, Iconii, Lyſtris: quas perſequutiones ſuſtinuerim: ſed ex omnibus eripuit me Dominus.

12 Sed & omnes qui volunt piè vivere in Chriſto Jeſu, perſequutionem patientur.

13 Improbi autem homines & impoſtores procedent in pejus, tum ſeducentes, tum ſeducti.

14 At tu maneto in iis quæ didiciſti & quæ tibi concredita ſunt, ſciens à quo didiceris:

15 Teque à puero ſacras literas noviſſe, quæ te poſſunt ſapientem reddere ad ſalutem per fidem quæ eſt in Chriſto Jeſu.

16 Tota Scriptura divinitus *eſt* inſpirata, & utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad diſciplinam in juſtitia:

17 Ut perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum perfectè inſtructus.

CAP. IV. *Officium paſtoris Eccleſiæ Cantus Pauli cygneus: multa paſſus & derelictus ab omnibus liberatur à Domino.*

OBteſtor *te* igitur ego in conſpectu Dei & Domini Jeſu Chriſti, qui judicaturus eſt vivos & mortuos in illuſtri illo ſuo adventu & regno ſuo:

2 Prædica ſermonem illum, inſta tempeſtive, intempeſtive: argue, objurga: exhortare cum omni lenitate & doctrina.

3 Nam erit tempus quum ſanam doctrinam non ſufferent: ſed auribus prurientes, ipſi ſibi ſecundum ſuas illas peculiares cupiditates coacervabunt doctores:

4 Et à veritate quidem aures avertent, ad fabulas vero divertent.

5 At tu vigila in omnibus, tolerans eſto afflictionum, opus perage Euangeliſtæ, miniſterii tui plenam fidem facito.

6 Nam ego jam libor, & præſtitutum tempus meæ dimiſſionis inſtat.

7 Certamen illud præclarum decertavi, curſum peregi, fidem ſervavi.

8 Quod reliquum eſt, repoſita eſt mihi juſtitiæ corona, quam reddet mihi Dominus in illo die, juſtus ille judex: non ſolum autem mihi, ſed & omnibus qui expetiverint illuſtrem illum ipſius adventum.

9 Stude mox ad me venire.

10 Nam Demas me deſeruit, amore inductus præſentis ſeculi, & profectus eſt Theſſalonicam: Creſcens in Galatiam, Titus in Dalmatiam:

11 Lucas mecum eſt ſolus. Marcum aſſumtum adduc tecum: eſt enim mihi perutilis ad miniſterium.

12 Porro Tychicum miſi Epheſum.

13 Penulam quam reliqui Troade apud Carpum, adfer quum venies, & libros, maximè membranas.

14 Alexander faber ærarius multa mala mihi exhibuit: reddat ei Dominus ſecundum facta ipſius.

15 Quem & tu cave: vehementer enim obſtitit ſermonibus noſtris.

16 In prima mea defenſione nemo mihi adfuit, ſed omnes me deſeruerunt: utinam ne hoc illis imputetur.

17 Sed Dominus mihi adfuit, & corroboravit me: ut per me certiorareturpræconium quod audirent omnes Gentes: & ereptus fui ex ore leonis.

18 Et eripiet me Dominus ab omni opere malo, ſervabitque regno ſuo cœleſti: cui gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

19 Saluta Priſcam & Aquilam, & Oneſiphori familiam.

20 Eraſtus manſit Corinthi: Trophimum autem reliqui Mileti infirmum

21 Stude venire ante hiemem. Salutat te Eubulus & Pudens & Linus & Claudia, & fratres omnes.

22 Dominus Jeſus Chriſtus *ſit* cum ſpiritu tuo. Gratia *ſit* vobiſcum. Amen.

Scripta eſt Roma ſecunda ad Timotheum, qui primus Epheſi ordinatus fuit Epiſcopus, quum Paulus iterum ſiſteretur Cæſari Neroni.

PAU-

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA AD TITUM.

CAP. I. *Quales Episcopos & Presbyteros ordine è debeat, & de quibus Cretenses monendi.*

PAulus servus Dei, Apostolus autem Jesu Christi secundum fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis quæ est secundum pietatem.

2 Ad spem vitæ æternæ quam promiserat Deus ille mentiri nescius, ante tempora seculorum; 3 manifestam autem fecit prædicatione tempore suis:

3 *Videlicet* sermonem illum suum per præconium quod concreditum est mihi ex imperio Servatoris nostri Dei: Tito germano filio in communi fide.

4 Gratia *sit tibi*, misericordia, & pax à Deo Patre, & Domino Jesu Christo Servatore nostro.

5 Hujus rei gratia dereliqui te in Creta ut quæ desunt corrigas, & constituas oppidatim presbyteros, sicut ego tibi ordinavi.

6 Si quis est inculpatus, unius uxoris vir, liberos habens fideles, qui non sint obnoxii crimini luxus, aut subjici nescii.

7 Oportet enim episcopum inculpatum esse, tamquam Dei dispensatorem, non sibi pertinaciter placentem, non iracundum, non vinosum, non percussorem, non turpem quæstum facientem:

8 Sed hospitalem, bonorum amantem, temperantem, justum, pium, continentem:

9 Tenacem fidelis illius sermonis qui ad doctrinam facit, ut possit & exhortari doctrina sana, & contradicentes convincere.

10 Sunt enim multi subjici nescii, & vaniloqui, & mentium seductores, maximè qui sunt ex Circumcisione.

11 Quibus oportet os obturare: qui totas domos subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia.

12 Dixit quidam ex ipsis proprius ipsorum Propheta, Cretenses semper mendaces, malæ feræ, ventres pigri.

13 Testimonium hoc est firmum, quam ob causam eos redarguito præcise, ut sani sint in fide:

14 Non attenti Judaicis fabulis, & præceptis hominum aversantium veritatem.

15 Omnia quidem munda mundis: pollutis autem & incredulis nihil est mundum, sed polluta est eorum & mens & conscientia.

16 Deum profitentur se scire, sed factis negant, quum sint abominandi, & contumaces, & ad omne opus bonum rejectanei.

CAP. II. *Jubetur Titus verbis & exemplo ad obedientiam gratiæ quæ illuxit omnibus, omnes & singulos exhortari.*

AT tu loquere quæ decent sanam doctrinam,

2 Ut senes sobrii sint, venerandi, temperantes, sani fide, charitate, tolerantia.

3 Anus itidem, ut *sint* habitu qui sanctimoniam deceat, non calumniatrices, non vino multo addictæ, honestatis magistræ:

4 Ut sapere doceant adolescentulas, ut sint maritorum ac liberorum amantes,

5 Temperantes, castæ, domi manentes, bonæ, quæ sese subjiciant suis viris: ne sermo Dei blasphemetur.

6 Adolescentulos itidem adhortare ut sint temperantes:

7 Per omnia teipsum præbens exemplar bonorum operum, in doctrina integritatem, gravitatem,

8 Sermonem sanum, qui damnari non possit: ut qui *ex* adverso *opponit*, erubescat, nihil habens quod de vobis dicat mali.

9 Servos *hortare* ut suis dominis sese subjiciant, in omnibus ut *eis* placeant, non respondentes:

10 Nihil intervertentes, sed omnem bonam fidem ostendentes, ut doctrinam Servatoris nostri Dei ornent in omnibus.

11 Illuxit enim gratia illa Dei salutifera quibusvis hominibus,

12 Erudiens nos ut abnegata impietate & mundanis cupiditatibus, temperanter & juste & pie vivamus in præsenti seculo:

13 Exspectantes beatam illam spem & illustrem illum adventum gloriæ magni illius Dei ac Servatoris nostri, *nempe* Jesu Christi.

14 Qui dedit semetipsum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret sibiipsi populum peculiarem, accensum studio bonorum operum.

15 Hæc loquere & exhortare, & argue cum omni imperio: nemo te despiciat.

CAP. III. *Benignitati Dominicæ & bonis operibus non quæstionibus aut λογομαχίαις studendum.*

IPsis suggere ut sese subjiciant principatibus ac potestatibus, ut obtemperent, ut ad omne opus bonum sint parati:

2 Ne cui maledicant, ut sint à pugnis alieni, æqui, omnem exhibentes lenitatem erga quosvis homines.

3 Nam eramus quandam & nos amentes, rebelles, errantes, servientes cupiditatibus ac voluptatibus variis, in malitia & invidia degentes, odiosi, alii alios odio prosequentes:

4 Sed postquam benignitas & erga homines amor apparuit servatoris nostri Dei,

5 Non ex operibus justis quæ fecerimus nos, sed ex sua misericordia servavit nos per lavacrum regenerationis, renovationis Spiritus sancti:

6 Quem effudit super nos copiosè per Jesum Christum servatorem nostrum:

7 Ut justificati illius gratia, hæredes efficeremur secundum spem vitæ æternæ.

8 Certus *est* hic sermo, & hæc volo te asseverare, ut qui crediderunt Deo, curent bene agendo præire,

9 Hæc

9 Hæc illa sunt bona, & hominibus utilia: stultas autem quæstiones & genealogias & contentiones ac pugnas legales cohibe: sunt enim inutiles & vanæ.

10 Hæreticum hominem post unam & alteram admonitionem repelle:

11 Ut qui noris eversum esse eum qui sit ejusmodi, & peccare, ut qui suopte judicio sit condemnatus.

12 Quum misero Arteman ad te, aut Tychicum, studе venire ad me Nicopolin: nam illic decrevi hyemare.

13 Zenam legis interpretem & Apollo studiose deducendos curato, nequid illis desit.

14 Discant autem etiam nostri bene agendo præire ad necessarios usus, ut non sint fructus expertes.

15 Salutant te qui mecum sunt omnes. Saluta eos qui diligunt nos in fide. Gratia *Dei sit* cum omnibus vobis. Amen.

Ad Titum, qui primus Cretensium Ecclesiæ ordinatus fuit Episcopus, scripta ex Nicopoli Macedoniæ.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD PHILEMONEM.

Ignescentia Christiana commendatur Philemoni.

PAulus vinctus Christi Jesu, & Timotheus frater, Philemoni dilecto & adjutori nostro,

2 Et Apphiæ dilectæ, & Archippo commilitoni nostro, & Ecclesiæ quæ domi tuæ est:

3 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo, semper mentionem tui faciens in precibus meis,

5 Quod audiam tuam charitatem, ac fidem quam habes erga Dominum Jesum & erga omnes sanctos:

6 Ut communicatio fidei tuæ efficax fiat, agnitione omnis ejus boni quod est in vobis per Christum Jesum.

7 Gaudium enim habemus multum, & consolationem super charitate tua, quod viscera sanctorum refocillata sint per te, frater.

8 Quapropter quamvis multam in Christo libertatem habeam præcipiendi tibi quod convenit:

9 *Tamen* propter charitatem potius precor, quum talis sim, nempe Paulus senex, nunc autem etiam vinctus Jesu Christi.

10 Precor autem pro filio meo quem genui in vinculis meis, Onesimo:

11 Quondam tibi inutili, nunc vero tibi & mihi perutili.

12 Quem remisi: tu autem eum, id est, viscera mea excipe.

13 Quem ego cupiebam apud me retinere, ut pro te mihi ministraret mihi in vinculis Euangelii:

14 Sed absque tua sententia nihil volui facere, ut non velut ex necessitate sit beneficium tuum, sed sponte collatum.

15 Utique enim propterea separatus fuit *abs te* ad tempus, ut eum *à me* perpetuum recipias:

16 Non jam ut servum, sed amplius quam servum, fratrem *videlicet* dilectum, maxime mihi, quando autem magis tibi & in carne & in Domino?

17 Itaque si me socium habes, excipe eum tamquam me.

18 Quod si qua te injuria affecit, aut debitor tibi est, hoc mihi imputato.

19 Ego Paulus scripsi mea manu, ego dependam: ut ne dicam tibi quod te ipsum etiam mihi insuper debeas.

20 Etiam, frater, *hunc* ego fructum abs te consequar in Domino: refocilla mea viscera in Domino.

21 Scripsi tibi, confisus fore ut tu *me* audias, ut qui norim te supra id etiam quod dico facturum esse.

22 Simul autem etiam para mihi hospitium: spero enim me per preces vestras donatum iri vobis.

23 Salutant te Epaphras, (meus in captivitate propter Christum Jesum socius)

24 Marcus, Aristarchus, Demas, Lucas, adjutores mei.

25 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum spiritu vestro. Amen.

Ad Philemonem missa fuit Roma per Onesimum servum.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD HEBRÆOS.

CAP. I. *Ut doctrinam Christi commendet, probat eum supra prophetas & supra angelos esse.*

MUltis vicibus multisque modis olim Deus loquutus Patribus in Prophetis, ultimus diebus hisce loquutus est nobis in Filio,

2 Quem constituit hæredem omnium, per quem etiam mundum condidit.

3 Qui cum sit effulgentia gloriæ, & character personæ illius, sustineatque omnia verbo illo suo potente, purificatione peccatorum nostrorum per seipsum facta, sedit ad dextram majestatis illius in *locis* excelsissimis.

4 Tanto præstantior factus Angelus, quanto excellentius præ illis fortitus est nomen.

5 Nam cui dixit unquam Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te? Ac rursum, Ego ero ei pater, & ipse erit mihi filius?

6 Rursum autem quum inducit primogenitum in orbem terrarum, dicit, Et adorent eum omnes angeli Dei.

7 Et de Angelis quidem dicit, Qui Angelos suos facit ventos, & administros suos, ignis flammam.

8 Ad Filium autem, Thronus tuus, Deus, in seculum seculi: virga recta, virga regni tui.

9 Dilexisti justitiam, & odisti transgressionem;

nem : propterea unxit te ô Deus, Deus tuus oleo exſultationis, ultra conſortes tuos.

10 Et, tu in initio Domine terram fundaſtis & opera manuum tuarum ſunt cœli :

11 Ipſi peribunt, tu autem permanes, & omnes ut veſtimentum veterascent.

12 Ac velut amictum circumvolves eos, & mutabuntur : tu autem idem es, & anni tui non deficient.

13 Ad quem autem Angelorum dixit unquam, Sede ad dexteram meam uſquedum poſuero inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum?

14 Nonne omnes ſunt miniſterii munere fungentes Spiritus, qui miniſterii cauſa emittuntur propter hæredes ſalutis futuros?

CAP. II. *Concludit Chriſti doctrinæ obedientiam deberi, eumque nobis fratrem factum, ut noſtrum miſereatur.*

PRopterea oportet nos eo amplius attendere ea quæ audivimus, nequando perfluamus.

2 Etenim ſi per Angelos dictus ſermo, fuit firmus, omniſque tranſgreſſio & contumacia juſtam mercedis retributionem retulit,

3 Quomodo nos effugiemus ſi tantam ne glexerimus ſalutem? quæ quum primum enarrari cœpit per ipſum Dominum, ab iis qui ipſum audierant, fuit nobis infirmata :

4 Teſtimonium illis præbente Deo & ſignis & prodigiis, variiſque virtutibus, & Spiritus ſancti diſtributionibus pro ſua voluntate.

5 Non enim Angelis ſubjecit mundum illum futurum, de quo loquimur.

6 Teſtatus eſt autem quidam alicubi, dicens; Quid eſt homo, ut memor ſis ejus: aut filius hominis ut eum reſpicias?

7 Feciſti eum pauliſper inferiorem Angelis: gloria & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum.

8 Omnia ſubjeciſti ſub pedibus ejus. Enimvero per hoc quod ei ſubjecit omnia, nihil omiſit quod non ſit ei ſubjectum. At nunc nondum videmus ei omnia eſſe ſubjecta.

9 Sed Jeſum illum cernimus gloria & honore coronatum, qui pauliſper fuit inferior Angelis factus, propter mortis perpeſſionem : ut beneficio Dei pro omnibus mortem guſtaret.

10 Decebat enim ut ipſe propter quem ſunt hæc omnia, & per quem ſunt hæc omnia, multos filios in gloriam adducendo, principem ſalutis ipſorum per perpeſſiones conſummaret.

11 Nam & qui ſanctificat, & qui ſanctificantur, ex uno ſunt omnes. Quam ob cauſam non erubeſcit eos vocare fratres,

12 Dicens; Annunciabo nomen tuum fratribus meis, in medio Eccleſiæ tibi hymnos canam.

13 Et rurſus, Ego fretus ero ipſo. Et iterum, Ecce ego & pueri quos mihi dedit Deus.

14 Quoniam igitur pueri participes ſunt carnis & ſanguinis, ipſe quoque conſimiliter particeps factus eſt eorundem, ut per mortem aboleret eum penes quem eſt mortis robur, hoc eſt diabolum :

15 Et liberos redderet quotquot metu mortis per omnem vitam damnates erant ſervitutis.

16 Non enim utique Angelos aſſumſit, ſed ſemen Abrahami aſſumſit.

17 Unde debuit per omnia fratribus ſimilis fieri, ut miſericors eſſet & fidelis pontifex in iis quæ apud Deum *agenda forent*, ad expiandum peccata populi.

18 Nam ex eo quod perpeſſus fuit quum tentatus eſt, poteſt & iis qui tentantur ſuccurrere.

CAP. III. *Collatio Moſis & Chriſti. Inde exhortatio ex Davidis teſtimonio, & dehortatio ab exemplo induratorum in deſerto.*

UNde fratres ſancti, vocationis cœleſtis conſortes, conſiderate Apoſtolum & Pontificem profeſſionis noſtræ Chriſtum Jeſum :

2 Fidelem ei qui ipſum conſtituit : ut & Moſes *fidelis fuit* in tota domo ipſius.

3 *Tanto* namque ampliore gloria præ Moſe hic dignus eſt habitus, quanto majorem habet honorem is qui conſtruxit domum quam domus ipſa.

4 Omnis enim domus apparatur à quopiam : qui vero conſtruxit hæc omnia, *eſt* Deus.

5 Et Moſes quidem fidus *fuit* in tota domo ipſius, ut famulus ad teſtificanda quæ poſt erant dicenda :

6 At Chriſtus ut filius domui ſuæ præeſt : cujus domus ſumus nos, ſi modo loquendi libertatem & ſpem illam de qua gloriamur, ad finem uſque firmam retinuerimus.

7 Quapropter, ſicut dicit Spiritus ille ſanctus, Hodie ſi vocem ejus audieritis,

8 Ne obdurate corda veſtra, ſicut in exacerbatione illa, in die tentationis illius in deſerto :

9 Ubi tentaverunt me patres veſtri, exploraverunt me, & viderunt opera mea per annos quadraginta.

10 Quapropter infenſus fui iſti genti : & dixi, Semper errant corde, neque cognoverunt vias meas.

11 Itaque juravi in ira mea, Si introibunt in requiem meam.

12 Videte, fratres, nequando ſit in ullo veſtrum cor malum incredulum, deſciſcendo à Deo vivo :

13 Sed exhortamini alii alios quotidiè, quod appellatur dies hodiernus : nequis ex vobis induretur ſeductione peccati.

14 Chriſti enim conſortes facti ſumus, ſi modo principium illud quo ſuſtentamur firmum retinuerimus ad finem uſque :

15 *In erim* dum dicitur, Hodie ſi vocem ejus audieritis, ne obdurate corda veſtra, ut in illa exacerbatione.

16 Nam quidam quum audiſſent, exacerbarunt *Dominum* : non omnes tamen ii qui exierant ex Ægypto per Moſen.

17 Qui-

17 Quibus autem infensus fuit quadraginta annis? nonne iis qui peccaverunt, quorum artus conciderunt in deserto?

18 Quibus autem juravit non ingressuros in requiem suam, nisi iis qui non obedierunt?

19 Et videmus non potuisse ingredi propter incredulitatem.

CAP. IV. *Collatio sabbathi cæremonialis & spiritualis: & vis verbi Dei penetrantissima.*

METtuamus igitur ne quando derelicta promissione introeundi in requiem ejus, videatur aliquis ex vobis illa fuisse per tarditatem exclusus.

2 Etenim nobis euangelizatum est, sicut & illis: at non profuit illis auditus sermo, ut qui fide contemperatus non fuerit apud illos qui audierant.

3 Introimus enim in requiem nos qui credidimus, sicut dixit, Itaq; juravi in ira mea; si ingressuri sint in requiem meam: quamvis operibus à jacto mundi fundamento factis.

4 Ita enim dixit quodam in loco de septimo die, Et requievit Deus die septimo ab omnibus operibus suis.

5 Et hic rursum, si introibunt in requiem meam:

6 Quia igitur reliquum est ut aliqui introeant in eam, & quibus prius euangelizatum fuit, non introierunt propter contumaciam:

7 Rursum quemdam præfinit diem, Hodie apud Davidem dicens tantò post tempore, (prout dictum est) Hodie si vocem ejus audieritis, ne obdurate corda vestra.

8 Nam si Jesus eos in requie collocasset, nequaquam de alio posthac die loquutus fuisset.

9 Itaque reliquus est aliquis sabbatismus populo Dei.

10 Nam qui ingressus est in requiem ipsius, requievit & ipse ab operibus suis, quemadmodum à suis Deus.

11 Studeamus igitur ingredi in illam requiem, ne quis in diem incidat contumaciæ exemplum.

12 Vivus enim *est* sermo Dei & efficax, & penetrantior quovis gladio ancipiti: & pertingit usque ad divisionem animæ simul ac spiritus, compagumque & medullarum: & dijudicat cogitationes & conceptus cordis.

13 Nec est ulla res creata non manifesta in conspectu ipsius: imo omnia *sunt* nuda & intime patentia oculis ejus quocum nobis est negotium.

14 Habentes igitur Pontificem magnum qui transivit cœlos, Jesum Filium Dei, teneamus *hanc* professionem.

15 Non enim habemus Pontificem qui non possit affici sensu infirmitatum nostrarum, sed tentatum in omnibus similiter, absque *tamen* peccato.

16 Accedamus igitur cum loquendi ubertate ad thronum gratiæ; ut consequamur misericordiam, & gratiam inveniamus ad opportunum auxilium.

CAP. V. *Collatio Sacerdotii Christi cum Levitico & Melchisedeciano.*

NAm omnis Pontifex ex hominibus assumtus, pro hominibus constituitur in iis quæ apud Deum *agenda sunt*: ut offerat dona & victimas pro peccatis.

2 Qui quantum satis est possit misereri vicem ignorantium & aberrantium: quod & ipse circumdatus sit infirmitate:

3 Et propter hanc debeat, sicut pro populo, ita & pro seipso offerre *victimam* pro peccatis.

4 Neque sibiipsi quisquam sumit hunc honorem, sed qui vocatur à Deo, sicut & Aaron.

5 Ita & Christus non ipse sibi hunc honorem tribuit ut fieret Pontifex, sed is qui dixit ei, Filius meus es tu, ego hodie genui te.

6 Sicut & in alio *Psalmo* dicit, Tu *es* Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedeci.

7 Qui in diebus carnis suæ, deprecationibus & supplicationibus oblatis cum clamore valido & lacrymis apud eum qui poterat ipsum servare à morte, & exauditis precibus, *liberatus* ex metu,

8 Quamvis filius esset, *tamen* ex iis quæ passus est didicit obedientiam:

9 Et consummatus factus est auctor salutis æternæ omnibus ei auscultantibus.

10 Cognominatus à Deo Pontifex secundum ordinem Melchisedeci.

11 De quo multa nobis sunt dicenda, eaque difficilia explicatu: quandoquidem segnes facti estis auribus.

12 Vos enim quos oportuit pro temporis ratione doctores esse, rursum opus est doceri quæ sint elementa initii eloquiorum Dei: factique estis ii quibus lacte sit opus, & non solido cibo.

13 Enimvero cui cum lacte res est, is rudis est sermonis justitiæ, (infans enim est)

14 Sed adultorum est solidus cibus, eorum *videlicet* qui propter habitum, sensus habent exercitatos ad discretionem boni ac mali.

CAP. VI. *Præter gressis rudimentis fidei ad ipsam perfectionem tendendum esse: ubi deficientium miseria & persistentium fructuosa spei certitudo asseritur.*

QUapropter omisso qui in Christo rudes inchoat sermone, ad perfectionem feramur: non jacientes rursum fundamentum resipiscentiæ ab operibus mortuis, & fide in Deum,

2 Baptismatum doctrinæ, ac manuum impositionis, & resurrectionis mortuorum, & judicii æterni.

3 Atque id faciemus, siquidem permiserit Deus.

4 Nam fieri non potest ut qui semel fuerint illuminati, gustaverintque donum illud cœleste, & participes facti fuerint Spiritus sancti.

5 Gustaverintque bonum Dei verbum, ac virtutes futuri seculi:

6 Si

6 Si prolabantur, denuo renoventur ad reſipiſcentiam, ut qui rurſum crucifigant ſibi Filium Dei, & ignominiæ exponant.

7 Nam terra quæ imbrem ſæpius in ſe venientem combiberit, & progenuerit herbam accommodam iis per quos excolitur, particeps ſit benedictionis à Deo:

8 At quæ profert ſpinas & tribulos, rejectanea *eſt*, & maledictioni proxima: cujus exitus *tendit* ad exuſtionem.

9 Sed nobis perſuaſimus de vobis, dilecti, quæ meliora ſunt, & ſaluti adhærentia, etiamſi ita loquamur.

10 Non enim injuſtus eſt Deus, ut oblivi-ſcatur operis veſtri, & laborioſæ charitatis quam oſtendiſtis erga ipſius nomen: *ut* qui miniſtraveritis ſanctis & miniſtretis.

11 Cupimus autem ut unuſquiſque veſtrum idem ſtudium ad finem uſque oſtendat, ad certam ſpei perſuaſionem:

12 Ut ne ſitis ſegnes, ſed imitatores eorum qui per fidem & patientem animum hæreditario jure obtinent promiſſionem.

13 Deus enim pollicitus Abrahamo, quum non poſſet per quemquam majorem jurare, juravit per ſeipſum,

14 Dicens; Certe benedicens benedicam tibi, & multiplicans multiplicabo te.

15 Atque ita patiente anima fretus, nactus eſt promiſſum.

16 Nam homines quidem per eum jurant, qui ſit major: atque iiſdem omnis controverſiæ terminus, eſt jusjurandum ad confirmationem *adhibitum*.

17 Qua in re Deus volens ex abundanti hæredibus promiſſionis oſtendere immutabilitatem conſilii ſui, fide juſſit jurejurando:

18 Ut per duas res immutabiles, in quibus fieri non poteſt ut mentitus ſit Deus, validam conſolationem habeamus *nos* qui curſum *ea* corripuimus ut ſpem propoſitam retineamus.

19 Quam velut animæ anchoram habemus tutam ac firmam, & ingredientem uſque in ea quæ ſunt intra velum.

20 Quo præcurſor pro nobis ingreſſus eſt Jeſus, factus ſecundum ordinem Melchiſedec Pontifex in æternum.

CAP. VII. *Melchiſedeci hiſtoria & allegoria typica.*

NAm hic Melchiſedecus rex *erat* Salem, Sacerdos Dei altiſſimi, qui occurrit Abrahamo revertenti à cæde regum, & benedixit ei:

2 (Cui & decimas ex omnibus impartitus eſt Abrahamus) qui primum quidem ex interpretatione dicitur Rex juſtitiæ, deinde vero etiam Rex Salem, quod eſt Rex pacis:

3 Sine patre, ſine matre, ſine genere: nec initium dierum, neque vitæ finem habens: ſed aſſimilatus Filio Dei, manet Sacerdos in perpetuum.

4 Spectate vero quantus hic *fuerit*, cui Abrahamus etiam ille patriarcha decimas ſpoliorum dederit.

5 Et ii quidem qui ſunt ex Filiis Levi, Sacerdotium accipientes, præceptum habent decimarum accipiendarum à populo ſecundum Legem, hoc eſt à fratribus ſuis, licet egreſſis ex lumbis Abrahami.

6 Is vero cujus genus ad illos non refertur, decimas accepit ab Abrahamo, & habenti promiſſiones benedixit.

7 Porro ſine ulla controverſia, id quod minus eſt, ab eo quod majus eſt benedicitur.

8 Atque hic quidem homines qui moriuntur, decimas accipiunt: illic autem is de quo teſtatum eſt quod vivat,

9 Et (ut ita loquar) in Abrahamo decimatus eſt etiam ipſe Levi, qui decimas ſolet accipere.

10 Nam is adhuc in lumbis patris erat quum occurreret Abrahamo Melchiſedecus.

11 Porro ſi conſummatio per Leviticum Sacerdotium erat, (nam ſub hoc ſancita Lex eſt populo) quid amplius erat opus alium exoriri Sacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedeci, nec ſecundum ordinem Aaronis dici?

12 Mutato enim hoc Sacerdotio, neceſſario quoque Legis mutatio fit.

13 Nam *is* de quo hæc dicuntur, ad aliam tribum pertinet, de qua nullus attendit altari.

14 Palam eſt enim è Juda exortum eſſe Dominum noſtrum, cui tribui nihil de Sacerdotio loquutus eſt Moſes.

15 *Id*que eo amplius manifeſtum eſt, quod ad ſimilitudinem Melchiſedeci exoritur Sacerdos alius,

16 Qui non ex Lege, cujus præceptum ſit carnale, factus eſt *ſacerdos*, ſed ex vi indiſſolubilis vitæ.

17 Teſtificatur enim ad hunc modum, *Tu es* Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedeci.

18 Fit enim irritum præcedens præceptum, propter ipſius infirmitatem & inutilitatem.

19 Nihil enim conſummavit Lex, ſed ſuperintroducta ſpes potior, per quam appropinquamus Deo.

20 Etiam quatenus non abſque jurejurando, *ſuperintroducta eſt*.

21 Nam illi quidem, abſque jurejurando Sacerdotes facti ſunt: hic vero, cum jurejurando, per eum qui dixit ei, Juravit Dominus & non pœnitebit eum, Tu *es* Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedeci.

22 Tanto melioris pacti ſponſor factus eſt Jeſus.

23 Et illi quidem, plures facti ſunt Sacerdotes, quod mors prohiberet eos permanere:

24 At iſte, propterea quod in æternum manet, perpetuum habet Sacerdotium.

25 Unde & ſervare perfectè poteſt eos qui per ipſum accedunt ad Deum, ſemper vivens ut interpellet pro eis.

26 Talis enim nos decebat Pontifex, ſanctus, ab omni malo alienus, ſine labe, ſeparatus à peccatoribus, & ſublimior cœlis factus:

27 Cui

27 Cui non ſit quotidie neceſſe, quemadmodum illis Pontificibus, prius pro peccatis propriis victimas offerre, deinde *pro peccatis* populi. Hoc enim fecit ſemel quum ſemetipſum obtulit.

28 Lex enim homines conſtituit Pontifices infirmitate laborantes: at ſermo jurisjurandi poſt Legem *concepti*, Filium *conſtituit* in æternum conſummatum.

CAP. VIII. *Recapitulatio doctrinæ de ſacerdotio Chriſti.*

CÆterum eorum quæ dicimus *hæc* ſumma *eſt*. Talem *nos* habere Pontificem, qui conſedit ad dexteram throni majeſtatis illius in cœlis.

2 Sanctuarii miniſter, ac veri illius tabernaculi quod fixit Dominus, & non homo.

3 Omnis enim Pontifex ad offerenda dona & victimas conſtituitur: unde neceſſe fuit hunc quoque habere quod offerret.

4 Nam ſi eſſet in terra, ne Sacerdos quidem eſſet, manentibus illis ſacerdotibus qui ſecundum Legem offerunt dona.

5 Ut qui exemplari & umbræ deſerviant rerum cœleſtium, ſicut divinitus dictum eſt Moſi, quum eſſet abſoluturus tabernaculum, Vide enim, inquit, *ut* facias omnia ad exemplar quod oſtenſum eſt tibi in monte.

6 At nunc *noſter ille Pontifex eo* præſtantius miniſterium ſortitus eſt, quo etiam præſtantioris eſt pacti mediator, quod præſtantioribus promiſſis ſancitum eſt.

7 Nam ſi prius illud tale fuiſſet ut nihil in eo poſſet requiri, haudquaquam fuiſſet ſecundo quæſitus locus.

8 Nam incuſans eos inquit, Ecce, dies venient, dicit Dominus, quum peragam cum domo Iſraelis & cum domo Juda pactum novum.

9 Non ſecundum pactum quod feci cum patribus ipſorum, quo die prehendi manum ipſorum ut educerent eos ex Ægypto: nam ipſi non perſtiterunt in illo meo pacto: & ego deſpexi eos, dicit Dominus.

10 Quamobrem hoc eſt pactum quod paciſcar domui Iſraelis poſt dies illos, dicit Dominus, Indam leges meas menti eorum, & cordi eorum inſcribam: & ero ipſis Deus, & ipſi erunt mihi populus.

11 Neq; docebunt ſinguli proximum ſuum, & ſinguli fratrem ſuum, dicentes; Cognoſce Dominum: nam omnes cognoſcent me, ab eo qui puſillus fuerit inter eos, ad eum uſque qui magnus fuerit inter eos.

12 Ero enim propitius iniquitatibus eorum, & peccatorum ipſorum & tranſgreſſionum ipſorum non recordabor amplius.

13 Dum novum dicit, antiquavit prius: porro quod antiquatur ac ſeneſcit, prope eſt ut evaneſcat.

CAP. IX. *Collatio duplicis tabernaculi, veteris, & novi.*

HAbuit igitur prius *pactum* etiam ritus, cultus, & ſanctuarium mundanum.

2 Tabernaculum enim apparatum fuit: prius *quidem* in quo *erat* candelabrum, & menſa, & propoſiti panes, quod Sancta vocant.

3 Poſt ſecundum autem velum *erat* Tabernaculum quod vocant Sancta ſanctorum:

4 Aureum habens thuribulum, & Arcam pacti undique circumtectam auro: in qua, urna aurea habens manna, & virga illa Aaron quæ germinavit, & Tabulæ illæ pacti.

5 Supra hanc autem Cherubim glorioſi obumbrantes propitiatorium: de quibus non eſt nunc dicendum ſingulatim.

6 His vero ſic conſtructis, in prius quidem Tabernaculum quovis *tempore* ingrediuntur Sacerdotes cultus obeuntes:

7 In ſecundum autem, ſemel quotannis ſolus Pontifex, non abſque ſanguine, quem offert pro ſeipſo & *pro* populi erratis:

8 Hoc declarante Spiritu ſancto, nondum factam fuiſſe manifeſtam ad ſacrarium viam, priore Tabernaculo adhuc conſiſtente.

9 Quod *erat* exemplar pro tempore illo tunc præſente, quo dona ſacrificiaque offeruntur, quæ non poſſunt in conſcientia conſummare cultorem,

10 In cibis dumtaxat & potionibus, & diverſis abluti onibus ac ritibus carnalibus, uſque ad præſtitutum tempus directionis impoſita.

11 Adveniens autem Chriſtus Pontifex futurorum bonorum, per majus & perfectius Tabernaculum non manufactum, id eſt, non hujus conditionis,

12 Neque per ſanguinem hircorum & vitulorum, ſed per proprium ſanguinem, ingreſſus eſt ſemel in Sacrarium, æternam redemtionem nactus.

13 Nam ſi ſanguis taurorum & hircorum, & cinis juvencæ aſpergens inquinatos, ſanctificat ad carnis puritatem:

14 Quanto magis ſanguis Chriſti qui per Spiritum æternum ſeipſum obtulit inculpatum Deo, emundabit conſcientiam veſtram à mortuis operibus, ad colendum Deum vivum?

15 Itaque ob id novi pacti mediator eſt, ut, morte ad redemtionem earum tranſgreſſionum intercedente quæ fuerant ſub priore pacto, qui vocati erant promiſſam æternam hæreditatem accipierent.

16 Nam ubi teſtimentum eſt, mors intercedat neceſſe eſt teſtatoris.

17 Teſtamentum enim in mortuis ratum eſt: quandoquidem nondum valet quum vivit teſtator.

18 Unde ne prius quidem illud abſque ſanguine dedicatum fuit.

19 Quum enim Moſes omnia mandata ſecundum Legem recitaſſet toti populo, ſumto ſanguine vitulorum & hircorum, cum aqua & lana coccina & hyſſopo, ſimul & ipſum librum & totum populum aſperſit,

20 Dicens; Hic *eſt* ſanguis ille hujus pacti quod mandavit vobis Deus.

21 Inſuper autem & Tabernaculum, & omnia vaſa illius miniſterii ſanguine ſimiliter adſperſit.

22 Et

22 Et omnia fere ſecundum Legem ſanguine purificantur, & abſque ſanguinis effuſione non fit remiſſio.

23 Itaque neceſſe *fuit* exemplaria quidem eorum quæ ſunt in cœlis, hiſce rebus purificari, ipſa vero cœleſtia potioribus quam hæ ſint victimis.

24 Non enim in manufactum ſacrarium ingreſſus eſt Chriſtus, quod ſit exemplar vero *ſacrario* reſpondens: ſed in ipſum cœlum, ut compareat apud faciem Dei pro nobis.

25 Neque ut ſæpe offerat ſemetipſum, ſicut Pontifex ingreditur in ſacrarium quotannis cum ſanguine alieno:

26 (Alioquin oportuiſſet eum ſæpe paſſum fuiſſe à jacto mundi fundamento) ſed nunc ſemel in conſummatione ſeculorum, ad peccatum per immolationem ſui ipſius é medio tollendum, factus eſt manifeſtus.

27 Et ſicut illud ſtatutum eſt hominibus ut ſemel moriantur, poſtea vero Judicium;

28 Ita & Chriſtus ſemel oblatus, ut *in ipſo* attolleret multorum peccata, ſecundo abſque peccato conſpicietur iis qui ipſum exſpectant, ad ſalutem.

CAP. X. *Collatio ſacrificiorum, ad hoſtiam Chriſti, indeque exhortatio ad gratiam Chriſti in ſanctificatione, fide & tolerantia amplectendam.*

LEx enim umbram obtinens futurorum bonorum, non ipſam expreſſam formam rerum, iis hoſtiis, quas ſingulis annis eaſdem continenter offerunt, nunquam poteſt accedentes confirmare:

2 Alioqui deſiiſſent offerri, propterea quod cultores, ſemel purificati, nullorum peccatorum amplius eſſent ſibi conſcii.

3 At in iſtis *fit* repetita mentio peccatorum quotannis.

4 Non enim poteſt ſanguis taurorum & hircorum auferre peccata.

5 Quapropter ingrediens mundum, dicit, Sacrificium & oblationem noluiſti, corpus autem adaptaſti mihi.

6 Holocautomata & hoſtiam pro peccato non approbaſti.

7 Tunc dixi, Ecce adſum (in capite libri ſcriptum eſt de me) ut faciam, Deus, voluntatem tuam.

8 Quum ſuperius dixiſſet, Sacrificium & oblationem & holocautomata & hoſtiam pro peccato noluiſti, neque approbaſti: (quæ juxta Legem offeruntur)

9 Tunc dixit, Ecce adſum, ut faciam, Deus, voluntatem tuam, Aufert prius, ut poſterius ſtatuat.

10 Qua valuntate ſanctificati ſumus per oblationem corporis Jeſu Chriſti ſemel *factam*.

11 Omnis igitur Sacerdos aſtat quotidie ſacro miniſterio defungens, & eaſdem ſæpius offerens hoſtias, quæ nunquam poſſint auferre peccata:

12 Hic vero una pro peccatis oblata in perpetuum victima conſedit ad dextram Dei:

13 Quod reliquum eſt exſpectans, donec inimici ipſius ſtatuantur ſcabellum pedum ejus.

14 Unica enim oblatione conſummavit in perpetuum eos qui ſanctificantur.

15 Teſtificatur autem *hoc* nobis & ipſe Spiritus ſanctus, nam poſteaquam prius dixit,

16 Hoc eſt pactum quod pangam cum eis poſt dies illos, dicit Dominus, Indam leges meas cordibus eorum, & eorum mentibus eas inſcribam.

17 Et peccatorum atque tranſgreſſionum ipſorum non recordabor amplius.

18 Porro ubi *eſt* horum remiſſio, non *eſt* amplius oblatio pro peccato.

19 Quum igitur, fratres, habeamus libertatem ingrediendi Sacrarium per ſanguinem Jeſu.

20 Ea via quam dedicavit nobis recentem & vivam, per velum, hoc eſt, per carnem ſuam:

21 *Quumque habeamus* ſacerdotem magnum, præfectum domui Dei:

22 Accedamus cum vero corde, per certioratam fidem, aſperſione purgatis cordibus à conſcientia mala:

23 Et abluto corpore aqua munda, retineamus profeſſionem ſpei non vacillantem (fidelis enim *eſt* qui promiſit)

24 Et obſervemus alii alios, ut nos acuamus ad charitatem & bona opera:

25 Non deſerentes aggregationem noſtri mutuam, ſicuti mos eſt quibuſdam, ſed adhortantes *alii alios*: idque eo magis, quod videtis illum diem appropinquare.

26 Nam ſi ultro peccaverimus poſt acceptam cognitionem veritatis, non adhuc pro peccatis reliqua eſt hoſtia:

27 Sed horrenda quædam exſpectatio judicii, & ignis fervor, qui devocaturus eſt adverſarios.

28 Qui aſpernatus fuerit Moſis Legem, abſque miſericordia ex duorum aut trium teſtimonio moritur:

29 Quanto (putatis) acerbiore ſupplicio dignus cenſebitur qui Filium Dei conculcarit, & ſanguinem fœderis, per quem fuerat ſanctificatus, profanum duxerit, & Spiritum gratiæ contumelia affecerit?

30 Novimus enim eum qui dixit, Mea eſt vindicatio, ego rependam, dicit Dominus. Et rurſum, Dominus judicabit populum ſuum.

31 Horrendum eſt incidere in manus Dei vivi.

32 Revocate vero in memoriam ſuperiores dies quibus poſt quam illuſtrati fuiſtis, ingens certamen afflictionum ſuſtinuiſtis.

33 Partim quidem dum & cum convitiis & cum afflictionibus in theatrum eſtis producti: partim vero dum ſocii facti eſtis eorum qui ſic agitantur.

34 Nam & de vinculis meis mecum doluiſtis, & direptionem eorum quæ vobis ſuppetebant cum gaudio excepiſtis, ut qui ſciretis *vos* habere apud vos potiorem ſubſtantiam in cœlis, & quæ permaneat.

35 Ne igitur abjicite liberam illam profeſſionem

sionem vestram, quæ magnam habet præmii retributionem.

36 Nam tolerantia vobis est opus, ut voluntati dei obsequuti reportetis promissionem illam.

37 Adhuc enim pusillum quantulumcumque, & qui venturus est, veniet, neque tardabit.

38 Justus autem ex fide vivet: ac si *quis se* subduxerit, non probat eum animus meus.

39 At nos non ii sumus qui non subducamus ad exitium, sed qui credamus ad animæ salutem.

CAP. XI. *Fides quid, & ejus energia variis exemplis firmata.*

EST autem fides, illud quo subsistunt quæ sperantur, & quæ demonstrat quæ non cernuntur.

2 Ob eam enim testimonio fuerunt ornati majores.

3 Per fidem intelligimus compactum fuisse mundum verbo Dei, ut quæ cernimus non sint ex apparentibus facta.

4 Abel per fidem, majoris pretii sacrificium obtulit Deo quam Cain: per quam testimonio fuit ornatus, quod esset justus, testimonium perhibente Deo de donis ejus: & mortuus adhuc per hanc loquitur.

5 Per fidem Enochus fuit translatus, ne videret mortem: nec fuit inventus, propterea quod transtulerat eum Deus: priusquam enim transferretur, testimonium obtinuerat quod gratus fuerit Deo.

6 Atqui fieri non potest ut absque fide quisquam Deo sit gratus: nam qui accedit ad Deum, hunc credere oportet esse *Deum*, & præmia largiri iis qui ipsum requirunt.

7 Per fidem divinitus admonitus Noë de iis quæ nondum cernebantur, veritus constituxit arcam ad servandam domum suam: per quam *arcam* condemnavit mundum, & ejus quę ex fide est justitię factus est hæres.

8 Per fidem vocatus Abrahamus auscultavit Deo, abeundo in locum quem accepturus erat in hæreditatem, & exivit, nescіens quo esset venturus.

9 Per fidem commoratus est in terra promissa ut aliena, commoratus in tabernaculis cum Isaac & Jacob cohæredibus ejusdem promissionis.

10 Exspectabat enim civitatem illam habentem fundamenta, cujus artifex & conditor est Deus.

11 Per fidem & ipsa Sara vim ad concipiendum semen accepit, ac præter præstitutum tempus ætatis peperit, quod fidelem *esse* duxerit eum qui promiserat.

12 Quapropter & ex uno, eoque jam emortuo, nati sunt *posteri*, quanta est astrorum cœli multitudo, & quasi arena illa innumerabilis quæ est ad oram maris.

13 Secundum fidem mortui sunt isti omnes, non adepti promissa, sed eminus ea conspicati postquam *ipsis* fuissent persuasa, & *ea* amplexi fuissent, ac sese professi peregrinos & advenas esse in terra.

14 Nam qui hæc dicunt, palam ostendunt se patriam requirere.

15 Quod si illius memores fuissent ex qua exierant, habere poterant tempus ad revertendum:

16 Atqui potiorem expetunt, hoc est cœlestem, quapropter Deum non pudet eorum, *id est* cognominari Deus eorum, paraverat enim eis urbem.

17 Abrahamus quum tentaretur, obtulit Isaacum per fidem: unigenitum, inquam, illum obtulit is qui promissiones exceperat,

18 Ad quem dictum fuerat, in Isaaco vocabitur tibi semen:

19 Ratiocinatus Deum potentia præditum esse etiam suscitandi ex mortuis: unde etiam illum similitudine quadam recepit.

20 Per fidem de futuris benedixit Isaacus Jacobo & Esauo.

21 Per fidem Jacobus moriens singulis filiis Josephi benedixit: & adoravit super extremo baculo suo.

22 Per fidem Josephus obiens de egressione filiorum Israelis meminit; deque ossibus suis præcepit.

23 Per fidem, Moses quum natus esset, occultatus est menses tres à parentibus suis, quod viderent venustum esse puerulum: & non metuerunt edictum regis.

24 Per fidem Moses jam grandis renuit vocari filius filiæ Pharaonis:

25 Potius eligens simul malis vexari cum populo Dei, quam temporariam retinere peccati fruitionem.

26 Majores ducens divitias probrum Christi, quam Ægyptiorum thesauros. Intuebatur enim in præmii retributionem.

27 Per fidem dereliquit Ægyptum, non metuens excandescentiam regis: nam ut qui videret eum qui est invisibilis, *ita* forti animo fuit.

28 Per fidem peregit pascha & effusionem illam sanguinis: ne qui perimebat primogenita, ipsas tangeret.

29 Per fidem transgressi sunt rubrum mare veluti per terram: cujus *rei* facto periculo Ægyptii absorpti sunt.

30 Per fidem mœnia Jericho conciderunt, circumdata ad dies septem.

31 Per fidem Rahab meretrix illa non periit una cum iis qui non obedierunt, quum pacificè excepisset hospitio exploratores.

32 Et quid præterea loquor? deficiet enim me tempus, narrantem de Gedeone, de Baraco, & Sampsone, & Jephthe, & Davide, & Samuele, ac Prophetis:

33 Qui per fidem debellarunt regna: operam dederunt justitiæ, assequuti sunt promissiones, obstruxerunt ora leonum,

34 Exstinxerunt vim ignis, effugerunt acies gladii, corroborati sunt ex infirmitate, effecti sunt validi in bello, exercitus exterorum in fugam verterunt.

35 Mulieres accepерunt ex resurrectione mortuos suos: alii vero distenti sunt, non acceptata liberatione, ut potiorem resurrectionem consequerentur;

36 Alii

36 Alii rursus ludibria & flagella sunt experti, insuper & vincula & carcerem.

37 Lapidati sunt, dissecti sunt, tentati sunt, gladio cæsi mortui sunt, oberraverunt cum ovillis & caprinis pellibus, destituti, afflicti, malè habiti.

38 Quibus indignus erat mundus, in desertis errantes, & montibus ac speluncis, & cavernis terræ.

39 Atque omnes hi testimonio per fidem ornati, non obtinuerunt promissum illud:

40 Quoniam Deus de nobis potius quid dam providerat, ne absque nobis consummarentur.

CAP. XII. *A Sanctorum & Christi exemplo inducit ad tolerandas viriliter afflictiones, revocat à peccatis & ex N. Testamenti super vetus excellentia deterret ab inobedientia.*

PRoinde nos quoque, quum tanta nos circumstet testium nubes, abjecto omni pondere, & peccato ad nos circumcingendos proclivi, per tolerantiam propositum nobis stadium decurramus:

2 Intuentes in fidei ducem ac consummatorem Jesum, qui pro sibi proposito gaudio sustinuit crucem, ignominia contemta, & ad dextram throni Dei consedit.

3 Etenim reputate quis ille sit qui talem sustinuit à peccatoribus adversus sese contradictionem, ne vestris animabus fracti, fatiscatis.

4 Nondum ad sanguinem usque restitistis, adversus peccatum decertando.

5 Et obliti estis adhortationis quæ vobis tamquam filiis loquitur, Fili mi, ne parvi facito castigationem Domini, neque animo frangitor, quum ab eo argueris.

6 Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem quemcunque filium agnoscit.

7 Si castigationem sustinetis, Deus sese vobis exhibet ut filiis: quis enim est filius quem non castiget pater?

8 Quod si estis absque castigatione, cujus participes sunt omnes, nempè supposititii estis, non filii:

9 Deinde patres quidem carnis nostræ castigatores habuimus, & reveriti sumus: annon multo magis subjiciemur Patri spirituum, & vivemus?

10 Nam illi ad paucos dies, prout ipsis videbatur, nos castigabant: hic autem ad commodum nostrum, ut participes simus sanctimoniæ ipsius.

11 Omnis autem castigatio in præsens quidem non videtur esse gaudii, sed tristitiæ: at postea fructum tranquillum justitiæ reddit iis, qui per eam fuerint exercitati.

12 Quapropter manus remissas & genua soluta surrigite:

13 Et rectas orbitas facite pedibus vestris, ne quod claudum *est* deflectat de via, sed ut sanetur potius.

14 Pacem sectamini cum omnibus & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Dominum:

15 Prospicientes ne quis deficiat à gratia Dei: ne qua radix amara suppullulans obturbet, & per hanc polluantur multi.

16 Ne quis sit scortator, aut profanus, velut Esau, qui unico edulio vendidit suum jus primogeniti.

17 Scitis enim etiam postea, quum vellet hæreditario jure benedictionem assequi, reprobatum fuisse: non enim reperit pœnitentiæ locum, quamvis cum lacrymis *benedictionem* illam exquisisset.

18 Non enim accessistis ad contrectabilem montem, & ardentem ignem, ac turbinem, & caliginem, & procellam:

19 Tubæque sonitum & vocem verborum, quam qui audierant, cum excusatione petierunt ne amplius sibi fieret sermo.

20 (Non enim ferebant quod interdicebatur, Si vel bestia tetigerit montem, lapidabitur, aut sagitta configetur.

21 Et Moses, adeo horrendum erat visum quod apparebat, dixit, Expavefactus sum ac tremebundus)

22 Sed accessistis ad montem Sion, & civitatem Dei vivi, Hierusalem cœlestem, & myriadas Angelorum,

23 Conventum universalem & concionem primogenitorum qui conscripti sunt in cœlis, & judicem universorum Deum, & spiritus justorum consummatorum,

24 Et ad novi pacti mediatorem Jesum, & sanguinem asperſionis, potiora loquentem quam loquatur Abel.

25 Videte ne aversemini eum qui loquitur. Nam si illi non effugerunt qui recusarunt divinitus loquentem in terra, multo magis nos qui eum qui de cœlis *est* aversaremur:

26 Cujus vox tunc concussit terram: nunc autem denunciavit, dicens; Adhuc semel ego concutiam non solum terram, sed etiam cœlum.

27 Porro illud, Adhuc semel, declarat instabilium rerum, ut puta factitiarum, amotionem, ut maneant quæ sunt stabilia.

28 Quapropter regnum assumentes quod concuti non potest, teneamus gratiam, per quam ita colamus Deum ut ei grati simus, cum verecundia & reverentia.

29 Etenim Deus noster, consumens ignis est.

CAP. XIII. *Præcepta pietatis varia continuantur.*

FRaternus amor maneto.

2 Hospitalitatis ne estote immemores: per hanc enim quidem insci exceperunt Angelos hospitio.

3 Memores estote vinctorum, tamquam una cum illis vincti: eorum qui malis premuntur, ac si ipsi quoque corpore *afflicti* effetis.

4 Honorabile *est* inter quosvis conjugium & cubile impollutum: scortatores autem & adulteros damnabit Deus.

5 Sint mores *vestri* alieni ab avaritia: *estote* contenti præsentibus; dixit enim ipse, Nequaquam

quaquam te omittam, neque unquam te deseram:

6 Adeo ut confidenti animo dicamus, Dominus *est* mihi auxiliator: nec metuam quid faciat mihi homo.

7 Memores estote ductorum vestrorum, qui loquuti sunt vobis sermonem Dei: quorum imitamini fidem, contemplantes quis fuerit exitus conversationis ipsorum.

8 Jesus Christus hæri & hodie idem *est* & in secula.

9 Doctrinis variis & peregrinis ne circumferimini: bonum enim est gratia constabiliri cor, non cibis, unde ullam perceperunt utilitatem qui in ipsis ambularunt.

10 Habemus altare, ex quo non habent jus edendi qui tabernaculo deserviunt.

11 Quorum enim animalium sanguis infertur pro peccato in Sacrarium per Pontificem, eorum corpora exuruntur extra castra.

12 Quapropter & Jesus, ut sanctificaret populum per proprium sanguinem, passus est extra portam.

13 Exeamus igitur ad eum extra castra probrum ejus portantes.

14 Non enim habemus hic stabilem civitatem, sed futuram illam inquirimus.

15 Per ipsum igitur assidue offeramus Deo sacrificium laudis, id est, fructum labiorum celebrantium nomen ejus.

16 Beneficentiæ vero & communicationis ne obliviscimini: talibus enim victimis delectatur Deus.

17 Obedite ductoribus vestris, & obsecundate: excubant enim ipsi pro animabus vestris tamquam rationem reddituri: ut cum gaudio hoc faciant, & non suspirantes: id enim est vobis inutile.

18 Orate pro nobis: confidimus enim nos bonam conscientiam habere, ut qui in omnibus cupiamus bene versari.

19 Amplius autem præcor vos ut id faciatis, ut eo citius restituar vobis.

20 Deus vero pacis, qui magnum illum ovium, per sanguinem pacti æterni, pastorem, Dominum nostrum Jesum, ex mortuis reduxit.

21 Compingat vos ad omne opus bonum, ad præstandam ipsius voluntatem, efficiens in vobis quod gratum sit in conspectu suo, per Jesum Christum: cui *sit* gloria in secula seculorum. Amen.

22 Precor autem vos, fratres, sufferre sermonem exhortationis hujus: nam paucis *de hoc* scripsi vobis.

23 Scitote fratrem *nostrum* Timotheum solutum esse, cum quo (si mox venerit) videbo vos.

24 Salutate omnes ductores vestros, & omnes sanctos. Salutant vos Itali.

25 Gratia *sit* cum omnibus vobis. Amen.

Ad Hebræos scripta est ex Italia per Timotheum.

JACOBI APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA.

CAP. I. *De exploratione & ratione fidei. De tentationis origine. De infusitio Verbo, & vero ejus auditore.*

JAcobus Dei ac Domini Jesu Christi servus, duodecim tribubus dispersis, salutem:

2 Summo gaudio ducite, fratres mei, quoties in tentationes varias incideritis:

3 *Illud* scientes, explorationem fidei vestræ efficere tolerantiam.

4 Cæterum tolerantia opus integrum habeto, ut sitis integri & toti, in nullo deficientes.

5 Quod si cui vestrum deest sapientia, petito à Deo qui dat *eam* omnibus benignè, nec exprobrat: & dabitur ei.

6 Sed postulet cum fide, nihil ambigens: nam qui ambigit, similis est fluctui maris qui ventis agitatur & jactatur.

7 Non enim existimet homo ille se quicquam accepturum à Domino:

8 *Vir qui sit* vir animo duplici, & inquietus in omnibus viis suis.

9 Porro, frater qui est humilis conditionis, glorietur in sublimitate sua.

10 Qui vero dives est, in summissione sui: quoniam veluti flos herbæ præteribit.

11 Nam *ut* exortus est sol cum æstu, arefecit herbam, & flos illius decidit, & speciabilis decor ipsius periit: ita & dives in suis gressibus marcescet.

12 Beatus *est* vir qui sustinet tentationem: quoniam probus compertus, accipiet coronam vitæ, quam promisit Dominus iis à quibus ipse diligitur.

13 Nemo quum tentatur, dicat, à Deo tentor: nam Deus tentari malis non potest, nec quemquam tentat.

14 Sed unusquisque tentatur, dum à propria cupiditate abstrahitur & inescatur.

15 Deinde cupiditas, posteaquam concepit, perit peccatum: peccatum vero peractum gignit mortem.

16 Ne errate, fratres mei dilecti.

17 Omnis donatio bona, & omne integrum donum est superne, descendens à Patre luminum, apud quem non inest transmutatio, aut conversionis obumbratio.

18 *Is* quia voluit, progenuit nos sermone veritatis, ut essemus primitiæ quædam eorum quæ creavit.

19 Itaque, fratres mei dilecti, sit omnis homo celer ad audiendum, tardus ad loquendum, tardus ad iram.

20 Nam ira viri justitiam Dei non exsequitur.

21 Quapropter abjectis omnibus sordibus & excremento malitiæ, cum lenitate excipite insitivum illum sermonem, qui potest servare animas vestras.

22 Effecto-

23 Effectores vero eſtote ſermonis nec auditores ſolum, falſo ratiocinando fallentes vosmetipſos.

23 Nam ſi quis eſt auditor ſermonis, & non effector, is ſimilis eſt viro conſideranti faciem ſuam nativam in ſpeculo.

24 Nam ſimulatque conſideravit ſeipſum, abiit, & ſtatim oblitus eſt qualis eſſet.

25 At is qui introſpexerit in perfectam illam Legem libertatis, & permanſerit *in ea*, quia non fuerit auditor obliviosus, ſed actor operis, is, *inquam*, beatior erit in opere ſuo.

26 Si quis videtur religioſus eſſe inter vos, non frænans linguam ſuam, ſed ſuum ipſius cor ſeducens, hujus vanus eſt cultus religioſus.

27 Religioſus autem cultus, mundus & incontaminatus apud Deum & Patrem, hic eſt, inviſere orphanos & viduas in afflictione ipſorum, & immaculatum ſeſe conſervare à mundo.

CAP. II. *Proſopolepſia damnatur. Lex regia commendatur. Fides hiſtoria rejicitur & operoſa commendatur.

FRatres mei, ne cum acceptione perſonarum habete fidem Domini noſtri Jeſu Chriſti glorioſi.

2 Nam ſi quis in cœtum veſtrum ingrediatur, aureum geſtans annulum, veſte ſplendida, ingrediatur autem & pauper eum ſordida veſte:

3 Et reſpexeritis ad eum qui veſtem gerit ſplendidam, & dixeritis ei, Tu ſede hic pulchre: pauperi vero dicatis, Tu ſta illic, aut ſede hic ſubter ſcabellum meum:

4 Nonne diſcrimen feceritis apud vos, & facti fueritis judices, male diſceptantes?

5 Audite fratres mei dilecti, nonne Deus elegit pauperes mundi hujus *ut fierent* divites fide, & hæredes regni quod promiſit iis qui ipſum diligent?

6 At vos contumelia affeciſtis pauperem. Nonne divites per tyrannidem opprimunt vos, & trahunt vos ad tribunalia?

7 Nonne blaſphemant præclarum iſtud nomen à quo eſtis cognominati?

8 Quod ſi legem regiam præſtatis ſecundum Scripturam, Diliges proximum tuum ut teipſum, bene facitis:

9 Sin vero perſonam reſpicitis, peccatum committitis, & redarguimini à Lege veluti tranſgreſſores.

10 Quiſquis enim totam Legem ſervaverit, impegerit autem in uno, damnas factus eſt omnium:

11 Nam qui dixit, Ne mœcheris, dixit etiam, Ne occidas. Quod ſi non fueris mœchatus, occideris autem, factus es tranſgreſſor Legis.

12 Ita loquimini & ita facite, ut per Legem libertatis judicandi.

13 Nam damnatio abſque miſericordia *erit* ei qui non præſtiterit miſericordiam, & gloriatur miſericordia adverſus damnationem.

14 Quæ utilitas, fratres mei, ſi fidem dicat aliquis habere ſe, opera vero non habeat? num poteſt fides illa eum ſervare?

15 Quod ſi frater aut ſoror nudi fuerint, & deſtituti quotidiano victu:

16 Dicat autem eis aliquis veſtrum, Abite cum pace, calefcite & ſaturamini: non tamen dederitis eis quæ ſunt apta corpori, quæ *erit* utilitas?

17 Ita quoque fides, ſi opera non habeat, mortua eſt per ſe.

18 Quinimo dicet aliquis, Tu fidem habes, & ego opera habeo, oſtende mihi fidem tuam abſque operibus tuis, & ego oſtendam tibi ex operibus meis fidem meam.

19 Tu credis Deum unum eſſe: bene facis: dæmonia quoque *iſtud* credunt, & horreſcunt.

20 Vis vero noſſe, homo vane, fidem *quæ eſt* abſque operibus mortuam eſſe?

21 Abrahamus pater ille noſter nonne ex operibus juſtificatus eſt, quum obtuliſſet Iſaacum filium ſuper altare?

22 Vides fidem adminiſtram fuiſſe operum ipſius, & ex operibus fidem ad finem perductam fuiſſe?

23 Itaque impleta eſt Scriptura quæ dicit, Credidit autem Abrahamus Deo, & imputatum eſt ei ad juſtitiam, & amicus Dei vocatus eſt.

24 Videtis igitur ex operibus juſtificari hominem, & non ex fide tantum?

25 Similiter autem etiam Rahab illa meretrix annon ex operibus juſtificata eſt, quum accepiſſet nuncios illos, & alia via emiſiſſet?

26 Nam ſicut corpus abſque ſpiritu mortuum eſt, ita & fides illa quæ *eſt* abſque operibus mortua eſt.

CAP. III. *Commoda & incommoda linguæ, illiuſque uſus & abuſus: item ſapientia terrena & cœleſtis.*

NE eſtote multi doctores, fratres mei: ſcientes fore ut gravius judicium auferamus.

2 In multis enim impingimus omnes. Si quis in ſermone non impingit, hic perfectus eſt vir, ut qui poſſit fræno moderari totum etiam corpus.

3 Ecce, equis fræna in ora immittimus, ut obediant nobis, & totum corpus eorum circumagimus.

4 Ecce, naves quoque, quum tantæ ſint, & à ventis ſævis agitentur, circumaguntur à minimo gubernaculo quocumque impulſus gubernatoris voluerit:

5 Ita & lingua puſillum membrum eſt, & ſeſe effert magnifice. Ecce, exiguus ignis quantam materiam incendit?

6 Et lingua flamma *eſt*, & mundus iniquitatis: ita, *inquam*, lingua conſtituta eſt inter membra noſtra, maculans totum corpus, inflammans rotam genituræ noſtræ, & inflammata à gehenna.

7 Omnis enim natura & ferarum & volucrum, ſerpentiumque & marinorum, domatur & domita eſt à natura humana:

8 Linguam autem nullus hominum domare poteſt : malum *eſt* quod coercere non poſſis: plena *eſt* veneno mortifero.

9 Per ipſam benedicemus Deo & Patri, & per ipſam execramur homines ad ſimilitudinem Dei factos.

10 Ex eodem ore procedit benedictio & maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri.

11 Num fons ex eodem foramine fundit dulcem & amarem *aquam* ?

12 Num poteſt, fratres mei, ficus oleas edere, aut vitis ficus ? ita neque ſalſa dulcem aquam *poteſt* edere.

13 Quis ſapiens & ſcientia præditus *eſt* inter vos ? demonſtret ex bona converſatione opera ſua, cum lenitate ſapiente.

14 Quod ſi invidiam amaram habetis, & irritationem in corde veſtro, ne gloriamini, & ne mendaces eſtote adverſus veritatem.

15 Non eſt *enim* iſta ſapientia ſuperne deſcendens, ſed terrena, animalis, dæmoniaca.

16 Ubi enim invidia eſt & rixa, ibi inquieta vita & omne opus pravum.

17 Quæ autem ſuperne *eſt* ſapientia, primum quidem caſta eſt, deinde pacifica, æqua, obſequiens, plena miſericordiæ & fructuum bonorum, abſque diſceptatione, & minimè ſimulata.

18 Fructus autem juſtitiæ ſeritur cum pace iis qui dant operam paci.

CAP. IV. *Origo litium & pugnarum unde. Exhortatio ad animi ſubmiſſionem, & purificationem. & ſui ipſius cognitionem.*

UNde bella & pugnæ inter vos ? nonne hinc, *nimirum* ex voluptatibus veſtris quæ militant in membris veſtris ?

2 Concupiſcitis, & non habetis : invidetis & affectatis, nec poteſtis nanciſci : pugnatis & bellatis, nec obtinetis, propterea quod non petitis.

3 Petitis, & non accipitis, eo quod mala petatis, ut in voluptates veſtras inſumatis.

4 Adulteri & adulteræ, neſcitis amicitiam mundi, inimicitiam eſſe adverſus Deum ? Quicumque ergo voluerit amicus eſſe mundi, inimicus Dei conſtituitur.

5 An putatis Scripturam inaniter dicere, Ad invidiam fertur ſpiritus qui ſepem poſuit in nobis ?

6 Sed majorem offert gratiam quia dicit, Deus ſuperbis obſiſtit, ſubmiſſus autem dat gratiam.

7 Subjicite igitur vos Deo, obſiſtite diabolo, & fugiet à vobis.

8 Appoprinquate Deo, & appropinquabit vobis : purificate manus, *vos* peccatores : & expiate corda, duplices animo.

9 Senſu ærumnæ tangimini, & lugete, & flete : riſus veſter in luctum convertatur, & gaudium in mœrorem.

10 Submittite vos in conſpectu Domini, & extollet vos.

11 Ne alii aliis obloquimini, fratres : qui obloquitur fratri, quique damnat fratrem ſuum, obloquitur Legi, & damnat Legem : quod ſi damnas Legem, non es obſervator Legis, ſed judex.

12 Unus eſt Legiſlator qui poteſt ſervare & perdere : tu quis es qui damnas alium ?

13 Age nunc qui dicitis, Hodie vel cras proficiſcemur in illam urbem, & agemus ibi annum unum, & mercabimur, & lucrabimur :

14 Qui ignoratis quid *futurum ſit* poſtero die : quæ eſt enim vita veſtra ? vapor enim eſt ad exiguum *tempus* apparens, & deinde diſparens.

15 Pro eo quod dicere debuiſtis, Si Dominus voluerit, & vivamus, faciemus hoc aut illud.

16 Nunc autem gloriamini de jactantiis veſtris. Omnis ejuſmodi gloriatio mala eſt.

17 Igitur qui noverit rectè facere, nec facit, is peccato tenetur.

CAP. V. *Terret divites : hortatur ad patientiam, ſermonis ſimplicitatem, orationis vehementiam & peccatorum confeſſionem.*

AGe nunc divites, flete, ejulantes ſuper ærumnis veſtris ſuperventuris.

2 Divitiæ veſtræ putrefactæ ſunt, veſtimenta veſtra ſunt à tineis vorata :

3 Aurum & argentum veſtrum ærugine vitiatum eſt, & ærugo eorum teſtabitur adverſum vos, & exedet carnes veſtras velut ignis : theſaurum recondidiſtis in ultimos dies.

4 Ecce, merces operatiorum qui meſſuerunt regiones veſtras, per vos interverſa, clamat : & vociferationes eorum qui meſſuerunt, in aures Domini Sabaoth introierunt.

5 In luxu vixiſtis ſuper terram, & laſciviſtis : enutriſtis corda veſtra ut in die epuli.

6 Condemnaſtis, occidiſtis juſtum : non obſiſtit vobis.

7 Patiente igitur animo eſtote, fratres, uſque ad Domini adventum. Ecce, agricola exſpectat pretioſum fructum terræ, patienter animo eum exſpectans, dum accipiat pluviam matutinam & ſerotinam.

8 Patiente animo eſtote & vos, & ſtabilite corda veſtra, quoniam adventus Domini appropinquat.

9 Ne ſuſpirate alius adverſus alium, fratres ; ut ne condemnemini : ecce, judex ante fores adſtat.

10 Sumite, fratres mei, pro exemplari vexationis ac patientiæ animi, Prophetas qui loquuti ſunt in nomine Domini.

11 Ecce, beatos prædicamus eos qui *adverſa* ſuſtinent : tolerantiam Job audiſtis, & finem Domini vidiſtis : nam abundat intima miſericordia Dominus, & eſt miſerator.

12 Ante omnia vero, fratres mei, ne jurate, neque per cœlum, neque per terram, neque aliud ullum juſjurandum : ſit autem veſtrum, eſt, eſt : & non, non : ne in condemnationem incidatis.

13 Æger eſt animo aliquis inter vos ? oret : bono animo eſt aliquis ? pſallat.

14 Infirmatur aliquis inter vos ? accerſat pres-

presbyteros Ecclesiæ, & orent pro eo, ungentes eum oleo in nomine Domini.

15 Et oratio fidei servabit laborantem, erigetque eum Dominus: quod si peccata commiserit, remittentur ei.

16 Confitemini alii aliis offensas, & precamini alii pro aliis, ut sanemini: multum *enim* valet deprecatio justi efficax:

17 Elias homo erat isdem quibus nos affectionibus obnoxius, & ardentissimè oravit ne pluerit: & non pluit super terram annos tres & sex menses.

18 Et rursum oravit, & cœlum dedit pluviam, & terra produxit fructum suum.

19 Fratres, si quis inter vos aberrarit à veritate, & converterit eum quispiam,

20 Sciat eum qui averterit peccatorem ab errore viæ suæ, servaturum animam à morte, & operturum multitudinem peccatorum.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA CATOLICA PRIMA.

CAP. I. *Gratias agit Deo de vocatione ad fidem, cujus probam, objectum, & mercedem indicat, de qua prophetæ vaticinati sunt. Exhortatur ut renuncient mundo & priori vitæ se Deo conformet.*

PEtrus Apostolus Jesu Christi, advenis dispersionis per Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam, & Bityniam:

2 Electis ex præcognitione Dei Patris ad sanctificationem spiritus, per obedientiam & adspersionem sanguinis Jesu Christi: gratia vobis & pax multiplicetur.

3 Benedictus *esto* Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui ex multa sua misericordia regenuit nos in spem vivam per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis.

4 Id *est* ad hæreditatem quæ nec corrumpi potest, nec contaminari, nec marcescere, vobis in cœlis servatam.

5 Qui virtutis Dei præsidio custodimini per fidem, ad salutem paratam revelari præstituto tempore ultimo.

6 Qua in re exsultatis, ad exiguum *tempus* nunc (si oportet) in variis tentationibus tristitia affecti:

7 Ut exploratio fidei vestræ multo pretiosior *exploratione* auri, quod perit, & tamen per ignem exploratur, inveniatur *vobis esse* laudi & honori & gloriæ, quum revelabitur Jesus Christus.

8 Quem quum non videritis, diligitis: in quem nunc *eum* non videntes, tamen credentes, exsultatis gaudio ineffabili & glorioso:

9 Reportantes mercedem fidei vestræ, salutem animarum.

10 De qua salute exquisierunt, & *quam* scrutati sunt Prophetæ, qui de *ventura* in vos gratia prophetarunt.

11 Scrutantes in quem aut quàlem temporis articulum prænuncius ille qui in ipsis *erat* Spiritus Christi, declararet *eventuras* Christo perpessiones, & gloriam illas consequuturam.

12 Quibus revelatum est, eos non sibi, sed nobis ea administrare quæ nunc annunciata sunt vobis per eos qui vobis euangelizarunt per emissum é cœlo Spiritum sanctum, in quæ cupiunt Angeli introspicere.

13 Quapropter succincti lumbis mentis vestræ, sobrii, ad finem usque sperate in eam quæ vobis defertur gratiam, quum revelabitur Jesus Christus.

14 Ut filii obedientes, qui vos non configuretis pristinis quæ in ignorantia vestra *vigerent* cupiditatibus.

15 Sed sicut is qui vos vocavit sanctus est, ipsi quoque sancti in omni conversatione reddamini.

16 Propterea quod scriptum est, Sancti estote, nam ego sanctus sum:

17 Et, si patrem cognominatis eum qui citra personarum respectum judicat ex cujusque opere, cum timore versamini commorationis vestræ tempore.

18 Ut qui sciatis vos non corruptibilibus *rebus*, argento vel auro, fuisse redemtos ex vana illa vestra conversatione, à patribus tradita:

19 Sed pretioso sanguine, utpote agni inculpati & incontaminati, *nempe* Christi:

20 Præcogniti quidem ante jacta mundi fundamenta, manifesti autem facti ultimis temporibus propter vos,

21 Per eum credentes in Deum, qui suscitavit eum ex mortuis, & gloriam ei dedit, ut fides ac spes vestra in Deo esset.

22 Qui *igitur* animas vestras purificastis, auscultando veritati per Spiritum, ad amorem fraternum minimè simulatum, ex mundo corde alii alios diligite intense:

23 Regeniti non ex semine corruptibili, sed incorruptibili, *id est* per sermonem Dei vivi, & manentis in æternum.

24 Nam omnis caro *est* ut gramen, & omnis gloria hominis, ut flos graminis: exaruit gramen, & flos ejus decidit:

25 Sed verbum Domini manet in æternum: hoc autem est verbum illud quod euangelizatum est vobis.

CAP. II. *Exhortatur ad succrescentiam in Christo & superædificandum lapidi angulari: item ut à concupiscentiis mundi abstineatur, superioribus obtemperetur, & afflictiones ad imitationem Christi ferantur.*

PRoinde deposita omni malitia & omni dolo & simulationibus & invidentiis, & omnibus obtrectationibus,

2 Ut modo geniti infantes, lac illud sermonis sincerum expetite, ut per illud augescatis.

3 Si quidem gustastis quod bonus sit Dominus:

4 Ad quem accedentes, qui est lapis vivus ab hominibus quidem reprobatus, apud

Deum vero electus *ac* pretiosus :

5 Ipsi quoque, veluti vivi lapides, ædificati, fiatis domus spiritualis, sacerdotium sanctum, ad offerendum spirituales hostias, acceptas Deo per Jesum Christum.

6 Quapropter etiam continetur in Scriptura, Ecce statuo in Sion lapidem in imo angulo, electum, pretiosum : in quem qui credit, nequaquam pudefiet.

7 Vobis igitur est honori qui creditis : non assentientibus autem *sermoni*, lapis quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est caput anguli, & lapis ad quem impingitur, & petra offendiculi.

8 *Nempe* iis qui impingunt ad sermonem, non assentientes, ad quod etiam constituti fuerant.

9 Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus quem *sibi Deus* ut proprium vendicat : ut virtutes prædicetis illius qui vos vocavit è tenebris in admirabilem suam lucem.

10 Qui quondam *eratis* non populus, nunc *estis* populus Dei : qui non consequuti misericordiam, nunc estis misericordiam consequuti.

11 Dilecti, precor, ut tamquam inquilini, & advenæ abstineatis à carnis cupiditatibus, quæ militant adversus animam, conversationem vestram habentes honestam inter Gentes :

12 Ut pro eo quod obloquuntur vobis ut facinorosis, ex bonis operibus *quæ* spectarint, glorificent Deum die visitationis.

13 Proinde subjecti estote cuivis humanæ ordinationi propter Dominum : sive regi, ut superemineti :

14 Sive præsidibus, ut qui per eum mittantur : tum ad ultionem facinorosorum, tum ad laudem bene agentium.

15 Quoniam ita est voluntas Dei, ut bene agendo os obstruatis desipientium hominum ignorantiæ.

16 Ut liberi, ac non veluti malitiæ velamen habentes libertatem, sed ut servi Dei.

17 Omnes honorate. Fraternitatem diligite, Deum timete. Regem honorate.

18 Servi, subditi estote cum omni timore dominis, non solum bonis & æquis, sed etiam pravis.

19 Hoc enim gedit gratiæ, si quis propter conscientiam Dei, suffert molestias injuste afflictus.

20 Quæ enim est gloria si peccantes & colaphis cæsi, subsistatis ? sed si bene agentes, & tamen afflicti subsistatis, hoc gedit vobis gratiæ apud Deum :

21 Nam ad hoc etiam vocati estis, quoniam & Christus passus est pro nobis, relinquens nobis exemplar, ut subsequeremini vestigia ipsius.

22 Qui non peccavit, nec inventus fuit dolus in ore ipsius.

23 Qui conviciis affectus, non viciſſim convitiabatur, quum malis afficeretur, non minabatur : sed committebat *causam suam* ei qui juste judicat.

24 Qui peccata nostra ipsemet sursum tulit in corpore suo super lignum illud, ut peccatis mortui, justitiæ viveremus : cujus vibicibus sanati estis.

25 Nam eratis velut oves errantes : sed nunc convertistis vos ad pastorem & curatorem animarum vestrarum.

CAP. III. *Instructio ad mulieres, & in genere ad omnes de colendâ charitate, de patienter toleranda in carne afflictione, ut spiritus salvetur.*

SImiliter uxores sese subjiciant suis viris : ut etiamsi qui non assentiuntur Sermoni, per uxorem conversationem absque Sermone lucrihant,

2 Ubi spectarint cum timore *conjunctam* castam conversationem vestram.

3 Quarum ornatus non sit externus ille in nodis capillorum, & circumpositio auro, vel palliorum amictu :

4 Sed occultus ille cordis homo ; *situs* in incorruptione lenis ac quieti spiritus, qui est in conspectu Dei pretiosus.

5 Ita enim olim & sanctæ illæ mulieres quæ sperabant in Deum, ornabant sese, subjectæ suis viris :

6 Sicut Sara obedivit Abrahamo, dominum eum vocans : cujus factæ estis filiæ, dum bene agitis, & nequaquam ulla terremini consternatione.

7 Viri similiter, simul habitent, secundum *Dei* notitiam, vasi muliebri ut infirmiori tribuentes honorem, ut pote quum una etiam hæredes *sitis* gratiæ vitæ, ne interrumpantur preces vestræ.

8 Denique omnes *estote* concordes, mutuo molestiarum sensu affecti, fraterna præditi charitate, ad intimam misericordiam proni, comes :

9 Non reddentes malum pro malo, aut convicium pro convicio, sed contra, benedicentes : ut qui sciatis vos ad hoc vocatos esse, ut benedictionem hæreditario jure obtineatis.

10 Qui enim vult vitam diligere, & videre dies bonos, desistere faciat linguam suam à malo, & labia sua, ne loquantur dolum :

11 Declinet à malo : & faciat quod bonum est : quærat pacem, & persequatur eam.

12 Nam oculi Domini *sunt intenti* in justos, & aures ejus ad deprecationem eorum : vultus vero Domini adversum eos qui faciunt mala.

13 Et quis est qui male accipiat vos, si bonarum rerum æmulatores fueritis ?

14 Sed & si *quid* perpetiamini propter justitiam, beati *tamen estis* : cæterum metu eorum ne metuite, neque turbemini :

15 Sed Dominum Deum sanctificate in cordibus vestris. *Estote* autem semper parati ad respondendum cuilibet petenti rationem ejus spei quæ in vobis est : cum mansuetudine & timore, conscientiam bonam habentes :

16 Ut pro eo quod obloquuntur vobis tamquam facinorosis, pudefiant qui infesti

suot

ſunt veſtræ bonæ in Chriſto converſationi.

17 Melius enim *eſt* ut bene agentes, ſi ita velit Dei voluntas, malis afficiamini, quam male agentes:

18 Nam & Chriſtus ſemel pro peccatis paſſus fuit, juſtus pro injuſtis: ut nos ad Deum adduceret, morte quidem affectus carne, vivificatus autem Spiritu.

19 Per quem etiam ſpiritibus qui *ſunt* in carcere profectus prædicavit,

20 Qui olim non obedierunt, quum ſemel exſpectabat ille Dei patiens animus, in diebus Noë quum conſtrueretur Arca, in qua paucæ (id eſt, octo) animæ ſervatæ ſunt in aqua.

21 Cui rei nunc reſpondens exemplar Baptiſmi nos quoque ſervat (non quo carnis ſordes abjiciuntur, ſed ſtipulatio bonæ conſcientiæ apud Deum) per reſurrectionem Jeſu Chriſti.

22 Qui eſt ad dexteram Dei profectus in cœlum, ſubjectis ipſi Angelis & poteſtatibus ac virtutibus.

CAP. IV. *Cum Chriſto mortuos hortatur, ut præterita deviteni peccata, & in novitate vitæ ambulantes gaudeant ſe conſortes afflictionum Chriſti factos, tamquam qui gloriæ ipſius conſortes etiam fient.*

QUum igitur Chriſtus paſſus ſit pro nobis carne, vos quoque eadem cogitatione armamini, *nempe* quod qui paſſus eſt in carne, deſtitit à peccato,

2 Ut non amplius cupiditatibus hominum, ſed voluntati Dei, quod in carne reliquum eſt temporis vivat.

3 Sufficit enim vobis præterito vitæ tempore, quæ libent Gentibus perpetraſſe incedendo in laſciviis, cupiditatibus, vinolentiis, comeſſationibus, compotationibus, & nefariis ſimulacrorum cultibus.

4 Quamobrem *illi*, non concurrentibus vobis ad eandum luxus profuſionem, peregrinari ſibi videntur, blaſphemantes:

5 Qui reddituri ſunt rationem ei qui paratus eſt ad judicandum vivos & mortuos.

6 Nam idcirco mortuis quoque euangelizatum fuit, ut damnarentur quidem ſecundum homines, *id eſt*, carne, viverent autem ſecundum Deum, *id eſt*, Spiritu.

7 Omnium autem finis imminet. Eſtote igitur temperantes & ſobrii ad preces.

8 Ante omnia vero charitatem alii in alios intenſam habentes: nam charitas operiet multitudinem peccatorum.

9 Hoſpitales *eſtote* alii erga alios, abſque murmurationibus.

10 Ut quiſque accepit donum, *ita* alius in alium illud ſubminiſtrantes, ut boni diſpenſatores variæ Dei gratiæ.

11 Si quis loquitur, *loquatur* ut eloquia Dei: ſi quis miniſtrat, *miniſtret* tamquam ex viribus quas ſuppeditat Deus: ut in omnibus glorificetur Deus per Jeſum Chriſtum, cui eſt gloria & robur in ſecula ſeculorum. Amen.

12 Dilecti, ne, tamquam peregrini explo-ratione illa per ignem quæ fit in vobis ad veſtri experimentum, percellimini, ut ſi peregrinum aliquid vobis accideret.

13 Imo in eo quod conſortes eſtis afflictionum Chriſti, gaudete: ut & quum revelabitur gloria ipſius, gaudeatis exſultantes.

14 Si conviciis afficimini in nomine Chriſti, beati *eſtis*: quoniam & ille gloriæ, & ille Dei Spiritus ſuper vos requieſcit: *qui* quod ad illos quidem attinet; blaſphematur; quod ad vos autem glorificatur.

15 Ne enim quiſquam veſtrum malo afficiatur ut homicida, aut fur, aut maleficus, aut alienarum rerum inſpector.

16 Sed ſi ut Chriſtianus, ne pudefiat, imo glorificet Deum hoc reſpectu.

17 Nam tempus *eſt* ut incipiat judicium à domo Dei: quod ſi primum *incipit* à nobis, quis erit finis eorum qui non aſſentiuntur Euangelium Dei?

18 Et, ſi juſtus vix ſervatur, impius & peccator ubi comparebit?

19 Itaque qui malis afficiuntur ex voluntate Dei, tamquam fideli conditori commendent animas ſuas bene agendo.

CAP. V. *Officia paſtorum & auditorum in Eccleſia.*

PResbyteros qui inter vos ſunt, precor ego una presbyter, ac teſtis afflictionum Chriſti, atque idem gloriæ conſors, quæ futurum eſt ut reveletur:

2 Paſcite Dei gregem qui penes vos eſt, illius inſpectioni vacantes non coacte, ſed libenter: non turpiter affectantes lucrum, ſed prompto animo.

3 Neque ut dominantes cleris, ſed ut qui ſitis exemplaria gregis:

4 Et quum manifeſtus factus fuerit ille Paſtorum princeps, reportabitis amarantinam illam gloriæ coronam.

5 Similiter juniores ſubjecti eſtote ſeniori-bus, & omnes viciſſim ſubjicimini. Submiſſione animi eſtote intus ornati: nam Deus ſuperbis obſiſtit, ſubmiſſis autem dat gratiam.

6 Submittite vos igitur robuſtæ manui Dei: ut vos opportuno tempore extollat:

7 Omni ſolicitudine veſtra in eum conjecta: nam illi cura eſt de vobis.

8 Sobrii eſtote, vigilate: nam adverſarius ille veſter Diabolus, ut Leo rugiens, obambulat, quærens quem abſorbeat.

9 Cui obſiſtite firmi per fidem, ut qui noveritis eaſdem afflictiones, à veſtra quæ in mundo eſt fraternitate peragi.

10 Cæterum Deus omnis gratiæ *auctor*, qui vocavit vos ad æternam ſuam gloriam in Chriſto Jeſu, pauliſper afflictos, is, *ioquam*, perficiat vos, ſtabiliat, roboret, fundet.

11 Ipſi gloria & robur in ſecula ſeculorum. Amen.

12 Per Sylvanum vobis fidum fratrem paucis, ut puto, ſcripſi, adhortans *vos*, & teſtificans hanc eſſe veram gratiam Dei in qua ſtatis.

13 Salutat vos ea quæ eſt in Babylone

vobiſcum electa *Eccleſia*, & Marcus filius meus.

14 Salutate alii alios charitatis oſculo. Pax vobis omnibus qui eſtis in Chriſto Jeſu. Amen.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA POSTERIOR.

CAP. I. *Propoſita ſpes excellentia ad intuitum in regnum Dei hortatur; & brevi mortiturus, doctrinam Chriſti ex voce Patris & Prophetarum ſcriptis confirmat.*

SIMEON Petrus ſervus & Apoſtolus Jeſu Chriſti, æque prætioſam fidem nobiſcum ſortitis per juſtitiam Dei noſtri & Servatoris Jeſu Chriſti:

2 Gratia vobis & pax multiplicetur in agnitione Dei, & Jeſu Domini noſtri:

3 Prout divina vis ipſius omnia nobis donavit quæ ad vitam & pietatem *pertinent*, per agnitionem illius qui vocavit nos ad gloriam ac virtutem.

4 Ex eo quod maxima illa nobis ac prætioſa promiſſa donavit, ut per hæc efficeremini divinæ conſortes naturæ, elapſi ex corruptione quæ eſt in mundo per cupiditatem.

5 Ad hoc ipſum vero *ver*, omni præterea collato ſtudio, adjicite fidei veſtræ virtutem, virtuti vero notitiam:

6 Notitiæ vero continentiam: continentiæ vero tolerantiam: tolerantiæ vero pietatem:

7 Pietati vero fraternum amorem: fraterno vero amori charitatem.

8 Hæc enim ſi vobis adſint, & abundent, non inertes vos nec infructuoſos efficient in Domini noſtri Jeſu Chriſti agnitione.

9 Nam cui hæc non adſunt, is cæcus eſt, nihil procul cernens, oblitus ſeſe à veteribus peccatis ſuis fuiſſe purificatum.

10 Quapropter, fratres, potius ſtudete vocationem & electionem veſtram firmam efficere: hæc enim ſi feceritis, nunquam impingetis.

11 Ita enim ample ſubminiſtrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini noſtri & Servatoris Jeſu Chriſti.

12 Quapropter non negligam vos de iſtis ſemper commonefacere, quamvis peritos & ſtabilitos in præſente veritate.

13 Juſtum autem duco, quamdiu ſum in hoc tabernaculo expergefacere vos per ſubmonitionem:

14 Quum ſciam cito futurum ut deponam tabernaculum meum: ſicut Dominus noſter Jeſus Chriſtus declaravit mihi.

15 Sed & ſtudebo ut ſubinde vos poſſitis poſt exitum meum, horum mentionem facere.

16 Non enim arte compoſitas fabulas ſequuti, notam vobis fecimus Domini noſtri Jeſu Chriſti potentiam & adventum: ſed ut qui oculis noſtris aſpeximus illius majeſtatem.

17 Acceperat enim à Deo Patre honorem & gloriam, voce ad eum delata hujuſmodi à magnifica illa gloria, Hic eſt Filius ille meus, dilectus ille, in quo acquieſco.

18 Et hanc vocem nos audivimus è cœlo delatam, quum eſſemus una cum eo in monte illo ſancto.

19 Et habemus firmiſſimum illum ſermonem propheticum: quem benefacitis quod attenditis, velut lucernam ſplendentem in obſcuro loco, uſquedum dies illuxerit, & luciſer exoriatur in cordibus veſtris.

20 Si illud primum noveritis, nullam prophetiam Scripturæ eſſe propriæ explicationis.

21 Non enim libitu hominis allata eſt olim prophetia, ſed acti à Spiritu ſancto loquuti ſunt ſancti Dei homines.

CAP. II. *Vaticinium de falſorum doctorum multitudine, indole, artibus, & pœna.*

FUerunt autem etiam pſeudoprophetæ in populo: ut etiam inter vos erunt falſi doctores, qui ſubintroducent hæreſes exitiales, etiam dominum qui illos mercatus eſt abnegantes, accerſentes ſibi ipſis celerem perniciem.

2 Et multi ſequentur eorum exitia: per quos via veritatis blaſphemabitur.

3 Et per avaritiam fictis ſermonibus vos negotiabuntur, quibus damnatio jam olim non oriatur, & quorum exitium non dormitat.

4 Nam ſi Deus Angelis qui peccaverunt non pepercit, ſed in tartarum detruſos catenis caliginis tradidit, damnationi ſervatos:

5 Et priſco mundo non pepercit, ſed octavum Noë, juſtitiæ præconem cuſtodivit, diluvio in mundum impiorum inducto.

6 Et civitates Sodomorum ac Gomorrhæ in cinerem redactas ſubverſione damnavit, conſtituitque ut eſſent exemplar impie victuris:

7 Et juſtum Lot laſciva nefariorum converſatione fatigatum eripuit:

8 (Juſtus enim ille, quum habitaret inter eos, indies animam juſtam ſceleratis *illorum* factis, & videndo & audiendo excruciabat)

9 Novit Dominus pios è tentatione eripere, injuſtos autem in diem judicii pœnas dantes ſervare.

10 Maxime vero eos qui carnem ſequentes, in cupiditate pollutionis incedunt, & dominatum contemnunt, *qui, inquam, ut ſunt* audaces & ſibi pertinaciter placentes, non horrent dignitates probris inceſſere.

11 Quum ipſi Angeli, qui ſunt viribus ac potentia majores, non ferant adverſus eas apud Dominum maledictionis judicium.

12 At iſti, veluti animantia rationis expertia, *quæ* naturali impetu feruntur, facta ad eum finem ut capta intereant, ea vituperantes quæ ignorant, ſua ipſorum corruptela interibunt:

13 Repor-

13 Reportaturi mercedem iniuſtitiæ, ut qui voluptatem ducant diurnum luxum, labes ac maculæ, ſeductionibus ſuis ſeſe oblectantes, vobiſcum convivando.

14 Oculos habentes plenos adulterii, & quiã peccando ceſſare neſciant, ineſcantes animas inſtabiles, cor habentes ad avaritiam exercitatum, exſecrandi homines:

15 Qui derelicta recta via aberrarunt, ſequuti viam Balaam *filii* Boſor, qui mercedem iniquitatis amavit.

16 Sed redargutionem ſuæ tranſgreſſionis habuit: *nam* ſub jugis aſina muta, humana voce loquuta, inhibuit Prophetæ dementiam.

17 Iſti ſunt fontes aqua carentes, nebulæ à turbine agitatæ: quibus caligo tenebrarum in æternum aſſervata eſt.

18 Nam quæ prætumida vanitas ipſis dicavit loquendo, eos ineſcant per carnis cupiditates laſciva, qui vere effugerant ab iis qui in errore verſantur:

19 Libertatem eis pollicendo, quum ipſi ſervi ſint corruptelæ, ſiquidem à quo quis ſuperatus eſt, huic etiam in ſervitutem eſt addictus.

20 Nam ſi poſtquam pollutiones mundi per agnitionem Domini & Servatoris Jeſu Chriſti effugerint, his rurſum implicari ſuperentur, facta eſt ultima eorum conditio deterior priore.

21 Melius enim fuiſſet eis, non cognoviſſe viam juſtitiæ, quam cognita *illa*, regredi à ſancto præcepto ſibi tradito.

22 Sed accidit eis quod vero proverbio dici ſolet. Canis reverſus eſt ad ſuum ipſius vomitum, &, Sus lota, ad volutabrum cœni.

CAP. III. *Adventus Chriſti ad judicium: mundi πυλιγγενεσία: judicium Epicureorum hac de re: præparatio ad illum diem.*

HAſce jam alteras vobis literas ſcribo, dilecti, quibus ſinceram mentem veſtram per ſubmonitionem expergefacio:

2 Ut memores ſitis verborum quæ prædicta ſunt à ſanctis Prophetis, & præcepti illius noſtri qui ſumus Apoſtoli Domini & Servatoris.

3 Illud primum ſcientes, venturos extremis diebus irriſores, in ſuis ipſorum cupiditatibus incedentes,

4 Et dicentes; Ubi eſt pollicitatio adventus ejus? nam ex quo *die* Patres obdormierunt, omnia ita permanent ab initio creationis.

5 Illud enim volentes ipſos fugit, cœlos jam olim exſtitiſſe per Dei ſermonem, & terram ex aqua & in aqua conſiſtentem.

6 Quamobrem is qui tum erat mundus, aqua inundatus periit.

7 Qui vero nunc *ſunt* cœli ac terra, eodem ſermone reconditi, aſſervantur igne in diem damnationis & exitii impiorum hominum.

8 Unum autem hoc ne vos fugiat, dilecti, unum diem apud Dominum *perinde eſſe* ut mille annos, & mille annos ut diem unum.

9 Non tardat Dominus promiſſionem, (ut nonnulli tarditatem *hanc eſſe* ducunt) ſed patiente eſt animo erga nos, nolens ullos perire, ſed omnes ad reſipiſcentiam tendere.

10 Veniet autem ſicut fur in nocte dies ille Domini: quo cœli cum ſtridore præteribunt, elementa vero æſtuantia ſolventur, terraque, & quæ in ea ſunt opera exurentur.

11 Quum igitur hæc omnia diſſolvenda ſint, quales oportet eſſe vos in ſanctis converſationibus & pietatis officiis,

12 Exſpectantes & properantes *ad* adventum diei Dei, in quo cœli conflagrantes ſolventur, & elementa æſtuantia liqueſcent?

13 Sed cœlos novos ac terram novam ſecundum promiſſum ejus exſpectamus, in quibus juſtitia inhabitat.

14 Quapropter, dilecti, quum hæc exſpectetis, ſtudete ut incontaminati & inculpati ab eo inveniamini cum pace:

15 Dominique noſtri tarditatem ad iram, ſalutem ducite, ſicut & dilectus frater noſter Paulus pro ſibi data ſapientia ſcripſit vobis:

16 Ut in omnibus fere epiſtolis, loquens de iſtis, in quibus ſunt nonnulla difficilia intellectu, quæ indocti parumque ſtabiles detorquent, ut & reliquas ſcripturas, ſuo ipſorum exitio.

17 Vos igitur, dilecti, *iſtorum* præſcii quum ſitis, cavete ne illorum nefariorum errore cum illis abducti, excidatis à propria ſtabilitate.

18 Sed creſcite in gratia & notitia Domini noſtri & Servatoris Jeſu Chriſti: cui gloria & nunc & ad tempus ſempiternum. Amen.

JOHANNIS APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA PRIMA.

CAP. I. *Verbis annunciatio apoſtolica. Communio cum Chriſto. Sanguis Chriſti λύτρον καὶ ἱλαστήριον. Confeſſio peccatoris.*

QUod erat à principio, quod audivimus, quod vidimus oculis noſtris, quod ſpectavimus, & manus noſtræ contrectarunt de Sermone illo vitæ:

2 (Nam vita illa conſpicua facta eſt: & illam vidimus, & teſtamur, & annunciamus vobis vitam illam æternam quæ erat apud Patrem, & conſpicua facta eſt nobis)

3 Quod, *inquam*, vidimus & audivimus, id annunciamus vobis, ut & vos communionem habeatis nobiſcum: & communio noſtra *ſit* cum Patre & cum Filio ejus Jeſu Chriſto.

4 Et hæc ſcribimus vobis ut gaudium veſtrum ſit plenum.

5 Hic eſt igitur nuncius ille quem audivimus ex ipſo, & renunciamus vobis. Deum lucem eſſe, nec tenebras in eo eſſe ullas.

6 Si dixerimus nos communionem habere

cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, nec ſincere agimus.

7 Quod ſi in luce ambulamus, ſicut ipſe eſt in luce, communionem habemus cum eo mutuam, & ſanguis Jeſu Chriſti Filii ejus purificat nos ab omni peccato.

8 Si dixerimus nos peccatum non habere, noſipſos fallimus, & veritas in nobis non eſt.

9 Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt & juſtus, ut remittat nobis peccata, & mundet nos ab omni iniquitate.

10 Si dixerimus nos non peccaſſe, mendacem facimus eum, & ſermo ejus non eſt in nobis.

CAP. II. *Chriſti meritum catholicum. Vita Chriſtiana. Unctio Spiritus. Doctrina Antichriſti.*

FIlioli mei, hæc ſcribo vobis ut ne peccetis. Quod ſi quis peccarit, advocatum apud Patrem habemus, Jeſum Chriſtum juſtum.

2 Et ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: nec pro noſtris ſolum, ſed etiam pro totius mundi *peccatis*:

3 Et per hoc ſcimus quod ipſum novimus, ſi præcepta ipſius obſervemus.

4 Qui dicit, novi eum, & præcepta ejus non obſervat, mendax eſt, & in eo veritas non eſt:

5 Qui autem obſervat ſermonem ejus, vere in hoc charitas Dei adimpleta eſt: per hoc ſcimus nos in ipſo eſſe.

6 Qui dicit ſe in eo habitare, debet, prout ille ambulavit, ita & ipſe ambulare.

7 Fratres, non ſcribo vobis novum præceptum, ſed præceptum vetus, quod *videlicet* habuiſtis *jam inde* à principio. Vetus hoc præceptum, ſermo ille eſt quem audiviſtis *jam inde* à principio.

8 E contrario præceptum novum ſcribo vobis, id quod verum eſt in ipſo, & in vobis: quia tenebræ prætereunt, & vera illa lux jam lucet.

9 Qui dicit ſe in luce eſſe, & fratrem ſuum odit, in tenebris eſt uſque adhuc.

10 Qui diligit fratrem ſuum, in luce manet, & offendiculum in eo non eſt:

11 Qui autem odit fratrem ſuum, in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quo eat, quia tenebræ oculos ipſius obcæcaruut.

12 Scribo vobis, filioli, quoniam remiſſa ſunt vobis peccata propter nomen ejus.

13 Scribo vobis, patres, quoniam noſtis eũ qui à principio eſt. Scribo vobis, adoleſcentes, quoniam Improbum illum viciſtis.

14 Scribo vobis, pueruli, quoniã noſtis Patrem. Scripſi vobis, patres, quoniam noſtis eum qui *eſt* à principio. Scripſi vobis, adoleſcentes, quia validi eſtis, & verbum Dei habitat in vobis, & Improbum illum viciſtis.

15 Ne diligite mundum, neque ea quæ in mundo ſunt. Si quis diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo.

16 Quoniam quicquid eſt in mundo, cupiditas carnis & libido oculorum, & faſtus vitæ, non eſt ex Patre, ſed ex mundo eſt.

17 Porro mundus præterit, & cupiditas ipſius: qui vero præſtat voluntatem Dei, manet in æternum.

18 Pueruli, ultimum tempus adeſt: & ſicut audiviſtis antichriſtum venturum, etiam nunc antichriſti multi cœperunt eſſe: unde ſcimus ultimum tempus adeſſe.

19 E nobis egreſſi ſunt, ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis, manſiſſent utique nobiſcum: ſed *egreſſi ſunt ex nobis*, ut manifeſtum fieret non omnes eſſe ex nobis.

20 At vos unctionem habetis à Sancto illo *profectam*, & noſtis omnia.

21 Non ſcripſi vobis *ideireo* quod veritatem neſciatis, ſed quoniam eam ſcitis, & nullum mendacium eſſe ex veritate.

22 Quis eſt mendax, niſi qui negat Jeſum eſſe Chriſtum illum? hic eſt antichriſtus, Qui negat Patrem, & Filium.

23 Quiſquis negat Filium, nec Patrem habet: qui agnoſcit Filium, etiam Patrem habet.

24 Quod igitur audiviſtis à principio, in vobis maneat: ſi in vobis manſerit quod audiviſtis à principio, vos quoque in Filio & Patre manebitis.

25 Hæc autem illa eſt promiſſio quam ipſe pollicitus eſt nobis, *nempe* vira illa æterna.

26 Hæc ſcripſi vobis de iis qui ſeducunt vos.

27 Sed unctio quam vos accepiſtis ab eo manet in vobis: nec neceſſe habetis ut quiſquam doceat vos: verum ſicut eadem unctio docet vos de omnibus, *qua* & verax eſt, & non mendax: & ſicut docuit vos, manebitis in eo.

28 Nunc igitur, filioli, manete in eo: ut quum manifeſtus factus fuerit, habeamus loquendi libertatem, neque pudeſiamus coram eo, in ipſius adventu.

29 Si ſcitis eum juſtum eſſe, noſtis, quicumque exercet juſtitiam, ex ipſo natum eſſe.

CAP. III. *Gratia adoptionis. Charitas filiorum Dei ſymbolum. Chriſti diſcipli ergo nos. Preces conſcientia indemnis placent.*

VIdete qualem charitatem dedit nobis Pater, *nempe* ut filii Dei vocemur: propterea mundus non novit nos, quia non novit eum.

2 Dilecti, nunc filii Dei ſumus, ſed nondum manifeſtum factum eſt quod erimus: ſcimus autem fore ut quum *ipſe* factus fuerit manifeſtus, ſimiles ei ſimus: quoniam videbimus eum ſicuti eſt.

3 Et quiſquis habet hanc ſpem in eo *ſtam*, caſtum ſe conſervat, ſicut & ille caſtus eſt.

4 Quiſquis dat operam peccato, etiam Legem tranſgreditur: nam peccatum eſt Legis tranſgreſſio.

5 Et ſcitis illum patefactum eſſe ut peccata noſtra tolleret, & peccatum in eo non eſſe.

6 Quiſquis in eo manet, non peccat, quiſquis peccat non vidit eum, neque novit eum.

7 Filio-

7 Filioli, nemo vos ſeducat: qui exercet juſtitiam, juſtus eſt, ſicut ille juſtus eſt.

8 Qui dat operam peccato ex diabolo eſt: quoniam à principio diabolus peccat. Ad hoc manifeſtus factus eſt Filius Dei, ut diſſolvat opera diaboli.

9 Quiſquis natus eſt ex Deo, peccato non dat operam: quoniam ſemen ipſius in eo manet: nec poteſt peccare, eo quod ex Deo natus eſt.

10 Per hoc manifeſti ſunt filii Dei & filii diaboli: quiſquis non dat operam juſtitiæ, non eſt ex Deo, & qui non diligit fratrem ſuum.

11 Quoniam hæc eſt denunciatio quam audiſtis à principio, ut diligamus alii alios.

12 Non ſicut Cain, *qui* ex illo Improbo erat, & mactavit fratrem ſuum. Cujus autem rei gratia occidit eum? quia opera ejus mala erant, fratris autem ejus juſta.

13 Ne miramini, fratres mei, ſi odit vos mundus.

14 Nos ſcimus nos tranſlatos eſſe ex morte ad vitam, quia diligimus fratres. Qui non diligit fratrem, manet in morte.

15 Quiſquis odit fratrem ſuum, homicida eſt, & noſtis nullum homicidam habere vitam æternam in ſe manentem.

16 Per hoc novimus charitatem Dei, quod ille animam ſuam pro nobis depoſuit: nos igitur debemus pro fratribus animas deponere.

17 Qui vero habuerit mundanum victum, & viderit fratrem ſuum cui aliquo ſit opus, & clauſerit viſcera ſua coram eo, quomodo charitas Dei manet in eo?

18 Filioli mei, ne diligamus verbo neque lingua *ſolum*, ſed facto & veritate.

19 Et per hoc cognoſcimus nos ex veritate eſſe, & coram ipſo ſecura reddemus corda noſtra.

20 Nam ſi nos condemnet cor noſtrum, nempe potentior eſt Deus corde noſtro, & novit omnia.

21 Dilecti, ſi cor noſtrum nos non condemnet, libertatem loquendi habemus apud Deum.

22 Et quicquid petierimus, accipimus ab eo, quoniam præcepta ejus obſervamus, & quæ in ipſius conſpectu placent facimus.

23 Hoc eſt igitur ejus præceptum, ut credamus nomini Filii ejus Jeſu Chriſti, & diligamus alii alios, ſicut præcepit nobis.

24 Nam qui obſervat ejus præcepta, in eo habitat, & ipſe in eo: & per hoc novimus eum habitare in nobis, *nempe* ex Spiritu quem nobis dedit.

CAP. IV. *Spiritus ſunt probandi. Nota vera & falſa doctrina. Character piorum & impiorum.*

Dilecti, ne cuivis ſpiritui credite, ſed probate ſpiritus an ex Deo ſint: nam multi pſeudoprophetæ venerunt in mundum.

2 Ex hoc cognoſcite Dei Spiritum: quicumque ſpiritus profitetur Jeſum Chriſtum in carnem veniſſe, ex Deo eſt.

3 At quicumque ſpiritus non profitetur Jeſum Chriſtum in carnem veniſſe, ex Deo non eſt: ſed hic eſt ille *ſpiritus* Antichriſti, quem audiſtis venturum fuiſſe, & *qui* jam nunc in mundo eſt.

4 Vos ex Deo eſtis, filioli, & viciſtis eos: quoniam potentior eſt qui eſt in vobis, quam qui in mundo eſt.

5 Ipſi è mundo ſunt, ideo mundana loquuntur, & mundus eos audit.

6 Nos ex Deo ſumus: qui novit Deum, audit nos: qui non eſt ex Deo, non audit nos: ex hoc cognoſcimus ſpiritum veritatis & ſpiritum erroris.

7 Dilecti, diligamus alii alios: nam charitas ex Deo eſt: quiſquis diligit, ex Deo natus eſt, & novit Deum.

8 Qui non diligit, non novit Deum: nam Deus eſt charitas,

9 Per hoc manifeſta facta eſt charitas Dei in nos, quod Filium illum ſuum unigenitum miſit Deus in mundum, ut vivamus per eum.

10 In hoc eſt charitas, non quod nos dilexerimus Deum, ſed quod ipſe dilexerit nos, & miſerit Filium ſuum ut eſſet propitiatio pro peccatis noſtris.

11 Dilecti, ſi Deus nos ita dilexit, debemus & nos alii alios diligere.

12 Deum nemo conſpexit unquam: ſi diligamus alii alios, Deus in nobis habitat, & charitas ejus adimpleta eſt in nobis.

13 Per hoc cognoſcimus nos in eo habitare, & ipſum in nobis, quod de Spiritu ſuo dedit nobis.

14 Nos vero ſpectavimus & teſtamur Patrem miſiſſe Filium qui eſſet Servator mundi.

15 Quiſquis profeſſus fuerit Jeſum eſſe Filium Dei, Deus in eo habitat, & ipſe in Deo.

16 Et nos cognovimus & credidimus charitatem quam habet Deus erga nos. Deus charitas eſt: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

17 Per hoc adimpletur charitas nobiſcum ut fiduciam habeamus in die judicii, quod qualis ille eſt, *tales* & nos ſumus in hoc mundo.

18 Metus non eſt in charitate: integra charitas foras ejicit metum: quoniam metus cruciatum habet: qui autem metuit, non eſt conſummatus in charitate.

19 Nos diligimus eum, quoniam ipſe prior dilexit nos.

20 Si quis dixerit, Diligo Deum, & fratrem ſuum oderit, mendax eſt. Qui enim non diligit fratrem ſuum quem vidit, Deum quem non vidit, quomodo poteſt diligere?

21 Et hoc præceptum habemus ab eo, ut qui diligit Deum, diligat etiam fratrem ſuum.

CAP. V. *Characteres Regenitorum. Tres teſtes in cœlo, totidem in terra. Peccatum irremiſſibile & remiſſibile.*

Quiſquis credit Jeſum eſſe Chriſtum illum, ex Deo genitus eſt; & quiſquis di-

ligit eum qui genuit, diligit etiam eum qui ex eo genitus est.

2 Per hoc cognoscimus nos diligere filios Dei, quum Deum diligimus, & præcepta ejus observamus.

3 Hæc est enim charitas Dei, ut præcepta ejus observemus: & præcepta ejus gravia non sunt.

4 Quoniam quicquid natum est ex Deo vincit mundum: & hæc est victoria quæ vicit mundum, *nempe* fides nostra.

5 Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit Jesum esse Filium Dei?

6 Hic ille est, qui venit per aquam & sanguinem, *nempe* Jesus Christus: non per aquam solum, sed per aquam & sanguinem: & spiritus is est qui testificatur Spiritum veritatem esse.

7 Nam tres sunt qui testificantur in cœlo, Pater, Sermo, & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt.

8 Et tres sunt qui testificantur in terra, Spiritus, & aqua, & sanguis: & hi tres unum sunt.

9 Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est: nam hoc est testimonium Dei quod testificatus est de Filio suo.

10 Qui credit in Filium Dei, habet testimonium in seipso, qui non credit Deo mendacem eum fecit, quia non credidit testimonio quod testificatus est Deus de Filio suo.

11 Est autem hoc testimonium, nempe quod vitam æternam dedit nobis Deus: & hæc vita in Filio ejus est.

12 Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium Dei, vitam non habet.

13 Hæc scripsi vobis qui creditis in nomen Filii Dei: ut sciatis vos vitam æternam habere, & ut credatis in nomen Filii Dei.

14 Et hæc est fiducia quam apud Deum habemus, ipsum, si quid petierimus secundum voluntatem ejus, nos audire.

15 Quod si scimus eum audire nos, quicquid petierimus, scimus nos habere petitiones, quas ab eo petiimus.

16 Si quis viderit fratrem suum peccare peccato *quod* non *est* ad mortem, petet & dabit ei vitam: peccantibus *dico* non ad mortem. Est peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget.

17 Omnis injustitia peccatum est: sed est peccatum *quod* non *est* ad mortem.

18 Scimus quod quisquis natus est ex Deo, non peccat: sed *quod* qui genitus est ex Deo, conservat seipsum, & improbus ille non attingit eum.

19 Scimus nos ex Deo esse, & mundum totum in illo improbo jacere.

20 Sed scimus Filium Dei venisse, & dedisse nobis mentem ut cognoscamus verum illum: & sumus in vero illo, *id est* in ejus Filio Jesu Christo. Hic est verus ille Deus, & vita illa æterna.

21 Filioli, cavete vobis ab idolis. Amen.

JOHANNIS APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA SECUNDA.

Charitati in vita, & sinceritati in doctrina, studendum.

PResbyter electæ dominæ, & liberis ejus quos ego vere diligo, nec ego solus, sed & omnes qui norunt veritatem:

2 Propter veritatem quæ manet in nobis, & nobiscum erit in æternum.

3 Sit vobiscum gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & à Domino Jesu Christo Filio Patris, cum veritate & charitate.

4 Gavisus sum valde quod invenerim ex filiis tuis qui sincere ambulent, sicut præceptum accepimus à Patre.

5 Et nunc rogo te, domina, non ut præceptum novum scribens tibi, sed quod habuimus à principio, ut diligamus alli alios.

6 Hæc autem est charitas, ut ambulemus secundum præcepta ipsius. Hoc est præceptum illud sicut audistis à principio, ut in eo ambuletis.

7 Nam mihi impostores ingressi sunt in mundum, qui non profitentur Jesum Christum venisse in carne. Hic ille est impostor & Antichristus.

8 Respicite vos ipsos, ne perdamus quæ egimus, sed ut mercedem plenam recipiamus.

9 Quisquis transgreditur, nec permanet in doctrina Christi, Deum non habet: qui manet in doctrina Christi, hic & Patrem & Filium habet.

10 Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, ne recipite eum domum, nec Ave ei dicite.

11 Qui enim dicit ei Ave, communicat operibus ejus malis.

12 Quum multa haberem vobis scribenda, nolui per chartam & atramentum: sed spero *me* venturum ad vos, & præsentem præsentibus loquuturum; ut gaudium nostrum sit completum.

13 Salutant te filii sororis tuæ electæ. Amen.

JOHANNIS APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA TERTIA.

Gajus hospitalitatis speculum. Diotrephes, imago falsorum Doctorum.

PResbyter Gajo dilecto, quem ego vere diligo.

2 Dilecte, in primis opto ut prospere agas & valeas sicut prospere agit anima tua.

3 Gavisus sum enim valde quum venirent fratres, & testimonio suo commendarent sincerita-

ceritatem tuam, prout tu sincere ambulas.

4 Majus istis gaudium non habeo, quum *videlicet* audio filios meos sincerè ambulare.

5 Dilecte, fideliter agis quicquid facis erga fratres & erga peregrinos,

6 Qui testimonio suo commendarunt charitatem tuam in conspectu Ecclesiæ: quos rectè facies si prosequutus fueris ut Deo convenit.

7 Nam pro nomine ejus exceſſerunt ex Gentibus, nihil accipientes.

8 Nos ergo debemus recipere hujusmodi, ut una operam impendamus veritati.

9 Scripsi Ecclesiæ: sed qui primatum inter eos ambit Diotrephes, non recipit nos.

10 Propterea, si venero, memoriam renovabo ipsius facinorum quæ facit, sermonibus malis garriens in nos: quique etiam his non contentus, neque ipse recipit fratres, & qui volunt *recipere* prohibet, & ex Ecclesia ejicit.

11 Dilecte, ne imitare quod malum est, sed quod bonum est: Qui bene agit, ex Deo est, qui autem male agit, non vidit Deum.

12 Demetrio testimonium redditum est ab omnibus, & ab ipsa veritate: sed & nos testimonium perhibemus: & nostis testimonium nostrum firmum esse.

13 Multa posſem scribere, sed nolo per atramentum & calamum tibi scribere.

14 Spero autem fore ut statim te videam, & *tunc* præsentes præsenti loquamur.

15 Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

JUDÆ APOSTOLÆ EPISTOLA CATHOLICA.

Exhortatur Apoſt. ad perſeverantiam fidei, contraque pſeudoprophetas præmonet, eorum doctrinam, converſationem & exitium indicans.

JUdas Jesu Christi servus, frater autem Jacobi, vocatis, à Deo Patre sanctificatis, & Jesu Christo asservatis:

2 Misericordia vobis & pax & charitas multiplicetur.

3 Dilecti, quum omne studium adhibeam ut scribam ad vos de communi salute, necesse habui vobis scribere, ad vos hortandos ut decertetis pro fide quæ semel tradita est sanctis.

4 Nam subrepserunt quidam homines jam olim præscripti ad hanc damnationem, impii, qui Dei nostri gratiam transferunt ad lasciviam, & solum illum herum Deum ac Dominum nostrum Jesum Christum negant.

5 Volo autem vobis in memoriam revocare, *ipſos*, ut qui semel hoc sciatis, Dominum, quum populum ex Ægypto liberasset, rursus eos qui non credebant perdidisse.

6 Et angelos qui non conservarunt suam originem, sed reliquerunt suum domicilium, judicio magni illius diei vinculis æternis sub caligine reservasse.

7 Sicut Sodoma, & Gomorrha & his finitimæ civitates simili modo atque illæ scortatæ, & carnem alteram sectatæ, propositæ sunt exemplo, ignis æterni pœnam sustinentes.

8 Similiter tamen & isti sopiti carnem quidem polluunt, dominatum vero aspernantur, & dignitates vituperant.

9 At Michael archangelus ille, quum adversus diabolum altercans, disceptaret de corpore Mosis, non ausus est *illi* impingere notam maledicti, sed dixit, increpet te Dominus.

10 At isti, quæcumque non noverunt, vituperant: quæcumque vero naturaliter, ut animantia rationis expertia, sciunt, in iis sese corrumpunt.

11 Væ ipsis: nam viam Cain ingressi sunt, & deceptione mercedis, qua deceptus fuit Balaam, effusi sunt, & contradictione Core perierunt.

12 Hi sunt in agapis vestris maculæ, dum vobiscum convivantur, securè seipsos pascentes, nubes aqua carentes, ventis circumactæ, arbores emarcidæ, infrugiferæ, bis emortuæ, eradicatæ:

13 Undæ maris efferatæ, despumantes sua ipsorum dedecora, stellæ erraticæ, quibus caligo tenebrarum in æternum servata est.

14 Prophetavit autem etiam de istis septimus ab Adamo Enochus, dicens; Ecce, venit Dominus cum sanctis millibus suis:

15 Ut ferat judicium adversus omnes, & redarguat quicumque ex ipsis sunt impii, de factis omnibus quæ impiè patrarint, deque omnibus duris quæ loquuti fuerint adversus ipsum peccatores impii.

16 Hi sunt murmuratores, queruli, in cupiditatibus suis incedentes: & quorum os loquitur prætumida, admirantes personas utilitatis gratia.

17 Vos autem, dilecti, memores estote verborum illorum quæ prædicta fuerunt ab Apostolis Domini nostri Jesu Christi,

18 Quod *videlicet* dixerunt vobis, in extremo tempore futuros irrisores qui in impiis suis cupiditatibus incederent.

19 Hi sunt qui seipsos segregant, animales, Spiritum non habentes.

20 Vos autem, dilecti, sanctissimæ vestræ fidei superstruentes vos ipsos, per Spiritum sanctum orantes,

21 Vos ipsos in charitate Dei conservate, exspectantes misericordiam Domini nostri Jesu Christi in vitam æternam.

22 Et alios quidem habito delectu commiseramini:

23 Alios vero metu servate, ex flamma rapientes: odio habentes vel eam tunicam quæ à carnis contactu fit maculata.

24 Cæterum ei qui potest vos custodire à lapsu immunes, & statuere in conspectu gloriæ suæ inculpatos cum exsultatione:

25 *Id eſt*, soli sapienti Deo Servatori nostro, gloria *eſto* & magnificentia, robur & auctoritas, & nunc & in omnia secula. Amen.

APOCALYPSIS JOHANNIS THEOLOGI.

CAP. I. *Prologus hujus libri: in quo intimatio Johannis & prima visio.*

APocalypſis Jeſu Chriſti, quam dedit ipſi Deus, ut indicaret ſervis ſuis quæ oporteat fieri cito: *Is* vero miſſam per Angelum ſuum, ſervo ſuo Johanni ſignificavit:

2 Qui teſtificatus eſt ſermonem Dei, & teſtimonium Jeſu Chriſti, & quæcumque vidit.

3 Beatus qui legit, & *beati* qui audiunt verba propheriæ hujus, & obſervant ea quæ in ea ſcripta ſunt: præſtitutum enim tempus illud prope eſt.

4 Johannes ſeptem Eccleſiis quæ ſunt in Aſia: Gratia *ſit* vobis & pax à Qui eſt, & Qui erat, & Qui venturus eſt: & à ſeptem ſpiritibus qui in conſpectu throni ejus ſunt:

5 Et à Jeſu Chriſto, *qui eſt* fidus ille teſtis, primogenitus ille ex mortuis, ac princeps regum terræ: qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis noſtris per ſanguinem ſuum:

6 Et *qui* fecit nos reges & Sacerdotes Deo & Patri ſuo: ei *ſit* gloria & robur in ſecula ſeculorum. Amen.

7 Ecce, venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, etiam qui eum transfixerunt: & plangent coram eo omnes tribus terræ: etiam, Amen.

8 Ego ſum A & Ω, *id eſt*, principium & finis, dicit Dominus, *id eſt*, Qui eſt, & Qui erat, & Qui venturus eſt, ille, *inquam*, omnipotens.

9 Ego Johannes, *qui* & frater veſter *ſum*, & ſocius in afflictione & in regno & patiente expectatione Jeſu Chriſti, eram in inſula quæ vocatur Patmos propter ſermonem Dei & teſtimonium Jeſu Chriſti:

10 Fui *autem* Spiritu correptus die Dominico, & audivi à tergo vocem magnam tamquam tubæ,

11 Dicentis; ego ſum A & Ω, primus ille & ultimus: &, Quod cernis ſcribe in libro, & mitte ſeptem Eccleſiis quæ ſunt in Aſia, Epheſo, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardibus, & Philadelphiæ, & Laodiceæ.

12 Converti me igitur ut cernerem vocem quæ loquuta erat mecum. Converſus autem vidi ſeptem candelabra aurea.

13 Et in medio ſeptem candelabrorum auræorum *quemdam* ſimilem Filio hominis, indutum talari *veſte*, & præcinctum ad mamillas zona aurea.

14 Caput autem ejus & capilli *erant* candidi ut lana alba tamquam nix: & oculi ejus ut flamma ignis.

15 Pedes autem ejus ſimiles chalcolibano, veluti in fornace ardentes: & vox illius tamquam vox aquarum multarum.

16 Habebat autem in dextra ſua ſtellas ſeptem: & ex ore ejus anceps romphæa acuta prodibat: & facies ejus qualis ſol in ſuo vigore lucet.

17 Quum autem vidiſſem eum, cecidi ad pedes ejus veluti mortuus: tum impoſuit mihi dextram ſuam, dicens mihi; Ne metue: ego ſum primus ille & ultimus ille.

18 Et qui vivo, ſed fui mortuus, & ecce vivo in ſecula ſeculorum, Amen: & habeo claves inferorum & mortis.

19 Scribe quæ vidiſti, & quæ ſunt, & quæ poſthæc ſunt futura.

20 Myſterium ſeptem ſtellarum quas vidiſti in dextra mea, & ſeptem candelabra aurea. Septem illæ ſtellæ, Angeli ſunt ſeptem Eccleſiarum: & candelabra illa ſeptem quæ vidiſti ſeptem Eccleſiæ ſunt.

CAP. II. *Protaſis hujus libri incipit: & quatuor epiſtolæ exarantur ad totidem Epiſcopos.*

ANgelo Epheſinæ Eccleſiæ ſcribe. Hæc dicit qui tenet ſeptem illas ſtellas in dextra ſua, qui ambulat inter ſeptem illa candelabra aurea.

2 Novi opera tua & laborem tuum & tolerantiam tuam, & quod non poſſis ferre malos: & exploraris eos qui ſe dicitant Apoſtolos eſſe, & non ſunt, & comperiſti eos *eſſe* mendaces.

3 Et onere preſſus fuiſti, & toleras: & propter nomen meum laboraſti, & non es defatigatus.

4 Sed habeo *aliquid* adverſum te, quod charitatem tuam primam omiſeris.

5 Memor eſto itaque unde exciderís, & reſipiſce, & priora opera facito: ſin minus, veniam adverſum te cito, & movebo candelabrum tuum à loco ſuo, niſi reſipueris.

6 Sed hoc habes, quod odiſti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi.

7 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis. Victori dabo edere ex arbore illa vitæ quæ eſt in medio paradiſi Dei.

8 Angelo vero Smyrnæorum Eccleſiæ ſcribe, Hæc dixit primus ille & ultimus ille, qui fuit mortuus, & vivit:

9 Novi opera tua & afflictionem & paupertem, (ſed dives es) & blaſphemiam eorum qui ſe dicunt Judæos eſſe, & non ſunt, ſed Synagoga Satanæ.

10 Nihil eorum metue quæ paſſurus es: ecce, futurum eſt ut conjiciat diabolus aliquos ex vobis in carcerem, ut exploremini: & habebitis afflictionem dierum decem: eſto fidelis uſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.

11 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis. Qui vicerit, nequaquam lædetur à morte ſecunda.

12 Angelo verò Pergamenſis Eccleſiæ ſcribe, hæc dicit, Qui habet gladium illum ancipitem, acutum illum:

13 Novi opera tua, & ubi habites, *nempe* ubi thronus eſt Satanæ, & *quod* retineas nomen meum, neque negaſti fidem meam, etiam

iis

iis diebus quibus Antipas martyr ille meus fidelis occiſus eſt apud vos, ubi Satanas habitat.

14 Sed habeo adverſum te pauca, quod habeas ibi tic qui teneant doctrinam Balaam, qui docebat Balacum objicere offendiculum coram filiis Iſraelis, ut ederent ex iis quæ ſimulacris erant immolata, & ut ſcortarentur.

15 Ita habes etiam tu qui teneant doctrinam Nicolaitarum: quod odi.

16 Reſipiſce: ſin minus, veniam adverſum te cito, & pugnabo cum illis gladio illo oris mei.

17 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis. Ei qui vicerit, tribuã ut edat ex Manna illo occulto: & dabo illi calculum album, & in calculo nomen novum ſcriptum, quod nemo novit niſi qui accipit.

18 Angelo vero Thyatirenſis Eccleſiæ ſcribe, Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tamquam flammam ignis, & cujus pedes *ſunt* ſimiles chalcolibano:

19 Novi opera tua & charitatem, & ſubminiſtrationem, & fidem, & tolerantiam tuam, & opera tua, & ultima plura prioribus.

20 Sed habeo adverſus te pauca: quod permittis mulierem Jezabel, quæ ſe dicit prophetiſſam, docere & ſeducere ſervos meos, ut ſcortentur, & edant ex iis quæ ſimulacris immolantur.

21 Et dedi illi tempus ut reſipiſceret à ſcortatione ſua: ſed non reſipuit.

22 Ecce, ego abjiciam eam in lectum: & eos qui adulterium committunt cum ea, in afflictionem magnam, niſi reſipuerint ab operibus ſuis.

23 Et filios ejus occidam morte: & cognoſcent omnes Eccleſiæ me eſſe ſcrutatorem renum & cordium: & dabo unicuique veſtrum ſecundum opera veſtra.

24 Vobis autem dico & reliquis Thyatirenſibus, quicumque non tenetis doctrinam hanc, & qui non approbaſtis profunditates Satanæ, ut ajunt: non imponam vobis aliud onus.

25 Tamen id quod habetis, retinete quouſque veniam.

26 Nam ſi quis vicerit, & obſervaverit ad finem uſque opera mea, dabo ei poteſtatem in Gentes,

27 Et reget eas virga ferrea: & tamquam vaſa figlilia conterentur, ſicut & ego accepi à Patre meo.

28 Et dabo ei ſtellam matutinam.

29 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.

CAP. III. *Tres epiſtolæ exarantur ad totidem Epiſcopos.*

ANgelo autem Eccleſiæ quæ eſt Sardibus ſcribe, Hæc dicit qui habet ſeptem illos Spiritus Dei, & ſeptem illas ſtellas: Novi opera tua, *nempe* quod dicaris vivere, ſed mortuus ſis.

2 Eſto vigilans, & ſtabili reliqua moribunda: non enim inveni opera tua plena in conſpectu Dei.

3 Memento igitur quæ acceperis & audieris & obſerva *illa*, & reſipiſce. Quod ſi non vigilaveris veniam adverſum te tamquam fur, neque intelliges qua hora veniam adverſum te.

4 Habes *tamen* aliqua capita etiam Sardibus quæ non inquinarunt veſtimenta ſua, ideoque ambulabunt mecum albati: digni enim ſunt.

5 Qui vicerit, amicietur veſtimentis albis: neque unquam delebo nomen ejus ex libro vitæ, ſed agnoſcam nomen ejus in conſpectu Patris mei, & in conſpectu Angelorum ejus.

6 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.

7 Angelo vero Philadelphienſis Eccleſiæ ſcribe, Hæc dicit Sanctus & verax ille, qui habet clavem Davidis: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit:

8 Novi opera tua: ecce, propoſui in tuo conſpectu oſtium apertum, nec quiſquam poteſt illud claudere: quia nonnullam habes virtutem, & obſervaſti ſermonem meum, neque abnegaſti nomen meum.

9 Ecce, præbebo eos qui ſunt ex ſynagoga Satanæ, *id eſt*, eorum qui dicunt ſe Judæos eſſe, nec ſunt, ſed mentiuntur: ecce, *inquam*, faciam ut ipſi veniant & adorent ante pedes tuos, & ſciant quod ego dilexi te:

10 Quoniam obſervaſti ſermonem tolerantiæ meæ, ego quoque te ſervabo ex tempore tentationis: quod venturum eſt in orbem univerſum, ad explorandos incolas terræ.

11 Ecce, venio cito, tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.

12 Qui vicerit, faciam ut is ſit columna in templo Dei mei: nec foras egredietur amplius: & inſcribam ei nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei, *id eſt*, novæ Hieruſalem, quæ deſcendit è cœlo à Deo meo, & nomen meum novum.

13 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.

14 Angelo vero Laodicenſium Eccleſiæ ſcribe, Hæc dicit Amen, teſtis ille fidelis & verax, principium opificii Dei:

15 Novi opera tua, *nempe* te neque frigidum eſſe, neque fervidum: utinam frigidus eſſes aut fervidus.

16 Itaque, quoniam tepidus es, nec frigidus nec fervidus, futurum eſt ut te evomam ex ore meo.

17 Nam dicis, dives ſum, & ditatus ſum, & nulla re mihi eſt onus: Neque noſti te eſſe miſerum & miſerabilem, & pauperem, & cecum, & nudum.

18 Conſilium do tibi ut emas à me aurum igni exploratum, ut dives fias: & veſtimenta alba, ut induaris, nec manifeſta fiat pudenda nuditas tua: & collyrio inungas oculos tuos, ut videas.

19 Ego, quoſcumque amo, arguo & caſtigo: Ferve igitur & reſipiſce.

20 Ecce, ſto ad oſtium, & pulſo: ſi quis audierit vocem meam, & aperuerit oſtium, ingrediar ad eum, & cœnabo cum eo, & ipſe mecum.

21 Qui vicerit, tribuam ei ut ſedeat mecum in throno meo, ut & ego vici, & ſedeo cum Patre meo in throno ejus:

22 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.

CAP. IV. *Rex, caput & ἀρχιτεκτων eccleſiæ deſcribitur à palatio, throno, aſſeſſoribus, &c.*

POſtea vidi, & ecce, oſtium *erat* apertum in cœlo: & vox prima quam audiveram tamquam tubæ loquentis mecum, dicebat, aſcende huc, & oſtendam tibi quæ oporteat fieri poſthac.

2 Statim igitur fui correptus ſpiritu: & ecce thronus poſitus erat in cœlo: & *quidam* throno inſidebat.

3 Is autem qui ſedebat, aſpectu ſimilis *erat* lapidi jaſpidi & ſardio: & in circuitu throni erat iris aſpectu ſimilis ſmaragdo.

4 Et in circuitu throni, erant throni viginti quatuor: & ſuper eos thronos vidi viginti quatuor Seniores ſedentes amictos veſtibus albis, & habentes impoſitas capitibus ſuis coronas auras.

5 Prodibant autem ex illo throno fulgura & tonitrua & voces: ſeptem lampades igneæ ardentes ante thronum, quæ ſunt ſeptem ſpiritus Dei.

6 Erat etiam ante thronum mare vitreum ſimile cryſtallo: & inter thronum & quæ thronum ambiebant, quatuor animalia plena oculis ante & retro:

7 Animal autem primum erat ſimile leoni, & ſecundum animal ſimile vitulo, & tertium animal habens faciem velut homo, & quartum animal ſimile aquilæ volanti.

8 Et quatuor animalia ſingula per ſe habebant alas ſenas in circuitu, & intus plena erant oculis, die ac nocte ſine intermiſſione dicentia, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus ille omnipotens, Erat, & Eſt, & Venturus Eſt.

9 Et quum tribuebant illa animalia gloriam & honorem & gratiarum actionem ei qui throno inſidebat, illi, *ieqnam*, viventi in ſecula ſeculorum,

10 Procidebant viginti quatuor illi Seniores in conſpectu illius inſidentis throno, & adorabant illum viventem in ſecula ſeculorum, & abjicebant coronas ſuas ante thronum, dicentes;

11 Dignus es Domine, qui accipias gloriam & honorem & virtutem: quia in condidiſti omnia, & per voluntatem tuam ſunt, & creata ſunt.

CAP. V. *Liber reziminis & providentiæ Chriſti clauſus.*

DEinde vidi ad dextram ejus qui inſidebat throno librum ſcriptum intus & à tergo obſignatum ſigillis ſeptem.

2 Et vidi Angelum validum, prædicantem voce magna, Quis eſt dignus qui aperiat librum, & ſolvat ejus ſigilla?

3 Nemo autem poterat neque in cœlo, neque in terra, neque ſubter terram, aperire librum, neque eum inſpicere.

4 Flebam igitur ego multum, quod nemo dignus inventus eſſet qui aperiret & legeret librum, nec qui eum inſpiceret.

5 Tum unus ex Senioribus illis dicit mihi, Ne fleto: ecce, vicit Leo ille ex tribu Juda, ſtirps illa Davidis, ut aperiat librum, & ſolvat ſeptem ejus ſigilla:

6 Aſpexi igitur, & ecce inter thronum & quatuor illa animalia & inter Seniores illos, Agnus ſtans tamquam mactatus, habens cornua ſeptem, & oculos ſeptem, qui ſunt ſeptem illi Spiritus Dei emiſſi in omnem terram.

7 Is venit & accepit librum ex dextra illius throno inſidentis.

8 Quumque acceniſſet librum, quatuor illa animalia & viginti quatuor illi Seniores prociderunt in conſpectu Agni, habentes ſinguli citharas & phialas aureas plenas ſuffituum, quæ ſunt preces ſanctorum.

9 Et cecinerunt canticum novum, dicentes; Dignus es qui accipias librum, & aperias ejus ſigilla: quoniam mactatus es, & redemiſti nos Deo per ſanguinem tuum, ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione:

10 Et feciſti nos Deo noſtro reges & ſacerdotes: & regnabimus in terra.

11 Tum aſpexi, & audivi in circuitu throni & animalium & ſeniorum illorum vocem Angelorum multorum, & erat eorum numerus millies centena millia, & decies centena millia:

12 Dicentes voce magna, Dignus eſt Agnus ille mactatus qui accipiat poteſtatem, & divitias, & ſapientiam, & vires, & honorem, & gloriam, & benedictionem:

13 Sed res omnes conditæ, quæ in cœlo ſunt, & quę in terra & ſub terra & in mari, & quæ in eis ſunt omnia, audivi dicentes; Ei qui inſidet throno & Agno benedictio, & honor, & gloria, & robur, in ſecula ſeculorum.

14 Quatuor autem animalia illa dicebant, Amen: & viginti quatuor illi Seniores prociderunt in facies ſuas, & adorarunt eum qui vivit in ſecula ſeculorum.

CAP. VI. *Liber clauſus aperitur ab Agno. Sex ſigillis ordine apertis, judicia Dei executioni mandantur.*

POſtea vidi, quum aperuiſſet Agnus primum ex ſigillis, & audivi unum ex quatuor illis animalibus dicens, tamquam vocem tonitrui, Veni, & aſpice.

2 Aſpexi igitur, & ecce *aderas* equus albus: & qui inſidebat ei habebat arcum: & data eſt ei corona, & prodiit vincens, & ut vinceret.

3 Quumque aperuiſſet ſigillum ſecundum, audivi ſecundum animal dicens; Veni, & adſpice.

4 Et prodiit alius equus rufus: & ſedenti in eo, datum eſt ut tollat pacem è terra, ut alii alios mactent: datuſque eſt ei gladius magnus.

5 Et quum aperuiſſet ſigillum tertium, audivi tertium animal dicens; Veni, & aſpice. Aſpexi igitur, & ecce equus niger *adeverat*:

rat : & qui insidebat ei, habebat stateram in manu sua.

6 Et audivi vocem inter illa quatuor animalia dicentem, Chœnix tritici denario, & tres chœnices hordei denario : & vinum & oleum ne læseris.

7 Quumque aperuisset sigillum quartum ; audivi vocem quarti animalis dicentem ; Veni, & aspice.

8 Tum vidi, & ecce *aderat* equus pallidus, & ejus qui insidebat ei, nomen erat Mors : & infernus sequebatur eam : dataque est eis in quadrantem terræ potestas trucidandi gladio, & fame, & morte, & per terrestres feras.

9 Quum vero aperuisset sigillum quintum, vidi sub altari animas eorum qui mactati fuerant propter verbum Dei, & propter testimonium quod tuebantur.

10 Clamabant autem voce magna dicentes; Usquequo Domine, qui sanctus es & verax, non judicas, & sanguinem nostrum vindicas, *eum reposcendo* ab iis qui habitant in terra ?

11 Tum datæ sunt singulis stolæ albæ, & dictum est eis ut requiescerent adhuc paululum temporis, usquequo compleantur etiam conservi eorum & fratres eorum, qui occidendi sunt sicut & ipsi.

12 Deinde aspexi quum aperuisset sigillum sextum, & ecce terræmotus magnus factus est : & sol factus est niger ut saccus cilicinus, & luna tota facta est ut sanguis :

13 Et stellæ cœli ceciderunt in terram, sicut ficus abjicit grossos suos quum vento magno concutitur.

14 Et cœlum abscessit sicut liber qui convolvitur : & omnes montes & insulæ è suis locis emotæ sunt :

15 Et reges terræ, & optimates, & divites, & tribuni, & potentes, omnesque tum servi tum ingenui occultarunt se in speluncis & in petris montium.

16 Et dixerunt montibus & petris, Cadite in nos, occultate nos à conspectu ejus qui insidet throno, & ab ira Agni :

17 Nam veniet dies ille magnus iræ illius : & quis poterit stare ?

CAP. VII. *Quatuor angeli, qui præsunt 4 cardinibus mundi. Angelus cultus magni sigilli quo obsignantur 144000 electi homines. Multitudo & hymnus sanctorum in cœlo.*

POstea vidi quatuor Angelos insistentes quatuor angulis terræ retinentes quatuor ventes terræ, ne flaret ventus super terram, neque super mare, neque in ullam arborem.

2 Et vidi alium Angelum ascendentem ab ortu solis, habentem sigillum Dei vivi : qui acclamavit voce magna quatuor illis Angelis quibus datum est lædere terram & mare,

3 Dicens ; Ne lædite terram, neque mare, neque arbores, quousque obsignaverimus servos Dei nostri in frontibus suis.

4 Et audivi numerum obsignatorum : centum quadraginta quatuor millia *erant* obsignata ex omnibus tribubus filiorum Israel.

5 Ex tribu Judæ, duodecies mille obsignata: ex tribu Ruben, duodecies mille obsignata : ex tribu Gad, duodecies mille obsignata :

6 Ex tribu Aseris, duodecies mille obsignata : ex tribu Nephthali, duodecies mille obsignata: ex tribu Manassis, duodecies mille obsignata :

7 Ex tribu Simeonis, duodecies mille obsignata : ex tribu Levi, duodecies mille obsignata : ex tribu Issascharis, duodecies mille obsignata :

8 Ex tribu Zabulonis, duodecies mille obsignata : ex tribu Josephi, duodecies mille obsignata : ex tribu Benjaminis, duodecies mille obsignata.

9 Postea vidi, & ecce, *aderat* turba multa, quam numerare nemo posset, ex omnibus gentibus & tribubus & populis & linguis : stabantque ante thronum & in conspectu Agni amicti stolis albis : & palmæ in manibus eorum.

10 Et clamabant voce magna, dicentes ; Salus à Deo nostro *est*, insidenti throno, & Agno.

11 Omnes autem Angeli stabant in circuitu throni & seniorum & quatuor animalium illorum, & procubuerunt ante thronum in facies suas, & adorarunt Deum,

12 Dicentes; Amen: benedictio, & gloria, & sapientia, & gratiarum actio, & honor, & potestas, & vires Deo nostro in secula seculorum. Amen.

13 Tum me compellavit unus ex illis Senioribus, dicens mihi ; Isti qui amicti sunt stolis albis, quinam sunt, & unde venerunt ?

14 Et dixi ei, Domine, tu nosti : Et dixit mihi, Hi sunt qui venerunt ex afflictione magna: & laverunt stolas suas ac dealbarunt in sanguine Agni.

15 Ideo sunt ante thronum Dei, & colunt eum die ac nocte in templo ejus : & qui insidet throno, proteget eos umbraculo.

16 Non esurient amplius, neque sitient amplius, nec in eos cadet sol, neq; ullus æstus.

17 Quoniam Agnus qui in medio throni est, pascet eos, & viæ dux erit ipsis ad vivos fontes aquarum: & absterserit Deus omnem lacrymam ob oculis eorum.

CAP. VIII. *Epitasis hujus libri hic incipit. Nam aperto septimo sigillo, septem angeli cum tubis procedunt: & primis quatuor clangentibus magna oritur confusio*

POstquam aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in cœlo, ferme per semihoram.

2 Et vidi septem illos Angelos qui astant in conspectu Dei, quibus datæ sunt septem tubæ.

3 Tum alius Angelus venit, & stetit apud aram habens thuribulum aureum : & dati sunt ei suffitus multi, ut offerret cum precibus Sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum.

4 Ascendit autem fumus suffituum cum precibus Sanctorum, è manu Angeli ad conspectum Dei.

5 Deinde

5 Deinde accepit Angelus thuribulum, & implevit illud ex igne altaris, abjecitque in terram: & facta sunt tonitrua & voces & fulgura & terræ motus.

6 Et septem Angeli qui habebant septem tubas præparaverunt se ut clangerent.

7 Primus igitur Angelus clanxit, & facta est grando & ignis, mista sanguine, projectaque sunt in terram: & tertia pars arborum exusta est, & omne gramen viride exustum.

8 Deinde secundus Angelus clanxit, & quasi mons magnus igne ardens projectus est in mare: factaque est tertia pars maris, sanguis.

9 Et mortua est tertia pars creaturarum quæ erant in mari, animantia *dico*, & tertia pars navium periit.

10 Tum Angelus tertius clanxit, & cecidit è cœlo stella magna, ardens velut lampas ceciditque in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum.

11 Nomen autem stellæ dicitur Absinthium: versa est igitur tertia pars aquarum in Absinthium: & multi homines mortui sunt ex aquis, quod amaræ factæ essent.

12 Deinde quartus Angelus clanxit, & percussa est tertia pars solis, & tertia pars lunæ, & tertia pars stellarum: ita ut obscuraretur tertia pars eorum, & diei non lucere t pars tertia, & noctis similiter.

13 Et vidi, & audivi unum Angelum volantem per medium cœli, dicentem voce magna, Væ, væ, væ incolis terræ, à reliquis sonis tubæ trium illorum Angelorum qui clangent.

CAP. IX. *Quinto & sexto angelis clangentibus alia subeunt calamitates.*

TUm quintus Angelus clanxit, & vidi stellam è cœlo cecidisse in terram, & data est ei *angelo* clavis putei abyssi.

2 Aperuit igitur puteum abyssi: & ascendit fumus ex puteo ut fumus fornacis magnæ: & obscuratus est sol & aer à fumo putei.

3 Ex fumo autem exierunt locustæ in terram: datumque est illis potestas qualem habent potestatem terrestres scorpii.

4 Sed ipsis est dictum ne læderent gramen terræ, neque viride quicquam, neque ullam arborem: sed tantum homines qui non haberent signum Dei in frontibus suis.

5 Datum autem est eis, non ut occidant eos, sed ut torqueantur menses quinque, *itaque* tormentum eorum ut tormentum scorpii quum percusserit hominem.

6 Itaque per eos dies homines quærent mortem, & non invenient eam: & cupient mori, & fugiet mors ab eis.

7 Figuræ vero locustarum similes *erant* equis paratis ad prælium: *eratque* impositæ capitibus earum tanquam coronæ similes auro, & facies earum ut facies hominum.

8 Et habebant capillos ut capillos mulierum: & dentes earum ut leonum erant:

9 Habebant etiã loricas ut loricas ferreas: & sonitus alarum ipsarum ut sonitus curruum, equis multis currentibus ad bellum.

10 Sed & habebant caudas similes scorpionum: erantque aculei in caudis earum: & earum potestas *erat* nocere hominibus menses quinque.

11 Habebant autem sibi impositum regem: Angelum abyssi: cui nomen Hebraicè Abaddon, Græcè vero Apollyων, *id est*, *perdens*.

12 Væ unum abiit, & ecce veniunt adhuc duo væ postea.

13 Tum sextus Angelus clanxit, & audivi vocem quamdam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod est in conspectu Dei.

14 Dicentem sexto Angelo qui habebat tubam, Solve quatuor illos Angelos vinctos ad magnum illud flumen Euphratem.

15 Soluti sunt igitur quatuor illi Angeli, parati ad horam & diem & mensem & annum, ut occidant tertiam partem hominum:

16 Eratque numerus equestris exercitus bis millies centena millia: nam audivi numerum eorum.

17 Itemque vidi equos per visionem, & qui ipsis insidebant habentes thoraces igneos & hyacinthios & sulphureos: erant autem capita equorum ut capita leonum: & ex ore ipsorum prodibat ignis, & fumus, & sulphur.

18 Ab his tribus occisa est tertia pars hominum, *nempe* ab igne, & fumo, & sulphure, quæ prodibant ex ore ipsorum.

19 Potestas enim eorum in ore eorum est, & in caudis eorum: nam eorum caudæ similes sunt serpentibus, habentes capita per quæ lædunt.

20 Porro reliqui homines qui occisi non sunt his plagis, non resipuerunt ab operibus manuum suarum, ut ne adorarent dæmonia, & simulacra aurea & argentea & ærea & lapidea & lignea, quæ neque cernere possunt, neque audire, neque ambulare:

21 Neque resipuerunt ab cædibus suis, neque à veneficiis suis, neque à scortatione sua, neque à furtis suis.

CAP. X. *Alius apparet angelus nube amictus, & libellum tenens, quem Johanni devorandum tradit.*

TUm vidi alium Angelum validum descendentem de cœlo, amictum nube, suprà cujus caput erat iris: facies autem ejus *erat* ut sol, & pedes ejus ut columnæ igneæ.

2 Habebatque in manu sua libellum apertum: & imposuit pedem suum dextrum mari; sinistrum autem super terram,

3 Clamavitque voce magna sicut leo rugit: & quum clamasset, loquuta sunt septem tonitrua voces suas.

4 Et quum loquuta fuissent septem tonitrua voces suas, ego scripturus eram: sed audivi vocem de cœlo dicentem mihi, Obsigna quæ loquuta sunt septem tonitrua, & ne ea scribas.

5 Et Angelus quem vidi stantem super mare & super terram, sustulit manum suam ad cœlum,

6 Et juravit per eum qui vivit in secula seculorum, qui condidit cœlum & ea quæ sunt

ſunt in eo, & terram & ea quæ in ea ſunt, & mare & ea quæ in eo ſunt, tempus non fore amplius:

7 Sed diebus vocis ſeptimi Angeli, quum clanget, conſummatum iri myſterium Dei, ſicut annunciavit ſervis ſuis prophetis.

8 Et vox quam audieram è cœlo, rurſum loquuta eſt mecum, & dixit; Abi, & accipe libellum illum apertum *qui eſt* in manu Angeli ſtantis ſuper mare & ſuper terram.

9 Abii igitur ad Angelum, dicens ei; Da mihi libellum. Et dixit mihi; Accipe & devora eum: & amaritudinem adferet ventri tuo, ſed in ore tuo erit dulcis tamquam mel.

10 Accepi igitur libellum è manu Angeli, & devoravi eum: eratque in ore meo dulcis tamquam mel: ſed quum devoraſſem eum, amaruit venter meus.

11 Tum dixit mihi. Oportet te iterum prophetare coram populis & gentibus, & linguis, & regibus multis.

CAP. XI. *Duo teſtes cœlitus miſſi devorantur à beſtia, quorum tamen cadavera poſtea vitam recipiunt. Subſequitur clangor ſeptimi angeli.*

DAtus eſt autem mihi calamus ſimilis virgæ, aſtititque Angelus, dicens; Surge & metire templum Dei & altare, & eos qui adorant in eo.

2 Sed atrium quod extra templum eſt excludе, & ne metiaris illud: nam datum eſt Gentibus, & Urbem ſanctam calcabunt menſibus quadraginta duobus.

3 Sed dabo illam duobus illis teſtibus meis, qui prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta, amicti ſaccis.

4 Hi ſunt duæ illæ oleæ, & duo candelabra in conſpectu Dei terræ poſita.

5 Quod ſi quis velit eos lædere, ignis prodit ex ore ipſorum & devorat inimicos eorum: nam ſi quis velit eos lædere, ita oportet eum occidi.

6 Hi habent poteſtatem claudendi cœlum, ut pluat diebus prophetiæ ipſorum: & poteſtatem habent ſuper aquas, convertendi eas in ſanguinem: & percutiendi terram omni plaga quotieſcumque voluerint.

7 Porro poſtquam peregerint ſuum teſtimonium, beſtia illa aſcendens ex abyſſo geret adverſus eos bellum, & vincet eos, & occidet eos.

8 Et cadavera eorum jacebunt in plateis urbis illius magnæ, quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma & Ægyptus, ubi & Dominus noſter crucifixus eſt.

9 Et cernent *homines* ex tribubus & populis & linguis & gentibus cadavera eorum per tres dies & dimidium, & cadavera eorum non ſinent poni in monumentis.

10 Et incolæ terræ gaudebunt ſuper illis, & hilares erunt: & munera mittent alii aliis, quoniam hi duo Prophetæ torſerint terræ incolas.

11 Sed poſt dies tres & dimidium ſpiritus vitæ à Deo *prodiens* ingredietur in illos: ſtabuntque *erecti* in pedes ſuos, & metus magnus cadet in eos qui ipſos ſpectarint.

12 Deinde audierunt vocem magnam de cœlo dicentem ipſis; Aſcendite huc. Aſcenderuntque in cœlum per urbem: & conſpexerunt illos inimici eorum.

13 Factuſque eſt in illa hora terræ motus magnus: & decima pars Urbis cecidit, & occiſa ſunt in terræmotu capita hominum ſepties mille, & reliqui territi ſunt, & dederunt gloriam Deo cœli.

14 Væ ſecundum abiit, & ecce væ tertium veniet cito.

15 Septimus igitur Angelus clanxit, & factæ ſunt voces magnæ in cœlo, dicentes; Facta ſunt regna mundi, Domini noſtri, & Chriſti ejus, qui regnabit in ſecula ſeculorum.

16 Tum viginti quatuor illi Seniores, qui in conſpectu Dei ſedent in thronis ſuis, prociderunt in facies ſuas, & adorarunt Deum,

17 Dicentes; Gratias agimus tibi Domine Deus omnipotens, Qui es, & Qui eras, & Qui venturus es, quod adeptus ſis potentiam tuam magnam, & regnum inieris:

18 Et iratæ ſunt Gentes, & advenit ira tua, & præſtitutum tempus mortuorum, ut judicenter, & des mercedem ſervis tuis Prophetis, & ſanctis, & timentibus nomen tuum, parvis & magnis: & perdas eos qui perdunt terram.

19 Tunc apertum eſt templum Dei in cœlo, & viſa eſt Arca pacti ipſius in ejus templo: & facta ſunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terræmotus, & grando magna.

CAP. XII. *Mulieris parturientis ſignum apparet, cujus partui inſidiatur Draco; qui à Michaele devictus & in terram dejectus adhuc inſequitur mulierem.*

VIſum eſt autem ſignum magnum in cœlo: mulier amicta ſole, ſub cujus pedibus erat luna, & in capite corona ſtellarum duodecim.

2 Et gravida clamabat parturiens, & diſtorquebatur ad pariendum.

3 Et viſum eſt aliud ſignum in cœlo: nam ecce, *adfuit* draco magnus rufus, habens capita ſeptem, & cornua decem: & in capitibus ſuis diademata ſeptem.

4 Cujus cauda trahebat tertiam partem ſtellarum cœli, quas abjecit in terram: ſtetit autem is draco ante mulierem pariturам, ut quum peperiſſet, filium ejus devoraret.

5 Peperit autem filium maſculum rectorum omnes Gentes virga ferrea: & raptus eſt Filius ejus ad Deum & thronum ejus.

6 Mulier vero fugit in ſolitudinem, ubi habet locum paratum à Deo: ut illic alerent eam diebus mille ducentis ſexaginta.

7 Et factum eſt prælium in cœlo: Michael & Angeli ejus præliati ſunt cum dracone, & draco pugnavit & Angeli ejus:

8 Sed hi non prævaluerunt, neque locus eorum amplius inventus eſt in cœlo.

9 Et projectus eſt draco ille magnus, ſerpens ille antiquus, qui vocatur diabolus & Satanas, qui ſeducit totum terrarum orbem:

proje-

projectus, *inquam*, eſt in terram, & Angeli ejus cum eo projecti ſunt.

10 Et audivi vocem magnam dicentem in cœlo. Nunc facta eſt ſalus, & potentia, & regnum Dei noſtri, & poteſtas Chriſti ejus: quia dejectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſabat eos in conſpectu Dei noſtri die ac nocte.

11 Sed ipſi vicerunt eum per ſanguinem Agni, & per ſermonem teſtimonii ſui: & animæ ſuæ prodigi fuerunt uſque ad mortem.

12 Propterea hilares eſtote cœli, & qui habitatis in eis. Væ incolis terræ & maris: nam deſcendit diabolus ad vos, excandeſcentiæ magnæ plenus, ut qui ſciat ſe exiguum tempus habere.

13 Quum igitur vidiſſet draco ſe projectum eſſe in terram, perſequutus eſt mulierem quæ pepererat maſculum.

14 Sed datæ ſunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut volaret à conſpectu ſerpentis in deſertum, in locum ſuum, ubi aleretur per tempus & tempora & dimidium temporis.

15 Ejecit autem ſerpens ex ore ſuo poſt mulierem, aquam tanquam flumen, ut eam faceret rapi à flumine:

16 Sed ſuccurrit terra mulieri, aperuitque terra os ſuum, & abſorpſit flumen quod ejecerat draco ex ore ſuo.

17 Iratus eſt igitur draco adverſus mulierem: & abiit ut gereret bellum cum reliquis ex ejus ſemine obſervantibus præcepta Dei, & habentibus teſtimonium JESU Chriſti.

18 Stetitque ſuper arenam maris.

CAP. XIII. *Beſtia illa multiceps, quæ maximam mundi partem in idololatriam ſeducit: & ab alia confirmatur.*

TUm vidi beſtiam è mari aſcendentem, quæ habebat capita ſeptem & cornua decem: & impoſita cornibus ejus decem diademata, & impoſitum capitibus ejus nomen blaſphemiæ.

2 Eratque hæc beſtia quam vidi, ſimilis pardo, & pedes ejus, ut pedes urſi, & os ejus, ut os leonis: dedit autem ei draco virtutem ſuam, & thronum ſuum, & poteſtatem magnam.

3 Et vidi unum ex capitibus ejus quaſi lethaliter cæſum: ſed ipſius plaga lethalis curata eſt: & admirans univerſa terra ſequuta eſt beſtiam.

4 Et adorarunt draconem qui dedit poteſtatem beſtiæ: & adorarunt beſtiam, dicentes, Quis ſimilis beſtiæ? quis poterit pugnare cum ea?

5 Datumque eſt ei os loquens magna & blaſphemias: & data eſt ei poteſtas agendi menſes quadraginta duos.

6 Aperuit igitur os ſuum ad blaſphemiam adverſus Deum, ut conviciis afficeret nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos qui in cœlo habitant.

7 Sed & datum eſt ei bellum gerere cum ſanctis, & eos vincere: & data eſt ei poteſtas in omnem tribum, & linguam, & gentem.

8 Itaque adorabunt eam omnes incolæ terræ, quorum non ſunt ſcripta nomina in libro vitæ Agni illius mactati *jam inde* à jacto mundi fundamento.

9 Si quis habet aurem, audiat.

10 Si quis in captivitatem agit, in captivitatem abit: ſi quis gladio occiderit, oportet eum gladio occidi: hic eſt tolerantia & fides Sanctorum.

11 Deinde vidi aliam beſtiam aſcendentem è terra, habentem cornua duo ſimilia Agni, ſed loquebatur ut draco.

12 Ea vero poteſtatem prioris beſtiæ omnem exercet in conſpectu ejus, & facit ut terra & ipſius incolæ adorent beſtiam illam primam cujus curata fuerat plaga lethalis.

13 Editque ſigna magna, adeo ut etiam ignem faciat è cœlo deſcendere in terram in conſpectu hominum.

14 Et ſeducit incolas terræ, propter ſigna quæ datum eſt ei ut faciat in conſpectu beſtiæ, dicens incolis terræ ut faciant imaginē beſtiæ quę gladio vulnerata fuit, ſed revixit.

15 Datumque eſt ei ut animaret imaginem beſtiæ, ut etiam loquatur imago beſtiæ; & faciat ut quicumque non adorarint imaginem beſtiæ, occidantur.

16 Sed & facit ut omnes, parvi & magni, divites & pauperes, liberi & ſervi accipiant characterem in manu ſua dextera, aut in frontibus ſuis:

17 Et ne quis poſſit emere aut vendere, niſi qui habeat characterem aut nomen beſtiæ, aut numerum nominis ejus.

18 Hic ſapientia eſt. Qui intelligentia præditus eſt, computet numerum beſtiæ: numerus enim hominis eſt: & numerus ejus, ſexcenta ſexaginta ſex.

CAP. XIV. *Hic incipit lata cataſtrophe hujus libri. Nam Agnus tandem prodit in actum, canticum novum auditur & quinque angeli ſuo officio non deſunt.*

TUnc vidi, & ecce *aderat* Agnus ſtans ſuper montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia habentia nomen Patris ejus ſcriptum in frontibus ſuis.

2 Et audivi vocem è cœlo tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam ſonum tonitrui magni: & vocem audivi citharœdorum pulſantium citharas ſuas:

3 Et qui canebant quaſi canticum novum ante thronum, & in conſpectu quatuor illorum animalium, & illorum ſeniorum: neque quiſquam poterat diſcere canticum illud niſi illa centum quadraginta quatuor millia, ii *videlicet* qui emti ſunt è terra:

4 Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt inquinati: virgines enim ſunt: hi ſequuntur Agnum quocumque ierit: hi emti ſunt ex hominibus primitiæ Deo & Agno ſacræ.

5 Et in quorum ore non eſt inventus dolus: ſunt enim inculpati ante thronum Dei.

6 Deinde vidi alium Angelum volantem per medium cœli, habentem Euangelium æternum, ut euangelizaret incolis terræ, & omni genti, & tribui, & linguæ, & populo,

7 Dicentem magna voce; Timete Deum, & ei tri-

ei tribuitè gloriam : nam venit hora judicii ejus : & adorate eum qui fecit cœlum & terram & mare & fontes aquarum.

8 Et alius Angelus ſequutus eſt, dicens ; Cecidit Babylon, urbs illa magna, quia vinum excandeſcentiæ ſcortationis ſuæ potandum præbuit omnibus gentibus.

9 Et tertius Angelus ſequutus eſt illos, dicens voce magna ; Si quis adoraverit beſtiam & imaginem ejus, & acceperit characterem in fronte ſua aut in manu ſua,

10 Bibet hic quoque ex vino excandeſcentiæ Dei, ex mero, *inquam*, infuſo in poculum excandeſcentiæ ipſius, & torquebitur igne & ſulphure in conſpectu Angelorum ſanctorum, & in conſpectu Agni.

11 Et fumus tormenti ipſorum aſcendet in ſecula ſeculorum : nec habebunt requiem die nec nocte qui adorant beſtiam & imaginem ejus, & ſi quis acceperit characterem nominis ejus.

12 Hic tolerantia ſanctorum eſt : hic qui obſervant præcepta Dei, & fidem Jeſu.

13 Tunc audivi vocem è cœlo dicentem mihi, Scribe, Beati ab hoc tempore mortui ii, qui Domini cauſſa moriuntur. Etiam, dicit Spiritus : ut requieſcant à laboribus ſuis : & opera eorum ſequuntur eos.

14 Aſpexi autem, & ecce *aderat* nubes candida : & nubi inſidebat *quidam* ſimilis homini, habens impoſitam capiti ſuo coronem auream, & in manu ſua falcem acutam.

15 Et alius Angelus prodiit è templo, clamans voce magna ad eum qui inſidebat nubi, Mitte falcem tuam, & meto : quia venit tibi tempus metendi : nam aruit meſſis terræ.

16 Miſit igitur is qui inſidebat nubi falcem ſuam in terram, & demeſſa eſt terra.

17 Tum alius Angelus prodiit è templo quod eſt in cœlo, habens & ipſe falcem acutam.

18 Et alius Angelus prodiit ab altari, habens poteſtatem in ignem : & clamavit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam, dicens ; Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ : nam maturæ ſunt ejus uvæ.

19 Miſit igitur Angelus falcem ſuam acutam in terram, & vindemiavit vineam terræ, & miſit in magnum illum lacum excandeſcentiæ Dei.

20 Et calcatus eſt lacus extra civitatem : exivitque ſanguis è lacu uſque ad frænos equorum, per ſtadia mille ſexcenta.

CAP. XV. *Calix iræ Dei excipitur ſeptem phialis à totidem angelis.*

DEinde vidi aliud ſignum in cœlo magnum & admirabile : Angelos illos ſeptem, habentes plagas ſeptem ultimas, quoniam per illas erit excandeſcentia Dei conſummata.

2 Et vidi tamquam mare vitreum mixtum igni : & eos qui victoriam reportabant ex beſtia illa & imagine ejus & charactere ejus, ex numero nominis ejus ſtantes apud mare vitreum, & habentes citharas Dei.

3 Qui etiam cantabant canticum Moſis ſervi Dei, & canticum Agni, dicentes ; Magna & mirabilia ſunt opera tua, Domine Deus omnipotens, Juſtæ & veræ ſunt viæ tuæ, rex ſanctorum.

4 Quis non timebit te Domine, & glorificabit nomen tuum ? Nam ſolus ſanctus es. Nam omnes gentes venient & adorabunt in conſpectu tuo : nam jura tua manifeſta facta ſunt.

5 Et poſthæc aſpexi, & ecce, apertum eſt templum Tabernaculi teſtimonii in cœlo.

6 Et prodierunt è templo ſeptem illi Angeli, habentes ſeptem plagas, induti lino mundo, & ſplendido, & præcincti circa pectora zonis aureis.

7 Et unum ex quatuor animalibus dedit ſeptem Angelis phialas aureas, plenas excandeſcentiæ Dei viventis in ſecula ſeculorum.

8 Et impletum eſt templum fumo *proditante* à majeſtate Dei, & à virtute ejus : nec quiſquam poterat ingredi in templum, donec conſummatæ eſſent ſeptem plagæ ſeptem Angelorum.

CAP. XVI. *Septem phiala nutu Dei effunduntur.*

TUnc audivi vocem magnam è templo dicentem ſeptem illis Angelis, Ite, effundite ſeptem phialas excandeſcentiæ Dei in terram.

2 Abiit igitur primus *Angelus* ; & effudit phialam ſuam in terram : factumque eſt ulcus malum ac noxium adverſus homines qui habebant characterem beſtiæ, & eos qui adorabant imaginem ejus.

3 Deinde ſecundus Angelus effudit phialam ſuam in mare, factumque eſt *illud* quaſi cruor cadaveris : & quodcumque animal vivebat in mari, mortuum eſt.

4 Tum tertius Angelus effudit phialam ſuam in flumina, & in fontes aquarum : & factæ ſunt ſanguis.

5 Et audivi Angelum aquarum dicentem, Juſtus es, Domine, Qui es, & Qui eras, & Qui eris, quod hæc judicaris.

6 Quoniam ſanguinem ſanctorum & Prophetarum effuderunt, & ſanguinem eis dediſti ad bibendum : digni enim ſunt.

7 Et audivi alium è ſanctuario dicentem, Etiam Domine Deus omnipotens, vera *ſunt* & juſta judicia tua :

8 Poſtea quartus Angelus effudit phialam ſuam in ſolem, & datum eſt ei æſtu affligere homines per ignem :

9 Et æſtuaverunt homines æſtu magno, & blaſphemarunt nomen Dei habentes auctoritatem in has plagas : neque reſipuerunt ut tribuerent ei gloriam.

10 Tum quintus Angelus effudit phialam ſuam ſuper thronum beſtiæ illius, & factum eſt regnum ejus tenebroſum : & mandebant linguas ſuas præ dolore :

11 Et blaſphemarunt Deum cœli præ doloribus ſuis & ulceribus ſuis, nec reſipuerunt ab operibus ſuis.

12 Tum ſextus Angelus effudit phialã ſuam

in

in flumen illud magnum, *nempe* Euphratem : & exſiccata eſt aqua ejus, ut pararetur via regum ab ortu ſolis *adventantium*.

13 Et vidi ex ore draconis & ex ore illius beſtiæ, & ex ore Pſeudoprophetæ illius tres ſpiritus impuros ſimiles ranis *prodeuntes*.

14 Sunt enim ſpiritus dæmoniorum edentes ſigna, quique abeunt ad reges terræ & totius mundi, ut congregent eos ad prœlium magni illius diei Dei omnipotentis.

15 (Ecce venio ut fur. Beatus qui vigilat & ſervat veſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & cernantur pudenda ipſius)

16 Congregavit igitur eos in locum, qui vocatur Hebraicè Armageddon.

17 Tum ſeptimus Angelus effudit phialam ſuam in aerem: & prodiit vox magna è templo cœli à throno, dicens ; Fuit.

18 Factique ſunt ſonitus, & fulgura, & tonitrua : & terræmotus factus eſt magnus, qualis nunquam fuit ex quo homines fuerunt ſuper terram, terræmotus, *inquam*, adeo magnus.

19 Et dirupta eſt urbs illa magna in tres partes, & civitates Gentium ceciderunt, & Babylon illa magna venit in memoriam in Dei conſpectum, ut præberet ei poculum excandeſcentiæ iræ ſuæ.

20 Et omnis inſula fugit, & montes non ſunt inventi.

21 Et grando magna, quaſi talenti pondo, deſcendit è cœlo in homines: & blaſphemarunt Deum homines propter plagam grandinis : quoniam magna fuit ejus plaga vehementer.

CAP. XVII. *Judicium magnæ meretricis : cujus ornatus, calix, & anatome deſcribitur.*

TUm venit unus ex ſeptem Angelis qui habebant ſeptem phialas, & loquutus eſt mecum, dicens mihi ; Heus tu, oſtendam tibi damnationem meretricis illius magnæ, ſedentis ſuper aquas multas :

2 Cum qua ſcortati ſunt reges terræ, & cujus ſcortationis vino inebriati ſunt incolæ terræ.

3 Quumque me per ſpiritum in deſertum abſportaſſet, vidi mulierem inſidentem beſtiæ coccinæ, plenæ nominibus blaſphemiæ, habenti capita ſeptem, & cornua decem.

4 Erat autem mulier illa amicta purpura & cocco, & inaurata auro & lapidibus pretioſis & margaritis, habens poculum aureum in manu ſua, plenum abominationibus & immunditia ſcortationis ſuæ.

5 Et in fronte ſua nomen ſcriptum, Myſterium, Babylon illa magna, mater illa ſcortationum & abominationum terræ.

6 Et vidi mulierem illam ebriam ſanguine ſanctorum & ſanguine martyrum Jeſu: & miratus ſum, quum viderem illam, admiratione magna.

7 Tunc dixit mihi Angelus, Quare miraris ? ego dicam tibi myſterium mulieris, & beſtiæ quæ portat eam, quæ habet capita ſeptem & cornua decem.

8 Beſtia quam vidiſti, fuit, & non eſt : & adſcenſura eſt ex abyſſo, & in exitium abitura : & mirabuntur incolæ terræ, (quorum nomina ſcripta non ſunt in libro vitæ à jacto mundi fundamento) cernentes beſtiam quæ erat, & non eſt, & tamen eſt.

9 Hic eſt meus quæ habet ſapientiam. Septem capita, ſeptem montes ſunt, ſuper quos mulier ſedet.

10 Et reges ſeptem ſunt : quinque ceciderunt, unus eſt, & alius nondum venit : & quum venerit, oportet illum ad exiguum *tempus* manere.

11 Beſtia autem quæ erat, & non eſt, is octavus eſt, & è ſeptem illis eſt, & in exitium abit.

12 Decem autem cornua quæ vidiſti, decem reges ſunt, qui regnum nondum acceperunt, ſed auctoritatem tamquam reges ad unam horam accipient cum beſtia.

13 Hi ſunt unius ſententiæ, & vires ac auctoritatem ſuam beſtiæ tradent.

14 Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet eos : quoniam Dominus dominorum eſt, & Rex regum, qui cum eo ſunt vocati, & electi, & fideles.

15 Deinde dixit mihi, Aquæ quas vidiſti, ubi meretrix ſedet, populi ſunt, & turbæ, & gentes, & linguæ.

16 Et decem cornua quæ vidiſti in beſtia, hi odio proſequentur meretricem, & deſertam reddent illam & nudam, & carnes ejus edent, & ipſam igne exurent.

17 Deus enim dedit in corda eorum ut exſequantur quod ipſi viſum eſt, & ut conſentiant, dentque regnum ſuum beſtiæ, donec conſummentur verba Dei.

18 Et mulier quam vidiſti, eſt urbs illa magna quæ habet regnum ſuper reges terræ.

CAP. XVIII. *Ruina Babylonis figuratur.*

ET poſt hæc vidi Angelum deſcendentem è cœlo, habentem auctoritatem magnam : & terra illuminata fuit ipſius gloria.

2 Exclamavit autem vehementer voce magna, dicens ; Cecidit, cecidit Babylon illa magna, & facta eſt domicilium dæmoniorum, & cuſtodia omnis ſpiritus impuri, & cuſtodia omnis volucris immundæ & exoſæ :

3 Quia ex vino excandeſcentiæ ſcortationis ejus biberunt omnes gentes, & reges terræ cum ea ſcortati ſunt, & mercatores terræ opibus luxus ejus ditati ſunt.

4 Et audivi aliam vocem è cœlo dicentem ; Exite ex ea populo mi, ne participes ſitis peccatorum ejus, & ex plagis ejus accipiatis.

5 Nam accumulata peccata ejus pertigerunt uſque in cœlum, & recordatus eſt Deus ſcelerum ejus.

6 Reddite ei ſicut & ipſa reddidit vobis : & duplicate ei duplum ſecundum opera ejus : in poculo quod propinavit, propinate ei duplum.

7 Quantum ſibi gloriæ attribuit & luxuriata eſt, tantum date ei tormentum & luctum : quia in corde ſuo dicit; Sedeo regina, nec tum vidua, nec luctum videbo.

8 Ideo una die venient ejus plagæ, mors, & lu-

& luctus, & fames: & igne exuretur, quia validus eſt Dominus Deus, qui damnabit eam.

9 Tum flebunt eam & plangent ſuper ea reges terræ, qui cum illa ſcortati & luxuriati ſunt, quum viderint fumum incendii ejus:

10 Procul ſtantes propter terrorem tormenti ipſius, & dicentes; Vah, vah Magna illa urbs Babylon, urbs illa valida, una hora venit judicium tuum.

11 Sed & mercatores terræ flebunt & lugebunt ſuper ea: quoniam merces eorum nemo emit amplius:

12 Merces auri, & argenti, & lapidis pretioſi, & margaritarum, & byſſi, & purpuræ, & ſerici, & cocci, & omne lignum thyinum, & omne vas eburneum, & omne vas ex ligno pretioſiſſimo, & ære, & ferro, & marmore,

13 Et cinamomum, & ſuffitus, & unguentum, & thus, & vinum, & oleum, & ſimilam, & triticum, & jumenta, & oves, & equos, & thedas, & mancipia, & animas hominum.

14 Et fructus deſiderati ab anima tua abierunt à te: & omnia pinguia & præclara abierunt à te: nec amplius ea invenies.

15 Harum *inquam*, rerum mercatores ab ea divites facti, procul ſtabunt, propter terrorem tormenti ipſius, flentes ac lugentes:

16 Et dicentes; Vah, vah, civitas illa magna, quæ amicta erat byſſo & purpura & cocco, & deaurata erat auro & lapidibus pretioſis & margaritis, quinam una hora vaſtatæ ſunt tantæ divitiæ?

17 Sed & omnes gubernatores, & omnis in navibus verſantium turba, & nautæ, & quotquot ex mari quæſtum faciunt, procul ſtabunt,

18 Et clamabunt videntes fumum incendii ejus, & dicent; Quæ ſimilis *erat* urbi iſti magnæ?

19 Et injecto capitibus pulvere clamabunt flentes ac lugentes, & dicentes; Vah, vah, quod urbs illa magna, in qua omnes qui habebant naves in mari, divites facti ſunt ex ipſius copiis, una hora deſolata eſt.

20 Exſulta ſuper ea cœlum, & ſancti Apoſtoli & Prophetæ, quoniam noſtras de illa pœnas Deus ſumſit.

21 Tum ſuſtulit quidam Angelus validus lapidem inſtar molæ magnæ, & projecit in mare, dicens; Ita cum impetu projicietur Babylon, urbs illa magna; nec amplius invenietur.

22 Sed vox citharœdorum, & muſicorum, & tibia, ac tuba canentium non audietur in te amplius: nec ullus artifex cujuſcumque artis invenietur in te amplius: & ſonitus molæ non audietur in te amplius:

23 Et lux lucernæ non lucebit in te amplius: & vox ſponſi & ſponſæ non audietur amplius in te: nam mercatores tui erant optimates terræ, & veneficiis tuis ſeductæ ſunt omnes gentes.

24 Sed in ea ſanguis Prophetarum & ſanctorum inventus eſt, & omnium qui mactati ſunt in terra.

CAP. XIX. *Cœlites exultant ob judicium Babylonicæ meretricis, & canunt cœleſte Halleluja.*

POſt hæc audivi vocem magnam turbæ multæ in cœlo dicentes, Halleluja: ſalus, & gloria, & honor, & virtus Domino Deo noſtro.

2 Quia vera & juſta *ſunt* judicia ejus, & meretricem illam magnam, quæ corrupit terram ſcortatione ſua, damnavit, & vindicavit ſanguinem ſervorum ſuorum ex manu ejus.

3 Deinde, ſecundo dixerunt, Halleluja: & fumus ejus aſcendit in ſecula ſeculorum.

4 Et procidérunt viginti quatuor illi Seniores, & quatuor illa animalia, & adoraverunt Deum inſidentem throno, dicentes; Amen. Halleluja.

5 Tum vox è throno prodiit, dicens; Laudate Deum noſtrum omnes ſervi ejus, & qui timetis eum parvi & magni.

6 Et audivi tamquam ſonitum turbæ multæ, & tamquam ſonitum aquarum multarum, & tamquam ſonitum tonitruorum vehementium, dicentium; Halleluja: quoniam regnum iniit Dominus Deus ille noſter omnipotens.

7 Gaudeamus & exſultemus, & demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, & uxor ejus paravit ſe.

8 Et datum eſt ei ut amiciatur byſſo munda & ſplendida: byſſus enim juſtificationes ſunt Sanctorum.

9 Tum dixit mihi, Scribe, Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati ſunt. Et dixit mihi, Hæc verba Dei vera ſunt.

10 Et procidi ante pedes ejus ut adorarem eum: ſed dixit mihi. Vide ne *feceris*: conſervus tuus ſum & fratrum tuorum qui habent teſtimonium Jeſu. Deum adora: teſtimonium enim Jeſu eſt Spiritus Prophetiæ.

11 Deinde vidi cœlum apertum, & ecce *adfuit* equus albus: & qui inſidebat ei, vocabatur Fidelis & verax, & *qui* juſte judicat & pugnat.

12 Oculi autem ejus *erant* tamquam flamma ignis: & in capite ejus diademata multa: habebatque nomen ſcriptum quod nemo novit niſi ipſe,

13 Et amictus erat veſte tincta ſanguine: vocaturque nomen ejus Sermo ille Dei.

14 Exercitus autem qui ſunt in cœlo, ſequebantur eum equis albis, veſtiti byſſo alba & munda.

15 Et ex ore ejus prodibat gladius acutus, ut eo percuteret gentes: ipſe enim reget eas virga ferrea: & is eſt qui calcabit lacum vini excandeſcentiæ & iræ Dei omnipotentis.

16 Habebatque in veſtimento & in femore ſuo nomen ſcriptum, Rex regum, & Dominus dominantium.

17 Tunc vidi quemdam Angelum ſtantem in ſole, qui clamavit voce magna, dicens omnibus avibus quæ volabant per medium cœli; Adeſte & congregamini ad cœnam magni Dei.

18 Ut edatis carnes regum, & carnis tribuno-

bunorum, & carnes potentum, & carnes equorum, & eorum qui ipſis inſident, & carnes omnium liberorum ac ſervorum, parvorum ac magnorum.

19 Deinde vidi beſtiam illam, & reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad gerendum bellum cum eo qui inſidebat equo, & cum ipſius exercitu.

20 Et comprehenſa eſt beſtia, & cum ea pſeudopropheta ille qui ediderat ſigna in ejus conſpectu, quibus ſeduxit eos qui acceperant characterem beſtiæ, & qui adoraverant imaginem ejus: & vivi conjecti ſunt ambo in ſtagnum ignis ardens ſulphure:

21 Et reliqui occiſi ſunt gladio ejus qui inſidebat equo, prodeunte ex ore ipſius: & omnes aves ſaturatæ ſunt carnibus eorum.

CAP. XX. *Felicitas Eccleſiæ in hic terris per mille annos.*

DEinde vidi Angelum deſcendentem è cœlo, habentem clavem abyſſi, & catenam magnam in manu ſua.

2 Qui apprehendit draconem, ſerpentem, *inquam*, illum antiquum, qui eſt diabolus & Satanas, & vinxit eum *ad* annos mille.

3 Conjecitque eum in abyſſum, quam occluſit & obſignavit ſuper eum, ut non ſeduceret amplius gentes, donec conſummarentur anni mille: nam poſtea oportet eum ſolvi *ad* exiguum tempus.

4 Deinde vidi thronos, & ſederunt ſuper eos, & judicium datum eſt eis: & animas eorum, qui ſecuri percuſſi ſunt propter teſtimonium Jeſu, & propter ſermonem Dei, quique non adorant beſtiam, neque imaginem ejus, nec acceperunt characterem ejus in frontibus ſuis, aut in manibus ſuis: viventque & regnabunt cum Chriſto mille illos annos.

5 Reliqui vero ex mortuis non reviviſcent, donec conſummati fuerint illi anni mille. Hæc eſt reſurrectio prima.

6 Beatus & ſanctus qui habet partem in reſurrectione prima: in hoc *enim* ſecunda mors non habet poteſtatem: ſed erunt ſacerdotes Dei & Chriſti, & regnabunt cum eo mille annis.

7 Poſtquam vero conſummati fuerint anni mille, ſolvetur Satanas è carcere ſuo.

8 Et exibit ut ſeducat gentes quæ ſunt in quatuor angulis terræ, Gogum & Magogum, ut congreget eos ad prælium, quorum numerus eſt ſicut arena maris,

9 Aſcenderunt igitur ſuper latitudinem terræ, & circumviderunt caſtra ſanctorum, & urbem illam dilectam: ſed deſcendit ignis à Deo è cœlo qui devoravit eos.

10 Et diabolus qui ſeducebat eos, conjectus eſt in ſtagnum ignis & ſulphuris, ubi *erat* & beſtia illa & ille pſeudopropheta, & torquebuntur die ac nocte in ſecula ſeculorum.

11 Tum vidi thronum magnum candidum, & quemdam ei inſidentem, à cujus conſpectu fugit terra & cœlum, quorum locus non eſt inventus.

12 Et vidi mortuos parvos & magnos ſtantes in conſpectu Dei. & libri aperti ſunt: & alius liber apertus eſt qui eſt *liber* vitæ: judicatique ſunt mortui ex iis quæ ſcripta erant in libris, ſecundum opera ipſorum.

13 Et reddidit mare mortuos quos habebat: Mors quoque & infernus reddiderunt mortuos quos habebant: & judicatum eſt de ſingulis ſecundum opera ipſorum.

14 Infernus autem ac Mors conjecti ſunt in ſtagnum ignis: quæ eſt mors ſecunda.

15 Et qui non inventus eſt in libro vitæ ſcriptus, conjectus eſt in ſtagnum ignis.

CAP. XXI. *Cœlum novum & terra nova.*

DEinde vidi cœlum novum & terram novam: primum enim cœlum & prima terra abierat: & mare non amplius exſtabat.

2 Et ego Johannes vidi ſanctam illam civitatem Hieruſalem novam, deſcendentem à Deo è cœlo paratam, ut ſponſam ornatam viro ſuo.

3 Et audivi vocem magnam è cœlo dicentem; Ecce tabernaculum Dei *eſt* cum hominibus, & habitabit cum eis: & ipſi, populi ejus erunt, & ipſe Deus cum eis erit, Deus ipſorum.

4 Et abſterſurus eſt Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: & mors amplius non exſtabit; neque luctus, neque clamor, neque labor exſtabit amplius: quia prædecentia abierunt.

5 Et dixit is qui inſidebat throno. Ecce, nova facio omnia. Et dixit mihi, Scribe: nam hæc verba vera ſunt & fidelia.

6 Et dixit mihi, Fuerunt: ego ſum A & Ω, initium & finis. Ego ſitienti dabo ex fonte aquæ vivæ, gratis.

7 Victor, hæreditario jure obtinebit omnia: & ero ei Deus, & ipſe erit mihi Filius.

8 Formidoloſis autem & incredulis, & execrabilibus, & homicidis, & ſcortatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus portio *aſſignata* eſt in ſtagno ubi ardet ignis & ſulphur, quod eſt mors ſecunda.

9 Tum venit ad me unus ex ſeptem illis Angelis qui habuerant ſeptem illas phialas plenas ſeptem plagis ultimis: & loquutus eſt mecum, dicens; Veni, oſtendam tibi ſponſam uxorem Agni.

10 Et aſportavit me per ſpiritum in montem magnum & ſublimem, & oſtendit mihi civitatem illam magnam, ſanctam, *inquam*, illam Hieruſalem è cœlo deſcendentem à Deo:

11 Habentem gloriam Dei: & cujus lumen *erat* ſimile lapidi pretioſiſſimo, tamquam lapidi jaſpidi inſtar cryſtalli ſplendenti.

12 Habebat præterea murum magnum & ſublimem, habentem portas duodecim, & in portis Angelos duodecim, & nomina inſcripta, quæ ſunt nomina duodecim tribuum filiorum Iſrael.

13 Ab Oriente *erant* portæ tres: Ab Aquilone, portæ tres: ab Auſtro, portæ tres: ab Occaſu, portæ tres:

14 Et murus urbis habebat fundamenta duode-

duodecim, in quibus *erant* duodecim nomina Apoſtolorum Agni.

15 Porro is qui loquebatur mecum habebat calamum aureum, ut metiretur civitatem, & portas ejus & murum ejus.

16 Urbs ipſa vero quadrangularis ſita eſt, cujus longitudo tanta eſt quanta & latitudo. metiſuſque eſt civitatem illo calamo, ad ſtadiorum duodecim millia: ſuntque longitudo & latitudo & altitudo ejus æquales.

17 Et menſus eſt murum ejus: centum quadraginta quatuor cubitorum, menſura hominis quæ eſt Angeli.

18 Erat autem ſtructura muri ejus ex jaſpide: ipſa vero civitas aurum purum, & ſimilis vitro puro.

19 Et fundamenta muri urbis omni lapide pretioſo ornata: fundamentum primum *erat* jaſpis: ſecundum, ſapphyrus: tertium, chalcedonius: quartum, ſmaragdus:

20 Quintum, ſardonyx: ſextum, ſardius: ſeptimum, chryſolithus: octavum, beryllus: nonum, topazius: decimum, chryſoprafus: undecimum, hyacinthus: duodecimum, amethyſtus.

21 Duodecim autem portæ, duodecim margaritæ ſunt, & ſingulæ portæ ex ſingulis margaritis ſunt; & platea civitatis, aurum purum tamquam vitrum perlucidum.

22 Nec templum vidi in ea: Dominus enim Deus omnipotens, templum illius eſt, & Agnus.

23 Neque civitas iſta eget ſole vel luna, ut luceant in ea: nam gloria Dei illuſtrat eam, & lucerna ejus eſt Agnus.

24 Et gentes quæ ſervatæ fuerint ambulabunt ad lucem ejus: & reges terræ gloriam ſuam & honorem ad eam adferent.

25 Nec portæ ejus claudentur interdiu: nox enim non erit illic.

26 Et adferetur gloria & honor Gentium ad eam.

27 Non intrabit in eam quicquam quod inquinat, aut abominandum quippiam patrat, vel mendacium *loquitur*: ſed qui ſcripti ſunt in libro vitæ Agni.

CAP. XXII. *Paradiſi cœleſtis deſcriptio, & hujus libri epilogus.*

DEinde oſtendit mihi purum fluvium aquæ vivæ, ſplendidum tamquam cryſtallum, procedentem ex throno Dei & Agni.

2 In media vero platea ipſius, & ex utraque parte fluminis, *erat* arbor vitæ ferens fructus duodecim, per menſes ſingulos edens fructum ſuum, & folia ſua ad ſanationem Gentium.

3 Nec ullum adverſus quemquam anathema erit amplius: ſed ſedes Dei & Agni in ea erit, & ſervi ejus colent eum

4 Et videbunt faciem ejus: & nomen ejus in frontibus ipſorum *erit*.

5 Et nox illic non erit, neque opus eſt ei lumine lucernæ, neque lumine ſolis: quoniam Dominus Deus illuſtrat eos: & regnabunt in ſecula ſeculorum.

6 Tum dixit mihi, Hæc verba fida *ſunt* & vera: & Dominus Deus ille ſanctorum Prophetarum miſit Angelum ſuum ut indicet ſervis ſuis quæ oportet fieri cito.

7 Ecce venio cito: beatus qui obſervat verba Prophetiæ libri hujus.

8 Ego vero Johannes *is ſum* qui hæc audivi & vidi. Et quum audiſſem & vidiſſem procidi ut adorarem ante pedes Angeli qui mihi hæc oſtendebat.

9 *Is* vero dixit mihi, Vide ne *feceris*: conſervus enim tuus ſum, & fratrum tuorum Prophetarum, & eorum qui obſervant verba libri hujus. Deum adora.

10 Deinde dicit mihi, Ne obſignaveris verba prophetiæ libri hujus: præſtitutum enim illud tempus prope eſt.

11 Qui injuſte agit, injuſte agat adhuc: & qui ſordidus eſt, ſordeſcat adhuc: & qui juſtus eſt, juſtificetur adhuc: & ſanctus ſanctificetur adhuc.

12 Et ecce, venio cito: & merces mea mecum *eſt*, ut reddam unicuique prout opus ipſius erit.

13 Ego ſum A & Ω: principium & finis: primus & ultimus.

14 Beati qui præſtant ejus præcepta: ut ſit eis jus in arborem vitæ, & per portas ingrediantur in civitatem.

15 Foris autem *erunt* canes, & venefici, & ſcortatores, & homicidæ, & idololatræ, & quiſquis amat ac committit mendacium.

16 Ego Jeſus miſi Angelum meum, ut hæc vobis teſtificaretur in Eccleſiis. Ego ſum ſtirps & progenies illa Davidis, ſtella illa ſplendida & matutina.

17 Et ſpiritus & ſponſa dicunt, Veni. Et qui audit, dicat, Veni: & qui ſitit, veniat: & qui vult accipiat aquam vitæ gratis.

18 Enimvero una teſtor cuivis audienti verba Prophetiæ libri hujus: ſi quis adjecerit ad hæc, imponet ei Deus plagas ſcriptas in libro iſto:

19 Et ſi quis abſtulerit *aliquid* ex verbis libri prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus è libro vitæ, & ex urbe illa ſancta, & ex iis quæ ſcripta ſunt in libro iſto.

20 Dicit qui teſtatur iſta: etiam venio cito. Amen. Veni igitur Domine Jeſu.

21 Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti cum omnibus vobis. Amen.

SOLI DEO HONOR ET GLORIA.